ALPHONSI
TOSTATI
HISPANI,
EPISCOPI ABVLENSIS,
PHILOSOPHI, THEOLOGI,

Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſsimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſsimi,

Commentaria in Secundam Partem IOSVE:

Mendis nunc ſanè quàm plurimis diligenter expurgata.

CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictiſsimum Hiſpaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS. M D XCVI.

Apud Io. Baptiſtam, & Io. Bernardum Seſsam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS COMMENTARIORVM In Librum Ioſue

PARS SECVNDA.

CAP. XI.

QVÆ cum audiſſet Iabin rex Aſor, miſit ad Ioab regem Madon, & ad regem Semeron, atque ad regem Achſaph, ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis, & in planicie contra meridiem Ceneroth, in campeſtribus quoq;, & regionibus Dor iuxta mare: Chananæum quoque ab Oriente, & Occidente, & Amorrhæū atque Hethæum, ac Pherezæum, & Iebuſæum in montanis: Heuęum quoque, qui habitabat ad radices Hermō in terra Maſpha. Egreſsique ſunt omnes cum turmis ſuis, populus multus nimis, ſicut arena, quæ eſt in littore maris, equi quoque & currus immenſę multitudinis. Conueneruntque omnes reges iſti in vnū ad Aquas Meron, vt pugnarent contra Iſrael. Dixitque dominus ad Ioſue: Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora ego tradam omnes iſtos vulnerandos in

A conſpectu Iſrael, equos eorum ſubneruabis, & currus igne combures.

QVAE *cum.* Dicto ſupra de pugna contra Reges. 11. ſcilicet regem Iericho, & Hay
B & poſt de pugna contra reges quinque ſimul, & poſtea de quatuor regibus ſucceſſiuè. ſ. Maceda, Lebna, Gazer, & Dabir. Hic ponitur de pugna cōtra. 34. Et diuidit̄ in duo: primo ponitur dicta debellatio: ſecūdo quędam epilogatio ſequen. c. Prima in duas, quia primo ponitur belli apparatus, ſecundo ipſe conflictus infra. *Venit Ioſue.*
C Circa primum. *Quæ cum audiuiſſet Iabin.* Hic ponit̄ incentiuum belli, ſicut poſitum fuerat in regibus quinque præcedentibus. nam illi audierant, ꝙ Gabaonitæ confęderati fuerant Iſraelitis, & tūc Adoniſedech rex Ieruſalem, quaſi princeps inter illos quinq; reges, conuocauit alios, vt irent contra Gabaon, ita cum Iabin rex Aſor audiuit, ꝙ iſti reges deuicti, & ſuſpēſi eſſent
D ab Iſraelitis, moti ſunt, vt pugnarent contra Iſrael. Iabin autem erat principalis inter alios reges, quia Aſor olim tenuerat principatum inter omnia regna Chanaan, vt patet infra in litera, & iſte conuocauit alios reges ad pugnandum contra Iſrael.

E *An iſte rex Iabin, de quo hic, fuerit ille, qui pugnabat contra Iſrael tempore Iudicum. Quæſt. I.*

ET non eſt iſte Iabin rex Aſor, qui habuit principem exercitus ſui Siſarā, contra quem pugnauerunt Iſraelitæ tempore Iudicum, dum iudicaret Del-

bora Iſrael, vt patet Iud.4.c.quia ille multo poſt tem-
pore fuit, & de illo nõ legitur. ꝙ fuit occiſus ab Iſrael,
ſed ſolum magiſter militiæ ſuæ Siſara. De hoc autem
Iabin patet, ꝙ occiſus fuerit, quia ſequenti c.inter re-
ges occiſos ab Iſraelitis ponitur rex Aſor vnus, & iſte
eſt Iabin, qui nunc regnabat, & conuocauit reges hos.
Item patet hoc infra in litera, quia dicit, ꝙ Ioſue cepit
Aſor, & regem eius occidit. De Aſor dicendum eſt,
ꝙ ſit triplex, quia quædã eſt in tribu Nephthali, vt pa-
tet. ĩ.19. duæ aliæ ciuitates dictę Aſor ſunt in ſorte Iu-
da, quarũ vna vocatur Aſor Noba, & alia eſt Aſor, q̃
alio nomine dr̃ Ieſon, vt patet. ĩ.15. Iſta tñ, quæ habe-
tur hic eſt præcipua earum, quia tenuit principatum
olim inter alia regna terræ Chanaã, vt patet infra, ſed
non patet, quæ ſit de omnibus his tribus. *Miſit ad Iobab*
regem Adon. Iſte rex Iabin miſit ad hos reges, vt adiu-
G
uarent eum ad pugnandum contra Iſrael: nemo.n.de
regibus Chananæis ſolus audebat pugnare ꝯ Iſrael, tũ
quia ipſi reges Chananæi ſingulariter erant paruæ po
tentiæ, cum quilibet eorum haberet vnicam ciuitatẽ,
aut populum, Iudæi autem erant populus multus: tũ
quia videbant Chananæi Iſraelitas faciẽtes terribilia.
Non audebant ergo ꝯtra eos pugnare, niſi valde mul
ti eſſent ſimul, & ſic fecit iſte Iabin rex Aſor. Conuo-
cauit autem iſte alios reges, quia ipſe habebat aliquã
præeminentiam, vel principatum ſuper cæteros, ſicut
dicẽ infra, ꝙ Aſor antiquitus inter omnia regna hæc
principatum tenebat. *Ad Iobab regem Madon.* Aliqui
putant iſtam Adon eſſe ciuitatem, quæ habetur. ſ.3.c.
vſque ad quam videbatur intumeſcere Iordanis tran-
H
ſeuntibus Iudæis. ſ. ab Adon vſque locum, qui dicitur
Sarthan. Sed non eſt eadem ciuitas, quia quamquam
aliqui de noſtris, qui non multum curant obſeruare
veritatem ſcripturæ circa nomina propria locorum,
vel perſonarum in hebræo faciant idem nomen, ta-
men differt, quia illa ciuitas, de qua ſupra 3.c. vocatur
Adam, iſta vero vocatur Adon. *Ad regem Semeron,*
& regem Achſaph. Iſti tres reges erant principales in-
ter omnes, quos conuocauit Iabin, ideo ponuntur ex-
preſſis nominibus ſuis, cæteri vero ſub nomine com-
muni. Aliqui exiſtimant regem Semeron eſſe regem
Samarię, quia in hebręo talis fere nominatio eſt, cum
litera hebraica non dicat Samaria. Sed dicendum eſſe
falſum, quia in hebræo differunt nomen huius vrbis,
I
& nomen Samariæ, quia pro Samaria dicitur Simõ,
pro iſta ciuitate dicitur *Semiron.* Item non ſunt idem,
quia Samaria nondum facta erat hoc tempore, ſed di
uiſo regno inter Iſraelitas tempore Ieroboam, & Ro-
boam facta eſt: nam Amri, qui erat de ſtirpe Ieroboã
emit montem Samarię a Somer duobus talentis ar-
genti, & conſtruxit ibi ciuitatem, vocauitque eam Sa
mariam, vt patet 3. Reg. 16. Eſt ergo iſta alia ciuitas
multum differens, ſed eſt Semeron ciuitas in ſortem
Zabulo, vt patet infra 19.c. Achſaph eſt in ſorte Aſer.
vt patet infra 19. & vtraque eſt aquilonaris: magis ta-
men Achſaph, quia eſt in quinta ſorte. *Et ad reges quo-*
que aquilonis. Iſte Iabin rex Aſor habitauit verſus aqui-
K
lonem: ſi ſit Aſor ciuitas, quæ eſt in ſorte Nephthali,
quę eſt contra ſeptentrionem: ideo miſit ad conuici-
nos reges, qui habitabant in terra aquilonis. Etiam q̃a
reges meridiani erant vexati nimis a Ioſue, ſeptem.n.
eorum occiderat. ſ. regem Iericho. Hai, & poſtea quin
que. ſ. regem Ieruſalem, Lachis, Hebron, Eglon, Ieri-
moth. Occidit quoque tres alios reges. ſ. regẽ Lebna,
Maceda, & Dabir, ita vt eſſent decem reges meridia-
ni occiſi: reges autem aquilonis nunc conueniunt, vt
priorum vlciſcerentur ruinas. *Qui habitabant in monta-*
nis. Hic diuiditur terra aquilonaris Chanaan in mul-
tas partes, ſcilicet montanam, planam, atque campe-
ſtrem. Dicuntur habitare in montanis qui in locis al-
F
tiſſimis habitabant: nam multi reges iſtorũ habebant
ciuitates in collibus magis, vt infra patet. Eſt enim ter
ra Chanaan ex parte plana, & ex parte montuoſa, &
in hoc differt ab Aegypto, ſecundum quód declarat
Moyſes Iſraelitis. Deuter. 11. ſ. Terra, ad quam ingre-
dieris poſſidendam, non eſt ſicut Aegyptus, de qua
exiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquę du
cuntur irriguę, ſed montuoſa eſt, & campeſtris. q.d.
Aegyptus, quia tota plana eſt irrigari poteſt flumine
Nilo, & alijs fluminibus, terra autem Chanaan, quia
montuoſa eſt, non poteſt irrigari fluminibus interie-
ctu montium. Sunt autem montes potiſſimum in ter
ra Chanaan ad duo latera eius. ſ. meridianũ, & aquilo-
nare, quia a meridie eſt deſertum Sin, & aſcenſionis
Scorpionis, ab aquilonare autem eſt mons libanus,
G
& hermon ſiue Sanir, vt patet Num.34. Eſt etiam ter
ra quædam plana in parte aquilonari. ſ. terra vallium,
vel terra, quę magnam habet planiciẽ, licet inter col-
les non ſit. terra cãpeſtris vocatur illa, quæ nõ eſt mõ-
tuoſa, tamen non eſt totaliter plana, & ſic apud Iorda-
nem ponuntur duæ manſiones Iſraelitarum, quarum
vna dicitur eſſe in campeſtribus Moab, & alia in pla-
nioribus locis apud Iordanem, vt patet Num.33. ergo
terra plana dicit maiorem ęqualitatem, quam terra
campeſtris. *Et planicie contra meridiem Ceneroth.* Hoc po-
teſt intelligi dupliciter: vno modo, ꝙ conuocauit re-
ges, qui erant in planicie Ceneroth cõtra meridiem.
Et Ceneroth nomen maris, exiſtit autem in plano, &
tũc erit ſenſus, ꝙ reges qui ſunt in planicie illa, in qua
H
mare Ceneroth in circuitu maris illius ꝯuocati ſunt
ad bellum hoc. Alio modo eſt ſenſus, ꝙ ille genitiuus
Ceneroth non determinet iſtum ablatiuum planicie,
ſed iſtum accuſatiuum meridiem, & tunc eſt ſenſus,
ꝙ apud mare Ceneroth erat quędã magna planicies
ex parte meridiana maris illius, & reges, qui erant in
planicie illa ad partem meridianam Ceneroth conuo
cati ſunt ad bellum, & non vocabitur tunc planicies
iſta Ceneroth, & iſte eſt conuenientior ſenſus.

Triplex eſt ciuitas Aſor ſimile, infra q. 5.

Madon, & Madan ciuitates differunt.

Semerõ, & Samaria non eſt eadem ciuitas.

Diuiſio terrę aquilonaris Chanaan.

In q. 37 & melius 1.c. q.24.

An mare Ceneroth ſit mare mortuum, ſeu Sodomæ.
Quæſt. 11.

I
PONITVR hic Ceneroth, tanquam nomen
maris, quod ſępe nominatur in ſcriptura, &
iſtud poſtea vocatum eſt alijs nominibus: nõ
eſt enim mare magnum oceanum, nec mare
mediterraneum, quod more ſcripturę vocatur mare
magnum, & mare Palęſtinorum, vel mare occidenta-
le, quia eſt in occidentali parte claudens terram Cha-
naan, & tangens terram Philiſthinorum: ſed eſt qui-
dam lacus magnus valde, & more hebraicæ locutio-
nis vocatur mare. Ideo in euangelio aliquando voca-
tur ſtagnum, & eſt illud quod vocatur ſtagnum Gene
zareth: poſtea autem vocatum eſt mare Tiberiadis:
nam mare iſtud nomen aſſumpſit à quadam ciuita-
te, quæ eſt apud ipſum, q̃ vocatur Ceneroth. Poſtea
vocata eſt Tiberias a Tiberio Imperatore Romano-
K
rũ ſub cuius tempore, ſcilicet anno 18. Chriſtus paſ-
ſus eſt. De his magis dicetur Nume.34. & dictum eſt
ſupra.3. Aliqui autem putãt iſtud mare Ceneroth eſſe
mare, quod vocatur mortuum, vel ſalſiſſimum. Sed
falſum eſt, quia mare mortuum eſt mare in valle So-
domorum, quod eſt apud confinia lateris meridiani,
& orientalis terræ Chanaan: mare autem Ceneroth
eſt in latere orientali terræ eiuſdem, ſed declinat ver-
ſus latus ſeptentrionale. Item in mari Ceneroth, quod
nunc vocatur mare Tiberiadis, vel ſtagnum Geneza-
reth ſunt piſces multi, & ibi piſcabantur Apoſtoli, vt
patet Matth.3. vbi vocauit Chriſtus quatuor Apoſto-
los, & vocauit iſtud mare Galilęę, ſed mare Galilęę, &

Tiberiadis idem eſt, vt patet Ioannis 6. & vocatur mare, vel ſtagnum Genezareth. Matth. 8. c. in mari tamē mortuo nullus piſcis eſt, nec quidquā viuens. ob hoc enim mare mortuum appellatum eſt: ergo non ſunt idem mare Ceneroth, & mare mortuum, vel ſalſiſſimum. Item non poſſet ſtare litera ſi intelligeretur de mari mortuo, quod eſt Sodomiticum. ſ. in valle Sodomorum, quia dicitur, quòd reges, qui habitabant ad meridiem Ceneroth cōuocati ſunt ad bellum, ſed falſum eſt, quòd vltra mare mortuum ſint in ipſo latere meridiano vrbes coniunctæ lateri orientali, ſed hic dicitur, quòd ad meridiem Ceneroth erant reges, qui vocati ſunt. Item non ſtat accipiendo alium ſenſum. ſ. ꝙ dicatur planicies Ceneroth, & in planicie illa in circuitu maris ſint reges, qui cōuocati ſunt ad pugnam: nam mare mortuum non ſolum ad partem meridianam non habet aliquos reges Chananæos, ſed etiam ad nullam partem ſuam, quia illud eſt in valle Sodomorum, vbi erant quondam ciuitates quatuor, & nūc mare obtinuit locum illarū ſubuerſis eis peccato Sodomorum, prius autem non erat ibi mare, ſed Iordanis tranſibat irrigans totam illam vallem, & erat ſicut Paradiſus, vt patet Gen. 13. ca. poſtea verſa eſt vallis in ſtagnum magnum, & vocatur mare mortuum: nec ſunt ibi aliqua oppida in circuitu in quibus reges principentur. Item patet hoc firmius, quia Nume. 34. cap. ponuntur iſta duo maria diſtincta, ſcilicet mare Ceneroth, & mare mortuum, vel ſalſiſſimum, quia cū deſcribitur latus meridianum terrę Chanaan ponitur in confinio lateris meridiani, & orientalis mare ſalſiſſimum, & cum deſcribitur latus ſeptentrionale eiuſdē, in fine lateris ſeptentrionalis vbi coniungitur orienti, ponitur mare Ceneroth: ergo differunt iſta maria, & diſtant localiter per totam latitudinem, quę eſt a latere meridiano in ſeptentrionale, ſcilicet per totum latus orientis. Et tunc ſtat ſenſus conueniens, ſcilicet, ꝙ reges aquilonis conuocati ſunt: mare autē Ceneroth etiam eſt in parte aquilonari, ſcilicet in extremitate ipſius lateris, vbi coniungitur orienti, & declinando a mari Ceneroth verſus partem meridianam in planicie ſunt reges multi. De mari, ꝙ ſit in planicie, ſiue valle, manifeſtum eſt ex natura rei, quia maria, & omnes aquæ vniuerſaliter non habent loca ſua in altiſſimis. *In campeſtribus quoque.* Iſta eſt alia terra, quæ differt a plana, quia campeſtris non eſt totaliter mōtuoſa, nec totaliter plana. in terra autem Aquilonis ſunt aliqua campeſtria, ſicut & in parte meridiana, & ſunt iſtę tres differentiæ communes: nam terra quęcunq; in tres modos diuidi poteſt, quia vel eſt totaliter aſpera, & eleuata, & ſic vocatur montana, vel montuoſa: aut eſt tota ęqualis, & iſta vocatꝰ planicies: aut aliqualiter aſpera, & aliqualiter plana, & iſta vocatur campeſtris. Ideo iſti tres modi communiter nominantur in ſcriptura. *Et in regionibus Dor iuxta mare.* Iſta eſt magna terra apud mare, & ibi multi reges ſunt, nec eſt Dor aliqua ciuitas vna ſicut alię ſupra nominatę, ſed regio, vel prouincia, & dicitur iuxta mare, ſcilicet mare occidentale, quia cum non exprimatur nomē maris, intelligi debet de principali, quod eſt mare occidētale, ſcilicet mediterraneum. Cętera autem maria terrę Chanaan non erant mare, ſed quędam magna ſtagna, vel lacus. ſicut mare ſalſiſſimum, quod eſt mare Sodomorum, & mare Ceneroth, quod ſtagnum Genezareth, ſiue Tiberiadis dicitur. & ſic accipiebat rex Iabin reges adiutores de toto latere aquilonari terræ Chanaan, quia in orientali parte eſt mare Ceneroth, vt patet Nume. 34. & in planicie apud mare ipſum ex parte meridiana eius conuenerunt reges, vt patet ſupra, & iſti erant orientales in extremitate aquilonari. Illi qui erant in regionibus Dor erant occidentales in

Dor an ſit ciuitas, vel regio.

A latere hoc cum eſſent apud mare magnum, cęteri verò, qui nominantur erant medii in aquilonari latere. *Chananæumque ab oriente, & occidente.* Iſti ſunt pręter reges ſupra nominatos, & cōuocauit Iabin Chananęū, ideſt populum illum, qui ſpecialiter vocatur Chananęus: aliquando enim generaliter pro cunctis habitatoribus terrę Chanaan accipitur. Et tunc non diſtinguuntur ſeptem populi Chananęorū, ſed omnes ſunt Chananęi. Hic accipitur ſpecialiter, quod patet, quia diſtinguitur contra Pherezęum, Heuęum, & Iebuſęū in litera, & habitabant Chananęi ab oriente, & occidente, quia habitatio huius populi extendebatur a fronte orientis, vſque ad occidentem, ſcilicet a Iorda-

B ne, qui eſt in capite orientis terræ huius, vt patet Numer. 34. vſque ad mare magnum occidentale, quod eſt claudens terram illam ab occidēte. Et hoc innuitur Nume. 13. ſ. Amalec habitat in meridie. Hethęus, Iebuſęus, & Amorrhęus in montanis, Chananęus verò moratur iuxta mare, & fluenta Iordanis. Et ſic poſuit duos terminos populi Chananęi. ſ. mare ab occidente, & fluenta Iordanis ab oriente. Quamquam aliter exponi poteſt, vt ibidem videbitur: ſed quocūque dato neceſſe eſt, ꝙ habitatio Chananęorum ſecundū longitudinem pertingeret ab oriēte in occidentē, ꝙ non erat ſic de quolibet alio populo illorum ſeptē. *Et Amorrhæum, atque Hethæum, ac Pherezæū, & Iebuſæum in montanis.* Conuocauit etiam Iabin rex multos reges de his populis quatuor qui habitabant in montanis:

C nam apud latus ſeptentrionale terrę Chanaā terra eſt magis montuoſa, & ibi morabatur magna pars horū populorum quatuor. Et ſi aliqs dicat de Amorrhęis, quia iam deleti eſſent, quia deleuit Moyſes reges Amorrhęos duos Sehon, & Og, vt patet Numer. 21. & Deuteronom. 2. & 3. hi tamen ante Iordanem habitabant. Reſpondendum eſt, ꝙ pręter Amorrhęos reges qui erant a parte orientali Iordanis, adhuc erant quidam alii ad partem eius occidentalem, quia non ſolū erant reges duo de Amorrhęis, ſed fortè plures, quā decem, cum in latere quodam terrę promiſſionis capto triginta unus reges occiſi fuerint, vt patet ſequen. cap. ergo iſte populus Amorrhęus, qui erat vnus de principalibus haberet plures, quā duos reges, ſed ante Iordanem non erat de Amorrhęis, niſi terra duo-

D rum regum. ſ. Og, & Sehon: ergo ad partem occidentalem Iordanis erant alij reges Amorrhęi. Item patet hoc ſupra 5. cap. cum dicitur: Poſtquam ergo audiuerunt oēs reges Amorrhęorum, qui habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, &c. ergo prætet Amorrhęos, qui erant ad orientem Iordanis, & iam deleti fuerant adhuc reſidui erant aliqui reges Amorrhęorum, & iſti habitabant in montanis. *Hethæum, & Pherezæum.* Iſti pro maiori parte declinabant ad partē ſeptentrionalem Chanaan, & habitabant in locis excelſis, quia montuoſius eſt latus ſeptentrionale Chanaan, quam meridianum præter extremitatem meridiani, quę eſt in montibus conſummata. *Et Iebuſæum.* Iſti habebant Ieruſalem, & terram in circuitu eius, ſic

E patet infra 15. ſcilicet Iebuſęum autem, qui habitabat in Ieruſalem non potuerunt filij Iuda delere. *Heuæum quoque, qui habitabat ad radices hermon.* Populus Heuęorum erat partim aquilonaris, & partim orientalis. ſ. circa locum vbi coniungitur latus ſeptentrionale orientali: nam hermon eſt mons in latere aquilonari terrę Chanaan, & peruenit vſque ad orientem eiuſdem terrę. Secundum patet, quia cum ponerentur termini terrę duorum regū Amorrhęorū, qui erant ante Iordanem ad orientalem, ponuntur tres termini, ſ. vnus orientalis, & duo occidentales. ſ. Aroer, quę eſt ſuper Arnon, & mons hermon, & mare ſolitudinis, vt patet Deut. 4. Aroer eſt in parte oriētali terrę Amorrhęo-

Vbi habitabant Hethęi, & Pherezæi.

Populi Heuæorum vbi.

rum,& per illam intrauerunt Iſraelitę. Mons hermon F
& mare ſolitudinis ſunt terminus occidentalis terrę
illius: ſed mare ſolitudinis eſt occidentalis in contactu
lateris meridiani, & occidentalis: mons Hermon eſt
occidentalis in contactu lateris occidentalis ad ſeptē-
trionalem: ſed terra duorum regum Amorrhęorum
ante Iordanem, & omnium Chananæorum poſt Ior-
danem diſtinguuntur ſolum Iordane medio: ergo lo
cus, qui eſt terminus occidentalis terrę duorū regum
Amorrhęorum eſt terminus maxime orientalis alte-
rius terrę. quę eſt ad occidentem Iordanis: cum terra
illorum duorum regum Amorrhęorum ſit oriētalis
reſpectu alterius, vt patet Nume. 32. & Deuterono. 3.
& 4. ſed mons Hermon ponitur, tanquam terminus
occidentalis terrę duorum regum Amorrhęorum:
ergo eſt orientalis reſpectu terrę nouem tribuum, & G
dimidię, quę vocatur generaliter terra Chanaan.

Item mons hermon, & mare ſalſiſſimum ponunt̃
tanquam duo termini occidentales terrę duorum re-
gum Amorrhęorum, & mare ſalſiſſimum eſt, tan-
quam terminus orientalis reliquę terræ Chanaan, vt
patet Numeri 34. ergo mons hermon erit terminus
orientalis terrę Chanaan, cum vterque ſit in terra ea-
dem. Eſt igitur mons hermon pertingens ad orientē
terrę Chanaan nouem tribuum, & dimidiæ. Eſt etiam
in latere ſeptentrionali terrę eiuſdē. ſ. vbi latus ſeptē-
trionale, & orientale coniunguntur, quod patet, quia
mons hermon, & mare ſalſiſſimum ponebantur, tā-
quam duo termini occidentales terrę duorum regū
Amorrhęorum, & mare ſalſiſſimū erat in latere me- H
ridiano vbi illud coniungitur orienti, vt patet Nume.
34. c. ergo mons hermon erat in alia extremitate ma-
xime diſtante, ſcilicet in coniunctione lateris ſepten-
trionalis, & orientalis. Heuęi autem habitantes apud
radices montis huius aliqualiter ſunt oriētales in ter-
ra illa, & ſeptentrionales. declinabat autem terra po-
puli huius contra meridiem, vt patet in vrbe Gabaō,
quia Gabaonitæ erant de Heuęis, vt patet infra in lite-
ra. ſ. præter Heuęum, qui habitabat in Gabaon omnes
bellando cepit. Et non ſolum erant Gabaonitę, He-
uæi, ſed etiam alię ciuitates. ſ. Caphira, Beroth, Caria-
thiarim, quæ confœderatę fuerunt Iſraelitis, vt patet ſu
pra 9. & iſti neceſſario intelliguntur nomine Gabaō,
quia non captę ſunt bellando, ſicut cęteræ, quæ dicū- I
tur bellando captæ. Iſtæ tamen vrbes aliqualiter erant
meridianę, quia erant in ſorte Beniamin, vt patet in-
fra 18. tamen ſors iſta erat meridiana, cum eſſet ſuper
ſortem Iudę immediatè, quę erat cōiuncta lateri me-
Terra Heuęorum erat orientalis. ridiano terrę huius. Quod autem ſit terra Heuęorum
circa orientem patet, quia Sichen eſt circa orientalem
partem terrę Chanaan apud Hay, & Bethel, vt patet
in libro de Deſcriptione terræ Sanctæ, Sichen tamen
eſt in terra Heuæorum, quia rex eius vocabatur He-
uęus, vt patet Gen. 34. cap. ſ. Hemor, Heuęus princeps
terræ illius. Quod autem Hay, & Bethel apud quæ eſt
Sichen ſint loca apud orientalem partem terræ Cha-
naā, patet infra 18. in computatione ſortis Beniamin,
vbi incipitur ab oriente Iordanis, & Iericho, & ponun K
tur iſta loca prima. De his Heuęis conuocauit reges
etiā Iabin. *Qui habitabat ad radices hermon in terra Maſpha.*
Quamquam multi eſſent Heuæi, & quidam eorū de-
clinarent verſus meridiem, vt ſupra declaratum eſt: ta
men ſolum dicitur hic de illis, qui erant magis ſepten-
trionales. ſ. habitantes ad radices hermon, q̃ eſt mons
in latere ipſo ſeptentrionali terrę Chanaan, vt ſupra
probatum eſt: ideo ponitur regio ſpecialis comm. ſ.
in terra Maſpha. Nec eſt Maſpha regio, quę alias voca
Maſpha & Maſphad. tur Maſphad, quia Maſpha non eſt nomen vrbis, ſed
regionis: nomen aūt Maſphad eſt nomen vrbis. ibi. n.
ſacrificauerunt Iſraelitæ dño, & egreſſi ſunt inde per-
ſequēdo Philiſthinos, vt patet 1. Reg. 7. c. *Egreſſique ſunt
omnes cū turmis ſuis.* Omnes iſti reges egreſſi ſunt de ter-
ris ſuis, nec tamen venerunt ad Iabin in Aſor, ſed ipſe
aſſignauerat eis locum, & conuenerunt omnes ad a-
quas Meron, vt patet infra. Dicuntur egreſſi cum tur-
mis ſuis, quia quilibet rex ducebat magnum exercitū.
Populus multus nimis ſicut arena, quæ in littore maris. Ideſt
iſti reges conduxerunt populum nimis multum, q̃a
erat hic maior pars terrę Chanaā, & dicitur ſicut are-
na, quę eſt in littore maris, non ad ſignificandū ęquali-
tatem, ſed quandam ſimilitudinem: nā maior eſt nu-
merus granulorum arenę in duobus, vel tribus pugil-
lis arenę maris, quā in toto illo exercitu Chananęo-
rū, ſed eſt ſenſus, ꝙ ſicut arena maris eſt in valde ma-
gna multitudine, & nobis ſimpliciter innumerabilis:
ita & ille exercitus erat multus nimis: ſic ſcriptura fa-
cit aliquas ſimilitudines multum diſtantes, ſicut dicit̃
Gen. 22. multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli,
& arenā, quæ eſt in littore maris, quaſi eſſent iſta duo
ęqualia, ſed quaſi in infinitum eſt maior numerus are-
nę maris, quam ſtellarū cęli, quia non ſunt valde mul
tę ſtellę cęli. *Equi quoque, & currus vniuerſæ multitudinis.*

Modus pugnandi a principio bellorum, qui erant currus falcati. Quaſt. 111.

A Principio bellorum maximus modus
pugnandi fortis fuit in curribus. ſ. ꝙ duo,
aut tres equi iungerentur currui, & erant
currus illi falcati. i. habentes falces, ſiue gla
dios longos, & curuos in modum falcis: equi quoque
armati erant, & in frontibus habebant acutos enſes,
ſuper currus erant pugnatores: maior autem erat pu-
gna iſtorum ex impetu rotarum falcatarum ſcinden-
tium omne, quod opponebatur, & ex impetu equo-
rum, quam ex iaculis militum armatorum ſuper cur
rum, & iſta armatura fuit cōmunis omnibus regnis
gentium: nam & cum eſſent ibi Iudęi iam erāt currus
falcati, vt patet Exo 4. Erat autem nimis ſumptuoſus
apparatus, ideo quamquam aliquis rex eſſet valde ma
gnus: tamen non poterat habere multos de his curri-
bus: nam Pharao rex Aegypti magnus rex erat: tamē
non potuit habere, niſi ducentos currus de electis, cū
contra Iudęos exijt pugnaturus circa mare rubrum,
vt patet Exo. 14. Iabin etiam rex Aſor, qui erat maxi-
mus regum terrę Chanaan, & omnes alij reges ei de-
ſeruiebant, ſolum habebat currus nongentos, vt patet
Iudi. 4. c. Congregauit autem Iabin nunc currus mul-
tos, & equos: non quidem ad inſidendū equis, vt nūc,
quia nondum erat vſus artis equitatiuę, ſed ſolum in
curribus. Poſtea autem per experientiam depoſita ru-
ditate, perfectam armorum peritiam ſęcula induerūt.
Currus autem vetuſtatis apparatus iam ceſſauit, quia
non eſt viſus per omnia vſui bellico accommodus,
Iudęi nō habebāt aliquos currus falcatos, nec equos.
tota enim pugna eorum pedeſtris erat. *Conueneruntque
omnes reges iſti in vnum ad aquas Meron.* Ante locum illū
non conuenerant, ſed quilibet de terra ſua cū turmis
ſuis egrediebatur, conuenerunt autem in locum illū,
quia erat contra locum, in quo caſtrametabantur Iu-
dęi. ſ. contra Galgalam, & cum illuc conueniſſent de-
liberabant de loco pugnandi cōtra Iudęos, & modo.
nam non opinabantur ipſi Iudęos venturos ad eos,
ſed potius fugituros a facie tantę multitudinis, & dū
ibi manerent Deus iuſſit Ioſue, vt iret illuc, & iuit ad
aquas Meron. *Vt pugnarent contra Iſrael.* Nō vt pugna-
rent contra Iſrael in loco ipſo, quia non erat ibi Iſrael,
ſed magis apud Galgalam, ſed conuenerant ad aquas
Meron, quia erat locus contra Galgalam procedēdo Meron q̃s locus ſit.
de regionibus ipſorū, & ibi deliberaturi erant de toto
bello,

bello. *Dixitque dominus ad Ioſue, ne timeas eos.* Hic ponitur apparatus belli ex parte Ioſue: gentes enim conuenerant in magno robore contra Iudæos, Iudæorũ autẽ pugna non erat in armis, ſed in confidentia Dei, q pugnabat pro eis, vt patet præcedenti c. & dixit Deus Ioſue ne timeret, quia timidi corde etiam ſi ſuperiores viribus ſint ſemper ſuccumbent, quia timor non ſinit eos agere bellicè. Primum ergo, quod requiritur in duce eſt, ne extimeſcat cor illius. Et dictum eſt hoc, quia conuenerat tota fortitudo Chanaan in multitudine populi, & fortitudine. Iudæi autem numero pauciores erant, & viribus inferiores: nam & currus non habebant, nec iugales equos: ideo poterant timere rationabiliter. Primo igitur admonuit dominus ne timerent. *Cras enim hac eadem hora.* Cum Deus dixit iſta Ioſue, erant Iſraelitæ in caſtris Galgalę, & denunciauit ei, ꝙ non timeret: ipſe quoque veriſimile eſt, ꝙ populum ſuum admonuerit ex parte dñi, ne timeret illam magnam multitudinem, quia quamquam non timeret dux, timerent, niſi ipſi quoque confortarẽtur verbis domini. Et ad tollendum eis Deus timorem excitauerat illos in alijs bellis magnis, ſicut cum pugnauerunt contra quinque reges, de quibus præceden. c. quos captos ſimul ſuſpenderunt, & dicitur cras hac hora tradam eos. Quia aquæ Meron erant prope locũ Galgalæ, & pararent ſe Iſraelitæ die illa, qua dicta ſunt verba, & ſequenti die eadem hora committeretur pugna, & traderentur in manus eorum Chananæi. *Tradam omnes iſtos vulnerandos in conſpectu Iſrael.* i. ego tradã eos vobis, & vos vulnerabitis. Modus erat, vt Deus incuteret timorem validum mentibus Chananæorum iſtorum: ita vt non poſſent pugnare contra Iſraelitas, Iudæi autem quaſi impunè eos percutere poſſent, qa Deus priuaret viribus Chananæos, vt non poſſent pugnare, & tunc Iudæi non propriè pugnam exercebãt, ſed cędem, velut ſi pugnaretur contra inermes, vel contra ſemimortuos: ſicut cum Leui, & Simeon filii Iacob occiderunt omnes viros Sichem, cum eſſent circuncisi die tertio, quando grauiſſimus vulnerum dolor inſurgit, & duo viri potuerunt delere totam ciuitatem, vt patet Gen. 34. c. Cum autem dicitur, quòd Deus traderet omnes vulnerandos coram Iſrael: non eſt ſenſus, ꝙ omnes fuerũt vulnerati, & occiſi, ſed plurimi eorum corruerunt, alii autem fugerunt, & in fuga quidam perierunt, alii autem in caſtra, & oppida ſua ſuſcepti ſunt, vt infra patet, ſed ſcriptura ſolet ponere vniuerſales propoſitiones, quæ non ſunt propriè vniuerſales, & ponitur omnia. i. multi: potiſſimum qñ eſt maior pars eorum, quibus adiungitur ſignum diſtributiuũ. *Equos eorum ſubneruabis.* Subneruare equos eſt abſcindere crura eorum. ſ. occidere, & ſecundum proprietatem Latinæ dictionis ſignatur abſciſio neruorum crurum, quibus ſucciſis animal claudicat, & penitus inutile eſt. *Et currus eorum combures.* Equi erant iugales, ſcilicet ad portandum currus ſolum, vt dictũ eſt: nondum enim equeſtris ars inoleuerat, & ſicut equi occidebantur, ita & currus deſtruebantur comburendo eos.

Prima conditio, ſiue neceſſaria in duce eſt ne ſit timidus.

Quare Deus iuſſit equos ſubneruare, & currus comburere, & noluit, quòd Iudæi pugnarent curribus.
Quæſt. IIII.

HOc dicunt factum in ſignum victoriæ habitæ a Deo, ſed dicendum, ꝙ cauſa cõbuſtionis curruum, & ſubneruationis equorum erat mandatum Dei. Quare aũt Deus mandauit? Forte videtur rationabiliter dicendum, ꝙ fiebat, quia currus, & equi non proderant Iudæis: cum ipſi nunquam habuiſſent peritiam pugnandi in curribus & equis: ideo eſſet eis oneroſum habere equos, & currus: vnde deſerentes eos facerent prouenire in manus hoſtium, qui rurſus contra eos in ipſiſmet pugnarent curribus & equis, vel venderent Iudæi gentibus extens, quod rurſus redundabat in damnum eorum cum inde Chananæi recuperare poſſent. Vel fiebat ne forte videntes Iudæi curruum armaturam eſſe maximam tempore illo vellent iam pugnare contra Chananæos reſiduos in curribus illis. & hoc redũdabat in diminutionem laudis diuinæ, quia tunc cum vincerent attribueretur victoria curribus, & equis, & non Deo: cum autem eſſent leuiter armati velut inermes, & vincebant, attribuebatur victoria Deo, quia nihil erat aliud cui attribuere poſſent. Item erat ad vtilitatem Iudæorum, quia ſi ipſi haberẽt currus, & equos videntes eſſe fortiſſimam armaturam inciperent confidere viribus ſuis, & non tantum attenderẽt ad Deũ, vnde conſequenter Deus non attenderet ad eos, & caderent in manus hoſtiles: cum autem nihil armaturę fortis haberent, in qua confidere poſſent, ad Deum ſe conuertebant, qui eriperet eos.

Venitq; Ioſue, & omnis exercitus eius cũ eo aduerſus illos ad aquas Meron ſubitò, & irruerunt ſuper eos, tradiditque illos dominus in manus Iſrael. Qui percuſſerunt eos, & perſecuti ſunt vſque ad Sidonem magnam, & aquas Maſſerophot, Campumq; Maſphę qui eſt ad orientalem illius partem. Itaque percuſſit omnes, vt nullas dimitteret ex eis reliquias, fecitque ſicut præceperat ei dominus, equos eorum ſubneruauit, curruſq; cõbuſſit igni. Reuerſuſque ſtatim cepit Aſor, & regem eius percuſſit gladio. Aſor. n. antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. Percuſſitque oẽs animas, quæ ibidẽ morabantur, nõ dimiſit in ea vllas reliquias, ſed vſque ad internetionem vniuerſa vaſtauit, ipſamq; vrbem peremit incendio, & oẽs per circuitum ciuitates. Reges quoque earũ cepit, percuſſit, atque deleuit, ſicut præceperat ei Moyſes famulus domini. Abſq; vrbibus, quæ erant in collibus, & in tumulis ſitæ, cæteras ſuccendit Iſrael, vnam tantum Aſor munitiſſimam flamma cõſumpſit. Omnẽq; prædam iſtarum vrbium, ac iumenta diuiſerunt ſibi filij Iſrael, cunctis hominibus interfectis. Sicut præceperat dominus Moyſi ſeruo ſuo, ita præcepit Moyſes Ioſue, & ille vniuerſa compleuit, non præteriit de vniuerſis mandatis, nec vnum quidẽ verbũ, quod iuſſerat dominus Moyſi.

Quare noluit Deus, quòd Gentiles venirent ad Ioſue.
Quæſt. V.

V*Enitque Ioſue.* Hic ponitur ſecundum. ſ. bellandi actus. *Venitque Ioſue.* Scilicet de caſtris, q̃ erant apud Galgalam ad aquas Meron: noluit enim Deus, quòd

Gentiles venirent ad Ioſue in caſtra: Chananæi antẽ intendebant venire in caſtra Galgalæ ad delendum Iudæos, aut perſequendum quocunque fugerent: Iudæi autem præuenerunt euntes ad Gentiles apud aquas Meron, & hoc erat ad magnam confortationem Iudæorum, & terrorẽ gentium: ſemper enim, qui aggrediuntur prærogatiuam in hoc habent, quia facilius expellunt hoſtes, quam qui ſuſtinent aggreſſores, maximè, quia, qui ſuſtinent aggreſſores credunt eos magni cordis, aut magnarum eſſe virium cum aggredi nõ formidauerint. Et quanto quis credit hoſtem ſuũ cum viribus ſiue animo maiorem: tanto magis depauirat, & difficilius congredi putat: ſi autem Gentiles veniſſent ad caſtra in Galgalam non ſuſtinuiſſent Iudæi eorum impetum pauitantes multitudinem, & vires atque animum: cum vero Iudæi præoccupauerunt venire in caſtra gentium ad aquas Meron pauendum erat Gentilibus de confidentia hebræorum, quia pauci cum eſſent ad tantam multitudinem venire non formidabãt. Item alia cauſa huius erat potiſſima, quia in caſtris apud Galgalam erat totus Iſrael tam viri, quã fæminæ, paruuli, viri, & ſenes. Si autem fæminæ, & paruuli vidiſſent multitudinem hoſtium, clamarẽt horribiliter vlulantes, & omnia caſtra Iudæorum conturbarẽt: ipſaque virorum pugnatorum corda diſſoluerẽt. nunquam ergo apud caſtra bellum commiſſum eſt. *Et omnis exercitus cum eo.* Ideſt totus populus armatorũ manente reliquo vulgo paruulorum, fæminarum, & ſenum in caſtris cum pecoribus, & iumentis, cæteriſque vtẽſilibus ſuis *Aduerſum eos.* Ideſt contra omnes reges illos, qui conuenerant ad aquas Meron pugnaturi cum Iſrael. *Ad aquas Meron.* Quia ibi erant congregati omnes reges Chananæorum. Eſt autem Meron nomen cuiuſdam lacus magni exiſtentis apud mare Ceneroth circa partem orientalem terræ Chanaan per quam tranſiuit Iordanis. Hoc patet, quia Galgala, vbi erant caſtra hebræorum, eſt in parte orientali terræ Chanaan, ſcilicet apud Iericho: adhuc magis propinqua Iordani, quam Iericho, vt ſupra 5. quia Iudæi tranſeuntes in terrã Chanaan per Iordanem, primò venerunt in Galgalam, quam in Iericho, & eſt Iordanis caput orientale illius, vt patet Nume. 34. cum autẽ iſti reges Gentilium conuenerunt ad aquas Meron erant propinqui Galgalæ, quod patet, quia Deus locutus fuit Ioſue in caſtris Galgalæ, dicens: cras enim hac hora dabo omnes iſtos vulnerandos in conſpectu Iſrael: ſed in tempore illo intermedio vnius diei Iſraelitæ ſe parauerunt ad pugnam, & venerunt ad aquas Meron, & diſpoſitis aciebus inſilierunt in Gentiles. ergo locus Meron erat valde prope, & cum Galgala eſſet locus orientalis, eſſet eodem modo Meron orientalis, aut valde propinquus orienti: ſic eſt de aquis Meron, quæ ſunt orientales cum tranſeat Iordanis per eas. *Subito & irruerunt ſuper eos.* Gentiles diſponebãt ſe ad pugnandum contra Iſraelitas in caſtra Galgalæ, nec ſuſpicabantur vllatenus, quod Iſraelitæ venirent ad eos ad aquas Meron: ideo non erant adunati modo bellico, cum autem Iſraelitæ ſubito irruerunt ſuper eos turbauerunt ipſos tãquam inopinatum malum, & ſic cito fugauerunt. Ita cõtra reges quinque egit Ioſue ſuper Gabaon irruens ſuper eos ex inſperato, vt patet præcedenti c. *Tradiditque eos dominus in manibus Iſrael.* i. fecit eos non potẽtes pugnare, vel reddidit attonitos: ita vt fugerent viſis Iſraelitis non mouentes contra eos arma, ſicut factum eſt de regibus quinque præceden. c. quia de illis nemo reſiſtere, aut mutire auſus eſt. *Qui percuſſerunt eos.* Non occiderunt illos in loco caſtrorũ apud aquas Meron, quia oportebat tunc, vt Iſraelitæ manerent pugnantes cum Gentilibus aliquantulum, & tunc aliqui de Gentilibus occiderẽt hebræos, ſicut

F fiebat è contrario, aut alias eſſet ſola cædes vnius partis, & non pugna, & tunc Gentiles non conſiſterent, ſed darent terga Iudæis, & tamen de Iudæis nulli occidebantur: ergo Iſraelitæ immediate, vt irruerunt in Gentiles, fecerunt eos fugere, & fugiendo plurimos occiderunt: nec tamen omnes, quia poſtea introiuerunt in oppida ſua, & magno tempore pugnauerunt Iſraelitæ contra eos, vt patet de Rabin rege Aſor, contra quem poſtea pugnauit Iſrael, & accepit ciuitatem ipſius, ipſumque occidit: ſic patet etiam de multis regum iſtorum, quia dicitur infra: multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos. *Perſecutique ſunt vſque ad Sidonem magnam.* In caſtris aliquos occiderunt, & poſtea cum fugerent perſecuti ſunt eos, & multos occiderunt. Fuit autem perſecutio vſque ad Sidonem ma- [Perſecutio Chananæorum.]

G gnam. i. vſque ad ciuitatem Sidonẽ, quæ erat magna, & famoſa ciuitas. ex hoc patet, quod perſecuti ſunt Iſraelitæ Chananæos per totam magnitudinem longitudinis terræ Chanaan, quia bellum fuit in parte orientali terræ Chanaan. ſ. apud aquas Meron circa Iordanem, & mare Ceneroth, quæ ſunt partes orientales, & inde durauit perſecutio vſque ad Sidonem magnam, quæ erat in termino occidentali terræ Chanaan, & mare magnum eſt terminus occidentalis terræ Chanaan, vt patet Deuteron. 11. & ſupra 1. Sidon autem eſt in maritimis, cum Tirus, & Sidon ſint in litore maris magni, & ponitur Sidon, tanquam vltimus terminus fugæ. *Et aquas Maſſerophot.* Iſte eſt alius locus vſque ad quem Iſraelitæ perſecuti ſunt Chananæos, & non eſt [Situs Sidonis.]

H locus iſte vltra Sidonem, quia vltra nihil eſt de terra Chanaan, nec de alia terra ſolida coniuncta, ſed mare magnum cõiunctum, ſed eſt locus aquarum Maſſerophot ad aliquod latus Sidonis, quia non fugiebant omnes Iudæi cõtra eandem partem, nec Iſraelitæ perſequebantur eos verſus eundem locum, ſed ad varios, ſicut fuit in fuga regum quinq; & exercituum ſuorum, de quibus præcedenti cap. fuit ergo alius terminus ad aquas Maſſerophot. Sciendum, quod iſtud nomẽ Maſſerophot ſecundũ hebræos eſt æquiuocum, quia poteſt ſignificare locum determinatum, vel eſt nomen cõmune. In prima ſignificatione accepit litera noſtra, ſicut dicimus ad aquas Meron. Alio modo eſt nomen commune ſignans aquas calidas, quia in he- [Maſſerophot quid ſignificat.]

I bræo dicitur Mizrephot, & eſt conpoſitum de Mayn, quod ſignificat aquas, & Zrephot, quod ſignificat calidas vel comburentes, & dicunt eſſe Mizrephot balnea naturalia, in quibus calidæ aquæ de ſcaturigine terræ erumpunt. Magis tamen eſt credendum literæ noſtræ, quia Hieronymus transferens hæc, nouerat omnia loca terræ Chanaan, & perambulauerat ea per ſeipſum, cum ſapientiſſimis Hebræorum, vt patet in prologo eiuſdem ſuper Paralip. & magis potuit ſcire, quæ eſſent nomina propria locorum, quã hebræi, qui nunc exponentes nihil horum viderunt, ſed innituntur ſoli ſignificationi vocis, quæ fallit ſatis: nam & in Latino idiomate ſic eſt, quod multa nomina locorum ſunt compoſita ex duobus nominibus appellatiuis, & ſi quis non

K cognouerit talia eſſe loca, putabit ſignari per voces illas aliquid commune. Nicolaus dicit. *Ad aquas ſalinarum.* ſ. quod erant aliquæ canales apud mare, per quos immittebatur aqua maris, & ibi deſiccabatur a Sole; atq; conuertebatur in ſal, & vſque ad aquas illas durauit perſecutio. *Campumque Maſpha.* Maſpha eſt nomen regionis, ſicut ſ. accipiebatur. ſ. de Heuæis habitationibus ad radices hermõ in terra Maſphæ, vſque ad hãc quoque Iſraelitæ perſecuti ſunt Chananæos. quia inde quoque ad pugnandum multi venerant, & tunc illuc confugiebant, ibiq; ceſſauit perſecutio, quia erat in extremitate lateris ſeptentrionalis apud radices hermon, vt patet ſupra. Etiam quando illuc peruentum eſt iam

ingreſſi fuerant omnes Chananæi in oppida ſua: & poſt hoc pugnatum eſt contra eos manentes in vrbibus ſuis, & tunc durauit magno tempore bellum, q̃a non poterat ita faciliter Ioſue delere Chananæos in p̃ſidiis ſuis vt in campo manētes. *Quæ eſt ad orientalem illius partem*. Ad regionem Maſpha refertur. ſ. ꝙ eſt ad orientalem partem Maſſerophot: nam vtrunque eſt in latere ſeptentrionali terræ illius, & tamen Maſſerophot eſt magis propinquus locus occidenti terræ illius, quam campus Maſpha: ideo eſt campus iſte orientalis reſpectu Maſſerophot. *Ita percuſſit eos omnes quòd nullas dimitteret ex eis reliquias.* Non eſt hoc ſimpliciter accipiendum, quia multi manſerunt, quos tunc Ioſue non occidit, cum poſtea pugnauerit magno tēpore contra reges hos, & quoſdam eorum deleuerit, vt patet infra, ſed intelligitur de his, quos capere potuit Iſrael. omnes enim hi occiſi ſunt. Et ponitur ad ſignificandum, ꝙ nullos de his in ſeruos ſubiecerit, aut vendiderit aliis gentibus, ſicut facere ſolent pugnantes ad captanda lucra, ſed Deus iuſſerat, vt omnes Chananæi occiderentur, nec quiſquam permitteretur viuere aliquo pacto, vt patet Deut. 20. & vt videatur, ꝙ Ioſue impleuerit iuſſa Dei, ponitur hoc.

Feciique ſicut præceperat ei dominus. Hoc poteſt referri ad præcedentia, vel ſequentia: referendo ad pręcedentia eſt ſenſus, ꝙ nō dimiſit Ioſue reliquias vllas ex his, ſed fecit ſicut pręceperat dominus. ſ. ꝙ ſicut Deus iuſſerat occidi omnes Chananæos, ita ipſe fecit, quos habere potuit.

Alio modo poteſt referri ad ſubſequentia, & tunc eſt ſenſus: fecit ſicut præceperat dominus. ſ. ꝙ ſubneruauit iugales, & cōbuſſit currus, quia ſic præceperat dominus. Vterque ſenſus eſt conueniens, ſed magis conuenit iſte ſecundus, quamquam ad vtrunque ſimul referri poteſt. *Equos eorum ſubneruauit.* i. in bello cepit ſpolia occiſorum, & fugientium currus, & equos: de cæteris ſpoliis nihil deſtructum eſt. Currus autem & equi, quia ad nullum vſum Iudæis conuenientes erant, vt ſupra declaratum eſt, iuſſu domini deſtructa ſunt, & quia Deus iuſſerat de curribus & equis. ſubiungitur hic executio. ſ. ꝙ equi ſubneruati ſunt, ideſt abſciſi fuerunt eis nerui pedū, vt ambulare non poſſent, vel abſciſa fuerunt eis crura: nec ſolum hoc, ſed magis intelligendum eſt, ꝙ occiderentur, quia poſtquam ſubneruarentur fruſtra permitterentur viuere, cum ad nullum vſum eſſent, nec ſanari poſſent, immo nec Iudæi eos ſanos eſſe volebant, quia ad hoc ſubneruabant, vt ſani non eſſent. *Curruſque combuſſit.* Deus enim ſic præceperat, quia iam non erant vtiles Iudęis ad aliquem vſum, ideo melius erat comburi, quam vt relati per diuerſa loca caperentur a Chananæis, & poſt in eis pugnarent contra Iſrael. *Reuerſuſque ſtatim cepit Aſor.* Supra ponebantur ea, quæ fecit Ioſue in bello illo campali, & communi: hic autem ponuntur particularia bella contra quemlibet regem de manētibus: nam in ciuitates confugerunt, & iam non auſi ſunt aliqui de Chananæis exire in bellum campale cum Iudæis, ſed quomodocunque ſe intra ſua męnia tuebantur, & tunc fuit bellum magni temporis contra eos. Cum autem de bello fugerent iſti Chananæi perſecutus fuit eos cędens, vſquequo intrauerunt omnes in præſidia præter eos, quos occidere potuit, & durauit perſecutio vſque ad extremitates terræ Chanaan, ſcilicet vſque ad Sidonem, & Maſſerophot, atque campum Maſphę, vt ſupra dictum eſt. Finita autem perſecutione cępit ſingulariter oppugnare loca hoſtium. Et dicitur, ꝙ reuerſus eſt in Aſor, ideſt primo venit Ioſue ad pugnandum contra illam vrbem, quam contra alias, quia iſta eſt principalis, cum dicatur immediate: Aſor enim antiquitus inter omnia regna hęc princi-

A patum tenebat, & inde voluit inchoare bellum, vt capta illa vrbe facilius cæterę caperentur. *Reuerſuſque ſtatim cepit Aſor.* Iſtud aduerbium ſtatim poteſt determinare iſtud verbum cepit, vel iſtud participium, reuerſus. Si determinet participium, eſt ſenſus, ꝙ Ioſue reuerſus eſt ſtatim, ſcilicet finita perſecutione ad pugnandum contra vrbes particulariter, & tunc cepit Aſor. Si referatur ad verbum cepit, eſt ſenſus, ꝙ reuerſus eſt in Aſor ad pugnandum, & cepit eam ſtatim. ſ. ꝙ paruo tempore moratus eſt pugnando contra eā. *Et regem eius percuſſit gladio.* ſ. regem Iabin: iſte enim fugerat de bello, & intrauerat in vrbem ſuam: poſtea autem capta vrbe cum populo ſuo occiſus eſt: iſte fuit q̃
B conuocauit totam multitudinem cōtra Iſrael: de qua ſupra patet.

Duplex litteræ expoſitio.

In q. 1.

An Iabin rex Aſor, de quo hic dicitur, fuerit occiſus in bello. Quæſt. V.

SED obijciet aliquis contra hoc, quia non fuerit occiſus rex iſte Aſor, quia Iudi. 4. cap. dicitur de Iabin rege Aſor quomodo pugnauit contra Iſrael tenens ſubiectum ſibi populū hunc magno tempore, & contra ducem eius Siſaram poſtea pugnauit Iſrael. Reſpondendum eſt, ꝙ non erat idem rex Iabin, de quo nunc dicitur, quia multa tēpora interciderunt inter hunc & illum, ideo dato, ꝙ non occidiſſet Ioſue Iabin regem, non potuiſſet viuere vſq;
C ad illud tempus: nam illud factum eſt iudicante Delbora, vt patet Iud. 4. ſed a tempore hoc vſque ad illud trāſijt primo totum reſiduum tempus vitæ Ioſue: deinde tempora aliquorum ſeniorum, in quorum temporibus non declinauit Iſrael poſt idola: poſt venit iudex Othoniel, qui 40. annis durauit, vt patet Iud. 3. deinde fuerunt Iſraelitæ. 18. annis ſub rege Moab, vt patet eodem cap. poſt quem clamantibus ipſis ſuſcitauit dominus Aoth iudicem, & quieuit terra annis 80. poſtea venit Iabin rex Aſor, qui tenuit decem annis Iſraelitas ſub iugo ſuo, vt patet Iudi. 4. non poterat ergo ille Iabin tandiu durare, ſed erat alius, quia frequenter reges eiuſdem regni habent idem nomen, vel cognomen, ſicut reges Aegypti vocabantur Pharaones. Habebat tamen alia nomina pręter hęc, vt declaratū
D eſt in principio Exodi: tam in prologo, quam in 1. cap. Item reges Iudæorum tempore Chriſti vocabantur Herodes, & habebant alia nomina ſpecialia. ſ. Herodes Antipater, Herodes Agrippa, ſic & de Romanis Imperatoribus factum eſt, qui omnes vocabantur Cęſares, vel Auguſti habentes alia nomina. ſ. Iulius Octauianus, Claudius Tiberius. Ita de regibus Aſor eſſe poterat, ꝙ vocarentur omnes Iabin, ſiue tanquam nomine principali, ſiue tanquam cognomine, ſed multi reges inter hunc Iabin, qui nunc occiſus eſt, & illum, qui dominabatur Hebræis, interciderunt. Sed adhuc obijcietur, ꝙ non poſſit hoc ſtare, quia hic dicitur, ꝙ Iſraelitæ occiderunt regem Aſor, & totum populum eius deleuerunt, ipſam quoque vrbem incenderunt,
E vt patet infra, quomodo ergo poſtea in ea eſſent reges Gentiles? Poſtea tamen fuerunt ibi reges tempore iudicum Iſrael. ſ. Iabin, qui per annos decē oppreſſit Iſrael, vt patet Iud. 4. c.

Reges iudæorū tpe Chriſti omnes uocabantur Herodes.

Ad hęc reſponderi poſſet, ꝙ non procedit argumētū, quia triplex eſt ciuitas Aſor, duæ ſunt in terra meridiana Chanaan, quæ prouenerunt in ſortem Iudæ, quarum vna vocabatur Aſor noua: alia autem vocabatur alio nomine Ieſſon, vt patet infra 15. alia, & tertia erat in parte ſeptentrionali terræ Chanaan, & iſta prouenit in ſorte Nephthali, vt patet infra 19. c. & iſta erat ſors ſexta, & valde ſeptentrionalis. Quanquam ergo vna fuerit ſubiecta Iſraelitis, & cremata, mane-

Triplex ciuitas Aſor.

bant duę, de quarum qualibet poterat eſſe rex Iabin,
qui preſſit Iſrael. Alio modo reſponderi poteſt, & con
uenientius. ſ. ꝙ Aſor ciuitas, quę nunc deſtructa, & cõ
buſta eſt, fuit in qua poſtea rex Iabin dominatus eſt, q
preſſit Iudęos, & conuincitur aliqualiter, q a illa Aſor
erat magna, cum rex ille Iabin eſſet tam potens in ter-
ra Chanaan, vt haberet nongentos falcatos currus, &
exercitum magnum nimis, vt patet Iudic. 4. c. iſta autẽ
Aſor, de qua hic dicitur, eſt huiuſmodi. ſ. ꝙ rex Iabin
conuocauit omnes alios reges ad debellandũ Iudęos
& venerunt. Etiam ipſe locus erat caput omnium re-
gnorum terrę illius, cum dicatur hic, ꝙ Aſor antiqui-
tus inter omnia regna hęc principatum tenebat: alię
autem duę ciuitates Aſor non erant famoſæ, ideo vi-
detur ꝙ de hac Aſor, quæ nunc deſtructa eſt intelligẽ
dum ſit, ꝙ ibi poſtea dominatus fuerit Iabin rex, de
quo in libro Iudicum. Et nunc reſpondetur, ꝙ Iudæi
nunc deſtruxerunt Aſor occidentes populum, & cre
mantes ciuitatẽm, & non habitauerunt in ea, ideo Gẽ
tiles poſtea confligentes contra Iudęos, & inualeſcen
tes incęperunt habitare in ciuitate illa, ſicut prius ha-
bitauerãt, & fuit Metropolis regnorum, vt primò. De
iſta Aſor dicendum eſt, ꝙ q̃q̃ non conſtet ſatis, q̃ fuit
de tribus. ſ. poſitis, tñ rationabilius eſt dici fuiſſe Aſor,
q̃ erat in tribu Nephthali, quã aliqua de duabus, quæ
erant in tribu Iuda. Quod patet, quia iſte rex Aſor ve-
niens in pugnam ꝯ Iſrael conuocauit oẽs reges de la-
tere aquilonis, & terræ Chanaan, vt patet ſupra in prin
cipio c. ex litera, & declaratis ibi: ſi tamen fuiſſet Aſor
iſta aliqua de duabus, quæ erãt in ſorte Iudę eſſent ad
latus meridianum terræ Chanaan, cum tota ſors Iudę
eſſet meridiana, quia ipſa fuit prima incipiens ab oriẽ-
te, & in occidentem tendens tota cõiuncta lateri me-
ridiano, vt patet j. 15. ſi autem rex Iabin fuiſſet de ali-
qua illarum duarum Aſor fuiſſet meridianus, & con-
uocaſſet reges meridianos, conuocauit tamen reges
Aquilonares, & nullũ de meridianis: ergo erat rex in
illa Aſor, quę erat ad ſeptẽtrionẽ in ſorte Nephthali.
Item patet hoc ex loco, in quo conuenerunt ad pu-
gnam, quia Gentiles veniebant ad pugnandum cõtra
Iſraelitas manentes in caſtris Galgalę: ſi aũt iſte rex Ia-
bin veniſſet de parte meridiana prius veniſſet in caſtra
Galgalę, quam acceſſiſſet ad aquas Merõ, vbi omnes
reges Gentilium conuenerant, vt patet ſupra. Quod
patet, quia aquæ Meron ſunt apud mare Ceneroth,
quod eſt in latere ſeptentrionali terræ illius, vt ſupra
probatum fuit, vt patet Nume. 34. ſed prius venerunt
Gentilium reges ad aquas Meron, quã ad caſtra Gal-
galæ, quę ſatis declinabant in meridiem, cum eſſent
apud Iericho: ergo veniebant de parte aquilonari.

Item patet per fugam horum Gentilium: nam fu-
gerunt ad partẽ aquilonarem, ſcilicet ad aquas Maſſe-
rophot, & ad campum Maſpha: tamen iſta loca, vel re
giones erant ad radices mõtis hermon, vt patet ſupra
de campo Maſpha in litera, & conſequenter de Maſ-
ſerophot, quę erat magis occidentalis aliquantulum,
ſi tamen eſſent meridiani pugnatores iſti, & Iabin rex
Aſor, non fugiſſent verſus aquilonem, ſed in meridiẽ
ad oppida ſua, vt ibi concluderentur. apparet ergo ꝙ
Aſor, de qua erat Iabin rex erat ſeptentrionalis. i. quæ
eſt in ſorte Nepthalim.

*Aſor autem antiquitus inter omnia regna hæc principatum
tenebat*. Ponitur cauſa quare omnes iſti ſupradicti re-
ges conuenerunt ad vocationem regis Iabin, ſcilicet,
quia ciuitas ſua Aſor erat Metropolis inter alias ciui-
tates, & conſequenter rex Aſor tenebat principatum
ſuper alios reges. Et non dicitur, ꝙ Aſor tenebat prin-
cipatum ſuper omnia regna Chanaan, ſed ſuper om-
nia regna hæc, ideſt ſuper omnia regna ſupraposita.
Vnde Iabin conuocauit hic totam potentiam ſuam,

F ſcilicet omnes reges, quibus principabatur. Et non cõ
uocauit plura regna Chanaan, quamquã plura ſuper-
eſſent, ſcilicet omnes ciuitates, & regna Philiſthino-
rum, quia non erant ſubiecta ciuitati Aſor. Cum dici-
tur antiquitus non refertur ad tempus Ioſue, ſed ad tẽ
pus ſcriptoris huius libri, nam ſi tempore Ioſue non
fuiſſent regna omnia hęc ſubiecta regi Aſor non con
ueniſſent reges ad vocationem regis Iabin: ergo tunc
erant ſubiecta. Itẽ quia ſcriptura non ponit hanc clau
ſulam fruſtra, ſi tamen tempore Ioſue nõ eſſent ſub-
iecta regna hęc ciuitati Aſor ſuperfluũ eſſet poni hãc
clauſulam cum nihil declararet, ſed referẽdo ad tem-
pora ſcriptoris ſtat clauſula hæc conuenienter, quia
fuit ſcriptus liber iſte a Samuele, vt ſupra declaratum
eſt, & reſpectu temporis ſui erant antiqua ea, quæ fa-
G cta fuerant tempore Ioſue, & tũc exprimit in hoc ſcri
ptor libri, ꝙ tempore Ioſue erant ſubiecta omnia re-
gna hæc ciuitati Aſor, & ad mandatum regis Aſor cõ
uenerunt omnes reges pugnaturi contra Iſrael. Et di-
cit antiquitus fuiſſe hoc, quia tempore Samuelis non
manebat iſta ſubordinatio, cum illa terra iam ſubiecta
eſſet Iudęis, & Aſor non eſſet iam caput regni, ſicut
ante erat: immo nullus erat rex, ſed tunc cępit eſſe pri
mus rex in Iudęis, ſcilicet Saul. Et eſt exponendum, ꝙ
antiquitus caput erat Aſor, ideſt toto tempore, quo
eam Gentiles obtinuerunt: ideo cum poſt deſtructio-
nem iſtam iterum redierit in manus Gentilium, vt ſu
pra declaratum eſt, reges eius erant potẽtiſſimi, ſicut
patet de rege Iabin, qui pręſſit Iſraelitas annis decem,
H vt patet Iudicum 4. Erat enim potentiſſimus rex cum
haberet nongentos currus falcatos, vt patet ibidem.
Sed non eſſet niſi haberet alios reges ſibi ſubiectos:
alioquin enim reges terræ Chanaan paruę poteſtatis
erant, quia erant valde multi: nam terram, quam poſ-
ſidebant. 40. vel 50. reges: poſſidebat poſtea vnus rex
Iudæorum. Nec tamẽ erant reges valde magni, quod
patet, quia Ioſue occidit 31. reges cepitque terras eo-
rum, vt patet ſequenti c. & præter hos, duos alios re-
ges occiderat Moyſes, & poſtea terra magna capta
eſt, ſiue tempore poſt modicum pauliſper, ſiue tem-
pore regum, & tamen in iſta regnabat vnicus rex Iu-
dæorũ: ergo erant paruuli reges Chananæi. Sed Aſor
rex erat potentiſſimus, cum tot currus falcatos habe-
I ret, ergo non poterat habere, niſi alia quoque regna
ſibi ſubiecta haberet.

Percuſſit omnes animas, quæ in ea erant. i. occidit omnes
qui erant in vrbe Aſor. Accipitur anima pro homi-
ne, ſicut eſt communis modus loquendi, tam ſacræ
Scripturæ, quam vulgatium, ſic dicitur præcedenti c.
ꝙ occidit Ioſue omnes animas, quæ in Hebron fuerat
commoratæ, & 1. Machabęo. 2. dicitur, ꝙ occiderunt
hoſtes Iudæorum, vſque ad mille animas hominum,
& dicitur anima pro ipſa re animata. Nec tamen po-
teſt accipi pro omnibus rebus animatis, quia non fue
runt pecora, & iumenta occiſa, ſed bellantibus diuiſa
eſt præda. Nec de eis accipi poteſt, quia dicitur, ꝙ per-
cuſsit omnes animas, quę in ea fuerant cõmoratę, ſed
K pecora non dicuntur commorari, ſed homines.

Et non dimiſit in ea vllas reliquias. i. non dimiſit ibi ali-
quos habitatores, ſicut alii victores faciunt, qui inter-
dum captis vrbibus occidunt quoſdam, qui erant ca-
pita belli, reliquos autem ſubiiciunt in ſeruitutem: Io
ſue autem nec ſubiecit in ſeruos quoſquam, nec fecit
tributarios, nec vendidit aliis gentibus, lege prohiben
te, ſcilicet, quòd nemo de Chananæis vitæ donaretur.
Deuteron. 20. c. Poſtea tamẽ aliqui de Iſraelitis ſubij-
cientes ſibi Chananæos non occiderunt illos, ſed fece
runt tributarios, vt patet de filiis Ephraim, infra 16. &
de filiis Manaſſe, infra 17. c. ſed iſtis ad malum imputa-
tum eſt, quia propter hoc Deus dimittere voluit gen-

tes

Scripſit li-
brum hic
Samuel.

*An regna
Chananæo
rum ſubie-
cta fuerint
vrbi Aſor
quando Io
ſue cepit
terram.*

tes in offendiculum illorum : nam dixerat Deus, ꝙ ſi non occiderent Chananæos, illi eſſent eis claui in oculis, & lanceę in lateribus, vt patet Numer. 33. & comminatur ibi Deus, ꝙ quidquid illis mali illaturus eſſet in Iudęos inferret. Idem patet Iud. 2. c. vbi angelus domini ſtetit in loco flentium, & increpuit Iſraelitas, dicens: & pollicitus ſum, vt non facerem irritum pactũ meum vobiſcum in ſempiternũ, ita duntaxat, vt non feriretis fędus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſubuerteretis, & noluiſtis audire vocẽ meam, quare hoc feciſtis? quamobrem nolui eos delere a facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam. Et ob hoc Ioſue, qui nõ dimittebat reliquias de his, quos tenere poterat laudat̃, ꝙ impleuerit vniuerſos ſermones domini, vt patet infra. A

Internetio quid eſt.

Sed vſque ad internetionem vniuerſa vaſtauit. i. deleuit omnes habitatores. Internetio eſt totalis deſtructio ſiue mors. Et dicitur populus vaſtari quando rapiuntur bona, & deſtruuntur aliqua ædificia, ſed non dicitur vaſtari vſque ad internetionem, donec occidãtur omnes, qui in populo ſũt, & ſic fuit in vrbe Aſor, vbi omnes fuerunt occiſi, & dicitur vniuerſa vaſtauit, ideſt omnes homines, quia pecora & iumenta non vaſtata ſunt, ſed ceſſere pugnantibus. B

Perimere quo hic accipitur.

Ipſamq; vrbem peremit incendio. i. adhuc præter homines ipſammet vrbem deſtruxit incendens eam. Et dicitur perimere. i. occidere, quod improprie accipitur, quia vrbs non poteſt perimi, ſed quod animatum eſt, ſed accipitur large perimere pro deſtruere. Quare aũt ſuccendit Ioſue vrbem Aſor, cum eſſet conueniẽs ad habitationem Iſraelitarum, infra dicetur. C

Et omnes per circuitum ciuitates. Primo enim reuerſus Ioſue de perſecutione fugientium Chananęorum, venit pugnaturus cõtra Aſor principaliſſimam vrbem, quam deleuit, & poſt hęc cępit pugnare contra finitimas vrbes, & ſimiliter cepit eas nõ breuiter, vel vno impetu, ſed continuato bello magno tempore, vt patet infra. ſ. multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos: non tamen eſt intelligendum, ꝙ omnes ciuitates Ioſue ceperit, quia multę manſerunt, quas nõ cepit, ſicut patet infra 13. c. ſed accepit multas, & dicitur accepiſſe omnes. *Reges earum cepit, percuſſit, atque deleuit*. Fere omnes ciuitates iſtę habebant reges: quia reges parui erant in terra Chanaan: cum autem acciperet aliquam ciuitatem capiebat regem eius, atque occidebat, nam in bello pauci de regibus corruerant, ſed cõfugerant in vrbes: nunc vero in eiſdem capti occidebantur. Dicitur percuſſiſſe, ideſt occidiſſe, quia licet percutere ſolam vulnerationem ſignet, raro tamen hic accipitur, niſi pro mortis inflictione, & iſte eſt cõmunis modus apud hiſtoricos. Dicitur deleuiſſe, ideſt totaliter deſtruxiſſe, quia non dimittebat vllas religas in vrbibus, quas cepiſſet. D

Sicut præceperat ei Moyſes. Hoc põt referri ad captionem vrbium, aut ad deſtructionem vrbium, & regũ. Quantum ad primum eſt ſenſus, ꝙ fecit Ioſue, ſicut pręceperat Moyſes. Pręceperat enim Moyſes ei, ꝙ cõfortaretur, & viriliter ageret, quia ipſe diuideret terram Iſraelitis, vt patet Deuteronom. 3. & 31. & ſic cõfortatus eſt, & pugnando laborauit diligenter, donec ſubijceret gentes illas Iſraelitis. Alio modo poteſt referri ad occiſionem regum, & populorum, ſcilicet, ꝙ Ioſue fecit, ſicut pręceperat Moyſes, quia ipſe præcepit Deute. 20. vt nulli de Chananęis parceret, ſed omnes occideret pueros, & ſenes, maſculos, & fęminas, & hoc fecit cum omnes reges percuteret, & populos eorum deleret. E

Quare Moyſes domini famulus vocat.

Famulus domini. Vocat Moyſen famulum Dei, quia nimis ſequebatur pręcepta Dei ſuper omnes Iſraelitas, & firmiter adhęrebat Deo credens dictis eius. Cęteri autem Iſraelitę ex aliqua parte claudicabant: ideo vocauit Deus Moyſen fideliſſimũ in toto domo ſua, vt patet Num. 12. c. & ad Hebręos 4. A

Abſque vrbibus, quæ erant in collibus, & tumulis ſuis ſitæ cæteras ſuccendit Iſrael. Ideſt, quamquam caperent ciuitates multas, tamen non habitabant in eis, ſed ſuccendebant, ſolas autem vrbes, quę erant in collibus, ideſt in montibus altiſſimis, & in tumulis ſuis, ideſt in aliqua altitudine, quamquam non eſſent in montibus, non combuſſit Iſrael.

Quare Iudæi cremabant vrbes, quas capiebant præter eas, quæ erant in collibus.
Quæſt. VI.

B

CAVSA huius fortè erat, quia Iſraelitę erant adhuc in paruo numero, & non poterant habitare in his vrbibus: ideo vt non manerent vacuę, & venirent gentes ad morandum in eis comburebat eas Iſrael. Sed dices, quomodo Iſraelitę pugnabant contra gentes iſtas ſi ciuitates ſuſceptę eis ſufficiebant ad habitationem? Dixerat enim Deus, ꝙ non daret illis ſimul totam terram Chanaan, ſed pauliſper, quia Iſrael erat in paruo numero, & nõ poterat implere totam terram: creſcerent enim beſtię contra ipſos, vt patet Exo. 33. ſed ſolum daret eis ſucceſſiue, ſicut ipſi ſucceſſiuè multiplicarentur. ſed dabat Deus illis ciuitates has, ergo erant neceſſarię ad habitationem eorum. C

Reſpondendum eſt, ꝙ Iſraelitę non poterant replere omnes ciuitates, quas ceperant, & tunc vno impetu continuati belli capturi erant: ne igitur a gentibus occuparentur cremabantur, & tunc erant inutiles ad habitationem, niſi pręcedenti magno labore nouiter conſtruendo domos, quod magno egebat tempore. Sed tũc dicetur, quare nunc tradebat Deus in manus Iſraelitarum gentes iſtas, cum adhuc non egerent Iſraelitę tot vrbibus? Reſpondendum eſt, ꝙ fiebat propter duo. Primo, qa gẽtes iſtę, quas Deus tradidit nũc in manus Iſrael, erant peſſimę, & induratę: demerebant ergo peccatis ſuis, vt morerentur nunc, nec eorũ vita, ſicut aliarum gentium in longum tenderetur, vt patet infra. ſ. domini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent, & non mererentur vllam clementiam. Alia cauſa erat, & principalior, quia ſi ſolũ tradidiſſet Deus in manus Iſrael tot ciuitates, quot eis ad habitandum tunc eſſent neceſſarię, manerent valde multę gentes Chananęorum vſque ad mortem Ioſue nõdũ multiplicatis Iſraelitis, & auderent irruere ſuper Iſraelitas, atque premerent eos: nunc autem deletis omnibus gentibus, quas ſubuertit Ioſue manebãt pauci de Chananęis: ideo etiam ſi moreretur Ioſue nõ auderent inſurgere contra Iſraelitas, niſi cum Deus concitaret gẽtes contra Iſraelitas in pęnam ſuorum facinorum, ſicut faciebat tempore Iudicum, quia cum declinarent ad idola tradebat eos dominus in manus regum Gentilium aliquando Chananęorum, aliquando non Chananęorum. De non Chananęis patet, vt de Chuſan Raſathaim rege Meſopotamię: Iudic. 3. c. cui ſeruierunt magno tempore, & de Eglon rege Moab, cui ſeruierunt 18. annis. Iudicum tertio. De rege Chananæo, ſicut de Iabin rege Aſor, cui ſeruierunt dura ſeruitute annis decem, vt patet Iudicum quarto. Sed iſti non mouebantur ad pugnandum a ſeipſis, ſed Deus mouebat illos, tanquam inſtrumenta, & ſic dicitur in eiſdẽ c. ſcilicet ſuſcitauit Deus Chuſan, vel ſuſcitauit Eglon, & ob hoc dr̃ interdum vocare eos. Sic dicĩt de Nabuchodonoſor, ꝙ Deus vocauit eũ ad pugnandũ D E

contra

contra Iudæos. Iſaiæ 5. ſcilicet, & leuabit ſignum in nationibus procul, & ſibilabit ad eum de finibus terrę, & ecce feſtinus velociter veniet. Et hoc quidem, quia iſti erant inſtrumenta Dei punientis, ſicut virga & baculus ſunt inſtrumenta noſtra ad percutiēdum in ira noſtra, & ſic vocat Deus regem Sennacherib virgam furoris ſui, ideſt virgam, qua percutit Iudęos quando eſt in ira magna. ſic patet Iſa. 10. ſ. Vę Aſſur virga furoris mei, & baculus ipſe, in manu eorum indignatio mea: ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat ſpolia. Iſtæ igitur gentes reſiduę eſſent inſtrumentum irę Dei, q̄n punire vellet Iudęos: cum tamen Deus non moueret eos ad bellum, non mouerentur ipſi conſiderantes paucitatem ſuam, & magnifica geſta hebręorum: ſi autem manſiſſent in magno numero ſuſceptis paucis vrbibus eorum per manus Ioſue, etiā ſi Deus non moueret eos, auderent inſurgere cōtra hebręos, ideo fecit Deus illas tradi in manus hebręorum. Nec. n. traditæ ſunt ciuitates propter ſeipſas: nec ob hoc pugnabat Ioſue, vt vrbes caperet, ſed vt gentem ciuitatum deleret, quia tamen deletis hoſtibus manebant vrbes, ne gentes reſiduæ vellent habitare in illis, & ſic multiplicarentur hoſtes Iudęorum, combuſtę ſunt: non tamē fuerunt omnes vrbes combuſtę, quia aliquibus egebant Iſraelitę ad habitandum: relictę ſunt autem ciuitates, quæ erant in montibus, & tumulis, quia iſtę erant magis defenſabiles ex congruentia ſitus, & Iſraelitę tutius manerent in eis. Si autem obiiciatur, ꝙ non fuerit iſta cauſa, quare fuerunt ciuitates ſuccenſæ, quia Iſraelitę non habebant ſufficientem locū ad habitandum diſtributa eis terra in ſortes, vt patet de tribu Ephraim, quæ conqueſta eſt ſe modicum habere locum habitandi, & reſpondit Ioſue, ꝙ aſcenderet in ſyluas ad ſuccidendum ſibi loca habitationis, vt patet infra 17. c. Reſpondendum eſt, ꝙ capta terra, & diuiſa fuit ſufficiens ad habitandum toti Iſrael, nec aliqua tribus conqueſta eſt de paruitate loci pręter Ephraim, quæ magnum habebat populum, & non prouenit ei ſortè tanta ſors, quanta egebat pro tempore, quia ſortes erant inęquales. Nam ſors Iuda erat valde magna, vt patet infra 15. & fortè ſuperabundabat ad neceſſitatem eius pro tunc. *Vnam tantum Aſor munitiſſimam flamma conſumpſit.* Quaſi dicat omnes ciuitates, quę erant in planis non habentes fortes muros, quia non erant bene defenſabiles combuſtæ ſunt ex cauſa ſupra poſita: de ciuitatibus tamen munitiſſimis, & exiſtentibus in collibus nulla combuſta eſt, pręter vnā. ſ. Aſor. Iſta eſt Aſor cuius erat rex Iabin, qui cōuocauit in pugnam contra Iſrael omnes reges ſupradictos, & eſt in parte ſeptentrionali in ſorte ſexta Nephthali, de qua ſupra dictum eſt. Quare autem ſpecialiter iſta cōbuſta fuerit inter omnes munitiſſimas, Dicit Nicolaus fuiſſe, quia rex illius erat magis hoſtis Iſrael, quā cęteri, quia conuocauerat cęteros reges ad pugnādū. Sed non multum ſtat, quia rex erat hoſtis, & non murorum ambitus, potiſſimum, quia capta vrbe, & deleto populo ciuitas ipſa ad Iſraelitas pertinebat: ideo cū comburerent eam, non cremabant vrbem hoſtilem, ſed ſuam. Ad aliquam ergo vtilitatē Iudęorum hoc referendum eſt, & non ad vindictam, ſicut de cæteris vrbibus, quę in plano erant, factum eſt non ad vindictam, ſed ex cauſa dicta. Dicendum igitur de Aſor, ꝙ quamquā eſſet munitiſſima tamen periculoſum erat eam conſeruari, quia gentes reſiduæ bello impeterēt habitatores eius, & difficile eſſet eis reſiſtere. Voluit ergo tollere Ioſue ſcandalum quotidianum: motiuū aūt gentium ad pugnandum magis pro vrbe Aſor captæ, quam pro cęteris erat, quia Aſor antiquitus. i. tempore eorum poteſtatem habebat ſuper omnia regna

F ſupra poſita, vt patet in litera. Quiſquis ergo eriperet ciuitatem illam de manu Iudęorum haberet principatum competentē cum vrbe illa ſuper reliqua regna. ad potiēdum autem iſto ſceptro magni dominij omnes reges reſidui de Chananęis pugnarent, periculoſum ergo erat talem inhabitare ciuitatem: fuit autē melius eam delere incendio. Motiuum ſuperius patet per ea, quæ ſecuta ſunt: nam quamquam vrbs incendio perierit, tamen gentes illam poſtea habuerūt, & fuerunt ibi reges potentiſſimi ſubiecta habentes omnia regna terrę illius, ſicut fuerat ante Ioſue, vt patet de rege Iabin, qui fuit rex Aſor tempore Delborę prophetiſſę, & ſeruiuit ei Iſrael decem annis ſeruitute magna, vt patet Iudic. 4. c. non reperierunt autem aliquam ſic litigioſam, & impetibilem vrbem a Chananęis Iſraelitę, ideo de munitiſſimis hanc ſolam flamma conſumpſit. *Omnem prædam iſtarum vrbium, ac iumenta diuiſerunt ſibi filij Iſrael.* Pręda vocatur hic ſtrictè pro ſolis inanimatis. i. pro ſupellectilibus, & auro, & argento, atque moneta. Iumenta large accipiuntur pro omnibus animantibus brutis: nam non ſolum iumenta, quæ vocantur animalia ad laborem, & non ad cibum diuiſerunt Iſraelitę, ſed etiam pecora: nihil enim de his perijt, quę ad vſum Iſraelitarum peruenire potuerunt. Nec etiam ęſtimet quis, ꝙ vrbes iſtę, quę combuſtæ fuerunt ab Iſraelitis, fuerunt poſitæ ſub interdicto, ſicut vrbs Iericho, & Hay. Nam vrbs Iericho, tā

In 45.

An iſtę vrbes fuerint poſitæ ſub interdicto ſicut vrbs Hay. & Iericho.

H quantum ad ſe, quam quantum ad omnia, quæ in ea erant, interdicto ſubiecta fuit, & maledictio poſita eſt, ſiquis eam fundaret in ęternum ſupra 6. cap. De vrbe Hay non fuit ſimiliter factum, quia ſola vrbs interdicto ſuppoſita eſt. ſ. vt eſſet tumulus ęternus, vt patet 8. Et non licuit, cuiquam de Iudęis ibi fundare ſedes, ſicut nec in Iericho: cauſę autem interdictorum horū locis pręallegatis expoſitę ſunt: iſtę vero vrbes nūc incendio vaſtatę non fuerunt combuſtę ad honorē Dei, ſicut ciuitates ſuppoſitæ interdicto, ſed ad vtilitatem Iudęorum ne Gentiles pugnarent ad accipiendum eas ſi habitacula, & cuncta earum ędificia conſtituiſſent: ideo non dicitur de his ciuitatibus combuſtis, ꝙ poſitę fuerunt, ſicut tumuli ęterni, ſicut dicebatur de vrbe Iericho, & Hay. Nam licet nunc combu-

I ſtæ fuerint, licuit tamē poſtea Iſraelitis reſtaurare eas ad habitandum cum ad maiorem quantitatem populus peruenit, & ſic factum eſt. Si tamen fuiſſent ſuppoſitæ interdicto, nunquam licuiſſet in eis fundari ſedes, ſicut nunquam licuit in Iericho, & Hay, & qui ibi fundauerunt, maledictionem incurrerunt, vt patet 3. Reg. 16. & declaratum eſt ſupra 6.

An præda fuerit diuiſa inter omnes Iſraelitas, vel inter ſolos bellatores. Quæſt. VII.

CVM dicitur hic, ꝙ tota præda diuiſa eſt filiis Iſrael, eſt dubium, an intelligantur omnes Iſraelitę, vel ſoli viri bellatores. Aliquis di-

K cet omnes Iſraelitas intelligi, quia dicitur, ꝙ diuiſa eſt pręda filijs Iſrael. Sed hoc non probat ſolide, quia etiam ſoli bellatores vocarentur filii Iſrael abſolutè, tanquam eſſent omnes Iſraelitæ, & non ſolum hoc, ſed etiam vocantur totus Iſrael, vt patet præcedenti c. ſ. tranſiuit Ioſue cum omni Iſrael de Maceda in Lebna, & iterum de Lebna tranſiuit cum omni Iſrael in Lachis. ſed ibi ſolum intelligebatur pro bellatoribus, cum omnes alij manerent in caſtris apud Iericho in Galgalis, vt ibi declaratum eſt. Hoc tamen nō obſtante, dicendum eſt, ꝙ Iſraelitæ diuiſerūt inter ſe prędam, nec ſoli pugnatores habuerunt: nam & in deſerto morantibus Iſraelitis, cū miſſent quidā de ſe-ipſis ad Madianitas, vt delerent regionem illam, de-

leta

leta terra, & reportata pręda in caſtra diuiſa eſt inter pugnantes, & non pugnantes, licet non ex ęquo, quia pugnantes acceperunt medietatem prędę, & toti populo non pugnān reliqua medietas ceſſit, vt patet Nume. 31. c. nunc autem omnes cenſebantur eſſe in bello, cum eſſent in terra, quę eis in ſortem prouentura erat. Et ſic videtur de pręda urbis Hay, de qua dixit Deus: Prædam autem, & cuncta animantia diripietis vobis, & non dixit ſpecialiter de pugnantibus. Poſtea in executione huius dicitur, ꝙ iumenta, & omnē prędam ciuitatis diuiſerunt ſibi filii Iſrael, & non dicitur de pugnantibus ſpecialiter. Item quia dato, ꝙ non diuideretur pręda, niſi inter pugnantes diuidebatur inter omnes Iſraelitas, quia omnes venerant in pugnā hanc pręter eos, qui ex defectu ętatis non erāt apti ad bellum: nam pręſenectute nemo excuſabatur, quia de Iſraelitis nemo eſſe poterat tūc annorum ſexaginta completorum tempore. ſ. tranſitus Iordanis, niſi Ioſue, & Caleb, & hoc quantum ad 12. tribus. Secus autem de Leuitis. De hoc ſatis declaratū fuit ſupra 4. c. Re q. 19. Si autem dicas, ꝙ aliqui manebant in caſtris ad cuſtodiam caſtrorum, cum eſſent ibi pecora, & paruuli, atque mulieres, eūā his debeiet ex ęquo pars prędæ dari, quia iſti erant in bello, ſicut & cęteri, qui actualiter pugnabant: nam ęqua pars eſt manentis ad ſarcinas, & deſcendentis in bellum, vt patet 1. Reg. 3. c.

An Leuitis fuerit data portio. Quaſt. VIII.

DE Leuitis aliquis dubitabit an fuerit eis data portio prędę ſicut cęteris. Et ad hoc dicē dum eſt, ꝙ aut Leuitę pugnabant, ſicut reliqui Iſraelitę, aut non: ſi pugnabant, ſicut cęteri, non eſt dubium, quin proueniret eis pars prędę licet non eueniura eſſet eis pars hęreditatis in ſortem, vt patet infra 14. Si autem cęteris pugnantibus ipſi non ſinerentur ire ad pugnam, dicendum eſt, ꝙ non daretur eis pars prædæ, tanquam haberent ius diuidēdi, ſed darēt de ꝑda totius populi, velut in eleemoſynam, vel in oblationem, ſicut factum eſt in pugna contra Madian, quia diuiſa pręda inter pugnatores, & reliquum populum non pugnantem, de qningentis capitibus, qui prouenirent in pugnatorum partem dabatur caput vnū Eleazaro ſacerdoti. ſ. ꝓ ſe, & reliquis ſacerdotibus, & de quibuslibet capitibus. 50. ꝓueniētibus multitudini non pugnanti dabatur caput vnum Leuitis, vt patet Num. 31. c. hic autem dato hoc caſu adhuc abūdātius fieret diuiſio, quia erat maior pręda.

An Leuitę ac ſacerdotes pugnauerint in bellis contra Chananaos, & an ſit eis licitum pugnare. Quaſt. IX.

QVAERET autem aliquis an Leuitę pugnauerint, & ſacerdotes in bellis iſtis factis cōtra Chananęos. Reſpondebit aliquis, ꝙ nō pugnauerint, quia cū Deus iuſſit numerari pugnatores in qualibet tribu in eis, qui tranſibant ad nomen: fecit de omnibus tribubus. 12. accipi ſummam: de Leuitis autem iuſſit, ꝙ non poneretur ſumma eorum cum filijs Iſrael, ſed conſtituerentur ſuper opera tabernaculi, vt patet Numeri. 1. c. ergo non pugnabant ipſi. Item patet Nume. 31. de bello Madian: nam de ſingulis tribubus bellatores electi ſunt. ſ. de qualibet tribu mille, vt ibidem habetur: de Leuitis tamen non accepti fuerunt aliqui pugnatores, ergo nec poſt tranſitum Iordanis Leuitę, & ſacerdotes pugnauerint. Item dicetur, ꝙ non licebat pugnare Leuitis, & ſacerdotibus, quia pertinebant iſti ad diuinum miniſterium, & non licet miniſtris altaris effundere ſan-

A guinem, immo, qui hominem occiderit eſt irregularis, & non poteſt aſſumi ad diuinum miniſterium, vel ſi aſſumptus fuerit non miniſtrabit amplius. Reſpondendū eſt, ꝙ per certitudinem declarari non poteſt an Leuitę, & ſacerdotes pugnauerint in bellis iſtis contra Chananęos: ſatis tamen rationabiliter videtur dicendum, ꝙ pugnauerint, & ad hoc inducunt duo. Primum, ꝙ eſſent neceſſarij Iſraelitis multi bellatores Secundum, ꝙ Leuitis, & ſacerdotibus pugnare illicitum non eſſet. De primo patet, quia Iſraelitę pugnabant contra valde multos, ideo multi pugnatores erāt neceſſarij: nam licet tota victoria Iſraelitarum eſſet in confidentia virtutis Dei, tamen prudentia humana regebantur in quantum Deus pręcepta contraria non

Reſpon. ad quęſitum.

B daret, ideo cum eſſent pauciſſimi hoſtes, paucos mittebant bellatores, vt patet ſupra 7. vbi contra vrbē Hay miſerunt tria millia virorum, quia erant pauci viri vrbis illius: cum autem erant hoſtes multi, ibat totus populus ſicut contra reges 5. manentes ſuper Gabaon, vt patet pręcedenti c. ideo cum interdum valde magnam ſcirent eſſe copiā hoſtium, ſicut in pugna iſta ad aquas Meron, quotcunque poſſent habere pugnatores acciperent, nam & ſi non eſſet victoria ipſorum in multis, & paucis, vt patet. 1. Machab. c. 3. ſed de coelo erat fortitudo: tamen cum plures eſſent confidentius aggrediebantur. Si igitur de Leuitis eſſent viri multi potentes in armis, ſicut de cęteris tribubus, & non erat eis illicitum pugnare, quid cauſę erat, quare non pugnarent, non poteſt apparere. Secundum pa-

C tet. ſ. ꝙ Leuitis, & ſacerdotibus licitum eſſet pugnare. In quo primo conſiderandum eſt, ꝙ neceſſarium erat ſacerdotibus ire ad bellum quomodocunque eſſet. Primo ibant ſacerdotes aliqui ad conſortandum bellatores: nā in ipſo ingreſſu belli ſacerdos ſtare debebat coram aciebus dicens: Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis: non ꝑtimeſcat cor veſtrū, nolite timere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. Erant quoque neceſſarii ſacerdotes in quolibet bello ad clangendum in buccinis argenteis: nam quandocunque iretur ad bellum clangendum erat in his buccinis, vt patet Nume. 10. ſ.

D ſi exieritis ad bellum de terra veſtra cōtra hoſtes, qui dimicant aduerſum vos clangeris vlulantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram domino Deo veſtro, vt eruamini de manibus inimicorum veſtrorum, ſed in his tubis non erat licitum clangere alicui, niſi ſacerdoti, vt patet Numeri decimo, ſcilicet filii Aaron ſacerdotis clangent tubis, eritque legitimum ſempiternū generationibus veſtris, & obſeruabatur ad hoc in omnibus bellis Iudæorum, ſicut fuit in bello contra Madian: nam Phinees ſacerdos filius Eleazari ſacerdotis magni iuit cum Ioſue duce belli portans tubas ſacras ad clangendum, vt patet Nume. trigeſimo primo, ſcilicet vaſa quoque ſancta, & tubas ad clan-

E gendum tradidit ei. Idem patet in bello facto contra Iericho: nam cum luſtraretur vrbs per ſeptem dies, ſacerdotes ſeptem pręcedebant arcam clangentes in ſeptem tubis iobelęorum, vt patet Ioſue ſexto. Aliquando etiam ſacerdotes ibant ad bellum ad portandum illuc arcam, quod patet primo Regum quarto, ex teſtimonio Philiſthinorum dicentium: Vę nobis, non fuit tanta exultatio hebręis heri, & nudiuſtertius, quis nos liberabit de manu deorū iſtorum ſublimium? ex quo videtur, quod heri, & nudiuſtertius in bello non fuerat arca, ideo duo prima officia ſacerdotum in bello erāt neceſſaria. Tertium autem iſtud erat contingens, & tū quandocunque arca portanda foret in pugnā, portabāt eā ſacerdotes, vt patet in bello

lo contra Philiſthiim quando eam portauerunt duo filii Eli.ſ.Ophni,& Phinees,vt patet 1. Reg. 4. idē fuit in bello contra Iericho, quia ibi ſacerdotes quoq; portabant arcam,vt patet Ioſue 6.

Licebat ſacerdotibꝰ, & Leuitis pugnare.

Conſiderandum amplius, quòd ſacerdotibus non erat illicitum pugnare,quia pugna quando eſt iuſta,dicitur illicita alicui perſonæ ſi nullo modo liceat ei occidere,& effundere ſanguinem : in bello tamen iuſto ſacerdotes non incurrebāt irregularitatem aliquam, vt nunc incurrunt,ſed potius in hoc fiebant habiliores ad ſacerdotium,ſi zelo Dei facerent. Vnde Leuitę,ideo meruerunt habere ſacerdotium inter cęteros Iſraelitas,quia cum Moyſes punire vellet in peccatoribus noxam idolatriæ clamauit dicens:ſiquis domini eſt iungatur mihi, & conuenerunt ad eum filii Leui, qui occiderunt omnes idolatrantes, pro quo Moyſes adiunxit,dicens: conſecraſtis hodie manus veſtras domino vnuſquiſque in filio, & fratre ſuo, vt detur vobis benedictio,vt patet Exo.32.cap.Ita etiam Phinees filius Eleazari ſummi ſacerdotis,motus zelo Dei trāsfodit pugione principem tribus Symeon coeuntem cum Madianitide per loca genitalium,& ob hoc promiſit Deus ſacerdotium æternum illi, vt patet Num. 25.& primo Machabęorum 2.c.Non erat igitur apud ſacerdotes veteris teſtamenti illicitum homicidium, vt apud ſacerdotes noui teſtamēti: nam & Matathias ſummus ſacerdos trucidauit ſuper altare eum,qui immolauit,& principem cogentem immolare, vt patet primo Machabæorum.c.2. & non ſolum licebat facere hęc zelo legis,quæ ſpecialia erant, ſed etiam in pugna contra hoſtes eſſe licebat,& fortiter cędere,ſicut patet de Machabæis fratribus filiis Matathiæ, quorū quilibet ſummum tenuit ſacerdotium : primò Iudas, deinde Ionathas,poſtea Simon, deinde Ioannes Hircanus filius Simonis.Geſſerunt tamen bella fortia temporibus ſuis, vt patet ex primo, & ſecundo libris Machabæorū,& ipſi dum eſſent ſummi ſacerdotes erant duces bellorum,atque in bello vitam finierunt. Patet ergo in veteri teſtamento, ꝙ nihil magis illicitū erat ſacerdotibus,& Leuitis pugnare, quam popularibus, cum ergo Iudęis tempore hoc,quo cōtra Chananęos pugnauerunt,multi pugnatores neceſſarii eſſent, aut ſaltem valde opportuni,vt ſupra declaratum eſt,videtur rationabiliter dicendum; ꝙ pugnauerint.

Item quia dicitur ſępe, ꝙ Ioſue cum toto exercitu pugnatorum contra tales, vel tales reges dimicabat, vt patet præcedenti cap. ſed Leuitæ dicuntur pugnatores,cum ipſis,vt cæteris, pugnare liceret: ergo ipſi quoque pugnabant.

Item non videbatur conueniens, ꝙ cęteris viris fortibus euntibus in bellum,ſoli Leuitę non habētes aliquam cauſam legitimam,aut coloratam nō pugnādi manerent in caſtris.ergo pugnauerunt.

Item ſi de Leuitis diceretur, ꝙ non pugnauerint, ita dici poterit de filiis Iudæ,vel Beniamin,aut quacūque tribu,ꝙ non pugnauerit, quia non habebant maiorem cauſam ſacerdotes, & Leuitæ abſtinendi a bello cum eis totaliter eſſet licitum,quā quælibet alia tribus.De qualibet autem tribu alia eſt inconueniens dici,ꝙ non pugnauerit, quia eadem ratione diceretur de omnibus,cum æqua ratio ſit:ergo non eſt dicendum de Leuitis,ꝙ non pugnauerint.

Item patet, quia erat magna neceſſitas bellatorum: nam fuerat pactum initum cum filiis Ruben, & Gad atque dimidiæ tribus Manaſſe, quòd tranſirent cum reliquis tribubus Iordanem, & non redirent, vſquequo illę haberent poſſeſſionem ſuam. Et ſi facere nollent non dimitteretur eis terra,quam ſuſceperant ante Iordanem in poſſeſſionem,vt patet Num.32.cap.ſi ergo iſti, qui iam pacificè poſſidebant terram,com-

F pulſi ſunt magno cum labore extra loca ſua peregrinari relictis paruulis,& vxoribus omnibus, quę poſſidebant ante Iordanem, quanto magis Leuitæ, & ſacerdotes,qui erant in caſtris, erantque viri fortiſſimi, irent ad bellum? non enim videtur rationabile cōtrarium aſſerere.

Ad primā rationē in contrariū.

Ad argumenta in contrarium reſpondendum eſt. Ad primū quod dicebatur, ꝙ quādo numerati ſunt viri bellatores, non fuerunt computati cum eis Leuitæ. Reſpondendum,ꝙ in hoc non eſt eis ablatum, ꝙ liceret pugnare, & poſſet ad hoc multipliciter dici. Primò,ꝙ cum computati ſunt Iſraelitę quorum ſumma habetur Num.1.non fuerūt computati, ita vt omnes, qui computabantur aſſignarentur, vt pugnatores: nā
G ibi computabantur etiam vetuſtiſſimi, qui non erant apti ad bellum,vt declaratum eſt Numer.1. & 14.ſed vocantur viri bellatores,quia computabantur omnes qui tranſibant ad nomen ab anno 20. & ſupra, & tamen vltra annum 20.eſt homo aptus ad bellum: ſi autem computati fuiſſent aliqui viri ſpecialiter ad bellū, non erat inconueniens, quòd ibi computarentur aliqui de Leuitis : ideo per numerationem illam nō differebant Leuitę a cæteris, quantum ad hoc, ꝙ licitū, aut illicitum eſſet pugnare.

2. ſolutio primæ rationis.

Alio modo dici poſſet concedendo,quod infertur, ſcilicet,quòd Iſraelitæ fuerunt computati, vt bellatores, & Leuitæ non fuerunt computati cum eis, nec
H deſignari ad bellum, & hoc quidem non tanquam illicitum foret eis pugnare, ſed quia Deus dabat eis officium ſpeciale,in quo vacarent, ſicut Iſraelitę in bello,& ob hoc quamquam licitum eſſet pugnare,tamē non obligabantur cum cęteris ire ad pugnam, quia habebant ſpeciale officium, cui ſatis erat eis deſeruire.Sed magna differentia eſt in deſerto, & in terra ꝓmiſſionis, quia in deſerto cum eſſet frequens motus, & ipſi portare deberent vaſa ſacræ miniſtrationis, & totum ſanctuarium ſufficiebat eis motus iſte,ideo nō occupabantur circa actus bellicos,cum vero trāſierūt Iordanem pugnaturi contra Chananęos, nō erat ſic, quia ſanctuarium ſemper manſit in Galgalis toto tēpore pugnæ, quia ibi erant caſtra populi, & non mouebatur de loco ad locum vſquequo data pace Iſrae-
I litis,collocauit totus populus ſanctuarium domini in Silo,quod colligitur infra decimooctauo capitul.niſi cum venit totus populus de Galgalis in montem Hebal,& Garizim ad confirmandam legem, & ſteterit ibi arca domini, vt patet ſupra octauo, reliquo autem tēpore nunquam fuit motus de Galgalis, vt patet ex ꝓceſſu libri huius : non habebant ergo tunc Leuitę aliquam occupationem circa ſanctuarium, ideo poterant pugnare cum eis. Si autem per ſeparationem illam,quę habetur Nume.primo intelligeretur, quòd non erat licitum amplius Leuitis pugnare, tanquam miniſtris Dei,nunquam pugnauiſſent, ſicut ſacerdotes nunc non poſſent ire ad bellum aliquod cū propoſito occidendi. Religioſiſſimis tamen viris inter
K ſacerdotes veteris teſtamenti licuit occidere : immo ex hoc,quòd occidebant erant religioſiores, vt patet ex ſupra dictis, ideo non fuit inhibita pugna eis Numer.primo cap.

3. ſolutio.

Alio modo reſponderi poteſt, quòd Deus dixit. Numer. primo non eſſe computandos Leuitas cum Iſraelitis : non quidem quòd non liceret eis pugnare, ſed quia dabatur eis ſpeciale officium : ideo erant ſpecialiter, & ſeorſum computandi : nam in popularibus non erat commiſſa, aliqua ſpecialis adminiſtratio Dei : Leuitis autem erat data miniſtratio in portando ſanctuarium, in erigendo quoque cum caſtrametandum foret,& deponendo cū mouerentur caſtra,& excubando in circuitu illius manētibus caſtris,

vt

vt patet Nume. 1. ſed in omnibus officiis, & miniſtra- A tionibus magis ſic eſt, quòd cum ſunt diuerſa officia, omnes officiales miniſtrationis vnus ſeorſum admi-niſtrantibus in aliquo officio deſcribuntur, vt non fiat confuſio, & hoc idẽ inter ipſos Leuitas obſeruatũ eſt. Nam, quia diuerſa erant officia Caathitarum ab officijs Gerſonitarum, & Meraritarum non accipiebatur vna ſumma totalis eorum, ſed de quibuslibet fiebat ſpecialis ſumma, vt patet Nume. 3. & 4. c. diſtinguebã-tur Leuitæ a cęteris Iſraelitis, non tanquam miniſtri vnius officii a miniſtris alterius, ſed tanquam habentes miniſtrationem aliquam a non habentibus vllam miniſtrationem. Alio modo reſponderi poteſt, & adhuc ſolidius, quam in omnibus ſuperioribus. ſ. ꝙ De⁹ iuſſit non poni ſummam Leuitarum cum Iſraelitis, B quia non erant computandi eodem modo, iubebat enim Deus, ꝙ omnes Iſraelitæ computarentur a 20. annis, & ſupra, vt patet Num. 1. & hoc quia ſolum volebat computari eos, qui tranſeunt ad numerũ ſecundum legem: conſtitutum autem erat omnes tranſire ad numerum a 20. annis, & ſupra, & ꝙ quilibet numeratus daret dimidium ſiclum, vt patet Exod. 30. c. ideo ſi computarentur Leuitæ ſub eadem ſumma Iſraelitarum fieret computatio in eis eodem modo, ſcilicet a 20. annis, & ſupra, Deus tamẽ in Leuitis volebat fieri aliam computationem. Et hoc dupliciter, quia primo volebat computari omnes Leuitas ad accipiendũ ipſos pro primogenitis Iſraelitarum: ſecundò volebat eos computari pro diſtributione officiorum. Pro prima cõputatione accipiendi erant Leuitæ ab vno menſe, & ſupra, vt patet Nume. 3. c. pro ſecunda computa- C tione accipiendi erãt Leuitæ ab anno 25. vt patet Nume. 8. vel ab anno 30. vt patet Num. 4. non erat autem talis computatio Leuitarum, ſicut cęterorum Iſraelitarum: ergo non debebant poni ſub eadem ſumma, & iſta fuit cauſa potiſſima, quare Deus iuſſit, vt nõ cõputarentur Leuitæ cum Iſraelitis, & non vt non liceret eis pugnare cum poſtea licuerit. Ad ſecundum argumentum cum dicitur, ꝙ in bello cõtra Madian aſſumpti ſunt aliqui de qualibet tribu. ſ. mille: de Leuitis autem nulli aſſumpti ſunt: ergo non pertinebat pugnare ad Leuitas: reſpondendum eſt, ꝙ cum pugnatũ eſt contra Madian pauci de Iſraelitis erant neceſſarii: nam de tanta multitudine, ſoli 12. millia fuerunt miſ- D ſi ad pugnandum, vt patet Num. 31. c. nunc erant neceſſarii multi pugnatores, quia non ſolum illi, q erant de nouem tribubus, & dimidia tranſeuntibus Iordanem in pugnam vocati ſunt, ſed etiam Rubenitę, Gaditæ, & dimidia tribus Manaſſe, qui habitabant ante tranſitum Iordanis cõpulſi ſunt ire in pugnam: ideo cum pugnatum eſt contra Madian non erat aliquid, quare omnes Iſraelitæ illuc ire deberent, & manſerũt in caſtris plurimi: cum verò pugnandum fuit contra Chananæos trãſito Iordane erant neceſſarij multi bellatores: ideo rationabile fuit ipſos Leuitas aſſumi. Ad tertium argumentum cum dicitur, ꝙ non licet miniſtris Dei effundere ſanguinem, & occidere, ſed qui oc- E ciderit quemquam irregularis eſt. Reſpondẽdum eſt, ꝙ in nouo teſtamento occiſio, & bigamia, & quędam alia inducunt irregularitatem, ita ꝙ ſi quis iſta commiſerit ad ſacros ordines promoueri non poteſt, vel ſi iam fuerit ꝓmotus, ceſſabit ab omni officio, & hoc quia ſic iuſſit Apoſtolus. In veteri autem teſtamento nihil horum vetitum erat: ideo eſſe bigamum, trigamum, aut quadrigamum, non faciebat irregularitatẽ: idem de occiſione, vt in ſuperioribus inductum eſt, immo ipſa effuſio ſanguinis faciebat aliquem dignũ ſacerdotio, vt patet de Phinees. Numer. 25. & primo Machabæorum a. c. Cauſa autem differentiæ eſt, quia ſtatus ſacerdotalis eſt hic verior, & perfectior, quam

4. ſolutio melior.

Ad 2. rationem.

Ad 3. rñoẽ.

Status ſacerdotalis verus noſter eſt.

A in veteri teſtamento: ideo rationabile fuit aliqua vetari ſacerdotibus noſtris, quæ non erant vetita ſacerdotibus temporis illius, ſicut ſimpliciter ſtatus totus noui teſtamenti eſt perfectior ſtatu veteris teſtamenti: nam in veteri teſtamento libellus repudii, & vſuræ, & quædam alia permittebantur, quæ non permittuntur in nouo. Patet ergo ex prædictis, ꝙ Leuitę trãs Iordanem pugnauerint contra Chananæos, ſicut reliquus Iſrael, & conſequenter acceperint partes in præda. *Cunctis hominibus interfectis*. Ideſt iſta diuiſio prædæ facta eſt, poſtquam occiſi ſunt omnes homines harũ ciuitatum: nam dum bellum durauit, quamquam caperetur quotidiana præda non diuidebatur, quia aliqñ præda ciuitatis erat parua, & non poterat conuenien- B ter diuidi inter tantam multitudinem: ideo ſeruabatur vſque ad vltimũ, & tunc ceſſante bello diuiſa eſt. *Sicut præceperat dominus Moyſi ſeruo ſuo*. Hic ponit quomodo Ioſue quantum ad omnia, quæ fecit obſeruabat legem domini, & hæc data eſt per Moyſen. Deus autem primo dedit eam Moyſi, & ſicut ipſe pręcepit Moyſi: ita præcepit Moyſes Iſraeli. Et dicitur, ſicut ꝓceperat dominus Moyſi, quia lex data Iudæis non dabatur immediatè ipſis, ſed loquebatur angelus domini Moyſi in ſecreto, & poſtea Moyſes proponebat eã publicè toti populo: ſolum autem accepit Iſrael præcepta decem immediatè a Deo in voce tubæ, patet Exod. 19. & 20. cętera Deus locutus fuit Moyſi, & Moyſes proponebat populo. Cauſa autem quare illa Deus in voce tubæ populo locutus eſt, & nulla alia, C declarata eſt Exo. 20. c. Conſiderandum, ꝙ hoc quod dicitur. ſ. ꝙ Ioſue obſeruauit legem, ſicut pręcepit dominus Moyſi, non eſt referendum ad omnem legẽ, quia nõ obſeruabat nunc omnem legem Ioſue: nam cęremonialia non obligabant pro iſto tẽpore, ſed ſolum quando eſſet data pax ab omnibus nationibus in circuitu, vt patet Deuteronom. 12. nunc autem erat continuum bellum. Etiam quia dato, ꝙ Iſraelitæ vellent obſeruare leges ſacrificiorum quotidianorum, & cęremonias feſtorũ, non poterant, quia iſta requirunt magnam tranquillitatem, ipſi autem quotidianis implicabantur bellis, ſed ſolum refertur ad ea, quæ tangebant materiam, in qua Ioſue verſabatur, ſcilicet circa actus bellicos, & ſequentia ad bellũ, & de his erant D datæ leges Moyſi, quas obſeruabat Ioſue. Primo de bello: nam erat data lex, ꝙ cum gentibus extraneis qñ eſſet bellum poſſet iniri fœdus non occiſis hoſtibus, & ſi pugnando caperentur ciuitates ſoli viri pugnatores deſtruebantur: paruuli autem, & fœminæ non occidebantur, ſed aſſumebantur in ſeruos. Si autem eſſent de gentibus terræ Chanaan, nõ poterat aliquis ſumi in ſeruum, aut relinqui viuens aliquo pacto pacis, ſed omnes occidebantur, vt patet Deut. 20. c. hanc legem obſeruauit Ioſue, quia de ciuitatibus, quas accipiebat nullas omnino dimittebat reliquias, vt patet ex ſuperioribus præcedenti c. & hic. Erat etiam lex de cõſequentibus ad bellum. ſ. de diuiſione prædæ, quòd E diuideretur exercitui, vt patet Deuterono. 20. c. hanc quoque obſeruabat Ioſue, vt patet ſupra immediatè, quia cęſis omnibus hominibus terrę illius prẹda diuiſa eſt filiis Iſrael.

Ita præcepit Moyſes Ioſue. Lex data erat vniuerſaliter ad totum Iſrael, vt patet in omnibus libris legalibus, & non magis ad Ioſue, quam cęteros, quia tamen Ioſue ſucceſſurus erat in ducatum totius populi, Moyſi iuſſit Deus, vt Moyſes cõfortaret eum, & corroboraret, vt patet Deut. 3. & 31. c. & tunc Moyſes dixit ꝓcepta aliqua ſpecialiter. ſ. ꝙ q̃q̃ cõmendaret ei obſeruare totam legem, tñ quia dux futurus erat, dabat ei ſpecialiter præcepta, quæ ad regimen ducũ pertinebant, & hęc obſeruauit Ioſue, *Et ille vniuerſa compleuit*. i. vniuerſa

Quæ pręcepta legis hic obſeruabat Ioſue.

uerſa pręcepta, quæ Moyſes dedit Ioſue ſpecialiter pertinentia ad regimen ducatus obſeruauit Ioſue, ſicut illa, quæ ſupra poſita ſunt: alia autem non erant ſibi ſpecialiter pertinentia, cum nec tempus opportunitatem obſeruationis illorum induceret. *Non præterijt de vniuerſis mandatis, nec vnum quidem verbum.* Repetitio eiuſdem eſt ad magis imprimendũ menti, & laudandum Ioſue, ꝙ fuerit obſeruantiſſimus legis. Nam pręter hoc, ꝙ Moyſes moriturus valde commendauit Ioſue obſeruationem legis, adhuc Deus poſt mortem Moyſi apparuit Ioſue, & monuit, vt obſeruaret diligentiſſimè legem Moyſi, & ꝙ tũc intelligeret viã ſuã, cũ ſequeret̃ legem, vt patet ſ. 1. cap. & Ioſue his commonitus diligenter obſeruauit. Et cum dicitur, ꝙ non præteriit nec vnum verbum, non eſt intelligendum, ꝙ obſeruauerit omnia pręcepta, ſed ꝙ non pręuaricatus eſt aliquod præceptum. Differũt enim hæc: nam ad obſeruandum omnia pręcepta legis neceſſe erat, ꝙ Ioſue haberet exercitationẽ circa quodlibet de pręceptis, vt in ſacrificiis, & purificationibus, cęteriſque cęremoniis, ſed non habebat exercitium circa aliquid horum, nec obligabantur vſq; ad tempus datæ pacis ab hoſtibus in circuitu. Ad non pręuaricandũ aliquod pręceptũ requirebatur, ꝙ non haberet actualiter actum contrarium alicui de pręceptis etiã ſi nullum illorum compleret. Primum enim exigit multos actus. Secundũ ſine aliquo actu cõſummatur: ideo verum eſt, ꝙ nullum de pręceptis pręteriit Ioſue, quia quamquam non compleuerit illa, cum non daretur opportunitas ad operandum ſecundum illa: tñ nunquam egit contra aliquod illorum.

Et ſi dicas, ꝙ non complendo illa in tẽporibus ſuis, dicebatur infringere, ſicut non obſeruando cęremonias feſtorum, vel purificationum temporibus ſtatutis. Reſpondendum eſt, ꝙ non obſeruando iſta nõ infringebat legem, quia lex tunc violatur quando in tẽpore, quo ad obſeruationem obligabat non obſeruabatur: de omnibus tamen cęremonialibus veteris teſtamenti ſic eſt, ꝙ non obligabant toto tempore, quo Ioſue erat pugnans contra Chananæos, ſed quouſque daretur pax, & habitaret Iſrael per loca ſua, vt patet Deutero. 12. ergo quamquam non obſeruaret illa Ioſue non dicebatur pręuaricari aliquod illorum. Vel poteſt intelligi, ꝙ non pręteriit, nec vnum verbum de his, quę pręcepit dominus Moyſi. i. ꝙ obſeruauit omnia pręcepta: & tunc non accipietur vniuerſaliter pręceptum, ſed ſolum pro illis, quę occurrebãt Ioſue ad quotidianos ducatus ſui actus, ſcilicet in pugnando, & diuidendo pręda. De his enim non pręterit, nec vnum verbum, vt declaratum eſt.

Iosue obſeruãtiſſimus legis.

Sup. 10. Cepit itaque Ioſue omnem terram montanam, & meridianam, terramque Goſen, & planitiem, & occidentalem plagam, mõtemque Iſrael, & campeſtria eius, & partem montis, quæ aſcendit Seir, vſque Baalgad per planitiem libani ſubter montẽ hermon, omnes reges eorum cepit, percuſſit, & occidit. Multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos. Non fuit ciuitas, quæ ſe non traderet filijs Iſrael, præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon, omnes enim bellando cepit.

Cepit itaque Ioſue. Hic ponitur tertium, ſcilicet belli obtentus, ideſt quid Ioſue bellando effecerit. & eſt, quòd ceperit vrbes multas, quod declarat immediate, & ponuntur terræ quas cepit Ioſue in bello iſto cõtinuo.

In quo ſciendum eſt, ꝙ totam terram, quæ hic nominatur, & præcedenti cap. cepit Ioſue vno impetu. ſ. non ceſſando a bellis, donec eam obtineret, vt patet præceden. cap. & fuit duratio iſta fere annorum ſeptẽ, vt declaratum fuit ſupra 4. & dicetur infra c. 14. poſt hoc autem non pugnauit Ioſue contra Chananæos, ſed manſit terra in pace tota vita ſua quouſq; ipſe fuit grandęuus ſenex, & adhuc non erat capta tota terra, vt patet infra 13. c. ſ. Ioſue ſenex prouectæ ætatis erat, & dixit Dominus ad eũ, ſenuiſti & lõgęuus es, & terra latiſſima derelicta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt. In iſtis autem ſeptem annis acquiſiuit Ioſue terram, quę ſufficiebat habitationi omnium Iſraelitarum pro tunc, & amplius, quia multas de ciuitatibus, quas acquiſiuerant, combuſſerunt. ſ. omnes ciuitates, q̃ erãt in plano, & non erant munitæ fortiſſime, vt patet ſupra: tota autem hęc terra nominatur hic ſub aliquali vniuerſalitate. *Cepit itaque Ioſue omnem terram montanam, & meridianam.* Vocatur hic terra montana terra Chanaan in parte aquilonari. Et patet, quia diſtinguitur cõtra meridianam, ſed non ſunt differentię aliquę oppoſitæ meridianæ terrę, niſi terra aquilonaris, & ſic vocatur ſupra terra aquilonaris montana. ſ. ad reges quoq; aquilonis, qui habitabant in montanis.

4. c. q. 19. & melius. 9. c. q. 33.

Quæ terra Chanaan pars eſſet montana, & qua meridiana. Quæſtio. X.

Nec tamen eſt ex hoc intelligendũ, ꝙ ſolũ latus aquilonare terrę Chanaan eſſet mõtuoſum: nam & latus meridianũ habebat montes cum eſſet deſertum Sin in latere illo, & aſcenſus ſcorpionis, vt patet Nume. 34. c. vocatur tamen terra aquilonaris montana, quia erat magis montuoſa, quam auſtralis. Conſiderandum etiam quia non eſt accipiendum largè de terra montana, & meridiana, ꝙ eas cepit Ioſue: nam tũc diceretur, ꝙ totam ceperit terram Chanaan Ioſue, quia tota terra illa ſufficienter diuiditur in meridianam, & ſeptentrionalem, ſed non cepit totam: cum perducto ad nimiã vetuſtatem Ioſue magna terra relinquebatur, quę nõ veniſſet in partem Iſraelitarum, vt patet ĩ. 13. & mortuo illo adhuc non erat ſubacta hebręis, vt patet Iudicum 3. c. Sed vocatur terra montuoſa tota terra aquilonaris, in qua habitabant Amorrhęi, Hethęi, Iebuſęi, Pherezęi. Iſta enim vocatur montana: ſic patet ſupra in litera. ſ. Amorrhęum, atque Hethęum, ac Iebuſęũ, ac Pherezęum in montanis. De his enim nõ fit mentio, ꝙ aliqui eorum derelicti fuerint, vt patet infra 15. & Iudicum 3. vbi ponuntur Chananęorum gẽtes derelictæ poſt mortem Ioſue. Terra meridiana poteſt accipi hic ferè totum latus meridianum a confinio lateris orientalis, vſque ad terram Philiſthinorum in occidente terrę illius, quia illa non fuit capta. Nec tamẽ pro toto hoc accipitur: nam præter iſtas duas differentias. ſ. montanam, & meridianam ponuntur hic alię differentiæ terrarum captarum, vt patet in litera: terra autẽ Chanaan, quæ a Ioſue capta eſt melius cognoſci poteſt per eam, quæ non fuit capta, quam per eam, quæ fuit capta: nam demptis quibuſdã partibus, quæ captę non ſunt, de quibus infra 13. & Iudicum 3. tota terra Chanaan a Ioſue capta eſt.

Terramque Geſen. Iſta terra Geſen ſecundum aſſignationem literę differre debet a terra meridiana, & mõtana, & eſt quædam regio magna in terra Chanaan, quę eſt quaſi in medio terræ illius. ſ. ꝙ non declinat multum ad latus meridianum, nec rurſus ad latus aquilonare, & peruenit vſq; ad ciuitates Gabaonitarũ,

vt

vt patet ſupra pręcedenti.c. ſ.a Cadesbarne vſque Gazain omnem terram Geſen vſque ad Gabaon. Erat tamē Gabaon in ſorte Beniamin, vt patet infra 18. Ideo magis erat terra Geſen meridiana, quam aquilonaris. Diſtinxit tamen hic litera terram Geſen a terra meridiana, quia illa eſt in extremitate lateris. *Et planiciem.* Ideſt terram, quę vocatur planicies in terra Chanaan fuit ſubiecta Iſraelitis tempore Ioſue: non eſt autem aliqua terra ſic vocata, ſed erat terra plana, & vocatur planicies. Nec tamē eſt intelligendum, ꝙ in terra Chanaan nulla eſſet plana pręter illam, quia quędam vocātur campeſtres partes, & alię planę, & in terra, quamtuncunque ſyluatica planicies aliquę ſunt, ſed vocata eſt quędā pars terrę Chanaan planicies, quia illa differētius cęteris plana erat ſicut in regno Legionis quandam partem vocamus campos Gothicos, quia licet in terra Caſtellæ, & Legionis multę planicies ſint: illa tamē præ cęteris eſt differētior magnitudine, & ęqualitate. Et iſta planicies eſt quædā regio, quæ erat apud mare Ceneroth, ſiue Tiberiadis ad partem meridianam maris illius. Sic patet ſupra in litera. ſ. qui habitabant in montibus, & planicie contra meridiem Ceneroth. Qui autem in regione hac erant pugnauerunt ꝯ Ioſue, & Iſraelitas, vt patet ſupra, & deleuit eos Iſrael capta terra illorum. Erat autem terra iſta orientalis, quia mare Ceneroth eſt in parte orientali terræ Chanaan. ſ. apud Iordanem, & eſt in confinio lateris ſeptētrionalis, & orientalis, vt patet Num. 34. planicies autē hæc non erat minus orientalis, ſed ſolum differebat, quia erat minus ſeptentrionalis: cum dicatur eſſe ad meridiem Ceneroth, & iſta planicies tēdit verſus Iericho, & vrbes meridianas terræ illius. *Et occidentalem plagam.* Non eſt accipiendum, ꝙ fuerit pars occidentalis terrę Chanaan ſubiecta Iſraelitis. nam de ea parū aut quaſi nihil acceperunt, & hoc quia in occidentali parte terræ Chanaan ſunt Philiſthijm, quæ in quinq; regiones diuiduntur, vt infra 13.c. & iſti tēdunt a parte meridiana verſus aquilonem, & Acharon, quæ eſt vltima ciuitas Philiſthinorum, & aquilonaris magis in tota terra illa. Ad partem autem occidentalem tāgentem latus ſeptentrionale erant Tyrū, & Sidonū, & tamen de his nulli erāt dediti in poteſtatem Iſrael, erant autem omnes iſti extremi in parte occidentali, & omnes apud mare, quia Philiſthini apud mare ſūt, & ob hoc mare illud vocatur ab eis mare Paleſthinorum. Tyrii quoque, & Sidonii ſunt iuxta mare occidentale, & tamen ipſi manebant: ergo non manebant Iudæis loca aliqua in parte occidentali terrę Chanaan apud mare, niſi inter latus meridianū, & ſeptentrionale aliquid ſatis modicum. Sed poteſt dici terra occidentalis tota terra, quæ erat declinans ab oriente verſus occidentem, quamquam non tangerēt limitem occidentis. *Montemque Iſrael, & campeſtria eius.* Iſte mons vocatur ſic, non ꝙ vocatus fuerit ſic primo ab Amorrhæis, ſed quia Iſraelitæ poſtea eum ſic vocauerunt, ſicut multa nomina locorum ſunt in eis, quę infra dicuntur, quæ ab Iſraelitis poſita ſunt, & non vocatur mons Iſrael, quaſi non eſſet aliquis alius mons in toto Iſrael, cum ſit terra montuoſa nimis, pręcipuè contra aquilonem, vt ſupra patet, ſed vocatus fuit ex aliquo caſu, vel forte ſola intentione imponentium, ſicut eſt in pleriſque locorum nominibus, in quibus ſola voluntas impoſitorum eſt cauſa, & contingit ſæpe, quòd idem nomen ſit pro regno toto, & pro aliquo loco paruo regni illius, & ſic vocabatur tota gēs Hebręorum Iſrael, & rurſus mons iſte vocatur Iſrael, eſt autē iſte mons ad partem meridianam terrę Chanaan, ſicut mons ſequens qui aſcendit in Seir, & ſunt apud montem iſtum campeſtria magna, & hoc quoque poſſederunt Iſraelitæ.

Sitꝰ maris Ceneroth.

Acharō ciuitas Philiſthinorū vbs.

Mons iſte quare vocatur Iſrael.

A *Et partem montis, quæ aſcendit Seir.* Iſte eſt alius mōs, quem Iſraelitæ acceperunt, & eſt in latere meridiano terræ Chanaan verſus lateris orientalis confinia: nam iſte mons aſcendit in Seir, ideſt in Idumęam, ſed Idumęa eſt ad partem meridianam terræ Chanaan circa latus orientale, cum ſit Cadesbarne in confinio Idumęę, vt patet Numeri. 20. & Cadesbarne eſt in latere meridiano terræ Chanaan apud orientem, vt colligitur ſupra pręcedenti capitulo, & Numer. 34. coniungitur autem Idumæa terrę Chanaan apud Bethoron, quę eſt vrbs terræ Chanaan, & eſt Bethoron inferior, vt patet in libro de Deſcriptione terrę Sanctę, & dicitur de parte montis, qui aſcendit Seir, quia erat aliquis mons magnus cuius pars quædam erat pertinens ad
B terram Chanaan, & alia pertinebat ad Idumęorū terram, ſicut in multis terris nunc eſt, quòd aliqui montes, vel colles partim pertinent ad vnum regnum, & partim ad alterum, & Iſraelitæ acquiſiuerunt partem montis pertinentem ad Chananęos. De parte autem pertinēte ad Idumęos nihil acceperunt: iuſſerat.n. dominus, vt nequaquam mouerentur in pugnam cōtra Idumęos, quia non daret illis veſtigium pedis ſaltem de terra eorum, vt patet Deut.c.2.

Vbi litera noſtra dicit. *Partem montis.* Eſt litera hebraica aliqualiter ęquiuoca, quia poteſt dici, & partē montis, vel montem blandum, ſiue lenem, & in iſto ſecundo ſenſu magis accipiunt Iudęi moderni, vt cōmuniter. & dicunt, quòd vocatur mons lenis per contrarium, quia in eo erant duriſſimi lapides. Et tunc nō
C erit ſenſus, quòd partem montis acceperint, ſed montem, ſcilicet totum. litera tamen noſtra rationabilius poſita eſt, quia dicitur, quòd iſte mons aſcēdit in Seir, ſed de monte aſcendente in Seir non poterant Iſraelitæ accipere totum mōtem, ſed partem eius, cum de terra Seir nihil acceperint Iudæi.

Vſque ad Baalgad. Nomen terrę eſt Baalgad. Et nō debet coniungi literæ ſuperiori, ideſt totam partem montis, quę extenditur vſque ad Baalgad, nam mons cū aſcendit in Seir a terra Chanaan declinat a ſeptentrione in auſtrum, quia magis eſt meridiana terra Idumęę, quam terra Chanaan, cum coniungatur ei a latere meridiano, ideo mons cum magis introierit in terram Seir magis tēdit in meridiem, ſed Baalgad eſt
D magis ſeptentrionale, quam tota terra hęc, cum ſit ad radices montis hermon, & libani: & iſti montes ſint in latere aquilonari terrę Chanaan, vt colligitur Numer. 34. & Deuteronom. 3.c. & 4. Sed debet incipi hic ſententia continuata clauſula, ſcilicet, quòd ceperunt Iſraelitę montem, qui intrat in terram Seir, & ceperūt totam terram, vſque ad Baalgad, quę eſt quędam regio, vel locus in latere ſeptentrionali terrę Chanaan. Et hoc eſt verum accipiendo a parte orientali, vſque ad Baalgad. Nam ab occidente vſque ad Baalgad non fuit capta terra a Iudęis, vt patet infra 13.c. & ponitur Baalgad, tanquam aliquis terminus medius in latere ſeptentrionali, & pars relicta verſus orientem, ſcilicet verſus mare Ceneroth, quod eſt in extremitate aqui-
E lonaris lateris ad orientem erat capta a Iudęis, reliqua autem, quę tendebat a Baalgad verſus occidentem, non erat capta a Iudęis, & patet hoc infra 13. vbi ponuntur, quę non erant capta de terra Chanaan. Et cum poſuiſſet de terra quinque regulorum Philiſthinorum, qui erant ad occidentalem partem in coniunctione ad latus meridianum, ſubiungit de terra, quę erat a Baalgad, & incipit computare verſus occidentem, ſcilicet a Baalgad, vſq; ad Emath, & inde ad omnes Sidonios, & ibi finit. Sidonii tamen ſunt apud mare occidentale: ergo Baalgad eſt terminus a parte oriētali concludens terram, quæ non capta erat relicta verſus occidentem.

Situs Baalgad.

Per

Libanus mons altiſſimus qualis.

Per planitiem Libani. Mons libanus eſt altiſſimus, hic tamen dicit planiciem libani, quia libanus dicit quandam magnam terram in latere ſeptentrionali terræ Chanaan, & quædam partes ſunt montuoſæ, & aliæ planæ, & illarum partium montuoſarum quædam habent nomen ſpeciale montium, & quædam earũ vocatur Hermõ, & peruenit vſque ad partem orientalẽ terræ Chanaan per latus ſeptentrionale. Et tunc cum planicies illa, quæ eſt apud mõtem Hermõ pertineat ad montem libanum dicetur eſſe planicies libani, & tamen quia eſt iſta planicies apud partem illam montuoſam libani, quæ vocatur hermon, dicitur eſſe iſta planicies libani ſub hermon, vel apud radices hermõ. Et hoc etiam conuenit, quia dicitur infra 13. ꝙ multi habitant in monte libano: ſi autem eſſet mons altiſſimus. nemo in eo congrue habitaret, potiſſimũ quantum ad magnas vrbes, q̃ eſſe non poſſunt conuenienter, niſi in locis planis, aut campeſtribus.

Si autem aliquis dicat, ꝙ dicebantur habitare iſti in planicie libani. i. in quadam planicie, quæ eſt apud radices libani. Non ſtat, quia tunc etiam dicerentur habitare in planicie hermon, cum iſta planicies ſit ad radices hermon, vt patet hic cum dicatur iſta plauicies eſſe ſubter montem hermon, & infra 13. dicitur ad radicem hermon, vbi agitur de hoc.

Item quia dicuntur morari aliqui in mõte libano, vt patet j. 13. & nõ dicunt̃ habitare in monte hermõ: ſi tamen mons libani diceretur planicies, quia ſub ipſo eſſet, non magis dicerẽtur habitationes eſſe in mõte libano, quam in hermon, ſed non conceduntur aliqui habitare in hermon: ergo accipitur libanus large pro magna terra, cuius partes quędã montuoſę erãt, alię autẽ planę, & in iſtis planiciebus habitabant multi populi. *Omnes reges eorum cepit, percuſſit, & occidit.* Ideſt omnes reges terrarum iſtarum: nullus enim fuit, qui vel in bello, vel in vrbe ſua non caperetur. Percutere, & occidere ad idem pertinẽt: non tamen innuitur in hoc. ꝙ quilibet iſtorum regum vulneribus periret: nã quidam eorum ſine vulneribus corruerũt, ſicut quinque reges ſuſpenſi, de quibus ſupra præcedenti c. De iſta terra, quæ capta eſt, conſiderandum eſt, ꝙ tota terra capta eſt pręter partes quaſdam expreſſas infra 13. & Iudic. 3. iſta autem terra ſic erat diſpoſita, ꝙ ſolum latus orientale terrę Chanaan captum eſt non manẽte ibi aliquo loco Chananæorũ, & in toto latere meridiano nihil manſit, quod non caperetur ab Iſraelitis. idem de latere ſeptentrionali, vſque ad frontẽ occidentalem. frons autem illa non fuit capta, ſed manſit ibi in terra Philiſthinorũ diuiſa in quinque regulos, & incipit a latere meridiano in extremitate. ſ. a flumine turbido, quod irrigat Aegyptũ verſus aquilonem, & conſummatur in ciuitate Acharon, vt patet infra 13. Eſt etiam ibi in parte occidentali tota terra Tyri, Sidonis, quę capta non fuit, & eſt iuxta mare, ſed ibi magis extẽditur pars terrę. ſ. in latere aquilonari apud montem Hermon vſque Baalgad: tota autem reliqua terra manſit ſub poteſtate Iſraelitarum. *Multo tempore pugnauit contra reges iſtos.* i. quamquam ſupra dicatur, ꝙ vno impetu capta ſunt omnia, quę ſupra habentur: tn̄ non fuerunt ſimul capta, vel in pauco tẽpore, ſed multo tempore pugnando. nam poſtquam pugnauit contra reges iſtos multos Iſrael ad aquas Meron, pugnauit ſingulariter contra quẽlibet accipiendo vrbes eorum, & cum iam nõ congrederentur publicè, erat leuius cuilibet regum defendere ſe intra męnia vrbis ſuæ. Fuit autem iſtud tempus magnum minus quam ſeptem annorum, vt declarabitur infra 14. *Non fuit ciuitas, quæ ſe non traderet filijs Iſrael.* Multę manſerunt ciuitates, quę non ſe tradiderunt Iſraelitis, viuente Ioſue, nec eo mortuo magno poſt tẽpore. De vita eius

F patet infra 13. vbi ponitur terra, quę non ſubiecta fuerat Iſraelitis ipſo inueterato. etiam poſt mortem eius manſit eadem terra, vt patet Iudic. 3.

Nicolaus refellitur.

Ideo aliqui, vt Nicolaus exponunt, quòd non fuit ciuitas, quæ ſe non traderet Iſraelitis hyperbolicè, q̃a quamquam multæ manſerint, cum plurimæ traditę fuerint, dicuntur non manſiſſe aliquæ vrbes, ſicut eũtibus multis ad ſpectaculum dicitur, ꝙ tota ciuitas illuc vadit. Sed magis eſt ſenſus literę propinquus, ꝙ non fuerit aliqua ciuitas, quæ ſe non traderet referendo ad id, quod dictum eſt: nam ponebatur ſupra terra tota, quæ capta fuerat ab Iſraelitis, & de hac dicebat̃, ꝙ non fuit ciuitas, quæ ſe non traderet Iſraelitis. Et ſatis patet ſententia iſta cum ante hoc poſuerit terminos terræ captæ, & quia de omnibus locis ſub illis terminis clauſis verum eſt, ꝙ capta fuerint: eſt verum, ꝙ non fuit ciuitas, quæ effugeret manus Iudæorum. Et iſte ſenſus eſt neceſſarius, quia quandocunque litera poteſt ſtare propriè, quòd reducatur ad modum figuratum, aut improprium, error eſt. Sic eſt de propoſitione vniuerſali, quia ipſa propriè ſtat diſtributiuè pro ſuppoſitis omnibus: cum autem reducitur ad hyperbolem ſtat extra naturam vniuerſalitatis. ſ. pro multis. Quandocũque ergo potuerit ſtare pro omnibus ſuppoſitis, & reducitur ad hyperbolem, error eſt. Sic eſt hic, quia poteſt ſtare vniuerſaliter propriè, vt declaratum eſt.

Præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon omnes bellando cepit. Tollitur hic dubium, quia cum dictum fuit, quod non erat aliqua ciuitas, quæ ſe nõ traderet filiis Iſrael, crederetur, ꝙ ſponte faciebant. Et reſpondetur, ꝙ faciebant neceſſitate compulſæ: nam ipſę non tradebãt ſe, ſed magis Ioſue eas pugnãdo capiebat. & hoc, quia videbant Chananæi nullam ſibi ſalutis ſpem eſſe ſi Iudęis ſe traderent, cum eis non eſſet fas aliquo interpoſito pacto quemquam de Chananæis ſaluum permittere: nam multi ſe tradidiſſent ſiue bello ſi quis profeciſſet: ideo glorioſius eis erat viriliter pugnando pro ſeipſis, & patria commori, quam tradi in manus hebræorum. facilius quoque erat eis pugnando, & percutiendo hoſtem mori cum actio, & reactio eſſet, quam ſi ſolum ad mortem certiſſimam ſe exponerent manibus hebræorum: potiſſimum, quia pugnando fortaſſis effugere poſſent mortem, vt ſi fugientes de bello in aliam tenderent regionem: tradendo aũt ſe manibus hebręorum nullus erat euadendi locus.

An Chananæi peccauerint pugnando contra hebræos, vel fouerent iuſtum bellum. Quæſt. II.

QVÆRET aliquis circa hoc, an Chananæi iuſtum fouerent bellum, vel peccarent pugnando contra Iudæos. Aliquis dicet, quòd peccabant inferendo bellum Iudęis, quia ſi aliquis pugnat pro re non ſua contra dominum rei peccat. Chananæi autem erant huiuſmodi, quia Deus tradiderat terram iſtam Iſraelitis: ergo pugnando cõtra eos pro terra peccabant. Ad hoc reſpondendũ eſt, ꝙ Chananæi pugnabant cõtra Iſraelitas pro duobus. ſ. pro defenſione vitæ, & pro tuitione patriæ: nam Iſraelitæ ingreſſi fuerant in terram Chananęorum, & inquierabant eos ad mortem, nec ſolum pro acquiſitione terræ, vt eam ſuę ditioni ſubmitterent, ſed etiam vt Chananæos delerẽt: nam quamquam Chananęi, vellent ſubiici Iſraelitis, in tributarios relicta eis patria, vel effici ſerui eorum, non donabatur eis vita, & dato ꝙ vellent totaliter ſedes relinquere in aliam terram profecturi incolumes non ſinebant̃, ſed quoquo modo eorum ſanguinem effundere volebant. Hoc dato cum quęritur, an peccarent Chananæi pugnando cõ-

tra

tra Iſraelitas. Reſpondēdum eſt, ꝙ aut pugnabant ad vitæ tuitionem, aut defenſionem patriæ, ſi primo modo dicendum eſt, ꝙ non peccabant defendendo ſe ab Iſraelitis, & occidēdo Iſraelitas ſi poſſent. Nam in defenſione eſt generale, ꝙ nemo peccat defendendo ſe a morte ſi ſola defenſio ſit. Pro quo ſciendum eſt, ꝙ ille, qui ſe defendit, aut ſolum ſe defendit neminem īpugnando, aut aliquem impugnat, vt ſe defendat, ut quia non poſſet ſe defendere, niſi aliquem impugnaret. Si primo modo ſemper eſt licitum ſe defendere, ſiue ille, qui ſe defendit, mereatur mala pati, ſiue non mereatur. Si non merer̄ mala pati, manifeſtum eſt, ꝙ ſiue a iudice ſe defendat, qui iniuſte condemnare vult ſiue a parte alia nō peccat. Immo ſiquis potens ſe defendere nulla mala meritus permittat ſe mori, cum ſe poſſet honeſte defendere, peccat: ipſe. n. hoſtis ſuus, & homicida eſt. Si aūt non mereret̄ mala, & a falſis teſtibus cōuincit̄. ſi non p̄t ſe liberare honeſte, pmittēs ſe mori non peccat, q̄a nō eſt in p̄tāte ſua, an moriat̄: ſed a iudice pēdet, & teſtibus. Et ſi forte iſte poſſet effugere mortē per aliquem modum inhoneſtum, & effugeret, q̄quam nō mereret̄ mortem, peccaret. Vtputa probatū eſt per teſtes, ꝙ iſte occidiſſet Platonē, ꝙ eſt falſum: ipſe poterit elidere iſtos teſtes ſi ꝑ alios teſtes firmiores, vel quibus magis credi debeat probet negatiuā indirecte. ſ. ꝓbando, ꝙ erat in alio loco diſtāti inde tātis tpe, quo teſtes depoſuerunt occiſionē fuiſſe factā: & ſic liberabit. Si tñ iſti teſtes, quos inducit ad ꝓbandā negatiuā īducunt̄ ad deponendum id, qđ neſciunt precibus, vel pecuniis huius conuicti, q̄ in veritate īnocēs eſt: inhoneſtus modus liberationis a morte eſt, iō peccat mortaliter ſi corrumpat teſtes, vt deponant ꝯ conſcientiam ad liberandum eū, ſed potius dēr oīa mala pati, q̄ malo conſentire, q̄a nō ſunt faciēda mala, ut bona eueniant, ut patet ad Ro. 3. c. quicunque tñ modus honeſtus licitus eſt. Si aūt aliquis non iudex velit iniuſte nocere, defenſio quæ ſine īpugnatione eſt iuſta eſt: immo interdum neceſſaria, ut cum qs nos occidere, vel mutilare cupit, ſi. n. hæc videntes non cauerimus, idem eſt ac ſi parietem ruentem conſpiciētes inde fugere negligamus. Si aūt qui ſe defendit non pugnando defendat ſe a pęna, q̄ ei iuſte infligi p̄t, vt quia fornicatus eſt cum vxore alterius, uel furatus fuit, & vult ſe defendere non impugnando, ſed fugiendo, aut alio quouis modo non nocendo perſequenti: aut iſte, qui perſequitur eſt perſona priuata, vtpote, ꝙ dñs rei, quam furatus ſum, aut furari intendebam, aut aliqui nomine eius me perſequūtur ad mortem non iudiciarie, ſed manu ſua, qui furatus eſt, ſi fugiat, ne occidatur, non peccat, immo ſi putaret ſe poſſe ſaluari fugiendo, & non fugiat expectans, ꝙ eum occidat aduerſarius, aut permittens ſe occidi peccat mortaliter, & ipſe homicida atq; hoſtis ſuus eſt. Eodē mō ſi aliquis adulteratus eſt cum vxore alterius, & ſuperueniens vir occidere vult mœchum, ſi fugere poſſit & non effugiat mortem fugiendo, peccat mortaliter ꝑmittens ſe occidi. Si aūt ille, qui perſequitur ad mortē eum, qui meretur. ſ. furem, vel adulterum ſit iudex, ſi poteſt ſe fugiēdo defendere, & fugiat, non peccat, q̄a naturale deſiderium eſt conſeruare vitam, quicunq; autem agit per naturæ inclinationem, ſi non agat contra aliquam legem non peccat, nulla tamen lex eſt, q̄ vetet eos, qui deliquerunt antequam ſint in poteſtate iudicum, fugere.

Eſt tamen differentia in iſto caſu a ſuperioribus, q̄a licet iſti ſit licitum fugere mortem fugiendo, tamen non peccat ſi non fugiat eam: vt ſi expectauerit iudicē qui eum ſecundum legem capite plecti faciat, quia in remiſſionem delictorum poteſt iſte iuſte deſiderare, vel magis permittere, ut in eo pęna legis exerceat̄

A ab illo, qui tanquam diſtributiuus iuſtitię, & perſona publica hoc efficere p̄t. rō diuerſitatis a ſuperiorib. eſt, q̄a cum dñs rei furto acceptæ pſequit̄ furem ad occidendum ēt relicta re, vel iniuriatus pſequit̄ iniuriatorē, non pſequit̄, vt diſtributor iuſtitię, ſed vt hoſtis ex ira: iō mors illa iniuſte infligeret̄ ex parte inferētis. cū tñ aliquis honeſte effugere pōt mortē iniuſtā, & non fugit, peccat. ſi aūt iudex pſequat̄ furē ad mortem, & ipſe potens fugere pmittat ſe capi, vt exerceatur in eo pęna legis, non fugit mortem iniuſtam, ſed iuſtam, cū iudex ſit perſona publica, & poſitus vt diſtributiuus iuſtitiæ, & competit ei ius diſtribuendi pęnas reis ſm legē, & ſicut ęgrotus duras pharmacias ſuſtinet, ut graues morbos effugiat, ita iſte deſiderio relictæ uirtutis, B aut expiādæ īiquitatis iuſte ſe pmittet pęna legis mulctari. Dr̄ aūt ꝙ illicitum ſit ſuſtinere mortē iniuſtā, cū mō quocunq; honeſto effugere p̄t. nā interdū non ſolum nō eſt iniuſtum pati mortē iniuſtā, vel expectare, ſed ēt neceſſariū eſt: ita ut ſi cā effugerimus pctm̄ ſit. ſicut cū nō pōt haberi modus honeſtus ad euitandā eā vt mors illata martyribus ab infidelibus pro fide Chriſti iniuſtiſſima erat. ipſi tñ peccaſſent mortaliter, ſi ſubticerent nomē Chriſti ad mādatū ipſorū infidelium quamquā non cogerent̄ colere idola, aut nō occiderent̄. & hoc q̄a illicitus modus effugiendi mortē erat ſubticere nomē Chriſti ad mādatū infideliū, poſtquā ſemel captus eſſet ab infidelibus ob hanc cām: ſecus ſi aliqui chriſtiani, qui prius publice confitebant̄ adueniente magna pſecutione ſe abſcondāt, uel fugiāt, vel C pſētes nomen Chriſti ſubticeant, quia de his nō p̄t diffiniri ſicut de his, q̄ ſemel capti, vt nō occidant̄, ad mādatū infidelium ſubticent nomen Chriſti, q̄a iſti cū p̄ceptis infidelium pareant, vīr aliquid infidelitatis hr̄e licet nō hēant. & ꝙ pmittant talia de ſe apparere huiuſmodi dātes exemplū pctm̄ eſt: & potius deberent mala pati, quam conſentire huic malo. Qui aūt metu pſecutionis urgentis ſubticent, non quia eis noīatim iuſſum eſt, nō dant huiuſmodi exēplū, iō nō eſt neceſſe, ꝙ dicamus eos peccare, cū ex infirmitate mortē ī iuſta per huiuſmodi taciturnitatem ſe defendant. Cōtra id, ꝙ dicebat̄, aliqs obiiciet. ſ. ꝙ ſiqs furatus fuiſſet, vel adulteratus, & dñs rei ablatæ pſequat̄ ad mortē furē, vel uir vxoris adulteræ mœchū, & poſſit fugiendo liberari a morte, & fugere nolit ſuſtinens mortē pec- D cat mortaliter. nā ſicut iudex p̄t infligere furi mortē iuſtam, & adultero, & non fugiendo cum ſaluari poſſet, ſed expectando iudicē non peccat, expectando virum cum cuius uxore adulteratus eſt, & occidatur ab eo, quamquam fugiendo poſſet liberari non peccabit quia pōt ei infligere iuſte mortem. patet quia ſicut iudex habet auctoritatem a lege diſtribuendi pęnas, ita vir, cuius vxor adulterata eſt, habet auctoritatē a lege occidendi adulterum, & mœcham ſimul repertos, ut patet digeſtis de adulteriis ī lege Gracchus. Rn̄dendū eſt, ꝙ ſi adulter fugere poſſit, & non fugiat pmittens ſe occidi indefenſus, peccat mortaliter. Cū arguitur ꝙ licet uiro cuius adulterata eſt uxor hoc facere, ñdeodum eſt, ꝙ non data eſt uiro huic auctoritas iudicandi, & diſtribuendi pęnas in hoc crimine ſed pmiſſum E eſt ad duritiem cordis noſtri, & ad horrorem criminis, ut hoc facere poſſet talis vir: eſſet enim moleſtiſſimum ſi uiro reperienti vxorem ſic cum alio turpiter agentem non liceret percutere utrunque. dedit ergo lex poteſtatem uiro uindicandi huiuſmodi ſcelus propter dolorem magnum tam grauis iniurię. vnde ī pręallegata lege Gracchus dicitur de illo, qui virū occidit repertum cum vxore ſua, ꝙ tam iuſtum dolorem tolerare non potuit. Non eſt autem bonum ſimpliciter, ꝙ iſte ſeipſo vltionem de hac iniuria expetat: lex tamē permiſit ex prædicta cā, ſicut pmiſit Deus in

lege Moſaica,ꝙ daretur libellus repudij, & ꝙ daren-
tur pecunię ad vſuram,ut patet Exo.24.& tamen non
erat bonum ſecundum ſe, ſed ad duriciem cordis iu-
dæorum permiſſum eſt,ut patet Matth.19.ca. ita non
eſt bonum,ꝙ uir ſic repetiens vxorem ſuam, vtrunq;
occidat,quãquã lex permittat,rectius.n.ageret, ſi non
occideret eos:iõ nõ eſt iſte,ut iudex, nec mors ĩflicta
adultero ab hoc eſt vt a iudice,ſed magis, ut ab hoſte.
Itẽ nõ eſt iſte,ut iudex,quia iudici ꝑtãs iudicãdi man
data eſt in puniendo & abſoluendo,huic aũt nõ ẽ mã
data,ſed permiſſa auctoritas vindicãdi. & ꝯ̃ria accidũt
in iudice q̃ in eo,qa iudici eſt neceſſitas puniendi deli
cta probata corã ipſo, & notoria,q̃ ad officiũ ſuum ex
pectãt.et pugnare huic aũt viro,cuius ẽ vxor adultera
ta,nõ ĩeſt neceſſitas puniẽdi,ſed liberũ ẽ,qd velit age-
re.Itẽ iudex cũ delicta punierit meret̃ valde apud Deũ
qui aũt occidit vxorem,& adulterum ſimul repertos
q̃q̃ lex humana permittat,apud Deum ſecurus nõ eſt
ſed magis peccat, quia id ex iracũdia facit.Item iudex
ſi neglexerit punire delicta notoria,aut ĩ iudiciũ dedu
cta & probata,peccat grauiter,vir aũt reperta vxore cũ
adultero ſi non occidat eos manu ſua valde meretur
toleratione huius grauiſſimi doloris,non eſt igitur,ut
iudex.Item,qui fornicatus eſt cum vxore huius ſi oc-
cidat̃ ab eo,non occiditur vt a iudice, ſed vt ab hoſte,
qa non perſequit̃ adulterum ad mortẽ aĩo diſtribuen
di iuſtum,& corrigendi ſcelera, ſed duriſſimo ſtimu-
latus dolore. Siquis igit̃ expectauerit ab eo occidi cũ
potuerit fugere,peccat. Si aũt defenſio a morte nõ ſit
ſola fuga,ſed ad defenſionẽ oportet eſſe impugnatio-
nẽ,eſt diſtinguendum, ꝙ aut defenſio eſt actu iudicia
rio in verbis,vel quacũq; via iuridica, aut eſt defenſio
ꝑ imaginationem bellicã,in qua ſępe occiſio aut mu-
tilatio ſequit̃,de qua poſterius dicet̃.ſi aũt ſit defenſio
per viam iuris,aut defenſio erit in cã, ĩ qua meremur
mortẽ,aut nõ:ſi nõ mereamur mortẽ, tunc aut defen
dimus nos ꝯ̃ partẽ male,aut calũnioſe accuſantẽ, aut
ꝯ̃ iudicẽ inique ſentẽtiantẽ.Si ꝯ̃ partẽ calũnioſe accu-
ſantẽ licitũ eſt defendi,& ſi non defendimus nos,mor
tal̃r peccamus,& hoc ſi poſſumus honeſte nos defen-
dere.ſecus ſi aliquibus modis iniquis, quia tũc ſancti⁹
eſt mortẽ iniuſtã tolerare, quã aliqd illicitũ cõmitte-
re,vt potebat̃ ſ.exemplũ de eo,q per falſos teſtes con
uincit aliquẽ reũ mortis,qa iſte poſſet interdũ ꝑ teſtes
corruptos probare indirectã negatiuã, licet aliqñ vere
ꝓbari p̃t.Dat̃ tñ caſus,in quo nõ p̃t ꝓbari niſi ꝑ teſtes
corruptos,potius dẽt eligere mori inique cõdẽnatus,
quam ab iniqua morte iniqua eripi probatione.Si aũt
iudex ſit,qui ꝯdẽnauit iniuſte grauãdo,& ĩponat mor
tis ſniam,ſi nos innocentes,& potẽtes ꝓbare iniquita-
tẽ ſnię nõ appellemus, nec proſequamur ꝑmittentes
ſuccũbere ſniæ illi iniquæ,mortal̃r peccamus.Secus ſi
ꝓbare nõ poſſumus iniquitatẽ,aut credimus nõ poſſe
ꝓbari,quãquã probabilis ſit,qa tũc inuiti morimur.
Et hoc dũtaxat ſi ꝓbatio ſit ꝯueniens,nã corruptis te-
ſtibus,aut corrũpendo iudicem ſuperiorẽ, ad quẽ ap-
pellati eſt,nõ licet nobis eripi a morte iniuſta,ſed pec
camus,ſi hæc fecerimus.Nec obſtat, ſi accuſator ſeſ-
ſcripſit ad talionẽ, & ſi nos ꝓbauerimus eũ calũniatũ
fuiſſe,plecteret̃ capite, nã potius eligendũ eſt, ꝙ ipſe
iuſte moriat̃,quã ꝙ nos iniuſte ſubigamur morti: idẽ
ſi iudex,qa iniuſte ꝯdẽnauit, pęna aliqua plectendus
foret,nam eligendũ potius eſt ipſũ, quã nos puniri.Si
aũt in cã,in qua mortẽ meremur, qs nos ad mortem
ꝑſequat̃,& iudiciariè experiendum eſt,aut defendere
mus nos aliquo mõ illicito,vt corrũpendo teſtes ad ꝓ
bandã negationẽ indirecte,vel corrũpendo iudicẽ, &
tunc ſꝑ eſt illicita defenſio, & mortaliter peccat̃, nec
ſolũ ſi iniquã foueamus litẽ,ſed ẽt ſi iuſtiſſimã fouere
mus cãm modis his defendi nõ liceret.Si aũt ſit defẽ-

F ſio ꝑ ſolã negationem veritatis,utpote qa aliqs crimi-
naliter me accuſat,& ego nego ꝙ dr̃, ſi ipſe ꝓbare nõ
p̃t,peccaui negãdo,nã magis eligere debeo mori con
cedendo veritatẽ,quã effugere mortẽ ꝑ mendacium,
& peccat̃ dupliciter.primo, qa negat̃ veritas ꝑ mẽda-
ciũ.& eſt mortale,ſcdo,qa induco accuſatorẽ ad mor
tem iniuſtã,qa ſ̃m conditionẽ accuſantis ſi de crimine
forte ſubſcripſit ſe ad talionem,& qa ſuccũbit in ꝓba
tione,capite plectet̃,q aũt veritatem negat, ĩducit iſtã
mortẽ,quia ſi ꝯfiteret̃ veritatem, non occideret̃ accu
ſator.Eſt adhuc grauius,ſi reus ſubtrahat actori agen-
ti criminaliter copiã probationis,qa tũc facit ſuccũbe
re inſcriptũ ad talionẽ,& mori. & non morit̃ tunc ac-
cuſator culpa ſua,ſicut prius cũ ſufficientes nunc hẽat
G probationes,niſi alius doloſe ſubtraheret. Idẽ ꝯ̃ iudicẽ
eſt,ſiquis velit appellare in criminalibus a ſnĩa, quam
credit iuſte latã,& notorie eſt iuſta,peccat mortaliter
vel q̃uocunque ꝯ̃ eum iudicialiter agendo. In cauſis,
q̃ ſunt pure ciuiles adhuc magis ẽ hoc.ſ. ꝙ ſiquis ſciẽs
ſe iniquã fouere litem, ſiue iurauerit de calũnia, ſiue
non ſꝑ peccat mortaliter ſe defendendo,quia mentit̃
& quia iniuſte vexat alterum litigatorem. Cum dictũ
ſit de eis, qui fugiendo, ſiue uia iuridica euadere pñt
mortem antequã capiant̃,dicendum eſt de his,q effu
gere pñt mortẽ fugiẽdo poſtquã capti ſunt, utpote ſi
quis capiatur occidendus,& effugere poſſit, an licitũ
ſit effugere,& an aliqñ peccatum ſit non effugere. Et
reſpondet̃,ꝙ aut meretur mortem, qui capitur ad oc-
cidendum aut non,si non mereatur mortem, aut ca-
H pitur ab aliquo,qui eſt iudex,aut a non iudice,ſed per-
ſona priuata uolente nocere.Si ſecundo mõ dicendũ
eſt, ꝙ ſicut antequã caperemur licebat fuga:ita licet
poſtquam capti fuerimus,immo si eſt nobis locus fu
giendi,& credimus poſſe effugere qualitercunque te-
neamur,& credimus,ꝙ non fugiendo moriemur,pec
camus mortaliter ex cã ibidem poſita si non fugiam⁹.
Si autem aliquis iudex nos tenuerit,& credimus ꝙ oc
cidere uelit, ſiue quia iniquus eſt, & ſitit ſanguinem
noſtrum,ſiue quia teſtibus falſis conuicti ſumus, aut
tenet in cuſtodia reorum, aut tenet manibus ſuis, vel
aliquis coram ipſo tenet.Si ſecundo modo credamus
poſſe effugere,& ſaluari, peccamus ſi non fugiamus,
quia ſpernimus uitam noſtram, quam ſaluare poſſe-
I mus nulli iniuriam inferentes.Si vero in cuſtodia reo
rum ponamur,aut cuſtodia illa eſt commiſſa alicui,q
teneatur pro fugitiuis ad pęnam, quam ipſi teneban-
tur,aut ſub nullius huiuſmodi obligatione eſt.Si ſecũ
do modo licitum eſt fugere ſi credamus poſſe ſaluari
ĩmo peccamus ſi non fugerimus. Si primo mõ cuſto
dia reorum commiſſa ſit,vel aliquis captus alicui ſine
publica cuſtodia ſub dicta pęna ad cuſtodiã datus ſit,
peccat mortaliter qui de cuſtodia fugit, quamquam
ſciret ſe capite plectendum,& innocentem:quia facit
quod ille, cui cuſtodia commiſſa eſt,moriatur inno-
cens,ſed melius eſt,ut ego innocens moriar, quam fa-
ciam alium mori innocentem,vel cauſam preſtem,vt
K moriatur.

Si autem qui captus eſt meretur mortem,aut capi-
tur a perſona priuata,uel a iudice. Vtpote ſi fur, uel
adulter,aut occiſor capiatur, ſi primo modo licite fu-
gere poteſt,vt non occidatur manibus hoſtilibus: im-
mo ſi data opportunitate,qua credit fugiendo poſſe
ſaluari non fugiat permittens ſe occidi,peccat morta-
liter.Quod patet quia quamquam huiuſmodi captus
mortem mereatur,capiens tamen, qui eam infligere
vult non poteſt iuſtam infligere mortem, cum non
habeat auctoritatem infligendi, qui tamen permittit
ſibi mortem iniuſtam infligi, potens eam honeſte e-
uitare,peccat, quia contemptor vitæ eſt, & ipſemet
homicida ſui.

Si

Si aūt capiatur a iudice diſtinguendum eſt ſupra. Et ſi A
dicamus, ꝙ de manibus iudicis effugit, vel de præſen-
tia eius: cū ad nullum ptineret cuſtodia illius, nō pec-
cat, quamquam mereaī mortem, quia non obligatur
velle, ꝙ in eo fiat executio pęnarū ſm legem, cū hoc
ꝑtineat ad pfectam charitatē, iō cū ſugerit metu pę-
narum, dū iñ fugiendo nemini noceat non peccat, ni
ſi ſorte fidē dederit de nō ſugiēdo, qa tunc ſiue iuſte
teneaī ſiue iniuſte peccat, ſi mortē ſugiēdo effugerit.
Si aūt ſit mācipatus cuſtodiæ reorū publice, vel alicui
ꝑſonæ priuatæ ad cuſtodiendū cōmiſſus, & ex fuga e-
ius nemo lędiē, nō peccat vt in caſu ſuperiori. Et tñ
differunt iſti caſus a ſupiorib. qñ aliqs iniuſte tenebaī,
qa ibi erat licitū ſugere, & ſi nō ſugeret peccabat: hic
aūt licitū ē fugere, tñ ſi nō ſugerit, nō peccat, imo val- B
de mereē, q data opportunitate fugiēdi nō fugerit. Cā
diuerſitatis ē, qa ꝙ velim recipere mortē iuſtā ē obedi
re iuſto. nā volēdo id ꝙ iuſtū eſt nō peccamus, ſed lex
iuſte nos punit cū meruim⁹, ergo velle iuſtū illud nō
ē malū, ſed magis ptinet ad pfectā virtutē, & q uolūta
rius ī hoc eſt magnā partē ſatisfactionis debitę ī pur-
gatorio ꝑ hoc auferi. In morte iniuſta ſecus eſt, quia ſi
cut nō eſt iuſta mors, q̄ inferē: ita nō eſt iuſtū, ꝙ illam
velimus cū ſit honeſtus modus effugiendi illā, nec vl-
lo mō in mortē illā nobis ſic illatam ꝯſentiēdū eſt. Si
aūt, q captus eſt teneēī cuſtodia publica ſub obligatio
ne eius, q hēt cuſtodiā ꝓ quolibet fugitiuo, aut teneē ī
aliqua cuſtodia priuata ſub ſimili obligatione alicui⁹,
q inde fugerit mortaľr peccat, qa reū mortis ꝯſtituit
cū q īnocēs ē. Si aūt defenſio nr̄a ſine īpugnatione fie C
ri nō pōt, vt ſi qs me occidere cupit, ſi fugiēdo defen-
di nō poſſū. qa in p̄ſeutia hoſtes ſūt, defenſio ſola ma-
net ꝑ īpugnationē. & tūc aut eſt defenſio iſta, cū mere
mur mori, aut ꝑcuti, aut cū nihil mali meruimus. Si ſe
cūdo mō aut qs defendit ſe aperte, aut a iudice, ſta ꝑ-
ſona priuata dicēdū eſt, ꝙ lȝ nobis defenſio ꝑ īpugna
tionē. & ſi nō poſſimus nos euadere mortē, q̄ ipſe ho-
ſtis infligere vult, niſi occidendo ipſum licitū eſt occi
dere, īmo ſi nō occiderimus, & ꝑmittamus nos mori
ne illū occidamus, peccamus. Cauendū tñ eſt, ꝙ q de-
fendendo ſe occidit alterū nō p̄ſtet ipſe cām ad occi-
dendū alterū, vel ad neceſſitatē hāc. ſ. ut alterū cogatur
occidere, & hoc eſt ſi forte fugere poterat nō pugnās
& expectauit, qa tūc ſi ſequaī occiſio, non penitus ca
ret culpa occiſor. Itē dēt attendi, ꝙ tutela ſit inculpata D
ſ. ꝙ nō magis, qs ꝯ aliū pugnet, q̄ ad defēſionē ſuā ſuffi
cit. nā ſiquis potēs ſe defendere ab inuaſore īpellēdo,
& nō vulnerādo, & vulneret, culpa nō caret, vel ſi vul
nerando poterat ſe tueri non occidendo, nō vocaī in-
culpata tutela ſi occidat, & occiſores huiuſmodi quā-
tum ad aliqd coram Deo rei ſunt. Sed interdum cir-
ca hęc locus nō patiī hr̄e conſilium, & tuuc aut totaľr
dimittiī agēti, aut quantū ad aliqd culpa diminuitur.

Qñ eſt licitū alicui ſine pc̄tō impugnare aliū manu armata ꝓ defenſiōe uitę.

Si aūt iudex capere velit nos nihil male meritos ad
mortem, ita ut timeamus, ꝙ ſi capimur moriemur, vt
pote, qa falſis teſtib. cōuicti ſumus, & iudex velit nos
capere ad infligēdam pęnā legis, ſi nō poſſimus aliter
euadere, niſi īpugnādo, & vulnerādo iudicē non licet
nobis pugnare, ſed magis tolerare dēmus capi, & mo E
ri. cā eſt, qa potius dēmus mala pati, quā mala agere:
ſed reſiſtendo ibi iudici infligendo vulnera, vel alia dā
na ad defenſionē iniuſtū agimus melius ergo erat mor
tem iniuſtā ſubire. Patet qđ dr̄. quia iudex, qui vult te-
nere eū, qui denunciaī ſibi vt reus criminis, vel qui cō
uictus eſt teſtibus, ſiue veris, ſiue falſis, iuſte agit, quia
cōpent ſibi ex auctoritate legis, & officio ſuo, nec ſolū
cōpetit, ſed ēt incumbit ei ex neceſſitate, intantū, ꝙ ſi
reos criminis notorietate facti, vel probatione negli-
gat inquirere, & comprehendere, mortaliter peccat,
ergo cum conaī cōprehendere aliquem huiuſmodi
iuſte agit, ſi ergo ipſe, qui cōprehendendus eſt a iudi-
ce ad mortem, iudicem defendendo ſe vulneret, ne
capiaī peccat mortaliter, quia iuſte agenti iniuſtā infli
git offenſionem, omne autem iniuſtum peccatū ē. cā
aūt diuerſitatis eſt a ſuperiori, quia cū aliqua perſona
priuata me nihil meritū occidere vult, vel tenere ad
occidendū, iniuſte agit, cum non habeat auctoritatē
faciendi hæc: iō ſi ego noceo ei uolenti me occidere,
nō noceo alicui iuſte agenti, ſed iniuſte agenti: & hoc
mihi licet. Si aūt ego defendere me uelim impugnan
do alium cum morē mereor, vtpote quia furatus ſū
& dn̄s rei ablatæ etiam poſt ipſam rem dimiſſam per-
ſequiī me, vt occidat, vel ſi me adulterantem cū vxo-
re ſua inuenerit, tunc diſtinguendum eſt, quia aut per
B ſona priuata cui dānum illatū eſt me pſequiī ad mor-
tem, uel iudex: ſi iudex fuerit dicendum eſt, ꝙ nō licet
criminoſo ſe defendere a iudice impugnando, iō ſi ī-
pugnauerit, & percuſſerit, vel occiderit reus eſt, ac ſi
aliter percuſſiſſet, vel occidiſſet, & nō ſolum hoc ſed
etiā ſola impugnatione mortaliter peccat, etſi mors,
vel occiſio inde non ſequantur. Qđ patet, nam ſi non
licet mihi pugnare ꝯ iudicem defendendo, cū nō me
rui quidquā mali: multo minus licebit, cum meritus
ſum capi, & puniri. Si aūt defenſio ſit ꝯ perſonam pri
uatam, utpote ꝙ aliquis aliū adulterantē cū vxore ſua
reperit, vel intra domum ad furādum, & ipſum occi-
dere velit, licet meritus ſit, tñ licet ei defenſio ꝯ impu
gnatorem, & nō ſolū fugiendo, vt ſ. dictū eſt, ſed ēt ī-
pugnando. Et ſi aliter ſe defendere nō p̄t niſi occidē-
C do inuaſorē, nō peccauit, licet peccauit ingrediēdo ad
furādū, vel adulterandū, immo ſi p̄t ſe defendere occi
dendo alterum, & permittit ſe occidi, ne occidat alte-
rum, peccat mortaliter, cuius cā eſt, quia nullus dēt ꝑ-
mittere mori iniuſte quandiu euitare p̄t honeſte, alio
quin ipſe ſeipſum occidit, ſed cum perſona priuata ve
lit occidere furem captum in domo, vel adulterū nō
iuſte occidit, quia non eſt ipſe iudex, cui cōmiſſa ſit di
ſtributio iuſtitiæ, ſed tanquam hoſtis agit uindictam
appetens, ideo omnis talis mortis illatio iniuſta eſt. nō
debet ergo aliquis permittere ſe taliter occidi. & cum
taliter peccans impugnat inuaſorem, ne eum occidat
impugnat agentem iniuſte, & hoc non eſt malum. Et
ſi dicas, ꝙ iſte mereē mortem, ergo ſi alius eum occi-
dere uelit, debet tolerare, vel ſaltem non debet im-
D pugnare vulnerare, aut occidere inuaſorē, ne moriaī.

Reſpondetur, quia licet iſte mereatur mortē, non
tñ mortē, quā īferre vult illa perſona priuata, quia me- Perſona priuata nō pōt inferre pęnam legis, & quare.
reri aliquam mortem, aut eſſe reū criminis, & teneri
hac pęna, vel illa ex lege eſt, & nō ex natura rerū, ita &
hr̄e auctoritatem infligendi pęnam a lege eſt. ſ. in illo
cui daī poteſtas diſtribuendi iuſtum ſm legem: mors
autem, vel pęna quæcunq; irrogata a perſona priuata
eſt præter auctoritatem legis, iō nō meretur quiſquā
criminoſus talem mortē, quia nihil eſt per ꝙ mereaī
pęnam, aut hanc, uel illam in comparatione ad priua-
tam perſonam, patet ergo ex ſuperioribus de defen-
ſione qñ licita ſit, & qñ illicita, ſiue ſit impugnando,
ſiue non impugnando.

Applicando aūt ad propoſitum dicendū eſt, ꝙ lice
E bat chananæis pugnare ꝯ Iſraelitas ad defendendam
vitam, & erat iſta defenſio impugnando. non. n. pote-
rant ſe defendere hic iudicialiter, quia iudęi non age-
bant iudicialiter, ſed bellicoſe, & ipſi fugiendo non
poſſent forte ſaluari: ſed dato, ꝙ ſaluari poſſent non
obligabantur dimittere terram ſuam iudęis, & fuge-
re, ne occiderent eos reſiſtendo illis.

Et ſciendum, quod cum chananæi hic ſe defende-
rent erat defenſio iſta, tanquam hominis nullum ma-
lum meriti, chananæi enim nunquam ullam offenſio
nem hebræis intulerant, ꝓꝑ quam mererentur puniri.

F Nec obſtat ſiquis dicat, ꝙ chananæi fecerant diuerſa peccata, pp quæ erant rei, & merebant̄ perditionem naralium ſedium, & mortem, vt patet Leu. 18. ſ. oēs. n. execratinnes iſtas fecerunt accolæ terrę, q fuerunt añ vos, & polluerunt eam. cauete ergo ne, & vos ſimiliter euomat cum paria feceritis ſicut euomuit gentē, quę fuit ante vos. nam licet peccauiſſent chananęi nimis, & meretentur quęcunq; mala, & ipſam mortem ęternam Deo cui peccauerāt, tamē a iudæis nulla mala meruerant, quia nihil eos vnquam læſerant. Si autē dicas, ꝙ pro peccatis factis in Deum licebat iudæis occidere chananæos, non ſtat, quia tunc licuiſſet iudæis ↄ̄ oēs Gentiles pugnare, cum peccarent ↄ̄ Deum in idolatria, & immundiciis ſuis, tñ non licebat, quia De⁹ vetuit iudæis pugnare ↄ̄ quoſdā de gentilibus. ſ. ↄ̄ Ammonitas Moabitas, & Idumęos, vt patet Deut. 2. & ſi

Non licet alicui pro peccatis ī Deū occidere, uel vulnerare pctóres.

G pugnauiſſent ↄ̄ eos peccabāt mortaliter. Item liceret cuilibet Iudęo pugnare ↄ̄ alterum, quia quilibet erat peccator, ꝙ eſt falſum, nec ſolum hoc, ſed etiam daretur quoddam abſurdiſſimum. ſ. ꝙ cuilibet homini liceret occidere, vel vulnerare alterum, cum ſciret eum peccauiſſe, ſed hoc non ſolum iniuſtum, immo, & pęnitus irrationabile eſt: nam ēt cum aliquis mihi iniuriam intulerit, in quo eſt peccatum in Deum, & ī me, non licet mihi, ꝙ percutiam iniuriantem reddēdo vicem, niſi vim vi repellendo tunc, cum infertur iniuria Iō non licebat iudæis pugnare ↄ̄ chananęos ſolum, qa peccauiſſent, cum ergo defendebant ſe a iudæis, chananęi erant velut nullum malum meriti, & tunc licet

H defenſio impugnando, & occidendo inuaſorem. Item cū chananęi defendebāt ſe a iudęis nō ſe defendebāt velut a iudice, ſed vt a pſona priuata, & hoſte, nā iudęi non erant ſuperiores, vel dñi chananęorum, ad quos ſpectaret punire delicta chananęorum, vel inquirere, an peccauiſſent, a perſona aūt priuata licita eſt nobis defenſio impugnando, & ſi non poſſumus defendi niſi occidendo, licet occidere inuadentem, immo peccamus, ſi nos occidi permiſerimus, ut ſ̄. probatum eſt. chananęis ergo licebat defendere ſe a iudęis occidendo eos, quia aliter defendi non poterant. immo ſi non vellent ſe defendere ab illis permittentes ſe mori ne occiderent iudęos, peccabant mortaliter, qa erant perſonæ priuatæ inuadentes eos ad mortem nihil meritos. Quāquam ēt idem eſſet ſi peccauiſſent, & mere

I rent̄ mortem, cum iudęi eſſent perſonę priuatæ, qbus non competebat actus diſtribuendi pęnas pro peccato. Item quia videbat̄, ꝙ iudæi nullam cauſam pugnādi haberent, chananæi autem maximam cām, non ſolū defendendi, immo ēt inuadendi, qa iudæi nihil habentes de iure terræ chanaan, occupabant violenter terras chananęorū. Sed aliqs dicet, ꝙ non licebat chananæis defendere ſe a iudæis ſed permittere ſe mori in manibus eorum velut a iudicibus ſuis. nam ↄ̄ iudicem non eſt alicui licita defenſio impugnando, vulnerando, uel occidendo, ſiue iſte, qui capitur, meritus ſit mortem, ſiue innocens ſit, vt ſ̄. probatū eſt. Qđ aūt eſ-

K ſent iudæi iudices chananæorum dati ad puniendum peccata eorū patet, qa Deus uoluit introducere Iſraelitas in terram chanaan a principio generis hebręorū, cum eſſet Abrahā in terra illa, & pepigit cum eo dñs, ꝙ daret ſemini eius terram, & dixit ꝙ primo eſſet ſemen eius peregrinum quadringentis annis, & poſtea in quinta reuerteret̄ generatione in terram illā, & ſubdita eſt cā quare non daret̄ īmediate terra illa Abrahæ ſed poſt quadringentos annos. ſ. nōdū. n. īpleta sūt peccata Amorrhęorū vſq; ad p̄ſens tp̄s. Gene. 15. Ex quo vr̄ ꝙ pp peccata erat excludenda gens de terra illa. Cū vero pc̄tā Amorrhęorū peruenerunt ad cōpletionē, euomuit terra gentes illas, ut patet Leui. 18. ſ. Cauete ne & vos ſimiliter euomat cum paria feceritis, ſicut euomuit gētem, q̄ fuit ante vos. cōſumatis his pc̄tīs iuſſit Deus Iſraelitis, quos introducebat in terram chananæorum, ꝙ occiderent oēs neminē relinquentes, vt patet Deute. 20. & ſicut iudex mortaliter peccat ſi reos criminis abſoluat, vel non occidens abire permittat impunes, ita iudæi peccarent, ſi aliquem de chananæis vitæ donarēt, ergo iudices delegati erāt a Deo ad punitionē chananæorum. Ad hoc r̄ndendū eſt, ꝙ chananæi licite pugnabant ↄ̄ iudæos ad occiſionē, & non licebat eis permittere ſe occidi ab illis, & dato ꝙ eſſent iudices dati a Deo ad punitionē criminū chananęorū, nō obligabant̄ chananæi obedire eis, qa nō cōſtabat eos eſſe iudices, cū hoc manifeſtis documētis non poſſent notificare. nemo tñ tenet̄ obedire ei, qui

Chananæi nō obligabant obedire iudęis dato ꝙ eſſent miſſi a Deo.

G iudex eſt, donec ↄ̄ſtet eū eſſe iudicē, ſicut nec leges vigorē hñt, ēt ſi conditæ ſint, donec per ꝓmulgationē de eis cōſtet. Itē dato ꝙ cōcederent chananæi iudęos eſſe a Deo ſuo miſſos ad deletionē chananęorum, tñ non cogebant̄ confiteri eos eſſe iudices ſuos, qa dicerēt, ꝙ Deus hebræorū nō habuit ptātē aliquid tale delegandi iudæis, cū ipſe ēt non hēret ptātem ſuper chananæos, & iſta legitima excuſatio uidebat̄. Si vero dicas, ꝙ oēs obligabant̄ cognoſcere vnum Deū, cuius cognitio naturaliter ineſt, ut patet ad Rom. 1. Reſpondendū eſt ꝙ q̄q̄ obligarent̄ ad cognoſcēdum, & credendū vnicum eſſe verum Deum, tñ non obligabantur credere hunc eſſe Deum hebręorum, vel Sidoniorū, aut chananæorum, quia hoc non erat in natura rerum inſitum, uel magis in populo illo eſſet Deus, q̄ ī

H aliis. Iō ſicut legitime ęſtimare poterāt chananæi Chamos Deum Moabitarum, vel Aſtharthem Deā Sidoniorum non eſſe Deos hñtes poteſtatē ſuper eos, ita ęſtimare poterant de Deo Iudęorum, cum nihil magis cauſaret ex natura rerum, donec per miraculorum operationes aliquid notificaret̄. Itē dato ꝙ ↄ̄ſtaret iudęos eſſe iudices chananęorū, tñ non nemebant nūc, vt iudices, ſed vt hoſtes, quia hoſtiliter occupabant terminos terrę eorum nihil aliud p̄mittentes de iure, ſi tñ iudex aliqñ inuadat aliquem non vt iudex, ſed hoſtiliter ut pſona priuata, non gaudet ibi priuilegio iudicis, & ita licet ↄ̄ eum defenſio impugnando, occidēdo, & vulnerando, ſicut ↄ̄ quamlibet pſonam priuatā. ſic aūt erat de iudęis, qa ipſi non p̄mittebant inqſitio-

I nē criminum vt cōuincerent chananæos ſicut neceſſariū erat in criminib. Sed aliqs dicet, ꝙ crimina chananęorum erant notoria per facti euidentiam, iō non egebant accuſatione, nec teſtibus, ut patet extra de accuſatio. c. euidentia.

Reſpondendum, ꝙ quamquā ī notoriis ꝑ facti euidētiā, qñ nulla rōne excuſari pñt, nō reqrat̄ apparat⁹ vel ordo iudiciarius, tñ requirit̄ ſꝑ citatio, & ſententiatio, iudæi tñ nihil horum fecerunt ↄ̄ chananæos, ſed irrumpebant fines eorum. iō poterant reſiſtere eis tāquam perſonis priuatis, quamquam alias conſtaret eē iudices. Sed forte dicet aliquis, ꝙ iudæi non debebant obſeruare aliquē ordinē iuris, nec ſententiare: quia nō

K erant iudices dati ad cognoſcēdum, ſententiandū, & exequēdum, ſed erāt meri executores ſnīę datæ a Deo, executor aūt merus non ſententiat, nec audit litigātes, & ſic Deus iudicauit chananæos pp ſcelera ſua delēdos, executionē autem puram commiſit iudęis. Ad hoc reſpondēdum eſt, ſicut ſupra de iudice dicebat̄. ſ. ꝙ non conſtaret iudęos eſſe datos a Deo executores alicuius ſententiæ, cum nec etiam conſtaret eſſe datā aliquam ſententiam, ideo nec obediendum executioni eorum. Item dato, quod cōſtaret eis a Deo hebręorum commiſſam eſſe executionem cōtra chananęos tñ negarent Deum hebræorum potuiſſe ſententiare, & conſequenter hanc tradere exequendi poteſtatē, & erat legitima excuſatio, ut ſupra declaratum eſt.

Ergo

Ergo chananęi rationabiliter poterant pugnare ꝯ͂ iudæos inuadentes terram eorum defendentes ſeipſos. Aliud membrum diuiſionis erat ſi chananæi defenderent ſe a iudæis impugnantibus eos, vt defenderēt terram ſuam. & de hoc dicendum eſt, ꝙ minus licitum cuicunq; ſit pugnare pro rebus, ꝗ̃ pro perſona, cũ maximum bonum nr̃m ſit eſſe, qđ eſt vita, bona aũt poſſeſſa vt dignitates, honores, & q̃cunq; extra nos ſunt, minora bona ſunt, & minus illa diligere debemus, atque in cõſeruando minus conari, ſi tñ ꝓ his licet nobis defenſio iudicialis, q̃ fit in verborũ diſceptatione. Iõ cum quiſquã mihi rẽ meam vi, aut fraude, vel clã ſubtraxit: licet mihi iudicialiter repetere. Nec obſtat ſi qs dicat ꝙ Chriſt⁹ hoc vetuerit Matth. 5. l. & ei q vult tecũ cõtendere, & tunicam tuã tollere, dimitte ei, & pallium. nã iſtud nõ ẽ ꝓ̃ceptũ, ſed ꝯſilium, ad ꝙ non obligamur. Si aũt aliqs inuadat res meas volens violẽter eripere eas, aut illę ꝑtinent ad eũ, vtpote qa ſuę ſũt licet ego eas poſſideo, vel detento mala fide: aut ſunt res pure meę nullo mõ pertinentes ad eum, qui eripere vult. Si primo mõ, aut ille, qui tollere vult eam eſt iudex, vel aliquis loco iudicis, aut eſt perſona priuata.

Qũ q̃s põt defendere res ſuas ſine peccato manu armata occidẽdo, & vulnerãdo & quando non.

Si aũt ſit iudex, qui iudicauerit rem, quam ego poſſideo alteri deberi, & exequatur ſnĩam ſuã, nõ eſt reſiſtendum ei, vel miniſtro eius, ſi aũt repugnemus hoc mõ ad defenſionem rerum peccamus mortaliter, qa nocemus alicui agenti iuſtum, & nos iniuſtum agim⁹ impedientes, & repugnando cõpleri in nobis actũ iuſtitiæ per legem. Si aũt, q auſerre vult res huiuſmodi non eſt iudex, ſed ad eum pertinent iſtæ res quamquã ego detineã eas, aut ego ſcio eas ad alterum pertinere vel non, ſi neſcio pertinere tã ſ͠m Deum quã leges humanas licet reſiſtere illi defendendo res: & licet occiderim eum defendendo pc̃tm̃ nullũ ẽ dũ tñ ſit ob ſolã defenſionẽ rerum, & illa ſit moderata atq; inculpata. Si aũt cognoſcebã res ad alium pertinere, dicendũ, ꝙ ſiue alius eripiens vi poſſit ꝓbare malã fidẽ poſſidẽtis ſiue non, ſi defendẽdo eas ꝑcutio, vel occido inuaſorẽ rerũ, quantũ ad Deum tenebor ꝓ illata morte, vł vulnere, ſed in iudicio humano non tenebor reus alicuius criminis, licet poſtea probet̃ occiſorẽ mala fide poſſediſſe, quæ alius eripiebat. Cã diuerſitatis quantũ ad hæc duo iudicia eſt, qa cũ mihi cõſtat res, quas detento ad alterum pertinere, habeo cõſcientiã lęſam, & non ſolũ defendẽdo eas pecco, ſed ẽt in poſſidẽdo, potiſſimũ cũ huic iniuſtę detentationi adiecero pcm̃ alterius. ſ. percuſſionis, vel occiſionis ꝑꝑ defenſionem rerum. & licet ille, q vi eripere conat̃ peccet, q tñ defẽdit a pc̃tõ ĩmunis nõ eſt, cũ mala fide poſſideat. In iudicio aũt humano ſecus eſt, qa qliber ĩ poſſeſſione ſua defendendus eſt, donec ꝓbet̃ eum nõ legitime poſſidere, & qa ius non cõcedit alicui eripere violenter rẽ de manu alterius, licet ſit detentator, ſi inuadendo res mortuus fuerit, non eſt reus defenſor humano iudicio. Eſt aũt dr̃ia in hoc ab oĩb. ſuperioribus de defenſione hoĩs ꝓ uita, qa licebat hoĩ in multis caſibus defendere ſe, ſiue fugiendo, ſiue vulnerãdo, aut occidendo inuaſorem, & ſi nõ defenderet ſe permittens ſe occidi ne alterum occideret peccat mortaliter. In defenſione aũt rerum quamquã licita ſit aliquũ defenſio, & occiſio inuaſorum, nũquã tñ obligat pro defenſione rerũ alterũ percutere, qa nõ ita tenemur diligere res poſſeſſas ſicut vitam. De iudæis aũt ad chananæos ſic erat, qa chananæi erant in poſſeſſione terræ chanaan, quam ſp̃ tenuerant, & titulus ad eos pertinebat, cum ab antiquiſſimis ab eis, & patrib⁹ eorũ poſſeſſa fuiſſet terra illa. Iudæi aũt erant iniuſti ĩuaſores, & occupatores terræ illius: iõ licitũ erat defendẽdo terrã ſuã occidere iudæos occupare uolẽtes eam. Quocũq; mõ igit̃ erat chananæis bellũ iuſtũ ſiue ad defenſionem rerũ, ſiue ad defenſionem corporis.

A *Quomodo licebat iudæis pugnare contra chananæos cum chananæi fouerent iuſtum bellum. Quæſt. XII.*

QVAERET ergo aliqs quõ licebat iudęis pugnare ꝯ͂ terrã Chanaã, cũ chananęi viderẽt̃ fouere iuſtũ bellũ, ut patet ex dictis. R̃ndendũ, ẽ ꝙ iudęis licebat pugnare ꝯ͂ chananęos ad mortẽ illorũ, & ad eripiẽdã illis terrã. Prĩo de morte ipſorũ, nã chananęi erãt peccatores nimis corã dño & ꝯpletis ĩiquitatib. eorũ Deus uolẽs eos delere, fecit miniſtros ad hoc iudæos, qb. licebat occidere chananæos, ſicut miniſtro iudicis lꝫ occidere eũ, quẽ iudex occidi iuſſerit, nec ſolũ hoc, ſed ẽt meret̃ in occidẽdo: cũ ſit executor iuſtitię. Adhuc aũt aliud iudęis incũbe-B bat onus. ſ. ꝙ nõ ſolũ licebat eis occidere chananæos: ĩmo ꝯpellebant̃, & ſi nõ occiderẽt mortalr̃ peccabant nõ. n. poterãt eos viuentes ꝑmittere, vt patet. ĩ. 34. & Deut. 20. c. Iõ quõcũq; inuaderẽt eos ad occiſionem nõ peccabant, ſed magis merebant̃ obedientes Deo. Licebat ẽt ex alia parte occidere chananæos tanquã ĩpeditores executionis iuſtitiæ, qa iudex p̃t iuſte occidere quẽlibet turbatorẽ, & ĩpeditorẽ iuſtę executiõis: ſed ipſis debita erat terra, & adiudicata, atq; decreto iudicis mittebant̃ in poſſeſſionem illius: chananæi autẽ reſiſtebãt huic miſſioni ĩ poſſeſſionẽ: ergo poterãt eos occidere. Amplius aũt licebat iudæis ĩferre bellũ chananęis, & eripere eis terrã, qa titul⁹ ꝑtinebat ad iudęos cũ donatã recepiſſẽt ab illo, q poterat donare, dñi. n. ẽ terra, & plenitudo eius, ut pꝫ Pſ. 23. & Exo. 9. Iõ p̃t do-C nare illã, aut quãcũq; eius partẽ cui voluerit, ſed ipſe donauerat iudæis multoties iurãdo eã tradere, ut patet Gen. 15. vbi initũ ẽ fædus de dãda terra, & in multis aliis locis tam patriarchis ſequẽtibus, quã ꝯñer gẽti hebręorum, & iubebat ꝙ in eã aſcenderẽt ad poſſidendum eam. & quãquã ab antiquo poſſediſſent terrã illam chananæi, tñ Deus poterat eis tollere poſſeſſionẽ, quia erat terra ſua potiſſimũ, q a iuſta cã ſuberat quare priuarent̃ terra illa. Et nõ ſolũ translatus fuit titulus terræ illius in iudæos, ſed etiã Deus transferens mittebat eos in poſſeſſionem, cum ipſe duceret eos illuc angelo dñi dirigente in columna nubis vſq; ĩ terram illam, & ipſe quoq; delebat gentes chananæorũ: ſic patet Exo. 23. Pręcedet te angelus meus, & introducet ad Amorrhæũ, & Hethæum Pherezęũ, Chana-D næũ, quos ego conteram. ergo cum introducerentur decreto iudicis Iſraelitæ in poſſeſſionem terræ Chanaan licebat eis impugnare oẽs inuadentes, vel reſiſtẽtes ĩ hoc. Sed dicet ſtatim aliquis, cũ liceret iudæis pugnare ꝯ͂ chananæos pro terra hac quõ chananæi poterãt fouere iuſtum bellum ꝯ͂ iudæos? R̃ndendum eſt ꝙ fouebant iuſtum bellum, nam defenſio corporis ſui erat eis licita ꝯ͂ omnem hominem, niſi contra iudicẽ, aut iudicis miniſtrum: ſed iudæi quamquã eſſent miniſtri Dei, tamen non apparebat eſſe miniſtros, ut in ſuperioribus declaratum eſt. Idem autem quantum ad defenſionem patriæ, nam ipſi erant in dominio, & poſſeſſione terræ illius ab initio, quo terra habitari cępit, & licet datum eſſet dñium iudæis, & mitterentur in poſſeſſionem, non conſtabat hoc chananęis, iõ ꝑ-E putabant ſe iuſte poſſidere, & bona fide poſſidebant, quamobrem licebat eis ꝯ͂ quemcunq; inuaſorem pugnare, & occupatorem. Vñ erant in hoc integrę ꝯ͂trietates. ſ. ꝙ iudęi fouebant iuſtum bellũ in chananęos, & chananæi in iudęos. & qđ amplius eſt iudęi cõpellebant̃ ſub pęna peccati mortalis pugnare ꝯ͂ chananæos & occidere quot poſſent, & chananęi peccabant, ſi ſe permitterent occidi a iudæis, ſed cogebantur pugnare ꝯ͂ eos ad occidendum illos, cum e ꝯ͂trario iudæi eos volebant occidere, vt ex ſuperioribus declaratum eſt. Ex ſuperioribus patet, an iudæi cõtra Chananæos, vel chananæi contra iudæos iuſtum bellum fouerint.

q. præced.

q præced.

Præter Heuæum,qui habitabat in Gabaon. ¶ omnes alias cepit ciuitates Ioſue pugnando:ſolum autem Heuçũ habitatorem Gabaon recepit in fçdus, quia gabaonitç facta quadam fraude confçderati ſunt cum iudæis, de quo ſupra.9. Erant autem iſti de genere Heuçorũ, qui habitabant ad radices Hermon: ſed poſt extendũtur verſus meridiẽ: ita ꝙ ad populum illum ptinebat ciuitas Gabaon,& ciuitas Sichem, vt patet Gene. 34. vbi rex Sichem Hemor vocatur Heuçus: erat tamen Sichem circa Iericho apud ciuitatem Hay,& Bethel, vt patet in libro de diuiſione terræ ſanctæ. Et non ſolum eſt intelligẽdum,ꝙ Gabaonitarum vrbs ſine bello capta eſt,ſed etiam aliæ tres vrbes.¶ Beroth Caphira,Cariathiarim,quia iſtç tres vrbes cum ipſa vrbe Gabaon confçderatç ſunt iudæis,ut patet ſupra 9. vnde cõ nullam earum bellum factum eſt. Neceſſe eſt igitur, ꝙ intelligantur nomine Gabaon, cum omnes præter Gabaon dicãtur captæ bello:ſed nominatur Gabaon, metropolis quippe harum erat. Etiam dicendum eſt, ꝙ omnes iſtç vrbes erant Heuçorum, quia omnes dicuntur capti pugnando præter Heuæos habitantes in Gabaon:& ſub iſt telliguntur aliç ciuitates:neceſſe eſt, ꝙ etiam aliæ pertineant ad Heuæos, alioquin præter Heuços fuerunt captæ aliquç ciuitates ſine bello.

Domini enim ſententia fuerat,ut indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael,& caderent, & non mererentur vllam clementiam,ac perirẽt,ſicut præceperat Dominus Moyſi.

D*omini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum.* Iſta litera dependet ex ſuperiori.i.ꝙ Gabaonitç fuerũt ſupplices ad Iſraelitas ad confçderandum ſe cum eis, & poſtea cognita fraude eorum, cum adhuc ſupplicitur ſe haberent ponentes ſe in manu Ioſue meruerunt aliquam miſericordiam,gentes autem iſtæ,quç pugnando delete ſunt ab Iſraelitis, non petiuerunt miſericordiam ſuppliciter: ſed indurato corde reſiſtere voluerunt Iſraelitis,ideo non meruerunt vllam clementiam. vnde autem prouenit,ꝙ indurata ſunt corda eorum, dicitur ꝙ fuit, quia domini ſententia hoc factum eſt. i. quia Deus de illis ſententiauit, vt indurarentur corda eorum,& hoc,ut morerentur, atque daretur terra filiis Iſrael.

Quæ ſunt auctoritates duræ in ſacra ſcriptura,per quas videtur tolli libertas arbitrij. Et quomodo data præſcientia Dei, prima fronte videtur ſequi neceſſitas in operibus noſtris, & an hæc excuſetur dicendo,vt communiter dicitur,ꝙ res non ſunt quia ſciuntur,ſed ſciuntur,quia ſunt, vel ꝙ in comparatione ad Deum contrahunt neceſſitatem. Quæſt. XIII.

ISTA litera eſt nimis dura, & de fortiſſimis, quç ſunt in tota ſcriptura ſacra ad deſignandum facta noſtra a Deo prçiudicata eſſe,& limitata ad certũ ordinẽ,ſicut,& vulgares dñt, qui Deo omniũ cognitionem attribuentes,cognitionis modũ ignorãt. Et aliquç ſimiles ſunt in ſacra ſcriptura,q̃ ex duro mõ loquendi pphetarũ ſenſum perturbãt legentiũ: ſicut illa Iſa. 63. Tu dñe pr̃ nr̃,& redemptor nr̃ a ſæculo nomen tuũ,quare errare nos feciſti de viis tuis,& induraſti cor nr̃m,ne ſequeremur te?& illa Exo.9. iõ poſui te,vt oſtendã in te fortitudinẽ meã. i.ad hoc creaui te, vt indurante te monſtraret̃ in te fortitudo mea, & ſigna. Et illa. cui vult miſeret̃,& quẽ vult ĩdurat ad Ro. 9. Oẽs aũt hç caute tractandæ ſunt, & ad mollẽ ſenſũ referendæ,alioqn pturbabũt fideliũ mẽtes. De reliqs aũt in locis ſuis partim dcm̃ eſt,& parum dicet̃ cũ deuẽtũ illuc fuerit. De hac aũt ad aliqualẽ explanationẽ

F ꝯſiderandũ eſt:qa iſta lr̃a vr̃ dura nimis, qa cũ dicat ex ſñia Dei indurata corda horũ,vr̃ ĩponi neceſſitas ĩdurationis,cũ ſñia Dei nihil contingens hẽat̃, qa in Deo cũcta neceſſaria ſunt. Sed iſta neceſſitas diuinç ſñiç ad indurationẽ pt̃ intelligi dupl̃r ĩpoſita. Vno mõ p modum pordinationis ex natura puidẽtiç pordinãtis de rebus anteq̃ fiãt. Alio mõ pt̃ intelligi p modũ uoluntatis.i.ꝙ nõ induceret̃ hic aliqua neceſſitas,qa Deus p cognouiſſet de illis,ꝙ indurãdi erãt,ſed qa voluit ꝙ indurarent̃:ſiue hoc voluiſſet anteq̃ indurarent̃,ſiue tũc cũ indurabant̃. Pro huius materiæ fundamẽtali declaratione pſupponendũ eſt,ꝙ qui in materia pſciẽ, & pdeſtinationis vulgariter loquunt̃ maximũ patiunt̃ dubiũ,& formãt ſic argumẽtũ. Deus cognoſcit ab æterno actus nr̃os anteq̃ fiãt:tũc ergo aut actus nr̃i ſic fiẽt,

G vt Deus iudicat de illis,aut nõ,ſi nõ fiãt ſic,ſcĩa Dei fallit̃,ꝙ de Deo cõcedẽdũ nõ eſt, qa magna eſſet ĩperfectio. Si aũt dicat̃ ꝙ ſic eueniũt, vt Deus de illis ab çterno iudicauit:aut ſic eueniunt ex quadã neceſſitate determinata,aut cõtingit ſic euenire:ſi aũt ſic eueniunt ex neceſſitate quadã determinata,tollet̃ libertas actuũ humanorũ. Si aũt dicat̃,ꝙ oẽs actus nr̃i ſic eueniũt, ut Deus iudicauit, & tñ nõ eſt aliqua neceſſitas limitans ad ſic euenire,dñt ꝙ ſequeret̃,ꝙ Deus poſſet falli. Qd̃ patet qa De' ſcit hoĩem curſurũ cras,& ſic erit, ꝙ curret cras,& ſi nõ poſſit nõ currere cras, & ſit ſimpl̃r neceſſitas in curſu illo, nõ hẽbit ſortes libertatẽ ad currẽdũ,vel nõ currendũ cras:ſi dicamus, ꝙ q̃quã ſortes ſit cras curſurus,& tñ nõ eſt neceſſe,ꝙ currat,ſed pt̃ non

H currere,ſequit̃ ꝙ quãquã Deus iudicãs ſortẽ curſurũ cras nõ fallat̃,potuit tñ falli,& hoc magnũ incõueniẽs eſt,qa ſi Deus poſſet deficere,nõ eſſet ſũmũ bonũ, cũ maius bonũ illo excogitari poſſet.i.ꝙ deficere nõ poſſet. Itẽ dato hoc adhuc ſequeret̃ aliud maius ĩconueniẽs.i.ꝙ nõ eẽt incõueniẽs Deũ falli actualiter,& mẽtiri,qa pp poſſibile poſitũ in primo nullũ ſequit̃ incõueniens:ſed Deũ poſſe falli erat poſſibile data ꝯtingẽtia actuũ nr̃orũ cũ ſua pſcia,ut ſ̃.declarabat̃,ergo eum falli aliqñ actualr̃ nullũ erat incõueniẽs:ſed iſta maxima ſunt incõuenientia. Itẽ nõ poterat hoc ſtare, qa ſi res a Deo cognitç ſic fierent,ut cognitç erant,& tñ aliter adhuc poterãt fieri,ſequeret̃,ꝙ ſcĩa Dei nõ eẽt firma cognitio,ſed opinio,& nihil differt a nr̃a, qa ea, q̃ nos opinamur interdũ ſic eueniũt,ut opinamur, & tñ

I nõ ob hoc dicimur ſcire. Itẽ ſi ea,q̃ Deus cognouit,& iudicauit de actib. nr̃is futura eẽ nõ eẽnt ex neceſſitate determinata ad ſic euenire, quãquã multoties Deus verũ iudicaret,aliqñ tñ cõtingeret eũ falli, ſicut eſt in cognitione nr̃a, qa nõ hẽret aliqd quare magis actus iſte flecteret̃ in hãc,quã in illã partẽ,iõ cum Deus vnã partẽ iudicaret,ꝯtingeret aliam euenire. Hçc oĩa incõueniẽtia ſunt,iõ q dicũt Deũ cognoſcere rẽ antequã fiat,neceſſario dicerent eã a Deo ſciri determinatam ad certũ modũ euẽtus, & hoc dato ſequit̃ neceſſitas ĩ operatione noſtra, cum aliter facere homo non poſſit,quam Deus præſciuerit.

K *Prima opinio exiſtimantium res cognitas eſſe cauſam diuinæ cognitionis,reijcitur. Quæſt. XIIII.*

ALIQVI conantur ſoluere iſtud dubium dicentes, ꝙ Deus cognoſcit omnes res futuras antequam fiant, tñ non imponit vllã neceſſitatẽ,quia cũ Deus cognoſcit res futuras,vt hoĩem curſurum, vel Antichriſtum naſciturum,tñ non iõ homo curſurus eſt, quia Deus præcognoſcit illum curſurum, & nõ iõ Antichriſtus naſcet̃ qa Deus cognoſcit illũ naſciturũ, ſed magis iõ Deus cognoſcit hominem curſurum, quia ſic eſt, quod homo curret, & ideo cognoſcit Antichriſtum naſciturum,quia ſic eſt ꝙ naſcetur,& hoc modo cauſalitatẽ attribuũt ipſis rebus,& nõ cognitioni diuinç,& ſic

non

non ꝯſequunt̃ res neceſſitatem ex cognitione diuina, quia non ſortiuntur ex ipſa cauſalitatem. Et fundamentum horum eſt, quia in natura res conſequuntur eſſe, & neceſſitatem, vel contingentiã ex cãis: cãæ aũt ex effectibus nihil conſequuntur. De cognitione autem diuina, & rebus cognitis ſic opinantur. ſ. ꝙ res cognitæ ſint cauſa cognitionis diuinæ: ita vt ideo cognoſcat me curſurum, quia ego curſurus ſum, & non econtrario, & tunc non conſequentur res neceſſitatẽ, aut contingentiam ex hac cognitione, quæ non eſt cã aliquid potens efficere in res cognitas, ſed manebunt res in natura ſua. ſ. ſi ſunt contingentes, manebunt cõtingentes, & ſi neceſſariæ, manebunt neceſſariæ.

Sed iſta poſitio nõ ſtat: quamquam in hac plurimi tanquam in nimis naturali pedem figant.

Primo quia ſecundum hos cauſæ ſcientiæ diuinæ ſunt ipſæ res cognitæ, quod falſum eſt. nam communiter ſic diſtinguimus inter ſcientiam Dei, & ſcientiã noſtram, quia ſcientiam Dei dicimus cauſatricem rerum, ſcientiam autem noſtram cauſatam a rebus: ſi tamen dicant cauſatam ſcientiam Dei a rebus. ſ. ꝙ ideo Deus cognoſcit aliquid futurum, quia illud futurum eſt, non videretur ex hac parte differre ſcientia Dei in perfectione a ſcientia noſtra, ꝙ nefas eſt.

Item aliquis dicet non poſſe ſtare, quia res ſunt nouiter accipientes eſſe per tempus, ſcientia autem Dei ab æterno eſt: ideo non poteſt accipere cauſalitatem a re, quæ nunc nouiter eſſe ſuſcepit: res tamen antequã ſit, non habet aliquam cauſalitatem, cum omnes perfectiones conſequantur poſt eſſe, tanquam poſt fundamentum: ergo ſcientia æterna non recipit cauſalitatem a rebus, quæ fiunt: unde non ideo Deus cognoſcit me curſurum, quia curſurus ſum.

Ad hoc poterat reſponderi nõ procedere argumẽtum, quia licet res, quæ ſunt non habeant præſentialitatem niſi ex tempore, & nouiter eam acquirãt, tamẽ ab æterno futuræ erant: neceſſe eſt. n. quamlibet rem, quæ futura eſt, ab æterno futuram eſſe: nam futurum dicit eſſe rei, ꝙ nondum eſt, ſed aliquando habebit p̃ſentialitatem, ſed ex creatione ſæculi ſic erat de Sorte nunc gignendo, ꝙ ipſe tunc non erat, & aliquando erat habiturus eſſe: ergo a creatione ſæculi generatio Sortis nondum geniti erat futura: & ab æternitate ſic eſt: nam Sortes ab æterno non fuit: & ab æterno ipſe habebat, ꝙ aliquando eſſet præſens: haberet ergo ab I æterno, ꝙ erat futurus. Et eſt generalis regula, ꝙ quãdiu res, quæ eſſe aliquando habitura eſt, habet non eſſe, eſt futura, quia non eſſe ante eſſe, & eſſe futurũ cõuertunt̃, ſed nõ eẽ rerũ factarũ eſt ab æterno ergo ab æterno res, quæ in tempore fiũt futuræ ſunt. Et in hoc Deo ſunt coæquales. ſ. ꝙ tandiu durat non eſſe rerum a parte ante quantum eſſe Dei. Deus autem etiam ſecundum poſitionem iſtorum non intelligit rem, quia præſens eſt, ſed quia futura eſt: & futuram eſſe rem eſt ab æterno, ſicut ipſa duratio eſſe Dei: ergo non præcedit ſcientia Dei futuritionem, aut res vt futuras: ideo bene poterit Deus cognoſcere res, quæ futuræ ſunt.

Dicendum ergo aliter eſt, ꝙ hoc non obſtante, nõ ſtat ipſa poſitio, quia res non ſunt futuræ niſi quia aliquando habebunt p̃ſentialitatem: cum totum, in quo res futura ſit, eſt non eſſe rei, ſi ergo non reſpiceret̃ ad p̃ſentialitatem rei, non vocaret̃ res futura propter nõ eſſe, ſicut de entibus prohibitis, vt de chimera non dicimus, ꝙ ſint futura, ipſa tñ hñt ab æterno non eſſe, ſicut ea, quæ aliquando ſunt, & non ſp̃, ergo non vocãtur res futuræ, quia non ſunt, ſed referẽdo ad præſens ꝙ aliqñ habituræ ſunt. Res tñ ita ſe hñt ad intelligi, ſicut ad eſſe: ſed ad eſſe ſic ſe hẽt, ꝙ non eſt aliquid futurum, niſi propter præſentialitatem: ergo non poterit cognoſci, vt futurum, niſi cognoſcatur præſentiali-

F tas: ſed cognitio Dei eſt ſm̃ iſtos ante p̃ſentialitatem rerum, ergo non cognoſcit res, quia futuræ ſunt, quia tunc magis cognoſceret eas, quia p̃ſentes, cum deriuet̃ futurum ex p̃ſenti, & cognitio futuritionis de cognitione p̃ſentialitatis. Manet ergo ꝙ non tollat̃ hoc mõ neceſſitas rerum, quia Deus non cognoſcit res, quia futuræ ſunt, ſed quia ipſe cognitiuæ naturæ eſt ſine aliqua actione rerum per ſeipſum. Alio mõ improbat̃, ꝙ iſti intendunt. Nam dato ꝙ concedamus Deum iõ cognoſcere res, quia futuræ ſunt: tñ non poterit tolli hoc mõ neceſſitas, ſed manebit ita, ut ſi dicamus res iõ futuras eſſe, quia a Deo cognitæ ſunt ꝙ erunt. Nã licet neceſſitas iſta non ſit ſm̃ cauſalitatem, eſt tñ ſm̃ ꝯñiam. Quædã. n. q̃ ex natura ſua neceſſaria nõ ſũt efficiunt̃ neceſſaria p ꝯñ. ã. Et ita de veritate, vt ſi verũ eſt

Cognitio Dei immutabilis

G ꝙ tu ſedes, neceſſariũ eſt ꝙ ꝓpoſitio ſignificans te ſedere ſit vera: & ſi eſt vera ꝓpoſitio ſignificans te ſedere, neceſſarium eſt, ꝙ tu ſedeas. Ex quocũq; ad alterũ arguatur eſt neceſſitas, nõ tñ ob hoc ſequit̃ ꝙ veritas hu9 ꝓpoſitionis, tu ſedes, eſt cã ꝙ tu ſedes, ſed è ꝯ̃rio: tñ quãtum ad illationẽ neceſſitatis nihil magis differt argui ab vno ad alterum, q̃ è ꝯ̃no. Ita de ꝓuidẽtia Dei, & rebus cognitis dicet̃, ꝙ ſiue ſit ipſa cã rerũ, ſiue res ſint cãæ eius, poſita neceſſitate in altero eorum, ponetur neceſſitas in altero. ſ. ſi prouidentia Dei ſe hẽt immutabiliter, cum res cognitæ non ſe pñt hẽre aliter, q̃ cognoſcunt̃ ab intellectu verum cognoſcente, neceſſe eſt res hẽre ſe ĩmutabiliter, vel ſi res neceſſario mõ ſe hñt, ꝓuidentia diuina, q̃ eas ſic intelligit vt ſunt, ne-

H ceſſe ſe habebit, ſed ꝓuidentiæ diuinæ eſt immutabilitas, ergo in rebus erit ĩmutabilitas, ſiue ſint cãæ diuinæ ꝓuidentiæ, ſiue è ꝯ̃rio. Sicut de ꝯñia, q̃ fiebat ſ. de ſeſſione, & propoſitione ſignificante ſedere, quia ex veritate, vnius ſequitur neceſſario veritas alterius. Quantum ergo ad inducendam neceſſitatem in reb9 nihil magis differt res a Deo habere neceſſitatem per ſuam prouidentiam, quam res dare prouidentiæ diuinæ neceſſitatis cauſam. Non poteſt igitur quiſquam per hanc poſitionem tollere neceſſitatem rerum relatarum ad diuinam prouidentiam.

Secunda opinio dicens, quod res cognitæ a Deo liberæ ſunt, tamẽ in comparatione ad diuinam cognitionem cõtrahunt neceſſitatem, repellitur. Quæſt. XV.

ALii reſpondent aliter ad prouidentiam dicentes non tolli libertatem rerum per eã, quia res ſecundum ſe manent ſemper contingentes, tamen ſecundum, ꝙ comparantur ad diuinum intuitum contrahunt neceſſitatem, & poſſumus dicere eas eſſe neceſſarias, diuidit enim neceſſitates, dicentes quaſdam res eſſe neceſſarias abſolutè, ſicut quod homo ſit animal, aut quod ſit mortalis, alia eſt neceſſitas ſecundum conditionem, uel ꝯſequentiam ſcilicet ſi tu curris neceſſario moueberis & tamen ſimpliciter non eſt neceſſitas in mouendo ita dicitur ſi ego ſcio te currere neceſſarium eſt quod tu curras, & tamen non eſt neceſſitas ſimpliciter, ꝙ aliquis currat, ita res quandocunque cognitæ a Deo de

K actibus noſtris liberæ ſunt, tamen comparatæ ad diuinam cognitionẽ ſunt neceſſariæ, uel ut a Deo cognitæ ſunt. Sed iſte modus non tollit aliquam neceſſitatẽ a rebus, quia in conſequentia, qua conſequens non eſt abſolute neceſſarium, ſed ꝓp antecedens, quocunque ponat̃ antecedẽs erit neceſſariũ, ſicut hoĩem moueri eſt liberũ, & tñ ſi ponat̃ ſuũ antecedẽs. ſ. ꝙ hõ currat, hoĩem moueri erit neceſſariũ. Ita erit de rebus cognitis, & diuina ꝓuidẽtia, qa res nr̃æ abſolutè ſumptæ ſunt cõtingẽtes, & tñ ꝯparatæ ad diuinã intellectionẽ neceſſariæ ſunt. ſ. vt a Deo ĩtelligunt̃, ſed ſp̃ ponit illud

antecedens.ſ.quòd actus noſtri a Deo intelligantur: F ergo ſemper ſunt neceſſarii,ſicut ſemper erit neceſſarium, quòd homo moueatur, ſi ſemper ſit hęc,ꝙ homo currit. Nemo tamen poterit tollere antecedens.ſ. diuinam prouidẽtiam, quia ſemper res cognitæ ſunt: ergo nunquam tolletur conſequens.ſ.quod ſint res neceſſarię noſtræ.

Aliud exemplum aliqualiter videbatur magis tollere neceſſitatem rerum cum dicebatur: ſi ego ſcio te currere, neceſſarium eſt, ꝙ tu curras, & tamen non eſt hoc neceſſarium, ꝙ ego curram. Nam hic antecedẽs eſt abſolutum, & conſequens abſolutum ſi non comparentur: ſi autem comparentur erit conſequens neceſſarium. ita dicunt cognitionem Dei eſſe abſolutã a neceſſitate.ſ.ꝙ nullam imponat: ipſę quoque res co- G gnitæ liberę ſunt, & tamen comparato vno ad alterũ efficitur neceſſitas.

Sed dicendum eſt adhuc non tolli inconueniens, quia cũ poſita iſta habitudine, quæ ſemper eſt. ſequatur ſemper neceſſitas in rebus, quia ſemper a Deo intellectę ſunt, nihil differt, ꝙ res neceſſariæ ſint ex ſe, vel ex altero, cum verè in eis neceſſitas ſit, quod ſufficit ad tollendam omnem arbitrij libertatem.

Item non poteſt ſtare, ꝙ antecedens ſit ſimpliciter abſolutum a neceſſitate, & conſequens, & tamen ex habitudine vnius ad alterũ cauſetur neceſſitas in conſequente, ſicut in iſta. Si ego ſcio te currere, neceſſario tu curris. nam hic oportet, quòd antequã fiat poſitio antecedentis ſit conſequens neceſſarium, qa nũ- H quam dabitur, quòd ego ſciam aliquem currere, donec neceſſarium ſit, quòd ipſe currat, & tunc abſolutè eſt verum, quòd ipſe currit, & hoc eſt dum actualiter currit, quia dum aliquis actualiter currit etiã ſi non ponatur aliquod antecedens, nec fiat cõſequentia, eſt neceſſarius curſus. Nam omne quod eſt, dum eſt, neceſſe eſt eſſe ex conditione pręſentialitatis. Nã ſi daretur, quòd aliquid dum fit, contingenter fit, includeretur contradictio. Quod patet, quia ſi aliquis dũ currit, cotingenter currit, poterit contingere contrariũ, ſcilicet, quòd aliquis dum currit, non currat, vel quòd contingat aliquem nõ currere, dum currit, & iſta eſt contradictio in terminis: ergo omne quod eſt ex conditione pręſentis neceſſarium eſt, & ſic eſt verum, ꝙ aliquando currere hominem abſolutè eſt neceſſariũ, I ſcilicet dum currit, & ex iſta neceſſitate abſolutè ſequitur neceſſitas conſequentis in comparatione. Et ſic in iſta, ſi homo eſt, animal eſt, vel ſi homo currit, mouetur: eſt neceſſitas conſequentis in comparatione ad antecedens: & non videt, quòd ſit abſolutè, & tamen hic eſt aliqua neceſſitas abſoluta, ſcilicet animal eſſe, vel hominem eſſe. Nam dum homo eſt, abſolutè neceſſario eſt, ex conditione præſentis facientis omnia neceſſaria. Et iſta ſit regula, ꝙ nunquam ſequitur aliqua neceſſitas conſequentiæ, niſi ex aliquali neceſſitate abſoluta. Ita in diuina præſcientia, & rebus cognitis, cũ dicimus res cognitas eſſe neceſſarias, vt cognitæ ſunt, & tamen abſolutè, nec ſunt neceſſarię, nec prouidentia cauſat neceſſitatem. Dicendum eſt verũ K eſſe res cognitas, vt cognitas eſſe neceſſarias, & non in natura ſua, tamen iſta neceſſitas, quę eſt in rebus cõparatis, eſt in eis per aliquam neceſſitatem abſolutã, quia res noſtræ cognitæ a Deo ſunt præſentes Deo, & res in ſuo præſenti habet neceſſitatem, ſiue cognoſcatur, ſiue non, & ſiue ſit ad alterum comparata, ſiue non, & ex illa neceſſitate abſolutè cauſatur aliqua neceſſitas in eis cognitis: ſi autem non haberent illã, cũ cognitæ ſunt: non poteſt tolli neceſſitas in operationibus noſtris per modum iſtum.

Auctoris vera reſponſio ad dubium de prædeſtinatione poſitum. q. 13. Quæſt. XVI.

F DICENDVM ergo aliter, ſcilicet, quòd Deus habet prouidentiam omnium rerum, & tñ non tollitur libertas rerum, vel cõditio earum naturalis, ſiue ſit contingentia, ſiue neceſſitas: quædam namque res neceſſariæ ſunt, & cum a Deo cognitæ fuerint neceſſariæ manent, vt ſolẽ oriri, aliæ autem ſunt contingentes, & cũ fuerint cognitæ nihil mutatur de earum contingentia, vt hominẽ currere. In quo conſiderandum eſt, quòd res non vocantur contingentes, vel neceſſariæ pro eo tempore, quo ſunt, ſed antequam ſint, & ſic res illæ, quę neceſ- G ſario ſe habent ad eſſe, antequam fiant vocantur neceſſariæ, quæ vero antequam fiant nõ neceſſario ſunt euenturæ, quomodocunque ſe habeant, quando euenerint, vocabuntur contingentes. Et patet, quia res non poſſunt diſtingui ſecundum neceſſitatem, & cõtingentiam eo tempore, quo ſunt, quia tunc neceſſario ſunt, quia omne quod eſt, dum eſt, neceſſe eſt eẽ, vt ſupra probatum eſt. Ideo licet, ſolem cras oriturũ fore, ſit neceſſarium. & hominem cras curſurum, ſit purè contingens, tamen quando homo currit, & ſol oritur æqualem habent neceſſitatem: nam ſicut impoſſibile eſt ſolem non oriri, dum oritur, ita impoſſibile eſt hominem non currere, dum currit. Oportet ergo, quòd neceſſitas, & contingentia in rebus aſſumatur antequam ſint, & tũc quædam res ſunt neceſ- H ſariæ, quę ex ſuis principiis determinatæ ſunt, vt ſolis ortus etiam antequam fiat, & quædam antequã fiant non habent determinationem ex cauſis ſuis ad eſſendum, & iſtę vocantur cõtingentes, licet cum ſint neceſſitatem habeant: nihil enim eſt quantumcunque liberrimum ſit, quod neceſſarium non ſit cum eſt, vt patet de actu voluntatis, qui eſt liberrimus, & tamen in illo eſt neceſſitas, quia neceſſe eſt nos velle cũ volumus, alioquin dabitur, quòd aliquis poſſit non velle dum vult, quod includit contradictionem, ſed vocatur actus voluntatis liberrimus, quia antequam velimus, poſſumus non velle. His datis apparet quomodo non imponat cognitio Dei neceſſitatem actibus noſtris, & tamen iudicium diuinum falli impoſſibile I ſit, quia Deus non intelligit res noſtras, vt pręteritas, vel futuras, ſed ſolum vt pręſentes, & tunc cum præſentes ſunt, ſed res quęcunque quando ſunt, habent neceſſitatem, quantumcunque ipſæ abſolutę ſecundum naturam ſuam a neceſſitate ſunt, ergo tunc licet intellectus diuinus concurrat cum eis, qui inuariabiliter intelligit: non mutabitur conditio contingentię earũ, quia ipſę tunc ex natura pręſentialitatis ſunt neceſſariæ, & antequam ſint, ſunt contingentes: quam contingentiam non poteſt tollere intellectus diuinus res neceſſario intelligens, quia non eſt intelligens eas, antequam ſint, ſed cum ſunt per modum pręſentialitatis, & tunc conſonat neceſſitas ex parte rerũ intelle- K ctarum, quę ſunt actiones noſtrę, & ex parte diuinæ intellectionis, quæ ſe contingenter habere nequit.

De modo eſſendi Dei, & quomodo in Deo idem præciſe eſt eſſe, & intelligere, & intellectus, & voluntas, & omnia ſimul & æterna. Quæſt. XVII.

CONCESSO autem iſto fundamento.ſ.quòd Deus intelligat res, vt ei præſentes ſunt, manifeſtum eſt, ꝙ nullam neceſſitatem imponat diuina prouidẽtia operationibus nr̃is, qa res dr̃ contingens, vel neceſſaria, cũ futura eſt, cũ autẽ præſens eſt, oẽs ſunt neceſſariæ, & manebit certitudo atque neceſſitas diuini iudicii cũ neceſſitate actionũ no-

Iſtud fundamentũ declarat auctor ut que ad q 76. poſte. ſoluit dubia q 77.

noſtrarum, cum fuerit. Sed quia fundamentum iſtud A eſt quibuſdam non manifeſtum aliqualiter manifeſtabitur, & poſtea aliqua dubia circa iſtam materiam ſoluentur.

De modo eſſēdi Dei agit auctor vſq; ad q. 56. poſtea agit de modo cognitionis.

Aeternitas philoſophice quid eſt.

Aeternitas proprie, & theologice quid eſt & quibus competat.

Pro hoc conſiderandum eſt de modo eſſendi Dei, vt inde cognoſcatur conditio cognitionis diuinę: nā in Deo omnia ſunt idem, niſi vbi tollit diuerſitas relationis: ideo in Deo idem eſt eſſe, & ītelligere realiter, & idem ſunt realiter intellectus, & voluntas. Quæ ergo fuerit conditio eſſe diuini, erit conditio cognitionis eius, ſed eſſe Dei eſt ęternum, ergo & intelligere eſt ęternum. Antecedens patet, quia omnes vocant Deum æternum, quod & declarabitur: nec enim vocatur ęternitas Dei, quòd nunquam cęperit, nec finiturus ſit, quia hoc modo non daretur ei adhuc omnis B perfectio, quamquam philoſophorum quidam largè loquentes ęternum ſic aſſumpſerūt, ſed vocatur ęternitas interminabilis vitæ ſimul tota, & perfecta poſſeſſio, & ſecundum hanc differt Deus a cęteris rebus, nihil quippe eſt, cui omnia hęc competant, niſi Deo ſoli. Cum dicitur interminabilis vitę tollitur omnis res, quæ durationem habet, vel quæ aliquando cœpit, vel aliquando finienda eſt. Aeterna autem, nec vnquam inchoant, nec vnquam finiunt, & in hoc totam rationem ęternitatis vulganter loquentes ponunt. Dicitur vitæ. nam licet aliqua pure corporalia ſint, quæ nec vnquam cęperint, nec vnquam finienda ſint, tamen non vocabuntur ęterna, licet non multum inſtandum eſt in iſta particula vitæ, quia accipitur vitæ, ideſt eſſe, ſiue ſit eſſe rei viuentis, ſiue non viuentis: perfectio tamē, C quæ ſubditur, i. ſimul tota nō poteſt competere alicui, niſi viuenti: quia pure corporalia, & non viuentia non poſſunt habere totum eſſe ſimul, cum in corporibus ſit ſucceſſio in eſſendo quātum ad aliquam ſpeciem motus. Non eſt enim aliquod corpus, quod aliquo modo non moueatur, quod autem mouetur, non eſt ſimul totum, & dicitur ſimul tota, ideſt, quòd tota vita, vel totum eſſe ſit ſimul, & iſta eſt propria ratio ęternitatis: nam rebus temporalibus competit eſſe interminabilis: tamen non competit, quòd ſint totum ſuū eſſe, aut totam durationem habētes ſimul: licet enim dicamus, ſicut dixit Ariſtotel. in 8. Phyſicor. non incępiſſe mūdum, nec partes principales vniuerſi, nec mo D tus, & generatio, nec vnquam finem acceptura ſint, tamen non habent totum ſuum eſſe ſimul, nec aliquas duas partes ſimul. Quamquam autem de illis detur ſimul erit indiuiſibile, quod non eſt pars rei diuiſibilis. Sic patet de motu, qui quamquam ſit ſemper, tamen alia pars motus eſt nunc, quàm fuerit pridem, & quæ ſuccedit non erit aliqua de pręteritis. Ita & de tempore, nec ſolum eſt in rebus ſucceſſionis, ſed etiam ī eis, quas permanentes vocamus. Nam non habet aliquis homo eādem partem durationis, quam ante habebat, nec totum eſſe, quia homo eſt albus, & poteſt eſſe niger: & tamen homo non habet, nunc nigredinem, E quam habere poteſt, & qui non eſt muſicus poteſt eſſe muſicus: ergo nondum habet totum eſſe, & quod ſuum eſt. Et iſtud eſt generale quantum ad entia, in quibus datur compoſitio ex actu, & potentia, ſ. quòd aliud eſt quod ſunt, & aliud eſt, quod eſſe poſſunt, & quia omne illud ſumus, quod de nobis prædicatur, cū album, & nigrum, comedens, bibens, fęlix, & diſciplinatus, & ſimilia prędicentur de homine, iſta ſunt eſſe ſuum, ſed non habet homo omnia iſta ſimul, ergo totum eſſe hominis non eſt ſimul. Nec ſolum in his, ſed etiam quantum ad quodlibet iſtorum non eſt totum ſimul: vt ſi homo ſit albus non habet totam albedinē ſimul, ſed eam acquirit per partes, quia nunc acquirūtur aliqui gradus albedinis, & poſtea alij. Idem de diſciplina nō acquiritur tota ſimul, ſed aliquid prius aliquid poſterius: nā in multis temporibus efficitur homo diſciplinatus. Hoc patet: nam motus eſt via in forma alicuius generis, & in qualibet parte motus acquiritur aliqua pars formę, cum omne quod mouetur ſit ſemper partim in termino ad quem, & partim in termino, a quo: & cum deſinit eſſe in aliquo horum non eſt motus, ſed manifeſtum eſt differre partes motus, ergo partes formarum acquiſitarum differunt, vel nō ſunt ſimul, ſed illę prędicantur de homine, vel de qualibet re, quæ mouetur, & ſunt eſſe ſuum: ergo non eſt totum eſſe rerum illarū ſimul, & patet maximè, quia quod ex potentia, & actu cōſtat: aliud eſt, quod habet, & aliud quod habere poteſt, ſed id quod habere pōt continue acquirit: ad quod eſt via motus in entibus B purè naturalibus, ergo quæ mouentur, non ſunt tota ſimul.

Item hoc non ſolum eſt in entibus corporalibus, quę mouentur. ſed etiam in ſpiritualibus carentibus motu. Nam nec illa habent totum eſſe ſuum ſimul, vt patet in intellectu noſtro, qui eſt muſicus, dialecticus, geometra, cum iſta prædicentur de eo, & ſint pars eſſe ſui: tamen non habet iſta omnia ſimul intellectus, ſed cum muſicus eſt, nondum eſt dialecticus, & cum dialecticus fuerit nondum acquiſiuit geometriam: eſt enim in eo actus, & potentia.

Amplius autem & in excellentiſſimis creaturis, ꝙ non ſit totum eſſe ſimul patet: nam Angeli acquirūt illud ſucceſſione quadam, quia non ſunt in actu omnium, quę intelligere poſſunt, ſed aliquid intelligunt, C & aliquę intellectiones eis aduenire poſſunt, cū quotidie noua intelligant, quæ prius non intellexerant reuelatis eis quibuſdam a Deo. Nam & ſi hoc non poneretur, neceſſe eſſet, quòd vel Angeli omnia ſcirent, quæ vllo modo ſcibilia ſunt, vel quòd Deus non poteſt eis reuelare quidquam etiam ſi velit, vel quòd ipſi non poſſunt ſuſcipere etiam ſi Deus reuelauerit, quę omnia falſa ſunt: oportet ergo, quòd aliquid ſuſcipere poſſint. Itē alioquin tollerentē tres actus Hierarchici, quos ponit Dionyſ. in libro de Angelica Herarchia, i. purgare, perficere, & illuminare: nam per iſtos aliquid ſuſcipitur in Angelo, qui purgatur, perficitur, vel illuminatur. Item patet, quia nos concedimus in Angelis cō D poſitionem ex actu, & potentia: & tamē in omnibus huiuſmodi aliud eſt quod ſunt, & aliud eſt quod eſſe poſſunt. ergo non eſt totum eſſe ſimul, & generaliter nulla creatura habet totum ſuum eſſe ſimul, vel nulla res, quæ habet aliam perfectionem ſuper ſe habet totum ſuū eſſe ſimul, quia ab illa perfection poteſt ſemper recipere aliquem gradum perfectionis, & non habebit totum eſſe ſimul: quamobrem de nulla iſtarum dicetur, quòd ſit ęterna: vnde licet Angeli nō eſſent a Deo facti, ſed improducti, & nunquam defectibiles, quia tamen non habent totum eſſe ſimul, non vocabuntur ęterni, nec erunt.

De ſola autem increata, & improducta eſſentia di- E citur, quòd habet totum eſſe ſimul, & eſt ęterna, ſcilicet de Deo: id enim quod nullam habet ſucceſſionē totum ſimul eſt, & quia in Deo non eſt ſucceſſio, nec acquiſitio perfectionum aliquarum: ergo eſt totum ſimul. declaratur hoc, quia in Deo non eſt acquiſitio ꝑfectionum per motum: nam in Deo non eſt motus, cum ſit ſubſtantia pure ſpiritualis, cui non competit motus, ideo quamquam non eſſet ens ſimpliciter ꝑfectum, vlteriores perfectiones acquirere quā eas, quas habet, non poteſt per motum: item non poteſt acquirere aliquas perfectiones ſine motu, ſicut de Angelis dicimus: Angeli quippe motum non habent, quia nō ſunt corporeę ſubſtantiæ, nec corporibus vnitę, acquirunt tamen perfectiones, nam aliquid nunc intelligit Angelus, quod prius non intellexerat, quia nunc nouiter

ulter reuelatum eſt, vt declaratum eſt, & in hoc ſue-
ceſſio eſt, cum ponatur prius, & poſterius, vel non ſit
ſimultas rerum intellectarum, aut cognitionum. Et
ob hoc dicimus menſuram angelorum non eſſe tem-
pus, ſed ęuum, quia tempus eſt paſſio motus. Vbi er-
go non reperitur motus aliquis non reperitur etiam
tempus. Sic eſt in angelis, nec tamen æternitatem ha-
bere potuerunt menſurantem, cum non habeant to-
tum ſuum eſſe ſimul. Nec damus angelis ęuũ, vt aliq
pauca attendentes exiſtimant, quia ſunt producti, &
alia duratio eſt maior, quæ eſt rei non productæ; ſed
quia ſuum eſſe non habent totum ſimul. Nam da-
to, quòd angeli non eſſent producti, ſicut nec prima
intelligentia: tamen ſi haberent conditionem eſſen-
di, quam nunc habent: non eſſet æternitas menſura
eorum. Deus autem iſto modo non poteſt acquire-
re aliquas perfectiones, ſcilicet in ſucceſſione, & ta-
men ſine motu & tempore, quia id quod recipere
debet: ab altero recipere dẽt: ſed nihil eſt, a quo De⁹
recipere poſſit, quia recipiens perficitur per id quod
recipit, ſicut recipiẽs diſciplinam, vel albedinem per
diſciplinam, vel albedinem: ſed Deus non poteſt re-
cipere quidquam: ergo non poteſt perfici, ſeu acqui
rere aliquam perfectionem, quam non habeat.

Cur Angeli non menſurantur tẽpore nec æternitate, ſed ęuo.

Hoc patet ex duobus fundamentis. Primo ex par-
te cauſantis iſtam perfectionem, quam Deus recipe-
ret. Secundo ex cõditione Dei, qui recipere deberet.

Cur Deus nullã pfectionẽ acqrere põt.

Primo patet, quia ſi aliquis debet recipere perfe-
ctionem: neceſſe eſt, quòd ab alio recipiat, quia reci-
pere eſt pati & patiens & agens diuerſificantur cum
agens ſit perfectius patiente. Oportet ergo aſſigna
re aliquid Deo perfectius, a quo Deus reciperet ali-
quam perfectionẽ, ſed nihil tale eſt: ergo Deus non
põt recipere aliquã perfectionẽ, q̃ non hẽat. Et nõ ſo
lum eſt hoc, quia Deus eſt ens perfectiſſimum, & nõ
indiget aliqua perfectione quam recipere debeat, ſed
dato quòd Deus non eſſet ens perfectiſſimum, ſed
multæ perfectiones ei aduenire poſſent, vel ſi adueni
rent eum perficere poſſent: tamen erat impoſſibile,
quòd ei aduenirent, quia nõ erat aliquis, qui has per-
fectiones in Deo cauſaret, cum non ſit aliquod ſupe-
rius agens & influens. Sicut quod eſt in potentia ad
aliquid, & non habet aliquem reducentem de poten
tia ad actum: nunquam erit in actu.

Secundo mõ patet idem ex parte Dei, quia ſi Deo
aliquæ perfectiones aduenire poſſent præter eas, quę
ſubſtantia ſunt eius non eſſet ſumme perfectus: Deũ
tamen ſummè perfectum aſſerimus. Item non po-
teſt aliquid recipere perfectionem vllam, niſi quod
compoſitionem habet ex actu & potentia, ſcilicet
quòd aliud ſit quòd eſt, & aliud, quod eſſe poteſt:
ſed a Deo omnem excludimus cõpoſitionem: ideo
non poteſt recipere aliquam perfectionem pręter eã,
quę in natura ſua eſt, aut potius naturaliter ſua eſt.

Item Deo omnem perfectionem attribuimus, ſed
perfectio quędã & de maximis eſt eſſe purum actũ,
ergo Deus eſt purus actus, act⁹ aũt purus excludit po
tentialitatem. Nam dicimus eſſe aliquid purum po-
tentiale. ſ. quod ſecundum ſe eſt ſuſceptiuum, & non
habet determinatum eſſe in natura aliqua, ſed eſt in
potentia ad id, per quod in ſpecie, vel natura colloce-
tur. Et quia materia prima ab extra omnia hæc expe-
ctat in natura ſua nihil habẽs, per quod ſit ſub aliquo
eſſe determinato, eſt purè potẽtialis, vel potentia. Ali-
qua ſunt entia compoſita ex actu & potentia, & iſta
nec totaliter ſunt potentia, nec totaliter actus: ſed ali-
quid ſunt, & aliquid eſſe poſſunt, quod nõdum ſunt.
Inquantum ſunt, actus ſunt, & inquantum eſſe poſ-
ſunt ex potentia conſtant. Et huiuſmodi ſunt omnia
entia facta, vel producta pręter materiam primã, quę

Ens triplex. ſ. purus actus pura potẽtia, & mixtum.

F non põt dici cõſtare ex actu, & potentia cũ ſit pura po
tẽtia, & nõ ſit ei aliqs actus intrinſecus: in oĩbus vero
reliqs entibus eſt aliqs actus intrinſecus. ſ. eſſe ipẽi ſuę,
ad qđ nõ ſunt in potentia, ſed determinata ſunt in il-
lo: ſunt aũt in potentia quantum ad aliquid alterũ. Eſt
ẽt alterum ens, quod eſt purus actus, ideſt ſolũ eſt, &
in potentia non eſt. Eſſe autem dicit actum: quod
ergo eſt nec aliud pręter id quod eſt eſſe poteſt, pu-
rus actus eſt: & ſic eſt de Deo, quem neceſſario vo-
cabimus actum purum ſi in eo omnem perfectionẽ
conſtare volumus. Quod tamen eſt purus actus ni-
hil vnquam recipit: quia tunc potentiale eſſet: Deus
ergo nihil recipere poteſt præter id quod eſt: ſed id
quod nihil recipere poteſt totum eſſe ſuum habet
ſimul, ergo Deus totum eſſe ſimul habet: hoc autẽ
G de nulla alia re concedimus: ſed omnes conſtant ex
actu & potentia: quia ſemper præter id quod ſunt
aliud eſſe poſſunt. Et hoc quia conueniunt in eis duo
principia, quæ faciunt ad recipere. primum quòd ſit
aliquid ſuper ipſam rem recipientem quod cauſare
aliquid in ea poſſit: & ſic eſt in omnibus entibus pro-
ductis: nam ſuper ea eſt aliud agẽs virtuoſius in cau-
ſando quod eſt improductũ & poterit ſuper illa cau-
ſare. Secundum eſt in eis, ſcilicet, quòd ipſa non ſunt
ſumme perfecta, ſed ſi aliquæ vlteriores perfectiones
eis aduenient erunt perfectiora. Erunt igitur omnia
hęc partim in potentia ad recipiendum aliquid: ex
quo patet quòd nulla res habet totum ſuum eſſe ſi-
mul pręter Deum.

Deus totũ eſſe ſimul habet.

H *Obiectio contra immediate dicta tollitur. Quaſt. XVIII.*

SED contra hoc arguetur quia communiter
diſtinguitur de permanentibus, & ſucceſſiuis:
dicitur quòd permanentia ſunt, quæ habent
totum ſuum eſſe ſimul: & ſucceſſiua ſunt quę
conſiſtunt in ſucceſſione, & ſimul non habent eſſe.
Reſpondendum eſt quòd nullæ res, ſiue ſucceſſiuę,
ſiue permanẽtes habent totum eſſe ſimul vel aliquas
partes eſſe ſui ſimul. Cum autem obijcitur de his,
dicẽdum eſt quòd accipitur eſſe pro eſſentia, vel ſub-
ſtantia rei, & non pro toto eſſe rei: & verum eſt quòd
permanentia habent ſubſtãtiam ſuam, vel eſſentiam
I totam ſimul ſed nõ eſſe: ſucceſſiua autem nec ſub-
ſtantiam, nec eſſe ſimul habent. Quod patet de per-
manentibus, quia homo aut eſſe hominem eſt ſub-
ſtantia: & hoc totum eſt ſimul: nam non eſt homo,
aut aliquid de humanitate prius quàm totus homo
ſit. nec habet homo aliquas partes, & poſtea comple-
mentum: quin potius nihil de homine habetur quo-
uſque totum eſſe hominis habeat, quia conſiſtit ſub-
ſtantia in indiuiſibili. & poſtquam eſt homo in qua-
libet parte temporis aſſignata eſt perfectè homo, vel
in quocunque inſtanti: nec eſt perfectius homo aut
magis de homine habens in vno inſtanti quàm in
mille annis ſi duraret. Eſſe tamen hominis non eſt
K ſimul: quia homo non conſiſtit in eodem, ſed inter-
dum eſt albus, interdum niger, interdum doctus, in-
terdum indiſciplinatus: & iſta ſunt eſſe hominis cum
prædicentur verè de homine cum iſto verbo ſum, &
ſubſtantia hominis, vel eſſe hominem, quod eſt indi-
uiſibile variatur per hæc habens extenſionem dura-
tionis & eſſendi. Iſta autem non ſunt ſimul, ſed ali-
quid eſt quod eſt, & aliquid eſt, ad quod in potentia
eſt: ideo licet permanentia ſubſtantiam ſuam, vel eſ-
ſentiam totam ſimul habeant, tamen non habent eſſe
ſimul. Succeſſiua autem non habent eſſe ſimul, ideſt
nec eſſentia, vel ſubſtantia eorum nec eſſe eſt ſimul:
quod patet in tempore & motu, quæ ſunt ſucceſſiua:
nam non poteſt ſimul dari ſubſtantia temporis. De

Quare res permanentes habẽt eſſentiam ſuã ſimul ſed non eſſe.

homine

A homine enim damus quòd in quocunque inſtanti aſſignato poſtquam homo cępit eſſe ſit totus homo: & tamen poſtquam cępit motus, vel tempus in vllo inſtanti aſſignato eſt totus motus, vel totum tempus, immo in nullo inſtāti aſſignato poteſt eſſe aliqua pars motus, vel temporis, quia motus ſecundum ſubſtantiam dicit ſucceſſionem, in inſtāti autem nulla eſt ſucceſſio nec diuiſio, ergo nec motus, aut tempus. Nec etiam pars vlla temporis, aut motus erit in inſtanti, quia quęlibet pars rei diuiſibilis eſt diuiſibilis, cū nullum diuiſibile componatur ex nō diuiſibilibus, vt probat Ariſt. in princi. 6. Phyſi. inſtans autem eſt indiuiſibile, ergo non erit in eo ſubſtantia alicuius partis motus, vel temporis. Patet ergo, ꝙ permanentia habent B eſſentiam, vel ſubſtantiam totam ſimul, ſed non eſſe: ſucceſſiua autem non habent ſimul ſubſtantiam, nec eſſe, & cōſequenter apparet, ꝙ nulla res habet totum ſuum eſſe ſimul, nec aliquas duas partes præter primū ens, quod totum ſimul eſt ſine partibus.

In Deo non eſt præteritum, nec futurum, nec præſens eo modo, quo in nobis eſt. Quæſt. XIX.

EX ſupradictis ſequitur, ꝙ in Deo non ſit præteritum, futurum, & preſens quantum ad ſeipſum, ſicut in nobis eſt, ſed tota duratio Dei ſimul eſt, ita ꝙ non ſit alia pars durationis, quā habebat quando erat Adam ab ea duratione, quā nūc habet, & ab ea, quam habebit cum Antichriſtus erit. C In nobis tamen diſtinguuntur partes durationis, quia idem homo eſt qui aliquando eſt iuuenis, aliquando puer, aliquando ſenex, ſi tamen tota iſta duratio eſſet ſimpliciter eadem, & non haberet in partibus ſuis differentiam aliquam, ſequeretur idem eſſe iuuentutem hominis, & pueritiam, & ſenectutem. Et amplius ſequeretur, ꝙ quando homo eſſet iuuenis eſſet ſenex, & puer, quæ includunt contradictionem. Differunt ergo in qualibet re partes durationis: in Deo autē tota duratio eſt eadem nihil habens diſtinctum. Velut ſi aliqs noſtrum deberet viuere 60. annis, & haberet ſimul totam durationem iſtorum 60. annorum, ita vt nunc haberet horam, in qua natus eſt, & ſecundam horam, & D ſimul cum illa hora haberet totum ſecundum annū, & tertium, & quartum, & omnes vſque ad vltimam horam anni 60. & eſſent ſimul omnes partes iſtius durationis, ſ. ꝙ hora vltima anni 60. non eſſet poſt primā horā, in qua iſte homo natus eſt, ſed ſimul eſſent omnes horæ ſuæ durationis tanquam vna hora, nec eſſet ordo prioritatis, & poſteritatis, & tunc ſequeretur, ꝙ cum in partibus diuerſis iſtius temporis nos fecimus diuerſos actus, ꝙ iſti actus eſſent ſimul cū omnes partes temporis ſimul ſint, & ſic quandocunque maneret homo ſemper naſceretur, quia non deperderetur aliquid, quod ſemel haberet, nec aliquid nouiter acquiretur, & ſi quis ſemel comederet ſemper ille act⁹ comedendi maneret, quia cum illum hominem eſſe comedentem ſit pars eſſe hominis, & totum eſſe il- E lius ſit ſimul, ergo quandocunq; homo eſſet, maneret hoc quod eſt eum eſſe comedentem. Et ſemper maneret hoc, qđ eſt eum naſci ab vtero: nam cū iſtud naſci ſit quædam pars eſſe ſui, neceſſe eſſet, vt ſemper maneret, alioquin non eſſet totum ſuum eſſe ſimul. Et hoc modo apparet quomodo verū ſit, ꝙ filius Dei ſemper genitus eſt, & ſemper gignitur, nec ceſſat illa generatio, non quidem, quia non poſſit magno tempore finiri, ſed quia filius Dei genitus eſt cum per generationem eſſe receperit, & in diuinis nihil tranſit, nec aduenit, cum totum eſſe ſimul ſit, neceſſe eſt, vt generatio illa ſemper maneat, non tanquam alia, & alia pars gñationis, ſed eadem indiuiſibilis generatio, quæ ab ęterno erat eadem nunc eſt. ſed in quocunq; eſt generatio illud gignit, ergo filius Dei in quo ſemper generatio eſt, quia nunquam abijt in præteritum ſemper gignitur.

Iſte ppoſitiones ſ diuinis filius Dei ſemp gignit ſemp genit' eſt ſunt veriſſime, & clariſſime.

Prædicta faciliter induci poſſunt, ſ. ꝙ in Deo non ſit præteritum, & futurum, quia in Deo quidquid eſt idem ipſi Deo eſt, ſed ſi in Deo ſunt præteritum, & futurum cum ſint diſtincta eſſentialiter, vel ſecundum ſpeciem, eſſent diuerſę naturæ deitatis, quod non ſtat. Item præteritum eſſe rei iam effluxit, futurum autem nondum euenit, ergo ſi in Deo daretur præteritum, & futurum, eſſe diuinum eſſet defectibile, & tenderet in nihilum, ſicut eſſe noſtrum, & tunc non eſſet ens perfectiſſimum, ergo non poteſt ibi eſſe præteritum, & futurū. Item ſi eſſet in Deo pręteritum, & futurum, daretur potentialitas, ſ. ꝙ Deus eſſet in potentia ad aliquid: nam id, quod futurum eſt, nondum eſt, ſed eſſe poteſt, ergo eſſet in potentia ad habendum, & tunc daretur in Deo cōpoſitio ex actu, potentia, & non eſſet actus purus, quod non conceditur. Item Deus habet totum ſuum eſſe, vt ſupra inductum eſt, ſi tamen eſſet ibi præteritum, & futurum, non daretur totum eſſe ſimul, quia præteritum, & futurum eſſe dicunt, ſed non ſunt ſimul. Et patet etiam ex fundamento naturæ: ſi enim Deus præteritum, & futurū haberet, aut hoc eſſet, quia in eo erat tempus, in quo eſt præteritum, & futurum, vel quia eſt in eo ſucceſſio ſine motu, & tempore: nullo enim alio modo datur præteritū, & futurum, nec ſucceſſio aliqua. In Deo tamen nullum horum eſt. Primum patet: nā in Deo non eſt motus, cum non ſit ens corporale, ſed tempus eſt paſſio motus, ergo non erit in Deo tempus: paſſiones enim conſequuntur ſua ſubſtantia. In qõ. 17.

Nec poteſt eſſe ſucceſſio ſine tempore, quia ſucceſſio illa eſt in rebus, quę recipiunt nouiter aliquas perfectiones, & ſine motu, ſicut Angeli recipiunt nouas intellectiones, quæ in eis ſunt ſine motibus. In Deo tamen etiam non eſt hoc, quia non poteſt quidquam recipere, ſed ſolum habet id, quod ſecundum naturam ſuam ineſt. ergo non poteſt in eo eſſe præteritum, aut futurum, ſed quidquid eſt, ſimul eſt. Ideo cum Deus habuerit eſſe ab ęterno, & fuerit quando creatus eſt mundus, & quando Iſraelitæ exierunt de Aegypto, & nunc, & in die iudicij, eadem prorſus duratio, & eſſe eſt quam Deus in omnibus illis partibus habebat, & quam nūc habet, velut ſi eadem eſſet hora, in qua formatus eſt Adam, & in qua Chriſtus crucifixus eſt, & in qua iudicabitur ſęculum, & dū vnum fit reliqua fierent.

An Deo ſint omnia præſentia, quæ ſunt nobis præterita, & futura, & quomodo. Quæſt. XX.

EX prædictis etiam patet, ꝙ omnia ſint Deo preſentia, quæ nobis ſunt pręſentia, pręterita, vel futura, & patet ex ſuperioribus, ſ. quia Deus non habet in ſe pręteritum, & futurum, ſed totum eſſe ſuum eſt præſens, & tamen Deus ſemper eſt, quia eſſe ſuum eſt indeficiens, ergo ipſe eſt tempore creationis mundi, & tempore Abrahæ, & nunc, & tēpore Antichriſti, & in ipſo nō eſt ſucceſſio aliqua, ergo in omnibus iſtis temporibus eſt idem præſens Dei. Nam detur oppoſitū, ꝙ ſit aliud, & aliud pręſens Dei, ſequitur quia præſens, quod habuit Deus tempore Adę elapſum eſt, quando erat tempore Abrahæ, & præſens, quod tunc habebat elapſum nunc erat, & tunc dabitur in Deo neceſſario præteritum, & futurum, atque ſucceſſio, & tamen ſupra probatum eſt, ꝙ erat totum eſſe ſimul, ergo idem præſens eſt, quod habebat tempore Adæ, & Abrahę, & nunc, & in die iudicij, & omnia ſunt Deo præſentia. Nam quæcunque In qõ 17.

ſunt

ſunt præſentia præſenti alicuius, ſunt pręſentia illi rei, ſed quæcunque ſiue pręterita, ſiue futura ſunt pręſentia præſenti diuino, qđ ſemper eſt, ergo ſunt pręſentia Deo. Maior patet, quia quæcunq; ſunt præſentia huic pręſenti meo ſunt pręſentia mihi. Minor. ſ. ꝙ oīa ſint præſentia præſenti diuino patet, quia tunc Deus erat cum Adam formabatur, & vita Abrahæ pręſenti diuino pñs erat, quia tunc Deus erat cum viuebat Abraham. & ſic de cæteris: omnia ergo diuino præſenti pſentia ſunt. Nec eſt intelligendũ, ꝙ ſint iſta ſibi pręſentia ſm diuerſa pñtia, ſicut in nobis fit. ſ. ꝙ id, quod erat cũ natus ſum, erat mihi præſens, & id quod nunc eſt, mihi quoque pręſens eſt: ſed nõ referuntur ad idem pręſens. Sed idem preſens Dei eſt, cui pręſens eſt formatio Adę & dies iudicij. Quod patet, quia formatio Adæ erat pręſens pręſenti diuino, quia ipſa tunc erat, cum pręſens illud erat: dies quoq; iudicij erit cũ Deus erit, quia eſſe Dei non deſinet: ergo erit præſens, & non ſm aliud præſens, ꝗ id quod erat, cum formatus eſt Adam, quia aliàs daretur in Deo præteritũ, & futurum, & aliquid efflueret atq; aliud adueniret, nec eſſet totum eſſe ſimul, ergo ſm idẽ præſens Dei ego, & Adam, & dies iudicij Deo pſentes ſumus, licet in diuerſis tpibus ſimus, & hoc mõ proprie dicetur de oībus, ꝙ ſint Deo pñtia, & ſic non poterit dici, ꝙ aliquid eſt Deo præteritum, vel futurum, ſed pñs: licet ſm conditionẽ tpis præſens, aut præteritum ſit, vel futurum. Non tñ dici poteſt de omnibus rebus, ꝙ nunc ſunt Deo præſentes: nam oporteret ad hoc, ꝙ omnes res nunc eſſent: ſed non ſunt, ergo non ſunt Deo præſentes nunc. Multum. n. differunt iſtę duæ propoſitiones, quia ꝙ omnes res Deo pręſentes ſint, requirit aliquod vnum præſens, ſm quod omnes comparentur ad Deum tanꝗ præſentes, & iſtud eſt præſens Dei, quod eſt vnicum, & idem in oībus temporibus, in quo omnia ſunt: ideo licet res inter ſe non ſint pręſentes, tamen in illo præſenti ſunt pręſentes, & hoc ſufficit ad hoc, ꝙ ſint præſentes Deo, & ſimul: velut ſi ego ſim pręſens Sorti ſm iſtud præſens, quod nunc habet, & Plato ſm idem pręſens ſit Sorti præſens, dicemur ambo ſimul pſentes Sorti: ita formatio Adæ eſt pręſens Deo, quia illa eſſe habuit in pręſenti Dei, qđ tunc erat, & dies iudicij erit pręſens Deo, quia erit præſens pñti Dei, quod tunc erit, & iſtud pñs Dei eſt idem, ergo formatio Adæ, & dies iudicij ſunt pręſentia Deo ſimpliciter, & ſimul atque ſm idem pręſens, & tñ nõ ſunt pñtia Deo nunc, quia nulla corũ eſt nũc.

Nulla res poteſt aſſignari Deo tanꝗ præterita ac futura, & ita dies iudicij non eſt Deo futura, nec formatio Adę præterita infra. q6. 51. 53. 54.

Conſiderãdum etiam, ꝙ nulla res põt aſſignari Deo tanꝗ pręterita, nec tanꝗ futura: nã formatio Adę non eſt Deo præterita: nec dies iudicij eſt ei futura, & poterit hoc probari ex fundamentis ſupra poſitis. ſ. ꝙ eſſe Dei eſt totum ſimul: ſed formatio Adæ fuit aliqñ pręſens Deo, ergo ſi non eſſet præſens ſemper Deo, non eſſet ſimul totum Dei eſſe: ſed efficeretur ei pręteritum, ex futurum, quæ non dicunt ſimultatẽ, ergo ſicut ſemel formatio Adę fuit Deo pręſens, ita erit ei ſemper pręſens. Ita patet, ꝙ dies iudicij non ſit futura Deo, quia id quod alicui eſt futurum, eſt in potentia ad hoc, ꝙ ſit illi pręſens: ſed in Deo non eſt potentialitas vlla, ſed purus actus, ergo nihil eſt Deo futurum quod ei poſtea efficiatur pręſens. vel ſi dixerimus, ꝙ aliquid eſt futurum Deo, & tñ non eſt in potentia ad illud: dabitur ꝙ illud nunꝗ efficiatur ei præſens, nec poſſit eſſe pręſens, & tñ falſum eſt, quia cum duratio Dei nunꝗ deſinat quęcunq; fuerint, neceſſe eſt, ꝙ aliqñ ſint ei præſentia. Dabitur ergo potẽtialitas in Deo ad aliquid hoc modo: ſed falſum eſt, ergo nõ eſt dies iudicij nunc futurus Deo ſed pręſens. Item patet hoc magis ex fundamẽto naturę, ſcilicet quandocunque ego habeo iſtud pręſens ſecundũ quod Sortes eſt mi-

F hi præſens erit Sortes mihi pręſens, ſed Deus habet ſemper illud pręſens, ſm quod dies iudicij eſt ſibi preſens: ergo illa eſt ſibi præſens. Maior patet. quia ſi cñ ego habeo pręſens ſm quod Sortes eſt mihi pręſens, poſſet Sortes non eſſe pręſens: poſſet nõ eſſe præſens dum eſt præſens: ſed hoc includit ꝯdictionem, quia omne quod eſt, dum eſt, neceſſe eſt eſſe. Et patet quia vnicum præſens eſt ſm quod Sortes eſt mihi pręſens. Si aũt dicatur, ꝙ in illo poteſt non eſſe pręſens ſequitur ꝙ poterit eſſe non pręſens, dum eſt pręſens. Minor patet quia dies iudicij aliqñ erit pręſens Deo, ſ. qñ ipſa erit, & illud pręſens in quo Deus tunc erit eſt id qđ nunc habet, & ſemper: nam non mutatur in eo præteritum pręſens, & futurum, ſed ſemper eſt eadẽ duratio tota ſimul, & pręſens, vt ſupra declaratum eſt:

G ergo non erit dies iudicij Deo futura. Item patet ꝙ omnia ſimul ſint Deo pręſentia: nã aliquid eſt Deo pręſens: ergo omnia ſunt Deo pręſentia. Antecedens patet, quia id quod nũc eſt, nemo negat eſſe pręſens Deo. Conſequentia probatur quia omnia entia, ſiue præterita, ſiue futura, ſiue præſentia referunt ad Deum ſm eandem ſimplicem durationem: ergo aut omnia ſunt pręſentia Deo per pręſentialitatẽ ad durationem illam, vel omnia ſunt futura, vel omnia pręterita: ſed aliqua ſunt præſentia ſm illam durationem Dei, quia de illis, quæ nunc ſunt dicimus, quòd ſunt præſentia, & referuntur ad Deum ſm illam durationem: ergo de omnibus, quæ ſm durationẽ eandem referuntur ad Deum, dicemus ꝙ ſunt pręſentia: nam idem nõ eſt principium diuerſorum, ſ. ſi aliquis

H ſm albedinem dicitur albus, non poterit alius ſm albedinem dici niger: ergo cum in Deo idem nunc ſemper ſit ſecundum quod omnia, quæ comparãtur ad Deum, referuntur, neceſſe eſt omnia illa eſſe præſentia, aut omnia futura, aut omnia pręterita: ſed quędam illorum ſic comparatorum dicuntur verè præſentia Deo, ergo omnia. Item pręteritum futurum pręſens dicũt diuerſas partes durationis, quia non poteſt aliqua res ſm eandem durationem eſſe pręſens pręterita, & futura: ſed omnes res, quę ſm conditionem temporis pręſentes præteritæ aut futurę ſunt, ad Deum ſm idem nunc Dei referuntur: ergo comparatę res ad Deum non ſunt ei quædã præſentes, quædã præteritę, & alię futurę, ſed neceſſe eſt omnes pręſentes eſſe, & ſimul præſentes. Et hoc eſt quod ſupra

I ſentes eſſe, & ſimul præſentes. Et hoc eſt quod ſupra dicebatur: nam ꝙ omnes res præſentes Deo ſint, ſi non referuntur ad idem pręſens facile eſt; cum etiã cęlo omnia pręſentia ſunt quamquã nõ habeat æternitatem, & totum eſſe ſimul, ſed quędam ſunt ei pręſentia nũc, alia vero poſt, & ſic in diuerſis temporib⁹: Deo tamen ſunt ſimul omnia: quia ſm eandem durationem & inſtans Dei præſentia ſunt ei omnia. Nã eſſe Dei totum eſt ſimul, vt ſupra declaratum eſt. Ex Quæſt. 17.
quo etiam ſequitur ꝙ eſſe Dei eſt inſtans ſolum & indiuiſibile: nam ſi haberet partes durationis non eſſet totum ſimul. Nihil enim totũ ſimul eſt, niſi in-

K ſtans, & quodlibet indiuiſibile, & tunc quodcunque pręſens eſt Deo, neceſſe eſt, vt ſm illud idem vnicum & indiuiſibile inſtãs præſens ſit: ſed illud habet ſimultatem pp carere partibus, ergo quęcunquę Deo pręſentia ſunt ſm inſtans ſunt, ſicut quęcũque mihi pręſentia ſunt ſm inſtans, quod nũc eſt, dñr mihi ſimul pręſentia: inſtans aũt ęternitatis, in quo eſt tota duratio diuina, ita eſt ſimplex, ſicut inſtãs, quod eſt nũc & ſi ſimplicius aliquid dici poteſt.

An ſequatur ex hoc ꝙ res ſunt præſentes Deo ꝙ ſint ſimul. Quæſt. XXI.

SED contra hoc aliquis arguet dicens, ꝙ ſi omnia Deo ſimul pręſentia ſunt, ergo omnia ſimul ſunt, quia

qnia non eſt hic aliqua determinatio diminuens, vel
diſtrahens. Sed non ſunt oĩa ſimul, quia nunc non eſt
formatio Adæ, nec dies iudicij. Rñdetur, ꝙ non valet
iſta conſequentia, ſ. oĩa ſunt ſimul præſentia Deo: er-
go omnia ſunt ſimul pręſentia, quia variatur ſupposi-
tio propter varium modum conſupponendi illius ad-
uerbij ſimul. Nam cum ponitur iſte datiuus Deo acci
pitur pro pręſentialitate, quam res habẽt ad Deum, &
in illa præſentialitate ſunt ſimul, quia vna non eſt prę-
ſens prius, quàm alia, quia illa duratio Dei, ſecundum
quam res ſunt ei pręſentes, eſt ĩdiuiſibilis, & nõ habet
prioritatem, & poſterioritatem, qđ pertinet diuiſibili
vel multiplici, ideo qũocunque ſe habeant, ſimultan-
tem reſpectu Dei habent. Non tñ habent ſimultatem
inter ſe, quia habere ſimultatem inter ſe eſt habere ſi-
multatem in tpe, quod menſurat eas. nam non men-
ſurantur illo nunc diuino, quod ſoli Deo cõuenit. ſed
tpa menſurantia nõ ſunt ſimul, quia alia pars tpis cor-
rñdet formationi Adæ, & alia aduentui ad iudicãdum
ſęculum: cum autem dr̃ ergo oĩa ſunt ſimul pręſen-
tia, vel oĩa ſunt ſimul, accipitur ſimultas pro ſimultate
inter ſeipſas. & hoc falſum eſt, quia non ſunt omnia in
eodem tempore quamquam ſint in eodem inſtanti ę-
ternitatis, vel vt proprius dicatur ſunt oĩa præſentia
inſtanti ęternitatis. Item dicendum eſt, ꝙ non eſt vna
res prius Deo pręſens q̃ alia, ſ. ꝙ nõ eſt formatio Adę,

Deo non eſt vna res prius pñs quã alia.

& creatio rerũ prius Deo pñs q̃ aduẽtus Antichriſti,
vel dies iudicij. Et patet hoc ex prędictis, ſ. ꝙ oĩa ſunt ſi
mul pręſentia Deo, ſi tñ aliquid eſſet prius pſens Deo,
q̃ aliud non eſſet ſimul in præſentialitate, quia prius,
& poſterius opponũtur ſimultati: formatio autem ſę-
culi, & aduentus ad iudicandum ex prędictis Deo prę
ſentia ſunt ſimul, ergo non eſt prius Deo præſens for-
matio ſęculi, quàm aduentus ad iudicandum. Item in
eodem & indiuiſibili non eſt aliquod prius, & poſte-
rius, ſed omnimoda ſimultas, quęcunq; tñ Deo præ-
ſentia ſunt ſm idem præſentia ſunt, quia vnicum præ-
ſens Deus habet, quod eſt inſtans ęternitatis, ergo nõ
eſt aliquid prius altero Deo præſens, alioquin darẽtur
plura præſentia in Deo, quod eſt falſum. Sed aliquis ar
guet contra, quia creatio mundi, & formatio Adæ, qñ
ſunt, Deo præſentes ſunt, & aduentus ad iudicandum
atque perſecutio Antichriſti, qñ ſunt Deo præſentia
ſunt, & formatio Adæ, & creatio ſęculi prius ſunt quã
aduentus ad iudicandum, & perſecutio Antichriſti,
ergo prius Deo pręſentia ſunt. Rñdendum eſt non va
lere conſequentiam, quia mutatur ſuppoſitio: nam in
antecedente ponitur præſentialitas, & ſimultas pro p̃-
ſentialitate, & ſimultate, quam inter ſe, & ſm naturã
ſuam habent, in conſequẽte autem ponitur ꝓ ſimul-
tate, quam habẽt ad Deum, & præſentialitate, ſed iſta
nimis differunt, quia pręſentialitas ad Deum eſt præ-
ſentialitas in ęternitate, & præſentialitas rerum inter
ſe eſt ſm inſtantiam tpis, & partes, & diuerſa prædica-
mus de his: nam dicimus, ꝙ omnes res ſunt pręſentes
Deo, & tñ non concedimus ſimpliciter omnes res eſ-
ſe ſimul, debet autẽ ſimultas iſta accipi neceſſario ſm
Deum, & non ſm res cum dicimus omnia ſunt ſimul
Deo, vel ſimul pręſentia Deo. Sicut cũ dico Sortem,
& Platonem eſſe mihi pręſentes, neceſſe eſt, ꝙ referã-
tur ad præſens meum, ſ. ꝙ pręſens cuiuslibet illorum
ſit pręſens præſenti meo: nam ſi accipiatur ſecundum
pręſentia ſua, & non ſm præſens meum, non compa-
rabũtur ad me in ratione ſimultatis, vel prioritatis, aut
poſterioritatis, ſed inter ſeipſos. Eodem modo cum di
cim⁹ omnia eſſe ſimul Deo, aut ſimul pręſentia Deo,
neceſſe eſt accipi ſimultatem pro ſimultate, quæ eſt ĩ
præſentialitate Dei, & non in pręſentialitate earũ ad-
inuicem, quia tunc compararent̃ ad ſe inuicem, & nõ
ad Deum. Et tunc rñdetur ad formam argum. ſ. crea-

A tio mundi, & formatio Adæ qñ ſunt, Deo pñtes ſunt
verum eſt, & ſic eſt de aduẽtu ad iudicandum, & per-
ſecutiõe Antichriſti, & tñ idem pręſens Dei eſt, quod
eſt dum fuit creatio orbis, & formatio Adę cui iſta p̃-
ſentia ſunt. & illud idem præſens eſt Dei cũ Antichri-
ſtus eſt, & dies iudicij cui hęc præſentia ſunt: nã licet
pręſentia rerum iſtarum abſolutè diuerſa ſint tñ idem
præſens Dei eſt, in quo oẽs hę conferuntur. Et cum dr̃
in minori, ꝙ formatio Adæ eſt ante aduentum ad iu-
dicandum, concedendum eſt ſm præſentiam rerum
abſolutè: & tñ nõ eſt prius ſm pręſens ęternitatis, cui
comparantur, ideo non ſequitur ergo formatio Adæ
prius eſt Deo pręſens quàm aduentus ad iudicãdum,
quia ibi ſupponitur pro præſenti ęternitatis, & ſimulta
B te. Item nõ ſolum omnia ſunt Deo ſimul, ſed oĩa ſunt
ſemper Deo ſimul, ita ꝙ nullum eſt ens, quod non ſit
Deo ſemper præſens, vtpote formatio Adæ, & cruci-
fixio Chriſti, & dies iudicij. Quod patet, quia aliquid

Non ſolũ oĩa ſunt Deo ſimul ſed oĩa ſũt ſemp Deo ſimul.

dr̃ alteri ſemper præſens, quod in toto tpe eſt in quo il
lud eſt, vt ſi aliquid ſit ab inſtanti natiuitatis meę vſq;
ad inſtans deſunctionis meę dr̃ mihi ſemper præſens,
quia eſt præſens oĩ præſenti meo, ego autem non ha-
beo plura præſentia q̃ quę clauduntur inter inſtãs na-
tiuitatis, & inſtãs mortis, ita eſt de Deo, quia ſi aliquid
eſt ĩ tota duratione Dei, & in omnibus partibus eius,
ſiquas habet, illud dr̃ eſſe præſens Deo ſemper, vel ſp
qñ eſt, ſed de quacunque re, ſiue pręterita, ſiue ſutura
ſic eſt, ꝙ ipſa eſt pręſens toti durationi Dei, ergo eſt ſp
C pręſens Deo. Patet antecedens, quia tota duratio Dei
eſt ipſa ęternitas, vltra hanc enim nihil hẽt, ſed q̃libet
res eſt in tota ęternitate, ergo eſt in tota duratione
Dei. Patet hoc, quia quęlibet res qñ eſt, præſens Deo
eſt, cum nunc ſit Deus, & oẽs res pręſentes nobis ſunt
nunc, ergo pręſentes ſunt Deo. Et tunc quæritur, an
ſunt pręſentes ei per totam durationem ſuam, vel per
aliquam partem ſuę durationis, vel per aliquod indiui
ſibile ſuę durationis: quod non ſit totũ nec pars, ſicut
in tpe aſſignamus inſtans, quod non eſt totum tẽpus,
nec pars tpis, ſed aliquid tpe. quocunq; iſtorum mo-
dorum habetur intentum. Si primo modo dicatur, ꝙ
res, quę ſunt præſentes Deo, nunc ſint præſentes ſm
oẽm durationem ſuam, ergo ſunt ſemper pręſentes
D Deo, quia vltra totam durationem ſuam Deus nihil
habet, in quo poſſint eſſe aliqua ſibi pręſentia, vel fu-
tura. Si autem dicatur, ꝙ quæ nunc ſunt, ſint Deo præ
ſentia ſm partem durationis ſuæ, & nõ ſm totam, da-
bitur ꝙ duratio Dei, & eſſe ſuum nõ ſit totum ſimul,
quia hẽt partes, nam ſi partes hẽt, & vna nõ eſt alia, ne
ceſſario ponitur ſucceſſio in duratione, ſupra tñ proba
tum eſt eſſe Dei eſſe totum ſimul, ergo non ſunt ei p̃-
ſentia ſm partem quandam durationis ſuæ. Non põt
ẽt poni tertium, ſ. ꝙ ſint ei præſentia ſm quoddam in-
diuiſibile, quod eſt in ſua duratione, & non eſt tota du
ratio, nec pars, ſicut inſtans in tpe, nã hoc modo opor
teret poni durationem Dei aliquid diuiſibile, quod ha
beret partes, & illarum partium copulatiua eſſent illa
indiuiſibilia, ſicut puncta ponuntur indiuiſibilia con-
E tinuantia lineam, & inſtantia ponũtur indiuiſibilia cõ
tinuantia tpis partes, ſed non cõcedimus durationem
Dei eſſe diuiſibilem cum ſit tota ſimul: ergo non poſ-
ſunt aſſignari in ea aliqua indiuiſibilia, quę non ſint to
ta ipſa duratio Dei: neceſſe eſt igitur, ꝙ omne, quod
eſt ſiue præteritum, ſiue ſuturum, aut præſens ſemper
Deo pręſens ſit, ideſt quandocunque Deus eſt.

[Tertia concluſio ſuperior impugnatur. Quæſt. XXII.

SED contra hoc arguetur, quia formatio Adę fuit
Deo pręſens, quando erat, & nunc nõ eſt pręſens
quia non eſt, ergo non erit ſemper pręſens, idẽtidem
aduen-

aduentus Antichriſti non eſt nec præſens Deo, nec fuit vnquam, ſed aliquando erit: ergo non eſt præſens ſemper Deo, & ſic eſt de omnibus entibus, ergo nulla res eſt ſemper præſens.

Reſpondendum eſt, quòd eſſe rerum habet aliam menſuram durationis, quàm eſſe Dei, quia eſſe Dei habet pro menſura ipſam æternitatem, quæ eſt tota ſimul & indiuiſibilis: res autem creatæ habent alias menſuras, ſcilicet quæ non ſunt totæ ſimul, ſed iſtæ differunt, quia rerum quædam non habent totum ſimul, quia acquirunt partem eſſendi per tranſmutationem quandam, ſicut eſſe album, eſſe nigrum eſſe magnum, & paruum ſunt partes ipſius eſſe hominis, vt ſupra declaratum eſt, & tamen iſta motu acquiruntur, ſiue largè, ſiue propriè dicto. In omnibus huiuſmodi rebus aſſignatur menſura, quę eſt tp̃s, cũ tp̃s ſit menſura motus, & paſſio fundata in illo, vt patet. 4. Phyſic. Aliæ ſunt res, quæ non habent totum eſſe ſimul, ſed acquirunt ſucceſſionem quãdam: non eſt tamen motus aliquis in hac ſucceſſione, quia nõ ſunt entia corporalia ſuſceptiua motus, aut tranſmutationis largè dictæ, & in his eſt menſura, quæ vocatur æuum, & huiuſmodi ſunt ſubſtantiæ angelicæ. In re autem nulla poteſt eſſe æternitas pręter Deum, cum nulla habeat totum ſuum eſſe ſimul, ſiue ſit tranſmutabilis, ſiue non. In Deo autem non poteſt poni tempus tanquam menſura, nec æuum, quia non acquirit eſſe ſuum per partes cum tranſmutatiune quadam, ſicut eſt in re temporali. Nec habet ęuum, quia non acquirit eſſe in partes per ſucceſſionem, ſine motu, cum nullus modus partibilitatis in eo ſit. Ex hoc ſequitur, quòd quando comparantur res ad Deum, ita vt dicantur eſſe præſentes ei, vel ſimul cum ipſo: neceſſario accipitur ſimultas pro ſimultatę, & pręſentialitate, quę eſt in ęternitate, quia nihil comparari poteſt alteri, niſi ſecundum id, quod eſt in illo cui comparatur: nam non poteſt comparari homo lapidi ſecundum ſapientiam, vel prudentiam, quia in lapide nil horum eſt. In Deo autem temporis & ęui nihil eſt, ergo cum comparantur res ei ſecundum pręſentialitatem, & ſimultatem neceſſario comparantur ſecundum eſſe ęternitatis.

An res creatę poſſint cõparari Deo in æternitate cũ cõparatio fieri debeat in uniuoco 7. Phy.

Sed obijciet aliquis tunc, quòd non poterunt comparari res creatę Deo, ita vt dicatur, quòd ſunt ei pręſentes, vel ſimul, quia in rebus, quę comparantur debet eſſe aliquid vnum participatum ſm quod comparentur: ſed Deus habet ęternitatem, & quidquid comparatur ei debet comparari ſm conditionem ęternitatis, ſiue in ſimultate, ſiue in præſentialitate. In rebus aũt creatis nihil eſt de ęternitate, ſed de tp̃e, & ęuo: ergo nõ ſunt ei comparabiles, & ꝯñter non dicetur, qͣ ſunt ei pñtes, vel ſimul. Rñdendum verum eſſe non cõparari res ad Deũ, niſi ſm id quod eſt in Deo. ſ. ſm ęternitatem vel ꝯditiones ęternitatis, & oportet ꝙ ẽt ſint iſtę in rebus, & ſic eſt, qͣ licet in rebus creatis nõ ſit ęternitas tñ ſunt cõditiones potiſſimũ ęternitatis. Et non eſt hoc ſm tp̃s, vel ęuum, quę ſunt mẽſurę earum, ſed ſm aliquid qđ aſſignatur in his. ſ. ſm inſtans qđ aſſignatur in tp̃e, & ęuo, & illud eſt ſubſtantia tp̃is iuxta Ariſt. 4. Phyſ. Qđ non intelligitur de inſtãtibus, quę nos ponimus ad diuidendũ tp̃a, & continuandũ, & aſſignamus quocunq; volumus. Sed illud vnicum eſt correſpondens ſubſtãtię rei, quæ eſt tota ſimul: tñ non hẽt eſſe ſimul totũ: ideo oportuit, ꝙ illud inſtãs flueret ad menſurandũ totum eſſe, & ſic cauſatur tp̃s ex inſtanti. Et iſta eſt veriſſima ſnĩa Ariſt. in parte illa. ſ. ꝙ inſtans eſt ſubſtãtia tp̃is. i. nihil eſt in toto tp̃e, niſi inſtans fluens, & iſtud vnicum eſt in qualibet re naturali, aut in toto motu: nam ſi hm̃oi eſſent plura inſtantia, neceſſę erat, vt eſſent plura tp̃a ſimul, vel tp̃a

F eſſe diſcõtinua: de quibus q̃q̃ altiſſima ſpeculatio ſit omittatur ad pręſens. Aſſignatur ergo in tempore, & in ęuo inſtans: & iſtud eſt ſimile ęternitati: nam æternitas eſt indiuiſibilis, ita & inſtãs: ęternitas quoque eſt tota ſimul; ita & inſtãs eſt totum ſimul, quia cum indiuiſibile ſit, non habet aliquas partes pręcedentes, & aliquas ſubſequentes. In hoc ergo res temporales poſſunt comparari Deo, ſ. ꝙ ſint ei præſentes, vel ſimul cum habeant indiuiſibile illud, quod ęquatur æternitati: & hoc ſufficit. Multę tñ conditiones ſunt diuerſę ęternitatis, & inſtantis temporis: ſed in hoc non refert de quo infra dicetur. Nũc aũt redeundo ad principalem rñſionem argumenti, dicendum eſt, ꝙ res non poſſunt comparari Deo in duratione, niſi ſm cõditionem ęternitatis: ſi ergo res ſunt ſem-

G per cum durat æternitas dicetur quęlibet res harum eſſe ſemper pręſens Deo, vel qñcunque Deus eſt.

In q. 23. & 28

Redit ad argumẽtũ factum in principio hui' q. 22.

Cum autem arguitur formatio Adæ eſt præſens, qñ eſt, & nunc non eſt: ergo nõ eſt Deo ſemper pręſens: negatur conſequentia, quia ponitur tanquam pars quod non eſt pars: nam nunc, vel cras, aut heri non ſunt tota duratio Dei aut pars durationis Dei: cũ iſtę ſint partes temporis, vel aliquid in tempore: duratio aũt Dei eſt ſola ęternitas, quæ non eſt tempus, nec includẽs tempus, aut partem temporis, aut aliqd quod ſit in tp̃e. Ita non valent ſimiles conſequentiæ: ſi ego fui ſemper pręſens Platoni, ergo ei ſui pręſens cum Alexander pugnabat: nam dici ego fui ſemper pręſens Platoni ſignificat, ꝙ ego ſemper ſui, qñ ipſe ſuit: & nõ fuit aliqua particula durationis ſuæ, in qua

H ego non eſſem. Non tamen ſequitur ergo ego fui ei pręſens qñ pugnabat Alexander; quia tempus illud non erat pars durationis Platonis. Ita de Deo q̃q̃ ſit quælibet res ſemper Deo pręſens, non ſequitur ꝙ ſit nunc, quia nunc non eſt duratio Dei, nec pars durationis, nec aliquid in duratione. Identidem non ſequitur iſta: Res eſt ſemper Deo pręſens, ergo eſt omni tẽpore Deo pręſens. Nam non exponitur ſemper per omne tempus, ſed per omnem durationem, ſed duratio eſt triplex, ſ. æternitas, æuum, & tempus: ideo ſemper ſignificat omne tempus, vel omne æuum, vel totam æternitatem. Ideo cum arguitur ſemper Deo pręſens eſt, ergo in toto tempore. Non valet conſe-

I quentia quia arguitur a ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiuè. Valeret tamen iſta conſequentia: iſta res eſt ſemper, ergo eſt in omni tp̃e: vel ergo eſt nunc: quia licet ſemper poſſit ſignificare totalitatem menſurę cuiuslibet durationis: tñ detinetur ex adiunctione rei, cui conſupponit ad ſtandũ pro duratione, quæ eſt tempus: quia illa ſolum correſpondet illi rei. Itẽ ſicut non valet iſta conſequentia: iſta res eſt ſemper pręſens Deo, ergo eſt pręſens ei nũc & poſtea: & ſic de omnibus partibus temporis de copulato extremo, ita non valet: iſta res eſt ſemper pręſens Deo, ergo eſt ei pręſens nũc, vel antea, vel poſt: & ſic de qualibet parte temporis, cum diſiuncto extremo. Satis

K enim ſtat ad eſſe ſemper Deo pręſens, & tamẽ quòd in nulla parte temporis ſint, quia nec Deus eſt in aliqua parte temporis. Sed aliquis dicet, quòd quãquã non valeat iſta conſequentia, ſcilicet iſta res eſt ſemper pręſens Deo, ergo eſt in omni tempore, quia mutatur ibi ſuppoſitio cum in vna accipiatur pro duratione, quam habet res ſecundum comparationem ad Deum, & in alia pro eſſe, quod habet abſolute: tamen dicet, quòd valebit iſta conſequentia: iſta res eſt ſemper pręſens Deo, ergo eſt in omni tempore præſens Deo: quia vtrobique accipitur præſentialitas ſecundum idem. Reſpondendum eſt non valere conſequentiam, quia etiam mutatur in iſta ſuppoſitio ſicut in pręcedenti: nam licet vtrobiq; accipiatur eadẽ

præſen-

præſentialitas, tamen non accipitur eadem menſura durationis, nam in prima accipitur ſemper pro tota ęternitate: in ſecunda accipitur omni tempore pro tota ſubſtantia temporis.

Sed adhuc arguet aliquis non poſſe hoc ſtare, quia quod ſemper Deo pręſens eſt, qñcunque Deus eſt, illud eſt: ſed Deus eſt nunc, & qñ formatus fuit Adam, & qñ iudicabitur ſæculum: ergo quodcũque eſt Deo ſemper præſens erit nunc, & qñ erat formatio Adæ. & qñ erit dies iudicij, quod non competit cuilibet rei.

Rñdendum eſt, ꝙ menſura Dei eſt ęternitas, & nihil maius, aut min' Deus habet ipſa ęternitate, ſed iſta tota ſimul eſt, & indiuiſibilis: ergo quæcunque res habet eſſe ſaltem per indiuiſibile eſt qñcũque Deus eſt, quia vnum indiuiſibile non eſt maius alio. Et cum dr̃, ꝙ Deus eſt nunc, & qñ formabatur Adam, & in die iudicij, & ſic de cęteris partibus temporis loquẽdo vulgariter. Reſpondetur, ꝙ hoc eſt impropriè dictum, qa Deus non eſt in tempore, nam quod eſt in tp̃e menſuratur tempore, ſicut quod eſt in loco, menſuratur ab eo: duratio autem Dei non menſuratur tp̃e, nec partibus temporis; ergo non propriè dr̃, ꝙ Deus eſt hodie, vel fuit cras, ſicut non dr̃ propriè Deus eſt in iſta domo, vel illa, quia non menſuratur a loco qui eſt iſta domus vel illa, ideo non oportebit, vt ſi quęcũq; res eſt, quandocunque Deus eſt, dicatur eſſe Deus hodie, vel mane aut in tempore formati Adæ.

Deus non propriè dr̃ ꝙ eſt hodie vel fuit cras, aut eſit mane, & qũo ſũt ſane exponendę. q. 53.

An concedi debeat iſta, Deus eſt in iſto inſtanti noſtro, & quomodo debet exponi ad hoc, quòd vera ſit.
Quæſt. XXIII.

SED adhuc fortius arguetur: Deus eſt nunc: Iſta vr̃ eſſe propria locutio, quia Deus propriè eſt in ęternitate, & ęternitas eſt tota ſimul, & indiuiſibilis, & ſic inſtans noſtrum quod ſignamus in tempore, ergo Deus erit in illo inſtanti, ſicut eſt in æternitate, nam & ſic ſupra dicebatur, ſ. ꝙ nos non poteramus Deo comparari in duratione per aliquod temporis, vel æuum aut conditionẽ ęui, vel temporis, ſed comparamur Deo in ſimultate per inſtans, & in eo ſumus pręſentes illi, ergo Deus erit in inſtanti noſtro ꝓpriè loquendo. Et hoc dato arguetur, quodcunque eſt ſemꝑ Deo pręſens: eſt quãdocunq; Deus eſt, ſed Deus eſt in iſto inſtanti temporis; ergo & res, quę illi ſemꝑ pręſens eſt, ſed non dicetur hoc de ſingulis, ergo nec erit verum, ꝙ quęlibet res ſit ſꝑ Deo pręſens. Rñdendum eſt quamlibet rem eſſe Deo ſemper pręſentem, vt ſ. dictum eſt. Et cum dr̃, quod ergo eſt qñcunque Deus eſt &c. conceditur. Sed cum dr̃, ꝙ Deus eſt qñ fuit creatio mundi, & qñ erit dies iudicij: rñdendum eſt, ſi attenderetur proprietas locutionum, propoſitiones iſtas eſſe falſas, ſed conceduntur ex modo cõi loquendi per abuſum terminorum, ideo aliqui ſubtilius his vti volunt, & dicũt eſſe ſenſum, ꝙ Deus eſt hodie, vel mane, vel in toto tp̃e, ideſt Deus eſt, qñ eſt hodie, vel qñ eſt mane, vel qñ eſt totum tp̃s, licet nõ ſit in toto tp̃e. Iſti faciunt iſtam expoſitionẽ innitentes habitudini importatę per iſtam propoſitionem, in qua ſignificat menſurã, ſ. Deus eſt in toto tp̃e, i. in ipſo tanq̃ in menſura ſuę durationis, qđ inconueniens eſt. Cum vero dicunt Deus eſt, qñ totum tempus eſt, non credunt ſignari mẽſuram aliquam. Sed iſte modus exponendi non tollit inconueniens: nam cũ dicimus Deus eſt, quãdo totum tempus eſt, damus Deo aliquod qñ, in quo ſit. Etiam hoc inconueniens eſt, quia qñ ad tp̃s pertinet, nec poteſt quiſquam euitare, poni Deum in tempore, ſi dicat ꝙ Deus eſt, qñ tempus eſt, nam ſicut cum dicimus Deus eſt hodie dicimus eum eſſe in tẽpore, ita cum dicimus eum eſſe, quando tempus eſt

Vide q. 53.

A aſſignamus ei aliquod qñ, quod rñdeat tp̃i. Non debet ergo cõcedi propoſitio aliqua de Deo in hoc ſenſu, ſed per negationem exponẽdæ ſunt, ſ. Deus eſt hodie, ideſt non deſinit hodie eſſe, vel nõ deficit, & Deus eſt in toto tp̃e, ideſt in nulla parte tp̃is Deus eſſe deſinit, & iſtę, & ſimiles ſunt veræ per negationem, quæ non importat mẽſuram, tñ quocunq; modo affirmatiue exponantur falſę ſunt. De nunc autem, ſiue inſtãti dicendum eſt, ꝙ etiam non eſt concedendum Deũ eſſe in inſtanti noſtro, quia ſicut non correſpondet ei tempus, ita nec aliquid, quod ſit in tempore, inſtantia autem in tempore aſſignantur. Et cum dicitur, ꝙ duratio per inſtãs eſt indiuiſibilis, & eſt tota ſimul, quod competit durationi ęternitatis. Reſpondendum eſt
B adhuc non ſufficere hoc ad hoc, ꝙ Deus in inſtãti ſit, quia inſtans ęternitatis licet indiuiſibile ſit, & totũ ſimul, tamen non habet poſitionem in tempore, ſicut inſtans temporis, quia inſtans aſſignatum in tempore habet ibi poſitionem, vtpote inſtãs diſtinctiuum duarum horarum: illud enim ita eſt poſt primam illarũ, ꝙ non eſt ante illam, aut aliquam partem eius, & ita eſt ante ſecundam horam, ꝙ non eſt poſt illam, aut poſt aliquam partem eius, inſtans autem ęternitatis nõ habet poſitionem in aliquo tempore, ideo nec eſt poſt aliquod tempus, nec ante illud. Et ex hoc ſequuntur proprietates multæ, differentes. Eſt autem vna, quæ ſatis nobis eſt, ſ. ꝙ ſi aliquid eſt in iſto inſtanti temporis copulatiuo, & diuiſiuo duarum horarum, neceſſe eſt,
C ꝙ aliquid ſit ante illud habẽs durationem. & aliquid poſt illud duret, quod patet, quia iſtud inſtans habet poſitionem in tempore, ita ꝙ eſt poſt horam præcedentem, & poſt quamlibet partem eius, & eſt ante horam ſequẽtem, & ante quamlibet eius partem. in hora tamen præcedente aliquid neceſſario fuit, & in hora ſequenti ſi erit aliquid neceſſario erit, quia non poteſt eſſe tempus, ſine re temporali. Sicut eſt de pũcto, quem Ariſt. dicit habere poſitionem in linea: nam q̃quam nullam habeat magnitudinem, determinat tamen ſibi certam habitudinem ſitus, quia eſt ante talẽ, & talem partem, & eſt poſt talem, & talem, cum copulent, & diſtinguant partes magnitudinis. Quæ autem ſunt in inſtanti ęternitatis nihil ante illã eſſe po-
D teſt, & nihil poſt illam, quia illud inſtans non habet poſitionem aliquam in duratione tp̃ali, vel quacũq; alia extenſiua, ſicut inſtans tp̃is, ideo nec erit aliquid ante illud, quia non habet poſitionem poſt aliquam partẽ durationis, ſicut inſtans, quod nunc eſt habet poſitionem ante ſequentem horam, ideo inſtans ęternitatis non eſt ante aliqđ, nec eſt aliquid poſt illud, quia tunc neceſſe eſſet habere poſitionem in duratione aliqua ſucceſſiua illud inſtans. Quamquam ergo inſtãs ęternitatis ſit aliquid habens, vt inſtans noſtrum, tamen non eſt penitus, vt illud, ideo de Deo, qui conuenienter eſt in inſtanti ęternitatis, non conuenienter conceditur, quòd ſit in noſtro inſtanti, ſed cum dicitur, quòd Deus eſt nunc, ideſt in iſto noſtro nunc, eſt exponendum negatiuè, ſicut de partibus temporis, ſci-
E licet Deus eſt nunc, ideſt nõ deficit eſſe in iſto noſtro inſtanti.

Dr̃ æ inter inſtãs ęternitatis, & inſtans temporis. de quo. q. 28.

Sed aliquis dicet, quòd ſi negatur iſta propoſitio Deus eſt in iſto inſtanti noſtro, ideo negatur, quia videtur ſolum attribui duratio, quæ eſt nunc, & non duratio aliqua pręcedens, nec ſubſequens cum diſtinguamus inſtantia a partibus temporis, quæ copulãt, & diuidunt, ſicut diſtinguimus puncta a partibus magnitudinum, in quibus habent poſitionem, ſi tamen ſub iſto ſenſu intelligatur, ſ. quòd Deus eſt nunc, quia eſſe totum Dei eſt, & eſt totum ſimul, & indiuiſibile: & tamen non propter hoc eſt tollendum, quin ſemper ante fuerit, & ſemper poſtea futurum ſit: videbi-

tur

tur concedẽda propoſitio. Dicendũ eſt, ꝙ etiã iſto modo non eſt concedenda: nam tunc cum Deus in iſto inſtanti noſtro ſit, quæritur an ſit totum eſſe Dei in hoc inſtanti, aut pars: ſi dicas ꝙ totum, cum ante iſtud inſtans neceſſario præceſſerit tempus, quod ponimus iſtud inſtans copulatiuum horarum, neceſſe eſt, ꝙ aliquid ante totam Dei durationem fuerit, & ꝙ aliquid poſt totam Dei durationem, & ſicut iſtud inſtans verè poſt aliquid eſt, & ante aliquid. Sed hoc non eſt cõcedendum. Sic patet de entibus, quæ ſolo inſtanti tẽporali menſurãtur, vt generationes & corruptiones: quia ſi nunc ſit generatio aut corruptio, verum eſt, ꝙ iſta generatio ſit poſt totum tempus prætéritũ, & ante totum tempus futurum, quia nihil cõpetit illi generationi pro menſura niſi inſtans. Ita de Deo neceſſario erit, cui competit indiuiſibile pro mẽſura: ideo ſi demus ei indiuiſibile, quod eſt in tempore: neceſſario aliquid ante eum fuerit & aliquid poſt eum. Nec valet, ſi aliquis dicat, ꝙ hoc ſequeretur, ſi eſſe Dei totum eſſet in hoc inſtãti, ſicut generatio, & corruptio, quę nunc fiunt, in ſolo hoc inſtanti ſunt: ideo aliqd ante eas neceſſario ponitur, & aliquid poſt: Deus tamen quamquam totum eſſe ſuum habet in hoc inſtanti, cum ſit totum ſimul, tamen ante hoc etiam habuit eſſe, & ſic non ſequitur quod inferebatur.

Reſpondendum eſt, ꝙ adhuc non tollitur ſic incõueniens: nam licet Deus habuerit ſemper eſſe & habiturus ſit, cum conceſſerimus in iſto inſtanti tempo ris eum eſſe, & quòd in iſto totum eſſe ſuum habet, & nulla pars eſſendi eius eſt ante iſtud inſtãs, nec poſt iſtud inſtans cum ſit totum ſimul: neceſſe eſt, vt ea, quæ ſunt extra iſtud inſtãs, & præcedũt iſtud realiter ſint extra durationem Dei, quæ tota eſt in illo inſtãti. Ideo licet ponamus durationem Dei indeficientem: tamen neceſſe erit hoc modo, vt aliquid ponatur ante illam totam, quod eſt inconueniens. Si aũt dicat, ꝙ in iſto nũc tpis eſt aliqua pars durationis, vel eſſe Dei eſt duplex incõueniẽs. Primũ eſt, ꝙ ponitur eſſe Dei
Quæſt. 17. partibile, & conſequenter non totum ſimul, quia ſupra probatum eſt è contrario. Secundum inconueniens eſt, quòd aliquid ſit ante quandam partem durationis Dei, & aliquid poſt illam, quod eodem modo inconueniens eſt. Nam quodlibet in Deo pertinens ad eſſentialia eſt Deus, ergo quælibet pars eſſe Dei eſt Deus, dato ꝙ haberet partes, ſed ante Deum nihil eſſe conceditur, ergo ante partem durationis eius nihil quoque erit, ideo non poterit dici propriè, quòd Deus ſit in inſtanti noſtro ſub quocũque ſenſu velimus eam exponere.

Item non poteſt concedi Deum eſſe in inſtanti noſtro, quia tunc aut illud inſtans eſſet fluens, aut manens, ſed neutro modo poteſt ſtare, ergo Deus non eſt in inſtanti noſtro proprie loquendo.

De natura inſtantis & temporis & cauſatione eius, & de inſtantibus copulantibus & terminantibus, & quod eorum menſurat. Quæſt. XXIIII.

PRo quo ſciendum quoddam eſſe inſtans quod correſpondet ſubſtantiæ, vel eſſentiæ rei: nã permanẽtia habent totum ſuum eſſe ſimul, ſcilicet totam eſſentiam, vt ſupra declaratũ eſt, & non eſſe, & ſic ſunt tota in quolibet inſtanti: nã poſtquam homo eſt homo in quolibet inſtanti aſſignato eſt perfecte homo. Et hoc eſt ad ſimul tatem ſubſtantiæ vel eſſentiæ, ſed ad ſimultatem eſſendi nequaquam. Et ob hoc, quia quælibet res harum ex aliqua parte eſt manens ex aliqua fluens, correſpondet ſibi duplex mẽſura, ſcilicet inſtãs ex ea parte, qua permaneret & tps ex ea parte, qua fluit: & quia ſubſtãtia, ſ. hõ vel lapis ſunt ſubiecta tranſmutationi, &

F ſucceſſioni: & tamẽ iſti ſubſtãtię, quæ eſt lapis vel homo quantũ ad eſſe lapidem, vel hoiem corrñdet totũ eſſe ſimul: ideo neceſſe eſt ꝙ corrñdeat illi inſtãs, qd non dicit in ſe fluxum. Nec põt lapis iſte, vel hõ menſurari tpe quantum ad eſſe hoiem, vel lapidem: quia eſſe hoiem ſimul eſt tẽpus, tñ nõ habet partes ſimul, ideo menſurare non põt niſi ea, quæ non habent partes eſſendi ſimul: homini ergo & lapidi alia menſura dabitur, & iſta eſt inſtans. Et quia homo ſemper eſt homo dum durat, & lapis & cętera, oportet poni ſemper inſtans menſurans realiter & non per imaginationem, ſicut eſt de punctis, quæ ponuntur continuantia lineam, quia illa non ſunt realiter: & ſicut inſtantia, quę ponuntur copulatiua, & diuiſiua partium temporis, quia iſta non ſunt, ſed ſicut puncta termi-
G nantia lineam, quæ realiter ſunt. Et ob hoc vocatur inſtans ſiue nunc ſubſtantia temporis, iuxta Ariſt. 4. Phyſic. quia ſemper quandiu res temporales durant eſt vnum inſtans realiter exiſtens, & mẽſurans: & nihil habent vltra iſtud inſtans, quod eſt eſſe ſubſtantia temporis, id eſt totum eſſe temporis. Rurſus autem præter hoc quod eſt lapidem eſſe lapidem, & hominem eſſe hominem, quæ ſunt tota ſimul: adhuc homo eſt albus vel niger, calidus, vel frigidus & ſic de cæteris. & iſta ſunt eſſe hominis: quia prędicamus ea de homine dicentes hoiem eſſe album, vel nigrum: & iſtę dicuntur partes eſſe hoĩs: quia non habet hõ aliquid iſtorum ſimul, ſ. eſſe album, vel nigrũ, doctũ, vel fęlicem: nec omnia habet ſimul, ſed ſucceſſiuè acquirit hęc & partes cuiuslibet horum. Ad recipien-
H dum autem hęc motus vel trãſitus ſit in ipſa ſubſtantia vel eſſentia, quę ſecundum ſe erat tota ſimul, ſcilicet, quòd homo tranſit ab vna parte, vel gradu albedinis in alterum, & ab eſſe album trãſit in eſſe nigrũ: ideo quod ſimul eſt, tranſit: & quia ipſe homo menſuratur ſemper inſtanti tanquam adæquata menſura, ad eſſe hominem neceſſe eſt vt cum homo tranſeat: ipſum quoque inſtans quod eſt menſura eius, & accidens tranſeat cum ipſo: ſicut ſi homo mouetur albedo quoque, quæ in ipſo eſt mouetur, vel tranſit: quia non poteſt dimittere ſubiectum. Et patet magis cõforme exemplum, ſ. ſi moueatur linea aliqua, neceſſe eſt vt puncta, quæ ſunt in ea, moueantur; non quidẽ
I tanquam eis competat motus, ſed quia ſunt in eo qd mouetur. Ita cum homo tranſeat ab albo in nigrũ, & continuè in acquiſitione partium eſſendi, tranſibit neceſſario cum ipſo inſtans, quod in ipſo eſt tãquam menſura, cum nunquam ipſum dimittere poſſit: ſicut nec punctus lineam motam, & tũc fluet inſtans. Et ſicut puncta multa coniuncta etiam ſi poſſent eſſe infinita non conſtituerent lineam nec partem lineę, ſed quilibet punctus lineę motę conſtituit lineam; ita erit in inſtanti reſpectu tẽporis. Nam ſi aliqua linea moueatur tranſuerſaliter ſurſum, vel deorſum, aut ad quamcunque poſitionem; ipſa motu ſuo cauſabit ſuperficiem, & quilibet duorum pũctorum eius cau-
K ſabit vnam lineam fluendo: nullam tamen poterat cauſare manendo: ita inſtans menſurans hominem quantum ad eſſe hominem, & generaliter de omnibus permanentibus ſi maneret, non cauſaret aliquid diuiſibile, quia tamen fluit cum ipſo ſubiecto ſuo cauſat tempus, & nihil eſt tempus niſi fluxus inſtantis.

Quo cauſatur tempus ex fluxu inſtantis.

Aliqui autem, & fere communiter omnes ſaltem in cortice literę ſequentes Ariſto. dicunt cauſari tempus fluxu inſtantis. Sed in modo ponendi plurimi decipiuntur: ponũt enim inſtans per ſe fluere ad cauſationem temporis.

Deceptio in ſcholis philoſophię viſitata & fere cõis oium philoſophorũ & theologorũ de cauſatione temporum.

Sed magnus error eſt, nam cum inſtans nõ ſit per ſe, non poterit per ſe fluere, ſed eſt in aliquo tãquam in menſurato: ideo nunquam fluet, niſi ad fluxum illius.

illius. Etiam quia non poterat per ſe inſtans eſſe ſubiectum fluxus: neceſſe eſt igitur, vt ponamus inſtās in aliquo, tanq̄ in ſubiecto, & moueat ſubiectū illud, & ad motū illius fluat inſtans, & fluxus inſtantis erit tp̄s. Eſt namq; modus, vt ſubſtātia, quæ eſt ſubiecta trāſmutationibus his, quantū ad eſſe hoīem, vel lapidē, aut aliquid tale. eſt īmobilis, & indiuiſibilis, ſed quia rurſus accipit eſſe albā, vel eſſe nigrā, fœlicē, & doctā: ex īmobilitate deficit in motū, ita & ipſum inſtās erat mēſura manētis & indiuiſibilis naturæ, & erat totū ſimul, idō ſicut ſubiectū ex immobilitate defecit in motū, ita inſtās ex ſimultate, & pñtario ſtatu defecit in tp̄s p̄teritū, & futurū, ita vt ſicut ſe hēt ſubiectū ad ſubiectū: ita ſe hēat paſſio ad paſſionē: ſubiectū inſtantis eſt res manens, ſubiectū tp̄is & menſuratū eſt motus, ſicut ergo deficit ſubiectū in ſubiectum, ita deficit paſſio in paſſionē. ſ. ſubſtātia, quæ ſm̄ ſe erat tota ſimul defecit in motū, ita inſtās, qđ vnicū, & īdiuiſibile, atq; ſimul eſt, defecit in infinitas partes pñtis tp̄is, & futuri. Et tñ ſicut ſubſtātia manens, vt hō vel lapis, q̄q̄ deficiat in motū: tñ ſemper manet ei ꝓpria ſimplicitas & īmobilitas, qa eſſe hoīem integraliter ſemꝑ eſt ſimul, & nō hēt ſucceſſionē vllā. Ita inſtans q̄q̄ deficiat in tp̄s p̄teritū, & futurū fluendo: ipſum tñ vnicū eſt & indiuiſibile nullā recipiens extenſionē, aut prioritatē, vel poſterioritatē. Sic ēt de pūcto fluente, cū linea mota. Nā licet ipſe motu ſuo lineā cauſet, & tñ in ſe nullam maiorē hēt extēſionē, q̄ ante, quia ſicut motus eſt extra ſubſtantiā puncti, ita fluxus eſt extra naturā inſtantis: hoc tñ mō tp̄s fit, & ſemꝑ eſt, atq; cōtinuū: nam fluit inſtans ad motū ſubiecti ꝑmanētis, qđ mēſurat, & ſubiectū illud ſemꝑ mouetur, qa res naturales nunq̄ ceſſant a motu, cum motus ſit proprietas corporis naturalis, ergo inſtās ſemper fluet: fluxus aūt nō deſinens cauſat cōtinuitatē tp̄is, & hoc mō nunq̄ tp̄s interrumpit, qa motus nō intercidit. Et ex hoc dicit Ariſt. ꝙ tp̄s recipit cōtinuitatē ad cōtinuitatē motus: nō quidē, ꝙ motus directè efficiat continuitatem in tp̄e, quia nō eſt cauſa efficiens eius, ſed efficiens eſt inſtās fluens, ideo ad continuitatem fluxus inſtantis eſt cōtinuitas temporis: inſtans tñ habet cōtinuitatem in fluendo, quia ſubiectum permanens, qđ menſuratur inſtanti, mouetur, & ad motū illius neceſſe eſt inſtans, qđ eſt accidens illius, & mēſura, fluere. Iſte eſt modus in radice naturę de cauſatione tp̄is per ꝯditionē ſubſtātiarū, quæ ſunt prima origo oīum horū. Ecce igitur de inſtanti fluente, qđ eſt ſubſtantia tēporis iuxta Ariſt. qd ſit, & vnde cauſetur, & quomō ſe habeat ad tempus.

Naturalia nunq̄ ceſſant a motu, cū motus ſit proprietas rei naturalis.

Inſtantia copulatiua & diuiſiua, ſeu terminatiua an ſint entia actualiter, vel ſolum per imaginationem noſtram.

Quæſtio. XXV.

ALIA ſunt inſtātia, q̄ vocamus copulatiua & diuiſiua partiū tp̄is, & iſta nō ſunt vnū, vt erat inſtans fluens, ſed infinita, aut quot aſſignare voluerimus, & iſta nō ſunt entia actualiter, ſicut inſtans fluens, ſed in potentia ſolum ſunt, & per imaginationē noſtram. Iſtę duę proprietates ꝓbantur. Prima de inſtantibus copulatiuis, & diuiſiuis tp̄orum, ꝙ neceſſe ſit poni illa, & patet hoc magis per lineam, quia magnitudines manētes, ſicut corpora ſuꝑficies, & lineę ſunt magis cognitæ q̄ magnitudines fluentes, vt tp̄s & motus: nam de his quidam dubitant, an ſint. De tempore. n. non exiſtimant aliquid eſſe præter animam noſtram menſurantem, vel præter qualitates varias accidentes diuerſis partibus ſucceſſiue. Motum quoq; non ſufficienter oēs conſiderant, quid aut q̄uo ſit. Corpora aūt ſuperficies, & lineę viſui patent: ideo de eis certiſſimum iudiciū eſt: in lineā autē qualibet duo puncta aſſignamus terminantia, & iſta realia ſunt: alioquin linea nō eſſet actualiter, & realiter terminata. Præter hæc tñ neceſſe eſt poni alia puncta, quę vocentur copulatiua & diſtinctiua: nam quęlibet linea diuiſibilis eſt, cum ſit magnitudo, & cernamus eam interdum actualiter diuidi: diuiſio tñ lineæ non poteſt fieri, niſi per punctum terminantem quamlibet partium reſultantium ex diuiſione: in qualibet aūt diuiſione reſultant duo puncta realia. ſ. in duabus extremitatibus partium diuiſarū: neceſſe erat igitur, ꝙ iſta puncta præfuiſſent ibi in potentia: alioquin per diuiſionem non fuiſſent cauſata: ſed eſſent entia prohibita, & iſta vocantur puncta cōtinuantia, vel diuiſiua: continuantia quidem, quia partes linearum copulantur ad puncta, & in oībus continuis, hoc eſt ꝙ copulentur ad terminum cōem: vocantur diuiſiua, quia vbi illa puncta ſunt, lineæ diuidi poſſunt, vel per quæ poteſt demonſtrari, ꝙ diuiſio ꝑtinet ad lineam, licet non ſint actualiter diuiſa.

De inſtantibus in tempore conformiter dicendū eſt: non quidem ꝙ aſſignentur in tempore inſtantia terminatiua, ſicut in lineis, quia lineę multæ ſunt, & quęlibet habet duos terminos: tp̄s aūt ſemper vnum eſt, ex quo motus, & tempus ſunt. Etiam non habet iſtud vnicum tempus aliquod inſtans terminatiuum ſicut linea, quia linea, cum ſit magnitudo permanēs, habet actualiter oīa, quę illi⁹ ſunt, & eſt actualiter terminata: tempus autem eſt magnitudo, vel quantitas ſucceſſiua: ideo nōdum habet omnia, quę illius ſunt, ſed ſemper eſt in vlteriori acquiſitione partium, & conſequenter nondum habebit inſtans terminans: nā dato termino rei nihil manet exterius de re: ſemper tñ manet aliquid ſuſcipiendum de tempore, quādiu motus fuerit: ideo nondum inſtās habet aliquod terminatiuum. Idem dici neceſſe eſt etiam in motu priori mobilis, ꝙ non hēat aliqđ mutatum eſſe terminatiuum motus. Sed nō oportet tot īmiſceri difficultatibus, vel potius materijs. Nam hñt lucem manifeſta hæc ſunt. De inſtātibus ēt copulatiuis, & diuiſiuis eſt ſimiliter in tp̄e, ſicut in linea de punctis: nam ſicut linea, q̄ eſt magnitudo hñs partem extra partē eſt diuiſibilis, & aliquo mō diuiditur, ita & tp̄s eſt magnitudo extenſa partibus, quarum altera extra alterā eſt, ergo eſt diuiſibile. Et qa nō poterit diuidi tp̄s, niſi per aliqđ indiuiſibile terminās partes reſultantes ex diuiſione, neceſſe eſt illud poni, & iſtud vocat̄ inſtās, ſicut indiuiſibile in linea vocat̄ punctus, & indiuiſibile in motu vocat̄ mutatū eſſe. Si aūt nō daremus iſta inſtātia nō poſſemus aſſignare aliq̄ diſtinctionē in tp̄e, vt pote annos mēſes hebdomadas dies, & horas: nā realiter inter annū, & annū nō eſt aliqd intercidens, nec ceſſat tp̄s, & ſic de hebdomada mēſe, & horis: nā tp̄s fundat̄ in motu, & motus eſt cōtinuus nō ceſſans, ergo nec tp̄s ceſſat, & ꝯñt nihil eſt inter vnum annū & alterū, ſed ſunt diſtinctiones iſtę a nobis factæ ꝑ imaginationem. Sed adhuc iſtę diſtinctiones non poſſent a nobis fieri, niſi imaginaremur inſtantia intercidentia inter annum & annum, horam & horam. Etiā diſtinctio realis fieri poſſet, vt ſi nunc oīs motus ceſſaret tp̄s quoque ceſſare neceſſe eſſet, & tunc temporis poſtea incipientis a priori eſſet diſtinctio realis, & cū tempus pręcedens terminatū eſſet, neceſſe eſſet terminari aliquo inſtanti, ita de tp̄e incipienti, & tñ non poſſet per diuiſionem temporis reſultare inſtans aliquod claudens partes diuiſi temporis, niſi fuiſſet ibi in potentia. Vocantur aūt iſta inſtantia diuiſiua, & copulatiua: diuiſiua quidem, quia tempus cum ſit cōtinuum diuiſibile eſt, & non poteſt diuidi, niſi per inſtans reſultans, quod præfuiſſet in potentia, vel qa ad diuiſionem neceſſe eſt imaginari inſtantia ibi poſita: Vocātur copulatiua, quia partes cōtinuorum copulātur ad

Quare iſta inſtātia uocentur copulatiua & diuiſiua.

tur ad terminum cõem & in tpe non eſt ad qđ copu-
lẽtur duæ horæ, vel duæ partes immediate, niſi ad in-
ſtans. Alia proprietas erat, ꝙ neceſſe ſit poni inſtantia
copulatiua, & non ſolũ vnum, ſed multa valde & infi
nita quidem. Quod patet, quia iſta inſtantia ponuntur
ex neceſſitate diuiſibilitatis: non põt tñ aliquid diuidi
in tpe, quin inde reſultent inſtantia terminãtia partes
diuiſas, ſed quodlibet tps põt diuidi in infinitum, quia
eſt continuũ, & conditio continuorũ eſt eſſe ſemp di
uiſibilia, iõ quantumcunq; diuidaĩ ſemp adhuc am-
plius diuiſibile eſt, & cõſequenter oportet poni alia,
& alia inſtantia ad diuiſionem, ſic eſt in magnitudine
permanẽte, ſicut in lineis, & ſuperficiebus: nam linea
eſt diuiſibilis in ſemp diuiſibilia, & tñ in omni diui-
ſione lineæ cauſantur duo puncta, ergo erãt in poten-
tia puncta illa, & ſic infinita puncta, cum in infinitum
quælibet linea ſit diuiſibilis: de tpe eadem lex eſt. Sed
aliquis arguet, ꝙ ad hoc ſequatur infinitũ in actu, qđ
nec in numeris, nec in magnitudine concedendũ eſt.

> Inſtans fluens, qđ eſt ſubſtantia tẽporis nõ eſt inſtans in ipſo tẽpore.

Rñdendum eſt verum eſſe ſi inſtantia copulatiua,
& diuiſiua ponerentur in actu, ſed ſolũ ſunt in poten-
tia, cũ verò actualis diuiſio fit tam in lineis q̃ in tpe fit
infinitas partiũ diuiſarũ, & punctorũ atq; inſtantiũ re-
ſultantiũ in partib⁹ diuiſionis, & iſta diuiſio nunq̃ eſt
in actu facta in partes infinitas, ideo nec dabitur infini
tas inſtantiũ, vel punctorũ copulatiuorũ: infinitas au-
tem in potentia non eſt incõueniens, nec includit ali-
quã ꝯdictionẽ. Ideo alia proprietas inſtantiũ copulati
uorũ, & diuiſiuorũ eſt, ꝙ nullum eorũ eſt in actu, im-
mo includit ꝯdictionẽ eſſe in actu. Nam ſi in actu fue
rit, non eſt inſtans copulatiuũ, ſed terminatiuũ, cũ.n.
inſtans eſt in actu eſt tps realiter terminatũ, ſicut pun
ctus qñ eſt actualiter in linea eſt linea actualiter diui-
ſa, & determinata, ſed puncta copulatiua, vel inſtantia
nõ terminãt, ſed copulãt. Item in eodem tpe ſunt aſſi
gnabilia infinita inſtantia ſm ꝙ illud eſt diuiſibile in
infinitum: ſi tñ eſſet diuiſio, & actualia inſtantia, iam
non eſſet idem tps, ſed diuerſa, quia ſm pluralitatem
inſtantiũ realiter exiſtentiũ eſſent plura tpa actualiter
diuiſa. Et ſequeretur aliud incõueniens. ſ. ꝙ cum qđli-
bet tps in partes infinitas diuiſibile ſit, & q̄libet linea,
& hoc per inſtantia, & puncta copulatiua, & diuiſiua,
ꝙ infinitas eſſet in actu. Nam non eſt maior rõ de q-
buſdam inſtãtibus, vel punctis q̃ de alijs, cum ſint pp
diuiſibilitatem magnitudinũ, ergo nõ ponetur aliqđ
horum inſtantiũ realiter exiſtens. Et ſi arguatur de in-
ſtanti cuius fluxu cauſatur tẽpus, ꝙ illud realiter ſit.

Rñdendum eſt, ꝙ illud non eſt in tpe tanq̃ termi-
natiuũ, vel tanq̃ copulatiuũ, vel diuiſiuũ: ſed eſt cauſa-
tiuum tpis fluxu ſuo, & non eſt aliquid in illo tpe, qđ
cauſat, ſicut cum linea mouetur tranſuerſaliter, quili
bet punctorum extremitatis lineę motu ſuo cauſat li
neam, & ille punctus cauſans lineam non eſt aliquid
eius lineę, quã cauſat. ſ. qa non eſt eius terminatiuus,
cum illa puncta non nnoyicantur, & nouiter cauſent.
Etiã non eſt aliqđ de pũctis copulatiuis, vel diuiſiuis,
qa iſta nõ ſunt in actu: punctus tñ cuius motu cauſat
linea, actualiter exiſtit. De inſtanti cuius fluxu cauſat
tps eodem mõ arguendũ eſt, ꝙ non ſit inſtans in ipſo
tpe: nam inſtans quodcunq; in tpe, ſiue eſſet termina
tiuũ, ſiue copulatiuũ inter partes tpis locari debebat,
vel poſt aliquas partes: inſtans tñ fluens, quod eſt ſub-
ſtantia temporis non eſt inter aliquas partes, vel poſt
eas, quia ipſum cauſat omnes partes per fluxum, ergo
non eſt inſtans illud in tempore.

Quæ inconuenientia ſequerentur, ſi diceremus, quòd Deus erat in aliquo inſtanti noſtro. *Quæſt. XXVI.*

NVNC aũt facta aliquali digreſſione ad ſupponẽ-
dum fundamenta argumenti, arguitur ſic. Si
F Deus eſſet in aliquo inſtanti tpis, aut eſſet illud inſtãs
quod fluxu ſuo cauſat tps, aut in aliquo inſtanti ma-
nenti, quod ſit terminatiuũ copulatiuũ, vel diuiſiuũ.
Nõ põt ſtare primo mõ. qa nihil aliud eſt eſſe aliqd in
inſtanti fluẽti, niſi ꝙ ſubſtãtia illius ſit tota ſimul, & tñ
ipſa tranſmutetĩ ad acquirendũ partes eſſendi, & mẽſu
rentĩ illę partes tpe cauſato per fluxũ inſtantis, & iſte
modus eſt in oĩbus rebus naturalibus ꝑmanentibus,
vt lapide, & hoĩe. In Deo aũt non ſtat, quia licet totũ
eſſe Dei ſit in inſtanti. quia eſt totũ ſimul & in indiui
ſibili: tñ non eſt fluens, qa oporteret, vt Deus acquire-
ret partes eẽ ſui, licet totã eſſentiã, vel ſubſtantiã hr̃et
ſimul. Et hoc non cõtingit: alioqn licet Deũ ponere-
m⁹ in inſtãti, tñ nõ eſſet illud fluẽs, quia nõ eẽt aliqua
G ſucceſſio, vel motus in Deo, quaſi menſuraret fluxus
inſtãtis. Si aũt dicas, ꝙ Deus ſit in inſtãti, qđ eſt copu-
latiuũ & diuiſiuũ: nõ ſtat. qa iſta ſunt habẽtia poſitio-
nẽ inter partes tpis. vt inter duas horas aſſignamus in-
ſtans medium ad diuidendũ duas horas, quia aliàs vi-
derẽtur eſſe totaliter idẽ, & de iſto nõ põt dari, ꝙ De⁹
ſit in inſtãti, qa iſta inſtãtia hñt poſitionẽ inter partes
tpis. ſ. ꝙ illud inſtãs, qđ eſt inter duas horas eſt totali-
ter poſt vnam horã, & totaliter ante aliã: ſi ergo eẽ rei.
totũ ſit in illo inſtãti aliquid hẽbit eſſe ante illud in-
ſtãs, & aliud erit poſt ipſum, & ipſum nõ fuit añ hoc
nec aliquid poſt hoc erit, ſicut eſt de gñatione & cor
ruptione, q̃ ſunt in inſtãti copulatiuo, & nõ ſunt in ali
qua parte tpis p̃cedentis, nec in aliqua parte futuri tẽ-
poris. Similiter & de partibus tpis, ſi aliquid eſt in to-
H ta iſta hora ſolum aliquid fuit añ illud, & aliquid erit
poſt illud, ſi ergo Deus eſſet in inſtãti copulatiuo, ne-
ceſſe eſſet, ꝙ aliquid p̃ceſſiſſet ad ipſum, & aliqd poſt
ipſum ſit. Nec valet ſi dicas, ꝙ Deus nõ ſolum ſit in
iſto inſtanti, ſed ẽt in quolibet alio: nã hoc includit in-
cõuenientia data ꝓprietate Dei, quia eſſe Dei eſt to-
tum ſimul, & ſi ſit in iſto inſtãti copulatiuo aſſignato
nõ poterit eſſe in aliquo alio, quia inter inſtãtia & in-
ſtãtia ſemper ſunt tpa media, ſed tps dicit fluxum &
extenſionẽ: ideo Deus nõ põt mẽſurari tpe. Si tñ De⁹
deberet eſſe in iſto inſtãti, & poſtea in aliquo, neceſſe
eſſet, vt in tpe quoq; medio eſſet, vel per illud tranſi-
ret, ſed nõ põt eſſe fluxus in Deo, ergo nõ põt trãſire
ſm ſucceſſionẽ ab inſtãti in inſtãs, ſicut qđ indiuiſibi-
I le eſt nõ põt moueri, qa nõ põt tranſire a puncto in
punctũ per diuiſibilia media, cũ indiuiſibile nõ poſſit
eẽ, niſi in indiuiſibili. Sicut ergo indiuiſibilia hæc mo-
ueri nõ pñt per medium, ſed neceſſe erat tranſire ab
indiuiſibili ad aliud indiuiſibile ſine tranſitu diuiſibi-
lium mediorũ, ita neceſſe eſt, vt qđ totũ ſimul eſſe ha
bet, cũ nõ poſſit eſſe in tpe, quia eſt diuiſibile: trãſiret
ab inſtãti in inſtans ſine medio diuiſibili, qđ eſt tps, &
hoc eſt impoſſibile, quia tũc in medio tpe diuiſibili
Deus nõ eſſet, cum nõ poſſit eſſe in aliquo diuiſibili,
ergo tunc deſineret eſſe, qđ eſt concedendũ nequaq̃,
ergo ſi Deus eſſet in aliquo inſtãti tpis nõ poſſet eẽ,
niſi in vno inſtãti, qa nõ poſſet trãſire, vt eſſet in alte-
ro, qa nõ poſſet cõpetere trãſitus per mediũ, qđ eſt di
uiſibile. Sicut ergo dato aliquo puncto per ſe poſito
K ſuper aliquẽ punctũ in ſpatio impoſſibile eſt, ꝙ mo-
ueatur, quia nec continue, nec diſcontinue, ſed mane
bit neceſſario ſuper punctum illum, ſuper quem po-
netur, ita ſi aliquid quod ſm durationem eſt indiuiſi-
bile ponatur eſſe in inſtanti tpis, non poterit eſſe, niſi
in illo inſtanti, & cum illud inſtans deficiat, ſequitur
ꝙ illud ens non maneat, ſi ergo Deus poneretur, ꝙ
eſſet in aliquo nunc temporis propriè loquendo, non
poſſet eſſe niſi in illo nunc, & nec ante fuiſſet, nec po-
ſtea eſſet.

Item adhuc dato, ꝙ inſtantia tpis eſſent vnita ſine
tpe medio diuiſibili, qđ eſt ꝯ naturam, & poſſet fieri

tranſitus ab vno in alterum : ſi Deus eſſet in inſtanti vno temporis non poſſet eſſe in aliquo alio, quod patet, quia cum eſſe Dei ſit totum ſimul & indiuiſibile in quocunque inſtanti totum eſt, & tūc cum in vno inſtanti eſſet: ſi iterum eſſet in aliquo inſtanti non ſolū ſemel eſſet Deus, ſed & infinities, quia in inſtanti illo, in quo ponimus eum fuiſſe totus fuit, & iterum ponitur in alio inſtanti, in quo totus eſt, & ita inſtantia ſunt diſtincta realiter, ergo eſſe Dei hic, & eſſe in alio inſtanti ſunt diſtincta realiter, ſicut cum quis aliquē actum iterat ſæpe. ſed hoc falſum eſt, quia Deus ſolū ſemel eſt, & iſtud eſſe eſt indeficiēs, vt repeti nec poſſit, nec oporteat.

Aliæ rationes oſtendentes Deum non eſſe in inſtanti noſtro.
Quæſtio. XXVII.

ITEM patet magis in fundamēto, quia cum De' in vno inſtanti tpis eſt quæritur an in illo inſtanti ſit tota ſubſtantia ſua & eſſe, aut nō. Dico ſubſtantiam, & eſſe, quia plurimæ res habent ſubſtātiam totam ſimul, & tñ nō habent totum eſſe ſimul, ſicut omnia permanentia: nam homo eſt perfecte hō in quolibet inſtanti aſſignato, & tñ ſm ſucceſſionem acquirit partes eſſendi : quædam autem tam eſſentiā q̃ exiſtere vel eſſe hñt in ſucceſſione, ſicut tps & motus & oēs actus, & de nullo alio dr̄, φ tam eſſe q̃ ſubſtantiam ſimul habeat, niſi de Deo. Quęretur ergo de Deo, an dicamus, φ totum eſſe ſimul habeat. Et ſi dicatur φ ſic, ergo in quolibet inſtanti aſſignato totum eſſe ſuum eſſe poterit, ergo Deus non poterit eſſe, niſi in illo inſtāti, quia Deus nihil habet de eſſe vltra totum eſſe ſuum, ſed totum eſſe Dei eſt in vno inſtanti, quia totum ſimul eſt. ergo nihil manet, quod eſſe debeat in alio inſtāti. Sicut ſi totum eſſe rei capitur vna hora, non pōt manere duabus, quia non habet ſm qd maneat in ſecunda, vel ſi in ſecunda maneat iam non capitur totum eſſe in prima. Cum enim dixeris, φ Deus eſt in ſecundo inſtanti, manifeſtè apparet non eſſe totum eſſe ſimul, quia Deus fuit in primo inſtanti aſſignato, & ſi totum eſſe eius fuiſſet ſimul in illo ſolum inſtanti fuiſſet, & nō maneret aliqua pars eſſe, vel durationis pro alio inſtanti. Item non poſſet poni, φ Deus duraret per plura inſtātia, quia cum Deus eſſet in vno inſtanti, ſi aliud inſtās ei adueniret, in quo eſſet, ergo non hrēt Deus totum ſuum eſſe ſimul, qa eſſe quod hrēt in ſecūdo inſtanti, non eſſet idem cū eſſe, quod hrēt in primo, ſicut eē qd̄ hō habet in vna hora, non eſt eſſe qd̄ habet in alia, & tñ Deo nihil aduenit cum totum eius eſſe ſimul ſit. Nec ſolum de eſſe Dei, ſed ēt de ipſo inſtanti ſecundo, in quo Deus eſſet: nam tēpus eſt in re temporali, ſicut menſura in menſurato & accidens in ſubiecto, ita ſi Deus eſſet in pluribus inſtantibus tpis illa eſſent in eo, & cum haberet vnum inſtans ſi ei ſm adueniret non eſſet totaliter idem manens, ſed ſemper noua aduenirent, ergo non poſſet eſſe in pluribus. Item adhuc oībus iſtis cōceſſis nil prodeſſet, quia ſi Deus eſſet in vno inſtanti tpis, & vellemus, φ eēt in multis nihil magis eſſet durans, quia non eſt maioris durationis hrē mille inſtantia q̃ vnum, quia indiuiſibilia per vnionem non cōponunt aliquid maioris quantitatis, ſicut mille pūcta nō ſunt maioris quantitatis q̃ vnus punctus, ergo nō magis duraret ponendo φ maneret per infinita inſtantia temporis, q̃ per vnum : ſi tñ Deus eſſet per vnicum inſtans temporis multa eſſent ante ipſum, & multa poſt ipſum, quod falſum eſt, ergo non eſt Deus in inſtanti temporis propriè ſumendo, ſed eſt exponendū ſicut dicebatur de tempore. ſ. Deus eſt nunc. i. nō deſinit eſſe in iſto nunc. Sic dicimus de locis : Deus enim in nullo locò eſt : dicimus tamen quòd ſit hic, & vbique, id eſt quia nec deficit hic, nec vbique.

6. Phy. Tex. 5.

Quæſt. 13.

Quomodo conceditur, quòd Deus eſt in inſtanti æternitatis, & durat ſolum per inſtans, cum inſtans æternitatis non ſit maius inſtanti noſtro, in quo negamus non eſſe.
Quæſtio. XXVIII.

SED quæres quomodo ergo Deus eſt in inſtanti ſolum? nam ipſum per inſtās æternitatis durare dicimus, nec eſt exiſtimandum, φ ſit iſta æternitas aliquid extenſum, & diuiſibile : nam non poſſet eſſe talis mēſura diuini eſſe & durationis, quia probatum eſt totum eſſe Dei eſſe ſimul, ergo ſicut eſſe Dei totum ſimul eſt, ita æternitas tota eſt ſimul, ex quo ſequitur eſſe eam indiuiſibilem. Nam qd̄ diuiſibile eſt, partem habet extra partem, cum iſta ſit ratio diuiſibilitatis, quod aūt totum ſimul eſt, nō habet partem extra partem, quia illa non ſunt ſimul, & cōſequenter patet, φ ſit inſtans. Nam cum indiuiſibilis ſit: ſi pertineret ad naturam permanentium vocaretur punctus. pertinet aūt ad naturam durationis, iō vocabitur inſtans, & ſic pro eodem ęternitatem, vel inſtans æternitatis accipimus, cum ergo non poſſit eſſe Deus in inſtāti tpis, quod eſt indiuiſibile: quō poterit eſſe in inſtāti æternitatis, quod eodem modo eſt indiuiſibile?

Quæſt. 17.

Aeternitas & inſtans æternitatis idē ſunt. Quare

Reſpōdendum eſt multum differre inſtans tpis ab inſtanti ęternitatis, & ſunt duę conditiones potiſſimę differendi, in quibus patet differētia eſſe diuini ab eſſe noſtro. Primo quia inſtantia tpis copulatiua, q̃ nos aſſignamus in tempore, etſi interdum aliqua eſſent terminatiua habēt poſitionem in tempore inter partes tpis. ſ. φ inſtans aſſignatum ad diſtinguendū duas horas, habet poſitionem inter eas: eſt enim totaliter poſt horam primam, & eſt totaliter ante horam ſecūdam. Ex hoc ſequitur, φ quācunque aliquid eſt in inſtanti tpis, ſicut generatio, & corruptio, φ ante illud aliquid eſt, & poſt illud aliquid: inſtans autem ęternitatis non habet poſitionem in tempore inter partes temporis, ita φ ſit copulatiuū aut diuiſiuum, ſed eſt inſtans abſolutum non exiſtens inter aliqua, quæ cōiungat uel diuidat. Ex quo ſequitur, quòd non eſt aliquid ante illud inſtans ęternitatis, nec aliquid poſt illud: nam non poteſt poni aliquid ante ipſum, niſi in aliquo ordine durationis ponatur iſtud inſtans, & ante ipſum ponantur alię partes durationis, quarum alicuius ſit terminus iſtud inſtans. Etiam non poterit eſſe aliquid poſt illud inſtans, quia tūc neceſſe erat iſtud inſtans poni in aliquo vno ordine, cum partibus alijs durationis, & illę haberēt reſpectū poſterioritatis ad illud. Vbi autem nullus ordo eſt non poteſt eſſe habitudo prioritatis, & poſterioritatis. Et ex hoc ſequit̄ φ ante Deum nihil eſt, quia ante inſtans menſurans durationem ſuam non eſt aliqua pars durationis cuiuſcunque, nec etiam poſt Deum quidquam eſt, quia non eſt aliqua pars durationis, quę ſit poſt ſuum inſtans ęternitatis, & ſic vocat ſe Deus primum, & nouiſſimum, id eſt quòd ante ipſum nulla duratio eſt, & poſt ipſum idem ndem nulla eſt, aut poſſibilis ſaltem, nec ſolum iſta ſunt impoſſibilia, ſed etiam includunt contradictionem, & hoc non ſolum, quia multæ perfectiones in Deo ſunt, quibus repugnat, quòd poneretur aliquid prius Deo, aut poſterius : ſed ex ratione durationis ſolius. Hoc patet : nam prius, & poſterius neceſſario dicunt ordinem, ergo vbi nullus eſt ordo, nec erit prius nec poſterius : ſed inſtans ęternitatis non habet habitudinem, vel ordinem ad aliquā aliam durationem, cum non ſit in tempore, ſicut inſtantia temporis, ergo non eſt prius ad aliquid, nec poſterius, & nihil illo prius eſt, aut poſterius.

Quæ dfiæ ſunt inter inſtans æternitatis & inſtans tpis, de quo ſupra q. 23.

Deus appellat̄ primus & nouiſſimus.

Et hoc eſt velut ſi nos imaginemur vnum inſtans de inſtantibus temporis ſeparatum a tempore, ita ꝙ non mediate inter aliquas duas partes temporis, nec eſſet principium alicuius durationis, iſtud eſſet abſolutum, & non eſſet aliquid prius illo, nec aliquid poſterius. Quod patet quia ad hoc, ꝙ eſſet prius illo oportebat ꝙ ipſum eſſet in coordinatione alicuius durationis, cuius ipſum inſtans eſſet terminus. Si aliquid eſſet poſterius illo neceſſe eſſet, vt in aliqua ordinatione durationis poneretur, in qua eſſet principium durationis, vel poneretur tanq̃ copulatiuum duarum partium durationis. neutrum tamen eſt ex caſu, q̃a ponitur ſeparatum illud inſtãs a toto tempore, ergo nõ eſt aliquis prius illo inſtanti aut poſterius, & ſic eſt de inſtanti æternitatis, & de re ęterna.

G Adhuc euidentius exemplum in natura reperire poſſumus. ſ. ꝙ homo, & quælibet pars permanens habet totam ſuam eſſentiam, vel ſubſtantiam ſimul, & in quolibet inſtanti eſt tota ſimul, & iſta eſſentia, vel ſubſtantia menſuratur in eſſendo: menſura autẽ eius neceſſario eſt inſtans, quia non habet diuiſionem: ſi autem iſta ſubſtantia non tranſmutaretur ad acquirẽdum partes eſſendi. ſ. eſſe album nigrum, vel doctũ, maneret ſemper eadem, & ſemper tota, & tota duratio eius eſſet inſtans vnicum, quia duratio extẽditur, vel minuitur, aut eſt ſimul ſm cõditionem eſſe eius, quod menſuratur: ſed hic menſuratur eſſe hominẽ, & hoc eſt totum ſimul, quia non eſt vna pars eſſendi hominem ante aliam, neceſſe eſt igitur, vt menſura ſit tota ſimul & indiuiſibilis, & iſta ſolum eſt inſtans.

H Vnde ſi daretur, ꝙ homo aliquis particularis eſſet homo, & non haberet aliquid alterum præter ſubſtantiam humanitatis, ſicut ponebat Plato de Ideis, quæ erant formæ & ſubſiſtentes: eſſet totum eſſe hominis ſimul, quia nunq̃ acquireret eſſe album, vel eſſe nigrum, eſſe doctum fęlicem, vel infęlicẽ, & in illo non erat aliqua acquiſitio: vnde quãdiu homo ſic maneret ſolum eſſet vnũ inſtans durationis ſuæ, & non eẽt iſtud inſtans fluẽs ad cauſandam ſubſtantiã tp̃is iuxta Ariſt. quia nõ fluit inſtans, niſi trãſmutato ſubiecto, qđ menſurat, vt ſupra fuit declaratum. Data tñ hypotheſi non erat aliqua tranſmutatio, ergo non erat inſtans fluens. Et ſi hõ ſemel cõditus ſemper ſic maneret nunq̃ deficiens, tota duratio ſua erat vnum inſtãs indiuiſibile, & non poterat diuidi tota iſta duratio ſaltem in duas particulas minutiſſimas, ſed tota erat ſimul, ſicut in vno inſtanti temporis eſt totum quidq̃d eſt ſimul & in puncto totum ſimul, quia non habet partes.

Si aliquis hõ poneretur, ſicut ponebat Plato ideas, an eſſet æternus.

Quæſt. 24.

I Ideo de iſto ſic durante, & nunq̃ deficiente non diceretur, ꝙ durauit vno anno, vel mẽſe, aut die, vel hora, ſed durauit vnico inſtanti. Et iſta eſt conditio propria æternitatis. ſ. ſimultas. Nec deficit homini ſic exiſtenti ad æternitatem, niſi ꝙ eſſe cęperit, ſi tñ nunq̃ cępiſſet ſicut ſenſit Ariſtot. de partibus principalibus vniuerſi, vocaretur æternus. & tñ cęlum & intelligentię, & oĩa quæ Ariſt. potuit non cępiſſe non dicentur æterna ſm hanc poſitionem, quia non habent totum eſſe ſuum ſimul, quia eſt in eis motus, vel ſaltem quędam ſucceſſio: iſta tñ eſt potiſſima cõditio ęternitatis.

Tex. co. 1.

K Nec eſt putandum, ꝙ ſi eſſet aliquis homo taliter ens, ille hẽret modum eſſendi, quem angeli habent: nam angeli non hñt durationem ęternitatis, ſed æui: quia nõ hñt totũ eſſe ſuum ſimul: hñt. n. aliquid nũc, quod ante non habuerunt, & è contrario, quod patet tam in intellectione, q̃ in occupatione exteriori potẽtiæ motiuæ. De intellectione patet, quia angeli nunc aliquid reuelatum nouiter intelligunt, quod ante nõ intelligebant, de quo ſupra probatum eſt. De potẽtia motiua, vel actibus exterioribus patet tam ſm Ariſt. quàm ſecundum fidem catholicam. Ex fide apparet, nam ponimus angelos veniſſe de cęlo ad terras frequenter ad nunciandum aliquid, quod frequẽtiſſime patet tam in nouo, q̃ in veteri teſtamento: angeli quoque locuti ſunt ſępiſſime, quia omnes locutiones factę ad Moyſen, de quibus per totum Pentateuchum, quæ dicuntur factę a Deo, ab angelis fiebant, vt in eiſdem locis declaratum eſt, & probat Apoſtolus ad Galat. 3. c. vbi dicit legem datam per manum angelorũ, & beatus Stephanus declarat fuiſſe angelos omnes, qui hoc faciebant, aut loquebantur, de quo Actu. 7. & tñ in his ſucceſſio eſt. Sic etiam ſucceſſiuè portauit angelus Abacuc de Iudęa in Babylonem pendentem per capillum, de quo Dan. 14. Plurima quoque alia ſunt, in quibus eſt ſucceſſio. Secundum Ariſtot. idem patet, quia ipſe ponit intelligẽtias, quæ ſunt ſubſtantiæ immateriales mouere cœlos, & tot eſſe, quot ſunt motus varij in cęlis, vt patet in 12. Metaphy. Nã præter primam intelligentiam, quæ non mouet orbẽ aliquem, ſed mouet reliquas in rõne amati & deſiderati. i. boni, quod cõicare deſiderat, in reliquas mouẽtes orbium ponit motus: motus autẽ ille eſt ſucceſſiuus, ergo ipſę ſucceſſiuè mouẽt: nam nihil mouetur niſi dum mouens illud mouet, ſed motus cœlorum continuus eſt, ergo motum faciens, quod vocat Ariſt. intelligentiam in ſucceſſione eſt, hęc autẽ repugnant ęternitati, quę eſt tota ſimul, & ęternum eſſe totum ſimul eſt. De hoĩe autem ſm datam hypotheſim nõ conuenit ſic, quia non recipit aliquid nouiter, nec habet aliquam ſucceſſionem, cum ſolum ſit homo, in quo non eſt ſucceſſio: ideo reperitur conditio æternitatis in hoĩe ſic dato. Et de tali hoĩe diceremus, ꝙ erat purus actus ſicut de Deo: nam actus dicit eſſe. potentialitas dicit poſſe eſſe, vbi igitur reperiatur eẽ, & non poſſe eſſe, eſt purus actus. Nam quę non ſunt purus actus, aut ſunt pura potẽtia, vt materia prima, quæ eſt potẽtia ad eſſendum, & ſm ſe non corrñdet ei aliquod eſſe determinatiuũ: nam ſi corrñderet ei ſm ſe aliquid ſpecificum determinatiuũ, eſſet impoſſibilis motus ad formam ſubſtantialẽ, ſiue gñatio, quia materia nõ appeteret formam aliquã cum ſm ſpẽm ſuã corrñderet ſibi complementũ eſſendi, & determinatiuũ, ſicut hõ non appetit formã aſininã, aut aliquam aliam, quia naturaliter eſſe completũ ſm ſpẽm habet: nullus tñ motus ad formã fit ſine appetitu, quia aliàs eſſet motus violentus, cum nõ eſſet a principio intrinſeco, ſed magis ꝯ inclinationẽ, & tunc eſſet impoſſibilis gñatio, vel ſi aliqua eſſet illa nullo mõ eſſet naturalis. ergo diuina ſapiẽtia tanq̃ primum ſundm̃ vniuerſi prouidit aliquod ens, quod nõ eſſet ſm ſe limitatũ ad certum eſſe, ſed ſemper appeteret aliqđ eſſe determinatiuũ, & tale ens erat maxime neceſſariũ in vniuerſo, & hoc vocatur materia prima, quæ eſt ens purũ potentiale, quia non hẽt aliquẽ actum, vel eſſe determinatiuũ ex ſeipſa: hõ aũt nõ eſſet huiõi, q̃a dicit eſſe determinatiũ ſpecificum. Reſtant igitur duo alia mẽbra. ſ. cõpoſitũ ex actu, & potentia, & purus actus. Non põt dici hõ ſic exiſtẽs cõpoſitus ex actu & potẽtia, q̃a in ſic exiſtentibus aliud eſt, qđ ſunt, & aliud eſt, qđ eſſe pñt, ſed hõ ſic exiſtens ex data hypotheſi ſolũ eſt qđ eſt, & nõ põt eſſe aliq̃d præter id qđ eſt, nec eſt aliquid quo eſſe poſſit, qđ nõ eſt, cũ dicatur, ꝙ eſt hõ, & ſolum hõ, nec albus, nec niger, nec doctus, nec fęlix, & ſic de cęteris: manet ergo neceſſario, ꝙ ſit tertiũ membrũ. ſ. actus purus. Non tñ ſequeretur ex hoc, ꝙ eſſet ęqualis Deo in eſſendo, quia Deꝰ eſt purus actꝰ, quia eſt, & nihil eſſe poteſt vltra id quod eſt. & tamẽ ſi aliqua ei vlterius perfectio adueniret non poſſet eũ perficere, quia nulla perfectio eſt quæ in eo non ſit completius quàm nos exiſtimare valeamus.

Angeli tã in intellectione, q̃ in motu, & occupatione exteriori hñt ſucceſſionem.

Si aliquis hõ poneretur, ut poſuit Plato, an eẽt purus actus.

Fuit neceſſarium in uniuerſo, ꝙ eẽt materia prima ens purè potentiale.

Homo

Homo actus exiſtens ſecundum datam hypotheſim eſſet purus actus, quia nihil eſſe pōt præter id qđ eſt, tamen non eſſet completus actus: nam poſſet aduenire ei eſſe fęlicem. Quamdiu aūt aliquid aduenięs pōt perficere alterum adhuc illud cōpletum non eſt. Vnde quæcunque taliter exiſtētia eſſent purus actus, ſed non completus. Et aliquid quod eſſet compoſitū ex actu, & potentia eſſet perfectius puro actu, vt hō pōt felicitari, quia aliqñ fęlix efficitur. Et hō potens eſt eſſe doctus, nūc autem Deus ſolus eſt purus actus & eſt completus actus, quem nullus ſuperueniens actus etiam ſi ineſſet, poſſet perficere.

Platonica poſitio de Ideis qualis erat, & in quo differat a poſitione Ariſt. de vniuerſalibus quidditatibus optima declaratio. Quæſt. XXIX.

DE Ideis autem ſm poſitionem Platonicam ſic eſſet ſi ideę eſſent, & non eſſent, & non eſſent factę, vt ipſe ponebat: nam ideæ forme exemplares ſunt, ſm ꝙ ſignificat nomen ſuum, & ſunt particulares ſubſiſtētes, in quo differunt a natura vniuerſali, quam nos ſecuti Ariſt. ponimus, quia iſta non eſt aliquid particulare ſubſiſtens, ſed in particularibus cōicata. Et illę ideę continebant ſolam ſubſtantiam ſpeciei formaliter.i. ſine conditionibus aliquibus materiæ, quales ſunt in oībus indiuiduis ſpecierum. Et tunc ideę erant habentes totum eſſe ſimul, quia per ſe hō, vel per ſe capra ſolum erat hō, vel capra, & nihil aliud ei aduenire poterat, ideo non correſpondebat illis tps tanq̄ mēſura, quia iſtud ſolum eſt in rebus recipientibus partes eſſendi p motum. Etiam non eſſet in eis ſucceſſio ſine motu, quia non eſt hoc niſi in rebus acquirentibus aliquam partem eſſendi, ad quam non eſt motus, ſicut in relationibus, vel in actibus intelligendi & volendi, & ſimilibus: ſed ideę nihil horum acquirerent, quia non recipiunt aliquam perfectionem, niſi ſubſtantialem, ſiue ſpecificam, quam habent: vnde non poſſunt menſurari ęuo, quod eſt menſura habentium durationem in ſucceſſione quadam ſine motu, ſed neceſſe eſt redire in menſuram, quæ eſt tota ſimul, & iſta eſt æternitas: haberent nanque in vnico inſtanti ideę totā durationem ſuam, quia ad hoc ꝙ homo ſit homo non indiget ſucceſſione, ſed eſt in inſtanti: idea tñ quælibet ſolum habet eſſe ſpecificum nullo extrinſeco adueniente. Ergo non eſt duratio ſua, niſi in inſtanti. Et quamq̄ nunquam eſſe deficiant: tñ duratio illa tota eſt vnicum inſtans: immo includit ꝯdictionem durare magis q̄ per vnum inſtans: nam idea eſt per ſe hō, vel per ſe bos, & nihil vltra. Et cum ſit forma, quæritur an poſſit eſſe in inſtanti vnico, vel non, & neceſſe eſt, ꝙ ſit, quia quodlibet permanens habet totam ſubſtantiam ſuam in quolibet aſſignato inſtanti, & ſic eſt de ideis. Si ergo durat magis q̄ per inſtans non fuit totum eſſe ſuum in inſtanti, ſed idea nihil habet præter eſſe hoīem, vel eſſe capram, ergo eſſe hoīem non eſt in inſtanti, quod eſt falſum, quia in indiuiſibili conſiſtit, ex quo patet tam Deum, q̄ ideas totum durationis ſuæ ſpatium habere in vnico inſtanti. De natura autem vniuerſali.ſ. humanitate, & cæteris ſpecificis, aut genericis quidditatibus quidam ſic arbitrantur.ſ. ꝙ ſint æternæ.i. totum eſſe ſuum ſimul habent: nam de natura cōi non prędicantur prędicata per accidēs, ſed ſola prędicata primi modi, quę ſunt quidditatiua, & eſſe iſtoiū eſt in indiuiſibili, cui correſpōdet inſtās tanquam menſura durationis: nam equinitas ſolum eſt equinitas ſecundum Auicen.i. non habet aliqua alia prædicata, niſi prædicata primi modi, quæ faciunt ad eſſe equinitatem. Eis autem non poteſt correſpō-

A dere tempus tanquam menſura, quia accidens eſt tēpus, nec correſpondet eis ęuum, quia non eſt aliqua acquiſitio eſſendi ſine motu, cum ſolum habeat prædicata primi modi, quæ non acquiruntur: ſolum ergo competit eis duratio inſtantis vnius, & iſtud eſt æternitas.

Reſpondendum eſt, ꝙ quidditates nō habent ęternitatem, & quia aliter de quibuſdam quantum ad aliquid loquitur Ariſtot. quàm nos, aliter nos probare poſſumus de ęternitate, vel non ęternitate earum, q̄ ipſe. Nam ſentit Ariſt. mundum non inchoauiſſe, ideo quidditates vniuerſales neceſſario ponet nō inchoaſſe, & rurſus ipſę habent totū eſſe ſuū ſimul, qa
B non recipiunt aliqua prędicata, niſi primi modi quorum eſſe eſt totum ſimul, ergo dici debet, ꝙ quidditates ſunt ęternæ ſm modum illum. Hæc enim duo requiruntur ad perfectam rationem ęternitatis. catholici autem de mundo aliter ſentiunt.ſ. ꝙ habuerit eſſendi principium tam in cauſalitate, q̄ in duratione: ideo quidditates cōes quamquā quocunque ſunt totum eſſe ſuum ſimul habeant, tñ æternæ non ſunt, qa deeſt alia conditio.ſ. interminabilis vitæ, quod aūt aliqñ eſſe cępit quamq̄ eſſe totum ſimul habeat, æternum tñ non eſt. Sed dicet aliquis, ꝙ non tollitur ex hoc ęternitas quidditatum idearum, ꝙ mundus creatus fuit: nam non ſequitur ob hoc creatas eſſe quidditates: nam ſicut actiones a ſuppoſitis ſunt, vt patet. 6. Ethic. & 2. de Anima: ita & paſſio recipi non poteſt, niſi in rem indiuiduatam: vniuerſale aūt non pōt eſſe terminus alicuius factionis, aut productionis, quia ter-
C mini huiuſmodi non pñt eſſe niſi ſm conditionē agētis, & actionis, qua producantur, & vtrunq; eſt indiuiduum, vel particulare: ergo terminus productus eſt identidem particularis. Item quia terminus eſt aliqđ exiſtens per ſe, vel alteri adhærens: vniuerſale aūt non poteſt eſſe exiſtens, quia nō competit ei hoc cum ſit proprietas indiuiduorū, ergo quidditates non creatæ ſunt, nec factæ, nec productæ.

Aliter loquunt catholici de duratione & menſura vniuerſalium q̄ loquantur Ariſtot. & Philoſophi & quare.

Reſpondendum eſt, ꝙ quamq̄ non ſint creatę: tñ ſunt concreatæ, vel cōproductæ: terminatur.n. creatio ad iſtud indiuiduum creatum, ſed quia non poteſt eſſe iſte homo creatus, niſi homo ſit, & humanitas ſit, quia dicunt iſta formas, quibus particularia ſunt: neceſſe eſt ad creationem indiuiduorum conſequi con-
D creationem, vel comproductionē quidditatum vniuerſalium. Et dato quòd non aſſentias huic modo loquendi: adhuc adiunctis principijs Ariſt. principijs noſtris patet non eſſe quidditates æternas. Nam ante creationem particularium quidditates nullæ erant: nunc autem quidditates ſunt, ergo non ſunt æternæ. Antecedens patet ex fundamento Ariſt. in prædicamentis, ſcilicet deſtructis primis ſubſtantijs impoſſibile eſt aliquid illorum remanere. Et vocantur primę ſubſtantię indiuidua, & alia vocantur ſubſtantiæ ſecundę, ſiue quidditates, ſcilicet ſpecies & genera. Sicut ergo exiſtentibus primis ſubſtantijs exiſtunt quidditates, & deſtructis eis penitus, & ipſo fundamē-
E to naturæ, ſcilicet materia prima, quę eſt omnium naturalium formarū ſuſceptiua, non manerent quidditates. Ita nondū exiſtentibus aliquibus primis ſubſtantijs, nec ipſo fundamento naturę, ſcilicet materia prima non erunt quidditates, ſed cum nondum fuiſſent res createę non erant particularia aliqua, nec prima materia, ergo non erant quidditates: nunc autē ſunt: ergo non ſunt ęternę, quia deficit eis conditio vna, ſcilicet interminabilitas vitę, ideſt eſſendi, quod autem aliquando eſſe cępit non eſt interminabilis vitæ.

An vniuerſalia Ariſt. ſeu quidditates fuerunt creatæ vel poſſint eē terminus creationis vel fuerint æternæ, & ꝙ nō ſunt æternæ et ſi ponam⁹ mundum æternū, vt poſuit Ariſtot.

Adhuc ergo ſm poſitionē Ariſt. conceſſa ꝓprietate ęternitatis nō poteſt dici quidditates eſſe ęternas,

quia æternitas eſt menſura durationis rerum: quiddi-
tatibus aũt non competit duratio aliqua, vel eſſe ali-
quod præter ipſa principia componẽtia, quæ ſunt eſ-
ſe, vel ſubſtantia: non exiſtunt aũt niſi ſit eſſentia indi-
uiduorum, in quibus ſunt: ſed non ponimus cuilibet
indiuiduo ſuam durationẽ, ergo nõ poſſumus pone-
re quidditati aliam mẽſuram durationis, quia præter
oĩa indiuidua ſpeciei quidditas ſpecifica non hẽt ali-
quod eſſe, vel durare: ſi tñ nos daremus æternitates,
tanq̃ menſurã eſſe, vel durationẽ quidditatũ, & cuili-
bet indiuiduo ſub illa quidditate daremus menſurã
durationis, quæ eſſet tẽpus, vel æuum: neceſſario eſſet di
ſtinctum eſſe, & durare quidditatis a duratione, & ẽt
oĩum particularium ſuorum, qđ non cõuenit. Sed ali-
quis rñdebit, ꝙ quidditati cõpetit æternitas, & eſt mẽ
ſura ſua: non quidẽ ꝙ illa ſit mẽſura eſſe, vel duratio-
nis quidditatis diſtinctę a duratione oĩum indiuiduo-
rum ſuorũ collectiuè, ſed prout eſt mẽſura ſua diſtin-
cta a menſura cuiuslibet indiuidui ſui diſtributiuè: nã
nullũ indiuiduũ ſub quidditate ſemper durat loquen-
do de pure naturalibus: oĩa tñ indiuidua accipiendo
collectiuè ſemper durant, quia per ſucceſſiuã deriua-
tionẽ manet ſemper aliqđ indiuiduũ. Aeternitas er-
go eſt menſura oĩum indiuiduorũ alicuius quiddita-
tis, quia nunquam deficiunt indiuidua illius: nec vnq̃
eſſe cęperunt ſm poſitionẽ Ariſt. & tñ dum ſunt indi
uidua eſt natura vel quidditas, ergo menſura duratio-
nis quidditatis eſt æternitas. Et iſta non eſt diſtincta
a menſura durationis oĩum indiuiduorũ ſumptorum
collectiuè: ſed eſt diſtincta ã mẽſura eſſe, vel duratio-
nis cuiuslibet indiuidui, quia nulli horũ correſpondet
æternitas. Rñdendũ, ꝙ ẽt hoc modo nõ eſt æternitas
menſura quidditatis, quia oĩum indiuiduorũ ſuorum
ſimul ſumptorũ non eſt mẽſura æternitas: nam licet
data poſitione Ariſt. nunq̃ mundus incępiſſet, nec ter
minandus foret: tñ non eſſet ęternitas proprie dicta
oĩum indiuiduorũ per ſucceſſionẽ: oĩa. n. efficerẽt du
rationem indeterminatã: tñ non efficerent æternam,
quia ad ęternitatẽ non ſolũ exigitur interminabilitas:
ſed ẽt ſimultas eſſendi: cum dicatur ꝙ ęternitas eſt in-
terminabilis vitę ſimul tota, & pfecta poſſeſſio. Quid-
ditas aũt non hẽt per ſe mẽſuram aliquã durationis,
cum nullam habeat durationẽ pręter durationẽ indi-
uiduorũ: ergo non ſunt quidditates ęternę nec tẽpo-
In q. 18. rales, nec habentes ęuum. Sicut aũt dicebatur ſupra
de hoĩe, ꝙ hẽret aliquam conditionẽ ęternitatis licet
eſſet ſolum hõ. ita dicendum eſt, ꝙ ſi aliquis hõ eſſet
ſolum hõ, & nõ adueniret ei aliquid alterũ, nec rece-
deret, qđ intrat, & aliqñ iſte deſineret eſſe, nec tñ deſi-
neret per motum: ſed ceſſante cã cõſeruante, vel dan
te eſſe, iſte ſolum durabat per vnũ inſtans, & quanto-
cunq; maneret impoſſibile erat totũ ſpatium dura-
tionis ſuæ eſſe magis q̃ vnius inſtantis. Quod patet, qa
iſte erat hõ, & non erat aliquid vltra eſſe hoĩem, ergo
non poterat hẽre maiorẽ durationẽ q̃ per inſtans vni-
cũ: quod patet, quia quæreretur, an in vnico inſtanti hõ
ſit perfectè hõ, vel indiget ampliori duratione, ſicut
ad motum non ſufficit inſtans, ſed exigitur tẽpus, ſi di
catur, ꝙ non, falſum eſt, quia oĩa permanentia habẽt
eſſentiã in inſtanti, vt eſſe caprã eſſe bouem. Cõceſſo
hoc neceſſe eſt, ꝙ cum iſte hõ datus ſolũ ſit hõ, & ni-
hil ei aduenturũ ſit, ꝙ in vnico inſtanti capiatur eſſe
eius totum. Tũc ſi dederis, ꝙ iſte hõ duret vltra illud
inſtans, cũ tunc ſit, iam habebit eſſe, qđ non capiebat
in ipſo inſtanti: ergo non erat totũ eſſe ſimul, qđ eſt ꝯ
hypotheſim, quia iſte ſolũ eſt hõ, & eſſe hoĩem eſt to
tum ſimul vel indiuiſibile. Cum igitur defecerit iſte
hõ, dicetur ꝙ ſolum vno inſtanti fuerit, quia ſolũ fuit
hõ, quod capitur in inſtanti. non eſt tñ illud inſtans tẽ
poris copulatiuum, vel diuiſiuum, ſed eſt æternitatis

F inſtans, vel quaſi æternitatis, vt ꝓbatur ſupra de Deo, In q. 23.
quòd non poterat eſſe in nunc temporis.

De ſimilitudine & diſſimilitudine eſſe humani ad diuinum, & quomodo æternitas Dei, & hominis menſura inquantum homo differunt, & quam ſimilitudinem & differentiam habent res creatæ ad æternitatem. Quæſt. XXX.

CONSIDERANDVM autem eſt vltra hoc
de ęternitate Dei, & de menſura hominis,
& quõ differant, & quõ conueniat hõ cum
ęternitate: Deus enim, quia habet totum eſ-
ſe ſimul, neceſſario eſt totum eſſe habens in inſtanti,
& iſtud eſt æternitas, nec põt durare Deus vltra illud
inſtans, quia tunc non haberet totum eſſe ſimul: nam
G illud inſtans eſt totum ſimul, quia caret partibus. ſi au
tem in illo ſit, & poſtea in alio, non eſt totum eſſe ſi-
mul: nam duo inſtantia nõ ſunt ſimul: eſſe Dei ex hy
potheſi eſt, vel durat in duobus inſtantibus, ergo non
eſt totum ſimul. Cauſa aũt quare eſſe Dei eſt in vnico
inſtanti, & non alicuius alterius rei eſt, quia Deus hẽt
eſſentiam vel naturam ſuam, & præter illam nihil re-
cipit ſibi adueniẽs: ſed quælibet eſſentia ſimul tota eſt,
cum pertineat ad naturam permanentiũ pręter mo-
tum, tẽpus, & actus quoſdam, quorũ eſſe, vel natura ẽt
ſimul non eſt, vt declaratum fuit. Et Deus ſi voluerit In q. 29.
eſſe in maiori duratione q̃ illius inſtãtis, vel extenſio-
ri, ſicut eſt duratio tẽpis eſt impoſſibile, quia menſura
conformatur menſurato: ideo menſura eſſendi eſt,
ſicut ipſum eſſe, quod mẽſurat: Deus aũt totum eſſe
H habet ſimul, ergo non põt menſura ſua hẽre partẽ ex-
tra partem. haberet tñ ſi eſſet extenſa, vt tẽpus, ergo
non põt eſſe in duratione alia, niſi vnĩ inſtãti. Nec hoc
ſpãliter cõuenit naturę diuinę, quia natura diuina eſt,
ſed gñaliter omni rei vel naturæ, quæ nihil recipit prę
ter id quod eſt, competit habere durationẽ vnius in- In q. 28.
ſtantis ſolius, ſicut probatum eſt ſupra de hoĩe ſi ſolũ
eſſet homo: nam tunc reciperet. ſ. nec eſſe ſapientem,
nec fęlicem aut quidq̃ aliud. Ita & de lapide, & quo-
cunque ente quantumcunq; imperfecto dummõ per-
tineat ad naturã permanentiũ. Recipere aũt eſt cã ha-
bendi menſurã extẽſam, & ob hoc ex diuerſitate mo
di recipiendi cauſatur diuerſitas mẽſuræ eſſendi: quæ-
dam nanq; ſunt, quæ ſuſcipiunt eſſe per motũ & ſuc
I ceſſionẽ. Alia aũt ſuſcipiunt eſſe ſucceſſiue, ſed nõ p
motum. Primorum menſura eſt tempus: ſecundorũ
eſt menſura ęuum. ſi aũt alij modi recipiendi eſſent
diſtincti ab iſtis, eſſent alię menſurę eſſendi: nulla tñ
res eſt, quę non recipiat pręter diuinam entitatẽ, ideo
non eſt alia, cui competat eſſe totã ſimul, aut in æter-
nitate, vel inſtanti.

De homine autem & cæteris entibus naturalibus
eſt dicendum, ꝙ ipſa habent aliquam ſimilitudinem
ad æternitatem, ſed ab ęternitate deficiunt in tempo
ra prætерita, & futura, & ab immutabilitate deficiunt
in motu. Quod ſic patet: homo enim primo habet
eſſentiam vel naturam. ſ. hominem eſſe, & quantum
ad hoc non eſt aliqua ſucceſſio, quia ſimul eſt eſſe
hominem, licet partes, ex quibus adiunctis reſultat
K eſſe hominem non ſunt ſemper ſimul, & quia iſtud
eſſe eſt, ſcilicet quòd homo eſt: hoc quod eſt homi-
nem eſſe hominem dicit quandam durationem, non
quidem prout ly eſſe denotat ſolum copulam iden-
titatis, ſed vt eſt ſecundum adiacens. Nam primo
modo non dicit durationem: indiget ergo menſura
iſtud eſſe, & quia talis eſt menſura qualis eſt res men-
ſurata, & eſſe hominem eſt indiuiſibile, & totum
ſimul, neceſſe eſt, vt menſura ſit tota ſimul, &
nulla eſt huiuſmodi, niſi inſtans: ergo ſolum inſtans
correſpondet ei, & quantum ad hoc eſt ſimilitu-
do inter durationem Dei, & cuiuslibet rei perma-
nentis,

Qȏo res creatę accedunt aliquo mō ad naturā æternitatis.

nentis, & accedunt res aliquo modo ad naturā ęter-
nitatis: nam ſi ſic manendum eis foret parum viderē-
tur diſtare a Dei menſura: imò fere nihil. Nam non
eſſet æternitas, quę eſt menſura eſſe Dei maior q̃ mē
ſura horum nec minor: nec eſſe Dei eēt magis ſimul
quàm harum rerum, cum in eſſe hoīem vel lapidem
nullus ſit ordo præceſſionis nec pars, & quandiu Deꝰ
duraret iſta manerent. Et voluerunt quidem res ac-
cedere ad iſtam perfectionem habēdo totum eſſe ſi-
mul: ſed defecerūt ex immobilitate in motum: nam
ſic ſe habentibus nullus motus eſt, cum motus ſit via
quædam ad formam naturalem, & in rebus ſic exiſtē
tibus non erat acquiſitio alicuius, ſed ſolum erant, qđ
erant, & nihil eſſe poterant: nunc aūt defecerunt in
motum, quia acquirendę ſunt eis perfectiones, quæ
ſunt partes eſſendi per motum, & cōſequenter ex ſi-
multate defecerunt in tempora præterita, & futura:
nam ad immobilitatem ſequitur ſimultas, vt patet ex
prædictis. ad motum vero ſequitur tp̄s, cum ſit paſſio
eius, ergo qui deficit ab immobilitate in motum: ne-
ceſſario deficit a ſimultate, vel æternitate in tpa prę-
terita, & futura. Fuit tñ iſte modus conueniens rebus
ad acquirendum perfectiones ſuas, quas non hr̄ent ſi
non mouerentur, ſed manerent in ſola natura ſua, &
tūc cum oīs motus fiat in ſubiecto, & natura vel ſub-
ſtantia eſt ipſa, quę mouetur. ſ. hō vel lapis, oportet vt
cum ipſo quoq; moueatur, qđ in ipſo eſt: ſed in hoīe
ad eſſendum hoīem non eſt ſucceſſio, ſed ſimultas,
& hō quandiu eſt ſemper eſt hō. ideo neceſſe eſt, ꝙ
ſemper habeat aliquam ſimultatem: hmōi aūt ſimul-
taneæ, & ſemper pñtariæ durationis menſura eſt in-
ſtans, quod eſt indiuiſibile, ex quo neceſſarium eſt, ꝙ
ſemper ſit actualiter inſtans mēſurans eſſe hoīs quan
tum ad eſſe hoīem, ſicut quādiu aliquis motus eſt, ne
ceſſe eſt, vt ſit tp̄s menſurans illum: iſtud aūt inſtans
ſemper manens quod hō habet cauſat tempus, quia
cum hō, qui totus ſimul eſt mouetur ad acquirendū
aliquid, neceſſe eſt inſtans ſuum, qđ ſemper in eo eſt
tanq̃ menſura cum menſurato transfluat, licet p acci
dens, ſicut punctus qui eſt linea, licet per ſe non poſ-
ſit moueri, tñ ſi moueatur linea mouebitur cum illo,
& ſicut punctus in linea cum mouetur, deſcribit quā-
dam lineam, licet ipſe ſit indiuiſibilis, ita inſtans mē-
ſurās eſſe hoīem, cum fluit ad motum hoīs fluxu ſuo
cauſat tempus, quod eſt extenſum: licet inſtans ſit in-
diuiſibile, & totū ſimul, & ſic ab immobili venit mo
tus. ſ. ab eſſe hoīem, & ab indiuiſibili, & ſimul toto ve
nit explicatio, vel extenſio temporis, ita de cęteris na
turalibus entibus, & ſic patet quomodo in aliquo ho-
mines, & cætera naturalia aſſimilentur ęternitati, &
quantum ad aliquid deficiunt ab ea.

Præſens non eſt tempus, nec pars temporis: ſed ſolum ſunt duæ partes temporum, ſcilicet præteritum & futurum.
Quæſtio. XXXI.

Ex quodam dicto hic de inſtanti, quod ſemꝑ
menſurat rem naturalem, & actualiter ineſt,
apparet quare res quæcunque ſit qñcunque
eſt, erit præſens: nam licet aliqui quaſi gram-
maticaliter diſtinguentes tempora, in prętеritū prę-
ſens, & futurum diſtinguant: partes tñ temporis duę
ſunt ſolum. ſ. prętеritū, & futurum, quia pręſens, nec
eſt tempus, nec pars tpis, quia tp̄s ſucceſſionem dicit,
& diuiſibilitatem, cum ſit cōtinuum, & magnitudo:
pñs aūt indiuiſibile non cōponitur ex indiuiſibilibus,
ſed indiuiſibile eſt: nihil ergo eſt horum, & rurſus ip-
ſa duo tpa. ſ. prętеritum & futurum, quę proprie tpa
ſunt, quia prętеritum iam non eſt: futurum aūt non-
dum eſt, ſed ſolum hn̄t eſſe p relatiouē ad pręſens. ſ.

A quod aliqñ erit pñs futurum dr̄, quod vero aliqñ fuit
pñs dr̄ prętеritum. Ablato aūt pñti nec prętеritū qd-
quam eſt, nec futurum. Ideo ipſa ſunt tpa per nō tem
pus. ſ. per pñs. Et cauſatur hoc mō, quia res q̄libet de
permanentibus eſt, & ſi illa ſolum hr̄et eſſentiam ſuā
menſuraretur inſtanti ſolo, quia m̄ mouetur ad acq-
rendum perfectiones, ēt inſtans quod cū ea eſt fluit.
Et non cauſant idem ſubſtantia mota & inſtans fluēs,
ſed ſubſtantia mutata cauſat motum, & inſtans fluēs
cauſat tempus, ſicut cum mouetur linea, mouet eius
punctus terminans, ſed non cauſatur, idem ex motu
vtriuſque, quia per motum lineæ tranſuerſaliter cau
ſatur ſupeficies: motus aūt puncti cauſatur linea, &
B quia hō quandiu durat eſt totus ſimul quātum ad eſ-
ſe hoīem cum non perdat ſimultatē ſubſtantię ꝑpter
partes eſſendi perfectionum aduenientiū quādiu du-
rant eſt pñs. Et ob hoc tota vita hoīs, vel cuiuſcunq;
rei non eſt, niſi vnum pñs, quia nunq̃ dum hō eſt deſi
nit eſſe pñs, & totus hō eſt pñs: ſed iſtud pñs eſt inſtās
menſurans ſimultatē eſſendi hoīem: ideo pñs nr̄m
ſemper durat quādiu ſumus, tū indiuiſibile eſt. efficiē
tñ vita noſtra magna ab iſto pñti indiuiſibili, quia cō
tinuatur eundo per continuationē fluxus. Et qa iſtud
inſtans per cuius fluxum cauſatur tēpus, ſemper fluit,
neceſſe eſt, vt pñs noſtrum, qđ eſt inſtans non ſit ma-
nens, in quo differimus ab æternitate, & rurſus quia
tempus eſt fluxus inſtantis, & iſtud eſt pñs noſtrum,
neceſſe eſt quādiucunq; fuerit tēpus, ꝙ ſit pñs: nā de-
ficere pñs eſt deficere inſtans illud, & ipſum eſt cuiꝰ
fluxu cauſatur tēpus, ergo deficiente pñti, impoſſibi-
C le eſt eſſe pñs. Ideo totum tempus eſt quoddam pñs
fluens, vel aliter fluxus inſtantis, & primo modo dicit
Ariſto. ꝙ nunc eſt ſubſtantia temporis. i. totum eſſe
tpis eſt illud nunc fluens, qđ fluxu ſuo cauſat tēpus.

Entia ſucceſſiua non habent eſſe nec ſunt proprie entia, ſicut permanentia, & quòd motus & tempus nunquam ſunt.
Quæſtio. XXXII.

Ex his colligitur, ꝙ ſucceſſiua non ſunt, ita ꝓ-
priè entia, ſicut permanētia: nā eſſe eſt pro-
priè in pñti, quod patet, quia tempus futurū
ſ̄m ſe non eſt ens, niſi referatur ad pñs: exclu
ſa aūt natura præſentialitatis non eſt magis ens futu-
D rum, q̃ chimera: nam futurū eſt, quod aliqñ præſens
erit. Idem prętеritū non eſt ens, niſi per relationē ad
pñs. ſ. quia aliqñ fuit: ſed prętеritū qñ prætеritū eſt nō
hēt quidq̃ de entitate. Et tñ iſtę ſunt propriè partes
tpis, quod eſt ens ſucceſſiuū. Pñs tñ qđ non pertinet
ad entia ſucceſſiua eſt propriè ens. Præſens enim nō
eſt de natura tpis ꝑꝑ duo: primo quia indiuiſibile eſt,
& indiuiſibilia non ſunt partes indiuiſibilium, vt pa-
tet. 6. Phyſ. Secundū eſt, quia pñs quamq̃ eēt hn̄s ex-
tenſionē, tñ non eſſet de ſucceſſiuis, quia ſucceſſiua
hn̄t vnam partē poſt alterā, pñs aūt totum ſimul eſt:
dato ergo ꝙ haberet extēſionē, non hr̄et vnam partē
ante alteram, ideo non pertineret ad ſucceſſiua. Non
E poterat tñ pręſens eſſe extentum, quia cū ſit duratio
ſi eſſent plures partes, aut vna eſſet qñ eēt alia aut nō.
Non pōt dici, ꝙ vna ſit, dum alia eſt, quia tunc ambę
eſſent idē, & vna: ſicut nec duo inſtātia ſimul eē pñt,
quamq̃ indiuiſibilia ſint: ſi aūt non eſſet vna, qñ eſſet
alia: ergo erat ſucceſſio: fuit ergo impoſſibile, ꝙ pñs
eſſet diuiſibile, quia nō poſſet eſſe ſimul totum. Ita &
in magnitudinibus: nullius magnitudinis aliquæ par
tes ſimul ſunt, ſed vna eſt extra alterā, cum ergo ſuc-
ceſſiua non habeant in tempore eſſe, niſi per habitu-
dinē ad præſens, quod nō eſt de natura ſucceſſiuorū:
patet nō eē, ita ꝓpriè entia ſucceſſiua, ſicut pmanētia.
De motu idem quod de tempore patet, quia mo-

tus proprie nunquam eſt: non enim poteſt aſſignari aliquod præſens, in quo motus ſit: ſed quędam partes motus prætetitæ ſunt, aliæ verò tranſituræ ſunt: quæ autem effluxerunt, non ſunt ens, ſicut tempus præteritum, quæ autem effluxurę ſunt, nondum ſunt ens, ſed differunt, ſicut tempus futurum: motus tamen nō habet aliquas alias partes præter has. ergo motus non proprie eſt, ſed ſicut in tempore partes eius non proprie erant, niſi per præſens, quod non eſt pars temporis, ita & in motu oportet aſſignari aliquid per reſpectum ad quod partes motus habent aliquod eſſe. Et iſtud non eſt mutatum eſſe, vt aliqui exiſtimant, quia illud minus eſſe habet, quàm partes temporis, cum ſit ſolum terminus, vel copulatiuum, & indiuiſiuum. Cauſa erroris eſt, quia ſicut inſtās, quod eſt pñs, eſt per quod partes tpis eſſe habent, ita & mutatū eſſe ſe habet in motu, quod eſt aliquid indiuiſibile, & ſicut punctus in magnitudine, ideo ille erit, per qđ habent eſſe partes motus. Sed non ſtat, quia quamquā mutatum eſſe in motu, & punctus in magnitudine, & inſtans in tempore habeant aliquā ſimilitudinem, ſed non quātum ad omnia, quia pluribus modis dicit̄ inſtans in tempore, q̄ punctus in magnitudine, & mutatum eſſe in motu, quod patet, quia punctorum q̄dā ſunt terminatiua, alia ſunt copulatiua & diuiſiua: terminatiua enim ſunt actualiter exiſtentia, & ſunt in fine linearum: copulatiua aūt ſunt in medio linearum. De mutatis eſſe identidem eſt, quia quędam ſunt in fine motus: non enim poteſt terminari motus p motum, quia terminus ſemper eſt aliquid indiuiſibile, alioquin non eſſet res vnquam terminata, vel vbique eſſet terminus. Patet hoc, quia ſi motus per motum terminaretur, cū in omnibus partibus motus ſit motus, vbicūq; eſſet terminus eſſet motus, cum oēs partes motus ſint eiuſdem rationis. & ſi vna eſt terminꝰ quęlibet eſt terminus. Vel ſi velis dicere, ꝙ non eſt terminus in quacunque, ſed in aliqua: non poterit ſtare: quia nihil magis habet illa quare ſit terminus motus quàm quælibet alia, & ſic non erit aliquis finis in motu. Item ſi pars motus eſſet terminus motus, q̄ritur vbi aſſignaretur terminus. nō quidem poteſt ipſa pars tota aſſignari pro termino, quia cum ipſa ſit diuiſibilis, adhuc vltra terminū rei ponetur aliquid de re, quod eſt falſum. Neceſſe eſt igitur aſſignari aliqđ indiuiſibile, quod non ſit de natura quātitatis terminandæ, & illud erit proprie terminus, quia eſt indiuiſibile. Ideo in tempore aſſignatur aliquid indiuiſibile terminans, & iſtud eſt pūctus. In motu eſt aliquid terminans, & iſtud vocatur mutatum eſſe. Sunt ergo in motu mutata eē realia terminātia, & iſtud eſt vnicū a parte poſt. A parte ante non datur mutatum eſt, ſicut datur pūctus in lineis ante & poſt: rō diuerſitatis prouenit ex natura permanentiæ & ſucceſſionis. Alia ſunt mutata eſſe copulatiua & diuiſiua, & iſta aſſignantur in medio motus, & ſunt ſolum potentialia ex eodem fundamēto, quo probabatur eſſe inſtātia copulatiua, & diuiſiua in tpe, & puncta continentia & diuidentia in linea: nam motus eſt aliquid continuū, & ꝯñr diuiſibile in infinitū: diuiſio aūt fieri nequit, niſi ponant̄ aliqui termini partium diuiſarū eſſe, iō neceſſe eſt aſſignari mutata eſſe potentialia copulatiua & diuiſiua. Et ſit hoc modo: aliquis mouetur per leucam: eſt hic vnum mutatum eſſe reale ſolum: tñ iſte poterat deſinere in medio leucę, vel in quarta parte, aut in quacūque parte ſpatij, ſed vbicunq; deſineret eſſet mutatū eſſe reale: ergo ēt ſi non fiat terminatio in aliqua iſtarum partium neceſſe eſt eſſe ibi mutata eſſe potētialia. Nam detur oppoſitū. ſ. ꝙ poſſent motus terminari in qualibet harum partium, & tñ non ſit aliqđ mutatū eſſe poſſibile: ſequitur ꝙ poſſit motus terminari

Terminus motus nō eſt motus, ſed mutatum eſſe, & idē de linea &c.

F ſine aliquo mutato eſſe, quod includit ꝯdictionem, quia hoc eſt motum eſſe terminatum ſine termino, & iſta mutata eſſe erūt infinita ſm ꝙ motus ex natura cōtinuitatis eſt diuiſibilis in infinitū. Patet ergo, ꝙ quantum ad hæc duo æqualia ſunt hæc tria. ſ. motus, tps, permanens magnitudo. ſ. ꝙ motus hēt mutatum eſſe terminatiuū actuale, & copulatiuū reale, & tēpus habet inſtās terminatiuū actuale, quia licet non detur nunc, tñ aliqñ dabitur, cum finietur tps, ſicut iurauit angelus magnus, qui poſuit pedem vnum in mari & alium in terra iurans per viuētem in ſecula ſeculorū, ꝙ amplius tps non erit, vt patet Apoc. 10. ſunt aūt inſtantia potētialia copulatiua in magnitudine. ēt ſunt puncta realia actualiter terminantia, & puncta copulatiua potentialia.
G Sed adhuc tps excellit oīa hęc, quia tempus habet alium modum inſtantis, & motus nō habet alium modum mutari eſſe, & magnitudo non hēt alium modum punctorū: eſt aūt modus inſtantiū alius. ſ. ꝙ eſt quoddā inſtans fluens ſemper actu exiſtens, quod menſurat eſſe rerum permanentiū quantum ad eſſentiam, vt ſupra declaratū eſt. & iſtud fluit ad motum ſubſtantiæ, & cauſat fluxu ſuo tempus, ſicut pūctus motu ſuo cauſat lineam. & iſtud inſtās eſt ſubſtantia tpis, vt ſupra declaratum eſt. & per cōparationē ad hoc inſtans fluens partes tpis futuri dicunt̄ habere aliquod eſſe, & partes tēporis præteriti. In motu autem non eſt aliquod mutatum eſſe fluens, cuius ſucceſſu cauſetur motus, & in magnitudine non eſt aliquis punctus exiſtens realiter, cuius motu cauſetur
H magnitudo: ideo erit alius modus inſtantis in tempore q̄ mutari eſſe, & puncti in motu, & magnitudine. Cauſa diuerſitatis eſt, quia magnitudo, vt linea, vel ſuperficies eſt aliquid manens: ideo non poteſt aliquid in ipſa aſſignari, cuius motu cauſetur magnitudo, quia tunc neceſſe erat, vt illud quoq; eſſet permanens ſi eſſet in magnitudine, ſicut eſt magnitudo permanens. De motu identidem, quia tunc ipſum eſſet, quod moueretur, ſicut in tpe inſtans cauſans tēpus eſt, qđ fluit: ideo in magnitudine non dixit Ariſto. ꝙ aliquis punctus erat ſubſtantia magnitudinis, & in motu non dixit aliquod mutatum eſſe ſubſtātiam eſſe motus, ſed de tempore dixit, ꝙ nunc eſt ſubſtantia temporis, vt patet. 4. Phyſ. iſtud inſtans eſt præſens quod nos ha-
I bemus.

Motus tēpus: permanens magnitudo, qñ ſint æqualia & quō differunt.

In q. 22. & alijs.

Præſens eſt inſtans, ſed non eſt inſtans terminatiuum temporis, nec præſens eſt potentiale copulatiuum. Quæſt. XXXIII.

IDeo dicendum eſt, ꝙ ſit præſens inſtans, ſed nō inſtans terminans tempus, quia tunc eſſet tps terminatum, nondum tñ terminatum fuit vnquā, ſed aliqñ terminabitur, vt dictum fuit ſupra p̄cedenti cap. cum agebatur de ſtatione ſolis. Item quia ſemper eſſet tempus actualiter terminatū: nam ſemper eſt pñs, & quæcunq; res qñcunq; eſt, pñs eſt: ergo ſemper eſſet terminus temporis, quod eſt abſurdum, quia cum cōſequatur tempus motum primum tanq̄ ſubiectum, & mēſuratum, non poteſt terminari, niſi
K terminato illo: ſed non terminatur ille motus, cum continue ſit: ergo nec terminatur tempus. Item non poteſt dici, ꝙ præſens ſit inſtans potentiale, & copulatiuum, quia inſtantia copulatiua ſunt potentialia ſolum, & nunq̄ poſſunt eſſe in actu, niſi cum actualiter diuideretur tps, & terminaretur, ſicut non pōt eſſe aliquis de potentialibus pñtis lineæ in actu, donec linea diuidatur actualiter: tēpus non eſt actualiter diuiſum: ergo nō ſunt hmōi. Itē quia ſi illa potētialia inſtātia reducerent̄ ad actū, iā nō eſſent copulatiua vel diuiſiua, ſed terminatiua: implicat. n. cōtradictionē inſtans potentiale eſſe præſens, cū præſens dicat aliquid actuale.

Item

Item non ſtat, quia puncta potentialia ſunt manen
tia cum habeant poſitionem inter partes temporis,
præſens tamen eſt fluens. Primum patet, nam cum
duas horas aſſignamus facimus eas eſſe duas partes
temporis,& non poſſunt differre, niſi ponamus aliqđ
diſtinctiuum, & iſtud eſt inſtans medium diſtinguẽs
primam a ſecunda, quod poſitionem habet inter eas
ita vt ſit poſt omnes partes primæ horæ: & ſit ante
omnes partes horę ſecundę. Secundum patet ſcilicet
quòd præſens ſit fluens: nam per fluxum inſtãtis cau
ſatur tempus: ſi autem eſſet præſens manens, cum ip-
ſum ſit indiuiſibile, nihil acquireremus:& cõſequen
ter nunquam eſſemus in tempore, ſed in inſtanti, &
ęternitate. Item non poteſt ſtare, nam inſtantia po-
tentialia non manent: inſtans tamen præſens manet
ergo &c. patet primum: quia cum inter duas partes
temporis ſignauero inſtans, cum deuentum fuerit ad
principium ſecũdæ partis illarum, quas diuidit inſtãs
iam non eſt. Sicut ponimus inſtans diſtinctiuum an-
ni finiti,& incipientis: incipiente autẽ anno iam non
eſt inſtans diſtinctiuũ, quia ſolum erat inter illas duas
partes. Secundum patet ſcilicet quòd pręſens non
tranſeat: nam nunc eſt pręſens rei, quæ eſt, & ſem-
per eſt præſens nec deficit niſi cum res ipſa deficit,
quæ habet præſens. Item inſtantia potentialia ſunt
infinita, præſens autem cuiuslibet rei vnicum eſt: er-
go non eſt præſens inſtans potentiale copulatiuum.
Primum patet, quia inſtantia potentialia ponuntur ex
neceſſitate diuiſionis, id eſt quia non poteſt eſſe tem-
pus diuiſibile niſi dentur inſtãtia potentialia: & quia
diuiſibilitas continui eſt in infinitum: ergo erunt in-
finita potentialia inſtantia.

Cuiuſcunque rei quantumcunque duret non eſt niſi vnicum præſens. Quæſt. XXXIIII.

SECVNDVM quod præſens cuiuslibet rei ſit vni-
cum patet, quia pręſens eſt indiuiſibile, vt pro-
batum eſt ſupra, & oẽs confitentur dicentes
eſſe inſtans: ſi ergo non eſt vnicum ſed aliud,
& aliud cum inter duo indiuiſibilia neceſſe ſit dari
medium diuiſibile. 6. Phyſic. vt inter duo puncta linea
media,& inter duo mutata eſſe motus medius, ita in-
ter duo inſtantia dabitur tempus medium. Et tunc
quia non poteſt eſſe aliquis pręſens, niſi cum habet
pręſens quod eſt inſtans: ſequitur quòd in toto tem
pore, quo peruenit ab inſtanti ad inſtans non erit prę-
ſens: & ſic dabimus quòd res poſtquàm eſſe incipit,
& eſt aliquando non ſit præſens: quod eſt abſurdita-
te abſurdius: & non capit illud intellectus. Item ſe-
quitur aliud abſurdius, ſ. quòd qui eſſet nunquam eſ-
ſet pręſens, etiam ſi viueret mille annis: quod patet
quia iſta inſtantia plura, quæ eſſent plura præſentia
ſunt potentialia aſſignata in tẽpore ex poſitione iſto-
rum, ſed illa nunquam ſunt: ergo nunquam actuali-
ter eſſet qui eſſet, & non differrent ea, quæ ſunt a chi-
mera, quia cum nunquam eſſent præſentia, eſſent ſi-
cut præterita,& futura, quæ nullum eſſe habent, niſi
per reſpectum ad pręſens.

Item patet magis, quia dato quòd aſſignarentur in
tempore inſtantia actualia,& in illis eſſet res præſens:
tamen ſequeretur quòd res nũquàm eſſet, ſicut pro-
bat Ariſto. in 6. Phyſico. de motu dicens, quòd ſi ali-
quis moueretur per omnia indiuiſibilia alicuius ma-
gnitudinis, non tranſiret aliquid illius magnitudinis,
quia illa magnitudo nihil habet, niſi ſuas partes, ex
quibus conſtat. qui autem non tranſit omnes partes
magnitudinis, nec aliquam partem, nihil tranſit ma-
gnitudinis: tranſiens autem omnia indiuiſibilia ma-
gnitudinis eſt huiuſmodi, quia ipſa non ſunt tota ma-
A gnitudo: nec componunt aliquid de magnitudine,
ergo non tranſit quidquam de ſpatio tranſiens om-
nia indiuiſibilia ſpatij. Ita ſi eſſent inſtantia actualia in
tempore,& illa eſſent præſentia noſtra: cum res eſſet
in illis eſſet præſens: extra illa non eſſet præſens, ſed
illa non ſunt totum tempus nec aliqua pars tempo-
ris: ergo quod eſt non erit præſens in toto tempore,
nec in aliqua parte temporis, ita vt dici poſſit, quòd ſi
aliquis vixit centum annis in illis nunquam fuit, nec
in aliqua parte eorum, ſed fuit in inſtantibus, quę nec
ſunt illi centum anni, nec aliqua pars eorum, & hoc
valde abſurdum eſt.

Item dato fundamento ſuperiori quæretur cũ res
ſolum poſſit eſſe præſens in inſtantibus anni tempo-
B re medio inter inſtantia illa ſit, vel non: ſi autem dicas
quòd nõ eſt abſurdiſſimum, quia tunc ſequitur quòd
quilibet homo quotidie infinities deſinit eſſe & reſu-
mit eſſe ſicut inſtantia ſunt infinita, ſed qui deſinit eſ-
ſe & redit ad eſſe reſurgit: ergo quotidie quilibet ho
mo infinities moreretur,& reſurgeret. Si autem di-
catur quòd ſit in tempore medio inter duo inſtantia
quæretur an tunc ſit pręſens, vel præterita vel futura:
non præſens, quia non eſt in inſtanti, ſed in tempore
medio.

Aut ſi dicas quòd eſt præſens, ergo ſine inſtantibus
eſt pręſens, quod eſt falſum, quia tunc præſens eſſet
diuiſibile, cum eſſet tempus, quod eſt diuiſibile; ſed
pręſens indiuiſibile eſt, vt ſupra probatum eſt. Si au-
tem dicas, quòd eſt præterita res vel futura in tem-
C pore illo medio, ſequitur quòd res dum eſt eſt præ-
terita, quod eſt falſum, quia nunquam eſt res præte-
rita, niſi cum totaliter eſſe deſijt: nec futura eſt, niſi
cum nunquam eſſe cępit: non ergo poteſt ſtare.

Item ſi præſentia eſſent multa, ita quodlibet inſtãs
eſſet vnum pręſens: quæritur cũ aliquis viueret cen-
tum annis, an in omnibus inſtantibus illius temporis
eſſet, vel non: ſi dicas quòd non eſſet in omnibus eſt
abſurdum: quia tunc nõ diceretur viuere in illis cen-
tũ annis, nec eſt intelligibile: velut ſi quis dicat quòd
vixit centum annis, & in primo illorum annorum
vixit, & in centenario: & tamen tempore interme-
dio non vixit. hoc enim & contradictionem impli-
D cat, & non eſt intelligibile: neceſſe eſt igitur dicere
quòd in omnibus inſtantibus illius tẽporis eſſet præ-
ſens. Et tunc quæritur an inſtãtia iſtorum annorum

Cuius oppoſitio probatur 6. Phyſic.

ſint finita an infinita: ſi dicas quòd finita ſequitur quod
continuum non eſt diuiſibile in infinitum, ſed vſque
ad certum terminum eſt diuiſio,& poſtea nõ eſt poſ-
ſibilis diuiſio, vel nõ eſt diuiſibilitas: quod manifeſte
patet falſum: cum continua, vel nullo modo diuiſi-
bilia ſunt, vel in infinitum, cum omnes partes conti-
nuorum ſint eiuſdem rationis. Si autem dicas quòd
inſtantia iſtorum annorum ſunt infinita, ſequitur quod
iſte, qui vixit annis centum tranſiuit infinita in actu,
quod includit contradictionem. Nam ex eo quòd
fuit, ſequitur non fuiſſe infinitum.

Item ſequeretur quòd non poſſet quiſquam viue-
re quarta parte horę: nam eſſet ex data poſitione in
omnibus inſtantibus illius partis præſens, & illa ſunt
E infinita: ergo ad viuendum in illa quarta parte horę,
oportebat tranſire actualiter infinita: ſed hoc eſt im-
poſſibile, ergo non poſſet viuere quarta parte horæ.

Item hoc dato ſequeretur, quòd non magis viue-
ret, qui viueret centum annis, quam qui viueret vna
hora, quod eſt abſurdum. Antecedens patet: quia ſo-
lum aliquis viuit dum pręſens eſt: nam qui præterijt
aut futurus eſt, non viuit: ſed dum præſens eſt. & ta-
men in centum annis non ſunt plura aut maiora prę-
ſentia, quàm in vna hora: ergo nihil magis viuit, qui
centum annis vixit, quàm qui vna hora: patet ante-
cedens

cedens, quia inſtantia, quę ſunt pręſentia in centum F
annis ſunt infinita, & non poſſunt eſſe plura infinitis,
quia infinito nihil eſt maius aut plus; in vna quoque
hora ſunt infinita inſtantia, cum quodlibet continuū
ſit diuiſibile in infinitum. Nec aliquis deriſoriè aut
ſophiſticè ad hęc poterit reſpondere dicens, tot eſſe
partes vel pręſentia in vna hora ſicut in cētum annis,
tamen non valet quòd tantum viuat viuens vna hora
ſicut viuens centum annis, ſicut tot partes habet gra-
num milij ſicut cęlum: tamen non eſt tantum ſicut
cęlum. Ad hoc poterat reſponderi per interemptio-
nem negando eſſe tot partes grani milij, ſicut cęli. Et
ſi arguatur quòd eſt diuiſibile vtrunque in infinitum,
& vnum infinitum non eſt maius alio. Dicendum eſt
quòd habet tot partes eiuſdem proportionis, ſed non G
eiuſdem quantitatis: & iſtę faciunt ad eſſe magnum
& maius & non partes eiuſdem proportionis. Hic ta-
men non ſtat argumentum, quia ſicut in centum an-
nis non ſunt plura pręſentia, quàm in vna hora, quia
vtrobique infinita: ita non ſunt maiora, quia inſtan-
tia ſunt indiuiſibilia: ergo nihil magis aut maius vixit
qui centum annis vixit quàm qui vna hora. Multa
quoque alia inconuenientia huiuſmodi ſequuntur
poſito quòd ſint plura pręſentia, & quodlibet inſtās
ſit præſens.

Alio modo poteſt probari oſtēſum, quòd præſens
cuiuslibet rei in tota ſua duratione ſit vnicum, quia
in rebus permanentibus eſt aliquid, ſecundum quod
ſunt ſemper ſimul, & aliquid ſecundum quod in ae-
quiſitione. Primum eſt eſſentia, vel ſubſtantia, quæ H
eſt tota ſimul, vt eſſe hominem, vel lapidem: ſecun-
dum eſt eſſe horum, ſcilicet eſſe album eſſe doctum,
eſſe fęlicem: ſimultati enim in eſſendo correſpōdet
ſimultas in menſura: ſicut ſucceſſioni eſſendi corre-
ſpondet mēſura ſucceſſiua. huiuſmodi ſunt præſens,
quod eſt totum ſimul, & correſpondet eſſentiæ, &
tēpus quod eſt in ſucceſſione & menſurat eſſe, quod
ſuſcipitur, ſed illa ſubſtantia, quæ eſt tota ſimul, ſcili-
cet eſſe lapidem, vel eſſe hominem eſt vnica, & eadē
quandiu eſt: ergo ſemper correſpondet eidem præ-
ſens. Item non poteſt eſſe niſi vnicum pręſens rei cu-
iuslibet, quia non correſpondet rei pręſens, niſi pro
ſubſtantia, vel natura, ſcilicet pro eſſe hominem, vel
lapidem. pro omnibus alijs perfectionibus, quæ ac- I
quiruntur ſucceſſiuè correſpondet tempus, & non
inſtans: ſed eſſentia, quę menſurari habet totum ſuū
eſſe ſimul, ſcilicet eſſe hominem: ergo nō poteſt ha-
bere niſi vnicum pręſens. Nam ſi darentur diuerſa
pręſentia non potuiſſet eſſe totū eſſe naturæ, vel ſub-
ſtantię ſimul: nam ſicut duo pręſentia non ſunt idē,
ita eſſe in duobus pręſentibus nō eſt idē, & ſimul: ſed
eſſe hominem eſt totum ſimul, ergo non poteſt eſſe
in duobus pręſentibus. Dicendū ergo quòd eſt vni-
cum pręſens cuiuslibet rei, & tunc reſumatur argu-
mentum: Cuiuslibet rei eſt vnicum pręſens: inſtan-
tia autem potentialia copulatiua ſunt infinita: ergo
non eſt pręſens inſtans potētiale copulatiuum. Cum
ergo pręſens ſit inſtans, & nō ſit inſtans terminatiuū, K
nec potentiale copulatiuum, erit inſtans alterius mo-
di, ſcilicet quòd eſt ſemper exiſtens, & eſt ſubſtantia
temporis. Et ob hoc quandocunque eſt tēpus, ſem-
per eſt pręſens, quia tempus cauſatur ab illo inſtanti
fluente, ſcilicet quia eſſentię correſpondet inſtans
tanquam menſura: quia eſt tota ſimul: & rurſus quia
illa non habet omnes perfectiones ſuas ſimul, ſicut
eſt ipſa eſſentia mouetur ad illas, & mota ipſa fluit in-
ſtans, cuius fluxus eſt tempus. Ideo pręſens eſt quod
cauſat totum tempus: & tamen res non haberet eſſe
pręſens niſi haberet aliquod eſſe totum ſimul. Ho-
mo autem quia quandocunque viuit ſemper eſt ho-

F mo, & eſſe hominem & totum ſimul neceſſe eſt, ꝙ
detur ei aliqua menſura, quę ſit tota ſimul, & iſta eſt
pręſens: neceſſario igitur erit quęcunque res eſt ſem-
per pręſens qn̄ eſt: id autem, ſm̄ quod eſt in ſucceſ-
ſione non eſt aliqn̄ pręſens, ſed ſemper eſt pręterita
aut futura. Quod patet, quia res, quę eſt in ſucceſſio-
ne nihil habet ſimul cum ſimultas repugnet ſucceſ-
ſioni; ſed pręſens eſt totum ſimul: ergo non corre-
ſpondet rei ex ea parte, qua habet eſſe in ſucceſſione,
ſed ex ea parte, quę eſt tota ſimul. Et patet adhuc
magis quòd res, quę nullo modo habent totum eſſe
ſimul, nunquam ſunt pręſentes, vt patet de motu, &
tempore: nam motus nullo modo habet totum eſſe
ſimul, ſed tam quātum ad ſubſtantiam, quam ad eſſe
G ſunt in ſucceſſione, vt ſupra declaratum eſt: ideo im-
poſſibile eſt dari aliquod pręſens in motu, ita quòd
nūc ſit aliquis motus pręſens: nam de nullo motu eſt
verum dicere, ꝙ ſit nunc, etiam ſi nunquam eſſe *deſi*
nat, ſicut motus cœli: & hoc quia motus, & quilibet
pars motus ſunt diuiſibiles: in nunc autē non poteſt
eſſe aliquod diuiſibile: ergo non erit ibi motus nec
pars eius, quia diuiſibile non capitur, vel menſuratur
indiuiſibili menſura: ita de tempore. Nullum enim
tunc eſt nunc, ſed ſolùm pręſens quod non eſt tem-
pus, ſed inſtans: & hoc quia tempus identidem eſt
aliquid diuiſibile.

Declarat magis id quod dixit. q. 32. *Quæſt. XXXV.*

H PATET ergo ex prędictis de tempore, & mo-
tu ꝙ non ſe habeāt eodem modo, quia cau-
ſatur tempus ex inſtanti fluēti, & habet par-
tes temporis aliquod eſſe per relationem ad
illud inſtans fluens, & cauſatiuum temporis: in mo-
tu autem non eſt aliquod mutatum eſſe fluens, cuius
fluxu cauſetur motus, ſed ipſum mobile fluit, ſcili-
cet quod ab immobilitate cadit in motum: ideo ſi-
cut inſtans indiuiſibile fluxu ſuo cauſat tempus, ita
corpus mobile, quod aliquo modo eſt totum ſimul,
& manens ſucceſſione ſua cauſat motum, & partes
temporis non habent eſſe, niſi ſm̄ ꝙ referuntur ad
mobile, quod eſt ſimul. Nam partes motus pręteri-
tę non ſunt niſi ſm̄ ꝙ aliquando procedebant a mo-
I bili: & partes futurę motus nō ſunt, niſi ſm̄ ꝙ aliqn̄
procedent a mobili: & ſicut in toto tp̄e inſtans fluens
idē eſt: ita & in toto motu mobile eſt idē, & ſemper
totū ſimul: & quantum ad hanc pręſentialitatem ha-
bet motus eſſe, & tempus: ideo patet, ꝙ ſucceſſiua
non ſunt ita perfectè entia, ſicut permanentia: & ſi
totaliter eſſent ſucceſſiua, non eſſent entia. Vocaren-
tur totaliter ſucceſſiua, ſi nullo modo haberent ali-
quam pręſentialitatem, vel totalitatem ſimultatis in
eſſendo: & tunc impoſſibile eſt eſſe: ſicut tempus
pręteritum acceptum abſolutè non comparando ad
pręſentialitatem, quam aliquando habuit, nō eſt ma-
gis ens quàm chimera & vacuum. Idem de futuro,
conſiderando ſolum, vt futurum eſt: vnde ſucceſſiua
K vt motus & tempus, quia non habent in natura ſua
aliquam ſimultatem ſunt minus entia cęteris, nec di-
citur ęqualiter de eis ens ſicut de cęteris. ſicut nec de
ſubſtantia, & accidente non prędicatur ſm̄ vnam ali-
quam rationem communem, vt ait Ariſto. in primo
Ethico. in cap. de vniuerſali Platonico. Et dico quod
non habent in natura ſua ſimultatem, quia de motu
nihil eſt totum ſimul, nec pars, nec totus motus. De
tempore autem identidem, nullum tempus nec pars
temporis eſt ſimul, quia tūc tempus eſſet inſtans, ſed
falſum eſt: habent tamen iſta ſucceſſiua aliquam ſi-
multatem eſſendi, ſed nō in natura ſed in aliquo per
quod ſunt: vt tempus habet ſimultatem in pręſenti,

quod

quod eſt totum ſimul & indiuiſibile; & nõ eſt inſtãs in natura tẽporis, quia nec eſt tempus nec pars temporis: idem motus habet quandam ſimultatẽ in mobili, ꝙ in toto motu eſt totum ſimul: ſicut homo, qui mouetur localiter in toto motu eſt homo: & hoc eſt totum ſimul: ſed mobile non eſt in natura motus: quia non eſt motus, nec pars motus: & tamen ſi ſucceſſiua non haberent iſtam ſimultatem ſaltem in aliquo, quod eſt extra naturam eorum, non eſſent vllatenus entia, ſicut declaratum eſt, ſi futurum & præteritum non referrentur ad præſens, & in motu non eſſent partes aliquid niſi referrentur ad mobile, quod eſt totum ſimul.

A

Nulla res eſt niſi quæ eſt tota ſimul & ex illa parte ſolum eſt ex qua eſt tota ſimul. Quæſt. XXXVI.

B

EX quo patet ꝙ nihil eſt ens, niſi quod eſt totum ſimul, vel habeat aliquo modo ſimultatem in eſſendo: ex ea enim parte, qua aliquid eſt totum ſimul eſt, vt eſſe hominem: ex ea aũt parte, ex qua nõ eſt totũ ſimul nõ eſt, niſi inquãtũ referẽ ad totalitatẽ ſimultatis: & quãto magis accedit ad naturam ſimultatis, tanto eſt magis ens: & quãto minus accedit, eſt minus ens: & quod totaliter recedit, eſt totaliter non ens: quod verò totaliter accedit ad ſimultatem eſt totaliter, & propriè ens. Patet igitur naturam entitatis eſſe in ſimultate, & quia ſimultas non reperitur in omnibus ſm eundem modũ nõ põt reperiri eadẽ ratio, vel idea entis in oĩbus. Et ſm hoc poſſunt notari gradus in entitate: quædam nãq; ſunt nõ entia, quia illa nullo mõ accedunt ad aliquã ſimultatem, vt tempus præteritum, & futurum non referendo ad præſens: & cum iſta fuerint reducta ad aliquam ſimultatem qualẽcunque, erunt entia. Alia ſunt, quæ habent ſimultatẽ, & tamen non eſt in natura ſua, & eſt minima ſimultas. Alia ſunt, quæ habẽt ſimultatem in natura ſua, & tñ non habent eam completam, ſed cum ſimultate habẽt ſucceſſionẽ: & iſta ſunt dupliciter, prima non habent plenam ſimultatẽ propter motum: alia non habent ſimultatem ꝑꝑ ſucceſſionẽ in motu: vltima ſunt, quæ totalem habent ſimultatem in eſſendo, & nullam ſucceſſionem. Et ſm iſtos gradus ſunt aliqua pfectiora, aut minus perfecta entia. nam ea, quæ non habent vllam ſimultatẽ in eſſendo in natura ſua, vel extra nõ ſunt entia; quia, vt patuit, ſimultatem in ente eſſe neceſſe eſt. Primus gradus eſt entium non habẽtium ſimultatem in natura ſua, ſed in aliquo, vel per reſpectum ad aliquid, qđ extra naturam eſt, ſicut in motu & tpe: & iſta ſunt imperfectiſſima in entibus: nam quantum ex ſeipſis eſt non habent eſſe, ſed ex aliquo, quod extra naturã eorum eſt per relationem ad illud. Quod patet quia ſubtracto illo nõ habent aliquid de eſſe, vt præteritũ, & futurũ ablata ſimultate in eſſendo: & quia id quod eſt extra naturam alicuius impropriè habetur ab illo, iſta ſucceſſiua habebunt impropriè ſimultatem, & ꝯñter non propriè entitatem. Alius gradus eſt entiũ, quæ habẽt præſentialitatem, & ſimultatem aliquam ſimul, & vtrũque in natura ſua. Iſta sũt propriè entia. inquãtũ proprius habent ſimultatẽ, quæ ſit in natura ſua, & non per relationẽ ad aliquid extrinſecum: & iſta habent ſm diuerſa ſimultatem & ſucceſſionem: nam quantum ad eſſentiam habent ſimultatem, & quantum ad eſſe habent ſucceſſionẽ; vt eſſe hoĩem, quod eſt eſſentia eſt totum ſimul, & in inſtanti, ideo non eſt aliqua ſucceſſio quantum ad hoc: Eſt autem ſucceſſio quantum ad eſſe, ſ. ꝙ ſit homo albus, vel niger, doctus, vel fęlix; & ſic de cęteris, quæ nõ ſunt in ſimultate: & iſta non ſunt ita entia ſicut ea, quæ ſunt tota ſimul: illis quippe conuenit propria rõ entitatis. Et iſta diſtinguuntur in duos gradus, quia quædã habent ſimultatẽ in eſſentia, & ſucceſſionẽ in eſſe quantum ad motum. Alia habent in eſſentia ſimultatem, & in eſſe ſucceſſionem, ſiue motum. Nec poſſunt iſta pertinere ad eundẽ gradũ eſſendi, quia magis propriè entia ſunt, quæ habẽt ſucceſſionẽ ſine motu, q̃ q̃ hñt ſucceſſionem cũ motu. Nam habentia ſucceſſionẽ, cum motu acquirunt oẽs perfectiones, quia nihil habent ſine motu ipſa natura dempta: & quia ea, quæ acquiruntur per motũ non poſſunt peruenire ad conditionem ſimultatis, neceſſe eſt minus de ſimultate & ꝯñr de entitate habere, q̃ ea, quæ acquirũt ſine motu perfectiones: nam hmõi acquirẽtia paucas acquirũt perfectiones, ſed omnes ferè habẽt in natura ſua: & iſtę ſunt ſimul entes, ſicut & ipſa ſubſtãtia: & hmõi ſunt angeli. Qñcunque enim aliquid plus habet de ſimultate in eſsẽdo, q̃ aliud, neceſſe eſt, vt ſit magis ens illo, vt ſupra declaratum eſt. Ea tñ, quæ ſine motu acquirunt perfectionẽ, pauciores acquirunt perfectiones cum plurimæ earum ſint ſimul cum ipſa natura: quæ verò per motum aliquid acquirũt, oẽs perfectiones ſuas per motum ſuſcipiunt. Nã q̃q̃ ipſa natura ſimul ſit, ſ. eſſe hoĩem, vel ipſe homo; tamen hoc per motum acquiritur: & non immediate, quia per gñationẽ hęc habentur, ſed mediatè, ſ. quia ſunt alterationes præuiæ ad rem generandam, ſine quibus nulla fit generatio. In rebus aũt, quæ non acquirunt perfectionem per motũ, non acquiritur ipſum eſſe naturę per aliquã ſucceſſionem motus, vel ſine motu: ideo magis accedũt iſta ad rõnem ſimultatis, q̃ ea quę per motum habent eſſe acquiſitũ. Vltimus gradus in entibus eſt in eis, quæ habent totũ eſſe ſimul, ſiue quantum ad ſubſtantiã, ſiue quantũ ad eſſe: & iſta ſemper ſunt pręſentia, & habent præſens manens cũ non acquirant aliquid, ſed qđ ſemel ſunt ſemper ſunt, & nõ eſt aliud ens hmõi, niſi Deus. Nec erat poſſibile reperiri plurima entia hmõi, vt ſupra declaratũ eſt. Ex quo ſequitur, ꝙ iſtud ſit propriiſſimè ens ſuper cętera: nã in cęteris q̃q̃ reperiaẽ aliqua ſimultas, & totalitas, ſm quatu ſint entia, tñ non eſt pura totalitas; quia quædã in natura ſua non habent ſimultatem: alia verò licet in natura ſua habeant, tñ non hñt eam plenam, cum ex aliqua parte ſint ſuccedentia. Vnde non ſunt totaliter entia: nam ens eſt ſm ſimultatem eſſendi: ſed iſta non ſunt totaliter ſimul, ergo non ſunt totaliter entia, Deus autem eſt totaliter ſimul, ergo ipſum eſt pure ens. Et ob hoc ipſum ſolum meretur dici ens, quia propriè in eo reperiẽ natura eſſendi. Et hoc eſt, quod ipſe de ſe teſtatus eſt Exo. 3. c. ego ſum qui ſum, ideſt ego ſum, qui habeo eſſe, q. d. nullus alius habet eſſe, quia in nullo propriè & ſm perfectam rõnẽ eſſendi reperitur eſſe, niſi in me. Et iterum ibidem: Qui eſt miſit me, ideſt ille, qui ſolus eſt in propria natura eſſendi.

Multiplex gradus in entitate. — C — D — E — In q. 17. — In q. 17.

De ſimilitudine, & diſſimilitudine eſſe angelorum ad diuinum: & quomodo æternitas Dei, & angeli menſura differant. Quæſt. XXXVII.

NVNC autem cum de ſimilitudine, & diſſimilitudinẽ eſſe humani ad diuinũ dictũ ſit, ſ. ſupra à q. 30. vſque huc, de ſimilitudine, & diſſimilitudine eſſe angelorũ dicendum eſt. Et ſciendum ꝙ cum angeli ſint de entibus permanentibus; & cõdõ permanentium ſit habere ſimultatem, neceſſe eſt, vt habeant aliquã ſimultatẽ: iſta autẽ eſt quantum ad eſſentiã, ſ. ꝙ eſſe angelũ eſt totum ſimul, nec habet prius aliqua pars eſſendi angeli q̃ totum eſſe angeli, vel eſſe angelũ. & quantum

ad hoc

ad hoc tota duratio angeli eſt inſtans, quod eſt indi- F
uiſibile, & totum ſimul, ſicut ipſa duratio eſſentiæ:
nec pōt habere maiorem menſuram in eſſendo: nam
eſſe angelum eſt in indiuiſibili: nulla autem eſt men
ſura indiuiſibilis, niſi inſtans: & in hac non eſt magis
Deus in indiuiſibili quā angelus, & quàm homo &
lapis: quia cuilibet correſpondet totalitas & ſimul-
tas in eſſendo. Et ſi hoc ſolum eſſe in eis eſſet, habe-
rent omnem conditionem æternitatis, tamen habēt
cum his quandam ſucceſſionem. Et quia ſubſtantia
horum eſt tota ſimul, neceſſe eſt, vt ſemper ſit eis in-
ſtans menſurans, & illud erit manens. Amplius aūt
angelus non habet cum natura ſua oēs perfectiones
ei poſſibiles, & quæ ſuā naturā perficere poſſunt: qm̄
natura ſua capax eſt aliquorum, quę ei adueniunt: & G
hęc non poſſunt reduci ad ſimultatem eſſendi, ſed
ſunt in ſucceſſione. Cauſatur autem ſucceſſio hoc
modo, quia angelus nunc intelligit aliquid, & poſtea
Deus ſibi aliud reuelat: vel nūc mouet hanc partem
cęli, & poſtea aliam. Ad hoc natura ſiue ſubſtantia,
quę eſt tota ſimul ſuccedit: nam ipſe eſt, qui poſt vnā
intellectionem recipit aliam, & poſt vnam operatio-
nem recipit alteram: & cum ipſa ſuccedat ſine mo-
tu, inſtans quod menſurat eam manentem totam ſi-
mul, fluit cum ea ſuccedēte, & fluxu ſuo cauſat men-
ſuram quandam durationis extenſam, quę vocatur
æuum: ſicut inſtans in rebus tēporalibus, quod men-
ſurat ſubſtantiam rei permanentis, vt eſſe hominem
fluit cum ipſo homine, qui mouetur ad acquirendas
perfectiones diuerſas, & fluxu ſuo cauſat tempus. Sed H
quęres, quare cum inſtans menſurans eſſe hominis,
fluat, & fluxu ſuo cauſet tempus: & inſtans men-
ſurans eſſe angelum fluit, & nō cauſat fluxu ſuo tem-
pus? Nam vr̄ eſſe vtrobique ſimilitudo, quia vtrūq;
fluit. Reſpondendum eſt, ꝙ hoc euenit ex condōne
modi acquirendi perfectiones, & conditione ſubie-
ctorum durationum harum. Nam inſtās, quod men
ſurat ſimultatem eſſentiæ angeli nō flueret, niſi eſſet
aliqua ſucceſſio in angelo, ita de inſtanti menſurante
ſimultatem eſſe hominis: & tunc ſicut eſſentia, quæ
eſt tota ſimul, & menſurata ſuccedit ad acquirendū
perfectiones, ita inſtans, quod eſt totū ſimul & men-
ſura ſuccedit, vel fluit, & cauſat fluxu ſuo aliam men-
ſuram: vt ſicut ipſum inſtans eſt menſura ſubſtantiæ I
manentis, ſic ipſum quod cauſatur fluxu inſtantis ſit
menſura ſucceſſionis cauſatæ ab eſſe, vel natura ſuc-
cedente. Et tunc cum menſuræ diuerſificentur ſm̄
genus ad diuerſitatem menſuratorum, & hic ſint di-
uerſa menſurata, quia in angelo ſucceſſio eius ad ac-
quirendas perfectiones non eſt motus, in homine au
tem ſucceſſio ad acquirendū motus eſt, ideo neceſ-
ſe fuit, vt ponerentur diuerſæ menſurę ex natura rei:
ſed inſtans menſurans ſimultatē angeli fluxu ſuo cau
ſat menſuram ſucceſſionis angeli, & inſtans menſu-
rans ſimultatem ſubſtantię hominis fluxu ſuo cauſat
menſuram ſucceſſionis hominis: ergo non cauſabit
eandem menſuram fluxus inſtantis angeli & fluxus
inſtantis hominis, vel rerum naturalium: ſed fluxus K
inſtantis angeli cauſat æuum: quod eſt menſura ſuc-
ceſſionis ſine motu: & fluxus inſtātis humani & re-
rum naturalium cauſat tempus, qđ eſt menſura ſuc-
ceſſionis cum motu. In hoc autem deficiunt oēs res
a Deo: nam entia ſucceſſiua deficiunt a perfectione
modi entitatis diuinæ, quia ſucceſſiua non habent ſi-
multatem aliquam in natura ſua, ſed in aliquo ad qđ
referuntur: Deus autem habet ſimultatem in natu-
ra ſua. Deficiunt etiam res permanētes a modo di-
uinæ entitatis, quia licet habeāt aliquam ſimultatem
& in natura ſua: tamen non habēt perfectam ſimul-
tatem, ſed ex aliqua parte ſunt in ſucceſſione, ſ. quan-

[Margin: Cū inſtās fluēs menſuret eſſe angeli, cur nō cauſat tp̄s fluxu ſuo, ſicut inſtās menſurans naturalia efficit tēpus.]

[Margin: In quo res createę tā permanentes q̄ ſucceſſiue deficiunt a perfectione diuina.]

tum ad eſſe, licet quantum ad ſubſtantiam ſint ſimul
habentes ſtatum ſemper pręſentarium: Deus aūt, ſi-
ue quantum ad ſubſtantiam, ſiue quantum ad eſſe ha
bet omnimodam ſimultatem. Sed adhuc dato quòd
homo ſolum eſſet hō, & angelus ſolū angelus: atta-
men nō haberent aliquod eſſe ſuum in ſucceſſione,
ſed ſolo inſtanti menſurarentur: tamen deficerent a
mō diuinę entitatis, q̄a nō cōpeteret eis propriè æter
nitas: nā ęternitas eſt interminabilis vitæ ſimul tota
poſſeſſio, ſed q̄ q̄ ſic eſſent angeli, & hoīes, eſſent facti,
licet non finiendi vnq̄: ideo non haberent vitam in-
terminabilē, quia qđ aliqn̄ eſſe cępit ex ea parte ter-
minum habet. Amplius aūt dato ꝙ eſſent nō facti, &
nunq̄ finiendi: tn̄ nondum Deo ęquarētur in modo
entitatis, quia haberēt totalitatem, & ſimultatem, tn̄ G
non eſſet perfecta ſimultas: nā Deus purus actus eſt;
quia quidquid eſt, totū eſt, & nihil eſſe pōt, qđ nō ſit,
& amplius perfectus actus, quia nō ſunt aliqui actus,
vel perfectiones, quæ in eo nō ſint. & dato ꝙ aliquas
perfectiones Deo vellemus apponere, illę non profi-
cerent in eo: nam maiores illis Deus habet & aliqđ
quod ęquiualet illis cū oīa habeat eminenter. In no-
bis autem ſi daretur, ꝙ eſſemus ſolum hoīes eſſemus
purus actus, m̄ non perfectus. Primum patet quia eſ-
ſem⁹ aliqđ, & nihil eſſe poſſemus vltra id qđ eramus.
& hoc eſt eſſe purum actum. Secundum identidem
patet, quia cū eſſemus ſolum hoīes, ſi adderetur no-
bis eſſe doctos, eſſe fęlices, & ſic de quolibet, eſſemus
perfectiores: & ſic eſt circa quālibet perfectionem,
cum perfectio ſit illud quod melius eſt ipſum eſſe q̄ H
non ipſum, & non eſſet aliqua entitas perfectura, quæ
nobis adueniens non efficeret nos perfectiores: non
eſſemus igitur actus purus, & perfectus, vt Deus, ſed
imperfectus valde.

[Margin: Etiā ſi angelus vel hō haberēt totum ſuum eſſe ſimul, & nihil ī ſucceſſiōe adhuc nō cōpeteret eis propriè æternitas.]

*An Deus potuit res creare, quæ haberent totum ſuum eſſe ſi-
mul, & nequaquā eſſent in potentia, vel compoſita ex actu,
& potentia. Quæſt. XXXVIII.*

SED adhuc ex prędictis inſurgit dubium, cū de-
claratum ſit ꝙ res permanentes ex aliqua par-
te habent ſimultatem eſſendi, & magnam ſi-
militudinem ad Deū, quare cū illa ſimultate
data eſt eis ſucceſſio: cū magis aliter Deo ſimilarenē I
q̄ ſic. Et potiſſimum quia id qđ ſuperadditum eſt re-
rum perfectionem abſtuliſſe vr̄, qđ maxime derogat
bonitati, & ſapientiæ Dei. Quod ſic arguit: quia quę-
libet res permanēs, vt ſępe dictū eſt, quantum ad ſub-
ſtantiam eſt tota ſimul, & non eſt in potentia ad ali-
quid, & menſuratur vnico inſtanti, ſicut eſſe Dei: &
conuenit hoc oībus permanentibus: poſtea aūt datū
eſt, ꝙ ſuſciperēt aliquas perfectiones per ſucceſſionē
ſiue cum motu ſiue non, ſicut angeli & in hoc diſtāt
nimis a Deo: tunc igitur videnē diſtare iſta a magna
bonitate Dei & ſapientia. De bonitate patet, quia ad
agentem per bonitatē pertinet cōicare perfectionē
ſuam ſine inuidia, ſicut dicit Boetius De conſol. lib. 3.
metro 9. ex poſitione Platonica, ꝙ Deus inductus eſt K
ad faciendū hęc, nō ex cauſis extrinſecis, ſed ab intrin
ſeca bonitate, cum dicitur.

Quem non externæ pepulerunt fingere cauſæ.
Materiæ fluitantis opus, verum inſita ſummi
Forma boni liuore carens.

Sed maius bonum videretur cauſare Deus in rebus,
ſi eas feciſſet ſimultatē in eſſēdo habētes, ſicut Deus
habet: ergo magis ſic facere debuit, q̄ in quadā ſuc-
ceſſione habētes eſſe. Item videtur repugnare ſapien-
tiæ Dei, quia ad ſapientiam artificis pertinet facere rē
facilius, q̄ fieri poteſt, ſed facilius fieri videbatur, ꝙ da-
retur rebus ſola ſimultas in ſubſtantia, & in eſſendo,
quàm

A quàm ꝙ data ſimultate in ſubſtãtia daretur ſucceſſio in partibus eſſendi, ergo magis aliter fieri debuit. Rñdebit aliquis ꝙ res ſic factæ fuiſſent, ſed non fuerunt, quia ſic fieri nequiuerunt, quia repugnat naturæ rerũ harum, ꝙ non eſſent potentiales: nam cum non ſint perfectę ex natura ſua, ſunt in potentia ad recipiẽdũ aliquid, per qđ perficiantur: cum potentialitate aũt non ſtat perfecta ſimultas, quia ea, q̃ potentialia ſunt aliquid ſunt, & aliquid præter illud eſſe poſſunt, ſed q̃ habent totum eſſe ſimul ſunt purus actus, & nõ ſunt in potentia ad aliquid. In quo conſiderandũ eſt duo eſſe dubia. Primum eſt an potuerunt res creari habentes ſimul eſſe, & ſine potentialitate. Secundum eſt an dato ꝙ eſſet aliqua potentialitas in rebus creatis, an poſſent habere totum eſſe ſimul. B Circa primum dicendũ ꝙ iſtę res, quę nunc ſunt non potuerunt creari ꝙ haberent totum eſſe ſimul, ideſt ꝙ haberẽt ſimultatem, & non potẽtialitatem ad aliquid. Quod patet, quia de integritate ſubſtãtialiũ hoĩs eſt habere potentiam intellectiuã, & volitiuam, & habere aliq̃ potẽtiã ſenſitiuam interiorem, & aliquam exteriorem. Patet de ſenſitiuis exterioribus, quia aĩal nõ põt eſſe ſine potentia tactiua, in qua fundatur ſubſtantia aĩalis, & illa deleta neceſſe eſt perire aĩal etiã cęteris manentibus, vt declarat Ariſt. 3. De aĩa in fine. Cũ ergo iſtę potentię ſint de ſubſtãtia aĩalium, & ſint paſſiuę, neceſſe eſt eas poſſe aliquid pati, quia paſſiuum, & receptiuũ idẽ ſunt: dare aũt ꝙ ſint potentiæ de neceſſitate naturæ aĩalium, & ꝙ non ſint in potẽtia ad recipiendũ aliqđ, implicat ꝯdictionem: C niſi forte daretur cuilibet harũ actus connaturalis, qui eſſet inexiſtens ſemper ſimul ſicut ipſa ſubſtantia aĩalis. Sicut ſi in intellectu noſtro daretur aliquis actus intelligendi cõnaturalis, qui eſſet nobis ſemper inexiſtens, ſicut ipſe intellectus ſemper inexiſtit, & totus ſimul. Et tñ nunc daretur neceſſario, ꝙ intellectus ſeipſum ſolũ intelligeret: quia nihil poteſt intelligere intellectus noſter, cuius ſpeciem non habeat.

Reſponſio quorũdã.

Res nõ potuerunt creari quæ non eſſent compoſitę ex actu & potẽtia & per conſequens quę haberent totum ſuũ eſſe ſimul, quia implicat cõtradictionẽ.

Ad habendum tamen debet eam recipere, ergo aliquid habebit pręter id quod eſt ei naturale: ſi autem non demus ſpecies illas in intellectu, non poterit pręter ſe ſolum quidq̃ intelligere. Nec valet ſi arguas de Deo, qui ſine ſpeciebus aliquibus intelligit oĩa: qa D reſpondendum eſt, ꝙ Deus ſeipſum ſolum intelligit, & ſeipſum dum intelligit, oĩa intelligit: nec ponitur, aut poni põt in Deo diſtincta intellectio, qua ſeipſum intelligit, & qua intelligit res: nam tunc darentur in Deo duo diſtincta realiter pręter perſonas, & cum quodlibet in Deo ſit Deus, vel deitas, eſſent neceſſario duæ deitates. Cauſa huius eſt, quia Deus intelligit ſeipſum ſolum, cum ſe ſolum habeat: ipſe tñ eſt eminenter oĩs perfectio, vel continet omnẽ perfectionẽ: ideo ſe intelligendo oĩa intelligit. Et quia eminẽtius continet ipſe perfectiones rerũ q̃ ſint in rebus ipſis, cum in rebus reperiantur perfectiones cum quibuſdam imperfectionibus, & in Deo cum perfectione magna, neceſſe eſt vt perfecti⁹ intelligat omnia intelligendo per ſeipſum q̃ ſi intelligeret per ſpecies mendicatas a rebus, quæ non poſſunt perfecte repræſentare ipſam rem: E immo quędam earum repręſentant imperfectius vt patet de habitudine ſpecierum ſenſitiuarum, & phantaſmatum. De intellectu noſtro nõ eſt ſic: quia non continet perfectiones aliarum rerũ eminenter, ſed ſolius ſui: cum continere perfectionẽ hanc pertineat ad cauſam per cuius bonitatis deriuationem fiunt cauſata. Intellectus autem noſter nullius eſt cauſa efficiens: ideo non continet perfectionem aliquarum rerum eminenter: non poterit ergo intelligere, niſi ſeipſum, ſi non ineſt ei ſpecies aliquarum rerum. Immo quod amplius eſt nõ poterit in-

Deus intelligendo ſe omnia intelligit.

A tellectus noſter ſeipſum intelligere, niſi aliquas ſpecies aliarum rerum habuerit, quia intellectus non intelligit ſe directe, ſed reflexe, vel arguitiue, ſ. quia experitur quòd intelligit aliquid cognoſcit ſe eſſe potentiam cognitiuam: nam ſi nõ eſſet intellectus nõ poſſet intelligere. Patet hoc quia antequam alicui inſint ſpecies, ſicut cum paruulus eſt in materno vtero intellectus eius non intelligit ſeipſum, quia nondũ habet ſpecies vllas, per quas prius intellexit, & poſtea arguat ſe ex his intelligere: ſi tamen intellectus ſeipſum per actum directum intelligeret, cognoſceret ſe antequam haberet aliquas ſpecies. Idem patet de dormiente, vel ebrio, quia non intelligit, nec eius intellectus ſeipſum intelligit. B Quòd autem alia nõ intelligat manifeſta cauſa eſt, quia intelligit per ſpecies, quę tunc non ſunt diſpoſitæ ad hoc quod intellectus immutetur per eas: cum organum phantaſticum ſit repletum fumis aſcendentibus in ſomno, vel ebrietate. Se autem non intelligit, nec tamen ex hac cauſa, quia intellectus ad intelligendum ſeipſum non indiget aliqua ſpecie, quia non intelligit ſe per actum directum ſed per reflexum arguitiuè: & quia tunc nõ habet intellectus aliquem alium actum, qui eſſe deberet per ſpecies repręſentatiuas, non poteſt ſe intelligere actu reflexo, cum ſemper reflexus per directũ fiat præſupponendo illum: ideo neceſſe eſt quòd poſito intellectu in nobis, nos nõ poſſemus quidquam intelligere, niſi ſit intellectus in potẽtia, & ex hac parte erimus entia potentialia.

Intellect⁹ noſter nõ põt ſe intelligere directe ſed reflexe.

Intellect⁹ quõ ſeipſum intelligit.

C Amplius patet hoc facilius ex potentia ſenſitiua tactiua, quam neceſſe eſt eſſe in quolibet animali, vt ſupra probatum eſt: & iſta eſt in potentia ad ſentiendũ: ſenſus autem fit ſecundum receptionem, quia potentię iſtę paſſiuę ſunt: ideo quamquam non ſentiret, neceſſe erat eſſe in potentia ad ſentiendum. Si autẽ daretur ſenſatio aliqua, neceſſe eſt vt ponatur aliquid extrinſecum aduenire: quia potentia tactiua non poteſt ſentire ſeipſam, ſed organũ ſuum a qualitatibus extrinſecis immutatur. In quo differt intellectus ab omnibus potentijs ſenſitiuis: nam ipſe poteſt per ſeipſum intelligere ſeipſum: potentiæ autem ſenſitiuę nequaquam ſentiunt ſeipſas. Diuerſitatis cauſa eſt, D quia cognoſcere ſeipſum eſt actus reflexus, quia idẽ eſt cognitum, & cognoſcens: cognoſcere verò alterum eſt actus directus: cuilibet autem potentiæ facile eſt cognoſcere per actum directum: per refluxum autem ſoli potentiæ immateriali. Ad hoc ergo quòd ſentiat neceſſe eſt aliquid extrinſecum aduenire: & quia illud non eſt de natura, & integritate potentiæ tactiuę, neceſſe eſt, quòd ſit in potentialitate ad illud. Si autem ponatur quòd non habeat aliquid extrinſecum, nihil ſentiet: ideo cum ſit tactiua, neceſſe eſt, quòd ſit in potentia ad tangendum: alioquin dato quòd ponatur ei aliquid tangibile, non poterit tangere: ſemper ergo qualitercunque detur, neceſſe eſt eſſe in potentia. Ex dictis ergo patet quòd non poterant iſtæ naturæ, quæ ſunt creari non habentes potentialitatem ad aliquid. E Dato autem quòd auferretur omnis potentialitas, tunc non eſſet eadem natura: quia homo non eſſet homo, cum non haberet intellectum & voluntatem, quæ ſunt intrinſeca homini, & non eſſet animal aliquod, quia non poſſet habere aliquam potentiam, vt inductum eſt: & tamen tactiua neceſſaria eſt ad ſubſtantiam animalis. Si debuiſſet igitur creari natura non habens potentialitatem, neceſſe erat eſſe alias ſpecies, & nullam harum.

Intellect⁹ differt a potentijs ſenſitiuis in exercitio ſui actus.

An

An includat contradictionem eſſe aliquid compoſitum ex actu, & potentia, & nihil vnquam ſuſcipere eorum, ad quæ eſt in potentia, ſed habere totum ſuum eſſe ſimul. F
Quæſt. XXXIX.

SECVNDVM dubium erat dato quòd res non potuiſſent creari ſine potẽtialitate, an poſſent habere totum eſſe ſimul, & ad hoc dicendum eſt, ꝙ rem eſſe in potentia ad aliquid non tollit ſimultatem eſſendi, ſed aduenire ei id, ad quod eſt in potentia: quod patet, quia ſi homo ſolum ſit hõ, & ſit in potentia ad eſſe album, vel doctum aut fœlicem, ſi non adueniant ei hęc totum ſimul eſſe habet: nam eſt hõ, & eſſe hoĩem eſt totum ſimul: & nihil pręter hoc eſt, ſed eſt ad oĩa alia in potẽtia: ergo totũ quidquid eſt ſimul eſt. Si detur oppoſitum ſequitur quòd eſſe hominem nõ ſit ſimul totum, cum iſte ſolum ſit homo, & tñ non habet totum ſuum eſſe ſimul. Nihil ergo magis eſt habere totũ eſſe ſimul, quòd aliquid ſit ens, quod eſt, & nihil vltra id, quod eſt, eſſe poſſit, q̃ ꝙ aliquid ſit ens, & ſit in potentia ad aliquid vltra id quod eſt, & tñ de eo quod eſſe poſſit nihil adueniat: ſꝗ̃ in rõne ſimplicitatis differunt, quia ea, quæ ſunt quidquam, & vltra id quod ſunt, nihil eſſe poſſunt, ſunt ſimplicia: quæ vero aliquid ſunt, & aliquid vltra hoc eſſe poſſunt, ſꝗ̃ nihil vltra eis adueniat, tñ quia habent ꝙ aliquid eis aduenire poſſit præter id quod ſunt, non habent ſimplicitatem: duo enim habent. ſ. ꝙ ſint, & ꝙ eſſe poſſint: & hoc ꝙ eſt ꝙ poſſint eſſe eſt aliquid vltra hoc ꝙ ſunt. Sed aliquis fortè dicet, ꝙ ex H eo ꝙ habent hæc duo non habent totum eſſe ſimul, ſicut ea, quę habent ſolum id quod ſunt. R͞ndendum eſt ꝙ in eis, quę ſunt cõpoſita ex actu, & potentia ſunt duo, ſ. id quod ſunt, & quod eſſe poſſunt: vel id per qđ ſunt, & quo eſſe poſſunt: & iſti ſunt duo modi diſtincti. Primo mõ taliter compoſita dñr habere id quod ſunt, i. id quod eſt eis natura, vel ſubſtãtia, & iſtud eſt totum ſimul, & id quod eſſe poſſunt, ideſt id ad quod ſunt in potentia, quia continue habent aliquid de eo ad quod in potentia ſunt, cum fiat cõtinua aquiſitio, & deperditio. Secundus modus eſt, ꝙ in cõpoſito ex actu & potẽtia ſunt duo, ſ. id quod eſt, & quo eſſe poteſt. Accipitur quod eſt, vt ſupradictum fuit. Quo eſt non eſt aliquid de eo, quod recipit ens in potẽtia per I motum, vel ſucceſſionem, ſed eſt entitas potentialis, ideſt potentia ad eſſendum aliquid, vel recipiendum, & iſta eſt ſimul. Cum aũt dicimus ꝙ aliquod eſt compoſitum ex actu, & potentia, non dicimus ꝙ eſt compoſitum ex eo ꝙ eſt, & ꝙ eſſe poteſt; quia compoſitũ eſſe dicit aliquid actu exiſtens, ſed id ꝙ res eſſe poteſt nondum actu eſt, ſed dicimus ꝙ eſt cõpoſitum ex eo ꝙ eſt, & ex quo eſſe põt: & de his duobus verũ eſt, ꝙ ſunt ſicut compoſitum. Vnde eſſe dicit actũ, ſed quo eſſe poteſt non, quia non eſt aliqua forma, vel actus adueniens de his, quæ ſuſcipi poſſunt: ſed eſt potentialitas quædam naturę inexiſtens: quia naturę non repugnat aliquid, quod non habet, recipere, & cum aduenerit, recipiet. Et iſtam potentialitatem non re- K cipit natura, quæ eſt in potentia, ſicut ſuſcipit aliquid eorum, ad quæ eſt in potentia: ſed inexiſtit ſibi, ſicut id, quod eſt. Nec ineſt potentia ad iſtam potentialitatem, quia ſemper oporteret dari aliam potentialitatẽ, q̃ eſſet in potentia ad illã. Item quia videtur includere contradictionem ꝙ aliquid ſit in potẽtia ad eſſe in potentia. Et de iſta potentia eſt verum ꝙ res quæ eſt compoſita ex actu & potentia, eſt id quo eſſe poteſt, ſicut id quod eſt. Et vtrũque eſt in actu, licet non ſit vtrunque actus, quod patet quia quod actualiter exiſtit eſt in actu: nã qui gignit hoĩem cõicat ei potentialitatem ad eſſe album, eſſe fœlicem, eſſe potentem,

Quid ſit componi ex actu & potentia.

F quia iſta potentialitas comitatur naturam ſpeciei, & ſicut aptitudines ſpeciales ad aliquid vocant̃ propriè paſſiones ſpecierũ ſicut plorabilitas, docibilitas, riſibilitas, nauigabilitas, quia cõſequuntur principia ſpecialia naturarum, ita & potentialitas ad aliquid conſequitur totam naturam creatam: ideo eſt velut quędam propria paſſio totius naturæ creatæ. Et ob hoc qui cõicat naturam neceſſario cõicat potẽtialitatem illam, ideo ſicut humanitas ſemper homini actu eſt: ita poſſe eſſe fœlicem album, vel doctũ ineſt homini, & nunquam ſine hoc eſſe poteſt. Secundum erat, ꝙ iſta non vocantur actus, quia actus, & potentia ex oppoſito diſtinguuntur: quia actus eſt ſm quem res vere eſt, & determinatè res eſt, quo eſt, ſed non quo G eſſe põt. Vnde dici debet de potentialitate, ꝙ ipſa eſt id quod eſt, ſed non quo res eſt, quia cum potẽtialitas ſemper inſit, & non adueniat, ſemper eſt res potẽs aliquid ſuſcipere. Hoc ergo eſt res, ſed non eſt quo eſt: quia res per actum eſt, potentialitas autem è cõtrario diſtinguitur: ideo non conuenienter diſtinguuntur tanq̃ ex oppoſito, quod res eſt, & quo eſſe poteſt, ſed id quod eſt quo eſſe poteſt. Quod patet, quia ea, quæ ex oppoſito diſtinguuntur non prędicantur inuicem de ſeipſis, ſed hic fit vera pręedicatio. ergo non ſunt oppoſita. Patet quia potentialitas eſt quod eſt, quia potentialitas, quæ rei ineſt, aut eſt aut eſſe poteſt: nõ põt dici ꝙ ſit aliquid quod eſſe põt, ſicut nec hõ aut humanitas in hoĩe eſt quod eſſe poteſt, ſed quod eſt, cũ ſemper inſiſtat, & neceſſario ſemper inſit, ſicut ipſa H natura nec acquiritur, nec deperditur, ergo nõ eſt qđ eſſe poteſt, quia non poteſt eſſe cũ ſemper actualiter ſit, ergo eſt quod eſt: & tñ ipſa potentialitas eſt quo res eſſe põt: non igitur diſtinguuntur ex oppoſito q̃ ſunt, & quo res eſſe poteſt. Sed debẽt diſtingui quod & quod, & iterum quo & quo, ſed non quo cõtra qđ. & ſic quod eſt & quod eſſe poteſt diſtinguuntur, & nunq̃ de ſe inuicem pręedicantur: quia quod eſt, ſ. natura ipſa, vel entitas nunq̃ eſſe põt, quia ſemper eſt & ſimul: quod verò eſſe poteſt cum eſſe poteſt impoſſibile eſt ꝙ actu ſit. Identidem diſtinguuntur ex oppoſito quo & quo, ſ. quo res eſt: & quo res eſſe põt. Nam quo res eſt alba eſt albedo, quo res eſſe poteſt alba eſt potentialitas ad eſſe albũ. Ita natura vel ſub- I ſtantia rei eſt quo res eſt, vt humanitas vel lapideitas: quo aũt eſſe poteſt eſt quędam potentialitas ad fœlicitatem, ad nigredinem, albedinem &c. Iſta autem coincidere eſt impoſſibile. Ideo rectè fit compoſitio ex eo quod eſt, & quo eſſe poteſt: quia non diſtinguuntur ex oppoſito: ſed nunquam ex eo quod eſt, & quod eſſe põt. Et magis repugnãt quod eſt, & qđ eſſe poteſt, q̃ quo eſt, & quo eſſe põt. Nam nunq̃ ſtãt ſimul quod eſt, & quod eſſe poteſt, nec reſpectu eiuſdem, nec diuerſorum: ſed quo eſt quod eſſe poteſt, licet non ſtent ſimul reſpectu eiuſdem: ſtant tamen ſimul reſpectu diuerſorum. Primũ patet, quia ꝙ eſt hõ, & ꝙ eſt potens eſſe hõ non ſtant ſimul reſpectu eiuſdem, nec reſpectu diuerſorum: nam eſſe hoĩem K eſt ꝙ eſt, & cum iſto non ſtat aliquid quod eſſe põt, quia nõ ſtat cum illo album, quod eſſe poteſt, nec doctum eſſe, aut fœlicem, quæ poſſunt eſſe. Secundum patet albedo eſt quo eſt, i. quo eſt quiſquam albus: potentialitas ad albedinẽ eſt quo eſt in potentia ad eſſe album: & hęc non ſtãt, quia ſunt reſpectu eiuſdem: ſtant tamẽ reſpectu diuerſorum, vt humanitas eſt ꝙ eſt homo aliquis, potentialitas ad album eſt, quo aliqs poteſt eſſe albus, & iſta ſtant, quia ſunt reſpectu diuerſorum. Cauſa diuerſitatis eſt de oppoſitione quo & quo, & quod eſt & qđ eſt: q̃a qđ eſſe põt eſt potentiale, & non eſt vllatenus actuale accipiendo nõ pro ſubiecto receptiuo, ſed pro forma receptibili. Quo

Res cõpoſita ex actu & potentia h̃t vtrunq; in actu licet non ſit vtrunque actus.

Quare qđ eſt res & quo eſſe põt, nõ diſtinguũtur ex oppoſito tanquã act⁹ & potentia, cũ ſunt ſimul.

Diſtinguuntur ex oppoſito qđ & quod, & quo, & quo, ſed nõ quo cõtra quod.

Magis ad inuicẽ repugnãt cõpoſiti ex quod eſt & qđ eſſe põt q̃ ex quo eſt & quod eſt.

A eſſe poteſt non eſt ens potẽtiale, ſed potentia, quia nõ eſt in potentia, ſed in actu: ideo quo eſſe poteſt res, eſt: tamen quod eſſe poteſt, dum eſſe poteſt, impoſſibile eſt, quòd ſit. Eodẽ modo dicendum eſt de alia oppoſitione, ſ. ꝙ non diſtinguuntur ex oppoſito ens actuale & potentia: vel ens in actu & potentia, ſed diſtinguũtur ens potẽtiale, & ens actuale, ens in actu & ens in potentia, & actus, & potentia. Quod patet quia ens actuale eſt quod actu eſt, vel aliquem actum habet, ſed potentialitas habet actualitatẽ cum actualiter ſit, quia ſubiecto ineſt, & decidere non potens: ſi autem diceretur quòd non erat ens actuale, oportet dici quòd eſſet ens in potentia: ſed potentia non eſt ens in potentia, cum non ſit in potẽtia ad aliquid, ſed ſemper actu conſiſtat, ſicut ipſa, quę ad nihil in po-

B tentia ſunt: actualia enim dicimus quę actu cõſiſtũt, ſed nihil magis conſiſtit actu quã potẽtia, quia actualiter eſt, & ſemper eſt atque neceſſario ineſt. Et habet amplius quàm multa entia actualia: nam licet quædam actualia actu conſiſtant, ſunt tamen in potentia ad aliquid ſuſcipiendũ: potentialitas vero actu conſiſtit, & non eſt in potentia ad aliquid recipiendũ. Ens autem actuale & potentiale diſtinguuntur, quia ens actuale in actu eſt, ens autem potentiale in potentia, & iſta non ſunt idem. Sed in hoc eſt diſtinguẽdũ, quia ens potentiale aut accipitur pro ſubiecto potente recipere, aut pro forma potente aduenire. Primo modo ens actuale & potentiale coincidunt: ſecundo modo opponuntur. Identidem ens in actu, & ens in potentia diſtinguuntur ex oppoſito, quia entia in

C actu ſubſiſtunt. actu entia in potentia nullam habẽt actualitatem accipiendo pro termino potentialitatis, ſcilicet pro forma, ad quam aliquid eſt in potentia. Et ſecundum vnum modum iſtorum dicimus de materia prima, quòd ſit ens in actu, vel actuale, & ſecundum alterum modum dicimus, quòd ſit ens in potẽtia. Ex prędictis patet reſponſio ad id quod inquirebatur, ſcilicet an ea, quæ ſunt compoſita ex eo quod eſt, & quo eſſe poteſt, poſſint habere ſimultatem in eſſendo, vel neceſſario habeant ſucceſſionem, quia dicunt duo. Et dicendum quòd ſi dicamus aliquid compoſitum ex eo quod eſt, & quo eſſe poteſt, iſta

Determinatio dubij.

D duo non permittunt ſimultatem in eo, quia quod eſt ſemper actu eſt, & totũ ſimul: quod eſſe poteſt, nunquam actu eſt, dum eſſe poteſt: ideo quædam ſucceſſio eſt ad ſuſcipiendum quod non eſt, ſed eſſe poteſt: cum vero dicimus aliquid compoſitum ex eo quod eſt, & quo eſſe poteſt: quamquam tollamus ſimplicitatem, tamen non tollimus ſimultatem aliquam: nã ſicut quod eſt totum ſimul eſt, & nulla eius pars aduenit; ita quo eſſe poteſt res, ideſt potentialitas ineſt, & ſemper actu tota eſt nihilque de ea aut aduenire aut deperire poteſt. Patet igitur quòd ſicut id quod eſt purus actus, ita quòd ſit quod eſt, & nihil habeat quo eſſe poſſit eſt totum ſimul: ita quod eſt compoſitum ex eo quod eſt, & quo eſſe poteſt, ſi nihil vltra habeat, ideſt quòd nihil ei adueniat de eo quod eſſe poteſt, eſt totum ſimul. Nec includit contradictionẽ aliquam quòd aliquid ſit compoſitum ex actu & po-

E tentia, & habeat totum ſuum eſſe ſimul. Nam eſſe compoſitum ex actu & potentia ſolum dicit quod eſt, & quo eſſe poteſt: ſed quo eſſe poteſt eſt totum ſimul, & non tollit aliquam ſimultatem: ergo ſtabit totum ſimul. Si autem obijcias quòd iſta ſic compoſita recipiunt, quod recipit non eſt totum ſimul, ergo ſicut aliquid quia recipit nõn eſt totum ſimul, ita quod eſt in potentia ad recipiendum. Reſpondendum eſt quòd iſta duo non ſe conſequuntur neceſſario: nam ſatis ſtat aliquid eſſe in potentia, & non recipere immo ſic actualiter eſt, quia aliquid eſt nunc

A in potentia ad aliquid, vt ad albedinem, & tamen non recipit aliquid de albedine: ita non includit aliquam contradictionem, quòd ſit aliquid in potentia ad recipiendum, & tamen nihil recipiat: & tunc erit totũ eſſe ſimul.

An per potentiam diuinam fieri poſſit, quòd res nunc exiſtentes ſint compoſitæ ex actu, & potentia, & tamen nihil recipiant eorum, ad quæ ſunt in potentia. Quæſt. XL.

NVNC autem inuento quòd includit contradictionem creari ſpecies rerum, quæ ſunt, & non eſſent compoſitæ ex actu & potentia: & quòd non includit contradi-

B ctionem eſſe ex actu, & potentia, & nihil recipere aduenie ns, atque habere totum eſſe ſimul. Inquirendũ eſt an ſit poſſibile aliquid eſſe compoſitum ex actu, & potentia, & habere eſſe ſimul, vel non recipere aliquid eorum, ad quæ eſt in potentia. Reſpondetur ꝙ in rebus nunc exiſtentibus naturali actione nõ eſt aliqualiter poſſibile, vt ſint res in potentia ad aliquid, & nihil recipiant eorum, quę poſſunt recipere: nã actio contrariorum eſt in natura: & iſta tranſmutat ea cauſans in eis aliquid quod non habent. An vero potentia ſupernaturali ſit poſſibile aliqs dubitabit. Et quantum ad quædam manifeſta eſt reſponſio, quòd poſſunt eſſe conſtantia ex actu ex potentia: & tamen ꝙ nihil recipiant eorum, quæ recipere poſſunt, ſicut eſt in angelis, qui ſunt in potentia ad recipiendum intel-

C lectiones aliquas, quas non habent, & tamen poterat eis tolli hoc, ſ. ꝙ nullam vnquam intellectionem reciperent: nam ipſi recipiunt intellectionem, quæ nõ eſt natura ſua, nec pars naturæ ſuæ ſed aliquid ſuſceptum: & hoc vel per ſpecies concreatas, quibus cognoſcunt res in proprio genere, vel per cognitionẽ in verbo, per quod tãquam per ſpeculum ſine aliqua cognitione in ſpeciebus intelligunt id, quod manifeſtatur in diuina eſſentia. & illa eſt ibi tanquam ſpecies repreſentans omnia quęcunque voluerit. In hac etiam pręter communem cognitionem beatorum fiunt interdum reuelationes aliquę ſpeciales aliquorum myſteriorum, quę prius cognita non fuerunt, ſi-

Angeli sũt in potẽtia ad recipiẽdum oẽm ĩtellectionem: & tñ eſt impoſſibile ꝙ nullam intellectionem recipiant nec in verbo nec ꝑ reuelationem.

D cut angelis nouiter reuelabantur myſteria ſalutis noſtrę in verbi incarnatione, quæ ante non cognouerãt quidam eorum. His omnibus poſſet Deus illos priuare ita quòd nihil per ſpecies concreatas intelligerent, ſicut nos interdum naturaliter perturbamur, vt per phantaſmata, quę habemus nihil cognoſcamus.

De cognitione autem in verbo manifeſtius eſt, ꝙ Deus eos priuare poſſit: nam iſta ex gratia datur cũ ſit pręmium beatorũ: dęmones autem nihil in verbo intelligunt, ſed ſolum per ſpecies concreatas, quæ ad naturalia ſua pertinẽt, & res in proprio genere cõſiderant: ſi autem eis cognitio in verbo daretur, beati eſſent. Sicut igitur dęmones ex demeritis illa intellectione caruerunt, ita & boni angeli poſſent faciliter priuari, ne in verbo quidquam intelligerent. De reuelationibus autem ſpecialibus facilius omnibus eſt,

Cognitio in verbo ẽ beatorum præmium ex gratia datum.

E nam iſtę ex maiori gratia tribuuntur, & tanto facilius tolli poſſent: hoc igitur modo fieri poteſt, vt q̃q̃ angeli ad intelligendum in potentia ſint, tamẽ quod nullam intellectionem recipiant. Nec valet ſi dicas ꝙ angeli ſemper intelligunt, ergo non ſunt in potentia ad intelligendum, ſed ſemper in actu. Rñdendũ eſt enim ꝙ ſemper intelligunt, quia intellectus potentia infatigabilis eſt, & nihil habẽt adiunctum, per qđ fatigentur intelligendo, tamen ſemper in potẽtia ad intelligendum ſunt, quia intellectio eorum non eſt ſemper eadem, ſed nunc hoc, nunc illud conſiderãt: ideo q̃q̃ ſemper ſint in actu alicuius intellectionis, tñ

ſemper

F ſemper ſunt in potentia ad illam, ſicut in naturalibus pure, quę ſunt in motu, quodlibet eorum eſt ſemper in potentia ad aliquam formam earum, quę motu acquiruntur: cum nunquam poſſit ſimul habere omnes poſſibiles recipi, tamẽ ſemper eſt in actu alicuius earũ: alioquin dabitur materia prima nuda, vel ſubſtantia compoſita nullũ accidentale habens. Quodlibet ergo naturale ſemper eſt in actu, & tamẽ ſemper eſt in potẽtia reſpectu diuerſorum. Ita in angelis eſt: habent aũt angeli aliquas operationes pręter intelligere, ad quas eodem modo ſunt in potẽtia, vt mouere cęlum, vel aliquid alterũ: aſſumere aerea corpora, & loqui, & hmõi multa: his tñ oĩbus eodẽ mõ priuari poſſunt, ita vt nihil eis adueniret. De angelis quoque manifeſtũ eſt, ꝙ q̃q̃ ſint compoſiti ex actu, & po- G tentia & aliqua eis adueniant: tñ poſſibile eſt ꝙ nihil eis adueniret, ſed haberẽt totũ eſſe ſimul, ſicut Deus licet non tollatur compoſitio ex actu & potentia.

De naturalibus magis dubium alicui videbitur, an per potentiam diuinam in eis induci poſſit quòd ſint compoſitæ ex actu, & potentia: & tamen nihil recipiant eorum, ad quę ſunt in potentia. Cauſa diuerſitatis in dubitando eſt quòd angelica natura magis accedit ad naturã ſimultatis, q̃ natura rerũ corporaliũ, & ad pauciora eſt in potentia, cũ ſolũ ſit in potẽtia ad quoſdã actus: natura aũt corporea nõ ſolũ eſt in potẽtia ad actiones, quæ ſunt aliquid fluens, & nõ multũ radicatas in ſubſtantia: ſed etiam magis eſt in potẽtia ad formas, quæ magis pertinent ad naturam entitatis, H & ſunt magis infixæ ſubſtantiæ ipſi q̃ actus. Sed dicẽdum eſt ꝙ etiã in rebus naturalibus hoc poſſibile eſt: nam Deo oĩpotentiam attribuimus, cui oĩa ſubſunt, quæ aliquo modo ſunt entia: quæ vero includũt ꝯdictionem non ſubduntur, quia non ſunt entia ambo extrema ꝯdictionis: ſed declaratum eſt ſupra, ꝙ non includat aliq̃ ꝯdictionẽ eſſe in potentia, & nihil recipere eorũ, ad quæ ens illud eſt in potentia: ideo Deus facere poterit ꝙ omnia entia naturalia ſint in potẽtia, & tamẽ nihil recipiant eorum, ad quæ ſunt in potentia: & tũc totũ eſſe earũ eſſe ſimul, vt patet ex dictis.

Quare ad ea quæ implicãt cõtradictionem potẽtia diuina non ſe extendit. In q 39.

An propriæ paſſiones tollantur rei, cum ſint inſeparabiles. Quæſt. XLI.

I SED aduertendum eſt, ꝙ q̃q̃ res omnes naturales priuarentur oĩ, qđ eis aduenire põt, nõ tollerentur eis proprię paſſiones: quia illę ſimul inſunt, cum oriantur ex principijs ſpeciei: nec eſt motus aliquis ad illas, ſed ſolum tollerentur illa, q̃ motu vel ſucceſſione aliqua acquiruntur, & aliquando perire poſſunt. Eſſe autem propriarum paſſionũ eſt totum ſimul, ſicut eſſe ſubiectorum: ideo nõ priuarentur res his. Quod patet quia nec motu, aut ſucceſſione aliqua acquiruntur nec pereunt. Nam & potentialitas ad ſuſcipiendum paſſio quædam eſt totius creatę naturę, vt declaratum eſt. Ablatis igitur oĩbus proprijs paſſionibus auferretur etiam potentialitas: non ergo tolluntur ea, quæ pręter naturã rei ſunt, niſi K ſimultatem rei in eſſendo tollant: hęc aũt ſolũ ſunt, quę aut motu, aut ſucceſſione aliqua ſine motu acquiruntur. Conſiderandum autem vlterius, ꝙ ſi per potentiam Dei res ponerẽtur, ꝙ haberent totum eſſe ſimul, ſ. naturam ſuam, & potẽtialitatem ad ſuſcipiendum, nihil tamẽ eis adueniret, poterat dupliciter hoc fieri, quia aut rebus nũc exiſtentibus nunc conferret: aut a principio cũ creauit hũc ſtatũ cõferre voluiſſet. Si enim cum creauit hoc in eis effeciſſet non fuiſſet iſte ſtatus rerum nec aliquis hõ vnq̃ albus, aut niger fuiſſet, nec doctus, nec fęlix, nec infęlix, nec aliquis homo aliũ gigneret: quia iam intercideret hic motus

Deus ſi potentia abſoluta faceret quòd res haberẽt totum eſſe ſimul poterat hoc fieri dupliciter.

F & ſucceſſiones, ſed quot hoĩes creati fuiſſent tot manerent, & non poſſent plures eſſe, quia non haberent hunc modum multiplicãdi per propagationem nec aliquem alium: nam tunc cũ propagare ſit actus adueniens indiuiduo propaganti nõ maneret totũ eſſe ſimul. De corporibus aũt cęleſtibus dicendum eſt, ꝙ tunc non mouerentur. Et hoc propter duo, primo, q̃a quę mouentur, non habent totũ ſuum eſſe ſimul potiſſimũ in motu locali, qui eſt motus magis propriè dictus, q̃ cæteri, ſed hoc dato haberent oĩa eſſe ſimul. Secundo quia motus cęli fit ad gñationem, & corruptionem oĩum inferiorum: ſic enim dicit Ariſto. in libris de generatione & corruptione, quòd per acceſſum & receſſum ſolis in circulo obliquo fiunt ge- G nerationes, & corruptiones in terra: ſed rebus habentibus habitudinem huius, ſcilicet quòd totum eſſe earum ſimul ſit, non poteſt eſſe generatio, & corruptio, quę ſunt accidentia extrinſeca: potiſſimum q̃a pręſupponunt motum tollentem ſimultatem in eſſendo: ideo non eſſet tũc motus cęlorum, ſed eſſent ipſi cęli tanquam aliquę naturæ ſolum in ſuis ſubſtãtialibus. Et ſic quantum ad conditionem omnium aliorum naturalium entium: nam elementa non haberent aliquam actionem in alterutrum, quia iſta eſt aliquid adueniens. Nec luminaria cœli lumen aliquod emitterent: nam generatio radiorum eſt aliquid continuũ in luminaribus: nec eſt eadem emiſſio radij, ſed ſemper alios & alios radios generant. Eſt enim modus iſte talis, vt totus naturæ ſtatus abo- H litus foret, nec pateret vlla vis naturæ, ſed omnia eſſent, tanquam non eſſent, cum manifeſtentur res ꝑ operationem ſuam, & ibi nulla eſſet operatio, quia eſt aliquid adueniens, & progrediens a virtute rei, & non eſt manens totum ſimul ſicut natura rerum.

Alius autem modus eſt ſi nunc res ſub hac conditione exiſtentes reduceret ad ſimultatem eſſendi manentibus eis potentialitatibus, ablatis tamen actibus, & omnibus poſterioribus, quæ non poſſunt habere ſimultatem.

Et poſſet hoc effici dupliciter. Vno modo quòd omnia poſteriora auferrentur a rebus, & manerent in ſolis naturis ſuis, & paſſionibus, & proprietatibus: quia quę ſimultatem in eſſendo habẽt, ſicut ſunt om- I nes proprię paſſiones, quę conſequuntur naturam, & principia ſpeciei: & tunc ſi eſſet fęlix homo, vel albus, niger, aut doctus, aut ſimilia, auferrentur omnia hęc, & iam nullus homo eſſet frigidus aut calidus, albus aut niger, & ſic de cęteris. Cœlis quoque auferrentur motus & illuminationes. Elementis autem, & elemẽtatis rebus generationes, & corruptiones, & actio contrarietatis.

Alio modo intelligi poteſt quòd res nunc non habentes totum eſſe ſimul reducerentur ad habere totum eſſe ſimul ablatis ſolum conditionibus illis, quibus repugnat habere ſimultatem in eſſendo: ſicut eſt motus actio, & paſſio: aliæ autem cõditiones manerent, quibus non repugnat habere ſimultatem in K eſſendo quamquam partialiter, & per motum acquiſitæ fuerint: ſicut eſſe doctum ſucceſſione acquiritur, tamen totum ſimul manet, quod eſt habitualiter: & qui ſemel doctus eſt, in quolibet inſtanti eſt totaliter doctus: nec eſt vna ſucceſſio in eſſendo doctũ: ita eſſe album, nigrum, calidum, aut frigidum ſucceſſiuè acquiritur: totum tamen cum fuerit acquiſitum habet ſimultatem eſſendi, quia qui albus effectus eſt in quolibet inſtanti omnes gradus albedinis habet, quos ante acquiſierit: & ſic de cęteris. Generaliter autem omnis forma acquiſita motu, vel ſucceſſione quacunque immanens ſubiecto in modum habitus, licet in aquirendo nõ habeat totum eſſe ſuum ſimul,

tamen

tamen poſtquam fuerint acquiſita, habet totum eſſe ſimul, & iſtę poſtea manerent, vt quòd homo maneret albus, vel niger, doctus, vel fęlix, & ſic de cęteris accidentibus, ſed non moueretur, non gigneret, non calefieret, non intelligeret, non vellet, & ſic de cęteris actibus, ita vt generaliter dicatur, ꝙ ſecundum iſtum modum omnes formę accidẽtales immanerent cuilibet rei pręter actionem, & paſſionem, motum, & ea quę habent extenſionem in durationem.

Sed adhuc dato iſto modo non poſſent plures homines vnquam gigni, quam eſſent, cum deducerentur ad habendum totum eſſet ſimul, quia generatio per propagationem dicit motum quendam, & aliqua euementia, quę tollunt ſimulratem eſſendi. Etiam nõ ſumerent homines cibum, nec potum, nõ ęgrotarẽt, non calefierent, non frigefierent, non haberent aliquẽ actum aut paſſionem, & tamen mori poſſent, ſed nõ ex ęgritudine, vel percuſſione, aut aliquo motu defectiuo, quia iſta tollerent ſimultatem eſſendi cum aliquid adueniret vltra id, quod eſſet: morerentur autem ſubito, vt ſi Deus in inſtanti deſineret a totali cauſalitate, & cõſeruatione, quam habet ſuper aliquam rem illa nulla alio obuiante eſſe deſineret: ſicut ſi nulla exiſtente contrarietate ad ſanitatem hominis, nec facta mutatione Deus in inſtanti animam ab homine tolleret, deſineret eſſe homo ſine motu, & actione contrariorum, quia ſicut anima dat eſſe corpori formaliter, ita Deus impertitur eſſe toti compoſito, & materię, atque formę: ideo ceſſante totali influentia illius ſuper aliquam rem neceſſe erat illam rem in inſtanti perire ſine motu, & contrarietate. Et cum homines ſic morerentur non deſinerent habere totum eſſe ſimul, quia hoc erat ſi aliquid eis nouiter adueniret, ꝙ prius non habuiſſent, & illud eſſe inciperet: cum tamẽ ſic moritur, nihil tale accidit, quia non deſinit eſſe ſimul quaſi incipiat habere eſſe per aliquam ſucceſſionem non deſinit eſſe ſimpliciter: ſi tamen moreretur quiſquam per motum factis in eo quibuſdam prioribus tranſmutationibus deſineret habere totum eſſe ſimul, quòd iam adueniebat ei motus, & forma aliqua cauſata per motum, quę tollunt ſimultatem, multa quoque accidentia huiuſmodi in rebus eſſent contra totum ordinem, qui nunc eſt. De quibus quilibet aduertere poteſt ex principijs poſitis.

Cum Deus potuerit creare aliquas res, quæ haberẽt totum ſuum eſſe ſimul, & nihil reciperent, ſeu indigerent, quare non creauit ſic, & an decuit, quòd faceret meliori modo, quo poſſit.
Quæſt. XLII.

NVNC autem cum conſtet ex dictis, quòd Deus potuerit res producere ſub conditione ſimultatis, ita vt quęlibet haberet totum eſſe ſuum ſimul, nihilque ei adueniret, aut decederet: quæret aliquis, quare ſic non fecit. Et tunc repetatur argumentum ſupra factum, ſcilicet, ꝙ ad bonitatem Dei pertinebat, vt meliori modo quo poſſet, res produceret, ſicut pertinet ad quemlibet artificem, ſed melior modus erat, quòd produceret eas habentes totum eſſe ſimul, vt ipſe habet: ergo debuit ſic producere.

Item ad ſapientiam artificis pertinet producere res faciliori modo, quo produci poſſunt, dum tamẽ ęquè bene producantur, ſed facilius produci poterant ſi datum fuiſſet eis totum eſſe ſimul, & cõuenientius, quã vt ex quadam parte habeant totum eſſe ſimul, & ex alia habeant eſſe in ſucceſſione: ergo produci debuerunt, vt haberent totum eſſe ſimul, patet probatio ex ſupra poſitis.

Reſpondendum eſt, quòd quamquam res produ-

A ci potuerunt habentes totum eſſe ſimul: tamen non fuit conueniens, nec pertinebat ad bonitatem diuinã ſic produci, quia eſſent res ſic imperfectiſſimæ, & minus eis communicaret Deus de bonitate ſua, quam alias, nam perfectior eſt homo doctus, quã indoctus, nam indocti, & prorſus rudes, licet effigiem humanã geſtent, a beluis tamen parum diſtare videntur. Identidem perfectior inæſtimabiliter eſt homo fęlix homine non fęlice, & vniuerſaliter quodlibet adueniens perficit ſubiectum, nam quælibet forma habet aliquẽ gradum perfectionis, ideo cum aduenerit ſubiecto, neceſſe eſt, vt illud perfectius efficiat, niſi forte ſit forma in contrarietate, vbi interdum per imperfectionẽ tollitur perfectior.

B Item data ſimultate eſſendi homo nihil intelligeret, nihil vellet, & tamen perfectio potiſſima hominis conſiſtit in intellectu, & voluntate: ergo eſſet homo carens maxima perfectione. Antecedens patet, quia intellectio eſt aliquid adueniens, & non ſtat cum ſimultate eſſendi, vt ſupra ſatis declaratum eſt.

Item generaliter careret homo, & quodlibet ens naturale omni perfectione ſua, quia tota perfectio rei conſiſtit in actu ſuo. ideo res maioris efficaciæ perfectioris naturæ iudicantur. Ob hoc enim ſolum Deũ perfectiſſimum omnium entium appellamus, quia vniuerſalioris cauſalitatis ſit, atque efficaciæ in rebus: ipſe enim prima cauſa eſt in tota coordinatione naturæ, & magis influens. Et ob hoc ſolum minores intelligentiæ mouent cęlos motæ in ratione amati, & de-

C ſiderati a Deo, vt participent aliqualiter eſſe diuinum influentes, ſicut ipſe influit inquantum eis fas eſt imitari, & quia non poſſunt influere, niſi mouendo, cœlus mouent. De hoc Ariſto. 12. Metaphyſic. ſi autem Deus per cauſalitatem maximam nõ iudicaretur ens perfectiſſimum, non conarentur in cauſando eum cęteræ intelligentiæ imitari, rebus tamen omnibus auferretur iſta perfectio: nam ſi totum ſuum eſſe ſimul haberent non operarentur quidquam, quia in illa natura operatio eſſet tota ſimul, & non eſſet aliquid adueniens, & particulatim acquiſitum: non debuit ergo dari talis modus eſſendi in ſimultate.

Item apparet, quòd tolleretur omnis perfectio: nã iudicamus aliquem hominem, valde perfectiorem

D alio, & equum equo, atque in cæteris naturis: data tamen ſimultate eſſendi non poſſet eſſe perfectior homo perfectiſſimus homine imperfectiſſimo: ergo inconuẽniens modus eſt quo talia ſequerentur. Patet antecedens, quia quilibet homo quantumcũque imperfectiſſimus ſit, habet omnia naturalia, & ſubſtantialia ſpeciei, & in hoc nemo alium excellit: tamen ſi daretur in rebus, quòd quęlibet haberet totum eſſe ſimul ſolum haberet perfectionem naturalium, & ſubſtantialium ſpeciei, & non haberet perfectiones alias, quę motu, & ſucceſſionibus data opera acquiruntur, ergo non eſſet aliqua perfectior alia.

Item patet, quia cum homo naſcitur, eſt homo, &

E tamen poſtea per motum & ſucceſſionem ſine motu acquiruntur perfectiones multę tam ſecundũ corpus, quam ſecundum intellectum, quouſque veniat homo in virum perfectum: harum tamen nullã haberent hoĩes, ſed eſſent tanquam paruuli, cũ naſcũtur, & adhuc nõ ita pfecti cũ paruuli multas habeãt pfectiones ſupadditas nãę, & acqſitas p motũ: cũ non ſit in eis aliqua ſucceſſio cũ motu, vel ſine illo ad acqrendũ aliqd horũ, quia hñt ex hypotheſi ſimultatẽ in eſſẽdo. Multa alia hmõi paterẽt incõueniẽtia. Valde ergo cõuenientius fuit rebus ad pfectionẽ ſuã, ꝙ hẽrent motũ, q̃ ꝙ non hẽrent, & ↄſiſteret eſſe ſuũ in ſucceſſione.

Sicut de homine dictum eſt, ita quoque de cæteris rebus naturalibus patet, quę enim pulchritudo eſſet

vniuerſi, ſi non eſſet motus cœlorum, & illuminatio aſtrorum, & generatio. & corruptio plantarũ animalium, dies & nox, & cuncta accidentia temporis: nulla profecto pulchritudo maneret. Hęc tamẽ omnia auferuntur ſi detur ſimultas eſſendi in qualibet re, quia auferretur motus, atque ſucceſſio: tota tamẽ iſta pulchritudo ex motu prouenit, qui eſt via ad producendum omnia hęc: non fuit ergo conueniens ſimultas eſſendi ad ſimilitudinem diuini eſſe.

Et cum arguitur, ꝙ perfectius eſt eſſe noſtrum cũ aſſimilatur Deo, quam cum diſtat, ſed Deus habet totum eſſe ſuum ſimul, ergo nobis erit perfectio, quòd ſic habeamus.

Reſpondendum eſt, ꝙ maior perfectio noſtra eſt habere eſſe in ſucceſſione, & acquirere continue, q̃ habere totum ſimul: nam ſi totum eſſe noſtrum haberemus ſimul, ſolum haberemus naturalia, & ſubſtãtialia ſpeciei, nihil autem acquireremus vlterioris ꝑfectionis. dum vero non eſt totũ eſſe ſimul, habemus ſubſtantialia nobis, & inſuper acquirimus vlteriores perfectiones naturę noſtræ completiuas.

Amplius autem cum arguitur, ꝙ imitamur Deum habendo totum eſſe ſimul, cum verò habemus in acquiſitione, & ſucceſſione, diſtamus ab illo, maior perfectio igitur eſt, cum habemus eſſe ſimul.

Reſpondendum eſt, ꝙ magis imitamur Deum habendo eſſe ſecundum acquiſitionem, & ſucceſſionẽ, quam totum ſimul: nã Deus eſt ſumme bonus: ideo cum magis participauerimus de bono magis ei aſſimilamur, ſed non habentes totum eſſe ſimul participamus magis de bono, quam habendo totum ſimul, ergo magis imitamur Deum habẽtes eſſe in ſucceſſione. ſecunda pars antecedentis patet, quia cum haberemus totum eſſe ſimul ſolum haberemus ſubſtãtialia ſpeciei, & non poſſemus acquirere aliquam aliam entitatem perfectiuam, cum vero non habeamus totum eſſe ſimul continue recipimus ampliores perfectiones, quarum quælibet dicit bonum quoddã: maius ergo bonum participamus ſic, quam aliter, & conſequenter magis imitamur Deum, qui eſt ens perfectiſſimum, & origo atque exemplar boni.

Qño magis Deo aſſimilamur.

Et cum dicitur, ꝙ Deus eſt ens perfectiſſimum, & habet totum eſſe ſuum ſimul, non eſt exiſtimandum, ꝙ ideo dicatur perfectiſsimus, quia totum eſſe ſimul habet, ſed quia omnem perfectionem habet poſsibilem, & intelligibilem, & vltra quam intelligi queat, quia infinitum bonum eſt: dato tamen ꝙ Deus haberet eſſe ſuum totum ſimul, ſi nihil vltra haberet non eſſet ſummè perfectus. Velut ſi Deus eſſet ſolum homo, vel ſolum animal, & nullam vltra perfectionẽ haberet, totum eſſe ſuum ſimul eſſet, quia eſſe hominẽ eſt totum ſimul, quia non habet partes, & ſic eſſe animal, vel eſſe lapidem. Nec magis eſt Deus totus ſimul quam homo eſt homo totus ſimul, quia non põt eſſe maior ſimultas durationis, quam in inſtanti, quod indiuiſibile eſt, & tamen ſi Deus eſſet ſolum homo, vel ſolum animal non eſſet ſumme perfectus, ergo non prouenit Deo ſumma perfectio ex ſimultate eſſendi, ſed quia habet omnem perfectionem. Vnde perfectior eſſet Deus, ſi haberet mille perfectiones, & habẽdo eſſe in ſucceſsione, quam ſi haberet totum eſſe ſimul, & vnicam haberet perfectionem. Velut ſi lapis ſolum eſſet lapis haberet totum eſſe ſuum ſimul. Angelus autem nunc non habet totum eſſe ſimul, vt ex prælibatis patet: tamẽ perfectior eſt angelus, vt eſt nõ habens totum eſſe ſimul, quam lapis ſolum lapis exiſtens, & habens totum eſſe ſimul.

Amplius argumentum nõ militat: nam homo acquirens eſſe per ſucceſsionem, & cęterę res habent quoddam eſſe totum ſimul. ſ. eſſe ſpecificum, vt ho-

F minem eſſe hominem, vel lapidem eſſe lapidem, & quamquam acquirant quoddam alterum eſſe perfectiuum ſecundum ſucceſsionem, tamen non tollitur ſimultas eſſendi ſpecifici eſſe, quia homo dũ eſt, ſemper eſt homo, & ſemper habet totum eſſe ſimul, & in hoc habet ſimilitudinem ad eſſe diuinum, non poteſt tamen ęquare, vel effingere, quia eſſe Dei tam ſecundum eſſentiam, quam quodcunque eſſe eſt totum ſimul, res autem creatæ permanentes ſecundum aliq̃d habent totum eſſe ſimul, & ſecundum aliquid habẽt ſucceſsionem in acquiſitione: ſi tamen ſimul homo poſset habere omnes perfectiones, quas naturaliter habet, & quas acquirit ſucceſsione, perfectior eſſet, q̃a

G modus eſſendi eſſet perfectior, & magis imitaretur Deum in eſſendo, quam ſic vt eſt.

Ad argumenta faciliter reſponderi poteſt. Ad primũ. ſ. ad bonitatem artificis pertinet facere rem meliori modo, quo poteſt: ergo Deus ſic facere debuit, ſed melius atque perfectius erat eſſe rerum eſſe totũ ſimul, ergo ſic eas producere debuit. Ad vtranq; partem antecedentis patet reſponſio ex dictis: prima. n. pars eſt falſa. ſ. ꝙ ad bonitatem artificis pertinet facere rem meliori modo quo poteſt: nam hoc dato tolleretur omnis ordo, & patet hoc in artificibꝰ noſtris: ad ipſorum. n. bonitatem non pertinet omnia efficere meliori modo, quo poſſunt: immo eſſet imprudentia magna hoc efficere, quod patet, quia omnia artifi-

H cialia ſortiũtur formam ex fine, ad quem ſunt: ideo. n. ſerra eſt habens dentes, & de materia dura, quia ad ſecandum res duras eſt: malleus autem non eſt talis, ſicut ſerra, quia non eſt ad talem finem. Ex quo naſcitur quędã regula, ꝙ artificiata tanto ſunt diſsimilia, quanto ſunt ad fines diſsimiliores, & tanto inter ſe ſimiliora ſunt, quanto ad fines ſimiliores ſunt, ſed fines artificiatorum non ſunt ęqualis perfectionis in bonitate, ideo non eſt conueniens, ꝙ tantum laboris impendat artifex in artificiato, quod eſt ad vnum finem, ſicut ad alterum: ſi. n. ęqualiter dederit operam in omnibꝰ artificiatis mutabit naturam rerum, cum fines inęquales perfectione ęquare velit ęque ad vtrunque collaborando. Vnde ſi aliquis ſcriptor ſit, nõ pertinet ad bo-

I nitatem eius dare operam in quolibet libro quantum potuerit ad pulchre ſcribendum, ſed in quibuſdã ſic, in aliis vero minus. Si autem ęque in omnibus collaboret erratur in duobus: primo quia forte opus artificis, quando fit cum magna artificis ſolicitudine, nõ eſt niſi ad vſus perfectos: ſi autem groſsis miniſteriis illud applicare voluerimus non expedit fortaſsis, quia groſsiori, & rudiori inſtrumento opus eſt. Secundo erratur, quia fines inęqualis perfectionis poſcũt ea quæ ſunt ad finem, ſcilicet artificiata inęqualia in perfectione, ſed duo fines, aut plures erunt, ad quos ſcriptor ſcribet diuerſos libros, non eſt ergo conueniens dare operam ad fabricandum quanto melius potuerit in quolibet horum. Iſtud exemplum procedit ex comparatione diuerſorum artificiatorum.

K Aliud autem adhuc eſt in eodem artificiato, quòd non pertineat ad bonitatem artificis quantum potuerit bene formare quamlibet partem artificiati, vt ſi q̃s pingat humanam effigiem, non eſt tanta ſolicitudo impendenda in pingendo pedem, ſicut pingẽdo vultum: immo ſiquis voluerit tantum decorem apponere pedi picto, ſicut vultui, errat contra rationem artis ſuæ: nam partes in toto habent ordinem in perfectione, & quia quãtum ad pulchritudinẽ, & notificationem differendi vultus in toto hoĩe eſt excellentior, ideo cũ hoĩem intendit effigiare ars pictorũ, dẽt magis circa vultus expreſsionẽ ſolicitari. Nõ eſt ergo verũ, ꝙ ad bonitatẽ artificis ꝑtineat res formare meliori modo, quo poſsit, ſed pertinet formare eas bene,

Quid ꝑtineat ad bonitatem artificis.

vel

vel melius ſecundum conformitatem finis, ad quem ſunt, ſcilicet ſi ad finem perfectum producantur decet eas perfectas fieri: ſi vero finis perfectior ſit perfectiores eſſe decebit, cum verò finis paruę perfectionis eſt, qualeſcunque eſſe ſufficiens eſt res artificiatas.

Ad Deum autem conformiter applicandum eſt, ſcilicet, quòd non producat perfectiori modo, quo poſſit, ſed perfectiori modo, quo produci poſſunt ſecundum finem, ad quem producit. Finis autem productionis rerum fuit duplex: primus vt communicaret nobis bonitatem ſuam, vt non ſolus ipſe bonus foret, quia bonum ſecundum Dionyſium lib. de diuinis nominibus ſuipſius diffuſiuum eſt. Secũdus finis eſt ad demonſtrandum nobis perfectionem ſuã, ad quã neceſſe erat, vt nos faceret intelligentes, & aliquid alterum produceret, per quod eius magnitudinem, & perfectionem in cauſando intelligeremus. Ad vtrunque autem ſufficiens fuit, quod productum eſt: nam ad communicandum bonitatem ſuam Deus fecit res bonitas autem ſua tantum communicare potuit, quãtum ipſe vellet eam communicari: ipſe autem non dignatus eſt eam communicare in maiori gradu, quam communicata eſt, ideo ſufficiens fuit has fieri res, quę ſunt, & ſecundum hunc perfectionis modum. Nam ſi perfectioris naturę aut modi res produxiſſet, neceſſe erat naturam diuinam communicare bonitatem ſuã ſecundum maiorem gradum, quam nunc communicat. De ſecundo fine, qui eſt oſtendere nobis magnitudinem ſuam ſufficiens fuit, quòd producerentur res ſecundum hunc gradum perfectionis: nam diuinam perfectionem nobis oſtendi tantũ cõuenit quãtum diuina bonitas dignatur oſtendere, ſed Deus dignatur ad totum hunc gradum oſtendere nobis bonitatem ſuam, ergo non fuit conueniens perfectioris gradus eſſendi res produci. *Ad 2. arg.* Ad ſecundum argũ, cum dicebatur ad ſapientiam artificis conuenit producere res faciliori modo, &c. Reſpondendum eſt ad vtranque partem minoris. ſ. ꝙ non erat facilius producere rem totam ſimul, quam ꝙ habeat ſimultatem, & rurſus ſuſcipiat eſſe per partes: non enim differunt hæc, niſi ꝙ producantur ſubſtantialia ſola, vel quòd cum eis producatur quædam potentialitas, quæ non eget alia productione a productione ſubſtantialium principiorum. Item iſta minor peccat, quia dicit, quòd ita bene res fierent ſi producerentur habentes totum eſſe ſimul, ſicut ſi producerentur cum potentialitate ad recipiendum: nam ſi producerentur habentes totum eſſe ſimul ſolum haberent ea, quæ ſunt ſubſtantialia ſpeciei, cum vero producuntur potentia recipere aliquid non ſolum ſubſtantialia producuntur, ſed etiam aliæ perfectiones ſuperadditæ. Ideo dato ꝙ eſſet difficilior modus producendi cum aliquid producitur cũ potentialitate, ita ꝙ exigeret plures productiones, & in maiori virtute productiua: tamẽ deberet iſte modus productionis eſſe in rebus.

An Deus potuerit creare res, quæ nunc ſunt, vt haberent totũ ſuum eſſe ſimul, & quòd eſſent in eis omnes perfectiones, quæ nunc producuntur per motum, cum iſte modus ſit longe perfectior.

Quæſt. XLIII.

NVNC autem cum dictum ſit, ꝙ rebus perficiendis cõuenientior modus eſt produci cum potentialitate, quam vt habeãt totum eſſe ſimul, & tñ perfectius eſſet ſi res poſſent oẽs perfectiones quas acquirunt ſucceſſiue habere ſimul, ſicut Deus habet: quæritur quare nõ factum eſt, vt res ſic haberent totum eſſe ſimul. ſ. oẽs perfectiones tam eas, quas nunc habent ſimul quã eas, **A** quas poſſunt acquirere. Reſpondendum eſt ſm quoſdam, ꝙ q̃q̃ res poſſent produci in modo tã perfecto: tamen non decuit ita perfectas produci, quia vt dictũ eſt ad finem ipſarum rerum productarum ſufficit iſte gradus perfectionis rerum. Sed iſte modus non multum conuenit, vt declarabitur.

Dicendum enim, ꝙ quamquam Deus potuit producere perfectiores naturas, quam produxit: tamẽ nõ poteſt in quocunque gradu perfectionis ꝓducere. Prima pars patet, quia Deus poteſt facere perfectiores effectus quam hos, non quidem ꝙ ſpecies iſtas, quas ꝓduxit perfectiores producere potuerit: nam ſpẽs ſunt ſicut numeri iuxta Ariſtote. in numeris autem addita vna vnitate mutatur ſpecies numeri, ſicut binarius, & ternarius differunt in ſpecie. **B** Si igitur adderetur alicui ſpeciei gradus aliquis perfectionis, illa eſſet perfectio ſubſtantialis, & tunc variarentur naturæ ſpecierũ, gradus autem accidentalis perfectionis non adduñr ſpeciei, ſed indiuiduo, ſed mutatur ſpecies addito gradu: alioquin homo, & aſinus pertinerent ad eandem ſpeciem, ſicut albedo 24. graduum, & decem graduum, quia ſicut in albedine fit exceſſus ſecũdum perfectionem accidentalem, ita in ſpeciebus, eſt exceſſus ſecũdum perfectionem ſubſtantialem, & tamen homo, & aſinus non pertinet ad eandem ſpeciem, quia habent diuerſos gradus perfectionis ſubſtãtialis: ergo nõ manet identitas ſpeciei addito aliquo gradu vlterioris ꝑfectionis. ſi igitur ſpecies, quæ nunc ſunt produci debuiſſent non poterant in maiori perfectione produci, **C** quam ſunt nũc ſpecialiter: licet Deus potuiſſet aliqua indiuidua ſpecierum harum facere perfectiora.

Potuit tamen Deus producere res alias maioris ꝑfectionis, ſcilicet alias ſpecies. Poſſet etiam nunc vltra ſpecies eorum, quæ ſunt producere alias perfectiores, ſcilicet vltra cherubin, vel ſeraphin: nam nõdum peruenerunt illę ad terminum adęquatum potẽtię productiuæ diuinæ. Non poterant tamen produci aliæ ſpecies inter has, quę nõ eſſent intra perfectiones omnium, quæ ſunt, quia ſpecies iſtæ, quę ſunt ſicut numeri ordinatæ ſunt. ſ. ꝙ ſicut vnus numerus excedit aliũ in vnica vnitate, & non ſunt aliqui numeri immediati quorum alter alterum, ſecundum duas, aut plures vnitates excedat, ita nõ ſunt aliquæ ſpecies, inter quas **D** alia intercidãt. Et tamẽ poſſet eſſe vlterius aliquis gradus ſubſtantialis, ſicut inter omnes numeros, qui ſunt vſque ad mille, vel decem millia non poteſt capi aliqs alius numerus pręter eos, qui ſunt: poteſt tamen vltra quoſcunque datos numeros poni alius numerus addita vnitate, ita licet inter ſpecies, quæ ſunt non poſſit intercidere aliqua ſpecies, tamẽ vltra omnes quę ſunt poſſunt dari aliæ creabiles per diuinam potentiam: Deus tamen non vult producere res in tanta ꝑfectione, in quanta poteſt, quia non eſt expediẽs ad aliquid quod ipſe intendat, cum ſufficiat produxiſſe in tanta perfectione in quanta nunc ſunt. Conſiderandum tñ, ꝙ non poteſt Deus producere res ſub quocunq; gradu perfectionis: nam non poteſt producere ſub perfe- **E** ctione infinita, et ſi ad id conaretur. Etiã aliquis hoc probabit, quia Deus infinitum ens eſt, neceſſe eſt autẽ quodlibet infinitum in perfectione eſſe Deum: Deus tñ non eſt producibilis, ſed generabilis eſt quædam perſona diuinarum, & alia ſpirabilis: ergo non poteſt aliquid infinitum in perfectione a Deo produci. Alia ratio adhuc ſolidior eſt, quia nullum ens poteſt aliud ęque perfectum ſibi producere, niſi cõicando de eſſe ſuo naturali cõicatione vniuoca, ergo Deus non põt aliquid alterum æquale ſibi in perfectione facere, niſi communicando eſſe ſuum: hoc autem non eſt ꝑ creationem, productionem, formationem, aut quãcunq; factionẽ, ſed per ſolam gñationẽ: nihil igiť infinitę ꝑ-

De' nõ pt producere ſeu creare res ſub quocunq; gradu ꝑ. infinitum.

fectionis producere poterit. Antecedentis prima pars
patet, quia ſi hõ aliquid producat ęquiuoca, pductio-
ne.ſ. quod non ſit hõ nõ poterit eſſe ęquale ei, vt ſi ſcri
bat librũ, vel fabricet domũ, quia nõ accedunt hæc ad
ęqualitatem perfectionis agentis, & ſi [illegible] quantum ad
oẽs productiones, & fabricationes: ſi [illegible] gnat aliqd
illud erit ęquale ei in perfectione, qui. gignet alium
hoĩem, ſed non eſt homo excellentior hoĩe ſm ſpe-
ciem, & ſic non potuit producere effectum aliquem
adęquatum ſibi in perfectione per aliquem modum,
niſi cum genuit. rõ huius diuerſitatis eſt, quia cũ hõ
principiat aliquem effectũ non per generationẽ, non
principiat eum per modum naturæ, ſed per modũ ar-
tificis, nec cõicat ei aliquam perfectionẽ naturæ, ſed
ſolam perfectionem artis.ſ. ꝙ rectè ſe habeat ad finẽ,
ad quem eſt ſm exemplar artificis, & habitum artis,
bonitas aũt artis non eſt ęqualis bonitati naturæ, quia
non eſt aliquis ita perfectus, quia eſt faber, ſicut qa eſt
homo. Et dato ꝙ producat ſm totam perfectionem
artis non adæquari poterit perfectioni naturę, ſed hõ
eſt perfectus ſm perfectionem naturę ſuę, ergo facta
ab ipſo eſt impoſſibile eſſe ęqualia, cum aũt hõ gignit
aliquid, eſt productionis iſtius natura principium, &
non principiat hic homo per modum artis, ideo pro-
ducet aliquid ęquale ſibi cum cõicetur ibi totum bo-
num naturę producentis, ita & in cæteris nullũ agens
poteſt ęquipagare ſibi effectum aliquem, niſi gignat.
Ex hoc ſequitur, ꝙ angeli non poſſunt facere aliquos
effectus ſibi ęquales, ſicut producunt homines, qa an-
geli quidquid efficiunt principiant per modum artis,
aut potentię motiuę per impulſionem, nihil autẽ gi-
gnunt, quidquid ergo fecerint minus eis eſt, quia nõ
eſt communicatio vniuoca perfectionis, quæ ſola cõ-
ſtituit ęqualitatem effectus ad cauſam. De Deo autẽ
conformiter dicendum eſt, ꝙ ipſe principiat aliquid
tanquam artifex & potens, & iſta eſt communicatio
ęquiuoca, & aliquãdo principiat quædam tanquam
naturę modo agens, & communicatione vniuoca: pri
mo modo eſt impoſſibile res factas eſſe infinitę perfe-
ctionis. Secundo modo neceſſe eſt, quodcunque pro-
ductum, vel cauſatum eſſe ęquale Deo, & conſequen
ter infinitum. De primo patet, vt in omnibus creatis
factis, & productis: Deus enim principiat hęc ſolum,
tanquam artifex potentiam habens, & non eſt ibi na-
tura communicationis principium, quia non eſt com
municatio vniuoca cum non communicetur natura
diuina rei factæ, ſed communicatur aliquid alterum,
ideo neceſſe eſt tunc eſſe minoris perfectionis effe-
ctum, quam ſit Deus, quia eſt æquiuoca communi-
catio. Nec ſolum eſt impoſſibile effectum ſic eſſe
Deo æqualem, ſed etiam includens cõtradictionem:
nam ſi poſſet Deus æquale ſibi producere communi-
catione ęquiuoca per modum artis, & ſolius poten-
tię illud eſſet Deus, quia nihil eſt ęquale Deo, & infi-
nitum, niſi Deus ergo poſſet producere Deum ęqui-
uoca communicatione, ſed ꝙ Deus Deum producat
eſt communicatio vniuoca, ergo includit contradi-
ctionem Deum producere, æquale ſibi ęquiuoca cõ-
municatione. Vniuoca igitur communicatio eſt ge-
neratio: ideo nõ eſt poſſibilis alius modus, quo Deus
infinitum producat largè loquendo, niſi per genera-
tionem: faciendo, autem formando, aut producendo
eſt impoſſibile ęquale produci. Hoc modo Deus pro-
duxit largè loquendo ſibi ęquale, quia Deus genuit
alium Deum, cum pater filium genuerit, & de quali-
bet perſonarum dicitur, ꝙ Deus ſit, & filius eſt infini-
tus, atque ęqualis patri: ſi tamẽ ſine generatione pro-
ducere voluiſſet non potuiſſet eum ſibi facere ęqua-
lem, gignẽdo autem fecit ęqualem. Immo, quod am-
plius eſt non potuit Deus gignere filium minoris p-

F fectionis, quam ipſe eſt, nam productio generatiua
communicat genito naturam generantis, & totã cõ-
municare neceſſe eſt: ergo non poteſt genitũ vniuo-
ce imperfectius eſſe gignente, quantum ad eſſe ſpe-
cificum, quia gignens, aut totum eſſe dabit ſpecificũ.
aut nihil, cum conſiſtat ſpecies, & natura quęlibet in
indiuiſibili: ergo filius genitus a Deo totam diuinam
ſubſtantiam habet, & conſequenter erit ęquè perfe-
ctus, vt gignens. Confirmatur autem, quia commu-
nicatio vniuoca facta per modum naturę non ſubij-
citur voluntati, ſed natura eſt totale principiũ. Quod
patet, quia nos non gignimus, vt volumus, ſed vt natu
ra poteſt: ideo quamquam filiũ gignere velimus con
tingit gigni filiam, & è contrario, quamquam nos ve
G limus ex coitu ſeminali nihil gigni non eſt in poteſta
te noſtra gigni, aut non gigni: ideo interdum nolen-
tibus nobis fętus naſcuntur, interdum vero deſideran
tibus nimis, & ad hoc operam dantibus non proue-
niunt: ſi tamen generationis principiũ eſſet ars quan-
tum ad aliquid, & voluntas fierent hęc, quę vellemus
ſicut ſapiens artifex producit in fabricato figuram,
quomodocunque voluerit: Deus aũt cum genuit fi-
lium per modum naturę genuit, ergo non ſuberat po
teſtati eius perfectiorem illum ſe, aut minus perfectũ
efficere. De rebus aũt alijs productis a Deo per modũ
artis ſuberat voluntati Dei perfectiores res, quam ꝓ-
duxit producere, ſed non ęqualiter ſibi perfectas cum
H hoc ſolum fieri queat per communicationem vni-
uocam.

Cum in Deo ars & natura ſint idem realiter cum per naturam producat rem infinitæ perfectionis quare per artem non poteſt producere aliquid infinitum.
Quæſt. XLIIII.

SED dicet aliquis, ꝙ non obſtante, ꝙ Deus pro-
ducit res ęquiuoca productione per modum
artis, tamen poterit producere ęquè perfectas
vt ipſe eſt: nam in nobis non põt quiſquã pro-
ducere aliquid ita perfectum per modum artis, ſicut
per generationem, quia generationis eſt natura prin-
cipium, aliarum vero productionum ars, & non eſt ę-
I qualis naturę noſtrę, cum ſit aliquid acquiſitũ ab ex-
tra, & accidentale: in Deo tñ idẽ eſt natura, & ars, nec
perfectior eſt natura arte, cum ſit penitus idem reali-
ter, ergo poterit Deus producere per artem aliqua ita
perfecta, ſicut per modum naturę: immo aliquis dicet
neceſſarium eſſe, quia ſicut per generationem neceſ-
ſarium eſt, ꝙ Deus gignat ſibi coęqualem, & ars idem
eſt principium penitus in Deo, quod natura, neceſſa-
rium erit etiam per artem produci infinite perfectum.
Reſpondendum eſt, ꝙ quamquam in Deo idem ſit
principium, natura & ars, tamen differt modus produ
cendi, quia cum ſit productio per modum naturę ſit
neceſſario, & non ſubijcitur voluntati producentis
producere tale, aut tantum: cum verò aliquid produ-
K citur per modum artis, quamquã ipſa ſit infinitę per-
fectionis, quia tamen voluntati ſubeſt poteſt remitte-
re actionem, & magis perfectum aut minus produce-
re, ſic enim patet, quia agentia per voluntatem agunt
aliqua ꝑfectiora, & aliqua minus perfecta: ita cũ Deus
gignat filium per modum naturę, & non ſubeſt natu-
ræ voluntati: non poteſt producere filium magis, aut
minus perfectum ad placitum, ſed ſecundum con-
ditionem diuinę naturę. Producit autem Deus res ad
placitum ſecundum artem, ideo ſuberit ei magis, aut
minus perfectum producere.
Sed adhuc dicet aliquis, ꝙ manet dubium: nam cũ
ea, quæ producuntur per artem ſubſint voluntati,
& poſſint remitti, ita vt non ſit neceſſe eſſe ęqualis
perfe-

perfectionis res productas cum arte, tamen poteſt ar-
tifex producere, cum voluerit agere ſecundum vlti-
mum conatū ſuum res ita perfectas, vt eſt ars: in Deo
tamen ars eſt ipſa ſubſtantia diuina, & eſt idem prin-
cipium natura, & ars: ſicut ergo gignit Deus infini-
tum per naturam, poterit producere infinitum in per-
fectione ſecundum artem, cum voluerit agere ſecun
dum vltimum conatum.

Reſpondendum eſt, ꝙ Deus non poſſit produce-
re per artem aliquid ęquale ſibi: nam productio artis
eſt per ęquiuocum. nunquam tamen producit res ali-
quid perfectius ſe. Et patet magis, quia ſi produceret
aliquid ęquale ſibi illud neceſſe eſſet Deus, quia Deo
nihil ęquale eſt, niſi Deus, quod patet in homine, &
cæteris entibus, nam quodcunque eſt, aut ęquale ho-
mini, aut perfectius, aut imperfectius. Aequalem au-
tem homini nihil eſt, niſi homo alius: cætera autem,
aut ſunt perfectiora, aut minus perfecta. Quod mani-
feſtatur amplius, quia ſpecies iuxta Ariſto. ſunt ſicut
numeri, ſed inter numeros nullus numerus poteſt eſ-
ſe ęqualis alteri, niſi eiuſdem ſpeciei, vt quinario im-
poſſibile eſt alium numerum eſſe æqualem, niſi qui-
narium, cęteri autem ſunt maiores, aut minores, ita
homini impoſſibile eſt aliquid eſſe æquale ſimplici-
ter in perfectione eſſendi, niſi alterum hominem, cę-
tera autem aut maiora, aut minora ſunt, ideo ſi Deus
aliquid ęquale ſibi producere debet, neceſſe erat, vt
Deum produceret, quia nihil alterum ei æquale eſſe
poteſt, ſed producere Deum eſt producere aliquid ſi-
bi æquale vniuocum, ergo neceſſe eſt fieri per gene-
rationem, & nō per æquiuocam productionem, quæ
pertinet ad artem. Cauſa autem diuerſitatis quare cū
natura, & ars in Deo ſint idem ſimpliciter, quæ pro-
ducuntur per naturam ſunt infinita, quæ vero per ar-
tem non poſſunt eſſe infinita eſt, quia non dicitur ali
quid infinitæ perfectionis cum productum eſt a Deo
modo naturæ, quia natura eſt ibi cauſa efficiens, ſed
quia illis, quæ producuntur per modum naturæ com
municatur eſſe ſubſtantiale naturæ, in operatione au-
tem per modum artis, licet principium efficiens ſit ę-
quale, tamen non communicatur rei productæ natu-
ra ipſa, vel eſſentia. Declaratur vtrunque, nam cū ali-
quid gignitur per modum naturæ producitur, & eſt
ibi natura, vt duplex principium, ſcilicet, vt efficiens, &
vt materiale: nam ſi Sortes gignit Platonem, decidi-
tur ibi ſemen, & poſtea totum, quod celebratur eſt o-
pus naturæ, ſed ibi eſt aliquid tanquam cauſa efficiēs,
ſcilicet vis formatiua deciſa in ſemine eſt: aliquid au-
tem tanquam naturale, ſcilicet ipſa ſubſtantia ſemi-
nis, ſiue menſtrui muliebris, & communicando ſemē
ex quo formatur fętus dicitur generans communi-
care naturam ſuam: ſi autem ſolum aliqua vis forma-
tiua decideretur in aliquo humore, qui non eſſet ſe-
men, nec propinaretur menſtruū muliebre, non poſ-
ſet fieri generatio, quia non erat ibi communicatio
naturę, tanquam in cauſa materiali, quamquam eſſet
velut in cauſa efficienti. In Deo autem non poteſt eſ-
ſe omnimoda ſimilitudo ad entia naturalia generan-
tia, erit tamen per proportionem quandam largam
ſimilitudo: nam ibi non eſt aliquid materiale princi-
paliter, ſicut in compoſitis, quę gignuntur, ſed ſicut
in hominibus dicimus, quòd generans communicat
genito humanitatem, vel communicat ſemen, quod
eſt materiale, ita in diuinis pater communicat filio eſ-
ſentiam, quæ per quandam largiſſimam proportio-
nem eſt velut materiale filij. ibi tamen nihil compo
ſitum eſt, nec conſtitutum proprie dicendo: virtus au
tem generatiua eſt ipſius generātis præter hoc, quòd
communicat eſſentiā, ſiue pręter eſſentiam commu
nicatam. Licet ergo ageret pater per quantamcun-

A que potentiam, ſi tamen non communicaret eſſen-
tiam non poſſet gignere filium. Cum autem Deus
producit aliquid modo artis, licet potentia ſit infinita
ſecundum quam producit. tamen quia non commu-
nicat producto naturam ſuam, ſed aliquod alterum
eſſe extrinſecum, non eſt illud infinitum. Vnde dicen-
dum, quòd cum Deus productione ęquiuoca aliquid
cauſauerit, quia non communicat illi eſſentiam, quā-
tumcunque conetur illud facere perfectum, non po-
terit facere infinitæ perfectionis: immo includit con-
tradictionem, quòd illud infinite perfectum efficiat.
Nec ob hoc eſt Deus minus potens, quia non poteſt
infinitum in perfectione opus producere, quia ea, q̃
includunt contradictionem non ſubſunt alicui potē-
B tię, ſed fieri hoc includit cōtradictionem, quia ſeque-
retur, quòd Deus produceret alium Deum non per
generationem, & quòd Deus produceret Deum cō-
municatione æquiuoca, vt ſupra inductum eſt: ergo
eſt impoſſibile. Ex prædictis ergo patet, quòd quam-
quā Deus poſſet producere res perfectiores his, quas
produxit, tamen non poteſt aliquam infinitè perfe-
ctam producere.

*Reſpondet in forma ad titulum quæſt. 43. Quia ſequi-
tur, quòd ſimul eſſent, & non eſſent, vt probat.*
Quæſt. XLV.

NVnc autem applicando ad propoſitum
dicendum eſt, quòd nō poterant iſtę res,
C quę nunc ſunt, produci habentes eſſe ſuū
totum ſimul, & quòd omnes perfectio-
nes, quas nunc ſimul habent, & quas per motum, aut
ſucceſſionem aliquam acquirere poſſunt, ſimul ha-
berent: nam non poterat Deus eas ſic creare, non qui-
dem tanquam deficiat ex aliqua parte, ſed quia quæ-
dam contradictionem includit. nam dicebatur, quòd
iſtęmet naturæ, quæ ſunt, producerentur cum omni-
bus perfectionibus, tam habitis, quàm quas habere
poſſunt per motum: iſtę enim acquirunt per motum
varias formas, quę ſunt perfectiones, ſiue actuales, ſi-
ue habitualiter manentes, & tamen non poſſunt om-
nes iſtæ manere ſimul in eadem re. Nam duo actus
non poſſunt eſſe ſimul in eodem agente, ſicut nō po-
D teſt homo ſimul habere duos actus intelligendi, vt
patet in 3. Topicorum. Idem patet de perfectionibus
habitualiter manentibus: nam interdum perfectiones
ſunt contrarię, & interdum corpus albedine integrū
nigredine perficitur, ſed non ſtant contraria ſimul. Itē
nunquam ſunt duæ formæ accidentales eiuſdem ſpe-
ciei in eodem indiuiduo, vt nūquam ſimul duę albe-
dines, vel duæ nigredines, aut duo habitus grammati-
cę. Res tamen, quæ nunc ſuſcipiunt per motum, aut
ſucceſſionem aliquam partes eſſendi, ſuſcipiunt mul
tas formas eiuſdem ſpeciei, vt multas albedines, & ni-
gredines ſucceſſione: ergo non poſſunt res omnes p-
fectiones, quas habent nunc, & quas per motum ac-
E quirere poſſunt habere ſimul, & ita nec habere totū
eſſe ſimul in rebus, ita, quòd non fieret aliqua acquiſi-
tio. Conſtat igitur impoſſibile fore perfectiones om-
nes, quæ acquiruntur in re per motum, ſingillatim ei
inſiſtere totę ſimul, ſicut per motum adueniunt. Si
igitur deberent res habere totum eſſe ſimul, & habe-
re omnes perfectiones, quas per motum recipiunt,
non ſtat etiam particulariter omnes, vt acquiruntur,
ſed quod ſingulę rei ineſſet aliqua perfectio, aut pau-
cæ, quę eminenter continerent totam excellentiam
omnium perfectionum, quę per motum aut ſucceſ-
ſionem aliquam acquiri poterant in ipſa.

An ſit poſſibile, quòd res creata habeat aliquam perfectionem totam ſimul, quæ æquiualeat omnibus perfectionibus, quæ per motum, aut ſucceſſionem aliquam acquiri poterant in ipſa. Quæſt. XLVI.

SED de his dubitabit aliquis an poſsint ſtare. Et
forte aliquis dicet, quòd poſſet talis perfectio
rei ineſſe, quæ omnes has eminenter contine-
ret. Sed non ſtat hoc: primo, quia iſta perfectio,
quę continet cęteras, aut eſſet ſubſtantialis, aut acci-
dentalis: ſi ſubſtantialis, neceſſario variabit eſſe ſpeci-
ficum, cum ſpecies ſint, ſicut numeri iuxta Ariſto. &
in numeris vnitas addita variat rationem ſpeciei nu-
meri: ideo ſi adderetur ſpeciebus maior perfectio ſpe
cifica, quam nunc non ſit, maneret aliqua ſpecies de
his, quę nunc ſunt: non poteſt ergo fieri hoc addita
ſubſtantiali perfectione. Nec etiam poteſt fieri addita
aliqua perfectione accidentali, quia ad hoc, ꝙ aliqua
perfectio ſit alicuius ſpeciei, oportet, ꝙ conueniat illi
ſpeciei, ideo perfectio, quæ eſt hominis, quamquam
ſit maior perfectio, quam perfectio aſini; tamen non
poteſt perficere aſinum, cum non ſit capax illius per-
fectionis, ita ad hoĩem aliquæ perfectiones eſſe poſ-
ſunt, quę non conueniant naturę humanæ propter eẽ
valde excellentes: ſicut aliqua lux eſt, quę non conue-
nit oculo propter magnam perfectionem ſuã, vt lux
Solis, & aliqua vox eſt, quę non poteſt percipi ab au-
ditu propter ſuam excellẽtiam. ſed perfectio, quę de-
beret ęquiualere omnibus his, quas ſemper recipit ho
mo, & recipere poteſt: neceſſario eſſet ęqualis omni-
bus, quas ſuſcipit, & ſuſcipere poteſt: illa autem eſſet
valde magna, quæ excederet capacitatem hominis,
ideo non poſſet homo illam habere ad hoc, ꝙ eſſet
totus ſimul.

Item nõ poteſt talis forma, aut perfectio eſſe in ho
mine, quia illa excideret eius capacitatem: nam natu-
ra noſtra eſt, ſicut in propriis paſsionibus, quæ dicunt
aptitudines, & dicunt quandam capacitatem, & in-
terdum vacuitatem, per actum autem quemlibet cõ-
pletur vacuitas, ita vt tunc nil recipi poſsit vlterius, tñ
non tollitur capacitas, quia ſemper adhuc homo eſt
riſibilis, quamquam actualiter rideat: alioquin dareẽ,
ꝙ aliquando homo non eſt riſibilis. ſ. cum ridet: ita
cum natura noſtra ſit potentialis adueniẽte aliqua for
ma pfecta perficitur, & tollitur eius vacuitas, nec tũc
recipi poteſt aliquid vltra ex ea parte, qua res perfici-
tur, tamen non tollitur ex hoc capacitas, ſcilicet eſſe
in potentia ad aliam perfectionem. Hoc dato impoſſi
bile eſt recipi aliquam perfectionem in natura huma-
na, quę ęqualis ſit omnibus, quas ſuſcipit ſucceſsione,
& ſuſcipere poteſt: nam natura humana eſt nũc in po
tentia ad aliquam perfectionem, quę poſsit eam tota-
liter perficere, ita ꝙ actualiter non poſſit habere ma-
iorem, & cum habuerit hanc erit in potentia ad reci-
piendum aliam perfectionem ęqualem huic, quæ æ-
qualiter perficiat, & poſtea aliam, & iterum aliam: ſi
autem daretur aliqua perfectio, quæ æquiualeret emi-
nenter omnibus perfectionibus, neceſſe eſſet, quòd
eſſet ęqualis quatuor perfectionibus ſuperioribus ſi-
mul ſumptis, ſed natura noſtra non poteſt recipere a-
liquam perfectionem actualiter maiorẽ qualibet ha-
rum, ergo non poteſt recipere hanc perfectionem,
quæ eſt ad quamlibet perfectionem prędictarũ qua-
drupla.

Identidem in qualibet alia natura arguendum eſt,
ꝙ quęlibet earum eſt nũc in potentia ad aliquam po-
tentiam, quę totaliter eam perficiat actualiter, ita ꝙ
maiorem illa ſuſcipere non poſsit actualiter, & tamẽ
erit in potentia tunc ad recipiendum aliam æqualem
poſt illam. Ergo illa, quę ęqualis eſt his ambabus non
F poteſt ſuſcipi in aliqua naturarum, & hoc modo de
qualibet earum naturarum, quæ acquirunt partes eſ-
ſendi per motum, eſt impoſsibile, quòd habeat aliquã
perfectionem totam ſimul, quæ ęquiualeat omnibus
perfectionibus, quę acquiri poſſunt ſucceſsione.

Item dicendum eſt, quòd Deus non poſsit cauſare
aliquam perfectionem talem in entibus, nam Deus
non poteſt aliquid infinitum producere in perfectio-
ne, niſi cõmunicatione vniuoca per generationem,
ſed iſtæ res non ſunt genitę a Deo, ſed productæ cum
non communicetur eis natura diuina, ergo non pote-
rit aliqua perfectio infinita creari, ſi tamen aliqua per-
fectio in entibus produceretur ęquiualens omnibus
perfectionibus, quas entia recipiunt ſucceſsione, &
G recipere poſſunt, illa eſſet infinita perfectio, nam ſu-
pra probatum eſt, quòd in hac neceſſario eſſent infi-
nitę perfectionis. Patet, quia potentialitas materiæ eſt
infinita, ergo ſi detur aliqua vna perfectio correſpon-
dens toti potentialitati materię ad faciendum, quòd
ipſa non ſit iam in potentia, neceſſe eſt, quòd illa ſit
infinita: nam infinitum ſuſceptiuum non ſatiatur, niſi
per infinitum ſuſceptum. Quod autem ſit potentia- *Potentialitas materia prima quare eſt infinita ſecũdũ op. Ariſt.*
litas materię infinita patet, quòd non eſt limitatus nu
merus formarum potentium perficere materiã: ſi au
tem detur limitatus numerus dabitur neceſſario, ꝙ
poſtquam peruenit materia ad illum numerum for-
marum, etiam ſi aliqua forma eſſet producibilis, ma-
H teria nõ poſſet illa informari, ſed hoc falſum eſt, quia
tũc daretur, quòd natura materiæ tolleretur: eſt enim
materia pura potentia, cum autem detur, ꝙ non ſit ſu
ſceptiua plurium formarum, non eſſet potentia, ſed
eſſet conſtans ex actu, & potentia, & habens determi-
nationem in natura ſua.

Si poneretur motus non æternus, vt fides habet, an debeamus dicere, quòd potentialitas materiæ ſit infinita. Quæſt. XLVII.

ALIQVIS autem dicet hoc ſequi ſecundũ
poſitionem Ariſtotel. qui poſuit ęternita-
tem in motu generatione, & corruptione,
& ſic materia ſemper acquirit formas, &
I eſt in potentia ad alias: atque per ęternam duratio-
nem motus neceſſe eſt recipi infinitas formas in ma-
teria, nos tamen ſecundum catholicam poſitionem
non ponimus ęternitatem motus, nec perpetuitatẽ,
quia nec ſemper fuit, nec ſemper erit, ideo nõ erit in-
finita potentialitas materiæ.

Reſpondendum eſt, quòd ſiue ſecundum poſitio-
nem Ariſtote. ſiue ſecundum catholicam veritatem
neceſſe eſt potentialitatem materię eſſe infinitam, id-
eſt, quòd ſit in potentia ad infinitas formas. Nam li-
cet materia non ſemper ſuſcipiat formas, tamen in ę-
ternum formarum ſuſceptiua eſt: ergo non eſt ad for
mas determinatas in potentia. Nam ſecundum po-
ſitionem catholicam materia non deſtruetur, cũ nos
K qui materiales ſumus in ęternum manſuri ſimus, ipſa
quoque elementa poſt diem iudicii, & quietem cœ-
lorum manebunt, & tunc materia eſt in potentia ad
formas infinitas. Poſitio autem Ariſtotel. ad hoc ſo-
lum addebat, quòd in materia reciperentur formę in-
finitæ, quia motus erat ab infinito, & in infinitum, &
in motu eſt recipere, ergo reciperentur formę infini-
tæ. Secundum poſitionem catholicam non poterit
dici, quòd materia recipiat formas infinitas, cum mo
tus nec ab infinito ſit, nec in infinitum, tamen mate-
ria eſt in potentia ad formas: nam materia ſemper eſt
in potentia ad formas quandocunque eſt.

Nam licet poſt diẽ iudicii non fiat motus, nec ad-
ueniãt formæ, in materia tñ poſſent recipi formę, qa

nihil

nihil repugnat materię recipere formas poſt diem iudicij ſicut nunc recipit: Nam quęritur an Deus poſt diem iudicij poſſit aliquam formam materię imprimere; & an materia poſſit illam recipere: ſi dicatur, ꝙ poteſt, ergo eſt in potentia. Si forte dixeris hoc eſſe, quia omnia ſunt reſpectu Dei in potentia obedientiali, & tamen potentia materię eſt potentia materialis, & non obeditiua. Reſpondendum eſt, ꝙ etiã materia hoc habet reſpectu aliorum naturalium agentiũ: nam poſt diem iudicij non fiet motus in materia, quia ſtat cęlum, & cętera inferiora naturalia agentia, & tamen ſi rurſus moueatur cęlum, vel calidum agat in frigidum, vel è contrario fiet in materia motus, & inſcipientur formę, & tamen materia reſpectu agentiũ naturalium non eſt in potentia obeditiua, ſed in potentia naturali, ergo erat in potentia ad illas formas, quas reciperet poſtea per motum: nam ſi non eſſet in potentia ad illas, antequam reciperet eas non poſſet recipere: ergo cum in ęternum materia duret, & qñ cunque poteſt recipere formas naturali actione: neceſſarium eſt, ꝙ ponatur potentialitas in materia ad illas formas in ęternum. Data igitur poſitione catholica, ſi deberet ſaluari potentialitas materię, neceſſe eſſet infinitas formas produci in illa.

Amplius autem dato, ꝙ materia nõ ſemper duraret, ſed haberet temporalem durationem, ſicut aĩalia, & plantæ, adhuc eſſet potentialitas materiæ infinita; vt dato, ꝙ materia ſolum duraret per mille annos quęritur, an eſſet potentialitas ſua finita, aut infinita: ſi eſſet finita, neceſſe eſſet, ꝙ darentur formę determinatę in materia, vſque quas poſſet recipere, ſ. in tanto, vel tanto numero: tunc quęritur, an eſſet in potentia ad ſuſcipiendum plures formas, aut non: ſi dicatur ꝙ ſic, ergo non eſt determinata capacitas materię illis formis, ſed adhuc plures recipere poteſt, quotcunque autem dederis determinata ſemper hoc modo quæret, ideo nũquam ſatisfacies, niſi dixeris, ꝙ eſt infinita potentialitas materiæ. Item ſi contendas, ꝙ habet determinatas formas, quas ſuſcipere poteſt, & nõ eſt ad plures in potentia non poterit ſtare, quia ad formam eſt motus, vel immediate, ſicut in accidentalibus, vel mediate, vt in ſubſtantiali, & ſicut ſunt formæ acquirendę determinatę, ita ſunt motus determinati ad has: tunc quęretur, an agentia naturalia poſſunt mouere alijs motibus, quam eis, quibus mouerunt materiam ad illas formas, & neceſſarium eſt, ꝙ cõcedas motus alios poſſe fieri ab agentibus naturalibus pręter hos, qui fiunt, & tunc neceſſe eſt, vt materia aliter, & aliter mota recipiat aliam, & aliam formam: nam cum motus ſit via ad formam, & variatis vijs neceſſe eſt variari terminos, ſi totaliter variantur vię, ita erunt diuerſę formæ per diuerſos motus alios acquiſibiles, ad quos neceſſario ponetur materia in potentia. Non poſſunt ergo aſſignari certę formę in materia, ſed neceſſe eſt poni potentialitatem infinitã. Sed aliquis tũc arguet, ꝙ hoc dato ſequeretur infinitas in rebus, infinitũ tñ nihil eſt ſecundum Ariſt. potiſſimum in entibus infra primam cauſam. Nam de prima infinitate catholici concedunt, & aſſerunt, ſed poſita infinita potentialitate materię, poneretur infinitas in alijs. Rñdendũ eſt, ꝙ potentialitas materię eſt infinita, non quidẽ ꝙ materia habeat potentiã ad aliquid infinitum. i. ad aliquã formam infinitę perfectionis, ſed eſt potentialitas infinita. i. ad infinitas formas quarũ nulla eſt infinitæ perfectionis. Sed arguetur, ꝙ etiam iſta potentialitas non ſit infinita. i. ad formas infinitas, quia materia non poteſt recipere infinitas formas cum daretur infinitum in actu: ergo non eſt potentialitas ad infinitas formas.

Reſpondendum eſt, ꝙ materia non poteſt recipere ſimul formas infinitas, ſed bene per ſucceſſionem, & ſic non eſt in potentia ad formas infinitas in actu, ſed in ſucceſſione. Sed adhuc dicetur, ꝙ non poſſit eſſe materia in potentia ad formas infinitas, quia potentialitas naturæ non eſt ad impoſſibile, ſed eſſe aliquando per ſucceſſionẽ formas infinitas eſt impoſſibile, quia quotcunque dentur ſemper ſunt finitæ, quia non ſunt plures quam pertranſitę ſunt, ergo non erit potentialitas materiæ ad infinitas formas.

Reſpondendum eſt eſſe potentialitatem materiæ ad formas infinitas, &, ꝙ formę infinitę ſunt naturaliter potentiales: non quidem quæ pertranſitæ ſunt: nam illę non ſunt infinitæ, ſed dicuntur infinitę, ſecũdum ꝙ ſunt in ſucceſſione, & ſunt multę pertranſitæ, & nunquam tranſire deſinunt, & non ſolum materia eſt in potentia ad eas, quę pertranſitę ſunt, ſed etiã ad eas quę pertranſire poſſunt: nam ſi non eſſet materia in potentia ad illas, non poſſent tranſire, quia nihil poteſt agens cauſare in paſſo, niſi quod poteſt recipere paſſum, ſed id, quod poteſt recipere paſſum eſt id ad quod paſſum eſt in potentia: ergo infinita potentialitas eſt.

An ſit poſſibile actualiter eſſe in materia potentialitates infinitas ad infinitas formas. Quæſt. XLVIII.

SED adhuc dicitur, ꝙ non poſſit ſtare hoc modo: nã ſi infinita eſt potentialitas materiæ, quomodocunque ponantur formę, neceſſe eſt, ꝙ ponantur potentialitates in materia infinitæ; nam ad quamlibet formam ſuſcipiendam, & quæ ſuſcipi poteſt eſt aliqua potentialitas materiæ, & nõ eſt eadem potentialitas ad oẽs, ſed ſecundũ ꝙ differunt formæ ita differunt potẽtialitates ad illas, ſed dicimus materiam eſſe in potentia ad infinitas formas, ergo ſunt in ea infinitæ potentialitates, & iſtę in actu eſſent. Nã materia actualiter eſt, & actualiter habet oẽs ſuas proprietates, nam nunc ipſa eſt in potentia ad oẽs formas ſuſceptibiles, ideo ſi potentialitas infinita eẽt materię, nũc actualiter infinitas haberet potentialitates, & ſic infinitum ſecũdum numerum eſſet in actu, qđ includit contradictionem, nam ex quo actualiter eſt, infinitum non eſt. Aliquis forte rñdebit, ꝙ eſſe infinitũ in actu, ꝙ eſt actus. ſ. infinitæ formę, vel naturę eſt inconueniens eſſe, non tñ infinitum, quod eſt potentiale, quia non ponunt potentialia actum, ſicut dicimus, ꝙ q̃q̃ ſit impoſſibile actualiter eſſe hoĩes infinitos, tñ in potentia ſucceſſiue non repugnat. Rñdẽdũ eſt, ꝙ poſſibilitas, vel impoſſibilitas illa conſurgit ex eo, ꝙ eſt poni infinita in actu, vel nõ: nam infinitas in actu eſt impoſſibilis: ſi autem daremus actualiter infinitos hoĩes eſſet infinitas in actu: ſi autem dicamus poſſe eſſe infinitos hoĩes, nõ ponimus in actu infinitatem: ideo ſecundam cõcedimus, q̃uocunque aũt nos demus infinitatem in actu, eſt impoſſibile: ſi aũt diceremus materiam hr̃e infinitas potentialitates, q̃ connumeraren̄t, eſſet numerus earũ infinitus, & q̃q̃ ipſę nõ eſſent actus, vel actualitates, eſſent tñ in actu, ſicut ſ. declaratum eſt, cum dicebatur de cõpoſitis ex actu & potentia, & hoc ſufficiebat ad ponendum numerũ infinitum: ideo non põt ſtare illa reſponſio, nec dicẽdum eſt in materia eſſe infinitas potentialitates. Aliter dicendum eſt, ꝙ materia eſt in potẽtia ad formas infinitas, tñ non habet actualiter infinitas potentialitates. Et poſſet rñdere aliquis, ꝙ materia eſt in potentia ad formas infinitas, ꝑ eandem potẽtialitatem, licet in formis ſint diuerſę potentialitates ad informãdum, & hoc, q̃a m̃a eſt fundũ relationis huius. Et q̃q̃ multiplicentur termini ad quod refertur fundamentũ alicuius relationis, non multiplicatur reſpectus in fun- In q. 39.

damento: ſicut aliquis eſt pater, quia habet filium,&
eſt in eo vna relatio paternitatis tanquam in ſubiecto,
vel fundamento, ſi autem mille filios habuerit, nõ ha-
bet mille paternitates, ſed eadem paternitate eſt om-
nium ipſorum pater: filii tamen habent diuerſas filia-
tiones. Ita dicemr de materia, quæ eſt ſundamentum
huius potentialitatis reſpectiue, quòd habet potẽtia-
litatem; & per illam poteſt recipere quęcunque adue-
niant ei, licet formę recipiendę ſingulas habeant po-
tentialitates ad informandum.

Sed iſta reſponſio non ſtat, quia ſi materia haberet
vnicam potentialitatem reſpectiuam, quæ referretur
ad omnes, & infinitas formas: non multiplicarentͬ illæ
aduenientibus formis, ſicut qui pater eſt vnius filii, q̃q̃
poſtea alios gignat, non innaſcitur ei alia noua pater-
nitas, ſed per eam, qua referebatur ad primum filiũ,
refertur ad cęteros. In materia tamen non eſt ſic poſ-
ſibile, nam quando aliqua forma aduentura eſt mate-
riæ, & diſponitur materia ad illam ab agente, habet a-
ctualem reſpectum ad illam formam producendam,
& tunc cum perierit forma illa, periit tota potentiali-
tas ad illam formam, & poſtea ſuſcipimt alia forma fa
ctis diſpoſitionibus, ad quam rurſus materia habet po
tentialitatem. Non poteſt autem eſſe eadem potẽtia-
litas, quam habet ad formam iſtam, & quam habuit
ad pręcedentem, cum illa penitus perierit.

Aliter ergo aſſignanda eſt potentialitas materię, &
Determinatio auctoris. dicendum eſt non eſſe actualiter in materia infinitas
potentialitates ad formas infinitas, non ſolum, qa po-
nitur infinitum in numero actualiter, ſed etiam quia
repugnat ex parte formarum: nam ſi darentur infini-
tę potentialitates, cum illę eſſent in materia, & inter
ſe eſſent diſtinctæ, & quælibet earum dicatur eſſe ad
determinatam formam, neceſſe eſſet, vt formæ infini
tę eſſent determinatæ ad eſſendum, ſed hoc etiam im
poſſibile eſt, nam quod nunquam futurum eſt, non
poteſt determinari, ideſt deſignari, tanquam diſtin-
ctum a cæteris, ſed infinita nunquam futura ſunt, er-
go deſignari nequeunt. Patet antecedens in ſecunda
parte, nam quamquam motus protendatur in infini-
tum & tempus, nunquam tamen infinitum tempus
pertranſijt, aut motus, ſed quidquid pertranſijt, finitũ
eſt, vocatur tamen infinitum in motu, & tempore ꝓ
partibus, quę in ſucceſſione ſunt, & non ſunt pertran
ſitæ, ſed inquantum ſemper tranſeuntibus aliquibus
partibus motus & temporis, nũquam deſineret. iſtud
igitur ſecundum quod aliquid vocatur infinitum nõ
eſt determinatum, nec eſt poſſibile, quòd vnquã eue-
niat, aut deſignetur, immo includit contradictionem,
quia tunc eſſet poſsibile, quòd infinitum aliquando
eſſet finitum, & tunc non eſſet infinitum. Dicendum
igitur neceſſario eſt, quòd materia habet potentiali-
tatem ad infinitas formas, & tamen non habet infini-
tas potentialitates.

Pro quo conſiderandum, quòd in materia ad reci-
piendum formam naturaliter ponuntur duo. ſ. poten
tia, & appetitus. ſ. poſſe recipere formam, & appetere
formam: ſi enim aliquid horum tollatur, nõ reciperet
materia formam aliquam, aut non erit receptio natu
ralis. ſi enim tollatur potentialitas nunquam recipiet,
ſi vero tollatur appetitus, quamquam materia recipe-
ret, non reciperet naturaliter, quia quod contra incli-
nationem alicuius eſt, violentum eſt, & violentũ eſt
contra naturam, cum non conſerat vim paſſum. In
eo tamen quod eſt ſecundum naturam, eſt principiũ
operationis illius, vel paſsionis, quam habet, cum na-
tura ſit principium motus, & quietis, vt patet 2. Phyſi.
De potentia dicendum eſt, quòd eſt duplex. ſ. poten-
tia materię abſoluta, & potentia materiæ reſpectiua.
Idem de appetitu. ſ. quidam abſolutus, & quidam re-

F ſpectiuus. Nam ad potentialitatem appetitus ſequitur
ſignatio. Potentialitas multipliciter dicitur, appetitũ
quoque multipliciter prędicari neceſſe eſt, potentia-
litas autem eſt quędam abſoluta, non quidem quòd
proprie potentialitas vnquam abſoluta ſit, quia con-
tradictionem includit, nam quodcunque poteſt reci-
pere, neceſſe eſt, quòd aliquid recipere poſsit, ergo ad
alterum eſt, ſed vocatur potentialitas abſoluta, ſecun-
dum quòd eſt ad terminum non determinatum, vo-
catur potẽtialitas reſpectiua, ſm ꝙ refert ad determi-
natum terminum, vtraque eſt in materia prima, ipſa
enim eſt in potentia ad recipiendum, & non magis
vnam, quam alteram, ſed quamcunque: poſſe autẽ re-
G cipere ineſt materię, quia ipſa ſecundum ſe nõ habet
aliquem actum, ideſt actualitatem, vel determinatio-
nem naturę, vt homo dicit entitatem determinatã,
& ſic de cęteris. Entitas autem materię ſolum eſt, ſe-
cundum quòd per actum aduenientem determina-
tur incerta natura, & ſic materia prima eſt in qualibet
ſpecie compoſitorum, nullam tamen illorum deter-
minat ſibi ſecundum ſe: ideo vt perficiatur eſt in potẽ
tia ad recipiendum id, per quod determinetur in eſſe
cum per ſe non habeat illud. Quòd autẽ materia pri-
ma non magis determinetur ad hanc formam, quam
ad illam, patet, quia determinatio materię ad formã
eſt per diſpoſitiones inductas in materia: nam alias di
ſpoſitiones requirit anima rationalis in corpore, & a-
H liam anima plantarum, & aliã forma lapidis, vel auri.
Ad illa ergo pertinet determinare materiam ad ta-
lem, vel talem formam, ad quę pertinet inducere di-
ſpoſitiones has: iſta autem ſunt agentia naturalia, er-
go ipſa diſponunt, & determinant materiam ad hãc,
vel illam formam.

Et non poteſt materia per has diſpoſitiones habe-
re potentiam ad omnes formas: nam in diſpoſitioni-
bus conuenientibus formę lapidis impoſsibile eſt plã
tam, aut animal gigni, aut è contrario: ideo materia ſe-
cundum diſpoſitiones formæ lapidis non eſt in potẽ-
tia ad formam humanam, aut arboris, ſed iſtæ diſpoſi-
tiones cauſantur ab agentibus naturalibus, ergo ma-
teria ex ſe non eſt determinata ad hanc vel illam for-
mam, ideo licet materia ſecundum ſe ſit in potentia
I ad formam, & ad omnem formam: tamen non eſt in
potentia ad hanc vel illam formam, niſi ex determi-
natione naturalium agentium, & iſta eſt potentialitas
reſpectiua: materia igitur habet potentiam abſolutã *Quę ſit potentia abſoluta.*
ex ſe ſine agente naturali. ſ. poſſe recipere formam, &
conſequenter appetitum abſolutum, qui eſt appetere
recipere formam. reſpectiuam autem potentiã, & ap-
petitum non conſequitur materia, niſi ex actione na-
turalium agentium diſponentium eam. Per primam
potentialitatem dicitur materia poſſe recipere oĩum
formã, tamen non habet potentialitates ad diuerſas
formas, ſed eſt vnica potentialitas non habẽs aliquẽ
terminum diſtinctum, ſicut interdum nos volumus
aliquid vniuerſaliter, dicentes quòd volumus bonũ,
K & non determinantes hoc bonum, vel illud. Et ſecun-
dum hanc potentiam materia poteſt recipere infini-
tas formas, & habet potentiam ad infinitas formas,
quia etiam ſi infinitæ euenerint ſuſcipientur. Tamen
ſecundum hanc potentialitatem ad nullam earum ha
bet actualem reſpectum, & iſta potentialitas abſoluta
eſt propria paſſio materiæ, quia ineſt ſibi ex ſe, & non
determinatur ex aliquo extrinſeco. Potentia autem
reſpectiua, quia determinatur ex aliquo extrinſeco,
nõ poteſt eſſe propria paſſio materiæ, quæ ſemper in-
ſurgit ex principiis rei, vel ex natura eius. Et quãquam
ſecundum iſtam potentialitatem ſit materia in poten
tia ad infinitas formas, tamen non ſequitur eſſe infini
tas potentialitates in actu: nam ſecundum hanc potẽ-

tiali-

tialitatem nulla eſt potẽtia determinatæ formæ, quia hoc pertinet ad potentiam reſpectiuam, per potentiã autem reſpectiuam non poteſt eſſe materia in potentia ad infinitas formas, quia potentia reſpectiua materiæ eſt per diſpoſitionem materiæ: nam cum cauſatur in materia diſpoſitio ad formam vnam eſt in potentia ad illam formam, ſed in materia non poteſt eſſe ſimul, niſi diſpoſitio ad vnam formam, ergo nõ poteſt ſimul habere materia, niſi vnam potentiam reſpectiuam. Quod patet quia diſpoſitio, ſecũdum quã introducitur, & manet forma aſini, eſt diſtincta a diſpoſitione, quam requirit forma humana, & ſic de cęteris. Ita vt quot ſunt gradus formarum tot ſunt gradus diſpoſitionum, ergo nõ poteſt eſſe ſimul in materia, niſi diſpoſitio ad vnam formam, & conſequenter nõ erit potentialitas reſpectiua, niſi ad vnam formam, quod intelligitur de ſubſtantialibus. Non eſt autem inconueniens ſimul eſſe in potentia ad duas formas materiam, quarum altera ſubſtantialis, & altera accidentalis ſit, etiam ſi ſit vtraque accidentalis, dum tamẽ debeant acquiri diuerſis motibus, vt ſi aliqua ad alterationem, & alia ad augmentum vel diminutionẽ pertineat, & ſic in diuerſis modis alterationum: non eſt autem aliqua formę aliq̃ñ in materia, ad quã non ſit prius materia in potentia reſpectiua hñdo diſpoſitiones illius pręuias, niſi ſit forte forma introducta ſupnaturaliter, quia huiuſmodi introducuntur in materiam non pręexiſtentibus diſpoſitionibus., Et dicitur eſſe materia ad has in potentia obeditiua, ſed non in potentia naturali. Potentia autem obeditiua non eſt reſpectiua, ſed abſoluta: omnes autẽ reliquas formas cum materia acquirat naturali modo eſt prius ad illas in potentia naturali reſpectiua, & adueniunt iſtę potentiæ reſpectiuæ ex tempore, quia nihil eſt iſta potentia reſpectiua, niſi quidam reſpectus, ſecundum quem refertur ad determinatam formam. Eſt autem determinata forma ex diſpoſitionibus, ſed diſpoſitiones cauſantur in materia ab extrinſeco ab agentibus naturalibus: ideo & reſpectiuæ potentię. Et iſtę licet ſint infinitę, nunquam tamen ſunt ſimul, ſed ſucceſſiuè adueniunt materię, & ſicut diſpoſitiones ſucceſſiuè cauſantur: potentialitas autem abſoluta vnica eſt, q̃a non habet aliquem terminum, ad quem referatur ex cuius multiplicatione multiplicetur. Et ſic non ponẽ aliqua infinitas in potentialitatibus materiæ actualiter. Eſt tamen potentialitas materię infinita. i. ad infinitas formas, quia ſecundum potentialitatem abſolutã, quæ eſt indeterminata poteſt recipere quamcunque formam aduenientem: potentialitates autem reſpectiuæ ſunt infinitę, ſed non ſunt ſimul, ſed potius ſicut materia quotidie nouas formas ſuſcipit, ita & nouas diſpoſitiones, per quas acquirit nouas potẽtias ad formas. His datis repetatur ſupra poſitum argumentũ. ſ. Deus nõ poteſt producere aliquid infinitę perfectionis productione ęquiuoca: ſed forma, vel perfectio, q̃ æquiualet omnibus perfectionibus, quas materia ſuſcipit, & quas ſuſcipere poteſt, eſt infinita: ergo Deus non poteſt illam producere. Prima pars iam probata eſt: ſecũdum patet aliqualiter ex dictis. ſ. quia ſi aliqua perfectio in materia produceretur, quę maneret tota ſimul, & æquiualeret omnibus pfectionibus, quas materia poteſt acquirere, cum potentialitas materię ſit infinita, vt probatum eſt, illa eſſet infinitę pfectionis: nam infinita potentialitas non poteſt repleri, niſi per infinitum receptum. Vel infinitę capacitati non æquiualet, niſi infinitum in perfectione communicabile materiæ. Cum enim potentialitates materiæ ſint infinitæ reſpectiuę, licet non ita actu, & quęlibet illarum potentialitatum eſt ad formã alicuius perfectionis, omnes ſimul ſumptæ facient infinitum in perfe-

In q.46 in 3. ratione principali.

A ctione: forma tamen infinitæ perfectionis, nec a Deo poteſt produci, nec ſi produceretur in materia recipi poſſet. Ex ſuperioribus igitur patet, quòd non poterant res produci habentes totum eſſe ſimul, ita vt eſſent tantę perfectionis, ſicut nunc ſunt: ſi verò producerentur, haberent ſubſtantialia, quæ ſunt tota ſimul, & potentialitatem ad recipiendum aliquid, ſed nihil reciperent, & ſic eſſent multo imperfectiora, quam nunc ſunt. non fuit ergo rebus conueniens alius modus eſſendi, quam iſte, quem habent.

ſ.a qõ. 12 vſq; nūc.

An aliqua res poſſit minorem durationem habere, quam Deus. Quæſt. XLIX.

B

HAec autem dicta ſint quantum ad ꝓprietatem vnam inſtãtis ęternitatis. ſ. ꝙ eſt per ſe non habens habitudinem aliquã ad aliã durationem, ſicut inſtantia copulatiua, & diuiſiua habent poſitionem in tempore, ſed eſt tanquam ſi eſſet per ſe vnum inſtans non exiſtens inter partes temporis, illud enim non eſſet ante aliqua partem temporis, nec aliqua pars temporis eſſet ante illud, ita ante ęternitatem nihil eſt, & poſt ipſam nihil erit. Alia cõditio inſtantis ęternitatis eſt, quòd ipſum ſit manens: nam inſtantia temporis tranſeunt, quia cũ fuerit vnum inſtans, eſſe deficit, & nunquam amplius eſt, & ob hoc plura inſtantia ſunt, quia nullum eſt manens, inſtans autem æternitatis eſt non deficiens: ideo C non poſſunt eſſe multa inſtantia, nã dum vnũ inſtans eſt, non eſt aliud, & dum vna pars temporis eſt, nõ eſt alia, ſed illud inſtans, quod manet ſemper eſt, ergo ſolum vnum eſt, & res quæ in inſtanti illo eſt, nõ eſt deficiens, alioquin daretur duratio rei ſine re durante. Nec tamen ex conditione manentis inſtantis æternitatis res, quę eſt in illo inſtanti ſic eſt, ſed quia res eſſe manens habet, & indeficiens inſtans menſurans, neceſſe eſt manere, cum menſura adæquetur menſurato. Et ex hoc neceſſe eſt inſtans æternitatis non habere poſitionem in tempore, ſicut inſtrumenta copulatiua, & diuiſiua: nam iſta neceſſe eſt tranſire, quia ſi ſemper eſſent, nunquam eſſet tempus, cum inter partem temporis, & aliam partem ſit inſtans, & nõ eſſet pars temporis ſequens, donec deſineret eſſe inſtans, D & cum illud inſtans ſemper eſſet, nunquam ſequens pars temporis eſſet: æternitatis autem inſtãs coexiſtit toti tempori, nec etiã totum tempus illi ęquatur, ergo non habet poſitionem in tempore.

Redit ad id unde digreſſus eſt ad q. 28. & 30.

Ex prędictis de ęternitate ſequitur, quòd nõ poteſt aliqua res minorem durationem habere, quã Deus, quod patet, quia nulla res poteſt habere eſſe minoris durationis, quam in inſtanti: tota autem duratio Dei eſt in vnico inſtanti, ergo nulla res minorem poterit habere durationem. Maior patet, quia inſtans eſt indiuiſibile, nihil autem poteſt eſſe minus indiuiſibili cuius partes nullę ſunt. Minor patet, quia eſſe Dei eſt totum ſimul, & ſic in quolibet inſtãti capitur: alioquin ſi detur, quòd non habeat totum in quolibet aſſignato E inſtanti, & habeat aliquid, non habebit totum eſſe ſimul, quod de Deo probatum eſt, & eſt iſta natura æternitatis.

Et non poteſt dici, ꝙ Deus habeat eſſe in quolibet inſtanti plenum, & tamen duret per multa inſtantia: nam hoc includit contradictionem, quia duratio, q̃ habet in ſecundo inſtanti, non eſt in primo: alioquin primum, & ſecundum inſtans ſunt idem, quod eſt falſum. De rebus autem durantibus patet, ꝙ nulla res ſit, quæ habeat eſſe minus, quam in inſtanti: cum non ſit aliquid minus inſtanti: immo nulla res eſt per ſe, quæ duret per ſolum inſtans, ſed neceſſe eſt durare aliquanta temporis morula, vel ſucceſſione ęui. Nec obſtat ſi

dicatur,

dicatur, quòd mutatum eſſe durat ſolum inſtanti, quia non habet partes in quibus ſit ſucceſſio, cum ſit indiuiſibile. Quia mutatum eſſe non eſt aliquid per ſe, ſed eſt terminus motus, Deus autem per ſe exiſtens non durat, niſi vnico inſtanti, ergo nihil minus eſſe habere poteſt.

Sed aliquis dicet, cum nihil habeat minorem durationem Deo, quare ſemper eſt Deus dum res ſunt, & non eſt quælibet res ſemper cum Deus eſt.

Reſpondendum eſt, quod ex hoc non eſt arguenda maior, aut minor duratio ſecundum extẽſionem. Inſtans enim æternitatis non eſt maius, aut minus aliquo inſtanti temporis, quia quodlibet eſt in indiuiſibili, ſed differunt inſtantia noſtra ab inſtanti æternitatis quantum differt motus a re permanenti: res autem permanẽs etiam ſi indiuiſibilis ſit ſemper eſt: res autem mota, etiam ſi magnam habeat extenſionem, tamen aliquando tota pertranſita eſt, ita inſtantia noſtra, quæ ſunt in tempore ſunt in fluxu quodam, cum tempus cauſetur per fluxum, vel ſit ipſe fluxus inſtantis. & tempus quamquam habeat extenſionem, quia tamen tranſit modicum durat. Inſtans autem æternitatis eſt manens, ideo quamquam indiuiſibile ſit, tamen maior duratio eſt omnibus aliis, aut non deficit cum alia deficiant.

Inſtans noſtrum differt ab inſtanti æternitatis.

Similitudo autem huius eſt ſi aſſignemus punctũ in plano, & ſuper illum fiat motus, & ſuper totum aliquid planum: ille punctus, qui eſt indiuiſibile manet durando, & totum planum durat, & id quod tranſit ſuper punctum plani in tranſitu durat. ſ. ſemper dum tranſit. Hic autem nihil magis durationis habet diuiſibile manens durando. ſ. totum ſpatium, vel tota terra, quam punctus, quia ſicut in æternum tota terra durare poteſt, ita & punctus ſignatus in plano. In tranſeuntibus autem eſt differentia, quia cum tranſiet aliquid diuiſibile ſuper indiuiſibile ſignatũ in plano durabit in tranſeundo dum ſingulæ eius partes trãſeũt per illud indiuiſibile, & quanto illud diuiſibile fuerit maius, tanto durabit magis tranſeundo ſuper indiuiſibile. Vt ſi aqua extenſa per quinque leucas debeat tranſire particulatim ſuper aliquem punctũ aſſignatum in alueo fluminis, & ſi duo pedalia aquæ tranſire debent ſuper idem indiuiſibile non erit æqua duratio tranſitus vtriuſque ſuper illud indiuiſibile: nã maius magis tranſeundo durabit, & minus diuiſibile minus durabit tranſeundo. Cum autem tranſierit indiuiſibile ſuper indiuiſibile tranſibit in indiuiſibili, ſed cũ aliquid eſt in ſucceſſione, magis durat diuiſibile, quã indiuiſibile, & maius diuiſibile magis durat. Cum vero eſt aliquid manens, tantum durat diuiſibile, ſicut indiuiſibile, & è contrario. Ita eſt de inſtanti æternitatis, quia ipſum eſt manens, ideo tanta eſt duratio eius quanta cuiuſcunque diuiſibilis permanentis ſi eſſet. Et in durationibus ſuccedentibus, ſicut tempore & inſtanti, quia inſtantia ſunt indiuiſibilia minus durant, quam diuiſibilia. ſ. partes temporis: ſi tamen tẽpus eſſet manens, nihil magis duraret magna temporis pars quam parua, & nihil magis pars temporis, quam inſtãs, ſicut non durat magis tota terra, quam punctus. Comparãdo autem permanentia contra ſucceſſiua, dicendum quòd magis durat quodlibet permanens, etiam ſi ſit indiuiſibile, vt punctus, quam quodcunque ſucceſſiuum quantumcunque magnum, dum tamen non ſit infinitum. Quod patet in exẽplo dato. ſ. tranſeat aqua quinque Leucarum, in magnitudine ſuper aliquem punctum aluei, magis durabit pũctus in eſſendo, quã aqua in fluendo, etiam ſi ſit aqua mille leucarum magnitudine adhuc magis durabit punctus, quam aqua in fluendo, ſi tamen fuerit aqua infinita tantum durabit aqua in fluendo, quantum punctus in eſſendo

F permanenter, quia aquæ infinitæ tranſitus ſuper aliqd indiuiſibile non poterit eſſe, niſi in infinito: eſſe autẽ puncti manentis eſt infinitum, vel nunquam deficiẽs manendo, & quia vnum infinitum non eſt maius altero, ſunt iſta duo non ſe excedentia in eſſendo. Et ſic iſta duo conformantur in quantitate durationis, quia quod vnum conſequitur fluendo alterum conſequitur permanendo, licet non pertineat ad eundem modum eſſendi. Ita ſe habet inſtans æternitatis ad inſtantias temporales, & ad partes tẽporis, quia illud inſtãs indiuiſibile eſt ſecundum ſubſtantiam, ſed inſtans tẽporis durat per indiuiſibile, inſtans autem æternitatis, nunquam deſinit eſſe, quia manet inſtans æternitatis, & tranſit inſtans temporis, ſicut indiuiſibile aſſignatum in alueo, ſuper quem tranſit aqua non eſt maius

G alio indiuiſibili ſignato in aqua tranſeunte, ſed indiuiſibile, quod indiuiſibiliter tranſit ſuper aliud indiuiſibile, ideſt non eſt aliqua duratio habens partes dum vnum indiuiſibile tranſit ſuper alterum. Ita etiam inſtans æternitatis ſe habet ad partes temporis, quia licet partes temporis ſint diuiſibiles, & inſtans illud indiuiſibile, tamen non tantum durant partes temporis fluendo, quantum durat inſtans æternitatis manendo, ſicut cum aqua vnius leucæ in magnitudine tranſit ſuper indiuiſibile ſignatum in alueo, illud indiuiſibile, quia eſt manẽs, ſemper durat: aqua autem vnius leucæ magnitudine non ſemper durat tranſeundo, eſt enim maior aqua, quã illud indiuiſibile: ita inſtans æternitatis, quia eſt manens, & maius in duratione, quam

H partes temporis quamquam illæ ſint maiores extenſione largè loquendo, ſi tamẽ partes temporis eſſent infinitæ ſecundum eandem quantitatẽ, tantum durarent fluendo quantum inſtans æternitatis manendo, ſicut aqua infinita fluendo tantum durat, quantũ indiuiſibile ſignatum, ſuper quod ſit fluxus in manendo, & hoc modo æternitas, & infinitum tempus æquantur in duratione, ſi eſſet tale. Ex hoc patet, quare cum in Deo ſit vnicum inſtãs, & illud ſit indiuiſibile, ſicut inſtantia noſtra, eſt maioris durationis illud, quã quæcunque inſtantia noſtra, quare cum duratio noſtra ſit temporalis, quæ habet extẽſionem, & duratio Dei indiuiſibilis, maior eſt duratio Dei duratione noſtra, totum enim hoc prouenit, quia inſtans ſuum eſt per-

I manens.

Quare inſtantia noſtra tranſeunt, & inſtans Dei permanet. Quæſt. L.

SED quæret aliquis cum nos habeamus inſtantia, & Deus habeat aliquod inſtans, quare inſtãtia noſtra ſunt tranſeuntia, & inſtans Dei eſt permanens? Reſpondendum eſt duas eſſe cauſas. Prima eſt, quia inſtantia noſtra habent poſitionem in tempore, inſtans autem æternitatis nullam hẽt poſitionem, quod vero eſt in tempore, neceſſe eſt fluẽs, ſicut ipſum tempus, in quo eſt, ſicut punctus, qui eſt in linea mota ad motum ipſius lineæ mouetur, quia

K alias dato puncto non moto neceſſe eſt, vel quod linea non moueretur, vel punctus ſepararetur a linea. Ita & de inſtanti partes temporis fluunt, quia totũ eſſe eius in fluendo eſt, ideo inſtans quod in eo habet poſitionem, ſicut punctus in linea neceſſario fluet. Si autem ſit inſtans præter partes temporis non habendo poſitionem in illis, non neceſſario fluit, ſicut punctus cũ eſt in linea ad motum lineæ mouebitur: ſi tamen punctus per ſe ſit, non habet aliquid, propter quod moueretur neceſſario, ita de inſtanti habente poſitionem in tempore, & de eo quod eſt ſine tempore. Inſtans autem æternitatis non habet poſitionem aliquam in tẽpore, ideo non eſt ſuccedens, & tranſiens.

Alia

Alia autem cauſa permanentię inſtantis ęternitatis eſt potiſſima conditio illius eſſe, cuius eſt menſura: nam menſura ſemper eſt de conditione menſurati cũ ad illud fit: eſſe autem Dei cuius ęternitas eſt menſura eſt permanens, & totum ſimul neceſſe eſt igitur, vt inſtans ęternitatis permanens ſit: non enim ſufficit ad hoc, ꝙ inſtans Dei habeat maiorem permanentiã & durationem, quam tempora noſtra, ꝙ ſit manens, ſed ꝙ ſit indeficiens. nam multa ſunt permanentia, quę habent totum eſſe ſimul, & tamen minoris durationis ſunt quibuſdam ſucceſſiuis, quoniã non ſunt indefectibilia: ſicut comparando ea, quæ non mouentur localiter ad ea, quę mouentur localiter, dicuntur hæc, quę nõ mouentur habere totum eſſe ſimul, quæ
B verò mouentur habent eſſe in ſucceſſione, & tamen aliquando indiuiſibile aſſignatũ ſuper quod tranſeũt omnes partes rei motę deficiet priuſquã deficiat motus rei, & tunc erit maior duratio rei fluentis non infinitę, quam permanentis.

Accipiantur etiam propriè res, quę ſunt permanẽtes quantum ad eſſe: nam & iſtæ ſunt defectibiles, vt homo habet totum eſſe ſuum ſimul quãtum ad eſſe hominem, ſicut habet Deus, & tamen illud deficit: ſi tamen permanentia non deficerent, nõ deſineret eſſe hominis, eſt.n. in homine duplex eſſe. ſ. eſſe hominẽ, & eſſe album, nigrum, muſicum, fęlicẽ, doctum, vel inſipientem. Primum eſt totum ſimul, & permanens. Secundum eſt in ſucceſſione, & continua acquiſitio-
C ne, & deperditione, & primum ſemper manet quandiu homo eſt, & tota vita menſuratur vnico inſtanti, quantum ad eſſe hominem, & tamen cũ homo moritur non ſolum deſinit eſſe, ſecundũ quod eſt in ſucceſſione, ſed etiam primum, quod eſt totũ ſimul, quia homo non eſt homo, poſtquam eſt mortuus, ergo quod eſt totum ſimul deſinit: ideo ſecundũ eſſe, quod eſt in ſucceſſione, nunquam deficeret, niſi deficeret primum eſſe, quod eſt fundamentum omnium accidentalium, & hoc modo id quod eſt manens, durabit minus, quam aliquid fluens, vt eſſe hominem, quod eſt manens non durat ſemper, cum durant mille anni. Illud ergo inſtans vnicum, quod menſurat eſſe hominem totum ſimul eſt, & eſt idem pro tota vita: tamen deficit, quia eſſe hominem, quod eſt menſuratũ.

Deter. q.

D quamquam ſimul totum ſit, deficit. Inſtans autem ęternitatis eſt vnicum, & indeficiens, quia eſſe illud, cuius eſt menſura, quia eſt perfectiſſimum, eſt indeficiens. Patet igitur ex pręcedentibus quare inſtans ęternitatis eſt manens, cum inſtantia temporis noſtri ſint tranſeuntia, & quare cum duratio Dei ſit tota ſimul & indiuiſibilis, eſt ſemper durans, & durationes noſtrę, quę non ſunt minores, non ſemper ſunt. Et ſic de duratione Dei verè dici poteſt, ꝙ non poteſt eſſe aliqua duratio minor illa, quia indiuiſibili nihil eſt minus: duratio autem Dei indiuiſibilis eſt, ideo nulla minor, nec eſſe, nec intelligi poteſt. Rurſus tamen iſta duratio indiuiſibilis maior eſt omnibus durationibus nõ quidem propriè loquendo, quia indiuiſibile non eſt
E maius, aut minus aliquo diuiſibili, aut indiuiſibili: ſi tamen eſſet maior haberet plures partes eiuſdem extenſionis: quarum nulla eſt in inſtanti, ſed quia permanẽdo ſemper vnum, & idem ſubſiſtit non acquirens alias partes durationis dicitur maior duratio, quam tẽporis cuius acquiſitio continua eſt, tamen aliquando eſt finis. Sicut dicimus maior eſt duratio puncti manentis, quam tranſitus aquę magnitudinis quinque leucarum. Comparatur enim duratio manens ad durationem tranſeuntis rei ſecundum æquiuocum.

Duratione Dei nihil eſt minor.

A *An Deus ſit ante creationem mundi, vel ante diem iudicij, ſeu ante aliquam rem, & an ſequatur, quòd Deus ſit ante omnes creaturas, quia creauit illas.*

Quæſt. LI.

AMPLIVS autem conſiderandum eſt ex radice ęternitatis, ꝙ Deus non eſt ante aliquã rem, non fuit.n. Deus ante formationẽ mũdi, nec ante paſſionem Chriſti, nec eſt ante diem iudicii, non eſt autem maior difficultas in vno, quam in altero, quia ſi Deus non eſt ante formationẽ Adæ conformiter ſtabit ipſum non eſſe ante diem iudicii. Quod aũt non ſit ante aliquid horum patet, quia
B prius & poſterius conſiderantur in tpe, Deus aũt non eſt in tpe, ergo non eſt ante rem aliquam. vtraq; pars antecedentis eſt nota. Item Deus hẽt totũ ſuũ eſſe ſimul ex conditione ęternitatis, ſed prius & poſterius tollunt ſimultatem, ergo non pt̃ eſſe ante aliquam rẽ. Et declaratur magis: Deus.n. erat cum formatus fuit Adam: quæritur ergo an tunc haberet totum eſſe ſuũ ſimul, an non: ſi dicatur, ꝙ non, ergo non eſt ęternus, ſed durat in tpe. Si autem habet totum eſſe ſimul: ergo tunc cum Adam formabatur, erat totum eſſe Dei & non pręceſſerat ante formationẽ Adæ aliqua particula eſſe eius, quia tunc cum aliquid de eſſe eſſet, & aliquid pręceſſiſſet non eſſet totum eſſe ſimul. Idem argm̃ eſt, ꝙ non ſit ante paſsionem Chriſti, & ꝙ non ſit ante diem iudicii, & generaliter de omnibus: non
C poterit.n. dici de aliqua re, ꝙ Deus ſit ante illam. Aliquis aũt dicet, ꝙ quamquam Deus non habeat anterioritatem ad aliquam rem ſecundum tempus, habebit tñ ſm ęternitatem. ſ. ꝙ nullum tẽpus fuit, in quo eſſet Deus, & non eſſet res, ideo non p̃ceſsit creationem rerum tpe, pręceſsit tñ ſm aliquam prioritatem æternitatis. ſ. ꝙ ſm aliquid, quod ſit in ęternitate, Deꝰ præceſſerit res, quia tunc Deus erat, & res non erant. Sed adhuc non ſtat. Pro quo ſciendum, ꝙ ſecundum Ariſt. 4. Phy. prius & poſterius ſunt proprietates temporis, ideo cum aliqua comparanda ſunt ſecundum prius, & poſterius comparantur ſecundum rationem temporis. Amplius autem ad hoc, ꝙ fiat comparatio neceſſe eſt poni vniuocationem, quia comparata debent participare aliquam vnam naturam, ſecundum
D quam comparentur: vbi autem non eſt vniuocatio, non eſt vnica natura: ideo ſi aliqua in tempore comparantur, ſcilicet ſecundum prius, & poſterius, neceſſe eſt, ꝙ vtrunque in tempore ſit, alioquin non comparabuntur, vt ſi duo quorum alterum nigrum, & alterum album eſt in albedine comparentur: non enim ſtabit comparatio, ita ſi duo ſint, quorum alterum ſit in tempore, & alterum non: iſta non poterunt comparari ſecundum prius, & poſterius, ita vt dicatur alterum altero prius eſſe: huiuſmodi eſt de Deo, quia non eſt in tempore, res vero naturales ſunt in tempore, ergo non eſt Deus ante iſtas res, nec poſt iſtas. Et iſtę locutiones non ſunt nobis difficiles, niſi quia nõ conſueuimus eas in vſum habere, ſed magis oppoſi-
E tas, ſed ſicut eſt de loco, ita eſt de tempore, cum ambæ ſint conditiones naturalium entium, & conſequũtur ſe iſta tria. ſ. quę locantur, mouentur, & quæ mouentur ſunt in tempore, & conuertitur conſequentia in omnibus iuxta Ariſtot. 4. Phyſicor. ſed de Deo non concedimus, quòd ſit in loco per ſe, nec per accidens: ergo non eſt in tempore, & ita de proprietatibus loci, dicimus res locatas magis, aut minus occupare, & quia Deus non eſt in loco de ipſo ſatis concedimus, quòd non magis occupat ſpatii, quam homo nec minus. ita de tempore oportet negari proprietas eius, ſcilicet prius, & poſterius, ita vt non dicamus, ꝙ Deus ſit ante aliquam rem, vel poſt. Non eſt igitur Deus prior

2 ratio, de qua etiam ſupra q. 20 & 21. 22. 23.

re aliqua quantum ad prioritatem temporis, ergo neceſſe eſt ſi habet aliquam prioritatem, quòd illa ſit ſecundum ęuum, aut ſecundum ęternitatem, ſed etiam non eſt in his. Nam Deus non eſt in ęuo cum ſit menſura durationis angelorũ, ergo quamquam ſit prius, & poſterius in ęuo, tamen Deo non poteſt conuenire: ſicut nec cõuenit prioritas, aut poſterioritas, q̃a ſũt menſurę rerum ſuccedentium: ſolum autem conueniet id, quod in ęternitate, cum ipſa ſit menſura eſſe Dei. Et ita dicunt, qui ad plura ſe aduertere putant: ſcilicet, quòd Deus pręcedat nos, ſecũdum prioritatem æternitatis, licet non ſecundum prioritatem temporis. Sed includit hoc contradictionem: nam æternitas eſt tota ſimul, ſimultas vero excludit poſterioritatẽ, & prioritatem, ergo ſecundum ęternitatem nihil poteſt pręcedere alterum: ſed qui iſta dicunt, neſciunt q̃d ſit, æternitas ſomniantes eam velut quandam ſucceſſionem temporis infiniti, iuxta modum Ariſtot. in 8. Phy. ponentis ęternitatem motus temporis, & omnium ſpecierum. non eſt igitur Deus ante aliquam rẽ ſecundum prioritatem aliquam temporis, aut ęui, vel æternitatis, ergo nullo modo poteſt dici, ꝙ Deus ſit ante aliquam rem.

Opin. communis doctorum.

An Deus potuerit creare mundum, antequam creauit.
Quaeſt. LII.

Ex hôc etiam eliditur quorundam error dicẽtium, ꝙ Deus potuerit creare mundum, antequam creauerit, quia nec ante potuit creare, quam creauit, nec poſtea. Prima pars patet, quia ſi ante potuiſſet creare, neceſſe erat, ꝙ ponerẽt prius aliqua duratio, in qua potuiſſet creare, ſed ante mundum non fuit aliqua duratio, quia non fuit tempus, cum tempus cęperit cum ipſis rebus. Nec erat ante duratio ęternitatis, quia ęternitas non eſt prior aliqua re, vt probatum eſt. Et non ſolum non fuit aliqua duratio ante mundum, ſed etiam nõ potuit eſſe, nam ſi aliqua fuiſſet iſta erat tempus, quia non poterat durare mundus, niſi in tempore, cum ęternitas non poſſit eſſe menſura mundi, qui habet ſucceſſionem, ęuũque non eſt menſura huius, quia eſt menſura rerũ habentium ſucceſſionem ſine motu, ſicut ſunt angeli. In mundo tamen ſunt res habentes ſucceſſionem, & motum. Nulla ergo menſura eſſe poterat mundi, niſi tempus, ſed añ mundum non potuit eſſe tp̃s. Quod patet, quia tp̃s eſt paſſio motus, ideo impoſſibile eſt eſſe ſine motu, eſt autem motus conditio corporaliũ entium, ergo includebat contradictionem eſſe tp̃s ante creationem rerum, ſed non eſt aliqua prioritas, aut poſterioritas, in qua mũdus creari potuiſſet, niſi in prioritate tẽporis, ergo impoſſibile fuit mũdũ prius creari, quam creatus eſt. Secunda pars. ſ. ꝙ nõ potuit creari, poſteaquam creatus eſt, patet: nam ſi daretur, quòd crearetur poſtquam creatus eſt, darentur anni aliqui; vel mẽſes ante creationem mundi, in quibus nõ fuiſſet mundus, ſed hoc includit contradictionem, q̃a nõ eſt tempus ſine motu, & motus ſine rebus corporalibus, ergo neceſſe eſt ꝙ tempus non fuerit ante mundum creatum, & ſic ſemper mundus neceſſario creari debuit in primo inſtanti temporis. Hęc autem vera ſunt, niſi forte Deus aliquam vnam rem creaſſet, & illa non eſſet mundus, eſſet tamen corporalis, cum illa neceſſario eſſet motus, & tempus, & poſtea per magnas temporum durationes poterat mundus creari, & hoc modo verum erat, ꝙ poterat mundus creari, ante quam creatus eſt, vel poſt, ſed in creatione rerũ non ſic accidit, quia ea, quæ Deus pure creauit ſimul creauit, quæ vero fuerunt producta, facta vel formata poſtea diſtincta ſunt, & tamen ad tollendum omnes

F cauillationes dicendum eſt, ꝙ id quod primo creatũ eſt non potuit prius creari, nec poſterius quam creatum eſt.

Quare ſcriptura ſępe loquitur Deum eſſe ante omnia, & Chriſtus etiam dixit antequam Abraham fieret, ego ſum.
Quaeſt. LIII.

Sed aliquis arguet contra prędicta cum diximus, ꝙ Deus non eſt ante aliquam rem, q̃a ſcriptura ſępe loquitur Deum eſſe ante omnia, & Chriſtus dicit de ſeipſo. Io. 8. Antequam Abraham fieret ego ſum. Reſpondendum eſt, ꝙ Deus nõ ſit ante rem aliquam, ſcriptura tamen vtitur modo figurali, & groſſo loquendi: non quidem, quia ſcriptores rudes fuerint, cũ dictante Spiritu ſancto locuti fuerint, & potiſſimum, quia Chriſtus interdum loquebatur, ipſe enim dixit antequam Abraham fieret ego ſum, ſed ideo factum eſt, quia ſacra Scriptura data eſt, vt a nobis intelligeretur, & quia quædam de Deo ꝓlata ſecundum veritatem, & modũ ineffabilia erãt. ſ. quia vel non inuenirentur verba ſignificatiua illorũ, ſm̃ proprietatem ſuam, vel interdum ſi inuenirentur, intelligi difficilia forent, ſcriptura aũt omnibus ſe cõmunicari voluit, ideo tali modo locuta eſt, quo intelligi ab omnibus poterat, & quia nos tẽporales ſumus & ſm̃ conditionem tp̃is intelligimus, locuta eſt ꝑ tẽporis proprietates. ſ. prius & poſterius. Sed adhuc inſtabitur, ꝙ Deus creauit hęc oĩa, ideo neceſſe eſt, ꝙ eſſet ante illa: non. n. poteſt intelligi, ꝙ cauſaret cũ nondum eſſet. Reſpondendum, ꝙ Deus dum creauit mũdum erat, & cum aliquid agit eſt, quia includit cõtradictionem aliquid eſſe agens, & non exiſtere, ſed non eſt neceſſe, ꝙ eſſet, anteq̃ cauſaret, quia & in naturalibus ſic eſt, ꝙ aliquæ cauſæ ſunt, quæ non pręcedũt duratione ſuos effectus, ſicut apertio feneſtræ eſt cauſa ſubintrationis radiorum, & tamen idem inſtans eſt apertionis, & ſubintrationis, ita generatio radiorum eſt cauſa illuminationis diaphani, ſed in eodem inſtanti illuminatur diaphanum, in quo gignuntur radii, cum generatio radii ſit inſtantanea, & diffuſio lucis identidem fit in inſtanti. Ergo cõueniens erit, ꝙ Deus cauſet, & non fuerit antequam cauſet, hoc autem eſt ad elidendam conſequentiam. Ad veritatem tamen rei aliud eſt reſpondendum. ſ. ꝙ Deus non eſt ante rem, quam creat, vel producit. non quidem tanquam tunc eſſe incipiat q̃n agit, ſicut ipſum, quod fit eſſe incipit, ſed quia q̃q̃ ſemper ſit, tñ non eſt in eo, ꝙ ſit ante, vel poſt, cum nõ habeat aliquam ſucceſſionẽ in eſſendo. In cauſis aũt naturalibus, cum cauſa non eſt ante effectum incipiũt eſſe ſimul cauſa & effectus, vt idem inſtãs eſt, in quo primo lucis ſubintratio eſt, & feneſtrę apertio, ſed Deus q̃q̃ non ſit ante rem, quam facit tñ non incipit eſſe, q̃n incipit effectus, & hoc ſufficit, ac ſi eſſet Deus per mille annos ante quamcunque rem creatam ab eo, ideo cũ dicimus, ꝙ Deus non eſt ante res, quas cauſat, non eſt dicendum, ꝙ ſe hẽt ad eas, ſicut apertio feneſtrę ad ſubintrationem lucis, vel generatio radiorũ ad illuminationem diaphani. Sed adhuc arguetur, ꝙ Deus ſit ante quamlibet rem. ſ. Deus eſt, q̃n formatus fuit Adã, & formatio Adæ fuit añ diluuium, ergo Deus fuit ante diluuiũ, & ſic arguetur de qualibet alia re, ꝙ fuerit ante illã. Rñdendum eſt, ꝙ Deus non eſt ante aliquam harũ, & eſt negãda prima pars antecedentis. ſ. ꝙ Deus erat, q̃n formabat Adam, Nam illud q̃n aut ſignat inſtans tp̃is, in quo formatus fuit Adã, vel tp̃s illud, aut ſignat inſtans ęternitatis, in quo Deus eſt, & illud ſemper eſt: ſi primo mõ eſt illa prima pars falſa, quia Deus non eſt in illo inſtanti, vel in illo tp̃e, nam ſicut Deus non eſt in tp̃e, cum non ſit

Deus non eſt ante rẽ q̃ creat. vide ſupra q. 20. 23.

G H I K

ens habens motum, ita non eſt in aliquo inſtāti tēporis, quia illa habent poſitionem in tempore, vt ſupra declaratum fuit. Eſſe aũt Dei non habet poſitionem aliquam in tempore, quia tolleretur ſic ſimultas ęternitatis, potiſſime, quia ſi Deus eſſet in aliquo inſtanti tpis, neceſſario deficeret, ſicut duratio inſtantis ſignatiui in tpe tranſit in indiuiſibili: ergo propriè loquendo non erat Deus, qñ creatus fuit mundus, quia ly, qñ ſupponit ibi pro quodam inſtanti tpis, & eſt terminās ſicut linea habet punctum terminantem a parte ante & poſt, & poſt illud inſtans fuit tota continuitas temporis, ſicut poſt punctũ terminantē lineam a parte anteriori eſt continuitas lineę. Ita non põt dici, ꝙ Deus erat, qñ creata eſt anima Adę: nã ibi, qñ neceſſario dicit inſtans tpis, vel ęui, quia aĩa non põt creari in inſtanti ęternitatis, cum non poſſit eſſe in inſtanti ęternitatis. Cum tamen res creatur eſt, & illud inſtans creationis eſt inſtans eſſe rei genitę, ſed res creata non manet in ęternitate, ergo non creatur in inſtanti ęternitatis, & ſic de qualibet alia re. Non eſt igitur dicendum de Deo, ꝙ ſit qñ aliquam rem creat, vel facit. Si autem ly, qñ, dicat inſtans ęternitatis, in quo Deus ſemper eſt, eſt verũ, ꝙ Deus erat, qñ creabat mundum. i. erat tũc in ęternitate, in qua ſemper eſt, & tunc falſum eſt, ꝙ illud qñ erat ante diluuium, aut ante aliquam rem. Sed primus modus rñdendi melior eſt: nam cũ dicimus Deus erat, qñ creabat ſeculum, q̃q̃ capiamus ibi inſtās ęternitatis pro eſſe Dei, tñ etiam neceſſe eſt accipi inſtans creationis mundi, cũ dicitur qñ creabat, & illud eſt inſtans tpis, nec eſt Deus in illo, & ſic dicendũ eſt, ꝙ proprie loquendo, Deus non eſt, qñ aliqua res eſt, q̃q̃ ex modo loquendi vulgari cõcedantur. Concedēdum tñ eſt, ꝙ Deus ſemper eſt. i. in tota ęternitate: ſicut enim cum aliquis in toto tpe eſt, dicitur eſſe ſemper: ita ſi fuerit in toto ęuo, dicetur eſſe ſemper, vel ſi fuerit in tota ęternitate dicetur eſſe ſemper, cũ quodlibet horum ſit menſura entium, ſed Deus eſt in tota ęternitate, ergo ſemper eſt: non tñ ob hoc concedendum eſt, ꝙ ſit in qualiber parte tpis, vel ſaltem in aliqua, quia nõ accipitur ibi ſemper, vt diſtributiuũ tpis, ſed ęternitatis, ideo nulla pars tpis eſt ſub illo ſemꝑ.

An Deus ſit poſt creationem mundi, vel poſt diem iudicij. Et an ſequatur, quod Deus ſit poſt aliquam rem, quia ſemper eſt durans, & nunquam deficiet.
Quæſt. LIIII.

AMPLIVS aũt dicendum eſt, ꝙ ſicut Deus non eſt ante aliquam rem, ita nec eſt poſt aliquam rem. i. ꝙ Deus non eſt poſt creationem mundi, nec poſt paſſionem Chriſti, aut poſt diem iudicii, quod patet, quia Deus habet totum ſuũ eſſe ſimul, ſed Deus erat qñ mundus creatus eſt accipiendo negatiue. i. ꝙ tunc non erat nõ ens: ergo non eſt poſt creationem mundi, ſicut.n. creatio mundi non eſt poſt creationem mundi, ita eſſe Dei, non eſt poſt creationem mundi, quia eſſe Dei totum erat, qñ creatio mundi erat poſt totum autem eſſe rei nihil eſt de re. Sed dicet aliquis, ꝙ, q̃q̃ eſſe Dei non ſit principaliter poſt aliquam rem, quia ipſe eſt ab ęterno tamen aliquo modo eſſe Dei erit poſt res, ſicut ſi aliquis durat per mille annos, & alii incipiunt eſſe poſt ipſum per centum annos, & finiunt ante ipſum ꝑ centum annos, ille dicitur eſſe ſimpliciter ante omnes, quia tunc ipſe eſſe habet, quando nemo aliorum habet, ita de Deo, quia res deſinunt eſſe, & Deus nõ deſinit, ergo dicetur eſſe poſt eas. Reſpondendum eſt hoc eſſe in rebus habentibus durationem extenſam, quæ ſecundum vnam partem ſuæ durationis poſſunt præcedere alias res, & ſecundum illam partem dura-

A tionis erunt poſteriores: in Deo tamen non ſtat, quia totum eſſe eius eſt ſimul, ideo vel ſecundum totum præcedet omnes res, vel ſecundum totum ſubſequetur, ſicut de indiuiſibili, quia vbicunque eſt, vel totum eſt, vel nihil de illo, ita de puncto in linea: nam totus eſt ante lineam, vel totus poſt lineam: ſic duratio Dei eſt tota ſimul, & in indiuiſibili, ideo vel tota ꝓceſſit res, vel tota ſubſequitur, ſed non poteſt vna pars eius pręcedere, & alia ſubſequi, quoniam eſt contra naturam æternitatis, & tamen ſecundum veritatem, nec præcedit eſſe Dei res, nec ſuccedit ad res, quia habitudo pręceſſionis, vel conſecutionis dicit quendam ordinem, qui pręſupponit tempus, ſicut prius, & poſte-
B rius, vt ſupra declaratum eſt.

Sed adhuc arguetur, ꝙ eſſe Dei ſit poſt res, quia Deus eſt dum quælibet res eſt accipiendo largè, & deſinente eſſe illius rei non deſinit eſſe Dei, ergo eſt poſt rem illam, quia hoc ſufficit ad eſſe aliquid poſt alterum.

Reſpondendum eſt negandum eſſe antecedens. i. ꝙ Deus ſit dum res eſt, quia per ly dum, aut importatur tempus, aut inſtans temporis, ſed quantũ ad vtrunque eſt falſum, ꝙ Deus ſit, dum res eſt, quia ipſe non eſt in aliquo tpe, quia non eſt de mobilibus. Etiam nõ eſt in aliquo inſtanti tpis, quia tunc eſſet in tpe cũ inſtanti, vel ſi in ſolo inſtanti, eſſet duratio eius deficiēs: ideo cum non dicatur de Deo proprie, ꝙ ſit dum res aliqua eſt, non dicetur de ipſo proprie, ꝙ ſit poſt rem,
C & ſic non eſt Deus ante creationem mundi, nec poſt creationem mundi, nec cum erat creatio mundi, & concedendæ ſunt omnes iſtæ, atque ꝙ non ſit Deus in tempore, aut aliqua parte temporis.

Sed aliquis arguet dicens, ꝙ ſi Deus non eſt ante rem, nec poſt rem, nec cum re, ergo nunquam eſt.

Et concedenda eſt conſequentia, quia Deus nunquam eſt, eſt enim nunquam diſtributiuum cum negatione pro partibus temporis, & in nulla earũ Deus eſt, ergo nunquam eſt.

Sed arguetur Deus nunquam eſt, ergo nõ eſt. Reſpondendum non valere conſequentiam, teneret.n. in eis, quæ eſſe ſuũ habēt in tpe, & hęc ſi in nulla parte tpis ſunt nunquam ſunt, & conſequenter nõ ſunt: Deus autem non habet aliquatenus eſſe in tpe, ideo
D non tenet ꝯſequentia. Velut ſi arguatur in loco, Deus non eſt, nec ibi, nec illic, & ſic inducendo, ergo in nullo loco eſt, & tunc Deus in nullo loco eſt, ergo nõ eſt, nemo dicet tenere conſequentiam, quia Deus nõ eſt in loco: & eodem mõ non eſt in tpe, quia eſſe in tpe, & loco, & moueri ſe conſequuntur, vt patet 4 Phy. Et non ſolũ in Deo non tenet iſta cõſequentia, ſed ēt in angelo: Angelus non eſt in aliquo loco, ergo nõ eſt, ita nec tenet: Angelus nõ eſt in aliquo tpe, ergo non eſt. Patet ergo de Deo qualiter non ſit in aliqua parte temporis, & ꝙ nunquam ſit, & tamen ſemper eſt.

Non ualet Deus, nunquam eſt, ergo non eſt.

Recolligit dicta à q. 17. vſque nunc. ſcilicet de modo eſſendi Dei, vt poſtea dicat de modo cognitionis
E *eius. Quæſt. LV.*

EX prędictis aũt patet, quia Deus ſit pręſens cuilibet rei: nam eſſe Dei eſt totum ſimul nõ habens anterioritatem, nec poſterioritatē, & tñ nunquam eſſe deſinit, ideo ad quamlibet rem totus pręſens eſt, non quidem ſm aliquod inſtãs tpis, vel particulam, in qua Deus coexiſtat rei, ſed ſm hoc, ꝙ nulli rei deſinit eſſe pręſens. Et hoc modo dicimus Deum eſſe in toto tpe negatiuè. i. ꝙ nullum tps eſt, in quo Deus eſſe deſinit, & nullum inſtans, & ſic concedemus Deũ eſſe in omni loco. i. quia licet non ſit in aliquo proprie, tñ nullus eſt cui deſit Deus. Et licet

ret aliqua res ſit in ſucceſſione motus, vel ſucceſſiue ſine motu, Deus tamen eſt illi totus præſens ſine ſucceſſione, & motu: immo ipſi ſucceſſioni, & motui Deus eſt præſens inquantum non eſt abſens in aliqua parte ſucceſſionis, vel non deficit alicui rei ſuccedenti: vnde ſtatus eſſe Dei eſt totus pręſentarius, & cuilibet rei coexiſtens.

Ex hoc ſequitur, ꝙ nihil eſt Deo præteritum, & nihil futurum, ſed omnia ei præſentia ſunt, ideo creatio mundi, & formatio Adę non ſunt Deo præterita, & aduentus antichriſti, & dies iudicii non ſunt Deo futura, ſed ſicut me eſſe, vel me dicere nunc eſt præſens Deo, ita creatio mundi, & dies iudicii ſunt præſentia Deo. Sed aliquis dicet, ꝙ ſi creatio mundi, & dies iudicii Deo præſentia ſunt, ergo nunc pręſentia ſunt, ſi nunc præſentia ſunt, ergo nunc ſunt, ſed iſta non ſunt nunc, ergo nec pręſentia Deo.

Reſpondendum, ꝙ pręſentia ſunt Deo, & tamē nō ſequitur, ꝙ nunc præſentia ſint, nec ꝙ nunc ſint, quia ſunt pñtes Deo ſecūdum pręſens Dei, quod eſt ęternitas, quia quandocunque ſint non poſſunt eſſe extra durationem ęternitatis, quia cum dicantur præſentes Deo res, neceſſe eſt ad ipſum præſens Dei referri, & illud inſtans non determinat ſibi heri, vel hodie, aut aliquam partem temporis, vel diuiſibile tēporis, aut indiuiſibile, ideo licet omnia Deo præſentia ſint, non dicuntur præſentia ſecundum hoc inſtans, vel illud, aut hunc diem, vel alterum, quia Deus in nullo horū eſt, & tamē hæc, quæ præſentia Deo ſunt ad præſens Dei referri debent, ideo licet formatio ſęculi, & antichriſti aduentus, atque dies iudicii ſint præſentia Deo, tamen non ſunt nūc pręſentia Deo, nec ſequitur, quòd nunc ſint. Immo proprie loquendo impoſſibile eſt, ꝙ aliquid ſit Deo pręſens nunc, quia tunc neceſſe erat, vt tam Deus, quā id quod ei erat præſens eſſent nūc. Sed falſum eſt, quia Deus non eſt in nunc temporis, ſicut nec in tempore, ſed accipitur large. ſ. ꝙ Deus eſt nunc pñs nobis, vel nos ſumus nunc præſentes Deo, ideſt non deſinimus eſſe præſentes Deo in iſto nunc, vel Deus non deſinit eſſe nobis pręſens in nunc, licet non ſit in nunc. Nos tamen dicimur eſſe pręſentes Deo abſoluitè. ſ. ſecundum inſtans ęternitatis illius, & tunc accipitur proprie ex parte Dei: nos tamen nō ſumus proprie in inſtanti illo æternitatis, quia non conuenit nobis menſura ęternitatis, & conſequenter non ſumus in ea, ſed ita dicimur eſſe nos in ęternitate, ſicut Deus dicitur eſſe in tempore, vel in inſtanti temporis. i. non deficit dum hęc ſunt: ita & nos ſumus in ęternitate, quia eſſe noſtrum non deficit dum ęternitas eſt, quia alias daretur, ꝙ quando æternitas eſſet noſtrum eſſe non eſſet, & ſicut dicimus omnia Deo eſſe pręſentia, ita cōcedendum eſt, ꝙ omnia ſemper ſunt Deo pręſentia. De his ſupra magis declaratum eſt. Ex his aliqualiter patet de cōditione ęternitatis Dei quō ſit ſtatus eius totus pręſentarius, & indeficiens, & de comparatione eſſe eius ad res.

De modo intelligendi Dei. Et an intelligat ſolum ſeipſum, & nihil præter ſeipſum, vt Philoſophi dixerunt. Et ſi intelligit alia: an vnico actu vel pluribus. Et an per ſpecies repræſentatiuas rerum, vel per ſeipſum tanquam exemplar omnium. Quæſt. LVI.

NVNC verò cognito ex parte modo eſſendi Dei, cognoſci poteſt faciliter modus cognoſcendi eiuſdem: nam idem modus eſt cognoſcendi eius, & intelligendi, cum in Deo omnia idem ſint, & ſunt ipſum eſſe Dei: nam velle eius eſt ſuum intelligere, & ſuum eſſe, & cetera, quę in eo ponuntur: alioquin dabunt compoſitio, vel

F diuerſę deitates, quorum vtrunque eſt inconueniēs. Et tunc, quia eſſe Dei totū ſimul eſt, neceſſe eſt quoque intellectionem Dei totam eſſe ſimul: ita ꝙ nō intelligat Deus prius creationem Adę, quam antichriſti formationē, & diem iudicii. Nam data prioritate, & poſterioritate Itellectionis, neceſſe erat dari diuerſitatem actuum intelligendi, & tūc cum illi ſint in Deo erunt ipſemet Deus, & ſi illi ſunt diuerſi, erit quoque in Deo eſſendi diuerſitas, & ob hoc neceſſe eſt poni in Deo vnicum actum intelligendi, & illum inſtantaneum: alioquin dabitur diuerſitas eſſendi. Quod autē ſit actus ille inſtantaneus, & indiuiſibilis, patet, quia Deus non poteſt intelligere, niſi cum eſt, ſed Deus totus eſt in indiuiſibili: ideo neceſſe eſt intellectionem ſuam totam eſſe in inſtanti. Ex hoc ſequitur, ꝙ per eun-
G dem actum intelligendi Deus intelliget pręmiſſas, & concluſionem, & non habebit diſtinctas cognitiones ſicut nos. Primo, vt proprie loquamur Deus non intelligit, aliquam propoſitionē, vt pręmiſſam, & aliquā vt concluſionem, ſed omnes eodem modo, quia eſſe pręmiſſas, & concluſionem pertinet ad viam ſciendi, ſecundum ꝙ pręmiſſę ſunt aliquid pręcognitum. Ex quo infertur concluſio, cum omnis cognitio, ſiue notitia ex pręexiſtenti fit cognitione, iuxta Ariſto. 1. poſteriorum in Deo autem non eſt via introducendi, & inducendi aliquam notitiam: ideo non reperitur ibi ratio pręmiſſarum, & concluſionis, ſed omnia ſunt ſimul cognita, & ęqualiter cognita illi. Item Deus per eandem intellectionem intelligit hominem, & leo-
H nem, hominem currere, & hominem eſſe fęlicem, & ſic de cęteris. Nec diſtinguendum eſt aliquod intelligibile in Deo ab alio, nec verſatur nunc circa vnū intelligibile, & poſtea circa aliud, quia tūc aliquid Deo decederet, & aliquid adueniret, quod eſt falſum, ſed omnia ſimul intelligit, & ſemper illa intelligit. Contra hoc arguet aliquis. ſ. ꝙ licet obiectum cum intelligatur determinat ſibi vnum actum intelligendi. ſ. vt ſi nos intelligamus hominem, & ſi intelligamus ſyllogiſmum non eſt idem actus intelligendi de vtroque, ſed alio actu intelligo hominem, & alio actu ſyllogiſmum, ſed Deus intelligit oīa, ergo neceſſe eſt, ꝙ tot actus intelligendi habeat, quot ſunt obiecta intelligibilia. Reſpondendum eſt, ꝙ ſi Deus intelligeret om-
I nia, quę ſunt per ſpecies ipſorum entium, neceſſe eſſet, vt tot intellectiones haberet quot eſſent obiecta: nam intellectus mouetur ab ſpecie obiecti ad intelligendum illud, ſed non eſt idem motus, vel immutatio ſpiritualis, quam facit ſpecies hominis in intellectu, & ſpecies lapidis, ergo cum concurrat ſpecies intelligibilis, & potentia intellectiua ad actum intelligēdi, neceſſe erat ſecundum pluralitatem ſpecierum repræſentantium obiecta multiplicari actus intelligendi: ſed in Deo non eſt iſte modus, quia in eo non ſolū non ponuntur diuerſę ſpecies obiectorum, per quas intelligeret, ſed etiam non eſt poſſibile poni aliquam, quia tunc Deus eſſet paſſiuus, quia recipit aliquid, quod eſt extra naturam ſuam. Etiam non eſſet ens
K perfectum, quia perficeretur per ſpecies aduenientes agentes in potentiam eius intellectiuam.

Deus non intelligit per ſpecies intelligibiles, ſed ipſemet eſt ſpēs omnium rerum & per ſeipſum intelligit.

Item poneretur compoſitio, & multa alia inconuenientia.

Item ſequeretur, ꝙ non eſſet totus ſimul, quia intelligeret per illas ſpecies, & non poſſet per illas intelligere ſimul: cum vnitati potentię correſpōdeat actus vnitas, & intelligendo per illas omnes haberet plures actus. Nec valet ſi aliquis dicat Deum habere plures actus ſimul, & excedit conditionem potentiarum noſtrarum. Non enim poteſt excedere in hoc, quia nec nos Deo nunc, aut vnquam dedimus, aut cōceſſimus ſimul duos, aut plures actus, quia poneremus pluralitatem

tatem, & compoſitionem aliquam: ideo vnicum dicimus actum Dei, ſi actus dici valeat, & ille non diſtinguitur realiter ab eſſentia. Si tamen poneremus in eo ſpecies iſtarum rerum, & per eas intelligere neceſſe eſſet, ꝙ aut non haberet ſimul totum ſuum eſſe & intelligere, aut ſimul haberet plures actus, quorum vtrũque eſt impoſſibile: ideo non eſt ponenda in Deo ſpecies alicuius obiecti, ſicut eſt in nobis ad intelligendũ, ſed quęcunque intelligit per ſe intelligit. Aliqui autem philoſophorum aduertentes ad modum noſtrũ intelligendi per immutationẽ factam a ſpeciebus, dixerunt, ꝙ Deus non intelligebat aliquid pręter ſeipsũ, & in illa intellectione ſruebatur ſe tanquã reperiens in ſe maximum bonum, quod ipſe eſt. Et dicebant hoc, quia ſi ſuſciperet ſpecies ad intelligendum, vileſceret intellectus diuinus, qui perficeretur a rebus extrinſecis, & eſſet paſſibilis inquantum intelligeret recipiens alterum, & quia ſi aliqnid pręter ſeipſum intelligeret, neceſſe eſſet, ꝙ illius haberet ſpeciem, & quacunque ſpecie data Deo erat magnnm inconueniens, quia ſequebantur pręd icta nullam ei dederunt. Et ob hoc dixerunt, ꝙ non intelligebat angelos, nec cęlos, aut elementa, vel aliquod, ſed ſe ſolum eſſe putabat. Et iſti omnem pręſcientiam, & prouidentiã Dei, atque regimen in his inferioribus abſtulerunt. Nec ſolum dicebant Deũ non Intelligere, quæ erant, aut quæ fiebant, immo ꝙ neſciret an aliquid fieret, vel an aliqua eſſent agentia, vel paſſiua. Ecce iſti volentes euitare vnum inconueniens, quanta inconuenientia intulerunt. Nam Deum ſatis ignorantem faciũt, cum eum neſcire fateantur, an aliquod ens pręter ipſum ſit, nec de hoc dubitantem, aut inquirentem, ſed cum ignorãtia nulla magna perſectio eſt. Item ꝙ nos eum in hac parte excederemus, qui noſmetipſos cognoſcimus, & cætera, q̃ extra nos ſunt, & ipſum quoque: ipſe autem pręter ſe nihil nouit. Fortaſſis igitur maius videbitur inconueniẽs, ꝙ Deus nihil niſi ſe intelligat, quam ꝙ ſpecies recipiat, per quas cũcta intelligat. Iſti tamen philoſophi, in hoc ꝙ a Deo ſpecies intellectiuas ſignificatiuas rerum eliminant, rectè agunt, ꝙ autem cum nihil præter ſe intelligat dicẽtes, errant nimis, ſed ex impotentia dandi medium hoc prouenit. Putant enim neceſſarium eſſe, aut ꝙ præter ſe nihil intelligat, aut ꝙ omnium eorum, quæ intellexerit ſpecies habeat. Sed nihil ſtat, nam Deus omnia intelligit, ſed nullam ſpeciem rerum habet ad intelligendum, ſed ipſemet eſt ſpecies omnium rerum, q̃a eſt in mente diuina exemplar omnium entiũ, quod neceſſarium erat ad producendum res. Nam ſicut artifex nihil producere poteſt extra, niſi pręconceperit ideam fabricandorum, vel exemplar, ita & Deus nihil potuiſſet producere, niſi eorum certiſſimam haberet ideam, ſed produxit cuncta, ergo cunctorũ ideã habet. Per hanc autem ſicut cuncta perfectè, & ſine errore concepit ad productionem, concipiet nunc ad intellectionem. Nec erit neceſſaria aliqua ſpecies rerum harum ad mentẽ diuinam traducta, niſi forte q̃s dicat, ꝙ Deus ad formandas res ẽt ſpecies aliunde aſſumpſerit. Sed non poteſt ſtare, quia cum Deus creauit orbem nullus ens erat præter Deum, ergo nihil erat vnde Deus accipere poſſet ſpẽs, per quas intelligeret res, quas producturus erat, niſi in ſeipſò haberet, neceſſe eſt igitur, ꝙ in ſeipſo habuerit, & ſic nunc ad intelligendum hæc omnia non egebit aliqua ſpecie rei alicuius ab extra. Et iſta idea omnium rerum, vel ideę pluraliter ſi dicere volumus in Deo ſunt, nõ quidem ꝙ ſint aliquid diſtinctè ab eſſentia eius, vel intellectu, aut voluntate, ſicut ſpecies, quas in nobis ponimus dicimus eſſe diſtinctas ab intellectu noſtro, ſed ſunt ideæ ipſa mens diuina, quia pręter ſeipſum

A Deus nihil habere poteſt, aut recipere, ſed nos ex modo intelligẽdi noſtro dicimus Ideas in Deo eſſe, cum potius ipſę Deus ſint. Ad harum verè idearum poſitionem a fide catholica compellimur, vt patet Ioã. 1. cum dicitur. Quod factum eſt, in ipſo vita erat. i. omnia, quę facta ſunt, in Deo viuebant. i. cuncta producta in tempore vitam aliquam habebant in ipſo, quia erat in eo figura omnium, & illa eſt figura viuens. ſ. ipſa mens diuina, & ob hoc euangeliſta, quamquam nobis videatur impropriè locutus, propriiſſimè tamen expreſſit dicens vita erat, & non viuebant: nam dicendo, quod factum eſt, in ipſo viuebat, ſignatur ex modo loquendi diuerſitas inter Deum, & id quod erat in

B eo viuens. Cum vero dicitur. Quod factum eſt, in ipſo vita erat, ſignatur identitas cum illud ſit vita, ſcilicet ipſa mens Dei, quę eſt viuens. ſ. ars viuens: per has igiẽ ideas viuentes Deus intelligit, ideo nõ ſunt neceſſariæ ſpecies rerum illi. Amplius autem ſi vellemus magis accedere ad proprietatem diuini eſſe, non ſolum non ſunt ſpecies in Deo, ſed etiam includit contradictionem eſſe aliquid tale, quia Deus eſt ipſamet intellectio ſua, cum non diſtinguatur in eo potentia ab eſſe, & actus a potentiis. ſ. non diſtinguitur deitas a voluntare, & voluntas non diſtinguitur a volitione: ſed ad eſſe deitatem non requiruntur ſpecies, ſed ipſamet ſola deitas: ergo ad intellectionẽ Dei nihil erit neceſſarium de ſpeciebus. Ecce igitur qualiter Deus omnia intelliget, non quidem per ſpecies reprę ſentatiuas ip-

C ſarum rerum, ſed per ſeipſum tanquam exẽplar omnium, &, quia mens Dei, per quam Deus intelligit eſt vnica ſpecies, actus erit vnicus: ſicut cum nos intelligimus per vnicam ſpeciem non eſt neceſſe eſſe plures intellectiones. Nec ſolum id, per quod Deus intelligit eſt vnicum. ſ. mens diuina, ſed etiã eſt ipſamet intellectio, ideo non multiplicabitur intellectio, quãquam plura ſint intellecta. Et ſic patet, ꝙ actus intelligendi Dei, eſt vnicus, & ſemper eſt atque indiuiſibilis, & per illum omnia intelligit, & ille actus nunquam replicatur, ſed ſemper idem eſt, & manens ſicut ipſa deitas ſemper manet, cui identificatur.

An Deus intelligat aliquid, vt præteritum, vel futurum, vel omnia, vt præſentia. Quæſt. LVII.

D

AMPLIUS autem ex præcedentibus patet, ꝙ Deus non intelligat aliquid, vt ſuturum vel pręteritum, ſed omnia intelligit, vt præſentia. Et patet, quia ſicut eſt eſſe Dei, ita eſt intelligere eius: ſed Deo nihil eſt ſuturum, & nihil eſt pręteritum, ergo non poteſt aliquid intelligere pręteritum, aut futurum, ſed pręſens. Patet hoc quia quandocunque aliter intelligitur res, quam ſe habet ad ipſum intellectũ eſt intellectio ſalſa: ſed omnia Deo ſe habent, vt pręſentia, ergo intelliguntur, vt pręſentia, alioquin falſum intelliget, quod patet in intellectu noſtro: dicitur enim pręterita eſt creatio mundi, quia eſſe habuit aliquando, & non coexiſtit pręſenti

E noſtro, ergo pręterita eſt reſpectu noſtri. Ob hoc cũ nos intelligimus creationem mundi ſi intelligimus eam pręſentem, vel futuram falſe intelligimus, quia non ſe habet ſic ad nos. ſic autem aduentus antichriſti eſt nobis futurus, quia eſt aliquando eſſe habiturus, & non coexiſtit pręſenti noſtro, ideo ſi intelligamus, vt pręteritum falſe intelligimus, vel ſi, vt pręſentem. Ita de rebus ad deum neceſſe eſt, vt ipſe intelligat eas, vt ſe habent ad ipsũ, & ſi aliter intellexerit, errabit intellectus eius: ſed res ad Deum habent ſe, vt pręſentes, & nulla eſt, quę hoc modo non ſe habeat, quia dictum eſt ſupra, ꝙ eſſe Dei non eſt ante aliquas res, nec eſt Sup. q. 20 51. & 54.
poſt aliquas res: eſſe ante illas eſt res eſſe futuras, ſicut

eſſe

eſſe noſtrum eſt ante eſſe antichriſti, quod eſt nobis
futurum. Eſſe poſt aliquas res eſt, eſſe eas preteritas:
ergo nulla res præterita eſt Deo, aut futura: ergo erũt
preſentes, ſi igitur Deus intelligat iſtas res, vt futuras,
vel, vt non preſentes ei.ſ. futuras, errabit, cum ei vere
præſentes ſint.

Arguit contra prædictam concluſionem.
Quæſt. LVIII.

Aliquis arguet contra hoc. ſ. ꝙ non in-
telligat Deus omnia, vt præſentia, quia cũ
aliter intelligimus, quam res eſt falſe intel-
ligimus, quia ab eo, ꝙ res eſt, eſt oratio ve-
ra, vel falſa, vt dicitur primo Periher. ſed rerum quæ-
dam ſunt preteritæ, quedam præſentes, quedam futu-
ræ: qui ergo intelligit omnes per modum præſentis
errat, Deus igitur non intelliget ſic.

Ad hoc aliquis reſpondebit, ꝙ intellectus non con
ſequitur modum rerũ intellectarũ, quia aliqua res eſt
quanta, vel alba, ſed non intelligitur ſic ab intellectu
ſub illa quantitate, & albedine, & tamen ab oculo ne-
ceſſario accipitur ſub quantitate ſua, & albedine: non
enim res intelligitur ex conditione eſſe ſui, ſed ex cõ-
ditione potentię, & cognoſcentis. Nam ſi ex cõditio-
ne ſua cognoſceretur, a quacunque potentia cogno-
ſceretur, neceſſe eſſet eodem modo cognoſci, ſed nõ
eodem modo iudicat de homine ſenſus, imaginatio,
ratio, & intelligentia, ſed aliter, & aliter, quia ſenſus
formam vnam, & particulariter: Imaginatio formam
ſine materia tamen cum conditionibus materiæ. Ra-
tio ipſam vniuerſalem cõditionem in particularibus
ſine particulari conditione conſiderat, Intelligentia
autem ſolam ipſam rei formam formaliter cõſiderat,
nihil abſtrahẽdo, nec reſpiciẽdo indiuidua, vt ait Boe-
tius de conſolatione, lib. 5. proſa antepenul. & penult.
dicens ergo de Deo, ꝙ quamquam non intelligat res
ſub conditionibus ſuis, ſed ſecundum ꝙ conditio di-
uini intellectus recipit, non errabit, & ſic poterit intel
ligere res preſentialiter, quę præſentes non ſunt.

Sed in hoc conſiderandum eſt, ꝙ potẽtiam nõ co-
gnoſcere res eo modo, quo ſunt ſtat dupliciter, quia
aut ſe tenet iſte modus ex parte potentiæ iudicantis,
aut ex parte rei. Si primo modo intellectio vera eſt.
Si ſecundo modo falſum intelligitur, vtpote intelle-
ctus concipit hominem, qui conſiſtit materialiter, &
quantus eſt, atque albus: poteſt concipere eum aliter,
quam eſt dupliciter: vno modo ꝙ non concipiat eum
eſſe quantum, nec album, nec particulariter exiſten-
tem, & tunc tenet ſe ex parte intellectus iſta conditio,
quæ non apprehendit res ſub conditionibus particu-
laribus, & in hoc non eſt falſitas, quia non eſt affirma-
tio, nec negatio: ſi tamen teneat ſe hoc ex parte rei cõ
ceptæ. ſ. ꝙ intellectus concipiens hominem dicat eũ
non eſſe quantum, nec album. ſ. ꝙ in re non ſit quan-
titas, nec albedo eſt falſe intelligere. Ita eſt de ratione,
quæ concipit vniuerſale, & tamen in rebus non ſubſi-
ſtit aliqua quidditas vniuerſalis, ſed quidquid ſubſiſtit
particulare eſt. Illud tamen particulare ratio apprehẽ-
dens non apprehendit ſub conditionibus particulari-
bus, ſed naturam ſolam indiuidui conſiderat, & illud
eſt de vniuerſale. ſi tamen ratio apprehendens vniuer
ſale diceret id quod in re apprehenditur non eſſe par-
ticulare, falſa eſſet conceptio. Ita de Deo, non cõcipit
res, ſicut ſunt quantum ſe tenet modus iſte ex parte
potentię apprehendentis, ſed nõ prout ſe tenet ex par
te rei apprehenſę. ſ. ꝙ Deus apprehendit oẽs res præ-
ſentialiter, non quidẽ ꝙ ipſę pñtes ſint, qui eſt modus
ex parte rei, ſed ꝙ modus intellectus eius iſte eſt, ſicut
intellectus apprehendit hoĩem ſine colore: nõ quidẽ,

F ꝙ homo omni colore careat, ſed quia modus appre-
hendendi intellectus iſte eſt, ꝙ cognoſcat res imma-
terialiter. Sed adhuc magis clare dicendum eſt, ꝙ in-
tellectus diuinus concipit oẽs res præſentes ei, quia ſic
verè ſunt preſentes, & ab exiſtentia rei, vel non exiſtẽ-
tia accipitur veritas, ſicut in intellectione nr̃a, & non
eſt hic totaliter ſicut in exemplo ſuperiori, quia intel-
lectus noſter poteſt concipere hominem ſine albedi-
ne, vel non apprehendendo quantitatem, & tamẽ rur-
ſus poteſt concipere hoĩem cum albedine, & cũ quã-
titate: Deus autem non poteſt huiuſmodi, quia conci-
pit res omnes per modum preſentis, & non põt con-
cipere non preſentes. ſ. preteritas, vel futuras, ideo di-
cendum, ꝙ Deus res omnes preſentes intelligit, quia
ei verè preſentes ſunt. Et ſicut nos erraremus ſi intel-
G ligeremus aliquid eſſe futurum, quod preteritum eſt,
& preteritum quod futurum eſt, ita eſt de Deo: ſi in-
telligeret aliquid preteritum, vel futurum, quia ei om-
nia preſentia ſunt, vt ſupra declaratum eſt. Sed dicet ali
quis, ꝙ non ſint omnia preſentia Deo, quia tũc ſeque-
retur, ꝙ omnia eſſent præſentia inter ſe: nam quæcun
que vni, & eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem, vt
patet. 2. Elenchorum, ſed curſus hominis, qui eſt nũc
eſt præſens Deo, & antichriſtus eſt preſens Deo, ergo
curſus, qui eſt nunc, & antichriſtus ſunt præſentes in-
ter ſe. Sed falſum eſt hoc: ergo non ſunt antichriſtus,
& iſte curſus preſentes Deo.

Reſpondendum eſt non tenere conſequentiã, quia Vide infra q. 58.
non accipitur preſentialitas ſecundum idem: nam cũ
H dicitur, ꝙ curſus hominis, qui eſt nunc eſt p̃ſens Deo,
non dicitur ei preſens, ſecundum iſtud nunc tempo-
ris: ita ꝙ curſus ſit in iſto nunc, vel in iſto tempore, &
Deus ſit in eodem nunc vel tempore, ſed accipitur p̃-
ſentialitas iſta ſecundum nunc ęternitatis, in quo Deꝰ
eſt proprie, & iſte curſus eſt large in illo inquantũ nõ
deficit, dum ęternitas eſt. Idem modus eſt, cum dici-
tur, ꝙ Deo eſt preſens antichriſtus: nam ſecundũ in-
ſtans ęternitatis accipitur iſta preſentialitas. Cum vero
concluditur ergo curſus iſte, & antichriſtus ſunt præ-
ſentes inter ſe, non dicitur de preſentialitate, ſecundũ
quam comparabantur ad tertium, ſed de preſentiali-
tate, quæ pertinet ad tempus, vel inſtans tẽporis, ideo
non valet: Si tamen concluderetur de preſentialitate
I eadem, teneret conſequentia. ſ. ſi referrentur inter ſe
ſecundum preſentialitatem, quam habent in ęternita
te erit verum. ſ. ꝙ antichriſtus, & iſte curſus ſunt præ-
ſentes inter ſe quantum ad inſtans ęternitatis, ita ꝙ
reſpectu illius præſentes ſint, & erit ſenſus, ꝙ quilibet
eorum ſit preſens illi eidem inſtãti ęternitatis, & hoc
verum eſt, quia eidem totaliter ęternitati eſt præſens
creatio mundi, cui eſt præſens aduentus antichriſti. Et
hoc modo non ſequitur inconueniens ponendo om-
nia eſſe Deo præſentia.

Sed adhuc arguet aliquis, ꝙ non ſint omnia preſen 3. argum. principale contra cõcluſionẽ.
tia Deo, qa quod non eſt, non eſt preſens, ſed antichri
ſtus non eſt, ergo non eſt preſens Deo. Item creatio
mundi nullo modo eſt, ergo nequaquã erit Deo pñs.

K Reſpondendum eſt hic committi fallaciam, & põt
diſtingui vtraque premiſſarum. Prima. ſ. quod non eſt
non põt eſſe preſens Deo, põt dupliciter intelligi eẽ,
aut pro eſſe, quod eſt in preſenti, aut p eſſe qualiter-
cunque, aut quomodocunque. Si primo modo eſt fal
ſa propoſitio, quia ad eſſe preſens aliquid Deo, nam
oportet ꝙ ſit in nunc tpis, quod eſt iſtud preſens, quia
Deus non determinat ſibi aliquod nunc temporis, in
quo ſit, cum non ſit in tempore, nec in inſtanti tẽpo-
ris, ſi autem Deus eſſet in inſtantibus tẽporis, neceſſe
eſſet, vt quodcunque eſſet, Deo preſens eſſet in inſtan
ti temporis, quod eſt nunc, vel qñocunque diceretẽ eẽ
ei pñs. Sed Deus nihil horũ ſibi determinat, ideo non

habet

habet maiorem cõuenientiam ad Deum tp̄s pręſens **A** quàm pręteritum quã futurum: ſi ergo quod nunc eſt Deo pn̄s dr̄, identidem dicetur ei præſens, quod futurum eſt dumtn̄ aliqn̄ eſſe habeat, & quod in pręteritũ abijt, quia aliqn̄ eſſe habuit. Ad eſſe ergo pręſens Deo, requiritur ꝙ res ſit aliqn̄, ſed ꝙ nunc, vel ante aut poſtea non requiritur, ſed quodcunq; ſufficit. Si accipiatẽ ſecundo modo, ſ. quod non eſt, non eſt pręſens Deo, eſt verum: quia quod nunquam eſſe haber, i. in nulla parte temporis, vel ęui non habet aliquam pręſentialitatem ad Deum. Minor quoq; diſtinguenda eſt. ſ. Antichriſtus non eſt, quia aut accipit pro eſſe, quod eſt nunc, ideſt, ꝙ non eſt nunc, aut pro eſſe ſimpliciter, ſ. ꝙ nequaquam habet eſſe in aliqua parte temporis, vel ęui. **B** Primo modo eſt vera, & tn̄ tunc non valet conſequentia, quia licet non ſit nunc, eſt tn̄ pręſens Deo cũ non magis Deus ſibi determinet pro eſſe ſuo iſtud inſtans, q̃ futurum, vel pręteritum. Si accipiatur ſecũdo modo eſt ſalſa, quia Antichriſtus eſt cum aliqn̄ eſſe habiturus eſt. & quia ſm̄ illud eſſe erit ei pręſens, & inſtans Dei ſm̄ quod Antichriſtus erit pręſens Deo, eſt id quod nunc Deus habet, dicitur ſimpliciter de Antichriſto, ꝙ ſit pręſens Deo, q̃q̃ non concedatur, ꝙ ſit pręſens nunc Deo, & hoc modo omnia ſunt pręſentia Deo tam ea, quę pręſentia ſunt ſm̄ conditionem tp̄is quàm pręterita & futura. Quia eſſe pręſens Deo aliquid eſt habere aliquam pręſentialitatem ad illud inſtans æternitatis, quod eſt menſura Dei, ſed illud qn̄cunque eſt, ergo qn̄cunque res ſuit eſt pręſens ęternitati & Deo. **C** Nec ſolum ſunt pręſentia Deo ſed ẽt ſemper, & ſimul ſunt pręſentia, vt ſ. declaratum eſt. Et q̃q̃ vna res ſit ante alteram, tamen non eſt prius pręſens Deo, quia id ſm̄ quod eſt Deo pręſens nõ eſt aliquod inſtans durationis rei, ſed inſtans ęternitatis Dei, ad quod res aliquo modo comparant. & quia iſtud ſemper idem eſt, & totum ſimul non hñs aliquid præcedens, nec ſubſequens: neceſſe eſt vt illorum, quę ſm̄ illud idem inſtans æternitatis ſunt Deo pręſentia nullũ ſit prius pręſens ei quàm alterum. Licet enim iſta vera ſit, ꝙ vna res ſit prius altera; tn̄ non eſt verum, ꝙ vna ſit prius quàm altera, quia eſſe prius, & poſterius accipitur in rebus ſm̄ conditionem ſui eſſe, & quia ſuum eſſe eſt in tẽpore, quod habet prius, & poſterius erunt res inter ſe ſm̄ prius, & poſterius, **D** ſunt aũt pręſentes ad Deum non ſm̄ conditionem ſui eſſe, ſed ſm̄ inſtans ęternitatis Dei, & quia in illa nõ eſt prius, & poſterius impoſſibile eſt, ꝙ vna res prius habeat pręſentialitatẽ ad Deum quàm alia. nec Deus poterit intelligere vnã earum, vt prius pręſentem ſibi quàm aliam. ad veritatem enim propoſitionis requiritur veritas rei, ſed in re non eſt aliquid prius Deo præſens quàm aliud, ergo nihil eſt prius intellectum a Deo quàm aliud, vt pręſens.

Eſſe pſens Deo quid ſit ppriè.

In qō. 20. 21.22.

Et ſcd̃m hoc ſatis patet reſponſio ad quaſcunque calumnias: nam Deus intelligit rẽ ſicuti eſt, ideo non fallitur. Et cum intelligit omnia, vt pręſentia verum eſt, quòd ad eum ſunt, vt pręſentia. Nam licet in ſeipſis ad conditionem temporis relatę nõ ſint pręſentes, **E** tamen ad Deum relatę pręſentes ſunt. Vnde intelligit Deus res, non quidem ſicut ſe habent ſimpliciter in ſeipſis, ſed ſicut ſe habent ad eum.

Breuis ſol. ad 1. argu. ſup. q. 58.

Quartum argumentum principale contra concluſionem poſitam quæſt. 57. ſimiliter quintum argumentum, & ſextum refelluntur. *Quæſt.* LIX.

SED tunc dicet aliquis, quòd non ſtabit, quia qn̄cunque pręducatur aliquid de re, quod eſt abſolutum, ad quodcunq; referatur, ſemper recipit eandem pręducationem, ſi autem pręducatum

ſit reſpectiuum referendo ad vnum aliquid, fortè erit pręducatio vera. Ad alterum autem referendo erit falſa, vt hominem eſſe eſt abſolutum; ideo ſiue comparetur Plato ad Deum, ſiue ad lapidem, ſemper dicetur homo eſſe patrem eſt reſpectiuum, ideo Plato cõparatus ad Sortem forte erit pater, ſed comparatus ad Demoſthenem non erit pater, ſed hominem eſſe eſt eſſe pręſentem, & eſſe eſt aliquid abſolutũ, ergo nihil magis res dicentur eſſe pręſentes, ſi cõparentur inter ſeipſas, quàm ſi comparentur ad Deum, vel quodcunque ens. Falſum erit igitur, ꝙ res comparatę ad Deũ ſunt pręſentes ſemper, comparatę autẽ ad ſeipſas non ſunt pręſentes.

Reſpondendum eſt, quòd in pręducatis abſolutis ad quodcunque comparentur res ſemper ſortiuntur idem prædicatum, ſed eſſe præſens, non eſt aliquid abſolutum. Quod patet, quia quęcunque res eſt pręſens non dicitur pręſens in ſeipſa, ſed alteri eſt pręſens: ſi tamen eſſe pręſens eſſet aliquid abſolutum in ſeipſa eſſet pręſens, ſicut Sortes in ſeipſo eſt homo, & non ad alterum. Etiam quicunque eſt pręſens dicitur eſſe pręſens ſecundum aliquid, quod nõ ſolum eſt in ipſo, ſed etiam in alio, ſ. ſecundum aliquod inſtans in quo comparãtur res pręſentes. Hoc dato patet, quòd res ſunt pręſentes Deo, vel non repugnat eſſe pręſentes Deo quamquam non ſint pręſentes inter ſeipſas, ſicut Sortes non eſt nunc pręſens Platoni, quia nõ eſt nunc Plato: eſt tamen pręſens Demoſtheni. Nam pręſens Platonis non eſt nunc, in quo eſt pręſens Sortis, & Demoſthenis: ſi tamen pręſens Platonis eſſet nunc ſicut Sortes eſt pręſens Demoſtheni, ita eſſet pręſens Platoni.

Ita eſt de Deo, quia pręſens ſuum, quod eſt ęternitas eſt cum pręſenti cuiuslibet rei, ideo omnia ei neceſſario pręſentia ſunt, ſed pręſentia rerum nõ ſunt eadem, & præſens vnius rei non eſt cum præſenti omnium aliarum, ideo non poterunt eſſe inter ſe præſentes, & Deo neceſſario ſunt præſentes. Si autem detur oppoſitum neceſſe eſt, quòd dicamus præſens Dei nõ eſſe cum pręſenti cuiuslibet rei, & tunc Deus nõ ſemper erit, quod falſum eſt, cum eſſe Dei ſit interminabile & totum ſimul.

Cõfert ad ſolutionẽ arg. ſupra quæſt. 58.

Sed adhuc inſtabitur fortius, quòd non poſſint omnes res eſſe pręſentes Deo, quia non ſolum non ſunt omnes res inter ſe pręſentes, quod eſt reſpectiuum, ſed etiam non ſunt in ſeipſis habentes aliquod eſſe: ergo nec poterunt eſſe præſentes reſpectu Dei, ſicut ſi Sortes non eſt homo, ſed lapis, non poterit eſſe homo reſpectu Dei. Ita cum eſſe pręſens pręſupponat ens, & omnes res non ſunt nunc entia in ſeipſis, non poterũt eſſe entia in comparatione ad Deum, & conſequẽter non poterunt ei eſſe pręſentes.

Reſpondendum eſt hic committi fallaciam, cum dicitur, quòd res non habent eſſe in ipſis, ergo non habent in comparatione.

Concedendum eſt enim eſſe, quòd ſit abſolutum, & ſi res non habet eſſe in ſeipſa, non habet aliquo modo eſſe in comparatione ad Deum, vt quia chimera in ſe nullam entitatem habet, in comparatione quoq; ad Deum ipſa non erit ens.

Et tamen cum dicitur, quòd multę res in ſeipſis non habent eſſe aliquod: eſt duplex ſenſus. Vno modo, quod nullum eſſe habent abſolutè ſumendo, nec comparando ad hoc tempus, nec illud vel aliqua ſignata inſtantia, & quę iſto modo non habent eſſe nũquam eſſe habere poſſunt, & hęc ſolum ſunt entia prohibita, vel impoſſibilia, de quibus prouiſum eſt, ꝙ nunquam eſſe habent.

Alio modo accipitur de multis rebus, ꝙ non hñt eſſe in ſeipſis, ſ. ꝙ non habent eſſe in pręſenti, licet aliquando

quando habuerunt, vel aliquando habituræ ſunt. Primus modus eſt abſolutus, quia negarur eſſe abſolutè non comparãdo id ad aliquod tempus, & iſto modo non eſt verum de Sorte mortuo, ꝙ non eſt in ſeipſo, quia ſolum tollitur ei, quòd non ſit nunc; tamen aliquod eſſe habet cum aliquo tempore ſuerit, & ſic huiuſmodi res erunt prȩſentes Deo, & in ſe ſunt entia, licet non ſint, nunc entia.

Si autem accipiatur ſecundo modo non eſſe, ideſt, non eſſe nunc eſt reſpectiuè ſumptum, quia licet res talis in reſpectu ad iſtud nunc non habeat eſſe, habuit tamen reſpectu alicuius nunc. & tunc licet reſpectu huius nunc non ſit res: ens non tolletur quin ſit ens, & quin ſit præſens Deo, cum alteri inſtãti præſens fuerit. Et ſi illud inſtans, cui ſortes mortuus erat præſens maneret, Sortes eſſet prȩſens illi, ſed perijt, ideo non eſt ei Sortes præſens. Et quia inſtans vnicum Dei, quo eſt cuicunque rei præſens eſt, cum ſemper ſit, & illud non deficiat, & Sortes mortuus illi inſtanti fuerit prȩſens, manet autem illud idem, immo totum ſimul, qđ tunc erat: ergo in toto illo inſtanti verũ eſt, quòd Sortes eſt præſens Deo, & ſine aliqua connotatione eſt, iſta vera de Sorte mortuo, ꝙ Sortes eſt præſens Deo. Nec accipimus de anima, quæ ſemper manet, ſed de toto compoſito, quod aliquando vixit. Ideo ad formam argumenti reſpondetur, cum dicebatur nullæ res poſſunt eſſe prȩſentes, niſi ſint entia, ſed res multȩ non ſunt nunc entia, ergo non ſunt nunc præſentes: dicendum quòd non bene concluditur, quia non ſumitur totum in concluſione, quod ſumebatur in minori, quia dicebatur res non ſunt nunc entia, & tunc debebat concludi, ergo non ſunt nunc prȩſentes, vel nunc prȩſentes Deo, & vtrunque verum eſt, quia nõ eſt concedendum, quòd omnia ſunt nunc Deo præſentia, ſed eſt concedendum, quòd omnia ſunt Deo prȩſentia.

Et ſi dicas ſi non ſunt nunc præſentia, in quo ſunt prȩſentia? quia prȩſentialitas dicitur ad nunc.

Reſpondendum eſt, quòd res ſunt prȩſentes Deo ſecundum aliquod nunc, ſed illud non eſt nunc nr̃m, ſed nunc ȩternitatis, & ob hoc quamquam non ſint in nunc, prȩſentes ſunt. Si autẽ volumus concludere ſimpliciter ſine nunc, non ponatur nunc in minori, & tenebit argumentum, vt ſi dicatur: Nulla res poteſt eſſe præſens, niſi ſit ens: ſed multæ res ſunt, quȩ non ſunt entia: ergo multæ res non ſunt præſentes Deo. Tunc illatio eſt bona, ſed minor eſt falſa, quia nulla res eſt, q̃ non ſit, quia negatur ibi entitas ſimpliciter rebus, iõ tunc in nullo tempore erunt: tamẽ verum eſt, ꝙ multæ res ſunt, quȩ non ſunt nunc, & ſic patet, ꝙ Deus intelligit res, vt ſunt, ſ. ſicut ſe habent ad ipſum, non aũt vt ſunt ipſȩ, ideſt, ſicut ſunt ex conditione temporis, quia ad eum non ſe habent ſic. Sed adhuc aliquis arguet, ꝙ Deus non intelligat omnia vt prȩſentia, quia tunc non diſtingueret de illis, quæ eſſent prȩſentia, & quȩ eſſent prȩterita aut futura: nam cum rerum quȩdam ſunt prȩſentes, aliȩ autem prȩteritȩ, & quȩdam futurȩ ſint, qui omnia vt prȩſentia intellexerit errabit, quia non diſtinguet in eis prius, & poſterius ſicuti in ipſis eſt: Deus tamen non fallitur in cõditione rerum cognitarum, ergo non cognoſcit omnia, vt prȩſentia.

Reſpondendum eſt, ꝙ cognoſcere omnia, vt præſentia ſtat dupliciter, quia aut iſte modus eſt ex parte potentiȩ cognoſcentis, ſcilicet ei ſe habeant res prȩſentialiter, ſicut ad intellectum ſe habent res vniuerſaliter, aut conſideratur ex parte rerum cognitarum, ſcilicet, quia intellectus ille iudicet prȩſentialitatem eſſe ex parte rerum cognitarum: ita quòd illæ ſint prȩſentes, & illud falſum eſt. ita de intellectione diuina dicẽdum, quod cum dicitur Deum cognoſcere omnia ſi-

F bi prȩſentia, attenditur iſta prȩſentialitas tãquam quȩdam conditio modi intelligendi Dei, cui nihil poteſt eſſe futurum, aut prȩteritum, quia totus ſimul & ſemper eſt. Et non accipitur ex parte conditionis rerum, ſcilicet, quòd Deus intelligat omnes res eſſe prȩſentes, quia eas, quȩ prȩſentes ſunt, intelligit eſſe prȩſentes, quæ vero futuræ ſunt iudicantur ab eo futurȩ, & ſic de prȩteritis.

Alio modo dici poteſt, quòd Deus intelligit omnia vt prȩſentia, & intelligit ea, vt ſunt: nam res conſiderantur dupliciter, aut comparatȩ ad Deum, aut relatȩ ad conditionem temporis, in quo ſunt: ſi primo modo omnes res ſunt verè prȩſentes Deo ſine aliqua fictione intellectus noſtri, quia veraciter inſtans illud
G vnicum ȩternitatis in quo Deus eſt ſemper durat, & illud eſt, in quo ipſe ſemper prȩſens eſt: ergo verè res ſunt ei prȩſentes, & ſemper prȩſentes, & ſic intelligit omnia eſſe ſibi prȩſentia, immo ſi intelligeret aliquid non eſſe ſibi prȩſens falsè intelligeret, velut ſi ego intelligerem creationem mũdi eſſe futuram, quia ſicut mihi verè prȩterita eſt creatio ſȩculi, ita omnia ſibi verè prȩſentia ſunt, & quia intellectio mea complexionis eſt falſa, quia aliter quàm res ad me ſe habeat iudico: ita Deus ſi iudicaret aliquam rem eſſe ſibi futurã, cum nulla ei futura ſit, erraret. Si autem res conſiderarentur in ſeipſis, nõ ſunt omnes prȩſentes, ſed quȩdã, & aliæ futuræ, & quædam præteritȩ, & tunc intelligit Deus eas futuras præteritas, & præſentes. Cum tamen dicitur, quòd Deus intelligit omnia, vt præſentia ſibi,
H tangitur modus, qui eſt ex parte cognitionis Dei, & non conditio rerum cognitarum, & ille eſt prȩſentialitas. & ſic verum eſt quòd res, quæ ſunt præſentes præteritæ, & futuræ intelligũtur a Deo vt præſentes, ſicut res, quæ ſunt particulares intelliguntur a nobis vniuerſaliter: non tñ conceditur, ꝙ res prȩteritas, & futuras Deus cognoſcit eſſe prȩſentes: multũ enim differunt iſtæ duæ propoſitiones, ſcilicet Deus cognoſcit omnia vt præſentia, vel Deus cognoſcit omnia eſſe præſentia, quia prima tangit conditionem intelligentis, ſecunda conditionẽ rei intellectȩ. Et hoc modo Deus cognoſcens omnia præſentialiter non perturbat conditionem rerum, ſed eam, quȩ ſecundum tempus eſt prȩſens iudicat eſſe præſentem, eam autem, quæ ſecũ-
I dum tempus prȩterita, vel futura eſt, talẽ eſſe iudicat.

Septimum argumentum principale contra concluſionem poſitam. q. 57. Atque item octauum, & nonum argumentum reprobantur. Quæſt. LX.

SED adhuc aliquis arguet nõ eſſe omnia prȩſentia Deo, ſed aliqua prȩterita, & futura. Quod patet, dies iudicij eſt, & ille eſt futurus, ergo eſt Deo futurus. Identidem creatio mundi eſt, & illa eſt prȩterita, ergo eſt Deo prȩterita. Rñdendum eſt non valere conſequẽtiam formaliter, ſicut nec valet iſta: Aduentus Antichriſti eſt, & ille eſt futurus, ergo aduentus Antichriſti eſt futurus Antichriſto. Sed fal-
K ſum eſt, quia ipſi erit prȩſens aduentus ſuus, cum ipſe erit, qui veniet. Identidem iſta cõſequentia non tenet: Formatio Adȩ eſt ens, & formatio Adȩ eſt prȩterita, ergo eſt prȩterita ipſi Adȩ. Nam formatio Adȩ non eſt prȩterita ipſi Adæ formato, quia ipſe erat dum formabatur, quia quod gignitur, cum gignitur genitum eſt.

Eodem mõ nõ ſeq̃nitur, ꝙ formatio Adȩ ſit prȩterita Deo, vel aduentus Antichriſti ſit futurus. Fundm̃ autem huius eſt, quia non eſt futurus Antichriſto aduentus ſuus, quia idem erit inſtans, vel tp̃s in quo erit aduentus Antichriſti, & Antichr̃s, ita idẽ inſtans fuit formationis Adȩ, & ipſius Adȩ formati: ita cũ tunc ſit

inſtans illud vnicum, in quo Deus eſt, quamquã nunc A futurum ſit Antichriſtum eſſe venturũ, tamen Deo, qui tunc totum eſſe ſuum habebit, & præſens, non eſt aduentus Antichriſti futurus, ſed præſens. Si autem detur oppoſitum, ſcilicet, quòd aduentus Antichriſti ſit Deo futurus, neceſſe eſt, quòd aut nõ ſit tũc Deus, cum Antichriſtus fuerit, aut non habeat eandem partem eſſendi, vel idem inſtans, quod nunc habet. Sed vtrunque falſum eſt: primum quidem, quia eſſe Dei eſt indeficiens: ſecundum autem, quia eſſe Dei eſt totum ſimul, & neceſſe eſt eſſe idem inſtans Dei, quod nunc habet, & quod ſemper habebit.

De formatione Adę identidem dicẽdum eſt, quòd non ſit Deo præterita, quia cum illa erat, Deus erat: & illud inſtans menſurans eſſe tunc habebat, quod nũc B & ſemper habet: alioquin dato quòd illa præterita ſit Deo, dicetur, quòd Deus aut tunc non erat, aut nõ habebat eandem particulam eſſendi, & idem inſtans eſſendi quod nunc habet, ſed vtrunque eſt, vt patet ex prędictis, quia Deus ſemper eſt, & ſemper idem eſſe, & totum ſimul habet.

Sed adhuc alio modo arguetur, quòd non omnia ſint præſentia Deo, quia creatio mundi in comparatione ad Deum eſt, & creatio mundi eſt pręterita, ergo creatio mundi Deo eſt pręterita. Identidem de futuro, aduentus Antichriſti in comparatione ad Deum eſt, ſed aduentus Antichriſti eſt futurus, ergo aduẽtus Antichriſti Deo eſt futurus, vel in comparatione Dei eſt futurus.

C Reſpondendum eſt non tenere conſequentiam, quia peccatur per fallaciam accidentis, cum per id q̃d conuenit infertur, quod non cõuenit, vt cum dicitur: Tu cognoſcis Coriſcum, & Coriſcus eſt veniens; ergo tu cognoſcis venientem. Conſequens eſt falſum, & fallacia accidentis: ita enim eſt in his exemplis ſicut in argumento de Coriſco, quia huic quod eſt me cognoſcere Coriſcum accidit eum eſſe veniẽtem, ideo ſi per hoc inferatur aliquid peccatur per fallaciã accidentis: ita hic creatio mundi in comparatione ad Deũ eſt: huic enim accidit eam eſſe pręteritam, vel futurã, quia iſtæ res ſunt pręteritę, vel futuræ ſecundum conditionem temporis, & Deus non cognoſcit eas ſecundum conditionem temporis, ſed ſecundum ſimultatem ęternitatis, ideo cognitioni ſuæ, quam de rebus D habet, accidit quòd res illę cognitę ſint pręteritę, vel futurę, quia non cognoſcuntur in rationibus his, nec facit hoc magis, aut minus ad eſſe cognitas a Deo. De Antichriſto enim venturo per accidens eſt aduẽtum hunc futurum eſſe ad cognitionem Dei, quia non cognoſcit eum ſub ratione futuri.

Ex prędictis patet, quòd ſicut Deo nihil poteſt eſſe pręteritum aut futurum, ſed omnia qualitercũque ſe habeant ſunt pręſentia, ita nõ poterit intelligi aliquid ab eo, niſi per modum pręſentis.

Sed adhuc arguetur, quòd nõ intelligat omnia per modum pręſentis, quia multa ſunt futura & pręterita, ſed iſta nõ habent modum pręſentis: ergo falsè intelligit, ſi intelligat ea per modum pręſentis.

E Reſpondendum eſt, non valere conſequentiam, quia non accipitur id in concluſione, quod in minori ſumebatur, ſed deberet ſic cõcludere, ſed multa ſunt pręterita, & futura, & illa non habent modum pręſentialitatis, ergo Deus falsè intelligit, ſi intelligat ea habere modum pręſentialitatis. Vel ſi vult accipere in minori, ſicut accipiebat in cõcluſione, debet ſic argui: Multa ſunt pręterita & futura, & illa non habet modum pręſentialitatis ad Deum: ergo Deus falsè intelligit, qui illa per modum præſentialitatis intelligit. Sed nunc licet teneat conſequentia, antecedens tamen falſum eſt, ſcilicet, quod pręterita, & futura, non A habeant ad Deum modum pręſentialitatis, nam nihil eſt quantumcunque futurum, vel pręteritum, quod ei pręſens non ſit cum ſemper ſit, & totum eſſe ſuum ſimul habeat, & includit cõtradictionem aliquid ei pręteritum eſſe, vel futurũ, vt ex prędictis patet. Iõ quomodocunque arguatur de pręterito, & futuro cognitis a Deo ad tollendum ſimulitatem, & pręſentialitatẽ intelligendi Dei: cauẽdum eſt, quòd dicamus Deum intelligere pręterita, & futura, vt pręſentia: ſed non ꝙ dicamus intelligere pręterita, & futura eſſe pręſentia, quia primum eſt verum, ſecundum autẽ includit contradictionem, quod patet quia quę nõdum ſunt cum ad Deum pręſentialitatem habeant, dicentur futura eſſe, vt pręſentia, & quę iam fuerũt ad eſſe Dei pręſentialitatem B habent, vt patet ex dictis. ergo intelliguntur, vt pręſentia. Secundum eſt impoſſibile, ſ. pręterita intelliguntur a Deo eſſe pręſentia, vel futura intelliguntur eſſe pręſentia.

Decimum argumentum principale contra concluſionem poſitam quæſt. 57. Et an Deus poſſit intelligere præteritionem, & futuritionem, vt præſentia, & an ſint vere præſentia.

Quæſt. LXI.

SEd adhuc arguetur, quòd Deus non poſſit intelligere omnia vt pręſentia, quia Deus intelligit pręteritionem, & futuritionem, & iſta non poſſunt intelligi per modum pręſentis: non eſt autem dicendum, ꝙ Deus non intelligat futuritionẽ, C & pręteritionem, quia iſta ſunt entia, Deus autem omnia entia intelligit, nedum hęc, ſed etiam nõ entia poſſibilia eſſe, & non entia impoſſibilia eſſe.

Reſpondendum eſt, ꝙ Deus intelligat omnia entia per modum pręſentis, etiam futuritionem, & pręteritionem, non poteſt autem aliquid verè intelligi a Deo per modũ pręſentis, niſi ſit verè pręſens ſic, ideo neceſſe eſt concedi, quòd futuritio, & pręteritio Deo pręſentia ſint, & tunc intelliget eam per modum pręſentis. In quo conſiderandum eſt, ꝙ cum dicimus Deus intelligit Antichriſti aduentum futurum, vel ipſum Antichriſtũ, qui futurus eſt, aut accipimus a Deo cognitum eſſe ipſum Antichriſtum, qui dicit quoddã ens abſolutum, quod non dicit ſpecialiter aliquã connotationem tpis, aut dicimus cognitũ eſſe a Deo An- D tichriſtum, vt futurus eſt, vel dicimus cognitum eſſe ipſum ratione futuritionis. Quodlibet iſtorum eſt ens, ideo neceſſario a Deo intelligitur per modum pręſentis, & neceſſe eſt quodlibet eſſe pręſens, & ſic concedẽdum eſt quodlibet horum eſſe pręſens Deo. De primo, quod eſt Deum cognoſcere Antichriſtũ, vel aduentum Antichriſti abſolutè non comparando ad aliquam connotationẽ manifeſtũ eſt, ꝙ poſſit cognoſci per modum pñtis, quia Deo eſt pręſens quõcunq; ſit, & non dicit aliquam rationem ꝯtrariam pręſentialitati, & ſicut verè pręſens eſt, ita verè intelligi põt a Deo, vt pręſens ei. Secundum erat, ꝙ intelligeret Antichriſtum eſſe futurum, vel ſub ratione futuri, & hoc eodẽ E modo debet eſſe pręſens Deo ad hoc, ꝙ intelligat ſub ratione pręſentis, & verum eſt, ꝙ eſt pręſens. Sed ſciẽdum, ꝙ Antichriſtum eſſe futurum, vel ſub ratione futuri, dicit duo; vnum negatiuum, & vnũ affirmatiuũ, ſ. ꝙ Antichriſtus nunc non habeat eſſe, & aliqñ habeat eſſe poſt hoc. Primum, quia negatiuum eſt nõ eſt ens, & conſequenter nõ habet aliquam pręſentialitatem ad Deum, habet tñ pręſentialitatẽ per ſuum oppoſitũ: ſicut enim rectus eſt iudex ſui, & obliqui iuxta Ariſtotel. quinto Phyſicorum. ita & habitus eſt iudex ſui, & priuationis, & affirmatio eſt iudex ſui, & negationis. Et ſicut licet vtrunq; extremum contradictionis non exiſtat, & tamen vtrunque cognoſcitur, ſcilicet vnum

per alterum, ita cum affirmatiuum, vel poſitiuum Deo præſens ſit: negatiuum quamquam ſecundum ſe non intelligatur, intelligitur per poſitionem aliquã quæ eſt index illius, & illa eſt præſens. Sufficit autem hoc, quòd id quod intelligitur per modum præſentis ſit Deo præſens, nam cum nunc eſſe ſit aliquid, & ſit Deo præſens: Antichriſtum non eſſe nunc intelligitur per hoc, quod eſt nunc eſſe, & eſt ens atque Deo præſens.

Secundum eſt poſitiuum, ſcilicet, quòd Antichriſtus habeat eſſe aliquando poſtea, & iſtud eſt Deo præſens: nam illud quando, in quo habebit eſſe Antichriſtus præſens Deo eſt, ſicut iſtud præſens, vel inſtans, quod eſt nunc, & eſſe, quod tunc habebit Antichriſtus, Deo præſens eſt cum illud tunc verè præſens erit, & Deus eſt verè præſens illi præſenti ſecundum illud inſtans durationis, per quod nunc eſt præſens.

Tertium erat, quòd ratio futuritionis ſit Deo præſens. De hac poſſet dicere aliquis, ſicut de eſſe futurorum, quòd importat duo, ſcilicet, non eſſe nunc, & poſtea eſſe: vtrunque eſt Deo præſens. Primum non per ſe, ſed per ſuum oppoſitum affirmatum, & hoc ſufficit ad hoc, quòd intelligatur per modum præſentis. Secundum per ſeipſum eſt præſens, quia eſt poſitiuum: & quamquam non ſit præſens ſecundum conditionem temporis, eſt tamen præſens Deo ſecũdum conditionem æternitatis.

Aliter & manifeſtius dici poteſt, quòd præteritio, & futuritio ſunt rationes pertinentes ad relationem: nã non eſt aliquid futurum, niſi ſecundum quod refertur ad præſens, & idem de præterito, & non haberet eſſe aliquod præteritum, & futurum, niſi ſecundum quòd referuntur ad præſens, vt declaratum eſt ſupra. & iſta (In q6. 38.) eſt propria conditio relatiuorum iuxta Ariſtot. in prædicamentis, ſcilicet. Ad aliquid verò talia ſunt, quæcũque ipſum, quod ſunt, aliorum ſunt, vel quomodolibet aliter ad aliud. Et iſtæ præteritiones, & futuritiones ſunt præſentes, immo impoſſibile eſt futuritionẽ eſſe futuram, & præteritionem eſſe præteritam: ſed futuritio, & præteritio ſunt præſentes, & præſentialitas eſt præſens, & rem futuram eſſe eſt præſens atque præteritam eſſe. Ipſa enim res, quæ futura eſt, non eſt præſens, & quæ præterita eſt, non eſt præſens, ſed futuritio præſens eſt, atq; præteritio, & eſſe futurum eſt præſens, & eſſe præteritum eſt præſens. Quod patet, quia Antichriſtus, qui eſt futurus, non eſt præſens, & creatio mũdi, quæ eſt præterita non eſt præſens: tamen Antichriſtum eſſe futurum, non eſt futurum, ſed eſt præſens. Nam licet non ſit verum dicere, quòd Antichriſtus nunc eſt: tamen verum eſt, quòd Antichriſtus nunc futurus eſt, ergo futurum eſſe eſt nunc. Et patet magis, quia ſi futurum eſſe eſſet futurum, ergo quando Antichriſtus qui eſt futurus, eſſet, tunc eſſet futurus, ſed quando ipſe erit, non erit futurus, ſed præſens, ergo neceſſe eſt, quòd ipſe ſit futurus, cum non eſt, antequam fuerit: ſed nunc nõ eſt, antequam fuerit, ergo nunc eſt futurus. Eodem modo eſſe præteritum, & in præſenti, quia creatio mundi, quæ eſt præterita nunc non eſt, & tamen nunc præterita eſt, ergo præteritum eſſe eſt in præſenti. Item res non vocatur præterita, quando non eſt, quia tunc præſens eſt, ſed quando non eſt, poſtquam fuerit: ſed creatio mundi nunc non eſt, & fuit, ergo nunc præterita eſt.

De futuritione ipſa, & præteritione eodem modo dicendum eſt, ſcilicet, quòd præſentes ſint: nunc enim eſt futuritio aduentus Antichriſti, & nunc eſt præteritio creationis mundi, quia quandocunque aliquid eſt præteritum, eſt ibi præteritio, ſicut cum album ſubſiſtit, neceſſario ibi eſt albedo, ſed præteritum eſſe, & futurum eſſe eſt in præſenti: ergo futuritio, & præteritio

F ſunt in præſenti, & impoſſibile eſt futuritionem eſſe in futuro, quia quandocunque eſt futuritio, eſt eſſe futurum, ſicut cum eſt albedo, neceſſariò aliquid eſt album: ſed Antichriſtum eſſe futurum non eſt in futuro, ſed in præſenti, quia ſi eſſet futurum, Antichriſtum eſſe futurum, non eſſet nunc verum dicere Antichriſtus eſt futurus, ſed verum eſt, ideo non eſt futurum, ſed præſens eſt: ergo ipſa futuritio præſens eſt. Idem modus arguendi per omnia eſt de præteritione, quòd ſit præſens. Nec exiſtimet aliquis iſta eſſe abſurda, tanquam prædicentur oppoſita de oppoſitis, ſ. præſens de (Solutio in circũdubationis. in q6. 38.) præterito & futuro: nam futuritio, & eſſe in præſenti non ſunt oppoſita, licet futuritio, & præſentialitas opponantur: ideo futuritio nunquam erit præſentialitas,

G & tamen erit in præſenti. Ita dictum fuit ſupra latè de potentialitate, & actu, ꝙ potẽtialitas eſt in actu, vel eſt actualiter, & tamen potentialitas non eſt actus, vt hominem poſſe currere, eſt nunc, & iſta eſt potentialitas, ſed hominem poſſe currere non eſt actus, & iſta potẽtialitas neceſſario eſt in actu, nam ſi non eſſet in actu non poſſet nunc Sortes currere, vel eſſe niger, poſſe autem hæc eſt per potẽtialitatem: ergo iſta eſt in actu, & impoſſibile eſt potentialitatem eſſe in potentia, quia tunc non eſſet aliquid, per quod res ſit in potentia ad potentialitatem. Sicut ergo potẽtialitas, & eſſe in actu non ſunt oppoſita, ſed potentialitas eſt actus: ita præteritio, & futuritio non ſunt contraria ad eſſe in actu, ſed præteritio, & futuritio ſunt contraria ad præſentialitatem, & ſicut potentialitas ad aliquid non eſt in poten-

H tia, ſed in actu; ita futuritio non eſt futura, ſed præſens: & ſicut impoſſibile eſt potentialitatem eſſe in potentia, quia non eſſet aliquid, per quod res eſſet in potentia, ita futuritio non poteſt eſſe futura, quia tunc nihil eſſet, per quod res eſſet futura. Ita quoque de entibus potentialibus dicitur, ꝙ illa non ſunt in actu accipiendo potentiale pro forma, quæ recipi poteſt, & nõ pro ſubiecto receptiuo, & tamen eſſe in potentia eſt actualiter, vel in actu, vt Sortes eſt in potentia ad eſſe album, & hoc eſt actualiter, tamen Sortes non eſt actualiter albus. Potentiale ergo non eſt in actu, ſed eſſe potentiale, vel eſſe in potentia eſt in actu. Ita id qđ futurum eſt, non eſt præſens, ſed eſſe futurum eſt præſens, & non poteſt dici eſſe futurum, ꝙ ſit futurum, tñ

I non dicetur, ꝙ eſſe futurum ſit eſſe præſens; ideo non opponuntur eſſe futurum, & eſſe in præſenti, ſed eſſe futurum, & eſſe præſens, & opponuntur futurum, & præſens. Et ſic patet inductum de omnibus his tribus, (Tria membra ſupradicta ſunt Deo præſentia.) ꝙ Deo præſentia ſint, ſed id, quod Deo præſens eſt poteſt ab eo intelligi, vt pſens. ergo omnia intelligi poſſunt a Deo, vt præſentia. De præterito autem ſimilia exempla poni deberent, & idem modus probandi eſt per omnia, ideo dicendum, ꝙ Deus intelligit futurũ per modum præſentis, & eſſe futurum per modum præſentis, & ipſam futuritionem, & præteritionẽ per modum præſentis.

K *Vndecimum argumentum prius, duodecimum deinde ac 13. proponuntur, quæ videntur facere contra concluſionem poſitam quæſt. 57. & ſingula refelluntur.* *Quæſt. LXII.*

SEd adhuc arguet aliquis, ꝙ non intelligat Deus omnia per modum præſentis, quia Deus intelligit Sortem non in ratione præſentis, ergo nõ intelligit Sortem, vt præſentem. Probatur antecedens, quia Deus intelligit omnia, & Sortem eſſe, & nõ per modum præſentis eſt aliquid, quia eſſe per modum præteriti, vel futuri eſt aliquid, & iſte non eſt modus præſentis, ergo nõ intelligit Sortem per modum præſentis.

Reſpondendum, ꝙ in iſtis propoſitionibus eſt fallacia

lacia compoſitionis, & diuiſionis: quia cum dicitur Deus intelligit Sortem nō per modum præſentis: iſta determinatio, ſcilicet, non per modum prȩſentis poteſt determinare illud verbum intelligit, vel quoddam participium ſubintellectum, ſ. entem, vel exiſtentē. Si primo modo eſt propoſitio falſa, ſcilicet, quòd Deus Sortem intelligat, & non per modum præſentis: & hoc eſt falſum, quia cum Sortes ſit prȩſens Deo, ſi intelligatur ab ipſo aliter quam per modum præſentis eſt error. Secundo modo eſt ſenſus, Deus intelligit Sortem non per modum præſentis, ſed per modum prȩteriti, vel futuri: quia futurus, vel præteritus eſt: & tunc eſt ſenſus, quòd Deus intelligat Sortem, qui eſt præteritus, vel futurus, & eum eſſe prȩteritum, vel futurum: & hoc verum eſt.

Et neceſſe eſt concedi hoc modo, quòd Deus intelligat Sortem, vel Antichriſtum non per modum prȩſentis, quia iſtud eſt aliquod ens, quæ omnia dicimus intellecta a Deo. Et quandocunque tales propoſitiones ponantur, concedendȩ ſunt, ſi ille modus teneat ſe ex parte rei intellectȩ, ſed non ex parte intellectionis Dei.

Si autem referatur ad diuinam cognitionem, probationes non procedunt, quia tunc deberet ſic fieri probatio, Deus intelligit omnia, & Sortem intelligi a Deo, & nō per modum præſentialitatis, eſt aliquid: ergo hoc Deus intelligit. Sed tunc minor eſt falſa, ſcilicet, quòd Sortem intelligi à Deo, & nō per modum præſentis, eſt ens: non eſt enim ens, cum nihil intelligat, niſi per modum præſentis. Et in caſu poſito, cum refertur modus ille ad rem intellectam, verum eſt, ꝙ Deus intelligit Sortem non per modum præſentis, id eſt, qui non habet modum prȩſentialitatis, & hoc Deus intelligit per modum præſentis: nam Sortem non eſſe præſentem non ſolum Deo præſens eſt, cui omnia quandocunque ſunt præſentia ſunt, ſed etiam nobis præſens eſt. quia Sortem, vel Antichriſtum nō eſſe prȩſentem eſt nunc, & nobis præſens, ſicut dicebatur, quòd Antichriſtum eſſe futurum eſt præſens, & creationem mundi eſſe prȩteritam eſt præſens. Quodcunq; autem Deo præſens eſt, per modum præſentis intelligitur ab eo, ſicut nos cum verè intelligimus omnia, quæ nobis præſentia ſunt, ꝑ modum præſentis intelligimus.

Sed adhuc arguet aliquis, quòd nō intelligat Deus omnia, vt præſentia, quia tunc intelligeret in ratione prȩſentis omnia, quia iſta idem ſunt: quo dato ſequitur, quòd ſolam rationem præſentis Deus intelligit. Patet conſequentia, quia ſi aliquis intelligit omnia, quæ ſunt in ratione entis, vel ſubſtantiæ non conſiderando aliquam aliam rationem non intelliget aliquid in ratione humanitatis, aut aſinitatis, & ſic de cȩteris; & tunc ſequitur, quòd iſte non omnia intelligit, quia ratio humanitatis, lapideitatis, aſinitatis aliquid eſt, & tamen non intelliguntur: ergo ſi Deus intelligat omnia in ratione prȩſentis, ſolam rationem præſentis intelliget, & non intelliget omnia, ſed hoc eſt falſum: ergo non intelligit Deus omnia, vt prȩſentia, vel in ratione prȩſentis.

Reſpondendum eſt, quòd iſta propoſitio Deus intelligit omnia ſub ratione prȩſentis habet duos ſenſus: vno modo, quòd modus prȩſentis teneat ſe ex parte Dei intelligentis: alio modo, quòd teneat ſe ex parte rerum intellectarum.

Primo modo eſt ſenſus, quòd Deus intelligit omnia, vt prȩſentia, vel in ratione prȩſentis, id eſt, quòd Deus intelligit omnia, & illa ſunt ſibi prȩſentia, & hoc modo vera eſt propoſitio.

Secundo modo eſt ſenſus, quòd Deus intelligat omnia per modum prȩſentis, vel in ratione prȩſentis,

A id eſt, quòd ſub hac ratione intelligat omnia, ſcilicet, de omnibus eis formando conceptum prȩſentialitatis, quem de ipſis prȩdicet, ſicut nos interdum intelligimus hominem, & aſinum in ratione cibi ſolum, non conſiderādo aliam rationem, vel naturam in eis. Et etiam hoc modo verum eſt, ſcilicet, quòd Deus conſideret omnia per modum prȩſentis, quia Deus intelligit habitudinem, quam omnes res habent ad ipſum, ſed omnia ad eum ſunt, vt prȩſentia, ergo intelligit omnia, vt prȩſentia ſibi.

Et ſi dicamus, quòd Deus non intelligit omnia, vt prȩſentia, ita vt iſte modus teneat ſe ex parte rei intellectȩ, dicetur neceſſariò, quòd Deus nō intelligat omnia ſibi eſſe prȩſentia, ergo non intelligit omnia, vt

B prȩſentia.

Et cum arguebatur, quòd ex hoc ſequeretur Deum non intelligere omnia, quia ſi intelligeret omnia ſub ratione prȩſentialitatis: ergo non intelligebat ſub ratione humanitatis hominem, & ſub ratione albedinis ipſum album, & tunc non intelligeret omnia: neganda eſt conſequentia, quia quamquam Deus intelligat omnia in ratione prȩſentis, etiam intelligit ſub multis alijs rationibus, quia intelligit omnia ſub ratione entis, & omnes ſubſtantias ſub ratione ſubſtantiȩ, & ſic de cȩteris rationibus intelligendi. Sub quot enim rationibus tenentibus ſe ex parte rerum intelligibiles ſunt res, ſub tot intelliguntur a Deo, & hoc per vnicū actum intelligendi conſubſtantialem, vel qui eſt eadem ſubſtantia, quȩ Deus, & ſic Deus intelligit om-

C nia. Si tamen concederemus Deum intelligere omnia ſub ratione prȩſentis, & non ſub aliqua alia ratione, verum eſt, quòd Deus non intelligeret, quia multȩ rationes manebant non intellectȩ, ideo non eſt concedendum.

Sed adhuc arguetur Deus intelligit omnia, ſed intelligere per modum prȩteriti & futuri eſt aliquid: ergo Deus intelligit per modum prȩteriti & futuri: & conſequenter non intelligit omnia per modum prȩſentis.

Reſpondendum eſt, non tenere conſequentiam; quia non accipitur in cōcluſione, quod in minori, nec poteſt reduci ad formam, quia reperientur quatuor ȩternitates: ſed concludendum eſt ſic: Deus intelligit

D omnia, ſed modus prȩteriti & futuri eſt aliquid: ergo Deus intelligit modum præteriti, & futuri: vel intelligit quid eſt modus præteriti & futuri: & hoc concedendum eſt, quia ſicut Deus intelligit modum prȩſentis, & quid ſit prȩſens, ita intelligit modum prȩteritionis, & futuritionis, & quid iſta ſint. Si autem vellemus ſic ponere in præmiſſis, ſicut concludebatur erat ſic arguendum: Deus cognoſcit per omnem modum cognoſcendi res, ſed cognoſcere per modum prȩteriti, & futuri eſt modus cognoſcendi: ergo cognoſcit per modos præteriti & futuri, & conſequenter non intelligit omnia per modum prȩſentis, tunc conſequentia tenet, ſed maior eſt falſa, quia Deus non intelligit res per omnem modum intelligendi.

E *An Deus cognoſcat omnia ſecundum omnem modum cognoſcendi, & an contineat eminenter perfectiones omnium ſpecierum, & creaturarum, & aliarum rerum, & modos cognoſcendi. Et quid ſit continere aliquid eminenter. Vbi docetur, quòd vna ſpecies non excedit, nec poteſt excedere aliam, niſi in vnico gradu perfectionis. Et quòd quælibet ſpecies ſuperior eminenter omnem inferiorem ſpeciem continet. Et quòd Angelus habet perfectiones hominis, & amplius.*

Quæſt. LXIII.

SED pro maiori declaratione ꝓdictorum ſciēdum, ꝙ iſta propoſitio eſt neceſſaria, ſ. Deus cognoſcit

omnia, & omnem modnm, ſed non iſta: Cognoſcit omnia per omnem modum. Cognoſcit enim Deus viſibilia, audibilia, tangibilia, odorabilia, ſed non per modum viſionis, auditionis, odorationis, & tactus; quia nec videt, nec audit, &c.

Item Deus cognoſcit omnia ſenſibilia, imaginabilia, & ratione cognoſcibilia: ſed non cognoſcit ſentiĕdo imaginando, ratione abſtrahendo, atque vniuerſalitates eſficiendo, ſed ſola intelligētia, quæ eſt gradus vltimus, & ei ſoli pertinet formaliter, vt ita dicā: cuncta intelligit iuxta Boetium, de conſolat. libro 5. Proſa 4. Et vtrunque neceſſarium eſt. Nam ſi diceremus latere Deum aliquem modum, vel rem, quam non cognoſceret. cum cognitio ſit perfectio, deeſſet Deo aliqua perfectio, ideo tam res quam modos rerum, ſiue eſſendo, ſiue apprehendendo Deus cognoſcit. Secundum etiam neceſſarium eſt, ſ. quòd Deus non habeat omnes modos iotelligendi, & apprehendendi, ideſt, quòd non intelligat per omnes modos, quia quidam iſtorum modorum imperfecti ſunt, ſicut ſenſationes, quæ non poſſunt fieri, niſi in pręſentia obiecti, & patiente organo ab obiecto: Deo autem repugnat quæcunque imperfectio, ideo non potuit habere, nec decuit omnem modum cognoſcendi. Habet tamē vnū modum cognoſcendi excellentiſſimum, qui cōtinet eminenter quidquid perfectionis eſt in alijs modis cō gnoſcendi. Sic eſt de intellectu noſtro, qui non videt, nec audit, nec guſtat, & tamen omnia guſtabilia, audibilia, & viſibilia cognoſcit, & quodam perfectiori modo quàm cognoſcantur ab iſtis ſenſibus, & plura adhuc cognoſcit, quàm potentiæ ſenſitiuæ cognoſcant. Ita modus intelligendi Dei continet omnia intelligibilia aliorum modorum apprehendēdi, & perfectius, & aliqua vltra intelligit, ideo perfectionem omnem aliorum eminenter continet, nec oportet poni alios modos cognoſcendi in eo, & dato, quòd poſſent poni, non deberent poni.

Si autem aliquis cōtendet debere poni omnes modos intelligendi io Deo, vt perſectior ſit, irrationabiliter valde loquitur. Nam tunc oportebit etiā poni omnes modos habendi eſſe, vt perfectior ſit. Nam ſicut modus intelligendi continet perfectionem, ita & modus eſſendi, & tūc Deus habebit eſſe, vt lapis, & vt coluber, & vt ignis, ſed iſta abſurda ſunt, quia licet quilibet modus eſſendi horum contineat aliquam perfectionem, inquantum continet eſſe: tamen continetet multas imperfectiones, quarum in Deo nulla eſt poſſibilis. Sicut igitur Deus nō poteſt eſſe coluber, lapis, nec ignis, qui ſunt modi eſſendi: ita nō poteſt videre, audire, abſtrahere rationem vniuerſalem, cognoſcere per modum pręteriti, & futuri, qui omnes ſunt modi cognoſcendi: ſed vt Deus contineat omnem perfectionem rerum ſine aliqua imperfectione, neceſſe eſt dari quendam modum continendi eminentem. Et ſicut dederimus in eo modum eſſendi eminentem, quo contineat perfectiones eſſendi omnium rerum, & modorum ſuorum ſine modis eſſendi rerum ipſarum, ſed per quendam alium modum valde diſtinctum, ita dabitur modus cognoſcendi eminens, quo Deus contineat omnes perfectiones aliorum modorum cognoſcendi, & aliquid amplius, & tamen oon habeat illos modos. Continere autem aliquid eminenter, eſt continere perfectionem alicuius rei noo contioendo ea, quæ adiuncta ſunt illi perfectioni. Sicut ſi aliquis habet mille morabetinos, habet eos realiter: ſi tamen habet decem duplas continet mille morabetinos eminenter, quia continet quidquid perfectionis eſt in mille morabetinis, & aliqd amplius. Qđ patet, quia perfectio mille morabetinorum eſt valor eorum, continens autem decem duplas continet va-

F lorem mille morabetinorum, & oon continet imperfectionem eorum, ſcilicet nigredinem, ponderoſitatem magnam, pluralitatem inutilem. Continendo decem duplas ſunt perfectiones oppoſitę, ſcilicet, quòd moneta non eſt nigra, ſicut morabetini, ſed eſt color earum grauis, quia eſt color auri, cum ſit materia verum aurum: item non continent ponderoſitatem decem duplæ in reſpectu ad mille morabetinos: item non continent imperfectionem magnam, quæ eſt pluralitas magna & inutilis, cum in decem duplis, qui eſt paruus numerus, magna reperiatur vtilitas, ſcilicet valoris.

Amplius autem continentur aliæ perfectiones in duplis, quæ non ſunt in morabetinis, ſcilicet, vtilitas G aliqua ad medicinas, quia ex auro ſunt, quod non eſt in morabetinis, & aptitudo ad picturas, quia ex auro fiunt aliquæ materiæ pictorum, quod non reperitur in mille morabetinis, & ſic de multis alijs perfectionibus, quæ ſunt in duplis. Verè ergo continet eminenter mille morabetinos, qui habet decem duplas.

Duo autem dicit continere eminenter, ſcilicet tenere perfectionem alterius: ſecundum tenere illam ſine imperfectionibus, & cum vlterioribus perfectionibus. Primum eſt ſolum continere: ſecundum autem eſt eminenter. In Deo autem iſta reperiuntur, tam quantum ad modum eſſendi, quàm ad modum cognoſcendi, quòd ipſe contineat in ſuo modo eſſendi omnes perfectiones eſſendi, quæ ſunt in alijs rebus eminenter, & in ſuo modo cognoſcendi continet H perfectionem omnium aliorum modorum cognoſcendi eminenter. Et primo de modo eſſendi inquirendum eſt.

In quo eſt ſciendum, quòd ſpecies iuxta Ariſtotel. doctrinam, ſunt ſicut numeri: ideo ſicut quilibet numerus continet quemlibet inferiorem eminenter, ita quælibet ſpecies continet omnes minores eminenter.

De numeris patet, quia quinarius continet quaternarium eminenter, cum contineat totam perfectionem illius, & aliquid vltra: perfectio enim numeri quaternarij ſunt quatuor vnitates: has autem continet quinarius, & non cum imperfectione quaternarij, quia quaternarius continet quatuor vnitates cum I pręciſione, quæ tollit vlteriorem perfectionem quaternarij oumeri. Quinarius autem continet illas quatuor vnitates, ſed non cum pręciſione, quia pręter illas adhuc continet aliam vnitatem. Neceſſe eſt autem ſic eſſe de ſpeciebus, cum ſe habeant, ſicut numeri: & numeri excedunt ſe per vnicam vnitatem, ita vt quælibet ſpecies numeri excedat alium numerum immediatum in vnitate ſola: oeceſſe eſt igitur, vt ſpecies in ſubſtantiali perfectione ſe excedant, ita vt quęlibet ſpecies excedat aliam vnico gradu eſſentiali: ſi enim noo excederet quęlibet ſpecies aliam in aliquo gradu, neceſſe eſſet omnes ſpecies eſſe eādem ſpeciem, vt ſupra fuit declaramm, ſed excedit quęlibet ſpecies aliam. Fit autem iſte exceſſus in vnitate v- In q̃ô. 43.
K nica, ſcilicet in gradu vno.

Nam ſi daretur, quòd aliqua ſpecies excederet aliā duobus gradibus perfectionis eſſentialis, poſſet dari ſpecies materiæ, quę excedetur, & excederet ſecundum vnum gradum.

Item eſſet diſcontinuitas in entibus vniuerſi, quia quandocunque inter aliqua, quę immediatè colligari debent, datur aliquod medium, non eſt ibi colligatio, & continuitas, quia medium intercidens tollit continuationem: res tamen vniuerſi continuitatem habent inter ſe, ergo non debet excedere aliqua ſpecies ſubſtantialis alterā, niſi per vnicum gradum ſubſtantialis perfectionis, cū immediatę ſunt. Itē non

eſſent

A eſſent ſpecies ſicut numeri, quia nulli duo numeri im mediati ſe excedere poſſunt minus, quàm per vnitatem, nec etiam magis ſe excedunt: vnde nunquã ſunt aliqui duo numeri diſtincti ſecũdum ſpeciem, qui habeant æquales vnitates, ita & in ſpeciebus impoſſibile eſt vnam alteri eſſe æqualis perfectionis ſubſtantialis. Et ſicut non poteſt vnus numerus immediatus excedere alterum, niſi in vnitate, ita nõ poterit vna ſpecies ſubſtantialis excedere alteram, niſi in vnico gradu ſubſtantiali.

Ex hoc autem neceſſe eſt, ꝙ quælibet ſpecies contineat omnem inferiorem ſpeciem eminenter, quia ſicut ſe habent numeri, ita & ſpecies, ſed quilibet numerus continet inferiorem ſe eminenter, ergo quælibet ſpecies continebit inferiorem ſe eminẽter. Patet hoc B ex deſcriptione huiuſmodi continentiæ: eſt enim continere eminenter, quando vna res continet omnes perfectiones alterius detractis imperfectionibus, & additis quibuſdam perfectionibus, ſed ſic eſt de qualibet ſpecie, quòd excedit immediatam vnico gradu ſubſtantiali: ergo continet omnem perfectionem illius, & aliquid ſupra. Continet etiam ſine imperfectione, quę erant in alio, quod continetur, vt ſicut quinarius continet quaternarium eminenter, quia omnem eius continet perfectionem, ſ. vnitates illius, & non continet imperfectionem illius, ſ. pręciſionem, cum quatuor vnitatibus, quia adhuc continet aliam: ita ſpecies humana continet omnem perfectionem repertam in ſpecie equi, vel quacunque alia, ſ. eſſe animal, & habe C re omnes gradus potentiarum ſenſitiuarum exteriorum, & interiorum, & amplius continet gradum perfectionis intellectualis. Ita Angelus continet eminenter hominem, quia perfectiones illius omnes habet, ſed non cum præciſione, quia perfectiones ſuas habet homo alligatas motui, Angelus autem habet omnẽ perfectionem humanam non alligatam motui.

Nec valet ſi dicas, ꝙ nõ habet omnes perfectiones Angelus, quas homo habet, quia licet habet intelligere ſicut homo, non tamen habet gradus potentiarum ſenſitiuarum, in homine autem tam ſenſitiua quàm intellectiua potentia ineſt.

Reſpondendum eſt Angelum continendo intellectum habere aliquid perfectius potentijs ſenſitiuis hu D manis, & intellectu ſimul. Quod patet, quia in homine intellectus non eſt aliquis gradus cognoſcendi diſtinctus a potentijs ſenſitiuis, ita quòd ſenſitiuæ nihil faciant ad intellectũ, ſed intellectus per ſe cognoſcat, quæ cognoſcere debet non egens ſenſitiuis potentijs, nec vtens illis, & ſenſitiuæ per ſe opus ſuum agant, qa tunc cum intellectus ſit aliquid ſuperius potentijs ſenſitiuis, & cognoſcit quędam, quæ non capiunt potentiæ ſenſitiuę, ſuperfluerent ſenſitiuæ ſufficiente intellectu ad omnia: ſed ponuntur ſenſitiuæ potentiæ, tanquam quidam gradus neceſſarij ad actum intellect⁹, quia ſine eis intellectus nihil capiet, & ipſę ſine intellectu non peruenient ad magnum gradum iudicij, ſed erit ſicut in pecoribus: ideo ſunt potentiæ ſenſitiuæ, E & intellectiua in homine tanquam ſola intellectiua, ſi per ſe poſſet intelligere non pręſupponendo actus aliquos ſenſitiuarum potentiarum, nec vtendo eis, aut recipiendo ab ipſis: immo perfectior foret potentia intellectiua, ſi per ſeipſam poſſet intelligere omnia, quæ homo intelligit adiutus opere ſenſitiuo, quàm cum egeat omnibus operationibus ſenſitiuis, ſicut perfectius eſt vnum hominem habere vires ad per ſe portandum trabem, quàm quòd duo homines eam portent.

In Angelo autem ſic eſt, quia in eo ponitur ſola potentia intellectiua, tanquam cognitiua, & nullę ſenſitiuę ſunt, quia non indiget intellectus Angelicus ad A intelligendum actu potentiarum organicarum præcedentium, ſed per ſe ipſum intelligit, nec opus eſt ei, vt recipiat aliquas ſpecies rerum ab extra ad intelligẽdum, ſicut recipit homo, quia in ſe habet, per quod intelligit: ergo ſola intellectiua potentia Angelica eſt perfectior intellectiua humana, & omnibus ſenſitiuis eius, quæ ordinantur ad eam.

Si tamen potentię ſenſitiuę in homine haberẽt aliquem actum, qui non ſubordinaretur ad actum intellectus, & intellectus per ſeipſum poſſet intelligere nõ vtens, aut pręſupponens actum organicum, non contineret eminẽter Angelus humanam perfectionem, quin potius homo eſſet perfectior Angelo, ſed ordinantur potẽtiæ ſenſitiuæ ad intellectiuam, & omnes B faciunt tanquam vnum gradum potentię intellectiuę per ſe potentis intelligere: ergo Angelus continebit perfectionem maiorem intellectus, quia intellectus ſuus per ſeipſum intelligit, quàm homo, qui ad hoc indiget potentijs ſenſitiuis. Excedit autem in hoc, quia homo nõ poteſt intelligere, niſi id cuius ſpecies ab extra receperit, Angelus autem non indiget ad intelligendum, vt recipiat alicuius rei ſpeciem.

Amplius autem homo ad recipiendum perfectiones ſuas habet motum tanquam viam: Angelus autem ſine motu recipit quidquid recipit. Ergo perfectior gradus eſſendi correſpondet Angelo, quàm homini, & continet eminenter perfectiones, quæ ſunt hominis, & non cum imperfectionibus, quas habet homo, ſcilicet recipere ab extra ſpecies, & habere mo C tum. Ita de quacunque ſpecie ad alteram arguendum eſt, quòd contineat eminẽter omnis ſpecies eam, quæ ſub ea immediate eſt, & omnes inferiores ad illam, quia aderit gradus ſubſtantialis perfectionis ad omnes illas.

De Deo autem conformiter dicendum eſt, ꝙ contineat eminenter perfectiones omnium ſpecierum, quia homo continet in ſe eminenter perfectionem omnium ſpecierum rerum non animatarum, & animalium: Angelus autem continet eminenter perfectiones hominis, & conſequenter minorum ſpecierum, ſed Deus continet eminenter Angelorum perfectionem, ergo continet eminenter perfectionem oĩum rerum. Et hoc eſt quãtum ad modum eſſendi.

Deus omnium ſpecierũ perfectiones eminenter continet.

D

An Deus contineat eminenter perfectiones omnium indiuiduorum, ſicut continet ſpecierum. Et quòd quælibet ſubſtantia, ſeu gradus ſubſtantiæ quantumcunque minimus excedit perfectionem omnium accidentium etiam ſimul ſumptorum.

Quæſt. LXIIII.

SED dicet aliquis, ꝙ ex hoc patet Deum continere eminenter perfectionem oĩum ſpecierum ſubſtantialium, ſed nondum patet eum cõtinere eminenter perfectionem omnium rerũ, qa præter naturas ſpecificas ſunt indiuidua, quorũ quodlibet eſt tota natura ſpeciei, & cum ſint cuiuſlibet ſpeciei innumerabilia indiuidua, erit perfectio valde ma E gna cum totiens multiplicata fuerit, ſicut perfectio duorum hoĩum eſt dupla ad perfectionẽ vnius, & ad perfectionem horum fortè non erit eminenter ſe hñs perfectio diuina, vt aliquis excogitabit. Reſpondendum eſt, quòd cum probatũ ſit Deum continere eminenter perfectionem omnium ſpecierum, patet inde continere eminenter perfectionem omnium indiuiduorum ſubſtantialem. Pro quo ſciendum, quòd indiuidua non addunt aliquam perfectionem ſubſtantialem ad ſpeciem, & multa indiuidua ſimul non ſunt maioris perfectionis ſubſtantialis, quàm vnum, vt duo homines non continent maiorem perfectionẽ ſubſtantialem, quàm vnus homo, etiã ſi ſint homines infiniti:

n finiti: ideo qui cõtinet totam perfectionem ſpeciei humanę eminenter, continebit quoque perfectionẽ ſubſtantialem omnium hominum. Nec valet, ſi dicas quòd quilibet homo habet diſtinctam humanitatem particularem ab alio, quia non habet aliquid humanitas iſtius, ꝑ quod differat ab humanitate illius, niſi numerum & ſignationem materię, qua diſtinguitur. Ablata autem materia ſignata non differrent iſtę duę humanitates, ſed hoc, quo differunt accidentale eſt, ergo nihil ſubſtantiale addit vna humanitas ad aliã, vel duæ humanitates ad vnam.

Sed adhuc dicet aliquis perfectiores eſſe duos homines vno homine, quia quilibet homo continet totam perfectionem ſpeciei, ergo cum fuerit multoties facta additio vnius hominis ad alterũ, duplabitur multoties perfectio ſpecifica, & coniuncta perfectio mille hominum ſimul erit millecupla ſubſtantialiter ad ꝑfectionem ſpeciei, vel ad perfectionẽ vnius hominis, ſicut eſt de binario, quia vnus binarius additus alteri facit maiorem perfectionem, quam ſi ſit vnus binarius, & tamen ibi ſolum eſt replicatio indiuiduorum eiuſdem ſpeciei.

Reſpondendum eſt non eſſe ſic de indiuiduis ſubſtantialibus, ſicut de indiuiduis numerorum, quia indiuidua ſubſtantialia eiuſdem ſpeciei quotieſcunque replicentur, nihil ſubſtantiale addũt vltra ſpeciem, indiuidua tamen numeri eiuſdem replicata addunt aliquid vltra ſpeciẽ, quod patet, quia mille hominũ non eſt, niſi homo, nec dicunt magis de homine quã vnus homo, ſed ſolum addunt in numero, quod eſt extrinſecum ad humanitatem. De numeris eſt è contrario, vt ſi ponantur tria indiuidua numeri binarij addent aliquid ad ſpeciem, quia non ſolum erunt binarij, ſed magis facient ſcnatium, qui eſt alia ſpecies diſtincta a binario eſſentialiter: in indiuiduis ergo ſubſtantialib⁹ additio indiuidui ad indiuiduum non mutat ſpeciem, nec addit ſubſtantialem perfectionem, in numeris autem neceſſario mutat, ideo non eſt ſimile. Si tamẽ mille hominum adderet aliquid perfectionis ſubſtantialis ad ſpeciem, non eſſent homines, vel homo. Quod patet, quia ſubſtantia ſpeciei conſiſtit in indiuiſibili, ideo aliquota perfectione addita, neceſſe eſt mutari ſpeciem, ſed mille hominum non mutant ſpeciem pluſquam vnus homo: ergo non addunt aliquam ſubſtantialem perfectionem mille ad vnum. Hoc modo patet, quòd qui cõtinet perfectionem ſpecierum omnium eminenter continebit ſubſtantialem perfectionem oĩum indiuiduorum. De perfectione accidentali manifeſtum eſt, ꝙ contineat eam Deus eminenter. Nam ſubſtantia & accidens participant ens inęqualiter, ſicut vitis, & propago, & ſubiectum, & accidens, ideo non eſt eis communis aliqua vna idea, ſed eſt ęquoca prædicatio, vt ſatis clare ponit Ariſtot. I. Ethico. c. de vniuerſali platonico. Ergo neceſſe eſt, ꝙ quęcunque ſubſtantia excedat in perfectione omnia accidentia, nam accidentia quantumcunque perfecta ſint, nõ poſſunt ſupergredi naturam accidentis, & quęcũque ſubſtantia quantumcunque ſit imperfecta non poteſt deficere a perfectione ſubſtantię, ſed ſubſtantia excedit accidens, ergo neceſſe eſt quamlibet ſubſtantiam excedere omnes accidentes, ita vt omnia accidentia ſimul non ſint ita perfecta, ſicut vna ſubſtantia quantumcunque imperfecta ſit, quia ſicut nullum accidens quantæcunque perfectionis ſit poteſt excedere naturam accidentis, ita omnia accidentia ſimul non poſſunt excedere naturam accidentis, & conſequenter omnia ſimul non peruenient ad æqualitatem ꝑfectionis ſubſtantię alicuius, ita vt ſi ponatur vnus gradus ſubſtantialis perfectionis, in quo ſaluetur natura ſubſtantię, & rurſus ponantur oĩa accidentia è ꝯtrio ꝯ-

F parata illi gradui ſubſtantię non peruenient omnia ad ęqualitatem ſubſtantiæ vnius gradus ſubſtantialis, ſed quæcunque ſpecies excedit omnes alias inferiores, ſaltem ſecundum vnum gradum ſubſtantialis perfectionis, ergo neceſſe eſt, ꝙ quæcunque ſpecies exceſſerit aliam in perfectione ſubſtantiali ſit ſimplex excellentior illa quantum ad omnem perfectionem. Et ponatur exemplum, vt ſint duæ ſpecies immediate ſubſtantiales, in illa, quæ eſt inferior ponantur quotcunq; accidentia voluerimus etiam ſi eſſet poſſibile ibi poni infinita, & quodlibet diceret aliquam perfectionem, & in alia quæ excedit ſm vnum gradum ſubſtantialẽ non eſſet aliquod accidẽs, ſed ſola ſpecifica perfectio, iſtius ſecundæ perfectio ſubſtantialis eſſet maior per-
G fectione ſubſtantiali, & accidentali ſimul ſumpta prioris. Quod patet, quia quælibet ſubſtantia quantumcũque imperfecta eſt perfectior omnibus accidentibus ſimul ſumptis, vt probatum eſt, ſed iſta ſecunda excedit primam in vno gradu perfectionis ſubſtantialis, in quo ſaluatur ratio ſubſtantiæ, quia alioquin non eſſet iſta alia ſpecies a priori, ergo iſte grad⁹, in quo excedit, erit maioris perfectionis, quam omnia accidẽtia quęcunq; poſſint alicui ineſſe. Ideo non ſolum hanc ſpeciem dicemus eſſe ſubſtantialiter perfectiorem altera, ſed ſimpliciter etiam erit verum. Vnde ſit regula, ꝙ quęcunque ſpecies excedit aliam ſubſtantialiter, excedit eam ſimpliciter quantum ad omnem perfectionem inexiſtẽtem, & poſſibilem aduenire. De Deo ſimiliter dicendum eſt, ꝙ cum ipſe contineat eminen-
H ter perfectionem omnium rerum ſubſtantialiter neceſſario excedet eas, quantum ad omnem perfectionem, ita ꝙ non ſolum perfectio Dei eſt maior perfectione rerum quantum ad ſubſtantialia ſua, ſed etiam quantum ad accidẽtalia ſimul ſumpta. Hęc autem ex fundamentis naturalibus ſcientię aliquo aſſumpto ex fide inducta ſunt. Ex prædictis patet, ꝙ Deus cõtineat eminenter perfectionem omnium rerum quantum ad modum eſſendi, ſ. ꝙ quamquam ipſe non habeat modos eſſendi omnium rerum, vnum habet, qui cõtinet perfectionem quæcunque ſit in omnibus illis, & nullam habet imperfectionem illorum, & inſuper habet perfectiones alias, quæ non reperiuntur in rebus.

I *Quatuor ſunt modi cognoſcendi, quos Deus continet eminenter, licet non cognoſcat omnibus illis modis ſicut nos. Et quomodo intellectus aliquando cognoſcit rem abſolute aliquando ſub conditionibus particularibus non particulariter, ſed vniuerſaliter, cum quod quid eſt obiectum ſit intellectus, ideſt vniuerſale, & non particulare.* *Quæſt. LXV.*

DE modo autem intelligendi Dei idem eſt, quia ſicut Deus, licet nõ habeat omnes modos eſſendi rerum habet quẽdam modum, quo continetur omnis perfectio aliorũ modorum eſſendi: ita licet non habeat omnes modos apprehendendi rerum habebit modum quendam vnũ, quo contineatur tota perfectio modorum intelligen-
K di aliarum rerum. Sunt autem modi cognoſcẽdi quatuor, primus eſt ſenſitiuus quantum ad ſenſus exteriores; ſecundus eſt imaginatiuus quantum ad ſenſus interiores; tertius eſt ratiocinatiuus quãtum ad intellectum noſtrum facientem abſtractiones, & vniuerſalitates, & quantum ad angelicum intellectum; quartus modus eſt intelligentia quantum ad diuinam conceptionem. Quilibet horum eſt diſtinctus ab altero: nã primus eſt quo comprehenduntur figurę rerum, vel accidentia in materiali ſubſtantia exiſtentes. Secũdus modus eſt, quo cognoſcuntur accidentia rerum ſine pręſentia earum, & tamen ſub rationibus particularibus. Tertius modus eſt, quo ex particularibus colligẽ

conce-

conceptus vniuerſalis abſtractione facta, & non conſideratur proprietas in pręſentia ſubiecti, nec ſub conditionibus materialibus. Quartus modus eſt, quo conſideratur res ſimpliciſſimè, vt ita dicam, formaliter. Iſtos quatuor gradus ponit Boetius, de conſola. lib. 5. Proſa 4. In his eſt regula, ꝙ quidquid apprehendit̃ per priorē apprehenditur per poſteriorem, & non è ꝯrio: ideo ſemper poſteriores modi ſunt perfectiores prioribus, nam potentia viſiua, quæ pertinet ad primũ gradum ſolum colorem, & lucem conſiderat, auditiua vero voces, guſtatiua ſapores diſcernit, & ſic de cęteris: imaginatiua tamen non ſolum lucem iudicat, & colorem, ſed etiam ſaporem diſcernit, & odorem, atque voces: & vt generaliter dicam, quidquid omnes quinque potentiæ ſenſitiuæ exteriores iudicant, ipſa ſola imaginatiua diiudicat, ideo neceſſe eſt eſſe perfectiorem quacunque exteriori ſenſitiua, & hoc verum eſt de quacunque potentia ſenſitiua interiori, ſ. ſenſu communi imaginatiua phãtaſtica, æſtimatiua, memoratiua: quælibet enim harum iudicat de omnibus obiectis, de quibus quinque exteriores iudicauerũt, ideo neceſſe eſt eſſe quamlibet harum valde perfectiorem quacũque exteriori. Sicut potentia auditiua eſſet perfectior quacunque ſenſitiua exteriori, ſi ipſa eſſet ad videndum, audiendum, guſtandum, tangendũ, & odorandum, & quælibet reliquarum ad vnicum actum eſſet, & iſta diceretur cõtinere omnes alias eminenter, quia continet perfectionem earum, & inſuper plus. Conformiter de qualibet interiori ſenſitiua dicēdum eſt, quòd contineat eminenter omnes ſenſitiuas exteriores, quia quælibet de interioribus iudicat de omnibus, de quibus iudicant omnes potentiæ exteriores, & amplius non cognoſcit cum ea imperfectione, cum qua cognoſcunt potentię exteriores, quia illę ſolum obiecto pręſente cognoſcunt, interiores autem potētię nihil magis cognoſcunt præſente obiecto, quàm abſente: immo realiter ab obiecto non poteſt fieri in eas aliqua ſpecierum immediata defluxio, ſed fit in potētias ſenſitiuas exteriores, & inde in imaginatiuas potentias atque organa. Non dependere autem ab obiecto actualiter perfectio quędam eſt, quam addunt potentię interiores ſuper exteriores: ideo quęlibet interiorum eminenter continet omnes potentias exteriores. Intellectus autem qui eſt potentia tertij gradus cõtinet eminenter omnes potentias ſenſitiuas exteriores, & interiores: primo enim omnem earũ perfectionem continet, ſecundo autem non apprehendit cum imperfectione earum, & aliam ſuperaddit perfectionem. Nam intellectus omnia intelligit, quę oculis cernuntur, auditu, guſtu, odoratu, & tactu iudicantur: ſed nec videndo, nec audiendo hoc percipit, ſed intelligēdo: etiam non cum imperfectione potentiarum ſenſitiuarum exteriorũ, quia illę non perficiũt actus ſuos, niſi præſente obiecto: intellectus autem nullam obiecti præſentialitate, vel abſentia mouetur: etiam potētię exteriores cum percipiunt actualiter, ab obiecto immutantur, intellectus tamen nunquam a materiali obiecto quidquam ſuſcipit.

Item continet intellectus eminenter omnes potentias ſenſitiuas interiores, quę imaginatiuę vocantur. Nam omnes actus earum explet: quidquid enim circa ſuſceptas ſpecies quinque potentię interiores agũt hoc intellectus vnico actu facit, & non cum imperfectione harum potentiarum: iſtæ enim ſpecies materialium, licet in materia non ſuſcipiant, & in ipſo ſubiecto, tamen ſub conditionibus particularibus ſuſcipiunt: intellectus autem conditiones particulares rei conſiderare poteſt, ſed nihil conſiderat ſub conditionibus materialibus, ita quòd ſpecies rerum, per quas intelligit non repręſentat ei ſub omnibus particula-
A ritatibus, ſicut potētijs ipſis ſenſitiuis: cum autem intellectus iudicat de conditione particulari, non eſt ipſa ibi, vt conditio particularis rei intellectę, ſed vt obiectum intelligibile, cum vero apprehēditur ſpecies rerum per potentias ſenſitiuas exteriores, vel interiores particulares conditiones non ſunt ibi, vt obiecta intellecta, ſed vt conditiones obiecti apprehenſi, & diiudicati, ſine quibus conditionibus non poteſt ſpecies illa repręſentare illi potētiæ quidquam, intellectus autem cum conditionem rei particularem intelligit nõ eam, vt conditionem obiecti accipit, ſed vt obiectum per ſe intelligibile. Et ob hoc conditiones particulares intellectus vniuerſaliter intelligit. Et eſt verum illud, ſcilicet, quòd intellectus ſemper apprehendit vni-
B uerſaliter, & eſt de vniuerſali, ſcilicet quãtum ad modum apprehenſionis, licet obiectum aliquando particulare ſit. & patet quomodo intellectus ſemper vniuerſaliter rem apprehendat, ſcilicet ipſam rem pure, ſine conditionibus particularibus, & potentię omnes ſenſitiuę cum conditionibus particularibus neceſſario percipiunt. Nam cum aliquis videt Sortem videt eum eſſe album, eſſe criſpum, eſſe magnum, eſſe paruum: indutum, vel nudum: iacentem, vel ſedentem: vel quieſcentem, vel in motu, & ſic de cęteris conditionibus, & iſtę ſunt conditiones particulares. cum vero Sortes videtur ſi poſſet videri ſine conditionibus materialibus, ſolum Sortes conſpiceretur, ſed cum aliquis videt Sortem neceſſe eſt, vt hęc omnia videat, & dato, quòd vellet videre Sortem qualiter eſt albus,
C & criſpus, non poterit hoc ſolum videre, ſi iacet, vel ſtat, mouetur, vel quieſcit, eſt magnus, vel paruus, eſt diſtans, vel prope, & ſic de cęteris, ideo nõ ſolum qui per potentias ſenſitiuas apprehendit, particulariter apprehendit, ſed etiam impoſſibile eſt aliter apprehendere.

De interioribus autem ſenſitiuis potentijs eodem modo fit, quia ſępe repręſentantur res per ſomnium ſub conditionibus ſuis particularibus magni, vel parui: loquentis, vel tacentis: induti, vel nudi: quieſcentis, vel actualiter moti, & ſic de cęteris.

In intellectu autem eſt è contrario, quia non eſt neceſſe intellectum ſub conditionibus particularibus
D cognoſcere ipſas res. Nam tunc non poſſet intelligere hominem, niſi vt album, & ſedentem, vel motum, & ſic cum cęteris cõditionibus ſuis, intellectus tamē cognoſcit interdum ſolam quidditatem, nulla poſteriora cognoſcendo, ergo nõ eſt neceſſe, quòd cognoſcat ſub conditionibus particularibus.

Item non poteſt cognoſcere intellectus ſub conditionibus rei materialis, ſed quamcunque rem puram conſiderat: nam cum intelligit per ſpeciem hominis ſolum hominem intelligit, & impoſſibile eſt, quòd intelligat aliquid alterum, cum verò per ſpeciem albedinis intelligit, ſolam albedinem cõſiderat, & cum per ſpeciem criſpitudinis, ſolam criſpitudinem contē-
E platur. & ſic de qualibet conditione materiali: ipſa enim pro ſe habet ſpeciem, per quam diſtincte cognoſcitur tanquam obiectum, & non cum eo, cuius eſt ꝯditio particularis. Et ob hoc eſt, quòd ſicut cognoſcit intellectus Sortem, non conſiderando eius albedinē, ita interdum cognoſcat albedinem Sortis, non conſiderando Sortem, & interdum criſpitudinem eius motum, & figuram diſtantiam ſituationem, & cęteras conditiones, ita vt nõ magis videat̃ criſpitudo Sortis conditio particularis, quam Sortes conditio criſpitudinis: vtrumque enim ab altero abſolutum eſt, & per ſe intelligibile. Si tamen cognoſcerentur iſta, vt conditiones particulares rerum, non cognoſcerentur per ſe, ſed cum ipſo, cuius ſunt cõditiones, ſed cognoſcuntur diſtincte non habendo aliquam magnitudi-

nem ad

nem ad ſnbiectum, cnius ſunt conditiones:ergo quã-
quam ſinr particulares conditiones,tamen non com-
prehenduntur,vt conditiones particulares,led vt obie
ctum per ſe intelligibilia.

*An intellectus cognoſcat conditiones particulares ſub condi-
tionibus particularibus particulariter, & non vniuer-
ſaliter. Quæſt. LXVI.*

ET ſi obijciatnr, quòd ſicut cum videmus Sor
tem videmus eum album,vel nigrum,ſeden-
tem,vel iacentem,magnum, vel paruum, &
ſic de cęteris cõditionibus,ita interdum Sor-
tem intelligimus eſſe albuni,& moueri,& eſſe ſęlicẽ,
& in ſcholis,vel platea,& indutum, &c.ita vt nihil dif
ferat apprehenſio intellectus a iudicio ſenſitiuo in cõ-
ditionibus particularibus.

Reſpondendum eſt,quòd intellectus nũquam po-
teſt concipere rem cum cõditionibus particularibus
quod eſt concipere particularitatem, ſed ſemper vni-
uerſaliter,cum tamen iſta intelligit, non apprehendit
obiectum cum conditionibus particularibus, ſed ap-
prehendit obiectum per ſe, & conditiones particula-
res per ſe tanquam obiecta, ſ.quòd intellectus noſter
per ſpeciem hominis intelligit hominem, & per ſpe-
ciem motus intelligit eum moueri, & per ſpeciem al
bedinis intelligit eum album,& ſic de cęteris. & tune
quælibet ſpecies iſtarũ reprę́ſentat vniuerſaliter, quia
reprę́ſentat naturam rei ſine aliqnibus cõditionibus:
nam ſicur dicimus hominem intelligi vniuerſaliter
cum lolam eius quidditatem concipimus, ita albedo
ſignabit vniuerſaliter, ſi ſolam naturam albedinis ſi-
gnet,ſed ſic fit,quia cum aliquis apprehendit per intel
lectuni hominem eſſe album, & moueri in ſcholis,
per multas ſpecies hoc apprehẽdit: nam per ſpeciem
hominis iudicat hominem,& nihil amplius, & iſtud
eſt concipere vniuerſaliter: per ſpeciem albedinis iu-
dicat de albedine eins,& nihil magis, ideo vniuerſali-
ter ſignat,per ſpeciem motus iudicat eum moueri,&
per ſpeciem ſcholatum,& ſitus, vel locationis iudicat
eum in ſcholis eſſe: eidem enim quęlibet ſpecies ha-
rum reprę́ſentaraliquam rem, & vniuerſaliter,quia ſi
ne conditionibus matenalibus, cum tamen quælibet
habeat aliquas cõditiones materiales, quòd autem in-
ſellectus iudicet Sortem eſſe albũ,& moueri in ſcho-
lis non eſt per aliquam vnam ſpeciem, quæ reprę́ſen-
tat Sortem lub conditionibus ſuis particularibus,ſed
eſt per actum complexionis, quę̃ facit intellectus cõ-
ponendo,& dinidendo,ſicut intelligimus omnia,quę
ſunt in aliquo libro non per aliquam ſpeciem incom
plexe ſignantem,ſed per complexionem plurinm vo
eum ſignatiuarum, quarum quęlibet reprę́ſentat na-
turam rei cum imponiturabſolute.

Si autem aliqua eſſet ſpecies,per quam reprę́ſenta-
retur intellectui noſtro Sortes cum cõditionibus ſuis
marerialibus,neceſſe erat, quòd per actum incomple
xum cognoſceret Sortem cum omnibus his. Et forte
áliquis pauca conſiderans hęc concedet diſtinguere
neſcieus de actu cõplexo intellectus noſtri,& de actu
incomplexo. Sed non poteſt ſtare, quia tunc cum eſ-
ſer conditio ſpeciei illius reprę́ſentare rem ſub condi-
tionibus materialibus, neceſſe erat,vt intellectus ſub
materialibus conditionibus inrelligeret, & ramen ali-
quando ſine conditione aliqua materiali ſolam quid-
ditatem rei intuerur.

Item ſi ſpecies aliqua eſſet, ſub qua cognoſceretur
res ſub cõditionibus materialibus,neceſſe eſſer, quòd
cum intellectus cognoſcit rem,& vnam,aur duas con
ditiones eius materiales,cognoſceret omnes,quia ſpe
cies illa reprę́ſentaret ſub omnibus cõditionibus ma-

F terialibus, ſed poteſt intellectus cognoſcere rem, &
duas conditiones eius materiales, non cognoſcendo
cęteras:ergo non cognoſcit per ſpeciem aliquam re-
prę́ſentantem obiectum ſub conditionibus materia-
libus. Paret hoc in apprehenſione ſenſitiua: nam cum
quis videt Sortem non ſolum videt eum eſſe album,
ſed etiam criſpum,in motu, vel quiete ſedentem, vel
iacentem,& ſic de cęteris cõditionibus materialibus,
& non poteſt contemplati vnam qnin conſpiciat al-
teram,inrellectus tamen non omnes,ſed quaſdam in
rerdum conſiderar,& quod amplius eſt, ſi aliquis nũc
inrelligebat Sortem eſſe album, & moueri in ſcholis,
poterit immediate cognoſcere Sortem prout ſolum
eſt albus,& tamen ſi eadem ſpecies eſt,quæ reprę́ſen-
G taret hoc,& illud,neceſſe eſſer, vt intellectus per eam
intelligeret quidquid ipſa ſignaret, quia in poteſtate
patientis non eſt quid,& quantum, & a qno patiatur,
ſed ſunt hęc in poteſtate agentis: ergo non apprehen-
dit ſub conditionibus particularibus intellectus.

Item ſi inrellectus apprehenderet ſub conditioni-
bus particnlaribus, non poſſet apprehendere ad con-
dinonem rei, non apprehendendo ſubiectum: ſicut
potentia viſiua cognoſcens ſub conditione materia-
li,non poteſt videre criſpitudinem Sortis,quin videat
Sortem: nos tamen interdum intelligimus criſpitudi
nem non conſiderando aliquem,cuius ſit criſpitudo,
ergo non cognoſcit intellectus ſub cõditionibus par-
ticularibus.

Ad ſaluandnm autem hæc duo, quomodo ſtent in
H intellectu,ſ.quòd interdum cognoſcat rem abſolutè,
ſine aliqua conditione particulari, & interdum cum
conditionibus particularibus.

Dicendum eſt,quòd intellectus apprehendit quã-
cunqne rem vniuerſaliter,ideſt ſolum naturam rei ap
prehendens,& non cum conditionibus illius, & quæ-
cunque ſpecies inrellectui reprę́ſentatur, ſolum ei re-
prę́ſentat naturam rei. Vnde ſi ſpecies hominis prę-
ſentetur,ſolum hominem intelligit,& impoſſibile eſt
aliquid vltra cognoſcere, ita ſi opponatur ſpecies cri-
ſpitudinis ſolam criſpitudinem cognoſcet. Et ob hoc
eſt,quòd interdum cognoſcit intellectus criſpitudinẽ
alicuius,vel motum, non cognoſcendo cuius ſit mo-
tus,vel criſpitudo,& tamen iſtę ſunt conditiones par-
I ticulares alicuius. Vnde tunc vniuerſaliter cognoſcit
iſtas conditiones materiales, ſcilicer ſolam naturam
criſpitudinis,vel albedinis recipiendo, interdum autẽ
intellectus fertur ſuper multas ſpecies ſimul, & tunc
peractum complexionis formar conceptum compo
ſitum,ſ.quòd ferat̃ ſuper ſpeciem Sortis, & ſuper ſpe-
ciem albedinis,& motus,& diſtantiæ,& tunc prædicã
doalterum de altero ſormat complexionem dicens
Sortem eſſe album,& moueri in diſtantia, & non eſt
aliqua vna ſpecies reprę́ſentans Sortem ſub his con-
ditionibus particularibus,ſed quælibet reprę́ſentat ali
quam eius conditionem, & vniuerſaliter,cum ſolum
ſignet naturam illius conditionis,ſine accidentalibus,
K eius: & ſic qnamquam intellectus concipiat rem, &
conditiones eius particulares, interdum non cogno-
ſcit rem ſub conditionibus particularibus: multum
enim iſta differunt,quia cognoſcere rem aliquam ſub
conditionibus particularibus,eſt cognoſcere eam per
aliquam ſpeciem, quæ reprę́ſentet eam cum omni-
bus conditionibus eius, ſicut eſt, & hoc reperitur in
ſenſitiuis potennjs, vbi ipſa ſimilitudo, qua cognoſci-
tur res ſimul importat conditiones materiales eius,&
non poteſt vnum ſine altero haberi. cognoſci rem,&
conditiones eius materiales eſt, quòd ſint plures ſpe-
cies, quarum quęlibet reprę́ſentet vnum ens abſolu-
te, & per complexionem illarum ſpecierum iudicat
intellectus ſimul de re, & de conditionibus materia-

libus

libus eius, quia quædam ſpecies ſignat rem ipſam ſimpliciter, ſine aliqua cõditione materiali, & alia ſpecies ſignat vnam conditionem materialem quantum ad naturam illius conditionis ſolum, & ſic cognoſcuntur conditiones materiales rei, & ipſa res tanquam de quolibet eorum eſſet ſeparata intellectio, & illud vocatur cognoſcere rem, & conditiones materiales, ſed non rem ſub conditionibus materialibus. Et hoc modo eſt verum, ꝙ intellectus nunquam poteſt cognoſcere rem aliquam ſub conditionibus materialibus, ſed poteſt cognoſcere conditiones materiales, & hoc eſt, quòd cognoſcat ſemper vniuerſaliter, quia quamcunque rem cognoſcit ſolum cognoſcit, vt eſt in natura ſua, ſed cum plures ſpecies ſignantes naturas vniuerſaliter coniunxerit, faciet complexionem rei cum conditionibus ſuis particularibus. Nam quęlibet conditio particularis eſt aliqua natura, quæ repræſentari poteſt vniuerſaliter, ſcilicet, albedo, motus, criſpitudo, &c.

Item hoc modo eſt verum, quòd intellectus ſolũ eſt de vniuerſalibus tanquam de obiectis, accipiendo incomplexè: quia nulla ſpecies poteſt intellectui repręſentare aliquid, niſi incomplexum, vt patet de qualibet ſpecie, & illa non poterit ſignare niſi viſibiliter. Nam ſi ſolam ſpeciem albedinis intellectus conſideret, non poterit per eam intelligere aliquas conditiones particulares, ſed ſolam albedinis quidditatem, & ſic de cęteris, illud autem eſt vniuerſale. Nam in ſubſiſtendo nulla albedo eſt, quæ ſolam naturam albedinis habeat, ſed ſuperaddit conditiones alias, tamen in repræſentando ſpecies albedinis intellectui ſolam qdditatem ſignat. Et ſic de quolibet neceſſe eſt, vt omne incomplexum ab intellectu acceptum ſit vniuerſale, ideſt natura vniuerſaliter conſiderata, & hoc ſufficit ad naturam vniuerſalitatis, licet id, quod cõſideratur, ſit ſolum indiuiduum. Quod autem per complexionem plurium ſignatiuarum ſpecierum fiat aliquis cõceptus complexus ſignans rem cum conditionibus ſuis particularibus, per accidẽs eſt, & ſic intellectus ſola vniuerſalia apprehendit, & vniuerſaliter, & hoc eſt intellectum facere abſtractiones, ſ. quòd homo ſubſiſtit in conditionibus particularibus. Et non eſt aliquis homo, qui ſolum homo ſit, ſed aliquid alterum vltra hominem eſt, intellectus autem ex natura ſua apprehendit rem vniuerſaliter, vt dictum fuit, quia ſpecies repręſentatiua non poteſt ei ſignare rem ſub conditionibus particularibus, ideo ex natura ſua intellectiua eſt abſtractiuus, quia non poteſt cognoſcere aliquid incomplexe, niſi per abſtractionem. Vnde non ſolum intellectus abſtrahit cum cognoſcit hominẽ, non conſiderando conditionem eius aliquam materialem, ſed etiam cum cognoſcit Sortem non cognoſcendo albedinem criſpitudinem, & motum cęteraſque conditiones, in quibus Sortes ſubſiſtit. Nam hic abſtrahitur res a cõditionibus ſuis, ideo eſt abſtractio, & hoc modo Sortes continet vniuerſale, quia vniuerſaliter apprehenditur. Et quia non poteſt intellectus apprehendere aliquam rem incomplexe, ideſt cognoſcere ſub conditionibus ſuis materialibus, neceſſe eſt omnem actum incomplexum intellectus eſſe abſtractiuum. Nec eſt abſtrahere depurare ſpecies a conditionibus materialibus, vt quidam ſatis imperite phantaſiantur: nam nec eſt intelligibile quid ſentiant, quia cum intellectus ſit potentia paſſiua, quomodo habebit aliquam actionem ſuper ſpecies ad depurandum, quia iam eſſet paſſiua ſpecies, & intellectus potentia actiua, ſed è contrario magis ponimus, ſ. intellectum eſſe paſſiuum, & ſpeciem agentem. Quod ſi obijcias intellectum diſtingui per agentem, & potentialẽ tanquã per diuerſas virtutes, & poſſe agere ſuper ſpecies.

Quid ſit intellectũ abſtrahere

A Reſpondendum eſt non poni intellectum agentẽ ad hoc, ſed eſt quædam virtus, vel lumen, quo, cum eſſemus prius in potentia ad intelligendum, reducti ſumus ad actum, vnde non poteſt depurare ſpeciem tollendo ei cõditiones materiales, cum quibus repręſentat: nam tolleret ei naturam ſuam, quia vnde accepit ſpecies, ꝙ repræſentaret Sortem, accepit etiam, ꝙ repræſentaret ſub conditionibus particularibus Sortis. Si ergo potuerit intellectus depurare ſpeciem tollendo ei conditiones particulares, quę de natura eius fuerint, poterit etiam tollere, ꝙ non repręſentet rem illã quam repręſentabit, & ſic per ſpeciem hominis non intelliget intellectus hominem ſed capram, quia ita poterit eam mutare a ſuo ſignato, ſicut mutat a conditionibus. B Sed falſum eſt, magis autem, & veriſimilius dici poterat, ꝙ intellectus depuraret ſpecies a cõditionibus particularibus, ideſt, ꝙ quamquam ſpecies repræſentaret rem ſub conditionibus materialibus, quia tamen intellectus eſt immaterialis, non poteſt ꝑ ſpeciem illam apprehendere, niſi conditionem naturę rei immaterialiter, ideſt, ſine conditionibus accidẽtalibus. Sed de hoc ſuperſedendum eſt, veritas autem modi intelligendi eſt, vt ſupra declaratum eſt. depurationes ergo ſpecierum, vt communiter quidam opinantur ſomnia quædam ſunt. Ex prædictis patet, ꝙ intellectus apprehendit, ſine imperfectione, ſub qua apprehendunt potentiæ ſenſitiuę interiores, & exteriores, quia cognoſcit vniuerſaliter, ſine conditionibus materialibus, potentiæ autem alię cum conditionibus C illis, & alijs imperfectionibus, quæ dictæ ſunt. Continet autem intellectus amplius perfectionem quandam, quæ non eſt in ſenſitiuis, quia poteſt cognoſcere multa, quæ nullatenus iudicant potentię ſenſitiuę, vt ſubſtantias ſeparatas ſpeculatur, quas tamen nõ intuemur: ſenſitiuas proprietates quoque ſubſtãtiarum intellectu inueſtigamus, quę ad ſenſum non patent, licet hęc omnia ortum habeant ex quibuſdã, quæ ſunt in ſenſu, multæ aliæ intellectus perfectiones ſunt, quę nõ ſunt in ſenſibus, ergo continet intellectus eminenter omnes potentias ſenſitiuas, tam interiores, quam exteriores.

Ad qd eſt neceſſe ponere intellectũ agentem i aĩa.

Depurationes ſpẽrũ ſunt ſomnia, & chimerę.

D *Quomodo intellectus diuinus excedat, ſeu contineat eminenter intellectum humanum, et angelicum iuxta quatuor modos cognoſcendi. Quæſt. LXVII.*

CONFORMITER autem quartus gradus potentiarum iudicatiuarum, ſcilicet intelligentia excedit intellectum, & continet eum eminenter, eſt autem in Deo ſolo intelligentia, hęc autem continet totam perfectionem intellectus, quæ eſt in intelligere, quia quæcunque intellectus intelligit, & non ſolum quę intelligit, ſed etiam omnia, quæ intelligere poteſt: multa quippe intelligibilia ſũt a nobis, quę nondum intellecta ſunt, Deus tamen omnia intelligit. E

Continet autem eminenter aliqua Deus, quæ non intelligit humanus intellectus, nec intelligere poteſt, & non intelligit cum imperfectionibus, cum quibus humanus intellectus iudicat. Primũ patet quia Deus intelligit quæ ſunt, & quæ poſſibilia ſunt, & etiam cõficta, quæ ſunt impoſſibilia. Etiam Deus intelligit infinita, intellectus autem humanus non capit infinita. Intelligentia etiam diuinam ſubſtantiam cum omni perfectione Dei intelligit, nihilque in Deo relinquitur, quod intellectum non ſit, quia aliàs ex aliqua parte Deus eſſet ignorans, cum ſe non intelligeret totaliter, quod eſt falſum, ſed Deus eſt infinitus, ergo infinitum plene cognoſcit, nos autem licet cognoſcamus Deum, ꝙ infinitus eſt, cum tamen nemo comprehen-

prehendit,niſi ipſe ſeipſum. In hoc ergo intelligentia
cõtinet perfectionem, & infinitam quidem ſuper in-
tellectum. Secundum erat, ꝙ non intelligit ſub im-
perfectionibus, ſub quibus intelligebat humanus in-
tellectus: nam cum aliquid intelligimus neceſſe eſt,
vt ſpeciem receperimus per quã intelligamus, Deus
autem nihil recipit in ſe omnia habens,vt ſupra decla
ratum eſt de ideis.Item perturbatis organis,in quibus
conſeruantur ſpecies in nobis, intellectus non poteſt
intelligere quidquam: in Deo autem nunquam ſe-
quitur perturbatio. Item homo cum difficultate, &
ſtudio intelligit:Deus autem ſine labore.Item homi-
ni quædam ſunt magis nota,per quę deducitur in alia
minus nota, in Deo autem non eſt aliqua via intelli-
gendorum,ſed omnia æqualiter intelligit. Item ho-
mo nõ poteſt intelligere,niſi per diſcurſum, Deus au-
tem ſimul cuncta intelligit.Item homo circa ſingula
intelligibilia habet actus ſingulos: Deus autẽ omnia
vnico actu ſemper manente intelligit. Item homo in
intelligendo quædam habet pręterita, quædã futura,
alia autem præſentia: Deus autem cũcta præſentia ha-
bet,& ſic de multis alijs perfectionibus intelligentię,
quæ non reperiuntur in intellectu, & ſic eminenter
continet diuina intelligentia humanum intellectum.

Eodem modo ad intellectũ Angelicum ſe habet,
ꝙ illum excedit in multis perfectionibus, tum quia
plura intelligit quam intellectus Angelicus, qui An-
gelicus intellectus non intelligit omnia, quę ſunt, &
quæ poſſibilia ſunt,& quę impoſſibilia: Deus autem
omnia hæc:Angelus tamen nec ipſa omnia, quę ſunt
intelligit,quia eorum quædam eis quotidie reuelan-
tur.Item Angelus totum Deum non comprehendit,
ſed tantum de Deo intelligit, quantum ei Deus co-
natur elargiri ad eius beatitudinem. Angelus non in-
telligit omnia ſimul,quæ intelligit, ſed ſucceſſiue.

Iſtẽ angelus quotidie acquirit nouas intellectiones.
Item Angelo aliquid præteritum, & aliquid futurum
eſt,omnia autem in Deo è contrario accidunt, & ſic
de multis alijs imperfectionibus,quæ ſunt in Angeli-
co intellectu,& non in diuina intelligentia.

Colligit dicta a qõ. ... vſque nunc. Ex prædictis patet, ꝙ ſicut Dei modus eſſendi non
continet omnes modos eſſendi realiter, ſed eminen-
ter continens omnes perfectiones eorum, ita modus
cognoſcendi Dei non continet aliarum rerum mo-
dos cognoſcendi, ſed eos continet eminenter, quia
quidquid perfectionis in illis eſt,cõtinet: & ſic patet,
ꝙ licet Deus omnia intelligat, tamẽ per modum pręte-
riti,& futuri non intelligit, quia non conuenit per-
fectioni eius,ſed omnia intelligit per modum pręſen-
tis.Multa alia argumenta cõtra hoc de intellectione
Dei in præſenti fieri poſſent,ſed ex prędictis patet mo
dus ſoluendi.

*An Deus p[o]ſſit cognoſcere aliquid antequam fiat, & an ſequa
tur Deus non intelligit rem, antequam fiat, ergo incipit
eam intelligere. Quæſt. LXVIII.*

AMPLIVS autem dicendum eſt ex prædi-
ctis, ꝙ Deus non poteſt intelligere aliquid,
antequam fiat. Quod patet,quia Deus non
poteſt aliquid intelligere,niſi cum ipſe eſt,
In qõ. 51. ſed Deus non eſt ante aliquam rem,vt ſupra probatũ,
quia non eſt ante diem iudicij, non eſt ante formatio-
nem Adę, nec eſt ante paſſionem Chriſti, ergo non
poterit intelligere rem antequam fiat.

Item ſi diceremus, ꝙ Deus intelligit rem antequã
fiat,quæreretur,an intelligeret dum fieret, an non: ſi
dicatur, ꝙ nõ intelligit cum ſit ſequitur, ꝙ intellectio
Dei ceſſat,& interrumpitur,ſed falſum eſt,quia intel-
ligere Dei eſt eſſe ſuum, & ſicut eſſe eius nunquam

F ceſſat,ita nec intelligere,ergo intelligit rem, quando
fit.His datis,ſequitur ꝙ eſſe Dei non ſit totum ſimul,
quia eſſe eſt intelligere in Deo, cum ergo intelligat rẽ
antequam fiat,& quando fit, neceſſe eſt eſſe ſucceſſio
nẽ,quia prioritas, & poſterioritas ſucceſſionẽ dicunt:
ęternitas autem, in qua Deus eſt tota ſimul eſt, ideo
non poterit intelligere antequam fiat.Sed contra hoc
arguetur, quia Deus intelligit omnia, & ſemper illa
intelligit:ergo quamcũque rem ab ęterno intelligit,
ſed nulla res eſt ab ęterno, niſi Deus:ergo Deus intel-
ligit omnia antequam fiant. Quod patet, nam Deus
ab ęterno eſt: & tunc quęritur, an Deus omnia intel-
ligat,& reſpondebitur, ꝙ ſic, ergo intelligit me curre-
re,& comedere atque bibere,quod eſt nunc. Et tunc
G quæretur,an Deus ab ęterno intelligat me currere,&
comedere,quod eſt nunc,an non. ſi dicas, ꝙ non:er-
go aliqua perfectio Deo adueniet ex tempore, ſed fal
ſum eſt,quia Deus habet totum eſſe ſuum ſimul, &
nihil ei ex tempore aduenit, ergo ab ęterno intelligit
me currere,& comedere, ſed ego non curro ab ęter-
no,& comedo,ſed nunc,ergo prius intelligit rem quã
ſit.Reſpondendum eſt non valere conſequentiam,&
cum dicitur, an Deus intelligat ab ęterno me come-
dere,& currere concedendum eſt, ꝙ ſic: cum vero di-
citur, quòd non eſt ab ęterno comedere, & currere
eodem modo conceditur:& cum infertur ergo prius
intelligit rem,quam fiat, non tenet conſequentia.Nã
ſi arguã ſic,iſta res eſt ab ęterno, & illa non:ergo iſta
eſt prius,quam illa: non tenet conſequentia,quia ęter
H num non eſt prius quam temporale,vel quam, quod
nunc eſt:teneret tamen accipiendo ęternitatem iux-
ta modum vulgarẽ, & ſicut accipit Ariſto.8.Phyſico.
loquens de ęternitate motus,& mundi, quia vocatur
ibi ęternitas duratio temporis infinita: nos tamen æ-
ternitatem accipientes proprie prout eſt menſura eſ-
ſendi diſtincta à tempore, & ęuo, dicimus ęternita-
tem eſſe interminabilem vitã, vel durationem ſimul
totam. Et quia ſimul tota eſt, nõ poteſt pręcedere ad
aliquam rem,nec ſuccedere,quia iam non eſſet ſimul
tota,ſed pars pręcederet partem,Deus autem ęternus
eſt,ergo non eſt ante aliquam rem, nec poteſt intelli-
gere quidquam antequam fiat.Sed aliquis arguet cõ-
I tra hoc,ſcilicet Deus intelligit rem, & nõ antequam
fiat,ergo incipit eam intelligere ex tẽpore,ſed in Deo
nihil eſſe incipit,quod non fuerit, ergo antequam res
fiat eam intelligit.

Dicendum, quòd Deus nihil incipit intelligere ex
tempore, & non ſolum non incipit ex tempore, ſed
nullo modo incipit quidquam eo,quòd omnia ſimul
ſunt. ſed conſequentia nõ valet, ſcilicet Deus non in-
telligit rem antequam fiat:ergo incipit eam intellige
re ex tempore,quia Deus intelligit omnes res ex ęter
nitate,& tamen ęternitas non eſt ante nunc, nec an-
te poſtea cum ſit tota ſimul,ergo intelligens ex ęter-
nitate non intelligit rem antequam fiat. Sed tunc ar-
guetur,iſta res non incępit eſſe ante inſtans iſtud,& in
K toto tempore præcedenti non fuit, ſed Deus non in-
cępit eam intelligere antequam fiat, ergo in toto tem
pore pręcedenti Deus ignorauit rem hanc,& ſic in tã
to,vel maiori tempore Deus ignorans erit,ſicut ſciẽs,
quod eſt abſurdum.

Reſpondendum,quòd iſtam rem,quæ fit in iſto in-
ſtanti Deus non cognouit ante iſtud inſtans,quia non
cognouit illam in aliqua parte temporis, quæ præce-
deret hanc,nec in aliquo inſtanti,quod pręcederet ad
hoc habendo poſitionem in tempore, nec in aliqua
parte ęternitatis, vel tota ęternitate, quæ præcederet
iſtud inſtans,ſed cognouit in ipſa tota ęternitate, quę
non præcedit ad iſtud inſtans,nec ſubſequitur,cum ſit
tota ſimul. Et cum arguitur Deus non cognouit rem
ante

ante iſtud inſtans, ergo in toto tempore præcedenti fuit ignorans: non tenet iſta conſequentia, teneret tamen, ſi Deus nunc, cum res eſſe cœpit, eam cognouiſſet, & in toto ſequenti tempore cogniturus eſſet, & ante iſtud inſtans non cognouiſſet: ſicut eſt de nobis, qui in tēpore veritates aliquas acquirimus, quas prius nunquam habuimus, & poſtea illas ſcimus. Dicimur enim in toto tempore priori fuiſſe ignorantes, Deus tamen, ſicut non cognouit rem antequam fieret, ita nec cognoſcit in aliqua parte temporis ſequentis, nec in ipſo inſtanti, in quo res primo eſt, quia Deus in ęternitate eſt, & in ęternitate intelligit: ęternitas autem, nec tota eſt in tempore, aut in inſtanti temporis, nec aliqua pars eius eſt in tempore, ideo ſi vellemus, ſatis cōcedere poteramus cōſequens, ſcilicet, quòd Deus in toto tempore præcedenti ignorauit, non accipiendo ignorauit, id eſt tunc neſciuit, & poſtea acquiſiuit, ſed ignorauit, id eſt, quòd in præcedenti tempore nō ſciuit, quia Deus proprie loquendo in nullo tempore eſt ſciens, quia Deus nullo tempore eſt, ergo in nullo tempore eſt ſciēs: ſed in ęternitate eſt, & in ipſa eſt bonus, & infinitus, & omnia attributa: non tamen debet concedi iſta propoſitio, quia malum ſonum generat, eo quòd aliter exponeretur ab auditoribus cōmunibus.

Sed adhuc arguetur cum Deus formauit Adam, an intelligebat ipſum Adam, qui erat ei ſimul, tunc quæritur, an intelligebat aduentum Antichriſti, aut non: ſi dicas, quòd non, ergo non intelligebat omnia ſimul: ſi autem dicatur, quòd tunc intelligebat aduētum Antichriſti, & ille non erat tunc, ergo antequam eſſet, intelligebat eum.

Reſpondebitur, quòd non intelligebat eum antequam eſſet, & cum dicitur, quòd Deus intelligebat Adam, quando formabat, & tunc intelligebat aduentum Antichriſti, concedendum eſt, quòd quandocunque Deus intellexit Adam intellexit aduentum Antichriſti, & tamen negandum eſt, quòd Deus intelligebat Adam, quando eum formauit, quia formatio Adę fuit in inſtanti temporis, & in illo Deus nec habet eſſe, nec intelligere, aut aliquid ſui, ſicut nec in tēpore, & ſic antecedens eſt falſum. Poteſt tamen concedi in alio ſenſu, ſcilicet Deus intelligebat Adam, quā formabat eum accipiendo, quando pro illo inſtanti, id eſt non deſinebat eum intelligere tunc, & in hoc ſenſu eſt verum, quòd etiam Deus, quando formauit Adam non deſinebat intelligere Antichriſtum, ſed non ſequitur tunc, ergo intelligebat aduentum Antichriſti antequam eſſet, quia iſta negatiua, ſcilicet non deſinit intelligere tunc Antichriſtum, non conuertitur in affirmatiuam temporalem. Nam iſta eſt vera in illo tempore Deus deſinit eſſe, vel deſinit intelligere, quia ſi detur ſuum oppoſitum, ſcilicet in aliquo tempore Deus deſinit eſſe, vel intelligere, ſequitur quòd in aliquo tempore fuit ens, & poſt illud deſinit eſſe ens, quarum vtraque eſt falſa, & tamē affirmatiua eſt falſa, ſcilicet, quòd aliquando Deus intelligebat Adā, ergo non conuertuntur iſta negatiua Deus non deſinebat intelligere Adam cum formauit eum, in iſtam affirmationem Deus intelligebat Adam, quando formabat, quia tunc, aut vtraque eſſet vera, aut vtraque falſa.

Vide ſup. qō. 53.

Sciendum autem circa prædicta, quòd Deus intelligit omnia, & ſimul illa intelligit, non tamen in toto tempore, nec in aliqua parte temporis, aut in aliquo inſtanti intelligit, ſed in ipſa tota ęternitate, quæ eſt ſimul tota, & iſta coexiſtit toti tempori, & cuilibet parti temporis aut inſtanti: non quidem, quòd coextendantur partes æternitatis partibus durationis, ſicut coextendūtur duo magnitudines, aut duo ſucceſſiua in

Deus oīa intelligit i tota ęternitate, & nō in tpe, nec aliqua parte tpis.

A partibus ſuccedentibus, quia ęternitas non habet partes durationis, ſed eſt tota ſimul, ſed dicitur coexiſtere toti tempori tota, & cuilibet parti temporis, & cuilibet inſtanti tota, quia non ceſſat eſſe in toto tempore, nec in parte eius aliqua, aut inſtanti, & hoc modo cum intelligere Dei ſit in tota ęternitate, & illa coexiſtat toti tempori, neceſſe eſt, vt intelligere Dei ſit in toto tempore accipiendo, ꝙ non deſinit intelligere in aliqua parte temporis, ſed ſecundum hoc non ſequitur, quòd Deus intelligat rem aliquam eſſe antequā fiat, immo eſt impoſſibile, quia licet partes temporis habent inter ſe præceſſionem, & ſucceſſionem, tamē ęternitas coexiſtit cuilibet earum tota ſimul, & ipſamet æternitas, quæ coexiſtit tempori, in quo erat Adā coexiſtit tota ſimul, & ſecundum idem toti tempori, B in quo erit Antichriſtus. Sicut ergo ęternitas coexiſtens ſimul tempori, in quo erat Adam non præcedit illud, ſed eſt præſens, ita & coexiſtit tota ſimul tempori, in quo eſt Antichriſtus: ergo non præcedit magis ipſum tempus, in quo eſt aduentus Antichriſti, quam ad tempus, in quo erat Adam, ergo licet dum Deus formaret Adam, intelligeret eum, & tunc intelligeret aduentum Antichriſti, quia non eſt illud in inſtāti in quo Adam formatus eſt, ſed in ęternitate quæ coexiſtit illi inſtanti, & ipſamet coexiſtit tempori aduentus Antichriſti, ergo non pręcedit intelligere ad ipſam rem, præcedet tamen, ſi vere eſſet intelligere Dei in illo inſtanti, in quo formatus eſt Adam.

C *Quatuor argumenta principalia contra concluſionem poſitam quæſt. 68. Et in quo ſenſu ſacra Scriptura dicat, quòd Deus nouit omnia antequam fiant, & quomodo ſint pie exponenda. Et quod ſcientia Dei licet ſit cauſa rerum, tamen non præcedit ipſas res, & quare. Quæſt. LXVIX.*

SED adhuc obijcietur, quia Daniel. 13. dicitur ex verbis Suſannæ: Domine, qui noſti omnia antequam fiant. Aliquis forte reſponderet hoc non eſſe verum: nam licet illa ſic orando dixerit, non ſequitur eſſe verum: multa enim hoc modo ſacra Scriptura refert dicta ab alijs, quę vera non ſunt, non quidem, ꝙ ſcriptura falſum dicat aſſerendo aliD quid dictum fuiſſe, quod non fuerit dictum, ſed ꝙ ipſa refert mendacia, quæ alij dixerunt: ſed ipſa non aſſerit aliquid falſum: ſicut in libro Gene. 27. narratur mēdacium Iacob dicentis ſe eſſe primogenitum Iſaac, & mendacium fratrum Ioſeph dicentium eum eſſe deuoratum a fera, & ꝙ inuenerint veſtem eius Gene. 37. & mendacium vxoris putipharis contra Ioſeph Gen. 29. & plurima in alijs libris, ita potuit eſſe hoc. Sed nō eſt ꝯueniens reſponſio, quia ſacra Scriptura tota hoc approbat, & ſacri doctores. Reſpondendū eſt ergo aliter, ſ. ꝙ iſta verba conceduntur ad ſenſum quem accipit ſacra Scriptura, ſ. ꝙ Deus nouit omnia antequam fiant, id eſt non cognoſcit res poſtquam viderit, aut audierit, E ſicut nos, qui cognitionem ex ipſis rebus factis ſumimus, ſcientia autem Dei non cauſatur a rebus, ſed magis eſt cauſa rerum, vt oēs concedunt. nec etiā incipit eſſe in aliqua parte tpis, id autem quod nūquā fieri incipit eſt a tpe infinito, & eſt ante omnia, ergo cum ſcientia Dei nunquam incipiat, ſed cum ipſo eſt ab ęterno, dr̄ eſſe antequam res fiant: nō tñ accipitur proprie, ſ. ꝙ Deus cognoſcat res antequam fiant, id eſt in aliquo tpe priori ſiue ab infinito, ſiue nō cognouerit, quia tūc tolleretur ſimultas eſſe Dei, & ſic ex ęternitate argueretur contra ęternitatem. Multæ locutiones huiuſmodi ſunt in ſacra Scriptura, quæ concedūtur ad bonum ſenſum ſcilicet, ad eum, quē vulgo facimus, & tamen proprie ſumendo falſę ſunt. Sed adhuc arguetur, ꝙ Deus cognoſcat res antequam fiant,

quia

quia ſcientia Dei eſt cauſa rerum, & ſcĩetia noſtra eſt cauſata a rebus, ſed cauſa eſt antecãtum, ergo ſcientia Dei præcedit res. Reſponderi poſſet, ꝙ quamquã ſit cauſa rerum, tamen non oportet, ꝙ pręcedat res, quia etiam in naturalibus hoc accidit, ꝙ ſit aliqua cauſa, quæ non præcedat cauſatum: ſicut apertio feneſtrę eſt cauſa ſubintrationis radiorum, & tamen in eodẽ inſtanti ſunt. Generatio quoque radiorum a corpore luminoſo, & diffuſio per totum diaphanum in eodẽ inſtanti ſunt, vnum tamen eſt cauſa alterius, ideo nõ erit inconueniens, ꝙ ſcientia Dei ſit cauſa rerum, & tamen non præcedat res. Dicendum tamen eſt, ꝙ licet intelligere Dei non præcedat res, quę fiunt, tamẽ nõ ſe habet eodem modo, quo generatio lucis, vel radij ad diffuſionem per diaphanum, & apertio feneſtrę ad ſubintrationem, quia hic cauſę, & cauſata ſimul eſſe incipiunt, & ante hoc non erant cauſata, nec cauſę. In intellectione autem diuina ſecus dicendum eſt, ſ. ꝙ non ſit intelligere Dei de rebus ante ipſas res, tamẽ non incipit eſſe, cũ incipit ipſa res, quæ fit, quia in Deo nihil incipit, ſed omnia ab ęterno ſunt, dicitur tamen non eſſe ante, quia non eſt ſcientia Dei de formatione Adæ in aliquo tempore, vel inſtanti ante Adæ formationem, quia ſic tolleretur ſimultas, quæ facit rationem ęternitatis. Sed adhuc arguet aliquis non poſſe ſtare, quæretur enim, quando Deus formabat Adã an ſciuiſſet ante qualiter formaturus eſſet eum, an nõ, ſi autem non ſciebat, ergo quando formabat eum, ne ſciebat formare, quia artiſex neſciet quid operatur, niſi pręexiſtat idea in mente eius directiua ad operationem: Deus autem fecit omnia artificioſè, quia dicit de eo ſcriptura Pſalm. 102 Omnia in ſapientia feciſti, impleta eſt terra poſſeſſione tua. Ergo præexiſtebat in eo ſcientia rei fabricandæ. Ad hoc reſpondebit aliquis, ꝙ nõ erat neceſſe antequam Deus formaret Adam eſſe in eo ſapientiam de formatione illius, dummodo tamen eſſet, cum formabat ipſum, quia tunc ipſa dirigeret formationem. Dicendum eſt, verum eſſe, ꝙ in Deo non erat intellectio, vel ſcientia de formatione Adæ antequam formaretur: non tamen ita conceditur tanquam incęperit eſſe tunc, cum formabat eum Deus. Nam ſi tunc incępiſſet eſſe non potuiſſet eſſe principium relatiuum, quia tunc principium operationis eſſet, ſine relatione aliqua, ſed non erat intellectio Dei, vel ſcientia de formando Adam ante ipſum Adam, quia non erat in tempore, vel parte temporis, aut inſtanti, ſm quæ ſortiretur prioritatem, aut poſterioritatem, ſed erat ſemper nunquam eſſe incipiens in ipſa ęternitate. Et quando arguitur, ꝙ antequam Deus formaret Adam, ſi neſciebat qualiter formaturus eſſet, eum non ſciret formare, cum formabat: negatur conſequentia, quia ſcientia Dei de formando Adam eſt coęterna Deo, & ſemper eſt nõ habens eſſendi initium, & tamen nõ eſt ante formationem Adæ, immo nec ipſe Deus eſt ante formationem Adæ;

In q6. 51. vt ſupra declaratum eſt. Sed adhuc arguetur, quia ad operationem aliquam in agentibus ſecundum rationem, primum principium eſt intellectus iudicans, ꝙ aliquid fieri debeat, & qualiter, deinde appetitus eligit illud fieri, poſterius autem potentiæ executiuę efficiunt: ſic enim ordinantur tria principia operatiua in hominibus ab Ariſt. Ethic. libro 6. cũ ergo Deus operetur ſecundum rationem, neceſſe eſt, ꝙ prius Deus iudicauerit debere Adam formari, & elegerit, & poſt potentia executiua formauerit. Nam Deus nihil velle poteſt, niſi illud prius iudicauerit, & nõ poteſt aliquid exequi, niſi illud voluerit, neceſſe eſt ergo antequam formauerit Adam fuiſſet ſcientiã de formando, ideſt ꝙ formaturus eſſet, & de modo formandi. Reſpondendum eſt iſtud argumentum dare maiora inconuenientia quam pręcedentia, quia ſecundum pręcedentia inferebatur ſaltem apparenter, ꝙ ſcientia Dei ſit prior rebus factis: hic autem concluditur, ꝙ intra Deũ ſit prioritas, ſ. ꝙ intellectio, ſiue iudicium de faciendo ſit prius volitione, & volitio ſit prior operatione, ſcilicet creatione, vel formatione, & hęc in Deo ſunt. Aliquis reſponderet iſtos actus non præcedere in alterutrum tempore, ſed natura: & ſic erit ſimultas durationis. Sed nõ ſtat, quia ſi eſſet prioritas naturę intra Deũ aliquid eſſet ibi perfectius altero, quod falſum eſt, quia quod non eſſet ita perfectum, vt alterũ, nõ eſſet Deus, prioritas autem naturę non ponitur, niſi inter magis perfecta, & minus, vt in cauſis, & cauſatis. Cauſę enim ex eo, ꝙ habent aliquam potẽtiam ſuper cauſata, quia

G eſſe conferunt, dicuntur digniora cauſatis, & quantũ ad hoc eſt prioritas naturę. Non eſt igitur in Deo aliqua prioritas naturę quantũ ad aliqua, quę in eo ſunt. Nec oportet poni aliquam prioritatem in iudicio & volitione, & operatione Dei, quia in rebus, vbi ſunt diſtinctiones reales, & eſt aliqua cauſalitas, eſt aſſignanda aliqua prioritas, in Deo autem nihil tale eſt quantum ad hęc: quia idẽ realiter in Deo ſunt intellectus, & voluntas, & potentia creatiua, vel productiua rerũ, actus quoque, ſ. iudicare velle, & producere, inquantum in Deo aliquid dicit, idem realiter ſunt: ideo non oportet poni aliquam præceſſionem naturę, & ſic ſcire formare Adam, & velle formare Adam, & poſſe formare, vel ipſum formare inquantum dicit aliquid ex parte Dei ſunt idem realiter, & non poteſt vnum

In Deo nõ eſt prioritas naturę, nec aliqua alia, vt dicunt, vt Scotus, ꝙ eſt prioritas originis, ſed illa non eſt ꝓprie prioritas. ideo eſt impropria locutio. ideo Athanaſius dixit nihil prius, aut poſterius.

H præcedere alterum aliquo modo. Sed adhuc arguetur ꝙ Deus ſciat rẽ, antequam fiat, quia Deus multa per prophetas prędixit, & illa nouerat antequam fierent. Deus enim ſciebat id, quod dicebatur a ꝓphetis, & tamen prophetę pręnunciauerunt prius quam fieret, ergo ſciebat Deus antequam fieret. Si detur oppoſitum, ſtabit ꝙ Deus neſciebat quid futurum erat, quãdo iubebat prophetis, ꝙ vaticinarent, ſed hoc abſurdum eſt. Reſpondendum eſt, ꝙ Deus non cognoſcebat, quod prophetæ dicebant antequam fieret. Et cũ dicitur, ꝙ Deus ſciebat id, quòd prædicere iubebat prophetis tunc cum iubebat, poteſt reſponderi, ꝙ neſciebat tunc. In quo conſiderãdum eſt, ꝙ Deus nihil

I vnquam locutus eſt prophetis, nec cuiquam in aliqua effigie apparuit quamquam ſępe iſta dicantur in veteri teſtamento. Cauſa vero huius Exo. 23. & 25. aſſignata eſt, ſ. quia Deus non poteſt aliquid agere ſecundũ motum cuius ſunt hęc, & non ſolum non poteſt facere quæ pertinent ad motum, ſed etiam non poteſt facere aliquid in ſucceſſione, dato ꝙ nõ eſſet motus ibi: ſicut in quo eſt ſucceſſio, ſine motu, quod competit Angelis: ſed omnia hęc, quæ Deus facere dicitur Angeli fecerunt, & ipſi vocabantur Deus. de cauſa horũ diſputatum eſt Exodi 3. & 19. cap.

Deus nihil nũquã locutus eſt prophetis.

Nunc redeundo ad quod intendebatur, dicendum quòd Deus neſciebat ea, quæ dicebantur, quando dicebãtur: nam licet iſta vera ſit: Deus ſciebat quidquid

K dicebatur prophetis ab Angelis, tamen non ſciebat id tunc, quando dicebatur. Cauſa eſt, quia iſta dicebantur ab Angelis, & reuelabantur in tempore: Deus autem in tempore non habet eſſe, in motu, & ſucceſſione. Et non eſt tamen iſta propoſitio intelligenda, ſ. Deus non ſciebat quæ reuelabantur prophetis tunc, cum reuelabantur, ideſt, quòd non ſciebat tunc: tamẽ ſciebat poſt, ſcilicet, quando fiebant, vel quando facta erant, quia nec ſciebat illa, quando fiebant, nec cum facta erant, quia hoc erat ſcire in tempore: Deus tamen non poteſt habere aliquam conditionem temporalem. Si tamen concedatur, quòd Deus ſcit rem tunc, cum fit, vel poſtquam facta eſt, concedendum erit, quòd ſciat antequam fiat: ſed nulla eſt vera pro-

prie

prie ſumpta. Si autem dicatur large, quòd Deus ſciebat ea, quæ dicebantur prophetis tunc, cum dicebantur, quia ſciebat in ęternitate, quę coexiſtit illi tempori, in quo iſta reuelabantur prophetis, non ſequitur ex hoc, quòd ſciat rem antequam fiat, quia illamet ęternitas, quæ ſecundum ſe totam coexiſtit illi tūc in quo reuelantur futura prophetis, coexiſtit tota ſimul illi tēpori, in quo iſta, quæ prædicta ſunt realiter eueniunt, ideo non poteſt id, quod in ęternitate eſt præcedere aliquid, quod eſt in tempore, quia quod in ęternitate eſt, cum ipſa ſit indiuiſibilis, & tota ſimul: ſicut quod eſt in inſtanti in toto inſtanti eſt, quia non habet partes, ſed ęternitas coexiſtit toti tempori, ergo non præcedit aliquam partem temporis. Valet conſequentia, quia coexiſtere eſt eſſe pręſentem, & quia eſt indiuiſibilis, neceſſe eſt, quòd ſecundum idem coexiſtat omnibus partibus temporis: ergo quod eſt in ęternitate quamquam coexiſtat formationi Adæ non præcedit Antichriſti aduentum, ſed ei ſimul præſens eſt, ergo ſcientia Dei, quæ eſt in æternitate, licet ſit, quando dicebantur ſecreta prophetis, & quando res fiebant, quę reuelatę erant, non pręcedebat ipſas ad fieri: pręcederet tamen ſi vere ſcientia Dei fuiſſet in illo tempore, in quo dicebantur myſteria prophetis ab Angelis, ſed non fuit vere in aliquo tunc, ſicut verba dicta ab Angelis, vel reuelationes factæ fuerunt in aliquo tempore, & illud tempus pręceſſit ad tempus, in quo res pręnunciatæ euenerunt. Alij modi arguendi poſſunt eſſe contra iſtam partem, ſed ſufficiant iſti.

An Deus cognoſcat res poſtquam factæ ſunt, & an ſequatur Deus ſæpe in ſacra Scriptura enarrat beneficia data, ergo ſcit res poſtquam factæ ſunt. Atque ita fiat, vt Deus non intelligat rem poſtquam eſt, nec antequam ſit, nec cum eſt.

Quæſt. LXX.

AMPLIVS dicendum ex prædictis, quòd Deus non cognoſcit res poſtquam factæ ſunt. Crederet aliquis, cum probatū ſit non eſſe intellectionem Dei de rebus antequā res fiant, eam eſſe poſtquam res factæ ſunt: ſicut nos cognoſcimus res poſtquā euenerunt accipientes cauſalitatem cognoſcendi ex illis, ſed non conuenit Deo qui ex alio non perficitur: cognoſcere tamen res poſtquam factæ ſunt accipiendo cauſalitatem ab ipſis rebus imperfectio quædam eſt intellectus, ideo nō conuenit Deo.

Nec ſolum eſt ſenſus, quòd Deus non cognoſcat rem poſtquam facta eſt, ideſt, quòd non incipiat eam tunc cognoſcere, ſed etiam, quòd non cognoſcat eā aliquatenus poſtquam facta fuerit, primum enim maioris erat imperfectionis, ſcilicet, quòd ex tempore inciperet ſcientia Dei, & non fuiſſet ante rem. Secundū autem minus videbatur: nam dato, quòd Deus cognouiſſet rem a tempore infinito elapſa ea maneret ei cognitio de illa, ſed in hoc dicitur, quòd poſtquam res eſt Deus non habet cognitionem de ea. Quod patet, quia ſi poſtquā eſt habet cognitionem de illa, aut habuit etiam antequam eſſet, & cum erat, vel ſolū poſtquam eſt: ſi vero dicatur, quòd erat antequam fieret, & cum erat, ſequitur quòd ſit ſucceſſio in intellectione Dei cum intelligat rem in toto tempore antequā ſit, & cum eſt atque poſtquam fuerit, quo dato ſequitur, quòd eſſe Dei non eſt totum ſimul, quia eſſe ſuū, & intelligere idem ſunt, ſed intelligere non eſt ſimul, ergo nec eſſe, ſed hoc eſt falſum. ergo non poteſt intelligere rem poſtquam eſt, & antequam ſit, & cum eſt. Si autem dicatur, quòd intelligit Deus poſtquam eſt ſolum res ipſa, etiam non poteſt ſtare, quia eadem

A ſequuntur inconuenientia: nam ſi poſtquam res eſt Deus illam ſcit, quæretur an ſemper poſtquam eſt, illam ſcit, an ſolum aliquando: ſi autem ſemper ſequitur eodem modo ſucceſſio in eſſe Dei, & conſequenter non eſt in ęternitate.

Item ſi ſolum cognoſcit Deus rem, poſtquam facta eſt, ſequitur quòd non ſit ſcientia ſua ſemper ęterna, quia habet principium, ęternitas autem eſt interminabilis, & tota ſimul, ſi autem dicatur, quòd Deus cognoſcit rem poſtquam facta fuerit, ſed non ſemper poſtea, ſequitur quòd ſcientia Dei deficit, ſed hoc eſt inconueniens, ergo non eſt ſcientia Dei poſt rem.

Sed aliquis arguet, quòd Deus habeat ſcientiam rerum poſtquam factæ ſunt. ſi enim Deus neſciret rem
B poſtquam facta eſt, neſciret enarrare beneficia impēſa, quæ iam præterierunt: ſed Deus multotiens in ſacra Scriptura enarrat beneficia data, vt cum dicitur: Ego ſum Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, & ego deleui inimicos veſtros, & ſic eſt vulgatiſſimum in ſacra Scriptura.

Reſpondendum eſt hic, ſicut ſupra dicebatur, cum arguebatur, quòd Deus cognoſceret rem antequam fieret: quòd Deus nunquam enarrauit aliqua beneficia impenſa Iudæis, quia iſtud erat in voce, Deus autem nunquam locutus eſt, nec eſt poſſibile, quòd loquatur, quia iſta pertinent ad motum: Angeli autem ſunt, qui loquebantur enarrantes iſta beneficia loco Dei. Si enim iſta faceret impoſſibile eſſet eum eſſe ęternum, quia non eſſet eſſe ſuum totum, quod tollit
C partibilitas motus. Deus autem cognoſcebat beneficia, quæ fecerat, & ſciebat, quòd enarrabantur atque eo iubente fiebāt enarrationes, ſed nō erat in eo prius facere aliquod beneficium Iudęis quam ſcire, quòd enarraretur, ſed ipſum ſcire enarrare beneficia ab ęterno eſt, licet enarratio eſſet in tempore, conferre tamē beneficia quantum ex ipſo eſt, ab ęterno eſt, & quaſi id, ſecundum quod Deus dicitur conferre beneficia ab ęterno in eo eſt, ipſa tamen beneficia cōferri temporale eſt: ſicut res creari non eſt ab ęterno, creatio tamen inquantum dicit aliquid ex parte Dei, quoddam ęternum dicit, quia non fuit aliquis actus ſubitaneus, vel inſtantaneus in Deo, ſecundum quem res
D crearētur, ſed volitio ſua efficax ab ęterno. Erat enim Dei volitio, quòd mūdus crearetur, & iſta volitio eſt manens in Deo coęterna ipſi, nec vnquam deſinens, & ſecundum hanc volebat ipſe, & vult in inſtanti primo temporis res creari: & ſic licet ex parte rerum nouum aliquid fuerit creari res, & ſubitaneum, ex parte Dei, tamen ęternum eſt, & ſemper manens. Et id, quod Deus creauit, nec eſt prius creatione, nec poſterius, nec ſimul cum creatione, quia creatio fit in inſtāti temporis, nec in tempore aut ante tempus. Si autē conferri beneficia quantum eſt ex parte Dei, eſſet in tēpore, & enarraret illa ipſemet, ſicut ſcriptura videtur ſignare, neceſſario diceretur ſcire res poſtquā fa-
E ctæ ſunt: ſed neutrum horum exiſtit, ideo non ſcit res poſtquam factæ ſunt, licet ſemper eas ſciat.

Sed aliquis arguet adhuc. Si Deus neſciret res poſtquam factæ ſunt, eſſet toto tempore poſtquam factæ ſunt ignorans, ſed non concedimus aliquādo Deum eſſe ignorantem, ergo ſciet res poſtquam factæ ſunt.

Reſpondendum, quòd non ſcit res poſtquam factę ſunt: licet enim Deus ſciat res, quòd factæ ſunt, vel quòd futurę ſunt, tamen non ſcit antequam fiant, vel poſtquam factæ ſunt, quia iſta aduerbia determinant hic modum cognoſcendi Dei, & ſignant in eo prioritatem, & poſterioritatem, ſed in Deo non eſt aliquid prioritatis, & poſterioritatis, ergo propoſitiones cum iſtis aduerbijs ſemper erunt falſę: ſi tamen determinent res ipſas, eſſent propoſitiones veræ: vt, Deus ſcit res fa-

hæc eſt vera De⁹ ſcit res, ꝙ factę ſunt, vel ꝙ futurę ſunt hęc eſt falſa De⁹ ſcit res anteq̄ fiant, vel poſtquam factę ſunt.

res factas, & res, quæ nõdum factæ ſunt. Cum autem arguitur. Si Deus non ſcit res poſtquam factæ ſunt, ergo erit in toto illo tempore ignorans, negatur conſequentia: teneret enim ſi in priori tempore ſciuiſſet, ſ. antequam res fieret, & cum fiebat, ſed nec ante rem ſciuit, nec cum ipſa fuit, vt declaratum eſt: ergo non erit ignorans in reliquo tempore poſt factam rem. Si enim Deus in tempore ſcire poſſet, & eſſet aliquod tẽpus, in quo neſciret, rectè diceretur inſipiens toto illo tempore, ſed in nullo tempore ſcire poteſt, quia repugnat ei habere eſſe, vel ſcire, aut aliquam conditionẽ in tempore, ſed ſcit Deus rem quamcunque ſemper in æternitate durationis ſuæ, & illa non eſt ante rem, nec eſſe quidem poteſt, quia ipſa eſt tota ſimul, & tamen quomodocunque poneretur, ſiue ante rem, ſiue poſt rem non eſſet tota ſimul: nec ſemper manens. Eadem argumenta poterant fieri hic, quòd Deus ſciret res poſtquam factæ ſunt, quæ fiebant ſupra, ad inducendum, quòd Deus ſciret res antequam fierent, vel quaſi ſimilia, de quibus ſuffecerit, quod dictũ eſt.

In qō. 68. & 69.

An Deus intelligat rem tunc cum fit. Quæſt. LXXI.

AMPLIVS dicendum eſt, quòd Deus non intelligit rem tunc, cum fit, vel tunc cum durat, ſiue ſit fieri, & duratio omni tempore, ſiue in inſtanti: quod patet, quia quæcũque ponatur duratio rei, ſi Deus in illa intelligeret ipſam rem, neceſſe eſſet, vt tunc eſſet eſſe Dei, ſed eſſe Dei non poteſt eſſe in tempore, nec in inſtanti: ergo nec intelligere. Conſequentia patet, quia eſſe Dei, & intelligere idem ſunt. Antecedẽs probatur, quia ſi eſſe Dei eſſet in tempore, neceſſario eſſet in ſucceſſione, & motu, quia tempus eſt menſura motus, & nunquam menſura ſine menſurato reperietur: Deus autẽ nec motum nec ſucceſſionem habet, quia deficeret eſſe eius, & acquireretur quotidie, atque eſſet imperfectum, nec poſſet eſſe æternum plenum motu, & ſucceſſione.

Item non poteſt eſſe in inſtanti temporis, quia tũc aut eſſet in ſolo inſtanti, aut in inſtanti, & tempore, ſi ſecundum, rediret inconueniens ſupra poſitum dato tempore: ſi autem eſſet in ſolo inſtanti, ſequeretur, quòd eſſe Dei deficeret, & per indiuiſibile maneret, & ante ipſum eſſet tempus, & poſt ipſum tẽpus, quod patet, quia inſtantia habent poſitionem in tempore, ſicut puncta in linea, ita quòd inſtans copulatiuum, & diuiſiuum duarum horarum eſt poſt primam horam totaliter, & ante ſecundam horam eſt totaliter, & in illo indiuiſibili eſſet Deus ſolum, & tunc non poſſet in toto iſto tempore quidquã operari, quia nequaquam haberet eſſe. Nunc autem quamquam non dicamus eum habere eſſe in tempore, tamẽ dicimus, quòd non deficit, dum tempus eſt, & hoc ſufficit ad hoc, quòd operari poſſit. Nunc autem ſi in illo indiuiſibili inſtanti maneret, eum quidquam facere, aut eſſe cauſam alicuius erat impoſſibile. Nec poteſt dici eũ eſſe in pluribus inſtantibus ſine tempore medio, quia hoc impoſſibile declaratum eſt ſupra. Etiam dato, quòd poſſibile eſſet nihil magis de eſſe haberet ĩ mille inſtantibus, quã in vno, quia mille indiuiſibilia nullum diuiſibile componunt. Manet igitur, quòd Deus non poſſit eſſe tunc, quando aliqua res eſt, vel fit, & conſequenter non poteſt intelligere eam tunc cum fit, quia iſta duo idẽ ſunt. Nec tamen eſt ſenſus huius propoſitionis, quòd Deus non intelligit rem, quando eſt, quaſi prius, quam eſſet intellexiſſet eã, & poſtquam cœperit eſſe deſierit eam intelligere, vel quòd Deus non intelligeret rem, antequam eſſet, nec cum erat: ſed incœpiſſet intelligere, poſtquã deſijt eſſe, quia

In qō. 26.

F probatum eſt, quòd non intelligebat eam, priuſquam eſſet, nec poſtquam erat: ſed eſt ſenſus, quod Deus nõ intelligebat rem in tẽpore poſtquam ipſa eſſe deſijt, nec in tempore, quo durat, quia in nullo tempore eſt.

Quomodo Deus rem intelligit, cum non intelligat antequam fiat, nec cum fit, nec poſtquam facta eſt. Vbi etiam agitur dubium illud notabile de Ideis ad quid ponantur in Deo, & an dirigant Deum in operatione. Et in quo operatio Dei, & ars rerum artificum differunt. Et quid eſt nolitio Dei proprie. Quæſt. LXXII.

SED aliquis quæret, ſi Deus non intelligit rem antequam fiat, nec cum fit, nec poſtquam facta eſt, quando intelligeret rem, videtur enim, G ꝙ nunquam intelligere poſſit. Reſpondendũ eſt, ꝙ Deus nunquam intelligit rem, ideſt in nullo tẽpore, & tamen ſemper intelligat quãcunque rẽ, quia in tota æternitate intelligit, & æternitas ſemper eſt, & nulli tempori deeſt: quamquam in nullo tempore, aut parte tẽporis eſt, ſicut Deus in nullo loco aut parte loci eſt: nulli tamen loco, aut parti locorum deeſt, & hoc facit eũ vbique eſſe, qui in nullo loco eſt. Nec eſt inconueniens, ꝙ aliquod tempus relinquatur, in quo Deus non intelligat rem: eſſet enim incõueniẽs, ſi ceſſaret ab intelligendo, ſ. ſi in aliquo tempore intellexiſſet, & poſtea non intelligeret, ſed in nulla parte tẽporis intelligit, ideo totum tẽpus relinquitur, in quo non intelligit: nec tamen ob hoc in aliquo tempore H dicimus eũ ceſſare ab intelligendo, licet enim in nullo tempore intelligat, in nullo tamen tempore intelligere deſinit. Sed contra hoc aliquis arguet, ſ. ꝙ Deus intelligat rem, quando eſt, vel quando fit. Nam multa ſunt, quæ a ſolo Deo cãntur, vt animæ quæ quotidie creantur: alia autem a Deo partem influentiæ recipiunt inquantum eſt cauſa vniuerſalis neceſſario influens in omnia cauſata, ſed artifex, quãdocũque operatur neceſſario, habet ideam dirigentem, alioquin neſciret quid ageret: immo, & neſciret, an aliquid ageret: ſed Deus fecit res ſaltẽ creando, ergo neceſſe eſt, ꝙ tunc eas intelligeret, & ſic intelliget res, quando fiunt. Reſpondendum eſt igitur primo Deum eſſe artificem, & in ſe habere ideas rerum futurarum iuxta I illud Ioan. 1. quod factũ eſt, in ipſo vita erat, ideſt omnia viuebãt in Deo, quæ facta ſunt in re, ſ. in ideis ſuis. Ipſe igitur in agendo dirigeretur per has, alioquin nõ eſſent in eo: quia ideæ ſolum ſunt exemplaria, & proficiunt pro rebus, quæ fiũt, vt imprimatur eis talis imago inquantum artifex dirigitur per illam ideam. Quãquam de directione, quam habet artifex per ideam, vel per exemplar, & de directione, quæ eſt per habitũ artis quomodo ſint diſtinctæ, & quomodo ſint duæ directiones habitus, ſ. vna præcedens ideam artificiabilis rei ad cauſandum ideam, & alia directio poſt cauſatam ideam, & quæ eſt per ideam, in quo proficiat, & quid magis habitus artis proficiat, vel idea, & quid K horum ſit cauſa diuerſitatis in artificiatis pertinentibus ad eandem artem, alius erit dicendi locus. In Deo autem erant ideæ. Nec poteſt dici, ꝙ inanes eſſent, ſicut dicit Ariſt. de Platonica idea, ꝙ inanis ſit 1. Ethic. ergo proficiebãt ad operationem, ſed non antequam operatio ſit, nec poſtquam facta eſt, quia tunc nihil dirigunt habitus artis, & idea: ergo, & qñ fit, & ↄſequenter Deus ĩtelligeret rem, qñ cauſa efficeret; quia ideæ in Deo ad intellectum pertinent. His tñ non obſtantibus dicendum eſt prout ſupra, ꝙ Deus non intelliget rem, qñ fit, ſiue fiat in inſtanti, ſiue in ſucceſsione, quia tũc aſtringeretur ad leges temporis, quamquam nec tunc, nec alias intelligere deſinat, & ſequerentur omnia inconuenientia ſupra poſita. Et ad inconueniens

Arg. contra poſita, cuius ſolutionem in forma quære qō. 73. & 74.

de ideis,

de ideis,ſcilicet ad quid ponantur, eum non dirigant Deum in operatione.

Dicendú eſt in Deo eſſe ideas ex neceſſitate artificis:potiſſimum cum beatus Ioan. nō Platonicus quidem, nec ex aliqua parte Phyſicus,aut Metaphyſicus eas poſuerit, iſtę tamen non ſunt eo modo in Deo, quo in alijs artificibus,quia in cæteris ſunt ideę exemplaria quędam cauſata in mente artificis per directionem habitus artis, & eſt idea forma immaterialis rei artificialibilis,nec diſtat in aliquo alio forma, vel idea quam habet artifex in mente, & forma, quam ſuperducit partibus ædificij in materia ædificabili, niſi ꝙ forma, quæ eſt in mente eſt immaterialis, forma autem, quam cauſat artifex per actum ſuum eſt materialis ſuperducta partibus ędificij,& iſta idea cauſatur per habitum artis, quia quāquam quilibet poſſit formare intra ſe quamcunque ideam ædificij, tamen nō format aliquis conuenientem ideam, niſi artifex, ꝙ in formāda ea dirigit artis habitus, vtpote aliquis,qui non eſt artifex concipiet intra ſe aliquod ædificiū magnæ altitudinis, & paruę latitudinis, atque capacitatis,& illud non poterit conſummari,vel ſi cōſummatur,nequit magno tempore durare: requirit enim cōueniens ędificium certam latitudinem & commenſuratam ei altitudinem tam ad permanēdum, quàm ad vſum humanum: qualis tamen ſit figura conueniens rei artificiabilis, nemo bene nouit,niſi per habitum artis, & in hoc habitus dirigit ad generationem ideę vel exemplaris,& iſte eſt modus in omnibus artificibus:in Deo autem non gignitur aliqua idea, ſicut in nobis, ſed ipſamet diuina mens eſt omnium idea, & ſic non eſt diſtincta idea ab artifice,ſed ſunt omnes iſtę diſtinctiones minores diſtinctione reali. Et ob hoc etiam non poterit poni habitus artis agens ad generationem idearum diuinarum, cum illę ſint aliqđ non factum. Proficiunt autem iſtę ideę ad operationem artificis,cum eſt operatio,& in Deo ſic eſt,quòd ideæ ad eius operationem dirigendam ſunt, ſicut in cæteris artificibus, ſed adhuc eſt dña in operatione Dei,& arte rerum artificum, quia in cæteris artificib⁹ tunc eſt operatio ipſorū cum eſt paſſio rerum factarum,quia actio,& paſſio ſunt vnus motus iuxta Ariſ. in 2. De ala, & actio & paſſio in motu fundantˀ;vt ait Gilbertus in libro ſex principiorū. Et accidit hoc,q̄a ſicut paſſio rerum,quæ fiunt, eſt motus quidam,ita actio ipſorum artificū eſt motus, & vnus ex altero cauſatur:nam iuxta Ariſt.in p̄dicamentis:propriū eſt paſſionis inferri ex actione, ergo neceſſe eſt dum vnum fit, alterum eſſe. Prouenit aūt hoc ex imperfectione artificum, qui ſicut hñt eſſe ſuum in ſucceſſione, ita cōicant. Deus aūt non hēt aliqđ eſſe in ſucceſſione, ſed totum ſimul in eo eſt quidquid eſt:ideo eū cōicat aliquam perfectionē non fit aliquis motus, nec pertinens ad motū.ſ.mutatū eſſe. Deus aūt eſt principium oīum rerum per intellectū iudicando,ꝙ fieri debeāt, qđ pertinet ad prudentiā, & indicando qualiter fieri debeant, vel quales ꝓduci debent, quod pertinet ad ideas,vel exemplaria,& ad habitum artis. Eſt ēt principium per voluntatem eligendo producere res. Eſt ēt principium per potentiā,quæ eſt in eo,ſicut in nobis ſunt potentiæ executiuę obedientes voluntati, & rōni. Et verè in Deo eſt iudicium de productione rerum,& volitio,& actus producendi; ſed iſta ſunt tota ſimul,quia nō diſtinguūtur ab ipſa diuina eſſentia, ſicut diſtinguiẽ in nobis intelligere ab intellectu,& volitio a voluntate, & operatio executa a potentijs executiuis. Iō ſicut eſſentia Dei eſt tota ſimul, ita iudiciū de producendo mundum eſt totum ſimul, & volitio de producēdo,& ipſa operatio quantū ex Deo ſe tenet,& iſta ſemꝑ ſunt:nā voluntas,aut volitio de creā-

A do mundum non eſt magis quando creatus eſt mundus quàm nunc. Cum enim ſemper Deus ſit, illam ſemper eſſe neceſſe eſt.

Nec ex hoc ſequitur quòd mundus ſemper creetur, quia ſemper Deus habet illam volitionem: ſequeretur enim hoc, ſi Deus haberet operationem aliquam in aliqua parte temporis, aut in aliquo inſtanti: ſed falſum eſt; nam tunc cum creatus eſt mundus, Deus non habebat volitionem de creando mundo,quia creatio mundi fuit in inſtanti temporis, quod fuit primum, & initiatiuum temporis, ſicut punctus in principio lineę: in inſtanti autem Deus non eſt, ſicut nec in tempore, vt ex prioribus patet: ſed volitio Dei eſt eſſe Dei, & Deus, ergo non erat

B volitio Dei de creando mundum tunc, cum creatus eſt. Nec eſt aliquando niſi accipiatur, quòd tunc erat ideſt tunc non deſinebat eſſe,quia ſemper eſt: & hoc modo in toto tempore eſt: quia in nulla parte temporis deſinit eſſe, quia ſemper eſt. Nec enim debet quiſquam imaginari, quòd Deus aliquando creare mundum elegerit,& poſtea ab hac electione ceſſauerit,ſicut nos aliquando intelligimus, vel volumus, & poſtea ab intellectione, & volitione deficimus: quia in Deo quidquid eſt, Deus eſt, & non poteſt aliquid, quod in eo fuerit, ceſſare ab eſſendo, niſi Deus totaliter eſſe deſierit. Ideo neceſſe eſt dicere, quòd aut nunquam in Deo fuit volitio de creando mundum, aut nunquam deſinit eſſe,ſed nō eſt dicendum quòd nō fuerit in eo volitio, quia ſequeretur quòd aliquid

Volitio Dei de creando mundum nunquam fuit quia nec fuit ante creationē, nec poſt, nec tunc.

C fecerit, quod non elegerit facere, quod abſurdum eſt: quia tunc ſequeretur, quòd aut inuitus iſta egit, aut neſciens, & non deliberans, quę duo tollunt voluntarium.3.Ethic.ergo in eo fuit volitio de creando mundum, & conſequenter neceſſe eſt, quòd iſta volitio ſemper maneat.

Ex hoc patet quòd volitio de creando mundum in Deo nunquam fuit, ideſt in nulla parte temporis, vel inſtanti, quia diuinum eſſe eſt: ſi tamen concedatur in aliquo inſtanti, quòd Deus volebat mundum tunc creare, non magis concedetur in vno tempore quàm alio: quod patet,quia ſicut Deus in ęternitate huiuſmodi ſunt volitio,& intellectio: ęternitas autem nō eſt in aliquo tempore, aut parte temporis, tamen coexiſtit tota ſimul cuilibet parti temporis,&

D tota ſimul toti tempori,& tota ſimul cuilibet inſtāti, nec magis vni parti, aut inſtanti quam reliquo. ideo neceſſe eſt,quòd volitio Dei de creādo mundum nō magis ſit nunc,quàm ante, vel quàm poſt ſed indifferenter coexiſtit omni tempori,& partibus eius. Et ex hoc ſequitur, ꝙ iſta volitio non erat magis, quando mundus creatus eſt, q̄ nunc, & q̄ in die iudicij: alioquin dabitur, quòd magis preſens ſit ęternitas illi inſtanti quàm huic, quod non ſtat, quia ipſa eſt abſoluta legibus temporum,& locorum. Sed dicet aliquis, ſi non magis erat volitio Dei de creādo mundum in illo inſtanti quā nunc,quare magis fuit creatus mundus tunc quàm nunc. Dicendum eſt quantum ad creationem mundi eſſe cauſam ſpecialem q̄ in alijs rebus volitis a Deo,quæ quotidie eueniunt. Nā mun

E dus non potuit creari priuſquā creatus eſt,nec poſtea, vt ſupra probatum eſt: ſed neceſſe erat eum creari in primo inſtanti temporis; manebit tamen argumentum de omnibus alijs rebus, ſ.homo currit nunc, vel legit, & Deus hoc vult. Et iſta volitio, cum in Deo dicat aliquid reale, neceſſe eſt quòd ab æterno voluerit,& ob hoc non magis erit volitio Dei de curſu hominis in die iudicij, q̄ in die creationis mūdi q̄ in die, quo curritˀ. Et tūc dicet cū De⁹ ſemꝑ velit ꝙ iſte currat,quare nūc currit,& nō currebat a prīcipio,vel poſtea non ſemper currat nō ceſſante illa volitione Dei. In q. 52.

Reſpondendum eſt, quòd ideo iſte currit hodie, & non cras, quia licet Deus ſemper velit eum currere, tamen vult, quòd ſolum currat hodie, & ſemper vult, quòd hodie currat.

Et ſic etiam dicetur de creatione mundi, quare nõ ſemper creatur. Reſpondendum eſt, ꝙ ſemper volitionem habet de creatione mundi, vt fiat in illo inſtanti, & non in alio, ideo quamquam volitio de creatione mundi in Deo ſemper ſit, quia tamen non eſt pro ſemper, non creatur ſemper: ideo iſta propoſitio diſtinguẽda eſt, ſ. Deus ſemper vult creationem mundi, an ſemper determinet illud verbum vult, an determinet infinitiuum ſubintellectum cum illo accuſatiuo, creationẽ. Si primo modo eſt ſenſus, quòd voluntas de creatione mundi in Deo eſt indeſinens, ideſt, quòd ſicut ſemel vult, ita nunquam velle ceſſat. Secundo modo eſt ſenſus, quòd Deus vult creationem mundi ſemp fieri, ſ. in omni inſtanti. & tũc eſt falſum, quia nec hoc vult, nec eſt poſſibile. Item accipiendo in primo ſenſu Deus ſemper vult creationem mundi, non accipitur ſemper pro omni tempore, ita quòd in quolibet inſtanti temporis hoc velit, quia in nullo inſtanti, aut parte temporis Deus habet aliquam actionem, aut eſſe: ſed accipitur ſemper pro tota æternitate, quę eſt deſinens, ſ. quòd in tota ęternitate Deus vult creationem mundi, & illa eſt vnica volitio, & indiuiſibilis, nã eſt in æternitate, quæ eſt indiuiſibilis, & tota ſimul.

Volitio Dei quid eſt.

Nec eſt aliqua volitio longa, & continuata ab ęterno in ęternum per indeterminatam durationem, ſicut aliqui autumant non cognoſcentes naturam ęternitatis, ſed putantes eam eſſe tempus infinitum iuxta poſitionem Ariſtot. 8 Phyſic. de æternitate motus, ſed eſt iſta volitio indiuiſibilis, quia id quod eſt factum in inſtanti, vt ita dicam, non poteſt habere aliquam longitudinem, vel extenſionem: æternitas autem eſt inſtans, quia eſt tota ſimul, quod non contingit niſi in inſtanti, ideo volitio illa de creatione mundi eſt indiuiſibilis, & inſtantanea, nec eſt repetita, ſcilicet, vt nunc ſemel velit: & deinde iterum, & iterum, quia etiã hoc modo daretur ſucceſſio, ſed etiam hoc modo tollerẽ æternitas, quia neceſſe erat poni tempus vbi ſunt multa inſtantia, cum nõ poſſint immediate coniungi indiuiſibilia. Erit igitur ęternitas inſtans, & vnicum inſtans: ideo volitio Dei de creatione mundi, & formatione Adæ, & qualibet alia re eſt indiuiſibilis, & vnica nunquam repetita.

Velut ſi nos ſemel elegerimus, ꝙ Sortes currat, & nunquam in idipſum redeamus eligentes, & cogitãtes. Hęc tamen ęternitas coexiſtit toti tempori habẽti magnas extẽſiones, etiam ſi eſſet infinitum: nec ob hoc magis diuiſibilis ipſa ſit, quia hoc ex natura permanentię ſibi euenit, ſicut centrum terræ coexiſtit totum ſimul toti tẽpori, & cuilibet indiuiſibili aſſignato in tempore, & tamen ipſum centrum terræ indiuiſibile eſt, tempus autem in infinitum diuiſibile: ita ęternitas eſt tota ſimul, & indiuiſibilis, & quia permanens coexiſtit toti extenſioni temporis, quod eſt in fluxu.

Amplius autem dato, ꝙ volitio Dei de creatione mundi, vel de alijs rebus quæ fiunt, eſſet in tempore non erat neceſſe, ꝙ tunc res fieret, quando Deus haberet volitionem de re illa, ꝙ fieret: nam & nobis ſic accidit, quia nunc volumus habere vitam ęternam, ſed non pro nunc, & nunc eligimus ea, quę mane facturi ſumus, ſed non eligimus nunc facere, ita Deus volebat creationem mundi in aliquo inſtanti, tamen non volebat pro illo, ſed ſi hoc modo daretur in Deo non poſſet ſemper habere eandem volitionem, quia antequam mundus crearetur, vellet ꝙ crearetur: poſtquã vero creatus foret non vellet in omnibus inſtantibus

F poſterioribus, quòd crearetũ, ſed ꝙ creatus foret. Nũc autem nõ mutatur in Deo volitio, ſed id quod ſemel voluit, & qualiter voluit ſemper vult: vnde nunquam Deus voluit mundum creandum tanquam creatio illa non aſſiſteret ei quoniam aſſiſtit ſemper, nec vult illum creatum eſſe tãquam creatio elapſa fuerit, quia æternitati nihil abſens eſt, ſed vult creationem mundi abſoluè, quæ nec eſt pręterita, nec futura, & ſic ſtricte accipiuntur. Etiam non eſt ei pręſens: quamquã poſſunt accipi iſtę propoſitiones verè, ita quòd referatur creatum, & creandum ad conditionem temporis, & non ad conditionem Dei, ſ. quòd licet in comparatione mundi ad Deum volentem, nec creatio mundi elapſa eſt, nec futura, tamen ad cõditionem temporis elapſa eſt: & hoc elapſum, ſicut eſt, Deus vult. G Accipiendo tamen abſolutè, ſ. Deus vult, quòd creetur mundus: eſt ſenſus, quòd mundus reſpectu eius non erat creatus, aut non erat creatio, & hoc eſt falſum: & ideo propoſitio talis magis eſt falſa ſtrictè ſumendo. Si tamen volitio Dei eſſet in tempore neceſſario mutaretur, quia cum in hoc tempore mundi creatio elapſa ſit, ſi Deus nunc haberet volitionẽ de creatione mundi, nõ poſſet eſſe de creatione, niſi vt pręterita, ſcilicet, quòd vellet mundum fuiſſe creatum. Quia tamen in æternitate eſt, quæ nec eſt ante tempus, nec poſt tempus, non mutatur, nec mutari quidem poteſt, quia eſt in indiuiſibili: in indiuiſibili autem non poſſunt eſſe contradictoria; ſed neceſſe eſt ſolum eſſe alteram partem.

H Ex quo patet, quòd volitio de creatione mundi nõ fuit ante illam, nec poſt, nec tunc. Quod ſatis ex pręd ictis patet, nam iſta volitio eſt eſſe Dei, ſed Deus non pręcedit aliquam rem, vt ſupra probatũ eſt, ergo nec volitio. Etiam quia volitio Dei eſt in ęternitate, æternitas autem eſt ſimul tota, & non habet poſitionem in tempore, ideo non poteſt pręcedere aliquid, nec ſubſequi ad illud.

In Deo volitio de mundi creatione eſt ſemper, & illa eſt creatio actiua. Et quod creatio actiua in Deo non eſt motus, nec actio ſed aliquid ſemper manens. Et quod modus eſſendi Dei dicit duas perfectiones. Et quare res per creationẽ non conſecutæ ſunt ſimultatem permanendi ſicut eſſendi. Demum ad quid in Deo ponuntur Ideæ, & an dirigant Deum in operatione. I

Quæſt. LXXIII.

SED redeundo ad id, quod incęperamus, dicendum quòd in Deo volitio de creatione mundi eſt ſemper, & illa productio, quę eſt ex parte Dei eſt ſemper, & tota ſimul, nec dici debet, quòd illa nihil ſit: nam ſi non ſit verum ens reale, impoſſibile erat, quòd res productæ fuiſſent veraciter, vt a non ente non poteſt prodire quidquam, ſed creari eſt fieri, vel aliquid in modum paſſionis, & res creatæ ſunt maximus effectus, ideo non poſſunt eſſe a nõ ente. Et ſic, ſicut ex parte rerum datur creatio, quę eſt modus paſſionis, ita ĩ Deo dabitur creatio actiua, quę K non eſt actio, nec motus, nec aliquid progrediens a diuina eſſentia, vel potentia productiua, ſed eſt aliquid ſemper manens non magis tunc cum res creatę ſunt, quam nunc.

Et patet, quòd creatio ex parte Dei non ſit aliquis motus, vel actio propriè dicta, nam res creatæ, quæ ſunt mobiles in creatione non habuerunt aliquem motum, quanto minus in Deo erit motus, per quem producat?

Sed adhuc nõ accedit ſimultas recipiendi eſſe in rebus ad ſimultatem cõicandi in Deo eſſe rebus. Nam cum cõicatio illa ex parte Dei non diſtinguatũ a deitate eſt aliquid ſp manens, & eſt tota ſimul, in rebus aũt

receptio

receptio eſſendi habuit aliquã ſimilitudinem ad mo-
dum communicationis ex parte Dei, ſed non po-
tuerunt habere totalem ſimilitudinem. Nam Deus
creans res non produxit illas communicatione vni-
uoca, ſcilicet communicans eis eſſe ſuum, quod eſt
per generationem, ſed æquiuocè communicauit eis
perfectionem eſſendi quandam, quod non eſt eſſe
ſuum, & ſi communicaſſet eis eſſe vniuocè totali-
ter fuiſſet idem modus eſſendi in genito, ſicut in cõ-
municato. Ita eſt in patre & filio: nam ſicut pater
habet totum eſſe ſimul, ita & filio communicatum
eſt totum eſſe ſimul, & ſicut pater habet eſſe perma-
nens eſt, ita & eſſe filij permanens eſt.

Res autem a Deo creatæ, quia per æquiuocam
communicationem prodierunt non conſecutæ ſunt
B eundem modum in recipiendo eſſe, quem Deus ha-
buit in tribuendo: ſed conſecutæ ſunt eum quantum
ad aliquid. Nam modus eſſendi Dei dicit duas per-
fectiones, ſcilicet quòd totus ſimul eſt, & quòd in ſi-
multate illa permanens eſt, ita & communicatio illa
actiua prout ſe tenet ex parte Dei eſt tota ſimul, & eſt
permanens: modus autem recipiendi eſſe a Deo ex
parte rerum fuit conſecutus primam perfectionem,
ſcilicet quòd fuit totus ſimul, ſed non fuit conſecu-
tus ſecundam, ſcilicet quòd maneat totus ſimul.

De primo patet, quia creatio paſſiua rerum fuit re-
ceptio eſſe ſui, & ipſa fuit tota ſimul, quia totũ eſſe eis
communicatum, ſimul communicatum eſt, & quan
tum ad hoc communicatio actiua, quæ ſe tenet ex
C parte Dei non excedit modum recipiendi, cum vtro-
bique ſit ſimultas. Nec ſolum fuit hoc in formis ſub-
ſtantialibus, quæ etiam per naturam ſimul cauſantur
per generationem, ſed etiam quantum ad formas ac-
cidentales, quæ naturaliter nõ cauſantur totæ ſimul.
Et in hoc creatio accepta paſſiuè excedit in duobus
generationem naturalem, quamquam vtraque inſtã-
tanea ſit.

Primo ex parte formarum ſubſtantialium. Nam
in generatione quamquam forma in indiuiſibili in-
ducatur, quia ipſa nõ hẽt ptes, & non poteſt produci
diuiſibiliter, tamen ad educendum formam de potẽ-
tia, multæ actiones naturales ſucceſſiuè pręcedunt, &
ſic non eſt penitus ſimultas in modo communican-
di eſſe per generationem: in creatione autem paſſiua
D non præceſſit aliqua ſucceſſio.

Secundo excedit creatio paſſiuam generationem,
vel modum communicãdi eſſe naturaliter in formis
accidentalibus, quia formæ accidentales conſequen-
tes rem genitam cauſantur naturaliter per motum,
& ſucceſſiuè recipiuntur in ſubiecto: in creatione au-
tem res fuerunt creatæ non ſolum in ſuis ſubſtantia-
libus, ſed etiam in accidentalibus perfectiſſimè, & ad
iſtas accidentales perfectiones non pręceſſit aliqua
ſucceſſio. Ecce igitur quòd creatio paſſiua, quę fuit
receptio eſſe, conſecuta eſt modum communicatio-
nis ex parte Dei, quantum ad eſſe totam ſimul. Secũ-
dam autem perfectionem illius communicationis a-
ctiuę non potuit conſequi creatio paſſiua, quæ eſt in
rebus: nam illa actiua communicatio eſt tota ſimul,
E & manens cum non diſtinguatur a Deo, qui habet to-
tum eſſe ſuum permanens: creatio autem paſſiua nõ
conſecuta eſt manſionem. Nam ſolum fuit creatio
in inſtanti illo primo temporis, poſtea verò eſſe non
habuit, ſed iam præterita eſt: creatio autem actiua,
prout dicit aliquid ex parte Dei, non magis fuit in il-
lo inſtãti, quàm in iſto & in omnibus, ſed ſemper co-
ęterna Deo eſt, & nunquã poteſt deſinere eſſe. Hanc
conditionem non potuit conſequi paſſiua creatio,
quæ eſt modus recipiendi eſſe rerum a Deo ꝓceden
tium. Nam hoc modo conſecuta fuiſſet æternitatẽ,

A quod nulli rei donatur, niſi procederet a Deo vnita-
te, vt filius & Spiritus ſanctus a patre, qui vniuocantur
gignenti, & ſpiranti.

Cauſa autem quare res non conſecutę ſunt mo-
dum iſtum eſſendi vel recipiendi eſſe, qui eſt Deo, in
communicando eſt: quia conditio creatarum rerum
hoc non ſubſtulit. Sunt enim res iſtæ generabiles,
& corruptibiles, & huic competit motus: motus ta-
men tollit ſimultatem, cum per eum perfectiones
ſucceſſiuè acquirantur. Neceſſe erat igitur, vt quid-
quid competeret rebus, careret permanentia ſimul-
tatis. Sed licet aliquando haberet ſimultatem, ſem-
per tamen eam habere non poſſet. Creatio autem
erat aliquid totum ſimul, ideo ſi permaneret, neceſſe
B erat quod ſemper res haberent totũ eſſe ſimul: hoc
tamen repugnat rebus generabilibus, & corruptibili-
bus, ideo creatio, quæ erat quędam conditio rerum
recipiendo eſſe non potuit manere, niſi per inſtans:
alioquin ſi conditio, vel modus recipiendi eſſe in re-
bus permaneret totus ſimul, neceſſe erat quòd eſſe
receptum eſſet totum ſimul permanens: ſed non po-
tuit hoc eſſe in rebus generabilibus & corruptibili-
bus, ideo creatio paſſiua, quamquam tota ſimul eſſet,
tamen non permanſit niſi in indiuiſibili temporis.
Et ob hoc verum eſt, quòd fuit creatio in primo in-
ſtanti temporis, & nunquam poſtea: creatio autem
actiua inquantum dicit aliquid ex parte Dei reale,
quod poni neceſſe eſt, erit totum ſimul: quia eſt in-
diuiſibile, cum ſit in æternitate. Eſt etiam perma-
C nens ex conditione diuini eſſe, & æternitatis ſuæ men
ſuræ: ideo iſta creatio actiua ſemper eſt, nec magis
in illo inſtanti, quo creatæ ſunt res quàm in quolibet
alio inſtanti. Nam proprie loquendo in nullo in-
ſtanti, aut tempore eſt, cum ſit in æternitate: loquen
do tamen largè non eſt magis creatio actiua ex par-
te Dei in inſtanti, quo creatus eſt mundus, quam in
inſtanti paſſionis, vel mortis Chriſti, quàm in die iu-
dicij, ſed ſemper eſt, cum æternitas toti tempori, &
cuilibet parti temporis coexiſtat, & non magis vni
quàm alteri.

Ideo ideæ, quæ ponuntur in Deo ad dirigendum
illam creationem actiuam, ſicut ideæ artificum, & ha
bitus artis non magis direxerunt operationem diui-
nam in illo inſtanti, quo creatus eſt mundus, quàm
D nunc, & quàm in die iudicij; cùm operatio, quæ eſt
actio actiua, ſemper ſit, & directio ſit, cùm manet
operatio dirigibilis. Et ſic ab ęterno ideę in mente
diuina operationem illam dirigunt, & nunc diri-
gunt, cùm ſemper ſit: & tamen ſemper exiſtens non
eſt aliqua alia, ſed eadem indiuiſibilis, & inſtantanea,
vt ſupra declaratum eſt: ſemper tamen eſt inquan-
tum omni tempori fluenti ipſum æternum perma-
nens coexiſtit, ſicut punctus rei permanentis coexi-
ſtit durationi totius motus.

*An Deus poterat creare, & producere res in tempore, ſicut
natura, vel ſit neceſſe, quòd agat in inſtanti. Et an
creatio actiua & paſſiua fuerit inſtantanea.*

Quæſt. LXXIIII.

E

CONSIDERANDVM autem quòd illa pro-
ceſſio rerum a Deo, quę fuit in inſtanti, non
potuit eſſe per ſucceſſionem, ita quòd com-
municaret Deus eſſe ſucceſſiuè rebus, ſicut
natura communicat per motum, & hoc ſiue pone-
retur ſucceſſio cum motu ad communicandum eſſe
ſiue ſucceſſio ſine motu: nam cum res ſuſciperent
eſſe per ſucceſſionem neceſſe erat, quòd in commu-
nicatione actiua ex parte Dei poneretẽ ſucceſſio: nã
ſucceſſio paſſiua eſt ex actiua factione. Quæretẽ ergo

an Deus communicaret agendo eſſe rebus diuiſibiliter, vel indiuiſibiliter, ſi cōicaret diuiſibiliter, habetur intentum, & tunc eſt hoc impoſſibile, quia cū iſta actiua communicatio ſit ex parte Dei, dabitur aliquid in Deo, quod ſit partibile, ſed hoc eſt īpoſſibile, qa Deus eſt totus ſimul, & quidquid eſt in Deo eſt totū ſimul, ideo non poterit eſſe aliquid partibile, vel in ſucceſſione. Si autem dicatur, quòd Deus indiuiſibiliter cōfert eſſe, & tamen res illud recipiūt diuiſibiliter, eſt impoſſibile, quia cauſatum non ſuſcipit eſſe, niſi per actualem influxionem cauſæ in ipſum, ſi ergo Deus non influit actualiter, vel nihil a Deo influitur actualiter ꝑ aliquam ſucceſſionem, cum ipſe indiuiſibiliter cauſet, & illi cauſalitati indiuiſibili non poteſt correſpondere, niſi aliquid indiuiſibile ex parte rerum, neceſſe eſt igitur, vt in indiuiſibili res eſſe recipiant ſi indiuiſibiliter Deus confert. Nam licet Deum nō ponamus in tempore entem, nec agentem; ſi tamen aliquā cauſalitatem paſſiuam eius partibilem, & ſuccedētem ponamus, neceſſe eſt aliquam actiuam cauſalitatem partibilem ex parte ipſius aſſignari, licet illa nō ſit in tempore, ſicut paſſiua receptio: tamen non poteſt vlla diuiſibilitas, vel ſucceſſio aſſignari ex parte Dei, ergo nō poterant res ſucceſſiuè produci a Deo: ideo neceſſe fuit, vt productio rerum a Deo eſſet inſtātanea, & iſta vocatur creatio.

Deus non poteſt loq nec apparere nobis ī corpore, nec mouere lapidem quantūcūque minimum.

Et iſta eſt cauſa, quare Deus non poteſt loqui, nec apparere nobis in aſſumpta effigie ad faciendum aliquid coram nobis, nec poteſt mouere cœlos, nec vnū lapidem ſaltem ſpatio vnius digiti, licet potuerit omnia creare, & tamē ſine motu poterit facere Deus ea, quæ alias per motum facienda erant, vt quamquam non poſſit mouere lapidem ab vno loco in alterum, tamen poterit ſine motu facere, vt lapis, qui hic erat, ſit in alia parte mundi. Et licet non poſſit cauſari in nobis albedinem dealbando, quemadmodum natura facit per motum: tamen poteſt ſubito in nobis eam creare de non ente, & ſic de cęteris.

Et ſi arguitur, quòd aliquando Deus dicitur locutus, vel feciſſe hęc, aut illa.

quæſt. 69.

Reſpondendum eſt Angelos feciſſe hæc, vt ſępe reſponſum eſt. De quo late Exodi tertio, & 19. & Leuitici ſexto.

Si autem arguatur, quòd in nouo teſtamento, vbi non ſunt vſitati modi iſti tropici, dicitur deſcendiſſe Spiritus ſanctus in columba, & vox patris audita, ſcilicet hic eſt filius meus dilectus &c. Lucę 3. ſatis reſpōſum eſt in libro noſtro de quinque metaphoricis Paradoxis ad illuſtrem reginam Caſtellę.

Si autem arguatur, quòd Chriſtus homo Deus verè loquebatur, comedebat, mouebatur, cęteroſque actus ad veritatē motus pertinentes faciebat, & tamen in eo ſuppoſitum, vel perſona agens, quam denominat actus non erat humana, ſed diuina. Etiam in eodē libro ſatis reſponſum eſt in tertio Paradoxo eiuſdem. Nunc autem creatio paſſiua, quæ eſt ſuſceptio eſſe in rebus fuit in inſtanti temporis, & indiuiſibiliter. Et quamquam communicatio, quæ eſt ex parte Dei nō ſit in aliquo inſtanti temporis, cum ſit in ęternitate, & communicatio paſſiua ſit in inſtanti temporis, tamen conſecuta eſt creatio paſſiua creationem actiuam, vt ſicut creatio actiua eſt in indiuiſibili ęternitatis, & tota ſimul, ita communicatio, vel creatio paſſiua eſſet in indiuiſibili temporis, quod eſt inſtās, & totum ſimul: ſi tamen Deus communicaret eſſe indiuiſibiliter, & res ſuſciperent illud indiuiſibiliter, non eſſet aliqua ſimilitudo creationis actiuæ ad creationem paſſiuam.

Sed adhuc aliquis arguet, quòd quamquam Deus communicet eſſe rebus indiuiſibiliter, tamen res poterāt ſuſcipere illud diuiſibiliter, quod patet, quia exi-

F ſtente creatione, vt fuit, communicatio Dei non fuit in aliquo inſtanti, ſed in æternitate, creatio tamen paſſiua fuit in inſtanti temporis: ergo ſicut non exiſtente creatione actiua in inſtanti temporis, creatio paſſiua eſt in inſtanti temporis, ita non exiſtente creatione actiua in tempore, poterat productio paſſiua rerum eſſe in inſtanti, & ſi non eſſet hoc quantum ad formas ſubſtantiales, ſaltem eſſet quantum ad aliqua, quæ diuiſibiliter productibilia ſunt, ſcilicet quantum ad perfectiones accidentales, & ſic eſſet diuiſibiliter.

Reſpondendum non potuiſſe hoc fieri, nec eſt vllatenus ſimile. Nam cum Deus creat actiue res in inſtanti temporis, & res creantur in inſtanti temporis,
G licet ſimpliciter non ſit ſimilitudo, eſt tamen ſimilitudo, in modo receptionis, & creationis: quia creatio eſt in indiuiſibili, & receptio eſt in indiuiſibili, nec eſt diſſimilitudo, niſi quòd indiuiſibile, in quo creat Deus eſt manens: indiuiſibile autem, in quo res creantur eſt tranſiens, quia eſt inſtans primum temporis habens poſitionem in tempore, vt punctus in linea, vtrunque tamen eſt indiuiſibile, & vtrunque eſt inſtans, nec eſt extenſius inſtans ęternitatis inſtanti temporis.

Si autem dicamus, quòd Deus communicaret eſſe indiuiſibiliter rebus, & ipſę ſuſciperent illud diuiſibiliter, non omnimoda eſſet ſimilitudo, quia ſupra dabatur indiuiſibilitas productionis actiuę, ita dabatur indiuiſibilitas paſſiuę productionis: hic autem actiua
H productio eſt indiuiſibilis, & paſſiua eſt diuiſibilis.

Item in ſuperioribus creatio paſſiua eſſet in inſtāti temporis, & creatio actiua non eſſet in aliquo inſtanti tēporis, tamen erat in aliquo indiuiſibili, quod non erat indiuiſibile temporis, ita ſi productio paſſiua poneretur indiuiſibilis diuiſibilitate temporis, poneretur productio actiua diuiſibilis, licet non diuiſibilitate tēporis, ſed nulla diuiſibilitas, vel ſucceſſio eſt in Deo, ſiue, vt conditio temporis, ſiue ſine tempore, ergo non poterat poni diuiſibilitas ex parte rerum.

Aliter arguetur, ſcilicet, quòd poſſit indiuiſibile creans facere diuiſibilitatem in re quantum ad modū ſuſcipiendi, ſicut eſt de motoribus localibus, quia aliqua ſunt mouentia localiter, & ſecundum ſitum, &
I tamen non mouentur localiter, vel ſecundum ſitū, ſicut eſt de Angelis mouentibus cęleſtes orbes, tam ſecundum poſitionem Philoſophicam, quam Catholicam veritatem. Ipſi enim mouent, & tamen immobiles manēt, ita Deus produceret indiuiſibiliter, & tamen res producerentur diuiſibiliter.

Reſpondendum eſt non ſtare, nec eſt ſimilitudo, quia licet Angeli mouentes non moueantur, quia etiam in rebus naturaliter aliqualiter contingit hoc, tamē ſicut eſt ſucceſſio, & partibilitas in motu creato ab Angelo, ita eſt ſucceſſio, & diuiſio ex parte cauſalitatis actiuæ Angeli. quia Angeli mouent orbes applicando virtutem ſuam motiuam illis, & ibi nō eſt vnica applicatio, ſed ſicut motus continuus eſt, ita Angeli continuè deriuant virtutem ſuam in corpora cœle-
K ſtia applicantes virtutem motiuam illis. Quod patet, quia ſi aliquando Angeli deſinunt mouere cœlos deſinent moueri cœli, ideo ibi ſicut ex parte paſſiuę mutationis eſt ſucceſſio, ita ex parte actiuę motionis. Vnde applicando ad Deum hoc, neceſſe erat, vt ſicut ex parte paſſiuę ſucceſſionis eſſe in rebus erat indiuiſibilitas, ita ex parte actiuę productionis.

Stat ergo concluſio, ſcilicet, quòd communicatio eſſe paſſiua in creaturis per diuinam productionem non potuit eſſe niſi in indiuiſibili.

Quare

Quare creatio paſſiua eſt in primo inſtanti temporis, & creatio actiua non eſt in aliquo inſtanti, & quare non ſunt ſemper ſimul, ſicut in cæteris actio, & paſſio ſunt ſimul. Quæſt. LXXV.

CONSIDERANDUM amplius eſt circa hoc. Aliqui enim aſſueti ad ea, quæ vident exiſtimant, quòd quia creatio paſſiua mundi fuit in primo inſtanti temporis neceſſe eſſe, in illomet inſtanti fuiſſe actiuam creationem ex parte Dei, & ſicut creatio mundi fuit in inſtanti illo, & nunquam poſt, ita putant creationem actiuam ex parte Dei fuiſſe in ſolo illo inſtanti: arbitrantes, quòd ſi ponatur ſemper manens creatio actiua, quòd neceſſe ſit poni ſemper manentem creationem paſſiuam, quia proprium eſt paſſionis inferri ex actione, & proprium eſt actionis ex ſe inferre paſſionem iuxta Ariſtotel. in prædicamentis. Ideo cū actio manſerit ſemper ex ſe inferet paſſionem, ſed creationem actiuā inferre paſſiuam manifeſtum eſt, & paſſiua non ſemp manet, ſed ſolum in inſtanti primo temporis, ergo nunquam aliâs dabitur manens creatio actiua, alioquin dabitur quòd aliquando actio ſit & non inferat ex ſe paſſionem, quod eſt impoſſibile, quia tunc non eſſet proprium actionis inferre ex ſe paſſionem: propria enim paſſio ſemper manet, re manēte, cuius eſt. Item hoc arguunt ex his, quę videntur: nam in naturalibus ſunt cauſalitates actiuę, & paſſiuæ, temporales, & aliquæ inſtantaneæ, & ſicut paſſiua eſt inſtantanea ita, & actiua, & ſicut paſſiua eſt magno aut paruo tempore manens, ita & actiua, ergo ſic de creatione actiua, & paſſiuā erit. Declaratur hoc, vt generatio paſſiua eſt ex generatione actiua, & ſicut generatio paſſiua eſt in inſtanti ita & actiua, & in eodem inſtanti, in quo gignens gignit, genitum gignitur, nec poteſt amplius aut minus durare altera quàm reliqua. Ita de cauſalitatibus ſucceſſionis; ſi aliquod corpus mouetur, erit ibi etiam motio actiua, & tandiu durat vna, quandiu altera, ſicut ędificatio actiua, & paſſiua: Tūc enim eſt ędificatio paſſiua, qn̄ eſt actiua, & tandiu durat ædificatio domus quandiu durat ipſum ędificare artificis. Nec eſt poſſibile domum ædificari, quando artifex non ædificat, aut artificem ędificare, quando domus non ædificatur. Ita de creatione actiua, & paſſiua non poterit eſſe creatio paſſiua, niſi quādo actiua creatio eſt, & non poterit eſſe actiua quin maneat paſſiua, ſed in primo inſtāti temporis ſolum fuit paſſiua creatio, ergo ibi ſolum fuit actiua.

B

C

D

Reſpondendum eſt non ſtare hoc. Sunt enim hic duo inconuenientia: primum quia dicitur eſſe creatio actiua in primo inſtanti temporis, quia ibi verè, & realiter erat paſſiua creatio: tamen creatio actiua, ſicut non poteſt eſſe in tempore, ita nec in inſtāti temporis, quia illa identificatur Deo, in quo non eſt aliquid temporale, aut inſtantaneum quantum ad inſtantia temporis, ſed æternum. Secundum inconueniens eſt, quia dicitur, quòd non manet creatio, niſi in primo inſtanti temporis. Nam ſemper manet, cum nunquam eſſe deſinat, quia eſt aliquid in Deo: primum autem inſtans temporis eſſe deſijt, ideo non poteſt eſſe in illo.

E

Argumenta non procedunt, cum dicitur quòd paſſio infertur ex actione, & neceſſe eſt manente actione ſemper ex illa inferri paſſionem: reſpondendum eſt tenere in actione, & paſſione propriè dictis pertinentibus ad prædicamentum, quia illa fundantur in motu iuxta Gilbertum in ſex principijs, ſcilicet actio & paſſio in motu fundabitur, & aliquo modo ſunt vnus motus actio, & paſſio iuxta Ariſt. 2. de Aīa. ſ. actio, & paſſio ſunt vnus motus, ideo tunc pp idētitatem

A

tatem materialem, licet formaliter differant, neceſſe eſt manente actione, manere paſſionem, & non manente paſſione non manere actionem. Creatio tamē actiua in Deo, & creatio paſſiua in creaturis non ſunt actio & paſſio: nam in Deo non eſt aliquis actus, qui ſit per modum egrediendi, ſicut in naturalibus actus eſt a ſuppoſito, vel a forma per alium modum deriuationis, tamen ſuppoſitum & forma ſunt aliquid manens, actus verò non eſt aliquid manens: in Deo autem, quia quidquid eſt, ipſe Deus eſt, neceſſe eſt, vt nō ſit in Deo aliqua actio, quæ ſit per modum egreſſionis. Et licet daretur aliqua deriuatio, adhuc illa nō pertineret ad motum, alioquin diceremus Deum eſſe motum, vel continere motum. Nec ſolum creatio actiua, quæ eſt Deus, non eſt motus, ſed etiā creatio paſſiua rerum non eſt motus, quia non eſt ibi ſucceſſio, cum fuerit in inſtanti. Item quia in motu aſſignatur ſubiectum, quod ſit ſub vtroque terminorū, ſed in creatione non erat ſubiectum aliquod. Nec etiam poteſt dici creatio mutatum eſſe, quia licet mutatum eſſe ſit indiuiſibile, eſt tamen terminus motus: creatio autem paſſiua non erat terminus alicuius motus, ideo non erat mutatum eſſe: argumenta tamen ſolum concludunt de actione, & paſſione, quæ ſunt vnus motus, ideo non oportet, quòd quandocūque eſt actio large dicta creandi, ſit creatio paſſiua rerum.

Creatio etiam paſſiua nō eſt motus.

Cauſa autem diuerſitatis, ſ. quare in cæteris actio, & paſſio ſunt ſimul, & quandiu durat vna durat alia, & hic non eſt, quia in cæteris modus eſſendi rei factę pertinet ad modum eſſendi agentis, ideo & modi communicandi eſſe habent ſe eodem modo: in Deo autem & re quam agit non eſt ſic, quia non eſt idem modus eſſendi Dei, & rerum ab eo productarum.

Cauſa diuerſitatis quare creatio actiua & paſſiua non ſunt ſimul ſicut actio & paſſio.

In quo ſciendū ꝙ modus communicandi eſſe, & modus recipiendi conſequuntur ad modos eſſendi, quia eſſe eſt fundamentum omnium perfectionum, ideo ſm̄ modum eius cętera ſunt, agere autem quomodocunque accipiatur eſt communicare eſſe: pati autem eſt recipere aliquod eſſe, ideo neceſſe eſt, vt iſti modi ſe habeant ſm̄ modos eſſendi rerum: ſi igitur communicans eſſe, & recipiens, ideſt agens, & patiens habeant eundem modum in eſſendo, ſequitur tunc modus communicationis, ſiue receptionis paſſiuè qualis eſt modus communicationis actiuè. Si autem modi eſſendi rerum agentium, & patientium ſint diuerſi, conſequenter erunt diuerſi modi actionis & paſſionis. De primo patet in omnibus rebus factis a prima cauſa, quia iſtæ ſiue ſint cauſæ, ſiue cauſata, habent eūdem modum generalem eſſendi, ſ. quia nullum eorū habet totum eſſe ſimul, ſed ſunt in ſucceſſione, ſiue ſit iſta ſucceſſio cum motu, qualis eſt ſucceſſio faciens tempus, ſiue ſit ſucceſſio ſine motu, qualis eſt ſucceſſio angelorum in æuo. Ob hoc inter omnes res factas actionem & paſſionem ſimiles eſſe neceſſe eſt, quia modi eſſendi non ſunt diuerſi, ſ. in ſucceſſione, ita vt ſi actio ſit inſtantanea, ſicut generatio actiua, erit paſſio in inſtanti ſicut paſſiua generatio, & ſicut generatio radiorum eſt in inſtāti ita diffuſio eorum. Si autē actio ſit in ſucceſſione erit paſſio in ſucceſſione, & ſic eſt de fabricatore, & re, quæ fabricatur, & de motione actiua, & de motione paſſiua, ideo quamdiu manet vnum eorum, alterum neceſſe eſt manere. Si vero modi eſſendi rerum agentium, & patientium ſint diuerſi, neceſſe eſt actionem & paſſionem non eſſe ſimiles, nec commanebunt, ſed aſſignabitur eſſe vni eorum, quod alteri non aſſignatur: ſic eſt de Deo & cunctis rebus cauſatis ab eo, quia modus eſſendi Dei eſt ſimul totum,

tum,& permanens quod eſt eſſe in ęternitate. modus autem eſſendi rerum eſt in ſucceſſione, ſiue ſit ſucceſſio temporis, ſicut rerum naturalium, ſiue ſucceſſio eui, ſicut Angelorum, & ob hoc cum creatio actiua ſit modus communicandi eſſe rebus a Deo ęquiuoce, & creatio paſſiua eſt modus, quo communicatur eſſe rebus, non erit idem modus vtriuſque. ſed creatio actiua non eſt in aliquo tempore, vel inſtanti, creatio autem paſſiua eſt in inſtanti temporis ſolum. Etiam creatio actiua eſt ſemper manens tota in ęternitate, creatio autem paſſiua ſolum eſt in inſtanti temporis.

Recollectio dictorum a quæ. 72. vſque nunc.

Ex præcedentibus patet de ideis, quæ ponuntur in mente diuina, quomodo ſe habeant in dirigēdo operationem Dei, ſcilicet, quòd directio illa ſemper ſit, quia operatio Dei, quæ aliquid eſt ex parte Dei, eſt coęterna Deo, & nō eſt magis vno tempore quam alio, immo proprie loquendo non eſt in aliquo tempore, aut inſtanti. Patet etiam ex prędictis de intellectione Dei, ſcilicet, quòd Deus non intelligit res antequam ſint, nec poſtquam ſunt, nec tunc cum ſunt, ſed intelligit eas ſemper quando ipſe eſt, & hoc non eſt intelligere ante, nec poſt, vel tunc: cum non ſit ipſe Deus in aliqua harum differentiarum modorum eſſendi rerum.

An cognitio Dei ſiue vocetur præſcientia, ſiue prædeſtinatio imponat aliquam neceſſitatem rebus, ideſt, an ſtante infallibilitate ſcientiæ Dei ſtet contingentia in rebus, & liberum arbitrium in hominibus. Quæſt. LXXVI.

Vide ſupr. qõ. 16.

NVNC ex prædictis infertur intenta concluſio, ſcilicet, quòd intelligere Dei non imponit aliquam neceſſitatem rebus, ſiue vocetur illud intelligere præſciētia, ſiue prędeſtinatio, vel prouidentia, quæ ſunt nomina communiter impoſita: hoc tamen eſt, quod communiter calumniantur homines. & in hoc, vt magis declaretur præſupponendum eſt, quòd ea quæ a Deo intelliguntur neceſſaria ſunt, nec poteſt Deus quidquam intelligere aſſerendo quod non eueniat, & hoc eſt, quod maximam inducebat difficultatem. Nam ſi cōcederetur quòd id quod Deus intelligit, ſit ſicut accidit in humano iudicio, leue quidem eſſet: nam dato quòd aliquid à Deo præſcitum, ſiue prouiſum crederemus nō ob hoc exiſtimaremus ſortiri neceſſitatem eueniendi, nunc autem ſupponēdum eſt, quòd neceſſe ſit euenire quæ Deus iudicauerit, ſed adhuc exiſtente hoc non ineſt neceſſitas eueniendi rebus. Ad quod notandum eſt, quòd neceſſitas eueniendi rebus, vel libertas non conſideratur in actibus ipſis tunc, quando fiunt, ſed antequam fiant. Nam cum fiunt in omnibus exiſtendi ęqualis neceſſitas eſt, ante autem quàm fiant in quibuſdam eſt neceſſitas, in alijs vero eſt contingētia, vel libertas. Patet, quia antequam homo currat dicemus eſſe contingens, vel liberum, ꝙ currat, aut nō. Idem ante comedere dicimus eſſe cōtingens velle comedere. De ortu ſolis antequam ſit, dicimus ꝙ ſit neceſſarium oriri ſolem, & hoc eſt verum etiam anteꝗ̃ oriatur. Idem de futura eclypſi poſt vnum annum, aut menſem dicimus eſſe neceſſarium euenire eclypſim & ſic antequam res fiant, ſunt quædam liberæ, & quędam neceſſariæ: cum autem fiunt, non eſt vlla differētia, ſed omnes ſunt neceſſariæ ęqualiter. Nam ſicut ſolem oriri, dum oritur eſt neceſſarium, ita hominē comedere, dum comedit, eſt neceſſarium, & hominem velle currere cum vult currere, eſt neceſſarium: nihil tñ liberius eſt ꝗ̃ actus volūtatis, ſed ipſe neceſſe eſt, dū eſt: ergo res cum ſunt neceſſario ſunt. Nec erit in hoc dña vlla contingentis, & neceſſarij, quod patet, quia ꝯdictionem includit hoīem velle currere, dum vult

Neceſſe eſt euenire, quę Deus intelligit.

F currere non eſſe neceſſarium: nam ſi non eſt neceſſarium detur, ꝙ ſit contingens, & tunc contingit hominem velle currere, dum vult currere: ergo poteſt non currere, dum vult, ſed propter poſſibile poſitū in actu non ſequitur impoſſibile: ponatur igitur, ꝙ homo nō vult currere, ſed iſta eſt ꝯdictio, ſ. ꝙ vult currere, dum non vult currere: oportet igitur, vt omnes actus iſto modo ſint neceſſarij, cum accipiuntur cum reduplicationibus, vel connotationibus p̄ſentialitatis, quia tunc ſtat propoſitio in ſenſu compoſito, & requiritur veritas vtriuſque pro eodem inſtanti: & ob hoc dicitur, ꝙ omne quod eſt, dum eſt neceſſe eſt eſſe, quia cum eſt, non poteſt non eſſe: & hoc ſufficit ad eſſe neceſſariū. Et ſic cum dicitur de quibuſdam actibus, quia neceſ-

G ſarij ſint, & de alijs, quòd ſint contingentes vel liberi, intelligitur antequam ſint, quia cum ſunt, omnes ſunt neceſſarij.

Ex hoc patet, ꝙ omnes actus noſtri aliquando ſunt neceſſarij, quia omnis actus humanus aliquando eſt præſens, ſed tunc eſt neceſſarius ex regula data, ergo non eſt aliquis actus humanus, qui euadat neceſſitatē alicuius temporis. Nec quiſquam, qui ſapit, dicit liberos fore actus humanos: ita ꝙ ſemper liberi ſint, ſed ꝙ antequam eueniant non ſit neceſſe euenire, cum vero prętериti fuerint, non ſunt contingentes, ſed ſimpliciter neceſſarij: ſicut ait Ariſtot. Ethic. lib. 6. iuxta ſententiam Agatonis, ſ. quòd hoc ſolo priuatur Deus, ꝙ non poteſt facere ingenita, quę iam ſunt facta. Identi-

H dem autem cum ſunt, neceſſe eſt eſſe, vt inductū eſt. Solum ergo manet actibus noſtris libertas, aut contingentia cum futuri ſunt.

Tunc quæritur, cum actus noſtri ſint prętериti aut pręſentes, ſunt ne neceſſarij, etiam ſi nullus eos intelligat? Et oportet dici, ꝙ ſic. Et ſi quis intelligat illos, nū quid erunt neceſſarij? Eodem modo dicēdum eſt neceſſitatem ineſſe. Nunquid igitur, quia res iſtæ intelliguntur, & neceſſariæ ſunt, intellectio apponit eis vllā neceſſitatem? Minime. Nam & ſi non intelligerenť, neceſſarię eſſent, velut Solis ortus craſtinus non magis neceſſarius eſt, quia intelligitur, quam ſi non intelligeretur. Ita & de actibus noſtris aliquando neceſſarij ſunt, ſ. cum ſunt prętериti, vel præſentes, & tūc

Vide ſupr. qõ. 16.

I dato, quod non intelligerentur a Deo eſſent neceſſarij, quid ergo confert eis ad eſſe neceſſarios, ſi intelligantur? Intellectio ergo diuina non habet imponere neceſſitatem actibus noſtris præteritis, aut pręſentibus: quia ipſi in re neceſſarij ſunt. Et quantum ad iſtos actus non magis differt Deum intelligere actus noſtros quam non intelligere. Soli actus futuri noſtri ſunt, quibus neceſſitas aliqua poteſt imponi, cum non ſint neceſſarij ex ſe, & tunc ſi Deus intelligit illos, & intellectio ſua non poteſt errare, neceſſarij trahuntur ad certum euentum. Hoc modo tamen non poteſt Deus nobis imponere neceſſitatem, quia non intelligit aliquem actum futurum, nec eſt poſſibile, quia nihil ei futurum eſt, ergo non poteſt intelligere aliquid futurum, cum vere intelligat. Quod pa-

K tet ex ſupradictis, cum probatum eſt, quod Deus nō intelligit res antequam ſint, ſed ad hoc, quòd aliquis intelligat rem aliquam eſſe futuram, verè neceſſe eſt, ꝙ intelligat eam antequam ſit. Ex eadem cauſa non poteſt Deus intelligere aliquam rem pręteritam, quia intelligere rem eſſe pręteritam, eſt intelligere eā poſtquam eſt, ſed Deus nōn poteſt intelligere res poſtquā ſunt, vt ſupra declaratum eſt, ergo non poteſt intelligere eas præteritas.

In qõ. 68.

In qõ. 70.

Ex hoc ſatis clare patet, quòd non poſſit Deus imponere neceſſitatem actibus noſtris intelligēdo illos, quia modus impoſitionis huius erat, quod Deus intelligeret actus noſtros antequā fierent determinate,

Deus non poteſt imponere neceſſitatē actibus noſtris intelligendo illos.

A vt euenturi erant, & quia quod ipſe intelligit non poteſt aliter euenire, neceſſe erat, vt quando euenirent ſic euenirent, vt Deus prouiderat: nunc tamen Deus nihil futurum poteſt intelligere, vt probatum eſt, ergo ſua intellectio non poteſt imponere neceſſitatem rebus noſtris magis quam ſi nihil intelligeret. Et non ſolum non imponit, immo includit contradictionem Dei intellectionem imponere neceſſitatem aliquam actionibus. Manet autem vnicus modus, quo Deus intelligere poſſit res, ſcilicet, vt præſentes, ſed res cum præſentes ſunt, neceſſariæ ſunt, quia omne quod eſt, dum eſt, neceſſe eſt eſſe: ideo licet intelligat omnes actus noſtros, non imponet eis neceſſitatem, licet non poſſint aliter euenire, quàm ipſe cognouit, quia ipſe cognoſcit eos, vt præſentes

B cum omnia præſentia ei ſint cum æternitas coexiſtat omnibus, & quia iam ipſi in præſenti determinati ſũt ad vnum modum, & non poſſent aliter ſe habere quàm habet intellectus diuinus, neceſſario & infallibiliter intellectus non imponit eis neceſſitatem, quam iam in eis inuenit ex conditione præſentialitatis. Si tamen res in præſenti eſſent contingentes, ſicut futuræ ſunt, Deus imponeret eis neceſſitatem, cum intelligeret eas præſentes, tamen in præſenti ex ſe neceſſitatem habent.

Et hoc modo ſaluatur libertas noſtra, & neceſſitas atque infallibilitas cognitionis diuinæ. Nam libertas actuum noſtrorum eſt reſpectu futuri, cum nondum quidquam egimus: in præſenti autem, dum res

C ſunt neceſſitas eſt omnimoda: Deus autem non intelligit res futuras, ita vt neceſſitatem imponere poſſit, ſed intelligit præſentes, cum res neceſſariæ ſunt, & tunc concurrit neceſſitas diuinæ intellectionis, cum neceſſitate rerum ex conditione præſentialitatis. Et quamquam ipſa neceſſaria ſit, nullam cauſat neceſſitatem in rebus cognitis, quia inuenit eam in illis. Nec poteſt per aliquem alium modum concordari contingentia actuum noſtrorum, cum neceſſitate, & infallibilitate diuini intellectus omnia cognoſcentis.

Quare materia prædeſtinationis eſt multum difficilis, & ubi eſt ſcopulus & ſcylla & charibdis.

Illi autem, qui circa hanc quæſtionem difficultatẽ magnam inueniunt, patiuntur eam, non quòd in natura rei ſic ſit, ſed ex hebetudine intellectus, quia non cognoſcunt modũ eſſendi, & intelligendi Dei. Sicut enim nos rem aliquam nondum exiſtentem futurã

D conſpicimus, ita & Deum aliquid futurum iudicare credunt, & tunc inſurgit nimia pugna libertatis arbitrij cum infallibilitate, & neceſſitate diuini iudicij, & certiſſime ineuitabilis: nam ſiquis conceſſerit Deum præcognoſcere res futuras antequam fiant, & diſponere de illis, quocunque modo reſpondeat, erit impoſſibile quòd euadat, quin aut arbitrij nulla ſit libertas, aut diuini iudicij nulla certitudo.

Nec enim valebit, quod quidam dixerunt, ſcilicet Deum præcognoſcere futura, ſed non ideo illa eſſe futura, quia a Deo cognita ſunt, ſed potius ideo a Deo cognita eſſe futura, quia verè futura erunt. Nam quoniſmodo ponatur ſemper ſequitur neceſſitas. Et nihil refert de aliquo conſequente, an ſit neceſſarium abſolute, vel ſit neceſſarium ex neceſſitate conſequẽ-

E tiæ, ſed ita eſt hic, quia quocũque dato ſequitur neceſſitas in actibus noſtris, vt in principio huius inquiſitionis ſupra declaratum eſt.

In q. 14. & 15.

Nec etiam valet ſiquis dicat Deum prouidere futura, & cognoſcere: tamen iſta prouidentia nihil neceſſitatis cauſat: dicunt enim ſic. Ponamus non eſſe præcognitionem aliquam in Deo rerum futurarum, manifeſtum eſt, quòd nullus conquereretur imponi neceſſitatem actibus noſtris, & rurſus ponatur eſſe prouidentiam & illam nihil efficere, non ſequitur neceſſitas.

A Reſpondendum eſt non eſſe admittẽdum caſum: eſt enim impoſſibilis. Nam eſſe prouidentiam futurorum, & nihil efficere includit contradictionem, quia neceſſe eſt, vt hoc dato, vel prouidentia non ſit firma nihil differens ab humana opinione, vel ſi firma eſt ſcientia, non poterit quod iudicatum eſt, aliter euenire quàm iudicatum eſt, & ſic falſum eſt, quòd prouidentia nihil operetur. Non eſt igitur aliquis modus tollendi ambiguitates iſtas, niſi ponendo Deum omnia intelligere, vt præſentia, & ibi eſſe neceſſitatem tã ex parte intellectionis, quàm ex parte rerum intellectarum. Nec iſte modus ponitur quaſi ſolum ad euitandum inconueniẽtia inducta, ſicut interdum quædam confitemur timore inconuenientium, quæ alias

B nequaquam fateremur, ſed magis ponitur ex neceſſitate rei, quia dato quòd non ſequeretur aliquod inconueniens ponendo Deum intelligere res præteritas, & futuras, neceſſe erat poni eum intelligere ſolũ res, vt præſentes ſibi, quia ipſe eſt æternus. Aeternitatis autem ſtatus præſentarius eſt habens totum eſſe ſimul, cum nihil abſceſſerit, nec quidquam aduenturum ſit. Si autem aliquid futurum, vel præteritum ſibi intelligeret, non haberet omnia ſimul. Ideo cum aliquis conceſſerit quidquam futurũ ſibi Deum intelligere, irremediabiliter errat in materia iſta. Vnde nulla ratione ad inconuenientia reſpondere poterit: ſicut qui concedit falſa principia in aliqua arte, vt in vtente falſigrapho ſyllogiſmo impoſſibile erit hunc reſpondere ad id, quod infertur.

An ſit propriè dictũ quòd Deus intelligit omnia vt præſentia ſibi. vide ſupra q. 20. 23. & 24. cum alijs.

C Conſiderandum autem circa hoc, quòd licet dicamus Deum intelligere omnia, vt præſentia ſibi: tamẽ propriè ſumendo adhuc non eſt hoc verum, quia nihil eſt præſens Deo, ergo non poteſt intelligere verè aliquid per modum præſentis. Patet antecedens, quia illa dicuntur inter ſe præſentia, quæcũque ſunt in eodem præſenti: ſed nullum præſens eſt, in quo Deus ſit cum rebus, ergo non ſunt ei præſentes.

Patet hoc quia illud præſens eſt nunc ſiue inſtans, & de illo quæretur, an ſit nunc æternitatis, vel nunc tẽporis, vel æui: quia non ſunt plures mẽſuræ durationum, ſed nullum horum. Nam in nunc æternitatis non ſunt res præſentes Deo, cum in illo ſolus Deus ſit: res autem non ſunt in æternitate. Item nõ ſunt præſentes Deo in nũc temporis, quia in illo res ſunt.

D Deus autem nequaquam, qui in ſola æternitate eſt: in tempore autem, vel inſtanti aliquo temporis nequaquam.

Item non eſt illud nunc æui, quia in æuo, nec Deus eſt, nec res naturales, ſed ſoli angeli, vt ſupra declaratum eſt: ideo non poterunt eſſe præſentes ſecũdum illud præſens, in quo neutrum eſt. Nam Deum in æuo eſſe impoſſibile eſt, cùm æuum ſit menſura durationis ſuccedentis ſine motu: in Deo autem nulla ſucceſſio eſt.

In q. 17. 18. 37.

Vndè ſtrictè ſumendo ſicut nihil eſt Deo præteritum, nec futurum, quia tunc Deus eſſet in partibus temporis: ita nihil eſt ei præſens, quia tunc eſſet in inſtantibus. Quod identidem eſt impoſſibile, vt patet ex dictis: ſed dicuntur omnia Deo præſentia lar-

E gè inquantum nihil effugit præſentiam Dei, ſcilicet, quòd nulla duratio rei eſt, cui æternitas deſit, vel in qua æternitas eſſe deſinat: & ſic æternum eſt, & nunquam eſſe deſinit, ideo ſemper eſt: non tamen poſitiue, quia ipſum æternum, vel æternitas ſit in aliqua duratione, vel parte durationis alicuius rerum.

In q. 23. & 27.

Sed nec ex hoc impeditur quod ſupra dicebatur de intellectione Dei, quòd non tollat libertatẽ arbitrij neceſſaria manens. Nã non exigitur ad hoc quòd res noſtræ ſint liberæ, & Deus intelligat neceſſario quidquid intelligit quòd

Quæſt. præcedenti.

Deus intelligat omnia per modum præſentis. Snfficiebat enim ſi intelligeret omnia per modum præteriti, quia ſicut rem dum eſt, neceſſe eſt eſſe, ita & rem cum fuerit, neceſſe eſt tranſiſſe inxta Ariſtot. 6. Ethicorũ. ideo dato, quòd nihil Deus intelligeret per modum futuri, & pręſentis, ſed omnia per modum præteriti, maneret quod dictum eſt, & ſic non requiritur, quòd ſpecialiter Deus intelligat per modum pręſentis: ſed ſolum requiritur, ꝙ non intelligat per modum qô. pced. futuri quidquam: quia vt ſupra dictũ eſt, actiones noſtræ in præſenti, & pręterito neceſſitatem habent ex ſeipſis: in futuro autem ſunt liberę: ideo ſi intelligat eas Deus in præterito, vel præſenti non poterit cauſare in eis neceſſitatem, quia iam in ſeipſis habent, ſi vero intelligat eas, vt futuras cauſabit in eis neceſſitatẽ, G quia tunc libertatem habent, & diuina intellectio infallibilis eſt: ſolum ergo eſt neceſſarium, quòd Deus non intelligat res, vt futuras ad hoc, quòd non imponat neceſſitatem in eis quomodocunque aliter intelligat: ſed probatum eſt, quòd Deus non poteſt intelligere aliquid vt futurum, nec vt pręteritum: ideo dato quòd nõ intelligat aliquid, vt præſens, manebit quod dictum eſt, ſcilicet, quòd non poſſit intellectio ſua imponere neceſſitatem rebus, ſed non valebit conſequẽtia, ſcilicet, Deus non intelligit res, vt pręſentes, ergo intelligit, vt præteritas, vel futuras, ſicnt non valet iſta conſequentia, ſcilicet Deus non eſt in iſto loco ergo eſt in illo, vel illo, & ſic de cęteris: nam in nullo eſt, ſed tenet conſequentia in rebus corporalibus localibus, H ita ſuperior conſequentia tenet in rebus, quæ ſunt in tempore, & conſequntur conditiones, atque differẽtias temporum. Deus autem in tempore non eſt, ideo in nullo horum intelliget. Iſte aſſignatus eſt ſolidiſſimus modus ad tollendam coactionem arbitrij, quæ ſequi videbatur data prouidentia Dei, & conſequenter tollnntur inconuenientia, quæ inſerebantur ablata libertate arbitrij, ſcilicet, qnòd iniquę erant leges, quòd ſtuſtta erãt preces, & qnòd totus humanus ſtatus inordinatus, cum conſtituamus per hũc modum arbitrij libertatem.

Adducentur argumenta contra deciſiones quæſt. ſuperioris, & ſoluuntur, ſcilicet de libertate noſtra. I

Quæſt. LXXVII.

SED adhuc arguetur, quòd datis his nõ ſtatuitur ſufficienter libertas arbitrij, quia Deus cognoſcit Sortem cras curſurum, qui cras curſurus eſt, tunc quæritur, an poſſit eſſe, qnòd Sortes non currat cras, an neceſſe eſt, quòd currat. Si dicatur, quòd poteſt eſſe, quòd non currat cras, fruſtrabitur diuina prouidentia, quia aliud euenit, quam quod ipſa iudicauit, ſi autem neceſſe eſt, qnòd currat cras, non erit tam in libertate Sortis currere, vel non currere.

Reſpondendum eſt, quòd eſt negandus caſus, ſcilicet, ꝙ Deus cognoſcat Sortem curſurum cras: nam licet Deus cognoſcat Sortem, & curſum eius, & diem K craſtinum: tamen non cognoſcit eum, vt curſurum cras, quia iſte eſt modus futuritionis: Deo autẽ, quidquid eſt præſens eſt: vel, vt magis proprie dicamus, nihil abſens eſt tanquam præteritum, aut futurum, ergo non poteſt dici, quòd Sortem cognoſcat Deus cras curſurum, ſed eſt ei non abſens: & tunc concedendũ eſt, quòd cognitio illa Dei eſt infallibilis, & neceſſaria, & curſus Sortis, qui intelligitur a Deo non poteſt aliter euenire, quàm vt intelligitur: tamen non ſequitur ex hoc, quod Deus intelligens imponat neceſſitatem, ſed ipſe curſus Sortis, vt intellectus a Deo habet in ſe neceſſitatem, quam abſolutè haberet, etiam ſi

F non intelligeretur a Deo. nam curſus Sortis ſemper habet neceſſitatem, niſi vt eſt futurus: qnia vt eſt pręteritus neceſſarius eſt: & cum eſt pręſens non poteſt aliter ſe habere, vt ſupra declaratum eſt: ſed Deus intelligit curſum Sortis, & non vt futurum, ergo curſus Sortis illo modo neceſſarius eſt. Et conditio intellectionis diuinæ non imponit neceſſitatem, quia iam eſt neceſſitas in re intellecta ex conditione temporis. qô pced.

Si tamen poneretur, quòd Deus intelligeret Sortem curſurum, ſicut ſignificat iſta propoſino, imponeret neceſſitatem. Et tunc ad formam argumenti reſponſum eſt, negando quod ſnpponitur. Cum autem confirmatur non tenet, ſcilicet quæritur, an ne- G ceſſe ſit Sortem cras currere, aut contingat: ſi eſt neceſſe, tollitur libertas: ſi eſt contingens, tollitur infallibilitas diuini iudicij. Dicendum, ꝙ quocunq; caſu poſito contingens eſt, & liberum Sortem currere cras, & quando dicitur: ergo non erit certitudo diuinæ cognitionis, ſed poterit ad alterum flecti. reſpondẽdum eſt non tenere conſequentiam: verũ eſt enim ſi Deus intelligeret rem per modnm futnri, ita quòd aliquando eſſet ei futura, ſicut nobis eſt futura, & tunc intelligendo infallibiliter imponeretur neceſſitas rei ad ſic eueniendum, ne fruſtraretur diuina cognitio, ſed non cognoſcit aliquid vt futurum, nec eſt poſſibile, vt ſic cognoſcat, ideo non poterit imponere neceſſitatem rei intelligendo illam, quia ſolum tempus, in quo a- H ctus aliquis libertatem, vel contingentiam habet eſt futurum, & ibi poteſt ei per aliquem intellectum imponi neceſſitas quam non habet. Argumentum autẽ ſolum videbatur procedere, quia ſupponebat Deum intelligere Sortem curſurum, quod eſt modus futuri.

Sed dicet aliquis, quòd non ſtet adhuc iſta ſolutio, quia videtur quòd Deus nõ poſſit intelligere curſum Sortis, vt aliquid pręſens, ſi ſecũdum rem Sortes cras curſurus ſit: quia omne, quod eſt futurum, dum eſt futurum, neceſſe eſt eſſe futurum, ſicut omne quod eſt pręſens, dum eſt pręſens, neceſſe eſt eſſe præſens: Sortem autem curſurum eſſe eſt nnnc futurum, ergo impoſſibile eſt nunc eſſe pręſens: ſi tamen Deus intelligeret per modũ pręſentis neceſſe erat eſſe præſens I ei, quia aliàs falſe intelligeret: ideo non poterit intelligere per modum præſentis, cum neceſſe ſit illud eſſe futurum.

Reſpondendum eſt, non tenere conſequentiam. Et cum arguitur omne, quod eſt futurum, neceſſe eſt eſſe futurum concedendum eſt: & cum additur Sortem curſurum eſſe eſt nunc futurum, ergo non poteſt eſſe nunc pręſens conceditur. Et ſi concludatur, ergo non poteſt eſſe nunc pręſens Deo, eodem modo concedes: & tamen adhuc ſemper ſtat, quod volumus, quia licet non ſit nunc præſens eſt tamen pręſens: nam nec nos volumus aliquam rem eſſe nunc Deo pręſentem, non ſolum eam, quę ſecundum tempus futura eſt, ſed etiam eam, quæ eſt in iſto nunc, quia ad hoc neceſſe erat, qnòd poneretur eſſe Dei in K iſto nunc, quod Deo repugnat, vt ſup. declaratum eſt. in qô. 17. Nam vt non eſt in tempore, ita nec eſſe poteſt in aliquo temporis inſtanti. Sed dicimus rem quamlibet eſſe præſentem abſolutè, ſcilicet, quia ſunt ei res pręſentes comparando ad nunc ęternitatis, quamquam etiam hoc largè ſnmptum eſt. Vnde ſufficit nobis ad hoc, quòd intelligere Dei non imponat neceſſitatem curſui Sortis, qui ſecundum conditionem temporis futurus eſt, quòd intelligat per modum præſentis, & ſit verè pręſens Deo ille curſus licet non ſit nunc pręſens.

Si forte aliquis vellet concludere nullo modo curſum illum eſſe Deo pręſentem, ſ. oẽ, ꝙ eſt futurum, dũ

eſt

eſt futurum, neceſſario eſt futurum: ſed curſus Sortis nũc eſt futurus: ergo non poteſt eſſe Deo preſens, vel non eſt Deo pręſens: non tenet conſequentia, quia non accipitur idem in concluſione, ꝙ in minori: nam in maiori, & minori ponitur reduplicatio conditionis temporis: in concluſione autem non ponitur aliquid huiuſmodi: ideo non tenet. Si autem velimus arguere vt accipiatur in pręmiſſis ſine cõditione aliqua replicationis temporis tenebit conſequentia: & tamẽ erit falſa aliqua præmiſſarum, vt ſi dicatur omne, qđ eſt futurum, neceſſe eſt eſſe futurum: Sortem curſurum eſſe eſt futurum: ergo non poteſt eſſe Deo præſens, vel non eſt Deo præſens. conſequentia tenet, ſed maior eſt falſa, quia omne, ꝙ eſt futurum non eſt neceſſario futurum, niſi cum accipitur cum reduplicatione temporis. ſ. dum eſt futurum, ideo quocunque modo arguatur non poterit tolli Deo, quin omnia ei præſentia ſint, & intelligat ea ꝑ modum præſentis. & hoc ſufficit ad non imponendum neceſſitatem rebus quę ſecundum cõditionem temporis neceſſariæ ſunt.

2. argumẽ. principale contra ea, q̃ dicta ſũt q. 76. de p̃ſentialitate ad Deũ.

Sed adhuc arguetur, ꝙ iſto modo non tollatur neceſſitas impoſita ab infallibilitate diuini iudicii: quia non poteſt intelligi omne, ꝙ eſt a Deo per modum p̃ſentis. ſed neceſſe eſt intelligi aliquid per modum futuri: quia omne ꝙ eſt a Deo intelligitur: ſed Sortẽ curſurum eſſe eſt aliquid: ergo Deus intelligit Sortem eſſe curſurum. & hoc eſt intelligere per modum futuri.

Reſpondendum eſt non tenere conſequentiam, qa mutatur quid in quale, & eſt fallacia, ut cum dicitur, quidquid emiſti comediſti: carnes crudas emiſti, ergo carnes crudas comediſti. Quia cum dicitur quidquid emiſti ſupponitur ibi quid, & non quale: cum vero ꝯcludit̃ ergo carnes crudas comediſti ſupponitur quale. ſ. eſſe crudum, vel crudum comeſtum eſſe. Valeret tamẽ ſi diceretur, Quidquid emiſti comediſti: carnes emiſti: ergo carnes comediſti. Si tamen volumus, qđ concludatur quale, & non ſit fallacia eſt ſic arguendum, Qualitercunque aliquid emiſti taliter illud comediſti: carnes crudas emiſti: ergo carnes crudas comediſti. Sed tunc maior eſt falſa, quia non qualitercũque res empta eſt ideſt ſub quacunque diſpoſitione ſit comeſta eſt. Ita non tenet factum argumentum in Deo, quia mutatur quid in quale, quia cum dicitur, omnia, quæ ſunt, Deus intelligit: accipitur quid. ſ. ipſũ, ꝙ res eſt cum vero dicitur, Sortem curſurum eſſe eſt aliquid, non accipitur hic quid, ſed quale, ꝙ Sortes, & curſus ſuus dicunt res. Quod autem curſus pręſens præteritus, vel futurus ſit, non eſt res, ſed quale rei. i. modus eius, ideo non tenebit: ſicut cum dicitur, quidquid emiſti, comediſti: ponitur quid, & cum ſubiungitur carnes crudas emiſti: accipitur ibi quale, ideo non tenet conſequentia, ſi tamen ſemper teneatur quid, erit verum, & bene concludetur. ſ. oĩa, quæ ſunt Deus intelligit: curſus ſortis eſt ens, ſiue ſit pręſens, ſiue præteritus, ſiue futurus, ergo Deus intelligit curſum ſortis. Si autem velimus accipere quale in pręmiſſis, & ĩ concluſione, tenebit conſequentia: ſed aliqua pręmiſſarum erit falſa, ut ſi dicatur, per omnem modum eſſendi rerum Deus ipſas res intelligit, ſed curſum Sortis eſſe futurum, vel Sortem eſſe curſurum eſt modꝰ curſus ſortis: ergo Deus intelligit curſum ſortis eſſe futurum, uel Sortem eſſe curſurum: nunc non mutat̃, quid in quale, tamen maior eſt falſa. ſ. per omnem modum eſſendi rerum Deus ipſas res intelligit, nam impoſſibile eſſe demonſtratum eſt, quia ſicut intellectus noſter non poteſt intelligere res per omnem modũ ſuum. ſ. vt eſt forma in materia, ſed hoc ſolis ſenſitiuis potentiis conuenit, ita Deus, cuius intellectus in infinitum diſtat a cõditionibus materię magis, quam in-

A tellectus noſter, non poterit apprehendere per omnẽ modum eſſendi rerum, & hoc modo cum ĩtellectus noſter quantum ad aliquid conformetur conditioni rerum materialium, quia non habet totum eſſe ſuum ſimul, ſicut nec res materiales, non poterit intellectus diuinus in hoc conformari illis. Quod patet, res materiales, quia non habent totum ſuum eſſe ſimul, aliqñ ſunt pręteritæ, & aliqñdo futurę, ita intellectus noſter aliquid de eſſe ſuo habet pręteritum, & aliquid futurum, ideo res non ſimul ei ſunt, ſed res, quæ ſecundum tempus pręteritę ſunt, ei quoque pręteritæ ſunt, & res, quæ ſunt futurę ſecundum conditionem temporis ſunt ei futurę, & ad hoc ꝙ vere intelligat, neceſſe eſt, ut intelligat eas per modum futuri, & præteriti,
B intellectus autem diuinus quia totum eſſe ſuũ ſimul habet, non poteſt conformari in hoc rebus materialibus, ut eas futuras intelligat, uel præteritas, ſicut ipſæ in ſe præteritæ, vel futuræ ſunt, quia intellectui diuino quantum ad eſſe omnia ſimul ſunt, licet in ſeipſis ſecundum conditionem temporis non ſint ſimul. Manifeſtum igitur, ꝙ non poteſt Deus intelligere res ꝑ omnem modum, per quem ipſę ſunt, immo per nullum modum, per quem ſunt in ſeipſis, ſed per eũ modum, quo ad Deum ſe habent. Omnia tamen ad Deũ vere ſunt pręſentia, ideo ipſe nõ poteſt habere alium modum intelligendi de rebus, niſi per modum præſẽtis, intelligendo, ſemper præſentialitatem ad Deum, vt s̃. declaratum eſt large ſumendo.

Sed arguetur vlterius, ꝙ adhuc iſta non ſtent, quia
C licet eſſe futurum ſit conditio aliquarũ rerum, tamen Deum intelligere hoc neceſſe eſt. Nam ſiue res ſiue conditiones rerum ſunt aliqua entia, ſed Deus intelligit omne ens, ideo non ſolum Deus intelliget res, ſed etiam modos, ſed curſus Sortis eſt ens abſolute, curſũ Sortis eſſe futurum eſt conditio huius entis, ideo intelliget curſum ſortis eſſe futurum, & ſic ſemper ſtabit, ꝙ non intelligat omnia ut pręſentia, ſed etiam q̃dam ut futura, & quædam ut præterita.

Reſpondendum eſt, ꝙ Deus intelligit curſum Sortis, & pręteritionem eius, vel futuritionem, non tamẽ intelligit per modum pręteritionis, & futuritionis, ſed præſentialitatis modo. Conſiſtit enim in hoc fundamentum, ꝙ tollatur a Deo omnis pręteritio, & futuri
D tio. Cum autem dicimus, ꝙ Deus intelligat omnia, q̃ ſunt, & intelligat præteritionem, & futuritionem ipſarum rerum, nõ ponitur præteritio, & futuritio ex parte Dei, ſed ex parte rerum, & tunc concedendum eſt, ꝙ intelligat Deus hoc, non tamen concedetur, ꝙ Deꝰ intelligat per modum futuritionis, & præteritionis, quia tunc iſti modi tenebunt ſe ex parte Dei, cum modus teneat ſe ex parte rei, cuius eſt modus. Et cum dicimus, ꝙ Deꝰ ĩtelligit p̃teritionẽ, & futuritionẽ, qa nõ intelligit eas per modũ pręteriti, & futuri, ĩtelligit eas ꝑ modum præſentis, quia uere præſentes ei ſunt, nec ſolum ei, ſed etiam nobis. Nam licet res pręterita nũc non ſit nec res futura, tamen præteritio, & futuritio
E rerum nunc ſunt. & eſt impoſſibile præteritionem eſſe pręteritam aut futuritionem eſſe futuram, ut ſupra declaratum eſt ſatis. Cum autem dicitur Deus intelligit Sortem curſurum, vel curſum ſortis eſſe futurum ſi iſta futuritio teneret ſe ex parte Dei, neganda eſt propoſitio, quia Deo nihil eſt futurum, nec quidquam ſibi futurum eſſe intelligit. Si autem aſſumatur futuritio iſta ex parte rerum intellectarum quantum ad cõditionẽ temporis. ſ. ꝙ res intellectæ a Deo futurę ſunt licet non ſint futuræ Deo, concederetur propoſitio, ſicut omnia, quæ nondum ſunt, cõparata ad iſtud nunc ſunt futura. Quia tamẽ iſta propoſitio, Deus cognoſcit Sortẽ eſſe curſurũ, vel curſum ſortis eſſe futurũ ſignificat futuritionęm in curſu ſortis comparando ad

intelle-

intellectionem diuinam, cnm dicatur, ꝙ Deus intelligit illud eſſe futurum nunquam eſt concedenda: ideo concedendum eſt, ꝙ Deus cognoſcit curſum ſortis, & futuritionem curſus illius, tamen non concedetur, ꝙ cognoſcit ſortem eſſe curſurum, quia licet idem ſignari poſſit, tamen non eſt idem modus ſignandi, & conſequenter nec ſupponendi. & hoc facit ad hoc, ꝙ mutetur veritas, & falſitas propoſitionum.

Ex prædictis patet Deum non poſſe aliqnid intelligere per modum præteriti, vel futuri, ſed modo præſentis, & conſequenter intelligendo non imponet neceſſitatem rebus ad eueniendum, quia hoc ſolum eſt quando res futura eſt.

Quartum argumentum principale ad idem de præſentialitate, vt ſup. Et ꝙ præſciētia & prædeſtinatio ſunt nomina impropria ſecundum rudem modum loquendi vulgarium. Et prouidentia Dei quid ſit. Quæſt. LXXVIII.

SED ad hæc omnia obiiciet aliquis ex nomine, ꝙ imponitur diuinæ ſcientiæ, quia eam præſciennam, & prędeſtinationem uocamus, ſed iſta ſignant anteceſſionem ad res, cum res pręſentes non ſint.

Reſpondendum eſt iſta nomina non eſſe proprie impoſita Deo ſecundum hab.tudinem, quam habet res, ſed ſecundum rudem modum intelligendi vulgarium. Nam quia Deus eſt infinitæ durationis credunt eum eſſe ante omnia, & quia cauſa eſt omnium, & cū omnia agat intelligens, credunt eum intelligere, & iudicare de rebus antequam fiant, ſed nihil horum eſt. Scriptura tamen conſentit huic modo loqnendi. & ſic ipſa loquitur, ut intelligibile fiat nobis ꝙ dixerit, aſſerens præſcientiam, & prædeſtinationem in Deo. tamē ſecundum propriam rationem dicendum erat cognitionem Dei eſſe ſimplicem ſcientiam ſine aliqua connotatione ſubſecutionis, uel anteceſſionis. Et ob hoc conuenientius nomen eſt prouidentia Dei quam prędeſtinatio vel præſcientia, quia prouidētia dicit̄ quaſi porro videntia, quia porro aſſirmandi aduerbium eſt. i. ꝙ viſio Dei de rebus, quæ eſt iudiciū non eſt aliquid incertum ſicut opinio noſtra, ſed aliquid certiſſimū, & prorſus infallibile. Vel prouidētia dici poteſt quaſi procul videntia, non ꝙ procul uideat res ideſt procul antequam fiant, ſed procul ideſt de excelſitudine ęternitatis ſuæ cernit ea, quæ temporaliter geruntur: & modus cognitionis Dei a rebus procul eſt. ſ. longe diſtans a modo eſſendi, cum illæ ſint in ſucceſſione, & motu habentes eſſe ſuum, Deus autem habet in maxima ſimultate eſſe ſuum ſcilicet totum ſimul, & manens: nihil autem magis diſtare poteſt, quam ꝙ totū ſimul eſt ab eo, ꝙ nullam partem eſſendi ſimul habet ſed omnia haber in ſucceſſione. De hoc Boe. de conſo. lib. 5. proſa ultima dicit, itaque ſi præſcientiam penſare uelis, qua cuncta dignoſcit, non eſt præſcienua quaſi futuri, ſed ſcientiam nunquam deficientis inſtātiæ rectius ęſtimabis. Vnde non præuidentia, ſed prouidentia potius dicitur, ꝙ porro ab rebus infimis conſtituta quaſi ab excelſo rerum cacumine cuncta proſpiciat.

5. Argum. contra dicta. q. 76. de libertate noſtra.

Sed adhuc reſtat argumentum aliud, quod fortiſſimum eſt: nam quocunque modo uideatur poni modus cognoſcendi Dei, ſiue præſens, ſiue præteritus, ſiue futurus ſemper imponet neceſſitatem, quia ea, q̄ Deus ītelligit, interdum reuelat, ſicut erat de prophetis, & tunc quamquam intelligere Dei ex conditione æternitatis totum ſimul eſt, & ſemper, & omni rei, & tempori ſit præſens, ita ut idē intelligere numero eſt, ꝙ Deus habet in creatione mundi & in die iudicii, tamen ponatur, ꝙ reueletur per prophetiam aliquam

F de perditione alicuius, vel ſaluatione, ſicut reuelatur de aliis rebus, cum futurę erant, vt de deſtructione regnorum, vel captiuitatibus, tunc cum reuelatum aliquid fuerit, neceſſe erit euenire, quia alioquin falleret ſcriptura diuina, quod non ſtat, & tunc nihil differt Deum ītelligere præſentialiter, vel alias, cum per omnem modum neceſſitas imponenda ſit.

Reſpondendum eſt, ꝙ intelligere Dei non imponit neceſſitatem, nec poteſt, quia non intelligit res futuras, in quo caſu ſolum poteſt imponi neceſſitas, cū tunc ſit libertas, vel contingentia in rebus, & cum ītelligere iſtud non ſit deficiens, ſed coexiſtit omni tempori, & inſtanti temporis, illud idem intelligere erit coexiſtens diei formationis Adæ, & huic inſtanti temporis, & diei iudicii. & quamquam coexiſtat dies formationis Adæ non eſt ante diem iudicii, quia uterq; pręſens eſt, & ſecundum idem inſtans præſens eſt. ſ. ſecundum inſtans æternitatis, & ob hoc non imponit neceſſitatem, quia præſentialitatem non effugit. ideo cum actibus noſtris diuina intellectio de eis præſens ſit, ſicut non poterit intelligendo pręſentialiter neceſſitatem imponere, ita & non poterit reuelando, uel non reuelando, quia per hoc, ꝙ Deus reuelet id, qđ de me intelligit alicui, non mutatur modus cognoſcēdi Dei præſentarius, quia ſemper præſentialiter intelligit, ſed ſi non reuelaret alicui, quod de me intelligebat non imponebat neceſſitatem aliquam, vt ex præcedētibus patet, ideo ſi reuelauerit, non imponetur neceſſitas, quia cauſa non imponēdi neceſſitatem nobis diuina intellectio eſt, quia pręſentialiter intelligit: ergo

H quandiu iſte modus intelligendi manſerit impoſſibile eſt diuinam intellectionem nobis neceſſitatem imponere. Sed etiam ſi Deus reuelet alicui, quod intelligit, non tollitur pręſentialitas diuinę intellectionis, qa ea, quæ ſunt conditionis diuinę naturę, non poſſunt tolli per aliquid extrinſecum: ideo etiam ſi Deus reuelet de nobis alicui id quod intelligit, non poteſt intellectio ſua nobis imponere neceſſitatem. Nec ponitur aliquid in Deo ante rem, quamquam reuelet id, quod nos facturi ſumus a principio ſæculi. Nam ibi reuelatio paſſiua eſt ante operationem noſtram, quia ei cui fit iſta reuelatio operationes noſtræ futurę ſunt, cum non habeant eſſe totum ſimul, ſed in ſucceſſione: re-

I uelatio tamen actiua Dei, quæ eſt aliquid ex parte Dei non eſt ante operationem noſtram, ſed ſimul, quia qđ quid in Deo eſt æternum eſt, & manens totum ſimul ſicut dictū fuit de creatione actiua, & paſſiua. Et creatio paſſiua rerum ſolum fuit in primo inſtanti temporis, & creatio actiua non fuit in illo inſtanti temporis nec in alio, ſed ſemper eſt. ſ. nunquam deficiens. Quāquam de reuelatione actiua, ex qua eſt reuelatio paſſiua facta prophetis, dicendum eſt, ꝙ illa ſit ante operationes noſtras, quia illa nō eſt a Deo immediate, ſed ab angelis, ut declaratum eſt. cum fiat in locutione, & in aliis operationibus, in quibus eſt uerus motus, in Deo tamen non eſt motus, nec aliquid pertinens ad

K motum. Sed alia reuelatio actiua ex parte Dei eſt, qua ſe angelis reuelat, ut ipſi intelligant quid nobis reuelare debeant, & eſt ibi iuſſio facta angelis ad hoc, ꝙ aliquid nobis reuelent, & adhuc ibi paſſiua reuelatio, & iuſſio ſunt in aliquo inſtāti ęui angelorum, quia ipſi aliter recipere nequeunt, reuelatio tamen actiua, & iuſſio ex parte Dei non ſunt in aliquo inſtanti ęui, qđ perit, ſed in inſtanti ęternitatis, quæ tota ſimul eſt, idē illa reuelatio, & iuſſio non eſt magis in uno inſtāti ęui, vel temporis, quam in alio, ſed ſemper eſt.

An ob reuelationē Dei nobis neceſſitas inferatur I actibus noſtris.

Sed adhuc tunc arguetur, quia licet intellectio Dei non imponat nobis neceſſitatem, tamen imponitur nobis neceſſitas propter propoſitionem illam reuelatam, quę eſt propoſitio ſacræ ſcripturæ, & non poteſt

eſſe

A eſſe falſa. Nam exiſtente aliqua propoſitione reuelata
quæreret aliquis an poſſimus facere contrarium eius, ꝙ
reuelatum eſt, aut non. ſi non poſſumus facere contra
rium, ergo neceſſitas eſt nobis inducta ad faciendum
hoc, & non alterum, ſi autem dicatur, ꝙ poſſumus al-
terum facere, ſequitur ꝙ propoſitio illa ſacræ ſcriptu-
ræ erit falſa, cum contrarium fecerimus. Vel dato ꝙ
non faciamus, ſi facere poterimus, ſequitur ꝙ non ſit
neceſſaria propoſitio, & tamen falſum eſt, quia propo
ſitiones ſacræ ſcripturæ neceſſariæ ſunt, cū dicat Chri
ſtus Lucæ. 21. Cęlum & terram tranſibunt, verba aūt
mea non tranſibunt. & iterum: iota vnum aut apex nō
præteribit de lege, donec omnia fiant. & alibi, Neceſſe
eſt, vt impleantur ſcripturæ. Matth. 26. ergo erit neceſ
ſitas ad faciendum hoc vel illud. Nec eſt iſta neceſſi-
B tas ſolum propter propoſitionem. ſ. vt non ſit falſa, qa
aliquis fortaſſis concederet hoc inconueniens, ne co-
geretur confiteri neceſſitatem in operationibus no-
ſtris, ſed ſequetur maius inconueniens. ſ. ꝙ Deus falſe
intelligat. nam id quod reuelatum eſt, eſt id qđ Deus
intelligit de nobis, ſed Deus non poteſt intelligere fal
ſum, ergo neceſſe eſt ſic eſſe, vt ipſe intelligit. Nam id
ꝙ Deus præſentialiter rem intelligit eſt ꝙ reuelat, ſi
ergo falſa eſt propoſitio reuelata, ſequitur falſum eſſe,
& Deus pręſentialiter rem intelligens falſum intelli-
get, ideo non poterit eſſe falſa propoſitio illa. Quid er
go dicendum erit cum uideatur tolli libertas arbitrii?
Aliquis forte reſpondebit, ꝙ ſi Deus reuelaret act⁹
noſtros antequam fierent, ſequeretur neceſſitas in o-
C perатione, & quantū ad id, quod reuelaret, careremus
libertate operandi, ſed hoc non eſſet ex intellectione
diuina, quin potius ex facta reuelatione: & ob hoc di-
ceret, ꝙ Deus nunquam reuelat de actibus noſtris qđ
aut qualiter operaturi ſumus, ne neceſſitatē imponat,
ſicut reuelat aliqua alia.
Dicendum eſt non ſtare hoc, quia multa Deus reue
lauit de actibus noſtris antequam fierent, nec ſolum
de his, quæ nobis euentura erant, in quibus non conſi
ſtit peccatum, aut bona operatio, ſicut ſunt pęnalita-
tes, & infortunia, ſed etiam de actibus noſtris, in quib⁹
meremur, aut demeremur, ſicut erat prænunciatum
de morte Chriſti futura per iudæos in Daniele, & a-
liis prophetis, & tamen in hac nimis peccauerunt, qa
D propter hoc data eſt Ieruſalem, & tota gens iudęo-
rum in exterminium, & diſperſionem per omnes gē-
tes, atque in ſeruitutem æternam. Ita etiam reges Per-
ſarum, & Caldęorum, atque Aſſyriorum peccabant
inferentes bella, & ſpoliantes Iſraelitas, ut patet Iſa.
10. & Abacuc. 2. quia eis pœnæ ibi infliguntur, & tñ
iſta prænunciata erant in multis prophetis. Sic quo-
que calamitas Iudæorum in Aegypto fuerat pręnun-
ciata Abrahę, ut Gene. 15. & tamen peccauerunt Ae-
gyptii opprimendo eos, & ex hoc puniebantur. Hoc
ergo falſum eſt ſcilicet, quod nihil de actibus noſtris
reuelatum ſit antequam fiant. Etiam falſum dicit,
ſcilicet quod ſi reuelarentur, imponeretur neceſſitas
E actibus illis, de quibus reuelarētur. Nam tunc iſta pec
cata magna populorum, & gentium, quæ prophetis a
Deo reuelata ſunt, neceſſario eueniſſent, quia reuela-
ta erant, quod ualde eſt magnum inconueniens. nam
tunc non erat iuſtum hęc puniri, ſed punita ſunt.
Aliter ergo reſpondendum eſt, quod multa de acti
bus noſtris reuelata ſunt, & tamen ex hoc non impo-
nitur nobis aliqua neceſſitas agendi ſic vel aliter. Et ſi
quęratur poſtquam reuelatio aliqua facta eſt, an poſſi
mus nos contrarium facere eius, quod reuelatum eſt,
vel non, ſi poſſumus facere contrarium, ergo poterit
falſificari propoſitio reuelata, ſi autem non poſſumus
erit coactio agendi, & adempta erit libertas. Dicendū
eſt, ꝙ poſtquam reuelatum eſt aliquid de actibus no-
A ſtris, nos non poſſumus facere contrarium eius, quod
reuelatum eſt: nō quidem ꝙ ſit in nobis aliquod prin
cipium determinatum ad vnam partem contradictio
nis, & non ad alteram, ſicut in agentibus ſecundum
naturam. ſed quia propoſitio illa reuelata non habet
modum futuri, ſed præteriti. Et eſt ſenſus, ꝙ ſicut, cū
actualiter aliquid operamur, non poſſumus contrariū
agere, quia quodlibet, dum eſt, neceſſe eſt eſſe, & non
eſt nobis exinde aliqua inducta neceſſitas operandi: i-
ta in propoſitione reuelata. Nam veritas propoſitio-
nis illius dependet ex ueritate conceptus reuelantis
ſcilicet ſi uere concepit ille, qui reuelauit. Et ille, qui
primo reuelat, eſt Deus, cum ipſa res, quęcunque eſt
pręſens, & quia ipſe eam ita cognoſcit, ſicut pręſens
B eſt uere cognoſcit, & quia tunc, dum fit non poteſt a-
liter eſſe, quam ut eſt, & Deus concipit rem, ut in prę-
ſenti, ideo conceptum a Deo non poteſt aliter eſſe,
ita igitur ſi aliquam propoſitionem exprimat aſſigna
tiuam cōceptus ſui erit illa neceſſaria, ſicut conceptus
ſignatus eſt neceſſarius, & tamen conceptus ſignatus
non eſt neceſſarius propter ſe, ſed quia res concepta
neceſſaria eſt. ita ergo propoſitio ſignans illud non e-
rit neceſſitatem imponēs, ſed aſſignans neceſſitatem,
quæ eſt in re. Et conſiſtit in hoc virtus ſolutionis, quia
propoſitiones reuelatæ non ſunt, ut de futuro, ſed ut
de pręſenti, quia ipſæ habent originem a veritate cō-
ceptus præſentis. nam propoſitiones reuelatæ a Deo
originem ſumunt, & Deus cognoſcit veritatem terū
vt pręſentem, quia uere ſibi præſens eſt. ita ergo iſtę ꝓ
C poſitiones ſignant ueritatem rei præſentis. Et tamen
quia non fuit in uocibus noſtris tale idioma, quod ſi-
gnaret cōceptum diuinum eo modo quo in Deo eſt
ſignauit modo, quo apud nos intelligi poterat: & nos
non poteramus intelligere rem præſentem, niſi cum
eſt in nunc tēporis, ideo reuelata propoſitio ſignat ꝑ
modum futuri. Veritas prædictorum apparet, quia uo
ces ſunt ſigna conceptuum noſtrorum iuxta Ariſt. 1.
Perihermen. ſcilicet ſunt ea, quæ ſunt in uoce, eorum
quę in anima ſunt paſſionum notæ. ergo ad hoc ꝙ uo
ces uere ſignent, neceſſe eſt, ut illud ſignent, qđ nos
concepimus, & quomodo nos cōcepimus, ſed om-
nis conceptus diuinus eſt præſentarius, quia res con-
ceptę ſunt ei pręſentes, ergo ꝓpoſitio reuelata ſignās
D conceptum eius neceſſe eſt, ut referatur ad eum mo-
dum ſignandi, quem cōceptus diuinus habet ſcilicet
ad præſentialitatem, ideo quamquam ſignet futurū
tamen ęquipollet præſenti diuino: tamē illud nō pōt
ſignari per aliquod uerbum noſtrum, ideo ponitur
propoſitio ut futura. Si autem reuelationes fierent de
rebus, quando res actualiter ſunt, & propoſitiones ſi-
gnantes eſſent de præſenti, reuelatio nō imponeret a-
liquam neceſſitatem rei reuelatę, quia iam erat neceſ
ſitas in re reuelata, ita cum propoſitiones reuelatę ſunt
tanquam de pręſenti, quia ſignant conceptum diuinū
cui res cōcepta eſt præſens, & neceſſaria, tamē nō im-
ponit neceſſitatem, ſed ipſa res ſignata eſt neceſſaria,
E quia eſt præſens, & non poteſt aliter euenire, quam ſi-
gnatur per illam propoſitionem, nō quidem inquan-
tum eſt de futuro, quia ſic tolleretur ſimpliciter liber
tas arbitrii, ſed inquantum æquipollet pręſenti propo
ſitioni, quam Deus habet de rebus intellectis, quæ ei ꝑ
ſentes ſunt, & quia illa eſt neceſſaria ex cōditione prę
ſentialitatis, iſta quoque erit neceſſaria ex æquipollē-
tia ad illam, quia pro nullo alio iſtam, quam illam diui
nam pręſentialitatem accipimus.
Et nō poteſt aliqua neceſſitas ſequi in operationi-
bus noſtris propter veritatem propoſitionis huiuſmodi
ſi diceremus, ꝙ neceſſe erat nos aliquid operari, quia
a Deo pręſcitum erat, tolleretur noſtra libertas, uel
Deus poneret in nobis aliquid, per ꝙ nos determina-

ret ad volendum vnam partem,& non poſſemus vel-
le aliam,& propoſitio determinata nõ neceſſitat nos
niſi Deus aliquid in nobis agat per ꝙ neceſſitemur,
ſed cum Deus intelligit omnia, non imponit neceſſi-
tatem ad hoc, ꝙ fiant,cum præſentarie intelligat, &
cum reuelat nobis,nihil aliud reuelat,niſi ꝙ intelligit,
ergo ad veritatem propoſitionum reuelatarum non
cauſat in nobis neceſſitatem,quia illę non ſignant ne-
ceſſitatem futuri,ſed præſentis, ſicut ipſa diuina pro-
poſitio,quæ eſt de præſenti,cui iſtæ ęquipollent,licet
per alium modum ſignandi.

*An volitio Dei imponat aliquam neceſſitatem rebus ideſt an a-
liquid neceſſario eueniet,non ex eo,quia Deus illud præcogno
uit,ſed quia voluit. Et quod Deus non poteſt aliquem indura-
re, & cogere ad faciendum aliquid per modum intellectus.
nec per modum uoluntatis. Et ꝙ induratio ſeu obſtinatio in
malum proprie ſit, firmatio autem ſeu confirmatio ſit in bo-
num. Quæſt. LXXIX.*

DE cognitione ergo diuina patet,ꝙ non im-
ponat neceſſitatem aliquam rebus cogni-
tis: immo eſt impoſſibile per cognitionem
eius neceſſitari res ad aliquid, & ſic habẽt
vnum de duobus membris ſupra poſitis a principio.ſ.
ꝙ ſi Deus neceſſitat res ad aliquem modum, aut ne-
ceſſitat eas per modum intellectus, aut per modum in q.13.
voluntatis.
De modo intellectus patet,ꝙ non ſit neceſſitas, vñ
cum dr̃ hic.Dñi.n.ſententia fuerat vt indurarent cor-
da eorum,non eſt ſenſus, ꝙ indurarent Chananęi iſti
vt pugnarent ꝯ Iſrael, quia Deus intelligebat hoc eos
volituros ideo neceſſario vellent,& hoc eſſet indura-
ri. Alio mõ poterat intelligi hoc per modum uolun-
tatis.ſ.ꝙ fuerit ſnĩa dñi,ut indurarentur Chananæi,&
propter hoc indurati fuerint,& magis hoc ſignificat,
quam primum,quia ſnĩa ad uoluntatem pertinet, qa
ſnĩa non eſt iudicatio, uel ſenſus circa aliquam rem,
ſed diffinitio iudicis,quæ ad uoluntatem pertinet: iõ
enim ſic aut ſic diffinit,quia ſic, aut ſic vult, nec diffi-
nit,quia ſic intelligit,ſed quia ſic vult. Et iſto modo di
cendum eſt,ꝙ Deus poſſet aliquem indurare, vel co-
gere ad faciendum aliquid, nam ſi Deus vellet, ꝙ ali-
quis peccaret fornicando, aut aliquid aliud faciendo,
neceſſitaretur ad faciendum illud mouendo eum, ita
vt non eſſet compos ſui, ſic. n. dęmones interdum p
opera ſua homines in infamiam vertunt inducentes
ad libidinem, vt patet in uita beati Hilarionis mona-
chi,& declaratum fuit latè Exod.22. c. quanto magis
poterat Deus vrgere hominem, quem continue dña
tur,ita ut non eſſet ei vllus vigor reſiſtendi,nec volũ-
tas ad hoc,ſed potius maximum bonum indubitatiſſi
me videretur.
Nec eſt de uoluntate diuina,ſicut de intellectu, quia
intellectio non imponit neceſſitatem, cum intelligat
res præſentes, & in præſenti res neceſſarię ſunt, quia
tunc ſunt,& dum ſunt,neceſſe eſt eſſe. Sed adhuc da-
to ꝙ intelligeret per modum futuri,& diuina intelle-
ctio aliquid efficeret in rebus,ut neceſſario eſſẽt, eſſet
neceſſitas conſequentiæ.ſ.Deus intelligit,& non põt
fruſtrari intellectio ſua,ergo neceſſario eueniet, ꝙ in-
telligit, uoluntas tñ directe imponit neceſſitatem, ſi
uellet,quia ipſa eſt cauſa directe rerum,quę fiunt ideo
ſi ipſe vult, ꝙ aliquid fiat,neceſſe eſt,ut illud fiat. Vñ ſi
uoluiſſet directe, ꝙ Chananæi indurarent, neceſſe e-
rat eos indurari,cum nihil ei reſiſtere queat. Et accipi
tur hic velle Dei non pro quacunq; uolitione,oĩa.n.q̃
fiunt,vult,quia nihil eo inuito fieri poſſet, ſed quædã
vult,quia iubet ea fieri,& determinat ea facienda; alia
aũt vult,quia permittit,ut nos illa faciamus.& ob hoc

F non eſt in omnibus ęquale.ſ. vt quidquid Deus uolue
rit,neceſſarium ſit,ſed quidquid ipſe uoluerit iubẽdo,
vel determinando ſic debere fieri. Sed hoc modo nõ
poteſt intelligi,ꝙ fuerit ſnĩa dñi,ut indurarentur cor-
da Chananęorum.ſ.ꝙ ipſe directe vellet ĩdurare illos,
& ꝯ iſrael pugnare,quia tunc ipſe eos cogeret ad ma-
lum,quamquam ad hoc aliter ſorte dicetur. j̃.
Dicendum tñ eſt de omnibus, in quibus eſt pctm̃,
& induratio,ꝙ non indurantur homines ex ſententia
Dei,quaſi Deo iubente,& determinate uolente hoc,
quia tunc Deus vellet directe malum,ꝙ eſt falſum.
Item eſſet iniquus, quia homines obſtinatos æter-
naliter punit,& tñ ipſe eos induraret,cum ex ſnĩa eius
indurarentur, ſicut rei ex iudicis decreto puniuntur:
ergo ipſe cauſaret culpam, & pęnam, ꝙ eſt inconue-
G niens: ideo dicendum, ꝙ Deus hoc modo neminem
indurat.
Aliter põt accipi induratio hominum extra ſentẽ
tiã Dei,& dñr indurati, quia a propoſito ſuo moueri
nequeunt,& ſanum conſilium nõ recipiunt,ſicut om
nium durorum conditio eſt difficulter aliquid recipe
re,& quamquam aliquis in vtroque.ſ.bono, & malo
fixus eſſe poſſit, & poterat quantum ad uirtutem uo-
cabuli in utroq; induratus homo dici,tñ uoluit, ut in
malum tñ ĩduratos dicamus. Cum uero aliquis a bo-
no propoſito immobilis eſt,nullis blandimentis falla
cis ſæculi aut minis cedens,non dr̃ induratus, ſed fir-
matus,vel ſolidatus. Et ſic dicebat beata Agatha: mẽs
mea ſupra petram ſolidata,& in Chriſto fundata.
Fit autem induratio iſta in malo directe a uolunta
H te noſtra adhęrente alicui bono corruptibili,indirecte
aũt fit a Deo permittente nos cadere, & non ſuble-
uante per gratiam. Ad bonum quippe,qđ eſt uere bo-
num,& ſpirituale,cum magna difficultate mouemur
ſed potius in delectabilia inclinamur, quæ non ſunt
uera bona, ad uolendum aũt bonum aliquod ex cha-
ritate,uel qualiter oportet,ut mereamur, non poſſu-
mus moueri ex nobis,ſed mouemur ex gratia adiutri
ce, quæ uocatur gratia præueniens, & pulſatrix, & ſi
iſta non pulſat cor noſtrum, impoſſibile eſt nos mo-
ueri in aliquod bonum. Sic patet Ioan. 15. Sine me ni-
hil poteſtis facere.i.aliquod opus bonum meritorium
niſi ego uos mouero ad operandum. & ſi nunquam
I Deꝰ nos mouere uellet nunq̃ eſſet poſſibile nos bonũ
facere meritorie,& ſi aliquod ipſ fuerit,in quo moue
re nos non vult,impoſſibile eſt tunc bene nos opera-
ri. Non tñ eſt neceſſe tunc operari malum faciendo a-
liquem actum poſitiuum,quia licet priuatio, vel abſẽ
tia gratię tollat bonum,qđ per eã fieri debebat,tamen
non eſt præſentium determinatiuum ad aliquem a-
ctum poſitiuum malũ,immo eſt impoſſibile, ꝙ actus
poſitiuus principietur,niſi a principio poſitiuo, abſen-
tia autem gratię eſt principium priuatiuum,ideo prin
cipiare non poteſt, ſed actus mali, quos nos facimus,
dum ſumus priuati gratia, ſunt ex inclinatione mala
K noſtra, quæ non frenatur aliquo cęleſtis gratię reti-
naculo.

*Cum non poſſimus agere bonum,niſi Deus gratiam dederit, qua
re punit nos ſi non egerimus bonum.
Quæſt. LXXX.*

SED tunc dicet aliquis, cum nos non poſſimus
facere bonum niſi Deus dederit gratiam, nec
hoc ſubiacet nobis, quare Deus nos punit, ſi
non operamur bonum?
Aliquis reſpondebit, ꝙ Deus non punit nos, quia
non facimus bonum, ſed quia malum facimus: ad fa-
ciendum autem bonum neceſſaria eſt gratia, ſed ad
non faciendum malum nõ eſt neceſſaria, ideo ſubeſt
nobis

An Deus puniat nos q͂a non facimus bonũ, uel facimus malum.

A nobis non facere malum. quamobrem cum malum fecerimus iuſte punimur.

Sed iſta reſponſio non ſtat, quia ſecundum hoc nũquam eſſent pctã ſin omiſſionem, ſed per commiſſionem, falſum tñ eſt, quia interdum nihil agentes peccamus mortaliter, quia non agimus, quod agere tenemur, & tamen non poſſumus agere bona iſta, ad quæ tenemur, niſi gratia prçuenerit, ergo punimur, quia non facimus, & non quia facimus malum, cum nullũ malum hic fiat, niſi accipiatur malũ facere pro omiſſione boni neceſſarii, & hoc eſt contra diſtinctionem eorum, qui dicunt ad bonum agendum eſt neceſſaria gratia, ſed ad non agendum malum non eſt neceſſaria.

B Item non poteſt ſtare, quia interdũ bonum, & malum in actibus reperitur tanquam contrarietas immediatorum, & tunc neceſſe eſt alterum eorum accipi, ſed bonum non poteſt accipi ſine gratia: ergo neceſſe eſt nos malum operari, niſi gratiam habuerimus, ut patet in obedire, vel non obedire, continere, vel non continere, data enim materia aliqua, in qua obediẽdũ ſit, ibi neceſſe eſt, ꝙ obediamus, vel non obediamus, ſed obedire non poſſumus, quia bonum non eſt, niſi gratia præueniat, ergo neceſſario malum agemus. idẽ qui non habet vxorem aut continebit, vel non continebit, ſed continere non poteſt niſi data gratia, ergo cogetur non continere, cum ſint contradictoria, maxime eſt hoc in diligere, & non diligere, & neceſſe eſt de quolibet, ꝙ diligat, vel non diligat, ſed quicunque

C Deum non diligit, in morte manet, patet. 1. Ioan. 4. eodem modo de proximo. non poſſumus tamen diligere, niſi Deus mouerit, ergo neceſſitamur peccare.

Item non ſolum Deus punit nos, quia peccamus, vel quia bonum non agimus, ſed etiam quia gratiam nõ habemus, vnde ſiquis moriatur ſine charitate Deꝰ eum æternaliter damnat, ergo nõ ſubeſt nobis ſaluos effici, ſed ſi Deus vult dare gratiam, poterimus ſaluari ſi autem non det erit impoſſibile. & iſta eſt ſententia Saluatoris Matth. 19. cum Apoſtoli mirarentur de difficultate ſaluationis dicẽ, Auditis aũt his diſcipuli mirabantur valde dicentes, quis ergo poterit ſaluus eſſe? aſpiciens aũt Ieſus dixit eis: Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt

D & tunc manet magis difficultas qõ. ſ. quare Deus punit peccantes, cum non poſſint bonum facere, & iterdum neceſſe ſit peccare, niſi gratiam dederit.

Aliter ergo reſpondendum eſt, ꝙ directe nõ eſt ſalus noſtra in manibus noſtris, vel immediate, vt melius, dicatur, quia ſalus non eſt ſine gratia, ipſa autem a Deo datur, ergo ſalus noſtra non eſt in manu noſtra, & hoc ſignat præallegata auctoritas Saluatoris: eſt tñ ſecundario ſalus noſtra in poteſtate noſtra, quia quandocunque uoluerimus, poterimus habere ſalutem, q̃ eſt per gratiam.

Pro quo ſciendum, ꝙ gratia, quæ nos facit gratos Deo, & dignos vita æterna habendo ipſam, uocat grã

E gratum faciens, & iſta habetur ab homine per cõuerſionem in Deum per aliquem motum contritionis de peccatis, vel per aliquam dilectionem, ſed iſte motus non poteſt haberi, quia eſt opus bonum niſi Deus mouerit nos: & quia motus iſte ex gratia fit vocat, iſte inſtinctus gratia pulſatrix, vel præueniens, & iſta ſemper aſſiſtit omnibus hominibus pulſando eos, ut moueantur ad bonum, & ſi aſſentiant huic motui, bonũ operantur atque recipiunt gratiam gratum facientẽ, ſi uero recuſant ſubdere ſe huic pulſatiuæ gratiç non recipiunt ſecundam gratiam, nec iuſtificantur. Et iſta gratia pulſatiua omni tempore aſſiſtit cuilibet homini pulſans ad bonum, ut patet Apoc. 3. cap. ſ. ecce ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis audierit uocem meam,

A & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cçnabo cum illo, & ipſe mecum. cum ergo ſit gratia iſta ſemper pulſans, in poteſtate noſtra eſt quocunq; tempore acquieſcere illi, & acquieſcentes iuſtificamur, atq; accipimus gratiã gratũ facientem, idõ in poteſtate noſtra eſt ſemper gratiam habere, vel ſi eam perdiderimus, in poteſtate noſtra eſt iterum recuperare, & ob hoc ſi aliquando peccamus, uel non habemus gratiam gratificantem iuſte damnamur a Deo.

Cum gratia Dei pulſatiua omnes ſemper tangat, & pulſet, quare quoſdam mouet, ut aſſentiant, alios non, & quare quoſdam mouet remiſſe, alios acriter. Et quod in materia prædeſtinationis non oportet plus inueſtigare, quam ad ſobrietatem ſapere oporteat. Et unde ſit quod multi ſunt in uita æterna, qui

B *grauius peccauerunt, quam multi, qui ſunt in inferno.*

Quæſt. LXXXI.

SED adhuc dices cum iſta gratia ſemper pulſet & indifferenter omnes homines, quare quidã aſſentiunt, & alii non, & ipſemet homo interdum mouetur a gratia pulſatrice, & interdum non.

Reſpondendum eſt, ꝙ gratia pulſatiua mouet, ſed non vrget, nam, & ipſa gratia gratum faciens, quæ in nobis interdum eſt, & charitas perduntur non aſſentientibus nobis incitationi illarum, quãto magis pulſante gratia, & nondum recepta? eſt enim gratia naturam perficiens, ſed non mutans, vel cogens: ſed natura

C noſtra eſt libertas: gratia vero perficit libertatem, vt ꝑ eam liberius feramur in uere bonũ quam alias ferremur. tamen non mutat naturã libertatis, ſi tamẽ gratia neceſſario moueret hominem ad bonũ, poſtquã aliquis gratiam ſuſcepiſſet, impoſſibile eſſet eum male operari, & conſequenter impoſſibile eſſet aliquem chriſtianum male facere, quia in baptiſmate gratiam ſuſcepiſſet. ſed poteſt habita gratia perdi, & gratiæ pulſatrici repugnari poteſt, etiam ſi ualde magna ſit, ita vt interdum homines amantes terrena moleſte ualde ferant, ꝙ a Deo ad bonũ incitantur, & uellent non moueri ad illud bonum, quia deſiderant frui delectabilibus, quæ concupiſcunt, uel iam amant, & quia ſtimuli mouentes ad bonum eos a fruitione bonorum,

D quibus vacare volunt retardant, vel diſtrahunt, & iſti ſunt, de quibus dicit Iob. 21. c. qui dixerunt Deo, recede a nobis, ſcientiam uiarum tuarum nolumus, quis eſt omnipotens ut ſeruiamus illi? & quid nobis prodetit, ſi orauerimus eum? In his aũt ꝙ gratia nihil operetur, cauſa plana eſt.

Sed adhuc ſunt alii, qui gratiæ Dei non repugnant & tamen non mouentur ab ea ita, ut a peccatis diſcedant, & in his alia cauſa inquirenda eſt.

In quo ſciendum eſt, ꝙ gratia pulſatrix eſt aliquod inſtrumentum diuinæ actionis in nos, & eſt ſicut agẽtia naturalia, quædam enim agentia ſunt, a quibus põt paſſiuum ĩmutari, alia uero ſunt a quibus nequaquã

E poteſt, ſicut ſi aliquid ſit ualde remiſſe frigidum, non poterit immutare paſſiuum ad frigiditatem, ſi vero fuerit fortius immutabit, & ita de cçteris qualitatibus Ita gratia pulſatiua interdum fortis eſt, & interdũ parua, cum uero fortis, mouet, ſi autem parua fuerit, nõ mouet, & ſic quidam ſunt, quos licet ſemper tangat gratia pulſatiua, tamen nunquam mouentur, quia remiſſe pulſantur. interdum autem gratia pulſatiua ita fortis eſt, ut homines uelut inuitos trahat, & tunc quicunq; pulſatus ab illa mouebitur. Et eſt quemadmodum in amatoribus, qui interdum ita vehementer incitantur amore, ut magis furere, quam amare uideãtur. Et de iſta gratia dicebat Chriſtus Io. 6. Nemo poteſt ad me uenire niſi pater meus traxerit eum. non põt

aliquis

aliquis venire ad diligendum me, vel ſequendum doctrinam meam, niſi pater meus traxerit eum. ſ. per gratiam pulſatiuam, quaſi inuitum ferens ꝙ trahere eſt. Sed adhuc quæret aliquis cum Deus gratiam pulſatiuam circa omnes exhibeat, quare quoſdam ita remiſſe mouet, vt ex ea non moueantur in bonum.

Ad hoc iam difficilius eſt reſpondere, qm̄ abſcondita ſunt ab oculis noſtris, ſoli Deo pfecta ſeruata cognitione borum, quę circa nos agere velit. Sed dici pt ꝙ grā iſta interdum circa quoſdam hominum parua eſt, vt non moueantur per eam, ſed cadant in q̄dam vitia, & ſic humiliores, & cautiores poſtea reſurgant, atque occaſione accepta meliores fiant, quam futuri eſſent, ſi non cecidiſſent, in quibuſdam autem iſta grā pulſatiua parua eſt, quia peccata eorum demeruerūt eam ſic eſſe. ſ. vt talis eſſet, per quam ad bonum non mouerentur. Sed tunc dicetur, quare q̄buſdam incidentibus in parua peccata Deus dat eis paruam grām pulſatiuam, ita vt nunquam reſurgant, ſed ſic pereant, aliis vero interdum incidentib. in magna peccata dat grām vehementer pulſantem, & trahentem, ita vt in malo permanere nequeant. Rn̄dendum eſt huius ſolam cām eſſe diuinæ voluntatis beneplacitum, nec pt peccatorum magnitudo aſſignari cā, quia multi ſunt in vita æterna, qui valde grauius peccauerunt multis, qui in gehenna tenent: ſed illi ad extremum grā pulſatrice proficiente in eis conuerſi ſunt: alii vero in malo permanentes in gehennali incendio mancipati ſūt Deus tn̄ in hoc differendi rationem ex ſeipſo ſumit. Nam quoſdam ex infinita largitate ſua p̄deſtinauit ab ęterno eſſe conformes imagini filii eius ad Roma. 8. & iſti licet in plurima mala inciderint, ſaluanť, qa Deꝰ illis grām pulſantem exhibet ſufficientē, alii vero ſunt quos Deus non elegit, & hi q̄q̄ aliqñ moueanť ab eo efficaciter, tn̄ non ſemper, ſed ad vltimum non moueť tur, p̄deſtinati autem mouentur. Sic dr̄ Actu. 13. ca. cū prædicarent Paulus, & Barnabas inter gētes dr̄, & crediderunt quotquot præordinati erant ad vitam æternam. q. d. cęteri non crediderunt q̄quam prædicaretur eis, quia non erat gratia motiua, quæ eos fortiter vrgeret. De prædeſtinatis autem quomodo fiant a Deo. ſ. an ſit neceſſitas in eis ad ſaluationem, & ſi eſt homo prædeſtinatus antequam natus, vel prędeſtinatur in ipſa morte, & de ſimilibus dicetur ad Rom. 8. vel 9. vel Actu. 13. cap.

Quid ſit modus indurationis in obſtinatis, & quid Gentiles ſenſerint de fato, & prouidentia rerum. Et quod quicunque indurationem patitur illam demeretur, ſed non omnes qui merentur eam patiuntur illam Et ꝙ induratio dupliciter intelligitur. Et quæ ſit cā harum indurationum. Quæſt. LXXXII.

EX his quæ dicta ſunt de gratia pulſatiua patet modus indurationis, nam indurantur homines cum in malo fuerint, cum gratia pulſatiua non fuerit, vel ſi parua eſt, ita vt moueri nequeant ab ipſa, quia tunc cum ad bonum ſine gratia illa peruenire nequeant, manebunt neceſſario in malo, & perdentur. Et ſic duo ſunt ad indurationem, primum eſt hominis iniquitas, qua fertur in bonum defectibile, ſecundum eſt gratiæ pulſatricis imperfectio mutare non valentis: primum eſt directum, ſecundū indirectum, ſecūdum tamen fortius eſt quam primū, quia etiam ſi homo ſponte ſe ferat in mala, ſi Deus eum vehementer tetigerit inuitum trahet. obſtinatio ergo ab homine, & a Deo cauſalitatem habet. quicunque tamen indurationem patitur illam demeretur: nec tamen omnes, qui merentur eam patiuntur illam & quidam de electis incidunt in grauiſſima peccata, quibus demerebantur obdurationem, quia tamen ſe-

F eundum propoſitum Dei vocati ſunt ſancti, iuxta Apoſtolum, hæc omnia eis in bonum proficient. Diligentibus enim Deum omnia in bonum cooperātur, & hoc modo Deus dicitur in ſcriptura induraſſe corda hominum, quia ſubtrahit eis gratiam. ſ. non apponendo eam per quam ad bonum deuenturi eſſent. & non dicitur de hominibus ꝙ ſeipſos indurant, quia licet ipſi faciant ad indurationem directe, quia tamen ipſam indurationem abſentia motricis gratię ſufficiēter efficit, a Deo induratio denominatur, cum ab eo gratia ſit.

In præſenti autem cum dicitur, ꝙ fuit ſententia domini, vt corda ipſorum Chananęorum indurarentur, poteſt intelligi induratio iſta dupliciter, vno modo, ſicut nunc dictum eſt. ſ. ꝙ Chananęi iſti deſiderabant
G pugnare contra Iſrael, & Deus non dedit illis gratiam pulſatricem ad mouendum in cōtrarium, vel fuit valde parua, ita ut mouere eos non poſſet: & hoc erat ex ſententia Dei. i. quia Deus determinauerat eos nō mouere in cōtrarium, quia peccata eorum hoc demerebantur.

Alio modo poteſt intelligi, ꝙ Deus indurauerit directe chananæos iſtos pugnantes, & dato ꝙ forte ipſi inclinarentur ad non pugnandum, & petendum miſericordiam ab Iſraelitis, vt ſic manere poſſent, ſicut manſerunt Gabaonitæ, qui confęderati fuerunt Iſraelitis, ut patet. ſup. 9. vel ſicut manſerunt multæ gentes Chananæorum ad occidentem, ut patet. ī. 13. & Iud. 3. quę non pugnauerunt contra Iſraelitas, ſed qa Deus volebat conterere iſtos Chananæos, qa pct̄ā ſua erant
H grauiora peccatis aliorum Chananæorum populorū, & quæſiuit Deus occaſionem ꝓ eos ad occidendū, & fuit hoc indurando corda eorum, ut pugnarent, & ſic caderent in manu Iſrael, & non mererenť miām aliquam, ſicut populi, qui non pugnauerant. Inter iſtam aūt īdurationem, & primam multum differt, quia prima non eſt a Deo directe uolita, nec ipſe incitat hominem ad actum illum, in quo induratur, quia ille eſt actus peccati, & peccatum non eſt a Deo directe uolitum, ſed cum homo hoc uoluerit Deus interdum non adiuuat eum efficaciter ad exeundum, vel reſurgendum, & conſequēter indurat ī peccato. Secundus modus indurationis eſt directe a Deo volitus, & hoc
I eſt qñ hō non aſſentit alicui recto cōſilio, & prudētiæ humanę, ꝙ ei fęliciter prouenturum erat, ſed moueť pertinaciter ī aliqd, ex quo eius ſequiť dura calamitas, & fortè ad tale non moueť iſte, q nunc mouet, qa nō ꝯſueuerat ad talia moueri, ſed Deus vult punire eum pp pct̄ā ſua, & ob hoc mouet eum in aliquid, & quaſi inuitum ducit, vt faciat, uel deſideret id, ex quo ſequiť ei magna pęnalitas in vltionem ſcelerum, & in iſto caſu non eſt in p̄tāte nr̄a effugere indurationē Dei, ſed ēt ſi ꝯ̄ria velimus faciet nos indurari, qa iſto mō vult nos punire. Et in iſto caſu hoīes ducunť non a ſeipſis, ſed quaſi a fato, iuxta modum loquendi Gentiliū poetarum, ut introducit. Seneca in tragedia. 5. q̄ dr̄ Oedi-
K pus quendam horum loquentem de fatis illis. ſ.

Fatis agimur cedite fatis
Non ſolicitæ poſſunt curæ,
Mutare rati ſtamina fuſi.
Quidquid patimur mortale genus
Quidquid agimus venit ex alto.
Seruatque ſua decreta colus
Lacheſis: dura reuoluta manu.
Omnia certo tramite vadunt
Trimuſque dies dedit extremum.
Non illa Deo vertiſſe licet
Quæ nexa ſuis currunt cauſis
It cuique ratus prece non vlla
Mobilis ordo, multis ipſum

Timuiſſe

Timuiſſe nocet, multi ad fatum
Venere ſuum fata dum timent.

Nos tamen non conſentimus huic modo penitus in aliquo caſu, cum iſti dicant ſeriem fatalem eſſe aliquid ꝙ Deo etiam nou licet immutare, ſed nihil tale eſt: ſimilitudo tamen erat, quia ſicut iſti ponebant fatalem diſpoſitionem eſſe nobis ineuitabilem, ita cum Deus nos indurare vult, vt incidamus in aliquas promeritas calamitates, etiam ſi multū in aduerſum conemur nō poterimus euitare indurationem illam, & ſequentes, inde pęnas, ſicut morbi nobis in pęnam peccatorum noſtrorum eueniunt, ſed etiam ſi conemur effugere illos, non poterimus.

Cauſa diuerſitatis inter modum iſtum īdurationis, & ſuperiorem eſt, quia induratio prima eſt ad peccatum, & illud non eſt a Deo uolitum directe, ideo eſt in nobis principium indurationis. ſ. ꝙ nos peccemus in aliquo, & Deus poſtea gratiam efficaciter adiutricem non impendat. In iſto ſecundo modo non eſt induratio ad peccatum, ſed ad faciendum aliquid, quod malum nō ſit, & tamen inde nobis ſequatur magna pęnalitas, & talia a Deo volita ſunt directe, quia ſicut ipſe vult pęnas noſtras, quæ ſunt aliquod bonum, & non includunt rationem mali, vel deformitatis aut odii diuini: ita vellet directe illum actum, per quem peruenimus in pęnas illas, cum in eo fuerit peccatum vllum. & in hoc ſecundo modo dici poterat de chananæis iſtis, ꝙ indurata ſunt corda eorum ſcilicet. quod Deus directe uoluit indurationem eorum cooperando ad eam potiſſimum, & non per alicuius gratiæ ſubtractionem, vel non appoſitionem, ſed mouendo eos pertinaciter ad pugnandum contra iudæos, ut morerentur, & hoc non eſt inconueniens confiteri de Deo quia non mouebat eos hic ad aliquod malum, cum pugnare contra Iſraelitas chananæis eſſet licitum, ut ſupra declaratum fuit, & tamen Deus interdum mouet hominem ad aliquid quod licitum eſt, vt agendo illud pereat.

Et tunc exponetur litera iſta ſic, ut iacet ſcilicet.

Domini enim ſententia fuerat, ut indurarentur corda eorum.

Ideſt iſti chananæi, qui congregati ſunt cōtra Iſraelitas ad aquas Meron, erant magis peccatores aliis populis Chananæorum, & Deus uolens eos punire incitauit illos, vt pugnarent contra iudæos, & in hoc propoſito indurauit corda eorum. ſ. ꝙ non poſſent moueri ad oppoſitum, quamquam eſſent aliquæ rationes, quæ ſufficientes ad mouendum ipſos erant ſcilicet ꝙ viderant ſtare ſolem paulo ante hoc ſpatio vnius diei quouſque Iſraelitæ caperent quinque reges latentes in ſpelunca & vlciſcerentur ſe de hoſtibus ſuis: ipſi autem, quia non aſſenſerunt indurati dicebantur, & hoc fuit ex ſententia Dei, quia ipſe ſpecialiter uoluit indurationem illam.

Et pugnarent contra Iſrael, & caderent. Iſte eſt modus velut ſiquis volens punire aliquem non poteſt punire, niſi ſit iratus, & quærit actionem aliquam, vt ſit iratus illi atque eum puniat, ira de Chananęis: ſi enim ipſi fuiſſent in humilitate petentes miſericordiam ab Iſraelitis, ſicut fecerūt Gabaonitæ nō habuiſſet Deus occaſionem iraſcendi, & reliquiſſet eos immunes a pœna: vel ſi forte non moti fuiſſent in bellum cōtra Iudæos ſicut reliqui de Chananæis qui māſerūt poſt mortem Ioſue, vt patet infra 13. & Iudi. tertio capitulo: iſti enim quamquam nō petierunt fędus ab Iſrael ſicut Gabaonitæ, quia tamen non fuerunt moti cōtra eos in pugnam non perierunt. Cum autem iſti populi, de quibus in litera dicitur mouerant pugnam contra Iſrael neceſſe erat, vt perirent, q̃a Deus promiſerat Iſraelitis Exod. 23. quòd obſeruarent præcepta eius, deſtrueret omnes hoſtes eorum, & eſſet hoſtis inimi-

A corum Iudæorum: ſed iſti infeſtabāt Iudæos, ideo neceſſe erat, vt Deus traderet Chananæos in manus Iudæorum, ne permitteret Iudęos in manus hoſtium. Et iſti modi quęrendi occaſionem ad puniendum aliquem frequentati ſunt a Deo: ita cum vellet punire Philiſthinos in manibus Iudæorū dedit in corde Samſoni, vt acciperet vxorem de Philiſthijm ut ab eis offenſus percuteret eos plaga magna: & iſta erat occaſio ad puniendum. Sic patet Iudic. 13. cum dicitur: Dixitque Samſon ad patrem ſuum: hanc mihi accipe, quia placuit oculis meis: parentes autem eius neſciebant, quòd res a domino fieret, & quæreret occaſionem contra Philiſthijm.

Et non mererentur ullam clementiam. ideſt ideo indura-
B uit eos Deus, ut non mererentur clementiam Dei, & ſaluarentur in uita temporali. Si acciperetur hic primus modus indurationis, qui eſt cum indurantur homines in peccatis, non erat iſta litera exponenda ſub habitudine cauſæ finalis ſcilicet, quòd ideo indurati ſunt, vt non mereantur miſericordiam. Sed exponeretur conſecutiuè: ſed indurata ſunt corda eorum in peccato, & non mererentur vllam miſericordiā ideſt ex induratione factum eſt, vt non mererentur miſericordiam: quia ſolum eſt miſericordia Dei ſuper illos, qui ad eum in corde tribulato conuertuntur. Indurati autem non conuertuntur, quia alias indurati non eſſent. ideo ſequitur ꝙ non mereantur miſericordiā in remiſſionem culparum: neminem tamen Deus indurat in peccatis, ut non mereatur miſericordiam, & re-
C miſſionem culparum, quia iſta eſſet iniquitas magna, & nō ſequeretur iuſta punitio. In induratione autem ſecunda iſta conceduntur, quia indurantur homines ſecundo modo in aliquo opere indifferenti, quod eis licitum eſt, ut illud faciant ad hoc, ꝙ inde ſequantur eis magna damna: & tunc Deus indurat aliquem, ut non mereatur miſericordiam ſcilicet remittendo ei pœnas debitas: nam ſi nō induraretur in actu illo poſſet flecti ad contrarium, & ſic non puniretur: Deus autem vult talem punire, quia peccata ſua exigunt, & Deus iudicat non debere huic pœnā remitti: ideo indurat in eo inducendo indurationem, quę eſt pęna, vt ſequatur alia pęnalitas, quæ ex induratione prouenit, & quia hic per indurationem non incidebant Chana-
D næi in culpam aliquam, ſed in pœnam directè Deus fecit ad eorum indurationem, ut ſic eſſent indigni miſericordia Dei, quam mereri potuiſſent, ſi non indurarentur: ſed petijſſent fortè fędus aliquod, ſed Iſraelitis non licebat facere fędus cum eis, ut patet Deuterom. 2. cap. Deus tamen nou dediſſet eos in manus Iudæorum, niſi ipſi mouiſſent pugnam, ſicut non dedit Philiſthinos, & Sydonios cæteros, qui habitant ad occidentalem plagam terræ Chanaan, de quibus infra 13.

Ac perirent. ſcilicet quòd indurati, & pugnantes perirent deleti gladio Iudæorum.

Sicut præceperat dominus Moyſi. ideſt ſicut prædixerat
E ſcilicet quòd delerentur Chananæi a facie Iudæorū. Alio modo intelligitur, ſicut præceperat ideſt quòd compleuerunt Iſraelitæ hoc præceptum Dei ad Moyſen: iuſſerat enim Deuterom. 20. quòd de Chananæis neminem uiuere permitterent non potentes eos accipere in tributarios, uel ſeruos, aut ſub aliquam conditionem pacis.

In tempore illo venit Ioſue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni monte Iuda, & Iſrael, vrbeſq; eorum deleuit. Non reliquit ullum de

ſtirpe

ſtirpe Enacim in terra filiorum Iſrael abſque
ciuitatibus Gaza & Geth, & Azoto, in quib.
ſolis relicti ſunt. Cepit ergo Ioſue omnem
terram, ſicut locutus eſt Dominus ad Moy-
ſen, & tradidit eã in poſſeſſionem filijs Iſrael
ſecundum partes, & tribus ſuas. Quieuitq́;
terra a prælijs.

In illo tempore venit Ioſue. Iſtud tempus, in quo Io-
ſue interfecit Enacim ideſt gigantes de mõtibus fuit
tempus intermedium bellorum. Nã pugnando con-
tra reges iſtos, qui conuenerant ad aquas Meron con
tra eum, durauit magno tempore, vt patet ſupra, cum
dicitur: multo tempore pugnauit Ioſue contra re-
ges iſtos.

Quo tempore Ioſue uenerit contra Enacim. Quaſt. LXXXIII.

ET dicitur in tempore illo, vt non intelligatur
ꝙ Ioſue expletis pugnis contra reges, & loca
omnia, contra quæ pugnaturus erat venerit
contra Enacim, qui habitabant in montibus,
ſed tempore intermedio hoc fecit, ſ. cum iret contra
loca aliqua, in quibus erant Gigãtes delebat vrbes cũ
ipſis Gigantibus: fit tamen mentio ſpecialiter de pu-
gna contra Gigantes: quia ipſi erant robuſtiores, & ti-
muerant eos valde Iudæi: vnde propter eos exploran-
tes quos miſit Moyſes anno ſecundo ab exitu de Egy
pto in terram Chanaan murmurauerũt, & populum
murmurare fecerunt, ex quo ſecuta eſt dilatio introi-
tus in terram Chanaan vſque ad annum. 40. de quo
Nume. 13. cum dicitur: Populus, quem aſpeximus, ꝓ-
ceræ ſtaturæ eſt: ibi uidimus monſtra quædam filiorũ
Enac de genere Giganteo, quibus comparati quaſi lo
cuſtæ videbamur. Ad demonſtandum autem nunc
magnitudinem potentiæ ſubijcientis Gigantes impe
rio Iudæorum, ſubditum, & expreſſum fuit de dele-
tione Gigantum.

Ioſue uenit, & interfecit Enacim de montanis. Exprimitur
de montanis, quia forte non erãt in toto Iſrael Gigan
tes, niſi in montanis, præter Gigantes, qui erant in ur-
bibus Philiſthinorum, quæ nondum captæ fuerant, de
quibus infra. Vel dicitur de montanis quia iſti erãt po
tentiſſimi, qui morabantur in locis fortioribus, & pu-
gna cõtra hos acrior erat: primum tamen melius eſt.

De montanis Hebron, & Dabir, & Anab. Ponuntur iſtæ
tres vrbes ſpecialiter, quia in eis magis habitant gigã-
tes, quam in alijs vrbibus montanis Chanaan.

*An Ioſue deleuerit gigantes vrbis Hebron, vel Caleb. Et an Da
bir. ſit vna vel dua. Quaſt. LXXXIIII.*

SED de gigantibus vrbis Hebron arguetur, quia
infra. 14. dicitur, quod petierit Caleb vrbem il-
lam a Ioſue, vt ſi forte poſſet inde delere gigan
tes, & dicitur, quod deleuit eos ĩde, & comme-
morantur tres ſcilicet Seſai, Tholmai, & Hayman, vt
patet infra. 15. Aliquis reſpondebit, quod Ioſue dele-
uit gigantes de montanis Hebron, ſed non de ipſa vr-
be Hebron, Caleb vero occidit gigantes, qui erant in
vrbe Hebron. Sed litera non conſentit hoc innuens
gigantes iſtos deletos a Ioſue habitaſſe in vrbibus, cũ
dicitur immediate, vrbeſque eorum deleuit.

Aliter ergo reſpõdendum eſt. Et dicit Nico. ꝙ hoc
intelligitur quantum ad partem, quia aliqui gigantes
manſerunt in vrbe Hebron, quos Caleb poſtea occi-
dit, ut patet infr. 15. Vel aliter dicit, quod fuit iſtud fa-

F ctum a Caleb: tamen aſcribuntur omnia Ioſue, quia
erat princeps.

Sed primum non ſtat conuenienter. ſ. ꝙ quoſdam
de gigantibus occiderit Ioſue, & quoſdam Caleb, qa
in urbe Hebron ſolum erãt tres gigãtes, ſ. Seſai, Thol-
mai, & Hayman, ut patet Num. 13. nam cum iuerunt
exploratores in terram Chanaan, & veniſſent in He-
bron, retulerunt ſe vidiſſe hos tres gigantes, hos tamẽ
poſtea deleuit Caleb, vt patet infra. 15. vbi nominan-
tur, & Iud. 1. ergo non deleuit partem gigantem Io-
ſue de vrbe Hebron, ſed omnes eos deleuit Caleb. idẽ
magis videtur ſecundus modus. ſ. ꝙ cum eſſet ioſue
princeps exercitus Iſrael attribuunt̃ ei omnia bella, &
magnalia facta, aliqui tñ de iudæis fecerunt aliqua no-
tabilia ſicut Caleb oppugnans Hebron, & Othoniel
G oppugnans Dabir, quæ uocatur Cariathſepher, ut pa-
tet ĩ. 15. Sed tunc obiicietur de vrbe Hebron, quia Io-
ſue cepit eam, ut patet ſ. præce. c. & fuit hoc immedia
te poſt ſtationem ſolis. Ad hoc dici poſſet, ꝙ cepit a-
liq̃ partem vrbis, quæ erat in plano, arces aũt vrbis, q̃ e-
rant in montibus non cepit, & ibi manſerunt gigãtes
quos poſtea deleuit Caleb, & hoc poſſet hr̃e funda-
mentum ex litera hac, cum dicat̃, ꝙ deleuit Ioſue Ena
cim. i. gigantes de montanis Hebron, & Dabir. ſ. ꝙ iſti
habitabant in montuoſis partibus vrbium. & tunc re-
ferret hoc ad Caleb q̃q̃ attribuat̃ Ioſue, quia erat prin
ceps iudæorũ, tñ non fuit ipſe in bello ꝯ gigantes hos,
& id ꝙ hr̃ præced. c. attribuetur Ioſue. ſ. ꝙ ipſe illud fe-
cerit ſatis cito poſt ſtationẽ ſolis, & hoc eſt ſm ſnĩam
q̃ ibi dicta eſt. Sed tunc reſtat argm̃ de vrbe Dabir, &
H gigantibus eius, qui dñt hic capti a Ioſue, & deleti sũt
ab Othoniel fratre Caleb iuniore, vt patet. ĩ. 15. & Iu-
di. 1. c. & tñ ẽt de iſta urbe Dabir dr̃ ſ. ẽt ꝙ capta fuerit,
& deleta a Ioſue. Aliquis forte r̃ndebit aliã eſſe Hebrõ
de qua dr̃ ꝙ cepit eam Ioſue, & aliam de qua dr̃, ꝙ ce-
pit eam Caleb, & ſic de vrbe Dabir. Sed hoc non ſtat,
quia qñ ſunt plures ciuitates habentes idem nomen
ſcriptura ponit nomẽ illud cum connotationibus, vt
intelligatur de qua urbe dicatur, ſicut patet de Betho-
ron, quæ erat duplex. ſ. Bethoron ſuperior, & inferior,
& cum exprimitur de eis ponuntur iſta connotata, ut
patet. ĩ. 16. & 18. c. ſed de Hebron, & Dabir nunquam
ponitur, cum aliqua connotatione, ſed ſimpliciter, er-
I go vr̃, ꝙ non ſint diuerſæ vrbes. Item patet eſſe eaſdẽ,
quia ſicut præc. c. dr̃, ꝙ expugnata Hebron iuit Ioſue
in Dabir ad oppugnandam eam: ita. ĩ. 15. cum dr̃ de
Caleb, & Othoniele oppugnantibus vrbes Hebron,
& Dabir, dr̃ ꝙ poſt Hebron aſcenderunt in Dabir: idẽ
patet Iud. 1. c. Item patet hoc firmius ex regibus ciuita
tum harum, quia ſeq. c. cum ponantur reges occiſi, ſo
lum ponitur de vrbe Hebron vnus rex, & de vrbe Da
bir alius rex, ſi tamen fuiſſent plures vrbes non com
putarentur iidem reges. Item patet quia iſtæ vrbes per
tinebant ad tribum iuda, ut patet hic, cum dicat̃ ĩ mõ-
tanis Hebron, Dabir, & Anab, & in omni monte Iudæ
& Iſrael, & tñ cum computant̃ ciuitates Iudæ ĩ. 15. ſo-
K lum computat̃ vna Hebron, & Dabir, & Anab, ergo
non erant diuerſæ vrbes. Iõ dicendũ neceſſario ꝙ ea-
dem eſt Hebron, & Dabir, de quibus dr̃ hic, & de qui
bus præc. c. & de eiſdem dr̃. ĩ. 15. & Iud. 1. c. Hoc dato
ſi dicat̃ de Hebron, ꝙ oppugnata a Ioſue quantum ad
partem quandam, & poſtea capta eſt a Caleb reliqua
pars, dicendum erit eodem mõ, ꝙ capta fuerit Dabir
quantum ad aliquid a Ioſue, & quãtum ad aliquid ab
Othoniele: ſed iſta nõ ſtãt conuenienter, qa lr̃a p̃ce. c.
vr̃ ſonare, ꝙ totaliter fuerit capta Hebron a Ioſue, cũ
dicatur, Aſcendit in Hebron, & pugnauit ꝯ eam, & ꝑ-
cuſſit in ore gladii, regemq; eius, & omnia oppida re-
gionis illius vniuerſaſq; animas, quæ in ea fuerant cõ-
moratæ, non reliquit in ea vllas reliquias. Si tñ manſiſ-

ſet ſuperior pars vrbis, & gigantes in ea, non diceretur conuenienter quòd non dimiſſæ fuiſſent vllæ reliquię. Idenndem de vrbe Dabir dicitur ibidem, quòd non dimiſit ibi Ioſue vllas reliquias: è contrario autem infra decimoquinto videtur ſignari quòd Caleb totaliter ceperit vrbem Hebron, vbi dicitur quòd Hebron data eſt in poſſeſſionem Caleb: & deleuit ex ea tres gigantes. Magis autem ſignatur hoc inſra decimoquarto, cum dixit Caleb ad Ioſue: da mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt Dominns, te quoque andiente, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ atque munitæ: ſi forte ſit Dominus mecum, & potuero delere eos.

Et adhuc clarius ſignatur hoc Iudicum primo, vbi dicitur, quòd poſt mortem Ioſue aſcenderunt in pugnam contra Chananæos, & vna de ciuitatibus captis dicitur fuiſſe Hebron: ergo non ceperat eam Ioſue.

Aliquis forte reſpondebit, quòd iſtæ ſunt eędem vrbes, ſcilicet Hebron, & Dabir quamquam multoties nominentur, ſed dicet quòd captæ ſunt totaliter a Ioſue, ſicut ſignatur pręceden. cap. & totaliter captę ſunt a Caleb, & Othoniele. Sed primò cepit eas Ioſue, & vaſtauit occiſis habitatoribus: deinde cum Iudæi non habitarent in illis, redierunt aliquæ de gentibus, & populauerũt eas, & contra hos iterum pugnauerunt Iudæi: & tunc Caleb cepit Hebron, & Othoniel cepit Dabir. Simile fuit de vrbe Aſor: nam ipſa primò capta eſt a Ioſue, atque combuſta, vt patet ſupra in litera: poſtea tamẽ Gentiles redierunt ad eam, & habitauerunt ibi, atque fuit ibi caput regni ſicut conſueuerat eſſe antiquitus: nam ibi habitauit rex Iabin, cui ſeruierunt Iudæi annis decem, de quo Iudicum quarto cap. eadem tamen eſt Aſor, de qua hic, & Iudicum quarto, vt probatum fuit hic: ita ergo poterat eſſe de his vrbibus, vt cum captę eſſent iterum habitarentur a Gentilibus. Sed non ſtat, quia ſi Ioſue totaliter deleuiſſet vrbem Hebron, & Dabir, tunc nõ potuiſſet iterum delere gigantes, qui in ea erant Caleb, ſed deleuit vt patet infra decimoquinto: ergo non deleuit Ioſue illam: & eodem modo de Dabir dicendum eſt.

Reſpondebit aliquis quòd Ioſue delenit Hebron non dimittens in ea vllas reliquias, vt patet pręceden. cap. tamen poſtea redeuntibus Gentilibus ad habitandum in ea regreſſi ſunt aliqui de gigantibus, & hos deleuerunt Caleb, & alij Iſraelitæ poſtea, de quo infra 15. cap.

Sed non poteſt ſtare, quia illimet gigantes, quos occidit Caleb in vrbe Hebron, ſcilicet Haiman, Tholmai, Siſai, vt patet infra decimoquinto, erant ante aduentum Ioſue in terram illam: immo antequam aliquo modo Iſraelitæ introirent in terram Chanaan: nam exploratores miſſi ab Iſraelitis anno ſecundo ab exitu de Aegypto veniẽtes in Hebron, viderunt hos gigantes, vt patet Numeri decimotertio: ergo ſi Ioſue deleuiſſet Hebron non dimittens in ea vllas reliquias, non potuiſſent in ſecunda vice iſti tres gigantes deleri à Caleb: ſed deleti ſunt, ergo Ioſue non cepit vrbem Hebron nõ dimittens in ea vllas reliquias.

Sed adhuc aliquis calumniabitur, dicens quòd Ioſue totaliter deleuit omnes habitatores Hebron non dimittens in ea reliquias: iſti tamen tres gigantes fugerunt inde tempore belli Ioſue, & poſtea reuerſi habitauerunt ibi, atque mortui ſunt in bello facto a Caleb.

Sed hoc non ſtat, quia quando facta eſt pugna, de qua dicitur pręcedenti cap. contra Hebron, nemo fugere potuit, qui euaderet, ſed omnes, qui ibi prius habitabant deleti ſunt, vt patet cum dicitur ibidem, re-

A gem quoque eius, & omnia oppida regionis illius vniuerſaſque animas, quę in ea fuerant commoratæ non reliquit in ea vllas reliquias. Cum ergo tres iſti gigantes habitauerint in Hebron ante hoc, & tunc habitarẽt, neceſſe eſt, vt peneriut in bello illo, de quo dicitur ibidem, & Ioſue non occidit illos: ergo illud bellum, quod ponitur pręced. cap. quamquam dicatur factum a Ioſue nõ fuit factum ab eo, ſed a Caleb, & Othoniele, & alijs Iſraelitis poſt mortem Ioſue.

Dicendum igitur quòd bella, quę ponuntur præceden. cap. quantum ad duas vrbes Hebron, & Dabir non fuerunt facta a Ioſue, nec viuente eo, ſed poſt mortem eius, cùm cõſuluiſſent Iſraelitę Dominum, *Doctoris reſponſio.*
B quis eſſet dux Iſrael in bello, & reſpõdit quòd Iudas. Et tunc Caleb tanquam princeps Iſraelitarum, quia princeps erat in tribu Iuda cepit aliquas vrbes, de quibus Iudicum primo, & principaliter cepit vrbẽ, quæ ei ſignata fuerat in poſſeſſionẽ, ſ. Hebron; Othoniel quoque frater eius minor cepit vrbem Dabir, quæ erat prope Hebron, vt patet ibidem. Hic tamen narrantur facta iſta a Ioſue: quia intentio ſacrę ſcripturę erat attribuere omnia facta magnalia de captione terrę Chanaan Ioſue: quia ipſe fuerat cõſtitutus dux ad introducendum populum in terram illam, & ad capiendam, atque ſorte diuidendam, vt patet Deuterono. 31. & ſupra 1. & quia id quod alij ſine eo fecerunt, fuit valde paucum, attribuitur ſolum Ioſue. Ne tamẽ protſus lateat veritas rerum geſtarum, poſtquã dictum fuerat iſtud fuiſſe factum a Ioſue, deſcribũtur ſpecialiter auctores huius, de quo infra 15. & Iudicũ *Intentio ſacræ literæ.*
C 1. cap.

Amplius patet hoc, quia iſta, quæ dicuntur hic de deſtructione gigantum habitantium in mõtanis Hebron, & Dabir non poſſunt pertinere ad Ioſue, ſed ad Caleb, & Othonielem, vt declaratum eſt, tamen iſta dicuntur hic de Ioſue: conſimiliter ergo de eis, quæ habentur præced. cap. dicendum videtur, quòd facta fuerint a Caleb, & Othoniele, quãtum ad vrbem Hebron, & Dabir, & ſecundum hoc ponitur hic anticipatiuè, vt attribuatur Ioſue, cum tamẽ poſtea fuerint facta hæc, vt patet infra 15. & Iud. 1.

Arguit tribus argumentis contra prædictam reſponſionem aſ-
D *ferendo quòd neceſſe ſit pertinere ad Ioſue earum deletionem vrbium.* *Quæſt. LXXXV.*

SED dicetur in cõtrarium quòd neceſſe ſit pertinere ad Ioſue, & non poſſe hic reperiri aliquam anticipationem, aut recapitulationem: quia ſupra pręcedenti capitulo ponuntur aliqua, quę repugnant anticipationem, & recapitulationem, ſed neceſſe eſt eſſe ordinem rectum, quia dicitur, quòd de Eglon aſcendit Ioſue in Hebron: neceſſe eſt igitur, quòd ipſe de Eglon in Hebron aſcenderit: ſi autem attribueretur Caleb: neceſſe eſſet ꝙ ipſe aſcenderit de Eglon in Hebron.

E Item dicitur, quòd de Hebron reuerſus eſt Ioſue in Dabir: neceſſe eſt ergo pertinere ad idem tempus, & non eſſe anticipationem.

Item quia dicitur aſcendit illuc cum omni Iſrael, ſed manifeſtum eſt non poſſe intelligi de Caleb, quia ei ſpecialiter tradita eſt Hebron, & ipſe cum familia ſua expugnauit. Sic enim petiuit à Ioſue, vt daret ei Hebron, vt ſi fortè Deus adiuuaret eum, & poſſet delere habitatores Hebron: non aſcendit ergo cum eo omnis Iſrael, & conſequenter non eſt aliqua anticipatio.

Reſpondendum eſt ſatis magnam eſſe difficultatem circa captionem, & deletionem harum dua-

rum vrbium, ſcilicet Hebron, & Dabit, & hoc inſur-
git ex modo loqnendi ſcriptorum ſacrę ſcripturæ,
qui interdum non multum curātes diſtinguere mo-
dos loquendi, magnas induxerunt legentibus diffi-
cultates, & ambiguitates veritatum, ſicut hic. Nam
pręcedenti cap. & hic manifeſte videtur litera innue-
re Hebron, & Dabir captas fuiſſe totaliter a Ioſue: &
quòd nullus alius quidquam in hoc egerit. infra de-
cimoquinto, & Iudicū primo, manifeſte videtur in-
nui quòd Caleb ceperit Hebron, & non Ioſue: & in
eiſdem cap. videtur Othonielem cepiſſe vrbem Da-
bir, & non Ioſue: & ſi quælibet harum literarum per
ſe eſſet', nemo de veritate earum ambiguus foret,
quia lucidè videntur innuere, quod contioent: cum
tamen eas cōtuleris in alteruttum manifeſta videtur
contradictio, & ſi aliquam earum conatus fueris ex-
ponete reduceodo ad alterius ſenſum, non videtur
expoſitio, ſed ſententiarum violenta retorſio, quia ta-
men in ſacra ſcriptura nulla falſitas eſt, & conſequen
ter, nec contradictio, quia quę contradicunt ſimul
vera non ſunt, oportet hæc loca concordari, vt poſſi-
bile ſit.

Cōcordia literæ. Et quamquam videatur litera aliqualiter pati vim,
tamen ex hoc non eſt arguendum prauam eſſe ſen-
tentiam: quia aliter non videtur modus concordan-
di, Et dicendum, vt ſupra tactum eſt, ea quæ dicta
ſunt pręcedenti cap. de captione Hebroo, & Dabir
non fuiſſe facta a Ioſue, ſed ab Othoniele, & Caleb.

Ad primū argumētū. Et cum primo dicitur, quòd aſcendit Ioſue in He-
bron ad capiendam vrbem, dicendū quòd non aſcen
dit ipſe, ſed Caleb: tamen attribuitur Ioſue ex cauſa
dicta, ſcilicet quòd omoia ootabilia geſta ei volebat
ſacra ſcriptura attribuere quātum ad captionem ter-
rę Chanaan.

Et cum arguitur, quòd ſi eſſet antielpatio neceſſe
erat, vt aſcenderet in Hebron Caleb. Reſpondendū
eſt eſſe verum, quia quando cepit eam, aſcendit illuc,
vt patet infra decimoquiuto, & Iudicum primo, &
cum dicitur quòd de Eglon aſcēdere debebat in He-
bron, ſicut dicitur ſupra quòd non conuenit Caleb:
quia ipſe non cepit Eglon, ſed Ioſue.

Reſpondendum eſt quòd noo notatur ibi ordo
pręciſus, ita quòd de Eglon immediatè aſcenſus fue-
rit ad Hebron, ſed eſt ſenſus quòd primo capta eſt
Eglon a Ioſue, & poſtea aliquanto tempore capta eſt
Hebron aſcendente illuc Caleb.

Ad ſecūdū argumētū. Cùm verò arguitur de Hebron in Dabir aſcen-
diſſe Ioſue manifeſta eſt ſolutio ex ſupradictis: quā-
quam arguens putat in hoc eſſe magnum vigorem,
quia notatur hic ordo, ſcilicet, quòd de Eglon fuerit
aſcenſus in Hebron, & inde fuerit reuerſus in Dabir:
ergo ſi Eglon, & Dabir captę fuerunt antequā Otho-
niel, & Caleb facerēt, quod dicitur infra decimoquin
to, neceſſe eſt quoque captam eſſe Hebron, cùm fue-
rit intermedia harum duarum vrbium: ſed argumen
tum iſtud non habet tantum vigorem, quia arguens
putat indubitate vrbem Dabir captam fuiſſe a Ioſue:
ſed hoc falſum eſt, vt declaratum fuit: quoniā Otho-
niel frater Caleb cepit eam, vt patet infra 15. & Iudi.
primo, ideo cum arguitur, cōcedendum eſt quòd de
vrbe Hebron itum fuit in vrbem Dabir immediatè:
ſed non iuit illuc Ioſue quin potius poſt mortem ſuā
Othoniel, ſicut dicitur primo cap. Iudicū, quòd ine-
rint Iſraelitæ in Hebron cum Caleb ad habitatores
Dabir: & cum diceret quòd qui caperet Dabir, ha-
beret filiam eius in vxorem, cepit vrbem Othoniel
frater ipſius Caleb. Et non eſt inconueniens hic fieri
recapitulationem, vel anticipationem, quia nō ſolum
enarratur hic, & præceden. cap. id quod habetur infra
14. & 15. ſed etiā in eiſdem cap. enarratur quod ha-

F betur Iudicum primo cap. Cum autem vltimo ar- Ad tertiū argumētū.
guitur, quòd non poteſt intelligi de Caleb, quia hic
dicitur, quòd aſcendit cum omni Iſrael in Hebron,
ſed Caleb non aſcendit illuc cum toto Iſrael, ſed cum
familia ſua, vt patet infra 14. Reſpondendū eſt quòd
Caleb petierat vrbem illam in hęreditatem, & non
ſolum eam, ſed etiam totum mōtem, in quo erat iſta
vrbs, & erant ibi aliæ vrbes, atque loca: quod conceſ-
ſit Ioſue, vt patet infra 14. ſed tunc Caleb intendebat
per ſeipſum cum familia ſua oppugnare vrbes illas,
poſtea tamen ſuperſedit, & mortuo Ioſue conſulue-
runt Iſraelitę Dominum quis eſſet dux in bello, & re-
ſpondit quòd Iudas, ideſt tribus illa, & quia non pote
rat tota vna tribus eſſe dux belli, ſed neceſſe erat poni
G aliquem vnum virum, poſitus eſt Caleb, qui erat de
nobilioribus in tribu illa, atque fuerat ſemper ſtre-
nus vir, & tūc expugnatis quibuſdam vrbibus dicitur
quomodo totus exercitus iuerit ad Chananęum qui
habitabat in montanis, & ibi cepit ciuitatem Hebron
atque deleuit tres gigantes ex ea de quibus Iudicum
primo, & tamen iſta vrbs dicitur capta a Caleb: &
deleti iſti tres gigātes infra decimoquinto, quod eſſe
non poteſt, niſi quia Caleb erat dux: & dicitur ipſe de-
leuiſſe quod deleuit totus ſuus exercitus. Et ſatis col- Caleb in captione Hebron erat dux.
ligitur ipſum fuiſſe ducem Iudic. 1. quia cum dictum
fuiſſet, quòd exercitus deleuit Hebron, & perrexit in
Dabir, quę vocatur Cariathſepher, ſubiungitur, quòd
dixerit Caleb, qui percuſſerit Cariathſepher, & vaſta-
uerit eam, dabo ei in vxorem Axam filiam meam: ſi
H tamen ipſe non fuiſſet dux exercitus non habuiſſet
auctoritatem ad dicendum hoc, nec quiſquam fuiſſet
motus ad verba ſua ad pugnandum contra Dabir: &
ſic patet, quòd Caleb cum toto Iſrael, ideſt cum tri-
bu Iuda, & Simeon, quæ tunc fuerant congregatæ
perrexit in Hebron, & Dabir. Et dicebatur pergere
cum toto Iſrael, quia Iudas erat dux bellorum a Do-
mino conſtitutus, & poterat reliquum Iſrael congre-
gare quando vellet: ſolum tamen vocauit ea vice Si-
meonem', quia volebat capere loca ſita intra ſortem
ſuam, vt patet infra decimoquinto. nam ea, quæ ha-
bentur Iudic. 1. pro maiori parte ad tribum Iuda per-
tineot: Simeon autem erat intra tribum Iuda, vt pa-
tet infra 19. ideo cum ſolum vocauit ad bellum: ta-
I men illæ duæ tribus poterant vocari totus Iſrael. Pa-
tet igitur quid dicendum ſit circa vrbem Hebron, &
Dabir quomodo, & a quo captę fuerint. Siquis autē
voluerit partem alteram fouere, dicens iſta, quæ di-
cuntur pręceden. cap. & hic intelligi de Ioſue, ſcilicet
quòd ipſe ceperit iſtas duas vrbes, non poterit cōcor
dare literam horum duorum capitulorum, ſ. præce-
dentis, & huius cum litera 14. & 15. & cum litera pri-
mi. cap. Iudic. nec poterit reſpondere ad inconuenien-
tia. *Hebron, Dabir, & Anab.* Iſtæ tres vrbes ſunt in ſor-
te tribus Iuda, vt patet infra 15. & duę harum captæ
ſunt a Caleb, ſ. Hebron, & Dabir, & deleti fuerunt gi-
gantes earum ab his. Anab vero capta eſt a Ioſue, &
deleuit ipſe gigantes. Attribuuntur tamen omnes
tres ipſi Ioſue ex cauſa ſupra aſſignata. *Ponitur de*
K gigantibus horum trium locorum ſpecialius, *quam*
de alijs gigantibus, quia plures gigantes erant in vrbi-
bus iſtis, & mōtanis earum quam in reliquis vrbibus
terræ Chanaan. *Et de omni monte Iuda & Iſrael.* Ideſt Reliquæ trib' præter Iuda vocantur Iſrael nō cōi: ſola Iuda vocā noie pprio, & quare, & quādo.
etiam deleuit Ioſue omnes gigantes, qui habitabant
in mōtanis Iudę, ideſt in ſorte Iudę, quę vocatur ter-
ra Iuda, & de omni monte Iſrael, ideſt, de tota terra
montuoſa, quę cecidit in ſortes Iſrael. Reliquę tribus
pręter Iudam vocantur Iſrael, quia licet ipſe Iudas
etiam eſſet de Iſraelitis: quia tamen erat maxima
tribuum, & honorabilior, accipiebatur tanquam
diſtincta a cæteris, & reliquæ appellabantur nomi-

ne

ne communi Iſrael. Fuit autem magis conſueta iſta nominatio poſtquam facta eſt diuiſio regnorũ, cùm decem tribus receſſerunt cum Hieroboant. Manſerunt autem duæ, ſcilicet Iudas, & Beniamin cum rege Roboam filio Salomonis. 3. Reg. 12. cap. & decem tribus vocatę ſunt Iſrael, duæ autem vocatæ ſunt Iuda, & hunc modum ſeruat ſacra ſcriptura in 3. & 4. libris Regum, & in prophetis, atque alijs poſterioribus libris hiſtoricis. Sed hic non diſtinguitur Iſrael, & Iuda hoc modo, quia nondum facta extiterat hæc diuiſio, quæ poſtea multo tempore celebrata eſt poſt Salomonis mortem. Etiam non accipiũ hic ſicut ibi: nam facta diuiſione illa decẽ tribus vocabãtur Iſrael, duæ autem vocabantur Iuda, ſcilicet Iudas, & Beniamin: nunc vero ſola tribus Iuda vocata eſt Iuda, & reliquę tribus vocantur Iſrael. Iſte modus fuit etiam obſeruatus ante diuiſionem regnorum in libro Regum 2. cap. 24 vbi cum deſcribi iuſſiſſet Iſrael totum populum, Ioab deſcripſit per ſe viros Iuda, & per ſe viros Iſrael, ideſt omnium aliarum tribuum: idem patet 2. Regum 19. cap. vbi cum reduceretur rex Dauid poſt mortem Abſolonis in domum ſuam, a cuius conſpectu fugerat, viri Iuda iuerunt ad reducendum eum, non vocatis viris Iſrael. Et dicitur quòd Iſrael conqueſtus eſt contra viros Iuda, & locutus eſt ibi Iſrael, quaſi vnus vir ad iudam: Decem partibus maior ſum ego apud regem: magiſque ad me pertinet Dauid. *Vrbesque eorum deleuit*. Scilicet in quibus habitauerant Enacim, ideſt gigantes. Eſt enim Enacim nomen commune ſignans gigantẽ, & ſingulare eius eſt Enac, & ſic dicitur Numeri 13. quòd Siſai, Tholmai, & Haiman erant de ſtirpe Enac, ideſt gigas. Habitabaut iſti in vrbibus Hebron, Dabir, & Anab: & has deleuit Ioſue, ſcilicet duas earũ Caleb, & Othoniel, & vnam Ioſue, vt ſupra declaratum eſt. Multæ quoque alię vrbes, & oppida erant in montanis Iudæ & Iſrael, in quibus erant gigantes, & illę quoque deletę ſunt: cum dicatur ſupra, de Hebron, Dabir, & Anab deleuit Ioſue gigantes, & de omni monte Iudæ, & Iſrael,

Quid ſignificet Enacim.

Non reliquit vllum de ſtirpe Enacim in tota terra filiorum Iſrael. Ideſt non dimiſit aliquem de gigãtibus in tota terra, quę Iudęis tradenda erat. Accipitur terra filiorum Iſrael dupliciter: vno modo pro terra, quam acceperant de manu Chananęorum, & in hac non fuerat relictus aliquis de Enacim, & nõ ſolum de his, ſed etiam de alijs hominibus nullum reliquit, quia cũ delebat aliquam vrbem, dicitur quòd nõ dimittebat in ea vllas reliquias, vt patet pręcedenti cap. & hic. Alio modo poteſt accipi terra filiorum Iſrael pro tota terra, quæ debebatur Iſraelitis ex promiſſione diuina, licet non eſſet tradita, & iſta erat tota terra Chanaan, quam eis promiſerat Deus, & de hac accipitur hic. Quod patet, quia dicitur immediatè: Abſque ciuitatibus Gaza, Geth, & Azoto, in quibus ſolis relicti ſunt: & tamen nondum fuerant captæ vrbes iſtę, nec tempore regum erant captæ cum Saul, & Dauid pugnauerint contra iſtas vrbes Philiſthinorum: ſi tamen non eſſent iſtæ vrbes de terra filiorum Iſrael, nõ conuenienter diceretur abſque ciuitatibus Gaza, & Geth, &c. quia exceptio nunquam fit niſi de illis, quę directè ſub regula includi debebant. Et hoc attribuitur Ioſue, quòd non reliquerit aliquos gigãtes in terra Iſrael, ſed non fecit ipſe totum, cum Othoniel deleuerit gigantes, qui erant in Dabir, & Caleb occiderit gigantes, qui erant in Hebron, vt ſupra declaratũ eſt, ſed attribuuntur omnia Ioſue ex cauſa ſupra aſſignata.

Terra filiorum Iſrael quo capitur.

In q. 83.

A *Quare hic multi gigantes ponantur, cum Nume cap. 13. ſolum tres ponantur. Et quòd Exploratores Moyſi non viderunt omnes gigantes, & vrbes terræ Chanaan ſed tantum Hebron.*

Qõ. LXXXVI.

QVAERET aliquis quomodo hic ponantur multi gigantes cum Numeri 13. luſtrauerunt exploratores terram Chanaan, non inuenerũt, niſi tres, ſcilicet Siſai, Tholmai, & Haiman. Fortè aliquis reſpondebit quòd gigantes, qui erant in alijs vrbibus nondum nati fuerant, cũ exploratores introierunt in terram Chanaan, ſed ſolum erant tres nominati in vrbe Hebron, ideo de his ſolum retulerunt. Et videbitur fortè alicui hoc probabile, quia inter ingreſſum exploratorum in terram Chanaan, & ingreſſum Iſraelitarum poſtea fluxerunt anni quaſi trigintanouem integri, & in his naſci poterant gigantes, & effici viri magni. Antecedens patet, quia in principio anni ſecundi ab exitu de Aegypto. ſcilicet elapſis tribus menſibus anni illius, aut quaſi, miſit Moyſes exploratores de Cadesbarne in terram Chanaan, vt probatum fuit Numeri decimotertio, ſed ipſi Iſraelitæ non ingreſſi ſunt in terrã Chanaan tranſeuntes Iordanem vſque ad principium anni quadraginta vnius die decimo menſis primi, vt patet ſupra quarto. ergo a miſſione exploratorum vſq; ad hunc introitum effluxerunt anni triginta nouem demptis menſibus duobus, & dimidio aut tribus.

B

C Item quia gigantes de his vrbibus deleti ſunt poſtquam petiuit Caleb a Ioſue dari ſibi Hebron, in qua erant gigantes, vt ſi poſſet inde delere gigantes: ſed a tempore, quo venerunt exploratores in terram Chanaan vſque ad tempus, quo Caleb petijt Hebron, fluxerunt anni quadraginta quinque, quod patet infra decimoquarto. vbi dicit Caleb ſe fuiſſe quadraginta annorum, cùm miſſus eſt de Cadesbarne ad explorandum: & tunc cum loquebatur erat octuagintaquinque, ergo quadragintaquinque effluxerant, in quibus multi Enacim naſci potuerant.

D Dicendũ eſt non ſtare, quia ſi in alijs vrbibus Chanaan præter Hebron non erant gigantes quando exploratores venerunt, non naſcerentur poſtea, quia tempus gigantum fuit ab exordio ſęculi, & decreſcente ſęculo deficiebant gigantes, ita quòd rari de eis naſcebantur: ſi ergo quadraginta annis ante introitum Iſraelitarum in terra Chanaan nulli gigantes ibi erant præterquam in vrbe Hebron, quomodo eſt veriſimile ex non gigantibus poſtea gigantes fuiſſe natos? nequaquam.

E Sed dicendum eſt quòd tempore, quo exploratores Iſraelitarum iuerunt in terram Chanaan, erant multi ex gigantibus, ſicut fuerunt in ingreſſu eorum, ſed exploratores ſolum retulerunt de tribus gigantibus vrbis Hebron, quia nõ viderant alios. Nam exploratores Iudæorum non ambulauerunt totam terram Chanaan, ita quòd perambularent omnia loca: nec etiam luſtrauerunt totam terram in circuitu perambulantes quatuor latera terræ Chanaan, & peruenientes a puncto in punctum, vt probatum fuit Numeri decimo tertio, ſed ingreſſi ſunt per partem meridianam, & aſcenderunt directè ad partem aquilonarem terræ illius, & per eandem viam redierunt, vt patet Numeri decimotertio, cum dicitur: cumque aſcendiſſent, explorauerunt terram a deſerto Sin vſque Roob intrantibus Emath: tamen deſertum Sin eſt in latere meridiano terre Chanaan, & Emath eſt in latere ſeptentrionali eiuſdem Numeri trigeſimoquarto cap. ideo non poterant videre

exploratores gigantes, qui erant in vrbibus Geth, Gaza, & Azoto: quia iſtę vrbes ſunt in extremitate partis occidẽtalis terræ Chanaan apud mare occidentale, vt patet infra decimoquinto, & ob hoc mare illud occidentale terrę illius, de quo ſupra primo vocatur mare Paleſthinorum, ideſt Philiſthinorum: quia ipſi ſunt, qui habitabant coniunctiſſimi apud mare illud de quo Exodi vigeſimotertio, ſed exploratores aſcenderunt directè de parte meridiana in partem ſeptentrionalem terrę Chanaan: ergo non intrauerũt in vrbes Philiſthinorum Geth, Gaza, & Azoto, vt videre poſſent gigantes. Item non viderunt gigantes, qui erant in vrbibus montanis Iudæ, & Iſrael, quia in ciuitates rarò, aut nunquam introibant timore habitatorum terrę, & ne cognoſcerentur tanquam exploratores terrę, ſed aſcendebant in montes altiſſimos, & inde contemplabantur habitudinẽ terræ: ſic enim iuſſerat illis Moyſes Numeri decimotertio, ſcilicet cumque veneritis ad montes conſiderate terrã qualis ſit, & populum, qui habitator eſt eius &c. Vnde dicendum quòd exploratores non introierunt in aliquam aliam vrbem, in qua eſſent gigantes, præterquã in Hebron, & forte in nullam aliam ingreſſi fuerunt niſi in Hebron, quia litera Numeri decimotertio, de nulla alia ciuitate mentionem agit quòd introierint in eam, niſi in Hebron, & quòd ibi viderint tres gigantes.

Quomodo tempore ingreſſus Iſraelitarum in terram Chanaan potuerunt eſſe multi gigantes, cum dicatur Deuteronomij tertio, quòd ſolus Og reſtiterat. Et quòd apud Hebræos tria ſunt genera gigantum. quorum aliqui ſemper fuerunt in terra Chanaan vſque ad tempora Dauid.

Quæſt. LXXXVII.

SED adhuc quæret aliquis quomodo ſtare poſſit hoc de gigantibus his, quòd fuerint multi tempore ingreſſus Iſraelitarum in terra Chanaan: nam Deuteronomij tertio dicitur ſolus quippe Og reſtiterat de ſtirpe gigantum: ergo non fuerunt aliqui alij poſt eum. Nec valet, ſiquis reſpondeat quòd tempore, quo mortuus eſt Og rex, de quo Deuteronomij tertio. nemo reſtiterat de gigantibus, ſed poſt eum nati fuerunt alij. Nam etiam ante eum erant gigantes iſti tres, ſcilicet Siſai Tholmai, & Haiman: quia iſti erant in Hebron antequam irent illuc exploratores Iudæorum, & ibi viderũt eos exploratores. Nume. 13. & fuit hoc in ſecundo anno ab exitu de Aegypto, vt declaratum fuit eodem cap. Poſtea autem in anno quadrageſimo occiſus eſt Og rex Baſan cum toto populo ſuo, & tunc dicitur quòd ſolus Og reſtiterat de ſtirpe gigãtum Deuteronomij tertio cap. ergo ante eum erant tres gigantes in Hebron: poſt eum quoque iſti tres gigantes manſerunt in Hebron, quia deleti ſunt a Caleb, vt patet infra decimoquinto, & Iudicum primo cap. ergo non reſtabat ſolus Og de ſtirpe gigantum.

Item quando introierunt Iſraelitæ in terram Chanaan erant multi gigantes in terra Chanaan in Gaza, Geth, & Azoto, & in alijs montanis Iudæ, & Iſrael, de quibus dicitur quòd deleti fuerint tempore regum Iſrael: ergo non ſtat quòd ſolus Og reſtaret de ſtirpe gigantum.

Reſpondendum eſt, ꝙ tempore Og regis Baſan erant multi gigantes, & poſt eum fuerunt: & ſecundum literam noſtram difficillimum eſſet ſaluari inconuenientia: nam licet litera noſtra tranſtulerit Hebraicam veritatem, & ſenſum, tamen non obſeruauit proprietatẽ ſermonis, ex quo ſequitur difficultas. Ad quod conſiderandum eſt quòd apud Hebręos
F diſtinguuntur tria genera gigantum: primi vocantur Emin, ſecundi vocantur Enacim, tertij appellantur Raphaim.

Primi ſunt minores, ſecundi maiores, tertij maximi. Primi non ſunt gigantes propriè de ſtirpe gigantum, ſed ſunt viri excellentis ſtaturæ ſuper alios homines communes, ſicut cum eſt aliquis populus, in quo communiter omnes viri ſunt celſioris ſtaturæ quàm in alijs populis: iſti quidem non ſunt propriè gigantes, quia non ſunt nati de gigantibus, nec perueniunt ad magnitudinem giganteam. Iſtos vocant Hebręi Emin, ideſt facientes pauere, vel terrorem incutientes, ſcilicet quia magnitudine ſua alios timere faciunt. Iſti ſunt minores gigantibus veris, de quo
G Deutero. 2. cap. ſcilicet Emin primi habitatores eius populus magnus, & validus: & tam excelſus, vt de Enacim ſtirpe quaſi gigantes viderentur, & eſſent ſimiles filiorum Enacim.

Secundi gigantes erant veri gigantes, & iſti vocantur Enacim, quia de genere gigantum ſunt ad giganteam celſitudinem attingentes, ſed adhuc iſti non tenent extremum gradum in magnitudine.

Tertius modus gigãtũ eſt, qui vocãtur Raphaim: & iſti ſecundum quantitatem ſunt maiores cęteris gigantibus ad ſtupendam magnitudinem. De iſto tertio modo gigantum erat rex Og. De ſecundo autem erant tres gigantes, qui erant in Hebron, & gigantes, qui erant in Geth, Azoto, & Gaza, cæteriſq; montanis vrbibus Iudæ, & Iſrael: ideo vocantur hic
H in litera Enacim, & de nullo illorum dicitur quòd eſſet de Raphaim. Cum dicitur Deuteron. 3. de Og rege Baſan, quòd erat de genere gigantum ſolus reſtans: in Hebręo dicitur de ſtirpe Raphaim. & in hoc determinat magis litera Hebraica quàm noſtra. Verum eſt enim, quòd tempore Og multi de gigantibus reſtiterant: nemo tamẽ reſtiterat de genere Raphaim. Et cum arguitur de tribus gigantibus Hebron, & vrbis Dabir, & Anab, & Geth, Azoto, atque Gaza, dicendum quòd erant gigãtes de genere Enacim ſicut dicit litera Hebraica, & litera noſtra aliqualiter declarat, quia licet Deuteronomij tertio, non dicat regem Og eſſe de ſtirpe Raphaim, ſed protulit nomen commune gigantum, tamen aliqualiter de-
I claratur hic, & ſequenti cap. nam vbicunque litera noſtra de his gigantibus Hebron, & reliquarum vrbium loquitur, vocat eos Enacim, ſecundum conſuetudinem vocis Hebraicę, vt patet Numeri decimotertio, & hic: ſed cùm dixit de rege Og ſequen. cap. vocauit eum reliquias ſtirpis Raphaim, cùm dixit: Terminus Og regis Baſan de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Aſtaroth.

Interpretatio Hieronymi obſeruauit veritatem & ſenſum: tamẽ nõ proprietatem ſermonis Hebraici.

Alio modo reſpõderi poteſt quòd apud Hebręos nomen commune gigantum eſt Enac, & pluraliter Enacim, & Og rex quia Gigas erat de Enacim erat ſicut gigantes de hominibus ſunt: quia tamen Raphaim erat quidam modus ſpecialis gigantum, de quibus erat Og rex, dicitur quòd ſolus Og reſtiterat de ſtirpe gigantum, ſcilicet qui erant Raphaim. Me-
K lior tamen litera fuiſſet noſtra Deutero. 3. ſi dixiſſet, ſolus quippe Og reſtiterat de ſtirpe Raphaim.

Abſque ciuitatibus Geth, Gaza, & Azoto. Ideſt de omnibus ciuitatibus, quas habituri erant Iſraelitę, ſ. quæ pertinebant ad terram Iſraelitarum dato, ꝙ non habuiſſent adhuc eas, excluſi erant gigantes pręterq̃ de his vrbibus vſque ad magna tempora. Nam tẽpore Dauid erant adhuc gigantes, vt patet de Goliath Philiſthino, qui erat gigas, vt deſcribitur menſura eius 1. Regum 17. erat autem de vrbe Geth.

Item de his vrbibus ſupererant alij gigantes, qui pugnauerunt contra Dauid quaſi in extremo vitæ

eius

eius ſecundo Regnm vigeſimo primo capitulo, & in
his vrbibus ſemper fuerunt gigantes, nec penitus
deleti ſunt ab Iſrael, quia non ſunt captę vrbes iſtæ a
Iudęis, ſed manſerunt in terra ſua gentiles, licet ali-
quando ſubiecti fuerunt dominio Iudæorum, ſcilicet
tempore Salomonis: tamen non fuerunt penitus
deleti, nec captę ſunt vrbes eorum. Erant autem
iſtę tres vrbes, quæ hic nominantur de vrbibus Phili-
ſthinorum, & erant regales: Philiſthini enim circa
mare occidentale terrę Chanaan habitabant, vt patet
infra decimoquinto & diuiduntur in quinque ciuita-
tes principales, & quinque reges, ſcilicet Gazeos, &
Azozios, & Aſchalonitas, Getheos, & Acharonitas,
vt patet infra decimotertio, & ſunt ciuitates eorum
quinque principales, ſcilicet Geth, Gaza, Azotum,
Acharon, Aſchalon, vt patet 1. Reg. 6. cap.

Gigantes non erant in omnibus vrbibus terræ Chanaan. Quæſt. LXXXVIII.

SED aliquis dicet, quòd non ſolum de his tri-
bus vrbibus non fuerunt excluſi gigantes, ſed
etiam de multis alijs, quia Iudæi non potuerũt
excludere gigantes, niſi de vrbibus illis, contra
quas pugnauerunt, & quas ceperunt, ſed multę aliæ
fuerunt, quas non ceperunt, ſcilicet tota Galilæa, &
terra Philiſthijm, & Sidonij, multæ aliæ gẽtes, de qui-
bus infra decimotertio capitulo. ergo etiam de illis
non excluſerunt Iudæi gigantes, ſicut nec de Geth,
Gaza, & Azoto.

Reſpondendum eſt, quòd gigantes non erant in
omnibus vrbibus terræ Chanaan, ſed in quibuſdam
earum, ideo inter omnes vrbes captas a Ioſue ſolum
tres ſpecialiter nominatæ ſunt habentes gigantes, ſci-
licet Hebron, Dabir, & Anab, vt patet hic: cõſequen
ter autem in locis, quæ nondum acquiſita fuerant ab
Iſraelitis mãſerunt gigantes, ſed non in qualibet vr-
be, ſed in quibuſdam earum, & iſtę fuerunt tres, ſcili-
cet Geth, Gaza, & Azotum: & ob hoc expreſſę ſunt.
Et quamquam quinque eſſent ciuitates Philiſthino-
rum, quę captę non fuerant, tamen in ſolis tribus erãt
gigantes, in nullo autem aliorum locorũ relicti erant
gigantes: & ſic verum eſt quòd gigantes non fuerũt
relicti poſt bella Iudæorum, niſi in tribus vrbibus.

Cum autem arguitur nõ tenet argumentum, quia
ſi hic diceretur, quòd Iudæi excluſerunt de omnibus
ciuitatibus gigantes pręterquam de Geth, Gaza, &
Azoto teneret argumentum, ſcilicet quòd non po-
tuiſſent excludere gigãtes de vrbibus illis, cõtra quas
non pugnaſſent, nec obtinuiſſent eas: non dicitur
tamen quòd excluſerunt, ſed quòd non reliquerunt.
Et verum eſt, quia ipſi non poterãt relinquere gigan-
tes vbi non erant, & quia in tota terra Chanaan non
erant gigantes niſi in locis, de quibus Iudæi excluſe-
rant illos, & in tribus ciuitatibus his, ſcilicet Geth,
Gaza, & Azoto: conuenienter dicitur, quòd non re-
liquerunt Iſraelitæ in tota terra ſua, ſiue in tota terra
Chanaan aliquos gigantes niſi in tribus iſtis vrbibus.

In quibus ſolis relicti ſunt. Rari erant gigantes. Nam
de Raphaim, qui erant valde magni gigantes nullus
iam reſtabat, quia cùm mortuus eſt rex Og, perijt to-
tum illud genus: de ſtirpe illa nemo iam eſſet niſi il-
le, vt dicitur Deuteronomij tertio. ſolus quippe Og
reſtiterat de ſtirpe gigantum. De alijs autem gigan-
tibus, qui vocantur Enachim rariſſimi erant, ideo nõ
erant in ſingulis vrbibus, ſed de tota terra, quæ ca-
pienda reſtabat in ſolis tribus vrbibus, ſcilicet Geth,
Gaza, & Azoto reperti ſunt.

Cepit ergo Ioſue omnem terram. Non eſt ſenſus quòd
totam ceperit Ioſue, quia latiſſima terra derelicta eſt

A Chananęorũ, quam nõ cepit Ioſue, nec ceperunt re-
ges Iudæorũ, ſed manſit ſemper in poſſeſſione Cha-
nanęorum. Nam & tempore Saluatoris erant aliquę
de Gentibus Chananęorum in partibus Tyri, & Si-
donis, quia prędicante eo, venit quędam mulier de
Chananęis, dicens: Miſerere mei Domine fili Da-
uid, quia filia mea male a dęmonio vexatur. Matthęi
decimoquinto, Sic etiam dixit Deus ad Ioſue infra
decimotertio, ſenuiſti, & longæuus es: terraque latiſ-
ſima derelicta eſt, quæ necdũ eſt ſorte diuiſa. Et poſt
mortem Ioſue iſta terra relicta eſt, vt patet Iudicum
tertio capitulo. Sed dicitur cepiſſe omnem terram,
quia maximam terrę Chanaan partem cepit: ſi enim
B conferatur pars terræ capta a Ioſue ad nondum ca-
ptam, maior erit pars capta, & ſcripturę modus iſte
eſt, vt non ſemper ponat vniuerſalitatem proprie, ſed
pro multis locutio fit vniuerſalis, licet non poſſit di-
ſtribui in quęlibet particularia.

Omnis, & vniuerſus ſępe diſtribuit pro generibus ſingulorũ, & accommodè.

Alio modo poteſt dici, quòd cepit Ioſue omnem
terram, ſcilicet, quæ ſupra poſita eſt. Vel poteſt re-
ferri ad immediata, ſcilicet quòd Ioſue cepit omnẽ
terram non ſimpliciter, ſed ſicut pręcepit Moyſes,
ideſt ſicut prędixerat Dominus Moyſi. Eſt autem
modus iſte, quòd Deus promiſit ſe traditurum to-
tam terram Chanaan in poteſtatem Iſrael, ſed dixit
quòd non traderet eam totam ſimul, ſcilicet vno
anno, quia latiſſima erat, & multiplicarentur beſtiæ
contra Iſraelitas, qui pauci erant a principio non po-
tentes eam totam replere, ſed pauliſper, & per partes
daturus erat eam, vt patet Exodi vigeſimotertio ca-
C pitulo, & Deuteronomij ſeptimo, & tunc eſt ſenſus
quod Ioſue cepit omnem terram eo modo, quo di-
xerat Deus Moyſi, ſcilicet non totam ſimpliciter, ſed
tãtam, quę ſufficiebat ad habitationem Iſraelitarum.
Sed iſte ſenſus aliqualiter eſt tetortus. Etiam non eſt
verus, quia nõ ſolum Ioſue acquiſiuit totam terram,
quam Iſraelitæ tunc poterant implere, ſed etiam mul
tas vrbes, quas non poterant habitare, & ob hoc mul
tę ciuitates accipiebantur ab Iſraelitis, quæ immedia-
tè cremabantur, vt patet ſupra, ſcilicet omnes ciuita-
tes, quæ erant in plano, & non erant fortiter munitæ.
Cauſa autem quare hoc factum fuerit, ibi declarata
eſt, ideo primus ſenſus eſt melior, ſcilicet quòd cepit
omnem terram, ideſt magnam partem terræ.

D *Sicut locutus eſt Dominus ad Moyſen*. Ideſt ſicut præ-
dixerat Deus, ſcilicet quòd traderet totam terram in
poteſtate Iſrael, & quòd Ioſue caperet eam atque di-
uideret, vt patet Numeri vigeſimoſeptimo, & Deu-
teronomij tertio & trigeſimo primo, & completum
eſt quod prędixerat Deus, ſed poſtea magis comple-
tum eſt.

Et tradidit eam in poſſeſſionem filijs Iſrael. Non enim
cepit, niſi vt traderet eis, & cum accepta eſt tradita eſt
illis. Fuit autem iſta traditio per diuiſionem ſortia-
riam: & ponitur per anticipationem, quia infra de
diuiſione agitur a cap. 15. vſque ad 20. Tunc enim
tradita eſt illis ad poſſidendum, quia antequam diui-
E ſa eſſet ſorte, licet capta eſſet, nemo determinate poſ-
ſidebat pro indiuiſo: facta autem diuiſione, cuilibet
prouenit determinata hæreditas.

Secundum partes & tribus ſuas. Ideſt non dedit totam
terram omnibus indifferenter poſſidendam, ſed ſe-
cundum tribus & partes, ideſt, cuilibet tribui data eſt
vna pars diſtincta a cęteris tribubus. De locis autem,
quę erant in ſortibus harum tribuum, & de terminis
poſſeſſionis cuiuslibet earum habetur infra a cap. 15.
vſque ad 20.

De modo diuiſionis terra inter Iſraelitas. Et diuiſio Iſraelitarum per familias domos viros, &c.
Quæſt. LXXXIX.

DICITVR ſecundum partes & tribus, quod referri poteſt ad duo: vno modo ꝙ partes accipiantur hic pro ipſis portionibus hæreditatis prouenie͂tibus cuilibet tribuom, & dicitur ſecundum partes & tribus: ideſt facta eſt traditio poſſeſſionis ſecundũ partes & tribus, ideſt ſecundum partes aſſignatas ſingulis tribubus.

Alio modo quòd accipiantur partes pro familijs tribuum: nam Iſraelitæ ſic ſe habebant, quòd omnes deſcendentes a Iacob habebãt vnitatem aliquam generis ſecundum quò 1 deſce͂debant ab aliquo vno G capite, vel trunco; deinde quia tota iſta deſcenſio facta eſt per duodecim filios deſcendentes immediate a Iacob ſortiuntur deſcendentes nomen ab iſtis, tanquã a duodecim capitibus immediatioribus: & omnes, qui deſcendunt a quolibet horum filiorum dicuntur pertinere ad vnam tribum, & hoc modo ſunt duodecim tribus Iſrael.

Deinde accipiuntur aliæ diuiſiones ſpecialiores ſecundum capita cognationum ſpecialiora, & vocantur iſtæ ſpeciales cognationes familiæ: & ſic quælibet tribus continet familias quatuor, vel quinque aut plures, aut pauciores: de omnibus familijs ſingularum tribuum habetur Numeri vigeſimo ſexto ſingillatim.

H Deinde adhuc in familijs ſunt aliæ diuiſiones ſpecialiores, & illæ voca͂tur domus. Non quidem, vt domus dicit vnitatem œconomiæ habentis ſex terminos, ſcilicet virum, & vxorem; patrem, & filium; dominum, & ſeruum iuxta Ariſtotelem primo Politicorum cap. ſecundo. ſed ad hanc congregationem pertinent plures œconomiæ facientes vnitatem eorum, qui deſcendunt ab eodem auo, vel proauo. Et iſti non vocantur ſecundum Ariſtotelem domus ſicut vocat ſacra ſcriptura, ſed dicitur communicatio homogalactarum, ſiue collactaneorum primo Politicorum cap. primo.

Domus quo capit.

Quid ſunt homogalactæ.

Sunt autem homogalactæ deſcendentes ab eodem genere non remoto; & dicuntur ab homos quod eſt vnum, & gala, quod eſt lac, quaſi vnius I lactis, ideſt quia veniunt ex eodem ſanguine, & eodem materno lacte nutriti ſunt: & vocantur Latinè collactanei, ideſt habentes ſimultatem in lacte.

Vltima eſt diuiſio virorum, & non accipiuntur viri pro ſingulis viris, ſed pro ſingulis œconomijs. & quia quælibet œconomia habet vnum virum, qui eſt œconomus, ideſt diſpenſatiuus, ſiue paterfamilias, dicitur communicatio vnius viri.

Iſtæ diuiſiones fiebant inter Iſraelitas ſecundum modum ſacræ ſcripturę: & patet manifeſte ſupra ſeptimo. cùm ſorte inuentum eſt facinus Achan. Et dicitur: Applicuit Ioſue Iſrael per tribus ſuas, & inuenta eſt tribus Iuda, cùm iuxta familias eſſet oblata inuenta eſt familia Zare, illam quoque per viros offerens reperit Zabdi: cuius domum in ſingulos diuidens K viros reperit Achan. Diuiſiones autem communes ſunt tribus in familias, & familię in domos. Et ſicut quælibet tribus continet multas familias, ita quælibet familia continet multas domos, & quælibet domus multas œconomias, ſiue viros. De his etiam Numeri primo & ſecundo capitulo. Hoc dato erit ſenſus, quòd tradidit Ioſue totam terram Iſraelitis in poſſeſſionem ſecundum tribus, ſcilicet cuilibet tribui aſſignando partem ſuam, & ſecundum partes, ideſt ſecundum familias, ſcilicet portionem prouenientem cuilibet tribui diuidendo in

F multas portiones ſecundum numerum familiarum, & deinde diuidendo portiones familiarum in portiones domorum quouſque proueniretur ad ſingulas œconomias,

De his autem diuiſionibus ſola diuiſio facta per tribus deſcripta eſt hic ad auctoritatem, vt ſacra ſcriptura illi diuiſioni auctoritatem perhiberet cuius auctoritas ſolidiſſima eſt: cæteræ autem diuiſiones ſcriptæ ſunt pro familijs, & domibus: ſed non fuit deſcriptio illa in ſacra ſcriptura poſita, quia magnam diuagationem, & inutilem fieri neceſſe erat ad tot partitiones, & iſte ſenſus eſt conuenientior quàm primus.

Et quieuit terra a prælijs. Ideſt terra Chanaan quie- G uit à bellis, cùm facta eſt iſta diuiſio. Nec tamen prorſus quieuit a bellis, quia poſtea facta ſunt alia bella.

Quanto tempore Iſraelitæ pugnauerunt, & quando ceſſauerunt bella. & quomodo diuiſa eſt terra. Et quomodo intelligitur quòd tempore Ioſue ceſſatum eſt a bellis.
Quæſt. XC.

AD huius euidentiam conſiderandum eſt, quòd terra Chanaan fuit acquiſita a Ioſue per multa bella, vt dictum fuit: & non tota quidem, quia magna pars relicta eſt, vt patet infra decimotertio. Durauerunt autem bella H ad acquiſitionem hanc quaſi annis ſeptem, vt ſatis colligitur infra decimoquarto. nam ab ingreſſu Iſraelitarum in terram Chanaan vſque ad tempus ipſum tranſierant quaſi ſeptem anni integri, vt ibi declarabitur: & tamen nondum penitùs ceſſauerant bella, nec diuiſa fuerat terra, cum tunc Caleb petierit ſibi dari Hebron in poſſeſſionem. In hoc autem tempore ſeptem annorum pugnauerunt Iſraelitæ quaſi continuè: nam cùm aliqua bella feciſſent, modicum requieſcebant, & reſumptis viribus, iterum redibant in bellum: cùm verò co͂ſummaſſent aliquod bellum, redibant omnes bellatores in Galgalam. Fuit enim ſtatus Iſraelitarum hoc tempore, quòd primo tempore manebant omnes in campo, quaſi in I expeditione, & fuerunt caſtra poſita in Galgalis, vbi primo caſtrametati ſunt Iſraelitæ die qua tranſierunt Iordanem, vt patet ſupra 4. & 5. & ibi erat locus conueniens, & paſcua pecorum, & ad manſionem totius populi, ſcilicet mulierum paruulorum, & ſeruum. cumque ad bellum proficiſci vellent contra aliqua loca manebant caſtra in Galgalis, & ibi totus populus: ſoli verò bellatores viri cum duce ſuo Ioſue ibãt in pugnã, qua finita reuertebantur in Galgalam ad locum caſtrorum, vt requieſcerent ibi quouſque iterum belligerandum foret: ſic patet pręcedenti cap. vbi bis dicitur de reuerſione in Galgalam, & ante hoc etiam iuerunt in vrbe͂ Hai, vt patet ſupra octauo. & poſtea regreſſi ſunt in Galgalam. Nam ibi repererunt eos Gabaonitæ venientes ad Ioſue. de quo K ſupra nono. & inde ipſi iuerunt in vrbes quatuor Gabaon, vt patet eodem cap. ſed poſt hoc Gabaonitę redeuntes ad Ioſue cùm opprimerentur a quinque regibus Amorrhęis inuenerunt eum rurſus in Galgala ſupra decimo. Veriſimile fortaſſis erit, quòd poſtquam Iudæi cepiſſent aliquod de locis terræ Chanaan, in quibus populus vtcumque colligi poſſet colligeretur ibi, & viri pugnatores irent ad bellum iuxta modum ſuum, ſed tunc loca illa, in quibus morabantur, non pertinebant ſpecialiter ad aliquem, cum poſtea tota terra ſorte diuidenda foret: durauit autem hoc quamdiu Ioſue pugnauit

gnauit contra reges, qui congregati fuerant aduerſus eum ad aquas Meron, quod bellum fuit multorum temporum, vt patet ſupra. Quo conſummato in fine ſeptem annorum incępit Ioſue diuidere terram ſorte: & primo data fuit poſſeſſio duabus tribubus & dimidiæ, ſcilicet tribui Ruben, & Gad, & dimidiæ parti Manaſſe: & hoc ante tranſitum Iordanis ad ſolis ortum. De modo autem diuiſionis, quam partem quęlibet tribus acceperit de his duabus, & dimidia habetur Deuteronomij tertio & quarto, & infra decimotertio. Fuit autem iſta diuiſio facta per Moyſen, vt patet præallegato capitulo & ſupra primo, deinde fuit facta diſtributio pro tribu Iuda, cui data eſt magna ſors, quia erat magna tribus. B De cuius terminis & ciuitatibus infra decimoquinto. Et quia erat ſors iſta valde magna & tribus Simeon erat parua, fuit recepta in parte ſortis huius, & aſſignata fuerunt ei loca, vt patet infra decimo nono. Deinde fuit data alia portio tribui Ephraim, de cuius terminis, & vrbibus infra decimo ſexto, poſtea data eſt alia ſors dimidię tribui Manaſſe, quæ non acceperat poſſeſſionẽ ante tranſitum Iordanis, & de hac habetur infra decimoſeptimo. Manent autem ſex tribus ſine ſortibus, ſcilicet Beniamin Nephthali, Aſer, Zabulon, Iſſachar, Dan: & aliquanto tempore poſt ſuperiores ſortes congregatus fuit totus populus in Silo, vbi fixerunt tabernaculum Dei, quod prius erat in caſtris Galgalę: & dixit Ioſue quòd non pigritarent Iſraelitæ ad diuiſionem ſortium ſuarum. Miſerunt autem de ſingulis tribubus viros, qui conſiderarent omnia loca, & C magnitudinem regionum, & diuiderent atque deſcriptum deferrent ad Ioſue, cumque factum eſſet ducta eſt deſcriptio in Silo coram Iſrael, & ibi datæ ſunt ſortes ſuper diuiſiones terræ factas, & accepit quælibet de ſex tribubus reſiduis ſortem vnam. De ſorte tribus Beniamin cum omnibus prędictis infra decimo octauo. De ſorte autem quinque tribuum infra decimo nono. ſors autem tribus Simeon ponitur inter eas infra decimo nono. ſed iſta iam dicta eſt pertinere ad ſortem tribus Iuda, in cuius medio ſuſcepta eſt cognatio Simeon, & tunc incęperunt Iſraelitę habitare ſingillatim per ſortes ſuas. Et quamquam dicatur hic diuiſa eſt terra per tribus & partes, & quieuit terra a prælijs: tamen prius quie- D uit terra a pręlijs, quàm fieret aliqua diuiſionum harum. Et dicitur quòd quieuit a bellis, quia facta diuiſione ſortium non pugnauit Ioſue vltra contra Chananęorum populos reſiduos, ſed quieuit in ſenectute ſua vſque ad mortem: erat enim iam grandæuus, vt patet infra decimotertio, ſcilicet Ioſue ſenex, & prouectæ ætatis erat, dixitque Dominus ad eum: ſenuiſti & longæuus es, terraque latiſſima derelicta eſt, quæ necdum eſt ſorte diuiſa &c.

Non tamen eſt ſenſus quòd ceſſauerit prorſus terra a bellis, quia poſt mortem Ioſue pugnauerunt Iſraelitæ ſæpe contra Chananæos, & cęperunt ciuitates aliquas, vt patet Iudicum primo & decimo octauo capitulo. ſed in tempore Ioſue nullum prorſus poſt hoc fuit bellum. Et dicitur ceſſaſſe a bellis, ſcilicet continuis, quia tempore, quo Ioſue pugnauit ad capiendam terram Chanaan contra reges ſupra poſitos erant bella continua, & manebat totus populus ſemper in expeditione quaſi nullum officium haberent niſi pugnare: licet aliquando requieſcebant ad reſumendum ſpiritus reuertentes in caſtra in locum Galgalæ, vt ſupra dictum eſt. Cum verò terra diuiſa eſt & habitari cępit ab Iſraelitis, licet aliquando bella fuerint, tamen non erant continua, ſed vacabat populus alijs operationibus, ſcilicet agriculturæ, & occupationibus neceſſarijs ad vitam, A ita vt iam iſta non vocarentur bella reſpectu illorum primorum continuorum.

Quando incœpit obligare lex Moſayca quo ad cæremonialia. Et potiſſima cæremonia in quo conſiſtebat. Quæſt. XCI.

CONSIDERANDVM autẽ circa hoc quòd a tempore, quo dicitur hic: & quieuit terra à pręlijs, cępit obligatio legis Moſaycæ quantum ad cæremonialia: nam quantum ad moralia ſemper fuit ab orbe condito. Obliga- B tio iudicialium fuit etiam in deſerto a primo die, quo data ſunt, de quo latè declaratum eſt Numeri decimoquinto capitulo. cæremonialia tamen non obligauerunt vſque ad ingreſſum in terram Chanaan, nec etiam immediatè poſt ingreſſum, ſed poſtquam data eſt pax, vt patet Deuteronomij duodecimo, cum dicitur: Non facietis ibi: ideſt in terra Chanaan, quæ nos hic hodie facimus ſinguli, quod ſibi rectum videtur: nondum enim veniſtis vſque ad præſens tempus ad requiem & poſſeſſionem, quam Dominus Deus daturus eſt vobis: tranſibitis Iordanem, & habitabitis in terra, quam Dominus daturus eſt vobis, vt requieſcatis a cunctis hoſtibus in circuitu, & abſque timore habitetis in loco, quem elegerit Dominus Deus veſter, vt ſit nomen eius ibi, illuc omnia quæ præcipio conferetis.

Rationes autem quare non erat iuſtum cæremo- C nialia obligare ante habitam pacem poſitæ ſunt Numeri decimoquinto capitulo. Et fuit propriè iſta obligatio non ab eo die, quo data eſt pax vniuerſalis: ſed a tempore quo totus Iſrael congregatus tulit tabernaculum Domini in Silo, & fixit illud ibi, de quo infra decimooctauo. Quod patet, quia potiſſima cæremonialia conſiſtebant in ſacrificijs & ritibus ſacrificiorum: ſed ſacrificia non poterant fieri, niſi in loco, quem Dominus elegiſſet, vt patet Deuteronomij duodecimo. & ſolennitates requirentes ſacrificia neceſſario ſicut feſtum phaſe, & oblationem: ſicut ipſummet feſtum azymorum non poterant obſeruari niſi in ipſo loco, quem Dominus elegiſſet, vt patet Deuteronomij decimoſexto, ſed antequam D poneretur tabernaculum in Silo, nondum fuerat locus aliquis electus ad ponendum illud: immo ſemper erat in caſtris cum toto populo Iſrael in Galgalis, vel mouebatur ad alia loca, ad quæ totus populus diuertiſſet: ergo non fuit obligatio cæremonialium vſquequo poſitum eſt tabernaculum in Silo: & iſta eſt conueniens limitatio, nec calumniabilis.

CAP. XII.

E HI ſunt reges, quos percuſſerunt filij Iſrael, & poſſederunt terram eorum trans Iordanem ad ſolis ortum, a torrente Arnon vſque ad montem Hermon, & omnem orientalem plagam, quæ reſpicit ſolitudinem. Sehon rex Amorrhæorum, qui habitabat in Heſebon, dominatus eſt ab Aroer, quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle: dimidijque Galaad vſque ad torrẽtem

Ieboc, qui eſt terminus filiorum Ammon: & a ſolitudine vſque ad mare Ceneroth cõtra Oriẽtem, & vſque ad mare deſerti, quod eſt mare ſalſiſſimum, ad oriẽtalem plagam per viam, quæ ducit Bethſimoth: & ab auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſeroth vſque Phaſga, terminus Og regis Baſan, de reliquijs Raphaim, qui habitauit in Aſtaroth, & in Hedrai, & dominatus eſt in mõte Hermon, & in Salecha, atque vniuerſa Baſan vſque ad terminos Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad: terminos Sehon regis Eſebon. Moyſes famulus Domini, & filij Iſrael percuſſerunt eos, tradiditque terram eorum Moyſes in poſſeſſionem Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manaſſe.

Victoriæ magnitudo in quo ſtat.

HI *ſunt reges*. In ſuperioribus poſita ſunt bella ſacta tempore Ioſue, hic ponitur quidã bellorum epilogus, & hoc ad victoriç magnitudinem ſignandam: eſt enim victoriç magnitudo, cùm quis multos principes & potentes deiecerit, quod fuit in victoria Iſrael de Chananæis: & ad hoc ponitur numerus regum occiſorum in captione terrç Chanaan. Et hçc in duas, quia primo ponuntur reges occiſi a Moyſe. Secundo deſcribuntur reges percuſſi a Ioſue ibi. *Hi ſunt reges, quos percuſſit Ioſue*.

Reges occiſi a Ioſue. Et quot reges eſſe poterant in terra Chanaan. & quanta fuerit magnitudo regni Aſor.

Quæſt. I.

CIRCA primum conſiderandum quòd plures reges occiſi ſunt tempore Ioſue quàm tempore Moyſi, non quidem quòd ſanctior eſſet Ioſue, & ob hoc magis traderentur hoſtes in manus eius, ſed quia Moyſes non introiuit in terram Chanaan vltra Iordanem, vt poſſet pugnare contra Chananęorum reges, ſed ſolum introiuit in primam partem terræ Chanaan, vbi habitabant quidam de Amorrhęis: & quia ibi non habitabant, niſi duo reges Amorrhęorum, ſcilicet Sehon, & Og nõ potuit alios occidere: mortuus autem fuit Moyſes ante tranſitum Iordanis ſuper verticem Phaſga, in tranſitu montis Nebo, & ſepultus fuit in valle terrç Moab, vt patet Deuteronomij 34. cui ſucceſſit Ioſue tranſiens Iordanem: & iſte pugnauit contra Chananæos, occiditque triginta & vnum reges ex eis: alij autem relicti ſunt reges, tamen illi non fuerunt traditi Iſraelitis tempore Ioſue, quia Deus noluit, vt patet ſequenti cap. *Hi ſunt reges, quos percuſſerunt filij Iſrael*. Scilicet omnes infra poſiti immediatè: ſecus de alijs. Et hic non agitur de omnibus tam occiſis in ducatu Moyſi, quàm in ducatu Ioſue, licet omnes occiſi ſint a filijs Iſrael.

Et ſciendum quòd iſti reges non erant magni reges, ſicut nunc ſunt obtinentes regna magna, & prouincias, ſed quilibet Dominus vnius vrbis magnę erat rex. Nam in tota terra Chanaan, quæ occupata fuit ab Iſraelitis: erant triginta tres reges, ſcilicet duo reges ante Iordanem, & triginta & vnus poſt tranſitum Iordanis, vt patet hic: & adhuc reſtabant alij re-

F ges in terra Chanaan, quorum terram non acceperant Iſraelitç in poſſeſſionem. Nam ſola terra Philiſthinorum, quæ erat quędam pars terræ relictæ, diuidebatur in quinque reges, vt patet ſequenti cap. ſcilicet Gazęos, Azotios, Gethęos, Acharonitas, Aſchalonitas. Et hoc quia ciuitates terræ Philiſthijm erant quinque principales primo Regum 6. eſſent forte in tota terra Chanaan plures quàm ſexaginta reges: tota tamen terra trigintatrium regum poſſeſſa eſt a Iudęis, & tamen vnus rex erat omnium ipſorum, nec tamen erat magnus rex valde: & ipſa tota terra poſſeſſa a Iudæis non eſt magnæ quantitatis quamquam erat ſatis populoſa tempore ſuo: vnde magis iſti reguli, quam reges appellantur: ſic dicitur infra de re-

G gibus terræ Philiſthinorum quòd in quinque regulos diuiditur ſequenti cap. & ſic dicitur Ioannis 4. quòd erat quidam regulus in Capharnaum, cuius filius infirmabatur. Inter hos tamen reges maioris potentiæ, & maioris terræ erant rex Og, & Sehon habitantes ante tranſitum Iordanis quàm cæteri. Quod patet, quia in terra illorũ duorum regum recepta eſt multitudo duarum tribuum, & dimidiæ ſufficienter: ſcilicet Ruben, & Gad, & medietas Manaſſe, vt patet Deuteronomij tertio. & hic. In terra autem regum triginta & vnius, de quibus hic, ſolum habitauerunt nouem tribus, & dimidia: & adhuc quædam tribus harum non habebant ſufficiẽtem locum manendi, ſicut fuit de tribu Ephraim infra capitulo decimo ſeptimo.

H Sed huius fortè eſt cauſa, quia rex Sehon, qui erat in mõtibus occupauit magnam partẽ regni Moab. Nam & ipſa ciuitas Heſebon, quæ erat metropolis regni Sehon, fuerat regni Moab cum magna alia parte, de qua Numeri vigeſimoprimo. & poſtea rex Moab petebat loca illa ab Iſraelitis indicens eis bella, niſi reſtituerent loca: de quibus eſt pulchra reſponſio iuridica Iepte Galaaditę iudicis Iſrael: & poſtea ex hac cauſa nolente Iſrael reſtituere bella facta ſunt: de quo Iudicum vndecimo cap.

De regno Aſor, in quo dominabatur Iabin etiam dicendum eſt, quòd erat magnæ potentiæ: quia nongentos currus falcatos habebat, quod deſignabat valde magnam potentiam: de quo Iudicum 4.

I ſed iſta tanta potentia non erat de ſolo regno Aſor, ſed de alijs vicinis regnis: & magnitudo regni Aſor nõ erat in latitudine regionis aut pluralitate vrbium, ſed in magnitudine auctoritatis, & iuriſdictionis: alijs enim regnis vicinis ius dicebat, & tenebantur ei ad quædam tributa, de quo præcedenti capitulo dicitur. Aſor inter omnia regna hæc antiquitus principatum tenebat: & quod non erant omnia regna de magnitudine regni eius, ſed omnia tenebantur regi Aſor ad aliquam ſubiectionem: ideo non videtur quod regnum Aſor eſſet tantum in latitudine regionis & pluralitate locorum, ſicut aliquod de duobus regnis regum Amorrhęorum commorantium ante Iordanem ad ſolis ortum, ſcilicet Sehon, & Og.

Quos percuſſerunt filij Iſrael. Occidentes eos in bel-

K lo. Nam licet in pugna quibuſdam nationibus nefas videatur reges occidere, ſi capi poſſint: Iudæi tamen occidebant illos, quia pręceptum erat illis, ꝙ omnes occiderent, & non poterant quempiam eorũ interpoſito aliquo pacto ſeruitutis, vel tributi vita donare, quia obligabantur occidere omnes tam viros ꝙ̃ fœminas, magnos & paruulos Deuteronomij. 20. & quia Saul reliquit viuentem regem Amalechitarum Agag, de quibus iuſſerat Deus, ꝙ delerent eos, incurrit iram Domini, quod Samuel vidẽs, irruit in Agag regem, & trucidauit eum coram Saule. 1. Regum capit. 15. Et ob hoc Ioſue in omnibus bellis reges occidebat,

debat, quin potius ſępe quodam alio inhoneſtiori ge- A
nere mortis eos cruciabat, ſicut fuit in rege vrbis Hai.
Nam cum cæterum populum eius gladio occidiſſet:
regem ipſum patibulo appendit in introitu vrbis ſuæ
ſup. 8 Idenndem, & quinque reges Amorrhæorum,
qui conuenerant in pugnam contra Gabaon, quando
ſol ſtetit: poſtea fugientes atque latentes in ſpelun-
ca vrbis Maceda reperit Ioſue atque affixit patibulo,
prius faciens calcari colla eorum a principibus Iſrael
ſup. 10. Eodem modo filij Iſrael poſt mortem Ioſue,
cùm pugnaſſent contra Adonibezech, qui erat in Be
zech, abſciderunt ſummitates manuum & pedum
eius, qui poſtea mortuus eſt in Ieruſalem, ſed hoc me
rito ei prouenerat, quia ſeptuaginta reges comedebāt
panem ſub menſa eius amputans ſummitatibus ma- B
nuum & pedum, Iudicum primo ca. *Et poſſederunt ter-*
Ad qd pugnabāt Iſraelitæ cōtra Chananæos. *ram eorum.* Ad hoc principaliter pugnabant Iſraelitæ,
vt terra Chananæorum in iura eorum cederet, quia
eis promiſſa erat ad habitandum: eam tamen obtine
re non poterant, niſi excluderent Chananęos atq; oc-
ciderent. Et dato quòd Iſraelitæ potuiſſent accipere
terram Chanaan non occiſo aliquo Chananęo, vt ſi
Chananæi vellent libenter cedere, ita vt daretur eis vi-
ta, & relinquerent terram, non licebat Iudæis, quia te-
nebantur eos occidere. Hoc autem pactum inire nō
poterant, immo eijcere cogebantur gentes extra ter-
ram Chanaan, cùm ex aliqua cauſa contra eas pugna-
rent Deuteronomij. 20. Etiam non conueniebat Iſ-
raelitis, quia dato φ abire permitterent Chananæos,
illi rurſus confirmati auxilio confinium gentium ir- C
ruerent in Iudæos, atque moleſtarent bellis & occi-
derent. Nec rurſus licebat Iudæis inito pacis fœdere
relinquere aliquos de Chananæis in terra, quam habi
turi erant poſita conditione de tributo ſoluendo: im-
mo ſi aliquos dimitterent, eſſent Iudæis tāquam cla-
ui in oculis, & lanceę in lateribus, & quod Deus cogi
tauerat facere Chananæis, faceret Iudæis Nume. 33.
Et dij Gentilium eſſent eis cauſa ruinæ: Iudicum. 2. c.
Ideo omnino tenebantur excludere occidendo om-
nes Chananæos de terra: neminem vitæ donando.
Situs terrę Chananęorum. *Trans Iordanem ad ſolis ortum.* Determinatur ſitus terrę
poſſeſſæ acceptæ de manu regum horum, ſcilicet φ
erat ante tranſitum Iordanis ad orientalem partem D
eius, & hoc quia iſti duo reges dicti ſunt ſolum, quos
occiderunt Iſraelitæ tempore ducatus Moyſi: horū
autem terra ante tranſitum Iordanis erat, vt patet Nu
meri. 32. cap. Et cùm dicatur trans Iordanem adduntur
iſta determinatio ad ſolis ortum, quia eſſe trās Iorda-
nem indifferens eſt, cum enim trans dicatur relatiuè,
illi, qui ſunt ad vnam partem Iordanis dicent alios, q
ex alia parte manent, eſſe trans Iordanem, & hi è cō-
trario dicent alios eſſe trans Iordanem, cùm non ſit
aliqua ratio determinationis, quare pro vna parte di-
catur trans, & pro alia non, cum fluuius non habeat
naturaliter determinatas denominationes ſitus. ſ. an-
te, & retro, ſurſum, & deorſum, ſicut eſt in animali,
vel in mundo propter aliquas virtutes, quæ apparent
in partibus. De hoc magis dictum eſt Numeri. 3. c.
ideo de habitātibus apud Iordanem ad partem orien E
talem eius, dicitur aliquando quòd ſunt trans Iorda-
Trans Iordane quō capitur. nem, vt patet ſupra primo, & Numeri. 32. quia dixe-
runt duę tribus, & dimidia ſe habere poſſeſſionem
ſuam trans Iordanem ad orientalem partem eius.
Rurſus in eodem capitulo accipitur trans Iordanem
pro habitantibus ad occidētalem partē, vbi manebāt
nouem tribus, & dimidia, & ſic dixerunt duæ tribus,
& dimidia poſtquam poſſeſſionem ſuā accepiſſent.
Nec quidquam quærimus trans Iordanem, quia iam
habemus poſſeſſionem noſtram in orientali eius pla
ga. Et ibi neceſſario accipitur, trans, pro parte occi-

A dentali, aliàs falſum eſſet, quia ipſi nihil quærerent
trans Iordanem, cum contrarium expreſſerint, dicen
tes, ſ. quia iam habemus poſſeſſionē noſtram in orien
tali plaga eius, & quia dubitaretur quam habitudinē
dicebat iſta dictio trans, adiungitur alia determinatio
ſitus. ſ. ad partem orientalem & ad partem occidenta
lem, ſicut patet ſupra quinto capitulo, cum dicitur:
Poſtquam audierunt reges Amorrhęorum, qui habi
tabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, &
tunc neceſſario datur intelligi terra illa, in qua habi-
tauerunt duę tribus & dimidia. Aliquando ponitur
determinatio ad orientalem partem, ſicut hic, & tūc
indubitanter accipitur ſolum pro terra duarum tri-
buum, & dimidiæ, quæ fuit Sehon regis, & Og.
B *Ad ſolis ortum.*

Terra orientalis quare ſic vocetur in terra Chanaan. Et an ſit ſimpliciter aliqua terra orientalis. Et ſitus Indiæ & Paradiſi terreſtris. Quæſtio. II.

NON quòd eſſet in terra orientali hoc, vt
apud Indiam, ſed denotat poſitionem: nā
quilibet locus, qui propinquior eſt terræ
orientali, vocatur orientalis reſpectu alte-
rius loci, qui nō eſt ita propinquus, ideo in ipſa extre-
mitate occidētalis plagę adhuc aliquid vocatur oriē-
tale reſpectu alterius: ſimpliciter autem nulla terra
eſt oriens, cum dicatur orientalis terra, quia eſt apud
locum ortus ſolis: nullus tñ locus determinatus eſt
C in cœlo, vbi fiat ortus ſolis, ſed quilibet horizon hēt
ſuum ortum, & occaſum, ita vt nullus punctus ſit in
toto circulo ſolis, qui non ſit Oriens, & Occidens, qa
in eo ſol exiſtens alicui terræ oritur, & alicui terrę oc-
cumbit: nos tamen vocamus terram aliquam orien-
talem ſimpliciter, quia eſt ad vnam extremitatem or
bis per longitudinem, & vltra illam procedendo nul
lam aliam habitatam reperimus regionem ab ea par-
te, qua ſol contra nos venit: huiuſmodi eſt India, quę
eſt in toto orbe extrema prouincia procedendo ver-
ſus ortum ſolis. Nam licet Paradiſus terreſtris vlte-
rior ſit verſus caput orientis, cum Ganges, qui eſt vnꝰ
de quatuor fluminibus ortis de ſonte Paradiſi intret
D per frōtem orientalem Indię: tamen non computa-
tur inter terras habitatas, quia nulli noſtrum perue-
nire illuc datur: hic autem accipitur ad ortum ſolis,
ideſt verſus partem orientalem, quia pars illa, quæ eſt
trans Iordanem poſſeſſa a duabus tribubus, & dimi-
dia eſt magis accedens ad orientem, quàm terra trās
Iordanem, in qua ſunt tribus nouem & dimidia, quia
in ordine longitudinis mundi diſtinguuntur iſtę duæ
partes Iordane intermedio.
A torrente Arnon vſque ad montem Hermon. Hic po-
nuntur terræ acceptæ a Iudæis, & victoriam habitam
de duobus regibus Amorrhęis: & ponitur primo to
ta terra duorum regum cum terminis ſuis: deinde
ponitur terra cuiuslibet horum duorum regum per
ſe, ibi. *Sehon Rex.* Primo dicitur, quòd terra habita
per mortem horum duorum regum fuit a torrente
E Arnon vſque ad montem Hermon. Torrens Arnon
eſt terminus orientalis terræ huius. Mons Hermon,
ſcilicet extremitas montis huius eſt terminus occidē-
talis terræ horum duorum regum, & ponuntur etiā
iſti termini Deuteron. 3. & ſequenti cap. atque infra
17. eſt autem Arnon ſcopulus altiſſimus, vel magis Arnon qd ſit.
eſt ciuitas poſita in altiſſimo, & apud eam fluit torrēs
magnus diuidens terram Moabitarū, & Amorrhęo-
rum. De hoc Numeri 21. dicitur: ſiquidem Arnon
terminus Moab diuidens Moabitas, & Amorrhęos.
Et ſunt duo termini, ſ. Arnon & Aroer, vnus eſt ter-
minus intra terram Amorrhęorum. Et alius intra
terram

terram Moabitamm. Arnon eſt intra terram Amorrhęorum, vt dicitur Numeri. 21. cap. ſcilicet Arnon prominet in finibus Amorrhęi. Aroer autem eſt in terra Moabitarum, vt quidam dicunt.

Aroer, quænam ciuitas ſit.

Sed falſum eſt, qa Aroer eſt ciuitas in terra Sehon regis, & in ea habitauerunt filij Gad, vt patet Numeri. 32. cum dicitur, igitur ſtruxerunt filij Gad Dibon, & Aſtaroth, & Aroer &c. & quia ambo ſunt termini, aliquando terra iſta dicitur terminata a torrente Arnon, vt patet hic, & aliquando ab Aroer, vt patet Deuteronom. 2. & ſicut Iordanis eſt orientalis frons terrę nouem tribuum & dimidię, ita torrens Arnon. Vlterius eſt terminus oriẽtalis terræ duarum tribuũ, & dimidiæ: vnde cum Iſraelitæ venientes de ſolitudine per partem orientalem ingreſſuri eſſent terram regum Amorrhęorum, & Moabitarum, ingreſſi ſunt in vrbem Arnon Moabitarũ, quæ eſt coniuncta torrenti Arnon, vt patet Deuteron. 2. & inde voluerunt intrare apud vrbem Arnon terræ Amorrhęorum, vbi in ſcopulis latuerunt Amorrhęi, vt tranſeuntes Iudæos incautos occiderent, ſed Deus fecit, ꝙ ſcopuli altiſſimi, qui ex vtraque parte ſtrictę vię prominebãt inclinarentur, & coniungerentur ad opprimendum Amorrhęos, qui medij latuerunt, quo facto tranſierunt Iudęi. De hoc Num. 21. c. Terminus occidentalis terræ huius eſt mons Hermon, qui non ponitur in tranſuerſum tanquam claudens latus occidentale terrę horum duorum regnm, ſed eſt vna pars eius tãgens terram horum duorum regum in parte occidẽtali, magis eſt enim Iordanis terminus occidentalis, cùm ponatur terminus Orientalis terræ nouem tribuum, & dimidię Numeri. 34. & tamen iſtæ duæ terrę ſunt immediatę ſibi inuicem, & iſte fluuius claudit In tranſuerſum. Nam deſcendit de radicibus mõtis Libani a parte Septentrionali, verſus meridianum, vt declaratum eſt ſupra tertio capitulo. Mons autem Hermon deſcendit a Septẽtrione in meridiem, ita vt poſſit eſſe proprius terminus occidentalis claudens tanquam latus terræ illius, ſed peruenit lõgitudo eius ad occidentem verſus. Eſt enim Hermon apud montem Libanum, & eſt in Septentrionali parte terræ nouem tribuum, & dimidiæ, vt patet præced. c. cum dicatur plurimi de regibus, contra quos ibi pugnauit Ioſue, habitabant ad radices montis Hermon, & iſte mons prouenit vſque ad mare occidẽtale terræ Chanaan, vbi eſt extremitas ſua occidentalis. Porrigitur autẽ in orientem per totum latus ſeptentrionale terræ Chanaan nouem tribuum, & dimidiæ, & extremitas ſua orientalis eſt, vbi incipit terra duorum regum Amorrhęorum. Et ſic mons Hermon eſt terminus occidentalis terrę huius duorum regum in extremitate ſua orientali, ſicut eſt de duobus regnis habentibus ſe ſecundum diſtantiam longitudinis ab oriente in occidentem, quia id quod eſt extremitas occidentalis vnius, eſt extremitas orientalis alterius, & è contrario. Iſte mons Hermon variè nuncupatur. Nam quidam eum Hermon vocant, ſicut apud Hebræos vocatur: alij verò vocant eum Sarion, ſcilicet Sidonij: Amorrhæi autem vocant eum Sanir, vt patet Deuteron. 3. *Et omnem orientalem plagam, quæ reſpicit ſolitudinem.* Iſti ẽt ſunt termini duorum regum Amorrhęorum, & ſunt ab oriente in occidentem, ſed deſcripti fuerunt hic termini ab oriente in occidentem per latus ſeptẽtrionale, nunc deſcribũtur per reliquas partes: nam Arnon in orientali plaga eſt terræ duorum regum Amorrhæorum, & Hermon eſt in parte occidentali, ſed ſolum tangit in occidente, vbi eſt cõtactus occidentis & ſeptẽtrionis, reliqua autem pars occidentalis, quæ declinat verſus auſtrum non habet terminum in Hermon, ſed magis in Iordane: ideo

Situs montis hermõ. & eius varia noĩa.

F dicitur. *Et omnem orientalem plagam.* Non quidem terræ duorum regum Amorrhæorum, quia tunc modicum acciperetur de terra illa dicendo omnem oriẽtalem plagam.

Item quia videretur ex hoc, quòd vltra torrentem Arnon eſſet aliquid de orientali parte terræ duorum regum Amorrhęorũ, ſed falſum eſt, quia ibi eſt principium orientale terræ illius, cum incęperint ibi Iſraelitæ ingredi in terram Amorrhęorum Numeri. 21. c. ſed dicitur: omnem orientalem plagam, quæ reſpicit ſolitudinem, ideſt totam terram orientalem reſpectu terræ nouem tribuum, & dimidiæ: nam iſtæ duæ terræ contingunt ſe in extremitatibus ſuis Iordane intermedio, & terra duorum regum eſt plaga orientalis ad totam terram nouem tribuum, & dimidiæ,
G ita vt dici poſſit orientalis plaga terræ ipſius, quia cũ tota iſta terra eſſet eiuſdem gẽtis, computatur in vna, vt in ea illa pars, quę eſt vltra Iordanem, in qua manẽt duæ tribus & dimidia eſt orientalis ad reliquam terrã, & dicitur orientalis, quæ reſpicit ſolitudinem, ideſt deſertum, quia iſta terra Amorrhæorum terminatur ad partem orientalem in deſerto. Nam torrens Arnon, & ipſa ciuitas Arnon, atque Aroer ſunt in parte orientali terræ huius. Et vltra loca iſta verſus orientẽ non erat immediatè regnum gẽtis alicuius, ſed ſolitudo magna, quæ erat Arabica, & per eam veniebãt Iudęi quouſque introierunt in ciuitatem Ar Moabitarum, vt patet Deuteron. 2. & in terminos Arnon Numeri. 21. cap. Et eſt ſenſus, quòd non ſolum erat terra
H duorum regum ab Arnon vſque montem Hermon, quod eſt computare ab oriente in occidentem per latus ſeptentrionale, ſed etiam tota plaga orientalis, quæ erat reſpiciens ſolitudinem, ideſt tota terra interiacens Iordani, & ſolitudini habendo Iordanem ab occidente, & ſolitudinem ab Oriente, & iſta eſt terra duorum regum Amorrhæorum computando ab Oriente in Occidentem per latus meridianum, vel per intermedium duorum laterum, ſeptẽtrionis, ſcilicet, & Auſtri.

Et nõ accipitur hic ſolitudo pro deſerto Sin, quod ponitur terminus meridianus terræ Chanaan in tribus nouem & dimidia, de quo Numeri. 34. nam iſta ſolitudo nullo modo contingit terram duorum re-
I gum Amorrhęorum: non quidem ab oriente, cùm ſit latus meridianum terræ nouem tribuum, & dimidiæ, quæ eſt occidentalis reſpectu prædictę terrę: nõ eſt etiam occidentalis huic terræ duorum regum ſolitudo illa, quia eſt frons oriẽtis terræ nouem tribuũ, & frons occidentis duorum regum Amorrhęorum, ſiue duarum tribuum & dimidię: ſolitudo tamẽ Sin eſt latus meridianum terræ nouem tribuum, & dimidię: Numeri. 34. ergo non eſt latus occidentale terrę duorum regum Amorrhęorum: ſolum enim poſſet contingere in latere meridiano, ſi vllatenus contingeret, ita vt latus meridianum terrę tribuum nouẽ, & dimidię extenderetur verſus orientem, & eſſet etiam latus meridianum terrę duorum regum Amorrhęo-
K rum, cùm terrę iſtę continuæ ſint.

Sed hoc non ſtat, quia latus meridianũ terrę duorum regum Amorrhęorum eſt terra Moabitarum, & non tangitur in latere illo ab vlla ſolitudine, quod patet, quia terra Moabitarũ & duorũ regum Amorrhęorum in oriente ſimul incipit, cùm Arnon torrẽs diuidat inter vtranque. Per eam intrauerunt Iudæi venientes de parte orientali ſolitudinis. De quo Deuteron. 2. cap. Vrbs Arnon eſt prima in terra Amorrhęorum regum, & illa eſt in cõfinio Moabitarum, vt patet Numeri. 21. cap. ergo duę frontes orientales horum regnorum ſunt ſimul ad partem orientalem. Deinde porrigitur terra Moab verſus occidentem,

& terra

& terra duorum regum Amorrhæorum, & vtraque terminatur in Iordane. Quod patet, quia cum eſſent Iſraelitæ apud Iordanẽ erant in campeſtribus Moab, & poſtea in planioribus locis terræ Moab magis appropinquantes Iordani, vt patet Numeri 33. ca. & ſic patet frontes orientales terrę Moab, & duorum regum Amorrhæorum eſſe ſimul, & frontes occidentales etiam eſſe ſimul, ſ. in Iordane, ꝙ iſtæ duæ terræ coextenduntur ſe tangentes in lateribus, ſed terra Moab eſt magis meridiana, quàm terra duorum regum Amorrhæorum, vt ſatis apparet ex terminis occidentalibus, quia terminus occidentalis terræ duorũ regum Amorrhæorum eſt in monte Hermon, qui eſt latus ſeptentrionale terræ nouem tribuum, & dimidiæ, & terra Moab habet occidentem ſuum apud Iordanem ad vada eius, & hoc eſt magis ad partem meridianã, cum Iordanis fluat de Libano verſus meridiem ad mare mortuũ, quod eſt in valle Sodomorum, vt colligitur ſupra tertio, & ex dictis ibidem patet, & Sodoma eſt ad partem meridianam terræ Chanaan, cùm mare, in quo erat Sodoma, vocetur mare ſolitudinis, vt patet ſupr. tertio, ideſt quia eſt iuxta deſertum Sin, quod eſt in latere meridiano terræ Chanaan, vt patet Numeri 34. terra ergo Moab eſt magis meridiana quàm terra duorũ regum Amorrhæorũ, quod ſatis etiam patet in libro noſtro de deſcriptione terræ Sanctæ: ſed terra Moab, & duorum regum Amorrhæorum coextenduntur ſimul a fronte orientali vſque ad occidentalem ſimul inchoãtes, & ſimul deſinentes, ergo non poteſt ſolitudo aliqua tangere terram duorum regum in latere meridiano, ſed ſolitudo iſta, quæ accipitur hic, eſt in latere orientali ante vrbem Arnon, per quam veniebant Iudæi, cum introierunt in terram duorum regum Amorrhæorũ.

Situs Sodomę.

Sit' Moab.

Limites terrarum duorũ regum. ſ. Sehõ, & Og.

Sehon Rex Amorrhæorum. Hic ponitur determinate de limitibus terrarum iſtorum duorum regum Sehon, & Og. per quæ diſtinguebatur terra regis vnius a terra alterius. Et primo dicitur de rege Sehon, qui erat magis oriẽtalis, cùm perueniret regnum eius vſq; ad Arnon, quæ erat coniuncta deſerto in extremitate orientali totius illius terræ. Et vocatur rex Amorrhæorum Sehon: non ꝙ ipſe fuerit rex omnium Amorrhæorum, quia etiam Og erat rex Amorrhæorum, cùm vocentur iſti duo reges Amorrhæi, vt patet ſupra ſecundo, & Deuteron. 3. etiam præter iſtos erant alij reges Amorrhæi a parte Iordanis occidentali, vt patet ſupra quinto, cum dicitur: Poſtquam audierũt cuncti reges Amorrhæorũ, qui habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam &c. quælibet enim gens harum ſeptem habebat multos reges. *Qui habitauit in Heſebon.*

Heſebon, quæ nam ciuitas ſit, & eius ſitus. Similiter & Arnon. Quæſtio. III.

ISTA fuit ciuitas metropolis in terra regis Sehõ, & non pertinebat ad terram Amorrhæorum, ſed ad Moabitas: Sehon tamen rex eam cum magna alia parte terrę Moab cepit, vt patet Nume. 21. & ibi ponũtur carmina prouerbialia temporis illius de captione vrbis Heſebon ab Amorrhæis. Et quia ciuitas iſta præcipua erat in tota terra regis, Sehon habitabat ibi principaliter, ſicut rex Og habitabat in Aſtaroth, vt patet Nume. 21. & Deuterono. 3. atque hic. *Dominatus eſt ab Aroer.* Hic ponitur terminus regis Sehon ab oriente. Nam ſicut Arnon ponitur ab oriẽte, ita & Aroer eſt ciuitas Ar. De Aroer quidam dicunt eſſe in terra Moab, alij autem in terra Sehon Amorrhæi. Sed non multum conſtat de alterutro, nec multum refert: tamen ſecundum veritatem eſt

A in terra Amorrhæorum, vt patet Numeri 32. quia in ea habitauerunt filij Gad: nam quomodocunq; ponatur neceſſe eſt eſſe Aroer in terminis regni Sehon, & Moab ad diuidendum: ſed magis dicitur pertinere ad Amorrhæos, quàm ad Moabitas: eſt autem Aroer ciuitas in ripa torrentis Arnon, & ipſe torrens magis diuidit quàm aliquis locorum, ſcilicet Arnon, & Aroer, quia torrens Arnon erat aliquid commune vtriq; regno, cum medietas eius pertineret ad Moabitas, & medietas ad Amorrhæos. Arnon autem & Aroer eſt ciuitas Ar, quamquam eſſent in finibus regnorum, non erant communes, ſed pertinebant determinatè ad aliquod de regnis. *Quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon.* Ideo iſta ciuitas eſt terminus oriẽ-

B talis terræ Sehon regis, quia eſt ſita ſuper ripam torrentis Arnon, qui eſt in parte orientali diuidens inter Moabitas & Amorrhæos. An tñ ſit ſita ſup ripã torrentis illius ex parte regni Moab, vel ex parte regni Amorrhæorum non patet, ſed magis videtur, ꝙ ex parte regni Amorrhæorum. De hoc Deuteronom. 2. & 3. & ſequenti capitulo. Sciendum de torrente Arnon, ꝙ ipſe eſt fluuius nominatus Arnon, ſed iſtud nomen prouenit ei ex ciuitate quadam, quæ eſt apud illum in finibus Amorrhæi, de qua dicitur Numeri 21. quòd Arnon prominet in finibus Amorrhæi. *Et medio partis in valle.* Hic ponitur terminus præciſus dominij regis Sehon. Dictum fuerat, ꝙ dominatus eſt ab Aroer, quæ eſt ſita ſuper ripam Arnon, ideſt apud ripam, crederet aliquis, quòd nihil magis haberet Sehon vltra Aroer.

C Et reſpondetur, quòd etiam dominatus eſt medię partis in valle, ideſt, habuit in dominio ſuo mediam partem vallis: eſt ſenſus ꝙ fluuius Arnõ erat in quadam valle ſecundum conditionem aquarum, quæ nõ poſſunt eſſe, niſi in locis humilioribus, cùm aqua nõ ſit terminabilis termino proprio, ſed termino alieno, quia non eſt ſolida, & tamen eſt grauis. Illius autem vallis medietas pertinebat ad regnum Moabitarum, & medietas ad regnum Amorrhæorum, quas partes diſtinguebat fluxus aquarum: ipſa etiam aqua ex media parte poſſeſſa eſt a Sehon rege, quia quandocunque flumina diuidunt agros ſunt cõmunia, quia qui-

D libet habet vſum eorum de conterminantibus, dicitur quilibet habere medium rei. Et ita erat, ꝙ mediũ fluminis, quod erat in valle pertinebat ad Moab, & medium pertinebat ad regem Sehon. Patet etiam iſte ſenſus Deuterono. 3. cùm dicitur: Machir quoq; dedi terram Galaad vſque ad torrentem Arnon medium torrentis, & finit vſque ad torrentem Iaboth. *Dimidijque Galaad.* Eſt Galaad proprie mons, & aliqñ accipitur prõ terra. eſt enim Galaad quidam mons ante Iordanem ad partem orientalem eius, in quo Laban & Iacob inierunt fędus: nam cum Iacob occulte duxiſſet duas vxores ſuas filias Laban, & cũcta, quæ poſſidebat de Meſopotamia: cognito hoc Labã perſecutus eſt eum, & comprehendit in monte illo: vbi eum occidiſſet, niſi appar uiſſet ei dominus nocte pcedẽti, iubens ne quidquam mali inferret Iacob: ibi

Galaad q̃d ſit.

E autem facientes conuiuium inierunt pactum. Et quia nullus erat teſtis huius rei, fecerunt in ſignum quendam aceruum lapidum, quem quaſi in teſtem poſuerunt, & ob hoc vocauit vterque montem illum ſecũdum proprietatem linguæ ſuæ: Iacob enim ſecundũ linguam hebraicam vocauit illud Galaad, ideſt aceruum teſtimonij. Laban autem vocauit illud cumulum teſtis ſecundum linguam Syriacam. De hoc Gen. 31. cap. Et quamquam a principio Galaad ſolum montem illum ſignauerit: tamen poſtea tota terra adiacens vtrinque vocata eſt terra Galaad, & eſt latus magna terra. De hoc Deuteronom. 3. ſ. omnes

ciuitates

ciuitates,quæ ſitæ ſunt in planitie, & vniuerſam terram Galaad: iſtius terræ Galaad medietas pertinebat ad regem Sehon Amorrhęorum.

An medietas Galaad pertineret ad regem Og,vel ad Moabitas. Quæſt. IIII.

DE reliqua medietate Galaad aliquis dubitabit ad quem pertineret, ſcilicet an ad regẽ Og Amorrhęorum, vel ad Moabitas, qui erant contermini regi Sehon,

Pro quo ſciendum,ꝙ cum tota terra adiacens mõti Galaad vtrinq; vocetur terra Galaad, diuiditur terra Galaad in duas medietates per ipſum mõtem Galaad, quia tota terra adiacens ex vna parte eius vocatur medietas Galaad,tota autem terra adiacens ex altera parte vocatur alia medietas Galaad; vna medietas harum pertinebat ad regem Sehon, reliqua autẽ ad regem Og, vt patet Deuteron.3. ſcilicet. tulimus in tempore illo terrã de manu duorum regũ Amorrhęorum.& ſequitur: Omnes ciuitates,quæ ſitæ ſunt in planicie,& vniuerſam terram Galaad: ſi tamen aliqua pars terræ pertineret ad Moabitas,illam non acquiſiuiſſent Iſraelitæ,quia de terra Moab, Ammõ, & Idumeę,quæ erant apud terram Chanaan iuſſit dominus Iſraelitis, vt nihil caperẽt, nec committerent bellum contra eos,quia non erat eis de illa daturus, nec pedis veſtigium,vt patet Deuteron.2.cap. ſed acceperunt totam Galaad,quarũ medietas pertinebat ad regẽ Sehõ,ergo reliqua medietas ꝑtinebat ad regẽ Og.

Item patet hoc magis, quia dicitur Deuteron.3.ꝙ medietas terræ Galaad data eſt tribui Ruben,& Gad, reliqua autem medietas data eſt dimidię tribui Manaſſe. Quòd etiam pertineret alia medietas ad regẽ Og,patet eod.c.cum dicitur: Reliqua autem Galaad, & omnem Baſan Og, tradidi mediæ tribui Manaſſe.

Item patet in litera, cùm dicitur ꝙ Og dominatus eſt in monte Hermon atque vniuerſa Baſan vſque ad terminos Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad. *Vſque ad torrentem Iaboth.* Iſte torrens, eſt vbi Iacob luctatus eſt cum angelo,vt patet Gen. 32. & non multum diſtat a Iordane & monte Galaad:a Iordane enim duobus miliaribus diſtat, vt patet in lib. de deſcriptione terrę Sanctę: eſt autem iſte torrens Iaboth in terminis terrę Ammon,vt patet Deuteron.2. ſcilicet abſque terra filiorum Ammon, ad quam non acceſſimus, & cunctis, quæ adiacent torrenti Iaboth: vnde Iaboth eſt circa Iordanem, ſed eſt circa partem ſeptentrionalem, vel ſaltem venit de illa: nam terra duorum regum Amorrhæorum coniungitur terræ Moabitarum in latere meridiano. Ammonitis autẽ coniungitur ex alio latere,ſcilicet ſeptentrionali. De iſto torrente quidam dicunt,ꝙ fuit mutatum nomen eius,quia prius vocabatur torrens, deinde quia apud eum angelus, cum Iacob luctabatur, vocabatur torrens Iacob,

Vbi Iacob eſt luctat⁹ cum angelo.

Situs Iaboth.

Qui eſt terminus filiorum Ammon. Eis eſt terminus a latere meridiano,& terrę regis Sehon eſt terminus a latere Septentrionali,quia eſt medius inter vtranque terram, ſicut ſi columna aliqua fuerit inter duos habentes ſe lateraliter, ſi vni fuerit dextra, alteri erit ſiniſtra neceſſariò, ſi facies ad eandem partẽ cõuerterint.

Et a ſolitudine vſque ad mare Cenereth. Hic accipitur ſolitudo aliter quàm ſupra, quia ponitur terminus occidentalis terræ regis Sehon: ipſa enim magnam habet longitudinem, ſcilicet ab Aroer vſque ad montem Hermon, qui eſt ab oriente ad occidentem per latus ſeptentrionale: per latus autem meridianum non eſt tanta longitudo regni huius, quia regnum Og regis interponitur ante Iordanem. Hic autem

F cum dicitur a ſolitudine, ponitur terminus occidentalis in tranſuerſo, & incipit in ſolitudine, & finitur in mari ſalſiſſimo. Solitudo enim eſt, vbi latus occidentale regni Og coniungitur lateri occidentali, & non eſt iſta ſolitudo, quæ prius accipiebatur, quia illa erat ad partẽm orientalem terræ huius apud Arnon, & Aroer in ingreſſu regni Amorrhęorum, & Moabitarum, nec poteſt hic accipi pro ſolitudine, quæ eſt deſertum Sin,quia iſta eſt vltra mare ſalſiſſimum, de quo infra dicitur: computatio tamen, quæ hic habetur finitur in mari ſalſiſſimo, quia ibi eſt coniunctio lateris meridiani, & occidentalis terræ huius. *Vſque ad mare Cenereth.* Iſtud eſt in latere occidentali terrę duorum regum Amorrhęorum: eſt tñ contra oriẽtem terræ nouem tribuum & dimidiæ, quia ſunt iſtæ G duæ terræ coniunctę ſecundũ longitudinẽ, ideo neceſſe eſt,vt occidens vnius ſit oriens alterius, & vocatur mare Cenereth,quod alio nomine vocatur a beato Matthęo mare Geneſareth, vel ſtagnum Geneſareth, & vocatur mare Galileę, & mare Tyberiadis, quod idem eſt,vt patet Ioan.6.cap. Sępe autem Chriſtus apud iſtud mare prædicauit,& in hoc mari fuit, cum dormiebat ſuper ceruical nauis,& inſurrexit tẽpeſtas,dixeruntque ei diſcipuli: domine ſalua nos,perimus. Matth. 8. & in hoc apparuit in quarta vigilia noctis,cum viſus eſt diſcipulis eſſe phantaſma, & dixit Petrus: Domine ſi tu es,iube me venire ad te ſuper aquas Matth.14. Vocatur autem iſtud mare Cenereth à quadam villa, quæ eſt apud eum dicta Cene H reth, & iſta poſtea tempore Saluatoris vocata eſt Tyberias ab Imperatore Tyberio, qui in iuuentute ſua ibi conuerſatus eſt, ſub quo mortuus eſt Saluator anno 18.eius. Nam anno 15. illius imperij Ioannes incępit prædicare baptiſmum pęnitentiæ,vt patet Luc. 3.& tunc baptizatus eſt Chriſtus, vt in eodem capitulo,atq; prędicare cœpit, cuius prædicatio durauit per tres annos,nondum completos, vt plurimorum opinio eſt. Alij verò dicunt per tres & dimidium non completũ,ſed quidquid ſit in 18. anno Tyberij mortuus eſt,vel quaſi, & iſtud nomen Tyberiadis manſit communiter ciuitati & mari. De hoc mari Cenereth dictum eſt præcedẽti capitulo,& magis ſupra tertio. *Contra orientem.* Non eſt ſenſus, quòd mare Cenereth ſit ad orientem terræ duorum regum Amorrhęorũ, I vel terræ regis Sehon,quia Aroer eſt in Oriente illius. Mare autem Cenereth eſt ad occidentem terrę huius, vbi coniungitur terra iſta terrę nouem tribuum, & dimidiæ, ſed vocatur contra Orientem, idcſt contra orientem totius terrę Iudæorum. Nam accipiendo eſſe eãdem terram omnium tribuum duodecim, erit mare Cenereth non in oriente eius,ſed contra orientem. Nam in oriente erit Arnon, & Aroer, cũ nihil vltra ſit: ſed mare Cenereth eſt contra orientẽ,quia magis appropinquat ad orientem terræ illius quàm ad occidentem. Vel dicitur infra orientem reſpectu terræ nouem tribuum, & dimidiæ, & tunc verum eſt, quòd non ſolum ad orientem, ſed etiam K in oriente ſit,quia ipſum mare Cenereth eſt in extremitate terrę nouem tribuum ad partem orientalem Numeri 34.capitulo. & hoc in coniunctione lateris orientalis ad Septentrionale. *Et vſque ad mare deſerti.* Iſtud eſt mare Sodomorum, quod vocatur mare deſerti,quia eſt apud deſertum Sin: nam vallis, vbi erat Sodoma cum alijs ciuitatibus quatuor miſerabilib⁹, erat valde delectabilis, & irrigabatur Iordane: erat ſicut Paradiſus Domini ingredientibus ex Aegypto antequam ſubuerteretur Geneſ.13.capitu. poſtea vero euerſa eſt,& facta eſt mare, & tranſit per eam Iordanis,ſicut prius, atque ſtagnatur ibi. Et quia eſt in coniunctione lateris orientalis, & meridiani terrę Chanaan,

Situs maris Cenereth,& nomina varia eius,& quare ſępe apud illud conuerſatus ẽ Chriſtus.

Chriſti prędicatio p tres annos durauit., ſed de hoc vide pulchra p auctorem in ſuo defenſorio parte 2.

Mare deſerti ẽ mare Sodomorum,& quare ſic vocetur.

Chanaan, eſt coniuncta deſerto Sin, in quo latus meridianum coniungitur orientali Numeri 34. cum dicitur: pars vero meridiana a ſolitudine Sin incipiet, & dicitur ibi incipere pars meridiana, quia ibi terminatur latus illud meridianum, & coniungitur orientali, ſicut in tetragonis ibi latus incipit, vbi alteri lateri coniungitur. In hac litera continuatur latus occidentale terræ duorum regum Amorrhęorum, & quia ſicut in tetragono quodlibet latus tangit duo latera, ita latus occidentale, quod eſt vnum de quatuor lateribus cuiuslibet regionis neceſſario cõiungetur duobus lateribus alijs, ſcilicet ſeptentrionali, & meridiano. Incepit autem ponere litera latus iſtud deſcribens a parte Septentrionali ad meridianam, & incipit iſtud latus in ſolitudine, quæ eſt apud montem Hermon, & deinde deſcendendo verſus meridiem, & mare Cenereth, ſicut præcedenti capitulo declaratum eſt, cum magis procedatur ad meridiem eſt mare ſolitudinis, ideſt mare Sodomorum apud deſertum Sin.

Diſtantia inter Ieruſalem, & Sodomã.

Loca iſta non multum diſtant a Ieruſalem: nam mare Sodomorum, vbi prius fuit Pentapolis ciuitatũ illarum quinq; a Ieruſalem, non diſtat. 13. leucis integris, ſicut patet ex libro de deſcriptione terrę Sanctę: mare quoque Geneſareth non multum diſtat. Eſt autem iſta regio maritima in Zabulon, & Nephthali ſortibus, & de hoc dicitur Iſaiæ. 9. Primo tempore alleuiata eſt terra Zabulon, & Nephthali, nouiſſimè aggrauata eſt via maris Galileę Gentium. Et magis declaratur hoc Matth. 4. vbi exponitur de Chriſto iſta auctoritas, & dicitur, quòd finito ieiunio Chriſtus audiens, quòd traditus eſſet Ioannes receſſit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth venit & habitauit in Capharnaum in finibus Zabulon, & Nephthali, vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetã: terra Zabulon, & terra Nephthali via maris trans Iordanem Galileæ gentium: populus, qui ſedebat in tenebris, Vidit lucem magnam, habitantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis. Et immediatè dicitur, quòd cœpit ambulare apud mare, ſcilicet apud mare illud Geneſareth, quod ibi dicitur, & eſt mare Galileæ. Apud iſtud mare duobus miliaribus a Tyberiade, ſiue Cenereth, a qua appellatur iſtud mare eſt caſtrum quoddam nomine Magdalum a quo Maria Magdalena appellata eſt. Quatuor milliaribus ab eadem vrbe Tyberiade, vel Cenereth Bethulia ciuitas eſt, de qua erat Iudith, quæ Holofernem occidit.

De mare Galileę, & de locis pq Chriſtus ambulauit, & qd ibi fecit.

Maria Magdalena, quare ſic appelletur.

Quatuor quoq; miliarijs a Tyberiade eſt ciuitas Nazareth, in qua Chriſtus nutritus eſt in pueritia ſua, & eſt Nazareth in Galilæa apud mare illud, & ob hoc habuerunt Iudæi occaſionem dicendi, quòd Chriſtus non erat Meſſias, quia de Nazareth non erat venturus Meſſias, vt patet Ioann. 7. cum dixerunt ad Nicodemum: Nunquid tu Galilæus es? ſcrutare ſcripturas & vide: quia propheta a Galilæa non ſurgit. Sexto miliario a Nazareth eſt Cana Galileæ, de qua Ioan. ſecundo, vbi factæ ſunt nuptiæ, quibus Chriſtus inter fuit conuertens aquam in vinum. De hoc loco fuerunt Philippus, & Nathanael, quibus Chriſtus locutus eſt, de quo Ioan. primo in fine. Duobus miliarijs a Nazareth, & ſex miliarijs a Tyberiade ciuitas eſt nomine Sephoris, de qua oriunda fuit Anna mater beatæ Virginis. Vno miliario a Nazareth contra meridiem eſt locus excelſus, de quo Nazareni quidam voluerunt præcipitare Saluatorem ęmulantes prudentiam eius, & ille tranſiens per medium illorũ, ibat, vt patet Luc. 4. cap. Quarto miliario a Nazareth eſt mons Tabor, vbi Saluator noſter coram Petro, Iacobo, & Ioanne transfiguratus eſt, & reſplenduit facies eius, ſicut ſol, de quo Matth. 17. cap. Quarto miliario ab hoc loco, de quo dicitur, ſcilicet Tyberiade,

Locus originis beatæ Annæ matris beatæ Virginis.

A ſiue Cenereth eſt Dothaim, in quo loco reperit Ioſeph fratres ſuos paſcentes greges, cum dixerunt: Ecce ſomniator venit, & vendiderunt eum Iſmahelitis, qui eum duxerunt in Aegyptum, de quo Geneſ. 37. capit. De his omnibus in libro de deſcriptione terræ Sanctæ. Et ſic patet de latere occidentali terræ duorum regum Amorrhęorum.

Quod eſt mare ſalſiſſimum. Iſtud mare Sodomorum multis nominibus vocatur.

Primo dicitur mare ſolitudinis, vt patet hic, & Numeri 34. capit. & hoc quia eſt apud ſolitudinem Sin, quod patet in libro de Diuiſione terræ Sanctę dicente lacum aſphaltidis diuidere Iudæam, & Arabiam. Sed deſertum Sin eſt in ſolitudinibus Arabicis, quia

Sodomorum mare multis nominibus vocatur.

B in eis ſunt omnes manſiones, quas Iſraelitæ fecerunt in annis quadraginta poſt tranſitum maris rubri, tres autem manſiones factę ante mare rubrum, vt patet Numeri 33. non ſunt in ſolitudinibus Arabicis, ſed nõ poſſet diuidere lacus ille inter Arabiam, & Iudęã, niſi eſſet apud ſolitudinem Sin.

Vocatur etiam mare ſalſiſſimum, vt patet hic, & Numeri 34. & cauſa eſt, quia cum de conditione cæterorum marium ſit habere ſalſedinem ex cauſa, quã ponit Ariſtoteles tertio Meteor. Iſtud tamen mare magis ſalſum eſt, quàm cętera: cauſa eſt ex natura ſulphuris. Nam non fuit mare hic, (licet Ariſtoteles hoc exiſtimet in tertio Meteor.) ſemper, vt patet Geneſ. tertiodecimo, quia antequam ſubuerteret dominus Sodomam irrigabatur terra illa, ſicut Paradi-

C ſus Domini. Quia tamen factum eſt mare ſubmerſis cęlitus ciuitatibus quatuor, miſſo deſuper igne & ſulphure, vt patet Geneſ. 19. manſit ſemper natura ignis in loco, & aqua illa eſt quaſi decocta, & quia ibi erat ante hoc multum bitumen, illud decoquitur, & inſpiſſatur aqua, ita vt nihil in ea poſſit lauari, ſed veſtes iactę in eam magis ſordidantur, quàm lauentur vt ait Ariſtot. 3. Meteor. vbi de iſto mari loquitur. De bitumine quod fuerit ante multum in valle illa, quæ nunc eſt mare, patet Geneſ. decimoquarto, vbi dicitur de regibus, qui iuerunt ad pugnandum contra quinque reges Sodomorum, & ceciderunt multi de pugnatoribus in puteos bituminis, & nunc in ripa maris

De ſitu maris Sodomorũ.

D illius reperitur multum bituminis, & alumen: nam & bitumen cum a calore interiori accenditur, enatat ſuper aquas, & ibi colligitur, vt ait Iſidorus Etymol. 13. Et de hoc in libro de deſcriptione terræ Sanctæ. Nomen autem conuenientiſſimum mari huic fuit vocari ſalſiſſimum, quia nihil ſalſius poteſt eſſe ex igne, & ſulphure manente ibi adhuc in virtute.

Amplius vocatur mare mortuum, vt patet ſupra tertio, quia ibi nihil viuit, ſed etiam piſces nulli geniti ſunt, nec eſt poſſibile gigni, & ſi aliunde adducti ibi ponerentur non ſuperuiuerent, quia conditio aquæ ex condenſatione repugnat eis, magis autem ex natura ſulphureitatis, & ignis. Etiam vocatur mortuum, quia nihil in eo viuẽs mergi poteſt: vnde ſi lucerna ardens ſuper ponatur aquę non mergetur: ſi vero extincta fuerit illico, vt in alijs aquis fundum petit.

E Alij autem vocant iſtud mare ſalinarum, ſed non eſt tam vſitatum nomen: redit tamen ad id, quod dictum eſt, quod eſt mare ſalſiſſimum.

Amplius vocatur mare Sodomorum, quia in Pentapoli eſt, ideſt in valle, in qua prius fuerant quinque ciuitates Sodomorum: vna tamen nunc ſupereſt, ſcilicet Segor, quæ non eſt in valle, ſed in aſcenſu quodam, & illa ſaluata eſt precibus Loth Gen. 19. capitu. Vocatur autem vſque hodie oppidum Palmę. De hoc in libro de deſcriptione terræ Sanctæ.

Item vocatur mare diaboli, quia eius inſtinctu illę quatuor miſerabiles ciuitates Sodoma, Gomorrha,

Sceboim,

Seboim, & Adama perſeuerantes in turpitudine ſua, igne ſulphureo concrematæ ſunt, & in mare illud verſæ. Vocatur etiam lacus aſphaltidis ſecundum modum loquendi Iſidori. 13. Etymologiarum, & aliorũ chronographorũ, ſic. n. vocat eam Solinus in Poliſto. capitulo de Iudæa. De hoc dicit: Aſphaltitis bitumen gignit, animal non habet, nihil in eam mergi poteſt, tauri etiam, chameliquе ibi impunè fluitant. Apud iſtud mare ſalſiſſimum decimo miliario contra occidentem eſt vrbs Hebron, quæ fuit data ſacerdotibus in ſortem, vt patet infra 21. in ea quoque fuerunt gigantes tres Nume. 13. & infra 15. In ripa huius maris mortui eſt ciuitas Segor, quæ euaſit ſententiam cœleſtem precibus Loth, & in aſcenſu Segor eſt effigies vxoris Loth verſę in ſtatuam ſalis, cuius veſtigia vſq; hodie patent. *Ad orientalem plagam.* Eodem modo eſt hic exponendum ſicut ſupra, cum dicebatur de mari Cenereth, ꝙ erat ad partem orientalem: nõ eſt enim ad orientem terra duarum tribuum & dimidiæ, ſed potius ad occidentem, cum terminus occidẽtalis terræ huius ſit Iordanis. Quod patet, quia cum exirent de terra illa Iſraelitæ trãſierunt Iordanem, & tunc intrauerunt in terram nouem tribuum, & dimidiæ, q̃ cum accepiſſent poſſeſſionem ſuam, dixerunt ſe habere poſſeſſionem in orientali plaga Iordanis, & non quærere aliquid vlterius in terra trans Iordanem, ſed eſt ſenſus, quòd ſit ad orientalem plagam terrę totius nouem tribuum & dimidiæ, ſicut patet Numeri 34. cum dicitur: habebit terminos iuxta Orientem mare ſalſiſſimum. Et non ſolum eſt in latere orientali, ſed etiam in latere illo, vbi cõiungitur latus oriẽtale meridiano, vt patet eodem capitulo, cum dicitur: Pars meridiana incipiet a ſolitudine Sin, quæ eſt iuxta Edom, & habebit terminos contra Orientem mare ſalſiſſimum, ideſt, pars meridiana coniungetur lateri orientali in mari ſalſiſſimo. Vel poteſt accipi hic tota terra Chanaan, quam poſſidebãt duodecim tribus Iſrael. Et in hoc verum eſt, quòd mare ſalſiſſimum erat contra plagam orientalem, quia magis appropinquat orienti, quàm occidenti.

Per viam, qua ducit Bethſimoth. Hic deſignatur coarctatio terminorum terræ duarum tribuũ, & dimidiæ, nã cum perueniſſet latus meridianũ terrę nouẽ tribuũ, & dimidię p latera ſolitudinis Sin vſq; ad mare ſalſiſſimũ, crederet aliquis ꝙ extẽderetur per lineam rectã ſic, quouſque perueniretur ad orientalem partẽ duarum tribuum & dimidię, vt ſi eſſet terra Chanaã quadrata quomodocunque habens latera recta. Et ad hoc reſpondetur quòd non, ſed terra iſta coanguſtatur ex mari ſalſiſſimo vſque in orientem ſuum, & terminus coarctans prouenit de mari ſalſiſſimo per viã, quæ ducit Bethſimoth. Eſt enim Bethſimoth penultima manſio Iſraelitarum circa Iordanem in campeſtribus terrę Moab intra ipſam terram Amorrhęorum, & apud eam eſt Belſathim. De his duabus manſionibus vltimis habetur Numeri 33. capitu. Cauſa huius coarctationis terminorum terrę duarum tribuum & dimidiæ eſt, quia terra Chanaan eſt latior in parte occidentali, quàm in orientali, & tota terra nouem tribuum, & dimidię ab occidente vſque in oriẽtem ſuum in fine montis Hermon, & in mare ſalſiſſimum non coarctatur, velut ſiquis faciat vnam figuram quadratam, vel quadrangulam regularem, cuius omnia quatuor latera æqualia ſint, vel ſaltem duo æquentur duobus: deinde cum peruentum fuerit ad principium terræ duarum tribuum, & dimidiæ coarctantur termini: velut ſi quis per vnum latus quadrati, vel quadranguli protrahat triangulum æquilaterũ, vel non æquilaterum, tunc non erit æqua amplitudo, ſed ſemper ſtringetur ſpatium quouſque perueniatur ad conum. Pro hoc deſcribatur vna figura primò quadrangula ad ſignandum terram Chanaan nouem tribuum, & dimidiæ, & ſuper vnum latus verſus oriẽtem protrahetur trigonus ad ſignandam capacitatẽ terrę Chanaan in duabus tribubus, & dimidia, & pro hoc primo aſſumantur quatuor pũcta mundi, Oriẽs, Occidens, Septentrio, & Meridies, & deſcribantur in quatuor locis oppoſitis, ſicut ſe habent in mundo, & tunc verſus iſta quatuor puncta diſtanter in medio formentur quatuor latera quadrãguli inęqualia quidem, ſed duo duobus ęqualia ſint. & tunc latera, quæ fuerint ad punctum Orientis, & Occidentis ſint minora, & tamen inter ſe ęqualia: latera ad Septentrionem, & auſtrum erunt maiora, & tamẽ inter ſe æqualia. Ratio eſt, quia maior eſt longitudo Chanaan in latere ſeptentrionali, & meridiano, quàm in orientali & occidentali: deinde in latere quadrati huius, quod eſt verſus punctũ Orientis formetur trigonus cuiꝰ ſit baſis ipſum latus, & ſiue ſit ęquilaterus, ſiue iſocheles non eſt curandũ, & in iſto trigono eſt terra duarũ tribuum, tunc deſcribãtur loca in lateribus quadrati & trigoni: in latere enim occidentali quadrati ponatur mare mediterraneum, ſiue Paleſthinorum, quia iſte eſt terminus occidentalis terræ Chanaan, vt patet Exodi vigeſimotertio, & Deuteronomij vndecimo, & ſupra primo. in latere meridiano in extremitate, vbi coniungitur lateri occidentali ponatur terra Philiſthinorum, quia ipſa eſt in angulo contactus laterũ, vt patet ſequenti capitulo: in proceſſu lateris ipſius meridiani verſus orientem ponatur deſertum Sin, quia iſta ſolitudo eſt in latere illo, vt patet Numeri trigeſimoquarto: in latere autem Septentrionali quadrati huius ponatur mons Hermon & Libanus, & in coniunctione lateris occidui, & ſeptẽtrionalis ſit mare, in latere autem orientali, vbi coniungitur lateri ſeptẽtrionali ponatur villa Enan, quæ eſt extremitas, vt patet Numeri trigeſimoquarto, deinde deſcendẽdo contra meridiem in ipſo latere circa medium lateris ponatur mare Cenereth deinde Iordanis magis deſcendendo. Vbi autem terminatur latus orientale coniunctum meridiano ponatur mare ſalſiſſimum, quia ſic ſe habet. De hoc Numeri trigeſimoquarto. Deinde intra factum trigonum ſuper latus orientale huius quadrati ponatur terra duarum tribuum, & dimidię: ſuper latus autem trigoni, quod naſcitur de cõtactu lateris meridiani ipſius quadrati ponatur terra Moab: ipſa enim eſt coniuncta terræ Chanaan nouem tribuum, & dimidiæ in Oriente, ſcilicet, quòd vbi eſt Oriens terræ Chanaã eſt occidẽs terræ Moab: & hoc eſt ſuper Iordanem apud mare ſalſiſſimum. Quod patet: nã vada Iordanis tranſmittunt in Moab, vt patet Iudi. capitulo quarto. Etiam quia mons, in quo Balaam ariolus conſtituit aras ad ſacrificandum, & maledicendum Iſraelitis, eſt in terra Moabitarum, vt patet Numeri vigeſimotertio & vigeſimoquarto, vocatur enim mons Phegor, vt ibidem patet, & vigeſimoquinto capitulo. Et iſtud eſt ſuper Iordanem cõtra lacum Sodomorum: nam ibi vſque hodie ſpelunca nomine Carnain demonſtratur, in qua Balaam ad maledicendum Iſraelitas, vt inde caſtra eorum videret, ſtetit, & locus ille pro vehementi prærupto exciſus dicitur. De hoc in libro de deſcriptione terræ Sanctę. Et ſic frons occidentalis terræ Moabitarum occupat partem quandam frontis orientalis terræ nouem tribuum, & dimidiæ in modum trigoni, donec perueniatur in conum, & eſt iſta via, quæ dicitur hic de mari ſalſiſſimo in Bethſimoth, ſi autem procederetur directè de mari ſalſiſſimo eſſet ingreſſus per terram Moab. In latere aliquo trigoni oppoſito, ſcilicet Septentrionali ponatur torrens Iaboth, & terra Ammo-

Margin notes: Figura terræ duorũ reg. Amorrhæorum, & totius terræ Chanaan. — Vide infra 13. c. q. 16. & 15. cap. q. 4. — Villa Enã. — Situs montis Phegor.

Section letters: F, G, H, I, K

Ammonitarum. Nam iſte torrēs diuidit terram regum horum ab Ammonitis, vt patet ſupra in litera, & Deuteronomij ſecundo capitulo. in cono autem, vbi terminantur duo latera iſta trigoni protracta de quadrato ponenda eſt ciuitas Aroer, vel Arnon, quia iſta ſunt in orientali parte terræ duorum regū Amorrhæorum. Et quamquam ſignentur iſtę figuræ rectilineæ: non eſt imaginandum eſſe penitus rectilineas, ſed ad inſtar figurarum iſtarum aliqualiter conſiderandę ſunt iſtæ terrę. Plures autem ponerentur ciuitates, & loca vel regiones in lateribus figurarum harum, & magis notificarent ſitum terræ Chanaan, ſed ad hoc opus erat eſſe figuram magnæ continentiæ, vt diſtinctè cognoſceretur ſitus eorum. ſed ſuffecerint hæc. *Et ab auſtrali parte.* Supra poſiti fuerunt termini orientales, & occidentales, atque ſeptentrionales terræ duarum tribuum, & dimidiæ, vt diſtinguitur ab alijs regionibus: hic autem ponitur terminus auſtralis, & cauſa eſt, quia ſuperiores termini magis pertinebant ad regem Sehon quàm ad terram regis Og. Nam ad terminum occidentalē, qui eſt Aroer, vel Arnon non accedit terra regis Og: terminum ēt ſeptentrionalem, quæ eſt terra filiorum Ammon, & torrens Iaboth, quouſque perueniatur ad montem Hermon in latere occidentali, non videtur tangere regnum Og, & ſic extenditur regnum Sehon ab oriente per latus ſeptentrionale filiorum Ammon.

Vide auctorem in ſuo lib de deſcriptione terræ Sanctæ.

Termini autem occidētales aliqualiter pertinent ad Sehon, ſed magis ad regem Og, qui occupabant partem meridianam, & occidentalem. De meridiana, ſiue auſtrali dicitur hic: de occidentali patet, quia ipſe eſt dominatus etiam in monte Hermon, vt patet infra, ſed mons Hermon eſt latus occidentale terræ duorum regum Amorrhęorum, & orientale terræ nouem tribuum & dimidiæ, & eſt in coniunctione lateris occidentalis cum ſeptentrionali, vel quaſi. Cùm ergo illuc perueniret regnum Og, magis occupabat reliquam occidentalem frontem, quæ declinat verſus meridiem, ſcilicet apud mare Cenereth, & Iordanem, & apud mare Sodomorum. Ab auſtro autem erat maior pars terrę regis Og. Patebit autem figura diuiſionis regni Sehō a regno Og, ſi trigonus aſſignatus in latere quadrati diuidatur in duos trigonos, licet inæquales, & hoc a medietate, vel quaſi lateris meridiani, ſuper quod erat Moab protrahatur linea vna ad latus occidentale, vbi coniungitur latus illud ſeptentrionali vel quaſi, & erit vnus trigonus duo trigoni. Horum trigonorum ille, cuius baſis eſt linea, quæ erat baſis ipſius magni trigoni, & erat latus orientale quadranguli, & cathecus ſuus eſt medietas lateris meridiani non peruenientis ad conum orientis eſt regnum Og. Alius autem partialis trigonus continet regnum Sehon; hic autem ponitur terminus auſtralis totius iſtius terræ duarum tribuum & dimidiæ. Et iſte aſſignatur tanquam limes regni Og, vbi coniungitur regno Moab: regnum etiam Sehon coniungitur regno Moabitarum, cum dicatur Numeri vigeſimoprimo, quòd torrens Arnon diuidit inter Moabitas, & Amorrhęos: potiſſime, quia magna pars regni Sehon pertinuerit ad Moab, & bello capta fuerat Numeri vigeſimoprimo capitulo, ideo neceſſe eſt coniungi in latere meridiano: quin potius in medietate eius, aut quaſi qui peruenit vſque ad Orientem ad ciuitatem Aroer, & ad ciuitatem Arnon. Reliqua medietas lateris meridiani terræ Moab, quæ porrigitur ad occidentem vſque ad vada Iordanis, & mare Sodomorum, coniungitur regno Og, vt patet hic.

Ab auſtrali parte, quæ ſubiacet ab Aſedoth vſque Phaſga. Hic ponitur quantum de latere meridiano terræ Moabitarum cōtineat regnum Og. Et dicitur quòd

Quantum de latere meridiano terræ Moabitarū contineat regnum Og.

A ab Aſedoth vſque Phaſga. Eſt enim Aſedoth nomē proprium ſecundum quòd innuit litera noſtra: in Hebræo autem poteſt accipi indifferenter pro communi, aut proprio: poteſt enim ſignare vicos, vel villulas, vel poteſt accipi ꝓ nomine alicuius vrbis, vel regionis. Melius eſt, quod ſit nomen proprium, quia ſi eſſet nomen commune, non poſſet poni tanquam terminus, quia terminus eſt aliquid certum, cum ponatur ad determinandum regiones: ſi tamen eſſet nomen appellatiuum non conueniret, quia appellatiua ſignant vniuerſaliter, & ſignata paria ſua vbique ſunt, & ſic non poſſet conuenienter dari terminus alicuius regionis. Quanquam fortè poteſt eſſe, quòd iſtud nomen Aſedoth ſecundum ſuam originem ſit appel-

B latiuum, & tamen ponatur pro nomine proprio, ſicut frequenter fit in nominibus locorum, quia aliqua nomina, quæ aliàs erant appellatiua imponuntur locis, potiſſimum, cum nomina propria locorum ſunt cōpoſita. Tunc tamen illa appellatiua non manent tanquam appellatiua, ſed tanquam propria, cum aliquid determinatum ſignent. Et ſic eſt hic: impoſſibile eſt enim accipi Aſedoth pro nomine appellatiuo, quamquam ex origine ſit appellatiuum. Eſt autem Aſedoth in latere meridiano terræ duarum tribuum, & dimidię, quod eſt latus ſeptentrionale Moabitarum, & eſt contra orientem, vbi coniungitur regnum Sehon regno Og regis, & eſt locus in trigono maiori, de quo in latere meridiano protrahitur hipothemuſa ad baſim, ſcilicet ad latus occidentale. Et vt cla-

C rius dicatur, pars magis oriētalis in regno Og eſt Aſedoth, & inde prouenit latus vſque ad Iordanem, vbi finitur regnum hoc, & eſt pars occidentalis, & eſt iſta linea longitudinis ad latus meridianum, quod coniungitur terræ Moab, vocaturque trigonus minoris cathecus, & terminatur in Phaſga, quæ eſt apud Iordanem. Eſt enim Phaſga quidam collis altiſſimus in monte Abarim in tranſitu Nebo, vbi Moyſes ſtetit, vt contemplaretur inde totam terrā nouem tribuū & dimidiæ, quam Deus Iſraelitis daturus erat. Sic patet Deuteronomij trigeſimoquatro, & ibi vocatur Cacumen Phaſga, quia ad maiorem altitudinem huius collis excelſi aſcendit Moyſes, vt videret terram,

Quid ſit Phaſga.

D & ibi mortuus eſt.

An Phaſga eſſet apud Iordanem, ſuper quo obijt Moyſes. Quæſtio. V.

ISTA autem Phaſga eſt apud Iordanem, quod patet, quia Iſraelitæ acceſſerunt ad vltimam manſionem deſerti, quæ eſt Belſethim, vt patet Numeri 33. cap. antequam moreretur Moyſes: ipſe enim deſcripſit omnes, & tamen iſta māſio eſt apud Iordanem, cum etiam numeratio populi facta a Moyſe, & Eleazaro fuerit ſuper Iordanem, vt patet Numeri vigeſimoſexto, ergo ibi fuit Moyſes, & tamen cum eſſet in hac manſione, aſcendit in Cacumine Phaſga, & mortuus eſt, vt patet Deuteronom. trigeſimoquatto, ergo Phaſga erat apud Iordanem. Nam ſi Phaſ-

E ga diſtaret inde, dixiſſet Deus vade in Phaſga, & morere ibi: tamen dixit, aſcende: ac ſi ſtaret Moyſes ad radices Phaſga, ergo erat apud Iordanem coniuncta vltimæ manſioni, quę eſt Belſethim. De hoc patet Deuteronomij tertio, cum dicitur: Aſcende in Cacumine Phaſge, & circunfer oculos tuos &c.

Et adhuc magis exprimitur Numeri vigeſimoſeptimo, cum dicitur: Aſcende in montē iſtum Abarim &c. ſi tamen non eſſet Moyſes apud eum, cum iſta locutus eſt dominus, non diceretur in montem iſtum, ideo neceſſe eſt poni apud Iordanem Phaſga, & con-

&c conſequenter erit in extremitate lateris occiden-
talis regis Og,

Iteoi eſt Phaſga cõiuncta terræ Moab, immo pars
Ipſius eſt pertinens ad terram Moab, & pars ad ier-
ram regis Og, ſicut cum aliquis mons diuidit duo
regna, vel prouincias, cuiuslibet eſt aliquanta pars
montis, ita de diuiſione facta per flumina, ſicut
dicebatur ſupra de diuiſione terræ Sehon regis, a
Moabitis per torrentem Arnon medium, & quòd
medietas illius pertineret ad Amorrhæum, & medie
tas ad Moabitas.

Et patet magis, quia cum mortuus eſt Moyſes in
Phaſga ſepeliuit eum Deus, & dicitur quòd ſepeliuit
eum io valle terræ Moab, vt patet Deuteronomij tri-
geſimoquarto, & tamen non vocaretur vallis ter-
ræ Moab, niſi aliqua pars illius Phaſga, in qua erat
Moyſes cum mortuus eſt, pertineret ad Moabitas,
Et adhuc magis patet, quia cum Iſraelitæ circa Ior-
danem fuerint in duabus manſionibus, ſcilicet io
Bethſimon, & Beltethim, dicebantur eſſe in campe-
ſtribus terræ Moab, & poſtea in planioribus locis
Moab, vt patet Numeri trigeſimotertio capitulo, &
tamen tunc erant apud montem Phaſga. partim ad
Moabitas, & pro maiori parte eius. Deſcenſus autẽ
illius collis verſus terram regis Og pertinebat ad re-
gnum Og, & quia dependebat a monte illo, qui erat
pro maiori parte Moabitarum, dicebantur campe-
ſtria, & planiora loca eſſe Moabitarum, vbi erant Iſ-
raelitæ cum manebant apud montem Phaſga, termi-
nus meridianus, vbi coniungitur latus meridianum
regni Og lateri occidentali, ſcilicet Iordani, vel mari
Sodomorum. Eſt autem iſta Phaſga in extremitate
lateris meridiani, vbi coniungitur occidentali apud
Iordanem, & apud mare Sodomorum, vt patet Deu-
teronomij tertio, cum dicitur: Et terminos Cene-
reth vſque ad mare deſerti, quod eſt ſalſiſſimum ad
radices montis Phaſga, ergo mare iſtud eſt coniun
ctum monti Phaſga.

Og quare uocetur rex Baſan.

Terminus Og regis Baſan. Ideſt iſta duo loca ſupra di-
cta ſunt termini regis Og ab auſtrali plaga, ſcilicet vbi
coniungitur latus auſtrale orientali in Aſedoth, & vbi
coniungitur latus meridianum occidentali in Phaſ-
ga. Vocatur Og rex Baſan, non quòd nullam terram
haberet præter Baſan, quia habebat multas alias, vt
patet hic, & Deuteronomij tertio, ſed vocatur rex
Baſan, quia ibi erat ſedes regni eius, vel quia erat terra
præcipua in regno ſuo, & antiquitus atque directius
pertinens ad dominium eius. Sic dicitur rex Caſtel-
læ, & Legionis, quia Legiõ eſt vna regni metropolis.
Sic etiam dicebatur de Sehon, quòd eſſet rex Heſe-
bon Deuteronomij ſecundo, & Numeri vigeſimo-
primo, & trigeſimoſecundo, tamen præter Heſebon
ipſe habebat multas vrbes: metropolis tamen regni
erat Heſebon.

Notandũ de Baſan.

Sciendum quòd Baſan non eſt hic nomen vrbis
vnius ſicut Heſebon. De Heſebon patet, quòd ſit
vrbs, quæ olim fuerat Moabitarum Numeri vigeſi-
moprimo cap. Baſan tameo regio ſatis magna eſt, ſic
vocatur Deterono. 3. ſcilicet reliquam Galaad & om
oem Baſan tradidi dimidię tribui Manaſſe, & iterum
ibidem: Cuncta Baſan vocatur terra gigantum: ſi ta-
men eſſet vrbs non poſſet dici cuncta Baſan, vel om-
nis Baſan. Sic etiam patet, cum dicitur vniuerſa Ba-
ſan, ergo multa loca habebat.

Genus regis Og.

De reliquis Raphaim. Hic ponitur genus regis Og,
ſcilicet quod erat de reliqjs Raphaim, ideſt ꝙ erat de
ſtirpe eorum. ſunt autem Raphaim gigãtes, de quo-
rum reliquijs erat Og, quia cum ipſe erat, nullus alius
reſtabat. Sic patet Deuterono. 3. ſcilicet ſolus quippe
Og reſtiterat de ſtirpe gigantum. Et non eſt ſenſus,

F quòd de gigantibus nullus ſupereſſet, quia multi eo
tempore erant in Hebron, & ciuitatibus Philiſthino-
rũ Gaza Geth, & Azoto. & in vrbe Dabit, & Anab,
alijſque montanis Iudę, & Iſrael, vt patet præced. cap.
ſed de gigãtibus de ſtirpe Raphaim nullus reſtiterat,
niſi Og: quo mortuo non fuit amplius quiſquam de
Raphaim. Et non ponit litera hebraica Enacim, ideſt
gigãtes ibi, quod eſt nomen cõmune, ſed Raphaim,
De hoc magis declaratum eſt præced. c. in fine,

An Og eſſet vnus de Raphaim, Et quid Aſtaroth ſit.
Quæſtio. VI.

G DICIT Ra. Sa. Og eſſe de reliquijs Raphaim,
ideſt vnum de Raphaim, cõtra quos pugna
uerunt. 4. reges, de quibus Gen. 14 & quòd
ipſe fugiens, tunc de bello iuit ad vocandũ
Abraham in auxilium regum Sodomorum, & reſti-
tit vſque ad hæc tempora cæteris Raphaim bello ca-
dentibus, quod ſatis abſurdũ eſt, de quo late diximus
Gen. 14. & Deuteron. 3. Sed vocatur de reliquijs, quia
tempore Og nullus manſerat iam de genere illo, ni-
ſi Og, & ibi finita eſt ſucceſſio.

Qui habitauit in Aſtaroth. Eſt Aſtaroth vna ciuitas
in regno Og regis, quæ eſt pręcipua, ideo habitabat in
ea magis Og, quam in aliis vrbibus. Iſta vrbs data eſt
poſt tribui Gad, ut patet Num. 32. capitulo, & in huc
loco Aſtaroth habitauerunt gigantes nominati Ra-
phaim ab initio: ibique pugnauerunt contra quatuor
H reges venientes contra Sodomam, Sic dicitur Gene.
14. quod Chodorlaomor, & reges, qui erant cum
eo, percuſſerunt Raphaim in Aſtaroth Carnaim, &
poſtea manſerunt in terra hac ſemper Raphaim ali-
qui: quia non fuerunt omnes occiſi a Chodorlaomor
& hi tenuerunt ſemper regnum in terra illa vſque ad
tempus, quo Iſraelitæ ingrediebant in terrã Chana. n
anno. 40. ab exitu de Aegypto. & tunc regnabat Og
rex in Aſtaroth, nullusque de ſtirpe illa Raphaim iam
ſupererat. Occiderunt autem Iſraelitæ hunc cum po-
pulo ſuo Numeri. 21. & Deut. 3. c.

Ex hoc quoque apparet de bellis, quæ fecerũt qua-
tuor illi reges, de quibus Gene. 14. quod non fuerunt
in terris multum diſtantibus, ſed valde coniunctis, qa
I percuſſerunt ibi Raphaim in Aſtaroth, & Chorræos,
in montibus Seir, & Amorrhæum in Aſaſonthamar,
atq; omnem regionem Amalechitarum, poſtea autẽ
vallem Sodomorum, ſed omnes iſtæ terræ ſunt in cir
cuitu vallis Sodomorum, quia terra Og peruenit vſ-
que phaſga, ut patet hic, & phaſga eſt ſuper mare ſo-
litudinis, vel mare ſalſiſſimum, ut patet Deuterono-
mij tertio, iſtud tamen mare eſt in valle Sodomorũ,
vt hic declaratum eſt. Etiam Chorrei erant in mon-
tibus Seir, quia iſti prius ibi habitauerunt, quam Idu-
mæi, vt patet Gene. 36. & idumæi inde eos expule-
runt atque habitauerunt in terra ipſi Deuteronomij
ſecundo cap. ſed iſta terra eſt in Arabia, & coniũgitur
lateri meridiano terrę Chanaan ſatis prope Sodomã,
K vt patet in libro de diuiſione terrę ſanctæ. Amorrhæi
habitantes in Aſaſonthamar pertinẽt ad regnũ Sehõ
regis, quod eſt coniunctum regno regis Og. Amale-
chitæ autem ſunt in deſertis arabicis diſtẽti inter Ae-
gyptum, & Iudęam, vt patet in figura, quam deſcripſi-
mus Numeri 14. & iſti tanguot terram Chanaan
in latere meridiano Numeri. 13. cum dicatur, Ama-
lechites, & Chananæus habitant in meridie, ideſt in
meridie terræ Chanaan, non intra ipſam terram Cha
nanæorum, & vna extremitas regni Amalech coniũ-
gitur terræ iudææ apud Sodomam, quod patet, quia
quando Iſraelitæ erant in deſerto in Cadesbarne, vbi
murmurauit populus, de quo Numeri. 13. & 14. erãt
apud

apud Amalechitas, nt patet Nnmeri 14. ſcilicet Amalechites, & Chananęus ante uos ſunt, quorum gladio corruetis. Et ſequitur ibidem, qnod Amalechitæ, & Chananęi deſcendentes de montibus occiderunt multos de Iudęis. eo. c. & Deuter. 1. Eſt tamen Cadeſbarne, in qua tunc erant Iudęi in deſerto Sin, vt patet Nume. 13. et 20. Deſertum autem Sin eſt coniunctū valli Sodomorum, quod patet Nume. 34. cū dicitur, ꝙ pars meridiana a ſolitudine Sin incipiet, & habebit terminos ab oriente mare ſalſiſſimum. Et iſtud eſt mare Sodomorum. Ergo Cadesbarne eſt apud mare Sodomorum, & conſequenter terra Amalech eſt circa terrā Sodomorum, & ei eſt coniuncta terra Edom, ſiue Seir. Nam Nume. 34. ponūtur iſta tria coniuncta. ſ. principium ſolitudinis Sin, & terra Edom, & mare ſolitudinis, vel ſalſiſſimum. ſ. mare Sodomorum, & ſic omnes gentes, contra quas pugnauerunt reges illi. 4. de quibus Gene. 14. erāt coniunctę, & erant omnes prope vallem Sodomorum, & ob hoc vltimo introierunt reges illi in vallem Sodomę, & pugnauerunt cōtra quinque reges Sodomorum. De quibus Gene. 19. & non multum a terra illa Sodomorum eſt Aſtaroth ciuitas, in qua morabatur rex Og, & pugnatum eſt cōtra Raphaim. *Et in Hedrai.* Iſta eſt vna è ciuitatibus regni Og, & ad hanc exiuit pugnaturus contra Iſraelitas, vt patet Nume. 21. & Deutero. 3. & ob hoc colligitur, ꝙ erat Hedrai ciuitas circa extremitatem regni Og. Nam morabatur Og in Aſtaroth, vt patet hic, & Deutero. 3. cum verò audiuiſſet, ꝙ Iſraelitę vellent introire per regnum ſuum, & veniſſent ad explorandum Iazer, quę eſt ciuitas eius, vt patet Nume. 21. non expectauit eos intra regnum ſuum, ſed exiuit pugnaturus in Hedrai, vt patet pręallegatis c. Nominatur autem Hedrai hic ſpecialiter, vel, quia erat vna de principalibus vrbibus terrę Og, vel, quia in eo occiſus fuerat ab Iſrael rex Og cum populo ſuo: Deutero. 21. et Deutero. 3. c. *Et dominatus eſt in monte Hermon.* Ideſt regnum Og extendebatur vſque ad montem Hermon, & ibi habebat partem quandam. Sciendum autem montem Hermon eſſe in terra nouem tribuū, & dimidię, & extendi a parte occidentali terrę illus vſque ad orientalem vbi coniungitur terrę duarum tribuum, & dimidię, vbi erant duo reges Amorrhęi. Eſt etiam Hermon in latere ſeptētrionali terrę illius, tangit autem terram duorum regum Amorrhęorū in occidentali parte, vbi coniungitur latus occidētale ſeptentrionali, vel quaſi, vt patet ex ſupra poſitis. Regnum autem Sehon regis cum protendatur ab oriēte ab Aroer, quę eſt in extremitate oriētis horum regnorum, non peruenit vſque ad montem Hermon: ſed regnum Og regis, quod extenditur a latere meridiano trigoni ſupra aſſignati occupat medietatem lateris meridiani, & totum latus occidentale, ideo peruenit Hermon, qui eſt in parte occidētali vbi ipſa cōiungitur lateri ſeptentrionali. Et, quamquam mons Hermon fere totus ſit in terra nouem tribuum, & dimidię: tamen aliquid de illo eſt in terra regis Og, & illud modicum eſt ita, vt quaſi pro nullo computetur: ſed dicitur, ꝙ peruenit regnum iſtorum regum vſque ad montem Hermon. Nam Iſraelitę ceperunt totam terram horum duorum regum viuente Moyſe, vt patet Deutero. 3. tamen nō dicuntur accepiſſe quicquā de monte Hermon, ſed vſque ad montem Hermon, vt patet eodem c. cum dicatur, ꝙ ceperunt terram de manibus duorum regum Amorrhęorum, qui erant trans Iordanem a torrente Arnon vſque ad montem Hermon, quaſi nihil de ipſo Hermō ceperint: aliquid tamen ceperunt, quod pertinebat ad regem Og, ſed parum erat: reges autem, qui morabantur in terra no- [illegible] tribuum, & dimidię, dicebantur magis habitare

Situs deſerti Sin.

Edrai quid ſit.

Situs montis Hermō.

A ad radices montis Hermon, de quo pręcedenti c. pro illo tamen modico, quod habebat in monte Hermō, dicebatur dominari in monte Hermon. Sed contra, quia ſequenti c. dicitur omnem montem Hermon cum ponuntur loca regum iſtorum. Reſponderi poteſt, ꝙ vna pars montis Hermō per ſe ſeparata diſtincta ab alijs poteſt vocari totus Hermon. Et cum dicatur hic, ꝙ dominatus eſt in Hermon, dici poteſt, ꝙ dominatus fuit in toto Hermon: non tamen poſſidebat totum. De hoc magis dicetur ſequen. c. *Et in Sathata.* Nomē eſt alicuius vrbis magnę in terra Sehon regis, & nominatur, ſicut fuit nominata Aſtaroth, & Hedrai. *Atque in vniuerſa Baſan.* Si autem eſſet vnus locus non diceretur conuenienter in vniuerſa: ſicut patet B Deutero. 3. vbi dicitur cuncta Baſan terra gigantum vocatur. Et ponitur iſta regio, quia eſt principalis in toto regno ſuo. Nam ab hac Og nomen ſumit, cum dicatur Og rex Baſan. Etiam forte ratio eſt, quia Og eſt de gigantibus, qui dicuntur Raphaim: cū dicatur ſupra in litera, ꝙ erat de reliquis Raphaim, & Deutero. 3. dicatur, ꝙ ipſe ſolus reſtiterat de ſtirpe gigantium, qui vocātur Raphaim. Et iſti gigantes dominati ſunt ſemper in terra illa: terra tamen gigantum erat in Baſan, vt patet Deutero. 3. c. cuncta Baſan terra gigantū vocatur: ergo conueniens fuit regem Og, & cęteros reges de Raphaim, qui pręceſſerunt eum, nominatos fuiſſe reges Baſan. *Vſque ad terminos Geſſuri, & Machati.* Terra Baſan, quę eſt vna regio ſpecialis in regno regis Og terminatur ad Geſſuri, & Machati, & hoc ex parte C ſeptētrionali: ſunt enim loca iſta apud terrā Ammonitarum, & pertinent ad alia regna. Non. n. poteſt dici, ꝙ iſta ſint ex latere auſtrali, quia ex hac parte coniuncta eſt tota terra regis Og terræ Moabitarum: potiſſimum, qa termini terræ huius ex parte auſtrali poſiti ſunt duo. ſ. Aſedoth, & Phaſga, vt patet ſupra. Non poteſt ergo eſſe hoc, niſi ex parte ſeptentrionali. Nam ab Oriēte tota terra regis Og habet terram regis Sehon pro termino: ab occidente autem habet Iordanem, & mare Ceneroth totamq; frontem orientalē terræ nouem tribuum, & dimidiæ: & latior eſt frons terræ nouem tribuum, quam frons occidētalis regni regis Og, vt ſupra declaratum eſt. Solū ergo poſſunt eſſe Geſſuri, & Machati in termino lateris ſeptētrio- D nalis regni Og, & ad iſtos terminatur regio Baſan, & terra Argob, quæ eſt etiam quædam pars regni Og. De quo Deu. 3. dicitur: Iair filius Manaſſe poſſedit omnem regionem Argob, vſq; ad terminos Geſſuri, & Machati, vocauitque nomine ſuo Baſan Auothiair, ideſt villas Iair.

Sathata qd ſit.

Geſſuri ac Machati quid ſit.

An Geſſuri, & Geſſur ſint idem. *Quæſt. VII.*

DICVNT aliqui Geſſuri eſſe idem quod Geſſur: eſt autem Geſſur regnum quoddā denominatum a ciuitate nomine Geſſur, & filiam regis illius accepit Dauid in vxorem, E ex qua genuit filiū tertiū. ſ. Abſalonē, vt patet 2. Re. 3. & ob hoc cum Abſalon fugit exul a facie regis receſſit in Geſſur. 2. Re. 14. c. ſ. ad auum ſuum maternum. Et hoc conueniens eſt, quia iſte rex erat apud terram Iſrael: Machati etiam nomen vrbis eſt apud Geſſurā, forte de eodē regno, vel extraneo non patet, nec multum refert. *Et dimidiæ partis Galaad.* Hic ponitur terminus orientalis Og regis. ſ. medietas Galaad, ſcilicet regnum Sehon regis: totum. n. regnum Og ab oriēte circundatur a regno Sehon, & contingunt ſe in mōte Galaad, qui in duas partes diuiditur: medietas. n. eius orientalis pertinet ad regnum Og, & ſic patet, quia. ſ. dixerat, ꝙ Sehō dominatus eſt dimidij Galaad, de Og autem dr̄ hic, ꝙ dominatus eſt alterius medietatis.

Ad terminum Sebon regis Heſebon. Hic eſt exponens, & expoſitum: nam Galaad eſt terminus Sehon regis, & eſt ſenſus, ꝙ Og rex dominatus eſt dimidię partis Galaad, & hic eſt terminus Sehon regis. Hoc verũ eſt ex parte occidentali regni Sehon regis, & vocatur rex Heſebõ, quia erat iſta ciuitas ꝑcipua in regno ſuo, ꝗ acceperat de regno Moab, vt patet Num. 21. c. & ſic ponuntur hic oẽs termini omnino regnorũ iſtorum duorum regum. Nam regnum Sehon ab oriente hẽt Amon, vel Aroer, ab occidente habet terrã regis Og, ab auſtro habet terram Moabitarum, a ſeptentrione habet terram Ammonitamm, & torrentẽ Iaboth: terra regis Og haber ab auſtro terrã Moabitarũ in duobus locis. ſ. in Aſedoth & Phaſga: ab occidente habet mare ſolitudinis ſalſiſſimũ, & mare Cenereth, & mõtem Hermon: a latere orientali habet terrã regis Sehon in monte Galaad, a ſeptẽtrione habet aliquid de terra Ammonitarum. *Moyſes famulus domini*. Poſuit terram captam per mortem duorum regũ Amorrhęorum, hic declarat quis illos occiderit, & dicit ꝙ Moyſes famulus dñi, quia qñ pugnatum eſt ꝯ reges hos, viuebat Moyſes, & ipſe pugnauit ꝯ eos, vt patet Nu. 21. & Deute. 2. & 3. c. Vocatur Moyſes famulus dñi, quia ſpecialiter ei adhęſit, & nemo erat in toto populo, ita familiaris Deo nec fidelis ei: ideo vocauit eum Deus fideliſſimum in tota domo ſua: Nu. 12. & ſacra Scriptura vocat eum, vt communiter famulum dñi, ſicut patet. ſ. 1. Nam ibi etiam Deus vocauit eum famulũ ſuum; & ſic nominatur Malac. 4. c. *Et filij Iſrael percuſſerunt eos*. i. Moyſes tanquam dux, & Iſraelitę, tanquam ſubditi ei pugnauerunt ꝯ reges iſtos. & occiderũt eos. De morte Og multa mendacia fabulantur. de quib[9] declarabitur Nu. 21. c. *Tradiditque terram eorum Moyſes*. Ideſt diuiſit eam, quia ipſe erat tunc viuens, & poterat facere hęc. De modo diuiſionis factę duabus his tribubus, & dimidię, patet ſequenti cap. ipſe quoq; diuiſiſſet reliquam terram nouem tribuum, & dimidię ſi ſuperuixiſſet, tamen mortuus eſt, & ob hoc ipſo viuente dati ſunt a domino diuiſores 12. terrę illius, de quibus Num. 34. c. *In poſſeſſionem Rubenitis, & Gaditis, atque dimidiæ tribui Manaſſe*. Tunc acceperunt iſtę tribus ſortem ſuam trans Iordanem. Cauſa huius fuit, quia habebãt pecora multa, & terram illam viderunt eſſe nimis paſcualem: ideo petierunt eam a Moyſe, vt patet Num. 32. c. & tñ quamquam acceperunt in poſſeſſionem terram illam, non erat fixa poſſeſſio, quouſque impleretur conditio. Nã promiſerant tranſire Iordanem cuncti viri bellatores de his duabus tribubus, & dimidia cum reliquo Iſrael ad pugnandum ꝯ hoſtes illorum, & ꝙ non redirent, quouſque pacifice poſſiderent terram illã: ꝗ promiſſionem recepit Moyſes adiũgens, ꝙ ſi hoc recuſarent ſubire, auferretur eis terra, quam poſſidebãt, vt patet Nume. 32. Hic ſolum dicitur, ꝙ data fuerit terra iſta Rubenitis, Gaditis, & dimidię tribui Manaſſe. De modo autem diuiſionis eius ſeq. cap. explanatur.

Moyſes quare vocetur dñi famulus.

Hi ſunt reges terræ, quos percuſsit Ioſue; & filii Iſrael trans Iordanem ad occidentalẽ plagam, a Balgaad in campo libani, vſque ad montem, cuius pars aſcendit in Seir: tradiditq; eam Ioſue in poſſeſsionem tribubus Iſrael, ſingulis partes ſuas, tam in montanis, quàm in planis, atque campeſtribus. In Aſeroth, & in ſolitudine, ac in meridie Hethęus fuit, & Amorrhæus, Chananæus, & Pherezæus, Heuęus, & Iebuſęus. Rex Iericho vnus,

F rex Hay, quę eſt ex latere Bethel vnus, rex Ieruſalem vnus, rex Hebrõ vnus, rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus, rex Eglon vnus, rex Gazer vnus, rex Dabir vnus, rex Gader vnus, rex Herma vnus, rex Hered vnus, rex Lebna vnus, rex Odullam vnus, rex Maceda vnus, rex Bethel vnus, rex Taphua vnus, rex Opher vnus, rex Aphec vnus, rex Saron vnus, rex Madon vnus, rex Aſor vnus, rex Semeron vnus, rex Achſaph vnus, rex Thenach vnus, G rex Mageddo vnus, rex Cades vnus, rex Iachanan Carmeli vnus, rex Dor, & Prouinciæ Dor vnus, rex gentiũ Galgal vnus, rex Therſa vnus: Omnes reges trigintaunus.

Hi ſunt reges. Hic ponitur ſecundum huius c. ſ. de regibus quos occidit Ioſue in ducatu ſuo, & ſunt iſti triginta unus, vt ĩ. patet in litera. Plures quoque manſerunt, quos non tradidit dominus in manus Iſrael, vt patet ſeq. c. Iudic. 3. Cauſa autem pręced. c. aliquali ter expreſſa eſt, & magis declaratur Iud. 2. & 3. tam in litera, quàm in commento.

Deſcriptio regum per cuſſorum a Ioſue.

H *Hi ſunt reges*. Qui infra exprimuntur declaratis nominibus regnorum, & non regum: nam de nominib[9] regum nihil refert: cum non cognoſcantur reges per ſeipſos, ſed per regna ſua, & regnum eſt aliquid permanens, rex autem nequaquam, cognitio autem fit ſolidior per id, quod eſt permanẽs, quam per id, quod eſt tranſiens, quia omne mobile ſecundum naturam reducitur ad immobile.

Quos percuſſit Ioſue. Non eſt ſenſus, ꝙ ipſe Ioſue occiderit eos per ſe, ſed exercitus ſuus, quia tñ oĩa hęc in ducatu ſuo facta ſunt, dicitur feciſſe ipſe, quia mandato eius omnia fiebant, & in naturalibus ſemper actus denominatᷣ a cauſa ſua, a qua primo eſt motus, & non a ſecundariis, vel inſtrumentalibus. quidam tñ horum regum erant, qui non occidebantur a Ioſue, nec ab ali- I quo de exercitu Iſrael, ſed ſuſpendebantur, ſicut fuit de rege Hay. ſ. 8. & de regibus quinque pugnantibus contra Gabaon die, qua ſtetit Sol ſupra 10. hos tamen Ioſue ſuſpendi iuſſit, ideo ipſe occidiſſe dicitur.

Et filij Iſrael. Quia Ioſue erat dux belli, & filii Iſrael erant milites ſui, ſicut ſupra dixerat de Moyſe, ꝙ Moyſes, & filii Iſrael occiderunt duos reges Amorrhęos Sehon, & Og. *Trans Iordanem ad occidentalem plagam*. Reges duo Amorrhęi, Og, & Sehon dicebantur habitare trans Iordanem, vt patet Deut. 3. & ſ. 2. c. & iſti reges, qui erant in terra nouem tribuum, & dimidię, dicebantur eſſe trans Iordanem, vt patet hic, & Numer. 32. nam iſta dictio, trans, indifferenter ſe habet ad ſignandum eos, qui ſunt ex vna parte rei, vel ex altera, K quando res non habet determinatas poſitiones, vt ſupra declaratum eſt, & ſic eſt de iſtis dictionibus citra, & vltra. Ad diſtinguendum autem, quando accipitur pro his, qui ex vna parte, & quando pro his, qui ex altera, ponuntur iſtę dñę ad orientalẽ plagam, & ad occidentalem plagam, duo reges Amorrhęi dicebantur morari trans Iordanẽ ad orientalẽ plagã eius, ſicut patet. ſ. in litera, & terra duarũ tribuum, & dimidię dicitᷣ eſſe trans Iordanem ad orientalẽ plagam. Nu. 32. terra aũt nouem tribuum, & dimidię dr̃ trans Iordanem ad orientalem plagam, & reges, qui in ea habitabant identidem. Sic patet hic, ſic quoque dr̃. ſ. 5. quòd quidam reges Amorrhęi habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam.

A Baal-

Baalgad quid ſit, & eius ſitus.

A Baalgad in campo libani. Baalgad eſt regio quædã in terra nouem tribuum & dimidiæ, vel eſt locus ſecũdum quoſdam, & eſt in campo libani.i.in planitie mõtis libani, ſicut dicitur præcedenti c. planitiem libani ſubter montem Hermon, eſt namque mons libanus magnus in quibuſdam partibus altiſſimus, in aliis vero planus, vt præcedenti c. declaratum eſt ad radices montis Hermon, vt patet eod.c.

Situs Baalgad, & libani.

Vſque ad montem cuius pars aſcendit in Seir. Hic notatur latus ſeptentrionale terrę Chanaan nouem tribuum, & dimidiæ, in quo eſt Baalgad, & libanus, vt patet pręcedenti cap. & iſta ſunt circa finem lateris ſeptentrionalis, vbi coniungitur lateri occidentali circa mare magnum, quod vocatur mare Palęſtinorum. Mons autẽ iſte eſt in latere iſto ſeptentrionali verſus orientem, & dicitur ꝙ pars montis huius aſcendit in Seir, qa iſte eſt quidam mons magnus extentus, vſque ad terram Seir, & dicitur aſcendere in Seir, quia terra Seir eſt altior, quam terra Chanaan meridiana. & mons iſte cũ veniat a terra Chanaan in terra Seir dicitur aſcendere in eam.

An terra Seir ſit ad partem ſeptentrionalem terræ Chanaan. Quæſt. VIII.

ALIQVIS dicet ex hoc, ꝙ terra Seir eſt ad partem ſeptentrionalem terrę Chanaan. Sed falſum eſt, quia Numer. 34. dicitur, ꝙ pars meridiana terræ Chanaan incipit in deſerto Sin iuxta Edom, & terminus eius ab oriẽte eſt mare ſalſiſſimum. Ex quo patet, ꝙ terra Edom eſt in latere meridiano terræ Chanaan, vbi cõiungitur latus meridianum lateri orientali. Etiam quia in libro de Deſcriptione terræ Sanctæ dicitur ꝙ Idumęa ſit ex latere meridiano Iudęę, ſed dicitur ꝙ mons iſte aſcendit in Seir, quia mons iſte eſt magnus, & tranſuerſaliter ſitus.ſ.a ſeptẽtrione in meridiem, & cum incipiat apud montem Hermon tendit vſque ad latus meridianum terræ Chanaan, & ibi tranſit aſcendens in terrã Seir. Ex hoc tamen non ſignatur, quòd fuerint occiſi omnes reges a Baalgad, vſque ad terram Seir, quia hoc eſſet menſurare velut per diametrum quadrati, quod patet ex aſſignato ſupra quadrato: nam Idumæa eſt in contactu lateri meridiani, & orientalis in angulo. Baalgad eſt circa contactum lateris ſeptẽtrionalis, & meridiani, ſed ſignatur hic terra, quę eſt in latere ſeptentrionali terrę Chanaan ad radices montis Hermõ in planitie libani, & in hac eſt extremitas vna mõtis illius, reliquum autem protenditur a ſeptentrionali parte verſus meridiem, & tunc aſcendit in montẽ vel terram Seir. Et dicitur de hac terra, quia erant hic plurimi reges, quos occidit Ioſue. Nam vt patet præcedenti cap. reges iſti, qui conuenerunt contra eum ad aquas Meron, habitabant pro maiori parte verſus ſeptentrionem apud radices Hermon, quamquam & alii ponantur, vt patet præcedenti cap. Reliquam terram non enarrat litera, quia cum ſępe idem enumerãdum eſt etiam ſi non deſcribatur ſemper ſufficienter ſufficit, ſi ſemel complete deſcriptum fuerit.

Tradiditque eam in poſſeſſionem Ioſue tribubus Iſrael. Iſta traditio fuit poſt bella multorum temporum, cũ incępit ſorte diuidere terram inter tribus Iſrael. Nam multo tempore pugnauit contra reges, qui eum infeſtauerant ad aquas Meron, vt patet præcedenti cap. & dicitur tribubus Iſrael, non ꝙ omnibus tribubus data fuerit, quia ſolum data fuit nouem tribubus, & dimidiæ: reliquæ enim duæ ſuſceperant ſortes ſuas ad oriẽtalem plagam Iordanis Deuteronom. 3. & ſequenti c. & nihil debebatur eis de terra trans Iordanem ad occidentalem plagam. Sic ipſæ duæ tribus, & dimidia

A confeſſæ ſunt. Nume. 32. c. ſ. nec quidquam quærimus trans Iordanem habentes poſſeſſionem noſtrã in oriẽtali eius parte, ſed dicitur hic tribubus generaliter, quia manifeſtum erat pro quibus diceretur.

Singulis partes ſuas. Ideſt ſingulis partes, quæ eis prouenerunt ſorte. nam diuiſa eſt terra, & datę ſunt ſortes, & poſtea prouenit cuilibet tribui vna pars terrę, ſicut eis ſors tribuerat, & iſtę ſortes nõ ſolum datę ſunt a Ioſue, ſed etiam ſimul ab Eleazaro ſacerdote, & ab aliis duodecim viris ſingularum tribuum, qui a Deo dati ſunt ad hanc diuiſionem faciendam, vt patet infra 14. ſcilicet, hęc eſt terra, quam poſſederunt filii Iſrael in terra Chanaan, quam dederat eis Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum per B tribus Iſrael omnia ſorte diuidentes. De duodecim viris diuiſoribus a Deo datis habetur Num. 34. c.

Tam in montanis, quàm in planis atque campeſtribus. Ideſt diuiſio iſta facta eſt in tota terra Chanaan, tam in partibus montanis, quam planis, quam campeſtribus. Diuidit ſcriptura omnem terram in has tres diuiſiones, vel diſpoſitiones. Quia omnis terra, aut eſt excelſa habens magnos colles, & iſta vocatur terra montana, vel montuoſa, ſiue ſaltus. & multa huiuſmodi erat in terra Chanaan, potiſſimũ in latere ſeptentrionali, in meridiano quoque in extremitatibus ſuis erant montuoſæ terrę.

Terra mõtuoſa.

Alia eſt terra totaliter plana, & iſta vocaĩ planities, ſicut dicitur pręcedenti cap. de planitie libani ad radices Hermon, & de planitie apud mare Cenereth.

C Alia eſt terra, quę non habet magnos colles, & tamen non eſt totaliter plana, ſed interdum habet planitiem, & interdũ tumores, & iſta vocatur terra campeſtris.

Quamquam aliqui vocant terram campeſtrem eã, quæ totaliter plana eſt, ſicut quędã regio in Hiſpania apud vrbem Legionem eſt, quæ vocatur campus Gothorum, quia tota terra illa plana eſt excellenter ſuper omnes alias prouincias Hiſpanorum, ſcriptura tamẽ hunc modum loquendi ſeruat. Sic patet Nu. 33. c. vbi dicitur, ꝙ Iſraelitæ caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab ſuper Iordanem venientes de montibus Abarim, & poſtea de Bethſimon in Belſethim caſtrametati ſunt in planioribus locis Moabitarum, & ſic ponit D ordinem. Nam primo poſuit montuoſam terram. ſ. montes Abarim, & deinde venerunt per campeſtria Moab. ſ. per aliquam terram, quæ nõ erat bene plana, ſed erat quaſi deſcenſus mõtis. vltimo venerũt ad loca planiora Moabitarũ, & hoc erat cũ nihil habebant, quo deſcenderent. per iſtas tres diſpoſitiones ſignaẽ tota terra Chanaã, quia nihil in ea reperiri poterat, qđ non eſſet montuoſum, campeſtre, aut planum, & eſt ſenſus, ꝙ tota terra diuiſa fuerit. Nam licet non acceperit Ioſue totam terram de manu Chananæorum, tamen totam diuiſit. a principio.n. Iſraelitæ ceſſantes a bellis diuidebant inter ſe terram, q̃ capta erat, & nolebat Ioſue plus diuidere, quia videbatur fruſtra diui- E dere, quod non habebant: Deus autem iuſſit, vt diuideret eam cum illa, quam iam acquiſierat, quia certiſſimè etiam illa acquirẽda erat ſeq. c. vnde a principio dixit, ꝙ multa terra reſtabat, quæ nondum ſorte diuiſa erat, quæ enumeratur ibi, & poſtea ſequitur. veniat ergo in partem hæreditatis Iſrael, ſicut pręcepi tibi.i. quamquam non ſit capta diuidatur tamẽ ſorte, & patet de ſorte Iudę, infra 15. c. quia ibi ponuntur ciuitates Philiſthinorum Gaza, Geth, & Azotum: tamẽ iſtę nondum captę erant, vt patet ſeq. c. ſ. ꝙ tota terra Philiſthijm, q̃ diuiditur in 5. regulos nondum capta erat. Etiam tpe regum non erat capta. Nam oĩbus diebus Saul fuit bellũ Iſraelitarũ ꝯ Philiſthijm. 1. Re. 14. & ad hoc diſtinxerunt viri quidam de Iudæis per omnem

Quæ terra cãpeſtris.

terram hoſtilem miſsi ad deſcribendum eam, & deſcriptionem attulerunt ad Ioſue, vt patet ҫ.18. & tunc da:ę ſunt ſortes. Hoc autem quod hic dicitur de diſtributione terrę montanę, campeſtris, atque planę intelligitur quantum ad ſecũdam diuiſionem terrę factã: bis.n. fuit facta diuiſio terrę Chanaan. Primo.n. diuiſerunt Iſraelitę ceſſantibus bellis totam terram, quã acquiſiuerant non curantes de ea, quę erat in manu hoſtium, neſciẽtes an eam habituri eſſent, & iſta diuiſio prę ſupponitur ſeq.c. in princip.ſ. Ioſue ſenex erat prouectęque ętatis, & dixit dominus ad eum, ſenuiſti, & longęuus es: terraque latiſsima derelicta eſt, quę necdum ſorte diuiſa eſt. Et nominat ibi eã, quę non erat diuiſa: neceſſe eſt igitur, vt reliqua intelligatur eſſe diuiſa. Secunda diuiſio fuit, qñ tota terra, tam acquiſita, quàm non acquiſita diuiſa eſt iubente domino, cum ſubditur ibidẽ: Ego ſum, qui delebo eos a facie filiorum Iſrael, veniat ergo in partem hęreditatis Iſrael, ſicut pręcepi tibi.i. diuide eam, & da cuilibet tribui partem illius, ſicut dediſti de terra, quę iam eſt acquiſita. Hoc autem quod dicitur, hic de diuiſione facta intelligitur de ſecunda, quę fuit vniuerſalis. Et patet, quia hic ponitur oĩs terra, cum dicatur montana, cãpeſtris, & plana. *In Aſeroth.* Hic ponuntur aliquę regiones, in quibus erant populi iſti, quorum terra diuiſa eſt Iſraelitis. Et ponitur prima regio Aſeroth, in quo ſciendum, ꝙ nõ ponuntur hic omnia loca, vel regiones terrę Chanaan, ſed quędam regiones. Nam ſi deberent oẽs nominari, ſiue ſub noĩbus ſpecialibus, ſiue generalibus, oportebat dari noĩa, quę plura ſignarent. Cauſa autem quare non ponuntur oẽs regiones expreſſe, eſt, quia cum aliquid multoties dicendum eſt, ſufficit ſemel illud complete enunciare, alias autem ſufficiẽs eſt, & conuenientius tangi quomodocunque: eſſet.n. inutilis repetitio ſi id, quod decies repetẽdum neceſſitas exigit ſemper plenè omnia reiterentur, ſed ſaltẽ aliquo expreſſo alia intelligentur, & hunc modũ ſcriptura obſeruat. Vñ ſi aliquid bis debuerit narrare, non enumerabit ſemper illud cõplete, ſed altera narrationum erit truncata. Velut communiter ſcriptura ponit ſi aliquid bis ſcribendum eſt, non ponitur aliqua vice complete, ſed in vna exprimit̃ aliquid, qđ in altera ſubticet, & in alia è ꝯrio, ita vt duę narrationes vnã completam efficiant, cuius exemplum hr̃ Exo.12. vbi agitur de cęremoniis agni paſchalis, & ponit̃ vna narratio Dei ad Moyſen, & Aaron, alia autem Moyſi ad plebem, & in prima exprimitur aliquid, quod non in ſecunda, & in ſecunda aliquid, quod non in prima, & ita in multis aliis locis.

Bis facta eſt diuiſio terræ Chanaan.

An Aſeroth ſit locus in ſolitudine. Quæſt. IX.

DE Aſeroth non patet quis locus, vel regio ſit. Et dicet aliquis, ꝙ eſt locus in ſolitudine, vbi fecerunt manſionem Iſraelitę poſt ſepulchra cõcupiſcentię immediate, vt patet Num.11. in fi. & ibi murmurantibus Maria, & Aaron ꝯ Moyſen, operta eſt lepra Maria. Nu.12. Et forte hoc comprobatur, quia dr̃ immediate, & in ſolitudine, Aſeroth autem in ſolitudine eſt, ideo ſatis conuenit vnum dici poſt alterum. Sed non ſtat propter duo, primo, quia in Aſeroth non habitauerunt aliqui de Amorrhęis, Hethęis, Pherezęis, de quibus hic dicitur, ꝙ habitauerunt in Aſeroth. Nam Iudęi cum ſteterũt in Aſeroth nondum acceſſerant ad terram Chanaan, tamen terra vbi habitabant Pherezęi, Amorrhęi, Heuęi, &c. eſt terra Chanaan, & nulla pręter hanc eſt terra Chanaan: ergo Aſeroth, quę eſt manſio Iſraelitarũ apud ſepulchra concupiſcentię non eſt locus, de quo hic dicitur. Etiam, quia cum Iudęi ibi ſteterunt nullos

F habebant hoſtes, ſi tamen ibi habitaſſent Hethęi, Iebuſęi, Pherezęi, &c. habuiſſent hoſtes.

Secundum eſt, quia dicitur hic, & in ſolitudine, ſi tamen acciperetur Aſeroth pro loco illo caſtrametationis, non diceretur, & in ſolitudine, qa nõ diſtinguitur pars contra ſuum totum, ita vt ponat in numerũ, cum nullum eſſe pars habeat, quod nõ includatur in toto: ſolitudo autem eſt totum, & Aſeroth eſt pars, quia eſt locus quidam in ſolitudine venientibus de monte Sinai in Cadesbarne, & eſt Aſeroth in deſerto Pharan, & eſt ſecunda manſio Iſraelitarum in deſerto Pharan, vt colligitur ex declaratis. Num.10. & 13. in principio. Sed diſtinguitur hic Aſeroth contra ſoli-

G tudinem, ergo non accipitur pro manſione illa, quæ vocatur Aſeroth.

Confirmatio autem non tenet, ſed magis eſt ex oppoſito: cum dicitur, ꝙ Aſeroth, & ſolitudo nominantur, & vnum eſt apud alterum, ideo veriſimile eſt Aſeroth accipi pro manſione illa. Dicendum ex hoc met argui oppoſitum: nam ſi acciperetur Aſeroth ꝓ manſione illa, non nominaretur hic ſolitudo, cũ pars non ponat in numerum contra totum.

Sed dicendum, ꝙ Aſeroth eſt aliqua prouincia in terra Chanaan trans Iordanem ad plagam occidentalem, in qua habitabant aliquę partes horum populorum, vel aliquis de eis. Quod autem vocet̃ Aſeroth ſicut manſio illa, de qua Nu.11. & 12. atque 33. nihil

H differt: nam multoties ęquiuocatur a caſu idẽ nomen multis rebus, tam in propriis, quàm in appellatiuis, & adhuc magis neceſſe eſt fieri in propriis, quoniam nomina appellatiua ſunt ſpecierum, quę paucę ſunt, nomina autem propria ſunt indiuiduorum, quę ſunt valde multa, & quia voces non reperiuntur multę, ęquiuocatur eadem res multis: ſic eſt ratio Ariſt. in primo Elenchorum, ꝙ ęquiuocatio ſit locus publiciſſimus, ideſt communior inter omnes fallacias, quia ſunt res multę, nomina vero pauca. Ita patet in hoc nomine Geſſen, nam in Aegypto eſt quędam terra, quę vocatur Geſſen, in qua manſerunt Iſraelitæ deſcendentes in Aegyptum. Gen.7. in terra tamen Chanaan erat alia prouincia, quę vocabatur Geſſen, vt patet ſupra 10.

I cum dicitur. In Cadesbarne, vſque Gazam omnẽ terram Geſſen. conſtat tamen, ꝙ non accipitur ibi pro Geſſen, de qua Gen.47. cap.

Doct. de ter.

Et ſolitudine. Non accipitur hic pro ſolitudine, quæ eſt deſertum Sin, quod eſt in latere meridiano terræ Chanaan, vt patet Nume.34. nam in ipſo non habitauerunt Iſraelitæ, quia deſertum Sin, ſiue deſertũ Pharan idem eſt, vt declaratum eſt Num.13. eſt latus terrę Chanaan, eſt tamen de terra Arabię, & nõ eſt in eo aliquid de terra Chanaan, ſed accipitur hic ſolitudo pro aliqua regione in terra Chanaan, quę nõ eſſet bene populata, & quantum ad hoc habet ſimilitudinem cum deſerto, ſicut accidit in terris nimis montuoſis, quę rarę habitationis ſunt repugnante natura loci, niſi forte ſitus inconuenientiam fertilitas, aeris ſalubri-

K tas recompenſet.

Solitudo quo hic accipiatur.

Vel accipitur ſolitudo pro terra, quę eſt coniuncta ſolitudini, ſicut eſt illa, quæ adiacet meridiano lateri, quod terminatur a ſolitudine Sin, vt patet Numer.34. forte autem conuenienter dicetur vocari hic ſolitudinem terram montuoſam, quæ non eſt multum habitata. & tunc cõuenienter dicitur, quia quatuor populi iſtorum habitabant in ſolitudine, ideſt in montanis, ſcilicet Hethęi, Amorrhęi, Pherezęi, Iebuſęi, vt patet præcedenti cap. cum dicitur: Chananęum quoque ab oriente, & occidente Amorrhęum, atque Hethęum, & Pherezęum, & Iebuſæum in montanis.

Si aũt diceretur ſolitudo pro terra, quę eſt apud ſolitudinem, non ſtaret tam cõuenienter propter duo.

Primo,

Primo, quia coinciderẽt iſta duo ſcilicet meridies, & ſolitudo: nam ſolitudo, circa quam ſtat terra Chanaan eſt deſertum Sin ex latere meridiano, ex alijs autem lateribus non habet ſolitudinem: nam ab occidẽte non eſt ſolitudo aliqua, ſed mare magnũ, quod eſt mare Philiſthinorum, & ipſum tenet totum latus occidentale, vt patet Numer. 34. cum dicitur: Plagę autem occidentalis a mari magno termini incipient, & in ipſo fine claudentur. Non habet etiam a parte oriẽtali ſolitudinem aliquã, quia accipitur hic terra Chanaan pro terra nouem tribuum, & dimidię, & iſta habet pro fronte orientali frontem occidentalem duarum tribuum, & dimidię, nulla enim ſolitudo intercidit, ſed Iordanis, vt patet Numer. 34. A latere quoq; ſeptentrionali non eſt aliqua ſolitudo, ſed alij termini de quibus pręallegato capit. in ſolo autem latere meridiano ponitur ſolitudo, & iſta eſt ſolitudo Sin. Hoc dato ſi accipiatur ſolitudo pro terra, quę eſt apud ſolitudinem coincidebit, quia idem erit meridies, ideſt terra meridiana, & terra apud ſolitudinem, cum nulla ibi ſit, niſi meridiana.

Secundo non conuenit, quia iſti populi omnes, qui hic dicuntur non habitauerunt verſus partem illam meridiei, ſed magis quatuor iſtorũ habitauerunt verſus aquilonarem partem in montanis, vt patet in præcedenti c. magis ergo conuenit expoſitio pręcedens.

Et Meridie. Ideſt in terra meridiana. ſ. quę inclinatur verſus latus meridianum terrę Chanaan.

Aliquis dicet, ꝙ ſcriptura poſuit loca iſta ſolum ad diſtinguendum gentes captas a nõ captis, quia dictura erat de regibus, qui occiſi ſunt, & quia non pertinebant iſti ad totam terram Chanaan, non fuit tota expreſſa, ſed ſola loca, in quibus commorabantur iſti.

Sed non ſtat, quia iſtę gentes, quæ ponuntur hic habitaſſe in Aſeroth, & ſolitudine, atque Meridie, nõ ſolum erant illę quarum loca iam capta erant, ſed etiã alię, quę manebant: nam etiam Philiſthini de Chananęis erant, & de alijs gẽtibus etiam multi relicti ſunt, ſicut patet Iudicum 3. cap. vbi dicitur, ꝙ reliquit dñs quinque ſatrapas Philiſthinorum: omnẽ Chananęũ, atque Sidonium, & Heuęum, qui habitabant in monte libano, & tamen omnes iſtę gentes dicuntur habitaſſe in his tribus locis, ergo non poteſt accipi, ꝙ ponantur ſolum iſta tria loca, vt intelligatur de gẽtibus, quæ ab Iſraelitis deuictę fuerant.

Doc. expoſitio.

Sed dicendum eſt, vt ſupra. ſ. ꝙ ponuntur iſta loca, & intelligũtur omnia alia, ne ſemper cogatur ſcriptura idem repetere. *Hethæus fuit, Amorrhæus, Chananæus, & Pherezæus, Heuæus, & Iebuſæus*. Hic ponuntur omnes populi terrę Chanaan: nam ſolum erant ſeptem, quos promiſerat Deus Iſraelitis. Et ſi arguatur, quia Gene. 15. ponuntur gentes 10. & ibi eſt promiſſio facta, in qua exprimuntur gentes, quarum terra danda erat.

Reſpondendum eſt, ꝙ illę gentes, quamquam pluribus nominibus nuncupentur: eędem ſunt his ſeptẽ gentibus, quę nominantur communiter.

Aliter reſpondebitur, ꝙ ſeptem illarum gentium fuerunt datę Iſraelitis, tres autem reliquę datę ſunt Ammonitis, Moabitis, & Idumęis, nã de qualibet iſtarum gentium dicitur Deuterono. 2. ꝙ Deus dedit eis poſſeſſionem, ſicut dedit filiis Iſrael, & fuit hoc ꝓpter Abraham, nam Idumęi deſcenderunt de Abraham ꝑ lineam rectam Iſaac, cum deſcẽdant ab Eſau, & Eſau eſt filius Iſaac. Moabitis autẽ, & Ammonitis datę ſunt ſingulę gentes, quia licet non deſcendant de ſemine Abraham, tamen quia erat Loth pater eorum, & ille erat conſobrinus Abrahę filius fratris ſui Nachor, & frater vxoris eius Saię, benefecit Deus filiis Loth ꝓpter Abraham. & hoc ſignatur aliqualiter, qa Abrahę reperiuntur decem gentes promiſſę, alijs autem poſterioribus factę ſunt promiſſiones, ſed nunquam repetiuntur, niſi ſeptem gentes: de his magis dictũ eſt Deuteronom. 7. in princip. ſatis tamen veriſimile eſt, quòd illę decem gentes promiſſę Abraham ſint ſeptẽ gentes promiſſę poſtea omnibus de ſemine eius, tamen aliqua de his gentibus diuidebatur, & habebat multa nomina ſicut Raphaim, & Amorrhęi. Nã Raphaim dicuntur eſſe gigantes magnę gigantęę ſtaturę, de quibus deſcendebat rex Og. ſic dicitur Deuter. 3. ſolus quippe Og reſtiterat de ſtirpe gigantum, & in hebręo dicitur de ſtirpe Raphaim, & ſic dicitur ſupra in litera, & ſequenti cap. quia ipſe erat de reliquiis Raphaim. Nec ſolum ipſe erat de Raphaim, ſed etiam in terra ſua olim multi fuerant gigãtes, vt patet Deuteronom. 3. ſcilicet cuncta Baſan terra gigantum vocatur. Et erant iſti, qui dicuntur Raphaim, vt patet ibidem ex litera hebraica, quę non ponit ibi Enacim, qđ eſt nomen commune gigantum, ſed Raphaim, quod ſignat ſpecialem proſapiam gigantum: iſti tamen Raphaim etiã Amorrhęi ſunt. Nam & rex Og, qui erat de Raphaim Amorrhęus vocatur. vt patet Deuteronom. 3. & ſupra 2. vbi ipſe, & Sehon vocantur duo reges Amorrhęi. & ſic eſt de quibuſdam alijs: quorũ nomina duplicantur. & hoc potiſſimum apparet, qa non ponuntur ibi omnia iſta ſeptem nomina gẽtium, quę communiter ponuntur, ſed ponuntur in quibuſdam duo nomina ęquipollentia vni.

Doc. mẽs

Iſta pars fortè eſt ſecurior, quam alia, quia benedictio de terra promiſſa Abrahę cõpleri debebat in ſemine Abrahę. Etiam Idumęi, licet ſint de ſemine Abrahę, ſecundum carnem, tamen non pertinent ad ſemen illud, cui facta eſt repromiſſio, quia non obſeruauerunt circuncisionem, quę erat ſignaculum diſtinctiuum populi Dei a cęteris populis, repromiſſiones tamen non fiebant, niſi populo Dei, nec complendę erant in alijs. Hoc ſatis ſignat Apoſtolus ad Roma. 3. cum enim dixiſſet in fi. 2. capit. quòd circunciſio, quę erat in mente laudabitur a Deo, & nõ quę erat in carne, & litera, & qui erat Iudęus in occulto non autem qui in manifeſto. Diceret aliquis, quòd tunc nihil vtilitatis habuit circunciſio in Iudęis, & tota obſeruantia legis, quia tantum conſequebantur gentiles fideles, & circunciſi, atque ſeruantes legem. Reſpondet Apoſtolus in princip. 3. cap. dicens, quid amplius Iudęo, & quę vtilitas circunciſionis? Multum per omnem modum, primum quidem, quia credita ſunt illi eloquia domini, ideſt datę ſunt eis promiſsiones, & non ad alias gentes, quod ibi magis declarat. In Ammonitis ergo Moabitis, & Idumęis non debebant compleri factę promiſsiones, nec etiam fuiſſent complerę in deſcẽdentibus a Iacob, niſi filii eius circunciſionem obſeruaſſent.

Item iſta pars eſt ſecurior, quia quando Deus promittebat alicui de ſemine Abrahę, quod promiſerat Abrahę, dicebat ſe completurum id, quod iurauerat Abrahę, & ſub iuramento pręſtito Abrahę, ſicut patet de Iſaac. Gene. 26. Tibi enim & ſemini tuo dabo vniuerſas regiones has, complens iuramentum, quod ſpopondi Abrahę patri tuo. ergo oportet, ꝙ compleretur in ſemine Iſaac id, quod promiſſum fuerat Abrahę, ſed Abrahę promiſſę ſunt gentes 10. Gene. 15. ergo ſemini eius datę ſunt iſtę 10. gentes, ſed iſtę gentes ſeptem, quę communiter nominantur ſunt quarum terram Deus Iſraelitis tradidit, & nõ amplius: ergo 10. gentes promiſſę Abrahę nihil addunt ad iſtas ſeptem gentes. & quamquam ſatis rationabilis ſit alia pars determinationis, conuenientior tamen iſta eſt.

Sciendũ amplius, ꝙ hic non ponuntur omnes populi quorum terra promiſſa, & data fuit Iſraelitis: nã Gergeſęi ſubticentur.

An Iſraelitæ pugnauerint contra populum Gergeſæum. Quæſt. X.

ALIQVI dicunt, ꝙ contra hunc populum non pugnauerunt Iſraelitæ, ſed ipſe ſponte de terra ceſſit, anteq̃ Iſraelitę pugnarent aduerſus eum. Sed non ſtat, quia ēt pugnaturi erant Iſraelitæ contra Gergeſæos, ſicut cōtra cæteros populos: & dominus deleturus erat illas ante faciem Iſrael, vt patet Deuteron. 7. ſcilicet, cum introduxerit te Dominus in terram, quam poſſeſſurus ingredieris, & deleuerit gentes multas ante te: Hethæum, Gergeſæum, &c. Idem patet ſupra 3. cap. vbi ponitur Gergeſæus: raro autem alibi nominatur. Ideo dicendum eſt, ꝙ Iſraelitę pugnauerunt contra Gergeſęos, ſicut contra cæteros populos, & poſſederunt terram illorum, atque deleuerunt Reges ipſorum, tamen raro nominatur, vel quia paruus populus erat, vel quia ſcriptura non curat exprimere ſemper: quia per alios ſex populos intelligeretur: nam cum ſæpe fiat expreſſio horũ populorum, non eſt neceſſe ſemper omnes exprimere: ſed quibuſdam expreſſis cæteri intelligētur ex cauſa ſupra aſſignata. Ne tamen intelligeretur penitus hunc populum non pertinere ad promiſſionem factam Iſraelitis, & non fuiſſe pugnam Iſraelitis cum eo, aliquando exprimitur ſicut ſupra 3. & Deuteronomij 7. & Geneſis 15. quòd autem ex hac cauſa ſola ſubticeatur populus iſte, patet; quia non ſolum iſte populus ſubticetur communiter, ſed etiam interdum ſubticentur duo, vel tres de alijs populis, cum ſermo fiat de tota terra Chanaan. Patet Exod. 23, vbi, cum loqueretur Deus de omnibus hoſtibus Iudæorum delendis ab Angelo Dei, & effugandis, ſolum expreſſi ſunt Heuæi, Hethæi, Chananæi, & ſubticentur quatuor gentes: aliquando autem ſolæ quinque exprimuntur, & aliquando quatuor, & ſic varijs modis, prout placuit ſcriptori ſacræ ſcripturæ, quia in hoc nihil referebat ſic, aut aliter ſcribere. Sciendum quòd hic nominantur Amorrhæi, tanquam vna de his gentibus, & ſolum accipitur pro Amorrhæis, qui erant ad partem Occidentalem Iordanis.

An hic computentur omnes gentes nouem tribuum, vel omnium. Quæſt. XI.

DICET enim aliquis non ſolum computari hic gentes, quæ erant in terram nouem tribuum, & dimidiæ trans Iordanem ad Occidentalem plagam, ſed etiam gentes exiſtētes in terra duarum tribuum, & dimidiæ, & hoc quia nominantur hic Amorrhæi, ſed hi habitabant in parte duarum tribuum, & dimidiæ, cum dicatur ꝙ illa erat terra duorum regnum Amorrhæorum, vt patet Deuteron. 3. Reſpondendum eſt, ꝙ quanquàm in terra duarum tribuum, & dimidiæ habitarēt Amorrhęi, cum ambo reges terræ illius dicantur Amorrhæi: tamen adhuc Amorrhæi habitabant in terra nouem tribuum, & dimidiæ, quia Amorrhæi erāt vnus populus magnus de illis ſeptem, & non capiebantur oēs in terra, quæ erat ad Orientalem partem Iordanis, quæ erat duarum tribuum, & dimidiæ, ſed morabantur plurimi eorum in terra nouem tribuum, & dimidiæ ad Occidentalem partem Iordanis: & ibi habitabant etiam alij Reges, vt patet ſupra 5. cũ dicitur: Poſtq̃ ergo audierunt omnes reges Amorrhæorum, qui habitabant trans Iordanem ad Occidentalem plagam, &c. Ponũtur autem hic iſti populi ad ſignandum, ꝙ Reges, qui immediate ſubduntur, fuerant de omnibus his populis: & quanquam ſubticeatur Gergeſæus, tamē etiam ipſius Reges aliqui erant horum, qui occiſi leguntur.

F *Rex Iericho vnus.* Nominat ſcriptura Reges iſtos per Regnorum expreſſionem, & non exprimendo nomina eorum; quia hoc nihil conferebat. ſi enim expreſſa fuiſſent ſolum nomina 31. Regnm, ſicut expreſſa ſunt nomina 31. Regnorum, nihil patuiſſet de qua terra, aut regione iſti eſſent: ſi verò exprimerentur nomina Regum, & Regnorum, nomina Regum eſſent poſita ex ſuperuacuo: & nihil magis eis expreſſis, quàm non expreſſis notum fieret, quod dicitur. Aliquando tamē exprimuntur, ſicut ſupra in Rege Sehon, & Rege Og: ſed in hoc non multum differt: non enim erat neceſſitas ſtili ſic, aut ſic fieri. Ponitur primus Rex Iericho, quia iſte fuit Rex primus in ordine, quem occiderunt G Iſraelitæ tranſito Iordane, vt patet ex ordine huius libri. & ciuitatem eius poſuerũt in anathemate, de quo ſupra 6. cap. Eſt autē Iericho in ſorte tribus Beniamin, & ibi incipit. Nam prima in ciuitatibus eius computatur Iericho, vt patet infra 18. & eſt Iericho in terra Iſrael verſus partem meridianam, diſtatq́; a Ieruſalem 13. miliarijs, i. leucis ſex, & dimidia ad Oriētalem eius plagam decliuando verſus Boream aliqualiter: nam magis meridiana eſt Ieruſalem, q̃ Iericho, vt patet in libro de diuiſione terrę ſanctę. De hac vrbe fuit Raab meretrix, quæ Ierichontina dicitur, & abſcondit exploratores, ſupra 2. ponitur autem in genealogia Saluatoris coniuncta Salmon de Principibus tribus Iudæ. Matthæi 1. cap. De hac vrbe etiam fuit Zachæus H ſtatura puſillus, qui cum deſideraret videre vultum Chriſti prædicantis, & non poſſet, quia puſillus erat alijs ante eum ſtantibus aſcendit in arborem ſicomorum, quæ dicitur ficus fatua Latino more. De hoc Lucæ 19. De hac vrbe egreſſi ſunt pueri 42. illudentes Eliſęo Prophetæ, atque dicentes: aſcende calue, aſcende calue: cum aſcenderet in Bethel, & maledixit eis in nomine Domini: egreſsi autem duo vrſi de ſaltu lacerauerunt ex multitudine puerorum 42. De quo 4. Reg. 2. cap. Duobus miliarijs ab vrbe Iericho, ideſt vna leuca vulgari eſt mons altiſsimus, qui vulgariter Quadrantana dicitur, in quo Dominus Ieſus quadraginta diebus ieiunauit, ibiq́ue eum tentauit diabolus, de quo Matthæi 4. cap. Duobus miliarijs a Quadrantana verſus Galilæam, ſcilicet verſus Borea- I lem partem eſt mons alius excelſior Quadrantana, in quem duxit Chriſtum diabolus, & oſtendit illi omnia regna terræ, dicens: Hæc dabo tibi, ſi cadens adoraueris me: de quo Matthæi 4. cap. Apud vrbem Iericho iuxta viam, quæ ducit in Ieruſalem, cæcus mendicans a Domino illuminatus eſt. Lucæ 19. capit. Apud vrbem Iericho duobus miliarijs a Iordane eſt Hethagla, quod interpretatur locus gyri: eo quòd ibi plangentes circuiſſent funera Iacob filij eius, & tota gens ſua, referentes eum de Aegypto in Hebron tumulandum in ſpelunca duplici. De hoc Gen. 50. cap.

Mons in quo Chriſtus ieiunauit.

Rex Hai, quæ eſt ex latere Bethel vnus. Iſte eſt ſecundus Rex ſecundum ordinem temporis in bello. Nam poſtquam Iſraelitæ expugnauerunt Iericho miſerunt K pugnatores in vrbe Hai, vt patet ſupra 7. & fugatis illis, atque cæſis 36. iterum Iſrael cum toto exercitu venit in vrbem Hai, & ſimulata fuga, poſitiſque inſidijs ceperunt vrbem, occiderunt q́ue vniuerſos, ſupra 8. ipſum quoque Regem patibulo affigentes tandem in introitu vrbis ſepelierunt congregato ſuper eum aceruo lapidum in memoriam æternam eodem cap. Iſta vrbs eſt in tribu Beniamin, cum ſit in latere Bethel, & Bethel ſit in tribu Beniamin, infra 18. cap. Dicitur eſſe Hai ex latere Bethel, quia iſtæ duæ vrbes erant coniunctæ: apud eas Bethauem, vt patet ſupra ſeptimo. Ideo cum pugnarent viri de vrbe Hai contra Ioſue, viri quoque de Bethel egreſsi ſunt in pugnam, & vtrique relinquerunt portas patentes vrbis

Situs Hai.

ſuę,

Hic. vt ſupra octauo, non fuit tamen tunc capta vrbs A Bethel, ſed multo poſt tempore, ſcilicet mortuo Ioſue, de quo Iudicũ primo, & dicitur eſſe ex latere Bethel non quidem ex latere meridiano, aut ſeptentrionali, ſed ex latere orientali: nam Bethel erat in monte quodam ad occidentalem plagam, & Hay ad orientẽ parum diſtãs: media autem interiacebat vallis, in qua Abraham habitauit magno tempore tendens tabernaculum, & conſtituens altare ad inuocandũ nomen domini, de quo Gen. 12. dicitur, & inde tranſgrediens ad montem, qui eſt ad orientem Bethel tetendit ibi tabernaculum ſuum, ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hay.

An Ieruſalem, & Bethel ſint idem. Et ſitus vrbis Hebron, & eius memorabilia, & inſignia antiquitatis. B
Quæſt. XII.

EX hoc loco falli patet illos, qui dicunt Ieruſalem, & Bethel eſſe eundem locum, quia hic ponuntur tanquam duo loca, cũ dicatur hic, quòd rex Bethel fuit vnus de occiſis, & deinde interiectis quibuſdam dicitur, quòd rex Ieruſalem fuit vnus. Nec poterit aliquis dicere, quòd hic eſt replicatio eiuſdem, ſicut interdum conſueuit facere ſacra Scriptura, & quòd cum dicatur ſemel rex Bethel vnus reperiatur iterum rex Ieruſalem vnus. Nam hic ponuntur 31. reges, vt concluditur infra in fine literæ, ſi autem eſſet idem rex Bethel, & Ieruſalem, ſolum eſſent 30. reges, vt patet computando. neceſſe eſt igi- C tur, quòd ponantur tanquam duo reges, & conſequẽter ſint duo loca.

Item patet Iudicum 1. quia cum dictum ſit de captione vrbis Ieruſalem, ſubditur poſtea de captione vrbis Bethel. Et patet hoc infra 18. vbi ponuntur ciuitates prouenientes in ſorte Beniamin, quia ibi ponitur Bethel, & poſtea interpoſitis quibuſdam ponitur Ieruſalem, & non poteſt eſſe ibi replicatio eiuſdem, quia ibi ponitur numerus ciuitatum illarum. & ſi ponatur eadem vrbs Bethel, & Ieruſalem non ſtabit numerus aſſignatus ibidem in litera: impoſſibile eſt igitur eſſe eundem locum Bethel, & Ieruſalem. De hoc magis dictum eſt Gen. 12. & 28. & ſ. 8. c. & ibi vide.

Rex Ieruſalem vnus. Iſte etiam in ordine teſtius fuit: D nam iſte fuit rex Adoniſedech præcipuus inter illos quinque qui pugnauerunt contra Gabaon: ipſe.n. cõuocauit quatuor alios reges. ſ. regem Eglon, regẽ Hebron, regem Ierimoth, & regem Lachis, vt patet ſ. 10. & poſtea fugientes a facie Iſrael abſconderunt ſe in ſpelunca vrbis Maceda, ibique comprehenſi patibulo affixi ſunt, vſque ad Solis occaſum, vt patet eodẽ c. Sciendum, quod quamquam rex Ieruſalem occiſus eſt viuente Ioſue, vrbs tamen Ieruſalem non fuit capta eo viuente, ſed poſt mortem illius aſcendentes filii Iuda pugnauerunt contrã eam, atque ceperunt, vt patet Iudic. 1. iſta vrbs eſt in ſorte Beniamin, vt patet j. 18. cap. ſed filii Iuda in ea habitauerunt, & contra eã pugnaue E runt, vt patet. j. 15. & Iud. 1. de cauſa huius ibi dicetur.

Rex Hebron vnus. Iſte fuit vnus de quinque regibus pugnantibus cõ Gabaon, & latentibus poſtea in ſpelunca atque ſuſpenſis, de quo ſ. 10. & poſt mortem eius ſatis magno tempore capta eſt vrbs eius Hebron, vt fuit declaratum præced. c. nam non cepit eã Ioſue, ſed Caleb, cum eſſet dux in tribu Iuda. De quo Iud. 1. c. de regibus tamen qui computantur hic verum eſt, quod fuerunt omnes occiſi tempore Ioſue. De vrbe Hebron dicendum, quod ſit in ſorte tribus Iudę, vt patet j. 15. fuit etiam poſtea iſta ciuitas data ſacerdotibus, cũ de qualibet tribu darentur aliquæ vrbes ſacerdotibus, & Leuitis. j. 21. In hac vrbe gigantes fuerunt tres, de quibus

Vrbis Hebron ſitus.

A infra 15. & Iud. 1. quos inde deleuit Caleb. Ad iſtam vrbem ſolam veniſſe leguntur exploratores Iudęorum, cum luſtrauerunt terram Chanaan, & vidẽtes ibi tres gigantes conceperunt ſpiritum murmurandi, vt patet Nume. 13. cap. In Hebron dicitur formatus fuiſſe Adam, & ibi poſtquam eiectus eſt de paradiſo vixiſſe perhibetur, atque ibidem mortuus, & ſepultus eſt, vt patet infra 14. cum dicitur. Adam maximus inter Enacim ſitus eſt. i. primus Adam. ſ. primus homo ſitus eſt, ideſt iacebat ſepultus inter Enacim. i. inter gigantes, qui habitabant in Hebron. Vocatur Hebron alio nomine Mambre, vt patet Gen. 23. c. ſ. ſepeliuitque Abraham vxorem ſuam Saram in ſpelunca duplici, quæ reſpiciebat Mambre, hęc eſt Hebron in terra Chanaan.

Vbi Adam vixit poſtquam electus eſt de paradiſo.

B Vocatur etiã Chariatarbe. i. ciuitas quatuor, quia ibi iacent ſepulti quatuor Patriarchę, & quatuor eorum vxores. ſ. Adam, & Eua: Abraham, & Sara: Iſaac, & Rebecca: Iacob, & Lia. De Adam patet infra 14. in fi. De Eua non patet, ſed communis auctoritas eſt, quod apud eum ſepulta fuerit, & rationabile ſatis eſt, quia iſta eſt conſuetudo coniugatorum, vt virorum ſepulchra ſequantur vxores, ſcilicet, quod tumulentur in eodem, vel iuxta eundem locum. De Abraham patet Gen. 25. De his duobus, & de Iſaac, & vxore ſua, & de Lia vxore Iacob patet Gen. 49. cum dicitur: Ibidem ſepelierũt eum. i. Abrahã, & Saram vxorem eius: ibi ſepultus eſt Iſaac cum Rebecca coniuge, ibi quoque Lia condita iacet. De Iacob qui ſolus ſupereſt, patet, quod iuſſerit ſe ibi ſepeliri. Gene 49. poſtea autem filii eius illuc cadauer eius de Aegypto intulerunt. Gen. 50. c. Eſt autem

Sepulchrũ Adæ, & patriarcharũ.

C iuxta Hebron vallis lachrymarum, quæ ideo ſic dicitur, quia in ea Adam centũ annis luxit filium ſuum Abel occiſum a Cain, in qua poſtea monitus ab angelo cognouit Euam vxorem, ne ſancta poſteritas interciſa foret, & ne ſaluator de iniquo ſemine naſceretur. De hoc in libro de ſitu terrę ſanctæ. Duobus miliaribus ab vrbe Hebron ſepultura Loth nepotis Abrahę, id eſt conſobrini eſt. In Hebron eſt ager quidam, cuius terra eſt rubea, quæ ab incolis effoditur, & comeditur, & per Aegyptum venalis apportatur, & quaſi pro ſpecie aromatica cariſſimè venditur, in quo ſatis magnũ apparet miraculum, quia quantum ager ille profundè effoſſus fuerit, toto anno ad educendam terrã, tan-

Vallis lachrymarũ vbi ſit.

Terra comeſtibilis, quæ nunquã deficit.

D tum anno ſequenti reintegratur, ita vt ſemper terra inde effodiatur, & tamen nihil per ſucceſſiones ſeculorum deficere videatur. Apud Hebron, eſt mons Mambre, ad radicem cuius eſt terebinthus, quæ ilex, vel quercus dicitur, ſub qua multum temporis manſit Abraham, vt patet Gen. 18. ſub hac etiam angelos tres hoſpitio ſuſcepit, & pauit. Manſit autem ilex illa teſtẽ Hieronymo, vſque ad tempus Theodoſii Imperatoris chriſtianiſſimi. poſtea autem alia ibidem fuit, quæ ex illa genita perhibetur, & ab incolis chara tenebatur, nam ad multos vſus medicaminum ſumebatur. De his in libro de Deſcriptione terrę ſanctæ.

E *Rex Ierimoth vnus*. Iſta ciuitas Ierimoth eſt in ſorte tribus Iudę, vt patet infra 15. c. & fuit iſte Ierimoth vnus de quinque regibus, qui pugnauerunt contra Gabaon, & latuerunt in ſpelunca atque ſuſpenſi ſunt, vt patet ſupra 10. cap.

Rex Lachis vnus. Iſte etiam eſt de regibus quinque ſuſpenſis, & latentibus in ſpelunca. Eſt aũt Lachis in ſorte tribus Iudę, vt patet j. 15. c. nomina iſtorũ quinque Regum non ponuntur hic, ponuntur tñ ſ. 10. nam rex Ieruſalem vocabatur Adoniſedech: rex Eglon vocabatur Dabir: rex Hebron vocabatur Obam: rex Ierimoth erat Pharan: rex Lachis erat Iaphie. Iſtam ciuitatem Lachis commemorat Micheas. c. 1. ſtu multus quadrigę ſtupori habitanti Lachis, & agitur de captiuatione Iudęorum ibi.

Rex Eglon vnus. Iſte erat de quinque regibus ſuſpenſis, & latentibus: poſtea autem capta eſt vrbs eius a Ioſue. Eſt Eglon in ſorte tribus Iudę, vt patet 3. 15. c.

Rex Gazer vnus. Quantum ad reges iſtos ſequentes an obſeruetur ordo temporis in captione, vel occiſione non patet, & forte ſciri non poterat, quia multi eorum perierunt eodem impetu in bello contra Iſrael congregatis multis regibus ad aquas Meron, de quibus pręced. ca. Iſta ciuitas Gazer eſt in Sorte filiorum Ephraim, vt patet infra 16. & pugnauerũt contra hãc Ephraitæ, ſed non occiderunt Chananæos, qui habitabant in Gazer accipientes eos in tributarios, vſque ad tempora Samuelis, cum ſcriptus eſt liber iſte. vt patet infra 16. cum dicitur. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephraim, vſque in diẽ hanc tributarius. Rex tamen Gazer occiſus eſt, qa forte in bello apud aquas Meron mortuus eſt.

Rex Dabir vnus. In hac vrbe, ſicut in ciuitate Hebron habitauerunt gigantes, vt patet pręced. cap. cum dicitur. In illo tẽpore venit Ioſue, & interfecit Enachim de montanis Hebron Dabir, & Anab. Iſta ciuitas fuit detenta ab Othoniele fratre iuniore Caleb, nam dixerat Caleb, qui percuſſerit Cariathſepher, ideſt Dabir dabo ei Axam filiam meam in vxorem, & tunc percuſſit eam Othoniel, & accepit Axam in vxorem, vt patet infra 15. & Iudicum primo. De iſta vrbe an fuerit bis capta. ſ. ſemel a Ioſue, & poſtea ab Othoniele, vel ſolum ſemel, & ſi ſemel quis eam ceperit, nſiquid Ioſue, vel Othoniel declaratum eſt in fine præcedentis cap. Iſta vrbs Dabir vocari ſolebat Cariathſepher, ideſt ciuitas literarum, & erat nomen eius antiquum: poſtea autem vocata eſt Dabir, ſicut patet Iudic. 1. & ob hoc quando Caleb locutus fuit de vrbe illa nõ vocauit eam Dabir, ſed Cariathſepher, dicens: Qui percuſſerit Cariathſepher, dabo ei Axam filiam meam.

Rex Gader vnus. Iſta ciuitas eſt in ſorte Iudę, vt patet infra 15. c. iſta non eſt ciuitas famoſa, quia non reperitũ aliquid geſtum in ea, vel ab ea.

Rex Herma vnus. Iſta ciuitas fuit in ſorte filiorum Iudę, vt patet infra 15. & capta eſt a Ioſue, quamquã aliqui libri habent Harma, ſed non multum differt, qa in nominibus propriis translatis de hebræo, ſcriptores noſtri non curant multum obſeruare proprietatẽ vocũm in ſcribendo.

Rex Hered vnus. Iſta ciuitas eſt in tribu Iuda, ſed non de famoſis infra 15.

Rex Lebna vnus. Et iſta ciuitas in tribu Iuda, vt patet infra 15. & fuit de primis ciuitatibus, quæ captę ſunt a Ioſue. Nam in die qua ſtetit Sol, & ſuſpenſi ſunt quinque reges fuit capta, vt patet ſupra 10. cum venerit eodem die de Maceda in Lebna, & oppugnauerit vrbẽ, atque ceperit, & inde tranſierit in die eadem ad vrbẽ Lachis, quam cepit ſequenti die poſt ſtationem Solis, ibi: Vrbs Lebna eſt inter Macedam, & Lachis. Nam cum ſuſpenſi fuiſſent reges quinque, apud Macedã, tranſiuit inde Ioſue in Lebna die eodem, & cepit eã, & inde die eodem tranſiuit in Lachis, vt patet ſupra 10. capitul.

Rex Odullam vnus. Eſt iſta vrbs in tribu Iuda, vt patet infra 15. ad hanc vrbem venit Iudas, cum declinauit a fratribus ſuis, & cepit vxorẽ nomine Sue: quod patet, quia pater puellæ erat Chananæus Odullamites. Eſt autem Odullamites vir habitans in Odullam. De hoc Gen. 38. ibi etiam habitauit ipſe, & genuit tres filios ex vxore, deinde duos filios ex nuru ſua Thamar per fraudem ipſius Thamar: prææallegato cap.

Rex Maceda vnus. Iſta vrbs eſt in ſorte Iudæ, vt patet infra 15. apud hanc latuerunt reges quinque in ſpelũca, quę dicitur vrbis Maceda die, qua ſtetit Sol preci-

F bus Ioſue, & eductos de ſpelunca ſuſpendit Ioſue in eodem loco: eodem autem die cepit Ioſue vrbẽ Macedam, & occidit omnes, qui in ea erant, & regẽ eius, vt patet ſupra 10. cap.

Rex Bethel vnus. Iſta ciuitas eſt in ſorte Beniamin, vt patet infra 18. & eſt ſatis Orientalis in tribu illa non multum diſtans a Iericho. Apud hanc habitauit Abraham, cum primo venit in terram Chanaan, & fixit altare in valle apud illam Geneſis 12. capitu. & iſta eſt, quæ vocatur Luza, vt patet Gen. 28. & infra 18. atque Iudicum primo. Hanc vrbem non cepit Ioſue, ſed filii Iuda poſt mortem eius, cuius modus habetur Iudic. 1. cap. De Bethel iſta dicitur, ꝙ ibi poſitum fuerit idolũ aureum a rege Ieroboam, nam duos vitulos fecit, poſuitque vnum in Bethel, & alterum in Dan, vt patet 3. Regum 12. propter quod aliqui dixerunt Bethel, & Bethauen eſſe idem, quia Bethauen in hebręo idẽ eſt quod domus idoli, quod conuenit Bethel. Et dicunt hoc nomen poſtea fuiſſe poſitum a caſu, ſed de hoc ſ. 8. declaratum eſt, ꝙ non ſit idem locus.

Bethel nõ cepit Ioſue, ſed filii Iudæ.

Quo tempore occiſus eſt Rex Bethel. Quæſt. XIII.

H De rege Bethel quomodo tẽpore Ioſue fuerit occiſus, cum vrbs eius non fuerit capta vſque ad mortem Ioſue, vt patet Iudi. 1. aliquis dubitabit. Et reſponderi poteſt, quòd fortè iſte fuit vnus de regibus illis, qui conuenerunt contra Iſraelitas ad aquas Meron, & ibi mortuus eſt, ciuitas ſua tamen non fuit capta, ſicut accidit in aliis regibus, & gẽtibus ibidem. Nam vno impetu proſtrauit Ioſue omnes, qui erant ad aquas Meron quoſdam occidens, & alios in fuga vertens, non tamen ob hoc immediate cepit vrbes eorum, ſed multo tẽpore pugnauit contra reges iſtos, vt patet præcedenti cap. ita & de rege Bethel. accidit enim, ꝙ caderet ipſe in bello, & tamen vrbs eius nõ fuit poſtea capta a Ioſue, ſed mortuo eo capta eſt ab Iſraelitis.

I Aliter reſponderi poteſt, ꝙ hic non ſolum ponuntur reges, quos occidit Ioſue, ſed etiam quos occiderunt Iſraelitæ poſt mortem Ioſue, vſque ad tẽpus, quo ſcriptus eſt liber iſte, quia ſupra dicitur. Iſti ſunt reges, quos occiderunt Ioſue, & filii Iſrael, & tenetur ibi, & de copulato extremo, & non copulatiuè, ita quòd nõ ſimul occiderũt, nec omnes Ioſue cum filiis Iſrael occidit, ſed quoſdam Ioſue cum Iſraelitis, & quoſdam Iſraelitæ per ſe deleuerunt, & ſic dicetur, ꝙ iſte rex Bethel fuerit occiſus poſt mortem Ioſue ab Iſraelitis, qñ capta eſt ciuitas eius. De qua Iudic. primo. vterq; modus ſatis eſt conueniens.

Rex Taphua vnus. Iſta vrbs reperitur in duabus tribubus, ita ꝙ fuerunt duæ ciuitates eiuſdem nominis: nã reperitur Taphua in tribu Iuda, vt patet infra 15. reperitur etiam in ſorte Ephraim, vt patet infra 16. de qua vrbe harum fuerit rex, de quo hic dicitur, non poteſt

K patere manifeſtè, ſed ſatis colligitur, ꝙ ſit de tribu Iuda, quia in tribu Ephraim non ponitũ, tanquam ciuitas, ſed tanquam terminus illius ſortis: ciuitas autem, quę eſt in extremitate ſortis vnius, eſt terminus illius, & alterius coniunctæ ſortis.

Rex Opher vnus. De iſto Opher nõ inuenitur, in qua tribu fuerit, cauſa eſt, quia infra cum deſcribuntur ſortes omnium tribuum, non deſcribuntur omnes ciuitates earum, ſed quędam ſubticentur, & quædam tribus ſunt, in quibus nullius vrbis nomẽ forte exprimitur, ſed ſoli termini poſſeſſionis, vt patet infra 16. & 17. & partim 19. & in his erãt aliquæ ciuitates, de quarum regibus neſcitũ, & tñ exprimuntũ hic reges, & non poterit ſciri de quibus tribubus vrbes illę ſint.

Rex

Rex Aphec vnus. Iſta ciuitas eſt in ſorte tribus Aſer, vt patet ī. 19. & erat iſta ciuitas circa partem occidentalem ſortis huius. Quod patet, quia erat iuxta terram Philiſthinorum, quæ erat apud Mare magnum, quòd eſt terminus occidentalis terrę Chanaan. Numer. 34. & ob hoc vocatur mare Philiſthinorum iſtud, vt patet Exod. 21. Quòd autem Aphec ſit apud terram Philiſthinorum patet, quia Philiſthini uenientes cōtra Iudęos, caſtra fixerunt in Aphec, vt patet. 1. Regum 4. patet etiam hoc, quia ſequenti cap. cum ponuntur termini Philiſthinorum, & confinia eorū dicitur vſque ad Apheca. Sed Apheca, & Aphec idem ſunt: ſunt tamen iſtę varietates ex conditione hebraica, quę interdum ſic terminat dictiones: ſicut patet de Dabir, quę interdum vocatur Dabir, vt patet ſequenti c. & infra 15. atque primo Iudi. interdum Dabira, vt ſupra. 10. ſ. Inde reuerſus Dabira. Et ſic Iudęi pro Aegypto interdum dicunt Mizraim, & interdum Mizraima. Conſuetudo autem Latini idiomatis non imitatur hęc, niſi rariſſimè. De iſta vrbe Aphec dicendū eſt, quòd etiam reperitur in tribu Iuda, vt patet infra 15. pro qua autem harum accipiatur, nō patet. Dicet aliquis, quòd Aphec vnica ciuitas eſt, & iſta eſt ſolum in tribu Iuda. In tribu autem Aſer nō ponitur tanquam ciuitas, ſed tanquam terminus, & ſic eſt de multis ciuitatibus alijs vt patet infra a 15. vſque ad 20. de Taphua eſt ſic, quę ponitur in ſorte filiorum Iuda, tanquam ciuitas, & in tribu filiorum Ephraim, tanquam terminus eorum, vt patet infra 16. cap. Reſpondendum eſt non ſtare, quia Aphec ita ponit, vt ciuitas in tribu Aſer, ſicut in tribu Iuda, vt patet infra 19. cum ponatur ibi numerus ciuitatum, de quibus eſt vna Aphec, & infra 15. de numero ciuitatū eſt vna Aphec, vt colligitur ex ſumma earum poſtquam enumeratę ſunt: ergo vtrobiq; ponitur vt ciuitas, v n̄ neceſſario eſt duplex Aphec.

Rex Saron vnus. Aliqui putant eſſe eandem ciuitatē iſtam, & eam, quæ habetur in ſorte filiorum Iſacbar, infra cap. 19. & vocatur Seron.

Sed non conuenit, quia illa in Hebręo vocatē Sion, & in noſtro more deberet vocari Sehon, ideo magis dicendum eſt, ꝙ iſta ciuitas ſit de illis, quę non habētur in deſcriptionibus, quia non exprimuntur omnes: cum in quibuſdam tribubus ſoli termini ponantur, & non ciuitates.

Item diſſonat hic litera noſtra ab hebręa, quia in hebręo dicitur Laſaron, tanquam vna dictio, & hic dicitur Saron. Sed hoc videtur tanquam articulus forſitan, & ſic litera noſtra accepit, licet in hebræo nō ſit proprie articulus talis, ſed ha, hu, & hi, ſicut in vulgari noſtro eſt el, & la, los, & las: ſuppreſſit tamen litera noſtra, quia nunquam alibi reperit Laſaron, ſed ſolum Saron.

Rex Madon vnus. Iſta ciuitas non inuenitur in deſcriptione ſortium cuiuſlibet tribus, nec alibi videtur expreſſum ad quam tribum pertinuerit ex cauſa ſupra aſſignata in alijs vrbibus.

Rex Aſor vnus. Iſta Aſor reperitur ter. ſ. bis in ſorte Iuda, vt patet infra 15. & ſemel in tribu Nephthali, nec apparet certiſſimè de qua harum intelligatur, ſed videtur, ꝙ magis accipiatur pro Aſor, quæ eſt in tribu Nephthali, quia rex vrbis huius erat famoſus, de quo pręcedenti cap. dicitur, ꝙ antiquitus omnia regna terræ illius erant ſub principatu Aſor: illa enim neceſſario regem haberet, aliæ duæ Aſor forrè non habebāt reges: immo ſatis videtur, quòd non haberent, q̃a illæ captę ſunt, & ceciderunt in partem filiorum Iuda: hic tamen dicitur, ꝙ vnus rex Aſor ſolum captus, ſiue occiſus eſt, ergo non habebant alię reges, ſed illa, de qua pręcedenti cap. regem habebat, cum dicatur ibi de Iabin rege Aſor, & Iudic. 4. cap. ergo de illa intelligitur, cum dicitur vnus rex Aſor: illa tamen erat aquilonaris, quia Iabin rex illius quando conuocauit reges cōtra Iſrael, conuocauit eos de parte aquilonari. ſ. radicibus Hermon: ergo ipſa etiam erat in terra illa, quod conuenit ciuitati Aſor, quę eſt in tribu Nephthali: nā Nephthali eſt habens ſortem àquilonarem, cum ſortes incipiant ab oriente in occidentem per latus meridianum tangendo ſe lateraliter, & primę ſunt magis meridianæ, alię autem ſunt magis aquilonares, ſors autem Nephthali eſt ſexta, ideo neceſſario eſt multum aquilonaris, nam poſt eam non manet alia tribus, niſi Dan cuius ſors tangit ſeptentrionale latus, vt patet ī. 19. c. idō magis dicendū eſt Aſor iſtam eſſe in latere aquilonari, & in ſorte Nephthali, quam in ſorte Iuda. Situs Aſor.

Rex Semeron vnus. Iſta ciuitas Semeron eſt in ſorte Zabulon, vt patet infra 19. c. cum rex iſte venit ad bellum contra Iudęos ad aquas Meron: nam iſte fuit de primo vocatis a rege Iabin, vt patet præced. capitu. nec multum iſtę duę vrbes inter ſe diſtant.

Aliqui putant iſtam eſſe Samariam, ſed falluntur, quoniam Samaria nondum condita erat, cum hęc fiebant, fuit autem poſtea condita a quodam rege de genere Ieroboam regis Iſrael, vt patet 3. Regum 16. nā rex Amri emit montem dictum Somer duobus talētis argēti, & fecit in eo ciuitatem appellans eā Samariam, vt patet in eodem cap. quod multo poſt fuit, ergo Semeron, vel Semron non eſt Samaria.

Rex Achſaph vnus. Iſta ciuitas Achſaph eſt in ſorte Aſer, & non multum diſtat a ciuitate Semeron prędicta, cum ſit vna in tribu Aſer, & alia in tribu Zabulō, iſtæ autem duę tribus erant coniunctę, vt patet infra 19. & ob hoc cum vocati ſunt iſti reges ad bellū a Iabin rege Aſor, vt patet pręcedenti capit. ſimul nominantur, cum dicitur. Miſit ad regem Semeron, & ad regem Achſaph.

Rex Thenach vnus. Iſta ciuitas eſt in ſorte filiorū Manaſſe, vt patet infra 17. ſ. in parte dimidię tribus Manaſſe, quæ accepit ſortem ad occidentalem Iordanis plagam, alia autem medietas acceperat ſortem ad partem occidentalem cum Ruben, & Gad, vt patet ſupra in litera, & ſequenti cap. De hac vrbe etiam dicitur Iudicum primo. ſ. quòd Manaſſe non deleuit habitatores Thenac, quia non pręualuit: poſtea autem pręualentibus Iſraelitis, ſubiecti fuerunt iſti, nec tñ deleuit eos Iſrael, ſed fecit tributarios, vt patet ibidem.

Rex Mageddo vnus. Iſta ciuitas eſt in tribu dimidia Manaſſe, & eſt apud Thenac, vt patet infra 17. & ob hoc ſimul nominantur hic. Etiam de hac vrbe Mageddo a principio nō potuerunt Iſraelitæ delere Chananęos, poſtea autem cōfortati cum potuiſſent ſubijcere eos, non deleuerunt, ſed fecerunt tributarios. Iudic. 1. capitu. Iſta ciuitas Mageddo eſt, in qua mortuus eſt Ioſias a ſagittarijs Pharaonis regis Aegypti, cum admonuiſſet eū Pharao, vt rediret in domum ſuam, & ob hoc omnes cantores, & cantatrices in conſuetudinem ducunt apud hebręos potiſſime antiquitus cum aliqualiter viguerunt in arte rhetorica planctum Ioſię facere. Fecit autem hoc potiſſime Ieremias lege metrica in libro Threnorum. Sic patet 2. Paralipo. 35. & de hoc etiam 4. Reg. 23. cap. Fuit autem tunc ſolennis planctus Iudęorum, vnde Prophetę quaſi pro notiſſimo, & ſolēni memorant planctum Mageddo, ſicut patet Zachar. 12. cum dicitur. In die illa erit magnus planctus in Ieruſalem, ſicut planctus Adadremmon in campo Mageddon. In Mageddo mortē obijt Ioſias.

Rex Cades vnus. Iſte rex habuit vrbem in ſorte filiorum Nephthali, infra 19. cap. & eſt iſta vrbs apud Aſor vrbem magnam, vt patet eodem cap. cum ponantur ſimul, & iſta vrbs eſt in Galilea, vt patet infra 20. fuit etiam data in ciuitatem cōfugij, vt homicidæ, qui ob-

nouij

noxij erant, illuc confugerent eodem capitulo.

Rex Iachanan Carmeli vnus. Aliq libri habent rex Iachanã vnus rex Carmeli vnus. Sed corrupti ſunt, quia in litera hebraica, vbi diſtinctius ponuntur reges iſti, quam apud Latinos cũ quadam ſpeciali diſtinctione a reliqua litera ponitur tanquam vnus rex.

Item non ſtat, quia omnes reges computati hic ſũt 31. vt patet infra in ſumma poſita in litera: ſi tamẽ computeutur iſti tanquam duo reges, erunt 32. reges, ſed eſt hic duplex nomen ciuitatis. *Carmelus quid.* Carmelus autem eſt nomen montis, & terrę, ſcilicet, quòd iſte erat rex vrbis illius, quę vocabatur Iachanan, & totius Carmeli montis, vel prouincię illius. Similis modus eſt infra, cum dicitur rex Dor, & prouincię Dor vnus, vel poteſt dici hoc, quia Iachanan ciuitas erat in monte Carmelo, in qua autem tribu ſit iſta ciuitas non patet, quia **G** non eſt in deſcriptionibus iſtis, ſed ſubticetur, vt dictũ eſt de alijs.

Rex Dor, & prouinciæ Dor vnus. Dor eſt ciuitas cuius erat iſte rex, qui computatur, & illa habebat aliquam prouinciam ſubiectã ſibi, & toti illi dominabatur rex Dor. Dicũt grammatici, quòd ad differẽtiam ciuitatis huius non reperitur prima perſona paſſiua in iſto verbo do, das, dedi, ſed iſta poſitiua ſunt, & non reperitur ratio fundamentalis. Iſta ciuitas erat apud mare occidentale terrę Chanaan, & rex huius venit ad bellũ contra Iudęos ad aquas Meron, vt patet pręcedenti capitu. cum dicitur. Et in regionibus Dor iuxta mare. Erat ciuitas iſta in ſorte Manaſſe in dimidia parte ad occidentalem plagam Iordanis, vt patet infra 17. & **H** Iudicum primo. De hac vrbe non fuerũt excluſi Chananęi ante mortem Ioſue, & poſt mortem illius per aliquantum tempus non potuerunt, poſtea autem cõfortati non deleuerunt eos, ſed ſubiecerunt in tributarios, vt patet pręallegatis cap.

An Dor, & Endor ſint idem. Aliqui exiſtimãt Dor, & Endor eſſe eandem vrbẽ vel eſſe idem nomen, ſed dicunt Endor eſſe per compoſitionem, & ſignat Endor fontem Dor, quia, en, colorem, fontem, & oculum ſignat in Hebręo. Sed non ſtat, quia ponuntur Dor, & Endor tanquam duę ciuitates, & ambę ſunt conuicinę, & in tribu Manaſſe infra 17. cap. vnde de Phitoniſſa, ad quam iuit Saul dicitur, quòd erat in Endor, vt patet. 1. Reg. 28. capit.

Rex gentium Galgal vnus. Sciendum, quòd Galgal **I** eſt nomen ciuitatis, & in hac ciuitate habitabant gentes varię, vel in regno huius regis, ideo vocatus eſt rex gentium.

An in ciuitate Galgal habitarent multæ gentes. Et de Galilæa gentium, quæ ſit, & vnde ſic dicta.
Quæſt. XIIII.

Dicit Nico. quòd in ciuitate iſta Galgal habitabant gentes multę, ſicut in ciuitate Pariſienſi, ideo vocatur Galgal gentium. Sed forte rex Galgal magis vocatur rex gentiũ, quia licet in ciuitate ſua non eſſent gentes de diuerſis **K** regnis, habebat tamen in regno ſuo plures gentes, ſcilicet, quòd Chananęi diſtinguebantur in ſeptem populos, de quibus ſupra in litera, & habebant iſti reges diſtinctos. Nam, & quilibet horum populorum multos reges habebant, vt patet, quia cum ſolum eſſent ſeptem populi, erant plures, quam 40. aut 50. reges, nam hic ſunt 33. cum duobus, quos occidit Moyſes ante tranſitum Iordanis, de quibus etiã patet in litera. Iſte tamen rex accidit, quòd haberet gentes de duobus, vel tribus populis horum in terra ſua, vtpote, ꝙ de regnis aliorum regum Chananęorum aliquid accepiſſet, & tunc vocaretur iſte rex gentium, quia ipſe ſolus in terra Chanaan multis gẽtibus dominabatur.

F Et iſte eſt proprius modus loquendi, quia cum in aliquo regno homines alienigenę multarum gentium habitant, non dicitur rex talis propriè rex gentium, quia illę gentes non ſunt diſtinctę in regno ſuo, ſed alienigenę tranſeunt in conditionem, & nomen indigenarum terrę. Cum autem in aliquo regno magno ſunt multę gentes, ab origine diuerſorum idiomatum, & quęlibet earum in antiquiſſimis, & proprijs ſedibus commoratur, dicitur rex gentium illarum, rex gentium propriè loquendo. Item, quia ſi vocaretur aliquis rex gentium, quia in regno ſuo ſunt homines multarum nationum tanquam aduenę: non eſſet aliquis rex, qui non vocaretur rex gentium, quia nullum regnum eſt, in quo non ſint homines multi alienigenę: immo fere nulla ciuitas aut locus excellens **G** in fertilitate, & ſalubritate eſt, quę non habeat de gentibus multis habitatores, ſed non conſueuimus appellare reges omnes reges gentium, ideo non poteſt accipi hoc modo de rege iſto, quòd eſſet rex gentium, ſed magis modo prędicto. ſ. quòd eſſent multę gentes habitantes in ſedibus proprijs in regno huius, vtpote Pherezęi, Iebuſęi, Chananęi, & ſic de cęteris: Alij dicunt, quòd iſte dicitur rex Galil in Hebręo, & vocatur Galilęa apud nos, & dicunt, quòd iſte erat rex Galilęę gentium. Nam in terra Chanaan eſt Galilęa gentium in terra Zabulon, & Nephthali apud mare Cenereth, quod vocatur mare Galilęę, & iſta vocatur Galilęa gentium, ſicut nõminat Iſaias. cap. 9. ſ. Galilęę gentiũ populus, qui habitabat in tenebris, vidit lucẽ magnã. **H** Idem patet Matth. 4. Cauſa huius nominis eſt, quia Hyram rex Tyri fecit ſcind: ligna de monte Libano pro domo domini, & dedit Salomoni. Ob hoc Salomon completo opere dedit ei 20. ciuitates in terram Galilęę, vt patet. 3. Reg. 9. capitu. & ob hoc venit in cõſuetudinem, vt vocaretur Galilęa gentium id eſt Galilęa pertinens ad Gentiles. Sed hoc non ſtat, quia Galilęa erat magna terra, cum dicatur, quòd de terra illa dedit 20. ciuitates, Salomon regi Hiram, & adhuc manebant plurima loca: ideo multi reges eſſent in Galilęa, nec vnus caperet eam, quia iſti erant reguli, cum tot fuerint in parua regione. Item non ſtat, quia hic ponuntur diſtincti rex Galgal gentium, & rex Cades. Vrbs tamen Cades erat in Galilęa, vt patet infra 20. er**I**go non erat iſte, qui hic dicitur rex Galilęę gentium: nam pars non ponit in numerum contra totum: non poterat ergo aliquis eſſe rex totius Galilęę. Item non ſtat, quòd Ioſue occidiſſet regem Galilęę gentiũ, quia nihil de terra Galilęę adhuc captũ erat: ergo non erat veriſimile, quòd occidiſſent regem illius, quãquam poſſibile erat. Antecedens patet, quia dicitur ſequenti c. terra latiſſima derelicta eſt, quę necdum ſorte diuiſa eſt, omnis videlicet Galilęa. &c. Dicendum eſt igitur *Doc. opin.* ſicut prius Galgal eſſe ciuitatem, & in regno huius regis habitaſſe gentes multas Chananęorum: non quidem, quòd multę gentes, quantum ad ſe totas habitaſſent in regno huius, quia nec vna ſecundum to**K**tum habitabat in terra huius, ſed partes multarum gẽtium poterãt eſſe in regno ſuo, vt, quòd haberet duo, vel tria oppida Pherezęorum, & totidem Iebuſęorũ & ſic de quibuſcunque ponatur. De iſta vrbe Galgal non patet in qua fuerit tribu, quia non habetur in deſcriptionibus iſtis ſortiũ infra vſque ad 20. capitu. cauſa patet ex dictis.

Rex Therſa vnus. De iſta ciuitate nõ patet in qua tribu fuerit ex cauſa ſuprapoſita: ſatis tamen patet, quòd non fuerit in tribu Iuda, nec Beniamin, quia diuiſo Iſrael in duos reges, ſ. in regẽ Iuda cũ Beniamin, & regẽ decẽ tribuũ, qui vocabatur rex Iſrael, ipſemet Rex Iſrael morabatur in Therſa, vt patet 3. Reg. 16. ſi tñ fuiſſet in Iuda, vel Beniamin nõ moraretur ibi. Vnde ſatis

tamo-

rationabiliter videtur dicendum, quòd Therſa erat aliqua ciuitas notabilis in tribu Ephraim, quia Ieroboam rex erat de tribu Ephraim, filii tamen ſui conſtituerunt ſedem in Therſa, ergo pertinetet ad illã tribum. Poſtquam vero Amri emit montem Somer, & fecit ibi ciuitatem Samariam, translatum eſt regnum ad illam vrbem, ita ꝙ eſſet metropolis.

Omnes reges triginta vnus. Iſta eſt ſumma omnium regum hic enumeratorum computando ſolum eos, quos occidit Ioſue: duo autem, qui occiſi ſunt a Moyſe, non pertinent ad hanc ſummam.

CAP. XIII.

IOSVE ſenex prouectæque ætatis erat, & dixit dominus ad eum: Senuiſti, & longæuus es, terraque latiſſima derelicta eſt, quæ necdũ ſorte diuiſa eſt: omnis videlicet Galilæa Philiſthijm, & vniuerſa Geſſuri: a fluuio turbido, qui irrigat Ægyptum, vſque ad terminos Accaron contra Aquilonem, terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philiſthijm diuiditur, Gazæos, & Azotios, Aſcalonitas, Gethæos, & Accaronitas. Ad meridiem vero ſunt Heuęi: omnis terra Chanaan, & Maata Sidoniorum vſque Apheca, & terminos Amorrhæi eiuſque confinia: Libani quoque regio contra orientem a Balgaad ſub monte Hermon, donec ingrediaris Emat. Omnium qui habitabant in monte a Libano, vſque ad aquas Meſſerophot, vniuerſiq; Sidonij. Ego ſum, qui delebo eos a facie filiorũ Iſrael. Veniat ergo in partem hæreditatis Iſrael, ſicut præcepi tibi.

IOſue. Hic ponitur ſecunda pars principalis huius libri de terrę diuiſione. Et diuidit ĩ tres, qa primo ſortes determinatæ quibuslibet tribubus aſſignãtur. Secundo ciuitates pro ſugitiuis ſeparantur infra 20. Tertio ſuburbana, & vrbes Leuitis aſſignantur infra 21. cap. Prima in tres, quia primo agitur de terræ limitibus. Secundò de perſonis diuidentibus ſequenti capitu. Tertiò de determinatis ſingularum tribuum partibus infra 15.

Vel aliter poteſt iſta diuidi. ſ. ꝙ primo ponuntur diuiſiones ſortium pro duabus tribubus, & dimidia, quę erant ante Iordanem. Secundo diuiſiones pro nouem tribubus, & dimidia, quæ erant poſt Iordanem ſequenti cap. Illa ſecunda in duas, quia primo agitur de hæreditatis petitione, & ſecundo de eiuſdem aſſignatione infra 15. & iſta eſt conuenientior diuiſio. Prima in duas, quia primo deſcribitur non capta, ſed diuidenda. Secundo aſſignatur diuiſio terræ iam captæ infra, cum agitur de diuiſione in duas tribus, & dimidiã ibi. *Veniat ergo*. Circa primum. *Ioſue ſenex, & prouectæ ætatis erat*. Quando iſta ſuerat locutus Deus ad Ioſue, quæ infra habentur, erat Ioſue ſenex. Dicitur autem ſenex qui incipit venire ad ætatem illam, in qua deficiunt vires humanæ.

A *Qui ſunt ſenes, & prouectæ ætatis. Et quæ ſit huius capituli introductio. Et quot annis durauerunt bella Iſraelitarum cum Chananæis. Et quot annorum erat Ioſue cum obijt. Quæſt. I.*

ESSE prouectæ ætatis addit aliquid ad ſenem ſcilicet, quòd ſit in magna ætate conſtitutus, aliqui tamen ſenes ſunt, & tamen non prouectæ ætatis, ſicut qui cito incipiunt deficere viribus, ſcilicet ex laboribus, vel ex ęgritudinibꝰ, ita Boetius conqueſtus eſt intempeſtiuam veniſſe ſenectutẽ, quia dolor effecerat eum ſenem, cum ait de Conſolatione lib. 1. metro primo.

B *Venit enim properata malis inopina ſenectus:*
Et dolor ætatem iuſſit ineſſe ſuam.
Intempeſtiui funduntur in vertice cani:
Et tremit effeto corpore laxa cutis.

Ita fuit de Dauid, qui non vixit valde multis annis, tamen antequam moreretur aliquanto tempore, cũ cooperiretũ, non calefiebat, donec quæſita eſt ei adoleſcentula, quæ dormiret in ſinu eius. 3. Regum 1. capit. Ioſue autem habebat vtrunque, quia erat ſenex, quia deficiebat viribus, & erat prouectæ ætatis, ideſt multorum annorum.

Ad introductionem huius ſciẽdum eſt, quòd iſtud capitu. eſt introductio ad cætera, quæ ſequũtur in hoc libro. Nam Ioſue dux Iſraelitarum, cum introiuit in terrã Chanaan, pugnauit continuè contra reges Cha-
C nançorum: donec deleuit omnes habitatores pręter eos, qui morabantur in terra, de qua agitur immediate in litera. Durauit autem pugna iſta annis 7. fere: nam tempore, quo petiuit Caleb Hebron ſibi dari, videtur, quòd ceſſauiſſent bella, & tamẽ a tempore ingreſſus in terram Chanaan vſque ad diem, qua Caleb petiuit Hebron a Ioſue, fluxerunt quaſi 7. anni. Quod patet, quia Caleb erat 40. annorum, quãdo miſſus eſt in exploratorem de Cadesbarne, & erat annorum 85. die, qua petiuit a Ioſue vrbem Hebron, & ſic fluxerunt anni 45. intermedij: a tempore tamẽ miſſionis de Cadesbarne, vſque ad introitum in terram Chanaan fluxerunt anni 38. ſolum, & parum plus, quia in ſecundo anno fuit facta iſta diuiſio in principio menſis quarti vel quaſi, vt declaratum fuit Nume. 13. ad complẽdũ
D ergo 45. deficiunt ſeptem anni demptis octo menſibus, vel quaſi. Tantũ autem fuit tẽpus inter ingreſſum in terram Chanaan, & petitionem Caleb, de quibus ſequenti capitu. ſed tunc ceſſauerunt bella Iſrael contra Chananços, ergo ſeptem annis ferè durauerunt bella Iſrael contra Chananços. Quòd autem tempore huius petitionis ceſſarent bella, patet in fine pręcedentis capit. nam poſita petitione Caleb ſubiungitur, & terra ceſſauit a pręliis. Poſt iſta tempora cępit Iſrael habitare diſtinctè per loca acquiſita, & diuiſit illa Ioſue Iſraelitis, ſicut conuenire videbat. De hac tamen diuiſione nihil ſcriptũ eſt: ea autem, quę infra ſcripta ſunt pertinent ad ſecundam diuiſionem, vt pręcedenti capitu. declaratum eſt, & magis infra declarabitur.
E Manſit autẽ Iſrael ſic aliquanto tempore, quouſque locutus ſuit Deus iſta ad Ioſue de deuiſione terrę reſiduę, & tunc inceptum eſt id, quod infra ſequitur. De ętate autem Ioſue, cum introiuit in terram Chanaan certiſſimè cognoſci non poteſt: fuit autem tota vita ſua centũ decem annorum, vt patet infra 24. ſed quantum poſt ingreſſum in terram Chanaan vixerit, non cognoſcitur, ſatis enim dici poſſet, quòd ipſe eſſet tot annorum, aut plurium, quot Caleb, quod patet, quia Caleb quando miſſus eſt in exploratorem, erat quadraginta annorum, vt patet ſequenti cap. ſed tunc veriſimile eſt Ioſue habuiſſe tot annos, aut plures. Nam miſſio exploratorũ fuit in ſecundo anno ab exitu de

Aegypto,

Aegypto, vt declaratum eſt Nume. decimitertii cap. ante hoc autem in principio anni primi ab exitu de Aegypto in menſe ſecundo, anni eiuſdem pugnauit Iſrael contra Amalechitas in Raphidim, & fuit dux belli Ioſue, vt patet Exo. decimoſeptimo, ad hoc autē requirebatur vir magnę prudentię, & auctoritatis, & expertus, atque maturus, quod non conueniret ſi eſſet vigintiquinque annorum, aut triginta potiſſimè in tempore, in quo non erant homines ita breuiter prudentes, vel acuti, ſicut nunc: ideo ſatis veriſimile eſt ipſum fuiſſe quadraginta annorum, & tūc eſſet tot annorum, ſicut Caleb, ſcilicet octuagintaquinque annorum nunc, cum facta eſt petitio vrbis Hebron, vel paulum plus. Et iſta erat iam ſatis prouecta ętas. Ponitur autem iſta introductio, ſcilicet, quòd Ioſue erat ſenex, & prouectę ętatis in verbis domini, quia Deus volebat inducere Ioſue ad hoc, quòd diuideret terrā, quę nondum erat capta de manu hoſtium, & quia ſenex erat, & prouectę ętatis conueniens erat, vt immediate hoc faceret, quia ſi vellet dilatare, cum eſſet opus multorum dierum, atque annorum, ante fortaſſis moreretur, quam expleret. Debebat ergo immediate hoc facere.

Dixit dominus ad eum. Sępe loquebatur dominus ad Ioſue, vt patet ex diſcurſu libri huius.

Dominus ſæpe Ioſue alloquebatur, & quomodo.

Quæſt. II.

DE modis locutionum ad eum dictum eſt, ſupra primo, & tertio, quarto, & quinto c. Dicendum autem, quòd poterat eſſe modus duplex. Primus erat, quòd loqueretur apparens in aliqua humana effigie, ſicut cum erat in agro Iericho; & apparuit ei vir euaginato gladio, ſupra quinto. Alius modus eſſe poterat, quòd angelus domini aliquam nubem aſſumeret, quam vellet, & intra eam velatus non appareret, ſed ſolum audiretur vox illius. Iſte modus erat communis ad Moyſen cū ei loqueretur Deus in columna nubis, in qua nulla apparebat effigies, quia nubes denſa erat, & lucida: tollebatque omnem apparitionem interiorem, & ſic fuit in monte Sinai, vbi loquebantur angeli in caligine, & fumo, audiebaturque vox, & non videbatur loquens, vt patet Deuterono. quarto, ſcilicet: Locutus eſt dominus ad vos de medio ignis, vocem verborum eius audiſtis, & formam penitus non vidiſtis. Et erat iſte modus loquendi communior, ne videret populus formam loquentis, & fingeret ſibi idola. Sic patet ſequenti capitul. cum dicitur: Cuſtodite ſolicite animas veſtras, non vidiſtis aliquam ſimilitudinem die, qua locutus eſt dominus in Horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem maſculi, ſiue fęminæ, &c.

Senuiſti, & longæuus es. Iſta duo ſignant id quod ſuperiora duo, ſcilicet iam effectus es debilis carens viribus, & longæuus es, id eſt longe ætatis, vel longi ęui.

Quid æuũ quidue ætas.

Aeuum, & ętas idem ſunt, quamquam ęuum proprie dictum ſignat durationem ſine motu, & tamen cum ſucceſſione, & hæc eſt menſura angelorum, & eſt ſenſus, quia homo es multorum annorum, & cito morieris, debes dare operam, vt diuiſio hæc cito expleatur, ne prius tu moriaris.

Terraque latiſſima derelicta eſt, quæ necdum eſt ſorte diuiſa. Id eſt multa terra adhuc reſtat diuidenda, ideo cito diuide eam.

F *Quomodo neceſſe ſit ponere, quòd terra Chanaan bis diuiſa fuerit per Ioſue, & an in ſecunda diuiſione fuerit diuiſa terra, quæ primo diuiſa fuit. Et Merom locus qui ſit, & eius ſitus, ac terra Geſſuri.*

Quæſt. III.

AD hoc conſiderandum eſt, quòd hic intelliguntur duę diuiſiones terræ, vna quæ facta eſt, & præſupponitur: alia autem, quę fieri iubetur, cum dicitur latiſſima terra derelicta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt, ergo aliqua terra iam erat ſorte diuiſa, alioquin nō diceretur alia derelicta, quæ necdum erat diuiſa: iubet autem poſtea iſtam relictam terrā diuidi, ergo duæ diuiſiones ſunt. In quo ſciendum de modo harum diuiſionum, quòd
G in tempore, quo durauerunt bella, ſcilicet per annos ſeptem, vel ferè, non erat diuiſa aliqua terra, nec habitabant diſtinctè in locis, ita quòd iſte locus pertineret ad hanc tribum, & ille ad aliam, ſed colligebantur in locis, vt poterant: ceſſantibus autem bellis, Ioſue cum non intenderet vltra pugnare, quia fortè Deus admonuerat eum, ne vltra pugnaret, diuiſit terram acquiſitam inter Iſraelitas per tribus, & cognationes ſuas, vt habitaturi eſſent in æternum. De reliqua autem terra Chanaan nondū capta nihil agere intendebatur, quia fortè exiſtimabant, quòd Deus nollet tradere eam Iſraelitis, vel ſi dare vellet aliquando, tūc diuideretur, cum daretur: Deus autem admonuit Ioſue, vt eam quoque nunc diuideret Iſraelitis, quia ipſe dixerat, ꝙ
H Ioſue illam diuideret Deuteronomii 31. capitulo, & hanc diuiſionem ipſe cępit, atque finiuit, quæ habetur in parte ſequenti libri huius, vſque ad 22. capitu. De prima diuiſione, qualis fuerit, neſcitur, nec ſcripta eſt: ſolum ſecunda ſcripta eſt. Quod patet, quia in prima diſtributione ſolum diuiſa ſunt loca accepta de manu hoſtium: in diuiſione tamen, quæ hic deſcripta eſt, nō ſolum hęc loca, ſed etiam, quæ non acquiſita erant poſita ſunt, vt patet infra decimoquinto, vbi ponūtur ciuitates Philiſthinorum Acharon, Gaza, Geth, Aſcalon, Azotum: tamen iſta loca nondum erant acquiſita, vt patet hic, nec acquiſita ſunt vſque ad magna tēpora, de quo infra dicetur.

De iſta tamen diuiſione ſecunda aliquis dubitabit,
I cum fuerit propter loca non acquiſita, an in illa rurſus diuiſa fuerit terra, quæ primo diuiſa fuerat, vel ſolum, quæ reſtabat.

Reſpondendum eſt, quòd ſecunda diuiſio fuit totalis, ſcilicet quòd tam terra acquiſita, quam non acquiſita fuit diuiſa, & non manſit fortaſſis prima diuiſio, ſed alia, & alia oppida cuilibet tribui prouenerūt. & patet, quia in diuiſione ſortis Beniamin, ponitur Iericho, & vrbs Hay, & Gabaon cum vrbibus ſuis, tamē iſtę iam fuerant acquiſitæ, vt patet ſupra 8. & 9. Idem eſt in tribu Iuda, quia vrbs Maceda, Lachis, Eglon, & Lebna acquiſitæ fuerant, & tamen ponuntur infra 15. ergo in diuiſione ſecunda ponuntur omnia loca terrę Chanaan, ſiue quæ venerant in prima diuiſione, ſiue
K quæ nondum acquiſita fuerant.

Item patet, quia cum aſſignantur termini ſortium, aſſignantur termini orientales in pluribus, vſque ad Iordanem, vt patet infra 16. & 17. atque 18. tota tamē terra orientalis Chanaan fuerat capta cum ſolum relinquatur illa, quæ eſt occidentalis, & aliqualiter meridiana, vt patet hic in litera: ergo etiam diuiditur terra primo diuiſa.

Omnis videlicet Galilæa. Id eſt prima terra, quæ manebat non diuiſa, nec acquiſita, erat Galilæa.

Terminus iſte, qui in hebręo ſignat Galilæam, eſt ęquiuocus: nam interdum ſumitur pro Galilæa, interdum vero pro termino, vel inſula, & accipitur hic in plu-

plurali. nam ſingulare huius nominis in hebręo eſt A Galil, plurale autem eſt Galiloth, & ſic accipitur hic. Primum ponitur Iſa. 9. vbi litera noſtra dicit: Galilęę gentium populus, qui ambulabat in tenebris. &c. cũ tamen ponitur in plurali non exponunt Iudęi pro Galilęa, ſed pro inſula, vel termino, & quamquam ponatur in hebręo in plurali, quia tamen non erant plures Galilęę poſuit litera noſtra ſingulare dicens: Omnis Galilęa. Fortè autem magis conſonat hic ſenſus literę hebraicę, q̃ noſter, vt dicatur. Omnes termini Philiſthijm. Aliqui dicunt omnes inſulę. Sed non ſtat expoſitio, quia immediatè declaratur, quę ſit iſta terra Philiſthijm, & ponuntur. 5. ciuitates, quarum nulla eſt inſula, ſed tota Philiſtęa eſt terra continens, & ſolida. B Apud eam autem eſt mare magnum mediterraneũ, ſed nulla pars eius inſula eſt. Quod autem accipiatur pro termino hic Galiloth in hebręo patet, quia dicitur: a flumine turbido, qui irrigat Aegyptum vſque ad terminos Acharon ad aquilonem, in quo ponitur tota magnitudo terrę Philiſthijm a parte meridiana vſque ad aquilonem. Quod autem Galilęa non eſſet acquiſita tunc, ſatis difficile eſt, quia Galilęa erat in parte Chanaan in ſorte Zabulon, & Nephthali. Nam mare Cenereth ad orientalem partem terrę Chanaan ponitur Nume. 34. cap. ipſum tamen eſt in Galilęa, & vocatur mare Galilęę, vel mare Tyberiadis, aut Cenereth, vel ſtagnum, aut mare Geneſareth, de quo dictũ eſt pręcedenti cap. & ſupra 11. terra tamen orientalis tota acquiſita erat, cum hic ſolum deſcribatur pars oc- C cidentalis: nam per partem orientalem introierunt Iudęi in terram Chanaan, illam ergo primo acquiſierũt potiſſimũ, quia bellũ magnũ, quod fecit Ioſue contra reges congregatos ad aquas Meron, fuit apud iſtud mare Galilęę: nam eſt Meron quidam locus magnus cauſatus ex tranſitu Iordanis, & ibi ſtagnatur, & iſte eſt modicum diſtans a mare Cenereth magis ad meridiẽ, ſed reges, qui ibi pugnauerũt contra Iſrael poſtea deleuit Ioſue, & cepit vrbes eorum, vt patet pręcedẽti cap. non ergo poſſet euadere tota Galilęa, cum omnes regiones in circuitu eius captę erant, & vſque ad occidentalem plagam non manebant loca hoſtilia. Satis ergo durum eſt, quòd Galilęa non eſſet capta a Ioſue illo tempore. Magis in hac parte placet expoſitio D termini illius Galiloth in alia ſignificatione, quam ſumunt hebręi, ſcilicet omnes termini Philiſthijm, & non: Omnis Galilęa Philiſthijm: potiſſimum, quia ponitur in plurali Galiloth. *Et vniuerſa Geſſuri.* De qua hic dicitur. Regio eſt apud terram Philiſthijm, cum hic ponantur termini Geſſuri, & terrę Philiſthinorũ a flumine turbido Aegypti, vſque ad Acharon, quę eſt ciuitas Philiſthinorum in latere aquilonari. An vero ſit iſta Geſſuri, de qua ſupra dicitur pręcedenti cap. quòd terra regis, Og accedebat vſque ad Geſſuri, & Machati, ſatis eſt dubium: nam terra Og regis eſt ad partem orientalem Iordanis, vt patet infra in litera, & pręcedenti cap. iſta tamen coniungitur Geſſuri, & Machati, vt patet pręcedenti cap. & Deuterono. 3. Hic tamen videtur innui, quòd Geſſuri, & terra Philiſthijm E extendatur a flumine turbido, qui irrigat Aegyptum vſque ad Acharon, & hoc modo neceſſario erit Geſſuri multum meridiana, & ſatis occidentalis, nec videbitur quomodo poſſet coniungi terrę Og regis Baſan, quę eſt tota orientalis ante tranſitum Iordanis, niſi forte quis dixerit, quòd terra Geſſuri extenditur a parte orientali terrę Chanaan per latus meridianum vſque ad occidentem ad terram Philiſthinorum.

Situs Meron.

De ſitu terræ Geſſuri.

Magis ergo dicendum videtur vnum de duobus, ſcilicet, quòd iſta Geſſuri non ſit illa, de qua dicitur pręcedenti capitulo, quę eſt apud Machati, & apud Baſan, ſed alia, quę eſt apud terram Philiſthijm in latere meridiano apud occidentem. Et eſt nomẽ idem multarum ciuitatum, ſicut patet in multis alijs nominibus ſicut Aſor, quę eſt in Iuda infra decimoquinto capitulo, et in ſorte Nephthalim infra decimonono capitulo. & ſic de Aphec, vel Apheca, quę eſt vrbs in tribu Iuda, ut infra 15. cap. & in tribu Aſer infra decimonono capitulo.

Vel poteſt dici, quòd Geſſuri non ſit apud terram Philiſthijm, ſed apud terrã Schon, & Og circa Baſan, vt patet ſupra pręcedenti capi. & infra in litera, & cũ dicitur omnis Galilęa Philiſthijm, & vniuerſa Geſſuri a flumine turbido, qui irrigat Aegyptum vſque ad terminos Acharon: non eſt referendum ad Geſſuri, ſed ad terram Philiſthijm, ſcilicet, quę extenditur a terra meridiana a flumine Aegypti vſque ad Acharon ciuitatem aquilonarem. Ponitur tamẽ Geſſuri hic, quia erat terra nondum capta, quamquam eſſet ad orientẽ hanc terram capere potuerant Iſraelitę a principio antequam caperent multam de terra nouem tribuum, & dimidię, ſed noluerunt delere Geſſuri, & Machati, vt patet infra in litera, & iſte ſatis erit conueniens ſenſus. Quòd ſi contendas ſemper Geſſuri eſſe apud terram Philiſthijm, vt hic colligi videtur, dicendum eſt, vt prius, ſcilicet, quòd erat duplex Geſſuri, quomodocunque autem accipiatur Geſſuri ſemper eſt terra magna, & non vna ciuitas tantum, cum dicatur hic, & vniuerſa Geſſuri.

A fluuio turbido, qui irrigat Aegyptũ. Iſte eſt terminus meridianus terrę Chanaan apud partem occidentalẽ: non eſt enim intelligendum, quòd per totum latus meridianum iſte fluuius Aegypti decurrat vſque ad occidentem eius apud terram Philiſthinorum, ſed ſolum coniungitur iſte fluuius Aegypti terrę Chanaan in latere meridiano, vbi latus meridianum coniungitur occidentali, quod eſt in terra Philiſthinorum. Et patet Numeri 34. capitu. vbi cũ deſcribitur latus meridianũ terrę Chanaan, incipit a ſolitudine Sin apud mare ſalſiſſimũ, quod eſt mare Sodomorum, & peruenit in Cadesbarne, & poſtea ad torrẽtem Aegypti: ad vltimum mari magno finitur. Iſte fluuius Aegypti ponitur etiam tanquam terminus terrę Chanaan Geneſis 15. ſcilicet, a fluuio Aegypti vſque ad flumẽ magnum Euphratem.

Terminus meridian⁹ terræ Chanaan.

An iſte fluuius turbidus Aegypti ſit Nilus, vel alius. Et quòd Aegyptus tota non poteſt Nilo irrigari. Quæſt. IIII.

DE iſto fluuio Aegypti aliqui dubitant quis ſit. Et quidam dicunt eſſe Nilum, qui eſt excellenter fluuius Aegypti: ſcriptura tamen non exprimit ſpecialiter de aliquo, ſed dicit fluuium Aegypti, in quo videtur pro excellentiori accipiendum eſſe, & iſte eſt Nilus.

Item, quia dicitur a flumine turbido, Nilus autem ex multitudine aquarum eſt turbidus, vel magis ex augmento, & diminutione eius: cum autem increuerit implet terram, & totum alueum puluere, & luto commaculat, & quia fit iſtud augmentum quolibet anno, & durat magno tempore, ſcilicet vno menſe integro, de quo Solinus in Polyhiſtor. capi. de Aegypto, neceſſe eſt, quòd alueus totus turbidus efficiatur, ſicut apparet in alluuionibus aliorum fluminum, etiã ſi paruę ſint.

Item colligitur eſſe Nilum, quia dicitur, qui irrigat Aegyptum: nullus tamen ita poteſt irrigare Aegyptũ ſicut Nilus, qui augmento ſuo magno terram irrigat, cum interdum ad 22. cubitos altitudinis excreſcat, vt Solinus in Polyhiſtor. In Hebręo dicitũ. a flumine turbido, qui eſt ſuper faciem Aegypti: idem eſt eſſe ſuper

faciem

faciem Aegypti,quod extendi per Aegyptũ. Et hoc F
eſt irrigare Aegyptum: neceſſe eſt autem hũc fluuiũ,
de quo hic dicitur,& eum,de quo Geneſis 15.& Nu-
meri 34. eſſe eũdẽ,quod vbique ponitur pro termino
terrę Chanaan ex latere meridiano apud occidẽtem.
Hiſtoria tamen ſcholaſtica dicit non poſſe dici eſſe
hunc fluuium Nilum,ſed quẽdam fluuium paruum,
qui vocatur Riuocorula, & fluit per deſerta Arabię.
Item, quia vocatur torrens Numeri 34.Nilus tamen
non vocaretur torrens, quia eſt de maioribus flumi-
nibus mundi.
Reſpondendum eſt ſolam difficultatẽ in hoc eſſe,
quòd non videtur modus, quomodo mare rubrum
permittat tranſire Nilum in deſerta Arabię,& cõiun-
gi terrę Chanaan : nam mare rubrum intrat in Aegy-
ptum per partẽ orientalem circa latus ſeptentriona- G
le, cum veniat per deſerta Arabię, quę ſunt ſepten-
trionalia terrę Aegypti:Nilus autem venit neceſſario
in Aegyptum per partem meridianam,ſiue per oriẽ-
talem ex latere meridiano,vt declarat Solinus in cap.
de Aegypto. mare autem rubrum per Arabiam, vt
declarat idem Solinus in Polyhiſtore capi.de Arabia:
ſed Arabia media eſt inter terram Aegypti,& terram
Chanaan:difficillimum eſt ergo quomodo poſſit Ni-
lus venire ad latus terrę Chanaan meridianum: potiſ-
ſimum, quia Nilus, cum introierit Aegyptum, in ſe-
ptẽ partes diuiſus ad meridiẽ vertitur, & mari Aegy-
ptio abſorbetur,vt patet per eundem Solinum,vbi ſu-
pra. Siquis tamen poſſet concedere acceſſum Nili ad
terram Chanaan non impediente mari rubro: magis H
concedendum eſt intelligi hoc de Nilo fluuio, quam
de aliquo alio,cum litera ẽt ſatis exprimat conditio-
nes illius.Cum autem arguebatur,quòd vocatur tor-
rens Aegypti.Numer.34. nihil obſtat: nam neceſſe eſt
eundem eſſe,de quo hic ſermo agitur, & de quo ibi,
ſed hic ſignatur eſſe magnus fluuius, ergo quamquã
ibi vocetur torrens,nihil obſtat. Sed dicet aliquis ex
hoc ꝙ Aegyptus, & terra Chanaan coniunguntur in
latere meridiano, cum fluuius irrigans Aegyptũ tan-
gat latus meridianum terræ Chanaan. Reſpondendũ
eſt,ꝙ Aegyptus,& terra Chanaan ſunt propinqua ſibi
in latere meridiano,& hoc magis circa coniunctionẽ
lateris meridiani, & occidentalis, quam in alia parte
lateris illius meridiani,ſcilicet circa terrã Philiſthijm. I
Ideo venientibus de Aegypto in terram Chanaan, nõ
eſt aliqua via breuior, quam per terram Philiſthijm,
vt patet Exod.13.vbi dicitur,quòd cum dominus edu
xit Iſraelitas de Aegypto, noluit ducere eos per viam
terrę Philiſthijm, quę vicina eſt, reputãs ne pęniteret
eos ſi viderent contra ſe bella conſurgere,& reuerte-
rentur in Aegyptum,ſed circumduxit per viam deſer-
ti,quę eſt contra mare rubrum.Non tamen eſt dicen-
dum, quòd ſit Aegyptus contermina terrę Chanaan
ex aliqua parte,ſed alię terrę intercidunt, quamquam
paruę diſtantię ex parte terrę Philiſthinorum.De flu-
mine autem irrigante Aegyptum, qui peruenit ad la-
tus terrę Chanaan circa terram Philiſthijm alius mo-
dus eſt, quia ſiue ille ponatur Nilus,ſi poſſibile eſt eũ K
tranſire non offenſum, vel abſorptum a mari rubro,
ſiue dicatur Riuocorula, vel quilibet alius fluuius de
Aegyptijs, exibit Aegyptum, & declinans ad latus ſe-
ptẽtrionale Aegypti pertinget latus meridianum ter-
rę Chanaan circa occidentẽ, quod ſatis patet in alijs
fluminibus in alijs terris, ideo quandocũque ponitur
latus meridianum terrę Chanaan, nunquam dicitur,
quòd erit ab Aegypto, ſed a fluuio Aegypti, vel tor-
rente, quia licet ille tangat terram Chanaan,non tan-
get eam Aegyptus. Si autẽ dicere velimus,quòd non
ſit iſte Nilus,dicendum erit, quòd ſit alius fluuius ma-
gnus Aegypti irrigans aliquam partem, & hoc non
F eſt inconueniens: nã neceſſe eſt poni aliqua flumina
in Aegypto irrigantia terram pręter Nilum: Aegy-
ptus enim tota irrigatur,quia de cęlo nullas,aut rariſ-
ſimas pluuias habet. Sed non poteſt tota Aegyptus
irrigari Nilo, ſed ſola pars meridiana eius,cum intret
per partem meridianam, & ſaltem latus orientale ver
ſus ſeptentrionem non pertinget: ea etiam de Aegy-
pto, quę ſunt ad aquilonarem partem maris rubri nõ
poterit pertingere: ergo ſunt ibi de alijs fluminibus,
licet nõ increſcant artificioſe,& data opera aqua edu-
citur ad irrigandum terram,& ſic declaratũ fuit Deu-
teronomij 11.ſed nullus fluuius eſt,qui ita Aegyptum
irriget ſicut Nilus fluuius: quid autem horum verius
ſit ſatis dubium eſt: litera tamen ſi nihil obſtaret ma-
nifeſte de Nilo intelligenda erat.
G *Vſque ad terminos Acharon*. Iſti ſunt termini maris Situs terrę
latitudinis terrę Philiſthijm a Meridie in aquilonem. Acharon.
Eſt enim terra iſta coniuncta extremitati meridianę
terræ Chanaan,& lateri occidentali,ſcilicet in angulo
coniunctionis, & eſt extremitas ſua meridiana in flu-
mine turbido irrigãte Aegyptum,& extremitas aqui-
lonaris in vrbe Acharon,vt patet hic.
Contra Aquilonem. Ideſt Acharon eſt a parte aquilo-
nari terræ Philiſthinorũ, & de tota iſta terra Phili-
ſthijm nihil nunc ceperant Iudæi uiuente Ioſue, ſed
poſtea ceperunt loca aliqua, & rurſus perdiderunt.nã
poſt mortem Ioſue Iſraelitæ,ſcilicet tribus Iuda cepit
tres vrbes Philiſthinorum Gazam,ſcilicet & Acharõ
& Aſcalonem,vt Iudicum primo.Poſtea autem tem-
H pore iudicum confortati rurſus Philiſthini eripuerũt
iſtas tres vrbes de manu Iudæorum:nam tempore Eli
ſacerdotis, & regum Iſrael omnes quinque ciuitates,
quæ infra ponuntur pertinebant ad Philiſthinos pri-
mo Regum 6.& non ſolum iſtæ, ſed etiam ipſi cepe-
rant loca aliqua de manibus Iudæorũ, quæ prius per-
tinebant ad Iudæos, & poſtea iſta loca reſtituta ſunt
Iſraelitis cum tempore Samuelis pugnauit Iſrael cõ-
tra Philiſthinos, & exterruit dominus Philiſtijm,per-
ſecutique fuerunt illos Iſraelitæ vſque ad lapidem
adiutorij, vt patet primo Regum 8.
Terra Chanaan, quæ in quinque regulos Philiſthijm diuidi- Geſſuri nõ
tur. In hoc patet, quod ſupra dicebatur, ſcilicet,quòd eſt apud
Geſſuri non ſit apud terram Philiſthijm, & cum dici- terram Phi
I tur hic a flumine turbido,quod irrigat Aegyptum vſ- liſthijm.
que Acharon, non ponũtur termini aliqui terræ Geſ-
ſuri,ſed ſolum terræ Philiſthinorum,cum dicatur ter
ra Chanaan, quæ in quinque regulos diuiditur, id-
eſt terra, quæ eſt inter fluuium Aegypti, & Acharon
eſt terra Chanaan, quæ diuiditur in quinque regulos,
ſed iſti quinque reguli pertinebant ad terram Phili-
ſthinorum, ergo nihil erat hic de terra Geſſuri, ſed
magis iſta eſt apud terram Sehon regis, & Og circa
Baſan, vt patet præcedenti capitulo, & infra in litera.
Vocatur iſta terra Chanaan non, quòd ſit tota, ſed
quædam particula eius circa angulũ meridiei,& occi-
dẽtis,& dicitur diuidi in quinque regulos,quia a quin
que ciuitatibus principalibus terræ illius denominan-
K tur quinque reges, & quia iſti parui ſint, cum ſit an-
guſta, vocantur reguli. Quamquam nomen Hebræũ
poſitũ hic non ſignat reges,ſed magis duces,*vel prin-*
cipes,& ſic litera noſtra vocauit quinque ſatrapas,Iu-
dicum 3. vbi ponitur terra derelicta poſt mortem Io-
ſue,ſicut ponitur hic.
Sciendum autem cum dicitur hic de iſtis terminis
terrę derelictæ, quòd non ſolum iſta terra derelicta
eſt,ſed aliquæ aliæ vrbes præter hanc terram,ſicut pa-
tet de vrbe Bethel, quæ erat in latere orientali terræ
Chanaan circa Iordanem, & non poteſt intelligi per
iſtam terram, quæ hic ponitur,quia tota hæc erat oc-
cidentalis apud latus meridianũ,& aquilonare. Quod
autem

autem tempore, quo iſta dicebantur non eſſet capta, quia poſt mortem Ioſue capta eſt patet Iudicum primo capitu. Idem patet de Hebron, & Dabir, quæ erant ſatis orientales, cum eſſent apud Macedā, & non multum ab vrbe Gabaon, de quo ſupra. 10. capitulo, & tamen non erat capta Hebron, nec Dabir viuēte Ioſue, ſed poſtea captæ ſunt Iudicum primo capitul. Ita erat de multis alijs vrbibus, quæ erant in medio ſortium, & obtentis alijs locis in circuitu manebant in medio illa oppida. Cum autem dicitur hic, quòd manſerunt iſta loca non capta, verum eſt accipiendo terram illā, quæ totaliter manebat in poteſtate hoſtium: ſecus de illa, quæ partim erat capta, & ſic in terra iſta, quæ hic nominatur, non erat aliquis locus, quem accepiſſent Iſraelitæ, ſed erant integraliter in poteſtate hoſtium: in terra tamen quam obtinuerant Iſraelitę manebant aliqua loca media, quę nōdum obtinuerant Iſraelitę, quia a principio non potuerunt: poſtea autem ſucceſſiuè deleuerunt, aut in tributarios conſtituerunt, ſicut patet de Gazer, quę erat in tribu Ephraim infra 16. ſic etiam de alijs locis, quę erant in tribu Manaſſe infra 17. idem in tribu Beniamin infra 18. Et de his non intelligitur in litera, quia non poſſunt capi ſub terminis terrę huius, quę in litera deſcribitur.

Ciuitates 5. Philiſthinorum.

Gazęos, Azotios, Aſcalonitas, Getheos, Acharonitas. Sūt iſtę quinque ciuitates Philiſthinorū pręcipuę, de quibus primo Regū 6. & tota iſta terra Philiſthijm cecidit in ſortem tribus Iuda, vt patet infra 15. vbi ponuntur aliquę ciuitates harum, ſcilicet Gaza, Azotū, Acharon, & ſubiungitur generaliter, quod omnia, quę ſunt ab Acharon vſque ad mare, & torrentē Aegypti pertinebant ad tribum Iuda: tamē inter Acharon, & torrentem Aegypti ſunt omnia loca terræ Philiſthijm, ſicut deſcribitur hic, ſcilicet, quòd a flumine Aegypti vſque ad Acharon, ad aquilonem diuiditur terra illa in quinque regulos, & tribus Iuda poſtea pugnauit, obtinuitque partem terrę Philiſthijm: deinde perdidit eam, vt ſupra declaratum eſt: iſtę ciuitates, quę ponūtur hic ſunt illæ quinque, quę obtulerunt quinque anos aureos ponentes eos in capſella ſuper arcam cū totidem muribus, vt in primo Reg. 6. cap. Et computantur hic ſecundum habitudinē ciuitates iſtę, quam habent inter ſe ad eſſe magis, aut minus meridianas, quia Gaza eſt meridiana, Azotum minus meridiana quouſque perueniatur ad Acharon, quę eſt totaliter aquilonaris reſpectu omniū ciuitatū terrę Chanaan in terra Philiſthijm. De Gaza patet, quia ipſa ponitur, tanquam terminus meridianus, & partim occidentalis. Geneſis decimo capitulo, cum dicitur: Factique ſunt termini Chanaan venientibus a Sidone Gerarā vſque Gazan, donec ingrediaris Sodomam, in quo ponuntur tres termini, ſcilicet ſeptentrionalis in vrbe Sidone, quia eſt ad partem ſeptentrionalem. Gaza autem in extremitate meridiana in cōiunctione lateris meridiani, & occidentalis: Sodoma vero in parte oriētali. De Acharon patet, quòd ſit minus meridiana cęteris, quia ipſa ponitur terminus aquilonaris totius terrę Philiſthijm, vt patet hic.

Ad meridiem, vero ſunt Heuæi. Ideſt ad partē meridianam habitat populus Heuęorum cuius pars reſtabat capienda.

De populo Heuęorum.

Sciendum, quòd populus Heuęorum erat vnus de iſtis ſeptem populis, & illius pars quędam capta erat: nam vrbs Sichem, quę erat in ſorte Ephraim erat de terra Heuęorum: cum rex illius Emor eſſet Heuęus, vt patet Geneſis trigeſimo quarto capitulo. Etiam Gabaonitę, ſcilicet quatuor ciuitates Gabaon, Caphira, Beroth, & Cariathiarim erant de genere Heuæorum, vt patet ſupra vndecimo capitulo, vbi dicitur, quòd omnes ciuitates captę ſunt bellando pręter Heuęum, qui habitabat in Gabaon, & intelliguntur etiam alię tres ciuitates, quę non fuerunt captę bello, ſed traditę ſunt confederatę, vt patet ſupra nono capitulo, & iſtarum tres pertinebant ad tribū Beniamin, ſcilicet Gabaon, Beroth, Caphira infra decimooctauo capitulo, Cariathiarim vero pertinebat ad ſortē Iudę, vt patet infra decimoquinto capitulo. Manebat autē alia pars populi Heuęorum capienda, & iſta erat ad occidentalem partem terrę captę iam, & erat coniuncta terrę Philiſthijm. Dicitur autem etiam eſſe ad meridiem non reſpectu terrę Philiſthijm, quia ipſa eſt in termino lateris meridiani, cum proueniat a flumine Aegypti vſque Acharon, & nihil magis meridianum eſt in terra hac, quam fluuius Aegypti, ſed vocatur ad meridiem in reſpectu terrę Chanaā totius, q̃a in ipſa Heuęi habitabant verſus meridiem.

Vel poteſt dici ad meridiem comparando ad terrā Acharō, quę eſt aquilonaris reſpectu totius terrę Philiſthinorum, & cauſa ſubiungitur. De hac intelligeret aliquis eam eſſe meridianam, ſicut ſeptentrionalem, ſicut eſt terra Acharō: ideo dicitur, quòd Heuęi, ideſt pars terrę Heuęorum nondum capta erat ad meridiē reſpectu Acharon. In Hebręo non punctuatur ſic iſta litera, ſed dicitur, quòd terra Philiſthijm in quinque regulos diuiditur Gazęos, Azotios, Aſcalonitas, Getheos, Acharonitas, & Heuęos, & ibi eſt finis verſus in Hebręo, & tunc incipit alius verſus, ſcilicet. Ad meridiem verò eſt omnis terra Chanaan, & Maara Sidoniorum. litera autē noſtra tenuit alium ordinem, quia viſum eſt beato Hieronymo ordinem alium eſſe mutatum, & literam corruptam ſic punctuando, cū dicatur, quod terra illa tota diuiditur in quinque regulos, & tamen ponendo Heuęos ſex terras nominamus. Hiero. ſētia

Et ſi aliquis defendens ordinem literę hebraicę dicat, quod tota terra a fluuio, qui irrigat Aegyptum vſque Acharon diuiditur in quinque regulos. Heuęi autem, cum poſtea ponuntur, non ponuntur tanquam pertinentes ad illos regulos, nec ad terram, quę eſt vſque Acharon, ſed ponuntur per ſe tanquam vna pars terrę captę.

Sed hoc non ſtat, quia ſi non ponantur Heuęi facientes numerum cum ſuperioribus non erit verbum aliquod ad quod referantur Heuęi: ſi ibi finiatur clauſula, & tunc nullus erit ſenſus, quia incomplexum nullius facit ſententiam: ob hoc Hieronymus intelligens pertinere ad ſententiam ſequentis verſus, fecit alium verſum, referendo Heuęos ad ſequentem clauſulam, dicens: ad meridiem vero ſunt Heuęi. Credidit autē fortaſſis perturbationem iſtam factam eſſe ex barbarie hebraici ſermonis, in quo tam ſententiæ, quam modi locutionum, vt in plurimum ſunt ambigui, & valde improprij, vel forte ex errore ſcriptorum, qui aliter punctuarent, quam ab origine ſtetiſſet.

Nec dicendum eſt in libris Iudęorum nullos eſſe errores, quia omnes conformiter ſunt: nam, & ipſi Iudęorum doctores dicunt in certis paſſibus eſſe tiqun ſofrim. ideſt errorem ſcriptorum, vel librariorum, & maximè, quia in pūctuando verſus facillimè introduci poteſt error.

Omnis terra Chanaan. Non eſt ſenſus, quòd omnis terra Chanaan ſit ſuperſtes, ſcilicet non capta, quia falſum eſt. Vel, quòd omnis terra Chanaan ſit ad meridiem: nam neceſſe eſt terram Chanaan partim eſſe meridianam, partim aquilonarem, orientalem, atque occiduam, quia quęlibet terra habet 4. limites ſecundum, quòd habet reſpectum ad 4. puncta mundi in poſitione. Sed accipitur omnis terra Chanaan dupliciter. Vno modo omnis terra Chanaan, ideſt tota iſta eſt terra Chanaan, ſcilicet Philiſthijm, Heuęi, Sidonij, & reliqui populi hic numerati. Alio modo omnis terra

terra Chanaan, vt diſtinguatur contra alias, & tunc accipitur terra Chanaan pro terra populi Chananęi, & erit ſenſus, quòd etiam reliqua terra Chananęi populi, quę non erat capta, erat ad meridianam partem, & quamquam primus ſenſus ſit conueniens, ſecundus videtur eſſe conuenientior literę, quia terra Chanaan diſtinguitur hic contra alias partes poſitas in litera.

Quid Maara ſignificet.

Et Maara Sidoniorum. Ideſt etiã non erat capta Maara Sidoniorum. Maara in Hebręo eſt nomen appellatiuum ſignans ſpeluncam, quia iſtud nomen ponitur ſupra in Hebręo capitulo decimo, vbi dicit litera noſtra de regibus quinq;, qui latuerunt in ſpelunca Maceda, ſed hic non accipitur tanquam commune, ſed proprium, & ſignat aliquam terram, quę ſic appellatur, ſcilicet Maara, & eſt nomen proprium, quamquã origo ſua ſit in nomine communi: accidit tamẽ ęquiuocari eandem vocem ad propriũ, & appellatiuum, ſicut pręcedenti capitulo declaratum eſt de hoc nomine Afedoth.

Vel poteſt dici, quòd accipiatur Maara, vt ſignat ſpeluncã, non quidem, quòd intelligatur ſpelunca, vel latibulum Sidoniorum, ſed quòd ſit aliqua terra, quę vocetur ſpelunca Sidoniorum, & quamquam ſic vocaretur apud Hebręos, interpres noſter non vertit Maara in latinum, ne crederemus eſſe nomen commune, & ſignare proprie ſpeluncam, ſicut dicebatur ſupra decimo, de ſpelunca vrbis Maceda. Apud iſtam terram Sidoniorum erat omnis terra Chanaan, ideſt oĩs terra reſidua Chananęi populi, quę nõ erat capta. Nã populus, qui vocabatur Chananęus pertingebat a parte orientali terrę Chanaan, vſque ad partẽ occidentalem, ſcilicet ad mare magnum, vt patet ſupra vndecimo, ſcilicet Chananęum quoque ab oriente, & ab occidente: pars autem orientalis terrę populi Chananęi erat iam capta, terra vero occidentalis eius non, & de iſta dicitur: Omnis terra Chanaan. Iſta vero erat apud Sidonios, quia Sidon ciuitas eſt apud mare in latere occidentali terrę Chanaan, & non pertinet ad Philiſthinos, quia illi ſolum habent quinque regulos ſupra enumeratos. Sidon autem per ſe dicit aliũ principatum, & eſt ciuitas iſta famoſa: in ea quippe Dido regina, quę poſtea populauit, & cõdidit Carthaginem, nata eſt, quę mortuo viro ſuo Sichęo fraude fratris ſui Pigmalionis in Africam tetendit, vbi conceſſa ſibi quadam parte terrę, quantam corio bouis circũdare poſſet: extenuato artificioſe corio in tenuiſſimas corrigias: vrbem magnę quantitatis, & toto orbe famoſiſſimam condidit, quę poſtea hoſtis Romanorum exiſtens deleta eſt, in qua beatus Auguſtinus fuit, & concilium, quod Carthaginen. dicitur celebratum eſt.

Situs Sidonis.

Vbi Dido nata ſit.

Conciliũ Carthaginen.

De Sidone, quod apud litora maris ſit manifeſtum eſt, & conſequenter in extremitate occidentalis plagę, ſed an verſus partem meridianam, vel aquilonarẽ, eſt dubium.

An Sidon ſit in plaga occidentali verſus partem meridianam, vel aquilonarem. Et ſitus Tyri ciuitatis opulentiſſimæ. Quæſt. V.

ALIQVIS enim dicet videri ex hac litera, ꝙ ſit Sidon ad meridiem, cũ dicatur: Ad meridiem ſunt Heuęi: omnis terra Chanaan, & Maara Sidoniorum.

Sed dicendum eſt non ſequi ex hoc, quia non eſt legenda ſic iſta litera, ſed intẽtio eſt, quòd omnes terrę, quę hic nominantur nondum captę erant viuente Ioſue, vt terra quinque regum Philiſthinorum, & Heuęi, qui ſunt ad meridiem, & omnis terra Chanaan, &

F Maara Sidoniorum, ſed illa determinatio ad meridiẽ non refertur ad aliquem de iſtis neceſſario, ſed poſſumus referre ad quem voluerimus.

Dicendũ autem Sidonem eſſe verſus aquilonare latus ſatis propinquam Aquiloni: nam cum deſcribãtur termini terrę Chanaan Gen. decimo, ponitur Sidon tanquam terminus aquilonaris, cũ dicatur: Factique ſunt termini venientibus a Sidone Geraram vſque Gazam, donec ingrediaris Sodomam. Et ponuntur tres termini, ſcilicet Sidon ſeptentrionalis in angulo ſeptentrionis, & occidentis vel quaſi, & Gaza in meridie in contactu occidentalis, & meridiani lateris, & Sodoma in latere orientale in contactu orientis, & meridiei. Ciuitas etiam Tyrus opulentiſſima, & famoſiſſima circa Sidonem eſt, vtraque autem in latere oc-

G cidentali apud mare, vnde Chriſtus ambulaſſe dicitur in partibus Tyri, & Sidonis, cum ad eum mulier Chananęa de finibus illis egreſſa clamauit: Domine fili Dauid miſerere mei: nam filia mea male a dęmonio torquetur: Math. 15. capitulo.

Apheca quid.

Vſque Apheca. Aphec, vel Apheca idem locus eſt: nam ex conditione idiomatis hebraici additur litera vna ſicut terminalis, vt Dabir, & Dabira: vnde pręcedenti capitulo ponitur Aphec: hic autem Apheca, & iterum infra 15. ponitur Apheca, & infra 19. in ſorte Aſer ponitur Aphec, & ponitur locus iſte tanquam terminus terrę iam poſitę, ſcilicet omnis terra Chanaan, & Maara Sidoniorum. Iſtę terrę erant ſeptentrionales, & terminabantur in Aphec, ſiue Apheca à

H parte meridiana apud terram Philiſthinorum, & in hoc concludit totum latus occidentale terrę Chanaã: nam iſtud latus incipit a Sidone, & terminatur in Gazam vrbem meridianam Philiſthinorũ, vt patet Geneſis decimo, vt ſupra declaratum eſt: tamen hic fuit poſita tota terra Philiſthijm non capta, & terra Sidoniorum vſque Apheca, vbi coniungitur terra Sidoniorum terrę Philiſthijm: ergo nihil de latere occidẽtali Iudęi acceperant.

Quomodo Amorrhęus accipiatur.

Et terminos Amorrhæi. Ideſt tota terra Chanaan, & Maara Sidoniorum vſque terminos Amorrhęi non erat capta. Accipitur hic Amorrhęus ſpecialiter, cum termini eius diſtinguãtur ab alijs partibus terrę Chanaan, & vocãtur Philiſthijm Amorrhęi. Nam pręter

I reges duos Amorrhęos, qui habitabant ad orientalẽ plagam Iordanis erant alij, qui morabantur ad occidentalem plagã illius, vt patet ſupra quinto capitulo. Quod autem accipiatur pro Philiſthinis, apparet, quia cum dicitur vſque Apheca, & terminos Amorrhęi, ponuntur termini terrę huius ex eadem parte, ſcilicet a parte meridiana, ſed Aphec eſt apud terram Philiſthijm, ergo Amorrhęi vocantur hic Philiſthijm. Antecedens patet primo Regum 4. vbi Philiſthini pugnantes contra Iſrael, caſtrametati ſunt in Aphec, & ſic erant apud terram ſuam.

Item patet hoc, quia aliquãdo vocantur Philiſthini Amorrhęi alibi, vt patet. 1. Reg. 8. vbi dicitur de pugna Iſrael cum Philiſthijm, & poſtea de pace, ſcilicet:

K liberauitque Iſrael de manu Philiſthinorum: eratque pax inter Iſrael, & Amorrhęum. Vbi neceſſario accipitur Amorrhęus pro Philiſthinorum genere, & ſic iſta duo ponuntur hic tanquam pro eodem, ſcilicet Apheca, & terminus Amorrhęi.

Eiuſque confinia. Ideſt non ſolũ erat terra in manu hoſtium vſque ad terminos Amorrhęi Philiſthijm, ſed vſque ad confinia eius, ideſt vſque ad alias terras propinquas eis, quę non ſunt in terminis Amorrhęi. Litera hebraica aliter habet, ſcilicet.

Vſque terram Gebal. Siue Gibelim, & eſt error in pũctuatione, quia nomen hebraicum, quod hic ponitur habet eaſdem literas cum ſignat terminos, & cum

ſignat

ſignat terram Gebal: ſolum autem eſt differentia in punctis, ſiue apicibus, qui ponuntur apud Hebręos loco vocalium, & ſic faciliter poterat fieri mutatio: potiſſime cum aliquando ſcribant Iudæi ſine punctis illis, & ſecundum literam Hebraicam erit ſenſus, quòd etiam terra Chanaan, & Maara Sidoniorum vſque terram Gebal nōdum erat capta. Et neceſſe eſt ponere aliquam terram, quæ ſic vocetur, cum dicatur Pſalmo 82. Moab, & Agareni, Gebal, Ammon, & Amalec cum habitantibus Tyrum.

An vero gētes Gebal ſint apud Philiſthinos ex hoc verſu patere non poteſt, quia hic ponuntur multę gentes, quę ſunt diuiſæ, & quaſi ex omni parte terrę Chanaan ſunt. Nec conſtat, quæ gens apud aliam ſit ex loco illo: magis tamen aliquis poſſet dicere gētes Gebal eſſe apud Philiſthinos, & Sidonios, vel Tyrios, quia Hiram rex Tyri cum dabat ligna de libano, & lapides Salomoni, dicitur, quòd erant in parandis lignis, & lapidibus Giblij tertio Regum, quinto capi. & litera Hebraica habet ibi gentem Gebal, quæ ponitur hic.

Et ſic videtur, quòd erant Gebelitę ſub dominio Hyram regis Tyri, & conſequenter eſſet apud terram Tyri, & Sidonis, & apud Philiſthinos, qui contermini ſunt terræ Sidoniorum. In hoc tamen magis credendum eſt Hieronymo, qui perambulauit omnia iſta loca, quæ in ſacra Scriptura memorantur cum peritiſſimis Hebręorum, vt patet in Prologo ſuo ſuper Paralipomenon, qui incipit Euſebius.

Libani quoque regio contra Orientem. Ideſt etiam nondum erat capta regio Libani, quæ eſt contra Orientem: mons Libanus eſt in terra Sidoniorum, & Tyriorum: nam rex Tyri Hiram prębebat ligna Salomoni de monte Libano ad ædificandum Sanctuariū templi, vt patet tertio Regum, quinto capit. Sidon autem, & Tyrus ſunt verſus Septentrionale latus terræ Chanaan, vt ſupradeclaratum eſt: mons autem iſte Libanus non eſt aliquis ſpecialis collis extenſus ab occidente in Orientem, ſed eſt magna terra montuoſa quæ interdum plana eſt, interdum vero altiſſima: vnde ſupra vndecimo cap. planitiem Libani ſubter montem Hermon, & interdum extenditur verſus Meridiem, & diuidit idumęam, & Phęniciam, ideſt terram Tyriorum, & Sidoniorum, quæ vocatur Phœnicia a terra Idumęę, quæ eſt in termino terræ Chanaan, vt patet Numeri vigeſimoquarto capitu. interdum vero extenditur contra Aquilonem mōs iſte. Sic patet hic, cum dicitur, quòd regio Libani eſt donec ingrediaris Emath, & tamen Emath eſt terminus Septentrionalis terrę Chanaan, vt patet Numeri trigeſimoquarto capitu.

Situs Sidonis ac Tyri.

Dicitur de regione Libani contra Orientem, non quidem quòd aliquid in parte Orientali maneret in terra Chanaan, nondum obtentum a Iudęis, quia ab illa parte incipientes obtinuerant omnia latera terræ vſque ad Occidentem: & in termino Occidentali manebat terra iſta, quę hic dicta eſt nondum capta: ſed dicitur contra Orientem, quia mons Libanus pertingebat vſque ad Occidentalem partem terrę Chanaan, ſcilicet vſque ad mare. Quod patet ex verbis Hiram regis Tyri tertio Regum, quinto capitu. ſcilicet, quòd ſerui ſui deponerent ligna de monte Libano ad mare in quo ſignatur deſcenſus, quod non eſſet niſi pertingeret Libanus ad mare: & inde compoſita in ratibus ferebantur per mare in locum propinquum Ieruſalem, ſcilicet, in Ioppen. Ab iſto termino Occidentali extendebatur Libanus verſus Orientem, licet non perueniebat ad Orientem terræ Chanaan, & quæcunque regio eſſet in monte Libano vltra terram Si-

A doniorum, dicebatur contra Orientem.

Vel aliter in monte Libano erat multa populatio, quia erat libanus mons magnus, in quibuſdam locis planus, in quibus multus populus erat, & quia incipiebat iſte mons ab Occidētali limite, quæ pars capta nō erat, neceſſe eſt quòd quęcunque regio in Libano fuerit inde computando ſit contra Orientem, etiam ſi ſit ſatis Occidentalis: nam Orientale, & Occidentale reſpectiue dicuntur, cum dicant poſitiones. Vnde quod ad vnum eſt Orientale ad alterum eſt Occidentale.

Alia expoſitio.

Et ſic tota regio Libani, quę nondum capta erat reſpectiue terrę iam captę in tota terra Chanaan erat Occidentalis: tamen accipiendo regionem Libani B nondum captam in comparatione ad extremitatem Occidentalis limitis apud mare, vbi terminatur Libanus eſt contra Orientem, quia vltra finem Libani nihil reſtat de terra Chanaan, ſed ſolum mare magnum, quæcunque ergo regio reſpectu extremitatis Libani eſt contra Orientem in terra Chanaan.

A Baalgad ſub monte Hermon. Ponuntur termini regionis Libani, & iſti ponuntur ſupra vndecimo capi. Sed ponuntur contrario modo, ſcilicet, quia computatur terra ab Oriente verſus Occidentem, & hic computatur ab Occidente verſus Orientem.

Limites regionis Libani.

Cauſa diuerſitatis eſt, quia ibi computatur terra capta, quæ incipiebat in Oriente. hic autem computatur terra nondum capta, quæ erat ad Occiden- C tem, & computatur ab Occidente verſus Orientem, vt dicebatur ſupra vndecimo capitulo. Quòd ceperant Iſraelitę omnem terram montanam, & Meridianam &c. vſque Baalgad.

Cum ergo ponatur ibi Baalgad, tanquam terminus Occidentalis terræ captæ: neceſſe eſt, quòd ponatur hic, tanquam terminus Orientalis terræ nondum captæ: quia terra Chanaan incœpit capi a parte Orientali, ideo cum dicitur hic, quòd tota terra regionis Libani erat non capta a Baalgad donec ingrediatis Emath: non eſt ſenſus, quòd ſit Baalgad principium terrę non captę a parte Occidentali, ſcilicet apud mare, vbi deſinit Libanus, ſed è conuerſo.

D Erat enim Libanus extentus verſus Orientem terrę Chanaan, & multa populatio de regione Libani ſubter montem Hermon, vt patet vſque Baalgad. A loco Baalgad vſque ad mare Occidentale, regio montis Libani, nondum fuerat capta a Iudęis.

Et ſic Baalgad eſt terminus Occidentalis terrę non captæ in regione Libani, & hoc ſignat litera hic cum dicit: Libani quoque regio contra Orientem, ideſt, Libani regio computando a parte ſua Orientali, non erat capta: & hoc à Baalgad ſub monte Hermon, ideſt, iſta computatio fit incipiendo a Baalgad, qui eſt locus, vel aliqua regio in capite Orientali terræ non captæ: & procedendo ſub monte Hermon, ideſt, ad radices montis Hermon verſus Occidentem, E & iſte proceſſus eſt per planitiem montis Libani, quia Libanus dicit magnam terram, quæ in quibuſdam locis eſt plana, & in alijs montuoſa, & in planicie hac multi populi habitant, & iſti dicuntur habitare ad radices montis Hermon, vel ſubter montem Hermon, vt patet præcedenti capituli. quia mons Hermon eſt quædam pars excelſa montis Libani protenta verſus Orientem terrę Chanaan, circa latus Septentrionale eius: Libanus autem non ſolum dicit terram montuoſam, ſed etiam planam, ideo eius erit pars Hermon.

Baalgad quid.

Situs mōtis Hermon.

Alia ſnīa. Vel dicendo, quòd Hermon ſit mons diſtinctus a Libano erit ſenſus, quòd in planitie, quę eſt apud mōtem Libanum, & coniuncta monti Hermon ex parte aquilonari, erant multi populi, qui dicebātur eſſe ſub monte Hermon, & iſtorum populorum pars, quæ erat a Baalgad verſus Orientem, erat capta a Iudęis, vt patet ſupra 11. capitu. in parte autem, quæ erat a Baalgad verſus Occidentem, erant populi Sidonij, nondū capti.

Situs Emath ciuitatis. *Donec ingredieris Emath*. Ideſt tota terra a Baalgad vſque Emath erat in manu hoſtium nondum capta. Eſt Emath ciuitas magna in latere Septentrionali terræ Chanaan, vt patet Numeri 34. capitu. ſignat autem interdum regionem aliquam, quæ eſt ſub imperio ciuitatis illius, & ita accipitur hic, ſcilicet: Donec ingrediaris Emath, ideſt terram Emath. Et ponitur hic terminus Septentrionalis; quia omnes, qui erant in terra Libani, ſiue contra Occidentem, ſiue contra Septentrionem reſtabant nondum capti a Iudęis.

Omnium, qui habitabant in monte Libano. Ideſt omnes habitatntes montis Libani, qui multi erant, nondum capti erant: computando a Baalgad a parte Orientali verſus Septentrionem, & verſus Occidentem.

Maſſerephot quid. *A Libano vſque ad aquas Maſſerephoth*. Ideſt iſti habitatores etiam ſunt inter Libanum, & aquas Maſſerephot. Eſt Maſſerephot quidam terminus ad partem Occidentis terræ illius circa mare, & a Libano, ideſt a iugis Libani montis vſque ad aquas Maſſerephot extendebātur iſti populi, & vniuerſaliter tota terra Chanaan, a Baalgad verſus Occidentem, & verſus latus Septentrionale contra terram Emath erat in poteſtate Chananæorum. Maſſerephot ſecundum Hebręos eſt nomen commune compoſitum ex duobus appellatiuis, ſcilicet Mayn, & Cerephot, ideſt aquæ calidę, vel exurentes. Et dicunt quòd iſtę erant aquę balneorum: nam balneę vbi ſunt habentes naturalem originem, habent aquam deriuatam de locis atramentorum, & per contactum ſulphuris calefiunt. Sed hic nō poteſt accipi tanquam nomen appellatiuum, ſed tanquam proprium, ita vt Maſſerephot ſit nomen loci illius in voce hac, & nihil aliud ſignet, vel quòd vocaretur aliqua regio, vel aliquis locus Maſſerephot, ſcilicet aquæ calidę. Nam aliqua loca ſunt apud nos, quę ſic vocantur, & alijs ſimilibus nominibus, pro nomine autem communi ſtare non poteſt: quia tunc non ſignaretur hic aliquis terminus limitatus.

Vniuerſique Sidonij. Ideſt pręter terram montis Libani vſque Emath, & Maſſerephot manſerūt omnes Sidonij, qui non fuerunt capti. Eſt tamen ciuitas Sidō non multum diſtans a Maſſerephot, quia ſupra vndecimo capitu. dicitur, quòd Iſraelitæ perſecuti ſunt reges, qui conuenerant ad aquas Meron contra ipſos vſque ad Sidonem magnam, & aquas Maſſerephot. Et iſta terra non ſolum non fuit nunc capta, ſed etiā nunquam poſtea capta eſt: nam tempore Salomonis, cum erat maxima gloria Iudęorum, & poteſtas, nondum

Hiram rex Tyri. habuerāt regna hęc, quia Hiram erat rex Tyri, ſub cuius poteſtate etiam erant Sidonij, & manentes in terra Libani, & in cunctis regionibus ſuis exciderunt ligna de monte Libano ad preces Salomonis, vt patet tertio Regum, quinto cap. & non ſolum non erat iſta terra capta tunc, ſed etiam Salomon dedit regi Hirā, qui erat Tyrius in terra Galilęæ viginti ciuitates Iudęę, vt patet tertio Regum, nono cap. etiam tempore Chriſti non erant gentes iſtę expulſę de ſedibus ſuis: nam cum deambularet Saluator per partem Tyri, & Sidonis, egreſſa eſt quædam mulier Chananæa de finibus illis petens ſanari a dęmone filiam ſuam Matthęi decimoquinto cap.

Vnde dicendum, quòd gentes iſtę tandiu perman-F ſerunt, quandiu Iſraelitæ in terra hac & amplius. Nam expulſis Iudæis de terra illa per bella Romanorum poſt mortem Saluatoris, non expulſi fuerūt Tyrij, & Sidones, licet ante hoc per Alexandrum vrbes illę dirutę ſunt, vt patet Alexandreidis libro tertio, circa finem. poſtea tamen reędificatę, & in magno honore habitę fuerunt, cum ſupereſſent tempore Saluatoris.

Ego ſum, qui delebo eos a facie filiorum Iſrael. Ideſt, licet iſtæ gentes nunc non deletę ſint, ego delebo eas ante Iſraelitas, ita quòd non ſint coram facie Iſraelitarum.

G *An ſit verum quod Deus dixit, ego ſum qui delebo eos; cum nunquam omnes deleti ſint. Quæſt. VI.*

DICET aliquis, quòd iſtud verbum Dei non videtur verum, quia nunquam omnes iſtæ gentes deletę fuerunt: verū eſt enim, quòd aliqua loca capta fuerunt de terra hac ab Iſraelitis poſtea, ſicut aliqua loca de terra Philiſthijm, & aliqua alia in ſortibus, quę non erant in terra hac cōputata, quæ partim tempore iudicum, partim tempore regum capta ſunt, tamen non fuerūt capta omnia, quia terra Philiſthijm non fuit capta, cum etiam tempore regum maneret, quia erat bellum potens omnibus diebus Saulis cōtra Philiſthęos primo Regum, decimoquarto cap. & tempore Dauid multiſque temporibus poſtea fuerunt. De Tyrijs autem & Sidonijs, H adhuc magis patet, quia manſerunt vſque ad Saluatorem Chriſtum, cum ipſe per regionem illam ambulauerit exiſtentibus ibi Chananęis Matth. 15.

Reſpondendum eſt, quòd omnes iſtę gentes deletæ fuerunt a facie filiorum Iſrael, non quidem quòd omnes occiderentur, aut de terra fugerent, ſed quia eis ſubditę fuerunt, & tributa ſoluebāt; & hoc eſt delere; quia imponebatur gētibus iſtis quoddam genus ſeruitutis, & iſta eſt mors ciuilis, vel deletio.

Vel dicitur, quòd deletæ fuerunt omnes iſtę gentes a facie Iſrael, quia ante erant hoſtes, & reſiſtentes Iſraelitis: poſtea autem factum eſt, vt non eſſent hoſtes, ſed vt ſeruirent eis tributa annua impendentes: ergo deletę ſunt quantum ad eſſe hoſtile, licet non fueI runt ſimpliciter deletę, & hoc intēdebat Deus in verbis his. Facta fuit autem iſta ſubiectio tempore Salomonis, vt patet ſecundo Paralipomenon, octauo capitu. cum dicitur: Omnem populum, qui derelictus fuerat de Hethæis, Amorrhęis, & Pherezęis, Heuęis, & Iebuſęis, qui non erant de ſtirpe Iſrael, & de filijs eorum, & poſteris ipſorum, quos non interfecerant poſteri ipſorum, ſubiugauit Salomon in tributarios.

An rex Tyri fuerit ſubiectus Salomoni. Et quòd in monte Libano dominabatur Salomon. Quæſt. VII.

K DE rege Hiram, qui dominabatur in Tyro aliquis arguet, quòd nō fuerit ſubiectus Salomoni, nam ſi ſubiectus eſſet, non petiiſſet Salomon obſecrans, quod petijt de ceſſione lignorum libani: potiſſimum cum traderet ei pro hoc condignam mercedem.

Item quia dicitur tertio Regum, quinto cap. quòd rex Salomon, & Hiram inierunt inter ſe fędus, & erat pax inter eos: ſi autem eſſet ſubiectus Hiram ad tributa Salomoni, non dicerentur talia, quæ ſonant ęqualitatem quandam.

Reſpondendum eſt, ꝙ oēs terrę Chananęorum populorū, qui reſidui fuerant ſubiecti ſunt Salomoni, & ei tributa per annos ſingulos impendebant, vt patet 2.

Parali-

Paralipomenon, octauo capitu. de Hiram quoque rege Tyri dicendum eſt, quòd eſſet ſubiectus regi Salomoni, ſicut cæteri reges. Et patet hoc quia Hiram erat rex ſuper habitatores Tyri, & Sidonis, & in monte Libano, qui apud has vrbes eſt, cum rex Salomon miſerit ad Hiram, vt ipſe præſcindi faceret cedros, & abietes in libano: ſi tamen nõ eſſet libanus in terra ſua, non potuiſſet hoc facere: in monte tamen Libano dicebatur dominari Salomon, vt patet 2. Paralipomenon, octauo ca. cum dicitur: omnia, quæ voluit rex Salomon ędificauit atque diſpoſuit in Libano, & Ieruſalem; & in vniuerſa terra poteſtatis ſuę: in quo patet montem Libanum fuiſſe ſub poteſtate Salomonis, ſed ille erat de poteſtate regis Hiram, qui dominabatur in Tyro, & Sidone: ergo terra regis Hirã etiam erat ſubiecta regi Salomoni: maxime quia Hiram erat de regibus Chananęorum, cum non pertineret ad filios Iſrael, & erat in terra Iſraelitarum, quia Sidonij, & Tyrij, & tota terra Libani erat de terra Chanaan, vt patet hic, ſed omnes huiuſmodi fuerunt ſubiecti regi Salomoni 2. Paralipom. 8. ergo Hiram quoq; ſubiectus fuit Salomoni.

In monte Libano dominabatur Salomon.

Ad argumentum primum cum dicebatur in contrarium, quòd Salomon petiuit obſecrans, ſed non feciſſet hoc ſi fuiſſet ſubiectus ei. Reſpondendum eſt, quòd Hiram ſubiectus fuit Salomoni: erat tamen rex Hiram amicus quondam regis Dauid, vt patet tertio Regum, quinto cap. cum ibi gratias Deo extulerit Hiram, quia dediſſet Dauid filium ſapientem, qui ſederet in ſolio eius, in quo ſatis apparet eũ dilexiſſe, quod non eſſet ſi non fuiſſet amicus eius. Item quia Salomon cum ſcripſit regi Hiram pro ceſſione lignorum Libani: dixit: Tu ſcis voluntatem patris mei Dauid &c. ſi tamen non eſſet amicus Dauid non notificaſſet ei Dauid voluntatem ſuam: iſte enim eſt præcipuus, immo ſolus actus amicorum, ſcilicet cõuiuere: eſt autem conuiuere iuxta Ariſtote. Ethicorum libro nono. mente, & verbo participare, & non quemadmodum animalia in eodem paſci: ob hoc quamquam terra regis Hiram, ſicut cęterę per circuitum ſubiectæ fuerint regi Salomoni, tamen præferebat illum Salomõ cęteris regibus, habens non tanquam ſubditum, ſed tanquam amicum, & ſic loquebatur ei deprecans, & non iubens: vnde tanta familiaritas inter eos contracta eſt, quòd rex Hiram vocabat regem Salomonem fratrem, vt patet tertio Regum, nono capitu. cum dixit Hiram: hęccine ſunt ciuitates, quas dediſti mihi frater.

Ad ſecundum argumentum patet ſolutio ex eodem, nam Salomon cum regem Hiram tantum diligeret, non tractabat eum vt ſubditum, petens ab eo, vt a cęteris, tributa, ſed vt ęqualẽ ſibi habebat, & ob hoc fecit cum illo fœdus de tenenda pace: non quidem tanquam Salomon egeret hoc fœdere, ſed fecit illud propter regem Hiram promittens, quòd non moueret bella contra ipſum, & ſic patet de omnibus terris, quę hic habentur quomodo fuerint ſubiectæ Iſraelitis.

Quare omnes iſtæ terræ non fuerunt ſubiectæ Iſraelitis viuente Ioſue. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis, quare non fuerunt ſubiectæ omnes iſtę terræ Iſraelitis viuẽte Ioſue, cum ſubiectę fuerint reliquæ partes.

Reſpondendum eſt tres fuiſſe pręcipuas cauſas.

Prima fuit ad vtilitatem Iudęorum, quia Iudęi cũ ingreſſi ſunt in terrã Chanaan erant pauci ad implendum totam terram hanc, immo ad replẽdam ſaltem tertiam partẽ, & ſi daretur Iſraelitis tota terra illa immediate, vt ingreſſi ſunt in terram Chanaan, non potuiſſent populare eam, & creſcerent multæ beſtiæ, & ſerpentes in terra, cum ſit terra calida, quæ deſtruerent gentem Iudęorum, vel magna damna inferrent: melius ergo eis fuit, quòd daretur eis ſolum tanta terra quantam poſſent occupare, aut parum plus, quã quòd tota ſimul daretur. De hoc Exodi vigeſimotertio capitu. dicitur: Non eijciam eos a facie tua anno vno, ne terra in ſolitudinem redigatur, & creſcant contra te beſtię, paulatim expellam eos de conſpectu tuo, donec augearis, & poſſideas terram. Idem patet Deuteronomij, ſeptimo capitu. & iſta fuit cauſa cum Iſraelitæ multas vrbes accepiſſent, ad quas populandas ipſi non ſufficiebant deſtruxerunt muros earum, ædificia igne vaſtantes, vt patet ſupra vndecimo capitu. & ibi declaratum eſt: ſi autem ſuffeciſſent ad populandum omnes illas, nullam exuſſiſſent.

Item ex eadẽ radice quaſi proderat Iſraelitis, quòd nõ tribueretur eis tota terra ſimul, ſed pars, quia cum non poſſent totam terram populare, manerent vrbes vacuæ, & venirent alienigenæ, qui in circuitu habitabant, vel reſidui de populis Chananæorum ad occupandum oppida vacua, & ſic ſemper maneret Iudæis bellum: eſſentque plura bella. Melius ergo fuit, vt ſemel pugnarent contra habitatores terrę, & tũc occuparent terram totam, quàm vt expellẽtes illos a principio iterum pugnare deberent contra alios hoſtes nouiter ſuperuenientes.

Secũda cauſa fuit propter peccata Iudęorum, quia Iudęi fecerunt contra præceptum domini cum gentibus illis, ideo derelictę ſunt aliquę de ipſis gentibus in ſtimulos Iudęorum. Iuſſerat enim Deus, vt Iſraelitę occiderent omnes Chananęos: neminem ſub aliquo pacto ſeruitutis, aut tributi, vel alias paci, & vitę donantes Deuteronomij, vigeſimo capitu. Iſraelitæ tamen aſſumptis vrbibus terrę Chanaan multos de incolis terrę illius, quos delere poterant non deleuerunt ſubijcientes eos ſibi in tributum, vt patet de filijs Ephraim infra decimoſexto capitu. & de filijs Manaſſe infra decimoſeptimo capitu. & ſic quędam alię tribus fecerunt. Vnde prouocatus Deus dedit gentes Iudęis in flagellum, quia ſic comminatus fuerat Numeri, trigeſimotertio cap. dicens: ſi autem nolueritis interficere habitatores terrę, q remanſerint erunt vobis, quaſi claui in oculis, & lãceę in lateribus, & aduerſabũtur vobis in terra habitationis veſtrę, & quidquid illis facere cogitaueram vobis faciam. peccatum autem Iudęorum ex hac parte erat, quia fecerunt pactum cum habitatoribus terrę, quod Deus vetuerat Exodi trigeſimoquarto cap. & Deuteronomij vigeſimo cap. & non confregerunt altaria eorum, lucos & ſculptilia, quod Deus iuſſerat, & facere poterant, ſed propter tributa, quę recipiebant a gentibus non faciebant, pęna autem ſecuta ex hoc, quòd non deletę fuerunt gentes a facie eorum fuit, quòd gentes illę poſtea bella mouebant Iudęis, & occidebant ex eis plurimos. Etiam quia dij gentilium erant Iudęis in ruinam. Nam communicantes Iudęi cum hominibus terrę illius, ducebantur ad cultum Deorum ſuorum, & tunc Deus iratus tradebat in manus ipſarum gentium, quę dominabantur illorum affligentes eos, vt patet ex proceſſu totius libri Iudicum: nũquam enim Iudęi fuerunt ſubiecti alicui genti de his, quę ibi dicũtur, niſi quia colebant Deos gentium. Iſta pręuaricatio, & pœna ſecuta ponitur Iudicum ſecundo c. cum dicitur: Eduxi vos de Aegypto, & introduxi in terrã, pro qua iuraui patribus veſtris, & pollicitus ſum, vt non facerem irritum pactum meum vobiſcum in ſempiternum, ita dumtaxat, vt nõ feriretis fœdus cum habita-

Iudæi nunquam fuerunt ſubiecti alicui genti, niſi pp idolatriam.

habitatoribus terræ huius, & aras eorum ſubuertere-
tis,& noluiſtis audire vocem meam, cur hoc feciſtis?
Quamobrem nolui eos delere a facie veſtra, vt habea
tis hoſtes,& dij eorum ſint vobis in ruinam.

Cauſa tertia fuit ad vtilitatem quādam Iudæorum,
ſcilicet,vt eſſent viri apti ad bellum, & exercitati in ar
mis,ne penitus ocio marceſcerent: ſi enim Iudæis in-
trantibus in terram Chanaan tota gens illa periſſet,
gentes in circuitu Iudęorum non auderent pugnare
contra Iudæos, videntes quòd potentiſſime vno im-
petu deleuiſſent gentes Chananęorum: potiſſimum,
quia non haberent cauſam pugnandi aliquam contra
Iudæos, cum Iudęi non infeſtarent gentem aliquam
pręter Chananęos, quorum terram poſſeſſuri erant,
& ſic eſſet totum tempus Iudęorum ocioſum a bellis,
quo fieret, vt filij Iudæorum penitus fierent inepti ad
vſum armorum,& opera bellica, quod magnam im-
perfectionem dicit in quocunque populo: Deus antē
prouidens complemento, & ſtatui perfecto Iudęorū,
dedit eis gentes aliquas, cum quibus haberent exerci-
tium pręliandi. De hoc Iudicum ca.2.dicitur: Hæ ſunt
gentes,quas dereliquit dominus, vt erudiret in eis Iſ-
raelem,& omnes qui non nouerant bella Chananęo-
rum,& poſtea diſcerent filij eorum certare cum ho-
ſtibus,& habere conſuetudinem pręliandi. Et ponun
tur ibi gentes,quæ habentur hic.

Quomodo potuerunt reliquiæ Chananæorum manere in terra
promiſſionis ex cauſis prædictis præceden. quæſt.
Quæſt. IX.

QVAERET nūc aliquis, quomodo potuerint
gentes iſtę manere in terra Chanaan ex his
tribus cauſis, cum ipſę inter ſe repugnantiā
quandam habeant: quia duæ earum ſunt
ad vtilitatem Iudęorum,& etiam ſi non peccaſſent Iu
dęi,habuiſſent gentes illas in terra manentes. Tertia
ſiue media earum eſt propter peccata Iſrael, idem au
tem effectus non inducitur ex repugnantibus cauſis.

Item videtur, quòd peccata Iſraelitarum non fue-
runt aliquo modo cauſa,quòd relinquerentur gentes
iſtę,quia antequam eſſent peccata Iſraelitarum relin-
quebantur gentes hę. Quod patet, quia cum ceſſauit
Ioſue pugnare acquiſita terra illa, de qua ſupra vnde-
cimo capitu. non peccauerant Iſraelitæ inientes fędus
cum aliquibus gentibus Chananęorum, aut non ſub-
uertendo aras eorum, tamen iam manebant gentes,
cum Deus nollet Ioſue vltra pugnare, ergo non erat
iſta cauſa quare derelictę fuerint gentes.

Reſpondendum eſt, quòd peccata Iudæorum fue-
runt cauſa,quòd iſtæ gentes manerent in terra illa du-
pliciter, ſcilicet, peccata facta, & peccata futura, vel
quæ facere poſſent.

De peccatis pręteritis patet in auctoritate ſupra al-
legata Iudicum ſecundo, ſcilicet, quia non ſubuerte-
runt aras,& quia inierunt fœdus cum eis. Peccata fu-
tura erant cauſa,ſcilicet, quia Deus volebat dimittere
gentes illas ad puniendum Iſraelitas, quando pecca-
rent: nam mox iſtę inſurgebant bella ingerentes Iu-
dæis. hoc patet Iudicum tertio, ſcilicet dimiſitq; eos,
vt in ipſis experiretur Iſraelem vtrum audiret manda
ta Dei,quę acceperat per Moyſen.

Ad argumentum cum dicitur,quòd ex cauſis con-
trarijs non ſequitur idem effectus,concedendum eſt:
& cum dicitur,quòd iſtę ſunt contrariæ cauſę, etiam
concedendum eſt: ſed reſpondendum ad conſequēs,
quòd derelinquere gentes Chananæorum in terra Iſ-
raelitarum non eſt totaliter idem effectus, cum ſit ad
diuerſos fines,& quia ea, quę ſunt ad finē ſolum ſunt
propter ipſum finē, & finis erat hic triplex, ergo cau-
F ſa poterat eſſe triplex ad hunc effectum: cauſæ autem
quæ ponuntur hic,non ſunt efficientes, ſed motiuæ,
& coincidunt aliquo modo cum finali,& quia tres fi-
nes ſequebantur,aut ſequi poterant ex hoc effectu,nō
eſt inconueniens fuiſſe tres cauſas motiuas ad illum,
& rurſus cum iſti fines habeant inter ſe aliquam con-
trarietatem, vel qualēcunque repugnantiam, non
erat inconueniens motiuas cauſas ad illos eſſe diuer-
ſas. Contrarium autem erat Iudæos acquirere ali-
quam perfectionem, vel exaltationem ex pręſentia
gentium,& recipere aliquam pœnam, & diminutio-
nem: & tamen contingebat vtrunque recipi ex præ-
ſentia gentium relictarum, ergo poterant eſſe diuer-
ſę cauſę motiuæ, & contrariæ ad hoc, quòd relinque-
G rentur gentes illę in terra Chanaan. Iſta autem eſt
ſummi Dei ſolius efficacia, vt ex malis bona elicere
ſciat,& poſſit: quia Deus ſolus eſt, cui ipſum quoque,
quod malum eſt,bonum eſt, vt ait Boetius, de Conſo
latione libro quarto, Proſa ſexta. relinquere autem
gētes hoſtiles in terra Iudęorum malum erat Iudæis,
tamen eis ad duo proficiebat. *Reliquę gentes hoſtiles in terra Chanaan ad duo Iudæis proficiebant.*

Primo,quòd eis præſentibus non creſcebāt beſtiæ,
quæ nocerent Iudęis, alias tamē creuiſſent redacta ter
ra in ſolitudinem.

Secundum erat,quòd ex eorum pręſentia ſequeba
tur experientia Iudęorum in armis, & hoc valde e-
rat vtile, atque laudabile Iudęis: vnde Romani cum
ſcirent ſe potentes delere Carthaginem, diu decreta-
uerunt, an Carthago delenda foret, plurimis atque
H ſapientiſſimis aſſerentibus magnam vrbis Romę fo-
re ruinam Carthaginis diſſolutionem, pręualuit ta-
men ſententia multitudinis,& deleta eſt.

Dicendum tamen adhuc eſt de cauſis iſtis, quòd *Determinatio.*
nō ſe habent ęqualiter ad iſtud cauſatum, ſed ipſa cau
ſa huius effectus eſt,vt terra non redigeretur in ſolitu-
dinem, & creſcerent beſtiæ contra Iudæos, de quo
Exodi vigeſimotertio capit. Et dato, quòd non fuiſ-
ſent aliqua peccata Iudęorum pręterita,vel poſſibilia,
& non exigeretur aliqua exercitatio in armis,manſiſ-
ſent Chananæorum quędam gentes, ſed non ſeque-
retur tunc idem effectus,qui ſi peccarent,quia gentes
relictę propter peccata Iudæorum,relinquebantur,vt
punirent Iudęos: ſi vero ſolum ſtaret prima cauſa, re-
I linquerentur gentes iſtę, ſed non punirent aliquando
Iudęos,nec pugnarent contra eos. Etiam Iudęi non
exercitarentur in armis contra gentes illas, cum illæ
nulla bella mouerent Iudęis non peccātibus, & cum
ponuntur iſtę tres, vt cauſæ: prima eſt vt cauſa inte-
gra,alię ſunt vt conſequentes. Et quando arguitur, ꝙ
dato, ꝙ Iudęi non peccauiſſent, nec peccaturi eſſent
relinquerentur gentes illę in terra Iſraelitarum,reſpō
dendum eſt,ꝙ relinquerentur,ſed non ad eundem ef-
fectum,ad quem relinquebantur ſi peccarēt: nam cū
relinquuntur gentes ꝓꝑ peccata Iudęorum, ſolum re
linquuntur,vt punirent Iudęos: prima autem cauſa fa
ciebat illas relinqui,vt populaturas terrā, & impletu-
ras. tertia fuit relinqui illas, vt prębituras Iudęis exerci
K tationem in armis, & ſic quamquā ad quamlibet iſta-
rum cauſarum ſequatur relinqui gentes in terra Cha-
naan,quia tamen non erāt facturę idem omnibus mo
dis non ſequitur penitus idē effectus ex omnibus cau-
ſis, & ſic quod ſequitur gentibus relictis ſi peccarent
Iudęi: non ſequitur ſi non peccarent, etiam ſi ſtarent
alię duę cauſę. Vnde cuilibet harum cauſarum corre
ſpondet effectus determinatus. *Veniat ergo in partem hæ*
reditatis Iſrael. Ideſt, quamquam nondum poſſideatis
iſtam terram pręnominatam; quia tamen ego deletu
rus ſum omnes gentes has a facie Iſraelitarum,& hoc
certum eſt, ac ſi iam deletę eſſent,veniat terra earum
in partem hęreditatis filiorum Iſrael, ideſt, diuidatur

terra

terra earum per tribus Iſraelitarum, & proueniat cuilibet pars illius terrę, & dicitur veniat, ideſt diuidatur nunc, quia vt dictum fuit ſupra, in principio: Ioſue ſolum diuiſerat terram captam, relicta cętera, quæ adhuc tenebatur a gentibus: Deus dicit, quòd nunc veniat in ſortem: & hoc fuit, quia poſtea fecit Ioſue iterum diuidere totam terram, ſiue captam, ſiue non captam, cuius deſcriptio patet infra 15. capitulo. vſque ad 20. capit. & dicitur in partem hęreditatis, quia iam acceperant Iſraelitę vnam partem hęreditatis ſuę in terra capta: terra autem nondum habita erat alia pars hęreditaris. *Sicut præcepi tibi*. Scilicet, quòd totam terram diuideres. Hoc colligitur ſ. r. vbi deſcripſit Deus omnes terminos terrę Chanaan, & poſtea dicitur: Cōfortare, & eſto robuſtus: tu enim ſorte diuides populo huic terram, pro qua iuraui patribus eorū. Et ibi fuit pręceptum, quia ante hoc nūquam Deus locutus fuerat Ioſue, vt patet Deuteronomij tertio, & trigeſimoprimo cap.

Et nunc diuide terram in poſſeſſionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe, cum qua Ruben, & Gad poſſederunt terram, quam tradidit eis Moyſes famulus Domini trans fluenta Iordanis ad orientalem plagam ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in vallis medio, vniuerſaq; cāpeſtria Medaba, vſque Dibon, & cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon vſque ad terminos filiorum Ammon, & Galaad ac terminum Geſſuri, & Machati, & omnem montem Hermon, & vniuerſam Baſan vſque ad Salecha, omne regnum Og in Baſan, qui regnauit in Aſtaroth, & Edrai. Ipſe fuit de reliquijs Raphaim: percuſſitque eos Moyſes, atque deleuit. Nolueruntque diſperdere filij Iſrael Geſſuri, & Machati: & habitauerunt in medio Iſrael vſque in præſentem diem. Tribui autem Leui non dedit poſſeſsionem, ſed ſacrificia, & victimæ Domini Dei Iſrael, ipſa eſt eius hæreditas ſicut locutus eſt illi.

Et nunc diuide terram in poſſeſſionem. Non ſolum intelligitur de terra non capta, ſed etiam de tota, quia nūc noua diuiſio facta eſt, in qua fuit tota terra, & ſortes nouiter diſtributæ ſunt, vt patet ex his, quæ habentur infra 15. vſq; ad 20. cap. vbi tota terra Chanaan continetur, vt ſupra declaratum eſt. *Nouem tribubus, & dimidiæ*. Iſtę ſolum acceperunt ſortem in terra Chanaan ad occidentalem plagam Iordanis: nam alię duæ tribus, & dimidia in plaga orientali Iordanis locatę ſunt, vt patet hic, & ſupra 2. atque Num. 32. ca. iſtius autem terrę nouem tribuum, & dimidię deſcribuntur termini ſolum Numeri 34. c. & vocatur ibi terra Chanaan, quaſi ipſa ſola eſſet terra Chanaan, ſed etiam terra, quā ſumpſerunt duæ tribus, & dimidia erat terra Chanaā, vt declaratum eſt ſupra primo: nam ibi erant Amorrhęi, qui erāt vnus de ſeptem populis Chananęorum, quos Deus tradere promiſerat Iſraelitis.

Et ex hoc falluntur, qui dicunt quòd Moyſes non introiuit in terram Chanaā, vel terram promiſſionis: nam ipſe introiuit in terram duarum tribuum, & dimidię cum acquiſierit eam, & occiderit Sehon regē Heſebon, & Og regem Baſan, vt patet Numeri 21. & Deuteron. 2. & 3. & pręcede. cap. ſed illa ita erat terra promiſſa, ſicut terra nouem tribuum & dimidię, cum Deus promiſerit dare terram ſeptē populorum: vnus autem eorum erat Amorrhęus, cuius terram accepit Moyſes, ergo in terram promiſſionis introiuit, ſed nō perambulauit totam terram promiſſionis, cum non tranſierit Iordanem: qui autem dicunt eum non introiſſe in terram promiſſionis falluntur ex hoc, quòd Deus iuſſit ei, quòd aſcenderet in cacumen Phaſgę: & quòd inde contemplaretur terram, quam daturus erat Iſraelitis videns illam, ſed quòd non introiſſet in eam, vt patet Numeri, vigeſimo ſeptimo cap. & Deuteronomij 3. & 32. cap. ſed non refertur hoc ad totam terram promiſſionis, ſed ad quādam eius particulam, vel maiorem portionem, quæ eſt ad occidentem Iordanis, & ad illam non introiuit Moyſes.

Et dimidiæ tribui Manaſſe. Fuerat diuiſa tribus Manaſſe in duas partes, vna acceperat hęreditatem ante tranſitum Iordanis ad Orietalem partem eius, reliqua media tribus nondum ſuſceperat, & iſta ſuſcepit hęreditatem cum nouem tribubus.

Cum qua Ruben, & Gad poſſederunt terram. Iſtud relatiuum non refert ſuum antecedens, quia iſta media tribus, de qua dictum eſt immediatè non eſt illa, quæ ſuſcepit hęreditatem cum Gad, & Ruben ad partem orientalem, ſed alia dimidia: ideo debet iſtud relatiuū referri ad antecedens, quod non pręceſſit, ſcilicet ad aliam dimidiam tribum. Et eſt ſenſus cum qua Rubē & Gad, ideſt, & cum reliqua dimidia tribu Manaſſe, Ruben, & Gad ſuſceperunt hęreditatem ad oriētem.

Quam tradidit eis Moyſes famulus Domini. Iſtę duę tribus, & dimidia ſuſceperūt hęreditatem ante reliquas tribus, quia terra illa erat valde paſcualis, & iſtę tribus magis abundabant in pecoribus quam reliquę, ideo petierunt terram illam a Moyſe Numeri 32. capitu. de conditionibus, cum quibus data eſt, patet eodem cap. dicitur tradidiſſe Moyſes, quia tunc ipſe viuebat, & erat princeps, ideo ab ipſo petierunt, & a ſacerdote Eleazaro, & ipſe conceſſit: ei enim erat poteſtas diſtribuendi terram, & diſtribuiſſet totam ſi introiſſet in terram trans Iordanem ad orientem.

Famulus Domini. Pro laudis inſignio ponitur, quia in toto populo nemo erat, qui ita fideliter adhęreret Deo, vt ipſe, & ob hoc vocauit eum Deus fideliſſimū in tota domo ſua, vt patet Numeri, duodecimo capi. & ad Hebrę. 4.

Trans fluenta Iordanis. Ideſt vltra aquas Iordanis. Vtraque pars vocatur trans Iordanem: ſiue Orientalis, ſiue Occidentalis, ideo ſubiungitur determinatio, ſcilicet.

Ad orientalem plagam. Ideſt in parte terræ Chanaan, quæ eſt ad orientalem partem Iordanis, & iſta eſt terra duorum regum Amorrhęorum, vt patet hic, & pręcedenti capitu.

Ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon.

De termino terræ duarum tribuum. *Quæſt. X.*

HIc ponitur terminus terræ duarum tribuū, & dimidię, & diuiditur in duo. Primo ponitur tota terra, quam poſſederunt duę tribus, & dimidia: ſecundo diuiditur terra inter illas infra. *Dedit ergo Moyſes*.

Circa primum. *Ab Aroer*. Iſte eſt terminus terrę duorum regum Amorrhæorum, & eſt in parte Oriētali, vbi eſt verè frons Orientalis totius terrę Chanaan.

De iſta Aroer aliqui dicebant, ꝙ eſt in terra Moab in finibus Moabitarum, & Amorrhęorum, quod quidem non repugnabat: nam ciuitas, quæ eſſet in terra Moabitarum bene poterat eſſe terminus Amorrhęorum, quia eſt terminus Moabitarum, & vtranque terram diuidit, cum in continuis copulētur partes ad terminum communem, ſic terra Moabitarū, & Amorrhęorum copularetur ad ciuitatem Aroer, quia eſſet in finibus, in quo nihil referebat, an ad Amorrhęos, vel ad Moabitas: ſed neceſſario dicendum eſſe Aroer vrbem in terra Amorrhęorum ad orientalem plagā, patet Nume. 32. vbi ponitur inter ciuitates, quę datæ ſunt tribui Gad, cum dicitur: Igitur extruxerunt filij Gad Dibon, & Aſtaroth, & Aroer. *Quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon*. Eſt Arnon nomen ſcopuli, vel vrbis, & nomen fluminis. Primanè conuenit ſcopulo vel vrbi, & conſequenter torrenti decurrenti ad radices vrbis, vel ſcopuli, & hoc Numeri 21. cap. dicitur. Arnon eſt in deſerto, & prominet in finibus Amorrhęi, ſiquidem Arnon terminus eſt Moab diuidens Moabitas, & Amorrhæos: eſt etiam torrens Amon trāſiens per vallem diuidens terram Moabitarum, & Amorrhęorum: in ripa autem torrentis huius circa ſcopulos Arnon eſt ciuitas Aroer ex parte terræ Amorrhęorum.

Arnon quid ſignificat.

Situs Arnon.

Et in vallis medio. Ideſt iſta ciuitas Aroer, quæ eſt in ripa torrentis Arnon eſt in medio vallis, quia Arnon labitur per medium vallis ex conditione fluuiorum petentium ima, & in medio vallis illius, ſcilicet circa ripam, eſt ciuitas Aroer. In Hebręo dicitur. *Et ciuitas in medio torrentis*. Ideſt ciuitas iſta Aroer erat in medio torrentis huius Arnon, ſed quia hoc ſic intelligendo falſum eſt, cū nullatenus poſſet eſſe ciuitas in medio fluminis, litera noſtra mutauit verba, vt ſeruaret veritatem ſententię dicens eſſe in medio vallis, fuiſſet autem ſuſtentabilis ſententia ſi diceretur, & torrēs in medio ciuitatis, ſcilicet, quòd torrens Arnon fluebat per medium ciuitatis Aroer: ſic enim eſt in multis vrbibus, quòd flumina tranſeunt per medietatem earū. Similes autem ſententiæ habent aliquādo in Hebręo ſic patet ſupra 5. c. in fine, cum dicit litera noſtra, cumque eſſet Ioſue in agro Iericho, leuauit oculos &c. in Hebręo dicitur: Cumque eſſet Ioſue in Iericho, ſed manifeſtum eſt, quòd non erat tunc Ioſue in Iericho, ſed in Galgalis aliquantum diſtante ab vrbe Iericho, ſicut ibi accepit Iericho pro agro, vel adiacentibus locis Iericho, ita hic accepit medium torrentis, ideſt medium vallis, in qua erat torrens.

Situs Aroer.

De Medaba.

Vniuerſaque campeſtria Medaba. Iſta eſt ciuitas in terra Amorrhęorum in regno Sehon, & pertinuit olim ad Moabitas: ſicut enim ciuitas Heſebon Metropolis regni Sehon quondam fuit Moabitarum: ita & Medaba multaque alia oppida, de quo Numeri 21. capit. cum dicitur: iugum eorum diſperijt ab Heſebon vſq; Dibon laſſi peruenerunt in Ophe, & vſque Medaba. Fuit autem poſtea ciuitas iſta pertinēs ad tribum Ruben, vt patet infra. *Vſque Dibon*. Eſt iſta ciuitas de pertinentibus ad regem Sehon, & acceperat eam quondam cum cęteris violenter de manu Moabitarum, & eſt iſta ciuitas in fine terræ, q̄ capta eſt de manu Moabitarum verſus Occidentem. Data fuit autem poſtea in ſorte filiis Ruben, vt patet infra in litera. Inter vrbem Dibon, & vrbem Medaba ſunt magna ſpatia aliqualiter plana, & aliqualiter montuoſa, & illa vocātur campeſtria ex modo loquendi ſcripturę, quæ diuidit terrā in planam, & campeſtrem, & mōtanam. Et quia illa ſpatia adiacent vrbi Medaba vocantur campeſtria Medaba, & in his ſunt multæ populationes, quę infra vocantur viculi.

Dibō quæ ciuitas ſit, ac eius ſitus.

Cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi. Ideſt acceperunt duæ tribus, & dimidia ciuitates, quas poſſederat

F rex Sehon, ſiue pertinentes ad ſedem regni ſui Amorrhęi, ſiue quas bello captas a Moabitis regno ſuo admiſcuit. vocatur Sehon rex Amorrhęus, quia ipſe, & rex Og erant de genere Amorrhęorum, qui erat vnus de ſeptem populis terrę Chanaan. *Qui regnauit in Heſebon*. Nomen vrbis eſt Heſebon, & non terrę, vt patet Nume. 21. vbi vocatur vrbs Heſebon, idem patet Nu. 32. Iſtam vrbem reędificauerunt filij Ruben ad ponēdum ibi vxores ſuas & paruulos, cum tranſierunt Iordanem cum reliquo Iſrael ad pugnandum cōtra Chananęos Numeri 32. & in ſortem eorum prouenit, vt patet infra. Dicitur regnaſſe Sehon in Heſebon, non quidem quaſi nullam aliam haberet vrbem, cum plurimas haberet, ſed quia iſta erat Metropolis, cum eſ-
G ſet excellentior, & in ea magis habitabat quàm in reliquis: ſicut rex Og dicitur habitaſſe in Aſtaroth, vt patet infra, & ſequenti cap. & forte denominatus eſt ab hac vrbe, quia glorioſiorem ſe putabat in eo, quod bello acquiſierat quam in eo quod hęreditaria ſucceſſione a progenitoribus acceperat, & proculdubio ſic eſt, quia poſſidere nihil glorię habet, acquirere autem, & gloriæ, & laboris admixtas habet particulas.

Vſque ad terminos filiorū Ammon. Regnum Sehon regis coniungitur in toto latere Meridiano filijs Moab, in latere autē aquilonari coniungitur Ammonitis, & Geſſuri atq; Machati, & tangit Ammonitas in latere hoc vſque ad partes occidentalis lateris iuxta torrentem Iaboth: nam Iaboth eſt torrens coniunctus vrbibus Ammonitarum, vt patet Deute. 2. c. cum dicitur:
H Omnes tradidit nobis dominus abſque terra filiorum Ammon, ad quā non acceſſimus & cunctis, quæ adiacent torrenti Iaboth, & magis clarè præceden. cap. ſcilicet dimidijque Galaad vſque ad torrentem Iaboth, quæ eſt terminus filiorum Ammon. De torrente iſto conſtat, quòd ſit apud Iordanem diſtans leuca vna, vt patet in libro de diuiſione Terrę ſanctę. Iordanis tamē eſt terminus Occidentalis terrę iſtorum duorum regum Amorrhęorum, cum ſit terminus Orientalis terræ nouem tribuum, & dimidię, vt patet Num. 34. & iſtę duę terrę ſunt adiunctę: ergo terra Ammonitarū tangit terram regis Sehon in latere aquilonari vſque ad occidentem, vel quaſi: ſed non tangit in toto latere aquilonari, quoniam terra Geſſuri, & Machati etiā
I ſunt termini aquilonares regni Sehon.

Quid ſit Iaboth.

Et Galaad. Eſt Galaad terminus Occidentalis regni Sehon, & terminus orientalis regis Og, quia iſte mōs diuiditur, & medietas pertinet ad regem Sehon, reliqua autem medietas ad regem Og, vt patet Deutero. 3. & præcedenti capit. & hic.

Ad terminum Geſſuri, & Machati. Ideſt coniungitē regnum Sehon monti Galaad apud terminos Machati, & Geſſuri, quia iſta regna coniungūt terram regis Sehon in latere aquilonari, vbi coniungitur monti Galaad ex latere occidentis. Ex hoc patet, quod ſupra dicebatur, ſ. quòd Geſſuri non ſit apud terram Philiſthinorum in latere Meridiano terræ nouem tribuum, & dimidiæ, ſed in terra duarum tribuū & dimidię, apud
K regnum Sehon: ibi tamen nominata fuit terra Geſſuri ex cauſa ibi aſſignata. Niſi quis dicere voluerit eſſe terram Geſſuri apud terram Philiſthinorum aliam ab hac, de qua hic dicitur, & vtrunque ſatis ſtat. Iſta terra Geſſuri eſt in qua Abſolon manſit exul, & transfugus cum occidit fratrem ſuum Ammon, de quo 2. Regū 13. & 14. erat enim ibi auus ſuus maternus, quia acceperat Dauid in vxorem filiam regis Geſſuri, & genuit ex ea Abſolonem, de quo ſecundo Regum 3. capitu. Iſtę duę terræ Geſſuri, & Machati, quamquam aliquo modo pertinere poſſent ad Iſraelitas, tamen non delerunt habitatores terrarum illarum Iſraelitę, vt patet infra.

Omnes.

A *Omnemque montem Hermon.* Dicet aliquis contra, quia non fuit totus mons Hermon in poteſtate duorum regum Amorrhęorum, ſed pertinebat ad terram nouem tribuum, & dimidię, & ſupra pręcedenti cap. ponitur mons Hermon, tanquam terminus occidentalis extrinſecus, cum dicatur: ab Aroer vſque ad montem Hermon in terra duorum regum Amorrhęorũ.

Reſpondebit aliquis, quòd non ponitur hic totus mons Hermon, tanquam pars terrę duorum regum Amorrhęorum, ſed tanquam terminus terrę huius, ſcilicet, quòd vſque ad montem Hermon accedebat terra illa; quia erat mons Hermon terminus occidentalis, & ſic accipitur pręcedenti capitu. quòd iſta terra extendebatur ab Aroer vſque ad montem Hermon.

B Sed non poteſt hoc ſtare, quia neceſſe eſt, quòd aliquid de mõte Hermon eſſet in terra duorum regum Amorrhęorum, cum dicatur pręcedenti capit. quòd rex Og dominatus eſt in monte Hermon.

In monte Hermon dominatus eſt Og rex.

Item ſi poneretur hic pro termino mons Hermon non conuenienter diceretur, quòd accedebat terra duorum regum Amorrhęorum vſq; ad omnem mõtem Hermon, ſed ſolum vſque ad montem Hermõ: nam ſi velimus accipere propriè totum montem Hermon, non accedebat terra duorum regum Amorrhęorum ad omnem montem Hermon, alioquin daretur, quòd omnia latera montis illius tangerentur a terra duorum regum Amorrhęorum, quod falſum eſt, quia mõs iſte ingreditur terram nouem tribuum, & dimidię verſus occidentem ad terram Sidoniorũ, & ad radices eius in planitie montis Libani multi populi habitant, vt patet ſupra 11. & ſupra in litera. C

Item non ſtat iſta expoſitio, quod patet ex adiunctis, ſcilicet omnem montem Hermon, & vniuerſam Baſan, in quo apparet iſta ſimiliter poni, ſed Baſan non ponitur tanquam terminus, ſed magis tanquam pars terrę regis Sehon, vt patet pręcedenti capitu. & Deuteronomij 3. ergo totus mons Hermon non ponitur hic, tanquam terminus, ſed tanquam pars terrę duorum regum Amorrhęorum.

In quo dicendum eſt, quòd ponitur hic mons Hermon, tanquam pars terrę duarum tribuum, & dimidię, cum fuerit pars terrę duorum regum Amorrhęorum, ſed quędam pars eius non magna, quam ponere cogimur, quia pręcedenti capitu. dictum eſt, quòd dominatus eſt rex Og in monte Hermon, totus tamen quaſi mons Hermon erat in terra nouem tribuum, & dimidię: eſt autem quaſi in latere aquilonari terrę illius, & protenditur ad partem occidẽtalem, quaſi per totum latus aquilonare tranſiens per planiciem montis Libani, & ad radices huius montis multi reges, & populi habitabant, vt patet ſupra 11. capit. cum rex Iabin conuocauerit in pugnam contra Ioſue omnes reges habitantes ad radices Hermon: pars tamen quædam montis huius in parte orientali tranſit in terram duorum regum Amorrhęorum, & in illa dominatus eſt rex Og, de quo dicitur pręcedenti capitu. & dominatus eſt in monte Hermon. Vocatur autem iſta particula totus mons Hermon, quia fortè erat diuiſa a reliquis partibus, quaſi per ſe ſit vnus mons; ſicut interdum eſt in alijs montibus, qui protenduntur in lõgũ, quoniam interdum diuiduntur in multos colles intercidentibus vallibus, & planiciebus: & tunc quilibet illorum collium videtur per ſe quaſi vnus mons, iſta autem particula montis Hermon eſt ad partem occidẽtalem terræ regis Sehon, vbi coniungitur terrę nouẽ tribuum, & dimidię.

Quid Baſan ac eius ſitus.

Et vniuerſam Baſan. Iſta eſt regio quædam in terra regis Sebon, a qua ipſe vocabatur rex, vnde dicebatur rex Baſan, & fuit olim terra gigantum: in ea enim habitauerũt Raphaim de quorum reliquijs fuit rex Og. De hoc Deuterono. 3. capi. ſcilicet, cuncta Baſan terra gigantum vocatur. Fuit autem iſta regio Baſan tradita in ſortem dimidię tribui Manaſſe, vt patet Deuter. 3. & Nume. 32. & infra, in litera.

Quid Saletha ſit ac eius ſitus.

Vſque ad Saletha. Iſta eſt ciuitas in regno regis Og, vt patet pręcedenti capit. cum dicitur, quòd dominatus eſt in monte Hermon, & in Saletha: eſt autem in extremitate terrę Baſan, quod patet, cum dicitur hic vniuerſam Baſan vſque ad Saletha. *Omne regnum Og.* Ideſt omne regnum regis Og ceperunt, & iſtud erat in Baſan. Non quidem, quòd totum regnum eius eſſet in Baſan, quia præter regionem illam aliam habebat, ſed quia principium, & caput regni eius erat Baſan, vt ſupra declaratum eſt pręcedenti cap.

Quid Aſtaroth ſit ac eius ſitus.

B *Qui regnauit in Aſtaroth.* Aſtaroth non eſt regio, ſed ciuitas, vt patet infra vbi Aſtaroth, & Edrai vocantur vrbes, & hanc vrbem extruxerunt filij Gad cum tranſierunt Iordanem, cum nouem tribubus, & dimidia ad pugnandum, vt patet Numeri 32. capitu. Eſt autem iſta ciuitas in terra Baſan, nam in hac vrbe erant Raphaim, ideſt gigantes, cum pugnauerunt contra eos reges, qui veniebant cum Chodorlaomor, vt patet Geneſis 14. capitu. ſ. percuſſit Raphaim in Aſtaroth Carnaym. Terra autem gigantum erat Baſan, qui vocantur Raphaim, de quibus erat rex Og, ideo in hac terra Baſan erat Aſtaroth. Erat autem de ciuitatibus præcipuis regni, & ob hoc in ea morabatur rex Og, & fuit ibi caput gigantum. *Et Edrai.* Iſta eſt alia ciuitas regni Og, & videtur eſſe circa limites regni: nam cum rex iſte exijt obuiam Iudęis pugnaturus venit in Edrai, vt patet Numer. 21. & Deuteronom. 3. erat etiam iſta de pręcipuis ciuitatibus regni, ideo nominata eſt, ſicut Aſtaroth, & ita reges interdum in denominationibus ſuis ponunt quaſdam vrbes pręcipuas regnorum ſuorũm. Eſt autem ciuitas Edrai in regione Baſan in terra gigantum, ſicut ciuitas Aſtaroth, vt patet infra in litera, & data eſt in ſorte filijs Manaſſe dimidiæ tribui, vt patet infra.

Quid ſit Edrai ac eius ſitus.

Ipſe fuit de reliquijs Raphaim. Ideſt Og rex fuit de ſtirpe Raphaim, ideſt quorundam gigantum, qui vocati ſunt Raphaim; fuit autem de reliquijs, quia quando ipſe erat nullus alius de gigantibus ſupererat, vt patet Deuteronom. 3. ſcilicet ſolus quippe Og reſtiterat de D ſtirpe gigantum, & accipiuntur ibi gigantes pro illis, qui vocantur Raphaim, de quibus nulli ſupererant. De alijs autem gigantibus multi erant tunc in vrbibus Gaza, Geth, & Azotho, & in Hebrõ, Dabir, & Anab, & in montibus Iudę, & Iſrael, vt patet ſup. 11. De quo ibi magis declaratum eſt, & pręcedenti capitu. Hic autem ſeruauit litera noſtra proprietatem magis quàm Deuteron. 3. c. vnde cum dicere debuiſſet ſolus quippe Og reſtiterat de ſtirpe Raphaim, dixit de ſtirpe gigantum, quos Hebręi vocant Enacim. *Percuſſitque eos Moyſes.* Ideſt Moyſes cum exercitu Iſraelitarum occidit reges iſtos, vt patet pręced. cap. & Num. 21. & Deuteron. 2. & 3. ca. nullos alios autem reges occidit Moyſes in terra Chanaan, ſed reliquos occidit Ioſue, vt patet pręced. ca. E *Atque deleuit.* Ideſt, non ſolum occidit ſed etiam totaliter deſtruxit nullum dimittẽdo de populo horum regum. delere enim totalem eradicationem notat. *Noluerúntque diſperdere filij Iſrael Geſſuri, & Machati.* Ex hoc patet, quod ſupra dicebatur, ſ. terram Geſſuri eſſe apud terram duorum regum Amorrhęorum. Nam cum dictum eſt de deſtructione regnorũ duorum ſubiungitur, ꝙ noluerunt Iſraelitę pugnare contra regnum Geſſuri & Machati, ſed permiſerunt incolas terrę huius habitare inter Iſraelitas, tamen ſi non eſſent iſta regna apud terram duorum regum Amorrhęorũ, nihil attineret dici, quòd noluiſſent Iſraelitę delere ea, ſed poſtea diceretur cũ ageretur de alia

Situs Geſſuri.

terra,apud quam eſſent Geſſuri, & Machati,& ſatis ēt patet, quia Deuteron.3. vbi ſolum agitur de terra duarum tribuum,& dimidiæ dicitur , quòd terra iſta peruenit vſque in Geſſuri,& Machati. Terra tamen Philiſthinorum nequaquam poteſt contingere terrā duorum regum Amorrhæorū, quia iſta eſt maxime oriētalis in tota terra Chanaan,& terra Philiſthim eſt maxime occidentalis & meridiana, vt declaratum fuit ſupra.

De iſtis duobus regnis dicitur,quòd non deleuerūt Iſraelitæ, & non ſine cauſa,quia erant cōtiugentia terram duarum tribuum,& dimidiæ, & aliqualiter inter terram illam ambiuntur partes quędam horū regnorum,cum dicatur immediate, quòd habitauerūt Geſſuri, & Machati inter filios Iſrael vſque in pręſentem diem.

Quomodo Geſſuri , & Machati remanſerunt in terra Chanaan , & non deletæ fuerunt ab Iſraelitis , & quæ gentes erant. Quæſt. XI.

VNDE aliquis miraretur quomodo Iſraelitis ſtantibus in terra manſiſſent gentes illæ in terra illa. Et reſpondetur,quòd manſerunt quia Iſraelitę noluerunt delere habitatores terrarum illarum: vnde poſtea confęderati fuerunt Iſraelitis : nam Dauid accepit vxorem filiam regis Geſſuri.2. Regum 3. ca. De his gentibus poteſt dupliciter dici. Vno modo,quòd Machati, & Geſſuri erant quędam regna parua de ſtirpe Amorrhęorum,& pertinebant ad terram Chanaan.

Alio modo, ꝙ erant de gentibus alijs non pertinentibus ad Chananęos, ſed ſolum coniuncti erant terræ duorum regum Amorrhęorum. Primum dicet aliqs forte eſſe rationabilius: ad hoc autem poſitū fuit hic, & eſt reſponſio: ſed contra,nam cum Machati,& Geſſuri eſſent de Chananæis,quomodo remanſerūt? omnes enim Chananæos occidere debebant Iſraelitæ.

Et tunc reſpondetur,quòd remanſerunt,quia Iſraelitæ noluerunt eos delere. Sed hoc ſatis eſt dubium,& non videtur ſtare:nā Deus iuſſerat, quòd omnes Chananæi delerentur. Sed Iſraelitæ poterant delere Geſſuri,& Machati,& noluerunt , vt patet in litera, cum dicitur, ꝙ Iſraelitæ noluerunt delere eos:ergo non vidētur fuiſſe de Chananæis , alioquin ſatis peccaret Iſrael dimittendo illos.

Et ſi arguatur, ꝙ cum Ioſue introiuit in terrā Chanaan trans Iordanem multa oppida reliquit non capiens,vt patet ſupra in litera,& tamen erant de gente Chananęorum.

Reſpondendum eſt non eſſe ſimile , quia Ioſue nō dimiſit loca illa tanquā volens,ſed quia debellare non potuit nolente domino tradere in manus eius , aut iubente ne pugnaret contra gentes illas: Deus quippe dicit, ꝙ ipſe noluit tradere in manus Ioſue, vt patet Iudicum 2.cap.& 3. Geſſuri autem,& Machati ſolum mānſerunt volentibus Iſraelitis,ergo peccauiſſent ſi eſſent de Chananæis.

Sed adhuc dices ſatis cōcedi poſſe hoc, nam etiam in terra nouem tribuum , & dimidię Iſraelitę reliquerunt multa loca volentes,vt habitatores illorum efficerent tributarios,vt patet in tribu Ephraim.infra 16.& in tribu Manaſſe.infra 17.& Iudicum 1.capit. ita ergo relinqui poterāt Geſſuri, & Machati in terra duorum regum Amorrhæorum,vt ſub tributo ſeruirent.

Reſpondendum eſt non ſtare,quia iſti,qui reliquerunt loca iſta gentium non delentes habitatores , nec ſubuertentes aras Deorum peccauerunt grauiter , & Deus eis dure improperauit dicens, quòd quia hoc fecerant deletæ non fuerant gētes illæ, vt haberent ho-

F ſtes, & dij illarum eſſent in ruinam Iudæis Iudicum 2. cap. Geſſuri tamen, & Machati fuerunt de relicta illęſa tempore Moyſi,quia ipſe fuit,qui ſubegit terrā duorum regum Amorrhęorum, & occidit illos , vt patet hic:ergo non eſt vllatenus ſuſpicabile , quia talia faceret Moyſes grauiter peccans : potiſſimum cum ipſe ex mandato Dei pronunciaſſet Iſraelitis ne talia facerent Deuteronom.20.cap. potiſſimum , quia Moyſes non moueretur cupiditate tributorum ad dimittendum gentes illas in terra Iſrael; non eſt ergo dicendū quòd fuerint de Chananæis.

Item patet efficaciter , quia Dauid accepit in vxorē filiam regis Geſſuri, vt patet 2. Regum 3. non tamen accepiſſet eam ſi eſſet de Chananęis , quia vetitū erat

G in lege accipere huiuſmodi fęminas. Exod.34.& Deuteronom.7. & ex hoc Salomon fuit valde increpitus, quòd accepiſſet vxores de Hethæis , & Chananæis , quas Deus vetuerat copulatuſque eſt eis ardēnſſimo amore. 3.Regum 11.cap.

Alius modus conuenientior eſt, ſ. quòd ſint Machati , & Geſſuri de alijs gentibus non pertinentibus ad Chananęos: erant tamen in limitibus terrę Chanaan , ſicut Moabitę,& Ammonitæ: cauſa tamen quare ponitur de iſtis gentibus, quòd nō acceperint terram earum Iſraelitæ, fuit quia Deuteronom.2. dicitur, quòd acceperint omnia loca præter ea,a quibus Deus prohibuit illos, ſicut terra Ammonitarum , & Moabitarū . Geſſuri tamen,& Machati non erāt de locis, a quibus Deus vetuerat Iudęos, ergo quamquam non eſſent de

H terra Chanaan accipere potuiſſent , & quia non acceperunt exprimitur , ꝙ non acceperunt terram illam, quia noluerunt delere habitatores eius.

Ideo dicendum eſt iſta duo regna , non pertinuiſſe ad terram Chananæorum , & ob hoc dimiſiſſe illa Iſraelitas : non quidem quòd obligarentur ad non pugnandum,quia non erat de Chananæis , ſed quòd ob hoc,quòd non erant de Chananæis,poterant dimittere eos,ne caperent,aut pugnarent contra illos. *Habitaueruntque in medio filiorum Iſrael vſque in præſentem diem.* Ideſt iſti duo populi , vel gentes habitauerunt inter Iſraelitas vſq; ad tempus,quo liber iſte ſcriptus eſt, ſ. vſque ad Samuelem , qui fuit in principio regum Iſrael, & ipſe ſcripſit librum hunc,& non ſolum vſque tunc, Samuel fuit in principio regū Iſrael.

I ſed etiam poſtea tempore Dauid manebant, cum ipſe acceperit filiam regis Geſſuri in vxorem.2. Reg. 3.c.& manſerunt deinde,cum eſſet Abſalon magnus,& occidiſſet fratrem ſuum maiorem,nam confugit in Geſſuri.2. Reg.14. poſtea autem non legitur fuiſſe aliquā harum gentium deletam, aut terram eorum occupatam. *Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem*. Hoc dependet ex prædictis. Nam dictum fuerat , ꝙ duabus tribubus,& dimidiæ data eſt terra duorum regum Amorrhæorum,& nouem tribubus, & dimidiæ,diuidenda erat tota terra Chanaan. Nō reſtabat ergo aliquid pro tribu Leui,& hoc dicitur hic, ſcilicer tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem .

K *An Leuitæ acceperint hæreditatem cum acceperint quadraginta octo vrbes. Quæſt. XII.*

ARGVET aliquis, quòd Leuitæ acceperunt hæreditatē , quia datæ ſunt eis ciuitates 48. Nume. 35.c. de quibus infra. 21.& iſtæ ſunt ſors quædam, nam tribui Simeon non prouenerunt tot ciuitates,& quibuſdam alijs tribubus cōputando infra. a 16. vſq; ad 20.ca. Reſpondendum eſt ꝙ differebant Leuitæ in non accipiendo hęreditatem a reliquis Iſraelitis dupliciter. Primo,quia cuilibet tribui Iſraelitarum fuit aſſignata aliqua ſors, vt patet hic de duabus tribubus,& dimidia, & deinde de nouem,

&

& dimidia. Et magis hoc apparet inductiue a c. 15. vſq; ad 20. acceperunt tamen Leuitę & ſacerdotes aliquas vrbes in eleemoſynam ad habitandum, quia alias non habuiſſent locum in terra Chanaan, & iſtæ ſunt 48. vrbes, de quibus Nume. 35.

Et ſi aliquis dicat, quòd iſtas vrbes receperunt Leuitæ in Sortem, ſicut aliæ tribus receperunt reliquam terram.

Dicendum eſt non ſtare, quia nō fuit poſita aliqua ſors pro vrbibus iſtis, ſed quælibet tribus dedit aliquas vrbes de ſuis, fuit autem modus, quòd tota terra primo diuiſa fuerit non manente aliquo loco, & factæ ſunt Sortes pro 12. tribubus: pro Leuitis autē nullus locus māſit, ſed poſtea quęlibet tribus in eleemoſynā quodam modo dedit aliquas de vrbibus ſuis, & ſic datæ ſunt 48. vrbes Leuitis. De hoc infra 21. capi. poſſeſſio autem denominat aliquid hęreditarie veniens, & receptum in titulum: Leuitæ autem non ſuſceperunt tanquam ex iure ſuo, ſed in eleemoſynam, ideo non dicuntur habere poſſeſſionem.

Secundo differunt Iſraelitę reliqui a Leuitis in habendo poſſeſſionem, quia Iſraelitæ diuiſerunt inter ſe vrbes, & territoria ſua, agros, & vineas, & reliqua loca, Leuitæ autem quamquam acceperunt hęreditatem, ſcilicet ciuitates neceſſarias: tamen non acceperunt cum eis terminos, vel territoria vrbium ad agros, vel vineas, quia ipſi nihil horum habebant, ſed territoria ciuitatum Leuiticarum cedebāt vrbibus propinquis Iſraelitarum: ipſi autem ſolum habebant in circuitu vrbium Suburbana quædam habentia in longitudine cubitos mille ad omnem partem vrbis, & iſta erant ſolum ad paſcua pecorum, quia Leuitæ non plantabant vineas, nec agros colebant propter duo.

Leuitę nec vineas plātabant, nec agros colebant.

Primo quia non poterant ſemper vacare agriculturæ: cum ſemper deberēt miniſtrare multi illorum in loco Sanctuarij: & potiſſimum erat hoc de ſacerdotibus. De miniſtrationibus, & temporibus miniſtrandi, & diſtributionibus miniſtrorum, & miniſtrationum patet 1. Paralipo. a cap. 23. vſque ad 28.

Secunda cauſa erat, quia non indigebant ſacerdotes, & Leuitæ hac vacatione cum reditus decimarum ſufficerent eis, ſacerdotibus autem ſufficiebant oblationes, & alia iura, de quibus Numeri 18. Non ergo fuit data terra, in qua agros colerent, aut vineas plantarēt, ſed ſolum haberent paſcua pro pecoribus ſuis, & huius cauſa erat, quia Leuitæ recipiebant decimas Iſraelitarum, & quia inde proueniebāt pecora, & alia iumenta in decimam, indigebant Leuitæ locis, in quibus paſcerent pecora: hęc autē erant ſuburbana apud vrbes. De hoc Nume. 35. dicitur: Præcipe filijs Iſrael, vt dent Leuitis de poſſeſſione ſua vrbes ad habitādū, & ſuburbana earum per circuitum, vt ipſi in oppidis maneant, & ſuburbana ſint pecoribus atque iumentis. Quare autem Leuitæ non acceperunt hęreditatē agrorum, & vinearum, ſicut cęteri Iſraelitæ, declaratum fuit magis Deuterono. 18. & ibi vide. Ob hoc ergo dicitur de Leuitis, quòd non receperunt hęreditatem: nam hęreditas vocatur hic, ex qua fructus proueniunt, quod magis conuenit agris, & vineis quam vrbibus: quia ibi eſt vſus rei pro fructu, & nullus alius fructus, ideo quamquam darentur eis vrbes, non dicebatur data hęreditas.

Sed ſacrificia, & victimæ Dei Iſrael ipſa eſt hæreditas eius. Quia non fuit data Leuitis hęreditas, ſicut cęteris tribubus, fuit tamen aliquid datum ęquipollens hęreditati, ſcilicet ſacrificia, & victimę: nā ſicut cęteri Iſraelitę ſuſtentabantur de agricultura habētes fundos agrorum, & vinearum: ita Leuitæ ſuſtentabantur de fructibus, qui proueniebant ex oblationibus, & ſacrificijs.

A Pro quo ſciendum, quòd nullus de tribu Leuitica accepit aliquam poſſeſſionem agrorum, & vinearum inter Iſraelitas, ſed omnes ſuſtentabantur de prouentibus Sanctuarij. Conſiderandum etiam, quòd Leuitarum erat duplex ſtatus, quidam erant, qui vocabantur ſacerdotes, & faciebant ſacrificia atque cęteras miniſtrationes in Sāctuario, de quibus dictum eſt Leui. 21. & Numer. 3. & iſti erant ſolum de genere Aaron, ſiquis autem aliorum, ſiue Leuitarum, ſiue non Leuitarum attentaret explere aliquam miniſtrationem ptinentem ad ſacerdotes, moriebantur; vt patet Nume. 3. & 18. & ſic factum eſt de Core, & ſocijs ſuis Num. 16. Alij autem erant de Leuitis, qui non pertinebant ad ſacerdotes, quia non erant de ſtirpe Aaron, ſed de

Duplex erat ſtatus Leuitarū.

B tota alia progenie Leui, ſcilicet de Gerſonitis, Caathitis, & Merarītis, & hi ſolum habebant officium cuſtodiendi vaſa Sanctuarij, in quibus miniſtrabant ſacerdotes, & portabant ea de loco ad locum cum portanda eſſent caſtra: caſtrametabantur etiā in circuitu Sanctuarij, cauentes ne quis accederet ad illud. De hoc Nume. 1. & 3. cap. ad miniſtrandum autem in vaſis intra Sanctuarium accedere non audebāt: alioquin morerentur. Nec ſolum ad miniſtrandum, ſed etiam videre illa nuda non licebat, quòd ſi viderent morerentur, vt patet Numeri 4. & 1. Reg. 6. de Bethſamitibus, qui viderunt arcam domini. Iſti autem Leuitæ ſecūdi gradus vocabantur Leuitæ ſolum: primi vero, qui erant de genere Aaron, vocabantur ſacerdotes. Vtrique tamen erant Leuitæ quantum ad genus: licet nō

C quantum ad officium. Leuita autem duo notat, ſcilicet lineam progeniei, & gradum miniſterij: omnes autem hi ſuſtentabantur de iuribus Sanctuarij, & nullus ſuſceperat agros, nec vineas ad colendum: ſed diuerſimode prouidebatur his de iuribus Sanctuarij. Nam Leuitę ſecundi gradus, qui ſunt Leuitæ, & nō ſacerdotes, accipiebāt ſola iura decimarum, ita quòd omnes decimæ darentur Leuitis a filijs Iſrael, & nullæ prouenirent ſacerdotibus, & his ſolis contenti viuebant Leuitæ. De hoc Nume. 18. cap. ſacerdotes autem habebant alia iura. Pro quo ſciēdum, quòd inter ſacerdotes erat ordo, quia quidam erat ſemper ſacerdos magnus vſque ad mortem, alij omnes vocabantur ſacerdotes minores. Et iſte ſacerdos magnus ha-

Ordo īter ſacerdotes vete. teſt.

D bebat excellentiam ſuper cęteros in poteſtate ſacerdotali, ſicut Epiſcopi, vel Papa poſſunt aliquid quod non poſſunt minores clerici, & nō ſolum poterat iſte aliquid ſuper cęteros quantum ad id, quod erat iuriſdictionis: ſicut in nouo teſtamento poteſt Papa ſuper epiſcopos, vel archiepiſcopus ſuper epiſcopos, ſed etiā aliquid quantum ad id, quod erat ordinis. Nam ſummus ſacerdos ſolus poterat facere ſacrificia in die propitiationis, nulli autem alij licebat, vt patet Leuiti. 16. Etiam ſummus ſacerdos ſolus poterat ingredi in ſancta Sanctorum ad expiandum in ſanguine, aſpergendo illum contra propitiatorium, & ſiquis conaretur

E ingredi illuc præter ſummum ſacerdotem, moreretur, vt patet Leui. 16. & ad Hebrę. 9. c. nec ſolum hoc, ſed etiam ſiquis de minoribus ſacerdotibus eſſet in tabernaculo, quando ingrederetur ſummus ſacerdos in ſancta Sanctorum, moriebatur, vt patet Leui. 16. Iſte ſummus ſacerdos non eligebatur, ſed per lineam veniebat, ſcilicet, quòd primogenitus ſummi ſacerdotis erat ſummus ſacerdos, & ſic per totam lineam filiorum Aaron. De hoc declaratum eſt Exodi 29. & Leuitici 6. cap. Iſte ſummus ſacerdos habebat maiora iura inter cęteros ſacerdotes: erant enim quædam iura ſummi ſacerdotis propria, in quibus non communicabat cum alijs ſacerdotibus, & iſtud eſt in decimis, quia vt dictum eſt decimę pertinebant ad Leuitas, qui non erant ſacerdotes, & nihil ad ſacerdotes. poſtquā

Iura ſummi ſacerdotis vete. teſtam.

tamen

tamen ipſi ſuſcipiebant decimas, tenebãtur de illis dare rurſus decimam ſummo ſacerdoti, quæ erat centeſima pars fructuum totius Iſrael. De hoc Numeri 18. & extra de decimis cap. 1. ſi autem darent Leuitæ iſtas decimas inſufficienter ſacerdoti magno, vel non darent de bonis partibus, imputabatur eis ad peccatũ velut Iſraelitis. De hoc Nume. 18. capit. ſacerdotes autem minores cum ipſo ſummo ſacerdote habebant rurſus alia iura communia inter ſe, ſcilicet primitias fructuum, & pecorum, vt patet. Numer. 18. & hoc in omnibus tribus generibus primitiarum, de quibus declaratum eſt Exodi 13. & Nume. 15. habebant etiam iura redemptionis primogenitorum. Nam quodlibet primogenitum maſculinum redimebatur, & preciũ ſuum erat 5. ſiclorum in hominibus, qui proueniebãt ſacerdotibus. De hoc Nume. 3. & 8. In primogenitis autem pecorum, & iumentorum aliter fiebat: nam primogenita immolaticia offerebantur, & fuſo ſanguine eius ad expiationem altaris, & cremato adipe tã pellis quam carnes pertinebant ad ſacerdotes, animalia autem immunda redimebantur dato precio, vel facta commutatione, de quo dictum eſt Exod. 13. & 34. atque Nume. 18. Item omnia vota pertinebant ad ſacerdotes: nam ſiquis vouiſſet aliquid Deo, non cedebat in ius Sanctuarij, ſed in ius ſacerdotum. De quo præallegato ca. habita tamen ad hoc diſtinctione quã poſuimus Leui. 17. & Nume. 5. Item pertinebãt oblationes, & dona data Deo ad ſacerdotes Numeri 18. Amplius pertinebant iura omnium ſacrificiorum holocauſtorum, hoſtiarum pacificarum, pro peccato, nõ quidem, quòd de his prouenirẽt omnes carnes ſacerdotibus, ſed aliqua iura. Nam de holocauſto ſola pellis eis proueniebat, combuſtis omnibus carnibus; de quo Leui. 1. & 6. De hoſtia pacifica proueniebat pectuſculum, & armus dexter Leui. 7. & 10. cap. & Nume. 18. De hoſtia pro peccato erat duplex, quia ſi ſanguis eius introduceretur in tabernaculum cremabatur tota tam pellis quam carnes, & non proueniebat quippiam ſacerdotibus, vt patet Leuit. 4. & 6. ſi autem non introferretur ſanguis hoſtiæ in tabernaculum, cedebant omnes carnes, & pellis ſacerdoti, dempto ſolo ſanguine, & adipe, quæ proueniebant in iura Dei, vt patet Leui. 6. Et non ſolum cedebant partes carnium in ſacrificijs in ius ſacerdotum, ſed etiam partes libaminum: erant enim libamina ſimila, ideſt farina alba, vinum, oleum, ſal, & thus, de quibus proueniebat ſors quædam ſacerdotibus. De his Leui. 2. & Nume. 15. c. de modo autem, quo diuidebant ſacerdotes inter ſe iura ſacrificiorum declaratum fuit Leui. 6. De iuribus autem ſacerdotalibus explicatius dictum eſt Nume. 5. de his etiam in litera patet Nume. 18. & Deuteron. 18. de iſtis dicitur hic, quòd erant Leuitis pro hęreditate, quia ſiue Leuitis iura ſua, ſiue ſacerdotibus ſua ſufficiebant ad ſuſtentationem: ſicut popularibus hęreditates agrorum, & vinearum dabant ſuſtentationem. Et cum dicitur hic, quod ſacrificia, & victimę ipſa ſunt hęreditas eius nõ poteſt intelligi de omnibus Leuitis, ſed ſolum de ſacerdotibus, quia illi nihil percipiebãt de ſacrificijs, & victimis alijſque iuribus, ſed de ſolis decimis viuebant, vt declaratum eſt: niſi forte acciperentur victimę, & ſacrificia generaliter pro omnibus iuribus Sanctuarij largè ſumendo: propriè autẽ ſolum pertinent ad ſacerdotes, & adhuc non exprimunt omnia iura ſacerdotum, vt patet ex ſupra declaratis. Nam vota, & redẽptiones primogenitorum, & primitiæ non pertinent ad ſacrificia, & victimas.

Item ſciendum cum ponantur hic ſacrificia, & victimæ, quod poſſunt poni tanquam idem, vel diuerſa: communi enim nomine victimæ ſacrificia vocantur, victimę autem vocãtur, quia ferro victrice cadunt (Victima quid ſit propriè.) iuxta illud Ebrardi.

Victima, quæ cecidit ferro victrice vocatur
Hoſtibus a domitis hoſtia nomen habet.

Et tunc nihil addit vnum ad alterum. Alio modo accipitur victima ſolum pro ſacrificio carnium, & ſacrificium pro libamentis. Nam de pane oblato nũquam victimam denominamus: ſacrificium tamen interdũ fit, quia ſimila oblata in libamento vocatur ſacrificiũ, vt patet Leui. 2. & Nume. 15. & tunc erit ſenſus, quia iura Leuitarum eſſent in partibus carnium de ſacrificijs, & in ſacrificijs, quæ ſunt de ſimila, & alijs libamẽtis, ſenſus tamen verus literæ huius eſt, quòd per victimas, & ſacrificia accipiantur omnia iura ſacerdotum, & Leuitarum qualiacunque illa ſint, & eſt ſententia, quòd quia Leuitæ receperunt iura Sanctuarij in partem ſuam, non debuit eis dari aliqua alia hęreditas cũ Iſraelitis. hic autẽ ponitur expreſſius hoc, quia Nume. 18. & 35. & Deuteronom. 18. vbi dicitur, quòd Leuitę non acceperũt hęreditatem inter cęteros, quia Deus ſors illorum eſt, ideſt, quòd ea, quæ dãtur eis pro Deo ſunt eis loco ſortis, ſcilicet ſacrificia, & victimę, vt patet hic.

Sicut locutus eſt illi. Ideſt ſicut dixit Deus illis, ſcilicet Leuitis Nume. 18. cum dicitur in terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos, ego pars, & hęreditas tua in medio filiorum Iſrael, idẽ pręallegato cap.

Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem tribui filiorum Ruben iuxta cognationes ſuas. Fuitque terminus eorum ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & in valle eiuſdem torrentis media vniuerſam planitiem, quæ ducit Medaba, & Eſebon: cunctoſque viculos earum, qui ſunt in campeſtribus: Dibon quoque, & Bomothaal, & oppidum Baalmaon, & Leſſa, & Cedimoth, & Mephaath, & Cariathaim, & Sabama, & Sarathaſar in monte conuallis. Betphogor, & Aſeroth, Phaſga, & Bethieſimoth, omnes vrbes campeſtres, vniuerſaque regna Sehon regis Amorrhęi, qui regnauit in Heſebon, quem percuſſit Moyſes cum principibus Madian, Heuæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebeh duces Sehon habitatores terræ: & Balaam filium Bęor Ariolum occiderunt filij Iſrael gladio cum ceteris interfectis. Factuſque eſt terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarũ per cognationes ſuas vrbium, & viculorum.

Dedit Moyſes poſſeſſionem. Hic ponitur prædictæ terræ duorum regum Amorrhęorum inter duas tribus, & dimidiam facta diuiſio, & quæ loca cuique prouenerint. (Diuiſio terræ duorum regum Amorrhæorum inter duas trib. & dimidiam.)

Dedit Moyſes poſſeſſionem tribui filiorum Ruben, Moyſes diuiſit terram iſtam, quia ipſe tũc pręſidebat, & acquiſierat eam: tribus autem Rubenitarum erat prima, idẽ data eſt ei primo ſors.

Circa quod conſiderandum eſt, quòd non fuit ſi-

ſimulter

militer facta diuiſio terræ duorũ regum Amorrhęorum inter duas tribus, & dimidiam, ſicut reliqua terra trans Iordanem diuiſa eſt nouem tribubus, & dimidiæ: nam terra nouem tribuum, & dimidiæ data eſt ꝑ ſortes, ſ. ꝙ facta eſt deſcriptio terrę totius oppidorum & territoriorum ſuorum, quo allegata ante Iſraelitas in Silo, vbi erat Sanctuarium diuiſa eſt terra datis ſortibus, de quo infra 18. cap. terra autem duorum regũ Amorrhęorum non fuit diuiſa per ſortes, ſed Moyſes diuiſit illam, vt bene ei viſum eſt, & aſſignauit partes tribubus duabus, & dimidiæ: nec eſt facta aliqua deſcriptio locorum, nec poſitæ ſunt ſortes.

Iuxta cognationes ſuas. Ideſt Moyſes dedit tribui Ruben terram, quæ ſequitur, & hoc iuxta cognationes ſuas, ideſt ſecundum diuiſionem cognationum ſuarum, quaſi dicat non dedit eam ſic confuſę tribui Ruben, ſed erat Ruben diuiſus in multas cognationes, cuilibet autem cognationum illarum dedit Moyſes aliquam particulam terræ: omnibus autem cognationibus ſimul ſumptis prouenit tota terra, quæ computatur hic pertinere ad Ruben. Accipitur hic cognatio pro familia, quia diuidũt tribus in ſamilias, familia autem quælibet in domos, & domos diuidimus per capita virorum, ideſt per ſpeciales œconomias, vt declaratum eſt in fine ſupra 11. cap. Familiæ autem Rubenitarum erant 4. ſ. Enochitarum, Phalluitarum, Eſromitarum, Charmitarum, vt patet Nume. 26. cap. ideo diuiſa fuit tota terra proueniens tribui Ruben in 4. partes pro iſtis familijs, deinde pro domibus familiarum fierent aliæ partitiones ſpeciales.

Quatuor familię Rubenitarũ.

Fuitque terminus eorum ab Aroer. Iſte eſt terminus Orientalis terræ filiorum Ruben, & totius terræ Chanaan. Vltra Aroer autem nihil eſt de terra pertinente ad Chananæos, & eſt iſta ciuitas in terra Amorrhęorum diuidẽs Amorrhęos, & Moabitas, ſicut Arnõ, & non eſt, vt quidam exiſtimabant in terra Moabitarum, vt patet Numeri 32. cap. eſt autem in hęreditate tribus Rubẽ, vt patet, cum terminus ab Oriente in terra Ruben ſit Aroer, & nulla alia tribus habeat poſſeſſionẽ vltra, quia nulla pars terræ Chananæorum vltra eſt.

Limes totius terræ Chanaan.

An Aroer pertineat ad tribum Gad. Et eius ſitus. Quæſt. XIII.

SED arguetur, ꝙ pertineat Aroer ad tribũ Gad, quia Nume. 32. ca. vbi diuiſa fuit hęreditas iſta, & conceſſa a Moyſe duabus tribubus, & dimidiæ, dicitur ꝙ filij Gad extruxerunt vrbem Aroer ad ponendum ibi filios ſuos, & vxorẽs: ſi tamen pertinuiſſet ad filios Ruben, non habitaſſent in ea Gaditæ: potiſſimum quia etiam Rubenitę extruxerunt alias vrbes vxoribus ſuis, & filijs. Reſpondendum, ꝙ Aroer pertineat ad Ruben, vt patet hic: tamẽ filij Gad extruxerũt eam pro vxoribus ſuis, & liberis, quia hoc non fuit, vt ipſi habitarent in ea, ſed vt manerent vxores, & liberi eorum, dum ipſi ibant ad bellũ trans Iordanem, & modus eſt: quia terra illa non fuit data duabus tribubus, & dimidiæ, niſi cum conditione, vt tranſirent trans Iordanem ad pugnandum cũ reliquis tribubus, quæ non acceperãt poſſeſſionem, quod ſi nollent auferenda erat eis terra, vt patet Numer. 32. c. cũ ergo tranſituri erant alij Iſraelitæ Iordanem, iſti breuiter extruxerunt aliquas vrbes, quæ dirutæ erant bello, vt ibi relinquere poſſent filios, & vxores, & pecora, atque iumenta: manſerunt autem de eis aliqui, ſed totum robur bellatorum tranſiuit Iordanem cũ alijs tribubus, & quia erat parua multitudo remanẽtium in terra illa, non conſtruerent quælibet tribus ciuitates ſortis ſuę, vt manerent ibi fęminę, & paruuli illius tribus, & ſic non implerent terram, ſed magis acceperunt quaſdã ciuitates, & paucas, in quibus poſſent collocari remanentes in terra, & fuerũt iſtæ ciuitates propinquę inter ſe, vt non eſſet iſta pauca gens ſpatijs diſiuncta: vnde non curauerunt, an vrbes iſtæ eſſent in Sorte tribuum illarum, cuius vxores ibi manebant, & liberi, ſed ſolum, vt congruentius, & facilius collocari potuerunt, & collocati ſunt. Et non ſolum factum eſt hoc in vrbe Aroer, ſed etiam in quibuſdam alijs. Nam Aſtaroth etiam fuit extructa a filijs Gad, ſed non pertinebat ad tribum ſuam, ſed ad dimidiam tribum Manaſſe, vt patet infra in litera: & ſic de quibuſdam alijs.

Quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon. Iſta ciuitas eſt extrema in parte Orientali, atq; in termino Amorrhęorum, & Moabitarum, & eſt ſita in ripa torrentis Arnon, quia Arnon eſt fluuius tranſiens inter Moabitas, & Amorrhæos diuidens vtrunque regnum, & in valle, per quam tranſit torrens ille, eſt ſita ciuitas ad ripã fluminis: intantum vt litera Hebraica dicat eam eſſe in medio torrentis, vt patet ſupra.

Arnon fluuius.

Et in valle eius torrentis media. Hic declaratur magis de ſitu ciuitatis Aroer, ſcilicet, quòd ſit in medio vallis: nam torrens in valle eſt ex conditione aquarum fluẽtium ad ima, & in medio vallis eiuſdem eſt vrbs.

Situs Aroer.

Vniuerſamque planiciem, quæ ducit Medaba. Ideſt etiã filij Ruben poſſederunt totam terram mediam inter vrbem Aroer, quæ eſt Orientalis, & vrbem Medaba, quæ eſt Occidentalis aliqualiter. Iſta terra media vocatur planicies, aliquando tamen vocatur campeſtris, ſiue campeſtria Medaba, vt patet ſupra, ſcilicet vniuerſa campeſtria Medaba vſque Dibon: magis autẽ forte dicĩ poteſt, ꝙ non accipiatur hic planicies pro eo, ꝙ ibi vocatur campeſtria licet Medaba habeat campeſtria, ſed ꝙ ab Aroer vſq; Medaba ſit planicies: & iſta ſit de qua dicitur hic: Vniuerſamque planiciem, quæ ducit Medaba: ſcilicet ab Aroer in Medaba. Campeſtria antẽ rurſus ſunt inter Medaba, & vrbem Dibon, & iſta vocantur campeſtria Medaba, & de his dicebãtur ſupra vniuerſaque campeſtria Medaba vſque Dibon, & de his campeſtribus etiam dr̃ hic, ſ. cunctoſq; viculos earum, quæ ſunt in campeſtria. Iſta vrbs Medaba pertinuit quondam ad regnum Moabitarum, rex autem Sehon Amorrhęus bello vrgens Moabitas multas vrbes eorum cepit, quæ manſerunt poſtea in poteſtate eius, & cum Iſraelitæ terram illã eripuerunt de manibus eius, ceperunt etiam eam, quæ fuerat Moabitarum, vnde poſtea pluribus quam trecentis annis tp̃e Iepte Galaaditis rex Moab repetiuit loca, quæ quondam pertinuerant ad terram ſuam, indicens bella Iſraelitis: cui poſtea reſpondit Iepte, & pugna facta eſt: manſerunt tñ ciuitates ſemper in terra Iſrael. De hoc Iudi. 11. c. De his fuit Medaba, vt patet Num. 21. vbi nominantur Heſebon Medaba, & Dibo, & Ophe.

Et Heſebon. Eſt Heſebon ciuitas pertinẽs ad terram Sehon Amorrhęi regis, eratque Metropolis regni eius, vnde dicebatur rex Heſebon, vt patet ꝑced. c. & hic. fuit autem iſta de vrbibus terrę Moab, & potiſſima inter omnes acceptas: & ſic Num. 21. c. magis exprimitur iſta quam cęterę, cum ponatur prouerbium eius, & canticum antiquum, ſ. Venite in Heſebon, ędificetur, & conſtruatur ciuitas Sehon: ignis egreſſus eſt de Heſebon, & flamma de oppido Sehon. Iſtam ciuitatem extruxerũt Rubenitę vxoribus ſuis, & liberis, cum tranſierunt Iordanem, vt patet Nume. 32. & in hac non eſt aliqua mutatio, cum etiam eis data fuerit in poſſeſſionem, vt patet hic.

Quid Heſebon ac eius ſitus.

Cunctoſque viculos earum, qui ſunt in campeſtribus. Ideſt iſtæ duę vrbes, ſ. Heſebon, & Medaba habent quoſdam viculos, ideſt parua loca non murata in cãpeſtribus, & iſta nos cõmuni nomine rura appellamus. Erant autem in campeſtribus, quia apud Heſebon, & Medaba erant quędam

dam

dam terræ aliqualiter montuoſę, & vocantur campeſtria, in quibus erant viculi iſti. *Dibon quoque*. Ideſt etiã

Dibon ac eius ſitus.

ciuitas Dibon data eſt Rubenitis. Eſt Dibon in regno Sehon regis Amorrhęi, & pertinuit quondam ad terram Moab, ſed ipſe eam bello cepit: ſic patet Nume. 21. c. ſ. iugum eorum diſperijt ab Heſebon vſque Dibon, laſſi peruenerunt vſque in Ophe, & vſque Medaba, ſ. ꝙ iugum, ideſt iuriſdictio Moabitarum quondam fuit in locis iſtis, quando pertinebant ad terram ſuam, poſtea autem cum cepit eam rex Sehon diſperijt iugum Moabitarum ab Heſebon vſque Dibon. Iſtam ciuitatem extruxerunt filij Gad, & fuit prima, quam extruxerunt, vt patet Nume. 32. tamen non pertinuit ad tribum illorum, ſed ad Ruben, vt patet hic: fuit tamen factum ex modo, quo ſupra dictum eſt, ſ. quòd cõſtruxerũt vrbes iſtas vxoribus, & liberis ſuis, dum ipſi in bello manebant vltra Iordanem ad occidentem, poſtea tamen cum redierunt finitis bellis ad habitandum confidenter in terra ſua, habitauit quælibet tribus in vrbibus ſuis, & tranſiuit Dibo ad tribum

Bamothbahal ac eius ſitus.

Ruben. *Et Bamothbaal*. Hic ponitur alia ciuitas, & dicitur quòd a Bamothbaal, ſ. vſq; ad Iordanem poſſederunt: Iordanis enim eſt terminus iſtorum Occidentalis, vt patet infra: & vſque illuc poſſederunt. Bamothbaal ſecundum Hebræos eſt nomen compoſitum, ſignans altaria Baal. Nam Bamoth altaria notat, Baal autem nomen eſt idoli, & non eſt accipiendum hic pro nomine appellatiuo, quia neceſſario ſignat terminũ, & eſt aliquod limitatum: vnde neceſſe eſt eſſe nomẽ alicuius loci, ſed multotiẽs contingit idem nomen, quod imponitur vt appellatiuum, imponatur alicui, vt proprium, & eſt ibi ęquiuocatio a caſu. Vel ſatis dici poteſt, quòd accipiatur Bamothbaal pro altaribus Baal, ſed non, vt eſt nomen appellatiuum ſignans naturam, vel multa particularia, ſed eſt nomẽ loci vnius, qui lingua latina vocaretur altaris Baal: & ſimilia nomina ſunt propria locorum apud nos, ſicut dicimus aras Philenorum, & tamen eſt locus quidã inter Cartaginem, & Cyrenem, vbi ſepulti ſunt fratres duo Phileni, & Meznores: diuini cultus arę buſtis eorum ſuperpoſitæ ſunt. De hoc Saluſtius in iugurtino, & Paulus Oroſius primo de Ormeſta mũdi, & Valerius maximus c. de Pietate ad patriam. Iſtam ciuitatem conſtruxerunt reſtaurantes filij Ruben pro vxoribus, & filijs cum tranſierunt Iordanis fluenta, vt patet Numeri 32. & vocatur ibi alio nomine: Bamo. hic autem fit additamentum, & vocatur Bamothbaal.

Baalmaon ac eius ſitus.

Et oppidum Baalmaon. Iſta eſt alia ciuitas pertinens ad tribum Ruben, & eſt in regno Sehon: nam Rubenitę nihil acceperunt de regno Og regis, & adhuc non acceperunt totam terram regni Sehon, ſed quandã eius particulam accepit tribus Gad, vt patet infra: & ponitur hic oppidum Baalmaon, in Hebręo tamen ſolum ponitur Baalmaon. litera noſtra ſuperaddidit oppidũ, ne quis exiſtimaret eſſe nomen Baalmaõ nomen appellatiuum, ſicut videtur eſſe ex Hebraica origine, ſignat enim altaria Meon. ſicut Bamothbaal ſignat altaria Baal. Eſt tamen nomen vrbis, & ponitur Nume. 32. & vocatur ibi Bameon, & patet aliqualiter eſſe eadem loca, quia ponitur in eadem tribu, hic enim ponuntur in tribu Ruben, & ibi itidem.

Item quia hic ponuntur Bamothbaal, & Baalmaõ ſimul, ita ibi in eadem tribu ponuntur ſimul Bamo, & Bameon: litera quoque ſimilis eſt, licet in aliquo ſit mutata, quod mirandum non eſt. Nam interdum totum nomen alicuius loci mutatur, quanto magis aliquę literæ terminales?

Laſſa ac eius ſitus.

Et Laſſa. Ciuitas eſt in regno Sehon contra occidentem, & hic pugnauit rex Sehon cõtra Iſraelitas, & deuictus atque occiſus eſt ab eis. Deuterę. 2. ſ. egreſſuſque

F eſt Sehõ obuiam nobis cum omni populo ſuo in prę lium in Laſſa. *Et Cedimoth*. Alia ciuitas eſt iſta in regno

Cedimoth ac eius ſitus.

Sehon, quia nihil extra regnum iſtius habuit Ruben. *Et Mephet*. Alia ciuitas eiuſdem regni eſt. Nec tamẽ eſt intelligendum, quòd nominentur hic omnes vrbes regni Sehon, nec omnes, quas habuit Ruben, ſed quædam. Vel quia principales ſunt, vel quia deſcribitur quidam terminus per eas. *Cariathaim*. Iſta eſt ciui-

Cariathaim ac eius ſitus.

tas eiuſdem regni pertinens ad Rubenitas, & ipſimet reędificauerunt eam pro vxoribus, & liberis ſuis, vt patet Nume. 32. & iſta ciuitas ponitur Gen. 14. vbi dicitur de bello 4. regum contra Raphaim in Aſtaroth Carnaym. Et hoc eſt in terra Og regis apud terram Sehon, vt declaratum eſt præceden. cap. & pugnaue-

G runt contra gẽtes illas in Cariathaim, & ſatis patet eſſe Cariathaim, de qua dicitur hic: quia terra Raphaim in Aſtaroth Carnaim propinqua eſt vrbi Cariathaim cum ſint in duobus regnis coniunctis. & Gene. 14. ponitur de bello regum illorum, qui pugnarent contra omnes gẽtes propinquas terrę Sodomorum, quę eſt coniuncta huic regno Sehon. Aliqui ſcribunt hic Cariathiarim, ſed vitium eſt, vt ſatis colligitur ex litera Hebraica, quæ magnam facit in his differentiam. Itẽ Cariathiarim eſt trans Iordanem ad Occidentem in terra nouem tribuum, & dimidiæ apud vrbem Gabaon, & fuit vna de quatuor vrbibus Gabaonitarum, quæ in dolo confęderatę fuerunt Iſraelitis, vt patet ſupra 9. cum dicitur, & venerunt in ciuitates eorum die tertio, quarum hęc ſunt nomina, Gabaon, & Caphi-

H ra, & Beron, & Cariathiarim, & iſta fuit in ſorte tribus Iudæ, & vocatur Cariathiarim, ideſt vrbs ſyluarũ, & alio nomine vocatur Cariathbaal, vt patet infra 15. c. Vocatur ergo iſta Cariathaim. *Et Sabama*. Alia ciuitas eſt regni Sehon pertinens ad Ruben. Extruxerunt autem eam Rubenitæ pro vxoribus, & filijs ſuis cum tranſierunt Iordanem, vt patet Nume. 32. & in hac non eſt aliqua mutatio, quia ſemper fuit in tribu Ruben. *Et Sarathaſar*. Alia ciuitas eſt regni Sehon

Sarathaſar.

pertinens ad Ruben. De hac non eſt facta mentio aliqua Nume. 21. nec 32. aut Deute. 2. vel 3. vbi de terminis horum duorum regum agitur: niſi forte ſub alio nomine ibi ponatur, quia nomina ciuitatum ab Iſraelitis mutata ſunt, in quibuſdam in totum, in alijs autẽ

I ſecundum quid. Sic patet Numeri 32. de tribu Rubẽ, & dimidia tribu Manaſſe dicitur, quòd verterunt nomina ciuitatum ſuarum, idem patet Deute. 3.

In monte conuallis Belphegor. Ideſt iſta ciuitas eſt in mõte, qui eſt apud conuallem Belphegor. Ex hoc patet, ꝙ iſta ciuitas ſit multum Occidentalis in regno Sehõ circa Iordanem, quia eſt apud cõuallem Phegor, quæ eſt circa Iordanem.

Sciendum, quòd erat quidam mons altus in confinibus Moabitarum, & regni Sehon, & partim ad vtrũque regnorum pertinebat, & apud illum montẽ erat vallis quædam, in qua erat fanũ honorabile idoli Phegor, & in altitudine mõtis erant aliqua templa parua,

K vel altaria, ad illa autem aſcendit Balac rex Moabitarum cũ Balaam ariolo, vel propheta, vt aliter dicatur, quando volebat, vt malediceret Iſraelitis, & ibi vocatur excelſa Baal, vt patet Nume. 22. cap. Cum autem non potuiſſet maledicere, in fraudem deſcenderunt filię Moabitarum, & Madianitarum ad radices montis, vbi erat fanum phegor, qui alio nomine vocatur Baal, & fornicatæ ſunt cum Iſraelitis, atque incitauerunt eos ad ſacrificia Phegor, de quo Numeri 25. Et tunc erant Iſraelitæ apud Iordanem, quia erant in Belſethim, cum iſtud factum eſt, vt patet pręallega. capi. & tamen Belſethim eſt vltima manſio Iſraelitarum in deſerto, vt patet Numeri 23. Eſt autem in planioribus locis terræ Moab ſuper Iordanem, & ibi eſt conuallis

uallis apud fanum Phegor in deſcenſu montis, & de hoc loco dicitur Deuteronom. 3. in fine Manſimuſq; in valle contra fanum Phegor, in monte autem qui eſt apud iſtam conuallem Phegor ſunt aliquæ vrbes pertinentes ad Moabitas, & aliquæ ad Amorrhęos, qa interdum idem mons eſt in multis regnis: iſta autem vrbs Sarathaſar erat in monte apud conuallem Phegor, & conſequēter erat circa Iordanem, & multum coniuncta extremitati Occidentali Sehon regis, & tribus Ruben.

Et Aſedoth Phaſga. Eſt Aſedoth nomē oppidi apud Phaſga. Eſt Phaſga ſm Iudæos nomen appellatiuū ſignans collem. Sed non ſtat hic, quia ponitur tanquā terminus, & neceſſe eſt, quòd ſit aliquid proprium, cū appellatiuum nihil determinatum dicat. Et eſt Phaſga mons, vel pars mōtis, vbi Moyſes mortuus eſt. Vnde dicitur Deuteronom. 34. quòd aſcendit Moyſes in cacumen Phaſga, & vidit terram, & mortuus eſt, & mons ille generaliter vocatur Abarim, deinde vocatur magis ſpecialiter trāſitus Nebo, & Phaſga, de quo præallegato cap. Eſt ergo Phaſga nomen alicuius partis montis, & apud illam eſt Aſedoth oppidum. Hebræi dicunt Aſedoth eſſe nomen appellatiuum, & ſignare viculos, ſed hic non poteſt accipi pro viculis, cū ponatur tanquam terminus, & neceſſario eſt determinatiuū aliquid. De hoc magis dictum eſt præcedēti cap. apud iſtud oppidum coniungitur regnum Sehō regis regno Og, quia latus Meridianum regni Og eſt in Aſedoth, & apud Phaſga, vt patet præceden. ca. cum dicit: & ab auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth vſque Phaſga terminus Og regis Baſan.

Phaſga, & Abarim idem.

Et Betheiſimoth. Vrbs eſt pertinens ad regnum Sehon, & eſt in terminis ſuis, & etiam eſt in terminis regni Og: ideo ponitur pręcedenti capit. per viam, quæ ducit Bethſimoth, & ab auſtrali parte, quę ſubiacet Aſedoth, vſque Phaſga terminus Og regis Baſan.

Betheiſſimoth ac eius ſitus.

Omnes vrbes campeſtres. Ideſt etiam omnes vrbes cāpeſtres regni Sehon datæ ſunt Rubenitis. Vocantur campeſtres, quia licet non ſint penitus montuoſę, tamen non ſunt in terra plana.

Vniuerſaque regna Sehon regis Amorrhæi. Ideſt totum regnum Sehon regis datum eſt tribui Ruben. Non eſt ſimpliciter intelligēdū, quia falſum eſt, ſed acceperunt Rubenitæ totam terram regni Sehon præter aliquantam particulam prouenientem tribui Gad, vt patet in ſra, cum dicitur: Reliquam partem Sehon regis Heſebō: etiam ſcriptura interdum accipit vniuerſam rem pro maiori parte rei, ſicut dicit omnes pro multis. & eſt tenendus modus in his, quòd vbicunque in ſcriptura ponatur diſtributio pro partibus ſubiectiuis, vel integraliter, eſt tenenda tanquam diſtributio: niſi ex alio loco ſcripturæ conuincatur non poſſe intelligi vniuerſaliter, vel ratio hoc conuincat. Et hoc eſt hic, quia neceſſe eſt dari tribui Gad particulam quandam regni Sehon, vt patet infra: ergo non accepit vniuerſa regna Sehon Ruben.

Qui regnauit in Heſebon. Non ſolum regnauit in Heſebon, ſed etiam in multa alia terra, quę hic nominata eſt. Dicitur tamen regnaſſe in Heſebon, ideſt habuaiſſe ibi, quia vrbs Metropolis regni ſui, & ob hoc aliquando dicitur, quòd habitauit in Heſebon hic patet præcedēti cap. & ſic dicitur de rege Og, quòd regnauit in Aſtaroth, quia erat ciuitas principalis regni ſui, vt patet ſupra in litera, & aliquando dicitur habitaſſe in Aſtaroth præcedenti capit. ſcilicet qui habitauit in Aſtaroth, & Edrai, & dominatus eſt in Hermon.

Sehon quare dicatur habitaſse i Heſebon.

Quem percuſſit Moyſes cum principibus Madian. Hunc regem Sehon percuſſit Moyſes, quia exiuit Sehon pugnaturus in Ieſſa cum Iſraelitis, vt patet Deuterono. 2. & Num. 21. cap. & iſte fuit primus rex in terra Chanaan, quem occiderunt Iſraelitæ. Nec obſtat ſi arguas de Chananæo rege Arad, quem cum populo ſuo occiderunt Iſraelitæ vocantes ciuitates Horma, de quo Numeri 21. & 33. quia iſte non erat de terra Chanaā, ſed in deſertis Arabiæ ad Meridianam partem terræ Chanaan apud terram Amalecitarum. De quo declaratum eſt Numeri 14. capitu. Sehon autem Amorrhęus erat in terra Chanaan, cum eſſet Amorrhęus, & Amorrhęi erant vnus de ſeptem populis Chananæorum.

Cum principibus Madian Heui, & Recem, Sur Hur, & Rebe. Iſti ſunt quinque principes Madianitarum, qui occiſi ſunt a filijs Iſrael: de quo Num. 31. cap. bellum enim contra iſtos fuit ex mandato Dei, vt patet Numeri. 25. & 31. cap.

Cauſa autem pugnę fuit duplex. Prima, quia duces Madianitarum miſerunt ad vocandum ariolum de Aram, vt malediceret Iudęis: de quo Nume. 22. & ob hoc erant hoſtes Iudęorum. Secunda cauſa fuit, quia poſtquam non pręualuerunt maledicere Iſraelitis, ordinatis fraudibus per fœminas, & ſacrificia Phegor mulieres virgines Madianitarum, & Moabitarum deſcenderunt apud phanum Phegor, vbi erant caſtra Iudęorum, & fornicati ſunt cum eis Iſraelitę, atque colentes Phegor deducti blanditijs earum, prouocauerunt Deum ad iram, & orta eſt plaga. Habuit autem originem, & conſummationem fraus iſta a Madianitis, qui intantum inſudauerunt huic operi, vt filia nobiliſſimi principis Madianitarum, ſcilicet Cozbi fuerit publicè proſtituta, vt magis ſic decore fęminarum prouocari poſſent Iſraelitę ad coitum, & ſacrificia. De hoc Num. 25. vnde quia nimis laborauerunt, vt quoquo modo deſtruerent Iſraelitas, dixit Deus eodem cap. hoſtes vos ſentiant Madianitę, & percutite eos, qa & ipſi hoſtiliter egerunt contra vos. Poſtea Ioſue miſſus in ducem contra terram Madian occidit omnes Madianitas, & quinque principes, de quibus hic. De his Numeri 31. cap.

Quomodo Moyſes occidit hos quinque reges, ſeu principes. Madian, cum ipſe non iuerit in bellum. Et quare hic dicitur de morte eorum. Quæſt. XIIII.

SEd dicet aliquis, quomodo Moyſes percuſſit iſtos quinque principes Madian, quia ipſe non iuit in bellum, cum occiſi ſunt, ſed Ioſue. Moyſes autem manſit in caſtris, vt patet pręallegato capitu.

Reſpondendum eſt, ꝙ Moyſes dicitur hoc feciſſe, quia factum eſt in ducatu Moyſi: omnia autem, quę fiunt ſub ducatu alicuius ei imputantur, quia ipſe iubet. Moyſes enim ꝓcepit Ioſue, vt eligeret duodecim millia virorum, mille de qualibet tribu, & irent contra Madian, confecitque eos bello occidens iſtos quinq; principes. Sed adhuc dicet aliquis ad quid dictum eſt de occiſione iſtorum quinque principum Madian, qa terra eorum non fuit diuiſa Iſraelitis, ſicut terra Chananęorum: nihil enim poſſederunt extra terram Chanaan: ſed Madian eſt extra terram Chanaan, ergo non poſſederunt quidquam in terra illa. Item patet inductiuè, quia hic ponitur poſſeſſio duarum tribuum, & dimidię in terra Sehō, & Og regum Amorrhęorum, reliquę autem nouem tribus, & dimidia acceperunt poſſeſſionem magis ad Occidentem in terra regum Chananęorum, quorum nomina computantur quantum ad regna pręcedenti ca. ergo non acceperunt hęreditatem aliquam in terra Madian: vnde non poteſt computari propter hoc.

Item dato quòd ſcriptura incidentaliter vellet enarrare mortem Madianitarū, quia facta eſt per manum

Iſraeli-

Iſraelitarum, tamen nihil attinebat in præſenti enarrari, quia non pertinebat quidquam de Madianitis ad regem Sehon, cum non eſſent in terra ſua.

Et adhuc ſi vellet computare Madianitas cum aliqua alia gente, magis debuiſſet cũ Moabitis, quia multum communicabant cum eis, & propter ipſos mortui ſunt, ſcilicet, quia iuerunt ad ducendum contra Iſraelitas Balaam ariolum, vt malediceret eis, & quia dederunt modum decipiendi eos per ſacrificia Phegor, & fornicationem cum filiabus, vt patet Nume. 25. & videtur aliqualiter, quòd eſſent multi Madianitarum in terra Moab. Nam cum rex Moabitarum iniuit conſilium de Iſraelitis quomodo eis reſiſteret, ad principes, vel maiores natu Madian locutus eſt, & ipſi iuerunt ad vocãdum Balaam ariolum, & noluit venire, ipſique reuerſi ſunt ad regem, vt patet Numeri 22. cap. & poſtea cum facta eſt deceptio Iſraelitarum per fornicationem, Madianitæ erant in terra Moab. Nam filiæ Moabitarum, & Madianitarum proſtitutæ ſunt Iudæis, inter quas erat Cozbi filia nobiliſſimi principis terræ Madian Num. 25. Sed hoc erat in terra Madian apud fanum Phegor in deſcenſu montis Moabitarum: ergo Madianitæ multum communicabant Moabitis: magis ergo cum eis nominari debuiſſent quam cum rege Sehon Amorrhęo.

Reſpondendum, quòd litera meminit hic incidentaliter de morte principum quinque Madianitarum, quos Iſraelitæ occiderant antequam tranſirent Iordanem ſuperuiuente Moyſe, vt patet Nume 31. cap. & fuerunt occiſi poſt mortem duorum regum Amorrhęorum Sehõ, & Og, quod patet ex ordine libri Numerorum. Nam Nume. 21. agitur de morte duorum regum Amorrhęorum, & Numeri 31. agitur de Madianitarum cęde. Nec poteſt aliquis dicere anticipationem, vel mutationem aliquam ordinis, quia ex mãſionibus deſerti patet hoc. Nam prius fuit fornicatio Iſraelitarum, cum mulieribus Madianitis, & Moabitis, quam occiderentur Madianitę. Nam propter hoc iuſſi ſunt occidi Madianitæ, vt patet Nume. 25. iſta tamen fornicatio facta eſt in manſione, quæ dicitur belſethim, vt patet eod. cap. iſta vero eſt vltima in manſionibus iuxta Iordanem, & immediate poſt illam tranſierunt Iordanem. De quo Nume. 33. capit. ergo ante hoc pugnauerant contra duos reges Amorrhęos Sehon, & Og, cum totam eorum terram cepenit, vt patet Nume. 21. & Deuterono. 2. & 3. Oportet igitur, vt priuſquam occiderunt eos facerent aliquas manſiones in terra ſua antequam fieret bellum contra Madianitas: quia ergo dictum fuerat hic de morte regis Sehon dictum fuit de quinque principibus Madianitarum, & non potuerunt poni cum Moabitis, quia de Moabitis nihil hic dicitur: cum non pugnauerint Iſraelitæ contra eos, nec occiderint quempiam ex eis, vt patet Deutero. 2. quia Deus hoc vetuit: de Amorrhęis autem occiderunt, ideo cum eis poni poterant conuenienter. Cauſa autẽ quare, dicta morte Amorrhęi regis, dicitur de morte principum Madianitarũ, eſt; quia iſti principes aliquo modo pertinebant ad ipſum ſcilicet, quòd ſub eo erant, vt patet in litera, eſi vocantur duces regis Sehon, ideſt duces conſtituti ſub eo: quia terra Madiã aliquo modo pertinebat ad eius dominium.

Terra Madian eſt in deſertis Arabię.

Pro quo ſciendum, quòd terra Madian eſt in deſertis Arabiæ, & ex quadam parte erat coniuncta monti Sinai, vt patet Exo. 3. vbi cum Moyſes in terra Madiã cuſtodiret oues Iethro ſoceri ſui minauit eas ad interiora deſerti, & venit in montem Sinai: ſed non videtur niſi eſſet terra Madian propinqua monti Sinai in ipſa ſolitudine.

Item patet hoc, quia Iethro ſocer Moyſi venit ad F eum in deſertum Sinai de terra ſua Madian, poſtquã egreſſi ſunt Iſraelitæ de Aegypto, vt patet Exo. 18. ca. Iſta terra etiam ex aliqua parte coniungebatur terræ Moab, & Sehon regis Amorrhęi, nam terra Moab, & Sehon ſunt coniunctæ: cum quædam ciuitates terræ Moab ſint in regno Sehõ, vt ſupra declaratum eſt præceden. cap. & hic: & ponitur termini communes medij inter terram Moab, & Sehon regis, Amon, & torrens Arnon, vt patet Nume. 21. cap. Iſta duo regna ex parte Orientali, vbi coniunguntur deſerto, ſunt ꝓpinqua terræ Madian, vel contingunt eam, & ob hoc communicatio magna eſſe poterat Madianitarũ ad Moabitas, & Amorrhęos, & ſic dicitur Nume. 22. de maioribus terrę Madian, quòd locutus fuerit ad eos G Balac rex Moab, & quòd iuerunt ad vocandum Balaam ariolum. Etiam poterant communicare Amorrhęis de regno Sehon, quia erant coniũcti terrę eius, & ſic vocat eos litera hic duces regis Sehon.

Terra Madian in 5. principes diuiſa erat

Pro quo magis adhuc conſiderandum eſt, quòd terra Madian non habebat vnum regem, ſed erat diuiſa in quinque principes, vel ſatrapas, de quibus hic: ſi autem habuiſſent regem, nominaretur rex ille, & non principes iſti: eodem modo nominantur Numeri 31. & non ponitur aliquis rex. Ita eſt de terra Philiſthinorum, quæ erat diuiſa in quinque ſatrapas Iudi. 3. & nõ erant reges, nec habebant nomen regis: quamquam litera vocet ſupra eos quinque regulos, ſed accepit large regulum pro domino paruo, qui non habet nomẽ regis. Nam litera Hebraica non ponit ibi nomen re- H gis, ſed principis. Iſti principes fuerunt quondam ſub poteſtate regis Sehon, quia ipſe erat rex magnus, & ceperat multam terram Moabitarum Nume. 21. cap. & timebant eum Madianitæ. Ob hoc quinque principes Madian erant ſeruientes quantum ad aliquid regi Sehon: licet terra Madian non eſſet pars regni Sehon, & ideo capta tota terra regis Sehon, & diuiſa Iſraelitis, nihil diuiſum fuit de terra Madianitarũ. Poſt mortem autẽ regis Sehon poterant confęderari principes Madian regi Moab, qui etiam erat apud terram eorum, & terram regis Sehon, vt ſupra declaratum eſt. Et tunc intelligetur, quòd tempore quo Balac rex Moab dixit ad maiores natu Madian de Iſraelitis delecturis, omnes gentes erant confęderatę ei, & aliquo I modo ſeruiẽtes: quia hoc erat poſt mortem regis Sehon, vt declaratum fuit ſupra, quod non poterat dici hic de Madianitarum principibus, tanquam terra eorum perueniſſet Iſraelitis, ſed dicitur hic de eis, quia dictum fuerat de Sehon Amorrhęo, & ipſi erant duces Sehõ, vt patet in litera, & ob hoc expreſſa fuit illa clauſula. Nam cum dicitur de morte eorum Numeri 31. nihil dicitur, an eſſent duces Sehon, vel pertinentes ad eum aliquatenus, & hoc quia non fuerat facta mẽtio de rege Sehon ibi: nunc autem, quia facta eſt mentio de eo, & dictum eſt de principibus Madianitarũ, & expreſſum eſt, quòd erant duces Sehon regis.

Balac rex Moab.

Ad aliud argumentum cum dicitur, quòd quamquam ſcriptura vellet facere mentionem incidentali- K ter de Madianitis, tamen nihil attinebat nunc fieri mentionem, quia non pertinebant aliquatenus ad regem Sehon.

Reſpondendum eſt falſum eſſe, pertinebant enim nimis ad regem Sehon Madianitæ, quia ſeruiebant ei erantque principes Madian duces eius, vt patet hic: ideo conueniens eſt poſita morte regis, poni deletionem ducum ſuorum, quamquam non eodem bello, nec ob eandem cauſam perierint, vt patet ex pręmiſſis. Cauſę Madianitarum dictæ ſunt cauſa mortis Sehõ, quia noluit dare viam Iſraelitis, & quia erat de terra Chanaan, de quibus nullus manſurus erat, vt patet Deutero. 20. cap.

Ad

Ad tertium cum dicitur, quòd ſi mentio aliqua fieri deberet de Madianitis, magis fieri debebat, cum diceretur de Moabitis, quam cum de Sehon rege diceretur, quia ipſi pertinebant ad Moabitas. Reſpondendum eſt dupliciter. Primo quòd quamquam conueniens eſſet fieri mentionem de Madianitis poſt Moabitas, tamen fieri non poterat, quia in hoc libro non agitur quidquam de Moabitis, & agitur de rege Sehon.

Secundo dicendũ, quòd dato, quòd hic fieret mentio de Moabitis, conuenientius ponebatur, quòd de Madianitis ageretur poſt regem Sehon quam cum Moabitis. Magis quippe pertinebant Madianitę ad Sehon, quia erant duces eius, vt patet hic. Ad Moabitas autem non patet tantum pertinuiſſe, quia nunquam ponuntur fuiſſe duces regis Moab. B

Eui, Recem, & Sur Hur, & Rebe. Iſti quinque erant ſatrapę terrę Madian, & non reges: pręcipuus autem horum erat Sur: huius filia erat Cozbi, quæ occiſa eſt a Phinees filio Eleazari, vt patet Numeri 25. capit. cum dicitur: Porro mulier, quæ pariter interfecta eſt, vocabatur Cozbi filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum.

Duces Sehon habitatores terræ. Ideſt iſti quinque principes Madianitarum erant duces Sehon, quia erãt cõſtituti ſub eo exhibentes ei aliquod genus famulatus, de quo ſupra dictum eſt. Iſti vocãtur habitatores terræ, ideſt habitatores terrę Madian, & nõ intelligatur, quòd habitarent in terra Sehon regis, quia principatus ſuus non erat ibi. C

Item quia quando occiderunt Iſraelitæ Madianitas in terra Madian pariter occiderunt principes eorum quinque, de quibus hic, vt patet Numer. 31. ergo erant habitatores terrę Madian.

Et Balaam filium Beor ariolum. Iſte eſt Balaam propheta, qui vocatus eſt a rege Moab ad maledicendum, & conatus eſt maledicere quantum potuit, ſed non valuit, vt patet Nume. 22. & 23. & 24. hoc autem, quia Deus mutabat verba eius in benedictionem Deute. 23. & iſta nequiſſima voluntas morte digna erat: potiſſime autem mortem meruit: quia cum non poſſet maledicere, dedit conſilium quomodo per fraudem Moabitę inducerẽt ad peccandum Iſraelitas, & Deus percuteret eos. de quo Numeri 24. & 25. iſte Balaam morabatur ſuper flumen filiorum Ammon, vt patet Nume. 22. Et cum pugnarent Iſraelitę cõtra Madian, iuerunt quoque ad locum, vbi habitabat Balaam qui non longe diſtabat a terra Madian, & occiderunt eũ ſicut Madianitas, ad idem enim facinus vtrique pertinebant, ſcilicet, quòd Balaam praue conſuluit, Madianitę autem diligenter id executi ſunt, ita vt filiam nobiliſſimi principis Madian proſtituerent. D Etiam, quia vocauerunt eum de terra ſua. Vocatur Balaam ariolus, ideſt maleficus inquirens veritates in aris, vel conans inquirere, & hoc pertinet ad illos, qui factis ſacrificijs aliquibus dęmonibus, in venis inquirunt aliquid eorum, in quibus dubitant, ſiue futura, vel præſentia, vel præterita abſcondita ſint. Hęc ars vocatur aruſpicina, ideſt ab aſpiciendo in aris, ideſt in animalium membris, quę in ara, ideſt altari immolata ſunt: in alijs autem non fiunt huiuſmodi cęremonię. Iſtam artem inuenit Tages quidam vir ignotus in Hetruria, qui ex gleba quadam proſiliiſſe poetica licẽtia fertur. De hoc Lucanus libro primo, dę bello pluſquam ciuili circa finem: & Marcianus Mineus fęlix capella libro ſecundo de nuptijs Mercurii, & Phiſiologię Proſa penulti. De iſta arte, an aliquid naturale contineat, vel poſſit procedere ex principijs naturæ, aut repugnet Leui. 19. cap. ſatis declaratum eſt. Iſte Balaã erat ariolus, quia incantator, & maleficus erat, atque om-

Balaã ariolus quare appellet.

Tages inuenit artem aruſpicinã I Hetruria prouincia.

A nibus modis ſuperſtitionũ erat obuolutus, & ob hoc per artem necromanticam faciebat aliqua, quæ admirabilia videbantur cęteris, & ſępe dęmonum ope, & permiſſione diuina nocebat aliquibus manifeſte tanquam ſi cęleſti virtute ageret, quia modus ſuus agendi erat occultus: & prædicebat interdum hominibus mala ſua, quantum dęmonium cognitione ſciri poterat, & cum præſciret malum alicuius maledicebat ei imprecans omnia ſuper eum venire, quæ ventura cognouerat, quod videntes inſipientes dijudicare neſciẽtes arbitrati ſunt ipſum quandam cęleſtem habuiſſe virtutem: de bono venturo idem modus erat, ſcilicet, quòd quędam pręnoſceret: & cui euenturum ſciret benedictionem adiungebat, & cum eueniret putabatur ex eius veniſſe poteſtate, intantum vt opinarẽtur cęteri de eo, quòd ſuberat ei mala, aut bona facere hominibus eueniſſe, & ob hoc Balac rex Moabitarum miſit ad vocandum eum, vt Iſraelitas malediceret, putans, quòd ei eueniret, quod ipſe imprecaretur, vt patet Nume. 22. cum dicitur: Veni ergo, & maledic populo huic, quia fortior me eſt, ſiquo modo poſſim ꝑcutere eum, & eiicere de terra mea: noui enim quòd benedictus ſit, cui benedixeris, & maledictus, in quem maledicta congeſſeris: ob hoc vocat eum ſcriptura, vt communiter ariolum.

Sciendum tamen his non obſtantibus Balaam verum fuiſſe prophetam Dei: nam ei locutus eſt dominus, cum venerunt ad vocandum ipſum Madianitæ ex parte regis Moab iubens ſemel ne iret, & iterum C cum veniſſent iuſſit, quòd iret, vt patet Numeri 22. & ipſe ibi, & 23. c. ſępe dicit, quòd non poterat dicere aliquid, niſi quod ei Deus dederit.

Sed hoc fortaſſis aliquis diceret eſſe ex fictione Balaam, ſcilicet, quòd ipſe diceret Deũ apparere ſibi, vel loqui, & tamen dęmones erant. Malefici tamen ad auctoritatem maiorem operum ſuorum attribuunt illa Deo in nomine, licet in re contrarium ſit. Sed dicendum non ſtare, quia non ſolum ſcriptura narrat ea, quæ dicebat Balaam, ſcilicet quomodo Deus ei appareret, ſed etiam aſſerit, quòd Deus iuſſerit ei ire, & alia vice impedierit.

Item adhuc magis patet, Nume. 24. cap. dicitur de prophetiis ſuis: multa enim pręnunciauit, quę euenerunt. D ſcriptura autem ſacra ponit illa tanquam dicta Prophetica: ergo fuit verus propheta a Deo reuelationes recipiens, ſicut Moyſes, & quilibet aliorum: erat tamen malus, quia quamquam Deus aliquid ſibi iuberet, conabatur facere contra illud, vt patet Nume. 22. vbi Deus iubebat ne malediceret Iſraeli, & ipſe conabatur maledicere, Deus tamen conuertebat verba eius in benedictionem: ita vt non eſſet ſibi liberũ maledicere Iſrael. Sed adhuc actibus propheticis admiſcebat auguria: nam cum vellet maledicere Iſraelitis ibat ad inquirendum auguria poſitis aris, & ſacrificiis, Deus tamen occurrebat ei, & cogebat eum loqui aliud, quam intendebat Nume. 24. cum dicitur: Cumque vidiſſet Balaam, ꝙ placeret domino, vt benediceret Iſraeli, nequaquam abiit, vt ante perrexerat, vt E augurium quæreret, &c. ob hoc autem licet iſte verus propheta fuerit, magis ſcriptura vocat eum ariolum in vituperium quam prophetam.

Nec mirandum, quòd iſte de gentilibus natus, & in gentilitate manẽs, eſſet propheta: nam etiam ſibyllę, ſiue duæ ſint, vt aſſerit Marcianus libro ſecundo, de nuptiis Mercurii, & Phiſiologię Proſa penult. ſiue decẽ, vt vult Iſidorus Etymolog. libro ſeptimo, & Lactantius De natura Deorum libro primo, fuerunt habentes ſpiritum propheticum, & multa de Chriſto atque euentibus temporũ narrauerunt: ſic enim in Gręco ſibylla quaſi mens Dei, vel ſententia Dei dicitur,

Opi. de Sibyllis.

Sibylla ad ugiet.

quia

quia mens Dei ei reuelata eſt. Vnde dicta harum ſibyllarum inducit Lactantius in ſeptem libris de natura Deorum, vt in plurimum, & vnius harum, quæ ſibylla Erithrea dicĩ ponit verſus 23. exametros, & pulchros de quibus Auguſt. de ciuitate Dei lib. 18. quorum primus eſt. Iudicij ſignum tellus ſudore madeſcet, & quã quam apud Græcos in quorum lingua ſibylla ſcripſit verſus iſti exametrorum lege currant: in linguam tamen latinam verſi, licet florem quẽdam rhetoricum teneant metrorum legem exceſſerunt. Hos quoque verſus recitat idem Auguſtinus in ſermone Natalis domini, qui incipit.

Sibylla Erithrea.

Inter preſſuras atque anguſtias.

Et in hunc modum ſpiritus propheticus quibuſdam aliis apud Gentiles datus eſt, ſed non eſt ita vulgatum, vt de his.

Nec identidem mirãdum eſt huic Balaam datum fuiſſe vnquam propheticum ſpiritum, aut continuatum in eo, cum ita prauus foret. Nam ſpiritus propheticus ad gratiam gratis datam, quæ non gratificat pertinet, & hanc Deus indifferenter bonis, & malis communicat, immo vt in plurimum in gratiis gratis datis mali bonos excedunt. Eſt autem de ſpiritu prophetico, ſicut de magnitudine ſapientiæ, & altitudine ingenij: nam prophetia eſt cognitio de his, quæ ſupernaturaliter reuelantur, ſapientia autem, & ingenii magnitudo de excellentiſſimis ſunt, quamquam pertineãt ad modum naturę, ſed in vtroque eſt perfectio intellectus, & partim maior, & nobis conuenientior eſt ſapientia quam ſpiritus prophetiæ, quia ſpiritus prophetiæ nõ eſt aliquid manens, ſed ſubito tranſit illuminãs, cum autem tranſierit nihil differt in excellentia propheticus intellectus ab intellectu cuiuslibet alterius, ſapientia autem eſt perfectio immanens, ideo quantũ ad hęc melior eſt. De ſapientia tamen, quòd malis cõmunicata ſit patet, quia Salomon erat ſapientiſſimus virorum 3. Reg. 3. & 2. Paralip. 1. ipſe tamen fuit prauus: immo quodammodo peſſimus: declinauit enim ad omnem impudicitiam velut equus, & mulus habens vxores concubinas, & adoleſcentulas, quot nunquam quiſquam hominum habuit. Pręter hoc, & in ſenectute ſua non declinans ab hoc amore iuuenili, & impudico coluit Deos Sidoniorum, Moabitarum, & Ammonitarum, vt complaceret vxoribus ſuis, atque fabricauit templa diis earum, vt patet 3. Reg. 11. de aliis malis ſimiliter patet, qui excellenter fuerunt ſapientes. perfectio ergo ſapientiæ quamquam a Deo gratis cõcedatur, quia omnis ſapiẽtia a domino Deo eſt Eccleſiaſtici primo: tamen nihil magis bonis quã malis cõmunicatur, & a fortiori de cęteris perfectionibus, cum iſta maxime accedat ad bona honeſta, quę ſolius virtuoſi ſunt, & ſic prophetia non inconuenienter conceditur prauis, ſicut & optimis. Idem de Caipha, qui prophetice locutus eſt, vt patet Ioan. 11. tamẽ multũ differt, quia licet Caiphas loquerecĩ quę Deus dixerat: tamen non intelligebat, quòd Deus cum moueret: cum potius verba illa, quæ Deus per eum locutus eſt, ipſe in alio ſenſu intelligeret quam ipſa faciebant, & Deus intelligi volebat: Balaam autem ſciebat quid loquebatur, & quòd Deus ei illa reuelabat, vnde habebat rationem perfectã prophetę. Patet ergo quo modo Balaam ariolus, & quomodo propheta eſſet, & vtrumque vere. *Occiderunt filij Iſrael gladio.* Cauſa occidendi eum fuit potior quam in cęteris, quia ipſe cõſilium dedit, per quod Iſraelitæ peccauerunt.

In gratijs gratis datis mali bonos quandoque excedunt.

Prophetia ac ſapientia differunt.

Quomodo Iſraelitæ potuerunt occidere Balaam quando occiderunt Madianitas. Et ſitus Meſopotamia. Quaeſt. XV.

SED dicet aliquis quomodo Iſraelitæ potuerũt occidere Balaam, quando occiderunt Madianitas?

F Aliquis forte dicet, quòd erat ipſe de terra Madiã, & ob hoc mortuus eſt in bello in quo perierunt cęteri Madianitæ, & ob hoc diceret, quòd Madianitę iuerunt ad vocandum eum, vt malediceret Iſraelitis Numeri 22. cap. nam non Moabitę, ſed maiores natu terræ Madian eum vocauerunt.

Sed non ſtat: non enim erat Balaam de terra Madian, nec habitabat in ea cum vocatus eſt a rege Balac, ſed habitabat ſuper flumen terræ filiorum Ammon, vt patet Nume. 22. ergo magis videĩ ipſum fuiſſe Ammonitam.

Sed ad hoc reſpondebit aliquis, quòd nõ ſequitur hoc: nam aliquis fluuius, qui fluit per terram filiorum Ammon, decurrit per alias terras, & ibi habitans Balaam
G diceretur habitare ſuper fluuium filiorum Ammon, licet non eſſet in terra, ſic patet ſupra in litera de fluuio Aegypti: dicitur enim quòd fluuius, qui irrigat Aegyptum, eſt terminus Meridianus terræ Chanaan, tangens apud terram Philiſthijm, tamen Aegyptus non tangit in aliqua parte terram Chanaan, nec vnq̃ dicitur terram Aegypti eſſe terminum terrę Chanaã in aliquo latere, & ſic poterit eſſe Balaam de terra Madian, & habitare in ea, & tamen, quòd dicatur habitare ſuper flumen terræ filiorum Ammon: ſi idem trãſeat per terram Madian, & Ammon.

Sed adhuc non ſtat, quia quando Balac rex vocauit Balaam, fecit vocare eũ de terra Meſopotamiæ, quæ vocatur alio nomine Aram: ſic patet Numeri 23. ſ. aſſumptaque parabola ſua dixit, de Aram vocauit me
H Balac rex Moabitarum de montibus Orientis. Conſtat tamen, quòd Meſopotamia, ſiue Aram, & terra Madian differunt, quia terra Madian eſt in deſertis Arabiæ verſus Aegyptum: Meſopotamia autem eſt magis Septentrionalis verſus Babylonem, & terram Caldæorum, & ibi exiſtens dicebatur morari Balaam ſuper fluuium terrę Ammon, quia fluuius Euphrates tranſiens Babylonem, & Meſopotamiam tranſit per terram Ammonitarum, & in latere terræ Chanaan ſeptentrionali, vt patet Gene. 15. ca. ſ. A fluuio Aegypti vſque ad flumen magnum Euphratem. Quantum in hoc non refert, an iſte ſit Euphrates, vel aliquis alius veniens de Meſopotamia in terrã Ammon. Sed tunc
I dicetur quomodo ergo ſtat, ꝙ Iſraelitę occiderũt Balaam? nam non eſt veriſimile, quòd irent in terram lõginquam ad occidendum vnum virum. Etiam dato, quòd non eſſet terra longinqua, ſi tamen non pertineret ad terram Madian non poſſent occidere eum, & tunc neceſſe erat, vt indicerẽt bellum Iudæi genti illi, apud quam maneret Balaam ingredientes in vnũ regnum ad occidendum vnum virum, quod nequaquam ſtat.

Item maxime, quia dicitur hic, quòd occiderunt Balaam cum cęteris interfectis: ergo videtur, quòd fuit ſimultas in occidendo: ſcilicet, quòd eſſet inter Madianitas, quando pugnabatur contra eos.

Reſpondendum videtur, quòd Balaam fuerit occi
K ſus in terra Madianitarum cum cęteris Madianitis, tamen Balaam non habitabat in terra Madian a principio, quando miſit pro eo rex Moabitarum, ſed habitabat in terra Meſopotamię, ſicut ipſe dicit Numeri 23. ſcilicet de Aram vocauit me Balac rex Moab de montibus orientis: poſtea tamen cum reuerſus eſt de terra Moab non potens maledicere Iudæos, reuerſus eſt, & habitauit in terra Madian, & ibi occiſus eſt paulopoſt cum cęteris Madianitis.

Et cum obiicitur, quòd morabatur a principio in terra Madian, quia Madianitę iuerunt ad vocandum eum non conuenienter arguitur, quia faciebant hoc Madianitę, quia erant de ſeruis regis Moab, vel ſaltem erant amici eius. ſic patet cum poſuerunt filias

ſuas,

ſuas,& filiã nobiliſſimi principis Madianitarum ſtuprandas a iudæis,ut deducerent eos ad peccatum, ipſi tamen quando iuerunt ad vocandum eum, dicitur ꝙ uocauerũt de Aram, ut patet Nume. 23. ergo non de terra Madian.

Sed arguetur adhuc ꝙ poſtꝗ receſſit Balaam de terra Moab non venit in terram Madian, quia dr̃ Num. 24. ſurrexitque Balaam, & reuerſus eſt in locum ſuũ locus tamen ſuus erat in Aram, cum venit ad regem Moabitarum: ergo illuc reuerſus eſt, & non ad terram. Madian.

Rñdendũ eſt,ꝙ Balaã rediens de Moab primo venit in terrã ſuam Aram,& tñ poſtea vr̃ reuerſus ĩ Madian ad habitandum, vel manendum aliquo tempore & forte ibi dedit conſilium,qño deciperent Moabitæ iudæos,quia ipſe dixit, cum non potuit maledicere Iſraelitis,verumtamen pergens ad populum meum dabo conſilium,quid populus tuus facere debeat populo huic in extremo tempore Num. 24. Madianitę aũt erant medii inter regem Moabitarum,& Balaam, iõ ſatis veriſimile eſt, ꝙ fecerint eũ habitare in terra ſua dantes ei aliquam excellentiam, & cum ibi maneret, Iſraelitæ potuerunt eum cum reliquis Madianitis occidere.& hoc ſatis ad Dei prouidentiam pertinebat,vt Iſraelitę vlciſcerenĩ ſe de hoſte Balaam, qui eis maxima dãna intulerat: ſi tñ rediiſſet in terram ſuam Arã habitaturus nõ potuiſſent ſumere vltionem. Dedit ergo ei Deus in mentem,vt maneret apud Madianitas. *Cum cæteris interfectis*. i. cum aliis Madianitis mortuus eſt Balaam,ſ. ꝙ non mortuus eſt in terra alia, ſed in eodem bello,quo ꝯ Madianitas pugnatum eſt, nec ductus eſt in caſtra Iſrael ad Moyſen,vt videret eum, & ibi expeteretur vltio. *Factusq; eſt terminus filiorum Rubẽ Iordanis fluuius*. Iſte eſt terminus apud occidentem: nã Iordanis diuidit terram duarum tribuum,& dimidiæ vt patet Num. 34. & ponitur tanquam terminus oriẽtalis terræ nouem tribuum p̃allegato.c. eſt aũt terminus occidentalis terræ duarum tribuum, & dimidiæ Iordanis,& ſic accipitur hic.incipit. n. ſors tribus Ruben ab Aroer,ꝗ ſita eſt ſuper torrentem Arnon,vt patet ſ̃.eſt aũt iſta in orientali parte terræ Sehon regis,& extendiĩ verſus occidentẽ per latus meridianum in ꝯiunctione terræ Moab quouſq; pertingat iordanẽ,ubi eſt finis regni Sehon,& terræ tribus Ruben, ſed apud occidẽtem acuitur ſors Ruben,quia de regno Og nihil ſuſcepit Rubẽ,ſed ſolũ de regno Sehõ, & illud nõ totum,cum pars eius quædam data fuerit tribui Gad, vt patet ĩ. & m̃ regnũ Og coniungiĩ terræ Moabitarum non tangens eam, ſed declinans ad illã circa terram occidentalem iuxta Iordanẽ,& montem Phaſga atq; Bethſimoth, ꝗ dñr eſſe ad auſtralẽ plagam regni Og, ut patet pręced.ca.& ibi declaratum eſt. Ergo ibi terra Ruben ſtringitur, cũ pertranſit in occidentẽ, & ſic ponuntur hic duo termini ſortis Ruben, ſ. Aroer, & Iordanis: Aroer eſt in parte oriẽtali, Iordanis terminus occidentalis,alii duo termini ſubnecenĩ: de termino meridiano manifeſtum eſt, ꝙ terra Moab tangat terram Ruben in latere meridiano ĩ toto latere ab oriente vſque occidentẽ ſuper iordanem,nam in orientali parte Arnon dimidit inter Amorrhæos, & Moabitas, & ibi eſt ciuitas Aroer ſita ſuper torrentẽ Arnon in medio vallis,ut patet Deut. 3. & præce.c.& hic: deinde perueniunt ad latus occidentale, & ibi terminatur terra Moab ſuper iordanem, quia ad radices montis Phaſga trãſit iordanis,quia cum iudæi erant apud iordanem,erant ad radices Phaſga,vt declaratum eſt p̃cedenti. c. Mons tamen Phaſga partim petiner ad terrã Moab,& partim ad terram Iſrael. De Moab patet, qa cum Iſraelitis vellet maledicere Balaam, duxit eũ Ba-

Termini ſortis Ruben exponuntur.

A lac rex Moabitarum in monte Phaſga Nume. 23. Pertinebat mons iſte ex aliqua parte ad Iſrael,quia tribus Ruben habebat in eo aliquas vrbes, ut patet ſupra de Sarathaſar, quę erat in monte cõuallis Beelphegor: mons autem ille eſt, qui dicitur Phaſga, vel Abarim ſm̃ diuerſos modos. De termino ſeptentrionali terræ Ruben non conſtat totaliter,quia non ponũtur vrbes Septentrionales,conſtat tamẽ ꝙ tribus Gad habet terram aliqualiter Septentrionalem ad terrã Rubẽ, ſed non vr̃,ꝙ per totum latus Septentrionale. Nam terra Sehon ex aliqua parte orientalis eſt ad terrã regis Og, in qua ſuſcepit hęreditatem tribus Gad: hoc tñ cõſtat ꝙ magis coniungitur terra Gad terrę Rubenitarum, ꝗ terra dimidię tribus Manaſſe. Nam trib. Gad ſuſcepit quandam particulam terræ regis Sehõ, & reliquũ B regnum ſuſcepit Ruben, vt patet ĩ. dimidia autem tribus Manaſſe non ſuſcepit aliquid de terra Sehon, ſed de terra regis Og,ut patet infra, ergo magis coniũcta eſt Rubenitis terra Gad,ꝗ terra Manaſſe. *Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum*. Iſte eſt epilogus,ſ. id ꝙ fuit ſupra enarratum eſt poſſeſſio tribus Ruben.

Per cognationes ſuas. Ideſt tota iſta terra ſupra enarrata non data fuit indiſtincte tribui Rubẽ,ſed diuiſa fuit in partes per cognationes tribus Ruben, ideſt per familias quatuor Rubenitarum, de quo ſupra dictum eſt.

Vrbium.& uiculorum. Ideſt tota iſta terra cuius poſiti ſunt termini diuiſa eſt in familiis Rubenitarum, & hoc quantum ad urbes,& uiculos. Vocantur vrbes lo C ca omnia murata,quia non diſtinguit ſcriptura vrbes & villas,ſicut nos nunc diſtinguimus. Viculi uocantur parua loca carentia muris, quæ nos rura appellamus, & omnia hæc diuiſa ſunt, quia nullus locus, uel pars terræ manſit in tota terra nominata,quin alicui domino aſſignata fuerit.

Deditq; Moyſes tribui Gad & filijs eius p cognationes ſuas poſſeſsionem,cuius hæc diuiſio eſt. Terminus Iaſer, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorum Ammon, vſq; ad Aroer, quæ eſt cõtra Rabba,& ab Heſebon vſq; Ramoth, Maſphe,& D Bethonim, & a Manaim vſque ad terminos Dabir. In valle quoq; Betharan, & Bethnemra,& Socoth, & Saphon reliquá partẽ regni Sehon regis Heſebon. Huius quoq; finis Iordanis eſt vſq; ad extremá partẽ maris Cenereth trans Iordanẽ ad orientalẽ plagá. Hæc eſt poſſeſsio filiorum Gad p familias ſuas, & ciuitates,& villæ earũ. Dedit, & dimidiæ tribui Manaſſe, filiiſq; eius iuxta cognationes E ſuas poſſeſsionẽ, cuius hoc principium eſt. á Manaim vniuerſam Baſan, & cũcta regna Og regis Baſan,omneſq; vicos Iahir, qui ſũt in Baſan, ſexaginta oppida,& dimidiá partẽ Galaad,& Aſtaroth,& Edrai vrbes regni Og ĩ Baſá: filijs Machir filij Manaſſe dimidię parti filiorum Machir iuxta cognationes ſuas. Hanc poſſeſsionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab: trans Iordanem contra

Iericho ad orientalem plagam. Tribui autẽ Leui non dedit poſſeſsionem, quoniam dominus Deus Iſrael ipſe eſt poſſeſsio eius, vt locutus eſt illi.

Diuiſio terrę attinentis ad tribum Gad.

DEditque Moyſes. Hic ponitur diuiſio terræ ꝑtinentis ad tribum Gad, & iſta erat magis Septentrionalis, quam Rubenitę.

Deditque Moyſes. Ipſe diuiſit totam terram hanc, & quamquam ad hanc diuiſionem ſtetiſſet Eleazarus ſacerdos magnus, & tota multitudo, vt patet Numeri.32.& ab eis quoque petita eſt terra hæc, quia tamẽ Moyſes erat princeps, dicebatur ipſe facere omnia, tota enim virtus faciendi in ipſo erat.

G

Tribui Gad, & filijs eius. Tota terra, quæ ſubiicitur hic vſque ad locum illum, ſcilicet, Dedit, & dimidię tribui Manaſſe, eſt pertinens ad tribum Gad: & dicitur, quod data eſt tribui Gad, quia illa terra erat data in titulum illi tribui, & ſiue pauci eſſent in tribu Gad, ſiue multi, ſemper pertinebant ad tribum Gad. & dato, ꝙ morerentur fere omnes de tribu Gad, & manerent aliqui, qui nullo modo ab inteſtato ſuccedere deberent eis, qui mortui ſunt, nec inſtituti fuiſſent hæredes non poterat aliquis ſuccedere in terra illa, niſi homo de tribu Gad, & nulla alia tribus emptione, donatione, deſcriptione, aut aliquo alio titulo poſſidere poterat aliquid de eo, quod erat intra terminos tribus Gad: ideo proprie pertinebat hoc ad tribum Gad, ſicut aliqua dicuntur eſſe alicuius communitatis, vel vrbis. Etiam dicitur terra iſta data filiis eius, ideſt filiis tribus Gad, omnes enim, qui ſuſceperunt parem originem intra ambitus tribus Gad dicuntur filii Gad: nõ ꝙ tribus filios aliquos habeat, ſed homines tribus illius. Sic dicitur ſæpe in ſcriptura: filiæ Syon, & filiæ Ieruſalem, & filius populi mei, tamen Sion, Ieruſalem, & populus non habent filios: ſed dicuntur filii Ieruſalem omnes, qui habitabant in vrbe ipſa. Dicitur etiam data filiis Gad, quia licet data ſit tota illa terra in titulum tribui Gad, ita quod nulla alia tribus poſſet ſibi vẽdicare ius in ea, tamen adhuc ſpecialiter diuiſa eſt terra, & cuilibet de tribu Gad data eſt portio.

H

Terra diuiſa tribui Gad in ſeptem portiones.

Per cognationes ſuas poſſeſſionem. Ideſt per familias, ſcilicet, quod quamquam tota iſta terra fuerit aſſignata tribui Gad toti, tamen poſtea diuiſa eſt in partes, & hoc per familias tribus huius.

I

Prima diuiſio fuit, ut tot portiones fierent, quod erant familiæ in tribu. Erant autem in tribu hac ſeptẽ familiæ, ſcilicet Sephonitæ, Oznitæ, Agittæ, Sunitę, Heritæ, Aroditę, Anhelitę: Numeri.26.capit. ideo ſeptemq́ fuerunt portiones.

Deinde quælibet portio harum in domos, quę ſunt cognationes minores diuiſa eſt, & cuilibet harum data eſt una portio. Deinde diuiſa eſt domus per capita, ideſt per viros facientes œconomias ſingulas, & iſtę fuerunt extremę diuiſiones.

K

Cuius eſt hac diuiſio. Ideſt iſtę ciuitates, quæ ſequuntur pertinent ad terminos terræ huius, vel quod iſta inferior enarratio eſt diuiſio ſortis Gad, non quidem diuiſio in familias, vel domos, quia hic nihil tale enarratur, ſed diuiſio, ideſt particularis explicatio cum declaretur, quid contineatur in ſorte Gad.

Iazer, ac eius ſitus.

Terminus Iazer. Ideſt ciuitas Iazer eſt vnus terminꝰ terræ Gad. Eſt autem Iazer apud terram montis Galaad, & hanc conſtruxit reſtaurans tribus Gad pro paruulis ſuis, & vxoribus cum tranſiuit iordanem, ut patet Numeri.32. ad hanc ciuitatem miſit exploratores Moyſes, poſtquam pugnauit contra Sehon regem, & percuſſit eum Num.21.cap. De quo regno fuerit, ſcilicet an de regno Sehon, vel Og, non patet: ſed forte ſatis rationabile eſt dicere, ꝙ Iazer ſit in regno Og, quia totum regnum Sehon accepit Ruben, pręter quandã particulam eius, quæ data eſt tribui Gad, ut patet infra & tamen ciuitas Iazer, & aliæ quæ ſequuntur, ponuntur condiſtinctæ contra partem illam regni Sehon, ut patet in litera, ergo Iazer erat in terra regni Og.

F

Item poſtquam percuſſit Moyſes regem Sehon cũ toto populo ſuo miſit exploratores ad vrbem Iazer, & tunc exiuit in pugnam Sehon rex contra Iſrael, ergo Iazer pertinebat ad regem Og. Patet hoc Numeri uigeſimoprimo.

Galaad mõs ac eiꝰ ſitus.

Et omnes ciuitates Galaad. Ideſt omnes ciuitates, quæ ſunt apud montem Galaad, eſt enim Galaad mons in terra duarũ tribuũ, & dimidię ante Iordanẽ ad oriẽtẽ illius, in quo Laban cõprehẽdit Iacob, & vocatus eſt Galaad ab eis propter pactum, ꝙ inter ſe inierunt ponentes cumulum lapidum in teſtẽ, & hoc ſignat Galaad aceruum teſtimonii, de quo Gene.31.c. Ciuitates autem forte non ſunt in monte, ſed ad radices mõtis in vallibus, aut in aliqua planicie apud montem, & has ciuitates accepit tribus Gad. Non tamen accepit omnes ciuitates Galaad, ut hic dicitur, quia medietatem Galaad accepit medietas tribus Manaſſe, ut patet inf. idem patet Deuteronomii tertio: ſed eſt ſenſus, quod accepit omnes ciuitates Galaad, quæ ſunt ex vna parte montis Galaad.

G

Pro quo ſciẽdum, quod Galaad eſt mons magnus ex vtraque parte ſui habens ciuitates multas, & uiculos, quia eſt terra nimis paſcualis, ideo multum habitatur. Quod patet, quia cum filii Ruben, & Gad petierunt terram duorum regum Amorrhæorum ſibi dari, quia habebant pecora multa, expreſſerunt, quod loca illa erant paſcualia, & dicitur, quod uiderunt Iazer, & terram Galaad eſſe regiones animalibus alendis ꝯuenientes Numeri trigeſimo ſecundo. Fuit autem mons iſte diuiſus in duas ſortes, ſcilicet, quod cacumen montis diuideret limites, & terra adiacens monti ex vna parte pertinebat ad tribum Gad, & terra adiacens ex alia parte pertinebat ad mediam tribum Manaſſe, & tunc verum eſt, quod accepit tribus Gad omnes ciuitates Galaad, ſcilicet quæ erant ex una parte montis.

H

Dimidiamque partem terræ filiorum Ammon. Ideſt erat quædam terra filiorum Ammon, quæ diuiſa eſt inter tribum Gad, & dimidiam tribum Manaſſe, vel tribus Ruben, cuius Medietas prouenit filius Gad.

I

An terra diuiſa inter filios Gad, & Manaſſe, vel tribus Ruben eſſet filiorum Ammon, cum Deus hoc vetuerit. In quo redarguuntur opiniones eorum, qui id uidentur negare, & probatur quomodo fuerit ea terra Ammonitarum, quam accepit tribus Gad.

Quæſt. XVI.

K

SEd aliquis arguet non poſſe ſtare, quia innuitur, quod Iſraelitę ceperunt dimidiam partem Ammonitarum terrę, & quod pugnauerunt contra illos: tamẽ Deuteronomii ſecundo vetatur, quia ibi iubetur, ne pugnarent Iſraelitæ contra Idumæos, & poſtea pugnarent contra Moabitas. Deinde de Ammonitis dicitur: Accedẽs in vicinia filiorum Ammon caue, ne pugnes contra eos, nec mouearis in prælium, nec enim tibi dabo de terra filiorũ Ammon, quia filius Loth dedi eam in poſſeſſionem. Et iterum in fine capi. Non fuit ciuitas, quæ noſtras effugeret manus abſque terra filiorũ Ammon, ad quã non acceſſimus.

Reſpon-

Rñdebit forte aliquis, ꝙ quamquam Deus vetuerit pugnari contra Moabitas,& Madianitas:tamen Iſraelitę pugnauerunt, & ceperunt terram eorum, poſteaque diuiſit eam Moyſes, ſic enim fecerunt multa alia contra pręceptum Dei. Nam iuſſerat eis ne communicarent Chananęis nec pmitterẽt eos viuere ſub vllo pacto pacis, vt Deut. 20. c.tamẽ fecerũt aliquos populos ſibi tributarios ut infra decimoſexto,& decimoſeptimo c. & multa huiuſmodi.

Reſpondendum eſt nõ ſtare, quia litera dicit,quod iudæi non pugnauerunt contra Ammonitas, quia Deus vetuerat Deuteronomii ſecundo,ſcilicet: Omnes tradidit nobis dominus Deus noſter, abſque terra filiorum Ammon, & cunctis, quæ adiacent torrenti Iaboth,& vniuerſis, a quibus nos prohibuit dominus. Item dato, quod Iſraelitæ pugnauiſſent contra Ammonitas non potuiſſent acquirere aliquam partem terræ eorum, ſed magis corruerent gladio, quia facerent contra pręceptum Dei, quia iudæi in Cadesbarne cum iuſſiſſet dominus,quod redirent verſus mare rubrum,quia erant Amalechites,& Chananæus in vallibus,ipſi uero dixerunt,parati ſumus aſcẽdere in locum,de quo dominus locutus eſt, quia peccauimus. Moyſes autem reſtitit dicens:Cur tranſgredimini præceptum domini, quod vobis non cedet in proſperum? Nolite aſcendere,non eſt enim Deus vobiſcum Amalechites, & Chananæus ante vos ſunt, quorum gladio corruetis. & poſt cum aſcendere cępiſſent,deſcendentes Amalechites,& Chananæus de montibus conciderunt eos vſq; Horma Numeri 14. & Deuter.1.ergo ſic accideret hic.

Item dato,quod Deus nollet dare Iſraelitas in manus Ammonitarum ſi pugnarent contra mandatum eius,tamen ſaltem non daret eis,quod caperent quidquam de terra Ammonitarũ,quia Deus dixerat Deuteronomii ſecundo,nec enim dabo tibi de terra filiorum Ammon,filiis enim Loth dedi eam in poſſeſſionem.

Item non ſtat vllatenus, quod Moyſes permitteret Iſraelitas pugnare contra Ammonitas,cum Deus per eum iuberet,ne pugnaret Iſrael contra Ammonitas, ſi tamẽ bellum aliquod eſſe debuiſſet. Moyſes fuiſſet dux,ſicut fuit in bello contra regem Sehon,& regem Og Amorrhæos,ergo nihil tale fuit. Nec valet ſimilitudo de tranſgreſſione præceptorum Dei ab Iſraelitis facta alio tempore, nam non eſt negandum potuiſſe Iſraelitas pugnare contra Ammonitas,ſed negatur, quod pugnauerint cum ſcriptura contrariũ aſſerat:ideo non ſtat iſta reſponſio.

Alii reſpondent aliter, ſcilicet, quod Ammonitæ habebant duplicem terram,vnam quam dominus eis conceſſerat,& aliam quam iuxta ſe violenter acquiſierant, & iſtam ſecundam occupauerunt filii Iſrael, & non primam.

Sed non ſtat ſolutio, quia terra, quam Ammonitę tenebãt violenter fuerat accepta de manu gigantum, vt patet Deuteronomii ſecundo,& iſtã iubebat Deus ne conarentur accipere iudæi.

Item non diſtinguitur conuenienter, quod habebant Ammonitæ aliquam terra,quam eis Deus dederat, & aliam, quam uiolenter acceperant,nam terra, quam uiolenter acceperant,erat quam Deus eis dederat,ut patet Deuteronomii ſecundo ſcilicet,quod expulerũt Ammonitę Zomim,qui erãt gigantes,& populus multus,& hos deleuit Deus a facie Ammonitarum, & fecit eos habitare pro illis: ideo eadem eſt a Deo data,& uiolenter acquiſita.

Item diuiſio iſta magis ſtat econtrario,quia terra illa, quam habuerunt Ammonitæ ab origine ſua abA ſque bello,non erat a Deo data ſpecialiter, quia nihil fecerat pro eis ad habendum terram illam, terra autẽ quam acquiſierunt uiolenter de manu gigantum eſt, quam Deus eis dedit, ut patet Deuteronomii ſecũdo ergo non ſtat diuiſio.

Item non ualet,quia ſi Iſraelitæ de manu Ammonitarum tollere debuiſſent,neceſſe erat,ut pugnarent contra eos,quia ipſi non dimitterent eam libenter, erat tamen interdictum iudæis abſolute pugnare contra Ammonitas Deut.2. C̨accedes in uicinia filiorum Ammon,caue ne mouearis contra eos in prælĩũ,non enim dabo tibi de terra filiorum Ammon: ideo non poteſt ſtare,ꝙ aliquam terram,quam tunc qualitercũque poſſiderent Ammonitæ,abſtulerint de manibus B eorum Iſraelitæ.

Reſpondet Rabbi Salomon,& bene ꝙ iſta pars filiorum Ammon poſſidebatur actu a rege Sehon,qui abſtulerat ab Ammonitis.

Pro quo ſciendum, ꝙ Sehon rex Amorrhęus erat rex fortiſſimus in bellis,& ſubiiciebat ſibi gentes conuicinas:nam quinque ſatrapæ terræ Madian,quos ſcriptura vocat reges Numeri. 31. erant ſubiecti regi Sehon, & uocabantur duces Sehon, ut patet ſupra in litera.

Item ſubiecit ſibi Sehon magnam partem terræ Moabitarum,ſcilicet vrbẽ Heſebon, quæ erat metropolis nobiliſſima in regno ſuo, & multas alias vrbes, de quibus Nume. uigeſimoprimo capitulo: ita etiam contra Ammonitas, qui erant conterminales terræ C ſuæ fecit pugnans contra eos, & accipiens ciuitates multas:erant.n.prius conterminalia in latere orientali Regum Ammonitarum, & Moabitarum apud vrbem Aroer,& Schon rex accepit totam illam frontẽ orientalem partem de regno Moab ab Aroer verſus Heſebon,& Medaba atque Dibon. De terra Ammõ cepit a ciuitate Aroer,quę eſt cõtra Rabath, quæ tũc erat filiorum Ammon,ut patet infra in litera, & ſic dilatauit Sehon regnum ſuum tollens conterminationem Moabitarum,& Ammonitarum. Hanc terram poſſidebat tunc Sehon rex, & cum occidiſſent eum Iſraelitę acceperunt totam terram eius,non ſolum terram,quæ pertinebat ad origenem gentis Amorrhęorum,ſed etiam eam,quæ fuerat pertinens ad alias gentes,ſ.Moabitas,& Ammonitas. In hoc aũt nihil ageD bant Iſraelitæ contra præceptum Dei,quia nõ pugnabant ꝯ eos,nec accipiebant quidquam de terra ipſorum. Cum autem inueniſſent eam in manu hoſtili ꝑdito dominio Ammonitarum,& Moabitarum,occupauerunt eam tanq̃ hoſtilem, nec tenebãt Iſrael dare terrã hanc Moabitis,& Ammonitis, vñ poſtea rex Eglon tpe Iepte Galaaditis tentauit ſup repetitione terrę huius indicens bella ſi nõ redderet̃,tñ Iepte rñdit ſatis iuriſdice Iud.11.c.De Ammonitis aũt an intẽrauerint qdquã ſup repetitione terrę,q̃ olim ſua fuerat nihil legitur.& de iſta terra dr̃, ꝙ medietatem eius poſſedit tribus Gad:quia fuit magna terra,& diuiſa eſt inter tribus has:medietatem eius accepit tribus Gad,reE liq̃ aũt medietatẽ accepit dimidia tribus Manaſſe, vt quidam uolũt.Sed nõ ſtat,qa iſta terra ptinebat ad regẽ Schõ,q eripuerat eã de manu Ammonitarum,regnũ tñ Sehon totum datũ eſt tribui Ruben ꝑter quãdã eius particulã,q̃ data fuit tribui Gad,ut patet ſ.in litera,vbi ponunt̃ ciuitates regni Schõ ad tribum Rubẽ hic aũt ſubdit̃,ꝙ reliq̃ partẽ regni Schon poſſedit tribus Gad, ergo nihil poſſedit de hoc dimidia trib.Manaſſe,terra tñ accepta de manu ammonitarũ erat ĩ poteſtate regis Schõ,ergo de hac terra nõ,puenit pars dimidię tribui Manaſſe:ſed Rubẽ hũit medietatẽ, & reliq̃ medietatẽ hũit Gad.Si aũt diceret̃,ꝙ iſtã terrã acce

piſſet rex Og de manu Ammonitarum dicendum e-
rat,quod nihil de ea accepiſſet tribus Ruben,ſed me-
dietatem tribus Gad, & reliquam medietatem dimi-
dia tribus Manaſſe, quia non prouenit aliquid de re-
gno Og tribui Ruben,ſed tota poſſeſſio ſua fuit in re-
gno Sehon,ſed nõ ſtat quod terra iſta fuerit in regno
Og,quia terra capta de manu Ammonitarum incipit
ab Aroer, vt patet ĵ. & ibi eſt regnũ Sehon regis, er-
go non pertinet terra ad Og regem,ſed ad Sehon, &
conſequenter diuiſa eſt inter tribum Ruben, & tribũ
Gad.

Ab Aroer, quæ eſt contra Rabba. Hic ponitur pars ter
ræ Ammonitarum,quam accepit tribus Gad, & dici-
tur,quod inchoat ab Aroer.Eſt ciuitas Aroer orienta

Pars terræ Ammonitarũ quam accepit tribus Gad.

lis in regno Sehon,quæ eſt ſita ſuper torrentem Amõ
vt patet ſupra in litera, & ibi diuiditur terra Moabita
rum a terra Sehon, vſque ad illam vrbem: Aroer fuit
quondam terra Ammonitarum,& ſic prius,quam Se
hon rex bello occuparet quandam partem terræ Am
monitarum,& Moabitarum,Ammonitæ,& Moabi-
tæ habebant terras coniunctas apud orientem. iſtam
autem continuitatem abſtulit rex Sehon, tamen ad-
huc erant confinia terrarum iſtarum ad partem orien
talem non multum diſtantia,quod patet, quia quãdo
Iſraelitæ venerunt de ſolitudine, & intrauerũt per ter-
ram Sehon regis Amorrhæi,dicuntur intraſſe per cõ
finia Moabitarum, & Ammonitarũ, Deuteronomij
ſecundo, cum dicitur, Tu tranſibis hodie terminos
Moab ciuitatem nomine Ar,& accedens in vicinia fi
liorum Ammon caue ne pugnes contra eos, ne mo-
uearis in prælium.erat autem iſta conuicinia regnorũ
apud ciuitatem nomine Aroer,nam Moabitæ, & A-
morrhæi in parte orientali conterminantur apud Ar-
non,qui eſt terminus Moab,& prominet in finibus a-
morrhæi,ut patet Numeri vigeſimoprimo, & ibi eſt
torrens Arnon diuidens Moabitas,& Amorrhæos, in
ripa tamen torrẽtis Arnon eſt ciuitas Aroer, vt patet
Deuteronomii tertio,& præcedenti capitulo, & hic:
ergo Aroer eſt in coniunctione Moabitarum, & A-
morrhæorum,ad aroer tamen accedebat terra ammo
nitarum,ut patet hic: ergo termini Moabitarum, &
ammonitarum erant quondam coniuncti in Aroer,
& patet adhuc magis,quia cum iudæi trãſierunt apud
ciuitatem Moabitarum nomine Ar, dicuntur ſtetiſſe
in vicinia filiorum Ammon,Deuteronomii ſecundo
capitulo,ſed Aroer,& Arnon,& Ar ſunt ſimul, ergo
apud Aroer coniungitur terra Ammonitarum terræ
Moabitarum. Antecedens patet,quia Aroer,& Ar,&
Arnon deriuantur ab eadem origine,& ſunt nomina
impoſita locis coniunctis,nam apud ſcopulos,qui uo-
cantur Arnon, vel ciuitates (vt alii dicunt) eſt tor-
rens Arnon,qui uocatur Arnon, & patet, quia vter-
que eſt terminus Amorrhæorum,& Moabitarum,vt
colligitur Numeri. vigeſimoprimo iuncto Deutero-
nomii ſecundo, & tertio capitul. apud Arnon autem
eſt aroer,ut patet hic,& præcedenti capitul. ergo Ar-
ciuitas,quæ ab eadem deſcendit origine eſt apud iſta
loca,ſed apud Ar ciuitatem Moab ſunt conuicinæ vr
bes terræ Amon,ergo apud Arnon,& urbem Aroer
eſt conterminatio hæc.

Quæ eſt contra Rabba. Hic ſignatur quomodo veriſi-
mile ſit fuiſſe terram,quæ eſt ab Aroer uerſus terram
Ammonitarum quondam ipſorum Ammonitarum
quia Aroer eſt contra Rabba,ideſt circa Rabba,& ex
oppoſito eius.Sed Rabba erat terræ filiorum Ammõ
cũ iſta dicebantur, ergo ſatis veriſimile eſt fuiſſe quõ-
dam terminos Ammonitarum apud Aroer. De Rab-
ba, quod pertineat ad filios Ammon, patet Deutero-
nomii tertio capitulo ſcilicet monſtratur lectus eius

F ferreus, qui eſt in Rabba filiorum Ammon.

Ab Eſebon, vſque Ramoth. Iſtæ ſunt ciuitates,quæ p-
tinuerant quondam ad Ammonitas, eſt autem Eſe-
bon circa terram, quam tunc poſſidebant Ammoni-
tæ. Ramoth autem eſt ubi terminabatur quondam
terra Ammon, & eſt iſta ciuitas apud montẽ Galaad
ex vna parte,vnde poſſedit eam tribus Gad, quæ dici-
tur poſſediſſe omnes ciuitates Galaad, ut ſupra patet,
& iſta ciuitas vocat̃ Ramoth Galaad, ideſt, Ramoth
exiſtens apud montem Galaad, & eſt iſta vna de tri-
bus ciuitatibus refugii,quæ erant ad orientalem plagã
Iordanis,ut patet Deuteronomii quarto capitulo ſcili
cet Boſor in ſolitudine, quæ ſita eſt in campeſtribus
de tribu Ruben,& Ramoth in terra Galaad q̃ eſt in tri
G bu Gad,& Golam in Baſan,quæ eſt in tribu Manaſſe.
Idem patet infra uigeſimo aduerſus Syros pugnabat
Acham rex Iſrael, cum mutauit habitum, & ingreſ-
ſus prælium percuſſus eſt a ſagittariis, & mortuus eſt.
Vnde dixit,Noſtra eſt Ramoth Galaad, & negligimꝰ
tollere eam de manu regis Syriæ, ut patet tertio Re-
gum vigeſimoſecundo capitulo,& ſecundo Paralipo
menon decimonono cap.

Maſphe,& Bethanim. Iſtæ duæ ſunt vrbes in ſorte tri
bus Gad,& pertinuerunt quondam ad Ammonitas.

Maſphe ac eius ſitus.

Alia ciuitas,uel regio eſt,quæ uocatur Maſphe in ter-
ta nouem tribuum,& dimidiæ ad occidentalem pla-
gam verſus mare circa Sidonem ,de qua ſ̃.vndecimo
dicit̃, quod perſecuti ſunt Iſraelitæ reges Chananæos
H ab aquis Meron vſque ad Sidonem magnam, & a-
quas Maſſerephot,campumque Maſphe,quia iſta eſt
terra duarum tribuum, & dimidiæ in terra Gad, illa
autem valde occidentalis in terra nouem tribuum,&
dimidiæ,& cum data eſſet iſta Maſphe tribui Gad,nõ
dum illa erat accepta de manu Chananæorum, quia
poſt hanc diuiſionem fuit bellum ad aquas meron
mortuo Moyſe,& tranſito iordane.

Vſque ad terminos Dabir. Ciuitas Dabir eſt in terra
Gad,tamen non fuit quondam de terra Ammon,ſed

Dabir ac eius ſitus.

accedebant confinia eius ad vrbem Dabir, de qua di-
citur ſupra.11.& præcedenti cap. nam illa eſt ad occi-
dentalem plagam iordanis,& regem illius dicitur oc-
cidiſſe Ioſue,ut patet præced. c. & illa Dabir eſt in tri-
I bu iuda,& uocabatur olim Cariathſepher,ut patet in-
fra 15. capitulo fuit autem illa ciuitas capta ab Otho-
niele Cenezeo fratre Caleb,ut patet infra.15.& Iud.1.
capitulo.

In valle quoque Betbara. Ideſt etiam filii Gad accepe-
runt in terra vallium urbem quandam nomine Betha
ram. De iſta urbe dicitur Numeri 32. quod extruxe-
rint eam antequam tranſirent Iordanem,ut manerẽt
in ea vxores,& paruuli ſui.

Et Bethnemra. De iſta vrbe habetur Numeri. 32. ꝙ
filii Gad extruxerint eam vt ſ̃.dictum eſt.

Et Socoth, Iſta eſt ciuitas non multum diſtans a ter-
ra Ammon, & cum perſequeretur Gedeon Zeb, &
K Zebee,& Salmana reges Madian, petiuit panes a viris
Socoth,qui reſponderunt ei dure,& cum rediſſet de
bello occidit ſeptuaginta principes ciuitates illius, de
quo Iudicum octauo Aliqui exiſtimant Socoth eſſe
vrbem denominatam a Iacob: nam cum veniſſet de
Meſopotamia fixit tentoria ſua in loco quodam, &
appellauit nomen loci illius Socoth, ideſt taberna-
cula.

Sed non ſtat,quia locus iſte Socoth,de quo hic di-
citur, eſt ad partem orientalem Iordanis in ſorte
Gad, Socoth autem, de quo dicitur Geneſis tri-
geſimotertio capitulo, quod Iacob fixerit ibi taber-
nacula,eſt ad occidentalem plagam Iordanis apud vr
bem Sichem,ut patet præallegato capit.Sichẽ tamen
eſt ad

eſt ad occidentalem plagam Iordanis, cum ſit in ſorte Ephraim, vbi ſepultus eſt Ioſeph, vt patet infra. 24. capitulo. ergo non eſt idem Socoth.

Item Socoth accipitur hic pro vrbe, ſed Socoth denominationem accipiens a Iacob non erat vrbs, ſed aliquis ager, vel campus, vt colligitur Geneſis 33. capitulo. Eſt etiam Socoth nomen manſionis in Aegypto, & eſt prima manſio, quam fecerunt Iſraelitæ cum egrederentur de Aegypto, ut patet Exodi vigeſimo primo capitulo, & Numeri trigeſimotertio capitulo: Sed de hac manifeſtum eſt, quod non accipiatur hic.

Et Saphon. Vrbs eſt in terra tribus Gad, hanc cum quibuſdam aliis extruxerunt ipſi filiis ſuis, & vxoribus, cum tranſierunt Iordanem, ut patet Numeri trigeſimoſecundo cap.

Reliquam partem regni Sehon. Ideſt acceperunt filii Gad reliquam partem regni Sehon: fuit enim datum regnum Sehon pro maiori parte filiis Ruben, ut patet ſupra, cum acceperunt ab Aroer vſque Medaba, & cętera, vt ſupra patet, & iſta terra pertinet ad regem Sehon, cum regnum Og totum fuerit diuiſum inter tribum Gad, & dimidiam tribum Manaſſe. Et quia non ſuſcepit tribus Ruben totum regnum Sehon, quia magnum erat, relicta eſt quædam particula, & illam accepit tribus Gad cum quadam parte regni Og. Et iſte ſenſus procedit intelligendo literam iſtam copulatiue, ſcilicet reliquam partem regni, ideſt, & reliquam partem regni Sehon. Litera tamen non ponit coniunctionem. Ideo poteſt alio modo intelligi, ſcilicet, quod ponatur tanquam exponens, & expoſitum, & referetur ad vrbes præcedentes, ſcilicet, accepit Gad vrbes iſtas reliquam partem regni Sehon, ideſt quæ ſunt reliqua pars huius regni Sehon, & iſte ſenſus videtur conuenientior primo.

Literæ ſenſus.

De rege Sehon.

Pro quo ſciendum, quod rex Sehon accepit vrbes multas de terra Moab, & multas de terra Madian, vt ſupra declaratum eſt, & omnes has copulauit Sehon regno ſuo, cum vero terra de manu eius erepta eſt, & diuiſa, omnes vrbes regni eius datæ ſunt tribui Ruben tam illæ, quas habebat ex origine regni Amorrhæorum, quam illæ, quas acceperat a Moabitis, & Ammonitis, ſed de terra ſuſcepta ab eo de manu Ammonitarum factũ eſt, vt diuideretur in duas partes, cuius medietatem retinuit tribus Ruben, medietatem autem ſuſcepit tribus Gad: & iſta eſt reliqua pars regni Sehon. Ciuitates autem huius partis explicat ſcriptura dicens, quod accepit tribus Gad medietatem terræ filiorum Ammon ſcilicet ciuitates, quę ſũt ab Aroer verſus Rabba, & ab Heſebon vſq; Ramoth Galaad & cętera reliquam partem regni Sehon, ideſt & iſtę ſunt partes relictę de regno Sehon, quam accepit Gad.

Sehon regis Heſebon. Non ſolum erat rex huius vrbis, ſed & multarum aliarum, quarum quædam hic enarratæ ſunt. Sed uocatur rex Heſebon, quia erat ciuitas ſolennior in toto regno ſuo, & hanc acceperat de terra Moab Numeri 21. c.

Huius quoque Iordanis finis eſt. Ideſt etiam iſta tribus habet terminum in iordane. Dicitur: huius quoque quia etiam tribus Ruben habebat terminum in Iordane, ut patet ſupra. Eſt autem Iordanis terminus occidentalis harum duarum tribuum, nam Iordanis eſt terminus orientalis terræ nouem tribuum, & dimidiæ Numeri trigeſimoquarto capitulo, & cum duæ tribus, & dimidia, & nouem tribus, & dimidia diſtinguantur Iordane medio, neceſſe eſt, ut ad occidentalem plagam harum tribuum ſit iordanis. Et pa-

A tet, quia duę tribus, & dimidia confitentur ſe habere hæreditatem ad orientalem plagam iordanis Numeri trigeſimo ſecundo capitulo, & patet ſupra primo, ſed iordanis eſt terminus earum, ergo erit neceſſario terminus occidentalis.

Eſt autem differentia in terminatione duarum tribuum, ſcilicet Gad, & Ruben ad Iordanem, quia Ruben terminatur ad iordanem in parte ſua magis meridiana, & Gad terminatur in parte magis Septentrionali, ideo tribus Ruben ſolum terminatur ad Iordanem: tribus autem Gad habet in parte occidentali iordanem, tribus aũt Gad habet in parte occidentali iordanem, & amplius mare Cenereth, quod eſt magis Septentrionale, quam Iordanis, ut colligitur Numeri B trigeſimoquarto capitulo, vbi ponitur terminus orientalis terræ nouem tribuum, & dimidiæ, qui eſt terminus occidentalis terræ duarum tribuum, & dimidiæ, & cum deſcribatur totum latus orientale deſcendendo a Septentrione uerſus meridiem, primo ponitur mare Cenereth, quam Iordanis, & latior eſt frons occidentalis terræ Gad, quam Ruben, quia terra Ruben apud occidentẽ ſubſtringitur inter latus terræ Moab, & terram tribus Gad, ut declaratum eſt ſupra. Terræ huius terminus orientalis eſt, vbi incipit terra Ruben ſcilicet ab Aroer, quæ eſt ſita ſuper torrentem Arnon & quamquam Aroer ſit in tribu Ruben, tamen in terminis eius incipit terra tribus Gad, ut patet ſupra in litera, terminus autem occidentalis huius terrę eſt in Iordane, & mari Cenereth, ſicut terminatur terra Ru- C benitarum. Terminus autem meridianus eſt latus terrę filiorum Ruben: nã Rubenitæ, & Gaditæ incipiũt ab Aroer, & terminantur in Iordane, ergo totum latus meridianum eſt commune eis, & coniunguntur in hac parte, ita quod latus meridianum terræ Gad eſt latus aquilonare terræ Ruben: latus autem Septentrionale terrę Gad eſt terra Ammonitarum, & duo regna ſ. Machati, & Geſſuri. de quibus ſupra patet in lr̃a.

Vſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem.

Deſcriptio latitudinis frontis orientalis terræ Gad vide ſup. 12. ca. q. 14.

Hic deſignatur latitudo frontis occidentalis terræ tribus Gad, ſcilicet quod terminatur ad Iordanem, ſed non eſt tanta latitudo Iordanis quanta eſt latitudo frontis occidentalis terrę huius, ideo partem frontis occidentalis huius terminat mare Cenereth.

Pro quo eſt conſiderandum, quod terminus orien- D talis terrę nouem tribuum, & dimidiæ eſt frons occidentalis terræ duarum tribuum, & dimidię: licet non ſit ęqualis latitudo vtriuſque. Latus autem orientale terræ nouem tribuum, & dimidiæ deſcribitur Nu. 34. & deſcendit a Septentrione ad meridiem. Incipit aũt in latere aquilonis de villa Enã, quæ eſt in angulo contactus lateris Septentrionalis, & orientalis, & deſcendit in Sephama, & inde in Reblata, & poſtea ad mare Cenereth, deinde in Iordanem, & ipſe Iordanis tendit vſque ad mare ſalſiſſimum. i. Sodomorum, ibiq; terminatur latus orientale, & eſt angulus coniunctionis lateris meridiani, & orientalis, terra autẽ duarum tribuũ, & dimidię habet iſtud latus deſcriptum pro termino E occidentali, ſed non occupat frons terræ duarum tribuum, & dimidiæ totam iſtam magnitudinem, ſed in fine lateris orientalis ubi coniungitur meridiano terminatur terrę Moab: nam ipſa tangit mare mortuum ꝙ eſt mare Sodomorum: cũ mons Phaſga perueniat vſq; ad vallẽ illam, & eſt mons Phaſga in terra Moab, cum ibi ſtaret rex Moabitarum, qñ mõſtrabat ipſi Balaam ariolo caſtra iudęorum, ut patet Nu. 23. ca. apud terrã Moab eſt terra tribus Ruben, & terminatur ad iordanem ſicut terra Moab, de qua dicitur Iudicum 4 quod ſunt vada in Iordane, quę tranſmittunt in terrã Moab, ſed iſta pars Iordanis, ad quam terminatur ter-

ra Ruben eſt magis aquilonaris, quam illa, ad quam terminatͣ terra Moab. Deinde terra Gad terminatͣ in occidente ad Iordanem, ſed magis ad Septentrionem vnde occupat reſiduam partem orientalem Iordanis & extenditur vltra verſus Septentrionem per iſtud latus orientale, & accedit ad mare Cenereth, terra autem dimidiæ tribus Manaſſe tangit in occidente ſuo terminum orientalem terrę nouem tribuum, & dimidię ſicut terra Gad Ruben, & Moab, & tamen magis verſus terminum Septētrionalem, ſcilicet verſus Reblata, & frontem Daphnis, atque villam Sephama. Cum autem dicitur vſque ad extremam partem maris Cenereth, ponitur mare iſtud non tanquam orientale ad iordanem, nec tanquam occidentale, quia tūc cum iordanis ſit terminus orientalis nouem tribuum & dimidiæ non eſſet mare Cenereth terminus orientalis, & tamen vterque ponitur terminus orientalis, vt patet Numeri. 34. ergo non eſt mare Cenereth orientale ad iordanem, nec occidentale ad Septentrionale. ideo cum ſit tribus Gad magis Septentrionalis, quam Ruben, non ſufficit iordanis terminare latitudinem frontis ſuæ occidentalis, ſed extenditur magis ꝑ latus illud orientale verſus Septentrionem, & tangit mare Cenereth, & tangit totam eius latitudinem, eſt enim ſatis magnus lacus iſte qui uocatur mare. Circa extremitatem autem huius verſus Septentrionem eſt finis terræ Gad. Et de hoc dicitur, quod eſt trans iordanem, non quidem ad orientem iordanis, nec occidentem eius, quia non poterat ſtare, vt eſſet terminus, vt declaratum eſt, ſed ad Septentrionem, ita vt ſi aliquis ueniret ab auſtrali parte terrę nouem tribuum ad aquilonarem erit ſibi mare Cenereth trans iordanem, ideſt, ad partem vlteriorem magis aquilonarem & hoc modo in deſcriptione lateris orientalis terræ Chanaan nouem tribuum, & dimidiæ, quæ habetur Numeri. 34. diceretur mare Cenereth vltra iordanē, & Reblata vltra mare Cenereth, & villa Saphama vltra omnia hęc, ſcilicet magis ad Septentrionem.

Ad orientalem plagam.

An mare Cenereth ſit ad plagam orientalem nouem tribuum, & dimidiæ: & eius ſitus. & quod terra Gad tribus partibus illud mare tangit ſecundum latitudinem, & circularitatem eius magnam, ob quam partes eius quædam ad orientem declinant quædam ad occidentem.

Queſt. XVII.

DIcET aliquis, quod iſta litera repugnat ſupra declaratis, quia ponit eſſe mare Cenereth ad partem orientalem iordanis, & nō ad ſeptentrionalem, ut dictum eſt.

Reſpondendum eſt non debere referri iſtam determinationem ad iordanem, ſed ad terram nouem tribuum, & dimidię, ſcilicet ad orientalem plagam, ideſt, iſtud mare Cenereth ad orientalem plagam, nō quidem ad orientem iordanis, ſed quod iſtud mare Cenereth, quod eſt Septentrionale reſpectu iordanis eſt ad orientalem plagam terræ nouem tribuum, & dimidiæ, quod patet Numeri. 34. vbi iordanis eſt ad orientalem plagam terræ nouem tribuum, & dimidię, quod patet Numeri trigeſimoquarto, vbi iordanis, & mare Cenereth hic ponuntur tanquam terminus orientalis terræ nouem tribuum, quę ibi nocatur terra Chanaan, & patet hoc, nam non poteſt accipi mare Cenereth orientale reſpectu iordanis, qa cum ponatur hic mare Cenereth tanquam terminus occidentalis terrę Gad, venientibus ab oriente prius eſſet accedendum ad mare Cenereth, quam ad Ior-

F danem, & tunc ſi ab oriente venientibus terminatur terra Gad in mari Cenereth, non accedet ad iordanē, & tamen ponitur iordanis terminus occidentalis terrę Gad, ergo non eſt mare Cenereth orientale reſpectu terræ Gad, ſed neceſſario eſt Septentrionale, uel meridianum.

Idem argumentum ſtat de terra nouem tribuum, & dimidiæ, cuius iordanis ponitur terminus orientalis Nume. trigeſimoquarto: nam ſi ponatur mare Cenereth ad orientalem plagam iordanis, erit neceſſario extra totam terram nouem tribuum, & dimidię, qa illa terminatur in ſuo limite orientali, & tamen mare Cenereth ponitur tanquam terminus orientalis terræ nouem tribuum, & dimidiæ, ut patet Numeri.
G trigeſimoquarto. ergo non eſt ad orientalem plagam iordanis.

Item non poteſt intelligi ad orientalem plagam reſpectu terræ Gad, cuius ponuntur hic termini, quia dicitur, quòd terminus huius terræ Gad eſt ad Iordanem, & ad mare Cenereth. Sed manifeſtum eſt, quòd Iordanis eſt terminus occidētalis reſpectu terræ duarum tribuum & dimidiæ, ergo identidem erit de mari Cenereth. Nec valet ſi aliquis velit aſſignare duos terminos terræ huius hic, ſcilicet orientalem, & occidentalem: Occidentalem quidem ad Iordanē, orientalem autem ad mare Cenereth, quia litera repugnat hic, cū velit ponere Iordanem & mare Cenereth ex eadem parte, dicens: Huius quoque Iordanis finis eſt
H vſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam: ergo Iordanis terminus pertingit vſque mare Cenereth: ſed terminus ex parte Iordanis eſt hic occidentalis, ergo mare Cenereth occidentale eſt reſpectu terræ Gad.

Item patet magis, quòd ſint ex eadem parte, quia Numeri trigeſimoquarto, vbi ponuntur termini terræ nouem tribuum, & dimidiæ ponuntur Iordanis & mare Cenereth tanquam termini orientales. ergo ad quamcunque terram comparentur, erunt ambo habentes eundem reſpectum, ſcilicet ambo orientales, vel ambo occidentales, & nulla terra erit, ad quam poſſit eſſe Iordanis occidentalis & mare Cenereth orientale, vel è contrario: neceſſe eſt ergo, ꝙ dicatur
I mare Cenereth orientale reſpectu terræ nouem tribuum & dimidię.

Aliter intelligenda eſt iſta litera, & melius, ſcilicet quòd Iordanis eſt terminus occidentalis terræ Gad, & vltra Iordanem, ſcilicet verſus ſeptentrionē eſt mare Cenereth, & ad illud pertingit terra tribus Gad ad extremitatem eius, ideſt ad partem vltimam verſus Aquilonem. Nam mare Cenereth, licet ſit in termino occidentali terræ huius, tamen habet latitudinē, ita vt quædam partes eius declinent ad auſtrum verſus Iordanem: aliæ autem inclinantur ad aquilonem verſus fontem Daphnis, & Reblata: ad ſignandum autem extenſionem aquilonarem terræ Gad dictum eſt, quòd non ſolum perueniunt ad mare Cenereth, ſed etiam vſque ad extremitatem maris Cenereth,
K ſcilicet ad aquilonem, & tunc ſubiungitur ad orientalem plagam ad declarandum particulam illam, ſcilicet vſque ad extremam partem maris Cenereth, in quo aliquis crederet, quòd totum mare Cenereth erat in terra Gad, ſed falſum eſt, quia iſtud mare eſt in terra nouem tribuum, & dimidiæ, & in circuitu illius ſunt oppida multa tribus Zabulon, & Nephthali.

Ideo ſciendum, quod mare Cenereth habet latitudinem, & circularitatem ſatis magnam, & ob hoc quædam partes eius declinant ad orientem, aliæ occidentales, alię vero auſtrales, & aquilonares ſunt. Ter-

ra autem

ra autem Gad tangit mare Cenereth in tribus extremitatibus ſuis ſcilicet in meridiana, orientali, & aquilonari, ſed non in occidentali: immo nihil de ipſo mari erat intra terram Gad, & ob hoc dicitur, quod tangit mare Cenereth vſque ad extremam partem ſcilicet a parte meridiana eius aſcendendo de iordane. & tranſeundo in Boream, vſque ad extremitatem eius ſeptentrionalem, vbi coniungitur latus orientale eius lateri ſeptentrionali. Et ne intelligatur, quod totum mare erat intra tribum Gad, dictum eſt ad orientalem plagam maris, ſecus de extremitate maris ad occidentem eius, quia illa extremitas pertinebat ad nouem tribus, & dimidiam.

Hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad. Ideſt iſta terra cuius ſuprapoſiti ſunt termini eſt poſſeſſio filiorum Gad. Et B iſte eſt epilogus præcedentium.

Per familias ſuas. Ideſt fuit diuiſa tota iſta terra in particulas ſecundum numerum familiarum tribus Gad, & quia erant ſeptem familiæ, neceſſario fuerunt factæ partes ſeptem. deinde portio cuiuslibet familiæ diuiſa eſt in portiones domorum, & illæ per viros, ut ſup. dictum eſt.

Ciuitates, & villæ earum. Ideſt in tota iſta terra Gad diuiſæ ſunt ciuitates, & villæ per familias, ſcilicet quod non manſerit ciuitas vlla, aut villa, quæ non cecideret in ſortem alicuius familiæ illius tribus. Vocantur hic villæ rura paruula, & quæcunq; loca non murata, quæ alias appellantur viculi, ut patet ſupra. Nos autem villas accipimus pro oppidis muratis, & magnis, ſed non C gaudent priuilegio vrbium, ſed alicui alteri loco ſubiectæ ſunt: ſacra autem ſcriptura nihil horum obſeruat Non ſolum autem ciuitates, & viculi fuerunt in diuiſione, ſed etiam agri, & tota terra campeſtris, & montana, nam cuilibet ciuitati termini aſſignati ſunt, ſcilicet territorium, & poſt agri per viros diuiſi ſunt. De ciuitatibus tamen ſpecialiter exprimitur, quia ſunt aliquid maius.

Dedit, & dimidiæ tribui Manaſſe. Hic ponitur diuiſio terræ pertinentis ad dimidiam tribum Manaſſe: nam dimidia tribus eius accepit ad orientalem partem Iordanis poſſeſſionem. Dimidia autem reliqua accepit ad partem occidentalem, de qua patet infra. 17. & fuit poſſeſſio eius apud ſortem Ephraim.

D *Quare tribus Manaſſe eſt diuiſa in duas partes, cum nulla alia tribus diuiſa fuerit. Et quod familiæ erant octo in ipſa tribu. Quæſt. XVIII.*

Quæret aliquis quare tribus Manaſſe diuiſa eſt in duas partes, cum nulla alia tribus fuerit diuiſa.

Reſpondebit aliquis, quod Iſraelitæ ſuſcepturi erant terram ante tranſitum Iordanis, & poſt tranſitum Iordanis, terra autem, quæ erat ad occidentem Iordanis non ſufficiebat decem tribubus, ſi cuilibet earum daretur proportionaliter ad id, quod datũ fuiſſet duabus tribubus ad orientalem partem Iordanis, ideo fuit neceſſe ad conuenientem diuiſionem E terræ, ut daretur terra ante Iordanem duabus tribubus, & dimidiæ, & terra ad occidentalem partem Iordanis diuideretur nouem tribubus, & dimidiæ, ideo neceſſe fuit, vt diuideretur aliqua tribus iſtarum. contigit autem, ꝙ eſſet tribus Manaſſe.

Sed non poteſt ſtare, quia terra, quæ erat ad occidẽtalem partem Iordanis erat tãtæ magnitudinis, ut ſufficeret tribubus decem dando eis proportionaliter, ſicut datum fuiſſet duabus tribubus ante trãſitum Iordanis, nam in terra nouem tribuum, & dimidiæ multa terra manſit, quæ nunquam capta eſt ab Iſraelitis, ſicut terra Philiſtinorum, qui ſemper manſerunt, terra

A quinque Sidoniorum, & Tyri, in quibus adhuc Gentiles manebant tempore prædicationis Chriſti Matthæi. 15. capitulo, & tamen adhuc ſortes ſufficiebãt ergo non fuit diuiſa tribus Manaſſe, quia non ſufficeret terra ad occidentem Iordanis pro decem tribubus.

Item dato, quod ſecundum ueritatem non ſuffeciſſet terra iſta decem tribubus, & ad proportionaliter diuidendum, neceſſe erat, quod vna tribus diuideretur, tamen iudæi cum ſolum cepiſſent terram, quæ erat ad orientalem plagam Iordanis, neſciebant de quãtitate terræ, quæ erat ad occidentalem plagam, ideo non poterant ſcire, an neceſſe eſſet diuidi tribus vna in duas, ſed reſeruaſſent vſquequo terra eſſet acquiſi- B ta, & cognoſceretur tota quantitas eius, ſiue ante Iordanem, ſiue ad occidentalem plagam eius.

Item non erat neceſſe ſic diuidi terram Chanaan, ſcilicet, vt quædam ſortes darentur in terra ante Iordanem ad orientem, & alia in terra occidentali ad Iordanem, ſed magis, quod acquireretur tota terra ſiue ante Iordanem ſiue poſt, & tunc diuideretur dictis ſortibus in longum, ſcilicet quod non peruenirẽt a mari occidentali uſque ad Iordanem, ſicut nunc perueniunt in terra nouẽ tribuum, & dimidiæ, ſed quod latitudo terræ a meridie in Septentrionem diuideretur in duodecim ſortes, & peruenirent a mari magno occidentali tranſeuntes Iordanem vſq; ad vrbem Aroer, quæ eſt in ripa torrentis Arnon, & eſt frons oriẽ- C talis duarum tribuum, & dimidiæ, & tunc cognoſceretur quantum unicuique tribui dandum eſſet, nec aliqua defraudaretur.

Nec etiam erat intentio Moyſi ſic diuidere iſtam terram orientalem Iordanis, ſcilicet dando eam duabus tribubus, & dimidiæ, vel duabus, ſed magis, quod tota terra primo acquireretur deinde diuideret eam. Ioſue. Vnde quando duæ tribus, & dimidia petierũt terram hanc admiratus eſt Moyſes, & exterritus, increpuitque valde petentes, ut patet Nume. 32. c. ad extremum autem conſiderato rationabili motiuo eorum conceſſit, ꝙ petierant.

Dicendum ergo, quod ſola cauſa diuiſionis ſic factæ fuit, quia duæ tribus, & dimidia viderunt terram illam paſcualem, & ſatis conuenientem alendis pecoribus, exiſtimantes forte, quod terra occidentalis Ior- D danis non eſſet talis, petierunt hanc, & quamquam a principio Moyſes renuiſſet, tamen poſtea conceſſit. De tribubus autem duabus manifeſtum eſt, quod petierint terram hanc, quia erat paſcualis, & ipſi abundabant in pecoribus, & iumentis: Numeri. 32. De media autem tribu Manaſſe non patet ex litera, quod petierit ex hac cauſa, nec ex aliqua alia, cum de ſolis duabus tribubus dicatur, quod abundabant in pecoribus, & ꝙ petierint terram illam, quia tamen poſtea in conceſſione dicitur, quod Moyſes dedit terram illam duabus tribubus, & dimidiæ, videtur quod fuerit eadem cauſa in dimidia tribu Manaſſe, quæ erat in aliis duabus, ſcilicet quod abundaret in pecoribus, & ob hoc, E quod ipſa cum duabus tribubus accederet ad Moyſen, & ſimul peteret dari ſibi poſſeſſionem in terra illa, & quia forte terra illa erat pauca pro duab. tribubus & dimidia proportionalr cõparando ad nouẽ trib. & dimidiã accepturas totã terram occidẽtalẽ Iordanis, renũciauerũt iſtæ duæ tribus, & dimidia iuri ſuo, quantũ ad partes, quæ eis proportionaliter poſſent prouenire in terra trans Iordanem, Et ratio erat, quia eis permittebatur accipere ſortes priuſquam aliis tribubus. Etiã permittebatur eis eligere meliorem terram, ideo in aliquo debebant diminui, ita ut æquarentur aliis, alioquin non fieret æqualitas, & hoc erat, ꝙ ſi aliis nouem tribubus, & dimidiæ, ꝓportionaliter plus de terra, pue

niret, quam his duabns, & dimidię non poſſent petere aliquid de terra illa, & ſic confeſſæ ſunt iſtę duæ trib⁹ & dimidia dicentes, Nec quidquam quęrimus trans iordanem, quia iam habemus poſſeſſionem noſtram in orientali eius plaga. Quia ergo contingit, quod iſtę duæ tribus, & dimidia abundarent in pecoribus, & peterent terram hanc, diuiſa fuit tribus Manaſſe, ſi autē ſolæ duæ tribus peterent fortaſſis eis ſolis data fuiſſet manente terra occidentali pro decem tribubus, & ſi contingeret eſſe alias tribus, quæ petijſſent terrā hāc, ſicut petierunt iſtæ duæ, & dimidia, eis quoque data fuiſſet.

Filiiſque eius. Ideſt filiis dimidiæ tribus Manaſſe. Dicitur de filiis, ideſt de hominibus illius tribus, quia alio modo datur poſſeſſio toti tribui, & alio modo perſonis, toti tribui datur in titulum poſſeſſio, ita vt de terra illa nulla alia tribus quidquam aliquo iure ſibi vendicare valeat, nec homo alterius tribus: hominibus autem tribus datur poſſeſſio, quia diuiditur inter eos terra tribus illius, & dantur ſingulis partes proportionabiles, vt declaratum fuit ſupra de tribu Gad.

Iuxta cognationes ſuas. Ideſt per familias, quæ ſunt primæ cognationes ſub tribu, & deinde familiæ diuiduntur in domos vſque ad capita, ideſt viros ſingulos, & ſecundum numerum familiarum tribus dimidiæ factæ ſunt ſortes in hac terra, erant autem in tota tribu Manaſſe familiæ octo, .ſ. Machiritæ, Galaaditæ, Iezeritę, Elecitę, Aſrihelitę, Sechemitę, Semedaitę Hepheritæ vt patet Num. 26. Si autem diuiſa eſt tribus Manaſſe in duas medietates, daretur terra hæc quatuor familiis, & fierent quatuor portiones primo, deinde q̄libet earum diuidetur in minores portiones pro domibus, & viris. non tamen conſtat an tribus Manaſſe fuerit diuiſa in duas medietates ęquales ſ'm familias, ſcilicet, quod quatuor familię de Manaſſe acciperent hæreditatem ad orientem Iordanis, & quatuor ad occidentalem partem, vel fuerit diuiſa in duas medietates ſecundum numerum, ſcilicet quod tot uiri ſuſciperent hęreditatem de Manaſſe ad partem orientalem ſicut ad partem occidentalem, vel an fuerit aliqua harum. Nam cum diuidatur tribus Manaſſe in duas partes, etiam ſi non ſint æquales ſecundum aliquem modum horum, vocabuntur duæ medietates Manaſſe, ſed in hoc non multum refert.

Poſſeſſionem cuius hoc eſt principium. Ideſt poſſeſſio filiorum Manaſſe habet principium, quod ſubditur, ſcilicet, ꝙ incipit a Manaim, & extenditur, ut patet in litera. *A Manaim vniuerſam Baſan.* Ideſt incipit poſſeſſio manaſſe in Manaim, & comprehendit totam Baſan. Et eſt hic Manaim terminus orientalis terræ dimidię tribus Manaſſe. Nam iſta tribus non habet principium hęreditatis ſuæ in fronte Orientis inter vicinia Moabitarum, & Ammonitarum, ſicut tribus Ruben & Gad, vt ſupra in litera declaratum eſt, ſed habet ab oriente magnam partem poſſeſſionis tribus, Gad, & eſt initium eius a Manaim, & hoc eſt circa terram Galaad: nam non multum inde diſtat Manaim.

Aliqui enim dicunt, quod ſit locus iſte, uel terra, de qua dicitur Canticorum quarto capi. de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum & montibus pardorum.

Sed non ſtat, multum enim differunt Amana, & Manaim. Ideo dicendum eſt, quod Manaim ſit locus, vel terra, quam nominauit iacob Manaim, de qua habetur Gen. 32. vbi dicitur, quod habuit obuiam angelos Dei, & uocauit nomen loci illius Manaim, ideſt caſtra, dicens, Caſtra Dei ſunt hęc. & valde conuenit hoc, quia terra dimidię tribus Manaſſe eſt apud terrā tribus Gad, ut patet cum hic fuerit tota iſta terra diuiſa duabus tribubus, & dimidæ, & mons Galaad ſit cō-

F mmunis tribui Gad, & Manaſſe, quia medietas montis Galaad pertinet ad Manaſſe, & medietas pertinet ad tribum Gad, ut patet ſupra in litera, & infra, Manaim tamen, quam nominauit Iacob eſt apud montem Galaad, quod patet, quia Iacob, & Laban ſteterūt in mōte Galaad, & inierunt pactum imponentes nomē mōti, ut patet Gen. 31. & mox in principio. 32. cap. dicitur ꝙ Iacob abiit itinere, quo cęperat, & fuerunt ei obuiā Angeli Dei, quos cū vidiſſet ait: Caſtra Dei ſunt hæc & appellauit nomen loci illius Manaim, i. caſtra. Prope eſt ergo Manaim illa ad montem Galaad, ſed medietas montis Galaad pertinet ad Manaſſe, ergo intelligitur hic de Manaim, quæ appellata eſt a Iacob.

Vniuerſam Baſan. Aliqui coniungunt iſtud adiectiuū
G cum Manaim vniuerſam, quia Manaim non eſt regio ſed locus, potiſſime, quia Manaim eſt ablatiui caſus, ꝙ ponitur ibi propoſitio a.

Item quia ſententia exigit, ꝙ ſit hic ablatiuus, ſ. ꝙ principium eſt a terra Manaim. Sed coniungitur iſte accuſatiuus cum Baſan, & conuenit ei, quia Baſan eſt regio habens multas vrbes, quarum aliquæ poterant dari dimidie tribui Manaſſe nō datis aliis, ideo ad tollendum dubium dictum eſt, ꝙ data eſt vniuerſa Baſan, ſic etiam patet Deut. 3. c.

Et cuncta regna Og regis Baſan. Non eſt intelligendum ꝙ totum regnum Og datū fuerit dimidiæ tribui Manaſſe, pars enim quædam eius data eſt tribui Gad, ut colligitur ex ſuperioribus, ſed dicitur, ꝙ cuncta regna
H Og regis data ſunt dimidiæ tribui Manaſſe: intelligitur de aliis ciuitatibus, quas non acceperat tribus Gad nam primo data eſt poſſeſſio Rubē in regno Sehon, deinde data eſt tribui Gad in regno Sehon quantum ad quandam particulam reſiduam, & partim in regno Og: ad extremū data eſt poſſeſſio dimidię tribui Manaſſe in reliquis partibus regni Og. Nec valet ſiquis ꝯtendere uelit dicens, ꝙ littera dicit omnia regna Og regis pertinere ad ſortem Manaſſe, nam ſic dr̄ ſupra de ſorte Ruben, ꝙ habuit oīa regna Sehon regis: tn̄ poſtea ſubdit ī ſorte Gad ꝙ accepit reliquam partem regni Sehon, ꝙ ſtare non pōt ſi accepiſſet Ruben oīa regna Sehon regis. ita ergo intelligendum eſt hic de regnis Og, ꝙ pars eorū prouenit tribui Gad, & alia pars
I dimidiæ tribui Manaſſe.

Omneſque vicos Iahir, qui ſunt in Baſan. Vocantur uici q̄dam loca parua nō murata, & iſta accepit Iahir de manu hoſtium. litera autem uidetur hic innuere, ꝙ uici iſti fuerunt primo occupati a Iahir deinde poſſeſſi a tribu Manaſſe, ſed ordo eſt contrarius, nam primo Moyſes dedit terram iſtam dimidiæ tribui Manaſſe, deinde Iahir, qui erat de ſtirpe Manaſse, abiit, & occupauit vicos iſtos, qui adhuc tenebantur ab hoſtibus, & appellauit eos ex nomine ſuo, ut patet Numeri. 32. capit. ſ. dedit Moyſes terrā Galaad dimidię tribui Manaſse: Iahir aūt filius Manaſse abiit, & occupauit vicos eius, quos appellauit Auothiahir, i. villas, Iahir, idē patet Deute. 3. hic tn̄ ſcriptura refert illud tanq̄ factū, quia q̄n iſta ſcripta ſunt erāt vici illi Iahir, & ob hoc noīant
K vici Iahir, quaſi antequā darēt tribui Manaſse puniuiſſent ad Iahir, ſed nō eſt ſic intelligendū. *Qui ſunt in Baſan.* i. vici iſti, quos accepit Iahir de manu hoſtiū erant in regione Baſan. *Sexaginta oppida.* Non ſunt iſta oppida, q̄ uocant uici, quia iſta oppida ſunt murata, vici aūt ſunt loca parua ſine muris, in regione aūt Baſan erant iſta ſexaginta oppida murata, & multa alia oppida, q̄ non habebant muros: oppida murata non accepit Iahir, ſed parua loca, q̄ vocant vici, tota tn̄ terra poſseſsa eſt a tribu Manaſse, ſiue vrbes muratæ ſiue uici, hoc ſignatur Deuteronom. 3. ſ. tradidit dominus in manibus noſtris Og regē Baſan, & vniuerſum populū eius, percuſſimuſque eos vſque ad internecionem vaſtantes

tes cunctas ciuitates illius vno in tempore, non fuit oppidum quod noſtras effugeret manus, ſexaginta vrbes omnem regionem Argob regni Og: in Baſan cũctæ vrbes erant mnnitæ muris altiſſimis portiſque, & vectibus: abſq; oppidis innumeris, quæ non habebant muros: cum autem dicitur hic vicos Iahir, qui ſunt in Baſan ſexaginta oppida, non eſt referendum vnum tã quam expoſitiuum alterius, ſcilicet vicos Iahir ſexaginta oppida, ideſt, quæ ſunt ſexaginta oppida, ſed eſt ſenſus: Vicos Iahir, ideſt, poſſederunt Manaſſitę vicos Iahir, & ſexaginta oppida, quæ ſunt præter illos vicos.

Dimidiam partem Galaad. Ideſt acceperũt filii Manaſſe de media tribu dimidiam partem montis Galaad: erat enim diuiſus in duas partes diuidente altitudine montis: & vrbes totaque regio, quæ ad vnam partem erat, pertinebat ad tribum Gad: vrbes autem, & tota regio, quæ erat ad alteram partem pertinebat ad tribum dimidiam Manaſſe, & fuit quantum ad hoc diuiſio facta in iſtis tribubus quantum ad iſtum montẽ, ſicut erat in regnis: nam medietas montis Galaad pertinebat ad regnum Sehon, reliqua medietas ad regnũ Og, vt patet præcedenti capitu. ita hic medietas Galaad, quæ pertinebat ad regem Sehon data eſt medię tribui Manaſſe. *Aſtaroth.* Iſta eſt ciuitas principalis in regno Og regis, vnde vocatur rex Aſtaroth. Vel dicitur regnaſſe in Aſtaroth, vt patet ſupra ĩ litera, ſcilicet, quia habitabat ibi, vt patet ſupra præcedenti capit. Eſt autem iſta ciuitas in terra Baſan, & fuit principalis ſedes gigantum: tota enim terra Baſan olim dicebatur terra gigantum, & in hac fuit Aſtaroth, atque bellum contra gigantes in hac vrbe factum eſt, vt patet Gen. 14. ſcilicet, quòd rex Chodorlaomor expugnauit Raphaim, ideſt gigãtes in Aſtaroth Carnaim, & quia rex Og erat de iſtis Raphaim dominabatur Aſtaroth. Iſta ciuitas fuit extructa a filiis Gad pro paruulis, & vxoribus ſuis, quando tranſierunt Iordanem, vt patet Numeri 32. poſtea tamen prouenit medietati tribus Manaſſe. Cauſa autem huius ſupra declarata eſt.

Aſtaroth ac eius ſit⁹

Edrai ac eius ſitus.

Et Edrai. Eſt Edrai ciuitas magna regni Og circa fines ſuos, ad quam venit ipſe pugnaturus cõtra Iſrael, vt patet Numeri 21. & Deutero. 3. cap. eſt autem iſta ciuitas famoſa in regno Og, ideo nominatur ſępe pręcedenti cap. & hic.

Vrbes regni Og in Baſan. Non eſt ſenſus, quòd ſolum Aſtaroth, & Edrai eſſent vrbes regni Og in Baſan regione, quia ſexaginta oppida, vel vrbes erant in regione illa. vt patet Deuterono. 3. ſed nominantur iſtę duę tanquam principales.

Filij Machir filij Manaſſe. Ponitur epilogus prædictorum, ſcilicet cui fuerint datæ iſtæ vrbes. Et dicitur, quòd medietati filiorum Machir, vel Manaſſe data eſt iſta terra in poſſeſſionem. Fuit enim Machir filius Manaſſe, vt patet hic, & Gen. 50. vbi dicitur, quòd filii Machir filii Manaſſe nati ſunt in genibus Ioſeph, & quia non habuit alios filios, neceſſe erat, vt tota tribus Manaſſe naſceretur de Machir: & ſic idem eſt dici medietatem tribus Manaſſe, vel medietatem filiorum Machir.

Dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes ſuas hanc poſſeſſionem diuiſit. Ideſt iſta poſſeſſio ſupra ſignata fuit data medietati filiorum Machir, & cauſa eſt, quia nulli ſunt filij Manaſſe, qui non ſint filij Machir, cum nullos habuerit Manaſſe pręter Machir, & in cognationibus horum diuiſa eſt iſta poſſeſſio, ſ. quòd medietas filiorum Machir ſuſcepit poſſeſſionem hãc, & ipſi rurſus per familias ſuas diſtincti ſunt, & receperunt diſtinctas portiones.

A *An medietas filiorum Machir ſuſceperit terram iſtam, quæ diuiſa eſt hic, cum Machiritæ faciant vnam de octo familijs Manaſſe. Et vnde familiæ Manaſſe denominantur.*

Quæſt. XIX.

SED dicet aliquis non poſſe ſtare, quòd medietas filiorum Machir ſuſceperit totam terram iſtã, quia medietas tribus Manaſſe ſuſcepit terram hanc: iſta tamen tribus diuiditur in octo familias, vt patet Numeri 26. de quibus ſupra dictum eſt, quarum vna eſt familia Machiritarum deſcendentium a Machir, vt patet ibidem: ergo ſi medietas filiorum Machir ſuſcepit terram iſtam, non dicetur recte, quòd medietas tribus Manaſſe ſuſcepit terram hanc,
B ſed decimaſexta pars eius, quia habebit octo familias, quæ ſi diuidantur, ſicut diuiduntur Machiritę in duas partes, erunt ſexdecim partes, & vna harum ſuſcepit totam terram hanc, & quindecim partes tribus Manaſſe ſuſceperunt hęreditatem trans Iordanem ad occidentem, ſed hoc non dicitur conuenienter, vt decimaſexta pars alicuius vocetur medietas eius, ergo nõ poſſedit medietas filiorum Machir totam terram hanc.

Reſpondendum eſt, quòd non poteſt determinari certiſſimè, an medietas tribus Manaſſe ſecundum numerum familiarum, vel indiuiduorum ſuſceperit hãc terram, quę dicta eſt poſſidenda, vel ſi fuerit aliqua medietas iſtarum præciſa, ſ. quòd fuerint quatuor familiæ in hac terra, & quatuor ad occidentalem partẽ
C Iordanis.

Vel quòd fuerit hic medietas indiuiduorum ſecundum numerum. ſed ſatis conſtat, quòd eſſet quaſi medietas in quocũque modo velimus accipere, & quòd proximum eſt rei accipitur tanquam ipſa res, vtpote, quòd eſſent tres, vel quatuor familiæ. Vel ſi computetur ſecũdum numerum indiuiduorum erit medietas virorum, vel quaſi medietas.

Cum verò dicitur, ꝙ medietas filiorum Machir ſuſcepit hanc terram poſſidendam, conſiderãdum eſt, quòd ſit verum, quia Manaſſes nullos filios habuit ꝑter Machir, ideo deſcendentes ab eo conſtituerũt totam tribum Manaſſe. Et ſic intelligitur hic, quòd medietas filiorum Machir accepit terram hanc, quia medietas eorum eſt medietas tribus Manaſſe.
D

Cum autem obijcitur, quòd Manaſſe diuiditur in octo familias, quarum vna eſt familia Machiritarum deſcendentium a Machir, concedendum eſt: ſed multum differt dicere familiam Machiritarum, vel filios Machir. Nam filij Machir erãt omnes, qui erant in tribu Manaſſe: Machiritę tamen ſiue de familia Machiritarum nõ erant omnes filij Machir, ſed quidam, alij autem pertinebant ad alias familias, ſ. Galaaditarum, Aſrihelitarum, Hepheritarum, Semidaitarum &c.

Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, ꝙ quamquam Manaſſe habuit vnicũ filium, ſcilicet Machir; tamen 8. fuerunt familiæ in hac tribu, vt patet Nume.
E 26. & fuerunt cauſatæ hoc modo, ſcilicet Manaſſe habuit vnicum filium, ſcilicet Machir, ideo a Manaſſe, & Machir non poſſunt fieri diſtinctæ familiæ, ſed tota tribus deriuatur per Machir: deinde Machir genuit Galaad, & alios filios: a Galaad denominata eſt quædam familia Galaaditarũ: a Machir patre eius nominata eſt alia familia ſpecialiter Machiritarum: & iſta non fuit deriuata per Galaad, ſed per alios filios Machir, & ſic erant diſtinctę duę familię. Galaad autem genuit filios multos Iezer Helech, Aſriel, Sechem, Semida Hepher, & alios filios. A Iezer denominata eſt familia Iezeritarum diſtincta a familia patris ſui Galaad, quia per alios filios deriuatur. Ab Elech denominatur familia Elechitarum. Ab Aſriel dicitur familia

milia

milia Aſrihelitarum. A Sechem appellatur familia Sechemitarum. A Semeda dicitur familia Semedaitarum. Ab Hepher dicitur familia Hepheritarum, & omnes hę denuantur a Galaad patre eorum, tamen non ſunt partes familiæ Galaaditarum. Et hoc quia ipſe habuit alios filios, vel ſaltem alium pręter iſtos, & in ipſis conſignatum eſt nomen patris, & familia diſtinctè, & ipſi non acceperunt nomen aliquarum familiarum, quas ex ſeipſis denominarent, & ſic fuerūt ab vnico filio Manaſſe familiæ. 8. & vna non eſt alia, nec pars illius, nec aliquo modo coincidunt cum illa. Nunc patet manifeſte ad ipſum argumētum, ꝙ omnes deſcendentes de Manaſſe ſunt filij Machir, & ꝙ medietas filiorum Machir eſt medietas filiorum Manaſſe. Et cum dicitur, quòd familia Machiritarum dependet de Machir, & medietas filiorum Machir eſt medietas Machiritarū, ſed Machiritę ſunt. 8. pars tribus Manaſſe, cum diuidatur in 8. familias, quarum vna eſt Machiritarum, ergo medietas filiorum Machir eſt decimaſexta pars tribus Manaſſe. Reſpondendum falſum eſſe, quòd filij Machir, & Machiritæ ſint idem, nec omnes filij Machir ſunt Machiritæ, ſed è contrario. Nec eſt concedendum quòd medietas Machiritarum poſſedeốt totam terram, ſed medietas filiorum Machir, & medietas Machiritarum non eſt medietas filiorum Manaſſe, ſed decimaſexta pars. Et dicendum, quòd ſub medietate filiorum Machir cadunt omnes machiritę, Iezeritę, Elechitę, Sechemitæ: ſub alia medietate filiorum Machir cadunt omnes Galaaditæ, Semedaitæ, Aſrihelitę Hepheritę. Et tunc verum eſt, quòd medietas filiorum Machir, ſcilicet quatuor familię poſſederunt terram hanc.

Iuxta cognationes ſuas. Ideſt non fuit iſta terra ſic tota data filijs dimidiæ partis Manaſſe, ſed diuiſa eſt in partes per cognationes tribus huius.

Sed aliquis dicet contra, quia medietas filiorū Machir poſſedit terram hanc, ſed Machiritæ ſunt vna familia, ergo non diuiſi ſunt iſti per cognationes ſuas.

Aliquis poterit reſpondere, quòd non accipiuntur hic cognationes pro familijs, ſed ſpecialius pro quacunque cognatione, & hoc modo quæcunque familia diuiditur in domos, quæ ſunt ſpeciales cognationes, ſic autem poteſt accipi hic, quòd medietas filiorū Machir diuidatur in cognationes. Nam licet ſit vnica familia Machiritarum, tamen haberet in ſe multas domos, quæ ſunt cognationes ſpecialiores, & minores quàm familiæ. Sed adhuc non ſtat, quia licet ſaluari poſſet modus loquendi iſte, tamen ſuppoſitum eſt falſum, ſcilicet quòd accipiatur medietas filiorum Machir pro medietate familię Machiritarum, quia vt ſupra declaratum eſt, omnes de tribu Manaſſe ſunt filij Machir, & medietas tribus Manaſſe ſunt filij Machir, & eſt medietas filiorum Machir: medietas tamē Machiritarum, quia omnes Machiritæ ſunt quædam pars medietatis filiorū Machir, ſcilicet quarta pars, vt patet ex dictis, ideo in hac medietate aſſignātur quatuor familiæ, vel cognationes, cum tota tribus habeat. 8. familias, vt patet Numeri vigeſimoſexto capitu. Et ſecundum has quatuor familias factę ſunt quatuor portiones tribus dimidiæ Manaſſe.

Hanc poſſeſſionem diuiſit Moyſes. Scilicet huic dimidiæ tribui. Vel magis eſt hic epilogus omnium ſuprapoſitorum, ſcilicet quòd Moyſes diuiſit omnes terras, quę ſupra dictæ ſunt eo modo, quo dictum eſt.

In campeſtribus Moab. Vocantur campeſtria Moab, non quidem quòd eſſent in terra Moabitarum, quia erant in terra duorū regum Amorrhęorū: nulla quippe de manſionibus Iſraelitarum fuit in terra Moab, ſed in deſerto, vel in terra regum Amorrhęorum, & nūc erant Iſraelitę in vltima manſione, quę vocatur Belſe-

Quare dicātur campeſtria Moab.

F thim, de qua Numeri 33. Et ibi ſteterūt Iſraelitæ magno tempore: diſſeruitque Moyſes totum Deuteronomium, & diuiſit terram, fecitque multa alia. Eſt autem iſta manſio ad radices montis Phaſga circa fanum Phegor, & ibi manſerunt vt colligitur Deuter. 3. in fine. mons tamen Phaſga eſt in terra Moab ſaltē pro quadam parte, vt patet Nume. 23. cap. cum rex Moab duxerit in cacumen illius Balaam, vt malediceret Iudæis: ideo deſcenſus montis illius, & planities apud montem vocatur campeſtria terræ Moab, vel planiora loca Moab, ſicut vocantur duæ manſiones Nu. 33. cap. non quidem quòd eſſent in terra Moab, ſed quia ſunt in deſcenſu montis terrę Moab. Vna autem harum manſionum eſt, de qua hic dicitur, in qua erant filij Iſrael, cum Moyſes iſta fecit, & eſt man G ſio vltima, ſcilicet Belſethim: & dicitur in campeſtribus Moab, ideſt in campo deſcēdente de monte terræ Moab: hic tamen non tenetur differentia, quę ibi obſeruatur, quia ibi diſtinguitur de campeſtribus, & planioribus locis: nam vna māſio ponitur eſſe in cāpeſtribus terrę Moab, & alia ponitur poſtea in planioribus locis magis circa Iordanem, vt patet Numeri 33. ibi quippe vocantur campeſtria loca aliqualiter montuoſa, vel non penitus plana, & iſta erant immediatè apud montem Abarim, & Phaſga, deinde cum magis deſcenderetur ad Iordanem deſcendebatur ad loca planiora, & iſta vocauit hic cāpeſtria. Quod patet, quia dixit circa Iordanem, planiora tamē loca erant apud Iordanem.

Alio modo poſſunt vocari iſta campeſtria Moabi- H tarum, non quidem quòd tunc cum iſta dicebantur pertinerent illa cāpeſtria ad Moabitas, ſed quia olim fuerant loca ipſorum, ſ. quòd rex Sehon cepiſſet de terra Moabitarum campeſtria illa, ſicut ceperat vrbē Heſebon, & Medaba, Dibon, & Ophe, multasq; alias, vt patet Nume. 21. cap. ſic etiam cepit de terra Ammonitarum multa loca: & illa poſtquam data ſunt Iudęis, adhuc vocantur vrbes Ammonitarum, vt patet ſupra, cùm dicitur, quòd Gad ſuſcepit medietatē terrę Ammonitarum. *Trans Iordanem.* Ideſt citra Iordanem, ſcilicet antequam tranſirent Iordanem: nam Moyſes non tranſiuit Iordanem: petiuerat enim a Deo dicēs, tranſibo Iordanem iſtum, ſed Deus dixit, I ſufficit tibi, nequaquam vltra loquaris ad me de hac re Deutero. 3. cap. erat autem ad orientalem plagam Iordanis, vt patet infra. *Contra Iericho.* Ponitur determinatio loci magis in ſpeciali: Iordanis enim eſt terminus occidentalis terræ duarum tribuum & dimidię, vt patet Nume. 34. habet tamen magnam latitudinem, ſ. deſcendendo a Septentrione verſus meridiem: nam occupat totam frontem occidentalē terrę Moab, & totam frontem occidentalem terrę Ruben, & partem frontis occidentalis terrę Gad, vt patet ex figuratione ſupra poſita. Dicēdo igitur quòd aliquid erat apud Iordanem ſolum, non ſignabatur an declinaret verſus meridiem, vel ad ſeptentrionem. K Signatur ergo locus, cùm dicitur: Contra Iericho, ideſt locus iſte, in quo erant Iſraelitę, cum iſta fiebant erat contra Iericho, ideſt reſpiciebat Iericho a fronte. Eſt autem Iericho ad partem occidētalem Iordanis, quod patet, quia poſtquam tranſierunt Iſraelitæ Iordanem, peruenerunt illuc, vt patet ex proceſſu libri huius ſupra 3. & 4. atque 6. cap. eſt autem Iericho ſatis declinans ad partem meridianam terrę Chanaan: quod patet, quia tribus Iudę eſt in latere meridiano terrę illius, vt patet infra 15. Iericho autem eſt in tribu Beniamin, vt patet infra decimooctauo: tribus tamen Beniamin eſt immediatè coniuncta tribui Iudę, vt patet eodem cap. ideo eſt ſatis meridiana.

In cuius tribus terra erant nunc Iſraelitæ cum diuidebatur terra hæc. *Quæſt.* XX.

SI aliquis quærat in cuius tribus terra erant nũc Iſraelitæ cum diuidebatur terra iſta. Reſpondendum eſt, quòd in fine ſortis Ruben: nam terra Ruben eſt coniuncta lateri terrę Moabitarum, cũ acceperit poſſeſſionem ſuam in regno Sehon: quod erat coniunctum terræ Moab, & habens quandam particulã terræ Moab: ſed nunc erant apud terram Moab, cum dicãtur eſſe in cãpeſtribus Moab, ergo erant in tribu Ruben.

Niſi forte quis dicat, quòd tribus Ruben coniungitur terræ Moabitarum ex parte Orientis, ſcilicet in ciuitate Aroer, vbi habet originem, tamen non continuatur latus eius cum latere terræ Moabitarũ vſque ad Occidentem, ſed magis ibi coniũgitur tribus Gad terræ Moabitarum.

Reſpondendum eſt falſum eſſe: nam tribus Rubẽ tenditur cum latere terræ Moab vſque ad partem occidentalem ſuper Iordanem, vt patet ſupra de tribu Ruben, & ibi terminatur tam terra Moab quam terra tribus Ruben: ſed nunc erant Iſraelitę in radicibus montis Phaſga, quæ eſt mons terræ Moab: ergo erant in extremitate terræ tribus Ruben.

Ad Orientalem plagam. Iſta eſt determinatio ſuperioris, quia dicebatur trans Iordanem, quod poterat intelligi tam pro parte Occidentali quam Orientali, cum dicantur reſpectiue iſtæ dictiones ſignantes poſitionem. Et dicitur ad Orientalem plagam, quia Iudæi veniebant in terram Chanaan per partem eius Orientalem, & nondum tranſierant Iordanem, ideo neceſſe erat, vt eſſent ad Orientalem plagam Iordanis.

Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem. Hic recapitulat iterum quod dixerat, in prioribus enim fuerat expoſitum de poſſeſſione omnium tribuum, quia dictũ fuit de nouem tribus, & dimidia, vbi daretur eis poſſeſſio: deinde dictũ eſt de duabus tribubus, & dimidia, quòd acceperant poſſeſſionem ſuam trans Iordanem. Reſtabat ergo ſola tribus Leui, cui nihil datum erat, & dicitur, quòd iſta nihil accepit de poſſeſſione, ſicut aliæ tribus, quod intelligitur de terra diuiſa ei, & data in ſorte, & titulum, ſicut datũ eſt alijs tribubus. Fuerunt tamen datę ciuitates 48. eis, quaſi in eleemoſynam ab alijs tribubus. De hoc dictum fuit magis ſupra.

Deus erat poſſeſſio Leuitarũ.

Quia dominus Deus eſt poſſeſſio eius. Ideſt non debuit tribus Leui accipere poſſeſſionem inter cęteras tribus, quia Deus erat poſſeſſio eius, ideſt erat ei tanquã poſſeſſio, ſcilicet, quòd ea, quæ dabantur Leuitis propter Deum de iuribus Sanctuarij erant eis ſufficiẽtia ad ſuſtentamentum, ſicut ſufficerent poſſeſſiones ſi eis datæ fuiſſent. Et hoc ſignificantius ſupra dictũ fuerat, ſcilicet, quia ſacrificia, & victimæ Dei Iſrael, ipſa eſt hęreditas eius.

Vt locutus eſt illi. Ideſt ſicut locutus fuit Deus ad Leuitas. Dixit enim: In terra hac nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos, ego pars, & hęreditas tua in medio filiorum Iſrael: Numeri 18. & Deutero. 18.

CAP. XIIII.

32.q.4.ca. recurrat. Num. 34.

HOc eſt, quod poſſederunt filij Iſrael in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſrael: ſorte omnia diuidentes, ſicut præceperat Dominus in manu Moyſi nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe. Duabus enim tribubus, & dimidię dederat Moyſes trans Iordanem poſſeſsionem abſq; Leuitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos: ſed in eorum ſucceſſerunt locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus Manaſſe, & Ephraim. Nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta, & pecora ſua. Sicut præceperat Dominus Moyſi, ita fecerunt filij Iſrael, & diuiſerunt terram.

HOc *eſt, quod.* Acto in pręcedentibus de terra pertinente ad duas tribus, & dimidiam, hic agitur de diuiſione terræ pertinentis ad reliquas nouem, & dimidiam. Et diuiditur in duas, quia primo ponitur quoddam incidentale: ſecundo ſubditur principale ibi. *Acceſſerunt itaque.* Circa primum. *Hoc eſt, quod poſſederunt filij Iſrael.* Per ly hoc deſignatur totum, quod infra ſubditur a cap. 15. vſque ad 20. in quibus eſt tota diuiſio terræ pro tribubus. Nam de terra duarum tribuum, & dimidiæ nihil tangitur, vt patet immediate, cũ dicatur, quòd Ioſue, & Eleazar ſacerdos diſtribuerant eam nouem tribubus, & dimidiæ. *Filij Iſrael.* Non accipiuntur filij Iſrael pro omnibus Iſraelitis, ſed ſolum pro nouẽ tribubus, & dimidia, vt patet immediate, & ſatis ipſi poſſunt vocari filij Iſrael abſque alia connotatione, quia ipſi erant maior pars Iſraelitarum, ſicut eum diſtinguit ſcriptura duodecim tribus a Leuitis, vocat duodecim tribus filios Iſrael abſolute, & alios vocat Leuitas tanquam Leuitæ non eſſent de filijs Iſrael. *In terra Chanaan.*

Quid proprie appellatur terra Chanaan, & an terra duarum tribuum, & dimidiæ vocetur terra Chanaan.
Quæſt. I.

TOTA terra, quam poſſederunt Iſraelitæ, ſine ante Iordanem duæ tribus, & dimidia, ſine poſt, nouem tribus, & dimidia eſt terra Chanaan quia vocatur terra Chanaã terra Chananæorũ: ſed terra duarũ tribuũ, & dimidiæ erat Chananęorũ, quia erat terra duorũ regũ Amorrhęorũ, vt patet Deuter. 3. & in duobus præced. c. ergo erat terra Chanaan. Amorrhęi quippe erant vnus de ſeptem populis Chananęorum, vt patet ſupra 12. & vbicunque nominantur iſti ſeptem populi. Scriptura tamen interdum ſtrictius loquens vocat terram Chanaan eã, quæ eſt ad occidentalem plagam Iordanis, de qua nihil acquiſiuit Moyſes, ſed Ioſue, vt patet Numeri 34. vbi ponuntur termini terræ Chanaan, & tamen ſolum ponitur terminus terræ illius, quæ nondum erat capta tempore Moyſi. Quod patet, quia ponitur Iordanis ibi tanquam terminus Orientalis, & mare Cenereth: tamen tota terra duarum tribuum, & dimidiæ eſt vltra Iordanem, & dicitur eſſe ad Orientalem plagam Iordanis, vt patet præcedenti capitu. & ſupra 12. ergo non vocatur ibi iſta terra Chanaan. Sic quoque accipitur Numeri 32. cum dixit Moyſes ad nouem tribus, & dimidiam de Rubenitis, Gaditis, & dimidia tribu Manaſſe, ſin autem noluerint tranſire vobiſcum in terrã Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. Sic quoque accipitur hic, ſcilicet terra Chanaan pro ea,

quæ

quæ eſt occidentalis Iordanis. Vnde ſignatur, quòd duæ tribus & dimidia non acceperunt poſſeſſionem in terra Chanaan. Dicet aliquis, vnde prouenit hoc, quòd illa vocetur ſolum terra Chanaan?

Reſpondendum eſt, quòd a principio ſic videtur fuiſſe terra Chanaan, ſcilicet quòd nihil magis occuparet quàm vſque ad Iordanem ſecũdum terminos, qui habentur Numeri trigeſimoquarto. Nam cum Moyſes deſcriberet originem Chananęorum Geneſ. 10. poſuit terram eorum a principio dicens, factique ſunt termini Chanaan venientibus a Sidone Gerarã vſque Gazam, donec ingrediaris Sodomã, Gomorrham, Adama, Seboim, & vſque Lęſa. Ecce poſuit tres terminos, ſcilicet Sidonem in coniunctione lateris Septentrionalis & occidentalis, vel quaſi, & iſte eſt partim occidentalis & partim ſeptentrionalis. Meridianus ponitur terminus, ſcilicet Gaza, & Gerara, nam Gaza eſt in coniunctione lateris meridiani, & occidentalis, Terminus orientalis ponitur, ſcilicet Sodoma, Gomorrha, Lęſa. Nam iſtę vrbes ſunt in coniunctione lateris meridiani, & occidentalis, & iſtimet ponuntur termini terræ nouem tribuum, & dimidię. Nam mare deſerti, ſiue mare ſalſiſſimum ponitur tanquam terminus orientalis, & principium lateris meridiani Numeri trigeſimoquarto, iſtud tamẽ eſt mare Sodomorum, vbi erant ciuitates illę, q̃ ſubuerſę fuerunt: patet ergo quòd ab origine Chananęorum non erat maior terra Chanaan, quàm ponatur Numeri trigeſimoquarto, & quàm poſſederit Iſrael trans Iordanem, ſcilicet nouem tribus, & dimidia: poſtea tamen videtur, ꝙ populus Amorrhæorum, quia fortis erat acquiſiuit terram magnam ab alijs gentibus, & iſta eſt terra duarum tribuum & dimidiæ, vbi erant duo reges Amorrhęi Sehon, & Og. Et ſatis patet hoc, quia Sehon, qui erat tempore Iudęorum, acquiſierat magnam terram de regionibus Moabitarum, vt patet Numeri vigeſimoprimo: acquiſiuit etiam magnam partem terræ Ammonitarum, vt declaratum eſt præcedenti capitulo. & hanc terrã poſtea de manu eorum ſuſceperunt Iſraelitæ.

Sed non accipiat aliquis occaſionẽ errandi ex hoc dicens terram duarum tribuum & dimidiæ non eſſe de terra promiſſionis, ſicut declaratum eſt ſupra primo. nam promiſſa fuit, ſicut terra, quæ erat trans Iordanem ad occidentalem plagam: nam Deus promiſit Iudæis terram ſeptem populorum Chananęorũ, qui ſępe nominantur, de quibus erat vnus populus Amorrhęus: ergo terra Amorrhęorũ promiſſa erat, reges tamen duo Sehon, & Og erant Amorrhęi, ergo erat terra eorum promiſſa Iſraelitis.

Item dato, quòd non diceremus eſſe iſtos duos reges de genere Chananęorum, adhuc terra eorum erat terra promiſſionis, quia Geneſ. 15. vbi primo fuit facta diſtincta promiſſio, ponitur terra decem gentium data Iſraelitis, quarũ vna vocatur Raphaim terra autem iſtorum Raphaim, vt patet Deuteronomij tertio. vbi dicitur: Cuncta Baſan vocatur terra gigantum, & in Hebræo dicitur, terra Raphaim. Etiam patet, quia iſti Raphaim habitabant in Aſtaroth, quæ eſt ciuitas regni Og, & ibi eos expugnauit rex Chodorlaomor, vt patet Geneſis decimoquarto, ſcilicet, & Raphaim in Aſtaroth Carnaim.

Item magis patet, quia ipſe rex Og dicebatur eſſe de reliquijs Raphaim, vt patet præcedenti capitulo, & ſupra 12. & Deuterono. tertio, dicitur de ſtirpe gigantum, vbi hebręus ponit Raphaim. Erat ergo terra regis Og promiſſa a principio Iſraelitis, etiam ſi non eſſet de terra Chanaan, vel ſi non pertineret ad populos Chananeorum.

Idem eſt de terra regis Sehon, ergo terra duarũ tri-

F buum & dimidię erat terra promiſſionis, ſicut terra nouem tribuum & dimidię: quamquam non eſſet de terra Chanaan. Aliquando tamen loquentes largius, non facimus differentiam de terra Chanaan, & promiſſionis vocantes terram promiſſionis terram Chanaan, ideſt Chananæorum populorum: ideo nemo ex hoc accipiat occaſionem dubitandi. *Quam dederunt eis Eleazar ſacerdos.* Hic ponuntur perſonæ diuidentes terram nouem tribuũ, & dimidiæ, ſ. Eleazar Ioſue, & ſeniores Iſrael. In quo conſiderandum eſt quòd terram duarum tribuum & dimidiæ ante tranſitum Iordanis ſolus Moyſes diuiſiſſe legitur: quamquam aſſiſteret ei Eleazar ſacerdos, & multitudo Iſraelitarum, vt patet Nume. 32. & ſi ipſe ſuperuixiſſet nemo alius diuiſiſſet terram: cùm tamen ipſe

Perſonæ diuidẽtes terram nouẽ tribuũ & dimidiæ.

G mortuus eſt, ſucceſſerunt alij diuiſores: & non fuit datus Ioſue tanquam ſolus diuiſor, quia Deus noluit dare alicui poſt mortem Moyſi totam iſtam poteſtatem, ſicut dederat Moyſi, quia nullum ei æqualem conſtituere voluit, ideo ante mortem Moyſi fecit, vt eſſent aſſignati diuiſores terræ Chanaan, cuius poteſtatem principalem tribuit Ioſue, vt patet Deuteron. 3. & 31. cap. ſcilicet quòd Ioſue caperet terrã de manu hoſtium, & ipſe eam ſorte diuideret. Dati ſunt autem alij coadiutores de qualibet tribu, & datus eſt Eleazar. nam poſitus eſt Eleazar ſacerdos ſummus tanquam adiutor Ioſue in omnibus, vt patet Nume. 27. & ipſe quoque fuit de diuiſoribus terrę: fuerunt quoque de tribubus diuiſores, ſcilicet de qualibet tribu vnus vir datus in diuiſorem, de quibus Num. 34. c.

Nullus inter Hebræos Moyſi æqualis fuit.

H & ibi ponuntur omnes iſti, qui ponuntur hic eodem ordine, ſcilicet Eleazar ſacerdos, & Ioſue, & viri de tribubus duodecim Iſrael. Et fuit iſta ordinatio conueniens, quia ſi fortè vni ſoli commiſſa fuiſſet iſta poteſtas, poſſet aliquis conqueri quòd ex affectione dabat plus vni tribui quàm alteri. Cũ verò erant multi ſimul diuiſores, & de qualibet tribu aliquis non poterãt iſta pręſumi quòd ex affectione daretur quibuſdam tribubus plus quàm alijs. *Eleazar ſacerdos.* Iſte pręponitur hic, non quòd dignior eſſet ex ſtatu vel ex ſanctitate: nam ex ſanctitate ſatis pollebat Ioſue, cum valde dilectus eſſet Deo, & loquebatur ei Deus ſępiſſime, quod de Eleazar non conſtat.

I *An ſtatus Eleazar eſſet honorabilior ſtatu Ioſue. Et quòd ſtatus regalis & quicunque alius erat excellentior ſacerdotali in veteri teſtam. in nouo e contra.*

Quæſt. II.

DE ſtatu autem dicet aliquis quòd erat honorabilior ſtatus Eleazar, quia erat ſacerdos magnus, Ioſue autem erat princeps populi: maior autem erat ſtatus ſacerdotalis ſtatu laicorum, ſicut Papa eſt excellentior Imperatore, & regibus.

Sed dicendum eſt etiam hoc eſſe falſum: nam ſta-
K tus ſacerdotalis in veteri teſtamento non erat excellentior ſtatu regali, ſed iudicabantur ſacerdotes per reges. & non ſolum de regibus, ſed etiam Ioſue, qui non erat rex, erat maior ſummo ſacerdote, quod patet Numeri 27. cap. vbi dicitur quòd ad imperium Ioſue Eleazar ſummus ſacerdos, & quilibet ingredietur & egredietur, ideſt operabitur quidquid facere debuit. Maior ergo erat Ioſue, quia imperare actus maioris eſt. Pręponitur tamen hic Eleazar, quia Samuel ſcriptor libri huius voluit obſeruare ordinem ſcripturæ Moyſi, ipſe autem Moyſes cum ſcripſit diuiſores terræ Chanaan, prępoſuit Eleazarum Ioſue, & omnibus Iſraelitis, vt patet Numeri trigeſimoquarto. ideo ipſe hic tenuit eundem ordinem: &

vocatur

vocatur hic Eleazar ſacerdos excellentiuè:ideſt ſum-
mus ſacerdotum. Sic interdum vocatur Aaron ſacer
dos,vt patet Numeri 16.ca. vbi vocatur Eleazar filius
Aaron ſacerdotis,ideſt ſummi ſacerdotis, ipſe tamen
Eleazar iam nunc erat ſummus ſacerdos,quia ſucceſ-
ſerat patri ſuo Aaron,vt patet Numer.20.vbi Moyſes
exuit Aarō veſtibus ſacerdotalibus,& induit eis Elea-
zarum filium eius. *Et Ioſue filius Nun*. Iſte erat de diui-
ſoribus & principalis, licet fuerit prępoſitus Eleazar.
Cauſa dicta eſt. *Et principes familiarum per tribus Iſrael.*
Ideſt, & cum iſtis fuerunt alij diuiſores,qui erant prin
cipes familiarum in tribubus.

Dicet aliquis, quòd de qualibet familia alicuius tri-
bus aſſumebatur aliquis vir in diuiſorem, & ſecūdum
numerum familiarum erat numerus diuiſorum.

Sed non ſtat, quia ſolum erant tot diuiſores, quot
tribus,vt patet Nume. 34.vbi Deus deſignauit ſpecia-
liter per nomina viros, qui diuiderent terram, & po-
ſuit Eleazar,& Ioſue, deinde duodecim viros de qua-
libet tribu vnus vir, & hoc intelligitur hic, ſcilicet, ꝙ
accipiebantur principes familiarum per tribus Iſrael,
ideſt de qualibet tribu accipiebatur vnus vir, & iſte e-
rat princeps familiæ tribus, ideſt, principalis in aliqua
familia tribus alicuius.

Notandū de viris diuidentibus ſortes tribuum.

Sciendum autem de iſtis viris, quòd nō ſolum fue-
runt dati ad hanc diuiſionem viri de tribubus,quę ac-
cepturæ erāt hæreditatem,ſed etiam de omnibus alijs
tribubus: nam de tribu Ruben,Gad, & dimidia tribu
Manaſſe non erat quiſquam accepturus hęreditatem
ad occidentalem plagam Iordanis, tamen fuerunt da
ti viri diuiſores de tribubus iſtis, vt patet Numeri 34.
capitu.

Sciendum etiam, ꝙ quamquam Ioſue fuerit diui-
ſor,& de tribu Ephraim, tamen præter eum fuit poſi-
tus alius diuiſor de Ephraim Numeri 34. cauſa huius
eſt,quia non ponebatur Ioſue tanquam vnus de par-
tialibus diuiſoribus,ſed tanquam princeps diuiſorum,
ideo de tribu ſua Ephraim erat alius partialis diuiſor,
ſicut de qualibet alia tribu.

Omnia ſorte diuidentes. Ideſt diuiſerunt totam terram
ſorte: fuerunt autem duę diuiſiones: vna fuit primo
cum Ioſue diuiſit totam terram acquiſitam Iſraelitis
poſtquam ceſſatum eſt a bellis.Secunda diuiſio ſortia
lis,quando tota terra poſita eſt ſub ſortibus, ſiue eſſet
acquiſita ſiue non:& hoc fuit ex mandato Dei.De his
duabus diuiſionibus declaratum fuit præcedenti cap.
Refertur,quod dicitur hic ad ſecundam diuiſionem,
quæ fuit totalis. De prima autem nō eſt expreſſus mo
dus:& dicitur,omnia ſorte diuidētes: ideſt,totam ter-
ram ſiue acquiſitam,ſiue non acquiſitam. *Sicut præce-
perat dominus in manu Moyſi*. Ideſt ſic fecerunt iſti,vt pręceperat Deus. Poteſt autem litera iſta referri ad mo-
dum diuiſionis,vel ad perſonas diuidentes.

Primo modo eſt ſenſus, quòd iuſſit Deus, vt ſorte
diuiderent terram Numeri 26.& 34.c. & ſic fecerunt.
Etiam quòd pluribus maiorem partem darent,& pau
cioribus minorem,vt patet eiſdem cap.

Secundo modo eſt ſenſus,ꝙ iſti diuiſerūt ſicut prę-
ceperat dominus, ideſt Deus iuſſit, vt iſti diuiderent,
& ob hoc diuiſerunt.De hoc patet Nume. 34.vbi po-
nuntur iſtæ perſonę diuidētes. Dicitur quòd pręcepit
dominus in manu Moyſi,ideſt per Moyſen, ſcilicet,
quòd loquebatur per eum, tanquam per prophetam
ſuum referērem verba eius ad populum, & accipitur
manus largè pro ore,ſcilicet, quòd per os Moyſi fecit
Deus verba hęc ad Iſrael, per manum autem non fiūt
aliqua verba, ſed manus accipitur pro omni organo
executiuo, quia manus eſt organum organorum.

Nouem tribubus, & dimidia tribui. Ideſt iſta diuiſio fuit
facta nouem tribubus,& dimidiæ, quia duę tribus, &
A dimidia iam ſuſceperant hęreditatem,& ſubditur cau
ſa huius.

Duabus enim tribubus, & dimidiæ dederat Moyſes. Quaſi
dicat non fuerunt diuiſores iſti aſſignati pro poſſeſ-
ſionibus omnium tribuum, quia duæ tribus, & dimi-
dia ſuſceperant hęreditatem ad Orientalem plagam
Iordanis, & tunc Moyſes viuebat, ideo ipſe eis aſſi-
gnauit poſſeſſionem, nec fuerunt neceſſarij alij diui-
ſores.

Trans Iordanē dupliciter accipitur.

Trans Iordanem. Ideſt vltra Iordanem, ſcilicet ad
Orientalem plagam Iordanis. Aliquando accipitur
trans Iordanem pro Orientali plaga eius, & tunc ter-
ra duarum tribuum, & dimidiæ eſt trans Iordanem,
& ſic accipitur pro parte Occidentali Iordanis, & ſic
dicitur terra nouem tribuum, & dimidię eſſe trās Ior-
B danem. vterque modus habetur Numeri 32.& ſunt
iſti duo modi valde vſitati in ſacra Scriptura.

Alio modo accipitur trans Iordanem, ideſt,ad Se-
ptentrionalem partem Iordanis, & iſte modus eſt ra-
riſſimus.Habetur tamen præceden.capi. cum dicitur
de tribu Gad: Huius quoque terminus Iordanis eſt vſ-
que ad extremam partem maris Cenereth trans Ior-
danem, ſ. quòd mare Cenereth eſt trans Iordanem:
ideſt ad Septentrionalem partē Iordanis, ſicut etiam
accipitur Iſa.9. cum dicitur primo tempore alleuiata
eſt terra Zabulon,& Nephthali: nouiſſime aggrauata
eſt via maris trās Iordanem: ideſt via maris Cenereth,
quod eſt trans Iordanem, ideſt ad Septentrionalem
partem Iordanis. Idem modus eſt Matthęi 4. vbi al-
C legatur eadem auctoritas, quòd autem ſit mare Ce-
nereth trans Iordanem, ideſt ad partem eius Septen-
trionalem præcedenti cap.declaratum eſt.

Poterat aliquis dicere, quòd etiam aliquando ac-
ciperetur trans Iordanem, ideſt ad Meridianam par-
tem Iordanis, quia Iordanis omnia quatuor latera
habet.

Sed non ſtat,cuius cauſa eſt, quia Iordanis habet in
terra Chanaā tria Latera, quartum autem nequaquā.
Eſt enim Iordanis intra terram Chanaan quātum ad
partem Occidentalem,quia tota terra nouem tribuū,
& dimidiæ eſt ad Occidentalem partem Iordanis, vt
patet Nume.34.eſt etiam latus Orientale Iordanis in
D terra Chanaan largè dictum, ſcilicet in terra promiſ-
ſionis,quia eſt tota terra duarum tribuum, & dimi-
diæ ad Orientalem plagam Iordanis, vt patet pręced.
cap.& ſupra 12.Eſt etiam latus Septentrionale Iorda-
nis in terra Chanaan,quia naſcitur ad radices montis
Libani. Libanus autem eſt intra terram Chanaan ha-
bens latus terrę Chanaan Septentrionale tāquam Se-
ptentrionale ſibi:latus autem Meridianum non habet
in terra Chanaan, quia finit Iordanis in mare Sodo-
morum ad Meridiem,& eſt ibi terminus Lateris Me
ridiani,& Orientalis, poſtea autē Iordanis terram Iu-
dęę exit per latus Meridianum. Vnde nec poterit di-
ci trans Iordanem,ideſt vltra ad Meridianam partem
E eius, cum Scriptura ſacra nihil recolat de Iordane,ni-
ſi inquantum eſt in terra Chanaan.

Iordanis initium,& curſus.

*Abſque Leuitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres
ſuos*. Ideſt omnibus Iſraelitis diſtribuit Moyſes Sor-
tes,vel alij diuiſores,de quibus hic pręterquam Leui-
tis,quibus terræ nihil datum eſt in poſſeſſionem,ſcili-
cet,quòd darentur agri,& vineę,& territoria vrbium,
ſed datæ ſunt vrbes ipſę ſolum ad habitandum, & ſu-
burbana ad pecorum paſtum, vt patet infra in litera.

Sed in eorum ſucceſſerunt locum. Ideſt non acceperunt
inter fratres ſuos Leuitæ hęreditatem, ſed fratres ſui
ſucceſſerunt eis,ideſt habuerunt terram, quam ipſi ha
bituri erant.

Conſiderandum eſt ad euidentiam huius, quòd Ia-
cob habuit filios 12.& omnes hi pertinuerunt ad po-

pulum Dei, ideo in his debebant compleri promiſſiones, & conſequenter ſuſcipere debebant hæreditatem terrę Chanaan.

In quo amplius conſiderandum, quòd promiſſio terræ illius fuit primo facta Abrahæ, & ſemini ſuo Geneſ. 15. ſemen autem Abrahę multum fuit: habuit enim octo filios, ſcilicet Iſmahelem ex Agar Geneſ. 16. Iſaac ex Sara: Gen. 21. & ſex alios ex Cetura Geneſ. 25. ſed non pertinent iſti ad ſemen Abrahæ, ſicut ſcriptura accipit ſemen Abrahæ: ſolũ. n. cõpetit Iſaac, ſicut patet Gen. 21. ſ. in Iſaac vocabitũ tibi ſemẽ, ideſt ſolum nominabitur ſemen tuum per Iſaac, ideo promiſſiones factę Abrahę in ſemine ſuo non fuerunt completę in Iſmahele, & poſteritate eius, nec in filijs Ceturæ, ſed in ſola poſteritate Iſaac: rurſus autem Iſaac habuit gemellos Eſau, & Iacob, & G non pertinebat vterque ad ſemen Abrahæ, ſed ſolus Iacob, & hunc elegit Deus ad complendum in eo ꝓmiſſiones. Sic patet Malach. primo. Antequam qdquam boni, aut mali agerent, Iacob dilexi, Eſau autẽ odio habui. Poſtea vero Iacob habuit filios duodecim Geneſ. 46. & Exodi primo, hi omnes cum tota eorum poſteritate pertinuerunt ad populum Dei, & compleri debuit repromiſſio de habẽda terra in omnibus eis. Et quia erant duodecim filij & prouenerũt ab eis duodecim tribus, vel cognationes magnæ, debuit tota terra in duodecim partes diuidi, ita vt cuilibet eorum ꝓueniret vna pars, ſed Leui erat vnus de filijs, ergo debuit tribui ſuæ aſſignari vna portio hęreditatis. De hac portione dicitur, quòd ſucceſſerunt ei fratres ſui, ſcilicet ꝙ ipſe nihil ſuſcepit, ſed alii ſuſce- H perunt quod ipſe habiturus erat. Non eſt autem intelligendum, quòd alij propriè ſibi ſuccederent, quia ſucceſſio eſt ad defunctum, Leui autem non defecit quantum ad tribum ſuam, quia ſemper manſit, ſed poteſt dici, quòd ſucceſſerunt ſibi fratres ſui, ſcilicet quantum ad ius habendi portionem in terra Chanaan, quia ei competebat hoc ius, ſicut cæteris, & aliquando competit, ſcilicet antequam Deus diceret, ꝙ non haberent Leuitæ quidquam in terra Chanaan, & ſemper habuerat ius, niſi Deus hoc dixiſſet. Suſcepit tamen tribus Leui aliquid, quod erat ſibi loco hęreditatis, ſcilicet ſacrificia domini, & reliqua iura ſanctuarij, vt declaratum eſt præcedẽti capitulo, ideo voluit Deus, quòd ius ſuum cederet alijs & ceſſit: non I quidem ex libera ceſſione, vel conceſſione tribus Leuiticę, ſed ex ordinatione Dei, & iſta ſucceſſio nõ fuit ſpecialis in aliqua tribu, ita quòd aliqua ſuſciperet totum, quod ipſa erat ſuſceptura, & quod pertinebat ad Leui, ſed fuit ſucceſſio in omnibꝰ fratribus, ita quòd omnes fratres ſui. i. omnes tribus ex ęquo ei ſuccederent, ſcilicet, vt id quod habitura erat tribus Leuitica haberent omnes aliæ diuiſim, & fierẽt ſic earum portiones maiores quàm aliàs futuræ erãt, & hoc ſignat litera, cùm dicit, quòd non habuit ſortem inter fratres ſuos, ſed ſucceſſerunt in eius locum.

> Quõ intelligitur, ꝙ duæ tribꝰ ſucceſſerunt in hæreditate ſortiũ terræ Chanaan pro tribu Leui.

An tribus Ioſeph ſucceſſerit in locum Leui. Et quòd non poteſt dici proprie, quòd ſucceſſerunt Manaſſe & Ephraim Leuitis. Quæſt. III.

K SI autem aliquis dicat, quòd tribus Ioſeph ſucceſſit in locum Leui, & non fratres ſui, quia habuit duas ſortes, vt patet immediatè, falſum eſt, quia tunc diceretur, quòd ſucceſſit ei Ioſeph, & non fratres ſui. Item non ſucceſſit Ioſeph Leuitis, quia tunc nunquam accepiſſet Ioſeph ius duarum ſortium in terra Chanaan, donec Leuitæ carerent illo iure per ſpontaneam ceſſionem, uel F conceſſionem, aut diuinam ordinationem, ſed antequam Leuitæ carerent hoc iure accepit Ioſeph ius duarum ſortium in terra Chanaan: ergo non ſucceſſit Ioſeph tribui Leui. Patet prima pars, quia non poteſt aliquis ſuccedere alteri, donec alius deſinat poſſidere, vel quaſi poſſidere. Minor quòd prius Ioſeph ſuſcepit ius duarum ſortium &c. patet, quia Leuitæ incęperunt carere iure ſortis in terra Chanaã in deſerto poſtquam electi ſunt filij Aaron ad ſacerdotium, & cęteri Leuitæ ad aliqua miniſteria cultus diuini, vt patet Nume. 18. vbi primo legitur quòd nihil poſſiderent Leuitæ in terra Chanaan, quia Deus erat pars eorum. Nec poteſt dici quòd ante dicta fuerint, vel caruerit Leui iure ſucceſſionis quamquã ſubticeatur, quia ibi ſubditur cauſa huius, ſ. quia Deꝰ erat pars eorum, ideſt ea, quæ dabantur eis de iuribus Dei, erant illis tanquam pars: ſicut magis declaratur in litera pręcedenti cap. ſed non fuit facta aliqua diſtinctio iurium ſacerdotalium, aut Leuiticorum, vt fieri poterat quouſque eſſent aliqui ſacerdotes & minores Leuitæ. Et hoc non factum eſt, vſquequo cõſecratus eſt Aaron cum filijs ſuis in monte Sinai, vt patet Exo. 29. & Leuit. 8. Et ibi declaratum eſt. Ergo ante hoc non fuerunt dicta verba iſta, & conſequenter ante hoc non caruit tribus Leui iure ſortis in terra Chanaan.

An Leuitæ caruerunt iure ſucceſſionis in ſorte tribuum. Et quòd Ioſeph antequam tribus Leui ſuccederet in ius ſanctuarij habet ius duarum tribuum. Quæſt. IIII.

NIſi forte aliquis dicat, quòd Leuitæ carebant iſto iure ſortis antequam Deus iſta verba diceret. Sed falſum eſt, quia non patet vnde: erat enim Leui filius legitimus: ergo ſuccedebat pro parte virili, ideſt æqualiter cum alijs fratribus, niſi pater eum exhęredaſſet ex aliqua cauſa rationabili, vel ex diuina diſpoſitione careret hoc iure: ſed nihil horum apparebat, ergo ſemper habebat Leui ius ſortis in terra Chanaan. Cum autem iſta manifeſtata ſunt, cępit carere iure ſortis, & ſucceſſerunt ei omnes fratres pro parte virili, ſicut ſuccedebant patri. Niſi forte aliquis dicat quòd Leui incępit carere iure ſortis cum Iacob adoptauit ſibi Ephraim & Manaſſen nepotes ſuos: de quo Gen. 48. Sed non ſtat, quia adoptatio aliquorum non tollit ius ſucceſſionis liberis ſtantibus, cum ipſi liberi directiores ſint in iure ſuccedendi.

Item dato quòd adoptatio illorum duorum tolleret ius vni de liberis Iacob cum augeret vnum ad numerum ſucceſſorũ ſuorum: non magis tolleret ius Leui quàm alijs filijs, cum non ſit maior ratio in vno quàm in cęteris, ſed non fuerunt cæteri priuati iure ſortis, ergo nec Leui.

Niſi forte dicas quòd Leui caruit iure hoc ex culpa, quia ipſe appellatus eſt vas iniquitatis bellans Gen. 49.

Sed non ſtat, quia Simeon eodem modo carere debuiſſet iure ſortis, quia ambo vocantur vaſa iniquitatis bellantia, pręallegato cap. Simeon tamen recepit ſortem, vt patet infra decimonono. & ipſemet Iacob cum adoptauit Ephraim, & Manaſſe non priuauit Simeon, ſed ęquauit quemlibet horum adoptiuorum ei, dicens: duo filij tui, qui nati ſunt tibi in terra Aegypti antequã ad tę venirẽ mei erunt Ephraim & Manaſſes, & ſicut Ruben, & Simeon reputabũtur mihi Gen. 48. ergo non priuatus eſt Leui tunc iure ſortis, & conſequenter non priuatus fuit vſquequo Deus eligens Leuitas ad ſeipſum, & dans eis iura ſan-

ctuarij

ctuarij tranſtulit ius ſortis illins in cęteros fratres. Si (A) autem non fuiſſent Leuitę electi ad miniſterium Sanctuarij, ſed alia tribus, non caruiſſent iure ſortis, ſed habuiſſent ſortem ſuam: & illa tribus, quæ eligeretur ad miniſtrationē diuinam, careret ſorte, ſicut caruit Leui, quia prouenirent ei iura Sanctuarij, quæ erant tanquam ſors, & non haberet aliam ſortem, vel ſi Deus oon accepiſſet aliquam tribum ſpecialiter ad cultum ſuum, ſed primogenitos ſolum cuiuslibet tribus, vel aliquos miniſtros ad placitum, ſicut nunc fit, habuiſſet Leui ſortem ſuant, & quælibet alia tribus. Non ergo caruit Leui iure ſortis quouſque Deus adiudicauit ei iura Sanctuarij, & abdicauit ab eo ius ſortis, trāſferens illud in cęteros fratres. Quod autem Ioſeph ante hoc haberet ius duarum ſortium patet Gen. 48. nā (B) ibi Iacob dedit duas ſortes Ioſeph adoptās duos filios eius Ephraim, & Manaſſe, ergo non ſucceſſit Ioſeph tribui Leui.

Item duplex pars hęreditatis Ioſeph, non erat per ſucceſſionem, ſed per quoddam aliud ſpeciale ius adoptionis, ſcilicet, quia Iacob adoptauit duos filios Ioſeph Ephtaim, & Manaſſem, nec in hoc aliquid datū eſt Ioſeph ſuper fratres ſuos, ſed filijs eius factum eſt ſpeciale beneficium, quòd adoptati fuerint, & ſicut liberi ſtantes ex legitimo matrimonio ſuccedunt parētibus, ita adoptiui ſuccedent, & non tollent in hoc ius alicui de prioribus liberis, ſi autem hic fuiſſet ſucceſſio, non erat neceſſe adoptare duos filios Ioſeph, ſed quòd transferretur alio modo ius Leui in Ioſeph. Cū tamen Iacob dixit: Duo filij tui Manaſſe, & Ephtaim (C) ſicut Ruben, & Simeon reputabuntur mihi, non fecit aliquam permutationem, vel translationem iuris vnius liberorum ſuorum in illos, ſed ſimpliciter illos conſtituit filios ſuos per adoptionem. Vnde ſi tribus Leui non fuiſſet applicita ad Dei miniſterium, & per eius determinationem priuata iure ſuccedendi in ſorte patri ſuo Iacob, haberent ſortes duas, & ſic eſſent ſortes tredecim: & poſſent vocari tredecim tribus, ſicut nunc dempto Leui nominantur 12. tribus. Nec eſt hoc aliquod inconueniens, quia non magis determinabatur terra Chanaan ad duodecim ſortes quam ad 13. nec erat aliquod myſterium in hoc, quòd eſsēt 12. ſi enim filij Iacob fuiſſent ſolum tres, eſſent ſortes ſolum tres, nihil ergo agit eſſe 12. vel 13. nec ob hoc (D) tribus Ioſeph diuiſa eſt in duas partes, quia Leui caruit, vt compleretur duodenarius numerus.

Quid ſit tribus.

Item patet, quòd non ſuccedit Ioſeph, quia ſi ſuccederet tribui Leui ſolum eſſet vna tribus. Differret autem in hoc ſolum, quòd haberet ſorteoi duplam in magnitudine ad quamlibet aliam: & oon poterant eſſe duæ tribus, quia tribus eſt cognatio denominata ab vno capite, a quo tota originem trahit, ſed Ioſeph erat vnum caput, ergo non poterat facere duas tribus, etiā ſi ipſe, vel tribus ſua ſuccederet tribui Leui. Modus autem faciendi diuerſas tribus fuit, quia Iacob diſtinxit duo capita in filijs Ioſeph oon accipiens ipſum patrem tanquam aliquod caput, & aſſignauit illis duas (E) ſortes, ſicut duobus filijs ſuis Ruben, & Simeon. Gen. 48. ſi tamen dixiſſet, quòd dare vellet Ioſeph duplicē partem hęreditatis inter fratres ſuos, non diſtinguens duos filios eius, vt duo capita, vnica tribus fuiſſet, ſic autem ſi tribus Ioſeph ſuſcepiſſet ius tribus Leuiticę, ſicut ante fuiſſet vna tribus ab vno capite, ita poſtea eſſet vna tribus, velut ſi defunctis oībus tribubus maneret vnica, quæ eis ſuccederet: fuerunt tamen duę ſortes, & duæ tribus in Ioſeph, ergo non fuit per ſucceſſionem, ſed per adoptionem, fratres autē omnes ſucceſſerunt, & ipſe Ioſeph, vel magis propriè tribus Ephraim, & Manaſſe ſucceſſerunt Leui, non in integrū, ſed pro parte virili, cum alijs frattibus, & tribubus.

Nic. opin.

(A) Nicolaus dicit, quòd ius primogenituræ ablatum eſt de tribu Rubē propter peccatum ſuum, eo quòd aſcendit cubile patris ſui: Gene. 49. & translatum fuit ad tribum Iuda quantum ad dignitatem regiam, & ad tribum Ioſeph quantum ad duplicem portionem, quæ primogenitis debebatur. Quòd ergo dicitur hic, quòd filij Ioſeph ſucceſſerunt filijs Leui ad complendum Numerum 12. tribuum, quibus erat terra diuidenda, ſublata enim tribu Leui, quæ hęreditatem habere non debebat ratione prędicta pręceden. cap. non remanent, niſi 11. tribus, niſi tribus Ioſeph fuiſſet in duas diuiſa; ꝓpter quod Iacob Patriarcha Manaſſem, & Ephraim in duo capita conſtituit.

Conſiderandum circa iſta, quòd ius primogenitu- (B) rę pertinebat ad Ruben, quia ſecundum carnem maior erat, quòd autem ei ablatum erat ſatis patet Gen. 49. ſed in quo conſiſteret iſta iura primogeniturę nō tantum conſtat: nam quòd ad eum pertineret poteſtas regnatiua inter fratres, eo quòd erat primogenitus non patet, licet ſatis conſtat, ꝙ debebat eſſe maioris poteſtatis cęteris fratribus, eum dicatur in eodem cap. maior imperio. de duplici parte hęreditatis etiam non conſtat determinate, an eſſet debita primogenito, ſatis tamen apparet, quod dicitur habere excellentiam, cum ibidem dicatur maior iu donis.

Et ſi arguatur, quòd deberet habere duplicem partem, vt patet Deuteronom. 21. Reſpondendum illam legem non extendi ad præterita, cum in ea de præteritis non cautum fuerit, illa tamen data eſt in deſerto, (C) & ius ſuccedendi Iacob fuit ante hoc per multa tempora, cum fuerit mortuus in Aegypto, ergo non obligabat iſta lex, cum nondum eſſet. Niſi forte tunc eſſet talis conſuetudo, vel lex communis, vt primogeniti duplicem partē hęreditatis conſequerenter. Nunc autem etiam conceſſis his duobus iuribus primogeniturę: dicendum eſt, quòd ſi Ruben non demeruiſſet tolli ſibi primogeniturę iura, remaneret apud eū principatus regnatiuus, & daretur ei duplex pars hęreditatis, non tamen faceret duas tribus, vel ſortes, ſed eſſent tribus duodecim, vt nunc ſunt: ſi Leui non ſuſciperet hęreditatem, vt nunc factum eſt, vel ſi ſuſciperet ſortem, eſſent tribus tredecim, & ſortes totidem, in his tamen eſſet dupla ſors Ruben ad quamlibet aliarum (D) propter iura primogeniturę. Nec etiam tolleretur Ephraim, & Manaſſe habere duas ſortes, & conſtituere duas tribus, quia adoptatio dabat eis ius filiationis, & ſortis. Idem ſi adoptaſſet multos alios, eſſent neceſſario multę tribus, & multę ſortes.

Docto. determinat.

Cum autē dicit Nicolaus, quòd fuit tribus Ioſeph diuiſa in duas tribus, quia ſolum manebant vndecim tribus translatis iuribus primogeniturę ad Iudam, & Ioſeph, & quia Leui non ſuſcipiebat ſortem, non ſtat conuenienter dictum. Nam cum duo filij Ioſeph facti ſunt capita tribuum, vt patet Gene. quadrageſimo octauo capit. nondum Leui caruerat iure ſortis, vt ſupra declaratum eſt: ergo non ob hoc diuiſus fuit Io- (E) ſeph in duas tribus.

Improbatio opinionis Nicol.

Item dato, quòd poſtquam Leui caruit iure ſortis diuideretur Ioſeph in duas tribus, non diuideretur ob hoc, quia nulla ratio vrgebat, vel aliquatenus inducebat, vt tribus Iſraelitarum eſſent duodecim, & ſortes eorum duodecim: alioquin diceretur, quòd ſi filij Iacob eſſent duo oportuiſſet diuidi in duodecim ſortes, & tribus, vel ſi eſſent triginta oportuiſſet reduci ad duodecim, quod eſt abſurdum. ideo non facta eſt ob hoc diuiſio Ioſeph: ſed magis fuerūt duæ tribus io filijs Ioſeph, quia Iacob adoptauit Ephraim, & Manaſſe in filios, & neceſſe erat illos percipere duas ſortes diſtinctas. Quare autem Iacob adoptauerit duos filios Ioſeph, videtur eſſe cauſa, quia Ioſeph benefecerat

Iacob quare adoptauerit duos filios Ioſeph, ſ. Manaſſe, & Ephraim.

valde

valde Iacob, & toti domui ſuæ paſcens eos in fame Aegypti, pro quo beneficio voluit Iacob rependere aliquid ei ſuper cęteros fratres, & hoc fuit adoptando duos filios eius. Alia litera habet hic. *Sed ſucceſſerunt eis filij Ioſeph in duas diuiſi tribus Manaſſe, & Ephraim.* Et ſecundum hanc videtur, quòd non ſucceſſerunt omnes fratres, ſed ſoli filij Ioſeph Ephraim, & Manaſſes, & in duas tribus diuiſi ſunt. Sed etiam ſecundum hanc literam ſemper ſtat quod dictum eſt, ſcilicet quòd non ſucceſſerunt proprie filij Ioſeph, ſed omnes filij Iacob fratres Leui: impoſſibile eſt enim accipere, quòd propriè ſucceſſerint filij Ioſeph Leuitis: nam tunc nunquam habuiſſent iura duplicis ſortis, ſed patet ex probatis ſupra, quòd multo antequã Leui careret iure ſortis, filij Ioſeph habuerint ius ſortis, ergo non ſucceſſerunt.

Item acquiſierunt hæreditatem per adoptionem, ergo non per ſucceſſionem, quia adoptiuus habet ius ex adoptione, ſicut alij legitimi liberi. Si autem haberet quiſquam ius ex ſucceſſione ad aliquem, qui ſit filius teſtatoris, non ſuccedit ex adoptione, quam fecerit teſtator, cum iſta ſint diuerſa iura. Aliæ multæ cauſæ ſunt, de quib⁹ ſupra dictũ eſt. Accipitur autem hic largè ſuccedere, ſcilicet habere id quod quiſquã alius habiturus erat, & ſic fuit hic, quia Leuitę habituri erant ſortem inter cęteros Iſraelitas, ſi Deus non priuaſſet eos iure hoc dans iura ſanctuarij, filij autem Ioſeph, qui aliàs regulariter vnam ſortem habere debuiſſent, habuerunt duas, ergo iſti videntur ſucceſſiſſe Leui, quia ſuperabundanter habuerunt, quod ille nequaquam habuit. Hac autem litera ſtante adhuc dicitur, quòd propriè ſucceſſerunt omnes filij Iſrael ipſi Leui, & quòd filij Ioſeph nihil magis habuerunt, nõ accipiente ſortem Leui, quàm alij accepturi erãt. quod patet, quia ille ſuccedere dicitur alicui, qui eo decedente, vel concedente, aut cedente ius aliquod recipit, quod ante non habebat, ſed omnes tribus Iſraelitarum acceperunt aliquid iuris, quod ante non habebant, cedente vel priuato Leui: ergo ipſi ſucceſſerunt, & non Ephraim. Maior patet, minor inducitur, quia cedente Leui habuit quęlibet tribus maiorẽ partem hæreditatis, quàm habitura foret. Nam ſi Leui accepiſſet vnam ſortem, neceſſe erat fieri ſortes tredecim in terra: factę fuerunt tamen ſolum. 12. ergo minor fuiſſet quælibet factis. 13. Leui autem nõ accipiente ſorte, accreuit cuilibet tribui particula q̃dam, velut ſi inter 12. tribus adhuc diuideretur vna ſors ſuper ſortes ſuas. Quòd autem non acceperit ius aliquod Ioſeph, nec filij ſui priuato Leui patet, quia antequam ipſe priuaretur iure ſortis, habebant Ephraim, & Manaſſe iura duarum ſortium, & poſt priuationem Leui eadem iura retinuerunt non plurificata, ergo non ſucceſſerunt Ephraim, & Manaſſe: ſolum autem ſucceſſerunt Ephraim, & Manaſſe pro parte æquali, cum cæteris tribubus: nam ſi Leui habuiſſet partem vnam, & fuiſſet diuiſa neceſſario terra in ſortes. 13. & minorata fuiſſet ſors Ephraim, & Manaſſe proportionaliter, ſicut cuiuslibet alterius tribus, cum autem Leui non accepit poſſeſſionem inter cæteros prouenit omnibus in communi id, qđ peruenturum erat Leui, ideo neceſſe eſt, vt maior efficęretur ſors Ephraim, & Manaſſe, quia non accepit Leui hæreditatem quàm ſi accepiſſet. Sed iſtud eſt per accidens, & indirectè, nec magis quàm aliæ tribus quælibet acceperunt iſtæ duæ. Si autem, ideo fuiſſet facta diuiſio tribus Ioſeph in duas, & accepiſſet duas ſortes, quia Leui carebat ſorte: diceretur proprie ſuccedere Ioſeph ipſis Leuitis, ſed hoc falſum eſt vt declaratum fuit, ſed exponenda eſt litera de ſucceſſione largè dicta, vt ſupra dictum eſt.

Quõ põt dici, q̃ omnes filij Iſrael ſucceſſerunt Leui propriè.

F • Vel poteſt aliter intelligi etiam largè de ſucceſſione, quæ non eſt in iure, ſed in apparẽtia, ſcilicet quòd filij Ioſeph non ſucceſſerunt in aliquod ius, quod habuit tribus Leui, quia prius quàm illa deſineret habere ius, habuerunt ius duo filij Ioſeph ad duas ſortes, ſed ſucceſſerunt realiter inquantum filij Ioſeph nunquam habuerũt ſortem aliquam, & ſinguli filij Iacob erant habituri ſortes ſingulas. In adeptione autem poſſeſſionis Ephraim, & Manaſſe acceperunt duas ſortes: Leui autem nullam accepit: ideo videntur ſucceſſiſſe in locum Leui, ſcilicet quòd vnus de filijs Ioſeph acceperit vnam ſortem, tanquam debitam patri, quia erat de filijs Iacob, alius vero acceperit aliam ſortem debitam Leui.

Filios Ioſeph in duas diuiſit tribus. Scilicet Ioſue, qui G diuiſit ſortes. Et non dicitur diuiſiſſe in duas tribus, tanquam ab ipſo fuerit initium diuidendi, quia ipſe non poterat diuidere dando duas ſortes, alioquin potuiſſet diuidere quaſcunque tribus voluiſſet, & dare eis plures ſortes, ſed fuit iſta diuiſio facta primo a Iacob patre omnium horum, qui dixit Ioſeph: duo filij tui Manaſſes, & Ephraim, ſicut Ruben, & Simeon reputabũtur mihi. ſed Simeon, & Ruben erant duę tribus, & ſuſcipiebant duas ſortes: ergo talia iura erãt Manaſſe, & Ephraim.

Diuiſio Ioſeph in duas trib⁹ fuit facta per Iacob & non per Ioſue.

Item iſtam diuiſionem factã a Iacob Deus in deſerto approbauit, cum iubẽs accipi ſummam omniũ Iſraelitarum tribuum, fecit computari Ephraim, & Manaſſe tanquam duas tribus Numeri primo & 26.

Item in aſſignatione caſtrorum ſub vexillis diſtin- H xit iſtas duas tribus Numeri 2.

Item in oblatione principum eandem fecit obſeruari differentiam tribuum Num. 7. Non ergo diuiſit Ioſue vel Eleazar Ephraim, & Manaſſe in duas tribus, ſed iam diuiſio facta erat. Dicitur tamẽ quòd diuiſit, ideſt quòd oſtendit in re diuiſionem iſtam. Nam licet quãtum ad ius eſſent duæ tribus Ephraim, & Manaſſe: tamen realiter nihil acceperãt tanquam duæ tribus: id autẽ ad quod proficiebat eas eſſe duas tribus, erat ſuſcipere duas ſortes: nullam tamen adhuc ſortem receperãt, ergo non habebant id, in quo apparebat eſſe duas tribus: Ioſue autem diuiſit in duas tribus Ephraim, & Manaſſe dans eis iura duarũ tribuum in poſſeſſione duplici.

I Secundum aliam literam, quæ habet *Sed ſucceſſerunt in eorum locum filij Ioſeph in duas diuiſi tribus.* Erit ſenſus quòd filij Ioſeph non fuerunt nouiter in duas diuiſi tribus, ſed prius erant diuiſi in duas tribus a patre ſuo Iacob: & nunc nouiter duarum tribuum hæreditatem ſuſcepit.

Nec acceperunt Leuitæ aliam in terra partem, niſi vrbes ad habitandum. Hic declaratur, quod dictum fuerat prędecenti cap. ſcilicet, quòd Leuitæ non ſuſceperunt hęreditatem inter Iſraelitas, quia ſacrificia, & victimæ erant pars eorum. Crederet aliquis, quòd nihil omnino ſuſcepiſſent Leuitæ in terra Chanaan, ideo K dicitur quòd nullam aliam partem hæreditatis ſuſceperunt Leuitę pręter vrbes ad habitandum. Datæ fuerunt eis vrbes quadragintaocto, vt patet Numeri trigeſimoquinto. de quarum diſtinctione patet infra vigeſimoprimo capitulo. Et iſtæ vrbes non erãt eis aſſignatę in ſortem, ſed ſolum quælibet tribus dedit aliquas vrbes de eis, quas ſceperat in ſortem ſuam, ſicut patet infra vigeſimoprimo. Si tamen talrem vrbes darentur Leuitis in hęreditatem, ſicut cæteris Iſraelitis, fuiſſent eis datæ in ſortem: & non dediſſet quęlibet tribus aliquas de vrbibus ſuis: ſicut nulla tribus alteri quidquam dabat, ſed quælibet ſortem recipiebat diſtinctam.

Vrbes Leuitarũ non fuerũt eis datę per ſortem.

Item ſi accepiſſent ciuitates in ſortem, habuiſſent

eas

eas ſimul, ſicut quęlibet tribus habebat funiculũ hæreditatis ſuę totũ ſimul, nec intercidebatur ſors vnius ab altera, nec commiſcebatur ei: Leuitæ autem ſuſceperunt ciuitates ſuas diſperſas in omnibus alijs tribubus, vt patet infra 21. ergo non ſuſceperunt eas in ſortem Fuit tamen conueniens ꝙ Leuitæ haberent ciuitates ſuas ſemotas & diuiſas per totam terram Chanaan. Et hoc propter duo.

Quare Leuitis datæ fuerunt vrbes diſperſæ p trib⁹.

Primo vt facilius poſſent ſanctuario miniſtrare: erat.n. tabernaculum domini non habens locum fixũ quouſque venit in Ieruſalem: ſtetit.n. in multis locis, de quibus declaratum eſt Exodi 20. & Deut. 12. ſi aũt eſſent omnes ciuitates Leuitarum ſimul, cõtingeret ꝙ aliquando ſanctuarium diſtaret valde ab omnibus locis ſacerdotum, & Leuitarum, quod importabat laborem magnum miniſtris ſanctuarij: ſtantibus autẽ diuiſis ciuitatibus Leuitarum per totam terram Chanaan, ad quamcunque partem tabernaculum domini portaretur, & maneret, eſſent ſemper loca aliqua Leuitarum coniuncta ei, & fieret leuior miniſtratio.

Alia cauſa & fundamentalior fuit, quia Deus noluit dare Leuitis agros aliquos, vel vineas, aut territoria quæcunque ciuitatum, ſed ſolas vrbes ad habitandum cum paruis ſuburbanis ad alenda pecora. Si antẽ datæ fuiſſent Iſraelitis. 48. vrbes ſimul poſitę, vel ipſi acciperent agros, & vineas vrbium omnium iſtarum, & colerent, quod eis neceſſe non erat, cum ſuſciperent omnia iura ſanctuarij, quibus poterant ſuſtentari. Si autem non colerent agros, & vineas, & territoria omnia intermedia vrbium, maneret terra redacta in ſolitudinem, & terra fructifera maneret inutilis & inculta, quod ad imprudẽtiam regiminis pertinebat. Et ſi dicas, ꝙ alij Iſraelitæ poſſent colere iſtos agros, & vineas atque omnia media territoria, nec manerẽt inutilia.

Nõ poteſt ſtare, quia licet poſſent colere territoria vrbium, quæ eſſent in extremitate ſortis Leuitarum, tamen ea, quæ eſſent in medio terræ eorum non poſſent coli. nam 48. vrbes magnam latitudinem territorij continerent, & difficillimum foret Iſraelitis alijs introire in terram illam Leuitarum ad colendum.

Item dato ꝙ ſors Leuitarũ eſſet paruæ latitudinis, & magnę lõgitudinis. ſ. a frõte oriẽtali terræ Chanaã, vſq; ad occidentẽ, ita vt territoria media coli poſſent ab Iſraelitis circunſtantibus ad ſortẽ Leuitarũ, adhuc nõ ſtaret cõuenienter poſitũ, quia grauarentur Iſraelitæ. Nam licet tribus illę, quæ eſſent coniunctæ Leuitarum ſorti, poſſent colere terram eorum, & inde fructus perciperent, tamen tribus diſtantes inde non conſequerentur aliquam vtilitatem de terra data Leuitis, in quo valde grauarentur, ideo non fuit conueniens ponere ciuitates omnes Leuitarum cõiunctas. Dato autem modo, qui fuit aſſignatus a Deo, non erat aliquod inconueniens, ſcilicet, ꝙ q̃libet tribus daret Leuitis aliquas vrbes, ſed per totam terram Chanaan diſperſas: etiam ciuitates illæ, quæ dabantur Leuitis in qualibet tribu non erant ſimul in terra eiuſdẽ tribus, & ſic quælibet ciuitas data Leuitis habebat ciuitates alias Iſraelitarum coniunctas, & habitatores illarum colebant omnia territoria talium vrbium, ita vt in tota terra Iſrael nihil maneret incultum. Et hoc modo tolluntur duo incõuenientia, quæ aliter ſignabantur. Primo ꝙ maneret magna pars terræ Chanaan, quæ nequaquam colerẽt. & tamen eſſet conueniens ad culturam, & alibi cultores haberent anguſtũ territorium. Hoc modo tota terra coleretur, cũ poſſent Iſraelitæ circunſtantes colere territoria vrbium Leuitarum.

Secundum inconueniens erat, ꝙ grauarentur quidam de Iſraelitis ſi eſſent omnes vrbes Leuitarum ſi-

A mul, ſcilicet illi, qui procul manerent a Leuitis, quia nullos ipſi fructus percipere poſſent de terra Leuitarum, ſed hoc dato non eſſet incõueniens, quia in omnibus tribubus erant vrbes Leuitarum: & omnes ꝓportionaliter tribus, ſicut darent vrbes Leuitis perciperent fructus de territorijs earum. ſ. ꝙ tribus, q̃ plures vrbes daret Leuitis, de pluribus vrbibus fructus colligeret colendo territoria omnium vrbium, quas daret ſacerdotibus, & Leuitis, præter ſuburbana coniuncta vrbibus, & ſic non grauabãtur vllatenus Iſraelitæ dando Leuitis vrbes, quia videbantur nihil darẽ de ſuis, aut diminuere ſe: cum tot agros & vineas, ſic haberent, ſicut ſi nihil darent Leuitis. De ciuitatibus B autem nulla cura erat, quia ipſi habebant ſufficienter loca ad habitandum. Et de iſtis vrbibus neceſſe erat, ꝙ darent eas Leuitis Iſraelitę. Nam dato, quòd nollẽt eis dare aliquam ſortem, oportebat ꝙ darent eis locũ ad habitandũ, alioquin excluderent eos de terra Chanaan, quod non poterant, quia non carebant ſimpliciter iure ſortis, cum eſſent de filijs Iacob, ſed ſolum, vt reciperent iura ſanctuarij, ad quod neceſſe erat eſſe eos in terra Chanaan, ideo neceſſe erat, vt Iſraelitæ reciperent Leuitas ad habitandum in vrbibus ſuis diſperſim, & eſſent mixti Iſraelitę Leuitis, vel ꝙ darent eis vrbes ſeparatas ſine territorijs, pręterquam cũ paruis ſuburbanis: conuenientius tamen tam Iſraelitis q̃ Leuitis fuit dari eis ciuitates ſeorſum. Quod patet, qa Leuitę multa pecora poſſidebant, quia ipſi recipiebãt quolibet anno decimas totius Iſrael tam in pecorib⁹, quàm in fructibus terrę, vt patet Num. 18. & cum ipſi C alerent iſta pecora multiplicarentur valde, pro quo egebant locis magnorum paſcuorum, ſi ergo eſſent inter Iſraelitas in vrbibus ipſorũ, neceſſe erat, vt darentur eis loca valde magna paſcuorũ libera, & ſic in qualiber vrbe tolleretur magna pars locorum ſuburbanorum ab vſu popularium, quod erat ſatis graue eis. Vel ſi non darentur aliqua paſcuorum in ipſis territorijs vrbium Leuitis libera, neceſſe erat, ꝙ depaſcerentur loca aliorum, quod adhuc erat grauius, & ſatis inordinatum. Non fuit ergo modus aliquis ita conueniens aſſignandi loca habitationũ Leuitis, q̃ vt darentur eis vrbes ſegregatæ in qualibet tribu, & ſuburbana parua apud vrbes. Reliqua autem territoria manerent pro Iſraelitis circunſtantibus ad illas vrbes.

D *Et ſuburbana eorum ad alenda pecora, & iumenta ſua*. Iſta ſuburbana non erant magnæ quantitatis. ſ. duorũ millium paſſuum ad orientem, & totidem ad occidentẽ ad meridiem & ſeptẽtrionem, vt patet Num. 35. erãt aũt ſuburbana hæc ad alenda pecora, quia Leuitæ in pecoribus abundabant magis q̃ Iſraelitæ, cũ ipſi quolibet anno ſuſciperẽt decimas fructuum oĩum Iſraelitarum, ſiue de pecoribus, ſiue de fructibus terræ, & illa pecora cõſeruabant, atq; ex eis gñabantur alia vſque ad valde magnam multitudinẽ, ideo ſpãliter indigebant Leuitæ locis paſcualibus, & ad hoc dabãtur ſuburbana. i. loca cõiuncta vrbibus, quaſi ſub vrbibus poſita. ſ. ad radices murorum vrbium. Idem erat de E alimento iumentorum, quia recipiebant Leuitæ decimas de iumẽtis, quę nutriebant domeſticè, & ꝓficiebant ad labores humanos, vt de equis, & aſinis. mulis, chamelis, cæteriſq; ſimilibus. *Sicut præcepit dominus Moyſi ſic fecerunt filij Iſrael*. Iſte eſt epilogus præcedentium. ſ. ꝙ dederat Moyſi modum, quo terra diuideretur, & ꝙ non aſſignaretur portio Leuitis, hic ſubditur, ꝙ omnia iſta executioni tradita fuerunt. *Et diuiſerunt terram*. Iſtud eſt repetitio & explicatio ſnīæ præcedentis: idem.n. eſt eſſe factum, ſicut iuſſit dñs Moyſi, vel ꝙ terra diuiſa fuerit, quia terram diuidendam dominus dixit per Moyſen, & de diuiſionibus terræ, & quibus diuideretur Nume. 26. & 34. cap.

Quid ſuburbana.

Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſue in Galgala, locutuſque eſt ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus: Noſti quid locutus ſit
Num. 14. Dominus ad Moyſen hominem Dei de me & te in Cadesbarne. Quadraginta annorũ eram quando miſit me Moyſes famulus Domini de Cadesbarne, vt conſiderarem terrã nunciauique ei, quod mihi verum videbatur. Fratres autem mei, qui aſcenderant mecum diſſoluerunt cor populi, & nihilominus ego ſecutus ſum Dominũ Deum meũ. G
Supra c. Iurauitque Moyſes in die illo, dicens: Terra quam calcauit pes tuus erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum, quia ſecutus es Dominum Deum meum. Conceſſit ergo Dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt vſque in præſentem diem. Quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus verbum iſtud ad Moyſen quando am-
Eccl. 46. bulabat Iſrael per ſolitudinem: Hodie octogintaquinque annorum ſum ſic valens, vt eo valebam tempore, quando ad explorandum miſſus ſum: illius in me temporis H fortitudo vſque hodie perſeuerat tam ad bellandum, quàm ad gradiendum. Da ergo mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ atque munitæ: ſi forte ſit dominus mecum, & potuero delere eos, ſicut promiſit mihi. Benedixitque ei Ioſue, & tradidit ei Hebron in poſſeſſionẽ, atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Iephone I Cenezæo vſque in præſentem diem, quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael. Nomẽ
13. q. 2. c. Hebron. Hebron ante vocabatur Cariatharbe. Adã maximus ibi inter Enacim ſitus eſt. & terra ceſſauit a prælijs.

Acceſſerunt itaque. Hic ponitur ſecundum, quod eſt pars principalis huius cap. & eſt hic quædam introductio ad diuidendam terram: nam fuit terra diuiſa, & recepta in ſortes bis. Primò cum Ioſue terram acquiſitam diuiſit omnibus tribubus, quæ ſortem habituræ erant. Secundò terra ſorte diuiſa eſt, cum Deus mandauit Ioſue, vt terram non captam etiam diuideret K cum terra iam capta, vt patet præcedenti cap. In ſecũda ergo diuiſione prima ſors aſſignata fuit tribui Iudæ, quia erat principalis, & quia de hac erat Caleb, q fuerat miſſus in exploratorem, & cui promiſſa fuerat terra quam calcauerat, pro ſe, & ſemine ſuo: præponitur quomodo ipſe petierit vrbem Hebron, & ſibi data fuerit: deinde ſubditur de poſſeſſione filiorum Iuda capit. ſequenti. *Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſue.* Ideſt poſtquam terra ceſſauerat a prælijs, filij Iuda, q erant populus magnus indigentes terra, in qua habitarent, acceſſerunt ad Ioſue, qui erat princeps populi, F & princeps diuiſorum terræ, vt aſſignaret eis poſſeſſionem, & cum his iuit Caleb, qui erat de principalioribus in tribu Iuda: vnde poſtquam tota tribus accepit reſponſum, ꝙ daretur ei ſors terræ, & de loco determinato, in quo daretur, ſicut patet ſequenti c. Caleb petijt ſibi dari vrbem Hebron: ponitur tñ prius petitio Caleb & aſſecutio, quàm ſors filiorũ Iuda, qa iſtud erat paruum factum, & ſcriptura voluit per ſe narrare, ne poſtea interciderertur hiſtoria de diuiſione terræ. Nam poſtquam de hoc dicitur, agitur de ſorte filiorum Iuda, & conſequenter de omnibus alijs tribubus, quas ſortes ſuſceperint.

De literæ continuatione opinio Lyrani confutatur. Quæſtio. V.

NICOLAVS autem aliter cõtinuat. ſ. quòd Caleb videns ꝙ agebatur de diuiſione terræ fecit mentionem de promiſſione ſibi facta, ne terra ei promiſſa alteri daretur, & cum voluit petere, nobiliores in tribu Iuda aſſociauerunt eum, quia ipſe erat in tribu illa famoſus, & hoc eſt quod dicitur, quod venerunt filij Iuda ad Ioſue. ſ. aſſociantes Caleb petiturum ſibi poſſeſſionẽ. Et hoc confirmari poſſet, quia immediatè fit mẽtio, quomodo Caleb locutus fuerit ſolum petens ſibi poſſeſſionem Hebrõ, & nihil de poſſeſſione totius tribus agit.

Sed dicendum videtur magis ſtare primum, quia ſecundum continuationem ſecundam datur neceſſa H rio, ꝙ primo petierit ſibi ſortem, vel poſſeſſionem Caleb quàm petierit tota tribus Iudę, ſed hoc non ſatis conuenit, quia ſi nondum petijſſet tribus Iuda poſſeſſionem, vel nondum eſſet aſſignata, & Caleb peteret ſibi dari vrbem Hebron: contingeret poſtea, ꝙ data ſorte tribui Iudæ acciperet Caleb hæreditatem extra ſuam tribum, quod ſatis erat inconueniens, nec in aliquo de Iſraelitis factum eſt, quia ſic eſſet iuncta poſſeſſio tribuum, quod Deus nolebat, cum ad tenendã certitudinem poſſeſſionis in tribubus, & in ipſis hominibus tribuum dederit quaſdam regulas, de quibus Nume. 36.

Item litera iſta non applicatur valde conuenienter ad hũc ſenſum: nam ſi eſſet ſenſus, ꝙ Caleb petijt hæ I reditatem primo, & eum eo iuerunt filij Iuda, non diceretur: Acceſſerunt itaque filij Iuda ad Ioſue: ſed diceretur: Acceſſit itaque Caleb ad Ioſue, & cum eo filij Iuda. Vel acceſſit Caleb cum filijs Iuda ad Ioſue. Iſta autẽ litera ſignat, ꝙ filij Iuda principaliter acceſſerunt, ſi aũt acceſſerit Caleb, vel non, nihil tangit, ſed poſtea eius enarrat petitionẽ, ſed ẽt ex illo nihil ꝓbatur, vt infra dicetur. Ideo videtur dicendum, ꝙ filij Iuda acceſſerunt ad Ioſue, vt peterent ſibi hęreditatẽ, & obtinuerint eam atque fuerit eis aſſignata, poſtea aũt videns Caleb ciuitatẽ Hebron in tribu Iuda, quæ placebat oculis eius, vt poſſet inde tres gigantes delere, petijt eam, & tunc non eſt aliqđ incõueniens, vt ſup. inducebatur. ſ. ꝙ hẽre contingeret Caleb poſſeſſionẽ extra ſortẽ tribus ſuę, quã ipſe peteret. Itẽ tũc applica K bitur cõueniẽter litera. ſ. *Acceſſerunt filij Iuda ad Ioſue.* Ideſt tota tribus Iuda, vel aliqui noĩe totius tribus petẽtes hæreditatẽ pro ipſa tribu, & poſtq̃ ipſi obtinuerunt & aſſignata fuit ſors, petijt ſpẽaliter pro ſe Caleb in terra tribus illius dari ſibi Hebron. Ad cõfirmationem qñ dicebatur, ꝙ Caleb iuit ad peterdũ pro ſe hęreditatẽ, & cum eo nobiliores de tribu Iuda, quia ipſe locutus eſt ſolum, & non pro tribu Iuda, ſed pro ſeipſo. Rñdetur, ꝙ nõ cõcluditur ex hoc, qa debẽt hic ſubĩtelligi alia media. ſ. ꝙ acceſſerũt filij Iuda noĩe ſuo ad petendũ hrẽditatẽ pro tota tribu, & obtinuerũt atq; aſſignata eſt, ſicut patet ſeq. c. & hęc oĩa ſubticenĩ hic.

Poſtea

Poſtea autem locutus fuit Caleb ea,quę habentur hic de danda ſibi vrbe Hebron: ſcriptura tamen multa interdum ſubiicet, potiſſimum ea, quæ colligi poſſunt aliunde ex dictis. *In Galgalis.* Idest iſta petitio fuit in Galgalis. Non eſt aliqua ciuitas, vel oppidum: ſed nomen cuiuſdam agri apud vrbem Iericho, vbi primo caſtrametati ſunt Iſraelitæ tranſito Iordane, & fixerunt ibi lapides. 12. quos tulerāt de Iordane ſup.4. & 5.non habebat autem ager iſte nomen ante aduentum Iſraelitarum, aduenientibus autem vocatus eſt Galgala propter circumciſionem ibi factam, vt patet ſupra 5.& ibi manebant caſtra Iſraelitarum toto tempore bellorum.ſ.fœminæ,& paruuli,& ſenes cum pecoribus,& iumentis omnibuſque, quæ poſſidebant Iſraelitæ:viri autem bellatores ibant in bella, & tempore ceſſationis redibāt in caſtra in Galgala,& ibi quieſcebant quouſque inſurgerent alia bella, ſiue quia Deus iubebat, ſiue quia hoſtes inſurgebant: nunc autem finitis omnibus bellis in circuitu, quieſcebat Ioſue cum toto Iſrael in Galgalis, & ibi petijt tribus Iuda poſſeſſionem, ibi quoque locutus eſt Caleb ad Ioſue,quæ habentur hic. *Locutuſque eſt ad eum Caleb filius Iephone.* Iſta locutio non cōtinuatur ad verba immediatè dicta.ſ.φ acceſſerint ad Ioſue filij Iuda, & φ de eis locutus fuerit Caleb ea,quæ habentur hic, ſed ſubintelliguntur in medio multa.ſ. quomodo petierint hæreditatem,& conceſſa eis fuerit atque aſſignata,& poſtea Caleb petijt ſibi ſpecialiter dari ſortem intra ſortem tribus Iuda,& de hoc vltimo ſolum hic agit. Vocatur Caleb filius Iephone,quia Iephone erat pater eius de tribu Iuda. Et potuit ad differentiā alio-rum,qui ſic vocabantur:ſic etiam vocatur in hac met tribu Caleb filius Eſrom.1.Paralip.2.c. *Cenezeus.* Vocatur Caleb Cenezęus, quia vt quidam Iudęi dicunt, fuit filius naturalis Iephone, quo mortuo accepit Cenez in vxorem matrem ipſius Caleb,& quia tunc Caleb erat paruus nutritus eſt a Cenez, & inde vocatus eſt Cenezæus.

Quid Galgala, ac eius ſitus.

Iephone quid.

Caleb cur Cenezęus dictus ſit.

Alij dicunt, φ Cenez fuit frater Caleb maior ipſo,& qñ mortuus eſt Iephone pater eorum māſit Caleb ſub cura fratris ſui Cenez,quem habuit tanquam patrem,& inde vocatus eſt Cenezęus, frater quoque eius Othoniel vocatur Cenezęus ſequen. capitulo.

Prima iſtarum poſitionum dubia eſt, quia videtur vocari Caleb Cenezęus a patre magis quam a vitrico: alienum valde eſt aliquem nominari a vitrico.

Secunda poſitio nō ſtat.ſ.φ eſſet Cenez frater Caleb maior eo,quia Othoniel erat filius naturalis Cenez,vt patet 1.Paralip.4.& tñ ipſe eſt frater iunior Caleb,vt patet ſeq.c.& Iudi.1. ergo non poteſt eſſe Cenez frater Caleb,quia tunc contraxiſſet iſte Cenez cū matre ſua,quod abſurdum eſt.Si autem diceretur Cenez eſſe id quod Iephone,ita φ fuerit binomius,ſicut multi alij ſunt in ſacra ſcriptura, ſans eſſet conueniens dictum.ſ. φ vocetur Caleb filius Iephone ab vno nomine patris ſui,& vocetur Cenezęus ab alio nomine eius. Vel φ Cenez fuerit aliquis ſuperior in linea Caleb,à quo denominetur. *Noſti quid locutus ſit Deus ad Moyſen hominem Dei.* Volebat Caleb petere in hæreditatem Hebron, & ad hoc oſtendit petitionem ſuā eſſe rationalem, vt faueatur ei hoc inducit, quia Deꝰ promiſit Caleb,vt poſſideret terram,& vt magis hoc inducatur,dicit notum eſſe Ioſue iſtud, quod dicit,& verum eſt,quia ea,quæ locutus fuit Deus de Caleb in Cadesbarne ad Moyſen, nota erant ipſi Ioſue, cum Moyſes reuelaſſet toti multitudini Numeri 14.

Quid locutus ſit Deus ad Moyſen. Iſtud eſt quod habetur infra,ſcilicet terra,quam calcauit pes tuus erit poſſeſſio tua. Et idem patet Nume. 14. *Hominem Dei.* Vocatur Moyſes homo Dei, quia ipſe ſequebatur Deū

A in toto corde ſuo, & ob hoc vocat eum ſcriptura famulum Dei ſupra primo. Etiā erat Deo fideliſſimus in tota multitudine Iſraelitarum Nume.12.cap.& ad Hebrę.4.

De me & de te in Cadesbarne. Non fuit eadem locutio tota:nam de Caleb bis Deus locutus eſt. Primò de eo ſolum: ſecundò de eo & Ioſue. De Caleb ſolo dixit,φ illi,qui viderant maieſtatem Dei,& non obedierant voci eius, non viderent terram Chanaan, & ſubiungitur: Seruum autem meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in terram hanc quam circuiuit, & ſemen eius poſſidebit eam.De Caleb autem & Ioſue ſimul dictum eſt, φ omnes, qui

B numerati ſunt a viginti annis, & ſupra non introibūt in terram Chanaan, pręter Caleb filium Iephone, & Ioſue filium Nun. De hoc Nume.14. ex quo innuit φ cum Deus dixerit, φ ipſe & Ioſue introirent in terram Chanaan,φ volebat eis dare hæreditatem.

Sciendum tamē,φ licet Deus locutus fuerit ſimul de Caleb, & Ioſue, tamen Caleb non iuuat ſe hic ex locutione Dei de ipſo & Ioſue,ſed de locutione quæ de ipſo ſolum facta eſt. quod patet infra cum dicitur: iurauitque Moyſes in die illo dicens: terra,quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua & filiorum tuorum in æternum,quia ſecutus es dominum Deum tuum: iſta tamen nō fuit ad Caleb,& Ioſue ſimul, ſed ad ſolum Caleb,vt patet Nume.14. Caleb tamen allegans locutionem Dei, dixit de illa, quę fuit communis ei, & Ioſue: quamquam nō acquireretur multum iuris

C ei ex hac,vt non videretur contemptus Ioſue:de quo etiam ſicut de Caleb locutus fuit Deus in die illa, & ſic placaret eum honorando, qui eſt modus rhetoricus ſatis faciens ad perſuadendum. Quo facto & captato animo audientis, allegauit id quod continebat ſolide ius ſuum,cum dicit; In die illa iurauit Moyſes: terra quam calcauit pes tuus &c. *In Cadesbarne.* Ideſt cum iſta facta ſunt erant Iſraelitæ in Cadesbarne: inde.n.miſſi ſunt in exploratores, vt patet infra, & ibi inuenerūt populū cū reuerſi ſunt poſt 40.dies,quā verba iſta,q̄ locutus eſt Deus de Ioſue,& Caleb fuerunt poſtquam redierunt explorata terra Nume.14. & tamen tunc erant in Cadesbarne, vt patet hic, ergo in eodem loco erant caſtra Iſraelitarum, quando miſſi ſunt exploratores,& quando redierunt.

D Iſta manſio vocatur aliquando Cades abſolute.ſic patet Nume.13.vbi dicitur,φ venerunt exploratores in Cades. Aliquando vocatur Cades deſerti Sin,vt patet Nume.20.& 33.idem tamen locus eſt vbicunque ponatur. Eſt autem Cadesbarne in latere meridiano terrę Chanaan circa coniunctionem lateris orientalis,vt patet Num.34. vbi in latere meridiano ponitur Cadesbarne.Quòd autem ſit circa latus orientale terræ eiuſdem,vel non multum diſtans, patet ſequen.capitu. vbi ponitur Cadesbarne in latere ſortis tribus Iuda,& magis ſupra decimo. vbi cum ponere intendebet reges occiſos de Chananęis a parte orientali verſus Occidentem,& Septentrionem,poſuit Cadesbar-

Cades ac eius ſitus.

E ne tanquam terminum orientalem. Ex hoc etiā patet, φ Cadesbarne & Cades deſerti Sin eadē māſio ſit,quia Cades deſerti Sin eſt in deſerto Sin. iſtud deſertum eſt in latere meridiano terræ Chanaan Nume.34.Cadesbarne etiam eſt in eodem latere Nume. 34. & ſequen.cap.atque ſupra 10.ergo idem locus eſt.

Item patet ex hoc,quòd quando Iſraelitæ miſerūt duodecim exploratores in terram Chanaan,erant cō iunctiſſimi ipſi terræ: nam erant in Cadesbarne, vt patet hic: ſed Cadesbarne eſt in latere terræ Chanaan,ergo nihil diſtare videbatur a terra Chanaan.

Quomodo tandiu morati ſunt Iſraelitæ tranſeundo de Cadeſbarne, vſque in Chanaan. Et quare Deus non permiſit per Cadesbarne introire Iſraelitas, ſed indurauit cor regis Edom. Quæſtio. VI.

SED tunc quæret aliquis qſio tanto tēpore morati ſunt Iſraelitæ tranſeundo de Cadesbarne vſq; in terram Chanaan. Nam in ſecūdo anno ab exitu de Aegypto ſteterunt in Cadesbarne ante medietatem anni illius, vt declaratum eſt Nume. 13.& poſtea ingreſſi ſunt in terram Chanaan anno 40.ab exitu de Aegypto.

Reſpondendum eſt, ꝙ hoc non fuit propter diſtantiam mediam inter Cadesbarne, & terram Chanaā, ſed quia Deus dedit eis in maledictionem, ꝙ nō tranſirent in terram Chanaan, vſque ad annum 40. Num. 14.alioquin breuiter trāſijſſent. Sed adhuc arguetur, quia Iſraelitæ poſtquam in ſecundā vice ſteterunt in Cadesbarne ſiue deſerti Sin, de quo Num.20.vſquequo introierunt in terram Chanaan, ſteterunt quaſi anno vno in deſerto. Nam in Cades ſteterunt menſe primo anni quadrageſimi, & in anno eodem non exierunt de deſerto, quia menſe 11. eiuſdē anni Moyſes expoſuit verba totius Deuteronomij coram Iſraelius & mortuus eſt Deuterono. 1.c. & tñ non introierunt eodem anno in terram Chanaan trans Iordanē, cum dicatur ſupra quarto, ꝙ die decima mēſis primi tranſierunt Iordanem: ergo a Cadesbarne, vſque ad exitum de deſerto in ſecunda vice, quando iam non detinebantur ex maledictione data, manſerunt vno anno, quod non contingeret, niſi poneretur magna diſtantia inter Cadesbarne, & terram Chanaan.

Ad hoc reſpondebit aliquis, ꝙ morati ſunt Iſraelitæ tandiu inter Cadesbarne, & terram Chanaan, non ꝙ magna diſtantia ſit, ſed quia fecerunt bella multa poſtq̃ ſteterunt in Cadesbarne ante tranſitum Iordanis. Primum bellum fuit cum Chananęo rege Arad, cuius vrbes deleuerunt vocantes anathema Num.21.

Fuit ſecundum bellum contra Sehon regē Heſebon Amorrhæorum, in quo deletus eſt ipſe cum populo ſuo Nume.21.& Deuteron.2. Fuit tertium bellum cum rege Og, qui erat rex Baſan, de quo Num. 21,& Deuterono.3. Fuit quartum bellum contra Madianitas, de quo Nume.31.& in his impediri neceſſe erat aliquanto tempore. Item fuerunt duo funera notabilia in hoc tēpore.ſ. mortua eſt Maria ſoror Moyſi & Aaron in Cadesbarne, & in lugendo eam occuparetur populus aliquot diebus, ſicut cum ipſa effecta eſt leproſa in Aſeroth manſit populus diebus 7. quouſq; reduceretur Maria in Caſtra, & hoc propter honorem Moyſi Num.12. In morte adhuc veriſimilius eſt, ꝙ populus honoraret eam propter Moyſen. De morte eius in Cades patet Nume.20.

Item mortuus fuit hoc tempore Aaron, pro quo Iſraelitæ fleuerūt.30.diebus Num.20. ergo in his omnibus morari poterant Iſraelitę anno vno, etiā ſi non eſſet aliqua diſtantia magna inter Cadesbarne, & terram Chanaan. Sed adhuc arguetur contra hæc: nam ſi Cadesbarne eſſet locus coniunctus terrę Chanaan, quamquam morari poſſent Iſraelitæ in Cadesbarne magno tempore: tamē immediate vt exirent de ipſo loco, ingrederentur terram Chanaan: potiſſimum cū dicatur Cadesbarne eſſe in latere ipſo meridiano terræ Chanaan, & ponitur tanquam terminus eius, & tamen inter Cadesbarne, & terram Chanaan ponūtur manſiones multæ.ſ.11.vel 12. vt patet Num. 34. cap. ergo non eſt Cadesbarne apud terrā Chanaā, cum de manſione ad māſionē ſit neceſſario aliquantū ſpatiū.

Reſpondēdum eſt, ꝙ Cadesbarne eſt in latere meridiano terræ Chanaan, ita ꝙ eſt terminus tangens F ipſam terram Chanaan, vt patet Num. 34. & ſup. 10. & ſequen.c. nec eſt inter Cadesbarne, & terram Chanaan ſpatium alicuius māſionis faciendæ: factæ fuerunt tamen manſiones. 11. vel 12. quia Iſraelitæ cum perueniſſent de Aegypto per varias circulationes deſerti vſque Cadesbarne, ingreſſuri erant per latus meridianum terræ Chanaan, quod patet, quia Cadesbarne eſt in meridiano latere, vt inductum eſt, ſed nō potuerunt introire per Cadesbarne, quia eſt locus iſte in extremitate regni Idumæorum quantum ad partem occidentalem eius, & ſi Iſraelitæ ingrederentur p Cadesbarne, neceſſe erat, ꝙ introirent per quandam partem regni Idumæorum, vel per regnum Amalechitarum, & Chananęi regis Arad, ſed iſti Chananæi, & G Amalechitę erant hoſtes Iudęorū, cum iam pugnaſſent cōtra illos, & poſtea pugnauerunt Num.21. ideo non auderent intrare per terram illorum, nec peterent ingreſſum formidantes mala, quæ euenerant eis cum fuerunt iterum in Cadesbarne, de quibus Nume.14. ideo ſolum petituri erant ingreſſum ab idumęis, de quorum primo, & cōi trunco veniebant Iudęi.ſ. ab Iſaac, qui genuit Eſau, a quo idumęi, & Iacob, a quo Iſraelitæ. Et petierunt ingreſſum, vt patet Num.20. ſed rex idumęorum reſpondit, non trāſibis per me.i. per terram meam, alioquin armatus occurram tibi eod.c. tūc coacti ſunt Iſraelitæ circuire montem Seir.i. totum regnum idumęorū verſus orientē, de quo Deut.2. ſ. Circuiuimus montē Seir lōgo tpe. Tunc iterum conuerſi verſus Aquilonē acceſſerunt H rurſus ad confinia terræ Edom, & ad confinia Moabitarū & Ammonitarum, & inter iſta duo regna introierunt per regna duorum regum Amorrhæorum, Sehon, & Og, vt colligitur Deut.2.& 3. & iſtud erat introire per terram orientalē, ſiue frontē terræ Chanaan, qđ patet, quia cū cepiſſent Iſraelitę regna duorū regum Amorrhęorū tranſierunt Iordanē, & terra ipſorum terminatur ad Iordanē hñs eum ad partē occidentalē, vt colligitur p̃ceden.c.& ſup.12.& Num.32. patet ergo ꝙ Iſraelitæ cum ſteterunt in Cadesbarne, & poſtea introierūt in terram Chanaā: nō introierūt directè, p̄cedentes de Cadesbarne, quia tunc nullam manſionem feciſſent Mediam, ſed circuerunt lateris meridiani quandā partem, & aliā lateris orientalis, & I poſtea non introierunt per latus meridianū, ſed per latus orientale. Quod patet Num.34. quia Cadesbarne eſt in latere meridiano Iordanis, per quē ipſi introierunt, & in latere orientali: ſi tñ directè introiſſent, nulla fuiſſet mora, nec māſionū pluralitas. Cauſa aūt quare Deus non permiſit eos introire per Cadesbarne, & indurauit cor regis idumeę, vt nō p̄mitteret eis ingreſſum, fuit duplex. Prima qa Deꝰ dederat Iſraelitis in pęnam, vt manerent in deſerto annis 40. qa murmurauerant Nume.14. ſi tñ permiſſus fuiſſet ingreſſus per Cadesbarne, non completo termino dato introiſſent in terram Chanaan, quod patet quia Iſraelitę ſteterunt in Cadesbarne ſecūda vice menſe primo anni 40. vt patet Num. 20. ſi aūt ingrederentur mox non fuiſſet cōpleta pęna a Deo aſſignata, quia deeſſet K vnus annus, ideo non debuit permitti ingreſſus.

Si aūt aliquis diceret, ꝙ non conſtat, in quo anno ſteterunt Iſraelitę in Cadesbarne ſecunda vice, ſed ſolum conſtat, ꝙ erat menſis primus anni alicuius.

Rñdendum eſt, ꝙ quantum ad hoc non eſt neceſſarium determinari quis annus ille eſſet, & mēſis ille primus, quia aut erat primus in anno 40. ab exitu de Aegypto, aut in aliquo alio anno priori: nam non poteſt dici, ꝙ fuerit primus in anno 41. quia decimo die anni 41. tranſierunt Iſraelitæ Iordanem, & iam erat mortuus Moyſes & Aaron, & erant facta bella contra reges duos Amorrhęos, tamen iſta facta ſunt antę

primum

primum mēſem anni quadragintaunius, cum in mēſe 11. anni quadrageſimi Moyſes recitauerit Deuteronomium totum, vt patet Deuterono. primo, & in eo retulit de bellis factis contra reges Amorrhęos in capitu. ſecundo & tertio. iſta tamen facta ſunt poſt menſem illum primum, quo ſteterunt Iſraelitæ in Cadeſbarne. Quod patet, quia de manſione in Cades, & mēſe primo fit mentio Nume. 20. De bellis autem contra Amorrhęos reges habetur Nume. 21.

Item patet hoc, quia Aaron mortuus eſt poſt Mariā ſororem ſuam, quæ mortua eſt in Cadesbarne menſe primo, vt patet Nume. 20. cum dicatur, quòd de Cadesbarne profecti ſunt Iſraelitę in montem Hor, & mortuus eſt ibi Aaron eodem capitu. fuit tamen mortuus Aarō ann. quadrageſimo mēſe 5. anni eiuſdem Numeri 33. capitul. ergo Maria, quæ dicitur mortua menſe primo, neceſſario fuit mortua in menſe primo anni quadrageſimi, vel alicuius anni pcedētis, & quocunque modo manebit ratio aſſignata, & fortius quidem, ſi dicatur quòd in primo menſe anni 39. vel 38. ſteterunt Iſraelitę in Cadesbarne, cum mortua eſt Maria, quia non debebant introire Iſraelitæ ante finē quadrageſimi anni in terram Chanaan.

Obitus Aaron.

Item ſatis patet, ꝙ fuerit ille menſis primus anni 4. vt declaratum eſt Num. 20.

Secunda cauſa eſt, quia Deus poſuerat in pęnam, ꝙ nullus de his, qui murmurauerant introirent in terram Chanaan, ſed omnes morerentur in ſolitudine: Numeri decimoquarto, ſi tamen permitterentur introire per locū Cadesbarne, cum ibi ſteterunt ſecunda vice, multi de his, quibus pęna fuerat impoſita, introirent, ergo non debuerunt ingredi. Conſequentia patet, quia non erant omnes illi mortui, cum ſteterūt Iſraelitæ in Cadesbarne ſecunda vice: nam vſque ad torrentem Zareth durauerunt, & cum tranſiſſent illū iam defecerant omnes, qui fuerāt computati a viginti annis, & ſupra, & qui murmurauerāt, vt patet Deuteronom. ſecundo, & tamen torrens Zareth eſt apud confinia Moabitarum, & Ammonitarum, & circa terram Sehon regis, & ad hunc locum acceſſerunt Iſraelitę aliquanto tempore, poſtquam ſteterunt in Cadesbarne, vt patet Numeri vigeſimoprimo, iuncto 20. idem patet Deuteronom. 2. patet etiam ex ordine manſionum, quia Iſraelitę prius venerunt in Ieabarim, & immediate in torrentem Zareth Numeri vigeſimoprimo, tamen manſio Ieabarim eſt poſt Cadesbarne, diſtans quinque manſionibus Numeri trigeſimotertio cap. ergo quando ſteterūt in Cadesbarne ſecunda vice, nondum mortui fuerant omnes, in quos lata fuerat ſententia non ingrediendi in terram Chanaan. Vnde non debuit ei dari ingreſſus per Cadesbarne. Ratio tertia eſt, quia Deus volebat dare Iſraelitis terram duorum regum Amorrhęorū, & iſti habitabant ad partem orientalem terrę Chanaan ad orientem Iordanis, vt patet pręcedenti cap. & ſupra 12. fuit autem terra iſta habita ex occaſione quadam, ſ. quia Iſraelitę miſerunt ad regem Sehon, vt daret eis ingreſſum per terram ſuam, & cibos emerent nihil nocentes, noluitque hoc facere, ſed exiuit in pugnam contra Iſraelitas in Laſſa, & ſic percuſſit eum Iſrael Nume. 21. & Deuterono. 2. idem modus fuit quantū ad regem Og, quem occiderunt Iſraelitę, quia exijt cōtra eos in bellum Num. 21. & Deute. 3. ſi tamen tranſijſſent in terram Chanaan per locum Cadesbarne, non pugnaſſent contra iſtos duos reges, quia iſti erant in parte orientali, vt dictum eſt: Cadesbarne eſt in latere meridiano: Num. 34. *Quadraginta annorum eram, quando miſit me Moyſes.* Hic vult inducere Caleb, ꝙ debeat ſibi dari ciuitas Hebron, & in hoc tollit argm: poſſet enim dicere Ioſue ipſi Caleb, ad quid vis accipere

Situs torrentis Zareth.

A Hebron in hęreditatē, quia ibi habitant gigantes fortiſſimi pugnatores, & tu es iam grandæuus non potēs pugnare: vnde non poteris accipere vrbem de manibus eorum? reſpōdet Caleb, ꝙ poterit, quia fortis erat nunc ad bellum, ſicut cum erat iuuenis, & format rationem. ſ. ego eram 40. annorum, qn̄ miſit me Moyſes de Cadesbarne, & tūc eram vir fortis ad pugnam ſicut ex conditione ętatis ipſius patet, ſed nūc manet in me fortitudo temporis illius, tam ad pugnandum q̄ ad gradiendum, ergo potero debellare hos gigantes, & capere vrbes eorum. Ex his, quæ dicuntur hic, apparet quot anni fluxerant a tempore, quo tranſierant Iſraelitæ Iordanem vſque ad tempus, quo Caleb

B iſta locutus eſt, & ſunt anni quaſi 7. Nam Caleb erat annorum 40. qn̄ miſſus eſt de Cadesbarne ad explorandum terram Chanaan, vt dicitur hic: ſed qn̄ loquebatur, erat annorum 85. vt patet infra in litera, ergo a tempore, quo fuerant miſſi exploratores, vſq; ad tempus locutionis huius, tranſierunt anni 45 ſed a tempore, quo exploratores miſſi ſunt, vſque ad tempus tranſitus Iordanis fluxerunt anni 38. & parum plus, ergo ab illo tempore vſq; ad locutionem iſtam fluxerunt anni ferè 7. patet conſequentia ſubtrahendo. 38. de 45. annis. Patet, quia exploratores miſſi ſunt in ſecundo anno ab exitu de Aegypto, vt probatum fuit Nume. 13. & quia ſtatio in deſerto fuit annorum 40. manebunt uſq; ad tranſitum Iordanis anni 38. & ad cōplendum 45. reſtabunt 7. iſti fluxerunt ex eo, quo trāſierant Iſraelitæ Iordanem vſq; ad tp̄s locutionis huius, & tm̄ fuit tempus bellorum. Non tn̄ fuerunt cō-

C pleti ſeptem anni, quia exploratores non fuerunt miſſi de Cadesbarne in fine anni ſecundi ab exitu de Aegypto, ſed in fine tertij menſis, vel in principio quarti, vt declaratum eſt Num. 13. deficiebat ergo dimidius annus, aut ferè ad completionem annorum ſeptem. *Quando miſit me Moyſes.* Tota multitudo miſerat iſtos exploratores, ſed quia Moyſes erat princeps populi, dicebatur ipſe miſiſſe, quia ipſe adminiſtrabat omnia negocia nomine totius multitudinis. Etiam quia ad eum dixerat Deus: mitte viros, qui conſiderent terrā Nume. 13. cap. Et dicit Caleb, ꝙ miſit eum Moyſes: non eum ſolum, ſed etiam alios. 12. viros. *Moyſes famulus Domini.* In laudem dicit ſcriptura de eo iſta, quia quamq̄ aliqui alij eſſent famuli Dn̄i, nullus tn̄ ita fi-

Moyſes fidus Dn̄i ſeru9 erat.

D deliter Deo famulabatur ſicut Moyſes, ideo Deus de eo dixit, ꝙ erat fidelis in tota domo ſua Num. 12. cap.

Vt conſiderarem terram. Scilicet totam terram Chanaan, cuius conditiones ſcire volebant Iſraelitæ, antequam ingrederentur in eam. Quid autem in ea conſiderare deberent, & quō, habetur Nu. 13. & Deut. 1. *Nunciauique ei, quod mihi verum videbatur.* Declarat quō ipſe non demeruerit priuari terra Chanaan, ſed magis habere poſſeſſionē in ea, quia non narrauit mala de ipſa, ſicut alij exploratores, ſed bonum quod ei videbatur. Et dr̄, ꝙ narrauit ſm cor ſuum, q. d. ꝙ alij narrauerunt, quod eis non videbatur: nam ipſi ſciebant terram eſſe bonam, cum uidiſſent eam: tn̄ de ea mala

E enarrabant mouentes cor populi ad murmurandū. Sic dicitur Nume. 13. & 14. ꝙ detraxerunt terræ, quā luſtrauerant apud filios Iſrael. Detrahere autem non eſt, niſi cum quis bona cognoſcens, mala enarrat, vt famam rei diminuat: ſi aūt enunciaſſent, q̄ eis videbātur non detraxiſſent Caleb autem dixit qd̄ verum ſibi videbatur. ſ. quia videbatur ſibi terram eſſe bonam, & ita teſtificatus eſt. Etiam videbatur, quòd quamquā gens illa eſſet robuſta, quòd poſſent eam deuorare, ſicut panem, ſi Deus propitiaretur eis Num. 14. In Hebræo habetur. *Locutus ſum ei iuxta cor meum.* Quod ad idem redit, ſcilicet, quòd locutus fuit Caleb Moyſi id, quod videbatur ſibi iuxta cor ſuum, & alij non

Detractio quid.

nunciauerunt Moyſi, vel Iſraelitis iuxta corda ſua.

Expoſitio Ra. Sal. reijcitur.

Rabbi Sa. dicit, quòd locutus fuit ei ſecundum cor ſuum, & non ſecundum os ſuum, in quo dicit, quòd exploratores. 12. inter ſe cõuenerant in itinere, vt mala enunciarent de terra illa: Caleb autem & Ioſue q̃q̃ non intenderent mala enunciare de terra, tamen timore mortis conſenſerunt in via alijs, dicẽtes quòd etiam ipſi detraherent, poſtea autem non detraxerũt, ſed enunciauerunt bona, ideo non locuti ſunt ſecundum os ſuum. i. ſecundum quòd ante promiſerant, ſed ſecundum cor ſuum. i. ſecundum ꝙ ante mente tenebant, cum iſta timentes promitterent. An verũ ſit nihil refert, ſed ex litera non hẽt colorẽ, quia litera iſta nihil ſignat, niſi ꝙ Caleb locutus fuit Moyſi iuxta cor ſuum. i. ſecundum quòd intendebat, & nõ detrahẽdo atq; occultando veritatem. *Fratres autem mei, qui aſcenderunt mecum.* Vocat hic fratres ſuos alios exploratores, & non ſunt fratres in cognatione, cum iſti eſſent duodecim viri miſſi de duodecim tribubus Iſrael Numeri 13. cap. ſed vocantur fratres, quaſi comparticipes in aliquo officio. ſ. in exploratione. Nõ accipiuntur hic omnes exploratores, ſed ſolum decẽ, quia ſequens verbum non refertur ad omnes, ſed ſolum ad decem eorum, qui detraxerunt terræ. Ioſue autem, qui erat alius de exploratoribus non detraxit terræ Chanaan, ſed cum Caleb enunciauit bona Numeri 14. Caleb, tamen hic non excepit aliquem de exploratoribus, ſed dixit ꝙ fratres ſui exploratores diſſoluerant cor populi. Cauſa fuit, quia ipſe loquebatur ad Ioſue, qui fuerat vnus de exploratoribus, & ipſe ſolus non murmurauerat cum Caleb. In locutione autem pſona, de qua fit ſermo diſtincta eſt ab ea, ad quam eſt ſermo, quia fit ſermo de aliquo in tertia perſona ad ſecundam tamen fit ſemper ſermo. Cum ergo loqueretur hic Caleb de aliquo in tertia perſona, & ad Ioſue dirigebantur ſermones iſti, non poterat ipſe intelligi nomine eorũ, ad quos eſt ſermo, niſi expreſſe de ipſo fieret mentio. Vnde non fuit neceſſe quando dixit Caleb, quòd fratres ſui exploratores diſſoluerant cor populi, ꝙ exciperetur Ioſue: ſi tamen Caleb ad aliquem alium loqueretur de exploratoribus ſermones iſtos, conueniens erat, ꝙ exciperetur Ioſue, quia ibi poterat comprehendi in tertia perſona, cum nõ fieret ad eum ſermo. *Diſſoluerunt cor populi.* Ideſt fecerunt timere totum populum. Eſt ſenſus quòd ante hoc totus Iſrael erat conſortatus ad introeundum in terram Chanaan credens hoſtes leuiter ſubijciendos eis, cum autem exploratores dixerunt populum eſſe proceræ ſtaturæ, & ꝙ non poſſent pugnare contra eos, totus populus extimuit nimis, & liquefactum eſt cor eius, atque in dolorem, & murmurationem verſi ſunt. *Et nihilominus ego ſecutus ſum dominum Deum meum.* Ideſt quamquam alij detraxiſſent terræ, ego non detraxi dicens bonum, quod mihi videbatur, & in hoc ſecutus ſum dominum, ſcilicet, quia Deus dixerat terram illam eſſe bonam fluentem lacte, & melle, etiam quòd omnes habitatores eius diſperderet a facie Iſraelitarum. Ego autem ſic dixi, ſcilicet terra quam circuiuimus valde bona eſt, ſi propitius fuerit nobis Deus introducet nos in eam, nolite rebelles eſſe contra Deum: ne timeatis populum terræ huius, quia ſicut panem ita poſſumus eos deuorare Numeri decimoquarto, & in hoc ſecutus ſum ſententiam Dei. Alij autem è contrario Deo repugnauerunt, dicentes: terra, quam luſtrauimus deuorat habitatores ſuos. Etiam dicebant quòd nõ poſſent præualere aduerſus gentem illam, ſcilicet nequaquam ad hunc populum valemus aſcẽdere, quia fortior nobis eſt: Numeri trigeſimotertio, & Deus perhibuit teſtimonium, quòd Caleb, qui plenus alio ſpi-

F ritu ſecutus eſt me: hunc introducam in terram, quã circuiuit. *Iurauitque Moyſes in die illo.* Hoc refertur ad diem, in quo Caleb ſecutus eſt dominum. Quòd ſi accipiatur propriè ipſe ſemper fuit ſecutus Deum: fuitque cor eius rectum, & in toto illo itinere, quo perrexit cum alijs exploratoribus intendit ſequi eũ: ſed non aperuit an ipſe ſequeretur Deum vſque ad diem illum, quo alijs exploratoribus detrahentibus terræ Chanaan ipſe bona enũciauit, & increpuit multitudinem: vnde voluit tota multitudo lapidare eũ, & Ioſue Numeri decimoquarto capi. ſed gloria Domini apparens ſuper tabernaculum protexit eos. In hac ergo die ſecutus eſt dominum Caleb, & de die hoc intelligitur, ꝙ tunc iurauerit ei Moyſes, id quod

G habetur hic, an Moyſes iurauerit aliquid Caleb non reperitur alibi, quia Numeri decimoquarto capitu. vbi habẽtur hæc, ſolum dicitur, quòd ſecutus eſt Caleb Deum, ideo quòd poſſideret terrã, quam circuiuit: de iuramento tamen nihil legitur.

Sed intelligendum eſt, quòd fuerit, cum hic dicatur ꝙ Moyſes iurauit: fieret autem ſic, quòd Deus diceret Moyſi verba, quæ recitat hic Caleb, & quæ habentur Numeri decimoquarto, ſcilicet Seruum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, introducam in terram hanc. Et Moyſes retulit verba hæc ad Caleb, & vt magis aſſentiret iurauit ei ſic futurum.

Terra, quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua. Ideſt tu habebis poſſeſſionem in terra Chanaan, quam pedibus

H tuis calcaſti. Non habentur talia uerba Numeri decimoquarto, vbi de hoc agitur, ſed dicitur: ſeruum autem meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, introducam in terram hanc, quam circuiuit, & ſemen eius poſſidebit eam: ponuntur tamen hic verba pertinentia ad eandem ſententiam.

An Hebron Caleb promiſſa fuerit, & quomodo. qua in re Lyranus improbatur. Quæſt. VII.

SCIENDVM autẽ, quòd ex his verbis vult inferre Caleb, ꝙ debeat ei aſſignari poſſeſſio, quia De' dixit, ꝙ terra, quã calcauit pes, vel quã circui

I uit, erit poſſeſſio ei', ergo poſſeſſio erat ei danda. Aliqui volunt inducere literam iſtam ad probandum ꝙ ciuitas Hebron deberet dari Caleb in poſſeſſionem, & dicunt, ꝙ cum Caleb videret animos aliorum exploratorum inclinatos ad detrahẽdum de terra, receſſit per aliquantum tempus ab eis, vadens in Hebron ſolus ad locum, vbi erant ſepulchra patriarcharum, & orans ne diſcederet a veritate, ſicut alij exploratores, ideo Moyſes promiſit ei ſub iuramento dare ei Hebron in poſſeſſionem, ſic volunt Hebræi & Nicolaus. Quidqd autẽ veritatis hiſtoricæ in hoc fuerit, non apparet: tamen manifeſtum eſt dictum iſtud eſſe falſum ex parte, & partim non veriſimile. Cum enim dicit, quòd Caleb per aliquantum tempus receſſerit in terram Chanaan a cæteris explora-

K toribus, non eſt veriſimile, quia ipſi neſciebãt terram illam, & ſi vnus ab alijs diſcederet, nunquam eos inueniret, cum ipſi non haberent aliquam certam viã, ſed vagabantur hinc inde.

Item dicitur, quòd ſeceſſerit ipſe a cæteris ad orandum ne peruerteretur cor eius a veritate, ſicut corda cæterorum, non eſt veriſimile, quia Caleb, & Ioſue eodem ſpiritu bona enunciauerunt de terra Chanaã, & teſtiterunt multitudini increpantes eam, vt patet Numeri 14. ergo ſi Caleb recederet ad orandum, nõ maneret Ioſue, cum cæteris, cum Caleb & Ioſue eſſent eiuſdem intentionis.

Fratres hic quo accipiant.

Item falſum eſt, quod dicitur, ſcilicet, ꝙ Caleb ſe cedens a cæteris, ſolus venit in Hebron. Nam omnes exploratores venerunt in Hebron Nume. 13. cum dicitur: Aſcenderuntq; ad meridiē, & venerunt in Hebron. Quòd aūt Moyſes iurauerit, ꝙ veniret in hæreditatem Hebron ipſi Caleb, etiam non eſt ſatis veriſimile: nam ſi fuiſſet hoc iam pertineret ad Caleb Hebron determinate, ita ꝙ nemo ei poſſet tollere, nec Ioſue, ſicut non poterat Ioſue tollere alicui tribui totaliter ius hæreditatis, cum Moyſes dixiſſet omnibus tribubus dandam eſſe hæreditatem. Etiam non oportuiſſet, vt peteret Caleb dari ſibi Hebron, quia iam data fuiſſet, & ſi fortaſſis petere voluiſſet ne videretur iure ſuo accipere poſſeſſionem, tamen non oportuiſſet vti tot ſuaſionibus, ideo magis eſt veriſimile, ꝙ non iurauerit Moyſes ad tale, ſed petiuit Caleb dari ſibi vrbem illam, quia erat in ſorte filiorum Iuda & placuit in oculis eius. Etiam quod magis eſt, quia ſi iuraſſet Moyſes Caleb, ꝙ Hebron cederet ei in poſſeſſionem, hoc expreſſiſſet, quod erat fortius ad iuuamentum cauſę ſuæ quam cætera, quæ ponit hic. Imprudenter ergo ſuaderet ſi omiſſo maximo & directiſſimo fulcimēto cauſę ſuę, ad ea, quę minora erāt, & quaſi impertinentia recurreret, ſed non expreſſit aliquid tale, ergo credendum eſt, ꝙ non fuerit. Si autem arguere velimus ex litera, ſolū inducetur, quòd debebat aliqua poſſeſſio dari Caleb, ſed non patet, q̄ eſſet. Nam Num. 14. dicitur: Seruū meum Caleb &c. introducam in terram hanc quam circuiuit, & ſemē eius poſſidebit eam. Ex illo ergo non habetur, niſi ꝙ Caleb non moreretur in ſolitudine, ſicut alij exploratores, & Iſraelitæ murmuratores, ſed introiret in terram Chanaan, & haberet ibi progeniem manentē in terra poſt eum. Si aūt ex litera iſta arguere velimus; idem inducitur. ſ. Terra, quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua. i. in terra, quam calcauiſti pedibus tuis, habebis poſſeſſionem. ſ. in terra Chanaan: non infertur tamen hic determinatè quam terram poſſeſſurus eſſet.

Aliqui tamen dicunt ex hoc inferri, ꝙ poſſeſſurus eſſet Hebron, quia ipſe aſcendit in Hebron cum cæteris exploratoribus Numeri 13. & calcauit terram illam pes eius, illam ergo erat poſſeſſurus.

Dicendum eſt non ſequi ex hoc: nam tunc inferretur, ꝙ totam terram Chanaan poſſeſſurus eſſet Caleb, quia totam terram calcauit. ſ. a latere meridiano vſque ad ſeptentrionale declinando aliquando ad orientem, & aliquando ad occidentem, vt patet Num. 13. & ibi declaratum eſt. Sed falſum eſt hoc, ergo nihil magis de Hebrō quàm de aliqua alia vrbe, vel territorio intelligitur litera hæc: ideo dicendum, quòd Caleb nō probabat petitionem ſuam eſſe neceſſario concedendam, ſed eſſe iuſtam: ſi autem probaſſet, ꝙ Moyſes iuraſſet ei, quòd daretur Hebrō in poſſeſſionem, neceſſario inferebat dandam eſſe, nec eſſet in facultate Ioſue non concedere, ſed probabat Caleb eſſe iuſtam petitionem, quia Deus iuſſerat, ꝙ daretur ei poſſeſſio aliqua, ergo ꝙ daretur ei vrbs Hebron, quæ
Doct. ſuſa. erat in ſorte tribus ſuę ſatis erat rationabile. Sed dicēdum eſt non obſtantibus omnibus his, quòd ciuitas Hebron fuerit promiſſa determinate Caleb, vt patet infra in litera, cum dicit Caleb: Da ergo mihi montem iſtum, quē mihi pollicitus eſt dominus te quoq; audiente, nec tamen ex hoc conceditur poſitio illa hebræorum, ſcilicet quòd Caleb receſſerit a cæteris, & ſolus venerit in Hebron.

Item rationes poſitę ſupra a quibuſdam quantum ad aliquid ſtant. Nam verum eſt, quòd ex litera iſta, & ex litera, quæ habetur Numeri. 14. non colligitur fuiſſe vrbem Hebron promiſſam Caleb: colligitur

A tamen ex litera, quæ infra habetur. Et cum arguitur quòd non oportebat vti tot perſuaſionibus, cum pertineret de neceſſitate Hebron ad Caleb, ſi ſuper ea iuraſſet Moyſes. Reſpondendum eſt non fuiſſe neceſſarium, voluit tamen Caleb ex vrbanitate & humilitate petere hoc, tanquam fieret ei gratia dando ſibi qđ iam ſuum erat.

Et cum dicitur, quòd petitio Caleb erat imprudēs, quia omittebat maximum fulcimentum cauſæ ſuę. Reſpondendum eſt, quòd non omiſit, quia licet a principio non expreſſerit, tamen poſtea expreſſit, vt patet infra.

Terra, quam calcauit pes tuus; erit poſſeſſio tua. Quamq̄
B litera iſta ſecundum ſe non importet neceſſario, ꝙ Hebron eſſet danda Caleb, vt declaratum eſt, quia tamen fuit ei promiſſa ſub iuramento a Moyſe, poteſt de illa intelligi. ſ. *Terra quam calcauit pes tuus.* i. Hebron, quæ eſt vna de terris, quas perambulaſti, erit poſſeſſio tua. *Et filiorum tuorum.* In hoc ſignatur maius beneficium ipſi Caleb conferendum, quia non ſolum certificabatur, ꝙ ipſe poſſideret etiam ꝙ relinqueret poſteros hæredes, & progenies eius duraret per multa tempora, & iſtud eſt magnum gaudium parentum. ſ. relinquere natos, maximè cum ſibi ſuccedunt. *In æternum.* Ideſt per valde magna tēpora. Non ſignatur hic æternitas propriè, quia nulli rei competit, niſi Deo: tēpori autem licet tendatur in infinitum non competit æternitas, vt ait Boetius de conſolatione lib. 5. proſa vltima. Etiam non accipitur æternitas pro infinitate temporis iuxta modum Ariſtot. 8. Phyſicorum, qa
C etiam in rebus nihil tale eſt; ſed æternum vocatur quodlibet longum tempus. Vnde interdum in ſcriptura accipitur pro tempore, quod eſt minus quinquaginta annis, vt patet de ſeruis hebræis quorum auris perforabatur, quia dicitur, ꝙ erunt ſerui in ſempiternum Exo. 21. & Deuter. 15. & tamen non durabat iſta ſeruitus quinquaginta annis, cum in anno iubilęi omnis talis ſeruitus tolleretur: Leui. 25. immo nō poterat durare quaſi vltra annos quadraginta: nam iſti, qui dicebantur effici ſerui in æternum, non efficiebantur, niſi tranſacto anno ſeptimo nollent exire in libertatem propter vxorem & filios, & ſic iam tranſierat vnus de ſeptenarijs: Vnde non poterant manere, niſi anni quadragintaduo, & in iſtis vocabatur ſer-
D uus in æternum. Ita hic accipitur in æternum pro magno tempore, ſcilicet quandiu Iudæi manſerunt in terra Chanaan vſque ad tempora Romanorum Titi, & Veſpaſiani: poſtea autē nullus de Iudæis poſſedit terram illam. *Quia ſecutus es dominum Deum tuum.* Scilicet bona dicendo de terra Chanaan, vt Deus dixerat, & dando ſpem de ſuperando hoſtes, ſicut Deꝰ dederat: alij autem decem exploratores è contrario fecerunt: ſunt autem verba iſta Moyſi ad Caleb. Nam Deus dixerat: Seruum meum Caleb, qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me, introducam in terram hanc: Numeri 14. Moyſes autem referens verba Dei ad Caleb, transferendo ad perſonam ſuam dixit: Terra quā
E calcauit pes tuus erit poſſeſſio tua, quia ſecutus es dominum Deū tuum. *Conceſſit ergo mihi dominus vitam, ſicut pollicitus eſt uſque in præſentem diem.* Hic vult concludere Caleb dicens: Dn̄s promiſit mihi, qn̄ eram in Cadesbarne, ꝙ daret mihi terrā hāc in poſſeſſionē & filijs meis, ad qđ duo requirebant̄. Primum erat, ꝙ daret mihi vitam vſquequo ingrederer in terram hāc, & acquireretur de manu hoſtium. Secūdum erat, ꝙ actualiter mihi daretur in poſſeſſionem. Primum mihi datum eſt, quia conceſſit mihi dn̄s vitam vſque in pn̄tem diem. ſ. poſt illam promiſſionem mihi factam cęteri fratres mei exploratores mortui ſunt, & omnes alij coętanei atque ętate iuniores, data ſuper eos

ſententia mortis: dominus autem voluit me conſeruare vſque in præſentem diem, cum iam ſim annorū octoginta, in quo fuit ſingulare priuilegium. Satis ergo conſequens eſt, ꝙ velit impleri aliam particulam promiſſionis.ſ.ꝙ detur mihi terra iſta in poſſeſſionē.

Quadragintaquinque anni ſunt, ex quo locutus eſt dominus verbum iſtud ad Moyſen. Inducit hic Caleb aliud fulcimentum ad hoc, ꝙ terra iſta debeat ei dari. Et poteſt dupliciter induci.ſ.per modum reſponſionis. Vel tanquam probatio. Primo modo eſt ſenſus: diceret aliquis, ꝙ non erat cōueniens dari vrbem Hebron Caleb, quia in ea erant gigantes viri fortiſſimi ad pugnā, quos ipſe non poſſet delere de terra, & ſic nunquam eam caperet, & hoc quia erat iam grandæuus nō potēs pugnare, ſcilicet annorū octogintaqnq; tn̄ dicet Caleb, ꝙ potent delere gigantes illos, quia ipſe erat quadraginta annorum, cum miſſus eſt de Cadesbarne, & nunc erat octogintaqnque, tn̄ fortitudo tēporis illius manet in eo vſque nunc, ideo ſicut tunc potuiſſet expugnare gentem illam, ita & nunc.

Alio modo introducetur iſta litera, vt probatio.ſ.ꝙ Deus vellet dari iſtā terrā Caleb, & eſt ſenſus: Deus dedit mihi ex priuilegio vitam vſque in præſentem diem, cum nullus de coętaneis meis manſerit: dedit etiam robur magnum, cum tātę fortitudinis ſim hodie, ſicut cum eram quadraginta annorum, quod nō reperitur in aliquo homine. ergo ſatis apparet, ꝙ Deꝰ velit hanc terrā dari mihi, cum dederit omnes diſpoſitiones conuenientes ad habendum eam. *Quando ambulabat populus Iſrael per ſolitudinem.* Scilicet quādo erat in deſerto in manſione Cadesbarne. Nam de ipſo loco miſſi ſunt exploratores, vt patet hic, & ad locū ipſum redierunt manēte ibi populo, vt ēt patet hic, cum dicatur, ꝙ ibi iurauit ei Moyſes, quæ dicta ſunt, & ibi locutus eſt Deus de ipſo Caleb, & Ioſue: ſtans autem in Cadesbarne Iſrael dicebatur ambulare per ſolitudinem, quia terra illa erat deſertum magnum, vt patet Num.14.ſ.vtinam mortui eſſemus in Aegypto, & nō in hac vaſta ſolitudine.

Hodie octogintaquinque annorum ſum, ſic valens, vt eo valebam tempore, quo ad explorandum miſſus ſum. In hoc patet, ꝙ non erat aliqs in tota tribu Iuda, ita ſenex, ſicut Caleb, nec in toto populo Iſrael præter Ioſue, & aliquos forte de Leuitis, & apparet, quia ſententia mortis, & non ingreſſionis in terram Chanaā fuit data ſuper omnes numeratos a viginti annis, & ſupra Nume.14. iſta numeratio erat in omnibus duodecim tribubus Iſrael Num.1. in Leuitis aūt nequaq̄; cum iubeatur non poni ſummam Leuitarum cum Iſraelitis ibidem: omnes aūt hi mortui ſunt ante introitum in terram Chanaan, ergo nullus introiuit in terram Chanaan, qui haberet viginti annos, & dimidium cōpletos, quando data eſt ſentētia in Cadesbarne. Et dico de dimidio, quia ſumma Iſraelitarum a vigeſimo anno, & ſupra fuit accepta in monte Sinai menſe ſecundo anni ſecundi, vt patet Num.1. & tunc omnes, qui compleuerant viginti annos computati ſunt, qui autem nondum compleuerant, etiam ſi deficerent dies 15. non computabantur inter viros bellatores. Poſt iſtam autem ſupputationem venerunt Iſraelitæ in Cadesbarne, interpoſitis manſionibus vigintiuna, vt patet Num.33. & in his morati ſunt aliquanto tp̄e, ita vt peruenerint in Cadesbarne in fine tertij mēſis, vel principio quarti anni eiuſdem: nam die 20. menſis ſecundi anni eiuſdem receſſerunt de monte Sinai Nume.10. cap. multi.n. in Cadesbarne iam compleuiſſent annum. 20. qui in monte Sinai non compleuerant, nec fuerant computati, & ſuper hos non fuit lata ſnīa quātum eſt ex tenore verborū: qui ergo erat in Cadesbarne annorum. 20. præciſè, vel 20. & vnius

F menſis, aut parum plus, non ligabatur ſententia lata in Cadesbarne, quia non erat de numeratis, cum nō fuiſſet viginti annorum in monte Sinai, qui tamē in Cadesbarne fuerunt viginti annorū, & quatuor menſium, vel amplius, vel trium & dimidij, ligati ſunt ſententia lata ibi, quia ipſi erant viginti annorū in monte Sinai, & computati ſunt. Nulli igitur de his, qui habebant annos viginti & dimidiū, cum venerunt in Cadesbarne introierunt in terram Chanaan, ſed qui erant viginti annorum, & parum plus ad magis, ſed a tp̄e illius ſnīæ datæ vſque quo locutus fuit Caleb verba hæc fluxerunt anni 45. cum dicatur: quadragintaquinque anni ſunt, ex quo locutus eſt dn̄s ad me verbum iſtud, ergo ſenior in toto Iſrael poterat eſſe an-
G norū 65. nunc additis. 20. quos poterat habere in Cadesbarne ad iſtos. 45. Caleb tn̄ erat 85. ergo. 20. annis excedebat omnes alios de populo ad minus.

Item patet, quia nullus introiuit in terrā Chanaan, qui in Cadesbarne ageret annos viginti & dimidium; ſed ad magis 20. & parum plus: Caleb tn̄ tūc erat 40. annorum cū miſſus eſt de Cadesbarne, vt patet hic; ergo excedebat. 20. annis omnes ſeniores Iſrael. De Ioſue aliud erat, quia ipſe non fuit de computatis, iñ non fuit ligatus ſnīa illa, cum exceperit eum Deus: Nume.14. iſte erat ęque ſenex, vt Caleb, vel forte ſenior, cū dicatˀ præced. c. ꝙ Ioſue erat ſenex, & prouectę ætatis, qn̄ dixit Deus ad eū, vt diuideret terrā. De Leuitis quoq; non tenet ſupra dictum, quia ſnīa mortis fuit data ſuper numeratos a viginti annis, & ſupra
H non fuit autem talis numeratio Leuitarum, ſed quædam fuit ab vno menſe, & ſupra Nume.3. quædam a 30. annis Num.4. quædam a 25. Num.8. ideo iſti non ligabantur hac ſnīa, & ſic poterant eſſe inter eos aliq ſeniores Caleb. De mulieribus idem dicendum eſt.ſ. ꝙ non fuerit directe data illa ſnīa ſuper eas, quia dicitur de numeratis a viginti annis: mulieres aūt nō cōputabantur a viginti annis, nec ſm aliq̄ ætatem, quia ad nullā miniſtrationē neceſſariæ erāt. Nam & in Leuitis ibi fiebat cōputatio ab vno menſe, & ſupra non cōputabantur fęminæ: Num.3. Cauſa ibi dicta eſt: iō poterant eſſe fœminæ in qualibet tribu vetuſtiores Caleb. Nō tn̄ ex hoc quiſq̄ intelligat, ꝙ nulla de mulieribus mortua fuerit in deſerto, vel nullus de Leui-
I tis ob iſtam cauſam: nam oēs, qui murmurauerūt, ſiue eſſent maſculi, ſiue fœminæ, ſiue a 20. annis, ſiue infra in deſerto mortui ſunt. Poſita fuit tn̄ regula de numeratis a 20. annis, & ſupra, quia in iſtis fuit gn̄ale, ꝙ murmurarent, ideo ullus non euaſit p̄ter Caleb, & Ioſue, quia murmurauerunt. In Leuitis aūt, & fœminis aliquæ murmurauerunt, ideo non fuit de eis dictum aliquid generaliter, ſicut de viris numeratis a viginti annis, & ſupra.

Sic valens, vt eo valebam tempore, quo ad explorandum miſſus ſum. Satis eſt hoc admirabile, quia quando erat annorum quadraginta miſſus fuit ad explorandum, vt patet ſupra in litera: nunc autem erat annorum octogintaquinque, & tamen dicit ſe ita valentem ad pugnandum, & ambulandum. in alijs autem non cō-
K tingit hoc, quia licet aliqui homines ex bonitate naturæ interdum cum perueniunt ad annos octogintaquinque habeant motum corporis conuenientem, & operationes ſanas, tamen ad pugnandum conuenientes nequaquam ſunt, nec ad gradiendum.ſ. in via, & ob hoc exprimit iſta Caleb, tāquam aliqua ſpecialia conceſſa ſibi a Deo. Item cum enarrantur magnalia antiquorum virorū in Eccleſiaſtico enarratur de Caleb, ꝙ permanſit in eo fortitudo.ſ. Et dedit dn̄s ipſi Caleb fortitudinē, & vſq; in ſenectutē permanſit illi virtus, vt aſcēderet in excelſum terræ locū, & ſemē ipſius obtinuit hæreditatē: Eccleſiaſtici.46.c. erat aūt

hoc ad-

hoc admirabile tempore Caleb, & Ioſue, quia vita erat breuis, ſcilicet ad annos centum, vel centum decem ſicut fuit de Ioſue infra cap. 24. non erat tamen admirabile in prima ętate ſęculi, quia tunc homines robuſtiores erant anno centeſimo, cum vita eorum ferè vſque ad annos mille tenderetur, vt patet Gen. 5. cap. tunc enim ætas centum annorum erat proportionaliter, vt nunc ętas viginti annorum vel vigintiquinque immo minus, & ſic non erat plenum robur homini anno trigeſimo, ſed poſtea acquirebatur temporibus illis, poſtea autem mutata periodo ſpeciei humanę aduenit homini ſumma perfectio virium alijs temporibus. Sicut ergo in prima ætate ſęculi fuiſſet admirabile permanere alicui robur ſuum vſque ad nongentos annos, quod habebat cum eſſet centum, vel ducentorum annorum: ita erat admirabile de Caleb robur vſque ad octogeſimum quintum annũ ei permanſiſſe. *Illius in me temporis fortitudo vſque hodie perſeuerat.* Accipitur fortitudo pro robore, quia virtutis nomen & habitus eſt fortitudo: hic autem pro corporis viribus ſumitur, ſed largè vocatur fortitudo: ſic quoque interdum vocat Ariſtot. vt patet Ethic. 2. ſ. ex multum cibum ſumere, & frequentes labores ſuſtinere efficitur quis fortis. Loquitur hic Caleb de illo tempore, ſ. quo ad explorandum miſſus eſt, & tunc erat annorum quadraginta, vt patet ſupra.

Fortitudo quomodo accipiat.

Tam ad bellandum quam ad gradiendum. Poſuit iſta dua opera, quia iſta ſunt cõmunia opera roboris corporalis, & maximè pertinebãt ad pręſens negocium, quia bellare etiam interdum requirit facultatem gradiendi expeditè, vt in proſecutione hoſtium, & cæteris motibus bellicis. Vel fortè poſuit iſta duo, quia ſi ſolum dixiſſet quòd erat potẽs ad bellãdum ſicut prius fuerat, & nihil addidiſſet, diceretur quòd manebat in eo robur temporis prioris, ſed non agilitas. Nam ad bellandum exigitur robur magis quàm agilitas: ad gradiendum autem agilitas magis quàm robur, ideò Caleb expreſſit vtrunque in ſe manere. Et hoc admirabilius erat, quia ſenectus ſemper grauis eſt, & difficilis ad motum. *Da mihi ergo montem iſtum.* Ideſt vrbem Hebron.

Nicolaus dicit ex hoc patere eſſe verum, quod dixit ſupra 11. ſ. ꝙ Ioſue ceperit vrbem, quãtum ad partem, quæ erat in plano, & Caleb cepit poſtea partem illam, quę erat in montanis, in qua erant gigantes & expulit eos inde. Ad hoc tamen videtur oppoſitum ſupra vndecimo cum dicatur quòd Ioſue expulit gigantes de vrbibus Hebron, Anab, & Dabir, & de omnibus montanis Iudæ, & Iſrael. Sed de hoc ibi declaratum eſt quòd Caleb gigantes illos deleuit, & non Ioſue. Nec ſolum hoc ſed etiam vrbem ipſam Hebron totam cepit tam in plano quam in montanis. De hoc tamen quidquid ſit, ſatis tamen patet, quòd non confirmatur ex litera iſta poſitio Nicolai, ſ. quòd ceperit Caleb partem montanam Hebron, & Ioſue partem planam, quia dixit da mihi montem iſtum. Nam non accipitur hic mons pro parte montana vrbis Hebron, ſed pro quodam magno monte, in quo erat vrbs Hebron cum multis alijs vrbibus, vt patet, cùm dicitur: Da mihi montem iſtum, in quo Enacim ſunt vrbes magnæ, atque munitæ. Magis ergo patet ex hoc contrarium. *Da mihi montem iſtum.* Poteſt ergo intelligi pro ſola vrbe Hebron, quæ quamquam cum multis alijs eſſet ſita in monte, tamen ſolam illam petebat Caleb. Ex verbis tamen literæ magis videtur petere totum montem illum cum vrbibus, quæ in eo erant, ſed tenendo hunc ſenſum diceretur quòd quamquam verba ſua hoc ſonarent, ipſe tamen de ſola vrbe Hebron loquebatur.

Literæ cõtradictio quo cõcordanda.

Alio modo poteſt intelligi, quod Caleb peteret

A totum montem illum, in quo erat vrbs Hebron cũ vrbibus, & locis alijs, quæ ibi erant: vnde ſatis veriſimile eſt quòd peteret montem, in quo erant vrbes tres Hebron, Anab, & Dabir. Nam in qualibet harũ erant gigantes, vt patet ſupra 11. ſ. In tempore illo venit Ioſue, & interfecit Enacim de montanis Hebron, Dabir, & Anab: & de omni monte Iuda, & Iſrael. Et ſic videtur hic ſignare Caleb, quòd in monte iſto eſſent multi gigãtes, cum dicit: Da mihi montem iſtũ, in quo ſunt Enacim, vrbes multæ, atque munitæ. Itẽ quòd Dabir eſſet in iſto monte, & pertineret ad Caleb aliqualiter patet ſequen. cap. & Iudic. 1. vbi dixit Caleb: Qui percuſſerit Cariathſepher, quæ eſt Dabir dabo ei Axam filiam meam: ſi tamen non pertine-

B ret Dabir ad poſſeſſionem Caleb nihil ad eum pertineret dicere: Qui percuſſerit Cariathſepher, ſiue Dabir. Quòd autem Dabir eſſet apud Hebron in montanis ſatis colligitur ſequen. cap. & Iudic. 1. vbi cum dictũ fuerit de Hebron capta ſubiungitur, quòd inde conſcendens Caleb venit ad habitatores Dabir: & iſte ſenſus eſt magis conueniens, quàm quòd ſolum ceperit Hebron in poſſeſſionem.

Quem mihi pollicitus eſt Dominus. Ideſt Dominus promiſit mihi dare montem iſtum. Quomodo promiſerit non patet. Nam in verbis illis, quæ habentur Numeri 14. ſ. Seruum autem meum Caleb &c. introducam in terram, quàm circuiuit, & ſemen eius poſſidebit eam. non concluditur magis quòd poſſeſſurus foret Caleb terram illam, quam aliam quamcunque:

C ſed quia hic dicitur, quòd Deus promiſit neceſſe eſt quòd intelligatur fuiſſe promiſſum, & promiſſa fuit, quando facta ſunt ea, quæ habentur Num. 14. quamquam ibi ſubticeatur. *Te quoque audiente.* Ideſt tu etiã audiſti quando Dominus promiſit mihi montẽ iſtũ. Non eſt ſenſus quòd Deus locutus fuerit ad Caleb, & illa verba audierit Ioſue, ſed Deus locutus eſt ad Moyſen de Caleb & Ioſue ſemel, & iterum de ſolo Caleb: poſtea autem Moyſes enarrauit verba, quæ Deus dixerat de Caleb, & audiuit hæc Ioſue: & iſta ſunt, quando iurauit Moyſes Caleb: terra quam calcauit pes tuus erit poſſeſſio tua &c. & fuit iuramentum iſtud coram plurimis de populo.

D *In quo Enacim ſunt.* Ideſt in monte iſto ſunt gigantes. Non ſolum erant gigãtes in vrbe Hebron, ſed etiam in vrbe Anab, & Dabir: & iſtæ tres erant in monte illo. Sic innuitur ſupra vndecimo, ſ. ꝙ interfecit Ioſue gigãtes de montanis Hebron Dabir, & Anab: & hoc quia in monte illo non erat vnica ciuitas, ſed multę. *Vrbes magnæ atque munitæ.* Ideſt in monte iſto ſunt vrbes Caleb, & familiæ ſuæ: q̃a ipſe habebat ſub ſe magnam familiam cognatorũ, & pro omnibus petebat. *Si forte ſit Dominus mecum.* Ideſt ideo vellem habere vrbes iſtas, in quibus ſunt gigantes, vt poſſim eos expellere de eis, ſi Deus me adiuuet.

Et potuero delere eos. Ideſt totaliter diſperdere non dimittendo radicem eorum in terra. & ſic factum eſt ſequenti cap. nam deleuit Caleb gigãtes tres de vrbe Hebron: Othoniel autem frater eius deleuit omnes tam gigantes quàm non gigantes habitatores vrbis

E Dabir ſequenti cap. & Iudi. 1. de vrbe Anab, quæ erat in eodẽ monte, & habebat gigantes ſupra vndecimo, non conſtat an deleuerit eam Ioſue. *Sicut promiſit mihi.* Ideſt ſicut dixit mihi Deus, quòd ego poſſiderẽ terrã hanc, & ſemen meum poſt me: ſed non poteſt terra iſta poſſideri, niſi acquiratur de manibus gentium, ergo promiſit mihi quòd acquiri poſſet de manibus gigantum iſtorum, quia qui promittit aliquid dari promittit omnia, ſine quibus res dari non poteſt: & & ſic quamquam Deus non expreſſiſſet, quòd adiuuaret Caleb ad expellendum gigãtes de terra, dicebat

Caleb

F Caleb ſibi ſore hoc promiſſum, quia neceſſariò ſequitur ex promiſſione Dei. *Benedixitque ei Ioſue.* Poſita petitione hic agitur de libera conceſſione. Caleb enim petebat quod iam ſuum erat: nam Deus promiſerat ei montem, in quo erat Hebron: promiſſio autem huius confert titulum: ideo habebat titulum, ſed nondum fuerat aſſecutus poſſeſſionem. Et quia Ioſue erat princeps in toto Iſrael eo auctore, & diſcernente voluit aſſequi poſſeſſionem: Ioſue autem videns firmiſſima iura petitionis Caleb, non dubitauit concedere immediate, quod petebat. Et dicitur quòd benedixit ei Ioſue, ideſt imprecatus fuit ei bonum. Erat autem iſta imprecatio, vt diceretur: Dominus te adiuuet contra gigantes, vt proſperè deleas vrbes eorum, & diſperdas nomina eorum de terra.

G *Et tradidit ei Hebron in poſſeſſionem.* Non eſt ſenſus ꝙ tradiderit ei poſſeſſionem realē ponendo eum actualiter in vrbe, quia adhuc tenebatur ab hoſtibus, cum poſtea Caleb deleuerit ex ea gigantes, vt patet ſequē. cap. ſed tradidit ei poſſeſſionem, ideſt ius introeundi in poſſeſſionem nō requiſito aliquo decreto iudicis, & ius pugnandi contra habitatores vrbis illius tanquam contra detentores rei ad eum pertinentis. *Atque ex eo fuit Hebron Caleb.* Ideſt ab iſto tempore cœpit pertinere Hebron ad Caleb, quod intelligendum eſt quantum ad ius poſſeſſionis. nam quantum ad proprietatem, iam pertinebat, cū Deus ei tradidiſſet promittendo realiter tradere, & illa promiſſio confert titulum. *Filij Iephonne Cenezæi.* Quare vocetur Caleb Cenezæus ſupra declaratum eſt.

H *Vſque in præſentem diem.* Ideſt vſque ad diem, quo liber iſte ſcriptus eſt: quod fuit tempore Samuelis. tunc enim pertinebat ad Caleb, ideſt ad filios eius, qa non viuebat tunc Caleb, cum multa tempora intermedia tranſijſſent, ſ. omnium Iudicum, poſſidēte tamen ſemine Caleb: quia ſucceſſor, & is, cui ſucceſſerit, cenſentur eadem perſona: potiſſimum cum filij ſuccedunt parentibus, quia in eis eſt aliqua identitas naturalis, vt patet 8. Ethic. vbi vocantur filij particulæ deciſę a parentibus.

An filij Caleb poſſederint Hebron vſque ad tempus quo ſcriptus eſt liber iſte. Et eius vrbis plura nomina.
Queſt. VIII.

I SED arguet aliquis quòd non poſſederint filij Caleb vrbem Hebron vſque ad tempus, quo liber iſte ſcriptus eſt: immo Caleb non poſſedit vrbem Hebron tota vita ſua: immo forte nunquam. Quod patet quia in diuiſione terræ vrbs Hebron data eſt ſacerdotibus inter cæteras vrbes de tribu Iuda infra 21. ſed illa diuiſio facta eſt immediatè cum diuiſa eſt terra aliarum tribuum, ergo viuente Caleb data eſt vrbs Hebron ſacerdotibus, & ipſe non poſſedit eam.

Reſpondendum eſt quòd quamquā vrbs Hebron data fuerit ſacerdotibus, ſemper fuit ipſius Caleb: qa non fuit tranſlata tota in ius ſacerdotum.

K Pro quo ſciendum quòd ſacerdotes, & Leuitæ nō acceperont ciuitates cum territorijs ſuis agrorum & vinearum, ſicut cęteræ tribus, quia ipſi non erant vacaturi agriculturę, cùm de iuribus ſanctuarij ſufficienter hęc perciperent, ſed ſuſceperunt ſolum vrbes, vt ipſi habitarent, & parua ſpatia in circuitu earum, quę vocantur ſuburbana ad alenda pecora, de quo Numeri 35. & ſupra in litera: ideo cum data eſt vrbs Hebron ſacerdotibus ſola ipſa vrbs data eſt, territorium autem, & iura, quę erant in circuitu habitata ſunt a Caleb & filijs ſuis, & hoc eſt habere vrbē, ſcilicet habere territorium eius. Nam habere ſolum locum ad habitandum, vel ipſos muros, intra quos claudamur, facillimum eſt.

Et quia hęc oīa ad Caleb pertinebant dicitur ipſe poſſediſſe Hebron quamquam non poſſederit murorum ambitus. Sic patet infra vigeſimoprimo, ſcilicet prima ſors egreſſa eſt Cariatharbe patris Enac: quæ vocatur Hebron in monte Iuda, & ſuburbanis eius per circuitum: agros vero, & villas eius dederat Caleb filio Iephonne. Non tamen eſt intelligendū ob hoc quòd nunc quando dedit Ioſue ipſi Caleb vrbem Hebron dederit ei ſolum agros, & villas eius, ſed etiam dedit ei ipſam vrbem: poſtea tamen diuiſis omnibus ſortibus cum de ſingulis dandæ fuerunt ciuitates, dedit Caleb vrbem ſuam Hebron: non quidem quòd eam iam poſſediſſet, quia nondum capta erat de manu hoſtium, ſed quia renunciauit iuri quod habebat in vrbe Hebron vt eam haberent ſacerdotes.

Quia ſecutus eſt Dominum Deum Iſrael. Non ponitur iſtud tanquam pręmium, quia ſequi Deum eſt actus cultus diuini cū exhibeatur ei honor magnus in hoc, & quilibet actus huius, cū fit ex charitate, eſt dignus vita æterna, nec poteſt recipere aliquid condignum hic in bonis temporalibus, cum etiam Ariſt. actibus virtutum moralium, qui informes ſunt, non credat quidquam ſufficere, vt præmium, & ob hoc iubet danda maxima bona politica bene regēti, ſcilicet honorem, & gloriam. 5. Ethi. & ſic eſt verum quòd Caleb, quia ſecutus eſt Dominum, promeruit magnum gloriæ in vita æterna: ſed etiam pręter hoc in præſenti merebatur ſuſcipere bona, & iſtud fuit quòd concederetur ei longæua vita, & robur iuuenile vſque ad extremam ſenectutem: & poſſeſſio pro ſe & ſemine ſuo in ſempiternum. Quomodo ſecutus fuerit Caleb Dominum ſupra declaratum eſt, ſcilicet, quia taliter de terra Chanaan locutus fuit, qualiter Deus locutus fuerat. Cum autem aliquis ſequitur doctrinā alterius, vel dicta eius, dicitur ſequi eum. Sequi Deū eſt actus cultus diuini.

Nomen Hebron ante vocabatur Cariatharbe. Ponitur hic incidentaliter nomen vrbis huius traditę Caleb, & ipſa habet multa nomina, ſcilicet Hebron, Cariatharbe, & Mambrę. De duobus patet hic, & communiter habet iſta duo nomina. Quòd autem vocetur Mambrę patet Gen. 23. & 29. cap. Hebron autem nomen proprium eſt eius: Cariatharbe eſt nomen eius cōpoſitum ex duobus appellatiuis, ſ. Cariath & Arba. Primum ſignat ciuitatem, ſecundum ſignat quatuor, ideſt ciuitates quatuor virorum. Dicitur autem quòd Hebron ante vocabatur Cariatharbe. Non eſt intelligendum quòd iſta ciuitas antequam fuerit tradita Caleb, vocaretur Cariatharbe & nunc incęperit vocari Hebron, quia ante hoc vocabatur Hebron: cum in Gen. vocata fuerit Hebron. 23. cap. & Numeri decimotertio cap. & tamen Moyſes, qui ſcripſit illa fuit multo tempore antequam ſuſciperetur iſta vrbs Hebron: ideo non poterant poni ibi per anticipationem. Sed dicendum eſt quòd iſta vrbs etiam vocata fuerit ante Hebron, fuit etiam vocata Cariatharbe in Gen. ſed dicitur hic, quòd iſta vrbs fuit vocata prius Cariatharbe, ideſt quòd non ſolum vocabatur Hebron ſed etiam Cariatharbe. Non tamen eſt ſenſus quòd prius ei fuerit impoſitum nomen Cariatharbe, quam Hebron: ſed magis è contrario, quia Hebron eſt nomen proprium vrbis, Cariatharbe autem eſt nomen impoſitum a caſu ſiue impoſitum fuerit a Iudæis ſiue a Chananæis. Doctoris opinio.

Quis impoſuit primo nomen Cariatharbe ciuitati Hebron: & quare ſic vocata eſt, in quo refellitur opinio Nicolai. Quæſt. IX.

QVOMODO autem iſta vrbs fuerit vocata Cariatharbe, dubitabatur: & dubium eſt in duobus. Primum eſt a quo fuerit nomen impoſitum. Secundum quare ſic nominata fuerit. De primo eſt dubium, quia iſta vrbs primo pertinuit ad Chananæos quàm ad Iſraelitas, cum ipſi eam fundauerint, & fuerit impoſitum nomen a Chananæis, quia vrbs Hebron nunquam pertinuit ad Iſraelitas quouſq; accepit eam Caleb de manu Chananæorum, ſed ante hoc vocabatur Hebron Cariatharbe, vt patet hic, cùm dicatur nomē Hebron prius vocabatur Cariatharbe: ergo Chananæi impoſuerunt. In contrarium videtur quòd Cariatharbe nō eſt nomen Chananęum ſed Hebraicum, vt patet ex origine, ſcilicet Cariath, ideſt ciuitas, Arba, ideſt quatuor. Reſpondendum eſt ſatis poſſe dici Hebron vocatam fuiſſe Cariatharbe ab vtriſque, ſcilicet tam a Chananæis quàm ab Iſraelitis. Si dicatur ꝙ a Chananęis ſatis rationabiliter dicitur, cum ipſi primo poſſederint vrbem illam, & fundauerint eam. Et tunc reſpondebitur quando arguitur, quòd nomen iſtud Cariatharbe eſt Hebręum, quòd interdum contingit eſſe idem nomen in diuerſis linguis, ſicut leuaui eſt in Hebræo, & in Latino, ſed non idem ſignat: quia in Latino ſignat erigere: in Hebręo autē ſignat cor meum: & ſic de quibuſdam alijs dictionibus apud diuerſa idiomata. Idem patet de multis alijs nominibus vrbium, quæ conſtat impoſita eſſe a Chananæis: & tamen in Hebræo aliquid ſignant: ſicut patet in nominibus vrbium, quæ habentur in diuiſionibus ſortium ſequentibus. Et hoc quia quædam idiomata ſunt, quæ ex parte affinitatem quandam habent. Si autem teneatur quòd iſtud nomen fuit impoſitum ab Iſraelitis, etiam ſatis rationabile eſt: quia nomen iſtud ad idioma ſuum pertinet. Et quando arguitur quòd ipſi non tenuerunt vrbem iſtam vſque ad tempus, quo cepit eam Caleb, & tamen prius vocabatur Cariatharbe. Reſpondendum eſt quòd quamquam non tenuerunt eam prius Iſraelitæ impoſuerunt ei nomen, quòd de illa locuturi erāt propter aliqua, quę ad eos pertinebant, ſcilicet, quòd apud eam habitauit Abraham pater eorum. Etiam quia ibi ſepultus eſt ipſe cum filio ſuo Iſaac: & nepote ſuo Iacob, qui ſunt patres gentis huius. Ibi etiam ſunt vxores eorū. Vnde Moyſes in Gen. ſępe recolit de hac vrbe: & vocat eam interdum Cariatharbe: Gen. 23. Et iſta poſitio cōuenientior eſt, ſcilicet quòd ipſi poſuerint hoc nomen. Et hoc aliqualiter apparet, quia cum Moyſes nominat hanc vrbem, non ſolum vocat eam Cariatharbe, ſed ponit alia nomina eius magis exprimētia eam, ſcilicet Hebron, & Mambre. Si autem eſſet proprium nomen eius & primum Cariatharbe, poſito illo non iungerentur alia.

Nunc dato quòd Cariatharbe nomen fuerit impoſitum ab Iſraelitis eſt dubium, quare ſic vocata fuerit. Pro quo ſciendum quòd Cariatharbe interpretatur ciuitas quatuor virorum, & ſi nos eam a gentilibus dicamus nominatam, dicetur quòd vocauerunt eam Cariatharbe, ideſt ciuitas quatuor virorum, ſcilicet quatuor gigantum, quia ibi erant quatuor gigantes Siſai, Haiman, Tholmai: & pater eorum etiam erat gigas, & ſic erant quatuor viri gigantes, a quibus quia pręcipui erant, vocata eſt ciuitas Cariatharbe. & iſtū ſenſum ſequuntur quidam de Hebræis.

Sed non ſtat, quia non poterat iſtud nomen eſſe a multis temporibus ante, cum iſti tres gigantes Siſai, A Tholmai, & Haiman non fuiſſent a multis ante temporibus, cum tunc eſſent in terra, quando data eſt iſta ciuitas Caleb, & ipſe deleuit eos. Etiam pater eorum non fuit a multis ante temporibus.

Item ſi ciuitas iſta eſſet nominata ab iſtis quatuor gigantibus, aut nominaretur quia ipſi ſoli in ea gigantes fuerunt, aut quia ipſi ſoli erant tunc, quando nominata eſt ſic, & ſimul erant. Non primo modo, quia non ſolum fuerunt gigantes iſti in vrbe illa, ſed plures alij a principio, quia gigantes non naſcebātur niſi ex gigantibus, quamquam ex gigantibus nō ſemper naſcebantur gigantes, ſed aliquando reſtitit, & aliquando defecit eorum progenies. Poſt iſtos autem tres, qui nominantur ſequenti cap. non fuerunt gigantes in Hebron, ſed ante B ſemper fuerat aliqua progenies gigantum, quæ vſque ad hos dilatata eſt: non ergo ab his quatuor magis quàm ab alijs denominanda erat ciuitas. Nec eſt dicendum ſecundo modo, ſcilicet, quòd denominata eſt ab iſtis quatuor gigantibus, quia iſti ſimul erant, quia ſolum leguntur ſimul fuiſſe iſti tres, qui ſeq. cap. habentur. Et nō ſolum nunc quando conceſſa eſt Hebron Caleb: ſed etiam quadragintaquinque annis ante hoc. Nam a tempore, quo miſſi fuerunt exploratores vſque ad tempus, quo conceſſa eſt ciuitas iſta Caleb, tranſierūt quadragintaquinque anni. Quod patet quia ſupra dixit Caleb quadraginta annorum eram, quādo miſit me Moyſes de Cadesbarne. & poſtea dixit. hodie ſum octuagintaquinque annorum ſic valens, vt eo C valebam tempore. ergo quadraginta quinque anni medij fluxerant: & tamen tunc quando iuerunt exploratores in terram Chanaan, erāt ſoli tres gigantes in Hebron, qui habentur ſequen. cap. vt patet Numeri decimotertio: ergo videtur quòd nunquam fuerunt iſti quatuor gigantes ſimul, niſi cum eſſent iſti paruuli, & pater eorum tunc ſuperuiueret, poſtea autem non fuit, tamen tunc non haberent ipſi nomen virorum, ita vt ab eis denominaretur vrbs.

Si nomen iſtud Cariatharbe fuit impoſitum a Iudæis, poterat imponi propter duo, ſcilicet propter quatuor viros ſupra dictos: & ſic volunt aliqui Iudęi eſſe cauſam nominis vrbis huius: aut propter qua- D tuor viros, ideſt propter quatuor patriarchas principales, qui ibi ſepulti erant, ſcilicet Abraham, Adam, Iſaac, Iacob, & vxores eorum. De Adam patet immediate in litera. De Abraham patet Gen. 25. De Iſaac patet Gen. 35. De Iacob patet Gen. 49. De vxoribus autem horum, & de eis ſimul patet Gen. 49. c. & iſti erant quatuor viri, qui viri excellenter ſunt: quia erant famoſi & excellentiores inter alios viros.

Alij dicunt quòd iſta ciuitas vocatur Cariatharbe, ideſt ciuitas Arbe. fuit enim Arbe quidam gigas, a quo deſcenderunt omnes alij, qui fuerunt in hac vrbe: & huic videtur conſonare quod habetur infra ſequen. cap. ſcilicet quòd Hebron vocatur Cariatharbe, ideſt ciuitas Arbe, vbi videtur quod Arbe ſit nomen alicuius viri, & iſte vocatur pater Enac.

E Nicolaus autem dicit quòd a gentilibus vocatur Cariatharbe propter quatuor gigantes ibi ſepultos. Vel propter Arbe, qui fuit pater gigantum, a fidelibus autem vocatur Cariatharbe propter quatuor patriarchas ibi ſepultos.

Sed iſtud non ſtat, quia nullo modo poterat vocari Hebron Cariatharbe a gentilibus propter quatuor gigantes ibi ſepultos, quia dum manſerunt gentiles in vrbe illa, nunquam fuerunt ſepulti gigantes quatuor ibi, quia iſti quatuor gigantes erant Haiman, Siſai, Tholmai, & pater eorum quartus, ſed iſti quatuor ſemper vixerunt dum ciuitas māſit in poteſtate Gentilium, cū excluſerit eos Caleb, & deleuerit de vrbe,

vt

vt patet ſequen.cap.& Iudi.1. nullos tamen alios quatuor gigantes in iſta vrbe nominat ſcriptura: nec Hebræi referunt, ergo non denominabitur Hebron Cariatharbe a quatuor gigãtibus ſepultis. Quòd autem Cariatharbe dicatur ab aliquo, qui vocatus fuerit Arbe, ſatis rationabile eſt.

Quando Hebron fuit impoſitum nomen hoc, ſ. Cariatharbe. Vbi & formatus & ſepultus creditur Adam: & ibi dicitur eſſe vallis lachrymarum.

Queſt. X.

SED nũc ſuppoſito ꝙ iſta vrbs fuerit nominata Cariatharbe ab Iſraelitis, erit dubium, quando fuerit ei impoſitum primò iſtud nomen. Reſpondebit aliquis ꝙ Abraham impoſuerit ei, quia ipſe veniens de Meſopotamia in terram Chanaan habitauit apud vrbem Hebron, quæ alio nomine vocatur Mambre Gen.23. & 49. de iſta habitatione Gen.18. ob hoc enim dicitur quòd habitauit ſub ilice Mambre, i. ſub ilice, quæ erat apud vrbẽ Hebron, q̃ vocatur Mãbre. hoc etiã patet: quia ob hoc ſepeliuit vxorem ſuam in agro vrbis Hebron, vt patet Gen.23. vbi ſatis ſignatur ꝙ habitaret Abraham in vrbe Hebron, ſ. in ea vel in territorio eius: ipſe ergo poterat imponere nomen ſ'm linguam ſuam vocans eam Cariatharbe. Sed non ſtat, quia quocunque modo prędictorum non conuenit: ſi enim dicatur Cariatharbe, i. quia quatuor patriarchę ibi ſepulti ſunt, non erat hoc tempore Abrahę: quia ſolus Adam ſepultus erat cum coniuge ſua. Item non poterat vocari Cariatharbe a quatuor gigantibus, ſ. a tribus qui infra nominantur ſequen.cap. & a patre eorum, quia nullus iſtorum adhuc natus fuerat: nam fuit Abrahã pluribus quàm quadringentis annis ante hoc. Etiam non poteſt eſſe, quòd ipſe vocaret eam Cariatharbe, ideſt ciuitatem Arbe, quia dato quòd Arbe fuiſſet pater Enac: tamen non attigiſſet Abraham ad tempora eius: vnde non potuiſſet ab eo nominare vrbem. Sed dicendum eſt quòd ſi ciuitas iſta vocata eſt Cariatharbe ab Iſraelitis, accepit nomen iſtud primo a Moyſe, quia non fuerunt in hac vrbe quatuor patriarchę ſepulti vſquequo Iſraelitę fuerunt in Aegypto. Nam vltimus eorum fuit Iacob, qui mortuus eſt annis decemſeptem poſtquam ingreſſus eſt in Aegyptum cum poſteritate ſua, vt patet Gen.47.cap.& tũc potuit nominari ciuitas Hebron Cariatharbe, ideſt ciuitas quatuor virorum, quia erant quatuor patriarchæ. Iſraelitę tamen dum erant in Aegypto nihil de hac vrbe curabant, nec de tota terra Chanaan. ideo non eſt veriſimile quòd imponerent nomen vrbi. Moyſes autem incępit ſcribere geſta priorum temporum in Gen. & vocauit vrbem hanc Cariatharbe tanquam nomine ſuo principali, quia illud erat nomen ſecundum quòd magis pertinebat illa vrbs ad Hebręos quam alia, quia in hoc ſignantur patres eorum ſepulti ibi. Si autem dicatur quòd vocata fuit Cariatharbe a Gentilibus, dicendum eſt, quòd appellata fuerit ab Arbe patre Enac principe vrbis illius. De tẽpore autẽ ſatis patet, quòd fuerit poſt Abrahã, quia Arbe ſecundum hoc eſſet auus trium gigantũ, de quibus ſequen.cap.& hoc ſi Enac ſit ibi nomẽ proprium patris illorum gigantum. nam commune nomen eſſe ſolet, & ſignare gigantem. De hoc ibi dicetur. magis tamen dicendum ꝙ fuerit impoſitum nomen iſtud a Iudęis, vt ſupra declaratum eſt. *Adam maximus inter Enacim ſitus eſt.* In Hebręo habetur aliter, ſ. *Adam maximus inter Enacim.* Et non ponitur ibi verbum, ſed ſubintelligitur eſt, quia modus loquẽdi Hebraicus eſt decurtatus. Et dicunt Iudæi ꝙ eſt ſen-

F ſus, ꝙ Adam accipiatur hic appellatiue. Nam nos accipimus Adam pro primo homine tãquam propriũ, & tamen appellatiuum eſt, ſed quia ille creatus a Deo vel formatus primus fuit, excellenter cõpetit ei iſtud nomen Adam in Hebręo, tanquam ſi latinè eum hominẽ appellemus non apponentes aliud nomen: ſic patet Gen. quatuor, vbi dicitur: Et appellauit Deus nomen eorum Adam. & accipitur ibi tam pro Adã quam pro Eua. Hic autem in Hebręo ſic accipitur Adam. Vnde non conſtat an accipiatur communiter, vel pro illo primo homine. Exponunt autem Hebręi quòd accipiatur cõmuniter, & tunc vocant maximum hominem eum, qui ſtatura maior cæteris erat: & iſte eſt pater trium gigãtum Siſai, Tholmai,
G Haiman. Erat autem ipſe maior illis, ideo vocatur maximus Adam. Sed non ſtat conuenienter iſta expoſitio, quia pater iſtorum gigantum erat gigas. Non ergo diceretur rationabiliter, ꝙ ipſe erat inter gigãtes, quia ſignatur ꝙ ipſe non erat de gigantibus: vnde ſi pro hoc intellexiſſet non diceret inter Enacim: ſed dixiſſet maximus homo ibi ſitus eſt. Oportet autem exponi aliter, ſiue ponatur Adam appropriatè, ſiue appellatiue, ꝙ Adam maximus non ſit de Enacim. Ex hoc etiam patet erronea aliorum expoſitio, ſ. ꝙ accipiatur maximus Adam pro Arbe, qui fuit conditor ciuitatis huius (vt quidam dicunt) vel magis fuit princeps a quo denominata eſt Cariatharbe. Nam etiam ipſe fuit de gigãtibus, cum dicatur pater Enac, ſed Enac ſiue accipiatur, vt nomen proprium, ſiue vt
H appellatiuum ſignat gigantem, qui non dicetur eſſe inter Enacim. Alio modo exponũt aliqui pro Abraham, qui vocatur maximus Adam, i. maximus homo non ſtatura, ſed dignitate: iſte enim fuit patriarcha Hebręorum. Etiam inter gentiles in magna reputatione habitus eſt, intantum ꝙ princeps vrbis Hebron, ſcilicet Ephron Hethęus dixerit ei: princeps Dei es inter nos, in electis ſepulchris noſtris ſepeli mortuũ tuum: nec quiſquam te poterit prohibere Gen.23.c. & iſte erat ibi ſitus, ideſt ſepultus vt patet Gen.25. & 49 ſcriptura autem meminit de hoc, quia erat pater Hebręorum. Et de iſto dicitur, ꝙ erat ſitus inter Enacim, quia toto tempore præterito antequam Caleb acquireret Hebron, erat Abraham in terra gigan-
I tum, quæ non pertinebat ad genus ſuum.

Alio modo & conuenientius dicitur: ꝙ dr̃ maximus Adam pro ipſo primo parente, quem ſacra ſcriptura excellẽter, vel appropriatè vocauit ſolum Adã. Et eſt ſenſus ꝙ Adam maximus, ideſt primus homo, qui eſt maximus, cũ ſit pater, & origo totius ſpeciei, eſt ſitus inter Enacim, ideſt ſepultus fuit in vrbe Hebron in terra gigantum, & iſte eſt verior atque communior ſenſus, quem fere omnes catholici tenent: nam Adam vixiſſe perhibetur apud vrbem Hebron, & ibi finiuiſſe dies ſuos, ibique ſepultus eſt cum Eua coniuge ſua, ibi quoque eum formatum perhibent. Nam extra paradiſum eum formatum conſtat: Eua autem formata fuit in paradiſo, vt colligitur Gen.2.
K ſic quoque teſtantur etiam gentes, quæ tunc habitãt apud vrbem Hebron. Et ab antiquo huius teſtimonium eſt, Vallis quoque quædam apud vrbem Hebron, quæ ab incolis vulgariter vallis lachrymarum appellatur, eo ꝙ Adam centum annis ibi Abel filium ſuum defunctum, vel magis occiſum fleuerit quouſque ab angelo admonitus eſt, vt cognoſceret Euã vxorem ſuam. De hoc in libro de ſitu terræ ſanctæ. De hoc etiam Ioſephus libro primo antiquitatum: & quia in nullo alio loco tactum fuerat de ſepulchro Adæ, voluit hic tangere ſcriptura. Et concordat iſta expoſitio valde ſuperiori literę. Nam vrbs Hebron vocata eſt Cariatharbe, ideſt ciuitas quatuor virorũ,

ſcilicet

Doctoris expoſitio.

A ſcilicet patriarcharum. De tribus eorum, ſ. Abrahã, Iſaac, & Iacob cõſtabat Gen. 49. quòd ibi ſepulti erãt. De Adam autem nequaquam, ideo additum eſt de quarto viro. Et dicitur ꝙ iſte eſt Adã maximus, ideſt protoplaſtus. Quidquid autem veritas ſit, conſtat quòd litera noſtra intenderit iſtum ſenſum: nam ſi litera noſtra intendiſſet pro aliquo alio homine, non poſuiſſet nomen Adam quod apud Latinos ponitur tanquam proprium: ſed diceretur homo maximus ibi ſitus eſt inter Enacim. & tamen poſuit Adam: ideo intellexit de illo primo, quem vocat Adam, & non hominem nomine latino communi. *Et terra ceſſauit a prælijs.* Iſta litera non dependet immediate ex ſuperiori, quia nõ eſt ſenſus quòd ex hoc ꝙ Adam maximus inter Enacim ſitus eſt terra ceſſauit a bellis (B) quocunque modo exponantur ſuperiora: nihil enim ſibi attinent, ſed dependet ex alia ſententia non tanq̃ ex cauſa, ſed conſecutiue modo hiſtorico, ſ. tradidit Ioſue vrbem Hebron Caleb, & tunc terra ceſſauit a prælijs, ſcilicet, quòd poſt dationem vrbis illius non fuerunt bella, ideſt quòd non pugnauit totus Iſrael contra Chananæos ſicut prius pugnauerant, ſed fuerunt facta alia bella mortuo Ioſue cõtra Chananæos, cum quælibet tribus pugnabat contra aliquos de Chananæis, qui erant in ſorte ſua, ſicut pugnauit Caleb contra Hebron, & Dabir, & aliæ tribus cõtra alias vrbes, de quibus Iudi. 1. cap. & nõ ceſſauit terra a prę-lijs poſt petitionem vrbis Hebron, & conceſſionem, tanquam tunc durarent bella, & poſtea ceſſauerint; ſed prius ceſſauerant. Nã iam agebatur de diuiſione (C) ſortium per tribus, cùm Caleb iſta petijt. Diuiſio tamen, poſt ceſſationem a bellis, facta eſt: quia cum pugnabant nihil aliud agebant. Et patet, quia iam ceſſaſſent bella, quia erat tunc Ioſue in Galgalis, vt patet ſupra in litera, quia redierat ad ipſum locum caſtrorum poſtquam ceſſauerunt a bellis, & in ipſo loco actum eſt de diuiſione ſortium aliquarum tribuum, ſcilicet Iudæ & Ephraim, & dimidiæ tribus Manaſſe. Datæ ſunt autem ſortes illis, & tunc manſerunt aliquanto tempore Iſraelitæ nõ facientes ſortes pro reſiduis tribubus, quouſque cõgregati ſunt in vrbe Silo, quę erat in tribu Ephraim, & ibi poſuerunt tabernaculum Domini, & dixit Ioſue ad totum Iſrael: vſ- (D) quequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſſidendam terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorũ dedit vobis? Et tunc elegerunt ſingulos viros ex ſingulis tribubus, & iuerunt ad conſiderandam totam terram, & deſcribendam eam, vt diuideretur proportionaliter: & tunc fuerunt aſſignatæ ſortes alijs tribubus, vt patet infra 18. & 19.

Literæ expoſitio.

C A P. XV.

IGITVR ſors filiorum Iudæ per cognationes ſuas iſta fuit. A termino Edom, vſque ad deſertum (E) Sin contra Meridiem, & vſque ad extremã partem auſtralis plagæ. Initium eius a ſummitate maris ſalſiſſimi, & a lingua eius, quæ reſpicit Meridiem. Egrediet urque contra aſcenſum Scorpionis, & pertranſit in Sina: aſcenditque in Cadesbarne, & peruenit in Eſrom aſcẽdẽs ad Dar, & circuiens Carcaã, atque inde pertranſiens in Aſemona, & per- (A) ueniẽs ad torrentem Ægypti: eruntque termini eius mare magnum. Hic erit finis meridianæ plagæ.

IGITVR *ſors.* Supra poſitum eſt de perſonis terram diuidentibus, & de quibuſdam pertinentibus ad terrę diuiſionem, ſcilicet quomodo acceperit Ioſue in poſſeſſionem vrbem Hebrõ cum alijs vrbibus, quæ erant in monte vrbis ipſius: hic agitur de ipſa terrę diuiſione.

Terra dupliciter eſt diuiſa quibuſdam in hæreditatem alijs in eleemoſynam. Quæſt. I.

(B) CIRCA quod conſiderandum eſt quòd terra diuiſa eſt dupliciter. Quibuſdam diuiſa eſt tanquam in hęreditatem, ſcilicet duodecim tribubus Iſrael. Alijs diuiſa eſt tanquam in eleemoſynam ad ſolam habitationem & non in hæreditatem, & iſti ſunt filij Leui. De diſtributione autem ciuitatum quæ his prouenerũt, patet infra vigeſimoprimo, ſcilicet quid ſacerdotibus, & Leuitis de qualibet tribu prouenerit. Primum, in quo de diuiſione terrę in hæreditatem agitur, diuiditur in duo, quia primò aſſignatur poſſeſſio duabus tribubus & dimidiæ: deinde aſſignatur ſeptem tribubus: ſecunda infra 18. cap. In quo conſiderãdum, quòd tota terra Chanaan large dicta, ſcilicet tota terra promiſſio- (C) nis diſtribuenda erat in duodecim ſortes pro duodecim tribubus Iſrael, quia Leuitæ non erant accepturi partem, vt patet ſupra decimotertio & pręcedẽ. cap. hęc autem terra, quæ diuidenda erat, habebat duas partes principales, ſcilicet vnam ante Iordanem ad orientalem plagam eius, quam cepit Moyſes, vt patet ſupra 12. & 13. alia erat ad occidentalem plagam Iordanis, & iſtã ex parte cepit Ioſue, & pars eius nunquam capta eſt, ſed ſubiecta tributis, vt declaratum fuit ſupra decimotertio. prima pars, quę erat ante Iordanem diuiſa eſt in tres ſortes, & data eſt duabus tribubus & dimidiæ, ſcilicet Rubenitis Gaditis, & dimidię tribui Manaſſe ſupra 13. cap. alia pars trans Iorda- (D) nem manebat diuidẽda nouem tribubus, & dimidię, quibus daturus erat Ioſue poſſeſſionem pręced. cap. & in his non fuit facta diuiſio in eodem tempore, ſed duabus tribubus, & dimidiæ primò ſortes datę ſunt, ſcilicet tribui Iudę Ephraim, & dimidię Manaſſe, & ſic erant iam quinque tribus habentes ſortes. Manebant ſeptem, quæ poſtea aliquanto tempore ſuſceperunt ſortes. De his infra 18. & 19. Prima in tres ſecundum quòd aſſignantur tres ſortes tribuum. Prima ſors tribui Iudæ. Secunda ſors filijs Ephraim. Tertia ſors dimidiæ tribui Manaſſe: ſecunda infra decimoſexto: tertia decimonono. Prima diuiditur in quatuor partes. Primo ponitur poſſeſſio filiorum Iudæ in ſpeciali: ſecundò ponitur poſſeſſio Caleb, qui erat de filijs Iudæ in ſpeciali: tertiò deſcribitur numerus ciuitatum: quartò aſſignatur cõditio quorundam hoſtium. Secunda ibi. *Caleb verò.* Tertia ibi. *Eruntque ciuitates.* Vel ibi. *Hæc eſt poſſeſſio tribus.* Quarta ibi. *Iebuſæum autem.* Prima diuiditur in quatuor partes ſecundum quòd termini ſortis Iudæ aſſignantur reſpectu quatuor punctorum mũdi, ſcilicet Oriẽtis, Occidentis, Auſtri, & Aquilonis diuidendo totum horizontem in quatuor quartas æquales ſuper planitiem eius tranſeuntibus duobus diametris interſecantibus ſe ortogonaliter: & quatuor puncta, ad quæ terminantur Oriens, Occidens, Meridies, & Auſter. Et quia quælibet terra habet aſpectum ad iſta quatuor puncta mundi, accipiũtur limites regionum

Diuiſio primæ partis huius capituli.

num ſingularum per aſpectum ad hęc quatuor puncta,& ſormatur quęlibet regio tamē quadrata quamquam ſit trigona,vel circularis,aut alterius figuræ: & cuilibet horum puuctorum damus vnum latus, ſcilicet latus orientale, occidentale, auſtrale, aquilonare. Et iſta quatuor latera aſſignantur hic in ſorte Iudæ. primò deſcribitur latus meridianum,ſecundò contra latus orientale,tertiò contra aquilonare,quartò contra occidentale. Secunda ibi. *Ab oriente verò*. Tertia ibi. *Et tranſibit ab Aquilone*. Vel magis ibi. *Aſcenditque terminus in Bethagla*. Quarta ibi. *Et maris magni.*

Quis fuit modus diuidendi terram tribuum per ſortes. Et quòd tribus Iuda primo petijt hæreditatem ſuam.
Quæſt. I I.

CIRCA primum erant duo dubia hic inquirenda. Primum eſt, quia hic dicitur, quòd quęlibet tribus accepit ſortem, quis modus fuerit diuidendi terram per ſortem, cum iubeatur quòd maior pars pluribus detur, & minor paucioribus,& tamē omnia ſortibus diuidantur: Numeri vigeſimoſexto. de hoc declaratum fuit eodem cap.& declarabitur infra decimooctauo.

Secundum dubium eſt quomodo ſortes iſtæ non fuerunt ſimul factæ, ſed primò fuerunt datæ ſortes poſſeſſionum tribui Iudæ, & Ephraim, & dimidiæ Manaſſe,deinde ſeptem reliquis.

Reſpondebit aliquis forte quòd hic fuiſſet obſeruatus aliquis fauor, ſcilicet, quòd Ioſue voluerit magis complacere filijs Iuda, quia erat honorabilior tribus, deinde dedit filijs Ephraim, quia ipſe erat de tribu Ephraim: Numeri decimotertio. poſtea autem dimidiæ tribui Manaſſe : quia etiam pertinebant iſti ad cognationem Ephraitarum, cū Ephraim & Manaſſe eſſent filij Ioſeph, cęteris autem tribubus non curauit immediatè aſſignare poſſeſſionem.

Sed non eſt hoc dicendum de Ioſue, qui erat vir iuſtus,quòd fauorem,& acceptionem perſonarum obſeruauerit, potiſſimè quia in hoc multum grauaret cæteras tribus, ſi differret magno tēpore dare eis poſſeſſiones ſuas.

Item non ſtat, quia magis videtur quòd ipſe eſſet paratus diuidere terram, & dare cuilibet tribui ſortē ſuam, ſed non curabant Iſraelitæ accipere ſortes, vt colligitur infra decimooctauo.

Reſpondendum eſt igitur quòd dum bella durauerunt, Iſraelitæ non petiuerunt diuidi eis ſorte poſſeſſiones, nec Ioſue hoc curaſſet. Habita autem pace Iſraelitę non petiuerunt diuidi eis ſorte ſed incęperūt poſſidere terrā pro indiuiſo, quia latiſſima erat, & ipſi non valde multi ſufficiebat omnibus, vt vacarent agriculturę vbicunque vellent: & poſſidebatur tunc terra Chanaan a Iudęis, ſicut ab exordio orbis conditi cęperunt poſſidere homines orbem, & non habebant diſtinctos agros, nec loca: ſed quilibet vbicunque vellet, opus faciebat. Si autem terra anguſta fuiſſet ſicut nunc propter multitudinem gentium, contendiſſent ſuper proprietate rerum, & quilibet vellet habere aliquid diſtinctum a cæteris, ita Iudæi a principio, quia pauci erant, poſſidebant pro indiuiſo, & non curabant petere proprias ſortes.

Prima autem tribus curans petere hęreditatē fuit tribus Iuda,& hęc acceſſit ad Ioſue in Galgalis, vt patet cap.pręced.petens hęreditatem: tunc tam Ioſue quàm alij diuiſores terræ, de quibus Numeri trigeſimoquarto, dederunt tribui Iudæ tantum de terra, quantum putauerunt ei correſpondere proportionaliter in reſpectu ad omnes alias tribus. Cum autem iſta tribus cępit poſſidere ſortē ſuam, tribus Ephraim

F petijt hęreditatem,& conformiter ei data eſt: de qua habetur ſequen.cap. Poſtea vero dimidia tribus Manaſſe petijt, & data eſt ei iuxta terram Ephraitarum fratrum ſuorum poſſeſſio : de qua infra decimoſeptimo. Cæterę autem tribus ſeptem non curauerūt petere ſortes, ſed terra reſidua pręter ſortem Iudę, & filiorum Ioſeph poſſeſſa eſt pro indiuiſo ab omnibus ſeptem tribubus, nec curauerunt petere determinatas ſortes, quouſque Ioſue increpuit tribus iſtas, dicēs: Vſquequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſſidendam terram, quam Dominus Deus patrum veſtrorum dedit vobis? vt patet infra decimooctauo. & tunc iubente Ioſue elegerunt viros, qui deſcriberent totam terram mediam in ſeptem ſortes, & ſic factū

G eſt. Poſtea autem poſitæ ſunt ſortes pro his tribubus in Silo in ſanctuario coram Domino eodem cap. ſi tamen Ioſue non increpuerat eos non petierant, nec receperant ſortes ſuas ſortè vſque ad magna tempora, cum adiuncta multitudine nō poſſent conuenienter exercere terram, niſi diuiderentur ſingulis tribubus portiones. Et ſic non videtur reſpondendum q tribui Iudæ fuerit primo aſſignata poſſeſſio, quia erat excellentior tribus, & regia, ſicut dicit Nicolaus. Et deinde filijs Ioſeph, ſcilicet tribui Ephraim & dimidiæ tribui Manaſſe, quia tranſierat ad eos vnum de iuribus primogenituræ Ruben. Sed iſta tribus primò petijt ſortem, & primo ei data eſt. Cæteræ autem poſtea petierunt, ſcilicet Ephraim, & Manaſſe; alijs autem ſeptem non petentibus data eſt poſſeſſio.

H Vnde ſi tribus Zabulon vel Nephtalim primo petijſſent ſortes quàm cæteræ tribus, primò eis daretur quàm tribui Iudæ, & quàm Ephraim, & Manaſſe, & ſic de cæteris.

Et hoc patet in tribu Ruben,Gad, & dimidia tribu Manaſſe: nam iſtę non erant nobiliores tribus cæteris, cum magis tribus Gad eſſet de filijs ancillarum,& tamen iſtis primo datæ ſunt ſortes, quam cæteris ante tranſitum Iordanis Numeri trigeſimoſecundo, & Deuteronomij tertio,& hoc viuente Moyſe, vt patet eiſdem capitulis,& hoc, quia petierunt, ut daretur eis: Numeri trigeſimoſecundo. Si autem quæcunque alia tribus a principio petiiſſet, illi fuiſſet data poſſeſſio. De tribu Iudæ ſic reperitur, quod ipſa petierit poſſeſ-

I ſionem præcedenti capitulo. De cęteris autem non paret, ergo ipſi primo data eſt poſſeſſio: nec fiebat aliqd excellentius tribui, quæ a principio ſuſcipiebat poſſeſſionem, quoniam non dabatur ei propter hoc aliquid maius, quam alias dandum foret, ſed proportionaliter ad alias tribus. Vnde quia tribui Iudæ a principio magna poſſeſſio data eſt, poſtea de vrbibus eius data eſt ſors tribui Symeon, & nō recepit partem alterius terræ, ut patet infra. 19.

Conſiderandum autē circa diuiſionem terræ Chanaan, quæ eſt poſt Iordanem, quod cum tribus Iuda primo in ea petierit ſortem, aſſignata eſt ei poſſeſſio ad partem meridianam ſcilicet ab Oriente vſque ad Occidētem terræ illius per totum latus meridianum.

K Tribui autem Ephraim data eſt poſſeſſio in parte oppoſita diſtantiſſima ſcilicet ab Oriente in Occidentē per totum latus Septentrionale, vt patet in ſequenti capitulo. Dimidiæ autem tribui Manaſſe aſſignata eſt poſſeſſio apud tribum Ephraim. Hoc dicit Nicolaus.

Sed falſum eſt, quia in latere aquilonari eſt tribus Dan, ut patet infra 19. tribus autem Ephraim eſt circa tribum Iudæ, interpoſita ſola tribu Beniamin, vt declarabitur infra decimooctauo,& conſequenter ea, quæ ſequitur ex hoc ſunt falſa: ſed proueniunt ex intentione Nicolai, de quo magis dicetur infra decimo octauo. vbi videntur hæc innui. Manſit autem tota terra me-

ra me-

ra media inter Meridiem, & Aquilonem, quæ poſtea diuiſa eſt in ſortes ſex: nam filij Simeon, qui acceperunt vnam de ſeptem ſortibus vltimis, nō acceperūt hæreditatem in terra illa media, ſed in ipſa ſorte Iudę cepit poſſeſſionem, quia ſors Iudæ magna erat, & tribus Simeon parua, poteratque capi inter terram Iudæ, vt patet infra decimonono. fuit ſactus modus iſte diuiſionis, quia tribus iſtæ duæ erāt multum bellicoſæ, & ponebantur in lateribus a quibus poterant venire hoſtes. A latere enim orientali hoſtes nulli poterant venire, quia illa pars protegebatur a duabus tribubus, & dimidia manentibus ante Iordanem. Occidens enim terrę illarum erat plaga orientalis terræ aliarum nouem tribuum, & dimidiæ. Quod patet, quia caput vel oriēs nouem tribuum, & dimidiæ erat Iordanis: Nume. 34. occidens tamen terræ duarum tribuum, & dimidiæ erat in Iordane, vt colligitur ſupra decimotertio, ad occidentem quoque non erant aliqui hoſtes in terra Iudæorum, quoniam occidens terræ eorum erat mare magnum: Num. 34. ſed ab ea parte non erat illis coniuncta gens aliqua, quæ aduerſari poſſet eis. Niſi dicatur de Philiſthinis, Tyriis, & Sidonijs, qui erant ad occidētalem plagā terræ Chanaan. Reſpondendum eſt quòd iſti non erant in termino terræ Chanaan: ſed erant intra terram Chanaā tanquam pars illius, & hanc terram iuſſit Deus diuidi in ſortes Iſraelitarum ſupra 13. maxima autem pars prouenit tribui Iudæ, ſcilicet tota terra Philiſthijm, vt patet infra in litera: ſi autem fuiſſet extra terram Chanaan in termino eius, fuiſſet poſita aliqua tribus bellicoſa in latere occidentali in tranſuerſo, vt cuſtodiret gentes illius: non erat ergo aliqua gens a parte orientali aut occidentali hoſtilis Iudæis: ſolum autē manebant duo latera, ſ. aquilonare & meridianum, ideo ad latus meridianum data eſt ſors tribui Iudæ per totum ipſum latus: in latere autem aquilonari data eſt ſors filijs Ephraim per totum latus: & ſic cuſtodiebantur duo latera hoſtilia. Aliæ autem tribus erant in medio harum duarum. non eſt iſta habitudo ſortium, quia in latere aquilonari non fuit Ephraim, ſed Dan, vt patet infrà 19. & ibi magis declarabitur de ſitu ſortium in figura. *Igitur ſors filiorum Iudæ.* Hic incipit deſcribi ſors filiorum Iudæ a parte meridiana. Et quamquam iſta tribus ſit meridiana reſpectu omnium aliarum in terra Chanaan, tamē adhuc ipſa habet in ſe aliquid meridianum, & aliquid aquilonare. Deſcribitur autem primo latus meridianum, & accipitur hic ſors pro terra poſſeſſa per ſortē. Nulla enim tribus ſuſcepit aliquam poſſeſſionē ſine ſorte: & hoc vt ſcirent aut certificati eſſent, quòd Deus volebat hanc vel illam portionem terræ ab hac, vel illa tribu poſſideri. Sors enim eſt aliquid in rebus dubijs ſignatiuum diuinæ voluntatis: & quia Iudæi dubitarēt an Deus vellet hanc portionem terrę prouenire illi tribui, vel non, volebāt ſortes quæ a Domino reguntur, iuxta illud Prouer. 16. ſortes in ſinum mittuntur, ſed a Domino temperantur: quomodo autem in his certificent nos de eo, quod Deus vult, declaratum eſt Leuitici decimoſexto. & Num. 26. atque trigeſimoquarto, & infra decimooctauo dicetur. Vnde dicendum quòd tribus Iuda per ſortem accepit hanc partem poſſeſſionis, de qua hic agitur, & nulla alia tribus ſine ſorte quidquam ſuſcepit. De ſeptem tribubus vltimis quomodo per ſortes ſuſceperint poſſeſſiones ſuas ſatis patet infra decimooctauo. de Iuda Ephraim & dimidia Manaſſe non tantum patet: ſaltem quantum ad modum ponendi ſortes, tamen ſortes fuerūt poſitæ pro his tribubus: & prouenerunt eis portiones terrę, quas poſtea poſſederunt. De tribu Iudę patet quia dicitur hic: Sors filiorum Iudæ. De filijs

Tribus Iuda & Ephraim erant multum bellicoſæ.

Deſcriptio ſortis filiorū Iudæ a parte meridiana.

Sors quid ſit.

A Ephraim magis patet ſequenti cap. ſcilicet Cecidit quoque ſors filiorum Ioſeph. De Manaſſe quoque idem patet infra 17. capitulo. quomodo autem fuerint poſitę ſortes inter iſtas tribus infra decimooctauo declarabitur. *Per cognationes ſuas iſta fuit.* Tota iſta terra, quę hic deſcribitur fuit data filijs Iudæ, ſed non fuit data ſic integra, & indiuiſa, ſed diuiſa eſt per familias, ſiue cognationes. Dicit cognatio ſpeciales congregationes cognatorum ſub eadem tribu, & quędam vocātur familię, & ſunt maiores congregationes ſub tribubus, alię autem ſunt ſub his congregationes minores cognatorum, & vocantur domus: deinde diuiduntur domus per ęconomias & capita virorum, omnibus autem his fiebant portiones in

B adeptione hęreditatis alicuius tribus.

Primo enim terra data toti tribui diuidebatur in tot partes, quot familias habebat tribus, & portio data cuilibet familię ſubdiuidebatur in tot portiones, quot erant domus ſub illa familia, & deinde adhuc portio domus cuiuslibet ſubdiuidebatur in alias minores particulas, quouſque daretur cuilibet in toto populo hęreditas. Erant autem quinque familię in tribu Iudę, ideo neceſſe erat, vt diuideretur in quinque partes. Primò ſunt familię hę, Selanę, Pharesitę, Zareitę, Eſronitę, Amulitę: Numeri 26. cap.

Modus diuidēdi terram in tribum.

A termino Edom vſque ad deſertum Sin contra meridiem. Iſtud eſt latus meridianum ſortis Iudę: & incipit computari iſtud latus ab Oriente in Occidentem: nam latus meridianum tangit latus occidentale, & orien-

Latus meridianum ſortis Iudæ.

C tale: ſicut in quadrato, vel quadrangulo neceſſe eſt, vt quodlibet latus tangat duo alia latera, & cum illis claudat duos angulos, ſcilicet vnum ad Occidentem, & alium ad Orientem: longitudo autem lateris huius eſt ab Oriente in Occidētem: & ſic computatur hic. Incipit autem latus iſtud apud Edom, quia ibi coniungitur latus orientale lateri meridiano, & claudunt angulum contactus.

Pro quo ſciendum eſt quòd totum latus meridianum terrę Chanaan tenet tribus Iuda, ideo idem eſt terminus meridianus terrę Chanaā, & totius poſſeſſionis Iudę. Terminus autem meridianus terrę Chanaan incipit in ſolitudine Sin apud Edom, & habet

D ab Oriente in extremitate lateris Oriētalis mare mortuum, quod eſt mare Sodomorū, ita vt ſolitudo Sin ſit ipſum latus meridianum, & mare mortuū ſit tanquam extremitas lateris orientalis, & terra Edom ſit in contactu duorum laterum: & ſic deſcribitur Numeri trigeſimoquarto in principio. Idem modus eſt hic, quia dicitur incipere ſors Iudę, ſcilicet extra terrā Chanaan, cùm de illa dixerit Deus, quòd non daret Iſraelitis nec pedis veſtigium: Deutero. 2. cap. Sed eſt Edom terminus extrinſecus, & ciuitas terrę Iudę magis coniuncta terrę Edom eſt Bethoron inferior, vt dicitur in libro de diuiſione terrę ſanctę. Incipit autem latus meridianum ſortis Iudę a terra Edom veniendo contra Occidentē, quia nihil magis eſt orientale in latere auſtrali terrę huius, quàm terra Edom:

E & iſta terra eſt etiam meridiana terrę Chanaan, quia ipſa inclinatur ad ſolitudines Arabicas verſus Aegyptum. *Vſque ad deſertum Sin.* Procedendo a capite terrę Edom ad deſertum Sin itur per longitudinem lateris meridiani ſortis Iudę verſus occidentem, & nō eſt proceſſus iſte verſus aquilonem, aut orientem: nā magis oriētalis eſt terra Edom, quàm deſertum Sin, vt colligitur Numeri trigeſimoquarto. etiam non proceditur, vt ab auſtro verſus Aquilonem, quia tunc deſertum Sin eſſet ad partem Aquilonarem ſortis Iudę: ſed falſum eſſet cum deſertum Sin ſit in ipſo laterę terrę Chanaan, & conſequenter ſortis Iudę: cū non ſit ſors Iudę auſtralior terra Chanaan, quia non

eſt extra eam, ſed ad plus erit idē latus meridianum terrę Chanaan, & terrę ſortis Iudæ. Quòd autē deſertum Sin in latere meridiano terrę Chanaan ſit, patet Num. 34. & ibi ponitur terra Edom, & deſertum Sin in hoc latere meridiano: & dicitur ibi quòd pars meridiana incipit a deſerto Sin. Hic dicitur quòd incipit a terra Edom vſque ad deſertū Sin. In quo dicit aliquis eſſe aliquam partem ſortis Iudæ. Sed hoc falſum eſt, quia ſola terra Chanaan diuiſa eſt nouem tribubus, & dimidiæ: ideo dicendum quòd iidem termini ponuntur hic, & Numeri 34. ſed hic ponuntur termini extrinſeci, & ibi intrinſeci, cum enim dicitur ibi quòd pars meridiana terrę Chanaan incipit a ſolitudine Sin, ponitur ſolitudo iā quam terminus intrinſecus, qui eſt pars ipſius lateris meridiani: & non dicitur ibi quòd incipiet a terra Edom, ſed quòd ſolitudo Sin eſt iuxta Edom, ſcilicet, quòd nihil de ſolitudine Sin eſt intra terrā Edom, ſed incipit cum ipſo latere meridiano terrę Chanaan, & apud principium ſolitudinis Sin, & lateris meridiani Chanaan eſt terra Edom, ſcilicet in coniunctione lateris huius meridiani, & orientalis ſibi conterminabilis. Hic autem dicitur, quòd incipiet ſors Iudæ ab Edom, ſ. quòd ſit terra Edom terminus extrinſecus, ideo dicitur a termino Edom, ſcilicet quòd terminus Edom eſt principium ſortis Iudæ. Et cum dicitur vſque ad deſertum Sin, non eſt intelligendum quòd aliqua terra media ſit inter terminum terræ Edom, & ſolitudinē Sin, quæ pertineat ad latus meridianum ſortis Iudæ, quia inter terram Edom, & ſolitudinem Sin nihil interiacet, vt patet Numeri trigeſimoquarto. cum dicatur quòd ſolitudo Sin eſt iuxta terram Edom. Item quia dicitur ibi quòd plaga meridiana incipiet a ſolitudine Sin. Tunc ergo non poterit eſſe aliquid inter terram Edom, & ſolitudinem Sin, vel non coniungeretur terra Edom terræ Chanaan. quod falſum eſt, cùm ſupponatur eſſe in coniunctione lateris meridiani, & orientalis terrę Chanaan Numeri trigeſimoquarto.

Item hic dicitur quòd latus meridianum terræ Iudę incipit a terra Edom, & Numeri trigeſimoquarto. dicitur quòd latus meridianum terræ Chanaan incipit a ſolitudine Sin, ergo ſolitudo Sin, & terra Edom ſunt idem, vel coniuncta ſolitudini Sin, cùm ſors Iudæ ſit aliquid intra terram Chanaan. Iſta ergo præpoſitio, vſque, non dicit hic terminum, ſed continuationem, vel medium, ſicut iſta prępoſitio, per: vt ſi dicatur quòd ſors tribus Iudæ incipit a termino terrę Edom vſque ad deſertum Sin, ideſt deſcēdendo per deſertum Sin verſus occidentem.

Contra meridiem. Non eſt intelligendum quòd proceſſus a termino terræ Edom per deſertum Sin ſit contra Meridiem, quia tunc ſequeretur, quòd erant terra Edom, & ſolitudo Sin in parte aquilonari ſortis Iudę, ita quòd terra Edom eſſet magis aquilonaris, & veniendo verſus deſertum Sin veniretur contra meridiem, ſed falſum eſt, cum vterque horum terminorum ponatur in meridie ſortis huius: ſed eſt ſenſus quòd iſta prępoſitio, contra, non determinet aliquod verbum ſignans motum: vt dicatur cōtra Meridiem, ideſt procedendo contra Meridiem, ſed aliquod participium ſignans quietem, ſcilicet contra meridiem, ideſt iſta duo terra Edom, & ſolitudo Sin ſunt ſita contra partem meridianam ſortis huius, & terrę Chanaan: immo iſta duo ſunt ipſemet terminus meridianus terræ illius.

Et vſque ad extremam partem auſtralis plagæ. Hic ſignatur motus, ſcilicet, quòd veniendo de termino terræ Edom per deſertum Sin procedatur vſque ad extremam partem terrę auſtralis, ideſt vſque ad vltimam partē lineæ meridianę terrę huius: quia deſertum Sin forte pertingit vſque ad occidentalem plagam terrę Chanaan, ſcilicet vſque ad mare magnum, quod eſt Mediterraneum.

F

Initium eius a ſummitate maris falſiſſimi. Ideſt initium plagę huius meridianę eſt a mari ſalſiſſimo, hoc eſt incipiendo a parte orientali procedendo verſus Occidentem, & in extremitate lateris huius eſt mare ſalſiſſimum. Iſtud enim dicitur eſſe ad partem orientalem lateris meridiani Numeri trigeſimoquarto, cū dicitur. pars meridiana incipiet a ſolitudine Sin, quę eſt iuxta Edom: habebit terminos contra orientem mare ſalſiſſimum. Et dicitur eſſe iſtud mare ſodomorū, quod multis nominibus vocatur, ſcilicet mare deſerti, mare ſolitudinis, mare ſalſiſſimū, mare mortuum, mare Sodomorum, mare diaboli, lacus aſphaltidis. De his omnibus, & quibuſdam proprietatibus maris illius declaratum eſt ſupra duodecimo cap. & dicitur a ſummitate, ideſt ab extremitate ſuperiori maris huius, quia iſtud mare eſt extenſum in tota valle Sodomorum, vbi erant prius quatuor ciuitates. Et niſi diceretur a ſummitate, crederetur quòd inciperet pars meridiana in mari illo, ſcilicet in parte occidentali eius, & ſic eſſet mare Sodomorum extra ſortem terrę Iudę, & terrā Chanaan: ſed falſum eſt, ideo ponitur terminus a ſummitate, ideſt a principio maris huius a parte oriētali. Et eſt iſtud mare apud montes Phaſga, qui partim tangunt terram Moab, vt patet Deuteronomij tertio. vbi dicitur quòd mare deſerti, quod eſt ſalſiſſimum eſt ad radices montis Phaſga, extenditur autem quędam pars maris huius per latus meridianum verſus Occidentem.

Mare ſodomorum habet multa nomina.

G H

Et a lingua eius, quæ reſpicit meridiem egreditur contra aſcenſum ſcorpionis. Ponitur hic cōtinuitas lateris meridiani, ſcilicet, quòd poſt mare mortuum tenditur latus meridianum ad aſcenſum ſcorpionis: & dicitur a lingua eius: quia illud mare non habet eandem latitudinem vbique, ſed arcuatur alicubi, & fit ſinus: & quia illę ſinuationes ſunt acutę, vocantur linguæ. Sūt autem multę linguę maris huius, & vna illarum reſpicit latus meridianum, & ab hac continuatur latus ad aſcenſum ſcorpionis.

I

Dicitur reſpicere contra meridiem, non quòd ſit aſpectus ſicut ab aquilone ad auſtrum, quia tunc non extenderetur latus meridianum ab illa lingua ad aſcenſum ſcorpionis: nam latus meridianum extenditur inter Orientem, & Occidentem. Inter Aquilonem autem & Auſtrum non eſt latus meridianum, ſed orientale, vel occidentale: ideo eſt ſenſus quòd lingua maris iſtius reſpicit meridiem, ideſt ipſa tenditur per Meridiem: ſed reſpicere ſuum magis propriè eſt ad Occidentem.

Quę appellantur linguę maris.

K

Dicitur egredi contra aſcenſum Scorpionis, quia ibi cum dicitur latus meridianum, nos enim intelligimus latera ſortis Iudę, quaſi latera quadrati, vel quadranguli recta, & æquidiſtantia: ſed non eſt ſic, quia curuatur: nam vix vnquam aliqua linea recta eſt in aliquo latere, ſed quando fiunt magnę curuitates, dicitur linea lateris egredi, vel inclinari, vel flecti. & ſic egreditur hic latus iſtud meridianum, ſed magis contra meridiem, & ampliatur terra Chanaan accipiendo aliquid de terra, quę eſt contra ſolitudines Arabicas, & Aegyptum.

Dicitur egredi contra aſcenſum Scorpionis, quia eſt aliquis mons, vel aliqua terra magna altiſſima, & vocatur aſcenſus ſcorpionis, quia excelſus locus eſt, & ibi ſcorpiones multi manent. Vel vocatur aſcenſus Scorpionis etiam ſi non ſint ibi aliqui ſcorpiones, quia interdū ſic imponuntur nomina a caſu, & voluntate nō exiſtente aliquo huius authore. eſt aūt aſcenſus

Aſcenſus ſcorpionis quid ſit.

ſus ſcorpionis magis meridianus, quam mare ſalſiſſimum. (A) Iſta clauſula aliter deſignatur. Numer. 34. ſ. qui circuibunt auſtralem plagam per aſcenſum ſcorpionis, ita vt tranſeāt in Senna, ideſt, ꝙ termini terrę Chanaan circuent a mare ſalſiſſimo ꝑ aſcenſum ſcorpionis, quia tendere a mari illo ad aſcenſum ſcorpionis non eſt per lineam rectam, ſed deflectētem ſe magis in auſtrum, & iſte circuitus, vocatur hic egreſſio, quod idem eſt. quia linea egreditur a rectitudine.

Et pertranſit in Sina. Aliqui intelligunt eſſe hunc mōtem Sinai, quia aliquando vocatur Sina, quia ſcriptura non facit in hoc magnam dr̄iam potiſſimum ſecūdum conditionem hebręi idiomatis, in quo ſępiſſime adduntur, vel apponuntur aliquę literę terminales, ſicut dr̄ Dabir, vel Dabira, Aphec, vel Apheca, Geſſuri, (B) vel Geſſur, ita Sinai, vel Sina. Sed falſum eſt, quia mōs Sinai non eſt in latere terrę Chanaan: nam poſtquam Iſraelitæ fuerunt in monte Sinai ambulauerunt multo tp̄e verſus terram Chanaan, ſi tn̄ eſſet mons Sinai in latere terrę Chanaan: immediate, vt fuiſſent in mōte Sinai introiſſent in terrám Chanaan. Ad hoc aliq̄s reſpondebit non valere argumētum, quia Cadesbarne eſt in latere meridiano terrę Chanaan, vt patet hic & Num. 34. & tn̄ poſtquam Iſraelitę ſteterunt in Cadesbarne ambulauerunt multo tp̄e priuſquam introirent in terram Chanaan, ita potuit eſſe de monte Sinai. Reſpondendum eſt non ſtare ſimilitudinem: nā Iſraelitę ſteterunt bis in Cadesbarne: prima vice in ſecundo anno ab exitu de Aegypto cum miſerunt ex- (C) ploratores in terram Chanaan, & tūc in reditu exploratorum non introierunt Iſraelitę in terram Chanaā, quia Deus iuſſit, vt retrocederent in ſolitudinem per viam maris rubri, vt patet Num. 14. & factum eſt: ſteteruntque vſque ad principium 40. anni, menſe primo, & redierunt iterum in Cadesbarne. Num. 20. c. & tunc tranſituri erant Iſraelitę, ſed non permiſſi ſunt tranſire immediate, quia exiſtentes in Cadesbarne erant in extremitate terræ Edom, tranſiturique erant ꝑ terram regis Edom in terrā Chanaan, cumq; miſiſsēt Iſraelitę ad regem Edom, vt concederet eis tranſitū, noluit, dicens: non tranſibis per me, alioquin armatus occurram tibi, vt patet Nu. 20. ideo coacti ſunt Iſraelitę circuire montem Seir multo tp̄e, & peruenerunt (D) ad caput orientale terrę Chanaan per terram duorū regum Amorrhęorum, vt declaratum eſt pręced. c. ſi aūt permiſſi fuiſſent Iſraelitę tranſire per Cadesbarne immediate introiſſent in terram Chanaan. De monte Sinai nō eſt ſic, quia cum ſteterunt ibi Iſraelitę, nemo aduerſabatur eis, nec ꝓhibuit accedere ad aliqua loca, ideo ſi eſſet mons Sinai in latere terrę Chanaan non fuiſſet mora tanti temporis, & peruagatio tot mānſionum: nam inter mōtem Sinai, & Cadesbarne ſunt quaſi 21. manſiones, vt patet Nu. 33. & in his non legitur, ꝙ quis aduerſaretur Iudęis, ſed procedebant recto itinere in terram Chanaan. Nec eſt ēt dicendum, ꝙ Deus faciebat eos circuire, ſicut fecit poſtquā ſteterunt in Cadesbarne: nā in Cadesbarne peccauerunt (E) murmurantes, & Deus dedit eis in pęnam, ꝙ 40. annis vagarentur per deſertū, vt patet Nu. 14. & tunc cęperunt vagari: cū aūt veniebant de monte Sinai in Cadesbarne nondum peccauerant, nec in eos vlla pęnalis ſnīa fuerat promulgata, ideo nō habebant occaſionem vagandi. Item ſi mons Sinai eſſet in latere meridiano terrę Chanaan, cum ēt ponatur Cadesbarne in eodem latere meridiano, vt patet hic, & Nu. 34. ambulauiſſent 21. vel 22. manſionibus Iſraelitę per ipſum latus meridianum terrę Chanaan deſcendendo a parte orientali lateris eius verſus occidentem, quia magis orientalis locus ponitur hic Sina, quam Cadesbarne, ſed iſta non conueniunt.

Item non ſtat, quia ſi mons Sinai eſſet, de quo hic dr̄, & in latere terrę Chanaan, qn̄ Iſraelitę illuc acceſſerunt miſiſſent exploratores ad ſciendum conditiones terrę Chanaan, ſicut miſerunt, qn̄ erant in Cadesbarne, quæ eſt apud terram Chanaan, de quo præce. c. ſed non miſerunt inde, ergo non eſt Sinai coniūctus terrę Chanaan. Item patet hoc modo ſcribendi hebraico: nam mons Sinai, in quo data eſt lex ſcribitur per literam Samech. quam hebręi Cama vocant. Sina aūt, de quo hic ſcribitur per literam Sade, quā hebręi vocant Cadi. Dicendum ergo, ꝙ non ſit mons Sinai. Aliqui dicūt, ꝙ accipitur hic Sina pro deſerto Sin, qd̄ poteſt vocari Syna ex modo hebraico addendo literā ſicut Mizraim, & Mizraima, Dabir, Dabira. Sed non ſtat, quia Sina eſt intra ipſum latus meridianum terræ Chanaan, cum aliquę partes ſint ante illam veniendo a parte orientalis lateris huius, & alię ſunt poſt eā eundo verſus occidentem. Deſertū tamen Sin eſt in principio lateris huius, vt patet Num. 34. ſ. plaga aūt meridiana incipiet a ſolitudine Sin, ergo non ſunt idem.

Doct. ſnia

Sed eſt Sina nomen loci, vel montis, qui vocat̄ alio nomine Senna, quod patet Numer. 34. vbi ponuntur iſtamet loca in latere meridiano, quia ſicut ponit̄ hic principium lateris in mari ſolitudinis, & deinde aſcenſus ſcorpionis, & poſtea Sina, ita ponuntur ibi duo prima, & deinde Senna, ergo non eſt hic Sina mons Sinai, nec deſertum Sin, ſed aliquis alius locus, vel mōs. *Aſcenditque in Cadesbarne.* Iſte terminus eſt conſequens in latere meridiano poſt Sina, & ſic ponitur in deſcriptione huius lateris Nume. 34. poſt Senna Cadesbarne, & excelſa in montibus: terra autem Sina, de qua erat proceſſus eſt terra plana, vel vallium. Numeri 34. dicitur hic, quòd de Senna peruenient in meridiem termini, vſque Cadesbarne, & forte eſt hoc, quia cum tendatur de Sina verſus Cadesbarne ſinuatur in arcū linea lateris illius, & eſt egreſſus ad partem magis meridianam ad interiores partes ſolitudinis Arabicę. Eſt autem locus iſte Cadesbarne vbi ſteterunt Iſraelitæ in ſecundo anno ab exitu de Aegypto, de quo miſerunt exploratores. Numeri 13. & ſupra præcedenti capitul. in hoc loco iterum ſteterunt anno 40. ab exitu de Aegypto, & ibi mortua eſt Maria ſoror Moyſi, & murmurauit Iſrael pro aqua, atque condemnati ſunt ibi Moyſes, & Aaron ne introirent in terram Chanaan, quia non laudauerunt dominum coram Iſraelitis. Numeri 20. cap. Eſt autem Cadesbarne in extremitatibus regni Edom, & cum ibi ſteterunt Iſraelitæ, tranſire voluerunt, ſed non permiſit eis rex Edom. Numeri 20.

Cadesbarne ſitus.
In Cadesbarne Maria ſoror Moyſi obijt mortē.

Et peruenit in Eſrom. Ideſt de Cadesbarne verſus occidentem extenditur iſtud latus tendendo in Eſrom. Hic variantur nomina locorum, per quæ deſcribitur latus hic, & Numeri 34. nam hic ponuntur plura nomina, quam ibi, quia hic ponuntur tria, vſque Aſemona, ſcilicet Eſrom, Addar, & Carcaa, ſed Nume. 34. ponitur ſolum villa nomine Addar, & hoc quia quamquam eadem linea deſcribitur hic, quæ ibi, tamen ponuntur hic plura loca ad magis notificandum, tamen nec hic, nec ibi notificantur omnia loca lateris illius. De Eſrom an ſit nomen loci, vel montis, aut regionis alicuius non patet. *Aſcendens ad Addar.* i. inde extenditur terminus iſte lateris meridiani ad locum, qui dicitur Addar, vel Daram, vt alii ſcribunt, & dicitur aſcendens, quia a terra Eſrom verſus Addar eſt aſcenſus. Eſt autem iſta villa, quę ponitur Numeri 34. capitulo, poſt Cadesbarne, & dicitur: inde egrediuntur confinia ad villam nomine Addar, & ſubiicetur ibi Eſrom.

Et circuiens Carcaa. Iſte eſt locus, vel magis aliqua regio ſic dicta, & eſt in latere illo meridiano magis verſus occidētem, & dicitur circuiens, quia cum peruenia-

M

uenlatur ad villam nomine Addar, curuatur linea lateris illius magis verſus meridiem, & circuit terram Carcaa. *Atque inde pertranſiens in Aſemona.* Nomen loci eſt ad quem peruenitur poſt terram Carcaa, & iſte locus ponitur Numer. 34. poſt villam nomine Addar, quia ſubticetur ibi Carcaa. *Et perueniens ad torrentem Aegypti.* Iſtud eſt circa finem lateris meridiani, vbi coniungitur occidentali, & iſto modo ponitur Num. 34. quia poſt Aſemona ſequitur torrens Aegypti, & iſtud eſt in terra Philiſthijm. Nam terra Philiſthinorum eſt in terra Chanaan in extremitate eius, vbi coniungitur latus meridianum lateri occidentali. Torrẽs enim Aegypti, de quo dicitur hic eſt latus meridianũ terræ Philiſthinorum, vt patet ſupra 13. cum dicitur: Latiſſima terra derelicta eſt, quę nondum ſorte diuiſa eſt, omnis galilæa Philiſthijm, & vniuerſa Geſſuri a flumine turbido, qui irrigat Aegyptum, vſque ad terminos Acharon contra aquilonem, & ſic procedit terminus iſte a meridie ad aquilonem, & cõputatur ibi tota terra Philiſthijm, quæ in quinque regulos diuiditur, vt patet in litera: tamen ponitur incipere a flumine turbido, qui irrigat Aegyptum. Ponitur autem hic torrens Aegypti, tanquam terminus in latere meridiano terræ Philiſthijm, quæ diuiditur in quinque regulos, & terminus aquilonaris ponitur in Acharon. Vocatur hic torrens Aegypti, & Num. 34. identidem, qui ponitur terminus in latere meridiano, iuxta occidentem. Vocatur tamen alibi fluuius, vt patet Gen. 15. vbi ponitur terminus terrę poſſidendę a ſemine Abrahę: ſemini tuo dabo terram hanc a fluuio Aegypti, vſque ad flumen magnũ Euphratem, & ponitur ibi fluuius Aegypti pro termino in latere meridiano, q̃a Euphrates eſt in latere aquilonari terræ Chanaan, & illi duo termini ponuntur ibi, tanquam oppoſiti. Etiam vocat̃ fluuius. ſ. 13. vbi dr̃, ꝙ multa terra derelicta eſt a fluuio Aegypti, vſque ad terminos Acharon, ſed neceſſario ponitur ibi fluuius Aegypti pro latere meridiano, cũ ponatur ei terminus oppoſitus in Acharon, & ille dr̃ eſſe in latere aquilonari, nec eſt dr̃ia magna, ꝙ vocet̃ torrens Aegypti, vel fluuius Aegypti. Non eſt tñ intelligendum, ꝙ terra Aegypti coniungatur terrę Chanaan in aliqua parte, ſed ꝙ fluuius quidam deſcendẽs de Aegypto, & fluens per Arabicas ſolitudines variis flexuoſis anfractibus circuitus tangit extremitatẽ meridianam lateris terrę Chanaan, vbi coniungitur latus meridianum occidentali. De iſto flumine, quidã dñt, ꝙ ſit fluuius paruus, qui vocatur Riuocorula labens ꝑ deſerta Arabica. Aliqui vero dicũt eſſe Nilum fluuiũ magnum irrigantem Aegyptum. Quid horum ſit, declaratum eſt. ſ. 13. circa principium. Si aliquis velit dicere manifeſtum eſſe, ꝙ non ſit Nilus, quia vocat̃ torrens, Nilus autem eſt de maximis fluminibus totius orbis: eſt. n. vnus de quatuor fluminibus egrediẽtibus de paradiſo. Rñdendum eſt non eſſe hoc alicuius efficaciæ, quia modus loquendi hebraicus in hoc non eſt multum diſtinctus, interdum vocans torrentẽ, interdum fluuium, quia ſæpe congregationes aquarũ non magis appellat maria, & fluxus aquarũ graues & magnos, vocat torrentes. Potiſſime, quia quamquam hic vocetur torrens Aegypti, tamen alibi vocatur fluuiꝰ, & ſignatur eſſe magnus. Gen. 15. & ſ. 13. & neceſſe eſt eſſe eundem, qui vocatur hic torrens, & ibi fluuius. Nihil ergo hoc probat. *Eruntque termini eius mare magnum.* i. terminabitur iſtud latus meridianum in mari magno, quia non protenditur vlterius terra Chanaan, ſic dicitur Nu. 34. i. & maris magni littore finiet̃. Vocatur mare magnum mediterraneum, quia non põt hic accipi pro mari oceano: non. n. tangit oceanus terram Chanaan, cum ipſa non ſit in extremitatibus mũdi: mare aũt Hiſpanicum, quod vocatur Athlanticum

Quid Carcaa, ac eius ſitus.

F a Gadibus Herculis in circuitu totius Hiſpanię ꝑ terram Gallecorum, & Viſacadrorum, vocatur oceanus, & ibi iam vocatur mare Britannicum, quia Britanniã maiorem, & minorem tangit. Terra aũt Chanaan eſt in vmbilico terrę habitabilis (vt ferunt) ideo non põt attingi oceano, ſed mediterraneo, quod abluit totum latus occidentale terrę Chanaan apud ciuitates Philiſthinorum, & Tyrum, & Sidonẽ, quæ dñr vrbes maritimę. Vocatur aũt iſtud mare magnũ in cõparatione aliorum marium, quæ ſunt in terra Chanaan: ſunt enim duo. ſ. mare Cenereth, & mare ſalſiſſimũ. Vtrũque ponitur. ſ. 12. ſunt in latere oriẽtali terrę Chanaã. ſed mare Cenereth eſt verſus aquilonare latus: mare aũt ſolitudinis eſt in coniunctione lateris orientalis, &

Terra Chanaan ponitur in vmbilico terrę habitabilis, & quot maria habet.

G meridiani, vt patet Nu. 34. mare. n. Cenereth eſt, quod vocatur in Euangelijs mare Geneſareth, vel ſtagnum Geneſareth, aut mare Tyberiadis, vel mare Galilęę. De hoc declaratum eſt. ſ. 12. & 11. de iſto intelligitur quandocunque dr̃, ꝙ ſtabat Ieſus circa mare, vel nauigabat, aut ambulabat ſuper fluctus maris, q̃a iſtud mare eſt in terra Galilęę, & vocatur mare Galilęę. Mat. 3. c. Chriſtus aũt natus eſt in terra Galilęę. ſ. in ciuitate Nazareth, quæ eſt in Galilęa: ideo vocabant eum Galilęum, & diſcipulos ſuos Galilęos, ſic dr̃ Lucæ 23. vbi dixit Pilatus Chriſtum eſſe de Galilęa, & propter hoc remiſit eum ad Herodem, cuius erat terra Galilæa, &

H diſcipuli Chriſti vocabantur Galilæi. Nam ancillę domus Cayphę vocauerũt Petrũ Galilęũ. Luc. 22. & ob hoc cum venit in terrã Ieruſalẽ prędicare, multę mulieres ſecutæ ſunt eum a Galilæa miniſtrãtes ei, vt patet Mar. 15. c. Fuit quoque iſta occaſio magna ad hoc ꝙ Iudęi dicerent Chriſtũ non eſſe Meſſiam, quia de Galilęa erat. Sic patet Io. 7. cum dixerunt Phariſæi ad Nicodemũ: Nunquid & tu ex diſcipulis eius es? Scrutare ſcripturas, quia propheta a Galilęa non ſurgit. i. Meſſias non eſt naſciturus de Galilęa. Erat quoq; Nazareth ciuitas Saluatoris circa mare illud Geneſareth vt patet in libro de ſitu terræ Sanctæ, & ipſe per mare quadã vice in Nazareth venit. Matt. 9. ſ. aſcendit Ieſus in nauiculã, & transfretauit in ciuitatem ſuam. Apud iſtud mare igitur Geneſareth Saluator enutritus eſt

Nazareth ciuitas Saluatoris.

I in parua ętate, & ibi ꝑdicauit atque fecit ſanitates multas, & alia miracula, & in iſtud mare præcipitauerunt ſe porci, quos arripuerunt dęmones exeuntes de corpore cuiuſdam ſanati a Chriſto. Matth. 8. Aliud mare eſt in terra Chanaan, quod vocatur mare Sodomorũ, & eſt in latere orientali terræ illius. Ad iſtud non legitur Chriſtus acceſſiſſe, quia non eſt terra habitata in circuitu illius, ſed tota inſtuctifera, & fructus aliqui producti ibi, licet habeant colorem pulchrum, tamen cum tanguntur fumum emittunt, & ad comeſtionẽ non proficiunt: ſic ait Solinus in Polyhiſtor. cap. de Iudęa. Multa noĩa habet iſtud mare, de quibus. ſ. nam de vtroque late dictum eſt. ſ. 12. Reſpectu iſtorũ marium vocatur mare mediterraneum mare magnum, quia iſta non ſunt maria, ſed ſtagna. Vnde interdum mare,

K quod vocatur Cenereth alio noĩe vocat̃ Geneſareth, vocatur ſtagnũ. De mari Sodomorum ẽt patet, quia prius erat regio habens ciuitates quinq; quarũ fuerũt quatuor ſubuerſę, & terra ſtagnata tranſeunte Iordane ſuper eam, nec magis mare illud continet, quam ſpatium vallis illius, vbi erant quatuor ciuitates. Mare autem mediterraneum a mari magno progredit̃, & protenditur inter terminos terrarum. Huius eſt, qđ abluit terminos terræ Chanaan: ergo in comparatione duorum recte vocatur mare magnum.

Hic erit finis meridianæ plagæ. ſ. lateris meridiani perueniendo a parte orientali terrę Chanaan, vbi eſt mare mortuum, & tota longitudo lateris huius eſt inter duo maria.

Ab

Ab oriente vero erit initium, mare ſalſiſſimum, vſq; ad extrema Iordanis, & ea, quæ reſpiciunt ad aquilonem a lingua maris, vſque ad eundem Iordanis fluuium. Aſcenditque terminus in Bethagla, & tranſit ab aquilone in Betharaba, aſcendens ad lapidem Boen filii Ruben, & tendens vſque ad terminos Debera de valle Achor cōtra aquilonem reſpiciens Galgala, quę eſt ex aduerſo aſcenſionis ad Ommin ab auſtrali parte torrētis, tranſitque aquas, quæ vocantur fons Solis, & erunt exitus eius ad fontem Rogel, aſcenditque per conuallem filii Ennom, ex latere Iebuſęi ad meridiem, hæc eſt Ieruſalem, & inde ſe erigens ad verticem montis, qui eſt contra Gehennom: ad occidentē in ſummitate vallis Raphaim contra aquilonem: pertranſitque a vertice montis, vſque ad fontem aquæ Nepthoa, & peruenit vſq; ad vicos mōtis Ephron, inclinaturque in Bala, quę eſt Cariathiarim, ideſt vrbs ſyluarum, & circuit de Bala contra occidentem, vſque ad montem Seir, tranſitque iuxta latus mōtis Iarim ad aquilonem in Cheſion, & deſcendit in Bethſames, tranſitque in Thamna, & peruenit contra aquilonē partis Accaron ex latere, inclinaturque Sechrona, & tranſit montem Balaa, peruenitque in Iebneel, & magni maris contra occidentem fine concluditur. Hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus ſuis.

Deſcriptio ſortis filiorum Iudæ a parte orientali.

Ab oriente vero. Hic deſcribitur aliud latus terræ ſortis Iudę, & ſciendum, quòd terra Chanaan, & ſors Iudę habent idem latus meridianum totaliter, vt patet comparando latus ſortis Iudę, quod hic deſcriptū eſt, ad latus auſtrale totius terrę Chanaan, quod deſcribitur Nume. 34. cap. Cętera autem latera nō ſunt totaliter eadem: nam licet latus orientale terrę Chanaan, & ſortis Iudę ſint idem quantum ad aliquid, tamen magis extenditur latus terrę Chanaan, cum alię ſortes etiam terminentur ad latus orientale terrę illius. De latere occidentali idem eſt, quia partim communicant, ſed non penitus: in latere autem aquilonari nullatenus communicant, quia latus illud eſt in ſorte Dan, ſed magis latus aquilonare ſortis Iudę eſt latus meridianum ſortis Beniamin, cum ſint conſūctę iſtę tribus infra 18. *Ab oriente vero erit initium mare ſalſiſſimum*. Supra dixerat eſſe mare ſalſiſſimum principium lateris meridiani, hic dicit eſſe principium lateris orientalis, & verum eſt, quia in continuis vltima ſunt idem. Latus meridianum coniungitur lateri orientali in extremitate ſua, & continuantur, eſt autem contactus iſte in mari ſalſiſsimo: neceſſe eſt igitur eſſe mare iſtud principium vtriuſque lateris, & ſic aſsignatur Num. 34. vbi deſcribitur terminus orientalis terrę Chanaan, & nunc deſcribitur principium lateris huius orientalis incipiendo a latere meridiano, verſus latus

A aquilonare, & in iſto latere nihil eſt magis ad meridianam partem, quā mare ſalſiſsimum, qđ eſt in vtroque latere. *Vſque ad extrema Iordanis*. i. peruenit latus iſtud orientale ad extremitatem Iordanis. ſ. tendēdo a meridiana parte verſus aquilonarem: iſta plaga orientalis terrę Chanaan contrario modo computatur Nu. 34. cap. ſ. a parte aquilonari verſus meridianam, & dicitur vſque ad extremitatem Iordanis. ſ. ad partem aquilonarem, de qua fluit Iordanis.

Initium Iordanis vbi. Et quòd mare Sodomorum habet quaſdam arcuationes. Et Bethagla, quæ ciuitas ſit, quæ itidem ſit Betharaba.
Quæſt. 111.

B PRo quo ſciendum, ꝙ Iordanis oritur ad radices montis Libani apud ciuitatem Paneas, & inde fluit verſus meridiem: eſt autem terminus ipſe orientalis terrę Chanaan, & fluit vſq; ad mare mortuum, vel ſalſiſsimum, de quo hic dicit. Quod patet ſupra 3. vbi dr̄, ꝙ cum diuiſus eſt Iordanis tranſeūtibus Iſraelitis, aquę ſuperiores ſteterūt in modum muri, & inferiores fluxerunt vſque ad mare ſolitudinis, quod vocatur mare mortuum, tunc incipiendo ab ipſo mari per alueum Iordanis verſus aquilonē eſt alueus Iordanis terminus terrę ſortis Iudę, non eſt autem ſenſus, ꝙ a mari ſalſiſsimo per ipſum Iordanis alueum, vſque ad ſontem Iordanis tendatur terminus terrę filiorum Iudę, quia multę alię ſortes terminātur
C ad Iordanem in terra Chanaan, quod non eſſet ſi tota latitudo Iordanis. ſ. ab eo loco, quo ingreditur mare mortuum, vſque ad fontem ſuū terminaret ſolā frontem orientalem terrę Iudę, ſors tamen Beniamin habet ab oriente Iordanē. vt patet j. 18. ſorſq; Ephraim habet ab oriente Iordanem, vt patet ſequen. cap. ſed dicitur vſque ad extremitatem Iordanis, ideſt ad vſq; ad extremitatem illam, in qua cōiunguntur mare ſalſiſsimum, & Iordanis. Pro quo ſciendum eſt, ꝙ mare ſalſiſsimum habet latitudinem magnam, quia extenditur in tota valle Sodomorum, vbi erant quinque ciuitates quarū perierunt quatuor. Extenſio autē maior eſt eius verſus aquilonem, de qua parte venit Iordanis, & tunc dicitur, ꝙ tota frons maris ſalſiſsimi eſt
D in latere orientali ſortis Iudę, & hoc vſque ad extremam partem Iordanis, vbi coniungitur Iordanis mari huic, & hoc eſt verſus aquilonem, quia de illa parte venit Iordanis. Extrema autem Iordanis, quę accipiunt̄ hic, ſunt meridiana ipſi Iordani. Extrema aūt ſeptentrionalia eius ſunt in fonte ſuo, quia nihil habet Iordanis magis aquilonare, quam fontem ſuum cum ipſe fluat ad meridiem, vt colligitur ſupra 3. quia deſcendebant aquę ſuę ad mare mortuum. Et cum dicit̄ hic vſque ad extrema Iordanis, non eſt intelligendum, ꝙ ſit aliquid inter mare mortuū, & ſalſiſsimum, & extrema Iordanis hoc modo, cum ingrediatur Iordanis in mare hoc: ſed vocātur extrema Iordanis locus, vbi Iordanis ingrediēs mare ſalſiſsimum, incipit non co-
E gnoſci. Et cum dicitur vſque ſignatur al.qđ medium, quia vſque ſemꝑ importat terminum, ideo eſt intelligendū, ꝙ iſta faciat hic principium lateris orientalis a parte maxime meridiana maris ſalſiſsimi, vbi coniungitur terrę Edom, & ab illa vſque ad extremitatē Iordanis. ſ. vbi coniungitur mari huic eſt magnum ſpatium. i. tota magnitudo vallis Sodomorum, & mediū horum duorum eſt tota latitudo maris huius: ita ꝙ extremitas ſua meridiana ponitur hic tanquam vnus terminus, & extremitas ſua aquilonaris ponitur, tanq̄ alius terminus, & iſta eſt extremitas Iordanis, & illud mare eſt extremitas vtriuſque.

Et ea, quæ reſpiciunt aquilonem. i. durat pars orientalis

ab extremitate meridiana maris ſalſiſſimi, vſque ad
ea, quę reſpiciunt aquilonem.i.vſque ad partes ſuas, q̃
ſunt maxime aquilonares, & dicuntur reſpicere aqui-
lonares, & inter has partes interiacet tota latitudo ma
ris ſalſiſſimi, & ſunt iſtę partes, quę reſpiciunt aquilo-
nem illę, vbi coniungitur Iordanis mari huic: nam Ior
danis non poteſt coniungi huic, niſi ex partibus aqui-
lonaribus, cum fluat ab aquilone verſus meridiē. Etiā
ſunt alię partes ęqualiter aquilonares illis. Et ſciendū,
ꝙ iſtud relatiuum ea, ſignat partes maris aquilonares.
A lingua maris vſque ad eundem Iordanem fluuium. Iſta nō
eſt ſententia differens a ſuperioribus, ſed declarat ma-
gis illas. ſ. ꝙ ſit iſta latitudo inter linguam maris, q̃ eſt
pars meridiana maris huius, & Iordanem. ſ. extremita-
tem eius vbi coniungitur mari huic.

In quo ſciēdum, ꝙ mare iſtud Sodomorum, quod
vocatur mare mortuum, vel mare ſalſiſſimum habet
linguas, ideſt quaſdam arcuationes, vel ſinuationes, &
vna harum eſt contra meridiem, quę tendit per latus
meridianum terrę Chanaan, & ſortis Iudę. Sic patet
ſupra, ſcilicet, ꝙ latus meridianum habet initiū a ſum-
mitate maris ſalſiſſimi a lingua eius, quę reſpicit me-
ridiem contra aſcenſum ſcorpionis, in illa ergo lingua
coniunguntur latus meridianum, & orientale ſortis
huius, & nunc latus orientale procedendo a meridie
verſus aquilonem incipit a lingua maris, & tendit vſ-
que ad Iordanem fluuium, ideſt vſque ad locum, vbi
coniungitur Iordanis mari huic, quia ibi incipit Ior-
danis ſic vocari. & iſta eſt extremitas Iordanis, quæ ſu-
pra dicebatur. Non eſt autem intelligendum, ꝙ Ior-
danis ſit aliquod latus aquilonare, & iſta lingua maris
ſit latus meridianum, & inter ea ſit latus orientale ex-
tenſum, ſed ipſemet Iordanis eſt pars lateris orientalis
ſortis Iudę. Vocatur tamen hic Iordanis locus, in quo
incipit Iordanis habere nomen, ſcilicet quando con-
iungitur mari, nam poſtquam introierit, abſorbetur,
& nomen perdit: in toto autem quod hic dictum eſt
nihil ſignatur, niſi ꝙ tota latitudo maris ſalſiſſimi ab
auſtro verſus aquilonē eſt pars termini orientalis ſor-
tis Iudę. *Aſcenditque terminus in Bethagla.* Hic incipit
commiſceri terminus aquilonaris ſortis huius.

Et ſciendum, ꝙ cum tota terra Chanaan eſſet diui-
ſa in ſortes nouem, & dimidiam, neceſſe erat, vt vna
ſors eſſet coniuncta alteri, & latus vnius eſt latus alte-
rius, & quia ſors Beniamin eſt coniuncta ſorti Iudę, la-
tus meridianum ſortis Beniamin eſt latus aquilona-
re ſortis Iudę, vt colligitur ex locis, quæ aſſignātur hic
in latere iſto, & ex locis, quæ aſsignantur in latere ſor-
tis filiorum Beniamin. Et ſciendum, quòd frons oriē-
talis ſortis filiorum Iudę ſolum eſt latitudo maris ſal-
ſiſsimi, ſcilicet vſque ad locum, vbi coniungitur Ior-
dani, & vocantur extrema Iordanis. Reliquus autem
alueus Iordanis verſus fontem ſuum contra aquilo-
nem non tangit terram ſortis Iudę, ſed terram Benia-
min, & Ephraim, & patet, quia ſors Beniamin etiam
habet ab oriente linguam maris ſalſiſsimi, non quòd
tangat eam, ſed quòd terminetur ad partes Iordanis,
quę ſunt apud linguam illam, vt patet infra 18. cum di
citur: Deſcenditque in planicie, & pręteregreditur con
tra aquilonem Bethagla, ſuntque exitus eius cōtra lin
guam maris ſalſiſsimi ab aquilone in fine Iordanis ab
auſtrali plaga, qui eſt terminus illius ab oriēte: ex quo
patet, quòd non eſt magna latitudo ſortis Iudę in frō
te orientali, cum ſolum claudatur ab illo mari, ſed il-
lud non eſt magnum, quia ſolum eſt quędam vallis
in qua erant quatuor ciuitates, quę perierunt, & cum
dicitur hic, aſcenditque terminus in Bethagla. deſcri-
bitur terminus ſeptētrionalis: eſt enim Bethagla vrbs
quędam in latere aquilonari ſortis Iudæ, & ponitur in
latere meridiano ſortis Beniamin, vt patet infra 18. qa

F iſtę duę ſortes coniunctę ſunt. Et iſta Bethagla eſt ci-
uitas duobus milliariis diſtans a Iordane procedendo
a Iordane verſus occidentem terrę Chanaan, & voca-
tur Bethagla, ideſt locus, vel domus Gyri, quia Iſraeli-
tę filii Iacob venientes de Aegypto cum Aegyptiis
ad ſepeliendum corpus Iacob, circuierunt ibi corpus
plangentes, & celebrantes funeralia officia, vt patet in
libro de ſitu terræ Sanctę. De hoc tangitur Geneſi. 49.
vbi dicitur, quòd locus vbi celebrauerunt exequias fi-
lii Iacob ſeptem diebus, vocatus eſt locus planctus
Aegypti, & dicitur, quòd erat trans Iordanem, in quo
concordat huic poſitioni. Et quamquam tunc non
fuerit locus ille appellatus Bethagla, ſed Chananęi ap
G pellauerint eum planctum Aegyptiorum, tñ Iſraeli-
tæ, poſtquam ingreſſi ſunt denuo in terram tempore
Ioſue poterant imponere nomen vrbi ibi factę Be-
thagla, ideſt locum Gyri, quia ibi ſe gyrabant filii Ia-
cob in circuitu funeris. Iſta vrbs Bethagla, quamquā
ponatur in termino ſortis Iudę, tamen non pertinet
ad ſortem Iudę, ſed eſt de ciuitatibus terrę Beniamin,
vt patet infra decimo octauo, prima enim ponitur eſ-
ſe Iericho, & ſecunda Bethagla. Non poteſt autem
poni Bethagla eſſe de termino orientali terrę Iudę,
ſed de aquilonari, quia nullę duę tribus poterant ha-
bere eandem partem orientalem, aut locus, qui erat
in latere orientali vnius non erat meridianus, aut a-
H quilonaris alteri tribui, niſi fortè dicatur de ſortibus
duarum tribuum, & dimidię, quæ erant in terra duo-
rum regum Amorrhęorum, quia illę erāt ad partem
orientalem Iordanis, ſcilicet, quòd ipſę erant orienta-
les Iordani Numeri trigeſimo ſecūdo. Et alię nouem
tribus, & dimidia erant occidentales Iordani, quia Ior
danis erat terminus orientalis earum, cum ponatur
terminus oriētalis totius terrę Chanaan Numeri tri-
geſimo quarto, ponitur tamen Bethagla terminus in
ſorte Beniamin infra decimo octauo capitul. & poni-
tur terminus in ſorte Iudę, vt patet hic: ergo non po-
terat eſſe terminus orientalis terrę Iudę, ſed aquilo-
naris, vel meridianus. Nam terminus ſuus occidenta-
lis eſt in terra Philiſthijm apud mare magnum. Etiā
non eſt in parte meridiana, quia non coniunguntur
I ſors Beniamin, & Iudę ex ea parte, cum ſit ſors Iudę
tenēs latus meridianum totius terrę Chanaan, vt de-
claratum eſt: ergo erat Bethagla in latere aquilonari
ſortis Iudę, & illudmet eſt latus meridianū ſortis Be-
niamin, ſicut ſi duo homines ſint ſimul habētes vul-
tus contra eandem partem, dextra vnius eſt apud ſi-
niſtram alterius. & dicitur, quòd aſcendit terminus in
Bethagla, ideſt latus terminans terram ſortis Iudę a-
ſcendit de extremitate Iordanis, quę eſt apud mare
ſalſiſſimum ad Bethagla. Et dicitur aſcendere, quia
Bethagla eſt magis occidentalis, quam Iordanis, cum
ſit in ſorte Beniamin, infra decimo octauo capitulo,
& tamē nihil habet ſors Beniamin vltra Iordanem ad
orientem, quia totum illud pertinet ad duas tribus, &
dimidiam, quæ ſunt in terra duorum regum Amor-
K rhęorum, ſed veniendo a Iordane, & mari ſalſiſſimo
ad occidentem neceſſario aſcenditur, quia mare il-
lud, & Iordanis ſunt in vallibus, cum aqua non eſt in
ſummis. Bethagla autem eſt in montibus, vel ſaltem
in locis altioribus: idem dicitur terminus aſcendere.
Sed dicet aliquis contra, quia infra 18. ponitur Betha-
gla in latere Beniamin. & dicitur, ꝙ deſcendit termi-
nus. ſ. deſcenditque in planiciem, & pręteregreditur cō
tra aquilonem Bethagla.

Reſpondendum eſt, ꝙ ponuntur hic termini è con
trario hic, & ibi, quia hic computatur latus ſortis Iudę
ab oriente verſus occidentē, ſcilicet a mari ſalſiſsimo,
& Iordane contra Bethagla, ibi autem è cōtrario. ſ. ab
occidente contra orientem. Quod patet, quia ibi dr̄:
Deſcen-

Deſcenditque in planiciem,& prętergreditur contra A
aquilonem Bethagla , ſuntque exitus eius contra lin-
guam maris ſalſiſſimi . conſtat tamen linguam maris
eſſe partem orientalem , & ſic non eſt inconueniens,
ꝙ eundo ab oriente contra oceidentem in Bethagla
aſcendatur , & veniendo ab aliquo loco occidentali
reſpectu Bethagla contra Bethagla, & otientem de-
ſcendatur. Et ſic eſt hic,& generaliter in omnibus lo-
cis , quę ſunt in medio alicuius aſcenſus , quia ab vna
parte eſt aſcenſus ad illa loca , & ab alia eſt deſcenſus
in illa,,ſie patet de Thamnata.Nam Gen.38.dicitur, ꝙ
deſcendit Iudas in Thamnas,vel Thamnā, & Iud.14.
dicitur,ꝙ aſcendit Samſon in Thamnata. Et vtrunq;
eundem eſſe locum volunt . *Et tranſit ab aquilone in Be-
tharaba*.i.de Bethagla peruenitur in vrbem Betharaba. B
Dicitur tranſire terminus ab aquilone.i.per partem
aquilonarem. Nam non ſignatur hic receſſus & ter-
minus , a quo receditur per iſtam prępoſitionem ab,
quia tunc eſſet proceſſus ab aquilone verſus meridiē,
quia iſti ſunt termini oppoſiti:inter aquilonem tñ , &
meridiem nihil eſt,niſi latus orientale,vel occidenta-
le,quorum nullum hic deſcribitur , ſed ipſum latus a-
quilonare ſortis Iudę,& ſic ponitur (ab) pro iſta prępo
ſitione(per)vel(in).ſ.trāſit terminus a Bethagla in Be
tharaba.Et hoc ab aquilone.i.per latus aquilonare,vel
in latere aquilonari.ſ.ꝙ iſtę duę vrbes ſunt in latere a-
quilonari ſortis Iudę, & veniēdo a Bethagla in Betha-
raba aſcenditur ab oriente in occidentem,ſed eſt in la
tere aquilonari, ſiue per latus, quod eſt ab aquilone.i.
a parte aquilonari terrę huius ſortis Iudę. C

Betharaba Sciendum,ꝙ iſta vrbs eſt in termino ſortis Iudę, &
Beniamin,tamen ad tribum Beniamin pertinet , quia
ponitur vna de vrbibus eius infra 18.cap.

Aſcendens ad lapidem Boen filij Ruben.Inter Betharaba,
& lapidem Boen ſunt campeſtria magna , vt patet in-
fra 18. & eſt proceſſus per latus aquilonare ab oriente
verſus occidentem ad lapidem Boen , & eſt aſcenſus.
Nam cum de lapide Boen venit in Betharaba eſt de-
ſcenſus,ergo è contrario eſt aſcenſus. Hoc patet infra
18.cap.eſt autem iſta ciuitas aliqua, quę vocat̄ Abem-
boen,quę interpretatur lapis Boen , vt patet infra 18.
& iſte Boen erat filius Ruben , non ꝙ eſſet filius ſuus
immediatus: nam filii fuerunt ſolum Enoch, Phallu,
Eſrom,& Charmi.Gen.46.& Numer.26. ſed fuit po- D
ſtea Boen de progenie eius,& ab aliquo caſu nomina-
ta eſt ciuitas Abemboen hebraice.i.lapis Boen. Addi-
tur autem poſtea filii Ruben ad ſignandum quis fue-
rit iſte Boen. Non eſt tamen intelligendum ex hoc,ꝙ
Abemboen ſit ciuitas , vel locus aliquis in ſorte filio-
rum Ruben , quia ſors illa eſt ad orientalem plagam
Iordanis,cum ibi duę tribus,& dimidia acceperint hę
reditatem. Nume. 32. & Deuterono.3. & ſupra 12.&
licet iſta terra, quæ hic deſcribitur eſt tota ad occiden-
talem plagam Iordanis, hic non ponitur nomen ciui-
tatis huius in Hebręo, ſed ī Latino.ſ.lapis Boen. infra
autem 18. ponitur in Hebręo, & poſtea declaratur.ſ.
Abemboen.i.lapidem Boen.

Quid Debera. *Et tendens vſque ad terminos Debera*.Ideſt poſt lapidem E
Boen procedendo per latus aquilonare ab oriente ver
ſus occidentem venitur ad vrbem Debera. Iſta eſt ci-
uitas , quam nos vocamus Dabir , & interdum Dabi-
ra,vt patet in hebręo,ſed nos mutamus literas. Aliqui
autem termini ſunt hic in hoc latere , qui non expri-
muntur infra 18. quamquam idem latus deſcribitur
vtrobique, ſed aliqua loca exprimuntur hic , quę non
habentur ibi,& è contrario. Sic patet in deſcriptione
lateris meridiani ſortis Iudę,quod eſt idem cum toto
latere meridiano terrę Chanaan , quod deſcribit̄ Nu-
meri 34.ſed aliqua loca exprimuntur hic,quę non ha-
bentur ibi,vt ſupra declaratum eſt.

A *De valle Achor* . Ideſt primo venit ad vallem Achor
deinde ad Debera . Eſt autem vallis Achor non mul-
tum diſtans ab vrbe Iericho,& Galgala.ſ.locus vbi la-
pidatus eſt Achan,& combuſta ſunt omnia,quę ad eū
pertinebant , vocatuſque eſt locus vallis Achor . non
ab ipſo qui lapidatus eſt , quia ille vocabatur Achan ,
ſed Achor ſignat in hebręo turbationē , vt cum aqua
limpida pede turbatur , & quando tradidit eum Ioſue
ad lapidandū dixit:quia turbaſti nos, exturbet te Deus
in die hac,& poſtea ſequitur. Vocatumque eſt nomē
loci vallis Achor , vſque hodie ſupra 7.c.apud locum
iſtum tranſit terminus ſortis Iudę , & ſatis conuenit ,
quia Iericho , apud quam eſt vallis Achor, eſt ciuitas
pertinens ad Beniamin , vt patet infra 18. & tamen la-
B tus meridianum Beniamin,& latus aquilonare Iudę,
idem latus ſunt.

Contra aquilonem reſpiciens Galgalam . Eſt Galgala lo- Galgala eſt in ſorte Beniamin
cus extra ſortem Iudę ad partem aquilonarem eius ,
& eſt in ſorte Beniamin:eſt autem circa vallē Achor.
Quod patet,quia Iſraelitarum caſtra erant in Galgalis
quando lapidatus eſt Achan in valle Achor,vt colligi-
tur ſupra 5.iuncto c.7.eſt autem Galgala nomen man
ſionis,vbi primo ſteterunt Iſraelitę poſt trāſitum Ior-
danis,ſcilicet, ꝙ ibi manſerunt nocte illa poſt diē tran
ſitus Iordanis,vt colligitur ſupra 4.& 5. Et in hoc loco
fixerunt Iſraelitæ lapides 12.quos eduxerunt de Iorda
ne,ſupra 5.ibique circuncisi ſunt omnes Iſraelitę, qa
in deſerto per 40.annos nemo circunciſus fuerat, &
vocatus fuit locus ille ob id Galgala, ideſt ablatio , qa
C ibi ablatum eſt opprobrium Iſraelitarum,ſupra 5.atq;
ibi celebratum eſt primum Paſcha in terra Chanaan,
ibique defecit manna die 14. menſis primi , anno 41.
ab exitu de Aegypto,vt patet pręallegato capit.ibique
manſerunt caſtra filiorū Iſrael, quandiu bella fuerunt
inter Iſrael , & Chananęos , vt declaratum fuit ſupra
10. Sunt autem iſta tria loca coniuncta , ſcilicet vallis
Achor Galgala Iericho. Nam in caſtris Galgalę erāt
Iſraelitæ, quando pugnabant contra Iericho , & quo-
tidie ibant pugnatores de caſtris ad circueundum mu
ros vrbis,ſupra 6.poſtea autem manentibus in eodem
loco , furatus fuit Achan de Anathemate Iericho , &
lapidatus eſt in valle Achor.ſunt tamē Iericho, & Gal
gala magis aquilonares , quā vallis Achor,nam vallis
D Achor eſt in latere ſortis Iudę , vt patet hic : Galgala
autem ponitur eſſe contra aquilonem , ideſt magis a-
quilonaris , & ſic de Iericho quoniam non ponitur in
hoc latere ſortis Iudę,eſt autem ſenſus literę , ꝙ vallis
iſta Achor habet̄ a parte aquilonari ad campum , qui
vocatur Galgala.

Quæ eſt ex aduerſo aſcenſionis Adommim . Iſta aſcenſio
Adommim eſt aliquis locus , vel terra , ſiue mons ſic
nominatus,& eſt contra Galgalam. Nam Galgala dr̄
hic eſſe ex aduerſo aſcenſionis Adommim.

Vel poteſt eſſe Adommim,aliquis locus in montl-
bus , & Galgala erit ex aduerſo ad montes illos , per
quos aſcenditur in Adommim. Eſt proceſſus iſte ab
E oriente in occidentem per ipſum latus aquilonare ſor
tis Iudę , & iſtemet locus ponitur in latere ſortis Be-
niamin , quia eſt idem latus vtriuſque ſortis , vt patet
infra 18.cap. Adommim poteſt eſſe nomen commu-
ne,& ſignat rubeos, vel idumęos , & poterit intelligi,
ꝙ iſte locus ſit ex aduerſo aſcēſionis idumęorum. Nā
terra Edom eſt apud latus meridianū terrę Chanaā .
Numeri trigeſimiquarti,& ibi eſt ſors Iudę . Sed ma-
gis conuenit Adommim eſſe nomen proprium , quia
hoc conueniret ſi deſcriberetur hic latus meridianū
ſortis Iudę apud quod eſt terra Edom, ſed deſcribitur Situs Edō.
latus aquilonare.

Ab auſtrali parte torrentis. Iſtud refertur ad Galgalā,
ſcilicet campum illum. Et dr̄ eſſe ex parte meridiana

torrentis, quia apud Galgalam eſt aliquis torrens, vel fluuius, qui tendit in Iordanem, & ob hoc conuenienter erant locata caſtra apud Galgalam, vt poſſet prouideri toti multitudini, tam hominum, ꝙ̄ iumentorum, de aqua torrentis, & nõ poteſt vocari torrens iſte Iordanis: non quidem, ꝙ interdum flumina non vocentur torrentes modo hebraico, qm̃ interdum hoc fit, vt ſupra declaratum eſt. ſ. In torrente Aegypti. i. in flumine, quod vocatur hic torrens, & Nume. 34. & vocatur fluuius Gen. 15. & hic, ſed quia erat diſtans Galgala a Iordane, nam die, quo tranſierunt Iſraelitę Iordanem venerunt ad caſtrametandum in Solis occaſu in Galgala, vt colligitur, ſupra 4. & 5. cap. torrens autem iſte eſt apud Galgalam, alioquin non poneretur hic tanquam aliquid limitans. Item quia Iordanis non erat ad partem aquilonarem Galgalæ, ſed ad partem occidentalem. Nam cum Iſraelitæ tranſirent Iordanẽ venientes Iericho, veniebant de parte orientali ad occidentalem, ſed Galgala eſt apud Iericho, cum vocetur ager Iericho, quia quando erant Iſraelitæ caſtrametantes in Galgalis apparuit angelus domini Ioſue euaginato gladio. Et dicitur, ꝙ erat tunc Ioſue in agro Iericho, ſupra 5. capit. non ergo erat Iordanis, ſed aliquis fluuius tranſiens a parte aquilonari Galgalæ apud Iericho. Et forte iſte eſt fluuius, in quem fecit Eliſeus ſal, vt ſanaretur ſterilitas aquæ. Nam in Iericho factũ eſt hoc vbi habitatio erat bona, & terra erat ſterilis propter aquarum malitiam, vt patet 4. Regum 2. cap. Et ſatis conſonat hoc poſitioni libri de ſitu terrę Sanctæ, vbi dicitur, ꝙ mons, qui vocatur Quadrantana in quo Saluator noſter quadrageſimam ieiunauit, eſt ſecundo lapide ab vrbe Iericho, & eſt hoc ad partẽ meridianam Iericho, ſub Quadrantana autem eſt riuulus paruus, quem beatus Eliſeus ſanata ſterilitate eius de amaro potabilem reddidit.

Fons Solis vbi ſit.

Tranſitque aquas, quæ vocantur fons Solis. i. procedendo per iſtud latus aquilonare itur verſus occidentem de valle Achor ad aquas, quę vocantur fons Solis, & iſtęmet aquæ ponuntur in termino meridiano ſortis filiorum Ruben, & Beniamin, vt patet infra 18. vbi ponitur nomen hebręum Enſemes. i. fons Solis, & ponitur alius terminus magis oriẽtalis, ſcilicet tumuli, qui ſunt ex aduerſo Iordanis, & iſti ſunt apud vallem Achor, quia vbi hic nominatur vallis Achor ex aduerſo Galgalæ, nominãtur ibi tumuli ex aduerſo Iordanis. Eſt autem aliquis fons magnus, qui vocatur fons Solis, vel fluuius aliquis, aut lacus. Litera autem hebraiea manifeſte dicit fontem, ſed non eſt inconueniens vocari lacum fontem Solis, quia nomina ad placitũ ſunt, & interdum ad valde paucam ſimilitudinem: litera tamen noſtra hic magis ſignat, ꝙ ſit aliqua magna congregatio aquarum ex modo loquendi, cum dicat eſſe aquas, quę vocantur fons Solis.

Et erunt exitus eius ad fontem Rogel. Iſte fons Rogel eſt apud Ieruſalem ad partem eius meridianam. Nã Ieruſalem in ſorte Beniamin eſt, vt patet infra 18. ſi aũt eſſet fons Rogel aquilonaris reſpectu Ieruſalem, neceſſe eſſet Ieruſalem includi in ſortem Iudæ, quia termini ſortis Iudę perueniunt in fontem Rogel. Apud iſtũ fontem eſt quidam lapis magnus nomine Zoeleth, apud quem Adonias quartus filius Dauid immolauit victimas magnas inuitatis filiis regis, & toto exercitu fecit magnum conuiuium, cum volebat fieri rex, vt patet tertio Regum primo cap. vſque ad iſtam fontem perueniunt termini aquilonares ſortis Iudæ, & non tangunt ipſam vrbem Ieruſalem, quę eſt in ſorte Beniamin, quamquam de hoc infra dicetur. Et dicitur eſſe exitus eius ad fontem Rogel, non quòd terminetur ibi latus aquilonare ſortis Iudæ, quia vltra continuatur, vſq; ad mare magnũ, ſed eſt exitus quędam

F curuatio lineæ deſcribentis latus ſortis. Sicut dicebatur ſupra a lingua maris, quæ reſpicit meridiem egrediturque contra aſcenſum ſcorpionis. Idem autem eſt egredi, & exire, & ſic eſt apud fontem Rogel, quia flectitur linea ſortis Iudæ ibi contra aquilonem, & dicitur exire, vel egredi.

Hebræi dicunt, quòd Rogel non eſt nomen proprium, ſed commune, ſignans fullonem, vel candidãtem pannos. Et dicunt, quòd peruenit ſors vſque ad fontem fullonis, ſcilicet, quòd in fonte illo, vel apud illum fullones candidant pannos. Et etiam hoc modo ſignatur, quòd tranſeat latus iſtud apud Ieruſalẽ, quia fons fullonis eſt apud Ieruſalem, ſcilicet, quòd e-
G rat apud vrbem quidam ager, in quo fullones candidabant pannos, ibique erat fons, qui vocatur fons fullonum, & hebraice vocatur fons Rogel. De hoc quarto Regum 18. dicitur de nunciis regis Aſſyriorum, quòd ſteterunt circa Ieruſalem, iuxta aquęductum piſcinę ſuperioris in via agri fullonis. Apud hunc locum iuſſit Deus, vt exiret obuiam Iſaias regi Acham, vt peteret ſignum a domino Iſa. 7. c.

Sed primum rationabilius eſt, ſcilicet, quòd ſit fons aliquis ſic nominatus, apud quem accedunt termini ſortis Iudę. Nã 4. Regum 18. & Iſaię ſeptimo, vbi de agro fullonis dicitur, nõ ponitur, quòd ſit aliquis fons fullonis, ſed via agri fullonis dicitur eſſe circa aquęductum piſcinæ.

Doc. opi.

H Item in his magis credendum eſt Hieronymo, quã expoſitioni Iudęorum, quia ipſe ſtetit in terra illa, & vidit loca, cognouitque nomina locorum. Nam pedibus ſuis totam terram Sanctam, & loca, de quibus in ſcriptura agitur cum peritiſſimis hebręorum pambulauit, vt patet in quodam prologo ſuo ſuper Paralipo. qui incipit. Euſebius.

Item falſe aſſumitur litera hebraica: nã Rogel non ſignat fullonem, ſed eum qui malleis poſitis in aqua pannos terit. Pro lotore, vel candidatore pannorum non dicitur Rogel, ſed conem in hebręo, & cum allegatur tertio Regum 18. & Iſa. ſeptimo, vbi dicit litera noſtra ad fontem fullonis, vel agrum, non ponit litera hebrea Rogel, ſed conem. Hic autem dixit Ro-
I gel, & hanc differentiam voluit ſeruare litera noſtra hic, & 1. cap. tertii Regum, dicens: fontem Rogel, & 3. Regum 18. & Iſa. 7. dicens: viam agri fullonis, ita ꝙ Rogel non interpretetur fullo.

Aſcenditque per vallem filij Ennom. Vallis filii Ennom eſt apud vrbem Ieruſalem, vt patet hic, & ibi erat locus, in quo Iſraelitæ conſecrabant filios ſuos per ignẽ idolo Moloch, & hunc locum deſtruxit Ioſias rex, vt patet 4. Regum 23. cum dicitur: contaminauitq; Tophet, quod eſt in conualle filii Ennom, vt nemo conſecraret filium ſuum, aut filiam per ignem Moloch. continuatur autem latus iſtud aquilonare a fonte Rogel per cõuallem filii Ennom, quia forte eſt fons iſte in extremitate vallis filii Ennom, & dicitur quòd aſcendit terminus per vallem filii Ennom dupliciter.

Situs vallis filii Ennom.

K Primo modo, ideſt, quòd flectitur ibi verſus aquilonem, ſcilicet, quòd extẽditur ſors Iudę, & coanguſtatꝰ ſors tribus Beniamin. Et ſic erat apud fontem Rogel, ꝙ dicebatur ibi latus egrediens verſus aquilonem, & continuatur iſta egreſſio in valle filii Ennom, & quia a meridie verſus aquilonem eſt aſcenſus, vbicunq; flectitur latus alicuius ſortis ab auſtro verſus aquilonem, dicitur aſcendere terminus.

Alio modo poteſt intelligi, quod aſcendit. i. quod eleuatur ibi terra, non quidem, ꝙ in valle ſit aſcenſus, quia hoc implicat, ſed ꝙ euntibus a fonte Rogel per vallem filii Ennom verſus occidentẽ eſt aſcendendũ, ideo non dr̃ ꝙ aſcendit in vallẽ filii Ennom, ſed ꝑ vallẽ, & iſte ſenſus eſt cõueniẽtior veritati, atq; conſonat

literę

literę infra 18. vbi deſcribitur latus auſtrale ſortis Beniamin, quod eſt idem cum latere aquilonari ſortis Iudę, & ponũtur nomina locorum, quæ ponũtur hic, & è contrario, quia hic deſcribitur ab oriente verſus occidentem latus iſtud, ibi autem ab occidente, vt plurimum verſus orientem, & dicitur: deſcenditque Gehennom. i. vallis Ennom iuxta latus Iebuſęi ad auſtrũ, & peruenit ad fontem Rogel. & tamen ibi ponitur deſcenſus a valle filii Ennom in fontem Rogel: ergo eundo a fonte Rogel in vallem Ennom erit aſcẽſus, & ſic intelligitur hic. *Et latere Iebuſæi ad meridiem, hæc eſt Ieruſalem.* Ideſt cum tranſit terminus per vallem filii Ennom tranſit ex latere Iebuſęi, & hoc ad meridiem: non ꝙ terminus lateris huius tranſeat in meridiem, immo tranſit in ſeptentrionem, cum iſtud ſit latus ſeptentrionale, ſed iſta determinatio ad meridiẽ refertur ad latus Iebuſæi, ſ. ꝙ eſt iſte terminus ad latus Iebuſęi. i. Iebuſęorum habitantium in Ieruſalem, ſed eſt ad meridiem. i. ad partem meridianam, quia Ieruſalem eſt in tribu Beniamin, & iſta ſors eſt aquilonaris tribui Iudę, & ſic terminus tribus Iudę dicetur ad meridiem Iebuſæi. i. Ieruſalem.

Situs Ieruſalem.

Hæc eſt Ieruſalem. Ideſt locus iſte, in quo habitat Iebuſæus ad cuius latus tranſit terminus filiorum Iuda eſt Ieruſalem. Et non vocatur ipſa ciuitas Iebuſęus, ſed habitatores eius, ipſa tamen Iebus appellata eſt, vt patet infra 18.

Et inde ſe erigens ad verticem montis, qui eſt contra Gehennom. i. de valle filii Ennom, quæ hebraice vocatur Gehennom tendit terminus in verticem montis eius. Et ob hoc cum itur de fonte Rogel ad vallẽ filii Ennom tranſeundo per ipſam eſt aſcenſus, quia itur ad verticem montis, de quo hic. Et ad montem aſcenſus eſt. Ex ſuperioribus patet, ꝙ Ieruſalem non ſit in ſorte filiorum Iuda, ſed Beniamin, quia latus ſortis Iudę tranſit ad latus Iebuſęi. i. apud latus Ieruſalem. Aliqui tñ dicunt partem Ieruſalem eſſe in ſorte Beniamin, & partem eſſe in ſorte Iudę, vt vult Nico. de quo infra declarabitur in litera, vel infra 18. cap.

Qui eſt contra Gehennom. i. iſte mons eſt ex oppoſito Gehennom. i. vallis Ennom. ſ. ꝙ vallis Ennom eſt ab oriente, & mons ille ab occidente in eodem latere aquilonari Iudę, infra 18. dicitur pars montis, vbi dicit hic mons, & eſt è contrario. i. ꝙ de parte montis, quæ reſpicit Gehennom deſcendatur in Gehennom, i. in valle filiorum Ennom, & hoc eſt, quia mons iſte eſt magis aquilonaris, quam latus ſortis Iudæ, & quã vallis filii Ennom. Quędam tñ extremitas eius, quę inclinatur ad meridiem, tangit vallem filii Ennom, & vallem Raphaim. Hoc ſignatur ſatis clare. ĩ. 18. c.

Ad occidentem in ſummitate vallis Raphaim. i. iſte mons eſt ad occidentem reſpectu Gehennom, quia perueniendo per latus aquilonare ſortis Iudę ab oriente in occidentem prius venitur in Gehennom, q̃ in montẽ illum, & de monte tranſitur in vallem Raphaim, magis ad occidentem. Dr̃ in ſummitate vallis Raphaim, quia non eſt mons iſte in medio vallis illius, quę vocatur Raphaim, ſed in ſummitate. i. extrema parte, vt dicitur infra 18. vocatur vallis Raphaim, quia forte accipitur hoc tanquam nomen proprium vallis. Vel dr̃ vallis Raphaim, quia habitauerunt ibi Raphaim. Sunt autem Raphaim gigantes, & non oẽs, quia illi cõiter vocantur hebraice Enacim, ſed quidam modus ſpecialis eorum eſt, & hi erant valde magni. Non eſt aũt ſenſus, ꝙ qñ Iſraelitę introierũt in terram Chanaan permanerent in valle illa Raphaim. (quamquam aliquis hoc dicet) cum poſtea deleti ſunt tres gigantes de Hebron, vt patet. ĩ. in litera, & multi de Dabir, & Anab, & omnibus montanis Iudæ, & Iſrael, vt patet ſupra 11. in fi. ergo poterant eſſe Raphaim in hac valle,

A cum introierunt Iſraelitæ in terram Chanaan.

Reſpondendum eſt multos fuiſſe gigantes in terra Chanaan, cum ingreſſi ſunt filii Iſrael in eam, ſed non erant aliqui Raphaim, quia Raphaim non dicunẽ quicunque gigantes, ſed quoddam genus ipſorum, & de his nullus ſupererat, qñ Iſraelitę tranſierunt Iordanẽ: nam Og rex Baſan eſt de ſtirpe Raphaim, vt patet ſupra 12. & 13. vbi vocatur de reliquiis Raphaim. Hunc aũt occiderunt Iſraelitæ, antequam tranſirent Iordanẽ: nam Moyſes occidit eum. ſ. 12. tñ ipſe non viuebat in tranſitu Iordanis, quia poſt mortem Moyſi locutus eſt Deus ad Ioſue iubens, vt tranſiret Iordanem cum filiis Iſrael. ſ̃. 1. ſed poſt iſtũ nullus manſit de ſtirpe Raphaim, & eo viuẽte ipſe ſolus erat, vt patet Deu.

B 3. ſ. Solus quippe Og reſtiterat de ſtirpe gigantum, & in hebręo ponitur de ſtirpe Raphaim, ergo ẽt ante aduentum filiorum Iſrael non erant aliquanto tẽpore Raphaim in terra Chanaan, quæ eſt trans Iordanem. Poterit ergo dici terra iſta Raphaim tripliciter. Vno modo, quia eſt ſic nomen proprium vallis, etiam ſi nõ pręfuerit aliqua cauſa, quare vocaretur ſic, impoſitis nominibus ad placitum, ſicut apud nos vocatur aliq̃s locus vallis Maurorum, vbi nunquã Mauri ſteterunt, aut quidquam fecerunt. Secundo modo poteſt vocari vallis Raphaim, quia licet non habitauerint ibi vnquam Raphaim, tñ venerunt aliquo tempore illuc in bellum contra aliquas gentes terrę illius, & fecerunt aliqua magnalia, vnde vallis illa ab eis vallis Raphaim appellata eſt. Tertio modo poteſt appellari vallis Raphaim,

C quia ibi habitauerint Raphaim ab antiquo, licet aliquanto tempore ante aduentũ Iſraelitarum in terram Chanaan nulli ibi eſſent. Primi duo modi ſtãt conuenienter, tertius non conuenit, quia Raphaim, nunquam habitauerunt in terra trans Iordanem ad occidentalẽ plagam, ſed in terra Og regis Baſan erat habitatio eorum. Et hoc modo Og erat de ſtirpe Raphaim, & regnabat in terra illa: nam terra Baſan, quę erat ſatis magna, & pręcipua denominatio regni eius fuit olim terra Raphaim. Deuteron. 3. & vocatur terra ipſa Raphaim. Et non ſolum habitabant Raphaim in terra Schon regis, quaſi a caſu tempore, quo venerunt Iſraelitę in terram illam, ſed ab antiquiſſimis tẽporibus ibi habitauerant. Nam dum viueret Abrahã

D rex Chodorlaomor cum aliis regibus ſuis deleuerunt gentes multas, & vna harum eſt gens Raphaim, & iſti deleti ſunt in Aſtaroth Carnaim, vt patet Gene. 14. & tamen Aſtaroth eſt ciuitas regni Og in Baſan, vt patet ſupra 13. & fuit magis declaratum. ſ̃. 13. ergo Raphaim habebant terram determinatam in Baſan, vbi eſt ciuitas Aſtaroth, & conſequẽter non in terra trans Iordanem ad occidentalem plagam.

Aliquis tñ dicet, ꝙ quamquã habitarent Raphaim in terra Baſan in Aſtaroth: tñ poterant etiam habitare in valle hac, quę eſt apud Ieruſalem, & in aliis locis, ſicut gigantes non erant in vna terra determinata, ſed in multis.

E Reſpondendum eſt non ſtare, quia gigantes non ſunt, tanquam vna gens, vel natio determinata, ſed naſcebantur in multis regionibus: Raphaim autem erãt de gigantibus, tamen erant vna gens determinata, ſicut Amorrhęi, Chananęi, & Iebuſęi. Quod patet, quia cum Deus primo promiſit Abrahæ terram Chanaan promiſit terram decem populorum, de quibus vocatur vnus Raphaim: Gene. decimoquinto: ergo erant vnica gens determinata, ſicut Amorrhęi, & Iebuſęi, & habitabant in terra Schon regis. Magis ergo conueniunt duo modi ſuperiores, quam iſte tertius, q̃q̃ forte alicui non videbitur tertius iſte modus conueniens, quia etiam infra 17. ponitur alia terra Raphaim cum dr̃. ſi populus multus es, aſcende in ſyluã, & ſuc-

cide ibi ſpatia in terra Pherezæi, & Raphaim. De quo ibi veritas declarabitur.

Contra aquilonem. Ideſt mons iſte, de quo dictum fuit eſt in vna ſummitate, vel extremitate vallis Raphaim, & eſt contra aquilonem. Iſta determinatio poteſt referri ad montem, vel ad vallem Raphaim. Si refertur ad montem eſt ſenſus, ꝙ eſt in vna extremitate vallis Raphaim, & hoc contra aquilonem, quia vallis declinat contra meridiem, & in extremitate eius, q̄ eſt magis aquilonaris eſt mons iſte, per quem tranſit terminus aquilonaris ſortis Iudæ, & tunc debet dici, ꝙ tota vallis Raphaim ſit intra ſortem Iudæ, quia latus aquilonare tranſit per montem, qui eſt in extremitate vallis illius ad aquilonem. Alio modo poteſt eſſe, ꝙ referatur iſta determinatio ad vallem. ſ. ꝙ ſit mons in extremitate vallis Raphaim, & hoc ad aquilonarem partem. i. ꝙ vallis eſt ad aquilonarem partem montis, ita ꝙ in extremitate eius maxime meridiana ſit mons iſte, per quem tranſit latus aquilonare ſortis Iudæ, & tunc ſequitur è contrario, ꝙ ſit tota vallis Raphaim, & nihil pertineat ad ſortem Iudæ. Quis autem horum ſenſuum verior ſit, non patet ex hac litera.

Sed dicendum, ꝙ ſit mons iſte in extremitate vallis Raphaim, & vallis ſit meridiana reſpectu vallis, & in extremitate aquilonari vallis ſit mons. tranſitque ꝑ partem montis terminus lateris aquilonaris ſortis Iudæ, & hoc modo tota vallis Raphaim erit in ſorte Iudæ. De hoc ĩ. 18. cum dr̄: deſcenditque in partē montis, qui reſpicit vallem filiorum Ennom, & eſt ꝯ ſeptētrionalem plagā in extrema parte vallis Raphaim.

Pertranſitque ad verticem montis vſque ad fontem aquæ Nepthoa. Aliqui libri habent hic ad fontem Nepthor, ſed corrupta eſt litera, quia debet ſcribi Nepthoa, nā infra 18. vbi ponuntur iſtimet termini dicitur ad fontē Nepthoa, & eſt continuatio iſta lateris verſus occidentem. ſ. ꝙ a vertice montis, qui erat in extremitate vallis Raphaim tranſitur ad fontem, qui dr̄ Nepthoa, & eſt magis occidentalis terminus.

Et peruenit vſque ad vicos montis Ephron. Etiam eſt hoc tendendo ad occidentem. Eſt autem Ephron quidā mons, apud quē ſunt vici. i. rura, vel parua loca. Apud hos vicos tranſit terminus aquilonaris ſortis Iudę. Iſte terminus ſubticetur infra 18. vbi idem latus deſcribitur, vt eſt terminus filiorum Beniamin. Sciendum, ꝙ Ephron debet hic ſcribi cum f. ſupra aūt debet ſcribi cum ſ. & ſunt diſtincta loca, vt patet in hebræo.

Inclinaturque in Baala, quæ eſt in Cariathiarim. i. iſtud latus aquilonare ſortis Iudę inclinatur. i. curuatur, & nō eſt iſta ciuitas verſus partem exteriorem. ſ. contra ſortem Beniamin abſcindendo aliquid de ea, ſed eſt incuruatio contra ipſam ſortem Iudę, quia hic coanguſtatur, & dilatatur ſors Beniamin, quæ eſt ei cōterminа. Et ob hoc iſta curuitas vocatur hic inclinatio: curuitas autem, quæ eſt ad partem exteriorem quando vna ſors abſcindit portionem aliquam de alia, & coanguſtatur alia ſors dilatata ipſa vocatur iſta curuitas egreſſio, vel exitus, & dicitur ꝙ inclinatur in Baala, id eſt verſus locum, qui vocatur Baala, & iſta eſt in Cariathiarim. i. apud vrbem Cariathiarim, & eſt forte de villis eius. Cariathiarim autem eſt vna de quatuor ciuitatibus Gabaonitarum, qui confugerunt ad Iſraelitas, quarum principalis vocatur Gabaon: de aliis autē vna vocatur Cariathiarim. De hoc ſupra 9. cap. Et cecidit iſta ciuitas in ſortem filiorum Iudę, vt patet infra in litera: aliæ autem tres ciuitates Gabaonitarum, ſcilicet Gabaon Caphira, & Beroth ceciderunt in partē Beniamin, vt infra 18. c.

Baala, ac eius ſitus.

Ideſt vrbs ſyluarum. Iſta eſt interpretatio nominis huius Cariathiarim, quod non ponitur in hebræo, ſed beatus Hieron. addidit in litera noſtra ad declarandū

F ſignificationem huius nominis, & dicitur Cariath ciuitas, & Iarim ſyluas ſignat. i. ciuitas ſyluarum, ſcilicet exiſtēs in ſyluis, vt forte, quia ciuitas illa eſt in magnis montibus, vel ſyluis. Aut poſitum eſt nomen ad placitum, etiam ſi non ſint ibi ſyluæ.

Et circuit de Baala contra occidentem. Latus aquilonare flectitur apud Baalan. & cum ante hoc eſſet inclinatio coanguſtando ſortem, fit poſtea curuitas accipiendo aliquid de aliis coniunctis ſortibus, & hoc eſt circuire, ſcilicet, ꝙ non tendit latus iſtud directè, ſed facit arcū abſcindendo aliquid de eo, quod eſt verſus aliam ſortem, & coanguſtatur ibi ſors filiorum Beniamin, & fit circuitus iſte contra occidentem; ſcilicet, ꝙ veniendo de Baala ad occidentem per latus aquilonare ſortis Iudæ oportet circuitum fieri. G

Vſque ad montem Seir. Non eſt iſte mons in terra Seir, quia terra Seir eſt terra Edom, & iſta eſt extra terram Chanaan, cum Idumęi ſint alię gentes ab Iſraelitis. Item terra Seir, vel Edom eſt coniuncta terrę Chanaā in angulo contactus lateris meridiani, & orientalis, vt patet Num. 34. & ſupra in litera. Quod autem aliquis mons intraret de terra Seir in terram Chanaā patet, quia terra Edom coniungitur terræ Chanaan in lateris orientalis, & meridiani contactu, ideo mons Seir per illam terram ingrederetur terram Chanaā, & ſic de illo monte, de quo dicit̄ ſupra 11. ꝙ pars eius aſcendit in Seir: hic tamē videtur, ꝙ vocetur mons Seir ad H placitum, & non quia ingrediatur in terram Seir, niſi velis facere anfractuoſos valde circuitus. In quo non inſcitè dicitur, quod iſte mons eſt apud vrbem nomine Bethoron inferiorem, & eſt mons ad partē aquilonarem vrbis. vnde Bethoron in ſorte Iudæ eſt. De hoc infra 18. vbi ponuntur duo montes, vnus ad auſtrum Bethoron, & alius ad Africum, ideſt ad aquilonem. Et de iſto ſecundo intelligitur hic, quod patet, quia ponitur iſte mōs apud Cariathiarim, vel Cariath Baal, & ita ponitur hic.

Inferius in c. 18. q. 8. ait Bethoron eſſe in ſorte filiorum Ioſeph.

Tranſitque iuxta latus montis Iarim. Ideſt latus iſtud cū continuatur vlterius tranſit apud montem Iarim. Aliqui ſcribunt montem Garizim, ſed corrupta eſt litera: nam mons Garizim, & Hebal ſunt apud vrbem Hai, & Bethel coniuncti, in quibus Iſraelitę poſuerūt I maledictiones & benedictiones, vt iubetur Deute. 27. & poſtea completum legitur ſupra 8. c. ſunt autē iſti montes non longe a Iordane, & Iericho, tamen iſte mons de quo hic dicitur non multum diſtat a termino occidentali terræ Chanaan, vt patet hic ex deſcriptione lateris huius. ideo non accipitur hic mōs Garizim, ſed mons Iarim. Sed adhuc non proprie ſcribit̄ hic, quia dēt dici Iarim, vt patet in hebræo, & in aliquibus biblijs ſic deſcribit̄, & interpretatur ſyluę pluraliter, ſicut dicimus Cariathiarim vrbs ſyluarum.

Situs montis Iarim.

Ad aquilonem in Cheſlon. Iſta determinatio ad aquilonem refertur ad montem Iarim. ſ. ꝙ eſt ad aquilonarem partem lateris huius: & tunc erit ſenſus, ꝙ ſit mons iſte totus in ſorte Beniamin, quæ eſt coniuncta K ſorti Iudę ad partem aquilonarem. Poteſt etiā referri iſta determinatio ad latus aquilonare. ſ. ꝙ ipſum ſit apud montem Iarim, ſed ſit ad partem aquilonarē montis, & tunc intelligetur, ꝙ totus mons Iarim ſit intra ſortem Iudæ. Tranſit autem iſtud latus in Cheſlon, qui eſt locus directè in ipſo latere aquilonari tendendo verſus occidentem.

Et deſcendit in Bethſames. Iſta eſt quędā ciuitas in latere iſto aquilonari ꝑtinēns ad ſortē tribus Iudæ, & citra occidentē terræ Chanaan apud terrā Philiſthinorum. Qđ patet, quia qn̄ Philiſthijn ceperunt arcā dn̄i in bello, & tenuerunt eā in terra ſua menſibus ſex, dimiſerūt eā, & venit in Bethſames, & ſatrapę Philiſthinorum venerunt poſt arcā vſq; ad terminos Bethſames.

Bethſames ac eius ſitus.

mes.1.Re.6.ſi tamen non fuiſſet coniunctum territorium Bethſames terrę Philiſthinorum, nõ auderent ſatrapæ Philiſthinorũ venire pt arcam vſq; ad terminos Bethſames. Etiam,quia augures Philiſthinorum dixerunt,quòd ſi aſcenderent vaccę cum arca directè per viam Bethſames, Deus feciſſet hoc malum, alioquin a caſu venerat, 1.Regum 6.non tamen dixiſſent hoc, niſi eſſet coniuncta Bethſames terrę illi. Et iſta ciuitas non multũ diſtat ab vrbe Cariathiarim, de qua ſupra dicebatur, quia viri Bethſames viſa plaga magna, quę facta fuerat in eis miſerunt in Cariathiarim, vt duceretur illuc arca, vt in pręallegato c.

Tranſitque in Thamna. Iſte locus eſt magis ad occidentem in ipſo latere aquilonari, & videtur pertinere ad terram Philiſthijm, quę etiã eſt pars quædam ſortis Iudæ.vt patet infra. Nõ eſt iſte locus Thamna,qui vocatur Thamnata, vt aliqui volunt, de qua dicitur Iudicum 14. quòd deſcendit Samſon in Thamnata. Et dant cauſam, quia Samſon erat de tribu Dan, vt patet Iudicum 13.iſta autem tribus acceperat ſortem maxime aquilonarẽ, vt colligitur infra 18. et Thamna, de quo hic eſt ad partem valde meridianam, cum ſit in ſorte Iudę, quę erat in ipſo latere meridiano terrę Chanaan.

Sed hoc nihil differt: immo magis ex hac litera dicitur coniuncta.14. Iudicum, colligitur, quòd ſit iſte locus,ad quem deſcendit Samſon,& vocatur Thamnata:nam Thamna eſt iuxta Bethſames,vel non multum inde diſtans, & eſt magis occidentalis, cum deſcribatur hic latus aquilonare ſortis Iudæ procedẽdo ab oriente in occidentem, ſed Bethſames eſt locus coniunctiſſimus terrę Philiſthinorum, ſcilicet, quòd territoriũ eius, & terrę Philiſthinorum coniunguntur,vt ſupra declaratum eſt: ergo Thamna eſt in terra Philiſthinorum. Thamnata autem,de qua dicitur Iudicum 14.eſt etiam in terra Philiſthinorum,quia dicitur in principio literę ibidem: deſcendit Samſon in Thãnata,vidẽſque ibi mulierẽ de filiabus Philiſthijm. & poſtea dicitur: Vidi in Thamnata mulierem de filiabus Philiſthinorũ, &c. ergo ſatis conuenit eſſe eũdem locum Thamna,de quo hic dicitur,& Thamnata,de quo Iudi.14.Argumentum autem non tenet de diſtantia ſortis tribus Dan a ſorte tribus Iudę: nam ſi deſcendiſſet Samſon ad aliquem locum intra ſortem Dan, erat veriſimile argumentum: deſcendit tamen in terram Philiſthinorum, vt patet Iudicum 14. tota autem terra Philiſthinorum erat intra ſortem Iudę. Quod patet, quia terra Philiſthijm incipit a parte meridiana terrę Chanaan, & terminatur ad Acharon tãquam ad terminum aquilonare ſupra 13. Acharon tamen fuit in ſorte Iudę: ergo tota terra Philiſthijm, quę erat magis meridiana erat in terra ſortis Iudę: ideo cum Samſon deſcendiſſet in terram Philiſthijm neceſſario deſcendebat in ſortem Iudę.

Thamna ubi.

Situs terrę Philiſthijm.

Dicendum igitur, quòd Thamna, de quo dicitur hic ſit Thamnata, de quo dicitur Iudicum 14. & de loco illo accepit Samſon vxorem primam in terra Philiſthinorum. Etiam Thamna, de quo hic, eſt de quo dicitur Geneſis 38. ſcilicet, quod aſcendit Iudas in Thamna ad tõdendos greges.Satis tamen poſſet dici, quòd eſſet Thamna,de quo infra 19. quę ponebatur in ſorte Dan.

Sciendum,quòd in Hebręo non ponitur hic Thãna, ſed Themana, & ſignat partem meridianam,ſcilicet, quòd de Bethſames tranſit iſta ſors in partem meridianam.

Sed non eſt conueniens ſenſus, ideo litera noſtra poſuit tanquam nomen propriũ vrbis,& vocat Thãna, quia quamquam litera hebraica dicat Themana ſecundum puncta aſſignata: tamen ſecundum literas

A poſitas eadẽ dictio eſt Themana,& Thãna. *Peruenitq; contra aquilonem partis Acharon*. iſtud latus aquilonare ſortis Iudę tranſit apud Acharon,& hoc ad aquilonarem partem Acharon, ſcilicet, quòd ipſum latus eſt aquilonare reſpectu Acharon, ex quo ſequitur,quòd claudatur Acharon intra latus ſortis Iudę, cum ſit magis meridianus locus, & ſors Iudę eſt magis meridiana omnibus alijs ſortibus.Si autem eſſet aquilonaris Acharon reſpectu iſtius lateris, maneret extra in alia tribu:tamen in ſorte Iudę eſt, vt patet infra in litera. Eſt autẽ Acharon ciuitas magna in terra Philiſthinorum vna de quinque ciuitatibus habens vnum regulum,vel ſatrapam, vt patet ſupra 13.c.& 1. Regum

Acharõ ac eius ſitus.

B 6. vbi ſunt ciuitates Philiſthinorũ, qui miſerunt mures aureos, & anos cum arca domini.Eſt etiam iſta ciuitas, in qua erat Beelzebub Deus magnus Philiſthinorum, ad quem conſulendum pro vita miſit Ochozias rex Iſrael, vt patet.4.Reg.1. ſcilicet. Ite conſulite Beelzebub Deum Acharon vtrum viuere queam de infirmitate mea hac. Iſta ciuitas vocatur nunc vulgariter Acre, & de hac adducitur quoddam in modum mineralis, quod azurinum dicitur ad faciendas literas,vel pingẽdas imagines, & vocatur vulgariter azul de Acre.Et ab hoc loco nominatur quidam ordo militum, qui fuit in Eccleſia cum obtinuerunt terram Sãctam,ſcilicet ordo beati Ioan.de Acre,vel de Acharon. *Ex latere*. Ideſt non tranſit latus aquilonare ſortis Iudę per vrbem Acharon, ita quòd ipſa ſit in con-

C finibus ſortis huius, & alicuius alterius, ſed tranſit ex latere, ideſt ad vnum latus ciuitatis tranſit terminus ſortis Iudę. Quod autem latus vrbis ſit hoc: declaratur,quòd ſit aquilonare,cum dicitur:Peruenit contra Aquilonẽ partis Acharon, ideſt contra partem aquilonarem vrbis Acharon.

Inclinaturque Sechrona. Ideſt terminus iſte, vel latus ſortis Iudę inclinatur contra vrbem Sechrona. Alia ciuitas eſt,quę vocatur Zephrona,ſed differt ab iſta in ſcriptura. Etiam iſta eſt in latere aquilonari ſortis Iudę, Zephrona autem eſt in termino aquilonari totius terrę Chanaan.Nume.34. multum tamen diſtat latus aquilonare ſortis Iudę, & latus aquilonare totius terrę Chanaan:nam inter latus aquilonare ſortis Iudę,& latus aquilonare terrę Chanaan,erant ſortes octo tri-

D buum,& dimidię,cum ſors Iudę ſit maxime meridiana,ſcilicet in ipſo latere meridiano locata. Eſt autem Sechrona pertinens ad ſortem Iudę, & dicitur inclinari terminus ſortis Iudę, quia anguſtatur hic: ſicut dicebatur, quia inclinatur in Cariathiarim.

Et tranſit montem Baala. An ſit mons aliquis ſic nominatus, vel ſit aliqua ciuitas,apud quam ſit mons.& propter ciuitatem vocetur ſic mons non conſtat: eſt autem iſte mons in latere iſto ſatis propinquus mari magno, quod eſt terminus occidentalis.

Peruenitque in Iebneel. Iſte eſt vltimus locus, qui ponitur in latere ſortis Iudę aquilonari tendẽdo ab oriẽte verſus occidentem. Eſt autẽ aliqua ciuitas iſta pertinens ad filios Iuda.

E *Et maris magni contra occidentem fine concluditur*. Iſtud non pertinet ad latus aquilonare, ſed ad occidentale: vltimus autem lateris aquilonaris eſt Iebneel, mare magnum eſt latus occidentale, ideo coniungendo iſta duo latera fit contactus in Iebneel.De latere occidentali non ponuntur hic multa loca ſicut in latere meridiano,& aquilonari ſupra deſcriptis,& hoc,quia mare magnum claudit totum latus occidentale ſortis huius, & ob hoc dicitur, quòd concluditur, ideſt ſimul clauditur, ſcilicet, quia non claudit aliquam partem lateris huius occidentalis mare magnum dũtaxat, ſed totum latus ſimul claudit. Et vocatur mare magnum iſtud, ideſt mediterraneum, quod non eſt

magnum

magnum reſpectu maris Oceani, ſed eſt magnum F reſpectu aliorum marium, quę ſunt in terra Chanaan, ſcilicet maris Cenereth, maris mortui, de quo ſupra dictum eſt. Iſtud mare non ſolum claudit latus occidentale terrę ſortis Iudę, ſed etiam claudit totum latus occidentale terrę Chanaan, vt patet Num. 34. c.

Epilogus prędictorum.

Hi ſunt termini filiorum Iuda. Hic ponitur epilogus prędictorum, ſcilicet, quòd omnia, quę deſcripta ſunt pertinent ad terminos filiorum Iudę.

Per circuitum. Ideſt omnes termini in circuitu totius ſortis deſcripti ſunt, quia quatuor latera habet iſta ſors, & cuiuslibet lateris poſita fuerunt nomina locorum, ſcilicet ab oriente mare ſolitudinis, quod eſt ſalſiſſimum. Ab occidente autem mare magnum, a meridie loca multa ſupra deſcripta, & ab aquilone loca alia. *In cognationibus ſuis.* Ideſt iſti termini ſupra poſiti G claudunt ſortem filiorum Iudę per cognationes ſuas, ideſt totam terram, quę data eſt illi tribui, & diuiſa eſt per cognationes, ideſt familias, quia non fuit data terra ſic tota ſub vno cumulo, ſed ſecundum numerum familiarũ fuerunt facte portiones de terra illa: omnes autem hę portiones familiarũ claudebantur ſub his terminis, qui aſſignati ſunt.

De figura ſortis Iudæ, & poteris per te faciliter eam ſcribere in plano. Quæſt. IIII.

AD hoc autem, quòd conſideretur modus ſortis iſtius euidẽtius, fiat vnus quadrangulus quorum duo latera reliquis duobus ſint H maiora, & apud illa ponantur nomina quatuor punctorum cęli, ſcilicet Orientis, Occidentis, Aquilonis, & Auſtri, & in latere orientali, quod eſt paruum ſolum ſcribatur mare ſalſiſſimũ, quia frons illius maris occupat totam frontem orientalem ſortis Iudę: in alio oppoſito latere occidentali paruo deſcribatur mare magnum ſolum, quia iſtud ſolum claudit frontem occidentalem huius ſortis, vt patet in litera: in latere autem meridiano magno deſcribantur nomina aliquorum locorum, quę habentur a principio. cap. huius, ſcilicet aſcenſus ſcorpionis, Cadesbarne, torrens Aegypti: in latere autem oppoſito aquilonari deſcribantur aliqua de locis, quę habẽtur ab illo loco; aſcẽdit terminus in Bethagla, ſ. Bethagla, Fons ſolis, I Fõs rogel, Bethſames. Et per hęc intelliges oĩa alia, vel poteris ſcribere omnia ſi feceris latera magna, ſeruãdo ordinem. qui habetur in litera ab oriente tendendo in occidentem: ideo pone figuram in plano.

Caleb vero filio Iephõne dedit partem in medio filiorum Iuda, ſicut pręceperat ei dominus: Cariatharbe patris Enac; ipſa eſt Hebron. Deleuitque ex ea Caleb tres filios Enac Seſai, & Aiman, & Tholmai de ſtirpe Enac; atque inde conſcendens venit ad habitato- K res Dabir, quæ prius vocabatur Cariathſepher, ideſt ciuitas literarũ. Dixitque Caleb: Qui percuſſerit Cariathſepher, & ceperit eã, dabo ei Axam filiam meam vxorem. Cepitque eam Othoniel filius Cenez frater Caleb iunior. Deditq; ei Axam filiam ſuã vxorem. Quę cũ pergerent ſimul, ſuaſa eſt a viro ſuo, vt peteret a patre ſuo agrum. Suſpirauitque, vt ſedebat in aſino. Cui Caleb, Quid habes, inquit, At illa reſpõdit: Da mihi benedictionem: Terram auſtralem, & arentem dediſti mihi, iũge, & irriguã. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius, & inferius.

Poſſeſſio Caleb.

Caleb vero. Hic ponitur ſecundum principale, ſcilicet poſſeſſio Caleb, qui erat de filijs Iudę in ſpeciali. Supra fuerat poſita petitio Caleb quantum ad vrbẽ Hebron, & alias, quę erant in monte vrbis illius: hic ponitur recapitulatio horum, & adeptio vrbis Hebrõ: nam ſupra ſolum poſita fuerat conceſſio eius.

Caleb vero filio Iephonne dedit partem in medio filiorum Iuda. Iſtud conuenit ſuperioribus, quia ſupra dictum fuerat, quòd iſti erant termini totius ſortis Iudę per cognationes ſuas, & quia ad vnam cognationem pertinebat Caleb filius Iephonne, agitur de eius hęreditate, quę data eſt ei ſpecialiter ex cauſa ſupra aſſignata. Vocatur filius Iephonne, quia fuit Iephonne vir vnus de ſtirpe Iudę, & ponitur nomen patris ad differentiã, quia alij vocantur Caleb, ad differentiam horum expreſſum eſt nomen patris, ſicut dicitur Caleb filius Eſrom 1. Paralipo. 2. ca.

Dedit partem in medio filiorum Iuda. Non quidem, ꝙ eſſet totaliter in medio ſortis Iudę per ęque diſtantiã, quia de hoc nihil conſtat, ſed erat in medio ſortis Iudę, ideſt in ipſa ſorte inter alias partes ſortis, & accipitur iſtud medium per interpoſitionem.

Sicut præceperat ei dominus. Ideſt, quia Deus iuſſerat partem Caleb, quòd Deus promiſerat ei vrbem Hebron, vt patet pręcedenti c. ſcilicet. Da mihi montem iſtum, quem pollicitus eſt mihi dominus, te quoque audiente. Iſtud relatiuum ei, non refertur hic ad Ioſue qui dedit vrbem Hebron, ſed ad Caleb: nam Deus nõ pręcepit, quicquam Ioſue de Caleb, ſed ipſi Caleb locutus eſt dicens, quòd ei daret terram Hebron, quã calcauerat pes eius, & tunc non accipitur hic pręcipere proprie, ſed pro dicere, vel enunciare, ſcilicet, quod Deus pręnunciauit Caleb, quòd daret ei vrbem Hebron. Et hoc factum eſt in Cadesbarne, ſicut ſignificat ipſe Caleb pręcedenti c. & dicitur multotiens ſic, quòd Deus pręcepit aliquid Moyſi, ideſt pręnunciauit: ſic patet ſupra 6 & 11. circa finem.

Cariatharbe patris Enac. Ideſt dedit ei Hebron, quę vocatur Cariatharbe, vt declaratum eſt pręcedenti c. & vocatur patris Enac, ſcilicet, quòd denominabatur ab illo. Erat enim Arbe vir de genere giganteo, & ab iſto deſcenderant gigantes, qui erant in vrbe Hebron, quando iuerunt Iſraelitę illuc, & cepit eam Caleb. Et poteſt iſte Arbe vocari pater Enac dupliciter. Vno modo accipitur Enac, vt eſt nomen cõmune, & tunc eſt ſenſus, quòd Arbe eſt pater Enac, ideſt pater gigantum vrbis Hebron.

Arbe vocatur pater Enac dupliciter.

Alio modo accipitur Enac, vt nomen proprium, & tunc vocatur Enac pater trium gigantum, qui nominantur hic in litera. Arbe autem erat auus ipſorũ, & ab eo nominatur ciuitas Cariatharbe, ideſt ciuitas Arbe. Et forte iſta eſt potiſſima ratio, quare iſta ciuitas ſic vocatur, & ob hoc cõuenientius eſt accipi hic Enac tanquam nomen proprium.

Ipſa eſt Hebron. Ideſt iſta, quę vocatur ciuitas Arbe, eſt, quę dicitur Hebron. Iſtud eſt primarium nomen ſuum Hebron: Cariatharbe autem poſtea ex cauſis ſupra tactis vocata eſt, vel quia Arbe, qui erat vir de genere giganteo erat quaſi dominus in vrbe iſta, vel forte rex, & nominata eſt ciuitas ſua.

Deleuitque ex ea Caleb tres filios Enac. i. tres gigantes, qui erant in ea, quorum nomina patent in litera.

Sed dicet aliquis quomodo Caleb potuit delere gigantes iſtos de Hebron, quia ſupra 11. dicitur, quòd

expulit

expulit Ioſue, & deleuit omnes gigantes de montanis Hebron Dabir, & Anab, & de oĩ mõte Iudę, & Iſrael.

Ad hoc ibi reſponſum eſt, quòd Caleb deleuit gigantes iſtos, aſcribuntur tamen Ioſue, quia ipſe fuit a Deo datus dux ad capiendum terram Chanaan: ideo quidquid ad hanc captionẽ pertinet aſcribitur Ioſue, quamquam alij fecerint.

Item arguetur ſimiliter quomodo cepit Caleb vrbem Hebron, cum dicatur ſupra 10. quòd cepit eam Ioſue. Ad hoc reſponſum eſt ſupra 10. & 11. De iſta deletione dicendum videtur, quòd fuerit poſt mortem Ioſue: nam Iudicũ 1. agitur de his, quę facta ſunt poſt mortem Ioſue, & ibi dicitur quomodo Caleb ceperit vrbem Hebron. Aliquis autem forte dicet illud B factum eſſe per recapitulationẽ, ſicut multa alia ſunt in ſacra Scriptura. Sed nõ ſtat, quia Iudicum 1. in principio dicitur, quòd poſt mortem Ioſue conſuluerunt filij Iſrael dominum quis eſſet dux belli, & datus eſt Iudas, & ponuntur bella per ordinem cum cõditionibus ſignantibus ordinem temporis, ſcilicet poſt hoc, & ponitur de bello contra Hebron, & gigantes, de quibus hic, quòd fuerit poſt quędam bella illorum: ergo poſt mortem Ioſue factum eſt hoc. Hic autem ponit per anticipationem, & hoc quia agebatur de diuiſione ſortis Iudę, in qua accepit partem Caleb. Potuit autem ſcribi hoc anticipatiue, quia tam liber iſte, quam Iudicum fuerunt ſcripti multo tempore poſt res geſtas, vtrunque enim ſcripſit Samuel Propheta, ideo potuit anticipare, vel recapitulare, quia omnia iã C tranſierant. *Tres filios Enac.* Poteſt accipi hic Enac cõmuniter, vel proprie, vt ſupra dicebatur: ſi ſit appellatiuum nomen eſt ſenſus, quòd iſti erant filij Enac; ideſt filij gigantum, ſcilicet de ſtirpe gigantea. Alio modo Enac accipitur tanquam nomen proprium, & eſt nomen patris iſtorũ trium gigantum, & ſic vr̃ cõuenire litera Nu. 13. vbi dixerunt exploratores de iſtis tribus gigantibus: vidimus ibi monſtra quędã filiorũ Enac de genere giganteo: quibus comparati videbamur locuſtę. Si autem acciperetur Enac appellatiue pro gigante: dicendo filij Enac dicebatur de genere giganteo, & tamen poſitum eſt vtrunque: ideo videtur, quòd accipitur Enac tanquam nomen proprium, & erit pater iſtorum trium gigantum. *Siſai, Haiman, & Tholmai de ſtirpe Enac.* Iſti tres gigantes ſunt, de quibus D habetur Nume. 13. c. & iam iſti eſſent viri ſenes, quãdo deleti ſunt de vrbe Hebron, quia quando venerũt exploratores Iſraelitarum in terram Chanaan erant iſti tres gigantes viri, & vocantur monſtra. Nume. 13. iam tamen fluxerãt anni 45. & plures vſquequo facta eſt diuiſio ſortium, quia vt patet pręcedenti c. ex tempore, quo miſſi fuerunt exploratores de Cadesbarne vſquequo Caleb petijt Hebron a Ioſue, tranſierunt anni 45. adhuc plures poſtea fluxerunt ad captionem vrbis, quia non fuerunt deleti gigantes vſque ad mortem Ioſue, vt ſupra declaratum eſt: non erant autem in hac ciuitate plures his tribus gigantes, quia in toto orbe rari erant, nec a principio fuerunt in magno numero: & tamen ſemper adhuc pauciores fiebant quo- E uſque paulisper deficiebat in omnibus locis ſtirps eorum. Sic factum eſt de Raphaim, qui erant gigantes multi, & valde magni totam terram Baſan regni Og occupantes: tempore tamen Moyſi ſolus Og rex de ſtirpe gigantum Raphaim reſtiterat, vt patet Deute. 3. c. ſic etiam iſti iam deficiebant, cum ſoli tres in vrbe Hebrõ reſtitiſſent, quos deleuerũt Iſraelitę, & poſtea nunquam fuit quiſquam de gigantibus in Hebron. In cęteris quoque locis, in quibus aliqui reſtiterant deleuerũt eos Iſraelitę in terra Chanaan, vt patet ſupra 11. ſcilicet in illo tẽpore venit Ioſue, & deleuit Enacim de montanis Hebrõ, Dabir, & Anab, & de omni

A monte Iudę, & Iſrael: manſerunt tamen aliqui in terra Philiſthinorum in vrbe Geth, quam terram nõ ceperunt Iſraelitę, & de terra hac fuit Goliath Gethęus, de quo 1. Regum 17. fuerunt quoque alij gigantes de terra eadem, de quibus 2. Regum 21. c. *Atque inde cõſcendens venit ad habitatores Dabir.* Iſtud de vrbe Hebron, & Dabir ſimul factum eſt. Pro quo conſiderandum eſt, quòd iſta fuerunt poſt mortẽ Ioſue, vt ſupra dictũ eſt, & colligitur Iud. 1. c. vbi mortuo Ioſue cum conſuleretur Deus quis acciperetur dux ad bellum, reſpõſum eſt, quòd Iudas, & quia vna tribus non eſt aliquid vnum per ſe, ſed vel per aggregationem, vel dependentiam, aut relationem ad vnũ non poterat eſſe B dux: ideo electus eſt dux de tribu illa, & iſte videtur fuiſſe Caleb, quia iſte erat honorabilior in tribu tota, cui datus fuiſſet in diuiſionẽ terrę de tribu hac Nume. 34. & Deus promiſerat ei dare vrbem Hebron. Erat etiam iſte ſenior omnibus de tribu Iudę, & omnium aliarum tribuum pręter Ioſue, & Leuitas, quia ad minus excedebat in viginti annis quẽlibet de toto Iſrael, vt declaratum fuit pręcedenti. Magis etiam colligitur hoc ex verbis ſuis hic, & Iudi. 1. vbi cum agatur de bello totius tribus Iudę locutus eſt Caleb, dicens, qui percuſſerit Cariathſepher, dabo ei Axam filiam meã: ſi tamen ipſe non eſſet dux, non haberet cauſam rationalem loquendi hoc, proponendo pręmia facientibus aliquid ſtrenuum in bello: erat ergo dux belli. Et ſicut fecit ire exercitum ad pugnandum contra C alia loca de quibus dicitur Iudi. 1. ita fecit eum ire cõtra Hebrõ, quę ad eum ſpecialiter pertinebat, & ſubuertit habitatores eius deleuitque gigantes. Et dicitur hic, quòd inde conſcendens venit ad habitatores Dabir, in quo ſignatur cõtinuitas belli, ſcilicet, quòd immediate quo deleta eſt Hebron, venerunt viri de tribu Iuda cum duce ſuo Caleb ad vrbem Dabir. Dicuntur autẽ aſcendiſſe in eam, quia eſt Dabir in mõtanis, & Hebron, & Anab, vt patet ſupra 11. dicitur autem, quòd inde, ideſt de vrbe Hebron peruenerunt in Dabir, quia erant coniũctę iſtę vrbes. Etiam ciuitas Anab videtur fuiſſe ſimul cum eis ex verbis pręallegati capit. iuſſit etiam Caleb ad hanc vrbem immediate, quia ad eum pertinebat: ſibi enim promiſſa fuerat, & data, licet non tantum de ea exprimatur. Quod pa- D tet, quia Caleb non ſolum petijt vrbem Hebron, ſed totum montem, in quo erat ipſa vrbs cum alijs ciuitatibus, vt patet pręcedẽti c. ſcilicet da ergo mihi mõtem iſtum, quem pollicitus eſt dominus, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnę, atque munitę, ſed non videtur, quòd Ioſue repudiauerit petitionem Caleb: ergo totam regionem montis ei tradidit: Dabir autẽ erat in monte illo, ergo tradita eſt. Quod patet, quia ſupra 11. ponuntur iſtę tres vrbes in eodem monte cum dicitur: Deleuit Ioſue Enacim de montanis Hebron. Dabir, & Anab. In quo ponitur, & de copulato extremo, & ſignatur idem eſſe ad omnes pertinens. Item apparet hic, quia capta Hebron dicitur, quòd aſcendit Caleb in Dabir: ſi tamen non eſſent iſtę duę vrbes, E quaſi coniunctę non diceretur hoc, ſed quòd iuit in Dabir quaſi eſſet aliquid diſtans. Sed dicet aliquis, ꝙ quamquam Dabir, & Anab eſſent in monte, in quo erat Hebron, tamen non fuerunt datę Caleb, quia licet petierit, non fuit datum quidquid petijt. Sed dicendum eſt non ſtare, quia Deus promiſerat Caleb dare montem illum, quem petijt: ergo non recuſaret Ioſue dare, quia omnia compleuit, quę Deus iuſſerat. Quòd autem Deus iſtud promiſerit Caleb, patet ex verbis Caleb pręcedenti c. ſcilicet. Da ergo mihi mõtem iſtum, quem pollicitus eſt mihi dominus, te quoque audiente. Et ſi dicat aliquis, quòd ſolum promiſerat Deus Hebron, quę erat in monte, & ad hanc refertur

An vrbs Dabir perueneret ad Caleb.

fertur promiſſio Dei. Nõ ſtat, quia immediatè dicitur: F in quo Enacim ſunt vrbes magnę atque munitę: ergo dicendum eſt, quòd etiam alię vrbes fuerint datę Caleb, pręter Hebron, quamquam de Hebron principaliter agitur, & de his fuit Dabir vna quam ipſe iuit ad inuadendũ. Item patet hoc aliqualiter ex verbis ſuis, cum dixit infra, qui percuſſerit Cariathſepher, & eam ceperit dabo ei Axam filiam meam: ſi tamen ciuitas ad eum non pertineret non conueniēter diceret prędicta. *Ad habitatores Dabir*. Non dum fuerat capta tempore Ioſue, ſicut ad ciuitates planas atque campeſtres, captę ſunt autem mortuo eo à Caleb. Iſta ciuitas vocatur alijs nominibus, ſcilicet Cariathſepher: aliud quoq; habet, qđ patet infra in litera, cũ dicitur: hęc eſt Dabir: ad finem c. *Quę prius vocabatur Cariathſepher*. Ideſt iſta ciuitas habebat prius aliud nomen. G An vero ſimul ab antiquo habuerit iſta duo nomina: ſcilicet Cariathſepher, & Dabir, & nomen Cariathſepher quaſi iam abolitum fuerit, vel prius ſolum vocata fuerit Cariathſepher, & poſtea abolito iſto introductum fuerit alterum, ſcilicet Dabir, non conſtat. Et cum dicitur hic, Quę prius vocabatur Cariathſepher: non eſt referendum ad tempus Caleb, ſcilicet quòd tunc ſolũ vocaretur Dabir, & ante fuerit vocata Cariathſepher, quamquam Iudi. 1. videtur hoc innui, cũ dicitur: Venit ad habitatores Dabir, cuius nomen vetus erat Cariathſepher, ſed eſt ſenſus, quòd ante tempus Caleb vocata fuerit Cariathſepher, & tunc quoque ſic vocaretur. Deinde tẽpore ſcriptoris libri abolitum erat nomen illud, & ſolum vocabatur Dabir, & H quia inter tẽpus Samuelis, qui ſcripſit librum iſtum, & librum Iudicum, & tempus Caleb fluxerunt anni multi: ea, quę fuerunt tempore Caleb, dicebãtur antiqua tempore Samuelis. Ponitur autẽ hic nomẽ antiquum Dabir, ſcilicet Cariathſepher, quia tempore Caleb iſtud erat magis in vſu, & ipſe non vocauit vrbem iſtam Dabir, ſed Cariathſepher. Quod patet infra, cũ dicitur, Qui percuſſerit Cariathſepher, &c. & ad declarandum quomodo non vocauerit Caleb vrbem illam, ſicut nunc vocabatur, dictum eſt, quòd Dabir prius vocabatur Cariathſepher, vel quòd vetus nomen vrbis erat Cariathſepher, vt patet Iudicum 1.

Quare Dabir vocetur ciuitas literarum, & an ibi fuerint ſtudia, vel inuenta fuerint literę terrę illius. Quæſt. V. I

CIRCA hoc dicunt Hebręi, quòd iſta ciuitas dicitur Cariathſepher ideſt ciuitas literarum, vel ciuitas libri magis propriè, quia poſt mortem Moyſi in planctu eius deleta ſunt aliqua capitula de libro legis: Othoniel autem facto in ſe ſpiritu domini renouauit iſta, quę deleta erant, & ob hoc ciuitas Dabir, in qua ipſe habitauit, quia cepit eã: vocata eſt Cariathſepher ideſt ciuitas libri, quia ea, quę in libro legis deleta erãt ipſe reſtaurauit ibidem. Nicolaus arguit contra hoc, quia repugnat literę iſta poſitio: nam dicitur hic: Venit ad habitatores Dabir, quę prius vocabatur Cariathſepher: ergo nõ fuit poſitum K nomen iſtud ex aliquo, quod fecerit Othoniel in vrbe hac, quia tunc deberet litera è cõtrario ſtare, ſcilicet venit ad habitatores Cariathſepher, quę prius Dabir vocabatur. Hoc ſatis confirmari poteſt Iudi. 1. cum dicitur: Venit ad habitatores Dabir, cuius nomẽ vetus erat Cariathſepher. Antiquum erat nomẽ hoc in ea Cariathſepher. Dicendum eſt poſitionẽ Iudęorum eſſe fictitiam, ſcilicet quòd aliqua capitula de libro legis deleta fuerint in planctum Moyſi, quia non videtur ad hoc aliquis rationabilis modus, ſcilicet ad quid lex deleri deberet, vel quomodo deleretur, quia ſi iſtud fieret, miraculoſe fieret: nam Moyſes totam F legem ſcripſerat, & fecerat reponi Deuteronomium legis in arca ante mortem ſuam. Deutero. 31. c. ſi ergo deleretur, oportebat, quòd in libro illo deleretur, & fieret miraculoſe, quod non eſt concedendum, quia Deus non facit miracula ſine cauſa multum rationabili, & neceſſaria ad aliquid: hoc autem ſatis fatuum erat. Hoc tamen non obſtante, redargutio Nicolai contra Iudęos non ſtat, cum dicit, quod non fuit impoſitum Cariathſepher poſt Othonielem, ſed ante eum iam erat antiquum, & dicendum, quòd licet nõ conſtet an Chananęi, vel Iudęi nomẽ iſtud impoſuerint: tamen non eſt dicendum, quòd prius referatur hic ad Caleb, ſcilicet quòd iſta ciuitas, quę vocatur Dabir, prius ideſt ante Caleb vocabatur Cariathſepher. Vel, quia iam erat iſtud nomen vetus, vt patet G Iudi. 1. ſed referuntur iſta ad tempus ſcriptoris, ſcilicet quòd Dabir vocabatur prius Cariathſepher, ſcilicet tempore Caleb, vel pauloante eum, & poſtea etiam vocata eſt ſic ciuitas, & ſic eam vocauit Caleb, ſed tẽpore Samuelis ſcriptoris libri huius non vocabatur ſic terra iſta, ſed Dabir, ideo dicitur, quòd erat antiquum nomen eius Cariathſepher, ſcilicet in tẽpore Caleb, & Othonielis. Nicolaus autem dicit, quòd Dabir vocabatur prius Cariathſepher, ideſt ciuitas libri, vel ciuitas literarum, quia ibi vigebat forte alicuius doctrinę ſtudium inter Chananços, vel viguerat ante hoc, & ſic rationabiliter vocari poſsũt Cariathſepher omnes ciuitates, in quibus magna ſtudia florent. Vel vocatur Cariathſepher, ideſt ciuitas literarum, quia H literę gentis illius in ciuitate illa repertę ſunt: nam ſicut idiomata multa ſunt, ita, & multiplices ſunt literarum characteres apud gẽtes varias, quamquam nõ tanta characterum varietas, vt idiomatum eſt. literę autem gentis Chananęorum fortaſſis a literis aliarũ gentium, ideſt characteribus, & ſono diſcrepant: ſicut Latinorum, Gręcorum, & Hebręorũ non ſunt eędẽ in ſono literę nec in figuratione ſimiles.

Quæ gens impoſuit vrbi Dabir hoc nomen Cariathſepher. Quæſt. VI.

SED tunc ſtat dubium quis iſtud nomen impoſuerit, ſcilicet an Hebręi, vel Gentiles. Si dica- I mus, quòd Chananęi: ſatis conueniens videtur, quia in terra illa ſtudium fuit ante tempus Iudęorum inter Chananços, vel inuentio literarum terrę illius: ob hoc autẽ veriſimilius eſt, quòd ipſi Chananęi indigenę terrę nomen imponerent ad celebrandum terram ſuam, quã Iudęi ex eo, quod a prioribus ſeculis accidiſſet, nunc nouum vrbi nomen fingerẽt. Et tamen tunc obſtat, quia Cariathſepher eſt nomen pure Hebręum, ſicut patet inſpiciẽtibus originem, & qualitatem hebraicarum dictionum. qualiter ergo imponerent Chananęi nomen iſtud? In contrarium aliquis dicet, quòd impoſitum fuit nomen iſtud ab Iſraelitis, vt patet ex origine dictionis. Sed tunc obſtat confirmatio poſitionis ſuperioris, ſcilicet quomodo K Iſraelitę imponerent nomen vrbi Chananęorum ex eo, quod a multis temporibus prius accidiſſet in terra Chananęorum. Reſpondendum videtur, quòd iſta vrbs fuit locus ſtudiorum, vel inuentionis literarum, vt dictum eſt, & Gentiles ad celebrandum famam terrę ſuę vocauerunt vrbem Cariathſepher, ideſt vrbem literarum: nõ quidem in his vocibus, ſed in alijs vocibus Chananęi idiomatis idem ſignantibus. Iudęi autem cum venerunt in terram, ſcientes nomẽ vrbis quid ſignaret in ſermone Chananęo, impoſuerunt aliud nomen in lingua ſua, quod idẽ ſignaret, & iſtud fuit Cariathſepher. Nomen autẽ quo Chananęi vocabant vrbem hanc non patet, niſi quantum ad hoc

nomen

nomen Dabir, & ſic aliquando fit, vt duę gentes imponãt rei duo nomina idem ſignantia, & quęlibet gens ſecundum proprietatem linguę ſuę. Sic patet de Iacob, & Laban, qui quando confęderati ſunt ſuper montem Galaad ponentes cumulum lapidum, quaſi in teſtem, vocauit eum quilibet ſecundum proprietatem linguę ſuę. Iacob vocauit montē Galaad, quod interpretatur aceruus teſtimonii: Laban vero poſuit nomē ſyrum terrę Meſopotamię, quod ſignat cumulum teſtis, vt patet Gene. 31. c. & ſic non ſtabit aliquod inconueniens: nam verum erit, quòd Chananęi poſuerunt nomen vrbi ſuę vocantes eam ciuitatem literarum, vel vrbē libri, & hoc multo tempore antequam venirent Iſraelitę in terram Chanaan. **B** Tamen iſtud nomen Cariathſepher non poſuerunt ipſi. Sed poſtea venientes Iſraelitę poſuerunt ſecundum conditionem linguę ſuæ, quia nomen Chananæum poſitum vrbi hoc ſignabat: Caleb autē, quando locutus fuit de vrbe Dabir, locutus fuit ſecundum linguã ſuam vocãs eam Cariathſepher, ſed poſtea tempore Samuelis ſcriptoris libri huius vtrunque nomen tam Chananæum, quam Hebræum ſignãs ciuitatem literarum deletum erat: ideo dictum eſt, quæ prius vocabatur Cariathſepher, vel cuius nomē verus erat Cariathſepher Iudi. 1. *Ideſt ciuitas literarum.* Iſtud non eſt in Hebręo, ſed translator noſter appoſuit ad cognoſcendum quid ſignaret nomē iſtud hebraicum, & ſic eſt in multis alijs nominibus hebraicis, & quamquam **C** interpretemur Cariathſepher, ideſt ciuitatem literarũ, proprius tamē vocatur ciuitas libri, ſed ad idē redit. *Dixitque Caleb, qui percuſſerit Cariathſepher.* Locutus fuit Caleb verba iſta, cum iam perueniſſent filij Iudæ ad expugnandam Cariathſepher, quę forte erat ciuitas fortiter munita: erat enim in montibus, vt patet ſupra 11. ſcilicet, quòd deleuit Ioſue Enacim de montanis Hebron, & Dabir: erantque pugnatores eius validi, potiſſime, quia ibi erant gigantes, ſicut in vrbe Hebrõ, & Anab. Et ob difficultatem expugnationis, vt aliquid viri probi attenderent nimis ad capiendã vrbem, promiſit capienti filiam ſuam Axam. Iſta ciuitas habebat regem, qui iam interfectus fuerat cum alijs regibus occiſis tempore Ioſue, vt patet ſupra 12. & tamen nondum fuerat capta ciuitas eius, quia iſte rex **D** forte fuit occiſus in pugna ad aquas Meron, vbi maxima pars Chananęorum conuenerat contra Ioſue, & Iſraelitas, vt ſupra 11. Sic fuit de rege vrbis Hebron, quia ipſe fuit de quinque regibus primis occiſis in terra Chanaan, ſcilicet de illis, qui latebant in ſpelunca vrbis Maceda, vt patet ſupra 10. tamen vrbs Hebron poſtea capta fuit a Caleb poſt mortem Ioſue, vt declaratum fuit hic, & colligitur Iudi. 1. Sciendum, quòd Caleb conuenienter dixit verba hęc propter duo. Primum, quia ipſe erat dux belli, vt ſupra declaratum eſt: ad iudicem autē pertinet in bello proponere prēmia bene pugnantibus, vel comminari pęnas, aut inhonorationes fugientibus de acie. Sic dicit Homerus de Hectore in Iliade, & allegat Ariſto. 3. Ethico. agens de fortitudine, quę eſt per timorem, ſcilicet. **E**

An Caleb verba conuenienter dixit de dãda filia ſua

Quem ego videro ſine bello fugere, faciam
Quòd non ſit ſibi ſufficiens fugere canes.

Ita Dauid cum pugnaret contra Ieruſalem, ſcilicet contra mōtem Sion, vbi erant Iebuſęi ait, qui percuſſerit Iebuſęum, in primis erit princeps, & dux, & ſequitur, quòd aſcendit Ioab, & factus eſt dux, vt patet 1. Paralipo. 11. & 2. Regum 5. Erat autem tunc Dauid dux belli, quia erat rex. Alia cauſa erat, quia ciuitas Dabir pertinebat ad Caleb: ipſe enim petierat montem, in quo erant Hebron, Dabir, & Anab, & datus eſt ei, vt ſupra declaratum eſt.

Qui percuſſerit Cariathſepher, & ceperit eam. Non intel-

A ligitur, ꝙ per ſe caperet vrbē, & occideret habitatores illius, quia tunc cum dicatur, quòd Othoniel frater Caleb percuſſerit, & ceperit eam, ſequeretur, quòd ipſe per ſe hęc omnia feciſſet: non eſt tamen veriſimile: tum quia non poſſet hoc facere Othoniel per ſe, nec cum cognatis ſuis: tum quia iam tota tribus Iudę cũ tribu Simeon aſcenderant de Hebron in Dabir, & ad expugnandum Vrbem: quomodo ergo iſti ceſſarent a bello permittentes ſolum Othonielē pugnare? non eſt enim rationabile. Dicendũ ergo, quòd verba Caleb intelligebantur de eo, qui primo percuteret habitatores Dabir, & irrumperet vrbem effringendo portas, & intrando, vel aſcendendo muros. Et ponuntur **B** duo, ſcilicet percutere Cariathſepher, & capere: percutere enim eſt, quòd percuteret aliquos de habitatoribus vrbis, ſcilicet, quòd qui primus occiderit aliquem de habitatoribus Dabir. Capere vrbem accipitur hic pro ingredi in eam, vel irrumpere ad capiendum eã: & ſic filia Caleb danda erat ei, qui occiderit primum de viris Dabir, & ingrederetur primus in vrbē, & hoc fecit Othoniel frater Caleb. Similis modus proponēdi fuit Dauid, cum pugnaret contra Iebuſęos habitãtes in arce Sion 2. Regum 5. Poſuerat Dauid in die illa prēmium, qui percuſſiſſet Iebuſęum, & tetigiſſet Domatũ fiſtulas, & abſtuliſſet claudos, & cęcos odiētes animam Dauid, & 1. Paralipo. 11. clarius hoc ponitur, ſcilicet. Dixitque Dauid: omnis, qui percuſſerit Iebuſęum in primis erit princeps, & dux: aſcendit autē **C** Ioab primus filius Saruię, & factus eſt princeps. *Dabo ei Axam filiam meam vxorem.* In hoc apparet, ꝙ eſſet Caleb vir valde honorabilis in tota tribu Iuda, & diues, alias nullus ſe vellet exponere tanto periculo mortis irrumpendo primus in vrbem, & percutiendo primo viros Dabir. Magnum enim eſt, quòd pretio vitę emitur, & reuera nihil hoc carius. Erat tamē Caleb princeps nobiliſſimus, & dux in tribu Iuda, & quilibet de tota tribu intelligeret ſe eſſe glorioſum, ſi acciperet filiam eius in vxorem: vnde credendum eſt quòd non ſolum Othoniel, ſed etiam alij viri bello ſtrenui ad capiendum hoc præmium conati ſunt, prēualuit tamen Othoniel. Item credendum videtur multis, quòd non ſolum Caleb proponeret filiã ſuã accipienti, & percutienti vrbem Dabir, ſed etiam, ꝙ **D** daret ei vrbem illam in dotem cum filia, quia vrbs ad eum pertinebat, ſed non multum tenendum eſt, quãquam aliquibus ſic videatur. Nam etiam ſi dediſſet Caleb vrbē Dabir Othonieli fratri ſuo cum filia ſua, quia erat vterque ad eum pertinens: tamen non erat multum rationabiliter dictum, quòd ipſe a principio propoſuiſſet dare filiam ſuam, & cum ea vrbem, quia neſciebat quis accepturus eſſet vrbem, & poſſet eam dare alicui quaſi nihil attinenti ad eum. Item non videtur, quòd etiam Othonieli fratri ſuo dederit vrbē Dabir cũ filia ſua Axa, q̃a immediate agitur de agro, quem petijt a patre ſuo Axa dicens: Terram auſtralē, & arentem dediſti mihi, da & irriguam aquis, & ſubditur, quòd Caleb dedit ei irriguum ſuperius, & irri- **E** guum inferius. ſi tamen dediſſet Caleb filię ſuę in dotem vrbem Dabir cum territorio ſuo, non videtur ſatis, quòd eſſet arens terra, quia alias non potuiſſet a principio ſuſtentari. Item ex conceſſione Caleb ſequi videtur, quòd modicum de hęreditate dederat filię ſuę, cum ſubdatur: Dedit ei irriguum ſuperius, & irriguum inferius, ideſt, quòd apud illam poſſeſſionem, quam a principio tribuerat addidit alias partes, vnam ſupra poſſeſſionem illam, & aliam inferius: vtranque autem aquis irriguam, Si autem dediſſet ei a principio totam vrbem Dabir cum territorio ſuo, quomodo diceretur, quòd dedit ei irriguũ ſuperius, & inferius? nã erat vrbs iſta in mōtanis, vt patet ſupra vndecimo

Magnũ eſt quod p̄tio vitę emit.

capi-

capitulo, & ſatis in eminenti loco. nam etiam Hebrō erat in montanis, & tamen de vrbe Hebron ibatur aſcendendo in Dabir, vt patet hic, & Iudicum primo.

Cepitque eam Othoniel filius Cenez. Nō habetur in Hebręo iunior, ſed hic additum eſt, quia ſic habetur Iudi. 1. vbi idem factū narratur: iſte Othoniel vocatur Cenezęus ſępe, ſicut Caleb, ſed vt dicitur magis proprie vocatur Othoniel Cenezęus, quā Caleb, quia Cenez erat pater Othonielis, & frater Caleb: Determinatio autem magis fit a patre, quam a fratre. iſte Othoniel erat egregius bellator, ideo cum audiuit propoſitum pręmiū a Caleb conatus eſt irrumpere primus in vrbem, & expugnare hoſtes: vnde habuit Axam vxorē.

Frater Caleb iunior. Iſta additio, ſcilicet quòd eſſet Othoniel frater iunior forte poteſt ad hoc poni, vt intelligatur quomodo acceperit vxorem filiam Caleb: nam Caleb erat iam vetus: ſi autem Othoniel eſſet ei coętaneus, vel quaſi, non poſſet accipere in vxorem iuuenculam filiam Caleb. Dicitur ergo, quòd erat frater iunior, & ſic adhuc poterat eſſe conuenientis ętatis, vt acciperet Axam filiam Caleb in vxorem. Quod autem Othoniel eſſet iunior Caleb neceſſe erat: quia omnes, qui erant numerati a 20. annis, & ſupra cum facta eſt murmuratio in Cadesbarne mortui ſunt in deſerto pręter Caleb, & Ioſue, vt patet Nume. 14. & 26. & Eccleſiaſtici 46. oportet ergo, quòd Caleb eſſet ſenior Othoniele, & omnibus, qui tunc erant pręter Ioſue, & quoſdam Leuitas, & non ſolum erat ſenior, ſed etiam erat ad minus ſenior Othoniele annis 20. nam omnes, qui erant annorum 20. cum venerunt Iſraelitę in Cadesbarne mortui ſunt in deſerto, quia ſuper illos ſentētia data eſt, vt patet Num. 14. ſed Othoniel non fuit mortuus, & nō fuit de duobus exceptis, ſcilicet de Caleb, & Ioſue: ergo nondum erat natus, cum peruentū eſt primo in Cadesbarne, vel non erat 20. annorum, ſed Caleb erat tunc annorum 40. vt patet pręcedenti c. ſcilicet 40. annorū eram quando miſit me Moyſes ſamulus domini de Cadesbarne: ergo ad minus 20. annis excedebat Othonielem, & quemlibet de tota tribu Iuda, & cęteris tribubus, ſed valde pluribus credendū eſt, quòd excederet, ita quòd eſſet Othoniel tunc ſatis iuuenis, ſcilicet 30. annorum aut pauciorum. Quod patet, quia terra poſt mortē Ioſue quieuit aliquot annis, quibus nō declinauerāt Iſraelitę ad idola, vt patet Iudi. 2. ſcilicet, quòd in diebus ſeniorum, qui vixerunt longo tempore poſt Ioſue, non declinauit Iſrael ad malum: deinde ſuſcitatę ſunt gētes contra Iſraelitas declinātes ad idolatriam, & preſſerunt eos: ſuſcitauit autem Deus hunc Othonielem in iudicem, & 40. annis iudicauit terram. Satis ergo erat iuuenis, quando pugnauit contra viros Dabir. De hoc Iudi. 3. c.

Othoniel iunior Caleb.

Deditque ei Axam filiam ſuam vxorem. Hoc enim promiſerat Caleb, ideo compleuit, accepitque Othoniel Axam in coniugem, & dotem cum ea, ſcilicet partē terrę de montana terra, quam tradiderat Ioſue Caleb in poſſeſſionem.

Vtrum potuerit Othoniel accipere Axam filiam fratris ſui in vxorem. Et an eſſet iſte gradus prohibitus in veteri lege. Et an tunc vir, & vxor ad paria iudicarentur, quantum ad matrimoniale vinculum ſicut nunc in nouo teſtamento. Et, quod maximum malum eſſet natura, & politia communitas vxorum. *Quæſt. VII.*

SED contra hoc aliquis dicet, quomodo potuit accipere Caleb filiam in vxorē Othoniel? Nā erat conſobrina eius, ſcilicet filiam fratris ſui, ſed iſte gradus in lege vetitus erat Leui. 18. vbi ponuntur gradus illiciti ad cōtrahendū matrimoniū,

F & dicitur: Turpitudinem ſororis patris tui non reuelabis, quia caro patris tui eſt: Turpitudinē ſororis matris tuę non reuelabis, eo quòd caro ſit matris tuę. Sicut ergo non licebat filio accipere in vxorem ſororē patris ſui, vel matris, ita non licebat alicui accipere filiam fratris ſui in vxorem, vel filiam matris ſuę, quia erat idem gradus attinentię vtrobique: ideo ſicut primum non licebat, ita nec ſecundum: ergo Othoniel nō debuerat accipere Axam filiam fratris ſui Caleb. Ad hoc reſpondent aliqui, quòd Caleb non ſponte egit hoc, ſed a principio propoſuit, quòd ſiquis caperet Dabir, daret ei filiam ſuam in vxorem, quia non venerat ei in mente de Othoniele fratre ſuo, ſi autē de illo cogitaſſet, non propoſuiſſet talia: poſtea autē cum Othoniel cepiſſet vrbē, erubuit Caleb, qui erat

G valde reuerendus vir, ſi non daret filiam ſuam Othonieli, ſicut promiſerat: ideo tradidit, quamquam videretur illicitum. Sic quoque fecit Iepte Galaadites: nā cum iuit in bellum vouit, vt ſi Deus reduceret eum cum gaudio in domum ſuam, quidquid ei primo occurreret de domo ſua immolaret, & occurrit vnica filia, quam poſtea (licet cum magno dolore) immolauit, vt patet Iudi. 11. Sed iſta reſponſio nō ſatis videtur: nam cum cepit Othoniel vrbem Dabir, & videret Caleb, quòd erat ei danda filia ſua in vxorem, ſi diſpliceret ei, quia erat illicitum, habebat legitimam excuſationem, & pulchram ad non complendum, ſcilicet, quòd ipſe non excogitaſſet de Othoniele, qui ad eum conſanguinitate tam cōiunctus erat, & in gene-

H rali ſermone non veniunt ea, quę quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, ſed nō eſſet Caleb cōceſſurus determinate filiam ſuam Othonieli, ſi cum eo loqueretur de captione vrbis Dabir: ergo, quamquam ſic loqueretur, non erat obligatus ad dandum filiam ſuam Othonieli. Item non poterat Caleb per votum, vel promiſſionem ſuam obligare ſe contra id, quod lex ſimpliciter vetat, ſed vetat talia cōtubernia, ideo etiam ſi ſpecialiter promiſiſſet dare eam Othonieli non teneretur, & non ſolum non teneretur, ſed etiam non eſſet ſibi licitū facere, quia tunc eſſet fraus omnibus legibus, & eneruaretur earum vigor, ſiquis per votum ſuum aut promiſſionē licitè poſſet facere contra legem, quod alias nequaquam facere potuiſ-

I ſet, ideo nec obligatus fuit ad dandum, nec licuit ei dare illam. Nam ſi licuiſſet, dato, quòd non eſſet obligatus, debuiſſet dare ad complendum promiſſa, ſed nenirum erat. Cum ergo Caleb dederit filiam ſuam Othonieli habens excuſationes legitimas, & neceſſarias, videtur, ꝙ volens fecerit. Nec eſt ſimile de Iepte Galaadite immolante filiam ſuam: nam iſte non immolauit propter verecundiam, quaſi erubeſceret nō complere promiſſa, quia nequaquā erat verecundū, cum omnibus notum eſſet, quòd ipſe nō aduertiſſet in generali ſermone de filia ſua vnica, ſed de eo, ꝙ immolabile eſſet, ideo licet non compleret non eſſet ei erubeſcendum, ita ipſe dicit ſe feciſſe per ignoran-

K tiam votum iſtud, & putabat ſe teneri voto, ideo, vt non infringeret religionem occidit illam. Sc patet Iudi. 11. cum dicitur: Heu filia mi decepiſti me, & ipſa decepta es, aperui enim os meū ad dominū, & aliud facere non potero. Et hoc non erat mirabile, quia inter Iudęos frequenter eueniebat, vt rari, vel quaſi nulli eſſent homines ſapientes circa quęſtiones legis, vt ſcirent iudicare ad quid homo teneretur, & ſic credendū eſt, quòd nullus fuerit, qui potuerit declarare Iepte, quòd non tenēretur ad votū emiſſum. Sic fuit tempore Machabęorum: erat enim vetitum ſabbato quidquam operari, ideo crediderūt Iudęi ſe non poſſe reſiſtere pugnātibus cōtra eos diebus ſabbathorū, vnde cum pugnarēt cōtra eos Gentiles, nō ſe defen-

deruntⱬ

derunt munientes loca, nec ſaltem mittentes lapidē vnum in eos, ſed permiſerunt ſe occidi dicentes. Moriamur omnes in ſimplicitate noſtra, teſtes ſunt ſuper nos cęlū, & terra, quòd iniuſtè perditis nos 1. Machabęo. 2. c. ſi autem illi ſciuiſſent licitum eſſe defendere ſe ſabbathis reſtituiſſent hoſtibus. Et poſtea adhuc alij Iudęi neſciebant an liceret eis defendere ſe in ſabbathis, ſed quia viderūt, quòd hoc modo cito delerētur omnes de terra, conuenerūt inter ſe, vt pugnantibus in diebus ſabbathorum reſpōderent, vt eodem c. Nō ergo fuit ſimile de completione voti Iepte Galaaditis & de completione promiſſi Caleb dando filiā ſuam Othonieli. Item in hoc non excuſatur Othoniel, ſed Caleb quodam modo: nam ſciebat Othoniel illicitū eſſe, quòd acciperet filiam fratris ſui in vxorem. Quāquam ergo Caleb, quando propoſuiſſet verba hęc in generali non conſideraſſet de Othoniele fratre ſuo, tamen Othoniel ſciebat, quòd illicitum erat ſibi accipere filiam fratris ſui vxorē: cum ergo conaretur irrūpere primo vrbē, & percutere hoſtes, vt haberet Axā in vxorem deliberatè malū agebat, quod nequaquam eſt excuſabile, & nō ſolū cum conatus eſt accipere vrbem, vt haberet Axam (quia licet iſtud deſiderium erat illicitum quantum ad aliquid, erat licitum quātū ad aliud) ſed quando capta vrbe voluit accipere Axā in vxorem, & petijt, totaliter illicitum fuit: potuerat enim capta vrbe nō petere Axam in vxorem, vel gratis oblatam non recipere. Nam non obligabatur ipſe ad recipiendum, vel petendum, ſi Caleb obligabatur ad dandum, ſi tenuiſſet promiſſum, quòd ergo ſponte voluiſſet illicitum perpetrare, incōueniēs videtur.

Caleb vir iuſtus.

Item non eſt tale ſentiendū, tam de Caleb, quam de Othoniele, quia Caleb erat vir iuſtus, cum Deus ei promiſiſſet dare montem Hebron, & ſcriptura de eo perhibeat teſtimonium, quòd ſecutus fuerit Deum ſupra 14. de Othoniele autē identidem eſt: erat enim vir bonus, quem Deus ſuſcitauit Saluatorem Iſrael, vt patet Iudi. 3. ſcilicet qui ſuſcitauit eis Saluatorem, & liberauit eos, Othoniel videlicet filium Cenez fratrem Caleb minorem, fuitque in eo ſpiritus domini, & iudicauit Iſrael: ſi ergo illicitum fuiſſet, nō eſt credendum, quòd iſti viri commiſiſſent, aut alter alterū committere permiſiſſet.

An Othoniel eſſet conſobrinus Caleb & non frater.

Quidam autem volētes totaliter ſaluare iſtam controuerſiam dicūt, quòd Othoniel non erat frater Caleb, ſed conſobrinus eius, ſcilicet filius fratris ſui, ſcilicet Cenez, & tunc manifeſtū eſt, quòd poterat accipere Axam filiam Caleb in vxorem, quia erant duo patrueles, ideſt filij duorum fratrum, qui erant fratres, & iſte gradus non erat prohibitus lege moſayca. Et cum obijcitur, quòd ſcriptura vocat Caleb fratrem Othonielis, reſpondent, quòd illi, qui ſunt de cognatione eadem, vocantur fratres, maximè, qui ſibi attinent in gradu propinquo, ſcilicet conſobrinus ad patruum, vel auunculum, & ſic vocabantur Abraham, & Loth fratres Gene. 13. cum dixit Abraham ad Loth: Ne quęſo rixa ſit inter me, & te, paſtores meos, & paſtores tuos, fratres enim ſumus. Conſtat tamen, quòd Loth non erat frater Abrahę, ſed erat Abraham patruus illius, quia Loth erat filius Aram fratris Abrahę Gene. 11. ita hic Othoniel vocabitur frater Caleb, licet ſit filius fratris ſui, ſcilicet Cenez. Dicendum, quòd iſta reſpōſio ſatis tollebat omnia inconuenientia, tamen non conuenienter dicitur, quòd Othoniel nō ſit frater Caleb. Nec poteſt reſpōderi per ſimilitudinem de Abraham, & Loth: aliud enim eſt, cum aliqui vocant ſe fratres, aliud autem cū ſcriptura perhibet teſtimonium de aliquibus, quòd ſint fratres: nam homines, qui non ſunt fratres interdum vocant ſe fratres, quia ſe diligunt, vel ad captandam beneuolentiam, & ſic cum Abraham vellet vita-

A re iurgium inter ſe & Loth, vocauit eum fratrem ad magis captandum beneuolentiā. ſcriptura tamen non vtitur talibus modis loquendi, cum ipſa ex ſe perhibet teſtimonium de aliquibus, quòd ſint fratres: ſimilis modus patet de rege Tyri, qui vocauit fratrem ſuum regem Salomonem. 3. Regum 9. tamen manifeſtum eſt, quòd nulla conſanguinitate iungerentur, quia rex Hiram erat de Chananęis. Sed adhuc dato, quòd ſcriptura ex ſeipſa, interdum ſequēs modū loquendi vocet fratres eos, qui non ſunt, tamen hic ponuntur aliqua, ex quibus manifeſte apparet, quòd non ſit talis modus, ſed verè eſſent fratres Caleb, & Othoniel. Nā vbicunq; agitur mētio de Caleb, & Othoniele, vocatur

B Othoniel frater minor, vel iunior Caleb: ſi tñ eſſet largè vocatus frater, non ponerentur iſtę limitationes maior, & minor: ideo dicendū, ꝙ vere erat Othoniel frater Caleb, & conſequenter non poterit ſtare ſolutio poſita. Nicolaus non curans an ſint fratres, vel nō dicit, quòd ſatis ſtat cōuenięter, quòd acceperit Othoniel filiam fratris ſui in vxorem. Et quando arguitur, quod iſtę gradus erat prohibitus, reſpondet falſum eſſe, nam vetabatur, quòd quis acciperet amicam ſuā, ideſt ſororem patris in vxorem, vel materteram, ideſt ſororem matris, tamen non prohibebatur è cōtrario, quòd acciperet filiam fratris ſui, vel ſororis ſuę in vxorem. Et cum arguitur, quòd iſti in eodē gradu ſibi attinent, reſpondet hoc non obſtare propter duo.

Primo, quia illi gradus erant prohibiti propter re-

C uerentiam, ne quis tractaret eam, quam tractare non deberet irreuerenter. Diſcooperire autē turpitudinē eſt tractare maxime irreuerenter, ideo non conueniebat hoc reſpectu ſuperiorum, ſcilicet, quòd quis acciperet ſororem patris ſui, vel matris. Quòd tamen aliquis acciperet filiam fratris ſui in vxorem non ſtabat eadem ratio, quia non tractabat eam irreuerenter, cū eſſet minor, vel deſcendens, & ad minores non eſt reuerētia: licuit ergo accipere.

Secūda rō eſt, quia quamquam eſſet idem gradus, tamen non ſtabat eadem ratio, nam licet nunc ſecundum ſtatutū noui teſtamenti vir, & vxor ad paria iudicentur, quantum ad matrimoniale vinculum, tamen ſecundum vetus teſtamentum maior reputabatur vir, quia licebat alicui accipere plures vxores, nulli tamen

D fęminę licuit accipere ſaltem duos viros, ideo quamquam non liceret alicui fęminę accipere filiū fratris ſui, vel ſororis ſuę in virum, tñ licuit alicui accipere filiam fratris ſui, vel ſororis ſuæ in vxorem.

Sed iſtę reſponſiones Nicolai non multum ſtant. Prima cū dicit, quòd iſti gradus erant prohibiti propter irreuerētiā, ideo vbi nulla erat irreuerentia, quòd liceret, falſum eſt: nam tūc ſolum vetita fuiſſet copula virorum ad fęminas, quę aliquo modo habent ad eos rationē ſuperioris, vel directè, vel tranſuerſaliter, ſed falſum eſt, quia maior eſt prohibitio virorum ad quaſdam æquales, & ad quaſdam inferiores: frater. n. & ſoror æquales ſunt, & non debent ſibi inuicem aliquam reuerentiam, ergo liceret fratri accipere ſororē

E in vxorem, quod eſt falſum.

Etiam prohibitum eſt, ne quis accedat ad filiam ſuam, vel neptem, & tamen ſunt inferiores, ad quas nulla eſt reuerentia. Etiam vetitum eſt, ne quis cognoſcat carnaliter nurum ſuam, aut vxorem fratris ſui, & ſic de multis alijs, omnes tamen iſtæ, aut æquales, aut minores ſunt: ergo non erat cauſa prohibitionis irreuerentia, ſed naturę ſacra colligatio, & verecundia atque iura propinquitatis magnę. Sic videtur exprimi. Leui. 18. ſcilicet. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedet.

Item quando in eodē capitulo exprimitur de qualibet copula illicita cauſa, non ponitur irreuerentia

pro

pro cauſa, ſed identitas magna ſanguinis, vt cum dicitur: Non reueles turpitudinem talis, vel talis, quia turpitudo tua eſt, vel turpitudo patris tui, aut matris tuę: aut turpitudo fratris: ad ſeipſum autem non tenetur aliqua reuerentia, & tamen aliqui complexus erant vetiti, quia in illis diſcooperiret quis turpitudinẽ ſuã. Sed ſiue cognoſcat aliquis ſororem patris, vel matris, ſiue aliquis cognoſcat filiam fratris ſui ęqualiter reuelat turpitudinem ſanguinis ſui, cum ęqualiter ad ſe iſti pertineant, ſcilicet in eodem gradu, ergo ęqualiter erit prohibitum vtrunque, & in hoc non eſt ratio vlla dubitandi. Secunda ratio Nicolai non facit multum ad propoſitum, & etiã pręſupponit falſum. Primum patet: nam ex hoc, quòd non licebant viro, & vxori ęqualia in veteri teſtamento, nõ liceret alicui fęminę accipere in virum filium fratris ſui, vel ſororis ſuę, ꝙ expreſſe vetitum erat. Ita non liceret alicui fęminę accipere in virũ patruum ſuum, vel auunculum, ſcilicet fratrem patris ſui, vel matris ſuę, ſed Othoniel erat patruus Axę filię Caleb, ergo non licebat ei accipere Othonielem in virum.

Si autem dicas, quòd Othoniel accipiebat Axam, & licebat ei, licet nõ liceret Axę accipere Othonielẽ: non ſtat, quia matrimonium inducit relationem, & ſicut Othoniel accipiebat Axã in vxorem, ita accipiebat Axa Othonielem in virum, ideo ſi vni licet, & alteri, aut ſi vni non licet, neutri licebit. Et ſi reſpõdeas, quòd Axa non accipiebat Othonielem, quia non petebat eum in virum, quia hoc nõ licebat ei, ſed Othoniel accipiebat Axam, quia petebat eam, & hoc licebat Othonieli, quia erat vir: nõ ſtat hoc. Nam iſto modo tolleretur prohibitio a Deo impoſita Leui. 18. quia quamquam non liceat alicui fęminę accipere in virũ filium fratris ſui, vel ſororis ſuę: tamen licebit viro petere in vxorẽ ſororem patris ſui, vel matris, quia licet viro, quod non licet vxori, ſed iſta nõ ſtãt: nam in hoc includit contradictionem, quòd liceat viro accipere aliquam in coniugem, & quòd non liceat fęminę accipere illum in virum, quia tunc cum ex parte vxoris non ſit licitum contrahere, non contrahetur, aut ſi contractum fuerit dirimetur tãquam illicitum contubernium: ergo neceſſe eſt ęqua eſſe iura viro, & fęminę quantum ad poſſe cõtrahere. Item cum dicitur, quòd in veteri teſtamento non licebant ęqualia viro, & vxori: nihil ad propoſitum, quia hoc intelligitur de viro & vxore, poſtquã ſunt vir, & vxor poſt cõtractũ matrimonij, ſed antequam contraxerint, cum nõ ſint alligati, nihil magis licet viro, quam fęminę, quia ab alterutro abſoluti ſunt, ſed in contrahendo eſt ſic. ergo non magis licebat alicui accipere filiam fratris ſui, vel ſororis, quam aliquis acciperet ſororem patris, vel matris: ſecus autem ſi iam contraxiſſent: nam tunc verum eſt, quòd non licerent eis ęqualia. Item falſum ſupponit, cum dicit, quòd licebat viris in veteri teſtamento accipere plures vxores: tamen nulli fęminę licuit accipere plures viros, in quo innuit, quòd iſta erat libertas quędam data viris in fędere matrimoniali, ſed falſum eſt, quia hoc non fit tanquam vni tribuatur plus iuris, quam alteri, ſed quia repugnat intentioni naturę, & honeſtati humanę, & toti nobilitati politicę. Si enim plures viros aliqua fęmina haberet, fortè gignere nõ poſſet. Quod apparet in proſtitutis publicè in lupanari: intentio tamen matrimonij eſt ad prolem. Item eſſent proles incertę, & omnes degeneres tanquam vulgo concepti: nemo etiã bona ſua poſteris ſuis relinquere certus eſſet. Etiam homines parũ, aut nihil propter cognationem ſe diligerent, quia dilectio eſt, cum quis aliquem cognoſcit patrem, aut pater cognoſcit filium, ſed tunc vtrunque eſſet incognitum: ergo nihil magis diligeret pater filios, quam

F extraneos, quo nihil deterius: vnde in vrbibus nullus amor foret, nec in toto genere humano ex identitate cognationis. Nihil ergo ferè eſt, quod tantum naturę, & omni bono repugnet quantum comunitas vxorũ, aut, quòd vni fęminę plures viros accipere liceret. Dato autem, quòd vnus vir accipiat plures vxores, nullum horum inconuenientium ſequetur, ideo quamquam iura diuina, vel humana concedere voluiſſent ęqualia fęminis, & viris, vel maiora vxoribus, quam viris, nequaquam tamen conceſſiſſent alicui fęminę, quòd poſſet accipere plures viros. De his non oportet in pręſenti ſpeculari: diximus enim de his diffuſe in quodam tractatu noſtro manuali de platonica, & ſocratica politia, & an conueniret politię vxorum cõmunitas. Eadem enim damna ſequuntur prorſus, etiã

G ſi nõ ſint omnes vxores cõmunes, ſi licuerit alicui accipere plures viros. Non ergo datum eſt in lege veteri viris ſuper fęminas hoc libertatis, vt poſſent plures vxores accipere, & fęmina non poſſet accipere plures viros, ſed iſta a iure naturali proueniunt, cui repugnat cõmunitas quæcunque vxorum, & tamen non repugnat ſimultanea bigamia, aut trigamia, aut in quocunque numero: Licebat tamen aliquid viris in veteri teſtamẽto ſuper fęminas, quia poterant viri repudiare fęminas, ſiue cum cauſa ſiue ſine cauſa: fęminę tamen non poterant repudiare viros aliquo horũ modorum, & ſic rationes iſtę non multum agunt.

Ideo reſpondendum videtur, quòd iſtud matrimonium ſecundum ſe illicitum erat, tamen ex diſpenſa- *Doct. vera reſponſio.*

H tione ad aliquid bonum factum eſt, & licet non appareat illa diſpenſatio credendum eſt, quòd fuerit: iſte enim eſt modus cõmunis in ſacra Scriptura, quia viri ſancti, & magnę auctoritatis faciebant interdum quędam, quę erant directè contra pręcepta legis, & tñ quia ipſi faciebant, totus populus credebat bene facta eſſe, quia exiſtimabat, quòd Deo iubente illa facerent, & qui poſtea legebant factum, hoc modo interpretabãtur. Sic enim Deus iuſſerat, vt nemo immolaret niſi in altari ſuo in loco vbi inuocaretur nomen eius, vt patet Exo. 20. & Deutero. 12. et ſiquis alibi immolare vellet, reus mortis erat, ac ſi hominẽ occidiſſet Leui. 17. c. Elias tamen conſtituit altare in mõte Carmelo. 3. Regum 18. & non apparet, quòd Deus iuſſerit: cre-

I ditur tamen eſſe per diſpenſationem, & incitationem Dei, quia confirmatum eſt opus eius miraculo, cum Deus miſerit ignem de cęlo ſuper ſacrificium Elię, vt patet eodem c. Dauid quoque conſtituit altare in area Areunam Iebuſęi extra ſanctuarium. 2. Regum 24. ſed illud Deo iubente per prophetam Gad factum eſt Samuel quoque in multus locis immolauit: nam legitur immolaſſe in Maſphat. 1. Regum 7. immolabat quoque in Ramatha vrbe ſua vbi ędificauit altare. 1. Regum 8. immolauit quoque in vrbe Bethlehem. Patet mandatum domini pręallegato capitulo, de alijs autem nequaquam, ſed creditur per diſpenſationem factum, quia iſti erant viri prophetę, & creduntur feciſſe inſtinctu Dei. Ita conformiter de Caleb, & Otho-

K niele credendum eſt: iſti enim erant viri ſancti, vt patet pręcedenti capitulo de Caleb, cum ſcriptura laudet eum, & ipſemet Deus perhibet teſtimoniũ, quòd ſecutus fuerit ipſum, & in catalogo patrum ſanctorum veteris legis poſitus eſt, vt patet Eccleſia. 46. capitulo. De Othoniele patet, cum in eum venerit ſpiritus domini, & fecerit eum liberatorem, & ſaluatorem Iſrael. quod ergo in alijs non licuiſſet, his licuit: nec videtur alius modus conueniens reſpondendi.

An ex promiſſione, quam fecit Caleb de dando Axam in vxorem victori Dabir, obligata eſſet Axa ad accipiendum illum in virum. Quæſt. VIII.

QVAERET, nunc aliquis an ex promiſſione, quam fecit Caleb, ſ. qui percuſſerit Cariath ſepher dabo ei Axam filiam meam, teneretur Axa ſuſcipere in virum eum, qui cepiſſet Cariathſepher. Reſpondendum eſt, ꝙ ex hac promiſſione non tenebatur Axa ad contrahendum matrimonium cum aliquo, ideo licet Othoniel, vel aliqs alius cepiſſet vrbem Dabir, non tenebatur Axa cum ſuſcipere in virum. Nam matrimonia ſpontanea eſſe debent: ſi tamen fuiſſet Axa obligata ad contrahendũ cum capiente vrbem Dabir ex promiſſione patris ſui B Caleb, fierent matrimonia inuita, ideo cum data fuerit Axa in vxorem Othonieli capienti vrbem Dabir, credendum eſt, quòd ipſa ſponte conſenſerit tradi ei in vxorem, vt complaceret patri. De Caleb etiã dicendum eſt, ꝙ ex promiſſione ſua non fuit obligatus ſimpliciter ad dandam filiam ſuam in vxorem, quia ſi ipſa non vellet, nõ poterat eam alicui inuitam tradere, ſed obligabatur facere quantum poſſet, perſuadendo, vt filia ſua acciperet in virum capientem vrbem Dabir: hoc autem citra pœnarum inflictionem, & minas qualeſcunque. Nam tunc eſſet hoc cogere: & hoc nõ debebat interuenire in contrahendo matrimonium. Et dato ꝙ pater ſciret filiam conſenſuram, ſi ei quidquam comminaretur, non tenebatur ſaltem leuiter C comminari, & ſi cepiſſet Othoniel vrbem Dabir, poſtea verò Axa nollet in eum conſentire, vt in virum, non teneretur Caleb reus promiſſionis ſi ſuaderet filię quantum fas erat, vt acciperet illum in virum: nam dato quòd antequã Caleb iſta verba propoſuiſſet petiuiſſet a filia ſua, an vellet accipere in virum capiẽtem vrbem Dabir, & ipſa conſentiret, & poſtea capta vrbe, non conſentiret in capientem, non tenebatur accipere illum in virum, quia ſemper habebat libertatẽ mutandi propoſitum, donec eſſet alligata vinculo matrimonij: Caleb autem, qui iſta promiſit putauit ſecurũ ſibi eſſe poſſe cõplere, quod dixerat, & hoc quia puella tempore illo, ſicut & nunc vt in plurimum, non accipiunt in viros, niſi eos, quos parẽtes eis dederint, nec alios petunt, ita confiſus eſt Caleb de filia ſua, ꝙ nullũ D alium vellet, niſi quem ipſe daret, & quem ipſe daret puella ſponte ſuſciperet; potiſſime ſi puella erat bonæ indolis, ſubdita voluntati patris, & hoc Caleb experimento nouiſſet. *Qui cum pergerent ſimul.* Iſte eſt quidam caſus incidens aliquo modo dependens ex contractu matrimonij ſupra poſito. Acceperat enim Othoniel Axam in vxorem, Caleb autem dederat ei in dotem aliquam terram arẽtem, ideo vir eius ſuaſit illi, vt a patre peteret agrum alium, & ipſa petijt atq; collatus eſt: & dr̃. ꝙ pergebãt ſimul. Refertur ad omnes tres, ſ. Caleb Othonielem, & Axam, & tunc fuit opportunitas petendi agrum. *Suaſa eſt a viro, vt peteret a patre agrum.* Othoniel tacite locutus eſt Axę vxori ſuę, ꝙ peteret agrum a patre, & hoc eſt ſuadere, ideſt ad ſortem ſuã E trahere, quod eſt opus rhetorici, ſ. verbis compoſitis alios ad id, quod ipſe vult perducere, & quia conſenſit Axa dicitur perſuaſa a viro. Sciendum ꝙ Othoniel ſolum ſuaſit vxori petere agrum a patre, quia forte paruam ei ſortem dederat: Axa aũt vt conuenientius ſuaderet patri exornauit propoſitionem ſuam dicens, terram auſtralem & arẽtem dediſti mihi, da & irriguam aquis. In hebręo habetur. *Quæ cum pergeret incitauit eum.* Ideſt, ꝙ Axa incitauit virum ſuum Othoniel ad petẽdum, & vtrunq; eſſe poteſt, ſ. ꝙ primo Axa virum ſuũ ſolicitaret ad petendum agrum, ſed Othoniel non cõſentiens incitauit eam, vt peteret, & cõuenientius erat A ꝙ ipſa peteret quàm vir, cum pater facilius filiæ cõſentiret, & tũc ſuaſa eſt Axa. vt peteret. Litera autem noſtra poſuit, ꝙ vir ſolicitaſſet Axam, quia manifeſtum eſt, ꝙ ſolicitauerit etiam ſm̃ ſenſum literę Hebraicæ, cum ipſa ad vltimum petierit, quia tñ interdum litera Hebraica nimis barbarica eſt, ſecutus fuit tranſlator ſenſum, quem litera facere intendebat: & non illum, quem in ſuperficie facit. *Suſpirauitque, vt ſedebat in aſino.* Ideſt Axa ſedebat in aſino, quia pergebat in itinere, & tunc ſuſpirauit. Magna. n. eſt aſtutia mulierum, & eis oẽs exprimere affectus, & fingere vultum ĩ promptũ eſt: hic autem Axa rhetoricis vſa coloribus pręmiſit omnia, quę negocium prius ad ſuaſionẽ recipere poterat: ſolum enim vir ſuus ſuaſerat petere agrum, quia B tñ petitio ſimplex nihil ſuadet, poſuit fundamẽta ſuaſionis, tam in re quàm in verbis: in re autem, quia antequam quidquam peteret ſuſpirauit, monſtrans veritatem deſiderij: in voce vero, quia prępoſuit terrã auſtralem, & arentem &c. Suſpirium Axæ fuit ad duo. Primo ad excitandum patrem ad loquendum, erubeſcebat fortè Axa incipere petere, ideo voluit, vt pater prius loqueretur, & ſic ipſa magis occaſionem loquẽdi haberet, & ſic factum eſt, quia ſuſpirante ipſa, pater dixit quid habes, & tunc ipſa dixit: Da mihi benedictionem &c. ſi aũt non ſuſpiraſſet, nõ haberet aliquid per quod patrem prius ad loquendum excitaret. Secũdum fuit ſuſpirium ad maiorem ſuaſionem: nam vt in plurimũ magis mouent res q̃ verba, vt patet 10. Ethi. circa principium. licet verba ſuperaddita rebus nõ me C diocrẽ efficaciam habeãt: vnde vna de partibus rhetoricę conſiſtit in prolatione, prolatio aũt conſiſtit in habitudine vultus, & grauitate oculorum: ideo eadẽ verba ab alio, & alio dicta magis, vel minus mouẽt. Et ſic Eſchines cum eſſet exul apud Rhodum inſulam, qui egregius orator erat, legereturque coram eo cunctis aſtantibus mirantibus, atque laudantibus Demoſthenis oratio ait, quid ſi audiſſetis ipſam beſtiam ſua verba reſonantem? quaſi dicat: differentior eſſet ſuaſio. De hoc Hieronymus in Epiſtola ad Paulinum. cap. 2. nec ſolum ad ſuaſionem geſtus, qui cum prolatione eſt, multum agit, ſed etiam quędam alia demõſtratio paſſionum in exterioribus ſine ſermone, vt ſiquis miſerum ſe ponat, quòd habitudo eius eum ſine verbis D miſerum prodat, alioquin parũ efficax eſt perſuaſio, & ſic cum quis iniuriam paſſus Demoſthenem ſuo tẽpore opinatiſſimum oratorẽ rogaſſet, vt cauſam eius iudicialiter peroraret, negauit eum iniuriam paſſum, quia hoc placido vultu, & quaſi nihil paſſus petijſſet. cum autem ille è contrario crebro aſſereret ſe iniuriã pertuliſſe, nec adhuc crederet Demoſthenes, ĩ lachrymis motus eſt, quòd infęlicitati ſuę noua adderetur anguſtia: ſ. ꝙ ei orator non conſentiret, quod videns Demoſthenes, nũc inquit, credo quòd iniuriam pertuliſti, atque eius cauſam perorandam ſuſcepit. Ita de Axa filia Caleb ſi peteret terram ſibi dari, quia erat terra ſua Auſtralis, & arens, & non monſtraret ex habitu quòd anguſtiaretur, quia talem terram ſuſcepiſſet, paE rum moueretur pater, ideo affectus intimos fortaſſis vberiores, quàm eſſent ſuſpirio prodidit. quo commotus pater, quod petierat conceſſit. *Cui Caleb.* Non reſpondit vir eius ad ſuſpirium permittens, vt reſponderet pater, quia ſciebat, quòd Axa petere vellet agrũ a patre, & ſi ipſe loqueretur tolleretur occaſio loquẽdi Caleb, ex quo perturbaretur ſuaſio Axæ.

Mulierum magna aſtutia.

Prolatio magnã habet efficaciam in pſuadendo.

Quid inquit habes? Suſpiria affectuum interiorum ſignatiua ſunt, niſi falſa ſint, ideo pater putauit quidquam pati filiam, & ob hoc petijt quid haberet.

At illa. Ideſt, & illa reſpondit. Iam enim captauerat occaſionem liberius, & ſine rubore loquendi ab alio concitata, ideo ſubiunxit. *Da mihi benedictionem,*

Bñdictio augmentũ ſignat.

Semper ſignat benedictio augmentum, maledictio autem diminutionem, vel penuriam, aut auaritiam. Sic patet Deuteronom. 28. ca. vbi ponitur benedictio in filijs, in agris, in terræ naſcentibus, diuitijs, & honore: & rurſus ex contraria cauſa ponitur maledictio in his: & tamen non poteſt ibi ſignare maledictio, niſi diminutionem in omnibus rebus. Benedictio autem augmentum, ſic quoque Malachiæ 3. c. in decimis, & primitijs vos maledicti eſtis, ideſt vos diminuimini in rebus veſtris propter decimas, & primitias, ſcilicet, qa non ſoluitis eas qualiter oportet. Euidentius autem patet ſecunda ad Corinth. 9. cap. cum dicitur: Extimaui fratres rogare, vt veniant ad vos, & pręparent repromiſſam benedictionem, hanc paratam eſſe ſic quaſi benedictionem, & non quaſi auaritiam: vbi ponit auaritiam, & benedictionem oppoſita, ſed auaritia ſignat diminutionem: ergo benedictio ſignat multiplicationem vel augmentum. Et iterum ibidem, qui parce ſeminat, parce metet, qui in benedictionibus ſeminat, de benedictionibus & metet. vbi opponitur ſeminare ĩ auaritia, vel benedictione; ſed ſeminare parce eſt pauca ſemina mittere, ergo ſeminare in benedictionibus eſt ſeminare in abundantia magna, & ita Aza petens benedictionem a patre, petebat ab eo, quòd aliquid ei concederet. Erat autem iſte modus petendi, ſicut nũc aliqui petunt ab alijs aliquid in vniuerſali, vt promittant, & poſtea particulariter determinãt quid ſit illud.

Terram auſtralem, & arentem dediſti mihi. Iſta propoſuit Axa ad exornandum, & fulciendum petitionem ſuã: nam ſi ſimpliciter dixiſſet, pater da mihi agrum vnũ, ſicut ſuaſerat vir eius Othoniel, non videretur petitio ſua habere aliquã cauſam: vnde fortaſſis admitti non deberet, ſed extimaretur, quòd Axa petebat ex cupiditate maxima, quia non erat ſatiabilis quocũque dato. Expreſſit ergo, ſcilicet terram auſtralem, & arentem, quaſi dicat, iſta terra non eſt vtilis ad fruges, vel arbores propter magnam aquarum penuriam, ideo da mihi inſuper aliam irriguam.

Quare axa dixit patri terrã auſtralẽ, & arẽtẽ dediſti mihi.

Non eſt intelligendum, quòd terra, quam dediſſet Caleb eſſet totaliter arens, quia tunc nõ dediſſet eam ſolum, quia dando illam nihil dabat, ſed erat arens, ideſt non ſufficiens in aquis, quia indigebat terra illa irrigatione ad aliquid. Vocatur hic terra auſtralis, ideſt, ſicca ſecundum conditionẽ auſtri venti, vel terrę auſtralis. Non eſt ſenſus, quòd propter eſſe nimis auſtralem terra iſta erat ſine aquis, quia magis ad auſtrum erant alię terrę irriguę, vt patet ex conceſſione Caleb, ſ. dedit ei irriguum ſuperius, & irriguum inferius: ergo neceſſe erat, quòd alterum iſtorum irriguorũ eſſet magis auſtrale, quàm terra data prius Axę, quia ex illo ſignatur, quòd iſta duo irrigua erant coniuncta terrę datæ illi, cum vnum vocetur ſuperius, & aliud inferius: & tunc ſi erat terra iſta ad faciem auſtralem, neceſſe erat, quòd irriguum inferius eſſet magis auſtrale, ſi vero erat poſita contra Aquilonem, neceſſe erat irriguũ ſuperius eſſe magis auſtrale, quam poſſeſſio prius data Axæ. Item non eſt ſenſus, ꝙ iſta terra erat auſtralis, ideſt diſpoſita contra auſtrum, & ob hoc erat arens, immo è contrario accidit, quia ventus auſtralis eſt magis nimboſus, quam quicunq; alius: & ſic ponit Ouidius huic vento, quaſi proprium connotatum eſſe pluuioſum, cum ait:

Pluuioque madeſcit ab Auſtro.

1. Metamor. vocat pluuium, ideſt pluuioſum. Aquilo autem non eſt pluuioſus: immo pluuias tollit, & inde nomen accepit Aquilo, quaſi aquas ligans, ideo propter eſſe auſtralem terram hanc non erat arens. Item cum neceſſe ſit vnum de iſtis duobus irriguis eſſe magis auſtrale quam iſta poſſeſſio data Axæ a principio, vt ſupra probatum. manifeſtum eſt, ꝙ non erat arens

F propter eſſe auſtralem, quia alia auſtralior erat irrigua: ſed eſt ſenſus, quòd dederat ſibi terram auſtralem, ideſt de conditione terrę auſtralis, vel meridianæ: terra autem ad meridiem declinando verſus æquinoctialẽ, & per totam Aethiopiam, & Libyam eſt totaliter deficiens humore, & pluuię ſunt rariſſimæ: ita quòd maxima pars terræ ſoluta eſt in viuas arenas, ita ſuo modo terra, quam dederat Caleb filiæ ſuę Axæ erat Auſtralis, ideſt arens de cõditione terrę meridianæ, quod expreſſit in ſequenti connotato, ſcilicet, & arentem. Aliqui volunt, quòd vocetur auſtralis, quia perflatur auſtrali vento. Et quando obijcitur, quòd iſte pluuioſus eſt, reſpondent, quòd licet in quibuſdam terris ſit pluuioſus, in alijs tamẽ eſt ſiccus, & calidus: & ſic erat
G in terra illa. Rñdetur, ꝙ hoc etiam non ſtat, nam tunc terræ coniunctæ, quę perflantur Auſtro eſſent arẽtes, ſicut illa, quæ data fuerat Axæ: ſed falſum eſt, quia ſuperius, & inferius data eſt ei terra non arens.

Terra auſtralis arẽs

Item nihil iſta agunt ad Intentionem Axæ, quia ipſa non vocauit terram ſibi datam auſtralem, & arentẽ quaſi eſſet terra paucarum pluuiarũ, ſed quia erat terra, in qua non erant fontes, aut flumina irrigãtia, quod patet ex adiuncto. Dixit enim; Da & irriguam aquis. ſed irrigua non dicitur a pluuijs, quę cadunt, ſed ab aquis irrigantibus, & in terra natis: ideo tenendum eſt, quod dixi. *Da & irriguam aquis.* i. Et da mihi terram, quę rigetur aquis. Nõ petijt Axa, ꝙ tolleretur terra ſibi data, & alia irrigua darẽt, ſed ꝙ adderetur alia, quia hoc
H ſuaſerat vir eius, l. ꝙ peteret agrum a patre, ſic aũt conſecuta eſt, quod volebat: & dr̃ terra irrigua aqs, in qua fontes erumpunt, q deriuati per alueos terram humectant. Vel ꝙ in ea torrentes, aut flumina ſint, & bonitate terrę huius irriguę ſupplerẽt defectus terrę arẽtis prius datę. *Dedit itaq; ei Caleb.* Vidit, ꝙ iuſtum petiſſet; iõ conceſſit terrã irriguã aquis. *Irriguum ſuperius, & irriguum inferius.* i. illa terra erat arens, & hẽbat alias terras ꝯiunctas irriguas. Tradidit aũt ipſi Caleb terrã irriguã ex vtraq; parte, & hoc vocatr̃ irriguum ſuperius & inferius. Et vocantr̃ inferius & ſuperius reſpectu terræ, q̃ prius data fuerat Axę, quia vnũ irriguũ fuit ei datum a parte aquilonari illius terrę, & illud vocabatr̃ irriguũ ſuperius, quia terra aquilonaris dr̃ ſuperior terra meri
I diana, qa verſus illuc inclinantr̃ aquę: irriguum a parte meridiana vocabatr̃ irriguũ inferius. Poterat aũt aliter intelligi, ſ. ꝙ poſſeſſio tradita Axę eſſet quaſi ĩ deſcẽſu alienius terrę, & ſup illã erat alia terra irrigua, & vocatr̃ irriguũ inferius. Sed primus modus conueniẽtior eſt.

Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Iuda per cognationes ſuas. Erantque ciuitates ab extremis partibus filiorum Iuda, iuxta terminos Edom a Meridie, Cabſeel, & Eder, & Iagur, & Cina, & Dimona, & Adada, & Ca-
K des, & Aſor, & Iethnan, Ziph, & Telem, & Baloth, Aſor, Noba, & Carioth, Heſron, hæc eſt Aſor Amam, Sama, & Moloda, & Aſergadda, & Haſſemõ, & Bethpheleth, & Aſerſual, & Berſabee, et Baziothia, et Baala, & Lim Eſem, et Eltholad, et Ceſil, et Harma, et Siceleg, et Medemena, et Sẽſenna, Lebaoth, et Selim, et Ahen, et Remõ. Oẽs ciuitates 29. et villæ earum. In campeſtribus vero Eſtaol, et Sarea, et Aſena, et Zanoe, et Engannim, et Taphua, et Enaim, et Ierimoth, et Adulã Socho,

cho, & Azecha, & Saraim, & Adithaim, & Gedera, & Gederotaĩ: vrbes quatuordecim, & villæ earum. Sanan, & Hadaſſa, & Magdalgad, Delean, & Maſepha, & Iecthel, Lachis, & Baſchat, & Eglon, Cebbon, & Leheman, & Cethlis, & Gideroth, & Bethdagon, & Naama, & Maceda; ciuitates ſexdecim, & villę earum. Labana, & Hether, & Aſan, Iephtha; & Eſna, & Neſib, & Ceila, & Achzib, & Mareſa, ciuitates nouem, & villæ earum. Accaron cum vicis, & villulis ſuis. Ab Accaron vſquę ad mare omnia, quæ vergunt ad Azotum, & viculos eius. Azotus cum vicis, & villulis ſuis. Gaza cum vicis, & villulis ſuis, vſque ad torrentem Aegypti, & mare magnum terminus eius. Et in monte Samir, & Iether, & Socoth, & Danna, & Cariathſenna, hæc eſt Dabir: Anab, & Iſtemo, & Anim, Goſen, & Olon, & Gilo: ciuitates vndecim, & villę earum. Arab, & Ruma, & Eſaan, & Ianum, & Bethaſua, & Apheca, Athmata, & Cariatharbe: hæc eſt Hebron, & Sior, ciuitates nouem, & villæ earum. Maon, & Charmel, & Ziph, & Lota, Iezrael, & Iucadam, & Zanoe, Accaim, Gabaa, & Thanna,: ciuitates decem, & villæ earum. Alul, & Beſſur, & Zedor, Mareth, & Bethanoth, & Heltecon: ciuitates ſex, & villæ earum. Cariathbaal, hæc eſt Cariathiarim vrbs ſyluarum, & Arebba: ciuitates duę, & villæ earum. In deſerto Betharaba, Meddin, & Sachacha, & Nebſan, & ciuites Salis, & Engaddi, ciuitates ſex & villæ earum. Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem nõ potuerunt filij Iuda delere, habitauitque Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalem vſque in præſentem diem.

Numeratio ciuitatum attinẽtium ad tribum Iuda.

Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Iuda. Hic ponitur tertiũ, in quo nominantur ciuitates pertinentes ad iſtam tribum: nã ſupra deſcripti ſunt termini, intra quos claudebatur tota poſſeſſio filiorum Iuda, hic in ſpeciali enarrantur ciuitates, quæ erant in ſorte illa, & ſic fit in alijs tribubus, licet in quibuſdam non ponitur numerus ciuitatum, ſed deſcribũtur termini, vt patet de ſorte filiorum Ephraim ſeq. c. & de ſorte dimidiæ tribus Manaſſe. ĵ. 17. c. Iſta litera poteſt legi cum ſuperiori, & erit Epilogus, nam licet in fine terminorum totius terræ dictum fuiſſet ſupra: Hi ſunt termini filiorum Iuda per circuitum in cognationibus ſuis, quia tamen interpoſitum fuit de vrbe Hebron & Dabir: repetitur hic Epilogus, ſ. *Hæc eſt poſſeſſio filiorum tribus Iuda.* Ideſt, terra, quæ clauditur inter terminos ſ. enarratos eſt, quã poſſedit tribus Iuda. Si autem referatur ad literam ſequentem, eſt quaſi titulus, in quo demonſtratur in generali, quod immediate particulariter deſignatur, &

A eſt ſenſus: iſtę vrbes, quarum nomina ſequuntur in litera eſt poſſeſſio filiorũ Iuda. *Per cognationes ſuas.* Ideſt erant diuiſę per cognationes & familias, quia cuilibet familiæ dabantur certæ ciuitates, & ſicut hæreditas, quæ ſemel erat vnius tribus, nunquam erat alterius tribus venditione, aut præſcriptione, donatione, vel alio titulo, ita & ciuitates, & territoria, quę ſemel pertinebant ad familiam vnius tribus, nunquam poterant pertinere ad aliam familiam eiuſdem tribus, etiam ſi omnes de illa familia morerentur vnico ſuperſtite. ſic quoq; erat de minoribus cognationibus, quæ vocantur domus: nam etiam iſtę hẽbant diſtinctas portiones, quas ſemper retinebant, etiam ſi minuerentur, vel augerẽtur in multitudine. *Erantq; ciuitates ab extremis partibus.*
B Hic computantur ciuitates ſortis Iuda. Et conſiderandum, quòd iſta ſors fuit maior omnibus alijs, quod patet numerando ciuitates aliarum ſortium infra 18. & 19. cap. & fuit primo facta quàm cæterę, nam iſta tribus primo petijt ſortem quàm cæteræ, vt ſupra probatum fuit, & data fuit ſibi tota terra hęc. Deinde tribus Ephraim, & dimidia tribus Manaſſe petierunt, quouſque Ioſue monuit, vt peterent, vt patet infra 18. & quia iſta ſors fuit valde magna, poſtea, cum completa eſt diuiſio totius terræ Chanaan, fuit diuiſa in duas ſortes, ſcilicet, quòd Simeon, quæ erat parua tribus, ſuſcepta eſt inter latitudinem ſortis Iudæ, & ſuſcepit ciuitates de his, quæ nominantur hic, vt patet infra 19. & apparet magis, quia ciuitates omnes, quæ habẽtur infra 19. in ſorte Simeon, nominantur hic.

C

Cum terra Chanaan fuerit diuiſa ſorte, quomodo erratum eſt, cum ſortes per Deum operabantur. Et qui fuerit modus ponendi ſortes ſecundum tribus Iſrael.

Quæſt. IX.

SED quæret aliquis cum terra tota fuerit diuiſa ſorte, & ſortes operabantur per Deum, quomodo erratum eſt, vt primo daretur tota terra iſtarum vrbium Iudæ: deinde quædã pars magna eius data fuerit tribui Simeon.

Aliquis forte dicet, quòd iſta diuiſio fuit facta ab hominibus, ſ. Eleazar, & Ioſue, & duodecim viris de duodecim tribubus, vt patet Numeri 34. & poterant errare, D ideo putantes, quòd proportionaliter correſponderet cuilibet alteri tribui de reſidua terra, dederũt hãc portionem filijs Iudæ: poſtea autem inuento, quòd non correſponderet alijs ſic proportionaliter, acceperunt de ſorte Iudæ portionem quandam pro tribu Simeõ.

Sed tunc inſtabimr, quòd iſta diuiſio facta eſt per ſortem, cum Deus iuſſerit Numeri 26. quòd omnia ſorte diuiderentur, & iſti non præterijſſent domini iuſſionem, ſors autem non erraret, quia a Deo, nam ſortes in ſinum mittuntur, ſed a domino temperantur.

Reſpondebit aliquis, quòd ſors non errauit quantum ad id, quod Deus volebat, quia ſic euenit qualiter Deus voluit, ſed ipſe permiſit, vel fecit venire hũc errorem, quia ipſe non operabatur ſpecialiter in his E ſortibus, ita vt per ſortem mõſtraret cui tribui quam ſortem euenire vellet, ſed ſicut in alijs communibus ſortibus diuiſorijs, quibus quotidie homines vtuntur, per quas non plene manifeſte monſtratur nobis, quid Deus velit, & ſic potuit accidere error per ſortem, & poſtea correctus eſt iſte error.

Sed non poteſt hoc ſtare, quia Deus iuſſit iſtas ſortes poni, & multum eas commendauit Numer. 26. & 34. capitu. ſi tamen nullius eſſent vtilitatis, ſicut ſortes communes diuiſoriæ, non iuſſiſſet illas poni, ſed iuſſit quia intẽdebat per hoc declarare quam partem terræ vellet vni tribui prouenire, & quam alteri: potiſſimè,

quia iſtæ ſortes ponebantur cũ magna ſolennitate coram domino in Sanctuario, vt patet infra 18. ſicut poſuerũt Apoſtoli ſortem ſuper Barnabam, & Matthiã: Actu 1. ergo ad inuocationem totius populi, vt per illas ſortes, quam partẽ terræ, cui tribui prouenire vellet, demonſtraret, nunquam iſta ſors erraret.

Reſpondẽdum eſt, quòd ſors poſita eſt cum primo data fuit iſta terra filijs Iuda, & poſtea poſita eſt ſors cum quædam pars huius terræ data eſt tribui Simeon: tamen non errauit ſors, ſed ſemper a Deo directa eſt. Fuit autem modus huius, quia Deus iuſſit, vt diuiſores terræ darent maiorem partem terræ maiori tribui, & maiori familiæ maiorem portionem, & tamen ꝙ omnia ſorte diuiderentur, Numeri 26. ad hoc autem faciebant tot partes terræ quot erãt tribus, quibus dãdæ erant portiones, & iſtæ partes habebant ſe proportionaliter ad multitudinem, vel paucitatem virorum in qualibet tribu, ſ. ſi vna tribus erat dupla ad aliam, faciebant vnam ſortem duplam ad aliam, & ſic ſecundũ proportionem tribuum inter ſe erat proportio ſortiũ ad inuicem, tanquam non eſſent dandę per ſortes, ſed arbitrio diuidentium: poſtea autem ponebãtur ſortes & exibant ſortes, ſicut deſtinauerãt diuiſores: de quo magis infra 18. dicetur. Cum autem tribus Iuda ſuſcepit hæreditatem nulla alia tribus petebat, ideo diuiſores conſiderauerunt tantum de terra quantum intelligebant cõuenire tribui Iudæ proportionaliter ad alias tribus, & quia nulla tribus ęqualis erat ei in magnitudinę acceperunt magnam terram. Patet hoc ex computationibus duabus, quarum vna facta eſt in anno 2. ab exitu de Aegypto in mõte Sinai, vbi fuerũt in hac tribu ſeptuaginta quatuor millia ſexcẽti, nulla autem alia tribus acceſſit ad illum numerum, & quædam nõ accedebant ad medietatem, vt patet Nume. 1. Identidẽ in ſecũda numeratione anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto fuerunt in tribu Iuda ſeptuaginta millia quingenti, & ad hũc numerum nulla tribus etiam tunc acceſſit, & quædam non acceſſerunt ad medietatem: Numeri 20. & poſtea in terra Chanaã etiam fuit ſemper maior tribus Iuda alijs tribubus, ita vt interdũ pluſquam duæ vel tres tribus haberet. Patet in computatione, quam fecit Ioab iuſſu Dauid, in qua de toto Iſrael, ſcilicet, duodecim tribubus inuenta ſunt octingenta millia virorum fortium, & de ſolo Iuda inuenta ſunt quingenta millia virorum 2. Regum 24. c. ob hoc dederunt diuiſores hanc magnam portionem pro tribu Iudæ, non quidem quòd dediſſent, quia expectabant ſortem, ſed quia ipſi in corde ſuo ſeparabãt eam pro Iuda. & in hoc errauerunt non potentes iudicare, an proportionaliter ſe haberet tota terra reſidua ad reſiduas tribus, ſicut illa, quæ ſeparabatur pro tribu Iuda ad ipſam tribum.

Tribus Iudæ erat numeroſior cęteris.

Cauſa autem erroris horum fuit, quia non conſiderauerant reſiduam terram deſcribentes eam, & putauerunt maiorem eſſe: data aũt ſorte Iudę, & Ephraim, & Manaſſe miſerunt ad deſcribẽdam totam terram, vt patet infra 18. capi. & tunc inuentus eſt prior error, & in ſorte Iudæ aſſignata fuit portio tribui Simeon, quia partem illam receperat Iudas ſuper proportionẽ aliarum tribuum ad ſuas ſortes.

Quõ ſors nõ errauit in terra diuiſa pro tribu Iuda.

De ſorte autem quomodo non errauerit dicẽdum eſt, fuit autem modus, quòd ſeparata illa terra, quam putabant diuiſores conuenire tribui Iudæ proportionaliter ad alias tribus, poſitæ ſunt ſortes decem, quia tot erant tribus, quibus diuidenda erat terra Chanaan trans Iordanem, computando dimidiam tribum Manaſſe pro vna tribu, quia vna ſors fuit ei data, & ꝑ hoc videri debebat, cui tribui Deus dari vellet hãc terram, & tunc exiuit ſors Iudæ Deo dirigẽte illam, & prouenit ei terra iſta.

F Sed tunc dices, ꝙ ſors errauerit, quia non determinauit, quod prouẽturum erat huic tribui, cum poſtea diuiſa fuerit iſta portio in duas.

Reſpondendũ eſt, ꝙ iſta ſors non errauit, vel ſi hoc voces errare, quia non totum prouenit tribui Iudę, qđ nunc ſegregatum pro ea erat, reſpondebitur, ꝙ neceſſe erat hunc errorem accidere, quia quomodocunq; ſors illa determinaret, neceſſe erat eſſe errorem; quia facta ſic portione terrę, & poſitis decem ſortibus ad videndum quę earum exiret, aut exiret ſors Iudę, aut alicuius aliarum tribuum. Si ſors Iudę erat error, quia nõ tanta terra ei prouentura erat quanta ei nunc proueniebat: ſi autem exiuiſſet ſors alicuius aliarum tribuũ, eſſet neceſſario maior error, quia quęlibet alia tribus G erat minor Iudæ tribu: ideo ſi iſta portio terrę erat magna reſpectu tribus Iudæ proportionaliter ad alias tribus, a fortiori eſſet magna pro quacunque alia tribu: ideo nulli tribui poterat prouenire, quin poſtea diuideretur in duas portiones, aut plures: nulli autem tribui magis cõueniebat quàm tribui Iudę, quæ erat maior cęteris, ideo prouenit ei, nec fuit error vllus ſortis, cum eſſet impoſſibile aliter accidere benę. Error aũt fuit diuidentium terrã, quia non proportionaliter aſſignauerunt pro tribu Iuda, & cęteris tribubus. Sed poſtea error iſte correctus eſt, cum ipſi diuiſores vidẽtes terram reſiduam non ſufficere proportionaliter alijs tribubus, deciderunt de ſorte Iudę quãtum poſſet ſufficere tribui Simeon, quę parua erat, & tũc ſors prouenit ei, & ſors emendauit errorem diuiſorum.

Error terrã diuidẽtiũ.

H Conſiderandum autem circa vrbes, quę hic ponũtur, quę ſunt valde multę, nam in ſola tribu Iuda hic ponuntur plures, quàm centum viginti vrbes. cum ergo numerentur ciuitates omnium aliarum tribuum, videbitur terra Chanaan eſſe aliquid valde magnum, velut ſiquis diceret dimidium Europę: ſed falſum eſt, quia non erat magna terra, vt patet ex deſcriptione terminorum ſuorum, & per deſcriptionem libri de ſitu terræ ſanctę. Nam Iordanis, & mare magnũ ſunt duo termini oppoſiti, ſcilicet Orientalis, & Occidentalis: & tamen non eſt valde magna diſtantia inter terminos: idem de terminis Septentrionali, & Meridiano, ſcilicet de Hebrõ, quę eſt iuxta latus meridianum, & I Emath, quæ eſt iuxta latus ſeptentrionale: & tamẽ nõ multum diſtat. Eſt autem principium errandi, quia ſacra ſcriptura nõ accipit vrbes, ſicut nos accipimus, ſed vocat vrbes omnia loca munita, ſiue magna, ſiue parua, quæ nos in ciuitates, & villas diſtinguimus. Erant etiam tunc omnia loca pro maiori parte munita, quia erant regna parua & reges multi, ideo bella vndique, & ſicut nunc in extremitatibus regnorum ſunt loca omnia murata propter timorem hoſtium, ita tũc vbique loca erant murata: præcipuè in terra Chanaan, vbi erant fortaſſis reges ſexaginta, vt declaratum eſt ſupra 12. ca. & hoc modo in vno regno non valde magno potuerunt eſſe trecentę vrbes, ideſt trecenta loca K paruula, & magna, ciuitates, villę, & caſtella, & ita erat in terra Chanaan: ambitus tamen totus eius non erat magnus.

In ſorte Iudæ ponuntur plures quam cẽtũ viginti vrbes.

Terra Chanaã parua.

Quare in ſorte Iudæ non computantur omnes vrbes ſub eadem ſumma. Quæſt. X.

QVÆRET aliquis, quare fiunt diuiſiones in computatione ciuitatum, ſ. quia deberent computari omnes vrbes alicuius ſortis, & deinde poni ſumma totalis omniũ, ſed hic, & in alijs ſortibus fit aliter, nam computantur decem vel 20. vrbes per ſe, & poſtea totidem, vel plures, & ponitur ſumma earum, & ſic fiunt multæ particulares computationes.

Aliquis

A Aliquis reſpondebit, ꝙ iſtud ſit ad diſtinguendum familias: nam ſupra dicebatur: hęc eſt poſſeſſio filiorũ Iudæ per cognationes ſuas, ideſt quæ diuiſa fuit familiis, & domibus: diuiſiones autem ponuntur hic, ſcilicet, quòd cuidam familiæ prouenirent vrbes tot, & alteri tot.

Sed hoc non ſtat, quia tunc tot diuiſiones fierent hic, quot erant familiæ in tribu Iudæ, ſed hic ſũt octo ſummulæ, & diuiſiones: in tribu autem Iudæ ſolum erant familiæ quinque, vt patet Numeri 26. ergo non fiunt iſtę diuiſiones pro familijs, ſed etiam pro domibus: quia domus erant cognationes minores per familias, ita quòd quælibet familia diuideretur in domos.

B Sed etiam hoc non ſtat, quia ſi ponerentur pro familijs, & domibus diuiſiones, cũ familiæ eſſent quinque, ponerentur quinque portiones familiarum: rurſus autem quęlibet familia diuiditur in domos, ideo multæ portiones eſſent aſſignandę domorum plures, quam decem vel duodecim, & ſic fierent pluſquam quindecim portiones.

Item non conſonat huic, quia quibuſdam dantur hic ciuitates trigintanouem, alijs autem ciuitates ſex tantum, ſed nõ eſt veriſimile, quòd aliqua familia ſic ſe haberet ad aliam, vt ſex ad 39.

Item non ſtat, quia infra 19. in tribu Simeon ponũtur duæ diuiſiones tantum, & tamen manifeſtum eſt in tribu Simeon plures familias eſſe: erant enim quinque, vt patet Num. 26.

C Item ſi ad ſignandas diuiſiones familijs prouenientes ponerentur iſtę ſummulę, cum in qualiber tribu eſſent aliquæ familię, vt patet Numeri 26. ponerentur in qualiber ſorte aliquę diuiſiones, ſed falſum eſt, quia non ponuntur, niſi in ſorte Iudæ, & Simeon, in alijs autem nequaquam, vt patet conſiderando infr. 18. & 19. capit. Dicendum autem videtur, ꝙ iſtę diuiſiones ponuntur ad ſignandum diuerſitatem regionum, nam in qualibet harum ſortium erant regiones, vel partes terræ diuerſæ, ideo computat ciuitates, quæ erant in qualibet parte, vel regione harum per ſe, vt ſiquis cõputare deberet omnes ciuitates regni Caſtellæ per ſe, cõputaret eas, quæ erant in Gallicia, & per ſe quæ erãt in Bethyca regione, & ſic de aliis partibus regni, vel ciuitates quæ ſunt in vno archiepiſcopatu per ſe, & quæ **D** in alio archiepiſcopatu per ſe, & quia erant multæ ciuitates in ſorte tribus Iudæ, curauit ſcriptura obſeruare differentiam iſtam in ſorte Iudæ, & non ſeruauit in omnibus, ſic quoque factum eſt in ciuitatibus, quę pertinebant ad tribum Simeon infra 19. cap. *Erantque ciuitates ab extremis partibus.* Incipit computare ciuitates, & primo ponit eas, quę erant in extremitate ſortis, vbi finitur tota terra Chanaan in latere meridiano ſortis Iudæ, & vocantur iſtę extremę partes, tam reſpectu ſortis Iudæ quàm totius terrę Iudęorum, vel Chanaã, quia vt declaratum fuit ſupra. idem eſt latus meridianum ſortis Iudæ, & terrę Chanaan: & ciuitates, quæ erant ad iſtud latus computantur hic. *Iuxta terminos Edom a meridie.* Iſtę ciuitates erant apud meridiem ſortis **E** Iudæ, & illud eſt latus aquilonare terræ Edom; quia terra Edom, & ſors Iudæ ſunt ſimul, & terra Edõ eſt magis auſtralis: ideo ubi eſt latus meridianum terræ Iudæ, eſt latus aquilonare terræ Edom, & non coniungitur totum latus terræ Edom toti lateri ſortis Iudæ uſque ad occidentem, quia terra Edom eſt magis oriẽtalis, & tangit ſortem Iudæ a capite Orientis, & peruenit vſque ad partem quandam verſus Occidẽtem, ſed non per totum latus: ab oriente tamen extẽditur magis quàm terra ſortis Iudę. Et iſtę ciuitates, quę hic numerantur ſunt a parte meridiana ſortis Iudæ, & tamẽ incipitur hic a parte orientali ſortis: & vtrumque verum eſt, ſ. quòd iſtę vrbes ſunt coniunctę lateri meridiano, & tamen ſunt apud Orientem, quia latus meridianum inter Orientale, & Occidentale intercipitur: & ciuitates quæ ſunt ad vnam extremitatem lateris meridiani ſunt oriẽtales pariter, & meridianæ, & quę ſunt in alio latere ſunt occidentales, & meridianę ad aliud, & aliud cõparatę. *Cabſeel, & Eder, Iagur.* Iſtę ſunt ciuitates magis meridianę ĩ tota ſorte Iudę, quia ſunt coniunctæ ipſi lateri meridiano, & incipiunt ab Oriẽte verſus Occidentem, ſ. ꝙ licet Cabſeel, & Eder ſint ęqualiter Auſtrales, tamen Cabſeel eſt magis Orientalis quàm Eder, & ſic de cęteris tendendo per ipſum latus meridianum ad Oriente verſus Occidentem.

Et Cina. Iſta eſt vna de ciuitatibus, nam hic non poſſumus dicere, quòd ſit nomen montis, vel latus, aut regionis, cum ſolum ponãtur nomina ciuitatum; & eſt iſta ciuitas in ipſomet latere meridiano: nam ſupra dicebatur, ꝙ terminus egreditur per aſcenſum ſcorpionis, & pertranſit vſque in Sina, & ſatis conuenit hoc; quia ſicut ſ. ponebatur Sina ad quandam partem verſus medietatem lateris, ita ponitur hic iſta vrbs in reſpectu aliarum, quia nõ ponitur in principio, ſed quarta earũ incipiendo a Cabſeel a latere Orientali in principio lateris meridiani: non eſt tamẽ iſta Sina, quę habetur ſupra, ſicut patet ex litera hebraica, quia iſta ſcribitur cum Cophet, & ſuperior cũ Zadi, ita vt pro iſta dicatur quina in Hebreo, & pro alia cina. & vna interpretatur lamentum, & alia ſcutum. *Cedes, & Aſor.* Iſtæ duę ciuitates etiam ponuntur in alia tribu, ſ. Nephthali, patet infra 19. & ſimul ponuntur ſicut hic: & tamen non ſunt eędem, quia Cedes, & Aſor ſunt ibi in Galilęa, hic autem ſunt in ſorte Iudę: pertinent enim illæ duę vrbes ad tribum Nephthali, & Cedes eſt in Galilęa, infra 20. cap. Et facta eſt ciuitas refugij. De tribu Iuda data eſt vna vrbs in refugiũ, ſed iſta fuit Hebron, vt patet eodem cap. ſed aliquando contingit eſſe ciuitates, vel oppida plura nominata eodem nomine ęquoce. De ciuitate Cedes fuit rex vnus de occiſis a Ioſue ſupra 12. ſed de qua harum fuerit, non multũ conſtat, ibi dictum eſt. Etiam Aſor eſt in tribu Nephthali: & dictũ eſt de Aſor, quòd eſſet potentiſſima quondam inter omnia regna Chananæorum, & quòd ipſa eorum gereret principatum ſupra 11. ca. habuit quoque regem Iabin, qui cõuocauit cęteros reges ad pugnandum contra Iſrael, & venerunt ad aquas Meron eodem cap. Quę autem iſtarum eſſet, in qua dominabatur rex ille, & cuius rex interfectus dicitur a Ioſue ſ. 12. cap. declaratum eſt. Quod eſſet Aſor terrę Nephthali patet ſupra 12. capit. ex dictis, & illa adhuc fuit in poteſtate gentilium, & rex eius preſſit Iudęos, vt patet Iudicum 4. cap. *Iethnan.* Iſta ciuitas prouenit filijs Iudę, ſed poſtea data eſt ſacerdotibus, nam tribus Leui non ſuſcepit ſortem cum cęteris tribubus, ſed datę ſunt ei ad habitandum ciuitates, & ſuburbana ad alẽda pecora, & fuerunt quadragintaocto, vt patet Numeri 35. & pręcedenti cap. poſtea autem in diuiſione dante qualiber tribu aliquas vrbes ſacerdotibus, & Leuitis, dederunt Iudas, & Simeõ nouem ciuitates, de quibus fuit vna Iethnan, vt patet infra 21. cap.

Cina ac eius ſitus.

Cedes, & Aſor.

Iethnan.

Sed hoc falſum eſt: nõ eſt enim eadem ciuitas, quæ vocatur hic Iethnan, & infra 21. capit. ſed eſt error ex modo ſcribendi Latinorum, qui nomina Hebraica raro, aut nunquam bene ſcribunt, quia conditio idiomatis nõ permittit, ſed alia ciuitas, quę infra vocatur Lothe, vel Iote eſt idem cum Iethnan, de qua infra 21. c.

Ziph, Telem, Baloth. Ad tribum Iuda ſemper pertinuerunt, nec datę ſunt ſacerdotibus, nec translatę in tribum Simeon. Aliqui ſcribunt ſic iſtam vrbem tanquam vnã, ſcilicet, Ziphtelem, ſed duę ciuitates ſunt: nam alias non reperientur hic trigintanouem vrbes,

ſed 38. ideo diuiditur, & debet ſcribi Tiph, & Telem.
Aſor, Noba. Aliquę Biblię habent Aſor noua, tanq̃ ſit
nomen adiectiuum ſignans nouitatem, ſed eſt nomē
vrbis, ſ. Noba: alioquin non eſſent trigintanouem vr-
bes, vt infra dicitur. Iſta vocatur in Hebræo Liadata.
Ecce ponitur hic multotiens Aſor, ſ. ter, quia iterum
ponitur infra Aſor, & alia. ſ. 4. eſt in tribu Nephthali,
nec poteſt aliquis dicere, quod eadē ſit tota iſta Aſor,
ſed replicetur, nam tunc ſolum eſſent ciuitates 37. er-
go ſunt tres diſtinctę ciuitates, & quęlibet vocatur A-
ſor in tribu Iuda, pręter eā, quæ eſt in tribu Nephtha-
li, de qua infra 19. c. & hoc per ęquiuocationem a ca-
ſu, ſicut fit in nominibus proprijs virorum. *Carioth.* Iſta
ſemper manſit in tribu Iudæ, quia nec Leuitis, nec tri
bui Simeon data eſt. *Et Heſrom.* Aliquæ Bibliæ habent
Ieſrom, ſed corrupta eſt litera. Iſta ciuitas eſt in ipſo-
met latere Meridiano ſortis Iudæ circa medium late-
ris, & iſta eſt ciuitas, quæ ponitur ſupra in terminis. cū
dicitur: Aſcenditq; in Cadesbarnę, & peruenit in Heſ
rom. *Hæc eſt Aſor.* Iſta eſt alia Aſor a duabus ſupra di-
ctis, & omnes tres ſunt in ſorte Iudæ, nec coincidunt,
vt dictum eſt. *Aman, Same.* Iſtę duę ad tribum Iuda per
Meloda cui primo data eſt. tinuerunt. *Meloda.* Iſta vrbs primo data eſt tribui Iuda,
cum ei ſoli facta eſt ſors, ſed cum factę ſunt ſortes om
nibus alijs tribubus repertū eſt magnam eſſe impro-
portionabiliter ad alias ſortes, ideo deciſum eſt de ea
iuxta quantitatem ſortis ſufficientis Simeon, vt dictū
eſt, & datę ſunt ei ciuitates 17. vt patet infra 19. c. & de
his fuit ciuitas Meloda, vt patet eodem cap. *Aſer.* Ali-
qui dicunt eſſe iſtam ciuitatem, quæ fuit in ſorte Si-
meon, & vocatur Aſſen, vel Aſon ſecundum alias bi-
blias. Sed non videtur eſſe eadem, ſed infra ponitur
quædam ciuitas dicta Aſen, & iſta eſt eadem cum illa.
Iſta ciuitas etiam nominatur infra iterum, ſed non eſt
eadem, quamquam ſit eadē vox, quia ſicut in iſto no-
mine Aſor coincidunt tres ciuitates Aſer. Aliqui pu-
tant Aſer, de qua hic eſſe Aſer, de qua ſupra 12. c. Sed
multum differunt, vt patet in Hebręo. *Gadda, & Haſſe-
mon, Bethſelet.* Iſtę tres in tribu iuda ſemper manſerūt.
De Haſſemon dicunt aliqui, q̃ ſit vna de illis, quę datę
ſunt tribui Simeon, & vocatur ibi Aſſen. dicunt tamē
quòd aliquando adduntur aliquę literæ more Hebrai
co, vt cum dicitur Dabit, Dabira: Aphec, Apheca, Geſ
* ſur, Geſſuri, vt ſupra declaratum eſt. & ſic dictum eſt
Aſem Aſemon. Sed falſum eſt, quia ſic ponitur quę-
dam ciuitas, quæ eſſet eadem cum illa, ſ. Eſſem. Gadda
aliqui putant eſſe eandem cum Gador, de qua ſupra
duodecimo cuius erat vnus rex, ſed falſum eſt. *Aſer,
Suab.* Iſtæ ſunt duę vrbes, vt patet hic: in tribu autem
Simeon infra 19. videntur iſtæ poni tanquā vna vrbs:
magis tamen dicendum, quòd ſit vna ciuitas: & eſt ea
Berſabee. dem, de qua infra 19. c. vt patet in Hebræo. *Et Berſabee.*
Iſta eſt vna ciuitas in tribu Iuda, & poſtea data eſt tri-
bui Simeon, vt patet infra 19. & iſta erat in extremita
te lateris Meridiani, vel iuxta ipſum: ideo quando Iſ-
raelitæ volebant menſurare maiorem diſtantiam in-
tra terram Chanaan, ponebant Berſabee pro vna ex-
tremitate, & Dan, ſcilicet, quandam ciuitatem, quę vo
catur Leſendan, & prius vocabatur Lais, de qua infra
19. capit. & Iudicum 18. capit. Inter iſtas duas erat tota
diſtantia a Septentrione in Auſtrum, quia Dan erat in
regione Roob, vt patet Iudicum 18. capitu. & tamen
terra Roob ponitur tanquam extremum, vel quaſi ex
tremum lateris Septentrionalis, vt colligitur Numeri
13. cap. vbi exploratores introeuntes per partem Me-
ridianam, ſcilicet, deſertum Syn, dicitur quòd explo-
rauerant vſque Roob, & ſic Berſabee, & Dan tanquā
maximè diſtantia loca totius terræ Chanaan ab Au-
ſtro in Aquilonem nominabantur a Iudæis frequen-
ter: ſic patet primo Regum 3. cognouit vniuerſus Iſ-

F raël a Dan vſque Berſabee, quòd fidelis Samuel pro-
pheta eſſet domini: & poſtea ibidem ſignatur, quòd
iſta loca ſint extremitates terræ, ſcilicet, & creditum
eſt Samuel factum eſſe prophetam domini in omni Iſ
raël ab initijs terrę vſque ad fines eius. *Baziothia.* In tri
bu Iuda ſemper manſit. *Baala.* Aliquæ Bibliæ habent
Abala, ſed litera corrupta eſt. Iſta eſt vna de ciuitatib'
datis poſtea tribui Simeon, vt patet infra 19. capitu. *Et
Hus.* Sic nominatur terra, in qua habitauit Iob, vt pa-
tet Iob primo, ſcilicet vir fuit ī terra Hus nomine Iob.
ſed dicitur eſſe iſta ciuitas in terra Idumęorum, cum
dicatur Iob eſſe vnus de regibus idumęorum (vt qui-
buſdam videtur) de quibus dictum eſt Gene. 36. capi.
Eſem. Iſta eſt ciuitas, quæ poſtea data eſt tribui Simeō,
G & vocatur Aſem infra 19. ca. & ſatis videtur, quia hic
ponitur alia ciuitas, quę data fuit Simeon, & multę de
ſequentibus. Aliquando tamen mutātur literę: maxi-
mè apud librarios noſtros, qui non multum curāt cir
ca Hebraicas dictiones ſeriem literarum obſeruare;
& frequenter vnum nomen in duo diuidūt, & duo in
vnum inconuenienter coniungunt. *Heltholad.* Iſta ciui
tas etiam data fuit poſtea in ſortem tribui Simeon in-
fra 19. cap. & iſta vocatur Heltholad, vel Theltholad,
vt patet in Hebræo. *Ceſil.* Iſta manſit in ſorte Iudę. Ali
qui volunt Ceſil eſſe vrbem datam tribui Simeon;
quę infra 19. vocatur Bethul. Sed non ſtat. *Et Harma Si-
celeg.* Iſtę duę vrbes prouenerunt tribui Simeon infra
19. capit. Eſt autem Siceleg locus, in quo denunciata
eſt Dauid mors Saulis, & Ionathæ, & fuga Iſrael, vt pa-
H tet ſecundo Regum primo. ſcilicet, factum eſt poſt-
quam mortuus eſt Saul, vt reuerteretur Dauid a cęde
Amalech, & maneret in Siceleg dies duos. Et ſatis ap-
paret, quòd ſit ciuitas illa, quia veniebat tunc Dauid
de perſecutione Amalechitarum, qui habitant extra
terram Chanaan ad Meridianam partem eius, vt colli
gitur primo Regum decimoquinto c. Siceleg autem Situs Siceleg.
eſt in latere Meridiano terrę Chanaan, ideo potuerūt
venire illuc Amalechitæ, & ipſi ſuccenderant vrbem
Siceleg, atque duxerunt captiuos omnes, qui inuenti
ſunt in vrbe. De pugna quam habuit Dauid contra
Amalechitas pro his patet primo Regum 20. ca. & in
hac vrbe habitabat Dauid dum erat profugus a facie
Saulis, vt patet eodem cap. Ciuitas Harma habuit re-
I gem, qui occiſus eſt tempore Ioſue, vt patet ſupra 12.
capit. vrbs Siceleg eſt quam rex Achis rex Geth dedit
Dauid ad habitandum, & propter hoc facta eſt poſtea
illa ciuitas regum Iuda, quamquam pertineret ad tri-
bum Simeon. De hoc primo Regum 27. cap. *Mede-
mena.* Iſta vrbs manſit tribui Iuda. *Seſenna.* Iſta eſt vrbs;
& videtur illa eſſe, quæ ponitur in termino terrę Cha-
naan in latere auſtrali: Numeri 24. cap. & idem latus
eſt auſtrale totius ſortis Iudę, & terrę Chanaan totius,
quamq̃ aliqui dicāt Seſenna eſſe vrbem, quę vocatur
Sina ſupra in princip. cap. vbi ponuntur termini Meri-
diani. *Lebaoth Selim.* Iſtę duę vrbes manſerunt in ſor-
te Iudæ. *Et Heuremmon.* Iſta ciuitas data eſt poſtea tri-
bui Simeon, & vocatur Remmon infra decimonono
K capitu.

Ciuitates trigintanouem. ideſt iſtę ciuitates triginta-
nouem hic poſitæ pertinebant ad tribum Iuda a prin-
cipio, nec ſolum hæ, ſed etiam omnes alię, quę ſubdū-
tur: fit tamen diuiſio ex cauſa ſupra poſita. Iſta eſt ſum
ma ciuitatum ſupra enumeratarum, & ex hoc patet,
quomodo iſtæ ciuitates congrue, aut vitioſe ſcribun-
tur, diuidendo, aut coniungendo. In Hebræo dici-
tur. *Ciuitates viginti nouem.*

Reſpondent aliqui eſſe rationem diuerſitatis, quia
litera Hebraica quamquam expreſſerit omnes ciuita-
tes has, quę poſtea diuiſę ſunt inter Iudam, & Simeo-
nē, tā ſolū poſuit ſummulā quantū ad ciuitates Iudæ.

Nam

Nam de his datę ſunt aliquę Simeoni, vt patet ex dictis ſupra,& comparando ciuitates, quę habentur hic ad eas,quæ haben tur infra 19.c.nam aliquę, quæ ſunt hic,reperiuntur ibi.

Sed arguetur contra hoc,quia non reperitur,ꝙ decem de ciuitatibus hic enumeratis habeantur infr. 18. ſed ad plus ſeptem,vel octo.

Sed dicet aliquis, ꝙ quamquam nomina mutata ſint,ſicut interdum fit in ſacra Scriptura, cum multæ res ſint binomiæ,aut trinomiæ, tamen decem de iſtis ponuntur ibi.

Hoc aliqualiter erat coloratum, ſed adhuc nõ ſtat, quia tunc neceſſe erat, vt ſicut hic deficiunt ciuitates decem, ita deficerẽt in aliqua aliarum ſummularum, vel in omnibus ſimul ſeptem vrbes, cum de vrbibus Iudę fuerint datæ 17. vrbes Simeoni,vt patet infra 19. tamen de alijs ſummulis nõ reperitur ſic,quòd in numero deficiant ſeptem, cum reperiantur: ergo non prouenit iſte defectus, quaſi ſolum computentur in ſummula vrbes tribus Iudæ.

Ideo dicendum ſatis videtur, quòd litera Hebraica nunc corrupta eſt,quia ſcriptores cum ponere debuiſſent trigintanouem,ſcripſerũt vigintinouem, nec eſt a ratione prorſus alienum, vt ſicut vitio ſcriptorũ noſtrorum in quibuſdam interdum corruptam bibliam noſtram fatemur,ita & in quibuſdam (licet rariſſimè) bibliam Hebręorum vitiatam aſſeramus, cum & ipſi Hebręi affirment eſſe quoſdam errores in biblijs ſuis, quos vocant ticum coſrin, ideſt errores ſcriptorum, vel librariorum. Scriptor autem noſter videns euidentiſſimam veritatem,ſcripſit 39. Vel fortaſſis error iſte in biblijs Hebręorum poſt Hieronymum ſcriptorem factus eſt. *Et villæ earum*. Ideſt non ſolum acceperunt filij Iuda iſtas ciuitates,ſed etiam villas, quę erãt in territorijs earum. Vocantur villæ rura, vel loca parua nõ munita, quæ interdum viculi vocantur. Loca autem munita ciuitates ſemper appellantur. *In campeſtribus vero*. ſupra deſcriptæ fuerant ciuitates,quæ erant circa ipſum latus Meridianum,& coniunctæ terrę Edom: hic deſcribuntur alię magis ſeparatæ a latere illo, quæ dicuntur eſſe in alia regione,vel prouincia, ſcilicet, in campeſtribus. Et in hoc apparet, quod ſupra dicebamus,ſcilicet,quòd iſtę diuiſiones ſummularum, quæ hic fiunt erãt,quia iſtæ ciuitates,quæ ſub diuerſis ſummulis ponuntur,erant in diuerſis regionibus, vel partibus illius,cuius ſortes erant emerſę terrę.

Deſcriptio ciuitatum in campeſtribus.

De Sarea fuit Saſon.

Haul,& Sarea. Alia ciuitas ſic nominata eſt in tribu Dan.& ſunt primæ duæ Sarea,& Eſthaol, vt patet inf. 19.c.ſed vrbes diſtinctę ſunt, cum in ſortibus diuerſis ſint. De vrbe Sarea erat Samſon: Iudicum 13.& inter vrbem Sarea, & Eſthaol ſepultus eſt: Iudicum 16. In Hebręo habetur Aſtael, vbi nos habemus Haul: & ſic iſtę duę vrbes,ſcilicet Sarea,& Eſthaol ſunt in duabus tribubus,ſcilicet in Dan, & Iuda, ſed non ſunt eędem vrbes.

Aſena, Azanoe, & Enganim. Iſtę ciuitates manſerunt ſemper in ſorte Iudæ non datæ ſacerdotibus,nec tranſlatæ ad tribum Simeon,Azanoe,& Zanoe, de qua ſequitur infra eadem ciuitas ſunt in nomine, licet differant in re: litera tamen noſtra quandam vocauit Zanoe,& aliam Azanoe: ſed non eſt mutãda litera, vel addenda. Enganim ſic differt ab Engaddi. Primum interpretatur ſons hortorum,ſecundum fons heduli, & debet ſcribi cum m. *Taphua*. In Hebræo vocatur. *Tapua*. Sed hoc ex conditione idiomatis eſt. Ponunt enim p, vbi nos ponimus ph, pro f, & ſic dicunt Piliſthijm,vbi nos dicimus Philiſthijm, & Sapidin, vbi nos dicimus Saphidin,& ſic in plurimis: nam in principio,vel medio dictionis nunquam faciunt ſonare, f, ſed p, linguæ Latinę alia eſt conditio. Iſta ciuitas ponitur infra ſeq.c.in tribu Ephraim,ibi tamen nõ ponitur vt ciuitas,ſed vt terminus, quia aliquo modo coniungitur ſors Ephraim cum ſorte Iudę,nam ſors iudę habet mare ſalſiſſimum pro fronte orientali, vt patet ſ. in litera, & ſors Ephraim ẽt illic terminatur, vt patet ſeq.c.& ſic poterit tangere ſors Ephraim ſortem iudę in vrbe Taphua, quę ponitur tanquam terminus extrinſecus ſortis Ephraim: eſt autem Taphua circa Iordanem,& mare ſalſiſſimum,quod eſt mare Sodomorum,vt patet ſeq.c. *Et Enaim*. Poteſt eſſe Enaim nomẽ loci,quod in hebręo ponitur Gen.38. vbi litera noſtra dicit in biuio itineris, & ſatis eſt rationabile fuiſſe locum,quia poſtquam acceſſit Iudas ad Thamar, & paſtor ſuus duceret precium illi,dicitur præalleg.c.ꝙ q̃ſiuit paſtor homines loci illius,vbi erat mulier, quæ ſederat in biuio, & reſponderunt non fuiſſe in loco illo ſcortũ. *Ierimoth*. Iſta ciuitas fuit, de qua exiuit rex Pharan,qui cum rege Ieruſalem, & alijs tribus regibus expugnabant Gabaon,& poſtea Ioſue hunc cum cęteris latentes inuenit in ſpelunca Maceda,& cruci affixit ſupra 10.cap.de hoc etiam ſupra 12.cap.

Quid Enaim.

Adulam. Iſta ciuitas alio nomine vocatur Adolam & apud hanc vrbem eſt quędam ſpelunca, in qua ſemel latuit Dauid cum fugeret a facie Saulis. De hac vrbe erat vir,cuius filiam accepit in vxorem Iudas, & de hac vrbe erat Hiras paſtor iudę, q vocatur Adolamites Gene.38.cap. de hac vrbe fuit vnus de regibus, quos occidit Ioſue ſupra 12. capit. *Socho*. Iſta videtur eſſe ciuitas, quæ alio nomine vocatur Sochot, de qua Iudicum 8.cap. vbi occidit Gedeon ſeptuaginta principes vrbis Sochot,quia noluerunt ei dare panes, cum perſequeretur Zeb,& Zebee. Eſt iſta ciuitas ad orientalem partem ſortis Iudę. Sed falſum eſt,quia iſtę duę vrbes multum differunt in modo literarum, vt patet in Hebræo. *Et Azecha*. Iſta eſt vrbs circa Maceda, & non multum longe a Bethoron, & vſque ad hunc locum ceciderunt lapides grandinis de cœlo ſuper Chananæos in deſcẽſu Bethoron,cum perſequeretur eos Ioſue die qua ſtetit ſol ſupra 10. cap. *Saraim, Aduthaim*. Iſtæ duæ vrbes cum cęteris pręcedentibus in hac ſummula manſerunt ſemper in ſorte Iudę. *Gedera*. Iſta videtur eſſe ciuitas,quæ vocatur Gader ſupra 12.capitu. de qua rex erat vnus de interfectis tempore Ioſue, & non obſtat,quòd vocetur hic Gadera,quia aliquando fit hoc in dictionibus ſecũdum morem Hebraicum, vt Dabir,Dabira,Gader,Gadera. Et iſtud eſt verum, vt patet ex modo ſcribẽdi literę Hebraicę. *Giderothaim*. Vrbs iſta in ſorte Iudę ſemper manſit. *Vrbes quatuordecim*. Si litera inſpiciatur ſunt quindecim. Dicet tamen aliquis hoc factum eſſe ex inaduertentia librariorum noſtrorum, qui aliquando dictiones Hebraicas diuidunt,& aliquando componunt, & ſic vna dictione diuiſa apparebũt ciuitates quindecim, quamquam ſint quatuordecim.

Spelũca in qua ſemel latuit Dauid.

Sed hoc non ſtat, nam etiam in Hebręo ſic eſt, vt quindecim computentur.

Reſpondet Nicolaus,quòd hoc factum eſt,quia eſt hic vna ciuitas,quę habet duo nomina, & hoc ſatis rationabile eſt. Sicut ſupra ponebatur Eſrom, & poſtea dicebatur hęc eſt Aſor. Ita patet infra de Dabir,quam litera etiam vocat Cariathſena, & Cariathiarim vocatur Cariathbaal,& ſic de multis.

Et villæ earum. Ideſt rura parua,vel viculi,quę apud iſtas ciuitates erant,fuerunt in ſorte Iudę. In Leuitis autem non erat ſic, quia licet darentur eis vrbes cum ſuburbanis,tamen villę earum, ideſt rura non proueniebant eis,nec aliqua pars territorij vltra ſuburbana, ſicut patet de vrbe Hebron,quæ data eſt ſacerdotibus, villę tamen eius, & agri dati ſunt Caleb filio Iephonne infra 21.cap.

Sanan, & Adaſa. Hic ponuntur ſexdecim vrbes ſub alia ſummula, quia erant in alia parte terrę, vel quaſi regione diſtincta a ſuperioribus: nam ſicut populi ſeptem Chananæorum habitabant in terra, & habebãt inter ſe diuiſam per terminos terrarum, ſ. per flumina montes, & alia diuiſoria: ita & apud Iudęos diuerſas computatas eſſe regiones rationabile eſt, & tunc cuiuslibet regionis, vel terrę per ſe ciuitates computabantur. Iſta vrbs Adaſa in alijs libris ſcribitur Aſeda, & melius videtur. *Magdalgad, Deleam*. Iſtę duę, & ſuperiores manſerunt ad tribum Iuda ad nullum alterũ tranſlatæ.

Meſpha.

Meſpha Quidam dicunt iſtam eſſe ciuitatem, quę vocatur Maſphad, & hoc verum eſt, vt patet ex modo ſcribendi literæ Hebraicę, & ex modo mutationis literarũ, qui ꝯſuetus eſt in idiomate iſto: in hoc enim loco fecit ſacrificium Samuel. Et cum Philiſthijm aſtarent, vt cęderent Iudęos, perterruit dominus Philiſthijm. 1. Regum 7. erat autem Maſphat locus orationis, vt patet primo Machab. 4. cap. *Et Ieſthel*. Alia ciuitas in hac tribu vocatur Ieſther, ſed differentes ſunt. *Lachis*. Iſta eſt ciuitas, ad quam venit Ioſue, vt oppugnaret eam poſtquam oppugnauit Macedã, & cepit eam die, quo ſtetit ſol ſup. 10. de hac erat rex Iaphie vnus de quinque pugnantibus contra Gabaõ, & comprehenſis in ſpelunca eodem cã. & eſt iſte rex vnus de 31. regibus occiſis tempore Ioſue ſupra 12. c. Alia ciuitas eſt, quæ vocatur Lais, & aliqui vocant eã Lachis, eſt autem in tribu Dan, quam vocauerunt Iudęi Leſen Dan, vel Dan abſolute ex nomine tribus Dan, vt patet infra 19. & Iudicum 18. & iſta eſt, q̃ maxime diſtabat a Berſabee, vt ſupra declaratum eſt.

Situs Baſchath.

Baſchath. Iſta ciuitas non multum diſtat a Lachis Maceda, & Eglon, vbi fuit bellum Ioſue, die quo ſtetit Sol. *Eglon*. Iſta ciuitas eſt, de qua erat rex Dabir vnus de quinq; oppugnatoribus Gabaon, & captus eſt poſtea cum cęteris in ſpelunca Maceda ſupra 10. vrbs quoque ſua cito poſt hoc deleta fuit a Ioſue, vt patet eodem cap. *Chebbon*. Iſtę ſeptem ciuitates ſequentes in iſta ſummula ad tribum Iuda pertinuerunt, & nulla de eis filijs Simeon, vel Leuitis data eſt, vt colligit. infra 19. & 21. *Et Maceda*. Iſta eſt vrbs, apud quam erat ſpelunca, in qua latebant quinque reges. Hanc ciuitatem cepit Ioſue die, qua ſtetit ſol, & apud hanc fixa erant caſtra filiorum Iſrael in regione illa ſupra 10. *Et villæ earum*. Ideſt viculi, vel rura, & agri, cunctaque territoria pertinẽtia ad iſtas vrbes data ſunt filijs Iuda. *Lebna*. Hic ponuntur nouem vrbes in alia ſummula ex cauſa ſupra aſſignatã, quia pertinebant ad aliam regionem. Iſta ciuitas prima aliquãdo vocatur Lobna, & aliquando Lebna: in Hebręo autem vocatur Liphna, vel Libna, quod idem eſt. Et iſta eſt ciuitas, quam cepit Ioſue immediate poſt vrbem Macedã die, quo ſtetit ſol ſupra 10. & de hac fuit vnus de regibus interfectis tempore Ioſue, de quo ſupra 12. iſta vrbs poſtea data eſt ſacerdotibus infra 21. capit. *Ether, & Aſan*. Prima autem harum manſit tribui Iudæ: ſecunda videtur eſſe data tribui Simeon. ſ. illa, quæ vocatur infra 19. ca. Aſon. *Iephtha, Eſna, Neſib*. Iſtę tres manſerunt in tribu Iudę. Aliqui putant Iephtha, & Iethan, de qua infr. 21. cap. eſſe idem: ſed falſum eſt, vt patet ex litera Hebraica. *Ceila*. Iſta eſt vrbs ad quam fugit Dauid, cum perſequeretur eum Saul: & cum ibi maneret quæſiuit a domino, an traderent eum viri Ceilę in manus Saulis, & reſponſo, quòd traderent, fugit de vrbe 1. Regum 22. cap. *Mareſa*. De iſta vrbe loquitur Miche. c. 1. comminando ei captiuitatem, & ſpoliationem omnium bonorum, ſ. adhuc heredem adducam tibi, quę habitas in Mareſa, vſque ad ollam veniet gloria Iſrael. *Ciuitates nouem*. Non deficit aliqua in ſummula, ſicut in duabus primis.

F *Et villæ earum*. Ideſt datæ ſunt cum agris, & territorijs, & omnibus ruribus ſuis. *Acharon*. Hic ponuntur ciuitates quędam occidentales in ſorte Iudę, ſ. tota terra Philiſthinorum: nam hic ponuntur ciuitates principales. Eſt enim tota terra Philiſthijm diuiſa in quinque ciuitates principales, quę propriè ſunt ciuitates, ſ. Acharon, Geth, Gaza, Azothũ, Aſchalon, quia in his erant quinque principes, vt patet Iudicum 3. ſiue quinque reguli ſupra 13. Erant autem alię ciuitates minores terræ illius, quę principaliter non nominãtur: ideo 1. Regum 6. cum ponũtur ciuitates Philiſthinorum, quę miſerunt mures aureos, & anos cum arca domini, iſtę quinque ſolum nominatę ſunt: conſtat tamen quòd alias vrbes habebant. Nam Siceleg erat vrbs. 1.

Diuiſio terræ Philiſthijm.

G Regum 27. & 30. tamẽ erat Philiſthinorum, quia rex Geth Achis dedit eam Dauid, cũ erat profugus apud eum, vt habitaret in illa primo Regũ 27. & ſic de multis alijs vrbibus, vt de Thannata, quæ ponitur vrbs ſupra in litera, & infra 19. tamẽ erat in terra Philiſthinorum: Iudicum 14. cap. ciuitates autem principales terrę Philiſthijm, & tota alia regio cecidit in ſortem Iudę. Quod patet, quia Acharon ponitur hic vrbs terrę Iudę, & tamen Acharõ eſt extremus locus in tota terra Philiſthinorum contra aquilonem, vt patet ſup. 13. Nam incipit terminus meridianus terrę Philiſthijm in Gaza circa torrentem Aegypti, & finitur apud Acharon ad aquilonem, vt in eodem cap. ergo principales vrbes Philiſthinorum ſunt magis auſtrales quàm Acharon, ſed declinando ab Acharon verſus meridiẽ

H tota terra Chanaan pertinet ad ſortem Iudæ, cum iſta tribus teneat latus meridianum terrę Chanan: ergo tota terra Philiſthijm pertinebat ad tribum Iudę. Et ſatis hoc ſignatur ex modo terminorum aſſignato in litera. De vrbe Acharon, quæ nunc ſit ſupra dictum eſt.

Acharon cum vicis, & villulis ſuis. Habebat Acharon magnum territorium, quia erat magna vrbs, & totum prouenit tribui Iudæ. Vocantur vici rura maiora: villulę ſunt rura minora, vbi pauca habitacula ſunt, & nomine villarum, & vicorum intelliguntur omnia territoria vrbis.

Acharon magnũ territorium.

Ab Acharon vſque ad mare. Acharon non eſt in littore maris, ſed magis appropinquat Azotũ mari. Omnia autem, quæ ab Acharon verſus mare ſunt, pertinent

I ad ſortem Iudæ, quia illa terminatur mari magno, vt patet ſupra in litera. Etiam pertinent hęc ad terram Philiſthijm, quę a parte aquilonari terminatur in Acharon, vt patet ſupra 13. ſed ab Occidente mare magnum eſt finis eius.

Omnia, quæ vergunt ad Azotum, & viculos eius. Ideſt etiam tota terra, quæ eſt ab Acharon verſus Azotum erat in ſorte Iudę, quia Azotum eſt magis auſtrale, q̃ Acharon, & eſt magis Occidentale apud mare: eſt autem Azotum vna de quinq; pręcipuis ciuitatibus terræ Philiſthijm, vt patet ſupra 13. & 1. Regum 6. & iſta etiam pertinebat ad ſortem Iudę, iſtam autem terram Philiſthijm, nunquam acceperunt ad habitandum filij Iuda, quamquam ſubiecerũt eam ſibi tributariam

K tempore Dauid, & Salomonis.

Azotus cum viculis, & villulis ſuis. Non ſolum terra Acharon, quæ tendebat verſus Azotum erat in ſorte Iudę, ſed etiam Azotus cum toto ſuo territorio, quod comprehenditur nomine villarum, & viculorum: dicuntur villulę parua rura, & viculi parui vici, vbi ſunt valde pauci habitatores. ponũtur autem iſta, vt in plurimum pro eodem: hic accipitur Azotus, & aliquando declinatur Azotum in neutro. *Gazam cum viculis, & villulis ſuis*. Iſta erat alia de quinque ciuitatibus Philiſthinorum principalibus, & pertinebat ad filios Iuda: erat autem Gaza in parte maxime meridiana terræ Philiſthijm, & erat in angulo contactus occidentalis,

Sit' Gazæ

&

& auſtralis lateris terræ Chanaan. In hac ciuitate fuit Samſon, quando excæcatus, applicitusque columnis duabus occidit valde magnam multitudinem Philiſthinorum cadente domo ſuper omnes, quia ipſe proſtrauit columnas tenentes domum Iudi. 16. & in hac ciuitate tenebat̃ vinctus catenis, & molebat, vt patet præallegato ca. Solum nominantur hic tres vrbes Philiſthinorum Gaza, Azotus, & Acharō: ſuperſunt duæ de principalibus, ſ. Aſchalon, & Geth, ſed etiam iſtæ duæ datæ ſunt in ſortem tribui Iudæ, ſed quia erant in medio ciuitatum harum trium prædictarum, non curauit exprimere ſcriptor. Et hoc ſignatur, cū dixit ab Acharon vſque ad mare omnia, quæ vergunt ad Azotum, & ibi ſunt Aſchalon, & Geth. *Vſque ad torrentem Aegypti.* Reſertur hoc ad tribum Iuda, & ad vrbem Gazam. Primo modo eſt ſenſus, quòd terminus tribus Iudę ex hac parte eſt torrēs Aegypti, & mare magnū: nam mare magnum eſt terminus Occidentalis totius terrę Chanaan Num. 34. ideo etiam erit terminus ſortis Iudę. Etiam torrens Aegypti erat terminus terrę Chanaan ex latere meridiano: nam cum latus meridianum protendatur ab oriente ad occidentem, in extremitate eius vbi coniungitur occidenti, eſt torrens Aegypti, & ſic in angulo contactus lateris Meridiani, & Occidentalis ſunt mare magnum, & torrēs Aegypti, & ibi torrens Aegypti intrat in mare magnum, ideo ſi Nilum dicamus iſtum torrentem Aegypti, dicemus, quòd non abſorbetur a mari rubro, nec ſubintrat in mare Mediterraneum in Aegypto, ſed in terra Chanaan, & propter hoc ſatis patet quòd non ſit iſte torrens: nam Nilus ſeptem oſtijs diuiſus mari Aegyptio abſorbetur, vt ait Solinus in Polyhiſtorum.

De hoc torrente vide ſuperius c. 13. q. 4. & c. 15. q. 3.

Alio modo poteſt referri hoc ad Gazam, ſ. ꝙ Gaza eſt apud torrentem Aegypti, & mare magnum, quia eſt in parte contactus lateris Occidentalis, & Meridiani, & ſic eſt maximè Meridiana, & maximè Occidentalis: torrens autem Aegypti eſt in extremitate lateris Meridiani apud Occidētem, & ibi eſt Gaza. Quod patet, quia ſicut torrens Aegypti ponitur pro termino Meridiano terræ Chanaan: ita Gaza ponitur vt terminus meridianus. Gene. 10. ca. ſ. Facti ſunt termini Chanaan venientibus a Sidone Geraram vſque Gazam. & ibi ponitur Sidon pro termino aquilonari, quia eſt ad partem aquilonarem. Gaza autem ponitur pro termino meridiano, & ſic idem eſt terminus, tam Occidentalis quàm Meridionalis ſortis Iudæ, & Gazę.

Vſque ad torrentem Aegypti, & mare magnum terminus eius. De ſorte Iudę intelligitur, quæ peruenit vſque huc. & iſta accipit totam longitudinē terrę Chanaan, ſ. ab oriente eius vſque ad Occidentē illius, quod non eſt in omnibus alijs ſortibus, vt infra declarabitur. Et ponitur torrens Aegypti etiam, non quòd torrens ille ſit totum latus Meridianum ſortis Iudæ, quia eſt in extremitate ſolum, ſed ad ſignandum, ꝙ nulla alia tribus habebat quidquam ad meridiem vltra Iudam. nā dato quòd accederet ſors Iudę ad mare magnum, adhuc non eſſet certum, an alia ſors intercideret inter eam, & partem meridianam terrę Chanaan. Nam & aliæ ſortes pręter Iudam accedunt ad mare magnum, vt patet de Ephraim ſequen. cap. ideo additum eſt, ꝙ terminus ſortis Iudæ erat etiam apud torrentem Aegypti, ſed torrens Aegypti eſt in latere meridiano, ergo nulla alia ſors intercidit inter ſortem Iudæ, & latus meridianum terræ Chanaan. Harum ciuitatum terræ Philiſthijm non ponitur hic numerus aliquis. Quod patet, quia non ſunt in ſummula ſequenti, quia illę ponuntur in alia regione, ſcilicet, in monte.

Etiam, quia ibi dicit̃, quòd ſunt ciuitates vndecim, & totidem ſunt ſine his ciuitatibus terræ Philiſthijm non fuerunt autem iſtæ numeratę, quia certus erat

A numerus ciuitatum principalium terræ Philiſthijm, ſicut ſupra poſitum eſt 13. capi. vbi dixit terram illam diuidi in 5. ciuitates, quas nominibus ſuis expreſſit.

Et in monte. Hic ponitur alia ſumma ciuitatum pertinentium ad aliam regionem. Nam ſupra poſitę immediate pertinebant ad extremitatem plagę Occidētalis. Hic ponuntur ciuitates ſitæ in mōte, ideſt in parte montana. ſic fuerat ſupra dictum de campeſtribus vbi aſſignatę ſunt ciuitates 14.

Sanir, & Ieſther. Prima harum manſit in tribu Iuda ſemper: ſecūda data eſt ſacerdotibus, vt videtur infra 21. De prima harum dicitur Canti. 4. vbi ſponſus vocat dilectam ſuam de multis montibus dicens: veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano veni, coronaberis de capite Ammana, de vertice Sanir, & Hermō, B de cubilibus leonum, & de montibus pardorum. Ibi Sanir eſt nomen ciuitatis, & vertex Sanir dicitur altitudo montis, in quo eſt Sanir, & hoc conſonat literæ cum dicatur hic, quod in monte erant ciuitates iſtę vndecim: prima erat Sanir, ſecunda harum, ſ. Ieſther eſt, quæ vocatur Ieſtheher a quibuſdam infra 21. & data eſt in partem ſacerdotum, quod patet ex literis Hebraicis. *Socho.* Iſta eſt alia ciuitas ab illa Sochot, de qua ſupra dicebatur. quia multotiens eſt idem nomen multarum vrbium: ſicut Aſor eſt nomen quatuor vrbium, vt ſupra declaratum eſt. *Danna.* Iſta vrbs, & præcedens ſemper manſerunt in ſorte Iudæ.

Cariathſena hæc eſt Dabir. Iſta ciuitas Dabir habet multa nomina. Antiquitus vocata fuit Cariathſepher, vt C patet hic, & Iudi. 1. hoc autem nomen abolitum fuit, manſit nomen Dabir, & aliud additum eſt, ſ. Cariathſena, & iſtud forte erat magis frequentatum tempore ſcriptoris libri huius, ideo poſuit iſtud ad notificandum: tamen pro illis, qui eam aliquando aliter vocatā ſciunt, additum eſt, quòd hæc eſt Dabir. in iſta vrbe erant gigantes, ſicut in Hebron, & Anab ſupra 11. & cepit eam Othoniel ſupra in litera, & Iudicum 1. fuit autem poſtea data iſta ciuitas ſacerdotibus in diuiſione ciuitatum per omnes tribus pro illis, vt patet infra 21. *Et Anab.* Iſta ciuitas eſt in montanis ſicut Dabir. Nam ſupra 11. dictū eſt, quòd deleuit Ioſue Enacim de montanis Hebron, & Dabir, & Anab, & de omni- D bus montanis Iudę, & Iſrael. Erant autem in iſta vrbe gigātes, quia de ea ſpecialiter dictum eſt, ꝙ fuerint ibi gigantes. *Et Iſtemo.* Iſta etiam eſt ciuitas montana ſortis Iudę, & data fuit poſtea filio Aaron infra 21. capitu. *Et Anim.* Aliquibus videtur iſta eſſe ciuitas quæ data eſt tribui Simeon quæ vocatur Aym, infra 19. & vere eſt eadem, vt patet in Hebręo. *Goſen.* Alij vocant eam Geſen, & litera latina ſcribit Geſen, quamquam in hebręo ſcribatur Goſen ex conditione idiomatis. de iſta ciuitate dicitur ſupra 10. cum ponuntur gentes quas deleuerit Ioſue, ſ. a Cadesbarne vſque Gazam, & omnem terram Geſen. quamquam aliqui volunt ibi Geſen eſſe regionem, & non ciuitatem. *Olon.* Alia ciuitas E eſt quæ vocatur Eglon, & etiam eſt in hac tribu, vt ſupra patet. *Et Gilo.* Iſta ciuitas ſemper manſit in ſorte Iudę, ſicut & duę pręcedentes. de iſta vrbe erat Achitophel conſiliarius Dauid qui ſe ſuſpendit, & vocabatur Gilonites 2. Reg. 15. cap. *Ciuitates vndecim, & villæ earum.* Ideſt iſtę nouem ciuitates cūm villis ſuis, ideſt, cū turibus, vel paruis locis non muratis pertinuerunt ad ſortem Iudę. & in hoc patet, quòd non computentur cū his ciuitates terræ Philiſthijm, quia eſſent plures quam 11. incipiendo autem a Sanir quæ ponitur prima in montanis ſunt ciuitates 11. *Arab.* Aliqui ſcribunt Axab: facilis eſt mutatio. ſi ſcribatur Axab coincidet in nomine cum alia ciuitate quæ ponitur in ſorte Aſer, vt patet infra 19. ca. & de illa dicitur ſupra 11. ꝙ rex Iabin vocauit regem Axab ad pugnādum contra Io-

tra Ioſue. & de illa ciuitate fuit vnus de regibus occiſis tempore Ioſue. ſupra 12. ca. ſed debet ſcribi Arab, vt patet in Hebręo, vbi iſta nomina ꝓpriè ſcripta ſunt.

Quid Ruma.

Et Ruma. Quędam ciuitas parua eſt in tribu Iudæ.

Eſaan, & Ianum. In ſorte Iudę manſerunt iſtę vrbes ſemper, de iſtis vrbibus nõ dicitur vbi ſint, ſed aliquę earum ſunt apud terram Philiſthiim, ſicut Aphec. & alię erant montanę, ſicut Hebrõ. nam ipſa ponitur in montanis cum duabus ſupra poſitis, ſ. Dabir, & Anab.

Et Bethaphua. Iſta ciuitas differt a Taphua de qua ſupra ponitur etiã in hac tribu, & de qua ſequen. cap.

Quid Apheca ac eius ſitus.

Et Apheca. Iſta ciuitas aliquando vocatur Aphec, & aliquando Apheca: quia modus Hebraici idiomatis, eſt interdum in terminalibus addere, & interdum diminuere, vt Dabir, & Dabira, & ſic Aphec, & Apheca. G de hac ciuitate erat vnus de regibus occiſis tempore Ioſue, vt patet ſupra 12. & ibi vocatur Aphec. iſta vrbs erat in terra Philiſthiim in extremis apud terrã quę poſſidebatur ab. † & multotiens cũ pugnatum eſſent contra Iſrael, ponebant caſtra in Aphec. vnde in bello quo ceperunt arcam domini poſuerunt caſtra in Aphec 1. Reg. 4. & iterum in pugna contra Philiſthiim cum occiderunt Saulem, & Ionatham ſuper montes Gelboe poſuerunt caſtra in Aphec 1. Reg. 29.

†

Athmatha

Athura. Ad tribum Iudæ ſemper pertinuit.

Cariatharbe, hæc eſt Hebron. Iſta eſt in montanis, ſicut Anab, & Dabir, quæ dicuntur ſupra eſſe in monte, cũ ponantur in eodem monte, & ſatis coniunctæ, vt colligitur ſupra 11. & ex dictis ſupra in litera. Vocatur Cariatharbe ex cauſa declarata præceden. c. in fine, & dicitur hęc eſt Hebron, quia alio nomine vocatur Hebron. H Et ne quis arbitraretur eſſe duas vrbes dictum eſt, quòd iſta eſt Hebron. Quomodo iſta vrbs data fuerit Caleb, patet pręced. c. Quomodo fuerit acquiſita, patet ſupra in litera, & Iudi. 1. ca. Iſta vrbs facta eſt vna de ciuitatibus refugii, ad quas confugiebant, qui effuderant ſanguinem nolentes infra 20. Etiam data fuit in partem ſacerdotibus. Manſerunt autem viculi eius, & agri ipſi Caleb, vt patet infra 21. *Et Sior*. Iſta non fuit tranſlata ad ſacerdotes, nec ad tribum Simeon.

Ciuitates nouem, & villæ earum. Iſtæ nouem ciuitates ponuntur ſub vna ſummula differentes ab alijs ex eadem cauſa, ex qua in omnibus alijs ſummulis, quia pertinebant ad quandam ſpecialem regionem. I Villæ earum ſunt rura, & omnia territoria agrorum, & vinearum, & montium.

Numeratio aliarũ ciuitatum.

Maon. Hic ponuntur ciuitates alię, quę pertinent ad aliam regionem, & ſunt 10. prima eſt Maon, & apud iſtam eſt deſertũ, quod vocatur deſertum Maon, in quo fuit Dauid, cum Saul perſecutus eſt eum ad capiendum, & venientibus nuncijs, ꝙ diffunderent ſe Philiſthiim ſuper terrã, ceſſauit Saul quęrere Dauid, & ob hoc vocauit Dauid locũ illum petram diuidentem: primo Reg. 23.

Quid Charmel ac eius ſitus.

Et Charmel. Iſta ciuitas eſt apud montem Carmelum, & ab iſta ciuitate videtur denominatus mons ille. Eſt autem ciuitas hęc apud vrbẽ Maon, & ſunt deſerta, & montes apud ciuitates has. Propinquitas earum colligitur 1. Reg. K 25. vbi cum dicatur de Carmelo dicit ſcriptura. Erat vir quiſpiam in ſolitudine Maon, & poſſeſſio eius in Carmelo, & ſic ponuntur iſta duo coniuncta ibi, ſicut hic Charmel, & Maon. *Et Ziph*. Iſta eſt alia ciuitas apud duas prædictas, & eſt circa deſertum. Apud eam enim eſt deſertum magnum in cuius colle quodam, qui vocabatur Achile Dauid latuit, & Ziphęi venerũt ad Saul nunciantes ei, quòd eſſet Dauid apud eos 1. Reg. 26. quòd autem iſta ciuitas ſit apud duas pręcedẽtes colligitur ex litera iſta, & ex his, quæ habentur 1. Reg. 24. & 25. & 26. vbi ponitur Dauid latuiſſe in deſerto Maon, & in Carmelo, & in deſerto Ziph, & cũ Dauid eſſet in Carmelo iuſſit viris ſuis, vt irent in de-

F ſertum Maon ad deſtruendum domũ Nabal, & vxor Nabal inde venit in occurſum Dauid verſus Carmelum, quod non contingeret, ſi multum diſtarent iſtæ vrbes.

Lothe.

Et Lothe. Iſta cum tribus pręcedentibus ſemper manſerunt in ſorte tribus iudę. Iſta eſt, quę vocatur Iethan infra 21. cap. & data eſt ſacerdotibus, vt patet ex literis Hebræis, & more latino deberet vocari Iothe, & non Lothe. *Iezrael*. Iſta eſt ciuitas, de qua accepit Dauid vxorem ternam, quæ vocabatur Achinoẽ, vt patet 1. Reg. 25. & genuit ex ea primogenitum ſuũ Ammon, vt patet 2. Reg. 3. cap. iſta ciuitas videtur eſſe propinqua duabus primis, ſ. Maon, & Carmel, quia Dauid morabatur in terra illa, quaſi latens, & profugus ibi acciperet vxorem, & tamen dicitur 1. Reg. 25. quòd accepit Abigail vxorem quondã Nabal in vxorem, & Achinoen Iezraelitem, & hic ponitur iſta ciuitas cum illis, iſta ciuitas erat apud terram Philiſthinorum. Nam cum pugnauerunt Philiſthiim contra Iſrael, & mortuus eſt Saul poſuerunt Philiſthiim agmina in Aphec, & Iſraelitæ caſtrametati fuerãt ſuper fontem, qui erat in Iezrael 1. Reg. 29. cap. alia Iezrael fuit in ſorte Manaſſe, de qua infra 17. & ibi declarabitur. *Iucadam, Zanoe*. Alia vrbs ponitur ſupra vocata Azanoe, quæ eſt in cãpeſtribus, ſed diſtincta eſt ab hac:

Et Accain. Iſta vrbs cum præcedentibus in hac ſummula fuerunt ſemper in ſorte iudæ. *Gabaa*. Alia ciuitas vocabatur Gabaath, quæ eſt in ſorte Beniamin, vt patet infra 18. & differt ab iſta, quia iſta eſt in ſorte iudæ, quamquam illa interdum vocatur Gabaa, & fuit, in qua habitauit Saul, qui erat de ſtirpe Beniamin, de quo 1. Reg. 13. & 26. eadẽ vrbs vocatur Gabaa, & Gabaath, nec differt quantum ad hoc in Hebræo per appoſitionem literę: ſed Gabaa, de qua hic, & illa, de qua in ſorte Beniamin differunt.

Quid Thãna ac eius ſitus.

Et Thamna. Iſta ciuitas eſt in ſorte iudæ ad partem aquilonarem in ipſo latere aquilonis, vt patet ſupra cum dicitur: Deſcendit in Bethſan, tranſitque in Thamna. Eſt autem circa terrã Philiſthinorum, quia apud Thamna ponitur in eodẽ latere aquilonari Acharon, quæ eſt vna de quinque ciuitatibus pręcipuis terrę Philiſthiim. Alia ciuitas Thãna ponitur in ſorte tribus Dan, vt patet infra 19. Verũ eſt Thamnã, de qua hic, & illam, quę eſt in ſorte Dan, infra 19. eſſe idem, & illam, de qua Iudic. 14. & de qua Gene. 38. ſed non eſt eadem cum ea, de qua ſupra dicebatur in termino ſortis Iudæ, quia in omnibus his ponitur in Hebræo Thanan, & ſupra in terminis Iudę ponitur Themana, & ſignat ſecundum Hebræos auſtralem partem: litera autem noſtra tranſtulit Thamna, quia magis videbatur ibi ſignare vrbem, quam plagam mundi, vt patet ex contextu, & alia vrbs erat in ſorte iſta, quæ vocabatur Thanna: ſecũdo factum eſt: quia licet in Hebręo ponatur ſupra Themana quantũ ad aſſignationem punctorum, tamen literæ eędẽ ſunt in Thamna, & Themana, puncta autem faciliter mutari poſſunt, literę autem nequaquam. *Ciuitates decem, & villæ earum*. Iſtæ decem ſupradictæ, quæ erãt in vna regione ſpeciali cũ villis ſuis, ideſt territorijs, & locis pertinuerunt ad ſortem Iudæ.

Numeratio ſex ciuitatum.

Halhul. Hic ponuntur ciuitates ſex ſub vna ſummula diſtinctæ a ſuperioribus ex cauſa aſſignata in alijs. *Et Bethſur*. Alia ciuitas vocatur Bethſan, & eſt in iſta ſorte, ſed differt ab iſta. Alij dicunt iſtam eſſe vnam de ciuitatibus, quæ prouenit ſorti Simeon infra 19. ca. & vocatur ibi Bethul. *Gedor*. Aliqui dicunt eſſe iſtam vrbem eam, cuius ponitur rex quidam ſupra 12. alij volunt vrbem illam eſſe, quæ vocatur ſupra Gedera: nam ſupra 12. vocatur Gader, ſed iſta differt a Gader, quia debet iſta vocari Gedor, illa autem, quæ vocatur Gedera, eſt eadem cũ ea, de qua ſupra 12. c. *Mareth, Bethanoth, & Beltheten*. Iſtę vrbes ſemper pertinuerunt ad ſortem tribus Iudæ.

Ciuitates

Ciuitates ſex, & villæ earum. Iſtæ quæ ponuntur hic in vna ſummula cum territorijs ſuis pertinuerunt ad ſortem Iudæ. *Cariathbaal.* Hic ponuntur aliæ duæ ciuitates in ſummula pertinentes ad ſortem Iudæ, & eadẽ ratio diſtinctionis eſt in eis, quæ in alijs. Prima eſt Cariathbaal, quæ alio nomine vocatur Cariathiarim. Hæc erat in terra Heuæorum, & vna de quatuor vrbibus Gabaonitarum, quæ confœderatæ ſunt Iſraelitis. Nomina eorum ſunt Gabaõ, Caphira, Beroth, Cariathiarim, vt patet ſupra 9. Tres primæ quæ erant magis aquilonares ceſſerunt in ſortem Beniamin, quæ eſt tribus coniũcta tribui Iudæ, vt colligitur ex litera in principio capi. decimo octauo, cap. 18. vbi ponitur idem latus vtriuſque ſortis, & Cariathiarim, quæ erat magis auſtralis cecidit in ſortem Iudæ. vocabatur iſta Cariathbaal, B idest ciuitas Baal, quia forte in hac vrbe colebatur idolum Baal.

Numeratio duarũ ciuitatum.

Et dicit Nicolaus hoc cõuenire, quia erat in ſyluis, ſiue vocatur ciuitas ſyluarum: & in ſyluis fiebat cultus idolorum. Sed hoc non erat ad cultum Baal, ſed ad priapum: fiebat enim cultus iſte in denſitate arborũ, vel in locis ſubterraneis, vt patet 3. Reg. 15. & hoc, quia poſt cultum idoli vacabant libidini ſecundum exigentiam ſacrorum, & ad hoc erant loca accommoda ſyluæ, vel denſitas arborum, & ſubterranea loca. De ſacrificijs Priapi ſatis diximus Exod. 20. in fi. *Hæc eſt Cariathiarim.* Poſuit primum nomen ſcriptura, quia forte tempore ſcriptoris libri huius erat magis vſitatum nomen iſtud, ab antiquo autem magis fuerat vſitatũ C nomen Cariathiarim: vtrumque tamen horum eſt nomen Hebræum, cum Cariathbaal interpretetur ciuitas Baal, & videatur nomen impoſitum a Iudæis propter idola, quæ ibi colebantur tempore gentiliũ, ſicut fuit nominata quædam vrbs Bethauen, idest ciuitas idoli, quia ibi ſpecialiter idola colebantur, aut erãt aliqua templa nimis ſpecioſa. Cariathiarim etiam videtur eſſe ex origine Hebraici ſermonis, quia interpretatur ciuitas ſyluarum. Aliqui ſcribũt Cariathaim, ſed error eſt, quia iſta eſt ciuitas alia apud Aſtaroth in terra Baſan ad Orientalem plagam Iordanis in ſortẽ filiorum Ruben, vt patet ſupra 13. *Vrbs ſyluarum.* Iſta eſt interpretatio nominis Hebræi Cariathiarim, & nõ habetur in Hebræo, ſed translator noſter appoſuit ad D ſignandum quid nomen Hebræũ importet. *Et Arebba.* Iſta, & ſuperior ſemper manſerunt in ſorte Iudæ ad nullum translatæ. *Ciuitates duæ, & villæ earum.* Ideſt iſtæ duæ ciuitates cum villis, ideſt ruribus, & toto territorio ceſſerunt in ſortem Iudæ. *In deſerto.* Hic ponuntur ſex ciuitates pertinentes ad vnam terram ſpecialem, quæ vocatur deſertum; ſicut ponebatur eſſe alia regio in campeſtribus, vbi ponebantur ciuitates 14. & alia regio in monte, vbi ſignabantur ciuitates 11. vt ſupra patet, & iſta terra vocatur deſertum Iudææ, in qua beatus Ioannes prædicabat baptiſmum pœnitentiæ, vt patet Matth. 3: & ibi veniebant ad eum multi atque baptizabant ab eo in Iordane, & ſunt iſtæ ciuitates apud Iordanem: nam Ioannes prædicans in deſerto Iudææ, baptizabat ad ſe venientes in Iordane, vt patet præallegato ca. quod etiam ſatis colligitur ex his vrbibus. Nã aliquæ harum ſunt apud Iordanem; vt eſt Betharaba: vnde confinia deſerti huius tangunt Iordanem. *Betharaba.* Aliqui diuidunt iſtam dictionem in duas, velut ſi ſint duæ ciuitates. Et tamen non ſtat, quia tunc eſſent ciuitates ſeptem, ſed infra dicitur, quòd ſunt ciuitates ſex. Eſt autem Betharaba circa Iordanem, ſ. cuius confinia eius tãgunt Iordanem. Quod patet, quia iſta ponitur ſecunda ciuitas in latere aquilonari ſortis Iudæ veniendo ab Oriente in Occidentem, vt patet ſupra. Terminus autem Orientalis ſortis huius eſt mare ſalſiſſimum, & extremitas Iordanis, & ibi ponitur

Nic. opin. reijcitur.

Sex ciuitates attinentes ad deſertum Iudææ.

A prima ciuitas Bethagla, vt patet in litera. Hæc autem a Iordane duobus milliarijs diſtat, vt ſupra declaratum eſt, & apud hanc eſt Betharaba, vt patet ibidem, & ſic confinia Betharaba ſatis peruenient in Iordanem: ſed iſta ciuitas eſt in deſerto Iudææ, ergo ſatis poterat beatus Ioannes prædicare in deſerto Iudææ, & ibi baptizare in Iordane. Eſt autẽ iſta ciuitas de valde aquilonaribus ſortis Iudæ, cum ſit in ipſo latere aquilonis, vt patet ſupra in litera. *Meddin, & Sachacha.* Iſtæ duæ ciuitates, & præpoſita ſemper ad ſortem Iudæ pertinuerunt. Alia ciuitas eſt ſimilis iſti, quæ vocatur Salecha, & eſt in regno Og, vt patet ſupra 12. & 13. capit. & iſta ciuitas data eſt in poſſeſſionem duarum tribuum, & dimidiæ.

B *Et Nebſan.* Sicut ſuperiores pertinuit ſemper ad Iudam. *Ciuitas ſalis.* Iſta eſt ciuitas quæ conſueuit vocari ſemper Bethſames, & interpretatur domus ſolis, vel ciuitas ſolis. Trãslator noſter voluit hic ponere interpretationem eius in Latino: nomen autem ipſum in Hebræo non poſuit, & tamen alibi ponit vocans eam Bethſames, & iſta ponitur in latere aquilonari ſortis Iudæ, vt patet ſupra in litera. Iſta autem eſt ciuitas, ad quam primo venit arca domini miſſa de terra Philiſthijm, portantibus eã vaccis fœtis, & mortui ſunt plurimi de Bethſamitis, quia viderunt arcam domini, vt patet primo Reg. 6. hic nõ debet dici ciuitas ſolis, ſed ciuitas ſalis, vt patet in Hebræo. Apud nos autem facilis eſt corruptio nominis, ideo nõ eſt iſta ciuitas Bethſames, quæ eſt ciuitas ſolis, de qua ſupra. *Engaddi.* Iſta C eſt ciuitas in deſerto hoc, & ab ea nominatur mons altiſſimus Engaddi. Eſt autem iſta ciuitas in terra cãpeſtri apud Iericho, vt patet in libro de ſitu terræ Sanctæ. In deſerto huius vrbis in locis tutiſſimis abſcondit ſe ſemel Dauid fugiens a facie Saul, & ibi intrauit Saul in quadam ſpelunca, in qua latebat Dauid cum ſuis, & præcidit oram veſtimenti eius exiuitque poſt eum clamans 1. Reg. 24. eſt autem iſta ciuitas verſus mare mortuum, ſcilicet in valle illa, per quam decurrit Iordanis, & coniungitur mari mortuo, & ibi ſunt mirabiles vineæ Engaddi, vnde & opobalſamum afferri ſolebat. Sũt autem nominatiſſimæ vineæ Engaddi, de quibus ſponſa in Canticis capitu. primo ait: Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. De D iſta vrbe dicit Solinus in Polyhiſtorum capit. de Iudæa: Engadda oppidũ infra Eſſenos fuit, ſed exciſum eſt; verum inclytis nemoribus adhuc durat decus lucis, ſed palmarum eminentiſſimis, nihil vel æuo, vel bello derogatum. De balſamo autem, quod in vineis Engaddi accipitur, qualiter conficiatur ibidem Solinus refert.

Quid ciuitas ſalis.

Quid Engaddi ac eius ſitus.

Ciuitates ſex, & villæ earum. Ideſt iſtæ ciuitates ſex cum omnibus territorijs pertinentibus ad eas, & locis ſibi coniunctis pertinebant ad ſortem Iudæ.

Iebuſæum autem. Hic ponitur quartum huius capitu. ſcilicet habitatorum conditio. Eſt habitatorum con- E ditio eſſe fortes ad pugnam, vel eſſe ad modum fœminarum imbelles. Iſti Iebuſæi erant fortes, ideo non potuerunt filij Iuda expellere eos de vrbe, ſed manſerunt in caſtro montis Syon vſquequo Dauid pugnauit contra eos, & Ioab aſcendit primus tangens fiſtulas domatum, & percutiens Iebuſæos, & factus eſt dux belli in domo Dauid ſecundo Regum quinto, & primo Paralipom. 11. capitu.

Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem. Terra Chanaã erat ſeptem populorum, ſcilicet Chananæorũ, Amorrhæorum, Iebuſæorum, &c. & de his erant habitantes in Ieruſalem Iebuſæi.

Non potuerunt filij Iuda delere.

An

An propter fœdus, quod fecit Abraham cum rege Geraræ non liceuerit Iudæis expugnare Iebuſæos habitatores Ieruſalem. Quæſt. XI.

ISTAM literam aliqui exponunt dupliciter. Qui-
dam dicunt non potuerunt, ideſt non potuerunt
de iure, quamquam de facto potuiſſent ſi bellaſ-
ſent. Alij dicunt non potuerunt, ſcilicet de fa-
cto, quia quamquam pugnauiſſent, non prçualuerũt
aduerſus eos.

Rab. Salo. expo ſuo. Prima ſententia eſt Rab. Salo. dicit enim ꝙ iſti Ie-
buſçi, qui erant in Ieruſalem non erant de Iebuſæis,
ſed quidam de ſtirpe regis Abimelec, qui regnauit
in Gerara, cum hoc inijt fœdus Abraham, quia ad eũ
venit Abimelech precatus pro ſœdere, ſ. ne noceret
ei, aut ſtirpi ſuç, & iurauit Abraham. Idem factum eſt
cum Iſaac: nam Abimelec rex Geraræ de genere prio
ris venit ad Iſaac facturus ſçdus cum eo. & idem mo-
dus fuit, ſ. quòd Iſaac pepigit ne noceret ei. De primo
Gene. 21. de ſecundo. Gene. 26. cap. De iſto ſçdere di-
cit Rab. Salom. quòd tempore Ioſue nondũ elapſum
fuerat tempus durationis ſçderis, ideo non potuerũt
de iure filij Iſrael pugnare contra iſtos Iebuſços, quia
infringerent iuramentum patrum ſuorum, & illud
poſſumus, quod de iure poſſumus. Et cum arguitur
de Dauid, qui poſtea pugnauit contra iſtos Iebuſæos,
& cepit fortalicia eorum 2. Reg. 5. Reſpondet, quòd
tempus ſçderis interpoſiti erat iam tranſlatum, ideo
licite poterat pugnare, ac ſi non eſſet fœdus interpo-
ſitum.

Sed iſta poſitio non ſtat: ſatis enim videtur aliena a
litera, quia litera dicit de Iebuſçis habitatoribus Ieru-
ſalem: vnde ergo apparet, quòd ibi morarentur aliqui
Gerarẽtç, ſ. de genere Abimelec regis Geraræ? potiſſi-
me cum Gerara ſatis ſit diſtans a Ieruſalem. Niſi quis
voluerit Ieruſalem eſſe, quæ olim vocabatur Gerara.
Sed nullus hoc dicet. Solum autem mouetur Rabbi
Salomon, quia dicitur non potuerunt, quod ipſe vult
exponere, ſ. non potuerunt de iure: ſed nemo eum co
git ad hoc.

Sed prçter hoc non ſtat iſta poſitio: nam cum dicit,
quòd tempore, quo Iſraelitç intrauerunt in terrã Cha
naan nondum tranſierat tempus interpoſitum, ideo
non potuerunt de iure pugnare contra Iebuſços: tem
pore autem Dauid prçterierat duratio pacti, ideo po-
tuit pugnare: videtur hoc eſſe valde ficticium, nam
Abraham ſemel legitur pepigiſſe fœdus cum Abime
lec rege Geraræ, & iterum Iſaac, ſed in nullius ſçdere
tempus aliquod determinatum eſt: nam Abraham iu
rauit, quòd non noceret regi Abimelec, nec poſterita
ti eius, vt patet Gene. 21. Iſaac autem ſolum iurauit, ꝙ
non noceret regi, & populo ſuo. Gen. 26. ſed hic nul-
lum tempus interpoſitum eſt, ergo non eſt rationabi-
le dictum, ꝙ tempore Dauid fluxerit tempus interpo
ſitum, & nondum fluxiſſet tempore, quo Iſraelitç ve-
nerunt in terram Chanaan.

Immo non poteſt ſtare, quòd tẽpus fuerit aliquod
determinatum, quod ſaltem poſſet durare ad ducen-
tos, vel trecentos annos: nam aut arguet Rabbi Salo.
ex ſçdere, quod fecit Abraham, aut ex ſçdere, quod fe-
cit Iſaac. Si ex ſecundo non poteſt arguere ad aliquod
tempus: nam non ſolum promiſit Iſaac non nocere
Abimelec regi, ſed etiam populo ſuo: Gene. 26. Si ar-
guatur ex ſçdere Abrahç extẽderetur iſtud vſque ad
ſecundam generationem, quia ſolum petiit Abime-
lec ab Abraham, vt non noceret ei, nec filio ſuo, nec
filio filij ſui: ſic habetur in litera Hebraica Gene. 21.
ſecundum quam tenetur Rab. Salo. loqui. ideo ſolũ
extendebatur pactũ vſque ad nepotes Abimelec re-
gis: ſed cum venerunt Iſraelitæ in terram Chanaan

F iam tranſiiſſent nepotes, & pronepotes Abimelech,
cũ tempus iſtud fuerit plurium quam quadringento-
rum quinquaginta annorum. Quod patet, quia iſtud
pactum fuit factum breuiter poſt natiuitatẽ Iſaac, vt
colligitur Gen. 21. ſed ab eo tpe vſq; ad exitum de Ae-
gypto fuerunt anni quadringenti quinq;, vt probatũ
eſt Gen. 15. ab exitu autem vſq; ad introitum in terrã
Chanaan fuerunt 40. anni, & poſtea ſteterunt multo
tpe Iſraelitç pugnando ꝯ Chananços, ſ. quaſi ſeptem
annis, vt probatum eſt prçce. c. ergo in tpe diuiſionis
ſortium plures tranſierant, quam quadringenti quin
quaginta anni. Et dato, ꝙ ſolum eſſent quadringenti
anni, iam fluxiſſet tempus; quia ſolum iurauit Abra-
ham pro filio, & nepote: & Abimelec iam haberet fi-
G lium, vel filios multos, cum haberet vxores, & concu
binas, vt colligitur ante hoc Gen. 20. ca. ſolũ ergo pro
vita duorum hominũ iurabat, quç non durarent qua-
dringentis annis, ergo iam a multis annis tranſiſſet tẽ
pus durationis ſçderis interpoſiti, & poſſent pugnare
Iſraelitç ꝯ habitatores Ieruſalem. Sed aliquis vellet ar
guere ex litera noſtra, ꝙ non licet Rab. Salo. eam aſſu
mere in confirmationem poſitionis ſuç: quamquam
ſatis liceret contra nos arguendo: litera enim noſtra
dicit, ꝙ iurauit Abraham ne noceret Abimelec, nec
poſteris eius, nec ſtirpi illius, ſed nomine poſterorum
deſcendentes omnes de ipſo intelliguntur: ideo non
ſolum iurauit non nocere filijs, & nepotibus Abime-
lech, ſed etiam alijs poſteris, & ſic nondum eſſet fini-
tum tempus pacti. Nos enim confitemur hunc eſſe
H ſenſum literæ Hebraicç, quç dicit: Non nocebis mihi
nec filio meo, nec filio filij mei, ideſt non nocebis mi
hi, nec aliquibus deſcendentibus de me. Et ob hoc li-
tera noſtra tenuit iſtum ſenſum. Si autem Rab. Sal. ex
litera noſtra vellet confirmare poſitionem ſuam, di-
cẽs ꝙ litera Hebraica intellexit id, quod litera noſtra;
adhuc non poterit ſtare; quia ipſe, & alij Hebræi con-
trario modo exponunt paſſum illum dicentes ſolum
intelligi de filijs, & nepotibus: immo ex illo paſſu ipſi
notant, ꝙ amor patris ſolum extenditur ad nepotes;
quia ſolum curauit Abimelec de ſalute vſq; ad nepo-
tes. Sed adhuc omiſſo hoc, ſi exponatur literam illam
ſm ſenſum literæ noſtrç fortius redarguetur, quia lite
ra noſtra dicit, ꝙ iurauit Abraham non nocere Abi-
I melec, & poſteris eius, & ſtirpi illius: ſed ſtirps Abime
lec erat in Ieruſalem tpe Dauid, ſicut tpe, quo ingreſ-
ſi ſunt Iſraelitæ in terram Chanaan, ſicut confitetur
ipſe Rab. Salo. ergo non poterat habita iſta poſitione
Dauid pugnare contra Iebuſços, ſed Rab. Sal. dicit, ꝙ
licuit ei. Item motiuum Rab. Sal. ex pacto quod fecit
Abraham non eſt validum, quia iſtud pactum nõ fuit
factum, niſi pro perſona ſua, & non pro ſucceſſoribus
ſuis, cum Abimelec peniſſet ab Abraham, ꝙ iuraret,
ne noceret ei, nec poſteritati ſuæ, & ſic iurauit Abra-
ham, cum autem aliquis ſeipſum ſolum obligat non
ſunt obligati ſucceſſores eius, niſi eſſet obligatio ſup
res, quia tunc in quibuſdam ſecus eſt; ſed cum aliquis
K obligat ſe ſolum ad faciendum aliquid, vel non faciẽ-
dum, quod concernit perſonam, & non aliquam rẽ,
quç obligetur, vt obligari ad pugnare, vel non pugna-
re, obligato ipſo non ſunt obligati aliqui ſucceſſores
eius, ſed Abraham non iurauit pro poſteris ſuis, ergo
non tenebantur. Sed forte dices, ꝙ Abraham obliga-
uit ſe, & poſteros ſuos: tñ ſcriptura, quæ eſt breuilo-
qua non exprimit omnes circunſtantias factorum, po
tiſſime vbi non intenditur principaliter ipſum factũ,
& ſic tenebantur ſponſione eius poſteri ſui, quia hoc
eis cognitum erat. Rñdendum eſt, ꝙ ſolũ ſe iuramen-
to obligauit, quod ſatis colligitur ex eo, quod factum
eſt poſtea cum Iſaac: nam Abimelec rex Geraræ inijt
ſçdus cum Iſaac, vt patet Gene. 26. ſiue ſit ille Abime-
lec,

lee,qui cum Abraham inierat fędus,ſine aliquis de fi-
liis eius : ſi tñ fœdus initum cum Abraham tenuiſſet,
nõ oportuiſſet,vt nouum fędus fieret: venit tñ rex ip-
ſe Gerarę ad iniendum fędus, vt patet Gene.26.ergo
intelligebat non tenere primum, hoc autem eſt,quia
Abraham ſolum pro ſe iurauerat. Sed aliquis forte di
cet,ꝙ hic non fuit confectio noui fęderis, ſed confir-
matio prioris initi cum Abraham, ſicut ſępe fœdera
antiqua ne abeant in obliuionem ratificantur,& tñ da
to, ꝙ non confirmarentur tenerent, ſi primo tenue-
runt.Sed hoc nõ ſtat,quia ſi fędus initum cum Abra-
ham tenuiſſet tpe Iſaac, non cum tãta affectione pro-
curaſſet rex Gerarę confęderari Iſaac. Nam licet non
confirmaretur fędus teneret antiquum, tñ rex Gera-
B ręper ſeipſum cum amicis ſuis, & magno comitatu
venit ad Berſabee,vbi morabatur Iſaac, ergò non erat
confirmatio,ſed noui fęderis ſtabilitio. Item litera ibi
ſatis ſignat,ꝙ fędus illud nouiter factum fuerit, cum
dixit Iſaac Gene.26. quid veniſtis ad me hominem,
quẽ odiſtis,& expuliſtis a vobis? Qui reſponderunt: Vi
dimus tecum eſſe dominum: idcirco diximus,ſit iura
mentum inter nos,& ineamus fędus,vt non facias no
bis quicquam mali.Item patet, ꝙ ſit nouum fędus:nã
ſi vetus eſſet confirmatum,ſm ea, quæ prius fuerant,
confirmaretur:alioquin non eſt confirmatio prioris,
ſed noui conſtitutio, & tamen non fuit idem modus
fęderis inter Abraham, & Abimelec, & poſtea cum
Iſaac,quia Abraham iurauit non nocere Abimelec,
nec poſteritati eius:vel ſm ſuperficiem literę Hebrai-
C cæ iurauit nõ nocere Abimelec,& filio ei⁹ & nepoti:
Iſaac autem ſolum iurauit non nocere Abimelec, &
eis,qui cum eo erant,ſ.ei,& amicis ſuis, & populo:er-
go non fuit idem pactum, quia in ſubſtantialioribus
deuiant. vnde neceſſarium eſt dicere fuiſſe duo pacta
diſtincta.Et tunc ſtat argumentum, ꝙ iam expiraſſet
primum,alioquin non curaſſet Abimelec ſecundum
pactum formare: potiſſimum quia iſtud ſecundũ nõ
erat,ita ſolidum,ſicut primum. Pacta tamen renouan
tur,vel vt non abeant in obliuionem propter vetuſta-
tem,vel vt aliquid nouum ſuperaddatur,& tamẽ nun
quam demitur aliquid: hic autem minus erat: ergo
non tenebat primum. Reſpondebit aliquis forte, ꝙ
D pactum primum initum inter Abraham, & Abime-
lec obligabat poſteros eius, quia tñ Abimelec expule
rat Iſaac de terra ſua, in quo faciebat contra pactum,
infringebat pactum ex parte Iſaac: quia frangenti fidẽ
fides frangenda eſt, & ob hoc ad hoc, ꝙ maneret pa-
ctum,oportuit nouiter cõſtitui. Iſtud quamquam ha-
bet aliquem colorem,tñ falſum eſt, vt cõcludi poteſt
faciliter ex dictis. Quia tñ idem ſequitur hoc dato,nõ
eſt curandum inducere:ideo dicendum, ꝙ etiam hoc
dato non ſtat dictum Rab.Sal. Nam ſi ſecundum fœ-
dus initum eſt,quia primum eſt abolitum propter in-
fidelitatem Abimelec:ergo non obligabantur Iudæi,
niſi ſm formam fęderis Iſaac: ſed iſte ſolum iurauit
E non nocere Abimelec,& amicis ſuis,& populo: ergo
nõ tenebatur ſeruare hoc ad filios, vel nepotes huius
Abimelec:ideo non ſolum quando introierunt in ter
ram Chanaan venientes de Aegypto poterãt pugna-
re ꝯ Geraritas, ſed etiam immediate poſt mortẽ Abi-
melec huius.Item his omiſſis, dato quòd pactum fa-
ctum per Abraham obligaſſet Iudæos vſq; in ęternũ:
tñ non poteſt ſtare dictum Rab.Salom.quia rex Ieru-
ſalem cum exercitu ſuo venerat ĩ pugnã ꝯ amicos Iu-
dęorum, & ſolum ex hac cauſa quia erant facti amici
Iudęorum,ſ.ꝯ Gabaonitas,vt patet ſ.10. ergo iam erat
violatum fędus, & non tenebantur Iudęi ad non no-
cendum habitatoribus Ieruſalem. Item etiam omni-
bus his conceſſis non ſtat,quia manifeſtum eſt, ꝙ Iu-
dęi acceperunt vrbem Ieruſalem, cum dicatur hic, ꝙ
A habitauerunt Iebuſęi in Ieruſalem inter filios Iſrael:
ergo aut gratis dederunt vrbem Iebuſęi Iſraelitis, aut
bello fracti, vel timore maioris potentiæ cõterriti. Pri-
mus modus non eſt veriſimilis,quia magis vellent Ie-
buſæi pro ſe vrbẽ quam pro Iſraelitis: quocunq; alio-
rum modorum dato frangebant Iſraelitæ pactum,&
faciebant aliquod malum Geraritis habitantibus in
Ieruſalem:ergo ſiue pactum teneret, ſiue nõ teneret,
neceſſe eſt dicere,ꝙ Iſraelitæ pugnauerũt:& ſicut pu-
gnauerunt ad capiendum vrbem pugnauiſſent ad ca-
piendum totam ciuitatem ſi potuiſſent, ſed non prę-
ualuerunt.Item dato,ꝙ proteruiens negare velles pu-
gnauiſſe Iſraelitas cum Iebuſęis ad capiẽdam vrbem
Ieruſalem,ſed ꝙ Iebuſęi ſponte ſine bello, aut metu
B belli dederint partem vrbis Iſraelitis, non ſtat. Nam
primo pugnauerunt Iſraelitę contra Iebuſęos, ſ.con-
tra regem Ieruſalem,& alios 4. reges delentes eorum
exercitum,& ipſos reges intra ſpeluncam captos po-
ſtea ſuſpendentes:ſicut ergo licuit eis ibi pugnare cõ-
tra viros Ieruſalem,ita poſtea liceret: ideo nõ ſtat iſta
poſitio. Sed exponendum eſt alio modo, ſ.ꝙ non po-
tuerunt filij Iſrael,ſ.de facto delere habitatores Ieruſa
lem:nam vrbes eorum ceperunt quantum ad partẽ,
quæ planior erat, partem autem fortalicij in monte
Sion non potuerunt capere,& manſit ſic vſq; ad tem
pus Dauid, qui pugnauit contra habitatores fortali-
cij,& cepit eos 2.Reg.5.& 1.Paralip.11. & manſerunt
aliqui de illis Iebuſęis habitãtes poſtea in Ieruſalem.
Quod patet:quia cum percuteret Angelus populum
C peſte magna,dictum eſt ad Dauid, vt conſtitueret arã
domino in area Areunam Iebuſæi 2.Reg.24.c.& iſte
ſenſus ſecundus colligitur ex litera, cum dicatur in-
fra,ꝙ habitauerunt Iebuſęi inter Iſraelitas.Non pote-
rant tamen hoc facere niſi accepiſſent Iſraelitę bello
aliquam partem Ieruſalem, & in alia fortiori mane-
rent Iebuſęi,quod magis patet Iudi.1. Conſiderandũ
eſt,ꝙ iſta ponuntur hic per anticipationem. Nam nõ
fuit pugna contra Ieruſalem viuente Ioſue, ſed poſt
eum,vt patet manifeſte Iudi.1.vbi dicitur,ꝙ poſt mor
tem Ioſue factus eſt Iudas dux belli, & ponitur de bel
lis eius,inter quę ponitur de bello contra vrbem Ieru
ſalem,quod ipſi fecerunt.poſitum tñ fuit hic inciden-
D taliter,quia vrbs Ieruſalem pertinebat aliquo modo
ad filios Iuda, & quia hic deſcripta fuit eorum ſors.
ſubiunctum eſt de bellis,quę fecerunt in Ieruſalem,ſ.
ꝙ nõ potuerunt ꝯ eam penitus pręualere. Ex hoc in-
fertur, ꝙ Ioſue non ſcripſit librum hunc nec quiſquã
eo viuente, quia iſta facta ſunt aliquantis tpibus poſt
mortem eius, ſed tpe ſcriptoris libri erant facta iam
hęc,quam ea,quæ acciderunt aliquantis temporibus
poſt mortem Ioſue, ideo ſcriptor potuit vti anticipa-
tione.Poterit aliquis dicere, ꝙ Ioſue ſcripſit hæc,ſed
poſuit illa prophetice. Dicendum eſt non ſtare, quia
hęc omnia hiſtorica ſunt,ſ.diuiſiones locorum,& de-
ſcriptiones geſtorum ipſorum: nihil quaſi pertinet ad
E Propheticum modum:maxime quia litera dicit vſq;
ad præſentem diem.Ideo dicendum, ꝙ non fecit Io-
ſue librum iſtum,ſed Samuel,qui librum hunc, & li-
Samuel hunc librũ ac Iudicũ ſcripſit.
brum Iudicum ſcripſit:ideo aliquid,quod ad illum li-
brum pertinebat,hic anticipauit,& potuit hoc conue
nienter facere,quia tam geſta tpe Ioſue quam Iudicũ
ante Samuelem finita ſunt:ipſe enim ſe computat in
dicem vltimum,vt patet 1.Reg.12.& de hiſtoria eius
nihil habetur in libro Iudicum, ſed in libro 1.Reg.in
principio. *Non potuerunt filij Iuda delere.* Non debet in-
Delere q d.
telligi,ꝙ nõ potuerunt capere vrbem, quia immedia-
te patet ꝯtrium cum dicatur, ꝙ habitauit Iebuſęus cũ
filijs Iuda in Ieruſalem: ſed non potuerũt delere,ideſt
totaliter eradicare,quia delere ſignat oĩmodam extir
pationem:& hoc quia aliqui manebãt in arce montis
Sion:

F Sion: quibus manentibus non erant deſtructi, vel deleti Iebuſæi. Sed quare filij Iuda pugnabant contra vrbem Ieruſalem, quia non pertinebat ad eos vrbs cum eſſet in ſorte Beniamin, vt patet infra 18.c. ibidem, declarabitur. *Habitauitque Iebuſæus cum filijs Iuda in Ieruſalem*. Ceperunt ciuitatem filij Iuda, & non potuerunt accipere arcem in quo manſerunt multi de Iebuſæis, & iſti dicuntur manere in continuo bello, ſed magis dabant aliquas temporales inducias: nam alioquin nõ poſſent manere tanto tpe Iebuſæi in loco, vel Iudæi. Iſtæ induciæ cum finiebantur licebat eis pugnare in alterutrum. Et ſic factum eſt tpe Dauid, qui poſtea cepit fortalicium illud, & vocatum eſt ciuitas Dauid. Quomodo autem eſt verum, ꝙ habitauerint filij Iuda cum Iebuſæis, cum dicatur Iudi. 1. ꝙ filij Beniamin G acceperunt vrbem Ieruſalem, & habitauerũt cum Iebuſæis in Ieruſalem, declarabitur infra 18. in fi. *Vſque in præſentem diem*. Ideſt etiam tpe ſcriptoris libri huius nondum erat totaliter capta vrbs Ieruſalem. Et hoc etiam ſignat, ꝙ liber iſte fuit magno tpe factus poſt mortem Ioſue: ſi enim Ioſue ſcripſiſſet non poſuiſſet clauſulam, quæ ſignat magnam diſtantiam a tempore, quo datæ fuerũt ſortes iſtæ tribubus. Sic erat in tpe Samuelis: tranſierant enim plures quam treçẽti quinquaginta anni, & non ſolum manſerunt Iebuſæi cum Iſraelitis in Ieruſalem vſque ad tempus Samuelis, ſed etiam tempore Dauid manebant vſquequo conſtitutus eſt rex ſuper totum Iſraelem: tunc enim deleuit Iebuſæos de arce 2.Reg.5. & 1.Paralip.11.cap.

H

CAP. XVI.

DECIDIT quoque ſors filiorum Ioſeph ab Iordane contra Iericho, & ad aquas eius, ab Oriente ſolitudo, quæ aſcendit de Iericho ad montem Bethel, & egreditur de Bethel Luzam, tranſitque terminum Archiataroth, & deſcendit ad Occidentem iuxta terminum Ieſleti, vſ-
I que ad terminos Bethoron Inferioris, & Gazer, finiunturq; regiones eius mari magno: poſſederuntque filij Ioſeph Manaſſes, & Ephraim. Et factus eſt terminus filiorum Ephraim per cognationes ſuas, & poſſeſſio eorum contra Orientem Aſtaroth, Addar, vſque Bethoron ſuperiorem, egrediunturque confinia in mare. Machmetath vero Aquilonem reſpicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathſelo, & pertranſit
K a torrente Ianoe, deſcenditque de Ianoe in Natharoth, & Noaratha, & peruenit in Iericho: egrediturq; ad Iordanem de Taphua, pertranſitque contra mare in Villam arundineti: fuitque egreſſus eius in mare ſalſiſſimum. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Ephraim per familias ſuas; vrbeſque ſeparatę ſunt filijs Ephraim in medio poſſeſſionis filiorum Manaſſe, & villę earum. Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer. Habitauitque Chananæus in medio Ephraim vſque in diem hanc tributarius.

CEcidit. Supra ſignata eſt deſcriptio ſortis filiorum Iuda: hic aſſignatur duplex ſors filiorũ Ioſeph. Et diuiditur in duo. Primo ponitur ſortium aſſignatio: ſecundo maioris hęreditatis petitio circa finem ſequen. c. ſ. *Locutique ſunt filij Ioſeph*. Prima in duas: primo deſcribitˀ ſors Ephraim: ſecundo aſſignatur ſors Manaſſe ſequenti c. Prima in duas. primo ponitur ſortis aſſignatio: ſecundo pręcepti Domini violatio infra. *Et non interfecerunt*.

Quare data eſt ſors primo filijs Iudæ: deinde filijs Ephraim. Quæſt. I.

CIRCA primum quæret aliquis de iſta aſſignatione ordinis in diſtribuendo, ſ. quare primo data eſt ſors filiis Iudæ, deinde data eſt filijs Ephraim. Rñdet Nicolaus præced. ca. ꝙ erat tribus Iuda excellentior, ſ. regia, ideo aſſignata fuit ei primo ſors, poſtea filij Ioſeph Ephraim, & Manaſſe erant digniores, quia tranſlatum fuit ius primogenitupę quantum ad duplicem ſortem in Ioſeph. Sed dicendum eſt, ꝙ hoc fortaſſis teneret ſi omnes tribus petijſſent dari ſibi poſſeſſionem ſimul, & Ioſue vellet dare primo dignioribus, ſed non petebãt: immo marcebant ignauia poſſidentes terram pro indiuiſo, & nõ curantes ſinguli ſuſcipere poſſeſſiones ſuas, quouſq; Ioſue increpuit eas, & iuſſit deſcribi ſortes infra 18.c. *Lyranus reijcitur.*

Tribui ergo Iudæ primo data eſt poſſeſſio, quia iſta primo petijt ſibi dari hęreditatem alijs nondum petentibus. aſſignata autem hęreditate petijt tribus Ephraim, & ſimiliter data eſt: ſimiliter quoq; dimidia tribus Manaſſe. Cęteræ autem nihil petierunt quouſque Ioſue admonuit, vt acciperẽt, vt declaratum fuit pręced. cap.

Quomodo vni tribui, vel duabus poterat aſſignari ſors non aſſignando alijs. Quæſt. II.

QVAERETVR etiam de aſſignatione ſortis filiorum Ephraim, & Manaſſe: nam ſi fuiſſet data poſſeſſio omnibus tribubus ſimul, & poſitę ſortes inter omnes, ſicut factũ eſt infra 18. non videretur difficile, quòd ponerentur ſortes illis, & quidquid proueniret ſorte proueniret: tamen vni tribui quomodo poſſet dari ſors? Reſpondẽdum eſt, quòd petente tribu Ephraim partem hęreditatis, Ioſue & alij diuiſores terrę conſiderauerunt quãtum poſſet prouenire tribui Ephraim de terra illa, ita vt maneret tãtum proportionaliter pro qualibet alia tribu, & ſeparauerunt illam terrã pro tribu Ephraim. Non tamen dederunt immediate ei, ſed ſorte dirimẽdum erat, quia Deus iuſſerat, vt nihil ſine ſortibus fieret: Numeri 26.cap. Fuit autem modus ſortium talis, quòd nomina omnium tribuum, quæ nondum acceperant poſſeſſionem ſcripta ſunt in cedulis ſingulis, & poſita in aliquo inuolucro, & miſſa eſt manus, vt educeretur cedula vna, quæ indicaret cui tribui prouenire debebat iſta terræ portio aſſignata, & exiuit cedula tribus Ephraim: vnde ei data eſt. Hoc modo de ſorte dimidię tribus Manaſſe factum eſt. De ſortibus autem magis dicetur infra 18. non fuit autem in ſortibus Ephraim, & Manaſſe, ſicut in poſſeſſione Iudæ: nam prouenit Iudæ pluſquam habere debebat proportionaliter ad alias tribus, & ob hoc quamquam per ſortem prouenerit, tamen poſtea cum poſitę ſunt vl- *Mod' mittendi ſortes.*

timæ

timæ ſortes diuiſa eſt ſors Iudę in duas, & data eſt vna A pars Simeoni, vt patet infra 19. & declaratum eſt pręceden. cap. Ephraim autem, & Manaſſe datũ eſt proportionaliter de terra, vt alijs tribubus, ideo quamquã pręceſſerit ad ſortes poſtea poſitas nihil ademptum eſt de eis.

Cecidit autem ſors. Accipitur ſors pro poſſeſſione data per ſortem: nam ſine ſorte nihil dandum erat Nũ. 26. & ſic factum eſt. *Filiorum Ioſeph.* Ideſt Ephraim, & Manaſſe. Iſti duo acceperunt ſortes duas, ſed ponũtur hic in principio tanquam acceperint vnicam ſortem, quia erant ambo filij Ioſeph, & habituri erant vnam ſortẽ, niſi adoptaſſet Iacob duos filios Ioſeph, de quo Gene. 48. capit. ideò poſtea diſtinguuntur duæ B ſortes eorum. De ſorte Ephraim agitur hic: de ſorte dimidię tribus Manaſſe agitur ſequen. capit. & tamen hic ponuntur termini Meridiani, & Orientales huius ſortis, quaſi eſſet vnica, & verum eſt, quòd a parte Orientali eſt eis idem terminus, a parte autem Meridiana nequaquam: ſed terminus vnius harum vocatur latus ambarum tanquam ſit eadem ſors: idem de parte aquilonari, & ob hoc ſequen. ca. ponitur diſtinctio ſortis Manaſſe a ſorte Ephraim.

Filij Ioſeph.

A Iordane contra Iericho. Hic deſcribitur latus Meridianum, & iſtud eſt tribus Ephraim. Nam erat ſors Ephraim magis Meridiana quam ſors Manaſſe, vt patet ſequen. ca. ſors autem Ephraim erat coniuncta ſorti Beniamin, ita quòd ſors Iudæ eſſet maxime Meridiana perueniens ab Oriente in Occidentem. Apud C eam erat ſors Beniamin perueniens ab Oriẽte in Occidentem, & apud hãc erat ſors Ephraim: ita quòd latus Meridianum ſortis Ephraim erat idem cum latere aquilonari ſortis Iudę. hic autem deſcribitur latus Meridianum ſortis Ephraim, & quia latus iſtud terminatur inter Orientale, & Occidentale latus, deſcribitur vt tendens ab Oriente contra Occidentem. & incipit iſtud latus in Iordane ab oriẽte, & terminatur ad mare magnum in Occidentem, & dicitur a Iordane cõtra Iericho, ideſt iſte eſt terminus incipiendo a Iordane veniendo contra Iericho: nã Iordanis eſt ad Orientalem plagam Iericho, cum ſit Iericho in terra Chanaan, & tamen Iordanis ponitur terminus Orientalis in terra Chanaan Numer. 34. veniendo ergo a Iorda- D ne verſus Iericho erat proceſſus ab Oriente in Occidentem: incipiebat autem latus in Iordane, quia nulla ſors excedebat Iordanem de nouem ſortibus, & dimidia, quæ erant proprie in terra Chanaan, & veniebat verſus Iericho. non quidem, quòd includetur Iericho in ſorte Ephraim, vel Manaſſe, qa eſt in ſorte Beniamin, vt patet infra 18. cap. ſed venit cõtra Iericho, quia tranſit latus ſortis iſtius apud Iericho ad latus aquilonare Iericho.

Nulla ſors de nouem & dimidia Iordanem excedebat

Et aquas eius ab Oriente. Ideſt iſtud latus Meridianũ ſortis Ephraim venit a Iordane verſus Iericho, & aquas illius. ſunt autem aliquę aquę Iericho, ſ. lacus aliqui qui tranſeunt apud Iericho, & ad illas aquas etiam E dirigitur latus iſtud ſortis Ephraim, & hoc ab Oriente. Iſta determinatio poteſt referri ad iſtud accuſatiuũ aquas, vel ad totum ſuppoſitum. Referẽdo ad aquas eſt ſenſus, ꝙ peruenit latus iſtud ad Iericho, & aquas eius, & iſtæ aquę ſunt ab Oriente, ideſt a parte Orientali Iericho. Si referatur ad totum coniũctum eſt ſenſus, quòd latus iſtud puenit ad Iericho, & aquas eius, ideſt veniendo a Iordane in Iericho, & aquas ſuas eſt venire ab Oriente in Occidentem.

Adhuc poteſt iſta litera aliter intelligi, ſ. ꝙ veniat latus Meridianum de Iordane in Iericho, & aquas eius, & hoc ab Oriẽte, ideſt iſtud ſit principiũ lateris huius Meridianum incipiendo ab Oriente verſus Occidentem. Nam latus iſtud inter Orientale, & Occidentale A concluditur, ideo ita poterat incipi ab Occidente verſus Orientem, ſicut è contrario. Dicitur ergo, quòd incipitur hic ab Oriente.

Solitudo quæ aſcendit de Iericho ad montana Bethel. Hic continuatur latus Meridianum, & cum peruenerit à Iordane vſque ad Iericho & aquas illius, aſcendit ad montana. Nam eũdo de Iericho verſus ciuitatẽ Hay, vel Bethel eſt aſcenſus. Eſt enim Iordanis in quadam magna valle, quę Gortus, vel Anlon vocatur: inde ad Iericho fit aſcenſus: poſtea autem fit aſcenſus ad montana Bethel tendendo in Occidentem.

Sciendum, quòd iſta eſt Bethel, apud quam dormiuit Iacob cum ibat in Meſopotamiam, & vidit ſcalã & dominum innixum ſuper ſcalam, vocauitque nomen vrbis Bethel, cum prius vocaretur Luza Gen. 28. B non eſt autem iſta Bethel id, quod Ieruſalem.

Licet Nicolaus ſępe hoc aſſeruerit, & multi alij hoc tangant doctores. Nã infra 18. ponuntur iſtæ duæ ciuitates in ſorte Beniamin, ſ. Bethel, & Ieruſalem: & eſt Bethel de primis, Ieruſalem autem de extremis. Item 1. ca. Iudi. ponitur de captione, & combuſtione vrbis Ieruſalem, deinde ſubdit de captione vrbis Bethel, & eſt alius modus valde diſtinctus: ergo neceſſario ſunt duæ ciuitates. De quo magis dictum eſt Gen. 12. & 28.

Ad montana Bethel. Terra montuoſa eſt apud Bethel. Sic patet, quia vrbs Hay eſt apud Bethel, cũ exeũtibus viris Hay ad pugnandum contra Ioſue exierunt quoque viri de oppido Bethel ſupra 8. ſed apud vrbẽ C Hay erat ſolitudo, vt declaratum eſt eodem capi. in litera, & fugit Ioſue cum toto exercitu verſus ſolitudinem, & eſt ſolitudo in latere ſiniſtro, ſcilicet aquilonari. Per hanc tranſit ſors filiorum Ephraim. Nam vrbs Bethel ad ſortẽ Beniamin pertinet, vt patet infra 18. & ſors Beniamin eſt Meridiana reſpectu ſortis Ephraim vt patet coniungendo ea, quæ habentur præcedenti cap. cum eis, quæ habentur infra 18. in quibus demonſtratur eſſe idem latus ſortis Beniamin, & Iudæ, ſed ſors Iudę eſt maxime Meridiana, iõ ſi ſors Ephraim eſt coniuncta ſorti Beniamin erit a parte aquilonari iſta coniunctio, & per illam terram montanam, quæ eſt ad aquilonem Bethel trãſit latus Ephraim, de quo D hic dicitur. Iſta vrbs Bethel non fuit capta, dum vixit Ioſue, licet erat apud vrbem Hay, quam cepit ipſe, & viri huius vrbis exierunt in pugnam contra ipſum relinquentes apertam portam vrbis ſupra 8. ca. ſed ceperunt filij Beniamin vrbem hanc poſt mortem Ioſue, vt patet Iudi. 1. cap.

Et egreditur de Bethel Luzam. Tendendo de Oriente verſus Occidentem venitur de Bethel in Luzã: eſt autem Luza apud Bethel.

An Bethel, & Luza ſit idem locus. *Quæſt. III.*

E SED arguet aliquis contra, quia Bethel, & Luza ponuntur tanquam vnus locus, vt patet Gen. 28. ſ. appellauit nomen loci Bethel, quę prius Luza vocabatur: ſic patet infra 18. vbi vocatur Luza Bethel.

Reſpõdet ad hoc Nicolaus, ꝙ Bethel, & Luza ſunt idem locus, & tamen poſſunt nominari duo loca, & hoc quia a principio ſolum extiterat vna pars, fuit autem poſtea addita alia, & iſta poteſt vocari tanquam alius locus: ſic eſt de ciuitate Pariſius: tota enim ciuitas vocatur Pariſius, tamẽ proprie ciuitas eſt id quod eſt inter duos pontes, & illi qui ſunt in loco hoc quãdo vadunt ad aliam partem, quæ eſt extra pontes, dicunt, eamus extra ciuitatem. & qui ſunt in parte illa dicunt: eamus in ciuitatẽ, cum vadunt ad partem, quę eſt intra pontes. De his duabus partibus vrbis Bethel

dicit,

dicit, quòd vna vocatur Bethel, & alia Luza. Conſiderandum ad euidentiam huius, quòd ciuitas Bethel, & Luza eſt idem locus, & ſcriptura tanquam pro eodẽ ſemper ponit. Iſte locus a principio ſemper vocabatur Luza ex nomine impoſito ab incolis, poſtea autem vocatus eſt Bethel ex impoſitione facta a Iacob. Gen. 28. cap. & hic locus diuiſus eſt in duas partes, quarum vna eſt magis Occidentalis, & ambæ nominantur Luza, vel ambæ Bethel, vt patet ex communi locutione ſcripturæ: ſicut multotiens ſunt duo loca ſeparata, & habent modum vnius loci, vt ſi diſtinguantur flumine intermedio, vt ſ terdum ſit. ſcriptura autem voluit hic diſtinguere iſtas duas partes Bethel, quaſi duas ciuitates diſtinctas, & vocauit vnam earum Bethel, ſcilicet magis Oriẽtalem, & aliam vocauit Luzam. Sed iſte modus loquendi in ſcriptura rarus eſt, ideo immediate 18. cap. cum agitur de Bethel nominatur idẽ locus Bethel, & Luza. *Tranſitque terminum Archiatharoth.* Eſt Archiatharoth ciuitas, apud quam tranſit linea deſcribens latus Meridianum ſortis Ephraim, & nõ eſt iſta ciuitas ĩ ſorte Beniamin, ſed intra Ephraim aliquando tamen ponuntur termini intrinſeci, & aliquando extrinſeci: ſic declaratum fuit præceden. cap. vbi ponebãtur in latere aquilonari ſortis Iudæ aliquæ vrbes, quę pertinebant ad ſortem Iudę, & aliæ pertinebant ad ſortem Beniamin. *Et deſcendit vſque ad Occidentem ad terminos Iephleti.* Ideſt procedendo ad Occidentem peruenit latus iſtud Meridianum ad terminos Iephleti. Eſt enim Iephleti ciuitas in ſorte Ephraim. Quod patet, quia Iephleti ponit in latere Meridiano, quod deſcribitur hic: ergo neceſſe eſt, quòd ſit in ſorte Ephraim, vel in ſorte Beniamin, quia iſtud latus Meridianum eſt commune duarum tribuum.

Quid Archiatharoth ac eius ſitus.

Quid Iephleti.

Eſt enim Meridianum in ſorte Ephraim, ſed eſt aquilonare reſpectu ſortis Beniamin, vt declaratum eſt in ſuperioribus. Sic enim eſt in omnibus tribubus, quòd inter quarumlibet ſortes ponitur vnũ latus commune: ſed Iephleti nõ eſt in ſorte Beniamin, ergo erit in ſorte Ephraim. Antecedens patet, quia infra 18. ponũtur nominatim, & ſub numero ciuitates Beniamin, & non ponitur ibi Iephleti. Idem argumentum eſt de Archiatharoth. Pertinet ergo ad ſortẽ Ephraim: & dicitur: Deſcendit vſque ad Occidentem ad terminos Iephleti. non eſt ſenſus, ꝙ in terminis Iephleti ſit Occidentalis pars ſortis huius, quia immediate ponũtur plures partes in hoc latere verſus Occidentem: & dicitur, ꝙ finitur mari magno: ſed ponitur hic (vſque) pro (verſus) vel (contra) ſ. ꝙ latus Meridianum ſortis Ephraim deſcendit contra Occidentem ad terminos Iephleti. Nam in latere ipſo ſunt termini iſti, ſed ſunt declinando multum contra Occidentem. Alio modo poteſt intelligi, ꝙ accipiatur vſque proprie, ſ. ꝙ peruenit latus iſtud ad terminos Iephleti vſque ad Occidentem, ideſt vſque ad Occidentem terminorum Iephleti, ſ. ꝙ termini huius ciuitatis multum extenduntur, & tangit eos latus ſortis huius vſquequo perueniat ad latus Occidentale terminorum Iephleti, & adhuc tenditur vlterius latus huius ſortis quouſque perueniatur ad mare magnum. *Vſque ad terminos Bethoron inferioris.* Eſt iſta ciuitas tendendo verſus Occidentẽ. Eſt autem Bethoron duplex, ſ. Bethoron inferior, & Bethoron ſuperior, vterque horum locorum ponitur in terminis huius ſortis. Nam Bethoron inferior ponitur hic in latere Meridiano. Bethoron ſuperior eſt in latere Orientali, vt patet infra. Eſt autem Bethorõ in ciuitatibus ſortis Ephraim arguẽdo, vt ſupra arguebatur, ſ. latus Meridianum ſortis Ephraim: quod hic deſcribitur eſt latus aquilonare ſortis Beniamin, ideo neceſſe eſt Bethoron poſitum in hoc latere pertinere ad alteram de his duabus tribubus: ſed non pertinet

Duplex Bethoron.

F ad Beniamin, ergo pertinet ad Ephraim. Antecedens patet, quia ponuntur ciuitates Beniamin expreſſe de quibus nulla eſt Bethorõ: ergo pertinet ad Ephraim. *Et Gazer.* Iſta ciuitas eſt magis Occidentalis quã Bethoron procedẽdo in latere Meridiano. De hac fuit vnus de regibus interfectis tempore Ioſue: de quo ſupra 12. Iſta ciuitas erat Chananæorũ, & non potuerunt a principio Ephraitę ſuſcepta poſſeſſione vrbis huius delere Chananæos, poſtea autem præualuerunt cõtra eos, ſed non deleuerunt facientes eos ſibi tributarios. vt patet infra: deinde tẽpore Salomonis, qui accepit filiam Pharaonis regis Aegypti in vxorem, aſcendit rex Aegypti in terram Iudęorum, & pugnauit contra Gazer cepitque eam deletis Chananæis, tradiditque in dotem filię ſuę, vt patet 3. Regum 9. capit. G iſta ciuitas poſtea data eſt ſacerdotibus cum de ſingulis tribubus aſſignatæ ſunt eis vrbes, vt patet infra 21. alia ciuitas eſt quæ vocatur Iazer: ſed iſta eſt in terra duarum tribuum, & dimidiæ pertinens ad terram Og regis Baſan: Deuteronom. 3. & Numer. 21. cap.

Salomõ accepit vxorem filiam Pharaonis.

Finiunturque regiones eius mari magno. Ideſt terminus lateris huius Meridiani finitur in mari. Eſt enim mare iſtud Mediterraneum, quod vocatur magnum reſpectu maris Cenereth, & maris Sodomorum, quę ſunt lacus magni in terra Chanaan, & non maria. Iſtud eſt verum mare naſcens de mari Oceano, & trãſiens per multas partes terræ, ſcilicet inter Europam, & Africam, & rurſus has duas ab Aſia diuidens, quia cum tendat ab Occidente verſus Orientem, ſ. de H freto Athlantico, quod eſt in fine totius regionis Hiſpanorum, vbi coniunguntur latera Europę, & Africę, & continentis terræ diuiſio, aqua æſtus maris Oceani abſorbetur: & inde cum incipiat tendere verſus Oriẽtẽ per totam continentem terram, vocatur mare Mediterraneum. Quod cum acceſſerit ad partẽ mũdi, quæ Aſia nominatur, eam non ſecat in duas partes, ſicut Africam, & Europam a continentibus partit, ſed in modum crucis tenditur ad duas partes mundi, ſcilicet contra Aquilonem, & ꝯ Meridiem, & in hac extẽſione maris diuiditur Aſia ab alijs duabus partibus mũdi ita, vt tres partes mundi a ſe inuicem mari Mediterraneo interpoſito diuidantur. In Aſia aũt nõ eſt pars vl- I la maris Mediterranei, ſed eſt aliud mare, quod vocatur mare rubrum veniẽs a parte Orientali orbis, naſciturque apud Indiam, & fluit per Aſiam declinando verſus latus aquilonare eius apud montem Caucaſum, deriuaturq; verſus Occidentem vſq; ad deſerta Arabicæ pertranſitque in Aegyptum, ibique mari noſtro Mediterraneo abſorbetur. Vocatur autem illud mare rubrũm, quia aqua eius rubra eſt cum in eius littoribus, & alueo partes rubeæ terrę ſint, ex quibus aqua perpetuo rubricatur, & verſus iſtud mare eſt maior populatio Aſię. Nam ex impetu Oceani continentis terrę clauſtris irruptis aquę eius intrauerunt faciẽtes mare Mediterraneum. Non ñ ſine magna Dei diſpoſitione factum eſt, vt maria ſubintrarẽt terras, ad ma- K gnas quippe neceſſitates nobis maria profuerũt. Nec tanta hodie foret penuria, aut humanorum ingeniorũ excellentia, opumq; copia, & rerum geſtarũ humanarũ magnitudo, niſi maria nobis terras cito adibiles feciſſent, atq; vniuerſo orbi cõmunicatio marina vtilitate inducta eſt. Iſtud mare Mediterraneũ, qđ in freto athlantico abſorbetur peruenit ad vrbẽ Ieruſalem, & cum declinat ibi mare iſtud verſus Meridiem tangit oras terrę Chanaan, ibiq; terram illam ab Africa diuidit: eſt .n. terra Chanaan terminus Occidẽtalis totius Aſię, ſicut enim tota terra Chanaan mari magno Mediterraneo finitur: ita & tota Aſia Occidentali freto clauditur. nec procedendo ad Occidentem quidquã de Aſia reperietur vltra terram Chanaan.

Mare Mediterraneũ Aſiam ab Africa, & Europa diuidit.

Mare Rubrum vnde de omen habeat.

Idẽ Oro... dicit & intellige abſorbetur, ſ. ſubtus terrã. vel dic abſorbet, ſ. ſinu arabico. nam auctor ponit duo maria mediterranea, ſ. rubrum, & iſtud noſtrum.

Poſſede-

Poſſederuntque. Hic potiũ aliud latus terrę Ephraim. ſ.orientale vſque ad aliam partem. *Machmetath verò.* Circa primum. *Poſſederunt filij Ioſeph.* Ponitur latus orientale idem duabus his ſortibus Ephtaim, & Manaſſe, quia erant coniunctæ: pertingebantque ſortes orientales eorum in eandem lineam: diſtinguuntur tamen poſtea ſortes ipſæ, quia latus meridianum ſortis Manaſſe eſt latus aquilonare ſortis Ephraim, vt patet ſequenti cap. *Manaſſes, & Ephraim, & factus eſt terminus filiorum Ephraim per cognationes ſuas.* Scilicet medietas Manaſſe, quia alia medietas acceperat primo poſſeſſionem ante Iordanem io terra duorum regũ Amorrhæorum, de qua ſupra 13.cap.dicitur: Per cognationes ſuas, quia non fuit data terra ſic indiuiſa cuilibet harum tribuum, ſed diuiſa eſt portio cuiuslibet in alias minores partes ſecundum familias, quæ erant in qualibet tribu. Medietas enĩ tribus Ephraim quatuor familias habet, vt patet Nume. vigeſimoſexto, cum tota tribus habeat 8. tribus autem Ephraim habet familias quatuor, vt patet eodem cap. & ſic neceſſe erat diuidi ſortem Ephtaim ſaltem in 4. partes, & ſortem Manaſſe in totidem: deinde quælibet portio familiæ vnius diuideretur in partes minores pro cognationibus minoribus, quæ vocantur domus.

Poſſeſſio eorum contra orientem Atharoth. Ideſt iſtę ciuitates, quæ ponuntur hic ſunt ad partem orientalem ſortis Ephraim, & Manaſſe. Vel iſtę ciuitates ſunt poſſeſſio orientalis iſtarum duarum tribuum. Vel aliter ꝙ linea deſcribens latus orientale harum tribuũ tranſit per ciuitates iſtas, quæ dicuntur hic, & non dr̃ hic contra orientem.i.procedendo contra orientem, ſed poſſeſſio ad orientem.i. ſita ad partem orientalem. *Ataroth.* Iſta ciuitas eſt principium lateris orientalis incipiendo a parte aquilonari, & tendendo in meridiem. Et patet hoc, quia finis huius lateris ponitr̃ mare ſalſiſſimum, vel mare Sodomorum, ſed iſtud eſt valde meridianum, cũ ſit caput ſortis Iudæ ſup. præcedẽti cap. & iſta eſt maxime meridiana, ergo neceſſe eſt ab aquilone incipi hic. Iſta ciuitas eſt in ſorte filiorum Ioſeph, quamquam non patet an in ſorte Ephraim, vel Manaſſe, cum non ponantur determinatè vrbes harum tribuum. Etiã termini nõ ponunr̃ hic diſtincti pro his tribub⁹, ſed ponunr̃ termini quatuor, qui includant iſtas duas ſortes tãquam eſſet vnica: diſtinctio autem aliqualis ponitur ſequenti c. interponendo quoddam latus inter tribum Ephraim, & Manaſſe. Sed dicendum, ꝙ licet litera non determinet: ſatis tamen colligitur iſtam vrbem eſſe in ſorte Manaſſe, quia hic deſcribitur latus orientale veniẽdo ab aquilone verſus meridiem: ſed ſors Manaſſe eſt aquilonaris, & ſors Ephraim eſt meridiana, vt patet ſequen.c. ergo iſta vrbs eſt in tribu Manaſſe, cum eſt maxime aquilonaris io latere iſto, & ſit prima, alioqn tribus Ephraim eſſet ab aquilone. *Addar vſque Bethoron.* Ciuitas Ataroth erat, vbi incipiebat latus iſtud a parte aquilonari, & inde tendebatur in ciuitatẽ Addar, & poſt in Bethoron. Iſtæ ſunt magis meridianæ. Et accipitur hic Bethoron ſuperior, quæ eſt magis orientalis, quàm Bethoron inferior, cum ſit alia Bethoron in ipſo latere meridiano verſus occidentem. De iſta Bethoron an ſit in tribu Ephraim, vel Manaſſe non apparet hic ex litera. Nec põt reſpõderi, ſicut de ciuitate Ataroth, quia illa erat in principio lateris orientalis ambarum ſortium, & erat a parte aquilonari, ideo neceſſe erat in ſorte Manaſſe: Bethoron autem eſt in medio, vel vltra medium lateris, ideo non conſtat in qua ſorte harum ſit: conſtat tamen quòd vna de duabus Bethoron ſit in ſorte Ephtaim, quia infra 21. cum ponuntur ciuitates Leuitarum dr̃, ꝙ de tribu Ephraim data fuit Bethoron ſacerdotibus. Sa-

Situs Ataroth.

Situs Bethoron.

A tis autem dici poteſt quòd vtraque Bethoron ſit in ſorte Ephraim, vna in latere orientali, ſcilicet Bethoron ſuperior, & alia in meridiano: ſcilicet Bethoron inferior. *Egrediunturque confinia in mare.* Ideſt terminorum orientaliũ fines ſunt ad mare: vocantur enim confinia vbi termini aliquarum duarum rerum coniunguntur, ſcilicet cõfinia, ideſt fines cum finibus: & ſunt confinia iſta ad mare, ideſt ad mare ſalſiſſimum, quod eſt mare Sodomorum. Eſt enim iſtud mare in latere orientali terrę Chanaan, & ad ipſum peruenit frons oriẽtalis ſortis Iudæ: occupatque illud totũ: peruenit quoque ad extremitatem maris illius ſors Beniamin, vt patet infra 18. cap. ſors autem Ephraim non pertingit ipſum mare, ſed accedit ad Iordanem B verſus vnam extremitatem huius maris, & dicuntur egredi confinia ad mare, quia latus meridianum, & orientale nõ terminanr̃ directe in hac ſorte ad mare, ſed quędam particula acuta huius ſortis terminatur circa mare, & illud paruum quod a reliquo videtur recedere, dicitur exire, vel egredi. *Machmetath vero Aquilonem reſpicit.* Hic ponitur aliud latus ſortium prędictarum, ſ. aquilonare: & computari incipit ab occidente, & venitur ad orientem, & inde in meridiẽ declinatur. Eſt autem Machmetath ciuitas in ſorte Manaſſe, vt patet ſequenti cap. & reſpicit cõtra aquilonẽ: quia ipſa eſt in ipſo latere aquilonari ſortis huius apud tribum Aſer. *Et circuit terminos contra orientem.* Ideſt ſors iſta in latere aquilonari facit circuire terminos, quia linea deſcribẽs latus aquilonare iſtud flectir̃ C a rectitudine ſubintrando in tribum Aſer, & aliquando egrediendo, & iſte circuitus eſt contra Orientem, ſcilicet, quòd latus iſtud tẽditur ab occidentali parte ab vrbe Machmetath, & procedendo verſus orientẽ fiunt circulationes. *In Thanathſelo.* Ciuitas eſt in ſorte Manaſſe in latere ſuo aquilonari: alia autem ciuitas eſt, quæ vocatur Thanath in ſorte hac, vt patet ſequenti cap. & Iudic. 1. *Et pertranſit ab oriente Ianoe.* Hic curuatur latus aquilonare in latus orientale, & deſcribitur aliqualiter latus orientale quod ſupra deſcriptum fuerat: nõ enim poterat linea aliqua terminans ſortem tranſire ab orientali parte alicuius vrbis, niſi ſit illa latus orientale. Nam latus aquilonare, & meridianum ad nullius ciuitatis partem orientalem tranſeunt: ideo neceſſe eſt, vt cum linea deſcribens D latus aquilonare perueniat a parte occidentali vſque ad orientalem per ciuitates ſupra aſſignatas coniungatur lateri orientali, & iſtud deſcribitur deſcendens in meridiem ab aquilonari parte. Et tunc ſtat quòd tranſeat linea lateris ab oriente Ianoe: quia iſta eſt ciuitas in ſorte Manaſſe, & non eſt totaliter orientalis, ſed apud orientẽ tribus illius: ideo linea deſcribens latus tranſit ad partem orientalem vrbis Ianoe.

Deſcenditque de Ianoe in Ataroth. Iſte deſcenſus eſt in latere orientali declinando a parte aquilonari verſus auſtrum, & quia partes aquilonares ſunt celſiores terra meridiana, dicitur deſcendere terminus. Et iſta ciuitas Ataroth eſt, de qua ſupra dicebatur, & erat in E parte orientali: ſed poterat poni in latere orientali continuando illud. Vel in latere aquilonari incipiendo ab illa in oriente verſus occidentem. *Et Noaratha.* Iſta ciuitas eſt etiam in latere orientali tam Manaſſe quàm Ephraim. De iſta vrbe, in qua harum duarum ſortium ſit non patet. *Et peruenit in Iericho.* Non accedit terminus iſtarum duarũ ſortium a parte orientali ad Iordanem ſecundum totam frontem ſuam orientalem, ſed deſcribuntur hic quædam ciuitates, quæ ſunt orientales in his ſortibus, & hoc quia tribus Iſſachar claudit iſtas duas ſortes pro maiori parte in oriente, vt patet ſequenti cap. vbi dicitur ꝙ Manaſſe, & Ephraim cõiungunr̃ in latere oriẽtali in ſorte Iſſa-

Quid Noaratha ac eius ſitus.

char,& in latere aquilonari in ſorte Aſer. Si non poſſent ambæ coniungi in ſorte Iſſachar: Et tunc erit aliquid de ſorte Iſſachar magis Orientale, quàm ſortes Manaſſe,& Ephraim,& illa pertingit ad Iordanem,ſicut patet infra 19.cap.ſ.quòd ſunt exitus eius in Iordanem. Ex quo patet, ꝙ non deſcribuntur omnes ſortes terræ Chanaan procedendo ab Oriente vſq; ad Occidentẽ,ſic ꝙ quælibet tangat aliquid in termino Oriẽtali,ſ.ſm ſuam totam frontem Orientalem, & tangat frontem Occidentalem terrę Chanaan ſm ſuam totã frontem, ſed quædam de ſortibus tangunt vtrunque terminum,vt ſors Iudæ,vt patet prçced.cap.& ſors Beniamin aliqualiter. Quædam aũt de alijs ſm quãdam partẽ tangunt,& ſm quandã non:ſicut ſors Ephraim, & Manaſſe, quæ in parte Occidentali clauduntur mari magno, & in parte Orientali non attingunt Iordanem,niſi pro quadam parte. Cum autẽ dicitur, quòd peruenit ſors Manaſſe & Ephraim in Iericho,non eſt ſenſus,ꝙ ſit iſta vrbs in aliqua harum ſortium, ſed eſt in ſorte Beniamin,cum ponatur prima ciuitas illius ĩ. 18.cap.ſed nec eſt in latere meridiano, aut aquilonari iſta ciuitas. Eſt autem quædam pars acuta, quæ lingua vocari poteſt, quam ſubintrat ſors Ephraim in partẽ ſortis Beniamin claudendo ab Oriente partem ſortis Beniamin,& tunc tranſit apud Iericho. Eſt autem ibi Iericho principiũ Orientalis frontis ſortis Beniamin. Et adhuc ſubintrat magis ſors iſta Ephraim claudẽdo ſortem Beniamin, quouſque perueniat circa ſortem Iudæ:& ibi manent quidam exitus ſortis Beniamin in Iordane,& apud linguam maris ſalſiſſimi. Hoc modo ſors Iſſachar claudit ſortes Manaſſe, & Ephraim pro maiori parte Orientalis frontis. De quo patet ſeq.cap.

Quid Taphua. *Et egreditur ad Iordanem de Taphua*. Ideſt Iericho tranſit in Taphua,& poſtea accedit ad Iordanem, & ibi tãgit frontem Orientis terrę Chanaã,quæ eſt Iordanis. Eſt autem Taphua ciuitas quædam in ſorte Iudæ,vt patet præceden.ca.& quamquam non ſit ſors Ephraim, vel Manaſſe coniuncta immediatè ſorti Iudæ cum intercidat ſors Beniamin,vt probatum eſt eodem c.tamen coniungitur ſors Ephraim ſorti Iudæ in parte Orientali in valde pauco,& hoc per quãdam linguam egredientem,ſiue particulam paruã,quæ ſubintrat ad contactum partis Orientalis Beniamin,& Iudæ,ſic quoq; ſors Iſſachar tãgit ſortem Ephraim & Manaſſe in parte Orientali ſequen.cap. & tamen quædam pars terræ ciuitatis Taphuę cecidit in ſortem Manaſſe, & vocantur incolę illi habitatores fontis Taphuę. Patet ſequẽ. cap.ſ. & egreditur in dexteram iuxta habitatores fontis Taphuę: etenim in ſorte Manaſſe ceciderat pars Taphuę. Pars autem iſta proueniens Manaſſe eſt ad partem Orientalem apud Iordanem: nam Taphuam egreditur terminus horum in Iordane.

Pertranſitque contra mare in valle arundineti. Eſt enim Iericho circa Iordanem. fluit autem Iordanis in mare ſalſiſſimum,vt patet ſupra 3. ſors autem tribus Iudę tãgit totam frontem maris ſalſiſſimi ſua fronte orientali:& hoc vſque ad linguam maris huius, vbi Iordanis ſubintrat mare,& deſinit vocari Iordanis,vt colligitur præcedenti cap. ſpatium autem Iordanis in directo Iericho vſque ad mare eſt frons tribus Ephraim,& Manaſſe cum tribu Beniamin. Aliqualiter autem attingit ſors Iſſachar Iordanem etiam apud Iericho, ideo ibi non tãgitur Iordanis ab Ephraim,& Manaſſe: ſors autem Ephraim & Manaſſe cum tetigerit Iordanem declinat per littus Iordanis verſus meridiem, & hoc eſt
Vallis arũdineti vbi ſit. in valle arũdineti. Iſta vallis eſt quędam pars illius magnæ vallis, per quam tranſit Iordanis, & quia in parte hac ſunt arundines in magna copia, vocatur vallis arũdineti.

Suntque egreſſus eius in mare ſalſiſſimum. Ideſt finis iſta-
F rum duarum ſortium eſt circa mare ſalſiſſimũ, quod eſt mare Sodomorum: non tamen accedit illuc, ſed ſors Iudæ & Beniamin coniunguntur ibi ex propinquitate: tamen dicũtur exitus eius ad mare ſalſiſſimũ, quia finis eſt circa mare illud. ſcriptura autem interdum non facit differentiam in coniunctum eſſe, & eſſe prope. Iſta tota litera ex loco illo.

Poſſederuntque filij Ioſeph. vſque huc,poteſt legi aliter & breuiter,quia ex prędictis patet,ſ. quòd illud latus, quod ibi dicebatur eſſe Orientale ſit aquilonare commixtum Orientali,ſicut ſolum orientale,& quamquã modus legendi ſuperior videatur ſans rationalis quibuſdam. veritas tamen eſt ſecundum hanc expoſitionem, quæ ponetur,& incipit litera exponenda.

G *Et poſſeſſio eorum contra Orientem Ataroth*. Hic incipit deſcribi latus aquilonare, & incipit ab Oriente verſus Occidentem: & patet, quia dicitur hic contra Orientem,ideſt,quòd ſit iſta ciuitas in latere,quod deſcribitur hic ad partem Orientalem. Patet etiam quia in fine lateris huius dicitur: Egrediunturque cõfinia eius in mare:& accipitur ibi pro mari magno, cum ponatur ſine connotatione: iſtud autem eſt in parte Occidẽtali terræ Chanaan,vt patet Num.24.c. Eſt autem ſenſus literę. *Poſſeſſio eorum*. Vt legatur per ſe,ſ.quòd totũ clauſum ſub his terminis,quę ponuntur hic ſit poſſeſſio Ephraim,& Manaſſe. illa particula, *Contra orientem.* Debet legi cum litera inferiori,ſcilicet, quòd incipiat hic latus vnum,& eſt aquilonare;quia tamen quodlibet latus in quadrato, aut quadrangulo terminatur ad
H duo latera,terminabitur latus aquilonare inter Orientem,& Occidentem: Incipit autem hic deſcriptio illius a parte Orientali, & hoc eſt in ciuitate Ataroth, quæ poteſt poni in latere aquilonari,& in latere aquilonari diuerſimode.

Addar vſque Bethoron ſuperiorem. Ideſt latus iſtud aquilonare tendere incipit ab Ataroth veniendo ad Oriente, & poſtea tendit in villam Addar, & deinde in Bethoron ſuperiorem. Erat autem tũc Bethoron tribus Manaſſe in latere aquilonari tribus iſtius:& Bethorõ, de qua dicetur infra 21.capitu. erit Bethoron inferior, quia illa erat de tribu Ephraim,vt ibi dicitur, in tribu tamen Ephraim non erat,niſi vna Bethoron,ſcilicet, inferior,quę erat in latere meridiano illius, vt patet ſu-
I pra. Vocabitur autem tunc Bethoron ſuperior,vel inferior in comparatione ad aquilonem,quia pars aquilonaris eſt altior parte meridiana, ideo Bethoron aqlonaris dicitur ſuperior: Bethoron autem meridiana vocatur inferior.

Egrediunturque confinia in mare. Iſtud eſt mare magnũ, quod eſt in latere Occidentali terræ Chanaan claudẽs eam totaliter ab Occidente,vt patet Numeri 34.cap. & dicuntur confinia in mare egredi,ideſt coniunguntur in mari termini iſtorum laterũ, ſcilicet terminus lateris Aquilonaris,& Occidentalis. Non accipiuntur autem propriè confinia in medio alicuius lateris. Hic latus Orientale terminatur, & ſic tam latus meridianum quam aquilonare ſortis Ephraim,& Manaſſe ad
K mare magnum pertingit,ex quo neceſſe eſt,quòd ambæ ſortes perueniant ad mare magnum, ſic patet ſeq. cap.ſcilicet,quòd vtranque claudit mare.

Machmetath. Hic deſcribitur latus Orientale iſtarum duarum ſortium, quod eſt tertium: latus autem quartum, ſcilicet, Occidentale non deſcribitur, quia totum illud eſt portio quædam maris magni: vnde cum dicatur ſupra de latere Aquilonari,& meridiano,quòd pertingunt ad mare magnum, ſufficienter apparet, quòd totum latus illud eſt littus maris: cum mare magnum teneat totam frontem Occidentalem terrę Chanaan. Incipit autẽ iſtud latus Orientale ab Aquilonari parte, in qua eſt Machmetath ciuitas,

tas, quæ poteſt aliqualiter ad latus orientale pertinere, & ad aquilonare, ſicut diximus ſupra de ciuitate Ataroth. Et eſt iſta ciuitas de tribu Manaſſe apud tribum Iſſachar, cui cõiunguntur duæ ſortes iſtę in parte orientali, vt patet ſequenti capitu. *Aquilonem reſpicit.* Scilicet quòd iſta ciuitas maxime reſpicit partem aquilonarẽ mũdi in tota ſorte Manaſſe, & Ephraim, quia ciuitas iſta eſt vltima in latere orientali procedẽdo verſus aquilonem. *Et circuit terminos contra orientem.* Ideſt latus iſtud, quod incipit a Machmerath circuit terminos, qui ſunt contra orientem, ſcilicet, quòd linea deſcribens latus orientale eleuatur de Machmetath contra orientem faciendo circulum, & abſcindit quandam particulam de terra verſus ſortem Iſſachar, quæ claudit ab oriẽte ſortem Ephraim, & Manaſſe, vt patet ſequenti capitu. *In Thanathſelo.* Ciuitas quædam eſt in latere orientali ſortium iſtarũ. Aliqui diuidunt facientes nomen duarum vrbium. Sed falſum eſt: de ciuitate autem Machmetath tranſit in Thanathſelo, & ambæ ſunt in latere orientali, magis tamen orientalis eſt Thanathſelo, quia circuit terminus ad orientem de Machmetath in Thanathſelo.

Quid Ianoe.

Et pertranſit ab oriente Ianoe. Iſta eſt ciuitas de oriẽtalibus in ſorte Manaſſe, & Ephraim, ſed non eſt in ipſo latere orientali ſortium, quin potius trãſit ad oriẽtalem partem vrbis huius latus orientale.

Deſcenditque de Ianoe in Atharoth. Latus iſtud orientale cum computetur a parte aquilonari verſus meridianam dicitur deſcendere, quia altior eſt terra aquilonaris meridiana: eſt autem Ianoe magis aquilonaris quàm Ataroth, ſed ambę pertinent ad idem latus, ſcilicet orientale. Alia ciuitas eſt, quæ vocatur Aſtaroth, & differt ab iſta. Eſt autem in terra duarum tribuum & dimidiæ, pertinetque ad tribum Manaſſe, ſcilicet ad dimidiam partem illius, vt patet ſupra tertiodecimo, fuit autem antiquitus vrbs illa ſedes gigãtum in terra Baſan: ibi enim pugnauerunt contra eos tempore Abrahę reges, qui venerant cum Chodorlaomor Gen. 14. cap. & eſt ciuitas principalis in regno Og, in qua ipſe regnare dicebatur ſupra 12. & 13. cap. *Et Noaratha.* Iſta ciuitas eſt magis contra meridiem in eodem latere orientali. *Et peruenit in Iericho.* Ideſt ad Iericho: non quòd includatur ciuitas iſta infra ſortẽ Ephraim, vel Manaſſe, ſed quia apud eam tranſit latus orientale, eſt autem Iericho in ſorte Beniamin infra 18. cap. Iſta, quæ ſequuntur conformiter exponenda ſunt, vt ſupra expoſuimus.

Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Ephraim. Ideſt tota terra, quæ includitur ſub terminis ſupra aſſignatis pertinet ad filios Ephraim, vel eſt poſſeſſio eorum: nõ eſt intelligendum ſic vniuerſaliter, quia infra iſtos terminos non ſolum continetur terra Ephraim, ſed etiam Manaſſe, vt ſupra dicitur. Nam cum deſcriberentur latera iſta dictum eſt, poſſederunt filij Ioſeph Manaſſes, & Ephraim, & in principio dictũ eſt: cecidit ſors filiorum Ioſeph &c. ponitur tamen de Ephraim, qa cum ſortes duæ ſint incluſæ ſub his terminis, & hic velit dicere de ſola ſorte Ephraim, & poſtea dicat de Manaſſe dixit, ꝙ hæc eſt poſſeſſio Ephraim, & debet exponi, ideſt, intra terminos iſtos aſſignatos eſt poſſeſſio Ephraim, ſed non pertinet ad Ephraim quidquid intra iſtos terminos eſt. *Per familias ſuas.* Ideſt poſſeſſio Ephraim diuiſa eſt in portiones ſecundum numerum familiarum: ſunt autem quatuor familiæ in hac tribu. ſ. Suthalaitę, Becheritæ, Tehenitę, Beranitę: Nume. 26. c. Poſtea diuideretur adhuc terra in minores portiones, quia in qualibet familia ſunt domus, quæ ſunt cognationes minores, nã ipſi Ioſue, qui erat princeps Iſrael, & diuiſor terrę, data eſt ciuitas vna ꝓ co-

In tribu Ephraim ſunt familiæ 4.

A gnatione ſua, ſcilicet Thãnathſare in mõte Ephraim, vt patet infra 19. cap. *Vrbesque ſeparatæ ſunt filijs Ephraim in medio poſſeſſionis filiorum Manaſſe.* Nicolaus dicit ꝙ habuerunt Ephraitæ vrbes inter filios Manaſſe, quia ſors Ephraim aliquãdo ſubintrat in ſortem Manaſſe, & tunc dicuntur ciuitates Ephraim eſſe in tribu Manaſſe. Sic eſt aliqñ de alijs tribubus, ꝙ linea deſcribẽs latus alicuius tribus flectitur a ſua rectitudine, & ſubintrat ſortem alterius tribus. Sed dicendum eſt ꝙ iſta litera aliud ſonat, ſ. quòd omnes ciuitates ſortis Ephraim ſunt inter ciuitates tribus Manaſſe. Pro quo ſciendum ꝙ in tribu Ephraim, & Manaſſe non factum eſt ſicut in alijs tribubus, vt cõmuniter: quælibet enim tribus accepit ſortem ſuam, & fuerunt termini eius diſtincti a terminis aliarum ſortium: in ſor- B tibus autem Manaſſe, & Ephraim poſiti ſunt termini, ſub quibus ſimul contineantur ambæ ſortes, vt patet in toto iſto cap. & ſunt ciuitates harum tribuum commixtæ: non tamen penitus, ſed vrbes Ephraim ſunt ſimul, & non extẽduntur ab oriente in occidentem tanquam ſors iſta habeat quatuor latera, ſed ſors dimidiæ tribus Manaſſe eſt magis extenſa: & includit intra ſe vrbes ſortis Ephraim, claudẽs a parte aquilonari, & orientali, & fortè ab occidentali: ab auſtrali autem non claudit. Et hoc modo ſtat litera, ſ. ꝙ ſeparatæ ſunt vrbes filijs Ephraim in medio filiorum Manaſſe, ita ꝙ tota terra, quæ clauſa eſt ſub terminis ſuprapoſitis accipiatur tãquam ſit terra ſortis Manaſſe, & in medio ſortis huius relinquantur vrbes multæ C pro tribu Ephraim, & illę ſunt ſors Ephraim: Simile patet ſequẽti cap. ſ. in meridiem terminus ciuitatum Ephraim, quę ſunt in medio vrbium Manaſſe: & tamen quamquam clauderet Manaſſe vrbes Ephraim non claudebat eas ab omni parte, quoniam latus meridianum tenebat ſors Ephraim in coniunctione ad ſortem Beniamin: & hoc ſignatur ſequenti cap. ſ. ita vt ab auſtro ſit poſſeſſio Ephraim, & a meridie ſit poſſeſſio Manaſſe. Clauditur autem a duobus lateribus ſors Ephraim a ſorte Manaſſe, ſ. in aquilonari, & in orientali. De aquilonari patet, cum dicatur ſequenti cap. ꝙ ab aquilone eſt poſſeſſio Manaſſe, & ab auſtro poſſeſſio Ephraim. Clauditur etiam a latere orientali: nam totum latus orientale harum duarum ſortium pertinet ad Manaſſe. Quod patet, quia cum D ſors Ephraim ſit meridiana reſpectu ſortis Manaſſe, vt dictum eſt: deberet ei correſpõdere pars meridiana huius totius lateris orientalis ſupra deſcripti, quo clauditur vtraque tribus, vel ſaltem aliqua particula illius, & tamen non correſpondet, quia extremitas meridiana lateris huius oriẽtalis eſt in terra Taphuę, & valle arundineti apud mare ſalſiſſimum: & tamen adhuc terra iſta pertinet ad ſortem Manaſſe, vt patet ſequenti cap. ſic ergo non videtur correſpondere ſorti Ephraim aliquid in latere orientali, aut valde parum apud mare ſalſiſſimum.

Quõ filij Ephraim potuerunt habere vrbes inter filios Manaſſe.

Ab occidente autem tangit mare ſors Ephraim, vt patet ſequenti cap. ſcilicet & vtranque claudat mare: E nec tamen penitus coniunguntur, niſi clauditur ſors Ephraim a ſorte Manaſſe in latere aquilonari, quia aliqua pars lateris aquilonaris pertinet totaliter ad ſortem Ephraim, & ibi coniunguntur ambe ſortes in ſorte Iſſachar, ſcilicet in latere eius meridiano, vt colligitur ſequenti cap. ideo ſors Ephraim per ſe non poteſt figurari, quia non habet aliquos certos limites ex omni parte, ſed eſt clauſa intra ſortem Manaſſe. Vtraque autem poterit deſcribi tanquam vna ſors, cum ponantur termini ambarum quaſi vnius. in nulla alia ſorte ſic factum eſt pręterquam in ſorte Simeon, & Iudæ. Nam prius deſignata fuit in ſortem Iudę tota terra, quæ habetur præcedenti cap. & non

fuit tũc data ſors alicui alteri tribui: ideo diuiſores terrę putantes ſe proportionaliter dare tribui Iudæ, ſicut manebant pro cęteris tribubus. dederunt pręter proportionem aliquid excedẽs: poſtea vero cum tota reſidua terra reliquis tribubus diuiſa eſt, inuento quòd minus alijs proportionaliter quam tribui Iudæ proue nitet, diuiſa eſt ſors Iudæ, & datæ ſunt ciuitates quædam eius pro tribu Simeõ, & de illis vna ſors data eſt, cum illa ſors totaliter ſit intra terminos ſortis Iudæ, nec aſſignantur aliqui termini in ſorte illa, vt patet infra 19. capitu. ſed ſunt ciuitates illæ inter ſortes Iudæ. Sunt tamen diſtinctæ, quia inter ciuitates Simeon nulla intercidit de ciuitatibus Iudæ, & vocantur illę duæ ſortes, vt patet Iudicum primo. ſcilicet, & ait Iudas Simeoni fratri ſuo, aſcende mecum in ſorte mea, & pugna contra Chananæum, vt ego pergam in ſorte tua. Diſtinguitur etiam ſors Simeonis contra cęteras ſortes ſeptem vltimas, quæ factæ ſunt, & diſtributę in Silo: nam ſecunda earum ponitur, vt patet infra 19. cap.

Et villæ earum. Ideſt territoria, & rura, vel vici, qui erant in confinijs ciuitatum traditarum Ephraim prouenerunt tribui illi, & non ponuntur hic nomina, nec numerus ciuitatum Ephraim, ſicut in tribu Iudæ factum eſt, & fit infra in ſortibus aliarum tribuum: infra 18. & 19.

Præcepti diuini tráſgreſſio.

Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum. Hic ponitur pręcepti diuini tranſgreſſio, ſcilicet, quòd Ephraitę cupiditate tributorum nõ occiderunt Chananęos habitantes inter ipſos: iuſſerat tamen dominus, quòd de Chananęis, Amorrhęis, &c. & omnibus populis ſeptem quorum terram Iſraelitæ in poſſeſſionem accepturi erant, nullum omnino dimitterent viuere: Deuterono. 20. ideo non poterant componere fœdera, vel facere aliquam conditionẽ pacis, ſiue vt amicorum, ſiue tributariorum, ſiue ſub conditione ſeruorum. Offenſus autem Deus, quia dereliquerunt gentes iſtas ſuperuiuere: conuertit eas in malum Iudæorum, ſcilicet, vt ipſę contererent in bello, & affligerent ſępe Iudæos. Sic patet Iudicum 2. Ita dumtaxat, vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, & aras eorũ ſubuerteretis, & noluiſtis audire vocem meam: cur hoc feciſtis? quamobrem nolui eos delere a facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam: ſic enim promiſerat eis Numeri 33. cap. ſcilicet ſin autem nolueritis habitatores terræ huius, qui remanſerint interficere, erunt vobis quaſi claui in oculis, & lanceę in lateribus, & aduerſabũtur vobis in terra habitationis veſtræ, & quidquid illis facere cogitaueram vobis faciam. Ideo quando ſcriptura enarrat de iſtis gentibus relictis, ad redargutionem tribuum, quę hoc fecerunt, ſermo eſt. *Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum*. Quaſi dicat potuerant occidere, ſed noluerunt facientes eum tributarium ſibi. De filijs Iudæ aliter dicitur præcedenti capitu. ſcilicet nõ potuerunt filij Iuda delere Iebuſęum habitatorẽ Ieruſalem: ideo illis non imputatur ad culpam: cum tamẽ potuerunt tempore Dauid, deleuerunt eum capientes arcem vrbis. De filiis Manaſſe ſic fuit, qui quamquam a principio non potuiſſent delere Chananæos de quibuſdam vrbibus ſuis, tamen poſtea potentes non expulerunt facientes eos ſibi tributarios, vt patet ſequenti cap. *Chananæum, qui habitabat in Gazer*. Vocãtur iſti Chananæi, quia pertinebant ad vnum de illis ſeptẽ populis, qui ſpecialiter vocatur Chananęus. Vel põt accipi generaliter pro oĩbus populis terrę Chanaã: nã Chananęi dñr a Chanaã, & quia terra Chanaã continebat ſeptẽ illas gentes, poterãt vocari oẽs Chananęi, & ſic accipiẽ interdũ. Gazer, de quo dr̃ hic eſt ciuitas quædã in ſorte Ephraim, & eſt ĩ latere Meridiano eius verſus Occidẽtem, vt patet ex lr̃a ſ. & iſta ciui-

Qͣid Gazer ac eius ſitus.

F tas fuit data ſacerdotibus, vt patet infra 21. capi. tamen nõ acceperunt poſſeſſionem eius vſque ad magnum tempus, quia toto tempore manſit in poteſtate Chananæorum vſque ad tempora Salomonis. Tũc enim rex Aegypti aſcendens in terram Chanaan pugnauit cõtra Gazer, & cepit eam delens Chananæis: tradiditque in dotem filiæ ſuæ vxori regis Salomonis 3. Reg. 9. capit.

Habitauitque Chananæus in medio Ephraim. Ideſt, inter Ephraitas. Non accipitur hic medium pro medio ſecundum æquidiſtantiam ab extremis, ſed pro medio per interpoſitionem, & ſic vocamus medium omne illud, quod inter aliqua duo eſt, licet non æquidiſtet. Non enim eſt Gazer in medio Ephraim per ęquidi-

G ſtantiam, ſed magis in extremitate meridiana, nam in latere meridiano ſupra deſcripto ponitur: ſed quia eſt inter aliquas ciuitates terræ Ephraim, dicitur eſſe in medio Ephraim.

Vſque in diem hanc tributarius. Ideſt vſque ad tempus, quo ſcriptus fuit liber iſte, ſcilicet tempore Samuelis. Nondum enim captus fuerat locus ille de manu Chananæorum vſque ad tempora Salomonis, vt dictum eſt. In hoc autem grauabant, & deſraudabant Ephraitę ſacerdotes, quia de ſorte eorum ſacerdotibus locus iſte dandus erat: Ephraitę autem poterant delere inde Chananæos, ſed non delebant, vt acciperent ab eis tributa, ideo ſic tradiderant tanquam retinerent: ſi autẽ tributum quod præſtabant Chananæi proueniſſet ſacerdotibus, quibus dabatur Gazer in poſſeſſionem,

H non tantum peccaſſent filij Ephraim. Nunc autem dupliciter peccabant: primo, quòd non occidebant Chananæos, quos occidere poterant: ſecundo, quia tributa debita ſacerdotibus vſurpabant: velut ſiquis fructus fundi alterius ipſo inuito perciperet. Quamquam etiam ſacerdotibus non licebat ſuſcipere tributa a Chananęis, vt permitterent illos manere in terra, ſi poſſent excludere, ſi tamen ſacerdotes non poſſent excludere, & filij Ephraim, in quorum terra erant, nollent delere, licebat ſacerdotibus accipere tributum a Chananæis, quoniã deterius erat manere Chananęos in terra tributorum onere ſolutos.

Peccauerunt dupliciter Ephraitę ſubijciendo ſibi in tributarios Gazeritas.

I CAP. XVII.

CECIDIT autem ſors tribui Manaſſe: ipſe enim eſt primogenitus Ioſeph. Machir primogenito Manaſſe patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habitauitque poſſeſſionem Galaad, & Baſan: & reliquis filiorum Manaſſe iuxta familias ſuas, filijs Abiezer, & filijs Helec, & filijs Eſrihel, & filijs Sechen, & filijs Hepher, & filijs Semida. Iſti ſunt filij Manaſſe filij Ioſeph, ma Num. 25.

K res per cognationes ſuas. Salphaad verò filio Hepher filij Galaad filij Machir filij Manaſſe non erant filij, ſed ſolę filię, quarũ iſta ſunt nomina, Maala & Noa, & Egla, & Melcha, & Therſa. Veneruñtq; in cõſpectu Eleazari ſacerdotis, et Ioſue filij Nun, et principum dicentes: Dñs pręcepit per manum Moyſi, vt daretur nobis poſſeſsio in medio fratrum noſtrorũ. Deditq; eis iuxta imperium Domini

poſſeſ-

poſſeſſionem in medio fratrum patris earū. Et ceciderunt funiculi Manaſſe, decem, abſque terra Galaad & Baſan trans Iordanem. Filiæ enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in ſortem filiorum Manaſſe, qui reliqui erant.

CECIDIT *autem*. Deſcripta in ſuperioribus ſorte tribus Ephraim, hic deſcribitur conſequenter ſors tribus Manaſſe, quia iſtæ duæ tribus erant ex eodem patre & ſucceſſuræ velut in vnam ſortē: ſed habuerunt duas ex adoptione, quia Iacob adoptauit Ephraim, & Manaſſe: aſſignans eis ſortes duas in hęreditate ſua, ſicut Ruben, & Simeon: Gen. 48. cap. fuit autem tribus Manaſſe diuiſa in duas medietates, & vna accepit poſſeſſionē ante Iordanis tranſitum ad Orientem: alia vero poſt Iordanem ad Occidentem, & iſta ſecunda accepit ſimul ſortem cum Ephraim. De iſtis duabus ſortibus Ephraim, & Manaſſe ſimul dicendum tanquam de vna ſorte erat, quia termini ſupra aſſignati includunt intra ſe vtranque ſortem, quanquam duæ ſortes nominentur, nec erat aliquid addendum intra id, quod dictum fuerat pręcedenti cap. Sed quia ſors Manaſſe erat diuiſa in duas partes, vt diceretur de illa, quæ erat ante Iordanem, facta eſt hic ſpecialiter mentio de ſorte Manaſſe, & enarrata ſorte illa ante Iordanem ponitur aliquid de ſorte Manaſſe, quæ erat coniuncta ſorti Ephraim. Non eſt tamen intelligendum, ꝙ huius ſortis Manaſſe, quæ erat cū ſorte Ephraim ponantur hic aliqui termini præter terminos ſupra aſſignatos, ſed dicitur aliquid de habitudine ſortis Ephraim, & Manaſſe, & ponuntur incidentia de ciuitatibus Manaſſe.

Diuiditur autem litera in duas partes, quia primò tribus Manaſſe aſſignatur poſſeſſio: ſecundo vtriuſque ſortis petita dilatatio ibi. *Locutique ſunt filij Ioſeph.* Prima in duas: primò ponitur dimidię tribus Manaſſe prius aſſignata poſſeſſio: ſecundò deſcribitur ſecūdæ partis noua diſtributio ibi. *Salphad vero.* Et illa diuiditur in duas: primò poſſeſſio aſſignata fęminis: ſecundò aſſignatur viris ibi. *Fuit autem terminus.*

Tribus Manaſſe aſſignat poſſeſſio.

Circa primum. *Cecidit autem ſors tribui Manaſſe.* Hic accipitur ſors pro tota terra, quam poſſederunt filij Manaſſe ſiue ante Iordanem, ſiue poſt: & enumeratur primò pars, quæ erat ante Iordanem. De illa autē non videtur quomodo dicatur ſors, ſicut de his, quæ factæ ſunt poſt tranſitum Iordanis. De tribu enim Ephraim, & dimidia tribu Manaſſe, quæ cum eo ſortem accepit, dicendum videtur, ꝙ diuiſores terrę ſeparauerunt tantum de terra quantum proportionaliter conueniret Ephraim, & Manaſſe in reſpectu ad alias tribus, & tota illa terra ſub eiſdem terminis clauſa eſt: ſed rurſus in hac terra ſeparauerūt partes duas, vnam quæ correſpōderet tribui Ephraim, & iſta erat maior, cum populus Ephraim eſſet maior tota tribu Manaſſe, quanto magis medietate Manaſſe. Aliam partem ſegregauerunt conuenientem medietati Manaſſe nondum tribuentes eis partes has: ſed poſuerūt ſortes, & prouenit quælibet pars harū ei cui aſſignata erat. De media autem tribu Manaſſe accipiente ſortem ante Iordanem non patet, an per ſortem habuerit poſſeſſionem, nec conſueuerunt dicere communiter loquentes fuiſſe datas ſortes ad habendas partes terræ illius, ſed Moyſes diuiſit illā duabus tribubus, & dimidiæ, ſicut ibi rectè uiſum eſt. Non eſt tamen

A aliquod inconueniens, ſi dicamus ſorte diuiſam fuiſſe terram illam ab eo, quia eodem modo fieret de ſortibus, ſicut hic factū eſt. Si autem dicamus quòd non diuiſit Moyſes terram ſorte, vocabuntur ſortes duarum tribuum, & dimidiæ, id eſt poſſeſſiones earum: & ſic aliquando vocantur in iſtis ſortibus, quæ poſitæ ſunt in terra poſt Iordanem.

Ipſe eſt primogenitus Ioſeph. Duos filios ſolum habuit Ioſeph, ſcilicet Manaſſe, & Ephraim. Fuit autē Manaſſes primogenitus, ideo cum benediceret eis Iacob iam caligans oculis, & impoſuiſſet manum dextram ſuper Ephraim, durè tulit Ioſeph dicens: Non ita pater conuenit, quia hic eſt maior. Cui reſpondit pater: Scio fili mi, ſcio Gen. 48. cap. ſed quāquam Manaſſe B eſſet primogenitus ſecūdum carnem: Ephraim pręlatus fuit ei ibidem, & poſtea in omnibus. Nam vnū de quatuor vexillis Hebræorum in deſerto denominabatur a tribu Ephraim, & tribus Manaſſe erat ſub illo vexillo Numeri 2. cap. excelluit etiam, quia de tribu Ephraim fuit Ioſue, qui fuit princeps Iſrael. Item quia de tribu Ephraim fuerunt reges Iſrael, de Manaſſe autem nulli. Ieroboam enim primus rex Iſrael in diuiſione Iſrael fuit de tribu Ephraim, & conſequenter tota ſua progenies regum.

Manaſſe fuit primogenitus Ioſeph. Ephraim tamen prælatus eſt ei.

Machir primogenito Manaſſe. Refertur ad ſuperiora, ſcilicet cecidit ſors Machir primogenito Manaſſe. Nam dicebatur quòd cecidit ſors Manaſſe primogenito Ioſeph, & quòd iſta ſors tota cecidit Machir primogenito Manaſſe. Habuit enim vnicum filium C Manaſſe, ſcilicet Machir, ideo tota poſteritas tribus Manaſſe deriuata eſt per Machir, & ita poteſt vocari tribus Machir ſicut tribus Manaſſe, quia nihil amplius in vno quam in altero continetur. Et ob hoc ſicut cecidit ſors iſta Manaſſe, ita dicit quòd cecidit Machir primogenito eius: & nō ſolum cecidit Machir ſors, quæ erat ante Iordanem ad orientem, ſed etiam ſors, quę erat ad occidentalē plagā cū ſorte Ephraim.

Machir filius Manaſſe.

Quomodo Machir vocatur primogenitus Manaſſe, ſi eſt vnicus. Et quòd primogenitus, primus, proximus dupliciter exponuntur. Quæſt. I.

SED dicet aliquis, quomodo vocatur Machir primogenitus Manaſſe, ſi vnicus eſt? Reſpondebit aliquis quòd non fuit vnicus, quanquā D non legantur alij, ſed fuerunt alij, de quibus ſcriptura non meminit. Reſpondendum eſt non ſtare, quia Nume. 36. computātur familiæ tribus Manaſſe, & iſtę nominantur a filijs, vel nepotibus principis tribus alicuius, ſed non ponuntur aliquæ familiæ denominatæ a filijs Manaſſe, niſi familia Machiritarum a Machir, omnes autem alię a filijs Machir nominantur, vt patet ibidem: ergo non fuerunt plures filij Manaſſe. Nam ſi dicas illos fuiſſe: non facient aliquam familiam, nec rurſus erunt ſub aliqua, cum non ſint de filijs illorum, a quibus nominātur illę familiæ: ergo non erunt in aliqua familia, quod eſt in- E conueniens. Neceſſe eſt ergo dicere quòd non habuerit Manaſſe alios filios præter Machir.

Aliquis fortè poterit dicere ꝙ habuit aliquos filios, ſed illi in parua ętate mortui ſunt, ita quòd non reliquerit prolem, quę facere poſſet familiam aliquā, vel ſuſciperet hæreditatem: & tunc reſpectu illorum vocabitur Machir primogenitus Manaſſe.

Reſpondendum eſt ꝙ etiam non fuerunt aliqui tales aliquando nati, qui poſtea morerentur, ſed ſolus Machir fuit filius Manaſſe: & hoc ſignatur Gen. vlti. cùm deſcribitur longęuitas Ioſeph, ſ. quòd vidit filios Ephraim vſque ad tertiam generationem: filij quoq; Machir filij Manaſſe nati ſūt in genibus Ioſeph:

ſi ta-

ſi tamẽ alios filios habuiſſet Manaſſe pręter Machir,
diceret de filijs eorum, quòd vidiſſet eos Ioſeph, vel
quòd nati ſunt in genibus Ioſeph: ſolus tamẽ Machir
expreſſus eſt, vt filius Manaſſe, ergo videtur, quòd ſo-
lum Machir habuit Manaſſes. Vocatur tamen iſte pri
mogenitus eius more ſcripturæ, quæ non ſemper vo
cat primogenitum eum, poſt quem alij nati ſunt, ſed
eum, ante quem nemo natus eſt, etiam ſi poſt eum
nemo natus fuerit. Nomina enim iſta primogenitus
proximus, propinquus, & primus exponũtur duplici-
ter, ſcilicet negatiue, vel comparatiue: & iſte modus
tam apud dialecticos, quam apud ciuilis, & canonici
iuris profeſſores, atque apud poetas his duob⁹ modis
exponuntur, & poſita reperiuntur: de quo late dixi-
mus in libro noſtro de 5. metaphoricis Paradoxis. In
ſacra Scriptura etiam reperitur iſte modus loquendi,
ſ. vt nomina, quæ ſolẽt communiter poni relatiue po-
nantur nõ relatiue, ſicut in iſto nomine filius, & filia,
ſic patet Cant. 2. ſcilicet. Sicut lilium inter ſpinas ſic
amica mea inter filias, & ibidem iterum. Sicut malus
inter ligna ſyluarũ: ſic dilectus meus inter filios. Non
accipiuntur hic relatiue, quia tunc exprimeretur de fi-
liabus cuius filię ſint, & de filijs identidem: ſed accipi-
tur filia pro muliere abſolute, ſ. quòd inter mulieres
erat illa dilecta, ſicut lilium inter ſpinas, & inter viros
erat ſponſus, ſicut malus inter ligna ſyluarum.

Item de iſto nomine primogenitus apparet, quòd
aliquando accipiatur non relatiue, & vnicus filius ſit
primogenitus: ſic dicitur de Chriſto, qui fuit vnicus
virgini, & tamen primogenitus ſuus vocatur Matth.
1. c. Nec ſolum in nouo teſtamento, ſed etiam in vete
ri. Nam vocantur primogeniti in veteri teſtamento
omnes, qui primo erumpebãt de vulua, etiam ſi poſt
eos nemo naſceretur: nam iubetur, quòd omne ma-
ſculinum adaperiens vuluam ſanctificetur domino;
Exo. 13. & 34. ſed iſti vocantur primogeniti, & iura,
quę ſoluebãtur ſacerdotibus in ſanctificatione horũ,
vocãtur redemptio primogenitorum: Nume. 3. & 18.
ergo neceſſe eſt omnes huiuſmodi vocari primoge-
nitos. Sed multi erant huiuſmodi, poſt quos nemo na
ſcebatur: ſicut in illis, qui vnicum filium habebãt. Er-
go vocantur primogeniti, ante quos nemo naſcitur:
etiam ſi poſt illos nemo naſcatur: ſic erat de Machir,
quòd ante eum nemo fuit genitus a Manaſſe, cũ vni-
cum genuerit: ergo ille erat primogenitus. Sed tunc
reſtat dubium, ſi vnicus erat filius Manaſſe Machir,
quomodo diuiditur tribus Manaſſe in octo familias,
quarum vna vocatur familia Machiritarum: Numeri
26. capitu. Ad hoc reſpondendum eſt, quòd omnes
de tribu Manaſſe deſcenderunt de ſtirpe Machir, &
tamen non dicuntur omnes eſſe de familia Machiri-
tarum; qualiter autem hoc ſit declaratum eſt ſupra
14. capitul. *Patri Galaad.* Machir genuit Galaad, &
ab iſto vocatur vna de familijs tribus Manaſſe, ſcilicet
familia Galaaditarum; nam Machir habuit plures fi-
lios, & ab iſto denominata eſt familia diſtincta a fami-
lia patris quamquam ipſe eſſet de familia illa: alij au-
tem filij fuerunt Machir, per quos denominata eſt fa
milia patris eorum, ſ. Machiritarum. Quod autem plu
res filios habuerit Machir patet Gene. 50. ſ. filij quo-
que Machir filij Manaſſe nati ſunt in genibus Ioſeph:
ergo plures filios habuit, & iſti data eſt terra Galaad,
vt patet infra: eſt enim Galaad nomen montis in ter-
ra duorum regum Amorrhęorum, & nomen viri:
non tamen fuit nominatus mons ille Galaad a nomi
ne viri, ſ. quia ipſe, vel ſua poſteritas poſſederit terram
montis illius: ſicut Iahir de filijs Manaſſe capiens ter-
ram quandam in regione illa vocauit eam Auothia-
hir, ideſt villas Iahir ex nomine ſuo: Numeri 32. &
Deuteronom. tertio capitu. ſed mons iſte vocatus fuit

Vir Galaad non vocatus ſic a monte Galaad, nec mons denominatur ab illo.

F Galaad ante illum virum, nam mons iſte ſic vocatus
eſt, quando tranſiuit per eum Iacob fugiens de terra
Meſopotamiæ, & ſuper eum ipſe, & Laban inierunt
pactum poſito lapidum aceruo quaſi in teſtem ad fu-
turam rei memoriam, vocauitque Iacob montem il-
lum Galaad, ideſt aceruum teſtimonij Gen. 31. ca. iſte
autem vir, qui vocatus eſt Galaad fuit multo tempore
poſt: nam fuit in quarta generatione poſt Iacob, &
Iacob impoſuit nomen monti illi Galaad, patet hoc,
quia Iacob genuit Ioſeph, qui genuit Manaſſe, qui ge-
nuit Machir, qui genuit Galaad, quæ ſatis colliguntur
hic in litera. Etiam dicendum eſt, quòd iſte vir non vo
catus fuit Galaad ex nomine montis: nam fuit natus
in Aegypto, dum Iſraelitæ non haberẽt curam vllam
G eundi in terram Chanaan, & ad terram vbi eſt Galaad
mons. Eſt autem in terra duorum regum Amorrhęo
rum, ſed fuit iſtud nomen æquiuocatum pluribus a ca
ſu, ſicut contingit in multis alijs, quæ multis viris ęq-
uocantur non ex aliqua ratione, & aliquando viris, &
locis, & aliquando multis locis, de quolibet modo pa-
tent exempla. Non vocatur hic Machir pater Galaad,
quaſi nullum alium genuerit: plures enim genuit, vt
ſupra inductum eſt, ſed Galaad ſolus fuit excellentior
inter filios Machir: fuit enim vir pugnator, vt patet hic
& ob hoc ſolum connumerata eſt familia diſtincta a
familia patris ſui, reliqui autem filij manſerunt ſub fa-
milia Machiritarum quæ eſt patris ipſorum. *Qui fuit
vir pugnator.* Iſtud dicitur de filio Machir. Aliquis di-
cet hoc exprimi, quia in introitu in terram duorũ re-
H gum Amorrhęorũ fortiter pugnauit, & obtinuit ter-
ram iſtam, quę data eſt ei in poſſeſſionem. Sed nõ ſtat
quia non peruenit Galaad ad tantam ętatẽ, vt introi-
ret in terram Chanaan, nec ſaltem exiuit de Aegypto
cum inde egrederetur Iſrael. Quod patet, quia Galaad
natus eſt viuente Ioſeph, vt colligitur Geneſ. 50. ſ. filij
quoque Machir filij Manaſſe nati ſunt in genibus Io-
ſeph, ſed pręcipuus filius Machir legitur Galaad: ergo
ipſe cum aliquibus alijs natus eſt in genibus Ioſeph,
quo dato patet, quòd non potuerit introire in terram
Chanaan, quia Ioſeph mortuus eſt annis ferè cẽtum
octogintaquatuor ante introitum in terram Chanaã,
ſed nullus homo tẽpore illo tandiu viuebat, ergo non
vixit Galaad vſque illuc. Patet antecedens, quia mãſio
I Iſraelitarum in Aegypto fuit annorum 215. vt proba
tum eſt Gene. 15. & Exo. 1. quibus addantur anni qua-
draginta, quibus manſerũt Iſraelitę in deſerto ante in-
troitum terræ Chanaan erunt 255. a quibus ſubtrahã
tur anni quibus vixit Ioſeph poſt introitum Iſraelita-
rum in Aegyptum, & iſti ſunt ſeptuaginta vnum, ma
nebunt anni centum octogintaquatuor. Antecedens
patet, quia Ioſeph erat annorum triginta, quando fuit
pręſentatus Pharaoni ad iudicãdum de ſomnijs eius:
Gene. 41. & immediatè venerunt ſeptem anni vberta
tis, vt patet ibidem, & continuo ſeptem alij anni ſteri-
litatis ſecuti ſunt: in fine autem anni ſecundi ſterilita-
tis venerunt Iſraelitę in Aegyptum, quod patet Gene.
45. cap. vbi dixit Ioſeph fratribus ſuis, quòd adducerẽt
K Iacob patrem ſuum in Aegyptum, quia adhuc quin-
que anni famis magnę reſtabant, & tunc ſequitur, ꝙ
venerit Iacob, & progenies ſua: erat ergo Ioſeph an-
norum 39. quando deſcenderũt Iſraelitę in Aegyptũ,
quibus demptis a centum, & decem annis quibus vi-
xit Ioſeph, vt patet Gene. 50. manebunt anni 71. a tem
pore deſcenſus Iſraelitarum in Aegyptum vſque ad
mortem Ioſeph. Et dato ꝙ in eodẽ anno naſceretur
Galaad, de quo probatum eſt, quòd natus fuerit in ge
nibus eius, manebunt anni 185. vſq; ad introitũ in ter
ram Chanaan, ſed non vixiſſet tãto tempore Galaad:
nam nullus tanto tempore ea ętate durabat, nec ex
tempore Abrahæ & Iſaac: non ergo introiuit in ter-
ram

An Galaad filius Machir pugnauerit in terra duorum regũ, & an exierit de Aegypto.

Qñ venerunt Iſraelitæ in Aegyptum.

ram Chanaan. Et ſi quis dare vellet etiam ꝙ tanto tēpore viuere potuiſſet: manifeſtum eſt, ꝙ non poſſet tunc pugnare, ita vt vocaretur vir bellator, quia ceperit terram poſſeſſionis ſuæ, ſcilicet montem Galaad. Nam Moyſes in quo tam diuturna ſanitas fuit, vt in anno cĕteſimo viceſimo vitę ſuę, in quo & mortuus eſt, oculi eius non caligauiſſent, nec dentes eius moti fuiſſent, vt patet Deut. 34. non poterat iā progredi ad bellum, ut patet Deut. 31. quanto magis vir qui egiſſet centum octoginta quatuor annos.

Item & potiſſime, quia dato ꝙ Galaad tanto, & maiori tempore viuere potuiſſet, tamē non potuit ingredi in terram Chanaan, nec accederet ad eam, quia in Cadesbarne data eſt ſnīa ſuper omnes numeratos a viginti annis, & ſupra ꝙ non introirent in terrā Chanaan, nec viderent eam Nu. 14. ſi tñ Galaad ſteriſſet ibi, neceſſario ipſe eſſet de numeratis: ergo apprehenderet eum ſnīa, quia non fuit de exceptis. Solum.n. Caleb, & Ioſue excepti ſunt. Non ſtat igitur ꝙ venerit Galaad ad terram Chanaan, nec pugnauerit cōtra aliquos hoſtes in terra duorum regū Amorrhęorū.

Item non fit de eo aliqua mentio in ſcriptura. Nā Nume. 32. & Deuterono. 3. vbi de hoc agitur dicitur de Iahir filio Manaſſe, ꝙ ipſe pugnauerit, & acceperit villas Baſan, vocauitque eas ex noīe ſuo Auothiahir, ſed nihil dicitur de Galaad. Nec ſolum hoc, immo dicendum eſt, ꝙ Galaad non exierit de Aegypto, cū reliquis Iſraelitis, ſed ibi ante mortuus eſt. Nam ſicut non poſſet viuere centum octoginta quatuor annis, ita nec viueret cĕtum quadragintaquatuor demptis 40. quibus manſerunt Iſraelitæ in deſerto. Nullus eñ eo tempore ad 144. annos acceſſiſſe legitur.

Ideo dicendum, ꝙ ante exitum Iſraelitarum de Aegypto multo tempore mortuus eſt: vocatur tamē hic vir pugnator, quia in terra Aegypti erat vir bellicoſus, vt ſi forte aliquando Aegyptij contra alias gentes pugnauerunt, & ipſe illuc vadens in armis proſpere agebat, factus ſit extremus bellator. ſicut de Moyſe refert Ioſephus, ꝙ in ducem belli miſſus eſt a rege Aegypti contra Aethiopes quando expugnauit vrbem Saba, & accepit in vxorem filiam regis Aethiopum, de quo dictum eſt Exodi 2. & Nume. 12. capit. Vel forte habebat in ipſa terra Aegypti Galaad alia exercitia in armis, pro quibus per excellentiam eum ſcriptura virum bellatorem appellauit. *Habuitque poſſeſſionem Galaad, & Baſan.* Ideſt Galaad Nepos Manaſſe habuit in poſſeſſionem terram Galaad, & Baſan: non accipitur hic Galaad pro ipſo viro dicto Galaad, ſed pro ſua progenie, ſiue familia denominata ab ipſo, quia, vt hic probatum eſt, nō potuerit venire Galaad in terram illam. Conſiderandum autem eſt, quòd non ſolum Galaad, ideſt familia Galaaditarum accepit in poſſeſſionem terram Galaad, & Baſan, ſed etiā aliæ familiæ de tribu Manaſſe: nam diuiſa fuit tribus iſta in duas medietates, & vna accepit poſſeſſionem in terra Galaad, & Baſan ad orientalem plagam Iordanis cum tribu Ephraim, de qua immediatè: ſed tribus Manaſſe habet familias. 8. vt patet Numeri vigeſimoſexto, ergo quatuor familiæ acceperunt poſſeſſionem in terra Galaad, & Baſan, & conſiſtit in terra Chanaan ad Occidentem Iordanis, & non ſolum familia Galaaditarum: nominatur tamē quòd ipſa acceperit poſſeſſionem iſtam, ſcilicet in terra iſta, & nō habitauerit ad occidentalem plagā Iordanis, quamq̄ non ipſa habuit totam iſtam poſſeſſionem. Quòd autem familiæ reliquæ, cum ea ſuſceperint ibi poſſeſſionem, non patet, & dicitur de terra Galaad non, quòd illam totā acceperit tribus dimidia Manaſſe in ſortem. Diuidebatur terra Galaad in duas partes cacumine montis in longum porrecto diſtinguente,

Moyſes Aegyptiorum dux contra Aethiopes.

Non ſolū Galaad cepit poſſeſſionē, ſed ēt alij de filijs Manaſſe.

A vna autem pars terrę quæ adiacebat ad vnam partem montis cecidit in ſortem tribui Gad, & alia medietas cecidit in ſortem dimidiæ tribui Manaſſe, vt patet ſupra decimotertio, & Deuter. 3. fuerunt enim iſtę duæ partes montis ad duos reges pertinentes, ſcilicet medietas ad regem Sehon, & medietas ad regem Og ſupra 12. cap. medietas autem pertinēs ad regem Og data eſt dimidiæ tribui Manaſſe: iſta vocabatur olim terra gigantum: ibi enim habitauerant Raphaim, de quorum reliquijs erat Og rex Baſan ſupra 12. & 13. c. ipſe quippe ſolus reſtiterat de ſtirpe Raphaim, vel gigantum, vt dicit litera noſtra: Deuteronomij 3. cap. & in Baſan eſt ciuitas Aſtaroth, quæ eſt metropolis gigantum: ibi enim quondam habitauerunt, & ibi oppugnauerunt eos reges venientes cum Chodorlao-

B mor: Gen. 18. cap. in hac autē vrbe præcipuè regnare dicebatur rex Og ſupra 12. & 13. cap. quia ipſe erat de ſtirpe gigantum illorum, vt dictum eſt. Suſcepit autem familia Galaaditarum poſſeſſionem in terra hac cum tribus alijs familijs, ita vt eſſet hic medietas familiarum Manaſſe, & aliæ quatuor familiæ ad occidentalem plagam Iordanis. Sed quæ fuerint familię habitantes hic, vel quæ ad occidentem Iordanis non patet. Et ſi aliquis dicat contra, quia immediatè determinantur in litera familię, quæ ſuſceperunt hæreditatem cum Galaad, ſ. filij Abiezer, filij Aſrihel, filij Hepher, & ſic de cæteris. Reſpondendum eſt, quòd non exprimuntur hic familiæ ſolum, quæ acceperūt in hęreditatem mōtem Galaad, & terram Baſan, ſed

C etiam totam aliam terram, quę prouenit Manaſſe: quia iſtam terram accepit medietas tribus Manaſſe, quę ſunt quatuor familiæ: hic autem nominantur omnes familiæ Manaſſe, ſ. octo. Quod patet, quia nō ponuntur plures familiæ Manaſſe Numeri 26. quam hic: ideo eſt hic ſenſus quòd familia Machir, qui eſt pater Galaad, & familia Galaaditarū cum omnibus, quæ ſequuntur, poſſederunt terram Galaad, & Baſan, & non ſolum hanc, ſed etiam aliam ſortem, quam accepit Manaſſes ad occidentalem plagam Iordanis. Et patet, quia hic ponitur familia Hepheritarum, & tamen Hepheritæ non ſuſceperunt poſſeſſionem in terra Galaad, & Baſan, ſed ad occidentem Iordanis cū tribu Ephraim. Quod patet, quia Salphaad erat filius Hepher de familia Hepheritarum, vt patet hic, & tamen filię Salphaad non acceperunt poſſeſſionem in

D terra Galaad, & Baſan: nam ipſę venerunt coram Ioſue, & Eleazaro ſacerdote petentes hęreditatem, vt patet hic: conſtat tamen quòd Ioſue non diuidebat terram aliquam in Galaad, & Baſan, quia totam illam terram diuiſit Moyſes, cum tunc ſuperuiueret, vt patet Nume. 32. & Deutero. 3. & ſupra 13. Ioſue autem ſolum diuiſit terram ad occidentalem plagam Iordanis in terra Chanaan: ergo familia Hepheritarū ſaltē patet quòd acceperit poſſeſſionem ad occidentem Iordanis. *Et reliquis filiorum Manaſſe iuxta familias ſuas.* Iſta ſententia eſt dependiua a ſuperioribus quòd cecidit ſors tribui Manaſſe, & Machir filio eius, & Galaad filio Machir, & reliquis filijs Manaſſe, q.d. iſta

E ſors non ſolum quibuſdam familijs prouenit, ſed omnibus vt patet, quia computātur hic capita omnium familiarum Manaſſe, vt patet in litera, & eſt iſta ſors non illa, quam acceperūt ſolum ad orientem Iordanis, ſed tota, ſcilicet ſiue illa ſiue alia: quia duæ partes, quæ prouenerunt tribui Manaſſe vocantur hic vna ſors, eo quòd erat vna tribus, & non debebat accipere plures ſortes, & ſic patet, quia cum dixerit cecidit ſors Manaſſe &c. enarratur totum quod poſſedit Manaſſe, ſiue ante Iordanem, ſiue poſt Iordanem. Accipiūtur hic reliqui filij Manaſſe pro oībus de poſteritate Manaſſe: ſiue pro illis, qui ſunt capita familiarū:

Familiæ Manaſſe.

F ſiue pro omnibus alijs, Et patet, quia dicitur iuxta familias ſuas, ſi tamē acciperetur pro illis, qui ſunt capita familiarum, non diceretur ſic. *Iuxta familias ſuas.* Ideſt terra, vel ſors Manaſſe cecidit, ſed non ſic indiuiſe, quin potius iuxta familias ſuas, cuilibet familię ſuæ dabatur portio, & quia in tota tribu erant 8. familiæ, vt patet Nume. 26. fuerunt 8. partes factę in ſorte iſta, quatuor ante Iordanem, & totidem poſt Iordanem: nomina autem capitum familiarum ponuntur hic.

Nomina familiarum Manaſſe.

Filij Abiezer. Sunt octo familiæ in hac tribu, & duæ iam poſitæ ſunt nominatis duobus capitibus earum. Prima eſt familia Machiritarum, pro qua nominatus eſt Machir primogenitus Manaſſe. Secunda familia erat Galaaditarum Numeri 26. & pro hac nominatus fuit ſupra Galaad filius Machir, qui fuit vir G pugnator: nominantur autem hic ſex alij, qui ſunt capita ſex familiarum. Et primus eſt Abiezer a quo familia Abiezeritarum. Iſte vocatur Iezer, & familia ſua Iezeritarum: Numeri 26. ca. *Et filij Helec.* Iſti ſunt omnes de familia Helecitarum, cuius caput eſt Helec, de quo Numeri 26. capit. *Filij Eſriel.* Ideſt etiam prouenit ſors iſta filijs Eſriel, & iſta vocatē familia Eſrielitarum. *Et filij Sechem.* Iſtis etiam data eſt pars poſſeſſionis, & vocatur familia Sechemitarum, cuius pater eſt Sechem. *Et filij Hepher.* Ab iſto denominatur familia Hepheritarum, de qua erat Salphaad, & filiæ ſuę petentes poſſeſſionem infra. *Et filij Semida.* Ab iſto vocatur familia Semidaitarum. Omnibus his aſſignatę ſunt portiones in ſorte Manaſſe, non quidem H ęquales, ſed pluribus maior pars, paucioribus vero minor: ſic enim iubetur etiam de tribubus Numeri 26. capitul. Sciendum circa iſtas familias tribus Manaſſe, quòd familiæ, vt communiter in alijs tribubus ſunt cognationes quædam denominatę a filijs ipſius viri, a quo tribus denominantur, vt tribus Beniamin denominātur a Beniamin, & a filijs immediatis Beniamin denominantur familiæ tribus huius, & ſic in alijs. Aliquando autem non ſolum denominantur familiæ a nomine filiorum, ſed etiam a nomine nepotum, vt patet in tribu Iuda. De qualibet autem tribu quomodo familię eius denominentur, & a quibus patet Nu. 26. cap. in tribu autem Manaſſe denominātur familię a filijs nepotibus, & pronepotibus: nā Manaſſe genuit I ſolum Machir, a quo vocata eſt familia Machiritarū: nepos autē Manaſſe fuit Galaad, a quo familia Galaaditarum: Galaad autem habuit multos filios, ſcilicet, Iezer, Hepher, Semida Helech, Sechem Eſrihel, & ab his denominatę ſunt familię ſex, de quibus ſupradictum eſt, & patet Nume. 26. cap.

Quid ſint familię tribuum.

Iſti ſunt filij Manaſſe filij Ioſeph. Non ſunt omnes filij eius immediati, quia hoc ſolum erat de Machir, alij autem nepotes, & pronepotes: omnes tamen deſcendentes filij appellantur. *Mares per cognationes ſuas.* Dicitur de maribus, quia quamquam aliquę filię fuerūt prędictorum, tamen ab illis non denominatę ſunt familię, quia a filiabus non poterat denominari tribus, K nec familia, cū fęmina tranſeat in familiam viri, a quo ducitur. Nam Iacob 12. filios habuit, & vnam filiā ſcilicet Dinam Gen. 30. c. tamen a filijs denominatę ſunt tribus, a filia autem nihil, ita de familia nō poterat aliqua filia imponere nomen familię, etiam ſi aliquis, qui erat caput alicuius tribus ſolas filias genuiſſet: vtpote ſi Beniamin ſolum filias genuiſſet non vocarentur ab eis aliquę familię in tribu Beniamin, ſed a filijs earum, poſtea denominari poſſent familię. Vel dicitur hic de maribus, quia omnes pręcedentes, licet aliquas filias habuiſſent, tñ etiam filios habebant, a quibus poſſet denominari familia aliqua ſi denominăda foret, vel qui ſaltem poſſent ſuſcipere hęreditatē patrum indubitate. De filiabus autem ſiquis ſolum filias

A filiabus non poterat denominari tribus.

F haberet magis dubium videretur, ideo de eis ponitur caſus immediatè, ſcilicet, de filiabus Salphaad, qui filias ſolum habuit. Et quia in nullo alio accidit hoc de prędictis pręterquam in Salphaad, dicitur de cęteris mares per cognationes ſuas, ideſt omnes prædicti erant mares, & habebant aliquos filios mares. Sciendum, quòd quamquam eſſe marē faciat ad poſſe denominare familiam, & poſſe ſuccedere in hæreditate, hic tamen ſolum agitur quantum ad ſucceſſionem: nam licet Salphaad habuiſſet filios mares non denominaſſent illi aliquas familias iam, nec etiam filij aliorum, a quibus denominabantur familiæ faciebant denominari aliquas familias, ſed dubitabatur de ſucceſſione, ideo expreſſum eſt, quòd omnes haberēt filios G mares, Salphaad autem ſolas fœminas, & de iſtis non erat ita planum, an ita ſuccedere deberent in hæreditatem paternam, ſicut filij. Reſpondit tamen Dominus ad hoc dubium Numeri 27. cap.

Per cognationes ſuas. Ideſt quilibet in cognatione ſua, quaſi dicat omnes iſti habebant filios mares, qui poſſent loco eorum accipere hęreditatem, & hoc quilibet in cognatione ſua. Cōſiſtit autem in hoc dubium: portiones enim hęreditatis aſſignabantur cuilibet harum familiarum, & quia nullus de his, a quibus familię denominabantur exiſtebat eo tempore, quo diuidebatur terra, ſuſcipiebant filij eorum, vel nepotes p eis, ſi tamen eſſet aliqua familia, in qua ſucceſſores eſſent ſolum fœminę, videbatur dubium, an illę debe- H rent ſuccedere familię illi, ſcilicet, quòd ſicut caput familię accepiſſet portionem ſortis ſi ſupereſſet, ita iſtæ fœminę ſuccederent: & iam hoc declaratum fuerat: fuit tamē hic diſtinctum de maribus, & fœminis, quia a principio dubitatum fuerat de hoc.

Salphaad vero filio Hepher. Ponitur hic Salphaad in datiuo, ſcilicet non erant aliqui filij Salphaad, ſed filię. Iſte eſt, de quo dixerunt puellę, Salphaad pater noſter in peccato ſuo mortuus eſt in deſerto, & non fuit in ſeditione, quę concitata eſt contra dominum ſub Core, Numeri 27. cap. & hoc quando petebant hęreditatem ei debitam. *Filio Hepher filij Galaad, filij Machir, filij Manaſſe.* Ponitur iſta ordinatio ad ſciendum quis fuerit Salphaad, ſcilicet, quòd fuit filius immediatus cu- I iuſdam capitis familię. Nam ab Hepher denominata eſt familia Hepheritarum, Numeri 26. cap. Fortè autem Hepher non habuit aliquem filium pręter Salphaad, & ille ſolas habuit filias, ergo in familia Hepheritarum ſolę fœminę manebant tunc: vnde ſatis erat ratio dubitandi, an iſta familia deberet deleri non ſuperſtite viro, vel deberent ſuccedere iſtę fœminę, vt permaneret nomen familiæ. Nam familia, vel tribus non manet, niſi manēte aliqua certa poſſeſſione, a qua denominetur tribus. Vel ſi familię Hepheritarum nō daretur poſſeſſio commiſcerentur alijs familijs, & cū non haberent per quid diſtinguerentur, cito fierent aborigines, ideſt incognitę ſtirpis, ſicut fit de illis, in K quibus non ſeruantur iura primogeniturę. De his latè dictum eſt Leuitici 25. ſcilicet, quare non permittebantur vendi ſimpliciter poſſeſſiones in terra Chanaan.

Sed tunc dato, quòd non manet ēt viri in hac familia, quomodo ſuſcitaretur, quia a fęminis denominari non poteſt? Rñdendum eſt, ꝙ ſecus eſt in conſeruari nomē familię quam in nouiter effici. Denominari. n. nouiter non contingit, vt dictum eſt ſ. ſed conſeruari poterit, ſ. ꝙ fœminę illę accipiant viros de alia familia eiuſdem tribus, & filij inde geniti nō nominentur de familia patrum, ſed matrum. Quamq̃ ɔ̄rium regulare ſit: magis tamen videtur ꝙ non defeciſſent oēs mares de familia Hepheritarum, licet nō eſſent maſculi aliq de ſtirpe Salphaad: ideo quamq̃ non accepiſſent filię

Sal-

Salphaad hęreditatem pro patre ſuo, non peribat familia Hepheritarum: ſed nomen Salphaad de familia ſua. Et hoc patet ex querela filiarum Salphaad petentium poſſeſſionem. ſ. cur tollitur nomen illius de familia ſua, quia non habet filium? Numeri uigeſimoſeptimo capitulo: ſi tamen nulli maſculi eſſent in familia Hepheritarum, non diceretur, ꝙ delebatur nomen Salphaad de familia ſua, ſed ꝙ delebatͬ familia Hepheritarum, pręſuppoſuerunt tamen familiam manere.

Item patet, quia dixerunt: Detur nobis poſſeſſio inter cognatos patris noſtri, ſed ipſę non erant accepturæ poſſeſſionem extra familiam ſuam, ergo aliqui erant cognati patris ſui. ſ. fratres filii Hepher: & cum illis ſuſciperent filię Salphaad poſſeſſionem, quia pertinebant omnes ad eandem familiam, & hoc idem Deus iuſſit eodem capitulo ſcilicet, Da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & in poſſeſſione ſuccedant.

Non erant filij, ſed filiæ ſolæ. Quaſi dicat ſi fuiſſent filii, & filiæ ſimul, vel ſolum filii, non dubitaretur, quia dato, ꝙ filiæ non poſſent ſuccedere, filii ſuccederent: ſolis tamen filiabus ſuperſtitibus videbatur dubiũ, iã tamen determinatum erat. Erat enim regula, ꝙ quando, quis haberet filios aliquos, etiam ſi multas filias haberet ſoli filii ſuccederent: ſi tamen ſolæ filię eſſent, ſuccedebant ipſæ, velut mares, ſic patet Numeri uigeſimoſeptimo capitulo ſcilicet Homo cum mortuus fuerit abſque filio, ad filiam eius tranſibit hæreditas. Ideo filiæ quando tradebantur nuptui non accipiebãt in dotem aliquam poſſeſſionem, ſed dona aliqua, ſicut nunc eſt reſpectu filiorum, vbi obſeruantur iura primogenituræ, quia ea, quæ ad primogenituram pertinent non poſſunt vendi, nec alienari: vnde ſi aliquis huiuſmodi multos filios habuerit, non poterit cuiquã eorum quidquam dare de poſſeſſionibus, quæ ad primogenituram pertinent, ſed dat aliqua munera.

De iſtis filiabus Salphaad ſępe ponitur: bis enim coram Moyſe quæſtio orta eſt ad earum petitionem.

Primo cum peterent ſibi dari hęreditatem, quæ debebatur patri ſuo Salphaad ſi ſuperuixiſſet, vel habuiſſet mares hæredes, & iſta determinata fuit Numeri vigeſimoſeptimo capitulo. Alia fuit ad petitionem filiorum Manaſſe propter filias Salphaad: nam adiudicato, ꝙ hæreditas eis aſſignanda foret, conqueſti ſunt filii Manaſſe, ꝙ ſi filiæ Salphaad nuberent, cui vellent tranſirent in familiam, vel tribum illam, cuius eſſent viri, quos acciperent: & tunc hęreditas earum ſequeretur eas, & perueniret in poſteros earum, ſi tamen acciperent uiros de alia tribu filii earum eſſent de alia tribu, quo facto maneret hæreditas, quę erat pars ſortis Manaſſe, in æternum apud alias tribus, & diminueret, ſors Manaſſe. Moyſes neſciens reſpondere quæſiuit a domino, & reſponſum eſt iuſtum petere filios Manaſſe: ideo iudicatum eſt, ut filię Salphaad nõ poſſent accipere uiros de alia tribu Nume. trigeſimoſexto capitulo.

Quarum ſunt iſta nomina. Ponuntur eadem nomina ſępe, quia ut dicũt iudæi erant fęminę honorabiles, & prudentes, ideo commemoratione dignæ. earum prudentia ſatis patet ex petitione ſua Numeri vigeſimoſeptimo capitulo.

Veneruntque in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Ioſue filij Nun. Nam uolebant petere hæreditatem, quæ competebat eis nomine patris ſui Salphaad, ideo quando fuit aſſignata ſors tribui Manaſſe ipſę venerunt petituræ, ꝙ eis proueniebat, & quia erat Eleazarus ſacerdos vnus de principalibus diuiſoribus terræ, & Ioſue alius, venerunt ante eos: nec ſolum ante iſtos, ſed etiam ante omnes aſſignatos ad hanc diuiſionem faciendam, erant enim Eleazarus, & Ioſue, & duodecim alii uiri

A de duodecim tribubus, quorum nomina patent Numeri. 34. cap.

Sed quia iſti duo erant principaliores, de his ſolum expreſſum eſt nominatim.

Quare filiæ Salphaad petierunt aliquid coram Ioſue, cum iam iudicatum eſſet coram Moyſe, quod petebant.
Quæſt. II.

SED diceret aliquis, cur filię Salphaad petierunt aliquid coram Ioſue, quia iam fuerat adiudicatum eis, ꝙ petierunt coram Moyſe ante tranſitum Iordanis.

Reſpondendum eſt, ꝙ actiones diſtinctæ ſunt: petierunt. n. corã Moyſe, ꝙ declararetur poſſe ſuccedere patri ſuo non habenti liberos maſculos, & aſſignaretur eis poſſeſſio, quæ patri aſſignanda erat, & ĩ hoc obtinuerunt coram Moyſe Numeri uigeſimoſeptimo capitulo: nũc petebãt executionem huius, vel miſſionem in poſſeſſionem: nam Moyſes ſolum eis adiudicauerat ius ſuccedendi, ſed quia tunc nondum data erat aliqua poſſeſſio dimidiæ tribui Manaſſe in qua erat familia Hepheritarum, in qua erat Salphaad, non potuit ſententia plene tradi executioni: nunc autem aſſignabat Ioſue poſſeſſionem dimidiæ tribui Manaſſe, in qua erat familia Hepheritarum, de qua erat Salphaad, ideo petierunt iſtę puellę aſſignari ſibi poſſeſſionem ſecundum portionem patris. Et patet ex verbis ſuis, quia ex re iudicata egerunt dicentes, C Dominus pręcepit per manum Moyſi, ut daretur nobis poſſeſſio in medio fratrum noſtrorum &c.

Et principum. Aliqui intelligunt iſtos eſſe principes tribuum: habebat enim quælibet tribus principem vnum, vt patet Num. 1. & 2. & iſti erant viri honorabiliores in toto Iſrael: ſed nõ intelligitur de his, quin potius de quibuſdam alijs duodecim viris, qui deſignati fuerant a Domino viuente Moyſe, vt patet Numeri 34. & vocãtur principes, quia iſtis dabatur principatus quantum ad diuidendum terram. *Dicentes: Dominus præcepit per manum Moyſi.* Petebant aſſignari ſibi portionem hęreditatis inter reliquos de familia Hepheritarum. Et quia poſſet obijci, quòd non erat eis debita ſors, quia erant fęminæ, & fęminis non datur ſucceſſio, confirmant petitionem ſuam ex re iudicata, ſcilicet, quia iam Deus iuſſerat, vt daretur eis portio Nume. 27. ſcilicet iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui, & in hęreditatem ſuccedant: Dicitur per manum Moyſi, id eſt per Moyſen: quia non locutus fuit Deus iſta ad populum per angelum ſuum, ſicut in monte Sinai, cum dedit pręcepta. Et iſtud vocat ſcriptura Deũ loqui per ſe, quia exiſtimabant Iudęi Deum eſſe qui loqueretur. Locutus fuit autem per Moyſen, quia ipſe retulit verba hæc ad populum, ideo per manum eius, id eſt per eum iuſſit Deus. Eſt autem modus iſte vulgaris loquẽdi, ſcilicet iſtud negocium expedietur per manus meas, & tamen non expeditur per manus, ſed aliàs: quia tamen manus eſt organum organorum omnes operationes, quæ aliquo modo fiunt per organa attribuuntur manui.

Vt daretur nobis poſſeſſio in medio fratrum noſtrorum. Id eſt inter fratres noſtros, accipitur enim hic mediũ per interpoſitionem, & non pro æquidiſtantia: nam Nume. 27. vbi ponitur ſentẽtia data a Deo ſuper hoc, dicitur: Iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad: da eis poſſeſſionem inter cognatos patris ſui: ſed ſcriptura non facit differẽtiam dicere in medio, vel inter: ideo qui interdum innituntur ſimilibus verbis ponderantes ea, & obſeruantes differentiam ſecundum naturam vocum nimis errant: accipiuntur hic fratres pro

cognatis;

cognatis:nam filiæ Salphaad non habebant fratres: ſi
enim habuiſſent ſublata foret omnis quæſtio de ſuc-
ceſſione filiarum Salphaad. Nam cum quis habebat
liberos mares, etiam ſi haberet filias,ſoli mares ſucce
debant:& ſi haberet, quis vnicum filium marem, &
plurimas filias ille ſolus ſuccederet, filię autem non
ſuccedebant niſi in defectum filiorum, ut patet Nu-
meri. 27. capitulo. data fuit autem hæreditas filiabus
Salphaad,quia nullus erat fili' maſculus,vt patet pręal
legato capitulo more tamen ſcripturæ vocantur fra-
tres ideſt cognati. Et patet hoc ex tex. vnde trahitur
iſta littera,quia Numeri 27.capitulo dicitur. Da eis hæ
reditatem inter cognatos patris ſui, & illæ allegantes
hanc ſententiam Dei dixerunt, ꝙ Deus iuſſerat dari
eis poſſeſſionem inter fratres ſuos,pro eodem fratres
& cognatos accipientes. Sed non accipiuntur hic fra-
tres pro omnibus cognatis large:nam qui erant in to
ta tribu Manaſſe non vocabantur fratres filiarum Sal-
phaad, nec inter eos ſuſceperunt hęreditatē,quia tūc
potuiſſent accipere portionem ad partem orientalem
Iordanis cum reliqua dimidia tribu Manaſſe: accepe-
runt autem ſolum in tribu Hepheritarum,quia in hac
familia erat Salphaad:& hoc etiam patet ex ſequenti,
quia cum ipſę petiiſſent dari ſibi ſortem inter fratres
ſuos,data eſt eis pars inter fratres patris ſui.

Deditq; eis iuxta imperium domini poſſeſſionem. Deus iuſ-
ſerat, ꝙ daretur eis poſſeſſio, quia recte petebant, &
quia tempore Moyſi nulla erat poſſeſſio,quæ aſſigna-
ri poſſet eis,data fuit tempore Ioſue.

Arguet aliquis, qđ potuiſſet aſſignare eis Moyſes
partem:nam ipſe diuiſit terram duorum regū Amor-
rhęorum tribui Ruben,& Gad,& dimidiæ tribui Ma
naſse Deuteronomii tertio,& ſup.13.ergo in illa ſorte
dimidię tribus potuiſset dare poſseſſionem filiab. Sal-
phaad.

Reſpondendum eſt, ꝙ filię Salphaad ſuſcepturæ e-
rant poſseſſionem in tribu ſua,& in familia ſua: in tri-
bu autem Manaſse erant.8.familiæ, ut patet Numeri
26.capitulo,quarum quatuor acceperunt poſseſſionē
ante Iordanem ad orientem,aliæ quatuor ad occiden
tem Iordanis in terra Chanaan. Primam partem di-
ſtribuit Moyſes,ſecundam autem Ioſue: ſed familia,
ī qua erat Salphaad ſcilicet familia Hepheritarum ac-
cepit poſseſſionem ad occidentalem partem Iordanis
vt patet hic:ergo Moyſes non potuit aſſignare poſseſ
ſionem filiabus Salphaad.

In medio fratrum patris earum. Vocantur fratres patris
earum ideſt cognati Salphaad,vel poſsunt accipi pro-
prie fratres:nam Salphaad fuit filius Hepher,a quo vo
cata eſt familia Hepheritarum,& habuit Hepher alios
filios pter Salphaad,alioquin nulli maſculi eſſent hoc
tempore in familia Hepheritarum,ſed contrarium.ſ.
inductum eſt:alii autem filii Hepher acceperunt poſ-
ſeſſionem, ſicut accepturus erat Salphaad: ſuſcepe-
runt poſseſſionem,quia pertinebant ad eandem fami
liam.

Quid funiculus ſit ui de inferius q.3.

Et ceciderunt funiculi Manaſſe. 10. Eſt funiculus inſtru
mentum quoddam ad menſurandum terram, quo ī
longum,& latum menſurabatur terra per quadrum,
& ſic eſt in menſurandis vineis,vel agris. Erat autem
funiculus aliquid valde magnum, cū dimidię tribui
Manaſse ſolum decem funiculi dati fuiſsent hęredi-
tatis. Per iſtos funiculos æquabantur hęreditates tri-
buum,quoniam ſecundum, ꝙ ſe habebat tribus ad tri
bum in portione virorum, ita ſe debebat habere por-
tio ad portionem in magnitudine:dato ergo ꝙ ſcire-
tur aliquam tribum eſse duplam ad aliam in multitu
dine,oportebat dari duplū de ſorte, & vt non errare-
tur diuidebatur terra funiculo certificante omnia, q̃q̃
ad hoc etiam conſiderabatur quantitas terræ, quædā

F enim terra erat in qua pręualebant duo funiculi, quā
in alia quatuor:ideo etiam ad hoc attento fiebat ęqua
litas arithmetica ſecundum proportionem exceſsus,
ſcilicet, ꝙ quantum excedebat vna tribus aliā in mul-
titudine virorum, tanto excederet vna ſors alteram ī
quantitate terræ. De iſtis funiculis ſępe dicitur in ſcri-
pturis, ut in Pſalm. Funes mei ceciderunt in pręcla-
ris:etenim hęreditas mea pręclara eſt mihi, ideſt funi- Pſal 15
culi diuidentes,vel menſurātes portionem meam ce-
ciderunt in pręclaris ideſt in terra bona, vel excellenti
& ſicut iſti funiculi proficiebant ad recte diſtribuen-
dum terram inter tribus,ita proficiebant ad diſtribuē
dū inter familias, & domos, & inter ſingulos virorū.

Abſque terra Galaad, & Baſan. Dimidia tribus Ma-
naſse accepit ſortem ante tranſitum Iordanis ad oriē-
G tem, & huic data eſt terra Galaad. ſ. medietas montis
illius,quę erat terra declinans ad vnam partem mon-
tis illius.ſ.ad aquilonarem:etiam accepit terram Baſā
eſt enim quædam regio ſatis magna in qua erant.60.
oppida munita muris portis,& ſeris,quę uocantur vr
bes in ſcriptura. De hoc Deuteronomii tertio, & ſup.
13.& in terra illa non dicitur,quot funiculi erant,quia
forte non erat ibi diuiſio per funiculos, ſicut fuit tē-
pore Ioſue. Alia autem dimidia tribus Manaſse acci-
piens portionem cum tribu Ephraim ſuſcepit funicu
los.decem.

Trans Iordanem. Ideſt ad orientalem partem iorda-
nis,q̄a Baſan,& Galaad ſunt ad Orientalē partē Iorda
nis,cum extremitates ſortium illarum terminentur ī
Iordane ſupra.13.capi. iſta prępoſitio (trans) dicit po
H ſitionē ſicut (vltra) & poſito aliquo medio inter duo
vtrunque illorum poteſt vocari vltra, vel citra reſpe-
ctu interpoſiti:& ſic erat de Iordane interpoſito, quia
terra duarum tribuum, & dimidiæ erat orientalis re-
ſpectu Iordanis,& terra nouem tribuum, & dimidię
erat occidentalis, vtraque tamen dicitur trans Iorda-
nem. Vterque modus horum ponitur Numeri 32. in
litera, ꝙ accipiatur pro parte orientali patet ſupra pri-
mo.12.& tredecimo, ꝙ pro parte occidentali patet ſu-
pra.5. ſ. poſtquam audierunt reges Amorrhęi,qui ha-
bitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam.

*Filiæ enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio filio-
rum eius.* Repetitio ſententię ſupra poſitæ eſt: refertur
I enim ad filias Salphaad:& iſtę ſunt filiæ Manaſse,quia
erant de ſtirpe Manaſse: ſic dicitur Luc.1. ꝙ Eliſabeth
mater beati Ioannis erat de filiabus Aaron ideſt de de
ſcendentibus ab Aaron,& iſtæ poſsederunt hæredita-
tem inter filios eius ideſt Manaſse: nam uiri de fami-
lia Hepheritarum erant de filiis Manaſse, & inter eos
acceperunt poſseſſionem filię Salphaad, ut patet ſup.
& ponitur hoc,quia in omnibus aliis conſueuerat da-
ri poſseſſio ſolis viris,hic autem data eſt fęminis: ideo
de eis tanquam de aliquo ſpeciali exprimitur ſcilicet,
ꝙ filię Salphaad acceperunt hęreditatem.

*Terra autem Galaad cecidit in ſortem filiorum Manaſſe, qui
reliqui erant.* Iſta eſt ſors dimidiæ tribus Manaſſe, quæ
K erat ad Orientem Iordanis, & nō ſolum accipitur hic
pro terra Galaad,ſed etiam pro terra Baſan, quia vtra-
que data eſt in ſortem dimidię parti Manaſse,ut patet
ſupra. Non curat tamen ſcriptura ſemper plene enar-
rare,potiſſimum cum aliqua res ſępe repetenda eſt.

Iſta litera videtur ſignare, ꝙ tribus Manaſse ſuit di-
uiſa in duas partes, & vni earum data eſt poſseſſio ad
occidentalem plagam Iordanis,de qua hic: reliqui au-
tem de tribu hac, qui non receperunt poſseſſionem
hic,receperunt ad Orientalem plagam Iordanis.

Sed dicendum eſt potius fuiſse econtrario,quia pri
mo diuiſa eſt terra, quæ erat ad Orientalem plagam
Iordanis, & data eſt ibi ſors dimidiæ tribui Manaſse,
atque collocatæ ſunt familiæ quatuor, quæ ſunt me-

dietas illius tribus. Relinquebantur autem quatuor familiæ aliȩ, & hæ ſuſceperunt hȩreditatem ad Occidētalem plagam Iordanis ſcilicet decem funiculos iſtos de quibus hic. Nam alioquin dabitur, ꝙ viuente Moyſe non fuerit data poſſeſſio aliqua dimidiæ tribui Manaſſe, ꝙ falſum eſt: quia Numeri. 32. & Deuteronom. tertio, & ſupra. 13, dicitur ꝙ tradiderit Moyſes dimidię tribui Manaſſe medium montis Galaad: & totam terram Baſan: accipitur tamen hic improprie iſtud relatiuum (reliqui) quia reliquus idem eſt, quod reſidu⁹ & in hoc ſignatur ordo anteceſſionis, & ſucceſſionis: ſed accipitur reliquus ideſt alius ſcilicet, ꝙ quidam de ſtirpe Manaſſe ſuſceperunt hȩreditatem in decem funiculis, de quibus hic: alii autem acceperunt in terra Galaad, & Baſan. ſ.

B *Qui reliqui erant*. Ideſt cecidit in ſortem aliorum filiorum Manaſſe, qui non erant de ſuſcipientibus poſſeſſionem in his decem funiculis, & illi prius ſuſceperunt hæreditatem, quam iſti.

Fuitq́ue terminus Manaſſe ab Aſer Machmathath, quæ reſpicit Sichem, & egreditur ad dextram iuxta habitatores fontes Taphuæ. Etenim in ſorte Manaſſe ceciderat terra Taphuæ, quæ eſt iuxta terminos Manaſſe filiorum Ephraim, deſcenditq́ue termi nus vallis arundineti in meridiem torrentis C ciuitatum Ephraim, quæ in medio ſunt vrbium Manaſſe: Terminus Manaſſe ab Aquilone torrentis, & exitus eius pergit ad mare: ita vt poſſeſsio Ephraim ſit ab Auſtro, & ab Aquilone Manaſſe, vt vtranque claudat mare, & coniunguntur ſibi in tribu Aſer ab Aquilone, & in tribu Iſſachar ab Oriente. Fuitque hæreditas Manaſſe in Iſſachar, & in Aſer Bethſan, & viculi eius, & Iebblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cum oppidis D ſuis, habitatores quoque Endor cum viculis ſuis: ſimiliterque habitatores Thenach cum viculis ſuis, & habitatores Mageddo cum viculis ſuis, & tertia pars vrbis Nopheth. Nec potuerunt filii Manaſſe has ciuitates ſubuertere, ſed cȩpit Chananæus habitare in terra ſua. Poſtquam autem conualuerunt filij Iſrael, ſubiecerunt Chananȩos, & fecerunt ſibi tributarios, nec interfecerunt eos.

Vit autem terminus. Hic ponitur poſſeſſio virorum in dimidia tribu Manaſſe. Vel magis poſtquam dictum eſt de portione mulierum agitur de habitudine terminorum & cōditione habitatorum.

Habitudo ſortis Manaſſe ad ſortem Ephraim.

Fuit autem terminus Manaſſe ab Aſer Machmatath. Iſta eſt habitudo ſortis Manaſſe ad ſortem Ephraim, & ad ſortes duas circunſtantes ſcilicet ad Aſer, & Iſſachar: inter Manaſſe autem, & Ephraim non erat proprie differentia tanquam duarum ſortium per terminos diuerſos, ſicut fiebat in alijs tribubus: nam ipſi cōqueſti ſunt ſe habere funiculum ſortis vnius, cum eſſent ī magna multitudine infra ī littera ſcilicet quare

A dediſti mihi poſſeſſionem ſortis vnius, & funiculi vnius, cum ſim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi dominus? Vnde non erat latus aliquod porrectum ab Oriente verſus Occidentem diuidens ſortem Ephraim, & Manaſſe, ſicut inter reliquas tribus erat, ſed vrbes Manaſſe circundabant vrbes Ephraim ex Aquilone, & Oriente. ſicut dicitur prȩcedenti capitulo, ꝙ ſeparatȩ fuerunt vrbes Ephraim in medio Manaſſe: & idem patet infra, & hoc tanquam eſſent ambȩ ſortes vna ſors nihil diſtincta, erat tamē aliqua diſtinctio ſed quia ſcriptura ponit velut vnam ſortem non deſignauit penitus differētiam, quamquam in aliquo differre poſſint, cum dixerit infra, quod ſors Ephraim erat a Meridie, & ſors Manaſſe erat ab Aquilone. Ponitur etiam hic habitudo ſortium iſtarum duarum B ad ſortem Iſſachar, & Aſer, quȩ tangunt eas. & dicitur de ſorte Manaſſe, quod reſpicit ſortem Aſer tangens eam in ciuitate quadam dicta Machmathath, vel Machemarathach, & iſta eſt, de qua dicitur præcedenti capitulo, Machmethath vero ad Aquilonem reſpicit, & circuit terminos contra Orientem in Thanathſelo, eſt enim Machmethath ciuitas pertinens ad latus Orientale, ſed illud aliquando curuatur eleuando contra Orientem, & aliquando flectitur contra occidentem, ideo dicitur, quod de Macmethath circuit terminus contra Orientem in Tanathſelo, eſt etiam Machmethath Aquilonaris, quia eſt in extremitate lateris Orientalis contra Aquilonem, & in hac vrbe coniungitur ſors Manaſſe ſorti Aſer, quod ſatis conſonat ei, C quod infra dicitur ſcilicet, quod ſors Manaſſe, & Ephraim coniunguntur ſorti Aſer ab Aquilone, & ſorti Iſſachar ab Oriente.

Quæ reſpicit Sichem. Ideſt vrbs Machmethath reſpecit Sichē. eſt. n. Sichē magis auſtralis, cū Machmethath ponatˉ de maxime Aquilonaribus ī ſorte Manaſſe. Iſta ciuitas Sichem non debuit venire in ſortes, cum terra diuiſa eſt, quia Iacob inſtituit omnes filios ſuos hæredes ex ȩquo in terra, quam promiſerat ei dominus, præter hoc, ꝙ duos filios Ioſeph Manaſſe, & Ephraim adoptauit eos conſtituens æquales in ſuccedendo Simeoni, & Ruben Geneſis quadrageſimooctauo, & in hoc indirecte dedit Ioſeph duas ſortes, cum cuilibet aliorum dediſſet vnicam. Præter hoc addidit ipſi D Ioſeph meliorationem quandam dans ei vrbem Sichem cum ſuburbanis ſuis, & hoc quia magis poterat teſtari de hac vrbe, quam de cȩteris, cum acquiſiuiſſet eam ſpecialius in gladio, & arcu, de quo Gene. 48. capitulo ſcilicet Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhȩi in gladio, & arcu meo. Partem quoque huius emerat ipſe Iacob prius cum venit in terrā Chanaan. De quo infra. 24. ſcilicet ſepelierunt eum in Sichem partem agri, quam emerat Iacob a filiis Hemor patris Sichem centum nouellis ouibus. Ideo licet diuideretur tota terra Chanaan, & cecidiſſet Sichem in terra ſortis alicuius alterius tribus, quam filiorum Ioſeph, non pertinuiſſet ad tribū E illam, ſed ad filios Ioſeph: ſed factum eſt, ut proueniret eis in ſortem: nam fuit in ſorte Ephraim, ut patet infra. 21. in hac vrbe ſcilicet in agro quodam apud illā ſepulta ſunt oſſa Ioſeph, quæ Iſraelitȩ aſportauerunt de Aegypto, ut patet infra. 24. ſcilicet Oſſa quoq; Ioſeph, quæ tulerant filii Iſrael de Aegypto ſepelierunt in Sichem & cȩtera. deinde iſta vrbs ſeparata eſt in ciuitatem refugij: iuſſerat enim Deus poni ciuitates ad quas confugere poterant, qui effuderant ſanguinem non uolentes, de quo Num. 35. & Deut. 19. de quibus fuit vna Sichem in monte Ephraim ī. 20. ca. item iſta ciuitas fuit data filiis Leui de tribu Ephraim cum ſingulæ tribus darent aliquas vrbes ſacerdotibus, & Leuitis. De hoc ī. 21. c.

Ad

Ad quid profuit ſpecialis traditio Sichem facta Ioſeph a Iacob nam etiam aliter prouentura erat.
Quæſt. III.

SED quæret aliquis, quid profuit ſpecialis traditio Sichem facta Ioſeph a Iacob, de qua Gene. 48. nam ſi non cecidiſſet Sichem in ſortem filiorum Ioſeph, & ipſi præter ſortem ſuam accepiſſent Sichem in quacunq; tribu foret, ſatis videbatur eſſe ſpecialiter data: nunc tamen nõ videtur, quid profecerit, quia etiam ſi non fuiſſet data Sichem ſpecialiter Ioſeph, accepiſſent eam filii eius, cum cecidiſſet in ſortem eorum.

Reſpondendum, quod profecit. Nam ſortes tribuum menſurabantur funiculo quantum ad magnitudinem ſuam, ne aliqua tribus defraudaretur nõ poſita certitudine menſuræ. Sic patet de dimidia tribu Manaſſe, quæ accepit funiculos decem poſſeſſionis, vt patet ſupra. Cum aũt poſſeſſio Ephraitarum, & Manaſſitarũ funiculo diuiſa, & ſeparata a cęteris fuit non fuit ĩ menſura funiculi vrbis Sichẽ, ſed p̃ter illam fuit completa ſors filiorum Ioſeph, ideo quocunque modo ponatur ſemper proficiebat ſpecialis illa traditio vrbis Sichem, & tamen ſi eſſet vrbs Sichem in aliqua alia tribu, efficeretur moleſtum tam filiis Ioſeph, quã tribui illi in cuius ſorte eſſet Sichem. Primo quia diuiderentur tribus, cum in ſeparatis locis hæreditatem acciperent. Secundo quia tribui illi in cuius hæreditate eſſet Sichem admiſcerentur alieni. Diuiſores ergo terræ fecerunt, vt Sichem eſſet in terra ſortium filiorum Ioſeph.

Et egreditur ad dexteram iuxta habitatores fontis Taphuæ. Ideſt terra ſortis Manaſſe egreditur, vel deſcendit ad dexteram ſcilicet ad meridiem iuxta vrbem Taphuæ: pars enim Aquilonaris eſt ſiniſtra, & auſtralis eſt dextra, vt ſi aliquis conuertat vultum ſuum ad ſolis ortum, erit dextra eius ad meridiem, & ſiniſtra ad

Situs Taphuæ.

aquilonem, & ita hic eſt deſcenſus a Machmethath, quę eſt in parte aquilonari ad partem meridianam, & in hac eſt ciuitas Taphua, ibi enim ſors filiorum Ioſeph tangit ſortem iudæ, quę eſt maxime meridiana Nam vrbs Taphua eſt in ſorte filiorum iuda, ut patet ſupra decimoquinto: ideo vbi ſors Manaſſe contingit terram Taphuæ, neceſſe eſt, vt coniungat ſortem iudę & dicitur.

Iuxta habitatores fontis Taphuæ. Quia fons Taphuæ eſt aliquid valde famoſum in terra Taphuę, & eſt in extremitate ſortis iudę: ideo apud fontem illum tangit ſors Manaſſe ſortem Iuda: ciuitas autem Taphua eſt magis intra ſortem iudæ: ideo non contingit apud eam ſors Manaſſe ſortem iudę.

Quidam dicunt, quod ponitur de fonte Taphuæ, & non de vrbe Taphua, quia vrbs Taphua non erat in ſorte Manaſſe, fons autem Taphuæ erat in ipſa ſorte: & hoc ſorte apparet, quia terra Taphuæ cecidit in ſortem Manaſſe, & ipſa vrbs Taphua fuit in ſorte Iudæ.

Sed non ſtat: nam hic ponuntur termini ſortis Manaſſe: ſi autem eſſet fons Taphuæ in ſorte Manaſſe, non diceretur, quod tranſit ſors Manaſſe iuxta habitatores fontis Taphuæ: quia (iuxta) dicit aliquid extrinſecum: ſicut dicimus vnius tribus ſors eſt apud ſortem alterius tribus.

Ideo dicendum, quod fons Taphuę, & habitatores illius ſunt in ſorte iudæ, & ubi coniungitur ſors Manaſſe ſorti iudę ſunt habitatores fontis Taphuę.

Etenim in ſorte Manaſſe cecidit terra Taphuæ. Inducantur ſuperiora ſcilicet, quod poſſit tranſire terminus Manaſſe iuxta habitatores fontis Taphuæ, qa in ſorte Manaſſe cecidit terra Taphuę ideſt quædam pars

F terrę Taphuę: ideo ſi aliquid de terra Taphuæ pertinet ad terram Iudæ, neceſſe eſt, vt limes terræ Manaſſe, & Iudæ ſit apud habitatores terræ Taphuæ, quia ambę ſortes communicant in terra Taphuæ.

Alio modo poterat ſtare tota litera, quod intelligatur habitatores fontis Taphuæ, & ipſum fontem eſſe in ſorte Manaſſe, & tunc iſta litera ſequens ſtabit ſcilicet, quod terra Taphuæ cecidit ĩ ſorte Manaſſe ideſt quia cecidit terra Taphuę intra ſortem Manaſſe poterat latus terrę Manaſſe tranſire apud habitatores fontis Taphuę.

Et cum arguitur non ſtare, quia dicitur, quod tranſit terminus terrę Manaſſe apud habitatores fontis Taphuę in quo ſignatur terminus extrinſecus.

Reſpondendum, quod cum ponuntur termini ſor
G tium interdum ponuntur termini aliqui, qui ſunt intrinſeci, iterdum vero termini extrinſeci, ut patet præcedenti capitulo, & infra ſequenti capitulo in ſorte Beniamin: ita hic cum deſcriberetur latus Manaſſe poſiti ſunt termini intrinſeci: & iſta litera ſignat ſatis eſſe terminos intrinſecos, cum dicat, quod in ſorte Manaſſe ceciderat terra Taphuæ. Vtrunque ergo poteſt ſtare, ſed magis primus ſenſus ſcilicet, quod ciuitas Taphua ſit in ſorte iudę apud limites, & quædam pars terræ eius, alia autem terra illius ſit in ſorte Manaſſe: fons autem Taphuæ, & habitatores fontis ſint in terra ſortis iudę. In Hebręo dicitur.

Etenim in ſorte Manaſſe cecidit terra Taphuæ, & Taphua. Differt a ſuperiori noſtra litera, quia ponit vrbem Taphua in ſortem Manaſſe: litera noſtra non tranſlu
H lit de ipſa vrbe Taphua, ſed de terra eius: cauſa eſt, qa vrbs Taphua cecidit in ſorte iudæ, ut patet ſupra decimoquinto: ideo nõ poterat eſſe in ſorte Manaſſe, poterat tamen aliquid de terra Taphuę eſſe in ſorte Manaſſe. Et ſi dicatur, quid ergo ad literam hebraicam?

Reſpondendum, quod modus loquendi Hebraicus eſt multum barbaricus, interdum aliquid ſępe repetendo, & valde inutiliter, interdum uero ſubticendo, ut pluries in libro iſto apparet legenti literam hebraicam: ita exiſtimauit litera noſtra eſſe poſitum Taphua ex ſuperabundanti: ita quod nõ ſignificetur amplius per terram Taphuæ, & Taphuam, quam per ſo-
I lam terram Taphuæ.

Sed adhuc ſatis poſſet teneri litera Hebraica ſcilicet, quod ĩ ſorte Manaſſe fuerit terra Taphua, & vrbs Taphua.

Sed tunc dicendum, quod non eſt iſta Taphua, de qua dicitur in ſorte iudæ, ſed ſunt multæ: ſic enim patet de Aſur, quarum tres ſunt in ſorte iudæ, ut patet ſupra decimoquinto ponuntur quatuor ciuitates dictæ Aſor, & vna in ſorte Nephtalim inf. decimonono ſic etiam de Bethſames, quę eſt in ſorte Iudæ infra decimoquinto, & alia in ſorte Iſſachar infra decimonono, & ſic de multis.

Sed litera noſtra voluit eſſe vnicam Taphuam,
K ideo cum poſita fuerit in ſorte iudæ non dixit eam eſſe in ſorte Manaſſe, licet reperiatur in Hebræo. Conceſſo autem iſto ſenſu debet dici, quod hic ponantur termini intrinſeci ſortis Manaſſe ſcilicet, quod Taphua, & tota terra eius ſit intra ſortem Manaſſe, & habitatores fontis Taphuę ſint in extremitate tribus, & iuxta hos tranſire dicitur terminus Manaſſe.

Quæ eſt iuxta terminos Manaſſe filiorum Ephraim. Ideſt iſta terra Taphuę eſt iuxta terminos Manaſſe, & filiorum ephraim, quia ex aliqua parte idem eſt terminus vtriuſque ſortis: ſicut in parte aquilonari ambę coniunguntur in ſorte Aſer, ut patet infra in litera, & tũc poſſunt accipi termini iſti tanquam intrinſeci. Primo modo dicetur, quod terra Taphuæ, & fons atque habitatores

bitatores fontis ſint intra terrã Manaſſe, & Ephraim tamen apud iſtam terram tranſit terminus diuidens ſortem Manaſſe,& Ephraim a ſorte Iudę. Vel ſi ſint termini extrinſeci dicetur,quod terra iſta Taphuę eſt apud terminos Manaſſe,& Ephraim ideſt eſt in ſorte Iudę:& tamen ſors Manaſſe,& Ephraim coniunguntur ſorti Iudæ apud terram iſtam habitatorum fontis Taphuę.

Si autem dicatur ſecundum literam Hebraicam, quod vrbs Taphua,& eius terra atq; habitatores ſunt in ſorte Manaſſe,erit ſenſus, quod habitatores fontis Taphuæ ſunt iuxta terminos Manaſſe, & filiorum Ephraim, i. qđ diuiduntur iſtæ duę ſortes apud habitatores fontis Taphuæ, ita quod ſit terra iſta in ſorte Manaſſe,& apud terminos illius,quia latus ſortis Manaſſe,& Ephraim coniungũtur apud habitatores fontis Taphuę:& hoc ſatis conſonat litterę ſequenti, vbi ponitur diſtinctio ſortis Manaſſe,& Ephraim,quia ab Aquilone eſt Manaſſe, ab auſtro autem eſt Ephraim. etiam quia ponitur differentia per torrentem mediãtem inter Ephraim,& Manaſſe.

Sed literę noſtrę non multum conuenit iſte ſenſus,qui vult ponere vrbem Taphua in ſorte Iudæ ſolum,& quandam partem in ſorte Manaſſe de terrã illius:ideo non mediabit inter Ephraim,& Manaſſe Taphua,& terra illius,ſed inter ſortem Iudæ, & has duas tribus.

Deſcenditque terminus vallis arundineti in meridiem torrentis ciuitatum Ephraim. Ideſt de habitatoribus Taphuæ deſcendit terminus Manaſſe in vallem arundineti. De valle pertranſit in torrentem diuidentem ciuitates Ephraim a Manaſſe:& hoc ad meridiem torrentis. Litera eſt breuis,quia innititur ſubintellecto: cum enim continuaſſet terminum vſque ad habitatores fontis Taphuæ, debuiſſet inde continuare terminos ad vallem arundineti, & inde ad meridiem torrentis ciuitatum Ephraim:ſubticuit autem mediam continuationem ſcilicet de fonte Taphuæ ad vallem arundineti, quia iſta neceſſario ſubintelligebatur. velut ſi quis diceret ego iui Romam, & poſtea de vrbe Ieruſalem iui Babilonem. Hic ſubticetur continuatio media ſcilicet,quod de vrbe Roma iuerit Ieroſolymam,ſed neceſſario ſubintelligitur, quia qui ſemel ſtetit Romæ non poteſt poſtea ire de vrbe Ieruſalem in Babylonẽ niſi de vrbe Roma iuerit in Ieruſalem. Hic autem ſubticetur continuatio inter habitatores fontis Taphuæ,& vallem arundineti, & tamen præcedenti capitulo ponitur ſcilicet,& peruenit in Iericho, & egreditur ad Iordanem de Taphua,peruenitque cõtra mare in vallem arundineti.

Deſcenditque terminus vallis arundineti. Ideſt terminus lateris perueniens de Taphua in vallem arundineti deſcendit inde. iſte deſcenſus eſt per vallem per quã labitur Iordanis verſus mare Sodomorum, quod eſt mare ſalſiſſimum.

Deſcenſus autem patet ex duobus. primo,quia itur de latere Aquilonari in meridianum, & in hoc communiter eſt deſcenſus.

Quod autem ſit verſus meridiem continuatio iſta patet, quia dicitur, quod terminus vallis arundineti tranſit in meridiem.

Secundo,& clarius patet,quia per vallem arundineti fluit Iordanis vſque ad mare ſalſiſſimum. ſed fluxus ad proniora ſemper eſt,nam iſtud latus terminatur in lingua maris ſalſiſſimi,vt patet præcedenti capitulo.

Vocatur vallis iſta arundineti, quia ibi apud Iordanem in quadam parte vallis arundines multæ creſcunt.

In meridiem torrentis ciuitatum Ephraim. Ideſt de valle

A arundineti tranſit latus terminans ad partem meridianam torrentis ciuitatum Ephraim. Eſt ſenſus, quod iſtud latus,quod hic continuatur eſt orientale, & tamen computatur ab Aquilone verſus meridiem, & cum perueniret ad vallem arundineti eſt ibi quidam torrens protractus ab Oriente verſus occidentem, ſiue aquę veniant de Oriente ad Occidentem, ſiue ecõtrario nihil differt. Hunc torrentem interſecat latus iſtud quod deſcribitur,& tranſit vltra torrentem verſus meridiem ſcilicet verſus linguam maris ſalſiſſimi, & illud mare eſt meridianum ad torrentem hunc. Ideo licet terminus,qui deſcribitur tranſeat per ipſum torrentem, tamen ad meridiem eius tranſit cum extendatur,& hic ponitur finis lateris huius ſcilicet cum

B tranſierit ad meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quia finis eſt in lingua maris ſalſiſſimi, ut patet pręcedenti capitulo:ſed pars meridiana torrentis huius eſt apud linguam maris, ideo ponuntur pro eodem termino.

Vocatur autem iſte torrens ciuitatum Ephraim ideſt diuidens ciuitates Ephraim a ciuitatibus Manaſſe. Ex quo patet, quod iſtud latus deſcriptum hic nõ ſolum eſt pro ſorte Manaſſe, ſed etiam pro ſorte Ephraim, cum deſcendat etiam ad partem meridianã torrentis diuidentis Ephraim,& Manaſſe. Modus autem diuidendi eſt,ut ad partem Aquilonarem torrentis ſint vrbes Manaſſe, & a parte auſtrali ſint vrbes Ephraim,ut patet infra.

C *Quæ ſunt in medio vrbiũ Manaſſe.* Ideſt vrbes Ephraim ſunt in medio vrbium Manaſſe ſcilicet, quod circundantur ab illis.

Sed uidetur non ſtare iſta litera, cum dicatur infra, quod eſt ſors Ephraim ab auſtro, & ſors Manaſſe ab Aquilone:quæ autem ſic ſe habent ſolum lateraliter ſe contingunt,& non eſt unum in medio alterius.

Reſpondendum eſt,quod neutrum iſtorum totaliter eſt accipiendo ſecundum rigorem verborum.

In quo ſciendum, quod ſors Ephraim, & Manaſſe non ſunt penitus diſtinctę,ut quælibet aliç duę ſortes, quaſi habeant latera quatuor penitus differentia, ſed ponuntur tanquam vna ſors,ut patet infra, cum dixerũt filii Ioſeph,& Manaſſe ad Ioſue, Quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis,& funiculi vnius,cum ſim tan-

D tæ multitudinis,& benedixerit mihi dominus?

Etiam ex deſcriptione laterum,quia pręcedenti capitulo cum deſcriberentur latera ſortis Ephraim nõ dicebatur de ſolo Ephraim, vel de ſolo Manaſſe, ſed de filiis Ioſeph ſimul tanquam ſit eadem ſors Manaſſe, & Ephraim. Rurſus tamen non ſunt penitus vna ſors,ſed intra ambitum iſtorum deſcriptorum laterũ erant ſeparatæ vrbes pro tribu Manaſſe,& aliç pro tribu Ephraim,& non erat commixtio,ita vt indifferenter habitarent in quacunque parte terrę illius Ephraitę,vel Manaſſitę. vrbes autem filiorum Ephraim fuerunt valde plures, quia tribus Ephraim erat integra, quę ſuſcipiebat hic poſſeſſionem, tribus autem Ma-

E naſſe erat hic dimidia,cum reliqua medietas accepiſſet poſſeſſionem ante tranſitum Iordanis in terra Baſan,& Galaad,ut patet. ſ. in litera:& ſupra. 13. & Deut. 3. erant autem ciuitates Manaſſe in circuitu Ephraim vt hic dicitur,quia latera terræ Ephraim circundabantur a ciuitatibus Manaſſe, nec tamen penitus circundabantur,ſed a latere Aquilonari, & ab Orientali. De Aquilonari patet infra: de Orientali ſupra probatum eſt. Latus autem meridianum terræ Ephraim non erat tectum a latere terrę Manaſſe, ſed coniungebantur lateri terræ Beniamin, ideo dicitur infra, qđ terra Manaſſe erat ab Aquilone,& terra Ephraim ab auſtro: erat tamen adhuc terra Ephraim intra terram Manaſſe,

quia

quia terra Manaſſe erat poſita tanquam figura rectili F
nea, vt quadrangulus, terra autem Ephraim erat tan-
quam circulus. Vnde ſicut ſi duo quadrati ſimul ſunt
iunctis lateribus, & deſcribatur circulus cuius centrũ
ſit in coniunctione laterum ipſorum abſcindet portio
nem de qualibet figura earum: ita ſors Ephraim erat
poſita in rotundum quaſi circulus, & erat pro maiori
parte intra ſortem Manaſſe, ideo abſcindebat eam, ita
quod pars maior Ephraim erat intra Manaſſe, & non
eſt ſic de aliis ſortibus. quia aliæ ſe habebant, vt figuræ
rectilineæ, & coniungebatur vna alteri, ſed non ſubin-
trabat.

Terminus Manaſſe ab Aquilone torrentis. Hic ponitur
aliqua diſtantia vel habitudo inter ſortem, Manaſſe
& Ephraim: nam licet ſors Ephraim eſſet intra ſortẽ
Manaſſe, quia tamen non erat pars illius, nec ab ea pe G
nitus circundabatur manentibus duobus laterib. non
tectis, neceſſe erat, vt eſſet ad Aquilonem, vel ad meri
diem reſpectu Manaſſe, & ſic ponitur hic, quia termi
nus Manaſſe erat ab Aquilone torrentis. iſte eſt torrẽs
qui vocatur ciuitatum Ephraim, ut ſupra patet ſcili-
cet diuidens ciuitates Ephraim a ciuitatibus Manaſſe
& iſte torrens eſt apud vallem arundineti. Ab Aquilo
ne autem illius eſt Manaſſe, & ab auſtro eſt tribus E-
phraim reſpectu torrentis illius. Sed non eſt intelligẽ-
dum, quod perueniat iſte torrens ab Oriente vſq; ad
Occidentem diuidendo totam terram Ephraim, &
Manaſſe, quia iſta terra eſt montuoſa ab Oriente ver-
ſus Occidentem, & iterum atque iterum fiunt incli-
nationes, & eleuationes quouſque perueniat ad alte-
rutrum terminorum. Sed iſte torrens veniens ab Oc- H
cidente verſus Iordanem ex aliquanta parte ſortis di-
uidit Ephraim, & Manaſſe.

Et exitus eius pergit ad mare. Ideſt finis ſortis Manaſ-
ſe venit vſque ad mare magnum, quod vocatur hic
mare abſolute: alia autem maria cum connotationi-
bus denominãtur. in iſto mari terminatur latus terræ,
quia non protenditur vltra terram Chanaan: non eſt
enim quidquam de ea vltra mediterraneum illud
mare.

*Ita vt ab auſtro ſit poſſeſſio Ephraim, & ab Aquilone ſit
Manaſſe*. Hoc poteſt referri ad torrentem ſcilicet, ꝙ
ad partem Aquilonarem torrentis huius diuidentis
ſit ſors Manaſſe, & ad auſtralem eius partem ſit ſors I
Ephraim. Vel poteſt referri ad partes mundi ſcilicet,
quod ſors Manaſſe magis reſpicit partem Aquilona
rem mundi: ſors autem Ephraim reſpicit magis latus
meridianum terræ: etiam ſi nõ detur torrens medius
vel alius limes inter Ephraim, & Manaſſe. Et quam-
quam verum ſit quod reſpectu torrentis ſit Ephraim
ad meridiem, & Manaſſe ad Aquilonem, tamen ne-
ceſſe eſt redire ad ſecundam expoſitionem, quia non
durat torrens per totam ſortem Manaſſe, & Ephraim,
vt diuidantur per eum ſemper: & tamen ſemper eſt
verum, quod ad Aquilonem eſt Manaſſe, & ad meri-
diem Ephraim.

K
Et utranque claudat mare. Ideſt tam ſors Manaſſe, quã
Ephraim clauduntur a mari magno, & peruenit vtra-
que ad ipſum marę ſcilicet, quod non claudit ſors Ma
naſse ſortem Ephraim a latere Occidentali, quia tunc
ſola ſors Manaſse tangeret mare, utraque tamen tan-
git mare.

Et coniunguntur ſibi in tribu Aſer ab Aquilone. Non
eſt ſenſus, quod ſors Manaſse, & Ephraim tangant ſe
in ſorte Aſer in latere aquilonis quaſi in nulla alia par
te aquilonari ſibi coniunctæ ſint, quin potius in toto
latere Aquilonari coniunguntur, quia nulla ſors inter
cidit Manaſse, & Ephraim: ideo neceſse eſt, ut totum
latus Aquilonare ſortis Ephraim ſit coniunctum toti

F lateri ſortis Manaſse, ut patet intuenti habitudinem
duorum quadratorum coniunctorum in lateribus.

Vel ſi aliquod ſpatium terræ diuidatur ſolũ in duas
partes: neceſse eſt, ut vna pars tangat ſemper aliam, ſi-
ue diuiſio ſit per lineam rectam, ſiuę circularem, ſiuę
quomodocunque factam: ita erat in ſorte Ephraim, &
Manaſse, quia ſpatium comprehenſum inter latera
aſſignata pręcedenti capitulo diuiditur ſolum in duas
partes Ephraim, & Manaſse: ideo data linea ab orien-
te verſus Occidentem diuidente iſtam terram, reſpe-
ctu cuius vna pars ſit auſtralis, & alia Aquilonaris, ne-
ceſse erit, ut iſtę duæ partes ſemper ſe tangant: ergo
non coniunguntur ſolum ſibi in latere Aquilonis in
ſorte Aſer.

Sed ſciendum, quod accepta tota terra Ephraim, &
G Manaſse tanquam una ſorte habet a latere meridia-
no ſortem Beniamin, a latere autem Occidentali ma
re magnum, ab Oriente vero tribum Iſsachar partim,
& iordanem in parte: ab Aquilone tribum Aſer. Par-
tem autem meridianam terræ huius tenet ſola tribus
Ephraim, ideo ipſa ſolum cõiungitur ſorti Beniamin,
ſors autem Manaſse nullatenus peruenit ad latus Be-
niamin. Ad latus autem Occidentale huius terræ ſcili-
cet ad mare magnum peruenit vtraque ſors, ſic dici-
tur ſupra, quod vtranque claudit mare: ad latus autẽ
Aquilonare ſortis huius eſt coniuncta terra Manaſse,
ſed quia ſors Ephraim eſt intra ſortem Manaſse tan-
quam circulus abſcindens portionem de figura recti
linea extenditur in quadam parte, & peruenit vſque
ad latus Aquilonare, & ibi tam ſors Manaſse, quam
H Ephraim contingit Aquilonem, & de hoc intelligitur
litera iſta ſcilicet, quod coniunguntur ſibi Manaſse,
& Ephraim in Aquilone in ſorte Aſer ideſt accipien-
do latus Aquilonare totius terræ harum duarum ſor-
tium eſt apud ſortem Aſer: & non poteſt vtraq; ſors
tangere totum iſtud latus Aquilonare; immo ſi una
totaliter tangeret alia nihil tangeret, ſed quamquam
ſors Ephraim ſit magis meridiana, quam ſors Manaſ-
ſe, extenditur in quadam parte, & tangit latus Aquilo
nare in ſorte Aſer: ibi autem neceſse eſt diuidi ſortẽ
Manaſse ſcilicet, quod non continuentur partes eius,
quia uel ſolum accedet ab Oriente verſus Occidentẽ
vſque ad locum illum, in quo cõiunguntur Ephraim
I tribui Aſer. Vel ſi accedat uſque ad Occidentem ad
mare, neceſse eſt, ut diuidatũ in loco, vbi ſors Ephraim
accedit vſque ad contactum ſortis Aſer: ſed vtraque
harum ſortium accedit ad mare magnum, ut ſup. pa-
tet: ergo neceſse eſt ſortem Manaſse diuidi in latere a-
quilonari. Dicuntur autem coniungi in Aquilone ſi-
bi in tribu Aſer, quia in latere Aquilonari copulantur
iſtæ duæ ſortes ad tangendum in ſorte Aſer, ſicut co-
pulantur duo, vel tres anguli figurarum rectilinearum
ad tangendum eundem punctum.

Et in tribu Iſſachar ab Oriente. Patet etiam quomodo
contingant iſtæ duæ ſortes partem Orientalem: nam
non perueniunt capita harum ſortium in parte Oriẽ-
K tali ad extremitatem terre Chanaan ſcilicet ad Iorda-
nem, ſicut perueniunt in latere Occidentali ambo vſ-
que ad mare, & ibi eſt extremitas terræ Chanaan: Nu
meri trigeſimoquarto capitulo. eſt autem ad partem
Orẽtalem Ephraim, & Manaſse ſors Iſsachar pro ma
iori parte: in quadam autem parte parua tangunt iſtę
ſortes Iordanem ſcilicet apud vallem arundineti, &
circa mare ſalſiſſimum. Coniunguntur autem in tri-
bu Iſsachar, quia ſors Manaſse quaſi tenet totum latꝰ
Orientale terrę huius, ſicut ſors Ephraim tenet latus
meridianum, ſed ſors Ephraim ſubintrat in quadam
parte tangens Orientem, & ibi coniungitur vtraquę
tribui Iſsachar, & ambæ inter ſe,

Ad ſciendum autem aliqualiter habitudinem ha- A
rum duarum ſortium couſiderandum eſt, quod non
poſſunt poni termini vtriuſque, ſed vtraque eſt ſub
eiſdem terminis.
Irem quia non habent iſtæ duę ſortes habitudinē ſi
cut aliç ſortes, ita quod vna ſit penitus extra aliam, ſed
vna alteram ſubintrat, & diuidit tanquam eſſet pars
illius, ideo deſcribentur ambę ſimul ſub quatuor late
ribus, ſicut deſcribi ſolent aliæ ſortes: & tunc protra-
hentur lineę intra iſtos terminos ad deſignandũ quo-
modo ſors Ephraim interſecet, vel abſcindat partes
de ſorte Manaſſe. ponentur autem in latere Orientali
aliqua de locis, quæ habentur præcedenti capitulo ſci
licet Machmethath Ataroth Taphuæ, & vallis arun-
dineti. Ponendo Machmethath in principio lateris a
parte Aquilonari, & vallem arundineti in fine lateris. B
a parte Aquilonari, in latere autem auſtrali ponentur
Iericho Bethel Archiatharoth, & mare magnum: in
latere Aquilonari ponētur Ataroth, Addat, Bethorō
mare magnum, in latere autem Occidentali ponetur
ſolum mare magnum, & tamen hic in latere meri-
diano ponetur ſors Beniamin, in Orientali autem ſors
Iſſachar, in Aquilonari vero ſors Aſer, & tunc ducen-
tur quædam lineæ intra iſtam magnitudinem, quæ ſi-
gnent diuiſionem Ephraim, & Manaſſe, & quomo-
do cōiungantur in ſorte Aſer in aquilone, & quomo-
do in ſorte Iſſachar in Oriente, & in his lineis nō poſ-
ſunt ſignari nomina vrbium, vel montium, aut flumi-
num, quia ſcriptura nihil expreſſit.
Fuitque hereditas Manaſſe in Iſſachar, & Aſer. Non eſt C
intelligendum, quod hęreditas aliqua Manaſſe eſſet ī
ſorte Aſer, aut in ſorte Iſſachar, quia nulla tribus habe
bat aliquam poſſeſſionem in terra, quæ erat aſſignata
alicui alteri tribui, ſed eſt ſenſus, quod ſors Manaſſe ha
buit apud ſortem Iſsachar, & Aſer ciuitates iſtas, quæ
nominantur hic. erant enim fere tota ſors Manaſse a-
pud ſortem Iſsachar, & Aſer erat ad partem aquilona
rem, Iſsachar vero ad partem orientalem, & ad has
partes ſuſceperat poſseſſionem Manaſse: nam verſus
meridiem ad ſortem Beniamin nihil acceperat, quia
totum illud latus peruenerat Ephraim, ut ſupra deſi-
gnatum eſt in figura, ad partem etiam Occidentalem
maior pars prouenerat Ephraim, quāquam vtraque
ſors clauderētur a mari. Manent ergo latus Aquilona
re, & oriētale apud quę ſit ſors Manaſse, & ī his erant D
ciuitates nominatę hic.
Aliquis dicet, quod dimidia tribus Manaſse nullas
ciuitates pręter has accepit apud ſortem Ephraim, ſed
reliquum habuit in terra Baſan, & Galaad ad orientē
Iordanis.
Sed dicendum eſt non ſtare, quia dimidia trib. Ma-
naſse ſuſcepit hic poſseſſionem, ſed iſtæ vrbes nomi-
natę non ſufficerent pro illa multitudine, cũ alia mul-
titudo dimidię tribus ſuſceperit totam terram Baſan,
& dimidiam partem terrę Galaad: in ſola tamen terra
Baſan erant. 60. vrbes muratę ut patet Deut. 3. & ſ̃. 13.
c. ergo plures ciuitates acciperet hic alia medietas tri-
bus Manaſse. E
Item non ſtat, quia dicitur infra, ꝙ de his locis non
potuerũt filii Manaſse delere Chananęos a principio,
ſed poſtea pręualuerunt, & fecerunt eos tributarios,
ſed non deleuerunt de terra, ſi tamen non haberent
plures urbes filii Manaſſe in hac ſorte ſua, nunquam
habuiſsent ipſi aliquam urbem, uel oppidum ad habi
tandum, cum manerent Chananęi in terra, ſed mani-
feſtum eſt, ꝙ habuerunt: ergo præter iſtas urbes habe-
bant alias.
Item plures ciuitates, quę non ſunt de iſtis ponun-
tur in terminis harum tribuum. ſ. Orientali, & aquilo-
nari. De auſtrali. n. arguendum nō eſt, quia pars illa p-
tinebat ad ſortem Ephraim: latus autem aquilonare
fere totum pertinebat ad Manaſse pręter particulam
illam, in qua egrediens ſors Ephraim tangebat latus
aquilonare in ſorte Aſer. Orientale quoque fere totũ
aut maxima pars ad Manaſse pertinet, deſcendendo
ab aquilone ad meridiem, ſed ibi ſunt ciuitates multę
vt Machmethath Thanathſelo, Athatoth, Ianoe, No
aratha, & ſic de latere aquilonari, ut patet præced. ca.
ergo aliæ multæ vrbes pertinebant ad ſortem Manaſ-
ſe præter has.
Cauſa autem quare de his ſolum expreſsum eſt, p̃t
eſse duplex: prima quia iſtæ vrbes ſunt in angulis, uel
partibus illis, vbi ſubintrat ſors Manaſse in ſortem A-
ſer, & in ſortē Iſsachar, & ob hoc dicuntur eſse in ſor
te Iſsachar, & Aſer. i. in partibus illis, quę uidentur ab-
ſciſæ de ſorte Iſsachar, & Aſer.
Alio modo p̃t dici, ꝙ fit mentio ſolum de his vrbi-
bus, quia iſtę ſunt, quæ ſolum manſerunt in poteſtate
Chananæorum data ſorte Manaſse, idem patet Iud. 1.
c. et iſta videtur eſse cauſa conueniens, nam prima nō
multum conuenit, quia ſi ciuitates iſtę eſsent in locis,
vbi ſubintrat ſors Manaſse in ſortem Iſsachar, & Aſer,
ponerentur tanquam termini in latere aquilonari, &
Orientali, ſed nulla harum ponitur: ergo non ſtat iſte
ſenſus, ſed ſecundus.
Bethſan, & viculi eius. Contra quam tribum ſit iſta
ciuitas, ſcilicet an contra Iſſachar, vel contra Aſer, nō
conſtat. Iſta ciuitas pertinebat ad Philiſthinos tempo
re Saulis: nam cum mortuus eſſet Saul in montibus
Gelboe, & præcidiſſent caput eius mittentes per totā
terram Philiſthijm, corpus eius ſuſpenderunt in mu-
ro Bethſan, & cadauera filiorum Saulis: viri autem
Iabes Galaad venientes nocte abſtulerunt corpora
inde Saulis, & filiorum ſuorum, vt patet primo Re-
gum vlti. cap. Ex quo aliqualiter concluditur fuiſſe
Bethſan contra ſortem Iſſachar, ſcilicet contra oriē-
tem, quia habitatores Galaad potuerũt venire per no
ctem ad murum Bethſan, vt tollerent inde corpora
Saulis, & filiorum ſuorum: ſi tamen fuiſſet longe di-
ſtans, non potuiſſent illuc venire, aut non auſi fuiſ-
ſent viri de Iabes Galaad, cum Galaad ſit in terra Ma
naſſe. ſ. alterius dimidiæ tribus, quæ erat ad orientalē
plagam Iordanis, & iſtę terrę non multum diſtant.
Et Ieblaam cum villulis ſuis. De iſta vrbe non patet
contra quam tribum ſit, an Aſer, vel Iſſachar, quia
non eſt ciuitas famoſa. Rariſſimè autem nomina-
ta inuenietur. Villulę vrbis huius dicuntur parua ru-
ra, quæ erant in circuitu illius, quia etiam iſta perue-
nerunt in ſortem Manaſſe. Intelliguntur ẽt agri no-
mine villularum. *Et habitatores Dor.* Iſta eſt ciuitas q̄-
dam, quamquam aliqui volunt eam eſſe regionem,
& hoc quia dicit multas prouincias, vt patet ſupra 11.
ſcilicet in regionibus quoque Dor iuxta mare. Eſt
tamen ciuitas, & habebat regem vnum, ſed habebat
apud ſe magnam prouinciam, ideo de hac vrbe di-
ctum eſt ſpecialiter, Rex Dor & prouincię Dor vnus
ſupra duodecimo. Et de nulla alia vrbe ſic dictum eſt,
quaſi nulla ſic haberet prouinciam, vt ciuitas Dor.
De hac fuit vnus de regibus interfectis tempore Io-
ſue, de quo ſupra. eſt autem iſta ciuitas apud tribum
Aſer circa finem lateris aquilonaris apud occidentē.
Quod patet, quia ſupra 11. cap. dicitur, quòd Dor, &
regiones Dor ſunt iuxta mare, ſcilicet circa mare oc-
cidentale quod eſt mare magnum, cum dicatur ab-
ſolutè de mari, quod non conuenit, niſi mari magno,
quod erat verè mare: reliqua aũt erant ſtagna. ſ. mare
Genezareth, vel Cenereth, & mare ſalſiſſimum, quod
eſt mare Sodomorum. *Cum oppidis ſuis.* In terra Dor
ſunt oppida multa, quia terra Dor habebat magnam
regionem, quæ vocatur prouincia, vt patet ſ. 12. l. rex
Dor,

Dor,& prouinciæ Dor,& vocãtur iſtæ regiones multæ,ut patet.s̃.11.ſ.in regionibus quoq; Dor iuxta mare.Eſt autem ciuitas iſta circa finem lateris Occidentalis ſortis Manaſſe.

Habitatores quoque Endor cum villulis ſuis. Endor ſm interpretationem hebraicam ſignificat ſontem Dor, & intelligunt aliqui eſſe nomen appellatiuum.ſ. ꝙ eſſet aliquis ſons in terra Dor, apud quem habitarent Chananæi,ſicut dicebat̃.s̃. quia apud habitatores fontis Taphnæ tranſibat terminus Manaſſe, accipitur tamen Endor, vt nomen proprium vnius vrbis. In hac autem erat Phitoniſſa illa, ad quam iuit Saul vrgente prçlio Philiſtinorum.1.Regum.28.capit.De hac vrbe etiam dicitur Pſal.83.ſ.Diſperierunt in Endor. Iſta ciuitas habebat villulas ideſt parua rura, vel agros, quæ pertinebant ad ſortem Manaſſe.

Similiter habitatores Thenach cum villulis ſuis. Thenach eſt ciuitas,de qua fuit,quidam de regibus occiſis tempore Ioſue ſupra 12.capiti. De hac vrbe,& cçteris habetur Iud.1.c.

Habitatores Mageddo. Iſta eſt ciuitas, in qua mortuus fuit rex Ioſias percuſſus a ſagittariis Pharaonis regis Aegypti.4.Regum.23.& 2.Paralipom.35.pro quo nimis fleuit Ieremias,ut patet eodem cap.de hoc etiam Zacha.12.ſ.erit magnus plãctus in Ieruſalem ſicut plãctus Andremon in campo Mageddon. De iſta vrbe fuit,quidam de regibus occiſis tempore Ioſue, ut patet ſupra.12.c.

Et tertia pars vrbis Nopheth. Ideſt prouenit tribui Manaſſe tertia pars vrbis dictç Nopheth.Iſta erat in tribu Aſer,vel Iſſachar, & duæ tertiæ eius pertinebant ad tribum aliam,una autem tertia ad tribum Manaſſe.

Hebræi autem literam iſtam aliter legendam dicunt ſcilicet, quod dicatur tres termini, quia iſta dictio Nopheth eſt nomen commune pro termino, & intelligetur, quod tres termini erant vrbium Manaſſe,vel quod ſors Manaſſe cõiungebatur tribus terminis ideſt tribus ſortibus.Litera autem noſtra accepit iſtud nomen Nopheth, vt proprium ciuitatis: & dixit tertiam partem Nopheth pertinere ad Manaſſe.

Et hoc rationabilius eſt ex duobus.

Primo, quia dicere tres terminos nullam videtur inducere ſententiam,& ſi aliquid ſit nequaquam cõſonat eis,quæ dicuntur.

Secundo,quia hic dicitur de vrbibus ſortis Manaſſe,ideo concorditer ponitur,quod intelligatur de Nopheth, quod ſit vrbs, & tertia pars eius conueniat filiis Manaſſe ſcilicet iſtas,quæ nominatæ ſunt hic.

Sed arguet aliquis,ꝙ nõ ſtet iſte ſenſus de vrbe Nopheth, quomodo enim diuideretur vna vrbs in duas partes,& darentur duæ tertiæ vni tribui? Nam de terra vnius vrbis,ꝙ diuideretur duab⁹ tribubus ſatis ſtat, ſed non videtur de diuidenda vrbe.

Reſpondendum eſt ſtare rationabiliter, quia diuidebatur terra per funiculos,ut patet ſupra,cum dicat̃, ꝙ decem funiculi prouenerunt tribui dimidiç Manaſſe,ſed funiculus faciebat çqualitatem,& prçciſionem ideo ſatis cõtingeret,ꝙ non poſſent venire in proportionem niſi datis diuiſionibus interdum in aliqua vrbe: & non fuit diuiſa in duo æqualia, quia forte ſors Manaſſe ſuſcipiebat proportionem ad alias tribus data ſibi parte tertia vrbis Nopheth.

Nec potuerunt filij Manaſſe has ſubuertere ciuitates. Intelligitur ſolum de iſtis, de quibus in littera expreſſum eſt.Multas autem alias habuerunt vrbes,ſed nullæ reſtiterunt eis prçter has, quia forte Chananæi de aliis vrbibus in pugna,quam fecit Ioſue antequam diuiderentur ſortes,deleti ſunt,vel filii Manaſſe accepta poſſeſſione expulerunt eos faciliter: hos autem non potuerunt ſuperare.

F Et iſta eſt cauſa quare de tribu Manaſſe hç ſolæ vrbes expreſſe ſunt,cum multç aliç fuerint,quia nullç reſtiterunt.Non eſt autem intelligendum,ꝙ nequaquã potuerunt filii Manaſſe delere habitatores vrbium, harum,ſed non potuerunt a principio: poſtea autem potuerunt,ſed non deleuerunt facientes illos ſibi tributarios,ut patet j.in littera. idem habetur Iud.1.c.

Sed cœpit Chananæus habitare in terra ſua. Ideſt manſerunt Chanançi in ſorte Manaſſe, Poſſunt hic accipi Chananæi dupliciter. ſ. pro quodam populo ſpeciali de illis ſeptem,vel pro omnibus illis: & ſic Pherezçi, Iebuſæi, Amorthçi vocantur Chananæi.

Sed dicet aliquis quomodo cçpit habitare Chananeus in terra hac Manaſſe,cum ſemper habitauiſſet, & Manaſſitæ nouiter venientes non potuerunt dele-
G re illum?

Dicendum,ꝙ non refertur iſtud poſſeſſiuum (ſua) ad Chananæum,ſed ad Manaſſe.ſ.ꝙ cçpit tunc habitare in terra Manaſſe:non quidem, quod ſimpliciter cçperit habitare in terra illa, ſed cçpit habitare in terra Manaſſe,nam habitauerant Chananei ſemper in terra hac vſque ad tempus,quo data eſt filiis Manaſſe, & tunc erat ſua,cum autem diſtributa eſt Iſraelitis tranſiuit dominium ad tribum Manaſſe, quamquam Chananæi nunquam perdiderint poſſeſſionem, & tunc nõ poſſidebant Chananæi,quod ſuum erat,ſed quod erat filiorum Manaſſe,& quia nouiter cçperant habere dominium filii Manaſſe,nouiter cçperunt Chananci habitare in terra Manaſſe. *Poſtquam autem conualuerunt filij Iſrael*. Ad ſolos filios Manaſſe refertur,qui pu-
H gnabant contra Chananços,qui erant in ſorte ſua.

Satis tamen dici poſſet, ꝙ Iſraelitæ cçteri adiuuerunt filios Manaſſe contra Chananços,& a principio non valebant eos excludere,qa pauci erant,cum autẽ multiplicati ſunt, & roborati ſunt in terra, conuenerunt,& prçualuerunt contra Chananæos.Hoc confirmat̃,quia Iud.1.dĩ de his ciuitatibus,ꝙ non potuerunt filii Manaſſe delere habitatores earum,poſtquam aũt cõfortatus eſt Iſrael,fecit eos tributarios,& delere noluit:magis tñ erat modus Iſraelitarum poſtquã diuiſç ſunt tribuum ſortes,ꝙ quælibet pugnaret ↄ̃ habitatores vrbium ſuarum,reliqui autem Iſraelitæ non adiuuabant eos,niſi ex mutuo auxilio,& non ex debito,vel
I tanq̃ eſſent omnes tribus tanquam vnum regnum, vel ciuitas: ſed ſicut regna coniuncta interdum componunt de compugnationibus; quia in bellis vnius aliud fiat ſibi in adiutorium,& econtrario: ita in tribubus interdum vna alteram adiuuabat, & multa ſubſidia obligando.Sic patet Iud.1.ſ. & ait Iudas Symeoni fratri ſuo: Aſcende mecum in ſorte mea, & pugna ↄ̃ Chananæum,vt ego pergam tecum in ſorte tua, & abiit cum eo Simeon. *Subiecerunt Chananæos, & fecerunt ſibi tributarios*. ſ.mouerunt bella ↄ̃ eos.Chananæi autẽ videntes ſe inferiores ſubdiderunt ſe tributis, ꝙ acceptauerunt filii Manaſſe. *Et non interfecerunt eos*. ſ.quia pepigerant non occidere eos,ut reciperent tributa, in
K hoc autẽ peccabant filii Manaſſe, quia iuſſerat Deus vt quando pugnaretur contra aliquas de ciuitatibus extra terram Chanaan poſſent eas accipere in tributarias ſi aperirent portas illis, ſi tamen eſſent de terra Chanaan non poſſent ſub aliqua cõditione pacis eos dimittere,ſiue vt tributarios,ſiue vt amicos,ſicut ſeruos.Deut.20.c.& ex hoc Deus inflixit mala multa Iudæis.de quo dictum eſt prçced.c.

Locutique ſunt filii Ioſeph ad Ioſue,& dixerunt quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis,& funiculi vnius,cũ ſim tantæ multitudinis,& benedixerit mihi Dominus? Ad quos

Ioſue ait: Si populus multus es, aſcende in ſiluam, & ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezæi, & Raphaim, quia anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim. Cui reſponderunt filij Ioſeph. Non poterimus ad mōtana conſcēdere, cum ferreis curribus vtantur Chananæi, qui habitant in terra cāpeſtri, in qua ſiti ſunt Bethſan cum viculis ſuis, & Iezrael mediam poſſidens vallem. dixitque Ioſue ad domum Ioſeph Ephraim, & Manaſſe. Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis B ſortem vnam, ſed tranſibis ad montē, & ſuccides tibi, atque purgabis ad habitandum ſpatia, & poteris vltra procedere, cū ſubuerteris Chananæū, quem dicis ferreos habere currus, & eſſe fortiſsimum.

Facta petitio de dilatatiōe fortis filiorū Ioſeph.

Locutique ſunt. Hic ponitur pro dilatatione ſortium filiorum Ioſeph facta petitio. Putabāt enim ſe grauatos filij Ioſeph, quòd eis anguſta terrę portio relicta foret, cū eſſent duę tribus, ſed nō grauabātur. Quod patet, quia cum petijſſent addi aliquid ſibi, nihil additū eſt. *Locutique ſunt filij Ioſeph ad Ioſue.* Ambæ tribus. ſ. Manaſſe, & Ephraim cōqueſtæ ſunt, quia cuilibet earum videbatur locus anguſtus, & fuit iſta petitio ad C Ioſue directa, nō quidē ad ipſum ſolum, ſed ad Eleazarum ſimul, & ad omnes ſenes diuiſores terræ. ſ. ad 12. de quibus Nu. 34. ſed ſcriptura loquitur breuiter. Et patet hoc, quia ſolus Ioſue non erat datus diuiſor terræ, ſed cum eo Eleazar ſacerdos, & 12. viri: augmētare tamen aliquā ſortem erat quid de diuiſione terræ, ideo oportebat eam agi coram Ioſue, & omnibus alijs iudicibus: potiſsimè, quia in hoc viderentur magis grauati aliæ tribus, quā ſi a principio tradita fuiſſet maior ſors tribui Manaſſe. Quod enim indiuiſum erat relictum, cęteris tribubus, q̄ nondū ſortem acceperant, in ius cedebat, ideo adhuc maiori egebat maturatione: pręcipue, quia petebat hic tribus Ephraim, D & de ea erat Ioſue, vt patet Nu. 13. ideo poſſet aliquāter preſumi fauorabilis ſi ſolus iudicaret, & tñ non fuit, q̄a non conceſſit, qđ petierant contribules ſui. *Et dixerunt quare dediſti mihi.* Omnes de tribu Manaſſe, & Ephraim conſtituerunt aliquos, qui noīe eorū peterent a Ioſue dilatationē ſortis, & petebant tanq̄ noīe vni⁹, ac ſi diceremus eſſe vnā tribum Manaſſe, & Ephraim. Quod patet ex verbis ſequentibus. i. quare dediſti mihi. ſi tñ peterent, vt duę tribus dixiſſent: quare dediſti nobis. dixerunt aūt, quare dediſti, referendo ad ſolum Ioſue, quaſi ipſe ſolus dediſſet: tñ nō dederat ſolus, ſed oēs diuiſores terrę in hoc diffinierāt, quia tñ ipſe erat, vt p̄ſidens ad eum in totū referebat̄ collatio. *Poſſeſſionem ſortis, & funiculi vnius.* i. quare dediſti ſolam vnā ſor- E tem. Dicetur ꝯ, quia ſupra ponuntur ſors Manaſſe, & Ephraim, velut duę ſortes, vt patet pręce. c. & hic. Etiā aſſignatur. ſ̄. diuiſio ipſarum, quia ponit̄ ſors Manaſſe ab aquilone, & ſors Ephraim ab auſtro. Dicendum, ꝙ vere habebant duas ſortes Manaſſes, & Ephraim, & tñ dixerunt ſe hr̄e ſortem vnā, q̄uia erat clauſa vtraque ſors ſub eiſdem terminis. i. ꝙ non ponebant̄ diuerſi limites cuilibet earū, vt ſ̄. in ſorte Iudę fuerunt poſiti, & tñ intra illos terminos cōes erat diuiſio ſortis Manaſſe ab Ephraim. Alio mō p̄t intelligi, ꝙ erat ſors vna. i. tota poſſeſſio Manaſſe, & Ephraim erat, tanq̄ vnica ſors quantum ad magnitudinē: & iſtū ſenſum magis

A facit lr̄a, nam non conqueſti fuerunt filii Ioſeph, ꝙ eſſent ſortes eorū non habentes diuiſionem terminorū ſicut alię ſortes, quia hoc nihil erat, ſed q̄a erat parua terra, & ipſi erant in multitudine magna, & ita patet ex verbis eorū. ſ. cum ſim tantę multitudinis, & bn̄dixerit mihi dn̄s, ſed quamq̄ videret̄ filiis Manaſſe, & Ephraim, ꝙ paucū ſuſcepiſſent, non erat paucū: nā menſura funiculorū limitata erat hr̄ditas, vt patet. ſ̄. & non poterat ſic dari p̄ter proportionē, et tñ q poſſidet, ea q̄ habet, modica vr̄ ex cupiditate accipiēdi ampliora, ideo nō fuit eis quidq̄ datum, licet addi petiuerint: ſi tñ pręter proportionem accipientes fuiſſent grauati, additum fuiſſet eis aliquid. *Et funiculi vnius.* i. vnicū funiculum poſſeſſionis accepi. Sed arguetur, q̄a dr̄. ſ̄. B ꝙ accepit Manaſſes funiculos p̄ter poſſeſſionem terrę Baſan, & Galaad. R̄ndendum eſt, ꝙ funiculus accipitur. ſ̄. pro quadam determinata menſura, q̄ fiebat ꝑ funiculum, & de his accepit tribus dimidia Manaſſe funiculos decem. Alio mō accipitur funiculus ꝓ ſorte, vel hęreditate diuiſa ꝑ funiculos, & tunc coincidūt funiculus, & ſors. ſ. ꝙ quęlibet tribus habebat vnū funiculum, quia vnam ſortem, & redit in primum ſenſum. *Cum ſim tantæ multitudinis.* Exponebant filii Ioſeph cām grauaminis. i. quia erat populus magnę multitudinis, & data fuerat ei parua ſors: Deus tñ iuſſerat. Nu. 26. pluribus maiorem partē dabitis, & paucioribus minorē, ita vt oīa ſors diuidat. *Et benedixerit mihi dominus.* Ideſt Deus adauxit me in multitudine cū alias fuiſſē in minori numero, ideo nō debes me priuare iure mi- C hi debito: bn̄dictio. n. ſignat multiplicationē, & maledictio diminutionem, ſicut declaratum fuit. ſ̄. 15. cum Axa petiuit benedictionem a pr̄e ſuo Caleb. De multiplicatione aūt filiorum Ioſeph conſiderandum eſt, ꝙ Iſraelitę in deſerto murmurauerunt ꝯ Deū in Cadesbarne venientibus exploratoribus, pp quod ſn̄ia lata eſt, vt morerentur oēs, qui numerati fuerant a 20. annis, & ſ̄. & oēs hi defecerunt in ſpatio annorū ferè 38. nam in 2. anno ab exitu de Aegypto fuit lata ſn̄ia, & in anno 40. iā erant oēs mortui. Hoc mō cū Iſrael in illo ſpatio annorū 38. debuiſſet valde multiplicari. ſ. ad duplū & amplius, non ſuperfuerunt ad primū numerum, ſed defuerunt mille octingenti triginta viri. Nā in principio menſis 2. anni 2. ab exitu de Aegypto D facta cōputatione in deſerto Sinai fuerunt ſexcenta tria millia quingēti quinquaginta. anno aūt 40. ab exitu de Aegypto facta cōputatione apud Iordanē inuēta ſunt ſexcenta millia, & mille ſeptingenti triginta: de primo Nu. 1. de ſecundo Nu. 26. c. fuit aūt facta defalcatio magna in q̄buſdā tribubus, q̄a q̄dam habuerūt decē millia, & amplius prima cōputatione, q̄ ſecunda. Alię aūt tribus habuerunt amplius. De tribubus filiorū Ioſeph accidit, ꝙ eſſent plures ī numeratione ſcd̄a, q̄ prima, q̄a in prima numeratione in mōte Sinai fuerunt in ambabus ſimul tribubus ſeptuagintaduo millia ſeptingenti, vt patet Nu. 1. in ſecunda aūt numeratione anno 40. fuerūt octogintaquinq; millia ducēti. E Nu. 26. c. Fuit tñ iſta multiplicatio in tribu Manaſſe: nā tribus Ephraim valde decreuit. Fuerunt. n. in prima numeratione in tribu Ephraim 40. millia quingenti: ſcd̄a aūt numeratione fuerūt 32. millia quingēti. Nu. 26. in tribu aūt Manaſſe ē ꝯrio fuerūt in prima numeratione. 32. millia ducēti: in ſcd̄a aūt fuerunt quinquaginta duo millia ſeptingēti Nu. 26. & q̄a cōputabant̄ hic Manaſſe, & Ephraim, tanq̄ vnus pp̄ſ, & ambo cōiuncti habebāt multiplicationē nunc ſuꝑ primā cōputationē, quod raris ꝯiungebat alijs tribubus, iō dixit: Dn̄s bn̄dixit mihi. *Ad quos Ioſue ait.* Non ſolum fuit iſta r̄nſio Ioſue, ſed ēt oīum aliorum diuiſorum terrę coram quibus petitio iſta propoſita eſt, vt dictum eſt. Ioſue tñ r̄ndit noīe aliorum de cōi conſenſu, q̄a ipſe

q. 2. verſus finem.

Funiculus quid ſignificat vide ſuperius. q. 2.

cap. 15. q. 8

De multiplicatione filiorum Ioſeph.

honorabilior erat,& quia Ephraitę, & Manaſſitę per-
tinebant ſpecialius ad cognationem eius, quam aliæ
tribus durius reſpondit eis. *Si populus multus es aſcende
in ſyluam.* Dicet aliquis,ꝙ potuiſſet Ioſue melius reſpō
dere aliter.ſ.ꝙ Ephraitę, & Manaſſitę habebant ſuffi-
cientem terrā ad habitandum, quia tñ relinquebant
morari hoſtes in vrbibus ſuis cupiditate tributorū nō
ſufficiebant eis loca, ſic patet.ſ̄.ſ.ꝙ noluerunt delere
Iſraelitæ Chananęos,ſed fecerunt eos ſibi tributarios.
Rñdendum eſt non potuiſſe ſic reſpōderi, ga Ephrai-
tę,& Manaſſitę venerunt ad Ioſue petentes, quod hr̄
hic a principio aſſignatarum ſortium illis, & tunc nō
poterant expugnare hoſtes habitantes in terra, poſtq̄
autem confortati ſunt potuerūt eos expellere, vel de-
lere,ſed noluerunt facientes ſeruire tributis: iſtud au-
tem accidit a principio,qñ Ephraitæ, & Manaſſitę nō
poterant expellere hoſtes, ideo non poterat ſic reſpō-
deri;. Fuit autem conueniens reſponſio Ioſue.ſ.ꝙ ter-
ra Manaſſe,& Ephraim fuerat ſufficiens eis, & quam-
quam forte oppida, quę non tenebantur ab hoſtibus,
non ſufficiebant ad eorum habitationem, nec agri ad
ſufficientem culturam, tñ habebant magna ſpatia ter
rarum occupata ſyluis,quæ ad nihil vtiles erant, & de
his poterant purgare ſibi ſpatia ad habitandū,& colen
dum agros: ſic.n.fit in terris quarum poſſeſsio angu-
ſta eſt.Nam ſyluę exuruntur,& purgantur loca,vt no
uis frugibus apta ſint. Non fuit autem datum aliquid
de terra Manaſſe,& Ephraim præter id, quod hēbant,
quia terra eorum diuiſa eſt per funiculos, ſicut cæterę
ſortes:& proportionaliter datum eſt eis, vt cęteris tri-
bubus,ideo dato,ꝙ non haberent nunc Manaſsitę, &
Ephraitę ſufficientem locū ad habitandū,aut ad colē-
dum agros,nec ſyluas, quas purgare poſſent ad habi-
tandū, aut faciendum nouos agros, non dareť eis am-
plius de terra dilatando ſortē, quia tunc grauarentur
cęterę tribus recipiētibus his vltra proportionem, ſed
prouideretur eis aliter, ſcilicet, ꝙ darentur aliqua lo-
ca aliarum tribuum interdum eis ad habitandum, &
in quibus colerent agros, & tādiu tenerent illa, quo-
uſque pręualerent contra hoſtes, & haberent in ſor-
tibus ſuis ſufficientem locum ad habitandum, ſorti ta
men eorum nihil adderetur,quia ſic grauarentur aliæ
tribus in perpetuum. *Si populus multus es,aſcende in ſyl-
uam.* Hic ſumitur ex verbis eorum argumentum cō-
tra ipſos.Dixerant enim,ꝙ multi erant,& indigebant
magna ſorte.Ex hoc arguitur ad duo contra ipſos: pri
mo,quòd non deberent petere ſortem, quam recepe
rant iuſto funiculo diſtributionis,quia poterāt ſibi ali
ter prouidere,ſcilicet,ꝙ aſcenderent in ſyluam,& pur
garent ſpatia ad habitandum, & colendum: ſecundo
arguitur,quia ſi multi erant poterant pugnare contra
hoſtes habitantes in ſylua, & accipere loca eorum ad
habitandum,vel ſyluas ſaltem, quę erant in terra illo-
rum etiam ſi loca non acciperent.

Et ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezęi. In hoc innuitur,
quòd Ioſue non ſuadebat Ephraitis,& Manaſsitis pu-
gnare contra Pherezęos,vel Chananęos, qui erant in
vrbibus, quia forte contra hos eſſet pugna difficilis,
ſed quòd acciperent terram ſyluarum, & ſi qui ibi ha
bitarent,faciliter poterant inde eos expellere. Phere-
zęus eſt vnus de ſeptem populis habitatoribus terrę
Chanaan, & iſte forte eſt, qui vocatur ſupra Chana-
næus, quem non potuerunt delere Ephraitę, & Ma-
naſsitę de ciuitatibus ſuis.Vocatur tamen Chananęus
large, quia Chananęus vno modo ſignat omnes, qui
de terra Chanaan erant.ſ.ſeptem populos,& ſic inter-
dū Amorrhęus accipitur generaliter: alii autem ſpe-
cialiter accipiuntur,vt Pherezęus pro ſolis Pherezęis,
Iebuſęus,Gergeſęus,Heuęus.

In terra Pherezęi,& Raphaim. Iſtę terrę ſunt intra ſor-
F tes Manaſſe,& Ephraim,quia non dixit Ioſue,vt acci-
perent partem in aliqua alia tribu,ſed in terra ſua pur-
garent ſpatia ad habitandum.

Quō dicatur,quòd Raphaim eſſet in ſorte Manaſſe,& Ephraim.
Et an in ſorte Ephraim habitauerit aliquando
Raphaim. Quæſt. IIII.

DE terra Raphaim eſt dubium,quomodo di
catur,ꝙ eſſet ī ſorte Manaſſe, & Ephraim,
quia Raphaim erant gentes quędam deter-
minatę de genere gigantū,& habitauerunt
in terra Baſan, vbi dominabatur rex Og tempore ad-
G uentus Iſraelitarum in terram illam,vt patet Deute.3.
c.& promiſſa fuit determinate gens Raphaim Iſraeli-
tis,ſicut Amorrhęi,Hethęi,& Pherezęi,& omnes po-
puli Chananęorum,vt patet Gen.15.c. ergo vna terra
ēis determinata conueniebat, ſed ipſi morabantur in
Baſan,cum dicatur Deuter.3.ꝙ Baſan terra Raphaim
reputata eſt,& in ipſa eſt ciuitas Aſtaroth, tāq̄ p̄cipua,
in qua regnauit rex Og de ſtirpe Raphaim ſ̄.12. & 13.
c.& fuit iſta antiquiſsima ſedes Raphaim, quia ibi ex-
pugnati ſunt a regibus venientibus cum Chodorlao-
mor.Gen.14.c.ergo non erant Raphaim in terra Ma-
naſſe,quæ erat ad occidentalem partem Iordanis, ſed
magis dimidię tribus Manaſſe, quę ſuſcepit terrā Ba-
H ſan,& Galaad,vt ſupra dicitur.

In contrarium dicetur, quia hic ponitur terra Ra-
phaim in ſorte dimidię tribus Manaſſe,& eſt diſtincta
a terra Raphaim,quę erat in Baſan.

Item ponitur terra Raphaim in ſorte Iudę, vt patet
ſupra 15. etiam ponitur terra Raphaim in ſorte filio-
rum Beniamin, vt patet ſequenti c. ſed iſta eſt eadem
terra cum illa,quę ponitur in ſorte Iudę,quia ſunt duę
ſortes coniunctę,& vtraque tangit terram Raphaim,
idem.n.eſt latus meridianū ſortis Beniamin, & latus
aquilonare ſortis Iudę,vt patet conſerendo ea, q̄ hr̄
ſ̄.15.ad ea,quę hr̄ ſeq.c.in deſcriptione laterum p̄di-
ctorum.Ad hæc poſſet faciliter rñderi ſi Raphaim ac-
ciperetur generaliter pro oībus gigantibus,ſicut Ena-
cim, quia plurimi erant de Enacim diſperſi per varia
I loca,cum dicatur.ſ̄.11. ꝙ Ioſue deleuit gigantes, ſiue
Enacim de montanis Hebron,Dabir,& Anab,& om-
ni monte Iudæ, atque Iſrael:erat tamē Raphaim vna
gens determinata,vt ſupra declaratum eſt. Poſſet for-
te reſponderi, ꝙ non accipiebantur hic Raphaim ꝓ-
prie,ſed pro Enacim, & tunc dicetur, ꝙ in terra Ma-
naſſe,& Ephraim habitabant gigantes,vel quondam
habitauerant, & ab eis dicebatť terra iſta Raphaim.i.
Enacim, & eodem modo de terra Raphaim, q̄ ponīť
in ſorte Iudę.ſ̄.15.& in ſorte Beniamin ſeq.c.dicendū
erit.Iſta reſponſio ſatis ſtat:ſed rationabilius poteſt ali-
ter reſponderi, quia nūquam debet terminus poſitus
in aliqua ſcriptura,potiſsimum in ſacra, abduci a pro-
pria ſignificatione,niſi neceſsitate compellamur.Nec
debemus dicere quid anticipatum, vel recapitulatū,
K niſi eodem mō:alioquin tolleretur certitudo ſcriptu
rę ſi conſueſceremus indifferenter dicere terminos
abſtractos eē a ꝓprio ſignificato,& trāslatos ad aliud,
& dareť occaſio,vt qlibet interpretareť ſcripturam ad
libitum.Sed hic non vr̄ neceſsitas, vt abſtrahať nomē
iſtud Raphaim a proprio ſignificato, quia p̄t aliter re-
ſponderi.ſ.ꝙ terra iſta vocatur Raphaim,ga aliqui de
Raphaim ibi habitauerunt, vel aliqd magnū fecerūt,
& manſit terra denoīata ab eis:magis aūt vr̄, ꝙ ibi ha-
bitauerunt aliqñ,nec tolliť in hoc Raphaim fuiſſe gē-
tem vnam determinatam,quæ habuiſſet certā terrā.ſ.
ꝙ ſedes Raphaim fuerit terra Baſan ad orientalē par-
tem Iordanis,vbi regnauit rex Og,& ciuitas Metropo
litana regni eorū fuit Aſtaroth, ſed ipſi cū eſſent viri
robu-

robuſtiſſimi egreſſi de terra ſua inuadebant terras aliarum gentium, & accipiebāt in poſſeſſionem, ſicut rex Sehon de genere Amorrhęorum rex fortis cepit magnam partem regni Moab, vt patet Nu. 21. & magnam partē regni Ammon, vt colligitur. ſ. 13. c. ſic iſti Raphaim potuerūt aliquid accipere de terra Chananęorū, vel Pherezęorum, in qua poſtea fuit ſors Iudę, & Beniamin, Ephraim, & Manaſſe, & ab eis vſque ad tempora Ioſue adhuc vocabatur terra illa Raphaim. Non eſt tñ intelligendum, ꝙ tunc habitarent in ea aliqui de Raphaim, quia oēs de genere illo iam defecerant, tpe enim Og regis ipſe ſolus erat de ſtirpe Raphaim, vt patet Deuter. 3. vbi litera noſtra dicit. Solus quippe Og reſtiterat de ſtirpe gigantum. Sic. ſ. 12. & 13. ſed quia olim ibi fuerat, nomen priſtinum terræ manſit. Nunc aūt Chananęi in ea habitabant, vt colligitur immediate ex reſpōſione Ephraitarum, & Manaſſitarum. ſ. non poterimus ad montana conſcendere, cum curribus ferreis vtantur Chananęi qui habitāt in terra campeſtri: ſi tñ fuiſſent ibi Raphaim illos nominaſſent, & non Chananęos, cum iſti ſint populi diſtincti, vt patet Gen. 15. vbi cōnumerantur Raphaim contra Chananęos. *Quia anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim.* Non eſt ſenſus, ꝙ Manaſſitę, & Ephraitę extra ſortes ſuas deberent accipere ſpatia ad morandū, & colendum agros, quia hoc ipſi petebant, ſed Ioſue non conceſſit petitionem eorum, ideo dicendum, ꝙ iſta terra Pherezęi, & Raphaim erat in ſortibus Manaſſe, & Ephraim. Dr̄ autem anguſta poſſeſſio montis Ephraim, quia terra Ephraim erat montuoſa, & tota terra montuoſa vocatur mons, quaſi eſſet vnicus mons, ſic patet Nu. 20. vbi conquerebantur Iſraelitę de Moyſe, ꝙ eduxiſſet eos in ſolitudinem, q̄ non poterat ſeri, nec habebat aquas, & dixerunt, quare nos feciſtis aſcendere de Aegypto, & adduxiſtis in montem iſtum peſſimū, qui ſeri non pt̄: idest in iſtā ſolitudinē montuoſam. Non. n. loquebantur pro aliquo monte ſpeciali, quia non poterant Iudęi eſſe in montem pp̄ magnitudinem caſtrorū, ſed de tota ſolitudine, q̄ erat montuoſa loquebantur, ſic patet de terra Edom, vel Seir, q̄ erat montuoſa, ideo tota vocatur mons, quaſi eſſet vnus mons. Deut. 2. ſ. circuiuimus montem Seir multo tpe: accipitur aūt mōs Ephraim pro poſſeſſione terrę Ephraim, q̄ erat montuoſa, & in hac principaliter morabantur tunc Ephraim, & Manaſſe, qa ſors Manaſſe detinebatur pro magna parte ab hoſtibus. ſ. Chananęis, & Pherezęis, vt colligitur ex ciuitatib' de quibus. ſ. q̄ oēs pertinebant ad ſortē Manaſſe: & hanc dicebat Ioſue eſſe anguſtam Manaſſe, & Ephraim, qa cum eſſet vna ſors non ſufficiebat duabus tribubus. Poſtq̄ aūt paulatim expulſi ſunt aliqui de Chananęis de ſorte Manaſſe, habitauerūt Manaſſitę in ſorte ſua. *Cui reſponderunt filij Ioſeph.* i. Manaſſitę, & Ephraitæ, qui collecti fuerant in vnum, tanquam vna tribus, & procuratores eorum r̄nderunt, tanquā noīe vnius plong. *Non poterimus ad montana conſcendere.* Dixerat Ioſue, ꝙ aſcenderet in ſyluam ad ſuccidendum ſpatia habitandi, & colendi, quod recte dictū fore exiſtimauerūt filii Ioſeph, ſed r̄nderunt ſe ad hoc impotentes, qa Chananęi hoc impedirent. Dixerunt aūt ipſi de mōtanis, & Ioſue de ſylua: iſta tñ non ſunt idem totaliter, quia mons ſignat tumorem terrę, vel eleuationem, ſicut eſt in collibus, ſiue arbores ibi, vel ligna ſint, ſiue non: ſylua aūt denſitatem, vel multitudinem lignorum ſignat, ſiue illa ſit in collibus, ſiue in plano: vtrunque tñ erat hic, quia locus, ad quem Ioſue mittebat filios Ioſeph purgaturos ſpatia, erat montuoſus, & erat plenus lignis. Quia autem montuoſus poteſt vocari mōtana, & quia erat plenus arboribus vocatur ſylua: vtrunque exprimitur in verbis Ioſue, cum dixit: aſcende in ſyl-

Quid ſignat mons quidue ſylua.

A uam, & ſuccide tibi ſpatia, quia aſcenſuri erant mons erat, & quia ſucciſuri ſpatia, ligna ibi erant, ita vt vocetur ſylua. *Cum ferreis curribus vtantur Chananęi.* Ponunt quare eſſent impotentes ad faciendum hoc. ſ. quia hoſtes eorum erant potentes valde in bellis pp̄ fortia genera armaturę. ſ. quia vtebantur curribus ferreis. Antiquiſſimum. n. pugnandi genus in curribus fuit, quia nondum hoīes ad pugnam equeſtrem aſſueuerant. ſ. vt homines equis ſine curribus vectarētur: durauit autem modus iſte pugnandi magnis temporibus, ſed poſtea abolitus eſt inuentis aliis vtilioribus, faciliori-buſque, erat aūt valde ſumptuoſus modus, quia vnus currus a quatuor equis vectabatur, qui armati in frōtibus erant falcatis enſibus, rotę quoq; currus in trāſ-

B uerſum affixos habebant enſes falcatos, & ſuper currum erant viri armati ſaltem vnus: maior autem erat pugna curruum ex impetu, quia omnia falcatis enſib' diſcerpebant, quam ictibus militis currui inſidentis. Rari autem erant currus, quia magnorum ſumptuū: ideo apud potentiſſimos reges nō multi erāt currus: Iabin. n. rex Aſor, qui oīum regnorū Chananęorum primatum habebat, vt patet. ſ. 11. in magnę poteſtatis indiciū nongentos falcatos currus habuiſſe dictus eſt. Iud. 4. c. Chananęi aūt habitantes in ſorte Manaſſe, & Ephraim vtebant̄ curribus ferreis, ideo impares eis ad pugnā erant filii Manaſſe, & Ephraim, p̄ualuerunt tñ Iſraelitę ↄ̄ multos reges Chananęorū, Pherezęorum, Iebuſęorum, & Amorrhęorū apud aquas Meron, & currus multos ſuſceperunt, quorū equos ſubneruaue-

C runt, & cōbuſſerunt currus. ſ. 11. Nunc tñ non cōfidebant Ephraitę, & Manaſſitę pugnando pręualere contra Chananęos, & hoc pp̄ duo. Primo, quia in pugna ad aquas Meron erat coniunctus totus Iſrael cum Ioſue: nunc autem ſola tribus Ephraim cum dimidia tribu Manaſſe pugnatura erat contra Chananæos: nam, vt declaratum fuit. ſ. non conueniebant omnes tribus ad pugnandum contra hoſtes cuiuſlibet tribus, velut ſi eſſet vnum regnum, aut principatus, quod erat ante diuiſionem ſortium. Diuiſis aūt illis fuerunt, tanquā duodecim regna, & non conueniebant ad vnitatē pugnandi, nec tenebant̄ ſe iuuare, niſi ex ↄ̄uētione: ſicut inter duo regna penitus extranea fit conuentio de pu-

D guando, & ſic cōuentū eſt in ſortem Iudę, & Simeonis. Iud. 1. Manaſſitę aūt, & Ephraitę ſoli non poterāt contra Chananęos pręualere. Secūda cauſa erat, quia Chananęi tradebantur in manus Iſraelitarū nutu Dei, cum promiſiſſet eos delere, ſed dixit, ꝙ non traderet eos in anno vno, aut ſimul in manus Iudęorū, ſed paulatim, vt Iudęi multiplicarētur, & poſſent replere terram, ne creſcerent beſtię redacta terra in ſolitudinē, Exod. 23. c. ideo licet Ioſue, & Iſraelitę conarentur pugnare contra omnes Chananęos ad delendum eos penitus, Deus non traderet eos in manus Iſraelitarum, quia dixerat, ꝙ non traderet: immo ſi Iudęi vellent pugnare contra Chananęos non ceſſante impetu bellorum, quouſque acciperent totam terram, videbantur

E peccare, quia agebant contra voluntatem Dei cognitam, & nequaquam cederet eis in proſperum, ita forte timerent nunc filii Ioſeph, quia iam ſublata fuerat maxima pars terrę Chanaan, & ceſſauerāt bella. ſ. 11. & 14. Dubii ergo erant an Deus vellet nunc tradere Chananęos in manus eorum. Sed prima cauſa efficacior eſt, & hanc magis reſpiciebant Ephraitę, & Manaſſitę. Dr̄ aūt currus ferrei, non ꝙ eſſent de ferro facti, quia tunc non poſſent moueri ab equis, eſſentque ſumptuoſiſſimi, nec tamen maioris vtilitatis, quam alias forent, ſed quia habebant orbitas rotarū ferreas, ſicut nunc in quadrigis quibuſdam fit, vt magna onera ferentes cito non conſumantur. Etiam habebant enſes curuos infixos rotis in modum falcis ad arripiē-

Vetuſtiſſimū pugnādi genus.

dum, & ſecandum omne, quod obuium foret, vnde currus falcati.i.habentes falces iſti appellant. Iudi.4.c. *Qui habitant in terra campeſtri.* Vocatur terra campeſtris, quę non eſt penitus plana, nec totaliter montuoſa, & ut hac habitabant Chananæi.

Terra campeſtris.

Sed tunc dicetur, ꝙ reſponſio iſta non adiuuat Manaſſitas, & Ephraitas, quia Ioſue iuſſerat, vt aſcenderēt in ſyluam, ipſi dixerunt ſe non poſſe, quia ferreis curribus vtebantur Chananęi morantes in terra cāpeſtri, ſed terra campeſtris, & montana non ſunt idem.

Reſpondendum, ꝙ Chananęi habitantes in terra campeſtri erant inter terrā in qua manebant Ephraitę, & Manaſſitę, & ſyluam in quam iubebat eos aſcendere Ioſue, ideo ipſi prohibebant ne poſſent aſcendere in ſyluam, vel montana. Et patet iſta reſpōſio ex verbis Ioſue. ſ.ſ. tranſibis ad montem, & purgabis ſpatia, & poteris trāſire vltra cum ſubuerteris Chananęum, &c. *In qua ſitæ ſunt Bethſan cum villulis ſuis.* Tenebatur illa ciuitas ab hoſtibus: erat tamen de ſorte Manaſſe, vt ſupra patet: omnes quoque villulę.i.vici parui, vel rura Bethſan erant campeſtres. *Et Iezrahel mediam poſſidens vallem.* ſ.ciuitas Iezrahel tenet medietatem vallis, ſcilicet, quia ibi ſita eſt. Terra enim campeſtris, quia non eſt ęqualis, interdum eleuatur in quoſdam tumores, interdum autem in valles deprimitur. Alia ciuitas vocatur Iezrahel, quę eſt in ſorte Iudę, vt patet ſupra 15. & differunt cum ſint in duabus ſortibus. De illa Iezrahel, quę eſt in ſorte Iudę erat Achinoem Iezrahelites vxor Dauid, vt declaratū eſt ſupra 15. iſta Iezrahel, de qua hic eſt in ſorte Manaſſe, & in hac habitauit Iezabel vxor regis Achab, de qua dictum eſt canes lingent ſanguinem Iezabel in agro Iezrahel, ſiue canes comedent Iezabel. De hac 4.Reg.21.c.& de hac vrbe fuit Naboth, cuius vineam concupiuit rex Achab, & fecit regina Iezabel lapidari illum. eo.cap. Et hoc patet, quia tempore hoc erat terra Iudęorum diuiſa in duo regna.ſ.Iudę, & Iſrael. Rex autem Achab erat rex Iſrael, ideo non maneret ipſe, nec vxor eius in vrbe Iezrahel, quę eſſet in ſorte Iudę, ſed magis in ſorte Ephraim, vel Manaſſe, quia reges iſti erant de ſtirpe Ephraim, cum omnes deſcenderent de Ieroboam, q fuit de ſtirpe Ephraim. 3.Regum 12.c.

Duplex Iezrahel.

Dixitque Ioſue ad domum Ioſeph, Ephraim, & Manaſſe. Iſtę erant duę tribus, ſed pertinebant ad eandem domum.ſ.ad Ioſeph, quia ipſe erat vnicus, & tamen filii ſui diuiſi ſunt in duas tribus, & diuiſi ſunt in duas ſortes, quia Iacob adoptauit eos faciens ſuccedere cū reliquis filiis ſuis. Gen.48.c. Ad iſtas duas tribus locutus eſt Ioſue, quia ambæ, tanquam vna tribus petebant, vt ſupra declaratum eſt.

Populus multus es, & magnæ fortitudinis. Iſta litera poteſt legi dupliciter. Vno modo, tanquam aliquid irriſiuum.i.dixerant Manaſſitę, & Ephraitę: quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis, & funiculi vnius, cū ſim populus multus, & benedixerit mihi dominus? Ioſue autem videns non petere illos rationabiliter non conceſsit, ex verbis autem ipſorum formauit quandā reſponſionem irriſoriam, dicendo: populus multus es, & magnæ fortitudinis: non habebis ſortem vnā: Manaſſitæ.n.& Ephraitę dixerant, ꝙ erant populus multus, ideo repetiuit hoc Ioſue, & dixerant, ꝙ fiebat cū eis iniuſte, quia data erat eis vna ſors. Rñdit Ioſue, nō habebis ſortem vnam. q.d. non eſt rationabile, ꝙ habeas ſortem vnicam, & hoc irriſorie, ideo ſubiunxit, ꝙ tranſirent ad montem, & habitarent ibi pars eorū, & tunc ēt promiſsio eſt irriſoria, quia vr̄ ex verbis, ꝙ addit aliquid ad ſortem eorum, & iñ nihil addit, cum montana, ad quæ iubebantur aſcendere, eſſent intra ſortem Manaſſe, & Ephraim. Alio modo pt̄ iſta litera alias legi non irriſorie, & tūc eſt ſenſus. Populus multus es, & magnę fortitudinis.i.quia multi viri ſunt in tribubus tuis, & fortiſsimi ad pugnam, poteritis pauliſper prǫualere ꝯ Chananęos, qui vtuntur ferreis curribus, & tranſibis in montem. *Populus multus es.* Iſtud poteſt poni ad duo: primum ad ſignandum, ꝙ nō deberent manere intra anguſtias terrę, quam tunc tenebant, quia multitudo populi non conuenienter caperetur ibi: ſecundum ad ſignandum, ꝙ multitudo prębebat vires, ita vt potentes eſſent Ephraitæ, & Manaſſitæ ad pugnandum ꝯ Chananęos vtētes curribus ferreis, & iſtud ſecūdum eſt melius. *Et magnæ fortitudinis.* Ideſt fortes in bello. Nam dato ꝙ eſſent multi, ſi non eſſent fortes ad pugnandum inepta erat pluralitas, ſicut multitudo fęminarum in acie, vt fecerunt Lacedęmonij qui poſuerunt fęminas in acie, & magno clamore totum exercitum diſſoluerunt, atque viros impędierunt a pugna, vt patet 2.Poli.c. de politia Lacedęmoniorum. *Non habebis ſortem vnam.* Non intelligitur, ꝙ Ioſue promitteret eis aliquid dare vltra ſortem eorum, vel ſuaderet, vt aliquid acciperent vltra id, quod acceperant, ſed vocat vnam ſortem vnam de his duabus.ſ.ſortem Ephraim, acceperant.n.duas ſortes, vt patet pręced.c.& hic: terra tamen Manaſſe tenebatur ab hoſtibus pro magna parte, ideo quaſi tota habitatio Manaſsitarum erat in ſorte Ephraim. Ioſue autem dicit, ꝙ non habebit ſortem vnam.ſ.ꝙ non maneant intra anguſtias ſortis Ephraim, ſed pugnent cōtra Chananęum, & accipiant ſortem Manaſſe, quę ꝑ magna parte detinebatur ab eis, & iſta ſententia conſonat ſuprapoſitis, cum dictum eſt, ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezęi, & Raphaim; quia anguſta eſt tibi poſſeſsio montis Ephraim, & ſic vr̄, ꝙ in ſolo mōte Ephraim.i. in terra Ephraim, quæ eſt montuoſa morabantur ambę tribus tunc, & ſic tenebant tunc vnicam ſortē, quāquam duę eſſent illis aſsignatæ in titulum. *Sed tranſibis in montem.* Ad iſtum locum ſuadebat Ioſue Manaſſitas, & Ephraitas aſcendere, vt ibi purgarent loca ad habitandum, & ad colendū agros, & vineas: iſte mōs, ideſt terra ſyluarum operta arboribus infructuoſis erat in ſorte Manaſſe, & ad hunc extendi debebant filii Ioſeph: tenebatur enim a Chananęis tunc. *Et ſuccides tibi atque purgabis ſpatia.* Erat locus nemoroſus. ideo tollendę erant arbores ad habitandum: purgare erat tollere herbas, & omnia alia virentia, quę erant in mōtibus ad faciendum locum conuenientem habitationi. Dicitur ad habitandum, & intelligitur etiam ad colendum. Nam hoc erat pręcipuum: ſi enim haberetur locus ad agros, & vineas, de loco habitationis facillimum erat, quia minora ad hoc ſpatia neceſſaria ſunt.

Et poteris vltra procedere cum ſubuerteris Chananæum. Iſta prępoſitio (vltra) pōt accipi hic dupliciter referēdo ad duo cauſalia, & ſic eſt duplex ſententia. Ad quod pręſupponendum, ꝙ ſupra dicebatur, ꝙ aſcenderent filii Ioſeph in montana, & ꝙ Chananęi, qui morabantur in terra campeſtri vtebantur curribus ferreis. De habitudine terrę campeſtris, in qua morabantur Chananęi ad montem iſtum poteſt dupliciter dici. Vno modo, ꝙ terra illa campeſtris erat propinquior loco, in quo nunc manebant filii Ioſeph, quam mons, in quē ſuadebat Ioſue, ꝙ aſcenderent. Alio mō, ꝙ eſſet mons ꝓpinquior. Primo modo eſſet ſenſus, vt ſupra dicebatur, quòd filii Ioſeph approbauerunt reſponſionem, ſed dixerunt ſibi eſſe impoſsibile, quia Chananęi morabantur in terra campeſtri, & vtebantur curribus ferreis, & iſti prohiberent eos accedere ad montem, quia erant propinquiores ipſis, quam mons, & oportebat prius deleri, vel expelli Chananæos de terra campeſtri, ꝗ̄ aſcenderent filii Ioſeph ad poſsidendum montem. Et iſto modo erit ſenſus hic, & poteris vltra

proce-

procedere cum ſubuerteris Chananæum, ſcilicet vl- A
tra terram, in qua nunc es, quia cum eſſent coniuncti
Chananæi nõ poterant dilatari filii Ioſeph, quouſque
ſubuerterent Chananæos: & tunc ly vltra nõ determi
nat montem, ſed terram, in qua habitabãt filii Ioſeph.
Si autem dicatur, ꝙ mons iſte ſit propinquior terræ,
in qua tunc erant filii Ioſeph, quam terra campeſtris,
in qua tunc morabantur Chananæi, eſt ſenſus lr̃æ ſupe-
rioris, ꝙ non poterant filii Ioſeph aſcendere in mon-
tem, non quidem, quia eſſent ante illud Chananæi, ſed
erant ex alia parte cõiuncti monti illi, & poſſeſſio mõ
tis pertinebat ad eos, licet ipſi non morarentur in mõ
te, ideo ſi Iſraelitæ vellent aſcendere illuc, Chananæi,
qui morabantur ex alia parte montis in terra campe-
ſtri pugnarent contra illos, & iſti ferreis curribus vte- B
bantur, & tunc eſt ſenſus literæ huius, ꝙ filii Ioſeph a-
ſcenderent in montana ſuccidendo ſpatia ad habitan-
dum, & inde poterant procedere vltra, quando ſub-
uerterent Chananæum, ſcilicet, quia ad ſuccidendũ
ſpatia in monte non oportebat ſubuerti Chananæum,
quia populus iſte morabatur ex alia parte montis, ſed
cum tenerent Manaſſe, & Ephraitæ terrã hanc mon-
tanam, ſi videretur eis anguſta, poterant tranſire vltra,
ideſt vltra terram montanam, & hoc cum ſubuerte-
rent Chananæum. q. d. non poterant procedere vltra
montem, niſi delerent Chananæos, quia ipſi morabã-
tur in terra campeſtri, & illa erat coniuncta monti ex
alio latere, & tunc (vltra) determinat terram mõtanã.
Iſte ſenſus eſt cõuenientior primo dupliciter. Primo,
quia ſi terra campeſtris, in qua habitabant Chananæi C
eſſet magis coniuncta terræ, in qua tunc manebant
Manaſſitæ, & Ephraitæ, quam mons iſte, de quo dici-
tur: nec poſſet illuc eſſe trãſitus, niſi per terram cam-
peſtrem Chananæorum, fruſtra fuiſſet dici, ꝙ tranſi-
rent filii Ioſeph in montem, ſed dici debuiſſet, ꝙ pu-
gnarent cõtra Chananæum, qui erat propinquior eis,
ſine quo non poterant tranſire in montem.

Secundo, quia dicitur, ꝙ aſcenderent filii Ioſeph in
montem ſuccidentes ſpatia ad habitãdum, & poſſent
vltra procedere cum ſubuerterent Chananæum: ergo
quocunque modo velimus accipere vltra, neceſſe eſt,
vt prius aſcenderent in montem, quam tranſirent vl-
tra ex ordine literæ, & ſic neceſſario referretur ad mõ-
tem vltra, & ſubuerſio Chananæorum ſolũ erit poſt D
aſcenſum in montem. Si tamen Chananæi habitantes
in terra cãpeſtri fuiſſent magis coniuncti terræ, in qua
nunc morabantur filii Ioſeph, quam mons, in quem
iubebantur aſcendere, neceſſe erat, ꝙ primo ſubuer-
terent Chananæum, quam aſcenderent in montem:
ergo intelligendum Chananæos fuiſſe ad aliam par-
tem montis diſtantes magis ab Iſraelitis, quam diſta-
ret mons.

Cum ſubuerteris Chananæum. Poſſunt accipi Chananæi
proprie pro quodam populo ſpeciali inter iſtos ſeptẽ,
qui vocatur Chananæus. Vel generaliter pro quolibet
de populo Chananæorum. Et iſte ſecundus ſenſus eſt
conuenientior. ſ. ꝙ accipiantur Chananæi pro Phere- E
zæis, quia Pherezæi erant habitatores terræ huius, cum
dicatur ſupra, ꝙ ſuccideren filii Ioſeph ſibi ſpatia in
terra Pherezæi, & Raphaim.

Fortitudo Chananæorũ ex parte armorum.

Quem dicis ferreos habere currus. Iſta erat quædam for-
titudo ex parte armorum, ita vt non auderent hebræi
congredi cum Chananæis, quia currus erant de fortiſ-
ſimis armaturis ad diſpergendũm exercitus, quia erãt
currus falcati, & oĩa ad quæ accedebant laniabant.

Et eſſe fortiſſimum Ideſt iſti Chananæi erant fortiſſimi
robore ad pugnandum contra Iudæos, & iſta erat for-
titudo virorum præter armorum apparatum, vtrunq;
tamen faciebat gentes iſtas formidabiles eſſe Iudæis:
filii autem Manaſſe, & Ephraim ſolum expreſſerant,
ꝙ vtebantur Chananæi curribus ferreis, vt patet ſupra
Ioſue dixit hic de vtraque fortitudine. ſ. armorum, &
virorum, & tñ dicendum, ꝙ filii Ioſeph vtrunque ex-
preſſerint, nam Ioſue refert hic verba filiorum Ioſeph
dicens, cum ſubuerteris Chananæum, quem dicis fer-
reos habere currus, & eſſe fortiſſimum. Scriptura tñ
non exprimit ſemper omnia, quæ dicta ſunt, potiſſimè
cum ex aliis locis colligi poſſunt, ſicut hic.

CAP. XVIII.

CONGREGATI QVE ſunt omnes filij Iſrael in Silo, ibique fixe-
runt tabernaculum teſtimonij, &
fuit eis terra ſubiecta. Remanſe-
rant autem filiorum Iſrael ſeptem tribus, quæ
needum acceperant poſſeſsiones ſuas. Ad
quos Ioſue ait. Vſquequo marcetis ignauia,
& non intratis ad poſsidendam terram, quã
dominus Deus patrum veſtrorum dedit vo-
bis? Eligite de ſingulis tribubus ternos vi-
ros, vt mittam eos, et pergant, atque circum-
eant terram, et deſcribant eam iuxta nume-
rum vniuſcuiuſque multitudinis, referantq;
ad me, quod deſcripſerint. Diuidite vobis
terram in ſeptem partes. Iudas ſit in terminis
ſuis ab auſtrali plaga, et domus Ioſeph ab a-
quilone. Mediam inter hos terram in ſeptem
partes deſcribite, et huc venietis ad me, vt co
ram domino Deo veſtro mittam vobis hic
ſortem, quia non eſt inter vos pars Leuitarũ,
ſed ſacerdotium domini eſt eorũ hæreditas.
Gad autem, et Ruben, et dimidia tribus Ma
naſſe iam acceperant poſſeſsiones ſuas trans
Iordanem ad orientalem plagam, quas de-
dit eis Moyſes famulus domini.

C*ongregati*. Supra dictum eſt de aſſignatione
quarundam ſortium, hic conſequenter agi-
tur de deſcriptione reliquarum. Et diuiditur
in tres partes. Primò ponitur tabernaculi fi-
xio. Secundò ſortium deſignatio. Tertiò deſcribitur
ſpecialiter principis populi poſſeſſio, ſecunda ibi. *Re-
manſerant autem*. tertia ibi. *Cumque compleſſet*. Secunda
diuiditur in duas. Primò ponitur diuiſorũ, vel deſcri-
ptorum terræ deſcriptio. Secundò ipſius terræ deſcri-
ptæ aſsignatio ibi. *Cumque ſurrexiſſent*. Secũda in duas.
Primò deſcribitur ſors Beniamin. Secundò ſeptẽ ſor-
tes reſiduæ. 2. c.

Circa primum. *Congregati ſunt filij Iſrael in Silo*. In
toto tempore præterito fuerant Iſraelitæ occupati bel
lis, & diuiſione ſortiũ, nec potuerunt templum dñi fi-
gere in aliquo loco ad faciendũ ceremonias legis, ſed
erat in caſtris tabernaculũ cũ ipſis Iſraelitis manẽtibus
in caſtris, ceſſantibus autem bellis Ioſue fecit congre-
gare totum populum, vt honorificè tabernaculũ fige
retur in Silo, & maneret ibi. Fuit aũt Silo ciuitas q̃dã
in ſorte Ephraim. Cauſa autem quare tabernaculum

ibi primo fixum eſt fuit, quia Ioſue, qui tunc erat princeps populi erat de tribu Ephraim, & inter eos accepit poſſeſſionem, cum autem ipſe eſſet magnus zelator legis, quia iuſſerat ei Deus, ꝙ diligenter obſeruaret legem Moyſi, vt patet ſupra primo, & in ceremoniis, quæ fiebāt in ſanctuario conſiſtebat potiſſima legis occupatio, voluit, ꝙ eſſet ſanctuarium in ſorte tribus ſuę, vt ſic ipſe diligenter obſeruari faceret cæremonias, cum poſſet hoc videre.

Quare Ioſue non poſuit tabernaculum in Thamnathſaraa vrbe ſua, vbi ipſe habitabat. Et quo tempore fuit in Sylo. Et arca domini, quando & vbi ſeiuncta fuit: tum quare tabernaculum fuerit dictum teſtimonij, & fœderis. Quæſt. I.

SED dicet aliquis. quare non fecit Ioſue poni tabernaculum in Thamnathſaraa, quę erat ciuitas ei data ſpecialiter in poſſeſſionem, vt patet ſequenti cap.

Reſpondendum, ꝙ Ioſue poſuiſſet in loco ſuo tabernaculum, ſicut poſuit in ſorte tribus ſuæ, tamē nō erat tunc datus ei locus aliquis, nec ſciebat quis dādus eſſet. Quod patet, quia tabernaculum fuit fixū in Sylo antequam diuiderentur ſortes tribubus ſeptem vltimis, vt patet immediate, cum dicitur, remanſerant autem ſeptem tribus filiorum Iſrael, quæ necdum acceperant poſſeſſiones, & tamen poſſeſſio Thamnathſaraa fuit aſſignata Ioſue, poſtquam omnes tribus acceperunt ſortes ſuas, vt patet ſeq. c. ſ. cumque cōpleſſet terram ſorte diuidere ſingulis per tribus ſuas, dederūt filii Iſrael poſſeſſionem Ioſue filio Nun. Ergo non poterat ponere tabernaculū in vrbe ſua, quia neſciebat, quæ ei danda eſſet.

Sed tunc dicet aliquis, ꝙ etiam nō fecit poni Ioſue tabernaculum domini in Sylo, quia pertinebat ad ſortem Ephraim, ſed a caſu fecit poni ibi, quia neſciebat ad quem tribum pertinere debebat, quia nondū terra diuiſa erat ſorte, ſed poſtea cecidit in ſortē Ephraim.

Hoc negandum eſt, prius enim data eſt ſors tribui Ephraim, quam poneretur tabernaculum in Sylo. Quod patet, quia ſ. actum eſt de ſorte Iudę Ephraim, & Manaſſe, hic aūt ſubditur de ſituatione tabernaculi in Sylo, ideo iam prouenerat Sylo in ſortē Ephraim.

Sed aliquis ſorte dicet, ꝙ eſt anticipatio, vel recapitulatio. ſ. ꝙ primo fuerit poſitum tabernaculū in Sylo, quam diuiderentur ſortes: fuit tamen mutatus ordo enarrandi, ſicut ſępe fit in ſacra Scriptura.

Reſpondendū ꝙ non ſtat, quia ſolum manebāt ſeptem tribus ſine ſortibus, quando fuit fixum tabernaculum in Sylo, vt patet hic, quia cum dictum fuerit de fixione tabernaculi ſubiungitur. remanſerant autē ſeptem tribus filiorum Iſrael, quę nondum acceperāt poſſeſsiones, & non erat Ephraim de iſtis ſeptem, q̄a poſtea aſsignantur ſortes harum ſeptem tribuum. ī. & ſeq. cap. ergo iam acceperat Ephraim poſſeſsionē ſuam, & erat Sylo de ſorte eius: vnde cum Ioſue fecit poni tabernaculum in Sylo, iam pertinebat ad tribū Ephraim, & propter hoc fecit ibi poni.

Conſiderandum autem, quòd hoc tempore, quo fuit fixum tabernaculum in Sylo, incęperunt cęremonialia veteris teſtamenti obligare. Nam antequam Iſraelitæ introirent in terram Chanaan, non erant obligati ad aliqua cęremonialia, vt patet Deuterono. 12. vbi dicitur, ꝙ in deſerto quilibet faciebat, quod ſibi rectum videbatur, ſed poſtquam tranſirent in poſſeſſionem, quam eis dominus daturus erat non debebant ſic facere.

Item poſtquam ingreſsi ſunt in terram Chanaan non fuerunt immediate obligati ad obſeruationē, ſed

F poſt habitam pacem deuictis hoſtibus, vt patet pręal. leg. c. ſ. tranſibitis Iordanem, & habitabitis in terra, q̄ dominus Deus veſter daturus eſt vobis, vt requieſcatis a cunctis hoſtibus per circuitum, &c.

Item dato, ꝙ eſſet pax data ab hoſtibus adhuc non obligabantur ad cęremonias immediate, ſed primo erat locus aſsignandus pro ſanctuario, & tunc poterant fieri ſacrificia quotidiana, & votiua, atque ſpontanea, & oblationes cæteręque cęremonię obſeruarentur, quæ pertinebant ad ſanctuarium. Etiam tunc poterant obſeruari feſtiuitates, nam omnia feſta habebant aliquam cęremoniam ſacrificiorum, & ſine illis non erat plena legis obſeruatio. De hoc patet pręalle.
G cap. ſ. non facietis ita domino Deo veſtro, ſed ad locū, quem elegerit dominus Deus veſter de cūctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet ibi, venietis, & offeretis in illo loco holocauſta, & victimas: ergo ante habitum determinatum locum in aliqua tribu pro tabernaculo non erat obligatio ad faciēdum cęremonias iſtas. poſt fixionem autem in Sylo cęperunt ibi fieri cęremonię legales ſanctuarū, & conſeruatæ ſunt ſemper: etiam in toto Iſrael cęperunt cęremonialia obſeruari. In iſto loco Sylo māſit ſanctuarium magno tempore. ſ. vſque ad tempus Eli ſacerdotis. Nam 1. Regum 1. 2. & 3. atque 4. dicitur de Eli, & filiis ſuis, & de Samuele quōo habitarent in ſanctuario
H dn̄i in Sylo: in ſenectute autem Eli capta eſt arca dn̄i a Philiſthijm, de quo. 1. Re. 4. & nunq̄ amplius rediit in Sylo, & ipſe audito, ꝙ capta eſſet arca dn̄i, mortuus eſt cadens de ſella, vt pręalle. c. poſtea aūt non legiť factū ſacrificium in Silo, nec ſtetiſſe ibi ſacerdotes aliquos. Nam, de arca, ꝙ non redierit, patet, quia cum ablata eſt à Philiſthijm ſtetit in terra eorū menſibus ſeptē. 1. Reg. 6. & cum redijt venit in Bethſames eo. c. Et poſtea traslata eſt in Cariathiarim. 1. Reg. 7. Deinde venit in domū Obethedom Gethęi. 2. Reg. 5. poſtea translata eſt in domum Dauid. 2. Reg. 6. Inde autem fuit ad templum, ꝙ Salomon conſtruxit traslata. 2. Paralipo. 1. c. De toto tabernaculo non ſic patet. Satis tamē eſt veriſimile, ꝙ poſt mortem Eli immediate, vel ſatis breuiter fuerit traslatum de Silo: nam non legiť
I poſtea Samuel, vel aliquis alius de ſacerdotibus ſacrificaſſe in Silo: ipſe tn̄ miniſtrauit poſtea, & tempore Eli miniſtrabat accinctus Ephot. 1. Reg. 3. c. ſed ſacrificia faciebat Samuel ī Maſphat, & Ramatha, & Bethlehem alijſque locis multis, vt patet. 1. Reg. 7. & 8. & 16. & fuit translatū iſtud tabernaculū in vrbe Nobe poſt Sylo. Nam tempore Samuelis regnauit Saul rex, & tamen tempore ſuo erat tabernaculum in Nobe, & omnes ſacerdotes erāt ibi. Nam ſacerdos magnus Achimelech dedit Dauid de panibus ꝑpoſitionis, q̄ fuerant ablati de conſpectu domini, cum tranſiuit pee vrbem Nobe. 1. Reg. 21. cap. & ob hoc Saul fecit deſtrui vrbem Nobe. 1. Regum 22. cap. Satis ergo apparet, ꝙ poſt Sylo non fuerit ſanctuarium in aliqua ciuitate ante Nobe, nec ſcriptura de alia meminit. Scien- *Saul fecit deſtrui vrbē Nobe.*
K dum, ꝙ Rabbi Salom. dicit ſanctuarium fuiſſe in tribus ciuitatibus ſolum, & omnes has fuiſſe de tribu Beniamin, ſcilicet in Sylo Nobe, & Ieruſalem, an vero in pluribus fuerit, declaratum eſt. Exod. 20. & Deuteronom. 12. ſed ꝙ dicit iſtas tres vrbes ſanctuarii fuiſſe in ſorte Beniamin, ſalſum eſſe: nam Sylo in qua primo fuit tabernaculum non erat in ſorte Beniamin, ſed in ſorte Ephraim, vt patet Pſal. 77. ſcilicet. Et repulit tabernaculum Sylo, tabernaculum ſuum, vbi habitauit in hominibus. Et poſtea ſequitur: & repulit tabernaculum Ioſeph, & tribum Ephraim non elegit, ſed elegit tribum Iuda, & montem Sion, quē dilexit, & ædificauit, ſicut vnicornium ſacrificiū ſuū. Vbi manifeſte agiť de Sylo abiecta, & de Ier̄lm electa, vt ma-

neat

neat in ea tabernaculum. Et vocatur ibi tabernaculũ A
Ioſeph, tabernaculum, quod erat in Sylo in ſorte E-
phraim. De ciuitate Nobe etiam falſum eſt, ꝙ eſſet in
ſorte Beniamin: nam infra ponuntur ciuitates ſortis
Beniamin, ſed non eſt inter eas. Item vr̃ magis pertine
re Nobe ad dimidiam ſortem Manaſſe ad orientẽ Ior
danis: nam Num. 32. cum ponitur terra dimidię trib⁹
ſubditur: Nobe quoque perrexit, & apprehendit No-
be cum viculis ſuis, vocauitque eam ex noĩe ſuo No-
be. Occaſio erroris Rab. Sal. quantum ad vrbem Sylo
fuit, quia in iſto c. ponitur ſors Beniamin, & hic dicĩt
q̃đ tabernaculum fixum eſt in Sylo, ideo putauit pti-
nere vrbem hanc ad Beniamin. De vrbe Ieruſalem ſa
tis patet, ꝙ pertineat ad ſortem Beniamin, vt patet j̃.
in litera, quamquam de hac aliquo mõ vr̃, ꝙ pertineat B
ad tribum Iuda, quia in ea habitauerũt filii Iudæ, vt pa-
tet ſupra 15. ſed de hoc infra declarabitur. *Ibique fixe-
runt tabernaculum teſtimonij.* Ex quo patet, ꝙ ante hoc
non erat fixũ tabernaculum in aliquo loco, ſed moue
batur cum caſtris Iſraelitarum, nũc autem data pace,
& exiſtentibus locis, in quibus poſſet locari, fixum eſt
in Sylo ex cauſa ſupra aſſignata, & iam non manſit ta-
bernaculum iſtud in loco patenti flatibus ventorum,
& pluuiis, ſed in aliqua magna domo poſitũ eſt, ſicut
poſtea fuit poſitum Ieruſalem intra templum, quod
fabricauit Salomon. Tempore autem tranſacto erat
in patenti, quia mouebantur Iſraelitæ per deſertũ, vbi
non poterant domus magnæ reperiri in quibus pone-
retur tabernaculũ. Et dr̃ de tabernaculo teſtimonii,
eſt tñ intelligendum de toto ſanctuario. ſ. de atrio, & C
de tabernaculo, & vtrunque vocatur interdum noĩe
tabernaculi. Vocatur tabernaculũ teſtimonii, quia in
eo cuſtodiebatur teſtimonium. i. tabulę legis: in q̃bus
continebantur decem pręcepta data Iſraelitis, & quia
iſtæ tabulę poſitę fuerant in arca, vt eſſent in teſtimo-
nium ꝯ Iudęos, ſi aliq̃ vellent negare ſe recepiſſe le-
gem a Deo. Q̃đ aũt poſſet ex illis tabulis aliquid pro-
bari, declaratum eſt Exo. 20. c. & Leui. 1. Vocatur etiã
tabernaculũ fęderis. i. in quo continebatur fędus, vel
compoſitio facta inter Deum, & Iſrael: nam Deus pe-
pigit cum Iſrael, ꝙ eſſet Deus eius, & daret ei ſpecia-
lia beneficia. Iſraelitę aũt pepigerant cum Deo, ꝙ ob-
ſeruarent pręcepta illius. Exo. 19. c. & data ſunt imme-
diate pręcepta decalogi, quę ſcripta fuerũt in tabulis: D
ideo illę vocabantur tabulę fęderis. i. continentes fę-
dus: & arca, in qua erant iſtę tabulę vocabatur arca fę-
deris, & tabernaculum ẽt vocabatur tabernaculum fę
deris. *Et fuit eis terra ſubiecta.* i. terra Chanaan fuit tunc
ſubiecta Iſraelitis, non repugnans, nec inſurgens con-
tra eos, poſtquam. n. confracti ſunt ab Iſraelitis Chana
nęi in duobus grauibus bellis. ſ. reges quinq; apud Ga-
baon, ſupra 10. & multi alii reges poſtea apud aquas
Meron, ſupra 11. c. non auſi fuerunt inſurgere contra
Iſraelitas, ſed intra loca ſua ſe tutabantur: pugnauerũt
tñ Iſraelitæ magno tempore contra ſingulos reges in
vrbibus ſuis ſeptos, quouſque fuit illis maxima pars
terrę ſubiecta, de quo ſupra 11. Non tñ intelligendũ, E
ꝙ fuerit terra ſubiecta Iſraelitis, poſtquam tabernacu-
lum fixum eſt in Sylo, ſed prius ceſſauit terra a bellis,
quam figeretur tabernaculum. Nam Deus non iuſſe-
rat obſeruari cęremonias legales, quæ erant principa-
liter in ſanctuario, vſquequo eſſet pax in terra. Deute.
12. & patet hoc, quia iſtud tabernaculum fixũ eſt poſt
diſtributionem ſortium factã tribus Iudę, Ephraim,
& Manaſſe, vt colligitur immediate. ſ. q̃a remanſerunt
tunc ſolum ſeptem tribus, quæ nondum ſuſceperant
poſſeſſionem, & numerantur. j̃. Sed anteq̃ darẽt poſ-
ſeſſio alicui tribui data eſt pax in terra, vt patet ſ. 11.
& 14. ſ. ceſſauit terra a prælis: ergo iã fuerat ab aliquan
to tp̃e terra ſubiecta. Etiam intelligendum eſt, ꝙ ter-

A ra fuit ſubiecta Iſraelitis nõ tota, ſed maxima pars ei⁹,
manſerunt tñ partes eius quędam nondum ſubiectę,
de quibus ſupra 14. & quędam vſque ad magna tẽpo-
ra manſerunt, ſicut terra Philiſthijm: magis tñ accipiẽ
terram eſſe ſubiectam. i. non eſſe repugnantem, quia a
principio inſurgebant Chananęi in pugnam, cum ve-
ro ſenſerunt ſe viribus inferiores, non auſi ſunt pu-
gnare, & tunc fuerunt ſubiecti. *Remanſerunt autem.* Hic
ponitur ſecũdum principale. ſ. ſortium diſtributio, & Sortiũ diſtributio.
ponitur hic primo electio virorum deſcribentiũ ſor-
tes. In quo ſciendum, ꝙ data pace in terra Chanaan, &
acquiſita maxima parte terrę, filii Iuda acceſſerunt ad
Ioſue, & alios diuiſores terrę petentes ſortem, & data
eſt, de qua ſupra 15. c. deinde petẽtibus filiis Ephraim,
B & Manaſſe ſortes quoque conceſſæ ſunt, vt patet ſu-
pra 16. & præcedẽ. c. alię autem tribus non petebant
hæreditatẽ ſibi dari, ideo Ioſue increpuit eas q̃đ ne-
gligerent nõ accipere hereditatem, & ſic facta eſt di-
ſtributio. *Filiorum Iſrael ſeptem tribus, quæ necdum accepe-
rant poſſeſſiones ſuas.* Erat Iſrael diuiſus in 12. tribus, quę
accepturę erant ſortes: nam Leuitæ licet dicanr̃ vna
tribus, tamen non acceperunt ſortem inter alias tri-
bus, vt patet ſupra 13. & 14. c. tribubus autem quinq;
datæ fuerant ſortes manentibus ſeptem, quibus non-
dum fuerãt aſſignatæ: nam tribus Rubeu, & Gad ac-
ceperant poſſeſſionem in terra duorum regũ Amor-
rhęorum ante Iordanem, vt patet ſupra 13. tribus aũt
Iudę, & Ephraim acceperant poſſeſſionem in terra ad
occidentem Iordanis dante illis Ioſue, vt patet ſupra
C 15. & 16. dimidia aũt tribus Manaſſe acceperant poſ-
ſeſſionem ante Iordanem, & alia dimidia poſt Iorda-
nem, de primo. ſ. 13. de 2. pręce. c. manebant ergo ſolũ
ſeptem tribus accepturę poſſeſſiones, de quibus. j̃. &
ſeq. c. & iſtis fuit terra reſidua diuiſa, & aliquid de eo,
quod iam conceſſum fuerat aliis tribubus his datum
eſt, ſicut patet de tribu Iuda, quę ſuſcepit magnã ſor-
tem, & pars illius fuit data tribui Symeon in ſortem.
Ad quos Ioſue ait. Ad locum Sylo venerunt oẽs Iſrae-
litę cum fixum eſt tabernaculum, ſicut ad honorẽ de-
dicationis Eccleſiæ, potiſsimũ, quia illud ſanctuarium
erat vnicum in tota terra Iſrael, & tunc primo figeba-
tur. Et q̃q̃ nõ conuenerint illuc oẽs viri, & fęminę de
toto Iſrael conuenerunt tñ multi de qualibet tribu,
D & forte maior pars, & tũc ꝯgregauit Ioſue tribus has
ſeptem, quæ nõ acceperant poſſeſsionem, & locutus
fuit eis hęc. *Vſquequo marcetis ignauia.* i. vſquequo eſtis
pigri non introeuntes ad poſſeſsiones veſtras. ſ. nõ pe-
tiis poſſeſsiones, ſicut alię tribus petierant, & ſuſcepe-
runt. Sciendum aũt, ꝙ iſtæ tribus non petebant poſ-
ſeſsiones, quia nihil eis deficere videbatur, etiam cũ
nondum petijſſent poſſeſsionem: nam fuerat eis ſub-
iecta maxima pars terrę Chanaan extirpatis inde ho-
ſtibus, & hanc poſsidebant tribus iſtę pro indiuiſo, &
quia terra ſatis lata erat, ſufficiebat cuilibet ad habitan
dum, & colendum, nec multum curabãt propria poſ-
ſidere. Potiſsime, quia diuidere erat quidam labor, cũ
E deberet primo terra deſcribi, vt infra factum patet,
q̃a tñ augeretur populus ad maiorem modũ in breui:
non caperentur quiete in terra inſurgentibus litigiis
de poſſeſsione: ideo, vt tollerentur hęc, debuit terra di
uidi, & tunc licet veniret ad magnam multitudinem
q̃libet tribus, & eſſet ei locus anguſtus, quia tñ eſſent
deſignatæ poſſeſsiones cuilibet, nemo hẽret occaſio-
nem conquerendi. Etiã Deus iuſſerat, vt diuiderẽt ter
ra p ſortes, & cuilibet tribui aſsignaretur ſors. Nume.
26. ideo debuit diuidi dato, ꝙ aliter poſsideri poſſet:
erat enim neceſſaria diſtributio certarum poſſeſsio-
num ad manendum diſtinctionem inter tribus. Si. n.
pro indiuiſo poſsiderent, & cõmutari poſſent heredi
tates, nõ poſſet ꝑmanere certitudo in tribubus quãtũ

ad diſtinctionem, ſicut nunc vbi obſeruantur iura primogenituræ permanet aliquod genus ſemper cognitum, ad qđ pertinet aliqua determinata poſſeſſio. Vbi aũt non eſt tale ius, permiſcentur hęreditates, & progenies, & cito perdito nomine progenitorum, velut aborigines fiunt. In Iudęis aũt Deus voluit ſemꝑ manere diſtinctionẽ tribuum, vt patet Nu.36. & ob hoc non miſcebantur diuerſarum tribuum cõnubia, vt patet ibidem. ẽt poſſeſſiones non poterant vendi in ęternũ. ſed redibat poſſeſſio in iubileo ad primũ poſſeſſorem. Leu.25.c. ad quid aũt Deus volebat obſeruari in tribubus diſtinctionem ſemper declaratum eſt. Leui. 25.c. ad Meſſiam.n. hęc pertinebant. *Et non intratis ad poſſidendam terram.* Non eſt intelligẽdum, ꝙ ipſi eſſent extra terram hanc, q̃ poſſeſſuri erant, nam pręter eam, & terram tribuum Iudę Ephraim, & Manaſſe, nulla erat in tota terra Chanaan, ſed ipſi non erant in ſortibus aliarum tribuum, quia non caperet eos terra ad habitandũ, & colendum agros: ergo erant in terra iſta indiuiſa, q̃ habituri erant. Si dicatur, ꝙ non intrabant in eam. i. ꝙ non incipiebant poſſidere illam determinate: intrare.n. ad incipientes pertinet, ideo non tñ intelligendũ eſt, ꝙ nondum cęperant poſſidere tribus iſtę terram hanc, quia morabañt in ea, ſed quia nondum poſsidebant eam determinate, ſed pro indiuiſo, dicebatur, ꝙ nondũ introierant ad poſsidendum. Sic dr̃ de Chananęis pręced. c. ꝙ cępit habitare Chananęus in terra filiorum Iſrael. ſ. in terra Ephraim, & Manaſſe, & tñ ſemper habitauerant Chananęi in terra illa, ẽt antequam venirent Iſraelitę, nec vnquam deſierant poſsidere illam, vel morari, dicebantur tñ incipere morari in terra Iſraelitarum, quia ante hoc habitabãt Chananęi in terra illa, tanquam ſua, & poſt hoc habitauerũt in ea, tanq̃ in terra hoſtium. ſ. Iſraelitarum, & quia hoc nouum erat, dicebañt incipere habitare in terra Iſrael. In hoc increpabat Ioſue tribus iſtas. ſ. quare non conabantur ad diuiſionem terrę, vt inciperent hr̃e ſingulas ſortes proprias. *Quam dominus Deus patrum veſtrorum tradidit vobis.* Dicebatur terra tradita, quia iam fuerant deuicti hoſtes, & de maiori parte eius fuerant expulſi. Nec ſolum dicitur hic tradita terra, de qua Iudæi iam occiderant habitatores, ſed tota terra Chanaã, quia de nulla parte eius hoſtes non audebant inſurgere. Etiã patet, quia tota terra diuiſa eſt, tã illa, quę capta erat de manibus hoſtium, quam illa, quæ tenebatur ab eis: ſic.n. iuſſit Deus. ſ̃.13. & Ioſue poſtquam ſic fecit. Nã in ſorte Iudæ fuerunt multa, quę nondum capta fuerant. ſ. tota terra Philiſthinorum, & multa alia loca, de quibus declaratum eſt. ſ̃.15. capitu. idem patet in ſorte Ephraim quantum ad vrbem Gazer. ſ̃.16. Idẽ in tribu Manaſſe quantum ad multa loca, ſupra pręced. capit. *Eligite de ſingulis tribubus ternos viros*, i. de qualibet tribu dentur tres viri ad opus deſcriptionis ſortium. Qñ.n. aliquid commune fieri debebat a ſingulis tribubus erant viri aſſumendi, ſic qñ in deſerto Sinai in cõfirmatione legis ſacta ſunt ſacrificia, ſuerunt 12. tituli ꝑ 12. tribus Iſrael, & miſſi ſunt iuuenes de omnibus tribubus Iſrael ad ſaciendum ſacrificia, vt patet Exo.24. Itẽ cum exploratores miſsi fuerunt in terram Chanaan de qualibet tribu miſſus eſt vnus vir. Nu.13. Item qñ voluerunt confirmare legem ponendo benedictionẽ & maledictionem, omnes tribus hoc fecerunt, ſ. ſex ad vnam partem, & totidem ad aliam: Deutero.27.c. Item, in tranſitu Iordanis 12. viri eduxerunt lapides 12. ad portãdum in locum caſtrorum, & totidem de eis, qui erant in ripa poſuerunt in alneo, & hoc ſinguli viri de ſingulis tribubus, ſupra 3. & 4. ita hic deſcribere terram erat aliquid commune, ideo de ſingulis tribubus mitti debuerunt viri ad hoc exequendum.

Qñ aliqd cõe decet nendum erat in Iſrael de qualibet tribu viri aſſumẽdi erãt.

F *An de ſingulis tribubus viri aſſumpti ſint ad diuidendum terram pro ſeptem tribubus, vel ſolum de 7. Quæſt. II.*

SED dubitabitur an fuerunt viri de ſingulis tribubus. i. de omnibus tribubus 12. vel de ſingulis. i. ſolum de illis, quæ non acceperant poſſeſſionem, & erant ſeptẽ. Dicet aliquis, ꝙ de omnibus tribubus miſsi fuerint viri, qa litera dicit de ſingulis tribubus. ergo etiam tribus illę, quę acceperant poſſeſsionem miſerunt viros ad deſcriptionem hanc. In contrarium videtur, ꝙ de ſolis tribubus, quę nondũ acceperant ſortes miſsi fuerint viri, quia ad tribus has ſolum pertinebat hoc negotium. Dicendum eſt, ꝙ de omnibus tribubus fuerint miſsi viri, & de qualibet tribu tres viri: erat enim multum conueniens eos mitti, nam iuſtius iſti in hac parte iudicarent, quam illi, quarum intererat. ſ. ꝙ accepturi erant aliquam ſortẽ. Nemo enim bene de ſuis iudicat, quia quilibet ſibi nimis fauet, & cum de qualibet tribu eſſent tres, ſi ſolũ eſſent de tribubus illis, quę accepturę erãt ſortes, vellet quilibet pro tribu ſua maiorem, quam pro cæteris aſsignare ſortem, & quolibet ꝓ ſe volente, iurgij materia oriretur. Cum autẽ eſſent aliqui iudices de alijs tribubus, quæ iam acceperant ſortes, iudicarent iuſte, quia nihil intererat horum ſic, vel ſic iudicare, cũ vtilitas, vel damnum rei iudicatæ non eis, ſed alijs tribubus prouenire debebat. Et iſtę erant quinque tribus, quę iam acceperant poſſeſsiones, de quibus viri 15. aſsignati ſunt in iudices de qualibet tribu datis tribus viris. De tribubus autem, quę accepturę erant ſortes, fuerunt iudices 21. quia tribus erant ſeptem, ſimile au tem fuit in iudicibus diuidendę terrę Chanaan: nam terra Chanaan erat ad occidentalem plagam Iordanis, & fuit data nouem tribubus, & dimidiæ, cum duę tribus, & dimidia accepiſſent ſortes, viuẽte Moyſe, ante tranſitum Iordanis, ſupra 13. & hic in litera, & tamen ad diuidendum terram nouem tribuum, & dimidiæ dati ſunt a Deo iudices 13. ſ. vir vnus de qualibet tribu, vt patet Nume.34.c. ita ergo hic eſſe debuit. Iubentur autem iſti viri eſſe terni de qualibet tribu, quia negotium erat ſatis magnum, ſcilicet, vt diligenter annotarent terminos terrę totius, & deſcriberent loca, atque menſuras, vt cuilibet tribui proportionaliter daretur ſors ad quamlibet aliam tribum. Fuerũt autem viri iſti 36. ſ. de qualibet 12. tribuum viri tres, & ſimul ibant conſiderantes loca, & magnitudines regionum, vt diſtribuerent terram in partes ſeptem pro reſiduis tribubus.

An iſti diuiſores terræ, qui hic eliguntur ſint alij ab illis, quẽ primo aſſignati ſunt a Deo. Et ad quid dati fuerunt 36. viri de tribubus in ſecunda diuiſione terræ Chanaan, an per ſeptem tribus. Quæſt. III.

K QVAERET aliquis an ſint iſti viri diuiſores terrę alij ab illis qui dati fuerãt in diuiſores: Deus.n. ſtatuerat diuiſores. Num.34. Dicet aliquis, ꝙ ipſimet erant, quia cum Iſraelitę haberent terrę diuiſores, fruſtra eſſet capere alios. Itẽ non poterant Iſraelitæ mutare ꝑcepta, ſed Deus determinauerat certos diuiſores. Nu.34. ergo nõ ponerent Iſraelitę alios. Rñdendum eſt, ꝙ iſti non erãt illi quos Deus ſtatuit in diuiſores. Nam ſi fuiſſent illi nõ eligerentur nunc nouiter, quia iam a Deo erant electi, & nominatim dati, vt patet ꝑalle. c. dixit tñ Ioſue, ꝙ eligerẽt nunc viros de ſingulis tribubus: ergo erãt alij viri.

Itẽ illi quos Deus poſuit erant duodecim. ſ. de qualibet tribu vnus, & ſimul Ioſue & Eleazarus ſummus

facer-

ſacerdos Nume. 34. hic autem iubentur eligi de qualibet tribu tres, ſcilicet 36. ergo non erant ijdem. Sed tunc ſtat argumentum, ſcilicet quomodo Ioſue fecit alios diuiſores terrę, cum Deus iam 12. ſtatuiſſet, & ſolum miſit ad diuidendum illos, qui nouiter fuerant electi. Reſpondendum eſt, quòd Ioſue non priuauit alios diuiſores terrę iure ſuo, quia erant diſtincta officia diuiſorum datorum a Deo, & iſtorum. Nā Ioſue nunc iuſſerat viris his, vt totam terram luſtrarent, & diligenter cōſideratis locis, & magnitudine regionū deſcriberent ſeptem partes in libro, ſed iſti nihil amplius faciebant. Ad Ioſue autem, & cęteros iudices diuiſores datos a Deo pertinebat mittere ſortes, & approbare diuiſiones iſtas, vel non approbare, quod colligitur ex litera, quia Ioſue dixit viris iſtis, vt circuirent terram deſcribentes eam, & quòd reducerent ad eū deſcriptionem in Silo, vt poneret ſortes, & ſequitur poſtea, ꝙ Ioſue diuiſit terram illā filijs Iſrael in ſeptē partes: id tamen, quod dicitur feciſſe Ioſue etiā faciebant alij iudices dati a Deo, cum omnibus ſimul data eſſet poteſtas Nu. 34. ergo, quamquā iſti viri 36. nunc electi ad deſcribendum terram totam facerēt aliquid precedens ad diuiſionem terrę, tamen non erant ipſi diuiſores terrę, ſed illi, quos Deus dederat.

Aliter reſponderi poteſt, quòd nō tollebatur iuriſdictio priorum, quia iſtud mādatū datum hic a Ioſue fuit de conſenſu, & auctoritate aliorum diuiſorum terrę, & cum ad eos pertinerent omnia, quę erant in diuiſione ſortiū, delegauerunt vices ſuas alijs quantū ad aliquid, ſcilicet quantum ad deſcriptionem terrę ſolum: ipſam tamen diuiſionem terrę, & poſitionem ſortium fecerunt diuiſores dati a Deo. Sic eſt apud iudices ordinarios, qui poſſunt delegare cauſas alijs, & interdum non delegant totam cauſam, ſed aliquem articulum, vel totam cauſam quantum ad cognitionem, ſed non ad ſententiandum diffinitiuè.

Vt mittam eos. Noluit Ioſue eligere viros, ſed permiſit populo eligere, vt magis ſic fieret ad voluntatem populi, cū per illos res fieret, quos populus elegiſſet. Etiā, quia ad hoc erant neceſſarij viri induſtrij, & melius poterant ſingulę tribus cognoſcere viros, qui in eis erant, quam Ioſue. Sic etiā fecit Moyſes quando conſtituit iudices Iſraelitis in deſerto: nō enim elegit ipſe eos, ſed dimiſit populo eligendos, ipſe autem cōfirmauit, vel potius inſtituit eos in iudices, vt patet Exo. 18. & Deutero. 1. Sic etiā factum eſt cum electi ſunt 70. ſeniores in deſerto poſt electionem primorum Iudicum, de quo Nume. 11. c. De miſſione autē exploratorum 12. in terram Chanaan eodem modo videtur dicēdum, quòd populus elegerit illos, quamquam nō ſatis patet an Moyſes eos elegerit, vel populus Nume. 13. & Deute. 1.

Vt mittam eos. Scilicet poſtquam eligeret eos populus debebat Ioſue dare pręcepta ipſis de modo deſcribendi terram, vt referrent deſcriptionem ad eum. *Et pergant atque circumeāt terram.* Ideſt iſti iuerūt per totam terram, & conſiderauerunt ad diſtinguendum in portiones proportionabiles ſingulis tribubus, & tamen non ſolum circuierunt terram, quę erat nondū diuiſa, ſed etiā terram diuiſam in ſortes, ſcilicet ſortē Iudę Manaſſe, & Ephraim. Quod patet, qa iuſſum eſt his, vt diuiderent totam terram reſiduam in ſeptem portiones pro ſeptem tribubus, quę nondum acceperant poſſeſſiones. Si tamen ipſi ſolam terram nōdum diuiſam perambulaſſent, illam in ſeptem partes diuiſiſſent: ſolum tamen diuiſerunt illam in ſex partes, & partē ſeptimam fecerunt de terra, quę iam diuiſa erat, ſcilicet de parte, quę ceciderat in ſortem filiorum Iuda. Nam de terra illa abſciderunt particulam quādam quę fuit data Symeoni in ſortem, vt patet ſequent. c.

A ergo illam quoque perambulauerſit. Vnde dicendū eſt, quòd iſti viri 36. dati ſunt, vt totam terram Chanaan luſtrarent, & conſiderarent eius magnitudinem atque conſideratis multitudinibus in qualibet tribu deſignarentur proportionaliter ſortes earum. principaliter tñ mittebantur ad terram illam, quę diuidēda manebat, vt ſeptem tribus haberent poſſeſſionē, quę nihil adhuc acceperant, ſed quia nō poterat terra proportionaliter diuidi inter tribus, niſi tota cōſideraret, vt, ſi forte aliquid aſſignatum fuiſſet in ſortibus ſupra datis, corrigeretur. Et ſic factum eſt, nam cum totam terram perluſtraſſent diuidentes eam proportionaliter inter omnes tribus repererunt tribum accepiſſe
B maiorem ſortem cęteris tribubus pręter proportionem: ideo cum veniſſent ad Ioſue abſciderunt particulam quandam de ſorte Iudę: in qua datus eſt locus tribui Symeonis, & ſic fuit reducta ad proportionalitatem cum alijs tribubus. In tribu autē Ephraim, & Manaſſe non reſpectum eſt aliquid maius eſſe pręter proportionem nec minus: ideo nihil de eis abſciſum fuit, vt daretur alijs, nec additū illis de terra, quę reſidua erat. Sciendum tñ, ꝙ iſti viri circumeuntes terram non luſtrauerunt totam terram, quam acceperāt in poſſeſſionem Iſraelitę, ſed ſolam terram nouem tribuum, & dimidię, quę vocatur terra Chanaan, & eſt ad occidentalem plagā Iordanis: terram aūt duorum regum Amorrhęorum in qua erant duę tribus, & dimidia non luſtrauerunt, quia etiā ſi illę tribus ha-
C berent aliquid de terra ſuper proportionem ad alias tribus, non poterat Ioſue hoc corrigere reducendo ad proportionē cum alijs tribubus, quia Moyſes diuiſerat terram illam, Ioſue aūt ſolum data eſt poteſtas diuidendi terram Chanaan nouem tribubus, & dimidię, in quam non introiuit Moyſes. Etiā ſi terra duarum tribuum, & dimidię eſſet minor pręter proportionem terra aliarum nouem tribuum & dimidię, nō adderet ei Ioſue, quidquam trans Iordanē, quia iſtę tribus, cum petierunt primo hæreditatem ad orientalem partē Iordanis, vt permitteretur eis eligere ibi poſſeſſionem, renunciauerunt ſuo iuri ſuo, quòd habebant in terra ad occidentalem partē Iordanis, vt patet Nume. 32. ſcilicet, nec quidquam quęrimus trans Iordanem, quia iam habemus poſſeſſionem noſtrā
D in orientali plaga eius, & confirmauit Moyſes eorum dictum, ideo nō māſit eis aliquod ius poſſidēdi quidquam poſt Iordanem, & conſequēter nec Ioſue obligabatur eis quidquam dare de poſſeſſione quamuis portiones eorum minores eſſent portionibus aliarū tribuum: nec ſolum non obligabatur dare, ſed etiā nō poterat, etiā ſi vellet, quia in hoc adimeret ius alijs tribubus. Nam cum duę tribus, & dimidia renunciauerunt iuri, quod habebant in terra ad occidētalē partē Iordanis, acquiſitum fuit ius reliquis tribubus: ideo ſi nunc Ioſue de terra hac daret quidquam duabus tribubus, & dimidię, quia haberent minores portiones illud tolleret alijs tribubus, ſcilicet nouem, & dimidię in quo iniuſte faceret. Hanc ergo non luſtrauerunt,
E quia nihil proficiebat circumire eam, & hoc patet aliqualiter ex verbis, quę infra habentur, ſcilicet, quòd Gad, & Ruben, & dimidia pars Manaſſe iam acceperunt poſſeſſionem. In quo videtur, quod iubebat, ne computarentur ſortes harū tribuum, quia iam determinatè acceperant poſſeſſionem ſuam. De Iuda autē, Manaſſe, & Ephraim nō dicitur, quòd non computarentur, & tamen iſtis fuerant datę hęreditates, ergo non erant penitus limitatę partes harum tribuum, ſcilicet, quòd aliquid poterat addi, & aliquid minui: partes autem Gad, Ruben, & dimidię tribus Manaſſe limitatę erant, ideo non luſtrauerunt eas, ſed totam terram nouem, & dimidię. Sciendum autem, quòd

iſti

iſti viri ambulauerunt non ſolum terram, quę iam capta fuerat de manu hoſtium, ſed etiam terram, quę nequaquam capta fuerat: nam hic diuiſa eſt tota terra Chanaan, ſiue capta, ſiue nõ capta, vt patet in ſorte Iudę Ephraim, & Manaſſe: idem de alijs ſortibus, cum in qualibet earum eſſent aliqua loca, quę nondum capta fuerant de manu hoſtium, vt colligitur de ſorte Beniamin in qua Ieruſalem non capta fuit, & in tribu Simeonis aliquę vrbes adhuc detinebantur ab hoſtibus, ſicut vrbs Sicelech, quę pertinuit ad Philiſthinos etiam vſque ad tempus regis Dauid: ipſe enim cum fugit a facie Saulis ad regem Geth manſit in ciuitate Sicelegh, vt patet. 1.Reg. c.27.& 30. quia dederat ei rex vrbem illam, in qua maneret, & ſic de ſingulis tribubus, ſed omnia loca iſta ad ſortes ēt pertinuerũt cũ tam terra capta, quam non capta venerit in diuiſionē, G vt patet ſupra 13.ca. ergo neceſſe eſt, ꝙ per illam totã ambulauerint, & deſcripſerint ſingula loca atque magnitudinē regionis, alioquin neſciuiſſent diſtinguere terrã in partes proportionales tribubus ipſis, nec oporteret aliquam terrã circumire, niſi totam circumiuerint, quia relicta aliqua terra, quam non menſurarent ſequeretur eodem modo error cum totam terram diuiſerint.

Quomodo perambulauerunt Iſraelitæ terram hoſtilem ad menſurandam eam. Et quid hic ſignet, & importet circumire.
Quæſt. IIII.

SED tunc ſtat difficultas de modo, quo perambulauerunt Iſraelitę terram hoſtilem ad menſurandã eam. Aliquis forte dicet, ꝙ circumierunt terram illam, ſicut prius circumierunt exploratores, qui miſſi ſunt de Cadesbarne quibus iuſſum eſt, ꝙ luſtrarent totam terrã. Nume.13.c. Reſpõdendum eſt non ſtare ſic propter duo. Primo, quia Iſraelitę nõ poterant nunc latere, ſicut latuerant exploratores introeuntes in terram illam, quia ipſi exploratores nõ perambulauerunt ſingulas vrbes, aut ſingulas partes terrę, ſed proceſſerunt, quaſi directe a latere meridiano vſque ad latus ſeptentrionale. ſ. a deſerto Sin vſque Roob intrantibus Emath, quę ſunt extremitas meridiana, & ſeptentrionalis, vt patet Nu.13.& non ingrediebantur in vrbes niſi rariſſime, ſed peruenientes ad montes altiſsimos contemplabantur inde terram reliquam ad omnem poſitionem: ſic enim iuſſum fuerat eis, vt patet Nu.13.d. cumque veneritis ad montes altiſsimos conſiderare terram, qualis ſit &c. Iſti aũt viri, qui nunc mittebantur neceſſario debebãt ire ad omnia loca, & conſiderare per ſe quamlibet regionem, vt ſingulis tribubus proportionaliter terram diuiderent, vnde hoc facientes latere non poterant. Secundo non poteſt ſtare, quia cum venerunt exploratores de Cadesbarne in deſerto ad terram Chanaan non cognoſcebant Chananęi Iſraelitas, quia nunquã ad eos acceſſerant nec contra eos pugnarant, ideo exiſtentes quaſi ſecuri non tantum aduerterẽt ad 12. exploratores miſſos, cum vero nunc viri iſti 36. ſ. terni K de ſingulis tribubus ituri erant ad deſcribendum totã terram cognoſcebant omnes Chananęi Iſraelitas cũ contra eos multis annis pugnaſſent, & morarentur inter eos, ideo non poſſent latere inter eos, etiam ſi cautiſsime incederent: ſi igitur modo hoſtili ſe haberent, videtur, ꝙ non erat poſsibile, vt iſti incederent per terram hoſtilem ad deſcribendum eam. Dicẽdũ aũt ſatis videtur, ꝙ Iſraelitę, & Chananęi haberent interdum temporales bellorũ inducias, & tunc liceret Chananęis incedere per terram Iſraelitarum, & Iſraelitis per terram Chananęorum, & ſic poſſet tota terra deſcribi, quia fortaſsis viderentur Iſraelitę ad aliud

F negociari, & hoc ſimulate agerent. *Et circumeant terram.* Non accipitur circumire pro in circuitu ambulare, quia non ſufficiebat ad deſcribendum tribuum poſſeſſiones, ſed neceſſe erat ſingula loca videre, & locorum confinia atque agros, ſed accipitur circũire. i. perambulare. ſ. per totam illam incedere nullam regionem, aut vrbem relinquendo. *Et deſcribãt eam iuxta numerum vniuſcuiuſque multitudinis.* Ideſt quãlibet portionem terrę faciãt ſecundum proportionē ad multitudinem Iſraelitarum. Iſte eſt modus diuiſionis terrę poſtea per ſortes accipiendę.

Quomodo fiebant ſortes pro ſingulis tribubus, & an eſſent inutiles data diuiſione terrę, quæ habetur hic, & de modo ponendi ſine inconuenienti. Et quomodo fiebat ſors in tribubus pro familijs.
Quæſt. V.

QVAERETVR circa iſtas ſortes tribuũ quomodo fiebant. Aliqui reſpõdẽt, ꝙ iſti miſſi ad deſcribendum terram conſiderauerunt magnitudinem eius, & multitudinē cuiuſlibet tribus, & vt eam diuiderent in nouem partes, & dimidiam, poſuerunt proportionalitatem, vt ſicut ſe habebãt iſtę tribus inter ſe in differentia multitudinis, ita ſe haberent in differentia magnitudinis terrę, & ſicut aliqua tribus erat dupla ad aliam in multitudine, & aliqua tribus ſe habebat ad aliam in ſexquialtera proportione, & ſic variantur: ita ſe haberẽt portiones H terrę in dupla, vel ſexquialtera, & ſic de varijs proportionibus, & tunc nulla tribus grauaretur recipiens pręter proportionē. vtpote ſi aliqua reciperet magnã poſſeſſionem, alia aũt valde paucam, & huic conſonat litera iſta. ſ. ꝙ diuideretur terra in partes ſecundum numerum vniuſcuiuſque multitudinis. Contra hoc aliqui arguent. ſ. ꝙ non ſtet, quia tũc nõ videtur quomodo ponãtur ſortes, iuſſum fuit enim, ꝙ omnia ſorte diuiderentur. Nu.26.& infra dicitur, ꝙ Ioſue mitteret ſortes coram domino, & tñ ſi ſecundum multitudinem cuiuslibet tribus ſepararetur vna portio conueniens ei, & ſic de cęteris tribubus forct iam manifeſtum cui tribui, quę pars prouentura foret, & ſic eſſent ſortes inutiles. Item eſſent amplius nociuę, quia I data tali diuiſione ſi ponerentur poſtea ſortes, accideret, ꝙ pars, quę ſeparata fuerat pro aliqua tribu magna, eueniret alicui paruulę, & è contrario, ꝙ magnã feciſſet deordinationem. Alij dicunt aliter. ſ. ꝙ tota terra fuit diuiſa in portiones ęquales, nec recepit magis vna tribus, q̃ alia, ſed poſtea, quia quęlibet tribus habet multas familias, & domos fiebat diuiſio inęqualiter, & iſta non fiebat per ſortes. Primo ponebantur ſortes. ſ. inter ſortes, & hoc nõ erat incõueniens, quia cum eſſent ſortes ęquales, dato, ꝙ alicui proueniret vna, & alteri altera, non videbatur eſſe hoc inconueniens, ſicut ſi pars magna aſſignata pro tribu maiori data ſorte proueniret tribui minori. Item non erant hic ſuperfluę ſortes, quia cum eſſent partes ęquales non videbatur, quę pars cui tribui conueniret, & ſic erant opportunę ſortes. Dicendum tñ eſt, ꝙ ſortes ponebantur primo modo, quo ſupra dictum eſt, & hoc inducitur ex litera Nu.26.c. cũ dicitur pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: ſingulis ſecundum, ꝙ nunc recenſiti ſunt tradetur poſſeſſio: ita duntaxat, vt ſors terram tribubus diuidat, & familijs, & quidquid ſorte contigerit hoc plures accipient, vel pauciores. Ex hac litera neceſſario duo innuũtur. ſ. diuiſio inęqualis, & tñ ſors. Primum patet cum dicitur: pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem: in quo patent duo. Primum. ꝙ forent portiões inęquales, ſecũdũ, ꝙ nõ eſſẽt incertę, ſed quãdo,

quę-

quęlibet portio diſtingueretur ab alijs, & fieret magna vel parua: aſſignaretur alicui tribui per cuius collationem acciperetur magnitudo ſua, vel paruitas, & hoc antequam ſors aliqua poneretur. Secundum principale erat ſors ad tollendum omnes contentiones ſuper portionibus diſtinctis, aſſignatis diuerſis tribubus. Hoc idem apparet hic. ſ. & deſcribant eã ſecundum numerum vniuſcuiuſque multitudinis. i. ꝙ tota terra diuideretur per tribus, quę accepturę erant hęreditates, & hoc non ęqualiter, ſed ſecundum numerum vniuſcuiuſque multitudinis. i. ſecũdum differentiam multitudinis cuiuslibet tribus in viris accepturis hęreditatem: ita ſit proportionata pars ei aſſignanda, & poſtea dicitur, ꝙ deſcriptis iſtis partibus ſic ponerentur ſortes ſuper illas, & factum eſt, quia cum attulerũt viri iſti deſcriptionẽ factam, Ioſue poſuit ſortes corã domino in Silo pro omnibus partibus, & facta eſt ſic diuiſio. Non ergo fuit diuiſio facta per ęqualia, & tũc cum ſortes ponẽdę eſſent, illa ſors, quę aſſignata fuerat alicui tribui proueniebat illi. Erat autem modus, ꝙ primo tota terra diuideretur in tot portiones quot erant tribus accepturę poſſeſſionẽ, & ante hoc conſideraretur tota magnitudo terrę poſſidendę, vt videretur, ꝙ diuiſa terra illa in nouem partes, & dimidiam proportionales ad nouem tribus, & dimidiam quantũ pro ſingulis de terra accipiendũ erat, & deſcriptis terminis omnium ſortium fuerunt poſitę ſingulę ſortes in ſingulis cedulis, & quęlibet tribus mittebat manum in inuolucrum cedulatum, & ſors, quę proueniret in manu accidebat illi tribui, quia tamen a Deo dirigebantur iſtę ſortes proueniebat cuilibet tribui illa portio, quę in diuiſione pro ea fuerat ſegregata, & ſic nõ accidebat error, ſed quęlibet tribus ſortiebatur proportionale ſibi. Dicendum autem magis in particulari, ꝙ antequam ponerentur iſti viri, qui circumirent terram ad diuidẽdum eam in partes, fuerant aſſignatę tres ſortes intra terram Chanaan. ſ. tribui Iudę, & Ephraim, & dimidię tribui Manaſſe, & quia non cõſtabat an iſtę tribus accepiſſent portiones proportionales ſecundũ magnitudines partium conuenientium alijs tribubus, iuſſum eſt, vt iſti viri totam terram perambularent. ſ. vt diuiderent eam in ſeptẽ partes. i. ad faciẽdum ſeptem portiones nouas pro ſeptem tribubus, & vt ęquarent ſecundũ proportionẽ eas cum alijs, quę factę extiterãt demẽdo, vel addendo: cum aũt perambulauiſſent viri totam terrã Chanaan, velut nihil diuiſum foret ad diſtribuendum in nouem partes proportionales, inuenerunt terram reſiduam non eſſe proportionalem diuiſibilem in ſeptẽ ſortes, & ſortem Iudę pręter proportionẽ eſſe cęteris maiorem, ideo de illa deciſum eſt aliquid. ſ. tantum quantum ſufficeret tribui Symeon, vt patet ſequ. c. reliqua aũt terra, quę nõdum fuerat diuiſa fuit in partes diuiſa ſex pro ſex tribubus: ſors autem Ephraim, & Manaſſe erant proportionales ipſis tribubus, ideo nihil de eis deciſum eſt, nec quidquã additũ fuit. Deinde ſegregatis partibus iſtis, quia pars Iudę per ſeparationem cuiuſdam portionis manebat proportionalis ipſi tribui, non fuit poſita vltra ſub ſorte. Idem de partibus Manaſſe, & Ephraim: nam iam fuerãt poſitę ſortes pro his. Manebãt ergo ſolũ ſeptẽ portiones, q̃ nunquam fuerant poſitę ſub ſorte, & iſtę partes deſcriptę fuerunt in cedulis ſeptem, poſitęque in inuolucro coram domino in ſanctuario in Silo: tunc fortè fuſis precibus ad dominum, vt declararet per ſortes has de ſingulis portionibus, quibus tribubus prouenire vellet illas, miſit quęlibet tribus manum in cedulatum inuolucrum, & quamcunque cedulam tribus quęlibet eduxiſſet hanc poſſeſſionẽ recipiebat: factũ eſt autem tunc, vt quęlibet tribus educeret cedulam

A continentem ſortẽ, quę ei proportionalis erat, & hoc quia Deus mouebat manus miſſas in inuolucrum ad accipiendum, quod conueniebat, & hoc quia ſortes mittũtur in ſinũ, ſed a domino temperantur: Prouer. 16. c. potiſsimè, quia iſtę ſortes fiebant cũ ſolẽnitate. ſ. coram domino in ſanctuario: ſic enim patet infra. ſ. ꝙ Ioſue poſuit ſortes has coram domino in Silo, & veriſimile eſt, ꝙ Deus per eas indicaret, quod vellet. Et, qđ amplius eſt. iſtę ſortes poſitę fuerunt Deo iubẽte: Nu. 26. c. ſ. Ita dumtaxat, vt ſors terrã tribubus ſorte diuidat. Nõ eſt ergo vllatenus veriſimile, ꝙ inutiles eẽnt ſortes, cũ dñs eas iuſſiſſet poni, ſed eẽnt inutiles ſi Deus non ſignaret per eas ſpecialiter voluntatem
B ſuam, dans vnicuique tribui, ꝙ cõueniebat, ſed eſſent, vt ſortes cõmunes diuiſorię ſine vlla ſolennitate, aut iuſſu Dei poſitę: ergo monſtrabatur per eas diuina voluntas, ita, ꝙ per eas cuilibet tribui proueniret id, ꝙ determinatum fuerat de portione proportionaliter. Ad argumenta duo contra iſtam põnẽ reſpondendũ eſt. Ad primum cum dicitur, ꝙ hoc dato ſortes eſſent inutiles, quia iam cognoſceretur, quę pars cui tribui proueniret, cum ſecundũ multitudinem cuiuslibet tribus fierent portiones, & hoc ſufficiebat non datis ſortibus. Reſpondendum eſt, ꝙ iſte modus erat conueniens, non quidem ex neceſſitate diuiſionis, ſed ad tollendum contentiones: nam, q̃q̃ eſſent portiones diuiſę proportionaliter ſecundum magnitudinem, & multitudinem tribuum, aliqua tribus crederet ſe gra-
C uari exiſtimans non dari proportionaliter, vel ꝙ ex fauore diuiſa fuit alteri tribui maior pars. Si aũt Deus ſuper hoc ſententiaret confirmando, non haberent occaſionem de hoc conquerendi: ideo voluit Deus, vt ſic diſpoſitis partibus proportionalibus ponerentur ſortes, & cui aliqua pars proueniſſet, cenſebatur prouenire, quia Deus hoc egiſſet, & hoc erat valde magnum, qualitercunque autẽ aliter fieret diuiſio, non tolleretur occaſio iurgiorũ ab Iſraelitis, ideo ipſe cognoſcens huius populi imperfectionẽ iuſſit poni ſortes. Ad ſecundum cum dicitur, ꝙ iſtę ſortes erant nociuę, quia poſſet pars magna, quę ſegregata fuerat alicui magnę tribui prouenire ſorte alicui tribui paruę, & è contrario, & ſic omnia cõfunderentur. Reſpondẽdũ, ꝙ ſi iſtę ſortes diuiſorię eſſent de communibus,
D quę ſola humana ponũtur voluntate, contingere poſſet hoc: erant tamen poſitę cum ſolennitate, & iuſſu Dei: ideo non poterat prouenire alia portio alicui tribui, quam illa, quę fuerat ei aſſignata, quia Deus mouebat manus miſſas in inuolucrum ad accipiendum portionem illã, quę fuerat aſſignata, & proueniebat cedula illa in qua erat talis portio. Et patet manifeſte ex litera Nu. 26. cum dicitur: Pluribus maiorem partẽ dabis, & paucioribus minorem, ita duntaxat, vt ſors tribubus terram diuidat: ſi enĩ ipſe non faceret ſortem inuariabiliter prouenire tribui cui fuerat talis portio aſſignata, erat tale pręceptum inutile: ergo neceſſe eſt dicere, ꝙ ipſe inuariabiliter faceret ſortes prouenire ſecundum aſſignatas portiones, & ſic ipſa ſors ſecun-
E dum ſe erat inutilis quantum ad determinationem, qa illa portio, quę iudicio diuiſorũ ſegregabatur pro aliqua tribu, illa neceſſario prouentura erat ei, etiam ſi nulla ſors poneretur, & ſi poneretur ſors non deficeret ab hac aſſignatione: fiebat tamen ſors propter ablationem iurgiorum, vt dictum eſt. Alia poſitio de ſortibus non poteſt ſtare. ſ. ꝙ ponerentur diuiſiones ęquales terrę pro ſingulis tribubus, & tunc darentur ſortes, & ſeruarẽt maioritas, & minoritas quãtũ ad diſtributionẽ inter familias, & nõ inter tribus. Multipliciter errat iſta poſitio primo, qa dicit fuiſſe ęqualitatẽ partiũ datarum omnibus tribubus: hoc enim videtur eſſe valde iniuſtum, nã aliqua tribus erat dupla,

& ma-

& magis,q̃ dupla ad aliã,vt patet ex computationibus duabus, quę habentur Nu.1.& 26. Itẽ falſum eſt, quia quibuſdam tribubus dabantur multę vrbes,& alijs dabantur paucę: nam ſors Iudę accepit plures vrbes,quã duę, vel tres de alijs, vt patet comparando vrbes, quę habentur ſupra 15. ad eas, quę habentur hic in ſorte Beniamin, & inter cęteras vrbes aliarum ſortium patet ſeq.c.ꝙ non eſt ęqualitas. Item patet hoc, quia dicitur ſeq.c.ꝙ Simeon accepit hęreditatem intra ſortem Iudę,qa maior erat,ergo quomodocunque accipiatur ibi maior,neceſſe eſt, vt ponatur inęqualitas in ſortibus.Itẽ falſum eſt,qa Nu.26.iuſſum eſt,vt diuideretur terra tribubus & familijs, & ꝙ pluribus daretur maior pars: ergo tribus, quę eſſet maioris multitudinis acciperet maiorem ſortẽ. Item patet hic.ſ.ꝙ præcepit Ioſue, vt deſcribant terram ſecundum numerũ vniuſcuiuſque multitudinis, quę ibi pro tribu accipitur:ergo non erat ęqualis portio omnibus danda, ſed proportionaliter ſecundum collationẽ multitudinis. Itẽ errat iſta poſitio, quia in eo,in quo putat ſe fugere inconueniens, incidit in magna inconuenientia:nam vbi tolleretur difficultas de ſortibus, dixerunt,ꝙ erãt portiones ęquales,quia videbatur eis inconueniens ſi ponerentur portiones inęquales, & proportionales tamen ſecundum multitudinẽ cuiuslibet tribus, ſed hoc modo non poteſt tolli aliqualiter inconueniens. Nam aut hoc dato dicetur, ꝙ ſortes ſolũ diriguntur a fortuna, Deo nihil operante ſpecialiter in illis,aut ꝙ Deus aliquid operatur. Si primo modo dicatur non effugiemus incõueniens, quia cũ tribus ſint inęquales portiones ſunt ęquales. Si autem dicatur, ꝙ Deus operetur aliquid ſpeciale in his ſortibus,nõ poteſt ſtare, quia quomodocunque mutaret eas ſemp prouenirebant ęquales partes inęqualibus tribubus, quę eſt inconueniẽs diſtributio, ideo quomodocunque agat non erit poſſibilis regulatio, aut reductio ad rectitudinem. Data tamen priori poſitione ſtat cõuenienter, quia ſi ponerentur ſortes a ſola fortuna dirigi, poſſet accidere inconueniens: ſi tamen detur ibi regulatio ſortium a Deo, fiet conuenienter, quia cum ſint portiones inęquales poterit Deus mouẽdo ſortes facere, vt portio talis proueniat ſua cuilibet tribui,quę ei cõueniens ſit,& proportionalis,vt declaratum eſt ſupra. Item errat iſta poſitio cũ dicit, ꝙ illud.ſ. Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem ſit intelligendum ſolum de familijs, ſed non ſtat, quia iſta particula poſita eſt, ne inęqualibus darentur ęqualia, vel ęqualibus darentur inęqualia,ꝙ erat iniuſta diſtributio, ſed ita ɔtingebat in tribubus ſicut in familijs.ſ. ꝙ in vna tribu eſſent plures,quam in alia,ſicut vna familia erat maior alia, ideo ita obſeruandum erat de tribu ad tribum,ſicut de familia ad familiam,cum nõ appareat ratio diuerſitatis. Immo magis obſeruandũ erat hoc de tribu ad tribũ, quam de familia ad familiam, quia hoc non obſeruato in tribubus, & familijs magis lędebantur tribus, quam familię, cum plus excederet vna tribus aliam, quam familia familiam. Itẽ neceſſe eſt, vt intelligatur litera illa de tribubus, quia cum dictum fuerit pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem, ſubiungitur, ſingulis ſicut nunc recenſiti ſunt tradetur poſſeſſio,& tamẽ ibi fuerat facta numeratio tribuum, & non familiarum, quia poſitus fuit numerus cuiuslibet tribus:nullius tamen familię ſumma poſita eſt,ergo de tribubus intelligitur neceſſario pluribus maiorẽ partem dabis. Itẽ iſta poſitio non fugit ſic inconueniens,q̃q putet ſe fugere: potuit enim in tribubus ęqualitatem, & ſortes, in familijs aũt non potuit ſortes, ideo credidit facile eſſe,ꝙ pluribus daretur maior pars,& paucioribus minor.Sed falſum eſt,quia familię acceperunt poſſeſſio-

F nem per ſortes,vt patet Nu.26.ſ.Ita duntaxat, vt ſors terrã diuidat tribubus, & familijs. Sed tunc data ſorte ſequitur incõueniens, quod intendunt vitare,quia non poterunt aſſignare modum, quo daretur pluribus maior pars,& paucioribus minor,niſi in tribubus quoque iſtud conceſſerint, ideo dicendum, ꝙ tam in tribubus, quã in familijs obſeruabatur, ꝙ pluribus darẽt maior pars, & paucioribus minor, & ꝙ vtrobique ponerentur ſortes. De modo, quo fiebat hoc in tribubus dictum eſt. De familijs autem dicendum,ꝙ data portione cuilibet tribui fiebant in iſta tot portiones, quot erant familię, & conſiderabatur multitudo cuiuslibet familię, & ita proportionaliter diſtribuebantur eis partes:poſtea ponebantur ſortes in inuolucro,& quęlibet familia mittebat manũ, & quòd eduxiſſet ſuum erat: nunquam tamen aliqua familia educebat, niſi chartulam continentẽ portionẽ ei aſſignatam.

G De domibus aũt, & viris ſingulis an ſic fieret nõ patet: forte non ſic fiebat, quia ſolum iuſſum eſt de tribubus,& familijs,in quibus maius dubium videbatur, quia erant portiones aſſignatę maiores. Hę autẽ ſortes, ſiue tribuum, ſiue familiarum coram domino in Silo poſitę ſunt. Item patet,quod dictũ eſt ex litera hac.ſ.deſcribant eã iuxta numerũ vniuſcuiuſque multitudinis, & accipitur ibi multitudo pro tribu: ergo non ſolum intelligebatur hoc de familijs,quia multitudo magis conuenit tribubus, quam familijs.Si aũt aliquis obijciat, ꝙ accipiatur multitudo pro familia, quia etiam familię ſunt multitudines. Reſpondendũ

H ſolum ſtare hoc pro tribubus, quia cum dictum fuerit, ꝙ deſcribatur terra iuxta numerũ vniuſcuiuſque multitudinis ſubditur:Diuidite vobis terram in ſeptẽ partes. conſtat tamen, ꝙ ibi de tribubus intelligatur: ergo multitudo etiam pro tribu accipitur, in qua cõſiderabatur multitudo, & paucitas ad aſſignandum proportionaliter portionem terrę: potiſſimè,quia iſti viri deſcripſerunt terram, ſecundum ꝙ ipſa diuidenda erat. Manifeſtum aũt, ꝙ terra prima ſui diuiſione diuidebatur per tribus, ſed nõ per familias, quia tunc primo diuideretur terra in tot partes,quot erãt familię in omnibus tribubus Iſrael. Sed falſũ eſt,qa iuſſum eſt diuidi in ſeptem partes,vt patet immediate:poſtea aũt habita portione cuiuslibet tribus diuiſio fiebat

I per portiones familiarum. *Referantque ad me, quod deſcripſerint.* Ideſt diuidant totã terram proportionaliter ſecundum ſingulas tribus, & ſcribant in libro,poſtea aũt referãt ad me,quod ſcripſerint. Et hoc erat ad duo. Primum erat, vt Ioſue, & cęteri diuiſores terrę dan a Deo approbarent,quod iſti deſcriberent,& non videretur tota poteſtas diuidendi relicta iſtis:ſecundo propter ſortium poſitionẽ: nam poſt diſtributionem partium aſſignãdarum tribubus ſingulis ponendę erant ſortes,quia ſic Deus iuſſerat ad tollendum contentionem, vt ſupra declaratum eſt. Sortes autem poni debebant coram domino in Silo, & manebat ibi Ioſue, ideo ad eum redire debebant viri dicentes, quòd deſcripſiſſent. *Diuidite vobis terram in 7.partes.* Ideſt facite

Terra deſcriptio deſeruiebat ad duo.

K 7. portiones nouas pro 7.tribubus, quibus nondum aſſignatę ſunt portiones aliquę. Non eſt aũt intelligẽdum hoc,vt iacet.ſ.ꝙ terra diuideretur in ſeptem partes, qa hoc falſum eſſet quomodocunque accipiatur. Nam aut accipietur hic terra pro tota terra Chanaan, quę eſt ad occidentalem partem Iordanis,& tunc falſum eſt, quia iſta non fuit diuiſa in ſeptem portiones ſolum, ſed in 10.quia aſſignatę ſunt ibi partes 9.tribubus, & dimidię. Si aũt accipiatur pro terra, quę nõdũ fuerat diuiſa, etiam eſt falſum,quia illa non fuit diuiſa in ſeptem partes, ſed in ſex:nam licet manerẽt tribus 7 quę nondũ acceperant poſſeſſionem,tñ nõ acceperũt omnes ſeptem poſſeſſionem in terra nõdũ diuiſa,

quia

quia tribus Simeon accepit ſortem in portione tribus
Iudę,quę magna erat,vt patet ſequen.c.ergo terra nõ
diuiſa prius ſex alijs tribubus ceſſit diuiſa in ſex partes.
Sed eſt ſenſus, ꝙ diuiderent terram in ſeptem partes
i.in terra illa,ſiue diuiſa,ſiue non diuiſa facerent 7.por-
tiones nouas,quę prius non fuerant: nam licet ſortes
prius factę ęquarẽtur nunc proportionaliter ſortibus
nouiter factis:tñ iam illę factæ erant,ideo ſolę 7.ſortes
fiebant nunc. Vnde aduertendũ,ꝙ hic Ioſue duo prę-
cipiebat viris iſtis, primum, ꝙ totam terram circuirẽt
menſurando eam ad faciendum, ꝙ omnes portiones
tribuũ, ſiue iam aſſignatę,ſiue aſſignandę eſſent pro-
portionales inter ſe ſecundum magnitudinem ipſarũ
tribuum, quia a principio non fuerat penitus obſer-
uata proportionalitas aſſignando omnes ſortes, ſicut
patet in ſorte Iudę, quę poſtea proportionaliter cęte-
ris adęquata eſt dempta ei quadam parte,quę aſſigna-
ta fuit tribui Symeon,vt patet ſequ.c. Secundum fuit,
ꝙ ęquata tota terra proportionaliter conſtituerent.7.
nouas portiones, ſiue de partibus terrę nondum diui-
ſę,ſiue de illa cum aliqua parte terrę iam diuiſę. Vel ſi
forte reperiretur, ꝙ terra illa reſidua excedebat pro-
portionaliter ad.7.tribus, quarũ ſortes fieri debebant:
conſtituerentur in ea.7.ſortes, & aliquid eius daretur
tribus ſortibus primo factis: ſed è contrario factum
eſt,quia ſortes primę erant maiores proportionaliter
ſ.vna earum, ideo diminuta eſt, & terra diuidenda nõ
ſuffecit pro.7.tribubus, & dimidia, & diuiſa eſt in ſex
portiones. *Iudas ſit in terminis ſuis.* Datur modus terrę
diuidendę.ſ.à qua parte incipienda eſſet deſcriptio,&
vbi finiẽda,& ponitur Iudas ex vna parte.i.tribus Iudę.

An Iudas eſſet in vna extremitate terrę,& Ephraim in alia,& in medio omnis tribus. Et erroris Nicolai, quod fuerit motiuum. Quaeſt. VI.

SATIS autem conſiderandum eſt circa totam
iſtam literam,quę ſequitur ſignãs terminos di-
uiſionum,quia ſi attendatur in ſuperficie,repu-
gnabit ſibiipſi, & literę ſupra poſitę, & his,quę
ſupra declarauimus.Et dicitur,ꝙ Iudas ſit in terminis
ſuis.i.tribus Iudę, vel ſors tribus Iudę ſit in terminis
terrę iſtius diuidẽdę,& hoc eſt a parte meridiana:ſors
autem filiorum Manaſſe,& Ephraim ſit ex alia parte.
ſ.ex latere aquilonari,& terra media diuidenda erat in
partes.7.Iſtud videtur dicere litera in ſuperficie. Sed
nullo modo ſtat iſte ſenſus, vt declarabitur.Et iſta fuit
cauſa errandi Nicolao: dixit enim, ꝙ iſtę duę tribus
erant fortiores alijs, ideo poſitę ſunt in lateribus ma-
xime diſtantibus.ſ.Iudas in latere meridiano, & filij
Ephraim, & Manaſſe in latere aquilonari.inter has
aũt ſortes fuerant.7.reliquę. Sed non ſtat primum cũ
dicitur,ꝙ Iudas ſit in vna extremitate.ſ.ꝙ ab illo inci-
piat computatio, & terra media inter Iudã, & Ephra-
im diuidatur, ſed non aliquid de tribu Iuda:nã ſolum
terra media pambulata eſt, ſed etiã tota ſors Iudę etiã
diuiſa eſt, quia eo, ꝙ maior erat, deciſa fuit quędam
particula de ipſa, & data eſt in ſortem tribui Symeon
vt patet ſequ.c.ſi tñ ſola terra media iuberetur diuidi,
non fuiſſet aliquid diuiſum de ſorte Iudę. Item cum
dicitur,ꝙ domus Ioſeph.ſ.Manaſſe,& Ephraim ſit ab
aquilonari plaga iſtius totius terrę diuidendę,ſi ſic in-
telligatur falſum eſt, quia alię terrę erant magis aqui-
lonares in terra Chanaan,q̃ ſors Manaſſe,& Ephraim.
Quod patet, quia terra Roob eſt de maxime ſepten-
trionalibus in tota terra Chanaan:nam Nu.13.vbi po-
nitur quomodo exploratores tranſierint ab extremi-
tate vna terrę Chanaan vſque ad aliam extremitatẽ,
dicitur, ꝙ aſcenderunt a deſerto Sin vſque Roob in-
gredientib' Emath, & tñ Emath eſt in ipſo latere aqui-

A lonari terræ Chanaan, vt patet Nu.34.& tamen terra
Roob eſt in ſorte Dan, vt patet Iudi.18.cũ ipſi cepe-
rint vrbem, quæ appellatur Lais, quæ erat in regione
Roob:ergo magis erat tribus Dan aquilonaris, q̃ ſor-
tes Manaſſe,& Ephraim.Item aliæ ſortes erant magis
aquilonares, q̃ Manaſſe,& Ephraim, ergo non erant
in extremitate aquilonis. Quod patet,quia tribus Ma-
naſſe, & Ephraim coniungebãtur in tribu Aſer in la-
teribus aquilonaribus,vt patet præce.c.ergo ſaltẽ ſors
tribus Aſer erat magis aquilonaris, q̃ ſortes Manaſſe,
& Ephraim.Item non eſt verum, ꝙ terra media inter
tribũ Iudæ a meridie, & ſortes Manaſſe, & Ephraim
ab aquilone diuideretur in ſeptem partes, quia tunc
B diuiſores in ſola terra intermedia feciſſent portiones
7. Sed falſum eſt, quia vna de his facta eſt in ſorte Iu-
da.i.pars ſecunda,quæ eſt portio tribus Simeon, ergo
nõ fuit diuiſa terra media in ſeptem partes. Item ſors
Iſſachar fuit vna de iſtis ſeptem partibus, & tñ iſta fuit
extra medium ſortis Iudæ,& filiorum Ioſeph,quia vt
litera iſta ſignat, Iudas erat ab auſtro, & filij Ioſeph ab
aquilone, & terra intermedia diuidenda erat: ſors tñ
Iſſachar eſt a latere oriẽtali Manaſſe,& Ephraim,quia
ambæ iſtę ſortes coniunguntur in latere orientali in
ſorte Iſſachar, vt patet pręce.c.ergo nõ eſt iſta ſors in-
ter Iudã, & filios Ioſeph. Itẽ ſatis apparet,ꝙ ſors Ma-
naſſe,& Ephraim claudantur ab alijs ſortibus: nã a par-
te orientali clauditur a ſorte Iſſachar, & ab aquilone
clauditur a ſorte Aſer,vt patet præce.c.Sic aũt poterit
C eſſe de alijs ſortibus,ergo non clauduntur omnes ſor-
tes.7.diuidẽdę inter ſortem Iudæ, & filiorum Ioſeph:
immo non clauditur inter ſortes has, niſi ſors Benia-
min, omnes autem aliæ erãt magis aquilonares, quã
ſortes Manaſſe, & Ephraim, præter ſortem Simeon,
quæ erat pars quædam ſortis Iudæ. Quod patet, quia
ſors Beniamin eſt coniuncta lateri aquilonari ſortis
Iudæ:latus enim meridianũ Beniamin, & latus aqui-
lonare ſortis Iudæ ſunt idem latus, vt patet compară-
do loca, quæ infra ponuntur ad loca, quæ ponuntur
in latere aquilonari ſortis Iudæ ſupra 15.c.Eadẽ enim
loca ſunt, latus tñ meridianum Ephraim coniungitur
lateri aquilonari ſortis Beniamin, vt patet comparãdo
loca,quæ habentur ſupra 16.ad loca,quæ habẽtur hic:
nam aliquæ vrbes ſortis Beniamin ponuntur in latere
D ſortis Ephraim.i.Bethel,Luza, Iericho, & iſtę ſunt in
ſorte Beniamin,vt patet infra. Et ſi forte aliquis dicat
non valere conſequentiam.ſ.ꝙ quamquã aliqua pars
lateris meridiani Ephraim, & lateris aquilonaris Be-
niamin coniungantur, quòd non ſequitur eas eſſe
coniunctas in toto illo latere, ideo poſſe intercidere
alias ſortes. Reſpondendum eſt,ꝙ etiã ſi detur poſſe
intercidere, vel ſubintrare aliquam aliam partem ali-
cuius ſortis alterius tribus,tñ non poteſt ſtare,ꝙ inter
Ephraim, & Iudã ſint omnes.7. ſortes, cũ etiam ipſi
ſorti Iudæ ex quadam parte lateris meridiani circa
orientẽ cõiuncta ſit ſors filiorum Ephraim, vt decla-
ratum eſt ſupra 16.& pce.c.ergo non poteſt ſic intel-
ligi,ꝙ inter ſortem Iudæ, & filiorũ Ioſeph terra me-
E dia diuideretur.in 7.ſortes.Sed debet accipi,ꝙ in terra
Chanaan erat quædam terra,quæ iam fuerat diuiſa,&
quædam, quæ diuidẽda reſtabat:terra diuiſa erat ſors
Iudæ,& filiorum Ioſeph, & iſtæ duæ tribus non erant
coniunctæ,ſed intercidebat terra quædam media,quę
diuidenda erat, & non ſolum hoc, ſed etiam tota alia,
quæ erat magis aquilonaris, quam ſortes filiorum Io-
ſeph,& erat terra diuidẽda in 7.ſortes,vel partes.i.nũc
nouiter fieri debebãt.7.partes pro.7.tribubus, quibus
nõ fuerant aſſignatæ partes, & iſtæ partes futuræ erãt
in terra media inter Iudam,& filios Ioſeph. Non qui-
dem,ꝙ in iſta terra media præciſe fieri debebãt ſortes
7.ſed magis è cõtrario tota iſta terra media erat ad di-
ſtribuen-

ſtribuendum in 7.ſortes.i.in partes iſtarum ſortium, F
ſiue ex illa terra media fieret vna ſors, ſiue multę ſortes. Etiam tota alia terra Chanaan non diuiſa, quę erat extra medium Iudę, & filiorum Ioſeph, accipienda erat ad hanc diuiſionem. Nec ſolum hoc, ſed etiam ſiquid eſſet ſuperabundans ad proportionem in ſortibus iam acceptis detrahi debebat ad formationes iſtarum 7.ſortium: ſicut factum eſt de ſorte Iudę, de qua adempta eſt particula quędam pro tota ſorte Simeon, vt patet ſequ.c. Dicitur ergo. *Iudas ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga.* Ideſt conſiderando totam terram, quę non erat diuiſa terminus eius a parte meridiana erat Iudas.i.ſors Iudę, & ab iſta parte manifeſtum eſt, ꝙ latus meridianum ſortis Iudę erat ipſum latus meridianum totius terrę Chanaan, vt patet conſiderãdo loca, quę ponũtur ſupra 15.in latere meridiano Iudę, G
& Nu.34.in latere meridiano terrę Chanaan: ergo vltra ſortem Iudę ad meridiem nihil manebat diuidendum de terra Chanaan, ſed totum erat ad latus aquilonare illius: tñ quamquã ponatur ſors Iudę hic tanquam terminus: non eſt intelligendum, ꝙ in ipſa ſorte Iudę nihil maneret diuidendum, quia totam ipſius terram luſtrare debebant iſti viri diuiſores, vt viderẽt ſiquid eſſet ibi pręter proportionẽ ſuper alias ſortes, & demeretur ſicut poſtea factum eſt. Fuit tñ poſita ſors Iudę pro termino, quia ipſa non erat de terra, quę manebat indiuiſa: iam enim fuerat diuiſa, ſiue accipiatur diuiſio proportionaliter ſiue ſine proportione. *Et domus Ioſeph ab aquilone.* Vocatur domus Ioſeph duplex ſors filiorũ Ioſeph.ſ.filiorũ Manaſſe, & Ephraim: H
iſtę enim tres ſortes poſitę fuerant in terra Chanaan, & non erant coniunctę omnes, ſed ſolum ſortes Manaſſe, & Ephraim erant coniunctę: ſors autem Iudę diſtabat ab eis. Et cum dicitur, ꝙ domus Ioſeph eſt ab Aquilone terrę diuidendę: non eſt accipiendum, ꝙ ſit ab Aquilone totius terrę diuidendę, quia vt ſupra fuit probatum multę partes terrę Chanaan pertinẽtes ad alias ſortes erant magis aquilonares, quam ſortes Manaſſe, & Ephraim. Sed eſt intelligendũ, ꝙ inter ſortẽ Iudę, & ſortes filiorũ Ioſeph erat aliquid de terra diuidenda, & reſpectu huius erat Iudas ab auſtrali plaga, & ſors Ephraim ab aquilone, fuitque terra hæc diuiſa, ſed pręter eam fuit alia terra diuiſa, quę ante fuit indiuiſa, & hanc non exprimit litera, ſed neceſſe eſt eam I
ſubintelligere ad faciendum in ea partes 7.ſortiũ non totaliter, ſed quantum ad aliquid. *Mediam inter has terram in ſeptem partes diuidite.* Litera ſuperior ſatis eſt plana, niſi iſta adiungeretur: intelligenda tñ eſt, nõ vt ſonat in ſuperficie, ſed vt ſupra expoſitũ eſt.ſ.ꝙ tota terra media accipiatur ad diuidendum in 7.ſortes, licet nõ omnes.7. ſortes ſint in ea, ſed pars quędã. 7.ſortium: tota aũt terra non diuiſa, quę erat etiam magis aquilonaris ſortibus filiorũ Ioſeph in ſortes iſtas cedere debebat, & non ſolum hæc, ſed etiam ſiquid erat in ſorte Iudę, & filiorum Ioſeph pręter proportionem, & debet fieri quaſi hypallage.ſ.mediam terram inter has in 7.ſortes deſcribite.i. in 7.ſortibus ponatis iſtam terram, non ſolum hanc, ſed etiam quamlibet indiuiſã, K
vel non proportionaliter diuiſam, & vt clarius dicatur iſta litera magis ſignauit, ꝙ eſſent faciendę.7.partes nouæ quàm terram, de qua faciendæ eſſent. Expreſſit tamen, ꝙ ad hoc proficiebat quæcunq; terra nondum diuiſa. *Et huc venietis ad me.* ſ. poſtq̃ totam terrã ſic deſcripſeritis venite huc ad me, ideſt ad iſtum locum, ſ. in Silo: nam iſta dicebantur in Silo, quia ibi erat tunc cõgregatus totus Iſrael, vt patet ſupra, & ibi mãſurus erat Ioſue quouſque iſta fierent: nec ſolum ipſe, ſed fortè maior pars Iſrael, cũ dicatur infra, ꝙ reuerſi ſunt viri iſti deſcripta terra ad Ioſue in caſtra Silo: caſtra tamen ſignant congregationẽ virorum diſpoſitorum

ad bellũ, quando non ſunt in vrbibus ad manendum, ſed in campo ad expeditionem, & ſic quando totus Iſrael in deſerto morabatur, aut procedebat per illud dicebatur eſſe in caſtris, quia erat totus populus congregatus in cãpo in tentorijs ſuis. *Vt coram domino Deo veſtro mittam vobis hic ſortem.* Quamquam enim deſignatę eſſent poſſeſſiones cõuenientes cuilibet tribui, tamen non fuerunt mox datę, ſed expectatũ eſt vſque ad ſortem: non quidem, vt ſciretur, quę pars cui tribui prouentura erat, quia non poterat aliqua alia per ſortem prouenire, quam ea, quę aſſignata fuerat, ſed ad tollendum contentionis materiam, cum enim Deo iudicante iſta diffinirentur, nemo haberet materiam murmurandi, ſi vero ſolum conſiſteret humano iudicio, quamquam conuenienter factum foret aliquis poſſet murmurare, ideo ponebãtur ſortes, quę demõſtrant diuinum iudicium, vt ſupra declaratũ eſt. & iſtę ponendę erant coram domino.i.intra ſanctuarium in atrio tabernaculi, quod dicebatur eſſe corã domino, quia Deus dicebatur eſſe ſpecialiter in tabernaculo, & qui erant coram tabernaculo cenſebantur eſſe coram Deo. Vel accipitur hoc reſpectu altaris holocauſtorum, quod erat in atrio tabernaculi, & ibi fiebãt Deo ſpecialia obſequia in ſacrificijs, quę alibi nequaq̃ fiebãt. Illi tñ, qui in atrio tabernaculi erant: coram domino eſſe dicebantur, quia corã altari erant, & ſic de omnibus offerentibus aliquid in ſanctuario dicitur, ꝙ offerebant illud coram domino.i.coram altari, quia apud ipſum accedebant, & circa ipſum oſtium tabernaculi, vt patet per totum proceſſum Leuitici. Cauſa huius poſitionis erat ad duo. Primo quia iſtę ſortes iuſſę fuerant a Deo poni, vt patet Nu.26. ideo non debuerunt poni ſine ſolennitate, ſicut ſortes cõmunes diuiſorię, quę nulla interpoſita ſolennitate pro quacũque re interponuntur, & quia omnia, quę a Deo ſunt dicunt̃ eſſe magnę auctoritatis, vt nõ viderentur contemptibiles ſicut ſortes cõmunes intra ſanctuarium poſitę ſunt. Secundo fuerunt ſic poſitę, quia iſtę ſortes ponebantur, vt Deus per eas dignaretur ſignare de qualibet ſorte, cui tribui vellet eam prouenire, & ad hoc precari eum debebant: ideo cõueniebant in locũ illum ſanctum oraturi, vt dignaretur Deus mõſtrare in ſortibus his quid vellet. Si enim ſortes iſtę prouenirent ſicut ſortes cõmunes diuiſorię, poterant nimis damnificari Iſraelitę, quia ſortes magnę fortè prouenirent aliquibus tribubus paruis: & ad fundendum orationem hanc congruentior locus fuit ſanctuariũ. *Mittam vobis hic ſortem.* Ideſt ſortes, quia tot ſortes eſſe debebant, quot portiones diuidendę erant: loquitur aũt Ioſue hic ſolum ad 7.tribus, quę non acceperant poſſeſſionem, quia alię nihil debebant ſortiri: modus aũt ponendi ſortes ſupra deſignatus eſt. *Quia non eſt inter vos pars Leuitarũ.* Iſta clauſula eſt redditiua cauſę, & refertur ad clauſulam ſupra poſitã.i.diuidite terrã in ſeptem partes.q.d.non oportet, ꝙ in plures diuidat, quia tribus Iudę Ephraim, & Manaſſe Gad, & Ruben iam ſuſceperunt poſſeſſionem ſuam, manẽt ergo ſolum ſeptem tribus, & tribus Leui, q̃ ſit 8. De hac aũt dicitur, ꝙ nõ erat ſuſceptura ſortem: ergo ſolum manebat terra diuidẽda in 7.ſortes. Iſta probatio inductiua ſolum ſumitur hic quantum ad partẽ Leuitarũ: de alijs tribubus ſatis patet ex ſuperioribus, & *dicitur* nõ eſt inter vos pars Leuitarũ.i. Leuitę nõ *debẽt* accipere partẽ inter vos, q̃q̃ ipſi aliq̃ partẽ habent. *Sed ſacerdotium eſt eorum hæreditas.* Ideſt ea, quę proueniunt de ſacerdotio.i.iura illius ſunt eis loco hęreditatis: ſic patet ſ.13.c.ſ.tribui aũt Leui non dedit poſſeſſionem, ſed ſacrificia, & victimę Dei Iſrael ipſa eſt eius hęreditas: iura aũt ſacerdotij valde multa erant, & hęc accipiebãt Leuitę ſicut quęlibet tribus Iſrael accipiebat vnã ſortem

Cauſa quare ſortes coram domino ponebantur duplex eſt.

ſortē terrę. De his iuribus patet Nu.18.vbi ſingulariter ponūtur iura tam ſacerdotum, quam Leuitarum, cęterorum, qui non erant ſacerdotes. Accipitur aūt hic large ſacerdotium: nam non pertinebat ſacerdotium proprie ſumptum ad omnes Leuitas: ſoli enim, qui erant de ſtirpe Aaron erant ſacerdotes: ſiquis aūt extraneus miſceretur eis, occidēdus erat Nu.3.& 18.c.ideo hoc modo iura ſacerdotij ſolum pertinebant ad Aaron,& filios ſuos: reliquę aūt familię.ſ.Gerſonitę,& Meraritę, & reſidui de Caathitis non pertinebāt ad ſacerdotium, & ſic nulli de his Leuitis accipiebant iura ſacerdotij: largè aūt ſacerdotium ſumitur pro omni miniſtratione ſanctuarij, vel in rebus ſanctuarij, & iſto modo Leuitę minores habebant ſacerdotium, quia habebant aliquam miniſtrationem.ſ.quia caſtrametabātur excubantes in circuitu tabernaculi, & cū mouenda eſſent caſtra deponebant ſanctuarium, & portabant illud in via vſque ad locū, vbi caſtra erigēda forent, & ibi erigebant illud: nec ad aliquid horū accedere poterat quiſquam de popularibus: ſi aūt accederet occidebatur: de hoc Nu.1,& 18.c.pro hoc ſacerdotio large dicto proueniebāt eis iura.ſ.decimę totius Iſrael integraliter. ſacerdotibus aūt nihil proueniebat de decimis, ſed quędam alia iura, vt patet Nu.18.c.Leuitę aūt accipiuntur hic large non prout eſt nomē officij, ſed generis, & ſic tam ſacerdotes, quam Leuitæ minores accipiuntur: ſic enim accipiuntur large iura ſacerdotum,& Leui. ſupra 13.ſ.tribui Leui non dedit poſſeſſionem, ſed ſacrificia, & victimæ ipſa eſt eius hęreditas.& loquitꝰ ſcriptura de tota tribu Leui, ſed manifeſtum eſt, ꝙ ſacrificia, & victimę non pertinent ad omnes Leuitas, ſed ad ſolos ſacerdotes pertinent iura victimarum,& ſacrificiorum, vt patet Num.18.c. *Gad autem,& Ruben & dimidia tribus Manaſſe iam acceperūt poſſeſſiones ſuas.* Et iſta clauſula ponitur ad probandum inductiue clauſulam.ſ.poſitam.ſ.ꝙ terra non diuiſa erat in ſeptem partes diuidenda, vel ꝙ nunc erant ſolæ ſeptem partes conſtituendæ,& eſt modus arguendi ſic, terra tota Chanaan diuidenda erat inter filios Iacob, qui erant 12.& tñ faciebāt tribus 13. q̃a Ioſeph in duas tribus diuiſus eſt, quia Iacob adoptauit duos filios eius.ſ.Manaſſe,& Ephraim, vt patet Gen.48.ergo oēs hi poſſeſſionē recipere debebant, niſi recepiſſent, aut eſſent prohibiti recipere.ſed ſex de his nō debebant recipere ſortē: ergo ſoli ſeptē recepturi erāt, & conſequenter terra diuidenda erat in partes ſeptē. De Leui patet primo, quia non habebat partes inter reliquos Iſraelitas, vt patet hic. De duabus alijs tribubus,& dimidia.ſ. Ruben,& Gad,& dimidia Manaſſe patet hic, quia iam receperant poſſeſſiones.ſ.añ tranſitum Iordanis. Moyſes.n.illis hoc dedit, vt patet Nu.32.& Deut.3.manent ergo nouem tribus,& dimidia quibus aſſignandæ erant ſortes decem, ſed tres harū fuerant iam datæ.ſ.Iudæ Ephraim, & Manaſſe, vt patet.s̄.15.16.& præce.c.ergo ſolis ſeptem tribubus ſortes aſſignandæ manebant,& de his dictum eſt, ꝙ diuideretur terra in ſeptem partes.

Quare litera meminit ſolum de Leui, & Gad, & Ruben, ac dimidia tribu Manaſſe. Et locus ſortium earum tribuum. Quæſt. VII.

SEd quęret aliquis cū iſta clauſula nō poſſit probari, niſi inducēdo de omnibus iſtis ſex, de quibus ſupra induximus, quare litera meminit de tribus eorū.ſ.de Leui, & Gad, & Ruben, atque dimidia tribu Manaſſe,& de alijs tribus.ſ.Iuda Ephraim, & Manaſſe non tangit. Reſpondendum eſt, ꝙ hic iubebātur duo.ſ.ꝙ fierent 7.portiones pro ſeptem tribubus, quę non acceperant ſortes, & quòd tota terra A diuiſa ęquaretur proportionaliter ſiue diuiſa, ſiue nō diuiſa. Neutrum autem horum pertinebat ad Leui Gad, & Ruben, atque dimidiam tribum Manaſſe: nā Leui nihil accipiebat nec acceperat: ideo nec poterat ęquari. Ruben autē,& Gad,& dimidia tribus Manaſſe poſſeſſiones acceperant, vt patet hic: tñ ipſi nihil amplius ſuſcepturi erant, quia nihil addendum erat terrę eorum, nec aliquid eorū ſubtrahendum, quia iſtę ſortes a Moyſe aſſignatę fuerant, & Ioſue non poterat quidq̃ de illis diſponere: tribui autem Iudę Ephraim, & reliquę medietati Manaſſe aſſignatę fuerāt ſortes, ideo iſtis non erāt amplius aſſignandę ſortes, poterat tñ eis conuenire ſecundum.ſ.ꝙ ſortes eorum minuerentur, vel augerentur adęquando B reliquis ſortibus, quę fieri debebant, ideo licet ſolę ſeptem ſortes fieri deberent, non debuit exprimi hic Iudas Ephraim, & medietas Manaſſe, quia non erant prorſus liberatę a diuiſione, vel additione, ſicut Leui Ruben,& Gad,& alia medietas Manaſſe. *Trans Iordanem ad orientalem plagam.* Deſignatur locus ſortium Gad,& Ruben, & dimidij Manaſſe.ſ.trans Iordanē: erat enim in terra duorum regum Amorrhęorum, quę eſt ante Iordanem, quam petierunt iſtę duę tribus, & dimidia a Moyſe, quia erat paſcualis valde, & ipſi erant abundantes in pecoribus, vt patet Nu.32.c. & quia trans ſignat differentiā poſitionis,& poteſt ſignare citra, vel vltra: neſciretur cum dicitur trans Iordanē an ſignificetur pars oriētalis Iordanis, aut occidētalis, & ideo adiungūtur C determinationes iſtę.ſ.ad occidentalem plagā, & ad orientalem plagam, vt patet ſupra 5.& 13.c.reliquę aūt nouem tribus, & dimidia erant ad occidentalem plagam Iordanis: nam ipſe Iordanis ponitur in latere orientali terrę Chanaan, vt patet Nu.34.c. *Quas dedit eis Moyſes famulus domini.* Moyſes viuebat quando iſta terra capta eſt de manu hoſtium, & ipſe diuiſit eam, atque diuiſiſſet totam terrā Chanaan ſi ſuperuixiſſet, ſed quia mortuus eſt ſucceſſit ei Ioſue cū alijs 12.aſſignatis diuiſoribus, & Eleazaro ſacerdote. Nu.34.c. Vocatur famulus domini, quia ipſe erat ſpecialiter famulus Dei in toto Iſrael, vnde de eo Deus teſtatur, ꝙ ſit fideliſſimus in tota domo eius: Nu.12.c.& ad Heb.4. Scriptura autem in cōmendationem eius vocat eū famulum domini ſępiſſime, & iſta clauſula facit D ad ſuperiora.ſ.quia Moyſes dederat iſtas poſſeſſiones Ruben, & Gad, & dimidię tribui Manaſſe, nō poterat Ioſue ponere eas in cōmuni diuiſione cum alijs ad addendum eis aliquid, vel diminuendum, ſicut facere poterat in ſorte Iudę Ephraim, & Manaſſe, quas ipſe diſtribuerat, & ſic fecit: nam ſors Iudę, quę magna fuerat poſtea diuiſa eſt, & data fuit ibi pars tribui Simeon.

Quid hic ſacerdotiū

Locus ſortium Gad, & Ruben, &c.

Moyſes famulus domini.

Cumque ſurrexiſſent viri, vt pergerent ad deſcribendam terram, pręcepit eis Ioſue, dicens: Circuite terrā, & deſcribite eam, ac reuertimini ad me, vt hic coram domino Deo E veſtro in Silo mittā vobis ſortem. Itaque perrexerunt, & luſtrantes eam, in ſeptem partes diuiſerunt, ſcribentes in volumine. Reuerſique ſunt ad Ioſue in caſtra Silo. Qui miſit ſortes coram Domino in Silo, diuiſitque terram filijs Iſrael in ſeptem partes. Et aſcendit ſors prima filiorum Beniamin per familias ſuas, vt poſſiderent terrā inter filios Iuda, & filios Ioſeph. Fuitque terminus eorum cōtra

Aquilonẽ a Iordane, pergens iuxta latus Iericho ſeptentrionalis plagę, & inde cõtra occidentem ad montana conſcendens, & perueniẽs ad ſolitudinem Bethauen, atque pertranſiens iuxta Luzam ad meridiem, ipſa eſt Bethel, deſcenditque in Aſtaroth Addar in montem, qui eſt ad meridiem Bethoron inferioris, & inclinatur circuiens contra mare ad meridiem montis, qui reſpicit Bethoron contra Africum: Suntque exitus eius in Cariathbaal, quæ vocatur, & Cariathiarim vrbem filiorum Iuda, hæc eſt plaga cõtra mare ad occidentem.

Partiũ terræ deſcriptio.

Cumque ſurrexiſſent viri. Hic ponitur partium terræ deſcriptio, vt poſtea ſequatur diuiſio, & ponitur hoc primo in generali: ſecundo deſcribuntur ſortes ſeptẽ in ſpeciali ibi. *Et aſcendit ſors prima*. Circa primum. *Cumque ſurrexiſſent viri*. Iſti ſunt viri 36. qui electi fuerunt ad deſcribendum terram, de tribu qualibet terni, vt patet ſupra. *Vt pergerent ad deſcribendam terram*. Ideſt ad conſiderandum multitudinem, & magnitudinem locorum, & regionum ipſorum locorũ magnitudinem, vt ſic conſideratis omnibus proportionaliter diuiderent pro omnibus nouem tribubus, & dimidia, quę ſuſcipiebant hæreditatem in terra Chanaã ad occidentalem partem Iordanis, & non ſolum debebat hic deſcribi terra nondum diuiſa, ſed etiam terra diuiſa, vt videretur an conuenienter facta fuiſſet diuiſio, alioquin non adderetur, aut diminueretur proportionaliter, & ſic factum eſt in ſorte Iudę, vt patet ſequenti c. *Præcepit eis Ioſue dicens*. Iſtud præceptum fuerat iam poſitum, & nunc replicatur. Nam primo cum dixit Ioſue, ꝙ eligerentur viri ad exequendum deſcriptionem propoſuerat modum, nunc autem viris iam electis ſpecialiter illis locutus eſt exprimens modum deſcribendi, & diuidendi. *Circuite terram*. Scilicet totam terram Chanaan, in qua erat poſſeſſio nouem tribuum, & dimidiæ: terra autem duarum tribuum, & dimidiæ non erat in terra Chanaan, vt declaratum fuit. ſ. 14. c. ẽt intelligitur de terra, tam diuiſa, q̃ non diuiſa, & de terra capta de manu hoſtium, & de illa quæ ab hoſtibus tenebatur: tota namque ſub his deſcriptionibus collecta fuit, & dr̃ circumire non pro in circuitu ambulare, quia hoc non ſufficiebat ad deſcriptionem terræ, cum deberent dari partes proportionales Iſraelitis, quæ non poterant deſignari, niſi ſpecialiter, & diligenter perambularẽt viri iſti oẽs regiones, & loca terræ Chanaan: accipitur ergo circuire. i. diſcurrere, & iſte modus eſt apud aliquas gentes loquendi. *Et deſcribite eam*. Ipſi debebant ſcribere omnia loca, cum ſuis viculis, & magnitudines eorum atque latitudinem regionum ipſorum, & poſtea diligenter totum hoc diuidere per partes nouem proportionales tribubus, & tres partes harum, quia iam diuiſę fuerant, manerent: non quidem ſimpliciter, ſed ſi iſti diuiſores reperirent, quòd tribus Iuda erat magna pręter proportionẽ, adimerent aliqua loca ipſi quouſque maneret proportionabilis cęteris, & tamen nõ mutaretur Iudas de ſorte illa, ſed loca, quę ſuperabundarent in ſorte illa, deſcriberentur cũ aliqua de ſeptem ſortibus deſcribendis: idem fieret de ſorte Manaſſe, & Ephraim. Si aũt aliqua harum ſortium reperiretur minor pręter proportionem, adderentur ei aliqua de locis terrę indiuiſę, & deferretur ſic ad Ioſue: tñ illa

F tribus iam nõ debebat ſortiri cũ cęteris, ſed maneret in ſorte prima ſua: tribus vero, quę nunquã receperãt ſortes debebant ſortiri: ideo quia ſortes Manaſſe, & Ephraim inuentę ſunt proportionales, nihil additum aut diminutum eſt: nec fuerunt deſcriptę: ſors aũt Iudę inuenta eſt maior cęteris pręter proportionẽ, ideo deſcripta fuit quędã pars eius, in qua excedebat proportionem, & illa fuit aſſignata tanquã vna de ſeptem partibus quas Ioſue pręcepit deſcribi: reliquum vero ſortis eiuſdem manſit non deſcriptum: quia non erat neceſſe: terra aũt reliqua, quę nõdũ diuiſa fuerat, fuit diuiſa in portiones ſex, & deſcripta fuit. *Ac reuertimini ad me*. Ideſt facto hoc redite ad me ad locum iſtum. ſ. ad vrbem Silo, vt patet hic, quia ibi poſitę fuerunt ſortes: nõ ſolum tñ reuertebantur iſti ad Ioſue, ſed etiam

G ad Eleazarũ, & 12. alios diuiſores terrę, quos cõſtituerat dominus. Ipſi enim omnes approbaturi erãt deſcriptionem partiũ, & poſituri erant ſortes. Ioſue locutus fuit hic quaſi de ſe ſolo, quia ipſe erat princeps, & loquebatur nomine omniũ aliorum. *Et hic coram domino Deo in Silo mittam vobis ſortem*. Toto tempore, quo iſti deſcriberent terrã manſurus erat Ioſue in Silo, & ibi manebant plurimi Iſraelitarũ, q̃q̃ ad diuiſionem hãc plurimi dies neceſſarij erant, cum diligenter ſingula loca, & regiones inquirenda erant, vt proportionaliter partes ſeptem deſcriberentur. Quare autẽ coram domino ſortes mittendę eſſent. ſ. declaratum eſt: de modo etiam ponendi identidẽ dictũ fuit. *Itaque perrexerunt*. Scilicet procedentes de Silo, quia ibi electi fue-

H rant viri illi, & inde perrexerunt ad deſcriptionem. *Et luſtrantes eam*. Non poteſt hoc referri ad ſolam terrã, quę non erat diuiſa, quia ſubditur immediate, ꝙ eã in ſeptem partes diuiſerunt, & tñ manifeſtum eſt vnam de his ſeptem partibus eſſe de terra illa, quę iam fuerat diuiſa, ſcilicet partẽ ſecundam, quę eſt ſors Simeõ, ideo iſtud relatiuum eam refert totam Chanaan tam prius diuiſam, quam non diuiſam, & de hac factę ſunt ſeptem partes nouę pro ſeptem tribubus: luſtrare autem eſt circũire, purgare, & illuminare. hic accipitur pro circumire: luſtrum autem in alia ſignificatione accipitur.

Septem partes diuiſerunt. Ideſt non diuiſerunt totam terram Chanaan, ſed de ea fecerunt ſeptem partes,

I manentibus alijs partibus primo factis.

Scribentes in volumine. In libro illo deſcribebant nomina omnium locorum, ſcilicet vrbium, & viculos earum, & magnitudinẽ regionum, & pręter hoc omnia loca, & regiones deſcriptas in ſeptem partes diuiſerunt, & hoc quoque ſcripſerunt in volumine, quoniam non poterant omnia hęc memoriter retinere.

Reuerſique ſunt ad Ioſue in caſtra Silo. Adhuc manebat Ioſue in Silo expectando aduentum virorum miſſorum, vt ponerẽtur ſortes, & inciperẽt omnes de Iſrael determinatas habere poſſeſſiones, atque recederent in propria. nec ſolum expectabat ibi Ioſue, ſed etiam magna pars Iſraelitarum: nam dicebãtur eſſe in caſtris Silo, ſed hoc ad multitudinem pertinet; ſi enim pau-

K ci eſſent poſſent manere in vrbe: eſſe autem in caſtris eſt, quòd manerent in campo in tentorijs, ſicut viri manentes in expeditione bellica. Sic dicebatur de Iſraelitis in deſerto, quòd erant ſemper in caſtris, quia nunquam erant in aliquo oppido, etiam poſtquã introierunt in terram Chanaan antequam ceſſarent a bellis manebant in caſtris apud Galgalam. de quo ſupra. 9. & 10. & 14. capitulo: ita hic erant in caſtris Silo, ideſt congregati in caſtris apud vrbem Silo.

At

An Iſraelitæ manſerint in caſtris vſque ad diuiſionem terræ per tribus in Silo. *Quæſt. VIII.*

A

EX quo dicet aliquis, ꝙ Iſraelitæ adhuc nõ habitabãt diſtincti per loca ſua in terra Chanaã, ſed ſemper manſerunt in caſtris vſquequo diuiſa eſt tota terra per ſortes Iſraelitis, alioquin non manerent in caſtris. Dicendum videtur ꝙ ante hoc deſierant eſſe omnes Iſraelitæ in caſtris: nã ideo manebant a principio in caſtris, quia non habebant loca ad manendum cum tenerentur adhuc in poteſtate hoſtium tempore bellorum, cum vero data pace inceperunt multa loca poſſidere, veriſimilius eſt quòd deſierint eſſe in caſtris, & ceperint habitare

B

per loca: potiſſimum cum datę fuerũt diſtinctæ partes tribui Iudæ Ephraim, & Manaſſe: nam tunc veriſimile eſt ſaltem tribus iſtas abijſſe in ſortes ſuas, quomodocunque autem fuerit, ſatis patet quòd nõ manſerit totus Iſrael vſque ad tempus iſtud in caſtris: nã dicitur in principio literæ, quòd congregati ſunt omnes filij Iſrael in Silo: ſi tamẽ fuiſſent prius in caſtris, ſiue fuiſſent in Silo, ſiue alibi, non dicerentur congregati in Silo, quia ſi alibi fuiſſent in caſtris, dicerentur veniſſe in Silo, ſed non congregati: quia congregari ſignat de locis diuerſis venire ad vnum: ergo in varijs locis morabãtur cum congregati fuerunt in Silo. Cum autem obijcitur ꝙ erant caſtra in Silo, & manebat Ioſue in caſtris Silo. Reſpondẽdum eſt quòd iſta caſtra non fuerant continuata ab introitu in terrã Chanaan vſque nunc, ſed cum congregati fuerunt Iſraelitę in Silo ad figendum tabernaculum conue-

C

nerit ibi multitudo magna, quæ non poterat capi in vrbe Silo: ideo facta ſunt caſtra in campo ſicut fuerãt a principio, & in his ſtetit Ioſue, & expectauerunt plurimi de Iſraelitis vſquequo viri qui iuerant ad deſcribendam terram redirent, & ponerentur ſortes, ita vt inde poſſent omnes Iſraelitę certi de poſſeſſionibꝰ ſuis redire in propria: erat autem conueniens, vt expectarent Iſraelitę in caſtris apud Sylo viros, qui iuerant ad deſcribendam terram, quia illis redeuntibus debebant poni ſortes. Non decebat tamen poni ſortes ſine pręſentia tribuum, quę ſuſcepturę erant ſortes, ideo expectauerunt in loco ipſo, & ſic manebant in caſtris. *Qui miſit ſortes coram Domino in Silo.* Nõ ſo-

D

lum Ioſue, ſed etiam cum eo Eleazarus ſacerdos, & alij duodecim viri, qui dati fuerant tanquam diuiſores terrę a Deo. Fit autem ſpecialiter mẽtio de Ioſue, quia ipſe loquebatur cum eſſet princeps, & fuerunt miſſę ſortes coram Domino, i. intra atrium tabernaculi in Silo, quia iam fuerat ibi fixum tabernaculum, vt ſupra patet: fuerunt autem factæ cedulę ſeptem, in quibus deſcriptę erant ſeptem partes, quas deſcripſerãt viri miſſi, & poſitis eis ſub inuolucro, & facta oratione in ſanctuario, vt dignaretur Deus monſtrare in ſortibus his, qui vellet cuilibet tribui prouenire, acceſſerunt tribus ſeptem, quę ſuſcepturæ erant partes: & miſſis manibus in inuolucrum cedularum eduxit

E

quęlibet chartulam vnam, & pars ibi cõtenta ei prouenit, & illa erat, quæ prius ei aſſignata fuerat, ſ. quã viri diuiſores ſpecialiter diſtinxerãt pro illa tribu, nec in aliqua earum fuit erratum: quia Deus dirigebat manus miſſas in inuolucrum, vt quælibet acciperet quod conueniebat: Quia ſortes in ſinum mittuntur, ſed a Dño temperantur: Prouer. 16. c. Si enim in aliqua ſorte fuiſſet erratũ, neceſſe erat, vt læderetur aliqua de tribubus Iſraelitarũ, quia proueniret ei minor portio ꝙ̃ prouentura eſſet. *Diuiſitque terram filijs Iſrael in ſeptem partes.* Ideſt dedit Iſraelitis, qui nondum acceperant ſortes ſeptẽ partes terrę, quas diuiſit partim de terra nondum diuiſa, & partim de terra primò di-

A

uiſa: nec fuit iſta diuiſio aliquid præter ſupradictã: ſed dicitur diuiſiſſe, i. dediſſe eis per ſortes partes ſeptem, quæ iam fuerant deſcriptæ, & diuiſæ. *Et aſcendit ſors prima.* Hic deſcribuntur iſtę ſeptem partes in ſpeciali, & deſcribitur ſors filiorum Beniamin. ſecundò ſortes aliarum ſex tribuum ſequenti cap. Prima in duas, primò termini ſortis iſtius deſcribũtur, ſecundò ciuitates eius nominatim exprimuntur ibi. *Fueruntque ciuitates.* Circa primum. *Et aſcendit ſors prima filiorum Beniamin.* Ideſt prima iſtarũ ſortium fuit filiorum Beniamin: & dicitur aſcendit, ideſt, eleuata eſt, quia refertur hoc ad eductionem ſortium de inuolucro, quia mittebantur manus in inuolucrum ad

Sortis Beniami deſcriptio.

B

educendum ſortes, & eleuabat quęlibet tribus inde vnam ſortem, & illa dicebatur aſcendere. Dicitur ſors filiorum Beniamin fuiſſe prima.

Quod poterit dupliciter intelligi. Vno modo, quia viri diuiſores primo iſtam ſortem diuiſerunt, & deſcripſerunt quàm cęteras, & deinde partem Simeon, & poſtea partem Zabulon, & ſic de cæteris vſque ad ſortem Dan, quæ vocatur ſeptima.

Alio modo poteſt referri ad eductionem de inuolucro cedularũ, ſ. quòd tribus Beniamin primo miſit manum in inuolucrum cedularum, eduxitque ſortẽ hanc: & iſte ſenſus eſt conuenientior propter duo, primo quia in hoc videtur ſeruari dignitas tribuum, ſcilicet, ꝙ ſeptẽ tribus erant accepturæ ſortes, & quęlibet earum mittebat manum in inuolucrum ad educendum ſortem vnã, ſed tribũ principaliorẽ faciebat Ioſue primo manus mittere ne in hoc eſſet murmu-

C

ratio. Pro quo cõſiderandũ eſt, ꝙ Iacob habuit filios duodecim, & filiam vnam, ſed filia non computatur in ſemine eius: horum filiorum quidam erant de ancillis, alij de liberis: vel quidam de dñabus alij de famulabus earum: fuerunt quippe vxores Iacob quatuor, ſ. duæ dominę Lia, & Rachel; & duæ famulæ harum, ſ. Zelpha ancilla Lię, & Bala ancilla Rachel, vt patet Gen. 30. c. ex dominabus geniti ſunt filij octo, ex ancillis quatuor: nam filij Liæ fuerunt ſex, ſ. Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Zabulon, Iſſachar, Gen. 29. & 30. filij Rachelis duo fuerũt, ſ. Ioſeph, & Beniamin. de Ioſeph Gen. 30. de Beniamin Gen. 35. cap. filij famularum fuerunt quatuor, ſ. filij Zelphę duo Gad, & Aſer: filij Balę duo Dan, & Nephthali: Gen. 30. cap.

De ordine filiorũ Iacob inter ſe & quo educebãt ſortes de inuolucro.

D

inter hos erat differentia maioris & minoris dignitatis: nam filij dñarum erant digniores filijs famularũ: ideo in poſitione ſortium primo miſerunt manus filij dñarum ꝙ̃ ancillarum: quod fuit hic obſeruatum: nam hic fuerunt ſortes ſeptem & quatuor earũ datę ſunt filijs dñarum, ſ. Beniamin, Simeon, Zabulon, Iſſachar; & tres datę ſunt filijs famularum, ſ. Aſer Nephthali, Dan. Omnes aũt filij dñarum primo acceperunt ſortes hic, vt patet ex proceſſu literæ hic, & ſeq. cap. Gad aũt erat de ancillis, ſ. filius Zelphæ Gen. 30. quia tñ accepit ſortẽ viuẽte Moyſe ad orientem Iordanis non pertinet ad hanc computationem. rurſus autem inter filios dñarum obſeruatur ordo dignitatis: nam

Ordo dignitatis inter filios Iacob.

E

inter eos Iudas erat excellẽtior ꝑꝑ principatũ regnatiuũ, qui ei promiſſus fuerat: Gen. 49. & ob hoc in vexillorũ aſſignatione ipſe erat prior Num. 2. & 10. etiã in dedicatione tabernaculi ipſe prior obtulit: Num. 7. nunc tñ non accepit hic Iudas poſſeſſionem, quia iã acceperat eã. etiam Ruben, & filij Ioſeph, qui pertinebant ad gradum excellentiorem: inter oẽs autem manẽtes de ſtirpe dñarũ fuit excellentior Beniamin: nã licet prior eſſet Simeõ natiuitate, vt patet Gen. 29. & 30. tñ fuerat valde increpitꝰ a Iacob Gen. 49. iõ nõ habebat magnę reputationis; vñ Beniamin tanꝙ̃ dignior miſit primo manũ ĩ cedularũ inuolucrũ, & fuit ſors ſua prima: deinde in cęteris erat Simeõ dignior,

ideo fuit ſecunda ſors Simeon: poſtea Zabulon, & deinde Iſſachar: poſt iſtos venerunt filij famularum, ſcilicet Aſer, Nephtalim, & Dan, & iſta eſt conueniēs ratio prioritatis in ſorte Beniamin, & in alijs eſt eadē ratio ordinis. Secundo ſtat cõuenienter iſta expoſitio ꝑꝑ verbum, quod determinatur per iſtud adiectiuū, ſcilicet aſcendit prima ſors filiorum Beniamin. aſcendere aūt pertinet ad eductionem ſortium: ideo dicendum eſt ꝙ tribus Beniamin primo ſortem eduxerit, deinde cæteræ tribus: & ob hoc dr̄ ꝙ aſcendit prima. Aliqui volūt dicere, ꝙ ſors iſta vocatur prima & ꝯñt de alijs, quia computantur hic ſortes a parte meridiana verſus aquilonē: ſed in his prima erat ſors Beniamin, quia erat coniuncta ſorti Iudæ, vt patet cõparando ea, quæ hn̄r hic, & ea quę hn̄r ſupra 15. Sic quoq; G patet in ſorte Dan, quia ipſa erat extrema in terra tota Chanaan, & ponitur hic extrema: nam ipſa eſt in regione Roob, vt patet Iudic. 18. & tamen iſta regio eſt maxime aquilonaris in tota terra Chanaan, vt patet Nu. 13. cap. Sed non ſtat, quia hoc modo ſors Simeō deberet prima poni, quia ipſa eſt intra ſortem Iudæ cum ſit quędam pars eius: ergo eſt magis meridiana quàm ſors Beniamin. Redeundum eſt igitur ad ſuperiorem expoſitionem, ſ. ꝙ fuit prima ſors Beniamin, quia primo educta fuit de inuolucro cedularum.

Per familias ſuas. Ideſt iſta ſors, quæ ſequitur cecidit tribui Beniamin: non quidem confusè ſed per familias ſuas, i. poſtea diuiſæ fuerunt partes in tribu illa ſm̄ numerum familiarum eius. ſunt autem familiæ Beniamin ſeptem, vt patet Nu. 26. cap. & ſic fuit diuiſa H terra eius in familias, ſ. in partes ſeptem, & obſeruabatᷓ idem modus diuiſionis in familijs inter ſe ſicut inter tribus, ſ. ꝙ pluribus maior pars daretur, & paucioribus minor proportionaliter. Etiam ꝙ partes iſtæ ſorte prouenirent: nihil enim ſine ſorte dabatur familijs, vt patet Num. 26. cap. *Vt poſſiderent terram inter filios Iuda, & filios Ioſeph.* Non erant coniunctæ ſortes Manaſſe, & Ephraim ſorti Iudæ, ſed erat terra quędam media, & in hac accepit ſortem tribus Beniamin: fuit enim ſors Beniamin totaliter coniuncta ſorti Iudæ, ſ. in latere ſuo aquilonari: nam latus aquilonare ſortis Iudæ eſt idem cū latere meridiano ſortis Beniamin, vt patet inſpiciendo latus quod deſcribitur hic, & latus deſcriptum ſupra 15. & coextenduntur iſta duo I latera ab Oriente vſque ad Occidentem. Nam vtraq; ſors duplici mari concluditur, ſ. mari magno in Occidente, & mari ſalſiſſimo atque Iordane in Oriente, vt patet hic, & ſupra 15. Item ſors Beniamin eſt coniuncta ſorti Ephaim: ita ꝙ latus meridianum ſortis Ephraim, & latus aquilonare Beniamin ſunt idem. Quod patet ex locis quę aſſignanᷓ in principio vtriuſque lateris conferendo ea, quę habētur hic ad ea, quæ habentur ſupra 16. cap. An vero totaliter iſta duo latera continuentur ab Oriente vſque ad Occidentem, ſicut latera Iudę & Beniamin veriſimile eſt, ſed non tantum patet: ferè tamen omnia loca poſita in latere filiorum Ephraim ponuntur in latere Beniamin, vt patet immediatè. *Fuitque terminus eorum.* Iſta ſors Beniamin habebat latera quatuor in forma quadranguli: licet non penitus ſit quadrangulus, quia nō poteſt K in his ſeruari rectitudo linearum, nec regularitas figurarum: dicimus tn̄ id quod apparet propinquum eſſe veritati. Horum autem laterum ſola duo deſcribuntur: alia aūt duo patēt ex deſcriptis. Latus enim oriētale eſt totaliter ipſe Iordanis, & latus occidentale eſt mare magnum (vt aliqui volunt) vt ſatis apparet ex terminatione aliorum laterum: ſi enim latus ſeptentrionale & meridianum terminantur penitus in Iordane & mari magno, neceſſe eſt vt totū latus orientale ſit Iordanis: & totum latus occidentale ſit mare

Latera ſortis Beniamin.

F magnum, quia occidentale & orientale clauduntur inter meridianum, & aquilonare: ſed magis vr̄, ꝙ iſta ſors circa occidentem ſtringitur, & terminatur in Cariathiarim, vt patet infra in litera. Deſcribuntur ergo ſolum duo latera, ſ. aquilonare, & meridianū. Primò ponitur latus aquilonare, deinde meridianum ibi. *A meridie autem.* Circa primum. *Fuitque terminus eorum contra Aquilonem.* Iſtud latus eſt aquilonare ſortis Beniamin, & eſt meridianū ſortis Ephraim, vt patet ex locis deſcriptis hic, & ſupra 16. cap. *Ad Iordanē pergēs.* Deſcribitur iſtud latus ab oriente tendens verſus occidentem. Eſt aūt oriens Iordanis, & occidens mare magnum: incipit ergo à Iordane, & debet conuerti iſta litera per hypallagē, ſ. ad Iordanē pergēs, i. pergēs G a Iordane: nam dicendo ad Iordanē pergens ponitur ibi terminus, in quē in Iordane, & ſignatur ꝙ ſit proceſſus ab Occidente ad Orientē, quia eſt Iordanis in Oriente: & m̄ non deſcribitur hic latus ab occidente in orientē, ſed magis ē ꝯrio: ideo intelligaᷓ a Iordane pergens. *Iuxta latus Iericho.* Terminus ſortis Beniamin eſt aquilonaris reſpectu Iericho, qa iſta ciuitas eſt intra ſortē Beniamin, vt patet infra, & eſt locus iſte circa principium lateris aquilonaris Beniamin, qa incipit latus iſtud in Iordane. Iericho aūt parū diſtat a Iordane, ideo in ciuitatibus ſortis huius ponitur prima, vt patet infra. *Septentrionalis plagæ.* Ideſt ꝙ iſta linea lateris tranſit iuxta latus ſeptentrionale vrbis Iericho. In hoc innuitur, ꝙ iſta vrbs pertineat ad ſortē Beniamin. Nā quidquid eſt inter latera alicuius ſor- H tis, pertinet ad ſortē illā: ſed latus ſeptentrionale Beniamin eſt ſeptētrionale reſpectu Iericho, ergo eſt intra ſortem illam, niſi ſit penitus etiā extra latus meridianum. Si autē fuiſſet Iericho aquilonaris reſpectu huius lateris, qđ deſcribitur, tranſiret iſta linea lateris Beniamin apud latus meridianum Iericho, & eſſet Iericho extra ſortē Beniamin in ſorte Ephraim. *Et inde contra Occidentem in montana conſcendens.* Cōtinuaᷓ latus iſtud aquilonare, & a Iericho pergendo ꝯ occidētem eſt aſcenſus in montana: ſic ēt eſt in ſorte Iudæ & in oībus, q̄ incipiunt a Iordane: nam Iordanis per quādā magnā vallē vſq; ad mare ſalſiſſimū labitur, & apud hanc eſt terra montuoſa: Iordanis verò vallis cōtinet aliquas vrbes: ibi enim eſt Iericho: ideo a Iericho ꝯ I occidentē aſcenſus eſt. *Atque perueniens in ſolitudinem Bethauem.* Ideſt iſtud latus aſcendit per deſertū Bethauem: iſta linea deſcribitur tanq̄ latus meridianū ſortis Ephraim ſupra 16. ſ. a Iordane vſque Iericho, & inde ad montana Bethel: & iſta ſunt, in quibus cōputaᷓ ſolitudo Bethauē. De iſta Bethauē aliqui dubitāt, an ſit idem, qđ Bethel. Et Rab. Sal. hoc tenet, de quo magis declaratum eſt ſupra 7. Sed dicendū ꝙ ſint duę vrbes. Quod patet ſupra 7. cum dr̄: cūque mitteret Ioſue viros ꝯ Hai, q̄ eſt iuxta Bethauem ad orientalē plagā oppidi Bethel. Si tn̄ eſſet idē locus, nō ponerenᷓ ibi duo noīa, q̄ ſignāt diuerſas poſitiones. Itē patet magis hic, qa dr̄ ꝙ de Bethauē deſcendit terminus iuxta Luzā, & ipſa eſt Bethel. Si tn̄ eſſet eadem ciuitas non poſſet deſcēdere terminus de Bethauē in Bethel. De K Bethauem, quare ſic fuerit nuncupata, declaratū eſt ſupra 7. c. *Et pertranſiens iuxta Luzam.* Iſta eſt, q̄ vocatur Bethel, vt patet in literà: & cū duo noīa habeat aliqn̄ vocaᷓ noīe vno, & aliqn̄ noīe alio: vocabaᷓ n. a principio Luza a Chananęis, poſtea verò Iſraelitę eā Bethel appellauerūt: qa pater eorū Iacob hoc nomē impoſuit, cum iret in Meſopotamiam Gen. 28. cap. & dr̄ pertranſire iuxta Luzam, quia non eſt ipſa in latere aquilonari, ſed declinat aliqualiter a latere aquilonari. *Ad Meridiem.* Ideſt ipſa eſt iuxta latus illud aquilonare, ſed eſt ad meridianam partem. Ex iſta litera dicere debemus ꝙ Luza ſit extra ſortem Beniamin in ſorte

Ephraim,

Situs Iericho.

Bethauē, quid, & ubi ſit.

Ephraim, quia dicitur ꝙ latus iſtud tranſit ad meridiem illius, ergo latus iſtud eſt meridianum reſpectu illius vrbis, & tamen iſtud latus claudit ab aquilone ſortem Beniamin, ergo quidquid eſt ad meridiẽ, ſiue ad quodcunque iſtud latus eſt meridianum, illud erit magis aquilonare quam tota ſors Beniamin, & cõſequenter non eſt in ſorte Beniamin: ſic dicebatur ſupra de Iericho ꝙ latus iſtud erat ad ſeptentrionalem partem illius: & ob hoc dicebamus, ꝙ erat intra ſortem Beniamin, vt patet infra, ſed hic dicitur è contrario, ſ. ꝙ tranſit iſtud latus iuxta Luzam ad meridiem, ergo eſt extra ſortem Beniamin. Dicendum quòd niſi aliquid prohiberet nos diceremus Bethel eſſe extra ſortem Beniamin, vt patet ex hac litera: ꝯ̃rium tñ B infra patet in numeratione vrbium huius ſortis. nam ponitur in eis Bethel. Dicendum ergo ꝙ varie accipit ſcriptura iſtos terminos ſeptentrionem & meridiem, ſ. referendo ad diuerſa: & ſic ſequitur perturbatio. quando ergo dicitur ꝙ tranſit latus ſeptentrionale iuxta Luzam ad meridiem: non eſt aſſumenda iſta determinatio reſpectu vrbis Luzę, ſ. vt ſit illud latus ad partem meridianam vrbis, quoniam ad ſeptentrionalem eſt: ſed accipitur reſpectu lateris, ſ. quòd trãſit apud Bethel, vel Luzam ad meridiem, ideſt ad meridianam partẽ ipſius lateris, ita quòd vrbs ſit meridiana reſpectu lateris, & nõ è contrario. Nam etiã in ipſo latere conſideratur aquilonare, & meridianũ, ſcilicet, quòd reſpectu eius aliquid eſt meridianum, & aliquid eſt ſeptentrionale: omnes enim vrbes ſortis Ephraim ſunt aquilonares reſpectu huius lateris: C & omnes vrbes Beniamin ſunt meridianę reſpectu illius, quia latus iſtud eſt pars maximè ſeptentrionalis in tota ſorte Beniamin: *Ipſa eſt Bethel*. Ideſt eadem vrbs eſt, quæ vocatur Bethel, & Luza. Ponuntur autem ferè iſta duo nomina ſemper vrbis huius, quia primo vocabatur Luza ab incolis terræ, poſtea verò Bethel appellata eſt. Sed dicetur contra, quia ſupra 16. ponuntur iſta duo tanquam duæ vrbes, vt cum dicitur: Et egreditur de Bethel Luzam. ſed non egrederetur terminus de vna ad alteram, niſi aliquid mediaret, & conſequenter differrent iſta duo loca. Reſpondendum eſt eſſe vnicum locum: modus autem ibi declaratus fuit. Iſtam vrbem Bethel volunt ferè omnes doctores eſſe Ieruſalem. Sed falſum eſt, vt de- D claratum eſt Gen. 12. & 28. Nam in hoc cap. cum ponuntur vrbes aſſignantur Bethel, & Ieruſalem tanquam duæ vrbes, & ſiquis velit eas dicere eſſe eandẽ vrbem, ſed repetitionem fieri, repugnabit literæ, quæ ponit eſſe ciuitates quatuordecim, & tamen ſi ponantur eadem vrbs Bethel, & Ieruſalem erunt ſolum tredecim vrbes. Item Iudic. 1. ponitur captio vrbis Ieruſalem, & poſtea captio Bethel, quæ fuerunt multum diſſimiles, quod non ſtat in vnica vrbe. Item ſupra duodecimo, cum numerãtur triginta vnus reges, qui fuerunt occiſi a Ioſue de terra Chanaan, ponitur rex Ieruſalem vnus, & rex Bethel alius, & ſiquis eos dicat eſſe eũdem regem, faciet ſolum triginta reges. E Ideo Nicolaus qui olim tenuerat de Bethel, quę dicitũ Luza, & ꝙ ipſa ſit Ieruſalẽ, iam ab ipſa veritate conuictus dicit, ꝙ nõ eſt eadẽ: conatur tñ ſe excuſare dicens non eſſe inconueniens ꝙ ſit Bethel multiplex, ſicut de multis alijs ciuitatibus patet ſupra 15. Sed nõ ſtat excuſatio, quia iſta met eſt Bethel, de qua ipſe, & alij doctores dñt ꝙ ſit vrbs Ieruſalem. Nam Gen. 12. ponitur Bethel, & illã dicunt eſſe Ieruſalem, & tamẽ illa Bethel eſt iſta, de qua hic dicitur: quod patet, qa ibi ponitur Bethel apud vrbẽ Hai, ſ. ꝙ ſit Hai ab Oriẽte, & Bethel ab Occidẽte. Et ita eſt de iſta ꝙ eſt apud Hai: nam Bethauẽ, & Hai, & Bethel ponũtur ſimul, vt patet ſupra ſeptimo, ſ. Cũque mitteret Ioſue viros

Cõcordia varietatis literæ.

Bethel & Luza cum ſint idem locus quare ponunt hic vt duo.

Error fere oĩum doctorum de Bethel.

A contra Hai, quæ eſt iuxta Bethauẽ ad oriẽtalem partẽ oppidi Bethel. ſed hic ponitur Bethel apud Bethauẽ, ergo etiam Hai eſt apud eã, & ꝯñr erit iſta Bethel, de qua dr̃ Gen. 12. & 28. & de illa tñ dixerũt doctores, ꝙ ſit Ieruſalem, ſed nõ ſtat, vt patet. *Deſcenditque in Ataroth*. Aliquę Biblię habent hic: Deſcendit in Aſtaroth, ſed vitium eſt: nam Aſtaroth ciuitas eſt in ſorte duarum tribuum, & dimidię in terra regum duorum Amorrhęorum, fuitque in regno Og, ipſe quoque metropolim regni ſui habuit in Aſtaroth: vnde dr̃ de eo, ꝙ regnauit in Aſtaroth, vt patet ſupra 12. & 13. cap. Fuit aũt iſta ciuitas olim ſedes gigãtũ in regione Baſan, vt patet Gen. 14. nam ibi pugnauerunt ꝯ̃ eos B reges venientes cum Chodorlaomor, & deleuerũt eos, & vocatur Aſtaroth Carnaim, vt patet ibidẽ; iſta autem vocatur Ataroth, vt patet in Biblijs correctis. & maximè ex Biblia Hebraica, ad quam circa iſtorũ nominum conſonantiam, vel diſſonantiam aduertendũ eſt, quia vix apud Latinos nomina propria vrbiũ, aut virorum bene ſcripta vnquam reperies. Quod ex duobus accidit, primò ex idiomatis diſſonantia: non enim ſunt ſimiles literę in ꝓlatione aut vigore apud Latinos, & Hebręos. Secundò & potiſſimè ex imperitia librariorum accidit, qui hoc neſciunt: & quod deterius eſt aduertere negligunt: eſt aũt eadem ciuitas iſta, & illa, de qua hr̃ ſupra 16. quę vocat̃ Ataroth vbi dr̃ Archiataroth, & ſunt duę dictiones, ſ. archi, qđ in Hebręo dicitur arqui, & Ataroth: ſed in litera noſtra tanquam vna dictio ſcribuntur, & ſic eſt idem latus aqlonare Beniamin, & meridianũ latus Ephraim, C & dicitur deſcendit in Ataroth, quia terra Bethel, & Bethauem eſt ſolitudo, & montuoſa, ad quam erat aſcenſus de Iordane, & Iericho, & rurſus deſcenditur inde verſus occidentem ad vrbem Ataroth: iſta vrbs non pertinet ad ſortem Beniamin: nam non computat̃ infra in ciuitatib⁹ eius, ſed ponit̃ in ſorte Ephraim & iſte eſt modus deſcribendi latera ſortium, ſcilicet, quòd aliquando ponantur termini extrinſeci, & aliquando intrinſeci. Iſte eſt extrinſecus reſpectu vrbis ſortis Beniamin. *A Dar in montem qui eſt ad meridiem*. Hic continuatur latus verſus occidentem, & ponitur ciuitas, quæ vocatur Dar. Aliqui vocant eam Adar. Sed errant, quia hic ponitur a tanquam prępoſitio, & deſignans terminũ, a quo, ſcilicet quòd ab vrbe Dar D continuatur terminus verſus occidentem ad montẽ, qui eſt apud Bethoron. Aliqui autem coniungunt prępoſitionem & caſualem, & dicunt Adar tanquam vnum nomen. Sed non ſtat, quia tunc non fieret ſentẽtia aliqua: cum autem ponatur Dar in ablatiuo eſt manifeſta ſententia, quia continuatur latus: in hoc tñ non ponitur omnimoda continuatio lateris cã breuitatis, quia cũ dictum fuerit ꝙ de Bethel peruenitur in Ataroth, non dicitur quo itur inde, ſed intelligẽdũ eſt, ꝙ de vrbe Ataroth peruenit̃ in vrbẽ Dar, & inde peruenitur in montẽ Bethoron. *In montem, qui eſt ad meridiem Bethoron*. Non tranſit latus aquilonare ꝑ vrbẽ Bethorõ, quia illa pertinet ad terrã Ephraim, vt patet E ſupra 16. ſed ꝑ mõtẽ, quẽdã, qui eſt apud Bethorõ, eſt aũt ad meridiẽ Bethoron. Et in hoc patet ꝙ nõ ꝑtinet Bethorõ ad ſortẽ Beniamin, qa latus iſtud, qđ hic deſcribit̃ eſt maxime ſeptẽtrionale in ſorte Beniamin, claudẽs totã ſortẽ a parte ſeptẽtrionali: quidqd ergo eſt ad qđ iſtud latus eſt meridianũ erit extra iſtã ſortẽ, & ſic eſt de vrbe Bethorõ. Poſſet forte aliquis proteruire ꝙ ſit Bethoron in parte Beniamin, qa ſic dicebat̃ ſupra ꝙ tranſibat latus ſeptentrionale apud Luzã ad partẽ meridianã; & tamẽ Luza, ſiue Bethel, qđ idem eſt, ponitur in ſorte Beniamin, vt infra patet. Rñdendum eſt, ꝙ non eſt cõcedendũ; quia de Bethel cõcedebat̃ hoc ex neceſſitate, qa ponit̃ Bethel intra latus

Noĩa vrbiũ & virorũ Hebręorum vix reperiuntur bñ ſcripta apud Latinos, & quare.

ſortis Beniamin, vt patet infra: Bethoron autem non computatur inter ciuitates Beniamin: ideo tenenda eſt proprietas literę, cũ nihil ab ea nos cogit recedere. Et dicemus, ꝙ ſit Bethoron extra ſortem Beniamin, quia eſt ad meridiem ſeptentrionalem Beniamin. Itẽ patet hoc eſſe neceſſariũ, quia ponitur Bethoron in ſorte Ephraim, vt patet ſupra 16. & infra 21. cap. *Bethoron inferioris*. Vocatur Bethoron inferior, quia ponitur duplex Bethoron, ſ. inferior, & ſuperior, vt patet ſupra 16. cap. & vtraque eſt in ſorte filiorum Ioſeph, cum ponantur in lateribus eorum: vocantur aũt ſuperior, & inferior, quia vna Bethoron eſt magis meridiana, & alia magis aquilonaris: quę eſt meridiana vocatur inferior, & ſic eſt iſta quæ eſt circa latus meridianum ſortis Ephraim. alia vocatur ſuperior, quæ eſt aquilonaris magis, & ponitur in latere aquilonari, vt patet ſupra 16. *Et inclinatur circuiens contra mare.* Inclinatio dicitur eſſe curuatio lineę deſcribentis latus alicuius ſortis, ſiue cum egreditur aliqua ſors, & videtur abſcindere portionem aliquam de alia, ſicut circulus abſcindit portiones aliarum figurarum, vel cum aliqua ſors in ſeipſam curuatur, & ſtringitur atque breuior fit. Iſte modus ſecundus accipitur hic, quia ſors Beniamin terminatur hic, non perueniens ad mare, ſicut ſors filiorum Iudæ. Et quia prius erat amplior, curuatur hic, vt terminetur per modum circuli. Et dicitur ꝙ inclinatur, ideſt ſtringitur in ſe, & eſt circuiens cõtra mare, ideſt cõtra occidentalẽ partem: eſt enim mare magnũ terminus occidentalis terrę totius Chanaan, vt patet Nu. 34. nõ tamẽ eſt intelligendũ, ꝙ terminetur ſors filiorũ Beniamin apud mare magnũ: ſed cum peruenerit ad maximam propinquitatem ſuam ad mare, quod eſt ad partem occidentalem, circuit, i. terminatur linea circulari, & hoc modo contingit ꝙ vrbs Cariathiarim ponatur in latere meridiano, & aquilonari ſortis Beniamin, & in vtroque tanquã finis: quod impoſſibile eſſet, ſi terminaretur modo figurę quadratę aut quadrangulæ: ideo miſſis ſortibus nõ poteſt dari perfecta figuratio reducta ad aliquem modum figurarum geometricarũ, quia illæ aut ſunt rectilineæ aut circulares, hic aũt neutrum eſt. *Ad meridiem montis, qui reſpicit Bethoron contra Africum.* Ideſt iſte circuitus eſt apud montem quendam, qui reſpicit Bethoron: Et intelligitur ſemper de Bethoron inferiori: nam Bethoron ſuperior ſatis diſtans eſt a latere ſortis Beniamin, cum ſit in latere aquilonari ſortis filiorũ Ioſeph, vt patet ſupra 16. cap. circuitus aũt iſte eſt ad meridiem montis: non ꝙ mõs iſte ſit meridianus reſpectu lateris, quod hic deſcribitur, quia eſt extra ſortem Beniamin. Sed ꝙ latus iſtud ſortis Beniamin eſt ad meridiem montis, ſ. ꝙ ſit mons magis ſeptẽtrionalis, ꝙ̃ latus ſeptẽtrionale terrę Beniamin, & iſte eſt mons de quo ſupra dicebatur. Et cum ad eũ perueniat directè latus ſeptentrionale ſortis Beniamin, & tangat illum curuatur circuiens, & ibi eſt latus Beniamin ad meridiem montis illius. *Qui reſpicit Bethoron contra Africum*. Ideſt iſte mons reſpicit Bethoron, quia eſt apud illam. tam mons ꝙ̃ Bethoron ad ſortem Ephraim pertinẽt. Et dr̃ hic Africus, i. meridianus ventus, ſ. veniẽs de Africa: eſt enim Africa pars meridiana mundi, & vocatur iſte ventus alio noĩe Lybs, quia venit de Lybia, quę eſt in quadã parte Africæ. Aliquando tamen ventus Africus aliter accipitur, quia nomina iſtorum ventorũ mutãtur ſecundum diuerſas terras, & auctores loquentes de his: & dicitur reſpicere mons iſte Bethoron contra meridiem: non quidem ꝙ Bethoron ſit ad meridiẽ montis, quia tũc poneretur in ſorte Beniamin, quod falſum eſt: ſed mons eſt ad Africum, ideſt ad meridiem reſpectu Bethoron, quia magis accedit mõs ad

Superius in cap. 15. q. 3. ait Bethoron eſſe in ſorte Iudæ.

Cap. 15. q. 11. paulo poſt medium.

Lybs quis ventus ſit.

F ſortem Beniamin, quæ eſt meridiana quàm Bethoron. *Suntque exitus eius in Cariathbaal*. Ideſt extremitas, vel finis occidentalis ſortis Beniamin eſt in Cariathbaal. ita dicitur de alijs ſortibus, cum terminantur ꝙ exitus eius ſunt in talem, vel talem locum. Et non ſignat exitus omnem terminationem, ſed ſolum cũ terminatur aliqua tribus egrediendo, ſ. quòd aliqua pars acuatur in angulum per modum linguæ, & ille paruus arcus, vel ſpatium anguli terminantis vocatur angulus exitus. *Quæ vocatur Cariathiarim*. Iſta eſt vna de vrbibus quatuor Gabaonitarũ, quę vocantur Gabaon Caphira, Beroth, Cariathiarim, vt patet ſupra 9. tres autem harum pertinuerũt ad ſortem Beniamin, vna verò, ſ. Cariathiarim pertinuit ad tribũ Iuda, De
G hoc patet hic, & ſupra 15. de alijs tribus patet infra, quia enumerantur inter vrbes Beniamin: & interpretatur Cariathiarim vrbs ſyluarum, vt patet ſupra 15. cap. quia Cariath ſignat vrbem, & Iarim ſignat ſyluas. Eſt autẽ ciuitas hęc in latere ſortis Iudæ in aquilonari, ideo poteſt eſſe in latere meridiano ſortis Beniamin, cum totum latus Beniamin ſit idem cum latere Iudæ: ſed non è cõtrario, quia latus aquilonare ſortis Iudæ peruenit ad mare magnum, & non latus Beniamin. Etiã in hac vrbe incipit latus meridianũ ſortis Beniamin. Hoc autem eſt, quia terminatio, & coniunctio horũ laterum eſt circularis. Vocatur autem iſta ciuitas Cariathiarim a ſyluis, in quibus eſt: vocatur Cariathbaal ab idolo Baal, quod ibi erat, quia forte ibi ſpecialiter colebatur Baal. *Vrbem filiorum Iuda*. Ideſt Ca-
H riathiarim eſt vrbs in latere ſortis filiorum Iuda, & pertinet ad eos, vt patet ſupra 15. iſta ciuitas & tota terra propinqua pertinuit ad Heuæos. Quod patet, quia dicitur ſupra vndecimo, quia Ioſue cepit pugnando omnes vrbes pręter Heuęũ, qui habitabat in Gabaon; & tamen Cariathiarim, & Caphira, & Beroth captæ ſunt ſine pugna, ſicut vrbs Gabaon: ergo in eis habitabãt Heuæi, & ſic in terra propinqua ciuitatibus illis habitarent. *Hæc eſt plaga contra mare, & occidentem*. Ideſt iſta pars apud vrbẽ Cariathiarim eſt contra mare, & occidentem, ideſt eſt pars occidentalis. Idem eſt eſſe contra mare, & contra occidẽtem, quia mare eſt terminus occidentalis totius terrę Chanaan: Numeri 34. vnde quamquam litera noſtra non obſer-
I uet hoc. in Hebręo tamen fere ſemper ponitur contra mare, cum debet poni contra occidentem, vt ſi aliquis vellet aſſignare quatuor latera alicuius rei, diceit: ad Orientem, ad Aquilonem, ad Auſtrum, & ad mare. Litera noſtra non obſeruat hoc, quia eſſet difficultas intelligendi: Iudæis namque manentibus in terra Chanaan mare erat latus occidentale: ideo vulgariter dicebatur contra mare; ideſt contra occidentem, nobis autem non eſt talis conſuetudo, quia non habemus mare in tali diſpoſitione, ideo ſi diceretur aliquid eſſe contra mare, neſciremus verſus quam partem mundi ſignaretur. ideo litera noſtra fere ſemper poſuit contra occidentem, vbi Hebraica litera ponit contra mare.

Quid Cariathiarim.

Obſeruatio Hebræorum in ſacris literis.

Sciendum autem quòd cum dicitur: Hæc eſt pla-
K ga contra mare. non demonſtratur totum latus ſupra deſignatum, quia illud eſt contra Septentrionẽ, & non cõtra Occidentem: ſed refertur ſolum *ad id*, quod immediate dictum eſt, ſcilicet ad *circuitum*, qui fit apud montem quouſque perueniat *in Cariathiarim*, quia ibi incipit deſcribi latus *occidentale*, quod non eſt plenum latus, cum ſit curuum, & *ſic* partim aquilonare, & partim occidentale: *latera* autem rectilinea ſunt propriè occidentalia, aut aquilonaria, vel quomodocunque appellentur. Eſt etiam latus iſtud valde anguſtum: ideo non deſcribuntur in eo vrbes aliquæ, vel regiones.

A me-

A meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus cōtra mare, & peruenit vſque ad fontem aquarum Nephtoa. Deſcenditque in partem mōtis, qui reſpicit vallem filiorū Ennon: & eſt contra ſeptentrionalē plagā in extrema parte vallis Raphaim. Deſcenditque in Gehennon id eſt vallis Ennon iuxta latus Iebuſæi ad Auſtrum: & peruenit ad fontem Rogel, trāſiens ad Aquilonem: & egrediens ad Enſemes id eſt fontem ſolis, pertranſit vſque ad tumulos, qui ſunt ē regione aſcenſus Adommim: deſcenditq; ad Abemboem, id eſt, lapidem Boem filij Ruben, et pertranſit ex latere aquilonis ad campeſtria: deſcenditque in planitiem, et prætergreditur cōtra Aquilonem Bethagla: ſuntque exitus eius contra linguā maris ſalſiſſimi ab Aquilone in fine Iordanis ad auſtralem plagam: qui eſt terminus illius ab Oriente. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin per terminos ſuos in circuitu, et familias ſuas. Fueruntque ciuitates eius Iericho, et Bethagla, et vallis Caſsis, Betharaba, et Samaraim, et Bethel, et Auim, et Aphara, et Ophera, villa Emona, et Ophni, et Gabee: ciuitates duodecim, et villæ earū. Gabaon et Rama, et Beroth, et Meſphe, et Caphara, et Amoſa, et Recem, Iarephel, et Tharela, et Sela, Eleph, et Iebus, quæ eſt Ieruſalem, Gabaath, et Cariath: ciuitates quatuordecim et villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin iuxta familias ſuas.

A meridie autem. Hic deſcribitur aliud latus ſortis Beniamin, ſ. latus meridianum, & in iſto coniungitur totaliter ſorti Iudæ: ſed eſt breuius latus Beniamin, quàm ſortis Iudæ. *Ex parte Cariathiarim*.

Deſcriptio lateris meridiani ſortis Beniamin. Et quomodo ſe habeat Iebuſæus habitator ad latus Beniamin.
Quæſt. IX.

INcipit deſcribi latus meridianum, & hoc a parte occidentali verſus orientem. Quod patet, quia terminatur latus iſtud in Iordanem: eſt tamen Iordanis apud orientem, ſ. in ipſo termino orientali terræ Chanaan: Num. 34. cap. ideo iſta loca, quæ ponuntur hic reperiuntur in latere aquilonari ſortis Iudæ: ſed ſunt è cōtrario deſcripta: & hoc qa ibi computatur latus incipiendo ab oriēte verſus occidentem, hic autem è contrario, vt patet comparando ea, quæ dicuntur ſupra 15. ad ea quæ habētur hic. Eſt autem Cariathiarim principiū lateris meridiani Beniamin, & lateris aquilonaris. Cauſa eſt, quia latera iſta, vel ſaltem aliquod eorū eſt curuum: cum antē ſunt duo curua, & vnum eſt ſeptentrionale, & aliud meridianum coniungi poſſunt, vt patet diuidendo circulum in duas medietates, vel duas portiones inę-

A quales, iſte ſe contingent in puncto; ſi tñ ſit aliqua figura rectilinea, vt quadratum, vel quadrangulus, non poterit latus, quod eſt ad aquilonem coniungi lateri, quod eſt ad auſtrum, ſed intercidet linea lateralis media. *Egreditur terminus contra mare*. Non debet iſta determinatio cōtra mare referri ad iſtud verbum egreditur, quia tunc eſſet ſenſus, quòd de Cariathiarim protenderetur ſors Beniamin cōtra mare magnum, ſed falſum eſt, quia iſtud mare eſt occidentale in tota terra Chanaan, & tñ verſus occidentē non pertingit ſors Beniamin vltra Cariathiarim, vt patet, ſupra cū dr̄, ꝙ exitus ſortis Beniamin ſunt in Cariathbaal, q̄ eſt vrbs filiorū Iuda, & ſequitur ibi. hæc eſt plaga contra
B mare, & occidentem: ſed debet referri iſta limitatio ad quoddam verbū ſubintellectum, ſ. eſt, ſ. egreditur terminus cōtra mare, i. terminus, qui eſt cōtra mare, ſ. occidētalis, egreditur, ſ. vt perueniat ad fontē aquarū Nephtoa, vt patet immediate: & illa litera ſatis declarat iſtā, cū dicat: Et peruenit vſque ad fontē aquarum Nephtoa. Manifeſtum tñ eſt, ꝙ ꝯ eandē partē eſt egreſſus, ad quā peruenit, quia peruenire dicit terminum, & ad peruenire præcedit venire: hoc aūt eſt egredi, ſed peruenit ad fontē aquarū Nephtoa, vt patet hic, ergo ꝯ eandē partē fit egreſſio de Cariathiarim: ſed eundo de Cariathiarim verſus fontē Nephtoa itur ab occidente verſus orientem, cū veniendo de oriente in occidentē per latus filiorum Iuda prius veniatur in fontē Nephtoa q̄ in Cariathiarim, vt patet ſupra 15. ergo hic nō eſt egreſſus de Cariathiarim ꝯ mare, ſed ꝯ fontem Nephtoa: ſed debet verbū ſub-
C intelligi, vt dictum eſt. *Et peruenit vſque ad fontem aquarum Nephtoa*. Ideſt terminus vel latus meridianū ſortis Beniamin ꝑuenit de Cariathiarim in fontē Nephtoa. Aliqui libri habēt fontē Nephtot, ſed corrupta eſt litera: Eſt aūt iſte locus, q ponitur in latere aquilonari ſortis Iudæ ſupra 15. quia identificantur latus meridianū Beniamin & latus aquilonare Iudæ: ideo ab hoc loco vſque ad principiū orientalis lateris fere eadē ſunt noīa locorum in hoc latere, & in illo. *Deſcenditque in partem montis qui reſpicit vallem filiorum Ennon*. Ideſt de fonte Nephtoa verſus montem, qui reſpicit vallē filiorū Ennon eſt deſcenſus. Relictus eſt vnus locus, qui ponitur in latere filiorum Iudę, & eſt in iſto latere Beniamin: ſed non ponitur hic, ſ. inter fontem
D Nephtoa, & Cariathiarim, & ſunt vici mōtis Ephrō, vt patet ſupra 15. iſta vallis filiorū Ennō, de qua hic, eſt apud Ieruſalem, vt patet ſupra 15. & in ea habebāt altaria, & colebāt idola, atque obſeruabant ſuperſtitiones viri Ieruſalē: ideo dicitur 4. Reg. 23. ꝙ rex Ioſias contaminauit Tophet, quod erat in valle filiorū Ennon. Per iſtam vallem tranſit terminus, ſ. latus Beniamin & Iudæ, vt patet ſupra 15. Iſte mons, de quo hic, reſpicit vallem filiorum Ennon, quia eſt tangens illam, & tamen eſt vallis magis meridiana quā mōs, vt patet immediate. *Et eſt contra ſeptentrionalem plagam.* Hoc non debet referri ad vallem, ſed ad montem, ſcilicet, quòd eſt mons ſeptentrionalis reſpectu vallis:
E nam per medium vallis tranſit latus terminans, ideo vallis pertinet ad Iudam & Beniamin: mons autem eſt apud vallem, & tamen eſt ad ſeptentrionalem plagam vallis, ideo non pertinet aliqualiter ad ſortem Iudæ: ſed ad Beniamin, quę eſt ſeptentrionalis reſpectu Iudæ.

In extrema parte vallis Raphaim. Ideſt iſte mons eſt in extremitate vallis cuiuſdam, quæ dicitur vallis Raphaim: eſt autem iſta vallis in ſorte Beniamin: ad tribum vero Inda nihil pertinet, quia latus iſtud non tranſit per vallem Raphaim, ſed apud montem, qui eſt circa vallē Raphaim, ſ. tangit extremitatem eius. Vocatur iſta vallis Raphaim, quia ibi quondam habi- Vallis Raphaim ſitus, & nomen datura.

tauerunt Raphaim, vel ibi fecerunt aliqua memorabilia geſta, ex quibus manſit ibi nomen eorum. Si aũt arguatur, ꝙ non potuerunt ibi habitare Raphaim, q̃a iſti erant quędam gens ſpecialis de ſtirpe gigantium, & habitabat in terra regum duorum Amorrhęorũ, ſ. in terra Baſan, quę erat regis Og, de quorum reliquijs erat rex Og, vt patet ſupra 12. & 13. Reſpondendũ eſt, ſicut fuit declaratum ſupra pręcedenti cap. de Raphaim, qui erãt in ſortibus filiorum Ioſeph. *Deſcenditque Gehennon, quæ eſt vallis Ennon iuxta latus Iebuſæi.* Continuatur latus contra Orientem, ſ. ꝙ de valle Ennon itur apud ciuitatem Iebuſęorum nomine Ieruſalem, & dr̃ iſta vallis deſcendere, quia itur de extremitate montis ad plana per vallem: ideo neceſſe eſt deſcẽſum eſſe: nã dicebat̃ ſupra ꝙ de fonte Nephtoa perueniebatur in partem mõtis ꝯ vallem Raphaim, & iſta pars montis vocatur vertex montis ſupra 15. & de vertice ad vallem eſt deſcenſus. Si autem arguat̃ ꝙ ſupra 15. dicitur aſcẽdit per vallem filij Annon ex latere Iebuſęi, & inde ſe erigens ad verticem montis, qui eſt contra Gehennon &c. Reſpondendum eſt, ꝙ accipitur hic, & ibi idem latus, in̄ contrario modo, q̃a hic enarratur veniendo ab occidente in orientem, ibi autem veniendo ab Oriente in Occidentem: ſed ab oriente in occidentem eundo eſt aſcenſus, ergo cum eatur ab occidente in oriẽtem, neceſſario erit deſcenſus, & ſic accipitur hic, & dicitur ꝙ Gehennon deſcẽdit iuxta latus Iebuſęi. Eſt Gehennnon longa vallis, quæ incipit a vertice montis cuiuſdam, qui eſt ad partem occidentalem Ieruſalem, & tranſit apud vrbem ipſam ad latus eius vadens contra Orientem, & ponitur hic interpretatio eius, ſ. Gehennon, i. vallis Ennõ; & nos vocamus eã alio modo vallem filiorum Annon: ſic enim ſupra dicitur. Et dicitur tranſire iuxta latus Iebuſęi, i. Iebuſęorum habitantium in vrbe Ieruſalem. Non accipitur hic Iebuſæus pro ipſa ciuitate, quia ipſa vocatur Iebus alio modo, vt infra patet, ſed non vocatur Iebuſęus: ponitur tamen habitator pro vrbe, & tranſit ad latus eius, ſ. ad latus meridianum vrbis: vnde eſt Ieruſalem intra ſortem Beniamin, vt patet infra, & ſors Iudę circa Ieruſalem tranſire dicit̃, ſed non includit eam: accedit tamen terminus filiorum Iuda circa portam vrbis Ieruſalem, & apud fontem Rogel, vt patet infra. *Ad Auſtrum.* Deſignatur qualiter ſe habeat Iebuſę9 habitator Ieruſalẽ ad iſtud latus Beniamin: & dicitur ꝙ tranſit latus iſtud ad auſtrum, ideſt ad partem auſtralem, ſ. ꝙ linea iſta lateris eſt magis auſtralis cõtra Ieruſalem, ſed iſtud latus eſt maxime auſtrale in ſorte Beniamin; ergo neceſſe eſt Ieruſalem eſſe intra ſortem Beniamin. De hoc magis dicetur infra, ſ. an pertineat ad ſortem Beniamin, vel ad ſortem Iudæ. *Et peruenit ad ſontem Rogel.* Iſte eſt quidam fons apud vrbem Ieruſalem, apud quem eſt quidam lapis magnus nomine Zoeleth, apud quẽ Adonias quartus filius Dauid fecit conuiuiũ magnũ, & occidit victimas, cum parabat aſſumere regnatiuã ſucceſſionem, vt patet 3. Regum 1. cap. Dicitur autẽ Rogel in Hebręo, vt aliqui volunt fullo, ſ. candificans pannos lauando. Vnde dicunt quidã hunc eſſe fontem fullonis, apud quem ſteterunt nuncij regis Aſſiriorum, de quo 4. Reg. 18. & apud quem exiuit Iſaias obuiam regi Acham Iſa. 7. & vocatur in litera noſtra via agri fullonis. Sed dicendũ eſt Rogel non ſignare in Hebręo fullonem, i. pannorum lotorem, ſed eum, qui pannos terer pede, vel malleo, vt in aqua fit, vbi malleo percutiente ſupponũtur panni ad mollificandum, & candificandum: qui autem ſimpliciter pannos lauat, vocatur in Hebręo conem, & iſtud nomen ponitur in Hebręo 4. Reg. 18. & Iſa. 7. vbi litera noſtra dicit viam agri fullonis, hic autẽ vbi ponitur Rogel

F nunq̃ litera noſtra poſuit fullonem, ſed accepit tanq̃ nomẽ proprium, & ſic eſt accipiẽdum, de quo ſupra 15. dictum eſt. *Tranſiens ad Aquilonem, & egrediens ad Enſemes.* Non eſt ſenſus ꝙ latus iſtud tranſeat ad aquilonarem partem fontis Rogel; quia eſt fons circa Ieruſalem, & eſt latus iſtud ad meridianam partẽ fontis, q̃q̃ non erat incõueniens dicere ꝙ fons Rogel ſit in ſorte Iudę. Et cum iſte terminus, qui deſcribitur diuidat Beniamin, & Iudam, erit latus iſtud aquilonare reſpectu fontis, & iſte modus eſt in aſſignationib9 terminorum, quia aliq̃n ponuntur termini intrinſeci; & aliq̃n termini extrinſeci; & tñ primo mõ dicendo ꝙ fons Rogel ſit iuxta Ieruſalẽ, & in ſorte Beniamin eſt ſenſus, ꝙ tranſit latus iſtud ad aquilonem, i. curuat̃

G ibi verſus Aquilonem, ſ. ꝙ ante hoc extendebatur latus Beniamin verſus ſortem Iudę, quaſi abſcindendo aliquid, & hoc erat declinare ad meridiem: nũc vero curuatur intra ſe, & declinat ad partem aquilonarem. Nam Beniamin eſt aquilonaris ad Iudam: ideo cum flectitur latus verſus Iudã dicitur declinare in auſtrũ: cum vero ad ſe redit, & curuatur dr̃ tranſire ad aquilonem. *Et egrediens ad Enſemes, ideſt fontem ſolis,* Enſemes eſt locus ſic dictus, & interpretat̃ fons ſolis: hoc Quid Enſemes. aũt appoſuit litera noſtra ad cognoſcendum ſignificationem nominis, ſed in Hebręo non habetur, quia ibi non oportebat exponi, cum non ſit nomen alienę linguę ſupra 15. dr̃ tranſit ad aquas, quæ vocant̃ fons ſolis: in quo innuitur, ꝙ iſte locus, qui dr̃ Enſemes ſit fons aliquis, vel lacus, aut ſtagnũ: & vocatur ſic. Eſt

H aũt hic exitus, quia non tranſit recte linea deſcribens latus, ſed curuatur. *Et pertranſit vſque ad tumulos, qui ſunt ex aduerſo aſcenſionis Adommim.* Ideſt de fonte ſolis procedẽdo verſus orientẽ peruenitur ad tumulos quoſdam, ſ. ad tumores terrę magnos. Aliqui dicũt iſtos eſſe tumulos Iordanis, apud quos filij Ruben, & Gad, & dimidiæ partis Manaſſe ſtruxerunt altare, de quo infra 22. cap. Sed de hoc ibi dicetur: & non accipitur tumulus pro ſepulchro, vt aliqui accipiunt: ſed pro tumore teræ, i. monte, vel colle: & ſunt ſimul ſortè plures tumuli in aliqua terra plana, & apud illos trãſit latus iſtud: ſunt aũt iſti tumuli ꝯ aſcẽſum Adõmim, ideſt ꝙ aliquis locus, vel mons vocatur Adommim, & ſunt ex oppoſita fronte ad locũ illum tumuli iſti.

I Adommim in Hebræo ſignat Idumęos, vel Rubeos, ſcilicet, ꝙ iſti tumuli ſunt contra aſcenſum Idumęorum, i. ꝯ aliquem locũ, vel montem, per quẽ aſcendit̃ in terram Idumęorum: ſed magis dicendũ eſt, ꝙ accipitur tanq̃ nomen propriũ: & iſtũ ſenſum ſecutus eſt Hieronymus, alioquin dixiſſet ꝯ aſcenſum Idumæorum, ſed non multum conſonat. *Deſcenditque ad Abemboen.* Ideſt de tumulis illis magis ꝯ orientem itur ad Abemboen ſupra 15. ponitur hic aſcendere. Sed reſidẽdum eſt, vt ſupra dicebatur, ſ. ꝙ accipitur idẽ latus hic, & ibi: tñ ꝯrio mõ, ſ. hic ab occidẽte in oriẽtem, & ibi è ꝯrio: ideo ſi hic eſt deſcẽſus erit ibi aſcenſus, vel è ꝯrio. Abemboen eſt nomen proprium in Hebręo, & eſt compoſitum ſignans lapidem Boen, & ad iſtum locum peruenitur, qui non multũ diſtat

K a Iericho. *Ideſt lapidem Boen filij Ruben.* Iſta interpretatio ſuperaddita eſt, quia in Hebræo non ponuntur noĩa interpretata: pertinet enim hmõi interpretatio ad noĩa, q̃ vertunt̃ de lingua peregrina: ſed in Hebręo ponuntur noĩa pure Hebraica: hic aũt ponunt̃ interdum noĩa Hebręa cũ Latinis, & q̃dã illorũ interpretatur litera noſtra. *Et pertranſit ex latere Aquilonis ad cãpeſtria,* i. poſt Abẽboẽ extẽdit̃ latus iſtud ad cãpeſtria q̃ ſunt in valle illa, in qua eſt Iordanis: & ſunt iſta campeſtria ex latere Aquilonis, ſ. quòd pertinent ad terrã Beniamin, & ſunt ad Aquilonem lateris huius: quicquid enim eſt in terra Beniamin eſt aquilonare ad

iſtud

iſtud latus cum ſit iſtud latus meridianũ ſortis ipſius, A &c nihil poſſit eſſe ibi tam meridianum. *Deſcenditque in planitiem.* De campeſtribus deſcenditur in plana: nam campeſtris terra eſt, quæ nec eſt penitus montuoſa, nec totaliter plana, ſed media inter montes, & planitiem: cum autem deſcenditur de montibus eſt terra campeſtris, cum verò magis deſcenditur ad valles, eſt ibi aliquid planum: & iſta planities eſt circa ipſum Iordanem.

Et prætergreditur contra Aquilonem Bethagla. Ideſt tranſit apud vrbem Bethagla ad aquilonarem partem: nõ quidem quòd ſit latus iſtud ad aquilonarem partem Bethagla, quia tũc eſſet Bethagla in ſorte Iudæ, ita vt eſſet magis meridiana quàm latus iſtud; ſed falſum B eſt, quia eſt in ſorte Beniamin, vt patet infra, ſed debet conuerti, ſcilicet ad Aquilonem Bethagla, ideſt quòd vrbs Bethagla eſt ad aquilonarem partem huius limitis. Et hoc modo patet, quia omnes vrbes ſortis Beniamin ſunt aquilonares reſpectu huius lateris, quod deſcribitur, quia iſtud eſt latus meridianũ Beniamin: eſt autem Bethagla circa ipſum latus: nã etiam ponitur tanquam terminus Iudæ, cum deſcribitur iſtudmet latus, vt patet ſupra decimoquinto capitulo. De Bethagla quid ſit ibi dictum eſt.

Finis lateris meridiani ſortis Beniamin.

Suntque exitus eius contra linguam maris ſalſiſſimi. Iſte eſt finis lateris meridiani in latere aquilonari: nam mare ſalſiſſimũ, vel Iordanis ponitur tanquam latus orientale terræ huius. Dicitur autem mare ſalſiſſimum mare ſodomorum, quod etiam vocatur mare deſerti, & ſolitudinis, & mare mortuum, & mare diaboli, de quibus declaratum eſt ſupra duodecimo cap. C Dicitur autem quòd ad linguam maris huius tenditur ſors Beniamin, quia non accedit ad ipſum mare, ſed verſus quãdam particulam exeuntem a mari porrigitur. Vocatur autem lingua maris quoddam brachium eius verſus Aquilonem per eam partem per quam intrat Iordanis in mare: reliquum autem ipſius maris, ſcilicet contra meridiem pertinet ad frontem ſortis Iudæ.

Ab Aquilone in fine Iordanis. Iſta videtur eſſe implicita, quia ponuntur hic tres termini ſimul, ſcilicet aquilonaris, auſtralis, & orientalis: & videtur eſſe ambiguum ad quid ſingula referantur: & dicendum quòd primus terminus refertur ad linguam maris, D ſcilicet quòd lingua maris ſalſiſſimi ab Aquilone eſt in fine Iordanis; in quo innuitur quòd iſtud mare habet alias linguas: nam verſus quamcunque partem dirigitur, & acuatur, vel fit aliquis introitus acutus vocatur lingua, & ſic erunt aliquæ fortaſſis ad Orientem, vel Meridiem, vel Occidentem: hic autem ſolum dicitur de lingua, quæ eſt ad Aquilonem maris illius, & iſta eſt in fine Iordanis: deſcendit enim Iordanis in mare ſalſiſſimum, ſiue mare mortuum vt patet ſupra tertio, & intrat in illud per partem aquilonarem, vbi acuitur mare, & vocatur lingua; Dicitur autem ibi finis Iordanis, quia poſtquam Iordanis intrat in mare illud perdit nomen ſuum. In confinio E ergo aquarum maris, vbi incipit Iordanis perdere nomen, dicitur finis Iordanis, & ad hanc partem peruenit latus terræ Beniamin, nec poteſt referri hoc ad ſortem Beniamin: quia non habet illa ab Aquilone linguam maris ſalſiſſimi, ſed magis ab auſtro: ſors autẽ Iudæ habet linguam iſtam a parte aquilonari, vt patet ſupra decimoquinto cap.

Ad auſtralem plagam. Hoc refertur ad ſortem Beniamin, ſcilicet extremitas ſortis peruenit ad linguã maris, quæ eſt in fine Iordanis, & ab aquilonari parte ipſius maris, & tamen eſt a parte auſtrali Beniamin, quia nihil eſt magis auſtrale in tota ſorte Beniamin, quàm lingua maris ſalſiſſimi, non tamen eſt penitus A in latere auſtrali, ſed eſt in latere orientali in extremitate meridiana ipſius lateris.

Qui eſt terminus ab Oriente. Refertur ad Iordanem, ſcilicet, quòd ipſe eſt terminus ab Oriente, ideſt terminat totam ſortem Beniamin a parte orientali: nihil enim aliud tangit ſors Beniamin in Oriente, niſi Iordanem: nam linguam maris non tangit in parte orientali, ſed eſt in extremitate lateris orientalis ſortis huius, & pertinet ad frontem orientalem ſortis Iudę, vt patet ſupra decimoquinto, ſ. quòd totum mare ſalſiſſimũ vſque ad extrema Iordanis eſt terminus orientalis ſortis Iudę. *Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin per circuitum.* Iſte eſt epilogus prędictorum, ſ. ſolum hoc B quod deſcriptum eſt pertinet ad poſſeſſionem filiorum Beniamin, & dicitur per circuitum, non ꝙ poſſeſſio Beniamin ſit poſita in circulo, vel in circuitu alicuius rei, ſed quia non deſcribuntur hic ciuitates, vel regiones illius, ſed ſolũ termini, & iſti ſunt in circuitu ipſius ſortis. dicitur deſcribi ſors Beniamin in circuitu, i. circuitus ſortis Beniamin, ſ. termini ſoli: mediũ aũt ſortis ipſius, ſ. terra habitanda, & colenda non fuit deſcripta. *Et familias ſingulas.* Ideſt in terra iſta, cuius poſiti fuerunt termini, erat tota tribus Beniamin cũ omnibus familijs: vnde ſingulę familiarũ receperũt intra terminos iſtos poſſeſſiones ſuas miſſa ſorte, ſicut ſiebat in ipſis tribubus, vt patet Nu. 26. cap. *Fueruntque ciuitates.* Hic ponĩ ciuitatum nominatim deſcriptio, & fuerũt ciuitates quatuordecim: incipitur autem numerus earum ab oriente. *Iericho.* Iſta eſt prima, quia ſors iſta ab oriente incipiebat in C Iordane, ſed apud Iordanem eſt ciuitas Iericho: nam cum tranſierunt Iſraelitę Iordanem venerunt primò in vrbem Iericho quàm ad aliquã aliam, vt patet ſupra quinto & ſexto: ſi tamen aliquam ciuitatem reperiſſent in itinere ad illam primo diuertiſſent. Etiã patet quia antequam tranſirent Iordanem, cum mitterent exploratores ad ſciẽdum de ſtatu Chananęorum, miſerunt eos ad vrbem Iericho, vt patet ſupra 2. cap. *Et Bethagla.* Iſta ciuitas eſt etiam in ſorte Beniamin: & eſt magis meridiana quàm Iericho, quia ſors Beniamin cõiungitur ſorti Iudæ ex parte meridiana, quia eſt Iudas maxime meridianus, vt patet ſupra decimoquinto. tamen Bethagla ponitur in terminis lateris Iudę, & Beniamin, vt patet eod. cap. & non po- D nitur Iericho. ergo magis eſt auſtralis Bethagla. De iſta vrbe dictum eſt ſupra 15. ſ. q̃ſtio in ea Iacob funera celebrata ſint. *Et vallis Caſſis.* Non eſt nomen appellatiuum iſtud, ſed eſt nomen ciuitatis cũ ponantur ciuitates duodecim in ſorte Beniamin: & ſi non computetur iſta ſolum erunt ciuitates vndecim, eſt tamẽ nomen proprium loci compoſitum, ſicut in vſu Latinorum, quia interdum vnum nomen loci eſt compoſitum ex duobus appellatiuis, & interdum ex duobus proprijs, & interdum ex proprio, & appellatiuo: hic aũt eſt nomen proprium compoſitum ex appellatiuo, & proprio: talia aũt nomina raro litera noſtra conuertit in formam Latinam: ſed relinquit in voce E Hebręa: ſicut patet in pleriſque nominibus ciuitatũ ſupra, & ſeq. cap. hic autem conuertit nomen primũ in formam Latinã; & cũ dr̃ vallis Caſſis, nõ accipitur Caſſis pro Caſſide, q̃ eſt genus armaturæ capitis, nec ꝓ reti: cũ dicimus Caſſis genitiuo Caſſis. iuxta illud;

Caſſe meo venor: nunc armor Caſſide clara.

Licet ponitur ꝓ noĩe Hebræo, quod dicitur quizim, & quia nõ eſt talis modus ſcribẽdi apud Latinos ſcripſit Hiero. Caſſis, ſed nihil ſignat hic cũ ſtet pro noĩe Hebręo. *Betharaba.* Iſta eſt alia ciuitas, & eſt in latere meridiano ſortis Beniamin: nã in latere ſortis Iudę deſcribitur, vt patet ſupra 15. & iſtę duę ſortes cõmunicãt in vno latere, q̃d eſt meridianũ ſorti Beniamin,

Deſcriptio ciuitatum nũcupatum in ſorte Beniamin. Iericho.

Bethagla.

Betharaba.

Samaraim & Bethel,

min, & eſt aquilonare ſorti Iudæ. *Et Samaraim.* Iſta ciuitas non eſt multum famoſa in ſorte Beniamin: raro enim nominatur. *Et Bethel.* Iſta eſt, quæ alio nomine vocatur Luza, vt patet ſupra, & eſt in latere aquilonari ſortis Beniamin, vt patet ſupra in litera: vnde etiam in latere meridiano ſortis Ephraim ponitur, vt patet ſupra decimoſexto, in iſta ciuitate fuit poſitus vnus de duobus vitulis, quos fecit rex Ieroboam, vt patet 3. Reg. 13. cap. vnus autem de regibus, quos occidit Ioſue fuit de vrbe hac, vt patet ſupra duodecimo, & non fuit capta tempore Ioſue ab Iſraelitis, ſed poſt mortem eius aliquanto tempore, de cuius modo patet Iudic. 1. cap. apud iſtam vrbem moratus eſt Abraham a principio, quando venit in terram Chanaan, cõſtruxitque altare ab oriẽte illius, vt patet Gen. 12. & apud eam dormiuit Iacob vadens in Meſopotamiam, cum vidit angelos aſcẽdentes, & deſcendentes per ſcalam, & tunc impoſuit nomen vrbi, de quo Gen. 28. c. *Auim, & Aphara, & Ophra.* Tres vrbes ſunt in tribu Beniamin non multum famoſæ. Eſt autem difficultas circa iſta nomina locorũ generaliter, quia mutãtur ſępiſſime, & vrbs, quę ſemel vocatur ſic, alibi vocatur aliás: ſic patet de vrbibus, quæ ſunt in hac tribu: quia infra 21. in ciuitatibus, quę dantur Leuitis ponuntur quatuor vrbes de tribu hac, & duæ earum non ponuntur hic, ſ. Amathobli, & Almon: ideo neceſſe eſt, vt dicatur quòd nõ fuerunt hic enarratę omnes vrbes Beniamin, quod non videtur ſatis rationabile, cum conetur hic ſcriptura enarrare vrbes Beniamin, & ponat ſummam earum, ſ. quòd ſint quatuordecim, ſi tamen plures eſſent, fruſtra eſſet fieri enarratio hęc: ſi autem dicamus non fuiſſe plures vrbes in ſorte Beniamin, neceſſe erit aliquas ciuitates eſſe Binomias ſaltem, & tunc eſt difficultas.

Auim & Aphara & Ophra.

Villa Hemona. Non ſunt iſta duo nomina, ſed eſt vna ciuitas, cuius nomen erat villa Hemona, ſicut nos dicimus villam viridem aut villam delectabilem. *Et Ophni.* Sic eſt nomen ſacerdotis vnius, qui erat filius Eli ſummi ſacerdotis, vt patet 1. Reg. 4. cap. *Gabee.* Iſta differt a ciuitate Gabaa, vel Gabaath: & ſic ponuntur hic tanquam diuerſę vrbes, cũ iſta ponatur inter duodecim, & alia inter quatuordecim, & vtraque eſt neceſſaria ad complendum numerũ: iſta ciuitas poſtea data fuit ſacerdotibus in diuiſione ciuitatũ, quæ prouenerunt Leuitis de qualibet ſorte.

Villa Hemona, & Ophni, & Gabee,

Ciuitates duodecim, & villæ earum. Ideſt iſtę ciuitates duodecim cum villis ſuis pertinuerunt ad ſortem Beniamin: & vocantur villę rura parua, vel loca, quæcunque non munita: nam loca munita, etiam ſi parua ſint vrbes appellantur, nec obſeruatur differentia, quę eſt apud nos, ſcilicet, quòd aliqua loca munita ſint, quę vocentur villę, & alię vrbes, & alia caſtra. Ponuntur autem iſtæ duodecim ciuitates per ſe, cum tamen aliæ plures ciuitates pertineant ad ſortem Beniamin, ſcilicet quatuordecim, quę ſequuntur ex cauſa aſſignata ſupra decimoquinto, ſcilicet, quia erant aliquando in vna ſorte plures regiones, & ciuitates, quæ in vna regione ſunt per ſe computantur: quæ vero in alia computantur ſub alia ſummula, & quia erat ſors Iudę valde magna, vt patet ex numero ciuitatum ei datarum, erant vrbes in multis regionibus. vnde multæ ſummulæ vrbium ibi factę ſunt, vt patet eod. cap. *Gabaon.* Hic ponitur alia ſummula vrbium in ſorte Beniamin pertinentium ad aliam regionem, & prima eſt Gabaõ: iſta eſt principalis inter quatuor vrbes, quę in dolo pepigerunt fędus cum Iſraelitis, & habitatores earum non fuerunt deleti, de quo ſupra 9. cap. & Erat Gabaon pertinens ad populum Heuęorum, de quo ſupra vndecimo, ſcilicet omnes vrbes pugnãdo cepit pręter Heuęum, qui habitabat in Ga-

Gabaon.

F baon: iſta vrbs differt a Gabee, de qua ſupra dictum eſt, & a Gabaath. Nam alioquin non complebitur numerus ciuitatum hic poſitarum. *Et Rama.* Iſta eſt alia ciuitas pertinens ad ſortem Beniamin. Iſta vrbs differt ab illa, quæ vocatur Ramoth Galaad, quia illa eſt in terra Galaad ante tranſitum Iordanis ad orientem, & eſt in ſorte Gad, vt patet Deut. 4. & infra 20. c. iſta autem eſt in ſorte Beniamin.

Rama.

Alij volunt Rama eſſe vrbem, de qua erat oriundus Samuel propheta. Sed falſum eſt, quia illa vocatur Ramatha, vt patet 1. Regum 1. & 7. cap. Item Rama eſt in ſorte Beniamin, & Ramatha erat in ſorte Ephraim, vt patet 1. Regum 1. Sed Rama eſt vrbs illa de qua dicitur Ierem. 31. vox in Rama audita eſt

G plotatus, & vlulatus. Idem patet Matth. 2. & hoc conuenit illi, quia dicitur ibi de Rachel plorãte filios ſuos, ipſa tamẽ erat mater Beniamin ad cuius ſortem pertinebat Rama. Sic enim aliqui volunt: ſed non conſentit litera noſtra, quæ nõ ponit ibi Rama prout eſt nomen proprium vrbis, ſed vt eſt appellatiuum, & ſignat altitudinem. Nam licet Matth. 2. dicatur: Vox in Rama audita eſt. tamen Iere. 31. cap. non dicitur in Rama, ſed vox in excelſo audita eſt. *Et Beroth.* Iſta eſt vna de quatuor ciuitatibus Gabaonitarũ confęderatis Iſraelitis in dolo, cuius non perierunt habitatores, vt patet ſupra nono, vbi ponũtur nomina vrbiũ, ſcilicet Gabaon, Caphira, Beroth, Cariathiarim. *Et Meſphe.* Iſta eſt alia ciuitas. Nam hic non computantur niſi ciuitates. Alia ciuitas ponitur ſimilis

Beroth.

Meſphe.

H ſupra vndecimo, ſcilicet, quòd perſecuti ſunt Iſraelitę Chananęos fugientes vſque ad cãpum Maſphe: ſed illa differt ab iſta: eſt enim magis occidentalis atque ſeptentrionalis, ſcilicet verſus Sidonem, vt patet ibidem cum ponãtur ſimul, ſcilicet vſque ad Sidonem magnã, & aquas Maſſerephot campumque Maſphę. Iſta quoque vrbs poteſt eſſe, quæ vocatur Maſphat, in qua erat locus ſacrificiorum, de quo primo Regum ſeptimo, quamquã aliqualis apparet differentia: magis autem videtur eſſe Maſphat in terra Galaad, quæ eſt terra duorum regum Amorrhęorum, vbi habitauerunt duę tribus & dimidia, & in loco ipſo morabatur Iepte Galaadites, qui fuit vnus de iudicibus Iſrael, & pugnauit contra Ammonitas, vt patet Iudicum

I vndecimo cap. *Caphara.* Iſta eſt vna de quatuor ciuitatibus Gabaonitarum confęderatis Iſrael, vt patet ſupra nono, quamquam ibi vocatur Caphira, ſed in hoc nihil differt: & ſic patet quòd de illis quatuor ciuitatibus pertinuerunt tres ad ſortem Beniamin, ſcilicet Gabaon, Beroth, Caphira, & vna pertinebat ad Iudam, ſcilicet Cariathiarim, vt patet ſupra decimoquinto, & ſupra in litera. *Et Amoſa, & Recem, Iarebel, Carala, Sela, Ieleph.* Iſtæ ſex vrbes tribus Beniamin non ſunt multum famoſæ in ſorte illa. *Et Iebus, quæ eſt Ieruſalem.* Iſta etiam vrbs multa nomina habet, quia vocatur Iebus, & Ieruſalem. Iſti vrbi ponuntur multa nomina a doctoribus tactis, quæ comprehenduntur his verſibus.

Caphara.

Solima, Luza, Bethel, Ieroſolyma Iebus.

K *Helia vrbs ſacra Ieruſalem dicitur, atque Salem.*

Nomina vrbis Ieruſalem.

De his nouem nominibus ſolum eſt dubium quantum ad duo illorum, ſcilicet quantum ad Luzam, & Bethel, de quo late declaratum eſt Geneſis vigeſimooctauo. & vt ſępe inductum eſt multum differunt Bethel, & Luza a Ieruſalem: iſta autem duo nomina ſunt ei magis conuenientia poſſibile ex modo loquendi veteris teſtamenti, ſcilicet Ieruſalem, & Iebus.

An Ieruſalem ſit in ſorte Beniamin, vel Iuda. In quo opinio Nicolai refellitur. Et quomodo vrbes in vna tribu poterant ad aliam pertinere.

Quæſt. X.

CIRCA iſtam vrbem eſt quæſtio ad quam tribum pertineat, ſ. an ad tribum Iudæ, vel ad tribum Beniamin. Aliquis dicet, ꝙ ad tribum Iudę, quia in ea habitabant filij Iuda. nã reges de tribu Iuda ibi manebant, vt patet ex proceſſu tertij & quarti libri regum: ſi tamen fuiſſet vrbs Beniamin, manſiſſent in ea filij Beniamin.

Item non ſolum reges Iuda habitauerunt in ea, ſed etiam quicunque de filijs Iuda a principio, ergo non pertinebat ad Beniamin: patet ſupra 15. ſ. Iebuſęũ autẽ habitatorem Ieruſalem non potuerunt delere filij Iſrael: habitauitque Iebuſęus cum filijs Iuda vſque in præſentem diem in Ieruſalem.

Item quęlibet tribus habebat curam pugnandi cõtra hoſtes, qui erant in ſorte ſua, nec pertinebat ad vnam tribum pugna contra hoſtes, qui erant in ſortẽ alterius tribus, niſi adduceretur in adiutorium, vt colligitur Iudi. 1. cum dixit Iudas Simeon fratri ſuo, aſcẽde mecum in ſortem meam, & pugna contra Chananęum, vt & ego pergam tecum in ſorte tua, ſed ad filios Iudę pertinebat pugna contra Iebuſęos habitatores Ieruſalem, vt patet ſupra 15. Iebuſęum autem &c. ergo ad eorum ſortem pertinebat Ieruſalem.

Et ſi quis dicat, ꝙ filij Iudæ receperunt conflictũ contra Iebuſęos habitatores Ieruſalem non ex iure ſuo, ſed ex conceſſione filiorum Beniamin: dicetur non ſtare, quia filij Iuda dixerũt Ieruſalem eſſe de ſorte ſua, vt patet Iudi. 1. ſ. Ait Iudas Simeon fratri ſuo: aſcende mecum in ſortem meam, & pugna contra Chananęum, & poſtea ſequitur quomodo filij Iudæ, cum filijs Simeon iuerunt in Ieruſalem, & combuſſerunt totam vrbem, ergo pertinebat ad ſortem eorũ.

In contrarium videtur, ꝙ pertineat ad tribum Beniamin, quia impoſſibile eſt eandem vrbem pertinere ad duas ſortes tribuum, ſed pertinebat Ieruſalem ad Beniamin, ergo non pertinebat ad ſortem Iudæ: patet hic ex litera, vbi computatur inter vrbes Beniamin.

Item patet, quia in tota ſorte Iudæ non ponitur Ieruſalem: ſi tamen eſſet in ſorte illa poneretur in ſummula ciuitatum eius.

Item cum deſcribitur latus ſortis Iudæ ſupra 15. ponitur ipſum tranſire ad partem meridianam Ieruſalẽ, & illud eſt latus aquilonare ſortis eiuſdem, ergo Ieruſalem neceſſario eſt extra ſortem Iudæ.

Nicolaus autem, vt tollat inconuenientiam, dicit ꝙ Ieruſalem quantum ad quãdam partem pertinuit ad ſortem Iudę, & quantum ad quandam partem ad ſortem Beniamin, & ſic poterunt habitare in ea filij Iudę, & Beniamin, & vtriſq; competebat ius pugnandi contra vrbem ipſam.

Sed dicetur non ſtare, quia nulla vrbs poterat pertinere ad duas tribus: ſed de Ieruſalem dicitur, quod ꝑtineat ad Beniamin hic, ergo non ad Iudam.

Dici poterat, ꝙ quamquam regulariter vna vrbs non pertineat ad duas tribus, poterat tamen diuidi & pertinere ad eas non in ſolidum, ſic patet de vrbe Nopheth pręcedenti cap. ſ. ꝙ dimidia tribus Manaſſe accepit vrbes multas, quarum ponitur vna tertia pars vrbis Nopheth, ergo facilius poterat Ieruſalem diuidi in duas partes.

Sed dicendum eſt non ſtare, quia ſi vrbs Ieruſalem partim pertinuiſſet ad Iudã, & partim ad Beniamin, ſicut ponitur in ſorte Beniamin, ita poneretur in ſorte Iudæ, ſed non ponitur in ſorte Iudę, & ponitur in

A ſorte Beniamin ergo &c. Item & ſortius ſi vrbs Ieruſalem partim ad tribum Iudę, & partim ad tribum Beniamin pertineret, neceſſe erat vt linea diuidens ſortem Beniamin, & Iudæ tranſiret per ipſam vrbem Ieruſalem, ſed falſum eſt, quia tranſit apud vrbem Ieruſalem ad latus meridianum Ieruſalem, ergo nullo modo pertinebit Ieruſalem ad ſortem Iudæ, ſed penitus erit in ſorte Beniamin, quæ eſt aquilonaris reſpectu ſortis Iudę.

Dicendum autem, ꝙ pertinebat Ieruſalem penitus ad filios Beniamin, filij autem Iudæ non habitauerũt in ea tanquam competeret eis de iure, ſed ex alia cauſa. ſ. quia erat Ieruſalẽ in extremitate ſortis Beniamin, apud ſortem Iudæ, & conceſſerunt filij Beniamin fi-
B lijs Iudæ a principio, ꝙ pugnarent contra vrbem illã, & morarentur ſemper in ea, quia fortè filij Iudæ conceſſerũt eodem modo filijs Beniamin aliquam de vrbibus ſortis ſuæ ad habitandum in ea, & hoc nõ fuit factum multo tempore poſt acceptam ſortem, ſed a principio: nam ipſi inceperunt pugnare contra habitatores Ieruſalem a principio, & cum deleuiſſent aliquos de illis, non præualuerunt contra omnes: nam manſerunt aliqui in caſtro in monte Sion, qui expugnari non potuerunt, vt patet ſupra 15. ſi autem non fuiſſet data ciuitas iſta ab initio filijs Iudæ: nõ potuiſſent ipſi curare de expugnando habitatores vrbis, ſcilicet Iebuſęos.

Item poterat alio modo pertinere vrbs Ieruſalem ad filios Iudæ. ſ. ſi totaliter deſperantibus filijs Benia-
C min de capiendo Ieruſalem filij Iudæ pugnarẽt & caperent eam, cedebat illis, ita ꝙ poſſent in illa ſemper habitare. & ex ſimilibus cauſis vrbes, quæ in vna tribu erant poterant pertinere ad aliam tribum quantum ad aliqua iura, ſic fuit de Sicelech, quę erat ciuitas in ſorte Simeon, vt patet ſeq. c. & tamẽ poſtea pertinuit ſemper ad reges Iuda, quia erat iſta ciuitas in poteſtatẽ Philiſthinorum. Et cum rex Dauid confugiſſet ad Achis vnum de regibus Philiſthinorum, dedit ei vrbem Sicelech, & ex tunc venit per ſucceſſionem in omnes reges Iudæ, quia Dauid cepit eam de manu hoſtium, vt patet 1. Reg. 27. cap.

Sed tunc arguetur quia Iudi. 1. c. dicitur, ꝙ filij Be-
D niamin non potuerunt delere Iebuſæum, qui habitabat in Ieruſalem, ſed habitabat ſimul cum filijs Beniamin, & ſic non videtur quòd habitauerint in Ieruſalem filij Iuda, ſed filij Beniamin.

Reſponderi poteſt, ꝙ ciuitas iſta ſecundum ius ſortis pertinebat ad ſolos filios Beniamin: ad filios autẽ Iuda pertinuit ex conceſſione Beniamin, quia adiuuerunt eos ad pugnandum, vel ex alijs cauſis, ideo cum hoc a principio diuiſionis ſortium conuentum fuerit inter filios Iudę, & Beniamin, conuenerunt vtriq; ad pugnandum contra Ieruſalem, & non potuerunt delere arcem, ſed ſolam vrbem planam vaſtauerunt gladio, & igne.

Cauſa autem errandi aliquibus eſt, quia ſcriptura loquitur diuiſim de pugna filiorum Iudæ contra Ieruſalem, & de pugna Beniamin, tamẽ fuit vnica. Cau-
E ſa huius eſt, quia Ieruſalem aliquo modo pertinebat ad filios Iudæ, & aliquo modo ad filios Beniamin, iõ quando agitur de aliquo eorum, ſcriptura recolit de vrbe Ieruſalem, & ſic cum ageretur ſupra 15. de ſorte filiorum Iudæ, dictum eſt in fine, ꝙ non potuerunt filij Iudæ, delere Iebuſęum habitatorem Ieruſalem, & tamen quia nõ pertinebat ad ſortem illius tribus, ſed ſolum ex conceſſione, non fuit poſita inter vrbes Iudæ. Et cũ Iudi. 1. agaĩ de qualibet tribu quaſi hoſtes ſortis ſuæ expugnare non potuerit, vel quos tributarios fecerit, ſicut Ieruſalem ad Iudã, & Beniamin pertinebat quamquam diuerſimode, ita cum de vtroq;

ageretur

ageretur dictum eſt de Ieruſalem. Nunc reſponderi
poteſt ad argumentum in contrarium.

Ad primum enim dicebatur, ꝙ reges Iudæ habita-
bant in Ieruſalem, quod tamen non facerent, niſi ꝑ-
tineret ad tribum Iuda, ergo &c. Reſpondendum, ꝙ
quamquam ibi habitarent, non ſequitur, ꝙ pertine-
ret ad ius ſortis Iudæ : ſed habebāt hoc filij Iudæ ex
conceſſione filiorum Beniamin,

Aliter poſſet reſponderi de regibus, ꝙ ipſi poterāt
habitare vbicunque vellēt: nam cum totus Iſrael erat
vnum regnum, ſicut tempore Saul, Dauid, & Salo-
monis, quamquam rex eſſet de vna tribu, poſſet habi
tare in quacunque parte regni vellet, & ſic in omni-
bus tribubus: tempore autem poſteriorum regum fa
cta diuiſione etiam reges Iuda poterant morari in Ie
ruſalem, quia manſerant duæ tribus cum regibus Iu-
da. ſ. tribus Iuda, & Beniamin, ideo poſſent reges ma-
nere in vrbe Ieruſalem, quia ad eorum dominium
pertinebat.

Ad ſecundum argumentum cum dicebatur, ꝙ ſo-
lum reges habitabant de tribu Iuda in vrbe Ieruſalē,
ſed etiam quicunque populares. Reſpondendum, ꝙ
non ſequitur ex hoc ad eos pertinere vrbem iſtam iu
re ſortis: ſed pertinebat ex conceſſione ius habitandi
in ea, & manebant ſimul filij Beniamin, & filij Iudæ
in vrbe Ieruſalem.

Ad tertium argumētum. ſ. ꝙ nulla tribus habebat
curam pugnandi contra hoſtes, qui erant in alia tri-
bu &c. Concedendum eſt, ſed filij Iudæ non habe-
bant curam pugnandi contra Iebuſæum habitatorē
Ieruſalem iure ſuo: ſed ex conuentione & conceſſio-
ne. ſ. ꝙ conceſſerunt filij Beniamin filijs Iudę, vt habi-
tare poſſent in vrbe Ieruſalem: dum tamen adiuuarēt
eos ad habitatores expellendum inde, & cum pugna-
uiſſent non potuerunt expellere eos ex arce, ideo di-
citur, quòd non potuerunt delere Iebuſæum.

Ad confirmationem cum dicebatur, ꝙ non pote-
rat reſponderi pertinere vrbem Ieruſalem ad filios Iu
dæ ex conceſſione, quia ipſi dixerunt filijs Simeon, vt
aſcenderent cum eis in ſortem ſuam, & poſtea aſcen
derunt in Ieruſalem. Dicendum, ꝙ nō patet ex hoc
Ieruſalem pertinere ad ſortem Iudæ: nam cum hoc
dixiſſent, iuerunt ad multa loca, quæ ꝑtinebāt ad ſor-
tem Iudæ, vt in Hebron, & Dabir, & alias vrbes, de q-
bus ibi, & inter eas iuerunt quoque in vrbem Ieruſa-
lem. Verbum tamen eorum nō determinabatur ad
vrbem illam, ita vt ſignare vellent illam eſſe de tribu
Iuda. Patet igitur ex dictis, ꝙ Ieruſalem ad ſolam tri-
bum Beniamin pertinuerit, & tamē habitauerunt ibi
filij Iudæ ſimul cum filijs Beniamin. *Gabaath.* Iſta ci-
Cariath. uitas erat in qua morabatur Saul, vt patet 1. Reg. 13.
Gabaath. cap. & iſta ciuitas eſt, in qua vxor viri Leuitæ importu
na vexata libidine mortua eſt, vt patet Iud. 19. *Cariath.*
Iſta eſt alia ciuitas Beniamin, & illud nomen Cariath
ſignat vrbem, velut ſi nos aliquam ciuitatem vocare-
mus ſolum ciuitatem, ita ꝙ hoc eſſet nomen ſuum.

Hebræi quidem aliter legunt iſtam literam, adiun-
gentes iſta duo nomina Ieruſalem ad determinandū
eam. Gabaa enim in Hebræo ſignat magnum, vel ma
ius: Cariath ſignat vrbem, & dicunt Ieruſalem eſſe
maiorem vrbem. ſ. maiorem cæteris, & iſto modo
non ponunt Gabaath, & Cariath pro ciuitatibus: ſed
tanquam ſubſtantiuum, & adiectiuum, quæ aliquid
enunciant de Ieruſalem.

Sed non ſtat, quia tunc non eſſent tot vrbes, quot
enarrantur. ſ. 14. ideo neceſſe eſt, vt ponantur tanquā
nomina ciuitatum. *Hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin.*
Eſt epilogus. ſ. iſtę vrbes ſupra enarratæ ſunt poſſeſ-
ſio filiorum Beniamin, quia poſſederunt iſtas cum
territorijs ſuis. & non dicitur hic, in circuitu, ſicut ſu-
F pra, quia ſ. ponebātur ſolum termini filiorū Beniamin,
& non ponebatur aliquid de ſorte ipſorum: termini
autem ſunt in circuitu ſortis: hic vero ponitur ipſum,
quod erat intra ambitum terminorum. *Iuxta familias
ſuas.* Ideſt hoc eſt, quod poſſedit tota tribus Beniamin
& omnes familiæ ſuæ, quia extra hoc nihil habuerūt.
Vel dicitur iuxta familias ſuas. i. ſecundum diuiſionē
familiarum. ſ. quòd ſecundum quòd erant diuiſæ fa-
miliæ Beniamin, ita erat diuiſa tota poſſeſſio ſupra
aſſignata.

CAP. XIX.

G ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorū
Simeon per cognationes ſuas;
fuitque hæreditas eorum in me-
dio poſſeſſionis filiorū Iuda; Berſabee, et Sa
bee, & Molada, & Haſerſual Halaa, & Aſē,
& Eltholad, Bethul, & Arma, & Sicelech &
Bethmarcabot, et Aſerſuſa, et Bethlebaoth,
et Faroen: ciuitates tredecim, et villæ earum.
Ain et Remmon, et Athar, et Aſan: ciuitates
quatuor, et villæ earum. Omnes viculi per
circuitum vrbium iſtarum vſque ad Balaad
H Beer Ramath contra auſtralem plagam.
Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon iuxta
cognationes ſuas, in poſſeſſione et funiculo
filiorum Iuda, quia maior erat. Et idcirco
filij Simeon poſſederunt in medio hæredi-
tatis eorum.

ET *egreſſa.* Supra actū eſt de aſſignatione vnius
de ſeptem ſortibus. Hic conſequenter agitur
de ſex ſequentibus. Et diuiditur in duas, quia
primo agitur de harum ſortium aſſignatio-
ne, ſecundo de poſſeſſione data ipſi Ioſue ibi. *Cumque
I compleſſet.* Prima diuiditur in ſex partes ſecundum ꝙ
hic aſſignantur ſex tribuum poſſeſſiones, ſecūda ibi.
Cecidit ſors tertia. Tertia ibi. *Iſſachar egreſſa eſt.* Quarta ibi.
Cecidit ſors quinta. Quinta ibi. *Filiorum Nephthali.* Sexta
ibi. *Tribui filiorum Dan.*

*Aſſignatio ſortis Simeonis. Et quòd ſors Beniamin fuit omni-
nibus dignior. Quæſt. I.*

CIRCA primum. *Et egreſſa eſt ſors ſecunda filio-
rum Simeon.* Vocatur ſecunda ſors filiorum
Simeon referendo ad ſortem Beniamin, de
qua præcedenti cap. ibi enim dictum fuerat
K ꝙ manſerant ſeptem tribus, quę nondum acceperāt
poſſeſſiones, & his datæ fuerunt ſeptem ſortes, quæ
computantur hic, & quia ſupra vna fuerat deſignata,
hic cæteræ deſignantur. Fuit autem prima ſors Benia
min, eſt verò ſecunda ſors Simeon. Et dicitur, quòd
egreſſa eſt ſors, ſcilicet egreſſa eſt de inuolucro cedu
larum cōtinentium: nam poſitæ fuerūt in inuolucro
tot ſortes, quot erant tribus accepturæ poſſeſſiones,
& quælibet manum mittens educebat cedulam: vnā
deſignantem poſſeſſionem, quam habitura eſſet illa
tribus, cum autem tribus Simeon miſit manū, egreſſa
eſt ſors ſecunda. i. exiuit de inuolucro illo cedula ſe-
cunda deſignans ſortem, quæ hic deſcribitur. Et fuit
ſecunda,

ſecunda, quia Beniamin primo eduxit cedulam ſortis, quia illa tribus reputata eſt dignior, vt ſupra fuit declaratum. Deinde tribus Simeon erat dignior cæteris tribubus, quę hic habentur. De Aſer, Nephthali, & Dan cauſa patet, quia erat Simeon de filijs dominarum. ſ. filius Liæ: iſti autem tres erant filij famularum. ſ. Nephthalim, & Dan filij Balæ ancillæ Rachelis, & Aſer fuit filius Zelphę ancillæ Lię: Gen. 30. cap. De alijs duobus filijs Liæ. ſ. Iſſachar, & Zabulon, ꝙ eis dignior eſſet Simeon patet, quia erat prior origine: non poterat autem hic attendi alia inæqualitas: quam ab eodem genitore, & genitrice procreati fuerant: aliquando tamen non ſeruabatur iſte ordo dignitatis, ſicut fuit in oblatione in dedicatione ſanctuarij, vt patet Nume. 7. nam 12. principes obtulerunt diebus. 12. B & fuit primus princeps tribus Iuda, poſt quam obtulit princeps tribus Iſſachar, poſtea princeps filiorum Zabulon, & tamen iſti non erant digniores cæteris filijs liberarum. ſ. Ruben, & Ephraim, & Beniamin, atque Manaſſe. Item princeps tribus Gad obtulit ante Beniamin Ephraim, & Manaſſe: tamen erat Gad filius ancillæ. ſ. filius Zelphę: Beniamin autē Ephraim, & Manaſſe erant de filijs Rachelis. Fuit autem hoc factum, vt ſeruarent ordinem vexillorum ſuorum. Nam erant diſtincti Iſraelitæ in deſerto in procedendo, & caſtrametando ſub quatuor vexillis, ita ꝙ ſub quolibet vexillo eſſent tribus tres, de quarum ordine in caſtrametando patet Nume. 2. de ordine autem in procedendo motis caſtris patet Num. 10. & quia qñ facta eſt dedicatio ſanctuarij, erant Iſraelitæ in deſerto. C ſ. quia incępta fuit die prima anni ſecundi ab exitu de Aegypto, vt declaratum eſt Nume. 7. cap. ideo fuit ibi obſeruatus ordo vexillorum, ſed illi principes, ſic erant ordinati per vexilla, ideo ſic obtulerunt: hic autem obſeruatus eſt ordo dignitatis.

Literę expoſitio. *Per cognationes ſuas.* Ideſt iſta ſors, quæ ponitur pro tribu Simeō fuit per cognationes. i. fuit diuiſa per familias: nam ſicut pro tribubus ponebantur ſortes ad videndum quid eſſet quęlibet habitura, ita pro familijs habita poſſeſſione tribus fiebat diuiſio in tot partes, quot erant familiæ, & illę portiones fiebant ꝓportionales ipſis familijs, & tunc ſorte dirimebatur quid cuilibet prouenturum foret, de quo pręcedenti cap. D magis declaratum eſt: ſine ſortibus enim nulli familię poterat poſſeſſio aſſignari, vt patet Nume. 26. cap. Erant autem in tribu Simeon familiæ quinque, vt patet pręallegato cap. & iſtę vocantur quinque cognationes, iuxta quas diuiſa eſt tota poſſeſſio eius in quinque partes: deinde cognationes minores, quæ erant domus in ipſis familijs faciebāt alias diuiſiones, quouſque veniretur ad diuiſiones, quæ fiebant per ſingulos viros, ſed ſcriptura non curat de his tam particularibus.

Fuitque hæreditas eorum in medio poſſeſſionis filiorum Iuda. Ideſt poſſeſſio data filijs Simeon, quę eſt hęreditas eorum, fuit in medio filiorum Iuda. i. in medio ſortis Iudæ. ſ. ꝙ non fuit aſſignata aliqua pars terræ filijs Simeon extra terram ſortis filiorum Iuda, ſicut fuit aſſignatio facta cæteris tribubus, E ſed intra ſortem Iudæ accepit particulam quandam, quia ſors Iudæ magna erat pręter proportionem, vt infra declaratur. Patet autem hoc, quia ciuitates plurimæ poſitæ hic ponuntur ſupra 15. in ſorte Iudę. Berſabee. *Berſabee.* Iſta ciuitas ponit̄ ſupra 15. in ſorte Iudę, & non eſt iſta alia ciuitas ab illa, ſicut aliquando ponitur eiuſdem nominis ciuitas in multis tribubus, vt patet de Aſer, & de alijs, qa tūc, cum non poſſit eadem ciuitas eſſe in multis tribub⁹, neceſſe eſt, ꝙ ponantur multæ ciuitates vocari eodē nomine: hic autem accidit è contrario, quia eadē eſt in ſorte Iudæ, & Simeon; non quidem ſimul, ſed pri-

A mo fuit in ſorte Iudæ: deinde deciſa eſt quædam pars ſortis Iudę, & data eſt tribui Simeon, & cum hac fuit iſta ciuitas Berſabee, & ſic de illis, quę habētur infra. Situs eiuſdem. Nam omnes vrbes hic poſitę ſunt in tribu Iudę, quāquam non omnes fuerint ibi deſcriptę, vel alijs nominibus appellentur: nam extra ſortem Iudę, nihil accepit tribus Simeon. Iſta ciuitas Berſabee eſt, apud quam habitauit Abraham poſtquam venit de Geraris, & plantauit ibi hortum, ſiue nemus, vt patet Gen. 21. Cauſa autem huius nominis fuit ex puteo quodā; nam habitauit Abraham apud vrbem quandam, & fodit ibi puteum, poſtea verò ſerui regis Abimelech abſtulerunt puteum de poteſtate Abrahę, poſtea autem cum pepigiſſent fędus Abimelech, & Abrahā, B dixit Abraham de puteo, & dedit agnas ſeptem ipſi Abimelech, vt confirmaret puteum Abrahę, & ex hoc vocatus eſt locus Berſabee. i. puteus ſeptem, vel puteus iuramenti, & ipſa ciuitas quę erat apud puteū poſtea ſic vocata eſt, vt patet pręalleg. c. Apud hunc puteum habitauit etiā Iſaac, vt patet Gen. 26. & apud locum iſtum ſtetit Iacob, quando deſcendit in Aegyptum, & apparuit ei dominus, vt patet Gen. 46. *Et Sabee.* Aliqui ꝯiungūt iſtā ciuitatē cū ſuperiori faciētes idem nomen, ſed duę vrbes ſunt. Sabee, Molada Aſerſual Bala, Eltholad, Aſem. *Molada.* Iſta vrbs ſupra 15. cap. ponitur, quia pertinuit ad ſortem Iudę. & eſt eadem cum illa quę ibi habetur. *Et Haſerſual.* Iſta ciuitas etiam habetur ſupra 15. Aliqui autem diuidunt eam in duas dicentes Aſer, Suar: ſed vna dictio eſt, vt patet ex litera hebraica. *Balaa.* Iſta eſt etiam in ſorte fi- C liorum Iudę, ſicut cęterę, quamquam forte non nominatur ibi hoc noīe. Et ſi aliquis dicat eſſe vrbem, q̄ vocatur Bala, & alio nomine vocatur Cariathiarim, vt patet ſup. 15. Nō multum cōſtat, ſed ſiquis hoc velit, non eſt multum inſiſtendum. *Et Aſem.* Iſta ciuitas etiam ponitur ſup. 15. c. & vocatur ibi Eſem. ſed non differt. *Eltholad.* Iſta ciuitas etiam habetur ſupra 15. in ſorte Iudę, & variè nominatur, quia aliquando vocatur Beltholad, & aliquando Theltholath: debet tamen vocari Eltholad, vt patet in litera hebraica. *Bethul.* Aliqui dicunt iſtam ciuitatem eſſe, quę vocatur Exul. ſup. 15. Sed falſum eſt, vt patet in litera hebraica: Improbatio opi. de Bethul. conſtat tamen eam eſſe de tribu Iuda, quia nō ac- D cepit Simeon vrbes aliquas niſi de eis, quę erāt in ſorte Iudę, vt patet hic. *Arma.* Iſta eſt, quę vocatur Harma ſup. 15. cap. & vocatur Herma ſup. 12. de hac autē Siceleg. fuit vnus de regibus occiſis tempore Ioſue, vt patet ibidem. *Et Siceleg.* Iſta ciuitas etiam ponitur ſup. 15. in ſorte Iudę, & data fuit poſtea Simeoni, vt patet hic: tamen non pertinuit vnquam ad tribum Simeō, ſed ceſſit regibus Iuda in ſortē ſpecialiter. Cauſa fuit, quia cum eſſent Iſraelitæ in ſortibus ſuis, non potuerunt accipere omnia loca hęc de manu hoſtium, ſed paulisper, & poſt magna tempora: vnde Siceleg tempore regis Saulis non erat capta, & manebat in poteſtate Achis regis Geth, qui erat de regibus Philiſthinis, & cum perſequente Saule Dauid ipſe fugiſſet ad regem Geth, dedit ei ciuitatem Siceleg, & habitabat ibi: vnde ex hoc tempore pertinuit ſemper Siceleg E ad reges veniētes de ſtirpe Dauid, vt patet primo Regum 27. cap. Hanc vrbem diripuerunt Amalechitę ſuccendentes igne, & diripientes omnia, atque captiuantes paruulos, & fęminas, qui erant in vrbe dū Dauid non erat ibi. Cum autem veniſſet reperiens hęc perſecutus eſt Amalechitas, & accepit omnia, q̄ abſtulerāt de urbe occiſis illis, vt patet primo Regum, 30. cap. In hac autem urbe manebat Dauid, cum venit vir de caſtris Iſrael nūcians mortem Saulis, & Ionathe. 2. Regum. 1. cap. *Et Bethmarchaboth.* Iſta ciuitas non habetur ſupra 15. in ſorte Iudę: tamen intelligendum eſt ad illā pertinere. Bethmarchaboth. *Haſerſuſa.* Iſta ciuitas differt

a ſupe-

Haſerſua. a ſuperiori Haſerſua, quia aliquando ponuntur in eadem ſorte plures ciuitates eiuſdem nominis, ſicut in ſorte Iudæ ponitur triplex Aſor. Et ſorte aliquis dicet, ꝙ hic ſit replicatio, ſicut ſit frequēter in ſacra ſcriptura. Sed non ſtat, quia tunc non eſſent hic tot vrbes, quot deſcribuntur.ſ. 13. Ideo dicendū, ꝙ ſint duæ ciuitates eodem nomine dictæ. *Bethlebaoth.* Aliqui putant eſſe iſtam vrbem eam, quæ vocatur ſup. 15. Lebaoth. Sed nō eſt, vt patet ex litera hebraica. *Sarohem.*

Bethlebaoth & Sarohem. Iſtam ciuitatem aliqui dicunt eſſe eam, quæ habetur ſup. 12. vbi dicitur, ꝙ rex Semeron fuit vnus de occiſis, ſed non eſt idem. *Ciuitates tredecim & villæ earum.* Ideſt iſtę 13. ciuitates pertinebant ad ſortem Simeō, & non ſolum iſtæ, ſed etiam aliæ quatuor, quæ infra habentur, ſed ponuntur ſub diuerſis ſummulis, quia

G

erant in diuerſis partibus, vel regionibus, ſicut ipſę vrbes ſortis Iudæ, cuius erat ſors Simeon pars quædam. Villæ iſtarum dicūtur eſſe rura quædā, quæ erāt apud

Ain Remmō Athar Aſan. ciuitates iſtas, & omnes termini earum. *Ain, & Remmon.* Iſtæ duæ vrbes non erant multum famoſæ in ſorte Simeon: erat tamen quidam locus in ſorte Beniamin, qui vocatur petra Remmon, vt patet Iudi. 20. ſed non eſt ciuitas aut oppidum, ſed eſt quidam lapis magnus in ſolitudine vocatus Remmon, & ſic eſt lapis magnus apud Ieruſalem iuxta fontem Rogel, qui vocatur Zoeleth, vt patet 3. Regum. 1. cap. *Et Athar.* Iſta ciuitas eſt, quæ habetur ſup. 15. & vocatur Ether. *Et Aſan.* Iſta ciuitas non habetur ſupra 15. Sciendū tamen de omnibus vrbibus, quæ hic ſunt, ꝙ pertine-

H

bant ad ſortem Iudæ, quamquam non videantur ſcriptæ ſupra 15. Quod patet, quia tribus Simeon accepit ſortem in medio ſortis Iudæ, quia illa magna erat, vt patet hic. Quòd tamen non ſint ibi ſeptem ciuitates, quæ habentur hic prouenit ex duobus.ſ. quia fortè non fuerunt deſcriptæ omnes vrbes cuiuslibet ſortis. Vel quia licet ſcriptæ fuerint, tamen nomina quarundam vrbium mutantur, ideo videntur eſſe aliæ q̃. quam eędē ſint. Et patet hoc, quia multæ vrbes ſunt, quæ habent multa nomina, vt Ieruſalem, & Hebron, & Dabir, quarum quælibet multa nomina habet, & accidit in his ciuitatibus, vt aliquando vocetur ciuitas vno nomine, & aliquando alio, & ſic fit perturbatio. Et iſtud ſecundum eſt rationabilius, quia cum ſcriptu-

I

ra in qualibet ſorte denominet certum numerum vrbium, & in quibuſdam ponat multas ſummulas, ſicut in ſorte Iudæ, & in iſta, & in præcedenti, valde eſſet ſuperuacuum, ſi non determinarētur omnes vrbes cuiuslibet ſortis. Dicetur ergo, ꝙ in qualibet ſorte ſolū ſunt tot vrbes, quot exprimuntur, ſed nomina in eis interdum mutantur. *Omnes viculi per circuitum vrbium iſtarum.* Vocantur viculi.i. parui vici vel rura, quæ nō ſunt murata: nam omnia loca murata computantur nomine vrbium in ſacra ſcriptura, & iſti viculi etiam pertinuerunt ad ſortem Simeon: hoc enim erat generale, ꝙ cū aſſignabatur vrbs alicui tribui, oēs termini illius tam agri quàm ſyluę, & loca paruula in territorio talium vrbium pertinebant ad illam tribum. Fal-

K

lit in Leuitis, quibus aſſignabantur vrbes ſolum cum paruis ſuburbanis in circuitu.ſ. duorum milliū paſſuū ad paſcenda pecora, vt patet Nume. 35. & ſupra 14. Agri autem & rura, quæ in territorio illius vrbis erāt, cedebant in ius ſortis illius, in qua erant, ſic fuit de vrbe Hebron, quæ data fuit Caleb intra ſortem Iudę, vt ſupra 14. & 15. & Iudi. 1. & poſtea cum de qualibet ſorte darentur vrbes Leuitis, de tribu Iuda data eſt Hebron, & data eſt ſola ciuitas, Agri autem, & omnes viculi manſerunt in iure Caleb ad quem primo pertinuerat ciuitas, vt patet infra 21. cap. *Vſque ad Balatrameth contra auſtralem plagam.* Iſta ciuitas eſt terminus ſortis Simeon excluſiue, & eſt ad auſtralem plagam,

F

& pertinet ad ſortem Iudæ, quia eſt ſors Simeō intra ſortem Iudę, & nō peruenit vſq; ad terminū auſtralis plagæ terræ Chanaā, ſicut ſors Iudæ: nam idem eſt latus auſtralis ſortis Iudę, & totius terrę Chanaan, vt patet comparando loca, quę habentur in latere meridiano terrę Chanaan Num. 34. & loca quæ ſunt in latere meridiano ſortis Iudę. ſup. 15. & reperientur eadem: quamquam alicubi plura ponantur. Vnde ciuitas Balatrameth exiſtēs in tribu Iuda eſt terminus meridianus totius ſortis Simeon. *Hæc eſt hæreditas filiorum Simeon.* Scilicet iſtę vrbes ſupraſcriptę ſunt totum, qđ poſſederunt filij Simeon. Erant.n. filij Simeon pauci, nec fuit aliqua tribus tam paucę multitudinis, ſicut Simeon: immo nulla ferè fuit, quę nō eſſet quaſi du- — Tribus Simeon fuit minor alijs.

G

pla in multitudine ad tribum Simeon, quia in ea fuerunt ſolum 22. millia virorū, & ducenti: aliæ aūt trib⁹ erant valde magnę multitudinis, ſicut tribus Iudæ, q̃ habuit 70. millia virorum, & quingētos, vt patet Nu. 26. Ideo huic tribui parua portio data eſt, quia iuſſerat Deus: pluribus maiorē partem dabis, & paucioribus minorē, ita duntaxat, vt ſors terram tribubus, & familijs diuidat, vt patet eo. c. Accidit aūt maior diminutio in tribu Simeō in deſerto q̃ in oībus alijs tribub⁹: nam in prima cōputione, q̃ facta eſt in deſerto anno ſecundo ab exitu de Aegypto menſe ſecundo eiuſdē anni Num. 1. habuit tribus Simeon 59. millia trecentos. ſed in ſecunda numeratione facta ſuper Iordanē anno 40. ab exitu de Aegypto fuerunt ſolū 22. millia ducēti: Nu. 26. hoc aūt dicūr fuiſſe, quia in Belſethim,

H

qñ fornicatus eſt Iſrael, cū filiabus Moabitarū, & Madianitarū, occiſa ſunt 24. millia virorū, vt patet Num. 25. & dīt hos oēs, vel plurīū eorū partē fuiſſe de tribu Simeō. Et ſatis eſt probabile, qa princeps tribus ipſi⁹ fuit, quē transfodit Phinees gladio coeuntē cum Madianitide, vt patet eodem capitulo: principem autem imitarentur alii, qui eſſent in tribu, ſiue vt complacerent, ſiue quia nullus eis hoc prohiberet, & ſic facilius perirent plures de hac tribu, quam de cęteris.

Iuxta cognationes ſuas. Ideſt filii Simeon poſſederūt totam terram iſtam iuxta cognationes ſuas, ideſt diuiſam per cognationes, ideſt familias ſcilicet, ꝙ tot portiones principales fieri debebant de ipſa poſſeſſione tribus, quot erant familiæ: etiam iſtę ſortes eſſe debe-

I

bāt proportionales ipſius familiis, ſcilicet ſi vna familia eſſet dupla, vel tripla ad alteram, ita portiones eis datæ ſe haberent ſub hac proportionalitate: fuit autē diuiſa ſors Simeon in partes quinque, quia erant quinque familiæ, ut patet Num. 26.

In funiculo. & poſſeſſione filiorum Iuda. Ideſt fuit ſors Simeon aſſignata intra poſſeſſionem filiorum Iuda. Hoc fuit ſpeciale in ſorte Simeon: nulla enim alia tribus, fuit quæ in poſſeſſione alterius reciperet ſortem, hic autem factum eſt, quia erat magna ſors Iudæ, ut patet immediate, & dicitur in funiculo, & poſſeſſione, quia iſta idem ſunt: ſed vocatur poſſeſſio ipſa terra quę poſſidetur: funiculus autem vocatur, quia tota terra diuidebatur funiculo, ut certa eius comprehende-

K

retur quantitas, & reduceretur ad proportionalitatē inter tribus, & ſic dicitur ſupra decimoſeptimo, quod dimidia tribus Manaſſe accepit decem funiculos præter terram Galaad, & Baſan ideſt decem menſuras funiculorum. — Funiculus quid.

Quia maior erat. Ideſt quia erat maior hæreditas Iudæ, quam eſſe debebat. Poſſet intelligi aliter. ſcilicet, quod maior erat ideſt quia Iudas erat maior Simeon. Sed non ſtat conuenienter, quia tunc etiam Beniamin accepiſſet poſſeſſionem in termino Iudę, & quælibet alia tribus, quia nulla erat tribus æqualis in multitudine nec in magnitudine poſſeſſionis ipſi tribui Iudæ, ſed ad primum ſenſum redeundum eſt. Sed adhuc non ſequitur totaliter ex hoc, quia dato ꝙ ſors

Iudæ

Iudæ eſſet maior, quam eſſe deberet: tamen non ſequitur, ꝙ poſſet capi Simeon in eo, in quo excedebat ſors iudæ proportionalitatem ad alias tribus: ſed eſt intelligēdum, ꝙ erat maior id eſt habebat magnam ſortem .ſ. quæ ſufficeret ei, & tribui Simeon proportionaliter ad ſortes aliarum tribuum.

An tribus Iuda haberet duplicem ſortem, ſcilicet vnam per ſortem aliam per conceſſionem. Et an in hoc errauerit ſors, vt Nicolaus ponit. Quæſt. II.

CIRCA hoc dicit Nicolaus, ꝙ ſicut volunt omnes expoſitores, tribus Iudę habebat duplicem terram .ſ. vnam, quę prouenerat ei ꝑ ſortem, & aliam, quę prouenerat per cōceſſionem .ſ. ꝙ iſta tribus erat bellicoſa, ideo dictum eſt ei, ꝙ acciperet quandam magnam partem terrę, quæ erat apud ipſam ſi eriperet illam de manu hoſtium, & de iſta terra conceſſa datum eſt aliquid Simeoni. De terra autem quę prouenit per ſortem, nihil datum eſt. Sed non ſtat, primò quia iſtę ciuitates, quæ ponũtur hic in ſorte Simeonis ſunt in ſorte Iudę ſup. 15. omnia tamen, quę ibi ſunt ad ſortem Iudę pertinēt, quia dicitur ibi: Cecidit ſors filiorum Iuda &c. & iterum: hęc eſt poſſeſſio filiorũ Iuda per familias ſuas, ergo cum datę ſunt iſtę vrbes Simeoni aliquid deciſum eſt de ſorte Iudę.

Item dicitur hic, ꝙ iſta eſt poſſeſſio Simeon in funiculo, & poſſeſſione Iudę: funiculus hĩ dicit ſortē, cum ponat commenſurationem, quę fiebat per funiculos ad ęquandum ſortes, vt dictum fuit. ergo de ſorte Iudę aliquid recepit Simeon.

Item non poteſt hoc ſtare, quia tota terra erat diuidenda in ſortes, ergo id quod habebat iudas ex ſuperabundantia neceſſe erat, ꝙ pertineret ad ſortem ſuam, vel reſtaret adhuc diuidendum alijs tribubus. Si ſecundo modo non poterat dici, ꝙ daretur Simeoni aliquid de terra iudæ, quia illa terra, cum non diuiſa eſſet ad nullũ ſpecialiter pertinebat. Si primò modo habetur intentum .ſ. ꝙ pertineret ad ſortem iudę, nec poterat tradi alicui tribui maior quantitas q̃ proportionaliter ei conueniret, quia ꝓiudicaretur in hoc cęteris tribubus, cum Deus iuſſerat oĩbus diuidi terram, pluribus dando maiorem partem, & paucioribus minorem Nume. 26. cap.

Item ſi fuerat iſta terra data tribui Iudę ex conceſſione, qa bellicoſa erat, vt expelleret inde hoſtes, ſemper manſiſſet apud eam, vel ſaltē magno tpe: ſed immediatè data eſt tribui Simeon, quia pauco tempore poſt factam ſortem iudę fuerunt factę ſortes ſeptem, quę hñr hic, & pręce. c. ergo non erat data ad hoc, qa tunc aut ceſſiſſet ſimpliciter in ius ſortis iudę, ſi cepiſſet eam de manu hoſtium, aut expectaretur aliquantum tp̃s, quouſq; videretur, an tribus iudę potēs eſſet ad expellendum inde hoſtes: ſed non factũ eſt, ergo non pertinebant ciuitates iſtę ad iudam ex hac parte, ſed ex iure ſortis. Sciendum aũt, ꝙ Nico. & quidam alij ponunt iſtam diſtinctionem, ne cogantur ponere errauiſſe ſortem. Patet conſequentia, ſi .n. dicamus totam iſtam terram prouenire tribui iudę ex ſorte, cũ poſtea deciſa fuerit pars eius, & data tribui Simeon ꝑ ſortem, videtur ꝙ aliqua harum ſortium errauerit; cum fuerint ad oppoſita, qđ videtur inconueniens, quia ſortes ponebantur iuſſu Dei Nu. 26. vbi dixit, ꝙ nulla terra diuideretur tribubus, aut familijs ſine ſorte, & ponebantur cũ ſolennitate coram dño intra ſanctuarium, vt patet ꝓce. c. ſi tñ errare poſſent, ſicut ſortes cões diuiſorię, fruſtra eſſent, & Deus illas diſtrictè obſeruari nõ iuſſiſſet, cum nullũ ſuperuacuũ iubeat.

Doct. expoſitio. Dicendum aũt, ꝙ neceſſe eſt, vt ſ. inducebāt poni

A iſtã partē datam tribui Simeon fuiſſe de ſorte Iudę, & pertinuiſſet olim ad Iudam per ſortem, ſicut in poſſeſſionibus cæterarum tribuum. Et cum putãt ſequi errorem ſortis, non tenet: nam Deus iuſſit, vt prius diuiderentur partes proportionales de terra ſingulis tribubus, & deinde ponerentur ſortes, atq; tunc cuique proueniret, quod ſibi proportionale erat, vt colligiĩ Nu. 26. c. ex verbis Dei .ſ. pluribus maiorē partē dabis, & paucioribus minorē. Sed hoc non põt ſtare, niſi ſepararentur aliquę partes proportionales ſingulis tribubus, & poſtea dr̃: ita duntaxat, vt ſors terrã tribub⁹, & familijs diuidat, ergo ſuper partes proportionales diuiſas ponebantur ſortes, & tunc eſt neceſſariò dicēdum, ꝙ ſortes veniebant ſuper illas partes, quæ a diui-

B ſoribus aſſignatę fuerant. Verbi gratia erant ſeptē tribus inęquales hñtes ſe vt duplũ, vel ſubduplũ, vel ſexquialterum, & ſic de alijs modis, ita terra diuiſa eſt in ſeptem partes inęquales ꝓportionales ſm eandē ꝓportionalitatē, quã hēbant inter ſe tribus, & tunc neceſſe eſt ꝙ a diuiſoribus eſſent iſtę portiones aſſignatę cęteris tribubus, quamquam nondũ darentur eis .ſ. cum ſepararētur duæ partes de terra, quarũ vna ita ſe hēret ad aliam ſicut tribus Zabulõ ad tribum Nephthali, & non eſſent aliquæ aliæ tribus, quæ in tali proportione ſe hñent, neceſſe erat, ꝙ vna portio illarũ eſſet aſſignata pro tribu Zabulõ, & alia pro tribu Nephthali, & hmõi erat de cæteris tribubus. Poſtea vero cum ponebantur ſortes, ꝓueniebant certiſſime .ſ. ꝙ illa portio, quam prius aſſignauerant diuiſores alicui

C tribui qñ diuidebant illa poſtea eueniret ei, & hoc qa ſortes mouebant̃ a Deo, cũ ipſe iuſſiſſet poni ſortes, & ſi non prouenirent ſic, ſequebatur valde magnus error, & ſortes eſſent magis nociuæ q̃ vtiles, ſed De⁹ illas poni iubebat, ergo ſic proueniebat. Et cũ dicitur, ꝙ errauerit ſors in tribu Iuda, dicendũ eſt, ꝙ non errauerit, ſed fuit error in ipſis diuiſoribus: nam ipſi acceptur erãt pro parte iudę partem de terra proportionalē, & in cõparatione ad alias tribus, & accepta eſt terra maioris quantitatis, tũc poſita eſt ſors, eo modo quo declaratum eſt ſupra 15. & exiuit ſors iudę. Nam hoc dato neceſſe erat errare ſortē, nam aut illa portio terrę ꝓueniret per ſortē tribui iudę, aut alicui alteri,

D ſi tribui Iudę erat error, qa erat ſ. ꝓportionē: ſi aũt alteri tribui, eſſet maior error, qa nulla trib⁹ erat tãta ſicut tribus iudę, ergo ei prouenire debuit. Iſte aũt error ſortis non veniebat ex ipſa, ſed ex diuiſoribus, ideo poſtea diuiſoribus corrigentibus errorē ſuum ſors rectè diſtribuit, & hoc poſtquam Iudas, Manaſſe, & Ephraim ſuſceperant poſſeſſiones, fecit Ioſue, vt diuideretur terra reſidua, & aſſignarentur ſortes ſeptē tribubus, q̃ poſſeſſionem nondũ ſuſceperant, & ꝙ tota terra, quæ fuerat iam aſſignata in ſortes, & ea, q̃ nondum fuerat diuiſa ęquarentur ſm proportionē inter tribus, quæ acceperant ſortes, & quę non acceperãt, & ſic tota terra de nouo luſtrata eſt, quaſi de nouo deberet diuidi, vt ſi reperiretur aliquid maius proportione demeretur de illo aliqua pars, & daretur ſeptē

E tribubus, quæ nondũ acceperant ſortes cum terra, q̃ nondum diuiſa erat, & ſi aliquid minus proportione reperirent, illi adderent aliquid de terra, quæ nondũ diuiſa fuerat, vt magis ꝓced. c. declaratũ eſt, & tunc diuiſa tota terra Chanaan nouem tribubus & dimidiæ inuentũ eſt ſortē iudę hr̃e aliquid ſupra proportionē, & illud fuit copulatum terræ nõdum diuiſæ. Et quia tñ illud erat, vt ex eo poſſet conſtitui proportionaliter ſors tribui Simeon, data eſt illa particula Simeoni intra ſortem Iudæ, & tunc fuerũt poſitæ ſortes, cui proueniret particula illa, & ꝓuenit Simeoni: iſta aũt portio terrę quamquam eſſet intra ſortem Iudæ, qa tñ data fuit Simeoni, nunquam amplius pertinuit ad

ſortem

ſortem Iudę. *Idcirco poſſederunt filij Simeon in medio hæreditatis eorum.* Ideſt ex cauſa aſſignata filij Simeon poſſederunt.i.acceperunt poſſeſſionem in medio filiorũ Iudæ.ſ.in terra,quæ eſt in medio ſortis Iudæ: & accipitur hic medium per interpoſitionem,& non ſecundum æquidiſtaniiam, quia non erat iſta patticula ſortis Simeon totaliter in medio ſortis Iudæ,ſed erat inter alias pattes ſortis Iudæ,cum fuiſſet quondam eius particula.

Ceciditque ſors tertia filiorum Zabulon per cognationes ſuas, & factus eſt terminus poſſeſſionis eorum vſque Sarid. Aſcenditq; de mari & Merala, & puenit in Debbaſeth vſque ad torrentem, qui eſt cõtra Ieconam. Et reuertitur de Sarid contra orientem in finem Ceſeleth Thabor, & egreditur ad Dabereth, aſcenditque contra Iaphe, & inde pertranſit vſque ad orientalem plagam Gethefer,& Tachaſim, & egreditur in Remõ, Amthar, & Noa, & circuit ad Aquilonem Hanathon. Suntq; egreſſus eius vallis Iephtahel,& Cateth, & Naalon, & Semron, & Ierala,& Bethlehem:ciuitates duodecim, & villæ earum. Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon per cognationes ſuas,vrbes & viculi earum. Iſſachar egreſſa eſt ſors quarta per cognationes ſuas. Fuitque eius hęreditas Iezrahel,& Caſaloth,& Summie,& Hayharaim,& Seon,& Anaarath,& Rabaoth, & Ceſion,Abes,& Rameth,& Engannim, & Enhadda,& Bethpheſes. Et peruenit terminus eius vſque Tabor,& Seheſina, & Bethſames: eruntque exitus eius Iordanis:ciuitates ſexdecim,& villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorum Iſſachar per cognationes ſuas, vrbes,& viculi earum.

Aſſignatio ſortis Zabulon.

Ceciditque ſors. Hic ponitur ſecundum.ſ. ſors filiorũ Zabulon:in iſta ſorte non obſeruatur penitus, qđ obſeruatum eſt in ſorte Iudę, & in ſorte Beniamin: nã ibi primo deſcribebantur latera claudentia ſortẽ, poſtea ponebantur noĩatim ſumma ciuitatum, q̃ erant in ſorte illa, ſed hic partim ponuntur termini & partim deſcribuntur ciuitates: in ſorte aũt præpoſita Simeon ſolũ fuerunt enarratæ vrbes, quia iſta ſors erat totaliter intra ſortem Iudæ:ideo ſatis ſic cognoſci poterant termini ſortis. *Cecidit ſors tertia filiorum Zabulon.* Iſta ſors dicitur cecidiſſe.i.prouenitſe,& poterat accipi hic ſors pro ipſa terra diuiſa per ſortem, vel pro ipſa cedula, in qua erat deſcripta ſors quam habuit Zabulõ:& fuit iſta ſors tertia,quia tertio loco tribus Zabulon eduxit ſortem de inuolucro cedularũ. In hoc aũt non obſeruauit ſcriptura penitus honoris vel dignitatis ordinem, quia debebat præcedere Iſſachar: nam erant Iſſachar, & Zabulon filij eiuſdem patris & matris, ſed excedebat Iſſachar prioritate natiuitatis, vt patet Gen.30.c.p̃ceſſit tñ Zabulon,ſic ẽt in filijs ancillarum non eſt prorſus obſeruatus ordo dignitatis, vt infra patebit. *Per cognationes ſuas.* Ideſt per familias,

F quæ ſunt maiores cognationes infra tribum:aliæ autẽ ſunt minores,vt domus,per quas diuiduntur familię, & dicitur per cognationes, quia diuiſa eſt tota terra iſta per ſamilias tribus Zabulon: erant,n. familiæ tres in hac tribu, iõ fuit diuiſa terra in partes tres primas, deinde quælibet illarum in tot portiones, quot erant domus in familia: deinde quælibet domus in viros, vel capita, quæ eſt diuiſio per œconomias. *Et factus eſt terminus poſſeſſionis eorum vſque Sarith.* In iſtis ſortibus,quæ ponuntur hic, non poſſunt deſcribi figuræ, vel aſſignari termini ſub certitudine, quia non denominantur latera eorum,ſicut fuit in ſorte Iudę, & Beniamin, ſed nominãtur ciuitates ſolum,& ſi aliqñ ponantur ciuitates in lateribus, non deſignantur latera

G illa,quæ ſint.ſ.an ad meridiem, vel ad aquilonẽ orientem,aut occidentem. Sciendum aũt, q̃ hic eſt quędã permixtio,nam licet ſcriptura nõ diſtinguat inter nomina hic poſita, tñ quædam ſunt noĩa ciuitatũ ipſius ſortis,& alia ſunt noĩa terminorum ſortis,& licet illi termini ſint ciuitates,tñ non pertinent ad hanc ſortẽ, Et patet hoc, quia hic ſolum ſunt ciuitates.12. vt patet infra in ſummula, & tñ computatis oĩbus noĩbus hic poſitis ſunt plures q̃ 12.vrbes. De iſta prima.ſ.Sarid,an ſit vrbs,vel mons,aut aliqua ſolitudo,nõ patet, Et dato q̃ ſit vrbs non patet, an ſit in ſorte Zabulon, vel in alia ſorte:nec ẽt apparet ꝯ quam partem ſit iſta ciuitas,ſed ſatis videtur,q̃ ſit ꝯ occidentẽ.ſ,verſus mare,& terminatur ibi ſors hęc. *Aſcenditque a mari.* Iſtud eſt extendi a parte occidentali verſus orientẽ:nã ma-

H re magnum,qđ eſt mediterraneũ eſt extremitas occidentalis terræ Chanaan Nu.34. & de hoc mari intelligitur, cum ponatur mare abſolute ſine aliqua cõnotatione: alia aũt erant maria in terra Chanaã, ſed nõ vocabantur maria abſolutè, ſed cum cõnotatione,vt mare Geneſareth, mare ſolitudinis ſiue Sodomorũ, q̃ ſunt magna ſtagna, de q̃bus dictum eſt ſ.12.Sed aliquis dicet intelligi hoc de mari Cenereth, qđ vocatur aliter mare Geneſareth,vel mare Galilęę.& iſtud tangit ſortem tribus Zabulon:nam Nephthali,& Zabulon ſunt apud mare Galilęę,vt patet Iſa.9. c. ſ. Primo tpe alleuiata eſt terra Zabulon,& Nephthali,nouiſſimè aggrauata eſt via maris trans Iordanem Galilęæ gentium populus,qui ambulabat in tenebris &c.

I Et hoc magis manifeſtatur Math 4.ſ. q̃ terminus Zabulon, & Nephthali ſint apud mare Galilęę, cum dr̃:Seceſſit Ieſus in Galilęam, & relicta ciuitate Nazareth,venit & habitauit in Capharnaum in finibus Zabulon, & Nephthali, vt adimpleretur qđ dictum eſt per Iſaiam prophetam:terra Zabulõ,& Nephthalim, & via maris trans Iordanem Galilęæ &c.Sed nõ ſtat, quia q̃q̃ extremitas quędam ſortis Zabulon ſit apud mare Galilęæ:tñ non vocaretur illud mare abſolutè, ſed mare Galilęæ,vel Geneſareth,aut Cenereth: vocatur tamen mare abſolutè.

Item quia tribus Zabulon eſt pro magna parte cõiuncta mari mediterraneo occidẽtali.Quod patet Geneſ.49.in benedictione Iacob.ſ.Zabulõ in littore ma-

K ris habitabit, & in ſtatione nauium pertingens vſque ad Sidonem: ſed ſtatio nauium non erat in mari Galilęæ, quod erat paruum mare.ſ. quoddam ſtagnũ,& nõ poterat perueniri per illud ad gentes alias longinquas,pro quo naues fabricantur, ſed ſolum erant ibi puppes piſcatoriæ, vel paruę naues ad exportandum quid faciliter de vno loco vicino ad alterum.

Item quia dicitur pertingens vſq; ad Sidonem; tñ Sidon in extremitate lateris occidentalis eſt, & ẽt ciuitas Tyrus, cum dicatur eſſe in maritima: ergo ad mare iſtud occidentale pertingebat tribus Zabulon, & ſic duo latera Zabulon tangebãt maria.ſ.latus occidentale tangebat mare mediterraneum:mare autem

Situs ſortis Zabulon.

Galilęæ

Galileæ in extremitate oriẽtali erat: nam illud eſt mare Ceneteth, quod ponitur in latere orientali totius terræ Chanaan, vt patet Num. 34. c. hic aũt ſolum intelligitur de mari occidentali, qđ erat in latere occiduo terræ Chanaan. *Et Medaba.* Ponitur Medaba in ablatiuo. ſ. ꝙ a mari, & a loco Medaba aſcendit iſta ſors verſus torrentem, de quo infra dicitur.

Sciendum tñ ꝙ non accipitur hic Medaba pro loco quidam, qui eſt in terra duorum regum Amorrhæorum, & ſunt ibi duæ tribus, & dimidia: nam in ſorte tribus Ruben cecidit Medaba, vt patet ſup. 13. cap. & fuit iſta ciuitas de illis, quæ olim pertinuerant ad regem Moab, & poſtea rex Sehon bello cepit eas de manu Moabitarum, vt patet Nume. 21. cap. iſta. n. Medaba eſt occidentalis. ſ. apud mare mediterraneũ, B & illa, quæ eſt in ſorte Ruben eſt in parte orientali.

Item quia iſtæ ſunt diuerſæ tribus, & eandem vrbẽ in diuerſis tribubus eſſe eſt impoſſibile: multoties tñ ſunt multæ vrbes, quæ vocantur eodẽ noĩe, vt ex præpoſitis ſatis patet, vt Aſor, & Aphec, & Bethlehem. *Et peruenit in Debbaſeth.* Hoc eſt eundo ab occidente ꝯ orientem, licet aliqñ latera flectantur. An vero Debbaſeth ſit ciuitas, vel mons an alterius rei nomen nõ conſtat: nõ. n. põt cõſtare ex ſumma ciuitatũ, ſicut in quibuſdam alijs tribubus, quia hic ponũtur plura nomina, q̃ ſint ciuitates huius ſortis, vt patet ex ſummula, in qua ſolũ ſunt ciuitates. 12. *Vſque ad torrentem, qui eſt contra Ieconam.* Etiam iſtud eſt procedendo ꝯ orientem continuato eodem latere, & ſunt iſta loca velut in medio lateris. Videtur Iecon eſſe nomen alicuius C vrbis, & nõ eſt illa in latere ſortis Zabulon, ſed torrẽs qui eſt ex oppoſito illius, eſt in latere ſortis: an vero ciuitas iſta ſit in ſorte tribus huius, vel non, patere nõ poteſt. Denominatur aũt torrens a ciuitate illa, quia torrens per ſe non habet notificationem magnam: vrbs aũt eſt multum nota, & cognitio ſemper fit per notiora tanq̃ per principia. *Reuertiturque de Sarid contra orientem.* Hic deſcribitur aliud latus ſortis huius verſus orientem, & ſic præcedens latus contra orientem deſcribebatur, velut ſiquis uellet deſcribere duo latera alicuius ſortis. ſ. meridianum, & aquilonare, & ambo inciperet deſcribere ab occidente uerſus orientẽ. Quòd autem præcedens inciperet ab occidente verſus orientem patet, quia incępit a mari mediterraneo quod eſt occidentale totius terrę Chanaan, vt patet ex prædictis. Etiam iſtud tendit verſus orientem, vt patet in litera: ideo neceſſe eſt, vt hic deſcribãtur duo latera. ſ. meridianum, & aquilonare incipiẽdo in vtroque ab occidẽte, in vno a mari, & in alio a Sarid, quod eſt iuxta mare, cum ſupra ponantur iſta duo tanquã ſimul. *In fines Celeſeth Tabor.* Litera noſtra videĩ ponere iſta tanquam vnum nomen, ſed in hebræo ponuntur tanquam duo, & ibi magis patet veritas horum: nam Latini librarii ex ignorantia iſta confuderunt. Videtur ergo ꝙ ſint duo noĩa. ſ. ꝙ Celeſeth ſit vnum nomen, & Tabor ſit aliud: nam in ſequenti ſorte ponitur Tabor tanquam vnum nomen. Et dicendum ꝙ Celeſeth ſit nomen vrbis, & Tabor ſit nomẽ montis, & iſte eſt mons, in quo Chriſtus coram diſcipulis ſuis transfiguratus eſt. Vrbs aũt Celeſeth eſt apud Tabor ideo denoĩatur ab illo. Sic fit ſup. 12. vbi ponuntur reges, qui occiſi ſunt tempore Ioſue, & nõ ponuntur noĩa regum ipſorum, ſed noĩa urbium, & rex vnus eſt Iachanem Charmeli. i. rex vrbis Iachanẽ quę eſt apud Charmelum. Et ſatis eſt hoc rõnabiliter dictum, quia mons Tabor eſt quatuor miliarijs diſtãs ab vrbe Nazareth, & hoc ꝯ orientem, vt patet in lib. de diuiſione terrę Sanctę. & Nazareth eſt in terra Galilęæ, quæ eſt in finibus Zabulõ, & Nephthalim, & ſic ſatis poterit poni Tabor in aliquo latere ſortis Zabulon.

Latus ſortis Zabulon.

A *Et egreditur ad Dabereth.* Iſtud eſt nomen vrbis, & dr̃ egreſſio qñ latus ſortis alicuius acutè ſubintrat partẽ alterius ſortis, & ſic fit apud vrbem Dabereth. *Aſcenditque contra Iaphie.* Hic ponitur iſtud tanquã nomen ciuitatis, & m̃ alibi eſt nomẽ regis, vt patet ſup. 10. vbi fuit rex Lachis Iaphie vnus de quinque regibꝰ pugnantibus ꝯ Gabaon, & poſtea ſuſpenſis a Ioſue. Dicitur aſcenſus, quia forte tendendo hic ab occidẽte verſus orientẽ eſt aſcenſus. Vel quia Iaphie eſt in loco excelſo, & Dabereth eſt in loco humiliori.

Dabereth.

Et inde tranſit ad orientalem plagam Gethefer. i. trãſit terminus quouſq; perueniat ad orientalẽ plagã vrbis, q̃ dr̃ Gethefer. Litera nr̃a ponit iſtud tanquã vnum nomen, ſed in hebręo ſunt tanquã duo noĩa, ita vt Geth B ſit vnum nomen, & Epher ſit aliud, & ponantur tanq̃ duę ciuitates. Et iſta ciuitas Geth eſt alia ab illa, q̃ ponitur vna de 5. ciuitatibus principalibus terræ Philiſthinorũ, vt patet 1. Re. 6. nam iſta erat in ſorte Iudæ, cum tota terra Philiſthinorũ pertineat ad ſortẽ Iudę. Nam terminus aquilonaris terrę Philiſthinorũ eſt in ciuitate Acharon, vt patet s̃. 13. & tñ ponitur Acharõ in ſorte Iudę, vt patet ſupra 15. ergo Geth eſt in terra Iudæ: ſed iſta ciuitas eſt in ſorte Zabulõ, q̃ inde diſtat cum attingat vſq; ad Sidonẽ Gen. 49. & tñ Sidon eſt in latere ſeptentrionali ferè terrę Chanaan, vt colligitur Gen. 10. eſt aũt iſta ciuitas Geth parua, & in hac ſepultus fuit Ionas propheta, vt ait Hiero. in quodã ꝓlogo ſuper Ionam. *Et Tachaſim.* Iſta eſt alia ciuitas, q̃ eſt verſus orientẽ in terra ſortis Zabulon. *Et egreditur in* C *Remmon.* Ciuitas eſt in ſorte Zabulon, & non eſt iſta, q̃ ponitur ſupra in ſorte Simeon: q̃q̃ poſſet aliquis dicere, ꝙ Remmõ ſit ciuitas in extremitate ſortis Simeõ, tunc poterit eſſe in lateribus duarũ ſortiũ. Sicut patet de ciuitatibus, quæ erãt in lateribus ſortis Iuda, & ponunĩ eędẽ in latere ſortis Ephraim, vt patet cõparando ea, quæ hñr ſup. 15. ad ea, quæ hñr ꝓced. c. Sed non ſtat, quia ſors Simeon nõ eſt apud ſortẽ Zabulõ: eſt. n. Zabulon multũ ſeptentrionalis, & Simeon eſt in ſorte Iudę, vt patet ſup. & iſta eſt maxime meridiana, vt patet ſup. 15. c. & nõ eſt iſta a qua denoĩaĩ petra Rẽmon, de qua Iudi. 20. c. eſt aũt iſta in ſorte Beniamin, vt colligiĩ ibidem cũ pugnãtibus oĩbus Iſraelitis ꝯ fi- D lios Beniamin, reſidui ipſorũ ex bello fugerent ad petram Rẽmon, vt patet ibid. Si tñ eſſet locus iſte, in aliqua alia ſorte, nõ cõfugiſſent illuc: ſed ſunt multę ciuitates dictæ Rẽmon: nam ſicut ꝯtingit eandẽ ciuitatẽ multa hr̃e noĩa, ita ꝯtingit vno noĩe appellari multas vrbes, ſicut appellanĩ multi viri. *Antheir, & Noa.* Iſta ſunt noĩa vrbium ſortis Zabulon, & non ponuntur oẽs in lateribus ſortis, ſed quædã, & poſitis quibuſdã ſubdunĩ aliæ, quæ nõ pertinẽt ad tribus ipſius latꝰ. *Et circuit ad aquilonem.* Hic fit inclinatio lateris ſortis huius: nam cum ꝓcedat ab occidente verſus orientẽ, inclinaĩ latus eius aquilonare multũ ꝯ aquilonẽ, quaſi ſubiugãdo partẽ ſortis alterius, & ibi eſt circuire ꝯ aquilonẽ. Nam circuire eſt cũ linea deſcribens latus ſortis nõ tendit rectè, ſed curuatur ad alterutrã partiũ in modũ circuli. Et non dr̃ circuire ꝯ Aquilonẽ. i. ten- E dere de alio latere ad aquilonare, vt de occidẽtali, vel de orientali, ſed in ipſomet latere ſeptẽtrionali fit circuitus declinando magis ad ſeptentrionẽ. *Et Nathon.* Iſta ciuitas eſt in parte illa aquilonari, verſus quã declinat latus ſortis Zabulon ꝯ aquilonẽ. *Suntque exitus eius.* i. fines vel extremitates. Et hoc videĩ eſſe ꝯ orientem, qa iſta duo latera. ſup. deſignata tendebãt a parte occidentali cõtra orientalẽ. *Vallis Nephthael.* In iſta valle terminatur ſors Zabulõ a parte orientali, & ponunĩ hic multę ciuitates, qa iſtę erant in illo exitu, vel fine ſortis Zabulon. In hebræo dr̃ vallis. *Filios Nephthael.* i. ꝙ ẽt teneatur ſors iſta apud filios Nephthael: ſed lr̃a

Ionas propheta ſepultus eſt in Geth parua.

Remmon quid.

Situs Nathon.

noſtra

noſtra eſt magis propria,quia nō terminatut ſors iſta
ad aliquos viros,ſed ad locū, in quo habitabant iſti vi-
ri.ſ.ad vallē Nephtahel.i.in qua motabanī filij Neph-
tahel.Et hoc idē attēdit lr̄a hebraica:licet interdū nō
pfecte exprimit,qđ intēdit pp barbariē ſermonis. *Et
Cateth.*Iſta ciuitas ēt eſt in parte oriētali ſortis Zabulō,
vbi eſt exitus eius.*Et Balal.*Iſta ciuitas vocaī in hebręo
Nahalal:ſic.n.fit in multis noībus hebræis, quæ cum
ſcribunī apud nos nō manent ſyllabę in eod.ordine,
vt nos dicimus Manaim,vt patet Ge.32. & ſ̄.13. & in
Hebræo vocaī Mahanaim. *Et Semron.* Aliqui putabāt
iſtā eſſe ciuitatē,q̄ vocata eſt poſtea Samaria,qa in he
bręo videtur eſſe tale nomē pro Samaria. Sed nō eſt:
ſatis.n.apparet dr̄ia. Iſta ciuitas quidē fuit anteq̄ Iſrae
litæ introirent in terrā Chanaan: Samaria tn̄ facta eſt
G poſt diuiſionē regni Iſrael: nam quidā de poſteris Ie-
roboā fecit illā in monte Somer,vt patet 3.Re.16.Eſt
aūt iſta ciuitas,de qua vocatus eſt vnus de regib' a re-
ge Iabin ad pugnandū ꝯ Iſraelitas apud aquas Merō,
vt patet ſ̄.11.c. ēt de iſta vrbe fuit vnus de regibus oc
ciſis tpe Ioſue, vt patet ſ̄.12. *Et Iedula.* Alia ciuitas eſt
iſta orientalis in ſorte Zabulō. *Et Bethlehem.* Non eſt
iſta Bethlehē, q̄ ponitur in ſorte Iudæ, de qua dr̄ Mi-
cheę.4.Et tu Bethlehē Ephrata nequaq̄ minima es in
millibus Iuda.De hac aūt fuit Saluator. ſ. ꝙ natus eſt
in Bethlehē Iudæ,vt patet Matth.2.ēt Ioſeph, qui pu
tabatur pr̄ Xp̄i erat de vrbe hac:iō qn̄ exijt edictum a
Cęſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis,&
veniebat q̄libet in ciuitatē ſuā ad ꝓfitendū ſubiectio-
H nē Romanorū,venit Ioſeph ī Bethlehē Iudæ,vt patet
Luc.2.& ibi natus eſt Saluator tunc. Ad vrbē aūt Za
bulō nō ptinebat ipſe. *Ciuitates.12.& villæ earum.* i.oēs
ciuitates ptinentes ad ſortē Zabulō erāt.12.& noīatæ
ſunt hic.Non tn̄ ſunt ciuitates oēs noīatę hic,qa mul
to plures ſunt, & dato ꝙ eēnt oēs ciuitates nō ptinēt
oēs ad ſortē Zabulon,quia forte aliquæ erāt in lateri-
bus,quę ptinebāt ad alias tribus. Dr̄ hic de villis.i.ruri
bus nō muratis,& de agris,quia oīa,q̄ erant in territo
rijs vrbiū harū ptinebant ad ipſas vrbes.Sciendū tn̄,ꝙ
aliæ vrbes erant in ſorte Zabulon præter noīatas hic,
quia ĩ.21.vbi ponitur, quæ vrbes ꝓuenerint Leuitis
de ſorte Zabulon ponunī quatuor.ſ. Iecconā, Cartha,
Damna, & Naalol, & nulla earū videtur ſcripta hic,
I ergo dicendū eſt,ꝙ erāt plures vrbes in ſorte Zabulō.
Vel ꝙ aliquæ erant hic,quæ alia noīa hēbant, iō alibi
hēbant alia noīa. Et iſtud ſm eſt rōnabilius,vt declara
tū fuit ſ̄. *Hæc eſt hæreditas tribus filiorum Zabulon.* i.vrbes
ſuprapoſitæ ptinent ad hæreditatē filiorū Zabulō, qa
nihil aliud poſſederūt. *Per cognationes ſuas.* i.diſtributa
fuit iſta hæreditas p cognationes.i.familias tribus Za-
bulon,vt ſ̄.declaratū eſt. *Vrbes & viculi earum.* i.totum
qđ erat in terra.ſ.deſignata ptinebat ad ſortē Zabulō,
ſiue urbes, ſiue rura, ſiue agri, & hoc eſt ad dr̄iam ſa-
cerdotū,& Leuitarū,qui qn̄ ſuſcipiebant aliquā vrbē
ſolū recipiebant eā cū ſuburbanis, agros aūt & rura,
cæteroſq; terminos nō recipiebāt,vt patet Nu.35.&
ſ̄.14.& ĩ.21. *Iſſachar egreſſa eſt.* Hic ponitur tertia pars

Deſcriptio urbiū ſortis Iſſachar.

K huius c.in qua deſcribunī ciuitates filiorū Iſſachar,&
termini eius, & nō ponunī hic diſtincti primo termi
ni,& poſtea vrbes, ſed miſcenī ambo, ſicut factū eſt
in ſorte ꝓced. *Sors quarta.* Dr̄ egreſſa ſors, quia iſtę ſor-
tes erant quædā paruę cedulę poſitæ in inuolucro, &
miſſa ibi manu educebat q̄libet tribus cedulā, q̄ deſi-
gnabat poſſeſſionē ſuā:egreſſa fuit aūt ſors Iſſachar.i.
exiuit de inuolucro illo,& fuit 4.ſors.i.quarto loco e-
ducta,qa prius miſerunt manus tribus Beniamin, Si-
meon,& Zabulō:deinde Iſſachar:ꝓceſſit aūt Iſſachar
cęteros,qui ſequunī,qa oēs illi ptinent ad filios ancil
larū,vel famularū.ſ.Aſer,Nephthali, & Dan,Zabulō
aūt erat filius Lię,vt patet Ge.30.c. *Per cognationes ſuas.*
F Ideſt q̄ diuiſa eſt poſtea per cognationes.ſ. p familias.
Nam ante cū miſſæ ſunt ſortes in vrnā, vel ī uolucrū,
non ponebanī diſtinctè ſortes, vel poſſeſſionū partes
pro familijs, ſed ſolū pro tribubus, cum ſolū fuerint
poſitæ ſeptē ſortes, ſed poſtea cū prouenirent poſſeſ-
ſiones iſtę ſpāliter aliquibus,diuidebanī per familias
in ſortes iuxta numerū familiarū ipſarū. Vel dr̄ p co-
gnationes ſuas.i. iſta ſors egreſſa eſt ꝓ tribu Iſſachar,
& pro oībus familijs ſuis, vel cognationibus.ſ. ꝙ ſiue
multę ſiue paucæ familię eſſent huius tribus,nō erat
ſors tribus ipſius augenda. *Fuitque eius hæreditas Iezrael.* Iezrael
Hic ponunī ciuitates ſortis huius,& vna ponitur eſſe quid.
Iezrael. Iſta ciuitas poniī in tribus ſortibus, nō qdē
ꝙ eadē ciuitas ſit in diuerſis ſortibus, ſed ꝙ ſunt plu-
G res ciuitates eiuſdē noīs, & vocantur oēs Iezrael: vna
eſt.n.in ſorte Iudę,vt patet ſ̄.15.ſcđa eſt ī ſorte Manaſ
ſe,vt patet ſ̄.17.& alia eſt in tribu Iſſachar,de qua hic.

An multæ ciuitates Iezrael nominatæ fuerint. Quæſt. III.

SED dicet aliquis,ꝙ non eſt neceſſe poni tot vr-
bes Iezrael,quia pōt eſſe,ꝙ vrbs illa,quæ eſt in
vna tribu tanq̄ ciuitas eiuſdē ponaī in alia tanq̄
terminus, ſicut ponit Bethagla, & Betharaba
tanq̄ terminus in ſorte Iudæ,& ſorte Beniamin, vt pa
tet ſ̄.15.& ꝓc.c.& Bethel,atq; Iericho ponūī tanq̄ ter
mini tā in ſorte Beniamin,q̄ in ſorte Ephraim, vt pa-
tet ſ̄.16.& ꝓced.c.tn̄ q̄libet harum ciuitatū eſt ſolum
in vna tribu. Aliquis forte rn̄debit nō ſtare, quia hoc
H contingeret,ſi eſſent ꝯiunctæ ſortes iſtę: ſed nō ſunt.
Falſum tn̄ eſt,quia coniungunī ſors Iſſachar, & ſors E-
phraim,atq; Manaſſe in parte oriētali, vt patet ꝓced.
c.& ibi coniungitur cum eis terra Iudæ. Rn̄dendum
tn̄ eſt,ꝙ iſtæ vrbes Iezrael ſunt tres neceſſario, & vna
earū ſit in ſorte Iudæ,& alia in Manaſſe,& alia in Iſſa-
char, & hoc qa in oībus his locis cōputantur tanquā
ciuitates ſortium. Nam ſ̄.15. in ſorte Iudæ ponuntur
multæ ciuitates,de quibus eſt vna Iezrael, alioqn nō
ſtaret ſumma q̄dam,quæ ibi ponitur. Etiam in ſorte
Manaſſe ponitur tanq̄ vna de ciuitatibus, & nō in ter
minis ſortis ipſius. Item hic in ſorte Iſſachar ponitur
Iezrael tanq̄ prima de ciuitatibus:ergo non pōt poni
tanq̄ vna ciuitas, quæ ſit in una tribu: eſt tn̄ in termi-
I nis oīum trium,ſed ſunt tres vrbes. *Et Caſaloth.* Alia ci
uitas vocatur Cabſeel, quæ eſt prima in ciuitatibus
Iudę. ſ̄.15.& differt ab iſta cum ſint in duabus ſorti-
bus. *Et Sunem.* Non bene ſcribitur apud nos,quia de- Sunē qd.
bet ſcribi Sunam:iſta.n.eſt ciuitas,ad quam venit Eli-
ſęus,& manebat apud virum quendā, & hoſpites ſui
fecerūt ei cœnaculum.Poſtea mortuū filium viri hu-
ius ſuſcitauit Eliſeus.4.Reg.4.vbi dr̄, ꝙ venit Eliſęus
in Sunam, & poſtea vocauit mulierē illam apud quā
hoſpitabatur Sunamitem. Hoc patet ex Hebręo,vbi
taliter ſcribitur ciuitas iſta ſicut illa, & ſic dicendum,
ꝙ mulier illa erat de tribu Iſſachar. Etiam dicendum,
ꝙ de hac vrbe erat puella illa noīe Abiſac,quam ſerui
Dauid quæſierunt ei,cum iam ſenex eſſet, vt dormi-
K ret in ſinu eius, quia cum operiretur pannis nō cale-
fiebat.3.Reg.1.c. & dicitur ibi, ꝙ quæſierunt Abiſac
Sunamitem. *Et Apharaim.* Iſta ciuitas nō eſt multum
famoſa in ſorte Iſſachar. *Et Seon.* Aliqui exiſtimant
iſtam eſſe,quę habetur ſupra 12.cap.& vocatur Sarō,
de qua fuit vnus de regib' occiſis tempore Ioſue, ſed
non eſt:differt.n. tam ſm hebraicam quā ſm literam
noſtram:nam in Hebræo vocatur Lasaron, vt patet
ibidem:apud nos aūt vocatur Saron, vt patet in eadē
litera.iſta autē vocatur Seon, & in Hebręo vocaī illa
Siō: quamquā non habeat in principio eādem literā
quam habet mons Sion. *Et Anaharath.* Iſta differt ab
illa ciuitate, quæ habetur in ſorte filiorum Ioſeph,
quæ

[A] quæ vocatur Naaratha. quamquã fortè non eſſet valde irrationabile dici eſſe eandem ciuitatem, cum iſtę ſortes ſimul ſint, quia ſors Iſſachar tangit ſortem Manaſſe, & Ephraim, in parte Orientali, vt patet ſ.17.c.& tunc ponetur Naarath in ſorte Iſſachar in terminis illius, & diuidet Iſſachar a ſorte Manaſſe, & Ephraim: ſed ſolum erit in ſorte Iſſachar. *Et Rabboth, & Ceſion.* Secunda iſtarum fuit poſtea data Leuitis, qñ de qualiber ſorte datę ſunt aliquę ciuitates, vt patet infra 21.capit. *Abes.* Iſta differt a ciuitate, quæ eſt in ſorte Simeon: & vocatur Aſem, & a ciuitate quæ eſt in ſorte Iudæ, & vocatur Eſem. de quo ſup. in litera, & ſ.25. *Et Rameth.* Iſta differt a ciuitate quadam ſortis Iudę, quæ dicitur Balatrameth, & eſt ad latus Meridianũ ſortis Simeon, vt patet ſupra in litera. *Engannim.* Alia ponitur ſup.15. [B] in ſorte Iudæ, quæ vocatˀ Engannim, ſed differt ab iſta, cum ſint in duabus ſortibus: iſta ciuitas eſt vna de quatuor quæ datę ſunt Leuitis de ſorte hac, vt patet infra
Enhadda. 21.cap. *Et Endor.* Iſta ciuitas differt ab illa, quæ vocatur Endor, & iſta eſt, in qua erat Phitoniſſa, quam iuit ad conſulendum Saul. 1.Regum 28.& ponitur vrbs illa in ſorte dimidiæ tribus Manaſſe, vt patet ſupra 17.cap. *Et Bethphaſes.* Iſta eſt ciuitas alia non multum celebris in ſorte Iſſachar. *Et peruenit terminus eius vſque ad Tabor.*
Tabor q̃d. Tabor nomen montis eſt, in quo Chriſtus transfiguratus eſt, vt patet Matth.17.c.& ponitur in ſorte Zabulon in extremitate quatuor milliarijs vltra Nazareth ad orientalem partem, & in hac parte coniungiť ſors Iſſachar ſorti Zabulon. Nam Iſſachar eſt in parte Orientali per tranſuerſum, & coniungitur ſorti Zabulon ex [C] vna parte, & poteſt tangere illam apud montẽ Tabor. Hic tñ magis vř poni Tabor pro ciuitate quàm ꝑ mõte, quia dicitur infra. ꝙ ſunt in hac ſorte ciuitates 16.& tamen ſi non ponatur Tabor tanquã vna ciuitas, non erunt 16. ſed ſolum 15. *Et Sebeſima.* Aliqui putant eſſe iſtam ciuitatẽ, de qua dicitur in Pſal.59.ſ. partibor Siccimam, & conuallem tabernaculorum dimetiar. Sed non eſt eadem, quia Siccima, vel Sichima accipitur ꝑ Sichẽ: ſicut Ieroſolyma accipitur pro Ieruſalem, & illa eſt in ſorte Ephraim. *Et Bethſemes.* i. interpretatur domus ſolis. Et dicit Nicolaus, ꝙ forte hoc fiebat, qa colebatur ibi ſol. Alia ciuitas eſt in ſorte Iudę, quæ vocatˀ Bethſemes, vt patet ſupra 15. ſed differunt iſtę duæ cũ ſint in duabus ſortibus, & frequenter multæ vrbes eo- [D] dem nomine appellantur. *Eruntque exitus eius Iordanis.* Ideſt finis ſortis huius eſt in Iordane. Hoc eſt ex parte Orientali: eſt autem ſors iſta poſita ex tranſuerſo, quia plurimę aliarum ſortium ſunt ab oriente verſus occidentem, ſicut ſors Iudæ, & Beniamin, atque Ephraim, & ferè omnes. Iſta autem eſt a meridie verſus aquilonem, & extenditur circa terminum orientalem terrę Chanaan, ſ. iuxta Iordanem: & tãgit ſortem Manaſſe, & Ephraim ab oriente earum, & ipſa eſt magis orientalis atque extenditur contra Aquilonẽ, & tangit ſortem Zabulon, & alias ſortes, vnde quaſi in toto ſuo latere orientali tangit Iordanem. *Ciuitates ſexdecim, & villæ earum.* Ideſt in iſta ſorte ſunt ſolum ſexdecim ciuitates, quæ ſupra enarratę ſunt, & rura parua illarum, quę [E] vocantur villæ, & agri atque reliqui termini. *Hæc eſt poſſeſſio filiorum Iſſachar.* Scilicet iſtę ſexdecim vrbes cũ territorijs ſunt, quas poſſederũt Iſraelitę filij Iſſachar. *Per cognationes ſuas.* Ideſt, & diuiſa fuit tota iſta terra in ſortes ſecundum cognationes, ideſt familias. Habuit autem iſta tribus familias, vt patet Num.26.c. ideo diuiſa fuit iſta portio terrę in ſortes quatuor, & deinde illę in minores partes diuiſæ ſunt per domos familiarum, & vſque ad capita virorum. *Vrbes & viculi earum.* i. tam ciuitates, q̃ viculi, q erãt in tota terra iſta ptinuerũt ad ſortẽ Iſſachar, quia qñ ciuitas aliqua dabať alicui tribui: oẽs pertinẽtiæ ciuitatis illius cedebãt tribui illi.

[A] Cecíditque ſors quinta tribui filiorũ Aſer per cognationes ſuas. Fuitque terminus eorũ Halcat, & Chali, & Bethen, & Axaph, & Elmelech, & Amaad, & Meſſal: & peruenit vſque ad Charmelum maris, & Sior, & Labanath. Ac reuertitur contra Orientem Bethdagon, & pertranſit vſque Zabulon, & vallem Iepthahel contra Aquilonem in Bethemec, & Nehiel. Egrediturque ad Lauan Cabul, & Abran, & Roob, & Ammon, & Cana, vſque [B] ad Sidonem magnam. Reuertiturq; in Horma vſq; ad ciuitatem munitiſsimam Tyrũ, & vſque Hoſa. Eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba, & Amma, & Aphec, & Roob ciuitates vigintiduæ, & villę earum. Hæc eſt poſſeſsio filiorum Aſer per cognationes ſuas, vrbeſque & viculi earum. Filiorum Nephthali ſexta pars cecidit ꝑ familias ſuas: Et cępit terminus de Heleph, & Elon in Sananim: & Adami, quæ eſt Nezeb, & Iebnahel vſque Lecum, & egreſſus eorum vſque ad [C] Iordanem: reuertiturq; terminus contra occidentem, in Azanoth Tabor, atque inde egreditur in Vcuca, & pertranſit in Zabulon contra Meridiem, & in Aſer contra occidentem, & in Iuda ad Iordanem contra ortum ſolis. Ciuitates munitiſsimæ Aſſedim, Fer, & Emmath, & Rechath, & Cenereth, & Edema, & Arama, Aſor, & Cedes, & Edrai, Enaſor, & Ieron, & Magdalel, Horen, & Bethanath, & Bethſames: ciuitates decem, & no- [D] uem, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſsio tribus filiorum Nephthali per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum.

Cecidit ſors quinta.

Deſcriptio ſortis Aſer, cuius ſingulæ vrbes explicantur. Quæſt. IIII.

HIc ponitur quartum huius c. ſ. deſcriptio ſortis Aſer. Iſta ſors non habet diſtinctionem terminorum hic, & poſtea nominationẽ ciuitatum, ſed ſimul ponitur vtrunq; ſicut in alijs ſuperioribus, & ſequentibus in hoc ca. & vocatur ſors iſta quinta, quia fuit quinto loco extracta de [E] inuolucro cedularum poſt omnes, quæ ſ. ſunt deſcriptę. Et cã eſt, qa hic ſeruať aliquo modo dñadignitatis, & qa filij dñarũ multo digniores ſunt filijs ancillarũ, pręponunť tribus deriuatæ a dñabus tribubus deriuatis a famulabus. Tres aũt ſequẽtes. ſ. Aſer, Nephthali, & Dan ſunt de filijs ancillarũ, ideo poſtponi debuerunt, qui aũt ꝑpoſiti fuerũt, erant filij dñarum, vt ſ. declaratũ eſt. In his tñ tribus ſequẽtib. nõ fuit penitus ſeruatus ordo dignitatis, qa Aſer poniť añ Dã, & Nephthali, ſ. ꝙ primo eduxerit ſortẽ de inuolucro q̃ illi, tñ iſti duo ꝑcedebãt Aſer. In quo ſciẽdum, ꝙ Lia habuit ancillã noĩe Zelpham, q̃ peperit de Iacob filios duos, ſ. Gad, & Aſer: Rachel aũt habuit ancillã noĩe Bala, q̃

peperit ex Iacob Dan,& Nephthali, vt patet Gen.30. c.iſti erant æquales ex parte genitoris: genitrices quoque erant ęquales,quia ambæ erant famulę, & minus principales vxores, ideo non poterat in eis accipi differentia dignitatis ex parte natalium, ſed ex parte temporis naſcendi: ſicut erat in filijs Lię,vel Rachelis, ſed filij Balę ſunt priores. Nam cum Rachel careret filijs, dixit ad Iacob, ꝙ ingrederetur ad ancillã illius, vt ſic ſaltem ex ea prolem acciperet,quod cum feciſſet, nati ſunt Dã,& deinde Nephthali,vt patet Gen. 30. Hoc etiam cum vidiſſet Lia, dedit ancillam ſuam Zelphã viro ſuo,& peperit ei duos filios,ſ.Gad, & Aſer, vt patet eod.ca.prius ergo fuerunt ambo filij Balę quam aliquis filius Zelphę, & ſic pręcedebant dignitate ad vtrunque filium Zelphę. De Gad autem non eſt hic q̃ſtio,quia non accepit ſortem hic, ſed viuente Moyſe accepit illam ante tranſitum Iordanis: Nu.32.& Deut. 3.ſed Aſer accepit hic cum Nephthali,& Dan:non tamen fuit in omnibus curatum de honore:fuit tamen obſeruatum in deſerto in caſtrametando ſub vexillis: nam vnũ de quatuor vexillis fuit de tribu Dan, & ſub illo fuerunt Nephthali,& Aſer,vt patet Num.2.ergo hic debuiſſet pręcedere: ſed nõ multum curatum eſt hic. *Tribui filiorum Aſer*. Iſtis data eſt magna ſors, quia erat magnus populus, vt patet ex numero ciuitatum ſuarum infra. *Per cognationes ſuas*. Ideſt diuiſa eſt poſſeſſio iſta quę ſequitur, per omnes familias tribus Aſer. Fuerunt autem in tribu Aſer familiæ quinque, vt patet Num.26.c. ideo diuiſa eſt in partes quinque poſſeſſio eius,& ſortes poſitę ſunt,ſicut ponebantur pro diuiſione ſortium inter tribus,vt patet Num. 26. *Fuitque terminus eorum Halcath*. Hic enarrantur ciuitates ſortis huius, & dicitur, quòd terminus ſortis huius fuerunt

Vrbiũ ſortis Aſer enarratio.

ciuitates iſtę. Non eſt ſenſus, quòd omnes iſtę ſint in terminis ſortis Aſer, quia tunc nullæ eſſent in medio ſortis; ſed ponuntur aliquæ ciuitates, quæ ſunt in terminis,deinde enarrantur alię, quæ ſunt apud illas, ita vt enarrando vrbes terminorum etiã enarrentur omnes vrbes,quæ ſunt in tota ſorte. *Halcath Chali Bethen*. Iſtæ tres vrbes ponũtur in terminis ſortis Aſer ex vna parte,ſed quæ pars ſit iſta, an declinet ad Meridiẽ, vel Aquilonem; Orientem,vel Occidentem non cõſtat.

Bethen, & Bethel differunt.

Bethen. Differt iſta a ciuitate Bethel:illa enim eſt in ſorte Beniamin,vt patet pręced. ca. prima ciuitas harum nõ bene ſcribitur hic:ſed debet vocari Lacoth, vel Lachath, & ſic eſt in Biblijs correctis, & eſt vna de quatuor ciuitatibus, quę datę ſunt Leuitis de ſorte Aſer, vt patet infra 21.c. *Et Axaph*. De iſta ciuitate fuit vnus de regibus vocatis a rege Iabin ad pugnam contra Iſraelitas ad aquas Meron,vt patet ſupra 11.ca.& rex ciuitatis huius fuit occiſus tempore Ioſue, vt patet ſup. 12.cap. *Elmelech*. Tale erat nomen viri mariti Noemi, vt patet Ruth 1. cap. tamen non fuit vir ille de hac ciuitate,nec de hac tribu,ſed de tribu Iuda, & de ciuitate Bethlehem,vt patet ibidem. *Et Amaad*. Iſta ciuitas differt a ciuitate,quę vocatur Arma,vel Horma,& ponitur in ſorte Iudę ſupra 15.c.& poſtea fuit in ſorte Simeon ſupra in litera,& ponitur illa ciuitas ſupra 12. c. quia vnus de regibus occiſis tempore Ioſue fuit de illa,ſed ad hanc nihil pertinet. *Et Meſal*. Iſta eſt vna de ciuitatibus,quæ datæ ſunt Leuitis de tribu hac, vt patet infra 21 cap. *Et peruenit vſque ad Charmelum maris*. Ideſt extẽditur iſta poſſeſſio filiorum Aſer verſus Charmelum montem apud mare: peruenit enim iſta ſors ad mare Mediterraneum, quod eſt mare magnũ, & eſt terminus Occidentalis totius terræ Chanaã. Et patet, quia peruenit vſque ad Tyrum,& Sidonem,quę ſunt in littore maris magni. Eſt autem mons iſte Charmelus,in quo erat Elias propheta,quando locutus fuit ad quinquagenarios regis Ochozię, quos cõbuſſit ignis

F de cęlo.4. Regum 1.c. *Et Sior,& Labanath*. Iſtę ſunt duę vrbes. Ponunt tamen aliqui illas tanquam vnam. Sed vitium eſt,vt patet in Hebręo. *Et reuertitur contra orientem Bethdagon*. Ideſt ſortis huius terminus reuertitur ad vrbem Bethdagon,& hoc contra Oriẽtem,quia dixerat nunc de extremitate ſua occidentali, ſ. apud Charmelum & mare,redit ad latus tendens verſus Orientẽ in vrbem Bethdagon. ſiue autem iſtud latus tendat ꝯ Orientem per Auſtrum,vel Septentrionem non conſtat. Bethdagon interpretatur domus Dagon: eſt autẽ Dagon nomen idoli Philiſthinorum,& principaliter in ciuitate Azoto:iſtud eſt enim idolum,quod poſitũ fuit apud arcam domini, & inuentum eſt confractis manibus,& capite,vt patet 1.Regum 5. c. Poteſt autẽ

Bethdagõ quid.

G eſſe Bethdagon nomẽ commune, vt ſignificet domũ illius Idoli,ſ.templum,in quo colebatur, ſed hic accipitur quędam ciuitas ſortis Aſer, & forte vocatur ſic, quia a principio Chananæi coluerunt ibi idolum Dagon,ſicut dicunt aliqui Bethſames, ideſt domus ſolis, quia ibi colebatur ſol principaliter. *Et pertranſit vſque ad Zabulon*. Hoc eſt a latere Meridiano:nam magis aquilonaris eſt ſors Aſer,quam Zabulon, cum ponatur extremitas Zabulon ad Sidonem ciuitatem, vt patet Geneſ.49.cap. Aſer autem habet ciuitatem Sidonem, & Tyrum vtranque in latere maris Mediterranei, quæ ambę ſunt contra latus aquilonare. *Et vallem Iephthael*. Iſta vallis eſt in ſorte Zabulon, vt patet ſupra. & cum tangit ſors Aſer ſortem Zabulon tangit eam in valle

H Iephthael:& dicitur in Hebræo. *Et filios Iephthael*. Sed eſt ſenſus, quòd pertingit iſta ſors vſque ad vallem filiorum Iephthael. *Contra Aquilonem in Bethmec*. Ideſt ad Aquilonarem partem tranſit latus ſortis huius in vrbem nomine Bethmec. *Et Nebiel*. Iſta eſt alia vrbs in ſorte Aſer,& eſt in latere illius Aquilonari.

Egrediturque ad Lauan. Ideſt, arcuatur apud vrbem Lauan. Egreſſio aliquando ſignat terminationem,ſicut cum dicitur: Exitus eius ſunt in talem, vel talem locum. *Cabul*. Ponitur hic iſtud tanquam nomen ciuitatis: ſed aliquando ſignat nomen prouincię, ſicut 3.Regum 9.cap.dicitur, quòd dedit Salomon regi Hiram viginti oppida in terra Galilęę, quæ cum vidiſſet non placuerunt in oculis eius,& vocauit regionem il-

Quid Cabul hic ſignat.

I lam Cabul:hic tamen non accipitur pro illo. Quod patet, quia ibi plura quam viginti oppida ſunt in terra Cabul cum totam terram illã appellauerit Cabul rex Hiram; hic autem neceſſario ponitur,vt ciuitas vna.

Item quia nomen iſtud Cabul impoſitum fuit regioni illi a rege Hiram,& prius non erat, vt patet præalleg.ca. ſed nomen Cabul quod hic habetur neceſſe eſt, vt fuerit tempore quo diuiſa eſt terra viuente Ioſue,vel ſaltem fuerit tempore ſcriptoris libri huius, ſ. tempore Samuelis; ſed tunc non erat nomẽ quod impoſuit Hiram, quia iſta facta ſunt magno tẽpore poſt mortem Samuelis: nam Samuel non vidit regnãtem Dauid ſuper vniuerſum Iſrael: prius enim mortuus

K eſt,de quo primo Regum 25. ca. ſed Dauid poſtea regnauit. Etiam quia priuſquam moreretur Saul mortuus eſt Samuel: nam Saul vadens ad Phitoniſſam,dixit ei, ſuſcita mihi Samuelem primo Regum 28. cap. regnauit tamẽ poſtea Dauid quadraginta annis, vt patet tertio Regum.2.cap.& poſtea regnauit Salomon, in cuius diebus impoſitum eſt nomen iſtud *Cabul* a rege Hiram:ergo non poteſt accipi hic *Cabul*,vt accipitur 3.Regum 9.pro quadam parte terræ Galilęę. *Et Abran*. Iſta eſt alia ciuitas in ſorte Aſer, nec eſt de famoſis. *Et Roob*. Aliquando ſignat regionem. Quod patet,quia hic neceſſario accipitur pro ciuitate vnica: tamen Iudicum 18. capitu. accipitur Roob pro regione,cum dicatur, ꝙ Lais,quæ alio noĩe appellatur Leſem eſt in regione Roob.in illa autẽ eſt q̃dã pars ſortis

Dan,

Dan, vt ĩ. declarabitur. *Et Hammon.* Hic non accipitur A pro terra Hammon, ſed pro ciuitate quadam. Etiam quia de terra Hammon nihil pertinuit ad ſortẽ Aſer, nec ad nouem tribus & dimidiam: pertinuit tñ aliqd ad ſortem Ruben, & aliquid ad ſortem Gad, vt patet ſ̃. 13. c. *Et Chana.* Nomen vrbis eſt in hac tribu Aſer. *Vſque ad Sidonem magnam.* i. peruenit ſors iſta vſq; ad Sidonem, quæ eſt in littoribus maris mediterranei, in qua terra Chriſtus prædicauit, & de terra illa exiuit Chananęa illa, quæ petijt a Chriſto filiam ſuam a dęmone liberari: Matth. 15. ca. vocatur aũt Sidon magna non ad differentiam tanquã ſit alia Sidon parua, ſed quia erat magna ciuitas reſpectu aliarum enumeratarũ. *Reuertitur in Horma.* Ideſt de Sidone magna conuertitur latus verſus Horma. & non accipitur hic Horma, ſicut accipitur Nu. 14. & 21. ſ. pro terra illa, in qua morabantur Chananæi regis Arad, quam deſtruxerunt Iſraelitę vocantes eam Horma. i. anathema, vel deſtructionem, vt patet ibidem. Nec accipitur Horma pro ciuitate Sephath, quam Iudas, & Simeon percutientes vocauerunt eam Horma, vt patet Iudi. 1. c. ſed erit nomen ꝓprium ciuitatis. Vel forte fuit impoſitum a Iudæis pro ſimili cauſa. *Vſque ad ciuitatem munitiſſimam Tyrum.* Iſta etiam eſt apud mare, & eſt magis aquilonaris q̃ Sidõ. eſt autem munitiſſima, quia de ea erãt populi diuites: abũdabat enim negociationibus ſuper omnes alias vrbes, & magnitudine diuitiarũ intantũ ſuperbiuit rex vrbis huius, ꝙ vocauit ſe Deum, vt patet Ezech. 28. de magnitudine diuitiarum, & gloriæ, & negociationis ciuitatis Tyri hr̃ Ezech. 26. & 27. & 28. ca. hanc vrbem cum Sidone deſtruxit Alexander totam incendio tradens, vbi diuerſa genera mortis infandę patrata ſunt, alijs ſe ſuſpendentibus, & alijs in mare pręcipitãtibus, & iacientibus in ignem. De his Alexandreidis libro 3. Fuit tñ poſtea reſtituta ciuitas iſta, licet non in tanta gloria, vt prius: nam tpe Saluatoris manebat, tam ipſa quàm Sidon. De hac vrbe fuit Dido regina Carthaginis, quę mortuo viro ſuo Sichęo, a Pigmalione fratre eius nauigauit in terram Hiarbę mauri, a quo petita, & obtenta terra quantum corio bouis circundari poſſet, illo in tenniſſimas corrigias extenuato magnũ terræ ſpatium comprehenſum eſt; vnde ciuitas illa Birſa fuit appellata, quæ alio nomine Carthago appellatur: de geſtis Didonis, & morte, tam apud poetas, q̃ apud hiſtoriographos ſolẽnes narrationes ſunt. De hac quoque vrbe fuit rex Agenor cuius filiam Europam rapuit Iuppiter ſuper vndas ducens eam in terram Gręcorum in prouinciam Cretenſium, quę nunc Candia appellatur. Tertiam mũdi partem ab ea Europam appellari fecit. De hoc Ouid. Metam. 2. & 3. de hac quoque fuit Cadmus filius Agenoris frater Europę exilio damnatus a patre, niſi Europam filiam ſuam reduceret, quam pluſquam ſatis quæſitam, cũ nulla parte terrarum inueniret in terra Gręcorum vrbem Thebarũ ꝯdidit in prouincia, quæ Boeotia appellata eſt. de quo Ouid. Metam. lib. 3. in principio: ibi aũt poſtea tota ſua poſteritas regnauit. In hac quoq; vrbe primo literæ gentis illius inuentæ ſunt, de quo Alexandreidis li. 3. Multa quoq; vrbis huius memorabilia dicta, & geſta ſunt. Hęc autem non fuit ſubdita Iudęis: nã ẽt tpe Salomonis regnabat ibi Hiram rex, qui erat de gentilibus, & erat amicus Salomonis, vt patet 3. Reg. 5. & 9. & nõ fuit poſtea capta: nam ẽt tpe Saluatoris ibi Chananęi manebant, vt patet Matth. 15. ſ. ꝙ cum ambularet Ieſus ĩ finibus Tyri, & Sidonis, mulier Chananęa a finibus illis egreſſa clamauit: Dñe fili Dauid miſerere mei. Immo terra iſta Chananęorum amplius manſit in poteſtate eorum q̃ manſerit terra Iudæę in poteſtate Iudęorum, quia ipſi breuiter poſt Chriſti mortẽ inde fuerunt ducti in captiuitatem, & venũdati. *Et vſque Hoſa.* Nomen ciuitatis eſt: tale autem eſt nomen cuiuſdam montis in Theſſalia apud montẽ Pelion, & Olympũ, & fuit vnus de tribus, quos gigãtes ſuper poſuerunt (vt poetę aiunt) vt ad cęlos cum dijs pugnaturi aſcenderent, de quo Ouid. 1. Metam. *Eruntque exitus eius vſque mare.* Ideſt exitus, vel finis ſortis Aſer eſt ad mare, i. ad mare Mediterraneum, quod eſt Occidentale: nam Tyrus, & Sidon apud maris littora ſunt. *De funiculo.* Ideſt de funiculo, ſiue termino claudente ſortẽ exitum in mare. *Achziba, Amma.* Iſtę ſunt duæ aliæ vrbes Aſer, quæ ſunt apud Occidentalem plagam ſortis huius. *Aphec* Iſta ciuitas ponitur ſ̃. 15. c. ſed non eſt eadem in re, ſed in nomine, quia frequenter multæ ciuitates appellantur eodem nomine, & appellatur aliqñ Aphec, & aliquando Apheca ex cõditione idiomatis Hebraici, in quo ſæpe litera in fine additur, vt Dabir Dabira; Mizraim, Mizraima. Quæ autẽ iſtarũ Aphec ſit illa, quæ ponitur ſupra 12. cap. de qua fuit quidam de regibus occiſis tempore Ioſue, non plene patet. *Et Roob.* Iſta eſt alia ciuitas ab illa, quę ſupra in hac ſorte vocatur Roob. Et hoc quia etiam in eadem ſorte cõtingit frequenter eſſe multas vrbes nominis eiuſdem, vt patet in Aſor, quę ponitur ter ĩ ſorte Iudę, & ſignat hic Aſor ciuitatem quamquam aliquando ſignificet regionem, vt ſupra dictum eſt. Sic accidit de Samaria, quæ aliquando accipitur pro quadam vrbe cõſtructa in monte Somer 3. Regum 16. c. & aliquando pro regione, vt cum dicitur, quòd Chriſtus tranſibat per ciuitates Samarię: & cum dixit in viam gẽtium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne ĩtraueritis, ſed ite ad oues, quę perierunt domus Iſrael. *Ciuitates triginta duæ.* Omnes vrbes hic poſitę ſunt trigintaduæ, ſed ponuntur aliqua nomina, quę nõ ſignãt ciuitates, ſed alios terminos.

Sciendum etiam, quòd aliquę ciuitates huius ſortis ſunt, quę non deſcribuntur hic, vt patet ĩ. 21. vbi ponũtur ciuitates, quæ datę fuerunt Leuitis de ſorte Aſer, & eſt ibi Abdon, quæ non ponitur hic. Sed neceſſe eſt, vt dicamus aliquas ciuitates fuiſſe ſortis huius, quę nõ deſcribuntur hic. Vel quòd ſint aliquę ciuitates, quę vocentur pluribus nominibus, & hic ſub vno nomine appellẽtur, & ĩ. 21. ſub alio, & hoc veriſimilius eſt. Sic quoq; eſt in ſ̃. poſita ſorte Iſſachar, nam ĩ. 21. c. ponuntur vrbes eius datę Leuitis, & ſunt ibi duę quę nõ deſcribuntur hic, ſ. Dabereth, & Ierimeth: ſed ad modũ præpoſitum redeundum eſt. *Et villæ earum.* i. iſtę triginta duę ciuitates cum ſuis agris, & paruis ruribus, & nõ muratis locis prouenerunt in ſortem Aſer.

Hæc eſt poſſeſſio filiorum Aſer. Ideſt omnes vrbes ſupra poſitæ ſunt tota poſſeſſio Aſer, quia nullam aliam partem poſſeſſionis acceperunt. *Vrbes, & viculi earum.* ideſt tam vrbes, quàm rura in poſſeſſionẽ tribus Aſer ceſſerunt. *Filiorum Nephthali.* Hic ponitur quinta pars huius ca. in qua deſcribitur ſors filiorum Nephtali. Et ſicut in cęteris ſuperioribus non ponuntur termini per ſe diſtincti a ciuitatibus, ſicut in ſorte Iudę, & Beniamin, ita hic: ſed ſimul, quãdoque ponendo terminos, & quãdoque ciuitates. *Sexta pars cecidit.* Iſta eſt ſexta, quia ſexto loco filij Nephthali acceperunt ſortem incipiendo a filijs Beniamin, qui primo de cedularũ inuolucro eduxerunt ſortem, & in hoc non ſeruetur plenè ordo dignitatis. Et hoc quantum ad duo. Primum, quia pręponitur Aſer ipſi Nephthali, tñ prior deberet eſſe Nephthali, cum ſit prior natiuitate, quia eſt de filijs Balę: Aſer autem eſt vltimus filius Zelphę, vt ſ̃. declaratum eſt. Secundum eſt, quia Nephthali eſt poſterior ipſo Dan, vt patet Gen. 30. c. primus. n. filius Balæ eſt Dan, & ſecundus Nephthali: tñ Nephthali pręponitur. *Per familias ſuas.* i. iſta tota ſors Nephthali diuiſa eſt per familias, quia etiam ipſæ familiæ poſtea ſortitę

Horma hic quid.

Tyrus vrbs munitiſſima.

Vrbs Didonis reginę.

Birſa Carthago eſt.

Quid Hoſa ſit.

Deſcriptio ſortis filiorum Nephthali.

ſunt inter ſe poſſeſſionem hanc per partes proportionales. Fuit autem diuiſio facta in partes quatuor, quia familię Nephthali ſolum erant quatuor, vt patet Nu. 26.cap. *Cœpitque terminus de Eleph.* Eleph eſt vna de ciuitatibus ſortis Nephthali, & eſt in extremitate ſortis: ideo dicitᷣ ibi incipere terminus, ideſt latus terminans vel claudens. Sed in qua parte ſit iſte terminus, ſ. an in meridie Aquilone, Oriente, vel Occidente, non conſtat, cum nihil deſcribatur in litera per quod patere poſſit. *Et Elon.* Iſta ciuitas etiam ponitur in ſorte Iudę, vt patet ſupra 15.c. & fuit poſtea data ſacerdotibus. j̄. 21. ſed non eſt eadem cū iſta, niſi in voce, quia in duabus ſortibus ponuntur, ideo neceſſe eſt eas eſſe diuerſas. *Et Saananim* Iſta ciuitas parum famoſa eſt in ſorte Aſer. G *Et Adami, quæ eſt Neceb.* Iſta ciuitas habet duo nomina, ſ. Adami, & Neceb: ſicut Hebron vocatur Hebrō, & Cariatharbe, & Mambre: & Ieruſalem vocatur Iebus, & Ieruſalem, & multæ aliæ, vt patet ſupra 15. *Et Iebnael.* Alia ciuitas talis ponitur in ſorte Iudæ in terminis eius, vt patet ſupra 15.

Eleph q.d.

Et forſè aliquis dicet eſſe iſtam ciuitatem, quæ ponitur in terminis Iudę. & quòd ſit etiam in terminis Iſſachar, quia poteſt eſſe in vna tribu tanquam ciuitas, & in alia tāquàm terminus, & hoc potiſſimè, quia tribus Nephthali tangit ſortem Iudæ, vt patet infra. Sed non ſtat, quia Iebnael eſt in latere ſortis Iudæ, & eſt apud mare mediterraneum in latere Occidentali, vt patet s̄. 15. Nam deſcribendo latus aquilonare ab Oriente verſus Occidentem cōſummatur latus in Iebnael, H & immediate in mari magno, ſors tn̄ Nephthali tangit ſortem Iudę ſolum in parte Orientali apud Iordanem, vt patet j̄. ergo non eſt idem locus Iebnael, de quo hic, & de quo in ſorte Iudę, quia non ſe poſſunt contingere in loco, vbi eſt Iebnael in ſorte Iudæ, ſed ſunt duæ vrbes, quia frequenter ſunt multę vrbes eiuſdem nominis, vt patet ex pręcedentibus. *Vſque Lecum.* Iſta eſt alia ciuitas, & extēditur terminus Iebneel vſq; ad eam, & ſunt iſtæ in latere ſortis ipſius Nephthali. *Egreſſus earum vſque ad Iordanem.* i. terminus, vel extēſio territorij ciuitatum iſtarum eſt vſq; ad Iordanem, nā Nephthali ex parte Orientali tangit aliqualiter Iordanē, & in parte ipſa ſunt ciuitates iſtæ, ideo termini earum vſque ad Iordanem proueniunt. I *Reuertiturque terminus contra Occidentem.* Iſtud latus ſupra poſitū in quo erant iſtę ciuitates, eſt Orientale, quia eſt apud Iordanem, & Iordanis eſt terminus Oriētalis terrę Chanaā, vt patet Num. 34.c. nunc reuertitur terminus, ideſt latus deſcribens terminū ꝯ partem Occidentalē, & eſt iſta reuerſio per latus meridianū, vel aquilonare: nam inter Orientē, & Occidentē duo latera media ſunt, ſ. meridianum, & aquilonare: quibus oriens & occidēs coniunguntᷣ: ſed quod latus eorum eſt iſtud quod extenditur a Iordane in Azanoth Tabor, non patet ex litera, ſed ſatis poteſt dici, ꝙ ſit latus meridianum, quia immediate cum enarretur iſta extenſio, q̄ ſit ab Oriēte verſus Occidentem fit mētio de latere meridiano: K ex quo vr̄, ꝙ per illud ſit tranſitus. *Vſq; Azanoth Tabor.* Azanoth vr̄ eſſe nomen ciuitatis, Tabor aūt eſt nomē montis, eſt autem ciuitas iſta apud Tabor, ſicut dicebamus s̄. in ſorte Zabulon Celeſeth Tabor, ſ. ciuitas Celeſeth, quæ eſt apud montem Tabor, vel in quadā parte montis ipſius. Eſt aūt iſte mons in contactu lateris diuerſarum tribuū, ſ. in ꝯtactu Nephthali, & Zabulon, & Iſſachar, quia forte mōs eſt magnus, & poſſunt in eo ꝯiungi tres ſortes, ſicut aliqñ ad vnum paruū locū coniungūtur tria, vel quatuor regna. Et hoc patet, quia in qualibet harum tribuum ponitur Tabor, vt patet s̄. Etiam ſatis conſonat, ꝙ coniungantur ſortes iſtę in monte Tabor, quia j̄. dicitur, ꝙ coniungatur ſors Nephthali ſorti Zabulon. Qūo aūt coniungatur ſorti

F Iſſachar, non dr̄: ſed ſatis patet, quia tribus Iſſachar ex parte Orientali extenditᷣ tangens tribum Ephraim, & Manaſſe, vt patet s̄. 17. cap. & ex hac parte, ſ. Orientali apud Iordanē extenditur ſors Nephthali ad tangēdū ſortem Iudę, vt patet j̄. & ſors Manaſſe, & Ephraim coniunguntur ſorti Iudæ circa partem Oriētalem in vrbe Taphua, vt declaratum eſt s̄. 17. c. ergo ſatis tāget ſors Iſſachar ſortem Nephtali, & erit contactus iſte in mōte Tabor. Quod autem accipiatur hic Tabor pro monte, & non ſit vnicum nomen Aznoth Tabor ſatis conuenit, quia s̄. deſcripſerat latus Oriētale Nephthali, ſ. apud Iordanem, & inde deſcendebat ꝯ Occidētem, & in principio deſcenſionis nominauit Aznoth Tabor, ideſt ciuitatem illam apud Tabor. In quo nota G non multum diſtare Iordanem a Tabor, quia poſt Iordanem nominatus eſt nullo medio interpoſito in latere iſto, & ꝯuenit monti Tabor, quia ipſe eſt quarto milliario diſtans a Nazareth ꝯ Orientem, vt patet in libro de diuiſione Terrę Sanctæ: & tn̄ Nazareth non multum diſtat a mari Geneſareth, quod eſt apud partem Orientalem terrę Chanaā, & apud Iordanem. Et cum dr̄ vſq; Aznothtabor, non eſt intelligendū, ꝙ iſte locus Aznoth ſit in extremitate Occidētali ſortis huius, ſed procedendo ab Oriente verſus Occidentē in ſorte Nephthali, venitur immediate in Aznoth Tabor, q̄a eſt locus ſatis ꝯiunctus parti Orientali. *Atque inde egreditur in Hucuca.* Iſta eſt alia ciuitas in eodē latere meridiano veniendo ab Oriente verſus Occidentē: & H eſt magis Occidentalis q̄ Aznoth Tabor. *Et pertranſit in Zabulon contra Meridiem.* i. & latus ſortis Nephthali applicatᷣ lateri ſortis Zabulon, & hoc a parte meridiana Nephthali: eſt enim magis Meridiana ſors Zabulon, q̄ Nephthali: ambę aūt perueniunt ad mare Geneſareth, qđ eſt mare Cenereth, vel Galilęę, ideo cum ambulabat Ieſus apud mare Galilęę, dicebatur ambulare in extremitate Zabulon, & Nephthali, vt patet Mat. 4. & ibi vocatur via maris, & ob hoc de his duabus ſortibus ſimul loquitᷣ Iſa. c. 9. ſ. Primo tpe alleuiata eſt terra Zabulō, & Nephthali, & nouiſſime aggrauata eſt via maris &c. *Et in Aſer contra Occidentem.* Sors Aſer magis eſt Occidentalis q̄ Orientalis, cum latitudo eius ſit in parte Occidentali, & non peruenit vſque ad extremi- I tatem Orientalē totius terrę Chanaā. ſors autem Iſſachar è ꝯtrio eſt tota Orientalis extenta apud Iordanē, verſus Occidentē aūt parum dirigitur, & ob hoc cum extendatᷣ ſors Nephthali ꝯ Occidentē tangit ſortem Aſer, & non ꝑuenit ad Occidentalē plagā terrę Chanaā, ſ. ad mare magnum, vbi eſt terminus terrę totius Chanaā Nu. 34. c. *Et in Iuda ad Iordanem contra ortum ſolis.* Etiā tangit ſors Nephthali ſortē Iudę, & hoc in parte Orientali, ſ. apud Iordanē: nā ſors Iudę hēt ꝓ fronte orientali mare ſalſiſſimum, qđ eſt mare Sodomorū, vt patet s̄. 15. & tangit extremitatē Iordanis, & ibi ꝯiungitᷣ ſibi tribus Beniamin, vt patet pręce. c. ꝯiungitᷣ ēt tribus Manaſſe, & Ephraim. s̄. 16. ſors quoq; Neph- K thali extenditur per ripam Iordanis, & ꝑuenit in cōiūctione ſortis Iſſachar vſq; ad locū, in quo ſors Iudę cōiungitᷣ Iordani, & ponuntᷣ hic duę determinationes, ſ. ad Iordanē, & ad ſolis ortū, ſed q̄libet earū ſufficiebat: nā ſolum dicendo ad Iordanē intelligebatᷣ pars orientalis, q̄a Iordanis eſt extremitas terrę Chanaan orietalis, vt patet Num. 34. c. ēt dicendo ad ſolis ortū intelligebatᷣ Iordanis cū ꝯuertantᷣ iſta duo in terra illa, ſed aliqñ ſcriptura ponit aliquas determinationes ex ſuperabundanti. *Ciuitates munitiſſimæ.* Poſita fuerāt latera ſortis Nephthali: ponuntᷣ hic ciuitates ſortis huius, q̄q̄ q̄dam earum ſupra poſitæ fuerunt, & nō ponitur latus aquilonare ſortis huius, ſcilicet, quam ſortem tangat Nephthali ad partem Aquilonarem, aut ſi ſit in ipſo latere Aquilonari totius terræ Chanaan.

Rō, q̄ hic accipi Tabor ꝓ monte, & nō ꝓ ciuitate.

Latitudo ſortis Aſer

Et

Et ſatis vr̃ dicendum, ꝙ ſors Dan ſit magis Septen A trionalis, cum ipſa ſit in terra Roob, quæ eſt maxime Septentrionalis in tota terra Chanaan, cum ponatur apud Emath Nume. 13. & tñ Emath eſt in ipſo latere Aquilonari terræ Chanaan, vt patet Numer. 34. quòd ſors Dan hẽat regionem Roob, patet quia accepit ciuitatem Lais, quæ alio nomine vocatur Leſem, vt patet ĩ. & iſta eſt in regione Roob Num. 18. c. & de ipſa ſorte Dan etiam nõ ponitur latus aliquod, vt patet ĩ. Vel forte poteſt dici, ꝙ latus aquilonare terræ ſit latus Septentrionale ſortis huius, quia ponitur hic Emath, quę eſt in latere Aquilonari terrę Chanaan: dr̃ autem de ciuitatibus ſortis huius, ꝙ erant munitiſſimę, quia acceperat ciuitates ſortiſſimas, & bene muratas. *Aſſedimſer.* Nõ eſt ciuitas multum famoſa in ſorte Nephthali. B *Et Ennath.* Iſta vr̃ eſſe ciuitas quę vocatur Emath: & eſt in latere Aquilonari terrę Chanaã, vt patet Nu. 34. & hoc modo dicemus ſortem Beniamin ſ᷑m totũ latus ſuum Aquilonare, vel quantum ad partem eius tangere latus Aquilonare terrę Chanaan. *Et Rechath.* Non eſt famoſa ciuitas in ſorte iſta. *Et Cenereth.* Iſta eſt quædam ciuitas in latere Orientali terræ Chanaan, & eſt apud mare Galilęæ, vel Geneſareth. Vocatur autẽ mare iſtud Cenereth, vt patet Num. 34. & Deute. 3. & ſupra 11. & 12. & accepit nomen a ciuitate iſta Cenereth, quæ eſt apud illud. Multæ autem aliæ ciuitates in terra Galilęę ſunt apud iſtud mare, ſed ab iſta vocatũ eſt. Et iſta ciuitas vocata fuit poſtea Tyberias poſt natiuitatẽ Saluatoris ab imperatore Tyberio. Iſte.n. in ciuitate illa dum iuuenis erat aliquando cõuerſatus eſt, C & inde vocatur mare Tyberiadis, vt patet Ioan. 21. ca. vocatum eſt etiam mare Geneſareth, vt quidã dicunt quaſi generans auram. Sed magis videtur eſſe nomen corruptum de Cenereth. Vocatur etiam mare Galilęę, quia in terra Galilęę eſt, & idem mare eſt. In terra autem iſta Saluator ꝯuerſatus fuit tota iuuentute ſua, & maximum tẽpus prędicationis ſuę ibi fuit. Nomen autem vltimum maris huius fuit mare Tyberiadis, qa iſtud nomen impoſitum eſt poſt natiuitatem Saluatoris, cum impoſitum fuerit ab Imperatore Tyberio, & tamen anno decimooctauo imperij eius mortuus eſt Saluator. Quod patet, quia anno 15. regni eius baptizatus eſt Chriſtus, & incępit prędicare Luc. 3. ca. in princ. & tñ tempus prędicationis Saluatoris noſtri nõ D fuit trium annorum completorum, ergo anno 18. Tyberij Cęſaris moreretur. *Et Edems.* Non eſt vrbs famoſa in ſorte Nephthali. *Et Arama.* Iſta differt ab vrbe, q̃ vocatur Rama, quia illa ponitur in ſorte Beniamin, vt patet pręced. cap. ſed eandem vrbem in diuerſis tribubus eſſe impoſſibile eſt, maxime quia iſtę duę ſortes in nullo coniunguntur. *Aſor.* In tribu Iuda ponitur Aſor ter, & ſunt ibi tres ciuitates nomine Aſor nõ coincidentes: hic autem eſt alia Aſor, quia non coniungũtur in loco, vbi ſit Aſor, ſ. ꝙ quamquam ſit contactus in ſorte Nephthali, & Iudę, vt patet ſupra. tñ non dicemus Aſor eſſe vnam hic, & ibi, quia non eſt iſta Aſor in loco cõtactus iſtarum ſortium. Et magis adhuc patet, quia dato ꝙ eſſet in loco contactus, non ponitur E Aſor in ſorte Iudę, tanquam terminus, vel latus, ſed tã quam vrbs ſortis, vt patet ex ſummulis ibi poſitis, in q bus neceſſe eſt ꝯputari Aſor. Etiam Aſor ponitur hic tanq̃ ciuitas, vt patet ex eadem rõne: ideo neceſſe eſt, vt iſta differat a qualibet earum, quæ ponuntur s̃. 15. in ſorte Iudę. De vrbe Aſor fuit rex vnus eorum, qui fuerunt occiſi tpe Ioſue, vt patet s̃. 12. & rex Iabin vrbis Aſor ꝯuocauit reges alios ĩ bellũ ꝯ̃ Iſraelitas ad aquas Merom, vt patet s̃. 11. & hoc fuit, qa Aſor erat antiquitus tenens principatũ inter oĩa regna Chanaã, vt patet eo. c. & hanc vrbem ꝯbuſſerunt Iſraelitę q̃n expugnauerunt eã, vt patet ibidẽ. Fuit aũt poſtea poſſeſſa Aſor a regibus Chananęorũ, nã rex Iabin habitauit in Aſor q hẽbat nongẽtos currus falcatos, & preſſit Iſraelitas ſeruitute magna annis 10. vt patet Iud. 4. c. Sed q̃ ſit illa Aſor, q̃ erat potentiſſima inter cętera regna, de qua erat rex Iabin, qui cęteros ꝯuocauit ad pugnandũ, nõ plene patet. Sed ſatis vr̃ dicẽdum, ꝙ ſit Aſor iſta, q̃ eſt in ſorte Nephthali, nam illa erat aqlonaris, vt colligiẽ s̃. 11. tñ Aſor quęcunq; exiſtẽs in ſorte Iudę erat nimis meridiana reſpũ huius Aſor. *Et Cedes.* Alia ciuitas eſt, q̃ vocatur Cedar. Iſta Cedes eſt in terra Galilęę, vt patet ſeq. c. & fuit iſta data poſtea in ciuitatem refugij, qa decreuerat dñs ciuitates 3. poni ad fugitiuos ad occidẽtalẽ plagã Iordanis, & iſta fuit vna earũ, vt patet ſeq. c. Fuit ẽt iſta ciuitas data Leuitis de ſorte Nephthali, vt patet ĩ. 21. c. *Et Edrai.* Iſta differt ab illa, in qua dñabatur Og rex Baſan, qui dicebaẽ regnare in Edrai, vt patet s̃. 12. & 13. c. & ad iſtam ciuitatẽ exiuit obuiã Iſraelitis in pugnam, vt patet Num. 21. ibiq; expugnatus, & occiſus eſt. Cecidit aũt illa ciuitas dimidiæ tribui Manaſſe. vt patet s̃. 13. c. iſta aũt multum ab illa differt, qa illa eſt ad orientalẽ plagã Iordanis & iſta eſt ad occidẽtalẽ plagam. Etiã quia fuit in duabus tribubus. *Naſor.* Iſta ciuitas differt ab vrbe Aſor. De hac vide ĩ. *Ieron.* Alia ciuitas vocaẽ Iereon, ſed eſt in ſorte Dã, vt patet ĩ. in litera. *Et Magdelel.* Iſta aſſimilatur ciuitati illi, quæ vocaẽ Magdalgad. s̃. 15. in ſorte Iudę: tñ nõ eſt eadem cum in duabus ſortibus eãdẽ vrbem eſſe impoſſibile ſit: potiſſime, quia iſtę ſortes multũ diſtantes ſunt, & ſortes diſtantes in nullo cõicant. Sciẽdũ, ꝙ iſta ciuitas C Magdelel eſt, q̃ vocaẽ Magdalũ a qua Maria Magdalena appellata eſt. Quod ſatis apparet, qa iſta ciuitas eſt apud mare Galilęę, vt patet in lib. de diuiſione Terræ Sanctę, ſ. in vno latere maris Geneſareth, ſ. in Galilæa: terra tñ Nephthali, quæ hic deſcribiẽ pro magna parte pertinet ad Galilęã, ſed iſta noĩa mutanẽ aliqualiter cũ in Latinã formã vertunẽ, ita vt pro Magdelel Magdalum appellemus. Item ciuitas, q̃ vocaẽ s̃. Naſor eſt ciuitas Nazareth, in qua Saluator nr̃ ꝯuerſatus eſt a pueritia ſua, nam ibi genitrix ſua, & putatiuus pater morabanẽ: nec ob aliud Chriſtus in Bethlehem natus eſt, niſi quia tũc ex neceſſitate ꝓfeſſionis generalis venerat Ioſeph cum vxore ſua Maria in Bethlehem ciuitatẽ ſuam, & cõtigit Mariã pręgnantem ibi parere, qđ de- D clarat Luc. 2. c. Tota tñ vita Saluatoris nr̃i, & beatiſſimę matris ſuę fuit in Nazareth vrbe tribus Nephthali: ibiq; apud mare ipſum Galilæę prędicationẽ ſuã iã annorũ 30. factus inchoauit, ſ. incipiente anno. Poſtea aũt venit in Ieruſalem, vbi erat Metropolis totius terrę Iudęę, & locus Sãctuarij atq; doctrinę, & ibi ſermones ſuos celebriores fecit, vitamq; mortalem finiuit. Quòd aũt ſit hęc ciuitas Naſor patet, qa Nazareth eſt circa mare Tyberiadis, ſiue Galilęę, & diſtat decimo milliario Nazareth ab vrbe Tyberiade, quę Cenereth dr̃, & hãc s̃. deſcripſimus in litera. De hoc patet in lib. de ſitu Terrę Sanctę. Etiam qa Nazareth eſt ciuitas ĩ terra Galilęę, nam Phariſęi Chriſtũ Galilęũ dicebant Io. 8. ſ. ſcrutare ſcripturas, qa a Galilęa propheta nõ ſurgit, & Matt. 21. hic eſt Ieſus a Nazareth Galilęę: tñ ter- E ra Galilęę hic deſcripta eſt. ergo neceſſe eſt Nazareth poni hic, vel intelligi ꝑ aliquod nomen de poſitis hic. Satis ergo ꝯuenienter dr̃ Naſor eſſe Nazareth: nomina tñ poſtea ex parte in quibuſdam, & in aliis formaliter immutata ſunt. *Horem.* Non eſt ciuitas multum cognita in ſorte Nephthali. *Bethanath.* Identidem nõ eſt de famoſis vrbibus. *Bethſames.* Alia ciuitas huiuſmodi ponitur in ſorte Iudę, vt patet s̃. 15. c. Sed aliquis dicet eã eſſe eandem vrbem cum hac, qa ponitur hic tãquã ciuitas, & poterit poni tanquam terminus ſolũ in ſorte Iudę: tñ iſta ſors, & ſors Iudę cõtingunt ſe in latẽre orientali, vt patet s̃. & ibi poterit eſſe Bethſames.

Cenereth Tyberias dicta eſt.

Arama, & Rama differunt.

Situs Cedes.

Edrai.

Vñ Maria Magdalena cognomen ſumpſerit.

Quare Chriſtus ĩ Bethlehẽ natus eſt.

In Nazareth Chr̃s & mr̃ eius maxime conuerſati ſunt.

Situs Nazareth.

Rñdendum eſt non ſtare, quia Bethſames eſt in latere aquilonari ſortis Iudę circa occidentem apud terram Philiſthijm, vt patet ſ̄.15.c.ſors tñ Iudę, & Nephthali ꝯiungunẽ ſolum in latere Oriẽtali, vt patet ſ̄. Itẽ Bethſames ponitẽ ĩ ſorte Iſſachar, vt patet ſ̄.& alia vrbs eſt ibi ab iſta. Nã licet ꝯiunganẽ Iſſachar, & Nephthali non põt poni in ꝯiunctione, ſed in qualibet ſorte eſt, tanq̃ vna ciuitas, cum in qualibet reqraẽ ad ſummã ciuitatum poſitatum in ipſa ſorte. *Ciuitates decem nouem*. i.oẽs ciuitates poſitę in ſorte Nephthali ſunt 19. aliæ vrbes ponuntur. ĩ.21.in illis, quę datæ ſunt Leuitis de hac tribu.ſ.Carthã, & Amothdot, quę non ponuntur hic: ſed dicendum eſt de illis, ſicut dicebatur ſ̄.de ciuitatibus Aſer, & Iſſachar, ꝙ ponunẽ in ꝑdictis ciuitatibus, tñ ſub alijs noĩbus, quia eadem ciuitas frequenter hẽt multa nomina. *Et villæ earum*. i.ẽt villæ, ſiue viculi, vel rura ciuitatum iſtarum pertinẽbãt ad ſortẽ Nephthali. *Hæc eſt poſſeſſio filiorum Nephthali*. i. iſtę ciuitates.ſ̄. poſitę pertinent ad poſſeſſionẽ ſortis Nephthali. *Per cognationes ſuas*. i.diſtincta fuit per cognationes, i.familias, quia tota poſſeſſio ſortis fuit diuiſa in poſſeſſionẽ familiarum. *Vrbes, & viculi earum*. Ideſt, tam vrbes, quã viculi, ſ.rura parua prouenerũt in ſortem Nephthali.

Tribui filiorum Dan per familias ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima: & fuit terminus poſſeſſionis eius Sara, & Eſthaol, & Hair ſemes, id eſt ciuitas ſolis. Selebin, & Haialon, & Iethela, Elon, et Themna, & Acron, Elthecẽ, Gebbeton, et Balaath, et Iud, et Bane, et Barac, et Gethremmon, et Meiarcon, et Arecõ, cum termino, qui reſpicit Ioppen, et ipſo fine concluditur. Aſcenderuntque filij Dan, et pugnauerunt contra Leſem: ceperuntq́; eã, et percuſſerunt eam in ore gladij, et poſſederunt, et habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Leſem Dan ex nomine Dan patris ſui. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Dan per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum. Cumque compleſſet ſorte diuidere terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filij Iſrael poſſeſſionem Ioſue filio Nun in medio ſui, iuxta præceptum Domini, vrbem, quam poſtulauit Thamnathſara in monte Ephraim. Et ędificauit ciuitatem, habitauitque in ea. Hę ſunt poſſeſſiones, quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos, et Ioſue filius Nun, et principes familiarum ac tribuum filiorum Iſrael in Silo, coram Domino ad oſtium tabernaculi teſtimonij, partitique ſunt terram.

Tribui filiorum Dan.

Deſcriptio ſortis Dan. *Quæſt. V.*

Hic ponitur ſextum huius capit.ſ.aſſignatio ſortis terræ Dan, & ponitur deſcriptio ciuitatum hic, & terminorum ſimul, quia non fit diſtinctio aſſignationis terminorum ꝑ ſe, & poſitionis ciuitatum in his vrbibus, ſicut in ſorte

F Iudæ, & Beniamin, vt patet ſupra 15.& pręcedenti capitul.

Per cognationes ſuas. Fuit diuiſa tribus iſta per cognationes & familias, & tot portiones fuerunt in poſſeſſione ſua, quot erant familiæ Dan, ſed in hac erat ſpeciale, quia erat vnica familia in tota tribu, vt patet Numeri vigeſimoſexto.ca.& iſta totum poſſedit: tamen rurſus iſta vnica familia diuiſa eſt in multas domos, & iſtæ erant tanquam familiæ recipientes partes poſſeſſionis.

Egreſſa eſt ſors ſeptima. Ideſt de inuolucro cedularum fuit egreſſa cedula vna denotans poſſeſſionem tribus Dan, & iſta fuit ſeptima, ideſt, in ſeptimo loco, quia primo extraxerunt ſortes omnes alię tribus quã Dan;
G & in hoc non fuit obſeruatus ordo dignitatis: nam inter omnes filios famularum Dan prior natus eſt, ergo prior erat dignitate cum in his eſſet ęqualitas in natalibus, ſcilicet parentibus, prioritas patet Gene. 30. cap. Item erat Dan dignior alijs, quia ipſi datum eſt vnum de quatuor vexillis Iſraelitarum in deſerto, erantque ſub eo alij filij ancillarum pręter Gad, qui erat ſub vexillo Ruben, vt patet Numeri 2.cap. & tamen hic fuerunt omnes poſitæ ante ipſum. *Fuit terminus poſſeſſionis eorum Sara, & Eſthaol*. Ideſt, iſtę duę ciuitates fuerunt in termino ſortis filiorum Dan ex vna parte, ſ. contra terram Philiſthijm. Iſtę duę ciuitates ponuntur in ſorte Iudę, vt patet ſupra 15.capit.ſcilicet in terra campeſtri Iudæ. [Limes ſortis Dan cõtra terram Philiſthĩ.]

H Et fortè aliquis dicet, quòd poſſunt eſſe in terminis Iudæ, & non pertineant ad Iudam, ſed ad tribum Dã.

Sed non ſtat, quia ad hoc neceſſe erat, vt ſors Dan, & Iudæ coniungerentur, ſed non coniunguntur, quia ſors Dan eſt multum Septẽtrionalis, ſors autem Iudæ eſt in extremitate meridiana.

Item dato, quòd coniungerentur non poſſunt eſſe E.(?)
iſtę vrbes Sara, & Eſthaol, quę dicuntur in ſorte Iudę, nam in ſorte Iudę ponuntur, tanquam ciuitates ipſius ſortis, in ſorte etiam Dan eodem modo. Primum patet ex ſummula ſecunda ciuitatum ſupra 15.capitu.in quibus ponũtur primæ Sara, & Eſthaol. Quod autem eſſent oppida iſta in ſorte Dã patet, quia Samſon erat de ſtirpe Dan, & tamen erat de vrbe Sara, vt patet Iu- [Sãſon erat de ſtirpe Dan.]
I dicum 13.capitu.& fuit ſepultus poſtea inter Sara, & Eſthaol in ſepulcro patris ſui: Iudicum decimoſexto capit.ſi tamen eſſent iſtę vrbes in ſorte Iudæ non fuiſſet ibi ſepultus Samſon, qui erat de tribu Dan. *Hair ſemes, ideſt ciuitas ſolis*. Iſta eſt alia ciuitas Dan, & adiuncta eſt iſta expoſitio: Ciuitas ſolis, in litera noſtra: nam in Hebræo non habetur, ſed noſter trãslator appoſuit ad ſignandum quid importaret nomen Hebræum. In eodem autem idiomare non conſueuerunt fieri tales interpretationes. *Selebin*. Alia erat, quę vocabatur Seboin, & erat vna de 5.ciuitatibus Sodomorum, vt patet Gene.13.ſed illa iam non erat cum ſubuerſa fuiſſet cum Sodoma. *Et Aialon*. Talis eſt ciuitas, de qua
K dixit Ioſue, quando pugnabat contra quinque reges: Sol ſta contra Gabaon, & Luna non mouearis contra vallem Aialon, vt patet ſupra 10.cap. An tamen fuerit Aialon in aliqua alia ſorte propinquiori, quam ſors Dan non patet. Iſta ciuitas fuit poſtea data Leuitis, qñ datæ fuerunt ciuitates de hac tribu, vt patet infra 21.c.

Et Iethela. Iſta ciuitas non eſt famoſa in ſorte Dan. *Elon*. Iſta ciuitas etiam ponitur in ſorte Iudæ, vt patet ſupra 15.capit.ſcilicet in montanis. Etiam ponitur in ſorte Nephthali, vt patet ſupra. ſed non eſt eadem ciuitas, quia in tribus ſortibus impoſſibile eſt eſſe eandẽ ciuitatem, ſed tres ciuitates eodem nomine appellatę. Iſta ciuitas differt ab Eglon, quæ ponitur in ſorte Iudæ ſupra 15. *Et Themna*. Iſta eſt, quæ vocatur Thãnas, vel Thamnata, vel Thamna, de qua Gen.38.& de hac

Iudicum

A Iudicum 14. In ſorte etiam Iudæ ponitur Thamna, vt patet ſupra 15. quæ autem ſit Thamnata, ad quam deſcendit Samſon, & adamauit mulierē de filiabus Philiſthiim. ſ. an ſit iſta. vel illa, quæ habetur in ſorte Iudę non plenè patet, ſed magis vr̄, quòd ſit illa, quæ eſt in ſorte Iudæ, vt patet ex dictis ſupra 15. *Et Acron.* Iſta ciuitas differt a ciuitate, quæ vocatur Acharon, quia illa eſt in ſorte Iudæ, & eſt de terra Philiſthijm, ſ. vltima in terra Philiſthinorum ad Septētrionem, vt patet ſupra 13. c. illa autem eſt, quæ vulgariter vocatur Acre, & a qua denominatur quidam ordo militię, qui in Eccleſia fuit. Eſt autem ciuitas ipſa apud mare, de qua dictum eſt ſupra 13. c. *Et Gethremmon.* Iſta ciuitas fuit poſtea data Leuitis cum diſtributæ fuerunt eis ciuitates de qualibet tribu, vt patet infra 21. c. *Eltheco.* Iſta ciuitas B ponitur etiam in ſorte Iudæ, vt patet ſ. 15. iſta autem fuit prima de illis, quæ datæ ſunt Leuitis de ſorte hac, vt patet infra 21. c. *Et Gebbethon.* Iſta etiam data fuit Leuitis de genere Caath in partem, vt patet infra 21. cap. *Et Balaath.* Iſta differt ab vrbe, quę vocatur Bala, & vocatur alio nomine Cariathiarim, poniturque in ſorte Iudę, de qua ſ. 15. capi. *Bonebare Iud.* Iſtę duę vrbes non ſunt famoſę in ſorte Dan. *Atque Hiercon, & Arecon.* Iſtę duę poſitę ſunt circa mare mediterraneum, quod eſt mare magnum, & Occidentale toti terrę Chanaan. Quod patet, quia ponuntur apud Ioppem, quæ eſt in littore maris Occidentalis. *Cum termino, qui reſpicit Ioppem.* Ideſt ciuitates ſupradictę cum terra, quę extenditur verſus Ioppem ad littora maris pertinent ad ſortē C Dan. Eſt autem Ioppe in littore maris, & vocatur nūc vulgariter Iapha, & eſt portus, vel ſtatio nauium, per quem introitus eſt euntibus de terra hac ad viſitandū Sepulchrum Saluatoris. Diſtat autem ab vrbe Ieroſolyma milliarijs quatuordecim, vt patet in libro, de ſitu Terræ Sanctę. *Et in ipſo fine concluditur.* Ideſt terra ſortis Dan cōcluditur apud mare magnum, circa vrbem Ioppem: non enim poterat extendi aliqua ſors vltra mare, quia tota terra Chanaan concludebatur in littore maris Mediterranei. *Aſcenderuntq; filij Dan.* Hic ponitur quoddam bellum factū a filijs Dan pro quadam ciuitate dicta Leſem.

Acron, & Acharon differunt.

Balaath, & Bala differunt.

Bellum geſtum a filijs Dan.

Pro quo ſciendum, quòd filij Dan quamquam accepiſſent ius ſortis, ſicut cęterę tribus, quia tamen tota ſors ſua adhuc tenebatur ab hoſtibus, non habebāt D liberum locum habitandi filij Dan: ideo habitantes in Sara, & Eſthaol miſerunt viros quinque qui luſtrarēt terram, & viderēt, an eſſet locus aliquis, quem poſſent accipere, & venientes in Leſem, quæ alio nomine vocatur Lais inuenerunt gētem quietam, & cum nullo alio populo communicationem habentem, qui redierunt renunciantes cęteris fratribus ſuis, qui erant in Eſthaol, & Sara, atque aſcenderunt, & tenuerunt ciuitatem: Iud. 18. ca. Ex hoc autem colligitur, ꝙ iſte liber non fuerit ſcriptus a Ioſue, ſed multo poſt mortē eius ab aliquo alio. Nam iſte caſus de pugna filiorum Dan cōtra Leſem multo poſt mortem Ioſue fuit, ſ. parum ante tempora regum, cum de illo enarretur: Iud. 18. c. ponitur tn̄ hic, quia illi pugnatores erant filij Dan. Et E quia hic enarratur ſors eorum ponitur quoque bellū, quod accidit illis, accipiendo vrbem vnam ſortis ſuæ. *Aſcenderunt filij Dan.* Dn̄r aſcendiſſe, quia manebant in Sara, & Eſthaol, cum iuerūt in vrbem Leſem, quia quinque viri, q̄ miſſi fuerant venerunt ad vocandum cęteros, & quia vrbs Leſem eſt in extremitate lateris aquilonaris terræ Chanaan cum ſit in terra Roob, vt Iud. 14. & illa eſt aquilonaris, vt ſ. probatum eſt, dicebantur aſcendere, quia a parte meridiana verſus aquilonē aſcenſus eſt. *Et pugnauerunt contra Leſem.* Alio nomine vocatur Lais, vt patet Iud. 18. c. Iſta ſm̄ Rab. Dauid Kimhi non erat in ſorte Dan, & ipſi iuerunt ad ac

Librū hūc nō ſcripſit Ioſue.

A quirendum illam. Sed nō ſtat, quia aut locus iſte eſſet in terra Chanaan aut non: ſi non eſſet, non licebat Iſraelitis pugnare ꝯ gentem illam, quia Deus iuſſerat, ꝙ non acciperent vlteriorem terram q̄ eam, quę claudebatur ſub terminis terræ aſſignatę: Nu. 34. c. ſi aūt eſſet locus iſte in terra Chanaan, neceſſe erat ꝙ eſſet in ſorte alicuius tribus, cum tota terra diuiſa foret; ſed non poterat aliqua tribus accipere vrbē alterius tribus, ergo non potuiſſent filij Dan accipere vrbem Leſem ad habitandum in ea, ſed habitauerunt capientes eam: ergo ad eorum tribum pertinebat. Si autem aliquis obijciat, ꝙ non ponitur inter ciuitates ſortis Dan. Rñdendum hoc non procedere, quia aliquādo habet eadem ciuitas multa nomina, & frequenter ſub altero eorum B appellatur, & aliquando ſub alio, vt patet in multis ſupra poſitis, vt in Hebron, quæ vocatur Hebron, Mambre, & Cariatharbe, & in iſtamet vrbe Leſem, quia vocata eſt Leſem, & Lais, & Dan, vt patet hic, & Iud. 18. c. ideo licet non ponatur in aliquo horum nominum poterit poni ſub aliquo alio. Vel forte dici poteſt, ꝙ iſta ciuitas non fuit poſita, in ſuprapoſitis, quia ſufficiebat, quòd hic poneretur nunc, tanquam vna de ſorte tribus huius. *Ceperuntque eam.* Quia erant viri multi, & fortes, ſ. tota tribus Dan, viri autem qui manebant in vrbe Leſem, erant incauti, & cum nullo populo habētes conſortium, vt inde adiuuari poſſent, vt patet Iud. 18. ideo faciliter potuerunt capere vrbem. *Et percuſſerunt in ore gladij.* Quia erant de Chananęis, quibus non debebant parcere facientes cum eis aliquod pactum C pacis ſeruitutis, aut tributi Deute. 2. ſed occidebant in ore gladij.

Atque poſſederunt, & habitauerunt in ea. Scilicet, quidam de tribu Dan ibi habitauerunt: omnes enim ibi habitare non potuerant, ſed inquirebāt ſibi loca ad habitandum, quia nondum illa accipere potuerāt, vt patet Iud. 18. *Vocantes eam Leſem Dan.* Ipſa ciuitas vocabatur primo Leſem, vel Lais, Iudi. 18. nunc vero ipſi appoſuerunt ei nomen aliud ex nomine ſtirpis ſuę, ſ. Leſem Dan, & aliquādo vocatur abſolute Dan, vt patet 3. Reg. 12. cum dicitur, ꝙ poſuit Ieroboam duos vitulos aureos vnum in Bethel, & alterum in Dan, & accipitur Dā ibi pro loco iſto, quia erat in extremitate terræ Chanaan ex parte vna, & Bethel circa extremitatē D aliam. Item iſta ciuitas eſt, de qua dicitur 1. Reg. 3. ſ. cognouit vniuerſus Iſrael a Dan vſque Berſabee, ꝙ fidelis Samuel propheta Domini eſſet, ideſt, ꝙ ab vna extremitate totius Iſrael vſque ad aliam cognitum eſt, ꝙ eſſet Samuel propheta Dei, & ponuntur Dan, & Berſabee tanquā duæ extremitates totius terræ Chanaan, ſ. Berſabee in ſorte Iudę ad partem Meridianam, vt patet ſupra 15. capit. & Dan in parte aquilonari in ſorte Dan. De iſta vrbe Dan, vel Leſem dicunt Iudæi, quòd ſit Paneas, de qua naſcitur Iordanis. Et verum eſt, nam de vrbe Paneas Iordanem oriri factis ibi duobus fontibus ad radices Libani montis certum eſt, cum Solinus in Polyhiſtorum hoc dicat, in capitu. de Iudæa, & vocatur iſta ciuitas alio nomine Belinas, & magis viE ſitato vocabulo vocatur Cęſarea Philippi, vt patet in libro, de ſitu Terræ Sanctæ. Apud hanc enim vrbem cum ambularet Ieſus cum diſcipulis ſuis quæſiuit ab eis quem eum dicerent homines, & eis varie reſpondentibus, dixit Petrus; Tu es filius Dei viui &c. Matth. decimoſexto cap. Et ſatis conſonat vrbem Leſem eſſe Cæſaream Philippi, ſiue Paneas, quia iſta vrbs eſt multum Septentrionalis ad extremitatem Aquilonarem totius terræ Chanaan. Sic etiam eſt de Paneas, quia illa eſt apud montē Libanum in parte aquilonis. Et de illa parte deriuatur Iordanis deſcendens ad partem Meridianam terræ Chanaan ad mare Sodomorum.

Dan ciuitas Leſem.

Ex Panea ciuitate naſcitur Iordanis.

Ex nomine Dan patris ſui. Quia iſti erant filij Dan im-
poſuerunt vrbi nomen patris ſui, & poſtea aliquando
vocabatur Leſemdan, & aliquando Dan ſolum: ſed
pluries vocatur ſolum Dan. *Hæc eſt poſſeſſio filiorum Dan
per cognationes.* Ideſt tota terra ſupra aſſignata pertine-
bat ad cognationes Dan, ideſt ad familias illius tri-
bus. Solum enim erat vna familia, ſed quemadmodũ
aliquis habens vnum filium dicitur habere filios: ita
aliquis habens in tribu ſua familiam vnam dicitur ha
bere familias: nam Dan vnicum filium, ſcilicet Vſim
habuit, vt patet Gene. 46. cap. & tamen dicitur habuiſ-
ſe filios Dan, vt patet ibidem, ſcilicet filij Dan Vſim:
ita dicetur habere familias, vel cognationes quamquã
vnica ſit familia, & ſic patet Nume. 26. vbi dicitur filij
Dan per cognationes ſuas, &c. & tamen ibi ſubditur,
quòd ſolum ſit vnica familia. Aliter dici poteſt, quòd
in tribu Dan licet non ſint multæ familiç: tamẽ ſunt
multæ cognationes, quia illa familia diuideretur in
multas cognationes minores, quæ vocantur domus.

Vrbes, & viculi earum. Ideſt omnes vrbes ſupra enar
ratę, & rura parua, & quæcunque loca non munita in
circuitu harum vrbium exiſtentia pertinuerũt ad ſor-
Poſſeſſionis Ioſue aſſignatio.
tem Dan. *Cumque compleſſet.* Hic ponitur poſſeſſionis
Ioſue aſſignatio, ſ. quòd poſtquã tota terra diuiſa eſt
aſſignata eſt poſſeſſio ipſi Ioſue in ſorte tribus ſuæ, ſ.
in ſorte Ephraim. Sciendum autem, quòd iſta non cõ
tinuantur: ſed quædam interdum anticipãtur, & quę-
dam recapitulantur. Nam aſſignatio poſſeſſionis Io-
ſue, de qua hic dicitur non fuit poſt captionem vrbis
Leſem de qua ſupra dicitur, quia illa fuit multo tem-
pore poſt mortẽ Ioſue, vt patet, quia ponitur Iudi. 18.
vbi ſignatur fuiſſe pauco tempore ante regum initia,
ſed ſolum obſeruatur hic ordo, vel conuenientia ma-
teriæ, & non temporis. *Cumque compleſſet ſorte terram di-
uidere.* Iſte eſt Ioſue; non enim ſolum Ioſue terram di-
uidebat, ſed etiam cum eo alij 12. viri, & Eleazar ſacer
dos magnus: Nume. 34. quia tamen Ioſue erat præci-
puus, dicitur de eo quaſi ipſe ſolus diuideret terram:
compleuit autem diuiſionem terræ cum poſuit ſor-
tes ſeptem in Silo. Nam prius aſſignauerat ſortem tri
bui Iudæ ſupra 15. & poſtea tribui Ephraim, & dimi-
diç tribui Manaſſe ſupra 16. & 17. capit. ſolum mane-
bant ſeptem tribus, quibus dandę erant poſſeſſiones:
& iſtæ deſcriptæ fuerunt, & poſtea poſitæ in Silo co-
ram domino, vt patet pręced. ca. *Singulis per tribus ſuas.*
Ideſt omnib⁹ Iſraelitis dedit ſortes Ioſue, ſed hoc fuit
dando ſingulis ſecundum tribus ſuas, ideſt non dedit
cuilibet homini vnam ſortem, vel cuilibet domui: ſed
ſolum diuiſit in tribus totum Iſrael, & tot ſortes fecit,
quot tribus erant. Et nõ dicitur hic, ſicut in omnibus
ſuperioribus, ſ. per cognationes ſuas, ſiue familias, qa
ibi dabatur ſors tribui vni, & poſtea diuidebatur illa
poſſeſſio in ſortes ſecundum familias: hic autem da-
bat Ioſue poſſeſſionem toti Iſraeli, ideo non diuiſit Iſ-
raelem in familias, ſed in tribus, & tot fecit portiones,
quot manebant tribus ſuſcepturæ poſſeſſionem: de-
inde ipſę tribus accepta poſſeſſione ſua ſingulę diui-
debant illam in tot partes, quot erant familię illius tri
bus: ſed de hoc nihil attinebat ad Ioſue. *Dederunt filij
Iſrael poſſeſſionem Ioſue.* Fuerat Ioſue iudex, & diuiſor
terrę pro omnibus Iſraelitis; nunc autem cum ei fuit
danda poſſeſſio non debuit ipſe eſſe iudex, quia nul-
lus vnquam in cauſa ſua aut bonus iudex, aut ſaltem,
ſine ſuſpitione eſt, quia nobis nimis ad fauendũ proni
ſumus, & ob hoc non aſſignauit ſibi ipſi Ioſue poſſeſ-
ſionem, ſed filij Iſrael. Iſti filij Iſrael poſſunt accipi tri-
Filij Iſrael tripliciter accipiũtur hic.
pliciter. Vno modo pro terrę diuiſoribus, nam erãt
diuiſores 12. ex 12. tribubus pręter Ioſue, & Eleazarũ
ſacerdotem, qui erant principes diuiſorum, vt patet
Nume. 34. & cum Ioſue eſſet vnus de eis, quando ip-
F ſe peteret poſſeſſionem ceſſaret officium ſuum, & cę
teri ſuccederent in iudicando atque diuidendo, & iſti
poterant ei aſſignare poſſeſſionem, ſ. 12. viri cũ Elea-
zaro ſacerdote. Simile patet de Caleb filio Iephonne.
Nam iſte fuit vnus de 12. diuiſoribus terrę, vt patet
Numeri 34. cap. & tamen cum iſte voluit petere poſ-
ſeſſionem, venit coram Ioſue tanquam non iudex, &
petijt poſſeſſionem, vt patet ſupra 14. cap. Ita poterat
Ioſue petere ab his poſſeſſionem ſibi aſſignari. Et iſti
vocantur filij Iſrael conuenienter, quia erant nomi-
ne omnium filiorum Iſrael, cum de omnibus 12. tri-
bubus aſſumpti fuiſſent diuiſores, vt patet Nume. 34.
capitu.

Secũdo modo accipi poſſunt hic filij Iſrael pro om
G nibus viris de tribu Ephraim, & hoc quia Ioſue erat
de tribu Ephraim: ideo de ſorte Ephraim erat acce-
pturus hęreditatem, & quia in pręiudicium horum
vertebatur dare modicum, vel multum de terra, ad
hos pertinebat diſtribuere partem de poſſeſſione ſua,
& iſti vocãtur filij Iſrael, quia quælibet tribus de Iſrae
litis dicebatur filij Iſrael, & ſic vocati ſunt abſolute fi-
lij Iſrael filij Manaſſe tanquam eſſent ipſi omnes Iſrae
litæ, vt patet pręced. cap. ſ. poſtquam autem conualue
runt filij Iſrael ſubuerterunt Chananęos, & accipiun-
tur filij Iſrael pro ſolis Manaſſitis, qui primo non prę-
ualuerant contra hoſtes, qui erant in ſorte ſua, ad vlti
mum autem pręualuerunt.

Item patet quia dicitur, quòd filij Iſrael dederunt
H inter ſe Ioſue locum habitãdi, ſicut iuſſerat dominus,
ſed hoc ſolis filijs Ephraim cõuenit, quia ipſi intra ſe,
ideſt in ſorte ſua dederunt poſſeſſionem Ioſue, nulla
autem alia tribus dedit ei poſſeſſionem.

Tertio modo poſſunt accipi filij Iſrael pro omni-
bus Iſraelitis, ſ. quòd poſtquam ipſe diuiſit poſſeſſio-
nes omnibus per ſortes in Silo ipſe petijt poſſeſſio-
nem pro ſe, & ibi omnes Iſraelitę congregati decre-
uerunt dandam ſibi poſſeſſionem illam, quam ipſe
petebat. Quilibet horum modorum eſt conueniens:
iſte vltimus magis conuenit in cortice, quia omnes Iſ
raelitæ ſimul magis proprie vocantur filij Iſrael, quã
in prędictis duobus modis. Et ſatis eſt rationabile, ꝙ
totus populus aſſignauerit poſſeſſionem Ioſue, vt in
I hoc ipſe cęteros excederet. Nã cęteri acceperunt poſ-
ſeſſionem dantibus diuiſoribus terrę qui erant iudi-
ces, Ioſue autem nullum iudicem habuit, ſed toto po
pulo decernente hęreditatem aſſecutus eſt, quilibet
tamen prędictorum modorum ſatis habet rationem
congruitatis.

Ioſue filio Nun in medio ſui. Ex iſta litera videtur ma-
gis ſtare ſecundus, & tertius modus quam primus, ſ.
quia in medio ſui dederunt hęreditatem, & tamen ſi
acciperetur pro iudicibus 12. diuiſoribus non videtur
quomodo ipſi inter ſe poſſeſſionem aſſignauerint,
quia ipſi non erant in aliqua terra ſpeciali coniuncta,
ſed diſperſa per 12. ſortes, cum pertineret ad 12. tri-
K bus. Item quia nondum ipſi acceperant ſpeciales par-
tes: nam ſolę ſortes tribuum erant diuiſę: pro perſo-
nis tamen non erat poſita diuiſio, potiſſime in ſorti-
bus ſeptem vltimis, quę nunc poſitę ſunt, quia de alijs
non tantum conſtat: ideo inter ſe non poterant aſſi-
gnare poſſeſſionem. Accipiendo autem ſecũdo mo-
do ſtat, quia filij Ephraim acceperant iam ſortem, &
licet inter eos non eſſet facta diuiſio ſpecialis, tamen
ipſa tribus habebat ſortẽ, & ſic poterant filij Ephraim
inter ſe, ideſt in aliqua parte ſortis ſuę aſſignare portio
nẽ aliquam Ioſue. Si autem accipiatur tertio modo,
etiam ſtat, ſ. quòd omnes filij Iſrael dederunt Ioſue
poſſeſſionem inter ſe, vel in medio ſui, quia tota terra
Chanaã erat poſſeſſio Iſraelitarum, & cum in aliqua
parte eius ſuſceperit Ioſue poſſeſſionem, diceretur

ſuſce-

Prӕceptũ Dñi datum Ioſue.

A ſuſcepiſſe in medio filiorum Iſrael. *Iuxta præceptum Domini.* Ideſt Deus iuſſerãt, quòd acciperet poſſeſſionem Ioſue in terra Chanaan. Hoc fuit Num. 14. vbi alijs Iſraelitis murmurantibus potiſſimè exploratoribus, Ioſue & Caleb repugnauerunt toti multitudini dicẽtes, quòd poſſent aſcendere in terram Chanaan, & faciliter acquirerent illam, & voluit eos tunc tota multitudo lapidare, niſi Deus defendiſſet apparẽte gloria Domini ſuper tabernaculum. Et tunc dixit Deus, quòd de omnibus numeratis a viginti annis & ſupra, iſti ſoli introirent in terram Chanaan, & poſſiderent eam. illud autem fuit prӕceptum de aſſignando poſſeſſionẽ Ioſue. *Vrbem quam poſtulauit Thannath Saraa.* Ideſt Ioſue petiuit ab Iſraelitis, vt in ſorte ſua darẽt ei vnam vrbẽ, ſ. Thannath Saraa: hanc enim elegit, & illi conceſſerunt eam. B Eſt autem intelligendum, quòd acceperit eam cum toto territorio ſuo, ſ. cum omnibus vicis, & agris cӕteriſque pertinentijs. Sacerdotes autem & Leuitæ, quando accipiebant vrbes, ſolũ ipſas accipiebant non accipientes agros, nec vicos, ſed ſola ſuburbana Num. 35. & ſupra 14. cap.

Ephraim quare ſemper vocet mons.

In monte Ephraim. Sors Ephraim vocatẽ ſemper mõs, vt patet ſupra 17. cap. ſ. ſi anguſta eſt tibi poſſeſsio mõtis Ephraim. & non accipitur ibi pro aliqua parte ſpeciali ſortis ipſius, quæ eſſet montuoſa, ſed pro tota ſorte: nam ibi totus Ephraim & Manaſſe tũc habitabãt: & ad ambos ſimul verba iſta dicta ſunt, vt patet ibidẽ.

Et ædificauit ciuitatem. Non eſt ſenſus, quòd de nouo conſtruxerit eã Ioſue, quia Thannath Saraa prius erat vrbs quam ipſe eam peteret, ſed dicitur ӕdificare, quia C forte cũ iſta vrbs capta eſſet, more bellico ex magna parte expugnando dirupta eſt, & illud reſtaurauit Ioſue. Sic patet Numeri 32. cap. de Ruben, & Gad, & dimidia tribu Manaſſe, de quibus dicitur, quòd extruxerint vrbes, quæ habentur ibi pro vxoribus ſuis, & filijs: & tamen manifeſtum eſt, quòd ipſӕ vrbes prius erant ſtantes, vt patet ibidem ex litera, & ſic eſt hic, qa dicitur, quòd Iſraelitæ dederunt Ioſue vrbem, quã poſtulauit: ergo prius erat vrbs, quam ipſe eam poſtularet. *Habitauitque in ea.* Reſtaurauit vrbem, & ipſe cum familia ſua manſit ibi, & illa ciuitas pertinebat poſtea in ius filiorum ſuorum hæreditarie, quia patri eorum Ioſue fuerat data in tumulum.

D *Hæ ſunt poſſeſſiones.* Hic ponitur epilogus præcedentium, ſ. quod iſtӕ prӕdictӕ ſunt poſſeſsiones Iſraelitarum, & refertur ſolum ad eas, quæ habentur a principio 15. cap. vſque huc, quia iſtӕ fuerunt diuiſæ per Ioſue, & reliquos, de quibus hic. Poſſeſsiones vero de quibus ſupra 13. cap. non fuerunt per iſtos diuiſæ, ſed per Moyſen, vt patet ibidem. & refertur hic ad poſſeſsiones tribuum ſolum, quia licet tam poſſeſsiones familiarum, quam tribuum fuiſſent ſorte diuiſæ, vt patet Numeri 26. cap. tamen Ioſue ſolum diuiſit, & ſortes poſuit inter poſſeſsiones tribuum: poſtea vero ipſӕ tribus acceptis poſſeſsionibus ſuis diuiſerunt eas inter ſe E per familias cuiuslibet tribus ſortes ponentes, & ob hoc non deſcribuntur partitiones factӕ inter familias, quia illas non fecit Ioſue, nec poſuit ſortes inter illas.

Quas ſorte diuiſerunt Eleazar. Licet viri triginta ſex miſsi de omnibus tribubus deſcribentes terram diuiſerunt eã in portiones, ſicut poſtea tribus acceperunt: tamen non dicuntur ipſi diuiſiſſe terram, quia nondum erat diffinitum quam partem quælibet tribus acceptura erat, cum vero ſortes poſitæ fuerunt a Ioſue, & Eleazaro, prouenit determinate cuilibet tribui pars ſua, ideo ipſi dicuntur diuiſiſſe. Etiam quia alij miſsi nomine eorum fecerunt, vt præcedenti capitu. declaratum eſt.

Prӕcipui diuiſores terrӕ.

Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun. Iſti duo erãt principales diuiſores terræ prӕter 12. qui de ſingulis tribubus aſſignati fuerunt. Erat autẽ Eleazar ſacerdos ſummus filius Aaron, & iſte fuit diuiſor etiã viuente Moyſe. Ad ipſum enim & Moyſem acceſſerunt filij Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe petentes hӕreditatem ante tranſitum Iordanis, & ambo conceſſerũt. Coram eo etiam ventilabantur cauſӕ, ſicut coram Moyſe, in quibus agebatur de ſuſcipienda hӕreditate in terra promiſsionis. de 1. Nume. 32. de 2. Nume. 27. cap. *Et principes familiarum ac tribuum.* Iſta litera videtur innuere, quòd principes omnium familiarum, & tribuum conuenerunt ad faciendam diuiſionem, ſ. quòd ipſi ponebant ſortes, & erant iudices horum, quӕ fiebant per quorum auctoritatem iſta validabantur. & tunc cum quælibet tribus habeat vnum principem, qui erat primogenitus veniens a capite tribus ipſius per lineam primogenitorum tribus ipſius, de quibus Numeri 1. & 2. eſſent duodecim principes tribuũ ad hanc diuiſionem faciendam. Etiam familiæ habebant principes, quia familiæ ſunt cognationes ſpeciales ſub ipſa tribu, in quas diuiditur immediate tribus, & quӕlibet tribus habebat aliquas familias. Quot autem eſſent in qualibet tribu, patet Num. 26. vbi enarrantur nominatim. Tot autem principes conuenirẽt ad iſtam diuiſionẽ, quot eſſent in familijs. Sed falſum eſt hoc, quia Deus aſſignauit diuiſores terrӕ ex nomine, vt patet Nume. 34. ergo nullus auderet ſe intromittere ad vindicandum ſibi poteſtatem iſtam, vel iuriſdictionẽ prӕter illos, nec Ioſue alios ſtatueret: qa hoc videretur contra diuina ſtatuta: ſed ipſe ſtatuit 12. diuiſores, ſ. vnum de qualibet tribu, ergo nulli alij fuerũt: iſti tamen non erant principes tribuum, vt patet Nu. 34. vbi ponuntur nomina eorum, ſed conſtat, quòd alij erant tunc principes tribuum quam ipſi nominati, ergo nõ fuerunt principes tribuum, & familiarum diuiſores.

Sed dicendum, quòd erant 12. diuiſores aſſignati a Deo, & vocantur principes, quia erat datus eis quidã modus principatus, vel iuriſdictionis: vnde principes appellantur, cum electi fuerunt a Deo. Nume. 34. etiã vocantur principes tribuum, & familiarum; quia principabantur omnibus tribubus, & familijs cum ipſi ſolum poſſent diuidere tribubus, & familijs poſſeſsiones. Aliquando autem vocantur ſolum principes familiarum, vt patet ſupra 14. capit. nam ӕquale eſt eſſe principem omnium tribuum; & omnium familiarũ, quia nihil continent omnes tribus prӕter omnes familias. Iſta autem expoſitio ſtare videtur, quia nomina virorum electorum Numeri 24. non videbantur eſſe nomina principum tribuum ipſius temporis, cum alii viderentur primogeniti eorum: cõſtat enim quòd in deſerto in tribu Iudӕ fuit princeps Naaſon, vt patet Numeri 1. filius autem Naaſon fuit Salmon, vt patet Ruth 4. & Matth. 1. & iſte introiuit in terram Chanaan, quia accepit in vxorem Raab Ierichontinam, vt patet Matth. 1. ſcilicet Salmon autem genuit Booz de Raab: ergo per lineam iſte debebat eſſe princeps in tribu Iudæ in introitu in terram Chanaan, & non Caleb qui ponitur de diuiſoribus. Numeri 34. cap.

Doct. opi.

Alia doct. ſnĩa, & ſecunda.

Sed forte dicendum erit, quòd principatus fuerunt mutati ex quibuſdam illarum linearum, in quibus prius erãt ex Dei diſpoſitione, vel ex alia cauſa ad alias lineas, & ſic omnes qui fuerunt diuiſores terræ eſſent principes familiarum, & tribuum: & iſtum ſenſum videtur tacere litera Nume. 34. cap. cum dicitur: Hæc ſunt nomina virorum, qui terram vobis ſorte diuidẽt, Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun: & ſinguli principes de tribubus ſuis. Et tunc iſti viri cum eſſent principes tribuum, dicebantur eſſe principes tribuum, & familiarum, quia nihil amplius continent familiӕ omnes, & tribus quam ſolӕ tribus, & nihil magis omnes

tribus

tribus quã ſolę familię: ideo quilibet princeps alicuius tribus erat princeps omnium familiarum quæ ſunt in ipſa tribu, & omnes principes tribuum ſimul ſunt principes omnium familiarum, quia nulla earum eſt extra tribus. Vnde quando dicitur, quòd principes tribuum, & familiarum diuiſerunt terram iſtam, nõ eſt accipiendum hoc tanquam diſtincti ſint principes tribuum, & familiarum, & pręter ipſos principes tribuũ venirent ad diuiſionem principes familiarum: ſed 12. principes 12. tribuum Iſrael, qui ſunt principes tribuũ, & familiarum omnium diuiſerunt iſtam terram, & nulli alij acceſſerunt. Satis cõſonat iſte ſenſus, ſed magis conueniens videtur primus ſenſus, ſ. quòd non eſſent iſti duodecim principes duodecim tribuum ex

G

cauſa ſupra aſſignata, ſ. quia non erant de linea principum præcedentium, ſed vocantur principes tribuum, & familiarum, quia tam tribubus quam familijs principabantur eis diſtribuẽdo poſſeſſiones. Et cum obijcitur, quòd Numer. 34. ponuntur iſti eſſe principes tribuum negandum eſt, quia ibi dicitur: Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & ſinguli principes de ſingulis tribubus, ideſt quælibet tribus dabit vnum principem, ſcilicet vnum virum, qui ſit princeps in diuiſione hac: non tamen dicit, quòd iſti erant principes ipſarum tribuum.

In Silo coram domino. Ideſt fuit facta diuiſio in Silo: nam quamquam deſcriptio terrę fuit facta diſcurrendo per ipſam terram in volumine, quod portabant viri 36. tamen diuiſio facta eſt in Silo cum ſortes poſitæ ſunt, vt patet præced. cap. ex ibi dictis. Et dicitur factum eſſe in Silo, quia totus Iſrael conuenerat illuc

H

ad accipiendum ſortes, vt patet præceden. cap. Et dicitur coram domino, ideſt coram tabernaculo, ſ. intra atrium, quia in tabernaculo videbatur Deus ſpecialiter habitare, & ea, quæ erant ante tabernaculum potiſſime ante oſtium illius dicebantur eſſe coram domino. Et ob hoc cum omnes offerentes quicquam in Sanctuario portarent illud ante oſtium tabernaculi, dicebantur obtuliſſe coram Deo, vt patet ex proceſſu totius Leuitici, vel dicebantur fieri coram domino hoc, ideſt coram altari holocauſtorum, quod erat in atrio tabernaculi circa oſtium illius ad latus Meridianũ. In hoc altari Deus ſpecialiter eſſe videbatur: quia fiebant ibi illi ſpecialia obſequia, ſcilicet, quia ſolum ſacrificia fiebant ibi: ideo quæcunque ante altare illud eſſent coram domino eſſe dicebantur. Ibi autem poſitæ fuerunt ſortes, quia deſcriptæ fuerunt ſortes ſeptem terræ in ſeptem cedulis, quæ in quodam inuolucro poſitæ fuerunt; & tunc facta oratione, vt Deus ꝑ has ſortes indicaret quid vellet a qualibet tribu poſſideri; miſerunt manus in inuolucrum, & inde eduxerunt cedulas continentes ſortes, & ſic poſſeſſio cuiuſlibet tribus determinata eſt, quod fuit ſolum quantũ ad ſeptem tribus, quia duæ tribus, & dimidia iam acceperant poſſeſſionem ante Iordanẽ de manu Moyſi, vt patet ſupra 13. & aliæ duæ tribus, & dimidia, ſcilicet Iudas Ephraim, & dimidia Manaſſe acceperunt poſtea poſſeſſionem de manu Ioſue per ſortes, ſed non fuerunt poſitę hic nunc ſortes earum. De modo autem harum ſupra 15. & 16. ca. dictum eſt: ſolum autem de ſeptem tribubus fuit factum, quod dicitur, vt patet præced. cap.

Intra tabernaculũ ſolis ſacerdotibus igrediẽ licebat.

Ad oſtium tabernaculi teſtimonij. Ideſt iſtę ſortes poſitæ fuerunt ante oſtium tabernaculi, ſcilicet in atrio tabernaculi. Intra tabernaculum autem non licebat alicui ingredi, niſi ſacerdotibus, quia erant miniſtrationes, vt patet Numeri 3. & magis 18. immo Leuitis nõ licebat illuc ingredi, quia ſi viderent vaſa Sanctuarii nuda morerentur, vt patet Numeri 4. cap. quanto minus liceret alijs, & tamen ſi intrarent in tabernaculũ,

F

neceſſario viderent vaſa nuda, ergo non licebat illuc cuiquam ingredi, niſi ſacerdotibus: & hoc ſignat Apoſtolus ad Hebræ. 9. vbi dicitur, quòd in primam partẽ tabernaculi introibant ſacerdotes quotidie; in ſecundum autem tabernaculum, ſcilicet ſanctũ ſanctorũ ſolus ſummus ſacerdos ſemel in anno, & nõ ſine ſanguine: ergo videt̃, quòd ſolis ſacerdotibus licebat introire. Et patet, quia introitus in tabernaculum fiebat ſolum ad miniſtrationes aliquas, ſed nulli licebat miniſtrare quęcunque in Sanctuario etiam in atrio eius, niſi ſacerdotibus, vt patet Numeri 3. & 18. capit. ergo nullus accedebat, vt introiret in tabernaculum, niſi ſacerdotes. Vnde ſortes non potuerũt poni intra illud, ſed extra in atrio eius. Vocant tabernaculũ teſtimo-

G

nii, quia intra ſe continet teſtimonium: eſt autem teſtimonium in tabulis legis, quæ poſitæ fuerunt in arca: nam illæ vocantur teſtimonium, vt patet Exod. 25. ſcilicet pones teſtimonium in arca, ſ. tabulas: & dicuntur teſtimonium, quia ponebantur ibi in teſtimoniũ contra Iudæos, quòd Deus dediſſet eis legẽ, & ſi quiſquã negare vellet, poſſet conuinci ex tabulis illis. De modo autem, quo iſtæ tabulæ probarent, & an maneret firmum teſtimonium, declaratum eſt Exodi 25. c. ab his tabulis vocabatur arca illa, in qua erat arca teſtimonii, ideſt continens teſtimonium, ſcilicet tabulas, & tabernaculum. Vocatur tabernaculum teſtimonii, quia intra illud erãt tabulæ, & arca. Etiam vocatur tabernaculum fęderis interdum: de hoc præced. cap. in principio dictum eſt.

H

Partiti ſunt terram. Ideſt diuiſerunt totam terram Chanaan. Nam terra, quæ erat ante Iordanem ad ſolis ortum non pertinebat ad terram Chanaan, vt probatum eſt ſupra 14. & in hac acceperunt poſſeſſionẽ duæ tribus, & dimidia: diuiſitque illam Moyſes. reliqua autem terra ad Occidentalem partem Iordanis vſque ad mare magnum Occidentale pertinet ad terram Chanaan, & termini huius deſcribuntur Nume. 34. in hac autem ſuſceperũt poſſeſſionem nouem tribus, & dimidia, quibus dedit ſortes Ioſue in Silo: & ſic non manſit aliquid diuidendum in tota terra promiſſionis poſt hoc, licet multa terra capienda adhuc manebat, ſed diuiſa eſt priuſquã capta, vt patet ſupra 13. cap.

I

CAP. XX.

ET locutus eſt Dominus ad Ioſue, dicens: Loquere filijs Iſrael, & dic eis: Separate vrbes fugitiuorum, de quibus locutus ſum ad vos ꝑ manũ Moyſi, vt confugiat ad eas quicunque animam percuſſerit neſcius: & poſſit euadere irã proximi, qui vltor eſt ſanguinis, cum ad vnam

Nume. 35. Deute. 19. 1. c. q. 1. c. ſed, inſꝑ & c. ſi.

K

harum confugerit ciuitatum, ſtabitque ante portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius ea, quæ ſe comprobẽt innocentem, ſicque ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad habitandum. Cumque vltor ſanguinis eum fuerit perſecutus, non tradent in manus eius, quia ignorãs percuſsit proximum eius, nec ante biduum, triduumue eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudicium cauſam reddens facti

fui, &

ſui, & moriatur ſacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem, & domum ſuam, de qua fugerat.

ET *locutus*. Acto in ſuperioribus de terræ promiſſiouis diuiſione, hic agitur de priuilegiatorum locorum ſeparatione. Sunt autem iſta loca, quæ vocantur fuginuorum, vt patet infra, quia ad aliquem eorum confugiens ſaluabatur inuolunratius occiſor.

Et diuiditur in duo. Primo ponitur legis primo poſitæ a Deo rememoratio: ſecundo ciuitatum fugitiuorum ſeparatio ibi. *Decreueruntque*. Circa primnm. *Et locutus eſt dominus ad Ioſue*. Sçpe Deus loquebatur ad Ioſue, quia Propheta erat.

Pluribus modis loquebatur Deus in veteri teſtamenti.
Quæſt. I.

DE modis autem quibus ei Deus loqueretur declaratum eſt ſupra 1.3.& 4.cap. Pluribus enim modis loqui poterat, ſ. apparendo illi in aſſumpta effigie, ſicut apparebat aliquando alijs, & ipſimet Ioſue Angelns domiui apparuit ſic apud vrbem Iericho in agro eins, vt patet ſupra 5. Alius modus erat ſi formaretur aliqua vox in aere ab aliquo Angelo, & non videretur aliquod corpus humanũ, vel ſimile illi. ſicut cum locutus dicitur Deus ad Iudæos ſuper montem Sinai: nam vocem audierũt ſed figuram nullam viderunt Deuter.8. & ſic loquebatᵭ Deus Moyſi, & multis alijs in colũna nubis apud oſtium tabernaculi, vt patet Exo.33.& Num.12. Etiã quando loquebatur Angelus iu propitiatorio, de quo Exo.25. & Nume.7.c. Alius modus erat, ſi Deus per ſomnium moueret ſpecies phantaſticas Ioſue mirabiliter faciendo aliquas conceptiones ſpeciales, vel cauſando ſpecies nouas, quæ non præfuiſſent in phantaſia, & per iſtas faceret intelligere Ioſue, quod aliter intelligere nou poterat. Sic fiebat, vt plurimum in prophetis: nam per ſomnia reuelationes accipiebant, vt patet Nu.12. ſ. per ſomniũ loquar ad illum. Omnes hi modi poterant eſſe locntionis Dei ad Ioſne. Poterat tamẽ adhuc Ioſue inquirere veritatem a Deo, quam vellet, ſ. faciendo, quòd Eleazar ſacerdos magnus cõſuleret dominum pro eo: & iſte modus fuit ei aſſignatus a Deo viuente Moyſe, quando primo datum eſt prçceptum, ꝙ ſuccederet Moyſi in principatu, vt patet Nume.27. ſ. pro hoc ſiquid agendnm erit, Eleazar ſacerdos conſnlet dominũ. Alius modus adhuc erat, per quem Moyſes cognoſcebat dubia per Deum, ſ. introeundo in ſancta Sanctorum, & ibi petendo a Deo, & reſpondebatur tune de propitiatorio, vt patet Nu. 7.c. ſed hunc modum non habebat Ioſue, quia non licebat ei ingredi in ſancta Sanctorum: nec in primam partem Sanctuarij in tabernaculum, quia hoc ſolis ſacerdotibus conueniebat: Ioſue vero nõ erat ſacerdos, cũ eſſet de tribu Ephraim, vt patet Num.13.c. Moyſi autem ſpecialiter licuit, quia ipſe conſtruxit tabernaculum, & fuit omnium cæremoniarũ pater. Sed loco huius cõpetebat Ioſue, ꝙ ipſe peteret a ſacerdote magno, & ille conſuleret dominum pro illo, vt dictum eſt. Omnibus iſtis modis cognoſci poterant veritates reuelatæ a Deo. Sed quod hic dicitur non pertinet ad omnes iſtos modos, qnia in vltimis duobus modis non cognoſcuntnr veritates, niſi per inquiſitionem, ſed hic non inquiſiuit aliquid Ioſue a Deo, ſed ipſe locutus fuit ad Ioſue iubens ea, quæ habentur hic: ergo

A ad primos 4. modos pertinet, & in illis duo ſunt veriſimiliores, ſ. quòd appareret Angelus domiui Ioſue, & loqueretnr iſta quæ habentur hic, vel quòd loqueretur ei, & tamẽ non videretur aliquod corpus aſſumptum.

An hæc locutio de ſeparatione vrbium fugitiuorũ fuerit facta ante diuiſionem ſortium, vel poſt. Et quot fuerunt.
Quæſt. II.

QVAERET aliquis de iſta locutione, quando facta fuit, ſcilicet, an ante ea, quæ ſupra poſita ſunt de diuiſione ſortium, vel poſt. Reſpondendnm, quòd poſtea facta fuit, quia B hic dicitur de ſeparatione vrbium pro fugitiuis, & ſeparatç fuerunt ciuitates de ſortibus tribuum, vt patet infra. ergo iſtæ tribus iam habebant poſſeſſiones, ſed nunquam iſtæ tribus habuerunt poſſeſſionem, quouſque facta eſt diſtributio, de qua ſupra patet: ergo iã fuerant diuiſæ ſorte portiones tribuum.

Tunc dubitaᵭ, an fuerit cauſata iſta locutio immediate poſt diuiſionem poſſeſſionum, vel magno tempore poſt.

Reſpondendum, quòd non poteſt conſtare, tamen videtur dicendum, quòd fuerit factum immediate, ſ. ꝙ tota multitudo Iſrael, vel ſaltem de omnibus tribubus Iſrael fuit facta congregatio in Silo cum fuit facta diuiſio iſta, vt patet ſupra 18. & tunc cum qnçlibet tribus accepiſſet ſortem ſuam, diſtributæ ſunt ciuita- C tes pro fugitiuis, & hoc conueniens eſt, qnia ad iſtam diſtributionem ciuitatum debebat congregari totus Iſrael, cum deberet iudicari de qnibus tribubus ponerentur vrbes confugij, & quia nunc totus conuenerat ad ponendum ſortes, melius nũc poſſent decerni vrbes fugitiuorum, quam alio tpe. & ſic eſt dicendum, ꝙ nunc factum fuerit. *Loquere filijs Iſrael*. Deus loquebatur ad prophetas ſuos, & ipſi proponebant verbum toti populo: ſic enim erat viuente Moyſe, quia Deus loquebatur ei, & ipſe toti plebi. per ſe autem locutus fuit Deus Iſraelitis, ſ. per Angelum ſuũ ſolum in monte Sinai dando legem decem præceptorum, vt patet Exo.20. ſed poſtea petentibus Iſraelitis, ꝙ non loque- D retur Deus eis, ſed Moyſes, quia timebant mori Exo. 20.& Deut.5. ac 18.c. locutus fuit Moyſes, & nunquã Deus: promiſit enim ꝙ non loqueretur amplius eis, ſed per prophetas ſuos, vt patet Deut.18.c. Cauſç aũt quare Deus non loquebatur omnia præcepta ad populum in voce tubç, ſicut fuit locutus in primis decẽ declaratç ſunt Exo.20. *Separate vrbes fugitiuorum*. Conſiderandnm circa hoc, ꝙ Deus dederat leges de homicidis Exo.21. in quibus occidẽtes per induſtriam, vel inſidias, vel quõlibet voluntarie, occidi iubẽtur: aliqui autem ſunt, qui occiderunt inuoluntarie, vt ſiquis iret ad ſcindendum ligna cum alio, & lapſum ferrum de manubrio percuteret proximum atq; occideret: E hi non erant occidendi, & de his dictum eſt eo.c. Cõſtituam tibi locum, quo fugere debeat. Ad hoc poſtea diſtinxit Deus ciuitates. Nam cum peruenerunt Iſraelitç ad terram duorum regum Amorrhçorum capiẽtes illam, iuſſit Deus, ꝙ ſeparatentur ſex ciuitates pro fugitiuis, tres ante Iordanẽ ad ſolis ortum, & tres aliç ad ſolis occaſum trans Iordanem, vt patet Num.35. c. tres harum ſeparatç ſunt viuente Moyſe in terra ad Orientem Iordanis. Et quia illa terra diuiſa erat duabus tribubus, & dimidiç, in qualibet harum portionũ fuit aſſignata vna ciuitas, ſ. in ſorte Ruben fuit Goſor in ſolitudine, in ſorte Gad fuit ciuitas, quæ vocaᵭ Ramoth Galaad, quia eſt in mõte Galaad: in dimidia ſorte Manaſſe fuit Gaulon, vel Golam in terra Baſan. Iſtç tres ciuitates habentur Deut.4.& hic: aliæ tres erant inter-

In terra Chanaan ad Occidentem Iordanis conſtitutæ, & iſtæ fuerunt tpe Ioſue conſtitutæ, ſ. Sichem in ſorte Ephraim, & Cedes in ſorte Nephthali in Galilæa, & Hebron in ſorte Iudæ, de qua habetur hic in litera. Et iſtæ tres vrbes cõſtitutæ ſunt pro fugitiuis parum poſt ingreſſum Iſraelitarum in terram Chanaã, ſ. immediate, vt fuerunt datę ſortes, vt ſ. declaratũ eſt. Iuſſit etiam Deus, cum dilatarentur termini Iſraelitarum, ꝙ adiungerentur tres alię vrbes, vt patet Deut. 19. de illis, an fuerint additæ, vel qñ non conſtat: a principio aũt ſolum iubebantur ſeparari vrbes tres in terra Chanaan Num. 35. & Deut. 19. ideo de ipſis duntaxat hic dr̃, ꝙ ipſæ ſeparatę sũt. De iſtis ciuitatibus erat conſiderandum, ꝙ ęqualiter inter ſe diſtarent, & hoc vt quicunq; occidiſſet alium neſciẽs haberet locum propinquum. Si aũt ciuitates multum diſtarent, ꝑ lõgitudinem viæ caperentur in via occiſores. De hoc Deut. 19. c. vocantur iſtæ vrbes fugitiuorum, id eſt ad quas fugere deberẽt, qui occiderant aliquem nolẽtes.

De quibus locutus ſum ad vos. Dicit hoc, quia præceptũ de ſeparatione vrbium pauco tpe ante hoc datũ fuerat, ſ. poſt captam terram duorum regum Amorrhęorum paulo ante tranſitum Iordanis anno 40. ab exitu de Aegypto, & paulo poſt mortuus eſt Moyſes. vnde omnes qui nunc erant, tunc fuiſſent, quia forte non effluxerant 8. anni. Fuit aũt locutus de his vrbibus ſeparãdis Num. 35. & Deute. 19. c. *Per manum Moyſi.* Id eſt per Moyſem. Nulla locutio per manum fit, quia non eſt organum formatiuum vocis, ſed accipitur large, & hoc eſt, quia manus eſt communiſſimũ organum, & vocatur ſm̃ Ariſt. organum organorum, ideo actus aliorum organorum tranſumuntur ad actum manũ, ita vt quidquid fit per manus fieri dicamus: & ſic dr̃ iſtud negociũ expeditum fuit per manus illius, & tñ negociũ nõ expeditur ꝑ manus: ſed ꝑ actum rationis.

Locutio ꝑ manũ ꝗd ſit.

Vt confugiat ad eas quicunque animam percuſſerit neſcius.

An ciuitates refugij eſſent ſolum in refugium homicidarum, vel etiam omnium aliorum delinquentium ſeu debitis oppreſſorum. Et ad quid proficiebant iſtæ vrbes. Et qui homicidæ gaudebant immunitate vrbium, & qui non. Et qui medici ſint homicidiarij. *Quæſt. III.*

Conſiderandum per hoc, ꝙ iſtæ ciuitates ſolum erant ad refugium hominum qui occidiſſent aliquos, ſi autem aliquis vulneraſſet, ſed non occidiſſet (ẽt ſi grauiter vulneraſſet) non debebat refugere in vrbes iſtas, quia ſolum fugitiui iſti ad vrbes has confugiebant, vt ibi mortem q̃ alias impune pati poterãt euitarent: nam qui occidiſſet hominem (ẽt ſi neſciens) ſi inueniretur extra aliq̃ harum vrbium poterat impune occidi, vt patet Num. 35. & Deut. 19. qui aũt vulneraſſet ſolum nõ occidẽs, nõ poterat impune occidi, ẽt ſi inſidioſe vulneraſſet: ideo confugere non debebat illuc. Item ſi aliquis alium infamaſſet, vel qualitercunq; nocuiſſet, ita vt timeret mortem, non poterat confugere illuc, vt euaderet; nec proderat ſibi quidquam huiuſmodi ciuitas. Qui erant debitores, non poterant fugere illuc, ita ꝙ nõ poſſent trahi inde ad iudicium, vel alligari pro debitis, vel pati alias pęnas legales. Itẽ nullus de furibus, aut latronibus poterat euadere in vrbibus his, ſiue eſſet de publicis, & famoſis latronibus, ſiue de nõ famoſis, ſed inde trahebatur ad iudicia. Item ipſi, qui a caſu occidiſſent aliquem, non defendebantur ibi totaliter, ſed educebantur inde ad ventilandum cauſam in loco in cuius territorio commiſſum eſſet homicidiũ, & ſi inueniretur reus, qui cõfugerat, mox tradebatur in manus hoſtis ſui, vt occideret eum, nec reduceretur in vrbem, in quam confugerat. Nũc aũt in Eccle-

F ſia ſiquis illuc homicida confugerit, non educetur ad iudicium, nec ad quidquam aliud: & dato, ꝙ ſit manifeſte reus homicidij, non occidetur dum ibi manere voluerit. Solum autem proficiebat vrbs confugii, vt ille, qui confugerat priuſquam ventilaretur cauſa homicidii, non poſſet occidi impune ab aduerſario in vrbe illa, quod fieri poſſet in omni alio loco. Etiã vt poſt ventilatam cauſam, & abſolutionem rei ab impetitione actoris, maneret occiſor ſecurus in vrbe, ad quam confugerat, quòd nõ contingebat in aliis locis. Nam poſtquam aliquis erat per ſñiam abſolutus ab impetitione ſuper homicidio, ẽt poterat occidi a cognatis occiſi impune ſi reperiretur in alio loco quam in vrbe refugii, vt patet Num. 35. Conſiderandum vlterius,

G ꝙ cum iſtæ ciuitates proficerent occiſoribus, tñ non omnibus, quia ſolum dr̃ de his, qui ſanguinem neſciẽtes effunderent. In quo ſciendum, ꝙ quidam erant occiſores voluntarij, & alij non voluntarij. Voluntarij diſtinguuntur in tres, ſ. per inſidias, per induſtriam, vel quocunq; aliter volũtarie. Primus modus eſt, vt cum quis alicui inſidiatus eſt, & ex inſidijs incautum, & nõ videntem occidit, & iſte eſt grauiſſimus modus. Secundus modus eſt per induſtriam, ſ. ſi aliquis non inſidioſe occidit aliquem, ſed deſiderans eum occidere excogitauit verba aliqua quibus moueret eum ad iram, vel offendicula aliqua in factis, & ſic eſſet cauſa iurgiorum, & haberet colorem ad occidendum. Iſte modus eſt valde grauis, q̃q̃ minor eſt quã ex inſidijs.

Voluntarij occiſores ſunt triplices.

Tertius modus eſt aliter voluntarie: vt ſi aliquis nõ

H excogitauerat qualiter occideret alterum, ſed non ex accidenti facta diſſenſione inter aliquos conſurrexit quidam in alium, & occidit eũ: iſte minus grauis eſt prædictis. Pro quolibet tñ horum infligebatur mors. Exponuntur iſti modi Exo. 21. ſ. Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur. & iſte eſt tertius modus. Primi duo ponuntur, cum dr̃: Siquis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias ab altari meo euelles eum, vt moriatur: iſti non gaudebant immunitate vrbium fugitiuorum. Nam ſi conſtaret ſic occiſionem factam, nõ recipiebatur in vrbe talis occiſor, ſed occidi debebat, & hoc, quia antequã occiſor reciperetur in vrbe confugii ad hoc, ꝙ maneret ibi tutus loquebatur ad ſeniores populi, qui erant

I iudicantes, & declarabat ſe eſſe innocentem, & tunc recipiebatur: ſi autem ex verbis illius, vel alias conſtaret hunc eſſe reum homicidii, non recipiebatur in vrbe, vt colligitur ĩ. in litera: ſed omnes tres modi ſ. poſiti faciebant occiſores reos, ideo non recipiebantur in vrbibus confugii, vel ſi per errorem reciperẽtur poſtea non tenebantur ibi, ſed tradebantur in manus accuſatorum. Vnus caſus erat in quo quis volũtarie occidens non tenebatur reus, ſ. ſi occidiſſet aliquẽ ſe defendẽs, quia defenſio inculpata de iure naturę eſt, nec aliqua lex eam abſtulit. Et ſi dicatur, ꝙ lex euangelica dicit, ſiquis percuſſerit te in vna maxilla prębe ei, & alteram Mat. 5. ergo tollit defenſionẽ. Rñdetur, ꝙ non

K eſt illud præceptum, ſed conſilium: ſi enim eſſet præceptum, verum eſſet, ꝙ tolleret omnem defenſionẽ, nec ſolum defenſionem realem, ſed etiam defenſionem contentioſam, & verbalem, quæ eſt in iudicijs, quia dr̃ Mat. 5. ſiquis contendit tecum, & vult tollere a te tunicam, da ei, & pallium, ſed ẽt hoc eſt conſiliũ, quod nõ arctat, niſi quoſdam, ſ. ex profeſſione, vel ex dignitate. Occidens ergo alium ſe defendendo non excedens modum non erat aliqualiter reus, & tñ iſti voluntarie occidebant, ſed non eſt ſimpliciter voluntarium, ſed conditionatum. ſicut de illo, qui merces iactat in mari, ne pereat, voluntarie agit, ſed non ſimpliciter: vt declarat Philoſophus 3. Ethi. Alij autem occidebant inuoluntarie, & iſti ſunt, qui a caſu occidebant;

bant:& de iſtis dr̃ Exo.21.c.qui autem non eſt inſidiatus,ſed Deus tradidit illum in manus eius cõſtituam tibi locum, quo ſugere debeat: & iſti non debebant occidi. Et quamquam ſcriptura dicat,vniuerſaliter de omnibus, qui non occiderunt voluntarie, ſed a caſu, ꝙ confugerent in vrbes has, tamen diſtinguendum eſt,ꝙ aut iſti erant in culpa:aut non. Si primo modo illud,quod erat a caſu,non faciebat ſimpliciter inuolũtarium: vt ſiquis iaceret ſagittas, vel lapides ad locum indebitum,quamquam nullum occidere intenderit; ſi tamen occiderit,tenebitur reus,quia dabat operam illicitę rei: ſic ſi aliquo agente per imperitiam a caſu ſecuta eſt mors,tenebitur reus, ſi forte tenebatur nõ ignorare:vt ſi ęger mortuus eſt,quia malam potionẽ, aut medicamina adhibuit medicus: quamquam non intendens occidere hæc fecerit, tenebitur. Idem de chirurgico ſi per imperitiam ſuam vulneratus mortuus eſt:iſti enim tenebantur circa hoc non ignorare, ideo ſi huiuſmodi confugerent in vrbes refugij non gaudebant immunitate vrbium, ſed educebantur inde ad mortem. De hoc ponũtur regulę quædam Nume.35.& Deut.19.c.ſ.ꝙ ſiquis occideret alterum ferro,vel lapide,aut baculo, vel iaciendo eum ad aliquã parrem,& ex ruina quis moriatur,vel ſiquis manu alterũ percuſſerit, & mortuus fuerit, ſi hoſtis illius erat reus erit mortis, & in his omnibus non tenebat priuilegium immunitatis vrbium. Siquis vero occidiſſet quemquam aliquo de prædictis modis:ſi feciſſet a caſu nõ tenebatur reus,& tunc gaudebat priuilegio immunitatis vrbium,& manebit in vrbe, ad quam confugerit quouſque ventiletur cauſa: & ſi abſolutus fuerit qui impetebatur, manebit in prædicta vrbe reductus ad illam vſque ad mortem ſummi ſacerdotis.

An qui per inſidias, vel quomodocunque ſponte occidebat, gaudebat quantum ad aliquid immunitate vrbium. Quæſt. IIII.

QVAERERET aliquis de illo, qui occidebat aliũ per inſidias,vel induſtriam, aut quomodocunque voluntarie: ſi gaudebat immunitate vrbium quantum ad aliquid.

Reſpondendum eſt,quòd litera dicit ſolum gaudere illos,qui occidiſſent nolentes. Sed dicendum,quòd hoc intelligitur quantum ad plenam immunitatem: tamen quantum ad aliqualem neceſſe eſt,vt dicamus etiam quoſcunque occiſores gaudere. Sed conſiderãdum,quòd quandocunque aliquis cõfugiebat in has vrbes,veniebat ad iudices qui ſedebant in portis,& dicebat ſe hominem occidiſſe,ſed a caſu: & tunc illi tenebãtur ſuſcipere eum in vrbe, & dare ſibi locum ad habitandum,nec permittebant,quòd aliquis eum de vrbe educeret,vel in vrbe occideret. Et ſi hoſtis ſuus eum in vrbe occideret, etiam ſi eſſet reus homicidij, qui ad vrbem confugerat, tenebatur reus violatę immunitatis,qui ſic occidebat.

Sed ſciendum,quòd quando aliquis veniebat ad vrbem aliquam confugij,aut confitebatur ſe egiſſe voluntarie,vel a caſu. Si primo modo iudices vrbis non recipiebant eum in vrbe,vel ſi permitterent,non gaudebat immunitate,ſed cuicũque vltori ſanguinis volenti occidere illum permittebatur, vel ſi peteret eũ, tradebatur in manus eius. Si autem diceret ſe occidiſſe a caſu,ſiue ſic eſſet veritas,ſiue non, recipiebant eũ ſenes in vrbe:nec tenebatur probare innocẽtiam ſuã, quia tũc neceſſarium erat, quòd verteretur cauſa homicidij coram iudicibus vrbis illius, & quòd citaretur vltor ſanguinis,ſi forte aliquid vellet obijcere. Sed falſum eſt,quia iſta cauſa vẽtilabatur in vrbe, in cuius territorio perpetratum fuerat homicidiũ ad petitionem vltoris ſanguinis, & poſtea ſi reus eſſet occiſor ibi occidebatur, ſin autem reducebatur per ſententiã in vrbem,ad quam confugerat, vt patet Nume.35. Solum ergo proponebat verba ſua coram iudicibus vrbis,per quæ induceretur eum eſſe innocentem, & tamen non tenebatur probare veritatem horũ,& tunc iudices decernebant,quòd maneret in vrbe,& nemo ei nocere poſſet,& tunc gaudebat immunitate vrbis, & hoc ſiue verum dixiſſet,ſiue non: manebat autem in vrbe illa quouſque aliquis eum accuſaret coram ſenibus ciuitatis illius reum homicidij, & tũc ipſi ſub diligenti cuſtodia tranſmittebant eum ad vrbem, in qua homicidium patratum fuerat, vt vẽtilaretur cauſa. Si antẽ falſum expreſſiſſet, & probaretur hic reus homicidij, non reducebatur in vrbem ad quam confugerat,ſed tradebatur accuſatori,vt occideret, ſi vellet illum:& iam non gaudebat immunitate vrbis. tamen toto tempore antequam traderetur ad agitationem cauſę gaudebat immunitate. Si autem abſolueretur ab impetitione accuſatoris reducebatur per ſententiam in vrbem, in quam confugerat, & manebat ibi vſque ad ſummi ſacerdotis mortem, & poſtea liber erat. Et hi gaudebant plena immunitate vrbium. Non eſt ergo aliquis occiſor cui ſaltem aliquo tempore non proficeret immunitas harum vrbium,niſi forte confiteretur delictum ſuum coram iudicibus vrbis refugii.

An qui voluntarie aliquem occidebat, tamen ſe defendendo gaudeat immunitate vrbium. Et quod duo erant tempora quibus manebat profugus in vrbe refugij. Quæſt. V.

QVAERETVR de illo, qui occidit voluntarie aliquem,tamen ſe defendendo, an gaudeat immunitate vrbium. Reſpondendum eſt,quòd ſic, quia iſta immunitas accipiendo complete dabatur omnibus illis, qui non tenebantur rei homicidii, cum ſolum eſſet iſta immunitas, vt vltor ſanguinis non poſſet occidere talem occiſorem,ſi eum alicubi reperiret,ſed ille qui occiderat aliũ ſe defendendo non tenebatur reus mortis,ergo in vrbe hac gauderet ĩmunitate,nec liceret hoſti ſuo occidere eum impune. Nec principaliter eſt dubium de hoc,ſed magis eſt dubium,an qui occidit alium ſe defendendo,teneretur ad leges vrbium refugii. Erat autem conditio earum, quod ſi aliquis ventilata cauſa ſua abſolueretur,reducebatur ad vrbem,ad quam cõfugerat,& in illa tenebatur manere vſque ad mortem ſummi ſacerdotis:ſi vero ante hoc extra vrbem reperiretur, poterat impune occidi,licet per ſentẽtiam ab homicidio abſolutus eſſet,vt patet Num.35.& Deut. 19.c. De hoc ergo ſtat dubium, an qui occiderat aliũ ſe defendendo, teneretur manere in ciuitate refugii toto tempore quanto manebat ille,qui occiderat a caſu. Pro quo diſtinguendum,quòd duo erãt tempora, quibus manebat profugus in vrbe refugii,ſ.primo antequam ventilaretur cauſa homicidii, ſ. an eſſet reus ſanguinis,vel non:ſecundum erat poſtquam eſſet facta determinatio,& abſolutus eſſet occiſor. reducebatur enim per ſententiam in vrbẽ,in quam confugerat, vt patet Num.35.& manebat ibi vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis. De primo tempore dicendum, ꝙ occidens alium etiam ſe defendẽdo deberet cõfugere in vrbem refugii antequam vẽtilaretur cauſa, quia tunc vertebatur in dubium an recte occidiſſet,vel nõ: cum autem eſſet determinatum, ꝙ iſte nõ eſſet reus mortis non tenebatur redire in vrbem, ad quam confugerat,ſed poterat manere in qualibet alia vrbe:nec poterat vltor ſanguinis occidere iſtum; in quocunq; loco reperiſſet: ſicut poterat interficere occiſorẽ caſualem

F ſualem ſi reperiret, eum in quocunque loco extra vrbem refugij. Cauſa eſt, quia non erat tanta ſtrictio in occiſore defendente ſe, ſicut in occiſore caſuali, quia de occiſore defendente ſe conſtabat, quòd erat a culpa immunis: de caſuali autem non tantum conſtabat potiſſime in quibuſdam caſibus, cum nemo viderat occiſionẽ fieri, ſed iudicabatur ex præſumptionibus: vtputa ſi duo viri pacifice iuiſſent in ſyluã, inter quos a diebus paucis nõ fuiſſet rixa, vel inimicitię, vel odiũ: & ferrum lapſum de manubrio ſecuris occideret alterum, qui occiderat iudicabatur innocens, cognito quòd inter hos non fuiſſet odium a paucis diebus, vt patet Nume. 35. cap. & tamen quamquam hęc eſſent: ſatis eſſe poterat, quòd vnus alterum occidiſſet a propoſito: erat tamen iſta præſumptio ſatis rationabilis. G De hoc Deute. 19. cum vero aliquis alterũ occidiſſet ſe defendendo, cõſtito quòd ſic factum eſſet, erat magis immunis ab omni ſuſpitione homicidij: ideo minus aſtringeretur ad manendum in ciuitate refugij q̃ occidẽs caſualiter. Iſtud aliqui tenent, & ſatis videtur rationabiliter dici, ſed non applicatur ad literam. Nã iſta lex data eſt de occiſoribus caſualibus: qui autem ſe defendendo occidit, nõ occidit caſualiter, ideo nõ tenebit̃ hac lege: ſed ſiue ante cauſę ventilationem, ſiue poſt, non poterat occidi huiuſmodi occiſor; quia iure ſuo vtebatur alium occidens ſe defendendo. Et ſi aliquis propinquus occiſi occideret hunc occiſorẽ ante cauſę ventilationem, vel poſtea, conſtito quòd ille fuerat occiſor per defenſionem, iſte qui eum occidit, erit reus homicidij. H

Quare priuilegium immunitatis occiſorum datum fuit vrbibus, & non Sanctuario. Et nunc datur Eccleſiis, & cœmeterijs, & non vrbibus in quibus non accidunt ea tria inconuenientia quæ reſpectu Sanctuarij accidebant. Quæſt. VI.

QVÆRETVR quare priuilegium immunitatis vrbium pro inuoluntarijs occiſoribus non fuit datum Sanctuario, & fuit datum vrbibus, ſicut in nouo teſtamento iſta iura immunitatis ſunt Eccleſiarum, & cœmeteriorum, & non ſunt vrbium, vel oppidorum. Reſpondetur, quòd non decuit in veteri teſtamento immunitatem I hanc tribui Sanctuario, ſed vrbibus ex triplici cauſa. Prima quia Deus volebat, quòd nullus de occiſoribus caſualibus periret: & tamen concedebat rurſus, quòd propinqui viri occiſi poſſent occidere interfectorem vbicunque eum apprehenderẽt præterquam in loco confugij. Primum patet Deut. 19. ideo mandauit Deus, quòd non eſſet vnica vrbs, ſed tres vrbes ad Orientem Iordanis, & totidem ad Occidentalem plagam eius, vt patet Nume. 35. & infra in litera. Etiam poſtquam dilatarentur termini terræ Iudæorum debebant addi alię tres vrbes, vt patet Deute. 19. c. Quia ſi vna eſſet, nõ poſſẽt de omnibus partibus terrę Chanaan illuc confugere, quia multum diſtaret, & poſſet vltor ſanguinis comprehendere in via occiſorem, & K interficeret innocentem. Etiam iuſſum eſt ob hoc, quòd conſtituerentur vrbes iſtę in debita proportione ęqualitatis, ita vt ex omni parte terræ ęqualis diſtãtia, vel proportionalis eſſet, & non diſtarent multum a ciuitatibus refugij quædam vrbes terrę Chanaan, & aliæ eſſent propinquę, vt patet præallegato cap. Item iubebatur, quòd via planaretur diligenter, vt non haberẽt offendiculum fugiẽdi effuſores ſanguinis inuoluntarij, vt patet eo. c. Quòd autem concederet Deus Iſraelitis, vt proximus occiſi poſſet interficere inuolũtarium occiſorem vbicunque eum comprehenderet pręterquam in loco refugij: patet Nume. 35. & Deut. 19. Si tamẽ Sanctuario daretur iſta immunitas, & nõ

F ciuitatibus, ſicut nunc fit, non contigiſſet, quod Deus intendebat, ſ. ſaluari innocentes effuſores ſanguinis, quia Sanctuarium erat vnicum in tota terra Iudęorũ, quia non licebat fieri altaria aliqua, vel loca ad ſacrificia, vel cęremonias Sanctuarii, niſi vbi ſtetiſſet Sãctuarium: & hoc erat in vna de vrbibus Iſrael, vt patet Deut. 12. & ob hoc totus Iſrael pugnare voluit contra Rubenitas, Gaditas, & dimidiã tribum Manaſſe, quia putauerunt, cum fecerunt altare apud Iordanem, q̃ vellent ibi facere ſacrificia infra 22. c. Non poſſent autem faciliter effuſores ſanguinis confugere ad iſtud Sanctuarium de omnibus partibus terræ Iſrael, vt de extremitatibus. Nam propter viarum longitudinem propinqui ipſius occiſi poſſent in via comprehendere occiſorem, & occiderent innocentem impune. G Potiſſime, quia Sanctuarium non erat in medietate terræ Iudęorum, ſed aliquando erat in vna parte, & aliquã in alia, cum per multa loca iam arca, quam totum tabernaculum domini fuerit mutatum, & cum ad vnã extremitatẽ terræ promiſſionis declinaret, ciuitates, quæ ad oppoſitam partem eſſent, nimis diſtarent, & non poſſent occiſores venire, quin prius comprehenderentur in via, ſi propinqui occiſi vellent inſequi fugientẽ. Ex hac parte nimis conuenit Eccleſijs noſtris, & cœmeteriis, quòd ſint loca habentia immunitates, quia in quolibet loco Eccleſiæ multę ſunt: ideo cuicunque qui gaudere vult immunitate, facile eſt ad talia loca confugere: conſtitui ergo neceſſe erat ciuitates aliquas, vel quæcunque loca in veteri teſtamento H pro immunitatibus his, & non Sanctuariũm. Secunda ratio eſt, quia dato, quòd eſſent multa templa in veteri teſtamento, non conueniret dari immunitates has Sanctuario, quia cum aliquis occiſor inuoluntarius confugiſſet ad loca iſta, & ventilaretur cauſa de homicidio, ſi abſolueretur reducebatur per ſententiam in vrbem ad quam confugerat, & manebat ibi vſque ad mortem ſummi ſacerdotis: ſi autem aliquã extra loca iſta reperiebatũ, poterat impune occidi, vt patet Num. 35. ſi ergo Sanctuarium haberet ſolum immunitates iſtas, neceſſe erat, vt maneret tãdiu occiſor in Sanctuario non exiens de illo, ſed hoc erat intolerabile, quia cum de tota terra Iudæorum multi eſſent occiſores I inuoluntarij, maxime in magno tempore, ſ. in tota vita alicuius ſummi ſacerdotis non poſſent capi in Sanctuario, quod erat vnicum. Etiã quia repugnabat hoe valde puritati Sanctuarii: nam iſtis nunquam exeuntibus de Sanctuario neceſſe erat illud pollui. Item dato, quòd eſſent varia Sanctuaria, ſicut nunc ſunt multæ Eccleſiæ, non ſtaret conuenienter: nam licet ibi capi poſſent omnes occiſores inuoluntarii, quia tamen manere debebãt magno tempore, ſ. vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis, non eſſet quid tolerabile: nimis. n. repugnare puritati Sanctuarii videretur. Cauſa tertia eſt, quia ẽt ſi per diem occiſores manerent in Sãctuario, non conueniret: nam quilibet ſanguinis effuſor erat immundus, ſed immundi non permittebantur K introire in Sãctuarium, nec ſaltem accedere ad illud, ergo non erat conueniens aſſignare Sanctuarium tãquam locum immunitatis. Quod effuſores ſanguinis incurrerent immunditiam, patet: quia terra maculari dicebatur ſanguinis effuſione, ergo effuſores erãt immundi. Antecedens patet Num. 35. Nullum autẽ horum inconuenientium eſt in Eccleſiis noſtris: nõ primum, quia multę Eccleſiæ ſunt, & facillimum eſt cuilibet confugere ad Eccleſias, vel in cœmeteriis ſe cõſeruare. Secundum inconueniens non eſt, quia apud nos non manet aliquis occiſor tanto tpe in Eccleſia: nam ſi non ſit reus mortis, non expectabit in aliquo loco immunitatis, ſed libere procedet quocunq; voluerit: in veteri autem teſtamento etiam ſi abſolutus

eſſet

eſſet caſualis occiſor ab impetitione accuſatoris, tamen per ſententiam reducebatur in vrbem, ad quam confugerat: & manebat ibi vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis. Tertium inconueniens non ſequitur, quia in nouo teſtamento non ſunt cęremonię munditiarum, & immunditiarum legalium, quæ erant in veteri teſtamento: nulla enim requiritur munditia, niſi a vitijs, & a naturalibus contaminationibus, quæ hominem etiam in communicatione ſeculari ſędum facerent: ſed legalem nullam tenetur obſeruare immunditiam miniſter Eccleſiaſticus, vel quicunque in Eccleſiam intrans. Eſſe autem occiſorem eſt immunditia legalis, ſicut tetigiſſe aliquid morticinum, & ſimilia, ſed horum nihil facit hominem immundum reſpectu noſtri Sanctuarij, ſicut faciebat reſpectu Sāctuarij Hebræorum: erant ergo neceſſariæ vrbes in veteri teſtamento, vt conſtituerentur loca refugij, & gauderent confugientes quibuſdam immunitatibus.

An Sanctuarium haberet aliquam immunitatem in veteri lege: & an bene arguant iuriſtæ circa immunitatem Eccleſiaſticam inducentes illam ex veteri teſtamento. Et quòd Sanctuarium ſit aliquid cæremoniale. Quæſt. VII.

QVAERET aliquis, ꝙ quamquam conſtat ciuitates refugij habuiſſe immunitates in veteri teſtamento, & non dicatur de Sanctuario, an habuerit aliquam. Rñdendum eſt, ꝙ nullæ immunitates leguntur in veteri teſtamento traditæ Sanctuario. Sed an fuerint aliquæ, dubitabit quiſquam. Rñdendum eſt, ꝙ non fuerunt aliquę ei traditę, ita vt aliqui occiſores, vel percuſſores illuc confugientes ſaluarentur: non erat autem hoc, quaſi Sanctuarium non eſſet domus tantæ excellentiæ, vt non mereretur habere immunitates, cum loca prophana, ſ. vrbes haberent priuilegia immunitatum, ſicut ſunt vrbes refugij: ſed ad maiorem puritatem Sanctuarij, quia ſi eſſet locus immunitatis multi illuc confugerent, & pollueretur Sanctuarium: tamen in veteri teſtamento requirebatur magna puritas in Sanctuario, cuius cauſa declarata eſt Num. 19. c. ergo non debebat dari priuilegium immunitatis alicuius. Si autem aliquis arguat, ꝙ Exo. 21. dicitur: Siquis per induſtriā & inſidias occiderit proximum ſuum, ab altari meo euellas eum, vt moriatur: in quo videtur innui, ꝙ in iſto caſu, quia erat valde enormis, non gauderet immunitate Sanctuarij occiſor, ſed in cęteris gauderet.

Sed non eſt iſte ſenſus, quin potius, quia Sanctuariū erat locus maximę reuerentiæ in toto Iſrael, & in Sāctuario ad quod licebat intrare popularibus pars maioris reuerentiæ erat altare, multi confugiebant illuc timentes interdum: non quidem quaſi loca illa immunitate gauderent, ſed quia propter reuerentiam loci putabant ſe non trahendos fore inde. Et quia Iſraelitæ putarent etiā, ꝙ non liceret eis malefactores educere de Sanctuario, dictū eſt, ꝙ ſi aliquis per induſtriā, vel inſidias occideret alterum, euelleretur ab altari, & occideretur: & tñ non gaudebat ipſum Sanctuarium immunitate, quia Salomon fecit occidere Ioab intra Sanctuarium apud altare, vt patet 3. Reg. 2. c. Nec valet, ſi dicatur, ꝙ occidit Ioab virum quendam per inſidias, ideo non gaudebat immunitate Sanctuarij: nā hoc erat quantum ad hoc, ꝙ poſſet educi de Sanctuario, ſed non quantum ad hoc, ꝙ occideretur intra Sāctuarium. Sic patet de immunitate Eccleſiarum: nam quidam ſunt, qui de Eccleſijs educi poſſunt ad occidendum, vt publici latrones, & inſidioſi occiſores, & nocturni depopulatores agrorum, vt patet extra de immunitate Eccleſiarum c. immunitatem, tamē nullus eſt, quem intra Eccleſiam occidi liceat. Et ſi dicas,

Salomō fecit occidi Ioab intra Sāctuariū.

ꝙ Ioab occiſus eſt in Sanctuario, quia educi non potuit. Reſpondendum eſt, ꝙ potuiſſet educi faciliter Ioab de Sanctuario, quia ipſe inermis erat tenens cornu altaris, ideo faciliter expelli potuiſſet, ſed quia gratis exire noluit, iuſſit eum Salomō ibi trucidari, vt patet 3. Reg. 2. c. Itē dato, ꝙ nullo modo educi inde potuiſſet non debebat intra occidi ſi aliquam immunitatem haberet Sanctuarium: ſicut patet de eccleſia noſtra, quia ſiquis reus mortis illuc confugerit nō poteſt inde trahi propter eccleſiaſticam immunitatem, tamen non debet ob hoc occidi intra eccleſiam, ſed fecit hoc Salomon ſuper altare Sanctuarij, ergo nō gaudebat immunitate. Sed forte aliquis hoc factum fuiſſe dicet a Salomone per iniuſtitiā, ſicut deteriora quędam fecit, ſ. quia idola coluit, & conſtituit eis templa, vt patet 3. Reg. 11. Rñdendum eſt illa fuiſſe nefandiora, quam infringere omnem immunitatem Sanctuarij, ſiqua foret: tamen non ſtat, ꝙ Salomō fecerit hoc per iniuſtitiam: nam Salomō in exordio regni ſui valde bonus fuit, vt patet, qñ petiuit a Deo ſapientiam 3. Regum 3. quātum acceptauerit eum Deus: & poſtea quantum deuote conſtruxerit templū, & deuote orauerit 3. Regum 8. Malitia autem ſua fuit in ſenectute, quia tunc mulieres deprauauerunt cor eius, vt patet 3. Reg. 11. ergo vr̄, ꝙ prioribus temporibus potiſſimè in principio regni valde bonus fuit: ſed occiſio Ioab ſuper altare fuit in principio regni ſui, vt patet 3. Regum 2. c. ergo non fuit facta per iniuſtitiā, ſed quia Sanctuarium non habebat aliquam immunitatem. Ex hoc apparet, ꝙ non bene arguant iuriſtæ, qui volunt inducere, ꝙ eccleſia debeat gaudere immunitate, quia Sanctuarium gaudebat illa: nam Sanctuarium nullā habebat. Sed adhuc peius arguunt dicentes immunitatem eccleſiaſticam eſſe de iure diuino, & hoc inducunt de immunitate, quæ erat in veteri teſtō in Sāctuario. Peccant enim iſti in duobus. primo quia ſupponunt falsū, ſ. ꝙ Sanctuarium gauderet immunitate in veteri teſtamento, cū nulla gauderet, vt inductū eſt. Secundo peccant, quia dato ꝙ Sāctuarium in veteri teſtō gauderet immunitate, non ſequitur, ꝙ dēret gaudere illa in nouo teſtō, niſi forte dixerimus, ꝙ oīa, quę pertinebāt ad Sanctuarium in veteri teſtō pertineant ad eccleſiam in nouo teſtū, ſed falſum eſt, quia non obſeruantī nūc cęremoniæ purificationū, & munditiarum reſpectu eccleſiarum, q̃ obſeruabantur reſpectu Sanctuarij in veteri teſtō: ergo non manet nūc aliq̄d in eccleſia de his, q̃ erant in Sanctuario veteris teſtamenti, niſi illud poſtea eccleſia inſtituerit: & tunc non eſt de iure diuino, ſed de iure humano poſitiuo. Quod patet, q̄a dato ꝙ eſſet aliqua immunitas in Sāctuario in veteri teſtō, aut illa eſſet de moralibus, aut de cęremonialibus: nā ad iudicialia ptinere non poterat, cū non eſſet aliq̄d directiuū cōicationis humanæ penes iuſtū, & iniuſtum, ſicut erant leges forales. Si aūt eſſet de moralibus, maneret, q̄a iſta hñt naturalem obligationē: ſed immunitas Sanctuarij in veteri teſtō, ſi aliqua foret, non erat moralis, q̄a iſta ex natura pēderet, & ſunt ſine lege determinata, ſicut patet de pceptis decalogi, q̃ vocantur moralia, ſiue naturalia, & iſta ſp obligauerunt ab exordio ſeculi, ēt ſi nondum data fuiſſent, & obligant gētē illam, cui data non fuerant, ſed immunitas Sanctuarij non eſt aliq̄d hmōi, q̄a natura nihil magis determinat immunitatē in Sanctuario, q̃ non immunitatē. Immo includit ꝯdictionē eſſe immunitatē Sāctuarij de iure naturę, qđ eſt eſſe morale, q̄a Sāctuarium eſt aliq̄d nō conſiſtens naturaliter, ſed pure per cęremonias: ergo iura, q̃ ſunt pure ipſius Sanctuarij impoſſibile eſt eſſe naturalia, q̄a tūc fundaretē immutabile ſup mutabile, & neceſſarium ſup ꝯtingens. Patet conſequentia in ſimilibus circa naturalia: nam ſi aliq̄d ſit artificiale, im-

Malitia Salomonis fuit in ſenectute.

poſſibile eſt illud habere aliquam formam naturalẽ, quia naturalia per formas naturales conſiſtunt, & artificialia per formas artificiales. & ſi aliqua forma naturalis ſit in artificiatis, illa non eſt inquantum res eſt artificiata, quia hoc includit ꝯdictionem: ſed inquantũ materia rei artificialis eſt naturalis, & non expoliatur formis naturalibus ſuſcipiẽdo formam artificialem: cum illa nõ poſſit penitus actuare. Sic eſt de Sanctuario, quia illud non eſt aliquid conſiſtens naturaliter, ideſt ex iure naturali, vel ex obligatione naturali, ſed pure cęremoniale eſt: ita. n. potueramus ſaluari nõ habendo Sanctuarium, ſicut habendo: ergo impoſſibile eſt aliqua iura ipſius Sanctuarij eſſe proprie naturalia. Et ſicut patet de immunitate, ꝙ impoſſibile erat illã eſſe moralem, ſiue de iure naturali. Ergo ſi aliqua eſſet, illa neceſſario eſſet cęremonialis, ſed cęremonialia non manſerunt in nouo teſtõ, quia licet non omnia abolita ſint, tñ nullum eorum habuit efficaciam obligandi nunc: nam cum aliqua de illis manent, ideo ſit, quia eccleſia illa de nouo ſtatuit obſeruari: tñ ex antiqua ordinatione, vel legiſlatione nullam vim hñt. ſic & iudicialia abolita ſunt, tñ quaſdam iudiciales leges, quæ hñr Exo. 21. & 22. c. eccleſia approbauit, nouiter ſtatuendo illas obſeruari, vt patet extra de homicidio, & extra de furtis, & de adulterijs, & ſtupro, & de iniurijs, & damno dato in decretalibus: ideo neceſſe eſt, ꝙ cum immunitas Sanctuarij in veteri teſtamẽto. (ſiqua foret) eſſet cęremonialis, non haberet obligationem in nouo teſtõ, ſed ſi nunc manet hoc eſt, qa poſtea eccleſia ſtatuerit aliq̃ immunitatem: alioquin autẽ erat impoſſibile: falſum eſt ergo, ꝙ immunitas, quam nunc habent eccleſiæ ſit de iure diuino. Simile eſt de priuilegio clericorum, ꝙ non ꝯueniantur corã iudice laico, & ꝙ non poſſint puniri pęnis ciuilium legum: quamquam plerique iuriſtarum dicunt eſſe priuilegiũ iſtud de iure diuino, ſed leuiter aſſentiunt qua ſi fidei, & non tanquam rationi. De hoc tamen alibi erit magis dicendi locus.

An immunitas eccleſiarum ſit maior immunitate vrbium veteris teſtamenti Et quòd in eo veteri teſtamento lex erat nimis grauis contra occiſores innoxios ſeu caſuales, & in quo.
Quæſt. VIII.

QVAERET nunc aliquis cum ciuitates refugij in veteri teſtõ gauderẽt quibuſdam immunitatibus, & eccleſię noſtrę cum cœmeterijs gaudeant immunitate, quę ſit plenior immunitas. Rñdendum eſt, ꝙ valde maior immunitas eſt eccleſiarum, quam fuerit illarum ciuitatum in veteri teſtõ, quia eccleſiæ noſtræ immunitate gaudẽt generaliter, ſ. vt nullus inde trahi poſſit ad aliquã pœnam tolerandam, pręterq̃ in quibuſdam caſibus, de quibus extra de immunitate eccleſiarum per totum: ciuitates autem refugij in veteri teſtõ non gaudebãt immunitate, niſi quantum ad occiſores: ſi autem aliqui percuſſiſſent alios non occidentes, non tutabantur in illis vrbibus, ſed nec ſi egiſsẽt alia mala, vt ſi quẽ infamaſſent, vel qũolibet nocuiſſent, & timentes fugerent, non tutabantur ibi ab hoſtibus ſuis, ſed ad iudicia trahebantur. vel ſiquis alium perſequens apprehenderet intra vrbem refugij atq; occideret, ſi non ꝯfugiſſet tanquam inuoluntarius occiſor, qui cum occideret non violabat immunitatem vrbium illarum, ſed ſolum peccabat, ſicut ſi occideret in quocunque alio loco. Item iſtæ vrbes non defendebant omnes occiſores, ſed ſolum occiſores a caſu, ſiquis autem ab intentione percuteret, etiam ſi non per induſtriam, vel inſidias, non tutabatur ibi ab vltore ſanguinis: in eccleſia autem omnes occiſores tutantur, niſi per inſi-

F dias, & induſtriam. Item valde maior eſt immunitas eccleſiaſtica, q̃ illarum vrbium, quia in illis non defendebatur quiſq̃, niſi innocens, ita ꝙ non eſſet reus ſanguinis effuſi, in eccleſia aũt non ſolum innocenter effundentes ſanguinem, ſed & qui circa hoc rei erãt, ꝯſeruant. Itẽ vrbes fugitiuorũ erãt ad defenſionẽ occiſoris ꝯ vltores ſanguinis, ſed non ꝯ iudices, quia iudices ciuitatis ad q̃ confugiſſet occiſor ad petitionem aduerſarij compellebant occiſorem venire in iudiciũ ad locum, in quo patratum fuerat homicidium, & ſi reus ſanguinis eſſet tradebatur in manus vltoris ſanguinis, & occidebat eũ, vt patet Nu. 35. in eccleſia autem immunitas eſt ꝯ omnes tam ꝯ iudices, q̃ ꝯ aduerſarios: nam iudex non poterit occiſorem educere de

G eccleſia, ſi conſtat eum reũ ſanguinis eſſe, vt occidat: nec põt eum eijcere de eccleſia cogens ire ad ventilãdum cãm ſanguinis, ſi forte nõ ꝯſtat occiſionẽ eſſe iuſtam aut iniuſtam. In multis quoq; alijs dña eſt. Maior ergo eſt nunc eccleſiaſtica immunitas, quam fuerit in veteri teſtõ immunitas vrbium fugitiuorum.

Conſiderandum vlterius, ꝙ in veteri teſtõ erat lex nimis grauis ꝯ occiſores innoxios, qui a caſu occiderunt aliquos in fauorem propinquorum defuncti, & hoc præcipue in duobus. Primũ eſt, ꝙ facta occiſione caſuali, ꝓpinquo occiſi ꝑmittebat impune occidere interfectorem ſi comprehenderet eum ante vrbem refugij, vt patet Nu. 35. & Deut. 19. ſed iſtud nunc nõ permittitur: nã ſicut eſt in vulneratione, & occiſione, quæ ſit ꝑ defenſionẽ, ſ. ꝙ non licet alicui vim vi repel-

H lere occidendo aut vulnerãdo inuaſorem, niſi immediate: ſi aũt ſemel receſſerit inuaſor non licet perſeq̃ illum ipſi ꝑcuſſo, quia iã non erit defendẽs ſe, ſed inuaſor, ita in occiſione ꝓpinquorum q̃q̃ liceat alicui occidere alterũ defendendo ꝓximum ſuum, & potiſſime propinquum in ſanguine, tñ non licet interficere poſtea occiſorem; erat aũt ꝯceſſum hoc Iudæis ad duritiem cordis eorum, quia erant duri corde, & non poſſent tolerare legẽ, niſi eis permitteret vindictam, maxime cum factum eſſet recens; ideo permiſſa eſt licet occiſor eſſet innocens, & ſic fuit de alijs permiſſionibus factis Iudæis: nam vt Chriſtus teſtatur Mat. 19. libellus repudij permiſſus eſt Iudęis, non quia bonus, ſed quia erant duri corde. Secundum erat in quo ad-

I huc magis erat grauis lex moſaica occiſoribus inuoluntarijs, ſ. quia poſtq̃ aliquis confugiſſet in vrbem refugij, & cã eius ventilata corã iudicibus tanq̃ innocẽs iudicaretur, non licebat ei libere ire quo vellet, ſed reducebatur ꝑ ſnĩam in vrbem, ad q̃ confugerat, & manebat ibi vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis: ſi aũt ante defunctum ſacerdotem reperiretẽ extra muros vrbis poterat licite occidi, vt patet Nu. 35. & Deut. 19. c. hoc aũt grauius eſt q̃ præcedens. Et hoc ex duobus. Primo quia anteq̃ vẽtilaretur cã homicidij: neſciebatur an occiſor iſte fuiſſet in culpa, ideo erat aliqs color ad hoc, ꝙ liceret eum occidi ſi comprehenderetur ante vrbem refugii. cum tñ cauſa erat ventilata, & abſo-

K lutus erat effuſor ſanguinis, non videbatur aliqua cauſa quare permitteretur aduerſario, ꝙ poſſet occidere interfectorem. Secundum inductiuum huius eſt, quia qñ factum eſt recenter homicidiũ, anteq̃ homicida ꝯfugerit ĩ vrbẽ refugij, vr̃ eſſe perſecutio vltoris facta tanq̃ ex incõtinenti: iõ magis licita eſt; in qua aũt magna mora interiecta fuerit, nõ licet: ſicut patet in percutiente, vel occidẽte alterũ defendendo ſe: nã immediate repellẽdo vim licet, ſed ceſſante iurgio nõ licet, potiſſimũ, qa cã permiſſionis eſt pp ꝓpinquos occiſi eſſe ſtimulatos dolore ex morte illius, tamẽ dolor de morte recẽti magnus eſt, q aũt ꝑ magna tpa tenetur, pauliſꝑ emollitur: iõ non dẽret tantũ licere poſt multa tpa, & ventilata cã, ſicut a principio licuerat. Nunc

Licet vim vi immediate repellere.

autem

homicidia,ſi aũt nõ fuiſſet data iſta lex multa homi-
cidia ſeq̃rent̃,nã iudęi erant nimis duri corde, & cũ,
quis occidiſſet aliquem ,ppinquum eorũ , ẽt ſi abſol-
uerent̃ p ſnĩam,nõ dubitarent eũ occidere, ga cor eo-
rum erat indomitũ:iõ uoluit Deus grauare magis ali
qualiter occiſores.ſ. vt manerent in vrbibus ꝯfugii vſ-
que ad mortẽ ſacerdotis magni,q̃ homicidiorum p-
mittere occaſionem:cum aũt in illis vrbib.manerent
occiſores p aliquãta tpa leniebat̃ dolor de morte oc
ciſi in ,ppinqs,& quaſi aliqualr obliuiſcebant̃, & tũc
poſſet occiſor libere ire quo vellet,& nõ ſequeret̃ oc
caſio homicidiorũ: & ob hoc ꝯſtituebat̃ tp̃s mãſiõis
in urbe refugii vſq; ad mortẽ ſacerdotis magni .ſ.ga ĩ
hoc tpe leniri poterat dolor ,ppinquorũ occiſi , & iã
nõ ſequerentur homicidia.Nunc aũt quia homines
ſunt magis iugo legis aſſuefacti non permittuntur
eis hæc,ſed mox, vt occiſor per ſententiam fuerit ab-
ſolutus,licebit ei vbicunq; voluerit, eſſe.

An conueniens fuit aliquam immunitatem inſtitui in ueteri te ſtamento. Et ꝙ in omni loco , vel regno bene ordinato ſint loca immunitatis , vel eſſe debent.ac de hoc,quæ fuerit Auguſtini ſententia.

Quæſt. IX.

QVAERETVR an fuit conueniens ĩmnnita
tẽ aliq̃ ĩ veteri teſtõ ꝯcedi,ſiue vrbib.ſiue
Scũario,ſiue alicui loco.Rñdendũ,ꝙ ſtãti-
bus legib.q̃buſdã pmiſſionis datis in uet e
ri teſtõ,fuit ꝯueniẽs eẽ ĩmunitatẽ,& nõ ſolũ ꝯueniẽs
ſed ẽt neceſſariũ ad ſtatũ politicũ,dico aũt neceſſariũ
politice id ſine quo politia ñ ꝯſeruat̃,vel ſine quo ſe-
quunt̃ multa,& ĩtolerabilia dãna , ſicut erat ĩ politia
iudaica,ſi nõ daret̃ ĩmunitas aliquib.locis. nã pmiſſũ
erat,ꝙ ſiq̃s occideret aliũ a caſu:,ppinquus occiſi ꝯp̃-
hẽdẽs occiſorẽ añ cãm vẽtilatã poſſet eũ occidere:ẽt
vẽtilata cã ſi eũ ꝯprehẽderet priuſq̃ ſũmus ſacerdos
moreret̃,poſſet ĩpune illũ occidere. ſi ergo ĩpe hoc
ñ eẽt aliq̃s locus ĩmunitatis,ĩ quo poſsẽt ꝯſeruari oc
ciſores ĩuoluntarii,veniẽtes ,ppinqui ipſius occiſi in-
terficerẽt inuolũtariũ occiſorẽ:nec iſtud ſolũ homi-
cidiũ ſeq̃bat̃,ſed plurima:nã cũ q̃s occidiſſet aliquẽ a
caſu,& ſciret nullũ eẽ locũ refugii vſq; ad mortẽ ſum
mi ſacerdotis,ſed vbicunq; ꝯp̃hẽderet̃ occidi poſſet
ĩpune,pararet ſe ad reſiſtẽdũ aduerſariis,vel forte ad
patrãdũ plura homicidia ne maneret q̃ſq̃ ei potẽs ad
uerſari,ꝙ maxime deordinabat politiã:neceſſario er
go fuit vt apud iudęos ꝯſtituerent̃ aliqua loca ĩmuni
tatis,vbi ſm aliqua tpa gauderẽt ſecuritate ꝯfugiẽtes
nec ſolũ hoc apud iudęos fuit , & nũc eſt apud Xp̃m
colẽtes,ſed ẽt ĩ oĩ politia,vel regno bñ ordinato ẽ, ꝙ
cõſtituant̃ aliqua loca ĩmunitatis:nã fuit apud Troia
nos hoc,& apud reliquas gẽtes ab exordio ĩſtitutarũ
politiarũ,ꝙ tẽpla deorũ eẽnt ĩmnnitate gaudẽtia.Vñ
ob hoc Aug.1.de ciui.Dei oñdẽs,ꝙ nõ recte cõque-
rant̃ Romani de tpib.Xp̃i, dicit ꝙ ĩ captiõe vrbis Ro
męp Alaricũ regẽ Gothorũ magis obſeruata ẽ ĩmu
nitas ecclarũ,q̃ apud Gẽtiles obſeruata fuerit ĩmuni
tas tẽplorũ,ĩducẽs exẽplũ de Græcis pugnãtib.ꝯ Tro
ianos,& educẽtib.Troianos cõfugiẽtes ad tẽpla d̃ ip
ſis tẽplis ad occidẽdũ,& ad captiuãdũ iuxta Virgiliũ.
2.Aeneidos.Si tñ nõ fuiſſet mos antiq̃s tẽplorũ eẽ ĩ-
munitatẽ,nõ fuiſſet cõqueſtus, nec argueret Aug.in
bello Troiano nõ fuiſſe obſeruatã ĩmũitatẽ tẽplorũ.

An fuerit conueniens dari immunitatẽ eccleſiis, & cœmeterijs. Et qui fuerit modus introducendi idolorum culturam. Quæſt. X.

QVAERITVR aliq̃s an fuit cõueniẽs dari ĩmnnita
tẽ ecclĩis.Rñdẽdũ ẽ ꝙ ppl̃s xp̃ianorũ nõ de-
buit hẽre politiã magis deordinatã,quã cęte-
ri ppl̃i iã gẽtiliũ,quã Iudęorũ hẽbãt:ſed apud
B omnes fuit aliquis locus habens immunitatem , ita
vt confugientes illuc ſalnarentur,& non traherentur
ad pęnam: ergo & apud chriſtianos.
Item patet, ſi non eſſet locus aliquis immunitatis
ſequeretur deordinatio, quia plurima homicidia ſe-
querentur:ſed ordinata politia cauet omnia hæc, er-
go debuit inſtituere locum immunitatem habentẽ.
Antecedens patet,quia cum quis alicui nocuit , & ti-
met,confugit ad locum immunitatis,& qui læſi ſunt
non poſſunt procedere de facto , ſi autem non eſſet
aliqua immunitas, daretur occaſio, quod quilibet ſe
poſſet vindicare: & quia nemo rectus iudex in cauſa
ſua eſt,qui iniuriam paſſus eſt, vellet ſe vltra modum
vindicare, & ſic ſequerentur mnlta ſcandala ; iõ de-
buit eſſe aliqua ĩmunitas locorum , p quã timentes
C poſſent ad tp̃s eẽ ſecuri,ſaltẽ vſquequo vẽtilaret̃ æq-
tas cãæ eorũ.Sed tũc ſtat dubiũ,dato ꝙ inter xp̃ianos
debuiſſet eẽ aliquis loc⁹ hñs immunitatem, an debe
bat eſſe eccleſia,uel aliquis alius locus,ſicut in veteri
teſtamento non donata eſt immunitas Sanctuario,
ſed ciuitatibus nouem.ſ. ſex de quibus hic: & tribus
aliis de qnibus Deut.19.cap. Reſpondendum eſt , ꝙ
fuit conuenientius tribui immunitatem eccleſiis , q̃
aliquibus aliis locis,& patet hoc primo ex reuerentia;
nam nos volumus eccleſias noſtras,in quibus ſtupen
dum admirandæ bonitatis ſacramentum euchariſtiæ
celebrat̃,facere reuerendas:ſed non p̃t captari maior
reuerentia, quam ſi confugientibus ad eas donet̃ im
munitas:ideo conueniens fuit eis donari immunita-
tem. Patet hoc quia illos veneramur,qui nobis bene
D ficia præſtiterunt iuxta Ariſt. 5. Eth. ſed ſaluari a mor
te eſt maximum beneficium , & iſtud confertur per
immunitatum loca,in quibus aliqualiter, vel ſimpli-
citer a morte eripiuntur timentes,& qui nocuerunt:
ergo magnam reuerentiam illis exhibebunt,cum ſe
per talia ſciant conſequi magna bona. Iſte fuit mo-
dus introducẽdi idolorum culturam:nã.Fulgentius
Mithologiarum lib.1.dicit, ꝙ cum aliquis charum fi
lium morte perdidiſſet,ut eum, quem in re perdide-
rat ſaltem ęquiuoce in imagine retineret,rapti filii ſi
mulacrũ ſibi finxit : huic ſeruorum turba honorem
impendere cępit,& cum quidam malorum ſeruorũ
ſibi conſcii domini iram non dubiam expectarẽt , ad
E illud ſimulacrum ſuppliciter procurarent , vbi cum
pęnas meritas euaſiſſent cęperunt magna veneratio-
ne ſimulacrum illud dignum ducere. Peruenit autẽ
iſtud malum vſque ad honoris diuini exhibitionem,
in quo tanquã in maximo ſtatus fuit.Hoc intẽdit Pe
tronius,cum ait: Primus in orbe deos fecit timor. &
Mintanor muſicus in li.muſicæ ſuæ ait: Deum dolo-
ris quem prima compunctio humani generis finxit,
Sicut ergo per immunitatem quandam iſtis ſimula
cris tantus honor,licet præter rationem quæſitus eſt
ita , & eccleſiis noſtris data quadam immunitate de-
buit rationabilis honoris acquirendi dari occaſio,

Item non debuit minoris priuilegii,& honoris eſ-
ſe eccleſia noſtra apud nos, quam apud Gentiles fue-
rãt fana ſua,ſed apud illos gaudebant immunitate tẽ-
pla deorum,immo ipſi hoſtes ſeruabant immunita-
tem,niſi rariſſime in quibuſdã bellis:ſicut refert bea
tus Aug.1.de ciui. Dei de bello Græcorum ꝯ Troia-
nos: ergo debuit eccleſia noſtra gaudere immunita-
te.Sed aliquis arguet,ꝙ Sanctuarium Dei veri in ve-
teri teſtamento non gaudebat immunitate, ut ſupra
inductum eſt,ergo nec debuit gaudere eccleſia.

Reſpondendum eſt, ꝙ non gaudebat Sanctuariũ
immunitate, quia fuit data iſta immunitas vrbib. ſex
& deinde aliis tribus:hoc non quidem,ꝙ indignum
eſſet Sanctuarium immunitate, vel ꝙ eſſet dedecus
Sanctuario immunitate gaudere,ſed quia ſequeban-
tur aliqua inconuenientia aſſignata immunitate in
Sanctuario,& non in vrbibus, & iſta inconuenientia
s̃.poſita ſunt.ſed non ſequuntur data immunitate in
eccleſiis, vt ibi declaratum eſt, ergo decuit dari im-
munitatem eccleſiis noſtris.

An decens fuerit tantam dari eccleſiis noſtris immunitatem, quanta data eſt. Et ꝙ nullus caſus eſt in quo quis non gaudeat immunitate eccleſiarum contra aduerſarium. Quæſt. XI.

QVAERET aliquis, an decuit dari tantam ĩ-
munitatem eccleſiis noſtris, quanta data
eſt. Dico autem quãtitatẽ, vel magnitudi-
nẽ eccl'aſticę ĩmunitatis eſſe dupl'r,primo
quantum ad multiplicitatem rerum, vel negociorũ,
in quibus gaudet eccleſia immunitate.ſ.pro homici-
dio,vel percuſſione, aut quocunque damno infecto,
quis confugiens ad eccleſiam non poſſit inde extra-
hi ad pęnam,niſi in certis caſibus,de quibus extra de
immunitate eccleſiarum.Secundum in quo attendi
tur eccleſiaſticæ immunitatis magnitudo, eſt quan-
tum ad perſonas, ꝯ quas aliquis gaudet immunitate.
ſ.ſi quis fecerit aliquid de prędictis confugiens ad ec
cleſiam non poterit inde extrahi ab aduerſario, nec
intra percuti,aut quomodocunque puniri. Etiam ꝙ
non licebit iudici eum inde educere ad pęnam, uel
ad cuſtodiam ante cauſæ ventilationem.

His datis, ſtat quæſtio ſcilicet an conueniens fuit
eccleſiaſticam immunitatem ita magnam eſſe.

Reſpondetur,ꝙ quantum ad primum conueniẽs
fuit magnam eſſe immunitatem eccleſiaſticam.ſ.ꝙ
in omnibus caſibus, in quibus nunc eccleſia gaudet
immunitate, gauderet: ideo fuit quaſi neceſſarium
hoc ad conuenientem ſtatum politicum. Nam ſi
hoc non daretur ſequerentur multa homicidia, ut-
pote ſiquis confugiens ad eccleſiam propter homici
dium gauderet immunitate,& tamẽ ſi confugiẽs ꝓ-
pter adulterium,uel propter aliam cauſam non gau-
deret,ſequerẽtur multa homicidia: utpote ſi aliquis
infamatus ab alio,vel quomodolibet læſus, aut eum
ſuſpectum habens de adulterio cum vxore ſua prole
quæreret ad mortem illum, & confugiens ad eccle-
ſiam non tutaretur,daretur locus aduerſario,ut occi-
deret eum forte,qui innocens erat,vel ſaltem,qui ſic
mori non deberet,iõ conueniens fuit, ut ſaltem vſq;
ad ventilationem cauſæ gauderet cõfugiens immu-
nitate locorum.

In quo duo bona ſequebãtur.Primum,ꝙ non oc-
cideretur ille,qui innocens erat,vel forte,qui per ſen
tentiam,ventilata cã,non deberet damnari ad mortẽ
Secundum, quia ſi permitteretur aduerſario agere
ꝯ aduerſarium nulla data locorum immunitate, for-
te in defenſione ſequeretur plurium mors, & hoc
proueniret ex inordinatione politię. fuit ergo cõue-
F niens,immo uero neceſſarium ad bonum ſtatum po
litiæ,ꝙ aſſignaretur aliqua locorum immunitas, ſaltẽ
vſq; ad cãę cognitionem ꝑꝑ pacem publicã, & hoc
in omnibus,in quibus eſſet timor pęnę: quia ſi aliqs
ſit in quo non ſit immunitas ſequentur inconuenieñ
tia.s̃.aſſignata.Quamquam in hoc conſiderandũ eſt,
ꝙ gaudet aliquis immunitate eccleſiaſtica ꝯ aduerſa
rium,& ꝯ iudicem.De aduerſario eſt regula, ꝙ null'
caſus eſt,in quo non gaudeat quis immunitate con-
tra aduerſarium,quia nulla crimina ſunt quantuncũ-
que magna,& notoria,in quibus poſſit aliquis offen-
ſus aduerſarium ſuum de eccleſia educere ad pœnã
vel ad cuſtodiam,ne fugiat, vel quomodolibet: nec
poterit eũ in eccleſia punire, ẽt ſi per inſidias occide-
G rit aliquem,vel ſit publicus latro,vel nocturnus depo
pulator agrorum,qui ſunt quidam de caſibus, in qb'
dr̃ qs non gaudere immunitate eccleſiaſtica:ſed hoc
verum eſt ꝯ iudicem, ſed ꝯ aduerſarium in omni ca-
ſu gaudet confugiens immunitate.De iudice autem
dicendum,ꝙ confugientes ad eccleſiam gaudent im
munitate ꝯ iudices,ita ꝙ nõ poſſint eos inde extrahe
re iudices ad pęnam,vel cuſtodiam, vel cãę uẽtilatio
nem,& hoc eſt generale in oĩbus caſibus: fallit autẽ
in paucis, de quibus extra de immunitate eccleſiarũ
per totum.Si aũt quæratur quantum ad ſm. ſ.an fuit
conueniens gaudere confugientes ad eccleſiam tan
ta immunitate.ſ.contra aduerſarios,& cõtra iudices.

Reſpondendum eſt, ꝙ neceſſarium eſt ad ſtatum
conuenientem politiæ,ꝙ confugientes gauderent ĩ-
H munitate ꝯ aduerſarios:nam ſi liceret aduerſarios oc
cidere, uel percutere aduerſarios intra eccleſias, uel
educere eos inde ad pęnam, ſequerent̃ oĩa inconue-
nientia.s̃.poſita.ſ.ꝙ multi innocentes occiderentur,
vel qui nocentes eſſent aliquantulum vltra modum
paterentur.Etiam ex defenſione,& mutua ꝯflictatio
ne ſequerentur plurimæ mortes, ꝙ fieret per abuſũ
politię: & non ſolum debuit eſſe immunitas ꝯ aduer
ſarios,in quibuſdam caſibus,ſed ſimpliciter,ita ꝙ nõ
eſſet aliquis caſus, in quo non gauderet immunitate
confugiens:alioquin quãtum ad illum caſum ſeque
rentur omnia inconueniẽtia.s̃.aſſignata: & hoc fuit
conueniens,& ſtatuebãt per hoc iuriſdictio, & exe-
cutio legum:nam ſi non eſſet locus aliquis immuni-
I tatis,daretur occaſio cuicunq; læſo, ſe vlciſcendi, &
non haberet iudex,quid hic diffiniret. Cum uero ali-
quis mala faciens timens cõfugit ad immunitatis lo
ca,eripitur pro tunc de manibus aduerſarii,& manet
diſcuſſionis tempus, vt ſi reus ſit iudicialiter puniri
poſſit,& quantum ad hoc cuilibet politiæ fuit conue
niens aliquis locus immunitatis,& iſta immunitas e-
tiam fuit in ueteri teſtamento. ſ. ꝙ non liceret alicui
perſequi aduerſarium ſuum occiſorem intra vrbem
refugii,nec quemquam lędere,& tamẽ licebat ei ex-
tra urbem illam occidere ipſum, ut patet Nume.35.
& Deut.19.& hic.Erat tamen minor immunitas illa
quia non extendebatur ad omnes caſus,ſicut immu-
nitas eccleſiaſtica, ſed ſolum ad occiſores inuolun-
K tarios.

An fuit conueniens eccleſias gaudere immunitate in confugiẽtibus tam quãtum ad aduerſarios,quam contra iudices. Quæſt. XII.

QVANTVM ad aliam particulam dubitatur ſci
licet an conueniens fuerit eſſe aliquam im-
munitatem eccleſiaſticam contra iudicem.ſ.
ꝙ iudex non poſſit educere reum de eccle-
ſia ad occidendum, vel ad cauſæ cognitionem, uel
ad cuſtodiam,ne effugiat dum ventilatur cauſa.

Reſpondendum eſt,ꝙ non poteſt hic totaliter di-
ci ſicut

A ci ſicut in ſuperioribus: nam eſſe aliquem locum immunitatis erat neceſſarium, non quidem propter locorum reuerentiam introducendam, ſed ad ſtatũ politiæ conuenientem ſeruandum: nam ablata omni immunitate multa iniuſta homicidia ſequerentur vt ſup. inductum eſt.

Quod autem iudici non liceat reos de eccleſia educere non eſt neceſſarium ad ſtatum politię, quia forte non melius per hoc reguntur politiæ, ſed ſi deẽ erit propter priuilegium locorum, & nõ propter bonum politicum: nam erat ſatis rationabilis modus ĩmunitatis, ꝙ rei, vel quicunq; timentes gauderent ĩmunitate in eccleſiis totaliter quantum ad aduerſarios, ita vt inde eos educere non poſſent, nec interius nocere, quia ſequebantur inconuenientia. ſ. aſſignata ꝙ tamen liceret iudici educere reos de eccleſia ad
B mortem, ſi notorii rei forent, vel educere eos ad cuſtodiam ne effugiant, & crimina ĩpunita remaneant, vel ad cãæ ventilationem, hoc non erat ↄ̃ ſtatum politicum, quin potius iuuabatur magis, quia conceſſa immunitate ↄ̃ aduerſarios, auferebatur occaſio multorum homicidiorum iniuſtorum, & permiſſo iudici educere reos de eccleſia, non manerent crimina ĩpunita ſicut nunc plurima manent: immo plurima crimina ſub ſpe eccleſiaſticę immunitatis peragunẽ aliqui enim ordinum immunitate gaudentes, alii vero immunitate locorum horrenda facinora peragũt vnde in lege veteri iſta ſola immunitas conceſſa eſt ſ. ↄ̃ ſolum aduerſarium, & ante cauſę cognitionem. Contra iudicem aũt nulla immunitas erat, ſed ſiquis
C confugiſſet ad vrbes refugii petente aduerſario cãm ventilari, iudices ciuitatis illius remittebant occiſorẽ ad locum, in quo patratum erat homicidium, qui ſi abſolueretur, reducebatur per ſententiam ad vrbem refugii manſurus ibi vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis, ſi autem reus eſſet, tradebatur in manus aduerſarii, vt occideret eum. Et ſatis erat rationabilis iſta immunitas tollens vtraque inconuenientia, & multum adiuuãs politicum ſtatum. Nec tamen hoc dico, ut detraham, vel lacerem eccleſiaſticam libertatem: ſatis enim fuit rationabile maiorem eſſe immunitatẽ eccleſiarum noſtrarum, quam ciuitatum in ueteri teſtamento, quia perfectior eſt ſtatus eccleſiæ noſtræ, quam ueteris teſtamenti.

Etiam in miniſtris eccleſiæ hoc factum eſt: nã mi-
D niſtri Sanctuarii in ueteri teſtamento non gaudebãt aliqua immunitate ordinum, ſicut nunc gaudent eccleſiaſtici miniſtri: nam idem erat forus ſacerdotum & laicorum, & eędem pęnę atque idem iudex, vt declaratum fuit Numeri vndecimo capitulo.

In nouo autem teſtamento fuerunt diſtinctæ iuriſdictiones, ita ut non iudicentur clerici a laicis, quãquam bene econtrario. Data fuit ergo eccleſiæ immunitas, ut non ſolum aduerſario nihil liceat cõtra confugientem ad eccleſiam, ſed etiam nihil liceat iudici educendo aut intra puniendo, & hoc ſolum factum eſt in fauorem eccleſiarum, ut magis ſic honorabiles ſint, & licet interdum prætextu immunitatis
E huius remaneant quędam crimina impunita: tamẽ indicauit eccleſia melius eſſe, ꝙ honoraretur in fauorem fidei tribuendo ei hanc immunitatem. ſ. ꝙ magis bonum ſit eccleſiam hanc poſſidere immunitatẽ quibuſdam criminibus elapſis impunitis, quam puniendo crimina omnium confugientium ad eccleſiam nullam eccleſię immunitatem cõceſſiſſe, quia tñ uidebatur magnum ſcandalum ſi in omnibus criminibus immunitas eccleſiaſtica proficeret, cum q̄dam crimina valde horrenda ſint, & multum nocentia politię, ſtatutum eſt, ut in illis non proficeret ad eccleſias confugiſſe, ſicut in occidẽtibus per inſidias:

A & publicis latronibus, & nocturnis depopulatoribus agrorum, vt extra de immunitate eccleſiarum per totum.

An decens in veteri teſtamento fuit tributam eſſe tantam immunitatem vrbibus, ſicut nunc eccleſiæ. Et ꝙ in veteri teſtamento ſolum immunitas extendebatur contra aduerſarios, non contra iudices.

Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis, an fuit conueniens in veteri teſtamento fuiſſe tributam tantã immunitatem urbibus iſtis, ſicut nunc eccleſiæ tribuitur, & hoc ſiue ex parte caſuum, in quibus gaudent confugientes immunitate,
B vel ex parte perſonarum, contra quas quis gaudet, vt ſup. declaratum eſt.

Et pro hoc eſt præſupponendum, ꝙ vrbes iſtæ nõ gaudebant tanta immunitate ſicut nunc eccleſiæ noſtræ, & quia eccleſiaſticæ immunitatis magnitudo apparet in duobus. ſ. in negociis, in quibus extenditur & in perſonis, contra quas delinquitur, in eiſdem cognoſci poteſt differẽtia immunitatis veteris teſtamẽti. Quantum ad primum eccleſiaſtica extenditur ad omnem caſum præterquam ad ualde paucos ſpeciales. ſ. in occiſoribus, & quibuſcunque damnificatoribus, & generaliter omnes, qui aliquid timent, ſi confugiant gaudent immunitate: in vrbibus autem iſtis in veteri teſtamento ſolum gaudebant immunitate occiſores, & iſti non omnes, ſed ſolum inuoluntarii
C occiſores, ut patet Num. 35. & Deut. 19. & hic.

Item erat ſecundum demonſtrans magnitudinẽ immunitatis eccleſiaſticę ſecundum perſonas, contra quas confugiens gaudet. ſ. contra aduerſarios, & contra iudices, quia non licet aduerſario tangere cõfugientem ad eccleſiam. Iudicibus etiam non licet educere inde reos, niſi in paucis caſibus.

In ueteri teſtõ erat e ↄ̃no, quia ſolum immunitas extendebat̃ ↄ̃ aduerſarios. ſ. ꝙ non liceret aduerſario occidere confugientem ad vrbem refugii, nec educere illum de vrbe, & licebat extra vbicunq; occidere. ↄ̃ iudicem tñ non erat hæc immunitas, quia poterat educere de vrbibus illis ad uentilandum cãm, & poſtea tradebat confugientem in manus aduerſarii ad occidendum ſi reus inueniretur Num. 35. c.

D Nunc his datis ſtat qõ. ſ. an conueniens fuerit in veteri teſtamento dari tantam immunitatem ſicut eſt nunc immunitas eccleſiarum.

Et dicet aliquis ꝙ ſic, quia ſicut nunc datur eccleſiæ immunitas in fauorem eius, & ad honorem, ita poterat dari in veteri teſtamento.

Reſpondendũ eſt non ſtare, pro quo ↄ̃ſiderandũ, eſt ꝙ dari immunitatem, quæ eſt contra aduerſarios ſicut fuit data in veteri teſtamento, erat valde conueniens ſtatui politico, vt declaratum eſt ſupra: dari autem immunitatem contra iudices, ne poſſint aliquos de locis ſacris educere non eſt directe ad vtilitatem politicam, ſed magis facit quædam crimina manere
E impunita: in fauorem tamen locorum quorundam conceduntur talia: ſic enim fit in eccleſia ad fauorem fidei, ut locus, in quo conueniunt fideles ad doctrinam fidei, & in quo excellentia tractantur ſacramenta gaudeat tanta immunitate: vt ſic multum honoretur. Sic quoque in miniſtris eccleſiæ fauore ordinis ĩtroductũ fuit, ut nõ ſubiacerenẽ foro ſęculari.

Quamquam ad vtilitatem politicam interdum melius foret eos ſęcularibus pęnis fore ſubiectos, ſed dignitas ordinis, & miniſterii eccleſiaſtici præponderauit. In ueteri autem teſtamento nihil tale erat, quia immunitas non fuit data Sanctuario,

ſicut nunc data eſt eccleſijs, ſed data fuit urbibus ſex,
ut patet hic,& in his non erat aliqua ratio fauoris,quę
præponderaret,ut honorarentur ipſę ciuitates ſicut fa
ctum fuit in eccleſia,ut ſic fieret aliqualiter ꝯ vtilita-
tem politicam.
Item dato,quod iſta immunitas concederetur San
ctuario nō fuiſſet rō ęqualitatis in īmunitate ad eccl'a
ſticā īmunitatē, qa ſicut ſe habebāt miniſtri Scūarii,in
veteri teſtamento ad miniſtros Eccleſiarum in nouo
teſtamento,ita ſe debuit habere Sanctuarium ipſum
ad Eccleſias noſtras:ſed miniſtri noui teſtamenti non
ſubiiciuntur legibus ſęcularibus,nec patiūtur pro cri-
minibus pęnas ſęculares, nec quouiſmodo iudicātur
a iudicibus ſæcularibus: miniſtri aūt veteris teſtamen
ti ſubiiciebantur ſæcularibus iudiciis,quia non erat di
uerſitas iuriſdictionum, ſed eędem penitus leges fora
les vtrorumque erant,vt declaratum eſt Num. 11.ca.
Ideo ſic eſſet differentia inter Sanctuarium noui teſta
menti,& veteris ſcilicet,ꝙ non gauderent ęquali im-
munitate.
Item non conueniebat dari tantam immunitatem
ciuitatibus his in veteri teſtamento,ſicut nunc eſt im-
munitas Eccleſiaſtica: & hoc ex parte ipſorum iudęo
rum.
Et hoc dupliciter.ſ.ex parte iudæorum confugien-
tium ad vrbes refugii,& ex parte aduerſariorū.
Primo ex parte confugientium patet, quia iudęi e-
rant duri corde, & indomiti lege, quibus ſi daretur
magna locorum immunitas præberetur occaſio ad q̄
dam facinora,quę alias non auderent,cum poſſent e-
uadere impuniti,ꝙ alias non contingebat,quia qui ꝯ-
fugiebat ad urbes refugii ſi peteret aduerſari' cām vē-
tilari iudices educebant de vrbe illa occiſorem com-
pellentes eum in iure comparere, & ibi diſceptabatur
ſi autem reperiretur reus occidebatur.
Si autem vrbes iſtæ haberent eccleſiaſticam immu
nitatem confugientes ad illas non poſſent educi, ut
diſcuteretur cā iudicialiter, ſi incognitus eſſet euētus
cāæ,nec poſſent educi ad pęnam,ſi eſſet notorium de
lictum,ideo poſsent multa crimina impunita elabi,&
his,qui erant duri corde daretur occaſio ad maiora.
Secundo non conueniebat ex parte aduerſariorū,
quia ipſi etiam erant duri corde,& potiſſime cum eſ-
ſent dolore ſtimulati,ideo ſi daretur tanta ibi immu-
nitas,ſicut nunc in eccleſia,uidentes aduerſarii,ꝙ non
poſſent vindictam habere de hoſte ſuo, effringerent
priuilegium immunitatis vrbium, vnde non poſſent
prę duricia cordis hanc legem tolerare. Vnde quædā
leges non bonę datæ ſunt eis ad duriciam cordis eorū
vt patet Mat.19.c. ideſt ꝙ præ duricia cordis non po-
tuiſſent tolerare leges bonas,ideo leges non bonæ da-
tæ ſunt,& pp hoc ꝯceſſum eſt, ꝙ poſſent iudæi vlciſci
manu ſua de occiſoribus propinquorum ſuorum, ſi
eos comprehenderent extra vrbes refugii, & non ſo-
lum quando manifeſte erant rei homicidii,ſed quan-
do dubium erat, & tn̄ lex euangelica hoc non permi-
ſit,immo nulla lex ordinatarum politiarum.
Quod patet in lege Romanorum,& in legib. om-
nium politiarum,quæ nunc ſunt,& aliarum politiarū
quæ erant ante aduentum Chriſti. non enim permit-
tebant quemquam vindictam capere niſi rariſſime,
ſicut ſi quis inueniret aliquē cum vxore,filia, aut ma-
tre turpiter agentem,& in ſimilibus.
Item videbatur magis hoc iniuſtum ad duriciem
cordis iudæorum, quia poſtquam uentilata erat cau-
ſa,& abſoluebatur aliquis ab impetitione accuſatoris
adhuc relegabatur nullum crimen habens, & mane-
bat in vrbe ad quam confugerat, & ſi ante mortem
ſummi ſacerdotis egrederetur muros eius poterat im
pune occidi, ꝙ nulla lex humana vnquam fecit: ſed

F Deus ad duriciem cordis iudæorum hoc conceſſit.
Non decuit ergo tantam immunitatem eſſe in teſta-
mento ueteri ſicut in nouo.
In nouo autem quamquam ſit iſta magna immu-
nitas,non ſequuntur tot inconuenientia,quia ſunt ho
mines aſſueti legi,& ob hoc lex euāgelica perfectior
data eſt.

*Cum in vtroque teſtamento, & qualibet policia requiratur ali-
qua immunitas,in quo erat magis neceſſaria,in nouo an
in veteri. Et quem modum habere debebat
occiſor confugiens ad aliquam vrbem
refugy. Quæſt. XIIII.*

G QVAERET nunc aliquis, cum in vtroque
teſtamento nouo,& ueteri, & generaliter
in qualibet recta politia exigatur aliquis lo-
cus immunitatis,in quo exigebatur magis
eſſe immunitatem in nouo an in ueteri.
Reſpondendum eſt, quod in ueteri teſtamento e-
rant magis neceſſaria loca immunitatis.
Et primo ſi pręſupponantur quędam leges, q̄ ſunt
in ueteri teſtamento de occiſoribus ſcilicet,ꝙ propin
qui ipſius occiſi poſſent occidere interfectorem cum
apprehenderent eum ante uentilationem cauſæ, &
poſt uentilationem etiam uſque ad mortem ſummi
ſacerdotis,ut patet Numeri 35.ſi ergo nō eſſet locus
aliquis,in quem confugere poſſent, & euadere occi-
ſores his temporibus, ſequeretur, ꝙ poſſent multa
H homicida cauſari impune, & tamen eſſent iniuſta, in
nouo autem teſtamento non erat ſic, quia non per-
mittitur etiam ſecundum leges humanas, quæ nunc
ſunt,ꝙ aliquis occidat eum qui occidit propinquum
ſuum:ſi hoc ſit poſtquam ceſſauit iurgium, potiſſime
poſtquam diffinitum eſt negocium, quia ſi abſolutus
ſit occiſor,non erit amplius cōtra ipſum aliqua actio
ad pęnam,nec poterit aduerſarius eum quouiſmodo
impune lędere:ideo licet nunc ſit neceſſaria immuni
tas ad bonum ſtatum politicum,ut ſup.declaratū eſt.
tamen non eſt ita neceſſaria,ſicut in ſtatu veteris teſta
menti,quia ibi maius periculum erat ablata immuni-
tate.
Item apparet hoc ex conditione ſubditorum tem-
I poris illius,& huius, quia tunc erant iudæi, qui erant
corde indomiti,& duri ad ſubiiciendum legi, ideo ſi
imponeretur eis dura non poſſent eam tolerare, quia
ipſi erant duri corde,ut declaratum eſt ſupra ſcilicet,
quod ad duriciem cordis eorum quædam leges datæ
ſunt in permittendo:nunc autem non ſunt ita ſubdi-
ti indomiti,quia ſunt magis aſſuefacti ad legem: ideo
non eſt ita periculoſum, etiam ſi tolleretur immuni-
tas:nam immunitas ob hoc principaliter neceſſaria
eſt,ut non ſequantur iniuſta homicidia aduerſariis uo
lentibus ad inuicem pugnare pro expetenda vindicta
ſed iſta expetitio magis ſequitur quādo homines ma-
gis ſunt proni ad ultionem propter cordis duriciem:
ſed iudęi erant duriſſimi corde,ergo periculoſius erat
K in eis non eſſe immunitatem, quam in nouo teſtamē
to vbi magis ſunt homines aſſueti iugo legis,& conſe
quenter magis neceſſaria erat in eis, quam in nobis.
Et confugiat ad eas quicunque percuſſerit animam neſciens.
Ideſt occiſor inuoluntarius:nam voluntarii occiſo
res non gaudebant hac immunitate,quod intelligen-
dum eſt ſimpliciter:tamen quantum ad aliquid gau-
debant immunitate omnes, qui confugiſſent ad vr-
bes illas ſcilicet ſiue uoluntarii,ſiue inuoluntarii, dū-
tamen non cōfiterent ſe ſpōtaneum patrauiſſe homi-
cidiū,qa tunc nō darēt eis locus habitādi in vrbe refu-
gii,& manebant in urbe hac quouſque peteret aduer
ſarius vētilari cām,qa tūc remittebat occiſor ad locū,
in quo

in quo patratum extiterat homicidium ſecundum di A
ſtinctiones.ſ.factas.

Et poſſit euadere iram proximi, qui vltor eſt ſanguinis. Pro-
ximus accipit̃ hic reſpectu occiſi, & nõ reſpectu occi-
ſoris ſcilicet, ꝙ proximus ideſt propinquus in ſangui-
ne reſpectu occiſi perſequeretur occiſorem, quia cui
libet propinquo occiſi competebat vltio ſanguinis tã
accuſando occiſorem, q̃ manu ſua expetendo vltionẽ
& dr̃ ꝙ poſſit euadere iram proximi.i. qui vult vleiſci
ſanguinem occiſi, ſiue ante vẽtulationẽ cãæ, ſiue poſt
vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis. Nam proximus
defuncti poterat perſequi occiſorem, & ſi apprehẽde-
ret eum extra vrbem refugii occidebat ante vẽtulatio-
nem cãæ: ẽt ſi poſt ventilationem cãæ abſolueret̃ oc-
ciſor, poterat propinquus occiſi illum interficere ſi in
ueniret extra urbẽ refugii dum viueret ſacerdos ma-
gnus. Toto aũt hoc tp̃e euadebat iram proximi defũ-
cti occiſor ſtans in vrbe refugii: extra illam aũt ſi ma-
neret non poſſet euadere. *Cum ad vnam harum confuge-
rit ciuitatum.* i. ad vnam harum ſex ciuitatum, q̃ hic iſta
tuunt̃, quia oẽs gaudebant ęquali immunitate, vel ſi
confugeret ad vnam de ciuitatibus tribus, q̃ conſtituẽ
dæ erant poſtea, de quibus Deut. 19. c. *Stabitq; ante por-
tam ciuitatis.* Hic ponit̃ modus quem habere debebat
occiſor confugiens ad vrbem aliquam refugii.ſ. ꝙ ve-
niebat ad iudices vrbis illius, & dicebat, ꝙ ipſe occide
rat hoĩem caſu, ſuper quo erat innocens, iõ ꝙ aſſigna
rent ei locum manendi in vrbe, & darent ei immuni-
tatem, ne cui liceret in eum, qd attentare: ipſi tunc ex
lege compellebãtur ei dare immunitatem, & dabant
locum, ut habitare poſſet in vrbe. Non eſt tñ intelligẽ
dum, ꝙ anteq̃ faceret iſta coram iudicibus nõ gaude-
ret immunitate vrbis, qa ſi proximus occiſi perſeque
ret̃ quaſi e ueſtigio occiſorem, non gauderet immu-
nitate priuſquam iſta faceret, & poſſet interficere ip-
ſum occiſorem intra vrbem refugii: quia nõ poterãt
iſtę cæremonię iudiciales ita velociter fieri, occidi tñ
poſſet velociter ipſe interfector: iõ dicendum, ꝙ cum
intraret interfector męnia vrbis refugij gaudebat im-
munitate, nec licebat aduerſario quidquam in eũ, qa
alias nihil fere proficeret vrbis immunitas. ſed iſta ſo-
lẽnitas iudicialis fiebat ad hoc, ꝙ iudices urbis refugii
iudicarent, & edicerent iſtum confugientem gaude-
re priuilegio immunitatis, & ꝙ nemini aduerſus eũ,
quidquam liceret. Etiam quia poſt iſtam petitionem
tenebantur iudices aſſignare ei locum habitandi ĩ ur-
be, prius aũt non, quia non cognoſcebant ad qd veniſ
ſet, & dr̃ ꝙ ſtabit an portam ciuitatis.i. ante iudices, q
erant in portis ciuitatum, quia iſte erat locus publiciſ
ſimus, in quo iudices ſedebant ad iudicandum, vt oĩ-
bus tranſeuntibus iura redderent. *Et loquetur ſenioribus
vrbis.* Non oportebat congregari ſeniores totius vr-
bis ad audiẽdum cãm huius occiſoris, ſed ſoli iudices
in hoc debebãt attendere. Vocant̃ aũt hic ſeniores ip-
ſi iudices qa iudices debebant eſſe de ſenioribus, cum
requiratur prudentia magna in iudicibus, in iuuenibꝰ
aũt eſt pauca cum exigat magnam experientiam, quę
tp̃e indiget, de quo Ariſt. Eth. li. 6.

Et qua ſe comprobent innocentem. Ex hoc aliquis intel
liget, ꝙ qui confugiebat ad urbem refugii debebat ꝓ-
bare ſe innocentem eſſe ĩ patrata ſanguinis effuſione
alias non reciperetur in vrbe, nec aſſignaretur ei locꝰ
ad manendum. Sed falſum eſt, quia tunc oportebat,
ꝙ occiſor adduceret teſtes, & ꝙ vocaretur propinquꝰ
ipſius, ſi uellet forte aliquid obiicere ꝯ occiſorem. Sed
non ſtat, quia non tenebatur quidquã horum facere
occiſor: ergo non debebat ſe probare innocentẽ occi-
ſor corã iudicibus vrbis refugii. Item ſi ibi occiſor ſe
probaret innocentem ibi ventilaret̃ cã homicidii. ſ. an
reus eſſet, uel non occiſor iſte: ſed falſum eſt. Patet aũs
A quia probare ſe innocentẽ erat perfecte ventilari cãm
nã tunc nihil agendum reſtabat, niſi vt abſolueret̃. Qd
aũt non ventilaret̃ cã coram iſtis iudicibus vrbis refu-
gij patet, quia remittebatur occiſor ad vrbem in cuiꝰ
territorio patratum fuerat homicidium, ut ibi ventila
retur cã: ſi autem reperiebatur innocens, reducebatur
per ſententiam ad vrbem, ad quam confugerat, ut pa-
tet Nu. 35. ſi tñ in ipſamet vrbe refugii ventilaret̃ cau-
ſa non poſſet remitti poſt determinationem cãæ ad
vrbem confugii, quia in ea eſſet, ergo neceſſe eſt ꝙ ex
tra vrbem illam determinaret̃ hoc: nõ ergo eſt ſenſus
ꝙ probaret ſe innocẽtem coram ſenioribus vrbis, ſed
ſolum ꝙ proferret verba, quæ demonſtrarent eum eſ-
ſe innocentem.ſ. ꝙ ſi verba illa vera eſſent hõ ille eẽt
innocens: probatio tñ horum non debebat ibi fieri,
B ſed poſtea coram iudicib. vrbis, ĩ cuius territorio fuit
patratum homicidium ſi peteret hoc aduerſarius. Vñ
ſolum dẽbat dicere iſte confugiens, ꝙ occidiſſet illũ
hoĩem a caſu.ſ. ꝙ non attendens feciſſet, & ꝙ nõ erat
hoſtis illius, vt ſi ambo iniſſent pacifice ad ſcindendũ
ligna ĩ ſyluam, & ferrum ſecuris lapſum de manubrio
percuſſit alterum, atq; mortuus eſt, ut patet Deut. 19.
quia tunc non iudicatur ꝯ occiſorem. iſta verba ꝓba-
bant eum eſſe innocentem.i. ꝓbabant eum eſſe inno
cẽtem, ſi vera eſſent. Et patet iſte ſenſus, qa non dr̃ in
litera comprobet ſe innocentẽ, ſed dicat ea, quę ſe cõ
probent innocentem. & patet magis ex lr̃a Hebraica
q̃ habet. *Loquetur in auribus ſeniorum verba ſua.* i. dicet ea,
q̃ intendit.i. ꝙ ipſe occidit hoĩem a caſu, & ꝙ cõfugit
ad eos, vt eſſet ibi ſecurus: & ad idẽ vtraq; lr̃a pertinet.
C Si aũt aliquis occiſor per inſidias aut alias ſpontanee
confugeret ad ciuitatem illam, & diceret ſe occidiſſe
hoĩem a caſu ẽt recipiebat̃ ĩ vrbe, & dabat̃ ei locus ma
nendi, nec poterat quiſquam nocere illi, donec venti-
laret̃ cã illa. Cũ aũt aduerſarius eius ĩpeteret eum co-
ram iudicibus ciuitatis confugii deuoluebat̃ cã ad iu-
dices illius terræ, in qua patratum fuerat homicidium
& ibi iudicabat̃, ut patet Nu. 35. c. *Sic ſuſcipient eum.* i. cũ
ꝑmiſerit uerba ſua coram eis petens immunitatem re
cipient eum, prius aũt non. Nõ tñ eſt ſenſus, ꝙ prius
prohiberent eum introire vrbem, quia neminem ve-
tabant, ſed intelligit̃, ꝙ non tenebant̃ ſeniores vrbis ac
cipere iſtum tanquam fugitiuũ, & aſſignare ei locum
priuſquam exponeret cãm aduentus, quia neſcirẽt ip-
ſi quid peteret. *Et dabunt ei locum ad habitandum.* i. pmit
D tent eum hĩtare in vrbe.ſ. non excludent eum de vrbe
vt aduerſarius ſuus poſſit eum extra urbem inuenire,
& ĩpune occidere. Ra. Dauid Kimhi, & alij hebręi di-
cunt, quod tenebantur ſeniores vrbis tradere ei locũ
ad habitandum ideſt domum pro toto tempore, quo
ibi manſurus foret nullo dato precio.

Sed hoc non patet ex litera, nec apparet cauſa, qua-
re hoc fieret, ſed eſt ſenſus, quod darent ei locum id-
eſt permitterent habitare, quia forte, poſſent ei dicere
nolumus, quod habites in urbe noſtra, & quia ſic eſ-
ſet fraus, & daretur occaſio mortis iſtius, coguntur iu-
dices vrbis dare ei locum in ciuitate refugij.

Cumque vltor ſanguinis eum fuerit perſecutus. Quilibet
E propinquus occiſi vocatur vltor ſanguinis, quia illi da
batur vltionis expetitio, ſiue iudicialiter, ſiue iure pro
prio, ſi comprehendere poſſet occiſorem extra locũ
refugij: hic autem ſolum accipitur ultor pro vltione,
quæ fit gladio ſcilicet, quia perſequebatur occiſorem
vſque in ciuitatem refugij ad occidendum eum.

Non tradent in manus eius. Ideſt vltor ſanguinis pete-
ret hunc ad occidendum obiiciens, quod ſponte, &
hoſtiliter hominem occiderit: tamen ſenes urbis non
debebãt ob hoc tradere ĩ manꝰ vltoris, nec poterãt ip
ſi cognoſcere de cã recipiẽtes ꝓbationes ad examina
tionẽ facti, ſed remittebãt quẽ tenebãt ad iudices ter-

ritorii,vbi res acta eſt,vt colligiт̃ Nu.35.ca. & dт̃ ꝙ iſti non tradebant in manus eius, quia ſi in aliqua alia vrbe eſſet,tenerenт̃ ciues vrbis illius tradere occiſorem in manū vltoris, & poterat vltor in ciuitate illa īpune occidere ipſum interfectorē.Itē ēt ſi confugiſſet occiſor ad iudices non tenebaт̃ ſecure, ēt ſi ſe poneret in carcere publico:nunc aūt quicunq; reus ſubiciens ſe carceri publico eſt tutus ab aduerſario vſq; ad cāç exa minationem:ibi aūt nequaquam, ſed oportebat confugere in vrbem aliquam fugitiuorum,nam ſi gauderet quis immunitate fugiens ad carcerem publicum vſq; ad examinatam cām nō oportebat poni vrbes te fugū,qa vrbes iſtę ſolum ponebantur pro illis, qui inuoluntarie occidiſſent aliquos,& ob hoc eſſent innocentes,vt patet hic , & nihilominus iſti educebanт̃ de vrbibus his ad petitionem aduerſarii ad ventilandam cām,ergo ſi poſſent ſecuri manere in carcere publico donec examinareт̃ cā,nō erat neceſſe poni loca aliqua īmunitatis:iō dicendū,ꝙ cū aliquis hmōi occidiſſet aliū,vltor ſanguinis poterat illū occidere vbicūq; reperiret ēt ſi coram iudice,vel in carcere ēt ſi de mandato iudicis ibi repoſitus eſſet cuſtodiendus,ſed neceſſe erat,vt iſte confugeret ad vrbes fugitiuorū,& ibi maneret quouſq; inde educeret ad ventilationem cāç,& cū ventilareт̃ gaudebat immunitate vbicunq; eſſet,qa aliter non erant exhibituri iudices vrbis refugii hunc occiſorem.Finita examinatione ſi reperireт̃ reus mortis,tradebaт̃ in manus vltoris ex decreto iudicis nō requiſito aliquo aſſenſu,vel auctoritate iudicum vrbis refugii,ſi aūt innocens foret illuc reducebaт̃ per ſnīam.

F mines in domo vna ſoli erant,& erant inimici,alterq; eorū occiſus reperiatur,ꝑ alium eſt pſumpuo,ꝙ eum occiderit:potiſſimę,quia hic non intendit an quis alterum occiderit,qa hoc ipſe occiſor verbo confitetur aut in fuga ſua prodit, ſed inquiritur an voluntarie id egerit,vel caſu,& tunc ſi erāt inimicitiæ ex paucis die bus,arguebatur ꝙ egiſſet uoluntarie, & iſtā pſumptio nem arbitratur ius ſufficientem ad inducēdum voluntarium,cum ipſe occiſor confiteт̃ factum , & refertur hoc ad caſum, quia hт̃ Deut.19.quia verba illius ponūtur hic. ſ.duo, qui a multis diebus nullas inter ſe gerebant inimicitias, & pacifice ſoli iuerunt ad ſyluam ad ſcindenda ligna,lapſumq; ferrum ſecuris vnius de manubrio percuſſit alterum,& mortuus eſt:non pſumiт̃

G ꝙ uoluntarie occiderit,iō iubeт̃, ꝙ in ciuitate refugii ille libereт̃:& idem tangit hic. Identidem aliqñ in eis, q̄ coram teſtibus facta ſunt , quia teſtes non ſufficiunt ad totius veritatis inquiſitionem inſiſtiт̃ pſumptioni, ſicut ſiquis occiderit alterum ferro,uel lapide,uel pugno,teſtes,qui aderant notificare poterant:ſed an fuerit in his aīus occidendi,aut lætaliter percutiendi, nō pōt patere ex teſtibus,ſed ex argumētis:& ad hoc ſcriptura diſtinguit de inſtrīs dicens, ꝙ ſiquis percuſſus ē ferro,lapide,vel ligno,& mortuus eſt, morietur interfector,quia in his manifeſtus apparet occidendi aīus, eum talia inſtra hoſtilia ſint: iō hic non diſtinguiт̃ an percutiens fuerit inimicus,vel non. Alia aūt ſunt,ex q bus uon ſimiliter non ſequereт̃ mors,aut læſio,vt ꝙ aliquis alium ī terrā iaciat, uel ꝙ pugno percutiat,& iūe

Quia ignorans percuſſit proximum eius. i. ꝑximum vltoris. ſ.iſte,q occiſus eſt,erat proximus vltoris ſanguinis.i.ꝑpinquus conſanguinitate,& iſte occiſor interfecit ꝑximum.i.cognatum vltoris neſciens.i.caſu.ſ.per ignorantiam.Et iſta eſt cā quate non tradiт̃ in manus illius quia ſi occidiſſet ſponte traderetur in manus illius.vñ ſi confitereт̃ occiſor in vrbe refugii occidiſſe voluntarie illum,de quo accuſabaт̃, non poterat gaudere immunitate,ſed tenebanт̃ iudices ciuitatis illius tradere occiſorem in manus vltoris ſanguinis, ſicut ī qualibet alia ciuitate tenerentur ciues tradere hmōi occiſorē, quia iam non hēbat aliquam īmunitatē vrbis quantū ad hoc,ſi tñ ꝑclamaret vltor, ꝙ occidiſſet per inſidias vel alias ſpontanee iſte proximum illius,ſi occiſor negaret,non tenebanт̃ tradere illi occiſorē ēt ſi veriſimilia ſigna pberet,immo ſi polliceret ſe hře probatiões huius in promptu, non reciperēt eas iudices vrbis refugii,qa non pertinebat ad eos ſuper hoc iudicare,ſed cum petereт̃ ad examinādā cām tradebāt eū ſub certa cuſtodia.ſ.ne poſſet ei vlla inſligi moleſtia. *Nec ante biduum,triduum ve eius probatur inimicus.* Iſta eſt probatio ſuperioris,& q̄dam circunſtantia ad iuſtificandū cām occiſoris.ſ.ꝙ non fuerit inimicus occiſi ante biduum uel tridunm.Hoc refert ad caſum, in quo aliquis occidit alium,& non patet plene an caſu,ſed arguiт̃ ex coniecturis.Pro quo ſciendum, ꝙ ſi aliqui adeſſent teſtes rei non erat locus coniectātis, ſed luce clarius probareт̃ veritas rei, & ex hoc conuincereт̃, aut abſolueret occiſor,ſi autem nō eſſent aliq pñtes,erat ſolum probauo ex coniectūtis,& in iſto caſu intelligiт̃ hic: nam caſuale homicidium dт̃,qñ occiſor non habuit aīum occidendi,nec vulnerandi:ſi.n.aliqs habuit aīum vulnerandi,& vulnerauit,& ſecuta eſt mors,reus eſt.ſi aūt ad neutrū fuit voluntarius,eſt homicidiū pure inuolūtarium per ignorantiam,& caſuale , iō probatio cōſiſtit in inferendo aīum nocendi,uel nō, & hoc præſumitur ex ꝑteritis.ſi.n.aliqui duo erāt prius inimici ita ꝙ adhuc durabat inimicitia, vel per paucos dies ante viſi ſunt inimicari , ēt ſi non cōſtet fuiſſe occiſionem voluntariam,arguiт̃ fuiſſe ſpontaneā.Velut ſi duo ho-

De pſumptionibus, circa homicidia.

H ſiquis proſtratus,uel pugno percuſſus moriatur: cōſiderandū eſt,an ille, q hoc fecerit erat inimicus eius a paucis diebus,& tunc pſumiт̃, ꝙ aīo occidendi,uel nimis lędendi fecerit:& quia fortiter impulit , uel diue percuſſerit,ſecuta fuerit mors,& non caſu:ſi aūt non eſſet inimicus non pſumiт̃,ꝙ ex percuſſione, vel proſtratione moriatur occiſus:iō primus reus mortis cenſeт̃:ſecundus aūt nequaquā,ut patet Nu.35. c. ubi agiт̃ de oībus his. Dт̃ aūt hic,ꝙ non probaт̃ iſte occiſor inimicus occiſi.q.d.ipſe,qui occidit non teneт̃ aliquid ꝑbare,ſed clamare ſe innocentem, & confugere in vrbem refugii,ſi aūt nihil ꝑ eum probaт̃ pſumetur caſu egiſſe,& iudicabiт̃ innocens.& dato,ꝙ conſtaret egiſſe uoluntarie,ſi tñ non obiiciaт̃ ei, & probeт̃ non con

I demnabiт̃.Etiam dт̃,ꝙ non probeт̃ ante biduū,uel triduum eius fuiſſe inimicum.Dato.n. ꝙ occiſor confiteat̃,ꝙ occiderit eum , de quo agit̃: ſi tñ nunq̄ probat̃ fuiſſe hoſtem eius,non pſumetur, ꝙ egerit uoluntarie,ſed caſu,& abſolueт̃.Etiam ſi probatum fuerit, qđ aliqñ fuerit hoſtis eius,adhuc non ſufficit, niſi a paucis diebus hoc contigerit,quia inimicitiæ,q̄ a magnis temporibus elapſæ ſunt non præſumuntur nunc nouiſſe occiſorem ad hoſtiliter percutiendum occiſum:ſi autem ex panco tempore,dato,quod iam vide retur ceſſauiſſe adhuc præſumit ius, non plene ceſſauerint,cum hoc ſecutum fuerit tam enorme.Quantūm autem ſit tempus iſtud,a quo debuerint ceſſaſſe inimicitiæ litera dicit.

K *An biduum,triduum ve.* Ideſt duos , vel tres dies, ſed non eſt intelligendum,quod iſtę inimicitię ſolum ceſſauerint ab uno,duobus,uel tribus diebus,ſed a pauco tempore,ut ſi unius hebdomadę,vel vnius menſis,ꝙ poterit uocari paruum tempus, & talis modus loquēdi eſt frequens in ſacra ſcriptura , ut patet Exodi uige ſimoprimo ſcilicet ſi fuerit bos cornupeta ab heri, & nudiuſtertius:& tamen non ſignantur ibi ſolum duo vel tres dies,ſed aliquantum tempus. Quantum autem debeat eſſe iſtud tempus, arbitrio boni viri iudicabitur.

Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudiciū. i.poſtq̄ iudices aſſignauerint ei locū ī vrbe illa ad manēdū:mo

rabitur

tabitur ibi vſq; ad tp̄s, quo ſtet ante iudicium.i.ante iu A
dices.i.ꝙ non poterit eum quiſpiam compellere exi-
re de vrbe ante tempus, quo ſteterit ante iudices: tūc.
n.non ſtabit in vrbe fugitiuorum. In quo innuit, ꝙ nō
erat ventilanda cā hic coram iudicibus vrbis confu-
gii, ſed coram aliis, quia ſi in vrbe confugii ventilaret̄,
non diceretur, ꝙ moraret̄ in vrbe vſq; ad tp̄s illud, qa
ēt tp̄e illo moraretur in vrbe, ſed tunc non morabat ī
vrbe, ut hic innuit̄, ergo oportet ꝙ ventilaret̄ cā corā
aliis iudicibus. Item patet Nu. 35. cū dr̄ ꝙ inter percuſ
ſorem. & propinquum percuſſi ventilabitur cā homi-
cidii, & ſi fuerit repertus innocens liberabit̄ de manu
vltoris, & reducetur per ſnīam in vrbē, ad quam con-
fugerat: ſi tn̄ in vrbe ad quam confugerat, ventilaret̄
cā, non poterat reduci ad vrbem, ad quam confugerat
quia in ea maneret: ergo neceſse eſt, ꝙ extra vrbem il B
lam ventilaret̄ cā, & hoc erat in vrbe illa in cuius ter-
ritorio homicidiū patratum eſt. Et hoc erat pp̄ duo.
Primo, quia pp̄ delictum ſortiebatur iſte forum urbis
illius, in qua patrauerat, vel dato, ꝙ non conſtaret eſſe
delictum, ad ſciendum an delictum eſſet pertinebat ī
quiſitio ad iudices illius vrbis. Scd̄a cā erat ex ęquita
te, & conuenientia diſcutiendarum cāru͂m. nam cauſę
diſcutiunt̄ per conuenientiam probationū, ſed ī nul-
lo loco probationes abundantiores haberi poſſunt tā
ſm̄ claram euidentiam, q̄ ſm̄ præſumptiones, q̄ in lo-
co, ubi delictum patratum eſt: ið ibi debuit diſcuti. Iſta
aūt diſcuſſio non fiebat ad petitionem occiſoris, quia
non erat neceſſe, ꝙ ſe purgaret, dum tn̄ alius nihil pro
baret, ſed fiebat ad inſtantiam vltoris ſanguinis, q̄ pro-
ponebat querelam coram iudicibus illius vrbis in cu- C
ius territorio erat patratum delictum, & iſti mittebāt
ad ciuitatem refugii, ut exhiberet̄ occiſor in iudicio,
& tenebant̄ ſeniores ciuitatis illius exhibere, ut colli-
git̄ Nu. 35. c. hoc tn̄ ſub ſecura cuſtodia. ſ. vt nihil pati
poſſet ab aduerſario, dum ventilabat̄ negociū, & hoc
tp̄e compellebat̄ occiſor non habitare in ciuitate re-
fugii, ante hoc autem nullus eum inde poterat trahe-
re. *Cauſam reddens facti ſui*. Non accipitur hic proprie
cā qm̄ nō petebat̄ ab occiſore quare fecerit, quia hoc
pertinet ad agentē ex intentione, quia propter aliquā
rōnem ageret, qui tn̄ agit a caſu cum non intendat, nō
habet aliquā cām facti ſui, ſed eſt ſenſus, ꝙ det cām fa
cti ſui.i.det rōnem excuſatiuam, vel modum, vt dicat
ego feci hoc inuoluntarie ſic, vel ſic, & hoc ſufficiebat
ad hoc, ꝙ abſolueret̄. Vel dr̄ reddere cām facti ſui, qn̄ D
reſpondet obiicientibus ꝯ fctm̄ ſuum. ſ. ꝙ iniuſtum ſit
Et moriatur ſacerdos magnus, qui fuerit illo tempore. Sacer-
dotes minores erant multi, ſacerdos autem magnus
erat vnicus, ſicut patet. Erat aūt iſte ſacerdos magnus
per lineam primogenitorum deſcendentium ab Aa-
ron: nam oēs deſcendentes ab Aaron qūocunq; erāt
ſacerdotes, ſed de his erat unicus ſummus ſacerdos, ſi
cut.n. viuente eo fuit ipſe ſummus ſacerdos, & filii ei⁹
minores ſacerdotes, ita eo mortuo filius eius maior.ſ.
Eleazarus fuit conſtitutus ſummus ſacerdos Nu. 20.
& reliqui manſerunt minores ſacerdotes, & ſic p̱ om
nes ſucceſſiones generationū. De iſto ſacerdote ma-
gno quis eſſet, & qūo deſcenderet per ſucceſſionem, E
& qn̄ non haberet filios, quis ſuccederet, & qn̄ ſum-
mus ſacerdos eſſet leproſus, & non poſſet miniſtrare,
an deberet alius inſtitui, vel dari ei coadiutor, & dato,
ꝙ alius inſtitueretur cui daretur, & de multis aliis de-
claratum eſt Nu. 20. circa finem. De reditib. aūt ſum-
mi ſacerdotis declaratum fuit Nu. 18. e. Dū iſte ſum-
mus ſacerdos uiueret, qui fuerat tp̄e quo patratum eſt
homicidium manebat in vrbe occiſor, poſtea vero re
grediebat̄ in terrā ſuā. Vn̄ dicendum, ꝙ ſi ſummus ſa
cerdos moreret̄ mox poſt diffinitionem cāę non erat
remittendus per ſnīam occiſor iſte in vrbem refugii,

A ſed poterat ire in terrā ſuam, vel ſi pendente lite ſuper
homicidio, moreret̄ ſummus ſacerdos, cuius tp̄e iſta
acciderant, ēt dicendum ꝙ ventilabat̄ cā vſque ad dif-
finitionem, & ſi abſolueret̄ reus non reducebatur in
vrbē refugii quouſq; moreret̄ ſacerdos, qui nouiter
conſtitutus erat, ſed immediate poterat ire in vrbem
ſuam, quia iam mortuus erat ſummus ſacerdos, cuius
tempore hæc contigerant.

Quid ſi patrato homicidio ante tempus motæ litis moriebatur ſummus ſacerdos, quando liberandus erat occiſor.
Quæſt. XV.

QVID ſi poſt homicidium patratum ante tē
pus motę litis moreret̄ ſummus pontifex,
B qui fuerat tp̄e commiſſi homicidii. Reſpō
dendum eſt, ut in ſuperioribus patet, ꝙ vē-
tilabat̄ cā uſque ad diffinitionem, & ſi reus huiuſmo-
di occiſor inueniretur, occidebatur. ſi autem abſolue
ret̄, non reducebatur in vrbem confugii vſq; ad mor-
tem ſummi ſacerdotis, qui fuerat nouiter conſtitutus,
ſed redibat in ciuitatem ſuam.

Si aliquis occidiſſet aliquem in tempore, quo nō eſſet ſummus ſacerdos, & eo tempore ventilata, & diffinita cauſa: an deberet manere in urbe refugii per tempus ſummi ſacerdotis ſequentis, vel eſſet liber ſtatim. Et ꝙ ſummus ſacerdos ueteris teſtamenti certum habebat ſucceſſorem: incertum in nouo: propterea impoſſibile erat in veteri vacare ſummum ſacerdotium.
C *Quæſt. XVI.*

QVID ſi mortuo ſūmo ſacerdote antequam
aſſumeret̄ alius, aliquis occideret quempiā
a caſu, & fugeret ī vrbem refugii, & poſtea
vētilata cā reperiret̄ innoxius: An deberet
expectare in vrbe refugii vſq; ad mortem ſūmi ſacer
dotis, qui nūc ꝯſtitueret̄, vel īmediate poſt cāę diffini-
tionem poſſet redire in terram ſuā ſicut dicebat̄ in p̄-
cedentibus caſibus. Aliquis rn̄debit, ꝙ īmediate poſt
diffinitam cām reuertet̄ homicida in terrā ſuā, qa ho
micidium nō fuit patratū tp̄e ſcd̄i ſūmi ſacerdotis, cū
nondū eſſet aſſumptus. Sed tūc q̄ret̄, cū lr̄a iſta īponat
obligationē quādā, ſiue magnā, ſiue paruā homicidæ
manendi in vrbe cōfugii vſq; ad mortē ſūmi ſacerdo
tis, oportet dari aliquē ſūmum ſacerdotē tp̄e cuius im
D pediret̄ redire ī terrā ſuā manendo in ciuitate refugii,
ſed nō p̄t referri ad ſacerdotē p̄cedentē, qa iſte mor-
tuus erat, ergo neceſſe erit referri ad ſacerdotē ſequē-
tē, & tp̄e huius morari coget̄ homicida in vrbe refu-
gii, & illuc p̱ ſnīam reducet̄. Ad hoc rn̄debit aliqs non
ſeq;, qa ſatis ſtat, ꝙ aliqs occideret aliquem a caſu, & di
ſcuteret̄ cā eius vſq; ad diffinitionē, & ī toto hoc tp̄e
nullus eſſet ſūmus ſacerdos. Tūc ergo valde irrōnabi-
le eēt, ꝙ poſtquā aliqs fuiſſet abſolutus expectaret vſ-
que ad mortē ſacerdotis, q̄ nōdū erat: potiſſime, qa ē
ꝯ literā iſtā: dicit.n. ꝙ nō reuertet̄ ī terrā ſuā īmediate
poſt ſnīam, ſed manebit vſq; ad mortē ſacerdotis ma
gni, q̄ fuerit ī illo tp̄e, ſed tp̄e occiſionis huius nō erat
E aliqs ſacerdos magnus, nec tp̄e ventilationis cāæ, aut
ſnīæ, ergo nō poterat manere huiuſmodi occiſor ī vr
be refugii poſt ſnīam vſq; ad mortē ſacerdotis, q̄ erat
illo tp̄e, ſiue referat̄ illud tp̄s ad occiſionē, ſiue ad latio
nē ſnīę abſolutorię, qa null⁹ tūc ſacerdos erat. hoc pa-
tet cū dicimus vacare ſedē ſiue p̱ mortē ep̄orū, ſiue p̱
obitū ſūmi pōtificis. Nā nō ē īmediate vnus ep̄s poſt
mortē alterius, ſed interdum vacat ſedes magno tp̄e:
nā præter multa accidentia pp̄ quæ contingit diutur-
nas eſſe ep̄alium ſediū vacationes, adhuc de iure dat̄
certū tp̄s, ī quo neceſſe ē vacare ſedem: nā nō p̄ñt ca-
nonici ꝯuenire ad electionē mox, ut aliqs ep̄s defūct⁹

fuerit, ſed primo fiunt ſolennes exequiæ tradituręque ſepulturæ corpus: deinde datur certum tempus, in quo expectantur abſentes canonici: & ſic cõueniunt ad electionem: ſed adhuc non immediate eps alius ꝯſtituitur, cum contingat multas varietates fieri in electionibus. & ſic tpibus iſtis ſedes vacat: ita de ſummo ſacerdote alicui dicendum videbitur, ꝙ interdum vacet ſedes, eſſetque tps, in quo nullus eſſet ſummus ſacerdos. ſ. inter mortem vnius, & conſtitutionem alterius, & tunc non eſſet obligatio aliqua, ſed ꝙ intelligatur iſta littera, qñ fiunt hæc. ſ. occiſio, & cauſæ ventilatio atque diffinitio, vel aliquid eorum viuente aliquo ſummo ſacerdote: ſecus qñ tempore omnium iſtorũ vacat ſedes ſummi ſacerdotis.

Sed non ſtant hæc, quoniam pręſupponitur falſum. ſ. ꝙ aliqñ vacet ſedes ſummi ſacerdotis, ſicut vacat apud nos ſedes epiſcopalis, vel apoſtolica, & ꝙ poſſet eſſe occiſio alicuius, & vẽtilatio cauſæ tempore, in quo nullus eſſet ſummus ſacerdos, quia nõ eſt de ſummo ſacerdote ſicut de epis, & Papa, quia cũ epiſcopus moritur, nõ habet certum ſucceſſorem: idem de ſummo pontifice, iõ ſedes epiſcopalis, & apoſtolica interdum vacant. i. nullum habent ſuccedentem: ſummum autẽ ſacerdotium habebat certum ſucceſſorem. Cum. n. moriebatꝰ aliqs ſummus ſacerdos, certus erat ſibi ſucceſſor. nam epalis dignitas, & papalis cęterę; eccleſiaſticæ per electionem, vel collationem ſuperiorum ꝓueniunt, & nulla venit per ſucceſſionem, quia ſtatus eccleſiaſticus abhorret ſucceſſionem, ut patet extra De decimis. c. ad hæc. ſ. Sanctuarium Dei iure hæreditario poſſideri non debet. Iõ impoſſibile eſt in his, ꝙ cum aliquis moritur, habeat certum ſucceſſorem, niſi per aliquam deordinatam deordinationem daretur alicui titulus expectatiuus ad certam vacaturam, quã aliquis viuens tenet: quod iura penitus vetuerunt. In ſummo ſacerdote erat e contrario, qa ibi non erat electio, ſed ſucceſſio etiam ab inteſtato, ſic patet Exo. 29. & Leu. 6. ſ. Sacerdos, qui patri ſuo iure ſucceſſerit. &c. vñ non habebat hic locum aliqnem electio. Et ꝙ amplius eſt ipſe ſacerdos moriens non poterat facere ſibi ſucceſſorem, quem vellet in ſummo ſacerdotio, ſicut ꝑt quis libere ſcribere ſibi hæredem, quem voluerit non ablata legitima liberorum ſiquos habet, quia hęc debetur eis iure naturę, & hoc, quia ſummum ſacerdotium erat de iuribus primogenituræ, iõ ſicut ſi quis habeat bona primogeniturę non põt ea, cui uoluerit legare, vel in eis, quem uoluerit hæredem ſcribere, ſed cogitur relinquere ea primogenito ſuo, ita ĩ ſummo ſacerdotio, non poterat pater decedens inſtituere filium, quem uoluiſſet ſummum ſacerdotem, ſed ſuccedebat, ꝗ erat primogenitus, & erat iſta ſucceſſio ab inteſtato, quia dato ꝙ pater nullum filium ĩſtituiſſet ſummum ſacerdotem, ſed magis aliquem extraneum, nihilominus, qui primogenitus erat, ſuccedebat: ideo impoſſibile erat ſedem ſummi ſacerdotii aliquando vacare, quia nullum tempus erat, in quo ſummum ſacerdotium non pertineret ad aliquem. Patetq; hoc de hæreditate, ea enim quę quis habet dum viuit ſua ſunt, cum autem mortuus fuerit non manẽt bona ſine certo dominio, quia ad hęredes pertinent ſi ue ex teſtamento ſiue ab inteſtato: nec eſt aliquod tẽpus, in quo dominium huius hæreditatis non ſit penes aliquem. Quę autem proueniunt per electionem aut collationem ſolam aliquibus, multoties poſſunt ſine domino eſſe: ergo ſedem ſummi ſacerdotis vacare in veteri teſtamento, ſicut nunc vacat ſedes papalis aut epiſcopalis, eſt impoſſibile.

Vnde dicendum, ꝙ immediate quo aliqnis ſummꝰ ſacerdos moriebatur, filius primogenitus erat ſummꝰ ſacerdos nulla facta mutatione: vel ſi non habebat fi-

F lios, ſuccedebat alius, de cuius modo declaratum fuit Numeri. 20. ita vt nullum tempus eſſet ſine ſummo ſacerdotio, nec deficiebat aliquid iſti ſummo ſacerdoti, niſi conſecratio quædam, ſed ob hoc non tollebatꝰ eſſe ſummum ſacerdotem, ſicut electus confirmatus eſt epiſcopus, quamquam nondum aſſecutus fuerit munus conſecrationis. Sed adhuc eſt maior confirmatio in iſto, cum nullo modo poſſit ſibi tolli talis dignitas, quia iure hæreditario ſibi conuenit: & ſic non ſtat, ꝙ iſti opinabantur. ſ. ꝙ contingeret quempiam occidere alium, & iſta occiſio, & ventilatio cauſę atq; diffinitio ſint, dum nullus ſummus ſacerdos eſt, quia ſemper erit aliquis, & tunc applicabitur quæſtio ad ꝓpoſitum. ſ. ꝙ ſi aliquis occideret alium dum nullus eſ-
G ſet ſummus ſacerdos, & omnia hæc fierent immediate, ut diffiniretur in cauſa, ſi iudicaretur occiſor innocens immediate redire poterat in ciuitatem ſuam.

Sed non ſtat, ꝙ aliquis iſta faceret dum nullus eſſet ſummus ſacerdos, quia ſemper erat aliquis ſummus ſacerdos, vt ſup. inductum eſt. ergo, dicendum in caſu ſupra poſito, ꝙ ſi aliquis occideret quemquam cum aliquis ſummus ſacerdos mortuus eſt prius, quam cõſecraretur ſucceſſor ſuus, & iudicaretur poſtea iſte liber a crimine, non erat reducendus ad vrbem ſuam quouſq; moreretur ſummus ſacerdos ſecundus, qui nondum fuerat conſecratus, quia homicidium tempore huius factum erat, cum ipſe eſſet tunc ſummus ſacerdos mortuo alio, licet non eſſet conſecratus, quia eſſe conſecratum, vel non, nihil agit ad eſſe ſummum
H ſacerdotem, cum ſit poſterius, quãquam nullus ſummus ſacerdos miniſtrabat in officio ſuo quouſque eſſet conſecratus. De ritu conſecrationis ſuæ patet Exo. 29. & Leui. 8. c.

Quid ſiquis occidiſſet aliquem dum nullus erat ſacerdos, & quã do ventilabatur cauſa, & finita eſt erat aliquis pontifex. Quæſt. XVII.

QVAERETVR quid ſi iſte occidit aliquem, dum nullus erat ſummus ſacerdos, & quãdo uentilabatur cauſa, & diffinita fuit, erat aliquis ſummus ſacerdos. Iſte caſus eſt differens a ſuperiori, quia in pręcedenti ponebatur facta
I occiſio, dum nullus erat ſummus ſacerdos, & hoc tẽpore ventilata eſt cauſa homicidii atque diffinita: nũc autem ponitur, ꝙ fuerit facta occiſio nullo exiſtente ſummo ſacerdote, tamen ventilatio cauſę, & diffinitio fuerunt conſtituto iam alio in ſummo ſacerdotio vnde ſatis videtur, ꝙ debeat eſſe ratio diſſimilitudinis in diffiniendo.

Reſpondendum eſt, ꝙ in iſto caſu, ſicut & in ſuperiori, falſum pręſupponitur, nam non poteſt eſſe aliquod tempus, in quo quis occidatur, & non ſit aliquis ſummus ſacerdos, cum immediate, ut quis mortuus eſt alius ei ſuccedat: & idem inſtans eſt in quo deſinit quiſquam eſſe ſummus ſacerdos, & in quo alius eſſe incipit: ſicut in dominiis rerum, quæ per ſucceſſionẽ
K habentur. ſup. declaratum eſt. Iõ cum quis occideret aliquem in veteri teſtamento, neceſſe erat, ut in tempore alicuius ſummi ſacerdotis fieret hoc, & pro tpe illius obligabatur ad ea, quæ dñr hic ſiue eſſet ſacerdos præcedens ſiue ſubſequens. Si tñ daret, ꝙ aliquis occideret aliũ tpe quo nullus erat ſummus ſacerdos, videretꝰ alicui q̃dã rõ diuerſitatis inter caſum ꝓcedẽtẽ & iſtũ, nã ĩ caſu ꝓcedẽti occiſio, & vẽtilatio cãę, & diffinitio fiebãt dũ nullus erat ſacerdos magnus, iõ nõ videbatur aliqua cauſa, quare obligaretur iſte occiſor ad manendum in vrbe refugii tẽpore ſacerdotis, qui poſtea conſtitueretur cum nihil tempore illius accidiſſet. in caſu aũt iſto quãq̃ nõ erat ſũſe, qa q̃q̃ non accidiſſet

diſset occiſio tpe ſummi ſacerdotis alicuius, tñ accidebat ventilatio cauſę, & diffinitio eius tempore ſacerdotis nouiter conſtituti: & tamen non debebat condemnari ad manendum in vrbe refugij toto tempore, quo viueret iſte ſummus ſacerdos, quia debet referri iſta litera, ſcilicet, & moriatur ſacerdos magnus, qui illo tempore fuerit, ideſt qui fuerit tẽpore, quo occiſio facta eſt: quia iſta pęna datur propter delictum, vel delicti ſimilitudinem, & iſtud ſolum cauſatur tempore occiſionis, & non cum ventilatur cauſa, vel cum diffinitur: ideo de ſacerdote qui fuerit tempore patrati homicidii intelligendum eſt iſtud, ſcilicet, quòd eo viuente manere debeat in vrbe, ad quam confugerat.

Quid ſiquis occideret ſummum ſacerdotem a caſu, an deberet fugere in vrbem refugij. Ex quo delictum dupliciter conſideratur: Et ad quem pertineat iudicare de criminibus.
Quaeſt. XVIII.

QVAERETVR quid ſiquis occideret ſummum ſacerdotem a caſu ſicut in alijs vulgaribus hominibus, propter quod deberet fugere in vrbem confugij, & poſtea ventilata cauſa iudicaretur innocens: an deberet manere in vrbe confugij toto tempore ſequentis ſummi ſacerdotis. Videbitur dicendum alicui, quòd non, quia in alijs occiſionibus neceſſe eſt, vt dicamus eas factas tẽpore alicuius ſummi ſacerdotis, ſiue praecedentis, ſiue ſubſequentis: hic fortaſſis non videbitur ſic, quia, dum vnus ſummus ſacerdos occiditur, non eſt alius ſummus ſacerdos; quia tunc ſequeretur, quòd duo ſummi ſacerdotes poſſent eſſe ſimul; ſed patratur delictum dum iſte viuit, ergo ſatis videtur, quòd non ſit condemnandus occiſor ad manendum in vrbe refugii viuente ſequenti ſummo ſacerdote.

Dicendum, quòd ſi forte deberet occiſor manere in vrbe refugii toto illo tempore, quo viueret ſummus ſacerdos, qui erat quando facta eſt occiſio, vel vẽtilatio cauſę, aut diffinitio: ſatis manifeſtum eſſet, ꝙ iſte occiſor tempore ſequentis ſummi ſacerdotis deberet manere in vrbe confugii, quia quamquam occiſio non fieret tempore illius, tamen ſaltem proceſſus in cauſa, & diffinitio tempore illius fiebant, ſed declaratum eſt, quòd ſolum intelliguntur iſta de ſacerdote ſummo, qui eſt tempore, quo fit homicidium, & non eſt curandum de eo, qui eſt cum ventilatur cã, vel diffinitur, ideo ſtat difficultas, quia non ſatis apparet quis ſit ſummus ſacerdos, cum committitur homicidiũ. Si enim dicatur, quòd tunc eſt ſummus ſacerdos, qui occiditur.

Dicendum erit, quòd cum diffinitum fuit occiſorem eſſe innoxium reducetur in terram ſuam, & non redibit ad vrbem cõfugii, quia iam mortuus eſt ſummus ſacerdos, cuius tempore hęc facta ſunt. Si autem dicatur, quòd tũc eſſet ſummus ſacerdos ille, qui ſubſequitur neceſſe eſt, vt, quamquam iudicetur occiſor innocens, maneat in vrbe, ad quam confugerat toto tempore, quo vixerit ſequẽs ſummus ſacerdos. Quis ergo horum ſit ſummus ſacerdos tempore illo quo fit homicidium?

Conſiderandum, quòd aut cõſpicitur delictum a ſola actione agentis, aut ab actione eius, & paſſione patientis. Si autem primo modo dicendum, quòd ſummus ſacerdos eſt, qui moritur. Si ſecundo modo ſummus ſacerdos eſt, qui ſuccedit. In quo conſiderandum, quòd ſiquis occidat alium a caſu, delictum, vel quaſi delictum eſt hoc homicidium: iſtud autem poteſt dupliciter conſiderari, ſcilicet ab actione agentis, ſcilicet a vulneribus illatis, per quae quis moritur, quae ſola infert agens, aut ex paſſione patiẽtis, ideſt ex mor-

A te, quae cauſatur in ſuſcipiente vulnera. De primo manifeſtum eſt, quòd actio agentis eſt dum patiens eſt: nam dum aliquis alium percutit adhuc viuit, cũ mors ſit cauſata ex vulneribus, & quamquam paruula mora intercidat inter mortem, & vulnera, tamen vulnera ante mortem ſunt. Et hoc modo delictum iſtud patratur tẽpore ſacerdotis ſummi, qui occiditur, & non maneret occiſor in vrbe tempore ſequentis ſummi ſacerdotis. Poteſt autem homicidium, vel delictum accipi ab eo, quod patiens patitur, & tunc cum iſtud ſit mors neceſſe eſt, vt dicatur delictum iſtud patrari cum percuſſus moritur, ſed quãdo percuſſus moritur alius eſt ſummus ſacerdos, ergo delictum patratur tẽpore alterius ſummi ſacerdotis, & debeat manere tẽpore illius in vrbe refugii. Patet hoc, quia nullum eſt

B inſtans, in quo nõ ſit aliquis ſummus ſacerdos, ſed qñ vnus ſummus ſacerdos moritur non eſt, ergo tũc eſt alius ſummus ſacerdos. Primum ex praedictis patet: ſecundũ probatur, quia quando aliquis moritur, mortuus eſt, cum idem ſit mori, & mortuum eſſe, gigni, & genitum eſſe, quia iſta ſunt inſtantanea, & non habent aliquam diuiſibilitatem extenſionis, ſecundum quam diſtinguatur in eis mori, & mortuũ eſſe, ſicut in motu diſtinguitur motus, & mutatũ eſſe, quia motus habet magnitudinem, & in tempore diſtinguitur tempus, & inſtans, quia identidem habet magnitudinem, ſed mori nõ habet aliquam extenſionem durationis, ergo idem eſt mori, & mortuum eſſe. Identidem gigni non habet extenſionem ſucceſſionis, ergo

Idẽ eſt mori & mortuum eſse: gigni & genitũ eſse.

C non poteſt diſtingui gigni, & genitum eſſe, & tũc qñ aliquis moritur mortuus eſt, ſed quandocunque mortuus eſt aliquis ſummus ſacerdos eſt alius, ne detur tẽpus, in quo nullus ſit, ergo quando moritur ſummus ſacerdos mortuus eſt, & alius ſacerdos ſummus eſt. & tempore illius dicitur patratum delictum.

Sed tunc ſtat dubium a quo horum accipiendum ſit delictum, ſ. ab actione agentis, vel ab actione agẽtis & patientis paſſione.

Reſpondendum eſt, quòd ſecundo, ſ. a paſſione patientis: nam crimen aſpicitur ex fine ſuo, cum dicitur eſſe patratum, quia tunc poſſunt diſtingui res, cum autem ſunt in fieri nondum poteſt dari diſtinctio in illis. In naturalibus hoc patet, quia dum aliqua res tranſmutationi ſubiecta eſt ad acquirendum formam, nõ-

D dum poteſt cognoſci de illa quid ſit, quia forma, a qua res denominari debet, nondum acquiſita eſt, ſed poterat alia, & alia acquiri, dum durat motus: cum autem ceſſante motu manet res completa per ſuam formã, poteſt determinatè dici de re quid ipſa ſit. Sic patet in differentia embrionum, & animalium perfectorum, vel ſeminis deciſi, & organizati corporis. In artificialibus ſic eſt, quia dum figulus aliquod vas manu tenet, & nondum compleuit poteſt, quod voluerit illud facere inducendo variam figuram, cum autem ſemel illud conſummatum fuerit ceſſante motu determinatum eſt in ſpecie ſua artificiali large dicta, & poteſt de illo dici quid ſit, ante autẽ dici non poterat. Ita in mo-

E ralibus & ciuilibus dicitur: nam iudicare de criminibus, ſ. quae ſint crimina, & quae ſint ſpecies criminum, vt pro illis poenę imponantur ad ciuilem pertinet. ſi tamen ad principium inſpiciat, ſ. ad actionẽ agentis non diſtinguet crimina: ergo neceſſe eſt illa accipi ſecundum id, in quo diſtingui poſſint: & iſtud eſt per finem vel paſſionem ſuſcipientis. Quod patet, quia cum aliquis vulnerat alium, ſi attenderetur actio huius, & nõ paſſio ſuſcipientis nõ diſtingueretur homicidium, & vulneratio: tamen leges humanae diſtinguunt iſta crimina, & de iſtis ſunt duo capita legis Aquiliae, vnum de occiſo, & alterum de vulnerato. Attendendo tamẽ ad actionem agẽtis in vtroque eſſet idem crimen, qa

vtrobi-

vtrobiq; fuit ſola illatio vulnerũ ex parte agentis, er-
go crimina ex paſſione ſuſcipiẽtis ꝯſiderantur, & ſic
cum aliquis alterum percutit, attenditur ſi inde mo-
riatur, & quamquam poſt aliquot dies moriatur, di-
cetur iſte homicida, & non percuſſor. Patet ergo ꝙ
cum quis occidebat ſummum ſacerdotem a caſu nõ
accipiebat nomen iſtud delictum, vel quaſi delictum
ex actione agentis. ſ. ex vulneratione, ſed ex paſſione
ſuſcipientis. ſ. ex morte, & quia quando moriebatur
vnus ſummus ſacerdos iam erat alius ſacerdos, vt ſu-
pra inductum eſt, ergo delictum iſtud diceretur pa-
tratum tempore ſequentis ſummi ſacerdotis, & con
ſequenter deberet occiſor ſi iudicaretur innocẽs ma-
nere in vrbe refugij poſt ventilatam cauſam vſq; ad
mortem ſequentis ſummi ſacerdotis.

Quid fieri deberet, ſiquis alterum occideret in vrbe refugij a
caſu. Et propter quid refugij loca dabantur.
Quæſtio. XIX.

QVAERET aliquis quid fieri deberet ſiquis
occideret alium a caſu in vrbe refugij, ſ. an
in eadem vrbe liberaretur.
Reſpondendum eſt, quòd ſicut nũc eſt
de quibuſdam locis gaudentibus immunitate quam-
quam ſint prophana, ſicut vrbes vel oppida, ita tunc
eſſet: nam confugientes ad illa de alijs locis non poſ-
ſunt inde trahi ad pęnam, ſi tamen ibi quiſquam de-
liquerit non gaudet immunitate, quia tunc tollere-
tur omnis ordo politicus locorũ illorũ, & frangeren-
tur leges, ſed qui delinquunt in talibus locis: ita pu-
niuntur in illis, ſicut in alijs. Si ergo aliquis in loco
refugij occideret alium a caſu non gauderet ibi im-
munitate locorum, quia non confugiebat occiſor ad
vrbem illam, ſicut leges iſtę dicunt, ſed erat in ea, &
ſequeretur magnum incõueniens, ſi ibi occiſor gau-
deret immunitate, quia cum in vrbe illa eſſent pro-
pinqui ipſius occiſi, daretur occaſio ad multa homi-
cidia. Vnde propter hoc dabantur loca refugij ſepa-
rata a locis, in quibus fierent homicidia ne ibi eſſent
cognati ipſius occiſi, & ſequeretur ſcãdalum, ſed qui
ſic occideret alium debebat fugere ad aliam vrbem
refugij, & ibi gaudebat immunitate. Si autem vltor
ſanguinis apprehenderet occiſorem in vrbe refugij,
in qua occiderat proximum ſuum, poſſet eum impu-
ne occidere, vel vbicunque apprehenderet ante aliã
vrbem refugij. In hoc autem non diſtat an aliquis,
qui erat oriundus de ciuitate ipſa refugij occideret ali
quem in loco ipſo, vel aliquis de extraneis, quia fo-
rum ſimile vel diſſimile non ſortitur quis propter lo
cum originis quantum ad delictum, ſed propter lo-
cum, in quo delictum patratum eſt. Etiam non diffe-
rebat an iſte, qui alium in vrbe refugij occidiſſet nul-
lum alium occidiſſet, ſed maneret in vrbe, quia erat
accola terræ, ſiue ob aliquam negociationem, vel ꝙ
confugiſſet iſte in vrbem propter homicidium ca-
ſuale: nam tunc tenebatur fugere de illa vrbe in aliã,
& prior hoſtis poterat eum occidere impune, ſi com
prehẽderet extra terminos ciuitatis refugij, cũ nunc
ſecundo fugeret, & in hoc debebat ſic fieri, vt venti-
laretur cauſa vtriuſq; homicidij, & ſi in aliquo corũ
reperiretur nocens occidebatur: ſi aũt in vtroq; eſſet
innoxius, reducebatur in vltimam vrbem, in quã con-
fugerat. Nam, quamquam ventilaretur cauſa primi
homicidij, & reperiretur innocens, non reducebatur
occiſor ad vrbem illam, ad quam confugerat facto il-
lo homicidio, quia illa non erat iam ſibi ſecura, cum
ibi patraſſet aliud homicidium: ſed debebat reduci in
ciuitatem ſecundam, ad quam confugerat uſque ad
mortem ſummi ſacerdotis.

F *Quid ſiquis in multis vrbibus refugij committeret homicidia*
caſualia. Quæſt. XX.

QVAERETVR adhuc quid ſi aliqs in multis
ciuitatibus refugij cõmitteret homicidia
caſualia. Reſpondendum eſt, vt in pręce-
denti, quòd nunquam poterat aliquis eſſe
immunis in ciuitate illa, in qua homicidiũ patrabat,
ſed debebat facere, vt dictum eſt, ſ. quòd cum in ciui-
tate vna patraſſet homicidium fugeret in aliam ciui-
tatem refugij, & ſic vſque ad omnes, ſed quoties ali-
quis eſſet pluries occiſor, toties erat multiplicatio vl-
torum ſanguinis, & omnes poterant impune occide-
re hunc, cum inuenirent eum extra aliquam de vrbi-
bus confugij: erant autem ciuitates iſtæ a principio
G ſex, vt patet hic: & iubebatur quòd poſtea cum dila-
tarentur termini terræ Iudæorum, adderent tres alias
vrbes Deu. 19. cap. & tunc ſi aliquis occidiſſet ſucceſ-
ſiue in octo vrbibus harum aliquos a caſu poterat
confugere de vna in aliam ſucceſſiue, quouſque ve-
niretur ad nonam, quæ eſſet vltima, & cum occiſor
in aliqua vrbe harum quemquam vulneraſſet occi-
dens non licebat ei illuc redire, ſed fugiebat ad aliam
in qua nullum occidiſſet. Quantum vero ad venti-
lationem cauſarum iſtorum homicidiorum dicendũ
eſt quòd quilibet de vltoribus ſanguinis, ſ. de propin-
quis occiſorum poterat hunc accuſare, & tunc extra-
hebatur iſte de vrbe ad quã confugerat, & ducebatur
ad locum, in quo ventilaretur cauſa. Non poterant
tamen iſta negocia ſimpliciter tractari, quia erant tra
H ctãda in varijs vrbibus, i. de quolibet homicidio agẽ-
dum erat in vrbe illa, in cuius territorio fuerat com-
miſſum. In ordine autem ventilandi cauſas iſtas non
differebat: quęlibet enim poterat ante aliam, vel poſt
illam tractari, quia nõ erãt annexę aut cõnexæ vel ab
alterutro originem trahentes. Habebat autem lo-
cum pręuentio. Nam ſicut cum quis habet multos
iudices, coram quibus poteſt in ius vocari eſt locus
pręuentioni, ſ. quòd ille, qui primo fecerit eum citari
cognoſcet de cauſa, & pro hac vice tollit alijs pote-
ſtatem cognoſcendi, ſi ſint iudices, qui ſint penitus
æquales. Quod dico ad differentiam iudicum ſupe-
riorum in caſu, in quo poſſunt cauſas ad ſe ſumere:
ita hic omnes iudices, qui poterant cognoſcere de
I octo, vel nouem homicidijs alicuius occiſoris erant
iudices æquales, & coram quolibet horum poterat
conueniri occiſor, ſ. coram quocunque primo conue-
niretur, erat cauſa primo tractanda, licet homicidium
illud eſſet poſtremo contractum, cum cauſę illę non
habeant inter ſe aliquem ordinem, & finita cauſa ſi
innocens iudicaretur poterat cõueniri coram alijs iu-
dicibus pro alijs homicidijs vſquequo finirentur cau-
ſę omnium homicidiorum, & cum quęlibet harum
finiretur remittebatur innocens in vrbem refugij.
Sed non indifferenter in vnam earum, ſed ſolum in
illam, quæ fuerat vltima, in qua neminem occiderat,
K quia nulla aliarum erat ei ſecura.

Quid ſi in qualibet vrbe refugij occiſor interfecit aliquem a
caſu. Et quòd poſſibilia multa ſunt, quæ nunquam
contingent. Quæſt. XXI.

QVAERET aliquis quid ſi in qualibet vrbe
refugij iſte occiſor interfecit aliquem a ca-
ſu, quia iam non videretur habere quo fu-
geret: nam ad primas redire non poterat;
quia ibi aliquos occiderat, & iam non gauderet ibi
immunitate. Reſpondent quidam quòd ſi erat ven-
tilata cauſa alicuius homicidij horũ, & reperiebatur
iſte innocens, reducebatur in vrbem illam refugij, in
qua

qua occiderat illum, de quo nunc ventilata fuerit cauſa, & ſic de alijs homicidijs.

Sed iſta reſponſio non ſtat: tenet enim ſi ſolum eſſet neceſſaria immunitas vſq; ad examinationem cauſæ, ſed etiam cum aliquis iudicabatur innocens non erat immunis ab hoſte vſque ad mortem ſummi ſacerdotis, & ſi aduerſarius caperet eum extra vrbē refugij, occidebat illum. ergo ventilata cauſa non poterat aliquis redire in vrbem refugij, in qua aliquem occiderat, niſi poſt occiſionem illam iam fuiſſet mortuus ſummus ſacerdos, quia adhuc aduerſario ſuo exiſtenti in vrbe illa licebat occidere ipſum: nō ergo poterat hoc modo redire ad aliquam harum.

Sed dicendum, ꝙ cum aliquis commiſiſſet homicidium in qualibet vrbe refugij, & etiam in vltima, quæ ſunt decem homicidia, aut erat diffinita aliqua cauſa harum præter primam, aut non. Dico pręter primam quia illa erat primū homicidiū, propter quod primo fugit occiſor in vrbem refugij, & quamquam iſta diffinita eſſet nihil erat, quia adhuc manebant huic occiſori hoſtes, in qualibet vrbe confugij, ideo nō poterat ire ad aliquam earum: ſi autē eſſet diffinita aliqua cauſa homicidij de patratis in aliqua vrbe refugij, eſt quęrendum, an poſtquam homicidium illud fuit patratū mortuus fuiſſet ſummus ſacerdos, cuius tempore fuerat contractum. Si dicatur ꝙ ſic, dicendum ꝙ ad illam vrbem poterat occiſor redire, & manebat ibi, nec poterat redire in terram ſuam, quia quamquā mortuus eſſet vnus ſummus ſacerdos, cuius tempore patrata fuerant aliqua de primis homicidijs, tamen aliqua fuerant patrata tempore ſacerdotis, qui poſtea eſſet, ſaltē homicidium in vltima vrbe refugij, & ob hoc nō poſſet redire in terram, quia licet primi aduerſarij quorū propinqui occiſi fuerant, ante mortem pręcedentis ſummi ſacerdotis, non poſſent huic occiſori amplius nocere: tamen aduerſarij ſecūdi poſſent occidere eū, ſi comprehenderent extra vrbē refugij, ideo non poſſet redire in terram ſuam, ſed in vrbem refugij, de qua dicebatur. Si autem nulla cauſa ventilata foret, vel ſi ventilatę eſſent cauſę: & tamen non fuiſſet mortuus aliquis ſummus ſacerdos poſt primum homicidium horum, & poſt aliquod de factis in aliqua harum vrbium refugij, non haberet occiſor iſte quo iret. Et dicitur poſt homicidium factum in aliqua harū vrbiū: nam dato quòd poſt homicidium primum, quod factum eſt extra vrbē refugij mortuus fuiſſet ſummus ſacerdos, & tamen poſt omnia alia homicidia, vel poſt aliquod eorum non fuiſſet mortuus aliquis ſummus ſacerdos, non manebat locus, in quem confugeret, qa nullus adhuc ei ſecurus erat quouſq; moreretur ſummus ſacerdos, qui fuerat eo tempore, quo patratum eſt homicidium in loco ipſo refugij. Et in hoc dicendum, ꝙ non erat aliquod remedium poſitum a lege: nam ſi fugeret in aliquam vrbem extra vrbem refugij occideretur, cum aduerſarij ſui illuc eum perſequentes poſſent impune occidere. Si autem fugeret in aliquam de vrbibus refugij etiam occidi poterat, quia in qualibet earum contraxerat homicidium, quod nondum ſecundum legem erat expiatū, lex tamen in hoc non poſuit remedium, quia non creditum eſt eſſe cōtingens, vt quis in qualibet vrbe refugij homicidium caſuale committeret, ideo quamquā poſſibile foret, nihil de eo ſcriptum fuit, quia multa poſſibilia ſunt, q̄ nunquam contingent, nec eſt facile ea euenire, & de his non dantur leges. Fortaſſis enim nunquam contigit tale in terra Iudęorum: ſi tamen contigiſſet, neceſſe erat, vt occiſor fugeret ad regna gentiliū, in quibus maneret ſecurus vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis, qui tunc erat, & poſt reuerti poterat in terram ſuam, & ibi abolebantur omnia prætérita homicidia.

A *Quid ſiquis patraſſet multa homicidia, propter quæ fugiſſet in vrbem refugij, & diſcuſſa cauſa reperiretur reus: cui accuſatori erat tradendus, vt eum occideret. Quæſt. XXII.*

Quæreret aliquis quid ſi cum aliquis commiſiſſet multa homicidia, pp quæ cōfugiſſet in vrbes fugitiuorum, & poſtea ventilata cauſa aliqua reperiretur nocēs cui de aduerſarijs tradendus erat ad occidēdum: nam qui reus eſſet non occidebatur præcepto iudicis, ſed tradebatur aduerſario, vt eum iugularet ſi vellet, vel dimitteret, vt patet Num. 35. Rñdendum eſt, ꝙ cum aliquis reperiebatur nocens in ventilatione cauſarū, aut erāt aliquæ ventilatę, in quibus fuiſſet abſolutus, vel non. Si primo modo manifeſtum erat, ꝙ non erat tradendus alicui eorū, quos innocentia ſua in iudicio ſuperauerat, quia ſi cum eis ſolum litigaret non occideretur; ſed de alijs, qui manebant erat magis dubium. Si aūt non fuiſſet aliqua cauſa homicidij adhuc ventilata, ſed in prima probaretur reus, videbatur eſſe magis dubium cui de aduerſariis tradendus foret. Sed dicendum, ꝙ tradendus erat ei, qui eum tunc conuicerat; quia pp hunc iugulabatur, cum iſte conuiciſſet eum reum, ergo iſti erat tradendus. Item non poterat tradi alicui aliorum, quia forte erat innocens in oībus homicidijs, de quibus alij accuſaturi erant eum: ergo nō erat rationabile tradi aliquem morti, cum non cōſtaret de eius crimine. De crimine aūt de quo nunc cōuict⁹ fuerat ꝯſtabat, ergo iſti accuſatori tradēdus erat.

C *Quare vſque ad mortem ſacerdotis ſummi manebat occiſor in vrbe refugij. In quo ratio aſſignatur allegorica, quare confugientes ad vrbes refugij manebant ibi vſque ad mortem ſummi ſacerdotis. Quæſt. XXIII.*

Quæretur adhuc quare vſq; ad mortem ſummi ſacerdotis nō redibat occiſor in terrā ſuā, ſed manebat in exilio. Rñdet Rab. Sal. ꝙ ſummus ſacerdos īterpellabat ad dominum pro toto populo, ne mala veniant, vt patet de Aaron, qui cum vaſtaretur totus populus incendio, tulit thymiama, & poſuit ſe inter mortuos, atque viuentes, & ſtetit plaga, vt patet Num. 16. ideo cum aliquod malum fiebat tpe ſummi ſacerdotis illi aliquo modo imputabatur, & ob hoc vſq; ad mortem illius manebat iſte homicida in exilio. Ra. Mair dicit, ꝙ ſacerdos magnus erat ad augendam vitam, cum oraret pro ſalute populi, occiſor autem diminuebat vitam, ideo dum viueret ſacerdos magnus tenebatur in exilio occiſor. Rab. Omer dicit, ꝙ ſacerdos magnus eſt ad glorificandum Deum, homicida autem eſt ad tollendam gloriam Dei, ideo non veniebat ab exilio, donec moreretur ſummus ſacerdos. Sed iſta valde ſunt puerilia, & ipſa ſe redarguunt. Dicendum autem eſt cauſam eſſe, quia Deus ad duriciem Iudæorum permittebat multa propinquis occiſorum: nam permittebatur, ꝙ ſi poſſent comprehendere ante vrbem cōfugij, vel poſtea extra illam priuſquā ventilaretur cauſa, occiderēt impune ipſum occiſorem, & poſtquam eſſet cauſa ventilata, & iudicaretur innocens occiſor, adhuc poterant ipſum occidere. Permittebatur autē, quia ſi non permitteretur hoc cum Iudæi eſſent duri corde non obſeruarent legem ꝓriam, & daretur occaſio ad magis violandum legem, cum ſemel ſubducerent collum legi: prouidit autem Deus permittens eis hoc, vt licite facerent, quod alias, etiam ſi illicitum foret, facturi erant: & iſto modo permiſſus eſt libellus repudij, & vſuræ, & quædam alia. Vnde ante cognitionem cauſę erat generaliter permiſſum propinquis occiſi, ꝙ occiderent interfectores proximorum ſuorū, ſi eos extra vrbes refugij comprehenderent: & quia

pôſt ſententiam abſolutoriam etiam nõ immediatè
ſedatur ira propinquorum occiſi, dabatur ꝙ non poſ-
ſet immediatè redire occiſor in terram ſuam, ne da-
retur occaſio, vt proximi ipſius occiſi recenti ira ſti-
mulati occiderent ipſum occiſorem, & ad hoc dãdus
erat aliquis terminus, vſque ad quem non poſſet veni
re occiſor in terram ſuam, & fuit ad hoc præfixus ter-
minus. ſ. vſque ad mortem ſummi ſacerdotis. Si autẽ
dicatur quare magis vſque ad mortem ſacerdotis, q̃
vſque ad alium terminum manebat ſic occiſor? Non
poteſt dari determinata cauſa, qm̃ iſtud eſt cõmune
in iure, ꝙ in aſſignatione terminorum non poſſit da-
ri ratio, vt datur terminus aliàs tp̃s ad proſequendum
appellationem, vel tp̃s ad præſcriptionem, vel ad vſu
capionem nõ poteſt aliqua ratio aſſignari, quare ma-
gis tantum tempus datum eſt, q̃ minus, vel plus, ſicut
dantur decem dies ad appellandum, & non pôt dari
cauſa quare magis dentur decem, quàm nouem quã
vndecim, & ita de cęteris, ita ergo in iure diuino quã-
tum ad aſſignationem terminorum in iſtis foralibus
non poteſt dari cauſa quare magis tm̃ q̃ tm̃ in ſpecia-
li, quamquã in generali ſatis poteſt dari cauſa. Alia rõ
dari poſſet, quæ videretur allegorica, ſed aliqualiter
eſt literalis, quia forte lex iſta quamquã vellet ſic ob-
ſeruari, vt iacebat, tamen ad ſignandum aliquid daba
tur huiuſmodi determinato. ſ. ꝙ occiſores ſunt oẽs
peccatores, quia omnis, qui peccat occidit aĩam ſuã:
iſti non poterant redire in terrã ſuam. i. in vitam æter-
nam, quæ vocatur terra noſtra, cum naturaliter illuc
ordinati ſumus, & ibi nobis viuendum eſt. Vel non
poterant reuerti in terram ſuam. i. conſequi perfectã
remiſſionem peccatorum, donec ſummus ſacerdos
moreretur. i. Chriſtus crucifigeretur, qui eſt ſummus
ſacerdos ſm ordinem Melchiſedech, vt patet ad He-
bræ. 6. & 7. & pſ. 109. & ſacerdos quidẽ vnctus, vt hic
dicitur. ſ. quia erat vnctus oleo exultationis p̃tæ parti-
cipibus ſuis Pſ. 44. & Iſa. 61. ſ. Spiritus domini ſup̃ me,
eo ꝙ vnxerit me. Et erat ſummus ſacerdos, quia pon
tifex vocatur, vt patet ad Heb. 9. ſ. Chriſtus aſſiſtens
pontifex futurorum bonorum. Et hoc quia faciebat
talia qualia ſummus ſacerdos: ille enim introibat in
ſancta ſanctorum ferens ſanguinem pro peccato po-
puli, & ſuo: ita Chriſtus introibat ſemel in ſancta ſan-
ctorum per proprium ſanguinem redemptione inuẽ
ta, vt patet ad Heb. 9. cap. ideo ſicut in homicidijs iſtis
quamquam aliquis innocens per ſnĩam iudicaretur,
tñ tandiu patiebatur exilium quouſque ſacerdos ma-
gnus moreretur, ita licet per circunciſionẽ originalis
peccati reatus tolleretur, & per contritionẽ oĩa actua
lia, tñ tandiu detinebantur in exilio animæ ſanctorũ
in lymbo, qui dicitur ſinus Abrahæ quouſque ponti-
fex noſter Chriſtus moreretur. Iſta expoſitio partim
literalis, & partim allegorica eſt, nec tñ quis multum
deuiaret ſi penitus eam literalem aſſeruerit.

Quare hic dicatur de morte ſummi ſacerdotis potius quàm de minorum obitu. Et an conuenienter aſſignatus fuerit terminus exilij in morte ſummi ſacerdotis. *Quæſt. XXIIII.*

QVÆRET aliquis quare magis dicebatur
hic de morte ſummi ſacerdotis, quàm ali-
cuius de ſacerdotibus minoribus. Rñdebi-
tur, ꝙ nõ oportebat ad hoc reddi cauſam,
quia, vt ſ. dictum eſt, in aſſignatione terminorum nõ
poteſt dari determinata ratio. i. quare magis hoc quã
illud: ita ergo de ſummo ſacerdote, vel de minorib⁹.
Reſpondendum eſt etiam, ꝙ nõ potuit conueniẽ-
ter poni de aliquo ſacerdote minori, quia ſacerdo-
tes minores erant valde multi, & de illis non poſſet
determinari vſque ad mortem, cuius manere de-
F beret occiſor in exilio: ſacerdos autem magnus erat
vnicus, ideo de illo manifeſtum eſſet pro quo dice-
retur. Item ſi poneretur mors alicuius ſacerdotis mi-
noris tanquam limitatio tp̃is huius exilij, neceſſe erat
vt intelligeretur de illo, qui citius moreretur, & tũc eſ-
ſet paucũ tp̃s: quia cum ſacerdotes eſſent valde mul-
ti cito contingit mori aliquem de illis, & in quolibet
anno multi & in quolibet mẽſe, talis aũt poſitio ter-
mini nihil erat. De ſummo ſacerdote ſecus eſt, quia
ille eſt vnicus in tota terra Iſrael, ideo illum non con-
tingeret ita mori, ſicut de oĩbus ſacerdotibus mino-
ribus mori vnũ. Item non conuenienter mors ſacer-
dotis minoris poneretur pro termino, quia non ſcie-
batur per totum Iſrael mors cuiuſcunque ſacerdotis
minoris, ſicut mors cuiuſcunque viri vulgaris: & ta-
G men ad liberationẽ iſtorum occiſorum neceſſe erat,
vt ſciretur per totum Iſrael, cum ciuitates refugij eſ-
ſent per totum Iſrael diffuſæ ſm commẽſuratam di-
ſtantiam: mors autem ſummi ſacerdotis per totum
regnum Iſrael immediate pateret cum eſſet vnicus,
& eſſet potentiſſimus in toto Iſrael pręter regẽ, ideo
cõuenienter potuit poni mors ſua tanq̃ terminus exi
lij pro homicidio caſuali. Sed aliquis arguet, ꝙ non
fuit conuenienter poſitus iſte terminus, quia per hoc
daretur multis occaſio deſiderandi mortem alterius,
ſcilicet oĩbus exulibus, vt ſic poſſent redire in terram
ſuam: iura tñ humana euitant tale deſiderium: nam
ꝑꝑ hoc iura canonica nõ permiſerunt, ꝙ daretur ali-
cui expectatio ad prębendam determinatam, quã ali-
quis nunc tenet, ne mortẽ illius deſideraret & procu
H raret, vt patet extra De conceſ. prębendæ non vacan-
tis, per totum. Idẽtidem tam ciuilia q̃ canonica iura
non conceſſerunt tenere pactũ factum de futura ſuc
ceſſione, ne quis ad mortẽ alterius deſiderandã indu-
catur. Rñdendũ eſt, ꝙ non oportet tolli oĩa inconue-
nientia, quę ſequunt̃ ad leges poſitas, quia ſic fortaſſis
paucę nobis relinquerẽtur leges, iſta aũt lex erat val-
de cõueniens, & rõnabilis, ideo licet ſequeretur hoc
quod aliqualiter videbatur inconueniens, nõ erat ni-
mis curandum, & potiſſimè factũ eſt ꝑꝑ ſignificatio-
nem quaſi allegoricã, q̃ ſupra data eſt: nã ſi non fuiſ-
ſet poſitum de morte ſummi ſacerdotis, non conue-
nienter figurari poſſet redẽptio noſtra futura ꝑ Chri-
I ſtum: ideo vt illa locum haberet nihil de hoc paruo
inconuenienti curatũ eſt. *Et moriatur ſacerdos magnus.*
Duo ponunt̃ hic ad hoc ꝙ occiſor caſualis poſſet re- *Duo ponuntur ad hoc ꝙ occiſor caſualis rediret in terram ſuam.*
dire in terrã ſuã: & vnum ſine altero non ſufficiebat.
Primũ ꝙ redderet cauſam facti ſui, i. ꝙ rñderet ſe eſſe
innocentẽ in iudicio excuſando ſe de oĩbus, q̃ obijce-
rentur per aduerſarios. Secundũ ꝙ moreretur ſacer-
dos magnus. Primum enim erat ꝙ cum confugiſſet
occiſor in aliquã de vrbibus refugij, vltor ſanguinis
accuſabat eum, & ventilabatur cã corã iudicibus loci
illius, in quo patratum eſt homicidium. Et ſi innocẽs
reperiret̃, adhuc nõ ibat in terrã ſuã, ſed reducebatur
per ſnĩam in vrbẽ, in quam confugerat. Secundũ eſt,
K ꝙ ſacerdos magnus moreretur: nam ſi vẽtilata cauſa
non eſſet mortuus ſummus ſacerdos, reducebat̃ oc-
ciſor in vrbẽ, in quã cõfugerat, & manebat ibi: ſi aũt
dum cauſa ventilaret̃ moriebatur ſummus ſacerdos,
illa deciſa non reducebatur occiſor in vrbem, in quã
cõfugerat, ſed in vrbem ſuã redire poterat: ſicut pri-
mum ſine iſto ſecũdo nõ ſufficiebat ad hoc, ꝙ reuer-
teretur occiſor in terrã ſuã, ita nec iſtud ſcdm ſine pri-
mo: nam ſi inchoata cã homicidij ſacerdos magnus
moreretur non licebat redire occiſori in terrã ſuam,
ſed prius erat vẽtilãda cã. *Qui fuerit in illo tempore.* Id eſt
tp̃e quo factũ eſt homicidiũ, & nõ tp̃e ventilationis
cauſę, vel diffinitionis eius, quia de hoc nihil differt:
nã ſi patrato homicidio per aliquot dies moriat̃ ſum-
mus

A mus ſacerdos, ſiue incępta cauſa ad ventilandum, ſiue nō, & ſuccedat alius cuius tempore diffiniatur cauſa, non manebit occiſor in vrbe refugij vſque ad mortē huius; ſed diffinita cauſa redibit in terram ſuam, quia tempore pręcedentis ſummi ſacerdotis patratum eſt homicidium. *Tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem.* Ideſt reuertetur in terram ſuam, & ingredietur in ciuitatem ſuam, ſ. quia iam nō licebit vltori ſanguinis quidquam impune agere contra occiſorem, ſicut licuiſſet toto tempore prærerito ſi inueniſſet eum extra vrbem refugii. *Et in domum ſuam, de qua fugerat.* Idē eſt redire in domum ſuam, & in ciuitatem ſuam. dicitur de qua fugerat, ſ. quia præſupponit ſcriptura, ꝙ iſte patrauerat homicidium in terra ſua, & de illa fugit. Idem tamen eſt, ſiquis in aliqua alia ciuitate patrauiſ- B ſet homicidium.

Quid ſiquis extra vrbem refugij occidiſſet aliquem illius vrbis refugij an poſſet ad illam confugere. Quæſt. XXV.

QVAERATVR quid ſi aliquis in aliqua ciuitate extra locum refugij occidiſſet aliquem virum de vrbe refugij, an poſſet ire in vrbē refugij, de qua erat vir occiſus. Aliquis reſpondebit, ꝙ non poterat fugere in vrbem illam, ſicut ſupra declaratum eſt, cum quærebatur de eo qui occidit aliqnem in vrbe refugij, ꝙ non poterar manere in eadem vrbe, quia ibi puniretur pęna communi, ſicut fiebat in alijs ciuitatibus, ſiue per leges commu- C nes, ſiue municipales non proficientē immunitate quantum ad aliquid. In contrarium aliquis dicet, ꝙ poterat confugere in vrbem illam, quia non eſt caſus iſte ſimilis ſuperiori, quia in illo patrabatur delictum in vrbe, & ob hoc ratione delicti efficiebatur occiſor de foro illius vrbis, & debebat iudicari per leges vrbis illius. leges autem illius loci non erant ad conſeruandum occiſores, quia hoc eſt priuilegium contra alias vrbes, ſ. ne fugientes in illas de alijs vrbibus poſſent educi, & tamen iſtę ciuitates in ſeipſis non habent priuilegia, ſed leges communes, quibus regulatur ſtatus politicus, & vitia puniuntur. Et quia qui in territorio alicuius vrbis deliquit effectus eſt de foro illius vrbis, D punitur per leges illius. Si autem aliquis occidit virū alicuius vrbis, ſi non occidit eum in vrbe ipſa, ſed in alia, non efficitur ratione huius delicti de foro vrbis, de qua erat occiſus, ſed de foro vrbis, in qua homicidium patratum eſt. Poterit ergo confugere in vrbem illam, cuius virum aliquē occiderat, ſi extra illam occidit, ſ. in alia vrbe, & non poterit iudicari in vrbe, ad quam confugerit, quia non eſt de foro illius, ſed gaudebit immunitate loci illius. Simile eſt in alio caſu, vt ſiquis occiderit aliquem ſacerdotem, qui eſt vir Eccleſiaſticus, & ad Eccleſiam confugerit, gaudet immunitate Eccleſiaſtica, quamquam occiſus eſſet perſona Eccleſiaſtica. Si tamen aliquis occiderit quem- E quam intra eccleſiam inuadendo, non gaudet immunitate ipſius eccleſiæ. Non ergo differt vnde ſit perſona occiſa quantum ad hoc, vt occiſor conſequatur forum, ſed in quo loco homicidium patratum fuerit: ideo videbitur de iſto occiſore, ꝙ poſſit confugere in vrbem refugii eiius virum occidit. Reſpondendum eſt, ꝙ non poteſt confugere ad eam, ſed debet fugere in aliam de vrbibus refugii, non quidem quaſi iudices vrbis refugii poſſint iudicare de homicida iſto, quia non eſt effectus de foro ſuo, cū non ſit patratum homicidium in vrbe illa. ſed quia homicida habet hoſtes in vrbe illa, ſ. propinquos occiſi, & illi non venientes ab extra ad infringēdum immunitatem vrbis, ſed intra eam reperientes hoſtem ſuum eum impune occident: debet ergo ad aliam vrbem confugere.

A Et cum arguitur, ꝙ non eſt iſte caſus, ſicut ſupra aſſignatus cum quis occidebat alium in loco refugii, iō ꝙ poſſit iſte gaudere immunitate loci. Reſpondendū eſt, ꝙ quamquam non ſint ſimiles, tamen in nullo eorum poterit occiſor gaudere immunitate vrbis. Habent enim aliquam ſimilitudinem, & diſſimilitudinē in facto, & ob hoc ſequitur diſſimilitudo in iure: nam in primo occidit aliquis virum aliquem in vrbe refugii, & hoſtes occiſoris ſunt in vrbe ipſa, atque in ea patratum eſt homicidium, in ſecundo autem ſunt hoſtes occiſoris in vrbe refugii, ſed nō patratum eſt homicidium in ipſa vrbe: ideo in primo poterat aliquis ab hoſtibus ſuis, qui in vrbe erant occidi, & poterat de homicidio iudicari a iudicibus ciuitatis ipſius. In ſecū- B do autem poterat occidi in vrbe ipſa, quia erant ibi inimici: tamen non poterat iudicari ibi, quia non erat effectus de foro vrbis illius ratione delicti, cum non patratum fuiſſet ibi delictum. Item dato, ꝙ qui occidebatur in vrbe refugii non eſſet de ipſa vrbe, nec haberet ibi aliquos proximos vltores ſanguinis, tamen occiſor nō poterat ibi gaudere priuilegio immunitatis: ſed hoſtes ſui venientes ab extra, poterant eum occidere ibi, velut ſi patraſſet homicidium in loco non priuilegato poſſent eum occidere. Iſte autem per actum illum perdebat priuilegium immunitatis loci, & tunc etiam per iſtum caſum, & eū de quo hic quæritur eſt differentia; quia hic eſt effectus de foro vrbis eius, quia deliquit in ea ſecundum leges communes, ideo ad iudices huius pertinet iudicare de homicidio C iſto: & cum iſte confugerit ad aliam vrbem, reducetur ad hanc ad ventilandum cauſam. Etiam iſte, qui occidit aliqnem in vrbe, fecit contra immunitatem vrbis, ideo non gaudet priuilegio immunitatis, ideo ibit ad aliam vrbem. Sic etiam qui occidit virum vrbis refugii, licet non ſit effectus de foro vrbis, nec fecit contra immunitatem illius occidendo virum aliquem illius extra eam, quia tamen vltores ſanguinis ſunt habitatores ipſius, non licet ei manere in ea: quia ipſi non venientes ab extra ad violandum iura vrbis, ſed inuenientes inter ſe hoſtem ſuum impune occident eum.

D *Quid ſiquis viros de omnibus vrbibus refugij occiderit extra vrbes ipſas. Quæſt. XXVI.*

SED nunc quæret aliquis quid ſiquis occiderit viros de omnibus vrbibus refugii extra ipſas vrbes? Reſpondendum eſt, ſicut ſupra reſpondebatē de illo, qui occidebat a caſu aliquos in omnibus vrbibus refugii, quia quamquam nō ſit eadem penitus ratio in vtroque quare non gaudeat immunitate vrbis, tamen ſequitur idem effectus ex modo ſupra aſſignato. Si tamē detur, ꝙ quis occidat aliquem virum vrbis refugii extra ipſam vrbem, qui non habeat aliquos propinquos vltores ſanguinis habitantes in ipſa vrbe poterit confugere ad eā, & non licebit vl- E toribus ſanguinis habitantibus extra vrbem illam perſequi homicidam intra vrbem refugii.

Decreueruntque Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichē in monte Ephraim, & Cariatharbe; ipſa eſt Hebron in monte Iuda. Et trans Iordanem contra Orientalē plagam Iericho ſtatuerūt Bozor quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe. Hæ ciuitates cōſtitutæ ſunt cūctis filijs Iſrael, & aduenis qui habi-

bita-

bitabant inter eos, vt fugeret ad eas, qui animam neſcius percuſsiſſet, & non moreretur in manu proximi effuſum ſanguinem vindicare cupiētis, donec ſtaret ante populum expoſiturus cauſam ſuam.

Vrbium refugij aſſignatio.

Decreueruntque Cedes. Hic ponitur ſm huius c.ſ. vrbium refugij aſſignatio, & quia iuſſerat dñs ſex vrbes refugij a principio conſtitui, vt patet Num. 35. poſtea vero creſcentibus terminis terrę Iudęorum tres aliæ debebant adiungi, vt patet Deut. 19. ponunt̄ hic, ſex, quæ primo fuerunt aſſignatæ. ſ. tres ad partem orientalem Iordanis, & tres ad occidētalem partem, & qa nunc aſſignabantur aliæ, quę erāt ad occidentalē plagam ponunt̄ primo: alię aũt tres iam fuerant aſſignatę viuente Moyſe, vt patet Deut. 4. *Decreueruntque Cedes in Galilæa.* i. diffinierunt Iſraelitæ, ꝙ vna de vrbibꝰ refugij eſſet Cedes in Galilæa. Iſta vrbs Cedes, de qua hic dicitur eſt, quę habetur ꝓced. c. & ponitur in ſorte Nephtbali, ſic. n. dr̄ hic. Alia aũt eſt Cedes in ſorte Iudę, vt patet ſ̄. 15. & differt ab iſta, quia vna vrbs nõ poterat eſſe in duabus ſortibus. *In Galilæa montis Nephthali.* i. iſta vrbs Cedes erat in Galilæa. Iſta terra eſt apud mare Geneſareth, qđ vocatur mare Galilęæ Io. 6. & ēſt magna terra Galilęæ, quæ ēt erat partim in terra Zabulon: erat aũt habens oppida multa: nam in ea aſſignauit rex Salomon regi Hirã. 20. oppida, vt patet 3. Rēg. 9 c. in hac terra erat Nazareth ciuitas, in qua Saluator noſter nutritus eſt, ideo vocabatur Galilęus, & Nazareth vocatur Galilęę. i. de terra Galilęæ, vt patet Mat. 21. ſ. Ieſus à Nazareth Galilęæ. In monte Galilęæ dr̄ eſſe vrbs Cedes. i. in quadam terra montana Galilęæ: ſic dr̄ in monte Ephraim ſupra 17. & pręce. cap. i. in terra montana Ephraim.

Quomodo diſtribuendæ erant a tribubus vrbes refugij. Quæſtio. XXVII.

QVAERET aliquis, qũo diſtribuerētur vel aſſignarentur iſtę vrbes refugij. ſ. an illę tribꝰ quæ haberēt plures ciuitates darent plures, & quæ haberent pauciores, darenꝫ pauciores, vel an darentur per ſortes, vel quomodo.

Rñdendum eſt, ꝙ non fiebat primo modo, quia ille pertinebat ad diſtributionem ciuitatum pro tribu Leui: nam non acceperunt Leuitę ſortem inter reliquos Iſraelitas, ſed ſingulæ tribus dabant eis aliquas ciuitates inter ſe, in quibus morarentur, & erant iſtę. 48. ciuitates, de quibus illę tribus, quę habebant plures ciuitates dabant plures, quę hẽbant pauciores dabant pauciores, ſm proportionem paucitatis, vel multitudinis, vt patet Num. 35. c. in vrbibus aũt refugij nõ poterat eſſe ſic, quia non dabantur vrbes aliquę, aut ſaltem vna vrbs, de qualibet tribu, quia de. 12. tribubus dabantur ſex ciuitates refugij ſolum, & de his erant tres ad partem orientalem Iordanis in ſortibus duarum tribuum, & dimidię, vt patet infra & Deute. 4 ad partem autem Iordanis in ſortibus. 9. tribuum, & dimidiæ erant 3. ciuitates ſolum, ergo non poterat eſſe ille modus diſtributionis.

Item non poteſt ſtare iſte modus, quia ꝙ illa tribus, quæ haberet plures vrbes, daret plures, & illa, quæ haberet pauciores, daret pauciores, erat ex hoc ꝙ tribus grauabantur dando ciuitates iſtas, cum adimerēt eas ſibi, cum tribuerent ſacerdotibus, & Leuitis: ſed dando vrbes pro fugitiuis nulla tribus grauaret̄, quia dato ꝙ aſſignarent oēs ciuitates in vna tribu, nõ adimebat̄ aliqđ illi tribui: nã in vrbibꝰ refugij habitabāt oēs, qui occidebant inuolũtariè: alias nõ habitaturi erant,

F & ſolum recipiebant ipſos fugitiuos occiſores, cum venirent ad vrbes ipſas aſſignantes eis loca ad habitandum. Cum aũt dabant̄ vrbes ſacerdotibus, ſecus erat: quia illa vrbs, quę dabatur tranſibat in ius ſacerdotũ: ita ꝙ nõ liceret alijs habitare ibi, ideo in hoc attēdendum erat, vt tot vrbes darent̄ de vna tribu ſicut de alia obſeruata proportione, ne grauaretur magis vna tribus, q̃ alia: ſed in aſſignatione vrbium pro fugitiuis nullum erat grauamen, quia nõ tollebatur aliquid ipſis dantibus vrbes: ideo nihil differebat an oēs vrbes refugij in vna tribu, vel in multis aſſignarentur. Item non ſtat aliquid horũ, quia nulla tribus dabat aliq̃ de his ciuitatibus refugij, ſed de vrbibus ſacerdotalibus dabant̄: nã Iſraelitæ dabant Leuitis vrbes 48. vt patet Nu. 35. & de illis ſeparabātur ſex in pręſidia fugitiuo-
G rũ. Patet etiam hoc cõparando vrbes, quę ſunt hic ad eas, quæ ſunt ſeq. cap. in diſtributione vrbium quę fuerunt datæ Leuitis: nam ibi oēs iſtę reperiuntur. Itē non poterat eſſe ſecundus modus aſſignandi ciuitates iſtas, ſ. per ſortē, qa ſors ponitur in his, quę aliqđ valoris, vel nocumenti habent: ſed aſſignari vrbes fugitiuorum hic, vel ibi nihil nocebat poſſeſſoribus ipſarum vrbiũ, quia nihil per hoc diminuebatur de poſſeſſione eorum; ergo nõ cõueniebat poni ſortem. Item ſors ponitur pro incertis, ſed de ciuitatibus iſtis erat certũ q̃ earũ accipi deberēt, ergo nõ debebat accipi ſors. Patet minor, quia Deus iuſſerat Deut. 19. ꝙ terra diuideret̄ ęqualiter ꝑ partes, & ciuitates refugij ponerentur in diſtantiã proportionali, ſ. ꝙ nõ magis diſtaret vna vrbs ab alia q̃ alia ab altera: & hoc vt a
H quacũque parte terrę Chanaan videret̄ aliqua ciuitas propinqua ad confugiũ, ergo ꝑ hoc manifeſtũ eſſet, q̃ ſe haberent in iſta proportione diſtãtiæ de his, & iſtæ debebant aſſignari tanq̃ vrbes refugij & nullę alię.

Doct. vera reſponſio ad quæſitum.

Dicēdũ igit̄ ꝙ modus aſſignãdi vrbes iſtas fuit ꝙ darent̄ primo Leuitis vrbes 48. ſicut pręceperat Dñs, & de his poſtea ſeparabant̄ ſex, ſ. ꝙ habitarēt in eis Leuitę ſicut in cęteris 42. tamen eſſent etiã ad receptandũ profugos ꝑꝑ homicidiũ. & ad aſſignãdum iſtas vrbes cõſiderabat̄, qũo poſſet diuidi tota terra Chanaã per ſex ciuitates, quarũ vna eſſet in tanta diſtãtia ab alia, ſicut alia ab altera, & ſic de oĩbus. Et iſtę ẽt reſpectu partium totius terrę Chanaan habebant ſe in ſitu cõ-
I uenienti, ſ. vt non magis diſtarent ab vna parte quàm ab alia, vt patet Deut. 19. c. *Et Sichem in monte Ephraim.* Ideſt in ſorte Ephraim fuit alia ciuitas refugij data, ſ. Sichē, & fuit data iſta ciuitas Leuitis, & nõ ſacerdotibus: fuit aũt pro Leuitis Caathitis, vt patet ſeq. cap. Iſta ciuitas Sichē non fuit poſita in diuiſione ſortiũ aliarũ vrbiũ, quia fuerat iſta tribus ſpecialiter aſſignata Ioſeph extra fratres ſuos, & pertinebat ad filios eiꝰ, vt patet Gen. 48. c. ſ. Do tibi partē vnam extra fratres tuos, quã tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo. & fuit poſtea in agro vrbis huius tumulatus Ioſeph, ſ. oſſa eius, quę de Aegypto adducta ſũt, vt patet intra 24. c. Dicit̄ aũt eſſe in monte Ephraim, i. in terra
K Ephraim, q̃ eſt montuoſa: tota. n. poſſeſſio Ephraim vocat̄ mons: vñ qñ agitur de ſorte Ephraim, vocatur mons, vt patet hic, & pręced. cap. & ſupra 17. *Et Cariatharbe.* Iſta eſt tertia vrbs de aſſignatis nũc, & pertinet ad tribũ Iuda: erat aũt ordo inter ciuitates iſtas, quia Cedes Galilęę erat magis aqlonaris: Sichē erat media: & Cariatharbe erat magis auſtralis. *Ipſa eſt Hebrõ.*

Hebron habet multa nomina.

Habet iſta vrbs multa noĩa: vocat̄ Hebron, & Cariatharbe, & Mãbre: nomē aũt Hebron eſt cõius in tota ſcriptura, & magis vulgatũ. Cariatharbe etiã multoties vocat̄. Cã huius noĩs declarata eſt ſupra 14. vocat̄ etiã Mambre, licet rarius. De hoc tñ Gen. 23. & 49. c. vbi dr̄ de Hebron, ꝙ ipſa eſt Mambre. *In monte Iuda.* Ideſt in terra mõtana Iudæ: erant enim multæ diſpo-

ſitiones

ſitiones terræ in ſorte Iudæ, eo ꝙ ſors illa erat valde magna,& quædam partes vocantur montanę,& quędam campeſtres. Hebron autem pertinet ad terram mõtanam,vt patet ſupra 11.c.ſ.in illo tempore venit Ioſue, & interfecit Enachim de montanis Hebron, Dabir,& Anab. *Et trans Iordanem*. Hic ponuntur aliæ tres ciuitates refugij.Fuerant enim poſitę tres ciuitates,quæ nunc nouiter aſſignatæ erant per Ioſue in terra Chanaan:hic ponuntur aliæ tres,quas non aſſignauit Ioſue, ſed aſſignatæ fuerant per Moyſen, vt patet Deut.4.quia tñ agitur hic de impletione pręcepti Dei de vrbibus refugij,& iſtæ vrbes erant ſex,vt patet Nu. 35.c.ideo poſitæ fuerunt hic omnes.

An vrbes refugij aſſignandæ poſt dilatationem terræ eſſent in parte Orientali Iordanis,vel Occidentali.
Quæſt. XXVIII.

CONSIDERANDVM etiã, ꝙ Deus iuſſit poni alias tres vrbes refugij poſtquam dilataret Deus terminos Iudæorum,vt patet Deuter. 19.c. Dubitabit autem aliquis,in qua terra eſſent aſſignandæ, ſ.an in terra ad Orientalem plagam Iordanis,vel ad Occidentalem partem. Dicendum,ꝙ ad partem Occidentalem Iordanis,quia Deute.19.c. cum dictum eſt, ꝙ Iſraelitæ aſſignarent tres vrbes refugij in terra Chanaan, ad quas confugerent homicidæ,ſubiunctum eſt,ꝙ cum dilatarentur termini,adiũgerentur aliæ tres:ergo de ipſa terra Chanaan ad Occidentem Iordanis accipitur.Item ciuitates refugij poni debebant in ęquali diſtantia ad inuicem, vt terra eſſet ęqualiter diuiſa per eas,ſed terra ante Iordanẽ erat valde parua in comparatione terræ,quę erat poſt Iordanem,quia in prima erant duæ tribus, & dimidia ſolum:& in ſecunda erant 9.tribus, & dimidia, vt patet ex diuiſionibus hic factis cum toti Iſrael dederit ſortẽ Ioſue præterquam duabus tribubus, & dimidiæ,quæ acceperunt ſortem ante Iordanem, vt patet ſupra 13. ergo in terra ad Occidentem Iordanis debebant augeri poſtea tres vrbes.Item dicitur Deute.19. ꝙ cum dilataret Deus terminos Iſraelitarum, aſſignarẽt alias tres vrbes refugij; ſed termini Iſraelitarum non erant dilatandi a parte terræ,quæ erat ad Oriẽtem Iordanis, quia ibi nulla erat terra, quę cedere deberet in ius Iſraelitarum, a parte autem Occidentali Iordanis manebat terra multa, quam non potuerunt a principio capere Iſraelitæ cum Deus prædixiſſet eis, ꝙ nõ erat tradenda terra tota ſimul,ſed paulatim, & per partes, ne redigeretur terra in ſolitudinem,& creſcerent beſtiæ contra eos,vt patet Exo.23.c.ideo de hac fuerunt vrbes poſtea additæ:dicitur hic trãs Iordanem pro terra duarum tribuum,& dimidiæ, quæ eſt ante tranſitũ Iordanis:& quia trans non magis ſignat partem anteriorem,quam poſteriorem ſicut vltra,& citra, ponũtur determinationes aliæ hoc ſignantes, ſ.ad Orientalem plagam, vel ad Occidentalem:ideo ſubditur.

Contra Orientalem plagam Iericho. Idem eſt dici ad Orientalem plagam Iordanis,vel Iericho,quia vrbs Iericho eſt apud Iordanem: eſt tamen Occidentalis eius autem,quod Orientale eſt Iordani eſt Orientale vrbi Iericho,& quaſi è contrario: ideo tota terra duorum regum Amorrhęorum Schon, & Og in qua acceperũt poſſeſſionem duę tribus,& dimidia, cum ſit ante tranſitum Iordanis dicetur ad Oriẽtem Iordanis, vel Iericho. *Statuerunt Boſor*. Non ſtatuerunt eam Iſraelitæ cum ſtatuerunt vrbes tres ſupra poſitas, quia iſtæ fuerunt aſſignatæ poſt diuiſionẽ terræ totius per ſortes,& ceſſantibus omnibus bellis:iſtæ autem tres, quarum prima eſt Boſor,fuerunt aſſignatæ viuente Moyſe ante tranſitum Iordanis nõdum cęptis bellis Cha-

A nançorum:ergo non pertinent ad idem tempus: tamen filij Iſrael vtraſque conſtitueriſt eſſe ciuitates refugij,quia tempore Moyſi ipſi fauebant,& dabant auctoritatem dictis, & factis Moyſi, & tempore Ioſue idem faciebant: ergo ipſi ſtatuerunt iſtas ciuitates refugij. De iſta Boſor dicendum,ꝙ non ſit illa,de qua dicitur ſecunda Petri.2.c.ſ.Secuti viam Balaam ex Boſor,qui mercedem iniquitatis amauit. vbi dicitur, ꝙ venerit Balaam ex Boſor, ſed Boſor accipitur ibi pro Meſopotamia, quia de terra illa eductus eſt Balaã in terram Moab ad maledicendũ Iſraelitas,vt patet Numeri 23.ex verbis ipſius Balaam, ſ.de Aram vocauit me Balac rex Moabitarum de montibus Orientis: & eſt Aram Meſopotamia.quod patet Deuter.23.c.ſ. ꝙ Moabitæ conduxerunt Balaam de Meſopotamia Sy-
B riæ ad maledicẽdum Iudęos:& tamen Meſopotamia multum ab vrbe Boſor,quę eſt in terra duorum regũ Amorrhęorum diſtat,quam ceperant Iſraelitæ, cum dicatur hic,ꝙ ſit in ſorte Ruben. Si autem fuiſſet Balaam in iſta Boſor,fuiſſet mortuus cum Iſraelitę acceperunt terram Sehon,& Og: & non potuiſſet venire ad maledicendum eos poſt hoc:ſed frequenter vocãtur multa loca eodem nomine,vt patet ſupra 15.& ſupra præced.vbi ponuntur ciuitates eorundem nominum in multis tribubus. *Quæ ſita eſt in campeſtribus*. Terra campeſtris vocatur,quæ non eſt penitus montuoſa,nec tamen eſt plana,ſed montuoſa aliqualiter, & aliqualiter plana, media ſecundum diſpoſitionem inter montes,& planicies,& in ſorte Ruben erat quę- Terra cã-peſtris q.d.
C dam pars terræ huiuſmodi in qua erat ciuitas Boſor. Eſt autem iſta terra campeſtris apud ciuitatem Eſebon,& Medaba, quia viculi iſtarum ponuntur eſſe in campeſtribus,vt patet ſupra 13. *De tribu Ruben*. Erant in iſti terra duorũ regum Amorrhęorum factę tres portiones,ſ.duabus tribubus, & dimidiæ, & in qualibet portione erat vna ciuitas refugij. *Et Ramoth in Galaad*. Ramoth eſt alia ciuitas,q̃ data fuerat tribui Gad: erat in Galaad,ideſt in terra montis Galaad. nam erat Galaad quidam mons in terra duorum regũ Amorrhęorum,& medietas montis huius pertinebat ad regem Sehon:alia autem medietas in regno Og erat, vt patet ſupra 12.& ſic diuidebatur terra horum regũ interpoſito monte Galaad:ſic autem in terræ diuiſione medietas montis huius fuit data tribui Gad, ſ.illa Ramoth quid.
D medietas,quæ erat magis Meridiana pertinens ad regem Schon:alia medietas magis aquilonaris,quæ pertinebat ad regem Og, data fuit dimidiæ tribui Manaſſe,vt patet Deute.3.& ſupra 13.vocatur autẽ terra montis Galaad terra adiacens monti illi ex vtraque parte, apud quam ciuitates multæ erant,ibiq; ex parte Meridiana montis erat Ramoth in ſorte Gad. Eſt autem iſta terra Galaad multum paſcualis, & propter hanc filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe petierant dari ſibi terram duorum regum Amorrhęorũ in poſſeſſionem,quia abundabãt in pecoribus nimis, vt patet Num.32.c. iſta ciuitas Ramoth eſt propter q̃ pugnabat rex Achab contra regem Syriæ,quando in
E bello percuſſus occiſus eſt,vt patet 3.Reg. vltimo.

Et Gaulon in Baſan. Iſta eſt tertia ciuitas de conſtitutis trans Iordanem,quę aliquando vocatur Gaulõ,& aliquando Golan,vt patet ſeq.ca.& ẽt in litera Hebraica aliqualis mutatio apparet.Iſta ciuitas erat in Baſan, ideſt in terra Baſan,quia Baſan eſt nomen regionis magnę,a qua denominabatur regnum Og, ſ.rex Baſan: & fuit iſta terra olim terra gigantum vocata, in hac regione erant 60.oppida murata,quæ vocantur 60.vrbes,vt patet Deut.3.& ſupra 13.cecideruntque in partem dimidiæ tribus Manaſſe,vt patet ibidem.

De tribu Manaſſe. Nõ eſt intelligendũ,ꝙ a tota tribu Manaſſe fuerit data iſta ciuitas pro vrbibus refugij: quia

quia nõ accepit tõtus Manaſſe ſortem ſimul, ſed medietas eius accepit ſortem ad orientalem plagam Iordanis in terra Og regis, & de hoc dicitur hic, alia medietas accepit ſortem ad occidentalem plagam Iordanis apud tribum Ephraim, & de illa dicitur ſupra 17. De illa antem non fuit data aliqua ciuitas refugij. Hic autem accipitur tribus Manaſſe pro medietate eius. Iſtę tres ciuitates vltimæ non fuerunt conſtitutæ ab Iſraelitis, & Ioſue in Silo, vt eſſent vrbes refugij, ſed conſtitutę ſunt a Moyſe ante trãſitum Iordanis, vt patet Deuter. 4.

De vrbib' refugij, q̃ erãt de vrbibus Leuitarum.

Conſiderãdum, ꝙ omnes ciuitates refugij ſiue iſtę ſex, quæ nunc aſſignatæ fuerunt ſiue aliæ tres, q̃ poſtea erant aſſignandæ, vt patet Deut. 19. debebant eſſe de ciuitatibus prouenientibus Leuitis, vt patet Num. 35. & patet de iſtis ſex. Nam prima harum. ſ. Cedes, q̃ erat in Galilæa fuit data Leuitis Gerſonitis, vt patet ſequen. c. Secunda. ſ. Sichem fuit data filijs Caath, q nõ erant ſacerdotes, ſed ſimplices Leuitæ, vt patet ſeq. c. Tertia. ſ. Hebron fuit data ſacerdotibus, vt patet ibid. Quarta. ſ. Boſor fuit data Leuitis filijs Merari. Quinta. ſ. Ramoth fuit data ẽt filijs Merari. Gaulon fuit data filijs Gerſon, vt patet de oĩbus ſeq. c. *Hæ ciuitates conſtitutæ ſunt.* Hic ponitur epilogus prędictorum. ſ. ꝙ iſtæ ſex ciuitates poſitæ ſupra fuerũt aſſignatę ad refugiũ homicidarum. *Conſtitutæ ſunt a filijs Iſrael.* Ideſt a toto populo, quia quamquam principes iſta decernerent, tñ populus faciebat interponendo auctoritatem ſuã, Moyſes autem conſtituit has tres vltimas aſtante ſibi toto populo Deut. 4. Ioſue verò conſtituit tres primas in Silo præſentibus iudicibus diuiſoribus terræ, & reliquo Iſrael. Aliquæ Biblię habent hic conſtitutę ſunt a filijs Iſrael, & tunc eſt ſenſus precedens. Sed vera litera eſt. *Conſtitutæ ſunt filijs Iſrael.*

Et tunc eſt ſenſus, quòd iſtæ ciuitates conſtitutę ſunt ad vtilitatem filiorum Iſrael. ſcilicet, vt illuc confugere poſſint, quando occiderint aliquem neſcientes. *Et aduenis, qui habitant inter eos.* Aduenę vocantur conuerſi de Gentilitate ad Iudaiſmum, qui dicuntur aduenę & peregrini: aduenę quidem ab adueniendo. ſ. quia de cultu aliorum deorum ad ritum Iudaicũ tranſierunt: Peregrini verò a peregrinando, q̃a peregre manent. ſ. extra terrã ſuam, & cognationẽ, & ritum deorum ſuorum, in quo nati ſunt. Iſti peregrini, ſiue aduenę, qui aliqñ vocantur proſelyti tenebantur ad oẽs cęremonias, quas obſeruabant Iudęi ex genere, cum ſemel circuncisi eſſent, ideo in multis legibus fit mentio de Iſraelitis & de aduenis, & ſicut cęremonię erant eędem oĩbus, ita leges iudiciales erãt eędem, vt patet Leui. 24. & Deut. 1. ſ. ęquum iudiciũ erit ſiue ciuis ille ſit, ſiue peregrinus. Differebãt tñ in honoribus, quia non recipiebant ad honores dignitatum, & officiorũ, ſicut Iudęi ex gñe. Etiam quædam erant priuilegia Iudæorũ ex gñe inter ſe, quæ nõ erãt pro conuerſis, ſicut lex de anno remiſſionis. ſ. ꝙ in ſeptimo anno remitteret quidquid debebatur, ita vt nõ poſſet peti per legem: ſi tñ cõmodaſſet quidq̃ Iudęus conuerſo poterat petere veniente anno remiſſionis Deut. 15. c. Item in ſeptimo anno, qui vẽditus erat in ſeruũ, efficiębat liber, vt patet Exo. 21. & Deut. 15. tñ ſi venderetur conuerſus Iudæo in ſeruũ nõ exibat anno ſeptimo, patet ꝑ allegato. c. Item priuilegium anni iobęlei non extendebatur ad conuerſos, quia in anno illo omnis poſſeſſio redibat ad vẽditorem, etiam ſi non daret precium ad redimendum: immo ſi prius non redemiſſet non debebat tunc dare aliquam pecuniam pro ea, vt patet Leui. 25. Etiam tunc ſiquis venditus in ſeruum non exiuiſſet in libertatem anno ſeptimo, quia voluit ſecũ educere filios, & vxorẽ exibat in anno iobelei. De cõuerſis tñ nihil horũ fiebat.

Quædam priuilegia hẽbant Iudæi inter ſe q̃ ad alios nõ extẽdebant.

F Sed ſi vendidiſſent aliquid Iudæis, vel inter ſe, fiebat ſimpliciter vẽditio vſque in æternum ſicut inter omnes gentes fit. Et ſiquis venditus eſſet in ſeruũ, manebat venditus in ſempiternum, & trãſmittebatur ad poſteros iure hęreditario: Leui. 25. De cauſis aũt horum ibi dictum eſt latè. Gaudebant tñ aduenæ hoc priuilegio immunitatis vrbium: nam ſi occidiſſent quemq̃ neſcientes, ſiue ille eſſet Iudęus ex gñe, ſiue cõuerſus, gaudebant immunitate vrbiũ. *Qui habitabant inter eos.* Ideſt inter Iſraelitas, i. ꝙ venerũt de Gentilitate ad ritũ Iudaicũ, & poſtea nõ permittebantur redire in terrã ſuã natalẽ ad habitandũ, ne ad idolorum cõuerterẽtur culturã, ſed manebant in vrbibus Iſraelitarũ, & ſic ſępe dr̃ in Deut. Et peregrinus qui morat̃ intra portas tuas, i. intra portas ciuitatum tuarũ. *Vt fu-*
G *geret ad eas.* Ideſt ad quãcunque earũ, quia oẽs gaudebant ęquali priuilegio immunitatis. Erant tñ multæ, quia ſi poneretur vnica difficile fieret, vt de extremitatibus terrę cõfugerẽt ad eã oẽs homicidæ, qm̃ pręlongitudine vię vltor ſanguinis cõprehendere poſſet homicidã in itinere, & occideret, ideo ſex poſitæ ſũt, & cum magis terra dilataretur ponẽdę erant tres alię ex eadẽ cã, vt patet Deut. 19. c. *Qui animam neſcius percuſſiſſet.* Ideſt occidentes ex ignorantia ſolum gaudebãt priuilegio immunitatis vrbium: erat aũt occiſio per ignorantiam, ſ. caſualis, cũ quis non intendit occidere, & occidit, quia non dirigebat actũ ſuum ad occiſionem, nec erat talis, ex quo ſequeretur occiſio, tñ ſequebat̃. ſicut de illo qui ſcindebat ligna, & exiliente ferro ſecuris de manubrio percuſſus eſt proximus
H atque interijt, vt patet Deut. 19. & ſic in ſimilibus. Ad hoc tñ attendendum erat de ignorantia, quia quædã ignorantia eſt quę non tolleret pctm̃, ſ. ignorantia rei quã quis ſcire tenebat̃. & iſta vocat̃ ſm Ariſt. 3. Ethi. ignorantia eius, qđ cõfert. Et de hac dicit ꝙ non cõſtituit aliquẽ ſimpl̃r inuoluntariũ: & tñ qui excuſat̃ ꝑp ignorantiam, ideo excuſatur, quia dicimus eũ eſſe inuoluntariũ, vt in principio 3. Ethic. Concludit Ariſ. ponens duplex inuolũtarium in operatione, ideo nõ tollit pctm̃ talis ignorantia, & ſic ſi aliquis medicus vel chirurgicus ſit, & curare neſciens putãs ſe bñ agere aliquẽ occiderit, nõ excuſabit̃, quia tenebatur ſcire id, quod pertinebat ad artem ſuam cum profeſſoris
I nomen gereret. Quædam aũt ignorantia eſt eius qđ ſciri nequit, & vocatur ignorantia inuincibilis. Alia aũt eſt ignorãtia probabilis, & iſtę duę excuſant interdum totaliter, & interdum a parte criminis. Hic autẽ intelligitur de ignorantia inuincibili, & probabili: & dr̃ de ignorante ꝙ gaudere debeat priuilegio vrbiũ; non quidẽ intelligendo ꝙ nulli alij gaudẽt, quia oẽs homicidę etiã ſi per inſidias occidiſſent quęq̃ gaudebant immunitate, niſi confiterentur ſe egiſſe ab intentione, quia tunc non recipiebãtur tales in vrbibus refugij. Si tñ diceret egiſſe a caſu q̃q̃ egiſſet per inſidias, vel alias, recipiebatur in vrbibus refugij, & gaudebat immunitate, ſ. ꝙ nõ tradebãt eum iudices vrbis illius
K in manus aduerſarij. Etiam quia non licebat aduerſario percutere eũ intra vrbẽ, ſed manebat ibi quouſq; compelleretur ire ad reddendum cãm facti ſui corã iudicibus loci illius, in cuius territorio fuerat patratũ homicidium. Dicitur tñ de occidentibus ignoranter, quia q̃q̃ gauderent priuilegio occidentes voluntariè, tñ non gaudebãt, niſi inquãtũ dicebãt ſe egiſſe inuoluntariè, licet nõ tenerentur hoc probare. Item quia licet illi, qui occiderant per inſidias aut alias voluntariè gauderent priuilegio; tñ nõ gaudebãt ſimpl̃r, ſed ſolum vſquequo diſcuteretur cã, quia in diſcuſſione cõdẽnabant̃, & tradebant̃ in manus aduerſariorum, Qui aũt inuolũtariè occidiſſent ſimpl̃r gaudebãt. nã ante cãm ventilatã, manebãt in vrbe, & ea ventilata

Ignorãtia quæ excuſet a peccato.

redu-

reducebãtur ad eam, vſque ad mortẽ ſummi ſacer- A dotis. *Qui animam percuſſiſſet*.i.hominẽ. Accipitur anima pro hoĩe, nã aĩa nõ percutitur, nec moritur, q̃a non eſt corpus, quod tãgi queat. Homo aũt vocatur aĩa, vt patet Gen. 46. & Exo. 1. ſ. ſexaginta aĩę egreſſę de fęmore Iacob ingreſſę ſunt in Aegyptũ, tamẽ aĩa nõ egreditur de fęmore alicuius. Sic accipitur 1. Mach. 2. ſ. percuſſerunt vſq; ad mille aĩas. Aliqñ etiã accipitur aĩa ꝓ ſolo corpore. ſ. pro cadauere, vt patet Nu. 9. cum dr̃, ꝙ quidam erãt immũdi ſuper aĩa. i. q̃a tetigerãt corpus humanum defunctum. Hic aũt pro toto hoĩe accipitur, quia nõ eſt corpus, quod occiditur, nec aĩa, ſed hõ. *Et non moreretur in manu proximi*. i. nõ occideretur a proximo, nõ accipit proximus hic reſpectu eius, qui ꝓfugit, ſed reſpectu occiſi. ſ. ꝙ nõ occiderẽt a ꝓpinquo defuncti. B *Effuſum ſanguinem vindicare cupientis*. i. ꝓpinquus defuncti deſiderat vlciſci ſanguinem effuſum: ideo proſequẽs occiſorẽ comprehẽderet eum, atque occideret, niſi hr̃et aliquã vrbem refugij: nam licebat Iudęis propinquis alicuius occiſi de occiſore ſe ſine iudice vẽdicare, & ſi occideret interfectorẽ proximus defuncti, anteq̃ introiret in vrbem refugij, vel poſtea ſi exiret de vrbe refugii non puniebatur, vt patet Num. 35. & Deuter. 19. *Donec ſtaret ante populũ expoſiturus cauſam ſuam*. q.d. iſtæ vrbes refugii nõ aſſignabantur, vt eſſent tutamina vitiorum. ſ. dando occaſionem aliquibus ad occiſionẽ cum haberent loca, in quę confugerent, ſed ſolum erant ad euitanda homicidia iniuſta: nam cum quis occidiſſet quempiam inuoluntariè, & fugeret, ſi non C eſſet locus aliquis refugij, vltor ſanguinis apprehenderet eum, & interficeret, vel è contrario ipſe ſe defendens occideret vltorem, & alia homicidia vtrinque ſequerẽtur, quia fortè qui prius alterum occidit non peccauerat, quia occiderat a caſu, vt ergo tolleretur hoc, dabantur loca refugij. Et quia diceret aliquis, ꝙ datis locis refugij, licet ſequerentur quędam bona, tamen ſequebãtur quędam mala, quia qui occidiſſet alium non a caſu manens in vrbe refugij non poſſet puniri pro crimine, quod erat inconueniens. Dr̃, ꝙ nõ tollebatur per vrbes refugii punitio criminis, quia ſolum defendebantur ibi occiſores ab aduerſariis, tñ nõ a iudicibus, nam compellebantur venire ad iudicium reddituri rationem de facto ſuo, & dr̃ ꝙ veniebat ho- D micida ante populum. i. ante populũ ciuitatis, in qua patratum eſt homicidium, quia non iudicabatur in vrbe refugii, ſed in vrbe delicti, vt ſupra probatum fuit. Et cum dr̃ ante populum, non eſt intelligendum, ꝙ coram toto populo de facto ſuo homicida rationem redderet, quia non iudicabat totus populus, ſed corã iudicibus veniebat, quia tñ iudices erant in portis ciuitatum, quę ſunt loca publiciſſima, confluebat populus ad videndum hęc: ideo coram toto populo homicida reſpondebat de facto ſuo. & dr̃ expoſiturus cauſam ſuam. i. daturus rationem de facto ſuo, ſicut dr̃ ſupra donec ſtet ante iudiciũ cauſam reddens facti ſui. Et nõ accipitur proprie cauſam reddere, quia ille red- E dit cauſam, qui mõſtrat ſe rectè egiſſe, & vſum fuiſſe iure ſuo, quod pertinet ad intendentes aliquid facere, & defendentes illud iure, qui tamen nihil intendens facere occidit alium, non habet aliquam cauſam facti huius cum ſit factum ꝑ accidens, ideo nõ exponit cauſam, ſed dicitur exponere cauſam, ideſt exponere facti ſeriem, & defendere ſe ab opponentibus, ſcilicet, quòd opponentur aliqua contra occiſorem, ſcilicet quia voluntariè egerit, vel quòd erat inimicus occiſi ad hoc, quòd arguatur fuiſſe homicidium voluntarium, de quibus debet ſe defendere, qui occiſor eſt.

Anima ſimpliciter ſumitur.

A

CAP. XXI.

ACCESSERVNTQVE principes familiarum Leui ad Eleazarũ ſacerdotem, & Ioſue filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael, locutique ſunt ad eos in Silo terræ Chanaan, atque dixerunt. Dominus præcepit per manum Moyſi, ut darentur nobis urbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta. Num. 35.

B

Acceſſeruntque. In pręcedentibus dictum eſt de aſſignatione vrbium pro fugitiuis, hic agitur de aſſignatione vrbium pro Leuitis. Et diuiditur in quatuor partes. Primo ponitur Leuitarũ petitio. Secundo eiuſdem conceſſio. Tertio aſſignatarum vrbium expreſſio. Quarto omnium prędictorum breuis epilogatio. Secunda ibi. *Dederuntque filij Iſrael*. Tertia ibi. *Egreſſaque eſt*. Vel magis ibi. *Dederuntque filij Iſrael Leuitis*. Quarta ibi. *Dataque eſt ab eo*. Circa primum conſiderandum eſt, quòd tribus Leui non accepit ſortem inter Iſraelitas, quia quamquam in principio habuiſſet ius ſortis cum Leui eſſet de filijs Iacob ſicut cęteri, tamẽ Deus C ſeparauit Leuitas in cultum ſuum, & voluit, quòd nõ acciperent poſſeſſionem inter Iſraelitas, ſed ipſe dedit eis quędam iura, de quibus ſuſtentabantur, quę erant eis loco poſſeſſionis. de his patet Nume. 18. & ſupra 13. & ibidem declaratum eſt, quia tamen Leuitę non poterant manere in terra Chanaan, niſi darentur eis loca ad habitandum, & reliquę tribus acceperant totam terram in poſſeſſionem, & diuiſerant eam inter ſe, neceſſe erat, vt de vrbibus aliarum tribuum darentur aliquę Leuitis ad habitandũ, & ob hoc iuſsit Deus, quòd darẽtur Leuitis 48. vrbes, & tribus, quę haberet plures daret plures, & quę pauciores, daret pauciores, vt patet Nu. 35. capi. Et quia nondum data fuerant aliqua loca Leuitis ad manendum, petierunt nunc.

D

An quod hic dicitur de aſſignatione vrbium facta Leuitis, fuerit poſt eam fugitiuorum. Et qui fuit ordo aſſignationis vrbium pro Leuitis, & fugitiuis.

Quæſt. I.

QVAERET aliquis an iſtud, quod hic dicitur de aſsignatione vrbium facta Leuitis fuerit poſt aſsignationem vrbium fugitiuorum, de quibus pręcedenti capi. vel è contrario. Reſpondendum eſt, quòd hic vtitur ſcriptura ordine tranſmutato, quia prior fuit aſsignatio vrbium facta Leuitis, quam aſsignatio vrbium pro fugitiuis: nam vrbes fugitiuorum debebant dari de vrbibus Leuita- E rum: nam iuſſum eſt Nume. 35. quòd darentur Leuitis 48. vrbes ad habitandum, & de illis ſepararentur ſex ad refugium fugitiuorum, vt patet: ergo primo erant aſsignandę vrbes ipſorum Leuitarum: ſcriptura tamen interdum non multum curat de ordine, potiſsimè cum ordo nihil elucidat de his, quę dicuntur. Fuit tamen ordo, quòd Leuitę in Silo acceſſerunt ad principes Iſrael petentes dari ſibi loca ad habitandũ, ſicut iuſſerat dominus, quę data ſunt illico de ſingulis tribubus ſecundum pluralitatem, & paucitatem ciuitatum cuiuslibet tribus, vt patet in litera. Poſtea de his ſeparatę ſunt ſex ciuitates, vt eſſent pro fugitiuis, non quidem, quòd dimitterentur liberè pro fugitiuis, ſed

T mora-

morabantur ibi ſacerdotes,& Leuitæ,ſuſcipiebantq; inter ſe homicidas confugientes ad eos.fuerunt autẽ datæ iſtę vrbes refugij ſecundum proportionem magnitudinis terræ.ſ.vt non eſſent omnes cõiunctæ,nec eſſent in extremitatibus terræ, ſed in diſtantia proportionali, vt quælibet pars terræ Iudæorum haberet aliquam ciuitatem refugij ſibi propinquam.

Quare Leuitæ non petierunt poſſeſſionem ante hoc. Et de diuiſione Leuitarum, & de modo principatus inter eos. Quæſtio. II.

QVAERETVR amplius, quare Leuitæ nõ petierunt poſſeſſionem ante hoc: erat enim iam ſerò. ſ. quia ſteterant pluribus quàm ſeptem annis in terra Chanaan.

Reſpondendum eſt, ꝙ Leuitæ nõ fecerunt hoc ex deſidia ſicut quædam aliæ tribus: ſed quia non habebant ius prius petendi. ſ. ꝙ quędam tribus Iſraelitarũ fuerunt nimis tardæ in petẽdo portiones terrę eis dati:cùm.n.Iudas,Ephraim, & Manaſſe petiuiſſent, & recepiſſent poſſeſſionem, adhuc aliæ ſeptem tribus non petebant, quas Ioſue ignauię redarguit dicens: Vſquequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſſidendam terram? vt patet ſupra 18. Leuitæ autem non habebant ius ad petendum ante hoc tempus,quia ipſi non erant recepturi in ſortem aliquam partem terræ,ſicut cæteræ tribus,quia dixerat Deus. in terra eorum nihil poſſidebitis, ego.n. pars & hęreditas veſtra ſum in medio filiorum Iſrael Num.18.c. ideo licet quælibet alia tribus poſſet petere a Ioſue, ꝙ aſſignaretur ei hæreditas,tñ Leuitæ non poterant petere hęreditatem, quia non ſuſcepturi erant eam, ſed dixerat dñs, ꝙ de qualibet tribu darentur aliquę urbes in quibus manerent Leuitæ,vt patet Num. 35.& ſ̃.14. ergo nõ poterant petere Leuitæ hæreditatem quouſq; quęlibet tribus haberet ſortem ſuam, & 48.vrbes, q̃ dandę erant Leuitis poſſent diſtribui inter oẽs portiones tribuum:ſi autem data hæreditate tribui Iudæ, vel Ephraim antequam daretur alijs petiuiſſent ſacerdotes ciuitates, quæ eis dandę erant, ſiue omnes, ſiue quaſdam earum,neſciretur quot de illa tribu dãdæ eſſent. Nũc autem diuiſa fuerat tota terra, & data eſt poſſeſſio omnibus tribubus Iſrael,vt patet ſ̃. 19. ideo finita diuiſione in vrbe Silo antequam inde recederent Iſraelitæ acceſſerũt Leuitę ad Ioſue, & principes Iſrael petentes portiones ſuas. *Acceſſerunt principes familiarum Leui.* Leuitæ volebant petere ciuitates,quas Deus iuſſit eis dari, ideo loco omnium ipſorum iuerunt principes eorum ad petendum. Et hoc propter duo. Primo, quia principes continent eminenter totum populum, ideo quidquid principes faciunt, dicitur totus populus facere, & quia iſta petitio competebat Leuitis, nulli melius quàm principes eorum hoc facere poſſent.

Secundo ad maiorem reuerentiam,quia principes Leuitarũ erant perſonę honorabiles, meliuſq; attenderetur ad eos, quàm ſiqui plebei viri hoc petijſſent.

Conſiderandum autem circa principes Leuitarũ, qui erant iſti principes, & dicitur, quòd erant principes familiarum Leui.In familijs enim principes ſunt; quia ſicut ſingulę tribus habẽt principes, ita & ſingulę familię, & ſicut de alijs duodecim tribubus Iſrael eſt, ita & de Leuitis, quamquam non computentur, ita propriè Leuitę inter tribus. Erat.n.princeps vnus omniũ Iſraelitarum, & rurſus cuiuſlibet familię erat vnus princeps. Erant autem familię Leuitarum tres, & omnium harum ipſe ſummus ſacerdos erat princeps,quia nullus erat ęqualis ei in tota ſtirpe Leuitarũ. habebant rurſus principes iſtę familię, qui fuerũt tres

F iuxta tres filios Leui, ſcilicet Caath, Gerſon, Merari: Exo.6. Sed prima harum familiarum, ſcilicet Caathitarum diuiſa fuit, quia Caath habuit multos filios, vt patet pręallegato capitulo, quorum vnus fuit Amrã cuius filius fuit Aaron. Huic autem, & filijs eius dedit Deus miniſterium ſuum ſacerdotale,ita vt nulli alteri accedere liceret,ſiue de Leuitis,ſiue de reliquis Iſraelitis,vt patet Nume.3. & 18. Et ſiquis conaretur miniſtrare cum eis,moreretur. Omnes autem reliqui Leuitę pertinuerunt ad aliam minorem miniſtrationẽ, quę vocatur Leuitica, quę conſiſtebat in excubando in circuitu tabernaculi, & portando ipſum per viam cum caſtra mouenda forent,& in erigendo ipſum cũ

G figerentur caſtra,& deponendo cum mouẽda eſſent, vt patet Num.1. & 3. & 4. & ſecundum hoc familia ſacerdotum erat ſeparata a cęteris, & iſti vocabantur Aaronitę ab Aaron, qui fuit primus, & ſummus ſacerdos. Vel Amramitę ab Amram patre Aaron, & Moyſi, vt patet Exo.6.& iſto nomine appellãtur Nume.3.capitulo.erant Caathitę large loquendo, quia erant de ſtirpe Caath.fuit enim Caath auus Moyſi,& Aaron, vt patet Exo.6.Scriptura tamẽ non conſueuit vocare Caathitas, niſi ipſos Leuitas minores,qui non pertinent ad ſtirpem Aaron. pręter hos ergo manebant tres familię Leuitarum, ſcilicet Caathitę,Meraritę,Gerſonitę,& ſicut iſtę familię erant diuerſę,ita & officia eis aſſignata a Deo fuerunt diuerſa,non quidẽ

Caathitę qui dicantur, & quorũ officiũ.

H ſimpliciter,ſed quantum ad ea,quę portabant de ſanctuario. Nam excubare in circuitu ſanctuarij omnibus erat commune, & portare aliquid in via de particulis ſanctuarij, & erigere atque deponere, ſed differebant in hoc, quòd quibuſdam erant ſanctuarij quędam partes aſſignatę, alijs verò alię. Nam Caathitę portabant omnia vaſa,ſcilicet arcã teſtimonij,mẽſam propoſitionis, candelabrũ, & altare holocauſtorum, altare thymiamatis,& labium ęneum: hęc omnia cũ vaſculis ſuis, quę erant ad miniſtrationem eorũ. Gerſonitę autem portabant omnia, quę erãt de pellibus, & filis, ſcilicet cortinas tabernaculi, & ſaga, pelles rubricatas, & pelles hyacinthinas, quę erant quatuor operimenta tabernaculi. Etiã portabant omnes cor-

I tinas, & tentoria, quę erant in circuitu totius atrij, & tentorium quod erat ad oſtium tabernaculi.Meraritę autem portabãt omnia, quę erant in ſanctuario de lignis,& ęre,dum tamen nõ eſſent vaſa miniſtrationis, ſcilicet omnes tabulas, quę claudebant tria latera tabernaculi, cum baſibus ſuis: columnas quoque nouẽ tabernaculi,& 60.columnas atrij.Cum autem ſanctuarium deponendum, vel erigendum eſſet, quęlibet familia Leuitarum erigebat, vel deponebat ea, quę ad officium ſuum pertinebant.De his omnibus ſpecialiter patet Nume.3.& 4.capitulo.Iſtę familię ſic diſtinguuntur infra ad recipiendum ciuitates. Nam primo Aaronitis,ideſt ſacerdotibus datę ſunt vrbes tredecim Caathitis autem inferioris gradus datę ſunt vrbes decem.Gerſonitis verò datę ſunt vrbes tredecim.Mera-

K ritis autem fuerunt datę vrbes duodecim, vt patet de omnibus infra in litera, & hę omnes ſimul ſunt vrbes 48.in his familijs erant principes: nam in familia ſacerdotum ipſe ſacerdos magnus erat princeps, qui etiam in tota tribu Leui erat princeps: in alijs autem tribus familijs erant principes,ſicut patet Nume.3.

Sed conſiderandum, quòd principes harum familiarum ſe habebant dupliciter, quidam erant principes habentes originem de ipſiſmet familijs: alij autem erant principes quantum ad officia. Quod patet, quia Nume.3.in qualibet familia ponuntur duplices principes: nam in familia Caathitarum erat princeps Eliſaphan filius Oziel, & rurſus ponebatur princeps Eleazar filiꝰ Aarõ.in familia aũt Gerſon erat princeps

Principes familiarũ ſe habebãt dupliciter.

Elia-

Eliaſaph, & rurſus erat princeps Ithamar filius Aarō. A In familia Merari erat princeps Suriel, & ſuper eum Ithamar filius Aaron. Pluralitas autem iſta principum in qualibet familia Leuitarum erat propter hoc, quia Leuitę conſiderabantur dupliciter: vno modo inquantum erant quędam multitudines pertinentes ad ſpeciales cognationes.

Leuitę dupliciter cōſiderabantur.

Alio modo inquantum erant dedicati ad quędam officia: nam Leuitę fuerant donati Aaron ad ſubminiſtrandum ad præceptum illius, vt patet Num. 3. & 8. cap. Propter primum habebant principes, qui erant in ipſis familiis originem habentes de ipſiſmet familiis, ſicut familię in reliquis tribubus, & ſic aſſignabantur in tribus familiis Leuitarum ſoli tres principes, ſcilicet Eliſaphan, Eliaſaph, & Suriel, qui erant de ipſis familiis. B Secundo conſiderabantur Leuitę, vt erant dedicati ad quędam officia, quia dederat illos Deus Aaron, & filiis eius, vt ad mandatum eorum miniſtrarent, & quia iſta officia erant in rebus pertinentibus ad ſanctuarium, ſcilicet portando, erigendo, & deponendo ſanctuarium, ſacerdotes exigebant rationem a Leuitis de his rebus eis traditis, & ob hoc conſtituebantur de ſacerdotibus aliqui principes ſuper familias Leuitarum, vt iuberent eis quid facere debeant, & de rebus geſtis peterent rationem: iſti autem principaliter petebant rationem a principibus ipſarum familiarum, ſcilicet qui conſtituebatur de ſacerdotibus princeps ſuper familiam Caathitarum exigebat rationem ab ipſo principe Caathite: & iſte modus principatus ſacerdotum ſemper durauit in Iſraelitis. A prin- C cipio autem fuerunt conſtituti filii Aaron principes ſuper tres familias Leuitarum, & quia duo erant ſolum. ſ. Eleazar, & Ithamar cum alii duo, ſcilicet Nadab, & Abiu mortui fuiſſent, cōſtitutus fuit Ithamar ſuper familiam Gerſonitarum, & Meraritarum, & Eleazar ſuper familiam Caathitarum, quamquam principatus Eleazar erat maior, cum poſtea etiā ipſe Ithamar daret ei rationem de geſtis, quæ ipſe accipiebat a principibus Meraritarum, & Gerſonitarum. De hoc Numeri 3. Nunc autem cum dicitur, quòd principes familiarum Leui acceſſerunt ad petendum ciuitates, non intelligitur de principibus, qui erant ſacerdotes, & exigebant rationem ab ipſis Leuitis, ſed de principibus familiarum, qui erant de origine ipſarum fami- D liarum, quia iſti proprie vocantur principes familiarum.

Quare Eleazarus non iuit cum alijs principibus ad petendum ciuitates has. Et quòd fuit præcipuus inter iudices diuiſores terræ. Quæſt. III.

QVAERET aliquis quare Eleazarus non iuit ad petendum ciuitates iſtas cum aliis principibus Leuitarum, quia ipſe erat maior princeps. ſ. ſummus ſacerdos, qui inquantū erat princeps totius tribus Leuiticæ generaliter, & inquantum erat ſpecialiter princeps Aronitarū debuiſſet pe- E tere. Reſpondendum eſt, ꝙ non petiit ipſe cum cęteris, quia ipſe erat iudex qui tradere debebat executioni hoc pro parte. ſ. quia erat vnus de iudicibus: ad iudicem autem non ſpectat poſtulare. Et patet, quia ipſe ponitur hic, tanquam principalis iudex, cum dicatur, ꝙ principes familiarum Leui acceſſerunt ad Eleazarū, & ad Ioſue. Sed dicet aliquis, quòd potuiſſet Eleazar petere hæreditatem cum cæteris, etiam ſi eſſet iudex, quia tunc deſineret eſſe iudex, ſcilicet quantum ad illā cauſam, & peteret, ſic fecit Caleb qui erat vnus de iudicibus diuiſoribus terræ, vt patet Num. 34. cap. tamen ipſe acceſſit ad Ioſue, & alios iudices petēs ab eis vrbem Hebron, vt patet ſupra 14. c. Sic etiam fecit Ioſue, qui princeps iudicū diuiſorum erat, ipſe tamen petiit dari ſibi vrbē Thamnathſare, ſupra 19. & Iſraelitæ ei conceſſerunt illam.

Reſpondendum eſt non eſſe ſimile, quia Caleb petebat pro ſe ſpecialiter poſſeſſionem, Ioſue quoque, ideo quilibet horum debuit petere dimiſſo officio iudicis quantum ad illum actum, Eleazar autem nō peteret hic pro ſeipſo, ſed pro omnibus Leuitis ſi peteret, ideo non erat conueniens, quòd ipſe peteret, ſed magis, quòd eſſet iudex, nec in hac parte penitus debebat abiici, tanquam cum ad eum pertineret, quia non erat cauſa ſpecialis ipſius, ſed communis, ſcilicet totius tribus, ideo ſatis poterat eſſe iudex, ſecus autem in cauſa propria, quia ibi nemo rectè iudex conſtituitur, ſi autem datis ciuitatibus omnibus ſacerdotibus Eleazar peteret pro ſe, & familia ſua, ſiue domo ſpecialiter aliquam, debebat ipſe petere ab aliis, & nō eſſet iudex, & hoc modo petierunt Caleb, & Ioſue hæreditatē. *Ad Eleazarum ſacerdotem.* i. ſummum ſacerdotem: ipſe enim fuit ſecundus ſummus ſacerdos, ante enim, quam moreretur pater eius Aaron in monte Hor exuto patre veſtibus pontificalibus indutus eſt filius, & ſic factus eſt ſacerdos, vt patet Nume. 20. c. vocatur autem ſacerdos per excellentiam, ſcilicet ſummus, & ita vocabatur Aaron ſacerdos nihil vltra exprimendo, vt intelligeretur ſummus ſacerdos. ad iſtū acceſſerunt Iſraelitę, quia iſte erat pręcipuus inter iudices diuiſores terræ, poſuerat enim Deus 12. viros de 12. tribubus, qui totam terram diuiderēt, & ſuper hos poſuerat duos, ſcilicet principes horum, & iſti erant Eleazar, & Ioſue, vt patet Nume. 34. ideo de his duobus ſemper recolitur in ſpeciali: de aliis autem in generali, iſte autem etiam viuente Moyſe habebat auctoritatem iudicandi, & ad diuidendum terram: nam cum vertebantur cauſę de acquirenda hereditate, aut eligenda hic, vel ibi, coram Eleazaro, & Moyſe fiebat petitio, vt patet Nume. 27. de filiabus Salphaad, & 32. de duabus tribubus, & dimidia.

Et ad Ioſue filium Nun. Iſte erat etiam pręcipuus inter iudices. Numer. 34. & erat princeps totius populi, ideo ad eum venerunt.

Et ad duces cognationum per ſingulas tribus. Iſtud poteſt intelligi dupliciter: vno modo quòd iſti duces cognationum ſint 12. viri, qui diuidebant terram ſorte, de quibus Num. 34. & erant de ſingulis tribubus, de qualibet vnus, & vocantur duces cognationum, ſicut ſupra 19. vocantur princeps familiarum, & tribuū filiorum Iſrael, non quidem, ꝙ ipſi eſſent principes familiarum, & tribuum, ſed quia principantur familiis, & tribubus quantum ad hoc, ꝙ erat diuidere eis terram poſſidendam, & diſtribuere vnicuique portionē, iſti aūt q̄q̄ non ſint principes tribuum, vt declaratum fuit ſ. 19. tñ ſatis poſſunt vocari principes cognationum. i. familiarum. i. ꝙ quilibet illorum virorum eſſet princeps alicuius familię in tribu ſua, & hoc innuitur cū dr̄ per tribus ſingulas. i. ꝙ oēs iſti 12. viri erant principes cognationū. ſ. aliquarū familiarum: & hoc per tribus ſingulas. i. quilibet in ſua tribu habebat aliq̄ familiam, cuius eſſet princeps. Aliter p̄t dici, ꝙ non intelligatur hoc de 12. viris diuiſoribus terrę, ſed de principibus oīum familiarum, & tribuū. ſ. ꝙ erant Iſraelitę congregati in Silo, & ibi corā Ioſue Eleazaro, & omnibus principibus familiarum petierunt Leuitę poſſeſſionem. Et hoc poterit ſtare, quia forte iam non erant neceſſarii ad hoc viri diuiſores, quia manifeſtum erat quot vrbes dari debebāt Leuitis. ſ. 48. vt patet Nume. 35. & iſta collatio pertinebat ad principes tribuū, & familiarum, cum de qualibet tribu dandę eſſent aliquę vrbes, ideo magis ipſi, quam diuiſores viri neceſſarij erant ad hoc.

Sec hoc non multum ſtat, quia cum quçlibet trib⁹ (F) debebat dare aliquas vrbes Leuitis, & non conſtaret, quot, niſi eſſent viri diuiſores, magna oriretur ſeditio, cum quçlibet tribus paucas dare vellet vrbes, ideo neceſſarii erant ad hoc diuiſores. Iſti autem erant qui vocantur principes cognationum. Quod autem huic petitioni etiam aſtarent principes omnium familiarum Iſrael, ſatis ſtat, quia omnes conuenerant in Silo ad diuiſionem terræ, quç ibi celebrata eſt, & ibi petierunt Leuitç, quod hic dicitur. Iſtud tamen de iudicibus diuiſoribus intelligitur, quia Leuitæ non curabant de aliis principibus, ſed ſolum de iudicibus, qui exeq poterant, & debebant, quod petebant Leuitç. *Locutique ſunt ad eos*. ſ. petentes dari eis vrbes ad habitandum. (G) *In Silo terræ Chanaan*. i. iſta petitio facta fuit in Silo vrbe, quæ eſt in terra Chanaã: eſt enim Silo vrbs, in qua primo ſtetit tabernaculum, & ibi facta eſt diuiſio totius terræ Chanaan, & poſitç ſunt ſortes, vt patet ſupra decimo octauo capitulo. eſt autem Silo in ſorte Ephraim, vt eo.c. declaratum fuit, & dicitur eſſe Silo in terra Chanaan ad differentiam terrç duarum tribuum, & dimidiç, quia licet eſſent in terra promiſsionis, tamen non erant in terra Chanaan, quç computabatur a Iordane verſus partem occidẽtalem, eſt enim Iordanis, tanquam frons orientalis terræ Chanaan, vt patet Num. 34. c. terra autem duarum tribuum, & dimidiæ eſt ad partem orientalem Iordanis. *Et dixerunt, dominus præcepit*. (H) Non petierunt Leuitç poſſeſsionem, ſicut quçlibet alia tribus petebat, quia aliç habebant ius petendi, Leuitç autem nequaquam, cum poſſeſſio, & pars eorum erant ſacrificia domini, & iura ſanctuarii, vt patet ſupra 13. ſed petierunt allegantes auctoritatem domini. ſ. quia ipſe iuſſerat eis dari poſſeſſionem, ideo dari debebat. *Per manum Moyſi*. Improprius modus loquendi eſt, quamquam vſitatus: nam per manum Moyſi nihil Deus poterat iubere, cũ manus non ſit inſtrumentum interpretatiuum per quod voces deriuentur, ſed accipitur per manum Moyſi. i. per Moyſen: manus namque eſt organum organorũ, ideo quç pertinent ad quodcunque organum attribuuntur manui. Immo etiam quç non fiunt per organa manibus aſcribuntur, vt cum dicimus iſtud negocium expedietur per manus veſtras: (I) fuit autem præceptum iſtud datum per Moyſen: Num. 35. c. *Vt darentur nobis vrbes ad habitandum*. ſ. quadraginta octo, vt patet prçallegato capitu. tot autem datç ſunt eis hic, vt patet computando infra, & dicunt, ꝙ darentur eis vrbes ad habitandum ad differentiam aliarum tribuum: non enim petebant, ꝙ darentur ſortes, vel partes terrç, ſicut petebant Iſraelitæ qui vrbes accipiebant ad habitandum, & regionem ad colendum eam in ſuſtentationem hominum, & pecorum. Leuitç autẽ ſolas vrbes, cum ſuburbanis petebant, quia non erant accepturi terras aliquas ad colendum, & hoc erat, quia Leuitç accipiebant iura decimarum, & alia pertinentia ad ſanctuarium, de quibus ſufficienter ſuſtentabantur, (K) ideo non indigebant terra aliqua ad colendum, ſed ſolum locis ad habitandum in eis. De cauſis autem quare Leuitç non acceperint vnam ſortem terrç, ſicut quçlibet alia tribus, declaratum eſt. Nu. 18. & Deute. 18. & ſupra 14. cap. *Et ſuburbana earum ad alenda iumenta*. i. etiam iuſſit, vt darentur nobis ſuburbana vrbium ad iumenta noſtra alenda. Vocantur ſuburbana loca cõiuncta vrbibus, quaſi ſub vrbibus poſita. Indigebant ſuburbanis Leuitç ad alenda pecora, non enim plantabant vineas, aut colebãt agros, ſed locis paſcualibus egebant: nam Leuitç minores percipiebant fructus decimarum totius Iſrael, de quibus poterant ſuſtentari, vt patet Numeri 18. & inde ſuſciperent quidquid in agris, & vineis colentes accepturi erant, ſacerdotes

Quid ſuburbana. Leuitæ in et.teſt. nõ colebant agros, neque vineas.

(F) autem licet non ſuſciperent decimarum partem aliquam, ſuſcipiebant primitias, & multa alia iura ſacerdotii, de quibus ſufficienter haberent quidquid erat eis ad victum neceſſarium, ideo neutri colere agros, aut vineas debebant, ſuburbanis tamen egebant, quia habebant ſacerdotes, & Leuitç multa pecora, & iumẽta: nam Leuitæ minores ſuſcipiebant decimam de fructibus terrç, & de pecoribus totius Iſrael, ideo multa pecora, & iumenta poſſiderent: ſacerdotes etiam de tutibus ſuis recipiebant pecora, & iumenta, vt aliquando ex voto, aliquando ex redemptione, vel commutatione, & alias, vt declaratũ eſt, Numeri decimo octauo. Et iſta cõſeruabant, cum ex horum commutatione in omnibus neceſſariis ſibi prouiſum erant, ideo da- (G) bantur magna ſpatia apud vrbes, in quibus poſſent paſci pecora, & iumenta. Et iſta vocantur ſuburbana, qa apud vrbes inchoantur, & deſcendunt per aliquàtum ſpatium. Nam a mçnibus vrbis, vſque ad duo millia paſſuum extendebantur ex omni parte, vt patet Numeri trigeſimoquinto, reliqui autẽ termini vrbium, tam agrorum, quàm vinearum, quàm ſyluarum ad illos pertinebãt, in quorũ ſorte erant iſtç vrbes Leuitarum, vel ſacerdotum, vt rura, atque viculi, quç ad vrbes tales pertinebant non cedebant in poſſeſſionem Leuitarum, ſed ſolç vrbes. Sic patet infra de vrbe Hebron, quç data eſt Caleb in poſſeſſionem, vt patet ſupra 14. & deinde data eſt ſacerdotibus cum quibuſdã (H) aliis vrbibus ſortis Iudç: tamen dicitur, ꝙ agri Hebrõ, & viculi manſerunt in poſſeſſionem Caleb, vt patet infra. *Ad alenda iumenta*. Accipiuntur large iumenta pro pecoribus, & iumentis: ꝓprie enim iumenta ſunt animalia domeſtica non pertinentia ad cibum, ſed ad labores, vt equi, muli, aſini, cameli, & dicuntur iumenta quaſi adiuuamenta, quia ad adiutorium ſolum ſunt, & non ad cibum, pecora proprie dicuntur animalia manſueta ad cibos pertinentia, quæ quadrupedia ſint, vt oues, boues, capre, bubali, & ſimilia. Vtraque autẽ habebant Leuitç, quia in decimis ſuis recipiebant, tã pecora, quàm iumenta, ſacerdotes quoque interdum recipiebant animalia immunda, ſecundum ſpeciem ex voto, vel oblatione, vt patet Leuit. vigeſimo ſepti- (I) mo cap. & illa cuſtodiebant ad vſus, & vtilitates ſuas: ergo indigebant locis paſcualibus pro eis. Plura tamẽ Leuitç de pecoribus, quam de iumentis recipiebant. Sic accipiuntur iumenta Exod. vndecimo cap. vbi dicitur, quòd morietur in Aegypto omne primogenitum a primogenito hominis, vſq; ad primogenita iumentorum, & tamen ibi non ſolum accipitur (iumentis) pro iumentis, ſed ẽt pro pecoribus, cum primogenita quoque pecorũ perierunt, idem patet Exod. 13. ſ. Sanctifica mihi oẽ primogenitum, quod aperit vuluã in filiis Iſrael, tam de hominibus, q̃ de iumentis, ſed ibi magis intelligitur pro pecoribus, quam pro iumentis, cum de iumentis nullum ſanctificetur, niſi aſinus: pecora autem ſanctificabantur, vt ouis, bos, & capra.

Quid iumenta ꝓprie, & pecora.

(K) Dederuntque filij Iſrael de poſſeſsionibus ſuis iuxta imperiũ dñi ciuitates, & ſuburbana earũ. Egreſſaq; eſt ſors in familia Caath filiorũ Aaron ſacerdotis de tribu Iuda, & Simeõ, & Beniamin ciuitates 13. Et reliquis filiorũ Caath. i. Leuitis, qui ſuperfuerãt de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidiæ tribus Manaſſe, & ciuitates 10. Porro filijs Gerſon egreſſa eſt ſors, vt acciperẽt de tribubus Iſſachar, & Aſer, & Nephthali, dimidiaq; tribu

Manaſſe

Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim. Et filijs Merari per cognationes ſuas de tribubus Ruben, & Gad, & Zabulon vrbes duodecim,

Dederuntque filij Iſrael. Hic ponitur ſecundum huius cap. ſ. petitionis conceſſio: viderunt enim Iſraelitæ, ꝙ Leuitæ iuſte peterent, cum Deus hoc iuſſiſſet, ideo nihil reſtiterunt mox tribuentes, quæ petebant. Et dicitur, ꝙ dederunt filii Iſrael. ſ. populares, qui erant duodecim tribus: iſti enim vocantur filii Iſrael per ſe, quaſi nulli eſſent præter eos filii Iſrael: erant tamen Leuitæ de filiis Iſrael. Vocantur autem ſic propter duo; primum eſt, quia tribus duodecim Iſraelitarum erant, quaſi totus populus Iſrael, cum Leuitæ collati ad eos eſſent valde pauci, & hoc ſemper conſuetum eſt, vt maior pars rei totum nomen aſſumat. ſic patet in populis quibuſcunque, quia maior pars populi vocatur totus populus, & ſi omnes de populo faciant aliquid contra vnum virum de populo illo dicitur facere hoc populus. Secunda cauſa, & potiſſima eſt, q̃a Deus iuſſerat, vt nõ computarentur Leuitæ inter filios Iſrael. Dederat enim Deus Leuitis miniſtrationem quandã ſpecialem pertinentem ad cultum ſuum, & nihil dederat popularibus, ideo ex officio erant hi diſtincti ab illis, vt patet Num. 1. c. tribum Leui noli numerare, nec ponas ſummam eorum cum filiis Iſrael, ſed conſtitue eos ſuper tabernaculum. Videbantur igitur Leuitæ, tanquam alius populus, quia alterius profeſſionis erant: vnde nomine Iſraelitarum raro comprehendũtur, niſi in his, quæ ſpiritualia ſunt, quæ omnibus communicantur. *De poſſeſſionibus ſuis.* i. quęlibet tribus dedit Leuitis de ſorte ſua vrbes aliquas, vt patet infra, ſed fuit in hoc portio, quia quæ plures vrbes habebãt plures dederunt, & quæ pauciores dederunt paucas, vt patet Num. 35. cap. *Iuxta imperium domini.* Poteſt hoc intelligi dupliciter. ſ. vt importetur cauſa, vel forma. Primo modo, quòd Iſraelitæ dederunt Leuitis ciuitates iuxta imperium domini, ideſt quia Deus imperauerat illas dari. Alio modo, quòd importetur forma, ſcilicet quòd eo modo dederunt Iſraelitæ, quo Deus iuſſerat nihil trãſgredientes de forma mãdati, ſcilicet vt iuſſit Deus dari vrbes, & ſuburbana, ita data ſunt, iuſſit etiã, quòd tribus habentes plures ciuitates darent plures. Quod etiam obſeruatum eſt. Iuſſit etiam quòd darentur quadraginta octo vrbes. Num. 35. & ita factum eſt, vt patet infra in litera. *Ciuitates, & ſuburbana earum.* In hoc monſtratur obſeruata forma mandati, quia Deꝰ iuſſerat dari vrbes cum ſuburbanis, & ſic factum eſt. Fuerunt autem menſurata iſta ſuburbana, ſicut Deus iuſſerat, ſcilicet, quòd darentur ſpatia duorum milliũ paſſuum cuilibet vrbi in circuitu, vt patet Numer. 35. & in hoc non differebat an vrbs eſſet magna, vel parua. Cuilibet enim tantum de ſpatio ſuburbanorũ dandum erat, licet vrbes magnæ, quia plures habitatores capere poſſent, & conſequenter plura pecora, & iumenta ibi eſſent, aut eſſe contingeret, maiori indigebant ſuburbanorum ambitu, quia tamen non poterat per legem determinari quantum vni vrbi, & quãtum alteri dari deberet, iuſſum eſt omnibus vrbibus ęqualia dari ſuburbana. *Egreſſaque eſt.* Hic poteſt incipere tertium huius cap. vel infra ., *Dederuntque.* Et ponuntur hic ciuitates datę Leuitis ab Iſraelitis. Et primo ponitur omnium numeratio. Secundo earum nominatim expreſſio ibi. *Dederuntque filij Iſrael.* Circa primum. *Egreſſaque eſt ſors.* Sciendum autem, ſicut ſupra declaratum fuit, quòd familiæ Leuitarum erant tres, ſcilicet Caathitarum, Gerſonitarum, Meraritarum. Prima tamen diuiſa eſt in duas, ſcilicet in familiã ſacerdotalem, & Leuiticam, ideo ponuntur hic quatuor familię, ſcilicet ſacerdotalis Caathita, Gerſonitica, & Meraritica, & ponitur quot vrbes cuilibet harũ traditę fuerint, & iſta diſtinctio obſeruatur hic cũ ponuntur vrbes in generali, & infra cũ ponuntur nominatim, & dicitur. *Egreſſa eſt ſors.* Ideſt, quòd familia ſacerdotalis habuit per ſortem iſtas vrbes, quæ infra habentur. ſ. 13.

Quomodo potuerunt Leuitæ accipere vrbes per ſortes, & an poſſent ponere ſortes cum alijs tribubus.
Quæſt. IIII.

QVAERETVR circa hoc quomodo potuerint Leuitę accipere vrbes per ſortes, quia ſortes ſolum pertinebant ad duodecim tribus, quibus competebat ius accipiendi poſſeſſionem, Leuitis autem non competebant vrbes ex iure hęreditario, ſed ex aſsignatione aliarum tribuum cum dixiſſet Deus ad Leuitas, in terra eorũ nihil poſſidebitis, quia ego pars, & hęreditas veſtra ſum. Num. 18. c. Reſpondendum eſt, ꝙ Leuitis non erant prohibitę ſortes inter ſe ad diuidendum vrbes, quæ eis aſsignarentur ab Iſraelitis, ſed prohibitę erant ſortes ad ponendum illas cum aliis Iſraelitis, ſcilicet, quòd ſicut quęlibet de duodecim tribubus habebat ius, vt diuiſa tota terra daretur ei vna de partibus illius proportionalis ipſi tribui, ita non poterant Leuitę habere poſſeſsionem, nec poterãt ponere ſortes cum aliis tribubus: ideo in diuiſione totius terrę promiſsionis, q̃ conſummata fuit ſupra 19. c. non habuerunt aliquam ſortem caute, poſtea autem fuerunt eis aſsignatę vrbes, & quia erant quatuor familię fecerunt quatuor portiones, & ſorte diuiſerũt vrbes inter ſe. Poterant ergo Leuitę ponere ſortem pro vrbibus ſuis. i. quę de 48. vrbes eis dandę erant, quia ſic iuſſerat dominus. Nu. 35. & tot datæ ſunt, vt patet infra in litera, ideo ſorte de his peterent ſortem. ſ. ꝙ ponerent ſortem quas vrbes habituri erant, ſicut Iſraelitę ponebant inter ſe ſortes, quas partes terrę acciperet quælibet tribus.

Sed tunc obijcietur non ſtare, quia non erat ſimile de duodecim tribubus, & de Leuitis, quia duodecim tribus habebant ius ad ſortiendum terram, Leuitę autem non habebant ius, ideo non poterant ponere ſortes, quia ſortiri eſt eorum quibus ęqualia iura ſunt, & ob hoc ſorte dirimunt, quod alias dirimere non valebant: Leuitæ autem non habebant æquale ius cum Iſraelitis, ideo non poſſent, ponere ſortem.

Reſpondebit aliquis, quòd Leuitę non habebant paria iura cum Iſraelitis, tamẽ habebant aliquod ius, & pro illo ſortiri volebat, & poſſent. Quod patet, quia Leuitæ non habebant ius ad recipiendum de terra ꝓportionaliter, ſicut reliquę tribus, ſcilicet multum, vel paucum diuiſa tota terra in partes proportionales, ſed erat ius eorum determinatum ad quadraginta octo vrbes, vt patet Numer. 35. ideo etiam ſi valde plures prouenirent cuilibet tribui non poterant dari plures Leuitis, ſcilicet, ꝙ ipſi non haberent ius ad petendum plures.

Secundo non habebant Leuitę ęquum ius cũ Iſraelitis, quia Iſraelitæ ſuſcipiebant partes terrę totaliter. ſ. quòd cum tribus aliqua ſuſciperet aliquam partem terrę, totum quod in ea erat ſuſcipiebat, ſcilicet vrbes & viculos, vineas, & agros, ſyluas, & montes, ita quòd nihil in tota illa terra ad dominium alicuius alterius pertineret: Leuitę autem ſuſcipiebant vrbes cum ſuburbanis, agros tamen, & vineas, & reliquum territorium non accipiebant. Habebant tñ aliq̃d ius Leuitę ad poſsidendũ, quia Deus iuſſerat, vt darent̃ eis

48. vrbes, ideo iſtas, tanquam debitas ſibi petere pote-
rant. Nam diuina iuſſio eſt ſufficiens titulus ad acqui-
rendum, velut ſiquis acquirat ex iure hęreditario, vel
emptionis: vnde dicetur, quòd quamuis non poſſent
Leuitę ponere ſortem cum Iſraelitis ſimpliciter, ſci-
licet, vt cederet eis aliqua pars terrę proportionalis,
ſicut cedebat cuilibet tribui, vel ꝙ cederent eis vrbes
cum territoriis ſuis, tamen ſortiri poſſent quantū ad
hoc, ꝙ prouenirent eis 48. vrbes.

Sed dicendum eſt adhuc iſtud non ſtare, nō enim
poterāt aliquo modo ponere ſortem Leuitę cum fi-
liis Iſrael. Et patet primo, quia ſi Iſraelitę ſortes pone
rent cum Leuitis, quamquam ſimpliciter non eſſet
tantum ius Leuitarum, ſicut Iſraelitarum ad habēdū
poſſeſſionem, eēt tñ ęqualitas quantum ad aliquid, &
eſt quędam analogia. ſ. ꝙ tantum ius habebant Leui-
tę ad accipiendū 48. vrbes cum ſuburbanis ſuis, ſicut
Iſraelitę ad ſuſcipiendum totum, quod eis prouentu-
rum erat. Sed ēt falſum eſt hoc, quia quęlibet tribus
Iſraelitarum habebat ius per ſe ad accipiendum aliq̄
partem terrę promiſſionis ſibi proportionalem in cō
paratione ad alias tribus, & non recipiebat vna tribus
ab altera poſſeſſionem. ſ. ꝙ vna tribus, vel aliquę earū
primo ſuſciperent terram, & deinde aliis tribubus da-
rent, ſed omnes erant ęquales iure, ideo non accipie-
bat vna per collationem alterius, ſed ſortiebant̄. Leui-
tę aūt non habebant ius ad per ſe accipiēdum, & ęque
primo cum aliis, ſed ex collatione aliarum tribuum,
quia Deus iuſſerat, ꝙ darentur Leuitis 48. vrbes ſingu
lę tribus aliquas vrbes darēt, & tribus, quę haberet plu
res vrbes daret plures, quę pauciores daret pauciores.
Num. 35. c. Si tamen poſuiſſent ſortem cum Iſraelitis
pro iſtis 48. vrbibus non dediſſet eis quęlibet tribus ali
quas vrbes, ſed ſors dediſſet eis 48. vrbes, ſicut cuili-
bet tribui ſors dabat portionem ſuę poſſeſſionis.

Item non ſtat, quia tota terra diuidenda erat inter
12. tribus Iſraelitarum, ita vt nulla pars maneret, quā
quis poſſidere poſſet facta diuiſione, & poſtea q̄libet
tribus datura erat aliquas vrbes Leuitis, vt colligitur.
Nu. 35. & ſic factum fuit, vt patet ſupra 19. ſ. ꝙ tota ter
ra diuiſa eſt in tribus 12. ſi tamē Leuitę poſuiſſent ſor-
tem cum Iſraelitis, non fuiſſet tota terra diuiſa per 12.
tribus, ſed cum eis eſſet portio Leuitarum cum pro-
ueniebant ciuitates 48.

Item non ſtat, quia Deus iuſſerat, vt darent̄ Leuitis
vrbes cum ſuburbanis ſolum, reliqua autem territo-
ria manerent Iſraelitis, vt colere poſſent ea pro ſe. Si
tamen accepiſſent Leuitę per ſe ſortem 48. vrbium,
non prodeſſent territoria harum vrbium Iſraelitis: nā
Leuitę non colerent ea, quia non egebant, ēt quia nō
dabantur eis: Iſraelitę autem non poſſent illa colere,
quia cum ſepararetur ſors vna 48. ciuitatū ſimul ma-
gnum ſpatium regionum caperetur, & quia tunc om
nes illę vrbes pertinebant ad Leuitas, & non poterat
ibi quiſquam habitare de aliis tribubus, neceſſe erat,
vt Iſraelitę culturi regiones, vel territoria harum ciui-
tatum, venirent de ſortibus ſuis ad colendum. Quod
non ſtat, quia quamquam hoc non poſſet fieri in ex-
tremitatibus ſortis Leuitarum, vbi coniungeretur iſta
ſors aliis ſortibus Iſraelitarum, tamen non poterāt fie
ri in medio ſortis Leuitarum, quia multum diſtaret
terra illa a ſortibus Iſraelitarū, & ſic maneret illa ter-
ra inutilis facta, & inculta redacta in ſolitudinem, cre-
ſcerentque beſtię contra Iſraelitas, quod Deus vitare
volebat: nam propter hoc noluit dare totam terram
Chanaan Iſraelitis ſimul, vel anno vno, ne creſcerent
beſtię, vt patet Exod. 23. & Deuter. 7. c. & id, quod ſu-
perabūdaret hic Leuitis, deficeret aliis Iſraelitis, quia
eorum ſortes breuiores eſſent cum Leuitę reciperēt
ſortem inter eos.

F Sed aliquis dicet ſe qui iſta inconuenientia, ſi Leui-
tę acciperent ſortem cum Iſraelitis, ita ꝙ a principio,
quando aſſignarētur portiones Iſraelitis per ſortes po
neretur vna ſors pro Leuitis, acciperentque terram di
ſtinctam a cęteris. Si tamen diuideretur ſemel tota ter
ra in 12. portiones per 12. tribus non data aliqua ſorte
Leuitis, & poſtea poneretur ſors de omnibus ciuitati-
bus terrę Iſraelitarum quas 48. habituri eſſent Leuitę
non ſequeretur aliquod inconueniens.

*An potuerunt Leuitæ ponere ſortem cum Iſraelitis, quas vr-
bes habituri eſſent de omnibus quas Iſraelitæ ha-
bebant. Quæſt. V.*

G QVAERETVR autem circa hoc an potue-
rint Leuitę ponere ſortem cum Iſraelitis,
quas vrbes habituri eſſent de omnib', quas
ipſi Iſraelitę habebant. Rñdendum eſt, ꝙ ēt
hoc non poterant. nam ponere ſortem ad habendū
hanc vrbem, vel illam pertinet ad illos, qui hñt ęqua-
lia iura ad vrbes: nam ſicut ſi antequam Iſraelitę aſſe-
querentur vrbes per ſortes poſitas inter ſeipſos, liceret
Leuitis ponere cum eis ſortes, vt videretur quibus cō
peteret ſors hęc, vel illa, haberent Leuitę ęqualia iura
ad vrbes, cum ipſis Iſraelitis, ita. ſ. poſtquam Iſraelitę
aſſequerentur vrbes per ſortes poſitas inter ſeipſos,
Leuitę poſſent ſortem ponere cum illis ad hoc, quòd
H prouenirer eis iſta vrbs, vel illa haberent ęqualia iura
cum Iſraelitis. Sed non ſtat, quia non petebant ipſi iu-
re ſuo hęc habere, ſed per collationem aliarū tribuū:
cum iubeat Deus Nume. 35. ꝙ quælibet tribus daret
Leuitis aliquas vrbes: ergo non poterant ponere ſor-
tem cum Iſraelitis.

Item ſequeretur aliud inconueniens, quia ſi per ſor
tes accepturi eſſent Leuitę omnes vrbes quadraginta
octo, poſtquam Iſraelitę diuiſiſſent terram, aut accipe
rent eas ſimul, vel diſperſas per omnes poſſeſſiones
tribuum. Si autem ſimul acciperēt eas, ſicut quęlibet
tribus accipiebat totam poſſeſſionem ſuam ſimul, ſta
rent omnia inconuenientia, quę ſupra aſsignabantur
ſi acciperent ſortem, cum eis a principio antequā di-
uideretur terra, vt patet inducendo per ſingula. Si au-
I tem non acciperent ſimul, ſed in aliqua tribu aliquas
vrbes, & in alia vrbe alias vſq; ad 48. etiam non ſtaret,
quia Deus iuſsit, vt quęlibet tribus daret aliquas vrbes
Leuitis, & tribus illa, quę plures haberet daret plures,
alia vero daret pauciores, vt Nu. 35. ſi tamen ſorte da-
rentur eis vrbes contingeret, vt de tribu, quę paucio-
res haberet vrbes prouenirent plures Iſraelitis: ergo
non ponebant ſortes cum Iſraelitis.

Sed dicendum eſt neceſſe eſſe, ꝙ ſingulæ tribus aſsi
gnarent eis vrbes, ita ꝙ Iſraelitę iudicarēt de qualibet
tribu, quot vrbes dari deberent Leuitis conſiderata
paucitate, aut multitudine vrbium tribus illius, & tot
ei aſsignarentur.

K *An Leuitæ poſſent ponere ſortes cum qualibet tribu Iſrael,
& diuiſim pro vrbibus, quas habituri erant.
Quæſt. VI.*

QVAERET tunc aliquis, an poſſent Leuitę
ponere ſortem cum Iſraelitis. ſ. cum quali-
bet tribu per ſe, quas vrbes habituri eſſent
de tribu illa, & hoc ꝙ primo iudicarent Iſ-
raelitæ inter ſe, ꝙ tribus Iuda, vel Nephthali, aut Si-
meon debeat dare quatuor, vel quinque vrbes Leui-
tis, an poſt hoc poſſent Leuitę ponere ſortem cū tri-
bu Iudę, vel Nephthali, aut Simeon, quas quatuor vr-
bes de tribu illa accepturę eſſent: nam tunc non vide-
tur ſequi aliquod de prioribus inconuenientibus.

Reſpondendum eſt, ꝙ etiam hoc modo non poterant ponere Leuitę ſortes cũ Iſraelitis, quia Deus iuſſerat, ꝙ Iſraelitæ darent vrbes Leuitis de tribubus ſuis: ſi tamen ſorte diuideretur quas vrbes Leuitæ, & quas Iſraelitæ habituri eſſent, iam non darent Iſraelitę vrbes, ſed Leuitę iure ſuo aſſequerentur illas. Item patet hic, quia dicitur, ꝙ quęlibet tribus dedit vrbes aliquas Leuitis: ergo ſors non intercidebat.

Apparet ergo ex prædictis, ꝙ nullatenus Leuitę poſuerunt ſortes cum Iſraelitis pro vrbibus ſuis. Manet autem ſecundus modus ponendi ſortes, quo poſſent ponere Leuitę ſortes pro vrbibus ſuis, ſcilicet, ꝙ inter ſe ponerent eas. Datę enim fuerunt illis 48. vrbes, & vt diſcerneretur qui iſtas, & qui illas habituri eſſent, ſors interpoſita eſt.

B Conſiderandum autem, ꝙ modus huius fuit, quòd petitione exaudita Leuitarum, cum Iſraelitę ſcirent, ꝙ daturi erant eis 48. vrbes iuxta mandatum domini, dederant iudices ad limitandum vrbes iſtas, & fuerũt iſti diuiſores, qui fuerant totius terrę diuiſores. Nam poteſtas eis data a Deo ad diuidẽdum terram erat generalis, iſti conſiderauerunt quamlibet tribum quot vrbes haberet, quia iuſſerat Deus, quòd tribus, quę haberent plures vrbes, darent plures, & quę pauciores, darent pauciores: & tunc proportionaliter diffinierũt de qualibet tribu dandas eſſe tot, vel tot vrbes, & ipſas vrbes ſibi aſſignauerunt, ne in aſſignatione diſcordia poſtea oriretur, & iudicio horum ſteterunt Iſraelitę, ſcilicet, quòd ſiue dediſſent multas, ſiue paucas vrbes de qualibet tribu non fuerunt conqueſti, etiam ſiue vrbes magnę, ſiue paruę eſſent nemo ſe grauatum contendebat: Leuitę quoque non petierunt aliud, quam eis datum eſt, ſiue eſſent vrbes magnę, ſiue paruę, poſtea vero cum deſignatę eſſent 48. vrbes dandę Leuitis ipſimet diuiſores iudices fecerunt ex eis quatuor portiones, quia erant quatuor familię Leuitarum, ſcilicet Sacerdotales Caathita, Gerſonitica, & Meraritica. Fuerunt autem iſtę portiones proportionales ipſis familiis ſecũdum multitudines ſuas, ſcilicet, quòd ſicut ſe habebãt iſtę quatuor familiæ inter ſe, ita ſe haberent partes terræ, vel ciuitates eis dandæ, & quia erant familiæ iſtę inæquales multitudine, fuerunt portiones inæquales. Vna enim habuit tredecim vrbes, & alia decem, & alia tredecim, & quarta habuit duodecim, vt patet in litera. Et ſic fiunt ſimul ciuitates quadraginta octo, quę dandæ erant Leuitis, & vt cõgruẽtius diſtribuerentur portiones iſtę poſitę fuerunt ſortes, & ſic cuilibet pars ſua ſorte prouenit. Sic patet infra in litera: dederunt filii Iſrael Leuitis ciuitates, & ſuburbana ſingulis ſorte diuidentes. Et erat iſte modus ſortium, ſicut factum eſt in diſtributione terrę inter Iſraelitas: primo enim terra in partes proportionales diuiſa eſt, deinde poſitę fuerunt ſortes, quę ſic prouenerunt, vt diuiſores apud ſe primo deſtinauerant, vt declaratum eſt ſupra 18.

Quare Leuitis 48. vrbes datæ ſunt, & alijs tribubus pauciores. Quæſt. VII.

QVAERET aliquis quare Leuitis tot vrbes datæ ſunt, ſcilicet quadraginta octo, cũ aliis tribubus paucę vrbes darentur: nam filiis Beniamin ſolę 26. vrbes datę ſunt ſupra 18. filiis autem Simeon vrbes 17. tribui Zabulon vrbes duodecim: tribui Iſſachar vrbes 16. filiis Nephthali 19. vt patet ſupra 19. c.

Aliquis forte reſpondebit hoc fuiſſe factum ꝑpter multitudinem Leuitarum: iuſſerat enim Deus, quòd pluribus daretur maior pars poſſeſſionis, & paucioribus daretur minor. Num. 26. cap. ſi ergo eſſent Leuitę

A in valde magno numero debebant eis dari multæ vrbes.

Sed non ſtat, quia Leuitę non erant tot, vt ſecundũ proportionem ad alias tribus deberent eis dari vrbes 48. immo nec 10. vrbes. Quod patet, quia in tribu Zabulon erant quinquaginta ſeptem millia quadringẽti. Num. 1. fuerunt autem eis datę vrbes ſolum 12. ſupra 19. Etiam in tribu Simeon erant quinquaginta nouem millia, & trecenti. Num. 1. & fuerunt eis datę ciuitates 17. ſupra 19. in tribu autem Leuitarum erant pauciſſimi. Nam computando etiam ab vno menſe, & ſupra, ſolum erant viginti duo millia, vt patet Num. 3. & iſti non computantur, vt viri: computando autem eos ab anno 30. erant ſolum octo millia quingenti octoginta, vt patet Nu. 4. ergo comparando Leuitas ad multitudines aliarum tribuum non correſpondebant eis, nec vrbes decem. Sed reſpondebit aliquis, ꝙ iſtud verum eſt in prima cõputatione facta in deſerto in mõte Sinai, quæ fuit in principio anni ſecundi ab exitu de Aegypto, vt patet Nu. 1. ſed poſtea in 40. anno quãdo ingreſsi ſunt Iſraelitæ in terram Chanaan erant multi de Leuitis, quia creuerant in 40. annis, & alię tribus diminutę fuerant. Et hoc fortaſsis videbitur alicui rationabiliter dictum, quia fuit ſententia lata in Cadeſbarne anno ſecundo ab exitu de Aegypto ſuper omnes, qui computati erant a 20. annis, & ſupra, & iſta nõ fuit lata ſuper Leuitas, vt patet ex verbis eius. Numeri 14. & ibi declaratum eſt: ergo poterant multiplicari ipſi nimis, alię autem tribus omnes diminuerentur, C quia de qualibet tribu tot morituri erant, quot nominantur. Nume. primo, vtpote in tribu Iuda computati ſunt ſeptuaginta quatuor millia ſexcenti, vt patet Nu. 1. & de his nemo intrauit in terram Chanaan, pręter Caleb, & ſic de reliquis tribubus. De Leuitis autẽ nemo hac ſententia ligatus eſt: ergo ad magnum numerum peruenire poterant, ita vt correſponderent eis vrbes quadraginta octo.

Sed hoc non ſtat, verum eſt enim, quòd quędam de tribubus Iſraelitarum diminutę fuerũt valde, vt patet Numeri 26. vbi ponitur ſecunda computatio facta in fine anni quadrageſimi cum introituri eſſent Iſraelitę in terram Chanaan, & fuit apud Iordanem: tamẽ non fuerunt tantum diminutę iſtæ tribus, vt tribui D Zabulon correſponderent decem vrbes, & tribui Simeon 17. & proportionaliter correſponderent Leuitis quadraginta octo. Nam in ſecunda numeratione in introitu in terram Chanaan erant de tribu Simeõ viginti duo millia ducenti. Nu. 26. cap. & de tribu Zabulon erant ſexaginta millia quingenti, vt patet eodẽ cap. De Leuitis autem in eadem computatione erant pauciſsimi: nam in aliis tribubus computabantur viri ab anno viceſimo, vt patet Nume. 1. & 26. in tribu autem Leuitica computando etiam ab vno menſe, & ſupra fuerunt ſolum viginti tria millia, eodem capitulo. Si autem de iſtis acciperentur ſoli viri ab anno viceſimo, & ſupra, forte non eſſent decem millia virorum, E ſicut patet Num. 3. vbi computatis Leuitis ab vno mẽſe, & ſupra fuerunt viginti duo millia, & tamen cõputatis illis ab anno 30. ſolum inuenta ſunt octo millia virorum, & quingenti octoginta, Num 4. c. ergo non debebant Leuitæ accipere vrbes ſaltem decem, ſed proportionaliter acciperent vrbes ſecundum multitudinem ſuam.

Rñdendum eſt, ꝙ Leuitę acceperunt vrbes ſm ꝓportionem multitudinis ſuę, tñ acceperunt plures vrbes, q̃ alię tribus, licet eſſent valde minoris multitudinis, quia omnes Iſraelitę accipiebant vrbes, & viculos atque ruſcula, & agros, vniuerſaque territoria portionũ ſuarũ: Leuitę aũt accipiebant ſolas vrbes cum ſuburbanis ſuis, idõ q̃q̃ q̃libet trib⁹ Iſraelitarũ paucas acci-

peteret vrbes, quia tamen habebat rura multa, & vicu- F
los poterant ibi habitare multi, & dato. ꝙ pauca rura
eſſent facta, & habitata, cum terra latiſſima eſſet, ipſi
poterant nouas habitandi ſedes facere, ſiue vrbes, ſi-
ue viculos, ita vt multi caperentur in paucis vrbibus:
Leuitæ autem non poterant ſic facere, quia ſolum da-
bantur eis vrbes ad habitandum cum ſuburbanis ad
alenda pecora, ideo non poterant ſe diſtendere per ter
ritoria vrbium ad habitandum in viculis, vel ad con-
ſtituendum nouas ſedes, ſi vrbes eorum paucę eſſent,
ideo neceſſe fuit, vt plures valde vrbes darentur Leui-
tis, quam cæteris tribubus, licet eſſent pauciores nu-
mero. Hoc etiam patet ex comparatione aliarum tri-
buum inter ſe: nam quædam tribus erant valde maio- G
ris multitudinis, & accipiebant valde pauciores vrbes
aliis tribubus minorum multitudinum, vt patet de tri
bu Zabulon, & Simeon: nam acceperunt filii Simeõ
vrbes 17. vt patet ſupra 19. & erant vigintiduo millia
ducenti ſolum, vt patet Nume. 26. cap. filii autem Za-
bulon acceperunt ciuitates 12. vt patet ſupra 19. & tñ
erant ſexaginta millia quingenti. Nu. 26. c. eodem mo
do tribus Aſer accepit vrbes 32. vt patet ſupra 19. & ta
men erat ſumma eius quinquaginta tria millia qua-
dringenti. Num. 26. c. Cauſa diuerſitatis eſt, quia aliqñ
paucę vrbes habebant magnum territorium. ſ. q̃a erãt
ibi multa rura, & viculi, vel ſaltem latitudo regionum
ad conſtituendum nouas ſedes, & multę vrbes erant H
coniunctę, & habebant inter ſe paruum territorium,
& ſic 12. vrbes, quas habebant filii Zabulon, vt patet
ſupra 19. poſſent habere inter ſe maius territorium, tã
ad habitandum, quàm ad colendum, quam 17. vrbes
ſortis Simeon, & quam 32. vrbes ſortis Aſer, & ſic cre
dendum eſt, ꝙ fuerit, alioquin non ponerentur pro-
portionales partes poſſeſſionum datę tribubus Iſrael.
Patet igitur quare tot vrbes datę fuerint Iſraelitis.

Egreſſaque eſt ſors in familia Caath filiorum Aaron. i. fa-
milię Caath quantum ad filios Aaron prouenit ſors
iſta, quę ſequitur, ſcilicet ciuitates 13. In quo ſciendũ,
vt ſupra declaratum eſt, ꝙ quamquam familia Caath
eſſet vnica, ſicut familia Gerſon, vel Meran, quia tamẽ
in ipſa fuerunt quidam ſacerdotes, ſcilicet tota poſte-
ritas Aaron, qui vocantur Aaronitę, vel Amramitę, I
& alii fuerunt Leuitę minores, qui infra vocant̃ Le-
uitę inferioris grad⁹, fuit diſtincta illa familia in duas,
& nunc ponitur hic ſors quantum ad vnam partem. ſ.
quantum ad Aaronitas, qui ſunt ſacerdotes, & iſtis da-
tę ſunt vrbes 13. vt patet infra.

Filiorum Aaron ſacerdotis. Omnes enim de ſemine
ſuo erant neceſſario ſacerdotes, niſi eſſent maculati,
quia tunc non poterant accedere ad miniſtrandum:
tamen gaudebant omnibus iuribus ſacerdotalibus,
ſcilicet, quòd recipiebãt integros redditus, vt patet Le
uitic. 21. cap. ideo etiam iſti vocabantur de ſacerdotũ
numero: omnes autem qui immaculati erant, coge-
bantur eſſe ſacerdotes, & dato, quòd aliquis abrenun-
ciaret omnibus iuribus, quę ei competere poterant
ex ſacerdotio non permittebatur, quin conſecraretur K
& miniſtraret, vt declaratum fuit Nume. 20. licet hoc
nemo faceret, quia libẽter accipiebant officium ſacer
dotale, quia erat tam facile, & redditus magni ei adiũ
cti erant: immo multoties contendebatur ſuper ſacer
dotio: ſicut fecit Core, & ſocii ſui contra Aaron, &
Moyſen. Nu. 16. cap. vocatur Aaron ſacerdos per ex-
cellentiam, quia fuit ſacerdos magnus, & fuit primus
ſacerdos: nemo enim ante eum ſacerdos eo ordine, &
ritu conſecrandi effectus eſt.

De tribubus Iuda, Simeon, & Beniamin ciuitates tredecim.
Non ponitur hic quot vrbes dederit quęlibet tribus,
quia hoc infra deſcribitur, ſed quot vrbes erãt in qua-
libet ſorte: fuerunt enim factę ſortes quatuor inter
quas diuiſę ſunt vrbes 48. quarum prima fuit ſors fa-
milię ſacerdotalis, quę habuit vrbes tredecim. Ponun
tur iſtę tres tribus ſimul, quia iſtæ tredecim vrbes, quę
factę ſunt vna ſors datę ſunt de his tribus tribub⁹, fuit
autem facta ſors iſta de vrbibus iſtarum triũ tribuũ,
ne eſſent pertinentes ad vnam familiã diuiſi, ſed quan
tum poſſibile erat coniungerentur: non erat enim
poſſibile ex data lege, quòd pertinentes ad vnam fa-
miliam Leuiticam eſſent, ita coniuncti, ſicut pertinen
tes ad vnam tribum filiorum Iſrael, quia non habe-
bant ſimul loca habitationis ſuę, ſed diuiſa per diuer-
ſas tribus: erat tamen poſſibilis aliqualis coniunctio,
ſcilicet, vt inter vrbes Caathitarum non intercideret
vrbes Gerſonitarum, vel Meraritarum, & è cõtrario,
& inter vrbes Aaronitarum non intercideret vrbes
aliorum Leuitarum, & ob hoc omnes ciuitates, quæ
dabantur Gerſonitis erant ſimul, & quæ Meraritis ſi-
mul, ſcilicet, quòd non intercidebant ciuitates aliorũ
Leuitarum. Ob hoc autem vrbes tredecim, quę datę
ſunt de his tribubus tribus factæ ſunt vna ſors, quia
iſtę tres tribus erãt ſimul: nam ſors Simeonis erat in-
tra ſortem Iudę, cum fuerit quondam pars illius, vt pa
tet ſupra 19. ſors autem Beniamin erat coniuncta ſor-
ti Iudę, quia latus aquilonaris ſortis Iudę, & latus me-
ridianum Beniamin erant idem, vt patet comparãdo
loca vtriuſque lateris, quę ponuntur eſſe eadem ſu-
pra 18. & 15.

Quare non fuit data poſſeſſio 48. ciuitatum Leuitis ſimul, ſicut aliis tribubus, & de quatuor rationibus Nicolai ad hoc, & an ſtent. Et quòd ſacerdotes, & Leuitæ veteris teſtamenti habebant determinata iura. Et an debebant Leuitæ accipere ciuitates ad habitandum, ſicut aliæ tribus.

Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis quare non fuit data poſ-
ſeſsio ciuitatum Leuitis ſimul, ſicut daba-
tur reliquis Iſraelitis, ſed erant diuiſę vrbes
eorum per ſortes omnium tribuum. Nico-
laus reſpondet quatuor rationibus. Prima eſt, ne vide-
retur cultus Dei ad vnicam tribum pertinere. ſ. ſacer-
dotes, & Leuitę erant miniſtri Dei, de reliquo autem
populo nemo miniſtrabat. Si autem omnes Leuitæ,
& ſacerdotes fuiſſent ſimul, videret̃ totus cultus Dei
pertinere ad tribum illam, in qua eſſent habitantes, &
ad reliquas nihil pertinere, ſed ad totum Iſrael ęquali-
ter pertinebat Deus. ergo in omnibus tribub⁹ debue-
runt eſſe miniſtri illius.

Secunda ratio, quia eſſet difficile vni tribui prouide
re oĩbus ſacerdotibus, & Leuitis: cũ aũt eſſent diſper-
ſi per multas tribus faciliter ſuſtentari poſſent ab om-
nibus recipientes, & hoc forte, quia Leuitę, & ſacer-
dotes non colebant agros, nec vineas, ſed viuere debe
bant de his, quæ populus erogabat, vna autem tribus
non poſſet tantum erogare.

Tertia ratio eſt, quia apud omnes populos ſacerdo-
tes de publicis ſumptibus aluntur, quia pro tota com
munitate poſiti ſunt mediatores inter Deum, & po-
pulum, ſicut dicit Apoſtolus ad Heb. 5. Quod patet in
ſacerdotibus Aegyptiorum, quia cum inualeſcente
fame omnes Aegyptii venderent terram ſuam, vt da-
retur eis cibus, ſacerdotes non ſunt compulſi vendere
terram ſuam, quia cibaria conſtituta eis de horreis pu-
blicis prębebantur, vt patet Geneſi. 47. de hoc tangit
Ariſtot. Ethicor. lib. 8. de quibuſdam iuribus primitia-
rum, & oblationum, quę tradebantur apud antiquos
a gentibus: ergo Leuitis de publicis debebant dari ſu
ſtentamenta, & conſequenter in omnibus ſortibus Iſ-
raelitarum debebant morari, vt ibi aliquid recipe-
rent. & non in vnica.

Quarta

Quarta ratio erat pp doctrinam, quia ſacerdotes, & Leuitę erãt periti in lege, & docere debebant totum populum, qui non poterat vacare ſtudio legis, cum eſſet attentus alij operationibus: Leuitę autem, & ſacerdotes, qui ad nihil diuertebant, niſi ad cultum Dei poſſent ſtudijs vacare maximè circa legem, & iſti docerent totum populũ: ſi tñ morarentur omnes ſimul in terra alicuius tribus, ſicut quęlibet tribus ſimul habebat poſſeſſionem, difficile eis eſſet docere populũ in tota terra Hebręorum, ideo debuerũt diſperſi eſſe per totam terram Iſrael. Dicendum rationes iſtas ſatis eſſe apparentes, ſed non ſolidas. Prima non tenet, quia nihil magis videretur cultus Dei pertinere ad vnicam tribum, ſi ſacerdotes, & Leuitę ſimul eſſent, quam ſi diſperſi ſicut erant: nam cultus Dei erat in ſanctuario, in quo fiebant cęremonię ſacrificiorum, & omnes ritus legales: in alijs aũt locis nihil de his fieri poterat, nec erat alicubi cultus Dei niſi mẽtalis, vel in oratione, ſi in cęremonijs exterioribus nequaquam. Si autem exiſtẽtibus ſacerdotibus, & Leuitis in vna tribu, ibi eſſet ſanctuarium, ſiue vnum, ſiue multa, & exiſtentibus diſperſis per omnes tribus eſſent ſanctuaria in multis tribubus per multa loca, ſicut nunc ſunt apud nos multę Eccleſię in quibus myſteria ſacra celebrari poſſunt, verum eſſet, ꝙ ſi eſſent in vnica tribu videretur cultus Dei ad illã tribum ſolam pertinere, quia tñ ſiue ſacerdotes, & Leuitę eſſent ſimul, ſiue diſperſi ſanctuarium ſemper eſſet vnicum in quo Deus coleretur, nõ videretur maigs ſic, q̃ aliter pertinere cultus Dei ad vnam tribum, quam ad alterã: immo accidere poſſet è contrario, quia fortè mutaretur ſanctuarium ad tribum illam, in qua nullus de ſacerdotibus, vel Leuitis eſſet, & tũ verius ad tribum iſtã, in qua eſſet ſanctuarium videretur totus cultus Dei pertinere. Secũda cauſa etiam non tenet. ſ. ꝙ eſſe debebant in omnibus tribubus, quia nõ poſſent de ſumptibus illius ſuſtentari, vel ſaltem grauaretur nimis illa tribus. Pręſupponit enim falſum. ſ. ꝙ ſacerdotes, & Leuitę ſuſtẽtabantur de eleemoſynis populi, & nihil aliud habebãt, ideo ꝙ vna tribus nõ poſſet eis prouidere. Sed falſum eſt, quia tam ſacerdotes, q̃ Leuitę habebant iura determinata, quibus ſufficienter alerentur, ſicut quęlibet alia tribus poterat ali de fructibus poſſeſſionum ſuarum. Quod patet, quia omnes decimę totius Iſrael dabãtur Leuitis minoribus. ſ. Gerſonitis, & Meraritis, atque cuidam parti Caathitarum. ſ. eis, qui nõ erãt ſacerdotes, & de his poterãt ſufficienter ali, quia iſti Leuitę nõ erãt tot in multitudine, ſicut aliqua de tribubus, vt patet ex ſupra declaratis, nec fuerunt aliquãdo ęquales multitudine alicui tribui: & tñ q̃libet de 12. tribubus dabat illis annuatim decimã partẽ fructuũ ſuorum, ergo plus habebant de fructibus quolibet anno Leuitę, quam aliqua de tribubus Iſrael, quia accipiebant 12. decimas, & quęlibet tribus reſeruabat ſibi nouem decimas: ergo maior erat copia fructuum annorum Leuitarum, tam in terrę naſcẽtibus, quam in pecoribus, & iumentis, quã cuiuslibet alterius tribus, pręſertim, quia non diuidebantur iſtę decimę inter omnes Leuitas, ſed ſolum inter eos, qui non erant ſacerdotes, vt patet Nu. 18. c. ſacerdotes etiam habebãt ſufficiens alimentum, immo valde magis, quam Leuitę, quia ipſi recipiebant omnes primitias, & omnes redemptiones primogenitorum humanorum, pro quolibet 5. ſiclos etiam redemptiones iumentorum, & pecorum immundorum a caſu. Recipiebant etiã omnia primogenita pecorum, ſcilicet bouum, caprarum, & ouium, quod erat valde magnum ius, maius valde, quam decimę pecorum. Etiã recipiebant omnia vota, vel ęſtimationes eorum, de quibus Leui. 27. Etiam omnia iura ſacrificiorum, & omnia donaria, &

A oblationes, multa quoque alia iura, de quibus omnibus patet Nu. 18. c. Ergo poterant ſuſtentari ſufficienter non recipientes aliquid alterum a populis pręter iura conſtituta eis. Iſta autem iura darentur ſacerdotibus, & Leuitis, ſiue habitarẽt omnes ſimul, ſiue diſpſi per omnes tribus, cum darentur ratione miniſterij, quod fiebat in ſanctuario, quod erat vnicum, ergo nihil magis differebat quantum ad poſſe Leuitas, & ſacerdotes ſuſtentari, habitare ſimul, vel quòd eſſent in multis tribubus. Sed aliquis arguet, quòd Leuitę non haberent aliquid vnde ſuſtentarentur pręter eleemoſynas, quia Deuter. 14. iuſſit Deus, quòd quãdo Iſraelitę offerrent, & facerent ſolennes epulas inuitarent B Leuitas, & dicitur: Caue ne derelinquas Leuitã, quia non habet aliam partem in poſſeſſione tua, & hoc ſępe iubetur, ſcilicet Deuter. 12. & 16. Reſpondendum eſt, quòd iura ſacerdotum erant magna, & totaliter ſufficientia eis, ideo iſti nunquam egebant eleemoſyna, nec petebãt. Leuitarum autem iura magna erant, ſed quia ipſi erant aliquando multiplicati nõ ſufficiebant tantum iſta iura, ideo inſtituit Deus alias decimas, ſcilicet ꝙ pręter decimã principalem, quę erat totaliter danda Leuitis, iuſſit quolibet anno ſeparari aliam decimã ſecundam, & iſta erat minor, quia erat de nouẽ partibus. Erat aũt iſta ꝑ ſumptibus Iſraelitarũ quando aſcendebãt in locum ſanctuarij, quia ter in anno tenebãtur illud aſcendere omnes maſculi: Exo. 23. & 34. & Deu. 16. & de hac comedere debebant in C loco ſanctuarij, & de hac erogabant in conuiuia aduenarum, viduarum, & Leuitarum, vt patet Deutero. 12. & 14. & 16. & ſic erat aliud conſtitutum eis quaſi ius. Tertium genus decimarum erat, quod conſtituebatur de triennio in triennium, & iſtud non dabatur totaliter Leuitis, ſicut primę decimę, quę dabantur quolibet anno, nec etiam comedebatur quidquam de his ipſi facientes decimam, ſed conſeruabãtur fructus hmõi in domo ſua, & veniebant Leuitę pauperes, & aduenę, & viduę, atque pupilli, & ſaturabantur de decima illa. De hac Deut. 14. & ibi de iſtis tribus generibus decimarum declaratum eſt. Sed adhuc iſta iura non multum conſerebant, quia erant generalia pręter decimas primas, quę ſolis Leuitis dabantur, & iſtę ſufficiebant eis. Quod autem aliquos eorum contin- D geret eſſe pauperes, non erat admirabile, quia etiam ſi conuenientes redditus haberent: multis modis contingit aliquem pauperem effici. Cum autem arguebatur, ꝙ Leuitę non haberent aliquid, quo ſuſtẽtarẽtur niſi eleemoſynas Iſraelitarum: dicendum falſum eſſe, cum eis conſtituta eſſent iura a lege, ſcilicet decimę Nu. 18. c. & iſtę non vocantur eleemoſynę, cum dentur ex debito. Et cum dicitur Deuter. 14. Caue ne derelinquas Leuitam, quia non habet aliam partem in poſſeſſione tua. Dicendum verum eſſe, tamen non eſt ſenſus, ꝙ non haberet niſi eleemoſynas in ſuſtentationem, ſed ꝙ Leuitę, & ſacerdotes non habent partem aliam in poſſeſſione Iſraelitarum, niſi quod ab eis percipiunt, quia ipſi nõ habebant agros, & vineas, E nec vacabant agriculturę, ſed ſolum habebant vrbes ad habitandum, & ſuburbana ad alenda pecora, vt patet hic, ſupra 14. atque Numer. 35. omnes autem tribus Iſrael poſſeſſiones habebant. Leuitę autem, & ſacerdotes ſolum habebant iura, quę recipiebant ab Iſraelitis, & iſta erat pars eorum, tamen iſta non erant eleemoſynę, ſed debita, de quibus nihil magis percipereut Leuitę, & ſacerdotes habitãtes diffuſi per omnes tribus, quam ſi ſimul habitarent, in auctoritate autem pręallegata Deus mouebat Iſraelitas ad miſericordiam pauperum, & pręcipuè Leuitarum, quia aliquando contingebat eos eſſe pauperes ſicut cęteros homines, & tunc magis debebant miſereri eorũ,

quam

quam aliorum cęteris paribus. Tertia ratio, quam inducebat Nicolaus non ſtat, ſcilicet quòd ſacerdotes apud omnes gentes de ſumptibus publicis ſuſtentantur, ergo debebant habitare diffuſi per omnes tribus: intendit enim, quòd ſi habitarent in vnica tribu non poſſent ſuſtētari de publicis, ſed ſolum de ſumptibus illius tribus in cuius territorio morarentur.

Sed non ſtat, verum ēſt enim ſi de publicis ſuſtentarentur eleemoſynis, ſecus ſi de publicis iuribus, ſcilicet quòd ſi ſacerdotes, & Leuitę non haberent aliquid ſuſtentamenti, niſi de eleemoſynis erogatis ab Iſraelitis, oportebat, vt diffuſi per totum Iſrael morarentur, vt ab omnibus recipere poſſent: tamen non ſuſtentabantur de eleemoſynis communibus, ſed de iuribus ſtatutis a tota communitate ſoluendis, ſcilicet de iure ſanctuarij: inſtituerat enim Deus aliqua iura ſibi ſolui, & illa diſtribuit in Leuitas, & ſacerdotes, qui erant miniſtri eius, vt patet Nu. 18. c. ideo quantum ad hoc nihil magis differebat, quòd habitarent omnes Iſraelitę ſimul, quā quòd diffuſi per tribus Iſrael. Quarta ratio erat ad doctrinam, ſcilicet quòd ſacerdotes, & Leuitę debebant populum inſtruere in fide prędicando, & alios erudiendo, cū populus nō vacaret ſtudio legis, ſed hoc eſſe nō poterat ſi ſimul habitarent omnes Leuitę: ergo non ſimul habitare debebant. Sed dicendum non ſtare iſtam rationem, quia ad hoc debuiſſent ſacerdotes diuidi per totum Iſrael, ſed non erant diuiſi. Hoc patet, quia doctrina legis nō pertinebat ad Leuitas ſimplices, ſed ad ſacerdotes: his enim data eſt cura de lege, & ibi reſpondere debebāt de quæſtionibus legis. De Leuitis autē nihil iubetur. Et patet hoc Aggęi 2. cū dicit: Interroga ſacerdotes legem. ſi tamē ipſi nō tenerentur ſcire eam, & reſpōdere ad quęſtiones de lege, non iuſſiſſet dominus, ꝙ interrogarētur ſacerdotes. Item patet Mala. 2. ſcilicet labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem exquirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt. ergo ſi diuidebantur Leuitę per totum Iſrael propter doctrinam debuiſſent ſacerdotes diuidi, quia ad ipſos pertinebat prędicare verbum legis, & reſpondere de ipſa. De Leuitis autem nihil patet: ſacerdotes tamen non fuerunt diuiſi per totū Iſrael, quia ſolum fuerunt in ſortibus Iudę, Beniamin, & Simeon, vt patet hic. ſ. quòd ſors filiorum Aaron fuit ciuitates 13. in ſorte Iudę Simeon, & Beniamin: apparet igitur ex dictis, ꝙ nulla iſtarum 4 rationum fuit propter, quam Leuitę accepiſſent ciuitates diuiſas per totum Iſrael: dicendū autem cauſam eſſe aliam Et pro hoc quęretur an debebant Leuitę accipere ciuitates ad habitandum, & terram in ſortem, ſicut accipiebat quęlibet tribus Iſraelitarum an non. Si dicatur, quòd ſic, tunc ſtat, ꝙ debuiſſent ciuitates eorū eſſe ſimul, ſicut quęlibet tribus habebat totam ſuā poſſeſſionem ſimul, ſed hoc Deus noluit, quia iuſſit, quòd non acciperent ſortes inter Iſraelitas, ſed darentur eis ciuitates ad habitādū: cauſę quoque conuenientes ſunt quare non debuiſſent Leuitę accipere poſſeſſionem, de quibus actum eſt. Numeri 18. & Deuteronom. 18. & ſupra decimo quarto capitulo.

Si autem dicatur, quòd non debebant accipere ſortem, ſed ciuitates ad habitandum, neceſſe erat, quòd iſtę ciuitates, quas acciperent pertinerent ad alias tribus, cum primo tota terra diuidi deberet hoc modo inter Iſraelitas, & poſtea de qualibet tribu erant aſſignandę vrbes aliquę Leuitis. Et tunc ſi darentur Leuitis ciuitates omnes ſimul, ſequerentur duo inconuenientia.

Primū erat, qꝛ aliqua tribus fuiſſet, aut duę, vel tres quibus tollerentur omnes ciuitates. Quòd patet, quia Leuitę habituri erant vrbes 48. vt apparet Numer. 35.

F nulla tamen tribus tot vrbes habebat, niſi tribus Iudę, vt patet conſiderando ſupra a capi. 15. vſque ad finem 19. tollerentur duabus tribubus, aut pluribus omnes vrbes, ita vt non maneret eis vbi morarentur: nam viculi, & agri non ſufficerent: ideo non conuenienter ſic fieret, quia grauarentur valde illę tribus, & neceſſe erat, quòd tranſirent ad habitandum ad ſortes aliarū tribuum, ſed hoc non conueniebat. Erat enim congruentius, vt Leuitę quibus nulla ſors aſſignata erat morarentur diffuſi per ſortes diuerſarum tribuum, quam vt Iſraelitę, quibus certa ſors erat aſſignata trāſirent ad ſortes aliarum tribuum, vt darent locum Leuitis. debuerūt ergo Leuitę per varias ſortes accipere vrbes ad habitandum, quia tunc cum quęlibet tribus paucas vrbes daret non grauaretur, & ob hoc iuſſit
G Deus, vt tribus, q̄ plures vrbes habebāt darent plures, & q̄ pauciores hēbāt darēt pauciores Nu. 35. l. qꝛ tūc ꝓportionaliter imponeretur onus oībus tribubus, & conſequenter nulla grauaretur, ita vt nō poſſet habitare intra ſortem ſuam propter Leuitas. Itē ſequebatur ſecundum inconueniens, ſcilicet quòd multa terra relinqueretur inutilis, & inculta, in quo omnes grauarentur Iſraelitę: nam ob hoc iuſſit Deus, quòd Leuitę acciperent ſolum vrbes, & ſuburbana in circuitu, vt agri, & cętera territoria manerēt Iſraelitis ad colendum ibi, ita vt propter habitationem Leuitarū non videretur eis auferri aliqua portio terrę, quam aliàs conſecuturi eſſent, ſed ſolum vrbes ad habitādū: ſi autem tollerētur eis vrbes 48. & omnia harum vr-
H bium territoria, grauarētur nimis: ideo taliter debuit ordinari, vt non tolleretur Iſraelitis in quorum territorijs erant vrbes qđ de territorijs ad colendum, ſi tamen accepiſſent ſimul Iſraelitę vrbes ſuas, manerent multa territoria inutilia, quę coli nō poſſent ab Iſraelitis, & Leuitę non debebant illa colere: ergo efficeretur terra inutilis, & ſylueſtris. Quod patet, quia cum 48. vrbes, quę pertinebant ad Leuitas, darentur eis ſimul, magna terrarum ſpatia inter has vrbes caperentur: Iſraelitę autem, qui habitarent extra iſtas vrbes Leuitarum, ſcilicet in ſortibus propinquis, non poſſent colere iſta territoria, quia licet poſſent loca propinqua colere, tamen non poſſent penetrare ad territoria, quę eſſent in medio regionis harum ciuitatū, cum
I diſtarent valde a locis exterioribus, in quibus morarentur ipſi Iſraelitę: ideo maneret valde magna pars terrę inculta, & nulli vtilis, quin potius nociua, quia efficerentur ibi magnę ſyluę, & creſcerent beſtię contra Iſraelitas. Debuit ergo aliter fieri, vt non manerent aliqua terrę ſpatia inculta, & inutilia, quòd non poterat accedere niſi vrbes Iſraelitarum eſſent diuiſę per totum Iſrael, ita quòd in circuito cuiuſcunque vrbis ſacerdotalis, vel Leuiticę eſſent aliquę vrbes Iſraelitarum, & tunc habitatores illarum vrbium poſſent colere territoria vrbis ſacerdotalis, & ſic nihil maneret incultum nec inutile, & nō adimeretur aliqua terra Iſraelitis, quam alius colere potuiſſet. Apparet ergo quare non debuerunt Leuitę, & ſacerdotes acci-
K pere omnes vrbes ſuas ſimul, ſicut reliquę tribus habebant, ſed erant diffuſę inter tribus Iſraelitarum.

Et reliquis filiorum Caath. Iſta eſt ſecūda ſors vrbium Leuitarum, quæ fiebāt per familias, & quia erant quatuor fuerunt factæ ſortes quatuor, ad hoc familia Caathitarum in duas partes diuiſa eſt. Prima fuit ſacerdotalis, cui ſupra aſſignatę fuerunt ciuitates tredecim in vna portione, nunc dicitur, quòd reliquis filiorum Caath fuit data alia portio: iſti erant Caathitę, qui nō veniebant de genere Aaron.

Pro quo ſciendum, quòd Leui habuit tres filios, ſcilicet Caath, Gerſon, Merari Exo. 6. &, quamquā quilibet iſtorū habuiſſet multos filios, vt patet pręallega-

to capitulo,& Nume. 3. tamen non fuit cognatio alicuius horum diuiſa, vt fierent ex ea duæ, vel tres familiæ, niſi familia Caathitarum, & cauſa fuit, quia omnes Gerſonitæ fuerunt eiuſdem dignitatis in miniſtrando, & omnes Meraritę conſimiliter. Caathitæ autem non fuerunt omnes æquales, quia ex eis fuerunt quidam ſacerdotes, quod pertinebat ad maiorem, & excellentiorem gradum, alii autem fuerunt inferioris gradus, & fuerunt diuiſi iſti per filios Caath: Nam Caath habuit filios quatuor, ſcilicet Amram, Iſuar, Hebrō, Oziel. Exo. 6. & Num. 3. de Amram nati ſunt Aaron, & Moyſes. filij Aaron pertinuerũt ad ſacerdotiũ, & iſti fecerunt vnam familiam. Filij autem Oziel, Hebron, & Iſuar cum quadam parte Amramitarum, ſcilicet cum filijs Moyſi pertinuerũt ad familiam Caathitarum, & de iſtis dicitur hic, & ſic exponitur hic in litera, ſcilicet.

Et reliquis filiorum Caath, ideſt Leuitis, qui ſuperfuerant. Ideſt accipiendo totam familiam Caathitarum, ſi dematur ab ea ipſa familia ſacerdotalis manebit quędã alia pars Caathitarum, & iſti vocantur hic Leuitę reliqui, vel qui ſuperfuerant de Caathitis.

De tribubus Ephraim, & Dan, & dimidię tribus Manaſſe ciuitates decem. Ideſt iſtis Caathitis reſiduis data eſt alia ſors decem ciuitatum, & fuit hoc de tribubus his, ſcilicet Ephraim, & Dan, & dimidia Manaſſe. Iſtę enim tres tribus dederunt ciuitates decem pro Leuitis: nã filij Ephraim dederũt vrbes quatuor, filij Dan totidẽ, & filij ſortis dimidię Manaſſe dederunt duas, vt patet infra in litera: iſtę autem ſortes erant coniunctę, quia ſors Ephraim, & dimidia tribus Manaſſe erant ſimul, ita vt ponatur idem terminus vtriuſque ſortis, vt patet ſupra decimo ſexto, & decimo ſeptimo capitulo, ſors autem Dan an coniungeretur his non patet, quia non ponũtur aliqui termini eius ſupra 16. ſicut in alijs ſortibus tribuum: tamen ſatis eſt veriſimile, quòd ſors Dan fuerit ex aliqua parte coniuncta ſorti Manaſſe, quę erat magis aquilonaris, quam ſors Ephraim verſus ſortem Dan. Et cum dicitur hic dimidię tribus Manaſſe, intelligendum eſt de medietate illa, quę erat ad occidentalem partem Iordanis cum ſorte Ephraim. Quod patet, quia ponuntur hic Ephraim, & Manaſſe ſimul, & tamen non erat Ephraim, niſi cum medietate Manaſſe, quę erat ad occidentalem partẽ Iordanis. Item patet magis, quia infra dicitur, quòd de illa medietate ſortis Manaſſe datę ſunt vrbes, quędam Gerſonitis in Baſan, ſed Baſan eſt regio quędam medietatis Manaſſe, quę erat ad orientalem plagam Iordanis: idem patet infra cum exprimuntur ciuitates iſtę nominatim.

Quare data ſunt plures vrbes ſacerdotibus, quam Caathitis. Quæſt. IX.

QVAERET aliquis quare datę fuerunt plures vrbes ſacerdotibus, quam reliquis Caathitis, ſcilicet ſacerdotibꝰ tredecim, & Caathitis decem, cum Caathitę eſſent plures, quam ſacerdotes.

Reſpondebit aliquis, quòd plures erant ſacerdotes reliquis Caathitis. In quo non poteſt dari certitudo, cum non habeatur numerus eorum, quando acceperunt hęreditatem. a principio enim cum fuit facta numeratio in monte Sinai, manifeſtum eſt Caathitas reliquos plures eſſe ſacerdotibus, quia tũc ſolum erãt tres ſacerdotes, ſcilicet Aaron, & duo filij eius Eleazar, & Ithamar: nam duo alij, ſcilicet Nadab, & Abiu ante hoc combuſti fuerant. De hoc Num. 3. De reliquis autem Caathitis computando ab vno menſe, & ſupra erant octo millia ſexcẽti, vt patet, eo. c. computando autem ab anno 30. erant 2750. vt patet Nume. 4. capitulo in ſecunda autem numeratione facta, anno 40. apud Iordanem cum Iſraelitę introierunt in terram Chanaan: non patet de qua familia eſſent plures, quia non ponitur ſumma eorũ diſtincta, ſed ſumma totius tribus Leui, vt patet Num. 26. capitulo: ſatis tamen apparet, quòd ſemper fuerint plures Caathitę, quia ipſi habebant multa capita: ſacerdotes autem vnum, vt ſupra declaratum eſt. Etiam quando ſacerdotes ſolum erant tres, erant de Caathitis reliquis 8600. ergo ſupereſſent plures de Caathitis, quã de ſacerdotibus, nec eſt in hoc dubitandum.

Dicendum ergo, quòd vrbes ſacerdotum erant minores, ideo fortaſſis tantum ſuffeciſſent vrbes decem Caathitarum, ſicut vrbes 20. aut plures de vrbibus ſacerdotum: nam vocantur hic vrbes omnia oppida murata, ſiue ſint vrbes, ſiue villę, vt nos appellamus, & ſiue ſint magnę, ſiuę paruę, & tunc continget vnam ciuitatem eſſe maiorem quatuor ciuitatibus, vel alias, & ſic nihil obſtat datas fuiſſe his decem, & alijs tredecim. *Doc. reſp. ad quęſtiõ*

Aliquis forte reſpondebit aliter, ſicut ſupra reſpõdebamus de ſortibus tribuum, quare alicui tribui magnę multitudinis dabantur pauciores vrbes, quam alteri tribui paruę multitudinis, ſcilicet quòd erat magna regio inter paucas vrbes interdum, & multa tura, vel viculi ad habitandum, vel ſaltem loca multa ad conſtituendum loca habitationis, & ibi moraretur multitudo magna, quamquam eſſet paucitas vrbium.

De Leuitis tamen non poteſt ſtare iſta reſponſio, quia non recipiebant Leuitę viculos, & tura ad habitandum vel regiones, quę erãt apud vrbes, ſed ſolum ipſas vrbes cum ſuburbanis in circuitu vrbium pro paſtu pecorum. ideo dicendum, vt immediate dictũ fuit.

Porro filijs Gerſon egreſſa eſt ſors. Iſta eſt tertia familia Leuitarum hic, & tamen ſemper alibi accipitur tanquam ſecunda, cum non diuidantur Caathitę in duas partes ſicut diuiduntur hic. Iſti Gerſonitę erant in magna multitudine, vnde datę ſunt eis vrbes 13. erat autem officium Gerſonitarum, vt portarẽt pelles ſanctuarij, & tentoria, ſcilicet omnia operimenta, quę erant ſuper tabernaculum, & omnia velamenta, quę erant in circuitu eius, & totius atrij, vt patet Nume. 3. capitulo. iſtis egreſſa eſt ſors, quę ſequitur, quia diuiſis omnibus ciuitatibus Leuitarum in 4. partes, vna pars ſorte prouenit Gerſonitis, ſine ſorte enim nihil dabatur Leuitis, ſicut nec Iſraelitis.

Vt acciperent de tribubus Iſſachar & de Aſer, & Nephthali dimidiaque tribu Manaſſe. Ponuntur iſtę tres tribus, & dimidia, quia iſtę vrbes 13. datæ Gerſonitis fuerũt de his tribubus acceptæ: nam ſors Nephthali dedit vrbes tres, ſors Aſer dedit quatuor, ſors Iſſachar dedit totidem, dimidia autẽ ſors Manaſſe dedit vrbes duas, quæ ſunt ſimul 13. de his omnibus infra in litera. Iſtę quoque ſortes tribuum ſatis coniunctę ſunt: nã Aſer, Iſſachar, & Nephthali coniunguntur in terra nouẽ tribuum, & dimidię a parte occidentali, Iordanis: dimidia autem ſors Manaſſe coniungitur eis ex parte orientali, & eſt ad orientalem partem Iordanis: tamen terminus occidentalis terræ duarum tribuum, & dimidiæ eſt terminus orientalis terræ nouem tribuum, & dimidiæ, vt colligitur ex terminis, qui ponuntur Deuteronom. 3. & terminis, qui habentur Numeri 34. capitulo.

Dimidiaque tribu Manaſſe in Baſan. Ponitur determinatio iſta, ſcilicet in Baſan: nõ ad ſignandum, quòd omnes ciuitates 13. quæ hic ponuntur, eſſent in Baſan, quia Baſan eſt regio quædã in dimidia ſorte Manaſſe,

vt

vt patet ſupra.13.capitul. ſed ponitur ad diſtinguendum de dimidia tribu Manaſſe: erat enim Manaſſe diuiſus in duas medietates quarũ quędã erat ad partẽ orientalem Iordanis, & iſta erat in Baſan: alia erat ad partem occidentalem, & iſta erat coniuncta ſorti Ephraim, de qua ſupra 16 & 17.cap. & quia dubitaretur quę eſſet iſta dimidia tribus Manaſſe, de qua ſuſcepit ciuitates familia Gerſonitarum, dictum eſt, quòd erat dimidia tribus Manaſſe in Baſan, id eſt, quę acceperat poſſeſſionem in Baſan, ſcilicet ad partem orientalem Iordanis. F

Ciuitates numero tredecim. Quod ſatis apparet cõputando infra quot vrbes dederit quęlibet tribus harũ.

Et filij Merari per cognationes ſuas. Iſta eſt 4. familia Leuitarum, vt hic computatur, quamquã alibi vocatur ſemper tertia familia, cum non diuidantur Caathitę. G Et ſuſceperunt iſti ſortem vnam, quę habebat ciuitates 12. & dicitur per cognationes ſuas, id eſt tota familia Meraritarum cum ſuis cognationibus ſpecialibus, quę non ſunt familię accepit iſtam ſortem 12. vrbiũ.

In quo ſciendum, quòd iſtę tres familię Caathitarũ Meraritarum Gerſonitarũ denominantur a tribus filijs Leui, & quia iſti rurſus habuerunt alios filios immediatos, ab iſtis denominantur alię ſpeciales cognationes, vel populi, & tamen non vocantur communiter familię ſicut tres prędictę familię Leuitarum, licet aliquando vocẽtur ſic. Habuit autem Gerſon duos filios, ſcilicet Lobni, & Semei, & ab iſtis denominãtur duo populi, ſcilicet populi Semeitę, & Lobnitę, ſiue cognatio Lobnitica, & Semeitica. Merari habuit H duos filios, ſcilicet Moholi, & Muſi, & inde dicuntur duę cognationes, vel familię, ſcilicet Moholitica, & Muſitica. Caath habuit 4. filios, ſcilicet Amrã, Oziel, Hebron, Iſuar, & ab his nominantur 4. familię, ſcilicet populi Amramitarum, Ozielitarũ, Iſuaritarum, Hebronitarum, vt patet Nume.3.capi. Iſtę autẽ diuiſiones ſpeciales cuiuslibet familię vocantur cognationes hic, & quęlibet familia cum omnibus ſuis cognationibus recipiebat ſortem, quę hic deſcribitur, & ſicut hic dictum eſt de filijs Merari, ita de Gerſonitis, & Caathitis intelligendum eſt.

De tribubus Ruben, Gad, & Zabulon. De iſtis tribubus tribus datę ſunt vrbes 12. quę habentur in ſorte iſta, quia quęlibet harum tribuum dedit vrbes. I

Sciendum, quod duę harum tribuum, ſcilicet Ruben, & Gad erant ad partem orientalem Iordanis in terra duarum tribuum, & dimidię, Zabulon autẽ erat ad partem occidentalem Iordanis in terra nouem tribuum, & dimidię, & eſt coniuncta ſors Zabulon ſorti Nephthali. ſic patet Mat.4.capitulo, ſcilicet quòd Chriſtus cępit prędicare in finibus Zabulon, & Nephthali apud mare Galilęę.

Vrbes duodecim. Quia cũ eſſent tres tribus quęlibet dedit vrbes 4. vt patet infra in litera.

Dederuntque filij Iſrael Leuitis ciuitates, & ſuburbana earũ ſicut pręcepit Dominus K per manum Moyſi ſingulis ſorte tribuentes. De tribubus filiorum Iuda, & Simeon dedit Ioſue ciuitates, quarum iſta ſunt nomina filijs Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt) Cariatharbe patris Enac, quę vocatur Hebrõ in mõte Iuda, & ſuburbana eius per circuitũ. Agros vero, & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad poſsidendum. Dedit ergo filijs Aaron ſacerdotis Hebron confugij ciuitatem, ac ſuburbana eius, & Lobnam cum ſuburbanis ſuis, & Iether, & Eſtemo, & Holõ, & Dabir, & Ain, & Ieta, & Bethſames cum ſuburbanis ſuis; ciuitates nouẽ de tribubus, vt dictũ eſt, duabus. De tribu autem filiorum Beniamin Gabaon, & Gabae, & Anathoth, & Almõ cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor. Omnes ſimul ciuitates filiorum Aarõ ſacerdotis tredecim cũ ſuburbanis ſuis. Reliquis verò per familias filiorum Caath Leuitici generis hęc eſt data poſſeſsio. De tribu Ephraim vrbes confugij Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, & Gaſer, & Iebſam, & Bethoron cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoque Dan Eltheco, & Gabathon, & Aialon, & Giethremmon cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. Porro de dimidia tribu Manaſſe Tanach, & Gethrẽmon cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duę: omnes ciuitates decem, & ſuburbana earum datæ ſunt filijs Caath inferioris gradus.

Dederuntque filij Iſrael. Hic poteſt incipere tertiũ huius capituli vel immediate infra cum dicitur. Aſſignatarum vrbium expreſsio.

De tribubus filiorum Iuda. Quia hic ponitur expreſſio vrbium traditarum Leuitis nominatim, & poteſt poni iſte paraphus tanquam epilogus pręcedentiũ, vel tanquam exordium ſequentium ad expreſſionem ciuitatum in ſpeciali.

Dederunt filij Iſrael. ſcilicet omnes 12. tribus, quę vocantur filij Iſrael, vt comparantur ad Leuitas, qui non vocantur ita proprię filij Iſrael. *Leuitis.* Diſtinctis ab eis ſecundum officia, vt ſupra declaratum eſt. *Leuitis.* ſcilicet toti tribui Leui, ſiue Leuitis, ſiue ſacerdotibus. Accipitur Leuita tripliciter, ſcilicet prout dicit genus, vel vt dicit miniſtrationem, vel gradum. Primo modo omnes tamen ſacerdotes, quam inferiores ſacerdotibus vocantur Leuitę, & ſic accipiuntur hic. Alio modo Leuitę dicunt gradum, vel miniſtrationem, & ſic ſolum vocantur Leuitę, qui deſcendunt a Leui, & nõ ſunt ſacerdotes. Aaronitę vocantur ſacerdotes vnico modo horum, ſcilicet primo. Mararitę autem, Gerſonitę, & reliqui Caathitę dupliciter Leuitę vocantur.

Vrbes, & ſuburbana ſicut praeceperat dominus Moyſi. Iſta duo ſolum erãt ſuſceptiua Leuitę, ſcilicet vrbes, & ſuburbana earum in circuitu, vt patet Nu.35.c. ponitur ſicut pręceperat dominus ad ſignandum formã mãdati, ſcilicet quòd eo modo quo Deus iuſſerat compleuerunt Iſraelitę, ſcilicet ipſe dixerat, quòd darẽtur vrbes cum ſuburbanis, & ita factum eſt.

Singulis ſorte tribuentes. Id eſt Iſraelitę cum dederant iſtas vrbes non dederunt eas per ſolum arbitrium, ſed ſorte diuiſio facta eſt, intelligendo ſortem non poſitam inter Leuitas, & Iſraelitas, ſed inter ipſosmet Leuitas, vt ſupra declaratum eſt. Ante tamen, quam ponerentur ſortes fuerunt factam alia per arbitriũ ipſorum diuiſorum Iſraelitarum, de quibus ſupra declaratum eſt.

De tribubus Iuda, & Simeon. Hic exprimuntur vrbes nominatim, ſcilicet quot dederit quęlibet tribus, & quę fuerint, & primo ponitur de ſorte Iudę, ſcilicet

de

de Iuda,& Simeon. Sciendum autem,quòd non ponuntur hic Simeon, & Iudas ſimul ſicut prius, quia prius ponebãtur Iudas,Simeon,& Beniamin:hic autẽ non ponitur Beniamin, ſed infra ponitur per ſe.Item patet, quia ſupra deſcribebantur ſimul tribus,de quibus accipiebantur vrbes ad vnam ſortem Leuitarum, & quia Iudas Simeon Beniamin dederunt vrbes pro vna ſorte, ſcilicet pro ſorte ſacerdotali poſitę fuerunt ſimul. hic autem non coniunguntur vrbes,ſed quęlibet per ſe ponitur ad ſciendum quot, & quas vrbes quęlibet tribus dederit, vt patet infra:Iudas tamen, & Simeon coniunguntur, quia non ſunt, vt multę ſortes, ſed vt vna: nam primo fuit vna ſors,deinde terra illius fuit diuiſa, & quędam particula illius ſegregata B eſt,vt ſit ſors Simeonis,vt ſupra c 5.& c 8.declaratũ eſt: vnde non diſtinguit, quę iſtarum vrbium hic nominatarum fuerit de ſorte Iudę, & q̃ de ſorte Simeonis.

Dedit Ioſue ciuitates. Ipſe dicitur dediſſe, quia princeps erat, & omnia ei aſcribuntur: tamen non dedit ipſe ſolus, quia etiam alij dederũt,qui erant diuiſores terræ. *Quarum iſta ſunt nomina.* ſcilicet nomina 13. ciuitatum,quæ infra deſcribuntur.

Filijs Aaron per familias Caath. Ideſt iſtæ vrbes fuerũt datæ filijs Aaron,qui erant in vna familiarum Caath, quæ eſt familia Leuitici generis, & dicitur hoc,quia familia Caath eſt vnica familia,quantũ ad caput ipſius familiæ, ſcilicet Caath, qui erat vnicus vir, ſicut Gerſon,& Merari,qui ſingulas ſolum familias faciũt:fuerunt tamen in Caath duæ familiæ,quia erãt ibi diuerſa C officia, & excellentię, vt ſupra declaratum eſt.Prima harum familiarum fuit filiorum Aaron.

Leuitici generis. Ideſt familiæ Caath ſunt in genere Leuitarum, quia Caath fuit filius Leui, ideo omnes filij eius pertinuerunt ad genus Leuiticum.

Prima Leuitarum ſors.

Prima ſors eſt illis egreſſa Cariatharbe. Ideſt prima ſors inter omnes ſortes Leuitarum fuit ſors ſacerdotum, & iſta fuit Cariatharbe, ideſt ciuitas iſta cum alijs, quæ infra habentur. Vel dicitur prima ſors Cariatharbe,ideſt prima vrbs, quæ fuit in ſorte ſacerdotali fuit Cariatharbe. Nam non fuit iſta ciuitas per ſe vna ſors.dicitur ſors egreſſa, quia cum fuerunt per diuiſores diſtinctæ 4.portiones ciuitatum proportionabiles ipſis 4.familijs Leuitarum, poſitæ fuerunt ſortes, ſcilicet quatuor cedulæ fuerunt poſitæ in quodam inuo- D lucro deſignantes illas 4.portiones, & quælibet familia Leuitarũ miſit manum, & cedula extracta denotabat partem poſſeſſionis, quam habitura erat illa familia.Inter omnes autem primo familia ſacerdotum manum miſit ad inuolucrũ eduxitque ſortem, ideo illi prima ſors egreſſa eſt. Dicitur autem egreſſa, quia ſortes prius latebãt in inuolucro, & cũ familia aliqua mittẽs manũ educebat ſortẽ, dicebatᷣ ſors illa egredi.

Cariatharbe patris Enac. Ideſt ciuitas vna ſortis primę quę fuit ſors ſacerdotum fuit Cariatharbe,ideſt Hebron.Vocatur Hebron tribus nominibus,ſcilicet Hebron Cariatharbe,& Mambre.De primo,& ſecundo patet hic,& ſupra c 4.de Mãbre patet Gene.23.& 49.c. E Iſta litera poteſt intelligi dupliciter.Vno modo,quòd Cariatharbe nõ ſit vna dictio,ſed duę,ſcilicet Cariath, & Arbe.Eritque Cariath nominatiu',& Arbe erit genitiuus, & tunc Cariath eſt nomen commune ſignãs ciuitatem,Arbe autẽ eſt nomẽ proprium viri cuiuſdã, qui erat pater Enac. Et tunc eſt ſenſus, quòd in ſorte iſta fuit vna vrbs, quę eſt ciuitas Arbe, qui eſt pater Enac:ſicut dicimus ciuitatem Rhoderici.Et hoc modo non ponitur nomẽ vrbis huius, ſed ſignatur cuius fuerit.Alio modo poteſt accipi Cariatharbe,vt ſit vna dictio, & eſt nomen proprium vrbis, & tunc eſt ſenſus,quòd in ſorte ſacerdotum fuit ciuitas vna,quæ vocabatur Cariatharbe, & iſta erat patris Enac, ideſt A erat eiuſdem viri,qui erat pater Enac.Vterque ſenſus ſatis ſtat ſecundum literã Hebraicam, ſed litera noſtra magis ſequitur ſenſum ſecundũ cum ponat Cariatharbe tanquam vnum nomen. Si autem poneretur in primo ſenſu,ſtaret Cariath tanquam nomen appellatiuum,& tunc non poneretur in litera Hebraica Cariath, ſed in Latino, diceretur que ciuitas Arbe patris Enac.ſecundum ergo ſenſum voluit.

Patris Enac. In quocũque ſenſu accipiatur iſta litera ſemper iſta vrbs dicitur eſſe patris Enac, ſed in primo ſenſu ponitur nomẽ huius,ſcilicet quòd vocetur Arbe:in ſecundo autem non ponitur nomen eius. Etiã dubium eſt quid ſit eſſe patrem Enac.

Notandũ de Enach, ꝙ accipitur dupliciter.

B Et ſciendum,quòd Enac quod in Hebręo vocatur Hanath poteſt dupliciter accipi, ſcilicet vel prout eſt nomen proprium, vel vt eſt appellatiuũ: ſignat enim Enac gigantem, & Enacim gigantes appellamus: ſic patet ſupra 11.ſcilicet in tempore illo venit Ioſue, & deleuit Enacim de mõtanis Hebron, Anab,& Dabit, ideſt deleuit gigantes. ſic accipitur Deutero.3.ſcilicet ita vt de ſtirpe Enacim eſſe viderentur,& ſupra 14.Da mihi montem iſtum,in quo ſunt Enacim vrbes multę atque muratę. Alio modo accipitur, vt nomẽ proprium viri: Iudęi autem volunt,quòd ſit nomen viri, & conſciunt 5.gigantes, ſcilicet Arbe, vel Arba, qui fuit dominus in ciuitate Hebron, a quo vocatur vrbs Cariatharbe, ideſt ciuitas Arbe:filius huius fuit Enac, & iſte etiam fuit gigas: filij autem Enac fuerunt tres, C ſcilicet Tholmai,Siſai,Haimam,Num.13. & ſupr.15. & Iudi.1.iſti 5.gigantes pertinebãt ad vrbem Hebrõ. Alio modo poteſt accipi, quòd ſit Arbe pater Enac, ideſt gigantis,vt accipiatur tanquam nomen appellatiuum, & tunc erit ſenſus, quòd gigantes vrbis Hebron cęperunt ab iſto Arbe, qui fuit dominus ciuitatis, vel ſorte conditor, & hoc modo non debet dici, quòd tres gigantes vrbis Hebron ſint filij Enac, ita ꝙ Enac ſit vir filius Arbe, ſed ſunt filij Enac,ideſt de filijs gigantum. Vterque ſenſus ſatis ſtat.

Qua vocatur Hebron. Non eſt nomen primum vrbis huius Cariatharbe, ſed Hebron. Etiam magis vſitatũ eſt Hebron,ideo fuit expoſitum Cariatharbe per Hebron. Vel fortè non eſt Cariatharbe nomen propriũ, ſed connotatio quędam ad ſignandum cuius eſſet iſta D vrbs, ſcilicet ꝙ eſſet vrbs Arbe, ideo ponitur nomen proprium,ſcilicet ꝙ vocatur Hebron.

In monte Iuda. Ideſt iſta ciuitas eſt in terra montana Iudęę:eſt enim quędam terra montana in ſorte Iudę, in qua ſunt multę vrbes,& ponuntur ibi Hebron, Dabir, & Anab, vt patet ſupra c 11.ſcilicet deleuit Ioſue Enacim de montanis Hebron,Dabir, & Anab, & de omni monte Iudę,& Iſrael. Etiam ſupra 15.cum ponuntur plures ſummulę ciuitatum ponitur vna ſummula ciuitatum,quę in monte ſunt.

Suburbana ad quid dabantur.

Et ſuburbana eius per circuitum. Ideſt data fuit ſacerdotibus ipſa vrbs Hebron, ſcilicet corpus ciuitatis,& ſuburbana per circuitum, quę erant per ſpatium duorũ millium paſſuum ad omnem partem,vt patet Nu.35. E Erant autem iſta ſuburbana ad alenda pecora, vt patet ſ. in ſra,& ſ 14.c.& dr̃ p circuitũ, ad ſignandum,ꝙ iſta ſuburbana nõ multũ extendunt ab vrbe ad comprehendẽdũ totũ territoriũ vrbiũ,ſed per determinatũ ſpatium.ſ.duorũ milliũ paſſuum. *Agros vero,& villas dedit Caleb.* i.agros vrbis Hebrõ, dedit Ioſue Caleb.

An Hebron fuiſſet poſſeſſa a Caleb priuſquam daretur Leuitis, & quomodo diuiſa fuerit. Quaſt. X.

NON eſt ſenſus,ꝙ nunc nouiter dederit Ioſue vrbẽ Hebron Caleb,ſed a principio cum petierũt poſſeſſionem filij Iudę,vt patet ſupra c 4.c. & tũc non

eſt

eſt intelligendum, quòd acceperit Caleb agros, & vil- F
las vrbis Hebron ſolum. nam totam vrbē accepit, ſed
poſtea cum omnes tribus accepiſſent hereditatē acci-
dit, vt diuiſores ſepararent in ſorte Iudę hanc vrbem
pro ſacerdotibus, & tūc, quia ſacerdotes ſolum ſuſci-
piebant corpus ciuitatis cum ſuburbanis, neceſſe erat,
vt manerent agri, & villę, cęterumque territorium
illis, in cuius ſorte erat iſta vrbs, ſed pertinebat ad Ca-
leb vrbs iſta, quia ei collata fuerat, ideo neceſſe erat, vt
totum, quod non proueniebat ſacerdotibus, cederet
in ius eius. Sed arguet aliquis, quòd a principio non
ſuſceperit Caleb de vrbe Hebron niſi agros, & villas,
vrbem autem, & ſuburbana nequaquam, quia dicitur
quòd agros, & villas Hebron dederat Ioſue ad poſſi-
dendum Caleb: ergo antequam daretur ſacerdotibus
vrbs Hebron erant dati Ioſue ſoli agri, & rura, ſiue vil- G
lę. Reſpondendum eſt, quòd vrbs Hebron fuerit data
Caleb antequam daretur ſacerdotibus, vt patet ſupra
14. Nam nulla fuit vrbs, quę daretur Leuitis, quę pri⁹
non pertinuerit ad aliquam ſortem Iſraelitarum, &
fuerit in dominio eorum: nam omnes vrbes eorum
fuerunt datę ab Iſraelitis, & non acceperunt ipſi per
ſe aliquas ſortes, ſicut alię tribus, fuit autem iſta vrbs
primo data Caleb, ergo tota ei data eſt, ſcilicet tam
vrbs, quam ſuburbana, & quā agri, & villę. Niſi forte
quis dicat, quòd agri ſoli, & villę Hebrō fuerunt col-
lati Caleb, vrbs autem cum ſuburbanis fuerit alteri
collata. Sed non eſt verum, quia ſatis apparet ſupra 14.
quòd ipſe petierit totam vrbem Hebrō, & tota ei da-
ta fuerit. Niſi dicatur, ꝙ a principio ipſa vrbs Hebron H
cum ſuburbanis ſuis fuerit ſeiuncta pro ſacerdotibus,
vel Leuitis, & ob hoc ſoli agri, & villę dati fuerint Ca-
leb. Sed non ſtat, quia cum Caleb petijt iſtam vrbem,
neſciebat an aliquādo pertinere debebat ad ſacerdo-
tes, vel non, donec data tota terra in poſſeſſionem Iſ-
raelitarum, petierunt ſacerdotes, & Leuitę dari ſibi
vrbes, & de ſingulis tribubus aliquę vrbes ſeiunctę
ſunt, ſed quamquā quando Caleb petijt dari ſibi He-
bron conſtituiſſet dandam eſſe Hebron ſacerdotibus,
vel ſi immediate daretur, non darentur ſoli agri ipſi
Caleb, ſed etiam vrbs cum ſuburbanis ſuis: alioquin
maneret aliqua pars terrę, quę non fuiſſet data alicui
de Iſraelitis, ſed ſolis ſacerdotibus daretur, quod non
ſtat, quia tunc non fuiſſet tota terra diuiſa inter tribus I
Iſraelitarum, quod falſum eſt, quia ſupra 19. dicitur, ꝙ
tota terra diuiſa fuit per tribus. Itē ſequeretur falſum,
ſcilicet Leuitę accepiſſent aliquam ſortem, quia cum
daretur aliqua portio terrę ſacerdotibus, quę nulli
alteri data fuiſſet, illam non haberent ſacerdotes ab
alio, ſed per ſeipſos: ſicut quęlibet tribus per ſeipſam
accipiebat aliquam portionem terrę, quę non erat
collata alicui alteri. Sed falſum eſt, quia ſacerdotes, &
Leuitę nullam ſortem habituri erant inter reliquos
Iſraelitas, vt patet Numeri 18.e. ergo nō poterant ac-
cipere aliquam vrbem, quę nullius de Iſraelitis fuiſſet
prius. Item non ſtat, quia Iſraelitę erant daturi 48. vr-
bes Leuitis, vt patet Numeri 35.c. & nullas alias ac-
cepturi erant, ergo non habebant aliquam vrbem iu- K
re ſuo, ſed omnes ex collatione aliorum. Si tamen vr-
bem Hebron accepiſſent, ita quòd iſta non fuiſſet pri-
mo data alicui de Iſraelitis, haberent per ſe aliquam
vrbem, & non acciperent omnes 48. vrbes ab Iſraeli-
tis: ergo neceſſe eſt, quòd vrbs Hebron a principio to-
ta fuiſſet data Caleb.
Cum autem dicitur hic agros autem, & villas de-
derat Ioſue ad poſſidendum Caleb, poteſt intelligi du
pliciter. Vno modo poteſt accipi hoc verbum dede-
rat, impropriè, ideſt dedit, & tūc eſt ſenſus, quòd quā-
do datę ſunt vrbes ſacerdotibus, dedit Ioſue vrbem
Hebron illis, & tūc dedit Caleb agros, & villas, ideſt
dimiſit ei ad poſſidendum, cum antea nō ſolum hęc
haberet, ſed totam vrbem, & ſuburbana, & territoriū.
Aliter poteſt accipi dederat propriè, ſcilicet quòd Io-
ſue dederat Caleb ad poſſidendum agros, & villas
Hebron, ideſt a principio dederat ei agros, & villas
Hebron, & non ſolum hęc, ſed etiam totam vrbem:
nominauit tamen hęc, quia iſta ſolum ad extremum
relicta ſunt.

Agros, & villas. Hic accipiuntur largè agri, ſcilicet pro terris, quę coluntur, ſiue ſint vinęę, ſiue ad ſege- Agri dupliciter accipiuntur.
tem, vel arborem.

Alio modo accipiuntur agri pro ſolis terris, quę
excoluntur ad ſegetes, & hoc modo accipiūtur agri
diſtincti contra vineas, vt patet Nu. 20. ſcilicet nō ibi-
mus per agros nec per vineas. hic autem neceſſe eſt
accipi agros generaliter, quia alius ſolum acciperet
Caleb agros, qui erant ad ſeminandum. Sed falſum
eſt, quia ſic manerent Leuitis vineę ciuitatū ipſarum,
quas acciperent, vel manerent ſine domino, quorum
vtrunque falſum eſt: nam Leuitis nō licebat accipere
quidquam niſi ſuburbana ad alenda pecora, vt patet
hic, & Num. 35. etiam de terra non maneret aliquid,
ꝙ nulli accipere liceret, quia iſte eſſet peruerſiſſimus
ordo, ideo tam agri, quam vineę intelliguntur nomi-
ne agrorum.

An iſti agri Hebron, quos ſuſcepit Caleb eſſent agri in ſuburbanis, & extra, vel ſolum illi qui erant extra ſuburbana. Quæſt. XI.

QVAERET aliquis de iſtis agris, qui ſint, ſci-
licet an ſoli agri, qui eſſent extra ſuburbana,
vel qui erant etiam in ſuburbanis. Aliquis
dicet, quòd intelligitur tam de illis, qui
ſunt intra ſuburbana, quam de illis, qui extra. nam ſi
de ſolis agris, qui extra ſuburbana eſſent, intelligere-
tur, nihil videretur hic clauſula addere, quia ibi mani-
feſtum erat, quòd pertinerent agri ad illos in quorum
ſorte eſſent tales vrbes, & non ſolum agri, ſed etiam
ſyluę, & fontes, atque montana, cęteraque territoria,
etiam ſi non poſſent intelligi nomine agrorum. Si
autem dicatur de agris, qui intra ſuburbana eſſent in-
fra intra duo millia paſſuum ex vtraque parte, quod
pertinerent ad Caleb, vel ad viros de tribu illa, in qua
erant tales vrbes, eſſet ſenſus, quòd omnes vineę, &
agri conſtituti intra ſpatium ipſorum ſuburbanorum
pertinerent ad Caleb, & loca paſcualia illorū ſubur-
banorum pertinebant ab ſacerdotes, vt ibi alerentur
pecora eorum, & iumenta.
Sed non ſtat iſte ſenſus, quia hoc modo aliquando
nihil relinqueretur ſacerdotibus, & Leuitis de ſpatio
in ſuburbanis illis ad paſtum pecorum, quia multę vr-
bes ſunt, quę tota illa ſpatia, aut vineis, aut agris, vel
arboribus plena habent: potiſſimè cū iſta ſpatia com-
putentur ab exitu de vrbe vſque ad duo millia paſ-
ſuum ab ipſa vrbe ex omni parte.
Ideo dicendum, quòd intra ſpatia ſuburbanorum,
quę erant duorum millium paſſuum nihil accipiebāt
Iſraelitæ de agris, vel vineis in ciuitatibus ſacerdotū,
& Leuitarum, ſed cedebant in ius ſacerdotum, & Le-
uitarum: non quidem ad colendū, ſed ad paſcendum
ibi pecora faciendo loca paſcualia, & vt loca vinearū,
& arborum non vaſtarentur redacta in loca herboſa
ad paſtum: Iſraelitæ ſcientes, quòd Leuitæ, & ſacer-
dotes ſolum egebant territorijs ad paſtum pecorum,
eligebant de omnibus tribubus ſuis vrbes magis pa-
ſcuales, & magis carentes vineis, & arboribus, vt ſic
vtriſque fieret æqualius: minuſque grauarentur Iſrae-
litæ dantes talia loca, quam ſi darent loca abundantia
vineis, & arboribus, quibus ipſi maxime indigebant,
Cum

A Cum autem arguitur, quòd iſta clauſula ſit ſuperflua, ſcilicet quòd agros, & vineas haberet Caleb, quia de illis manifeſtum erat.

Reſpondendum eſt, quòd quędam ponuntur in ſacra Scriptura, ſicut in alijs ſcientificis ſermonib', quę licet interdum non ſint ad neceſſitatem eorum, quę dicuntur, quia aliunde colligi poſſunt: tamen ſunt ad maiorē explanationem, & ob hoc non vocatur ſuperflua: ſic eſt hic, nam ſatis apparebat, quòd cum Leuitis darentur ſuburbana determinatę quantitatis, ſcilicet duorum millium paſſuum, & non amplius, quòd reliqua terra manebat ipſis viris, in cuius tribu erat ciuitas ſacerdotalis, vel Leuitica: appoſuit tamen Scriptura ad magis notificandum, quid erat, quod manebat B Caleb de vrbe Hebron. Nam cum nunc daretur vrbs Hebrō ſacerdotibus, & prius fuiſſet data Caleb, ſupra 14. videretur eſſe inanis prima donatio, ideo declaratur, quòd non ſit inanis, quia aliquid inde acquiſitum eſt, ſcilicet quòd haberet villas Hebron, & agros, & vocantur agri omnia loca ad colendum, ſiue vineę, ſiue arbuſta, ſiue loca ſegetum, & iſta erat extra ſpatia ſuburbanorum. *Et villas.* Sunt villę rura, vel quęcunque loca parua non murata: nam omnis locus muratus vrbs vocatur in ſacra Scriptura, & iſta vocantur aliquando villę, & villulę vici, & viculi, vt patet ſupra 15. & 19. capi. & iſta poſſedit Caleb: habitabatque in eis ipſe, & cognatio eius: poterantque in territorio illo ſibi electo nouas inſtituere ſedes fabricando murata C loca, & pertinerent ſemper ad eum, & ſtirpem ſuam. *Caleb filio Iephonne.* Pater huius vocabatur Iephonne, & ponitur ad differētiam, quia alij vocantur Caleb in Scriptura, ſicut Caleb filius Eſron. 1. Par. 2. *Ad poſſidendum.* Ideſt dedit eis territorium, & loca, quę erant in territorio vrbis extra ſuburbana, vt eſſent in poſſeſſionem ſuam, & filiorum ſuorum vſque in ęternum.

Dedit ergo filijs Aaron ſacerdotis. Hic ponit repetitio eiuſdem: inceperat enim ponere, quę vrbes prouenerant in ſortem ſacerdotum, & poſuit primā Hebrō, & quia de ea aliquid enarrando interciderat enumerationem aliarum continuam, redit ad computandum eam rurſus cum alijs. Et dicitur de filijs Aaron ſacerdotis, vt diſtinguantur ab omnibus alijs Leuitis, quia iſti pertinent ad vnam ſortem, quę vocatur ſacerdota- D lis, & huic primo aſſignata eſt poſſeſſio, quia illis prima ſors egreſſa eſt, vt patet ſupra, & ſunt vrbes ſortis eius alię, quę ponuntur infra. *Hebron confugij ciuitatum.* Ideſt prima vrbs, quę data eſt Leuitis fuit Hebron, quę eſt vrbs confugij. Non eſt ſenſus, quòd Hebron primo eſſet vrbs confugij, ideſt vrbs fugitiuorum, ꝙ daretur ſacerdotibus, ſed è contrario primo data eſt ſacerdotibus, & poſt aſſignata fuit in vrbem confugij, quia iuſſerat Deus, quòd darētur ſacerdotibus, & Leuitis ciuitates 48. & de his ſegregarētur ſex, vt eſſent vrbes fugitiuorum, vt patet Nume. 35. cap. ergo primo erant dandę vrbes ſacerdotibus, quam eſſent vrbes fugitiuorum, & ſic fuit de Hebron, quia tamen iſta ſcripta fuerunt poſtquam Hebron erat ciuitas ſa- E cerdotum, & erat ciuitas fugitiuorum, potuit primo ſcribi de ipſa, quòd eſſet vrbs confugij, quam ſcriberetur, quòd data fuiſſet ſacerdotibus. Quod autē eſſet de ciuitatibus refugij, patet pręcedenti c. Quę autem eſſent priuilegia vrbium fugitiuorum, patet pręcedēti capitulo, & ibi declaratum eſt.

Ac ſuburbana eius. Ideſt non ſolum data fuit ciuitas iſta ſacerdotibus, ſed etiam ſuburbana illius, quę ſunt ſpatia in circuitu ciuitatis ad omnē partem habentia magnitudinem duorum millium cubitorum, vt patet Numeri 35. & ſic de omnibus vrbibus, quę datę ſunt Leuitis, & ſacerdotibus. Ad quid autem eſſent iſta ſuburbana ſupra dictum eſt in principio.

A *Lobnam cum ſuburbanis ſuis.* Iſta ciuitas aliquādo vocatur Lebna, & aliquando Lobna. Eſt autem de ſorte Iudę, vt patet ſupra 15. Cōtra iſtam ciuitatem pugnauit Ioſue a principio, poſt vrbem Maceda, & cepit eā cum rege ſuo, vt patet ſupra 11. De iſta fuit vnus de regibus, quos occidit Ioſue, vt patet ſupra 12.

Et Iether. Aliquę biblię habent Iether, & iſtę vidētur eſſe veriores, quia magis conſonant dictioni Hebraicę, quę habetur hic, & vocatur Iatit. Iſta vrbs eſt, quę habetur ſupra 15. & vocatur Iether. *Et Eſthemo.* Iſta eſt alia ciuitas Iudę ſupra 15. & vocatur in Hebręo Iſtemcha. *Et Helon.* Iſta quoque eſt ciuitas Iudę, quæ erat in montanis Iudæ, vt patet ſupra 15.

B *Et Dabir.* Iſta ciuitas, & Helon ſunt cōiunctæ, vt patet ſupra 15. & ſunt ambæ in montanis. Erant autem gigātes in vrbe Dabir, vt patet ſupra 11. ſcilicet quòd Ioſue expulit gigantes de montanis Hebrō, & Dabir: fuit autem de vrbe hac quidam de regibus occiſis tēpore Ioſue, vt patet ſupra 12. de iſta vrbe an capta fuerit viuente Ioſue, vel poſt mortem illius declaratum eſt ſupra 11. iſtam vrbem inuaſit Caleb, ſed percuſſit, & cepit Othoniel frater Ioſue, & ob hoc accepit in vxorem filiam Caleb Axam, vt patet ſupra 15. & Iudi. 1. capitulo. *Et Ain.* Iſta vrbs ponitur ſupra 15. & eſt in eadem regione cum præcedentibus ciuitatibus.

Et Ieta. Aliqui exiſtimant Ieta, & Iether, de qua ſupra 15. eſſe idē. Sed falſum eſt, vt patet ex litera Hebraica, quæ facit magnam differentiam in his, ſed iſta C eſt eadem ciuitas cum illa, quę vocatur Iephta ſupra 15. licet noſtri non obſeruant modum literarum, & faciunt eas videri diuerſas vrbes, tamen in Hebręo eodem modo ſcribitur iſta ciuitas, ſicut illa: *Et Bethſames.* Iſta eſt in latere aquilonari ſortis Iudę circa partem occidentalem, vt patet ſupra 15. eſt autem alia Bethſames in ſorte Iſſachar ſupra 19. ſed hic accipitur in tribu Iuda. Alia ciuitas eſt, quę vocatur Hirſames, ideſt ciuitas ſolis, & eſt in ſorte Dan, vt patet ſupra 19. capitulo. *Cum ſuburbanis ſuis.* Ideſt cum qualibet barū vrbium data ſunt ſuburbana, ſcilicet ſpatia illa duorū millium paſſuum, nec plus de ſuburbanis dabatur in magnis vrbibus, quam in paruis, quia nō poterat dari regula de magnitudine, quorumlibet locorum, ideo ne fraus fieret dando minora ſuburbana, quam con- D ueniens erat data eſt ęqualitas omnium ſuburbanorū. *Ciuitates nouem de tribubus, vt dictum eſt duabus.* Ideſt iſtę ciuitates nouem, quę computantur hic ſunt de duabus tribubus datę, ſcilicet de tribu Iudę, & Simeon.

Sed dicet aliquis, quòd nulla harum ciuitatum erat de tribu Simeon, ſed omnes de tribu Iudę. Dicet aliquis, quòd ciuitas, quę vocatur hic Ain eſt in ſorte Simeon, & vocatur Ain. Sed non videtur eſſe eadem, quia non ſunt eędem literę vtriuſque in Hebręo. Sed dicendum, quòd iſta ciuitas hyn de tribu Simeon, & eſt illa, quę vocatur Aſem ſupra 19. capi. Quod patet, quia omnes vrbes ſacerdotum, quę ponuntur hic habentur 1. Paralipo. 6. & ibi ponitur Aſam, vbi ponitur hic hyn. Ponuntur autem iſtę duę tribus ſimul quaſi E eſſent vna tribus, & de eis dantur ciuitates, quaſi de vna, quia primo fuit iſta vna ſors cū data eſt tota terra hęc tribui Iudę, & poſtea deciſa eſt portio quędā eius ad faciendum ſortem Simeon, de quo ſupra 19. capi. *De tribu filiorum Beniamin.* De iſta tribu fuerunt etiam datę vrbes ſacerdotibus, ſicut etiam de duabus pręcedentibus, quia erant coniunctę iſtę tribus.

Gabaon. Iſta ciuitas fuit, quę confœderata fuit Iſraelitis in dolo, vt patet ſupra 9. capitulo & alię tres ciuitates coniunctæ. Fuit autem ciuitas iſta data in ſortē Beniamin, vt patet ſupra 18. de Gabaonitis autem, quos non occiderunt Iſraelitæ propter confœderationem an manſerint in vrbibus his, ſcilicet Gabaon, & (Gabaon quid.)

reliquis

reliquis, vel an tranſierint ad alia loca, aut morarentur F ſemper in loco ſanctuarij, declaratum fuit ſupra 9.c. *Gabee.* Alia ciuitas eſt iſta a Gabaon, & ſic ponuntur hic tanquam duę, & ſupra 18. in ſorte Beniamin.

Et Anatoth. Aliqui ſcribunt hic Amathoth, ſed errant. iſta eſt ciuitas ſacerdotalis in ſorte Beniamin, & non ponitur in ſorte hac ſupra 18. ideo dicendum, quòd aliquę vrbes pertinebant ad ſortem Beniamin, quę non expreſſe fuerunt, nec nominatę ſupra 18. vel, quòd aliquę vrbes ibi poſitę habent multa nomina, ſicut Hebron, quę vocatur Hebron, Cariatharbe, & Mambre, vt ſupra declaratum eſt, & iſtę aliquando appellantur per vnum nomen, & aliquãdo per alterum, & iſtud magis conuenit, vt declaratum fuit ſupra 19. capitulo: ſic ergo Anatoth eſt vna de vrbibus poſitis ſupra 18. capitulo, quia tamen habet multa nomina, G appellatur ibi quodã alio nomine. De iſta vrbe Anathoth fuit Ieremias propheta: vnde dixit ei Anamehel propinquus ſuus, quòd emeret agrum, quod erat in Anathoth, & Ieremias intelligens hoc eſſe verbũ domini, emit agrum, vt patet Iere. 32. capitulo, & Iere. 1. eſt autem Anathoth quędã ciuitas parua ruſticana: habitatoreſque eius velut ruſticani viri, & imperiti ſermone erant, quod oſtendit Hieronymus in prologo ſuper Ieremiam, cum dicit: Ieremias apud Hebręos Iſaia, & Oſee, & quibuſdam alijs prophetis videtur eſſe ruſticior, ſed ſenſibus par eſt, quippe qui eodem ſpiritu prophetauerit: porro ſimplicitas eloquij de loco, ĩ quo natus eſt, ei accidit, fuit enim Anathothites, qui eſt vſque hodie tribus a Ieroſolymis millibus diſtans, H vocatur tamen Anathoth vrbs, quia erat murata, licet parua, & ruſtica eſſet. Erat autem de ſtirpe ſacerdotum Ieremias habitãs in hac vrbe, vt patet Iere. 1. diſtat porro a Ieruſalem Anathoth tribus milliaribus, quia eſt Ieruſalem in ſorte Beniamin, ſcilicet in extremitate eius ſ. latere meridiano, & apud eam trãſit latus ſortis Iudę, vt patet ſupra 15. & verſus aquilonem eſt Anathoth diſtans tribus millibus.

Vbrs de qua Iere. fuit.

Et Almon. Iſta eſt alia ciuitas in ſorte Beniamin, & ẽt iſta non nominatur ſupra 18. inter vrbes ſortis Beniamin. Sed dicendum, quòd habet iſta vrbs multa nomina, ſicut diximus de Anathoth, & multis alijs, & ſub vno nomine ponuntur hic, & ſub alio ponitur ſupra 19. capitulo: iſta ciuitas vocatur Alamath. 1. Pa- I ralipo. 6. *Cum ſuburbanis ſuis ciuitates quatuor.* Ideſt iſtæ 4. ciuitates ſupra nominatę, & ſuburbana ſua fuerunt traditę ſacerdotibus. Suburbana accipiuntur vt ſupra dictum eſt.

Almon quid.

Omnes ciuitates filiorum Aaron ſacerdotis. Iſte eſt epilogus prędictorum, ſcilicet quod ciuitates omnes datę ſacerdotibus filijs Aaron fuerunt 13. & ſuburbana omnium: nam tribus Iudę, & Simeon dederũt nouẽ, & tribus Beniamin 4. *Reliquis vero.* Hic ponuntur ciuitates ſecundę ſortis Leuitarum: prima enim ſors erat ſacerdotum, quę poſita eſt: ſecunda eſt aliorum Caathitarum, qui non ſunt ſacerdotes, & iſtis aſſignantẽ hic ciuitates decem, & dicitur reliquis filiorum K Caath, quia de familia Caathitarum iã fuerat aſſumpta quędam pars, ſcilicet ſacerdotalis: manebat autẽ pars alia, & iſta erat minorum Leuitarum.

Reliquis vero per familias Caath Leuitici generis. Ideſt. alijs, qui reſtabat de genere Leuitico ĩ familia Caath. Dixit autem familias Caath. Quod dupliciter intelligi poteſt. Vno modo, quòd familia Caath, quę vnita eſt ab vnitate capitis, dicatur diuiſa in familias, quia erant in ea homines inęqualis gradus, ſcilicet ſacerdotes, & Leuitę minores: ſacerdotes autem faciunt vnam familiam, quibus data eſt pręcedens portio. Leuitę Caathitę erant familia ſecunda, quibus aſſignatur portio, quę habetur hic, & tunc eſt ſenſus: reliquis, ideſt. alijs Caathitis manentibus, qui non comprehenduntur nomine ſacerdotum.

Per familias Caath. Ideſt, qui ſunt diſtincti a ſacerdotibus, qui ſupra ponebantur per familias Caath, ideſt ſecundum diſtinctionem familiarum, quę aſſignantur in Caathitis. Alio modo poteſt intelligi, quòd familię referantur ad ipſam congregationem Leuitarum minorum de Caathitis: nam adhuc iſti videntur inter ſe habere familias, quę ſunt minores cognationes. Erant enim quatuor filij Caath, ſcilicet Amram Oziel Hebron, Iſuar. Ab Amram deriuati ſunt ſacerdotes per Aaron filium eius, & quędam pars Leuitarum per Moyſen: erat enim Moyſes Amramita: filij tamen ſui non fuerunt computati inter ſacerdotes, ſed inter Leuitas minores, vt patet 1. Paralipo. 23. cũ dicitur: Moyſi quoque hominis Dei filij an numerati ſunt in tribu Leui, ideſt computati ſunt ſolum inter Leuitas. Manent autem tria alia capita, ſcilicet Oziel, Hebron, Iſuar, a quibus denominantur tres familię Leuitarum, vel populi, ſcilicet Ozielitę, Hebronitę, Ieſſuaritę, qui non vocantur communiter familię, ſed vna familia: aliquãdo tamẽ vocãtur familię diſtinctę, & ſic accipitur Nume. 3. & ſic accipitur hic, ſcilicet, quòd reliquis filijs Caath, ſcilicet qui nõ erant ſacerdotes per familias Caath, ideſt diſtinctis per familias Caathitarum, ſcilicet Hebronitarum, Ozielitarum, Ieſſuaritarum data eſt poſſeſſio, quę ſequitur. Et iſte eſt ſenſus, quẽ facit litera, ſcilicet quòd omnibus illis familijs ſimul non fuit data alia poſſeſſio, niſi iſta, quę habetur infra.

De tribu Ephraim. Iſti Leuitę minores Caathitę habuerunt ſortem ſuam in tribubus tribus, ſcilicet in Ephraim, Manaſſe, & Dan: prima eſt tribus Ephraim, quę magis appropinquat ſorti ſuperiori ſacerdotum.

Vrbs confugij Sichem. Ideſt data eſt Sichem, quę eſt vrbs fugitiuorum, vt patet pręcedenti capitulo. Intelligendum eſt, vt ſupra, ſcilicet quòd non fuit primo Sichem vrbs confugij, quam daretur Caathitis, ſed magis è contrario, quia non fuerũt datę ciuitates pro fugitiuis, niſi poſtquam datę ſunt vrbes Leuitis, & inde ſequeſtratę fuerunt ſex, vt patet Nume. 35. capitul. Iſta vrbs Sichem non fuit poſita in ſortibus, quia determinare pertinebat ad filios Ioſeph cum Iacob dediſſet partem vnam Ioſeph extra fratres ſuos, ſcilicet Sichem. De hoc Gene. 48. c. & in agro vrbis huius ſepulta ſunt oſſa Ioſeph trãſlata de Aegypto infra 24. c. *Cum ſuburbanis ſuis.* Ideſt cum partibus adhęrentibus vrbi vſque ad paſſus duo millia, quibus extendebãtur ſuburbana. *In monte Ephraim.* Ideſt iſta ciuitas Sichem eſt in monte Ephraim, ideſt in ſorte Ephraim, quę eſt montuoſa. Non accipitur hoc pro aliqua parte montuoſa ſortis Ephraim, quia vbicunque agatur de locis exiſtẽtibus in ſorte Ephraim dicitur mõtẽ Ephraim, immo quando tota ſors nominatur dicitur mons Ephraim, ſicut patet ſupra 17. vbi dixit ad omnes filios Ioſeph, ſcilicet ad Ephraim, & Manaſſe: ſuccide ſpatia, quia anguſta eſt tibi poſſeſſio mõtis Ephraim, ſic etiã vocatur mons Ephraim pręcedenti capitulo, & ſupra in litera, & 1. Regum 1. & fere vbicunque ponitur.

Gazer. Iſta eſt alia ciuitas in ſorte Ephraim, vt patet ſupra 16. & iſta fuit ſemper detẽta a Chananęis vſque ad tempus Salomonis: tunc enim aſcendit rex Aegypti Pharao, pugnanſque deleuit Chananęum habitatorem Gazer, deditque vrbem in dotem filię ſuę, quę erat vxor Salomonis, vt patet 3. Regum 9. c. *Et Cebſaim.* Iſta vrbs vocatur Maan. 1. Paralipo. 6. c. & hoc, quia ciuitates ſunt interdum habentes multa nomina.

Et Bethoron. Iſta eſt alia ciuitas in ſorte Ephraim, de qua ſupra 16. c. & ponitur duplex Bethoron, ſcilicet ſuperior, & Bethoron inferior, vt patet eo. c. Sed dicendum,

A ceendum, ꝙ hic intelligatur de Betheron inferiori.i. magis declinante ad meridiem: eſt.n. in latere meridiano ſortis Ephraim, vt patet ſup. 16. cap. per viam iſtius Bethoron aſcenderunt. 5. reges ſugiẽtes a facie Ioſue in die, qua ſtetit ſol: & in deſcẽſu Bethoron vſque ad vrbem Azecha, pluit lapides ſuper hoſtes, & plurimi perierũt, vt patet ſup. 10. c. *Cum ſuburbanis ſuis ciuitates quatuor.* Iſtę quatuor ciuitates datæ ſunt, & ſuburbana earum ſimul iuxta legem aliarum vrbium. *De tribu quoque Dan.* Iſta eſt alia tribus, de cuius ſorte datæ ſunt vrbes quatuor Caathitis. *Eltheecen.* Iſta eſt

Vrbes de tribu Dan.

prima, & in duabus tribubus ponitur.ſ. quia ſunt duę vrbes dictę Elthecen: prima eſt in ſorte Iudę, vt patet ſup. 15. ſecunda eſt in ſorte Dan, ſup. 19. & de iſta ſecunda dicitur hic. *Et Gebethon.* Iſta vrbs, & præcedens B Elthecẽ ſunt coniunctæ. Quod patet, quia ſup. 19. vbi enarrantur omnes vrbes ſortis Dan ponuntur ſimul, ſicut hic. *Et Aialon.* Iſta videtur eſſe vrbs, de qua loquebatur Ioſue die qua ſtetit ſol. ſ. Sol ſta contra Gabaon, & luna ne mouearis contra vallem Aialon, vt patet ſup. 10. *Et Gethremmon.* Iſta eſt alia ciuitas in ſorte Ephraim, quę prouenit Leuitis. *Cum ſuburbanis ſuis.* Ideſt ſingulæ vrbes harum datæ fuerunt determinatè cum ſuis ſuburbanis duorum millium paſſuum, ſicut in ſuperioribus dictum eſt. *Porro de dimidia tribu Manaſſe.* Etiam de hac fuerũt datæ vrbes Caathitis, & eſt iſta dimidia tribus, quæ accepit ſortem ad partem occidentalem Iordanis, alia autem dimidia tribus accepit poſſeſſionem ad partem orientalem, & illa eſt, q̄ habebat poſſeſſionẽ in Baſan: iſta aũt de qua hic, erat C apud ſortem Ephraim, & accepit funiculos decem

Thenach quid.

hæreditatis, vt patet ſup. 17. c. *Thenach.* Iſta eſt quædã vrbs Manaſſitarum, cuius habitatores non potuerunt Manaſſitę a principio ſubdere in ſeruitute, vel delere, ſed poſtea ſubdiderunt facientes illos tributarios, noluerunt tamen illos diſperdere, vt patet ſup. 17. & Iud. 1. c. de iſta vrbe fuit vnus de regibus, quos occidit Ioſue, vt patet ſup. 12. c. *Et Gethremmon.* Iſta eſt talis ciuitas ſicut Gethremmon, quæ eſt in ſorte Dan, vt patet ſupra: contingit.n. plures eſſe ciuitates eiuſdem noĩs, ſicut contingit eãdem ciuitatem multa hr̃e noĩa: iſtæ duæ vrbes aliter noĩantur. 1. Paral. 6. vbi ponũtur oẽs iſtæ ciuitates ſicut hic, & quibus prouenerint, & ponuntur in dimidia tribu Manaſſe duæ vrbes.ſ. Aner, & D Helã: ſed hoc accidit, eo ꝙ eadẽ ciuitas multa hẽt interdum noĩa. *Cum ſuburbanis ſuis ciuitates duæ.* Ideſt de iſta dimidia tribu datæ fuerũt ciuitates duæ cũ ſuburbanis ſuis: non fuerunt aũt datæ plures, qa iſta erat dimidia tribus, & ſicut de tribu Dan, quę erat integra, vel de tribu Ephraim accipiebãtur ciuitates quatuor, ita de dimidia tribu Manaſſe accipiebantur ciuitates duæ, qa Deus iuſſerat, vt acciperent vrbes proportionaliter de tribubus.ſ. quæ plures hr̃et daret plures, & q̄ pauciores daret pauciores Nu. 35. *Omnes ciuitates decem, & ſuburbana earum.* Hic ponit epilogus p̄dictorum. ſ. ꝙ in ſorte iſta data Caathitis fuerunt ciuitates decẽ, & ſuburbana cuiuslibet vrbis, & nullum aliud terri-

Caathitarũ familiæ diuiſio.

torium. *Datæ ſunt filijs Caath inferioris gradus.* Caathitarum E familia diuidebatur in hoĩes duorum graduum. Ad quoſdam.n. pertinuit gradus excellens. ſ. ꝙ eſſent ſacerdotes, & hoc erat maximum miniſterium in toto veteri teſtõ, & in tota cognatione Leuitarum. Alij erãt homines inferioris gradus. ſ. ad quos pertinebãt officia minora, & iſtę erant miniſtrationes Leuiticæ, de quibus in principio c. huius declaratum eſt, & qa ad omnes Caathitas præterquam ad ſacerdotes pertinuerunt iſta parua miniſteria. ſ. ad Ozielitas Hebronitas Ieſſuaritas, dicuntur omnes iſti Leuitæ inferioris gradus.

A Filijs quoq; Gerſon, Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe confugij ciuitates, Gaulon in Baſan, & Boſrã cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duas. Porro de tribu Iſſachar: Ceſion, & Dabereth, & Iaramoth, & Engannim cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu aũt Aſer: Maſa, & Abdõ, & Helcath, & Rohob cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoq; Nephthali ciuitates cõfugij Cedes in Galilæa, & Ammothdor, & Cartham cum ſuburbanis ſuis, B ciuitates tres. Omnes vrbes familiarum Gerſon tredecim cum ſuburbanis ſuis. Filijs aũt Merari Leuitis inferioris gradus p familias ſuas data eſt de tribu Zabulõ, Iecnal, & Cartha, & Dãna, & Naalol, ciuitates quatuor cũ ſuburbanis ſuis. De tribu Gad ciuitates confugij Ramoth in Galaad, & Manaim, & Eſebon, & Iazer, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis, De tribu Ruben vltra Iordanem contra Iericho ciuitates refugij Boſor in ſo- C litudine Miſor, & Iazer, & Ietsõ, & Maſpha, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis. Oẽs vrbes filiorum Merari per familias, & cognationes ſuas duodecim. Itaque ciuitates vniuerſæ Leuitarum in medio poſſeſsionis filiorum Iſrael, fuerunt quadragintaocto cũ ſuburbanis ſuis, ſingulæ per familias diſtributæ.

Vrbes tertiæ ſortis Gerſonitarum. *Quæſt. XII.*

D FILIIS *quoque Gerſon.* Hic ponitur tertia ſors: eſt.n. familia Gerſonitarum ſecunda loquendo cõiter, quia cõiter non diſtinguitur familia Caathitarũ in duas, & quia hic diuiſa eſt in duas. ſ. in familiã ſacerdotalẽ, & familiã Leuitarũ inferioris gradus, ponit neceſſario familia Gerſonitarũ tanq̃ tertia, & huic familiæ datę ſunt ciuit. 13. q̄ ĩ. hñr. *Dedit de dimidia tribu Manaſſe.* Ad Ioſue hoc refertur, qa ipſe dr̃ dediſſe oẽs iſtas poſſeſſiones familijs Leuitarum, cũ eſſet princeps populi, q̄q̃ non ſolus ipſe dederit, & dr̃ hic de dimidia tribu Manaſſe. ſ. de illa, q̄ habitabat ad partem orientalẽ Iordanis in terra duorũ regum Amorrheorũ, quia de alia iam poſitũ eſt. Et patet hoc, quia dr̃ hic, ꝙ iſta dimidia tribus Manaſſe mo- E rabat in Baſan: tñ Baſan eſt ad orientalẽ plagã Iordanis, qa eſt regio quædã in regno regis Og, a qua ipſe vocabat rex Baſan, vt patet ſup. 12. & 13. c. *Confugij ciuitatem Gaulon.* Iſta ciuitas aliqñ uocatur Gaulon, & aliqñ Golan. Patet qa hic uocatur Gaulon, & Deut. 3. & p̄ced. c. vocatur Golan. iſta erat ciuitas cõfugij. i. fugitiuorũ, quia Moyſes dum viueret aſſignauit tres urbes fugitiuorũ ante tranſitũ Iordanis, quarũ vna erat Gaulon, vt patet Deut. 4. c. *Gaulon in Baſan.* i. iſta ciuitas erat in regione Baſan. Eſt.n. Baſan q̄dam magna regio in terra regis Og habens ciuitates muratas. 60. vt patet Deut. 3. & ſup. 13. q̄ tota cecidit in ſorte dimidiæ trib⁹ Manaſſe, vt patet eiſdem c. *Et Boſra.* Iſta ẽt eſt in ſorte

Gaulon, & Baſan quid ac eius ſitus.

F dimidiæ tribus Manaſſe In Baſan, & eſt talis qualis illa, de qua loquitur Iſa. ſ. quis eſt iſte, qui venit de Edō tinctus veſtibus de Boſra? Ciuitates iſtæ duæ ponuntur. 1. Paralipom. 6. & vocantur alijs nominibus, ſcilicet Aner, & Helan. ſed hoc accidit, quia frequenter contingit eandem ciuitatem multa nomina habere, & multas vrbes eſſe eiuſdem noīs, ſed non ſunt ciuitates iſtę pertinētes ad Gerſonitas, ſed ad Caathitas, q̄ ſunt de alia dimidia tribu Manaſſe. ſed vocatur Boſra, 1. Paralip. 6. Aſtaroth. *Cum ſuburbanis ſuis ciuitates duæ.* Ideſt iſtæ duæ ciuitates, & ſuburbana earum pertinuerunt de dimidia tribu Manaſſe ad Gerſonitas. *Porro de tribu Iſſachar.* De hac datæ ſunt ciuitates Gerſonitis.

Ciuitates Gerſonitarum.

Cheſion. Iſta vocatur Ceſion. ſ. 19. cap. *Et Dabereth.* Iſta ciuitas non ponitur. ſ. 19. in ciuitatibus ſortis Iſſachar:

G ſed dēt intelligi, ꝙ ibi ſcribatᷓ, ſed non ſcribitᷓ ſub eodem nomine, ſub quo hic, quia vna ciuitas ſæpe multa nomina habet, vt ſæpe patuit in prædictis. *Et Iaramoth.* Iſta ciuitas non ponitur. ſ. 19. in ſorte Iſſachar: ſed dicendum eſt, vt dicebatur de præcedenti ciuitate. Alia ciuitas vocatur Iaramoth, quæ eſt in ſorte Iudę, vt patet ſup. 15. c. & de illa fuit vnus de 5. regibus, qui pugnabant contra Gabaon, quos cepit Ioſue in ſpelunca vrbis Maceda, vt patet ſup. 10. cap. iſta ciuitas vocatur Ramoth. 1. Paralipo. 6. cap. *Engannim.* Iſta ciuitas ponitur ſup. 19. in hac ſorte Iſſachar. Alia eſt tamē ciuitas Engannim, quæ in ſorte Iudæ ponitur, vt patet ſup. 15. ſed differunt, quia eadem ciuitas non pertinet ad diuerſas tribus.

Engannim quid.

Cum ſuburbanis ſuis ciuitates quatuor. Ideſt iſtę quatuor vrbes de ſorte Iſſachar fuerunt datæ Gerſonitis cum ſuburbanis ſuis: non vocantur penitus ſic ciuitates iſtę. 1. Paralipo. 6. ſed Cedes, & Dabereth Ramoth, & Anē: mutatis tribus nominibus vrbium, & hoc fit, quia eadem vrbs multa habet nomina, & potiſſimè ſ̄m temporum varietates, ſicut patet in vrbibus regionum noſtrarum, quia nulli ferè vrbi antiquum nomē manet, ſicut ex hiſtorijs colligitur antiquiſſimis. Sic autem ſe habet iſte liber ad librum Parali. quia iſte ſcriptus fuit a Samuele, vt ſ. declaratum fuit in proœmio, liber autem Parali. ſcriptus fuit tp̄e Babylonicæ captiuitatis, vt ſatis patet ex eo, cum tractētur ibi hiſtoriæ illius tp̄is: inter Samuelem aūt, & Babylonicā captiuitatē multa tp̄a intercideru nt, in quibus multa vrbium nomina mutata ſunt.

H

Quō ſe habet liber iſte ad librum Paraſeli.

I

De tribu autem Aſer. De hac tribu etiam datæ ſūt ciuitates Gerſonitis. *Maſal.* Iſta ciuitas eſt, quæ vocatur Meſal. ſup. 19. c. *Et Abdon.* Iſta ciuitas nō ponitur ſup. 19. tn̄ intelligendum eſt, ꝙ ſit aliqua de ibi poſitis q̄q̄ ſit ſub alio noīe, ſic ſupra de alijs multis dictū eſt. *Et Lacoth.* Iſta eſt, quæ vocatur ſup. 19. Alchat, & ponitur prima in ſorte illa. *Et Robob.* Iſta ponitur ſup. 19. & eſt ciuitas multum ſeptentrionalis. ſ. iuxta vrbem Emath, vt patet Num. 13. & tn̄ Emath eſt in latere aquilonari terræ Chanaan, vt patet Num. 34. c. vſq; ad hanc ciuitatem acceſſerunt exploratores Iudęorum, q̄n venerunt de Cadesbarne in terram Chanaan, vt patet Num. 13. c. *Ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.*

K Ideſt iſtę quatuor ciuitates de tribu Aſer fuerūt datæ Gerſonitis, & ſuburbana earum. i. ſpatia duorū milliū paſſuum in circuitu vrbiū. Iſtę ciuitates vocantur aliter. 1. Paralip. 6. ſ. Maſal, Abdon, Aſath, & Rohob, quę noīa ex aliqua parte mutata ſunt, parum tn̄ diſtant.

Cedes qd.

De tribu quoque Nephthali. De iſta tribu fuerunt datæ ciuitates tres Gerſonitis. *Ciuitas confugij Cedes in Galilæa.* Cedes eſt prima ciuitas, quæ data fuit Gerſonitis de tribu Nephthali, & iſta eſt ciuitas cōfugij. i. ciuitas fugitiuorum, vt patet ſup. 20. & erat in Galilæa: eſt. n. Galilæa quædam magna prouincia, quæ partim ad Zabulon, partim ad Nephthali pertinet, vt patet Matth. 4. & Iſa. 9. & declaratum fuit ſupra 19. & præcedenti cap. & magis apparet, quia cum diuiſa eſt tota terra Iſraelitarum paruo tempore ante Saluatorē in tetrarchias. i. in quatuor partes, fuit poſita Galilæa tanquam vna tetrarchia, vt patet Luc. 3. vbi ponitur Galilæa tetrarchia Herodis, & ponuntur ibi aliæ tetrarchiæ. *Et Ammothdor.* Iſta ciuitas non ponitur ſup. 19. in ſorte Nephthali: tamen intelligēdum eſt, ꝙ ibi ſit, licet ſub alio nomine, quià vna vrbs multa habet nomina. *Et Tartham.* Etiam iſta ciuitas non ponitur ſup. 19. in ſorte Nephthali. Aliqui ſcribunt Carthā cum c. ſed debet ſcribi Tartham cum t. vt patet ex litera hebraica. *Cum ſuburbanis ſuis ciuitates tres.* Ideſt iſtę tres ciuitates, & ſua ſuburbana data ſunt Gerſonitis de ſorte Nephthali. Iſtę tres vrbes non denominantur ſic penitus. 1. Paralip. 6. ſ. Cedes Cariathiarim, & Ammon. Cauſa varietatis ex præcedentibus patet, ſicut in alijs ciuitatibus. *Omnes vrbes familiarum Gerſon.* Hic ponitur epilogus præcedentium, & dr̄ familiarū Gerſon, non ꝙ familia Gerſonitarum ſit diuiſa in plures, quia tanquam vna ponitur & vnicam ſortem recipit: ſecus autem de familia Caathitarum, quæ in duas diuiſa eſt. ſ. in Leuitas minoris gradus, & in ſacerdotes, vt patet ſup. & ob hoc acceperunt Caathitæ duas ſortes. ſ. ſacerdotes vrbes. 13. & Caathitæ vrbes decem, vt patet ſup. vocantur autem plures familiæ Gerſonitarum large pro cognationibus ſpecialibus ſub familijs, quæ magis vocantur domus quā familiæ, & fuerunt duæ cognationes. ſ. Lobnitica & Semeitica, quæ etiam vocantur familiæ Num. 3. c. & eſt ſenſus, ꝙ iſtæ vrbes aſſignatæ ſupra Gerſonitis nō fuerunt ſolum pro vna familia Gerſonitarū, ſed pro omnibus cognationibus illorum, quia nullas alias urbes acceperunt Gerſonitæ. *Tredecim cum ſuburbanis ſuis.* Ideſt de ſorte Gerſon fuerunt ciuitates tredecim. Quod patet, quia duæ datæ ſunt de dimidia ſorte Manaſſe, & de ſorte Iſſachar ciuitates quatuor, de ſorte Aſer totidem. De ſorte autem Nephthali ciuitates tres, quæ pariter ſunt. 13. *Filijs autem Merari.* Iſta eſt vltima familia Leuitarum, quæ hic eſt quarta quamuis quam aliàs vocaretur tertia, & hoc, quia hic diuiditur ſors Caathitarum in duas, & vt detur poſſeſſio cuilibet harum per ſe neceſſe eſt vocari iſtam quartā familiam. *Inferioris gradus.* Non ponitur hic iſta clauſula ad diſtinguendū, ſicut in familia Caathitarum, quia ibi eſt quędā pars Leuitarum maioris miniſterij, ſcilicet ſacerdotum, & alia eſt pars Leuitarum minoris gradus, ſcilicet ſimplicium Leuitarum, in Meraritis autem omnes erant eiuſdem gradus, ideo non vocantur inferioris gradus ad ſignandum differentiam aliquam, quæ ſit inter ſeipſos, ſed ad ſignandum differentiam eorum a ſacerdotibus, qui dicūtur eſſe gradus ſuperioris. *Per familias ſuas.* Non eſt ſenſus, ꝙ familia Merari ſit diuiſa in familias multas, quia ipſa eſt vnica, & pro vnica accipitur hic, quia datur ei vnica poſſeſſio, ſed dicitur habere familias, ideſt cognationes ſpeciales, quæ ſunt domus, & erant duę in familia Merari, ſcilicet Moholię, & Muſię, vt patet Nume. 3. vbi non vocantur iſtę duę partes familię, ſed populi, tamen pro eodem accipitur: ſic enim in familia Caathitarum, quę habet multas familias dicitur, quòd cognatio Caath habebit populos Amramitas Hebronitas, Ozielitas, Ieſuaritas, patet eodem cap. Et tamen iſti populi vocantur familię, cum hic diuiſi fuerint Caathitę in duas familias, & duas receperint ſortes. Eſt autem ſenſus, per familias ſuas, ideſt pro omnibus familijs Meraritarū datę ſunt iſtæ ciuitates, quę ponuntur hic. *Data eſt de tribus Zabulon.* De iſta ſorte datę fuerunt ciuitates quatuor, vt patet infra. *Iethenan.* Non habetur ſupra 19. in ſorte Zabulō, ſed debet dici, ꝙ ibi ſit ſcripta, licet nō ſub hoc nomine,

mine,quia eadem ciuitas multa habet interdum nomina. A *Cartham.* Etiã iſta non ponitur ſup. 19. ſub hoc nomine ex eadem ratione. *Et Damna.* Alia quoque ciuitas non nominata ſup.19. *Et Nalol.* Iſta vocatur in litera hebraica Nahalol. *Ciuitates quatuor cum ſuburbanis eius.* Ideſt de ſorte Zabulon fuerunt datæ.4.vrbes Meraritis,& ſuburbana earum ſecundum legem cõmunem aliarum vrbium. *De tribu quoque Ruben.* De ſorte iſta datæ ſunt ciuitates.4.vt patet infra. *Ciuitas confugij Boſor.* Ideſt prima ciuitas data de ſorte Ruben erat Boſor,quæ eſt in ſolitudine, & iſta eſt de vrbibus fugitiuorum,vt patet ſupra præcedenti cap.Nam ante trãſitum Iordanis ad orientem fuerunt tres ciuitates cõfugij,ut patet Deut.4.& præced.c.quarum vna eſt Boſor:de vrbibus ſortis Ruben non habetur ſumma, ſi- B cut de ſortibus,quę fuerunt ad occidentalem plagam Iordanis,vt patet ſup.13.vbi nominantur quædam vrbes, & poſtea ponitur clauſula generalis de vrbibus regni Sehõ. Vnde nulla de 4.vrbibus hic poſitis enarratur ſupra 13.in ciuitatibus Ruben,quia plures ſubticentur quàm enarrentur,& quamquam aliqua poneretur,tamen non eſt ſub eodem nomine. *In ſolitudine.* Dicitur eſſe Boſor in ſolitudine, quia in terra regis Sehon, in qua accepit poſſeſſionem tribus Rubẽ eſt quædam pars, quę vocatur deſertum, vel terra campeſtris,& iſta eſt apud vrbem Eſebon, & Medaba, vt patet ſupra 13.& in hac terra eſt Boſor. *Tethſon, Miſor, & Ocho.* Iſtę tres ciuitates ſunt incognitæ, quia nõ exprimuntur in ſorte Ruben ſupra 13. ſicut exprimuntur ſupra 15.& 18.& 19.vrbes ſortium, quæ ſunt poſt C Iordanem:iſtę urbes quatuor nominantur alijs nominibus.1.Paralipo.6.cap. ſ.Boſor, Cademoth, Iaſa, & Miphath,& ſunt nomina iſta magis cognita: nã Cademoth eſt vrbs, quæ fuit in poteſtate regis Sehon, & de hac vrbe miſit nũcios Moyſes ad regem Sehõ, vt concederet tranſitum Iſraelitis per terram ſuam, vt patet Deuteron.2. cap. ſ. miſit ergo nuncios de ſolitudine Cademoth ad regem Sehon. Iaſa, quæ ponitur ibidem eſt ciuitas, ad quam occurrit rex Sehon Iſraelitis pugnaturus cum eis, vt patet Deuterono.2. Iſta ciuitas etiam vocatur Baſa, vt patet Nume.21.c. vbi dicitur,ꝙ rex Sehon exiuit pugnaturus cum Iſraelitis in Baſan,quæ neceſſario eſt eadem vrbs,ſed multiplicantur nomina, & hoc facit maximam turbatio- D nem in ſacra ſcriptura apud multos, qui non attendunt ad multa. Miphath quæ hic vocatur Ocho eſt ciuitas incognita. *Ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis.* Ideſt tribus Ruben dedit ciuitates quatuor Meraritis cum ſuburbanis ſuis iuxta legem omnium ciuitatũ Leuiticarum. Libri moderni Iudæorum non habẽt iſtum verſum, ſiue duos verſus de vrbibus quas dedit ſors Ruben,ſed iſte verſus neceſſarius eſt.

Tribus Ruben dedit 4.ciuitates Meraritis.

Biblia modernorum Iudæorũ eſt deficata, ut teſtãtur ſui doctores.

Primo quia iſte verſus habetur 1. Paralipom.6. vbi ponuntur ciuitates eędem,& ponuntur de tribu Ruben ciuitates aliquæ, ſcilicet tot quot ponit litera noſtra hic, ideo neceſſe fuit,ꝙ ponerentur hic ciuitates iſtæ, quia hic intendebat ſcriptor ponere omnes urbes,quæ datæ fuerunt Leuitis, & ſacerdotibus. E

Item omnes tribus dederunt aliquas vrbes Leuitis,quia ſic iuſſit Deus Num. 35. ſed ſi tollatur verſus iſte non poterit inueniri,quomodo tribus Ruben dederit aliquas urbes Leuitis:ideo neceſſe eſt, quòd ponatur iſte verſus.

Item hic dicitur tam in litera noſtra, quàm in Hebręa, qđ traditę fuerunt ſacerdotibus, & Leuitis urbes.48.ſi tamen tollatur verſus iſte, in quo ponuntur quatuor ciuitates datæ de ſorte Ruben non poterunt colligi ex oĩbus ſuperiorib',niſi vrbes.44.ergo neceſſe eſt ponere iſtum verſum de ciuitatibus ſortis Rubẽ.

Item patet, quia dicitur infra, ꝙ omnes vrbes datę

A Meraritis, fuerunt duodecim,ſi tamen tollatur in hebręo verſus de ciuitatibus Ruben,non poterunt inueniri vrbes duodecim,ſed ſolum octo: ideo ponendæ ſont quatuor vrbes de tribu Ruben ad faciendum vrbes duodecim. Iudæi tamen habent libros ſuos nunc vniuerſaliter defectuoſos, & hoc per defectum duorum verſuum:ſed non fuit hoc ſemper:nam quando tranſtulit beatus Hieronymus non erat defectus iſte, ideo ipſe potuit ponere quæ vrbes datę fuerint Meraritis de ſorte Ruben: ſi enim nõ fuiſſent in Hebręo verſus iſti, non habuiſſet Hieronymus aliquid vnde tranſtuliſſet vrbes datas de ſorte Ruben.

Reſpondebit aliquis, quòd fuit facta translatio per literam libri Parali.vbi ponuntur ciuitates datę de tri- B bu Ruben.Reſpondendum eſt non ſtare,quia quamquam ibi ponantur ciuitates quatuor de ſorte Ruben, ſicut hic, tamen non ponuntur ſub eiſdem nominibus,immo non concordant,niſi in vno nomine,vt ſupra declaratum eſt. Hoc aũt ẽt probatur teſtimonio ipſorum hebręorum: nam Rab.Dauid Kimhi qui de valde nouis inter hebręos eſt,dicit, ꝙ hic deficiũt duo verſus.ſ. de ciuitatibus ſortis Ruben, & dicit, ꝙ inuenit hos verſus in antiquiſſimis libris, & valde correctis,licet in nouis non habeantur. Ex hoc autem accipitur magnum argumentum, & valde utile contra Iudęos: interdum enim nobis aduerſus eos litigium eſt circa aliqua,quę ad Meſſiam pertinent, in quibus nõ ſic habet litera noſtra,vt ſua:dicunt autem ipſi, ꝙ vbi litera nr̃a deficit a ſua, errauit, & ꝙ ſcriptores ſui ſint C impeccabiles, & noſtri fuerint valde defectuoſi, vel translatores imperiti. Sed non poſſunt contra nos in hac parte gloriari, quia cũ lr̃a noſtra deuiauerit a ſua, ſicut ipſi dicunt noſtram erraſſe, ita poterimus dicere literam eorum male habere, vtpote ſcriptorum vitio iam corruptam. Quod ſi negauerint,poterimus inducere exemplum ex hoc loco, vbi deficiunt duo verſus in litera hebraica, & doctores ſui teſtantur deficere, & tunc cum ſemel conſter aliquid deficere, ſemper erit præſumptio, ꝙ aliquid deficere poterit, nec magis faciet pręſumptio pro ſua, quam pro noſtra,vbi mutuo diſcordauerint. *Et de tribu Gad.* De iſta tribu etiam datæ fuerunt Leuitis,Meraritis vrbes quatuor:eſt autem ſors Gad ante tranſitum Iordanis ad D partem orientalem, & eſt coniuncta ſorti Ruben, qa regnum regis Sehõ diuiſum eſt inter has duas tribus, quædam enim pars illius prouenit tribui Ruben,& alia pars prouenit tribui Gad,vt patet ſupra 13. capitul. *Ciuitas confugij Ramoth in Galaad.* Ideſt in vrbibus,quas dedit tribus Gad Leuitis fuit vna ciuitas fugitiuorũ.ſ. Ramoth, & iſta fuit in terra Galaad, ideſt in regione montis Galaad, nam ad vnam partem mõtis illius eſt ciuitas iſta,ſcilicet in medietate montis huius,quę eſt in ſorte Gad.De hac magis dictum eſt præceden. cap. *Et Manaim.* Iſta ciuitas ponitur in tribu Gad, & etiam ſupra 13.vbi ponuntur ciuitates aliquæ ſortis Gad ponitur Manaim, ſed ibi magis ponitur per modum regionis,quam per modum vrbis,vt quidam volũt. Sed E falluntur neſcientes punctuare,nam ibi dicitur: dedit poſſeſſionem dimidię tribui Manaſſe, cuius hoc eſt principium: Amanaim vniuerſam Baſan,& cuncta regna regis Og. Aliqui praue legentes dicũt Amanaim eſſe vnam dictionẽ.ſ.vnum accuſatiuum,& cõiungũt ei adiectiuum ſequens.ſ.vniuerſam, & tunc cũ dicant vniuerſam Amanaim neceſſe eſt,vt ſumatur ꝓ regione,& non pro ciuitate, quia de ciuitate non diceretur vniuerſa, qa vniuerſus diſtribuit ꝓ partib' ſubiectiuis, & non ꝓ integralibus. Sed aliter legenda eſt lr̃a.ſ.dedit Ioſue poſſeſſionem dimidię tribui Manaſſe, cuius principium eſt a Manaim, ideſt incipit a loco, qui uocatur Manaim, & ibi Manaim eſt una dictio, &

Argũ ualidum cõtra Hebr.

Ignorãtia quorundã in expoſitione particulę tex. in 13.cap.

(a) eſt prępoſitio deſeruiens ablatiuo, & tunc im- F
poſſibile ꝙ adiectiuum illud (vniuerſam) referatˇ ad
Manaim,qa Manaim eſt in ablatiuo: ſed refertˇ ad ſe-
quēs ſubiectū.ſ.Baſā.i.dedit Ioſue dimidiæ tribui Ma
naſſe vniuerſā Baſan,& principiū eius eſt a Manaim.
i.principiū poſſeſſionis huius eſt in vrbe Manaim, q̄
non eſt in ſorte dimidiæ tribus Manaſſe, ſed in ſorte
Gad in extremitate eius,& ſic ponitur ibi tanq̄ termi
nus extrinſecus ad dimidiā tribū Manaſſe,ſic enim ſę
pe fit in omnibus ſortibus tribuum ſupra poſitis: nā
aliquando ponuntur termini intrinſeci. Iſta ciuitas
Manaim vocatur in Hebręo Manaim,vt patet hic,&
eſt illa, apud quam Iacob deſcendens de monte Ga-
laad habuit obuios angelos Dei, & dixit caſtra Dei
ſunt hæc,ideo vocauit nomen loci Manaim.i. caſtra, G
vt patet Gen.32. cap. *Et Eſebon*. Iſta ciuitas fuit maxi-
ma in regno Sehon regis Amorrhæi, & denominatꝰ
eſt ab hac ciuitate.ſ.rex Eſebon,vt patet ſup.12.& 13.
Iſta autem vrbem cepit rex Sehon de manu Moabi-
tarum,& multas alias vrbes, cum ea, de qua carmen
prouerbiale factum eſt,de quo Nume.21.ca.Fuit iſta
ciuitas data filijs Gad. Quod patet, quia dicitur hic,
ꝙ Leuitæ acceperunt de tribu Gad vrbem hanc.Etiā
iſta vrbs videtur fuiſſe in ſorte Ruben, vt patet ſupra
13.vbi ponitur in ſorte Rubē. Sed dicendum eſt vnū
de duobꝰ.ſ. quòd iſta vrbs fuerit in extremitate ſortis
Ruben,& Gad:& tamē pertinuerit ad tribum Gad,ſi
cut dicitur de Manaim.ſup. 13. vbi ponitur Manaim
principium poſſeſſionis dimidiæ tribus Manaſſe, &
tamen eſt in ſorte Gad, vt patet hic: ita poterit eſſe H
Eſebon in extremitate ſortis Ruben,& Gad,& tamē
pertinebat ad ſolam tribum Gad,& quamquam dum
computatur poſſeſſio ſortis Ruben, nominetur ibi
Eſebon:tamē non ponitur ibi, vt ciuitas ſortis Rubē,
ſed tanquam terminus extrinſecus ſortis Ruben, &
terminus intrinſecus ſortis Gad.

Alio modo poteſt dici, ꝙ Eſebon ſit duplex vrbs,
& tunc poterit poni vna Eſebon in ſorte Gad, & alia
in ſorte Ruben,ſic etiam eſt de multis alijs ciuitatibꝰ:
nam Bethſames ponitur in ſorte Iudæ ſup.15.& poni
tur in ſorte Iſſachar.ſup.15.etiam Aſor eſt in ſorte Iu
dæ.ſup.15. & eſt in ſorte Nephthali.ſup.19.cap. & ſic
de alijs multis. Fortaſſis tamen magis dicendum eſt
Eſebon eſſe in ſorte Gād, & poni in extremitate ſor- I
tis Ruben,& pp hoc numerari in ſorte Rubē. *Et Ga-
zer*. Alia ciuitas eſt,quę vocatˇ Gazer,& eſt in ſorte E-
phraim,vt patet ſup.16. ēt illa data fuit Leuitis Caathi
tis,vt patet ſup.in lr̄a,vbi ponuntˇ ciuitates de ſorte E-
phraim,& iſta eſt inter illas. hic tñ alia Gazer neceſſa
rio ponenda eſt,qa ſors Gad, & Ephraim non cōmu-
nicant ad hoc, ꝙ eadem ciuitas poſſet poni aliquo
modo in vtraque.i.vt in vna eſſet tanquam ciuitas il
lius tribus,& in alia eſſet tanquam ciuitas exiſtens in
termino:erit ergo duplex ciuitas Gazer.

Ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis. Ideſt ſors Gad de
dit Meraritis.4.ciuitates, & earum ſuburbana ſm le-
gem oīum ciuitatum Leuiticarum, quæ dabantur cū
ſuburbanis ſuis.*Omnes vrbes filiorum Merari*. Hic ponitˇ
epilogus vrbium Meraritarum. ſ. ꝙ erant 12. quia de K
ſorte Zabulon datæ ſunt eis vrbes.4.& totidem de ſor
te Ruben,& totidem de ſorte Gad.

Per familias & cognationes ſuas duodecim. Non erant in
familia Merari ꝑprīè aliæ familiæ, quia familia nunq̄
ponitur ſub familia:ſub tribu autē ponuntur familiæ
immediatè:accipiuntur autem large familię.i.domꝰ,
quæ ſunt cognationes quædam ſpeciales, & iſtæ erāt
duæ.ſ.familia Moholitica,& Muſitica, vt patet Deut.
3.cap.cognationes autem idem ſignant hic,quod fa
miliæ: eſt tamen cognatio nominum magis genera-
le,quia ſignat cōgregationem plurium attinentium

ſibi in ſanguinis identitate,vel radice, & quando iſtæ
congregationes ſunt maximę, & denominatæ ab ali-
quo deſcendenti immediatè. A Iacob vocantur tri-
bus, & ſic cognationes denuatæ a 12. filijs Iacob vo-
cantur.12.tribus. Si autem congregatio conſangui-
neorum ſit minor,quę ponitur immediatè ſub tribu
vocatur familia: nam quælibet tribus ſub ſe habet ali
quas familias,quæ denominantur ab illis qui deſcen-
derunt immediatè a capitibus tribuum: quot autem
familiæ eſſent in toto Iſrael tam.in 12. tribubus quā
in Leuitis,patet Nume.26.cap. Si autem congrega-
tio conſanguineorum ſit minor,vocatur domus: nō
prout domus importat œconomiam, ſed quandam
communicationem plurium pertinentium ad idem
genus, qui tamen non multum diſtant a radice, vel
trunco identatis.& horum dicit eſſe Ariſt. commu-
nicationem homogalactarum, vel collactaneorum,
quam alij vicalem vocant. De hoc 1. Paralipom.cap.
1.& iſtæ domus ponuntur ſub familijs,quia diuidun-
tur familiæ per domos,ſicut tribus per familias.Iſtam
diuiſionem ponit ſcriptura ſupra 7. vbi cum inquire-
retur de furto anathematis Iericho, iuſſit Deus appli
cari ad ſe totū Iſrael per tribus ſuas,& tribus per fami
lias,& q̄libet familiarū per domos, & q̄libet domū
per viros, ideſt per capita ſingulorum: iſta tamen om
nia ſignat cognatio,& ob hoc variè reperitur. Interdum pro tribu,vt patet Nume.25.cap. ubi dicitur, ꝙ
Zambri erat princeps cognationis Simeon: interdū
pro familia, ut hic, aliquando autem pro domo, ut
multoties patet.

Itaque vniuerſæ ciuitates Leuitarum. Hic ponitur epi-
logus magis generalis, ſcilicet omnium quatuor ſor- Epilogus omnium ſortium Leuitarū.
tium Leuitarum,& fuerunt in eis urbes. 48.

In medio poſſeſſionis filiorum iſrael. Ideſt urbes datæ om
nibus Leuitis fuerūt datæ in medio poſſeſſionis om
nium Iſraelitarum accipiendo medium per interpo-
ſitionem, & non ſecundum ęquidiſtantiam. Nam
non fuerunt omnes urbes datæ Leuitis ſimul poſitę,
ita quòd poſſent eſſe in medio ſortium Iſraelitarum,
ſed in qualibet tribu fuerunt eis datæ aliquę urbes.
dicuntur tamen eſſe in medio, ideſt inter poſſeſſionē
Iſraelitarum.

Fuerunt quadragintaocto. Quod patet ex ſummis par-
tialibus cuiuslibet ſortis Leuitarum ꝑ aggregationē.
Fuerunt enim quatuor ſortes,ſcilicet ſacerdotalis, q̄
habuit.13.vrbes,& Caathitarum,quæ habuit decem
urbes,& Gerſonitarum,quæ habuit tredecim urbes,
& Meraritarum,quę habuit duodecim urbes, ut pa-
tet ſupra, quæ ſimul ſunt quadragintaocto his cōpu-
tandæ ſunt ſex urbes refugij,ut patet ſupra in littera,&
Numeri trigeſimoquinto,cum Deus iuſſit, quòd da
rentur Leuitis ciuitates quadragintaocto, & de his
ſegregarentur ſex ad fugitiuorum præſidia.

Cum ſuburbanis ſuis. Ideſt quælibet urbs iſtarum
fuit data cum ſuburbanis ſuis,ſine his enim non pro-
ficiebat ciuitas Leuitis, cum abundarent in pecori-
bus & iumentis, pro quibus erant neceſſaria ſubur-
bana ad paſtum.

Singulæ per familias ſuas diſtributæ. Ideſt omnes iſtæ
ciuitates non fuerunt datæ Leuitis indiſtinctè ſub
uno cumulo, ſed fuerunt datæ diſtinctè, ſcilicet ſin-
gulæ per familias ſuas, ideſt cuilibet familiæ Leuita-
rum datæ ſunt diſtinctè ciuitates:nec eſt ſenſus,quòd
ſingulæ dabantur per familias ſuas.i. ꝙ cuilibet fami-
liæ dabatur una ciuitas, & ſingulis familijs ſingulæ
ciuitates,quia quęlibet familia ſuſcipiebat multas ci-
uitates, ut patet ex prædictis: nam minimæ familię
urbes decē datę ſunt.ſ.familię Caathitarū. Sed eſt ſen
ſus,ꝙ ſingulę ꝑ familias diſtributę sūt.i.quęlibet urbs
dabatur alicui certæ familiæ, & non fuit aliqua urbs,

quæ

quæ daretur Leuitis confuſè non limitando ad quã familiam pertinebat,

Quære de tribubus inæqualibus datæ ſunt vrbes numero æquales,& è contrario, cùm plures deberent dare maiorem partem,& pauciores minorem. Et quòd Leuitæ non accipiebant regiones ſeu territoria, ſed vrbes cum ſuburbanis ad habitandum. Quæſtio. XIII.

QVAERET aliquis circa prædicta quare de tribubus inæqualibus datę fuerunt ciuitates numero æquales, & de tribubus æqualibus datę ſunt vrbes numero inæquales: nam Deus iuſſerat ꝙ ſingulæ tribus filiorum Iſrael darent vrbes Leuitis,& tribus,quę plures vrbes haberent darẽt plures, quæ verò haberent pauciores, darent pauciores: Num.35.c. hic tñ fuerunt multæ tribus inęquales, q̃ dederũt vrbes numero ęquales,vt tribus Gad,Rubẽ, Zabulon,Iſſachar,Manaſſe,Aſer,Dan,Ephraim, Beniamin:quęlibet.n.dedit vrbes.4. vt patet in litera: tñ non erant ęquales quantum ad vrbes,quia ſors Zabulõ habuit ciuitates.12.vt patet ſ̃.19. De tribu Gad nõ patet, quia accepit ſortem ante tranſitũ Iordanis ad orientẽ,& non cõputantur vrbes eius.De quo ſ̃.13.c. De ſorte Ruben ex eadem cã ẽt non patet,ſed credẽdum eſt,ꝙ acceperint plures vrbes,cũ acceperint magnã terrã.Iſſachar hũit ciuitates.16.ſ̃. 19.c. De Manaſſe non patet quot vrbes habuerit, ſed ſaltẽ de dimidia tribu Manaſſe,q̃ accepit poſſeſſionẽ añ Iordanẽ ad oriẽtẽ ↄſtat,ꝙ acceperit plures q̃ 60.vrbes,cũ in ſola terra Baſan acceperit vrbes. 60. vt patet Deut. 3. & ſ̃.13. c. Tribus Aſer accepit ciuitates 32. vt patet ſ̃. 19. trib' Dan non accepit tot vrbes ſicut Aſer,accepit tñ plures q̃ Zabulon,vt patet ſ̃.19.cõparando vrbes vniuſq; ſortis. De Ephraim non patet quot vrbes acceperit, quia non ponĩt ſumma vrbiũ ſuarum.ſ̃.16.tribus Beniamin accepit vrbes.26. vt patet ſup.18.ergo inęquales erant iſtę ſortes tribuum in vrbibus, ſed oẽs dederunt ęquales numero vrbes. ſ. quęlibet dedit 4. ergo non rectè diſtributũ eſt. Item aliquę tribus acceperũt plures ciuitates alijs, & dederunt pauciores, ſic patet de ſorte tribus Nephthali,quæ habuit vrbes.19.vt patet ſup.19.c.& dedit vrbes tres: tribus aũt Zabulõ accepit vrbes.12.& dedit 4.vrbes. Primũ patet ſup.19. ſm patet hic. Rñdendũ eſt,ꝙ iſta diuerſitas,& apparẽtia iniuſtę diſtributionis accidere videt̃ ex duobus, cũ tñ rectè factũ ſit. Primũ eſt inæqualitas ciuitatũ:vocatur.n.ciuitas more ſacrę ſcripturę oĩs locus muratus, & iſtę ſunt inęquales, ita vt interdũ vna vrbs ꝓualeat quatuor,vel quinq; aut pluribus vrbibus, & tunc q̃q̃ darẽt oẽs iſtę tribus vrbes numero ęquales, nõ dabãt æqualiter,quia vnius tribus eſſent maiores vrbes q̃ alterius, & ſequeretur inæqualitas in quantitate q̃q̃ eſſet ęqualitas in numero. Scḋm in quo apparet iſta iniuſta diſtributio eſt inęqualitas regionis, quia aliq̃ tribus ſunt, q̃ hñt valde paucas vrbes, & tñ hñt magnã regionẽ,qm inter vrbes ſunt magna territoria,in quibus erant rura,& viculi multi,& loca multa ad faciendũ ſedes habitationũ: alię aũt erant trib', quę hẽbant valde multas vrbes:tñ regio pauca erat inter vrbes.In iſtis aũt, quia nõ cõſiderat̃ magnitudo ſortis ſm multitudinẽ vrbiũ,ſed ſm latitudinẽ regionis, dicent̃ ſortes ęquales,ideo q̃q̃ dent vrbes ęquales numero, non agunt iniuſtã diſtributionẽ,nec grauabit̃ aliqua trib'. Nam ſi q̃libet tribus dare debuiſſet Leuitis aliquam partẽ regionis ſine vrbibus.ſ.non ſolas vrbes,ſed magnitudinem regionis, ſiue eſſent ibi multę vrbes ſiue paucę,ſi eſſent ſortes ęquales ſm magnitudinẽ regionis,q̃q̃ non eſſent ęquales numero ciuitates in his ſortibus,nõ grauarent dando ęquales terrę partes, Leuitę aũt non erãt accepturi regionẽ aliquã ad colendũ, ſed ſolas ciuitates cum ſuburbanis ſuis,ergo nõ grauarent tribus iſtę dando ęquales numero vrbes: quamquã non hñent ęquales vrbes numero vtręque. Nam non recipiebat̃ principaliter in ſortibus ad dicẽdum eas eſſe ęquales,vel inęquales, multitudo vrbium,ſed magnitudo regionũ. Qḋ patet, quia multę erant tribus,quæ erant ęquales,vel quaſi ęquales in multitudine,& tñ aliqua erat dupla,vel quaſi dupla ad alterã in multitudine vrbiũ.Qḋ patet in Aſer,& Zabulon: nã Zabulon in introitu in terram Chanaã hẽbat ſexaginta millia virorũ,& quingentos, & tribus Aſer habuit quinquaginta tria millia virorũ, & quadringentos,vt patet Nu.26.tñ accepit ſortẽ plurium vrbiũ Aſer.ſ.32. vrbes,& Zabulon ſolum.12.vt patet ſup. 19. Neceſſe eſt ergo reſpicere ad magnitudinẽ regionis, vt fiat æqualitas,vel inæqualitas, & nõ ad magnitudinẽ regionis ꝑꝑ vrbes ſolum. Et hoc innuitur Num.26. vbi dedit Deus regulã de diuidẽdo terrã Chanaan ꝑ partes tribuũ,& dixit: Pluribus maiorẽ partẽ dabitis, & paucioribus minorẽ, & non dixit: pluribus plures vrbes dabitis,& paucioribus pauciores. Ad Iſraelitas aũt nihil referebat dare vrbes cum manerent eis rura,& vici ad habitandũ, dummõ nõ tolleretur eis terra, q̃ erat ad colendum, ideo licet ſortes æquales in regionib', & inęquales in numero vrbium darent vrbes numero ęquales,non erat iniuſta diſtributio.

Deditque Dominus Deus Iſraeli omnem terram, quam traditurum ſe patribus eorũ iurauerat,& poſſederunt illam, atque habitauerunt in ea. Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes, nulluſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditionẽ redacti ſunt. Ne vnum quidẽ verbũ, quod illis præſtiturũ ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

Deditque Deus. Hic ponitur quartum.ſ. prædictorũ recapitulatio. Dictum fuerat ſup. de captione terræ, & diuiſione eius per ſingula, hic recapitulatur.ſ. *Dedit Deus Iſrael omnem terram, quam traditurum ſe patribus eorũ iurauerat*. Deus iurauerat Abrahę, ꝙ traderet ſemini ſuo terram decem gentium,quę hñr Gen.15.cap.& iſtę noĩantur poſtea cõiter noĩbus ſeptem gentiũ, vel populorum, ſcilicet Chananæi, Amorrhæi, Iebuſæi, Pherezæi,Gergeſæi,Heuęi,Hethæi. Iuramentum autem non patet factum,niſi Abrahæ Gen. 22. cap. ubi dixit Deus: Per memetipſum iuraui &c. ad alios autem poſteriores patriarchas non fuit factum iuramẽtum in forma,ſed remittebat ſe Deus ad iuramentũ, quod præſtiterat Abrahæ, ut patet cum locutus eſt Deus ad Iſaac, tibi dabo uniuerſas regiones has complens iuramentum, quod ſpopondi Abraham patri tuo,ut patet Gen.26.& hoc modo ad alios ſequentes patriarchas factum eſt. Dicit quòd omnem hanc terram Deus dederat Iudæis,

An Deus dederit viuente Ioſue omnem terram, quam daturus erat. Quæſtio. XIIII.

ARGVET aliquis non ſtare,quia iſta dicebãtur viuente Ioſue, ſed poſt mortem eius manſerunt gentes multę in terra Chanaã. ſ.multæ vrbes,& regiones,quas non ſubiecit Ioſue,vt patet Iudi.2.& 3.c.& ſup.13.dicitur ad Ioſue:

ſue: Latiſſima terra derelicta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt, Et poſtea non pugnauit Ioſue cum ceſſaſſet iam terra a prælijs, vt patet ſup. 13. & 14. ergo non fuit eo viuente ſubiecta.

Aliquis reſpondebit hoc intelligi de tempore poſt mortem Ioſue, ſ. ꝙ data fuit poſtea pax, ſed in tempore Ioſue non fuit tota terra ſubiecta. Hoc videtur innui, ſup. 13. cũm dicitur: Latiſſima terra derelicta eſt, quæ necdum ſorte diuiſa eſt, & ſequitur: Veniat in partem hæreditatis: ego. n. ſum, qui delebo eos a facie filiorum Iſrael.

Sed dicendum etiam hoc nõ ſtare, nam poſt mortem Ioſue etiam nunquam fuit tota terra tradita in poteſtate Iſraelitarum, ſed vſque ad Saluatoris aduentum manebant aliqui Chananęi in terra Iudæorum, vt patet de Chananæa, cuius filiam Chriſtus a dęmonio ſanauit Matth. 15. cap.

Item neceſſe eſt iſtam literam referri ad tempus Ioſue: nam cum dictum fuerit, ꝙ data eſt pax, & completa ſunt omnia hæc, ſequitur in cap. ſequenti, ꝙ eo tẽpore locutus fuit Ioſue ad Rubenitas, Gaditas &c. ergo neceſſe eſt ea, quæ dicuntur hic, referri ad tempus Ioſue.

Reſpondendum eſt, ꝙ debet intelligi de tempore Ioſue, ꝙ ibi omnia hæc completa fuerunt. Et cum dicitur, ꝙ Deus dedit Iſraelitis omnem terram, quam traditurum ſe promiſerat, exponi poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ iſtud ſignum vniuerſale (oĩs) non diſtribuat hic, ſed accipitur omnis terra .i. multa. Raro enim iſte terminus (oĩs) diſtribuit in ſacra ſcriptura, & quia hic maxima pars terræ Chanaan tradita fuerat in poteſtatem Iſraelitarum, dicebatur eſſe tota terra promiſſa illis tradita.

Termin', Omnis, qũo accipiatur in ſacra ſcriptura.

Alio modo poteſt reſpõderi, ꝙ tota terra promiſſa fuerat tradita. ſ. non ſimpliciter tradita, ſed eo modo, quo promiſſa fuerat: promiſit. n. Deus totam terram Chanaan Iſraelitis & adiunxit Exo. 23. & Deute. 7. ꝙ non traderet totam illis ſimul, vel in anno vno, ſed per partes quouſque creſcerent, & poſſent replere terram, ne redigeretur terra in ſolitudinem, & multiplicarentur contra eos beſtiæ. Et tunc verum eſt, ꝙ Deus tradiderat totam terram Iſraelitis, quam ſe traditurum promiſerat .i. totam, quam tradere promiſerat, vſque ad tempus illud iam tradita erat, & accipĩ hic proprie diſtributio, & eſt iſte ſenſus proprius, quia tpibus prioribus, quibus pugnabant Iſraelitę ꝯ Chananæos nondum tradiderat eis totam terram, quã ſe pro illo tpe traditurum promiſerat. Cum aũt fecit, vt ceſſaret Ioſue a bellis, erat tradita Iſraelitis tota terra, quam pro illo tempore Deus promiſerat ſe traditurum Iſraelitis.

Item iſte ſenſus magis conuenit q̃ pręcedens, quia dicitur ĩ. ne vnum quidem verbum, quod præſtiturũ ſe eſſe promiſerat, irritum fuit: ergo neceſſe eſt verificari propoſitionem vniuerſaliter propter illam limitationem. Si tñ dicatur in primo ſenſu non ſtat diſtributio, ſed ponitur omnis terra pro magna parte terræ, ideo tenẽdus eſt ſenſus ſecundus. ſ. ꝙ tota terra data fuit, quam Deus dare iurauerat. ſ. eo modo, quo iurauerat: nõ promiſit aũt totã dare ſimul, ſed ꝑ partes, & hoc cõpleuit, quia totum qđ dare promiſerat pro tpe Ioſue iam datum fuerat. Sed arguet, ꝙ iſta expoſitio repugnet literę, quia dicitur, ꝙ Deus dedit totã terram, quam ſe præſtiturũ iurauerat patribus Iudęorum, qui erant tpe Ioſue: ſed illis promiſit, ꝙ daret totam terram ſeptem populorũ Chananęorũ, ergo neceſſe eſt, ꝙ illa data fuiſſet. Quod non ſtat: nam iſta expoſitio præcedens teneret, ſi loqueretur litera de terra promiſſa iſtis Iudæis, qui nunc erant, vel tempore Moyſi, quia ad eos data fuit illa limitatio, quæ ha-

F betur Exo. 23. ſ. Non eijciam a facie tua anno vno, ne terra redigatur in ſolitudinẽ, & creſcant ꝯ te beſtiæ; paulatim eijciam eos atq; per partes: ad priores tñ patriarchas non fuit data iſta limitatio: ergo ſi tota terra illis promiſſa data eſt, neceſſe eſt, vt fuerit tota terra Chanaan tradita eis, ſed non fuit: ergo nõ poterit ſtare propria diſtributio.

Reſpondendum eſt, ꝙ quamquã Deus promiſerit Abrahæ, & alijs patriarchis terram Chanaan abſolutè non adiecta aliqua limitatione, aut condõne, tamẽ ſubintelligebatur limitatio, quam poſtea appoſuit, & habebatur tanq̃ expreſſa fuiſſet: ſi aũt fuiſſet expreſſa, diceretur, ꝙ Deus dans Iſraelitis tpe Ioſue iſtã terræ partem, quam tradiderat: dabat eis totam terrã, quam G promiſerat patribus eorum, quia dabat per eundem modum, per quem promiſerat, ita nunc dans terrã, quam tradiderat dicetur tradidiſſe totã terram, quã promiſerat patribus eorum .i. per eundem modũ, per quem promiſerat, quia modus, vel limitatio illa ſubintelligebatur, q̃q̃ non fuiſſet expreſſa. *Et poſſederunt illam.* Refertur ad agros, & territoria vrbium, vel locorum, quia iſta poſſidebantur, ſed non habitabantur. *Et habitauerunt in ea.* Quantum ad vrbes intelligitur, & alia loca parua, vt rura & viculos, & totam iſtam terram poſſederunt, & inhabitauerunt, licet multas vrbes Iſraelitę acceperunt, quas non inhabitauerũt, ſed combuſſerunt igni vaſtantes eas, vt patet ſ. 11. vbi dr̃, ꝙ oẽs vrbes, quę erant in locis planis, & non erãt muniti ſſimę cõbuſtę fuerunt ab Iſraelitis, quæ aũt erant H munitiſſimę, & in locis fortiſſimis, vt ſuꝑ colles, non fuerunt cõbuſtæ, nec vaſtatę. Has aũt non inhabitauerunt Iſraelitę: cauſa verò declarata fuit ſ. 11. c. Non. n. adhuc poterant totam terram replere, quam occupauerant, quia pauci erant. Si aũt quæras, quare igitur tantam terram occupauerunt declaratum eſt. ſ. 11. c. *Dataque eſt ab eo pax.* Ideſt Deus dedit pacem Iſraelitis cum gentibus, quæ erat in circuitu eorum.

Quomodo Deus dat pacem inter aliquos, & quomodo eam cauſat. Et quòd dupliciter poterat eſſe pax ex parte hoſtium cum Iudæis. Quæſtio. XV.

I PACEM vocat hic ceſſationem a bellis ꝑ hoc ꝙ hoſtes non inſurgebant ꝯ eos, nec ipſi inuadebant hoſtes. De ipſis ꝙ non inuaderẽt hoſtes facile erat, & credendum eſt fuiſſe a Deo reuelatum Ioſue: ſciebãt. n. Iſraelitæ, ꝙ Deus nõ erat traditurus eis totam terram Chanaan vno impetu, vel continuato bello, ſed ſucceſſiue per multa tpa tradẽda erat. iõ nõ conarent Iſraelitæ nunc ſimul pugnare ꝯ oẽs Chananeos ad capiendũ terrã ipſorũ. ne ſciebant tñ vſq; ad quod ips, vel vſq; ad quantã terrã captam pugnandũ erat, ſed cũ pugnauiſſent ipſi pluribus q̃ ſex annis, vt declaratũ eſt ſ. 14. c. & ſemꝑ caperent aliq̃ terram hoſtilẽ, ceſſauerũt penitus tandẽ pugnare: ergo dicendũ eſt, ꝙ Deus reuelauerit Ioſue, ꝙ ceſſarent, & tunc erat pax ex parte iſraelitarũ, ſed reſtabat K eſſe pacẽ ex parte hoſtiũ, & iſtud erat in nõ inſurgendo contra eos ad pugnam. Quod dupliciter poterat euenire.

Vno mõ per quandam ꝯcordiã. ſ. ꝙ placeret eis *id*, qđ placebat iſraelitis, & videret eis bonũ ceſſare a bellis quietã agentes vitã, & iſtã pacẽ Deus inducebat, qa cor noſtrũ eſt in manu Dei, & inclinat *illud* quo vult. Sic dicitur Prouer. 21. Sicut diuiſiones aquarum, ita cor regis in manu dñi, & quocũq; voluerit, vertet illud. Sicut aũt eſt de corde regis, ita de cordib' oĩum aliorũ, ꝙ Deus vertit illa quo vult, & ſic mouet hoĩes ad concordiam, vel ad ſeditiones: ad gaudium vel mœro-

A mœrorem, ſicut voluerit. Alio modo poterat fieri iſta pax per timorem, ſcilicet, quòd Chananæi deſiderarent pugnare contra Iſraelitas, & eradicare eos de terra, tamen arbitrabantur ſe eſſe inferiores viribus, & credebant ſe ſuccumbituros, ceſſabant a bellis timore compulſi: quin potius ipſi credebant ſecum bene fieri, ſi Iſraelitæ non inſurgerent contra eos in bellum. Et iſto modo Deus dat pacem aliquibus interdum immittẽdo aliquibus timorem, vt non audeant inſurgere in alios. Sic patet de Chananæis, qui volebant delere Iacob cũ domo ſua apud vrbem Sichẽ, quia filij eius occiderãt omnes maſculos vrbis Sichem: Deus tamen immiſit timorem ſuper omnes habitatores vrbium in circuitu, & non auſi fuerunt mouere bellum contra Iacob. Sic patet Gene. B ſ. 35. c. ſ. Cumque profecti eſſent terror Dei inuaſit oẽs per circuitum ciuitates, & non ſunt auſi perſequi recedentes. Ita poterat Deus incutere timorem Chananæis, ne mouerentur contra Iudæos. Interdum cauſat Deus pacem inter aliquos, inclinando cor vnius ad aliquid, & diſtrahendo a pugna: non per modum timoris, ſed occupando alijs negocijs, ſic fuit de Senacherib rege Aſſyriorum, qui proponebat pugnare contra Ieruſalem, & delere eam: cũque timeret rex Ezechias reſpondit ei dñs per Iſaiam: Noli timere a facie ſermonum, quos audiſti, quibus blaſphemauerunt pueri regis Aſſyriorum me: ecce ego mittam ei ſpiritum, & audiet nuncium, & reuertetur in terram ſuam, & deijciam eum gladio in terra ſua, vt patet 4. Reg. 19. c. & ſic factũ fuit, vt patet eod. c. Simile quo- C que fuit cùm Dauid lateret fugiens a facie Saulis, & perſequeretur eum latentem in deſerto Maon, ꝓdentib⁹ Ziphæis deſperabat ſe Dauid poſſe fugere, qa cõcludebat eum Saul vndique, & tunc venerunt nuncij ad Saul dicentes, feſtina & veni, quia infuderũt ſe Philiſthijm ſuper terram, & tunc deſijt Saul perſequi Dauid exiens in occurſum Philiſthinorũ. De hoc 1. Reg. 23. c. De timore ẽt, ꝙ Deus interdum incutiat timorem aliquibus, ita vt non audeant inſurgere ꝯ alios, vel vt fugiant a facie eorum, patet, quia Deus dabat Iudæis in maledictionem ipſum timorem, ſi declinarent ab eo. Sic patet Leui. 26. ſ. & qui remanſerint de vobis dabo pauorem in cordibus eorum, in regionibus hoſtium terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita D fugient quaſi gladium, & cadent nullo ſequente, & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi bella fugientes: nemo veſtrum audebit inimicis reſiſtere, peribitis inter gẽtes, & hoſtilis vos terra conſumet. De hoc etiam multa Deuter. 28. ſicut autem in Iudæis hoc ꝓ maledictione dabatur, ita & in pœnam dabatur Gentilibus, & in fauorem Iudæorum. ſ. vt fugerent a facie ipſorum, & non auderent reſiſtere, vt patet Exodi 23. c. & Deut. 7. ſ. terrorem meum mittã in præcurſum tui, & occidam omnem populum, ad quẽ ingredieris cunctorumq; inimicorum tuorum terga vertam. Sicut ergo poterat terror immitti in Chananæos, vt fugerent a facie Iudæorum, ita poterat, & a fortiori E mitti terror ne ꝯ Iudæos inſurgere auderent. Patet ergo ꝙ pluribus modis fieri poterat, vt ceſſarent Chananæi a bello ꝯ Iudæos, & hoc erat dari pacem: Deus autem dabat illam pacẽ, quia ipſe mouebat corda Chananæorum per timorem, vel aliàs, vt non pugnarent contra Iudæos. *In omnes per circuitum nationes.* Ideſt De⁹ dedit pacem Iudæis cum omnibus nationibus, quæ erant per circuitum: ſolum intelligitur hoc de Chananæis Amorrhæis, & cæteris populis, qui erant reſidui, erantque in circuitu Iudæorum, tamen iſti non mouebant aliquod bellum contra Iudæos. *Nullusque hoſtium eis reſiſtere auſus eſt.* Accipitur reſiſtere pro inſurgere. ſ. ꝙ hoſtes Iudæorum, qui erant oẽs reſidui de ſeptem populis Chananæorum non auſi ſunt inſurgere contra Iudæos, & hoc a Deo collatum eſt. ſ. incutiendo timorem illis, vel faciẽdo alijs modis, vt ſupra declaratum eſt: accipiendo autem reſiſtere proprie non ſtat litera: nam Chananæi reſiſtebant Iudæis, qñ pugnabant, quia a principio Chananæi inſurrexerunt contra Iudæos facientes bella magna, ſicut in bello ꝯ vrbem Gabaon, de quo ſup. 10. & in bello multorũ regum ad aquas Meron, de quo ſupra 11. cap. cum verò ab alijs ſe ſuperari viderunt, non inſurrexerunt pugnantes in campo, ſed intra vrbium ſuarum præſidia tutabantur ſe ab Iſraelitis, & ſic pugnauit Ioſue cõtra reges Chanaan multo tempore, vt patet ſup. 11. & ſic nunquam deſtiterunt reſiſtere dum Iudæi voluerunt B pugnare, alioquin omnes fuiſſent ſuperati, & deleti ab Iſrael, vel poſiti ſub tributo. Sed omnia hæc falſa ſunt, ſed inſurgere aliquando deſtiterũt. ſ. poſtquam viderunt ſe ſuperari, vt patet ex proceſſu. 11. cap. ergo debet intelligi de inſurrectione.

Item non attinet ad iſtam literam accipi reſiſtere proprie, quamquam poſſet verè ſtare, quia dicitur, ꝙ data eſt pax, eſt autem pax non quando hoſtes cõſtringuntur, & delentur penitus, quia iſta victoria vocatur ſed non pax. Sed poſitis hoſtibus, & eis ceſſantibus a pugna eſt pax, & iſtud eſt ſi hoſtes non audeant ſuis hoſtibus inferre bellum: ſi tamen reſiſtere non audẽt non eſt pax, ſed bellum, quia reſiſtentia, vel non reſiſtentia eſt cum bellum infertur, & qui reſiſtere nõ audet, victus eſt, & non erit ibi proprie pax. *Sed cuncti in* C *eorum ditione redacti ſunt.* Hoc poſſet aliquis intelligere ſicut literam præcedentem. ſ. quantum ad partem illam, quam Deus tradere promiſerat Iudæis pro tempore Ioſue, ꝙ tota illa tradita ſit, ita hoſtes omnes, q habitabant in terra illa redacti ſunt in poteſtatem hebræorum, quia omnes illos occiderunt. Sed non ſtat iſte ſenſus, quia dicitur, ꝙ redacti ſunt in ditionem eorum. redigi in ditionem alicuius eſt ſubijci imperio illius, hinc enim venit iuriſdictio, qua dñi, vel iudices funguntur, ſed hoc non conuenit niſi viuẽti, qa mortuus in nullius noſtrum ditionem inductus eſt. Iõ debet neceſſario intelligi de Chananæis ſuperſtitibus, ꝙ ſint redacti in ditionem Hebræorum. Et hoc verum eſt quantum ad quædam loca, in quibus manſerunt D Chananæi facti tributarij Iudæorum, vt patet ſup. 16. & 17. & Iudi. 1. non tamen eſt intelligendum vniuerſaliter, quia plurima loca erant, quæ nequaquam erãt redacta in poteſtatem Hebræorum quãtum ad tributorum ſolutionem, & ſic non accipitur hic omnis diſtribuendo, ſed ponitur pro multis. ſ. ꝙ multi de Chananæis in ptãtem Iſraelitarũ redacti erãt, & quotidie plures ſubijciebantur. *Nec vnum quidem verbum, quod ſe illis præſtiturum promiſerat irritum fuit.* Ideſt de oĩbus, q̃ promiſit Deus Iſraelitis, nihil fuit in vacuum, ſed omnia habuerunt efficaciam. In quo notatur magna Dei fidelitas promittentis. ſ. ꝙ promiſſa eius nunq̃ fruſtrãtur, & pertinet hoc ad maximã eius ptãtem, & ſuperexcedentẽ bonitatem. Nam quia ſummè potens eſt, E nulla res eſt, quæ poſſit eum diſtrahere a completione promiſſorũ. Nos aũt quamq̃ interdum promiſſa obſeruare velimus, tñ impediti ab alijs agentibus nõ implemus: ſm eſt bonitas ſua superexcellens, nam qa bonus eſt ſeipſum diffundere vult, quia condõ boni iuxta Dionyſiũ eſt eſſe ſuijpſius diffuſiuũ, & q̃q̃ nos immeriti ſimus, tñ bona ſua nobis cõmunicat, vt patet Matth. 15. ſ. Facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & peccatores: iſta bonitas eſt, quæ Deum ad complendum promiſſa ineuitabiliter inducit: nos. n. interdũ licet cõplere ꝓmiſſa poſſemus, tñ cõplere nõ curamus, qa magis ad ꝯrium quã ad id qđ rectum eſt inclinamur: Deus aũt cum pure

Dĩa inter pacem & victoriam.

Magna Dei fidelitas in promiſſis.

bonus ſit, ſecundum bonitatem agere neceſſario debet, licet non coactè, & hoc modo cum complere promiſſa ſit aliquid bonum, promiſſa Dei fruſtrari nequibunt. *Sed rebus omnia expleta ſunt*. Ideſt omnia, quæ Deus promiſit apparuerunt verificata in opere: veritas enim ꝓpoſitionū apparet ex cõformitate vocum ad res ſignatas, cum autem correſpondēt ſignata ſignis, verè ſunt propoſitiones, & ſic fuit in promiſſis Dei. Erant autem propoſitiones Dei de futuro, quia erant promiſſoriæ, & non ſunt propriè propoſitiones cum indicatiua oratio, & de præſenti ſolum ſit propoſitio, iſtę tamen propoſitiones reducuntur ad naturam propoſitionum, cum efficiuntur de præſenti, & tunc poteſt conſiderari in eis veritas, vel falſitas: erat autem iſta reductio, ſi Deus promiſiſſet aliquid pro certo tempore: quamquam ante illud erat de futuro, tamen tunc debebat eſſe propoſitio de præſenti: ſi autem fieret, erat vera: ſi autem non, erat falſa, & quia omnia a Deo promiſſa ſuis temporibus completa ſunt, erant promiſſa vera rebus comprobata.

CAP. XXII.

EODEM tempore vocauit Ioſue Rubenitas, & Gadditas, & dimidiam tribum Manaſſe, dixitque ad eos:
Num. 32. Feciſtis omnia, quæ præcepit vobis Moyſes famulus Domini: mihi quoque in omnibus obediſtis, nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore, vſque in præſentem diem, cuſtodientes imperium Domini Dei veſtri. Quia igitur dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris quietem & pacem, ſicut pollicitus eſt: reuertimini, & ite in tabernacula veſtra, & in terram poſſeſſionis, quam tradidit vobis Moyſes famulus Domini trans Iordanem: ita duntaxat, vt cuſtodiatis attente, & opere compleatis mandatum, & legē quam præcepit vobis Moyſes famulus Domini, vt diligatis Dominum Deum veſtrũ, & ambuletis in omnibus vijs eius, & obſeruetis mandata illius, adhæreatiſque ei, ac ſeruiatis in omni corde, & in omni anima veſtra. Benedixitque eis Ioſue, & dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt in tabernacula ſua. Dimidiæ autem tribui Manaſſe poſſeſſionē Moyſes dederat in Baſan, & ideirco mediæ, quæ ſuperfuit, dedit Ioſue ſortem inter cæteros fratres ſuos trans Iordanem ad occidentalē eius plagam.

EODEM *tempore*. Hic ponitur pars vltima huius libri, & principalis, quæ eſt de ducis diſpoſitione, & conſiſtit diſpoſitio in tribus, ſcilicet tempore certaminis, ſecundo tempore pacis, tertio tempore mortis. Secundum c. ſequenti: tertium infra vigeſimoquarto.

Circa primum conſiderandum, ꝙ hic agitur qua- F liter Ioſue remiſerit duas tribus, & dimidiam in terram ſuam. & quia præteritis temporibus fuerāt ſemper ſub ducatu Ioſue, obligabanturq; ſequi præcepta illius, nō debebant ſine illius redire licentia. Et circa hoc tanguntur quatuor. Primo redeundi datur licentia. Secundo euntes infamantur de idolatria, tertiò ꝑ legatos inquiritur de orta infamia: quartò demõſtratur veritas clara. Secunda ibi. *Cumque veniſſent*. Tertia ibi. *Et interim miſerunt*. Quarta ibi. *Reſponderunt Ruben*.

Nunquid hic ſit ordo conueniens, quoad continuationem ad præcedentia. Quæſtio. I.

G CIRCA primum inquiri poterat de cõtinuatione huius ad præcedentia: nam licet ſemper credendum ſit eſſe continuatum ordinem, & conuenientem in eis, quæ narrātur, dum non conſtat eſſe anticipationem, vel recapitulationem, tamen multoties fit anticipatio, & recapitulatio in ſacra ſcriptura: ideo quæri poſſet, an ſi hic ordo conueniens. ſ. ꝙ iſtud de miſſione Rubenitarũ, & Gaditarum, & dimidiæ tribus Manaſſe fuerit immediatè poſt præcedentia, vel fuerit ante illa.

Et dicendum, ꝙ iſta quæſtio ſoluitur in litera. ſ. ꝙ eodem tempore, quo iſta, quę ſupra dicta ſunt, fiebāt, vocauit Ioſue Rubenitas, Gaditas, & dimidiam tribũ Manaſſe, & dedit eis licentiam eundi in terram ſuam, quia iam magno tempore ſteterant, cum fratribus H ſuis in laboribus quouſque terra de manu hoſtium erepta eſt. *Eodem tempore vocauit Ioſue Rubenitas*. Scilicet tempore, quo finita eſt diuiſio terræ per ſortes tribuum, & datæ ſunt vrbes Leuitis, atque aſſignatæ ſunt ciuitates refugij: toto enim hoc tempore manſerunt duæ tribus, & dimidia cum nouem tribubus, & dimidia in terra Chanaan. Nam tempore belli manere obligatæ erant, quia ſic iuſſerat Moyſes Nume. 32. cap. ſcilicet, quòd ſi Rubenitæ, Gaditæ, & dimidia tribus Manaſſe nollent tranſire Iordanem ad pugnādum contra Chananęos: non daretur eis terra, quæ erat ante Iordanem, ſed cogerentur accipere poſſeſſionem ad occidentalem plagam Iordanis, & ipſi acceptauerunt hoc: nec ſolum obligabantur manere I iſto tempore, ſed etiam quouſque diuideretur tota terra Chanaan Iſraelitis per ſortes ſuas, & inciperent morari in ſortibus iſtis, ſic enim ſpoponderunt duæ tribus, & dimidia, vt patet Numeri trigeſimoſecūdo capitulo, ſcilicet. Nos autem ipſi armati, & accincti procedemus ante fratres noſtros filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua, & poſt hoc nō reuertemur in domos noſtras, vſque dum poſſideant filij Iſrael hæreditatem ſuam. Et iſtud poſtea confirmauit, & acceptauit Moyſes ibidem: Iſraelitæ tamen non dicuntur poſſidere hæreditatem ſuā, quouſque habeant terram diuiſam, & incipiat quælibet tribus manere in portione ſua, ergo quamquam duæ tribus, & dimidia ſtetiſſent cum cæteris Iſraelitis, quouſque ſubijceretur eis terra, ſi tamen non mane- K rent quouſque diuideretur inter eos terra occupata non complebant pactum, & ob hoc Ioſue non licentiauit Rubenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Manaſſe, quouſque fuerunt completa omnia ſuprapoſita de diuiſionibus terræ tam pro Iſraelitis, quam pro Leuitis. Vnde in omnibus iſtis diuiſionibus interueniebant duæ tribus, & dimidia: nam licet de terra Chanaan, quę erat ad occidentalem plagam Iordanis nihil accepturæ eſſent: nam ipſę renunciauerant omni iuri, ſi quod habere poterant ad terram trans Iordanem ad occidentem, vt patet Numeri trigeſimoſecūdo, ſ. nec quicq̄ quærimus trans Iordanē,

Redeundi datur licẽtia duab' tribubus & dimidiæ.

quia

quia iam habemus poſſeſſionem noſtram in orientali eius plaga. De iſtis tamen duabus tribubus & dimidia poſiti erant iudices diuiſores terræ Chanaan, vt patet Num.34.& illud Deus inſtituit.

Item quando miſſi fuerunt viri ad luſtrandum totam terram Chanaan, & deſcribendum eam atque diuidendum, fuerunt etiam de iſtis tribubus miſſi viri, vt patet ſupra 18.cùm dicitur quòd de qualibet tribu viri terni miſſi ſunt. Etiam quando ſortes poſitę fuerunt in Silo illuc conuenerunt cum reliquis Iſraelitis habituris ſortes duæ tribus, & dimidia, licet ipſę non erant poſituræ ſortes, ſed intererat earum bonũ publicum procurare, ſcilicet, ꝙ omnes Iſraelitæ conuenirent in accipiendo poſſeſſiones. Etiam conueniebant illuc ad honorem ſituationis ſanctuarij, quia tunc incipiebat ſanctuarium ſituari, cùm ante fuiſſet motum per loca caſtrorum; & tunc inchoari debebant ſacrificia, & quotidianæ cęremoniæ legales: ad hoc autem rationabile erat, quòd conuenirent illuc duę tribus & dimidia, etiam ſi iam eſſent in terra ſua; quia cultus Dei, & initium omnium legalium operationum ad totum Iſrael pertinebat: & hoc ſignat litera ſupra 18.ſ.Cõgregati ſunt filij Iſrael in Silo, ibiq́; fixerunt tabernaculum teſtimonij. & poſtea in loco eodem poſitis ſortibus pro omnibus tribubus Iſrael, quæ nondum acceperant poſſeſſiones, Leuitæ acceſſerunt ad Ioſue, & ad principes diuiſores terræ, petieruntque ciuitates, quas Deus eis dari iuſſerat, & collatæ ſunt, vt patet pręcedenti cap. quod ibi in Silo factum dicitur: & deinde de vrbibus Leuitarum ſegregatæ ſunt ciuitates ſex pro fugitiuis, de quibus ſupra 20.cap.& cum nihil reſtaret agendum, vocauit Ioſue duas tribus, & dimidiam, deditque eis licentiam redeundi in terram ſuam.

Vocauit Ioſue Rubenitas. Quamquam iam tempus, quo obligabãtur duę tribus, & dimidia manere cum reliquis Iſraelitis, elapſum foret, & mãſiſſent magno tempore extra terram ſuam; tamen non petebant licentiam recedendi, ſed manebant ſubditæ ad imperium Ioſue quouſque Ioſue iuberet eis redire in terram ſuam: in quo ſignatur magna attentio obediendi: ſic enim promiſerant Moyſi, vt patet Num.3x.& poſt mortem eius promiſerant idem Ioſue, vt patet ſupra cap.1.

Ioſue propter quid laudauit trib. duas, & dimidiã quãdo receſſerunt a ſe.

Dixitque ad eos feciſtis omnia. Ioſue volens mittere duas tribus, & dimidiam in terram ſuã laudat eas hic primo de obedientia magna, ſ.quòd fecerũt omnia, quę iuſſerat Moyſes, & omnia, quæ pręceperat ipſe Ioſue. Poterat autem iſta laus eſſe ad tria. Primo, quia virtus laudata creſcit: nam cum laus ſit primo explicans magnitudinem, per laudem exhibetur nobis aliquis honor, & hoc eſt generoſis animis valde delectabile: cum autem ſentiunt ſibi hoc coniungi eis cum ipſa virtute, feruntur delectabiliter in eam, vt autem Ioſue magis alliceret iſtas duas tribus, & dimidiam ad virtutem laudauit in eis virtutem præteritã.

Secunda cauſa eſt, quia volebat Ioſue cõſolari iſtas duas tribus, & dimidiam. Laborauerunt multo tempore non inquirentes aliquam vtilitatem ſuam, ſed ſeruientes vtilitati aliorum Iſraelitarum, & præceptis Ioſue: & quia eſt magnum ſolamẽ laborum ſeruienti, cum ſcit actus ſuos, & labores eſſe acceptos iubẽti: & quamdiu de his ambigit quadam conflictatione, & anxietate tenetur: voluit Ioſue conſolari iſtos declarans labores eorum fuiſſe acceptabiles, & ad hoc laudat eos in teſtimonium bonitatis eorum. Et in hoc iuſte agit Ioſue laudãs iſtos, quia verè laudabiles erant cùm tanto tempore obediuiſſent ad duriſſima, & ſemper virtuoſè. Tertia ratio & potiſſima eſt, vt alliciat eos ad cuſtodiendam legem Dei: nam tempo-

A re, quo fuerant iſti cum alijs Iſraelitis, & Ioſue non poterant facere aliquid cõtra legem. quia Ioſue hoc non permitteret: nunc autem cùm receſſuri eſſent trans Iordanem in terram ſuam, erat ſibi liberius facere malum, quod vellent contra legem Dei, & ob hoc Ioſue valde hortatus eſt, vt cuſtodirent mandata legis Moyſi: & quia magis efficerentur beneuoli ad ſuſcipiendum monita hęc, ſi laudibus permulcerẽtur corda eorum iuxta Senecam: Generoſus eſt animus humanus, & facilius ducitur quàm trahatur: primò laudauit eos de virtute obedientiæ præteritæ, vt magis alliceret ad actum latriæ futuræ, quæ conſiſtebat in cęremoniarum legalium obſeruatione.

Laudatio duarũ tribuum ac dimidiæ de obediẽtia.

Feciſtis omnia, quæ præcepit Moyſes. Laudat duas tri- B bus, & dimidiam de obedientia: & quia obedientia eſt reſpectu pręceptorum, ponuntur præcepta duplicia reſpectu quorum fuerunt obedientes, ſcilicet reſpectu pręceptorum Moyſi, & pręceptorum Ioſue: pręcepta Moyſi fuerunt quòd duæ tribus, & dimidia mitterent viros ſuos fortes ad bellum cum Iſraelitis, & non redirent in terram ſuam quouſque Iſraelitę poſſiderent pacificè terram, ſicut ipſi poſſidebant, vt patet Num.32.hæc omnia cuſtodierant diligenter filij Ruben Gad, & dimidij Manaſſe. Iam enim hæc omnia expleta fuerant, cùm remitteret Ioſue duas tribus, & dimidiam in terram ſuam.

Famulus Domini. Iſtud ponitur pro ſingulari laude: ſemper enim dicitur de Moyſe in toto iſto libro, & in alijs omnibus ferè, in quibus de ipſo agitur, quòd C ſit famulus Dei, id eſt quod ſpecialiter Deo famularis fuerit. Nam multi alij in toto Iſrael Deo famularentur: nullus tamen ita perfectè, vt Moyſes famulatus eſt: & ob hoc vocabat eum Deus fideliſſimum in tota domo ſua, vt patet Num.1x.& ad Hebr.4.cap.

Mihique in omnibus obediſtis. Pręter pręcepta Moyſi obſeruauerunt amplius omnia præcepta Ioſue: nam præcepta Moyſi erant vniuerſalia valde, Ioſue autem erat dux belli, & iubebat eis toto tempore, quo fuerunt in terra Chanaan, cum Iſraelitis aliquid agere, in quo ipſi ſpõte obediebant: Hoc ipſi promiſerunt Ioſue a principio ducatus ſui: propoſuit enim Ioſue illis illud, quod mandauerat Moyſes de tranſitu eorũ D in terram Chanaan, & hortatus eſt quòd illud complerent: ipſi autem reſponderunt: Omnia, quę præcepiſti nobis faciemus, & quocũque miſeris, ibimus; ſicut obediuimus in cunctis Moyſi, ita obediemus & tibi: qui contradixerit ori tuo, & non obedient cunctis ſermonibus, quæ præceperis ei, moriatur. Poſtea autem ſic fecerunt nunquam prętergrediẽtes mandatum illius. De hoc ſupra 1.cap.

Præceptũ Moyſi ad tribus quæ ante Iordanem cõmorabantur.

Nec reliquiſtis fratres veſtros longo tempore. Iſtud ex ſuperioribus intelligebatur, ſ. ꝙ obedierant omnibus mandatis Moyſi. Iuſſerat tamen Moyſes, ne redirẽt in terram ſuam, quouſque Iſraelitæ ſecurè tenerent poſſeſſiones ſuas, vt patet Num.32.cap.ideo tenebantur ad hoc: commemorat tamen Ioſue iſtud ſpecialiter, quia erat difficillimum, & ex hoc erãt valde lau- E dabiles: nam quilibet deſiderat manere in terra ſua, & poſſeſſione ſua, potiſſime cùm iſti reliquiſſent filios, & vxores ante tranſitum Iordanis, & iam a magno tempore non reuerſi fuerant ad eos: tenerentur enim iam magno deſiderio eorum.

Quanto tempore manſerunt duæ tribus, & dimidia cum alijs Iudæis trans Iordanem. Quæſt. II.

FVIT autem iſtud tempus longum, quia fuit fortè decem annorum, aut vlterius. Quidam enim volũt quòd fuerint anni quatuordecim, ſ. ſeptẽ anni, quibus durauit acquiſitio terrę de manu hoſtiũ,

& alij

& alij ſeptem anni in diuiſione eius. De ſeptem annis quibus durauit bellũ & acquiſitio, ſatis patet ex verbis Caleb ad Ioſue ſupra 14. dixit enim ꝙ ipſe erat annorũ quadraginta quãdo miſſus fuit de Cadesbarne ad explorandũ, & ꝙ in die, qua loquebatur verba iſta ad Ioſue erat annorum octuagintaquinque: ergo fluxerãt anni quadragintaquinque a miſſione illa vſque ad tempus, quo loquebatur Caleb ad Ioſue: ab illa miſſione tamen vſque ad introitum in terram Chanaan fluxerunt anni trigintaocto vel quaſi dimidius: ergo manebunt ſex anni & dimidius ab introitu in terram Chanaan vſquequo verba illa dicta ſunt. Aſſumptũ patet, quia ab exitu de Aegypto vſque ad introitum in terram Chanaan fluxerunt anni quadraginta Exo. 16. & Deut. 8. ab his demantur annus & dimidius, vel quaſi qui fluxit ab exitu de Aegypto vſq; ad miſſionem exploratorum de Cadesbarne, quia circa medium anni ſecundi miſſi fuerunt, vt declaratum fuit Num. 13. cap. ergo manebunt trigintaocto & dimidius. Ad completionem autem quadragintaquinque, qui fluxerãt a miſſione exploratorum de Cadesbarne vſque ad tempus, quo locutus fuit Caleb verba hæc deficiunt ſex, & dimidius: tot ergo anni tranſierant ab introitu in terram Chanaan, vſquequo locutus fuit Caleb verba hæc, & totũ iſtud fuit tempus bellorum, quia quando loquebatur iſta Caleb ad Ioſue fuit data pax, vt patet ſupra 14. ergo ſeptem annis, vel quaſi durauit acquiſitio terræ Chanaan. De tempore quod poſtea fluxit, vſquequo redierunt duę tribus, & dimidia in terram ſuam non poteſt ſic patere, quia nihil ſcriptum eſt.

Dicit tamẽ hiſtoria ſcholaſtica ſuper Gen. ꝙ annis ſeptẽ durauit diuiſio, & hoc videtur dicere ex auctoritate Ioſephi de antiquitatibus lib. 2. Quòd autem tantum tempus fuerit nõ facile dixerim, neſcio enim quomodo expenſum fuerit. Quòd tamen fuerit magnum tempus, vt duorum, vel trium annorum ſaltẽ conſtare ſatis credo, quia deſcriptio illa, quam Ioſue fieri pręcepit, erat valde difficilis, & magnæ occupationis, vt declaratũ eſt ſupra 18. in his tamen ſatis obedire oportet hiſtoriographis approbatis, vt Ioſepho. Maior autem difficultas obediendi, quę fuit hic conſiſtebat in hoc quòd poſtquam duę tribus, & dimidia tranſierunt Iordanem cùm alijs Iſraelitis nunquam redierunt in terram ſuam ſaltem ad modicum tempus viſuri filios, vel vxores, ſed manſerunt toto tempore magno quouſque expletis bellis, & terræ diuiſione regreſſi ſunt.

Vſque in præſentem diem. Ideſt a tempore quo tranſiſtis Iordanem venientes cum fratribus veſtris nunquam reliquiſtis eos vſque hodie, ſ. ſaltem per vnam diem nũquam regreſſi fuiſtis in poſſeſſiones veſtras & ad vxores & liberos. *Cuſtodientes imperium Domini Dei veſtri*. Ideſt hoc feciſtis, vt cuſtodiretis imperium Dei. Sed dicetur quomodo cuſtodiebant imperium Dei duæ tribus & dimidia in hoc: quia ſolũ impoſuerat pręceptum iſtud Moyſes, & fuit impoſitum præceptum quaſi ex quadam cõuentione inter duas tribus, & dimidiam cum Moyſe nomine aliarũ tribuum. Reſpondendum quòd Moyſes erat propheta Dei, & credebatur omnia, quæ faceret agere ex pręcepto Dei: & quęcunque iuberet Deo prius iubente ei hoc mandaret: ſed ipſe interpoſuit mandatum iſtud, ideo dicebatur eſſe mandatum Dei.

Quia ergo dedit Dominus Deus. Volebat dare Ioſue duabus tribubus, & dimidiæ licentiam redeundi in terram ſuam, & ad hoc pręmittit cauſam, ſ. quòd iam non erat neceſſaria pręſentia eorum in terra illa. toto enim tempore pręterito fuerant neceſſariæ duæ tribus, & dimidia cum cęteris Iſraelitis, vt ad pugnandũ,

F & faciendum cętera cum eis in diuidenda terra: nũc autem quia data erat requies Iſraelitis acquiſitis poſſeſſionibus, & diuiſis: non habebant aliquid quod facerent duę tribus, & dimidia.

Quia dedit Dominus Deus veſter fratribus veſtris requiem. Ideſt dedit pacem cũ hoſtibus in ceſſatione a bellis. Iſta quies eſt data a Deo. Et hoc quãtum ad duo, quæ importat. Primum eſt acquiſitio perfecta terrę pro tempore illo requiſitę. Secundum eſt ceſſatio a bello inſurgente, Quantum ad primum data eſt pax a Deo, quia Iſraelitę nunquam habituri erant pacem quouſque acquirerent terram ſibi ſufficientem ad habitationem. Cum autem Deus dedit Iſraelitis ter-
G ram ad ſufficientiam dedit eis pacem, quia ipſi non ceſſauerunt vlterius pugnare cõtra Chananęos. Iſtud autem a Deo datum eſt, vt patet Deuter. 8. i. ne dicas in corde tuo fortitudo mea, & robur manꝰ meę hęc mihi omnia pręſtiterunt, ſed recorderis Domini Dei tui, qui vires tibi prębuit, vt compleret pactum tuum. Secundum quod importat pax eſt ceſſatio ab impetu inſurgente. Et hoc eſt ex parte hoſtiũ, ſ. quòd Deus repreſſit Chananęos ne inſurgerent contra Iudæos: fuit autem hoc incutiẽdo timorem vel aliquo de modis aſſignatis in fine pręcedẽtis cap. ideo pax quomodocunque accipiatur a Deo data fuit Iſraelitis.

Quietem & pacem. Iſta duo prò eodem conſueuerũt accipi, ſed hic poſſunt ſignare diuerſa, ſ. quies importat terminationem motus, & deſiderij: Quies. n. eſt terminus motus: cum autem aliquis mittitur, vt aliquid acquirat, non eſt deſiderium eius in comple-
H mento, nec operationes eius quietę, ſed mẽte, & corpore ſemper ſe in aliquid fert, cum vero illud acquiſitum fuerit quod quęrebamus, ſequitur quies quæ eſt quietatio appetitus & ceſſatio ab operationibus exterioribus. pax autem dicit priuationem moleſtationis ab extra illatę, ſ. cum nullus cõtra nos inſurgit. Vtrunque erat in Iudęis, ſ. quia iam acquiſierant totam terram, quam pro tunc expectabant & cõtra eos hoſtes non inſurgebant. Ponitur tamen quies ab intra: pax autem quantum ad ea, quę exteriora ſunt. Quies qd: quę pax: & differentia earum.

Sicut pollicitus eſt. Promiſerat enim Deus, quòd tribueret Iſraelitis terram Chanaan, & quòd ſubijceret eis hoſtes, vt patet Exo. 23. & Deut. 7. cap. & ſic iã compleuerat, vt dicitur pręced. cap. in fine.

I *Reuertimini, & ite in tabernacula veſtra*. Ideſt antequã Deus daret pacem fratribus veſtris, vos eratis neceſſarij ad pugnandum contra hoſtes: nunc autem data pace, non eſt opus, vt maneatis hic: reuertimini ergo, & ite in tabernacula veſtra.

Et in terram poſſeſſionis veſtræ. Scilicet in terram, quæ eſt ante Iordanem ad ſolis ortum, vbi fuerant duo reges Amorrhęi: illam enim terram acceperant duæ tribus, & dimidia in poſſeſſionem, vt patet Num. 32. cap. & Deut. 3.

Quam tradidit vobis Moyſes. Iſtam terram tradiderat Moyſes diuidẽs in tres partes pro duabus, & dimidia tribubus: ipſo enim viuente fuit terra illa acquiſita:
K & eo viuente fuit diſtributa, quia duæ tribus, & dimidia petierunt illam, quia erat conueniens paſtui pecorum, in quibus abundabant viri iſti, vt patet Num. 34. cap. ſicut autẽ Moyſes tribuit terram iſtam duabꝰ tribubus, & dimidię; ita diſtribuiſſet totam terram Chanaan, ſi introiſſet in illam: nec fuiſſet datus aliqs alius diuiſor, nec quęreretur modus ſpecialis diuidendi, ſicut ꝓ diuiſione terræ duorũ regum Amorrhęorum nullus fuit aſſignatus diuiſor pręter Moyſen, qa tamen nõ erat victurus Moyſes, vt introiret in illam: antequam moreretur Moyſes, fuerunt aſſignati diuiſores, ſ. Ioſue, & Eleazarus ſacerdos, & duodecim viri, ſ. ſinguli de ſingulis tribubus, vt patet Num. 34. c.

Ideo

ideo cum ſit mentio de terra duarum tribuum, & dimidiæ: dicitur quòd Moyſes tradidit illis in poſſeſſionem terram ipſam. *Trans Iordanem*. Ideſt vltra Iordanem, ſ. ad orientalem plagam: vtraque enim terra erat trans Iordanem, ſ. terra duarum tribuum, & dimidiæ, & terra nouē tribuum, & dimidiæ: ſed prior erat ad partem orientalem Iordanis, ſecunda autem eſt ad partem occidentalem: & ob hoc interdum ponuntur iſtæ connotationes, ſ. ad orientalem plagam, & ad occidentalem; vt patet ſupra 1. & 5. Nam ſupra 1. & 13. dicitur quòd acceperunt duæ tribus, & dimidia hæreditatem trans Iordanem ad ſolis ortum. & ſupra 5. dicitur quòd reges Amorrhęi, qui habitabant trans Iordanē ad occidentalem plagam audierūt &c. hic autem non ponitur limitatio, ſ. ad orientem, vel occidentem, tamen intelligitur: quia cum eſſet iſte, qui loquebatur, ſ. Ioſue, ad occidentalem plagam Iordanis, non vocaret trans Iordanem, niſi partē orientalem, quia ipſam partem in qua erat non vocaret trans Iordanem, ſed aliam.

Ioſue pręcepta ad tribus.

Ita duntaxat vt cuſtodiatis attente. Hic adiungit Ioſue aliquas conditiones, vel pręcepta, ſ. quòd colerēt Deum obſeruantes legem Moyſi, & quòd diuiderēt prędam cum fratribus ſuis qui manebant in terra ante Iordanem. Et eſt ſenſus, ego do vobis licentiam redeundi nihil imponens oneris, nec quidquam a vobis exigens dumtamen obſeruetis iſta duo. Vnum quod eſt ad Deum, & alterum ad fratres veſtros. Et dicitur vt cuſtodiatis attente. Cuſtodire poteſt importare duo: vno modo cuſtodire ſignat cauere, & pertinet ad præcepta negatiua, ſ. quòd nullo modo faciant quod vetitum eſt. Alio modo pertinet cuſtodire ad cor, ſ. quòd in corde noſtro diligenter cuſtodiamus aliquid adhibentes diligentiam, vt compleamus. Primo modo diſtinguuntur cuſtodire & opere complere, quia cuſtodire pertinet ad præcepta negatiua, ſ. cauere ab actibus vetitis: opere complere pertinet ad præcepta affirmatiua, ſ. quòd ſicut iuſſum eſt ita faciant. Accipiendo ſecundo modo cuſtodire pertinet ad animum, ſ. quòd homo habeat animū agendi ea, quæ agenda ſunt: & cauendi ab eis, a quibus cauere debet: & tunc diſtinguitur ab opere complere, quia iſtud pertinet ad exteriorē executionem, ſiue aliquid agendo ſiue ab illo cauendo dato caſu, & iſte ſecundus ſenſus magis cōuenit literæ. Dicitur aliquis attente cuſtodire quādo toto animo laborat, vt Dei præcepta compleat inuigilando, nec ex errore offendat: ſic dicitur Pſal. 1. de viro beato, ſ. Sed in lege Domini fuit voluntas eius: & in lęge eius meditabitur die ac nocte.

Cuſtodire poteſt inferre duo.

Et opere compleatis. Non ſufficit quòd quis habeat voluntatem complendi mandatum Dei, ſi dato caſu non complet; quia ſtudium in moralibus inutile eſt cum operatio deficit, quia negociū in moralibus non eſt gratia ſpeculationis, ſed operationis, vt patet 2. Ethi.

Mandatum & legem quam præcepit vobis Moyſes. Per mandatum intelliguntur moralia, per legem intelligūtur cæremonialia, & iudicialia, quæ propriè vocantur lex, ideſt aliquid poſitiuum cum non dependeant ex determinatione rectę rationis: ſed ex voluntate Legiſlatoris, & ita communiter exponitur. Sed magis dicendum eſt quòd præceptum, & lex nō ſint hic aliqua diſtincta, ſed per vtrunque importetur tota lex Moſaica ad cuius obſeruationem hortabatur Ioſue duas tribus & dimidiam. Vocatur tamen iſta lex & mandatum: Lex quidem, quia lex dicit dictamen rationis directiuum, vel aliquam regulam: & id quod Moyſes ſcripſerat Deo iubente, erat directiuum operationum humanarum, ideo lex vocatur. Vocatur autem mandatum inquantum reſpicit auctoritatem

Differētia inter legē, & mandatum.

A iubentis, quia iſta lex a Deo dabatur Iſraelitis in mandatum, ſ. vt eam obſeruarent. Quòd autem non ſtet primus ſenſus, patet: quia dicitur opere compleans per mandatum, & legem quam dedit vobis Moyſes: in quo refertur totum ad Moyſen, ſ. mandatum, & lex: ſed moralia pręcepta, ſ. decalogi non dedit Moyſes: quinimmo angeli in voce tubæ in monte Sinai dederunt illa; ſed Ioſue non curabat facere differentiam inter præcepta moralia, & legalia, ſed ſolum nominabat legem Moyſi, quia ibi comprehendebantur omnia, & ſiquis legem totam Moyſi obſeruaret, cuſtodiret etiam omnia præcepta decalogi. nam licet non fuerint data per eum, tamen ipſe ea in libris ſuis ſcripſit, vt patet Exo. 20. & poſtea parum ante mortē B ſuam, cùm inciperet proponere populo totam legē, primò poſuit moralia pręcepta decē, de quibus Deuteron. 5. cap.

Vt diligatis Dominum Deum veſtrum. Proponit duo Ioſue duabus tribubus & dimidiæ, ſcilicet diligere Deum, & obſeruare mandata. Eſt autem præceptū de dilectione fundamentum omnium præceptorū: nam qui diligit Deum, omnia quæ iubet adimplebit. Eſt quoque principaliſſimum præceptum: ſic enim dixit Chriſtus quòd diligere Deum ex toto corde, & tota anima eſt primum & maximum mandatum in lege Matthęi 22. cap. & ſecundum eſt ſimile huic, ſ. diligere proximum, ſicut ſeipſum. Et ſic Moyſes cum inſtrueret Iſraelitas pluribus pręceptis ordinans in vno volumine totam legem præpoſuit præceptum C de dilectione Dei: patet Deuter. 6. & iterum cùm in cap. 11. Deute. redeat ad narrationem præceptorum, quæ primò ponere tentans propter hiſtoricas narrationes omiſerat, de amore Dei ponit: & inde ad pręcepta legalia tam cęremonialia quàm iudicialia tranſit. Ponitur etiam iſtud pręceptum de diligendo, quia nullum eſt quod ita nos dirigat in Deū ſicut ipſum, quia per nullum actum magis ad eum accedimus: fide namque ſpe, & charitate colitur Deus, vt ait Auguſt. in Enchiridion. & in his tribus actibus nullus eſt magis directus in Deum, quàm amare: ideo hic magis quàm cæteri pręcipi debuit. Alij namque actus, ſcilicet cæremoniales in cultu exteriori non proſunt D ſecundum ſe, ſed ſolum ſecundum quòd a charitate quæ in Deum eſt, diriguntur.

Pręceptū de dilectione eſt maximum mandatū.

Et ambuletis in omnibus vijs eius. Accipitur via in moralibus pręceptum directiuum operationis, ſicut via eſt directiua ambulationis: viæ autem Dei dicuntur præcepta Dei, & hoc dupliciter. Primò quia Deus illas vias ad progrediendum nobis cōceſſit prohibēs omnes alias adinuentiones noſtras, quæ non ſunt ſecundum Dei voluntatem, ſed ſecundum humanam nequitiam. Secundo modo vocantur viæ Dei, ideſt quia per præcepta iſta ſicut per vias in Deum tendimus, & non eſt alius modus eundi ad ipſum: iſtum ſenſum declarauit Chriſtus in verbis ſuis Matth. 19. cum quæſiuit quidam quid faciendo vitam æternam poſſidebo? Reſponſum eſt: Si vis ingredi ad vitam, ſerua mandata. Ingredi tamen ad vitam nihil aliud E eſt quam in Deum, qui fęlicitas eſt, & vita æterna venire, ergo pręcepta ſunt viæ Dei, ideſt in Deum. Alio modo vocantur præcepta viæ propter aſſuefactionē: omnis enim aſſuefactio noſtra vocatur via, ſiue ſit bona, ſiue praua: ſic dicitur Ierem. 10. Iuxta vias gentiū nolite diſcere, ideſt iuxta cōſuetudinem. & quia præcepta cum ponantur tanquam regulæ directiuæ operationum ſint, in quibus aſſueſieri debemus, vocantur viæ.

Viæ Dei ſunt præcepta Dei.

Ingredi ad vitam qd.

Et obſeruetis mandata illius. Hic fit repetitio eiuſdem ſententiæ per alia & alia verba, & hoc eſt ad exaggerādum: cum enim quis magis inquere vult, loquitur

sic:

ſte: qnia ſi vnico verbo non trahimur, multis ſaltem
leniemur: & potiſſime fit hoc ex affectu loquentis,
quia cùm circa aliquid nimis afficiatur non credit ſa-
tisſactum eſſe intentioni ſuę ſi ſemel protulerit, ideo
idem pluries per alia & alia verba profert. Obſerua-
re mandata non differt ab hoc quod eſt ambulare in
vijs Dei, niſi accipiatur cuſtodire vel obſeruare, vt per-
tinet ad animum, & ambulare in vijs Dei vt importat
opere complere, vt ſupra dicebatur. Accipiuntur au-
tem mandata Dei hic pro omnibus mandatis ſiue cę-
remonialibus, ſiue iudicialibus, ſiue moralibus: om-
nia enim Deus obſeruari iubet, & Ioſue, qui illa vole-
Quid adhęrere ſit.
bat cuſtodiri. *Adhæreatiſque ei.* Adhęrere alicui eſt
firmiter ſe tenere ex parte eius, & ſignat totā animi
applicationē, ſ. cum quis ad alterum totaliter ſe con-
uertit: & hoc importat magis quàm prædicta, ſcilicet
nō ſolum ambulare in vijs Domini, ſed totaliter pro-
ponere declinare in Deum & ſequi volūtatem illius,
nec vnquam cōuerti in aduerſum: & iſte modus etiā
pertinet ad partialitates, & factiones cum quis alicui
parti fauet illi ſemper fauere intendens ad quemcun
que euentum, & hoc pertinet ad perfectum amorē:
nec petit aliquid aliud Deus à nobis, niſi vt ei adhęrea
mus, ſ. diſponentes ſequi ad omnem caſum volunta-
tem illius. Fit autem hoc, ſi aliquid appareat nobis bo
num totaliter, & indubitatum, quia illi tunc penitus
adhęremus neſcientes aliud ad quod debeamus decli
nate: ſic dixit Petrus Chriſto, cum recederent ab eo
quidam diſcipuli ſcandalizati in verbis eius, quia di-
xerat; Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &
biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vo-
bis: ait ad duodecim: Nunquid & vos vultis abire?
Reſpondit Petrus: Domine ad quem ibimus? verba
vitæ ęternę habes q. d. non inuenimus aliquod maius
bonum te ad quod declinemus. *Ac ſeruiatis ei in omni
corde, & in omni anima veſtra.* Iſtud dicitur ad maiorem
exaggerationem, ſ. quòd nō ſolum Deum debemus
colere, & adhęrere illi, ſed etiā in toto corde noſtro,
& anima ſeruire illi. Seruitus Dei ponitur abſolutè
hic, & importat omnem modum cultus diuini, ſiue
ſolum in interioribus, ſiue etiam extra in opere. dici-
tur autem ex corde, & anima quia fortè iſta duo po-
nuntur pro eodem, ſed duplicantur ad exaggerandū
maximè ex modo improprio loquendi, cum aliqui
non multum experti circa ſignificata, & differētiam
vocabulorum multiplicant ea. Poteſt autem aliter
dici, quòd poſſunt poni tanquam diuerſa, ſ. quòd cor
ponatur hic, vt importat partem affectiuam, vel quo-
modocunque appetitiuam: anima autem importat
partem iudicatiuam, ſ. quòd homo feratur in cultu
Dei ſecundum partem volitiuam, & intellectiuam
iudicando ſemper ea, quæ ad Deum pertinent: & eli-
gendo illa. Et ponuntur iſta duo, quia iſta duo ſunt
propriè principia omnium actuum humanorum, vt
patet Ethico. lib. 6. & cum iſta directa ſunt in Deum
totus homo directus eſt in eum: & dicitur ex toto
corde, ideſt nullatenus ei repugnando, ſed totaliter
eligendo quæ ad eū pertinent: & ex tota anima, ideſt
nequaquam iudicando debere eligi quod eſt contra
Deum. Vel magis propriè ſecundum ſignificationē
iſtarum vocum, ſcilicet, quòd ex toto corde, ideſt to-
ta affectione, vel voluntate ferat ſe quiſquam in Deū,
ſcilicet, quòd tota volitio ſit in Deū, & nullam aliam
Min⁹ Deū amat qui cum alio Deū amat.
rem velimus. Et iſtud pertinet ad amorē perfectiſſi
mum; ſic. n. ait Aug. Dn̄e minus te amat, qui cū alio
te amat. Et eſt ſenſus ꝙ tota delectatio volūtatis no
ſtrę eſſet in Deo, & in nulla alia re. Hoc tamen nō po
teſt compleri hic, ſed complebitur in vita ęterna: in
iſto ſenſu in tota aīa aliquis deſeruit qn̄ totum intelle
ctum noſtrū ad Deum conuertimus, ſ. vt nihil præter
F ipſum intelligere, aut cōſiderare velimus: & hoc cō-
formiter non completur hic. Quanto tamen aliquis
magis de iſto pcepto obſeruat, perfectior eſt. De hoc
magis declaratum eſt Deut. 6. & declarabitur Matth.
22. c. *Benedixitque eis Ioſue.* Per imprecationē bonorū.
Bn̄dictio qd ſignif. ca. & ad quem ſpectat.
Benedictio. n. ſignificat augmētationem bonorum,
& maledictio importat diminutionē: ſic patet Deu-
terono. 7. & 28. c. ſ. Bn̄dictus fructus ventris tui: bn̄di-
ctus fructus terrę tuę: bn̄dictus fructus iumentorum
tuorum, & armentorū: bn̄dicta horrea tua. Bn̄dictio
quoque aliqn̄ ſignificat multiplicationem, vel abun-
dantiam: ſic ſumit Apoſt. 2. ad Corint. 9. ſ. Qui parcè
ſeminat, parcè metet: qui in bn̄dictionibus ſeminat,
G in benedictionibus & metet. ibi opponitur bn̄dictio
parcitati, ſed parcitas ſignificat auaritiam, vel diminu
tionem, ergo bn̄dictio ſignificat augmentationē. Be-
nedicere tn̄ cōiter & bn̄dictio accipiuntur pro impre
catione bonorum, vel pręnunciatione. Primus mo-
dus ptinet ad minores reſpectu maiorū, vel ad æqua-
les reſpectu ęqualiū, vel ad maiores reſpectu mino-
rum: oēs enim hi alijs interdum bonum precantur.
De minoribus ad maiores patet, vt in Iacob, qui bn̄di-
xit regi Pharaoni, vt patet Gen. 47. c. Maiores quoq;
interdum bn̄dicunt minoribus, ſ. pręlati ſubditis ſuis,
& ſic ſacerdotes bn̄dicebant populo, vt patet Nu. 6.
& Leui. 9. Pater quoque bn̄dicebat filijs, vt Iacob be-
nedixit filijs ſuis, vt patet Gen. 49. c. De bn̄dictionibus
aūt iſtis qūo ſe habeant, ſ. bn̄dictiones maiorū ad mi-
nores, & ē ꝯrio, & benedictiones Dei ad nos, & bn̄di-
ctiones noſtrę ad Deum declaratum eſt Leui. 9. c. fuit
H aūt iſta bn̄dictio Ioſue ſolum per bonorum impreca-
tionē, vt ſi diceret: Deus det vobis omnia proſpera,
vel augmentet vos in omni bono. *Et dimiſit eos.* Ideſt
dedit eis licentiam recedendi in terrā ſuā tn̄ ad orien-
talem plagā Iordanis. *Qui reuerſi ſunt in tabernacula ſua.*
Scilicet poſtq̄ dedit eis Ioſue licētiam recedēdi. Vocant
tabernacula ſua oēs ciuitates, quæ erant ad orientalē
plagā Iordanis in terra duorū regū Amorrhęorum,
quia ciuitates illę fuerāt datę duabus tribubus, & di-
midię, vt patet Deut. 3. & ſupra 13. c. ibi. n. anteq̄ tran-
ſirent Iordanem conſtruxerunt ciuitates pro vxorib.
ſuis & filijs, & caulas pro pecoribus, vt patet Nu. 32. c.
*Tribui autem Manaſſe media poſſeſſionem Moyſes dederat in
Baſan.* Hoc ponitur qa dr̄ ꝙ dimiſit Ioſue duas tribus
I & dimidiā in tabernacula ſua, & dimidia erat tribus
Manaſſe. In quo vr̄, ꝙ tribus Manaſſe non acceperat
poſſeſſionē in terra illa, ideo dr̄ ꝙ media tribus Ma-
naſſe acceperat poſſeſſionē in Baſan, i. in terra Baſan.
Eſt autem regio Baſan ad orientalē partē Iordanis in
terra duorū regum Amorrhęorū in regno regis Og:
& ab hac terra vocatus eſt ipſe rex Baſan. Nec tamen
intelligēdū eſt ꝙ acceperit iſta medietas Manaſſe ſo-
lam terrā Baſan: ſed etiā medietatē montis Galaad,
& alias vrbes, de quibus dictum eſt Deute. 3. & ſupra
13. ſed dr̄ de terra Baſan, quia maior pars poſſeſſionis
huius dimidię tribus erat in regione Baſan. Et dr̄ ꝙ
Moyſes dederat poſſeſſionē huic dimidiæ tribui ad
K differentiā alterius dimidię tribus, cui dederat poſſeſ-
ſionem Ioſue: dedit. n. Moyſes poſſeſſionem duabus
tribubus & dimidię, quia terra duorum regū Amor-
rhęorum capta eſt ipſo viuente & regente Iſraelitas,
vt patet Nu. c. 21. & Deut. 2. & 3. ideo ipſe diuiſit eam
inter duas tribus, & dimidiam, quæ petierant eam, vt
patet Nu. 32. & ſupra 13. c. Ioſue aūt dedit poſſeſſionē
nouē tribub⁹ & dimidię, de quibus patet ſupra a c. 15.
vſq; ad 20. fuit aūt dimidia tribus iſta Manaſſe. *Idcirco
dimidia quæ ſuperfuit.* Scilicet, quę nō acceperat poſſeſ-
ſionem ad oriētalē plagā. *Dedit Ioſue ſortem.* Ideſt poſ-
ſeſſionē acquiſitā per ſortē. *Inter fratres ſuos.* Ideſt cum
cęteris nouē tribubus, q̄ non acceperant poſſeſſionē

aute

ante Iordanem per manum Moyſi. In quo ſciendum A quòd cum Moyſes, & totus Iſrael ceperunt terram duorum regum Amorrhęorum ante Iordanem nō intendebant illam terram diuidere, ſed acquirere reliquam terram promiſſionis, & tunc diuiderent totā ſimul aſſignantes cuilibet tribui ſortem. Duæ tribus & dimidia, quia viderunt terram duorū regū Amorrhęorum valde paſcualē, & ipſę abundabant nimis in pecoribus petierunt illam a Moyſe, qui conceſſit eis poſt multas diſceptationes, vt patet Num. 32. Manſerunt autem nouem tribus, & dimidia, quæ nondum ſuſceperant ſortem, & dimidia fuit Manaſſe. His autem dedit Ioſue poſſeſſionem trans Iordanem ad occidentem: & cum his dedit poſſeſſionem dimidiæ tribui Manaſſe: & hoc eſt quod dicitur. idcirco me- B diæ quæ ſuperfuit dedit Ioſue ſortem q.d. Moyſes & Ioſue erāt daturi poſſeſſionem per ſortem omnibus Iſraelitis, ſed dimidiæ tribui Manaſſe non dederat Moyſes poſſeſſionem: ideo Ioſue erat daturus. Et dicitur. *Inter cæteros fratres ſuos.* Ideſt inter alios Iſraelitas, qui nō acceperant poſſeſſionem. Omnes enim Iſraelitæ inter ſe vocantur fratres, quia veniebant ab eodem capite: & ſic ſiue accipientes poſſeſſionē tempore Moyſi, ſiue non, fratres erant: tamen dicitur inter cæteros ad differentiam illorum, qui iam habuerant tempore Moyſi poſſeſſionem, ſ. Ruben, & Gad: cum nouem autem tribubus reſiduis accepit dimidia tribus Manaſſe poſſeſſionem.

Trans Iordanem. Dicebatur ſupra ꝙ duæ tribus, & dimidia acceperant poſſeſſionem trans Iordanem: hic C etiam dicitur ꝙ dimidia tribus Manaſſe accepit poſſeſſionem trans Iordanem, ſed non ad eandem partē Iordanis: vtraque enim pars vocatur trans Iordanē: nam illi, qui ſunt ad partem occidentalem dicūt eos, qui ſunt ad partem orientalem eſſe trans Iordanem, & è contrario qui ſunt ad orientalem plagam Iordanis dicunt eos, qui ſunt ad occidentalem plagam eſſe trans Iordanem: quia tamen Ioſue, qui iſta loquebatur, erat ad partem occidentalem, vocabātur propriè reſpectu illius trans Iordanem illi, qui erant ad partē orientalem: ideo cum de his dicebatur quòd erant trans Iordanem, non fuit poſita determinatio, ſcilicet an eſſent ad partem orientalem, vel occidentalem: D cum autem dicebatur de his, qui erant ad occidentē quòd erant trans Iordanē: adiunctum eſt quòd erant ad plagam occidentalem, quia in eadem parte erat Ioſue iſta loquens, & reſpectu eius non erat dimidia tribus Manaſſe, de qua dicitur trans Iordanem, ideo ne iſta etiam crederetur eſſe ad partem orientalem ſubiuncta eſt determinatio, ſ. ad occidētalem plagā, & ſic tribus Manaſſe erat diuiſa in duas medietates quarum vna erat trans Iordanem ad orientalem plagam, & alia trans Iordanem ad plagam occidētalem, & iſta eſt medietas, cui Ioſue aſſignauit poſſeſſionē.

Cumque dimitteret eos in tabernacula ſua, & benedixit eis, dixit ad eos: In multa ſubſtantia atque diuitijs reuertimini ad ſe- E des veſtras, cum argento & auro, ære ac ferro, & veſte multiplici: diuidite prædam hoſtium cū fratribus veſtris. Reuerſique ſunt, & abierunt filij Ruben & filij Gad & dimidia tribus Manaſſe a filijs Iſrael de Silo, quæ ſita eſt in Chanaan; vt intrarent Galaad terram poſſeſſionis ſuæ, quam obtinuerant iuxta imperium Domini in manu Moyſi.

Cumque dimitteret eos. Ideſt duas tribus, & dimidiam. *Benedixiſſet illis.* Iſta eſt replicatio ſententiæ, quia intendebat ſignificare ſcriptor libri quomodo Ioſue benedixerit iſtis duabus tribubus, & dimidiæ: & quid dixerit eis poſt benedictionē, & quia poſt benedictionem enarratam interpoſuit quædam de poſſeſſionibus duarum medietatum tribus Manaſſe, repetit hic benedictionem, vt non videatur facta interruptio.

Dixit ad eos. Ideſt ad duas tribus, & dimidiam. *In multa ſubſtantia.* Iſta fuerunt vltima verba Ioſue ad duas tribus & dimidiam. Et ponuntur iſta tāquam introductio ad vnum præceptum, quod intendit dare Ioſue, ſ. de diuiſione prædę cum remanentibus in terra iſtarum duarum tribuum & dimidiæ.

In multa ſubſtantia atque diuitijs reuertimini. Ideſt vos reuertimini in terram veſtram habentes ſubſtantiam multam, quam ex prędà hoſtium accepiſtis, ideſt diuidite eam cum fratribus veſtris. Et dicitur in multa q.d. ſi modicū acquiſiuiſſent ex bello, quia multis temporibus māſerant pugnantes & extra terram ſuā periculis ſe exponentes, non videbatur rationabile ꝙ aliquid darent illis, qui non venerant ad bellum; quia tamen fuerant facti abundantes ex bello, rationabile erat vt diuiderent partem pecuniarum cum alijs. & dicitur in ſubſtantia atque diuitijs accipiendo pro eodem: quamquam magis propriè ſubſtantia accipitur pro immobilibus. Diuitię autem ad res mobiles magis pertinent, & potiſſimè ad pecunias.

Differētia inter ſubſtātiam & diuitias.

Reuertimini ad ſedes veſtras. Sedes iſtarum duarum tribuum & dimidiæ erant regna duorū regū Amorrhęorum: illa enim diuiſa fuerant inter iſtas tribus, vt patet Deuter. 3. & ſupra 13. ideo antequam tranſirēt Iordanem parauerant ibi locum pro paruulis ſuis, & vxoribus in vrbibus: & caulas pro pecoribus, vt patet Num. 32. cap. vocatur autem ſedes hic id quod ſupra vocabatur tabernacula. Et dicitur terra, in qua quis moratur ſedes eius a ſedendo, ideſt manendo, quia ibi quiete manet, ſicut ſedes: & iſtud vocabulum eſt frequentatum apud antiquos ſcriptores.

Cum argento, & auro; ære, & ferro. Iſta acceperunt ex bello: cum enim aliqua loca accipiebant occidentes habitatores locorum, diripiebant omnia, quæ inueniebant in locis, & potiſſimè accipiebant aurum, & argentum; ferrum, & æs.

An omnes vrbes terræ Chanaan fuerint ſubiectæ interdicto & licuerit accipere Iudæis quandam partem prædæ. Quæſt. III.

DICET aliquis quòd fortè iſta ponebantur, quia iſta erāt, quæ licebat accipi de anathemate, vt patet in vrbe Iericho: nam ipſa ſuppoſita fuit anathemati, tamē de ipſa accepta ſunt aurum, argentum, ferrum, & æs, vt patet ſupra 6. cap. Et adiungetur ad hoc quòd ciuitates terræ Chanaan ſubijciebantur anathemati, & ſolum accipiebantur de eis hæc, quæ aliàs licebat de anathemate ſumi. Quòd autem ſubijcerentur omnes vrbes anathemati colligi videtur ex hoc quòd vrbs prima terræ Chanaan, ſ. Iericho anatheman ſuppoſita fuit, vt patet ſupra 6. vrbs quoque ſecunda terrę huius, ſ. vrbs Hai fuit ſub anathemate, quia facta eſt tumulus ſempiternus, cū fuerit combuſta: idem patet de alijs vrbibus terrę Chanaan quia combuſſit eas Ioſue, vt patet ſupra 11. cap.

Reſpondendum eſt quòd non fuerunt poſitæ omnes vrbes terrę Chanaā ſub anathemate, ſed ſolę duę, ſcilicet Iericho, & Hai, vt patet ſupra 6. & 8. cap. Et cū dicitur, quòd non licebat aſſumi de vrbibus, niſi iſta quatuor, ſ. ferrum, ęs, argentum, & aurum, quia erant

vrbes

vrbes ſuppoſitæ anathemati. Reſpondendum eſt falſum eſſe, quia non ſolum accipiebantur hęc, ſed etiam veſtes iſti tulerunt, vt patet in litera. Item dato ꝙ fuiſſet anathema poſitum ſuper omnes vrbes Chanaan non ſolum licuiſſet accipere aurum, & argentũ; ferrum, & ęs; ſed etiam veſtes, iumenta, pecora, & quęcunque pertinẽtia ad valorem aliquem quæ poſſunt appellari nomine prędę. Quod patet de vrbe Hai: ipſa enim fuit ſuppoſita anathemati, quia facta eſt tumulus æternus, vt nemo in ea habitaret, vt patet ſupra 8. tñ in ea capta ſunt pecora, & iumenta, & tota preda exercitui diuiſa eſt Deo iubente, vt patet pręalleg. cap. licuiſſet ergo etiam in his vrbibus. Item non conuenienter arguebatur, ꝙ ſolum accepta fuiſſent in his vrbibus aurum, argentum, ferrũ, & ęs; qa hęc ſola accepta ſunt in Ierichontino anathemate: nã ſi ex illo arguatur, non licebit hic Iudæis quidq̃ accipere; quia aurũ, & argentum, & cætera, quæ accipiebantur in vrbe Iericho, nõ accipiebantur ad redigendum in vſum Iſraelitarũ, ſed ad conſeruandum in theſauris Domini, vt patet ſupra 6. & ſiqs acciperet quidquam de illo peccabat, & erat reus mortis: ſic patet de Achan, qui accepit regulam auream, & pallium coccineum, & lapidatus eſt ſupra 7. cap. & tñ iſtud aurum, & argentum, ęs, & ferrum acceperunt duę tribus, & dimidia pro ſe, & iubebat Ioſue ꝙ diuiderent illa cum alijs fratribus ſuis, vt patet in litera: ergo nõ accipiebãt Iſraelitę iſtud aurum, & argẽtum eo mõ, quo acceperunt id, quod erat in Iericho: & ſic nec ſufficienter concluderur, quòd iſta acceperint, quia ſolũ ea accipi licebat quaſi ex anathemate. Item cũ arguebatur, ꝙ eſſent omnes ciuitates terrę Chanaan ſuppoſitæ anathemati, & ꝙ ea, q̃ ex illis accipiebãtur caperentur quaſi ex anathemate, nõ ſtat, cũ dr̃ ꝙ Iericho anathemati ſubdita fuit, & ciuitas Hai: nam de iſtis concedendum eſt ꝙ fuerunt ſuppoſitæ anathemati: ſed non fuit hoc quaſi tota terra Chanaan, ſic anathemati ſubijcienda foret, ſed ex cauſis quibuſdã ſpecialibus, de quibus dictum eſt ſupra 6. & 8. cap. cæterę autem vrbes non erant ſubijciendę anathemati, quia per anathema qualitercũque poneretur efficiebatur locus ad habitandum illicitus, cum dicatur ꝙ ponebatur tanq̃ tumulus ęternus, ſicut patet ſupra 4. & ſimile Deuter. 13. cap. Si ergo tota terra Chanaan anathematizaretur, non liceret habitari in ea, vel ſaltem in aliquibus vrbibus de primò factis: ſed falſum eſt, quia terra illa dabatur Iudæis, vt habitarent in ea, ergo non erat anathematizanda. Item patet quia ciuitates terrę huius diuiſerunt inter ſe Iſraelitæ, & habitabant in eis, vt patet ex pręcedentibus a cap. 15. vſq; huc. Item qñ arguebatur ꝙ alię vrbes terræ Chanaan anathematizatę ſunt, quia fuerũt combuſtæ, vt patet ſupra 11. non cõuenienter arguitur, quia non fuit aliqua illarum poſita ſub anathemate: & cum dr̃ ꝙ fuerunt cõbuſtę nõ eſt verũ ꝙ fuerũt oẽs combuſtæ: ſed ſolum ciuitates, quæ erant in plano, & non erant fortiter muratę: vrbes aũt, quæ erant in collibus habentes fortia pręſidia integrę manſerunt pręter vnicam, ſcilicet Aſor, quę licet eſſet in collibus, & murata fortiter, tamen combuſta eſt, vt patet pręalleg. cap. Et de ipſis ciuitatibus, q̃ combuſtę ſunt, dicendum ꝙ non fuerunt combuſtę ex anathematis cauſa, ſed pp hoſtes, ſ. ꝙ illę quę erant in plano, & non fortiter muratæ poſſent faciliter rurſus capi ab hoſtib⁹, & oriretur rurſus materia belli: Iudæi autem quia pauci erãt nõ poterant eſſe in oĩbus vrbibus, quas ceperant ad tuendum eas, ideo paucas relinquebant, & de his eligebãt eas, quæ facilius poterant defenſari, ſ. quæ erant in collibus, & fortiter muratæ. De quo magis declaratum eſt ſupra 11. cap. patet ergo ꝙ Iudæi non acceperunt

F iſta quaſi ex anathemate, ſed aliàs ex preda hoſtili.

Et veſte multiplici. Ideſt etiam portauerunt Iſraelitę multas veſtes, quas acceperant de parte prędę bellicæ: ſemper enim in bello diuidebatur pręda inter pugnantes, Et licet duæ tribus, & dimidia nõ veniſſent ad pugnãdum principaliter, quia illa terra, in qua pugnabant nullo modo pertinebat ad eas, ſed veniebant in adiutorium nouem tribuum, & dimidiæ: tñ pręda communis erat, quia oẽs pugnabãt, ſic ẽt cum oẽs Iſraelitę pugnauerunt contra Amorrhęos reges, qui erant in terra, quam acceperunt duæ tribus & dimidia, non ſolum prouenit pręda duabus tribubus & dimidiæ, ſed toti Iſrael.

G

An Iſraelitæ acceperint iumenta in bello terræ Chanaan, pro ſe vel occidebant illa. Quæſt. IIII.

CONSIDERANDVM ꝙ cum dicitur hic de veſte multiplici etiam intelliguntur omnia alia, quæ poſſunt accipi noĩe prędę, ſ. pecora, & iumenta, & quicquid aliud eſt mobile qđ poſſideri queat, ſed non exprimuntur, quia per hoc ſatis innuuntur. Sed dicet aliquis ꝙ non accepta fuerunt iumenta in bello ſed occidebantur, ſic patet de bello contra Iericho: nam ibi omnia pecora occiſa ſunt & iumẽta, & generaliter omnia bruta quotquot occidi potuerunt, cætera autem incendio abſumpta ſunt, vt patet ſupra 6. cap. Item in bello cõtra Amalec occiſa sũt pecora, & iumẽta. & qa reſeruauit Saul pinguiora pecora terrę Amalec, Deus iratus nimis

H abſcidit regnum de manu eius, vt patet 1. Reg. 15.

Reſpondendum eſt, ꝙ licuit accipi pecora, & iumenta, & accepta ſunt in tota terra Chanaan, ſiue ante Iordanem, ſiue poſt. De terra, quæ erat ante patet Deuter. 2. cum dicitur, ꝙ Iſraelitæ nihil reliquerunt de terra regis Og præter iumenta, quæ in partem venere prędantium, & cęteris ſpolijs vrbium. De terra Chanaan, quæ erat ad occidẽtalem partem Iordanis patet ſupra octauo vbi dicitur, ꝙ Ioſue diuiſit iumenta, & prædam ciuitatis Iſraelitis: nec erat maior ratio de iumentis, quare non liceret ea accipi, quam de cęteris venientibus nomine prædę, niſi fortaſſis ex anathemate vetita forent: ſed tunc non ſolum vetarẽtur iumenta, ſed etiam cætera, quæ poſſent accipi prę

I dando: ſed non erant vetita aurum, argentum, & ferrum, atque ęs, ergo nec iumenta. Ad argumenta cũ dicebatur de vrbe Iericho, ꝙ iumenta, & pecora ibi gladio perierunt. Reſpondendum eſt, ꝙ ibi erat anathema de maximis, in quo nihil accipi poterat, ꝙ pertineret ad vtilitatem humanam: ſed quod accipiebaẽ transferebatur in theſauros domini ſcilicet aurum argentum, ferrum, & ęs: pecora autem non poterant transferri, ergo non conſeruata ſunt, ſed fuerunt applicita ad Deum in hoc, ꝙ occiſa fuerunt, & cremata cum vrbe: de quo ſupra ſexto capitulo dictum eſt. Hic autem non fuit anathema, nec in aliqua vrbe totius terræ Chanaan ſic poſitum, ut in vrbe Iericho: ꝙ

K non occiderentur iumenta: unde in vrbe Hai fuit poſitum anathema, quia ipſa ciuitas cõbuſta eſt, & fuit facta tumulus æternus, ut patet ſupra octauo, tamen pecora, & iumenta non fuerunt occiſa, ſed exercitui diuiſa, ut patet ibidem. Ad aliud quando arguebatur de pugna contra regem Amalec, ꝙ pecora, & iumẽta occidi iuſſa ſunt. Reſpondendum eſt, ꝙ non erat hoc generale in omnibus alijs bellis, quæ faciebãt Iudæi contra Gentiles, ſed ibi ad magnam deteſtationẽ voluit Deus, ꝙ periret Amalec, & qdqd erat in terra illa: nec aliquid acciperẽt de præda Iſraelitę, ſed omnia conſumerent comburendo. Sic enim faciebat Deus in magnam deteſtationem idolatriæ, ꝙ vrbes,

in qua

in qua colerentur publicè idola tota deleretur, & occiderētur omnes, qui erāt in ea ab hominibus vſque ad pecora, & conſumerentur cuncta, quæ in ea erant: nec quidquam inde acciperent, vt patet Deuter. 13. Quòd autem id quod præceptum eſt de Amalec eſſet ad magnam deteſtationem patet, quia Amalecitę fuerunt primi qui pugnauerunt cōtra Iſrael cum exirent Iſraelitæ de Aegypto non agentibus quidquā ꝯ eos Iſraelitis, vt patet Exo. 17. & ob hoc dixit ad memoriam Iſraelitarum quòd ipſe deleret memoriam Amalec de ſub cęlo, vt patet eod. cap. ſ. ſcribe in libro ob monimētum: delebo enim memoriam Amalec de ſub cęlo: & Moyſes ante mortem ſuam Deo iubente commendauit valde Iſraelitis, vt exigerent vindictā de Amalecitis, vt patet Deut. 25. cap. ſ. Memento quid fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris ex Aegypto, quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui laſſi reſidebant ceciderit, quādo tu eras fame, & labore cōfectus & nō timuerit Deū: cum ergo Deus ſubiecerit tibi gentes per circuitum delebis nomē eius ſub cęlo: caue ne obliuiſcaris. Nō fuit autem aliqua gens, contra quam ſic ſpecialiter pugnari iuberet: ideo quādo tēpore Saul regis Deus voluit hoc cōpleri iuſſit, vt in regno Amalec omnia delerētur, nec cōcupiſcerēt aliquid ex pręda. 1. Reg. 15. In cæteris autē locis Chananęorum licebat oēm prędam accipi: ſolum enim erat illicitum permittere quemq̄ de Chananęis viuentē aliquo pacto pacis ſeruitutis aut tributi, vt patet Deut. 20. cap. Sed adhuc arguet aliquis ꝙ non licet accipere in terra Chanaan iumenta & pecora, ſed occidere: quia Deus iuſſit vt equi in terra Chanaan ſubneruarentur, vt patet ſupra 11. Subneruare autē occiſionem faciebat, quia equi ſubneruati morerentur: ergo iumēta occidēda erāt. Ad hoc reſpōderi pōt multipliciter. Vno mō ꝙ iſtud mādatum fuit datū pro tpe vnius belli, ſ. qn̄ Iſraelitæ pugnauerunt ꝯ multos reges Chananęorū ad aquas Meron: & non intelligebatur de alijs tpibus, & ſic in alijs poterant accipere pecora, & iumenta. Alio mō pōt rñderi ꝙ iſtud mandatū fuit ſolum de equis ſubneruandis: cętera ergo iumenta, & omnia pecora ēt in ipſo tpe, quo durauit iſtud mandatum accipi licite poterant, & ſeruari. Aliter dici poteſt ꝙ oīa pecora, & iumēta quæcunque in vtilitatem Iudæorum verti poterant, ipſi accipere poterant, nec cogebantur illa occidere. De equis aūt iuſſum eſt, ꝙ eos ſubneruaſſent, & cremarent currus, quia equi illo tempore nō erant ad vſum equitandi, vt cōiter: ſed adiungēdum curribus, qui falcati erāt, de quibus dictū eſt ſupra 11. Iudæi aūt in pugna ad aquas Meron acceperant de manu Chananęorū currus multos & equos: ipſi aūt nō nouerant bella equeſtria, ſed ſolum pedeſtria, & ſic non poterant ſibiipſis proficere in curribus & equis. Vnde relinquerent hęc tanq̄ inutilia: gētes aūt rurſus iſta reciperent, & pugnarent cōtra Iudęos. Vel dato quòd ipſi accipere vellent iſta ad vendendū tranſirent in alienigenas, quod ipſis non proderat, & inde cōuerti poterāt ꝯ eos ad vſus bellicos: ideo ne ipſi hoſtes ſuos armis munirēt iuſſit Deus, vt equos ſubneruarent & cremarent currus: & ſic nō poſſent trāſire in hoſtium vtilitatē. Patet ergo inductū quòd licebat Iſraelitis accipere in bellis pecora, & iumēta: & ſic duæ tribus & dimidia acceperunt aurum, argentum, æs, ferrum, veſtes, pecora, & iumenta, & quidqd aliud ſub pręda cadere poteſt, licet de omnibus non exprimatur hic. *Diuidite prædam hoſtium cum fratribus veſtris.* Hoc intelligitur de viris duarum tribuum, & dimidiæ, qui manſerunt in terra cum recederent alij ad pugnandum cum nouem tribubus, & dimidia.

Quare Deus iuſſit Iſraelitis vt i bello captis hoſtibus ſubneruarent & cremarent equos.

Quomodo potuerunt manere aliqui de duabus tribubus, & dimidia in terra ſua tranſeuntibus alijs ad pugnandum contra Chananæos trans Iordanem. Quæſt. V.

QVAERET aliquis quomodo potuerūt permanere aliqui de duabus tribubus, & dimidia in terra ſua trāſeuntibus alijs ad pugnandum contra Chananæos trans Iordanem. Nam ipſi promiſerunt, quòd omnes viri pugnatores tranſirent armati ante fratres ſuos in terra Chanaan vxoribus, filijs, atque pecoribus manentibus in terra poſſeſſionis eorum. Moyſes quoque poſtea confirmauit ſententiam eorū dicens; ſi facitis quod promittitis, expediti pergite coram Domino ad pugnā, & omnis vir bellator armatus Iordanē tranſeat. Hoc patet Nu. 32. cap. Idem patet ex verbis Ioſue ad duas tribus, & dimidiam poſt mortē Moyſi cum iam tempus eſſet tranſeundi Iordanem: dixit enim ꝙ tranſirent omnes, vt patet ſupra primo, ſ. vxores veſtræ ac filij, & iumenta manebūt in terra, quam tradidit vobis Moyſes: vos aūt tranſire armati añ fratres veſtros omnes fortes manu, & pugnate pro eis. Reſpondendum eſt, quòd non venerunt omnes de duabus tribubus, & dimidia ad pugnandum contra Chananęos tranſeundo Iordanem, ſed ſolum quędam pars eorū, & ſortè non medietas, quia ſolum venerunt quadragintamillia virorum, vt patet ſupra 4. cap. multi tamē erant alij de his duabus tribubus, & dimidia bellatores. Ad argumentum primum, cum dicitur quòd iſti de duabus tribubus, & dimidia promiſerūt, quòd ipſi omnes tranſirent Iordanem armati: reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo ꝙ omnis nō faciat hic diſtributionem, ſicut cōiter conſueuit accipi in ſacra ſcriptura ſignum vniuerſale pro multis: vt ſ. oēs prouinciæ veniebant in Aegyptū, vt emerent eſcas Gen. 41. cap. manifeſtum tamen eſt, quòd non oēs veniebant illuc, ſed multi populi, vel prouinciæ. Ita poterāt promittere duæ tribus, & dimidia non quidem quòd omnes tranſirent, ſed multi, & numerus horum eſſet ſecundum determinationem Moyſi, vel Ioſue principantium. Alio modo pōt intelligi ꝙ duæ tribus, & dimidia promiſerunt quòd omnes ipſi potentes pugnare tranſirent, tamen intelligebatur ꝙ aliqui manerent in terra ad defendendam eam ab hoſtibus, qui erant in circuitu, quia aliter non manerent ibi ſecurè vxores Iudæorum, & paruuli atque pecora eorum: ſi tamen voluiſſet Ioſue, & nouē tribus, & dimidia, quibus erat facta iſta promiſſio, ꝙ omnes viri pugnatores de duabus tribubus, & dimidia tranſirent cū eis Iordanem ad pugnandum tranſiuiſſent, quia tamen putauerunt ſufficiens eſſe quandam partem eorum tranſire ad pugnandum, elegerunt quadraginta millia virorum de fortiſſimis in illis duabus tribubus & dimidia, & illi iuerunt ad pugnam tranſeuntes Iordanem: reliqui autem manſerunt in terram poſſeſſionis ad cuſtodiendum terram ab hoſtibus. Ad cōfirmationem ex verbis Moyſi idem modus rñdendi eſt, ſ. ꝙ q̄q̄ dixerit, ꝙ tranſiret omnis vir pugnator armatus, ipſe non intendebat pro oībus, ſed pro multis. Vel ſi pro omnibus intellexerit poſtea, tamē viderūt Iſraelitæ non eſſe opportunum, ꝙ trāſirent oēs; tum quia non erat neceſſaria tanta multitudo; tum quia relinquerentur vxores, & paruuli & pecora in direptionem hoſtibus, ſ. ꝙ poſſent ea capere faciliter. Ad verba Ioſue idem modus rñdendi eſt. Cauſa autem principalis ꝙ aliqui de tribubus iſtis manerent fuit, vt in vrbibus captis manerēt pręſidia ipſius terrę captę: ne rurſus in hoſtilem rediret poteſtatē, & ne vxores filij, & pecora Iudæorum in captiuitatem ducerētur. Hoc colligitur Nu. 32. vbi viri duarū tribuum, & dimidiæ

midiæ anteꝗ̃ tranſitent Iordanem conſtruxerunt vr-
bes pro filijs ſuis,& vxoribus,& caulas pro pecoribus,
& ſubditur ꝙ factum eſt pp habitatorum terrę inſi-
dias. Sed manifeſtum eſt, ꝙ nihil proficiebat ibi eſſe
vrbes muratas ſi nullus eſſet, qui eas tneretur; dandi
fuerunt ergo aliqui viri defenſores in terra, & conſe-
quenter non tranſierunt oēs in terrā Chanaan cum
nouem tribubus,& dimidia. Sed obiicietur,ꝙ Ioſuę
dixit duabus tribubus,& dimidiæ ꝙ tranſirent ipſi vi-
ri, & manerent vxores eorum filij atque iumenta in
vrbibus: ergo vr̄ ꝙ non erant manſuri aliqui viri de
iſtis tribubus: alioquin non exprimeretur ſolum de
vxoribus filijs,& iumentis. Reſpondendū ꝙ ex hoc
non tollitur manere aliquos de his tribubus in terra
ſuę poſſeſſionis; ſed Ioſue dirigebat verba ſua hic ad
illos,qui tranſituri erant,ſ.ꝙ dimitterent vxores ſuas,
& filios ad orientalem plagam Iordanis in terra poſ-
ſeſſionis ſuæ,& ipſi expediti tranſirent; quod dicitur
ad differentiam virorū nouem tribuum, & dimidiæ,
quia ipſi tranſierunt Iordanem cum vxoribus ſuis fi-
lijs,& pecoribus omnique ſupellectili:& hoc quia nō
habebant aliquam terram poſſeſſionis, in qua iſta di-
mitterent,ſicut viri duarum tribuū,& dimidię. Patet
ergo quòd de tribubus duabus, & dimidia manſerūt
viri multi in terra poſſeſſionis ſuæ ante Iordanē, qui
non tranſierunt cum cæteris ad pugnandum: & de
his dicitur hic ꝙ illi,qui venerant ad pugnandum, &
nunc redibant diuites nimis,diuiderent prędam cum
illis,qui manebant cuſtodientes terram, & iſti vocan
tur fratres eorum, quia erant de eiſdem tribubus.

An Rubenitæ, & Gaditæ, qui nunc in terram ſuam redibant diuiſuri eſſent prædam cum remanentibus in terra illa æqualiter. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis an iſti qui nunc redibant
in terram ſuam diuiſuri eſſent prędam cū
remanentibus in terra illa æqualiter. Re-
ſpondebit aliquis ꝙ diuiſuri erant æquali-
ter,quia æqua eſt pars manētis ad ſarcinas, & deſcen-
dentis in bellum,vt patet 1.Reg.30.cap.ſic autem erat
de his,quia 40.millia virorum de duabus tribubus,&
dimidia deſcēderunt ad pugnam contra Chananęos
cum nouem tribubus & dimidia vt patet ſupra 4.cap.
reliqui autem manſerūt in terra eis data ad obſeruan
dum terram ab hoſtibus, & ad tuendum vxores, &
paruulos, & pecora, atque iumenta euntium ad bel-
lum: ergo verè dicebātur ad ſarcinas manere, & ſor-
tirentur medietatem ex pręda,ſ.ꝙ ęqua pars eſſet eo-
rum cum deſcendentibus ad bellum.Item patet hoc
ex litera, quia dicitur hic diuidite prędam hoſtiū cū
fratribus veſtris. Si autem intelligeretur, ꝙ non eſſet
diuiſio facienda per medium, nō diceretur diniderēt
cū fratribus ſuis,ſed ꝙ darent fratribus ſuis de pręda.
Aliquis reſpondebit aliter ad q̄onem iſtam,ſ.ꝙ non
tenebantur viri duarū tribuum,& dimidiæ dare quid-
quam de pręda fratribus ſuis manētibus in terra poſ-
ſeſſionis eorum ante Iordanē. Et cum arguitur quia
litera dicit, ꝙ diuiderent prędam cum fratribus ſuis.
Rn̄dent ꝙ iſta fuit quędam moralis exhortatio, non
tamen preceptiua obligatio,ſ.ꝙ cū iſti viri valde diui-
tes effecti fuiſſent de pugna hoſtium,rōnabile erat,ꝙ
aliquam partem tribuerent fratribus ſuis,qui manſe-
rāt in cuſtodia terrę nihilque receperant de his, & tn̄
non obligabat eos per hoc. Sed dicendum eſt non
ſtare iſtā ſecundam ſolutionem, quia iſti viri,qui ma-
nebāt in terra duarum tribuum & dimidiæ,non man
ſerunt in terra,quaſi ad quietē,ſ.ꝙ efficerentur immu
nes a neceſſitate,quia tūc eſſet rō manifeſta,ſed poſiti
ſunt ibi ex neceſſitate ad cuſtodiam terrę,ſ.pp habi-

F tatorum terrę inſidias, vt ſupra declaratū fuit, & col-
ligitur Nu.32.ergo ſicut viri,qui ponūtur in extremi-
tatibus regnorum in confinibus terrę hoſtilis ad tuen
dum terram, ne eā inuadant hoſtes, dato ꝙ iſti non
agant bella contra hoſtes inuadēdo recipiunt ſalariū
de publicis redditibus,quia cōitatibus bonū faciunt:
ſic iſti,qui ponebantur ad defendēdam terram duarū
tribuum ab hoſtibus, & tam neceſſarij erant ipſi ad
manendum in terra ſicut alij ad eundum ad bellum
recipere debuerunt ſalarium: ergo de pręda hoſtiū
eis ſatisfieri debebat aliqualiter,vel de cōſimili. Item
cum iuerunt viri duodecim millia ad pugnandum ꝯ
Madian,& acceperunt totam prędā terrę illius,iuſſit
G Deus,vt diuideretur pręda in duas medietates, & da-
retur vna pugnantibus,ſ.duodecim millibus virorū,
& reliqua medietas toti populo, vt patet Nu. 31.cap.
tn̄ iſti viri,qui manſerūt in terra duarum tribuum &
dimidiæ habebant ius ſolidius, vt participarent parte
prędę ꝗ̃ totus populus de pręda pugnatorum ꝯ Ma-
dian: ſed totus populus accepit partē illius; ergo &
iſti accipere debuerūt. Antecedens patet,quia popu-
lus reſpectu pugnatorum ꝯ Madianitas ad nihil vide-
batur neceſſarius, nec etiam propriè manebat ad ſar-
cinas,viri tn̄ de duabus tribubus,& dimidia,quæ mā-
ſerunt in poſſeſſione illa ante Iordanem,erant neceſ-
ſarij reſpectu eorum, qui iuerāt ad pugnam,ſ.ꝙ eorū
terrā cuſtodiebant ne eam hoſtes caperent,& irrum-
perent: etiam ne eorum vxores, & paruulos capti-
uarent prędando pecora,& iumenta: ſed populus ac-
cepit partē de pręda Madianitarū, & iuſſa Dei, ergo
H iſti a fortiori debuerunt habere aliquam partem præ-
dæ eorum, quorum terram conſeruauerunt. Aliter Doct. riſſo ad quæſtiū.
aūt rn̄dendum eſt,ſ.ꝙ iſti habebant ius ad recipiēdū
quid de pręda,ſed non æqualiter cum illis, qui iuerāt
ad bellū,& Ioſue qn̄ dixit diuidite prędā cū fratribus
veſtris,obligauit eos ad aliquid dādum. Quòd aūt nō
tenerentur dare æquale, patet: quia ſi manentes ad
ſarcinas reciperent tm̄ de pręda ꝗ̃tum euntes ad bel-
lum; cum duę tribus, & dimidia ad bellum iuiſſent
cum alijs tribubus & dimidia, oēs diuiſiſſent prędam
cum manentibus in terra duarū tribuum, & dimidiæ
ante Iordanem,ſ.ꝙ tota pręda fieret vnus cumulus,
& inde ſepararetur quędā pars ꝓportionalis manen-
tibus in terra duarū tribuum, & dimidiæ ante Iorda-
I nem: ſed non fuit factum ſic,ſed potius Ioſue pręce-
pit,vt iſti 40.millia viri, qui erant de duabus tribubus,
& dimidia diuiderent prædam cum alijs manentibus
in terra poſſeſſionū ſuarū ante Iordanem: ergo non
debebant accipere medietatem de pręda,ſ.æqualiter
cum euntibus ad bellum. Ad primū argumentū re-
ſpōdetur,cum dicebatur ꝙ æqua erit pars deſcenden
tis ad bellum,& manentis ad ſarcinas. Dicendum ꝙ
iſta non erat lex tp̄e Ioſue,& Moyſi:ſed cępit eſſe qn̄
pugnauit Dauid ꝯ Amalecitas,qui diripuerāt ea, quæ
erant in vrbe Siceleg. Nam cum tunc illi,qui deſcen
derunt ad bellum, nihil dare vellent de pręda manen
tibus ad ſarcinas,dixit Dauid, non audiat vos quiſquā
K ſuper ſermone hoc: æqua erit pars deſcendentis ad
prælium,& manentis ad ſarcinas,& ſimiliter diuidēt
ſpolia. & tunc ſequitur ibidē: Et factum eſt hoc ex
die illa,& deinceps conſtitutū,& pręfinitum,& quaſi
lex in Iſrael vſque ad diem hanc: ergo tempore bel-
lorum Ioſue non erat obligatio ad ſic diuidendum.
Aliter ſolui poteſt quòd non manſerunt illi, qui erāt
in terra poſſeſſionis duarum tribuum,& dimidię nās
Iordanem ad ſarcinas: nam dicuntur manere ad ſar-
cinas illi,qui manent ad cuſtodiendas aliquas res bel-
latorum: & quia illi cęperunt ire ad bellum quam-
quam poſtea non pugnent: quia tamen manent ad
cuſtodiam ſarcinarum aliorum virorum bellatorum
partem

partem recipiunt tãquam bellatores, & ſic fuit de viris illis, propter quos Dauid protulit ſententiam hãc, quamquam cauſa manſionis iſtorum fuit, quia laſſi non poterant ſequi aliorum veſtigia, quod cum vidiſſet Dauid fecit eos manere in via, & reliquit eis aliorũ ſarcinas conſeruandas, vt cęteri expeditiores eſſent ad perſecutionem hoſtium, iſti autem qui manſerunt in terra duarum tribuum, & dimidiæ non exierũt de terra illa ad bellum, ideo non manſerunt ad ſarcinas bellatorum. Ad aliud cum arguebatur, ꝙ Ioſue dixit, ꝙ diuiderent iſti prędam cum fratribus. Diuiſio aũt ęqualitatem notat, ideo &c. Rñdendum ꝙ non dr̃, vt darent eis de pręda, ſed vt diuiderent cum eis prędam, quia dare importat liberalem donationem, diuidere antẽ importat ius in ipſis, inter quos fit diuiſio, ſ. ꝙ quilibet eorum hẽt ius ad rem ipſam, vel magis in ea ius, & quia illi, qui manſerant in terra duarum tribuum, & dimidiæ habebant aliquod ius ad prędam, quamquam nõ æqualiter cum ipſis, qui iuerant ad pugnam: dixit eis, vt diuiderent prædam, & non ꝙ darent de pręda illis, qui manſerant in terra. Et cum dr̃, ꝙ diuiſio importat ęqualitatem, falſum eſt: nam diuiſio non magis fit per æqualia quàm per inęqualia, quia vtroque modo fieri poteſt cum continuum ſemper ſit diuiſibile vſque in infinitum: nec ẽt diuiſio ſignat ęqualitatem ex modo loquendi, quia nõ magis accipitur in ſcriptura pro diuiſione per ęqualia, q̃ per inęqualia: ſic patet eum dr̃, ꝙ diuiſum eſt regnum Iſrael: tñ nõ fuit diuiſio per ęqualia, nam in vna parte fuerunt decem tribus, & in alia duæ, vt patet 3. Reg. 11. & 12. cap. ſic ẽt patet Luc. 22. cap. cum dixit Chriſtus de calice ſanguinis ſui dato Apoſtolis: accipite, & diuidite inter vos: & tñ manifeſtum eſt, ꝙ non iubebat, vt per ęqualia diuiderent, quia non referebat, an ęqualiter, vel inęqualiter de calice illo haurirent. Non ergo importatur ex hoc, ꝙ diuiſio per ęqualia fieri deberet. Sed adhuc arguet aliquis, ꝙ æqualiter diuidenda erat pręda inter manentes, & euntes ad bellum, quia Deus iuſſit in bello facto ꝯ Madianitas, vt euntes ad bellum diuiderent prędam ęqualiter cum multitudine manente in caſtris, vt patet Nu. 31. c. ſed iſti, qui manſerunt in terra duarum tribuum, & dimidię, magis profecerunt euntibus ad bellũ, cum conſeruarent terram eorũ ab hoſtibus, & vxores paruulos atq; iumenta, quam tota multitudo Iſrael euntibus ad bellum ꝯ Madianitas: ergo a fortiori debuerũt recipere medietatem de pręda, ſ. ꝙ diuiderent ęqualiter. Rñdendum eſt non valere, quia euntes ad bellum Madianitarum non diuiſerũt ęqualiter, cum quolibet de populo, ſed cum tota multitudine, ſ. ꝙ tota multitudo manens in caſtris accepit tantum de pręda quãtum omnes pugnantes: tñ non acceperũt quilibet de non pugnantibus ęqualiter cum quibuslibet pugnantibus: nam pugnantes erant ibi ſolum duodecim millia, vt patet Num. 31. ca. cętera autem multitudo erat, quaſi ſexcentorum millium peditum, vt patet computando ſummam totalem, quæ erat tunc Iudęorum, & hr̃ Num. 26. ca. & ſic quilibet de pugnantibus recipiebat quinquageſies ſuper quemlibet non pugnantem. Quod patet, quia ſi duo æqualia ſint, & vnum diuidatur per ſexcenta, & aliud per duodecim, quælibet duodecima pars eſt quinquageſima ad quamlibet ſexcenteſimam, ideſt eſt quinquageſies maior: non ergo inducitur inde, ꝙ tantum deberet habere de pręda non pugnantes, ſicut pugnantes, ſed magis cõtrarium: patet ergo ex prędictis ꝙ iſti, qui redierunt de bello diuiſerunt prędam cum illis, qui non iuerunt ad bellum, & hoc ex neceſſitate, ſed non per ęqualia. *Reuerſique ſunt.* Scilicet recedentes de Silo ad terram Orientalẽ trans Iordanem. *Et abierunt filij Ruben, & filij Gad.* Non intelligitur de omnibus filijs Ruben, & Gad, quia plurimi eorum manebant in terra ſua ad orientalem plagam Iordanis, vt dictum fuit ſ. ſ. quòd diuiderent prędam cum fratribus ſuis: & iſti erant in terra, ſed intelligitur de quadraginta millibus virorum, qui venerunt ad pugnandum de iſtis duabus tribubus & dimidia, vt patet ſupra 4. cap.

Diuiſio nõ importat ęqualitatẽ

Et dimidia tribus Manaſſe. Ideſt, viri quidam de dimidia tribu Manaſſe: nam non iuerat ad bellum tota dimidia tribus Manaſſe, vt colligitur ex ſuprapoſitis. *A filijs Iſrael de Silo.* Ideſt receſſerunt de Silo vbi fuerãt cum filijs Iſrael. Hic vocantur filij Iſrael nouem tribus & dimidia ĩ comparatione ad duas tribus, & dimidiã: non quidem ꝙ duę tribus & dimidia non eſſent de filijs Iſrael, ſed quia nouem, & dimidia erãt maior pars accipiebant ipſi nomen illud, tanquam eis proprium, & ſic vocantur omnes tribus duodecim reſpectu Leuitarũ, ſ. filij Iſrael, quaſi Leuitæ non eſſent filij Iſrael: ſed erant Leuitæ pauci reſpectu totius populi. Dicuntur receſſiſſe duę tribus, & dimidia de Silo a filijs Iſrael, quia factis omnibus bellis, & ſubiecta terra conuenerunt omnes Iſraelitę in Silo, & poſuerunt ibi Sanctuarium dñi, quod prius ſemper mouebatur per loca caſtrorum, & incępit manere vſque ad tpa ſacerdotis Ely. Tunc ẽt poſitę fuerunt ſortes ad diuidendum terram oĩbus Iſraelitis, qui non acceperant poſſeſſiones, datęque fuerunt vrbes 48. Leuitis, & ſeparatę ſunt ſex vrbes refugij, quibus omnibus aſtiterũt duæ tribus, & dimidia: quibus expletis receſſerunt de Silo manentibus adhuc cęteris Iſraelitis ibidem. *Quæ ſita eſt in terra Chanaan.* i. ciuitas Silo eſt in terra Chanaã, nã eſt in vrbibus ſortis Ephraim, vt declaratũ eſt ſ̃ 18. Ephraim tñ poſſeſſionem accepit in terra Chanaan, vt patet ſ̃. 17. cum tota terra, quam diuiſit Ioſue, vocetur terra Chanaan. Pro quo conſiderandum, ꝙ tota terra, q̃ poſſederunt Iſraelitę vocatur terra promiſſionis, quia tota illis promiſſa eſt, ſiue accipiatur pro terra duarum tribuũ, & dimidię, quę erat ad Orientalem plagam Iordanis, ſiue pro illa, quæ data eſt nouem tribubus, & dimidiæ, quæ erat ad Occidentem Iordanis: tñ non vocatur tota terra Chanaan, ſed ſolum illa, quã poſſederũt nouẽ tribus, & dimidia, vt ſatis probatum eſt ſ̃. 14. ideo dicẽdum ꝙ terra, quam dedit Moyſes duabus tribubus & dimidiæ, non erat in terra Chanaan, quia illa non erat clauſa Iordane, qui ponitur terminus Orientalis terrę Chanaan, vt patet Num. 34. c. cum eſſet ad Orientalẽ partem eius, vt patet Nu. 32. & ſ̃. 1. Et ſic cum 40. millia virorum de duabus tribubus & dimidia eſſent ĩtra terram Chanaan, qñ erant in Silo, & nunc reuertebãtur in terram ſuam, poſſet dici ꝙ reuertebantur de Silo, quæ eſt in terra Chanaan in Baſan, quæ erat in terra eorum extra Chanaan. *Vt intrarent in Galaad terram poſſeſſionis ſuæ.* i. ibant, vt introirent in terram Galaad, q̃ erat terra poſſeſſionis eorum. Non accipit̃ hic Galaad pro ipſo monte, ſed pro terra, quę adiacet ipſi mõti ex omnibus partibus: illa enim eſt valde paſcualis, & ibi ſunt multæ vrbes, tam regni Og, quã Sehon, vt patet Deuteron. 3. & ſ̃. 12. & dr̃ in terram poſſeſſionis eorũ, non ꝙ mons Galaad eſſet terra poſſeſſionis oĩum iſtorum, quia ſolum in monte hoc acceperat medietatẽ vnam tribus Gad, & aliam medietatem accepit dimidia tribus Manaſſe, vt patet Deuteron. 3. tribus autem Ruben nullam partem ibi hẽbat, ſed ſolum in regno Sehon. Vocatur tñ poſſeſſio iſtarum tribuum, quia ad iſtas pertinebat, & ad nullum alium, licet non pertineret ad omnes iſtas tribus. Et dicitur, ꝙ ibant in montẽ Galaad, quia licet irent in omnem terram poſſeſſionũ ſuarum, tñ intraturi erant per regionẽ Galaad, q̃ erat magis coniuncta parti illi, per quã intrabant de terra Chanaan, q̃ alia regio totius terrę poſſeſſionis eorum. *Quam obtinuerunt iuxta imperium domini per manum Moyſi.*

Terra poſſeſſa ab Iſraelitis quæ dicatur terra promiſſionis.

Ideſt, quòd duæ tribus, & dimidia, acceperant illam terram in poſſeſſionem ex mandato Dei: illa autẽ determinatio, ſ. per manum Moyſi poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ad verbum obtinuerant, ſ. quòd obtinuerant illam per manum Moyſi, ſ. ꝙ Moyſes dedit eis terram illam, & ſic dicitur ſupra 1. & 13. & multoties, ꝙ Moyſes famulus Dei dedit duabus tribubus, & dimidiæ terram illam in poſſeſſionem: & tũc dicitur, ꝙ per imperium domini, ideſt, ꝙ Moyſes dedit, quia Deus iuſſit dari: erit autem ſenſus, ꝙ cum duæ tribus, & dimidia a principio petiuerunt terram, quã poſtea poſſederunt turbatus eſt Moyſes, vt patet Num. 32. c. vnde quæſiuit a Deo, an daret eam illis, & reſponſum eſt, ꝙ ſic. Alio modo per manum Moyſi refertur ad quoddam participium ſubintellectum, ſ. quòd duę tribus & dimidia obtinuerunt terram hanc per mandatum domini, & hoc per manum Moyſi, ideſt mandatum illud fuit factum per manum Moyſi: eſt ſenſus, ꝙ Deus iuſſit dari terram hanc, & iſtud præceptum datum eſt per Moyſen, ſ. ꝙ ipſe illud protulit, & dicitur per manum, ideſt per os, quia pręceptum domini nõ fit per manum alicuius, cum nõ ſit organum interpretatiuum, ſed quidquid per hominem fit, qualitercunque fiat per manum eius fieri dicitur, quia manus eſt organum organorum, iuxta Ariſtot. 2. de Anima.

Cumq; veniſſent ad tumulos Iordanis in terram Chanaan, ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis. Quod cũ audiſſent filij Iſrael, & ad eos certi nuncij detuliſſent ędificaſſe filios Ruben, & Gad, & dimidię tribus Manaſſe altare in terra Chanaã ſuper Iordanis tumulos contra filios Iſrael, conuenerunt omnes in Silo, vt aſcenderẽt, & dimicarent contra eos. Et interim miſerunt ad illos in terram Galaad Phinces filiũ Eleazari ſacerdotis, et decem principes cum eo, ſingulos de ſingulis tribubus. Qui venerunt ad filios Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manaſſe in terram Galaad, dixeruntque ad eos: Hæc mandat omnis populus Domini: quæ eſt iſta tranſgreſſio? Cur reliquiſtis Dominum Deum Iſrael, ædificantes altare ſacri-
Num. 25. legum, et a cultu illius recedentes? An parum vobis eſt, quòd peccaſtis in Beelphegor, et vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis pmanet? Multiq; de populo corruerunt. Et vos hodie reliquiſtis Dominum, et cras in vniuerſum Iſrael ira eius deſęuiet. Quod ſi putatis immundam eſſe terram poſſeſſionis veſtrę, tranſite ad terram, in qua tabernaculũ Domini eſt, et habitate inter nos, tantum vt a Domino, et a noſtro conſortio non recedatis, ędificato altari pter altare Dñi
Supra 7. Dei noſtri. Nonne Achã filius Zare pręterijt mãdatum Dñi, & ſuper oẽm populum Iſrael ira eius incubuit? Et ille erat vnus homo, atque vtinam ſolus periſſet in ſcelere ſuo.

F *Cumque veniſſent.* Hic ponitur ſecundum, ſ. infamatio de idolatria. Nam eo quòd fecerũt altare magnũ, vt infra patet putauerunt reliquæ tribus Iſrael de his duabus, & dimidia, quòd erant conuerſæ ad idolatriã: *Cumque veniſſent ad tumulos Iordanis.* Vſque ad locũ iſtũ non conſtruxerunt altare duæ tribus & dimidia, quia intendebant per iſtud altare ſignare, quòd ipſe pertinebant ad cultum Dei veri, & licebat eis ſacrificia facere. Si tamen fabricaſſent iſtud altare in medio terræ Chanaan, vel in alia parte, quæ non eſſet cõiuncta terræ duarum tribuum & dimidiæ, nõ videretur aliquid ex illo altari: nam non putaretur pertinere ad duas, & dimidiam, ſed magis ad nouem tribus & dimidiam, cum autem eſſet apud terrã eorum appareret ad eos
G pertinere. Vocantur autem tumuli Iordanis, ideſt ſepulchra apud Iordanem, vel colles eleuati, ſ. tumores terræ: magis autem ſunt quidam colles eleuati in valle, in qua eſt Iordanis, & iſti ſunt, qui vocantur tumuli è regione aſcenſus Adommim, vt patet ſupra 18. Nã vtrunque apud Iordanem, vt patet computãdo latus, in quo ponuntur tumuli iſti ſupra 18. ca. & quia erant tumuli iſti circa Iordanem viſus eſt locus conueniens duabus tribubus, & dimidiæ ad fabricandum altare. *Tumuli Iordanis qui.*

In terra Chanaan. Ideſt iſti tumuli ſunt in terra Chanaan, ſcilicet ſunt ex parte Occidentali Iordanis: eſt enim Iordanis terminus Orientalis terræ Chanaan, vt patet Num. 34. quod autem coniunctum eſt Iordani ex parte Occidentali eſt in terra Chanaan, & ſatis pa-
H ter hoc, quia ponuntur iſti tumuli in latere ſortis Iudę, & Beniamin, vt patet ſupra 18.

An duæ tribus conſtruxerunt altare in terra ſua, vel in terra Chanaan. Quæſt. VII.

ET ex hoc patet, ꝙ duæ tribus, & dimidia conſtruxerunt altare non in terra ſua, ſed in terra Chanaan ex parte Occidentali Iordanis: terra tamen duarum tribuum & dimidiæ, nihil habet ad Occidentalem plagam Iordanis: ſed ipſe Iordanis eſt terminus Occidentalis eius, vt patet ſupra 13. c.

Sed aliquis dicet, ꝙ altare conſtructum eſt ex parte Orientali Iordanis circa Iordanis ripã, quia terra iſta-
I rum duarum tribuum, & dimidiæ eſt accedens ad Orientalem partem Iordanis, ſed non pertrãſit vlterius quidquam verſus Occidentem: ipſi autem non conſtruerent altare extra terram ſuam, ergo dicendum, quòd ex parte Orientali Iordanis conſtructum fuerit.

Sed non ſtat, quia infra dicitur, quòd relatum eſt filijs Iſrael duas tribus, & dimidiam conſtruxiſſe altare in terra Chanaan. Item patet, quia dicitur hic, quòd venerunt filij Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe ad tumulos Iordanis, & ædificauerunt altare infinitæ magnitudinis: ſi autem fuit apud tumulos ędificatũ, & ipſi erant ex parte Occidentali Iordanis, & in terra Chanaan, eſſet altare in terra Chanaan. Si autem dica-
K tur, quòd erat ex alia parte Iordanis ad Oriẽtem, erit litera ſuperuacua, ſcilicet, quòd venerunt filij Ruben, &c. ad tumulos Iordanis, ideo apud tumulos illos fuiſſe altare dici neceſſe eſt.

Item patet hoc ex intentione iſtarum duarum tribuum, & dimidiæ: dixerunt enim, quòd filij Iſrael dicerent in ſequentibus generationibus, terminum poſuit Deus inter nos, & vos o filij Ruben, & Gad Iordanem fluuium, & hoc ipſi volebant tollere, ideo ſi feciſſent altare ex parte terræ ſuę, ſcilicet, apud Iordanẽ ad orientalem plagam eius ſemper ſtaret illud dictũ, quia Iordanis eſſet terminus inter Rubenitas &c. ad nouem tribus, & dimidiam filiorum Iſrael: ergo ex parte Occidentali Iordanis fecerunt, ſcilicet in terra Chanaan.

Ædificauerunt iuxta Iordanem altare. Fuit cauſa huius A quia Iordanis erat diuidens terram Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe a terra nouem tribuum, & dimidiæ; & ibi altare erat iuxta terram duarum tribuũ, & dimidiæ, & erat intra terram Chanaan, & hoc volebãt Rubenitæ, & Gaditę, ſ. vt in eo, quòd altare erat circa extremitatem terræ eorum. videretur pertinere ad eos, & quia erat in terra Chanaan viderẽtur ſignare per altare, ꝙ immolare hoſtias, & holocauſta Deo, qui erat in terra Chanaan, pertinebat ad Rubenitas, & Gaditas.

Quare duæ tribus ædificauerunt altare, & quare magis hoc quã aliud. Et quid opus erat ad cultum Dei veri. Quæſt. VIII.

B QVAERET aliquis, quare ędificauerunt altare, & quare magis ædificauerũt altare quã aliquid aliud.

Reſpondendum eſt, quòd ędificauerunt altare, quia Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe volebant prouidere filijs ſuis in poſterum: erant enim ipſi in cultu veri Dei, qui vnus erat, & altare illius atque ſacerdotes erant in terra Chanaan, ſ. vbi erant nouem tribus, & dimidia: ſi autem licuiſſet Iſraelitis in multis locis habere Sanctuarium, ſicut nos multas eccleſias, & altaria habemus, duæ tribus & dimidia fabricaſſent ſibi Sanctuarium in terra ſua, ſed Deus hoc vetuerat ſolum in vno loco eſſe iubens, vt patet Deuteronom. 12. cap. ideo duæ tribus, & dimidia non potuerunt fabricare Sanctuarium in poſſeſſione ſua: C excogitauerunt ergo quid poſſent habere pro ſigno cultus veri Dei: nam poterant filij nouem tribuum, & dimidiæ in poſterum dicere filijs Ruben, & Gad, & dimidię tribus Manaſſe, ecce vos non pertinetis ad Deũ noſtrum, nec habetis ius faciẽdi ſacrificia, quia ad nos ſolos pertinet Deus, vos autem a nobis ſeparati eſtis mediante Iordane flumine: hoc autem ſtimulo commoti filij duarum tribuum & dimidiæ declinarent ad alios Deos, quod valde timebant illi, qui nunc erant, quia cultus veri Dei erant zelatores. Vt ergo cauerẽt hoc malum, poſuerũt aliquod ſignum per quod probare poſſent filij Ruben, & Gad ſe pertinere ad Deũ: & ſic non auerterentur ab eo.

D Quæretur amplius, quare magis altare quã aliquid alterum poſitum eſt in ſignum huiuſmodi. Reſpondendum eſt, ꝙ filij Ruben, & Gad volebant per iſtud ſignum quod ponebant, probare ſe pertinere ad cultum Dei, ideo volebant dare ſignum, quod hoc maxime ſignaret; nihil autem erat in toto cultu Dei maius quàm facere ſacrificia, nec eſt quidquã, per quod homines de Deo magis monſtrent, ꝙ ſit Deus, quàm ꝑ ſacrificium, cęteri quippe honores, & quicunq; ritus reuerentiales hominibus, qui homines eſſe cognoſcebantur traditi ſunt: ſacrificium aũt nemo vnquam ẽt de ruſticiſſimis in antiqua ſerie ſęculorum cuiquam, niſi Deo vero, aut ei, quem verum Deum opinabatur exhibuit: ſacrificium ergo tanquam in maximum ꝓteſtatiuum muneris exhibetur. Altaria autem ſunt ad E faciendum ſacrificia, ideo altare cõuenientius fuit poni, quam aliquod aliud ſignum. Altera cauſa adhuc efficacior eſt, quia filij Ruben, Gad, & dimidię tribus Manaſſe putauerunt, ꝙ poſteri eorum poſſent declinare a Deo per exprobrationem filiorũ nouem tribuũ, & dimidiæ: exprobratio autem erat quantum ad ſacrificia: ideo in hoc prouidere debuerãt magis quàm in alijs.

In quo conſiderandum eſt, ꝙ ad cultum veri Dei pertinebat obſeruatio quorumcunq; pręceptorũ ſuorum, ideo ſiue obſeruarent Iudæi moralia, ſiue iudicialia, ſiue cęremonialia, Deum in hoc colebant. De his A autem cultibus erant quidam, quos poterant filij duarum tribuum & dimidię, impendere Deo non communicantes filijs nouem tribuum, & dimidiæ: alij autem, quos ſine communicatione impendere non poterant. Primi erant quantum ad omnia moralia. ſ. pręcepta decalogi, & ſimilia naturalem habentia obligationem. hæc enim non exigebant ad obſeruationem ſuam, ꝙ irent iſti in terram nouem tribuum, & dimidiæ; ſed vbicunque eſſent ſeruare hæc poterant. iudicialia quoque pręcepta indifferenter poterant obſeruari in omni loco, quia iſta ſolum regulant communicationem humanam ad inuicem, & infligũt pęnas pro delictis non concernẽtia determinationem loci, B nec temporis; ergo ita poſſent filij Ruben, & Gad obſeruare pręcepta iſta in terra ſua, ſicut eũdo in terram nouem tribuum, & dimidię. Alia erant pręcepta cęremonialia: & iſtorum quędam obſeruari poterãt in terra duarum tribuum, & dimidię, & quędam non. De primis, vt cuſtodia ſabbathi, circunciſio, & purificationes, quę fiebant ſi quis tetigiſſet rem immundam, & ſimiles: iſtę enim non concernunt aliquem locum, ſ. õ vbique poterant obſeruari. Alia erant quæ non poterant obſeruari, niſi tranſeundo ad terram nouem tribuum & dimidię, & hoc erat in ſacrificijs, & in omnibus, quę concernebant ſacrificia, vt in feſtiuitatibus quibuſdam, ſ. azymorum, pẽtecoſte, feſto clangoris, feſto expiationis, & tabernaculorum. In iſtis enim fiebant ſpecialia ſacrificia, vt patet Nume. 28. & 29. cap. etiam non poterat obſeruari phaſe, niſi in loco Sanctuarij in C terra nouem tribuũ & dimidię, quia immolari debet agnus, qui ſolum erat immolandus in loco Sanctuarij, vt patet Deuteronom. 16. c. & ſic de multis alijs.

Quantum ad prima poterãt filij duarum tribuum, & dimidię impendere Deo cultum non communicãdo filijs nouem tribuum, & dimidię, nec tranſeundo in terram eorum. Quantum ad ſecunda autem eſſe non poterat, quia ſacrificia, & oblationes non poterãt fieri, niſi in loco Sanctuarij, vt patet Deuteron. 12. & Leui. 17. capit. quantum ad has igitur neceſſe erat, vt communicarent iſti filijs nouem tribuum, & dimidiæ, & in his poterant exprobare illi filijs duarum tribuum, & dimidię dicentes: Nihil eſt vobis filij Gad, & Rubẽ cum Deo Iſrael, quia Deus poſuit inter nos, D & vos terminum Iordanem fluuium, & non permitterent eis facere ſacrificia in Sanctuario in terra Chanaan, ſed repellerent eos, tanquam alienigenas a ſacrificijs. Alienigenis enim non licebat quidquam offerre ad immolandum, & ſi offerrent non erat recipiendum, vt patet Leui. 22. c. Ad hoc ergo nihil erat cõueniens niſi altare, quia cum a iure ſacrificandi eos alienos ęſtimarent, quod erat ſuper altare, ipſum altare perhiberet teſtimonium eos non eſſe alienos: & quia erant duo, quę opponere poterant Iſraelitę filijs duarum tribuum, & dimidię, ſcilicet, quòd non pertinebat Deus Iſrael ad illos, quia Iordanis erat medius inter vtroſq;, & quòd non licebat eis offerre ad ſacrificandum, fecerunt duo, ſcilicet fabricauerunt altare, ꝑ E quod innuebant, quod eis erat poteſtas offerendi, qđ deſignat altare. Secundum erat, quòd illud citra Iordanem fecerunt ad Occidentalem partem Iordanis, vt demonſtrarent non eſſe terminum Iordanem, ſed ipſi haberent aliquid vltra Iordanem, ſcilicet illud magnum altare in teſtimonium, quòd pertinebant ipſi ad Deum Iſrael. Conueniens ergo fuit poni altare in ſignum, & nihil aliud.

Cur duæ tribus, & dimid. ędificauerunt altare vltra Iordanẽ.

Infinitæ magnitudinis. Ideſt valde magnę quantitatis, & iſtud infinitum ex abuſu loquendi vocatur, quamquam ſecundum quantitatem infinitum nullum ſit.

Quare hoc altare ædificatum vltra Iordanem fuit magnæ quantitatis. Quæſt. IX.

QVAERETVR quare fuit iſtud altare valde magnæ quantitatis. Reſpondetur, quòd ad duo proficiebat, primo ad ſignandum id, quod poſtea reſponderunt duæ tribus, & dimidia, ſ. quòd non erat iſtud altare factum ad offerẽdum ibi ſacrificia, ſed ad ſignãdum aliquid: nam ſi ad offerendum ſacrificia fuiſſet factum iſtud altare ſufficiebat eſſe paruæ quãtitatis. Nam ſic erat de altari holocauſtorum, quod erat in Sanctuario: illud enim erat ad offerendum omnia ſacrificia totius Iſraelis, quia nõ concedebatur eſſe aliud altare, vt patet Leuitici 17. & Deuteronom. 12. tamen paruum erat magnitudine, ſ. G quinque cubitorum longitudine, & totidem latitudine: & trium cubitorum altitudine, vt patet Exodi 27. cap. Cum autem iſtud altare fuiſſet in tanta magnitudine apparebat, quòd non fuerat ad immolãdum, ſed ad ſignandum aliquod factum: quilibet enim tãta magnitudine motus exiſtimaret inutiliter fuiſſe factum ſi ad immolandum fieret. Ad ſignandum ergo quid inſolita magnitudo mouebat: ſi autem feciſſent altare paruum, nõ extimaret aliquis factum eſſe in teſtimonium alicuius rei, ſed magis ad immolandum, quia talia erant alia altaria, in quibus gentes immolare conſueuerant.

Secundum erat ad notificandum, quòd iſtud altare non erat factum ab aliquo vno viro, ſed a commu- H nitate magna, vel gente: & ſicut multi erant ita aliqd magni, & memorabile feciſſent: & iſtud allegare debebãt filij duarum tribuum & dimidiæ, ſcilicet, quòd patres ſui conſtruxerant altare illud, & innuebant in hoc, quòd altare illud eſſet tale: de quo pateret, quòd a patribus iſtorum, ſcilicet a tota gente factum eſſet: ſi autem fuiſſet paruum, non ita conuenienter ſignaretur fuiſſe illud factum a multitudine, vel gente.

Quod cum audiſſent filij Iſrael. Scilicet viri nouem tribuum & dimidiæ, qui vocantur filij Iſrael reſpectu virorum duarum tribuum & dimidię, quaſi ipſi ſoli ſint filii Iſrael. hoc ſupra expoſitum eſt.

Et ad eos certi nuncij detuliſſent. Audierunt primo Iſraelitæ hoc quod facinus eſſe credebãt, & turbati ſunt I nec crediderunt, ſed miſerunt nuncios non ad loquẽdum aliquid duabus tribubus & dimidiæ, ſed ad ſciendum, an factum eſſet altare, & iſti de rei certitudine eis retulerunt.

Aedificaſſe filios Ruben Gad. Iſti erant ſoli quadraginta milia virorum, qui veniebãt de Silo, quæ eſt in terra Chanaan, antequam introirent in terram ſuam, nõ fuerunt cum eis viri earundem tribuum qui manſerant in terra poſſeſſionis eorum, nec iuerant ad bellũ, ſed ipſi ſoli antequam introiſſent in terram ſuam hoc ædificauerunt. Quod patet ex prædictis, ſcilicet, quòd cum duæ tribus & dimidia, acceſſerunt ad tumulos Iordanis fabricauerunt altare, ergo nondum intraue- K rant in terram ſuam. *Altare in terra Chanaan.* Hic erant duo grauamina. Primum erat reſpectu Dei, ſ. quòd fabricarent altare aliquod duæ tribus, & dimidia, cum Deus ſolum iuberet eſſe altare ſuum, quod erat in Sãctuario ad ſacrificia, & ſic in quacunque terra iſtud altare fabricarent erat Dei offenſa. Secundũ grauamen erat contra filios Iſrael, ſ. quia fabricabant illud in terra ipſorum: ſacrificare enim in aliquo altari extra Sanctuarium ſcelus erat, cum Deus vetuiſſet. Si autẽ Rubenitę, & Gaditę ſacrificia facturi eſſent in altari illo, quod ſtruxerant, facerẽt ſcelus in terra nouem tribuũ & dimidiæ, in quo grauarent nouem tribus infamantes terram earum, & dabant eis occaſionem pœnæ infligendæ illis, quia ſi negligerent reſiſtere illis ſcelera- F tis permittentes vitia eorum Deus puniret nouem tribus & dimidiam: & propter iſta duo tribus nouem & dimidia audito, quòd conſtructum foret altare, armare ſe volebant ad pugnam contra duas tribus, & dimidiam, vt patet infra.

Duo grauamina inferebant duæ trib' alijs nouẽ conſtruendo altare ſ terra eorũ.

Super tumulos Iordanis. Vocantur tumuli Iordanis, quia erant apud Iordanem. Poteſt autem intelligi, quòd erat altare ſuper illos tumulos, ideſt in ſummitate eorum, ſcilicet, vt eſſet in loco excelſo, vt ſic videri poſſet, ſicut mos erat gentilibus ponere altaria ſua in excelſis, & ſic quoque Iudęi faciebant tempore regum Iudę, & Iſrael: ſępe enim dicitur in tertio, & quarto Regũ, quòd populus adolebat in excelſis. Vel poteſt dici ſuper tumulos, non quòd eſſet altare ſuper ipſos G tumulos, ſed in aliqua parte vallis excelſiori quam eſſent tumuli, quia tumuli erant apud Iordanem, & ipſe labitur per maiorem vallis profunditatem, ideo cum incipitur deſcenſus in magnam vallem, in qua eſt Iordanis ſunt aliquæ partes excelſiores tumulis illis, & ipſę dicuntur eſſe ſuper tumulos: ſic dicitur Numeri 26. quòd computatio Iſraelitarum facta eſt ſuper Iordanem: & tamen illa fiebat in campeſtribus Moab quæ ſunt apud Iordanem, vt patet eodem capi. ſunt autem campeſtria illa celſiora alueo Iordanis.

Contra filios Iſrael. Contra poteſt dicere hic ſitum; vel aduerſitatem. Primo modo eſt ſenſus, quòd duæ tribus & dimidia conſtruxerunt altare contra filios Iſrael, ideſt a frõte ipſorum, ſcilicet, in fine terræ ſuæ in H parte Orientali, nam altare erat in terra Chanaan, vt patet infra, & ſupra declaratum eſt.

Contra qd ſignificet.

Alio modo contra filios Iſrael, ideſt, vt aduerſetur eis. Et iſta aduerſitas poſſet dupliciter intelligi, quòd vellent aduerſari eis in cultu, ſcilicet, quòd non intendebant colere Deum illum, quem colebant nouem tribus, & dimidia, ſed alium Deum de gentilibus, cui ſacrificare volebant ſuper altare illud. Alio modo, quòd vellent colere Deum illum, ſed vellent facere alias cęremonias quam Deus iuſſiſſet, vt ſi dicerent, quòd volebant ſic colere Deum ſuum, ſicut coluerãt gentes Deos ſuos, & hoc vetabat Deus Deuterono. duodecimo cap. non ſolum, vt Iudęi non facerent cęremonias illas, ſed etiam vt non addiſcerent illas, vt pa- I tet ibidem.

Aliter poteſt intelligi aduerſitas, ſcilicet, quòd duæ tribus & dimidia, facerent altare cõtra Iſrael, ideſt vellent repugnare illis, ideo vt non communicarẽt cum eis, nollent ire ad faciendum ſacrificia in Sãctuarium domini in Silo, ſed conſtruxerunt ſibi altare ſuper tumulos Iordanis. Iſto modo Ieroboam rex Iſrael fecit altaria, & vitulos ad adorandum, & poſuit vnum in Dan, & alterum in Bethel, vt patet tertio Regum 12. fuerat enim diuiſum regnum Iſrael, & ſequebantur tribus decem regem Ieroboam, & duę tribus regem Roboam. Erat autem Sanctuarium domini in Ieruſalem in terra Iſrael, ideo timuit Ieroboam ne Iſraelitæ K euntes ſæpe in Ieruſalem conuerterentur ad regem Roboam, qui erat de vera ſtirpe regum: vnde fecit vitulos & altaria ponens in terra ſua interdicens aſcenſum in Ieruſalem ad ſacrificandum, aut celebrãdum feſtiuitates. Hoc modo introductus fuit cultus idolorum inter Iſraelitas: non ex deſiderio colendi illa, ſed ex timore, & cupiditate. Omnes iſti ſenſus poſſunt ſtare aliqualiter, ſed primus eſt, quem intendit *litera*, ſcilicet contra, ideſt è contra, ſcilicet a fronte *filiorum* Iſrael.

Conuenerunt omnes in Silo. Quando receſſerunt duę tribus, & dimidia, a reliquis filijs Iſrael manebant ipſi in Silo, vt patet ſupra in litera: immediate tamen inde receſſerunt in poſſeſſiones ſuas, quia iam finita fuerant omnia, quę fieri debebant ibi, ſcilicet,

diuiſio

diuiſio ſortium, & diſtributio ciuitatum quadraginta octo per Leuitas, & aſſignatio vrbium ſex refugij, vt ſupra declaratum eſt: & ſic quando venerunt nuncij, quòd duæ tribus, & dimidia conſtruxerant altare, iam receſſerant nouem tribus & dimidia de Silo, nunc autem conuenerunt illuc.

Quare magis Iudæi congregati ſunt in Silo ad habendum conſilium de bello quàm in quocunque alio loco.
Quæſt. X.

QVÆRETVR, quare magis aſcenderunt Iſraelitę in Silo quàm in aliam vrbem. Rñdendum eſt, quòd neceſſe erat, vt Iſraelitæ ſaltem principes maximi, & rectores omnium populorum conuenirent in aliquam vrbem cũ Ioſue ad deliberandum, quid agendum eſſet contra duas tribus & dimidiam, & fuit illis magis conueniẽs vrbs Silo, quàm aliqua alia. In quo autem fuerit magis conueniens eſt dubium.

Dicet aliquis, ꝙ fuit hoc, quia Ioſue princeps totius populi erat in Silo. erat autem rationabile, vt totus populus conueniret ad locum, in quo erat princeps.

Sed obijcietur, ꝙ non eſſet ibi Ioſue, ſed in Thãnathſare, quia ipſe petierat in poſſeſſionem pro ſe vrbẽ Thamnathſare, & habitauit ibi, vt patet ſupra decimo nono cap.

Rñderi poteſt, ꝙ Thãnathſate erat tota deſtructa, vnde Ioſue dr̃ eam cõſtruxiſſe quaſi de nouo ageret, vt patet s̃. 19. & dum ædificabat ibi manſionem, morabatur in vrbe Silo, in qua erat tabernaculum. Iſtud ſatis rationabiliter dictum eſt: ſed melius eſt, ꝙ conuenerint Iſraelitæ in Silo, quia ibi erat tabernaculum domini, & ibi intendebant conſulere eũ quid ſuper hoc agendum foret, quia iſtud erat negocium arduum, & inſolitum: in nullo autem loco melius Deus conſuli poterat, quàm vbi erat Sanctuarium, & ſacerdotes, & veſtes ſacerdotales, in quibus declarabantur veritates inquiſitorum, ſ. in rationali, & ſuperhumerali, vt patet Exodi 28. c. & ibi declaratum eſt: & non ſolũ fecerunt nunc Iſraelitæ iſtud, ſed etiam quando alias res arduas faciebant aſcendebant in Silo ad locum, ſiue ad conſulendum dominum, ſiue ad faciẽdum coram eo, quod facturi erant: ſic patet tempore Ioſue. Nam ad ponendum ſortes ſuper diuiſione terræ conuenerunt Iſraelitę in Silo, & ſortes poſuerunt coram domino in Sanctuario, vt patet s̃. 18. mortuo quoque Ioſue cum accidiſſet magnum facinus de muliere Leuitæ occiſa in Gabaa prę magnitudine libidinis, Iſraelitæ pugnare volentes contra Gabaa congregati ſunt in Maſphat, quia ibi erat locus orationis, & ibi conſuluerunt dñm & deliberauerunt inter ſe, quid facere deberent, vt patet Iudi. 20. & 21. cap. Cum autem dicitur, ꝙ filij Iſrael conuenerunt in Silo, non eſt intelligendum, quòd ipſi per ſe conuenerint, quaſi ex vna ſententia, ſed cum perueniſſet rumor ad Ioſue, fecit vocari omnes principes, & rectores de terra nouem tribuum, & dimidiæ in Silo, vt ibi in communi deliberarent quid facto opus eſſet.

Vt aſcenderent, & dimicarent contra eos. Non eſt ſenſus, quòd quando congregabantur Iſraelitę in Silo ꝯueniebant ad pugnandum, quia hoc prę ſupponit deliberationem habitam ſuper facto iſto, & tamen non erat habita cum potius ad hoc conuenirent, vt ſuper hoc deliberarent: ſed dicitur, vt dimicarent, ſcilicet, quòd aſcenderunt in Silo, & ibi deliberauerunt, vt dimicarent.

Vel poteſt intelligi, vt iacet litera, ſ. quòd conueniebant, vt dimicarent, ideſt antequam conuenirent ſciebant, ꝙ dimicandum erat, nec conueniebant ad deliberandum ſuper hoc, ſed potius ad deliberandum de modo. Et patet hoc, quia Iſraelitæ non debebant deliberare ſuper illud, quod lex fieri iubebat, quia neceſſitas erat illud fieri: conſilium autem eſt de contingentibus, quæ conſiſtunt in videri, vel non. Lex tamẽ hoc iubebat, vt patet Deuteronom. 13. ſcilicet, quando in aliqua ciuitate audiretur publicè coli idola, tot' Iſrael conuenire debebat ad delendum ciuitatem illam, & occidendum omnia viuentia, quæ ibi erant, & cuncta cremandum: ſic enim erat in duabus tribubus, & dimidia. Nam cum ædificaſſent altare, putauit reliquus Iſrael, quòd idolatrare intẽdebant, ideo neceſſitas incumbebat eis pugnandi contra duas tribus, & dimidiã: erat tamen habenda deliberatio de modo pugnę, vel ſi pręmittẽda eſſet aliqua exhortatio, & ſic factum eſt cum miſſi fuerunt illuc legati, vt patet infra. Vterq; autem ſenſus ſatis ſtat. *Et interim.* Hic ponitur tertium ſcilicet veritas redditur plana: nam miſſis legatis cognouerunt Iſraelitæ veritatem rei per inquiſitionem, & reſponſionem duarum tribuum & dimidiæ, vt patet infra.

Et interim miſerunt ad illos. Ideſt, dum conueniret totus Iſrael in Silo miſit Ioſue legatos ad duas tribus, & dimidiam, vt melius informarentur de veritate rei geſtę, & intentione per reſponſionem facientium, vt nõ viderentur fruſtra commiſiſſe bellum.

Ad illos. Ideſt ad filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, qui fecerant hoc ſcelus.

In terram Galaad. Non ſolum miſerunt ad terram Galaad, ſed etiam ad terram omnium duarum tribuum, & dimidiæ, quia de omnibus illis fuerant viri aliqui in fabricatione altaris huius: non tamen habitabant omnes in terra Galaad, quia tribus Rubẽ nihil acceperat in terra Galaad, ſed tribus Gad accepit medietatem montis Galaad: & dimidia tribus Manaſſe accepit aliã medietatem, vt patet Deuteronom. 3. & ſupra 13. c. & non ſolum in terra Galaad habitabant Gaditæ & Manaſſitę, ſed etiam in multis alijs vrbibus, & regionibus, vt patet ſupra 13. capit. intelligitur tamen hic tota terra duarum tribuum, & dimidię nomine Galaad.

Phinees filium Eleazari ſacerdotis. Iſte fuit princeps inter legatos: iſte namque propoſuit nuncium, vt patet infra. & magis competebat iſti quàm alijs, quia iſte erat de genere ſacerdotum, futuruſque erat ſacerdos magnus, cum feciſſet Deus cum eo pactum de ſummo ſacerdotio pro eo, & ſemine ſuo, vt patet Numeri vigeſimoquinto cap. & in facto duarum tribuum, & dimidię pręiudicabatur directè cultui diuino: ideo nullus tantum zelare pro hoc debebat quantum Leuitæ & potiſſime ſacerdotes: maxime autem qui erat futurus ſacerdos magnus. Iſte Phinees fuit, qui zelo Dei motus percuſſit Zambri principem tribus Simeonis, & ſcortum Madianitidem ambos vno ictu perfodiens in locis genitalibus, & tunc auerſa eſt ira Dei ab Iſrael atque ceſſauit plaga; & factum eſt fędus Dei cũ eo de ęternitate ſacerdotij, vt patet Numeri, vigeſimoquinto capit. vocatur filius Eleazari ſacerdotis, ideſt ſacerdotis magni: accipiendo ſacerdotem per excellentiam, & iſte modus loquendi eſt valde frequentatus: ita vocatur Aaron ſacerdos abſolute Leuitici primo. & poſt mortem Aaron vocatur Eleazarus abſolutè ſacerdos, vt patet Numeri vigeſimoquinto, & vigeſimoſexto, & vigeſimoſeptimo capit. Ante mortem autem Aaron non ſic vocabatur, quia non erat factus ſummus ſacerdos.

Et decem principes cum eo. In hoc ſignatur, quòd Eleazari filius Phinees erat principalis legatus, quia alij cũ eo ibant. Et hoc propter duo. Primo, quia ipſe erat abſolute ęqualiter dignus, vel excellens cũ quolibet aliorũ, quia erat filius ſummi ſacerdotis, & certiſſime erat

habiturus ſummum ſacerdotium cum Deus promiſiſſet: ſummus tamen ſacerdos erat honorabiliſſimus in toto populo, vt declaratum eſt Nume. 25. Secundo dicebantur ire alij cum eo, quia ipſe propoſiturus erat nuncium coram filijs duarum tribuum, & dimidię: & qui proponit principaliter legatus eſt, cum ad hoc legati ſint. *Singulos de tribubus ſingulis*. Scilicet de decem tribubus decem viros legatos miſerunt. Erant enim nouem tribus & dimidia in terra Chanaã, & de illa dimidia fuit miſſus princeps, ſicut de alijs tribubus integris ne viderentur minoris dignitatis filij Manaſſe.

Quare miſſi ſunt decem legati, & ſinguli de ſingulis tribubus. Queſt. XI.

QVAERET aliquis, quare miſſi ſunt decem legati, & ſinguli de ſingulis tribubus.

Reſpondendum eſt, ꝙ de numero non poteſt dari ratio pręciſa, quia potuiſſent dari plures, ſ. 20. vel 30. aut in quocunque alio numero, dumtamen non eſſent pauciores decem, & eſſet ſatis rationabile. Quòd tamen mitterentur de omnibus tribubus, cauſa nota eſt, ſ. vt magis ſic timerent duæ tribus & dimidia. Intendebant enim nouem tribus, & dimidia, ꝙ etiam ſi duæ tribus, & dimidia inchoaſſent facinus, timore belli, quod indiceretur eis deſiſterent, & quia ſi omnes nouem tribus, & dimidia pugnarent contra duas, & dimidiam, non eſſet reſiſtentia vlla: voluerunt indicare, quòd omnes nouem tribus, & dimidia conquerebantur de hoc facto. & ad hoc miſerunt decem principes ſingulos de ſingulis tribubus, vt quilibet repręſentaret perſonam totius tribus ſuæ: & ſic facilius mouerẽtur, quàm ſi miſſi fuiſſent oratores de vnica tribu, quia forte putaretur, quòd illa ſolũ de hoc conquerebatur, & tunc non tantum timerent duæ tribus & dimidia, & forte non deſiſterent. *Qui venerunt ad filias Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe.* Forte principes de his duabus tribubus, & dimidiæ conuenerant ad aliquid alterum, & legati Iſraelitarum inuenientes eos ſimul propoſuerunt nunciũ ſuum. Vel forte principes duarum tribuum, & dimidiæ ſcientes veniſſe in terram ſuam principum Iſrael legati conuenerunt ad audiendum quid intenderent. *In terram Galaad.* Hic poteſt accipi terra Galaad proprie, ſ. quòd licet non morarentur omnes viri de duabus tribubus, & dimidia in terra Galaad: tamen erant ibi congregati principes eorum, quando venerunt ad ipſos legati filiorum Iſrael. Vel poteſt accipi terra Galaad largè pro tota terra duarum tribuum, & dimidiæ, vel pro quacunque parte illius.

Mandare ſumi põt ꝑ mittere.

Dixeruntque ad eos hæc mandit omnis populus domini. Id eſt iſtud, quod ſequitur mittit vobis ad dicendum totus populus Dei. Accipitur mãdare pro mittere ad dicendum, & non pro iubere. Nam nihil imperatent nouem tribus & dimidia duabus & dimidiæ, quia nõ habebant aliquam ſuperioritatem ſuper eas. Potiſſimè, quia in verbis oratorum non apparet aliquid pertinẽs ad imperium, ſed ad denunciationem, ſ. quòd denunciabant eis Iſraelitę ſcelus, quod fecerant. Simile eſt multotiẽs in ſcriptura. Sic patet Gene. 45. c. cum dixit Ioſeph ad fratres ſuos: Feſtinate, & aſcendite ad patrẽ meum, & dicetis ei: hæc mandat filius tuus Ioſeph. & tamen non mandaret aliquid filius patri. Et ſatis patet ibi, ꝙ non ſunt aliqua verba mandati. Sic etiam Num. 20. dr. miſit nuncios interea Moyſes de Cades ad regẽ Edom, qui dicerent: hęc mãdat tibi frater tuus Iſrael, ideſt mittit ad dicẽdum: nam ibi magis ſunt verba ſupplicantis quam iubentis Eſt tamen conſuetudo apud quaſdam gentes ſic loqui, ſ. vt dicant mandare pro ad dicendum mittere.

Iſraelitę populus dñi dupliciter vocãtur.

F *Omnis populus domini*. Vocãtur Iſraelitę populus domini dupliciter. Vno modo, quia Deus illos ſpecialiter elegerat de cunctis populis tanquam peculium, gẽtem ſanctam, & populum acquiſitionis, vt patet Exodi 19. & Deuter. 7. cap.

Alio modo ſunt populus domini, ideſt ſpecialiter colens Deum, quia cæteræ gentes declinauerant ad idola, ſoli autem Iudæi Deum verum colebant. Sic patet Pſalmo 75. ſcilicet. Notus in Iudęa Deus, in Iſrael magnum nomen eius: & factus eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Et dicitur omnis populus ad ſignandum, quòd omnes nouem tribus, & dimidia dolebant pro hac offenſa Dei, & erant prompti illam vlciſci.

G *Quæ eſt iſta tranſgreſſio*. Iſta non ſunt verba quęrentis, ſed conquerentis: nam non dubitabant nouem tribus, & dimidia eſſe hanc tranſgreſſionem: nam licet non eſſet, tamen certiſſime illam extimabant eſſe tranſgreſſionem, quia non poterant opinari ad quid eſſet altare conſtructum, niſi ad ſacrificãdum: & iſtud erat tranſgreſſio, quia Deus vetuerat: conquerebãtur tamen de iſto facto, & dicebant: Quæ eſt iſta tranſgreſſio? ideſt cur feciſtis tanquam iniquitatem?

Quid ſit Deũ relinquere.

Cur reliquiſtis dominum Deum Iſrael? Dicebantur relinquere Deum, qui incipientes obſeruare mandata eius poſtea ceſſabant: & quia duæ tribus, & dimidia, toto tempore obſeruauerunt mandata Moyſi, & Ioſue, in quo mandata Dei cuſtodiebant, ſicut dixit Ioſue ad eas, vt patet ſup. ſcilicet feciſtis omnia, quę præcepit vobis Moyſes, mihi quoque in omnibus obediſtis cuſtodientes imperium domini Dei veſtri: nſic autem incipiebant agere contra mandata legis, ideo relinquebant Deum. H

Quid ſacrilegium.

Aedificantes altare ſacrilegum. Sacrilegum rei ſacrę opponitur: vnde ſacrilegium eſt delictum cum res ſacra violatur, ſiue per furtum, ſiue homicidium, aut pcuſſionem, vel fornicationem, & generaliter ſacrilegium eſt, quando re ſacra abutimur, eam contra ſuam conditionem aſſumentes. Sic altare ſacrilegum eſt, quando contra res ſacras eſt. Inſtituerat enim Deus altare vnum eſſe ſolum, & hoc in Sanctuario, & quicunque alibi victimã immolaret, ita eſſet ſanguinis reus, I ac ſi ſanguinem effudiſſet, vt patet Leuitici, decimoſeptimo capitu. Et quia iſti fecerant altare extra Sanctuarium, quod ad offerendum victimam videbatur: erat contra fas illud altare, ſcilicet contra ſacra a Deo inſtituta, ideoque ſacrilegium erat: ſic etiam ſacrificia facta idolis ſacrilegia appellantur, vt patet Nume. 25. capit. cum dicitur, quòd Cozbi filia nobiliſſimi ducis Madian occiſa eſt in die plagę pro ſacrilegio Phegor, ideſt pro ſacrificio facto Phegor, ideſt in monte Phegor, vel idolo dicto Beelphegor, ſcilicet, quia plaga venit propter ſacrificium factum idolo.

Duę trib⁹, & dimidia a cultu Dei dupliciter recedebãt.

Et a cultu illius recedentes. Recedebant duę tribus, & dimidia a cultu Dei dupliciter. Primo modo quia pręK ceptis eius non obediebant. Maximus enim cultus Dei eſt in obediendo, quia magis ipſe acceptat obediẽtiam, quàm omnes alias virtuoſas operationes, vel actus latriæ: & conſequenter nulla operatio, ita repugnat Deo, ſicut non obedire, quia optime operationi opponitur peſſima operatio; & optimo habitui peſſimus habitus, vt patet octauo Ethicorum. in oppoſitione ſex politiarum. Vtrunque horum patet, *primo* Regum, decimoquinto capit. ſcilicet. Et ait *Samuel*: nunquid vult Deus holocauſta, aut victimas, & non potius, vt obediatur voci Domini? *Melior* eſt obedientia quàm victima: & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum: quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ nolle acquieſcere.

Secun-

Secundo modo recedebant iſti a cultu Dei, ideſt a ritu cultus Dei, quia non colebant Deum eo ritu, quo ipſe iuſſerat: præceperat quippe, ꝙ immolaretur ei in vnico altari, quod erat in Sanctuario: iſti autem videbantur velle immolare in collibus, ſicut gẽtes dijs ſuis libamina offerebant. *An parum vobis eſt, quòd peccaſtis in Beelphegor.* Increpant duas tribus, & dimidiam per magnitudinem, & aſſuefactionem ſcelerũ, ſ. quòd iſtud ſcelus valde graue eſſet, quia aſſuetudo faciebat illud magnum: ſi enim nũc nouiter peccaſſent in idolatria iſtæ duę tribus, & dimidia, magis ignoſcendum foret, ſed peccauerant ante hoc, & nunc etiam peccabant: ergo valde erant redarguendi, & puniendi. Dicunt autem Iſraelitæ, ꝙ peccauerũt duæ tribus, & dimidia in Beelphegor, nõ quidem ꝙ ſolum duę tribus, & dimidia in hoc peccauerint, quia ferè de omnibus tribub' & familijs in hoc fuerunt peccantes: potiſſimè, quia tribus Simeon, quæ erat de nouem tribubus, & dimidia, quæ faciebat hanc increpationem plus omnibus peccauerat: nã princeps de tribu illa, ſ. Zambri in oculis oĩum Iſraelitarum ingreſſus eſt ad ſcortum Madianitidem, & Phinees filius Eleazari eum cum ſcorto ſimul perfodit, vt patet Nume. 25. c. nec etiam legati Iſraelitarum obijciebant eis iſtud crimen, quaſi ipſi ſoli peccauiſſent, ſed quia ipſi cum cęteris peccauerunt, & alijs emendatis ipſi ad malum priſtinũ reuerſi ſunt. Quod notatur in verbis ſequentibus, ſ. & vſque in pręſentem diem macula huius ſceleris in vobis perſeuerat. Dicitur autem, ꝙ peccauerunt in Beelphegor, ideſt, adorando Beelphegor, & comedendo de cibis cõſecratis ei, vt patet Numeri 25. ſ. Initiatuſque eſt Iſrael Beelphegor. Et vocatur iſte Deus Beelphegor, quia erat in monte Phegor, qui eſt mons quidam, vel magis pars quædam montis Abarim, vt patet Nume. 23. ſ. duxit eum ſuper verticem mõtis Phegor. Vel vocatur idolum illud Phegor, ſicut colligitur Nume. 25. ſ. pro ſacrilegio Phegor. Et vocatur Beelphegor, quia plurima idola denominantur ex iſta additione Beel. Cauſa huius declarata fuit Num. 22. cap. Quamuis tamẽ Phegor poſſit pro monte, & pro idolo accipi: Beelphegor tamen pro idolo ſolum accipitur. *Et vſque in præſentem diem macula huius ſceleris in vobis permanet.* Iſta litera poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ ſit hic ſententia perfecta, & tunc non legetur iſta litera per modum aſſerentis, ſed per modum conquerentis, ſ. an parum vobis eſt, quòd peccaſtis in Beelphegor, ideſt ſatis vobis eſſe debuiſſet, ꝙ peccaſtis in idolo Beelphegor, quia adhuc maculam huiuſmodi in vobis vultis conſeruare, quaſi dicat, non debuiſſetis facere, vt permaneret vobis.

Beelphegor cur ſic vocetur.

Alio modo poteſt intelligi, ꝙ non ſit ſententia perfecta, ſed aliquid addendum ſit, & tunc legitur tota litera iſta aſſertiuè, & adiungetur ab extra conqueſtio, ſ. an parum vobis eſt, ꝙ peccaſtis in Beelphegor, & iſta macula permanet in vobis vſque in hodiernum diẽ, i. nondum penitus eſtis abſoluti ab hoc peccato, quia adhuc Deus inſliget vobis aliquas pęnas: quare vultis ergo alia peccata ſuperaddere? Vterque ſenſus ſatis ſtat. Secundum primum increpantur duę tribus & dimidia, ꝙ peccauerunt in Beelphegor, & punitæ ſunt; tamen adhuc mãſit in eis macula illa, ideſt inclinatio ad colendum idola; & hoc erat nimis reprehenſibile, quia ꝙ aliquis ſemel peccet non eſt tam vituperabile, ꝙ autem maneat deſiderium ad peccandum, & repetat actum, vituperabile nimis eſt; & nunc accipitur ꝓprie macula pro quadam infectione, vel deturpatione animæ per vitium. Et iſto modo ponimus per quodlibet peccatum eſſe maculam in nobis, quę eſt deturpatio imaginis Dei in nobis. In ſecundo ſenſu redarguũtur de eodem: ſed alio modo, ſ. ꝙ volebãt peccatis veteribus alia peccata ſuperaddere. & ad hoc cõmemorantur pęnę, ſ. ꝙ peccauerunt in Beelphegor, & macula illius ſceleris, ideſt pœna inſligenda pro illo ſcelere adhuc manet vſque hodie in pręſenti, ſ. quòd nondum tota expreſſa eſt, ſed aliquid manet inſligẽdum: debuiſſetis ergo timere, ne maior pęna inſligeretur ꝓ iſta iteratione, & iſtud ſatis ſtat, quia licet Deus inflixerit plagam pro ſacrilegio Phegor, tamen poterat adhuc manere aliquid expendendum de pęna: ſic fuit in peccato adorationis vituli: nam Moyſes occidit pro hoc ſcelere omnes quos pollutos vitio inuenerat, ſ. vigintitria millia virorum, vt patet Exo. 32. tamẽ poſt hoc Deus dixit: Ego autem in die vltionis viſitabo, & hoc peccatum eorum. Primus tamen ſenſus magis adaptatur literæ, quia nominauit maculã, quod magis ad vitium pertinet, quàm ad pęnam. Etiam quia dixit ꝙ permanebat in duabus tribubus & dimidia. Si tamẽ intelligeretur pro pœna, non ſolum maneret inſligẽda duabus tribubus, & dimidiæ, ſed etiã alijs quia omnes peccauerant. *Et multi de populo corruerunt.* Ideſt, & propter tranſgreſſionem factam adorando Beelphegor multi mortui ſunt de Iſraelitis, quia iuſſit Deus ſuſpendi peccatores in patibulis cõtra ſolem, & facta eſt plaga domini ſuper populum, perieruntq; vigintiquatuor millia, vt patet Num. 25. c. ita, ſupple, pro iſto ſcelere debueratis timere, ꝙ multi perirent. *Et vos hodie reliquiſtis dominum.* Hic arguunt legati, alio modo cõtra duas tribus & dimidiam, ſ. ꝙ non debuiſſent hoc facere, quia ſcire poterãt, ꝙ ex peccato eorum ſequeretur magna plaga in toto populo, non ſolum in ipſis q peccauerant, ſed etiam in omnibus alijs, qui non peccauerant: ſic enim Deus interdum facit. Inducunt ad hoc exemplum de Achan, qui in anathemate Iericho ſolus peccauit, tamen nõ ſolus perijt, quia orta eſt ira domini contra populum, & multi perierunt. Debuiſſent ergo iſti ſaltem propter malum, quod adueniret toti populo ex peccato ipſorum ceſſare. Etiam ex hoc poterant contra eos cęteræ tribus, tanquam cõtra hoſtes pugnare, non ſolum quia Deum offendebãt pro quo tenebantur zelare, ſed etiam quia ex actione eorũ ſequebatur totius populi dura calamitas. Et dr̃. *Vos hodie reliquiſtis dominum.* i. nunc, vel in pręſenti faciendo altare ſacrilegum contra interdictum ipſius. *Et cras in vniuerſo Iſrael ira eius deſæuiet.* i. immediate, vel in breui veniet ira Dei ſuper totum populum, ſ. Deus non multum tardabit reddere vltionẽ pro hoc ſcelere. Et hoc in vniuerſo Iſrael, ideſt non ſolum vos puniemini pro ſcelere veſtro, quia hoc tolerabilius erat, ſed totus Iſrael, qui innoxius eſt ab hoc crimine punietur. Quare autem Deus interdum puniat communitates pro peccatis aliquorum ſingularium, qñ punire negligunt nõ eſt difficultas. Sed qũo communitas interdum puniatur pro peccato occulto aliquorum, quod punire ipſa non poteſt, nec prohibere potuit ne fieret, ita vt penitus ex hac parte ĩnoxia ſit, vr̃ eſſe difficultas, & ſic ęrat hic, quia quando duę tribus, & dimidia conſtruebant altare, res hęc latebat Iſraelitas, quia ignorauerũt quouſque factum eſt: nõ timebant, ꝙ ẽt ira Dei ſuper eos veniret. Quare autem hoc interdum fiat, declaratum fuit late ſupra 7. cap. vbi dicebatur quomodo punitus eſt totus Iſrael pro peccato Achan, quod occultum erat.

Iuſſit Deus peccatores in patibulis cõtra ſolem ſuſpendi.

Ira eius deſæuiet. Ira non eſt in Deo aliquis motus, qui ſit appetitus vindictę, quia in Deo nullus motus eſt, ſed iſta ad eum large referimus applicantes ei paſſiones noſtras. Vocatur aũt ira Dei, i. vltio, vel pęna inflicta nobis ab eo pro ſceleribus: actus namq; iratorũ eſt pęnas inſligere, quia vindicta ĩ pęnis exigitur, & qa cum quis nobis malum inſligit eũ nobis iratũ ſcimus, Deum quoq; nobis mala meritis pœnas inſligentem

In Deo nõ eſt motus.

iratum large appellamus: deſæuire iram eſt, quando ira fortis eſt, & graues pęnæ in vindictam exiguntur, & quia timebant duras pęnalitates pro tanto facinore infligendas dicebant iram eius deſęuire. Sic dixit Moyſes ad Aaron, quando Deus miſit magnum incēdium ſuper populum, & combuſſit quatuordecim millia virorum, ſ. iam egreſſa eſt ira a domino, & ira deſęuit, vt patet Num. 16. cap. *Quod ſi putatis immundam eſſe terram poſſeſſionis veſtræ tranſite ad terram, in qua eſt tabernaculum domini.* Hic tollunt legati Iſraelitarum duabus tribubus & dimidiæ locum reſpondendi. Poterāt enim dicere duæ tribus & dimidia, quòd fecerant altare iſtud ad immolandum victimas, quia putabāt terram ſuam eſſe immundam ad habitandum, & ad hoc reſpōdent, quòd nolint peccare ob hoc, ſed magis trāſeāt in terram nouem tribuum & dimidiæ, in qua erat tabernaculum, quam non iudicarēt eſſe immundam.

Iſta litera in ſuperficie non videtur agere ad propoſitum, ſed eſt reducenda ſic, ſ. duæ tribus, & dimidia, ꝯſtruxerant altare apud Iordanem ex parte Occidentali in terra Chanaan, vt patet ſupra, & dicere poterant, quòd ipſi volebant colere Deum offerendo victimas, quia tamen erat eis longinquum de terra ſua ire in vrbem Silo, in qua erat tabernaculum domini ad immolandum, voluerunt conſtituere altare in terra ſua, quia tamen putauerunt eam eſſe immundam ad conſtruēdum ibi altare domini, cōſtruxerunt illud ex parte Iordanis in terra Chanaan, quæ nō pertinebat ad eos. Ne tamen longe eſſet ab eis conſtruxerunt illud in extremitate terræ Chanaan, quæ erat coniuncta terrę ſuæ: & iſta erat rationabilis multumque veriſimilis ęſtimatio nouem tribuum, & dimidiæ, quę nō nouerant cauſam, quare duæ tribus, & dimidia conſtruxerāt altare. Et ad hoc applicatur valde remedium, quod dederūt legati, ſ. trāſite ad terram, in qua eſt tabernaculum domini, quaſi dicat, ibi eritis prope Sanctuarium, & non erit vobis graue illuc quoties volueritis ad hoſtias offerendas, nec oportebit, vt conſtruatis altare in terra veſtra, quam immundam ęſtimatis, nec in extremitate terrę veſtræ, vt ſit vobis propinquum, quia iam eritis propinqui Sanctuario domini habitātes inter nos. Putate autem terram eſſe immundam non erat reſpectu habitationis, ſ. vt eam ad habitandum dicerent immundā, ſed reſpectu cultus diuini, ſ. quia exiſtimarent, quòd non erat munda ad hoc, quòd cōſtrueretur ibi altare domini. & iſtud ſuperſtitioſum eſt, quia nullatenus magis erat terra Chanaan munda ad cultum Dei quàm illa: in vtraque enim dij gentium colebantur principio, vitia quoque & horrendæ turpitudines in ea facta fuerant, vt patet Leui. 18. vbi computans multis illicitis libidinibus, ſubditur: omnes enim execrationes iſtas fecerunt accolæ terrę, qui fuerūt ante vos, & polluerunt eam. Sed quidam ſuperſtitioſi ſunt, qui putant loca quædam eſſe conuenientia ad colendum Deum, & alia non: ſic patet de Balaam ariolo, & Balac rege Moabitarum, qui inquirebant diuerſa loca ad cōſtruendum aras, & maledicēdum inde Iſraelitis, vt patet Num. 23. c. gentiles quoque crediderunt quædam loca habere aliquid numinis, & quadā religione pollere. Vnde ibi a natura loci permoti, tanquam pro maxima veneratione Deum colebant: in viſceribus terrę in obſcuris, & tacitis terrę latibulis, vbi omnia tacita erant ipſam taciturnitatem, & obſcuritatem colebant Deum magnum, & primum omnium Demogorgō appellantes: ſic quoque Seneca ait capita fontium veneramur. Et quamquā iſta ſuperſtitio nulla foret, volebant nouem tribus, & dimidia ſatisfacere intentioni duarum tribuum, & dimidię transferendo ipſas ad terram Sanctuarij, vt ibi habitarent ne diſcederent a cultu Dei.

F Quidam Hebræi dicunt intelligi iſtam immunditiam terræ ex abſentia Sanctuarij, ſ. quòd Sanctuariū, vel altare domini ſanctificat locū, in quo eſt: terra autem, in qua non eſt ex abſentia illius immunda eſt, & quia in terra duarum tribuum & dimidiæ, non erat Sāctuarium domini, poterāt ipſę ęſtimare terram illam immundam. Huic concordat ſatis id, quod ſubiungūt legati, ſ. trāſite in terram, in qua eſt tabernaculum domini, ſ. illa non eſt immunda, quia gloria Domini habitans in ea ſanctificat illam, ideo tranſite ad habitandum in illa.

Sed non applicatur ad propoſitum quantum ad id, quod fecerant duæ tribus, & dimidia conſtruendo altare, ſed magis ad contrarium: ſi enim conſtruxiſſent
G duæ tribus, & dimidia altare ĩ terra ſua, poterat adhuc ſtare ratio, ſ. quòd duæ tribus, & dimidia crederent terram ſuam eſſe immundam, quia non erat ibi gloria Domini in ſanctuario, vel in altari aliquo, in quo ſacrificia fierent, & ob hoc conſtruxerūt altare ne eſſet immunda. Sed non ſtat, quia non conſtruxerunt altare in terra ſua, ſed in terra nouem tribuum, & dimidiæ, ſ. ex parte Occidentali Iordanis: ideo redeūdum eſt ad primam expoſitionem, quòd tota applicatur literę.

Quod ſi putatis immundam eſſe terram. Ideſt quamquam terra poſſeſſionis veſtrę non ſit immunda, quia nullā habet immunditiam, ex qua iudicetur infecta, ſi tamē vos iudicatis eam eſſe immundam, tranſite ad terram habitationis noſtrę, in qua eſt Sanctuarium.

H *Terram poſſeſſionis veſtræ.* Ideſt terram, quæ fuit duorum regum Amorrhæorum, quę vobis data eſt in poſſeſſionem, vt patet Numeri 32. & Deuteronom. 3. & ſupra 13. cap.

Tranſite ad terram, in qua tabernaculum domini eſt. Ideſt ad aliquam partem terræ Chanaā, in qua ſunt nouem tribus, & dimidia, & in qua eſt tabernaculum domini, & hoc, ſ. vt ſitis propinquiores Sanctuario domini, & poſſitis quandocunque volueritis hoſtias offerre, nec videatur vobis aliqua occaſio ad conſtruendum altare domino.

Et habitate in ea inter nos. Ideſt accipietis locum habitandi in terra noſtra inter nos, & aliqui de nobis accipient terram veſtram ad habitandum: non eſt enim
I intelligendum, ꝙ Iſraelitę dicerent, quòd duæ tribus, & dimidia venirent ad habitandum in terra Chanaā, in qua ipſi habitabant, & inter eos manerent, & terræ duarum tribuum maneret ſine habitatore, quia hoc erat irrationabile. Tum quia duę tribus, & dimidia nō caperentur in terra Chanaan, quæ capta erat cum nouem tribubus, & dimidia: tum quia valde erat irrationabile, quòd terra, quę ex magno Dei beneficio accepta fuerat de manu hoſtium permitteretur nunc ſine habitatore: tum quia ſtultum erat terram, tam fertilē dimitti ſine incolatu: erat enim paſcualis nimis potiſſimè in terra Galaad, & ob hoc duę tribus, & dimidia petiuerunt eam a Moyſe Num. 32. ſed intelligebatur,
K quòd aliquæ de nouem tribubus, & dimidia tranſirēt ad habitandum ad terram illam, & dimitterent ſortes ſuas in terra Chanaan, in quibus morari poſſent duæ tribus, & dimidia: iſtam enim mutationem non cogebantur facere Iſraelitæ, quia ſortes aſſignatæ fuerant, iam ſingulis tribubus ex diuina auctoritate, ſ. duabus tribubus, & dimidię dederat Moyſes poſſeſſionem, vt patet Num. 32. & Deuteronom. 3. & ſupra 13. nouem autem tribubus & dimidiæ Ioſue dederat poſſeſſionē vt patet a principio 15. c. vſque ad 20. ſupra. & ſingulæ harum tribuum habebant ſolidum ius in portionibus ſuis. Poterat tamē quælibet tribus in fauorem alterius renunciare iuri, quod habebat in ſorte ſua, dum tamē haberet aliam ſortem, & hoc potiſſime cum hoc agerent in fauorem cultus diuini, ſ. ne declinarēt duę tri-

bus,

bus,& dimidia a Deo Iſrael faciēdo altare contra pręceptum illius. *Tantum vt a Deo, & a noſtro conſortio non recedatis.* Tantum eſt hic coniunctio,ſiue dictio exclnſiua:& eſt ſenſus:ſolum petimus a vobis,vt non recedatis a cultu Dei,nec a conſortio noſtro, & quæcunque volueritis faciemus,ſiue dando vobis locum habitandi in terra noſtra,ſiue quodcunque aliud. Recedebant enim duæ tribus,& dimidia a Deo faciendo altare, qa Deus iuſſerat ſolum fieri ſibi altare in Sanctuario, & ibi immolari victimas:iſti autem conſtruxerūt extra: recedebant autem a conſortio Iſraelitarum, & hoc multipliciter.vno modo in cultu Dei,ſ.quòd non colerent Deum ſimul venientes ad idem Sanctuarium, & pro omnibus ſimul offerendo hoſtias:ſi autem immolare vellent in altari, quod conſtruxerant,nunquā amplius irent in locum Sanctuarii ad immolandum domino.

Aliter poteſt intelligi,ſ.non recedatis a cōſortio noſtro,ideſt ab vnitate populi,ſ. nunc ſumus vnus populus,quia habemus vnitatem legum,ſi autem vos incipitis colere Deum ī altari,quod fabricaſtis viuetis ſub alijs legibus,non obediendo legibus Moyſi, ideo non poterimus eſſe vnus populus: ad vnitatē enim populi requiritur vnitas legum & principatus, iuxta Ariſtot. 3. Politic.

Aliter poteſt etiam intelligi non recedatis a cōſortio noſtro,ideſt, non efficiamini hoſtes noſtri in conſtructo altari perſeuerando. Nam ſi ibi vellent immolare,recedebāt a lege Moyſi, & eſſent ſuſpecti de idolatria, pro quo quaſi contra idolatras erat procedendum contra eos,ſ. vt totus Iſrael contra eos cōueniret in pugnam,& deleret illos de terra, & omnia quæ ipſorum erant occidendo,& cremando,vt patet Deute. 13.cap.& iſtud iam incipiebant facere Iſraelitæ, ſ.quia cum audierunt certum eſſe,quòd fuiſſet altare cōſtructum conuenerunt omnes in Silo,vt irent ad dimicādum contra omnes filios duarum tribuū,& dimidiæ. Omnes iſtæ expoſitiones conuenientes ſunt literę.

Aedificato altari. Ideſt permanendo in altari ædificato:non erat enim iam reparabile, quòd altare nō fuiſſet ędificatum,quia impoſſibile eſt pręterita non pręteriſſe,vt patet 6. Ethicorum. quia iuxta Agathonem Philoſophum: hoc ſolo priuatur Deus, quòd non poteſt facere ingenita,quæ ſunt iam facta. Ideo non precabantur oratores, quòd non eſſet altare ędificatum, vel quòd non ędificarent illud, quia iam ędificatum erat,ſed orabant ne permanerent in hac intentione,ſ. vt crederent ſibi licitum eſſe immolare in altari illo.

Præter altare domini Dei veſtri. Quaſi dicat, nefas eſt aliud altare conſtrui ad immolandum præter altare Dei veſtri,quia ipſe iuſſit ne eſſet aliquod alterum altare,& qui in alio quocunq; immolaret eſſet reus ſanguinis quaſi hominem occidiſſet, vt patet Leui. 17.ca.

In Sāctuario domini erāt duo altaria.

Conſiderandum,quòd in Sanctuario domini erāt duo altaria,ſ.altare holocauſtorū,& altare thymiamatis. Primum erat de lignis Sethim opertum laminis ęneis intus vſque ad aliquam partem, & extra totaliter:eratque cubitorum quinque in latitudine, & totidem in lōgitudine. Super iſtud ſemper erat ignis qui nunquam extinguebatur,ſed ſacerdotes fouebant illum apponētes ligna per ſingulos dies, vt patet Leui. 6. In hoc autem cremabantur omnia ſacrificia filiorū Iſrael,nec licebat in alio quocunque altari immolari, vel cremari ſacrificia: erat autem iſtud altare in atrio tabernaculi ante oſtium tabernaculi,vt patet Exo. 27. & 29.cap.

Secundum altare vocabatur altare thymiamatis. iſtud erat de lignis Sethim,& opertum totum tam in parietibus quam in ſuperficie laminis aureis: eratque lōgitudo eius cubiti vnius,& latitudo cubiti alterius,

A & altitudo cubitorum duorum. de hoc Exodi 30. hoc autem erat intra tabernaculum apud ſancta Sāctorū. in hoc enim nūquam fiebat aliquod ſacrificium, ſed omnia in altari holocauſtorum. ſolum autem cremabatur thymiama in hoc, ideſt incēſum compoſitum bis in die, in aurora,ſ.& veſpere, & ob hoc altare thymiamatis appellabatur. Hæc omnia patent Exodi 30. ob hoc quandocunque abſolute appellatur altare in ſcriptura intelligitur ſolum de altari holocauſtorū, quia altare importat aliquid pertinens ad ſacrificia,& quia vnicum erat in quo fierent ſacrificia vocatur altare in ſingulari nihil diſtinguēdo: quaſi nullum aliud eſſet. De hoc altari Deus iuſſerat,quòd eſſet vnicum, ſ. quòd nullus conſtitueret altare ad immolandum, B & cremādum victimas præter illud,quod erat in Sanctuario,& in hoc peccauiſſe videbantur duæ tribus,& dimidia.

Quare duæ tribus, & dimidia conſtruebant altare in terra Chanaan, & non in terra ſua. Quæſt. XII.

QVAERET aliquis circa ſupra poſita, quia dicebatur, quòd conſtruxerunt duę tribus, & dimidia altare in terra Chanaan, quare ibi illud cōſtruebant, quia videbatur rationabilius,quòd conſtruerent illud in terra ſua,& ibi eſſet ſignū filijs ſuis, quòd ad eos pertinebat ius immolandi victimas.

Reſpondetur, quòd non conueniebat altare iſtud C ędificari ad partem Orientalem Iordanis in terra duarum tribuum,& dimidiæ, ſed in terra Chanaan, quia ipſi volebant ſignare per hoc altare, quòd habebant ius faciendi ſacrificia, & pertinebant ad Deum Iſrael: erat namque Iordanis fluuius diuidens inter terram duarum tribuum & dimidiæ, & terrā nouem tribuū, & dimidiæ,quæ eſt terra Chanaan: Sanctuarium autē in terra Chanaan erat, ideo poſt longinqua tempora cum non eſſet memoria de factis pręteritis, filij nouē tribuum, & dimidię, qui erant in terra Chanaan exiſtimarent filios duarum tribuum, & dimidię, eſſe tanquam quandam gentem diſtinctam ab eis,& non pertinentem ad vnitatem populi Dei, & cum irent D ad ſacrificandum in Sanctuarium dicerent eis Iſraelitę,quod non pertinebat ad eos ſacrificia facere, nec reciperentur, quia erant alienigenæ, addentes quòd non erat eis pars in Deo Iſrael,ideſt, quòd non habebant aliquid in Deo Iſrael,ſ.quòd non erat Deus ſpecialis eorum,ſicut Iſraelitarum:ſi autem feciſſent duę tribus, & dimidia altare in terra ſua non proficeret ad tollendum iſta obiecta,quia ex hoc non probabatur, quòd communicabant in aliquo cum Iſraelitis quantum ad ius faciendi ſacrificia, ſed magis ſignaretur è contrario,quòd ipſi erant tanquam quidam populus diſtinctus ab Iſraelitis, & haberent inter ſe altare, in quo immolarent in terra ſua,nec pertinerent ad idenE titatem populi Iſraelitici,ſ.quòd non irent ad faciēdū ſacrificia in Sanctuarium. Cum autem maneret factū altare duarum tribuum,& dimidiæ in terra Chanaan, in qua erat Sanctuarium domini,ſignabatur, quòd ad eos pertinebat Deus Iſrael,& ius faciēdi ſacrificia, qđ ſignatur per altare. Et hoc,quia erat altare illud in terra,in qua erat Sāctuarium domini, & innuebatur eos pertinere ad Deum Iſrael, quia alias non permiſiſſent Iſraelitæ illis,quòd conſtruerent altare in terra ſua. vnde credebant duæ tribus, & dimidia eſſe ſufficiens teſtimonium in altari illo ad probandum,quòd ipſi pertinerent ad Deum Iſrael, vt patet infra ex verbis eorum.

Item fuit neceſſe ponere altare in terra Chanaan, quia Iſraelitæ de nouem tribubus, & dimidia dicturi

erant:

erant: Terminum poſuit Deus inter nos, & vos Iordanem fluuium. Si autem altare fuiſſet conſtructum in terra duarum tribuum, & dimidiæ, ſtaret obiectio illa, quia nihil haberent ex parte Iordanis occidentali: cum vero haberent altare in terra Chanaan ex parte occidentali Iordanis, & terram ſuam a parte Orientali eiuſdem, non poterant dicere Iſraelitæ de nouem tribubus, & dimidia: terminū poſuit Deus inter nos, & vos filij Ruben, & Gad Iordanem fluuium. Ad probandum ergo, quod intendebāt neceſſe fuit, vt ponerent illud ex parte terræ Chanaan.

Et ſi obijcias, quòd cū iſtud altare eſſet in terra nouem tribuum, & dimidiæ non videretur pertinere ad duas tribus, & dimidiam, nec perhiberet aliquod teſtimonium.

Reſpondendum eſt, quòd Rubenitæ, & Gaditę fabricarent in iſto altari aliqua ſigna, per quæ pateret pertinere ad illos, & ſcriberent ibi indelebiliter cauſam huius altaris fabricati, ita vt omnes poſterorum generationes cognoſcerent ad quid fuiſſet conſtructum altare, & quamquam in terra ſua duæ tribus, & dimidia iſtud facerent, non pateret probatio, quia nouem tribus, & dimidia non aſſentirent huic probationi, cū poſſent ipſi in terra ſua fabricare quidquid vellent: ſi autem eſſet in terra Chanaan erat ſufficiens probatio, quia nō eſt veriſimile, quòd permiſiſſent Iſraelitę fabricari illud, niſi ſic fuiſſet, vel ſi clandeſtine fuiſſet fabricatum ipſi illud delerent.

Peccatum vnius pōt nocere cō munitati.

Nonne Achor filius Zare. Hic inducunt legati nouem tribuum, & dimidię exemplum, quòd peccatū vnius poteſt nocere communitati, ſ. quòd peccatū Achor nocuit toti Iſrael, quamquam vnus ſolum fuit in ſcelere; a fortiori cum duæ tribus, & dimidia peccarent, puniret Deus totum Iſrael: & ob hoc valde cauendū fuiſſet iſtud ſcelus. Inducitur de Achor, qui peccauit in anathemate Iericho ſurans regulam auream, & pallium coccineum: nam propter ipſum 36. viri mortui ſunt de Iſrael cum pugnare vellent cōtra vrbem Hai, vt patet ſupra 7. c. Vocatur iſte Achor: tamen nomen ſuum eſt Achan, vt patet pręal. cap. & ibi declaratum eſt. Vocatur filius Zare, nō quòd fuerit filius Zare immediatus, ſed quod erat de familia Zare. nā Zare erat filius Iudę, & in Aegypto mortuus eſt: erat autem Achor de familia Zare: ſunt enim quinque familiæ in tribu Iudæ, tres de filijs eius, & duæ de Nepotibus, vt patet Nume. 36. cap. quarum vna eſt familia Zare. De hac fuit Achor, quòd patet ſupra 7. cū dicitur, quòd applicitis omnibus tribubus inuenta eſt tribus Iudæ, qua applicita per familias ſuas deprehenſa fuit familia Zare deinde domus Zabdi, & vltimo vſque ad virū Achor. *Præterijt mandatum domini*. Scilicet accipiendo de anathemate Iericho. Ioſue tamen ex parte Dei iuſſerat, ne quis caperet quippiam de rebus Iericho, vt patet ſupra 6. cap.

Et ſuper omnem populum Iſrael ira eius incubuit. Ideſt q̄quam vnus fuit ſolum peccans: tamen Deus non fuit iratus ei ſolum, ſed toti populo. Sed dicetur contra, quòd nō fuerit iratus, niſi paucis: fecit enim quod perirent 36. viri de Iſrael, quos occiderunt viri vrbis Hai, vt patet ſupra 7.

Reſpondendum eſt, quòd toti populo iratus erat, quia quamquam Deus non deleuit totum populum, tamen toti populo iratus erat: nam ſi non fuiſſet offenſa Dei vindicata, totum populum traderet in manus hoſtium. Nam licet non perierint omnes, qui iuerunt ad bellum manibus virorum Hai: tamen omnes fugerunt a facie illorum: hoc autem erat pęnale Iudæis, & proueniebat ſuper eos ex ira Dei: ſic patet ſupra 7. ſ. Non poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos eoſq; fugiet, quia pollutus eſt anathemate, nō ero vltra vo-

F biſcum donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt. *Et ille erat vnus homo*. Quaſi dicat ſi ille erat vnus homo, & propter peccatum eius ira Dei incubuit ſuper totum Iſrael, quāto magis pro ſcelere veſtro, qui eſtis duę tribus, & dimidia incumbet ira Dei ſuper totum Iſrael? Grauiter ergo offendiſtis Deum, & proximos veſtros, ſ. nouem tribus, & dimidiam, quia propter vos veniet ira Dei ſuper eos.

Atque vtinam ſolus periſſet in ſcelere ſuo. Ideſt vtinam nullus periſſet propter ſcelus illud præter ipſum, ſed perierunt. 36. viri qui occubuerunt gladio virorū Hai, vt patet ſupra 7. & alij plurimi perituri erant, niſi ſcelus eius fuiſſet punitum. Etiam perierunt cum ipſo omnes, qui erant de ſtirpe ſua, ſcilicet filij. & filię, vt pa-
G tet præalleg. cap. nam Deus iuſſit illos comburi.

Reſponderunt filij Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe principibus legationis Iſrael: Fortiſsimus Dominus Deus, ipſe nouit, & Iſrael ſimul intelliget: ſi præuaricationis animo, hoc altare conſtruximus, non cuſtodiat nos, ſed puniat nos in præſenti: & ſi ea mente fecimus, vt holocauſta, & ſacrificium, & pacificas victimas ſuper eo imponeremus, ipſe quærat, & iudicet: & non ea ma-
H gis cogitatione atq; tractatu, vt diceremus: cras dicent filij veſtri filijs noſtris: quid vobis, & Domino Deo Iſrael? Terminum poſuit Dominus inter nos, & vos, o filij Ruben, & filij Gad, Iordanem fluuium, & idcirco partem non habetis in Domino. Et per hanc occaſionem auertēt filij veſtri filios noſtros a timore Domini. Putauimus itaque melius, & diximus: extruamus nobis altare, non in holocauſta neque ad victimas offerēdas, ſed
I in teſtimonium inter nos, & vos, & ſobolem noſtram, veſtramque progeniem, vt ſeruiamus Domino, & iuris noſtri ſit offerre, & holocauſta, & victimas, & pacificas hoſtias, & nequaquam dicant cras filij veſtri filijs noſtris: non eſt vobis pars in Domino. Quod ſi voluerint dicere, reſpondebunt eis: ecce altare Domini, quod fecerunt patres noſtri, non in holocauſta, neque in ſacrificium, ſed in teſtimonium noſtrum, ac veſtrum. Abſit a no-
K bis hoc ſcelus, vt recedamus a Domino, & eius veſtigia relinquamus extructo altari ad holocauſta, & ſacrificia, & victimas offerendas, præter altare Domini Dei noſtri, quod extructum eſt ante tabernaculum eius.

Reſponderunt. Hic ponitur tertium, ſ. clara veritas. A principio enim cum nouem tribus, & dimidia nondum cognouiſſent motiuum duarum tribuum, & dimidię ad cōſtruendum altare, putauerunt eſſe idolatriam, & receſſum a mādatis Dei, quia neſciebāt quomodo in bonam partem interpretarentur, poſtea ve-

ro ex verbis duarum tribuum, & dimidiæ veritatem
cognouerunt. *Ruben, & Gad, & dimidia tribus Manaſſe.*
Non reſponderunt omnes de tribu, ſed aliqui princi-
pes aſſignari ad reſpondēdum nomine omnium: nec
tamen fuerunt iſti multi, ſ. vt de tribu Ruben vnus re
ſponderet, & de tribu Gad alius, & reliquus de dimi-
dia tribu Manaſſe, quia cum congregatę eſſent iſtę tri
bus, quando legati nouem tribuum, & dimidię pro-
poſuerunt hęc, non poterat reſpōdere, niſi vnus: quia
tamen ille de conſenſu, & auctoritate duarum tri-
buum, & dimidiæ locutus eſt, dicebantur iſtæ tribus
reſpondere. *Principibus legationis Iſrael.* Ideſt principi-
bus, qui portabant legationem Iſrael, ſ. Eleazaro ſacer
doti, & decem principibus reliquis, qui cum eo vene-
rant, vt patet ſupra. *Fortiſſimus dominus Deus ipſe nouit.*
Volebant ſe excuſare duæ tribus, & dimidia de crimi-
ne idolatriæ, vel præuaricationis a lege, quod oppone-
bant eis nouem tribus, & dimidia: & quia non pote-
rant hoc manifeſtare per exteriora, cum bonitas, vel
malitia huius actus dependeat ex ſolo fine, ad quem
faciebant: inuocāt in teſtem eum, qui vere cognoſcit
intima cordis, ſ. Deum: ipſe enim ſcrutatur renes, & — *Deus renes, & corda ſcrutat.*
corda, vt patet Pſal. 7. & dicunt, quòd Deus nouit, ꝙ
ipſi non conſtruxerunt hoc altare animo pręuaricādi
a lege, & immolandi holocauſta, ſed vt eſſet in ſignū,
vt infra patet. Ponuntur autem hic tria nomina pro
Deo, vnum tanquam ſubſtantiale, & duo tanquam at
tributa, ſ. fortiſſimus dominus, & Deus: ponitur for-
tiſſimus, quod non importat in Deo virtutem forti-
tudinis, vt nos accipimus, quia fortitudo eſt medietas
circa timores, & audacias, ſ. ſecūdum quam timemus,
quod timendum eſt, & confidimus in quibus eſt con
fidendum. Deus autem nihil timet, ideo nō poteſt ibi
eſſe fortitudo, ſed accipitur fortitudo pro potētia, vel
poteſtate ad agendum, ita vt nihil ei reſiſtere queat,
& hoc modo dicimus vulgariter de hominibus robu
ſtis, quòd ſunt fortes: tamen non ſignamus ibi aliquē
habitum moralē, & hoc modo Deus eſt fortiſſimus,
quia quidquid vult poteſt: & nihil eſt, quod ei reſiſte-
re queat. Tunc conſiderandū eſt, ꝙ Deo conueniunt — *De attributis diuinis.*
multa nomina attributalia ſignātia perfectiones mul
tas in Deo, & poſſumus de eo iſta prædicare ſemper.
ſcriptura tamen obſeruat, vt ponat talia attributa Dei,
quæ conueniant materię, de qua agitur: vtpote ſi pe-
tamus, quòd ignoſcat delictis noſtris, non debemus
vocare eum ſapientem, vel potentem, ſed clemētiſſi-
mum, & ſi dicamus, quòd Deus expectat peccatores
ad pęnitentiam, non vocabimus eum fortem, vel ſa-
pientem, ſed longanimem, & patientem, & præſtabi-
lem ſuper iniquitate: ſicut vocauit Ionas 4. cap. & ſic
de ſingulis materijs, ī quibus de Deo loquamur, attri-
buemus Deo propria attributa: ſicut cum rhetoricè
loquimur, inquirimus ſingularum rerum propria cō-
notata. Hoc modo etiam Deus ipſe loquens nobis de
ſeipſo prædicat attributa, quæ conueniant materię il-
li, in qua loquitur. ſic patet Gen. 46. cum promitteret
Iacob deſcendenti de Aegypto, quòd reduceret inde
poſteritatem ſuam, cum diuitijs multis, quod erat ma
gnę potentiæ: non vocauit ſe miſericordem, vel lon-
ganimem, ſed fortem, ideſt potentem nimis, vt patet
ibidem, cum dicitur: ait illi Deus ego ſum fortiſſimus
Deus patris tui: noli timere deſcēdere in Aegyptum,
quia in gentem magnam faciam te, quaſi dicat, quia
ego ſum Deus fortiſſimus, potero tuam poſteritatem
reducere de Aegypto, & multiplicare te ibi in gentē
magnam: hoc modo accipiendo poteſt applicari ad
propoſitum iſtorum, ſ. Deus eſt fortiſſimus, ſ. potens
inferre pęnas, ipſe enim nouit, quòd non offendimus — *Nihil Deo eſt occultum.*
in hoc, & ſi offendimus, quia eſt fortiſſimus poterit
pęnas infligere: aliquando ponit ſcriptura fortiſſimū,

A ideſt potentiſſimum non quidem ad agēdum, ſed ad
intelligēdum, ſ. quòd Deus eſt efficaciſſimus in intel-
ligendo, quia nihil eum latere poteſt: & quamquam
iſta acceptio non ſit, ita proprie: tamen iſta magis cō-
uenit hic, ſ. Deus, qui eſt potentiſſimus intelligendo;
quia nihil ei abſconditum manet, intelligit quòd nō
præuaricati ſumus in mente noſtra: & iſto modo ac-
cipitur Numeri 16. cum dicitur: Fortiſſime Deus ſpi-
rituum vniuerſę carnis num vno peccāte contra om-
nes ira tua deſęuiet? in quo Moyſes inducebat, quòd
cum Deus cognoſceret corda hominum, & ipſe ſcie
bat, quòd vnus peccauerat, non erat iuſtū, quòd om-
nes puniret, quia hoc pertinet ad eos, qui non cogno-
ſcunt abſcondita cordis: & peccante vno putant alios
B peccaſſe: vnde vocat Deum fortiſſimum ſpirituum
vniuerſę carnis, ideſt efficaciſſimum cognitorem ſpi
rituum, qui ſunt in carne, ſ. ſpirituum humanorum.
Vocatur hic dominus, quia vniuerſaliter ipſe omni-
bus iure dominatur, & ob hoc ſuper omnes poteſta-
tem puniendi habet: Deus autem ſecundum ſubſtan-
tiam appellatur.

Sciendum, quòd in Hebræo ponuntur hic tria no- — *Dei nomina varia.*
mina Dei, ſ. El, Elohim, Adonai: iſta tamen non ſunt
propria nomina Dei, ſed attributalia, ſicut iſtud no-
men dominus, vel ſapiens, aut Clemens in Latino: &
hoc quia multoties dicuntur de hominibus. Omnes
enim homines, qui domini ſunt vocantur in Hebræo
Adonai, & in plurali Adonin, vt patet Iſa. 19. vbi dicit
litera noſtra ponam, vel tradam Aegyptum in manū
C dominorum crudelium. Dicitur in Hebręo Adonin
Caſeth. Eodem modo Elohim conuenit interdum
hominibus: cum autem quodlibet iſtorum per ſe po-
nitur litera noſtra transfert Deum loco illius: cum au
tem ponuntur multa ſimul, vt hic ponit loco eorum
quædam attributa, & loco vnius nomen Dei ſignans
ſubſtantiam, & maxime loco huius nominis El, & E-
lohim ponuntur attributa: nec tamen ſemper vnum,
ſed aliquando vnum, aliquando alia. Quod patet hic,
quia El, & Elohim idem ſignant cum vnum ſit ſingu-
lare, & aliud plurale, tamē loco primi poſuit litera for-
tiſſimum, & loco ſecundi poſuit dominum, aliquan-
do autem ponūtur ambo pro domino: ſic patet Exo.
D 34. vbi litera Hebraica El Elohim, Adonai, & litera
noſtra dicit, dominator domine Deus, El tamen in
Hebræo omnia hęc ſignat, & accipitur quoque inter
dum pro ariete, vt patet Pſal. 27. vbi litera noſtra dicit:
Afferte domino filij Dei, afferte domino filios arietū,
litera Hebraica ponit, Helin. Sciendum vlterius, ꝙ li-
tera Hebraica duplicat hic iſta nomina Dei, ſ. ponens
bis El, Elohim Adonai. litera autem noſtra ſolum ſe-
mel poſuit, quia putauit illud eſſe ex ſuperabūdantia,
quia modus loquendi Hebraicus interdum decurta-
tus eſt, interdum vero nimis ſuperabundat in verbis, ſi
autem poneretur hic iſta duplicatio importando ali-
quid, ſicut aliquando importat aliquod myſterium tri
E nitatis litera noſtra diligenter ſcripſiſſet. *Et Iſrael ſimul
intelligit.* Ideſt non ſolum Deus cognoſcit hoc per
certitudinē, ſ. ꝙ non aīo præuaricandi altare iſtud con
ſtruxerimus, ſed etiam Iſraelitę poſſunt hoc intellige-
re ex rationabilibus coniecturis, ſ. qñ audierint inten-
tionem nr̄am intelligent, ꝙ præuaricari noluerimus.
Si præuaricationis animo altare confirmauimus. Ideſt cōſtru-
ximus. Dr̄ animus pręuaricandi, ideſt aīus deuiandi a — *Quid præuaricari ſit.*
lege. Præuaricari .n. proprie aliquis dr̄, qñ ab eo, quod
pepigerat, recedit: & ſic dicitur 4 Reg. 1. præuaricatus
eſt Moab in Iſrael, ideſt receſſit a pacto, quod poſue-
rat eum Iſrael, ſ. ꝙ debebat quolibet anno dare certū
tributum, & dare noluit: ſic erat de duabus tribubus,
& dimidia, ſi recederent a lege Dei, quia ipſę promi-
ſerant obſeruare legem, & poſuerant maledictiones

ſuper infringentes, & benedictiones ſuper obſeruantes, vt patet Deut.27.c. præuaticarentur ergo cum recederent. Poterant aũt dupliciter Iſraelitæ præuaricari legem conſtruendo altare. Vno modo ſi fabricarẽt altare ad colẽdum idola, quia non poterat eſſe maior trãſgreſſio, cum nullum ſit vitium ita directe ꝯ Deũ. Secundo modo recederent ſi non fabricarent altare ad colendum idola, ſed ad colendum verum Deum extra Sanctuarium: iuſſerat.n. Deus, ꝙ in nullo alio altari fierent victimæ preterquam ad oſtiũ tabernaculi: & ſiquis exterius immolaſſet eſſet reus ſanguinis, quaſi hominem occidiſſet, vt patet Leui.17.c. *Non cuſtodiat nos.* Scilicet a malis, quę euenire poſſunt. imprecantur ſuper ſe malum. Et hoc quamquam non ſit ſimpliciter licitum, tñ ad certificandum, vt alij maiorem fidem prębeant aliqñ licet, & ſic faciebãt iſtę duę tribus, & dimidia: nam legati Iſraelitarum non crederent ſimplicibus verbis ipſorum, ideo neceſſe erat, vt haberent aliquem modum conteſtandi efficacius, & iſte apud communes eſt imprecatio malorum ſuper ſeipſum: ſic loquitur Dauid Pſal.7.ſ. ſi feci iſtud, ſi iniquitas in manibus meis, decidã ab inimicis meis inanis: perſequatur inimicus animam, comprehendat, & conculcet. Quamquam aliqui hoc legunt non imprecando, ſed prædicẽdo: litera tamẽ non conſentit. *Sed puniat in præſenti.* Scilicet inferat nobis pęnas, & hoc in preſenti, ideſt non expectet nos pro hoc ad aliquam pęnitentiam, ſed in præſenti, ideſt immediate puniat.

Licet aliqñ imprecari ſup ſe mala ad certificandum.

Si ea mente fecimus. Ideſt fecimus ad hunc finem, vel ex hac intentione. *Vt holocauſta, & ſacrificium.* Duplex erat pręuaricatio populi in hoc altari, ſ. vt idola ibi colerentur; vel vt Deo ibi extra Sanctuarium exhiberetur cultus ſacriſiciorum. De prima præuaricatione non curant ſe excuſare duę tribus, & dimidia, quia illa erat atrocior, & non erat, ita præſumendum, ꝙ ad illam declinaſſent, ſicut ad aliam, quę facilior erat. Qđ autem vellent altare habere apud terram ſuam ad faciendũ ibi Deo ſacrificia ne laborarent eundo ad Sanctuarium in vrbem Silo ſatis erat veriſimile: ideo hãc conati ſunt elidere præſumptionem. *Holocauſta ſacrificium, & victimas ſuper eo imponeremus.* Ideſt in eo, ꝓprius vſus altaris eſt, vt in eo victimæ immolentur, & crementur: & ſi ad hunc finem voluiſſent duæ tribus, & dimidia altare prçuaricabanẽ, quia Deus iubebat non fieri ſacrificia extra altare, quod erat ad oſtium tabernaculi: ideo dicunt, ꝙ nolebant in altari illo imponere ſacrificia. & ponuntur hic tria nomina, ſ. ſacrificiũ, holocauſtum, & pacifica hoſtia: hoc autem, quia triplex eſt genus ſacrificiorum, ſ. quædam vocantur holocauſta, i. quæ totaliter cremantur præter pellem, & cornua, ſed cętera, ſ. carnes oſſa inteſtina caput, & pedes exuruntur. De ritu huius patet Leui.1. Secũdum ſacrificium vocatur pacificum, quia pro pace eſt, ideſt pro pace obtenta, vel obtinenda, ſ. homines volunt interdum aliquid a Deo petere, & quia illud conſequi non poſſunt, niſi Deus eis placatus fuerit (quod eſt habere pacem cum illis) faciunt ſacrificium, vt Deus ſit eis placatus, & rem illam tribuat: tunc vocatur ſacrificium illud pacificum, vel hoſtia pacifica. aliqñ homines aliquid acquiſierunt petentes, quod non fuerant conſecuti, niſi quia Deus eis placatus erat, & pro illo offerunt ſacrificium, illud vocabitur pacificum, ſ. pro pace obtenta. Primum autem erat pro pace obtinenda: & habent duo nomina iſtæ hoſtiæ, quædam vocatur votiua, ſ. quæ eſt pro pace obtinenda, alia vocatur ad gratiarum actiones. De ritu huius hoſtię patet Leui.3.& 7.ca. Tertiũ genus ſacrificij, quod vocatur pro peccato, vel pro delicto, fit multis modis ſcđm varietatem perſonarum pro quibus offertur, & cauſarum

Quid vſus altaris.

Triplex genus ſacrificiorum.

F offerendi, de his Leuiti.4.& 5.& 6. patet. & ibi late dictum eſt: prima duo exprimuntur nominibus ſuis; tertium autem vocatur ſacrificium abſolute, quod ſatis intelligitur hic quid ſit, quia alia duo expreſſa ſunt: ita ſi exprimeretẽ pro peccato, & pacifica victima, & ponatur ſacrificium cum eis intelligetur pro ſolo holocauſto, quia non poteſt accipi pro aliquo alio, cum ſolum ſint tres ſpecies ſacrificiorum, alia autem ſunt ſacrificia pręter iſta genera, ſed non ſunt ſacrificia proprie dicta, ſ. vitulæ rufę immolatio, & combuſtio, & immolatio agni paſchalis: vtrunq; enim vocatur ſacrificium. De agno paſchali patet Num.9. de vitula rufa patet Nu.19.c. an vero poſſint reduci ad aliquod genus ſacrificij, & quod eorum magis reducatur declaratum eſt præal.c. cum tñ ſcriptura loquatur de ſacrificijs, de his tribus ſolum intelligit. Et ob hoc iſti expreſſerunt ſolũ de his. *Ipſe quærat, & iudicet.* Ideſt Deus quærat iſtud a nobis. Quærere non accipitur hic pro inquirere, quia Deus non inquirit hic aliquid de nobis cum ei cuncta cognita ſint, ſed dicitur quęrat, ideſt quærat vltionem pro iſto ſcelere, & iudicet, ideſt puniat. Non accipitur iudicare prout eſt actus iudicãtis, ſ. ius dicere, ſed iudicare, ideſt pęnas infligere, & hoc modo cum pęna aliqua magna alicui infligitur, dicimus qñ iudicium Dei eſt. *Et non ea magis cogitatione atque tractatu.* Eſt ſententia ſuſpenſiua, ſ. Deus puniat, & quærat ſi fecimus altare animo offerendi ſacrificia, & non fecimus magis animo, & tractatu relinquendi in ſignum, & probationem futuris. Ponuntur hic cogitatio, & tractatus, quia cogitatio dicit ſolam cõceptionem, tractatus dicit deliberationem, & diſceptationẽ ad ſciendum an recte, vel ſecus res ſe habeat. Eſt autẽ cogitatio ante tractatum, in quo innuunt, ꝙ non fecerũt iſtud altare ex aliquo motu ſubitaneo, & paſſionali, quia tũc poterat actus eſſe increpabilis, ſed factus cum maturatione, & deliberatione. *Vt diceremus.* Ideſt quia nos dicebamus inter noſipſos, qñ habebamus tractatum ſuper conſtruendo altare, ſ. cras dicent filij veſtri filijs noſtris, &c. quaſi dicat, qa nos dicebamus hęc inter nos primo concipientes deinde deliberantes, ſ. ꝙ filij veſtri poſſent filios noſtros a Dei timore excludere, ſi non faceremus hic altare, moti fuimus ad faciendum illud. *Cras dicent.* Accipitur cras pro futuro tpe, & non pro ſequẽti die, nec etiam pro tpe in breui ſecuturo, quia in ipſo eſſent ſuperſtites plurimi eorum, qui erant, qñ iſta dicebantur, & illi manifeſtarent veritatem rei, nec eſſet locus huic exprobrationi, quam facerent filij nouem tribuum, & dimidiæ filijs duarum tribuum, & dimidiæ, ſed intelligitur de temporibus multo poſt futuris: nam in illis poſſet hoc accidere, quia nullus de illis, qui nunc erãt tunc eſſet ſuperſtes.

Filij veſtri filijs noſtris. Hoc dicerent filij nouem tribuum, & dimidiæ ad filios duarum tribuum, & dimidiæ tanquam nimis zelantes legem Dei.

Quid vobis, & domino Deo Iſrael? Ideſt non habetis aliquam partem, vel aliquid ſpeciale in Deo Iſrael, ſ. vt velitis facere ſacrificia, ſicut nos facimus. Sed dicet aliquis quomodo procedet iſta increpatio? Reſpondendum, ꝙ filij nouem tribuum, & dimidię poſt multa tempora poterant intelligere, quòd filij duarum tribuum, & dimidiæ eſſent de ſtirpe Gentilium: & ad hoc haberent aliqualem præſumptionis coniecturam, ſcilicet, quia inter tęrram nouem tribuum, & dimidię, & terram duarum tribuum, & dimidię erat Iordanis fluuius, qui videbatur diuidere tanquam inter duas gentes, ideo non recipęrent eos ad ſacrificia dicentes, quòd non erat eis pars cum filijs Iſrael.

An filij nouem tribuum, ac dimidia recte dicere poſſent filijs duarum tribuum, & dimidia quid vobis, & Deo Iſrael? Et quòd ſpecialitas Iudæorum reſpectu Dei, quantum ad duo erat. Quæſt. XIII.

QVAERET aliquis, an filij nouem tribuum, & dimidiæ recte dicere poſſent filijs duarũ tribuum, & dimidiæ quid vobis, & Deo Iſrael? etiã præſuppoſito, quòd eſſent de ſtirpe Gentilium. videtur enim quòd non recte dicerẽt, quia Deus Iudæorum erat Deus verus, & in toto orbe vnicus. Iudæi quoque hoc cognoſcebant, ſ. quòd præter Deum ſuum non eſſet alius Deus, ergo nõ ſolum erat Deus eorum: ſed etiam Deus gentilium: ergo aliqua pars erat gentilibus in Deo Iſrael. Reſpondendum eſt, quòd Deus Iudęorum erat Deus verus, & omnium gentiũ, accepit tamen ſpecialiter Iudęos in populum, ita vt vocaretur ſpecialiter Deus Iudæorum: ſic patet Exodi 19. ſ. ſi audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum eritis mihi in peculiũ de cunctis populis terræ, mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Erat autem iſta ſpecialitas Iudæorũ reſpectu Dei quantum ad duo. primo vt ipſi ſpecialiter Deum colerent, quia cęterę gentes Deum verum non colebãt nec cognoſcebant. Iudæi autem vtrunque habebant: ſic patet Pſalm. 74. Notus in Iudæa Deus in Iſrael magnum nomen eius, & factus eſt in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Et ſicut cognoſcebant, ita colebant, quia acceperant ſpeciales cęremonias a Deo ad viuendum, & colendum eum, vt patet Deut. 4. c. gentiles autẽ non ſuſceperant a Deo aliquas cęremonias colendi eum, nec aliquas leges viuendi, ſic patet Pſal. 148. ſ. non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua nõ manifeſtauit eis: in hoc autem vocabantur Iudæi populus domini, ideſt populus qui ſpecialiter colebat Deum verum. Secundo modo conſiſtebat iſta ſpecialitas quantum ad hoc, quòd Deus ſpecialius curaret de Iudæis, quam de alijs gentibus conferendo eis beneficia, & ab aduerſitatibus eruendo. Et hoc ſignatur Exo. 19. ſ. eritis mihi peculium de cunctis populis terræ: mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Et hoc apparebat in experientia, quia quando Iudæi non deflectebant a lege domini abundabant omnibus bonis, & nulla eos poterat inuenire aduerſitas, vt patet Leui. 26. & Deut. 7. & 28. ca. è contrario autem ſi pręuaricarentur a lege Dei omnia aduerſa eos affligebãt, vt patet eiſdem cap. Gentiles autem nullo iſtorum modorum pertinebant ad Deum ſpecialiter, ideo poterant dicere Iudæi gentilibus, non eſt vobis pars in Deo Iſrael: & cõſequenter ſi filij Ruben Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe reputarentur tanquam Gentiles, poterant eis dicere Iſraelitę de nouem tribubus, & dimidia: non eſt vobis pars in Deo Iſrael.

Et quando arguebatur, quòd Deus Iſrael eſt verus Deus, & eſt Deus omnium, atq; omnes tenentur eũ colere. Reſpondendum eſt, quòd filij nouem tribuũ, & dimidiæ non negabãt hoc, quia lex eorum dicebat. mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnũ ſacerdotale: etiam ſatis ſciebant, quòd tenebantur gẽtiles colere Deum Iſrael, quia nullus alius erat Deus. Dicebant tamen, quòd nõ erat eis pars in Deo Iſrael, ideſt in Deo ſecundum, quòd pertinebat ad Iſrael: nã Deus pertinebat ad Iſrael ſpeciali modo, vt declaratũ eſt: & in nullo illorum modorum erat gẽtilibus pars in Deo. Et maxime intelligitur hic de primo modo, ſ. quantum ad ſingularem cultum. Deus enim fecit Iſrael populum ſuum dando ei ſpeciales cęremonias colendi Deum, & viuendi, quas nulli populo tradide-

A rat, ideo quantum ad hanc partẽ non erat aliqua pars gẽtilibus in Deo Iſrael, quia illę cęremoniæ non erãt datæ eis, & ſic ſi gentiles vellent ſe intromittere colere Deum quantum ad illas cęremonias, poterant dicere Iſraelitæ, non eſt vobis pars in hoc, & iſte eſt ſenſus verus, quia facere ſacrificia eſt ſpecialiſſima cęremonia Iudaici populi: filij autem Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe vellẽt facere ſacrificia in Sanctuario domini, ſicut Iſraelitę, & tũc dicerent Iſraelitæ nõ habetis ius ad faciendum hoc, quia non eſt vobis pars in Deo Iſrael, & hoc patet ex facto, & verbis duarum tribuum, & dimidiæ: nam conſtruxerunt altare, quod ad faciendum ſacrificia eſt, & dixerunt nõ ſtruximus ad victimas pacificas, & holocauſta, ſed in teſtimoniũ
B inter nos, & vos, & ſobolem noſtram, veſtramq; progeniem, quòd ſeruiamus domino, & iuris noſtri ſit offerre holocauſta, & victimas, & nequaquam dicant cras filij veſtri filijs noſtris: non eſt vobis pars in domino. Apparet ergo, quòd iſti timebant, quòd Iſraelitę poſtea dicerent, quòd non erat eis pars in Domino, ideſt non habebant ius faciendi holocauſta, & victimas pacificas, & ſi filii duarũ tribuum, & dimidię eſſent de gentilibus, vere obiiceretur contra eos, ideo patres eorum conſtruxerũt altare, vt pateret ſemper, quòd ipſi pertinebant ad cultum Dei cum alijs Iſraelitis.

C *An Iſraelitæ bene agerent dicendo filijs duarum tribuum, & dimidiæ. Non eſt vobis pars in Deo Iſrael. Et quòd lex Euangelica eſt vniuerſalis toti orbi. Iudæi tamen circa gentiles dupliciter ſe habere poterant. Quæſt. XIIII.*

QVAERETVR amplius dato, quòd Iſraelitę de nouem tribubus, & dimidia exiſtimarent filios duarum tribuum, & dimidię eſſe de gentilibus: an bene agerent dicendo eis nõ eſt vobis pars in Deo Iſrael, etiam ſi verum eſſet, quòd nullam partem habebant, vt declaratum eſt. Arguitur, quòd non, quia ſicut nunc Chriſtiani tenentur quantum potuerint infideles ad fidem adducere, & peccant nimis quandocunque ſcienter, & ab intentione faciunt aliquid, per quod ſcandalizent infideles volentes cõ-
D uerti, vel iam conuerſos redire faciant ad ſtatum infidelitatis: ita Iudæi, ſi cogerent aliquem Gentilem volentem colere Deum redire ad ſtatum gentilicium, nimis peccabant, quia diminuebant cultum Dei, & tamen ipſi tenebantur non diminuere cultum Dei ſicut nunc nos tenemur, licet nos magis: quia lex Euangelica eſt vniuerſalis data toti orbi: lex autem moſaica erat data ſpecialiter Iudęis, licet reciperet omnes volentes conuerti, nullum tamen maius ſcandalum, & retractiuum a cultu Dei eſſe poterat, quam quòd Iudæi dicerẽt gentilibus volentibus conuerti ad cęremonias Hebręorum: nõ eſt vobis pars in Deo Iſrael, ergo peccarent, quando iſta dicerent. Item Deus ni-
E mis admonuerat, quod Iudæi non affligerent animas aduenarum, ideſt conuerſorum, qui dicũtur aduenę, quia venerũt ad ritum Iudaicum, ſed afflictio magna erat, quando exprobarent eis dicentes: non eſt vobis pars in Deo Iſrael, ergo peccabant. Patet antecedens Exodi 22. ſ. Aduenam non contriſtabis, nec affliges eum: aduenę enim ipſi fuiſtis in terra Aegypti. Item Deus admonuit, quòd Iſraelitę diligerent aduenas, & peregrinos, ſ. qui conuertebantur ad cultum Dei, vt patet Deuteronom. 10. vbi dicitur, quòd Deus amat peregrinum, & dat ei victum, atque veſtitum, & ſequitur ibidem, & vos ergo amate peregrinos, quia & voſipſi fuiſtis aduenæ in terra Aegypti: ſed in exprobratione iſta non amabant illos Iudæi, quin potius habebant eos exoſos, ergo peccabant.

Reſpon-

Reſpondendum eſt, quòd Iudæi debebant amare gentiles conuerſos, & volentes conuerti, & dare eis occaſionem inquantum poſſent, vt conuerterentur ad Deum, ſicut nos facere debemus circa omnes infideles, quos ad hos motus viderimus pronos.

Conſiderandum tamen, quòd Iudæi ſe poterant habere dupliciter circa gentiles, ſcilicet, quia aut circa gentiles iam conuerſos, aut circa conuerti volentes, vel diſpoſitos aliqualiter ad conuerſionem.

De primis dicendũ eſt, quòd iam erant Iudæi quantum ad ceremonias, quia renunciantes ritui gentilico, circuncisi fuerant, & conuerſi ad ceremonias Iudæorum: quia tamen non erant Iudæi ex genere, ſcriptura non vocabat eos Iudæos, vel Iſraelitas, ſed aduenas, vel peregrinos, aut alio modo proſelytos. Aduenæ enim dicuntur ab aduen iendo, ideſt, quòd ad aliud venerunt, ſ. quòd cum primo fuiſſent in ritu gentilico venerunt ad ritum Iudaicum. Vocantur peregrini a peregrinando, ideſt peregre manendo, ſcilicet, quia manent extra terram ſuam, & cognationem, & ritũ Deorum ſuorum, in quo nati ſunt. Proſelyti autem idem ſignant, ſed nomen iſtud ad Grecam originem pertinet. De iſtis dicendum eſt, quòd Iudæi non debebant facere differẽtiam in communicatione ad ipſos, & cõmunicatione ad Iudeos ex genere, ſcilicet quorum proaui deſcendunt a Iacob: iſti enim cum circuncisionem recepiſſent obligabãtur ad omnes ceremonias Iudeorum, ideo frequenter in Leuitico, Exodo, Deuterononomio, & libro Numerorum, quando ponũtur leges ceremoniales dicitur: iſta lex erit vobis, & aduenis, qui peregrinantur inter vos. Eodem modo quantum ad iudicialia erat eadem lex Iudæis ex genere, & peregrinis conuerſis, quia per legem, qua vnus abſoluebatur, vel cõdemnabatur, & alius quoque. Sic patet Leui. 24. & Deutero. 1. ſ. Aequum iudicium erit apud vos, ſiue ciuis, ſiue peregrinus ille fuerit, de ceremonialibus autem adhuc erat nunus dubium, quia ſpecialiſſinta inter omnes ceremonias Iudaicas erat facere ſacrificium in Sanctuario, ſ. offerendo ibi animal, quod per ſacerdotes immolaretur: tamen adhuc pertinebat hoc ad peregrinos. Et patet hoc primo de ſacrificijs proprie dictis, ſ. holocauſto, victima pacifica, & ſacrificio pro peccato: nam iſta, & libamẽta ſua eodem modo conueniebant conuerſis gentilibus, ſicut Iudæis, vt patet Leui. 15.

Dña inter aduenas pegrinos pſelytos, licet idem ſignificẽt.

Item patet hoc de ſacrificijs, quæ non proprie vocantur ſacrificia, ſ. de vitula rufa, & de agno Paſchali. De vitula ruſa dicendum, quòd ipſa immolabatur, vt cremaretur, & cineres eius proficerent ad emundationem immunditiarum totius populi, & tamen illi cineres, ita erant ad emundandum conuerſos ad Iudaiſmum, ſicut Iudæos ex genere, vt patet Nume. 19. cap. cum dicitur: Habebunt hoc filij Iſrael, & aduenę, qui habitant inter eos, ſanctum iure perpetuo. De agno Paſchali, quod etiam large vocatur ſacrificium, vt patet Numeri 9. cap. patet, quia non licebat alicui nondum circunciſo comedere de agno illo, vt patet Exo. 12. cum dicitur de Phaſe, ſ. quòd ſiquis peregrinorũ in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe domini, circuncidetur prius omne maſculinũ eius, & tunc rite celebrabit, eritque ſicut indigena terræ: nihil ergo de ceremonialibus erat, quod de gentilitate conuerſis, & Iudæis commune nõ eſſet. Fallit hoc in quibuſdam priuilegijs, quibus gaudebant Iudæi ex genere, quibus non gaudebant cõuerſi. Vnum eſt de anno remiſſionis quantum ad debita: erat enim generale inter Iudæos, quòd ſiquis debitor eſſet ex mutuo, & ante annum ſeptimum, qui vocatur annus remiſſionis non ſoluiſſet, poſtea nõ poterat ab eo quidquam peti, vt patet Deutero. 15. ſi tamen commodaſ-

Quib⁹ priuilegijs gaudebãt Iudæi ex genere q̃bus non gaudebãt Iudęi conuerſi.

F ſet Iudæus alicui conuerſo, poterat petere non obſtãte anno remiſſionis, vt patet ibidem: idem erat ſi conuerſus mutuaſſet quidquam Iudęo. Alterum priuilegium erat quantum ad annũ remiſſionis propter ſeruitutes, ſ. quòd ſi aliquis Iudeus vẽderet ſe in ſeruum alteri Iudęo liberabatur in anno ſeptimo remiſſionis, ideo ſiue pauco tpe ante hoc fuiſſet facta vẽditio, ſiue multo, ſolum durabat vſque ad annum remiſſionis, quæ fiebat de ſeptem in ſeptem annos, & hoc de Iudæo ad Iudæũ, vt patet Exodi 21. & Leui. 25. & Deut. 15. ſi tamen aliquis conuerſus venderetur in ſeruum alicui Iudæo ex genere, manebat ſeruus in ęternum, vt patet Leuitici 25. & iſti tranſmittebantur ad poſteros iure hęreditario: ſi autem Hebræus venderetur in
G ſeruum alicui conuerſo non liberabatur in anno ſeptimo remiſſionis, ſicut de Iudæo ad Iudæum: ſed in Iobelæo qui erat annus quinquageſimus, vt patet Leui. 25. cap.

Item Iudæi a Iudæis non poterant exigere vſuras, ſed mutuabant nihil recipientes ſupra ſortem: ab alienigenis autem, ſ. a conuerſis ad Iudaiſmum poterant recipere vſuras, vt patet Leuitici 25. & Deuteronom. 23. cap. non ſęneraberis fratri tuo ad vſuram pecuniã, nec fruges, nec quãlibet aliam rem, ſed alieno: fratri autem tuo abſque vſura id, quo indiget cõmodabis. Item conuerſi ad Iudaiſmum non accipiebant officia, vel dignitates inter Iudæos, ſed ſolis Iudæis ex genere iſta competebant, vt declaratum eſt Deuteron. 23. in cęteris autem erat eadem communicatio Iu-
H dęorum ad conuerſos, quæ Iudæorum ad Iudæos. Vnde his non poterant vere dicere Iſraelitæ: Non eſt vobis pars in Deo Iſrael: quia ita erat eis pars, ſicut Iſraelitis, quia ipſi iam erant effecti quædam pars populi Dei, & obligati ad obſeruandum omnia, quę obſeruabant Iſraelitæ: & ob hoc iſtis licebat introire in Sãctuarium, & comedere ibi de ſacrificijs pacificis, ſicut comedebant Iſraelitę, vt patet Deuteronom. 12. & 13. & 16.

Alia erat communicatio Iudęorum ad gentiles nõ conuerſos, & iſta aut conſiderabatur reſpectu Gentilium, qui erant in terra Chanaan, aut reſpectu aliorũ Gentilium: Gentiles enim qui erant in terra Chanaã, erant ſeptem populi, ſcilicet Chananæi, Amorrhæi,
I Gergeſęi Heuęi Hethęi Iebuſęi, Pherezęi, vt patet ſupra 3. & ſequen. cap. & cum iſtis Iudæi non debebant habere aliquam communicationem. Cauſa eſt, quia quòd interdum Iudęi dulciter communicarent cum aliquibus Gentilibus, erat vt eos conuerterent ad cultum Dei, ſed de Chananęis nullus conuertendus erat ad cultum Iudaicum: nam dato, quòd ipſi conuerti vellent, & hoc peterent, Iudęi non debebant permittere, ſed occidere omnes, quia Deus iuſſit, quòd de his 7. populis nullum omnino viuere dimitterẽt maſculum, aut fęminam, vt patet Deuteronom. 20. & ſi aliquos dimitterent, peccabant, atque illi erant poſtea futuri eis hoſtes, & ſtimuli atque lanceę in lateribus,
K & claui in oculis, vt patet Numeri 33. & ſequen. cap. & ob hoc, quia Iudęi dimiſerunt quoſdam de Chananęis in terra ſua facientes eos ſibi tributarios, Angelus domini increpuit valde omnes Iſraelitas, vt patet Iudicum 2. cap. Ad hos ergo nulla communicatio dulcis habenda erat, ſed tractandi erant tanquam hoſtes. Contingebat tamen, quòd interdum Iudæi non potẽtes contra Chananæos, dabant eis inducias, & tranſibant multa tempora ſub pace. Sed adhuc tunc nõ debebant Iudæi communicare cum Chananęis, ne peruerterentur ab eis ad idolatriam, ideo iuſſum eſt ne darent eis filias ſuas in vxores, nec filias eorum acciperent, vt patet Exodi 34. & Deuteron. 7. cauſa ponitur, quia viri Iudæi per vxores gentiles, vel e cõtrario traheren-

herentur ad cultum idolorum,& filij nati ex hoc ma-
trimonio ad Gentilicum declinarent ritũ: etiam non
debebant comedere cum gentilibus,ne interdum in-
uitarent eos ad comedendum de cibis cõſecratis dę-
monibus,& alias communicationes vitare debebant,
quia ex his ſequerentur cibi,& potus, & contingeret
Iudæos comedere de conſecratis. De hoc Exo.34.ca.
Alia erat communicatio ad gentiles,qui non erant
de terra Chanaan , & de his non eſt idem dicendum,
quod de Chananæis , quia Iudæi non debebant occi-
dere illos,niſi cum ex aliqua cauſa haberent iuſtũ bel-
lum contra eos , & ſi occiderent eos peccarent . De
his poterant conuerti ad Iudaiſmum quotcũque vel-
lent , & circa iſtos erat communicatio aliqua Iudæo-
rum:cum enim lex ponat multos conuerſos , de gen-
tilitate ad Iudaiſmum neceſſe eſt, vt dicamus de om-
nibus gentibus potuiſſe,& debuiſſe recipi conuerſos,
de quibus non reperitur prohibitum:ſed in nulla gen
te reperitur prohibitio, niſi in Chananæis : ergo om-
nes alij populi poterant recipi ad ritum Iudaicum .
Obijciet aliquis, quòd quędam aliæ gentes præter
Chananæos non recipiebantur,vt patet de Ammoni-
tis,& Moabitis,qui in ęternum non permittebantur
intrare in eccleſiam Dei,& de Idumęis,& Aegyptijs,
qui non permittebãtur introire vſque ad tertiam ge-
nerationem in eccleſiam domini, vt patet Deute.23.
cap. Reſpondendum eſt,ꝙ de iſtis gentibus,& de om
nibus alijs permittebantur conuerti quicunque vellẽt
ad ritum Iudaicum,immo gaudebant Iſraelitæ,quan-
do conuertebantur . Patet de Aegyptijs:nam vulgus
promiſcuum infinitæ multitudinis aſcendit ex Aegy
pto cum Iſraelitis,vt patet Exo.12.c.& hos non repu-
lerunt Iudæi.Item de Moabitis patet , quia licet dica-
tur , ꝙ non introirent in eccleſiam domini in ęternũ,
tamen Ruth Moabitis conuerſa eſt cũ nuru ſua Noe
mi ad cultum Iudaicum dicens:populus tuus populus
meus,& Deus tuus Deus meus,Ruth 1.c.Et Iudęi cõ
gratulabantur ei,qñ conuerſa fuit , vt patet de Booz ,
qui dixit ei: Reddat tibi dominus pro ope tuo,& ple-
nam mercedem recipias a domino Deo Iſrael,ad quẽ
veniſti,& ſub cuius confugiſti alas, vt patet Ruth c.2.
Cum autem obijcitur, ꝙ non intrabant Moabitę , &
Ammonitę in eccleſiam Dei in ęternũ, & Aegyptij,
& Idumæi vſque in tertiam generationem . Reſpon-
dendum eſt , ꝙ non eſt intelligendum de conuerſio-
ne ad Iudaiſmum,ſed de acceptione vxoris de genere
Hebræorum,ſ.quamquam conuerterentur ad Iudaiſ-
mum ipſi,nec filij eorum capere non poſſent vxores
de genere Iſraelitarum:cõuerſi autem de Aegyptijs ,
& Idumæis non poterant accipere vxores Hebræas
vſque ad tertiam generationem. De conuerſione aũt
ad Iudaiſmum non poteſt intelligi:nam eſſet litera in
intelligibilis , vt declaratum eſt Deuter.23.c.poterant
ergo de iſtis gentibus,& quibuſcunque alijs conuerti
ad Iudaiſmum quicunque vellent præterquã de Cha-
nanęis,de quibus nullus recipi poterat , ſed occidi de-
bebat.Fallit hoc in Raab Ierichontina,& cognatione
eius:nam iſta fuit recepta ad Iudaiſmum, & in matri-
monium a principe quodam tribus Iudæ, ſ.a Salmõ,
vt patet Matth.1. de quo ſupra 6.Cauſa huius eſt, quia
ſpoponderant ei iſtud exploratores cum abſcondiſſet
eos,ne caperent Ierichõtini,vt patet ſupra 2.c.De iſtis
gentilibus dicendum eſt,ꝙ Iudæis licebat communi-
catio ad illos non ſimpliciter,ſed ad aliquas neceſſita-
tes,permittebatur enim Iudæis, ꝙ irent in terram gen
tilium ad negociationes exercendas non principali-
ter propter lucrum , ſed ad ſuſtentationem terrę ſuæ,
quia nõ habebant ipſi in terra ſua omnia,quibus ege-
bant. Quod colligitur Nume.9. vbi ponũtur duę cau-
ſę,propter quas aliqui excuſabant a celebratione Pha-

A ſe in tempore ſuo. Prima erat ſi eſſent immundi . Se- *Duę cãe pp quas aliqui excuſabant a celebratione Phaſe ĩ tpe ſuo.*
cunda ſi eſſent in itinere,ſ.ſi longe receſſiſſent de ter-
ra Chanaan,ita ꝙ non poſſent redire ad terram ſuam
tempore feſtiuitatis huius, ſed tunc neceſſe erat, vt
communicarent cum gentilibus , & ſicut licebat Iu-
dęis ire in terram gentilium ad negociationem , vt
emerent neceſſaria terræ ſuæ,ita permittebant genti-
les de regnis , quæ erant in circuitu venire in terram
ſuam apportantes aliqua venalia . Sic patet Neemię
13.vbi dicitur de Tyrijs,ꝙ veniebant in Ieruſalem in-
ferentes onera. Neemias tamen increpuit factum eo-
rum , quia die ſabbati faciebant prophanantes ſabba-
thum,ſed alijs diebus bene permittebant . Ad hos er-
go gentiles communicatio erat Iudæis ex neceſſita-
B te:ſed pręter hæc non debebant eis communicare in
cibo,& potu,& alijs magnis , & aſſiduis communica-
tionibus,quia erat periculum cum Iudæi eſſent valde
proni ad idolatriam poterant faciliter ab eis conuerti
ad malum. Etiam quia ſi manducarent cum eis pote-
rant comedere de conſecratis dęmonibus,quod non
licebat Iudęis,vt patet Exo.34.c. ſi tamẽ eſſent aliqui
de his gentilibus, quos Iudęi viderent pronos ad cul-
tum Dei,poterant,& debebant cum eis dulciter con-
uerſari,vt conuerterent eos ad Deum.Sed adhuc non
communicant Iudæi cum iſtis gentilibus conuerten
dis,ſicut cum conuerſis, quia iſti nõ obligabantur ad-
huc ad aliquas cæremonias Iudaicas : immo multæ
erant,quas ſi iſti obſeruare vellent, non permitteren-
tur. vt ſi vellent celebrare Phaſe comedentes de agno
C Paſchali non permitterentur,etiam ſi dicerent ſe vel-
le conuerti ad ritum Iudaicum quouſque circuncide-
rẽtur,vt patet Exo.12.ſ.ꝙ ſiquis peregrinorum in ve-
ſtram voluerit tranſire coloniam,& celebrare Phaſe,
circuncidetur prius omne maſculinum eius, & ſic ri-
te celebrabit. Siquis quoque de gentilibus vellet ex-
piari a maculis ſuis per cineres vitulę ruſę non permit
teretur quouſque circunciderettur , quia ſolis Iudęis ,
& conuerſis , qui vocantur peregrini permiſſus erat
iſte ritus,vt patet Numer.19.ca. De ſacrificijs quoque
idem eſt , ſ.ꝙ nulli gentili quantumcunq; deſideranti
cultum Iudaicum permitteretur dare aliquod animal
ad ſacrificium,& ſi darent non reciperetur quouſque
D circunciderentur:ſic patet Leui.23.c.ſ.de manu alieni-
genę non offerens panes domino Deo veſtro , nec ſi
quicquam aliud dare voluerit, quia polluta ſunt om-
nia;ſi tamen eſſet circunciſus licebat ei facere ſacrifi-
cium, & oblationes,quia iſti iam vocarentur aduenę,
vel peregrini,vt patet Nume.15.nec erat aliqua cęre-
monia Iudaica,quę non liceret circunciſo,& nulla li-
cebat non circunciſo : immo circunciſi ad omnes le-
gales obſeruationes obligabantur , vt patet ad Gala.5.
cap.ſ.ego Paulus teſtificor omni homini circunciden
ti ſe,quod debitor ſit vniuerſę legis faciẽdę: ita eſt de
baptiſmo , quòd accipientes eum obligantur ad om-
nes ritus Euangelicę legis, & ſtatus Chriſtianorum .
E De iſtis gentilibus verum eſt, quòd non erat eis pars
in Deo Iſrael,ideſt adhuc non pertinebant ad Deum,
donec circunciderentur , & ſi ipſi conarentur facere
cęremonias Iudęorum celebrantes Phaſe, vel facien-
tes ſacrificia non erant permittendi, & debebat eis di
ci,non eſt vobis pars in Deo Iſrael,ideſt ad hoc, quod
facere vultis nondum habetis partem in Deo Iſrael
quouſq; circuncidamini,& ſi Iudęi permitterent gen-
tilibus ſub ſpe conuerſionis antequam circunciderẽ-
tur introire in Sanctuarium, vel offerre victimas,pec-
cabant grauiter: ſic patet Ezechi.44.cap.cum dicitur:
Sufficiant vobis omnia ſcelera veſtra domus Iſrael :
eo quòd inducitis filios alienos incircunciſos corde ,
& incircunciſos carne , vt ſint in Sanctuario meo , &
polluant domum meam , & ob hoc Iudæi accuſaue-
runt

gunt Paulum, quòd introduxiſſet viros Gentiles in tẽplum domini: & facta eſt contra eum magna commotio, vt patet Actu 21. & ibi ſe excuſauit Paulus. Itẽ non licebat, quòd gentilibus his, qui conuerti volebãt ſi nondum circunciſi erant darentur vxores de Hebræis mulieribus, & filiæ eorum non erant accipiendæ in vxorem, quia adhuc huiuſmodi erant vere gentiles: ſi tamen darent pecunias ad expenſas Sanctuarij reciperentur: etiam ſi eſſent iſtæ pecuniæ pro expenſis ſacrificiorum: ſic patet de Seleuco rege Syriæ, qui præbebat de arca ſua pecunias pro expenſis omniũ ſacrificiorum templi, vt patet 2. Macha. 3. tamen iſte Seleucus gentilis erat. Ex prædictis ergo patet in quo communicandum erat Iudęis cum gentilibus, & cõuerſis, & in quo non licebat.

G Ad argumenta reſpondendum. Ad primum, quando dicitur, quòd Iudæi tenebantur non ſcandalizare conuerſos ad cultum Dei, vel volentes conuerti, concedendum eſt, & cum dicitur, quòd nullum maius ſcandalum eſſe poterat, quam vt dicerent illis non eſt vobis pars in Deo Iſrael: reſpondetur, quòd cõuerſis dici non poterat: quia ipſi habebant poteſtatem ad faciendum in cęremonijs legis quidquid facere poterant Iudæi ex genere: immo obligati erant ad omnia, ad quæ Iudæi ex genere, vt declaratum eſt: ſed poterat dici iſtud nondum conuerſis ad Iudaiſmum per circunciſionem, quamquam conuerti vellnt. Et quando dicitur, quòd erat magnum ſcandalum dici iſta, quia per hoc recederent conuerſi ad ſtatum priſtinũ gentilicum.

H Reſpondendum eſt, quòd ſi in verbis iſtis intelligeretur, quòd nullo modo volentes conuerti ad Iudaiſmum haberent partem in Deo Iſrael, ſ. quòd nõ pertineret ad illos Deus, nec pertinere poſſet, erat ſcandalum. tamen ſolum intelligebatur de cęremonijs ſacrificiorum, & quibuſdam ſpecialibus pertinentibus ad ritum Iudaicum, ſ. quòd non eſſet gentilibus pars in Deo Iſrael, id eſt, quando non erant circunciſi nondum pertinebat eis aliquid de Deo Iſrael, ſ. ex profeſſione cultus illius, propter quod haberent ius ad faciẽdum ſacrificia: illud tamen nunquam erat dicẽdum volentibus conuerti, niſi cum conarentur facere cęremonias aliquas quæ pertinerẽt ad Iudæos factos, id eſt

I gentiles conuerſos. in hoc caſu applicandum eſt ad quæſtionem, ſ. quòd Iſraelitis de nouem tribubus, & dimidia licebat dicere filijs Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, quòd non erat eis pars in Deo Iſrael, ſ. ſi exiſtimarentur eſſe gentiles non conuerſi ad Iudaiſmum, & vellent facere ſacrificia cum Iſraelitis & introire in Sanctuarium: hoc enim non liceret eis. & ob hoc volebant duę tribus, & dimidia facere altare, vt iuris ſui appareret eſſe facere ſacrificia. Ad aliud argumentum cum dicitur, quòd Iudæi amare debebant aduenas cõcedendum eſt: & cum dicitur, quòd afflictio erat aduenis. quod diceretur eis non eſt pars vobis in Deo Iſrael concedendum eſt, quòd non dicebantur hęc aduenis, quia ipſis pars erat in Deo Iſrael,

K ſed dicebantur gentilibus nondum conuerſis, ſi prætenderent ſibi eſſe aliquod ius ad quaſdam cęremonias, & hoc modo eſſet de filijs duarum tribuum, & dimidiæ, ſ. quòd exiſtimarentur a poſteris de genere Gentilium, & ſic poſſet eis dici. Etiam quia propter diſtinctionem terræ, ſ. quia erat Iordanis interpoſitus inter vtroſque putarentur ad alterum genus pertinere. *Terminum poſuit dominus Deus inter vos, & nos o filij Ruben, & Gad Iordanem fluuium.* Hic ponitur inductiuũ ad faciendum errare filios duarum tribuum, & dimidiæ probando, quòd ad Deum non pertineãt: & hoc inducitur, quia non erant vnicus populus cum Iſraelitis: pertinebat enim ad Iſraelitas facere ſacrificia, &

Inductiuũ ad faciẽdũ errare filios duarũ tribuum, & dimidię.

F omnes cęremonias legis domini, quia ipſi habebant legem, & apud eos erat Sanctuarium, & altare domini. omnis ergo gens, quæ eſſet eadem cum Iudæis haberet iura iſta faciendi, ſed duæ tribus, & dimidia erãt alius populus, quod probant filij nouem tribuum, & dimidię, quia erat terminus poſitus inter terram duarum tribuum, & dimidiæ, & terrã nouem tribuũm, & dimidiæ, ſ. Iordanis fluuius: ergo non erat idem populus, & conſequenter non habebant partem in Deo Iſrael ad immolãdum, & faciendum alias cęremonias.

An conuenienter probetur filios duarum tribuum, & dimidiæ eſſe alterius populi, quia eſſet terminus poſitus inter vtrorumque terram. Quæſt. XV.

QVAERETVR an conuenienter probetur, ꝙ filij duarum tribuũ, & dimidiæ eſſent alius populus, quia erat terminus poſitus inter vtrorumque terram, ſ. eorum, & terram nouem tribuum, & dimidiæ. R̃ñdetur, ꝙ probatio non erat ſufficiens, quia tunc neceſſe erat, ꝙ eſſent duę gẽtes duæ tribus, & dimidia, & nouem tribus, & dimidia, ſed falſum eſt. Item non ſolum non erat ſufficiẽs, ſed etiam non erat conueniens, quia cũ terra iſta Chanaan non eſſet magna nimis, & tribus 12. ſi ſimul ſortes acciperent, magna terra indigebant, data fuit quibuſdam poſſeſſio ad Oriẽtem Iordanis, & alijs ad Occidentem: ſed duæ tribus, & dimidia dixerunt, ꝙ filij nouem tribuum, & dimidię poterant hoc obijcere filijs eorum, ꝙ non pertinebant ad Deum, quia erat poſitus Iordanis, vt terminus medius, quia iſti erant, ſicut qui faciunt aliquid, & volentes tollere omnem calumniam non ſolum tẽdent ad ea, quæ ſunt vere inconuenientia, ſed etiam ad ea, quæ videntur quibuſdam, aut videri poſſunt, licet non ſint vere inconuenientia. Ita cum viri duarum tribuum, & dimidię ſuſpicarentur aliquod malum poſſe euenire filijs ſuis, ſi filij Iſraelitarum eis obijcerent, ꝙ non erant de populo Iſrael, quia Iordanis erat poſitus tanquam terminus medius inter eos, poſuerunt ad hoc aliquod teſtimonium, ſ. fabricantes altare intra terram Chanaan, per quod pateret eos habere ius ſacrificandi in terra Chanaan, & pertinere ad Deũ, qui colebatur in terra Chanaan. Erat aũt aliquis color dicendi hoc filijs nouem tribuũ, & dimidię. Primo ꝑ diuerſam terrã habitationis: nam nouem tribus, & dimidia habitabant in terra Chanaan, duę aũt tribus, & dimidia morabãtur extra terrã Chanaan, q̃a habitabant ad Orientalem plagam Iordanis, vt patet ſ̄. 1. & 13. Iordanis tñ eſt terminus orientalis terrę Chanaã, vt patet Nu. 34. c. terra tñ Chanaan erat ꝑ ſe vna regio, cuius termini deſcribunt̃ per ſe præalle. c. quaſi illa ſola eſſet promiſſa Iudæis. Scd̃o Iĩebant colorem ex interpoſitione Iordanis: nam magna flumina, vel montes videntur poſita ad diſtinctionem regnorum, & prouinciarum quaſi naturaliter, & Deus inter duas tribus, & dimidiam, & nouem tribus, & dimidiam poſuit Iordanem diuidẽtem, quem non poſuit inter nouem tribus, & dimidiam ad alterutrum: ergo videbatur, quod Deus voluiſſet duas tribus, & dimidiam non pertinere ad ipſum diſtinguendo eas a terra nouem tribuum, & dimidię.

Quomodo filij nouem tribuum, & dimidiæ poterant dicere duabus tribubus, & dimidiæ, quòd non pertinebant ad Deum Iſrael. Quæſt. XVI.

QVAERETVR amplius q̃uo poterant filij nouẽ tribuum, & dimidiæ dicere filios duarum tribuum, & dimidię non pertinere ad Deum Iſrael, & ad quid erat hic opus teſtimonio, cum vocarent eos

filios

filios Ruben, & Gad: nam ipſi videbantur ponere cõtradictorium in adiecto: ex hoc enim ꝙ vocabãt eos filios Ruben, & Gad innuebant, ꝙ pertinebat Deus Iſrael ad eos: ſ.n. nouem tribus, & dimidia aliquando ex diuturnitate temporis exiſtimarent de duabus tribubus & dimidia, ꝙ non erant filij Ruben, & Gad, & dimidij Manaſſe, ſed veniebant de ſtirpe Gentilium, poſſent aliqualiter obijcere eis, ꝙ non habebant partem in Deo Iſrael, ſed vocando eos filios Ruben, & Gad non videtur quomodo, quia manifeſtum erat Ruben, & Gad eſſe capita duarum tribuum Iſrael.

Aliquis reſpondebit, ꝙ nouem tribus, & dimidia cognoſcerent ſemper ꝙ filij Ruben, & Gad eſſent de ſtirpe filiorum Iſrael, & tñ dicerent eis, ꝙ non erat illis pars in Deo Iſrael, quia Deus voluit, ꝙ non pertinerent ad ipſum, ſed ſolę nouem tribus, & dimidia eſſent ſuæ, & ad hoc diſtinxit filios Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe loco a nouem tribubus & dimidia ponens in medio Iordanẽ fluuium diſtinguentem. Iſta reſponſio ſatis erat conueniens, & tollebat omnia inconuenientia, atque conſonat ſatis ei probatio adiũcta. ſ. terminum poſuit Deus inter nos, & vos ideſt quamquam oẽs nos, & vos de eadẽ ſtirpe ſimus, tñ intentio Dei fuit, vt vos non pertineretis ad eum exhibendo cultum, quem nos exhibemus, & ob hoc ipſe poſuit inter nos, & vos Iordanem fluuium.

Sed non conſonat, vt quidam volunt, huic expoſitioni remedinm, quod dabant duæ tribus, & dimidia pro filijs ſuis fabricantes altare, per quod ſolum volebant probare, ꝙ ab antiquo patres eorum coluerant Deum in terra Chanaan, & non erant de ſtirpe Gentilium, ſed hoc concedebant nouem tribus & dimidia, ſed dicebant ꝙ intentio Dei fuerat, ꝙ non ptinerent duæ tribus, & dimidia ad ipſum: ergo non intendebant duæ tribus & dimidia, ꝙ hoc filijs eorum objciendum erat: nam alioquin aliud remedium ad rñdendum poſuiſſent, ſed ipſę dixerunt ꝙ obijcerẽt filijs eorum, ꝙ non erat eis pars in Deo Iſrael, ergo non intelligebant, ꝙ opponeretur in hac ſignatione, ſed innuunt, ꝙ nouem tribus, & dimidia negarent filios Ruben, & Gad, & dimidij Manaſſe pertinere ad Deum, ideſt non eſſe de Iſraelitis, ſed de Gentilibus, ideo ꝙ non pertinebat ad eos offerre holocauſta, & victimas, & tunc applicatur remedinm datum ad probandum, ꝙ habeant partem in Deo. ſ. quia habuerant altare in teſtimonium, ꝙ patres eorũ coluiſſent Deum, & cõſtruxiſſent altare illud in terra Chanaã. Si tñ veniſſent de ſtirpe Gentilium patres eorum non coluiſſent Deum verum, nec haberent aliquod teſtimonium ad probandũ, ꝙ poſteritas eorũ pertinebat ad Deum. Secundum expoſitionẽ, quam iſti dant, q̃ videtur ſatis conſonare toti literæ, dicendũ eſt, ꝙ nouem tribus, & dimidia nõ cognoſcerent filios Rubẽ, & Gad pertinere ad ſtirpem Iſraelitarũ, vel ſaltẽ, ꝙ fingebant ſe neſcire. Sed hoc nõ ſtat, quia manifeſtũ eſt, ꝙ Ruben, & Gad erant duo filij Iacob. Etiam ꝙ Deus introduxerit eos cũ cæteris Iſraelitis in terram promiſſam educens de Aegypto. Sed fortè dicetur, ꝙ q̃q̃ manifeſtũ eſſet duas tribus & dimidiã eſſe de ſtirpe Iſraelitarũ, tñ ignorarẽt an iſti populi eſſent de ſtirpe Ruben, & Gad, & Manaſſe, ſed forte putarẽt, ꝙ de alijs gentibus aliqui habitarẽt in terra illa. Sed ẽt hoc nõ ſtat, quia lrã pſupponit, ꝙ nouẽ tribus, & dimidia vocarẽt iſtos filios Gad, & Ruben, ergo cognoſcebãt eos ptinere ad Iſraelitas. Iẽ q̃a ſciebãt nouẽ tribus, & dimidia, ꝙ terra reg. Amorrhæorũ, q̃ erat apud Iordanem, fuerat tradita in poſſeſſionem filijs Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, vt patet Numeri trigeſimoſecundo, & Deuteron. 3. capitu. & cum habitarent ibi iſti populi ſatis cognoſcerent, quòd erant

A de ſtirpe Ruben, & Gad. Nam ſi illi populi perijſſent bello, vel inde in aliam terram tranſiſſent, notum eſſet, quia talis mutatio non poterat eſſe abſcondita.

Item nõ ſtat quia filij nouem tribuum, & dimidiæ abijcerent filios duarum tribuum & dimidiæ non cognoſcentes eos, & quaſi putantes eſſe de ſtirpe Gentilium: nam etiam ſi hoc putaſſent non abijcerent eos: nam iſtos conſtabat eſſe circunciſos, & obſeruare omnia pręcepta legis, ergo vocarentur ſm Iudæos conuerſi ad iudaiſmum: ſed iſtis licebant omnes cęremoniæ quæ licebãt Iudæis ex genere in ſacrificijs, & cęteris, vt ſupra declaratum eſt, ideo non poterant eos abijcere cum lex daret eis ius iſta faciendi: ideo nequaq̃ ſtat iſta ſecunda expoſitio. Sed redeundũ ad primam, ſ. ꝙ filij nouẽ tribuũ, & dimidiæ cognoſcerent

B filios Ruben Gad, & dimidię tribus Manaſſe eſſe de ſtirpe Iſrael, & ſcirent ꝙ ipſi obſeruarent oẽs cæremonias; tamen crederent non licere illis facere ſacrificia in ſanctuario in terra Chanaan, & hoc quia cũ viderẽt terram duarum tribuum, & dimidiæ diuiſam a terra ſua per Iordanem fluuiũ, & termini terræ ſuæ per ſe computabantur tanquam eſſet alia regio, vt patet Nu. 34. c. arbitrari poſſent ꝙ Deus voluiſſet, vt illę duæ tribus & dimidia non pertinerent ad eum; nec exercerẽtur in cultu eius, & ob hoc diuiſiſſet eas a reliquis tribubus; ponens inter eas, & reliquas Iordanem fluuium diuidentem. Cum autem arguebañ, ꝙ non applicabatur remedium quod dederant duæ tribus, & dimidia, ſ. ꝙ altare factum in terra Chanaan a patribus horum quibus obijceretur, ꝙ non pertine-

C rent ad Deum, probaret eos pertinere ad Deum. Rñdendum eſt, ꝙ valde applicatur: nam eſt ſenſus nõ ꝙ patres iſtorum coluerint in altari illo, vel ꝙ coluerint in terra Chanaan in altari ſanctuarij, ſed ꝙ a principio patres eorum fecerãt iſtud altare, vt eſſet in teſtimonium ꝙ conuenerant ab initio oẽs tribus inter ſe, ꝙ duæ tribus & dimidia pertinerẽt ad Deum Iſrael q̃q̃ morarentur vltra Iordanem: & ob hoc factum eſt altare in terra Chanaã ad rememorationem huius facti in perpetuum. Et credendum eſt ꝙ in altari illo ſcriptum fuerit ꝙ erat in teſtimoniũ ꝙ duæ tribus & dimidia pertinerẽt ad Deum Iſrael: & iſto modo tota litera applicatur, & non manent aliqua incõueniẽtia. Et ſic tunc rñdendum cum dicebatur, quõ dubitare poſſent nouem tribus, & dimidia an pertinerent duę

Altare quare in terra Chanaan factũ eſt.

D tribus, & dimidia ad Deum Iſrael, cum vocarent eas filios Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe? Et dicendum ꝙ non dubitabatur de iſtis an pertinerent ad Deum Iſrael, ideſt an eſſent de ſtirpe Iſraelitarum, quę pertinebat ad Deum Iſrael: ſed erat dubium an Deus, qui ſeparauit duas tribus, & dimidiam a cæteris interiecto Iordane, voluerit ꝙ nõ pertinerẽt iſtæ duæ tribus & dimidia ad cultum eius, ſicut pertinebãt reliquæ; & ob hoc diuiſerit ab alijs. *Idcirco partem non habetis in Domino.* Ideſt quia Deus voluit vos diuidere a nobis ponendo Iordanem tanquam terminum medium ſignauit, quòd volebat, vt vos nõ haberetis partem in ipſo, ideſt vt non coleretis eum in cæremo-

E nijs ſacrificijs, & alijs legalibus ſicut nos colimus, ideo non habeatis ius aliqđ ad faciendũ ſacrificia nobiſcũ in ſanctuario Dñi. Sciendum ꝙ licet iſta rõ haberet quendã colorem, tñ nequaq̃ ſtat: nam Deus admonebat nimis Iſraelitas, vt colerent eum promittens multa bona ſi colerent, vt patet Exodi decimonono, & Leui. 26. & Deut. 28. cap. quõ ergo repelleret duas tribus, & dimidiam a cultu ſuo, cum ipſę vellent colere Deum? Item Deus fecerat ſigna multa in Aegypto educendo iſtas tribus duas & dimidiam cum cęteris de manu Pharaonis, & pauit atque duxit per deſertum quadraginta annis, deditque eis in poſ-

ſeſſionem terrã duorum regum Amorrhęorum de-
letis penitus Amorrhęis: quomodo ergo ꝑmitteret,
vt tanta diligentia periret ſuperuacue nunc abijciens
a cultu ſuo illas tribus? Item non ſtat, quia Deus reci-
piebat Gentiles de omnibus gentibus conuerſos ad
ſe, quomodo ergo abijceret eos, quos a principio ha-
buerat, eique adhęrere volebant? Item non ſtat, quia
tunc Deus cõpelleret, vel maxime induceret aliquos
ad peccandum: nam ſi ipſe a cultu ſuo abijceret duas
tribus, & dimidiam, faceret illas conuerti ad idola-
triam, & in hoc peccarent, & perirẽt, cuius Deus erat
cauſa compulſiua. Non ſtat ergo nullatenus, ꝙ Deus
voluiſſet, vt duæ tribus, & dimidia non pertinerent ad
cultum eius, & ob hoc ſeparaſſet eas a cęteris interie-
G ćto Iordane. Voluerunt tamen duæ tribus, & dimidia
tollere omnem occaſionem poſteris ſuis declinandi
ad malum: quamquam enim iſta obiectio nulla eſſet,
quia tamen quendam colorem habebat, ipſi quoque
erant rudes non valde diiudicãtes de rebus. Amplius
etiam ad malum erant valde inclinati, ita vt facili in-
cennuo in illud laberentur. Conueniens ergo fuit, ꝙ
eis auferretur iſta occaſio per fabricationem altaris in
teſtimonium. *Et per hanc occaſionem*. Vocauerunt iſtã
obiectionem occaſionem, quia non erat cauſa, ſed ali
quale motiuum ſaltem coloratum, quod vocatur oc-
caſio. *Auertent filij veſtri filios veſtros a timore Dei*. Cum
enim filij nouem tribuum, & dimidiæ dicerẽt expro-
brando, ꝙ non habebant partem in Deo, ſ. ad offerẽ-
H dum victimas in altari eius in Sanctuario, ipſi increpi
ti, & dolentes conuerterentur ad alterum de duobus
malis, ſ. quia aut fabricarent altaria in terra ſua, in qui-
bus Deum colerent, ne venirent in Sanctuarium in
terram Chanaan, aut declinarent ad idola non curan-
tes de Deo Iſrael, pro cuius cultu ſubſannabantur;
vtrunque autẽ erat recedere a timore Dei, quia Deus
vetuerat coli idola. Etiam vetuerat immolationem
fieri præterquã ad oſtium tabernaculi in altari, quod
ibi erat. vocatur autẽ hic timor Dei, idest cultus Dei,
vel timor pro timore caſto, quo quis timet offendere
alium, quia nequaquam vellet eum offendere, etiam
ſi non conſideret malum aliquod ſibi eſſe inferendũ.

Putauimus itaque melius. Ideſt eſſe melius, ſ. apud nos
I iſtud conſiderauimus. *Et diximus*. Ideſt in commu-
ne propoſuimus, & deliberauimus, ſcilicet, quòd pri-
mo viri de duabus tribubus, & dimidia conſiderauę-
runt hoc inconueniens, & inquiſiuerunt quomodo
poſſet ei conſuli, & poſt dixerunt, ideſt propoſuerunt
inter ſe, & communi ſentẽtia diffinitum eſt, vt fieret
altare.

Struamus nobis altare. Ideſt componamus, vel facia-
mus. Quare autem magis altare quam aliquid aliud
ad probationẽ huiuſmodi fabricauerint ſupra decla-
ratũ eſt. *Non in holocauſta aut victimas offerendas*. In hoc   Ablatio p̄uaricationis legis.
tollunt pręuaricationem legis: ſi enim feciſſent ad of-
ferendum ibi ſacrificia præuaricabantur, cum ſolum
K lex iuſſiſſet immolari intra atrium Sanctuarij. Dictũ
eſt in holocauſta, & victimas, quia nomine holocau-
ſtorum intelligitur vnum genus ſacrificiorum, ſ. quæ
totaliter cremabantur: & dicitur ab holon, quod eſt
totum, & cauma, quod eſt incẽſum, quaſi totum in-
cendendo cęremonias facientes: nomine victimarũ
comprehendũtur duo genera ſacrificiorum, ſ. hoſtię
pacificæ, & pro peccato, de quibus ſupra dictum eſt.
& patet Leui. 3. & 4. & 5. & 7. ad hoc enim altare ſolũ
eſt, quia nulla operatio fit in altari præter ſacrificia.

Sed in teſtimonium inter nos, & vos. Scilicet ad teſtificã-
dum, quòd nos pertineamus ad Deum, & ſit iuris no-
ſtri offerre ſacrificia in Sanctuario. Eſt autem teſtimo
nium non, quòd iſta nobis conueniant, quia altare nõ
poterat ſignare aliquod tale ius, ſed eſt ſenſus, quòd

F altare iſtud ſignat, quòd concordatum fuit inter nos
a principio, quòd pertineret ad nos ius faciendi ſacri-
ficia, ſicut & vobis. *Inter nos, & vos, & ſobolem veſtram,
noſtramque progeniem*. Dicitur inter nos, & vos, quia quã
diu nos vixerimus, & vos, qui impręſentiarum eſtis
cum iſtud altare fuit fabricatum, erit teſtimonium in-
ter nos, & vos, quòd nos pertinemus ad Deum Iſrael.
Etiam erit teſtimonium inter noſtram progeniem,
& veſtram, quia poſtquam nos deceſſerimus manen-
te poſteritate vtrorumque non poterunt filij veſtri
obijcere filijs noſtris, quòd non pertinent ad Deum
Iſrael. *Vt ſeruiamus domino*. Poteſt poni hic (vt) pro ꝙ,
& tũc eſt ſenſus, quòd erat iſtud altare ſignum, quòd
duæ tribus, & dimidia ſeruirent domino, ideſt perti-
G nerent ad eum exercẽdo ſe in cęremonijs eius, quod
erat ſeruire illi. Si autem vt teneatur proprie, & ſi-
gnet cauſam finalem eſt ſenſus, quòd iſtud altare po-
nebatur in ſignum, quòd duæ tribus, & dimidia perti
nebant ad Deum, & hoc, vt ſeruirent domino, ſcilicet
ad hunc finem, quaſi dicat, ſi non poneretur iſtud ſi-
gnum rememoratiuum poſſent filij nouem tribuũ,
& dimidiæ obijcere filijs duarum, & dimidiæ, quòd
non erat eis pars in Iſrael: & hoc modo auerterẽt eos
a cultu Dei. Cum vero eſſet iſtud ſignum poſitum,
non eſſet aliquod retractiuum, quòd duæ tribus, & di-
midia a cultu Dei diſcederent: ideo manerent ſemper
in cultu Dei. *Et iuris ſit noſtri offerre*. Ideſt erit iſtud al-
tare in ſignum, quòd nos habemus ius ad offerendũ
H victimas, ſ. quòd inter nos diffinitum fuerit, quòd cõ-
petebat nobis ius offerendi victimas, ſicut vobis. De
hoc expreſſum eſt, quia hoc eſt, de quo ſolum dubita-
batur, & in quo filij nouem tribuum, & dimidię poſ-
ſent arguere contra duas tribus, & dimidiam. Ad ni-
hil enim aliud ibant viri de duabus tribubus, & dimi-
dia in locum Sãctuarii niſi ad ſacrificia, & oblationes,
quia reliquas cęremonias legales in terra ſua obſerua
bant. *Offerre holocauſta, & victimas, & pacificas hoſtias*. Po-
nuntur hic tria ad ſignandum tria genera ſacrificio-   Tria ſacrificiorũ genera ſacrificiorũ.
rum, & exprimuntur nominibus proprijs pręter ſacri
ficium pro peccato, quod vocatur hic victima abſo-
lute. Eſt tamen victima nomen generale ad omnia ſa-
crificia. Nam holocauſta victimę ſunt: hoſtias quoq;
I pacificas interdum victimas pacificas appellamus, ſa-
crificium autem pro peccato vocatur abſolute victi-
ma, quia expreſſo holocauſto, & hoſtia pacifica ſatis
patet nõ manere aliud ſacrificium pręter illud, quod
eſt pro peccato, & illud comprehenditur nomine vi-
ctimę abſolute ſumptę: ſic enim iſti vocauerunt ho-
ſtiam pro peccato ſacrificium abſolute non determi-
nando genus ſacrificiũ ex cauſa hic aſſignata. *Et nequa-
quam dicant filij veſtri cras filijs noſtris*. Quaſi dicat poſito
altari in ſignum rememoratiuum non poterunt filij
nouem tribuũ, & dimidię dicere filijs duarum tribuũ,
& dimidiæ, ꝙ non habent partem in Deo, quia altare
redarguet eos. & dicitur cras, ideſt in tp̄e futuro: nam
K de die craſtina intelligi nõ poterat, quia tũc non erat
dubium, ſed pro futuris generationibus. Etiã quia dr̄
nequaq̃ dicant filii veſtri filiis noſtris: ſed manifeſtum
eſt, ꝙ filij iſtorum non poſſent hanc habere ꝓtentio-
nẽ die ſequenti, ſed poſt mortẽ patrũ: nam viuentibus
p̄ribus vtrorumq; q̄ iſta non pertinebat ad filios, ſed
ad p̄res ipſorũ. *Non eſt vobis pars in domino*. i. non habetis
ius aliq̄d faciendi cęremonias cultus diuini, ſ. in ſacri-
ficiis, & hoc quia Deus non vult, quòd vos pertinea-
tis ad ipſum cum ſegregauerit vos a terra noſtra in-
terpoſito Iordane inter nos, & vos. *Quod ſi voluerint
dicere*. Ideſt facto iſto altari non habebunt aliquam
occaſionem, vel colorem filii veſtri ad dicendum, ꝙ
non pertineant filii noſtri ad Deum, ſi tamen dicere
hoc voluerint hẽbunt filii noſtri quid rñdeãt, & aliter
non

non habebunt quid reſpondeant. *Reſpondebunt eis, ecce altare quod fecerunt patres noſtri.* Iſtud altare eſt teſtimonium, ꝙ nos pertineamus ad Deum, quia patres noſtri fecerunt illud, & non ad offerendum aliqua ſacrificia in eo, ſed vt eſſet teſtimonium, ꝙ nos habemus partem in Deo Iſrael & iuris noſtri eſt offerre ſacrificia: nam ad nihil aliud fuit fabricatum, niſi in ſignū, ꝙ nos ad Deum pertineamus. *Non in holocauſta, nec in ſacrificium.* Ideſt non fuit factum ad immolandum in eo quidquam quod eſt actus proprius altaris, ſiue id, ad quod factum eſt altare. Accipiuntur hic omnia ſacrificia per iſta duo nomina, quia per holocauſta intelliguntur ſacrificia primi generis. per ſacrificia autem abſolutè dicta intelliguntur hic hoſtiæ pacificæ, & victimæ pro peccato. *Sed in teſtimonium veſtrum ac noſtrum.* Ideſt in teſtimonium inter nos, & vos, & non ponitur hic noſtrum, & veſtrum in accuſatiuo, ſed in genitiuo, & pluraliter a nominatiuo ego, & nominatiuo tu: & non a noſter noſtra noſtrū, & veſter veſtra veſtrum. Erat autem iſtud teſtimonium efficax & certum, quia in ipſo altari ſcriptum foret hoc, & tenebat, maximè quia non erat altare in terra duarū tribuum & dimidiæ, pro quibus erat iſtud teſtimoniū, ſed in terra nouem tribuum, & dimidiæ contra quas erat. Si enim eſſet in terra duarum tribuum, & dimidiæ nullius valoris eſſet, quia dicerent filij nouem tribuum & dimidiæ, ꝙ viri duarum tribuū, & dimidiæ fabricaſſent iſtud altare ad libitum ſuum ad ſignandum quodcunque vellent: nouem tū tribus & dimidia non diffinierant hoc, nec conſenſerant altare fieri, cum autem altare eſſet in terra Chanaan nihil poterant nouem tribus, & dimidia obijcere cōtra illud. ſ. ꝙ conſtructum fuiſſet in fraudem aliquā, quia conſtabat, ꝙ nouem tribus, & dimidia illud fabricari fecerūt aut illi fabricato auctoritatem dederunt: alioquin. n. diruiſſent illud, cum factum reperirent, ſed nō deſtruxerunt, ergo cōſentiebant in eo, quod ſignabat iſtud altare. *Abſit a nobis hoc ſcelus.* Cum abſtulerint occaſionem errandi aliorum circa fabricationem altaris ſubditur, ꝙ iſti non fecerint ad præuaricandū, & iſtud eſt quod inducere intendebant, & dicūt. *Abſit hoc ſcelus.* Ideſt nullo modo nos tale ſcelus faceremus.

Vt recedamus a Deo. Ponitur (vt) pro ꝙ, & non importat habitudinem cauſæ finalis. i. abſit ꝙ nos recederemus a Deo, ſcilicet ab illius cultu: nam faciendo altare alterum ad immolandum in ipſo non colimus eum, ſed magis cultui eius repugnamus. *Et eius veſtigia relinquamus.* Aliquis dicitur veſtigia alterius derelinquere, quando non operatur ſicut alius operatur, cuius tenetur ſequi doctrinam, & derelinquūt ſi aliquando proſecuti ſunt illam, & nunc non proſequuntur. Vel largè accipiendo derelinquunt eam quamquam nunquam operari cœperint, ſi operari tenebantur, & non operantur: in Deo autem non eſt huiuſmodi, quia Deus nō habuit aliquos actus, quorum nos poſſimus eſſe imitatores, ſed dicuntur iſti dereliquiſſe ueſtigia domini. i. viam per quam tēdebatur in Deum, quia non eſt alia via eundi in ipſum, niſi per legē ab eo datā. Vel lex vocatur veſtigia dñi, quia eſt via data a Deo, quam nos ſequi debemus veſtigijs noſtris. *Extructo altari ad holocauſta.* i. ſi ſtruxiſſemus altare ad holocauſta deſeruiſſemus legem dñi, quia ipſe nolebat eſſe aliud altare, præter illud, quod erat in atrio ſanctuarij: ſed hoc abſit a nobis. *Ad holocauſta, & ſacrificia, & victimas offerendas.*

Lex eſt dñi veſtigium.

Ponuntur tria genera ſacrificiorum, quia iſta ſola erant, de quorum carnibus cremabatur ſuper altare: alia autem duo genera ſacrificiorum largè dictorum, ſcilicet agnus paſchalis, & vitula rufa non pertinebant ad altare, quia non cremabatur agnus

A paſchalis, nec aliqua pars carnium eius ſuper altare, ſed totus comedebatur. Vitula quoque rufa nō immolabatur ſuper altare. ſed extra caſtra, nihil ex ea inſerebatur in ſanctuariū ſuper altare, nec de ſanguine ad expiandum, nec de adipibus ad cremandum, ſed tota cremabatur extra caſtra, vt patet Nu. 19. cap. tria autem genera ſacrificiorum pertinebant ad altare, quia de quolibet eorum aliquid cremabatur ſuper altare, vel totum, vt patet de holocauſto Leui. 1. de hoſtia pacifica Leuit. 3. de victima pro peccato Leuit. 4. & 6. ponuntur autem hic tria nomina pro his ſacrificijs. Holocauſtum nomine ſuo appellatur: ſacrificia, & victimę pro hoſtia pro peccato, & pacifica accipiuntur. Sed poteſt accipi ſacrificium pro qualibet earū, quia eſt nomē generale. Etiam victima pro vtroque;

Tria genera ſacrificiorum pertinebant ad altare.

B ſed ſacrificium accipitur pro hoſtia pro peccato. Sic accipitur ſupra. ſ. Si ea mente fecimus, vt holocauſta, & ſacrificium & pacificas victimas ſuper eo imponeremus: ibi enim duorum ſacrificiorum nomina clarè ponuntur, & neceſſe eſt accipi ſacrificium pro hoſtia pro peccato: ita hic accipietur, & victima dicetur hoſtia pacifica. *Præter altare Domini Dei noſtri.* Quaſi dicat ſcelus eſt fabricari aliquod altare ad offerēdum ſacrificia pręter altare Dei, quia Deus iuſſerat, vt quicunque alibi quàm in altari illo immolaſſet, haberetur reus ſanguinis quaſi hominem occidiſſet. Iſtud eſt altare holocauſtorum: & fit mentio de vnico altari quaſi vnicum ſit, quia licet eſſent duo altaria, ſ. altare holocauſtorum, & altare thymiamatum, quia tamen

C ſolum altare holocauſtorum erat ad faciēdum ſacrificium, vt declaratum eſt ſupra, non fiebat mentio de alio ſacrificio quaſi non eſſet. *Quod extructum eſt ante tabernaculum eius.* Ideſt quod ſitum eſt ante oſtium tabernaculi. Non accipitur extructum, i. fabricatum, vel fundatum: quia non erat fixum iſtud altare, ſed mobile; quia de lignis erat factum, & opertum laminis æneis, vt patet Exo. 27. & portatur ad humeros virorum in via per totū deſertum. Caathitę enim Leuitæ illud portabant, vt patet Num. 4. & 7. cap. ſed dicitur ſtructum, ideſt ſitum, quia q̄ñcūque ſanctuariū Domini in aliquo loco figeretur erecto tabernaculo apud oſtium illius ponebatur altare, ſ. ad latus meridianum, vt patet Leui. 1. & per totum Leuiticum. Et quia domus aliqua nō habet proprie añ, & retro, dex-

D trum, & ſiniſtrum ſicut aĩal, accipiuntur iſta ſm habitudinem ad mundum. In mundo enim pars orientalis eſt anterior & occidentalis eſt poſterior, quia ſicut motus animalis eſt ad partē anteriorem, & vocamus illud in animali anterius, verſus quod mouetur: ita cum in mundo motus omnis videatur a parte orientali, quia ab illa eſt motus planetarū, & omniū aſtrorum, & ipſius primi mobilis recipientis omnia orientē anteriorem partem appellamus in orbe: & ſic in rebus, quæ non habent ante, & retro proprie dicta accipiuntur iſta ſm comparationem, quam habent ad orbē, ſ. ꝙ pariēs illę, q̄ ſunt ꝯ orientē ſunt anteriores, & quæ ꝯ occidentem ſunt poſteriores, ſed in ſanctua-

E rio oſtiū tabernaculi erat ꝯ orientē, vt patet Exo. 26. cū poneret̄ ſanctaſanctorū in occidēte, & altare erat apud ſanctuarij oſtiū, vt patet Exo. 27. & Leui. 1. & 17. ergo erat ante tabernaculū. Aliter poteſt accipi ante tabernaculum, quia in domibus & alijs ædificijs non accipitur proprie ante & retro; ſed illa pars, in qua eſt oſtiū vocatur anterior, & oppoſitę ſunt poſteriores: ſed oſtium tabernaculi erat, apud quod erat altare holocauſtorum, ergo ante tabernaculum erat: nō erat autē iſtud altare intra tabernaculum, quia ibi nō poterat ſtare; quia omnia cremarentur, & inficerentur fumo illius, cum eſſet tabernaculum ſolum altitudinis cubitorū decē, vt patet Exo. 26. in altari aūt erat

Quare ponatur altare holocauſtorum ante oſtiū tabernaculi, & non intra tabernaculum.

dimidia non eſſent de Iſraelitis, erant tamen: ſed nouem tribus, & dimidia, quia erant maior pars, acceperunt nomen quaſi pro ſe ſolum. *Et retulit eis.* Erant.n. filij Iſrael congregati in Silo, vbi conuenerant, vt dimicarent ꝯ duas tribus & dimidiam, ibiq; præſtolabantur reſponſa per legatos, vt ſcirent an pugnare deberent ꝯ duas tribus, & dimidiam, vel non: poſtea autem receſſerunt inde in poſſeſſiones ſuas: ibi autē retulit Phinees iſraelitis cuncta, quæ reſponderant duæ tribus, & dimidia. *Placuitque ſermo cunctis audientibus.* Ideſt omnibus iſraelitis, qui congregati erant, & audierunt verbum iſtud. Cauſa autem quare placuerunt eſt, quæ aſſignata fuit ſupra in ambaſiatoribus. *Et laudauerunt Deum Iſrael.* ſ. quia fecerat, vt duæ tribus, & dimidia non inciderent in tam graue ſcelus. Etiam quia liberauit eos de malo, quod eis infligendum erat, ſi duæ tribus, & dimidia peccaſſent. ſ. quia ſuper oēs ira Dei excādeſceret. Item quia fecit, ꝙ nō pugnarent contra duas tribus, & dimidiam ad delendum illas: ſi. n. verè patrauiſſent ſcelus, neceſſe erat, vt nouē tribus, & dimidia pugnarent ꝯ duas & dimidiā, tanꝗ ꝯ idolatras ad delendū eas penitus, redigendo. ſ. prorſus terram earum in ſolitudinem, vt patet Deut. 13.c. *Et nequaquam ultra dixerunt, vt aſcenderent contra eos, atque pugnarent.* Ideſt ante hoc deliberauerant Iſraelitæ pugnare cōtra duas tribus, & dimidiam, & ſolum expectabant rñſum per Legatos. Cum aūt cognouerunt hoc, non dixerunt, ꝙ aſcenderent ad pugnandū ꝯ illas, quia iam nulla cauſa erat nouem tribubus, & dimidiæ, quare pugnarent ꝯ duas & dimidiam. Etiā non deſtruxerunt altare videntes, ꝙ rationabile fuiſſet motiuum inſtitutionis. *Et delerent terram poſſeſſionis eorum.* Hoc dicitur, quia non ſolum nouem tribus, & dimidia pugnaturæ erant ꝯ duas, & dimidiam, ſed ēt deſtruere debebant totam terram, in qua morabanẽ, quia iſtud ſcelus erat puniendū, ſicut idolatria. Cū aūt in aliqua urbe publicè conſtaret eſſe idolatras, aliæ vrbes conuenire debebant ꝯ vrbē illam, & occidere omnes tam maſculos ꝗ fęmellas repertos ibi vſque ad pecora, & iumenta cunctaque viuentia, & poſt tota ſuppellex, quæ in urbe eſſet, congreganda erat in platea vrbis illius, & cremanda: totaque ipſa ciuitas cremanda erat, & poſtea diruenda, vt maneret tumulus ſempiternus, vt patet Deuter. 13.c. ita autem fieri debebat ꝯ omnes urbes duarum tribuū, & dimidiæ & ſic deleretur tota terra poſſeſſionis illarum. i. oēs vrbes: loca n̄ agrorum & vinearum & aliarum plantationum non erant cremāda, ſed ſola humana habitatio. *Vocauerunt filij Ruben, & filij Gad.* Ponitur altaris nomen in correſpōdentia ad id, pro quo ponebatur, & dicitur de duabus tribubus, ſubintelligitur autem de media tribu, quia etiam media tribus fuit in conſtructione altaris, & in nominatione illius, ſed ſubintelligitur nomine aliarum duarum tribuum. ſcriptura noluit idem ſæpe repetere. *Altare quod extruxerunt,* Ideſt quod fabricauerunt. Iſtud altare ſemper poſtea manſit, quia erat factum ex bono motiuo ad laudem Dei, ideo nouem tribus, & dimidia non deleuerunt illud. *Teſtimonium noſtrum:* Ideſt teſtimonium inductum in fauorem noſtrum, ſcilicet quòd fuit poſitū, vt pateret duas tribus, & dimidiam partem habere in Deo Iſrael, & iuris earum eſſe offerre victimas. *Quod Deus ipſe ſit Deus.* Ideſt altare iſtud eſt poſitum ad teſtificandum, ꝙ Deus ſit Deus, non eſt ſic intelligendum, quia manifeſtum ēſt Deum eſſe Deum, nec ad hoc indigemus aliquo teſtimonio, ſed eſt ſenſus, ꝙ Deus ipſe, ſit Deus, ideſt quòd Deus ipſe, qui eſt in terra Chanaan, & ibi colitur in ſanctuario, ſit Deus, ideſt ſit Deus noſter, & tunc redit iſtud dictum in id, quod ſupra ponebant iſti, ſcilicet, quòd faciebant al-

A tare, vt maneret in teſtimoniū, quòd Deus Iſrael ad eos pertinebat, & non poſſent dicere filij nouem tribuum, & dimidiæ: Non eſt vobis pars in Deo Iſrael, nec habetis ius ſacrificandi.

C A P. XXIII.

EVOLVTO autem multo tēpore poſtquam pacem dederat Dominus Iſraeli, ſubiectis in gyro nationibus vniuerſis, & Ioſue iam longæuo, &
B perſenilis ætatis: vocauit Ioſue omnē Iſraelem, maioreſque natu, & principes ac duces ac magiſtros, dixitque ad eos. Ego ſenui, & progreſſioris ætatis ſum: voſque cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus veſter cunctis per circuitū nationibus, quomodo pro vobis ipſe pugnauerit: & nunc quia vobis ſorte diuiſit omnem terram, ab oriētali parte Iordanis vſque ad mare magnū, multæq; adhuc ſuper ſunt nationes: Dominus Deus veſter diſperdet eas, & auferet a facie veſtra,
C & poſſidebitis terram, ſicut vobis pollicitus eſt. Tantum confortamini, & eſtote ſoliciti, vt cuſtodiatis cuncta, quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi, & non declinetis ab eis, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram, ne poſtquam intraueritis ad gentes, quæ inter vos futuræ ſunt, iuretis in nomine deorum earum, & ſeruiatis eis, & adoretis illos: ſed adhæreatis Domino Deo veſtro: quod feciſtis vſque in diem hanc. Et tunc auferet Dominus Deus in conſpectu veſtro gentes
D magnas & robuſtiſſimas, & nullus vobis reſiſtere poterit. Vnus è vobis perſequetur hoſtium mille viros: quia Dominus Deus veſter pro vobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt. Hoc tantum diligentiſſime præcauete, vt diligatis Dominum Deum veſtrum.

EVOLVTO. Deſcripta in ſuperioribus diſpoſitione ducis tempore belli, hic conſequenter deſcribitur diſpoſitio eius tempore pacis; & nihil aliud continetur in cap. hoc & ſequenti
E niſi admonitiones quædam ad rectè viuendum. Primò autem ponitur hic admonitio facta tempore ducis adhuc viuentis. Secundò ponitur diſpoſitio facta, & admonitio tēpore ducis morti appropinquantis cap. ſequenti: intentio autem Ioſue in hoc cap. eſt præmonere Iſraelitas ad cultum Dei ſolicitè, & hoc per beneficia iam ſuſcepta, & ſuſcipiēda; & agit duo. Primò inducit iſtam attentionem ad legis obſeruationem per bonorum promiſſionem, ſecundò inducit illud per malorum comminationem infra. *Quòd ſi volueritis,*

An quæ habentur hic ſint recto ordine ſe habentia ad ſuperiora, Quæſt. I.

QVAERET aliquis circa iſtam literam, an ea, quæ habentur hic ſint recto ordine ſe habẽtia ad ſuperiora, vel ſit aliqua anticipatio, vel recapitulatio. Reſpondendum, quòd rectus ordo eſt: prius enim facta ſunt quę habẽtur in cap. pręcedenti quam ea, quæ habẽtur hic: nam illud, quod ſupra dicebatur de conſtructione altaris factũ eſt immediate, vt data pace diuiſa eſt terra. Nam duæ tribus, & dimidia manſerunt in terra Chanaan toto tẽpore, quo pugnatum eſt contra Chananęos, & poſtea dum diuiſa eſt terra omnibus tribubus, quibus completis vocauit Ioſue illas, & dedit licentiam redeundi in terram ſuam, & tunc fabricauerunt altare in terra Chanaan priuſquam rediiſſent in poſſeſſionem ſuam, vt patet pręcedenti cap. Quod autem dicitur hic fuit poſtquam data eſt pax Iſraelitis cum Chananæis, & omnibus gentibus in circuitu, vt patet in litera: ergo fuit poſt ea, quæ poſita fuerunt præceden. cap.

An hæc facta fuerint immediate poſt præcedentia, Quæſt. II.

AMPLIVS quæretur, an fuerint quæ habentur hic immediate poſt ea, quæ continentur præcedenti cap. vel interiectis multis tẽporibus. Et reſpondendum, quòd fuerint interiectis multis diebus: ſic enim litera ſignat, ſ. euoluto multo tempore poſtquam Deus dederat pacem Iſraeli, & Ioſue longęuo, & perſenilis ętatis. Tempora autem media nõ habent aliquam hiſtoriam, quia nõ fuit tempus bellorum: ideo non accidit aliquid quod eſſet narratione dignum, & ſic factum eſt vſque ad tẽpus mortis Ioſue: nam poſtquam ceſſauit Ioſue ſemel a bellis ante diuiſionem terræ nunquam rediit ad bella, ſed fuit totũ tempus pacis vſque ad mortem eius; poſt mortem autem illius facta ſunt bella Iſraelitarũ contra Chananæos aliquando ad capienda loca, & interdum ad eruendum ſe de poteſtate eorum, de quibus patet ex diſcurſu libri Iudicum. Fuerunt autẽ poſt bella, & diuiſionem terræ in vita Ioſue duo notabilia ſolum, ſ. duæ admonitiones eius, quas fecit ad totum Iſrael: ideo iſtæ duæ ſolũ ponuntur vſq; ad finẽ libri.

Attẽtio ad legis obſeruationẽ ꝓ honorum ꝓmiſſionẽ

Circa primum. *Euoluto autem multo tempore*. In hoc continuatur iſtud ad præcedentia, ſ. quòd iſtud, quod habetur hic, non contigit immediate, ſed multis temporibus intermediis poſt prædicta; & cauſa eſt, quia iſtam commonitionem fecit Ioſue iam factus nimis ſenex, & putans tunc ſe moriturum: accidit tamen, ꝙ non immediate moreretur: ideo iterum ad tempus mortis ſuę congregauit Iſraelem, & fecit aliam admonitionem, quę patet cap. ſequenti. Et quia tempore quo prædicta fuerunt, non erat Ioſue adhuc nimis ſenex, expectauit quouſque eſſet in ſenio cum putaret ſe eſſe vicinum morti, & interim multa tempora euoluta ſunt.

Poſtquam dominus dederat pacem Iſraeli. Dicitur Deus dediſſe pacem, quando ceſſauit terra a bellis, & fecit Deus, quòd diuideretur terra. Fuit autem iſta pax inducta dupliciter: vno modo per ceſſationem Iudęorum a bellis contra Chananæos: alio modo per ceſſationem Chananęorum ab impugnatione Iudęorum. Prima fuit ceſſatio Chananęorum: nam a principio Chananæi inſecuti ſunt Iudęos tanquam deleturi illos, vel expulſuri de terra: cum autem viderunt ſe inferiores illis viribus, ſ. in bello quinq; regum ꝯ Gabaon, qñ venit Ioſue in adiutorium Gabaonitarum, & occidit quinq; reges latentes in ſpelunca, de quo ſ̃. 10. & iterum congregati plurimi de regibus Chananæorũ

F ad aquas Meron deuicti ſunt a Iudæis, non auſi fuerunt vltra bellare in campo, ſed Iudæi incęperunt pugnare ꝯ quaſlibet ciuitates, & reges earum manentes in pręſidiis ſuis, & ibi ſe vtcunq; tutantes, de quo ſ̃. 11. Tũc autem ſi Iudęi deſiiſſent pugnare ꝯ Chananęos, ipſi quoq; deſtitiſſent pugnare cõtra Iſrael. Primo igitur data eſt pax ex parte Chananęorum, non quidem per interpoſitionem aliquorum fęderum, ſed per ceſſationem bellorum. Secundo fuit data pax ex ceſſatione Iudęorum a bellis: cum enim introierunt in terrã Chanaan, ſemper pugnauerũt vſquequo acquiſierũt maximam partem terrę Chanaan, ſ. quaſi ſeptẽ annis poſt introitum in terram ipſam: tunc. n. Deus iuſſit, ꝙ ceſſarent, quia non erat eis opportunum plus tũc ob-
G tinere de regionibus Chananęorum, & tunc fuit totalis pax non quidem per concordiam, tanq̃ inter amicos, ſed per timorem pugnandi, nam Chananęi libentiſſimè pugnaſſent ẽt in ęternum, ſi quolibet ſcirent ſe profecturos ꝯ Iſrael, ſed arbitrãtes oppoſitum ſiluerunt a bellis. Et dr̃ Deus dediſſe iſtam pacem, q̃a ipſe fecit Chananęos inferiores virib⁹ Iſraelitis, ita vt timerent eos nequaquam ꝯgredi audentes. Sic. n. dixerat, ꝙ mitteret terrorem ſuũ in oẽs populos Chananæorum, vt patet Exo. 23. c. Etiã dedit pacem quantum ad partem Iudęorum, quia credẽdũ eſt, ꝙ ipſe præceperit Ioſue, vt ceſſaret a bellis, alioquin non vr̃ cur ceſſaret cũ pugnaſſet fere ſeptẽ annis, vt declaratum eſt ſ̃. 14. c.

Subiectis in gyro. Ideſt in circuitu Iudæorum. *Nationibus vniuerſis*. Solum intelligitur de nationibus Cha-
H nanęorum, qui erãt ſeptem populi, ſ. Amorrhæi, Chananæi &c. vt patet ſequen. cap. nam contra cęteras nationes non pugnauerunt, quia Deus nõ erat daturus aliquid Iſraelitis de nationibus illis, cum non promiſiſſet, nec habebant iuſtam cauſam pugnandi Iſraelitę contra aliquam aliam gentem. Dicũtur autem nationes ſubiectę, quia Iſraelitę ſubiecerunt aliquos de omnibus ſeptem populis, vel gentibus Chanaã, & illę vocantur nationes ſeptem. Dicitur autem in circuitu veſtro, ideſt in terra veſtra: nam non erant gentes iſtę in circuitu, ita quòd Iſraelitę eſſent vndique circumſepti a populis Chananęorum, ſed quandam partem terræ obtinuerant Iſraelitę, aliam autem adhuc poſſidebant Chananęi, & inter Iudęos adhuc erant aliqui de Cha-
I nanæis, quos delere non potuerunt, vt patet ſupra 16. & 17. & Iudicum 1. quia tamen erant Chananæi aliq̃ ad aliqua latera terræ obtentę a Iudęis dicebantur nationes eſſe in circuitu Iudęorum: eſt tñ modus loquẽdi largus. Cum autẽ dicitur, ꝙ ſubiectę erãt eis omnes nationes, ſ. Chananæorum, non eſt intelligendum vniuerſaliter. Falſum etiam eſſet; nam manebant adhuc multę gentes, de quibus ſupra c. 13. & hic etiam innuitur, ſ. quòd morabãtur adhuc de Chananęis multi inter Iſraelitas. Poteſt tamen intelligi dupliciter iſta ſubiectio. Vno modo per deſtructionem, ſ. ꝙ Iſraelitę pugnauerunt contra omnes Chananęorum populos, & occiſis illis acceperunt terram: tunc autem eſſet tota terra in circuitu ſubdita proprie. gentes autem vel
K nationes non erant proprie ſubditę, q̃a non manebãt: largè tñ dicentur ſubditę, quia iam non repugnabant. Sed non ſtat iſte modus, quia poſtquam ceſſauit terra a bellis adhuc manebãt multi populi, & regiones Chananęorum non ſubiectę Iudęis, vt patet ſ̃. 11. vbi dr̃, ꝙ ceſſauit terra a bellis, & poſtea 13. ca. ponuntur multæ gentes, quę nondum ſubiectę erãt. Alius modus ſubiiciendi erat proprie, ſ. ꝙ Iudęi pugnaſſent contra Chananęos, & cum poſſent eos delere, non deleuerunt relinquentes eos ſibi tributarios. Sic patet ſ̃. 16. de Chananęis habitãtibus in Gazer, qui facti ſunt tributarii: idem patet de multis vrbibus in dimidia ſorte Manaſſe, quæ ſub tributo ſeruierunt, vt patet ſupra 17. cap.

Sed

Sed dicendum, ꝙ iſto modo adhuc Iſraelitæ non ſubiecerāt ſibi omnes gentes Chananęorum, quia impoſitio tributi eſt, quando Iſraelitæ poterant delere aliquam gentem, & non delebant, & ob hoc recipiebant tributa: tempore tamen Ioſue non fuerunt ſic ſubiectę omnes gentes Chananæorum: nam poſt mortem Ioſue fuerunt gentes multæ, de quibus dicitur Iudi. 2. quòd Ioſue non potuit delere illas.

Item non ſtat, ꝙ Iudæi impoſuiſſent tributum gẽtibus illis, ſed magis ipſi ſoluebant tributum, & premebantur a Chananæis, vt patet Iudi. 3. & 4.

Item cum dicitur, ꝙ aliqua loca ſubiecta fuerũt in tributum Iudæis in ſorte Ephraim, & Manaſſe, vt patet ſupra 16. & 17. ſed magis poſt mortem illius, quia ibi dicitur, quòd a principio non prępualuerunt Iſraelitę contra gentes iſtas, & ob hoc manſerunt in terra: poſtea autem cum confortatus fuit, & multiplicatus Iſrael fecit illas tributarias, & hoc videtur fuiſſe poſt mortem Ioſue, vt colligitur Iudi. 1. c. Non eſt ergo verum aliquo modo, ꝙ omnes gentes Chananæorũ fuerint ſubiectæ Iudæis tempore Ioſue, ſed ſcriptura accipit vniuerſalem propoſitionem pro multis. ſ. qa maior pars gentis Chananæorum ſubdita fuit Iſraelitis, dicuntur omnes nationes ſubiectæ. Iſtę autẽ gentes, quæ ſubiectæ fuerunt impropriè ſubiectæ ſunt. ſ. per mortem: nam per compoſitionem nulla ſubdita fuit. Poteſt tñ alio modo accipi litera iſta, ita vt non ſit neceſſaria aliqua determinatio vniuerſalitatis. ſ. ꝙ oẽs nationes in circuitu erant ſubiectæ Iudęis. i. non audentes pugnare contra eos, licet nõ eſſent ſubiectę **C** eis ad tributa ſoluenda. Et iſte modus eſt magis cõueniens, q̃ aliquis ſuperior, quia tunc verum eſt vniuerſaliter, ꝙ oẽs nationes in circuitu erãt ſubditę Iudęis. i. nulla iam de Chananeis, q̃ de alijs gentibus audebat repugnare Iudęis. *Et Ioſue iam longæuo*. Ideſt erat Ioſue iam ætatis longę: dicitur. n. longæuus. i. longi æui. Vocauit. n. totum Iſrael, qñ erat longęuus, quia intendebat cõmonere totum populum ad Dei cultũ, & hoc voluit facere ad mortem ſuam. Et quia cum eſſet iã longęuus arbitrabatur ſe eſſe in limine mortis vocari fecit Iſrael. Toto aũt tpe pręcedenti, quia exiſtimabat adhuc ſibi ſupereſſe vitã, non fecit vocari Iſrael, qa vtilius eſſe credidit admonere illos ad mortẽ ſuã, q̃ multo tpe prius: eo ꝙ magis retinerent hoc Iudęi poſtea in memoria. Ea quippe, quę quis agit in limine mor- **D** tis, magis apud poſteros in memoria tenentur, q̃ ea, quæ fiunt, dum quis de morte ſuſpectus non eſt, & hoc, quia creditur facere quis ex maiori affectione quęcunque agit morti coniunctus, q̃ quę alias agit, cum iſta ſunt ad aliorum utilitatem. Etiam fecit hoc Ioſue, quia mos erat ſanctis patribus apud mortẽ ſuã admonere eos, quos diligebant. Sic. n. Iacob patriarcha morti propinquus vocari fecit Ioſeph, & filios duos eius, & benedixit illis Gen. 48. & poſt hoc cum eſſet verè propinquus morti conuocari fecit omnes filios ſuos, & locutus fuit eis de futuris, benedicẽs ſingulis eorum; Gen. 49. Moyſes quoque Dei famulus ad mortem deueniens congregato toto Iſrael propo- **E** ſuit eis totum Deuteronomium, declarans legem, & eo finito aſcendit in montem Abarim, vt moreretur, vt patet Deuter. 1. & ultimo. Nec ſolum propoſuit Deuteronomium, qui erat ex neceſſitate declarandę legis eis proponendus: ſed ẽt quaſi recedens ab eis cõteſtatus fuit illis, ꝙ colerent Deum inuocans cęlum & terram ſuper illos, quòd mala ipſis ventura eſſent non obſeruantibus legem: declarans hæc in cantico Deuterono. 32. & præter hoc conuocans omnes poſuit benedictiones omnium tribuum, vt patet Deutero. 33. c. hanc conſuetudinem obſeruare uoluit Ioſue admonẽdo Iſraelitas ad cultum Dei. Eratq; nimis

Mos ſanctorum patrum apud mortem ſuã, & ſic facere debent boni chriſtiani.

A neceſſaria, quia nũc Iſraelitę quaſi noui in terra Chanaan poterant ex cõmunicatione Gentilium deprauari, & conuerti ad idola, niſi ſolicitè cauerent. Hãc quoque conſuetudinem tenuerunt patres poſteriores: nam Samuel propheta & princeps in toto Iſrael, cum eſſet nimis ſenex, conuocauit totum Iſrael, & declarauit eis peccata ſua eligendo, ſiue petendo regem admonens, vt poſtea ſequerentur Deum, vt patet 1. Reg. 12. cap.

Et perſenilis ætatis. Hoc ponitur ad ſignandum valde magnam ſenectutem: erat enim Ioſue ſenex, & prouectæ ętatis, quando incepit diuidere terram, vt patet ſupra decimotertio. erat tamen valde ſenior nunc, quando admonuit Iſrael, eo quòd ab illo tẽpo- **B** re vſque nunc multa tempora euoluta erant, vt patet in principio literę, ſcilicet euoluto multo tempore poſtquam Dominus dederat pacem: tempus tamen, in quo Deus dedit pacem, erat tempus, quo cępit terra diuidi, vt colligitur ſupra 14. cap. & dicitur perſenilis, ideſt valde ſenilis; quia iſta prępoſitio, per, vel prę, dicit complementum, vel augmẽtum: vt factus, & perfectus; ſenilis, & perſenilis; ſonãs, & perſonãs; clarus, & pręclarus.

Vocauit Ioſue omnem Iſrael. Non intelligitur ſimpliciter quòd omnes viri de Iſrael conueniſſent ad Ioſue, quia non poſſent eum audire omnes. Etiam non erat contingens aut poſſibile quòd omnes conuenirent: neceſſe enim erat quòd aliqui vacarent alijs officijs ſaltem ducendo cibos eis, qui ad Ioſue admonitionem cõuenerant: ſic fuit cum Moyſes ante mortem ſuam vocauit totum populum, vt audiret verba Deuteronomij, qui nouiter proponebatur: tamẽ ibi non fuerunt omnes, quia portãtes aquas, & ligna pro neceſſitate caſtrorum non erant ibi. Sic patet Deut. 29. cap. cum dicitur: Vos eſtis hic omnes &c. & cum computauerit eos ſubditur: exceptis lignorum cæſoribus, & his, qui comportant aquas: ſed conuenit totus Iſrael: quia de quolibet loco Iſrael conueniebant aliqui viri, & illi retulerũt poſtea cæteris admonitionem Ioſue. Aliquis forte dicet ꝙ ſoli principes Iſrael conuenerunt ad audiendum hoc: ſed eis conueniẽtibus dicitur cõueniſſe totus populus, quia cõtinẽt totum populum eminenter. Sed non ſtat: quia litera dicit conueniſſe totũ Iſrael, & deinde dicit conueniſſe principes & duces: ſi tñ intelligerentur principes noĩe totius populi non fieret repetitio: ideo dicendum eſt ꝙ pręter principes cõuenerit totus Iſrael eo modo, quo dictum eſt: poſſet tñ ſtare ille ſenſus, ſi non ponãtur ſequentia tanq̃ copulatiuè addita, ſed vt exponens & expoſitũ: & ſic aliquãdo ponitur, &, expoſitiuè, & nõ copulatiuè. *Maiores natu*. Dupliciter vocãtur aliqui maiores natu, ſ. quia antiquiores ſunt, vel quia de pręclariori proſapia. Primo modo dñr maiores natu, ideſt maiores ex natiuitate, ſ. quòd magis de tpe tranſiuit ex natiuitate eorum. Secũdo mõ maiores natu, ideſt maiores natalibus, ſ. in proſapia. Primo modo accipiuntur hic, ſ. ſeniores: & iſte eſt **E** cõis modus accipiendi in litera noſtra. Fuerunt autẽ vocati ſpecialiter ſeniores, quia iſti prudẽtiores ſunt: ſic dixit Salomon: In antiquis eſt ſapiẽtia, i. prudẽtia: nam prudẽtia experientia magna indiget, quia eſt de agibilibus humanis, quæ non cõprehenduntur phantaſia aut intellectu; experientia autẽ non fit in paruo tpe, cum exigat multos actus, & circa multa obiecta actionis. Iuuenes aũt paucũ tps habuerũt, iõ nõ ꝯtingit eis prudẽtia. Sic ait Ariſ. 6. Ethi. nõ cõtingit iuuenes eſſe prudẽtes, aut ſapiẽtes, ſed facile eſt eẽ Mathematicos: ſic ẽt dicit 1. Ethi. ꝙ iuuenis nõ eſt cõueniẽs auditor moralis philoſophię: inexpertus. n. eſt q̃libet aũt bñ iudicat de his, q̃ cognoſcit: ſeniores ãt iſti tanq̃

Experiẽtia multo indiget tpe.

 pruden-

prudentiores cæteris poſſent magis cognoſcere veri-
tatẽ verborum Ioſue,& proponere illa poſtea in po-
pulis ſuis. Non vocantur autem ſeniores illi,qui erant
ſimpliciter maximi ſecundum ętatem in toto popu-
lo,quia forte non proficeret iſtos illuc cõuenire, quia
ſicut aliquis propter eſſe nimis iuuenem inexpertus
eſt,ita qui valde ſenes ſunt deficiente temperiæ cere-
bri incipiunt variare:ita vt aliqui qui ad valde magnã
ætatem perueniunt ad nihil omnino cognoſcere eos
deuenire contingat. Sicut factum eſt de quodam viro
valde literato temporibus ſuis, qui pleraque volumi-
num, tam hiſtoriarum quàm ſapientialium confecit;
ad tantam tamen ex bonitate complexionis longani-
mitatem deductus eſt, vt nec literas noſceret, nec ſci-
ret ſe eſſe, qui prius libros condiderat; hoc autem in
territorio Numantino factum eſt. Sed erant iſti viri
ſenes valde prudentes, & magnæ auctoritatis in toto
populo, ſecundum ętatem quoque maturi, vt nihil ex
leuitate iuuenili agere crederentur, quæ ſi contingant
alicui in iuuentute, verè ſenex vocabitur: ſic patet Sa-
pientiæ 4. ſenectus venerabilis non diuturna, nec an-
norum numero computata: cani ſunt ſenſus hominũ
& ſenectus vita immaculata. *Et principes.* Iſti ſunt, qui
erant principes ſecũdum originem, ſ. quòd illi, qui ve-
niebant in tribubus ſingulis per lineam primogenito-
rum, erant principes tribuum ſuarum: horum autem
erat impoſſibile plures eſſe in aliqua tribu, ſed in qua-
libet tribu erat vnus. Vnde ſicut erant duodecim tri-
bus, ita erant duodecim principes in toto Iſrael: & ſic
quando Moyſes iuſſu domini computauit totum Iſ-
rael in mõte Sinai, poſuit primo duodecim principes
tribuum, vt patet Nume. 1. & in caſtrametando eoſdẽ
duodecim principes aſſignauit Nume. 2. & cum San-
ctuarium dedicatum fuit, ponuntur duodecim prin-
cipes tribuum offerẽtes per ſingulos dies, ſcilicet per
duodecim, vt patet Num. 7. cap. & ſemper manebant
ſic principes. Erant autem iſti generoſiores in toto po
pulo, quia veniebãt a capitibus tribuum per lineas pri
mogenitorum. Erãt etiam alij principes familiarum,
quia ſub qualibet tribu erant aliquę familię, quę erant
cognationes magis ſpeciales, de quibus patet Nume.
26. vbi ponuntur omnes familiæ tribuum, & ſingulæ
harum habebant principes ſuos, qui veniebant a capi-
tibus iſtarum familiarum per lineam primogenitorũ
ſemper deriuando, & eodem modo in qualibet fami-
lia erat vnicus princeps. iſti autem tanquam capita po
puli vocati ſunt ſpecialiter. *Et duces.* Proprie duces di-
cuntur eſſe capitanei bellorum: hic autem non accipi-
tur ſic, quia non erant tũc aliqua bella, quorum pone-
rentur duces: ſed vocantur duces principes, qui non
ſunt ex origine, ſicut principes tribuum, & familiarũ,
ſed erant præpoſiti a populo ad aliquid agendum, &
iſti ſunt iudices, qui præficiũtur, & habent iuriſdictio-
nem in populo ad dirimendas cauſas, & ad pęnas, &
pręmia: & iſti ſunt duces, ideſt directores, qui dirigunt
omnia negotia diſtribuẽtes iuſtum in ſingulis. Vnde
quaſi regulæ ſunt, per quos cognoſcitur in actionibus
quid prauum diſtortum, aut rectum ſit. ideo cum ho-
mines ad iudicium veniũt quaſi ad regulam actiones
ſuas deducunt: ſic ait Ariſtot. 5. Ethicor. *Et magiſtratus.*
Iſtud eſt nomen generale ad omnia officia, & prępoſi
turas quaſcunque, ſiue ad iudices, ſiue principes, ſiue
duces, aut qualitercunque. vt tamen includantur om-
nes habentes aliquam prępoſituram inter Iſraelitas di
ctum eſt de magiſtratibus. *Dixitque ad eos, ego ſenui.* Hic
ponit cauſam dictorum ſuorum, quaſi dicat, ideo dico
vobis hęc admonens ne recedatis a Deo veſtro, quia
ſenui. Si autem eſſem iuuenis nõ dicerem, quia adhuc
ſupereſſet mihi vita, & ego videns opera veſtra nõ per
mitterem vos declinare ad idola; ſed nunc ſenui val-

Aduerte de quodã viro hiſpano qui cũ doctus eſſet tpis diuturnitate, nec literas noſcebat, & appellabat Ioannes Aegidij Zamorenſis, ſeu Numantinus. nam Numantia eſt hodie Zamora.

Quid proprię duces

F de, & arbitror exitum meum appropinquare, ideò nõ
potẽs vobiſcum eſſe ad directionem veſtrã admoneo,
ne deſeratis Deum veſtrum. *Et progreſſioris ætatis ſum.*
Iſtud ponitur ad ſignandum magnam ſenectutem:
idem autem eſt progreſſior ætas, & prouecta, vel pro-
uectior: & dicitur progreſſior a progrediendo, ſ. quan
do aliquis multum progreſſus eſt in diebus ſuis. Et ob
hoc ſupple ſuſpicor, quod feſtinet receſſus meus de
hoc habitaculo carnis. *Voſque cernitis omnia, quæ fecerit
dominus Deus veſter.* In hoc incępit inducere, quod in-
tendit, ſcilicet admonet Iſraelitas, vt colant Deum nõ
recedentes a lege eius, & inducit ex datis beneficijs,
ſcilicet, quia Deus multa eis bona contulerat, proptec
quæ non debebant deſerere cultum eius, & ad hoc di-
G cit: Vos cernitis cuncta quæ fecerit, quaſi dicat, ipſe
benefecit vobis, & iſta beneficia non ſunt abſcondita,
quia vos omnes noſtis quid fecerit; & ob hoc magis
moueri debebãt, quia beneficia manifeſta magis im-
mutãt quam beneficia, quæ aliqualiter ſub dubio ma-
nent, an ſint.

Conſiderandum autem, quòd iſta inductio ad co-
lendum Deum non eſt efficax ſimpliciter, immo ſe-
cundum ſe non eſt conueniens, ſed conuenit ſecun-
dum ſubiectam materiam: cultus namque, ad quem
Ioſue hic admonebat eſt ſoli Deo debitus, eo quòd
Deus eſt: & cum conſtiterit Deum eſſe aliquem, dato
quòd nobis nunquam benefeciſſet, ſed nocuiſſet, te-
nebamur eum colere, & quamquam aliquis tanta bo
na nobis contuliſſet quanta Deus impendit ſi poſſi-
H bile vllatenus foret, non deberemus ei cultum aliquẽ
exhibere: ſolum ergo exigebat ad hoc directe, quòd
Ioſue declaraſſet, quòd Deus eorũ erat verus Deus,
& non ſicut dij gentium, qui ſimulachra ſunt: & tunc
non adiungens aliqua collata ab eo beneficia ſufficiẽ-
ter induxerat Deum eſſe colendum. Probari autem,
quòd Deus Hebræorum eſſet verus Deus poterat fa-
ciliter per multa magnalia, quæ egerat, qualia non po
tuerunt facere dij Gentium, & iſta erat inductio con-
ueniens ſimpliciter ad hoc, quod intendebatur: indu-
xit tamen hoc per beneficia præſtita, quia iſta erat cõ-
ueniens inductio ſecundum ſubiectam materiam. Iu-
dæi enim non multum afficerentur in Deum, quia
Deus erat: Nam hoc pertinet ad conſiderantes diffe-
I rentiam perfectionis entium, & altiſſimum gradum
entitatis, de quo ad Iudęos nihil pertinebat, quia ru-
des erant, beneficia autem collata erant aliqua ſenſi-
bilia bona, & delectabilia, ideo per hęc magis affice-
rentur ad illum. Admonuit ergo Ioſue non per illa,
per quæ ſimpliciter admonitio fieri debebat, ſed per
id, quod quantum ad iſtos conueniebat: ſicut nos nõ
incipimus cognoſcere ab his, quæ ſunt ſimpliciter co
gnoſcibilia primo, quæ vocantur primo nota naturę,
ſed ab his, quæ ſunt primo nota nobis, vt ait Ariſt. 1.
Phyſ. Alio modo poteſt dici, ꝙ Ioſue non potuit iſtã
admonitionem tãquam per collata bona totaliter in-
duceret, quòd Iudæi debebant Deum colere, vel non
recedere a lege eius, ſed poſuit ad magis inducẽdum,
K ſ. quòd Iudæi debebant colere Deum ſuum, quia ve-
rus Deus erat, & tamen adhuc debebant magis affici
ad ipſum, quia multa eis cõtulerat: & hoc verum eſt,
quia nos tenemur ad diligendum Deum, & colendũ
ipſum, quia Deus eſt, ſiue nobis contulerit bona ali-
qua, ſiue nulla: magis tñ tenemur cum nobis aliquid
contulerit, ꝙ̃ ſi nihil, & quanto plura contulerit, tãto
plus diligere tenebimur: ſic declarauit Chriſtus Luc.
7. ꝓponens parabolã de duobus debitoribus ad vnũ fę
neratorẽ vtroq; dimiſſo debito qs magis teneretur di
ligere, & rñſum eſt, ꝙ ille, cui plus donata sũt, qđ Chri
ſtus laudauit, dicens: Recte iudicaſti. & ſubintulit de
Magdalena: Remittunt ei peccata multa, quia dilexit
multum.

Si q̃s tanta bñficia nobis contuliſſet, vt Deus, non tñ dẽt, vt Deus coli.

multum. *Cunctis per circuitum nationibus.* Poteſt referri hoc ad nationes, quarum terram ceperant, vel ad illas, quæ adhuc manebant.

Primo modo eſt ſenſus, ꝙ Deus illas nationes deleuerat in conſpectu iudæorum tradens in manu ipſorum, cum iudæi fragiles eſſent, & nationes robuſtę, & tunc dicitur cunctis nationibus per circuitum idest in circuitu loci huius, in quo ſumus ſcilicet in tota terra quam accepit Iſrael.

Secundo modo eſt ſenſus, ꝙ Deus fecit multa nationibus, quæ erant in circuitu, quia multæ de illis, licet non erant deletæ, tamen conuenerant in bellum iam contra Iſraelitas ad aquas Meron, & ibi perierũt reges plurimi earum, & exercitus magni: poſtea autẽ confugerunt in vrbes ſuas, & Iſraelitæ non pugnauerunt contra omnes, ſed ſolum contra quoſdam de regibus: magna autem terra derelicta fuit, contra quã non pugnauerunt exiſtente Ioſue. ſ. contra gentes illas, de quibus ſupra 13. capitulo, & ſic fecit Deus omnibus illis multa mala, ſicut nationibus, quę perierãt.

Vel poteſt intelligi, ꝙ fecit Deus eis malum. ſ. ꝙ incuſſit eis terrorem magnum: prius enim audebant contra Iſraelitas, & credebant ſe poſſe illos expellere de terra, vel delere. Deus autem incuſſit eis tantum timorem, vt nequaquam auderent pugnare contra iudęos, nec expectare in campo, ſed fugientes tuebantẽ ſe intra urbium ſuarum præſidia.

Quomodo pro uobis ipſe pugnauerit. Scilicet non fuit pugna veſtra, ſed pugna Dei, quia ipſe agebat totam ſtragem contra hoſtes veſtros, & vos nihil faciebatis.

Quomodo Deus pro Iſraelitis pugnabat. Eiusq; modus pugnãdi fuit triplex. Quæſt. III.

QVAERET aliquis qualiter Deus pugnabat pro Iſrael. Reſpondetẽ, ꝙ pugnabat Deus pro Iſrael, & modum pugnę experti ſunt Aegyptii, quando ingreſſi mare rubrum videntes moueri fluctus ſuper eos, dixerunt, Fugiamus Iſraelem, quia Deus pugnat pro eis contra nos, vt patet Exo. 14. capitulo, & poſtea Moyſes cantans ob hanc victoriam ait: Dominus quaſi vir pugnator Exod. 15. capit.

Sciendum autem, ꝙ modus pugnandi Dei pro Iſraelitis fuit triplex.

Primus fuit quando pugnabat pro eis, & ipſe totaliter agebat pugnam iudęis non pugnantibus: & iſte modus fuit in mari rubro, cum perſequerentur Aegyptii hebræos ad interitũ, reſpexit Deus caſtra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecitque exercitum eorum, & ſubuertit rotas curruum, ferebanturque in profundum, ut patet Exo. 14. ibi autem nihil faciebant Iſraelitæ, quia erant ex alia parte maris reſpicientes, quid Deus ageret contra Aegyptios: ſic enim dixerat prius Moyſes: Dominus pugnabit pro vobis, & uos tacebitis, ideſt non mouebimini.

Sic quoq; fuit bellum Dei ꝯ Amorrhęos in torrẽtibus Arnon: nam cum ingreſſuri eſſent Iſraelitę in terram duorum Amorrhęorum Regum apud torrentem Arnon, erat via ſtricta inter duos ſcopulos cauernoſos, latuerantq; ibi Amorrhęi plurimi, ut inde ſagittis, & iaculis atque lapidib. occiderent Iſraelitas, plurimoſque ipſorum incautos occidere poterãt & nullum tranſire permitterent, Deus autem fecit ſcopulos inclinari ſuper torrentem, & ſuffucati ſunt ibi omnes Amorrhęi latentes, & rurſus erecti ſunt ad priſtinum ſtatum, ut tranſire poſſent Iſraelitæ, ut patet Num. 21. capi. Hic autem nihil faciebant Iudęi,

A immo nec cognoſcebãt vllos ſibi inſtare hoſtes, ſed Deus pugnauit. Et quia ſic in mari rubro ſolus ipſe pugnauerat, ſcriptura comparauit iſta duo facta ponens ea in libro bellorum Dei. Sic patet præallegato capitulo cum dicitur. vnde dicitur in libro bellorum domini, ſicut fecit in mari rubro, ita faciet in torrentibus Arnon: ſcopuli torrentium inclinati ſunt, vt requieſcerent in Arnon, & recumberent in finib. Moabitarum. ſic quoque factum eſt tempore regis Ezechiæ, cum angelus Dei per noctem occidit in caſtris Aegyptiorum centum octogintaquinque millia. 4. Regum. 19. & alia ſimilia, ut. 2. Paralipomenon 20. capitulo.

Secundus modus, quo Deus pugnabat pro Iſraelitis erat, quando ipſe aliquid manifeſte per ſe agebat,
B & aliquid Iſraelitæ adiuti a Deo. Iſte mod' eſt minor primo, quia hic eſt aliqua actio humana, ſic fuit ĩ bello Ioſue contra Iericho, quia Iſraelitis luſtrantibus vrbem per ſeptem dies muri ciuitatis a fundamentis corruerunt, ꝙ Deus ſolus fecit: Iſraelitæ autẽ ingreſſi vrbem deſolati ſunt eam, ut patet ſupra ſexto: ſic quoque fuit in bello Ioſue contra quinque reges pugnãtes contra Gabaon. Nam Deus fecit ſtare ſolem ſpatio diei vnius quouſque vlciſceretur ſe Ioſue de hoſtibus: dimiſit quoque prius lapides magnos grandinis in deſcenſu Bethoron uſque ad vrbem Azecha, perieruntque plures, quam ceciderant gladio, ut patet ſup. 10. Simile fuit tempore Gedeonis, quãdo iuit ipſe cum trecentis uiris nocte habentibus trecentas
C lagenas fractas, & lampades atque buccinas, terrueruntque totum exercitum alienigenarum, & Deus miſit turbationem in eos, ita vt putarẽt quòd pugnabant contra Iudæos, & pugnabant ſinguli cõtra coniunctos ſibi, ceciditque ſic innumerabilis multitudo, vt patet Iudi. 7. cap. multa autem ſimilia ſunt.

Tertius modus pugnandi Dei pro Iudæis eſt, quando ipſe manifeſte nihil agebat, ſed adiuuabat eos ad pugnandum, ita ꝙ aliter pugnare non potuiſſent: & hoc erat dupliciter. Vno modo diminuendo vires aduerſariorum, vel immittendo terrorẽ in eos. Alio modo dando animoſitatem, vel vires Iudæis ad pugnandum. De primo patet Exo. 23. & Deuter. 7. ſ. terrorem meum mittam in præcurſum tui, occidamq; omnem populum, ad quem ingredieris, cunctorũq;
D inimicorum tuorum coram te, terga vertam. De ſecundo patet Deut. 8. ſ. ne forte dicas in corde tuo fortitudo mea, & robur manus meę hęc mihi omnia præſtiterunt, ſed recorderis Domini Dei tui, ꝙ ipſe tibi vires prębuerit, vt compleret pactum ſuum: cum autem dicit hic Ioſue, quod Deus pugnauit pro eis intelligitur de 2. & 3. modo pugnandi, quia de primo modo nullum exemplum fuit tempore eius, ſed tempore Moyſi, vt patet ex proceſſu totius iſtius libri.

Et nunc quia vobis forte diuiſit omnem terram. Ideſt etiã cernitis, quia, ideſt quòd Deus diuiſit vobis omnem terrã ſorte, i. fecit quòd diuideretur: nã Ioſue & alij viri diuiſores hoc fecerant, vt patet ſupra 19. hoc eſt
E referendo iſtam literam ad præcedentem: ſed non debet ſic legi, ſed magis quòd incipiat hic clauſula: & eſt ſenſus ꝙ Ioſue ſupra inducebat Iſraelitas per beneficia collata, nũc verò inducit per beneficia, quæ conferenda ſunt. Eſt autem hoc, quòd Deus fecerat totam terram Chanaan diuidi Iſraelitis in ſortes, ſed non fuerat tota tradita: hic autem dicitur, quod tota tradetur. In quo ſciendum quòd ſicut declaratũ fuit ſupra 13. Ioſue bis diuiſit terram: primo enim data pace cum hoſtibus, & ceſſantibus omnibus bellis terram captam diuiſit inter tribus Iſrael: poſtea autẽ dixit ei Deus: multa terra derelicta eſt, quę nondum capta fuit, ſed hanc quoque diuide cum reliqua, quæ

capta

capta eſt,quia ego dabo eam Iſraelitis: & tūc diuidit F Ioſue totam terram Chanaan tam captam,quam nōdum captam,& iſta eſt diuiſio, quæ habetur ſupra a, capit,15. vſque ad 20. & quia Iſraelitæ poterant conqueri,ꝙ Deus diuiſerat eis terram illam, & non tradebat,quod erat ſuperuacuum, immo labor in diuidendo,& deſcribendo fuit penitus inanis. Reſpōdet Ioſue,ꝙ quamquam Deus nondum tradidiſſet,tamē traditurus erat,& certiſſime traderet.

Ab orientali parte Iordanis vſque ad mare magnum. Hic ponuntur duo termini. ſ, orientalis,& occidentalis, Eſt iordanis in oriente,ut patet Num.34.c.mare magnum autem eſt in occidente terrę illius, ut patet ibidem.& Deut.11.atque ſupra.1.vocatur autem mare magnum.ſ.mediterraneum,quod erat magnum reſpectu aliorum marium terrę Chanaan:erant, quip- G pe ibi duo maria parua,quæ vocantur lacus, vel ſtagna.ſ.mare Geneſareth,ſiue Galilęę, & mare Sodomorum,qnod vocatur mare ſalſiſſimum, vel ſolitudinis,vt declaratum eſt late de eis.ſup.12.c.iſtud tamē non vocatur mare magnum ſimpliciter,ſed illud eſt mare oceanum,iſtud mare eſt terminus totius terrę Chanaan,& totius Aſię, nā per illud omnes tres mūdi portiones aliqualiter diſtinguuntur.

Non eſt autem intelligendum, ꝙ ſolum eſſet facta diuiſio ab oriente in occidentem,quia etiam erat facta a Meridie in Aquilonem, cum nihil relictum fuiſſet indiuiſum in tota terra Chanaan, ſed dictum eſt ab oriente in occidentem ad ſignandum maiorē extenſionem terræ Chanaan:longior enim eſt ab oriente in occidentem,quam a Meridie in Aquilonē. H

Item dictum eſt,quia maior difficultas erat diuidi terram ad partem occidentalem, quam a Meridiana in Aquilonem,quia Philiſthim,& aliæ gentes robuſtiſſimæ morabantur ad partem occidentalem, quę nondum fuerant captę:ad partem autem meridianā, & Aquilonarem nihil fere manebat non ſubiectum in poteſtatem hebręorum.

Multæque adhuc ſuperſunt nationes. Ideſt multæ nationes ſuperſunt,quæ nondum fuerunt vobis ſubiectæ: ſed ſubiicientur:iſtæ nationes enumerantur, ſup.13. & Iud.1.c.

Quare autem iſtę nationes non fuerint mox traditę in poteſtatem hebręorum, ſicut traditæ ſunt alię, I quas ceperunt,cauſę tres ſunt,de quibus ſatis dictum eſt.ſ.13.c.

Quid diſperdere.

Dominus Deus veſter diſperdet eas. Ideſt delebit, diſperdere eſt totaliter deſtruere: ſic Deus facturus erat de gentibus illis, multæ quippe poſtea ſubditę ſunt Iudæis tempore iudicum, & tempore Regum,vt Dauid, & Salomonis, cuius tempore tota terra ſubiecta fuit Iſraelitis, ut patet.2.Paralipo.8.capitulo.

Quomodo autem tota terra ſubiecta fuit,vel De' omnes gentes diſperderit a facie Iſraelitarum, cum videantur quędā gentes nunquam fuiſſe ſubiectæ iu- K dęis,ut apparet de Tyris, & Sidoniis, & Philiſthinis declaratum fuit ſup.13.c.

Et auferet a facie veſtra. Ideſt auferet coram vobis ſ. ne maneant in terra.

Hoc dupliciter ſcilicet,vel eas delēdo,ſicut aliquæ gentes fuerunt, quas Iſraelitę penitus diſperderunt.

Vel eas vobis ſubiiciendo in tributarias, ſicut fuit de quibuſdam aliis,de quibus.2.Paralipom.8.capitu, & quamquam iſte ſecundus modus non ſit ita proprius,tamen ſatis ſtat,quia quando gentes non erant ſubiectę iudæis reſiſtebant eis in faciem, & ſtabant, coram facie ipſorum, cum vero fuerunt ſubiectæ illis iam non erant coram facie ipſorum,quia non reſiſtebant illis.

Et poſſidebitis terram. Ideſt poſſidebitis totam reliq̃ terram Chanaan,& hoc quia quandam partem terrę poſtea ceperunt ad habitandum, & aliam ſubiecerunt ſibi,non ad habitandum,ſed vt haberent habitatores terræ illius in tributarios.

Sicut pollicitus eſt. Hoc promiſerat primo Iſraelitis cum dixit eis quaniam terram dare deberet, & ſemper promittebat ſaltem terram ſeptem populorum Chananęorum.Ioſue quoque promiſit,ꝙ reſiduam terram adhuc daret Iſraelitis,vt patet.ſ̄.13.ſ. Ego ſū, qui delebo eos a facie filiorum Iſrael.

Tantum confortamini. Tantum, eſt hic dictio excluſiua.ſ.non ſitis ſoliciti circa acquiſitionem terrę, quæ ſuper eſt,vel circa aliquid alterum, ſed ſolum eſtote ſoliciti ad cuſtodiēdum mandatum Dei, quaſi dicat G quantum ad cætera Deus eſt ſolicitus veſtri, & dabit omnia,quę promiſit,confortamini.i. eſtote forti animo. Et pertinet hoc ad eleuationem cordis ī aliquid arduum,ꝙ eſt per modum ſpei. obſeruatio legis erat tanquam aliquid magnum:cum autem Iſraelitæ firmiter proponerent obſeruare legem,exponebant ſe ad tolerandos labores,qui eſſent in tolerando legem & conſeruando,ideo confortabantur,& ſic eſt, cum quis aliquod arduum,& durum opus aggreditur,dicitur confortari,quia cor debile iſta refugit, quieti & molliciei ſe applicans.

Eſtote ſoliciti,vt cuſtodiatis cuncta. Magna debet eſſe ſolicitudo noſtra,ne Deum offendamus. Et quia offendimus eum,quando contra legem illius agimus, debemus eſſe ſoliciti circa legem Dei, vt nihil illius, H aut tranſgrediamur,aut omittamus,ſic enim de uiro quem ſcriptura beatum vocat,dicitur ſcilicet.Sed in lege domini fuit uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte,& Deuterono. ſexto iuſſit Deus vt iudæi ſemper meditarentur in mandatis eius. ſ. Eruntque verba hęc, quæ ego præcipio tibi in corde tuo,& meditaberis ſedens in domo tua,& ambulans in itinere,dormiens atque conſurgens.

Cuncta,quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi. Hoc videtur intelligi de Deuteronomio, qui uocatur uolumen legis Moyſi,ut patet Deuteron.31.c.& 17.ca.& iſtud eſt,ꝙ mandatum eſt legi coram toto populo.ſ. in quolibet anno remiſſionis,qui fiebat de ſeptennio I in ſeptennium debebat coram toto Iſrael legi,ut patet Deuteronom.31.cap. quaſi contineretur hic tota lex,& nihil aliud obſeruandum foret,& verum eſt ꝙ quaſi omnia præcepta, quæ pertinebant ad plebem continebantur in Deuteronomio.

Non tamen ſolum eſt intelligēdum de libro Deuteronomii,ſed de omnibus libris Moyſi,qui uocātur lex,quia quidquid in illis continebatur debebat obſeruari,etiam ſi nō eſſet in Deuteronomo,alioquin daretur,ꝙ præcepta,quę erant in aliis libris non obligabant iudęos, ꝙ falſum eſt: aliqua tamen pręcepta erāt in aliis libris,quę non erant in Deuteronomio, K vt patet de pręceptis purificationis ab immundiciis, & de multis ſacrificiis, & de mr̄imoniis ꝯhēdis, vel non ꝯhendis,de q̃bus nihil in Deuter.& habentur in Leuitico quaſi per totum. Et ad hoc conuenientius dicendum eſt, ꝙ accipiatur uolumen legis Moyſi ꝓ omnibus libris eius, & quidquid ibi eſt obſeruandū eſt, iſtud autem nō eſt unū volumen,nec vna lex niſi largè,nam tota lex,quæ continetur in Exodo, Leuitico,& Numeris dicitur eſſe vna lex, & uocāt lex ſimpliciter,vel lex Dei.Quod autem continetur in Deuteronomio uocatur alia lex,ſic patet Deuterono.29. ſ. Hęc ſunt verba fęderis,quę p̄cepit dominus Moyſi ut feriret cum filiis Iſrael in terra Moab præter illud fędus,ꝙ cum eis pepigit in Horeb. Aliquando tamē accipitur tota,ut vna lex,& ſic eſt hic, & communi-

tet

ter accipiuntur omnes libri pro vna lege, & nocabit vnum volumen.

Et non declinetis ab eis, nec ad dextram, nec ad ſiniſtram. Ideſt nullo modo declinetis ab eis. Et quia iter omne rectum eſt inter dextrum, & ſiniſtrum tanquam medium: ad dextrum autem, vel ſiniſtrum eſt declinatio, nec alia præter has eſt declinatio: deſignatur omnis declinatio nomine harum duarum. Eſt autem lex tanquā medium virtutis: in actionibus enim & paſſionibus ſiquis declinet ad magis ſcilicet ſuper abundantiam, peccat: ſi autem declinet ad defectum eodem modo peccat: in ſolo medio conſiſtit recte agere, ut patet ſecundo Ethicorū, quia in medietate eſt virtus, quæ eſt medii conſectatrix. Et cauſa huius eſt, quia bonitas in virtute accipitur ſecundum rectitudinem rōnis, quę ſecūdum debitas circunſtantias dirigit faciens eſſe opus in medio, & qualitercunque ab illa rectitudine deuietur non manet bonum virtutis: ita cum lex ſit regula rationis, exceſſus ad illam, vel defectus eſt deuiatio a rectitudine rationis, & cōſequenter eſt peccare, ideo nec ad dextram, nec ad ſiniſtram declinandum eſt: tantum enim Deus voluit Iudæos teneri ad obſeruandum legem ſecundum tenorem, quod etiam addere aliquid ad legem, vt opus eſſet maius nō permitteretur, utpote ſi Deus iubeat offerri agnum anniculum non permitteretur, quod offerretur vitulus, quamquam eſſet ſolennior oblatiō.

Item ſi iuberetur, ꝙ offerrentur duo arietes non ꝑmitteretur, ꝙ offerrentur quinque. & ſic de aliis, ut patet Deuteronom. 12. c. ſ. quod præcipio tibi hoc tātum facito domino, nec addas quidquā nec minuas nunc autem non eſt nobis ſic in nouo teſtamento, quia ſi facimus vltra ea, quæ pręcepta ſunt, vocantur opera ſupererogationis: ſicut ſunt omnia euangelica conſilia, & pro his remibuetur nobis, ſicut ſignauit Chriſtus in parabola de Samaritano, qui dedit ſtabulario duos denarios, dicens, curam habe illius, & quidquid ſupererogaueris, ego veniens reddam tibi Luc. 12. c.

Ne poſtquam intraueritis ad gentes, quæ inter nos futuræ ſunt. Iudęi accepturi erant maiorem terram, ſicut Deus pollicitus fuerat eis, & tunc intrarent ad gētes, ideſt magis introirent inter gentes, & communicare poterant cum illis, quia manſuræ erant gentes inter eos. ſ. ꝙ ſubderent eas ſibi in tributarias, eratque periculum communicationis: ideo admonet, ne tūc adhæreant diis earum.

Iuretis in nomine deorum earum. Ideſt cauete, ne iuretis in nomine deorum iſtarum gentiū: volebat Deus penitus interdicere iudęis omnem cultum deorum Gentilium, & quia iurare in nomine alicuius eſt exhibere ei quendam cultum, nolebat, ꝙ iurarent ī nomine idolorum, quamquā enim iurare nobis Chriſtus prohibuerit, dicens: Sit ſermo veſter eſt nō non, vt patet Math. 5. tamen in iuramento per Deum quidam cultus ei exhibetur. ſ. ꝙ eſt quædam proteſtatio deitatis. nam eum quis per Deum iurat, inducit Deū tanquam teſtem fidelem dicti ſui, & propter eum fallere non vult, ꝙ ad magnam reuerentiam pertinet: ideo hoc fieri debet per aliquem excellentiſſimum, ſic dicit Apoſtolus ad Hebr. 6. ſ. hoīes per maiorem ſuum iurant, & omnis controuerſiæ illorum ad confirmationem finis eſt iuramentum.

Nimia iuratio vix ꝑiurio caret.

Quod autem iuramentum prohibeatur non eſt, quia ſ̄m ſe malum ſit, ſed quia eſt periculoſum ſępe iurare: nimia enim iuratio vix periurio caret. Vir. n. multum iurans replebitur iniquitate, & non recedet de domo eius plaga. Etiam, quia ſępe iurando nomē domini fruſtra aſſumitur, quod culpę grauis eſt: cū

A tamen aliquis debuerit iurare melius eſt, vt iuret per Deum, quam per idola. ſic iubebatur iudęis Deut. 6. ſ. dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, atque per nomen illius iurabis: idem patet Deutero. 10. iuramentum tamen per nomen alicuius idoli erat valde deteſtabile apud iudæos, ita vt haberetur ſuſpectus de idolatria, & quaſi conuictus, qui in nomine idoli alicuius iuraret, & ob hoc diſtricte Deus inhibuit talia iuramenta, vt patet Exodi uigeſimotertio capitulo ſcilicet omnia, quæ dixi cuſtodite, & per nomen externorum deorum non iurabitis, nec audietur ex ore veſtro.

De iuramento autem facto a iudęis per legem ſuā an ſit licitum, & de iuramento facto pro Talmud, & ſi iuret iudæus per Chriſtum, an peccet, & de iuramē- B to facto per Alchoranum, uel per crus Machometi a Chriſtiano, vel Saraceno, aut iudæo, & quis horum grauius peccet, & de inducentibus ad iurandum, & de multis aliis pertinentibus ad iuramentum late declaratum eſt Exo. 23. c.

Et ſeruiatis eis. Ideſt cauete, ne ſeruiatis diis gentiū ſ. exhibendo eis cultum ambulando in præceptis, vel ceremoniis eorum: habebant. n. dii gētium ritus ſacrificiorum, & non idem ritus omnium deorum, ſed uaria erant ſacrificia, & alii modi obſeruationum de quibus tractat Ouidius per totum in libro de faſtis, ubi ponit omnia feſta deorum Romanorum in ſex menſibus, & ritus ſacrificiorum ſuorum, & cauſas. Aliquid quoq; tangit Auguſt. de his in 2. & 6. & C 7. de ciuitate Dei.

Et adoretis illos. Scilicet inclinando vos coram illis, ſine aliqua alia cętemonia cultus, & hoc etiā non licebat.

Quid adhęrere Deo.

Sed adhæreatis domino Deo veſtro. Adhærere Deo eſt per amorem illi inhęrere, & velle ei ſeruire, atque ꝑcepta illius ſequi. Et magis hoc dicitur, quando quis alterius voluntatem ad omnem euentum ſequi vult. Ita ſi nos penitus proponimus Dei pręcepta ſeqni qd qnid nobis adueniat, dicimur adhęrere Deo.

Quod feciſtis vſque in diem hanc. Laudat eos, quia virtus laudata creſcit. etiam demonſtrat ex hoc facile eſſe Dei legem ſeqni: nam cum vſqne nunc ab introitu in terram Chanaan obſeruaſſent legem Dei, poterant, & ulterius eam obſeruare: cauſa io. n. habitu faci- D le eſt operari, quia ſignum aggenerati habitus eſt delectationem fieri in opere, ut patet. 2. Ethic.

Et tunc auferet dominus in conſpectu veſtro gētes magnas. Ideſt uobis uidentibus tollet gentes omnes Chananęorum: ipſe quippe pugnabit pro uobis ut patet ſupra.

Vel poteſt dici de conſpectu neſtro, ſicut. ſ̄. dicebatur. ſ. dominus Deus veſter diſperdet eas, & auferet a facie veſtra. Et eſt ſenſus, non ſolicitemini circa expulſionem harum gentium de locis ſuis, ſed ſolum nitimini, vt cuſtodiatis mandata Dei, quia tunc ipſe expellet gentes has uobis non aduertentibus, nec adhnc operam dantibus, ſi autem non ſolicitamini in E lege Dei, etiam ſi nimis intendatis, ut has gentes expellatis de terra non ualebitis.

Gentes magnas, & robuſtiſſimas. Omnes gentes Chananæorum erant robuſtæ ad bellum, & maioris numeri, qnam Iſraelitæ. Robur gentis huius ſignatur Amos. 2. c. Ego autem exterminaui Amorrhæum a facie eorum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, & fortis ipſe quaſi quercus. Has antem gentes robuſtiſſimas Deus faciebat inualidas, quia immittebat timorem in eas, ita vt non poſſent conſiſtere coram facie hebręorum, ut patet Exod. 23. & Deuteronomii, ſeptimo cap.

Et nullus vobis reſiſtere poterit. Ideſt etiam ſi multi

conueniant

conuertẽtur aduerſus eos,omnes conuertentur in fugam,ſicut factum eſt ad aquas Meron, vbi Ioſue pugnauit fere contra omnes reges Chananæorum populorum,& faciliter ſtrauit eos,vt patet ſup.11.capit, erat autem bellum hoc domini,& non agebantur res in robore iudæorum.

Vnus enim e vobis perſequetur hoſtium mille viros. Ponitur facilitas pugnandi, & expellendi gentem hanc de terra,quia unus de iudęis poſſet pugnare contra mille:immo nullo pugnante Deus pugnaret pro eis delens aduerſarios eorum, ſicut factum eſt cum angelus domini per noctem occidit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta millia virorum,ut patet .4. Regum.19.Et iterum tempore regis Ioſaphat iudęis nihil agentibus hoſtes non cognoſcentes ſeipſos pugnauerunt viciſſim, & occiſa eſt infinita multitudo Ammonitarum, Moabitarũ, & Idumæorum, ita vt nullus euaderet. iudæis canentibus laudes Deo ſuo. 2. Paralipom.20.c.

Dixit autem Ioſue, ꝙ vnus perſequeretur mille, non ꝙ fuerit aliquod bellum iudæorum contra Chananços,in quo præualeret vnus contra mille, ſed ponitur ad ſignandum facilitatem:ideo cum ſæpe ſcriptura intendat ſignare hoc in alijs locis,interdum ponit plures, & interdum pauciores. Sic patet Leuitic. 26.cum dicitur:Perſequentur quinque de veſtris cẽtum alienos,centum ex uobis decem millia. Aliquãdo autem ponuntur plures,quam hic. ſ. ꝙ vnus fugaret quinque millia,ut patet Deut.32.c. ſ.quomodo perſequebatur vnus mille, & duo fugarent decem millia.

Quia dominus Deus veſter pro uobis ipſe pugnabit. Hic declaratur hoc.Dixerat.n.ꝙ vnus perſequeretur mille uiros,ꝙ videbatur impoſſibile, ideo declarat quomodo fieri poſſit ſcilicet, quia Deus pugnaret pro Iſraelitis.& ſic manifeſtum eſt,ꝙ non ſolum vnus pugnare poſſet contra mille, ſed etiam nullo pugnante centum millia vincerentur,ſicut fuit in occiſione Aſſyriorum per noctem,de qua ſup.dictum eſt. Et dicitur,ꝙ Deus pugnabit pro Iſraelitis. Tres enim modi pugnandi erant,quibus Deus pugnauerat pro Iſraelitis:duo autem iſtorum fuerunt, quos frequentauit ad expulſionem, & deletionem Chananęorum, ut ſupra in litera declaratum fuit.

Sicut pollicitus eſt. Ideſt Deus promiſit Iſraelitis, ꝙ pugnaret pro eis:ſemel enim promiſit hoc Deus Iſraelitis apud mare rubrum, cum ait Moyſes:dominus pugnabit pro uobis,& uos tacebitis.Exod.14.ſed hoc ſolum intelligitur de deletione Aegyptiorum facta in mari rubro:poſtea tamen promiſit hoc Moyſi,ut patet Exo. 23.capitulo ſcilicet Terrorem meũ mittam in præcurſum tui,& occidam omnem populum,ad quem ingredieris,cunctorumque inimicorũ tuorum coram te terga vertam: iterum autem promiſit hoc Ioſue,ut patet ſupra 13. ſcilicet ego ſum,q delebo eos a facie filiorum Iſrael ideſt non delebitis vos,ſed ego ſum,qui faciam.

Hoc tãtum diligenter præcauete, vt diligatis dominum Deũ veſtrum. Scilicet ex parte veſtra non requiritur,ꝙ aliquid alterum faciatis,niſi ꝙ diligatis Deum, quia ipſe tunc faciet cętera ſubijciens vobis gentem Chananęorum robuſtiſſimam.

Sub iſto pręcepto dilectionis includuntur omnia alia,quia intelligitur, ꝙ diligerent ex toto corde, & uiribus,ut patet Deut.6.& tunc quidquid Deus iuberet facerent.Sic dixit Chriſtus Math.22.ꝙ in duobus mandatis ſcilicet de dilectione Dei, & proximi pendet uniuerſa lex,& prophetæ:non tamen penderet, ſiquis faceret iſtud mandatum, & complendo illud non complerentur cętera; non poſſunt autem com-

F pleri cętera,niſi intelligantur per iſtud, ideo neceſſe eſt ſubintelligi.

Quod ſi volueritis gentium harum, quæ inter vos habitant, erroribus adhærere, & cum eis miſcere connubia, atque amicitias copulare: iam tunc ſcitote, quòd Dominus Deus veſter non eas deleat ante faciem veſtram, ſed ſint vobis in foueam ac laqueum & offendiculum ex latere veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec vos auferat atque diſperdat de terra hac optima, quam tradidit
G vobis. En ego hodie ingredior viam vniuerſæ terræ, & toto animo cognoſcetis, ꝙ de omnibus verbis, quæ ſe Dominus præſtiturum uobis eſſe pollicitus eſt, vnum non præterierit incaſſum. Sicut ergo impleuit opere, quod promiſit, & proſpera cuncta venerunt, ſic adducet ſuper vos quidquid malorum comminatus eſt, donec vos auferat atque diſperdat de terra hac optima, quã tradidit vobis, eo quòd prætererieritis pa
H ctum Domini Dei veſtri, quod pepigit vobiſcum,& ſeruieritis diis alienis, & adoraueritis eos; cito atq; velociter conſurget in vos furor Domini, & auferemini ab hac terra optima,quam tradidit uobis.

QVod ſi volueritis. Hic ponitur ſecundum, in quo inducuntur iudæi ad colendũ Deũ per timorẽ.ſ. ꝙ ſicut multa bona promiſſa erant,ſi eum colerent:ita multa mala certiſſime euenirent,ſi non colerent,quæ exprimuntur hic.

I *Quod ſi uolueritis gentium harum,quæ inter uos ſunt erroribus adhærere.*

Præcipuum malum iudæorum per communicationem gentium erat,credere gentium ſimulachra eſſe Deos.

Quæſt. IIII.

MALVM, quod iudæis prouenturum erat, occaſionem habiturum erat a communicatione cum gentibus; & ob hoc nimis vetuerat communicationem. nunc autẽ dicit,ꝙ ſi uoluerint uitare cõmunicationem gentiũ,
K conſequenter mala: & quia per communicationem ſequerentur vitia gentium dicitur. Si volueritis adhęrere erroribus.Omnia vitia poſſunt ſignari nomine erroris,quia omnis malus eſt ignorans Eth. 3.magis tamen ſignãtur proprie vitia, quorum actus ſunt in intellectu quantum ad actus illicitos,licet actus imperiti ſint in uoluntate:ſicut de quibuſdam virtutibꝰ eodem modo eſt:actus enim fidei non eſt actus uoluntatis,ſed intellectus,licet voluntas iubeat, vt aſſentiamus captiuãdo intellectum noſtrum in obſequiũ Chriſti.e contrario infidelitatis actus eſt in intellectu & quia omnes ſuperſtitiones pertinent ad infidelitatem,vocabuntur errores magis,quam vitia,quia in intellectu ſunt,& non in uoluntate: q̃ enim ſunt in uoluntate vitia ſunt, quia ipſa bonum vult; qui uero in

intel-

intellectu vocantur errores; quia intellectus verum inquirit, & quia principale malum iudæorum per cõmunicationem gentium erat credere ſimulacra gentium eſſe Deos, & cultum factum illis aliquid proficere, & cetera, quæ Gentiles aſtruebãt, in quibus fundabatur totus ſtatus gentium quantum ad ritus ſuos, & omnia iſta q̃ ſunt in ĩtellectu pertinentia ad infidelitatem, ſuperſtitiones ſunt, vocanẽ errores: his enim iudæi adhærebant per communicationem gentium, & principaliter cadebant in iſta. Nam in ultima alia, vt in libidines fœdas, & alia horrenda ſine cuiuſuis gẽtis communicatione incidere poterant.

Et cum his miſcere connubia. Hic ponuntur alia mala quæ uitia ſunt: iſta enim ſequuntur poſt errores: nam cũm iudæi per communicationem Gentilium incidebant in ſuperſtitiones eorum facilius incidebant ĩ omnia vitia, quæ pertinent ad actiones: vnum autem malum erat in matrimonio illicito cõtrahendo, Nã Deus vetuerat accipere filias Gentilium in vxores a iudæis, & dare eas in vxores gentilibus: q͞a vtroq; modo ſequebatur inconueniens ſcilicet, quod filii, vel filiæ iudæorum conuerterentur ad idola. De hoc Exo. 34. & Deuteronomio ſeptimo: iudæi tamen incipientes communicare Chananæis dabant eis filias ſuas ĩ vxores, & accipiebant viciſſim. Sequebatur aliud inconueniens ſcilicet, ꝙ per iſtam contractionem fœderum cauſatur amicitia ex propinquitate, & magna communicatio, & ex hoc homines frequenter in cõuiuiis participant, & quia Gentiles manducabant de cibis conſecratis dæmonibus, inuitarent iudæos ad illos, ꝙ uidebatur pertinere ad genus quoddam idolatriæ, ſaltem ſecũdum opinionem iudæorum, & hoc erat in eis tanquam idolis thura apponerent. De hoc Exod. 34.

Atque amicitias copulare. Scilicet dando eis ſecuritatem de non delendo eos, & communicando illis tãquam amicis, ex hoc enim erant proni ad idolatriã. Duo. n. mala faciebant iudæi, ſi ꝯherẽt amicitias cũ Chananæis. Primũ erat, ꝙ faciebant ꝯ legem Dei ſcilicet, ꝙ iuſſerat Deus Deuterono. 20. capitulo, quod de ſeptem populis Chananæorum nullum omnino dimitterent ſub aliquo pacto pacis amicitiæ ſeruitutis, aut tributi: ſed omnes occiderent in ore gladii.

Secundum malum erat, quia per hoc ipſi efficiebãtur idolatræ. Nam iudæi faciles erant ad idolatriam: ſi autem non communicarent cum Gentilibus non haberent aliquam occaſionem ad idolatriam: contracta autem amicitia, ſiue ex frequentia communicationis, ſiue ex amicitia quæ nimis perſuaſiua eſt, mutarentur corda iudæorum ad idolatriam: ſic enim Iſraelitæ faciliter ad idolatriam conuerſi ſunt, & adorauerunt Deum Beelphegor illecti libidine mulierum terræ Moab, & Madian, ut patet Numeri 25. capitulo.

Iam nunc ſcitote, quod Dominus Deus veſter non eas deleat ante facies veſtras. Ideſt ſi peccaueritis facientes hæc non ſitis quaſi de pœna incerti, ſed ex nunc cognoſcite, ꝙ Deus faciet permanere gentes iſtas ante faciẽ veſtram ſcilicet, ꝙ etiam ſi nolitis manebunt, & hoc ad offendendum vos: ſic patet Iudicum ſecundo capitulo, vbi angelus increpuit Iſraelitas dicens, quod pepigerant fœdus cum gentibus, & non ſubuerterãt altaria earum, & ſequitur: Cur hoc feciſtis? quamobrem nolui eas delere a facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dii eorum ſint vobis in ruinam. & iterum dicitur: quia irritum fecit gens iſta pactum meum, quod pepigeram cum patribus eorũ, ego non delebo gentes, quas dimiſit Ioſue, & mortuus eſt; dimiſit ergo dominus Deus omnes nationes, & cito tradere noluit, nec tradidit in manibus Ioſue.

A *Sed ſint vobis in laqueum.* Laquæus deceptionem ſignat, ſic fuit de gentibus relictis, quod illæ fuerunt in laqueum ideſt communicatio eorum erat fallax, & adducens Iſraelitas ad cultum idolorum, & hoc tangitur Ioſue ſecundo ſcilicet. Vt dii eorum ſint vobis in ruinam.

Et offendiculum. Proprie offendiculum eſt aliquid ante oculos noſtros poſitum, & ante pedes, quod nõ videntes ſcilicet non aduertentes impingimus, & cadimus: & ſic erant gentes, quia iudæi offendebant in eis ſcilicet, quia iter eorum erat in Deum rectum p doctrinam legis, ſed communicatio gentilium erat eis offendiculũ faciens cadere deuiando a lege Dei, ſicut lapis ante pedes poſitus greſſus præpedit, & peruertit: & tamen ſecundum literam debet iſtud offendiculum poni ex latere. ſ. ꝙ non tantum uideri poteſt; & facilius cadere facit.

Offendiculum quod alio noĩe ſcandalum dicitur q͞d ſit.

B Sed adhuc melius accipitur hic offendiculum pro aliquo inſtrumento percuſſiuo, vt telo, vel lancea ſcilicet erunt tanquam tela, vel lanceæ in latere veſtro, & patet quia Numeri 33. capitulo ponitur dictum iſtud ſub aliis uerbis ſcilicet; ſin autem nolueritis interficere habitatores terræ, qui remãſerint, erunt vobis quaſi claui in oculis, & lanceæ in lateribus, pro quibus ponuntur hic alia duo ſcilicet offendiculum ex latere, & ſudes in oculis. Vocantur autem lanceæ offendicula, quia offendunt nos percutiendo, & lædendo.

Et ſudes in oculis. Ideſt eruent oculos veſtros, uel frangent. In litera iſta notantur duo mala, quæ iudæis C inferrent Gentiles ſcilicet, quod primo deciperent eos per communicationem deducendo ad idolatriã & ſecundo hoſtiliter occiderent iudæos dati tanquã inſtrumenta diuinæ iuſtitiæ, quorum primum ſignatur per laqueum: ſecundum autem per offendiculũ in latere, & ſudes in oculis. Erat enim Dei iuſtum iudicium, vt ſicut iudæi habebant ad peccata, & idolatriam ſuaſores, ita haberent eos eorundem vitiorum poſtea hoſtiles punitores. Nam cum iudæi vacarent idolatriæ concitabat Deus contra eos aliquos Gentiles, qui premebant eos nimis, ut patet ex proceſſu totius libri Iudicum: iſti tamen Gentiles fuerant cauſa perditionis eorum deducendo iudæos ad idolatriam.

D Sic autem ĩ inferno eſt ut illum habeat aliquis dæmonem tortorem, quem ad peccata habuit incentorem, ut, ſicut per quæ quis peccat, per hæc torqueat, ut patet Sapientiæ. ii. ita a quo, quis peccare induci tur, ab eodem puniatur: & hoc ſignatur Iudicum ſecundo capitulo ſcilicet vt habeatis hoſtes, & dii eorũ ſint uobis in ruinam. Ruina, quam faciunt dii eſt laqueus ſcilicet, quod iudæi colerent Deos Gentilium & per hos haberent occaſionem cadendi. Hoſtilitas Gentilium ſignatur per offendicula in lateribus, & ſudes in oculis, quæ ponuntur hic.

Donec vos auferat atque diſperdat. Ideſt ſi receſſeritis a lege Dei faciendo, quæ dicta ſunt tandiu gentes eE runt vobis ſudes in oculis, & offendicula in lateribus ideſt tandiu vos affligent quouſque vos auferant de terra, in qua moramini: nam aliquando iudæis peccantibus premebant eos gentes magna ſeruitute accipientes aliqua loca de terra eorum: ſic fecerunt aliquando Philiſthiim accipientes loca iudæorum: ſed cum iudæi rurſus pœnitentes corde conuertebantur reddebantur eis loca, quæ primo poſſederant, & exibant de iugo gentium: ſic patet primo Regum octauo ſcilicet, facta eſt itaque manus domini ſuper Philiſthæos cunctis diebus Samuelis, & redditæ ſunt vrbes, quas tulerant Philiſthæi ab Iſrael ab Acharon vſque Geth, & terminos ſuos. Dicitur autem diſperdat

ideſt

ideſt deleat ideſt ſi manſeritis in peccatis,non ſolum gentes auferent vobis terram , ſed etiam diſperdent vos ſcilicet totaliter delētes de ſuperficie terræ, quia etiam ſi confugieritis ad alias gentes,ibi peribitis, ſic fiebat in iudæis,quando erant valde mali . Ducebantur enim iu captiuitatem in terram longinquam , & quantum ad hoc auferebatur eis terra ſua. Etiam diſperdebantur in terra hoſtium , ſi forte non deſinebant adhuc in terra hoſtium peccare. Sic patet Leui. 26. capitulo ſcilicet , & qui remanſerint in vobis , dabo pauorem in cordibus eorum iñ regionibus hoſtium, terrebit eos ſonitus folii volantis, & ita fugiēt quaſi gladium, cadent nullo ſequente, & corruēt ſinguli ſuper fratres ſuos quaſi bella fugientes, nemo veſtrum audebit inimicis reſiſtere, peribitis inter gentes, & hoſtilis vos terra conſumet. Cum autem conuertebantur iudæi ad Deum in tota contritione cordis ſui in terra hoſtili miſerabatur eorum, & faciebat redire in terram ſuam.

De terra hac optima. Ideſt auferet vos de terra nullū de uobis relinquens in ea. Vocat eam optimam ī laudem Dei, qui eam dederat. Etiam facit ad magis ſuadendum, nam quanto terra iſta melior eſſet, tanto iudæis eſſet amarius eam perdere: & conſequenter enixius laborare debebant, vt in ea manerent, quod non poterant facere niſi obſeruantes legem Dei, ideo ſolicite ſe habere debebant, vt eam obſeruarent.

En ego hodie ingrediar viam vniuerſæ carnis. Ideſt ego hodie moriar ideſt cito. Nolebat enim dicere Ioſue ꝙ eadem die moriturus eſſet, ſed quod in breui, hoc autem, quia erat iam perſenilis ętatis, ut patet in litera, veriſimiliter exiſtimabat breuiter moriturum , & ſic apparet quod ſupra dicebatur ſcilicet , ꝙ ideo diſtulit Ioſue facere hanc ammonitionem vſq; ad tēpus hoc, quia uolebat eam facere cum eſſet propinquus morti ex ratione ſupra aſſignata, & dicitur, ego ingredior viam vniuerſę carnis quaſi dicat Deus promiſit aliqua facere, quæ nondum completa ſunt, qa tempus eorum nondum venit, ideo ego non videbo illa, quia hodie ingredior viam uniuerſę carnis ideſt hodie, vel breuiter moriturus ſum, vos autem illa uidebitis.

Ingredi viam vniuerſæ carnis eſt mori, & hoc, qa vniuerſa caro moritur, & iſte modus eſt multum frequentatus in ſcriptura. Via enim vniuerſę carnis, vel mors eſt. quod apud omnia animalia commune eſt, & quia in omnibus generale eſt mori, & gigni ex propagatione ſeminis potiſſime in animalibus perfectis, uocatur uia vniuerſæ carnis mors, & coitus: De morte patet hic, de coitu patet Gen. 19. ſcilicet dixit maior ad minorem, pater noſter ſenex eſt , & nullus virorum remanſit in terra , qui poſſit ingredi ad nos iuxta morem vniuerſæ carnis.

Vel uocatur uia uniuerſę terræ mors, quia omnes viuentes in terra iſtam viam habent.

Et toto animo cognoſcetis. Ideſt ualde clare, quando aliqua veritas eſt non multum patens, aut negociū eſt ambiguum, ſiquis cognoſcit veritatem illam, nō plene cognoſcit, nec contentatur intellectus, & tunc non dicimur cognoſcere ſecundū totum intellectū, ſed ſecundum aliquid , quia vix intellectus noſter aſſentit ei: cum autem veritas eſt valde manifeſta, intellectus ei penitus aſſentit , & tunc ſecundum ſe totū aſſentire videtur, & quia promiſſio Dei valde manifeſte compleri debebat, ita ut de veritate nihil ei deficeret, iudęi, qui viderent completionem, toto animo cognoſcerent.

Quod de omnibus verbis, quæ Deus ſe vobis præſtaturum eſſe pollicitus eſt. Scilicet de promiſſione facta de tradēdo vobis terram, promiſit Deus, ꝙ traderet terrā
F Chananæorum totam in manus iudęorum, ſed non
ſimul in anno vno; ſed paulatim atque per partes do-
nec augerentur, & poſſent eam poſſidere replentes
illam, Exod. vigeſimotertio. & Deuteronomio ſepti
mo capitulo, & quia nondum adaucti fuerant iudæi
ad tantum numerum, non tradiderat Deus illis terrā
totam Chanaan.

Vnum non præterierit incaſſum. Ideſt nullum verbū
de diuina promiſſione fuit incaſſum ideſt in vanum.
quaſi dicat nunc non videtis hoc, quia veritas rei de-
pendet a futuro, uidebitis autem poſtea.

Sciendum ꝙ diuina promiſſio ex parte habuerat
tempus ſuum, & ex parte expectabat futurum, quan-
tum uero ad tempus quod pręterierat, nihil deciderat
de verbis Dei, quia promiſerat ꝙ introduceret I-
G ſraelitas in terram Chanaan, quod iam fecerat per ſi-
gna magna atq; portēta, & fortitudinem bellorum
vt patet ex proceſſu libri huius, dederatque in pote-
ſtate Iſraelitarum terram multā, quæ ad eorum ſuf-
ficeret poſſeſſionem: ſolum autem reſtabat, ꝙ totam
terram traderet in manus eorum, ſed huius nondum
tempus aduenerat; quia non promiſerat Deus ſimpli-
citer, ꝙ traderet totam terram Chanaan in man⁹ iu-
dęorum, ſed ꝙ traderet eam paulatim atque per par-
tes, ut patet Exo. 23. & quia tota non debebat eſſe tra
dita quouſque iudęi eſſent valde augmentati, quod
nondum erat, dependebat adhuc ueritas promiſſio-
nis huius ex futuro.

Sicut ergo opere compleuit, quod promiſit. Scilicet non-
dum totum ſed id, quod vſque ad tempus iſtud com-
H pleri debebat: nam quod expectabat ex futuro com-
plementum, non poterat dici completum, nec defe-
ciſſe, ſed adueniente tempore, in quo promiſſio erat
complenda.

Et proſpera cuncta venerunt. Ideſt omnia proſpera, q̄
Deus promiſit venerunt non deficiente aliquo ver-
bo eius.

Vel aliter omnia proſpera venerūt quaſi dicat om
nia, quæ vſque nunc uenerunt, proſpera fuerūt, quia
legem Dei cuſtodiſtis : ita e cōtrario intelligite, ꝙ
ſi legem Dei non cuſtodieritis: euenient cuncta uo-
bis aduerſa, & iſte eſt ſenſus literę.

Sic adducet ſuper uos, quidquid mali comminatus eſt. De⁹
I enim proponebat coram Iſraelitis duo. ſ. bonum, &
malum, benedictionem, & maledictionem, ut patet
Deuteron. 11. & quot benedictiones ſunt, tot contra
rię maledictiones ponuntur: immo ſcriptura plures
enarrat maledictiones, quam benedictiones, ut patet
Leuit. 26. & Deut. 7. & magis. 28. c.

Donec uos auferat. Ideſt omnes maledictiones, quas
comminatus eſt, inferet quouſq; uos auferat de ter-
ra, quaſi eſſet iſta ultima maledictio. Multę enim , &
horrendę maledictiones ſunt, quas poterant tolerare
iudęi antequam de terra ſua excluderentur, quarum
quędam erant conſumentes , & alię non , de quibus
K Deut. 28. & tñ nō pęnitentibus ex oībus p̄cedētibus
vltima erat excluſio de terra: & ī terra hoſtili ꝯſūptio
Sic patet Leu. 26. ſ. peribitis īter gētes, & hoſtilis uos
terra conſumet. De decem tribubus euntibus in diſp
ſionem, ſic factum eſt , quia eum multoties peccaſ-
ſent, & Deus eas monitis ſuis, & pęnis plurimis redu-
cere conaretur ad rectum, recuſabant , ideo tradidit
eas Deus in manus regis Aſſyriorum , qui tranſduxit
eas in terram Medorum, nunquam rediturus in ter-
ram ſuam. De hoc 4. Regum. 17. capitulo: ſic quoque
de duabus reſiduis tribubus iuda, & Beniamin factū
eſt. Primo enim cum crebro propter peccata caſtiga-
tę, nec tamen emendatæ ad peiora declinarent, tradi-
tę in manus Chaldęorum in Babylonem ductę ſunt:
poſt reditum autem ad malum rurſus declinantes, cū

occiſo

occiſo Saluatore maximum perpetraſſent nefas, in æternam captiuitatem venundatæ ſunt. Alio modo poteſt accipi auferri, & diſperdi de terra ideſt mori, & non manere in terra: & ſic dicitur aliquis auferri de facie terrę ideſt non manere ſuper terram.

De terra optima, quam tradidit. Ideſt, ſicut ipſe placatus vobis tradidit hanc terram optimam: ita offenſus vobis eandem auferet.

Eo ꝙ prætericritis pactum domini Dei veſtri. Ideſt receſſiſtis a lege Dei. grauius erat, ꝙ recederent iudæi a pacto, quam recedere a lege ſolum: nam infringere pactum duplicem dicit iniquitatem, legis autē fractio vnica eſt iniquitas. Pactum quippe initum cum Deo habebat vigorem ex duobus: primo ex pactione, vel compoſitione ſcilicet, ꝙ iudæi compoſuerunt cum Deo, vt ipſe eſſet Deus eorum faciendo eis bona, & ipſi eſſent populus eius ſpecialiter eum colēdo. Exo. 19. ca. cum autem recedebant ab iſto pacto, infringebant veritatem, quam ſeruare promiſerant, ideo, et ſi fuiſſet facta iſta promiſſio alicui viro ſimplici, & non Deo, peccabant grauiter.

Secundo habet efficaciam pactum iſtud ex mandato, quia poſtquam iudæi conſenſerunt, ꝙ obſeruarent, Deus quaſi ex iuriſdictione ſua iuſſit, vt ſeruarētur pręcepta eius: & illa quantum ad primum vocantur pactum ſolum: quantum ad ſecundum autem vocantur lex: ipſa autem lex abſolute ſolum importat poteſtatem condentis, & non aliquam pactionem: ideo, qui infringit legem ſolum agit contra auctoritatem iubentis, & non contra veritatem promiſſam, cum nihil promiſſum ſit. Grauiter ergo deliquerunt iudęi, qui fregerunt pactum illius.

Quod pepigit nobiſcum. Deus enim pepigit cum Iſraelitis, vt colerent eum, & ambularēt in pręceptis eius Iſraelitę autem pepigerunt cum Deo, ꝙ eſſet Deus eorum ſpecialiter faciendo eis bonum, ita vt vtrique parti hic aliquid conueniens eſſet in fauorem illius ſolum introductum eſt, & hoc eſt proprie pactum tā quam inter partes conuentum. De hoc pacto Exodi decimonono: confirmatio huius pacti habetur Exo. 24. capit.

Et ſeruieritis dijs alienis. In hoc eſt potiſſima tranſgreſſio iudæorum ſcilicet, quod ad Deos alienos declinabant: nam ſi ſolum infringerent aliquam legē eius, ſiue decalogi, ſiue cęremonialem, ſiue iudicialem, dum tamen non colerent Deos alienos erat iſta tranſgreſſio aliqualiter tolerabilis, & Deus non diſperdebat iudæos de terra: cū tamen de cultu Dei ſui deuiabant, non erat tolerabile malū, & tunc Deꝰ infligebat omnia mala iudæis.

Cauſa huius eſt, quia nullum erat delictum ita repugnans directe Deo, ſicut idolatria, quia cętera erāt contra Deum, ut contra legislatorem ſolum: peccatum autem idolatriæ eſt contra Deum, ut contra legislatorem, & quod eſt amplius eſt contra eum tanquam contra perſonam priuatam, quia honor, vel dedecus ex hoc actu nulli directe veniebat, niſi Deo, de quo magis dictum eſt Exodi vigeſimo tertio capitulo.

Item, erat error iſte grauior, quia erat incorrigibilior ſcilicet, quia perdebantur omnia fundamenta bonæ actionis, ſicut enim eſt in ſpeculatiuis, ꝙ cū qs errat circa concluſiones retinens ſibi veritatem principiorum, adhuc poteſt per ſeipſum reducere ſe ad veritatem concluſionum ex virtute principiorum: ſi tamen aliquis erret circa principia ſpeculatiua, nō eſt aliquid per quod ſe reducat in veritatem ipſorū, quia ſuper principia non ſunt alia principia cum ipſa ſint ſimpliciter prima: ita in agibilibus, ſiquis habeat rectam ęſtimationē de principio actionis, quod eſt

A finis, etiam ſi erret circa aliquam particularem electionem ex rectitudine finis, poterit reduci ad rectitudinem electionis: ſi tamen erret circa finem agibilium impoſſibile eſt, quod aliqua actio dirigatur. De hoc Ariſtot. ſeptimo Ethicorum.

Ita in lege Moyſi, vel quacunque lege Dei principium actionis eſt, quod debeamus Deo obedire, & in ipſum tendere, vnde ipſe Deus actionum finis eſt cęterę aūt electiones particulares, q̄ dirigunt ab aliis legib. Dei, ſiue cęremonialibus ſiue iudicialibus decalogi ſunt, ut concluſiones, & ut ad finē, iō ſiquis erret circa aliquam harum, vel quamcunq; dumtamē teneat rectitudinem finis, per ſeipſum redibit ad cognitionem aut rectam operationem in particularibus agibilibus, utpote aliquis furatus eſt rem alterius
B quod eſt contra decalogum: uel non obſeruauit aliquam cæremoniam purificationis, quod eſt cęremoniale, aut egit contra aliquod de iudicialibus, ſi tenet rectitudinem principii moralis ſcilicet finis ſcilicet, quod Deo obediendum eſt, & in eum tendendum eſt, per ſeipſum redibit ad rectitudinem electionum particularium ex uirtute principii, dicens: Deo obediendum eſt, & ei inhærendū, ſed ipſe iuſſit non furtum fieri, & iuſſit obſeruari cęremoniam talem, vel talem purificationis, ergo praue ago, cum furor, & cum non obſeruo cęremoniam purificationis, & ſic de cęteris particularibus electionibus, quæ ſunt tanquam concluſiones.

Si autē aliquis erret circa finem actionis ideſt prin
C cipium morale, impoſſibile eſt, quod a ſeipſo conuertatur ad aliquam actionem bonam, cum ſemel deprauatus fuerit, utpote aliquis iudicabat non eſſe Deo obediendum, nec inhærendum ſed cuicunque vellemus, iſte eſt error finis: tunc cum iſte fornicatus fuerit, aut furetur, vel peruertat cęremonias non habebit aliquid, per quod ſe ad bonum reducat, quia cū iudicet non eſſe Deo obediendum, nec ei inhęrendum, non curabit, ꝙ Deus uetuerit fornicationem furtum, & ſimilia.

Sic autem de ſeruiente diis alienis: quandiu enim aliquis iudæus coluerit Deum iudicans eum ſaltem eſſe colendum, etiam ſi declinet ad aliquid malum, poterit ſe reducere ad bonum, quia cum viderit ea, quæ agit repugnare cultui diuino, quem ipſe colen-
D dum iudicat, arguet ſeipſum, & redibit aliquando ad rectitudinem.

Si autem aliquis iudæorum coleret Deos alienos iudicans eos eſſe Deos, & eſſe colendos, errat in fine ideo impoſſibile erit, ꝙ dirigat aliquam actionem ex ſeipſo: nam ſi tunc fornicatus fuerit, aut furetur non recedet ab hoc, quia quamquam hoc a Deo hebręorum inhibita ſciat, quia tamen non iudicat eum eſſe colendum, ſed Deos alienos non curabit an iuſſerit, vel vetuerit. eſt igitur idolatria uitium peſſimum, & periculoſiſſimum ſcilicet, quia directius eſt contra Deum, quam alia vitia: & quia deſtruit principium omnis actionis, quo deprauato impoſſibile eſt, quic-
E quam benefieri. De hoc ergo magis Deus, quam de cęteris uitiis conquerebatur.

Et adoraueritis eos. Adoratio importat cęremoniā incuruationis coram illis, vel genuflexionis, & ſimilium, quæ in ſola corporis habitudine conſiſtunt. Seruire autem importat obſequium in ſacrificando, & obtemperando legibus aliis ipſorum.

Cito atque velociter conſurget in nos furor domini. Ideſt ſi feceritis abominationes has colēdo Deos alienos, Deus petet vindictam huius rei, & in exigendo non morabitur, ſed cito petet. & ponuntur duo ſcilicet cito, & velociter, quia cito importat breuitatem temporis, & velociter importat feſtinationem motus, &

eſt

eſt ſenſus, ꝙ cum iſti peccauerint, non differetur pęna ad magnum tempus, ſed cito ideſt immediate inferetur, & cum cęperit infligi, non multũ durabit inflictio, quaſi Deus det vnam particulam pęnæ nunc, & poſt tempus aliam particulam, ſed totam pęnam inferet ſimul ad velociter conſumendum.

Et auferemini de terra hac optima. Ideſt ducemini captiui ſcilicet, quia quando iudęi deueniebant in peccata maxima inflictis cęteris pęnis ĩducebatur captiuitas: ſic patet in proceſſu pęnarum, quem Deus fecit contra decem tribus, quę vocantur Iſrael, quia vltima inflicta pęnalitas fuit, ꝙ ducerentur captiui in terram Medorum, vt patet. 4. Regum. 17. Sic quoq; contra duas tribus. ſ. Iudam, & Beniamin idem fuit ꝓceſſus, quia poſt multas inflictas in terra ſua calamitates, tradidit eas in æternam captiuitatem, cum venditi ſint per Romanos, & diſperſi per varias partes orbis. iſte quoque ordo ponitur in maledictionibus, quas Deus comminabatur iudæis ſcilicet, quod vltima ponitur ſemper captiuatio ducendo in terram alienam ad pereundum ibi, ſic patet Leui. 26. vbi poſt omnes pęnas ponitur captiuatio, & in fine huius dicitur: peribitis inter gentes, & hoſtilis vos terra conſumet, & Deuteron. 28. vbi ponitur catalogus maledictionum poſt omnes poſitas dicitur de diſperſione iudæorum per omnes populos a capite terræ vſque ad extremitatem, & in fine huius ſubditur: reducet te dominus claſſibus in Aegyptum per viam, de qua dixit tibi, vt eam amplius non videres, ibi venderis inimicis tuis in ſeruos, & ancillas, & non erit, qui emat. Vel poteſt intelligi, Auferemini de terra ſcilicet, ꝙ occidemini in terra hac, & iam ablati eritis de illa, cũ non manſeritis in ſuperficie illius.

C A P. XXIIII.

Ongregauitque Ioſue omnes tribus Iſrael in Sichem, & vocauit maiores natu, ac principes, & iudices, & magiſtros: ſteteruntque in conſpectu Domini; & ad populum ſic locutus eſt. Hæc dicit Dominus Deus Iſrael. Trans flu-
Gen. 11. uium habitauerunt patres veſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor: ſeruieruntque dijs alienis: tuli ergo patrem veſtrũ Abraham de Meſopotamiæ finibus, & adduxi eum in terram Chanaan: multiplicauique ſemen eius, & dedi ei Iſaac: illique
Gen. 21. Gen. 25. Exo. 14. rurſum dedi Iacob, & Eſau. E quibus Eſau dedi montem Seir ad poſsidendum: Iacob uero, & filij eius deſcenderunt in Ægyptum. Miſique Moyſen, & Aaron, & percuſsi Aegyptum multis ſignis atque portentis, eduxiq; uos, & patres ueſtros de Aegypto, & veniſtis ad mare. Perſecutique ſunt Aegyptij patres veſtros cum curribus, & equitatu vſque ad mare rubrum. Clamauerunt autem ad dominum filij Iſrael: qui poſuit tenebras inter vos, & Aegyptios, & adduxit ſuper eos mare, & operuit eos, Vi-
F derunt oculi veſtri cuncta, quæ in Aegypto fecerim; & habitaſtis in ſolitudine multo tẽpore, & introduxi vos in terram Amorrhęi, qui habitabat trans Iordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus veſtras, et poſſediſtis terram eorum, atque interfeciſtis eos.

C*ongregauit.* Inducta eſt in præcedentibus admonitio ducis tempore pacis, hic autem replicatur admonitio tempore mortis.

Et diuiditur in duo: primo obligatio ad
G colendum Deum ponitur: ſecundo mors ducis adiungitur ibi. *Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue.*

Prima diuiditur in quinque partes: primo dictæ obligationis cauſam recitat: ſecundo conſenſum populi ad colendum Deum enunciat: tertio difficultatem iudæorum ad colendum Deum explicat, quarto conſenſum repetitum populi ex quadam profeſſione confirmat: quinto ad hunc conſenſum, ſignum applicat ſecunda ibi. *Nunc ergo timete.* Tertia ibi. *Dixitque Ioſue ad populum non poteritis.* Quarta ibi.

Et Ioſue ad populum teſtes inquit. Quinta ibi. *Et lapis iſte.*

Quare hanc fecerit admonitionem Ioſue Iſraelitis uniuerſis.
H *Quæſt. I.*

QVæret aliquis circa primum, quare Ioſue fecit iſtam admonitionem, cum ſupra feciſſet aliam, quæ ſufficere videbatur.

Reſpondendum eſt, ꝙ Ioſue voluit admonere totum Iſrael inſtante morte ſua, quia mos Sãctorum patrum erat tali tempore admonere ſuos vt præcedenti capitulo declaratum fuit: Ioſue autem cum congregauit populum in præcedenti admonitione, putauit ſe cito moriturum, vt patet ex verbis eius, cum dixit: en ego hodie ingrediar viam vniuerſę carnis, ideſt ego hodie moriar, vel in breui. Accidit autem, ꝙ pręter exiſtimationẽ Ioſue vixit vlteriori tempore. Tranſeuntibus autem medijs temporibus
I peruenit Ioſue rurſus ad ſtatum, in quo moriturum ſe credidit in breui, & ſic factum eſt, ideo vt admonitio eſſet apud mortem ſuam, congregauit iterum totum Iſrael, & protulit, quę habentur hic. Cauſa autẽ quare admonitiones iſtę efficacius quantum ad ſalutem admonitorum fiunt apud mortem admonitoris eſt, quia omnia, quæ tunc dicuntur, efficacius in memoria manent, & celebriora ſunt. Cauſa huius ſupra præcedenti capitulo declarata eſt.

Congregauitque Ioſue omnes tribus Iſrael. Ideſt fecit cõgregari vocans eos per nuncios, vel edicta affixa ĩ ter
K ra earum, Erat enim Ioſue princeps Iſraelitarum, & ad mandatum illius congregabantur, vel recedebãt, & in oĩbus alijs obediebant, ſicut dixerant duę tribus & dimidia ſcilicet omnia, quę pręcepiſti nobis, faciemus, & quocunque miſeris, ibimus: ſicut obediuimus in cunctis Moyſi, ita obediemus tibi, qui contra dixerit ori tuo, & non obedierit cunctis ſermonibus tuis, que pręceperis ei, moriatur ſupra 1. cap. *Et dicit* omnes tribus Iſrael, non ꝙ congregauit omnes uiros omnium tribuum, quia hoc erat difficillimum, nec poterant omnes conuenire ad audiendum, ut pr̃ced. c. declaratum eſt, ſed congregauit omnes tribus ideſt de omnibus tribubus aliquos. ſ. de qualibet tribu fecit aliquos conuenire; omnes namque principes

pcs tribuum, & familiarum conuenerunt, & præter hoc cõuenerunt alij viri honorabiles de qualibet tribu nomine totius tribus, & ſic videbantur cõgregate oẽs tribus: ſcriptura enim non obſeruat virtutem ſigni huius diſtributiui, ſ. oĩs, ſed vt plurimum ponit (omnes) pro multis: non enim ſunt multæ diſtributiones in ſacra ſcriptura. *In Sichem.*

Quomodo Ioſue in Sichem Iſraelitas congregauerit. Quæſt. II.

QVAERET aliquis quomodo congregauerit Ioſue Iſraelitas in Sichem: nam habitatio eius erat in Thannathſare: illa enim vrbem petijt in poſſeſſionem ab Iſraelitis, & data eſt, vt patet ſupra 19. cap. & in iſta vrbe ſepultus fuit, vt patet infra in litera. Reſpondebit aliquis ꝙ factum eſt hoc in Sichem, quia Ioſue volebat Iſraelitas conteſtari coram Domino: & in Sichem erat ſanctuarium Dei, quod patet quia immediatè ſubditur, quòd conuocauit principes, & locutus eſt eis in conſpectu Dei: ergo ibi erat ſanctuarium. Item patet hoc, quia facta iſta conteſtatione dicitur infra ꝙ Ioſue tulit lapidem pergrandem, quando iſta locuti ſunt ipſe, & Iſraelitę; & poſuit eum ſub arbore, quæ erat in ſanctuario Domini: ergo erat ſanctuarium in loco, vbi facta eſt iſta conteſtatio in Sichem. Et ſic conuocauit ad locum illum, vt honeſtius fierent hęc, & populus magis obſeruare curaret ea, quę promiſiſſet coram Dño. Sed dicetur ꝯ hoc, ꝙ non fuerit ſanctuarium Dñi in Sichem, quia ſanctuarium poſitum eſt in vrbe Silo, vt patet ſupra 18. cap. Et ſi aliquis dicat, quòd fortè fuit mutatum, & manſit poſtea in Sichem, & nunc apud mortem Ioſue erat ſanctuarium in Silo. Dicetur ꝙ non poteſt ſtare: nam ſanctuariũ poſtq̃ locatũ fuit a principio in vrbe Silo nunq̃ inde motum fuit ad aliã vrbem, vſquequo tpe ſacerdotis magni Eli fuit arca Dñi ducta in terram Philiſthinorum: viuente namque ſacerdote iſto, erat ſanctuariũ Dñi in Silo, vt patet 1. Reg. 1. & 2. cap. & vſque ad 5. nec in aliquo loco ſcripturę mentio fit, ꝙ fuit mutatum ſanctuarium de vrbe Sichem in Silo, aut de Silo in Sichem. Tenendo autem modum iſtum expoſitionis, i. ꝙ erant coram Dño Ioſue, & principes qñ loquebatur illis, i. ꝙ erant coram Deo ſpecialiter, dicendum eſt ꝙ in Sichem erat ſanctuarium Dñi, ſ. ꝙ vrbs Sichẽ, & Silo ſit eadẽ: & tũc nõ eſt aliqua difficultas. Vel q̃q̃ nõ eſſet eadem ciuitas, poterat dici ꝙ erat aliquod altare in Sichem in quo Deo immolabatur, & coram illo congregati fuerunt Iſraelitę cum Ioſue: ibi autem dicebantur eſſe coram Dño, quia Deus in altari ſpecialiter eſt, cum ibi ſpecialis cultus exhibeatˀ ei, & ſic qñcunque aliquid offerebatur coram altari holocauſtorũ dicebatur corã Dño offerri tanq̃ in altari eſſet Deus, vt patet ex ꝓceſſu Leuitici in multis locis. Iſtud ſecũdum ſatis eſt difficile, quia Deus iuſſerat, vt vnicũ eſſet altare, ſ. holocauſtorũ ĩ sãctuario. Ioſue aũt erat maxime cuſtos legis, cũ hic & præc. c. ad nihil aliud populũ admoneret: ideo nõ eſt credendũ, ꝙ permiſiſſet fieri aliqđ altare in Sichẽ, ſi nõ erat ibi ſanctuarium Dñi: potiſſimè qa ex nulla alia cauſa pugnare volebat ipſe, & totus Iſrael ꝯ duas tribus, & dimidiã, niſi qa fabricauerũt altare, qđ putauit Ioſue eſſe ad offerẽdas victimas; & pugnaſſent qdẽ ꝯ illas, tanq̃ ꝯ idolatras, niſi cõſtituiſſet ꝙ ſolum factũ erat ad teſtimoniũ inter duas tribus, & dimidiã, & reliquum Iſrael, vt patet ſupra 22. c. Ideo dicendũ ꝙ exiſtebant Iſraelitę in Sichẽ corã Dño vno de duobus modis, ſ. qa vel erat eadẽ ciuitas Sichẽ, & Silo: & tũc eſsẽt cõgregati corã Dño, i. corã ſanctuario. Vel dicebanẽ cõ-

Ioſue maxime erat cuſtos legis.

A gregati corã Dño, i. quia cẽſebatˀ Deus eſſe corã illis eo ꝙ Deus inuocabatˀ ibi a Ioſue tanq̃ auditor verborũ, q̃ dicebantur, & receptor promiſſionũ, q̃ fiebant. Volebat. n. Ioſue inducere populũ, vt induxit, ad promittẽdũ ꝙ Deũ colerẽt: & qa per iſtã promiſſionẽ acquirebat quoddã ius ei, cui fiebat ꝓmiſſio, ſicut in ſtipulationibus acquiritˀ ius ſtipulato, & ibi sẽper ille, cui acquiritˀ ius eſt pręſens ſtipulationi ad recipiẽdũ illã, vel aliquis noĩe eius, ꝑ quẽ poſſit ſibi acquiri: ita in iſta ꝓmiſſione, q̃ fiebat inductꝰ eſt Deus tanq̃ pñs, & ſtipulationẽ acceptãs. Etiã eſt alius modꝰ loquẽdi, quo ea, q̃ publicè fiũt, corã Deo fieri dñr: & quia iſta admonitio erat corã toto popło, nec poterat eſſe ma

B gis publica, dicebatˀ eſſe corã Dño. Quid aũt horũ verius ſit, infra declarabitˀ. Nũc aũt rñdendũ ꝙ ſi aſſeratˀ eſſe eãdẽ vrbẽ Silo, & Sichem, Ioſue fecit cõgregari illuc totũ Iſrael, vt iſta admonitio cõuenĩẽtius ibi fieret corã Deo in sãctuario, vel apud illud q̃ alibi. Si autẽ dicatur, ꝙ nõ erat eadẽ vrbs. Rñdẽdũ ꝙ Ioſue erat princeps totius Iſrael: iõ q̃q̃ poſſeſſionẽ ſuã ſpecialr in vrbe Thannathſare haberet, tñ poterat manere in quacunque parte totius Iſrael vellet: potiſſimũ quia ipſe aliqñ deberet diuagari ad negocia aliqua popłorũ, q̃ nõ poſſent expediri, niſi eſſet in populis illis: tũc aũt apud mortẽ ſuã cõtigit, vt maneret in vrbe Sichẽ, & ibi fecit cõgregari totũ popłm. *In Sichem.* Iſta ciuitas pertinebat ad tribũ Ephraim, vt patet ſupra 20. & 21. & nõ fuit data ei ſorte, ſed ſpecialiter data fuit filijs Ioſeph. Nã Iacob reliquit filios ſuos ſucceſſores in bonis terrę Chanaã, q̃ Deus daturus erat ei ex pro-

De vrbe Sichem.

C miſſione, & fuit inſtitutio ex æquali, ſed ꝑter hoc fecit q̃dã legata dans Ioſeph filio ſuo quandã partẽ in terra Chanaã extra fratres ſuos, vt patet Gen. 48. c. & iſta pars ſm quoſdã eſt tota ciuitas Sichẽ: ſm alios eſt pars agri, quẽ emit ab Emor, de quo infra declarabitˀ. Iſta ciuitas Sichẽ fuit ſeparata tanq̃ vna de vrbibꝰ refugij, vt patet ſupra 20. c. Fuit quoque data in poſſeſſionẽ Leuitis Caathitis, vt patet ſupra 21. c. apud iſtã vrbẽ primo habitauit Iacob cũ filijs ſuis cũ primo venit de Meſopotamia, & emit ibi agrũ ab Emor rege Sichẽ, vt patet Gen. 33. c. iſtã vrbẽ deleuerũt poſtea filij Iacob fallẽtes Sichimitas ꝑ circũciſionẽ, & poſtea die tertio, qñ grauiſſimus vulnerũ dolor incũbit, occidẽtes eos inermes, & in lecto iacẽtes, vt patet Gen.

D 34. c. Ad iſtã ciuitatẽ conuenit totus Iſrael ad eligẽdũ regẽ poſt mortẽ Salomonis, & cũ iuiſſet illuc Roboã filius Salomonis facta eſt diuiſio regũ 3. Reg. 12. cap. Hoc aũt erat, quia ciuitas iſta erat tanq̃ metropolis, & excellentior in tota tribu Ephraim. *Et vocauit maiores natu.* Dr̃ de iſtis, qa q̃q̃ vocauerit Ioſue popłm, & principaliter, iſti venturi erant tanq̃ capita populi: tñ non fuerũt iſti vocati, ſicut populus, quia populus vocatus fuit a Ioſue non exprimẽdo aliquã perſonam, ſ. quòd mittebat Ioſue ad tribum Iudæ Ephraim, Zabulon, & ſic de cæteris, ꝙ venirent ad congregationem, q̃ fiebat in Sichem, & tunc quælibet tribus deſtinabat aliquos nomine totius q̃q̃ omnibus illuc ire volentibus

E facultas erat: principes autem, & iudices, & magiſtri vocati ſunt ſpecialiter, ſ. expreſſis nominibus, & non comprehendebantur appellatione populi: ſic fiebat tempore Moyſi, i. ꝙ cum celebrabatur cõciliũ, aliqui vocabãtur nomine expreſſo, alij autem appellatione totius populi. Sic patet Nu. 16. cap. cum dr̃ de ducentis quinquaginta proceribus Synagogę, qui cõſurrexerũt in ſeditione Core ꝯ Moyſen & Aarõ, ꝙ iſti tpe cõſilij per noĩa vocabantur. Dñr hic maiores natu, i. maiores gñe, ſ. nobilitate: vel maiores ætate, qui magis ab antiquo nati ſunt: & iſto ſecundo modo accipitur hic, ſ. ꝙ vocati fuerint ſeniores, & hoc quia iſti prudentiores. De ſenibus autem quare vocati fuerint,

Maiores natu dicũtur dupliciter.

ſint, præced.cap. magis declaratum eſt. *Ac principes.* Ideſt principes duodecim tribuum & omnium familiarum: iſti enim erant in toto populo excellentiores ex nobilitate generis, quia deſcendebant per lineam primogenitaturum a capite tribus, vel familiarum, & ex hoc patet quòd non vocantur ſupra maiores natu, ideſt nobilitate, quia tunc non exprimerẽtur principes, cum iſti ſint, qui directius comprehenduntur ſub hac denominatione, quia ſunt excellentiſſimi in natalibus: ſed vocantur maiores natu, ideſt ſeniores. *Et iudices.* Scilicet omnes iudices populi.

An iudices, de quibus hic dicitur, fuerint Decani, quinquagenarij, centuriones, & tribuni inſtituti conſilio Iethro.
Quæſt. III.

QVAERET aliquis an fuerint iſti decani centuriones quinquagenarij, & tribuni qui inſtituti ſunt conſilio Iethro Exo.18. vel fuerunt 70. ſeniores inſtituti a Deo ad petitionem Moyſi Num.11.cap. vel fuerint vtrique. Reſpondendũ eſt, quòd omnes iudices populi vocati ſunt, ſiue fuerint per Iethro ordinati, ſiue aliàs, dumtamen tempore illo ſtarent. Sed iſta quæſtio preſupponit dubium de ordinatione iudicũ conſtitutorum in deſerto an manſerint. Et reſpondendum quòd decani, centuriones, quinquagenarij, & tribuni nõ manſerunt poſt introitũ in terram Chanaan, quia nec congruebat principatus ille manẽtibus Iudæis in terra Chanaan. De hoc magis declaratum fuit Nu.11.cap. De ſenioribus 70. ordinatis in deſerto tempore Moyſi dicẽdum quòd manſerunt, vt prææallegato cap. declaratum fuit: & iſti vocati fuerunt in hac congregatione. Preter hos erant alij iudices minores diſpoſiti per ſingula loca terrę Chanaan. 70. autem ſeniores erant iudices maximi pertinentes ad domum iudicij, ad quos deuoluebantur cauſæ ab alijs iudicibus, & ipſi quoque in cauſis magnis iudicabant: ipſique Chriſtum cõdemnauerunt ad mortem, vt patet ex declaratis Nu.11.c. In cap. pręced. ponebantur omnes, qui ponuntur hic vocati, & vbi ponuntur hic iudices, ponuntur ibi duces: quod ad idem pertinet, quia iudices ſunt duces non quidem bellorum, ſed omnium actionum humanarum: ipſi enim ſunt diſtributiui iuſtitiæ, vt patet 3. Polit. & ad eos recurrunt litigantes tanquam ad regulam, vel menſuram, vt certificentur de operationibus, quæ deuient a iuſto, & quæ ſint in medio, vt patet 5. Ethic. *Ac magiſtros.* Magiſtratus eſt nomen cuiuſcunque dignitatis, vel officij habentis aliquã operationem, vt iudicare, vel curam alicuius rei agere. Sicut dicitur magiſter militum, & ſic in alijs. Et ſic dicitur aliquis gerere magiſtratum quandocunque aliquod officium, vel honorem adminiſtratiuum habeat: ſic dicitur de Boetio, ꝙ gerebat magiſtratum, i. conſulatũ, vt patet de conſola. lib.3. proſa 4. ſ. Tu quoque num tandem tot periculis adijci potuiſti, vt cum decorato gerere magiſtratũ putares cum in eo mentem nequiſſimi ſcurrę, delatoriſque reſpiceres. Ponitur autem iſtud nomẽ ad ſignandum omnes conſtitutos in honoribus, & dignitatibus, atque officijs, qui a Ioſue vocati ſunt.

Quare ſpecialiter Ioſue vocauerit ſeniores principes.
Quæſt. IIII.

QVAERET aliquis quare vocauerit Ioſue ſpecialiter ſeniores principes, iudices, & magiſtros. Reſpondendum quòd duplex fuit cauſa. Prima quia iſti erant excellentiores in toto populo, cum ergo vocaretur populus, debuerunt iſti magis vocari, quia etiam ſi populus nõ vocaretur

F debuerent iſti vocari: & nominatim quidem, quia in hoc exhibebatur eis quidam honor, quem prę cæteris merebantur. Etiam quia conſuetudo fuerat tempore Moyſi, vt iſti per nomina vocarentur. Secunda cauſa fuit & principalior, quia Ioſue admonebat hic totum populum, vt coleret Deum: & quia totus populus regebatur per hos viros, ſ. per ſeniores tãquam per conſulentes: per principes tanq̃ per excellentiores, quos cæteri ſequerentur: per iudices tãquam per habentes iuriſdictionem ad coercendum: per magiſtratus quantum ad officia ſua dirigendo, & iubendo ſubditis, debuerunt iſti principaliter vocari. Et hoc propter hoc quòd ſi iſti perſuaderentur ad hoc, & appeterẽt facere iſtud cæteros traherẽt ad illud. Et hoc
G dupliciter, ſ. exemplo, quia alij minores videntes id, quod ipſi faciebant exemplo eorum operarentur. Secũdo modo ex poteſtate, & iuriſdictione, quia dato quòd minores vellent declinare a cultu, iſti non permitterent compeſcentes eos per iuriſdictionem, & terrenam poteſtatem, & ſic iſtis perſuaſis ad cultũ Dei erat perſuaſus totus Iſrael. *Steteruntque in conſpectu Domini.* Iſta litera videtur ſignare, quòd erant Iſraelitæ cum Ioſue intra ſanctuarium, ſ. intra atriũ ſanctuarij ad oſtium tabernaculi, vel apud altare: vbi proprie dicitur aliquis eſſe coram Domino: nam in toto Leuitico dicitur aliquis offerre coram Domino ſtatim oblationem, quia præſentat eam coram altari holocauſtorum, vel coram oſtio tabernaculi. Nam in altari erat Deus ſpecialiter cum ibi ſpecialis cultus ei
H impenderetur, ſ. quia ibi ſolum fiebant ſacrificia. In tabernaculo quoque cenſebatur eſſe Deus ſpecialiſſimè, & potiſſimum in parte eius ſecretiori, ſ. in ſancto ſanctorum. Nam ibi loquebatur angelus inter duo Cherubim, qui vocatur Deus, vt patet Ezech.25. & 29. & Nu.7.cap. Cum autem aliquis ad oſtium tabernaculi erat, dicebatur eſſe ſpecialiter coram Deo. Si verò ponatur quòd erat in Sichem ſanctuarium Domini planum erat, quòd congregati ſunt coram Domino, & hoc quia volebat Ioſue eos inducere ad colendum Deum per exhortationem. Et quia iſta honeſtius, & efficacius fierent coram Deo, quia magis Iſraelitę timerent, & inducerentur ex reuerentia loci, ſ. in quo erant, congregauit Ioſue illos coram Do-
I mino: ſic enim omnia alia, quæ pertinebant ad aliquod pondus negocij fiebant coram Domino. Sicut cum ſortes poſitæ ſunt ſuper diuiſione ſortium conuenerunt Iſraelitæ in Silo, & poſitæ fuerunt ſortes coram Domino, vt patet ſupra 18.cap. Etiam quando Iſraelitæ, ſcilicet nouem tribus, & dimidia conuenerunt, vt pugnarent contra duas tribus, & dimidiam, quia videbantur declinaſſe ad idola faciendo altare, congregati ſunt in Silo, vt patet ſupra 22. quia ibi erat ſanctuarium. Sed hoc modo dicendum eſt, quod vrbs Silo, & Sichem ſunt eadem vrbs, & cum fuerit poſitum ſanctuariũ in vrbe Silo erit in vrbe Sichem: ſed hic nominatur alio nomine, quia ſępe hoc fit in ſacra ſcriptura tam in nominibus virorum, quàm vrbium, ſ. ꝙ aliquis vir multa noĩa habeat, & aliqua ciui-
K tas. Sic declaratum eſt ſupra 21.c. Alio mõ põt intelligi, ſ. ꝙ ſteterunt corã Dño, i. Ioſue congregauit totũ populũ, qui cõuenerat, & principes, & locut⁹ fuit eis publicè, qđ dicebatur eſſe corã Dño. Quãquã enim quidquid fiat, coram Dño fiat, quia nihil ei abſcõditũ eſt; tñ quædam ex mõ loquendi dicimus ei abſcondita, & alia manifeſta: nec ſolum hoc ex modo vulgari, ſed etiam ex modo ſacræ ſcripturæ. *Sic patet* Pſal.16. ſ. De abſconditis tuis impletus eſt venter eorum, & ad peccata refertur. Hoc modo neceſſe eſt quædam dici eſſe manifeſta Deo, quia oppoſita ſunt nata fieri circa idem: & illa dicuntur fieri coram

Deo,

Deo, ſic erat de his, quę fiebāt publiciſſimè, maximè cum Ioſue inuocaret Deum tanquam acceptantem promiſſionem Iſrael. Vterque modus applicari poteſt: ſed primus magis, cum dicatur quòd ſteterunt coram Domino, & poſtea dicitur quòd locutus fuit ad eos. Sed non ſtat aliquis coram Domino, niſi ſit aliquod ſignū ſenſibile, in quo Deus ſpecialiter eſſe iudicetur, & coram illo exiſtētes dicamur eſſe coram Domino, & illum ſenſum litera videtur velle, ſi poſſemus dicere ꝙ Sichem, & Silo idem ſint, de quo infra declarabitur.

Quid populus hic.

Et ad populum locutus eſt. Scilicet iſta verba admonitionis, quę ſequuntur: hic accipitur populus large pro omnibus nobilibus, & ignobilibus: ſupra enim B diſtinguebantur principes & iudices, magiſtri & maiores natu a tribubus, ꝑ quas intelligebatur populus, hic autem omnes tam populares quàm principes intelliguntur nomine populi, quia locutio iſta non ſolum fuit facta ad populares, ſed etiam ad principes: immo magis ad principes, quia in iſtis erat admonitio efficacior, vt ſupra declaratum eſt.

Hæc dicit Dominus Deus Iſrael. Ideſt iſta, quæ ego dico vobis, dico ex parte Dei Iſrael.

An Deus iuſſerit Ioſue loqui iſta ad Iſrael, quæ locutus eſt extremo ſuo tempore. Quæſt. V.

QVAERET aliquis an Deus iuſſerit Ioſue, ꝙ loqueretur iſta ad Iſrael. Reſpondetur ꝙ hic videtur duplex ambiguitas. Prima ſi eſt veriſimile, quòd Deus locutus fuerit C iſta Ioſue, iubens, vt diceret illa Iſraelitis. Secūda ſi eſt neceſſe ad veritatem literę quòd Deus locutus fuerit Ioſue. Ad primum reſpōdendum, ꝙ ſatis facile erat quòd Deus iſta diceret Ioſue, & ſatis veriſimile, quia multoties Deus illi apparuit, & locutus eſt, vt apparet ex proceſſu libri huius: ideo quòd iſtud ſicut cętera, dixerit non erat aliquid nouum, nec vero diſſimile. Et ſatis conueniebat, quòd Deus ei diceret, quòd ſicut Deus in lege per Moyſen ſępe admonuit Iudęos, ita volebat per Ioſue, qui erat ſucceſſor eius admonere, vt non recederent a cultu eius: potiſſimum cum ſciret, quod poſt mortem Ioſue declinaturi eſſent ad idola: volebat autem eos fieri inexcuſabiles, quod D magis fiebat per admonitionem, quàm ſi non admonerentur, & ſatis apparet hoc ex verbis Ioſue, quia omnia hęc loquatur in perſona Dei: non loqueretur tamen ſic, niſi Deus dixiſſet. Secūda ambiguitas erat, an ſit neceſſe dici quòd Ioſue habuerit verba iſta ex reuelatione Dei, & mandato, vt loqueretur populo. Reſpondendum quòd quamquam aſſerendum eſt, quòd Deus locutus fuerit iſta Ioſue, tamen etiam ſi non fuiſſet locutus, ſtabat hoc in litera, cùm dicitur: Hęc dicit Dominus Deus Iſrael. nā iſta omnia, quæ Ioſue hic recitauit erant in ſacra ſcriptura ante hoc, ſicut magis parebit proſequendo ſingula, & erāt tanquam a Deo dicta, vel facta: quandocunque autem E aliqua ſunt in ſcriptura ex parte Dei, quæ ad nos diriguntur, quilibet poteſt in perſona Dei loqui ad nos proferendo illa. Et quamquam Deus non fuerit ei quicquam locutus non fallitur dicendo, hęc dicit Deus vobis: ſic prędicatores faciunt: & ſic poterat dici, quod ex narratis in ſacra ſcriptura Ioſue poterat colligere iſtam admonitionem ad proponendum coram toto Iſrael, etiam ſi Deus nihil loqueretur Ioſue, Aliter etiam dici poteſt, quòd etiam ſi nihil horum fuiſſet in ſacra ſcriptura, dumtamē conſtaret hęc eſſe vera, poterat Ioſue facere admonitionem hanc transferens ſe in perſonam Dei, & loquens pro eo omnia, quæ allegare poterat contra Iſraelitas ad inuendum

A obligationem, quę erat in eis ad colendum eum. & iſte eſt modus oratorum, qui repræſentātes perſonas aliorum proponūt loco eorum quidquid ipſi proponere poſſent, dicentes illos hoc dicere: & etiā iſti nō falluntur: primus tamen modus fuit in Ioſue, ſcilicet quòd Deus ei dixit, quòd loqueretur hęc Iſraelitis.

Trans fluuium habitauerunt patres veſtri. Intendit hic Ioſue loco Dei indicare obligationem, quam Iudæi habebant ad colendum eum: & ad hoc enarrat beneficia pręſtita illis; enarrat autem multa, quæ vſque ad tempus illud fuerunt pręſtita, & quamquam non enarrentur omnia, tamen principalia tanguntur.

Sciendum autem circa hoc, quòd iſte modus pro- B bandi obligationem non erat ſimpliciter conueniēs: nam quamquam Iudęi multa beneficia ſuſcepiſſent, non tenebātur ex hoc impendere diuinum cultum, nam ſi propter magna beneficia impenderetur diuinus cultus alicui homini, exhiberetur cultus iſte quāquam non tantus, vt Deo: cultus autem exhibetur Deo, quia Deus eſt, & non propter beneficia. Vnde dato quòd nulla beneficia nobis pręſtitiſſet ſi poſſibile foret, adhuc nos tenebamur eum colere, quia Deus eſt, & ſuper omnia diligere, quia ſummum bonum eſt; & dato quòd pręſtitiſſet nobis hæc beneficia, quæ pręſtitit, & adhuc maiora, ſi tamen Deus nō eſſet non teneremur eum diligere ſuper omnia, nec colere, vt colimus, immo ſi coleremus peccaremus mortaliter: ſicut autem eſt obligatio cauſata ad colendum, ita deberet eſſe probatio, ſcilicet, quòd ſicut Deum obligamur colere ſolum, quia Deus eſt: ita ad C inducendum, quòd eum colere debeamus, oportet ſolum, vt probetur quòd Deus verus eſt: probatio autem beneficiorum eſt impertinens: inducebat tamē Ioſue beneficia pręſtita ad vnum de duobus.

Cultus nō debet Deo exhiberi propter beneficia.

Primum erat propter materiam ſubiectā, ſcilicet propter illos, quibus fiebat admonitio: nā licet ſimpliciter nō faciant iſtam probationem obligationis ad cultum, tamen faciunt reſpectu Iudęorū, qui magis putabant ſe eſſe obligatos, eo quòd receperant beneficia quàm ex hoc quòd Deus erat verus Deus; probatio tamen ſemper debet fieri ex illis, quę apparent reſpondenti, ſiue illa ſint ſimpliciter probatiua, ſiue non: alioquin ſiquis probet ex his, quę ſunt ſimpliciter probatiua, & illa non videantur reſpondenti, D nihil proficiet: ſic patet in proceſſu noſtro, & naturę; quia cognitio naturæ eſt ex ſimpliciter notis ad minus nota ſimpliciter: cognitio autē noſtra eſt ex magis notis nobis ad minus nota nobis: & tamē magis nota nobis non ſunt nota ſimpliciter, vt patet primo Phyſic. ſiquis autem conaretur erudire nos inducens ſemper ex magis notis ſimpliciter, nō poſſemus intelligere; ſed intelligimus, quando fit ex magis notis nobis,

Alio modo poteſt intelligi quòd Ioſue non induxit hic de beneficiis a Deo pręſtitis tanquam per hęc probare intenderet quòd obligabantur Deum colere, ſed induxit ad probandum, quòd tenebantur magis, E ſcilicet quamquam ſimpliciter obligatio erat, quia Deus erat Deus, tamen magis nunc tenebantur eum colere, quàm ſi nulla beneficia recepiſſent. Vel ponitur hoc ad inclinandum affectum, ſcilicet, quia licet cognoſcerent Iſraelitę ſe obligatos ad colendum Deum verum, tamen non inclinarentur ad colendum, niſi aliquod bonum ab illo reciperent, ſicut virtuoſis ſcimus honorem debitum, ſi tamen nullum ab eis bonum ſuſcepimus quouiſmodo non inclinamur ad eos honorandum; inducuntur autem multa beneficia, per quæ Iudęi inclinari deberēt præter obligationem, quam naturaliter habebāt; vtitur autē Ioſue iſto mō, quia etiam Deus nō loque-

batur Iſraelitis iſto modo vſus eſt: cũ enim a principio inducere voluit Iudęos ad recipiendum legem illius non dixit, quòd debebant ei obedire, quia Deus erat, ſed dixit ꝙ fecerat eis multa beneficia, & ampliora faceret ſi reciperẽt verbum eius, vt patet Exo. 19. cap. ſ. vos ipſi vidiſtis, quæ fecerim Aegyptijs, quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarũ, & aſſumpſerim mihi: ſi ergo audieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cũctis populis: mea eſt enim omnis terra, & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta: Deꝰ autem iſtum modum ſecutus eſt, quia ſciebat, quòd Iudæi, qui rudes erant, & circa ſola ſenſibilia affecti, non poterant alio modo perſuaderi. Incipit autem Ioſue enarrare beneficia pręſtita a Deo, & enarrat prima, quæ collata fuerunt genti huic. Incepit enim populus Iudaicus diſtingui aliquo modo ab alijs gentibus tempore Abrahæ: ante ipſum enim nihil diſtinctionis habuerunt: in ipſo autem fuit diſtinctio, quia Deus elegit eum, & ſemen ſuum populum ſibi, & accepit eum de medio gentium faciens, vt eum coleret ſpecialiter, atque diligeret: incępit quoque in eo promiſſiones: nam ante eum nõ fuerunt alij patriarchæ quibus Deus quicquã promitteret de terra Chanaan, vel de Meſſia futuro: ſic innuit Apoſtolus ad Galat. 3. cap. ſ. Abrahæ factæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius q. d. ei primo factę ſunt ꝓmiſſiones. & ſuper hoc vt ſicut ad Deum ſpecialius ipſe, & ſemen ſuum pertinebant quàm cæterę gentes, ita ſpeciale ſignaculũ circuncisionis ei tradidit, in quo diſtingueretur a gentibus, de quo Gen. 17. & ad Rom. 4. cap. & quia inter hæc beneficia exordium fuit, quòd Deus ſegregaret Abraham de gentilitate, ſ. ne eſſet in terra, in qua coleret idola, vel ne maneret in cultu illo, recitatur hic primo iſta ſegregatio.

Trans fluuium habitauerunt patres veſtri. Hic vocatur fluuius Euphrates, & vocatur per excellentiã fluuius, quia erat valde magnus: ſic ſignatur Gen. 15. ſ. Semini tuo dabo terram hanc a fluuio Aegypti, vſque ad flumen magnum Euphratem. Eſt autem iſte fluuius vnus de quatuor fluminibus paradiſi, vt patet Geneſ. 2. cap. qui cum lapſus de altitudine paradiſi varia terrarũ ſpatia permeet, ſubterraneo gurgite lapſus, tandem in Armenia ipſe, & fluuius Tigris alius de quatuor fluminibus paradiſi de præcipitio montium ex eodem fonte naſcuntur. De hoc Boetius de conſola. lib. 5. metro 1. quod incipit

Rupis Achimeniæ ſcopulis vbi verſa ſequentum
Pectoribus figit ſpicula pugna fugax
Euphrates, & Tigris vno ſe fonte reſoluunt
Et mox abiunctis diſſociantur aquis.

De iſto fluuio loquitur ſcriptura abſolutè non nominando illius nomen: non ſolum quia erat magnum, quia alia flumina ſunt in orbe æquè magna, aut maiora, ſed quia erat in terra illa, de qua ſemper loquitũ ſacra ſcriptura, & in qua erant qui loquebantur hæc: fluit enim Euphrates in terminis terrę Chanaan, quę erat data Iudęis. Ipſe enim diuidit terram eorum a reliquis terris a parte aquilonari, vt patet Gen. 15. ſ. Semini tuo dabo terram hanc a flumine Aegypti vſq; ad flumen magnum Euphratem: Ponitur etiam iterum in terminis Exo. 23. cap. ſ. ponam terminos tuos a mari Rubro vſque ad mare Paleſtinorum, & a deſerto vſque ad fluuium, ſ. Euphratem. Et Deuter. 11. ponitur iterum, ſ. Omnis locus, quem calcauerit pes veſter, veſter erit: a deſerto, & Libano, & flumine magno Euphrate, vſque ad mare occidentale erunt termini veſtri. Et non ſolum Iudæi ſed etiam omnes gentes, quæ morantur circa Euphratem vocãt illum abſolutè flumen; ſic patet 1. Eſdrę 4. cap. in accuſa-

F tione, quam ſcripſerunt principes Samaritanorũ contra Iudęos veniẽtes de captiuitate Babylonica, & cõſtruẽtes templum, & muros vrbis, ſ. ſerui tui, qui ſunt trans flumen ſalutem dicunt. Et iterum ibidem: Nunciauimus nos regi quoniam ſi ciuitas illa ędificata fuerit, & muri eius inſtaurati poſſeſſionẽ trans fluuium non habebis. Dicitur autem quòd habitauerunt trans flumen, ideſt vltra flumen Euphratem, ſcilicet ad partem aquilonarem fluminis: nam Iudæi quoque dicuntur eſſe trans flumen, vt patet in exemplis allegatis, ſ. non habebis poſſeſſionem trãs flumẽ. Quod intelligitur de Ieruſalem, & terra illius: iſta autem eſt ad meridianam partem fluminis Euphratis, ſed ad omnem partem dicitur eſſe trans flumen. Sic

Iudæorũ patres trãs flumen habitaſſe dupliciter intelligi.

G dicitur de Iordane: nam aliquando dicitur trans Iordanem, quod eſt ad orientalem plagam eius, vt patet ſupra 1. & 12. & 13. & aliquando trans Iordanẽ quod eſt ad occidentalem plagam illius, vt patet ſupra 5. & Nu. 32. cap. Dupliciter autem poteſt intelligi ꝙ habitauerunt trans flumen patres Iudęorũ, ſ. in terra Chaldæorum, quę eſt trans flumẽ, vel in terra Meſopotamiæ ſiue Haran, quę eſt trans flumen, vel in flumine: hoc apparet, quia Iudæi ſunt de progenie Chaldæorum, & poſtea venerunt in Charran ſiue Haran deinde in terram Chanaan, vt patet Iudith 5. vbi deſcribitur origo Iudęorum. Fuit autem modus, quòd Thare habuit tres filios, ſ. Abrahã, Aran, & Nachor, quos genuit in terra Chaldæorum in ciuitate Vr: ibi autẽ mortuus eſt Aran antequã exiret inde Thare ad ter-

Origo Iudæorum.

H rã aliam: poſtea vero Thare cum duobus filijs ſuis, ſcilicet Nachor, & Abraham, & vxoribus eorum, & nepote ſuo Loth filio Arã egreſſus eſt de terra Chaldęorum, vt veniret in terram Chanaan ad habitãdũ, & cum perueniſſent in Meſopotamiam ſiue in vrbẽ Haran, quæ erat in itinere mãſerunt in ea, & poſt aliquor annos mortuus fuit ibi Thare, vt patet Gen. 11. cap. poſtea autem apparuit Deus Abrahæ, dicens ei: Egredere de terra tua, & vade in terram, quam monſtrauero tibi: duxitque illum in terram Chanaan, vt patet Gen. 12. cap. & poſtea incęperunt Iudęi eſſe populus, & quia in iſta ſegregatione fuit Abraham ab idolatris ſemotus, fuit ei collatum magnum beneficium; quod patet, quia non ſolum in Chaldæa viri

I de progenie Abrahę colebãt idola, ſed etiam in Meſopotamia coluerunt, vt hic dicitur: manſit autem Nachor frater Abrahę in terra hac veniente Abrahã in terram Chanaan, & poſtea cognatio eius ſemper ibi fuit: nam Abraham, quando voluit accipere vxorem filio ſuo Iſaac, miſit ſeruũ ſuum Eliezer in Meſopotamiam ad cognationem fratris ſui Nachor, vt patet Gen. 24. cap. & Iacob illuc quoque iuit, & accepit vxores quatuor, vt patet Gen. 28. & 29. cap. poteſt autem accipi trans flumen pro vtraque harum terrarum: nam cum in terra Chaldæorum erat Abraham cum cognatione ſua, dicebatur eſſe trãs flumen, quia eſt terra illa magis aquilonaris quàm Euphrates, & verum eſt quòd habitauerũt ibi patres Hebręorum, & coluerunt deos alienos.

K Secundo modo etiam eſt verum, quòd habitauerunt trans flumen, ſ. in Haran, vel Meſopotamia: eſt enim ciuitas quędam dicta Haran, quę aliquando vocatur Meſopotamia. Eſt autem eadem, quod patet quia dicitur Gen. 27. quòd iret Iacob in Meſopotamiam, & poſtea Gen. 29. dicitur quòd venit in Haran, & apparet melius, quia Numeri vigeſimotertio capitulo dicitur quòd rex Moabitarum adduxit Balaam ariolum de Haran. & Deuterono. vigeſimotertio dicitur, quòd fuit adductus de Meſopotamia, ergo idem erat locus: in iſta quoque vrbe cũ maneret Thare & Abraham filius eius, adorabat cognatio

Patres dupliciter vocantur.

Abrahæ idola. *Habitauerunt patres veſtri ab initio*. Poſſunt vocari patres dupliciter. Vno mõ proprie, ſ. pro omnibus qui ſunt in linea aſcendentium & deſcendentium. Alio mõ pro omnibus ſuperioribus in cognatione, etiam ſi non ſint in linea aſcendentium & deſcendentium, ſed collaterales ipſorum. Primo mõ Abraham dicitur pater Hebręorũ, & Thare, & Reu, & Sarug, alijque ſuperiores, de quibus Gen. 11. cap. Secundo modo accipiendo, Abraham & Thare, & Nachor, & Aran erãt patres Hebręorum, quia erant collaterales patri ſuo Abrahæ: tamen non erant in linea aſcendentium & deſcendentium. Primo modo non poteſt intelligi de habitatione in Haran, vel Meſopotamia, ſed de habitatione in terra Chaldæorum: B quia licet in Meſopotamia habitauerint patres Hebræorum, ſ. Thare, & Abraham; tamen nõ coluerũt ibi deos alienos, quia Abraham nõ coluit deos: q̃q̃ ergo Thare ibi coleret idola, non dicerentur patres Hebręorum colere idola ibi, quia vnicus pater eorũ colebat illa: ſi autem accipiatur pro terra Chaldæorum, ſtabit, quia ibi fuerunt omnes patres Hebræorũ, ſcilicet computãdo ab Abraham, & ſupra regrediendo in Noe, ſ. Thare, Nachor, Reu, Sarug, & cæteri, de quibus Gen. 11. De iſtis verum eſt ꝙ coluerunt ibi deos alienos, quia q̃n iſti erant, iam inoleuerat idolorum magnus cultus in orbe. Secundo modo accipi poſſunt patres Hebręorum pro maioribus eorum, licet nõ eſſent patres ipſorum, ſ. pro cognatis proauorum ſuorum, & ſic oẽs fratres Abrahę vocantur patres Iudęorum, & tunc ſtat vterque ſenſus, ſ. ꝙ patres Hebręorũ habitauerunt trans flumen, i. in terra Chal- C dęorum, quia ibi moratus eſt prius Thare cum filijs ſuis anteq̃ veniret in Meſopotamiam, & ibi coluerũt deos alienos. Etiam ſtat ſecundus modus, ſ. ꝙ habitauerũt trans flumẽ, i. in Meſopotamia patres Hebręorum, i. Thare, & duo filij ſui, & adorauerunt deos alienos, quia Thare, & Nachor colebant illos, licet non coleret Abraham, & illi duo vocãtur patres Hebręorum. *Ab initio*. Iſtud poteſt dupliciter intelligi, ſicut prędicta dupliciter intelligebantur: ſi enim intelligat de habitatione in terram Chaldæorum eſt ſenſus ꝙ à principio habitauerũt patres Iudęorum trans flumẽ, ideſt ab initio natiuitatis. Nam repetendo originem Iudęorum, etiã ab exordio reperietur tota habitaſſe D in terra Chaldæorum, poſt diluuium enim oẽs gẽtes deriuatę ſunt per Noe, & filios eius, & deriuati ſunt Iudæi per lineã Sem, a quo linea vſque ad Abraham computatur Gen. 11. cap. Iſti autem habitauerunt in terra Chaldæorũ ab initio, i. ab ipſo primo huius ſtirpis, i. Sem: nam poſt diluuium receſſerunt homines de parte orientali, & venerunt ad terram Sennaar, in qua ędificauerũt turrem, & vrbem Babylonem: erat autem ibi tunc Noe, quia hoc fuit pauco tẽpore poſt diluuium. Et cum poſt diuiſam linguam gẽtes fuiſſent diuiſę per orbem, poſteritas Sem manſit apud Babylonem. Eſt autem Babylon caput terrę Chaldęorum: ideo a principio originis manſerunt patres Hebræorum in terra Chaldæorum. Si autem accipiatur E ſecundo modo eſt ſenſus, quòd manſerunt in Meſopotamia, quę eſt trans flumen ab initio, i. ab initio diſtinctionis. Nam anteq̃ veniret Thare in Meſopotamiam erant patres Hebręorũ, tamen non erant diſtincti ab alijs populis: incęperunt autem diuidi, cum Deus diſtinxit illos faciens venire Thare cum domo ſua in Meſopotamiam: & quãquã Deus non iuſſiſſet Thare ꝙ veniret de Chaldęa illuc, tamẽ mouit eũ ad veniẽdum, vt cum eo veniret Abraham filius eius, & ab illo tẽpore cępit eſſe diſtinctio gentis Hebręorum ab alijs populis: nam Abraham Hebræus vocatus eſt, vt patet Gen. 14. cap. tunc autem principium

Babylon eſt caput terrę Chaldæorum.

A alicuius gẽtis eſt, quando ipſa diſtincta eſſe incipit ab alijs. Proprius autem ſenſus literę eſt ꝙ patres Iudęorum vocẽtur hic non ſolum progenitores, ſed etiam omnes maiores, vt cognati progenitorum: & ſic dicitur quòd Aran, & Nachor erant patres Iudęorum, quia erant fratres Abrahæ. & hoc patet in litera, ſcilicet Trans fluuium habitauerunt patres veſtri ab initio Thare pater Abraham, & Nachor: ſed conſtat quòd Nachor nihil attinet ad lineam Iudæorum: ſolum autẽ erat frater Abrahæ, qui erat pater Iudæorũ: & dicũtur ab initio ibi habitaſſe, ideſt ab initio diſtinctionis gentis huius, ſ. quòd tunc Deus incipiebat facere gentem iſtam diſtinctam ab alijs gentibus. Di- B citur autem trans fluuium, ideſt in Meſopotamia, & non ſolum dicuntur habitaſſe trans fluuium; immo dici poteſt quòd in fluuio habitauerunt: nam ciuitas iſta, quæ vocatur Haran in qua habitauit Thare cum poſteritate ſua, erat in medio fluminis Euphratis, ſ. ꝙ erat diuiſus fluuius in duas partes, & in quodam loco medio tanq̃ in inſula ciuitas cõſtructa erat, & ob hoc vocatur in Hebręo Haran Naharaym, i. Haran poſita in medio fluuiorum, & ſic nos nomine Gręco vtentes eam Meſopotamiam dicimus. Vbi enim dicit litera Hebręa Haran ſolum, litera noſtra tranſtulit Haran vel Charran: cum autem dicitur in Hebręo Haran Naharaym, ideſt Aran fluuiorũ, vt patet Gen. 24. litera noſtra ponit Meſopotamiam: ſic etiam de alijs locis. Interpretatur autem Meſopotamia in medio aquarum, vel media inter aquas: quia tamen illa ciuitas erat ad vnã partem fluuij ſaltem dicebatur eſſe C trans fluuium. *Thare pater Abraham, & Nachor*. Iſti duo ponuntur, quia accipiuntur patres large pro maioribus, ſiue ſint in linea recta progenitorũ ſiue ſint collaterales; Nachor enim nõ erat pater Iudęorum.

Vnde Meſopotamia dicta eſt.

Quare hic non nominantur Abraham, & Aran, qui erant filij duo Thare. Quæſt. VI.

QVAERET aliquis quare nõ fuerunt hic nominati Abraham, & Aran, qui erant alij duo filij Thare. Reſpondendum eſt, quòd non ponitur hic Aran pater Hebręorum, quia ſolum ponuntur illi, qui fuerunt a principio diſtinctionis: iſta autem diſtinctio facta fuit cum Tha- D re receſſit de terra Chaldæorum ad veniẽdum in terram Chanaã, & quia anteq̃ illuc veniret, mortuus eſt Aran in terra natiuitatis ſuæ in Vr Chaldæorũ, priuſquam moreretur Thare, vt patet Gen. 11. Abraham autem non nominatur hic tanquam pater in recto, eo quòd de iſtis ponatur immediate quòd adorauerunt deos alienos: Abraham tamen non adorauit: & quia de patribus Iudæorum Deus enunciare volebat quòd adorauerant deos alienos, non fuit nominatus Abraham, ſ. in recto. Nachor tamen ponitur in recto, quia de ipſo, & de Thare verum eſt, quòd colebãt idola, ſic quoq; poſteritas Nachor coluit idola: nã Rachel furata eſt idola patris ſui Labã, qui erat de E ſtirpe Nachor, vt patet Gen. 31. c. de quo cõqueſtus eſt Laban, vt patet eod. cap.

Seruieruntque dijs alienis. Scilicet in terra Meſopotamiæ ſeruierunt dijs alienis Thare, & poſteri eius: ob hoc autem Deus iuſſit Abrahæ, vt poſt mortem patris ſui Thare recederet de Meſopotamia, ſcilicet ne ibi cũ cognatione ſua peruerteretur ipſe, vel filij illius. Sed contra hoc videtur quod habetur Iudith 5. ex verbis Achior, ſcilicet, quòd populus Iudæorum erat de Chaldæis: hic primum in Meſopotamia habitauit, quoniam noluerunt ſequi deos patrum ſuorum, qui erant in terra Chaldæorum: deſerentes itaque cæremonias patrum ſuorum, quas

in multitudine deorum erant, vnum Deum colere cęperunt, qui pręcepit eis, vt exirent inde, & habitarent in Charra. Reſponderi poteſt dupliciter. Vno modo quòd Achior, qui erat dux Ammonitarum non fuit locutus hic ſm veritatem rei, ſed ſm opinionem vulgatam de Iudæis apud alias gentes; opinabātur enim ꝙ Thare, & filij ſui vocati fuiſſent a Deo cum eſſent in terra Chaldęorum, & iuſſum eſſet eis, ꝙ venirent in terram aliam, & videbantur ad hoc habere aliquam rationem, quia Thare cum tota domo ſua venit; tamen ſm veritatem non receſſit Thare de terra Chaldęorum, vt non adoraret deos patrum ſuorum, ſed ibat in terram Chanaan, quia cōmodius ſibi in terra illa futurum eſſe putabat: cum autem veniſſet in Haram manſit ibi & mortuus eſt: nō tamen veniebat, vt non coleret deos patrum ſuorum, quia tunc non coluiſſet deos poſtea, ſed dicitur hic quòd coluit. Etiam patet de ſtirpe ſua: nam Nachor filius eius, & tota poſteritas illius coluerunt deos in Meſopotamia, vt patet de Laban, qui erat nepos Nachor colebatque idola, & poſtea cum faceret pactū cum Iacob inuocauit Deum Nachor: Iacob autem vocauit Deum patris ſui Iſaac, vt patet Gen. 31. cap. ergo non colebant ambo eundem Deum; conſequenter autē Nachor idolatra fuerat, & tota illius poſteritas; ſi tamen veniſſent in Haram de terra Chaldæorum, ne compellerentur colere idola non colerent poſtea ea ibi. Aliter rñderi poteſt, quòd locutus fuerit vera Achior, & tamen referēda ſunt omnia ad ſolū Abraham, qui erat pater Hebręorum, ſ. quòd iſte venerit de terra Chaldæorum, quia ibi progenitores ſui Chaldęi colebant multos deos, & compellebant ad hoc omnes, qui in terra illa erant: Deus quoque apparuit ei in terra illa dicens quòd recederet de terra illa, & veniret in Haram: & quia Abraham erat filius Thare, & quaſi in familia illius, non poterat recedere, vel ſaltē nō conueniēter niſi pater recederet, ideo poſuit Deus in corde ipſi Thare, vt inde recederet, ſ. de Chaldęa in terram Chanaan, & ſic factū eſt: & ſic ſtabit totum dictum Achior verum ſm literam ſuam.

Hic octo numerat beneficia preſtita Hebręis.

Tulit ergo Abraham patrem veſtrum de Meſopotamiæ finibus. Iſtud eſt primum beneficium, ſ. diſtinctionis Hebraici populi a cęteris gentibus, quę incępta fuit in exitu Thare cū domo ſua de terra Chaldæorum, tamen fuit conſummata, cum Abraham inde iuſſu Dei receſſit in terrā Chanaan: nam cognatio Abrahę, ſ. Nachor cum poſteritate ſua adorabat idola: ſi autē manſiſſet Abraham in Meſopotamia fortè ipſe, vel cognatio eius declinarent ad idola: & quia Hebræi erant populus Dei per hoc, quòd ipſi colebant Deum ſpecialiter, & Deus faciebat eis ſpecialia beneficia, primum ad hoc neceſſarium erat, quòd ſegregarentur Iudæi ab idolatris. Et dicitur quòd tulit eū de finibus Meſopotamiæ, quia manſit Abraham ibi toto tempore, quo vixit Thare, quo mortuo apparuit ei Deus dicens egredere de terra &c. Gen. 12. cap. & dicitur de finibus Meſopotamiæ, ideſt de Meſopotamia. Eſt Meſopotamia nomen Gręcum, ſ. in medio aquarum, quia ciuitas iſta eſt in medio duarum partiū fluminis Euphratis: & in Hebræo appellatur Haram fluuiorum, ideſt Haram ſita inter fluuios. Et non intelligitur de finibus Meſopotamię, quaſi non habitauerit Abraham in Meſopotamia ſed apud eam, habitauit namque in ea; ſed idem eſt de Meſopotamia, vel de finibus Meſopotamiæ.

Et conduxit eum in terram Chanaan. Scilicet ꝙ Deus iuſſit ei, vt iret in terram Chanaan promittens ei ea, quę habentur hic: Abraham autem obediens verbo Domini iuit. Valde autem meruit Abraham, quia credidit: nam eorum, quę Deus dicebat nihil conF ſtabat ei, ſed propter auctoritatem Dei, dicenti aſſenſit, & laudatus eſt atque vocatus pater omnium credentium, vt patet ad Rom. 4. cap. laudat quoque eū de fide Apoſtol. ad Hebr. 11. ſ. fide qui vocatur Abraham obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exijt neſciens quo iret, ſed demoratus eſt in terra promiſſionis tanquam in aliena in caſulis habitando cum Iſaac, & Iacob cohęredibus repromiſſionis eiuſdem.

Multiplicauitque ſemen eius. Iſtud eſt aliud beneficiū præſtitum Iſraelitis a Deo, ſ. in multiplicatione prolis. Erat namque magnū bonū apud antiquos iſta multiplicatio: vnde quando vnus benedicebat alteri imprecabatur ei multiplicationem poſteritatis: ſic G faciebāt fratres Rebeccæ, quādo ipſa recedebat de Meſopotamia: cognati enim imprecabantur proſpera, dicētes: ſoror noſtra es, creſcas in millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum Gen. 24. c. Mulieres quoque cum abundabant in prole erant benedictæ. Sic patet de Lia, quæ cum genuiſſet filium ſextum, ſ. ancilla eius vocauit eum Aſer, ideſt beatitudinem, dicens: Hoc pro beatitudine mea: beatam quippe me dicent omnes generationes, Gen. 30. cap. Nec ſolum hoc erat ex opinione gentium, ſed Deus in hac parte aſſentiebat illi opinioni benedicens eo modo, vt patet Gen. 22. cap. vbi cum Abraham rem maximā in honorem Dei feciſſet, ſ. filium ſuum immolare volens, ait Deus: per memetipſum iuraui, dicit Dominus, quia feciſti rem hanc, & non pepercisti H filio tuo vnigenito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cęli, & velut arenam quæ eſt in littore maris. Magnum ergo beneficium erat cum a ſuſcipientibus magnum reputaretur, & Deus illud tanquā magnum impenderet. Iſta multiplicatio ſeminis non apparuit dum manſit Abraham, & poſteritas eius in terra Chanaan: nam licet computando omnes Iſmahelitas, qui tunc erāt, & omnes natos de filijs Cethuræ, & Idumęos magna eſſet multiplicatio, & hi omnes venerunt de ſtirpe Abrahæ, tamē iſti non reputantur in ſemine Abrahę, ſed dictum eſt: In Iſaac vocabitur tibi ſemē Gen. 21. & ad Rom. 9. cap. etiam non computantur in ſemine deſcendentes vniuerſaliter de Iſaac: nam Idumæi ab I illo venerunt: & iſti non pertinēt ad cohæredes promiſſionis, ſed ſolus Iacob de Iſaac. Nam, vt patet Malach. 1. Deus dilexit Iacob, & odio habuit Eſau, ſ. nolēdo in eo complere benedictiones, & promiſſiones factas Abrahę, & ſemini eius. computando ergo ſolum eos, qui pertinent ad promiſſionem factā Abrahę pauci erant, cum manerēt in terra Chanaan: nam cum deſcenderunt in Aegyptum erant animæ 70. vt patet Gen. 46. cap. fuit tamen multiplicatio maxima facta in Aegypto: nam cū inde exirent Iſraelitæ erāt ſexcenta millia peditum armatorum, & amplius, vt declaratum eſt Exo. 12. & ibi patet in litera.

Et dedi ei Iſaac. Hic eſt mutatio ordinis: nam manifeſtum eſt quòd prius Deus dedit Abrahæ filium nomine Iſaac, & illi filiū nomine Iacob, quam fieret K multiplicatio aliqua; cum iſti fuerint primi filij; ſed mutatur ordo ſicut ſępe fit in ſcripturis.

Quare Iſaac & Iacob hic per ſe computantur. Et quòd impoſſibile eſt naturaliter ſine menſtruo gignere.

Quæſt. VII.

QVAERET aliquis cum Iſaac, & Iacob, qui hic ponuntur pertineant ad multiplicationem iſtam Iſraelitarum, de qua hic: quare per ſe computantur: potiſſime cum notum ſit iſtos eſſe primos in multiplicatione iſta.

Reſpon-

Reſpondendum eſt quòd ſcriptura intendit hic enarrare beneficia impenſa Iudæis, ideo deſcribit omnia illa, in quibus patent beneficia collata: multiplicatio enim prolis fuit quoddam beneficium impenſum: ſed pręter hoc multiplicatio miraculoſa eſt alterum beneficium: ſic autẽ fuit in iſtis duobus, ſ. Iſaac & Iacob, ideo debuerunt per ſe nominari tanquã diſtinctum beneficium. De Iſaac patet, quia natus eſt de Sarra, quæ erat iam ſenilis ætatis, ſ. nonaginta annorum. & quod difficilius eſt, deſierant ei fieri muliebria, vt patet Gen. 18. cum autem aliqua mulier deſinit habere muliebria, ſ. humorem mẽſtrualem fluentem per menſtrum curricula, impoſſibile eſt naturaliter, quòd gignat, quia deficit in ea principium materiale, ex quo formatur fętus: & puellę antequam incipiant habere muliebria impoſſibile eſt, quòd concipiant: ſcriptura namque ponit hũc conceptum fuiſſe miraculoſum, quia deſierãt Sarrę fieri muliebria: qđ non congrue poneretur, ſi contingeret non habentẽ humorem menſtrualem concipere: nihil etiam amplius eſt mulierem nõ patientem menſtrua, ſiue propter magnam, ſiue paruam ętatem cognoſci, quàm effundere ſemen in vaſe vitreo, vel in quocunque receptaculo, in quo generatio impoſſibilis ſit. ſic enim ponit Apoſtolus conceptum iſtum miraculoſum, & Abrahã metuiſſe, quia credidit quòd fieri poſſet pater multarum gentium, vt patet ad Rom. 4. ſ. qui contra ſpem in ſpem credidit vt fieret pater multarum gentium, & non infirmatus eſt fide, nec conſiderauit corpus ſuum iam emortuum, cum ferè centum eſſet annorum: nec conſiderauit emortuam vuluam Sarræ. Etiam laudatur Sarra, quia credidit ad Hebr. 11. cap. De Iacob quoque fuit quidam modus miraculoſus: nam Rebecca ſterilis erat, & 20. annis ſtetit non habens liberos: poſtea vero orãte Iſaac concepit gemellos, & collidebantur in vtero eius, quæ cum quæſiuiſſet à Domino quid hoc eſſet, reſpõſum eſt, quòd duo populi in vtero eius erant: & poſtea in exitu ab vtero iſti duo paruuli pugnabant, & vnus tenuit plantam alterius, ſ. Iacob plãtam Eſau Gen. 25. aliquid ergo mirabile fuit in conceptione, & natiuitate horum duorum, & ob hoc inter collata beneficia ſcriptura hoc enarrauit.

Cum Deus dederit Abrahæ alios filios præter Iſaac, & alium filium Iſaac præter Iacob, quare non computantur hic. Quæſt. VIII.

QVAERET aliquis cũ Deus dederit Abrahę alios filios præter Iſaac, & dedit Iſaac aliũ filium pręter Iacob, quare non computantur hic? Reſpondendum cauſam eſſe duplicem. Prima eſt, quia cum hic computentur beneficia ſpecialia debent illa poni, quæ ad miraculum pertinent: cætera enim de communibus beneficijs ſunt: potiſſimè quia multiplicatio poſita eſt tanquã vnum beneficium: hic autem ſuperadditur, ꝙ datus fuerit Iſaac Abrahę, & Iacob ipſi Iſaac, ergo ad aliqđ pertinent pręter multiplicationem: & hoc eſt, quia in conceptionibus horum fuit miraculum aliquod, ſcilicet in cõceptione Iſaac, quòd mater eſſet ſterilis, & inueterata, deſierãtque ei fieri muliebria: in ſecundo autẽ fuit miraculum, quia erat mater ſterilis Gen. 25. cap. de cæteris autem filijs horum non fuit ſic, qa Abraham genuit Iſmahelem, ſed in hoc non fuit aliquod miraculum, quia Abraham erat tũc potens generare, & Agar mater Iſmahelis non erat ſterilis, nec vetuſta, habuitque Abraham alios filios poſtea mortua Sarra, ſ. ex Cethura, vt patet Gen. 25. & fuerunt fi-

A lij ſex, in quibus non fuit aliquod miraculum concipiendo, quia licet Abraham eſſet valde ſenex, erat tamen adhuc potens generare, Cethura autẽ, erat puella, eratque potens faciliter concipere. Alia cauſa eſt ad hoc quia Deus volebat enarrare Iudęis bñficia eis pręſtita, ipſi autem erant de ſemine Abrahę: & in eis cõpletę ſunt promiſſiones factæ Abrahę, alij autem erant filij Abrahę, qui non computantur in ſemine eius, ſicut Iſmahel, vt patet Gen. 21. cum doluiſſet Abraham pro filio ſuo Iſmahele, ait Deus: in Iſaac vocabitur tibi ſemẽ, i. non pertinet Iſmahel ad ſemen tuũ, ſed Iſaac: ſic quoque factum eſt de ſex filijs, quos genuit ex Cethura: illi enim non pertinent ad ſemen B Abrahę, ſed ſolus Iſaac, ideo non curauit ſcriptura enarrare de his, quia multiplicatio in his non erat aliquod beneficium pręſtitum genti Hebręorum: ſic quoque fuit de Iſaac, cui dicitur datus Iacob: nam licet genuerit Iſaac Iacob, & Eſau, & vno concubitu, vt patet ad Rom. 9. tamen non pertinebat Eſau ad ſemen Abrahę, ſ. q̃tũ ad repromiſſiones, quia Deus nõ erat cõpleturus quæ promiſerat in eo, ſed in Iacob, & filijs eius. Sic patet Malach. 1. anteq̃ quicquam boni aut mali egiſſent Iacob dilexi Eſau autẽ odio habui. idem ad Ro. 9. Iſta ſecunda rõ magis congruit q̃ prima, quia ſi propter miraculoſam conceptionem ponerentur hic Iſaac, & Iacob conformiter poneretur Eſau, quia ipſe quoque miraculoſè genitus eſt, cum ex vnico coitu ambo geniti fuerint, vt patet ad Ro. 9. c. & ambo ſimul nati ſunt, & collidebãtur in vtero, vt patet Gen. 25. cap. ſed non ponitur propter ſecun- C dam rationem, ſ. quia non pertinet ad ſtirpem Iudæorum.

Hoc enim voluit qui non attendũt ad literam; ſed manifeſtum eſt ꝙ ponatur hic Eſau ſicut Iacob, ideo ſtat iſta quæſtio de filijs Abrahæ, qui nõ ponũtur hic pręter Iſaac, & de illis q̃q̃ vtraque ratio teneat, magis tamẽ tenet prima, ſ. quia nihil miraculoſum in eorũ natiuitate vel conceptione ſit actum. Eſau autẽ computatur, quia licet non computetur in ſemine, tamen miraculoſè genitus eſt, & iſta conceptio fuit ꝑꝑ merita patrum Iudęorum, ſ. propter Iſaac: nam erat ſterilis Rebecca, & per annos viginti non conceperat; poſtea autem orante pro ea Iſaac, vt conciperet, concepit, vt patet Gen. 25. cap. *E quibus.* Ideſt de iſtis duo- D bus gemellis. Determinatio q̃õnis.

Eſau dedit montem Seir ad poſſidendum. Deus dedit Eſau, & poſteris eius ad poſſidendum terram, quæ ex nomine ſuo vocata eſt. Ipſe quoque tria habet nomina, ſ. Edom, Eſau, Seir, vt ait Hierony. in prologo ſuper Abdiam, & colligitur Gen. 25. vocatus fuit enim Eſau tãquam nomine ſuo proprio, vocatus eſt autem Edom, ideſt rubeus, ſ. quia deſiderauit lenticulam rufam, quam comedebat Iacob, dixitque ei: Da mihi de coctione hac rufa. & ſubditur Gen. 25. quãobrem vocatum eſt nomen eius Edom. erat etiam Eſau piloſus totus in modum pellis, ideo vocatus eſt Seir, quia Seir ſignat pellem villoſam: ſic patet Gen. E 25. ex litera Hebraica. Ita terra data in poſſeſſionem Eſau, & poſteris eius vocatur interdum mons Eſau, vt patet Abdiæ vnico c. interdum autẽ terra Edom, vt patet Num. 20. cap. & 21. aliquando vocatur mons Seir, vt patet Deutero. 2. cap. ſ. circuiuimus montem Seir longo tempore. Dicitur autem terra Eſau mõs Seir, quia erat terra mõtuoſa, & ſic poſſeſſio filiorum Ephraim vocatur ſemper mons Ephraim, vt patet ſupra 17. & 19. & 20. quia erat in mõtibus pro maiori parte. Deus autem dedit filijs Eſau montem Seir, quia ipſe adiuuit eos ad delendum gentes, quæ habitabant in terra iſta, vt ipſe ſolus cum poſteritate ſua habitaret in ea: ſic patet Deuter. 2. cap. ſ. In Seir prius habita- Eſau tria habuit nomina, ſcilicet Edom Seir & Eſau.

habitauerunt Horręi, quibus expulſis atque deletis, habitauerunt filij Eſau, & quia hanc terram Deus eis dederat, noluit quòd caperetur ab alijs gentibus. Vnde quando tranſierunt Iſraelitę apud terram Edom venientes de Aegypto iuſſit Deus quòd non pugnarent contra Idumæos, quia non erat eis datum quidquam de terra illorum, ſic patet Deut. 2. cap. ſ. tranſibitis hodie per terminos filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos, videte diligenter ne moueamini contra eos, nec enim dabo vobis de terra eorũ quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium. Enarrat autem hic iſtud beneficium præſtitum Eſau, quia fuit ei datũ ex merito Abrahæ, & Iſaac, qui erant progenitores Iudęorũ, Eſau enim nihil merebatur, ideo debebant Iſraelitæ reddere gratias pro hoc beneficio quaſi ſi eis collatum fuiſſet.

Iacob vero & filij eius deſcenderunt in Aegyptum. Hic incipit in ſpeciali deſcribi de bñficijs collatis ad Iſraelitas, quia omnes filij Iacob pertinuerunt ad ſemen Abrahæ quantum ad impletionem promiſſionum, & omnes acceperunt poſſeſſionem in terra Chanaã, vt patet ſupra a cap. 15. vſque ad 20. Dicitur autem ꝙ deſcẽderunt Iacob & eius filij in Aegyptum, ſ. vigente fame valida, quæ oẽs prouincias oppreſſerat: iſtud aũt fuit principium ad hoc ꝙ beneficia magna conferrentur Iſraelitis, ſ. in liberatione de Aegypto, & in portatione per deſertum, & introductione in terram Chanaan: ſi autem manſiſſent ſemper in terra Chanaan, ſicut eorum progenitores, ſ. Abraham & Iſaac non potuiſſent iſta conferri eis. De eorum deſcenſu patet Gen. 46. & 47. cap.

Miſique Moyſen & Aaron. Iſtud eſt alterum beneficium in liberatione eorum de terra Aegypti in multis ſignis, atque portentis. De medio autem tempore ſubticetur: fuerunt enim Iſraelitæ in Aegypto in magna proſperitate, & rerum affluentia quandiu vixit Ioſeph, & toto tẽpore, quo reges Aegypti cognouerunt beneficia pręſtita per Ioſeph: ſurrexit autem poſtea rex alius, qui non cognoſcebat Ioſeph, oppreſſitque Iudęos in duris operibus luti, & lateris occidẽdo etiam filios eorum in flumine, vt patet Exo. 1. cap. poſtea aũt miſit Deus Moyſen ponẽs ſigna, q̃ facere deberet in Aegypto, vt patet Exo. 3. & 4. nam locutus fuit ei in rubo: miſit autem Deus Aaron non principaliter, ſed in coadiutorem Moyſi. Dixerat enim Moyſes quòd non erat eloquens, ideo quòd mitteret Deus alium, Exo. 4. cui reſpondit Deus: Aaron frater tuus Leuites ſcio, quòd eloquens ſit. & poſtea ſequitur: Ipſe erit os tuũ, & loquetur pro te ad populum tu autem eris ei in eis quæ ad Deum pertinẽt. & Exo. 7. cap. dicitur: Ecce conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Vnde poſtea ingrediebatur Aaron cum Moyſe, & loquebatur coram Pharaone, vt patet Exo. 5. cap.

Et percuſſi Aegyptum multis ſignis atque portentis. Iſtud eſt aliud beneficium, ſcilicet percuſſio oppreſſorum, vt Iudæi liberi dimitterentur: non enim dimiſiſſent Aegyptij Iudæos abire, niſi in magnitudine ſignorũ. Et dicitur quod percuſſit Aegyptum, quia iſta percuſſio erat generalis, ſ. quòd quælibet plaga miſſa ſuper Aegyptios erat vniuerſalis, ſiue ſanguis, ſiue ranę, ſiue grandines, & mors præter terram, in qua manebant Iudæi, vt patet Exo. 7. & vſque ad 10. incluſiuè: ponuntur autem ſigna & portenta, quia ſigna ſunt parua, & portenta ſunt magna. Vel ſigna dicuntur a ſignando ſolum, & portenta nocebant: erant enim in illis, quæ Deus fecit quædam, quæ non inſligebãt aliquod malum Aegyptijs, ſed ſolum erant probatiua, quòd Deus Iſraelitarum eſſet Deus, ſicut conuerſio virgę in Draconem, & è contrario: & factio Ci-

Differẽtia iter ſigna & portenta.

F niphicum, vt quidam volunt, ſed ſufficit primum. Et iſta vocabantur ſigna & non portenta. Alia autem erant, quæ inſligebant malum Aegyptijs, & inſuper ſignabant Deum Iſrael eſſe Deum, ſic erant omnes plagę vt mors primogenitorum, & tenebrę palpabiles, & cæterę decem plagę: erant enim tales, quæ conuincebant Aegyptios Deum Iſraelitarũ eſſe Deũ cum dij ipſorum non poſſent aliquid horum facere, ſed dixerunt malefici Aegyptiorum digitus Dei eſt hic, Exo. 8. cap. Etiam iſta inſligebant magnam pœnalitatem Aegyptijs: ideo vocantur portenta, quæ aliquo modo ſunt ſigna, ſed important quandam terribilitatem ſecum, & iſta eſt propria differentia ſignorum, & portentorum, vel oſtentorum hic.

G *Eduxi vos, & patres veſtros de Aegypto*. Iſtud eſt alterum beneficium, ſ. liberãdo Iſraelitas de Aegypto: fuerunt enim liberati de maxima ſeruitute, quæ vocatur fornax ferrea Aegypti, vt patet Deu. 5. Tantum enim comprimebantur in terra hac ꝙ dicebantur habere catenas in ceruicibus comprimentes eos ad terram, vt patet Leuit. 26. cap. ſ. Ego Dominus, qui eduxi vos de terra Aegyptiorum, ne ſeruiretis ei, & cõfregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis erecti. Dicitur autem eduxi vos, quia aliqui erant tp̃e huius admonitionis Ioſue ad populum, qui egreſſi fuerant de Aegypto. Et dicet aliquis hoc eſſe de Caleb & Ioſue, qui non condemnati ſunt ſententia illa, quæ lata eſt in Cadesbarne, vt patet Nu. 14. & 26. c. Sed dicendum ꝙ de egredientibus de Aegypto non ſolum in-
H troierant in terram Chanaan iſti duo, ſed etiam fortaſſis plures quam centum millia viri: nam ſententia lata in Cadesbarne non fuit contra omnes Iſraelitas, ſed ſolum ꝯnumeratos ab anno 20. & ſupra vt patet Nu. 14. valde multi iñ erant, qui nõ condẽnati ſunt, quia non erant numerati, vt nulla de fęminis hac ſententia comprehenſa eſt: Leuitæ quoque nulli comprehenſi ſunt, quia non erant computati ab anno 20. & ſupra, ſed ab vno menſe, & ſupra, vt patet Num. 3. vel ab anno 25. vt patet Nu. 8. vel ab anno 30. vt patet Num. 4. Item valde multi de tribubus duodecim non comprehenſi ſunt, ſ. omnes, qui erãt minores ann. 20. & nondum fuerant numerati. De his manifeſtũ eſt, quòd multi eſſent, & omnes hi poterant introire in
I terram Chanaan non obſtante ſententia, quia non erat contra eos: & de his eſſent multi tẽpore admonitionis huius, quam faciebat Ioſue. Dicitur etiam & patres veſtros, quia patres iſtorum fuerant educti de Aegypto, ſed mortui ſunt in ſolitudine. Nam omnes computati in Sinai mortui ſunt in deſerto Nu. 14. & Deut. 2. cap. ſed iſti erãt plures quàm ſexcenta millia virorum, vt patet Num. 1. cap. Etiam alij de patribus horum mortui fuerũt poſtea in deſerto, licet nõ ex ſententia illa: ſicut illi, qui mortui ſunt propter ſacrilegium Phegor, de quo Nu. 25. ſ. Mortui ſunt viginti quatuor millia. ex alijs quoque cauſis mortui ſunt. Etiam in terra Chanaã mortui fuerant plurimi antequã fieret iſta admonitio, de qua hic agitur. Omnes autem hi educti fuerant de Aegypto. *Et veniſtis ad*
K *mare*. Scilicet ad mare Rubrum. Enarratur hoc ſpecialiter ad ſignãdum valde magnum beneficium, qđ fuit in liberatione Iſraelitarum tranſeundo per mare Rubrum, & occidendo ibi Aegyptios hoſtes eorum: cum enim fuit mors primogenitorum media nocte timentes Aegyptij ꝙ oẽs perituri eſſent, ſurrexerunt media nocte compellentes recedere Iſraelitas, cũ aũt receſſiſſent, & conuerſi ſunt Aegyptij ad ſeipſos dixerunt: quid facere voluimus, vt dimitteremus Hebræos, ne ſeruirent nobis? tunc Pharao cum exercitu magno, & curribus perſecutus fuit Hebræos, inueniţq; eos apud mare Rubrum. De hoc Exo. 12. & 14. cap.

Perſe-

Perſecutique ſunt Aegyptij patres veſtros. Non ſolum patres iſtorum, ſed etiam iſtos, quia iſti ant multi de eis educti fuerant de Aegypto, vt patet ſupra. ſ. eduxi vos, & patres veſtros de Aegypto. Hic tamen ſolum dicitur de patribus iſtorũ, quia in exitu de Aegypto omnes de his, qui exierunt, & nunc ſupererant erant parui præter Ioſue, & Caleb, qui erant iam viri. perſecutio autem fit ad viros, quia iſta eſt opus bellicum, quod contra viros eſt, & non contra paruulos. vnde non proprie dicitur, ꝙ Aegyptij perſequebãtur iſtos in exitu de Aegypto, ſed patres eorum. *Cum curribus, & equitatu.* Currus eſt genus armaturæ, de quo ſupra 11. declaratum eſt: erant enim iſti currus habentes. 4. equos, & rotæ falcatæ erant. i. habẽtes gladios in modum falcium ad ſcindẽdum vndique, & impetu ſuo omnia laniãtes. De his autem aſſumpſit Pharao currus ducentos electos, & quidquid curruum in Aegypto fuit, vt pugnaret contra Hebræos. Putabat enim Pharao, ꝙ non poſſent euadere pugnando, quia erant inexperti ad pugnam, & potiſſimum erant habentes corda ſeruilia: ſemper. n. fuerant ſub poteſtate Aegyptiorum, ideo non haberet animoſitatem ad poſtea pugnandum contra illos. & ſic futurũ eſſet, niſi Deus pugnaſſet pro eis: nam mox vt viderunt exercitum Aegyptiorum contra ſe, dixerunt ad Moyſen: quare eduxiſti nos de Aegypto: nunquid deerant ſepulchra in Aegypto? Ecce enim iam cęperant deſperare, ſed conſolatus eſt eos Moyſes, dicens: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis: Exo. 14. cap. & ſic factũ eſt. Dicitur etiam veniſſe Pharao cum magno equitatu. i. cum multitudine equitũ. *Vſque ad mare rubrum.* Erant enim Iſraelitæ circa littus maris rubri cum primo viderunt venientes Aegyptios: conſederant autẽ caſtra Aegyptiorum in Phiaroth contra Beelſephõ. Venerunt autem vſque ad mare rubrum, ſed nõ permiſſi ſunt accedere ad Iſraelitas: nubes enim q̃ pręcedebat caſtra Iſraelitarum reliquit anteriora, & ſtetit in parte poſteriori caſtrorum mouente illam angelo, & fuit tenebroſa ex parte Aegyptiorum, & illuminãs noctem ex parte Iſraelitarum, ita vt toto noctis tempore ad ſe inuicem accedere non valerent Exo. 14. c. *Clamauerunt autem ad dominum filij Iſrael.* Scilicet vt liberaret eos, quamquam vt apparet Exo. 14. magis fuit iſte clamor deſperationis & murmurationis q̃ orationis: dixerunt enim ad Moyſen: forſitan non erant ſepulchra in Aegypto, ideo tuliſti nos, vt moreremur in ſolitudine. quid facere voluiſti, vt educeres nos de Aegypto? *Qui poſuit tenebras inter vos & Aegyptios.* Iſta non fuit aliqua tenebra, vel condenſatio aeris noniter facta, aut impreſſio metheo. quam Ariſt. caliginem vocat, ſed fuit nubes, quæ præcedebat exercitũ Iſraelitarum. nam Angelus, qui præcedebat in nube illa in fronte exercitus mouit nubem illam ad partẽ poſteriorem, & fuit inter caſtra Iſraelitarum & Aegyptios, & ex parte iſraelitarum erat nubes lucida, ita vt viderent quomodo procederent: ex parte aũt Aegyptiorum erat nubes nimis tenebroſa, ita vt non poſſent videre iſraelitas, nec acceſſerunt ad eos toto tẽpore noctis, vt patet Exo. 14. hoc autem erat, quia illa nubes vocabatur nubes & ignis: nam interdũ appellatur columna ignis, & nubis vt patet præalleg. c. quia per noctem apparebat, vt ignis, & per diem vt columna alba & denſa, vt patet Nume. 9. erat tamen eadem columna, & iſta apparuit tanquam ignis ex parte iſraelitarum, & ſic illuminabat eos ad procedendum, apparebat autem tãquam nubes ex parte Aegyptiorum, & quia erat denſa ex parte illorum non poterãt videre fulgorem igneum, quæ ex parte iſraelitarum emittebatur. Erat quoque tenebra illa terribilis, quia erat denſa nimis, cum ipſa nubes eſſet denſa, ita vt

Quid currus Aegyptiorum.

A non auderẽt iuxta eam accedere Aegyptij. Quomodo autem Iſraelitæ potuerint procedere colũna ſubſequente eos, cum ſemper præcedere conſueuiſſet qualiter via diſtingueretur declaratum fuit Exodi 14. ibi etiam. & in 40. c. multa de motu, & natura & quibuſdam conditionibus huius nubis. *Et eduxit ſuper illos mare, & operuit eos.* Aegyptij non potuerũt tota nocte illa horrenda accedere ad iſraelitas impediente caligine nubis, quia tamen illa caligo non erat aliquid diffuſum per aerem, ſed erat nubes dirigens iſraelitas, & ipſi tota nocte illa moti ſunt ad tranſeundum mare rubrum diuiſum, mouebatur paulisper nubes illa caliginoſa cum eis, ita vt Aegyptij manentes poſt nubem poſſent quoque paulisper moueri, nunquam

B tamen accedentes ad nubem, vt intrarent in mare poſt iſraelitas. Si autem fuiſſet caligo diffuſa per totũ aerem, poſtquam eſſe cępiſſet non mouerentur Aegyptij de locis ſuis præ timore horrendæ tenebræ: & quia non viderent quo irent, ſicut factum eſt in plaga magnarum tenebrarum in Aegypto, in qua per tres dies nemo de Aegyptijs motus eſt de loco ſuo, nec vidit proximum ſuum, vt patet Exo. 10. cap. hoc autem non expediebat ad id, quod Deus intendebat. Volebat enim, quòd Aegyptij intrarent in mare poſt hebręos, & ibi operirentur a fluctibus maris: ſi autem fuiſſet tenebra manens, Aegyptij non fuiſſent moti de locis ſuis ad intrandum mare, nec fluctibus operiri poſſent, ideo conueniens erat ꝙ ſola nubes, q̃ erat inter Iudæos, & Aegyptios eſſet tenebroſa prohibẽs

C Aegyptios accedere ad caſtra Iſrael, reliquus autem aer eſſet illuminatus quantum noctis conditio pmittebat, alioquin non vidiſſent Aegyptij viam maris, quam tranſituri erant. Viderunt tamen, & introierũt ambulantes per illud tota nocte, ſicut Iſraelitæ vſque ad vigiliam matutinam, & tunc conuertit Deus fluctus maris ſuper Aegyptios, vt patet Exo. 14. cap. in vigilia autem matutina, cum iam diluceſceret, viderũt Aegyptij, ꝙ Deus pugnabat contra eos per columnam ignis & nubis, & dixerunt: fugiamus Iſraelem, Deus pugnat pro eis contra nos, & tunc ſubuertit dominus rotas curruum & ferebantur in profundum, vt præalleg. cap. *Viderunt oculi veſtri cuncta, quæ in Aegy-*

D *pto fecerim.* Scilicet omnes plagas, quas intulerim Aegyptijs propter vos. Et in hoc nimis perſuadet eis ad colendum ipſum: ſic enim ſuadebat Exo. 19. quando voluit eos inclinare ad hoc, ꝙ ſuſciperẽt legem illius, dicens: Vos vidiſtis quæ fecerim Aegyptijs, & quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarũ, & aſſumpſerim mihi. Dicitur oculi veſtri viderunt referendo ad eos, qui exierunt de Aegypto, quia multi de his, q nunc erant fuerũt educti de Aegypto, vt ſupra declaratum fuit, & iſti viderunt plagas, quas Deus intulerat Aegyptijs. *Et habitaſtis in ſolitudine multo tempore.* Scilicet quadraginta annis. Hic ſubijcentur beneficia collata in deſerto. ſ. quomodo per iſtos quadraginta annos dederit Deus Iſraelitis panem de cęlo, quẽ ante eos nullus vnquam manducauerat, & veſtes eorũ non fuerunt vetuſtate attritæ, & calciamenta non fue-

E runt dirupta, Deuteron. 8. & 26. etiam eis ſæpe dedit aquas miraculoſe cum non haberẽt illas, vt in Mara conuertens amaras aquas in dulcorẽ Exo. 15. in Raphidim educens illas de petra, Exo. 17. & in Cadesbarne educens illas de petra ſimiliter, Num. 20. cap. multa quoq; alia mirabilia pro eis fecit, de quibus in proceſſu Exodi, & Num. *Et introduxi vos in terram Amorrhæi.* Hic ponitur beneficium de introductione in terram pmiſſionis, & accipitur hic Amorrhæus largè pro omnibus ſeptem populis Chanaan, quia non ſolum fuerunt Iſraelitæ introducti in terram populi Amorrhæi ſpecialiter, ſed etiam Iebuſæorum, Cha-

nanæo-

nanæorum, Heuæorum, & cæterorum, cum dicatur immediate ꝙ contra omnes pugnauerint. Sed ſicut iſtud nomen Chananæus aliquando accipitur pro quodam populo ſpeciali de ſeptem populis, & aliqñ pro omnibus populis, ita & iſtud nomẽ Amorrhęus. Quòd autem accipiatur pro Amorrhæis ſpecialiter patet in computatione ſeptem populorũ terræ Chanaan, in quibus computantur Amorrhæi. ſimiliter quoque vocamus Sehon & Og habitantes ad orientalem partem Iordanis eſſe duos reges Amorrhęos, vt patet ſupra 2. cap. Quòd accipiatur generaliter, patet Deuteron. 1. ſ. ſufficit vobis, ꝙ manſiſtis in monte hoc: venite ad montem Amorrhæi. i. ad terram Chanaan, quæ vocatur mons, quia eſt mõtuoſa. Sic patet Gen. 15. ſ. nõdum. n. cõpletæ ſunt iniquitates Amorrhæorum vſque in præſens tempus, vbi Deus pepigit pactum cum Abraham de dando ſemini eius terram Chanaan. Et quia diceret aliquis quare non dabat ei immediatè? Reſpondet: nondum ſunt complete iniquitates Amorrhęorum vſque ad præſens tempus. i. gentes iſtæ ſunt de terra iſta expellendæ propter peccatum, & nondum ſunt peccata eorum conſummata, non dabitur terra, ſed manifeſtum eſt, ꝙ non intelligitur de ſolis peccatis Amorrhęorum, quia etiam aliæ gentes peccabant: nam propter ipſorum peccata non erant delendæ omnes gentes Chananæorum. Hoc patet magis Amos. 2. cap. ſ. Ego exterminaui a facie eorum Amorrhæum, cuius altitudo cedrorũ, & tamen ibi non ſolum dicitur pro Amorrhæo, quia omnes ſeptem gentes expulſæ ſunt.

Dicet autem aliquis, ꝙ etiam ſi voluerimus accipere Amorrhęum pro quodam populo ſpeciali nõ poterimus, quia Amorrhęus habitabat ad partem orientalem Iordanis. ſ. Og rex, & Sehon, vt patet ſup. 2. hic tamen accipitur pro parte occidentali. ergo accipiet̃ generaliter Amorrhæus pro omnibus ſeptẽ populis.

Reſpondendum eſt non tenere iſtam rationem, quia non ſolum habitabant Amorrhæi ad partẽ orientalem, ſed etiam ad occidentalem. De orientali patet in duobus prędictis regibus: de parte occidentali patet ſupra 5. cap. ſ. Poſtquam audiuerunt omnes reges Amorrhęorum, qui habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, & cuncti reges Chanaan. vbi accipiuntur reges Amorrhæi ſpecialiter pro populo Amorrhæorum, cum diſtinguãtur ibi reges Amorrhęorum ab alijs regibus Chanaan. Et patet magis, quia deletis duobus regibus Amorrhęis, qui erant in parte orientali. ſ. Og & Sehon adhuc manebãt reges Amorrhæi. Nam rex Iabin conuocauit reges de Iebuſæis, Chananæis, Amorrhæis &c. contra Ioſue, vt patet ſupra 11. cap. & ibi ponuntur Amorrhęi tanq̃ populus diſtinctus ab alijs, & ſic ſatis poterat accipi Amorrhęus ad occidẽtalem plagam Iordanis pro aliquo populo ſpeciali: tamen non accipitur hic ſic, vt declaratum eſt. Hæc autem tenent intelligẽdo de introductione Iſraelitarum ad terram Amorrhęorum trans Iordanem, quam obtinuit Ioſue, vt aliqui intelligunt: ſed non intelligitur de hoc, ſed potius de terra duorum regum Amorrhæorum, qui habitabant ad orientem Iordanis. i. Sehon, & Og. quod patet ex ordine literæ: nam prius ponitur hic de introductione ad terrã Amorrhæi quàm de inſurrectione regis Balac contra Iſraelitas, ſed prior fuit illa inſurrectio & maledicendi voluntas.

Item quia poſt hoc dicitur de trãſitu Iordanis, ſed tranſitus Iordanis eſt introductio in terram Amorrhęorum ſecundum intẽtionem horum, ergo debet intelligi de populo Amorrhæo. ſ. qui erat ſubditus duobus regibus Sehon, & Og, & tunc ſtat ordo literæ, quia prius introierunt Iſraelitæ in terram duorum

F regum Amorrhæorũ quàm Balaam conaretur maledicere Iudæis, cum de captione terræ Amorrhęorũ agatur Num. 21. & de inſurrectione Moabitarum cõtra Iſrael, & de voluntate maledicendi Balaam dicat̃ Num. 22. & vſque ad 25. cap. *Qui habitabant trans Iordanem.* Scilicet ad partem orientalem Iordanis: erat. n. nunc Ioſue cum Iſraelitis in parte occidentali Iordanis, ideo vocabat trans Iordanẽ id quod erat ad orientalem plagam Iordanis: nam de ſe non diceret, quòd erat trans Iordanem: illi autem, qui eſſent in parte orientali Iordanis dicebant eos, qui erant in parte occidentali eſſe trans Iordanem, vt patet Nume. 32. cap. cum filij Ruben, & Gad accipientes poſſeſſionem in parte orientali dixerunt, nihilq; quærimus trans Ior-

G danem, quia iam habemus poſſeſſionem noſtram in orientali plaga eius. *Cumque pugnarent contra vos.* Quilibet eorum exiuit obuiam in pugnam contra Iſrael: nam Iſraelitæ miſerunt nuncios ad regem Sehon, vt concederet eis tranſitum per terram ſuam, qui non acquieuit, ſed exiuit obuiam eis in pugnam in Ieſſa, vt patet Deut. 2. vel in Baſa Num. 21. cap. rex autem Og exiuit pugnaturus in Edrai, vt patet Num. 21. cap. deleuerunt autem eos Iſraelitæ vſque ad internecionẽ, vt patet præallegatis cap. *Tradidit eos in manus veſtras.* Scilicet vt præualeretis contra eos: facili enim bello, & vno quaſi impetu quemlibet eorum cum populo ſuo deleuerunt. *Et poſſediſtis terram illorum.* Quia tota terra duorum regum Amorrhæorum cecidit in partem filiorum Iſrael, & poſtea fuit diuiſa duabus tribu-

H bus & dimidiæ, vt patet ſup. 13. cap. quod factum eſt Moyſe viuente, & ipſe diuiſit terram iſtam, vt patet Deuteron. 3. & Num. 32. cap. *Atque interfeciſtis illos.* Vtrumque regem horum Iſraelitæ occiderũt in bello, vt patet Num. 21. & ſup. 2. & hoc faciebant, quia erant de Chananæis, de quibus nullum omnino viuẽtem dimittere debebant, vt patet Deuter. 20. cap. hic autem eſt ordo mutatus, quia prius Iſraelitæ occiderunt duos reges Amorrhęorum, & populum eorum quam poſſiderent terram. Sic interdum mutatur ordo in poetis, vt patet in 2. Heneidos.

Moriamur mediaque in arma ruamus.

Primum tamen erat ruere in media arma, quam mori.

I Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab & pugnauit contra Iſraelem. Miſitque & vocauit Balaam filium Beor, vt maledicéret vobis, & ego nolui audire eum, ſed è contrario per illum benedixi vobis, & liberaui vos de manu eius. Tranſiſtiſque Iordanem, & veniſtis ad Iericho. Pugnaueruntque contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhęus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergeſæus, & Heuæus, & Iebuſæus, & tra-

K didi illos in manus veſtras. Miſique ante vos crabrones, & eieci eos de locis ſuis, duos reges Amorrhæorum, non in gladio, nec in arcu tuo. Dedique vobis terram, in qua nõ laboraſtis, & vrbes quas non ædificaſtis, vt habitaretis in eis: vineas, & oliueta, quæ non plantaſtis. Nunc ergo timete dominum & ſeruite ei perfecto corde atque veriſſimo, & auferte Deos, quibus ſeruierunt patres veſtri

Num. 22.

Infra eo.

in

1. Reg. 7. Iob. 14.

in Meſopotamia, & in Aegypto, ac ſeruite Domino. Sinautem malum vobis videtur vt domino ſeruiatis, optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui ſeruire potiſſimū debeatis, vtrum dijs, quibus ſeruierunt patres ueſtri in Meſopotamia, an dijs Amorrhæorum, in quorum terra habitatis: ego autem & domus mea ſeruiemus Domino. Reſponditque populus, & ait: Abſit a nobis, vt relinquamus Dominum, & ſeruiamus dijs alienis. Dominus Deus noſter ipſe eduxit nos, & patres noſtros de terra Aegypti, & de domo ſeruitutis: fecitque videntibus nobis ſigna ingentia, & cuſtodiuit nos in omni uia, per quam ambulauimus, & in cunctis populis, per quos tranſiuimus, & eiecit uniuerſas gentes, & Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos intrauimus. Seruiemus igitur Domino, quia ipſe eſt Deus noſter.

Surrexit autem Balac filius Sephor. Iſtud eſt alterum beneficium collatum Iſraelitis. ſ. ꝙ liberati fuerint a maledictioone Balaam: ipſe enim ſolebat maledicere, & **C** benedicere, & nimis appendebantur maledictio, & benedictio illius, ita vt rex Moab diceret: Noui quòd cui tu benedixeris, ſit benedictus, & maledictus in quem maledicta congeſſeris: Nume. 22. cap. Deus autem fecit, ꝙ Balaam non potuerit maledicere Iſraelitis, & dicitur de rege Moab, ꝙ ſurrexit contra Iſrael. ſ. timuit nimis Iſraelitas, & putauit ꝙ cum eſſent in terminis terræ eius, ita eum delere vellent, & accipere terram illius, ſicut fecerant de terra duorum regū Amorrhæorum, & ob hoc parauit ſe cōtra Iſraelitas. Et quia credidit ſe viribus imparem aduocauit ariolum. ſ. Balaam, vt ſic malefica arte eneruaret vires Iudæorum, & præualeret contra eos in pugnam. ſic pa- **D** tet Nume. 22. capit. cum dixit rex Moab ad Balaam: Veni & maledic populo huic, quia fortior me eſt, ſi quomodo poſſim pugnans abigere eum. *Et pugnauit contra Iſrael.* Iſtud bellum non legitur in aliquo de libris Moyſi, in quibus ponuntur alia bella, quæ egerūt Iſraelitę contra gentes tempore Moyſi, & quæ ſuſtinuerunt ab illis, ex quo aliqualiter apparet non fuiſſe tale bellum.

Bellum Moabitarum contra Iſrael nō legitur in libris Moyſi.

Item apparet hoc Num. 22. cap. vbi dicitur, ꝙ vidit rex Moab omnia, quæ fecerant Iſraelitæ Amorrhęo, & ꝙ Moabitæ timuiſſent nimis non potentes ferre impetum eorum, miſit ad vocandum Balaam ariolum, vt maledicerer Iſraelitas: ſi tamē pugnaturus foret non mitteret pro ariolo confugiens ad maleficorum artes.

E Item Moabitæ videbant Iſraelitas maiores ſe viribus, vt patet Num. 22. cap. quomodo ergo pugnare auderent: Iſraelitæ autem non pugnarent, niſi Moabitæ prius mouerent bellum: nam Deus interdixerat eis pugnam contra Moabitas, vt patet Deut. 2. cap.

Item ſi Moabitæ mouiſſent bellum contra Iſraelitas, defenderent ſe ſaltem Iſraelitæ, & defendendo occiderent plurimos de Moabitis, potiſſimum quando eſſent concitati viri in iram in bello: nemo enim eos continere poſſet, ſed conſtat ꝙ non nocuerāt illis, ergo non fuit bellum initum. Dicitur tamen hic, ꝙ fuit bellum factum, quia Moabitę parauerunt ſe ad bellū

Quō intelligat Moabitas pugnaſſe cōtra Iſrael.

A contra Iſraelitas, licet poſtea terrore depreſſi non pugnauerint, & hoc erat pugnare. Sic accipitur infra de viris vrbis Iericho, ꝙ pugnauerunt contra Iſraelitas, conſtat tū, ꝙ nemo de urbe Iericho pugnauit ꝯ iſraelitas, q̃a urbs clauſa erat, & nemo audebat ingredi, aut exire metu filiorū Iſrael, vt patet ſup. 6. & tunc cum p ſeptem dies Iſraelitæ luſtraſſent vrbem nullo alio facto ceciderunt muri. Dicuntur tamen pugnauiſſe, q̃a contra Iſraelitas armati erant. Vel dicuntur pugnauiſſe Moabitæ non armis, ſed fraude cum fęminas miſerunt ad caſtra Iſrael, quarum illecebris Iſraelitę permolliti ad ſacrificia ſacrilega perducti ſunt, & occiſa ſunt de populo. 24. millia virorum, vt patet Num. 25. cap. in quo vt hoſtes erant Moabitæ: ſic etiam dicitur **B** ibidem de Madianitis, qui huius fraudis fuerunt comparticipes & miniſtri. ſ. hoſtes vos ſentiant Madianitę, quia hoſtiliter egerunt contra vos, & iſte ſenſus eſt conuenientior.

Miſitque & vocauit Balaam filium Beor. Voluerat rex Moab pugnare contra Iſraelitas, quia ſuſpicabatur, ꝙ ita vellent delere eum cum populo ſuo, ſicut duos reges Amorrhæos, quia arbitratus eſt populum illum eſſe fortiorem ſe, non confiſus potentiæ ſuæ miſit ad vocandum Balaam, vt iſte malediceret Iſrael. Habitabat autem iſte Balaā in terra Meſopotamiæ. ſ. in Haram ſuper fluuium Eufratem, vt patet Num. 23. cap. & ibi declaratū eſt, & illuc iuerunt principes de Moabitis, & Madianitis ad accipiendum Balaam, vt veniret in terram Moab. *Vt malediceret vobis.* Exiſtimauit **C** rex Moab, ꝙ cum Balaam malediceret Iſraelitis debilitarentur vires eorum, & ſic poſſet ipſe cōtra eos pugnans ſuperare eos, ſic patet Nume. 22. cap. ſ. Veni & maledic populo huic, quia fortior me eſt: ſi quomodo poſſim pcutere eum & eijcere de terra mea: mittebat autem nuncios ad vocandum eum, quia credebat benedictiones & maledictiones illius eſſe magnę efficaciæ, vt patet præalleg. cap. ſ. noui ꝙ benedictus ſit cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congeſſeris. De maledictione autem Balaā quomodo credetetur efficax, & ſi quid efficere poterat ſecundum rem, declaratum eſt Nume. 22. & 23. *Et ego nolui audire eum.* Scilicet nolui exaudire Balaam ario- **D** lum: deſiderabat enim nimis maledicere Iſraelitis, vt honoraretur a rege Moab, vt colligitur Nume. 22, & uſque ad 25. cap. & cum ſępius conaretur ad hoc, ſ. ꝙ ter poſuit aras Deus ter impediuit eum, ponens verba benedictionis in ore eius: Num. 23. cap. *Sed è contrario per illum benedixi vobis.* Ideſt denunciauit de vobis bona. Patet hoc Num. 23. & 24. vbi in tribus vicibus cum iret Balaam ad quærendum auguria, & veniens reſponſurus eſſet regi Balac, incipiebat benedicere Iſraelitis enunciando de illis bona, & ob hoc conquerebatur rex Moab, ꝙ cum vocaſſet Balaam ad maledicendum Iſraelitis benedicebat eis. Vnde dixit nec benedicas illis nec maledicas Nume. 23. cap. hoc autem erat, quia Deus mouebat violenter linguam Balaam, & cum ipſe vellet formare verba maledictionis formabat verba benedictionis. Alij modi erant ad hoc **E** faciendum. De his declaratum eſt Num. 22. cap.

Et liberaui vos de manu eius. Poteſt intelligi de Balac rege Moab. ſ. qui pugnare volebat contra Iſrael, & Deus liberauit Iſraelitas de manu illius. Vel intelligitur & melius de Balaam ariolo. ſ. ꝙ liberati ſunt Iſraelitę de manu illius, quia ille credebatur habere virtutem benedicendi & maledicendi, Deus autem non permiſit ꝙ poſſet maledicere Iſraelitis, & iſtud eſt liberare, ſed non eſt propria liberatio, cum non haberet verè Balaam efficaciam benedicendi aut maledicendi, niſi fortè inquantum opere dęmonum ſubſeruientium poſſet aliquod nocumentum inferre, ſed

iſtud

F iſtud nunquam eſt, niſi ex diuina permiſſione, & ſic iſta benedictio & maledictio a Deo ſunt, & nequaquam a Balaam. *Tranſiſtiſque Iordanem.* Iſtud eſt alterum beneficium, & iſta ſunt beneficia collata in ducatu Ioſue poſt mortem Moyſi, & nominatur ſpecialiter tranſitus Iordanis, quia ibi fuit magnum miraculum factum pro Iſraelitis, ſcilicet quòd diuiſus fuerit Iordanis, vt patet ſupra tertio capit. Etiam narratur, quia ex hoc conſecutum fuit magnum bonum, ſcilicet quòd timuerunt omnes Chananæi reges, & elanguit cor eorũ nõ remanente ſpiritu ad tranſitum Iudæorum, vt patet ſupra quinto, & ex hoc nõ auſi ſunt tantum progredi in pugnam contra Iſraelitas quantum aliàs progreſſuri forent.

G *Et ueniſtis ad Iericho.* Dicitur de iſta vrbe, quòd in captione eius fuit factum ſpeciale miraculum, ſcilicet quòd Iſraelitis luſtrantibus vrbem diebus ſeptem die vltimo corruerunt muri a fundamentis, & intrauerunt omnes Iſraelitæ in vrbẽ ad deſolandum eam: fuit autem iſta vrbs prima, ad quam in tota terra Chanaan acceſſerunt Iſraelitæ, vt patet ex proceſſu libri huius ſupra quinto & ſexto, & ob hoc antequam accederent Iſraelitæ ad Iordanem miſit Ioſue exploratores in vrbem Iericho, vt patet ſupra ſecundo capit. antequã ad nullam miſerat: eſt enim hęc ciuitas circa Iordanem, vt patet in computatione vrbium ſortis Beniamin, cum enim incipiant computari a Iordane nulla computatur ante Iericho, vt patet ſupra decimooctauo capitulo.

H *Et pugnauerunt contra vos viri ciuitatis eius.* Nõ eſt ſenſus propriè, quòd viri de vrbe Iericho pugnauerint, quia nullus de eis egreſſus eſt de vrbe ad pugnandũ, nec de mœnibus vrbis ſaltem ad Iudęos tela miſerunt, eo quòd Iſraelitæ non acceſſerunt ad mœnia vel muros vrbis, ſed in circuitu eius luſtrantes, cum arca gradiebantur expectantes, quod Deus iuſſerat, ſcilicet quòd muri caderent: dicuntur tamen viri vrbis huius pugnaſſe, quia erant parati ad pugnandum ſuper muros vrbis. Etiam ſi acceſſiſſent Iſraelitæ ad expugnandam aliquam partem vrbis, pugnaſſent contra illos de mœnibus, ſed non acceſſerunt. *Amorrhæus, & Pherezæus.* Hic ponuntur nomina ſeptem populorum, qui pertinebant ad terram Chanaan, inter quos
I eſt Gergeſęus, qui rariſſimè ponitur: vnde aliqui communiter dicunt, quòd non nominatur in alijs locis, cum populis iſtis, quia erat populus paruus, qui cito victus eſt. Vel ante aduentum Iſraelitarum de terra Chanaan receſſit. Sed patet falſum eſſe, quia hic ponitur quòd pugnauerit contra Iſraelitas, communiter tamen non nominatur, quia ſcriptura non curat enarrare omnes iſtos ſeptem populos, ſed interdum tres, vel quatuor ipſorum cum ſæpe enarrenmt, & ſufficiens eſt ſaltem duos de ipſis nominari.

Quomodo in Iericho erant omnes iſti ſeptem populi, cum non eſſent plures in terra Chanaan.
Quæſtio. IX.

K QVAERET aliquis quomodo in vrbe Iericho erant omnes iſti ſeptem populi, quia nõ erãt plures in tota terra Chanaan.

Reſpondet Nicolaus, quòd iſta ciuitas erat prima in terra Chanaan, ideo ad eam conuenerant viri de omnibus ſeptem populis, vt defenderent eam, & ſic non daretur locus Iſraelitis accipiendi, & poſſidendi quicquam in terra Chanaan.

Magis tamen dicendũ eſt, ꝙ iſti hic nominati ſunt viri totius terræ Chanaan: ſunt enim nomina ſeptem populorum, & cum dicitur pugnauerunt contra vos viri ciuitatis ipſius non intelligitur de Iericho, ſed ac-
F cipitur ciuitas pro tota terra Chanaan: ſic aliquando tota terra Chanaan vocatur locus quaſi eſſet vnus locus, vt patet Num. 10. cum dixit Moyſes ad Iethro ſocerum ſuum: proficiſcimur ad locum, quem Dominus Deus daturus eſt nobis. i. ad terram promiſſionis, Et tunc dicendum, ꝙ viri iſtius ciuitatis erant Amorrhæus Pherezæus &c. ideſt omnes iſti ſeptem populi erãt in terra Chanaan, & patet ꝙ accipiatur pro terra tota, & nõ pro ciuitate Iericho, quia dicitur immediatè: tradidi illos in manus veſtras miſique ante vos crabrones, & eieci eos de locis ſuis: ſi tamen eſſent iſti Amorrhęi Pherezęi &c. in vrbe Iericho, non diceretur, ꝙ eiecti eẽnt de locis ſuis, ſed de loco ſuo, iõ pro tota terra neceſſario accipitur. & tunc etiam ſtat
G litera a principio. ſ. pugnauerunt contra vos viri ciuitatis, quia licet non pugnauerunt viri vrbis Iericho ꝯ Iſraelitas pugnauerunt viri alterius terræ Chanaan: multa nanque bella facta ſunt in terra Chanaan ꝯ Iudæos cum fere ſeptem annis mãſerint in bellis, vt patet ex declaratis ſupra cap. 14. & in his multoties mouerunt bellum viri iſti contra iſraelitas, & multoties iſraelitæ contra eos. *Et tradidi illos in manus veſtras.* ſ. maiorem partem harum gẽtium tradiderat Deus in manus Iſraelitarum, & deleuerant illos. Alij autem tradẽdi quoque erant illis, vt Deus promiſerat ſup. 13. & præced. cap. *Miſique ante vos crabrones.* Iſtæ ſunt muſcę natę de fimo equino, & promiſerat Deus, ꝙ mitteret eas, vt patet Exo. 23. & mittam prius crabrones, qui effugabunt Heuęum, & Chananæum &c. Quid crabrones iſti erant.

H Dicunt Hebræi, ꝙ erant muſcę ſupernaturaliter factę, & venenoſę, quæ Iudæos adiuuabant contra hoſtes. ſ. veneno ſuo occidendo illos. Vel fortè impetũ faciendo in oculos eorum non permittendo videre, vt ſic facilius occiderentur ab Iſraelitis.

Plurimi autem de expoſitoribus volunt hic intelligi ſub metaphora. ſ. ꝙ Deus immiſit terrorem validũ in hoſtes Iudæorum, & aculei timoris pungebãt corda eorum facientes eos ſugere a facie hebræorum, ſicut crabrones fugere facerent, & hoc verum eſt, quia Exo. 23. cap. dicitur: Terrorem meum immittam in præcurſum tui, & occidam omnem populum, ad quem ingredieris, cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam.

I Sed dicendum, ꝙ iſti crabrones fuerunt aliqua volatilia cauſata a Deo ad pęnam Chananæorum habẽtia vim peſtiferam ad occidẽdum, & veniebant cum magno impetu ad oculos Chananęorum, atque illos in fugam cõuertebant, & cum aliqui eorum fugerẽt, laterent Iudæos iſti crabrones occidebãt eos, & erãt iſti vltra timorem, quod patet qa Exo. 23. cum poſitũ fuerit de timore, quẽ Deus miſſurus erat ſuper Chananæos adiunctum eſt de crabronibus. ſ. & mittam crabrones prius, qui fugabunt Chananęum &c. ſi iſti ponerẽtur crabrones metaphoricè pro aculeis timoris non adderentur ad timorem, Quòd autem eſſet aliquid viuens crabro potens nocere patet Deu. 7. cũ dicitur: inſuper & crabrones mittet dñs Deus tuus in
K eos donec deleat oẽs atque diſperdat qui te ſugerũt atq; latere potuerunt: ſi tñ eſſet timor crabrones iſti, non diceretur, quòd crabrones occiderent Chananęos latentes. Venerunt ẽt iſti crabrones ante introitum Iudęorum in terram & occiderunt multos de Chananęis: ſic patet Sap. 12. c. ſ. ſed his tanq̃ hominibus pepercisti: miſiſti anteceſſores exercitus tui veſpas, vt eos paulatim exterminarent. Et hoc non põt intelligi ſub aliqua metaphora, quia in eadem litera ſubditur cauſa de iſtis veſpis. ſ. ꝙ non miſit Deus eas tanquam alio modo non poſſet exterminare gentes illas, ſed quia volebat paulatim punire gentẽ ſic dans aliquem locum pęnitentiæ ſi forte conuerterentur,

& illud

& illud ſignatur Exo.23.cap. cum dicitur: emittam prius crabrones, qui fugabunt &c. ideſt antequã introirent Iſraelitæ in terram illam venerũt crabrones in gentem illam facientes in ea magnam ſtragem, & poſtea tempore Iſraelitarum adhuc manſerunt, vt cũ aliqui de Chananæis, quos Deus volebat perire bello fugerent de manibus Iſraelitarum crabrones perſeq̃rentur eos, & occiderent, etiam ſi laterent in occultiſſimis terræ cauernis, vt patet Deute.7.ſ. inſuper mittã crabrones in eos donec deleant omnes atque diſperdant, qui te latere potuerint. Et de his loquitur hic Ioſue computãs tanquam beneficium a Deo datum cum nimis adiuuerint exercitum Iſrael contra hoſtes. *Et eieci eos de locis ſuis.* Scilicet iſtos ſeptem populos, qui fugiebant a facie crabronum perſequentiũ, & latebant in cauernis terræ, ſed adhuc ibi inueniebant eos crabrones atque occidebant, vt patet Deut. 7. Vel intelligitur de pugna Iſraelitarum contra eos. ſ. ꝙ Deus incuſſerat terrorem validũ in Chananęos, ita vt nõ poſſent ſuſtinere a facie filiorum Iſrael, ſed fugabantur de locis, & cedebant loca iſraelitis.

Duos reges Amorrhæorum. Non ſolum dedit Deus in manus Iſraelitarum duos reges Amorrhæos, ſed & multos alios: nam Ioſue occidit 31. reges, vt patet ſupra 12. præter eos, quos occiderat Moyſes, ſed intelligitur ſolum de duobus regibus Sehon, & Og. & ponitur de his ſpecialiter, quia fuerunt tempore Moyſi deleti. Etiam quia terra eorum erat ſemota a reliqua terra, quam acceperunt Iſraelitæ: nam illa eſt ad partẽ orientalem Iordanis, vt patet ſup. 1. reliqua autẽ terra Iſraelitarum eſt ad partem occidentalem. Etiam terra duorum regum Amorrhæorum non eſt in terra Chanaan, vt patet ex declaratis ſup. 14. terra autem nouem tribuum, & dimidiæ erat in terra Chananæorũ, & refertur iſtud ad verbum ſupra poſitum. ſ. eieci de locis ſuis duos reges Amorrhæos. *Ad poſſidendum.* Ideſt vt tu poſſideres terram iſtorum regum Amorrhæorum. *Non in gladio & arcu tuo.* Ideſt tu poſſediſti gentes iſtas, ſed non in poteſtate gladij tui & arcus. Non eſt ſenſus ꝙ Iſraelitæ non pugnauerint cõtra gẽtes iſtas: pugnauerunt enim & deleuerunt eas, vt patet Num.21. & Deut.2. & 3. ſed eſt ſenſus, ꝙ non faciebant hoc, quia erãt fortiores viribus, aut plures numero Chananæis, ſed magis è contrario: erant enim Chananæi robuſtiores & plures, vt patet Deut.7. vnde Iſraelitæ timuerunt nimis dicentes, ꝙ nõ poſſent pugnare contra gentẽ illam, & deſperantes murmurauerunt contra dominum, vt patet Num.13. & 14.c. & ob hoc Deus hortabatur, vt non timerent conſiderantes multitudinem gentium, & robur, ſed magis conſiderarent Dei magnitudinem, & ſigna quæ fecerat in Aegypto Deut.7. admonuit etiam, vt quando gentes ſuperauiſſent non gloriarentur quaſi ipſi feciſſent hoc, ſed Deo referent gratias, vt patet Deute.8. cap. ſ. ne dixeris in corde tuo fortitudo mea, & robur manus meę hęc mihi omnia præſtiterunt, ſed recorderis domini Dei tui, ꝙ ipſe tibi vires præbuerit, vt impleret pactum ſuum. *Dedique vobis terram, in qua non laboraſtis.* Scilicet fundãdo in ea ſedes a principio, quia aliæ gentes fuerunt accolæ eius. Vel intelligitur non laboraſtis. ſ. in capiendo eam. ſ. quia quamquam Iſraelitæ ferè ſeptem annis manſerint in pugnando, hoc nihil fuit in comparatione laboris quẽ paſſi fuiſſent ſi proprijs viribus erepturi fuiſſent terram de manib⁹ Chananæorum, quia nõquam eruere potuiſſent ẽt ſi multis ſęculis laboraſſent, ſed verſa vice cito Iſraelitæ a Chananæis delendi fuiſſent.

Et vrbes, quas non ædificaſtis. Nomine vrbium intelliguntur in ſacra ſcriptura omnia loca habẽtia muros, & portas etiam ſi parua loca ſint, vt villæ, & caſtra,

A vel quęcunque arces. Nec diſtinguuntur vrbes villę, & caſtra ſicut nunc nos diſtinguimus: vrbes autem terræ Chanaan non conſtruxerunt iſraelitæ, ſed antiqui accolæ terræ Chanaan. ſ. Chananæi: a principio enim diuiſionis linguarum habitauerunt Chananæi in terra illa, vt patet Geneſ. cap. 10. In hoc exaggerat Deus beneficium ſuum, ſ. quòd nõ duxerat iſraelitas in terram aliquam, quam deberent nouiter populare conſtruentes ſedes, quin potius vrbes habitacula vineæ, & agri, & omnia præexiſtebant, quæ ad humanas neceſſitates conueniebant.

Et vineas & oliueta, quæ non plantaſtis. Per iſta intelliguntur omnia alia genera arborum: nam abundabat in arboribus terra illa, vt laudatur Deuterono. 11. cap.
B ponuntur alia duo Deut.6. ſ. domus plenę multarum opum, & ciſternæ, quas Iſraelitæ non foderunt, & generaliter omnia bona, quę homines abundantiſſimi poſſidere poſſent acceperunt iſraelitæ, cum deleuerunt Chananæos, & habitauerunt in urbibus eorum.

Nunc ergo timete Dominum. Hic ponitur ſecundum, in quo conſenſum populi ad colendum Deum Ioſue denunciat, & infert ex præpoſitis: nunc ergo timete Dominum, ideſt videtis quãta fecerit vobis Deus veſter, nũc ergo timete eum, ideſt ponite cor veſtrum, vt ambuletis in timore eius, quia pro tantis ſuſceptis ad cultum ſolicitum ei impendendum tenemini. Accipitur autem hic timor Dei pro timore reuerentiali, ſcilicet quòd timeant eum offendere cauentes ſolicitè, ne in aliquo offendant, & iſte timor eſt ſanctus, quem Deus in nobis vult. Conſenſũ populi ad colendum Deum Ioſue enunciat.

C *Et ſeruite ei perfecto corde.* Ideſt ambulate in cultu eius, ſcilicet complentes omnia præcepta, & cęremonias. Et dicitur in corde perfecto, ideſt puro, ſcilicet non habentes aliquem errorem, vel ſuperſtitionem falſæ opinionis in cordibus veſtris. Vel dicitur in corde perfecto, ideſt totali, ſcilicet ex toto corde veſtro adhærete Deo veſtro, & non adhæreatis partim Deo, & partim idolis, ſicut erat de Samaritanis, quos tranſtulit rex Aſſyriæ de terra Medorum, & poſuit in terra decem tribuum, qui Deum cœli timebant, & nihilominus idolis ſacrificabant quarto Regum decimoſeptimo capitulo, talis autem modus colen-
D di Deum nullus eſt: ideo Elias propheta increpuit valde Iſraelitas de decem tribubus, qui partim ſequebantur Deum Iſrael, & partim colebant Baalim, dicens: quouſque claudicatis in duas partes? ſi Dominus eſt Deus ſequimini eum, ſi autem Baalim, ſequimini illum tertio Regum decimooctauo capitu. Hebræi exponunt in corde perfecto, ideſt ſimplici, ſcilicet non curando multa perſcrutari de Deo, ſed aſſentiendo omnibus, quæ de illo dicuntur, & ſic exponunt quod habetur Deuterono. decimooctauo capitulo, ſcilicet perfectus eris, & abſque macula cum Domino Deo tuo, ideſt eris ſimplex vel inſipiens cum Deo, ſcilicet non curando de altiſſimis, & hoc quia ibi dicitur de augurijs, & alijs modis maleficiorum, quibus conantur homines ſuperſtitioſi inquirere occultas veritates: & de hoc dicunt, quòd
E debet homo eſſe perfectus apud Deum, ideſt inſipiẽs non curans inueſtigare aliquid horum, ſed præcedens ſenſus eſt melior.

Atque veriſſimo. Ideſt non habeatis aliquam duplicem intentionem prætendentes, quòd colatis eũ, & colatis idola, ſed toto ei pectore adhærete.

Auferte Deos, quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia. Ideſt non colatis Deos, quos coluerunt patres veſtri.

An eſſent

An eſſent aliqua idola inter Iudæos tunc, quando Ioſue hoc dixit. Et quare dixit Ioſue auferte Deos, quos coluerunt patres ueſtri in Meſopotamia, & non Deos, quos coluerunt gentes iſtæ. *Quæſtio. X.*

IN hoc videtur ꝙ aliqua idola erant inter Iudæos cum Ioſue admonuerit, vt auferrent illos Deos, quos coluerant patres eorum. Poterat forte eſſe ꝙ aliquis ex Iſraelitis accepiſſet aliqua idola de vrbibus, quãdo capiebãtur ab Iſraelitis, quia ibi erant idola multa, & poſſet cuſtodire ea penes ſe, de quib⁹ dicit Ioſue, ꝙ abijciant ea a ſe.

Aliqui dicunt, ꝙ forte quidam de Iſraelitis adduxerant ſecum aliqua idola de Aegypto, & iſta auferẽda erant. Sed dicẽdum eſt, ꝙ cum Ioſue iſta dicebat, nõ

G erãt aliqua publicè in Iſrael, quia ſic ſiue eſſent aliquę perſonæ priuatæ, ſiue aliquæ tribus deletæ fuiſſent. Quod patet cum pro ſola conſtructione altaris duarũ tribuum & dimidiæ fecit Ioſue conuenire cæteras tribus, vt irent in pugnam contra illas, vt patet ſup. 22. c. quantomagis fieret pugna pro manifeſta idolatria, cũ nulla eſſet maior peruerſio? vt declaratũ fuit pręce. c.

Item dr̃ infra in litera, ꝙ tpe Ioſue, & ſeniorum, qui vixerunt longo tempore poſt Ioſue non declinauerunt Iſraelitę ad idola: idem patet Iud. 2. ca. ſed idolorum manifeſtus cultus erat maxima declinatio, ergo non colebantur tunc.

Item non dicitur conuenienter, ꝙ Iſraelitæ haberent abſcondita aliqua idola, quia nemo auderet hoc

H facere: viderunt. n. ꝙ cum Acha filius Zare in anathemate Iericho furatus fuit regulam auream, & pallium coccineum, Deus iratus percuſſit populum, & ad extremum ipſe Acha cum omnibus, quæ ad eum pertinebant petijt, vt patet ſup. 7. & non erat ibi idolatria, quantomagis iraſceretur Deus ſiquis idola furatus abſconderet?

Item dato ꝙ aliquis peruerſitate colendi idolũ, aut cupiditate furaretur, & abſconderet aliqua idola; nõ videtur ꝙ Deus non toleraſſet hoc: nam cum nõ tolerauit delictum Achan quod erat vnius viri, & occultum atque non directè in ipſum. ſ. quia non erat idolatria, quanto minus toleraret idolatriam? Sed in toto tempore bellorum proſperauit actus Iudæorũ:

I non videtur ergo ꝙ aliquis haberet aliqua idola, quæ accepiſſet in ciuitatibus Chananæorum, quando diripiebantur, & capiebantur ab Iſraelitis.

De idolis autẽ adductis de Aegypto eędem rõnes militant, & adhuc efficacius, quia non videtur veriſimile quõo tanto tpe potuiſſent celari idola: non enim Deus toleraſſet tantum nefas, & tam diuturnum, cũ alia minora peccata acriter puniret.

Item quidquid fuerit de idolis. ſ. an iſraelitę hẽrent aliqua idola abſcondita vel non: non poteſt intelligi litera de illis, nec aliquo modo Ioſue intellexit de illis, quia tunc Ioſue dixiſſet auferte Deos, quibus ſeruierunt gentes iſtæ: ſed dixit auferte Deos, quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, ergo non põt intelligi, ꝙ admonebantur iſraelitę dimittere aliqua

K idola, quæ tunc haberent aut habere præſumerẽtur.

Sed eſt ſenſus auferte Deos, quos coluerunt pr̃es veſtri. i. auferte de cordibus veſtris. ſ. q̃q̃ realiter non habeatis aliquos Deos forte habetis eos in mente cũ propoſito colendi, hos autem auferte de cordibus veſtris. Sed dicet aliquis quare dixit Ioſue auferte deos, quos coluerunt patres veſtri in Meſopotamia, & non dixit: Deos, quos coluerunt gentes iſtę: nam magis videtur ꝙ haberent inclinationem & opportunitatẽ ad colendum Deos illarum gẽtium, q̃ Deos Meſopotamię, quia iſti Hebræi, qui erant tpe Ioſue, nunq̃ ſteterant in Meſopotamia, qñ patres eorum colebant ibi

F idola, nec viderunt ea ad hoc, ꝙ ſcirent, qui dij eſſent, quos colere deberent, vel quos ritus requirerent illi dij: in terra autem Chananæorum erant nunc Iſraelitæ, & videbant deos eorum, & ſciebant quos ritus obſeruarent Chananæi colendo: ideo magis inclinarentur ad colendum deos Chananæorũ: ſic. n. patet, quia Deus ſemper magis vetuit coli deos Chananæorũ, & Aegypti q̃ aliarum gentium tanq̃ iſraelitæ magis inclinarent ad eos colendum. De hoc Leui. 18. c. dicit: Iuxta conſuetudinẽ terræ Aegypti, in qua habitaſtis non facietis, & iuxta morem regionis Chanaan, ad q̃ ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis eorũ ambulabitis. Sic ẽt Deut. 12. c. ſpecialiter vetantẽ ritus deorum Chanaã, cum dr̃. Qñ diſperdiderit

G Deus tuus gentes ad quas ingrederis poſſidendas, caue ne imiteris eas, cum fuerint te introeunte ſubuerſæ, & requiras cæremonias earum dicens, ſicut coluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita ego colam: non ſimiliter facies dño Deo tuo. Tñ manifeſtum eſt, ꝙ non ſolum non debebant iſraelitæ facere cæremonias deorum Chanaan Deo ſuo, ſed ẽt nec cæremonias deorum aliarum gentium. Sic ẽt Deut. 29. ſpecialiter admonentur iſraelitę, ne colerent aliquos deos de illis, quos habebant gentes, per quas tranſierunt veniẽtes de Aegypto in terram Chanaan.

Rñdendum ꝙ Iſraelitæ habebãt maiorem opportunitatem ad colendum deos Chananæorum, quia erant in terra eorum, & ſciebant cęremonias, quas faciebant Chananæi. Etiam ad colendũ deos Aegyptio- Rñſi. ad quæſtionem.

H rum, quia cũ in Aegypto manſiſſent iſraelitę magno tpe ſciebant ritus deorum Aegyptiorum, & ẽt coluerunt eos aliqñ. vt patet hic. ſ. auferte deos, quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, & Aegypto. Habebant tñ maiorem affectionem Iſraelitæ ad deos Meſopotamiæ, & Aegypti q̃ ad deos Chananæorum & aliarum gentium: non quidem, quia erant iſtarum terrarum dij, ſed quia patres eorum coluerant eos, vt dictum eſt: afficiuntur aũt homines nimis ad ea, quæ fuerunt progenitorum ſuorum propter amorem, & honorem eorum, ita ut interdum quidam ſcientes iniquis legibus ſe regulari, eas tñ tolerant, quia maiores eorum ſub eis vixerunt, ſicut nũc ex maxima parte Iudęis accidit. Quia ergo ex affectione progenitorum,

I iſraelitæ nimis inclinarentur ad colendum deos Meſopotamiæ, & Aegypti abundantius q̃ deos aliarum gentiũ: ſpãliter locutus eſt Ioſue de dijs illis, ꝙ abijcerent eos a cordibus ſuis. Qũo patres Iſraelitarum coluerint deos in terra Meſopotamię, patet ſup. l. trans fluuium habitauerũt patres ueſtri ab initio Thare pr̃ Abraham, & Nachor, ſeruieruntq; dijs alienis. *Et in Aegypto.* i. auferte deos, quos coluerunt patres ueſtri in Aegypto. Agitur de Aegypto ſpãliter, quia iſraelitæ ſpãliter ad iſtos deos inclinarentur. Et hoc propter duo: primo ex affectione parentum: nam progenitores eorum in Aegypto coluerunt deos terræ illius, vt patet hic, & iſta fuit cauſa, quare Deus permiſit affligi nimis iſraelitas ab Aegyptijs, vt declaratum eſt Propter duo Iſraelitæ afficiebantur ad deos Aegyptios.

K Exo. 1. cap. De hac idolatria ſub noĩe fornicationis dicitur Eze. 23. c. in immũdicijs eorum polluta eſt, inſuper & fornicationes ſuas, quas habuerat in Aegypto non reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adoleſcentia eius, & illi confregerunt vbera pubertatis ei⁹, & effuderunt fornicationẽ tuam ſuper eam. Scdo Iſraelitæ afficiebant ad deos Aegypti, quia manſerant in Aegypto magno tpe, & cognoſcebant ritus colẽdi deos Aegyptiorũ magis q̃ aliarum gentiũ. *Vnde* graue fuit eis relinquere cõſuetudinẽ quã hẽbant in Aegypto, q̃q̃ Deus ſępe admoneret ne ad idola declinarent, & ob hoc qñ primus iſraelitæ in deſerto idola coluerunt fecerunt ſibi bouẽ Deum, quia in Aegypto

maximus

maximus Deus erat quidam bos nomine Apis, quẽ quolibet anno Aegyptij videnr eumq; ambulantẽ ſolemnia celebrantes, de quo ſatis declaratum eſt Exo. a. & 32. Et iſta eſt cauſa quare qñ vetatur idolatria, fit mẽtio multones de terra Aegypti, vt patet hic & Leui. 18. & Deut. 29. *Ac ſeruite Deo.* ſ. abijcite de cordibus veſtris oẽ deſiderium colẽdi idola, & ſeruite Deo vero, qui eſt Deus & nemo alius, & hoc cuſtodiendo cæremonias & leges eius. *Si autem malum vobis videtur, vt ſeruiatis Deo.* i. ſi cultus Dei veri videtur vobis mal⁹, vel ꝯ rõnem, ſicut cultus idolorum pro maiori parte erat valde immundus, & iniquitate plenus, vt patet in ritu ſacrificiorũ Berecinthiæ matris deorũ, quos deſcribit Aug. 2. de ciu. Dei, & per Ouidium in libris Faſtorum, vbi ponuntur oẽs cæremoniæ, quæ fiebãt in cultu idolorũ ſm̃ morem Romanum. Vel ſi leges datę a Deo erant iniquæ, ita vt graue, & iniuſtum foret illis cogi, ſicut eſt de legibus quarundam politiarum. Sed neutrum horum erat: non primum quia Deus nõ diligit aliquam immundiciam, ſed execratur oẽs immundicias, quas obſeruabant cultores idolorum, vt patet Leu. 18. & Deut. 12. Etiam iniquitatem fugit, vt patet pſ. 5. Quoniam Deus nolens iniquitatem tu es, & odiſti oẽs qui operãtur iniquitatem. Secundum non eſt, quia leges a Deo datæ erãt valde iuſtæ, & rationabiles, ita vt Iudæi laudarentur ab oĩbus gentibus, quia leges tam recte datas habebant, vt patet Deute. 4. c. ſ. hæc eſt ſapientia veſtra, & intellectus coram populis, vt audientes vniuerſi præcepta hæc dicãt: en populus ſapiens, & intelligẽs. Et Moyſes in laudem eorum dicit ibidem, quæ eſt. n. alia gens ſic inclyta, quæ habeat cæremonias iuſtaq; iudicia, & vniuerſam legẽ quam ego proponam coram oculis tuis?

Aliter põt intelligi litera. ſ. ſi malum videtur. ſ. malum pęnæ. q. d. licet non videatur malum culpæ obſeruare legem Dei, tñ fortè eſt malum pœnæ. ſ. ꝙ ob ſeruando eam ſequebantur ſuper obſeruãtes aliqua damna, vel erat ipſa lex in ſe grauis, & ob hoc magis vellent declinare ad cæremonias idolorum: ſic. n. quidam Iudæi tpe Ieremiæ reſtiterunt ei in Aegypto, dicentes ꝙ nolebant colere Deũ, ſed idola, quia qñ colebant Deũ inueniebant eos aduerſitates, & cum colerent idola replebantur bonis: Iere. 44. c. cum dr̃: ſermonẽ, quẽ locutus es ad nos in noĩe dñi nõ audiem⁹, ſed faciemus oẽ, qđ egredietur de ore nr̃o, vt ſacrificemus reginæ cęli, & libemus ei libamina, ſicut fecim⁹ nos & patres noſtri, & reges noſtri in plateis Ieruſalẽ, & ſaturati ſumus panibus & bene nobis erat, malũq; non vidimus: ex eo aũt quo ceſſauimus ſacrificare reginę cęli, & libare ei, indigemus oĩbus, & gladio, & fame conſumpti ſumus, ſed hoc non poterant uũc dicere Iſraelitæ, quia è ꝯtrio erat: nam Deus promittebat obſeruantibus legẽ bona multa: nõ obſeruantib⁹ aũt mala multa cõminatur, & ea infligebat. Leui. 26. & Deut. 28. ideo non poterat malum videri Iſraelitis, ꝙ obſeruarent legẽ Dei: oam & ſi vellẽt declinare ad cultum idolorum non prodeſſet eis, quia idola nihil efficiunt, cum nihil ſint. De hoc 1. Re. 12. dixit Saul: Nolite declinare poſt vana, quæ nõ proderunt vobis, nec eruent vos, qa vana ſunt. *Optio vobis datur.* i. conceditur vobis electio. ſ. an velitis colere Deũ, vel idola.

An verè daretur hic Iudæis electio, ſcilicet quòd colerent Deum verum, vel deos Amorrhæorum, & an Ioſue poſſet facere hoc. *Quæſt. XI.*

QVAERAT aliquis an verè daretur hic Iſraelitis electio, an colere vellent Deum, vel idola. Reſpondendum ꝙ non, quia colere Deum eſt de lege naturæ, & colere idola eſt contra rationẽ

A naturalem, ideo in talibus nõ eſt diſpenſatio, ſed obligatio ſimpliciter determinata ad obſeruandũ cultũ Dei. Item dato ꝙ eſſet hoc quantum ad cæremonias colendi Deum, quæ non ſunt de iure naturæ, ſed ſolũ per legis rationem, non poterat dari Iſraelitis optio, an vellent colere Deum ſic uel non, quia ipſi ſe obligauerant ad hanc legem, vt patet Exodi 19. ideo non erat eis liberum aliud facere. Item dato ꝙ Iſraelitis dari poſſet optio in his, tamen non poterat Ioſue dare iſtam optionem, quia diſpenſare in lege, vel commutare eam pertinet ad legis conditorem: Ioſue autem non erat legislator, nec poteſtatem habens a legis conditore ad diſſoluendum legem, ſed magis ipſe erat ſubiectus legi, ideo non poterat dare optionem Iudæis ad faciendum hæc.

B Sed dicendum magis, ꝙ ſi aliqui de Iudæis propter hæc verba quaſi credentes datam ſibi licẽtiam ad colendum idola illa colerẽt, ꝙ Ioſue puniret eos obruẽdo lapidibus, ſicut iubetur Deuter. 17. vel ſi aliqua ciuitas aut tribus de Iſrael hoc attentaret ſubijceret Ioſue eos anathemati ſecundũ legem pęnarum, de quibus Deut. 13. ſic enim aggreſſus eſt facere ꝯtra duas tribus, & dimidiam, qñ conſtruxerunt altare. ſup. 22. & feciſſet, niſi reperiſſet illas a culpa immunes.

Sed tunc dicetur: quare ergo dicebat Ioſue, ꝙ dabatur optio Iſraelitis? nam videbatur in hoc peccare.

Rñdendum eſt, ꝙ iſte eſt modus exhortationis ad efficaciter obſeruãdum legem Dei. ſ. quia ſciebat Ioſue, ꝙ nemo de Iſraelitis diceret, ꝙ bonum erat relicto cultu Dei tranſire ad idolatriam, ideo concluderet Ioſue, ergo colamus efficaciter Deum, ſicut ſi quis hortaretur alios ad cuſtodiam aliquarum legum, diceret: vultis ꝙ obſeruemus leges vel ꝙ penitus ſine lege viuamus? & quia nullus diceret bonum eſſe penitus ſine lege viuere, concluderet admonens, ergo obſeruemus efficaciter legem. *Eligite hodie quod placet.* Intelligendo, vt ſup. dictum eſt. ſ. ꝙ nõ dabatur optio Iſraelitis ſm̃ veritatem, ſed iſta erãt ad admonitionẽ. *Cui potiſſimum ſeruire debeatis.* i. cui magis velitis ſeruire obſeruando legem, & ritus cultus eius: non fit hic cõparatio Dei ad idola, ſed idolorum inter ſe, & quantũ ad hoc optio eſſet Iudęis. ſ. quia quamquam eſſet interdictum Iudęis colere idola, tamen ſi fas eſſet, optio erat an colere vellẽt deos Meſopotamiæ, vel Amorrhæorum, quia non erat maior ratio de his ꝗ de illis. *Vtrum dijs quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia.* Ponitur hic electio inter deos Meſopotamiæ, & Amorrhęorum. ſ. ſi deberent Iudæi colere aliqua idola: & ponitur potius de his quàm de dijs aliarum gentium, quia ad hos magis afficerentur Iſraelitæ quàm ad deos aliarum gentium. ſ. ad deos Meſopotamiæ propter progenitores ſuos, quorum mores potius imitari vellent quàm aliarum gentium: ad deos autem Chananæorum, quia morabantur in terra eorum, & ſciebant ritus eorum, inducerenturq; ad hoc ex communicatione cum Chananęis: vnde ob hoc Deus vetuit nuptias inter Iſraelitas, & Chananęos

E Exo. 34. & Deuterono. 7. fuerunt autem patres Iſraelitarum in Meſopotamia. ſ. ab initio populi iudaici, qñ egreſſi ſunt de terra Chaldæorum: nam Thare egreſſus eſt cum filijs ſuis de Hur Chaldæorum, vt veniret in terram Chanaan, accidit autem, ut maneret in Haram, quæ uocatur Meſopotamia. De hoc Gen. 11. ibi autem coluit Thare deos & filius eius Nachor totaq; cognatio illius, quę manſit in ipſo loco, ſic dicitur ſup. trans fluuium habitauerunt patres ueſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, & ſeruierũt dijs alienis: mortuo autem Thare Abraham receſſit de Meſopotamia veniens in terram Chanaan Gen. 11. & 12. *An dijs Amorrhæorum in quorum terra habitatis.*

Iucſt

Ideſt eligite an deos Amorrhęorum, vel Meſopotamiæ colatis: non dat eis electionem inter Deum, & idola, ſed inter deos diuerſos gentium.

Sed adhuc iſta electio non ſtat, quia electio eſt qñ vtraque pars licet. hic autem neutra licebat. Eſt tamẽ electio, quia nihil melius dijs Meſopotamiæ ſeruire ꝙ̃ dijs aliarum gentium, vel è contrario. Vocantur hic Amorrhæi largè: non prout Amorrhæus eſt vnus de ſeptem populis Chananæorum, ſed prout ſignat omnes ſeptem populos: nam non ſolum habitabant in terra Amorrhæi populi, ſed etiam in terra reliquorũ. 6. populorum: ſic etiam accipitur infra in litera, cum dicitur: eiecit vniuerſas gentes, Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos intrauimus: tamen non excluſerant de terra Hebræi Amorrhæos, ſed etiam de omnibus alijs. 6. populis. *Ego autem & domus mea ſeruiemus Domino.* Ideſt licet omnes vos declinetis ad idola, tamen ego & domus mea, ideſt qui pertinent ad familiam meam, & cognationem ſeruiemus Deo, nõ deſerendo legem eius, in quo demõſtrat apud ſe magnæ auctoritatis eſſe legem Dei, cum etiam propter totum populum iſrael non derelinquat eam.

Reſponditque populus & ait. Erat populus congregatus audiendo admonitionem iſtam Ioſue, & oẽs rñderunt hæc: nam principes duces, & magiſtros, & maiores natu congregauerat Ioſue, vt patet ſupra in lrã.

Abſit a nobis, ut derelinquamus dominum, & ſeruiamus dijs alienis. Quaſi dicat nefas eſt, ꝙ deſereremus legẽ Dei, & coleremus deos alienos, ideo abſit a nobis, vt tale faciamus. ſ. nunquam faciemus. *Dominus Deus noſter ipſe eduxit nos.* Reddunt rationem iſraelitæ quare colere debeant Deum, & arguunt ex beneficijs receptis. ſ. quia eduxit eos de terra Aegypti. tenetur. n. naturaliter quilibet bene paſſus pro beneficio, & qa beneficium collatum iſraelitis erat maximum. ſ. libertas collata, potiſſimè cum liberarentur de grauiſſima ſeruitute, ideo id, ad quod tenebantur Iudæi erat maximum. ſ. vt colerent Deum toto corde, & totis viribus. Sciendum tñ ꝙ iſte cultus, quem iſraelitæ Deo impendebant, non debebat eſſe, quia eripuerat eos de Aegypto, ſed quia Deus erat: nam etiam ſi nullum bonum eis ſpecialiter impendiſſet, tenebantur colere eum, quia Deus erat, & tenebantur nullum alium Deum colere, & dato quòd beneficium liberationis de Aegypto contuliſſet alius, qui non eſſet Deus, & alia quam plurima beneficia: non tenerẽtur iſraelitę illum colere: immo nõ deberent, alioquin peccarẽt, quia ſoli Deo latria debetur: Iſraelitæ tamen, qui erãt rudes magis reſpiciebant ad ea, quæ erant ſenſibilia. ſ. ad ſuſcepta beneficia.

Iudæi ſ obligabant̃ colere Deũ gñaliter, quia Deus erat & ſpecialiter ꝑ aliquẽ cultum, quia bñfactor.

Poteſt autem aliter intelligi. ſ. ꝙ Iſraelitæ nõ putarent ſe obligatos ad colendum Deum, quia eduxerat eos de Aegypto, ſed ad ſic colẽdum ſe obligatos credebant ex beneficio: eſt enim obligatio ad colendũ Deum naturaliter, ad quam non pertinet beneficiũ aliquod nobis a Deo ſpecialiter collatum; ſed hæc obligatio nihil ſpeciale determinat, ſed ſolum quòd nullum alium præter Deum colamus, & ꝙ ei in corde noſtro adhæreamus: ſed ꝙ externus ei hunc cultũ, vel illum impendamus, obligatio nulla eſt. Hæc cauſa eſt ex alijs cauſis, ſcilicet ex legislatione & ſuſceptione legis huius, & collatis beneficijs, & quia Deus valde benefecerat Iſraelitis liberando eos de Aegypto, non ſolum putabant ſe Iſraelitæ obligatos ad colendum Deum, ſed etiam ad impendenda ei oĩa obſeq̃a, quæ in lege expreſſa erant. Hoc autẽ apparet, quia quando Deus voluit dare legem Iſraelitis, in qua poſiturus erat pręcepta colendi eum, perſuaſit eis quòd reciperent eam, & non expreſſit, quòd ipſe erat De⁹, ideo deberent accipere legem illius, ſed commemo-

F rauit beneficia dicens: vos ipſi uidiſtis quid fecerim Aegyptijs, & quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi &c. Exodi decimonono, quaſi iſraelitæ non accepturi eſſent a Deo illum ſpecialem modum viuendi, quia Deus erat, ſed quia eis beneſecerat. Et quia ad talia ſecundum naturam non erat obligatio, poterant cadere ſub voto ſic enim Iacob vouit, quòd acciperet Deum in Deũ ſuum, ſi daret ei panem ad comedendum, & veſtem ad induendum, & proſperitatem in via Geneſ. vigeſimooctauo, ſcilicet quòd acciperet eum in Deum quantum ad quendam ſpecialem modum colendi, quod patet ibi, quia dicitur: omnium quæ dederis mihi, decimas reddam tibi. Reddere autem deci-
G mas eſt quidam modus ſpecialis cultus, ad quem nõ eſt obligatio ſecundum naturam.

Et patres noſtros de terra Aegypti. Scilicet non ſolum eduxit nos, ſed etiam patres noſtros. multi autem erant tempore, quo iſta dicebantur, qui exierant de Aegypto: nam de illis, qui erant a viginti annis, & ſupra ſoli Ioſue, & Caleb euaſerant maledictionẽ, vt patet Numeri decimoquarto, & vigeſimoſexto, exceptis etiam Leuitis ſuper quos non erat iſta ſententia. De his tamen, qui nondum habebant annum vigeſimum plurimi de Aegypto exierunt, & introierunt in terram Chanaan, & horum erant nũc multi coram Ioſue, quando iſta dicebantur. De patribus autem ſuis, quòd educti fuerint de Aegypto apparet ſatis: multi tamen patrum ſuorum mortui
H ſunt in deſerto, & alij introierunt in terram Chanaã.

De domo ſeruitutis. Scilicet Aegyptus erat domus ſeruitutis, quia dum ibi manſerunt Iudæi fuerunt in ſeruitutem, nec ſolum ſeruitute, ſed grauiſſima, ita vt vocaretur fornax ferrea Aegypti, Deuteronom. quinto, & ergaſtulum, vt patet Exodi ſexto. Ponunt autem Iſraelitæ iſtud beneficium, quando enarrant beneficia Dei tanquam præcipuum, quia verè ipſum fuit maximum omnium beneficiorum collatorum Hebræis, eo quòd erat conferre libertatem, quæ eſt de bonis maximum. & quia libertas erat de maxima ſeruitute, & quia erat beneficium vniuerſale, ſcilicet toti populo collatum, cum nullus fuerit in Aegypto, ad quem pars huius beneficij non peruenerit.
I Etiam quia per multa miracula iſta libertas procurata eſt.

Fecitque videntibus nobis ſigna ingentia. Ideſt mirabilia magna, ſcilicet ad liberationem noſtram. Iſta fuerunt facta in Aegypto, quia ibi influxit Deus plagas decem Aegyptijs antequam dimitterẽt Hebręos de terra ſua, de quibus Exodi a capit. ſeptimo vſque ad duodecimum. Etiam fuerunt facta ſigna magna poſt exitum de Aegypto, ſcilicet in apertione maris rubri, Exodi decimoquarto fuit quoque poſtea miraculum mutationis aquarum in Marath, Exodi decimoquinto, & deinde in datione mannæ, & coturnicum, Exodi decimoſexto: ſæpe quoque aquam Hebræis Deus de petra dedit, vt in Raphidim Exodi de-
K cimoſeptimo, & in Cadesbarne Numeri vigeſimo: multa quoque alia ſigna faciebat per deſertum, de quibus in libro Exod. & Numeri ad introitum quoque in terram Chanaan Deus fecit ſigna magna, vt in apertione Iordanis ſupra tertio & quarto, & poſtea pugnante Ioſue miſit Deus lapides grandinis ſuper hoſtes de cœlo, & occiſi ſunt plurimi. eodem quoque die petente Ioſue Deus fecit ſtare ſolem ſpatio unius diei: Ioſue decimo capitulo. Hęc omnia viderunt plurimi de Hebræis, qui tunc aderant cum loqueretur Ioſue. Dixerunt iſta facta eſſe videntibus eis, ſcilicet quia in hoc Deus illis magnum conferebat beneficium, quia propter eos iſta fiebant.

Vel

Vel dicitur hoc ad firmitudinem credulitatis, quia cum diceretur, quòd Deus feciſſet ſigna magna propter patres eorum, debebant Iudæi magnas gratias agere Deo. Aliquis tamen fortè non crederet, vel non firmiter aſſentiret facta eſſe mirabilia, ideo minus referrent gratias Deo. Ad ſignãdum ergo, quòd nimis tenebantur, tanquam pro certiſſimo beneficio, dicũt quòd eis videntibus facta ſunt mirabilia.

Et cuſtodiuit nos in omni via per quam ambulauimus. Ideſt in toto itinere ex Aegypto vſque ad terram Chanaã. Nam medio tempore varias partes ſolitudinum perambulauerunt, & inciderũt in varia pericula, niſi eos Deus liberaſſet: ſic dicitur Deuteronom. 2. cap. Deus nouit iter tuum quomodo tranſieris ſolitudinẽ hanc magnam per quadraginta annos habitans tecum dominus Deus tuus, & nihil tibi defuit.

Et in cunctis populis, per quos tranſiuimus. Ideſt apud quos tranſiuimus: non enim tranſierunt Iſraelitæ ambulantes per deſertum per populos multos: trãſierũt tamen apud populos multos, & non minora pericula patiebantur ab illis, apud quos tranſibãt quàm ab eis, per quos tranſibant: tranſierunt enim primo apud Amalechitas, ſ. quando tranſeuntes mare rubrum venerunt poſt in Raphidim, & ibi appropinquabant ad terram Amalec, vt declaratum eſt Num. 14. tunc exeuntes Amalechitæ, quaſi ex inſidijs percuſſerunt poſteriorem partem caſtrorum: Exodi 17. cap. Et poſtea pugnauit ibi Ioſue contra eos. Iterum autem anno ſecundo ab exitu de Aegypto tranſierũt apud terram Amalec, cum ſteterunt Iſraelitę in Cadesbarne, & ibi pugnauerunt Amalechitæ contra eos, & Chananæi, atq; occiderunt multos Numeri 14. cap. deinde anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto trãſierũt apud terrã Edom, & non permiſerunt Idumæi Iſraelitas tranſire per terram ſuam Numeri 20. cap. poſtea eodem anno tranſierunt apud terram Chananæi regis Arad, & pugnauerunt Chananæi contra Iſrael, atque ceperunt prędam: ſed poſt Iſraelitæ voto ſe obligantes deleuerunt vrbes eorum: Numeri 21. cap. poſtea tranſierunt Iſraelitæ per terram duorum regum Amorrhæorum Sehon, & Og, & pugnantes acceperũt terram eorum deletis habitatoribus: Numeri 21. & Deuteronom. 2. & 3. in omnibus his populis, per quos tranſierunt adiuuit Deus Iſraelitas: tranſierunt quoque eodem anno per terram Madian, non quidem, vt per illam eſſet iter rectum Iudæorum ad terram Chanaan, ſed quia quidam de exercitu miſſi fuerunt illuc, & pugnantes deleuerunt Madianitas Nume. 31. cap.

Populi per quos, & apud quos Iſraelitæ tendẽtes in Chanaan tranſierũt.

Et eiecit vniuerſas gentes. Scilicet gentes Chananęorum, in quorum terram introiuimus, non quidem, ꝙ iam vniuerſi Chananæi de terra eiecti forent, quia nũquam eiecti fuerunt, etiam temporibus ſequentibus cum Philiſthini ſemper manſerunt, & Chananæi Tyrij, & Sidonij erãt tempore, quo Chriſtus prędicabat: nam ad eum de finibus Tyri, & Sidonis mulier Chananæa egreſſa eſt Matth. 15. c. nunc autem multę gentes adhuc ſupererant, vt patet ſupra 13. & Iudicum 3. cap. dicitur: Hæ ſunt gentes, quas dereliquit dominus, ſcilicet quinque Satrapas Philiſthinorum, omnemq; Chananæum atque Sidonium, & Heuęum, qui habitabant in monte Libano: ſed dicuntur omnes gentes eiectæ, quia maxima pars eiecta erat, & de reliquis cõfidebant Iſraelitę tanquam iam eiecti forent: eo quòd Deus promiſerat, quòd eijceret eos ſupra decimotertio capitu. ſcilicet. Ego ſum, qui delebo eos a facie Iſrael.

Amorrhæum habitatorem terræ, quam nos introiuimus. Iſtud ponitur hic, tanquam expoſitiuum præcedẽns, ſcilicet eiecit Deus coram nobis vniuerſas gentes, ſcilicet Amorrhæum. Accipitur hic Amorrhæus largè,

A non prout eſt vnus de ſeptem populis Chanaan, ſed pro omnibus ſeptem, quia non ſolum excluſę ſunt gẽtes Amorrhæorum, ſed etiam Heuęorum, Hethęorum, Iebuſęorum, & terrę iſtorum captæ ſunt, nam Ieruſalem erat Iebuſæorum ſupra decimoquinto capit. Ceperunt tamen illam Iſraelitæ: Iudicum primo cap. Gabaon autem Heuęorum erat, vt patet ſupra 11. ceperunt tamen eam Hebręi, vt patet ibidem, & ſupra 9. capit. ſic enim Amorrhęi accipiuntur largè pro omnibus ſeptem populis interdum, vt patet Gene. 15. ca. ſcilicet: nõdum enim impletæ ſunt iniquitates Amorrhæorum vſque ad præſens tempus, & vocantur Amorrhæi omnes populi Chananæorum, de quorum terra ibi Deus loquebatur Abrahæ: ſic etiam habetur

B Amos 2. ſcilicet, ego exterminaui a facie eorũ Amorrhęum, cuius altitudo cedrorum altitudo eius, & fortis ipſe, vt quercus, & ibidem iterum: eduxi vos in deſerto quadraginta annis, vt poſſideatis terram Amorrhæi: non ſolum tamen intelligebatur hoc de populo Amorrhæorum, ſed de omnibus ſeptem populis. Vocatur hic Amorrhęus habitator terrę, ad quam introierunt Iſraelitæ, quam ſolam terram habitatam ab illis ſeptem populis acceperunt.

Seruiemus ergo domino. Concludunt Iſraelitę ex prępoſitis, quòd ipſi debeant colere, & colent Deum verum, quia nimis benefecit eis, & vocant eum dominũ ſpecialiter, & ſine connotatione, quia ipſe erat verus Deus, & dominus ſuper omnes.

Quia ipſe eſt dominus Deus noſter. Scilicet debitores ſu-

C mus, vt colamus dominum, quia ipſe eſt dominus, ſcilicet poteſtatem exercens ſuper omnes, propter quod timendus eſt: eſt etiam Deus per naturam, propter quod omnes eum colere tenentur ſaltem aliquo cultu generali: eſt etiam noſter, ſcilicet, quia nobis ſpecialia beneficia contulit, accepitque nos in populum peculiarem ſibi, & nos eum accepimus in Deum: Exodi decimonono capit. & ob hoc eum ſpecialiter colere debemus.

Dixitq́ue Ioſue ad populum: Non poteritis ſeruire Domino: Deus enim Sanctus, & fortis ęmulator eſt, nec ignoſcet ſceleribus

D veſtris atque peccatis. ſi dimiſeritis dominum, & ſeruieritis dijs alienis, conuertet ſe, & affliget vos, atque ſubuertet poſtquam vobis præſtiterit bona. Dixitq́ue populus ad Ioſue: Nequaquam ita vt loqueris erit, ſed Domino ſeruiemus. Et Ioſue ad populum, teſtes, inquit, vos eſtis, quia ipſi elegeritis vobis Dominum, vt ſeruiatis ei. Reſpõderuntq́ue teſtes. Nunc ergo, ait, auferte Deos alie-

E nos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael. Dixitque populus ad Ioſue: Domino Deo noſtro ſeruiemus, & obedientes erimus præceptis eius. Percuſſit ergo Ioſue in die illo fœdus, & propoſuit populo præcepta atque iudicia in Sichem. Scripſit quoque omnia verba hæc in volumine legis Domini, & tulit lapidẽ pergrandem, poſuitque eum ſubter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini, & dixit ad omnem populum: En lapis iſte erit vobis in teſtimonium

ſtimoniũ, quòd audieritis omnia verba Domini, quæ locutus eſt vobis, ne forte poſtea negare uelitis, & mentiri Domino Deo ueſtro.. Dimiſitque populum ſingulos in poſſeſſionem ſuam.

Ioſue diffi cultatẽ colendi dũm explicat.

Dixitque Ioſue ad populum. Hic ponitur tertium, in quo Ioſue difficultatem colendi Deum explicat, ſcilicet, quòd quamquam Iudęi nũc profeſſi eſſent, quòd Deum ſolum colere vellent, tamen non poſſent.

Non poteritis ſeruire Domino. Scilicet continuare ad obſeruandum legem eius, quia dura vobis videtur.

Et derelinquetis eam. Non dicitur hic non poteritis, G ideſt non erit vobis poſſibile, quia lex data a Deo non erat impoſſibilis, ſed multum rationabilis, & Moyſes dicit illam fuiſſe leuem ad obſeruandum, & quòd nõ poſſent Iſraelitæ calumniari de eius difficultate, vt patet Deuteronom. 30. capit. ſed dicit eam impoſſibilẽ, quia videretur grauis Iſraelitis.

Quomodo Iſraelitæ non poterant ſeruire Deo. Et quare non poſſent. Quæſt. XII.

Sed dicet aliquis quomodo dicit Ioſue, quòd Iſraelitæ non poſſent ſeruire domino, cum ipſe ſupra dixerit, quòd etiam ſi totus Iſrael vellet colere Deos Meſopotamię, vel Amorrhęorum, ipſe & domus ſua colerent Deum? nam ſi cęteris erat impoſſibilis cultus Dei, ei quoque fieret impoſſibilis.

Reſpondendum, quòd non erat impoſſibilitas, ſed difficultas, & Ioſue, quia ad Deum afficiebatur ſubiret iſtam difficultatem, immo non videretur ei difficilis obſeruatio: cęteris autem videretur difficilis, & fugerẽt eam. Proueniebat forte iſta difficultas propter aſſuetudinem ad peccandum: nam aſſueto ad aliquod genus peccati, difficillimũ eſt derelinquere illud, eo quòd tranſiuit in naturam. Nam conſuetudo eſt altera natura, vt patet 7. Ethicorum, & ſicut a naturalibus vix quis recedit, ita ab aſſuetis, ſic dicitur Ierem. 13. ſi poteſt mutare ęthiops pellem ſuam, & pardus varietates ſuas, ſic & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Vel poterat hoc eſſe propter pęnas grauiſſimas Dei, quas pro peccatis infligebat, ſcilicet ſi Iſraelitæ manerent in cultu Dei, & aliquando peccarent, Deus puniret eos grauiter, & ipſi non poſſent tolerare pęnas illas, & ſic recederent a cultu Dei ad viuendum ſub aliis legibus, ſcilicet idolorum, ſed etiã hoc nihil proficiebat, quia cum Iſraelitę obligati eſſent ad manendum in lege Dei, etiam ſi nollent manere, ſed tranſirent ad cultum aliorum Deorum, vt non punirentur, cum peccarent ſemper punirentur, quia non erat eis liberum renunciare, vel relinquere obſeruantiam legis Dei: ſecus autem in gentilibus, quia antequam conuerterentur ad ritum Iudaicum liberum erat eis conuerti, vel non conuerti: & dato, quòd agerent contra legem datam Iudęis non punirentur, ſi tamen ſemel conuerterentur, & non obſeruarent legẽ puniebantur, & iam non erat eis liberum diuertere ad cultum aliorum Deorum.

Deus enim Sanctus. Hic dat Ioſue cauſam quare non poſſent Iſraelitæ ſeruire Deo, ſcilicet, quia mores eorum repugnabãt conditionibus voluntatis Dei: nam Iſraelitæ erant dediti vitijs, & immunditijs: Deus autem omnia hęc deteſtabatur, & puniebat, quia Deus nolens iniquitatem eſt, vt patet Pſalmo 5. & ipſe deteſtatur immunditias. Vnde admonuit Iſraelitas, ne facerent immunditias, quas gentes faciebant: de quibus

F hr Leui. 18. quia ſic euomeret eos terra, ſicut euomuerat accolas terræ illius: & ad hoc dr̃ hic: Deus eſt Sanctus, ideſt mundus, & ob hoc vult omnem puritatem, & munditiam in cultoribus ſuis, vt patet Leuitici 11. & 20. & Matth. 5. ſcilicet, Sancti eſtote, quia ego Sanctus ſum, ſed Iſraelitę non erant mundi a vitijs, ideo non poſſent tolerare mores Dei.

Et fortis æmulator eſt. Iſta poſſunt poni hic, tanquam duo, ſcilicet Deus eſt fortis, & Deus eſt ęmulator. Vel quòd ponantur tãquam vnum, ſcilicet Deus eſt ęmulator fortis, ideſt nimis ęmulans. Primo modo accipiendo per ſe fortem: eſt ſenſus, quòd Deus fortis eſt, ideo non poſſent Iſraelitę tolerare mores eius. Et dependet ex ſuperiori, quia diceret aliquis, quòd quamquam Deus eſſet diligens munditiam, tamen nõ poſſet punire immundos.

Et reſpondetur, quod poteſt, quia fortis eſt, ſcilicet nimis potens, & tunc dictio ęmulator tollit aliud dubium, quia ęmulator ſignat zelatorem, & pertinet ad virum, qui zelat vxorem ſuam, ſcilicet, quòd nollet, quòd ipſa aliquẽ diligeret pręter ipſum, & quòd nulli commiſceretur, niſi ipſi. Deus autem eſt ęmulator ſiue zelator, ſcilicet nolens, quòd nemo ametur ſuper omnia niſi ipſe, & nemo colat̃ ſacrificio, vel alio cultu latrię, niſi ipſe. Et hoc dicitur, quia aliquis diceret, quod quamquam Deus ſit Sanctus, ideſt mundus: tamen de nobis non curat, quòd ſimus mundi, & ſic quamquam ſimus mundi non puniemur.

Reſpondetur quòd puniemur, quia Deus eſt ęmu- H lator, ideſt zelator, ſcilicet nimis attendens, quòd diligamus, & ſi nõ diligimus, vel ſi alium colimus, dolet: ſicut vir zelotes pro vxoris adulterio, ideo valde puniet delinquentes.

Si autem ſit ſimul fortis ęmulator, eſt ſenſus, quòd eſt nimis ęmulans, ſcilicet, quia magis ipſe curat, quòd colatur quàm vir curat de vxore, quòd eum diligat ſolum.

Nec ignoſcet ſceleribus veſtris. Hoc etiam tollit dubiũ, quia diceret aliquis, quod quamquam Deus eſſet Sanctus, & ęmulator, quia tamen eſt nimis miſericors nõ puniret. Reſpondetur quòd non parcet delinquentibus, & hoc potiſſimum, quando peccant circa idolatriam: nam in hoc peccato magis Deus puniebat, & I circa hoc erat proprie zelotes, nec eſt aliquid aliud in quo vocetur Deus ęmulator, ſicut eſt de viro reſpectu vxoris. Nam vir habet vxorem exoſam pro quocunque eius crimine, ſed nihil intolerabilius viro in vxore eſt quàm adulterium, & cętera reſpectu huius venialia ſunt. Etiã licet ĩ cęteris criminibus vir perſequatur vxorem: circa nihil tamen eſt zelotes, niſi vt ipſa nullum alium diligat ſicut eum.

Dfia inter peccatum, & ſcelus.

Atque peccatis. Ponuntur hic peccata, & ſcelera, quia ſcelus eſt graue delictũ, ſicut idolatria, & ea quæ nimis militant cõtra Deum: peccata autem ſunt quęcunque alia minora: omnia autem hæc Deus punit, & potiſſime ipſa ſcelera. *Si dimiſeritis dominum, & ſeruieritis dijs alienis.* Expreſſit de hoc, quia circa illud eſt K ęmulatio Dei, nihil enim eſt ſic directè cõtra Deum, ſicut idolatria, & ob hoc maxime punienda, vt declaratum eſt Exodi 23. capit. in alijs autem facilius Deus remittit: ideo ſiquis puro corde cultui Dei applicetur ſoli Deo honorem diuinum impendens eiuſque honorem in omnibus cupiens, etiam ſi in quibuſdam ex paſſione peccet, faciliter remittuntur.

Conuertet ſe, & affliget. Scilicet non permittet vos impunes elabi, ſed conuertet ſe ad vos puniendũ, conuerſio Dei aliquãdo in ſcriptura accipitur in bonum, & ſic Deus iubebat ſacerdotibus, quòd benedicerent Iſraelitis dicentes, conuertat dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. Aliquando accipitur conuerſio in

ſio in malnm, & ſic eſt hic, ſcilicet, qnòd Deus conuertitur ad puniendum.

Atque ſubuertet. Ideſt non ſolum aſſliget, ſed etiam ſubuertet, in quo ſignatur extremnm: nam ſubuerſio eſt totalis deſtructio, ſcilicet, quòd cum Iſraelitæ colebant idola non ſolum illis infligebat pęnas ſterilitatis, vel peſtis, aut ſimilia, quæ erant afflictiones quædam, ſed ad vltimum tradebat eos in manus hoſtiũ, vt occiderent eos, & captiuos ducerẽt in terram alienam, qnod erat ſubuertere, & in hoc conſummatus fuit ſtatus Iudęorum quantum ad decem tribus. quia propter idolatriam ductæ ſunt ab Aſſyriis in terrã Medorum, & Perſarum, vt patet quarto Regum decimoſeptimo cap.

Poſtquam vobis praſtiterit bona. Iſtud poteſt dupliciter intelligi, vno modo, quòd quamquam Deus primo præſtitiſſet bona Iſraelitis, tamen poſtea mala eis infligeret ſi peccarent, & iſtud eſt tollere dubinm: quia diceret aliquis, quòd cũ Deus a principio contuliſſet bona Iſraelitis quamquam poſtea peccarent nõ ſubuerteret eos, ne deleret, quod conſtruxerat: ſed dicitur, qnòd hoc non obſtante Deus puniret illos. Eſt enim Deo vtrunque indifferens, ſcilicet, quòd ſicut lętatur Deus, quando benefacit bene operantibus, ita lętatur cum affligit ſceleratos, vt patet Deuteron. 28. ſcilicet, ſicut lętatus eſt ante ſuper vos vobis benefaciens, voſque multiplicans, ſicque lætabitur ſuper vos diſperdens, atque ſubuertens.

Aliter poteſt intelligi, ꝙ Deus puniret Hebręos poſtquam bona eis præſtiterat, ſcilicet, quòd ex hoc, quòd beneſecerat eis magis illos, quam cęteros puniret, vt ſicut ſpecialiter eis beneſaciebat, ita ſpecialiter eos puniret. Nam gentiles quamquam peccarent nõ ita grauiter eos Deus puniebat, quia non pręſtabat eis ſpecialia beneficia, Iudæis autem Deus præſtabat magna bona, quia erant populus ſuus, cum ergo declinabant ad idolatriam incidebant in grauiores pęnalitates quàm cęteri populi, eo quòd ipſi iam erant magis ingrati eo, quod receptis talibus beneficijs a Deo receſſerunt, ideo poſtquam bona præſtiterat affligeret, ſi non contuliſſet.

Dixitque populus ad Ioſue. Difficultauerat Ioſue cultum Dei: ex hoc denuncians Iſraelitas non permanſuros eo die, Iſraelitæ reſpondent, quod non erit ſic. Iſta verba Ioſue nimis proficiebant ad exhortationẽ, quia cum diceret cultum Dei eſſe difficilem, & impoſſibilem Iudæis, & ipſi hoc negarent, acuebat Iudęos ad tenacius inhęrendum Deo, & tenendum cultum eius.

Nequaquam, ita vt loqueris erit. Scilicet, quòd ipſe dicebat, quod ipſi deſerturi eſſent dominum, & nõ manerent in lege eius: Hebręi autem aſſerebant, quòd firmiſſime colerent Deum, & in hoc non grauabant Ioſue, quamquam dicerent, quòd non eueniret, ſicut ipſe dicebat, qnia Ioſue non dicebat hoc, vt aſſerens, & denuncians, ſed magis, vt ſic exhortans ad exacuẽdum eos, & firmiores faciẽdum in cultu Dei. Quamquam ergo dicerent ipſi, quòd ſic euenturum non ſoret, non contradicebant intentioni Ioſue, nec dicebãt eum mentiri, potiſſime quia ipſi cognoſcebant hoc intentione exhortatoria fuiſſe locutum.

Sed Domino ſeruiemus. Scilicet manentes in lege eius & non declinantes ad idola. *Et Ioſue ad populum.* Et hic ponitur decimum, in quo Ioſue conſenſum repetitũ populi ex quadam profeſſione cõfirmat, ſcilicet ſupra promiſerant Iſraelitæ, quod dominum colerent, nũc autem iterum induxit eos conſenſum exprimere atque confirmare, & inducit teſtes, vt firmius ſit, quod ſit. *Teſtes inquit vos eſtis.* Ideſt Ioſue inquit vos eſtis teſtes, ſcilicet, quòd eligitis dominum ad colendum ip-

A ſos enim met in facto ſuo teſtes indncit, quia nõ erat aliquis alius, qui teſtificari poſſet, cum omnes de populo hoc profiterentur, ſcilicet, quòd Deum colerẽt, & haberent in Deum, ipſi autem non eſſent conuenientes teſtes contra ſe. Dixit tamen Ioſue ad magis incitandum eos: induxit quoque poſtea lapidem magnum in teſtem, vt patet infra. *Quod ipſi elegeritis dominum, vt ſeruiatis ei.* Ideſt iam nullus negare poterit, quin vos voluntarie ſubieceritis cultui Dei. & dicitur quòd elegerunt dominum ad ſeruiendum, non eſt tamen propriè eligere, quia vbi eſt electio eſt libertas voluntatis: Hebręi tamen non habebant libertatem ad colendum Deum, vel non, quia obligati erant ad eum colendum ex die, quo acceperunt legem in mõte Sinai, ſed dicitur, qnòd acceperunt, vel elegerũt

B dominum, quia ipſi ſponte ſe nunc ſubdiderunt domino ad colendum, ita vt dato, quòd prius nõ eſſent obligati, nunc ſe vellent obligare, & ad obligationem, quam habebant nunc nouam aliã addebant, ita quòd magis erant nunc obligati quàm prius, & ſi nunc peccarent contra legem Dei, iam grauius peccarent quã primo. Sic eſt in omnibus votis, quando quis vouet facere ea, ad quæ prius obligatus erat.

Reſponderunt teſtes. Ideſt ipſi reſponderunt nos ſumus teſtes, quòd elegerimus dominum: & aſſumpſerimus eum ad colendum.

Nunc ergo ait auferte Deos alienos de medio veſtrum. Ideſt Ioſue ait poſtquam Iſraelitæ iſta confeſſi ſunt: ergo auferte Deos alienos, ſcilicet, vos accepiſtis dominũ

C ad colendum eum. ſed non poteſtis colere ſimul dominum, & idola, ideo abijcite Deos alienos. eſt enim Deus ęmulator quantum ad hoc, ſicut vir ad vxorem ſuam, ſcilicet, quòd non vult, quòd alium amet cum eo, ita Deus ſi colatur non permittit, quòd alius colatur.

Sciendum, qnòd iſta determinatio alienos eſt diſtrahens, ſicut mortuus reſpectu hominis, quia ſicut homo mortuus non eſt homo, ita Deus alienus non eſt Deus: ſed vocantur dij alieni, ſcilicet, quia apud gẽtes alias vocantur dij, ſed non ſunt: dixit autem Ioſue, quòd abijcerent Deos de medio ſui: non quòd tunc aliquos Deos alienos colerent Iſraelitæ, vt pro-

D batum eſt ſupra hoc capitu. ſed loquebatur quantum ad deſiderium colendi illos.

Et inclinate corda veſtra ad dominum Deum Iſrael. Ideſt, quamquã ante hoc aliqui corde ſuo ſequerentur idola, nunc inclinent corda ad diligendum dominum Iſrael, & ſeruiendum ei, & debent inclinare, ſcilicet ſubijciendo voluntatem ſuam volũtati alienę: nam qui ſeruit non quod vult, ſed quod alius, velle & efficere debet, & quia ante hoc aliqui forte habebant corda vaga non ſubijciendo illa alicui legi Dei, nunc autem, quia Deo ſeruituri erant, debebãt ſeruare legem eius oportebat, ꝙ inclinarent corda. *Dixitque populus, Domino Deo noſtro ſeruiemus.* Reſpondent, quòd inclinabũt

E corda ſua ad faciendum omnia, quæ lex Dei iubet, & quæ exiguntur ad colendum dominum.

Et obedientes erimus praeceptis eius. Ideſt non indurabimus ceruicem noſtram per inobedientiam, ſed faciemus omnia, quæ verè obedientes faciunt, ſiue facere debẽt. Sępe enim increpabat Moyſes Iſraelitas, quòd erant duræ ceruicis, & Deus eos ſic increpuerat: Exodi trigeſimoſecundo cap. ſcilicet. Cerno, quòd populus iſte durę ceruicis ſit. & Moyſes ait: Ceruicem veſtram duriſſimam amplius ne induretis decimo capit. Deuteronom. Ideo Iſraelitæ, ſcientes quòd in hoc ſępe peccauerant, profitentur quòd amplius non peccabunt, ſed obedientes erunt. *Percuſſit ergo Ioſue fœdus in die illa.* Ideſt fecit pactum cum Iſraelitis, vt ſeruarent legem.

Quid erat facere fœdus, & quomodo fiebat. Quæſt. XIII.

QVAERET aliqnis, quid erat facere fędus, & quomodo fiebat. Reſpondetur, quòd quandocunque aliquis vult obligare aliud ad id, ad quod obligatus non eſt, quærit ab eo cõſenſum ſuum, per quem obligetur: & cum ipſe promiſerit de faciendo aliquid eſt pactum initum, vel poſitum fœdus. Sic Deus pepigit fędus cum Abraham, vt daret ei terram Chanaan, vt patet Geneſi. decimoquinto cap. & pepigit fœdus cum Iſraelitis, vt ſeruarent legem eius: uam uon erant naturaliter obligati Iſraelitæ ſeruare aliqnam legem cultus Dei. Deus autem petiuit ab eis, quòd acciperent legem ab eo ſua- G dendo eis per ſnſcepta beneficia, & ipſi conſenſerunt dicentes: omnia, quæ pręcepit dominus faciemus, & tunc initum eſt fœdus, quia Deus accepit Iſraelitas in populum peculiarem, & Iſraelitæ acceperunt dominum ſpecialiter in Deum: Exodi decimonono capitulo.

Vide de hoc Titum Liuiũ primo ab vrbe cõdita.

Sciendum autem, quòd antiquitus cum inter aliquos viros ſolenniter iniebatur fœdus, occidebantur aliqua animalia, & diuidebantur per medium, & ipſi qui iniebant pactum, tranſibãt per medias diuiſiones, ad ſignandum, quòd deberet ſic diuidi ille, qui violaret pactum, & tunc erat confirmata promiſſio. Deus autem voluit tenere iſtum modum cum Hebręis in promiſſionibus, quas faciebant, vt eas ratas eſſe crederent. H Et cum primum promiſit Abrahę dare ſemini ſuo terram Chanaan, fecit cum eo fœdus hoc modo, ſcilicet iuſſit, quòd occideret Abraham arietem trimum, & capram trimam, & vaccam trimam, & columbam & turturem: animalia autem fecit diuidi per medium, & poſuit medietates altrinſecus ſe reſpicientes, ita vt locus eſſet ad tranſeundum per medium: cũ autem occubuiſſet ſol apparuit ignis tranſiens inter medias diuiſiones, & iſte repręſentabat dominum trãſientem, quia ipſe erat, qui iniebat fœdus, cum Abraham, vt patet Gene. decimoquinto capit. Et cum ſcripta fuerint immediate ſubditur ibidem. In die illa pepigit dominus fœdus cum Abraham, dicens: ſemini tuo dabo terram Chanaan &c. I Similiter autem data lege cum confirmata eſt Deus fecit, vt obſeruaretur cæremonia fœderis, ſcilicet occiſa ſunt multa animalia, & effuſus eſt ſanguis eorum in crateras, & lecta lege coram toto populo cum omnes dixiſſent cuncta, quæ præcepit Dominus faciemus, fudit Moyſes ſanguinem ſuper totum populum, & ſuper altare, & ſuper librum legis: Exodi vigeſimoquarto capitu. & ad Hebręos nono capitu. ad ſignificandum, quòd quicunque tranſgrederetur pactum funderetur ſanguis eius: ſuper populum enim fundebatur ſanguis, quia populus ex vna parte iniebat fędus promittens, quòd obſeruaret legem: ſuper altare autem, & librum legis fundebatur ſanguis loco Dei, quia Deus erat vnus de inientibus fędus, ſcilicet, quia ipſe prommittebat K accipere Iſraelitas in populum peculiarem, & quia ſuper dominum nullo modo fundi poterat, quia incorporeus eſt, fundebatur ſanguis ſuper altare, & ſuper librum loco eius, quia iſta erãt de rebus ſacris pertinentibus ad dominum.

In alijs autem fœderibus pertinentibus ad dominum hic modus erat, quamquam interdum non exprimatur, quia ſcriptura ſubintelligit cęremonias fœderis: cum dicit fœdus eſſe initum, ſed ſufficit dici, quòd initum eſt fędus.

F *An in hoc fœdere fuerint iſtæ cæremoniæ obſeruatæ, quæ dictæ ſunt. Quæſt. XIIII.*

QVAERITVR vlterius, an in iſto fœdere, quod hic pepigit Ioſue cum Iſraelitis de obſeruando legem Dei, fuerint tales cęremonię obſeruatę.

Reſpondetur, quòd occiſio animalium in compoſitione fœderis erat antiquitus ad ſolennitatem, & firmitatem pacti, quia non putabant pacta eſſe rata, niſi iſta interuenirent, nunc autem non erat neceſſaria aliqua obligatio de nouo, quia erant obligati Hebręi ab antiquo ſeruire Deo, & ſeruare legem eius, ſed fecit Ioſue iſtud pactum cum Iſraelitis ad quandam exhortationem, & incitationem eorum ad colendũ dominum, quia animi eorum iam erant pigri & deſides, nunc autem renouaretur in eis ardor quidam ad colendum dominum, ideo ſicut non erat neceſſaria obligatio, ita nec cæremonia fœderis erat neceſſaria.

Sciendum tamen, quòd hic occiſa ſunt animalia aliqua, & facta eſt cęremonia fęderum, ſcilicet, quòd omnes Iſraelitę trãnſierunt per medias diuiſiones, vel quòd funderetur de ſanguine ſupra totum populum. Et dicendum generaliter, quòd vbicunque in tota ſacra Scriptura dicitur, quòd Iſraelitę inierunt fędus aliquod cum domino, ſiue illud eſſet alicuius præcepti noui, ſiue antiqui, ſemper fiebat cęremonia fęderum in occiſione animalium. Ideoq́ quando erant aliqui ꝓphetę, vel reges ſancti, qui inducebant populum ad H obſeruationem alicuius pręcepti Dei, quod prius non ſeruabatur complete, faciebant quòd nouiter populus ſe aſtringeret ad obſeruationem illius, & vt confirmaretur hoc, celebraretur fœdus. Sic factum eſt tempore regis Sedechię Ieroſolymis pędicante Ieremia: nam omnes Iudæi promiſerũt dimittere ſeruos ſuos, & ancillas de genere Hebręorum in libertatem, & dimiſerunt, & quòd nunquam reducerent ad ſe, & ad confirmationem huius ſecerant fędus occidentes animalia, & tranſeuntes per medias diuiſiones: ſic patet Ierem. 35. capitu. ſcilicet. Et dabo viros, qui pręuancantur fędus meum, & non ſeruauerunt verba fœderis mei, quibus aſſenſi ſunt in conſpectu meo, vitulumq; conciderunt in duas partes, & tranſierunt inter diui- I ſiones eius: principes Iuda, & principes Ieruſalem: Eunuchi, & ſacerdotes, & omnis populus terræ, qui tranſierunt inter diuiſionem vituli; ſicut ergo ibi factum eſt fœdus cum cæremonijs ſuis, vbi nec pactum nouum, nec cęremoniæ aliquæ erant, ita hic, & in omni loco, vbi dicitur factum fuiſſe fędus intelligẽdum eſt ſic, quia alias non eſſet verum, quòd eſſet factum fœdus, cum iſtę ſint cęremoniæ neceſſarię in fędere.

An hic fuerit facta aliqua aſperſio ſanguinis. Quæſt. XV.

QVAERERET aliquis, an in compoſitione K iſtius fęderis fuerit facta aliqua aſperſio ſanguinis ſuper aliquid loco Dei.

Reſpondendum eſt, quòd ſicut ſupradictum eſt cæremoniæ iſtæ fœderis fiebant ad confirmationem promiſſionis, & cum componentes fœdera trãſibant inter medias diuiſiones, ſignabatur quòd ſic diuideretur, qui pactum infringeret, cum autem ſanguis aſpergebatur, erat ſenſus quòd ſic funderetur ſanguis ſuper violatores pacti, & quia iſtæ erant pœnæ ſolum pertinebant ad illos, qui aliquid promittebant. & quia ineundo fœdera, aliquando vtraque pars alteri aliquid promittit, aliquando vna ſolum ſe obligat, alia vero obligationem acceptat, vtrique ideo interdum tranſeunt per medias diuiſiones,

vel

vel ſanguine aſperguntur, interdum vero vnus tantum: ſic patet in fœderibus factis cum Deo. Fœdus enim quod pepigit Deus cum Abraham de dando ſemini eius terram Chanaan, fuit ſolum ad obligationem Dei, ſcilicet, quia Deus ibi aliquid promiſit, ſcilicet dare terram, Abraham autem nihil promiſit, iō Abraham non tranſiuit per medias diuiſiones animalium, ſed ſolus Deus. ſcilicet flāma quędam loco Dei, Abraham ſolū aſtabat diuiſionibus illis abigens aues a carnibus Gene. 15. capitu. in compoſitione autem fœderis quando Iſraelitę ſuſceperunt legem fuit promiſſio vtrinq;, ſcilicet, quia Deus promittebat Iſraelitis, quòd acciperet eos in peculiarem populum. Et Iſraelitæ promittebant, quòd ſeruarent omnia mandata Dei, vt patet Exodi 19. cap. ideo ſuper vtroſque aſperſio ſanguinis facta eſt, ſcilicet ſuper totum populum, & ſuper librum, & altare quoque, vt patet Exodi 24. & ad Hebræos 9. cap. in fœdere autem, quod pepigerunt Iſraelitæ tempore Sedechię de ſeruorum libertate Ierem. 35. capitu. ſoli ipſi promiſerunt, Deus autem nihil promiſit: ideo ipſi ſoli tranſiuiſſe leguntur inter diuiſiones vituli, præallegato capitu. ſic autem fuit hic, quia Iſraelitæ ad inſtantiam Ioſue promiſerūt ſeruare legem Dei, & obligauerūt ſe per fœdus: Deus autem ad nihil ſe obligauit, nec locutus fuit in iſto fœdere. ideo ipſi tranſierunt ſoli inter medias diuiſiones.

Et propoſuit populo præcepta atque iudicia. Ideſt poſuit coram Iſraelitis iudicia, ideſt præcepta iudicialia, & præcepta, ideſt alia præcepta, quæ pertinebant ad cæremonias colendi.

Quæreret aliquis quæ præcepta erant iſta, quæ propoſuit Ioſue populo. Reſpondendum eſt, quòd hoc poteſt intelligi de præceptis legis Dei, ſcilicet, quòd ipſe ſuaſit eis, quòd ſeruarent legem Dei, & illi conſenſerunt, feceruntque ſuper hoc pactum, ideo veriſimile erat, quòd Ioſue faceret eis recitari totam legem, vt recordarentur eius, & ſcirent, quod obſeruare deberent: nam ſic iubebatur in lege, quòd de ſeptēnio in ſeptennium conueniente populo toto in Sanctuario legeretur coram eis liber Deutero. vt ſic omnes addiſcerent legem Dei, Deuteronomij trigeſimo primo capit. in hac autem lege principaliter continentur præcepta iudicialia, & cæremonialia, moralia nāque pauca ſunt, iudicialia autem vocantur iudicia, quia per iſta iudicabatur in cauſis foralibus; pręcepta vero vocantur omnia cæremonialia, quę pertinent ad ritum colendi, & multa ſunt.

Aliter poteſt intelligi, quòd Ioſue propoſuit toti populo pręcepta atque iudicia, ſcilicet quòd cum conuenerunt ad eum; dedit eis aliqua noua præcepta iudicialia, & aliqua cæremonialia; & hoc magis innuit litera quam pręcedentem ſenſum: eſt enim valde rationabiliter dictum: nam multa erāt negocia, quę per ſolam legem Dei, ſcilicet per leges iudiciales ibi poſitas non poterāt terminari: ideo neceſſariū erat, quòd principes Iudęorum ſtatuerent aliqua decreta pro ſingulis cauſis, quibus viuerent, & iſta vocarentur iudicia, quia ad actiones forales pertinēt. ad modum quoque viuendi multa pertinebant in cęremonijs, quæ non erant expreſſa in lege: ideo viri ſancti, & prophetæ atque potentes in populo Hebręorum conſtituere iſta debebant: conueniebat autem valde hoc Ioſue, quia ipſe erat Propheta Domini, & ex hoc poterat cognoſcere quid Deus vellet, & iſtud Iſraelitis ſeruandum nunciare. Erat quoque princeps populi, ideo habebat auctoritatem conſtituendi, ita vt populus reciperet conſtituta eius. credendum eſt ergo, quòd dederit hic Ioſue aliqua præcepta, tam cęremonialia, quam iudicialia, & non ſolum fœdus factum fuit ad

A obſeruationem legis Dei, ſed etiam ad obſeruationem horum.

In Sichem. Ideſt iſtud fœdus factum fuit in Sichem, & poſita ſunt ibi pręcepta. Eſt autem Sichem ciuitas in monte Ephraim in ſorte eius, & data fuit iſta ciuitas ſacerdotibus ſupra vigeſimoprimo capitu. deinde quoque facta eſt vna de ciuitatibus profugorum ſupr. vigeſimo capitu. in hac enim vrbe conuocauerat Iſraelitas Ioſue, vt loqueretur, vt patet in principio capitul.

Scripſitque omnia verba hæc in volumine legis domini. Scilicet omnia quę hic geſta ſunt, ſcripſit Ioſue in libro legis Domini, ſcilicet, quomodo totus populus pepigiſſet fœdus cum domino ad ſeruiendum ei, vt ſi alij B negare vellent, non poſſent, quia reperiretur in libro legis Domini: etiam ſcripſit Ioſue ibi leges, quas nūc dedit populo ad ſeruandū, vt manerent ibi ad firmam memoriam.

Quid eſt iſtud volumen legis, in quo Ioſue ſcripſit hæc. Et quomodo licet addere Sacræ ſcripturæ.

Quæſt. XVI.

Quæreret aliquis, quid eſt iſtud volumen legis, in quo ſcripſit Ioſue iſta, quæ habentur hic.

Aliquis reſpondebit, quòd erat aliquis liber, in quo continebantur quinque libri Moyſi, vel C ſolum Deuteronomium, & in illo ſcripſit Ioſue.

Sed hoc non ſtat, quia nihil proficiebat ſic ſcribi, ſi iſte liber eſſet aliquid commune, quia non maneret ad firmam, & certam memoriam poſterorum. Dicendum ergo eſt, quòd iſtud volumē legis Dei, quod hic indeterminatè vocatur ſic quaſi ſit aliquid cognitum, erat liber Deuteronom. quem ſcripſerat Moyſes manu ſua, & poſuerat in latere arcę, manebatque ad memoriam poſterorum, vt patet Deuteronomij 31. capit.

Sed dicet aliquis, quòd hoc non ſtat, quia Ioſue nō poterat accipere hunc librum, vt in eo quicquam ſcriberet, quia erat reconditus in latere arcę, vbi eum poD ſuerat Moyſes, pręallegato capi. ad arcam autem non licebat Ioſue accedere ad quidquam inde educendum, quia erat popularis, nec poterat introire coram illa.

Reſpondendum eſt, quòd non licebat Ioſue per ſe accedere ad arcam ad educendum hunc librum: licebat tamen ei iubere alicui ſacerdoti, & præcipue ſacerdoti magno, vt illum inde educeret. Nam quolibet anno ſeptimo educebatur inde: iuſſerat enim Moyſes, quòd quolibet anno remiſſionis, ſcilicet de ſeptennio in ſeptennium conuenientibus Iſraelitis in locum Sanctuarij legeretur liber ille coram toto populo, & demum reduceretur ad arcam Deuterono E mij trigeſimoprimo capitu. ſic autem poterant nunc ſacerdotes educere librum illum inde, potiſſimum ad imperium Ioſue, quia tam ſacerdos magnus quam totus populus Iſrael iubente Deo ei obedire tenebatur Numeri vigeſimoſeptimo capitu. ſcilicet pro hoc ſiquid agendum erit Eleazar ſacerdos conſulet dominum: ad verbum eius egredietur, & ingredietur ipſe & omnes filij Iſrael.

Sed adhuc dicetur, quòd Ioſue non auderet ſcribere aliquid in volumine illo, quia delinqueret: nam nō licebat alicui addere ad id quod ſcriptum erat Deuteronom. 4. cap. ſcilicet, non addetis ad verbum, quod loquor vobis, nec auferetis ex eo. & Deuterono. 12. cap. dicitur: quod pręcipio tibi hoc tantum facito, nec addas quidquam, nec minuas.

Reſpondendum eſt,ꝙ non licebat alicui addere ad ea, quæ ſcripta erant in libro illo, vel in aliquo alio libro legis aſſerendo, quòd id quod addebatur erat de textu, & ita obſeruandum ſicut textus, ſiquis tamen aliquid poneret tanquam expoſitionem non peccaret, qnia ipſa ſapientia laudat exploratores ſuos dicẽs; qui illucidant me vitam æternam poſſidebnnt: Eccleſiaſtici vigeſimoquarto capitu. Siquis etiam in libro legis poneret aliquid, non tanquam partem libri, nec tã quam expoſitionem, ſed vt pertinens ad aliquod negotium, & diceret non eſſe partem ſcripturæ Sacræ, non peccaret: ille enim textus condemnat quoſdam errantes hęreticos, qui vt erroribus ſuis fidem accommodarent, ſacrę Scripturæ illos inſerere conati ſunt: alij quoque ea, quæ contra intentionem ſuam in ſacra Scriptura repererunt, auferre conati ſunt: Et de his dicitur. Ioſue autem nihil addidit ſacræ Scripturæ, nec abſtulit; ſed in libro in quo ſcriptura Sacra erat ea, quæ geſta fuerint in hoc canone ad memoriam futurorum deſcripſit. Sed adhuc arguitur, quòd non licuerit Ioſue condere aliqua pręcepta iudicialia, vel cęremonialia ad mores, & vitam Iudæorum, quia dicitur Deuteronomij duodecimo capit. quod pręcipio tibi hoc tãtum facito domino Deo tuo, nec addas quidquam, nec minuas. Si tamen dediſſet Ioſue pręcepta cæremonialia, aut iudicialia, neceſſe erat, quòd Iudæi aliquid plus facerent: ergo non potuit condere.

Reſpondendum, quòd ille textus militat cõtra præcepta cæremonialia, de iudicialibus autem non intelligitur: quod patet, quia dicitur hoc facito domino: ſed ea, quæ per homines ſe habent ad dominum, vel quæ faciunt ad Deum ſunt cæremonialia, vel moralia. Nam iudicialia ſolum dirigunt homines inter ſe, quantum ad cæremonialia autem dicendum, quòd intelligitur, ſcilicet, quòd in illis cæremonijs, quæ datæ erant a Deo nihil adderent, aut ſubtraherent, tanquam partes illarum cæremoniarum: non tamen vetabatur nouas cæremonias inuenire quantum ad ea, in quibus non erant inuentę vel poſitę cęremonię: dũ tamen iſtę non repugnarent cęremonijs in lege poſitis; verbi gratia, vt Deus iuſſit in quibuſdam immolationibus aſpergi ſeptiès ſanguinem, vt Leuitici quarto, & decimoquarto cap. & Numeri decimonono ca. ibi non licet pluries aſpergi, nec aliquid tolli. Etiam Deus iubebat in holocauſto cremari omnes carnes, ideo non licebat cuiquam inde aliquid tollere Leuitici primo capit. in ſacrificio pacifico ſolus adeps cremandus erat Leuitici tertio ca. ideo quamquam quis deuotus eſſet, & vellet, quòd de carnibus, quę ſibi ꝓueniebant aliquæ, vel omnes cremarentur in altari, non licebat, quia iam addebatur: ita etiam in feſtiuitatibus erant ſacrificia regularia determinata in certo numero cum libamentis ſuis Numeri vigeſimo octauo, & vigeſimonono capitulo. ideo ibi non licebat addi plura animalia. Sic etiam cum quis tranſibat ad numerum a vigeſimo anno, & ſupra ſoluebat dimidium ſiclum, & ſi plus ſoluere vellet non permittebatur: ſic dicitur Exodi 30. ca. qui habetur in numero a viginti annis, & ſupra dabit precium: diues nõ addet ad dimidium ſicli, & pauper nihil minuet. & ſic de omnibus cęremonijs, quarum determinatio erat in lege, aliqui tamen actus erant, circa quos non erant poſitæ cęremonię in lege, & circa illos licebat nouas cæremonias inuenire non repugnantes cæremonijs ſcriptis in lege, alioquin precluderetur via ad colendum dominum nimis, quia non permitteretur ſiquis ad maiora ſe arctare vellet quam in lege ſcripta reperiuntur, quod valde eſt abſurdum: vnde Iudęi pręter cæremonias in lege poſitas valde multas adinuenerunt; ſicut patet de cæremonijs Phariſęorum, Sadu-

F cæorum, & Eſſenorum, quę erant tres ſectæ principales inter Iudæos: & de cęremonijs quartę philoſophiæ apud Iudæos, in quibus quatuor philoſophijs ponit cęremonias, & poſitiones Ioſephus ſecundo libro, de bello Iudaico: licuit ergo Ioſue dare præcepta iudicialia, & cęremonialia, & ſcribere illa in libro legis Domini.

Tres ſectę principales inter Iudæos.

Ad quid volebat Ioſue ſcribere in libro legis Domini, hæc de quibus pactus inuicem fuerat cum Iſraelitis.

Quęſt. *XVII.*

QVAERETVR vlterins ad quid volebat Io-
G ſue ſcribere hæc in libro legis domini.

Reſpondetur, quòd populus nunc inierat fœdus, quòd ſeruarent legem domini nouiter ſe obligando ad eam, & qnia ſi aliter peccarẽt poſſet Ioſue, vel poſteri, qui eſſent viri boni accuſare eos allegando fœdus, quod nunc inierant cum domino, ipſi autem forte negarent, voluit Ioſue, quòd manerent geſta iſta ſcripta in loco aliquo, de quo nõ poſſent ſurripi, aut perdi, non poterant autem eſſe conuenientius quàm in libro legis Dei. Nam nullus locus ſecretior, & ſanctior erat inter Iſraelitas, quam arca, quæ erat intra ſancta Sanctorum, ſed in hac non poterat ponere Ioſue hanc ſcripturam, ſi ſcripſiſſet in aliquo libello, quia nulli licebat aperire arcam; immo & accedere ad eam, quando nuda foret, non licebat ni-
H ſi ſacerdoti magno, & aliquibus de minoribus, quos ipſe ſecum vocaſſet ad velandum eam: Numeri 4. ca. aperire autem eam non legitur, quòd alicui liceret, nec licebat, niſi cui Deus ſpecialiter iuberet. Intra hãc arcam erant tabulæ, & virga Aaron, & vrna, & manna ad Hebręos nono cap. Et quia hanc arcam non licebat aperiri, Moyſes non poſuit Deuteronomium in ea, ſęd in latere eius, quia de ſeptennio in ſeptennium debebat inde extrahi, & reduci in die tabernaculorum Deuteronomij trigeſimo cap. manebat autem locus alius valde ſecretus, ſcilicet ſecretiſſimus immediate poſt arcam, & iſte erat latus arcę, in qno erat liber legis: in hoc poterat conſeruari ſcriptura hęc: potuiſſet autem Ioſue libellum pactum continentem
I geſta fœderis huius, & præcepta tunc data conficere reponendum in latere arcæ: ſed quia ſacerdotes poterant inde tollere eum, cum de ſeptennio in ſeptennium educebatur liber legis, tutius fuit in ipſo libro legis ſcribi, vt ſic non poſſet perire, niſi pariter liber legis perderetur: hoc autem obſeruauit Deus, vt omnia, quę manere debebant in teſtimonium eſſent in loco valde ſecuro, de quo a nullo ſurripi poſſent, vel vt aliquid ſubſcriberetur, vel tolleretur, & quia tabulæ legis ſeruabantur ad hoc ne poſſent Iſraelitæ negare ſe ſuſcepiſſe legem a Deo, fecit eas Deus poni in arca, vt patet Exodi vigeſimoquinto capitu. vbi iubetur qnòd teſtimonium poneretur in arca, ſcilicet tabu-
K læ, quę erant teſtimoniũ: virga quoque Aaaron manebat in memoriam, quòd Deus dediſſet ſacerdotiũ magnum Aaron, & poſteris eius, ne quis illud ſibi vſurparet, ideo poſita eſt in arca, vt colligitur Numeri decimoſeptimo capit. & patet ad Hebręos nono cap. vrna autem cum manna manſit ad memoriam diuini beneficij, ſcilicet, quòd Deus aluerat Iſraelitas in deſerto illo cibo quadraginta annis, ideo fuit poſita in arca, vt colligitur Exodi 16. capitu. & patet ad Hebrę. 9. capit. iſta autem fuerunt poſita in arca, quia raro, vel nunquam educenda erant, & quia arca nũquam aperiebatur, niſi Deus alicui interdũ ſpecialiter iuberet, erant conuenienter in ea. Deuteronom. quoque legis cum cantico poſuit Moyſes ad memoriam, & teſti-

monitum totius legis datæ, ne poſſent negare Iudæi præcepta, quæ receperant. Et quia liber iſte erat educendus de ſeptennio in ſeptennium in feſto tabernaculorum ad legendum coram populo, non potuit poni conuenienter in arca, ſed poſuit Moyſes illum in latere arcę, vt inde eum ſacerdotes educere poſſent tẽporibus ſuis Deuteronomij trigeſimoprimo ca. cum iſto autem libro pariter recondita ſunt hæc ſcripta Ioſue, ſcilicet in aliquibus folijs eius, vt cum quis negare vellet fœdus initum de ſeruando legem tempore Ioſue poterat ex loco illo haberi ſufficiens documentum.

Vbi factum eſt iſtud fœdus. *Quæſt. XVIII.*

QVAERET aliquis, vbi factum eſt iſtud fœdus, & ea, quæ enarrantur.

Reſpondẽdum eſt, quòd facta ſunt in Sichẽ, vt patet hic, & ſupra dicitur, quòd congregauit Ioſue populum in Sichem. Sed tunc arguetur, quomodo erat ibi Sanctuarium: nam dicitur ſupra decimo octauo cap. quòd Iſraelitæ fixerunt tabernaculum in Silo, & poſtea ibi manſit, & fuit ibi vſque ad tempus Eli ſacerdotis, de quo primo Regum primo cap. & vſque ad quartum: ergo non potuit eſſe in Sichem.

Silo, & Sichem, an idem ſint.

Alij reſpondent quòd Sichem, & Silo ſunt idem: ideo exiſtendo in Silo erat in Sichem: multæ enim ſunt vrbes, quæ habent multa nomina. Sed non ſtat, quia iſta erant duo loca: nam dicitur tertio Regum, duodecimo capit. quòd Ieroboam ædificauit Sichem in monte Ephraim, & habitauit ibi, ſed poſtea capitu. decimoquarto. dicitur, quòd Ieroboam miſit vxorẽ ſuam ad Ahiam prophetam in Silo, ergo non erat idẽ locus Sichem, & Silo. Item hoc tenet Ioſephus quinto antiquitatum, dicens, quòd Ioſue poſuit ſacrum tabernaculum domini iuxta Silo, & inde tranſiuit in Sichem.

Alij ergo reſpondent, quòd Sichem, & Silo erant loca diſtincta, nunc tamen non erat tabernaculum in Sichẽm, ſed in Silo. Sed contra hoc videtur ſupra in litera; ſcilicet, quòd iſti Iſraelitæ congregati ſteterunt coram domino: hoc autem eſt eſſe coram Sanctuario.

Ad hoc reſpondent, quòd eſſe coram domino eſt in quocunque loco, in quo multi ſunt congregati ad aliquem actum pertinentem ad Deũ, quia dixit Chriſtus, vbi fuerint duo, vel tres congregati in nomine meo, in medio eorum ſum: Matthæi decimo octauo capitu. ideo etiam ſi non eſſet ibi Sanctuarium, poterant dici eſſe coram domino. Sed hoc non ſtat, quia dicitur immediatè in litera, quòd Ioſue tulit lapidem grandem, poſuitque eum ſubter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini.

Alij ergo reſpondent, quòd in Sichem erant nunc Iſraelitæ, & ibi non erat Sanctuarium Domini, ſed quia congregauerat eos ibi Ioſue, fabricauerunt ibi altare ad offerendum, & illud altare cum loco coniunctum vocabatur Sanctuarium domini: ipſum autem Sanctuarium domini non erat ibi, ſed manebat in Silo. Iſtam expoſitionem tenet Ioſephus quinto antiquita. dicens: Ioſue autem de Galgalis denuo caſtrametatus ſacrum tabernaculum conſtituit iuxta ciuitatem Seilon: locus enim opportunus pulchritudine videbatur, donec ędificata templum quietis cauſa permitteret, & deinde proceſſus ad Sichimam cum omni populo altare domino conſtituit. Sed hoc dato arguetur, quia hic dicitur, quòd tulit lapidem, & grandem poſuit illum ſubter quercum, quæ erat in Sanctuario domini: ergo ibi erat tabernaculum, & non

A ſolum altare, quia dato quòd altare vocaretur Sãctuarium, non poterat in altari eſſe quercus.

Aliquis ergo reſpondebit aliter, quòd Sãctuarium accipitur hic propriè, & iſtud non erat in Sichem, ſed in Silo: & quando dicitur hic de lapide poſito in Sanctuario domini, dicunt, quòd fuit poſitus in Silo in Sanctuario in teſtimonium poſt iſtam concionem. Sed hoc non ſtat, quia iſte lapis fuit poſitus in teſtimonium ante finitam concionem priuſquam recederẽt Iſraelitæ de loco, in quo erant: quod patet, quia poſtquam poſuit lapidem dixit ad populum: en lapis vobis in teſtimonium, quòd audieritis verba Domini, ne forte poſtea negare velitis, & mẽtiri domino Deo veſtro. Et ſequitur: dimiſitque populum ſingulos in

B poſſeſſiones ſuas, ſcilicet poſt lapidis poſitionem. ſed iſta concio fuerat in Sichem congregata, vt patet in litera: ergo ibi fuit poſitus lapis iſte, & ibi erat Sanctuarium, in quo erat quercus, ſub qua fuit poſitus lapis.

Solum ergo poteſt reſponderi dupliciter ad hoc: vno modo quòd in Sichem non fuit Sanctuarium, ſed ſolum altare conſtructum: & ipſum altare cum loco vicino vocatum fuit hic Sanctuarium propter res ſacras, quæ ibi exercebantur. Et cum obijcitur, quòd lapis fuit ibi poſitus ſub arbore, quę erat in Sanctuario. Dicendum, quòd locus coniunctus altari erat Sanctuarium, & in illo erat arbor, & lapis ibi poſitus eſt, & iſta eſt poſitio Ioſephi, vt dictum eſt.

An in Sichẽ fuerit Sãctuariũ.

Aliter reſponderi poteſt, ſcilicet, quòd in Sichem

C fuit facta iſta concio, & ibi fuit Sanctuarium Domini, & intra atrium Sanctuarij fuit arbor, & lapis. Et cum dicitur quomodo potuit ibi eſſe Sanctuarium, quia erat in Silo?

Reſpondendum eſt, quòd dupliciter eſſe poterat: vno modo, quòd intelligamus factum fuiſſe hoc aliter, quam contineat ordo literę, ſcilicet, quòd ſit hic recapitulatio, & tamen ea, quæ habentur hic fuerunt facta ante ea, quæ habentur ſupra decimo octauo cap. & tunc cum tabernaculum fixum fuerit habita pace contra Chananæos eo tempore, de quo ibi: ante hoc tabernaculum erat mobile per loca, quia nõdum fuerat fixum in aliquo loco, ideo poterat duci in Sichem,

D & in quæcunque alia loca. Hoc autem tenet Ioſephus ex parte quinto antiquitatum, ſcilicet, quia quamquam non dicat, quòd in Sichem fuit ductum tabernaculum, tamen tenet quòd hic ſit recapitulatio, quia vult, quòd poſt hoc diuiſa eſt terra per ſortes, de quo ſupra decimo octauo cap. & iſta poſitio ſatis eſt rationabilis, quamquam communiter dicatur, quòd iſta, quæ habentur hic, fecit Ioſue paulo ante mortem ſuã cum eſſet valde ſenex, & grandęuus.

Aliter poteſt dici, quòd Sanctuarium domini fuit in Sichem, quia quamquam fuiſſet poſitum in Silo; tamen translatum fuit in Sichem, nõ quidem ad ſemper ibi manendum, ſed ad faciendum ibi aliquid ſpe-

E ciale, ſicut nunc, quando congregatus fuit totus populus ad faciendum fędus, poſtea autem reductum fuit Sanctuarium in Silo, & manſit ibi ſemper vſque ad mortem Eli ſacerdotis, quando arca capta eſt a Philiſthinis, & tabernaculum trãſlatum eſt ad vrbem Nobe. *Et tulit lapidem prægrandem.* Quando facta fuerunt hęc voluit Ioſue relinquere teſtes, vel ſignum huius facti, & accepit lapidem prẹgrandem, ideſt valde grandem, vt poſitio illius eſſet ſignum eorum, quæ facta fuerant. accepit autem Ioſue lapidem, quia ille relinquendus erat, vt memoriale geſtorum: conſueuerant autẽ Iudęi tunc omnia memorialia geſta in lapidibus relinquere: ſicut enim cum Moyſes vellet memoriã relinquere, ꝙ Deus deleturus eſſet Amalechitas, conſtruxit altare, vt patet Exo. 17. cũ aũt vellet relinquere

memoriam confirmationis legis factę in monte Sinai reliquit ibi duodecim lapideos titulos, & altare Exodi vigeſimoquarto cap. cum etiam vellet memoriam relinquere confirmationis, quam facturi erant ipſius legis poſt introitum in terram Chanaan, iuſſit lapides magnos calce lęuigari, & ſuper illos Deuteronomiũ totum ad memoriam æternam deſcribi: fierique altare de lapidibus ad immolandas victimas pro ſolennitate confirmationis legis Deuteronomij ſeptimo. Iſraelitę autem poſtea ſic fecerunt, vt patet ſupra octauo capitu. Cum etiam relicturus eſſet Ioſue memoriam tranſitus Iſraelitarum per Iordanem diuiſum, fecit erigi duodecim lapides grandes in alueo Iordanis teſtes duodecim tribuum, quæ per locum ipſum tranſierant ſupra quarto ca. & cum vellet memoriam primæ caſtrametationis terrę Chanaan, & geſtorum eius poſteris dare, fecit tolli duodecim lapides de alueo Iordanis, & eduxerunt eos ſecum vſq; ad locum, in quo nocte caſtrametati ſunt, ſcilicet in Galgalam, & manſerunt ibi in ſignum poſterorum ſupra quarto & quinto capit. cum etiam digna memoratu eſſet circuncisio illa, quam fecit Ioſue in Galgalis, videlicet, quando circuncidit omnes Iſraelitas, qui in deſerto per quadraginta annos non circunciſi fuerant, cultris lapideis celebrata eſt, vt patet ſupra 5. cap. ita hic lapis magnus geſtorum poſitus teſtis eſt.

Subter quercum, quæ erat in Sanctuario Domini. Erat aliqua magna quercus in Sanctuario, & ſub illa poſitus fuit lapis. Iſte lapis non manſit ſemper in Sanctuario, quia quamquam in Sichem diceremus interfuiſſe Sanctuarium, vbi iſta celebrata ſunt, tamen nõ fuit poſtea ibi Sanctuarium, ſed in Silo: non tamen differunt, quia ibi vbi erat, ſcilicet ſub illa quercu maneret in teſtimonium eorum, quę geſta erant, ſicut Samuel pugnans contra Philiſthinos poſuit lapidem magnũ in itinere quodam vſque ad locum, ad quem perſecuti fuerant, & percuſſerant Philiſthinos dicens: hucuſque auxiliatus eſt nobis dominus: primo Regum ſeptimo cap.

Quomodo poterat eſſe quercus in Sanctuario Dei.
Quæſt. *XIX.*

QVAERERET aliquis, quomodo poterat eſſe arbor iſta quercus in Sãctuario Dei? nam Deus vetuerat dicens nõ plantabis lucum, & omnem arborem, iuxta altare Domini Dei tui: Deuteron. 16, cap.

Reſpondent aliqui, quòd hic erat vnica arbor intra Sanctuarium, & vna arbor non facit lucum, ſed multæ: ſcriptura autem lucum vetuit.

Sed dicendum non ſtare, quia non ſolum lucus vetitus eſt, ſed quæcunque arbor, ſcilicet non plantabis lucum, & omnem arborem, ideſt nullam arborẽ plantabis per ęquipollentiam contrariorum.

Aliter reſpondent quidam, quòd vetabatur plantare lucum vel arborem in Sanctuario, ſiue apud altare, tamen non vetabatur eſſe ibi arbores, ſi illę prędfuerãt, & non iubebantur ſcindi.

Sed dicendum, quòd hoc non ſtat, nam ratio pręcepti eadem eſt, quia hoc iubebatur propter cultores idolorum, & potiſſime propter cultores Priapi, qui poſt ſacrificia libidinibus, & obſcęnitatibus vacabãt, vt declaratum eſt Exodi vigeſimo cap. in fine, & Deuteronomij decimoſexto capit. ſi autem altare poneretur apud arbores, quæ iam pręexiſtebant eędem obſcęnitates fieri poterant: ideo apud lucum, vel arbores non debebat poni altare, vel ſi conſtrueretur debebãt arbores abſcindi.

Rabbi Salomon, aliter reſpondet, ſcilicet, quòd hic

F eſt error, per æquiuocationem, quia dictio quæ hic ponitur, pro qua nos dicimus quercum eſt æquiuoca ad ſignandum quercum, vel liminare domus, & hic accipitur in ſecundo ſenſu, ſcilicet, quòd fuit poſitus lapis ille ſub liminari in Sanctuario, & tunc non ſtabit aliqua difficultas.

Sed hoc non ſtat, quia lapis iſte relinquebatur in memoriam poſterorum, & in teſtem, ideo poni debebat in loco patenti, vbi omnes eum conſpicere poſſent & memorari initi fęderis. Si autem ſub liminari eſſet, neceſſarium erat, quòd eſſet ſub terra, ideo ad manifeſtationem nihil proficeret.

Item non ſtat, quia dato quòd fuiſſet Sanctuarium nunc in Sichem, non erat ibi liminare domus Dei, G quia hoc erat, quando erat conſtructa aliqua domus, in qua eſſet tabernaculum, quæ poſſet habere liminare, & ſuperliminaria & poſtes, tabernaculum autem ipſum, quod Moyſes conſtruxerat, nihil tale habebat, quia omnis introitus eius erat de velis hiacinthinis, & multorum colorum, & non erat ibi liminare, nec poſtes: ergo in Sanctuario in Sichem non poterat eſſe limen, ſub quo poneretur lapis: potuiſſet autem eſſe in Silo, quia ibi conſtructa fuerat domus magna ad mãſionem tabernaculi, quia ibi magno tempore manere debebat, ſed non factum eſt ibi: ideo non tenet iſta expoſitio, ſed dicendum eſt, quòd fuerit lapis poſitus ſub arbore.

Et tunc reſpondendum eſt ſecundũ vnam de duabus vijs, ſcilicet, quomodo eſſet Sanctuarium in Si-
H chem, & illi qui dicunt ibi fuiſſe ſolum altare conſtructum, & non tabernaculum, debent dicere, quòd apud altare erat quercus magna, ſub qua poſitus fuit lapis.

Et cum dicitur, quòd erat contra legem, reſpondetur, quòd ſi altare Domini debuiſſet ibi manere aliquanto tempore, non licuiſſet altare poni apud arborem, ſed amputanda erat: quia tamen hoc fuit ſolum ad vnam diem, ſcilicet, quando initum fuit fędus, & data fuerunt præcepta, & poſt quam nunquam Iſraelitę ibi ſacrificauerunt, licitum fuit, manſit autem arbor, & ſub illa lapis magnus.

Secundum illos, qui dicunt, quòd in Sichem fue-
I rit Sanctuarium: dicendum eſt, quòd arbor iſta fuit in Sanctuario Domini, ideſt in atrio tabernaculi: Iſraelitæ enim quando mouebantur per deſertum figebãt tabernaculum vbicunque volebãr, & in circuitu eius erigebatur atrium, quod erat magnę longitudinis, & latitudinis, de qua Exodi vigeſimoſeptimo capitu. & poterant ibi multę arbores eſſe, quia atrium tabernaculi non habebat operimentum pro tecto, ſed ſolum parietes de velis byſſinis innixos columnis altitudine cubitorum quinque, pręallegato capitu. ideo etiam ſi eſſent arbores valde excelſę, nil obſtabat. Et ſic quando in Sichem poſitum fuit tabernaculũ, intra atrium eius fuit aliqua quercus, & ſub ea lapis poſitus: & tunc dicendum, ſicut ſupra, quòd ſi Sanctuarium
K Domini aliquanto tempore ibi manſurum foret illicitum eſſet, quòd ibi eſſet aliqua arbor, cum tamen vnica die manſerit, vel pauciſſimis ſecundum exigentiam eorum, quæ hic facta ſunt, licuit ibi eſſe arborem.

Et dixit ad omnem populum: en lapis iſte. Hic ponitur quintum, in quo ad conſenſum ſupradictum ſignum applicat, ſcilicet inducendo lapidem in teſtem.

En lapis iſte vobis erit in teſtimonium. Ideſt iſte lapis magnus hic poſitus erit teſtis, quod feceritis fœdus cum domino ad obediendum ei ſemper.

Quomodo

Quomodo iſte lapis collocatus ſub arbore ab Ioſue . ponebatur in teſtem. *Quæſt.* X X. A

QVAERET aliquis quomodo lapis iſte pone-
batur in teſtem: nam per eum nil probaba-
tur: ipſe enim non poterat teſtimonium
perhibere eorum, quę geſta erant: & ſiquis
oſtenderet eum ab antiquis poſitum ſub arbore, di-
ceretque fuiſſe ad hoc poſitum, negaretur, quia non
apparebat, quòd ad hoc magis quam ad aliquid alte-
rum poſitus eſſet.

Aliquis dicet, quòd iſte lapis erat poſitus in teſti-
monium, quia ſufficiens teſtimonium habebatur per
illum eorum, quæ geſta erant, ſicut multa alia huiuſ-
modi Deus reliquit in teſtimonium: ſic enim tabulæ B
duę lapideę in quibus erat legis decalogus ſcriptus
fuerunt reſeruatę in arca ad ſufficientem probationē,
quòd Deus dediſſet legem Iſraelitis: ſic etiam virga
Aaron erat in arca in ſignum ſacerdotij magni ei, &
poſteris ſuis a Deo collati: vrna quoque continens
manna erat cōſeruata ibidem in teſtimonium, quòd
tali cibo aluiſſet Deus Iſraelitas in deſerto quadragin-
ta annis, & Deuteronomium ſimiliter erat in teſti-
monium in latere arcę, vt ſupra dictum eſt, & iſta ſuf-
ficienter probabant ea, ad quæ ponebantur: ergo la-
pis iſte in teſtimonium adductus probaret.

Reſpondetur, quòd non erat ſimile: nam tabulæ
legis probabant legem a Deo datam: quia ipſę erant
taliter ſcriptæ, quòd nullus hominum talem ſcriptu-
ram fabricare potuiſſet. Erant namque ſcriptæ digi- C
to Dei vtręque tabulæ tam primæ, quam ſecundæ,
vt patet Exodi trigeſimoſecundo capit. & trigeſimo-
quarto capit. Cum ergo illæ tabulæ præſentarentur
alicui, ille videns ſcripturam illam nequaquam po-
tuiſſe fieri manibus hominum, neceſſario crederet o-
pere Dei confectas tabularum inſcriptiones. Virga
quoque Aaron ſufficienter proferebat probationem,
quia cum ipſa a multis ſæculis in arca manſiſſet, ſem-
per florens erat, vt declaratum eſt Numeri decimo-
ſeptimo capi. cum ergo aliqui viderent virgulam par-
uam in arca reconditam florentem, & viridem eſſe,
neceſſario viderent illud opus naturæ limites excede
re, & eſſet exactiſſima probatio. Vrna quoque cū mā-
na ſufficienter probabat, quia ibi erat talis cibus, qua- D
lis apud nullam terram nunquam inuentus eſt, nec
aliqua humana confectione fieri poſſet: qualitas quo-
que eius contra naturæ cōditionem nimis hoc ſigna-
bat, ſcilicet, quòd ad ſolem liquefiebat, & ad ignem
indurabatur, vt patet Exodi decimoſexto capi. & Nu-
meri vndecimo capit. abundantiſſima ergo erat om-
nium iſtorum probatio. Liber quoque Deuterono-
mij, qui in latere arcę reconditus erat probationem
ſufficientem faciebat, non quidem ex modo ſcriptu-
ræ, quia humano artificio facta erat, ſcilicet per Moy-
ſen Deuteronom. trigeſimoprimo capitu. ſed ex lo-
co, in quo erat, ſcilicet in latere arcę, quia cum ibi po-
ſuiſſet eum Moyſes, nemo poterat illum ſurripere,
vt detraheret teſtimonium, nec poterat aliquid inde
radere, aut ſuper ſcribere; quia cum eſſet in tali loco E
bant tamen populares, quòd ſacerdotes, de quolibet
ſeptennio in ſeptennium educebant librum de latere
arcę, & non lędebantur, ideo neceſſarie concludebāt,
quòd ille eſſet vere liber legis, quem manu ſua ſcri-
pſit Moyſes. De lapide autem magno, quem poſuit
Ioſue ſub arbore non erat ſic, quia in illo nullum ſi-
gnum erat, ſecundum quod probaret. Nec differe-
bat lapis ille in aliquo ab alijs lapidibus: ideo licet quis
aſſereret poſitum fuiſſe illum in teſtimonium huius
rei, alij negarent, & nulla eſſet probatio.

Reſpondendum eſt, quòd iſte lapis non probabat,
ſed erat quoddam ſignum, vel rememoratiuum, ſci-
licet, quòd quando viderent Iſraelitæ illum recorda-
rentur fœderis initi cum Deo tempore Ioſue. Iſte
modus fuit in altare, quod conſtruxit Moyſes in Ra-
phidim in memoriā deletionis Amalechitarum, &
de titulis poſitis in monte Sinai, & de altari, & de lapi
dibus, in quibus ſculptum fuit Deuteronomium, &
de 12. lapidibus aluei Iordanis, & alijs 12. lapidibus
Galgalæ, de quibus ſupra diximus. Nam hęc omnia
erant quædam ſigna memoratiua: non tamen erant
ſufficientia, & aperta teſtimonia. Et ſic lapis iſte fuit
poſitus in teſtimonium, ideſt in ſignum.

Quod audieritis verba domini, quæ locutus eſt vobis. Ideſt,
quòd iuraueritis obedire illis, & obſeruare, & ſuper
hoc fœdus inieritis. Nam ſi ſolum intelligatur de au
ditu verborum nihil proderat, quia quotidie illa audie
bant: & dato, quòd audiuiſſent, nihil ex hoc ſequeba-
tur, ſi aliquid amplius non fuiſſet: ſed intelligendum
eſt de auditu, & fœdere, de quo hic agebatur, & huius
ſignatiuus ponebatur lapis. In Hebręo habetur.

Quod audierit verba domini, quæ locutus eſt vobis. Ideſt
iſte lapis erit teſtis eorum, quæ hic geſta ſunt, quia ip-
ſe audiuit verba domini, quæ locutus eſt vobis, ſcili-
cet verba legis domini, quæ recitauit Ioſue coram Iſ-
raelitis, & iudicia atque pręcepta, quæ ipſe propoſuit.
Dicunt enim Iudæi quidam, quod realiter iſte lapis
audiuit tunc verba illa, & hoc miraculoſe. Sed falſum
eſt, atque impoſſibile: quia nec per miraculum, nec
ſine miraculo lapis audire poteſt dum lapis manet:
includit enim contradictionem, quia nihil audire po-
teſt, niſi potentiam habeat auditiuam etiam miracu-
loſe, ſed lapis etiam per miraculum non poteſt habe-
re potentiam auditiuam, ergo non poteſt audire: be-
ne enim Deus poteſt de lapide hominem facere: ſic
dicit Ioannes Baptiſta, vt patet Matthęi tertio capitu.
ſcilicet dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapi-
dibus iſtis ſuſcitare filios Abrahę. Et non immerito,
quia qui de homine ſubito lapidem facit, poterit ſu-
bito lapidem in hominem conuertere. Sic factum
eſt de vxore Loth, quæ quia reſpexit retro contra mā
datum Angelorum verſa eſt illico in ſtatuā ſalis Gen.
decimonono capitu. ſi autem de lapide Deus homi-
nem fecerit, iam iſte audiet, quia homo eſt, ſed dum
manet in eſſe lapidis impoſſibile eſt, quia ad audire re
quiritur potentia auditiua: vbi autem eſt potentia au-
ditiua, neceſſario eſt anima, quia potentia iſta eſt vir-
tus animæ: vbi autem eſt anima, eſt animal: ergo lapis
ſi audiret, eſſet animal.

pretandi ad Pamachium, ait, quòd optimum genus interpretandi eſt, non ſemper verbum ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferri.

Ne forte poſtea negare velitis. Scilicet dicentes, quòd non audiuiſtis iſta verba: ſed ad hoc, vt ſupra dictum eſt, non erat ſufficiens teſtimonium lapis iſte, ſed erat aliquale ſignum: ideo cum Iſraelitæ illum viderent recordarentur ſęderis initi, & nollent negare, quod geſtum erat: ſufficiens tamen teſtimonium huius erat ſcriptura facta in volumine legis, qa ibi expreſſa erant omnia geſta, vt patet ex ſupra dictis.

Et mentiri domino Deo veſtro. Ideſt mentiti contra dominum, ſcilicet, quia iſtud mendacium contra dominum erat in damnum, vel offenſam ipſius ſolius, quia per hoc quòd negabant hęc, volebant ſe ſubtrahere ab obligatione, quæ inducta fuerat per ſędus initum de ſeruando legē, quod erat ad cultum Dei exaggerandum.

Dimiſitque populum ſingulos in poſſeſſionem ſuam. Ideſt poſtquam facta ſunt hæc Ioſue dimiſit populum, ideſt, dedit omnibus licentiam recedendi, & iuerunt ſinguli in poſſeſſiones ſuas.

Ex hoc patet, quòd non ſit hęc recapitulatio, ſcilicet, quòd id, quod ponitur hic fuerit ante id, quod habetur ſupra decimo octauo capitu. Nam ibi nondum erat diuiſa terra per ſortes, nec habebant Iſraelitæ determinatas poſſeſſiones, cum hoc factum fuerit poſt ſortes miſſas. Sed hic iam populus habebat diſtinctas poſſeſſiones, cum iuerit quilibet in poſſeſſionem ſuam, ergo iſtud poſt illud, quod habetur ſupra decimo octauo capi. factum eſt, & non eſt hic aliqua mutatio ordinis.

Et poſt hæc mortuus eſt Ioſue filius Nun ſeruus Domini, centum decem annorum: ſepelieruntque eum in finibus poſſeſſionis ſuæ in Thamnathſate, quæ eſt ſita in monte Ephraim, & ſeptētrionali parte mōtis Gaas. Seruiuitque Iſrael domino cunctis diebus Ioſue, & ſeniorum, qui longo vixerunt tempore poſt Ioſue, & qui nouerant omnia opera Domini, quæ fecerat in Iſrael. Oſſa quoque Ioſeph, quæ tulerant filij Iſrael de Aegypto, ſepelierunt in Sichem in parte agri, quem emerat Iacob a filijs Hemor patris Sichem, centum nouellis ouibus, & fuit in poſſeſsionem filiorum Ioſeph. Eleazar quoque filius Aaron mortuus eſt: & ſepelierunt eum in Gabaath Phinees filij eius, quę data eſt in monte Ephraim.

Exo. 13. 13. qō. a. 6. ſoror poſt e Hebron.

Et poſt hæc Hic ponitur ſecundū principale, in quo mors ducis adiungitur: & dicitur. *Poſt hæc mortuus eſt Ioſue*. An mortuus fuerit Ioſue magno tempore poſt illam concionem, vel breuiter, patere non poteſt.

An nunc fuerit mortu' Ioſue.

Conſtat tamen, quòd iſta fuit vltima concio, quam ipſe fecit ad Iſraelitas, de his, quæ ſcriptę leguntur. Nam iſta fuit propinquior morti Ioſue, quam ea, quæ habetur in pręcedenti capitu. Illa autem fuit facta poſt introitum in terram Chanaan anno vigeſimoſeptimo. nam dicit Ioſephus antiquitatum libro quinto, quòd Ioſue fecit illam admonitionem anno vigeſimo poſtquam Rubenitæ, & Gaditæ conſtruxerunt

F altare apud Iordanem: quod ad minus fuit ſeptem annis poſt introitum in terram Chanaan: nam ab introitu vſque ad diem, quo Caleb petijt ſibi dari hęreditatem Hebron, tranſierunt fere anni ſeptem, vt probatur ex ſupra decimoquarto capitu. conſtructio tamē altaris poſtea fuit, & ſic ad minus illa concio, vel admonitio eſſet annis vigintiſeptem poſt introitum in terram Chanaan: fuit autem hęc poſt illam aliquanto tempore. Ioſephus vult è contrario, ſcilicet, quòd iſtud factum fuit ante illud, quod habetur ſupra decimoquarto capit. ſed non multo conuenit pręcedenti literæ, quamquam eſſet defenſabile, & tunc exponeretur litera ſuperior, ſcilicet, quòd Ioſue dimiſit ſingulos in poſſeſſionem ſuam, ideſt in terram, in qua
G habitabant, quia licet nondum eſſet terra diuiſa per ſeptem annos, morabantur Iſraelitæ in vrbibus quas ceperant, ſinguli vbi volebant, & iſtę poterant vocari poſſeſſiones ſuę, ſed melius eſt contrarium.

De Ioſue dicit Ioſephus quinto antiquitatum: Ioſue Iſraelitas admonens defunctus eſt, cum vixiſſet annis centum decem, quorum cum Moyſe quidem de doctrina vtilium rerum moratus eſt quadraginta dux autem poſt illius mortem ſex, & viginti fuit, vir nec ſapientia indigus, nec eorum, quæ cogitabat, vt multa ſapienter ediſceret inexpertus: ſed vbique ſummus, & ad opera, periculaque magnanimus, audaxq; verbo bella diſponere, & in pace dextere, & in oī tpe pręcipua virtute conueniens. *Filius Nun*. Iſtud ponitur ad notificandum, quòd alij vocabantur hoc nomi
H ne: fuit autem iſtud nomen Saluatoris noſtri: nam ſicut ex Ioſue in Hebræo, ita ſaluator noſter vocatus eſt, & ſic Chriſtus vocatur Ieſus, & ita iſte ſecundum formam Latinam vocatur, vt patet Eccleſiaſtici quadrageſimoſexto capitu. ſcilicet fortis in bello Ieſus Naue. Et ad Hebræos quarto capitu. vocatur Ieſus.

Quid Ioſephus de morte Ioſue.

Seruus domini. Vocatur ſeruus Domini, quia ſpecialiter dominum coluit, zelatus eſt legem illius.

Centum decem annorum. Secundum computationem Ioſephi ſupra poſitam, neceſſe eſt, quòd Ioſue cum exiuit de Aegypto eſſet annorum quadragintaquatuor. Et poſtea moratus eſt quadraginta annis cum Moyſe in toto tempore, quo fuerunt Iſraelitę in deſerto, & iſtud tempus fuit ad doctrinam rerum vtiliū,
I ſcilicet ibi didicit principari ſub diſciplina Moyſi, poſt introitum in terram Chanaan vixit annis 26. & his fuit dux populi.

Sepelierunt eum in finibus poſſeſſionis ſuæ. Ideſt in quodam agro ſuę poſſeſſionis. Antiquitus enim quilibet ſepeliebatur in fundo ſuo, vel illi, qui erant de eadem progenie accipiebant vnum fundum, in quo omnes ſepelirentur, & ille erat iam locus ſacer, & vocabatur religioſus ſecūdum leges humanas: nec debebat trāsferri ad alios vſus, ſic enim Abrahā emit ab Hemor, vel Hephrō Hethęo agrum quēdam ad ius ſepulchri apud vrbem Hebron, & ibi ſepultus eſt ipſe cum vxore ſua: Gene. vigeſimotertio capitu. ibi poſtea ſepulta fuit tota cognatio eius. Nam filius eius Iſaac cum
K vxore ſua, & Iacob nepos cum Lia ſepulti ſunt ibi: Gene. 49. cap.

Mos antiquorū ſepeliendi mortuos.

In Thamnathſare. Iſta erat ciuitas, in qua mortuus eſt Ioſue: nam fuerat ei data in poſſeſſionem, quia poſtquam diuiſa eſt tota terra Chanaan per ſortes, petiit Ioſue dari ſibi vrbē Thamnathſare, & dedit ei illam populus, vt patet ſupra 19. cap.

Quæ ſita eſt in monte Ephraim. Et erat iſta ciuitas in monte Ephraim, quia erat Ioſue de tribu Ephraim, vt patet Numeri decimotertio capitu. quilibet autem accipere debebat poſſeſſionem inter eos, qui erant de tribu ſua, ideo ipſe accepit in ſorte Ephraim, & erat in mōte Ephraim iſta ciuitas, quia ſors Ephraim erat

pro

pro maiori parte montuoſa,& ideo vocatur mons E- A phraim,

A ſeptentrionali plaga montis Gaas. Iſte mons etiam eſt in ſorte Ephraim, nec reſpectu huius montis erat ciuitas Septentrionalis. *Seruiuitque Iſrael domino cunctis diebus Ioſue.* Scilicet non declinauerunt ad idola, totus enim bonus ſtatus Iudæorum erat in non declinando ad idola, ſed ſi hoc facerēt cętera peccata erāt remiſſibilia faciliter, ſed circa hoc erat Deus valde ęmulator. Tempore autem Ioſue ſeruiuit totus Iſrael Deo, ſcilicet non declinando ad idola, nec tranſgrediendo aliquam de legibus eius, eo quòd Ioſue erat valde vigilans circa legis cuſtodiam,& frequenter vocans Iſraelitas in concionem,vt ſeruarent: ſiquis autē contra legem Dei contumax exiſteret acerrime vin- B dicabat:quod patet, quia cum duæ tribus, & dimidia altare cōſtruxiſſent,quod idolatriæ ſignum videbatur contra eas bellum inſtituebat, niſi ſe de ſuſpectione huius facinoris excuſaſſent.

Et ſeniorum qui longo tempore vixerunt poſt Ioſue. Non ſolum Iſraelitæ coluerunt dominum nihil declinantes tempore Ioſue,ſed etiam tempore ſeniorum, qui ſecuti ſunt eum,quia illi nouerant opera Dei, ideo zelabant cultum eius.

Aliqui dicunt, quòd iſti ſeniores fuerunt iudices, qui ſucceſſerunt Ioſue,& tempore eorum Iſraelitę coluerunt dominum non declinātes ad idolatriam, ſed antequam iudex aliquis eſſet declinauerant ad idola, ergo non vocantur illi hic ſeniores. Quod patet: quia iudices ſurgebant in Iſrael, quando opprimebantur C Iſraelitæ ab hoſtibus,& accipiebant aliquem ſupra ſe, vt pro eis pugnaret contra hoſtes: ſed Deus non tradebat Iſraelitas in manus gētium, niſi cum coluiſſent Deos alienos, ideo ante quemlibet iudicem colebāt Iſraelitæ idola. Quod patet ex proceſſu libri Iudicum. Nam primus iudex fuit Othoniel, vt patet Iudicum tertio capitu.iſte tamen pugnauit contra regem Chuſanraſathaim, qui premebat Iſraelitas poſtquam idola coluerant,vt eodem cap.

Qui fuerunt iſti ſeniores,& quanto tempore durarunt, qui poſt obitum Ioſue remanſerunt. Quæſt. XXI.

QVAERET aliquis, qui ſeniores fuerunt iſti, D & quanto tempore durauerunt. Reſpondendum eſt,quòd cum iſti ſeniores nō ſint iudices,vt probatum eſt ſupra, ſed fuerunt poſtea iudices,neceſſariū eſt,quòd fuerint inter mortem Ioſue,& primum Iudicum. Non eſt autem intelligendum, quòd iſti ſeniores ſucceſſerunt ibi per ordinem, ita quòd vnus de illis regeret aliquo tempore poſt mortem Ioſue, deinde alio defuncto alius ſuccederet,& ſic tranſirent multi. Nam ad hoc multum tempus eſſe neceſſe erat, quo iſti ſeniores regerent: ſed falſum eſt, quia vt infra declarabitur, inter mortem Ioſue,& principium Iudicum paucum effluxit tempus:ſed dicendum, quòd iſti erant aliqui viri ſenes valde honorabiles in populo,qui erant tempo- E re Ioſue:eo autem defuncto ſuperuixerunt aliquanto tempore,& in illo non permiſerunt declinare popu-

quamquam dicatur hic, quòd poſt Ioſue vixerunt lōgo tempore,tamen non fuit iſtud tempus valde longum,quia forte non fuit vltra viginti,vel vigintiquinque annos,quod patet quia Othoniel fuit primus iudex Iſrael, vt habetur Iudicum tertio capitu. & antequam ipſe fieret iudex, ſeruierant Iſraelitæ idolis aliquanto tempore, & poſt hęc traditi in manus Chuſanraſathaim, & ſeruierant ei annis octo, eodem capitu.ſed iſte Othoniel fuit tempore Ioſue, & erat tunc vir bellator, ſcilicet in introitu in terram Chanaan,& quando diuiſa eſt terra: ipſe quoque tunc accepit vrbem Cariathſepher, vt patet ſupra 15.capitu. ergo modicum tempus fuit inter mortem Ioſue, & iudices. Item patet, quia a morte Ioſue vſque ad finē principatus Othonielis, qui fuit primus Iudex intercideruntanni quadraginta ſolum: nam quadraginta annis dicitur quieuiſſe terra Iudicum tertio capitu. eſt autem conſuetudo in computatione Iudicum tēporum, vt non ſolum quantum durauerint ipſi iudices deſcribatur, ſed etiam totum tempus præcedens a morte præcedentis iudicis computando tempora media, quæ fuerunt ſine iudice: quod colligitur tertio Regum ſexto capit. vbi ponitur quot tempus fluxit ab exitu de Aegypto vſque ad conſtitutionem tēpli Salomonis, & computando tempora Iudicum,& regum,& tempus deſerti atque principatus Ioſue reperitur tota illa ſumma annorum, quod non eſſet, ſi in temporibus Iudicum non computarentur tempora media,quæ fuerunt ſine iudicibus:neceſſe eſt ergo quod computando totum tempus,quo Othoniel iudicauit Iſrael,& octo annos,quibus ante hoc Iſraelitę ſeruierunt regi Chuſan,& aliquātulum tempus, quo ante hoc coluerūt idola cum reliquo tempore, quod a morte Ioſue vſque illud fluxit, ſolum fuerint quadraginta anni,alioquin neceſſe eſſet, quòd in ſumma annorum, quæ habetur tertio Regum ſexto capitu. reperirentur plures anni:ſed iſti ſeniores, qui fuerunt poſt Ioſue fuerūt ante principatum Othonielis,& ante octo annos, quibus Iſrael ſeruiuit Chuſan regi, & antequam colerent idola, ergo tempus eorum non durauit poſt mortem Ioſue, niſi viginti annos, aut parum plus:vocatur tamen iſtud hic lōgum tempus. Hoc idem habetur Iudi.2.cap.

Et qui nouerant omnia opera domini,quæ fecerat in Iſrael. Ideſt qui cognoſcebant omnia mirabilia,quæ fecerat Deus pro Iſraelitis, ſcilicet, quia forte iſti egreſſi ſunt de Aegypto:minores tamen viginti annis.horū enim multi in terram Chanaan introierunt, & iſti in Aegypto viderunt ſigna, quæ fecerat Deus pro Iſraelitis pcutiendo Aegyptios, & apertionem maris rubri:omnia quoque miracula, & beneficia collata in deſerto inſuper magnificas multiplicesque victorias contra Chananęos habitatores terræ. Et dicitur,quòd nouerant omnia opera Domini,quia Iſraelitæ erant rudes, & non mouebātur ad cultum Dei, niſi per beneficia, & quia quanto plura beneficia receperant, tanto magis obligati erant, illi qui plura beneficia Dei viderāt magis ęmulabantur legem Dei, & ſic fuit de iſtis ſenioribus, quia ipſi viderant omnia beneficia Dei ſuper Iſraelitas, ideo magis quam cęteri ad dominum

ſes autem ob hoc inramentum accepit illa, & eduxit de Aegypto ductaque ſunt quadraginta annis per deſertum: Exodi decimotertio capitu. Cum autem introierunt Iſraelitæ in terram Chanaan, non ſepelierunt oſſa Ioſeph immediate, ſed poſtea acquiſita terra de manu hoſtium ſepelierunt ea in loco ſuo.

Quæ tulerant filij Iſrael de Aegypto. Moyſes portauit illa ipſeque inquiſiuit, quia tunc duxit ea propter iuramentum, quod fecerant omnes Iſraelitæ. Dicitur quòd portauerunt filij Iſrael.

Sepelierunt in Sichem. Iſta eſt ciuitas quædã, quę fuit data ſacerdotibus ſupra 21. Et facta eſt vna de ciuitatibus refugij ſupra 20. capitu. Quæreret aliquis quare oſſa Ioſeph magis ſepulta ſunt in Sichẽ quam in alio loco.

Reſpondẽdum eſt, quòd ſemper fuit hoc apud antiquos tam gentiles quam Hebræos, quòd locus, in quo cadauera tumulabantur, ſacer eſſet, & non tranſiret ad alios vſus prophanos, & ſiquis intuliſſet cadauer in fundum alicuius, faciebat illũ ſacrum, & quia ſi oſſa Ioſeph ſepulta fuiſsẽt in aliqua parte terrę Chanaan, quæ poſtea perueniſſet in ſortem alicui tribui, de qua non eſſet Ioſeph, ficbat grauamen quoddam illi tribui, quia tollebatur ei illa pars terrę, vel fundus, vbi ſepulta eſſent oſſa Ioſeph, quia iam locus eſſet ſacer: debuerunt ſepeliri in terra, quæ pertineret ad ſortem alicuius de tribu Ioſeph, ſcilicet Ephraim, vel Manaſſe: ſicut fuit de Sichem, quia fuit ĩ ſorte Ephraim, vt patet ſupra 20. Sed tunc dicetur, cum eſſent multa alia loca in ſorte Ephraim, & Manaſſe, quare magis in vrbe Sichem quam in alijs?

Reſpondendum eſt, quòd hoc fuit, vt ſepeliretur Ioſeph in eo, quod maxime erat ſuum. pertinebant autem ad Ioſeph duæ ſortes in terra Chanaan, ſcilicet ſors Ephraim, & Manaſſe, ſed hoc erat generaliter, ſcilicet de iure generali, ſcilicet, quia etiam ad quẽlibet de fratribus eius, ſcilicet Ruben, Simeon, Iudã pertinebant aliquæ ſortes, ſpecialiter autem pertinebat ad Ioſeph aliud alterum, ſcilicet ager quidã apud vrbem Sichem: nam quando Iacob teſtamentaria diſpoſitione ordinauit ſtatum filiorum ſuorum, adoptauit duos filios Ioſeph, ſcilicet Manaſſem, & Ephraim, vt acciperẽt duas ſortes, & computarentur tanquam duo filij Iacob, vt patet Gen. 48. deinde tradidit Iacob ſpecialiter Ioſeph partem agri, quam emerat apud Sichem, ſcilicet do tibi partem vnam extra tuos fratres, quam tuli de manu Amorrhęi in gladio, & arcu meo. eodem capit. Magis ergo debuit ſepeliri in agro illo quam in aliquo alio loco, quia nil Ioſeph tam ſpecialiter pertinebat ſicut ille ager: nam cętera, quę erãt in duabus ſortibus Manaſſe, & Ephraim, pertinebant ad eum vnico iure, & generali, ager autem iſte pertinebat duplici iure, ſcilicet primo iure generali inquãtum erat quædam pars alicuius harum ſortium: ſecũdo iure ſpeciali inquantum Iacob pater ſuus ſpecialiter legauerat ei partem illam: ibi ergo debuit ſepeliri. Et ob hoc Iſraelitæ non ſepelierunt oſſa Ioſeph, quouſque capta terra Chanaan de manu hoſtium, atque diuiſa incępit poſſideri Sichem a tribu Ephraim, & tunc iſti, quia erant filij Ioſeph incęperunt poſſidere terram, & ſepelierunt oſſa patris ſui ibi.

In parte agri, quam emerat Iacob a filus Hemor. Iſte erat quidam ager apud vrbem Sichem, quẽ emit Iacob, quãdo venit de Meſopotamia, & cępit habitare apud Sichem, in quo agro habitauit, & habebat loca paſcẽdi oues, & exercendi agriculturam, quia erat magnus ager. Dicitur emptus iſte a filijs Hemor, ideſt a ſubditis eius. Hemor enim erat nomen regis Sichem: vt patet Gene. 34. capitu. aliqui enim de Sichimitis vendiderunt agrum iſtum Iacob, & iſti vocantur filij He-

F mor, ſic dixit Hephron, Hethęus, Abrahę agrum trado tibi, & ſpeluncam, quæ in eo eſt præſentibus filijs populi mei Gene. 23. capitu.

Patris Sichem. Hic poteſt accipi Sichem dupliciter. ſcilicet pro nomine vrbis, & pro nomine viri: nam filius regis Hemor vocabatur, ſicut ciuitas ſua, ſcilicet Sichem, vt patet Gene. 34. capitu. ſcilicet, quòd cum vidiſſet Sichem filius Hemor principis terræ. Vtroq; modo poteſt hic accipi, ſcilicet, quòd ſit nomen viri, quia iſte Hemor de quo hic dicitur, erat vere pater Sichem: nominatur autem hic iſte iuuenis, quia iſte eſt famoſus in ſcriptura, ſcilicet, quia oppreſſit Dinam filiam Iacob: propter eum deſtructa fuit vrbs Sichem, vt patet pręallega. capi. vel accipitur pro vrbe, & tunc
G eſt verum, quòd Hemor erat pater Sichem, ideſt dominus vrbis Sichem: ſic accipitur ſupra immediate, ſcilicet, quòd emit Iacob iſtum agrum a filijs Hemor & vocantur filij Hemor ſubditi ſui, ſic etiam accipitur Gene. 33. cap.

Quomodo dicitur hic, quòd Iacob emit hanc partem agri in Sichem. Quæſt. XXII.

QVAERET aliquis quomodo dicitũ hic, quòd Iacob emit iſtam partem agri, quia ipſe dixit, quòd ceperat eam de manu Amorrhęi, vt patet Gene. 48. ſcilicet do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.

H Reſpondẽdum eſt, quòd iſta pars agri empta fuit, quia quando venit Iacob de Meſopotamia in terram Chanaan apud Sichem non habebat in terra illa locũ habitandi, & paſcendi greges: ideo emit partem agri a Sichimitis: ſic patet Gene. 33. capit. ſcilicet habitauit iuxta oppidum, emitque partem agri in qua fixerat tabernacula a filijs Hemor patris Sichem. Dixit tamẽ Iacob, quòd acceperat illam de manu Amorrhęi in gladio, & arcu, quia quando filij ſui doloſe occiderſit omnes viros Sichimitas, omnes Chananęi, qui habitabant in circuitu terræ illius congregati delere volebant Iacob, & domum ſuam: ſed timor domini irruit ſuper habitatores terræ illius, & non auſi fuerunt hoc facere Gene. 34. capitu. & 35. & tunc obtinuit Iacob
I in gladio, & arcu nõ ſolum illam partem, quam emerat de agro, ſed etiam totã Sichimam. De hoc declaratum eſt magis Gene. 34. cap.

Centum nouellis ouibus. Scilicet ager erat magnus, & dedit Ioſeph centum oues nouellas pro illo. vocãtur oues nouellæ paruæ ætatis, ſcilicet vnius anni: & hoc magis declaratur Gene. 33. vbi dicitur, quòd emit agrum iſtum centum agnis. In Hebræo dicitur centum obolis, vel ſiclis, ſed ad idem tedit. litera tamen noſtra poſuit id, quod datum eſt: litera autem Hebraica poſuit ęſtimationem: fuit enim ſecundum veritatẽ commutatio facta in ouibus: nam Gene. 33. cap. dicitur ſic, & litera noſtra ſic tranſtulit, quia ibi ſic habebatur: ponuntur tamen in Hebræo centum ſicli, vel
K oboli: quia centum nouellę oues, vel agni valebant cẽtum ſiclos. Quod patet, quia vnus aries inter Hebręos communiter valebat duos ſiclos, vt patet Leuitici 5. agnus autem eſſet, ſicut dimidium arietis in valore, ideo valeret vnus agnus vnum ſiclum, & ſic ponuntur in Hebręo centum ſicli pro centum agnis, vel nouellis ouibus.

Et fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph. Ideſt ager iſte fuit in poſſeſſione, & ſorte filiorum Ioſeph, quia iſte ager erat in poſſeſſione Sichem apud vrbem Sichem, vt patet Gene. 33. c. vrbs autem Sichem fuit in ſorte Ephraim, vt patet ſupra 20. & 21. & Ephraitę erant de filijs Ioſeph, ideo fuit ĩ poſſeſſione filiorum Ioſeph

poni-

ponitur autem hoc ad ſignandum, quòd Ioſeph fuit A ſepultus inter ſuos: non enim decebat, quòd ſepeliretur in ſorte alterius tribus.

Eleazar quoque filius Aaron. Hic enarratur aliud incidens tẽporale, ſcilicet de morte Eleazari. Ille enim fuit mortuus eo tempore, quo Ioſue. & exprimitur de hoc, quia ſicut Ioſue erat princeps populi, ita etiã Eleazar erat princeps magnus: nam erat ſummus ſacerdos, & ex hoc in toto populo honorabiliſſimus, ideo cum de morte Ioſue actum ſit, agitur de morte illius. Item pertinebat nimis ad Ioſue, quia Deus dederat eum Ioſue in coadiutorem, ſcilicet, quod conſuleret Eleazar dominum pro eo, vt patet Numeri 27. ſcilicet pro hoc ſiquid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulet dominum: iſte Eleazar fuit ſummus ſa- B cerdos ſecundus: nam ante hoc Aaron pater eius ſolus ſuſcepit ſummum ſacerdotium, & fuit iſte factus pontifex per Moyſen moriente Aaron patre ſuo ſuper montem Hor anno quadrageſimo ab exitu de Aegypto, vt patet Numer. vigeſimo cap. Introiuit autem iſte in terram Chanaan, & ipſe, & Ioſue fuerunt præcipui inter diuiſores terræ Numeri 34. capitu. & ſupra 14.

Et ſepeliuit eum in Gabaat filius eius Phinees. Iſta fuit ciuitas, in qua habitabat Eleazarus, quia datus fuerat ei iſte locus in poſſeſſionem. Et dicit, quòd ſepeliuit Phinees Eleazarum, quia cum eſſet filius eius ipſe debuit eſſe præcipuus circa honorem ſepulchri paterni. Iſte Phinees fuit ſummus ſacerdos immediate poſt patrem ſuum Eleazarum, & iſte miniſtrabat in C Silo coram domino eo tempore, quo omnes tribus Iſrael pugnauerunt contra tribum Beniamin propter viros Gabaa, vt patet Iudicum 20. capit. Dicit etiam Ioſephus quinto antiquitatũ, quòd iſte prophetauit, & denunciauit, quòd tribus Iuda deberet habere ducatum in pugna contra Chananæos, de quo Iudicum primo capitulo. fuit autem iſte tertius ſummus ſacerdos.

Quomodo dicitur, quòd Phinees ſepeliuit Eleazarum, cum eſſet ſummus pontifex. Quæſt. XXIII.

QVAERET aliquis quomodo dicit̃ hic, quòd Phinees ſepeliuit Eleazarum ſuum patrẽ, D quia non licebat ei ſepelire illum, nec ire cum honorantibus funera patris, quia ſic contaminaretur: non licebat tamen ei, quia Deus vetuerat ſummo ſacerdoti contaminari in morte alicuius: vnde Leuitici 21. capitu. dicitur, quòd pontifex ad oẽm mortuum nõ ingredietur: ſuper patre quoq; & matre non contaminabitur, nec egredietur de ſanctis, ne polluat Sanctuarium Domini. Phinees tamen erat ſummus ſacerdos, ergo non licebat ei ſepelire patrem.

Reſpondendum eſt, quòd poſtquam quis conſecratus erat in ſummum ſacerdotem, non licebat ei exire ad mortuũ, nec ſuper patrem, & matrem: prius tamen quam conſecraretur licebat. Sic patet Leui. E 21. ſcilicet pontifex, ideſt ſacerdos maximus inter fratres, ſuper cuius caput fuſum eſt oleum vnctionis, &

A viuente vno ſummo ſacerdote nunquam alius vngebatur, ne vnquam contingeret eſſe duos ſummos ſacerdotes: ſicut apud nos exiſtente vno ſummo pontifice, non eligitur alius.

Sed tunc arguetur, quòd quamquam nondum eſſet Phinees ſummus ſacerdos, tamen conſecrandus erat mox poſt patrem ſuum, ſi tamen pollueretur ſuper mortuo erat immundus, & non poterat conſecrari, ergo non licebat ei ſuper patre pollui ſepeliendo eum.

Reſpondendum eſt, quòd Phinees fiebat immundus ſepeliendo patrem, vel comitando funera: iſta tamen immunditia non erat perpetua, ideo non excludebat a ſummo ſacerdotio, ſed retardabat. Iſta im-
B munditia ſuper mortuo durat per ſeptem dies, quouſque fiant legales purificationes, & tũc eſt homo mundus, nec vetatur accedere ad aliquid ſacrum: ſic patet Numeri 19. cap. De Phinees autem ſic futurum erat, quòd non poterat immediate poſt mortem patris conſecrari, ſed finitis ſeptem diebus immunditię ſuę conſecrarent eum ſacerdotes alij minores. De ritu autem conſecrationis ſacerdotis magni patet Exodi 29. & Leuitici 9. A quo autem ſummus ſacerdos vngi debeat, & de ſucceſſione ſummorum ſacerdotum multorumque aliorum expoſitione circa hoc declaratum eſt Numeri 20. cap.

Quæ data eſt in monte Ephraim. Ideſt iſta ciuitas Gabaath, in qua habitauit Eleazarus pontifex, & ſepultus eſt, erat in ſorte Ephraim: ſacerdotes enim & Leuitæ
C non habebant ſortem terræ cum alijs tribubus, ſed in qualibet tribu datæ ſunt eis aliquę vrbes, de quibus patet ſupra 21. vrbs autem iſta, in qua morabatur Eleazarus erat in ſorte Ephraim. Et dicitur eſſe in monte Ephraim, quia tota terra Ephraim, vel pro maiori parte erat montuoſa, & ſic quandocunque nominatur terra Ephraim nominatur mons Ephraim.

Sed aliquis dicet, quòd non erat in monte, quia nõ erat iſta de vrbibus, quę datę ſunt ſacerdotibus de ſorte Ephraim: fuerant enim quatuor, quarum nomina habentur ſupra 21. capitu. ſed nulla earum eſt: etiam primo Paralipomen. ſexto capi. ponuntur vrbes quas ſingulæ tribus dederunt ſacerdotibus, & Leuitis: ſed inter vrbes quas dederunt Ephraitę non ponitur iſta
D vrbs.

Reſpondendum eſt, quòd iſta eſt vna de quatuor vrbibus, quæ datæ ſunt de tribu Ephraim: tamen non nominatur inter illas ſub hoc nomine ſupra 21. capit. & hoc, quia multotiens eadem ciuitas eſt multinomia: ſicut patet de hac vrbe Hebron, quæ vocatur Cariatharbe, & Hebron ſupra decimoquarto, & vigeſimoprimo capitu. & Ieruſalem multa nomina habet. Huiuſmodi autem probatio eſt, quia cum ſupra 21. ponantur quatuor vrbes de tribu Ephraim, & primo Paralipomen. ſexto capitu. ponantur eædem vrbes, tamen non ponuntur ſub eiſdem nominibus vtrobique: ſic ergo veriſimile eſt nomen huius vrbis vtrobique eſſe mutatum.

Chronicam autem temporalium ſucceſſionũ per- Chronica
E ſtrictim cum his quę enarrantur in ſacra Scriptura iũ- temporũ.
gendo hiſtorias gentium ex 12. capitu. Geneſeos de-

Licet in quibuſdam vltra id, quod diſpoſueram, nec tamen inutiliter, aut ſecus quàm rei ipſius, de qua agebatur, conditio exigebat, libri huius Ioſue ſecretas paruulis enucleando medullas digreſſus ſim, non cuiuſcunque arbitror me reprehenſionem meruiſſe: nam ſiquis penitus breuitati ſtudeat in expoſitionibus, neceſſe eſt, quod exponitur, nō proſus expoſitum, relinqui: magnaſque ob hoc exiſtere ambiguitates: nam iuxta illud Horatianum: Obſcurus fio dum breuis eſſe laboro. Cęterum autem de qualitate operis in ſingulis, vt veritas ſe habet, ſecusve actum ſit, cuiuſuis patiar correctionem, dū tamen correctio dici mereatur, ſcilicet, quia fraterna ſit, oblatrantium autem mordacitatem excluſam eſſe volens.

Expoſitionis literalis Alphonſi Toſtati in Secundam partem Ioſue Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, Aa,

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.
M D X C V I.

ROMA